SIGNATURA: I 237

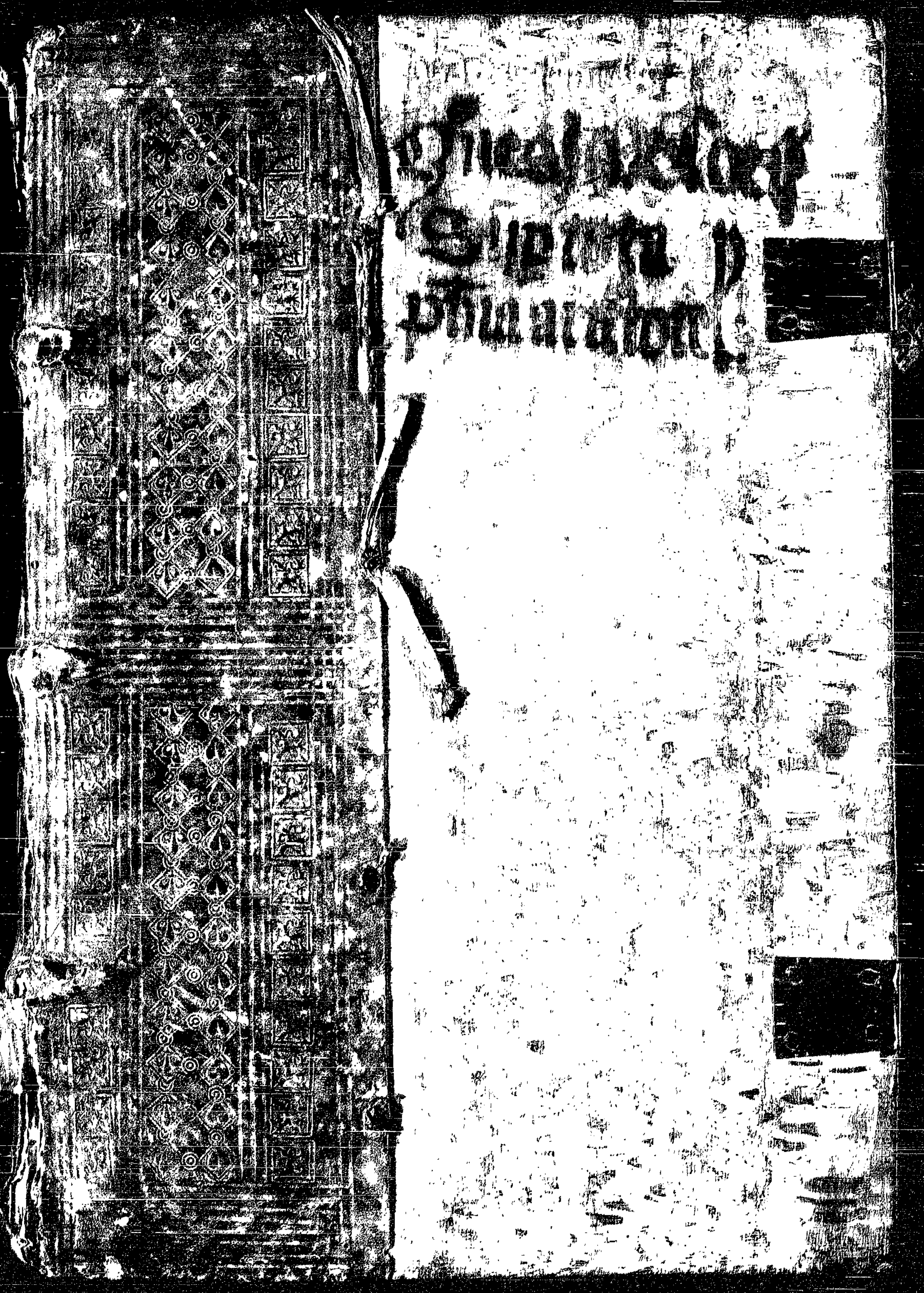

[illegible]
Supra
[illegible]

26-6
N. 177
177 I 214
237

Tabula ſingularum queſtionum ac dubiorum circa eas occurrentiuz in hoc libro determinatoruz. feliciter incipit.

Queſtiones primi phicoruz

Utrum de rebus naturalibus ſit ſcia. qo.1.
Utrum corpus mobile ſit ſubiectum totius naturalis philoſophie. 2.
Utrum per diuiſionem corporis mobilis ſeu entis mobilis conuenienter aſſignetur numerus et ordo ſeu diſtinctio librorū naturalis phie. 3.
Utrum ex cognitione cauſarū et principiorū et elementorū contingat intelligere et ſcire principiata cauſata et elementata. 4.
Utrū vniuerſalia ſint nob notiora ſingularib9. 5.
Utrū phūs naturalis habeat diſputare contra negantes ſua principia. 6.
Utrum ſit vnum ens et immobile. 7.
Dubitatur. 1º de motiuo aliquorū phōrū poſteriorum circa hoc.
Dubitatur. 2º. vtrum totum et pars ſint vnum actu vel plura.
Utrum ſola ſubſtantia exiſtente ipa ſit per ſe diuiſibilis. 8.
Dubitatur vtrum q̄titas diſtinguatur realiter a re quanta.
Utrum quodlibet ſit in quolibet. 9.
Utrū principia rerū naturaliū ſint ꝯtraria. 10.
Utrū principia cuiuſlʒ rei naturalis ſint infinita. 11.
Utrum cuiuſlʒ rei naturalis ſint tria principia ſcilicet. materia. forma. et priuatio. 12.
Utrum materia gn̄abiliū et corruptibiliū poſſit eſſe priuationi non admixta. 13.
Dubitatur 1º vtrū materia prima per intellectū accepta ante oīuʒ formā ſit in fine ſimplicitatis.
Dubitatur. 2º vtrū materia prima a deo ſeu a prima cā proceſſerit per creationem.
Utrum corporeorum et incorporeoruʒ materia ſit vna. qo.14.
Utrū materia et priuatio ſint vnū ſpē. 15.
Utrum materia appetat formam. 16.
Dubitatur vtrum materia appetat formam ratione priuationis.
Utrum materia prima ſit ingenerabilis et incorruptibilis. 14.
Utrum forma ſubſtantialis ante generationem rei cuius eſt forma ſit in materia ſecundum eſſe formale formabile. 18.
Utrum in materia omnium generabiliū et corruptibiliū ante oēm formā ſubſtantialē ponēde ſunt dimenſiones interminate ipi materie prime coeterne. 19.

Queſtioēs ſecundi phicoruz ī folio 21

Utrum diffinitio nature ſit ſufficiens et bene aſſignata. queſtio.1.
Dubitatur. 1º quomō differunt habēs naturā et ens ſecundum naturam.
Dubitatur. 2º an naturā eſſe ſit demonſtrabile.
Utrū forma ſit magis natā q̄ materia. 2.
Utrum phica differt a mathematica. 3.
Utrum phicus habeat conſiderare materiā et formam. 4.
Utrum ad phiſicū pertineat conſiderare quatuor cauſas. 5.
Dubitatur. 1º quare phūs magis pbat de fine ꝙ ſit cauſa q̄ de aliis cauſis.
Dubitatur. 2º vtrū veruʒ ſit ꝙ partes diffinitionis reducantur ad genus cauſe formalis.
Dubitatur. 3º vtrum premiſſe ſunt materia concluſionis.
Dubitatur. 4º vtrū ſemen reducatur ad genus cauſe efficientis.
Utrum finis ſit cauſa cauſarū. 6.
Utrum agentia naturalia ſolum preparent materiam vt primum efficiens eam ſubſtantialiter perficiat. 7.
Dubitat̄. 1º de modis cauſarū quot ſunt et qui reperiri poſſunt in qualibet ſpecie cauſe non variando ſpeciem cauſe.
Dubitat̄. 2º de pprietatibus ꝯn̄tib9 cauſarum.
Utrum aliquid poſſit eſſe vel fieri a caſu vel a fortuna. 8.
Utrū caſus et fortuna reperiantur in contingēti ad vtrumlibet. 9.
Utrum caſus et fortuna cōtingant in his que fiunt propter finem. 10.
Utrum fatum ſit in rebus creatis imponēs eis neceſſitatem. 11.
Dubitatur quare contingentia rerum poteſt ſtare cum infallibilitate diuine prouidentie.
Utrum caſus et fortuna differant. 12.
Utrū phic9 habeat p q̄lʒ cāʒ demōſtrare. 13.
Utrū natā agēs ꝑpter finē intēdat mōſtrꝫ. 14.
Utrum neceſſitas in rebus naturalibus oriatur ex parte materie vel finis. 15.
Dubitatur. vtrū finis ſecūdū ꝙ eſt cā ſit eodē modo principiū ſicut principiū in demōſtratis.

Queſtiones tercii phiſicoruz ī folio 39

Utrum ignorato motu neceſſe ſit ignorare materiam. qo.1.
Utrum motus ſit. 2.
Utrum motus ſit in eodem predicamento et eiuſdem eſſentie cum ſuo termino ad quem. 3.
Utrum motus bene diffiniatur. 4.
Utrum motus ſit in mobili ſubiectiue. 5.

4519
UNIVERSIDAD Y PROV. BIBLIOTECA DE ZARAGOZA

Dubitat᷑ vtrũ mot⁹ ſit act⁹ mouẽtis et mobilis
Utrum actio et paſſio ſint vnus motus in mobili exiſtens. 6.
Utrum ad naturalem phũm pertineat conſiderare de infinito. 7.
Utrum infinitum ſit. 8.
Utrũ ſit aliquod corpus ſenſibile actu infinitũ. 6.
Utrũ infinitũ ſecundũ potentiã in rebus naturalibus reperiatur. 10.
Utrũ infinitũ bene diffiniatur. 11.
Dubitat᷑.1°. vtrũ infinitum ſecundũ appoſitiõẽ et diuiſionem eodẽ modo reperiatur in magnitudine et numero.
Dubitat᷑ 2°. vtrũ infinitũ eque primo ſit in motu tẽpore et magnitudine.
Dubitatur 3°. vtrũ remotio infiniti in actu tollat cõſideratiõnẽ mathemathicorum.

Queſtiones quarti phicoruꝫ

Utrum locus ſit. q̃o.1.
Utrũ locus ſit materia vel forma alicuius corporis. 2.
Utrũ aliquid idem ſit in ſe ipſo. .3.
Utrum locus ſit equalis locato. .4.
Utrum locus bene diffiniatur. .5.
Utrũ vltĩa ſpera ſit in loco per accidẽs. .6.
Utrũ ponẽdum ſit vacuũ in rerũ natura 7.
Utrũ ad ſaluãdũ motũ ponẽdũ ſit vacuũ .8.
Utrũ ſi eſſet vacuũ graue vel leue ſimplex in eo poſitũ ſucceſſiue et in tempore moueretur. 6.
Utrũ ſit ponendũ vacuum corporibus imbibitum naturaliter. 10.
Dubitatur vtrum rarefactio ſit augmentatio. et condenſatio ſit diminutio.
Utrum tempus ſit. .11.
Utrũ tẽpus habeat eſſe extra aĩam et non ſolum in anima. 12.
Utrũ diffinitio tẽporis ſit bene aſſignata. 13.
Utrũ nunc ſit numerus ei⁹ quod fert᷑. ⁊c̃. 14.
Utrũ tempus menſuret᷑ motu. 15.
Utrum tẽpus ſit menſura motus et quietis mobilium et quieſcibilium. 16.
Utrum tẽpus ſit magis cauſa corruptionis ꝙ gñationis et obliuionis ꝙ ſcientie. 17.
Utrũ tẽpus multiplicetur ad multitudinẽ tẽporalium. 18.
Utruꝫ eternitas q̃ eſt menſura eſſe diuini bene diffiniatur. 19.
Utrũ tantũ ſint tres menſure durationũ realiter diſtincte. ſcꝫ eternitas euiternitas et tẽp⁹. 20.

Queſtiones quinti phicoruꝫ

Utrum motus ſiue mutatio ſint ſubiectiue in ſpẽ vel in forma ſecũdũ quã ſit motus. q̃o.1.
Utrũ ſola mutatio q̃ eſt de ſubiecto in ſubiectũ ſit motus proprie dictus 2.
Utrũ in ſubſtantia ad aliquid ſit p ſe mot⁹ .3.
Utrũ ad actõꝫ et paſſiõꝫ ſit p ſe motus. 4.
Dubitat᷑ vtrũ ad qñ ſitũ et habitũ ſit p ſe mot⁹
Utrum ſolum ad tria predicamenta ſcꝫ qualitatẽ q̃titatẽ et vbi ſit per ſe motus. .5.
Dubitatur quot modis dicitur immobile.
Utrũ oĩa cõtinua ſint tãgentia. et tangentia ꝯñter ſe habentia et non econtra. 6.
Utrum ad vnitatẽ motus requirat᷑ vnitas mobilis vnitas termi ad quẽ et vnitas tẽporis. 7.
Dubitat᷑.1°. ſi ſocrates primus alteretur aliqua alteratiõe et poſtea ceſſet. et deĩde reincipiat eadẽ alteratione alterari in ſpẽ. vtrũ poſterior alteratio ſit vna in numero cum prima.
Dubitatur. 2°. vtrũ ſit eadẽ ſanitas in hoĩe de ſero que fuit in mane. ſuppoſito ꝙ non ſuperueniat egritudo
Utrũ poſſibile ſit aliqua ſpẽ differentia ad inuicem continuari. .8.
Dubitat᷑ vtrũ motus irregularis ſit vnus.
Utrũ mot⁹ ꝯtrariet᷑ motui. et quies quieti. 9.
Utrũ quietis violẽte ſit aliqua gñatio. 10.

Queſtiones ſexti phicorum. folio 63.

Utrũ ſit poſſibile aliquod cõtinuũ ex indiuiſibilibus componi. q̃o.1.
Utrũ ſi magnitudo cõponat᷑ ex indiuiſibilibus ſit neceſſe motũ factũ ſup eã et tẽpus in quo ſit ex indiuiſibilibus componi. 2.
Utrũ magitudo et tẽpus ꝯſilr diuidant᷑. 3.
Utrũ magnitudo et tẽpus cõſilr ſe habeãt ad eſſe finitũ et eſſe infinitũ. 4.
Utrũ in nũc ꝯtingat aliquid moueri. 5.
Utrũ oẽ quod mutatur ſit diuiſibile. 6.
Utrũ iſta quiqꝫ ꝯſilr ꝯdiuidant᷑. ſcꝫ mobile motus. tẽp⁹ et ipſꝫ moueri et id in q° ẽ motus. 7.
Utrũ in motu ſit dabile primũ mutatũ eẽ. 8.
Utrũ ante oẽ mutari ſit mutatũ eſſe. et ante oẽ mutatum eſſe ſit mutari. 9.
Utrũ magitudo mobile et mot⁹ et tẽpus cõſilr ſe habeãt ad eẽ finitũ vel infinitũ. 10.
Utrũ in ſtatu et quiete det᷑ primũ. 11.
Utrũ motus ſit. 12.
Utrũ impartibile poſſit moueri. 13.

Queſtioẽs ſeptimi phicoruꝫ folio 72

Utrũ oẽ quod moueat᷑ ab aliq° moueat᷑. q̃o.1.
Dubitat᷑. vtrũ demõſtratio dicta ſit a priori.
Utrũ in mouẽtibus et motis ſit proceſſus in infinitũ. 2.
Utrũ oẽ mouẽs ſil᷑ ſit cũ eo quod mouet᷑. 3.
Utrum ſolum ad terciam ſpeciem qualitatis ſit per ſe alteratio. 4.
Utrum ad habitus et diſpoſitiones ſit per ſe alteratio. .5.
Utrum omnis motus omni motui ſit comparabilis ſecundũ velocitatem et tarditatẽ. .6.
Utrum ſeptem regule de comparabilitate motuum ſint vere. .7.

Sequuntur queſtiones octaui phiſicorum. folio 78.

Utruꝫ prima cauſa que eſt deus precesſerit mũdum eternitate ſue durationis. q̃o.1.
Utrum motus non inceperit nec deſinet eſſe. 2.
Utrum omnia ſemper quieſcant vel ſemper moueantur. vel aliqua ſemper quieſcant et aliqua ſemper moueantur. ⁊c̃. .3.
Utrum omne quod mouetur moueatur a motore diſtincto ſecundum eſſe et diuiſionem vel ſecundum diuiſionem tantum. 4.
Utrum grauia et leuia ſimplicia per ſe moueãtur a generante et per accidens a remouente prohibens. .5.
Utrum omne mouens moueatur. 6.
Utrum omne mouens ſe ipſum diuiſibile ſit in partem per ſe mouentem et in partem per ſe motam. .7.
Utrum neceſſe ſit eſſe vnum primum mouens perpetuuꝫ et mobile per ſe et per accidẽs. 8.
Utrum motus localis ſit primus omnium motuum. .6.
Utrum aliquis motus vel mutatio alius a locali poſſit eſſe continuus et perpetuus. 10.
Utrum omne quod reflectitur neceſſe ſit in pũcto reflectionis quieſcere. 11.
Utrum motus circularis poſſit eſſe perpetuus vel continuus. 12.
Utrum mouens tempore infinito ſit infinite virtutis de neceſſitate. 13.
Utrum in magnitudine finita poſſit eſſe virtus infinita et econtra. 14.
Utrum proiecta a primo proiciẽte poſt receſſuꝫ moueantur a medio. 15.
Utrum primum mouens ſit omnino impartibile et nullam magnitudinem habens. .16.

Sequuntur queſtiones primi libri de celo et mundo: folio 93

Utrum ſcientia naturalis ſit circa corpora et magnitudines. q̃o.1.
Dubitatur primo. quid ſit ſubiectum huius libri.
Dubitatur ſecundo. quare philoſophus dicit ſe re in textu.
Utrum mundus ſit perfectus. 2.
Dubitatur primo. que ſunt partes principales vniuerſi.
Dubitatur ſecundo qualiter intelligitur dictum Pictagore ſcilicet oĩa ſunt determinata tribus.
Dubitatur tercio. vtruꝫ probatio philoſophi per quam probat ꝙ non ſunt niſi tres dimenſiones ſit efficax tantum.
Utrum vnius corporis ſimplicis ſit tantũ vn⁹ motus ſimplex ſecundum naturam. .3.
Utrum vnius corporis tantum ſint tres motus ſimplices. .4.
Utrum preter quatuor elementa ponendum ſit aliquod corpus ſimplex circulariter motum ab ipſis realiter diſtinctum quod eſſentia quinta a philoſophis nuncupatur. 5.
Utrum celum ſit leue vel graue. 6.
Utrum celum ſit ingenerabile et incorruptibile. .7.
Dubitatur primo. qualiter philoſophi differant a theologis circa productionem celi.
Dubitatur ſecundo. an in celo ſit materia.
Dubitatur tercio. ſi contrarietati motuuꝫ reſpõdeat contrarietas mobilium et econuerſo.
Dubitatur quarto. ꝙ non videtur ꝙ contrarietas motuum conſequatur contrarietatem mobilium.
Dubitatur quinto. vtrum verum ſit ꝙ omne alterabile eſt augmentabile et diminuibile.
Utrum motui circulari ſit aliquis motus contrarius. 8.
Utrum ſit aliquod corpus circulariter motum infinitum. .9.
Dubitatur ſi ſit aſſignare centrum in corpore infinito circulari.
Utrum poſſibile ſit aliquod corpus ſimplex recte motum eſſe actu infinitum. 10.
Utrum poſſibile ſit aliquod corpus ſenſibile eẽ actu infinitum. 11.
Utrum ex parte actionis et paſſionis concludi poſſit aliquod corpus ſenſibile non eſſe infinitum. 12.
Utrum ſi eſſent plures mundi terra vnius naturaliter moueretur ad terram alterius. 13.
Utrum poſſibile ſit eſſe plures mundos. 14.
Utrum totalis mundus ſit genitus et corruptibilis. 15
Utrum omnis potentia terminetur ad maximum. 16.
Utrum ex parte ſempiterni poſſit demonſtrari omne incorruptibile eſſe genitum et econtra. 7

Utrum genitum et corruptibile conuertantur et ſimiliter ingenitũʒ et incorruptibile. .18.

Sequntur queſtiones ſecundi libri de celo et mundo

Utrum celum ſit ſempiternum et immortale motum motu ſempiterno. q̄º1.
Utrum in omni corpore reperiantur ſex differencie poſitionum ex natura rei diſſicte. .2.
Utrum in omni corpore celeſti reperiãtur ſex differencie poſitionum ex natura rei diſſicte. .3.
Utrum in celo polus ſemper nobis manifeſtus qui dicitur articus ſit deorſum. Et polus nobis immanifeſtus qui dicitur antarticus ſit ſurſum et oriens ſit dextrum et occidens ſiniſtrum. punctus meridiei ante et punctus noctis retro. .4.
Utrum neceſſe ſit celum moueri pluribus motibus ad ſaluãdum generationes et corruptiones. .5.
Utrum celum de neceſſitate ſit ſperice figure .6.
Utrum rationabile ſit celum ſemper moueri verſus vnam partem determinatam ſcʒ illam verſus quam nunc mouetur. et nunquam moueri verſus oppoſitam. et incipere moueri ab vna determinata parte et nunquam ab oppoſita parte. .7.
Utrum ad ſaluandum ea que in motu apparẽt neceſſe ſit ponere in celo circulos ecentricos concentricos et alios epiciclos. .8.
Utrũ motus celi ſit regularis. .9.
Utrũ aſtra ſint de natura ignis. .10.
Utrum omnia aſtra alia a ſole. et omnis planeta lumen ſuum recipiãt a ſole. .11.
Dubitatur. 1º vtrum in omnibus aliis aſtris ſicut planetis lumen ſit eiuſdem virtutis.
Dubitatur. 2º Utrum omnia alia aſtra a ſole planete equaliter luceant.
Utrum aſtra moueantur motu proprio diſtincto a motu ſuorum orbium. .12.
Utrum aſtra et orbes quibus īfiguntur cauſent ſonos armonicos. .13.
Utrum orbes ſuperiores ſupremo celo ꝓpinquiores velocius moueantur motu diuino quam inferiores. et inferiores velocius moueantur motu proprio qui eſt ab occidente in orientem. .14.
Utrũ aſtra ſint ſperice figure. .15.
Utrum motus orbium celeſtium debeat multiplicari ſecundum proportionem diſtancie vnius cuiuſqʒ orbis ad ſupremum orbem. ita ꝙ ſupremus moueatur vno motu et ſecundus duobus. ⁊c. .16.
Utrum terra naturaliter quieſcat in medio mundi. .17.
Utrum terra ſit ſperice figure. .18.

Super tercio libro celi et mundi non fecit Johannes verſoris queſtiones ſecundũ morem ſcole pariſienſis.

Sequntur queſtiones quarti Libri.

Utrum ſit aliquod corpus ſimpliciter graue. et aliquod ſimpliciter leue. et aliquod graue. et aliquod leue in reſpectu. q̄º1.
Dubitatur. 1º An grauitas ⁊ leuitas ſint forme ſubſtanciales grauium et leuium.
Dubitatur. 2º Utrum aliquod elementũ in ſuo loco naturali ſit graue aut leue.
Dubitatur. 3º Utrum quodlibʒ corpus quod ē alio grauius in aere ſit grauius in aqua.

Utrum vacuum et plenum ſint cauſa grauis et leuis. .2.
Utrum ex parte qualitatum motiuarum ſufficienter concludi poſſit numerus quaternarius elementorum
Dubitatur Utrum leuitas aeris et leuitas ignis differant ſpecie. ſimiliter grauitas terre et grauitas aque.
Utrum loca naturalia grauium et leuium ſimplicium ſint cauſe ſuorum motuum. .4.
Utrum figure grauium et leuium ſint cauſe motuum ſurſum et deorſum eorundem. .5.

Sequuntur queſtiones primi libri de generatione et corruptione.

Utrum de corpore mobili ad formaʒ ſit ſciencia tanquam de ſubiecto libri de generatione et corruptione. q̄º1.
Dubitatur Utrũ re corrupta poſſit ſciencia eius permanere in anima.
Utrum ponentes vnum principium materiale poſſint ſaluare diſtinctionē generationis cum alteratione. .2.
Utrum ſit vna materia omnium habentium tranſmutationem ad inuicē. 3.
Dubitatur. quomodo materia ſecundum ſe cōſiderata dicatur vna in omnibus generabilibꝰ et corruptibilibus cum nihil idem videatur eſſe in diuerſis ſpeciebus.
Utrũ democritus ponẽs corpora indiuiſibilia eſſe principia rerum poſſit ſaluare diſtinctioneʒ generationis ab alteratione et aliis motibus. 4.
Utrum ſit aliqua generatio ſimpliciter. 5.
Utrum generatio vnius ſit corruptio alterius. .6.
Dubitatur An generatio ſecundum quid ſemp preſupponat corruptionem quemadmoduʒ generatio ſubſtantialis.
Utrum generatio differat ab alteratiōe. 7.
Utrum in corruptione ſubſtantiali ex parte formarum ſubſtantialium neceſſe ſit reſolucionem fieri vſqʒ ad materiam nudam. 8.
Dubitatur primo. vtrum eadem qualitas vel quantitas maneat in genito que prius fuit in corrupto.
Dubitatur ſecundo. vtrum a plurium agentiuʒ quolibet poſſit idem effectus numero produci.
Dubitatur tercio. vtrum ab eodem agente plurium inſtantium poſſit idem effectus numero produci.
Utrum augmentatio et diminutio ſint motus ab aliis diſtincti. 9.
Utrum illud quod augetur ſit ſolum in potentia quantum nullam penitus habens quantitatem. 10.
Dubitatur vtrum in augmẽtatione illud quod aduenit puta cibus augeatur vel illud cui adueniat puta membruʒ vel vtrumqʒ.
Utrum tres conditiones augmentationis ſint ſufficienter poſite. ⁊c. 11.
Dubitatur primo. an ad ſaluandum augmentationem conueniens ſit ponere poros.
Dubitatur ſecundo. Utrum calor naturalis cōtinue in humidum radicale agat.
Dubitatur tercio. an nutrimentum ſit ſimile vel diſſimile ei quod nutritur.
Dubitatur quarto. qualiter differunt nutritio et augmentatio a generatione.
Dubitatur quinto. vtrum augmentatio ſit q̄tũ vel quale.
Dubitatur ſexto. an motus nutrimẽti quod trãſmutatur ad ſingulas partes viuentis ſit naturalis.
Utrum augmentatio ſit vnus motus et continuus. 12.
Dubitatur primo. an viuẽs q̄diu viuat nutriat
Dubitatur ſecundo. quale debeat eſſe nutrimẽtum.
Dubitatur tercio. quid patitur ipſum membruʒ ab alimento.
Dubitatur quarto. vtrum illud quod augetur ſit quantum in vniuerſali vel particulari.
Dubitatur quinto. qualiter differant ſubiectuʒ augmentationis et nutritionis.
Utrum omne agens agat per contactũ .13.
Utrum ſimile agat in ſibi ſimile. 14.
Utruʒ omne agens in agendo repatiẽ. 15.
Dubitatur quomodo agens patitur in propoſito.
Utrum actio et paſſio habeant fieri per poros aut per corpora indiuiſibilia .16.
Utrum mixtio ſit poſſibilis. 17.
Utrũ elementa maneant formaliter in mixto. 18.

Sequuntur queſtiones ſecundi libri de generatione et corruptione.

Utrum materia prima ſit principium materiale quatuor elementorum et quatuor qualitates prime ſint principia formalia elementorum. q̄o.1.
Utrum tantum ſint quatuor qualitates prime. 2.
Dubitatur. an ille qualitates prime poſſint cōuenire elementis exiſtentibus in ſua naturali diſpoſitione.
Utrum tantuʒ ſint quatuor elementa. 3.
Dubitatur primo. ex quo quodlibet elementum determinat ſibi vnam qualitatem in ſupremo. quare non ſufficit vna qualitas ad conſtitutionem elementi.
Dubitatur ſecundo. de loco ipſorum elementorum.
Dubitatur tercio. an ignis et aqua magis contrariantur q̄ ignis et terra.
Utrum cuilibet elementorum conueniat primo vna qualitatum primarum an ſcilicet terra ſit primo ſicca ⁊ aqua frigida et aer primo humidus et ignis primo calidus. .4.
Dubitatur primo. an quodlibet elementuʒ habeat duas qualitates in ſupremo.
Dubitatur ſecundo. vtrum calor ignis et aeris ſint eiuſdem ſpeciei et ſimiliter de aliis.
Utrum ex quolibet elemento immediate generari poſſit quodlibet elementum. 5.

Utrum in genere corporum quatuor elementa ſint prima. 6.
Utrũ ad gñationẽ cuiuſlʒ mixti exiſtentis circa mediũ cõcurrãt quatuor elementa. .7.
Utrum tantum ſint tria principia generationis et corruptionis iſtorum inferiorum. .8.
Utrum quatuor elementa per ſuas virtutes actiuas et paſſiuas ſint agentia ſufficientia ad generationẽ mixtorũ inferiorum. .9.
Utrum motus ſolis ſub obliquo circulo ſit cã perpetuitatis generationis et corruptionis iſtorum inferiorum. 10.
Dubitatur qualiter habeat veritatem illa propoſicio. idem inquãtum idem et ſimiliter ſe habens natum eſt facere ſemper idem.
Utrum omne viuens habeat determinatã periodum ſue durationis a celo primo. 11.
Utrum ex parte finis et cauſe mouentis ſit perpetuitas in gñationibus et corruptionibʒ. 12.
Utrũ aliquod corruptũ poſſit idem in numero reproduci. .13.

Sequuntur queſtiones primi libri methaurorum.

Utrũ corpus ſimplex mobile ad formam mixti imperfecti prout eſt in via ad talem mixtionem ſit ſubiectum libri methaurorum. q̃o.1.
Dubitatur qualiter intelligitur dictum Ariſtotelis illud ſcilicet ea que accidunt in regione elementorum ſecundum naturam in ordinatiorem accidunt.ꝛc.
Utrum neceſſe ſit hunc mundum inferiorem eẽ continuuʒ lacionibus ſuperioribus vt tota virtus eius inde gubernetur. 2.
Utrum vnum elementum naturaliter ſit locatum in concauo alterius et ipſe ignis in concauo orbis lune. .3.
Utrum motus localis ſit calefactiuus. .4.
Dubitatur primo. vtrum ignis et ſuprema regio aeris naturaliter moueantur motu circulari.
Dubitatur ſecũdo. que ſit cauſa ꝙ ſit moueaꝛ.
Dubitatur tercio. vtrum lumen ſit de ſe calefactiuum.
Dubitatur quarto. vtrum ſol qui eſt maxime lucidus ſit maxime calidus.
Utrum media regio aeris ſit ſemper frigida. 5.
Dubitatur primo. vtrũ in ſuprema regiõe aeris poſſint generari nubes.
Dubitatur ſecundo. vtrum ſub polis poſſint generari nubes.
Dubitaꝛ tercio. de figura medie regionis aeris
Utrũ vnum contrariũ ſit fortificatiuũ alterius per antiparilteſim.

Dubitatur primo. vtrũ naturaliter a principio intrinſeco vnum contrariũ moueatur ad fugiẽdum aliud.
Dubitatur ſecũdo. vnde eſt ꝙ virtus vnita forcior eſt ſeipſa diſperſa.
Utrum omnes impreſſiones ignite ſint eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. .7.
Dubitatur primo. vtrũ impreſſiones ignite moueanꝛ naturaliter vel violẽter et a quo moueņꝛ
Dubitatur ſecũdo. vtrꝫ ſidera volantia moueãtur per extruſionẽ aut per cõtinuã adultionem.
Dubitaꝛ tercio. vtrũ ſidera volãtia ſint in celo vel in media regione aeris.
Dubitatur quarto. vtrũ oẽs impreſſiões ignite ſint eiuſdem quantitatis.
Dubitatur quinto. de tempore in quo fiunt impreſſiones ignite.
Dubitatur ſexto. que iſtarũ impreſſionũ magis durant.
Dubitatur ſeptimo. vtrũ vapor ſit natus aſcendere altius ꝙ̃ exalatio.
Utrum de nocte exiſtẽte aeris ſerenitate debeãt apparere hyatus et voragines ſanguinei coloris. 8.
Dubitaꝛ primo. quare iſta non apparẽt de die.
Dubitatur ſecũdo. quare talia apparẽt eẽ i celo
Dubitatur tercio. quare magis apparent hmõi fantaſmata ſerenitate aeris exiſtente ꝙ̃ in alio tempore.
Dubitatur quarto. quare eſt ꝙ ſepe dũ apparẽt impreſſiones ignite aut hmõi fantaſmata audiuntur quidam parui ſoni qui interdum ſimiles ſunt vocibus humanis.
Dubitur quinto. vtrũ exalatio et vapor ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime.
Utrum cometa ſit de natura celi. 9.
Utrũ. cometa ſit de natura elementari. .10.
Dubitaꝛ primo. ĩ quo tp̃e magis gñaꝛ cometa.
Dubitatur ſecũdo. que eſt cã diuturne permanentie comete.
Dubitaꝛ tercio. de cã diuerſitatis colorꝫ comete
Dubiꝛ quarto. vtrꝫ ſimul poſſint apparere ꝑles comete.
Dubitatur quinto. de ſigno comete.
Utrum galaxia ſit de natura elemẽtari. 11.
Utrum pluuia generetur in media regone aeris. 12.
Dubitatur primo. per que ſciri poteſt generacio future pluuie.
Dubitatur ſecundo. de accidentibus pluuie.
Utrum ros et pluuia ſimiliter generentur. et ſimiliter queretur de niue et pruina. .13.
Dubitatur primo de accidentibus roris
Dubitatur ſecundo. de accidentibus niuis.
Dubitatur tercio. de accidentibus pruine.
Utrum grando magis generatur in vere et autumno ꝙ̃ in eſtate et hyeme. 14.

Dubitatur de accidentibus grandinis.
Utrũ aque fontiũ et fluuiorum generentur in concauitatibus terre et ex aere circũduſo in ipſis conuerſo in aquam. .15.
Utrũ vbi nunc eſt mare prius aliquando fuerit aut poſterius erit terra arida. .16.
Dubitatur an poſſibile ſit montes in vna parte corrumpi et iterũ generari. et iterũ ꝑduci.

Sequuntur queſtiões ſecundi libri methaurorum.

Utrũ terra debeat totaliter eſſe cooperta aquis. q̃o.1.
Utrum mare in ſuo loco naturali ſit gñabile et corruptibile. 2.
Utrũ mare debeat fluere et refluere. 3.
Dubitaꝛ. 1º cum luna habeat maiorem virtutem ſupra mare quando eſt in puncto meridiei ꝙ̃ quando eſt in occidente vel oriente quare aſtrologi magis aſpiciunt in natiuitatibus hominum ad ſtellas aſcendentes ſupra ip̃m orizontem ꝙ̃ ad ipſas exiſtentes in puncto meridiei.
Dubitatur ſecundo. an luna moueat aquam per lumen ſuum aut per aliam influentiam diſtinctam a lumine.
Dubitatur tercio. an fluxus et refluxus maris debeant eſſe maiores in vno tempore ꝙ̃ in alio
Dubitatur quarto. quare eſt ꝙ aliqua maria ſolum fluunt ſemel in menſe et alia nunquam fluunt.
Utrum mare ſit ſalſum. .4.
Dubitatur primo. an fontes et fluuii debeant eſſe ſalſi.
Dubitatur ſecundo. vnde eſt ꝙ aliqui fontes conuertunt aliqua corpora terreſtria in ipſis poſita in lapides.
Dubitatur tercio. vnde eſt ꝙ alique aque fontales in origine fontiuʒ cauſant ſtrumas in collo.
Dubitatur quarto. quare alique fontales aque faciunt oues potantes ex illis albas et econtra alique faciunt nigras albas.
Dubitatur quinto. que aque ſunt ſaniores.
Utrum ventus ſit exalatio calida et ſicca mota lateraliter circa terrã. 5.
Dubitatur primo. an terra ſit cauſa commotionis et ceſſationis ventorum.
Dubitatur ſecundo. cum pluuie faciant ceſſare ventos. an aliquando eos commoueant.
Utrum tantũ ſint duodecim venti. .6.
Dubitatur primo de accidentibus vẽtorꝫ quare venti boreales communiter flant in autũno poſt tropicũ eſtiualem. et tamen venti auſtrales non flant in vere poſt tropicum hyemalẽ.
Dubitatur ſecundo. vtrum venti auſtrales flãt a polo antartico nobis inmanifeſto ſicut venti boreales a polo artico nobis manifeſto.
Dubitatur tercio. vtrum plures venti debeant flare a ſeptentrione ꝙ̃ a meridie.
Dubitatur quarto. vtrum venti debeant reduci ad quatuor principales.
Dubitatur quinto. vtrum venti contrarii poſſint ſimul perflare.
Dubitatur ſexto. vtrum aliqui venti faciant alios ceſſare.
Dubitatur ſeptimo. que ẽ cauſa girationis ventorum.
Dubitatur octauo. vtrum venti diſtinguantur penes calidũ frigidũ humidũ vel ſiccum.
Dubitatur nono. in quo tempore anni debeãt magis flare venti circulares.
Utrũ motus terre per naturã ſit poſſibilis. 7.
Dubitatur de accidentibus terre motus
Utrum tonitruũ ſit ſonus factus in nubibus ex violenta percuſſione exalationis calide et ſicce ad latera nubis. .8.
Dubitatur primo. vnde cauſatur varietas ſonorum tonitrui.
Dubitatur ſecundo. que tonitrua ſint magis timenda.
Dubitatur tercio. quomodo cauſatur cuneus fulminis.
Utrum typhones et enephie incẽſiones et fulmina ſint eiuſdem ſpeciei. .9.

Sequuntur queſtiones tercii libri methaurorum.

Utrum radius viſualis refrangatur in occurſu medii rarioris et denſioris. q̃o.1.
Utrum halo debeat apparere circularis figure. 2.
Utrum colores apparentes in yride ſint veri colores. .3.
Utrũ yris debeat tricolor apparere. 4.
Utrũ qñ apparẽt due yrides ſuperior ſit debilior in coloribus ꝙ̃ inferior. .5.
Dubitatur primo. vtrum yris poſſit cauſari a luna ſicut a ſole.
Dubitatur ſecundo. vtrum duo homines in eadem parte yridem videre poſſunt.
Dubitatur tercio. quare ẽ ꝙ videm⁹ quãdoqʒ yridem inter nos et arbores vel montes.
Dubitatur quarto. vtrum yris ſemper appareat per modum ſemicirculi vel portionis maioris ſemicirculi.

Utrum parelie et virge debeant apparere
per reflexionem aut refractionem. 6.
Dubitat᷑ de accidentibus pareliorū et virgarū.
Utrū mineralia cauſentur in terra per mixtionē
exalationis ſicce et vaporoſe. 7.
Dubitat᷑.1° de multitudine metallorum.
Dubitatur.2° de nominibus metallorum.

Queſtiones quarti methaurorum. folio.172.

Utrū tantū ſint quatuor qualitates prīe. q̄o. 1.
Dubitat᷑.1° vtrū influentie corporū celeſtium ſint qualitates inſenſibiles.
Dubitatur.2° vtrum odor et ſapor ſint qualitates non actiue.
Utrū ſint due qualitates actiue ſcʒ caliditas et frigiditas. et due paſſiue ſcʒ ſiccitas et humiditas. 2.
Dubitatur vtrū ignis deſiccat humidū ratiōe caliditatis vel ſiccitatis.
Utrū generatio ſimplex fiat a calido et frigido tanq̄ a cauſis inſtrumentalibus. 3.
Dubitatur vtrū calor extrinſecus iuuet calorem intriſecum.
Utrū putrefactio fiat a calido extrinſeco. 4.
Utrum frigiditas preſeruet corpora a putrefactione. 5.
Utrū aīalia p putrefactionē poſſint gn̄ari. 6.
Dubitatur.1° que ſit ꝓpria cauſa gn̄atiōis ſubſtantialis illius animalis.
Dubitatur ſecūdo vtrū ex putrefactione poſſint generari animalia perfecta.
Dubitatur.3° vtrū illa aīalia que gn̄ant᷑ per putrefactionē ſint eiuſdem ſpeciei cum illis que generantur per propagationem.
Dubitatur quarto vtrū plante poſſint generari per putrefactionem.
Utrū diffinitio digeſtionis ſit bn̄ aſſignata. 7.
Dubitat᷑.1° vtrū digeſtio fiat per frigidū.
Dubitatur ſecundo. vtrū caliditas extrinſeca ſit cauſa digeſtionis.
Utrū balnea conferant ad digeſtionē naturalem. 8.
Dubitatur primo quibus hoībus magis cōferāt balnea et quid magis competit balnea vel ſtuphe.
Dubitatur.2° vtrū ſit bonū comedere et bibere in balneo.
Dubitat᷑.3° quib⁹ hoībꝫ magis cōferūt balnea
Utrū ſint tres ſpēs digeſtiōis. 9.
Utrū frixata debeāt dici elixata vł aſſata. 10.
Dubitatur.1° vtrū lapides ſint elixabiles.
Dubitatur.2° vtrū vermes generati in aīali generentur in ſtomacho vel epate vel in alia pte corporis.
Dubitat᷑.3° vtrū laborātibus aſſata ſint conuenientia. et ſtudentibus elixata.
Utrum durū et molle exſiccatio et humectatio coagulatio ꝛ liquefactio ſint effectus ſicci et humidi. 11.
Dubitat᷑.1° quomō differūt intinguibile et liquefactibile.
Dubitatur.2° que ſunt flexibilia.
Dubitat᷑.3° quomō differūt frangibilia et comminuibilia.
Dubitatur.4° q̄ ſunt ſubiecta hmōi qualitatū

Sequuntur queſtiones primi libri de anima. folio.181.

Utrū inter partes phie naturalis ſcīa de aīa ſit melior et honorabilior. q̄o.1.
Utrū aīa ſit ſubiectū in libro de aīa. .2.
Dubitatur vtrū vniuerſale nihil ſit vel poſteri⁹ ſuis ſingularibus.
Utrum accidentia magnā partem cōferāt ad cognoſcendum ꝙ quid eſt. .3.
Dubitat᷑. vtrū oporteat prius querere totam animam aut partes eius.
Utrum cognoſcibile ſit in cognoſcente ſecundum eſſe reale.

Sequuntur queſtiones ſecundi libri de anima. folio.182.

Utrum anima ſit ſubſtantia. q̄o.1.
Utrū diō aīe ſit bene aſſignata. .2.
Utrum aīa rationalis vniatur corpori organico vt forma. .3.
Utrū ꝓpria diō aīe ſit bene aſſignata. 4.
Utrū in eodem hoīe ſint plures aīe per eſſentiā differentes aut preter animā rationalē in eo ſit ponēda alia forma ſubſtātialis. .5.
Utrū aīa ſit tota in toto et tota in qualibet parte corporis. .6.
Utrum anima humana ſit aliquid per ſe ſubſiſtens. .7.
Utrū potentie aīe realiter diſtinguantur a ſua eſſentia. .8.
Dubitatur. vtrū vna potentia cauſet᷑ ab alia.
Utrū tantum ſint quinqꝫ genera potētiarum anime. .9.
Dubitat᷑.1° que potentie aīe conſtituūt gradū viuendi.
Dubitat᷑.2° vtrū hn̄s ſenſum habeat appetitū.
Dubitat᷑.3° qualiter ſe habet ratio ad particulares animas.
Utrum potentie diſtinguantur ſecūdum ſpēm per actus et actus per obiecta. .10.
Utrum naturaliſſimum operum in viuentibus ſit generare ſibi ſimile. .11.
Dubitatur vtrū operationes potentie vegetatiue ſint ab anima.
Utrum alimentū ſit obiectum potentie vegetatiue. .12.
Dubitat᷑.1° quō differenter ſe habeat obiectū ſenſus ad ſenſum et obiectum potentie vegetatiue ad ipam.
Dubitat᷑.2° vtrū alimentū debeat eſſe ſimile vł diſſimile nutrito.
Utrum ſint tantū tres potentie aīe vegetatiue. ſcʒ nutrire augere et generare. 13.
Utrū ſint alique virtutes naturales potētie nutritiue ſubſeruientes. 14.
Dubitatur vtrū ſemen ſolum ſit ex ſuperfluo alimenti.
Utrum ſenſus ſit potentia paſſiua. .15.
Dubitatur vtrū ſenſus ſit tantū ſingularium.
Utrū quinqꝫ ſenſibilia cōmunia ſcilicet magnitudo numerus figura motus et quies ſint ſenſibilia per ſe. 16.
Utrū ad videndū requirat᷑ lumen ꝓpter medium tantū et non propter colores. .17.
Utrū color ſit ꝓpriū obiectū viſus. 18.
Utrū ſonus fiat in aere tanq̄ in ꝓprio medio. .19.
Dubitatur. vtrū ſonus cauſet᷑ a percuciente vel a percuſſo vel ab vtroqꝫ.
Utrū ſonus ſit ꝓpriū obiectū auditus. 20.
Dubitat᷑.1° que ſint differentie ſoni.
Dubitat᷑.2° quare phūs hic determinat de generatione ſoni et tamen non determinauit pri⁹ de generatione coloris.
Utrū diō vocis ſit bene aſſignata. .21.
Utrū odor ſit propriū obiectū olfact⁹. .22.
Dubitat᷑.1° vtrū aptitudo mentis magis correſpondeat bonitati tactus q̄ viſus.
Dubitat᷑.2° cū homo habeat certiſſimū tactuꝫ quare ſpēs odorū denominant᷑ a ſpēbus ſaporum magis q̄ a qualitatibus tangibilibus q̄ percipiuntur tactu.
Dubitat᷑.3° an ſpēs odorū ſemper correſpōdeāt ſpeciebus ſaporum.
Utrum odor multiplicetur realiter per medium aut ſolum intentionaliter. .23.
Dubitat᷑.1° qualiter organū olfactus immutetur ab odore.
Dubitat᷑.2° vtrū hoīes et alia aīalia habeant eumdem ſenſum olfactus.
Dubitatur.3° quare magis ſit ſpiritualis immutatio a viſibili q̄ ab aliis ſenſibilibus immutantibus.
Utrū ſapor ſit propriū obiectū guſtus. 24.
Dubitat᷑.1° vtrū guſtus ſit quidā tactus.
Dubitat᷑.2° quot ſunt ſpēs ſaporis.
Utrū ſenſus tact⁹ ſit vn⁹ vel plēs ſenſus. 25.
Dubitat᷑. vtrū caro ſit organū tactus in aīalib⁹ habentibus carnem. et in non habentibus aliquod proporcionabile carni. ꝛc̄.
Utrū inter tangens et tactū ſit ſemper idem medium. .26.
Dubitat᷑.1° cur ſenſus tactus inuenitur in qualibet parte corporis aīalis et non alii ſenſus.
Dubitat᷑. vtrū organū tactus ſit frigidum calidum humidum aut ſiccum.
Dubitat᷑.3° vtrū aqua poſſit tangi ſine etiā aer
Dubitat᷑.4° quid eſt obiectum tactus.
Utrum ſenſus ſit ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. .27.
Dubitatur vtrum non habens ſenſum poſſit pati ab aliis ſenſibilibus tāgibilibꝫ et guſtabilib⁹ et a colore ſocio et odore.
Utrū ſint tātum quinqꝫ ſenſus exteriores. ſcilꝫ viſus auditus. ꝛc̄. .28.
Dubitat᷑.1° vtrū pro ſenſibus cōibus oporteat eis ponere vnum ſenſum apropriatum.
Dubitat᷑.2° quare habemus plures ſenſus et non vnum tantum.
Utrū ſenſus particulares percipiant ſuas actiones. .29.
Utrū ad diſcernēdū ſenſibilia diuerſorū ſenſuum ab inuicem ſit ponendus ſenſus communis. 30.
Utrum preter quinqꝫ ſenſus exteriores in aīlibus perfectis ſint quinqꝫ ſenſus interiores. ſcilicet ſenſus communis ymaginatiua fantaſia eſtimatiua et memoria. .31.
Utrū intelligere et ſentire ſint idem et opinio cum fantaſia. .32.
Utrum fantaſia ſit ſenſus. intellectus ſciencia vel opinio. 33.
Dubitatur primo quid ſit fantaſia.
Dubitatur.2° cum fantaſia ſit motus factus a ſenſu qualiter fantaſia poſſit eſſe falſa ſenſu exiſtente vero.
Dubitatur.3° a quo ſumit᷑ nomē fantaſie.
Dubitat᷑.4° quare aīalia agunt et paciuntur ſecundum fantaſiam.

Sequuntur queſtiones tercii libri de anima. folio.208.

Utrū intellectus noſter poſſibilis ſit potentia paſſiua. q̄o.1.
Utrum intellectus poſſibilis ſecundū eſſe ſit ſeparatus a corpore. 2.
Utrū poſt actū intelligendi ſpecies intelligibiles poſſint conſeruari in intellectu. 3.
Dubitatur. vtrū memoria intellectiua ſit alia potentia ab intellectu.
Utrū quidditas rei materialis ſit propriuꝫ obiectū noſtri intellectus. 4.

¶ 6ª p[ar]te: l. paruor[um] natu[ra]l[ium]

Utrum intellectus noſter poſſibilis ſit intelligibilis. .5.
Dubitatur vnde habet intellectus poſſibilis ꝙ non intelligit per ſuam eſſenciam. ſed per ſpecieꝫ intelligibilem.
Utrum in anima noſtra preter intellectum poſſibilem ſit ponendus intellectꝰ agens. .6.
Utrum ſpecies intelligibilis a fantaſmatibꝰ abſtracta ſit id quod intelligitur. .7.
Utruꝫ intellectus noſter per prius cognoſcat diuiſibile quam indiuiſibile. .8.
Dubitatur.1º vtruꝫ ītellectus poſſit eſſe falſus.
Dubitatur.2º vtrum intellectus noſter poſſit ſimul multa intelligere.
Utrum intellectus noſter cognoſcat res materiales abſtrahendo ſpecies a fantaſmatibꝰ. .9.
Utrum intellectus noſter poſſibilis poſſit actu intelligere per ſpecies intelligibiles quas habet nō ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata. 10.
Utrum intellectus noſter poſſit intelligere ſingularia. .11.
Dubitatur.1º vtrum intellectus noſter poſſit infinita cognoſcere.
Dubitatur.2º vtruꝫ intellectus noſter ſit cognitiuus contingencium.
Dubitatur.3º vtrum intellectꝰ noſter cognoſcat habituꝫ eius per ſuam eſſenciam.
Utrum appetitus ſit principium motus progreſſiui animalis. .12.
Utrum fantaſia ſit principiuum motus in animalibus imperfectis que non mouentur motu progreſſiuo. ſed motu dilatationis et conſtrictionis. .13.
Utrum neceſſe ſit omne mouens habere ſenſum. .14.

¶ 6ª

Sequuntur queſtiones Libri paruorum naturalium. et primo de ſenſu et ſenſato.

folio. 218.

Utrum corpus animatum ſit ſubiectuꝫ in libro paruoꝝ naturaliū. Et corpꝰ ſenſitiuū in p̄nti .1.
Dubitatur.1º an phūs habeat conſiderare de ſanitate et egritudine.
Dubitatur.2º vtrum medicus incipiat vbi phiſicus deſinit.
Utrum omnes ſenſus exteriores ſint neceſſarii cuilibet animali. .2.
Dubitatur.1º Quare talpa que caret viſu mouetur motu locali.
Dubitatur.2º Quare ceci melius audiunt quā videntes.
Dubitatur.3º an ceci a natiuitate audiētes. ſapienciores ſunt ſurdis a natiuitete vidētibus.
Dubitatur.4º quare omnes ſurdi a natiuitate ſunt muti. Et tū non omnes muti a natiuitate ſunt ſurdi.
Dubitatur.5º quare habentes bonum odorē communiter ſunt fatui.
Utrum organū viſus ſit de natura aque. .3.
Dubitatur 1º vnde apparet ille fulgur exiſtens ab oculo moto velociter vel ꝯſtricto in tenebris vel a palpebris vel oculis velatis.
Dubitatur.2º quare vno oculo non poſſumus videre ſurſum et alio deorſum.
Dubitatur.3º quare oculo aliqualiter cōſtricto acucius videmus quam toto aperto.
Dubitatur.4º Quare habens vnum oculum habet plus quā medium viſum.
Utrum viſio fiat extramittendo vel intus ſuſcipiendo. .4.
Dubitatur.1º Quare eſt ꝙ antiqui dixerunt viſionem fieri extramittendo ⁊ ecōuerſo dixerūt ꝙ in aliis ſenſibus ſenſibilia veniūt ad ſenſum.
Dubitatur.2º Quare eſt ꝙ virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendaꝫ circulum ⁊c.
Dubitatur.3º Quare corpora polita et terſa reflectunt lumen et faciūt fulgorem.
Dubitatur.4º Quare eſt ꝙ cuꝫ quis diu fuerit in tenebris excecatur quādoqꝫ res albas immediate videndo poſt eductiōeꝫ de tenebris.
Dubitatur.5º Quare eſt ꝙ aliquis exiſtens in naui mota in qua iudicat montes arbores et terram moueri.
Dubitatur.6º Quare quedam animalia vidēt de nocte et alia non.
Dubitatur.7º Quare habentes groſſos oculoſ ceteris paribus habent peiorem viſum.
Dubitatur.8º Quare baculus exiſtēs in aqua pro media parte ⁊ pro alia media parte extra apparet fractus in cōtactu ſuperficiei ⁊c.
Utrum organuꝫ auditus ſit de natura aeris et organum olfactus de natura ignis. et organum guſtus ⁊ tactus de natura terre. .5.
Dubitatur.1º Quare ē ꝙ dū aliquis odorauerit fortes odores aut ſoleꝫ inſpexerit per feneſtrā poſtea ſternutat.
Dubitatur.2º Quare tactus ſentit calidum. cū organum eius ſit caldius.
Dubitatur.3º Quare cicius quis catillatur ſub planta pedis quam alibi.
Dubitatur.4º Quare eſt ꝙ reumatici non bene audiunt nec vidēt nec bene odorant.
Dubitatur.5º Quare melius audimus de nocte quam de die.
Dubitatur.6º Quare eſt ꝙ ſi ponatur auris in vno cono ligni longi ⁊ fiat ſonus in alio cono illum ſonū pfecte audit quātumcūqꝫ ſit paruus
Dubitatur.7º Quare tempore calido et humido melius odoramus ꝙ̄ tempore calido et ſico.
Utruꝫ diffinitio coloris ſit bñ aſſignata. .6.
Dubitatur.1º Quare aliqua non apparent euſdeꝫ coloris de longe ꝙ̄ de prope.
Dubitatur.2º Quare eſt ꝙ ſi ſpeculum ſiccum ponatur contra ſolem ſolus ſol apparebit in ſpeculo. ſed ſi ſpeculum ponatur in aqua contra ſolem videbitur ſol et alius planeta prope ſolem.
Utrum medii colores generantur ex mixtione coloꝝ extremoꝝ. .7.
Dubitatur.1º Quare album viſum per nigrum apparet rubeum.
Dubitatur.2º Quare aliqui colores magis delectant viſum ꝙ̄ alii.
Dubitatur.3º Quare album poſitum prope nigrū magis apparet album et ecōuerſo.
Dubitatur.4º Unde proueniunt diuerſi colores in plumis auium in modica diſtancia.
Utrum diuiſio ſaporis ſit bene aſſignata. .8.
Utruꝫ ſint ſeptem ſpecies ſaporis. .9.
Utrum odor ſit fumalis euaporatio. .10.
Dubitatur.1º Utrum odor ſit paſſio humidi nutrimentalis.
Dubitatur.2º A quibus animalibus percipiuntur odores delectabiles ſecundum ſe et non propter eſcam.
Dubitatur.3º Quare ſolus homo ſentit odoreſ delectabiles.
Dubitatur.4º Quare homines et alia animalia odorant reſpirando.
Dubitatur.5º Utruꝫ animalia non reſpirancia ſentiant odores.
Dubitatur.6º Utrum animalia nutriātur odoribus.
Utrum ſpecies odoris diſtinguantur ſecundum ſpecies ſaporis. .11.
Dubitatur.1º Utrum olfactus mediat inter alios ſenſus.
Dubitatur ſecundo. Utrum odor ſit ſecundum ſe nutritiuus
Dubitatur.3º Utrum odores florum a ſolo homine percipiantur.
Dubitatur.4º Quare homo ſecundum quantitatem ſui corporis maximum habeat cerebꝝ.
Utrum qualitates ſenſibiles diuidātur in infinitum. .12.
Utruꝫ ſenſibilia per prius veniant ad medium ꝙ̄ ad ſenſum. .13.
Utrum contingat ſenſum plura ſimul ſentire in eodem indiuiſibili tempore. .14.
Dubitatur Utrum indiuiſibile poſſit ſentiri.

Sequuntur queſtiones de memoria et reminiſcencia. folio. 229.

Utrum memoria ſit preteritorum. .qº1.
Dubitatur.1º Quare volentes memorari mouemus capita.
Dubitatur.2º Quare melius memoramur in tenebris quam in luce.
Dubitatur.3º Quare volentes meditari facimus aliquod ſignum.
Dubitatur.4º Quare quando volumus memorari aliquando non poſſumus et aliquando dum volumus memoramur.
Utrum memoria ſit paſſio primi ſenſitiui. .2.
Dubitatur.1º Quare memoramur res abſenteſ et non preſentes.
Dubitatur.2º Utrum iuuenes et ſenes ſint male memorie.
Dubitatur.3º Que eſt cauſa motus et bonitatis memorie.
Utrum reminiſcencia ſit reſumptio noticie elapſe a memoria ex aliquo principio in memoria reſumpto. .3.
Dubitatur.1º quare aliquando ab aliquo principio reminiſcimur alicuius et quandoqꝫ ab eodem illius nō reminiſcimur.
Dubitatur.2º quare contingit ꝙ dum aliquis diligenter querit reminiſci non poteſt et poſtea faciliter poteſt.
Dubitatur.3º quare pluries reminiſcimur eoꝝ que procul ſunt a preſenti et non eorum que prope ſunt.
Utrum reminiſcencia ſolum inſit hominibus. .4.

Sequuntur queſtiones De ſomno et vigilia. folio 232.

Utrum ſomnus ſit priuatio vigilie. .qº1.
Dubitatur.1º Cum ſomnus ſit priuatio vigilie quare prenominatur ſomnus in titulo libri.
Dubitatur.2º quare habentes ſtrictas venas citius ⁊ forcius dormiunt ꝙ̄ alii.
Utrum ſomnus et vigilia inſunt plantis. .2.
Dubitatur.1º quare in ſomno iudicamus nos quandoqꝫ aſcendere et quandoqꝫ deorſum cadere.
Dubitatur.2º quare melancolici minus dormiunt ꝙ̄ alii. ⁊ flegmatici magis.
Utrum ſomnus ſit paſſio primi ſenſitiui. .3.
Dubitatur.1º Utrum in corde ſit principiuꝫ motus et primum ſenſitiuum.
Dubitatur.2º Utrum dormientes poſſunt exercere opera vigilantium.
Dubitatur.3º quare homines memorantur de ſomniis et non de actibus vigilancium quos exercent dormiendo puta de motu brachii ⁊c.
Utrū diffinitio ſomni ſit bene aſſignata. .4.

Dubitatur.1º Utrum vigilia precedat ſomnuꝫ:
Dubitatur.2º quare quedam animalia dormiunt oculis apertis.
Utrum ſomnium ſit partis ſenſitiue. .5.
Dubitatur.1º Utrum animal ſemper memoret ſomniorum ſuorum.
Dubitatur.2º quare pueri putant ſe terribilia videre pluries precipue in principio noctis.
Dubitatur.3º quare homines ſomniant magis in ſenectute quam in iuuentute.
Utrum diuinatio futurorum effectuuꝫ que fit per ſomnia ſit homini poſſibilis. Et vtrum ſit aliqua talis. .6.

Sequntur queſtiones de longitudine et breuitate vite.

folio. 237.

Utrum humidum et calidum ſint cauſe longe vite in viuentibus et corruptibilibus.
Utrum eadem animalia ſint longioris vite in locis calidis ꝙ in locis frigidis ꝛc.

Finit opus preclarum gloſularum Johannis verſoris philoſophi preclariſſimi in Ariſtotelis phie libros exactiſſime impreſſum Tholoſe. Anno natalis chriſti quarto et octoageſimo quadringenteſimoqꝫ ſupra milleſimum:
Deogratias.

Incipit regiſtrum Foliorum:

AA
Primum vacat
Johannis verſoris
noſtro intellectui
ſingulare ꝙ
BB
eſt infinitum
Ad quintam dicitur
Sꝫ tamen eorum
minus vnum pricipium
CC
Sciendū eſt ſecundo
Item omne generans
et proportionaliter
Rationes facte
DD
ſimiliter factiua
ꝙ omnis cauſa
Nam hoc eſt
Si ergo velimus
EE
Sciendū eſt primo
Concluſio prima
Circa terciū librum
Ad rationes ante
FF
Sciendum eſt quarto
Circa quartū librum
Tercia ratio
Quarta eſt ꝙ
FFG
a partibus plenis
Concluſio ſecunda
Sicut enim ad
3º ſic mobile
GG
Circa quintū librum
tie nam negationes
Quarta eſt ꝙ tales
aut ergo ille motus
HH
primum continuans
Sed tunc obicit
tempus ſit continuum
ſecundū ſe ipſam
II
dare maius in
quia ſi dicatur
capitis modicum
Et arguitur ꝙ
LL
preexiſtente ſꝫ
Hec concluſio
Uerum eſt tamen
Tercia ratio
MM
Non poteſt dici
Tercia ratio
motu infinito
aa
Circa iniciū primi libri
do poteſt fieri
ſecundarie partes que
leſtium eſt circa
bb
ꝙ euidente et
ca naturalia eſſe
turaliter moueretur
vltimo capitulo huius
cc
periuntur ſex dicte
dum extrema
Sciendum eſt ſecundo
poteſt eſſe ſine
dd
nem vnius partis
Sequitur in textu
patet quia vt
ee
Circa inicium quarti
Sꝫ alii dixerunt
a
Circa inicium libri
pia homiomera eſſe
Sed dubitatur
poſitio democriti
b
Secundo arguitur
Arguitur ꝙ non
Sciendum eſt ſecundo
medium cum omne
c
Sciendum eſt primo
Patet qꝛ quodlibet
nam due ſunt
Sciendum eſt primo
d
materiales finales
Probatur quia celum
percipitur. lux autem
Sciendum eſt ſecundo
e
diminuitur ſiccum ad
Quintum accidens eſt
Et ad hoc multum
Alio modo dicitur

fulminibus. nam omnium
veſtis et quandoqꝫ
equaliter reſpicit
Ex quo patet
g
quatuor qualitatum
Ex quibus ſequitur
Ad rationes ante
Pro reſponſione
h
preſenti libro
Sed non dixerunt
Concluſio tercia
cuius eſt forma
i
actus. ideo in
Empedocles autem
non cedit in.
Ad rationes ante
k
animalia hab
palpebras in o lis
auſterus. ſi vero
in hoc quod eſt habere
l
quandoqꝫ eſt verorum
aliquam naturam
Concluſio reſponſiua
ſed intellectus noſter
Sed ſecundum
A
Circa inicium paruorum
Hec 9º ꝙtum ad
ꝙ aqua non tamen
aſperis. oportet tamen
B
phūs ꝙ ſenſum
gis grauant caput
Ad rationes ante
unt ad auditum
C
Concluſio tercia
formalis eſt priuatio
Dubitatur primo

Deo gracias.

Johannis verſoris philoſophi preclariſſimi in diui Ariſtotelis philoſophie libros gloſule exactiſſime.

Quoniamquidem intelligere et ſcire contigit circa oēs ſcientias quarum ſunt principia cauſe aut elementa ex eorum cognitione. Tunc enim vnumquodqꝫ cognoſcere arbitramur cuꝫ cauſas primas et principia prima cognoſcimus et vſqꝫ ad elementa.

Circa Libros Philoſophie naturalis Ariſtotelis. Queritur primo. Utrum de rebus naturalibus ſit ſcientia Et arguitur ꝙ non. tribus rationibus Eracliti dicētis ſimpliciter nihil poſſe ſciri. Qui tū de naturalibus et phiſicis hoc maxime aſſeruit. propter earum mutabilitatē. Prima ratio ē. Nulla phiſica bene ſciunt niſi ſciantur ſecundum ſuuꝫ eſſe et ſecundū id quod ſunt. ſed ſecundum id quod ſunt infinitas habent differentias. Intellectus autem noſter refugit infinituꝫ et nullo modo ipm comprehendit. ergo naturalia nullo modo ab intellectu comprehenduntur et per cōſequens non ſciuntur. Secunda ratio eſt ſi de phiſicis eſſet ſcientia tunc medium eſſet diffinitio. ſed diffinitio in phiſicis eſt particularis vt dicit. quia ſi accipiatur diffinitio animalis ſecundum eſſe phiſicum ipa ſecundum vnum quodqꝫ animal erit altera et altera ſecundum eſſe cuiuſlibet particularis animalis. ſicut ergo non eſt vnum eſſe plurium animalium. ita nec vna diffinitio niſi equiuoce. medium aūt equiuocum non facit ſcire. ergo de talibus non pōt eſſe ſcientia. Tertia ratio Entia phiſica motui et mutationi ſubiacēt ꝛ nunꝙ permanent in eodem ſtatu. ergo ſequitur ꝙ de ipis non ē ſciētia. cōſequentia tenet. Antecedens probatur. quia res phiſice ſunt res habentes in ſe naturā Natura autem eſt principium motus eius in quo eſt. vt ſecundo huius. ergo res phiſice ſūt mobiles et variabiles et per conſequēs corruptibiles. ſcientia autē ſolum eſt de neceſſariis. vt habetur primo poſteriorum. Et hec ratio vt dicit dominus Albertus videbatur ita violenta ipſi Eraclito et ſuis ſequacibus ꝙ cum ipſi viderent omne quod mouetur et mutatur partim eſſe in termino a quo et partim in termino ad quem vt viderent illos duos eſſe oppoſitos contrarie et contradictorie. quia ad motuꝫ eſſe inter bonum et malum ſequitur motum eſſe inter bonum et non bonum. ideo concedebant eandem rem ſimul eſſe nigram et albam. albā et non albam. et contraria et contradictoria verificari de eodem. et hoc eſt impoſſibile. Sed vt dicit Albertus mirabilius fuit de Ptholomeo qui fuit vir prudēs in multis. qui propter hanc rationem dixit de naturis non eſſe certam ſcientiam propter ſui mutabilitatem. ſed tantuꝫ opinionem. Et ſignum dabat iſte Ptholomeus quia plurimi de naturis plurima opinati ſunt. omnes autem in mathematicis conformiter et vno modo loquuti ſunt. Ad oppoſitum eſt philoſophus cum omnibus ſuis commentatoribus. Auerroi. Alberto. et doctore ſancto. qui de rebus naturalibus in ſuis libris phiſicis ſcientiam nobis tradiderunt. Pro reſponſione ad queſtionem.

Sciendum eſt primo ꝙ Cuꝫ ſcientia ſit habitus intellectus oportet omne illud de quo eſt ſcientia eſſe intelligibile. Unumquodqꝫ autē eſt intelligibile per id ꝙ aliqualiter ē a materia abſtractū. ſecundum ergo hoc ꝙ aliqua diuerſimode a materia abſtrahuntur pertinēt ad diuerſas ſcientias. Et cum ſcientia habeatur per demōſtrationem cuius diffinitio eſt medium. oportet ſecundum diuerſitates diffinitionum ſcientias diuerſificari. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Res a natura cauſate de quibus eſt phiſica real' communiter dicta. que ſcilicet ſunt res nō cauſate ab opere noſtro tripliciter ſe habent ad materiam. et ſecundum hoc earum eſt triplex diffinitio. et ſecundum triplicem diffinitionem pertinent ad tres partes ipius philoſophie realis. Sunt enim quedam res quarum eſſe dependet a materia ſenſibili et ſine tali non poſſunt diffiniri. et de iſtis eſt ſciētia que dicitur phiſica ſeu naturalis proprie dicta.

Cuius prima elementa nobis dantur in hoc li
bro de phiſico auditu. Alie ſunt res que lꝫ
dependeant a materia ſenſibili ſecundum eſſe
ita ꝙ ſine materia ſenſibili eſſe non poſſunt. in
telliguntur tamen per primam operationem in
tellectus nihil intelligendo de materia ſenſibili
in qua ſunt vt ſenſibilis. quia ordine nature p̄
ce.iunt qualitates ſenſibiles et ſic diffiniuntur.
et de iſtis rebus eſt mathematica ſcientia con
ſiderans quantitatem precedentē natura ipſas
qualitates ſenſibiles. Alie ſunt res que nec
ſecundum eſſe nec ſecundum diffinitionē de
pendent a materia. vel quia pro parte non ſunt
in materia vt ſubſtantie ſeparate que omnia in
materia reducuntur. vel quia vniuerſaliter ⁊ in
ratione formali accepte non ſunt in materia. vt
ſubſtantia actus ⁊ potentia que vniuerſaliter ve
rificātur de ente communiter accepto. ⁊ de iſtis
ſic intelliguntur qui de materia. ⁊ ſi quandoqꝫ
cum materia pro parte ſui ſcilicet pro rebus ma
terialibus diffiniuntur. tamen per materiam ac
ceptam in ratione potentie ⁊ non in ratione ſub
iecti motus et mutationis perfecti. ⁊ de iſtis ſic
conſideratis eſt methaphiſica. Ex quo patet
vt habet Dominus Albertus ꝙ iſta entia phiſi
calia ſunt ſenſibilia intelligibilia ⁊ ymaginabi
lia. ſenſibilia quia comprehendunt qualitates
ſenſibiles. ymaginabilia quia comprehendunt
quantitatem. intelligibilia quia comprehēdunt
principia ſubſtantie quibus primo conuenit pri
mo intelligi. Sed ea de quibus eſt mathe
mathica vt curuum et rectum ſunt ymaginabi
lia ⁊ intelligibilia. Ea autem de quibus eſt me
thaphiſica ſolū ſunt intelligibilia. quia vt ſic ſo
lum conſiderat quiditates ſimplices que ſolum
ab intellectu cognoſci poſſunt. ⁊ non ymagina
tione neqꝫ ſenſu. Et ſic patet ꝙ naturalis
philoſophie ſolum ſunt tres partes vt habet phi
loſophus ſexto methaphiſice. ſcilicet phiſica que
eſt de rebus a natura cauſatis motu ⁊ mutatio
ne. Et mathemathica que ē de rebus abſtractis
a motu ⁊ mutatione. non tamen a quantitate.
Et methaphiſica que eſt de reb⁹ abſtractis a mo
tu et mutatione et ꝗtitate. ſed eſt de ſimplici en
titate ſeu quidditate oīum rerū. Ex quo patꝫ
ꝙ cuꝫ quidditas claudatur in rōe quantitatis.
et ꝗtitas in ratione entis mobilis. ex parte obie
cti methaphiſica eſt prior. deīde mathematica et
vltimo phiſica. Patet etiam ꝙ omnis ſcia a
liquid capit a methaphiſica que cū eſt ratio for
malis obiecti alicuius ſcientie clauditur ratio
formalis obiecti ipſius in methaphiſica.

Sciendum eſt vltimo ꝙ In

genere eſt duplex abſtractio. Una eſt a materia
tam communi ꝗ particulari. vel magis abſtrac
tio prioris ſecundum naturam ab eo quod eſt
poſterius licet vtrumqꝫ ſit vniuerſale. de quo
modo prioris et poſterioris facta eſt menſio in
quinto modo prioris quem adinuenit Ariſto
teles. vt dicit in poſtpredicamentis. Alia eſt
abſtractio a materia et a cōditionibus indiui
duantibus que ſub intellectu non cadunt niſi
reflexe. et hec abſtractio cōmunis eſt omni ſcie
quia omnis ſcientia eſt de vniuerſalibus. et nul
la de particularibus et infinitis. Secundū aūt
primam abſtractionē diſtinguūtur inter ſe ſcie
vt predictum eſt. Quibus notatis ſit hec.

Concluſio prima. De rebus

naturalibus eſt ſcientia. Patet quia res natu
rales habent in ſe principia et cauſas a quibus
dependent in eſſe et fieri et cognoſci. habēt etiaꝫ
paſſiones de huiuſmodi rebus demōſtrabiles
per huiuſmodi principia et cauſas. ergo. ⁊c.

Concluſio ſecunda. phiſica

eſt pars philoſophie realis contemplatiue. Pri
ma pars patet quia eſt de reb⁹ a natura cauſa
tis que nullo modo dependent ab opere noſtro
ergo eſt pars philoſophie realis. Sed quod ſit
pars philoſophie contemplatiue patet etiam ex
eodem. nam finis eius eſt ſcire et non operari
circa eius obiectum. ergo. ⁊c.

Concluſio tertia: Licet

methaphiſica et mathemathica ordine rei pre
cedant phiſicam. ordine tamen doctrine et quo
ad nos phiſica eſt prior ipſis. Prima pars
patet. nam ordo ſcientiarum eſt ſecundum or
dinem obiectorum. ſed obiectum methaphiſice
prius eſt obiecto mathemathice et obiectum
mathemathice prius eſt obiecto phiſice. quia
etiam ſunt ſimpliciora. modo ſimpliciora ſunt
priora. ergo prima pars vera et ⁊c. Secun
da pars tamen probatur ab Alberto alias ꝗ
modo predicto. ſcilicet cognitio noſtra intellec
tiua ſemper dependet a ſenſitiua. modo natura
lia ſunt ſenſibilia intelligibilia et ymaginabi
lia. mathemathicalia ſunt ymaginabilia et in
telligibila tantum. et methapiſicalia ſunt ſolū
intelligibilia. ideo promittit idem Albertus
tractando de phiſica reali contemplatiua pri
mo tractare de partibus philoſophie naturalis
Deinde de mathemathica ⁊ vltimo intentionē
ſuam finire in ſcientia diuina. Iuxta tamen
hanc concluſionem aduertendū eſt ꝙ quia na
turalia indigent experientia in eorum cognitio
ne. et non mathemathicalia que ſunt maxime

noſtro intellectui proportionalia. ideo quan
tum ad hoc multi preponunt mathemathicam
philoſophie. Et hoc expreſſe dicit Doctor San
ctus ſuper ſexto ethicorum vbi aſſignat ordi
nem inter ſcientias preponendo ſcientias admi
niculatiuas ī quibus primo introducendi ſunt
iuuenes. quia tales dant modum adquirendi
alia. Deinde veniunt introducendi in mathe
mathicis ymaginabilibus ⁊ proportionatis
noſtro intellectui que non indigent aliquali ex
perientia. Et poſtea debent imbui
iuuenes in moralibus in quibus requiritur ma
ior experientia. ne dum reꝝ naturalium ſed eti
am propriarum paſſionum. Et deinde iuuenes
eleuati ſic ſcientiis precedentibus tam ſpecula
tiuis ꝗ practicis debent ſedari in paſſioni
bus per moralem philoſophiam. vltimo ⁊ fina
liter debent methaphiſicam acquirere quia tūc
digni ſunt circa methaphiſicalia intellectum
nudum ab omni paſſione requirentia et etiam
maxime eleuatum vacare. De huiuſmodi tamē
controuerſia non eſt difficultas ſi cōſideret vtri
uſqꝫ partis motiuum. Et ſic patet reſponſio ad
queſitum.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ ſi opus nature eſſet indi
cium ſignatum tunc ipſe Eraclitus aliquid ar
gueret. Sed infra oſtenditur ꝙ opus nature eſt
illud quod eſt completum in naturalibus atqꝫ
etiam eſſentialibus principiatis ⁊ hoc eſt ſpeci
es de per ſe intenta. De per accidens autem in
terdum hoc ſuppoſitum vel illud ⁊ non de ꝑ ſe
talis autem infinitas non impedit quin de re
bus naturalibus per ſe in vniuerſali conſidera
tis ſit ſcientia. Ad ſecundā ſimiliter dicitur ꝙ
entia phiſica ſecundum ſpeciem conſiderata ha
bent diffinitiones cōuenientes vniuoce ſuis in
diuiduis. de quibus indiuiduis non eſt ſcientia
niſi forte reflexe. nec ſunt etiam per ſe intenta ꝗ
tum ad particulares rationes ipſorum. ſed ſo
lum nature ſpecifice in ipſis ſaluate. Ad 3ᵐ
dicitur ꝙ mobilitas ⁊ diffinitio rei mobilis in
mobiliter rei conuenit ſecundum ꝙ abſtracta eſt
a particulari. quia particulare ſecundum actum
eſt mobile mutatione. ideo tale non eſt ſcibile et
per hoc etiam patet ſolutio ad dictum Ptholo
mei viri prudentis in aliis errantis tamen mul
tum in iſtis. Ad ſignum autem ſuum dicen
dum. ꝙ natura occulte operatur in rebus. nun
quā poſſumus enim cognoſcere naturas rerum
niſi per operationes per quas habemus experi
entias de naturis rerum valde dificiles. ideo ni
mirum ſi in naturalibus tanta ſit diuerſitas.
Nec eſt ſimile de mathematicis ſpecialiter yma
ginatis. quia ymaginando de ipſis aliqualiter
habemus experientiam.
Sequitur alia queſtio.

Queritur ſecundo. Utrum

Corpus mobile ſit ſubiectum totius naturalis
philoſophie. Arguitur ꝙ non. quia eſt ſub
iectum libri phiſicorum que eſt prima pars natu
ralis philoſophie. ergo non eſt ſubiectum totius
naturalis philoſophie. Tenet conſequentia. quia
nichil idem eſt adequatum toti ⁊ parti. Se
cundo arguitur. Omne corpus eſt mobile ⁊ om
ne mobile eſt corpus. vt declarabitur ſexto hu
ius. ⁊ primo celi ⁊ mundi. ergo nugatorie addi
tur mobile corpori. ymmo ſufficeret dicere ꝙ cor
pus ſit ſubiectum naturalis philoſophie.
Tertio arguitur. Corpus mobile eſt ens per
accidens. ergo nullius ſcientie eſt ſubiectum.
Tenet conſequentia. quia de ente per accidens
non eſt ſcientia. vt habetur primo poſteriorum
⁊ ſexto methaphiſice. Et patet antecedens. quia
corpus mobile eſt aggregatum ex diuerſis natu
ris ex quibus non reſultat vnum per ſe. quia
vnum non eſt per ſe propria potentia ⁊ reliquū
eius proprius actus. Quarto arguitur ſic.
Natura eſt principium quietis ſicut et motus.
et motus eſt propter quietem. ergo corpus qui
eſcibile magis debet dici ſubiectum philoſophie
ꝗ corpus mobile. Quinto arguitur ſic.
Multa principaliter conſiderantur in naturali
philoſophia de quibus non verificatur corpus
mobile affirmatiue. vt eſt animā et motores or
bium celeſtium. ergo non eſt ſubiectum. Tenet
conſequentia. quia ad ſubiectum attributio
nis omnia conſiderata debent habere attributi
onem. ergo et cetera. Ad oppoſitum ar
guitur per commentatorem Auerroim Domi
num Albertum Egidium et philoſophum ⁊ cō
mentatores alios oppoſitam partem tenentes.
Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ phi

loſophia naturalis eſt de rebus naturalibus.
naturalia autem ſunt quorum natura eſt princi
pium. hoc eſt materia vel forma. natura autem
eſt principium motus ⁊ quietis in eo in quo eſt.
Oportet ergo ꝙ naturalis ſcientia ſit de his
que habent in ſe principium actiuum vel paſſi
uum motus et quietis. materiam ſcilicet vel for
mam.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Alia ſūt q̄ ꝯſequunť reꝫ in vniuerſali acceptam
⁊ ipſā rem ī particularib⁹ conſideratam. Uñ ea
que conſequuntur rem in particularib⁹ ſciri nō
poſſunt ignotis conſequētibus eā vniuerſaliter

Cuius prima elementa nobis dantur in hoc libro de phiſico auditu. Alie ſunt res que licꝫ dependeant a materia ſenſibili ſecundum eſſe ita ꝙ ſine materia ſenſibili eſſe non poſſunt. intelliguntur tamen per primam operationem intellectus nihil intelligendo de materia ſenſibili in qua ſunt vt ſenſibilis. quia ordine nature precedunt qualitates ſenſibiles et ſic diffiniuntur. et de iſtis rebus eſt mathematica ſcientia conſiderans quantitatem precedentē natura ipſas qualitates ſenſibiles. Alie ſunt res que nec ſecundum eſſe nec ſecundum diffinitionē dependent a materia. vel quia pro parte non ſunt in materia vt ſubſtantie ſeparate que omnia in materia reducuntur. vel quia vniuerſaliter ⁊ in ratione formali accepte non ſunt in materia. vt ſubſtantia actus ⁊ potentia que vniuerſaliter verificantur de ente communiter accepto. ⁊ de iſtis ſic intelliguntur qui de materia. ⁊ ſi quandoqꝫ cum materia pro parte ſui ſcilicet pro rebus materialibus diffiniuntur. tamen per materiam acceptam in ratione potentie ⁊ non in ratione ſubiecti motus et mutationis perfecti. ⁊ de iſtis ſic conſideratis eſt methaphiſica. Ex quo patet vt habet Dominus Albertus ꝙ iſta entia phiſicalia ſunt ſenſibilia intelligibilia ⁊ ymaginabilia. ſenſibilia quia comprehendunt qualitates ſenſibiles. ymaginabilia quia comprehendunt quantitatem. intelligibilia quia comprehēdunt principia ſubſtantie quibus primo conuenit primo intelligi. Sed ea de quibus eſt mathematica vt curuum et rectum ſunt ymaginabilia ⁊ intelligibilia. Ea autem de quibus eſt methaphiſica ſolūꝫ ſunt intelligibilia. quia vt ſic ſolum conſiderat quiditates ſimplices que ſolum ab intellectu cognoſci poſſunt. ⁊ non ymaginatione neqꝫ ſenſu. Et ſic patet ꝙ naturalis philoſophie ſolum ſunt tres partes vt habet philoſophus ſexto methaphiſice. ſcilicet phiſica que eſt de rebus a natura cauſatis motu ⁊ mutatione. Et mathematica que ē de rebus abſtractis a motu ⁊ mutatione. non tamen a quantitate. Et methaphiſica que eſt de reb⁹ abſtractis a motu et mutatione et ꝗtitate. ſed eſt de ſimplici entitate ſeu quidditate oīum rerū. Ex quo patꝫ ꝙ cuꝫ quidditas claudatur in rōe quantitatis. et ꝗtitas in ratione entis mobilis. ex parte obiecti methaphiſica eſt prior. deinde mathematica et vltimo phiſica. Patet etiam ꝙ omnis ſcīa aliquid capit a methaphiſica que cū eſt ratio formalis obiecti alicuius ſcientie clauditur ratio formalis obiecti ipſius in methaphiſica.

Sciendum eſt vltimo ꝙ In genere eſt duplex abſtractio. Una eſt a materia tam communi ꝗ particulari. vel magis abſtractio prioris ſecundum naturam ab eo quod eſt poſterius licet vtrumqꝫ ſit vniuerſale. de quo modo prioris et poſterioris facta eſt menſio in quinto modo prioris quem adinuenit Ariſtoteles. vt dicit in poſtpredicamentis. Alia eſt abſtractio a materia et a cōditionibus indiuiduantibus que ſub intellectu non cadunt niſi reflexe. et hec abſtractio cōmunis eſt omni ſcīe quia omnis ſcientia eſt de vniuerſalibus. et nulla de particularibus et infinitis. Secundū aūt primam abſtractionē diſtinguūtur inter ſe ſcīe vt predictum eſt. Quibus notatis ſit hec.

Concluſio prima. De rebus naturalibus eſt ſcientia. Patet quia res naturales habent in ſe principia et cauſas a quibus dependent in eſſe et fieri et cognoſci. habēt etiaꝫ paſſiones de huiuſmodi rebus demōſtrabiles per huiuſmodi principia et cauſas. ergo. ⁊c.

Concluſio ſecunda. phiſica eſt pars philoſophie realis contemplatiue. Prima pars patet quia eſt de reb⁹ a natura cauſatis que nullo modo dependent ab opere noſtro ergo eſt pars philoſophie realis. Sed quod ſit pars philoſophie contemplatiue patet etiam ex eodem. nam finis eius eſt ſcire et non operari circa eius obiectum. ergo. ⁊c.

Concluſio tertia: Licet methaphiſica et mathematica ordine rei precedant phiſicam. ordine tamen doctrine et quo ad nos phiſica eſt prior ipſis. Prima pars patet. nam ordo ſcientiarum eſt ſecundum ordinem obiectorum. ſed obiectum methaphiſice prius eſt obiecto mathematice et obiectum mathematice prius eſt obiecto phiſice. quia etiam ſunt ſimpliciora. modo ſimpliciora ſunt priora. ergo prima pars vera etc. Secunda pars tamen probatur ab Alberto alias ꝗ modo predicto. ſcilicet cognitio noſtra intellectiua ſemper dependet a ſenſitiua. modo naturalia ſunt ſenſibilia intelligibilia et ymaginabilia. mathematicalia ſunt ymaginabilia et intelligibila tantum. et methapiſicalia ſunt ſoluꝫ intelligibilia. ideo promittit idem Albertus tractando de phiſica reali contemplatiua primo tractare de partibus philoſophie naturalis Deinde de mathematica ⁊ vltimo intentioneꝫ ſuam finire in ſcientia diuina. Iuxta tamen hanc concluſionem aduertenduꝫ eſt ꝙ quia naturalia indigent experientia in eorum cognitione. et non mathematicalia que ſunt maxime

noſtro intellectui proportionalia. ideo quantum ad hoc multi preponunt mathematicam philoſophie. Et hoc expreſſe dicit Doctor Sanctus ſuper ſexto ethicorum vbi aſſignat ordinem inter ſcientias preponendo ſcientias adminiculatiuas ī quibus primo introducendi ſunt iuuenes. quia tales dant modum adquirendi alia. Deinde veniunt introducendi in mathematicis ymaginabilibus ⁊ proportionatis noſtro intellectui que non indigent aliquali experientia. Et poſtea debent imbui iuuenes in moralibus in quibus requiritur maior experientia. ne dum rerū naturalium ſed etiam propriarum paſſionum. Et deinde iuuenes eleuati ſic ſcientiis precedentibus tam ſpeculatiuis ꝗ practicis debent ſedari in paſſionibus per moralem philoſophiam. vltimo ⁊ finaliter debent methaphiſicam acquirere quia tūc digni ſunt circa methaphiſicalia intellectum nudum ab omni paſſione requirentia et etiam maxime eleuatum vacare. De huiuſmodi tamē controuerſia non eſt difficultas ſi cōſideret vtriuſqꝫ partis motiuum. Et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ ſi opus nature eſſet indicium ſignatum tunc ipſe Eraclitus aliquid argueret. Sed infra oſtenditur ꝙ opus nature eſt illud quod eſt completum in naturalibus acqꝫ etiam eſſentialibus principiatis ⁊ hoc eſt ſpecies de per ſe intenta. De per accidens autem interdum hoc ſuppoſitum vel illud ⁊ non de p ſe talis autem infinitas non impedit quin de rebus naturalibus per ſe in vniuerſali conſideratis ſit ſcientia. Ad ſecundā ſimiliter dicitur ꝙ entia phiſica ſecundum ſpeciem conſiderata habent diffinitiones cōuenientes vniuoce ſuis indiuiduis. de quibus indiuiduis non eſt ſcientia niſi forte reflexe. nec ſunt etiam per ſe intenta ꝗtum ad particulares rationes ipſorum. ſed ſolum nature ſpecifice in ipſis ſaluate. Ad 5ᵐ dicitur ꝙ mobilitas ⁊ diffinitio rei mobilis in mobiliter rei conuenit ſecundum ꝙ abſtracta eſt a particulari. quia particulare ſecundum actum eſt mobile mutatione. ideo tale non eſt ſcibile et per hoc etiam patet ſolutio ad dictum Ptholomei viri prudentis in aliis errantis tamen multum in iſtis. Ad ſignum autem ſuum dicendum. ꝙ natura occulte operatur in rebus. nunquā poſſumus enim cognoſcere naturas rerum niſi per operationes per quas habemus experientias de naturis rerum valde dificiles. ideo nimirum ſi in naturalibus tanta ſit diuerſitas. Nec eſt ſimile de mathematicis ſpecialiter ymaginatis. quia ymaginando de ipſis aliqualiter habemus experientiam.

Sequitur alia queſtio.

Queritur ſecundo. Utrum Corpus mobile ſit ſubiectum totius naturalis philoſophie. Arguitur ꝙ non. quia eſt ſubiectum libri phiſicorum que eſt prima pars naturalis philoſophie. ergo non eſt ſubiectum totius naturalis philoſophie. Tenet conſequentia. quia nihil idem eſt adequatum toti ⁊ parti. Secundo arguitur. Omne corpus eſt mobile ⁊ omne mobile eſt corpus. vt declarabitur ſexto huius. ⁊ primo celi ⁊ mundi. ergo nugatorie additur mobile corpori. ymmo ſufficeret dicere ꝙ corpus ſit ſubiectum naturalis philoſophie.

Tertio arguitur. Corpus mobile eſt ens per accidens. ergo nullius ſcientie eſt ſubiectum. Tenet conſequentia. quia de ente per accidens non eſt ſcientia. vt habetur primo poſteriorum ⁊ ſexto methaphiſice. Et patet antecedens. quia corpus mobile eſt aggregatum ex diuerſis naturis ex quibus non reſultat vnum per ſe. quia vnum non eſt per ſe propria potentia ⁊ reliquuꝫ eius proprius actus. Quarto arguitur ſic. Natura eſt principium quietis ſicut et motus. et motus eſt propter quietem. ergo corpus quieſcibile magis debet dici ſubiectum philoſophie ꝗ corpus mobile. Quinto arguitur ſic. Multa principaliter conſiderantur in naturali philoſophia de quibus non verificatur corpus mobile affirmatiue. vt eſt anima et motores orbium celeſtium. ergo non eſt ſubiectum. Tenet conſequentia. quia ad ſubiectum attributionis omnia conſiderata debent habere attributionem. ergo et cetera. Ad oppoſitum arguitur per commentatorem Auerroim Dominum Albertum Egidium et philoſophum ⁊ cōmentatores alios oppoſitam partem tenentes. Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ philoſophia naturalis eſt de rebus naturalibus. naturalia autem ſunt quorum natura eſt principium. hoc eſt materia vel forma. natura autem eſt principium motus ⁊ quietis in eo in quo eſt.

Oportet ergo ꝙ naturalis ſcientia ſit de his que habent in ſe principium actiuum vel paſſiuum motus et quietis. materiam ſcilicet vel formam.

Sciendum eſt Secundo ꝙ Alia ſūt q̄ ꝯſequunt̄ reꝫ in vniuerſali acceptam ⁊ ipſā rem ī particularib⁹ conſideratam. Uñ ea que conſequuntur rem in particularib⁹ ſciri nō poſſunt ignotis conſequētibus eā vniuerſaliter

Cuius pꝛima elementa nobis dantur in hoc li
bꝛo de phiſico auditu. Alie ſunt res que lꝫ
dependeant a materia ſenſibili ſecundum eſſe
ita ꝙ ſine materia ſenſibili eſſe non poſſunt. in
telliguntur tamen per pꝛimam operationem in
tellectus nihil intelligendo de materia ſenſibili
in qua ſunt vt ſenſibilis. quia oꝛdine nature pꝛe
ce.ſunt qualitates ſenſibiles et ſic diffiniuntur.
et de iſtis rebus eſt mathemathica ſcientia con
ſiderans quantitatem pꝛecedentē natura ipſas
qualitates ſenſibiles. Alie ſunt res que nec
ſecundum eſſe nec ſecundum diffinitionē de
pendent a materia. vel quia pꝛo parte non ſunt
in materia vt ſubſtantie ſeparate que omnia in
materia reducuntur. vel quia vniuerſaliter ⁊ in
ratione foꝛmali accepte non ſunt in materia. vt
ſubſtantia actus ⁊ potentia que vniuerſaliter ve
rificātur de ente communiter accepto. ⁊ de iſtis
ſic intelliguntur qui de materia. ⁊ ſi quandoqꝫ
cum materia pꝛo parte ſui ſcilicet pꝛo rebus ma
terialibus diffiniuntur. tamen per materiam ac
ceptam in ratione potentie ⁊ non in ratione ſub
iecti motus et mutationis perfecti. ⁊ de iſtis ſic
conſideratis eſt methaphiſica. Ex quo patet
vt habet Dominus Albertus ꝙ iſta entia phiſi
calia ſunt ſenſibilia intelligibilia ⁊ ymaginabi
lia. ſenſibilia quia compꝛehendunt qualitates
ſenſibiles. ymaginabilia quia compꝛehendunt
quantitatem. intelligibilia quia compꝛehēdunt
pꝛincipia ſubſtantie quibus pꝛimo conuenit pꝛi
mo intelligi. Sed ea de quibus eſt mathe
mathica vt curuum et rectum ſunt ymaginabi
lia ⁊ intelligibilia. Ea autem de quibus eſt me
thaphiſica ſolū ſunt intelligibilia. quia vt ſic ſo
lum conſiderat quiditates ſimplices que ſolum
ab intellectu cognoſci poſſunt. ⁊ non ymagina
tione neqꝫ ſenſu. Et ſic patet ꝙ naturalis
philoſophie ſolum ſunt tres partes vt habet phi
loſophus ſexto methaphiſice. ſcilicet phiſica que
eſt de rebus a natura cauſatis motu ⁊ mutatio
ne. Et mathemathica que ē de rebus abſtractis
a motu ⁊ mutatione. non tamen a quantitate.
Et methaphiſica que eſt de reb⁹ abſtractis a mo
tu et mutatione et q̄titate. ſed eſt de ſimplici en
titate ſeu quidditate oīum reꝝ. Ex quo patꝫ
ꝙ cuꝫ quidditas claudatur in rōe quantitatis.
et q̄titas in ratione entis mobilis. ex parte obie
cti methaphiſica eſt pꝛioꝛ. deīde mathematica et
vltimo phiſica. Patet etiam ꝙ omnis ſcīa a
liquid capit a methaphiſica que cū eſt ratio foꝛ
malis obiecti alicuius ſciētie clauditur ratio
foꝛmalis obiecti ipſius in methaphiſica.

Sciendum eſt vltimo ꝙ In
genere eſt duplex abſtractio. Una eſt a materia
tam communi q̄ particulari. vel magis abſtrac
tio pꝛioꝛis ſecundum naturam ab eo quod eſt
poſterius licet vtrumqꝫ ſit vniuerſale. de quo
modo pꝛioꝛis et poſterioꝛis facta eſt menſio in
quinto modo pꝛioꝛis quem adinuenit Ariſto
teles. vt dicit in poſtpꝛedicamentis. Alia eſt
abſtractio a materia et a cōditionibus indiui
duantibus que ſub intellectu non cadunt niſi
reflexe. et hec abſtractio cōmunis eſt omni ſcīe
quia omnis ſcientia eſt de vniuerſalibus. et nul
la de particularibus et infinitis. Secundū aūt
pꝛimam abſtractionē diſtinguūtur inter ſe ſcīe
vt pꝛedictum eſt. Quibus notatis ſit hec.

Concluſio pꝛima. De rebus
naturalibus eſt ſcientia. Patet quia res natu
rales habent in ſe pꝛincipia et cauſas a quibus
dependent in eſſe et fieri et cognoſci. habēt etiaꝫ
paſſiones de huiuſmodi rebus demōſtrabiles
per huiuſmodi pꝛincipia et cauſas. ergo. ⁊cet.

Concluſio ſecunda. phiſica
eſt pars philoſophie realis contemplatiue. Pꝛi
ma pars patet quia eſt de reb⁹ a natura cauſa
tis que nullo modo dependent ab opere noſtro
ergo eſt pars philoſophie realis. Sed quod ſit
pars philoſophie contemplatiue patet etiam ex
eodem. nam finis eius eſt ſcire et non operari
circa eius obiectum. ergo. ⁊c.

Concluſio tertia: Licet
methaphiſica et mathemathica oꝛdine rei pꝛe
cedant phiſicam. oꝛdine tamen doctrine et quo
ad nos phiſica eſt pꝛioꝛ ipſis. Pꝛima pars
patet. nam oꝛdo ſcientiarum eſt ſecundum oꝛ
dinem obiectoꝛum. ſed obiectum methaphiſice
pꝛius eſt obiecto mathemathice et obiectum
mathemathice pꝛius eſt obiecto phiſice. quia
etiam ſunt ſimplicioꝛa. modo ſimplicioꝛa ſunt
pꝛioꝛa. ergo pꝛima pars vera et ⁊c. Secun
da pars tamen pꝛobatur ab Alberto alias q̄
modo pꝛedicto. ſcilicet cognitio noſtra intellec
tiua ſemper dependet a ſenſitiua. modo natura
lia ſunt ſenſibilia intelligibilia et ymaginabi
lia. mathemathicalia ſunt ymaginabilia et in
telligibila tantum. et methaphiſicalia ſunt ſolū
intelligibilia. ideo pꝛomittit idem Albertus
tractando de phiſica reali contemplatiua pꝛi
mo tractare de partibus philoſophie naturalis
Deinde de mathemathica ⁊ vltimo intentionē
ſuam finire in ſcientia diuina. Iuxta tamen
hanc concluſionem aduertendū eſt ꝙ quia na
turalia indigent experientia in eoꝛum cognitio
ne. et non mathemathicalia que ſunt maxime

noſtro intellectui pꝛopoꝛtionalia. ideo quan
tum ad hoc multi pꝛeponunt mathemathicam
philoſophie. Et hoc expꝛeſſe dicit Doctoꝛ San
ctus ſuper ſexto ethicoꝛum vbi aſſignat oꝛdi
nem inter ſcientias pꝛeponendo ſcientias admi
niculatiuas in quibus pꝛimo introducendi ſunt
iuuenes. quia tales dant modum adquirendi
alia. Deinde veniunt introducendi in mathe
mathicis ymaginabilibus ⁊ pꝛopoꝛtionatis
noſtro intellectui que non indigent aliquali ex
perientia. Et poſtea debent imbui
iuuenes in moꝛalibus in quibus requiritur ma
ioꝛ experientia. ne dum reꝝ naturalium ſed eti
am pꝛopꝛiarum paſſionum. Et deinde iuuenes
eleuati ſic ſcientiis pꝛecedentibus tam ſpecula
tiuis q̄ pꝛacticis debent ſedari in paſſioni
bus per moꝛalem philoſophiam. vltimo ⁊ fina
liter debent methaphiſicam acquirere quia tūc
digni ſunt circa methaphiſicalia intellectum
nudum ab omni paſſione requirentia et etiam
maxime eleuatum vacare. De huiuſmodi tamē
controuerſia non eſt difficultas ſi cōſideret vtri
uſqꝫ partis motiuum. Et ſic patet reſponſio ad
queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ
Ad pꝛimam dicitur ꝙ ſi opus nature eſſet indi
cium ſignatum tunc ipſe Eraclitus aliquid ar
gueret. Sed infra oſtenditur ꝙ opus nature eſt
illud quod eſt completum in naturalibus acqꝫ
etiam eſſentialibus pꝛincipiatis ⁊ hoc eſt ſpeci
es de per ſe intenta. De per accidens autem in
terdum hoc ſuppoſitum vel illud ⁊ non de ꝑ ſe
talis autem infinitas non impedit quin de re
bus naturalibus per ſe in vniuerſali conſidera
tis ſit ſcientia. Ad ſecundā ſimiliter dicitur ꝙ
entia phiſica ſecundum ſpeciem conſiderata ha
bent diffinitiones cōuenientes vniuoce ſuis in
diuiduis. de quibus indiuiduis non eſt ſcientia
niſi foꝛte reflexe. nec ſunt etiam per ſe intenta q̄
tum ad particulares rationes ipſoꝛum. ſed ſo
lum nature ſpecifice in ipſis ſaluate. Ad 3ᵉ
dicitur ꝙ mobilitas ⁊ diffinitio rei mobilis in
mobiliter rei conuenit ſecundum q̄ abſtracta eſt
a particulari. quia particulare ſecundum actum
eſt mobile mutatione. ideo tale non eſt ſcibile et
per hoc etiam patet ſolutio ad dictum Ptholo
mei viri pꝛudentis in aliis errantis tamen mul
tum in iſtis. Ad ſignum autem ſuum dicen
dum. ꝙ natura occulte operatur in rebus. nun
quā poſſumus enim cognoſcere naturas rerum
niſi per operationes per quas habemus experi
entias de naturis rerum valde dificiles. ideo ni
mirum ſi in naturalibus tanta ſit diuerſitas.
Nec eſt ſimile de mathematicis ſpecialiter yma
ginatis. quia ymaginando de ipſis aliqualiter
habemus experientiam.

Sequitur alia queſtio.

Queritur ſecundo. Utrum
Coꝛpus mobile ſit ſubiectum totius naturalis
philoſophie. Arguitur ꝙ non. quia eſt ſub
iectum libꝛi phiſicoꝛum que eſt pꝛima pars natu
ralis philoſophie. ergo non eſt ſubiectum totius
naturalis philoſophie. Tenet conſequentia. qꝛ
nichil idem eſt adequatum toti ⁊ parti. Se
cundo arguitur. Omne coꝛpus eſt mobile ⁊ om
ne mobile eſt coꝛpus. vt declarabitur ſexto hu
ius. ⁊ pꝛimo celi ⁊ mundi. ergo nugatoꝛie addi
tur mobile coꝛpoꝛi. ymmo ſufficeret dicere ꝙ coꝛ
pus ſit ſubiectum naturalis philoſophie.

Tertio arguitur. Coꝛpus mobile eſt ens per
accidens. ergo nullius ſcientie eſt ſubiectum.
Tenet conſequentia. quia de ente per accidens
non eſt ſcientia. vt habetur pꝛimo poſterioꝛum
⁊ ſexto methaphiſice. Et patet antecedens. quia
coꝛpus mobile eſt aggregatum ex diuerſis natu
ris ex quibus non reſultat vnum per ſe. quia
vnum non eſt per ſe pꝛopꝛia potentia ⁊ reliquuꝫ
eius pꝛopꝛius actus. Quarto arguitur ſic.
Natura eſt pꝛincipium quietis ſicut et motus.
et motus eſt pꝛopter quietem. ergo coꝛpus qui
eſcibile magis debet dici ſubiectum philoſophie
q̄ coꝛpus mobile. Quinto arguitur ſic.
Multa pꝛincipaliter conſiderantur in naturali
philoſophia de quibus non verificatur coꝛpus
mobile affirmatiue. vt eſt anima et motoꝛes oꝛ
bium celeſtium. ergo non eſt ſubiectum. Tenet
conſequentia. quia ad ſubiectum attributio
nis omnia conſiderata debent habere attributi
onem. ergo et cetera. Ad oppoſitum ar
guitur per commentatoꝛem Auerꝛoim Domi
num Albertum Egidium et philoſophum ⁊ cō
mentatoꝛes alios oppoſitam partem tenentes.
Pꝛo reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt pꝛimo. ꝙ phi
loſophia naturalis eſt de rebus naturalibus.
naturalia autem ſunt quoꝛum natura eſt pꝛinci
pium. hoc eſt materia vel foꝛma. natura autem
eſt pꝛincipium motus ⁊ quietis in eo in quo eſt.

Opoꝛtet ergo ꝙ naturalis ſcientia ſit de his
que habent in ſe pꝛincipium actiuum vel paſſi
uum motus et quietis. materiam ſcilicet vel foꝛ
mam.

Sciendum eſt Secundo ꝙ
Alia ſūt q̄ ꝯſequunt̄ reꝫ in vniuerſali acceptam
⁊ ipſā rem ī particularib⁹ conſideratam. Uñ ea
que conſequuntur rem in particularib⁹ ſciri nō
poſſunt ignotis conſequētibus eā vniuerſaliter

⁊ in ſe conſideratam quia vniuerſale eſt de intellectu ſui ſingularis ſiue inferioris ſui. Ne ergo idem plures repeteretur neceſſarium fuit eſſe vnum librum in quo tractaretur corpus mobile vel ens mobile ⁊ ipſuꝫ ꝯmuniter inq̄tum hmōi qui quidē liber precederet omnes libros naturalis phie in quibus determinatur de partibus entis mobilis. ne in determinatione eorum plures oporteat repetere ea que ipſis ꝯueniunt ratione corporis mobilis vł entis mobilis. Sicut enī methaphiſica prior eſt omnibꝰ ſciencijs in qua conſideratꝰ ens inq̄tū ens ſimilr paſſiones ⁊ ꝓprietates eius inq̄tuꝫ hmōi ⁊ de partibus eius .ſ. de ſubſtantia ⁊ accidente de actu ⁊ potētia ſecunduꝫ ꝙ ſunt partes entis quod includitur in ſubiecto cuiuſlibet alterius ſciencie. Ita eſt hmōi liber in quo determinatur de ente vel corpore mobili ſecunduꝫ ſe. qui dicitur liber phiſicoꝝ in q̊ tractātur omnia pertinentia ad ens mobile aut corpus inquantū mobile eſt vniuerſalitꝰ conſideratum. conſiderando .ſ. principia ⁊ proprietates entis mobilis inq̄tum mobile eſt. Qui etiaꝫ liber dicitur liber phiſicorum. qꝛ vniuerſaliter ibi tractantur omnia phiſicalia. vel dicitur iſte liber de phiſico auditu qꝛ traditus fuit per modū doctrine audientibꝰ vt dicit Sanctꝰ Thomas Dicit tñ Albertus ꝙ dicitꝰ de phiſico auditu qꝛ eſt de hiis que magis cognoſcuntur auditu ꝙ̄ demonſtratione.

Sciendum eſt Tertio: ꝙ In

Aſſignatione ſubiecti attributionis huius ſciencie fuit controuerſia inter doctores ſolemnes. Dicit enim Thomas ī ꝯmēto expreſſe ꝙ ens mobile ⁊ non corpus mobile eſt ſubiectum huius. ⁊ ꝙ corpus mobile non ſit ſubiectuꝫ ſic probat. qꝛ de ſubiecto debemus preſupponere quid eſt et qꝛ eſt vt habetur primo poſterioꝝ. Sed phūs in ſexto huius probat omē mobile eſſe corpus. ⁊ in primo de celo ⁊ mūdo demonſtrat omne corpus eſſe mobile. ergo corpus mobile nō eſt ſubiectū naturalis philoſophie. Poteſt etiam probari nam ſubiectum attributionis debet ſub ſe comprehendere omnia principaliter conſiderata in illa ſciencia. ſed corpus mobile non eſt hmōi vt dicebatur in argumento ante oppoſituꝫ. nec etiam omne mobile eſt corpus qꝛ materia que eſt primaꝫ. ſubiectū generationis ē ꝑ ſe tranſmutabilis ad formaꝫ. ⁊ non eſt corpus. ergo corpꝰ nō eſt ſubiectū naturalis philoſophie. Et ex hᵒ videtur ſequi ſecundum hanc opinionem ꝙ nō omnis mobilitas fluit a principijs corporis inq̄tum corpus eſt. qꝛ aliqua mobilitas precedit corpus inquantum corpus. ſ. mobilitas materie prime. Quod autem ens mobile ſit ſubiectuꝫ naturalis phie probatꝰ tali ratione. Paſſio debꝫ diffiniri per propriū ſubiectuꝫ. ſed motus in cōmuni diffinitur per ens mobile. ⁊ non per corpꝰ mobile. vt patet in .3ᵒ huius. Sed contra hāc poſitionē Thome arguit Egidius de roma pluribus rationibus. Prima ſi ens mobile eſſet ſubiectū naturalis philoſophie. ſequeretur ꝙ philoſophia naturalis eſſet pars methaphiſice vel ſciencia ei ſubalternata. eo ꝙ mobilitas eſſet modus entis de quo cōſideratur in methaphiſica vł differentia accidentalis entis Sed cuiuſlibet rei ⁊ modorum eius eſt eadem ſciencia. Secunda ratio. propria paſſio fluit ex proprijs principijs ſubiecti. ſed motus ſeu mobilitas non fluit ex proprijs principijs entis. quia ſi ſic omne ens eſſꝫ mobile. ergo ens mobile non eſt ſubiectum naturalis philoſophie. Ad rationem autem Sancti Thome reſpondet Egidius dicens ꝙ non ſequitur. ⁊ ꝙ conſequentia non valet. quia licꝫ in ſexto huius probatꝰ omne mobile eſſe corpus. ⁊ in primo de celo omne corpus eſſe mobile. ideo non probatur corpus mobile eſſe.

Sed contra ſolutionem Egidij poſſet dici ꝙ falſa eſt. nam licet philoſophus non probet expreſſe probat tamen implicite. Et iō ad rationes Egidij dicitur primo ad primam ꝙ mobilitas nec eſt differentia accidentalis entis nec modus eius. ſed capitur ens mobile pro ente materiali ⁊ pro vno aggregato quorum vnum eſt materiale ⁊ aliud formale. ſicut diceremus ꝙ coloratum eſſet ens viſibile. ideo ad circumloquendum aliquid vnum aſſumimus illa duo. et ſuo modo ſecundum Albertum diceretur de corpore mobili. Et per hoc etiam patet ſolutio ad ſecundam rationem. Egidij quia mobilitas non fluit ex proprijs principijs entis. ſed ex principijs entis materialis. Sꝫ pro declaratione opinionis Alberti. Aduertendum ꝙ Albertus dicit corpus mobile communiter acceptum eſſe ſubiectum huius ſcientie. non quocunqꝫ modo conſideratum. ſed ſecundum ꝙ ſubijcitur motui. Eſt enim dicit Albertus aliquod corpus ante motum. quia corpus mathematicum quod non ſubijcitur motui ſecundum ꝙ mathematicum eſt. ab vno enim habꝫ corpꝰ ꝙ ſit corpus ſimpliciter. ⁊ ab alio habet ꝙ ſit hoc corpus vt puta mathematicum ſiue naturale.

Habet enim ꝙ ſit corpus ſimpliciter ex eo ꝙ vbiqꝫ aptum natum eſt ꝙ due diametri ſe ſecent ad rectos angulos ⁊ pares. ⁊ alia ſuperueniens ſeccet alias duas diametros ad angulos rectos. quarum diametrorum vna eſt menſura longitudinis. ſecunda latitudinis. tertia profunditatis. Si enim dicit Albertus corpus haberet ꝙ eſſet corpus ab actuali interſectione diametrorum. oporteret ꝙ cum cera comprimeretur inter manus vel aliud corpus ſingulare ꝙ mutaretur ſecundum corporeitatem. hoc aūt non eſt verum. Non gᵒ habet corpꝰ ꝙ ſit corꝰ ab actuali dimenſiōe ſed potiꝰ ab aptitudie ſic ſe īterſecandi inter dyametros. ab actuali āt trina dimēſione triū differentiaꝝ habet ꝙ ſit hoc corpus mathematicuꝫ. ſed a forma perficiente materiam ſenſibilē in aptitudine trine dimenſionis exiſtentem habet ꝙ ſit naturale inquantuꝫ naturalis ē. ⁊ ab actuali trina dimēſione materie ſenſibilis que a forma ſubſtantiali perfecta eſt habet ꝙ ſit corpꝰ naturale hoc vel illud. Sic gᵒ patet ꝙ corpus abſolute ⁊ ſimpliciter eſt añ mathematicuꝫ ⁊ ante naturale ⁊ etiam ꝙ reducatꝰ ad ens qđ ꝯſiderat diuinus ſiue methaphiſicus. corpꝰ aūt mathematicū. conſiderat geometra ſecundum diuerſitatem figurarum actualiter in ipſo inuentarum. corpus auteꝫ mobile in vniuerſali eſt ſubiectum naturalis philoſophie. corpus autem mobile ad formaꝫ vel ad vbi eſt ſubiectum in diuerſis partibus philoſophie. Et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Pro concordia haꝝ opinionū poteſt dici ꝙ corpus mobile eſt ſubiectum primum. Et ens mobile eſt ſubiectum principale. Volentibus enī ſuſtinere opinionem Alberti reſpondendum eſt rationibus añ oppoꝰ hoc modo.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur. ꝙ corpus mobile conſideratum ſecundum eius cōmunem rationeꝫ ⁊ ſimplicē eſt ſubiectum libri phiſicoꝝ. ſed conſideratum vt ꝯtractum ad ſpeciales motus eſt ſubiectum in alijs ⁊ alijs libris partilibus. vt in ſequenti queſtione apparebit. Ad ſecundam dicitur. ꝙ mobile contrahit corpus quantum ad rationem formalem conſiderandi. ⁊ nō quātum ad ſuppoſita. ideo bene dicitur corpus mobile vt patuit in diſtinctione illius opinionis.

Ad tertiam dicitur. ꝙ per corpus mobile circumloquimur aliquod vnum nobis innominatum ſecundum formalem rationeꝫ. ſicut dicimꝰ ꝙ coloratum dicitur ens viſibile. ⁊ licet tale ſit aggregatum ex diuerſis naturis. ratione tamen formalis ſuperadditi eſt ſcibile ⁊ cognoſcibile ꝑ ſe. Ad quartam dicitur. ꝙ quies habet rationem priuationis. ideo magis dicitur corpus mobile ꝙ̄ corpus quieſcibile. vt dicit Albertꝰ. Vel poſſumus dicere cum ipſo ꝙ omne corpus phyſicum mobile eſt ſed non quieſcibile. quia aliquod eſt perpetui motus ſecundum naturam. ſcilicet corpus celeſte. Nec ē inſtantia de terra in centro. quia licet nō moueatur motu locali. mouetur tamen motu alterationis. quia nichil eſt vbi virtutes totius ſpere celeſtis ex omni parte eam nō contingant. oportet ideo alterari terraꝫ a virtutibus illis. Ad quintam dicitur. ꝙ corpus mobile verificatur de omnibus illis cōſideratis in hoc libro in recto vel obliquo. Et hoc ſufficit ad hoc ꝙ ſit ſubiectum.

Et hec de queſtione.

Queritur tertio. Utrum

Per diuiſionem corporis mobilis ſeu entis mobilis conuenienter aſſignetur numerus et ordo ſeu diſtinctio librorum naturalis philoſophie.

Arguitur ꝙ non. nam naturalis philoſophia eſt vna ſcientia. ergo in vno libro debet dari ⁊ non in pluribus. Conſequentia patet. quia ſimplicitati ⁊ vnitati habitus debet correſpondere ſimplicitas ⁊ vnitas obiecti. et per conſequens vnitas libri declaratur ꝑ vnitatem ſubiecti. 2ᵒ arguitur. In naturali philoſophia agitur de multis que nec ſunt corpora nec entia mobilia vt ē aīa ⁊ etiā de motoribꝰ orbiū celeſtium. de actionibus ⁊ paſſionibꝰ. operationibus entium mobilium. ergo ⁊ cetera. Conſequentia patet. quia diuiſum debet verificari de membris diuidentibus coniunctim ⁊ vniuerſaliter acceptis. ergo et cꝭ. Ad oppoſitum arguitur auctoritate Domini Alberti tradentis nobis ordinem librorum naturalis philoſophie ex diuiſione corporis mobilis.

Arguitur etiam ratione. nam ſcientia accipit diuiſionem ⁊ vnitatē ab obiecto formaliter accepto. vt habetur primo poſteriorum. ſed corpus mobile vel ens mobile eſt ſubiectum totius philoſophie naturalis. ergo per eius diuiſionem poteſt haberi numerus ⁊ ordo ⁊ determinatio librorum totius naturalis philoſophie. Pro reſpōſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo ꝙ qꝛ

Liber phiſicorum ſiue de phiſico auditu eſt primus inter omnes libros naturalis philoſophie ⁊ generalis ad totam philoſophiam vt dictum eſt. ideo conueniens eſt cauſa doctrine ponere in principio eius numerum ordinem ⁊ diuiſionem librorum totius naturalis philoſophie. vt ſcire poſſimus quando complete et totaliter erit nobis tradita totalis naturalis philoſophia vt etiam ſciamus quis ſit ordo partium eius ad inuicem. ⁊ de quo determinatur in vnoquoqꝫ libro.

Et quo ad hoc ponitur.

Concluſio Reſponſiua.

Ad queſitum. Scilicet ꝙ per diuiſionem corporis ſeu entis mobilis ſufficienter habetur numerus diſtinctio ⁊ ordo omnium librorum totius naturalis philoſophie. Et concluſio probatur per rationem poſt oppoſitum. Poteſt etiam probari per diſtinctionem nobis traditam ab Alberto. quia corpus vel ens mobile exñs ſub

iectum tocius naturalis philoſophie poteſt dupliciter conſiderari. Uno modo ſimpliciter ⁊ abſolute ſeu in cõmuni. ⁊ ſic de eo agitur in hoc libro phiſicoꝝ. Alioꝰ poteſt conſiderari vt eſt cõtractuʒ ad aliquam materiam particularem ſeu motũ. ⁊ hoc dupliciť. qꝛ vł eſt ſimplex vel mixtũ.

Si ſit ſimplex hoc eſt dupliciter. aut eſt mobile ad formam. ⁊ ſic de eo agitur in libro de generatione ⁊ corruptione. vel eſt mobile ad vbi ⁊ hoc dupľr qꝛ vel tale corpus ē ſimplex ſecunduʒ ſe ⁊ ſic de eo agitur in libro de celo ⁊ mundo vel vt habet ordinem ad corpus mobile ad formaʒ in quo cauſat aliquas impreſſiones. ⁊ hoc dupľr qꝛ vel ꝯſiderať habitudo que eſt corpis mobilis ad vbi ad corpus mobile ad formam prout ſecundum ꝓpinquitatem ⁊ diſtantiam ſe habent ad inuicem. ⁊ ſic de eo agitur in libro de longitudine ⁊ latitudine terre. in libro de diſtinctione climatum. ⁊ in libro de locis habitabilibꝰ in terra. vł conſideratur impreſſio quaʒ cauſat corpꝰ mobile ad vbi. ſ. corpus celeſte ĩ corpore mobili ad formaʒ ⁊ ſic de eo agitur in libro de cauſis ⁊ ꝓprietatibus elementoꝝ ⁊ planetaꝝ Si vero tale corpus particulare ſit mixtum hoc eſt dupliciter. qꝛ vel eſt mixtuʒ imperfectuʒ tendens in naturam ⁊ ſpeciem. ⁊ ſic de eo agitur in libro methauroꝝ. aut eſt mixtuʒ perfectuʒ in natura ⁊ ſpecie ⁊ hoc dupliciter. qꝛ vel eſt inanimatũ. ⁊ ſic de eo agitur in libꝰ de mineralibus. Uel ē animatum ⁊ tunc qꝛ anima eſt principium formale corporis animati neceſſe eſt cognoſcere animã vt ꝑfecte cognoſcatur animatuʒ. aĩa auteʒ dupliciter conſideratur. qꝛ vel conſideratur ſecunduʒ ſe ⁊ ſuas potencias quaꝝ ipſa eſt principiuʒ. ⁊ ſic de aĩa ſic conſiderata agitur in libro de anima. Aut conſideratur aĩa ſecunduʒ opera que exercet in corpus. ⁊ hoc dupliciter ſecũduʒ ꝙ duplex eſt eius opus. quoddam eſt quod exercet per ꝓpriam ſubſtantiam ⁊ non per potentiam diſtinctam ab ipſa aĩa. ⁊ tale opus ſeu actus eſt vita cui opponitur mors. ⁊ de tali oꝑe ſic cõſiderato agitur in libro de morte ⁊ vita. ⁊ de longitudine ⁊ breuitate vite. Aut exercet anima tale opus ꝑ potentiã diſtinctam ab ea. ⁊ tale opus tripliciter variatur ⁊ hoc ſecundum ꝙ triplex eſt potentia anime. ſ. vegetatiua ſenſitiua ⁊ intellectiua. Opera autem vegetatiua tria ſunt. ſ. nutrire generare ⁊ augmentare. Et de duobus vltimis ſufficienter agitur in libro de generatione. de primo opere. ſ. nutrire agitur in libro de nutrimento et nutribili. Opus autem anime ſenſitiue eſt duplex ſcʒ ſẽtire ⁊ mouere ſecunduʒ locum. Opus autẽ anime ſenſitiue. ſ. ſentire tripliciter variatur ſʒꝰ triplicem conſiderationem ſenſus. Conſiderať auteʒ ſenſus in ꝯparatione ad animal. ſecunduʒ ꝙ ingreditur ⁊ egreditur ipſum animal. ⁊ hꝰ modo agitur in libro de ſomno ⁊ vigilia. Aut conſideratur ſenſus in ordine ad ſenſibile ſecunduʒ ſe acceptum. ⁊ de tali agitur in libro de ſenſu et ſenſato. Aut comparatur ſenſus ad ſenſibile ꝓ quãto ſpecies ſenſibiľ in ſenſu recepta reduciť ſupra rem ſenſatam. ⁊ hoc modo de ſenſu ⁊ ſentire agitur in libro de memoria ⁊ reminiſcentia. Aliud autem opus potentie ſenſitiue. ſ. mouere ſecundum locuʒ eſt duplex. Quia vel potentia ſenſitiua mouet mutando locuʒ. Aut mouet conſtringendo ⁊ dilatando corpus in eodem loco. ⁊ de vtroqʒ hoꝝ ſufficienter agitur ĩ libro de motibus animaliuʒ. nam omne animal mouetur aliquo illoꝝ motuuʒ vł vtroqʒ. Preter autẽ illos motus inueniuntur motus ſpecialis in animalibꝰ habentibꝰ pulmonẽ qui ſit emittẽdo ⁊ attrahendo aerem ad refrigerium cordis. ⁊ de tali agitur in libro de inſpiratione ⁊ de aſpiratione. ⁊ ei adiungitur vnus libellus nominatus de differentia ſpũs ⁊ anime. Opus vero anime intellectiue ſufficienter tractatur in libro de anima. ⁊ in hoc excellit omnes alios libros naturalis philoſophie. cui etiam adnectitur ⁊ adminiculatur libellus de intellectu ⁊ intelligibili. Omnibus ergo iſtis cognitis reſtat in naturali philoſophia inquirere corpus animatũ. ⁊ omne tale aut ē vegetatiuum tantuʒ. ⁊ ſic agitur de eo in libro de vegetabilibus ⁊ plantis. Uel eſt vegetatiuuʒ ⁊ ſenſitiuum. ⁊ ſic de eo agitur in libris de animalibus. Unde liber de animalibus vltimũ graduʒ tenet inter libros naturalis philoſophie. Ex omnibus iſtis patet numerus ordo ⁊ determinatio ⁊ etiam materia omnium libroꝝ totius naturalis philoſophie. Et hec diuiſio ad tres partes principales poſſet reduci. qꝛ tota naturalis philoſophia vel eſt de corpore mobili ſimplici. ⁊ de tali agitur in libro phiſicoꝝ. de celo ⁊ mundo. de generatione ⁊ corruptione. de longitudine ⁊ latitudine terraꝝ. de diſtinctione climatuʒ. de locis habitabilibus in terra. de cauſis ⁊ proprietatibꝰ elementoꝝ ⁊ planetaꝝ. Uel eſt de corꝑe imꝑfcõ adhuc exiſtens in via ad mixtionẽ. ⁊ de tali agiť in libro methaurꝫ. Uel eſt de mixto completo in natura ⁊ ſpecie tamẽ inanimato. ⁊ de tali agitur in libro de mineralibus. Si vero ſit aĩatũ de eo agitur in omnibꝰ aliis libris ſecundum eius diuerſas rationes. Et per hoc patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primaʒ negatur prima ꝯſequẽtia. ⁊ cauſa eſt. qꝛ licet naturalis philoſophia ſit ſimplex habitus et ſcientia. reſpicit tamen obiectum hñs quandam latitudineʒ in ſuis partibus ſubiectiuis ⁊ integralibus. ⁊ inde eſt ꝙ ratione talis obiecti omnis ſcientia ſeu habitus quandam latitudinem importat ⁊ poteſt probari ꝑ vna ⁊ nõ

pro alia licet incomplete. ſicut homo poſſet habere pulcritudinem in vno membro ſed non in aliis. Ad ſecundaʒ dicitur. licet motores orbium ⁊ anima ⁊ paſſiones corpoꝝ mobiliuʒ nõ ſint corpora mobilia vel entia mobilia. habent tamen attributionem ad ens mobile. ⁊ hoc ſufficit ad illud ꝙ veniant ad conſiderationem naturalis phie. igitur ⁊c.

Incipit textus.

Quoniam autem intelligere et ſcire contingit et cetera.

Queritur quarto: Utrum

ex cognitione cauſaꝝ principioꝝ ⁊ elementoꝝ contingat intelligere ⁊ ſcire principiata cauſata ⁊ elementata. Arguitur ꝙ non. qꝛ ex cognitione effectuuʒ ſenſibiliuʒ venimus in cognitiõem cauſaꝝ. ergo non econuerſo. ꝯña tenet qꝛ alias demonſtratio circularis eſſet poſſibilis. que reprobatur in primo poſterioꝝ. 2ꝰ ſic. Si hoc eſſet veꝝ teneret in omni ſcientia. vel in aliqua ⁊ aliqua nõ. ſʒ nõ ē veꝝ de omni ſcientia. nam mathematꝗ per ſolaʒ formam demonſtrat. Et ſimiliter gramatica rethorica ⁊ poetria non procedunt ex principiis cauſis ⁊ elementis. ſed procedunt ex aliquibus actibus vel ſignis facientibus fidem ſuſpicionem abhominationem vel delectationem. Nec eſt verũ de aliqua ⁊ aliqua non. qꝛ non eſt maior ratio de vna ꝙ̃ de alia.

3ꝰ ſic. non contingit intelligere principiata cauſata ⁊ elementata ſed dumtaxat ſcire. gꝰ male dicitur ꝙ ex cognicione principiorum cauſarum ⁊c. contingit intelligere ⁊ ſcire cauſata principiata ⁊ elementata. Ad oppoſitum ē philoſophus in prima propoſitione huius libri dicendo. Quoniã autẽ intelligere ⁊ ſcire contingit circa omnes ſcientias quaꝝ ſunt principia aut cauſe aut elementa ex earum cognitione. Et ſubdit probationem. Tũc enim opinamur vnumquodqʒ cognoſcere cuʒ cauſas cognoſcimus primas ⁊ principia vſqʒ ad elementa. Pro reſponſione ad queſtionem.

Sciienduʒ eſt primo: ꝙ vt dicit Beatus Thomas Intelligere in ꝓpoſito refertur ad diffinitiones. ex quibus diffinitionibus intelligitur vnũ diffinitum per principia cauſas ⁊ elementa ex quibus cõſtituũť diffinitiones. ſed ſcire refertur ad concluſiones demonſtrationuʒ q̃ ſciuntur ex premiſſis conſtitutis ex hmõi diffinitionibus prius intellectis. ſic ꝙ idem ſit principium intelligendi diffinita et ſciendi concluſiones de ipſis diffinitis conſideratis ſub ratione ſubiectoꝝ. Sʒ per principia intelliguntur cauſe efficientes. nam cauſa efficiẽs maxime nominat ⁊ importat ordinem vniꝰ ab alio. qui quidẽ ordo ⁊ proceſſus per principium deſignatur. Sed per elementa ſecundum Sanctum Thomaʒ intelliguntur cauſe materiales. Uñ elementum diffinitur. 5ꝰ methaphiſice. ꝙ ē ex quo componitur aliquid primo in ipſo exiſtẽte in indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem. ⁊ iſta diffinitio primo conuenit materie. Albertꝰ tñ vult ꝙ per elementa intelligantur cauſe intrinſece que ſunt materia ⁊ forma que ſunt due cauſe ingredientes eſſentiaʒ reꝝ naturalium ⁊ facientes eſſe phiſicũ. vt habet in preſenti paſſu.

Sed per cauſas ipſe phũs intelligit formam ⁊ finem ex quibus res dependent ſecundum eſſe et fieri. ea enim que ſunt extra rem vł etiaʒ ĩ ipã re ex quibus non componitur res primo poſſunt dici cauſe ſed non elementa. Sed ſecunduʒ Albertum per cauſas in propoſito intelligunť cauſe finales vltime propter quas omnia alia ſunt nam vt habetur. 2ꝰ huius finis ſit cauſa cauſarum ne in operibus nature aliquid eſt vanum. ſʒ omnia ſunt propter certuʒ fineʒ. ſine cuius ſcitu non perfecte ſcitur natura rerum. Et ſic patet de expoſitione huiuſmodi termioꝝ ſecundũ doctorem ſanctuʒ ⁊ Alber. ⁊ in quibus conueniunt ⁊ in quibus non. Ubi

Sciendum eſt Secundo ꝙ Principium eſt in pˀus ꝙ̃ cauſa: ⁊ cauſa ꝙ̃ elementum. nam omnis cauſa eſt principiuʒ. ſʒ nõ conuertitur. qꝛ principium importat quendam ordinem alicuius proceſſus vnius ad aliuʒ ſiue illud influat ſiue non. ideo aliquid eſt principiũ quod non eſt cauſa. qꝛ nichil influit. Unde vbi incipit motus eſt principium motus. ſed nõ cauſa. ſimiliter priuatio eſt principiũ rei ſed non cauſa. Ad rationem enim principii ſufficit negatio anterioris in illo ordine in quo eſt pricipiuʒ. ſed illud non ſufficit in ratione cauſe. ſed oportet ꝙ influat. Similiť cauſa eſt in plus ꝙ̃ elementum qꝛ efficiens dicitur cauſa ſʒ nunꝙ̃ dicitur elemẽtum ⁊ ſimiliter finis. Sed ſolum illa dicunť elementa ex quibus intrinſece ꝯponitur res primo. gꝰ ꝑ elementum vt iam patuit proprie intelligiť cauſa materialis ſecundum Thomaʒ. poteſt etiam ſʒꝰ alios intelligi cauſa formalis.

Sciendum eſt tertio ꝙ philoſophus vtitur illis nominibus. ſ. nomine principioꝝ cauſaꝝ ⁊ elemẽtoꝝ diſiunctiue ⁊ ñ copulatiue. ad denotanduʒ ꝙ nõ omnis ſcientia diffinit ⁊ demonſtrat per omnes cauſas. ſed ſolum illa cuius ſubiectuʒ habʒ omnes cauſas diffinit ⁊ demonſtrat per omnes. ⁊ ſcientia cuius ĩ ſubiectum habet vnaʒ cauſam vel plures diffinit et

demonſtrat per vnaʒ vel plures. ⁊ generaliter diffinit ⁊ demonſtrat eo modo quo ſubiectum eiꝰ habet principia ⁊ cauſas. ⁊ quia ens mobile habet omēs cauſas in omni motu realiter idō ē materia ſiue ſubiectuʒ. qꝛ implicat motum eſſe ſine mobili propter eius ſucceſſioneʒ. requiritur etiā forma tanꝙ terminus motus. requiritur efficiens tanꝙ principium vnde motus. requirit̃ finis tanꝙ id propter quod efficiens mouet materiam. quia efficiens non mouet realiter ad formaʒ niſi premoueatur a fine. Ubi.

Sciendum eſt quarto. ꝙ in

Scientia naturali conſiderātur omnes cauſe ꝓut referuntur ad eſſe ⁊ fieri rei naturalis ⁊ etiā ad cognoſcere. ſcientia ꝟo naturalis docet qualiter ex huiuſmodi cauſis fit ⁊ eſt quelibet res naturalis. Docet etiam qualiter per hmōi cauſas contingit cognoſcere quālibet rem naturalem ipſam intelligendo in ſe vel de ea demonſtrando ea que per ſe inſunt. Uerūtamē phiſica conſiderat ſolum quatuor cauſas per attributionem ad motuʒ. ideo non conſiderat cauſas omniuʒ. ſed ſolum rerum mobilium. mathematicꝰ vero qꝛ abſtrahit a motu cuius ſubiectuʒ eſt materia ſenſibilis. ideo non diffinit nec demonſtrat ꝑ materiam ſenſibilem. idō ñ conſiderat efficiēs qđ ē principium motus. nec conſiderat fineʒ per motum acquiſibilem. ſed diffinit ⁊ demonſtrat per ſolam formaʒ ſecunduʒ ꝙ ab ea ſumitur ſimplex rei diffinitio Metaphiſicus vero conſiderat omnes cauſas omnium reꝝ abſtrahendo tamē a motu ⁊ mutatione. ſed hec referendo ad eē rei ſimplicit̃. ideo methaphiſicꝰ vniuerſaliori ratiōe multo conſiderat quatuor cauſas ꝙ phiſicus. Uerbi gratia. Nam methaphiſicꝰ conſiderat materiam ⁊ formaʒ in ratione potentie ⁊ actus tanquaʒ principia intrinſeca entis naturalis. Conſiderat etiam primum efficiens ſecunduʒ ꝙ efficit per ſuaʒ ſimplicem eſſentiam. ſine motu. ⁊ ipſuʒ vltimum finem omniuʒ reruʒ ſimpliciter propter eius firmam bonitatem ⁊ perfectioneʒ infinitaʒ ⁊ ſic methaphiſicꝰ conſiderat efficiens omnium ⁊ finem omniuʒ q̄ non conſiderat phiſicꝰ. quia ipſe ſolum conſiderat efficiens et finem naturalium reruʒ. Logicus ſimiliter conſiderat omnes cauſas non referendo eas ad eſſe rei. ſed oſtendendo .ſ. quomodo quelibet intrat demonſtrationem ⁊ argumentationeʒ. vt habetur .1º poſterioꝝ. Ubi.

Sciendum eſt quinto: ꝙ licʒ

Sint eadem principia eſſendi ⁊ cognoſcendi reʒ a priori vt dicitur .2º methaphiſice. ⁊ ſatis in ꝓſenti paſſu. ſunt tamen aliter ⁊ aliter principia eſſendi ⁊ cognoſcendi. quoniā ipſa conſiderata ⁊ accepta vniuerſaliter prout ſunt in intellectu noſtro ſunt principia cognoſcendi res etiaʒ vniuerſaliter conſideratas. Sed ipſa eadem principia in natura accepta ſecundum ꝙ ſunt agentia vel patientia determinata ad hoc enumerata ſunt principia realia eſſe ⁊ fieri reꝝ naturaliū

Et ſecundum hoc Auerrois exponit terminos queſtionis dicens. ꝙ per principia intelliguntur ea que ſunt cauſa cognitionis ſed non ingrediuntur demonſtrationeʒ ſicut dignitates prime. Sed per cauſas intelliguntur illa que demonſtrationem ingrediuntur ſed ſunt inadequata ipſi rei concluſe. ſed per elementa intelliguntur principia demonſtrationē ingredientia propria ⁊ adequata rei concluſe. Prior tñ expoſitio eſt magis conformis rationi. qꝛ phiſicus conſiderat principia cauſas ⁊ elementa vt ſunt eſſendi ⁊ fiendi principia. et non ſolum vt principia cognoſcēdi. Sit igitur.

Concluſio Reſponſiua.

Ad queſituʒ. Scilicet ꝙ in ſciētia ī qua ſūt principia cauſe ⁊ elementa contingit intelligere ⁊ ſcire ex eorum cognitione principiata cauſata ⁊ elementata. In ſcientia autem in qua eſt alteruʒ tantuʒ. contingit ſcire alterum tantū ex eius cognitione. Probatur ꝯcluſio ratione philoſophi ſumpta ex ꝯmuni opinione hominuʒ. Nam vt dicebatur primo poſterioꝝ. ꝙ omnes arbitrantur ſe ſcire aliquid cum principia ⁊ cauſas primas cognoſcunt vſqʒ ad elementa incluſiue. gº concluſio vera. Ex hac propoſitione infert phūs concluſionem principaliter intentam Uolentem determinare de natura neceſſe eſt predeterminare de cauſis ⁊ ꝓncipiis eius. Hec prima concluſio huius prohemii probatur per illaʒ primam propoſitionem que etiā fuit ꝓbata ex cōmuni opinione hominum.

Ad Ratioēs ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur. ꝙ ex cognitione effectuuʒ ſenſibilium venimus in cognitionem cauſarū a poſteriori. Hic vero eſt ſermo de cognitione a priori. Secunda ſoluta eſt ex dictis. Ad hoc autē de dyalectica rethorica poetria. R̃. ſi capiantur vt vtentes tunc nō generant ſcientiam. ſʒ dyaletica opinionē. rethorica preſumptionē. poetria delectationem vel errorem. Uerumtamen ſi capiātur vt ſunt docentes ſunt vere ſciētie habentes principia ⁊ cauſas. Ad tertiam dictum eſt quomodo diuerſimode contigit intelligere principiata cauſata ⁊ elementata. igitur ⁊ cetera. Sequitur textus.

Innata autem eſt nobis via ⁊c.

Queritur quinto. Utrum

Utrū Uniuerſalia ſunt nobis notiora ſingularibus. Arguitur ꝙ non. qꝛ dicit phūs primo poſterioꝝ ꝙ ſingularia ſunt magis nota quo ad nos. vniuerſalia ſimpliciter. ergo ⁊c. 2º arguitur. dicitur .2º methaphiſice vniuerſalia ſunt difficilima ad cognoſcendum ⁊ a ſenſu remotiſſima. ergo ⁊c. 3º arguitur. diffinitum eſt notius partibus diffinientibus. ſʒ ille ſunt magis vniuerſales. gº ⁊c. 4º ſic quia vt habetur in textu confuſa ſunt nobis magis nota. ſʒ ſingularia ſunt magis confuſa vniuerſalibꝰ qꝛ ſunt magis compoſita. gº ⁊c. 5º arguitur cauſa ſufficiens poſita eo modo quo ſufficit producit effectuʒ perfectiorem quē pōt producere. ſʒ intellectꝰ noſter cū ſuo obiecto ē cauſa ſufficiens diſtincte cognitionis. ergo producit cognitioneʒ diſtinctiſſimam que eſt ſpeciei ſpecialiſſime cognitio. ⁊ per conſequens ſpecies ſpecialiſſima eſt nobis notior genere generaliſſimo aut ſubalterno

Ultimo arguitur. Illud eſt magis notuʒ nobis cuius ſingulare pocius ⁊ perfectius mouet ſenſum. ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſſime pociꝰ ⁊ perfectius mouet ſenſum ꝙ ſingulare. ergo vniuerſale non eſt magis notum nobis minus vniuerſali. gº ⁊c. Ad oppoꝰ eſt phūs in textu dicens. Sūt autem nobis manifeſta ⁊ certa priꝰ confuſa magis. poſterius ex his autē fiunt nota elementa ⁊ principia diuidentibus hec. Unde ex vniuerſalibus in ſingularia oportet procedere. ⁊ hoc dicit phūs denotando ꝙ vniuerſalia ſunt notiora ſingularibus. Pro reſponſione ad queſtioneʒ.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phus oſtendit in prima concluſione huius libri determinātem de natura oporteret incipere a cognitione principioꝝ cauſaruʒ ⁊ elementoꝝ Conſequēter oſtendit ꝙ oportet prius magis determinare de magis vniuerſalibus inter hmōi principia. ⁊ hº facit phūs in hº libro phiſicoꝝ in quo detiat decorpe ſeu ente mobili ſʒꝰ ſe ī aliis libris determinat de partibus entibus ſeu corporibus mobilibus ad determinationem motus. Ideo ratione huius docet in preſenti prohemio a quibus incipiendum eſt .ſ. a notioribus nobis. ⁊ deinde que ſūt illa que nobis ſūt notiora

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

In cognitione noſtra intellectiua duo ſunt attendenda. Primuʒ eſt ꝙ cognitio noſtra ortum habet a ſenſu. propter quod primo cognoſcit intellectus noſter materialia ⁊ ſenſibilia ꝙ immaterialia. ⁊ ex cognitione materialium ⁊ ſenſibilium venit tandem intellectus noſter in aliquā cognitionem immaterialiuʒ que tñ ſunt magis nota materialibus. Secunduʒ attēdenduʒ in cognitione noſtra eſt ꝙ intellectus noſter in cognitione noſtra procedit de pura potētia in puruʒ actum per actus medios imperfectos. ⁊ ratio huius eſt qꝛ intellectus noſter in principio ſue creationis eſt tanꝙ tabula denudata ab omni pictura in qua nichil eſt depictum. vt habetur .3º de aīa. in potentia tñ vltima ad omne intelligibile ⁊ qꝛ inter puram potentiaʒ ⁊ actum perfectum ⁊ determinatuʒ mediant actus imperfecti potentie permixti qui .ſ. ſunt actus reſpectu potētie precedentis. ⁊ ſūt potentia reſpectu actus ſequentis Ideo vniuerſalia que ſunt magis confuſa in potentia et indiſtincte continentia minus vniuerſalia prius cognoſcuntur ab intellectu noſtro confuſe et indiſtincte ꝙ minus vniuerſalia. et iſte eſt naturalis modus intelligendi noſtri intellectus. Quare ſit.

Concluſio Reſponſiua.

Uniuerſalia ſunt nobis notiora ſingularibꝰ ⁊ minus vniuerſalibus. Probatur concluſio ratione textus. qꝛ non ſunt eadeʒ nota nobis et nature ſiue ſimpliciter. ſed vniuerſalia ſunt minꝰ nota nature ⁊ ſecundum ſe minus vniuerſalibꝰ ergo vniuerſalia ſunt notiora nobis minus vniuerſalibus. Minor patet. qꝛ vniuerſalia ſunt magis confuſa minus vniuerſalibus eo ꝙ ſub ſe comprehendūt confuſe ⁊ indiſtincte minꝰ vniuerſalia ipſis actualiora. Unde intentio nature ꝑ prius terminatur ad ſpecieʒ ⁊ per ſe ꝙ ad quodcūqʒ aliud. licet producēdo prius attingātur alii gradus generis. tamē ipſi nō ſunt principaliter a natura intenti. Unde iuxta hoc aduertendum eſt ꝙ eadem dicit phūs eſſe eadeʒ numero nature. ⁊ ſimpliciter ſeu ſecunduʒ ſe. qꝛ quanto aliquid magis eſt in actu determinato tanto magis habet vnde poſſit cognoſci eo ꝙ vnūquodqʒ ſecundum ꝙ eſt in actu formali ſue eſſentie. Sed minus vniuerſalia ſunt magis in actu determinato ipſis vniuerſalibus ⁊ immaterialia materialibus. ideo minus vniuerſalia et immaterialia ſunt ſimpliciter naṫe notiora materialibus ⁊ vniuerſalioribus. Nō tamē intelligendum ꝙ natura cognoſcat. ſed qꝛ ſecundū hº magis habent vnde poſſint ꝯgnoſci. Uerumtñ Albertus in hoc paſſu diſtinguit de duplici natura. qꝛ natura vnomodo dicitur rei quiditas que eſt principium cognitionis ipſius rei. ⁊ hoc modo ſubſtantie ſeparate ⁊ ſpecies ſpecialiſſime que habent quiditates magis completas ⁊ formales ſūt cōpletioꝛ nature materialibus ⁊ vniuerſalibus. Aliº dicitur natura cauſa efficiens que producit res effectiue. ⁊ iſta natura ſʒꝰ ipſum dicitur natura naturans ſeu operans. et hec eſt duplex. nam quedaʒ eſt vniuerſalis cuiuſmōi eſt celum cū ſuis motoribus influentiis et cōſtellationibus. ⁊ hec per ſe intendit eſſe ſpecificuʒ ⁊ per accidēs indiuiduuʒ. Alia eſt natura

particularis que dicitur forma alicuius partic
laris agentis.ſ.forma huius aſini que per ſe in
tendit indiuiduum hoc eſt intendit formam in-
determinata materia. et hoc modo accipien
do naturam ſingularia ſunt magis nota. non
ꝙ cognoſcat ea.ſed ſi cognoſceret prius ea cog-
noſceretur.quia prius cognoſcuntur fines his que
ſūt ad finē.modo natura primo ⁊ per ſe intēdit ſingu
lare ⁊ ex cōſequenti vniuerſale. Verumtamen ſi
capiatur natura ſcilicet celum cum ſua anima meta
phorice poſſumus dicere ꝙ etiā cognoſcit primo ⁊
per ſe ſpeciem quā primo et per ſe etiā intendit.
Deinde probat phūs concluſionem tribus ſignis
quorum primum ſumitur a toto integrali ſenſibi
li.⁊ cū tale totum integrale ſenſibile cognitione
confuſa eſt nobis notius ꝙ ſue partes.vt prius
apprehendimus domum ꝙ determinate ſuas
partes cognoſcamus.ergo totum integrale prius
eſt notum nobis ſuis patibus.⁊ per conſequens
confuſa ſunt nobis notiora.Nec valet ſi dicatur
ꝙ totum accipitur equiuoce ⁊ ſimiliter cognitio.
quia totum integrale ⁊ ſimiliter totum intelligibi-
le conueniūt in hoc ꝙ comprehendunt omnes par-
tes ſuas indiſtincte ⁊ īdeterminate. mō i vtroq;
cognitio confuſa precedit cognitionem determi
natam ſingularum partium. Secundum ſig
num eſt a toto integrali intelligibili quod dicitur
diffinitum.diffinitum enim prius eſt notum cog-
nitione confuſa partibus diffinientibus.vt ali-
quis prius cognoſcit circulum ꝙ partes ipſius dif
finientes.ergo totum intelligibile vniuerſale eſt
prius notum nobis confuſe ſuis partibus. Nec
valet ꝙ partes diffinientes ſunt vniuerſaliores
diffinito.quia ſi conſiderentur partes diffinientes
ſecundum ꝙ diffinientes ſunt tunc habent modum di
ſtinguentis ⁊ determinantis.ideo dicitur in tex
tu ꝙ diffinitio reſoluit in ſingula.ſi tamen con-
ſiderantur ille partes inter ſe ſunt vniuerſalio-
res ⁊ prius cognoſcuntur cognitione confuſa ſu
is diffinitis.Et per hoc ſoluitur tertia ratio ante
oppoſitum. Tertium ſignum eſt a toto vniuerſa-
li ſenſibili.quia quanto aliquid eſt magis vniuer
ſale inter ſenſibilia tanto eſt prius notum a ſen-
ſu ⁊ ſecundum tempus ⁊ ſecundum locum.Secū
dum tempus patet per declarationem philoſo-
phi.quia pueri primo vocant omnes homines
patres ⁊ omnes feminas matres vocant. ⁊ poſt
ea adueniente vſu rationis determinant vnum
virum eſſe patrem.⁊ vnam feminam eſſe matrem
Secundum locum etiam patet quia quando ali
quid videmus a remotis partibus iudicamus
prius cū videmus ꝙ ē aliquod corpus ꝙ ꝙ ſit vi
uum.⁊ prius ꝙ ſit viuum ꝙ ꝙ ſit aſinus.⁊ prius
ꝙ ſit aſinus ꝙ determinatus.ergo ad ſenſum ſin
gulare confuſum eſt prius notum ſingulari deter-
minato.ergo ſignum eſt ꝙ ita ſit in intellectu.
Tunc ſit.

Concluſio principalis prohe

mii.ꝙ ex vniuerſalibus nobis notis oportet pro-
cedere ad ſingularia.probatur.Nam oportet nos
procedere in cognoſcendo a nobis notioribus in
minus notiora ad magis notiora tamē nature
Sed vniuerſalia ſunt magis nobis nota ſuis ſin
gularibus.ergo ex cognitione vniuerſalium opor-
tebit nos procedere in cognitionem ſingulari-
um.hoc eſt minus vniuerſalium. Et per hoc pa
tet reſponſio ad queſitum.

Ad Ratioēs ante oppoſitum

Ad primam dicitur ꝙ aliter capitur hic ſingula
re.⁊ in libro poſteriorum.nam hic capitur pro mi-
nus vniuerſali ⁊ non pro ſingulari ſimpliciter ſi-
cut in primo poſteriorum accipitur pro indiuiduo
rei materialis. Ad ſecundam dicitur ꝙ vni
uerſalia in cauſando de quibus videtur loqui
phūs ibidem ſunt difficilime cognitionis ſimi
liter vniuerſalia in predicando diſtincta per dif
ferentias ipſas diſtinctas ſunt difficilima. ſed nō
cognitione confuſa. Tertia ſoluitur in ſe-
cundo ſigno. Ad quartam dicitur. ꝙ non ē
idem eſſe confuſum ⁊ eſſe compoſitum.nam con
fuſio attenditur ex parte partium ſubiectiuarum
compoſitio autē integralium. Dicitur etiam ad
rationem ꝙ prius eſt diffinitum cognoſcere con
fuſe ꝙ ipſum explicare per ſua diffinientia.vt pa
tuit in tertio ſigno.licet ſua diffinientia ſecun
dum ſe conſiderata prius poſſint cognoſci. Ad
quintam dicitur.ꝙ cauſa ſufficiens poſita eo mo
do quo ſufficit producit perfectiorem effectum
ꝙ producere poteſt.ſed producit determīato mo
do.ſed obiectum intellectus noſtri naturaliter
prius repreſētat rē ↄfuſe quā diſtīcte.ideo oportet de neceſ
ſitate ꝙ itellectus noſter procedat de cognitiōe ↄfu
ſa i diſtīctā.Ad vltimam dicitur ꝙ indiuiduum ſpe
ciei forcius ⁊ perfectius mouet ſenſum indiui-
duis genericis puta. hoc album hoc colora-
tum.non tamen mouet per prius.⁊ ſimiliter de
ſpecie ⁊ genere diceretur. nam ſpecies perfecti
us ⁊ fortius apprehenditur ab intellectu.ſed nō
per prius.igitur ⁊c. Sequitur in textu.
Neceſſe eſt igitur aut vnum ⁊c.

Queritur ſexto. Vtrum

Philoſophus naturalis habeat diſputare con-
tra negantes ſua principia. Arguitur ꝙ ſic.
Habet arguere contra negantes ſuas cōcluſio-
nes:ergo ⁊ contra negantes ſua principia. ↄña
tenet.quia principia ſunt euidentiora ſuis con-
cluſionibus.ergo magis habet defendere ſua pri
cipia ꝙ concluſiones. Secundo ſic quia natura
lis phūs habet ſuſtinere ſua principia.ſed hoc fa-
cere non poteſt niſi probentur et ſoluantur ratio
nes que in contrarium adducuntur.ergo phūs

naturalis habet diſputare contra negantes ſua
principia.aliās de ipſis videretur dubitare. Ad
oppoſitū eſt phūs in primo. Pro reſponſiōe.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit in prohemio ꝙ determinantē
de natura oportet procedere ab vniuerſalibus ad
ſingularia:hic ↄñter incipit proſequi ea que per
tinent ad phiam naturalem formando de ipſis
principiis quinq; queſtiones .quarum Prima
eſt.vtrum tantū ſit vnum principiū rerum natu
ralium aut plura .et vtraq; pars habet plures
opinantes.quidā enim eorū ponunt vnū princi
pium . quidam vero multa. Secūda queſtio
eſt ſi tātum eſt vnum principium vtrum ipſum
ſit immobile vt ait Permenides et Meliſſus
de quorū opinionibus infra patebit.vel mobile
vt quidam naturales antiqui dixerunt quorū
quidā ponunt aerē eſſe principiū omnium rerū
naturalium vt Diogenes. quidam aquam vt
Tales.quidā ignem vt Eraclitus .alii aliquod
mediū inter aerē et aquā vt vaporem .Nullus
vero eorū dixit terrā eſſe principium propter eius
groſſiciem.Dicebant.n .antiqui hmōi principia
mobilia.quia per rarefactionē et condenſatio
nem alicuius eorum dicebant alia fieri ex illis.
Si ſint plura tunc inſurgit alia queſtio.vtrum
ſcilicet ſint numero finita.aut numero infinita.et
vtraq; pars habet opinantes .et ſi ſint finita
tunc inſurgit quarta queſtio. Utrū ſint duo
aut tria.aut ſecundū quēdam alium numerum fini
tum.Duo vt poſuit permenides ignem et terrā
vt dicetur.Tria vt illi qui poſuerunt ignem et a
quam et aerē.terrā autē eſtimauerunt eſſe cō-
poſitam propter eius groſſiciem et denſitatē.alii
vero poſuerunt quatuor elementa cum duobus
aliis ſcilicet cauſalitate et amicicia. Si principia
vero ſint infinita inſurgit quinta queſtio.vtrum
ſcilicet iſta principia infinita ſint omnia vnius
generis ſecundū naturā differentia tm̄ figura et
poſitione et ordine . vt poſuit Democritus di
cens infinita corpora athomalia eſſe principia
et omnia eſſe eiuſdem generis. Differentia ſolū
figura et poſitione et ordine .propter quā diuerſi
tatem ex ipſis dicebat res diuerſas cauſari . aut
ſint illa pricipia diuerſorum generum vt poſuit ana
xagoras.qui poſuit principia nature eſſe infini-
tas partes minimas.vt minimas partes carnis
eſſe pricipia carnis.et minimas patres oſſis eſſe
principium oſſis.et de hoc poſtea videbitur.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Apud ponentes plura principia non eſt querē-
dum vtrum ſint mobilia aut immobilia. quia
nullus ponens plura principia potuit ea pone-
re immobilia.cum enim oēs ponerent cotrarieta
tem in principiis.contraria principia autē ſunt
que nata ſunt alterari. ideo in pluralitate princi
piorum nō potuit ſeruari immobilitas.ymo poſi
ta pluralitate de neceſſitate ſequitur mobilitas.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Vt

dicit phūs eadem diuerſitas opinionum eſt cir
ca entia. ſimiliter phi inquirentes de his que
ſunt ſcilicet de entibus querunt quot ſunt . vtrum
ſcilicet ſint vnum aut plura .et ſi multa vtrū finita
vel infinita.Et ratio huius eſt.nam antiqui phi
non cognouerunt niſi cauſam materialē et parum
aut nihil cognouerunt de aliis cauſis.ponebāt
aūt formas naturales eſſe accidentia ſicut arti
ficiales.ſicut igitur tota ſubſtantia artificialiū eſt
eorum materia.ita ſequebatur ſecundū eos ꝙ to
ta ſubſtantia naturaliū eſſet eorum materia. ideo
illi qui ponebant tātum vnum principiū puta
aerem putabant ꝙ omnia entia ſecundū ſuam
ſubſtantiā erant aer. et ſimiliter in aliis opinio
nibus.et hoc ꝙ dicit phūs cum dicit ꝙ perquirit
ex quibus ſunt que ſunt hoc.hoc eſt inquirere
primo de principiis in cōmuni rei naturalis ex
quibus entia eſſe dicuntur. Ex quo patet ꝙ qui
querunt de entibus vtrum ſint vnū aut plura:
eorum inquiſitio eſt a principiis naturalibus.que
elementa dicuntur.

Sciendum eſt quarto . ꝙ

In naturali phia ſupponendum eſt pro princi-
pio per ſe noto omnia aut quedam moueri.vt
patet ad ſenſum.et dicit phūs in iſta ſuppoſitio
ne aut quedā propter motores orbium.qui pñt
dici naturales eo ꝙ cauſant motū naturalem
et tamen motores tales ſunt immobiles.Omia
enim que ſunt intra concauum orbis lune ſunt
mobilia et motu ad vbi et motu ad formam .
licet enim partes terre circa centrum non mo
ueantur localiter.ſunt tamen mobiles ſi ponan
tur extra locum.et quia ſunt mobiles extra lo-
cum:ideo poſſunt etiam alterari circa centrum.
Quibus notatis ſit.

Concluſio reſponſiua ad.q.

ꝙ phūs naturalis ex proprio habitu non habet
diſputare contra negantem ſua principia. Pro
batur primo . Nam geometra non habet diſ
putare ↄtra negātes ſua principia.cū hoc eſt al
terius ſcīe particularis. cū geometria ſit alicui
ſciētie particulari ſubalternata ſicut muſica ſub
alternatur ariſmetice.ideo ad Ariſmetricā pertinet
diſputare contra negantem principia muſice .
vel ergo pertinet ad ſcientiā comunē ſcilicet ad logi
cam cōmunem quātum ad vſum. quia logica
probabile pluribus reprobabiles habet viam
ad omnium methadorū principia .vel hoc per
tinet ad metaphiſicā racōe formalitatis ſui ſub
iecti ſic ꝙ per pricipia ētis inquantum ens per ptes

et proprietates eius habet ſtabilire principia oi um ſcientiarum particulariũ. cum ergo phiſicus ſimiliter ſe habeat ad ſua principia ſicut geo metra. ſequitur ꝙ non habet diſputare contra negantes ſua principia. Secunda ratio eſt quia phiſicus non habet diſputare cõtra quãlʒ poſitionem extraneã et impbabilem. vt contra rationem Eraditi dicentis nihil poſſe ſciri eo ꝙ omnia dicit eſſe in motu continuo vel contra ta lia dicentẽ. Nam quolʒ proferẽte contraria opi nionibus ſolicitum eſſe ſtultum. vt habetur p° thopicorũ. et hoc eſt ꝙ dicit phũs ꝙ intendit ꝑ quirendum Utrum ens ſit vnum immobile. ſimile eſt ac ſi diſputaretur contra quamlibet aliam poſitionẽ impbabilem. ergo phũs ex pro prio habitu non habet diſputare contra perme nidem et melliſſum. quia poſuerunt tantũ vnũ principium immobile. et q: negabant motum negabant principium phiſicũ. Sit.

Concluſio ſecunda. ꝙ phiſi

cus naturalis non habet ſoluere quãlibet rõeʒ ſophiſticam. ſed ſolum illam que de principiis naturalibus aliquid mentitur. Probatur cõclu ſio duabus rationibus phi. Prima eſt phiſi cus inq̄tum phiſicus non habet cognoſcere de principiis aliarũ ſcientiarum. alias aſſimulare͛ ceco nato volenti de coloribus iudicare. ergo phiſicus non habet ſoluere rationem ſophiſticã aſſumentẽ alia principia a principiis naturalis philoſophie. aut negantem principia naturalis philoſophie. ergo non habet ſoluere oẽm rõneʒ ſophiſticã. ſed ſolum illã que ex principiis natu ralis phĩe mentitur. Secunda ratio ẽ in ſciã naturali ſupponitur ꝙ encia naturalia mouẽ tur. vel omnia. vel quedã. neceſſarium autẽ eſt motum ſupponi in ſcientia naturali ſicut ſuppo nitur naturã eſſe intellectus in cuius diffinitiõe ponitur motus. vt infra dicetur. Ponit ergo talem rationem per ſimilitudinem vt in geome tria. nam geometra non habet ſoluere rationẽ anthiſontis volentis quadratum equare circu lo per diuiſionem circuli. negantis tamẽ in ſua ratione lineam circulareʒ eſſe diuiſibilẽ in ſemꝑ diuiſibilia. ſed habet ſoluere rationem Briſonis volentis quadratum equale eſſe circulo tamen ad hoc aſſumentis principiuʒ giometricum. ſcʒ ꝙ linee ducte ab eodẽ puncto in idẽ ſunt equa les. ergo ſimiliter phiſicus habet diſputare ꝯtra ſumentes principia phiſica. Non habet autem ſoluere negantes principia vel aſſumentes alia principia. Et pro declaratione huius rõnis.

Sciẽduʒ eſt quinto. ꝙ briſo

ſubtilis ingenii ad oſtendendũ quadratuʒ eſſe equale circulo infra circulum conſtituebat qua dratum. cuius latera tangebant lineam circuli in quatuor puncta. ſcilicet. a. b. c. d. et totũ qua dratum diuidebat circulum in quatuor partes et tunc faciebat talem rõem. linee ducte ab eo dem puncto in idem punctũ ſunt equales. ergo latera quadrati infra circulũ deſcripti ſunt equa lia circulo. et per ꝯñs quadratũ. Uñ illud prin cipiuʒ habet veritatem in lineis eiuſdem rõis. cuiuſmodi non ſunt portiones circuli et latera quadrati. oſtendere autem quomodo ex arcu fieret corda vel ex circumferentia fit diame ter circuli eſt opus maioris inquiſitionis per tinens ad geometriaʒ. Sed anthiphon rudis negando principia geometrie conſtituebat. vt prius dictũ eſt quadratũ infra circulum. et tunc ſupra quodlʒ latus quadrati faciebat triangu lum ſecantem circulum ſecundum aliquã eius portionẽ. et tunc reſultabat figura octo lateruʒ. ⁊ octo ãguloꝝ. Et iteꝝ ſupra quodlʒ latus cuiꝰ libet trianguli conſtituebat alium triangulum ſecantem aliam portionem circuli et fiebat fi gura ſedecim laterũ et totidem angulorum. et ſic faciebat donec habebat portiones omẽs cir culi diuiſos. et figuram tot laterum et anguloꝝ ꝙ equarentur circulo. Et tunc arguebat ſic. que cumqʒ vni et eideʒ ſunt equalia illa inter ſe ſũt equalia. ſed quadratum circuli et circulus ſunt equales illi figure multilaterum ſupra quadra tum et infra circulum conſtitute. ergo quadra tum eſt equale circulo. Iſtaʒ rationẽ non habet ſoluere geometra. q: lineam negat eſſe diuiſi bilẽ in ſemper diuiſibilia quod eſt principium in geometria. et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam negetur ꝯñtia. et ad probationẽ dicitur ꝙ principia ſunt ita manifeſta ꝙ eorum oppoſita non ſunt probabilia. ideo nullã habʒ viam phiſicus ad ſua principia. Similiter dicit͛ ad ſecundã ꝙ phiſicus non habet defẽdere ſua principia. ſed debet ea ſupponere. ſʒ inq̄tũ logi cus vel methaphiſicus poteſt ea defendere prop ter bonitatem doctrine ſicut facit phũs. ¶ Se quit͛ textꝰ. Sed conueniẽs eſt de natura etc.

Queritur ſeptimo. Utrum

Sit vnum ens et immobile. Arguitur ꝙ ſic rationibus Permenidis et Melliſſi. Primo ſic quod factũ eſt hʒ pricipiũ. g° quod nõ eſt factũ non habet principium. ſed ens non eſt factum. ergo non habet principium. et per conſequens neqʒ finem. erit ergo infinitum. quod aũt eſt in finitum eſt imobile non eniʒ habet extra a quo moueatur. Iteʒ quod eſt infinitũ eſt vnum q: ſi eſſent multa opporteret aliquid extra illud eſſe infinitũ. infinitũ aũt eſt ens vnum infinitũ et immobile. ꝛ° arguitur ratione Permenidis poſita quinto methaphiſice quicquid eſt preter ens eſt non ens. ſed quod eſt non ens eſt nihil ergo quicquid eſt preter ens eſt nihil. ſed ens eſt vnum. ergo quicquid eſt preter vnum eſt nihil. ergo eſt tãtum vnum ens. et ex hoc cõcludebat Permenides ꝙ eſſet immobile cum non habe ret a quo moueretur nec extra ſe a quo mouere tur. igitur. In oppoſitum eſt phũs in textu re probans hmõi opiniones et ſoluẽs hmõi rões

Pro reſponſione ad queſtionem

Sciẽduʒ eſt primo. ꝙ poſt

q̄ phũs poſuit opiniões phõrum de principiis rerum. hic conſequenter diſputat contra opi niones falſas. et primo cõtra eos qui non na turaliter loquuti ſunt. ꝛ° diſputabit cõtra na turaliter loquentes. et licet ex proprio habitu non teneatur diſputare nec poſſit ſoluere rõnes nõ naturaliter loquẽtiũ vt dicit. vtile tñ eſt ad propoſitum diſputare de hmõi oppinionibus et ſi ñ eſt ſciẽtie naturalis diſputare de his oppi nionibꝰ. pertinet tamen ad phĩam primã. ideo inq̄tum methaphiſicus propter bonitatem rei diſputabit ꝯtra hmõi opiniones.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Ad diſputandum contra hmõi opiniones Per menidis et Melliſſi accipiẽdũ eſt vt dicitur in textu ꝙ illud quod eſt. ſcilicet ens dicitur multi pliciter. vt patet in. 5° methaphiſice. Eſt g°

Concluſio reſponſiua ad. q.

Non tantum eſt vnum ens infinitum et immo bile. Probatur. quia ſi ſit tãtum vnum ens vel illud eſt ſubſtantia q̄titas vel qualitas. vel aliquod aliorum generum. ſi ſit ſubſtantia cum ſubſtantia diuidatur in vniuerſalem et particu larem. in primã et ſecundã. et iterum ſubſtantia diuidatur in multas ſpecies Querendũ eſt ergo vtrum dicant omnia eſſe ens vnum. vt hominẽ vnum. aut equuʒ vnũ. aut animã vnam. et ſic de aliis ſubſtantiis. aut qualitatẽ vnam. vt cali dum. aut vt album. aut vt aliquod hmõi. nl̄lũ enim differt quodcũqʒ iſtoruʒ dicatur. oportet ergo ꝙ ſi ens ſit vnum oportet ꝙ ſit ſubſtantia et accidens ſimul aut ſubſtantia tãtum vl̄ acci dens tantum. ſi ſubſtantia et accidens ſimul nõ erit vnum tantũ ſed duo. nec differt etiam vtrũ ſubſtantia et accidens ſint ſimul in vno vel ſint ſicut diuerſa quia nunq̄ ſubſtantia et accidens ſunt vnum. Si vero dicatur ꝙ illud ens ſit tãtũ accidens et non ſubſtantia hoc eſt omnino im poſſibile. nam accidens ſine ſubſtantia eſſe nõ poteſt. omnia enim accidentia dicuntur de ſub ſtantia ſicut de ſubiecto. Et in hoc dicit ſanctus Thomas conſiſtit ratio eorum. Si vero dicat͛ ꝙ ſit tantuʒ ſubſtãtia ſine accidente ſequitur ꝙ non ſit q̄titas vel qualitas. nam q̄titas eſt acci dens. et hoc eſt contra poſitionem Melliſſi po nentis ipm ens eſſe infinitum. q: conſiderauit ipm ens ex parte materie. quia cõſiderabat ens ſecundum ꝙ eſt factum vel nõ factum. ideo po nebat vnum ens eſſe infinitum. ſic ergo ſequit͛ ꝙ non ſit q̄tum. ſequitur ꝙ non eſt infinitum. quia finitum proprie loquendo eſt in q̄titate. ſubſtantia enim et qualitas. ⁊c. hmõi nõ dicũ tur finita vel infinita niſi per accidens. cũ ergo Melliſſus ponat ens vnum infinitum non põt ponere ſubſtantiã ſine quãtitate. ſed ſi ſubſtan tia et q̄titas ſint ſimul ſequitur ꝙ non eſt tãtuʒ vnum ens nullo modo. ergo non poteſt eſſe ve rum ꝙ Melliſſus dicit ꝙ ens eſt tantum vnum et infinitũ. ⁊ iſta eſt prima ꝓbatio quã ſumit ex diuiſione entis in predicamẽta. Secundã ra tionem proponit ex parte vnius. quia ſi omnia ſint vnũ. vel ſunt vnũ continuitate vt linea vel corpus. vel vnũ indiuiſibilitate vt punctus. vel dicuntur vnum ſicut illa quoꝝ vna ratio diffi nitiua eſt ſicut vaſa et vinũ dicitur vnum. quia illis tribus modis dicitur vnũ. Sed nl̄lm iſtoꝝ poteſt dici. primo enim non poteſt dici ꝙ omnia ſint vnum cõtinuitate. quia continuũ quodam mõ eſt multa. omne enim continuum eſt diuiſi bile in infinitum. et ſic continet in ſe diuerſas partes. ideo qui ponit ens continuum quodaʒ multa ponit nl̄ta nedũ ꝓpter multitudinẽ ꝑtiũ ſed etiam propter diuerſitateʒ totius a parte et econtra. Secundo omnia non poſſunt dici vnũ indiuiſibile. quia quod eſt indiuiſibile non eſt quantum cum omnis q̄titas ſit diuiſibilis. et ſi non ſit q̄tuʒ nõ erit quale fundatuʒ in q̄tita te. ſi ergo non eſt q̄tum non poteſt eſſe finitum. ſicut dicit Melliſſus. quia terminus indiuiſibi lis vt punctus non eſt finitus nec infinitus. iõ habet textus ꝙ finitum et infinitum q̄titati cõ ueniũt. Nec poteſt dici tertium. ſcʒ ꝙ ſint vnũ ſe cundũ rationem diffinitiuã. q: ſi hoc eſſet verũ ſequerentur tria maxia inconuenientia. Primũ eſt ꝙ contraria eſſent vnum ſecundũ rationem et ſic eadem eſſet ratio boni et mali. ſicut poſuit Eraclitus eãdem rõem eſſe contrariorum. vt habetur. 4° methaphiſice. ꝛꝰ incõueniens eſt ꝙ ſequeretur ꝙ eſſʒ eadẽ ratõ boni et non boni et quia ad malum ſequitur non bonum. et ſic ſequeret͛ ꝙ rõ entis et nõ entis eſſet. ⁊ ſic ſeq̄re tur ꝙ non omnia entia eſſent vnum ens vt ipi poſuerunt. ſed etian eſſent nõ ens ſiue nihil. nã quecunqʒ ſunt vnum ſecundum rationem diffi nitiuam ita ſe habent ꝙ de quocunqʒ predicat͛ vnum et predicatur aliud. et iõ ſi ens et nihil ſunt vnuʒ ſecundũ rõneʒ ſequitur ꝙ ſi omnia ſint vꝰ ens ꝙ oĩa ſunt nihil quod eſt abſurdũ.

3ꝰ inconueniens eſt ꝙ ſi diuerſa genera vt qualitates et quantitates ſint eadem ſecundũ

rationem. et hoc eſt inconueniēs quod ponit. p. vt dicit ſanctus Thomas cum dicit in fine capituli tali ⁊ tanto. Et pro declaratione harum duarum rationū aduertendū ꝙ vt habet phūs 4° metha. contra negātes principia nō poſſumus adducere demonſtrationem ſimpliciter. qꝛ ipſa ſunt indemōſtrabilia. ſed poſſumꝰ adducere argumentationē ad cōtradicendum que procedit ex hiis que ſupponuntur ab aduerſariis q̄ interdum minus nota ſunt. ⁊ ſic philoſophus in hac diſputatione vtitur pluribus que ſunt minus nota ꝙ hoc quod eſt entia eſſe multa. et non vnum tantum.

Dubitatur primo.

De motiuo aliquorum phorum poſteriorū. qui cōturbati fuerunt propter huiuſmodi rationes proprias. Ad quod dubiū dicitur cū textu ꝙ aliqui fuerūt poſteriores phī neſcientes diſtinguere vnū qui pro inconueniēti maximo reputabant ꝙ aliquod idē ſit vnuʒ et multa. ſʒ ipſi cōuicti rōnibus illud tamen confiteri cogebantur. ideo dicit textus ꝙ poſteriores turbati ſunt et in turbationē inciderūt quemadmodū Permenides et Melliſſus. ideo ne forte contingeret hoc dicere ꝙ idem ſit vnum et multa quod et inconueniens videbatur vtriſqʒ. ideo ponentes oīa eſſe vnum totaliter auferebant multitudinem. poſteriores vero multitudinem conabantur remouere ab omni illo quod poſuerāt eſſe vnū. idō Licofron auferebat hoc verbum eſt et dicebat ꝙ non erat dicendum homo ē albus ſed homo albus. conſiderabat enim ꝙ homo et albū eſſēt quodāmodo vnum alioquin albū de homie non predicaretur. ideo videbatꝰ ei et ſuis ꝙ hec dictio eſt copula verbalis copularet duo. ideo ab eo ꝙ eſt vnum totaliter volēs remouere mltitudinem dicebat ꝙ eſt non erat apponendum. Sed ab aliis videbatur īperfecta orō idō illud volentes corrigere mutabant modum loquēdi non dicendo homo ē albus ne denotaretur aliqua multitudo. ſed dicebant homo albatur. qꝛ per hoc nō denotabatur aliqua res vt eis videbatur. ⁊ nō dicebāt homo eſt ambulās. ſed hō ambulat. et illud putabāt. neſciebant enī diſcernere vtrum vnum et ens dicerentur ſimpliciter vel mltipliciter. quod manifeſtū eſt quoniā illud quod eſt vnum vno modo ipſum etiam poteſt eſſe multa alio modo. ſicut vnū ſubiecto poteſt eſſe multa ratione. puta album et muſicū ideo bene poteſt concludi ꝙ vnum vno modo ſit multa alio modo. Contingit etiā ꝙ vnū in toto et actu multa ſit ſecundum partium diuiſionem. vnde totū vnum in ſua totalitate habʒ tantum partiū multitudinem in potentia. Quis ergo illi antiqui ad id quod eſt vnum ſubiecto et multa ratione aliquod medium adinuenirent auferentes hoc verbū eſt vel cū copulam tamen omnino deficiebant in toto neſcientes reſpondere. ꝯfitentes tamē inconueniens vnū eſſe multa. Sʒ qꝛ non eſt inconueniēs vnū eſſe multa quando vnum et multa non accipiunꝰ vt oppoſita. vnum enim actu et multa in actu opponuntur. ſed vnum in actu et multa in potentia non. ergo ⁊cet.

Dubitatur ſecundo:

Circa ſecundā rationem. ſcilicet vtrum totum et pars ſint vnum actu vel plura. Et videtur ꝙ ſint plura. quia multa predicantur de toto que nō predicantur de partibus et econtra. ergo plura. Oppoſitū tamen videtur. quia totū nihil aliud eſt ꝙ̄ ſue partes ſimul ſumpte. Dicitur ad dubium ꝙ vt habet Albertus ꝙ totum et pars ſic ſe habent ꝙ totum in forma totius vnit partes ſiue illa forma ſit forma continuitas ſiue alia ſicut corporis compoſiti ex partibus diuiſibilibus non continuis. ideo partes relate ad vnā formā vnienteʒ eas ſunt vnum in illa ſiue ſint continue ſiue cōtigue aut non. Si aūt ptes accipiantur ſecundū ſe diuerſe per ſitū tantum. vel per ſitū et formam partis in eo ꝙ pars non eſt continua per ſitum ſed ſolum cōtinuatꝰ ſicut pars cōtinuatur que non eſt eundē ſitum habet cum alia parte per ſitum autem et formam ſicut partes non continue vt caro ⁊ os. ⁊ hoc reſpectu ſi conſideretꝰ totum et partes ſimul ſumpte n̄ ſūt idem realiter. et etiā Auerrois loquendo de toto per compoſitionem facto ſic intelligit. Poſſet tamen dici ꝙ eſt verum de omni toto ꝙ partes ſimlꝰ ſumpte ſunt ideʒ cū toto. differunt tamen ratione. ideo aliqua verificantur de toto et nō de partibꝰ ſimul ſumptis propter diuerſitatem partiuʒ inter ſe. ſi vero conſiderantur partes ſʒꝰ ſe differunt inter ſe et a toto loquendo de toto reali. et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā ſcilʒ Melliſſi de qua dicit textus ꝙ̄ eſt magis oneroſa Melliſſi ratio et non habens defectum non et inducens dubitationem aſſumit enim ꝙ contrariatur naturalibus principiis. eſt etiam manifeſte falſa. ideo hanc rōeʒ phūs improbat ꝙ̄tum ad quatuor. Primo qꝛ in prima ꝯñtia committitur fallatia ꝯñtis a deſtructione añtis ad deſtructionem ꝯñtis dicendo quod ē factū habʒ principium. ergo ꝙ non eſt factū non hʒ prīcipiū. Secundū incōueniēs eſt ꝙ̄tum ad illationem. non habet principiuʒ. ergo eſt infinitum. quia principiū dicitur dupliciter. Uno mō de principio tēporis et gñacōis et ſic accipitur cū dicitꝰ quod eſt factū habʒ principium. Alio modo vt eſt principium magnitudis. et ſic ſequitꝰ ꝙ non habet principium eſt infinitum. 3° improbatur quātum ad illationem qua infertur eſt infinitum ergo inmobile. ⁊ oſtendit. hoc non ſequi duplr̄ primo qꝛ aliqua particularis aqua poteſt moueri in ſe ipſa ita ꝙ moueatur ad locum. Improbatur etiam quatum ad motum alterationis quia nichil refert infinitum alterari quo ad totum vel parteʒ. Improbat etiam quartam illationem quia ſi ens eſt infinitum ꝙ ſit vnum. non enim ſequitur ꝙ ſit vnuʒ ſecundum ſpeciem licet bene ſecūdum materiam. Ad ſecūdam rationem permenidis poſitam quinto methaphiſice dicitur ꝙ idem eſt modus ſoluendi. nam ſicut ratio melliſſi aſſumebat falſas propoſitiones et male concludebat ſic et ratio permenidis. oſtendit enim in ſimili ꝙ ratio permenidis nō cōcludebat nā forma argumēti nō eſt efficax in omni materia ſi enīʒ accipiamus album loco entis ⁊ ponamꝰ ꝙ album ſignificat tantum vnuʒ ⁊ nō equiuoce dicatur demōſtramus ſic. quicquid eſt preter album eſt non album. ⁊ quicquid eſt non album eſt nichil. ſed non ſequitur ꝙ albū ſit vnū. Primo quia non omnia alba ſunt vnum continuū. ⁊ poſito ꝙ eſſent adhuc eſſent quodam modo multa. ⁊ faciliter iſtud poteſt adaptari ad rationem permenidis.

Queritur octauo.

Utrum Sola ſubſtancia exiſtēte ipſa ſit per ſe diuiſibilis. Arguitꝰ ꝙ ſic naʒ qdꝰ per ſe habet partes per ſe eſt diuiſibile ſed compoſita ſubſtancia ex materia ⁊ forma habet per ſe partes. ergo per ſe eſt diuiſibilis. 2° ſic arguitur quicquid eſt cauſa cauſe eſt cauſa cauſati ſed ſubſtancia corporea eſt cauſa quantitatis. que per ſe eſt diuiſibilis ſʒ quicquid conuenit cauſe ⁊ cauſato per priꝰ cōuenit cauſe quam cauſato ergo diuiſibilitas primo conuenit ſubſtancie cauſe quam quantitati cauſate. 3° ſic arguitur notum eſt ꝙ materia non eſt tota in vna ſubſtancia compoſita ſed eſt partita in multis ergo habet partes ſecunduʒ ſe ſed quod habet partem ⁊ partem eſt diuiſibile ergo ſubſtancia materie diuiſibilis ē. 4° arguitur ſic ſubiectum nichil habet de ſubſtancialibus ab accidente. ſed eſſentiale eſt materie ſecundum diuerſas partes eius perfici pluribus formis. ergo non habet illas partes a quantitate ⁊ per conſequens nec diuiſibilitatem.

5° arguitur ſic generationes et corruptiones ſunt infinite ſed hoc non videtur eſſe verum niſi materia prima ſit diuiſibilis in infinitum. g° ſequitur ꝙ ſola exiſtente ſubſtancia ſiue materia ſit per ſe diuiſibilis. In oppoſitum eſt philoſophus in rationibus quas adducit contra Permenidem ⁊ Melliſum vbi dicit ꝙ ſi ſola ſubſtancia eſſet ipſa non eſſet finita nec infinita cum non eſſet quanta ergo nec etiam diuiſibilis. Pro reſponſione ad queſtionem.

Sciendu ʒ eſt primo.

ꝙ Ut habet Albertus quidaʒ theologi hoc concedūt ⁊ dicunt Ariſtotelem locutum fuiſſe ſecundum ſenſum cum, tn̄ ſecundum rationem aliter ſit. qꝛ diuiſio ſecundum rationem vt dicunt prius eſt in ſubſtancia. Sed hoc dictum friuolum eſt quia tunc philoſophus falſum diceret ⁊ ſuuʒ dictum eſſet deceptoriuʒ ⁊ non phiſicum. Illi autē ſui dicti aſſignant rationem aut credunt. qꝛ dicunt homines fuiſſe multiplicatos ex vno materiali pricipio qdꝰ fuit in primo homie quod lʒ ſit paruum nunquam tamen deficiet generacio quia diuiſibile eſt in īfinitum. nec eſt diuiſibile vt dicunt ſicut quantum. quia quantum habʒ partem extra partem diſtinctam per ſitum. ſed ſubſtancia materie non habet partem diſtinctā per ſitum ſed habet partem in parte ⁊ non extra partem ⁊ illa pars que eſt in parte producitur in generatione ſine diminutione partis ex qua educitꝰ p mltiplicationē materie ⁊ partiū euidē ⁊ ſic dicunt genus humanum fuiſſe multiplicatum ex hoc ex generatione. Sed hoc cum videatur diſſonum veritati. Idō aduertendum eſt ꝙ vt ſufficit ad propoſitum duplex reperitur diuiſio realis. vna eſt in partes eiuſdem rationis vt eſt diuiſio continui cuius quelibet pars eſt quanta et eiuſdem ſpeciei cum alia puta quelibet pars linee eſt linea et de huiuſmodi diuiſione n̄ eſt ad propoſituʒ. Alia eſt diuiſio in partes diuerſarum rationum vt diuiſio compoſiti in materiam et formam. quia materia eſt pura potencia forma vero eſt actus. ideo habent diuerſas rationes ſpeciales. ergo diuiſio ſubſtancie in tales partes vocatur reſolucio. et de iſta eſt ratio hic ad propoſitum.

Sciendum eſt vltimo.

ꝙ In titulo queſtionis per ſolam ſubſtanciam poſſumus intelligere. Primo materiam acceptam per intellectū ſine quacūqʒ forma eſſenciali vlꝰ accidentali et iſto modo magis proprie in titulo queſtionis capitur. Poſſumus etiam alio modo intelligere ipſum compoſitum de genere ſubſtancie comprehendens materiam ⁊ formam preſcindendo quantitatem. et iſto modo in tali compoſito non inuenitur diſtinctio parcium actualis ſecundum ſitum et figuram in actu quo notato ſit.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Sola exiſtente ſubſtantia hoc eſt materia per intellectum accepta ſine qua cunqʒ forma ipſa non eſt per ſe diuiſibilis. Hec cõcluſio probatur nam materia ſic accepta ſine quacunqʒ forma eſſentiali vel accidentali eſt omnino ſimplex. ſʒ omne ſimplex eſt indiuiſibile per omnem modũ igitur.&c. 2° probatur. quia in omni illo quod habet partes in quas diuiditur neceſſe eſt ꝙ partes inter ſe differant. quia alias vna eſſet alia. ſed partes materie ſecundum ſe conſiderate ſecluſa omni forma non habent vnde poſſint differre inter ſe. quia non differunt in formis cum non habeant formas. nec in materia. quia conueniunt in materia. ergo ſequitur ꝙ impoſſibile eſt materiã ſecluſa omni forma habere partes. Unde materia ſi extẽderetur ñ partiretur per formas ſubſtantiales. ſed partiretur in diuerſa ſupposita et in numerum ſinitatum per quantitatem. 3° probatur quia propria paſſio nunquam ſeparatur a proprio ſubiecto. ſʒ diuiſibilitas eſt propria paſſio quantitatis. quia non conuenit materie ſecluſa quantitate. ergo ſequitur ꝙ ſola exiſtente ſubſtantia ipſa non eſt diuiſibilis. Sed forte diceret quis contra hanc concluſionem ꝙ materia intelligitur diuiſibilis ſicut intelligitur ſeparabilis a forma. Non enim intelligitur ſeparabilis a forma ſic ꝙ aliquo mõ ſepareтur ab omni forma. ſed quia ſucceſſiue ſeparatur ab hac et ab illa. ideo dicitur diuiſibilis non ꝙ diuidatur quando nuda ponitur quia hoc eſt abſurdum. quia cum materia non ſit ſeparata ab omnibus formis hoc eſt propter ſui imperfectionem que nõ ſufficit habere eſſe ſine forma. ſed diuiſio nõ accidit materie propter imperfectionem nec accidit ei ex aliquo alio quam ex quantitate. Si autem quis velit dicere etiam ꝙ materia partiatur per formas ſubſtantiales abſqʒ quantitate ſicut quidã dixerunt in ſubſtantiis ſeparatis et animabus. Dicitur ꝙ preſuppoſitum eſt difficilius ſalʒ intelligentias et animas habere materiam quam id quod probare intendimus. Et adhuc ſi concedatur intelligentias habere materiã abſurdũ erit ponere partes materie in intelligentiis ex vna materia eſſe. ſed potius vnaqueqʒ intelligentia erit ex ſua tota materia conſtituta. et non reducuntur ille particulares materie in vnam materiam eis communem ſicut in totum integrale. ideo non eſt ſimile hoc poſito quod eſt difficile ſicut de materiis horum inferiorum.

Dubitatur primo. Utrum

Quantitas diſtinguatur realiter a re quanta. arguitur aliqui ꝙ non. quia quecunqʒ ſunt realiter diſtincta prima cauſa poteſt ea ſeparare et ſeparata conſeruare. vt habet articulus pariſienſis ergo ſi quãtitas eſſet realiter diſtincta a re quãta prima cauſa poſſet ſeparare quantitatem ſortis a ſorte, ſorte remanente in eſſe et in ſorte remanente diſtinctione partium ſecundum ſitum et figuram. Oppoſitum videtur veritas communis eſſe. quia ſi quantitas ſepararetur a ſorte impoſſibile eſſet ſaluare ſitum ordinem et figuram in ſuis partibus. dicitur etiam in textu ſi ſubſtantia et quantum ſunt iam ſunt duo que ſunt. Ad dubium reſpondetur ꝙ ſubſtantia corporea eſſentialiter differt a quantitate ſua. Patet quia ſubſtantia corporea et quantitas ponũtur in diuerſis predicamẽtis. ſed eſſentie predicamentorum ſunt impermixte. igitur.

Ad rationem dubii dicitur ꝙ philoſophus naturalis non habet inquirere quid prima cauſa de ſua potentia poſſit facere quam tamẽ cognoſcit eſſe infinitam. ſed dumtaxat habʒ inquirere quid fieri poſſit ſecundum ordinem rerum quo ordine ſeruato quantitas non habet ſeparari a ſubſtantia materiali. tamen prima cauſa poteſt abſolute quicquid non implicat contradictionem quia ſua potentia eſt infinita. ideo in infinitum excedit potentiam naturalem. Dicitur tamen ꝙ ſi quantitas ſortis per potentiam abſolutam ſepararetur a ſorte manente ſorte non maneret in eo diſtinctio partium ſitualis. quia illa diſtinctio manet in quantitate. Etiam poſſumus dicere ꝙ licet ille articulus intelligatur de abſoluta et ñ ordinata potẽtia intelligit etiã in illis que neceſſariam connexionem non habent ad inuicem cuiuſmodi non ſunt ſubſtantia et quãtitas.

Ad rationes ante oppoſitũ

Ad primam dicitur ꝙ quicquid conuenit cauſe et cauſato formaliter prius conuenit cauſe quam cauſato. mõ non ſic eſt de diuiſibilitate que cõuenit formaliter quantitati et cauſaliter et extrinſece ipſi ſubſtantie. Ad ſecundã dicitur ꝙ materia intelligitur partiri dupliciter. Uno modo per formam ſubſtantialem et iſto modo partitur in partes diuerſarum ſpecierum. Alio mõ per quantitatem. et ſic partitur materialiter. et ſic materia ſortis partitur contra materiam a ſint. Ad tertiã dicitur ꝙ materia nata eſt perfici per formam ſubſtantialem ſecundum eius eſſentiã. et eſt nata etiam per ipſam partiri eſſentialiter. nata eſt etiam ſuſcipere quantitatem ad quam de neceſſitate ſequitur diuiſio materialis et illud non eſt eſſentiale materie. ſed accidẽtale

Ad quintã dicitur ꝙ generatiões non ſunt infinite ita ꝙ materia partiatur de ſe. ſed vt habetur 2° de generatione generationes ſunt infinite quia generatio vnius eſt corruptio alterius et econtra. et iſta eſt cauſa perpetuitatis ex parte materie. Sequitur textus.

Queritur nono. Utrum

Quodlibet ſit in quolibet. Et arguitur primo ꝙ ſic rationibus Anaxagore. quarum prima ſumitur ex communi opinione omnium philoſophorum ſcilicʒ ꝙ ex nihilo nihil fit. in hoc enim conueniunt omnes primi philoſophãtes. ergo omne quod fit fit ex aliquo ſcʒ aliquo in quo preexiſtit in potentia. ſed quodlibet fit ex quolʒ ergo quodlibet preexiſtit in quolibʒ. Secũda ratio que videtur eſſe probatio antecedentis prime conſequentie. contraria fiunt ex alterutris. ſicut ex calido fit frigidum. ergo a fortiori quodlibet aliud fit ex quolibet alio. et cum omne quod fit preexiſtat in illo ex quo fit ſequitur ꝙ quodlibet ſit in quolibet per locum a minori ad maius. quia ſi contraria fiant ex alterutris a fortiori et alia que non ſunt contraria. nec poteſt dici vt dicit idẽ Anaxagoras ꝙ illud quod fit fiat ex nõ ente In oppoſitũ eſt philoſophus in hoc impugnans Anaxagoram. Pro reſpõſiõe.

Sciendũ eſt primo. ꝙ poſt

quam philoſophus improbauit opiniones illorum de principiis rerum naturaliũ qui de natura ñ naturaliter loquti ſunt quia negauerunt motum. proſequitur opiniones eorum qui de natura naturaliter loquti ſũt cõcedentes motum qui eſt principiũ omnium rerum naturalium. ideo ipſos vocat philoſophus phiſicos et naturales. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Iſti naturaliter loquentes diuiſi ſunt in duas ſectas. quia quidam poſuerunt tantum vnum principium materiale. ſiue hoc eſſet vnũ de quatuor elementis. puta ignem vel aerem vel aquã quia terrã nullus poſuit ſolam propter eius groſſiciem. ſiue illud principium eſſet medium inter ipſa. aere denſius et igne ſubtilius. et a tali principio dicebant multa generari ſecundum raritatem et denſitatem. vt qui ponebant aerem principium ex rarefactione generabatur ignis. et ex ipſo condenſato generabatur aqua rarum enim et denſum ſunt contraria et reducuntur ad excellẽtiam et defectum ſicut ad quedam vniuerſaliora. nã denſum eſt quod habet multũ a materia ſub parua quantitate. rarum autẽ econtra quod habet parum de materia ſub magna quãtitate ideo iſti concordant cum Platone qui ponebat magnum et paruũ eſſe principia que etiam pertinent ad excellentiam et defectum. ſed iſti differunt a Platone. quia Plato poſuit magnum et paruum ex parte materie eo ꝙ ponebat vnum principium formale ſcilicet ydeam. iſti vero antiqui naturales ponebant contrarietatẽ ex parte forme. quia ponebant primo principium vnã materiam ex qua multa conſtituũtur. Alii vero philoſophi poſuerunt plura principia materialia. et non tantum vnum inter quos Anaximander poſuit omẽs res preſuiſſe in quodã chaos ex quo res abſtracte ſunt et ſegregate. et conformiter poſuerunt Anaxagoras et Empedocles. ſed differebant in duobus. Primo quia empedocles ponebat circulationẽ quãdam cõmixtiones et ſegregationes. ponebat enim mundum multotiẽs eſſe factum et etiã totiens eſſe corruptum. ita ꝙ mundus corrumpebatur amicicia omia in vnũ confundente. et generabatur lite diſtinguente illa ſimul congregata. et ſic confuſioni ſuccedit diſtinctio et ſeparatio. Sʒ Anaxagoras dixit ſemel mundum eſſe factum tantũ. ita ꝙ in principio omnia erant commixta in vnum. Sed intellectus qui incipit extrahere et ſegregare nunquam ceſſabit hoc facere. ita ꝙ nunquam erunt omnia cõfuſa in vnum. Differunt ſecundo in hoc. quia Anaxagoras poſuit principia eſſe partes ſimiles et contrarias ſicut poſuit infinitas partes carnis et infinitas partes oſſis et infinitas partes aliorum ſimiles quorum tñ ẽ cõtrarietas inter ſe. ſicut partes oſſium contrariantur ad partes ſanguinis ſecundũ humidũ et ſiccũ. Empedocles poſuit iſta que communiter dicuntur elementa.

Sciendum eſt tertio ꝙ. Anagoras

poſuit principia vniuſcuiuſqʒ rei eſſe infinita. Poſuit ſecundo quanlibet rem eſſe in qualibet. et in quãlibet ſegregabilẽ. Et cum ab eo querebatur quare vna res nominatur vno nomine magis quam alio. Reſpondebat ꝙ in vnaquaqʒ re eſt aliquid ſuperhabundans a quo res debet denominari. quia illud videbatur eſſe materia totius rei. Poſuit etiam ꝙ quodlʒ fiebat ex quolibet per ſegregationem. ita quod ſimpliciter nihil aliud ponebat quam ſegregari. Et quarto ponebat ꝙlibet ſit ex ſimilibus ſecũdum ſpeciẽ. et iuxta hoc ponuntur quatuor cõcluſiones que in textu ſunt vna principalis.

Concluſio pꝛima. Impoſſibile ẽ pꝛincipia rei naturalis eſſe infinita. Patʒ concluſio duabus rationibus textus. Quia cognoſcere arbitramur vnqnodqʒ cum cognoſcimus ex qualibus ſit et quantis. ſed ſi pꝛincipia alicuius compoſiti ſint infinita impoſſibile eſt cognoſcere illud cõpoſitum. Minoꝛ patet qꝛ infinitum inꝙtum huiuſmodi eſt intellectui ignotum. Secundo pꝛobatur cõcluſio. ſi partes alicuius totius non habeant determinatã ꝙtitatem neqʒ totum. quia quãtitas totius eſt ꝙtitas partium. ergo a deſtructione conſequentis ſi totum habeat diſtinctam ꝙtitatem et quelibet eius pars. ſed quodlibet totum naturale vt animal ⁊ planta habʒ determinatam magnitudineʒ et paruitatẽ extra quã non reperit̄ alia ergo quodlibʒ iſtoꝝ vt os et caro que ſunt partes animalis ſunt determinate ꝙtitatis. Ex quo ſequitur ꝙ dabilis eſt minima caro. nec poteſt eſſe aliqua pars carnis inſenſibilis pꝛopter paruitatem vt dicebat Anaxagoꝛas. et hoc cõſiderando carnem ſecundum eſſe phiſicum. qꝛ ſi diuideret̄ caro ſecundum eſſe mathematicũ et hoc ſecundũ ꝙ quantũ poſſet diuidi in infinitum. ſed phũs conſiderat foꝛmam naturalem requirentẽ determinatam materiã. vt dictum eſt.

Concluſio ſecunda que ponitur in textu vt tertia ratio. Nõ quodlʒ eſt in quolibet. Pꝛobatur tribus rationibus. Prima detur aqua finita ſicut pꝛius dicebatur in pꝛecedenti. ergo ſi ab ea ſegregatur caro. ergo generatione facta per ſegregationẽ ſtabit ſegregatio vel non. ſi ſtabit ergo in reſiduo aque non eſt caro. ⁊ ſic habetur intentum. et cum aqua ſit finita vt patebit et quodlibet finitum per ablationem finiti multotiens factam tandem conſumitur finaliter. ergo ſtabit ſegregatio. et ſic haberi videtur intentum. Uerumtamen aduertendo ꝙ finitum non conſumitur niſi per ablationem partium equalium. vt habetur in textu non enim inconueniens eſt ꝙ in aliquo finito ſint infinita inequalia ſi attendatur ratio quãtitatis. ideo ſi diuidatur continuum in partes eiuſdem pꝛopoꝛtionis et non quantitatis eiuſdem proceſſus ibit in infinitum. Secunda ratio. dabilis eſt minima caro. ergo ab ea aliquid eſt ſegregabile vel nihil. ſi nihil habetur intentum. ſi aliquid cum omnis pars ſit minoꝛ toto erit dandum minus minimo. ergo ex quolibet non poteſt fieri quodlibet: Tertia ratõ ſi ſic ſequeret̄ ꝙ ĩ aliquo coꝛpoꝛe finito eſſent infinita coꝛpoꝛa vt ſanguis et caro et os et in qualibet illarum partium etiam et ſic eſſent infinities infinita et quod infinita eſſent equalia vni finito.

Concluſio tercia. ꝙ Quodlʒ non eſt ſegregabile a quolibet. Patet nam nulluʒ accidens ſegregabile eſt a ſubiecto. ergo ſequitur ꝙ cum accidens aliquo modo dicatur ſed non id quod ſegregat̄. et ſi intellectus hoc intelligat talis intellectꝰ eſt intendens impoſſibilia.

Concluſio Quarta.

Oꝛ non quodlibʒ fit ex ſibi ſimilibus. Pꝛobat̄ quia lʒ Empedocle videbat̄ ꝙ ex multis guttis fiebat toꝛrẽs et ex multis aquis fiebat aqua. et ita credidit eſſe in omnibus. tñ in hoc nõ recte ſentiit. qꝛ quedã lʒ ex ſimili generãtur et in ipſa reſoluuntur vt lutum in luta. tñ non eſt ſic in omnibus. nam quedam generantur per alterationem ex diſſimilibus ſicut later ex luto quedã generantur ex vnione non ſibi ſimilium. vt domus non ex domibus. ſed ex lignis et lapidibꝰ Et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad pꝛimam dicitur ꝙ licet ſint ex ente in potentia et non in actu: non tamen quodlibet fit ex quolibet immediate ſicut ex grano frumenti non generatur oliua immediate. ſed quodlibʒ fit ex eo ꝙ eſt in potentia quale eſt efficiens in actu. Ad ſecundam dicitur ꝙ contraria nõ ſunt foꝛmaliter ex alterutris ſed materialiter tãtum. quia eoꝛum eſt eadeʒ materia. Licet enim aliqui phĩ poſuerunt immediate foꝛmas oium creatas non tñ quodlibet ex quolibet fieri ſcʒ immediate. ſed quodlibet ex determinata materia. ideo Albertus poſuit foꝛmas inchoari in materia que per virtutem agentis poterant in materia deduci. Sequitur textus. Omñes igitur pꝛincipia contraria faciunt.

Queritur Decimo. Utrum Pꝛincipia rerum naturalium ſint contraria.

Et arguitur ꝙ non. nam ſunt pꝛiuatiue oppoſita. ergo non ſunt contraria. antecedens patet nam vnum vocatur pꝛiuatio et aliud foꝛma.

2º arguitur pꝛincipia rerum naturalium ſũt ſubſtantie. ergo non ſunt contraria. cõſequentia tenet. quia ſubſtantia ſubſtantie non eſt contraria nec cõtrariatur. quia contraria ſunt accidentia actiua et paſſiua ad inuicem. cum ergo ſubſtantia non ſit actiua nec paſſiua ſequitur ꝙ pꝛincipia non ſunt contraria. 3º arguitur. cõtraria ſub eodem genere ſunt poſita. ſed genus eſt pꝛincipium eoꝛum que ſub ipſo ponuntur. ergo ſi pꝛincipia rerum naturalium ſint contraria ſequit̄ ꝙ erunt pꝛincipiata ꝙ eſt ↄtra naturã

4º ſic. coꝛpoꝛa celeſtia ſunt res naturales: Sʒ tamen eoꝛum pꝛincipia non ſunt contraria vt habetur. 2º de celo et mundo. ergo nõ oium rerum pꝛincipia ſunt contraria. In oppoſitum eſt phũs in pꝛimo capitlo huius libri dicẽs Omnes igitur pꝛincipia contraria faciunt.

Pꝛo reſponſione ad queſitum.

Sciẽduʒ eſt pꝛimo. ꝙ poſt ꝙ phũs poſuit opiniones phõꝝ de pꝛincipiis nature et impꝛobauit opiniones Permenidis et Melliſſi ſoluendo eoꝛum rationes. impꝛobauit etiam opinionem Anaxagoꝛe naturaliter loquẽtis. Incipit hic inquirere veritatem circa pꝛincipia naturalia per modum diſputationis ex pꝛobabilibus pꝛocedendo. et poſtremo demõſtrat veritatem demõſtratiue. Pꝛimo inquirit de contarietate pꝛincipioꝛum et 2º de numero eoꝛum

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Omnes phĩ poſuerunt contrarietatem pꝛincipioꝛum et hoc manifeſtat phũs per tres opiniones antiquoꝛum. quidam enim dixerunt non naturaliter loquentes ꝙ totum vniuerſum eſt vnũ ens immobile ſicut Permenides dicit ꝙ omnia ſunt vnum ſecundum rationem. ſed ſunt plura ſecundum ſenſum. et inꝙtum ſunt plura ponebat eſſe contraria pꝛincipia. ſcilicet calidum et frigidum. et calidum attribuebat igni frigidum terre. Secunda opinio fuit alioꝛum philoſophoꝛum naturalium qui poſuerunt vnum pꝛincipium naturale mobile et dicebant ꝙ ex eo fiebant alia ſecundum denſitatem et raritatem et ſic ponebant rarum et denſum eſſe pꝛincipia.

Tertia fuit opinio eoꝝ qui poſuerunt plura pꝛincipia inter quos Democritꝰ poſuit fieri res ex indiuiſibilibus coꝛpoꝛibus ꝗ quidem coꝛpoꝛa adinuicem coniuncta in ipſoꝛum contactu inter ſe quaſdam vacuitates relinquebant. et huiuſmodi vacuitates vocabant poꝛos. vt habetur pꝛimo de generatione. ſic omnia coꝛpoꝛa ponebant compoſita ex firmo et inani. ſcʒ ex pleno et vacuo. ⁊ attribuebãt plenum enti. et vacuum non enti. Licet etiam coꝛpoꝛa indiuiſibilia omnia eſſent vnius nature tamen ex eis dicebat diuerſa conſtitui ſecundum diuerſitateʒ figure poſitionis et oꝛdinis. ideo ponebat pꝛincipia contraria que ſunt in genere figure. ſcilicet rectum et angulare et circulare. Poſuit etiam contraria que ſunt in genere oꝛdinis. ſcilʒ pꝛius et poſterius de quibus tamen non eſt mentio in littera. Ex quibus patet ꝙ omnes phĩ poſuerunt pꝛincipia contraria. De opinione autem Anaxagoꝛe et Empedoclis phũs non fecit mẽtionem in iſto paſſu. quia ſuperius eas poſuerat ſufficienter et eas declarauit. Ipſi poſuerunt tamen contrarietatem in pꝛincipiis dicẽtes ſegregationẽ et congregationẽ que conueniunt genere cum raro et denſo. Sit igitur.

Concluſio reſponſiua ad.q:

Oꝛ pꝛincipia rerum naturalium ſunt contraria Et concluſio patet auctoꝛitate omnium phõꝝ iam declarata. et hoc tam phõꝝ naturaliter loquẽtiuʒ quã non. Pʒ etiã ratione pꝛobabili phĩ. quia tria videntur eſſe de ratione pꝛincipioꝛum

Pꝛimum ꝙ non ſint ex aliis. Secunduʒ ꝙ nõ ſint ex alterutris. Tertium ꝙ omnia alia ſint ex ipſis. Sʒ hec tria conueniunt pꝛimis contrariis ergo pꝛima contraria ſunt contraria pꝛincipia. Et ad intelligẽdũ quid phũs vocet pꝛima cõtraria notat btũs Thomas ꝙ ſũt quedã cõtraria que cauſantur ex aliis contrariis ſicut dulce et amarum ex humido et ſicco calido et frigido. et cum non ſit pꝛocedere in infinitum opoꝛtet tãdẽ deuenire ad aliqua contraria que non cauſent̄ ex aliis contrariis. et hec vocat phũs pꝛima cõtraria. Duis igitur contrariis conueniunt tres pꝛedicte conditiones. ex eo enim ꝙ pꝛima ſunt manifeſtum eſt ꝙ non ſunt ex aliis. ex eo ꝙ contraria ſunt manifeſtum eſt ꝙ non ſunt ex alterutris. licet enim calidum fit poſtea frigidum ipſa tamen frigiditas nunꝙ fit ex caliditate. vt poſtea declarabit̄. Qualiter enʒ oĩa fiãt ex cõtrariis opoꝛtet vt dicit Thomas diligentiſſime inueſtigare. et ad hoc oſtendendum pꝛemittit phũs ꝙ nõ quodlibet natũ eſt agere in quodlʒ neqʒ pati a quolibet. neqʒ etiam quodlibet natum eſt fieri ex quolibet. et hoc pꝛimo manifeſtat in ſimplicibus. albũ. n. non fit ex muſico niſi ſecundum accidens inꝙtum muſico accidit eſſe non album. ſed album fit per ſe ex non albo ſed non ex quocumqʒ non albo. ſed ex nõ albo quod ẽ nigrũ vel medio coloꝛe coloꝛatum. ſimiliter muſicum fit ex non muſico. ſed non ex quocunqʒ non muſico. ſed ex oppoſito quod dicitur immuſicum quod eſt natum habere muſicam et non habet. Eadem ratione non coꝛrumpitur aliquid pꝛimo et per ſe in quodcunqʒ aliud ſicut album nõ coꝛrumpitur pꝛimo in muſicum niſi per accidens. ſed coꝛrumpitur in non album quod eſt nigrum. et idem dicit phũs de coꝛruptione muſici ⁊ alioꝛum ſimilium. Et huiꝰ ratio eſt. quia quod fit aut coꝛrumpitur non eſt antequam fiat neque eſt poſtꝙ coꝛrumpitur. idõ opoꝛtet ꝙ illud per quod per ſe aliquid fit et pꝛimo in quod per ſe aliquid coꝛrumpitur ſit tale ꝙ in ſua ratione includat non eſſe eius quod fit vel coꝛrumpitur. et illud conuenit omĩ contrario reſpectu ſui contrarii. Et ſi quis ꝗrat cuiꝰ generis ſunt iſta pꝛĩcipia. Dicit̄ ꝙ ſũt de gñe ſubẽ. ſcʒ foꝛma et pꝛiuatio ſibi oppoſita

que precedunt omnem contrarietatem acciden
tium et in oppoſitione earundem .ſcilicꝫ forme
ſubſtantialis et priuationis eiuſdem fundatur
omnis oppoſitio contraria et priuatiua aliorꝫ
generꝫ queadmodū ſubſtā ē fūdamētū oiuꝫ acci
dētiū. Deinde phūs hoc idē manifeſtat in com
poſitis duplicibus quod ſimiliter ſe habet in cō
poſitis ſicut in ſimplicibus. ſed magis latet in
compoſitis. quia oppoſita compoſitorum non
ſunt nominata ſicut oppoſita ſimpliciū. oppoſi
tum enim vnius non eſt nominatum. quodlibꝫ
tamen compoſitum conſiſtit in quadā conſo
nantia et ordine partiū cū ꝯſonans fit ex incō
ſonante et econtra. et ſimiliter conſonans corrū
pitur in inconſonans. non in quodcūqꝫ. ſed in
ſibi oppoſitum ſiue iſta conſonantia ſit ſecundū
ordinem ſiue ſecundꝫ compoſitionem. ſecūdū
ordinem vt conſonantia exercitus. ſecundum
compoſitionē vt conſonantia domus. Omnia
ergo compoſita fiunt ex incompoſitis. et figura
ta ex infiguratis Sic igitur per inductionē patꝫ
ꝙ omnia que fiunt et omnia que corrūpuntur
fiunt ex contrariis ⁊ corrumpuntur in contraria

Ubi aduertendum eſt ꝙ vt habet textus ꝙ
multi et omnes phi ſequti ſunt veritatem vſqꝫ
ad hoc ꝙ poſuerunt principia contraria: et licet
hoc vere dicerent non tamen habebant ad hoc
rationem. ſed dumtaxat erant ab ipā veritate
coacti ſic dicere. quia verum eſt bonum intel
lectus ad quod naturaliter inclinatur. Unū
ſicut res cognitione carentes mouentur ad ſuos
fines abſqꝫ ratione. ita interdū intellectus ho
minis quadam naturali inclinatione tendit in
verum licet rationem veri non percipiat. Ex
quo patet ꝙ phi etiam ponentes principia eſſe
contraria dupliciter differunt. Primo quia qui
dam eorū rationabiliter ponentes accipiebant
pro principiis contraria priora. alii vero minus
prouide capiebant poſteriora. et eorꝫ qui acci
piebant contraria priora quidam accipiebant
notiora ſecundum rationem. et quidam ſecūdū
ſenſum. dictum eſt enīꝫ ꝙ oportet principia eſſe
prima. Illi vero qui iudicabant prius ſꝫꝰ illud
quod notius ſecundum rationem ponebant
principia priora ſimpliciter. et illi qui ponebant
priora ſecundum ſenſum ponebant poſteriora
ſimpliciter ſicut illi qui ponebant calidum. frigi
dum humidum et ſiccum ponebant notiora
ſecundum ſenſum. illi vero qui poſuerunt parē
et imparem eſſe principia ſicut Pictagorici exiſti
mantes ſubſtantiam omnium eſſe numeros po
ſuerunt priora ſimpliciter. Ex quo patet vl
terius quomodo etiam eſt quedam conueniē
tia inter predictos phōs. et licet diuerſi diuerſa
ponerent contraria eſſe principia poſuerunt tū
quādā proportionē. et hoc tripliciter. Primo qꝛ
quecumqꝫ principia accipiantur ſe habent vt
contraria. et iſte eſt vnus modus in quo omēs
conueniunt. Secundo in ordine contrariorum
quia quecumqꝫ principia accipiantur ab eis
ſemper vnūꝫ ſe habet vt melius aliud vt petus
vt plenum et vacuum. calidum et frigidum. et
huius ratio eſt. nam ſemper vnum contrariorū
habet priuationem admixtam. et radix huius
opinionis eſt oppoſitio priuationis et habitus
vt ptꝫ 4ꝰ methaphiſice. Conueniunt tertio in
hoc ꝙ alii ſecundū ſenſum. et cum ratio cogno
ſcat vniuerſalia contraria. vniuerſalia ſunt no
tiora ſecundum rationem. et particularia ſecū
dum ſenſum. Et ſic patet reſponſio ad queſitum

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ forma et priuatio cō
ſiderātur vno modo ſecūdum proprias ratōes
et ſic priuatiue opponuntur. Alio modo ꝙtum
ad eſſe in ſubiecto. et iſto modo priuatio eſt in
ſubiecto ſub eſſe forme contrarie. et ſic poſſunt
dici contraria. et quia phiſicus conſiderat ea q̄
conſiderat ſecundꝫ eſſe. ideo dicit pricipia rerꝫ
naturalium eſſe contraria. et iſta eſt opinio Al
berti. Reſpōdet tū ſctūs Thom. et Auicēna
ꝙ cum dicitur principia eſſe contraria accipitur
contrarietas communiter prout ſe extendit ad
priuatiuam oppoſitionem. quia vnum contra
riorum nō fit ex altero niſi ratione aptitudinis
que eſt de ratione priuationis. Ad ſecundā
dicitur ꝙ in ſubſtantia completa non eſt contra
rietas proprie dicta. ſed inter principia realia
ſubſtantie eſt cōtrarietas que dicitur priuatiua
oppoſitio ſcilicꝫ forme ad priuationem eius et
econtra. Dicitur etiam ꝙ principia ſubſtantiarꝫ
ſunt ſubſtantie. et principia aliorum motuum
ſunt de aliis generibus. Ad tertiam dicitꝰ ꝙ
contraria conueniunt in genere tam logico ꝙ
phiſico. Et concedatur vltra ꝙ ſunt in genere
phiſico ſcilꝫ materia et ꝙ etiaꝫ principiantur a
genere logico ſecundum rationem et non ſecun
dum rem. Ad quartā dicitur ꝙ celum ſecū
dum ꝙ mobile eſt dicitur naturale. et quia nō
eſt mobile ad formā. idō in ſuis principiis ſubſtā
tialibus non habet contrarietatem. nec etiam
ꝙtum ad eius qualitates. Sequitꝰ in textu
Conueniens autem eſt.

Queritur vndecimo. vtrum

Principia cuiuſlibet rei naturalis ſint infinita.

Arguitur ꝙ ſic. nam materia eſt principium
rei naturalis. ſꝫ materia de ſe eſt infinita. gꝰ ad
minus vnū principiū rei naturalis eſt infinitꝫ
qꝛ materia de ſe indifferens eſt ad oēm formā
et ſic caret omni ſpecie diſtincta. ergo ē infinita.

2ꝰ arguitur res naturales ſunt infinite. ergo
principia ſunt infinita. ꝯñtia tenet. qꝛ principia
nō ſunt pauciora rebꝰ principatis. igitꝰ ſequitꝰ
ꝙ pricipia ſunt ifinita queadmodū et pricipata

Ad oppoſitum eſt phūs in textu ponens
principia eſſe finita de ſe. Pro reſponſione

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs iquiſiuit de contrarietate principiorꝫ
et probabiliter oſtendit ꝙ principia rei debent
eſſe contraria: ꝯñter diſputatiue inquirit de nu
mero eorum. Utrum ſcꝫ ſint infinita aut finita
et ſi ſint finita. vtrum ſint duo aut tria. aut ſꝫꝰ
aliquem aliū numerꝫ. et in hoc terminat phūs
queſtiones prius factas in principio huius de
principiis rerū. Quo notato ſit.

Concluſio prima. ꝙ Non ē

tātum vnū principium rei naturalis. Pꝫ nam
principia rei naturalis debēt eſſe contraria. ſed
nihil eſt ſibiipi contrarium. ergo rerū naturaliū
non poteſt tātum eſſe vnum principium. Poitꝰ.

Concluſio Secunda. ꝙ Im

poſſibile eſt principia rei naturalis eſſe infinita.
Probatur hec concluſio in textu quatuor ratio
nibus. Prima. ſi principia eſſent infinita eſſent
ab intellectu noſtro incognoſcibilia. et cum cog
nitū non cognoſcatꝰ niſi cognoſcātur ea ex qui
bus et ꝙtis cōponitur. ſequitꝰ ꝙ ipoſſibile eſt ali
quid a nobis cognoſci. hoc aūt incōueniēs eſt.
ergo illud ex quo ſequitur. ſcꝫ principia rerum
naturaliū eſſe infinita. Secūda rō eſt. prima
cōtraria oꝫ eſſe prima principia. vt oſtenſum eſt
ſed prima cōtraria ſunt primi gñis quod ē ſub
ſtantia. vt oſtēſum eſt. et cum ſubſtātia ſit vnūꝫ
genus eius erit tātūꝫ vna prima ꝯtrarietas. gꝰ
oportet prima cōtraria eſſe finita. et per ꝯñs pri
ma principia. Tertia rō eſt illud ꝙ poteſt fieri
per finita magis ponendū eſt fieri per finita ꝙ
per infinita ſed rō eorum q̄ fiunt per naturam
melius aſſignatur per finita ꝙ infinita. propter
quod dicitꝰ Empedocles melius in oībus loquē
do ponens principia finita ꝙ Anaxagoras qui
poſuit principia infinita. ergo principia rerum
naturalium non ſunt infinita. Quarta ratio
cōtraria prima ſunt prima pricipia. ergo ſi prin
cipia ſint infinita oportet omnia contraria eſſe
prima. ſed hoc eſt falſum. quia nō omnia con
traria ſunt prima. modo ſola prima ꝯtraria ſunt
principia que contraria. ſunt pricipia etiaꝫ non
debeant fieri ex alterutris. ſed quedā cōtraria vt
dulce et amarum fiūt ex alterutris et etiam ex
aliis. non ergo principia ſunt infinita. Ex quo
cōcludit phūs vltimo ꝙ principia nō ſunt vnū
tātum nec infinita. Et aduertēdū iuxta hoc
vt dicit ſcūs Tho. ꝙ phūs hic diſputatiue pro
cedit ex probabilibus aſſumēdo ea que pluribꝰ
videntꝰ que non poſſunt eſſe falſa ſecundum to
tum. ſed ſecundum partem ſunt vera. verum eſt
ergo ꝙ ꝯtraria quodāmodo fiunt ex ſeinuicē vt
ſupra oſtenſum eſt ſi ſumatur ſubiectū cum con
trariis. quia id quod eſt albū poſtea fit nigrū.
tamen ipā albedo nūꝙ conuertitꝰ in nigredinēꝫ
ſed quidā antiquorū ponebāt ꝙ nec etiam co
aſſumendo ſubiectū prima ꝯtraria fiunt ex ſe in
uicem. Unde Empedocles negabat elementa
fieri ex ſe inuicem. ideo hic phūs ſignanter non
dicit calidū fieri ex frigido. ſed dulce ex amaro:
et album ex nigro. Ponitur.

Concluſio tertia. ꝙ princi

pia cuiuſlibet rei naturalis ſunt plura duobus.
Probatur duabus rationibus textus. Prima
contraria non ſunt nata agere aut pati ad inui
cem niſi ſit aliquid deferens actiones et paſſio
nes eorū. vt raritas non facit denſitatem nec cō
cordia facit diſcordiaꝫ nec patitur ab ea niſi ſit
aliquid deferens tranſmutationem talium con
trariorū. ergo preter duo contraria neceſſe eſt po
nere tertium materiale ſuſtinens actiones et paſ
ſiones contrariorum. vt caliditas non cōuertit
frigiditatē in ſe ipām. ſed bene tranſmutat ſub
iectum frigiditatis in calorem. Secunda rō.
Primum principium non poteſt eſſe accidēs de
ſubiecto dictum. cum ſubiectum ſit principium
accidentis quod de eo predicatur. nam tale eſt
prius eo. ergo ſi primum principium ſimpliciter
diceretur de ſubiecto vt accidēs tūc primi prin
cipii eſſet principium. ſed ſi ponantur ſola con
traria eſſe principia erunt contraria dicta de ſub
iecto. et per conſequens ſequitur ꝙ principii
erit principium quod eſt inconueniens. oportet
ergo ꝙ preter duo principia que ſunt duo con
traria ponendum ſit alterum quod ſit eorū ſub
iectum. Poteſt poni tertia ratio que talis eſt.
Omne quod non eſt principium oportet eſſe ex
principiis. ſi ergo ſola contraria ſint principia
ſequitur cum ſubſtantia non ſit contraria ſub
ſtantie ꝙ ſubſtantia ſit ex non ſubſtantiis. et
ſic quod non eſt ſubſtantia eſt prius quā ſub
ſtācia. quia quod eſt ex aliquibus eſt poſterius
eis. hoc autem eſt impoſſibile. nam primum ge
nus entis eſt ſubſtantia que eſt ens per ſe. non
ergo poteſt eſſe ꝙ ſola contraria ſint principia.
ſed oportet ponere aliquod tercium. Hanc etiā
concluſionem probat phūs teſtimonio omnium
phōrum antiquorum ponentium vnum mate
riale principiū aut plura quod vel q̄ ponebant
eſſe ſubiectū vel ſubiecta aliquibus contrariis.

et ſic ponebat ad minus tria. ſed differebāt vt predictū eſt. nam conſiderantes materiaʒ diuerſificari ſʒ diuerſas formas poſuerūt duo principia. vnū ex parte forme quod eſt principium agendi. et vnum ex parte materie que eſt principium paciendi. Alii autem non conſiderātes multa eſſe indiuidua in vna ſpecie ſecundum diuiſionem materie poſuerunt vnum principiū formale et actiuū et duo materialia eſſe paſſiua.

Concluſio quarta. Scilicet

ꝙ principia naturalia non ſunt plura tribus. probatur tribus rationib9. Quarū prima ē. quod poteſt fieri per pauciora ſuperfluum eſt fieri per plura. ſed tota rerū naturalium generatio pōt compleri per vnum tātum principiū materiale et duo formalia ponendo ꝙ ad paciendū ſufficit vnum materiale principium et ad agendum ſufficiunt duo contraria. Minor pʒ. nam ſi eſſēt quatuor prima contraria et due contrarietates oporteret vnam contrarietatem habere vnū ſubiectum et aliam aliud ſubiectum. ſed poſitis duobus contrariis in vno ſubiecto res poteſt fieri permutationem illoꝝ in vno ſubiecto: g° alia cōtrarietas ſuperfluit. Secūda ſi plura ſint principia ꝙ̄ tria oportet eſſe plures primas contrarietates quod eſt īpoſſibile. quia cōtrarietas prima eſt primi generis ſalʒ ſubſtantie. modo omnia contraria que ſunt in genere ſubſtantie non differunt genere ſed ſe habent ſicut prius ⁊ poſterius. quia in vno genere eſt tantum vna prima contrarietas ad quam videntur reduci omēs alie. illa aūt prima ꝯtrarietas dicitur oppoſitio differentiarum primaruʒ diuidentium primū genus. Et iuxta hoc aduertendū ꝙ illud probabilr̄ dictū eſt. ſcʒ ꝙ in ſubſtantia non ſit contrarietas. et ꝙ in ſubſtantiis ſit vna prima contrarietas. quia ſi accipiatur illud quod eſt ſubſtantia nihil eſt ei contrariū. ſi aūt accipiant̄ differentie formales eius ibi inuenitur contrarietas communiter dicta ꝙ̄tum ad communē radicē cōtrarietatis que ē excellentia et defect9. nam vna differentiarū ſe habet vt defectus et alia vt excellens. Si etiam extendatur ſubſtantia ad principia eius realia inter ipa principia reperitur contrarietas. Ex omnibus iſtis rationibus et concluſionibus probabiliter poteſt concludi ꝙ tria ſunt principia rerum naturalium. quod poſtea demonſtratiue terminabitur.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ infinitum dupliciter dicitur. Uno modo vt eſt paſſio determinati generis puta ꝙ̄titatis. et hoc modo dicit̄ infinitū ſecundū magnitudinem multitudinē vel durationem. et hoc modo capiēdo infinitū materia eſt infinita. Alio mō capitur vt eſt paſſio entis non determinati. et hec duplex eſt. quia quedā eſt infinitas conſequens formaʒ que eſt ſic perfecta ꝙ omnem perfectionem in ſe continet. et hoc mō ſola prima cauſa dicitur infinita. Alia eſt infinitas ſubiectiā. et ſic ſubſtātie ſeparate eſſ dicerentur infinite ſuo modo. quia non determinantur ad cōdiciones materiales. ideo dicit̄ in de cauſis ꝙ intelligentie finite ſunt ſuperius. quia habent cauſaʒ ſui eſſe diſtinctā ab eſſentia in qua recipiunt̄. ſed ſunt infinite inferius. quia nō ſuſcipiuntur in materia. et tale infinitū ꝯñs formam arguit perfectioneʒ in rebus et maxime in prima cauſa. Alio modo dicitur infinitum materialiter quod ſalicʒ dicit materiam non determinatā ad aliquā formā finientem ipam ad certam ſpēʒ. et ſic materia dicitur infinita ꝙ̄tum ad ſpecieʒ. quia non habet vnde poſſit reduci ad ſpecieʒ. De hac tamē infinitate tranſcendēti inſequenti materiam vel formā non eſt ad propoſitum. ſed de infinitate ſecundū qualitatem.

Ad ſecundā dicitur ꝙ rerum naturalium in numero cōſideratarum ſunt infinita pricipia et numero diſtincta. ſed in vniuerſali conſideratione ſunt tria principia naturaliter conſiderata. ⁊c.

Queritur duodecio Utrum

Cuiuſlibet rei naturalis ſint tria principia. ſalʒ materia et forma ⁊ priuatio. Arguitur ꝙ nō qr quod non eſt nullius eſt principium. ſed priuatio eſt per ſe non ens. ergo non eſt principiuʒ rei naturalis. 2° arguitur ens per accidens in nulla ſcientia debet tractari. ſed priuatio eſt ens per accidens. ergo de priuatione nulla debʒ fieri mentio. 3° arguit̄ materia et priuatio ſunt vnum numero. ergo priuatio non debet numerari diſtinctum prinpcipium contra materiam.

4° arguitur quatuor ſunt cauſe per ſe cuiuſlʒ rei naturalis. ergo ſunt quatuor principia per ſe vel plura. tenet ꝯñtia. quia omnis cauſa eſt principium licet non econtra. In oppoſitum eſt phūs. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs proceſſit diſputatiue ſiue dyaletice ad inueſtigandum naturaʒ principiorū et numerꝝ eorundeʒ in hac parte procedit oſtenſiue determinando numerum principiorū oſtendendo de neceſſitate tria principia omnium rerum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

phūs ad hoc inueſtigandum ponit vnam diffinitionē. quia fieri dupliciter dicitur. Uno mō quia aliquando dicimus fieri aliquid ex alio. et hoc eſt fieri ſecundum eſſe ſubſtantiale et ſimpliciter. Aliquādo dicimus alterꝝ fieri ex altero ⁊ hoc eſt fieri accidētale. propter hoc dicit phūs

ꝙ mutatio habet duos terminos. ſed illud conuenit differenter eo ꝙ terminus alicuius mutationis vel factionis poteſt accipi vt ſimplex vel vt compoſitum. aliquādo enim dicimus homo fit muſicus. et tunc duo termini factionis ſunt ſimplices. et ſimiliter dicimus non muſicus fit muſicus. et ſimiliter non muſicus homo fit muſicus homo. et vterqʒ terminus illoꝝ eſt cōpoſitus. Aliquādo ſtatꝙ alter eſt cōpoſitus et alter ſimplex. et dicitur terminus ſimplex quando importat ſimpliceʒ formā vel ſimplicem priuationem ſiue materia. ſed dicitur cōpoſitus terminus quando cum forma vel priuatione importat materiam.

Sciendum eſt tertio. ꝙ In ex

plicando mutationes reruʒ vtimur duplici mō loquendi. quia vt dicit phūs quādoqʒ dicim9 hoc fieri hoc. et qnādoqʒ ex hoc fieri hoc. et cā huius diuerſitatis eſt. nam hec prepoſitio ex importat originē motus. in quo quidem origine ſemper aliquid abicitur ꝙ eſt priuatio forme ad quam eſt motus et ſemper aliquid manet ſcilʒ ſubiectū ſiue materia. ideo quando ex parte termini a quo in ſignādo aliquā mutationē accipimus aliquā priuationeʒ tātum tunc vtimur illa ꝑpoſitione ex. vt dicendo. ex non muſico fit muſicum. Sed qñ ex parte termini a quo exprimimus ſubiectū ſine priuatione dicim9 hoc fieri vt cum dicimus homo fit muſicus. Et ſi aliqñ vtamur illa ꝑpoſitione ex cum exprimimus ſubiectum hoc cōtingit. quia cū ſubiecto intelligitur priuatio. vt ſi dicimus ex ere fit ſtatua nos intelligimus in ere priuationem infigurationis ſtatue. et ſimiliter quando dicimus ſiue accipimus priuationem ſine ſubiecto et vtimur recta locutione homini pro ꝙ̄to in priuatione ſubiectum intelligitur. vt in muſico intelligit̄ homo. dicendo ꝙ immuſicum fit muſicum. Quando vero pro termino a quo accipimus ſubiectum cum priuatione contrario vtimur vtroqʒ mō loquēdi. nam rōe priuationis que abicitur vtimur hac ꝑpoſitione ex. et ratiōe ſubiecti ꝙ ſemꝑ manet vtimur recta locutione. ſicut aliquando dicimus ex homine immuſico fit homo muſicus Aliquando dicimus ꝙ homo immuſicus fit muſicus. Ex hoc infert phūs contra Platonem ꝙ licet ſubiectum ſiue materia et priuatio ſint vnum numero. differunt tamen ratione. quod ꝓbat duplici ratione. Prima eſt illa que ſic ſe habent ꝙ in termino mutationis vnum abicitur. et reliquū permanet diſtinguūtur ad minus ſʒ rationem. ſed ſic eſt in materia et priuatione. vt cum homo immuſicus fit muſicus abicio immuſicū quod eſt priuatio et manet hō. g° ad min9 materia et priua° diſtinguunt̄ ratione. Secūda ratio eſt. illa que ſic ſe habēt ꝙ diuerſis mōis loquendi vtimur eis ad minus ratione diſtinguūtur. ſed materia et priuatione vtimur diuerſimode ſiue medio in mutationibus. quia ratione materie permanentis vtimur recto. ſed ratione priuationis abiecte vtimur obliquo. vt dicēdo ex hoc fit hoc. ergo materia et priuatio ad min9 ratione diſtinguntur. Quare ſit.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Quod cuiuſlibet rei naturalis ſunt tria principia. Probatur concluſio. Illa ſunt principia rei naturalis que neceſſario concurrunt ad eſſe et fieri eius. ſed ad fieri et eſſe cuiuſlibet rei naturalis neceſſario cōcurrunt illa tria. ergo ꝯcluſio vera. minor pʒ. quia in vnum fieri neceſſario cōcurrit id qđ determinat ipm fieri. ⁊ h° eſt forma et id cui attribuit̄ fieri quod eſt ſubiectum ꝙ licʒ ſit vnum ſubiecto eſt tamen duo ſecundū rōem vt iam probatum eſt. ergo in omni eſſe et fieri rei naturalis concurrunt ſubiectum forma et priuatio ſiue contrariū forme. et quia in contraria oppoſitione ſaluabat̄ priuatiua poſſumus dicere ꝙ in omni fieri tā accidentali ꝙ̄ eſſenciali omne quod fit fit ex priuatione. et ſic priuatio ē principiū rei naturalis. nam fieri ſubſtantiale proprie non eſt inter contraria eo ꝙ in ſubſtantia non eſt perfecta contrarietas. ſed tale fieri ē inter formam et priuationem. et hoc eſt ꝙ dicit phūs ꝙ non eſt neceſſe in omni fieri eſſe duo cōtraria. ſed alterꝝ contrariorū ſufficit facere mutationem ſua abſentia et preſentia. Qꝫ autem in omni fieri ſit ſubiectū. probat̄ per rationē pertinentem ad medicū. et etiam ꝓbatur. 7° methaphiſice. ſed hoc phūs ꝓbat in textu per inductionem. nam dictū eſt ꝙ eſt duplex fieri. ſcilicet ſubſtantiale et accidentale. accidens autē ſine ſubiecto eſſe non poteſt. iō oportet ꝙ in omni fieri accidentali requirit̄ ſubiectū. ſimiliter in omni fieri ſubſtantiali requirit̄ ſubm. quia quod fit homo non ſolum prius non fuit homo ſed ſimpliciter eſt verum dicere ipm non fuiſſe. in hiis ergo que fiunt ſubſtantialiter manifeſtum eſt ꝙ fiunt ex ſubiecto preſuppoſito. quod declaratur exemplo. Uidemus enīʒ ꝙ plante fiunt ex ſēie. et ſimiliter aīalia tanꝙ̄ ex materia. Hoc etiam oſtendit phūs per modos fieri. nam eorum que fiunt. quedam fiunt tranſfiguratione. vt ſtatua ex ere. quedā ex appoſitōe vt fluuius ex riuulis et quedam abſtractione vt ymago mercurii fit ex lapidū diuiſione. et quedā compoſitione vt domus. et quedā alteratione. vt cum materia alteratur ſiue per naturam ſiue per artem. vt cum ex luto fiunt lateres. et ex aqua fit aer. ſed in omnib9 hiis modis fieri requiritur ſubiectū. ergo in omni fieri requiritur ſubiectum.

Concluſio ſecunda: ꝙ materia et forma ſunt principia per ſe eſſendi et fiēdi cuiuſlibet rei naturalis.

Probatur quia ex materia et forma per ſe et primo ſumpte ſunt et fiūt omēs res naturales eo ꝙ res naturales prio et ꝑ ſe reſoluuntur in materiam et formam. modo vnumquodqȝ fit ex his in que reſoluitur. ergo materia et forma ſunt per ſe pricipia eſſe et fieri rerum naturalium.

Concluſio tercia. ꝙ priuatio eſt principium per accidens eſſe et fieri cuiuſlȝ rei naturalis.

Qz ſit principium patet. quia priuatione non poſita non fieret res naturalis. qz ſi nō ſit carētia forme in ſubiecto nō tranſmutaẗ ſubiectum ad formam eo ꝙ nihil mutatur ad illud quod habet eo modo quo habet. Sed ꝙ non ſit principium per ſe probatur. nam priuatio non influit per ſe in eſſe et fieri rerum naturalium. ſed eſt principium per accidēns eo modo quo cauſa ſine qua dicitur per accidens. Itē materia et priuatio ſunt vnum numero. ergo cum materia ſit principium per ſe eſſe et fieri rei naturalis priuatio erit ſolum per accidens. Et ſi arguatur ꝙ priuatio non poteſt eſſe principium eſſendi. eo ꝙ quando res eſt materia eſt ſub forma. ⁊ forma non poteſt eſſe ſimul cum priuatione. Diciẗ breuiter ꝙ licȝ priuatio determinata non poſſit eſſe ſimul cum forma cui opponitur poteſt tamen eſſe cum forma cui non opponiẗ. et ideo illa priuatio que eſt principium eſſendi non eſt principium fiendi. quia priuatio que eſt principium fiendi opponitur forme acquirende que forma eſt principium rei non permittens ſecum priuationē ſibi oppoſitam. ſed bene permittit aliam priuationeȝ alterius forme ꝑ priuationem forme abiecte per corruptionē preuiam. et hinc eſt ꝙ materia nunꝙ eſt ſine priuatione quia cum materia deperdit vnam priuationem per acquiſitionem vnius forme acquirit alterā priuationē. ſcilȝ priuationem forme quā deperdit. materia enim nunꝙ acquirit vnam formā ſubſtantialem quin deperdat aliaȝ. Ex his omnibus patet quomodo ſunt duo principia et quomodo tria et qualiter contraria. ſed aliter dicūẗ priuatiue oppoſita. ſunt enim duo principia per ſe et tria ſi numeretur principium per accidens intrinſecum. et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam dicitur ꝙ priuatio eſt ens per accidens. ideo etiā eſt principiū per accidēs. ē enim principium per formam et materiam. et ideo principiat etiam per illas. Ad ſecundā diciẗ ꝙ duplex eſt principium per accidens. vnum eſt quo poſito vel non poſito nihilominus fieret mutatio ſicut poſito grāmatico vel non poſito nihilominus fieret domus. et de tali principio per accidens non eſt dicendum in aliqua ſcia vł arte. Aliud eſt principiū per accidens quo nō poſito non fierent res. ideo non dicitur per accidens ſic ꝙ non requiratur. ſed quia non influit et de tali bene eſt determinandum cuiuſmodi ē priuatio. Ad tertiā dicitur ꝙ materia et priuatio ſunt vnū numero numeroſitate accidētis ſiue ſubiecti. ideo non ſequitur quin habeant rationē principiandi diuerſa. Ad quartam diciẗ ꝙ hic ſolum enumerantur principia intrinſeca. modo due ſunt cauſe extrinſece. ſcȝ efficiēs et finis. ideo de ipſis non fit mentio. ſed fiet in 2° huius in quo determiaẗ de quatuor cauſis igitur ⁊c. Sequitur textus.

Queritur tredecimo. Utrum

Materia generabilium et corruptibiliū poſſit eſſe priuationi non admixta. Arguiẗ ꝙ ſic. nā quecunqȝ eſſentialiter diſtinguntur illa ab inuicem ſunt ſeparabilia. ſed materia et priuatio eſſentialiter diſtinguntur. ergo ab inuice poſſūt ſeparari. Minor pȝ nam priuatio cōtrariaẗ forme et non materie. cū ergo contrarietas ſit eſſentialis oppoſitio ſequitur ꝙ materia et priuatio eſſentialiter diſtinguntur. 2° adueniente forma abiciẗ priuatio et non materia. ergo ipſa ab inuicem ſeparanẗ et diſtinguntur. ergo materia nō ſemꝑ eſt priuacōi admixta. 3° ſic in corpore celeſti eſt materia et in illa nulla eſt priuatio. 4° a ſimili in materia horum inferiorū non eſt priuatio. igiẗ ⁊c. In oppoſitū eſt pħūs. Pro reſponſione ad queſtionem.

Sciendū eſt primo. ꝙ materia multis modis ſolet nominari.

Quorū quedam ſunt propria et quedā tranſumptiue dicta. Propria autē ſunt yle ſubiectuȝ maſſa materia origo et elementum. Noīa vero tranſumptiue dicta ſunt ſilua mater femina. etiam tranſumptiuā do mores appellaẗ. ſcilȝ turpe et chaos. Auicenna aūt in ſua phiſica reddit rōeȝ de noībus proprijs. dicēs ꝙ materia nominaẗ yle inꝙtum indetermiata exiſtēs ſuſceptibilis eſt pluriū formarum. et hoc nomine cōiter noīatur a poetis. ſed materia dicitur ſubiectum ex eo ꝙ ſuſtinet formā vel motū ad formā. ſed diciẗ maſſa inꝙtum ipſa indetermīata exiſtens diuerſificatur ꝑ diuerſas formas ſubſtātiales in diuerſas ſpēs: ſicut vaſa figuli ex vna maſſa luti figurātur et diuerſificanẗ formis artificialibus. Sed noiaẗ materia inꝙtum in ipſam reſoluitur res materialis ſicut in alteruȝ cōponētiuȝ. Noiatur aūt origo inꝙtum ab ipſa eſt motus et ab ipſa incipit rei ꝯſtitutō ⁊ vt ſic eſt mixta priuacōi a qua ſe intelligatur ſeparata ab ipſa priuatione bene eſt principiū eſſendi ſed non fiendi. quia nunꝙ eſt motus in materia ſine priuatione forme. ſed dicitur materia elementuȝ. qz eſt primum con in ſtitutione rei naturalis et vltimuȝ in reſolutiōe quia ipſa materia nō reſoluiẗ in aliquod aliud Et ſic patet de nomibus materie proprie dictis

Pro diſtinctione aūt nominum tranſumptiue dictorum.

Sciendum eſt Secundo: ꝙ

Materia dicitur ſilua per ſimilitudinem. quia ſilua dolabilis eſt in omne edificiū artificiale ꝑ diuerſos artifices in ipſa ponentes diuerſas formas artificiales. ita materia dolabiẗ ē et diſponibilis in omne artificiū naturale a diuerſis agentibus naturalibus diuerſas formas in ea ponentibus. et ideo hoc non dicebāt Platonici omnium eſſe vnam materiam ſicut ſilua vna ē ex qua eſt omne edificiuȝ. Sed materia dicitur mater eo ꝙ ipſa in ſe recipit formam et pariēdo ex ipſa educitur in virtute naturalis agentis. et illud eſt nomē quod inter iſta noīa trāſumptīa magis cōuenit ei. Nominaẗ vero femina. quia ipſa exiſtens impꝼecta perfectibilis eſt per formā ſicut femina per virum. Unde ſicut femina hȝ principia partus confuſa que ducuntur ad terminum ſic materia indeterminata ambit oēs formas naturales et explicātur per agentia naturalia. Nominaẗ aūt turpis per tranſumptionē ad mores. turpe. n. ē quod caret aliq° ad quod eſt in potentia. ſic etiā materia dicitur turpis. qz caret pluribus formis et actibus earum quos nata eſt habere. Sed appellatur chaos. quia in ipſa ſicut in quodā chaos confunduntur omēs forme. Illud nomē chaos eſt ſibi appropriatuȝ ab aliquibus modernis nec numeratur inter cetera nomina. Ex quo pȝ ꝙ materia gñabiliū et corruptibiꝰ nō habȝ potentiā ad vnā formā tātum ymo ad plures. ideo ad vnam formam generabilem et corruptibilem materia ſimpliciter et oīnode perfici non poteſt. quia materia de ſe nata eſt ſemper eſſe et cum tñ forma particularis nata eſt eſſe in materia pro determinata differentia tēporis. Sit ergo.

Concluſio reſponſiua ad. q:

Materia generabiliuȝ et corruptibilium per naturam non poteſt eſſe priuationi non permixta. Patet nam quelibet forma educta de potentia materie particularis eſt in ordine ad potentiam materie. quia omnes forme rerum gñabilium educi poſſunt de potentia materie. ideo potentia materie ad plura ſe extendit ꝙ ad vnaȝ formam. ideo qñ habet vnā formā in ea remanet aptititudo ad aliam formam. Item materia omnium generabiliū et corruptibiliū eſt eiuſdē rationis alias mutuo non agerent et patereнẗ ad inuicem naturalia. cum ergo ratio ſumatur ex ordine ad formam ſequitur ꝙ ad ꝙcūqȝ formā eſt in potētia materia vnius rei generabilis ad eandē eſt in potentia materia alterius rei et per cōſeqnens ſequitur ꝙ materia ſtans ſub forma eſt in potentia ad aliā formam ſub vna ſpecie. et ſic ſequiẗ ꝙ materia ſtans ſub vna forma in ea manet carentia et priuatio ad aliam formaȝ. et ſic patet ꝙ ſemper manet priuationi admixta.

Dubitatur primo. Utrum

Materia prima per intelletū accepta ante oēm formā ſit in fine ſimplicitatis. Videtur ꝙ ſic. nā materia ſit accepta caret omni parte eſſenciali et ꝙtitatiua. ergo eſt omino ſimplex. Oppoꝰ enim arguiẗ. quia materia ſic per intellectuȝ accepta componibilis eſt cuȝ forma: ergo. Diciẗ ad dubium ꝙ licet materia accepta per intellectum non ſit compoſita nec actu habeat partes eſt tamen concreata quibuſdā habitibus que licet non faciant compoſitionem realem cū materia ſecunduȝ ſanctū Thomam tamen in ipſa addunt ſecundum rationem. et non poteſt ab iſtis habitibus a forma materia ſeparari. Pria cauſa aūt que nec eſt cōpoſita nec cōponibilis nec cōponi contingēs nec etiā concreta hmōi habitudinibꝰ eſt in fine ſimplicitatis. diciẗ enim in libro de cauſis ꝙ prima cauſa regit omēs res preterꝙ commiſceatur cuȝ eis. materia autem omnibus commiſcetur: ideo ſubſtantia materie prime non ē ſimplex ſicut ſubſtātia prime cauſe. Et per hoc patet reſponſio ad rationē dubii. nā licet materia non habeat partem eſſentialem et ꝙtitatiuam ipſa tamen componibilis eſt cum pluribus. Primo cum forma ſubſtātiali. ſecūdo cum accidentali. ¶ Et per hoc etiā patet reſponſio ad aliud dubium. Utrum ſcilicet materia prima et deus ſeu prima cauſa differant inter ſe. Et arguebaẗ quidā phūs nomine Dauid dicens ꝙ quecunqȝ differunt differentia differūt. et ſic in ipſis eſt compoſitio. cuȝ ergo in materia prima et in deo nulla ſit compoſitio: videtur ꝙ inter ſe nō differant. Sed deceptus fuit. qz non eſt neceſſe ꝙ quecunqȝ differunt differant differentia ſuperaddita iſpis. nam ſimplicia vt ſunt differentie ſe ipſis differunt. et etiam principia differunt ſe ipſis et non per alias differentias. alias eſſȝ abire in infinitū in differentiis. magis proprie ergo ſimplicia ſe ipſis ſunt diuerſa ꝙ differentia. nam diuerſum eſt nomen magis abſolutum ꝙ differens eo ꝙ nullam conuenietiaȝ preſupponit. differens autē ſic. ergo prima cā et materia prima ſe ipſis differūt vel magis proprie diuerſa ſunt. ergo ⁊c.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Materia prima a deo ſeu a prima cauſa proceſſerit in eſſe per creationem. Et videtur ꝙ non quia quod eſt immediate a cauſa perfectiſſima et prima illud debet eſſe perfectiſſimum. ſed materia prima eſt imperfectiſſima. ergo non proceſſit immediate a prima cauſa perfectiſſima. Oppoſitum tamen arguitur. quia prima cauſa eſt cauſa totius entis. ergo produxit materiam. Dicitur ad dubium ꝙ licet phi non ſit determinare de exitu materie in eſſe. ſed potius ipſam preſupponere tamꝙ̄ principiū. ſicut queli; ſcientia preſuppoit ſua principia: veruntamen propter bonitatem doctrine ad hoc dicit Albertus ꝙ materia exiuit in eſſe a prima cauſa et fit ſcibilis per analogiam ad formam. Item fuit cōproducta forme. idō non potuit eſſe per ſe terminus alicuius productionis per ſe. nec fuit intenta per ſe ſicut lignum non eſt aliquid per ſe intentum. ſed lignum ſuſceptiuum alicuius forme artificialis. ideo magis materia eſt concreata per modum principii nec cadit in mente primi opificis niſi ſub forma materiali. ideo ab ipſo primo producta eſt ꝑ eandem ydeam. itaꝙ in mente primi non eſt altera ydea materie ab ydea forme. ſaltem ſecundum ꝙ ydea vocatur exemplar. Ex quo patet ꝙ quidā phi errauerunt credentes eandem eſſe eſſentiam materie et forme. differret tamen ſecundum magis et minus. quia cum materia ſemꝑ maneat et circa ipſam continue fiat variatio formarum oportet neceſſario dicere ꝙ alia ſit eſſētia forme ab eſſentia materie. ſicut oportet dicere ꝙ lignum ſit aliud a figura in ligno. cum lignum maneat in diuerſis. et etiā locatum a loco. et ſic patet reſpōſio ad dubium. Ad hoc quod obiciebatur dicitur quod illud quod immediate a prima cauſa cū maxima ſui ſimilitudine fit fit ſecundum cōpletū eſſe et perfectiſſimum. cuiuſmodi eſt intelligentia. ſed illud quod ē a primo ſic ꝓductū vt fundamētum et ſubiectū ſit oīum que produci poſſunt non oportet ꝙ ſit perfectiſſimum. ideo imediate aliter producitur intelligentia et materia prima a prima cauſa.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primam dicitur ꝙ dupliciter intelligi pōt priuationem eſſentialiter diſtingui a materia. vno modo ſic ꝙ priuatio ſit pura eſſentia poſitiua. et iſto modo falſum ē. quia priuatio nihil aliud eſt quā carentia forme ſpecialiter. Sed ſecundū Thomā qui non ponit aptitudinem ad formā n̄ eſſe in materia. Alio modo poteſt intelligi priuationē diſtingui hoc eſt ſecūdū rationem vt quecunque diſtinctio rationis appelletur diſtinctio eſſentialis. et hoc modo priuatio et materia eſſentialiter diſtinguntur. et cū aſſumebatur ꝙ priuatio ↄtrariatur forme alias dictū eſt ꝙ contrarietas accipitur vt ſe extendit ad priuatiuā oppoſitionem. Unde ſecūdum ſanctum Thomā aptitudo priuationis ad formam que dicitur materiale in priuatione non diſtinguitur ab ipſa materia. Ad ſecundam dicitur ꝙ adueniente vna forma abicitur eius priuatio. ſed manet in ea priuatio cuiuſlibet alterius forme. Ad tertiā negetur ſimilitudo inter materiam celeſtem et gn̄abiliū et corruptibiliū. quia materia celeſtis non habet priuationē. eō ꝙ forma celeſtis eminenter eſt omnis forma educibilis de potentia talis materie celi.

Queritur quartodecimo.

Utrum corporeorum et incorporeorum materia ſit vna. Et arguitur ꝙ ſic. quatuor rationibus Auicebron. Prima ratio eſt quorū eſt reductio ad vnum genus eorum eſt reductio ad principia illius generis. ſed corporeorum et incorporeorum eſt reductio ad vnum genus quod eſt ſubſtantia. ergo eorum reductio ē ad principia. ſed principia ſubſtantie ſunt materia et forma. ergo in omnibus corporeis eſt vna materia.

Item ſecunda ratio vbicunque reperiuntur proprietates ſubſtantie ibi reperitur materia. ſed in ſubſtātiis incorporeis reperitur proprietas materie. quia ibi reperitur ſubſtare et ſuſtinere. ergo in ipſis reperitur materia. ↄn̄tia tenet. quia non eſt proprietas ſine eo cuius eſt. Tertio ſic. omne quod eſt determinatū et formatum preſupponit ante ſe aliquid determinabile et formabile. ſed eſſe corporeum et incorporeum ſunt formata id eſt determinata. ergo preſupponunt ante ſe formabile et determinabile. ſed hoc non eſt niſi in materia. ergo in ſubſtantia corporea et incorporea eſt vna materia. Quarta ratio ſicut ſe habet genus ad ſuas differentias. ita materia ad ſuas formas. ſed idē genus poteſtate ↄtinet has differentias ſcilicet corporeum et incorporeum. ergo etiam eadem materia eſt que in ſua potentia continet formam corpoream et incorpoream. igitur et cetera. In oppoſitum ſunt omnes Perypatetici ponentes omnes ſubſtantias intellectuales eſſe immateriales. Pro reſponſione ad queſitū

Sciendum eſt primo ꝙ Iſte

Auicebron actor huius poſitiōis. ſcilicet ꝙ in ſubſtantiis corporeis et incorporeis materia ē vna in quodā libello quē fecit de materia et forma quem vocauit librum fontis vite. eo ꝙ ab eo ſicut a quodā fonte manat vita cōtemplatiua ſcilicet intellectus et vita comtemplatiua. diſtinguit duplices formas. quedā enim ſunt vt dicit que ſunt ante oē genus nō limitātes materiam neque ponentes ipſam in aliquo determinato genere. et huiuſmodi forme ſunt entitas vnitas bonitas veritas. et cetere forme tranſcendētes quas vocauit formas non limitantes eo ꝙ ſunt trāſcendētes et non determinantes materiā ad aliquod genus determinatū. Alie ſunt forme vt dicit determinātes materiam ad aliquod genus determinatū. et quia materia eſt pars forme cōpoſite. ideo primo recipit formam ſubſtātialem ꝙ̄ accidentalem. et ſic inter formas limitantes materiam ad genus determinatū prima eſt ſubſtantialitas. Et hee forme ſic limitātes tāto ſūt generaliores ꝙ̄to ſuo ambitu plura cōtinēt. et propter hoc materia perfecta formis trāſcēdentibus et primis formis non limitantibus materiam adhuc diſtinguibilis eſt per formas diſtinguentes ipſam vt pote ſubſtantialitate. Et adhuc materia ſic limitata diſtinguibilis eſt ꝑ formā nature corporee et incorporee. et forma nature incorpore a toto ordine eſt. ante formam nature corporee et continet ſua poteſtate totam naturam corpoream tanꝙ̄ principiū totius actualitatis. et motus in ſubſtātiis corporeis ꝙ̄to eſt ſuperior tanto plura cōtinet. ideo intelligentia prima cōtinet cognitiōe omnia ipſam ↄn̄tia et quodammodo mouet. et ſic ↄn̄ter eſt in aliis intelligentiis. ſed ratio humana que eſt determinata ad pautiora ſe extēdit. Unde forma nature corporee terminatur in vegetatiuo. quia forma vegetatiua ſecundum ſuam totam virtutem eſt corporea et corpori affixa. ideo non cōprehendit alia cognitione licet moueat quodā modo alia. et qualis eſt ordo in incorporeis talis eſt in natura corporea. Ita ſcilicet ꝙ corpora ſuperiora quodāmodo virtute ſua cōtinent inferiora licet ipſa non cognoſcant. et hoc in breui ē intentio tota illius actoris in illo libello ſuꝑ hac materia. ſed determinare de hoc ordine magis ſpectat ad phiſicum ꝙ̄ ad methaphiſicum. ideo pro preſenti ſufficiat ſcire ꝙ non omnium corporeorum et incorporeorum materia ſit vna. iſte enim Auicebron magis videtur eſſe ſtoicus in poſitiōe ſua ꝙ̄ ponēdo virtutes incorporeas in nullo corpore exiſtentes ꝙ̄ Perypatheticus. ymo quodāmodo ſua dicta diſſona ſunt a principiis perypatheticis. ergo contra ipſum ſit.

Concluſio reſponſiua ad queſitum

Quod non omnium corporeorum et incorporeorum eſt vna materia. Patet. nam vbi non reperitur exitus de potentia ad actū ibi nō reperitur materia eadem cum materia horum inferiorum.

Et ſi dicatur ꝙ nec hoc voluit Auicebron. nam in illo libello diſtinguit quadruplicē materiam Dicit enim ꝙ vna eſt materia que eſt ſubiecta quantitati motui locali et mutationi ad formā et hec in oībus inferioribus inuenitur. Alia eſt materia quantitati ſubiecta et motui locali ſed non mutationi ad formam. et hec reperitur in omnibus corporibus celeſtibus vſque ad celū empirreum excluſiue. Alia eſt ſubiecta quātitati et nullo modo motui. et hec inuenitur in celo empireo. Quarta materia eſt ſecūdum ipſum q̄ nec ꝙ̄titati nec motui ſubiecta eſt. et hec vt dicit inuenitur in intelligentiis. ita vt videtur ꝙ̄uis poneret materiam in intelligentiis non tamen poſuit ipſam vnius nominis cum materia horum inferiorum. Sed ad hoc dicendū eſt ꝙ licet poneret materiam diſtingui modis predictis dicebat tamen ꝙ materia in omnibus ex parte ſui eſt vnius rationis. et contra hoc procedebat rō

Contra iſtam diſtinctionem materiarū. Sit

Concluſio ſecunda. Scilicet

Quod in ſubſtantiis ſeparatis nulla eſt materia. licet ibi ſit aliqualis potentia. Prima pars patet ex nomine attributo cōmuniter ipſis ſubſtātiis quia fere ab omnibus phis īmateriales noiantur quod nō eſſet ſi in ipſis eſſet materia. Rō probatur ſic. res ſic ſe habent ad intelligi et intelligere ſicut ſe habent ad ſeparari et ſeparatum eſſe a materia. et propter hoc res materiales nō ſunt actu intelligibiles nec actu intellectuales. ſed tantum potentia ſunt intelligibiles eo ꝙ ſūt materiales et fiunt actu intelligibiles per hoc ꝙ abſtrahūtur a materia. ſi ergo in ītelligētiis eēt materia ſequeretur ꝙ n̄ eēnt ſecundum ſe totas ītelligibiles nec intellectuales quod falſum ē. igitur et cetera. Itē omne agens nobilius eſt paſſo et debet eſſe actu tale quale intendit facere paſſum. ſed nos videmus ꝙ intellectus agens facit res materiales actu intelligibiles ab abſtrahendo eas a materia. ergo neceſſe eſt ꝙ intellectus noſter ſit ſeparatus a materia. et per cōſequens intelligentie que ſunt ſupra intellectum noſtrū ſint omnino a materia ſeparate. Itē ſi in intelligentiis poneretur materia vnius rationis vt poſuit Auicebron neceſſario in ipſis poneretur quātitas. et ꝑ conſeqn̄ēs eſſent corporee. tenet ↄn̄tia. nam materia non eſt diuiſibilis in partes eiuſdem rōis niſi per ꝙ̄titatem. et ſic non eſſent pure intelligentie. niſi materia earū diuideretur ꝙ̄titate. Secunda pars cōcluſionis patet. quia in eis diſtinguitur eſſentia ab eſſe. ergo in ipſis non eſt omnimoda ſimplicitas.

Concluſio tertia. ꝙ Omnium

Corporeorum materia eſt vna. Probatur. nā materia horū inferiorū eſt priuationi ad formā admixta. materia vero ſuperiorum non eſt admixta priuationi. ergo non eſt eiuſdem ratiōis in corporibus inferioribus et ſuperioribus. Secunda ratō. vnitas materie ſumitur ex anologia

et proportione ad formã. ſ3 materia celi et horũ inferiorum non habet analogiam ſiue proportionẽ ad eandẽ formã. ergo non eſt eiuſdẽ ratio nis materia horũ inferiorũ cu3 materia ſupriorum corporum. Item quorũ materia eſt vna illa ſunt ad inuicem tranſmutabilia. ſed ſic non eſt de corporib9 ſuperioribus ⁊ inferioribus. g°. ⁊c.

Concluſio quarta. eſt ꝙ oim

corporum inferiorum eſt vna materia. vna quidem non vnitate ſpecifica. ſed vna per indifferẽ tiam et analogiam ad vnã formã ſpecificam. quia ſcilicet materia horum ſecundũ ſe accepta indifferens ẽ ad omnẽ formã generabile3 et cor ruptibilem. Probatur. quia omnia corpora inferiora ad inuicẽ ſũt trãſmutabilia. ergo neceſſa rio eſt eorum vna materia. et ideo nedum eſt di cendum ꝙ ſit vna per indifferentiã. ſed etiam p analogiã ad vnam formam ſpecificam. quia data queciinq3 materia horum inferiorum ex ipſa poteſt educi omnis forma ſpecifica. ideo vocatur vna in ordine ad talem formam. mate ria enim nec habet entitatẽ nec vnitatẽ niſi per analogiam. ideo nedum eſt vna per indifferentia3 licet de ſe indifferens ſit ad omnem formã Et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſitu3

Ad primam dicit̃ ꝙ materia nõ eſt principiũ ſubſtantie generaliter cõſiderate. ſ3 vniuerſalis actus et potentia. modo potentia eſt in plus q̃ materia vt alias dictũ eſt. Ad ſecundã dicit̃ ꝙ ſubſtare ⁊ ſuſtinere reperiuntur hic et ibi equi uoce. ideo non oportet ꝙ ibi reperiatur materia

Ad tertiã dicit̃ ꝙ corporeũ et incorporeũ ha bent aliquid ante ſe diſtinguibile ſecundũ rõe3 et non ſecundũ rem. quia etiam ibi non fit diuiſio niſi ſecundum ratioe3 nec oportet ꝙ vni tati generis correſpondeat vnitas generis nature. Ad quartã dicitur ꝙ licet genus ſit potentia reſpectu differentie et habeat modu3 ma terie eſt tamen vera forma totius. ideo non eſt ſimile de exitu differentiarũ a genere et forma⁊ a materia Uerũtamen multis non placet ꝙ ſubſtantie ſeparate ponant̃ in genere cum mate rialibus vt habet dñs Albertus in libro predicamentorum et in hoc paſſu. Sequit̃ textus

Quod aũt ſumitur ſoluitur.

Queritur quintodecimo.

Utrum materia et priuatio ſint vnum ſpecie.

Arguit̃ primo ꝙ ſic. nam materia et priuatõ ſunt vnum numero. ergo ſunt vnum ſpecie. ꝯña tenet. quia vnitas numeralis preſupponit vnitatem ſpecificam. 2° priuatio q̃tum ad id quod eſt ẽ idẽ realiter cum materia et q̃tum ad negationẽ nihil. ergo priuatio idẽ eſt cum materia realiter et ſpecifice. 3° arguitur. materia et priuatio ſunt principia vnius rei in numero et eiuſdẽ ſpeciei. ergo materia et priuatio ſunt eiuſdem ſpeciei. tenet ꝯñtia. quia principia eiuſdem rei debent eſſe vnius ſpeciei. In o9 eſt phũs i penultimo capitulo huius libri.

Pro reſponſione ad queſtionem

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

q̃ phũs determinauit de principiis nature ſcil3 de natura qualitate et numero principiorũ. hic ꝯñter excludit dubitationes antiquorũ et errores eorum per ea que determinata ſunt de principiis nature. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Unus errorum antiquorum venit ex ignorantia materie ex eo ꝙ ſcilicet credebant ipſam eſſe actu ens ⁊ totam rerum ſubſtantiã. Et ppter hoc dixerunt nihil generari nec corrumpi. ſed di xerunt omnẽ mutationem eſſe accidentale3. Qr enim nihil poſſit generari nec corrumpi ſic argue bant. Si ens fieret hoc eſſet ex ente vel ex non ente. ſed vtrumq3 eſt impoſſibile. ergo. ⁊c. De clarabant primum eſſe impoſſibile. quia ens eẽt anteq̃ fieret. Et ſimiliter ſecundũ. quia ſemper in generatiõe oportet aliquid ſubici ex quo fiat omne quod fit. quia ex nihilo nihil fit. ideo ex hoc cõcludebant iſti antiqui ſic decepti nihil ge nerari aut corrumpi. Ex quo vlterius infere bant eſſe tantum vnum ens et non plura. quia cum ponerent vnum materiale principium eſſe ens actu ex quo dicebant nihil poſſe gñari aut corrumpi. ſed ſolum ex eo ſecundu3 alteratione3 aliquid cauſari. quia illud quod ſemper manet idem ſecundũ ſubſtantiã eſt tãtum vnum. et ſic eſt tãtum vnum ens. quia accidentia dicebant in apparentia entia eſſe tantum. Iſte eſt vnus error qui accidit ipſis antiquis ex ignorãtia ma terie. quia neſciebant ſoluere predictã rationem Phũs ꝟo in pñti paſſu ſoluit illã ex veritate pre cedente. nam verum precedit omnem dubitatio nem quod falſum ſemp excludit.

Sciendum eſt tertio ꝙ Illi

antiqui fuerunt decepti. quia neſcierunt facere diſtinctione3 inter hoc quod eſt facere vel pati per ſe vel per accidens. vel aliquid fieri ex alio per ſe vel per accidens. nam ex non ente nihil fit per ſe inq̃tum eſt non ens. quia non ens nõ intrat cõpoſitionem rei facte per ſe. modo priua tio eſt illud non ens ex quo nichil fit per ſe. tñ fit aliquid per accidens. Dictũ eſt enim priuationem eſſe principium rerũ naturalium. ſe3 per accidens. Similiter ex ente nihil fit per ſe. quia iam preexiſtit vt ſi ex equo fiat canis non fit vt

animal inq̃tum eſt aĩal. cũ ia3 eſt aĩal ſed fit ex non animali quod eſt canis. illud tamẽ quod eſt equ9 fit animal quod eſt canis. Ex ente tñ inq̃tum ens bene fit aliquid per accidẽs inq̃tũ ſcilicet includit priuationem alterius. ſed quia oẽ per accidẽs reducitur ad aliud p ſe vt dictũ eſt. ergo ex non ente inq̃tum huiuſmõi nihil fit per ſe vel ex ente inquãtum huiuſmodi. ideo o3 aſſignare illud ex quo p ſe fit oẽ illud quod fit

Sciendum eſt Quarto. ꝙ

Unu3 ⁊ ide3 ſecundũ diuerſa poteſt eſſe in actu et in potentia. vt idem eſt actu aer et in potentia ignis. ex illo eni3 quod ẽ in potẽtia fit per ſe aliquid ſecũdũ ꝙ huiuſmodi vt ex aere in actu non inq̃tum actu ſed inq̃tum eſt in potentia ig nis fit per ſe ignis. et ita ex priuatione et forma non fit aliquid per ſe ſed ex materia que eſt ſub priuatione et in potentia ad illam formam fit aliquid per ſe. et illi antiqui diſtinctionem illa3 actus et potẽtie non potuerunt cognoſcere.

Sciendum eſt quinto. ꝙ L3

Platonici aliqualiter materiam tetigerunt non tamen ſufficienter. quia non diſtinxerunt a priuatione eam. et ita naturam priuationis ignorabant propter quam ignorantiam in hunc erro rem deuenerunt ꝙ dicerent aliquid fieri ſimpli citer et per ſe ex non ente. et ad hoc adduxerunt duas rationes. Quarũ prima eſt ratio Per menidis. Quicquid eſt preter ens eſt non ens. ſed materia eſt preter ens. quia non eſt in actu ergo eſt ſimpliciter non ens. et cum ex materia p ſe fiat aliquid ſequitur ꝙ aliquid fit per ſe ex non ente. Secunda ratõ materia et priuatio ſunt vnum numero et ſubiecto. ergo ſunt vnum rõne. et vltra ſunt vnũ ratione. ergo ſunt vnu3 potentia et virtute. quia illa que ſunt vnum ra tione ſic ſe habent ꝙ eorum eſt eade3 virtus. et vlterius cum priuatio ſit per ſe non ens conclu debant materiam eſſe per ſe. et cũ ex materia p ficiatur aliquid finaliter concludebant et infere bant aliquid fieri per ſe ex non ente. Ad videndum ergo vtrum potentia materie ſit vna vel plures.

Sciendum vltimo. ꝙ vt ha

bet̃ 9° methaphiſice actus et potẽtia diuidunt ens et quodlibet genus entis. ideo ſicut potentia ad qualitatem non eſt aliquid vltra genus qualitatis ita potentia ad eſſe ſubſtantiale non eſt aliquid vltra genus ſubſtantie. potentia igit̃ materie eſt aliquid ſuperadditũ nature materie ſed materia ſecundũ ſuam naturam et ſubſtantiam ẽ in potẽtia ad eſſe ſubſtãtiale que quidẽ potentia eſt vna reſpectu omnium formarũ. ſed tamẽ rationes huiuſmodi potentie in reſpectu diuerſarum formarum ſunt multe. ideo dicitur 3° huius ꝙ l3 poſſe ſanari et poſſe egrotari ſunt vnum ſubiecto ratione tamen eſt alterum et alterum. multũ ergo differunt aliquid eſſe vnum ſubiecto vel numero et ratione vnum. quo notato ſit.

Concluſio reſponſiua contra

Platonis errore3. Licet materia et priuatio ſunt vnum numero ſunt tamen altera et altera ſecun dum ſpeciem hoc eſt ſecundum rationẽ. Prima pars ſatis nota eſt. quia priuatio et forma opponuntur. ergo habent fieri circa idem ſubiectũ ſed ſubiectum forme eſt materia. ergo materia erit ſubiectum priuationis. Secundã parte3 concluſionis probat phũs tribus rationibus in textu. Prima. priuatio per ſe ẽ non ens. quia infiguratum per ſe ſignat non eſſe. ſed materia non eſt ens ſecundum accidens tãtum vt ens ſignificat nõ eſſe q2 ei accidit infiguratu3. ergo priuatio et materia ratione differunt. Tertia ratio materia cum forma eſt cauſa omniu3 que fiunt queẽadmodũ mater. na3 ſicut mater in ge neratione miniſtrat materiam. ita materia recipiendo formam eſt principium generationis. ſ3 priuatio magis pertinet ad maleficiũ q̃ ad beneficium. nam priuatio eſt negatio forme que ẽ aliquid diuinum et appetibile. ergo materia et priuatio ratione differunt. Quarta ratio ſi materia et priuatio ſint penitus idem cum ma teria appetat formam ſequitur ꝙ priuatio appe tet per ſe eam. et cum priuatio abiciatur adueniente forma cui contrariatur ſequit̃ ꝙ priuatio appeteret per ſe ſuam corruptionem quod ẽ falſum. quia vnumquodq3 appetit naturaliter eſſe et permanere. g° realiter ⁊ ſpecifice materia diſtinguit̃ a priuatione. Lic3 eni3 vt hab3 phũs in textu. Turpe appetat bonum non tamen inq̃tum turpe. quia turpitudo bonitatem appeteret. et ſic appeteret ſuã corruptionem. ſed per accidens. ergo turpe appetit bonum inquantum turpe materialiter appetit eſſe ſub pulcritudine. ideo ratione ſubiecti appetit eſſe bonũ. et illa ra tio eſt ducens ad impoſſibile. Quinta ratõ priuatio per ſe corrumpitur aduenient forma. materia aute3 de per accidens ratione priuatio nis que erat in ea. ergo diſtinguũtur. Ex quo patet falſitas dicentiũ aliquid fieri ex non ente nam licet materia et priuatio ſint vnu3 numero differunt tamen ratione. ideo ſi ex materia per ſe fiat aliquid non ſequitur ꝙ per ſe fiat ex priuatione. ſed ſolum per accidens. quia priuatio accidit materie que eſt per ſe principium.

Ad rationes ante oppoſitu3

Ad primã negetur ꝯñtia. et ad probationẽ dicitur ꝙ vnitas numeralis que dicitur accidẽ

talis vel ſubiecti ſiue in eſſe eſt minor quã vnitas ſpecifica. Ad ſecundã dicitur ꝙ cũ materia et priuatio diſtinguantur ſpecifice et rõe accipitur ratione communiter vt ſe extendit ad non ens. ⁊ non intelligendo ꝙ priuatio habeat rationem cauſe diſtinctam a materia. Ad tertiã dicitur ꝙ licꝫ materia et priuatio ſint principia eiuſdem rei in numero numeroſitate eſſentie ſunt tamen principia diuerſarum rationum particularum inter ſe. ⁊c.

Queritur ſedecimo. Utrum

Materia appetat formam. Arguitur ꝙ non nam materia non cognoſcit formam. ergo ñ appetit. conſequẽtia tenet. quia appetitus nõ fert in incognitũ. 2º arguitur appetitus naturalis eſt actus quidam cõſequẽs formam virtutem inclinãs ad aliquid appetendum vt graue appetit deorſum inquantum per ſuam grauitatem ad talem locũ inclinatur. ſed materia de ſe nõ habet aliquem actum. ergo non appetit formã

3º arguitur appetitus eſt quidã actus. ſed ex pura potentia non egreditur actus. cum ergo materia ſit pura potentia non poteſt formã appetere. 4º arguitur. ſi materia appeteret hoc eſſet quia careret omni forma quod eſt impoſſibile. vel quia appetit multas formas ſimul quod etiam eſt impoſſibile. vel quia faſtidit de forma quam habet et ſic querit habere aliam. ſed hoc eſt vanum et ridiculoſum. ergo ſequitur ꝙ materia non appetit formam. Oppoſitũ arguit per philoſophũ in vltimo capitulo huius libri

Sciendum eſt primo. ꝙ Ap

petitus nihil aliud eſt ꝙ̃ tendentia rei in ſuum bonum verũ vel apparens. Et diuiditur in naturalem et aĩalem. Unde naturalis appetitus eſt inclinatio ſeu tendentia rei in ſuum bonum verum ſine cognitione particulariter appetẽtis. licet ſit cum cognitione alicuius dirigentis et ordinantis tale particulare. et quia tale dirigens eſt infallibile cum ſit primum. ideo appetitus naturalis ſemper eſt in verum obiectum. nec diſtinguitur realiter ille appetitus naturalis ab eo cuius eſt. ſed eſt idem cum potentia appetente.

Sed appetitus animalis eſt tendẽtia rei in ſuum bonum verũ vel apparens cum cognitione particulariter appetentis et ſecundum ꝙ duplex eſt cognitio aĩalis ſcilicet ſenſitiua et intellectiua ſecundũ hoc eſt duplex appetitus ipſius ſcilicet intellectiuꝰ qui ſequitur cognitionẽ vniuerſalem intellectiuã que nominatur voluntas et appetitus ſenſitiuus qui inſequit̃ cognitionẽ ſenſitiuam ⁊ particularẽ. et talis appetitus iterũ diuiditur in appetitum cõcupiſcibilẽ. et iraſciblem. qui ſic inter ſe differũt. quia iraſcibilis tendit in bonum ſenſibile arduum et difficile. ſed concupiſcibilis fertur in bonum delectabile. De diſtinctione tamen horum appetituum pertinet ad moralem. Ex quo patet ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt potentia realiter diſtincta a potentia cognitiua cuiꝰ ẽ appetitus. et ratio eſt. nam potẽtia cognitiua in ſe habet bonum appetibile ſpiritualiter in quod potentia cognitiua intendit realiter. ideo oportet ꝙ potentia cognitiua et appetitiua ſint realiter diſtincte. hic autem ſolum eſt ad propoſitũ de appetitu naturali quo materia tendit ĩ formã ſine cognitione materie particulariter appetentis licet ſic moueatur a pº mouente et cognoſcente. quod quidẽ mouens dedit ipſi materie talem naturã vt naturaliter et per ſe tendat in formã. Et inde eſt ꝙ Albertus et quidã alii propter talem directionẽ a primo dixerunt appetitum materie magis eſſe intellectualem quã naturalẽ. quia materia dirigitur in formam a primo mouente et cognoſcente per intellectũ. et ita voluerunt iſti ꝙ appetitus ille ſit materie tanꝙ̃ moti directi magis ꝙ̃ ſubiecti. et ita voluerũt nominare talẽ appetitum intellectualem et non naturalem. Et confirmãt ſuũ dictũ per hoc ꝙ dicit ꝙ opus nature eſt opus intelligentie non errantis. Sed melius videtur eſſe dicendũ ꝙ appetitus ſortitur nomen et rationem ex parte proximi particulariter appetentis quemadmodum et alie virtutes naturales nomen ſortiuntur a proxima cauſa. ideo talis appetitus non ſortitur nomen ex parte primi dirigentis et mouentis. alias omnis appetitus materialis diceretur intellectualis. cum materia ſit proximum et particulariter appetens formã quã nullomodo cognoſcit. idẽ ſequit̃ ꝙ ille appetitus debet dici naturalis. Ex quo patet cõtra iſtos ꝙ hmõi appetitus non eſt materie ſolũ ſicut moti et directi ſicut ſagita in motu directa a ſagitante in ſignum. Sed ipſe appetitus materie eſt ipſius tanꝙ̃ ſubiecti proximi et particulariter appetẽtis. ideo materia non ſolum ducit̃ ad formã ſicut ſagitta ad ſignum a cognoſcẽte ſed ſua natura met ducitur ad formã et inclinat̃ ſine cognitione talis forme. ideo materiam appetere formã nihil aliud eſt quã ipſam naturaliter inclinari ad formam tanꝙ̃ ad naturalẽ eiꝰ perfectionem. ita tamẽ intelligendo ꝙ hmõi appetitus non ſit aliquid diſtinctũ naturaliter a materia. ſed ſolum eſt reſpectus et ordo non diſtinctus a fundamento ad ipſam formam. et hoc inſequendo ſanctum Thomam. nam ſecũdum Albertum inclinatio materie ad formã eſt eſſentia forme inchoata in ipſa materia. rõe cuius materia tendit ad formam.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ for

ma multis modis ſolet nominari ſecundũ multitudinẽ et conſideracõem eius. Nã forma põt conſiderari vt eſt terminꝰ et finis. et hoc dupliciter. vel ſecundũ ꝙ eſt terminus motus abſolute ⁊ ſic dicit quid optimũ. vel ſecundũ ꝙ eſt termiꝰ mouentis. et hoc dupliciter. ſcꝫ ſꝫꝙ ꝙ quietat eiꝰ appetitum. et ſic dicit quid appetibile. vel ſꝫꝙ ꝙ intendit̃ ab eo ſecundum quandam relationem ad primã cauſã cui aliqualiter aſſimilat̃ in eſſe et ſic dicit quid diuinum. Poteſt etiam conſiderari forma ſꝫꝙ ꝙ dat eſſe. et hoc tripliciter. vnoº ſꝫꝙ ꝙ dat eẽ ſimplr̃ ⁊ abſolute et ſic dicit̃ forma vel ſꝫꝙ dando eſſe vt ſpecificat ⁊ determinat materiam ad certũ gradũ entis. ⁊ ſic vocat̃ ſpecies vel ſꝫꝙ ꝙ dando eſſe et ſpecificãdo et eſt princiꝙ cognoſcendi et ſic vocat̃ ratio. quia hocº ab ea ſumit̃ ratio dicens ꝙ quid erat eſſe. Iterũ quia forma que eſt in materia prius eſt in mente artificis vt dicit Plato dicendo ꝙ mũdus iſte factus eſt ad ſilitudinẽ mundi exñtis in mente diuina. Et hoc idem dicit Boetius de conſolacõe phie metro nono libro tercio ſic inquiens Tu cuncta ſuperno ducis ab exemplo. Pulcrũ pulcerrimꝰ ipſe mundum mente geris. ſimiliqꝫ ymagine formans. Secundum igit̃ ꝙ forma eſt in ſuo exemplari vocat̃ ydea. ſi vero tale exemplar cõſiderat̃ vt eſt rei ad ſimitudinem cuius fit omnis forma exñs in materia dicit̃ paradigma. ſed forma in determinata in materia pro vt eſt ſimilitudo talis forme exemplaris vocatur ymago. ⁊ ſic patet de nominibus forme. Ex quorom nominum declaratione patet ꝙ materia appetit formã. et ꝙ materia ꝑ formã que ſilis deo eſt habet aſſimilari primo quia ipſa forma aſſimilat̃ in eſſe ipſi primo quod quidem eſſe eſt vniuſcuiuſqꝫ ſumma ⁊ prima ꝑfectio vt habet̃ ſecũda ꝓpõe de cauſis

His ergo premiſſis ponitur.

Concluſio reſponſiua. ꝙ ma

teria naturaliter appetit formam: probat̃ quia vnumquodqꝫ imperfectũ et perfectibile naturaliter appetit ſuam perfectionem. ſed materia ſꝫꝙ ſe eſt quid imperfectũ cum ſit pura potentia. et forma ſubſtantialis eſt eius perfectio. Itẽ vnũquodqꝫ diſſimile primo enti appetit ſibi aſſilari. ſed materia prima cũ ſit pura potẽtia diſſimilis eſt primo enti quod eſt primꝰ actꝰ. ergo appetit ſibi aſſimilari. ſed non poteſt ſibi aſſimilari niſi ꝑ participacõẽ eſſendi quã habꝫ ꝑ formã ergo materia naturaliter appetit formã. et illud dicit phũs ꝙ materia appetit formã ſicut turpe pulcrũ ⁊ fcia virũ. quã locucõẽ Auicẽna nitit̃ reprobare dicẽs ꝙ eſt ꝓpria locucõ figuratiua poetis ⁊ nõ phis qui de vitate ſpeculabiliũ dñt loqui abſqꝫ fictione aliquorũ verborũ Ad hº dicit̃ ꝙ̃tũ materia ſcibilis ꝑ analogiã ad formã ſolũ fit ſcibil̃ idõ ad manifeſtãdũ nobis materiã primã omino inſenſibilẽ phũs conuenienter potuit vti exemplo ſubarũ ſenſibiꝙ. et ſic ſua locuº tantumõ eſt ſpeculatiua. ſꝫ magis dicit̃ exemplatiua locutio. Poteſt etiã dici ꝙ in hoc paſſu loquit̃. p. ↄtra Plato. nullã ponẽtẽ diſtinctõẽ inter materiã et priuationẽ. et ꝙ Plõ vtebat̃ methaphorice locucõibꝫ aſſimilãs materiã feĩe. idõ ↄtra eum phũs vtitur methaphoris ab eo ſumptis. Sed tunc

Dubitatur primo. Utrum

materia appetat formã racõe priuationis Et vĩdetur ꝙ in itellectu priuacõis duo includunt̃ ſꝫ carentia forme et aptitudo ad eam. dicit̃ ergo ꝙ materia racõe illiꝰ carẽtie ñ appetit formã ſic ꝙ pura carẽtia ſit ꝑ ſe principꝙ ipſiꝰ appetitꝰ ſꝫ ſolũ ꝑ accñs. vnde hocº ↄſiderãdo priuacionẽ ipſa nõ habet rationẽ principii eo ꝙ non eſt ex alio ſed alia ſunt ex ipſa vt li ex dicit ordinẽ ⁊ nõ cauſalitatẽ. ſꝫ materia rõe aptitudĩs nõ appetit formã. nec talis aptitudo ꝓprie loquẽdo adueniẽte forma corrũpit̃ ſꝫ magis ꝑficit̃. vñ ſꝫꝙ ſanctũ Tho. talis aptitudo nõ eſt aliquid reale diſtinctum a materia ſed ſolum ratione. idõ dicebat̃ ꝙ materia ſꝫꝙ ſuã naturã appetit formã. Dicit etiã Auerrois ꝙ materia ſuſtẽtat̃ per poſſe. Dicit tñ Alber. ꝙ hec aptitudo ſeu appetitꝰ eſt habitual̃ inchoatio forme ſuꝑaddita materie et diſtincta realiter a materia. quia talis inchoaº eſt eiuſdẽ eſſentie cum forma. et eſt ratio ipſius materie cũ forma. De iſta ↄtrouerſia in ſequẽtibꝰ laciꝰ videbitur. Et ſi querat̃ vtrũ forma appetat materiã dicit̃ ꝙ nõ quia forma eſt actus et ꝑfectio materie modo ꝑfectũ nõ appetit imꝑfectũ. niſi ſꝫꝙ quid et ratione alteriꝰ ꝑt ipſam appetere nõ tñ ꝑ ſe

Ad rationes ante oppoſitũ.

Ad primã dicit̃ ꝙ appetitꝰ naturalis nõ eſt cũ cognicõe particulr̃ appetẽtis. et licꝫ materia non cognoſcat formã tñ dirigit̃ ab aliquo cognoſcente formã. et hoc ſufficit. Ad ſecũdam dicit̃ ꝙ appetitꝰ rei complete in materia et ſpecie iſequit̃ formã. modo materia non eſt res completa ſꝫ eſt principꝙ. Ad terciã dicit̃ ꝙ non omnis appetitus eſt actꝰ. niſi forte ſꝫꝙ noſtrũ modũ intelligẽdi. et ita non oportet ꝙ talis appetitꝰ ſequat̃ formã ſed eſt idẽ re cũ ipſa materia. Ad quartam dicit̃ ꝙ materia non appetit formã ſic ꝙ careat omni forma vl̃ ꝙ appetat plures formas ſil̃ vel quia vna generet faſtidiũ. ſed quia dũ eſt ſub forma vna actu in ea remanet potencia ad aliã quia q̃libꝫ forma eſt ꝑticular̃ determinãs ipſã ad certum gradũ entis. et ipſã ſaciare non põt ſꝫꝙ totꝙ eiꝰ appetitũ. ſed ſub ea manet in potẽtia ad omẽs alias formas. idõ appetit omnes alias formas naturales vt ꝑ eas perficiat̃. Sequit̃ textꝰ.

Corrumpitur autem. ⁊c.

Queritur Decimoſeptimo:

Utrum materia prima ſit ingenerabilis et incorruptibilis. Arguitur primo ꝙ non auctoritate Auerrois dicentis ꝙ materia eſt que in rei veritate generatur. 2º ſic arguitur ratione. illud generatur quod procedit de non eſſe ad eſſe et de eſſe in potentia ad eſſe in actu. ſed ſic eſt de materia. ergo etc. 3º ſic materia habet aliud et aliud eſſe ſucceſſiue. cū ergo generatio ſit via ad eſſe ſequitur ꝙ materia generatur. aſſumptū patet. quia materia ſucceſſiue habet aliam et aliā formam. modo alia et alia forma dat aliud eſſe. In oppoſitū eſt actor in fine huius primi Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo ꝙ materia prima accepta ſecundum ſuā potentiā. id eſt ſecundum ſuam naturam per accidens generatur et corrumpitur. Patet quia materia eſt ſemper priuationi admixta. priuatio aūt corrumpitur et abicitur adueniente forma cōtraria. ergo materia faciens vnū numero cum priuatione per accidens corrumpitur et generatur pro quanto eſt ſubiectum priuationis.

Concluſio prima materia quantum ad eſſe in actu generatur et corrumpitur ex cōſequēti. ſed nō per ſe primo. Prima pars patet per vltimā rationem factā ante oppoſitū. nam materia ad generationem totius cōpoſiti ex cōſequēti generatur eo ꝙ idem eſt eſſe totius et partis. et etiam ad corruptionē cōpoſiti ex cōſequenti corrumpitur pro quanto habebat eſſe in cōpoſito ex cuius corruptiōe deſinit eſſe in illo. Secūda pars patet quoniā materia non eſt ſubſiſtens neqʒ habet eē niſi pro quanto eſt in cōpoſito cuius eſt pars. cum ergo generatio ſit via ad eſſe ſequitur ꝙ illud quod habet primo et per ſe eſſe gñatur per ſe. et illud quod habet eſſe ex cōſequēti et in altero generatur in altero ex cōſequēti et per alterū. huiuſmodi ē materia

Concluſio ſecunda. et reſponſalis ad queſitū. Materia ſecundū ſuā potētiā ſiue naturā eſt per ſe ingñabilis et incorruptibilis Probatur. quia in oī fieri oportet aliquid ſubici. illud aūt quod ſubicitur in generatiōe eſt materia. ergo ſi materia generetur per ſe oportet ꝙ materia ſubiciatur gñationi materie. et ſic materia erit antequam fiat vel erit procedere in infinitū in materiis. Et ſimiliter arguitur ꝙ ſit per ſe incorruptibilis ſecūdū ſuā naturā ſiue ſecūdū ſuam potentiā. quia omne quod corrumpitur reſoluitur in aliquod vltimum quod vlterius non eſt reſolubile in aliud. ergo ſi materia per ſe corrumpatur ipſa reſoluetur in materiam. et ſic erit materia poſtquam corrupta erit vel erit proceſſus in infinitum in materiis quod eſt impoſſibile. Relinquitur ergo ꝙ materia ſecūdū ſuā naturā eſt ſemper ingenerabilis et incorruptibilis. Et iſte due rationes fundantur in rōe ſiue diffinitione materie prime poſita in textu que talis eſt Materia prima eſt ſubiectū vnicuique primus ex quo fit aliquid cū per ſe inſit et nō ſecundum accidēs et ſi aliquid corrūpatur in hoc abibit vltimū. Per primā partē denotatur ꝙ materia ē primū principiū in cōſtitutione rei. et per vltimā particulā ꝙ ē vltima in reſolutione. et etiā per iſtas duas partes excludūtur elemēta que etiā generantur ex materia et corrūpuntur in materiā. Sed per hoc quod dicitur ex quo fit aliquid cū inſit per ſe et nō ſecundum accidēs excluditur priuatio que nec inē rei facte nec etiā ex ea fit res per ſe ſed per accidēs ſolū. Cōſiderādū aūt eſt circa predictas rōnes ꝙ ſolū probāt materiam eſſe ingñabilē et incorruptibilē per naturā materie ſcilicet per motū et trāſmutationē. ſed nō probāt quin materia ſit producibilis et producta ab aliquo per creationē. nā per virtutē primi agētis poteſt aliquid fieri ex nihilo et etiam in nihil redigi. eo ꝙ ſua actio eſt ſua eſſentia. et ſuū eſſe idē eſt cū ſua eſſentia. Ideo non requirit aliquod ſubiectum in quod recipiatur ſua actio ſicut in agētibus creatis actio ē accidētalis et requirit ſubiectū in quo recipiatur ſua actio. ideo nullū agēs naturale poteſt producere aliquē effectū niſi preſuppoſito aliquo ſubiecto reſpectu cuius nō pōt habere cāſalitatē. cū etiā ipſa prima cā ſit infinite virtutis pōt attingere extrema cōtradictiōis inter que eſt infinita diſtātia. et ita de nihilo pōt aliquid facere ſimpliciter quod tn̄ nō cōtingit in agentibus creatis que ſunt finite virtutis. et hec materia latius declarabitur in octauo huius.

Concluſio Tertia. Forma non eſt per ſe gñabilis et corruptibilis. ſed ſolū ex cōſequenti. Prima pars patet per eandē rōem per quam probatū eſt ꝙ materia quantum ad eſſe nō eſt per ſe gñabilis et corruptibilis. quia forma nō eſt per ſe ſubſiſtēs loquēdo de forma que eſt altera pars cōpoſiti. nec eſt ens cōpletum et ita non habet eſſe per ſe. ergo non eſt per ſe generabilis. Item oē quod per ſe et primo gñatur gñatur ex aliquo preſuppoſito quod gñatiōe cōpleta eſt pars illius quod gñatur. ſi ergo forma per ſe generaretur oporteret ꝙ forma eſſet antequam eſſet. vel ꝙ eſſet cōpoſita ex materia et forma quorum vtrūque eſt impoſſibile. Secūda pars probatur. quia forma eſt pars eſſentialis cōpoſiti exiſtentis et habentis per ſe eſſe. ergo forma generatur et corrūpitur ad gñationē et corruptiōnem ſuppoſiti. et ideo ipſa forma gñatur et corrūpitur ex cōſequenti.

Concluſio quarta Compoſitū ē illud quod gñatur primo et per ſe et etiā quod corrūpitur. Patet primo quia gñatio ē via ad eē. ergo eodē mō cōuenit alicui gñari quo ſibi cōuenit eē. ſed ipſi cōpoſito cōuenit eſſe tanquam ei quod eſt primo et per ſe et nō cōuenit forme niſi tanquam ei quo cōpoſitū eſt illud quod per ſe generatur et partes eius ex cōſequenti gñantur. Item omne generās intēdit facere aliquid tale quale ipſm eſt. nam omne agens agit ſibi ſimile inquantum poteſt. ſed generans particulare eſt compoſitum per ſe ſubſiſtens. ergo intendit generare cōpoſitum per ſe ſubſiſtens. et per conſequens compoſitū eſt terminus generationis et intentionis generātis. Sed quereret aliquis vtrum phiſicus debeat preſupponere a methaphiſico compoſitum ſubſtantiale eſſe compoſitum. Auicenna reſpondet ꝙ ſic et in hoc reprehendit ipſm Auerrois. ſed Albertus dicit ꝙ ſua reprehēſio non caret reprehenſione. nam principia conſtituentia compoſitum que ſunt materia et forma dupliciter poſſunt conſiderari. Uno modo in ratione actus et potentie ſecundū quem modum conſtituunt compoſitum in eſſe ſubſtantiali abſolute. et hoc modo compoſitum pertinet ad methaphiſicū et materia et forma ab eo preſupponuntur. Alio modo poſſunt conſiderari materia et forma in ratione nature prout ſcilicet ſunt principia motus et mutationis que requiruntur vniuerſaliter ad conſtitutionem cōpoſiti quod conſtituunt in eſſe naturali et non in eē ſubſtantiali abſolute et hoc modo phiſicus materiam et formā conſiderat et etiam compoſitū nec hoc modo preſupponit a methaphiſico cōpoſitum ſubſtantiale eſſe compoſitum. Methaphiſicus enim conſiderat compoſitum prout habet eſſe per formam abſolute. nam forma ē principium rei abſolute quantum eſt ex parte ſui. materia autem et priuatio ſunt principia rei naturalis ſecundum ꝙ per viam motus generatur. Et inde eſt ꝙ phūs in hoc paſſu non reprobat errores antiquorum prouenientes ex parte forme ſicut reprobauit errores prouenientes ex parte materie et priuationis. ideo dicit phūs in textu. ꝙ conſiderare vtrum principiū formale ſit vnū vel plura pertinet ad primā philoſophiam. quia forma dat eſſe ſimpliciter rei. et methaphiſicus eſſe rei ſimpliciter conſiderat. ſed phiſicus conſiderat res mobiles. ideo poſterius hoc ē in libris ſequentibus determinabit phūs de rebus generabilibus et corruptibilibus et de formis ſecundum ꝙ ſunt principia motus et mutatiōis

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primam dicitur ꝙ ſi Auerrois intellexerit materiam quantum ad eius potentiam et naturam per accidens generari et corrumpi. aut quantum ad actum eſſendi generari et corrumpi ex conſequenti in hoc bene dixit. Si vero intellexerit materiam quantum ad ſuam eſſentiam per ſe generari et corrumpi. tunc auctoritas ſua eſt redarguēda. Sed veriſimile eſt ꝙ intellexerit materiam corrumpi et generari per accidens et ex conſequenti vt verba ſua ſonant. cum dicat ꝙ materia in rei veritate generatur. id ē in entitate compoſiti cuius eſt pars. quaſi velit dicere ꝙ generatur ad generationem compoſiti ex conſequenti. Ad ſecundam dicitur ꝙ materia nō procedit de non eſſe ad eſſe ſic ꝙ tale eſſe ſit ipſius materie primo. ſed procedit de non eſſe ad eſſe quod habet in compoſito cuius eſt pars. Et ſimiliter dicitur ad tertiam ꝙ ipſa arguit pro prima concluſione. ſed auctoritas allegata eſt pro concluſione reſponſali.

Queritur decimo octauo.

Utrum forma ſubſtantialis ante generationem rei cuius eſt forma ſit in materia ſecundum eſſe formale formabile. Arguitur primo ꝙ non. indiuiſibile vbi eſt totum eſt. et cū omne eſſe ſubſtantiale ſit indiuiſibile. ergo ſi forma ſubſtantialis que dat eſſe ſubſtantiale eſſet in materia ante generationem rei ſequeretur ꝙ eſſet ibi totaliter. et per conſequens ab efficiente nihil eſſet ibi ipſius forme. Sequeretur vlterius ꝙ agentia naturalia non facerent niſi remouere contrarias diſpoſitiones vt forma que eſt in materia ſecundum eſſe occultum et latens duceretur ad eſſe manifeſtum et apparens. Ex quo ſequitur vlterius ꝙ nihil fieret ſimpliciter ſed ſolum ſecūdū quid et deſtrueretur omnino generatio ſubſtantialis. quia gñatio nihil aliud eſſet quam alteratio. quia quicquid accidit enti in actu eſt accidēs.
2º ſic. ſi forma eſſet in materia ante gñationē rei ſequeretur ꝙ ipſa forma ſubſtātialis eſſet intenſibilis et remiſſibilis. patet conſequentia. quia ſic forma ſubſtātialis preeſſet in materia ſecundum eſſe imperfectū et diſtinctū per motū naturalē. et cū in omni motu naturali ſit principiū mediū et finis ſequeretur ꝙ forma ſubſtantialis in principio motus haberet eſſe minus perfectum quam in medio. et in medio quam in fine. et ita intēderetur et remitteretur. Ex hoc ſequeretur vlterius ꝙ inter duo contradictoria eſſet dare mediū. ſcilicet inter eſſe ſimpliciter et non eſſe ſimpliciter. Ad oppoſitum arguitur primo. dictū ē prius ꝙ ex nō albo fit albū et nō ex quocumque non albo. ſed ex illo nō albo quod eſt in potētia ad albū ſicut eſt nigrū. ſed hoc nō eſſet niſi in tali nō albo eſſet inchoatio forme albedinis per quā inchoationē in illo nō albo eſſet potētia ad albedinem et nō ad aliā formā. ſi enim in materia non poneretur aliqua determinatio indifferens eſſet ad quamlibet formā. ergo oportet formā preeſſe in materia ante gñationē rei. Item 2º nihil educitur de illo in quo non prefuit. ſed forma educitur de potentia materie. ergo ante eius eductionē habebat aliquod eſſe in materia. 3º niſi forma preeſſet in materia ſequeretur ꝙ ipſa forma eēt totaliter ab extra ab efficiente quod eſt contra philoſophum et omnes peripateticos.

4º ſic in omni motu ē aliquid fluens de termino a quo ad terminum ad quem cuꝫ motus nihil aliud ſit ꝙ fluxus inter duos terminos. vel ergo materia fluit vel forma. non materia quia tunc materie eſſet materia et potentie potentia ꝛ in omni motu eſſent duo fluxus vnus ad eſſe materie et alius ad eſſe forme que ſunt impoſſibilia. oportet ergo ꝙ forma ſit fluens de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum et per conſequens oportet ipſam eſſe in materia ſecundum eſſe imperfectum. 5º ſic omnis motus fit ratione alicuius indigentie ſed materia mouetur ad formam ergo indiget forma. indigentia autem non eſt niſi reſpectu illius quod natum eſt ineſſe. ergo forma nata eſt ineſſe materie. ꝛ non niſi per aptitudinem exiſtentem in materia que quidem aptitudo eſt aliquid ipſius forme ergo ꝛc. 6º ſic materia appetit formam et non illam quam habet ſed illam quam non habet. et non illaꝫ quā non habet abſolute appetit niſi inquantuꝫ apta nata eſt habere eam. ſed talis aptitudo non eſt niſi per hoc ꝙ forma aliqualiter preeſt in materia ergo ꝛc. 7º ſic omnis appetitus fit ratione alicuius ſimilitudinis. ſed ſimilitudo eſt relatio fundata in vnitate forme. cum ergo mateia appetat formaꝫ oportet aliquid preeſſe in materia per quod materia aſſimiletur forme ratione cuius appetat formam. 8º ſic materia eſt principiū generationis quemadmodum mater. ſed mater non concurrit pure paſſiue ad generationē ymo habet principia confuſa et indeterminata que tacta per virtutē agentis ducūtur ad determinatum actum vnius forme gº neqꝫ materia et per ɔſequens in materia eſt aliquid forme. 9º ſic materia appetit formam ſicut turpe bonum. ſed turpitudo non eſt cauſa appetendi bonitatē gº oportet ponere in ipſo turpi aliquid bonitatis ratione cuius appetat bonuꝫ. vltimo ſic ex ſemine aſini generatur aſinus ꝛ nō aliud. ſic ex ſemine oliue generatur oliua. ſed hoc nō eſſet niſi in ipſis ſeminibus preeſſent forme educende de materia per quas materia ordinatur ad illas formas et non ad alias ergo ꝛc. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo et primo erunt duo puncta. In primo ponetur poſicō Alberti ponentis incboationē formaꝝ in materia cuius opinionis apparentie tacte ſunt poſt oppoſituꝫ. In 2º ponetur oppinio doctoris ſancti negantis hmōi incboationeꝫ formaꝝ. et etiam ſoluentur rationes facte poſt oppoſitum. Pro reſponſione primi puncti.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ circa productioneꝫ formarum ſubſtantialiuꝫ philoſophi diuiſi ſunt in tres ſectas. Quidam enīꝫ poſuerunt formas ſubſtātiales totaliter eſſe ab intra. Et ɔſequenter dixerunt agētia naturalia nichil aliud facere ꝙ remouere contrarias diſpoſitiones vt forma preexiſtens in materia in eſſe occulto duceretur ad eſſe manifeſtum. et dabant exemplum de lapide precioſo exiſtente in luto. ꝛ de ferro rubiginoſo quoruꝫ ſplendor occultatur per lutum et rubigineꝫ. ſed terſo lapide precioſo et remoto luto apparet eius ſplendor et limato ferro apparet eius claritas. Primus autem huius oppinionis fuit Anaxagoras qui poſuit quodlibet ſecundum actum eſſe in quolibet. Alii vero dixerunt formas ſubſtantiales totaliter venire ab extra ymaginantes ꝙ agentia naturalia non faciunt niſi diſponere materiaꝫ ad ſuſcipiēdum formas ſubſtantiales et immediate poſt diſpoſitioneꝫ materie dator formarum qui eſt ſubſtancia intellectualis aſſiſtens ſpere generabiliū ſecundum Auicennaꝫ influit formas ſubſtanciales in materia ſic diſpoſita per agentia naturalia. Plato vero dicebat ꝙ forme ſubſtanciales deriuantur ab ydeis ſeparatis que participātur a materia propter diſpoſicionem factam per agens naturale. et ita huius opinionis primus auctor fuit Plato quem inſequitur Auicenna pro parte. Sed peripatetici quorum princeps fuit Ariſtoteles mediam viam tenuere. dicentes formas partim ab extra et partim ab intra eſſe. quod non eſt ſic intelligenduꝫ ꝙ forma habeat partem et partem et ꝙ vna pars eius ſit in materia et alia pars veniat a generante. hoc eniꝫ nō poteſt eſſe cum forma ſit ſimplex et indiuiſibilis ſed eſt intelligenduꝫ ꝙ forma eſt tota ab intra et tota ab extra ſꝫ diuerſa eſſe ipſius forme. quia ſecundū eſſe potenciale ɔfuſuꝫ et indeterminatū ad certaꝫ ſpēꝫ entis eſt tota ab intra ſcꝫ in materia. ſed ſꝫ eſſe diſtinctū et determinatū ad certā ſpēꝫ eſt tota ab efficiente extrinſeco Ex quo patꝫ ꝙ agens naturale non agit ad pducendū eſſenciam forme cuꝫ tota eſſentia eius perſiſtat in materia. ſed agit ad educendum formā que erat in materia ſꝫ eſſe ɔfuſuꝫ ꝛ indiſtinctū ad eſſe actuale determinatum et ad certam ſpēꝫ entis quod quideꝫ eſſe lꝫ ſit ipſius forme tanꝙ cauſe formalis eſt tñ ipſius totius ɔpoſiti tanꝙ eius qd eſt p ſe terminus generacōis ꝛ intentiōis generantis. nā generās intēdit generare ɔpoſitū ꝛ non formā niſi ex ɔpñti. Sed pro ampliori intellcū huius poſicōis.

Sciendum eſt tercio. ꝙ ſicut eſt de genere et differēciis reſpectu ſpecieꝝ ɔſtitutarū ſub genere ita eſt de materia ꝛ formis naturalibus reſpectu formaꝝ generādarū Genus aūt eſt forma generalis imperfecta et nō determinata ad aliquod eſſe ſpecificuꝫ. ſed determinatur per differenciā ſibi additam quā tñ differenciā ɔtinebat genus in ɔfuſione ſue ptāt. naꝫ in gñis ptāte ɔtinentur omnes drē. ſed nullaꝫ ɔtinet actu et proportionaliter in materia eſt forma generalis continens eſſentialiter in ſua poteſtate omēs formas ſpecificas. et tamen non eſt determinata ad aliquod eſſe ſpecificum. ſed determinatur per virtutem agentis inducentis de tali habitu confuſo formam ſpecificam determinātem talē habitum confuſum ad determinatum eſſe ſpecificum. et ita non eſt differentia niſi quia materia non eſt forma generalis ſicut genus. ſed primum ſubiectum formarum in quo quidem ſubiecto eſt quidam habitus confuſus continens omnes formas naturales. qui quidem habitus ſi accipiatur in prima ſua potentia accipitur per modum generis remoti. et hoc modo indeterminate continet omnes formas. ſicut genus generaliſſimum indiſtincte continet omnes differentias. et iſte habitus confuſus per diſpoſitiones agentium naturalium diſtinguitur et efficitur vicinior formis ſpecificis. et ſicut genus determinatur per differentiam ad vnam ſpeciem diſtinctam et non ad aliam. ita ille ambitus confuſus per actionem agentis naturalis determinatur ad vnam ſpeciem et non ad aliam. et proprie illa forma incboata in materia per virtutē vnius agentis naturalis educi poteſt. ideo proprie forma aſini eſt incboata in ſemine aſini et non in alia forma. et licet iſte habitus confuſus ſit coeternus materie prime et concreatus materie nec ſit generabilis et corruptibilis ſicut materia. tamen eſſentialiter diſtinguitur a materia. ſed non diſtinguitur a formis ſpecificis per eſſentiaꝫ. ſed ſolum per eſſe. nam talis habitus confuſus nō poteſt dare eſſe. ſed oportet ꝙ ſemper ſit diſtinctus per aliquam formam ſpecificam. Tunc ſit.

Concluſio prima pro iſto puncto. Forme non ſunt totaliter ab intra. Hāc concluſionem probant argumenta poſt oppoſitum facta.

Concluſio ſecunda. Forme non ſunt totaliter ab extra. Patet quia oporteret omnes formas eſſe per ſe ſubſiſtētes. quia nihil eſt per ſe producibile nec poteſt terminare actū productionis niſi ſit actu ſubſiſtēs. ergo oēs forme eſſent incorruptibiles ſicut anima rationalis quod eſt falſum.

Concluſio tercia. Forme naturales ſunt partim ab intra et partim ab extra Patet ſatis concluſio ex dictis. Nunc ſoluende ſunt rationes facte ante oppoſitum. Ad primam dicendum eſt ꝙ indiuiſibile vbi eſt totum eſt. ſed non totaliter. ideo dictum eſt ꝙ forma eſt tota ab intra et tota ab extra. ſed non totaliter. et per hoc patet ſolutio ad alia inconuenientia. Ad ſecundam dicitur ꝙ intenſio et remiſſio ſunt accidentia forme iam determinate in materia et ſpecie. modo ante generationem rei forma exiſtens in materia non poteſt eſſe determinata ad aliquam ſpeciem et ita non eſt ibi intenſio et remiſſio. Vltra dicitur ꝙ generatio ſubſtantialis eſt permixta alterationi. et ratione alterationis ibi eſt intenſio et remiſſio. et idō intenſio et remiſſio. et magis et minus ſunt ex parte qualitatum et non fiunt in formis ſubſtātialibus. Et hec de primo puncto. Quantū ad ſecundum punctum.

Sciendum eſt quarto Cum doctore ſancto i ſuo tractatu de materia prima et de dimenſionibus interminatis ꝙ forma tripliciter inuenitur eſſe in materia. Vnomodo in potentia remota. ita ꝙ in materia nihil eſt de ipſa forma nec de diſpoſitionibus ad formam. ſꝫ ſolū eſt in potentia paſſiua materie ad formā que quidem potentia paſſiua dicitur habitus qui ducitur ad terminuꝫ generationis per agēs et hoc modo forma ignis diceretur eſſe in potētia in materia aque nullo modo alterate nec diſpoſite ad formam ignis. 2º modo forma reperitur in materia diſpoſita ad formaꝫ per qualitates connaturales ipſi forme abſqꝫ hoc tamē ꝙ aliquid eſſentie ipſius forme ſubſtantialis ſit in ipſa materia ſine hoc etiam ꝙ in ipſa ſit aliqua vis actiua educens talem formam de ipſa materia ad actum. et hoc modo forma ignis eſt in potentia in materia aque calefacte. 3º mō forma inuenitur in potentia materie non ſolum ſecundum potentiam paſſiuam nec ſolum ſecundum diſpoſitiones accidentales. ſed etiam in potentia actiua. et hoc modo forme ſubſtantiales ſunt in ſeminibus ſicut forma oliue eſt in ſemine oliue et forma aſini in ſemine aſini. non ꝙ in ſeminibus ſit ipſa eſſentia forme educende. ſꝫ ibi ſolum paſſiue et effectiue et non formaliter pro quanto in tali ſemine eſt materia apta ad formam et etiā eſt vis formatiſa impreſſa ab agente que per virtutem generantis quam gerit habet vim ad educendum formam de potentia materie et ad diſponendum ad talem formam et ita ſecundum hunc doctorē non niſi iſtis modis forma ſubſtantialis dicitur eſſe in materia. in potentia ante generationem rei cuius eſt forma. Eſt tamen aduertendum ꝙ aliter dicendum eſt de formis ſubſtantialibus et accidentalibus. Nam forme accidentales per ſe ſunt acquiſibiles per motum et ſecundum ſuam eſſentiam ſunt in principio motus et etiaꝫ in mediis vſqꝫ ad terminum. motus tamen procedendo

de imperfecto ad perfectum. forme vero ſubſtantiales ante terminum motus non ſunt eſſentialiter in motu ſed ſolum ſecundum ſuas diſpoſitiones et incipiunt eſſe in termino motus.

Concluſio reſponſalis. Cum doctore ſancto. Forma ſubſtantialis ante generationem rei cuius eſt forma non eſt in materia ſecundum eſſe formale formabile. Hanc concluſionem probant rationes facte ante oppoſitum Probatur etiam aliunde. De ratione forme ſubſtantial' ē dare eſſe ſimpliciter. ſi ergo forma ſubſtantialis eſt in materia ſecundum eſſentiam ſequitur ꝙ ipſa dat eſſe ſimpliciter materie et per conſequens quicquid aduenit poſt eſt accidens et ita deſtrueretur omnis generatio ſubſtantialis. et omne fieri eſſet alterari vt ponebant antiqui philoſophi. Item eſſe ſubſtantiale eſt primum et perfectiſſimum. ergo oportet ꝙ ſit vnum et indiuiſibile et per conſequens non poteſt recipere variationem penes confuſum et diſtinctum alias videretur ꝙ inter contradictoria eſſet medium. Item ad hoc poſuit Albertus inchoationem formarum in materia vt generatio rei ſubſtantialis ſit a principio intrinſeco coadiuuante agens extrinſecum actiue ad diſtinctionem materie ad formam. ſed hoc eſt impoſſibile. ergo non ſunt ponende inchoationes formarum. Minor probatur dupliciter. Primo quia nihil agit niſi ſecundum ꝙ eſt in actu. modo forma ſic ſecundum eſſe inchoatum non eſt in actu completo cum tale eſſe ſit potentiale et aptitudinale. ergo talis forma inchoata non poteſt eſſe principium actiuum. Secundo actiones ſūt ſingulariū et ſuppoſitorum et ſubſiſtentium. cū ergo talis forma non ſit ſubſiſtens ſequitur ꝙ non poteſt agere circa ipſam materiam diſponendo ipſam et educendo ipſam de potentia materie in actum. alias idem concurreret ad generationem ſui ipſius quod eſt impoſſibile Et tamen tenendo hāc opinionem ſoluende ſunt rationes facte poſt oppoſitum. Ad primam conceditur ꝙ ex quocunq; non albo non fit album. ſed ex non albo quod eſt in potentia ad album. in potentia quidē quodammodo diſpoſita ad albū nam in potentia contrariorum eſt eadem diſpoſitio communis ambobus contrariis quod nō inuenitur in diſparatis. ſed tamen non oportet in ipſo non albo ponere aliquam albedinē per quam ipſum non album ſit in potentia ad album. Ad ſecundam dicitur ꝙ cum dicitur formam educi de potentia materie illa locutio eſt methaforica et ſumpta ex dictis Platonis. nam illud dicitur proprie educi de aliquo quod prius erat in illo et ponitur in alio. non autem ſic educitur forma de potētia materie. ſed educitur ſecundum quandam ſimilitudinem prout dicitur eſſe aliquid eductum de aliquo q̄d non eſt in eo eomodo quo prius erat. et ideo forma exiſtens prius in potentia materie paſſiua poſt generationem actu exiſtens in materia dicitur educi de potentia materie. Ad tertiam negatur conſequentia. nam materia eſt in potentia naturali ad formam. et ideo partim eſt ab extra et partim ab intra pro quanto eſt in potentia actiua agentis. Ad quartam dicitur ꝙ in accidentali motu forma eſt in principio motus ſecundum eſſentiam et fluit vſq; ad terminū motus de imperfecto ad imperfectum. Sed in generationibus ſubſtantialibus forme ſubſtantiales non ſunt niſi in termino motus quibus habitis ceſſat. et ſolum eſt fluxus ſecundum formās accidentales que ſunt diſpoſitiones ad formas ſubſtantiales. Ad quintam dicitur ꝙ materia indiget forma et apta nata eſt habere eam. ſed iſta aptitudo non eſt aliquid ipſius forme in potentia materie. ymo eſt idem realiter cū ipſa materia ſi ſit potentia propinqua ad formā eſt aliqua forma accidentalis inducta ab agente. vel aliqua vis vnitiua aut aliquid huiuſmodi et non eſſentia forme. Et ex hoc patet ſolutio ad ſextam. Ad ſeptimam dicitur ꝙ duplex eſt ſimilitudo vt ſufficit ad propoſitū. quedam eſt proprie dicta que eſt fundata in vnitate forme. et in tali ſimilitudine non fundatur appetitus materie. Alia eſt ſimilitudo improprie dicta que eſt fundata in vnitate proportionis. et appetitus materie fundatur in tali proportione. nam ex eo ꝙ materia de ſua natura eſt potentia ſubſtantialis habens proportionem et analogiam ad formam ſubſtantialem que de ſua natura eſt actus ſubſtantialis. Ad octauam dicendum eſt ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo inter materiam et matrem. manifeſtum eſt enim ꝙ mater eſt principium extrinſecum rei genite ſicut pater. materia vero non eſt principium extrinſecum. ſed intrinſecum. Ad nonam dicitur ꝙ turpitudo non appetit bonitatem. ſed ſubiectum turpitudinis quod eſt bonum appetit bonitatem. non quidem bonitatem quam habet. ſed bonitatem qua caret. Unde minus bonum appetit maius bonum et id quod poteſt habere appetit eam. Ad vltimam patet ſolutio ex dictis. dictum eſt enim ꝙ in ſemine aſini eſt vis actiua deriuata a generante que gerit virtutem ipſius generantis. et finaliter diſponit materiam ad formam. et forma adueniente corrūpitur illa vis generatiua. et ita forma non eſt in ſemine ſecundum ſuam eſſentiam. ſed eſt ibi ſolum in potentia paſſiua materie et in potentia actiua agentis.

Rationes facte ante oppoſitum ſunt pro iſta opinione.

Queritur Decimonono.

Utrum in materia omnium generabilium et corruptibilium ante omnem formam ſubſtantialem ponende ſint dimenſiones interminate ipſi materie prime coeterne. Et arguitur primo ꝙ non. quia ſi ſic cum tales dimenſiones eſſent accidentia ſequerentur multa inconuenientia. Primo ſequeretur ꝙ forma ſubſtantialis non eſſet actus primus materie. Sequeretur ſecundo ꝙ compoſitio ſecunda precederet primā. Seq̄ret' 3º ꝙ forma ſubſtatialis adueniret enti in actu et per ꝯñs eſſet accidens.

4º ſequeretur ꝙ forma ſubſtantialis vniret' materie prime per medium accidētale. et p ꝯñs ꝙ ex materia et forma fieret vnū per accidens. hec aūt omnia ſunt inconuenientia. ergo tales dimenſiones intermiate non ſunt ſic ponende.

In oppoſitū ē auerrois i libro de ſubſtātia orbis hoc probans multis rationibus. quarū alique ponunt' in corpore queſtionis. videlz ꝙ hmōi dimēſiones ponēde ſunt in materia ante om̄em formā ſubſtantialem. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ quidam poſuerant q̄titatem in cōpoſito ſubſtātiali rōe materie tātū. ita ꝙ quātitas ſequit' materiā ſecundū eos. et ad hoc ponēdum videbant' ſufficientia predicamētorū. in qua dicit' ꝙ quātitas ineſt rōe materie et qualitas rōe forme. Sed contra hoc arguit'. qr ſi materia eſſet tota cauſa quātitatis ſequeret' ꝙ quorū materia eſt euſdē rationis corūdem eſſet eadē q̄titas. cum ergo in oibus generabilibus materia ſit eiuſdē rationis vt dictu eſt prius ſequeretur ꝙ omnia generabilia eſſent euſdē q̄titatis quod falſum eſt. Itē Ariſtoteles in 2º de aīa dicit ꝙ in oibus viuentibus poſitus eſt certus terminus augmenti et decrementi ab aīa que eſt forma corporis. ergo materia nō eſt totale principiū q̄titatis. Itē materia ſecundū ſe ē in pura potētia. ergo ab ea immediate tanq̄ a totali cā non pōt accidens aliquod originem trahere. Item Ariſtoteles dicit ꝙ ex vno pugillo terre fiūt centum aeris et non niſi decem aque. ſed ſi materia eſſet tota cā q̄titatis cum eadē ſit que primo eſt ſub vno pugillo terre et poſtea ſub decē aque et deinde ſub centū aeris. non poſſet aſſignari ratio talis diuerſitatis. relinquit' ergo ꝙ hec poſitio eſt falſa.

Sciendum eſt Secundo ꝙ Auicenna poſuit q̄titatem in cōpoſito ſubſtātiali ſequi formam corporeitatis. non ꝙ q̄titas ſecundū eſſe determinatū in ſpecie et indiuiduo ſequat' formā corporeitatis. ſed ꝙ aptitudo ad actualem trinā dimenſionē ſequit' formā corporeitatis. et actualis trina dimenſio determinata figura et in eſſe ſpecifico ſequit' formā ſpecificam et ipſa actualis trina dimenſio determinata ad hoc eſſe particulare vel illud ſequit' eſſe cōpletū indiuidui. Et poſuit Auicenna formā corporeitatis cōmunem oibus generabilibus et corruptibilibus et eſſe diſtinctā a formis ſpecificis. ita ꝙ ſecundū eum cū ex aere fit aqua vel ecōuerſo manet eadē corporeitas ſecundum eſſentiam. ſz variatur ſecundum eſſe. quia aliud et aliud habet eſſe ſub forma aeris et aque. et eum inſequit' Alber.[9] in iſta poſitione. Et ꝙ ſit ponēda hmōi forma corporeitatis diſtincta a formis ſpecificis et manēs ſemp in materia pbāt multis rōib[9].

Primo ſic. dicitur 2º de anima ꝙ anima eſt actus corporis organici phiſici. ſed corpus de genere ſubſtātie non eſt corpus niſi per formam aliquam ſubſtantialem. ergo in animatis preter formam ſpecificam que dat eſſe ſpecificum ponenda eſt forma corporeitatis diſtincta ab ipſis et per conſequens erit ponenda in aliis corporibus inanimatis. Item animal mouet ſe ipſum. ſed omne mouens ſeipſum diuiditur in partem per ſe mouentem et partem per ſe motā pars autem per ſe mouens eſt anima. et pars p ſe mota non poteſt eſſe materia nuda. quia vt habetur. 5º huius. materia nuda moueri nō poteſt. ergo in parte per ſe mota ponenda eſt aliquomodo forma ſubſtantialis diſtincta ab ipſa anima. talis autem forma non eſt niſi corporeitas. ergo. Et hec poſitio eſt probabilis ꝛ rationabilior prima.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Auerrois in libro de ſubſtantia orbis diſtinxit duplicem quantitatem ſiue dimenſionem. Quedam eſt interminata ad certam magnitudinem et paruitatem et ad certam figuram. et ſecundum ipſum talis quantitas eſt propria materie prime et inſeparabilis ab ea et precedit omnem formam ſubſtantialem in materia. Alia eſt quantitas ſiue dimenſio terminata ad certam magnitudinem vel paruitatem et ad certam figuram et talis determinatio quantitatis ſequitur formam ſpecificam per quam vnaqueq; res naturalis determinata eſt ad maximum et minimum. et habet determinatam figuram. ideo videmus ꝙ ea que ſunt eiuſdem ſpeciei communiter ſunt eiuſdē figure. Unū magnitudo et figura maxie atteſtant' vnitatē vel diuerſitatē ſpēi adeo ꝙ aliq

dixerunt magnitudies eſſe principia materialia rerum corporearum et figuras eſſe principia formalia earundē. ⁊ de iſta poſitione Auerrois. ꝙ tum ad hoc ꝙ ponit dimenſiōes interminatas in materia ante omnem formam ſubſtantialem facienda eſt in preſenti queſtione diſceptatio in qua erunt quinq; puncta. In primo declarabitur opinio Auerrois. In 2° contra ipm ponentur rationes eorū qui tenent poſitionem Auicenne et Alberti. In 3° ſecundum illos ſoluentur ratōnes Auerrois. In 4° ponentur rationes quorūdam volentium defendere poſitionē Auerrois ⁊ ſoluentur rationes eorum. In 5° reſpōdebitur ad queſitum ſecundum opinionem ſancti Thome. Quantum ad primum ponitur.

Concluſio prima ſecundum mentem Auerrois. Dimenſiones interminate neceſſario precedunt omnes formas ſubſtantiales in materia generabilium et corruptibilium.

Probatur quia forme naturales diuiduntur per ſuum ſubiectū quod ē materia. ergo oꝫ ſubiectum ſuſceptibile formarū eſſe diuiſibile. ſed materia non eſt diuiſibilis niſi per ꝗtitatem. g° in materia ante omnē formam ſubſtantialē ponenda eſt ꝗtitas et non terminata vt poſtea patebit. ergo intterminata. Item vna forma ſubſtantialis non ſuſcipitur in tota maſſa materie. ſed in vna parte materie. et ita recipitur in materia partita. materia aūt non eſt partita niſi per quantitatē. ergo in materia ante omnem formā ſubſtantialem ponenda eſt ꝗtitas ſiue dimēſio

Concluſio ſecunda. Dimenſiones terminate ſeqnunt formas ſubſtātiales in materia particulari quia ſecundū diuerſitatē ſpecierū diuerſificantur magnitudines et paruitates et etiā forma. ergo dimenſiones termiate ſequunt formas ſpecificas. et quantitas terminata eſt quātitas perfecta. ſed accidens quātū ad ſuum eſſe cōpletum cōſequitur eſſe cōpletū ſui ſubiecti. ſubiectū aūt non habet eſſe completum niſi per formam ſubſtantialē. igitur.

Concluſio tercia materia non eſt ſeparabilis a dimenſionibus interminatis. quia omne quod corrumpitur a ſuo contrario corrumpitur. ſed dimenſiones interminate nulli contrariantur. ergo a nullo corrumpuntur. ergo ⁊c. Item ſi ſic forma ſubſtantialis non adueniret alicui parti materie et ita ſequeretur ꝙ nō eſſet multitudo indiuiduorum in vna ſpecie q̄ ſunt inconuenientia. Ex iſtis ſic determinatis dat Auerrois differentias inter formas corporꝫ celeſtium et formas generabilium et corruptibilium. Prima differentia eſt quia forme generabiliū diuiduntur ad diuiſionē materie. nō aūt forme corporum celeſtium. Alia differentia eſt quia forme generabilium inſunt materie mediantibus dimenſionibus interminatis nō aūt forme corporum celeſtium. Tertia differentia eſt quia forme generabilium mouentur ad motum ſuorꝫ ſubiectorum vt anima mouetur motu ſui corporis. ſed forme celeſtium non mouentur ad motum ſuorum ſubiectorum. Ex illis infert ꝙ corpora celeſtia ſunt īgenerabilia et incorruptibilia. ſed corpora inferiora ſunt generabilia et corruptibilia. Et hec de iſto primo puncto in quo breuiter fere continentur omnia que dicit Auerrois de dimenſionibus interminatis. Quantum ad ſecundū punctū ſequēdo Auicennā et Albertum. Arguitur primo ſic contra poſitionē Auerrois. Phūs habet in predicamentis ꝙ deſtructis primis ſubſtantiis impoſſibile eſt aliquid aliorū remanere. ergo non poſſunt remanere dimenſiones interminate in materia poſt rerum corruptiones. 2° ſic in 5° huius habetur ꝙ ſubiectum generationis non occupat locum. ſed materia cum dimenſionibus interminatis occupat locum. ergo ⁊c. Item ſi dimenſiones interminate precedant formam ſubſtantialem in materia. et dimenſiones terminate ſequantur eam ſequit ꝙ realiter diſtinguntur. et ſic in eodem cōpoſito eſſent due latitudines et fieret penetratio dimenſionū quod eſt impoſſibile. Item ſi dimenſiones interminate neceſſario requirerentur ad eſſe vel fieri rei naturalis deberet poni principium rerum naturaliū quod eſſet cōtra Ariſtotelē. ergo ⁊c. Iteꝫ cōtra ipm poſſunt fieri inconuenientia ante oppoſitum. et ita Auicenna voluit ꝙ omne accidens ſequatur cōpoſitum et materia et forma in generabilibus. nō tñ negat quin ſint aliqua accidentia propinquiora materie et aliqua forme medio modo ſe habentia. Et hec de 2° puncto. Quantum ad tertium punctum ſoluende ſunt rationes Auerrois inſequendo poſitionem Auicenne et Alberti. Ad primā cōceditur ꝙ materia ſolum ſecundū ſe ſumpta non eſt diuiſibilis. ſed tamen negatur cōſequētia. Ad ſecundā cōceditur ꝙ materia nuda ſeparata a quacunq; forma non eſt ſubiectum generationis. ſed materia accepta ſub forma corporeitatis in qua eſt incohatio forme acquiſibilis per generationem et aptitudo ad trinam dimenſionem eſt ſubiectum generationis. ſed tamen illa materia non eſt quanta nec occupat locū ſecundum Auicennā et Albertū. Aliter tamen reſpondetur ſecundū ſanctū Thomam vt poſtea videbitur. Ad tertiā dicitur ꝙ omnes forme conueniunt in dimenſionibus ita ꝙ omnes forme naturales requirant dimenſionem in materia in qua recipiuntur. Ad quartam dicitur ꝙ licet quātitas non habeat cōtrarium et non corrumpatur per ſe corrumpitur tamen ex ꝯñti ad corruptionem ſui ſubiecti. et ſi ſint alique alie rationes faciliter poſſunt ſolui per ea q̄ dicta ſunt. Quantū ad quartū punctū eſt aduertendū ꝙ quidā dixerūt cōmētatorē Auerroim per dimenſiones interminatas non intellexiſſe dimenſiones reales in ſpecie et in numero exiſtētes. ſed dixerunt ꝙ per dimenſiones interminatas intellexit Auerrois dimēſiones in cōmuni abſtractas ab hac dimenſiōe terminata vel illa hoc termino vel illo. et illo modo in dimenſionibus ſic in cōmuni acceptis cōueniunt generatū et corruptū et omnia naturalia corruptibilium. Sꝫ hec expoſitio eſt cōtra mentē ipſius auerrois quod pꝫ per dicta ipſius in pluribus locis. Dicit enim auerrois in 5° huius ꝙ ideꝫ corpus in numero manet in genito et ī corrupto. ergo voluit dicere ꝙ eadē dimenſio in numero ſit materie prime perpetua. Item in primo de generatione dicit ꝙ idem ſenſibile et corporeitas manent in genito ⁊ corrupto. et in 3° de celo dicit ꝙ forma celeſtis non vnitur materie mediantibus dimenſionibus interminatis ſicut forme generabiles et corruptibiles. Ex quo patet ꝙ iſti ſic exponentes poſitionem auerrois non loquūtur ſecundum eius mentem. nam per dimenſiones interminatas ipſe intellexit dimenſiones reales et inſeparabiles a materia que tamen non ſunt terminate ad certam magnitudinem et paruitatē nec etiā ad certam figuram. Et ideo fuerunt quidā alii qui poſitionem eius hoc modo expoſitam voluerunt defendere arguentes ſic. Si ī materia non eſſet aliqua dimēſio inſeparabilis ab ea ſequeretur ꝙ augmentatio non eſſet poſſibilis. Pꝫ ꝯñtia quia in augmentatione rei augende ſolum adueniret materia. ſed materia ſecundum ſe eſt indiuiſibilis. indiuiſibile autem additū alicui non reddit ipm maius. ergo materia adueniens rei augende non augeret eam. ideo dicit phūs primo de generatione ꝙ augmentatio non fit niſi adueniente aliquo corporeo. 2° ſic cum ex aere fit ignis forma ignis ſubito et in inſtanti introducitur in materia. qꝛ generatio ſubſtantialis eſt momentanea. ſed in primo inſtanti materia ignis eſt ſub tota ꝗtitate ipſius ignis. ergo niſi in materia prefuerit ꝗtitas ſequitur ꝙ extenſio ꝗtitatiua fieret in inſtāti. talis aūt extenſio eſt per motum localeꝫ. ergo motus localis fieret in inſtanti quod eſt impoſſibile. 3° ſic actus et potentia diuidunt ens et quodlibet genus entis. ergo in quolibꝫ genere ponendum eſt propriū potentiale receptiuū actuū qui ſunt in illo genere. ſed proprium potentiale receptiuū actualis ꝗtitatis ñ eſt aliud q̄ quantitas interminata. ergo ponende ſunt dimenſiones interminate in materia ad hoc ꝙ recipiatur in ea quātitas actualis. et iſte ſunt rationes aliquorꝫ volentium defendere poſitionē Auerrois quas ſoluere non eſt difficile. Ad rationes iſtas reſpondetur ſic. Ad primam dicit ꝙ indiuiſibile actu et potentia vt pūctum additū alicui non reddit ipm maius. ſed indiuiſibile actu diuiſibile tamen in potentia additum alicui habenti virtutem actiuā reducendi potentiam talem in actum bene auget ipm. et ita eſt in augmentatione. nam materia panis vel vini ſecundum ꝙ eſt in potentia ad formā carnis vel oſſis addita viuenti habenti virtutem faciendi carnem vel os efficitur caro vel os et auget. Ad ſecundā dicitur ꝙ cum ex aere fit ignis fit reſolutio vſq; ad materiā primam in illo inſtanti quo introducitur forma ſubſtātialis ignis in materia que fuit aeris. ex ꝯñti et concomitanter ponitur ꝗtitas non per motum localem ſed per quādaꝫ reſultantiā vel eductionem de potentia materie. nec prius recipitur ꝗtitas in vna parte materie quā in alia. Ad terciā dicit ꝙ in ſolo genere ſubſtantie eſt ppriū potentiale receptiuū actuū de genere ſubſtantie primo et per ſe et illud recipit formas accidentales ordine quodā. quia cōpoſitū de genere ſubſtantie immediate recipit quātitatem mediante qua recipit qualitates indiſtinctas. et ita in aliis generibus a ſubſtantia non oportet ꝙ ſint propria receptiua pertinentia ad illa genera. nā vt habetur in predicamentis omnia ſunt in primis ſubſtantiis aut dicuntur de ipſis. Si tamē loquamur de potentia et actu ſolum ratione diſtantia ſicut eſt genus et differentia ſic in quolꝫ predicamento inuenit potentia et actus. Et hec de quarto puncto. Quantū ad vltimum in quo reſpondendū eſt ad queſitum ſecundum mentem doctoris ſancti ſit.

Concluſio prima. In compoſito ſubſtantiali ex materia et forma non eſt ponenda forma corporeitatis diſtincta per eſſētiam a forma ſpecifica dante eſſe ſpecificū que quidem forma corporeitatis manet eadem in materia ſub omnibus formis ſpecificis. Probatur quia forma ſubſtantialis in hoc differt ab accidentali. quia dat eſſe ſimpliciter. accidētalis vero ſecundū quid. forma etiam ſubſtantialis conſtituit ſuum ſubiectum in eſſe ſimpliciter. ſed forma accñtalis econtra cōſtituitur in eſſe a ſuo ſubiecto. forma enim ſubſtantialis aduenit enti in pura potentia. accidentalis vero aduenit enti in actu et ſimpliciter et in potentia ſecundum quid. cum ergo forma corporeitatis ſit forma ſubſtantialis ipſa dat eſſe ſimpliciter et conſtituit ſuum ſubiectū in eſſe ſimpliciter

ſed quod aduenit enti in actu eſt accidēs. ergo
alie forme ſuperuenientes eſſent accidentia. et
ita generatio non erit niſi alteratio et omnino
deſtrueretur. Et ſi dicatur ꝙ eſſe ſimpliciter po
teſt capi dupliciter. Uno modo vt eſſe ſimplici-
ter opponitur ad eſſe ſecundum quid quod eſt
eſſe accidentale. et hoc modo forma corporeita-
tis dat eſſe ſimpliciter ita ꝙ non dat eſſe ſecun-
dum quid. ſed ſubſtantiale. Alio modo di-
citur eſſe ſimpliciter quod eſt diſtinctum et deter-
minatum vltima determinatione in natura et
ſpecie. et hoc modo forma corporeitatis que eſt
forma generalis nō dat eſſe ſimpliciter. ſed dat
eſſe diſtinguibile et formabile et forme ſpecifice
dant eſſe diſtinctum et determinatum. Sed
contra hoc quis replicabit. quia eſſe ſubſtantia-
le in indiuiſibili conſiſtit. Aſſumptum patet quia
illud quod eſt primum metrum et menſura-
omnium illorum que ſunt alicuius ordinis ne-
ceſſario oportet illud eſſe minimum et indiuiſi
bile alias non eſſet prima menſura ymo adhuc
eſſet menſurabile. ſed in ordine entium eſſe ſub-
ſtantiale eſt primum metrum ꝛ menſura cuiuſlꝫ
alterius eſſe. ergo oportet ꝙ eſſe ſubſtantiale ſit
minimum et indiuiſibile. et hoc eſt quod dicit
Ariſtoteles in 8° methaphiſice ꝙ in ſubſtantiis
ſpecies ſe habent vt numeri. ſicut enim in nume
ris additio vel remotio vnitatis indiuiſibilis
variat ſpeciem numeri. Ita etiam in ſpeciebus
ſubſtantialibus additio perfectionis vel remo-
tio perfectionis variat ſpeciem. ita etiam eſſe ſub
ſtantiale non poteſt variare ſecundum eſſe per-
fectum niſi mutetur ſpecies. et ita ponit doctor
iſte ꝙ eadem forma ſecundum rem et rationem
multiplex tamen ſecundum virtutem et perfec-
tionem dat eſſe ſubſtantiale eſſe corporeum eē
animatum eſſe ſenſitiuum et eſſe ſpecificum.
et indiuiduale. et omnia iſta ſunt idem in eodem
In corruptione autem ſubſtantiali fit reſolutio
vſqꝫ in materiam primam.

Concluſio ſecunda:

Quelꝫ
forma ſubſtantialis inquantum dat eſſe ſub-
ſtantiale immediate vnitur materie prime. Pꝫ
quia materia de ſua propria natura eſt poten-
tia ſubſtantialis. ſed potentia ſubſtantialis pri
mo et per ſe et directe reſpicit actum ſubſtantia-
lem. ergo forma ſubſtantialis non vnitur mate
rie per medium accidentale. ideo dicit phūs 2°
de anima ꝙ non eſt querenda cauſa quare ex
materia et forma fit vnum per ſe niſi quia for-
ma ſe habet vt actus. et materia vt potentia pro-
pria eius. ſi enim forma ſubſtantialis vniretur
materie per aliquod medium. ſi illud medium
eſſet ſubſtātiale adueniret enti in actu. et ita eēt
accidens. ſi vero eſſet accidentale ex materia et
forma non fieret per ſe vnum. ſed ſequerentur
inconuenientia in principio queſtionis illata
Ex hac concluſione ſequitur.

Concluſio reſponſiua ad q:

Q2 in materia prima non ſunt ponende dimen
ſiones interminate precedentes formam ſubſtā
tialem materie prime coeterne. Probatur quia
tales dimenſiones ſunt accidentia. ergo ex ma-
teria et forma non fieret vnum per ſe. ſed per ac
cidens. et ſequerētur illa inconueniētia in prin
cipio queſtionis illata ſiue adducta. Ratō
nes autem adducte pro parte Auicenne et
Alberti in preſenti queſtione non ſoluuntur. qꝛ
eorum poſitio eſt ſatis probabilis. licet tamen
ſint improbabiles vel ſolubiles faciliter. Sed
rationes Auerrois ſolute ſunt et inconueniētia
per ipm adducta conceduntur. ſi quis tamē vel
let ſuſtinere poſitionem Auerrois apparenter
poſſet ſoluere illa inconuenientia. Et hec de
primo phiſicorum.

Sequitur Liber ſecundus.

Eorum que ſunt alia quidē ſunt naturalia. alia vero pro pter alias cauſas.

Irca ſecundum librum phiſicorum queritur primo.

Utrum diffinitio nature ſit ſufficiens et bene aſ
ſignata. in qua dicitur. Natura eſt principium et
cauſa mouendi et quieſcendi eius in quo eſt pri
mum per ſe et non ſecundū accidens. Et arguitur
primo ꝙ non qꝛ natura eſt quid abſolutū quia
dicitur de materia et de forma ergo male diffinitur
per principiū et cauſaꝫ que important reſpectum
2° princiꝰ et cauſa ſunt idem ergo nugatorie
apponitur alterū. 3° celum naturaliter mouetur et
non quieſcit ergo male ponitur mouēdi ꝛ quieſcē
di. Et ꝯfirmatur qꝛ motꝰ et quies ꝯtrariantur ergo
natura non eſt princꝰ quia contrariorū contrarie
ſunt cauſe per ſe. 4° grauia et leuia mouentur
ꝛ tñ non habent intra ſe principiū ſui motus qꝛ
mouentur a generāte extrinſeco ergo male ponitur
in diffinitione eius in quo eſt. 5° animal ca
dens deorſum naturaliter mouetur ꝛ tñ natura ani
malis non eſt principiū talis motus ergo male
dicitur primū. Ultimo per ſe et non ſꝫꝰ accidens
idem ſunt ergo nugatorie ponitur alterū. In op
poſitum eſt phūs in princ° huius ſecundi ponēs
illam diffinitionem dicens. eſt igitur natura prin
cipiū et cauſa mouendi et quieſcendi in quo eſt
primum per ſe et non ſꝫꝰ accidēs. Pro reſponſione

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs in primo libro determinauit de principi
is rerum naturaliū ſecundum ꝙ referuntur ad eſſe
et fieri ipſius rei naturalis. conſequenter in hoc
2° determinat de ipſiſmet principiis ſecundum
ꝙ referuntur ad ſcire. ꝛ quia cuiuſlibet ſcientie prin
cipia ſunt ſubiectum et mediū per que demonſtratur
illa ſcientia. ideo in hoc 2° libro agitur de natu
ra tanꝙ de ſubiecto. et oſtenditur de quibꝰ ſciētia
naturalis habet conſiderare. deinde oñditur de
quibꝰ cauſis demōſtratur ſciā naturalis. pro quo

Sciendum eſt Secundo ꝙ

ſecundum Boetiū in libro de duabꝰ naturis. Na
tura dicitur quatuor modis. vno° dicitur natura
omne illud quod cum ſit q° quodāmodo ab intel
lectu noſtro capi poteſt. et hec eſt cōiſſima acce
ptio nature quia comphendit omne ens poſitiꝰ
et dicitur ꝙ cum ſit ad excludendum negationes et
priuationes que ꝓprie non dicuntur natura. et di
citur quo quodamodo ad denotandum ꝙ quedam
ſunt entia que propter maximā actualitatem nō
poſſumus intelligere vt ſunt ſubſtantie ſeparate
et alia ſunt que propter ſui materialitatem cum
difficultate intelligimus ſicut motus tempus et
materia prima. 2° dicitur natura magis ſtri
cte ꝓut tantūmō comphendit ſubſtantiam. Et
hoc ꝰ diffinitur a Boetio natura eſt que pōt age
re vel pati. 3° capitur natura ꝓ prin° intrinſeco
ꝑ ſe mouendi et quieſcendi in rebus mobilibus
ꝛ hoc mō capitur in ꝓpoſito. 4° capitur natura
pro drā eſſentiali conſtitutiua ipſi. et ſic dicimꝰ
ꝙ alia eſt natura equi et alia hominis.

Sciendum eſt tercio. ꝙ natu

ra addit ſupra rationes forme et materie q̄ ſunt
abſoluta quendam reſpectum ad motum et opera
tionem. ita ꝙ natura ſignat materiam et formam
nō vt ſunt principia eſſendi abſolute ſed vt ſunt
principia mouendi et quieſcendi. et ideo natura
ꝯuenienter diffinitur per hec noīa princiꝰ et cauſa
que ſunt reſpectiua. vñ ponitur princiꝰ eo ꝙ q̄dam
naturalia habēt in ſe cauſam efficientem ſui motꝰ
ſicut ſunt aīata quia ꝑ princꝰ ꝓprie intelligimꝰ
cauſam efficientē. ſed ponitur cauſa qꝛ in rebus in
animatis non eſt prinꝰ actiꝰ intrinſecum motꝰ ſed
ſolum prinꝰ paſſiuū et formale qꝛ nō mouent ſe
effectiue. et io natura nō debet dici princꝰ illiꝰ
motꝰ. Et oñit prinꝰ et cā ſicut ſupiꝰ ꝛ infeꝛꝰ qꝛ
motus de termio a quo eſt priuꝰ motꝰ et nō cā
Dicit tamē Alb. ꝙ ponitur cauſa ꝓpter priuacōꝫ
que non eſt cauſa ſui motus ſed principium. ſed
tñ hoc non videtur conueniēs qꝛ illa particula ꝑ
ſe et non ſꝫꝰ accñs non ꝯuenit priuationi. deiñ
dicitur mouendi et quieſcendi qꝛ illa que naturalr
mouentur ad aliquem locū in eo naturalr quieſcūt
nā per eandē naturā ꝑ quam mouentur ad aliquē
locum et etiā quieſcūt. immo magis naturaliter
quieſcunt in illo loco. et ſimlr intelligendū eſt in
quocunqꝫ motu naturali. nō eſt tñ ita intelligē
dum ꝙ in omni eo quod mouetur naturalr ſit prin
cipiū quietis. nam corꝰ celeſte natlr mouetur et
tñ non quieſcit naturlr. et ideo qñ dicitur mouēdi
et quieſcendi et debet capi diſiunctiue. vt ſit ſen
ſus ꝙ in his que naturlr mouentur et naturaliter
quieſcunt natura eſt princꝰ vtriuſqꝫ ſcꝫ motus
ꝛ quietis. ſꝫ in his que naturlr tantū mouentur
et non quieſcūt natura eſt tantū princꝰ motus:
vt dicit ſan. Tho. Dicit tñ Alber. ꝙ motus celi
non eſt naturalis qꝛ eſt a mouente extrinſeco qd
mouet ꝑ intellectū ꝛ voluntatē. ideo motus celi
magis debet dici intellectualis ꝙ naturalis. Sꝫ
ad hoc rñdet ſan. Tho ꝙ ad hoc ꝙ aliquis mo
tus ſit naturalis nō requiritur ꝙ ſit a prin° intrin
ſeco actiuo ſꝫ ſufficit ꝙ ſit a prin° paſſiuo intrin
ſeco naturlr inclinante ad motum. Deiñ ponitur
in diōne. eius in quo eſt. ad differentiā rerū arti
ficialiū que inquātum hmōi non hñt in ſe prinꝰ
alicuiꝰ motus Deinde ponitur primū qꝛ quāuis
natura corporum mixtorum ſit prinꝰ motus eorū. nō
tñ eſt principiū primū vt cum aīal mouetur deor
ſum non mouetur natlr inquātum eſt aīal. ſed ꝑ na

tur:m elementi predominantis. verumtamen natura animalis inquantum animal eſt principium primo et per ſe alicuius alterius motus ſcȝ motus progreſſiui et augmentationis. Ulrio ponitur per ſe et non ſecundum accidens. quam particulam declarat Phūs in textu. quia ꝗ̄uis medicus ſe ipm ſanet tamen eſt ſecundum accidens. nam accidit ei quod ſanatur ꝙ ſit medic⁹ nam infirmus per ſe ſanatur et non medicus. et ideo ſanatio et medicina quia coniunguntur p accidens quãdoqȝ inueniuntur ſeparata. ſed natura et motus naturalis nunꝗ̄ inueniuntur ſeparata. vt nichil naturaliter mouetur ſurſum quin in eo ſit leuitas et omne illud in quo eſt leuitas naturaliter eſt mobile ſurſum.

Sciendum eſt Quarto. ꝙ

Entium quedam ſunt a natura vt animalia et partes eorum et plante et corpora celeſtia et elementa et multa inanimata vt lapis. Alia ſunt que non ſunt a natura ſed ab aliis cauſis puta arte caſu vel a fortuna. pro quarum rerũ differentia concluditur diffinitio nature. Ponit᷑.

Concluſio prima. Entia na

turalia differunt ab artificialib⁹ in hoc ꝙ naturalia habent principium ſui motus intrinſecũ innatum. Artificialia vero inꝗ̄tum hmõi nõ. Hanc concluſionem probat Phūs per inductionem. nam quedam mouentur naturaliter ſecundum locum vt leuia et grauia et corpus celeſte. Quedam vero mouent᷑ naturaliter ſecundum augmentum et decrementũ. vt animalia et plãte. Quedã aũt ſecundũ alteratione᷑ vt corpora ſimplicia. ſcȝ elementa et mixta. ſed ea que non ſiunt a natura vt lectulus et indumentum ꝛc̄ hmõi que ſunt ab arte non habent in ſe principium alicuius motus innatũ niſi ſecundũ accidens proꝑ̄to res naturales ſunt materia et tota ſubſtantia artificialium. nam cultellus inꝗ̄tum hmõi non habet in ſe principium motus deorſum niſi ſecundum ꝙ eſt ferreus. Sed aliquis obiceret contra concluſionem. quia in generatione et alteratione corporum ſimpliciũ motus videtur eſſe totaliter ab agente extrinſeco vt cum aqua calefit principiũ calefactionis eſt ab agente extrinſeco. ergo non videtur verum ꝙ naturalia differant ab artificialib⁹ eo modo quo dictum eſt. Propter hanc rationem Albertus dicit ꝙ in mutationibus corporum ſimpliciũ principium actiuum motus eſt in eo ꝙ mouetur. nõ quidem principium perfectũ ſed imperfectum quod quoqȝmodo adiuuat actionem agentis exterioris. Dicit enim ꝙ in materia eſt quedam inchoatio forme que vocat᷑ priuatio que eſt 2ᵘᵐ principiũ nature. et ab hoc principio intrinſeco generationes et alterationes corporũ ſimpliciuȝ dicuntur eſſe naturales. Sed hoc impugnat Thomas dupliciter. Primo ſic. quia nihil agit niſi ſecundũ ꝙ in actu. ergo predicta inchoatio forme cum non ſit in eſſe perfecto. ſed eſt quedã aptitudo ad actũ non poteſt eſſe principiuȝ motus aut generationis. 2º quia etiam ſi eſſet forma illa inchoatio cõpleta non poſſet agere in ſuum ſubiectum alterando ipm. quia forma non agit ſed compoſitũ. quod etiam non poteſt alterare ſe ipm niſi in eo ſint due partes. quarũ vna ſit alterans et alia alterata. Et ideo ad obiectionem reſpondet Thomas ꝙ in rebus naturalibus eo modo eſt principium motus quo cõuenit eis motus quibus conuenit. ergo mouere in eis eſt principium actiuũ motus. quibus aũt ſolum cõuenit moueri in eis eſt principium paſſiuum motus quod eſt materia. que quidẽ materia eſt per ſe principiũ motus inꝗ̄tũ habet potentiã naturalem ad formam et motũ. et ita facit motũ naturaleȝ. et propter hoc factiones artificiales non ſunt naturales. quia non habẽt naturalẽ potentiã neqȝ ordinem naturalem ad formas artificiales ſicut ad naturales. Et ita in grauibus et leuibus eſt principiũ materiale et formale motus localis ſed in ipis eſt principium materiale alterationis et generationis.

Ex concluſione precedenti infert Phūs concluſionem que talis eſt. Natura eſt principiũ et cauſa. Et etiam patet. quia naturalia differunt a non naturalibus per hº ꝙ naturalia habent naturã. Sed non differunt a non naturalibus niſi quia habent principiũ motus et quietis primũ per ſe et non per alteruȝ. ergo natura eſt principium et cauſa. ꝛc̄. Et ſic patet ꝙ diffinitio nature eſt bene aſſignata.

Dubitatur primo.

Quomodo differunt habens naturã et ens ſecundũ naturã. R̄. ꝙ habens naturã eſt compoſituȝ ex materia et forma. quod habet in ſe principium naturaliter motus. Sed ens ſecundum naturã dicitur duobus modis. Uno modo idẽ eſt quod habens naturam. Alio modo dicitur ens ſecundũ naturã quod immediate ſequitur naturã rei vt ferri ſurſum conuenit igni ſecundũ naturam eius. et ita accidentia et proprietates naturales conſequentes naturas rerum naturalium dicunt᷑ entia naturalia ſecundũ naturam.

Dubitatur Secundo. An

naturã eẽ ſit demõſtrabile. Reſpondet phūs ꝙ non. quia manifeſtũ eſt ad ſenſum multa entia habere in ſe ipis principiuȝ ſui motus. et ita manifeſtum eſt nobis naturã eſſe. quia natura eſt principiuȝ motus. ſed ridiculum eſt demõſtrare illud quod eſt nobis notum. hoc eniȝ eſſet ſignũ hominis non potentis iudicare inter per ſe notum. ꝛ non per ſe notuȝ quia accipit illud quod eſt per ſe notũ tanꝗ̄ non per ſe notum et eſſet ſimilis ceco qui vellet aliquid ſillogiſare de coloribus cum tamen non poſſit intelligere quid rei coloris licet bene poſſet habere quid nominis.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Tres prime ſoluunt᷑ ex dictis. Et ad confirmationem tertie dicendum eſt ꝙ quies in termino ad quẽ non contrariatur motui qui eſt ad illuȝ terminum. modo natura eſt principiũ motus illius quietis ad quem tendit et terminatur talis motus et non quietis que erat in termino a quº qui bene cõtrariat᷑ motui. Quarta etiam et quinta ſoluunt᷑ ex dictis. Ad vltimã dicit᷑ ꝙ ibi ſubditur et non ſecũdum accidens eo ꝙ per ſe eſt equiuocũ. nam quãdoqȝ per ſe capitur prout opponitur ad per aliud ſiue per alterum. ꝛ quandoqȝ prout opponit᷑ ad per accidens. vt ſcȝ per ſe idẽ eſt ꝙ eſſentialiter. et ideo ad denotandũ ꝙ in diffinitiõe nature accipit᷑ per ſe vt opponitur ad per accidens et non vt opponitur ad per aliud dicitur per ſe et non ſecundũ accidens. et ita li et poteſt ibi teneri expoſitiue.

Sequitur in textu. Uidetur autẽ natura et ſubſtantia corporum.

Queritur ſecundo. Utrum

Forma ſit magis natura ꝗ̄ materia. Arguit᷑ ꝙ non. quia ſicut eſt in artificialibus ita eſt in naturalibus. nam ars imitatur naturã inꝗ̄tum poteſt. ſed in rebus artificialibus materia eſt tota ſubſtantia et tota natura earũ ergo etiã materia eſt tota ſubſtãtia et natura rerũ naturaliũ

Ad oppoſitũ eſt phūs in 2º capitulo hui⁹. dicens et magis hec ſcilicȝ forma natura eſt ꝗ̄ materia. ꝛ ſubdit rationeȝ. Unumquodqȝ tũc dicit᷑ magis eſſe cum endelichia ſit id eſt actus ꝗ̄ potentia. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝗ̄ phūs oſtendit quid eſt natura. conſequenter oſtendit quot modis dicitur natura et de quibus dicitur natura. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Antiqui phi vſqȝ ad cognitionẽ materie prime peruenire non potentes vt ſepe dictum eſt aliqñ ponebãt aliquod corpus ſenſibile vt puta ignẽ vel aerem vel plura eorũ eſſe materiaȝ primam omnium rerum et eſſe ens in actu. et ſic ſequebatur ꝙ omnes forme aduenirent materie prime tanꝗ̄ alicui exiſtenti in actu et per cõſequens ꝙ omnes forme ſe haberent ad materiam primaȝ vt accidentia ad ſubſtãtiaȝ et ꝙ materia eſſet tota natura rerũ naturalium et tota ſubſtantia. accipientes enim totam ſimilitudineȝ de rebus naturalibus ſicut de artificialibus in quibus forma artificialis adueniens materie exiſtẽti in actu eſt accidens. et per cõſequẽs in artificialibus materia eſt tota ſubſtantia. et forma artis eſt accidens. quod oſtendebat antiphon per q̄d daȝ lignũ. quia ſi quis proiciat lectulũ in terram et lectulus putrefiat et accipiat vim germinãdi non generat lectum. ſed lignum. cuȝ ergo natura ſit vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreãs et ſit etiã ex qua pullulans pullulat. et illud q̄d permanet dicitur ſubſtantia rei. concludebat antiphon ꝙ lignum eſt tota ſubſtãtia et natura lectuli. et per ꝯñs concludebat ꝙ omnis diſpoſitio ſiue forma que eſt ſecundũ quãcunqȝ legem rõnis aut ſecundũ artẽ ſit accidẽs et illud quod manet ſit ſubſtantia que cõtinue patitur hmõi formarũ mutationẽ. Et ex hoc deſcendebat ad naturalia ꝙ ſicut artificialia ſe habẽt ad materiaȝ puta ſicut lectul⁹ ſe habȝ ad lignũ ita naturalia ſe habent ad materiam puta es et aurum ad aquã et lignũ ad terram. quia lignum reſoluitur in terrã. et aurũ in aquã. ergo ſicut lignũ eſt tota ſubſtãtia lectuli ita etiam aqua eſt tota ſubſtantia eris et auri. et terra tota ſubſtãtia ligni. Et hec eſt vna differentia quã ponebãt antiqui inter materiã et formã dicentes materiã et formã differre ſecundũ ſubſtãtiam et accidens. Ponebant etiã aliã differentiã. dicebãt eñi materiã et formã differre ſecundũ perpetuũ et corruptibile. nam ponebant vnuȝ elementum eſſe vnum principiũ. et dicebant illud eſſe perpetuũ et intranſmutabile ſecũdum ſe. ſed omnia alia dicebant tranſmutari infinicies circa hmõi principium vel principia. et ita ponebant materiam eſſe incorruptibilẽ et formã corruptibilẽ. Unde illi qui ponebant aquã eſſe principiũ dicebant eam nunꝗ̄ corrumpi. ſed alia vt puta es ꝛ aurũ quoruȝ eſt tota ſubſtantia dicebant infinities corrumpi.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Opi

nio antiquorũ ꝗ̄tum ad aliquid eſt vera et ꝗ̄tum ad aliquid eſt falſa. nam ꝗ̄tum ad hoc ꝙ ponebant materiam eſſe ſubſtantiam. et naturam rerum naturaliũ vera eſt. quia materia prima intrat cõſtitutionẽ cuiuſlibȝ rei naturalis Sed ꝗ̄tum ad hoc ꝙ ponebãt eam eſſe totam ſubſtantiã rerũ naturaliũ et omnes formas eſſe accidentales falſa eſt. quia vt alias dictum eſt materia prima eſt pura potentia ad eſſe ſubſtantiale. ideo non eſt niſi pars ſubſtantie rei et eſt in actu ſubſtantiali per formam ſubſtantialem.

Ex hac opinione antiquorum phūs accipit hanc concluſionem.

Concluſio prima. Scilicet

ꝙ materia eſt natura. Patet concluſio ex poſi

tione antiquorū que non poteſt eſſe ex toto fal
ſa eo ꝙ omnes concorditer dixerunt. non tamē
in hoc ꝙ dixerunt eam eſſe totam ſubſtantiam
rerum. Item probatur concluſio ex diffini
tione nature prius poſita. nam materia eſt prin
cipiū et cā. igitur materia eſt natura.

Concluſio ſecunda. Forma

eſt natura. Probatur tribus rationibus textus.
Prima eſt ſicut ars eſt illud ſecundū ꝙ aliquid
dicitur eſſe ſecundū artem et artificiale. ita natu
ra dicitur illud ſecundūꝫ quod aliquid dicatur
eſſe ſecundū naturā et naturale ſed nihil dicat
eſſe ſecundū artem. et artificiale donec habeat
formā artis: vt lignum duꝫ adhuc eſt in poten
tia ad formā lectuli non dicat lectulus. ergo a ſi
mili nihil diceretur naturale et ſecundū naturā
donec habeat formaꝫ nature. et per cōſequens
forma eſt natura. Unde illud quod eſt in poten
tia caro vel os nō dicitur caro vel os donec ha
beat formaꝫ carnis vel oſſis ſecundū quaꝫ for
mā ſumit ratio diffinitiua rei per quaꝫ ſcimus
quid eſt caro vel os. ſic igitur patet ꝙ forma eſt
natura rerum naturaliū. que quidem forma lꝫ
non ſit ſeparabilis ſecundū eſſe a materia. tñ ē
ſeparabilis ab ea ſecunduꝫ rationem. ſicut eniꝫ
priuatio eſt vnum ſubiecto cum materia ſed dif
ferūt ratione ita materia et forma faciunt vnum
ſecūdū rem. ſed tamen differunt ratione. nam
niſi forma diſtingueretur ſecunduꝫ rationem a
materia nō eſſet alius et alius modus quo ma
teria dicitur natura et quo forma dicitur natura
Et quia aliquis poſſet credere ꝙ quia materia
dicitur natura et etiā forma ꝙ etiā compoſituꝫ
poſſet dici natura cū natura videat dicere ſub
ſtantiam rei. et ſubſtantia dicatur de compoſito
ex materia et forma. ideo dicit phūs ad excludē
dū hoc ꝙ cōpoſitū ex materia et forma nō ē na
tura. quia natura habet rationem principii.
compoſitū vero rationem principiati. modo cō
poſitum non eſt natura ſed eſt aliquid exiſtens
a natura vel habens naturā. Secunda rō
ex homine fit homo et ex lectulo non fit lectus.
cum igitur ſecūdū antiquos lignū dicat natura
lecti et non forma eius propter hoc ꝙ ligꝫnu re
dit per generationē et non forma ſequitur ꝙ cū
ex homine fit homo. et forma hominis per gene
rationem aduenit ꝙ forma hominis eſt natura
Et ita dicendū eſt de omnibus aliis formis na
turalibus que adueniunt per generationem.

Tertia ratio. generatio paſſiua vocatur na
tiuitas ſiue naturalis. Sed hoc nomē natiuitas
natura vocatur eo ꝙ eſt via in naturam gene
ris et cum generatio paſſiua ſit via ad formam
ſequitur ꝙ forma ſit natura. Eſt aduerten
dum tamen circa hoc. quia differentia eſt inter
actiones et paſſiones. quia actiones denominā
tur a principiis actiuis. Paſſiones vero a prin
cipiis paſſiuis vt medicatio que eſt actio non
dicitur via in medicinā ſed dicitur a medicina.
Sed ſanatio que eſt paſſio eſt via in ſanitatem
tanꝙ terminū. et ideo bene dicebatur ꝙ genera
tio paſſiua denominatur a termino ad queꝫ. et
cum ille terminꝰ ſit forma ⁊ hmōi generatio paſ
ſiua dicatur natiuitas a natura ſequitur formā
eſſe naturam.

Concluſio tertia. Forma eſt

magis natura ꝙ materia. Iſta ꝯcluſio probatur
quia vnumquodqꝫ dicitur magis natura ſecū
dum hoc quo aliquid eſt in actu ꝙ ſecundum
id quo aliquid eſt in potentia. Sed aliquid di
citur eſſe in actu per formā et ſolum in potentia
per materiam. ergo forma eſt magis natura ꝙ
materia.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicendū eſt ꝙ non eſt omnino ſi
mile. quia in artificialibus materia eſt tota ſub
ſtantia. forma vero artificialis que eſt ab arte
non eſt niſi accidens. ideo in ipſis materia ē po
ſterior pars et magis dicitur ſubſtantia quā for
ma. ſed oppoſitū eſt in naturalibus. quia mate
ria rei naturalis ſecundū ſe eſt pura potentia de
ſe nullum actū habens et forma eſt eius ſubſtā
tialis actus et eſſentialis perfectio. Sequit
textu. Quando autem

Queritur Tertio. Utrum

Phiſica differat a mathematica. Arguitur
ꝙ non rationibus textus. quecunqꝫ ſcientie con
ſiderant eadem ſubiecta ille ſunt eedē vel vna
eſt pars alterius ſed mathematica cōſiderat cor
pora ſuperficies longitudines et puncta et eadē
conſiderat phiſica eo ꝙ corpora naturalia ha
bent ſuperficies lineas et puncta. modo oportet
ꝙ phiſica conſideret de omnibꝰ que ſunt in cor
poribus naturalibus. ergo ſcientia mathemati
ca et phiſica ſunt vna ſcientia vel vna eſt pars
alterius. Secunda ratio ad quācunqꝫ ſciaꝫ
pertinet conſiderare ſubſtantias et naturas ali
quarū rerum ad eandē pertinet conſiderare acci
dentia illarū rerum. ſed ad phiſicum pertinet cō
ſiderare ſubſtantiā et naturā ſolis celi et lune et
aliorum aſtrorum eo ꝙ ſunt corpora naturalia
ergo ad phiſicū pertinet determinare accidentia
per ſe ipſorū. ſed talia accidētia ſunt qualitates
motus et figure de quibus conſiderat aſtrolo
gia que eſt pars mathematice. ergo in phiſica ⁊
mathematica eadē conſiderātur et per ꝯſequēs
non differunt. In oppoſitū eſt phūs in 2º ca.
huius ſecūdi in quo poſtꝙ oſtēdit quid eſt na
tura et de quibus dicitur. Conſequenter oſtēdit

de quibus cōſiderat ſcientia naturalis oſtendē
do primo quomodo phiſica differt a mathe
matica et de hoc videbit in preſenti queſtione.
Pro quo.

Sciendum ē primo ꝙ multa

ſunt coniuncta ſecūdum rem quoꝝ vnū non
eſt de intellectu alterius. vt album et muſicuꝫ in
vno ſubiecto coniungunt. et vnum non eſt de in
tellectu alterius. ideo poteſt vnū ab alio ſepara
ri et hoc eſt vnū per intellectū ab alio abſtrahi
Unde quia poſteriora non ſunt de intellectu pri
oris ſed ecōuerſo. ideo ſuperiora poſſunt itelligi
ſine inferioribus. non oportet tamen econuerſo
licet tamen non habeant eſſe niſi i ſuis inferiori
bus. et dū aliquod ſuperius ſine inferiori intelli
gitur dicit ab inferioribus abſtrahi ſecundū in
tellectum. et hoc modo dicunt vniuerſalia ab
ſtrahi a ſuis ſingļaribus. et iſte ordo obſeruatur
etiā in accidētibꝰ per reſpectū ad ſubiectuꝫ. vñ
quia inter accidentia que adueniunt ſubſtātie
materiali primo ineſt quātitas et poſtea qua
litates ſenſibiles et actiones et paſſiones et mo
tus qui hmōi qualitates inſequūtur. ideo ꝙti
tates in ſuo intellectu non includūt qualitates
ſenſibiles neqꝫ accidentia que ipſas qualitates
cōſequunt. includit tamen quantitas in ſuo in
tellectu ſubſtantiam materialē que eſt prior ipa
quātitate ⁊ ſibi ſubiecta. Ex quo pꝫ ꝙ quātitas
poteſt intelligi ſine materia ſenſibili. non tamen
ſine materia abſoluta. Unde ſic intelligere ꝙti
tatem ſine materia ſenſibili et motu ē ipam ab
ſtrahere a materia ſenſibili ſecundū intellectū lꝫ
non ſecundū eſſe. et vt habet textꝰ in hoc nihil
differunt ꝙtum ad veritatem conſiderationis.
nam licꝫ ꝙtitates et accidentia que ipam inſe
quunt per ſe non ſint ſeparata a materia ſenſibi
li. tamen bene ſecundū rationē. Unde abſtrahē
tium non eſt mendaciuꝫ. qꝛ non ſic abſtrahunt
quātitatem vt eam ponant extra materiā ſenſi
bilem. ſed ſic eā abſtrahūt a materia ſenſibili ꝙ
ſine cōſideratione ſenſibilitatis ipaꝫ cōſiderāt
et fit iſta abſtractio per primā operationem intel
lectus que eſt ſimpliciū apprehenſio. Ex iſtis pꝫ
ꝙ diuerſimode phiſicus et mathematicus quā
titatē et eius per ſe accidentia conſiderant. nam
mathematicus eā conſiderat ſecundū eius ſim
plicem eſſentiā et formā. Phiſicus vero prout
eſt terminus corporis naturalis naturaliter ac
cepti. et ita eā conſiderat prout eſt ſubiecta qua
litatibus ſenſibilibus motibus actioni et paſſio
ni. Ex quibus patet ꝙ phiſicus et mathema
ticus in ſubiecto conueniunt. Sed differunt in
predicatione. Mathematicus enim de corpore
inquirit an ſit rotundum rectum. et ſic de aliis.
Phiſicus vero an ſit calidū frigidum. et ſic de a
liis. per diuerſa etiā media ad eādē cōcluſioneꝫ
probandam procedit phiſicus et mathematicꝰ.
hāc. n. ꝯcluſionē terra eſt rotunda demōſtrat a
ſtronomus ex motu celi et aſtrorum. Phiſicus
vero ex motu grauiuꝫ. Ex predictis excludit
phūs errorem Platonis qui credebat ea que
ſecundū intellectū poſſunt abſtrahi etiā ſecūdū
eſſe poſſe abſtrahi. propter quod poſuit non ſolū
entia mathematicalia eſſe a corporibus ſecūdū
rem et eſſe abſtracta. ymo etiā poſuit vniuerſa
lia phiſica vt genera et ſpecies eſſe abſtracta ſꝫꝰ
eſſe a ſingļaribus eo ꝙ ſciētia phiſica eſt de vni
uerſalibus. et talia vniuerſalia vocabat ydeas
vt alias dictū fuit. Ex omnibus dictis patet.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Phiſica differt a mathematica. Probat phūs
duplici ratione quarū prima eſt. Diffinitio ē
medium demonſtrationis que facit ſcire. oportꝫ
ergo illas ſcientias differre inter ſe que diuerſi
mode diffiniūt. ſed phiſica et mathematica di
uerſimode diffiniunt. igitur. Minor pꝫ. qꝛ entia
mathematicalia vt numerus par vel ipar linea
rectum curuuꝫ figura et hmōi diffiniuntur ſine
motu et materia ſenſibili. Nam ſi materia ſenſi
bilis in diffinitione linee vel recti poneretur vt
pote lignum vel aurū talis diffinitio non cōpe
teret recto et linee que eſſent in alia ſenſibili ma
teria vt pote in ere vel in cupro. modo diffini
nitio debet competere omni contēto ſub diffini
to. ſed entia naturalia vt homo equus caro os
lignum lapis et hmōi diffiniunt cum motu et
materia ſenſibili. propter quod dicit phūs in pre
ſenti capitulo ꝙ phiſica et mathematica diffe
runt ſicut ſimum et curuū. nam in diffinitione
ſimi ponitur ſubiectū ſenſibile quod eſt naſus.
Eſt enim ſimus naſus curuus. et idō ſimitas nō
inuenitur in alio ſubiecto ꝙ in naſo. ſed in diffi
nitione curui non ponitur aliquod ſubiectum
ſenſibile ideo poteſt inueniri curuū in quacūqꝫ
materia ſenſibili indifferenter. ideo curuum eſt
cuius mediū exit ab extremis. Secunda rō
ſcientie medie inter phiſicā et mathematicaꝫ vt
ſunt perſpectiua et muſica et aſtrologia diſtin
guntur a mathematica per hoc ꝙ conueniunt
cum phiſica. et a phiſica per hoc ꝙ cōueniunt
cū mathematica. ergo a fortiori phiſica et ma
themathica differunt. Sed quereret aliquis
vtrum hee ſcientie predicte medie debeant dici
magis phiſice ꝙ mathematice. R. phūs ꝙ ſic.
nam licet demōſtrent per principia mathemati
calia. quia tamen vnumquodqꝫ denominatur
a fine et habet ſpeciem a termino ad quem. idō
cum hmōi ſcientie medie applicent entia mathe
maticalia ad res naturales ideo magis debent
dici naturales ꝙ mathematice. Aliqui tamen

tione antiquorū que non poteſt eſſe ex toto fal
ſa eo ꝙ omnes concorditer dixerunt. non tamē
in hoc ꝙ dixerunt eam eſſe totam ſubſtantiam
rerum.   Item probatur concluſio ex diffini
tione nature prius poſita. nam materia eſt prin
cipiū et cā.igitur materia eſt natura.

Concluſio ſecunda. Forma

eſt natura. Probatur tribus rationibus textus.
Prima eſt ſicut ars eſt illud ſecundū ꝙ aliquid
dicitur eſſe ſecundū artem et artificiale.ita natu
ra dicitur illud ſecundū quod aliquid dicitur
eſſe ſecundū naturā et naturale ſed nihil dicit
eſſe ſecundū artem. et artificiale donec habeat
formā artis: vt lignum duꝫ adhuc eſt in poten
tia ad formā lectuli non dicit lectulus.ergo a ſi
mili nihil diceretur naturale et ſecundū naturā
donec habeat formaꝫ nature. et per cōſequens
forma eſt natura. Unde illud quod eſt in poten
tia caro vel os nō dicitur caro vel os donec ha
beat formaꝫ carnis vel oſſis ſecundū quaꝫ for
mā ſumit ratio diffinitiua rei per quaꝫ ſcimus
quid eſt caro vel os.ſic igitur patet ꝙ forma eſt
natura rerum naturaliū.que quidem forma lꝫ
non ſit ſeparabilis ſecundū eſſe a materia. tñ ē
ſeparabilis ab ea ſecunduꝫ rationem. ſicut eniꝫ
priuatio eſt vnum ſubiecto cum materia ſed dif
ferūt ratione ita materia et forma faciunt vnum
ſecūdū rem. ſed tamen differunt ratione .nam
niſi forma diſtingueretur ſecunduꝫ rationem a
materia nō eſſet alius et alius modus quo ma
teria dicitur natura et quo forma dicitur natura
Et quia aliquis poſſet credere ꝙ quia materia
dicitur natura et etiā forma ꝙ etiā compoſituꝫ
poſſet dici natura cū natura videat dicere ſub
ſtantiam rei.et ſubſtantia dicatur de compoſito
ex materia et forma.ideo dicit phūs ad excludē
dū hoc ꝙ cōpoſitū ex materia et forma nō ē na
tura. quia natura habet rationem principii .
compoſitū vero rationem principiati.modo cō
poſitum non eſt natura ſed eſt aliquid exiſtens
a natura vel habens naturā.   Secunda rō
ex homine fit homo et ex lectulo non fit lectus.
cum igitur ſecūdū antiquos lignū dicat natura
lecti et non forma eius propter hoc ꝙ ligñuꝫ re
dit per generationē et non forma ſequitur ꝙ cū
ex homine fit homo.et forma hominis per gene
rationem aduenit ꝙ forma hominis eſt natura
Et ita dicendū eſt de omnibus aliis formis na
turalibus que adueniunt per generationem.
Tertia ratio. generatio paſſiua vocatur na
tiuitas ſiue naturalis.Sed hoc nomē natiuitas
natura vocatur eo ꝙ eſt via in naturam gene
ris et cum generatio paſſiua ſit via ad formam
ſequitur ꝙ forma ſit natura.   Eſt aduerten
dum tamen circa hoc.quia differentia eſt inter
actiones et paſſiones.quia actiones denominā
tur a principiis actiuis. Paſſiones vero a prin
cipiis paſſiuis vt medicatio que eſt actio non
dicitur via in medicinā ſed dicitur a medicina.
Sed ſanatio que eſt paſſio eſt via in ſanitatem
tanꝗ terminū.et ideo bene dicebatur ꝙ genera
tio paſſiua denominatur a termino ad queꝫ. et
cum ille termin⁹ ſit forma ⁊ hmōi generatio paſ
ſiua dicatur natiuitas a natura ſequitur formā
eſſe naturam.

Concluſio tertia. Forma eſt

magis natura ꝗ materia. Iſta ꝯcluſio probatur
quia vnumquodqꝫ dicitur magis natura ſecū
dum hoc quo aliquid eſt in actu ꝗ ſecundum
id quo aliquid eſt in potentia. Sed aliquid di
citur eſſe in actu per formā et ſolum in potentia
per materiam. ergo forma eſt magis natura ꝗ
materia.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicendū eſt ꝙ non eſt omnino ſi
mile.quia in artificialibus materia eſt tota ſub
ſtantia.forma vero artificialis que eſt ab arte
non eſt niſi accidens.ideo in ipſis materia ē po
ſterior pars et magis dicitur ſubſtantia quā for
ma.ſed oppoſitū eſt in naturalibus.quia mate
ria rei naturalis ſecundū ſe eſt pura potentia de
ſe nullum actū habens et forma eſt eius ſubſtā
tialis actus et eſſentialis perfectio.   Sequit
textu.   Quando autem

Queritur Tertio. Utrum

Phiſica differat a mathematica.   Arguitur
ꝙ non rationibus textus.quecunqꝫ ſcientie con
ſiderant eadem ſubiecta ille ſunt eedē vel vna
eſt pars alterius ſed mathematica cōſiderat cor
pora ſuperficies longitudines et puncta et eadē
conſiderat phiſica eo ꝙ corpora naturalia ha
bent ſuperficies lineas et puncta.modo oportet
ꝙ phiſica conſideret de omnib⁹ que ſunt in cor
poribus naturalibus.ergo ſcientia mathemati
ca et phiſica ſunt vna ſcientia vel vna eſt pars
alterius.   Secunda ratio ad quācunqꝫ ſciāꝫ
pertinet conſiderare ſubſtantias et naturas ali
quarū rerum ad eandē pertinet conſiderare acci
dentia illarū rerum.ſed ad phiſicum pertinet cō
ſiderare ſubſtantiā et naturā ſolis celi et lune et
aliorum aſtrorum eo ꝙ ſunt corpora naturalia
ergo ad phiſicū pertinet determinare accidentia
per ſe ipſorū. ſed talia accidētia ſunt qualitates
motus et figure de quibus conſiderat aſtrolo
gia que eſt pars mathematice.ergo in phiſica ⁊
mathematica eadē conſiderātur et per ꝯſequēs
non differunt.   In oppoſitū eſt phūs in 2° ca.
huius ſecūdi in quo poſtꝗ oſtēdit quid eſt na
tura et de quibus dicitur. Conſequenter oſtēdit
de quibus cōſiderat ſcientia naturalis oſtendē
do primo quomodo phiſica differt a mathe
matica et de hoc videbit in preſenti queſtione.
Pro quo.

Sciendum ē primo ꝙ multa

ſunt coniuncta ſecūdum rem quorꝫ vnū non
eſt de intellectu alterius.vt album et muſicuꝫ in
vno ſubiecto coniungunt.et vnum non eſt de in
tellectu alterius.ideo poteſt vnū ab alio ſepara
ri et hoc eſt vnū per intellectū ab alio abſtrahi
Unde quia poſteriora non ſunt de intellectu pri
oris ſed ecōuerſo.ideo ſuperiora poſſunt ītelligi
ſine inferioribus.non oportet tamen econuerſo
licet tamen non habeant eſſe niſi i ſuis inferiori
bus.et dū aliquod ſuperius ſine inferiori intelli
gitur dicit ab inferioribus abſtrahi ſecundū in
tellectum.et hoc modo dicunt vniuerſalia ab
ſtrahi a ſuis ſingularibus.et iſte ordo obſeruatur
etiā in accidētib⁹ per reſpectū ad ſubiectuꝫ. vñ
quia inter accidentia que adueniunt ſubſtātie
materiali primo ineſt quātitas et poſtea qua
litates ſenſibiles et actiones et paſſiones et mo
tus qui hmōi qualitates inſequūtur.ideo ꝗti
tates in ſuo intellectu non includūt qualitates
ſenſibiles neqꝫ accidentia que ipſas qualitates
cōſequunt.includit tamen quantitas in ſuo in
tellectu ſubſtantiam materialē que eſt prior ipſa
quātitate ⁊ ſibi ſubiecta.Ex quo pꝫ ꝙ quātitas
poteſt intelligi ſine materia ſenſibili.non tamen
ſine materia abſoluta. Unde ſic intelligere ꝗti
tatem ſine materia ſenſibili et motu ē ipſam ab
ſtrahere a materia ſenſibili ſecundū intellectū lꝫ
non ſecundū eſſe.et vt habet text⁹ in hoc nihil
differunt ꝗtum ad veritatem conſiderationis.
nam licꝫ ꝗtitates et accidentia que ipſam inſe
quunt per ſe non ſint ſeparata a materia ſenſibi
li.tamen bene ſecundū rationē. Unde abſtrahē
tium non eſt mendaciuꝫ.qr non ſic abſtrahunt
quātitatem vt eam ponant extra materiā ſenſi
bilem.ſed ſic eā abſtrahūt a materia ſenſibili ꝙ
ſine cōſideratione ſenſibilitatis ipſaꝫ cōſiderāt
et ſit iſta abſtractio per primā operationem intel
lectus que eſt ſimpliciū apprehenſio. Ex iſtis pꝫ
ꝙ diuerſimode phiſicus et mathematicus quā
titatē et eius per ſe accidentia conſiderant.nam
mathematicus eā conſiderat ſecundū eius ſim
plicem eſſentiā et formā. Phiſicus vero prout
eſt terminus corporis naturalis naturaliter ac
cepti.et ita eā conſiderat prout eſt ſubiecta qua
litatibus ſenſibilibus motibus actioni et paſſio
ni.   Ex quibus patet ꝙ phiſicus et mathema
ticus in ſubiecto conueniunt. Sed differunt in
predicatione .Mathematicus enim de corpore
inquirit an ſit rotundum rectum.et ſic de aliis.
Phiſicus vero an ſit calidū frigidum.et ſic de a
liis.per diuerſa etiā media ad eādē cōcluſioneꝫ
probandam procedit phiſicus et mathematic⁹.
hāc.n.ꝯcluſionē terra eſt rotunda demōſtrat a
ſtronomus ex motu celi et aſtrorum. Phiſicus
vero ex motu grauiuꝫ.   Ex predictis excludit
phūs errorem Platonis qui credebat ea que
ſecundū intellectū poſſunt abſtrahi etiā ſecūdū
eſſe poſſe abſtrahi.propter quod poſuit non ſolū
entia mathematicalia eſſe a corporibus ſecūdū
rem et eſſe abſtracta.ymo etiā poſuit vniuerſa
lia phiſica vt genera et ſpecies eſſe abſtracta ſꝫ⁹
eſſe a ſingularibus eo ꝙ ſciētia phiſica eſt de vni
uerſalibus. et talia vniuerſalia vocabat ydeas
vt alias dictū fuit. Ex omnibus dictis patet.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Phiſica differt a mathematica.   Probat phūs
duplici ratione quarū prima eſt.   Diffinitio ē
medium demonſtrationis que facit ſcire.oportꝫ
ergo illas ſcientias differre inter ſe que diuerſi
mode diffiniūt.ſed phiſica et mathematica di
uerſimode diffiniunt.igitur. Minor pꝫ.qr entia
mathematicalia vt numerus par vel ipar linea
rectum curuuꝫ figura et hmōi diffiniuntur ſine
motu et materia ſenſibili. Nam ſi materia ſenſi
bilis in diffinitione linee vel recti poneretur vt
pote lignum vel aurū talis diffinitio non cōpe
teret recto et linee que eſſent in alia ſenſibili ma
teria vt pote in ere vel in cupro.modo diffini
nitio debet competere omni contēto ſub diffini
to. ſed entia naturalia vt homo equus caro os
lignum lapis et hmōi diffiniunt cum motu et
materia ſenſibili.propter quod dicit phūs in p̄
ſenti capitulo ꝙ phiſica et mathematica diffe
runt ſicut ſimum et curuū. nam in diffinitione
ſimi ponitur ſubiectū ſenſibile quod eſt naſus.
Eſt enim ſimus naſus curuus. et idō ſimitas nō
inuenitur in alio ſubiecto ꝗ in naſo.ſed in diffi
nitione curui non ponitur aliquod ſubiectum
ſenſibile ideo poteſt inueniri curuū in quacūqꝫ
materia ſenſibili indifferenter.ideo curuum eſt
cuius mediū exit ab extremis.   Secunda rō
ſcientie medie inter phiſicā et mathematicaꝫ vt
ſunt perſpectiua et muſica et aſtrologia diſtin
guntur a mathematica per hoc ꝙ conueniunt
cum phiſica. et a phiſica per hoc ꝙ cōueniunt
cū mathematica. ergo a fortiori phiſica et ma
themathica differunt.   Sed quereret aliquis
vtrum hee ſcientie predicte medie debeant dici
magis phiſice ꝗ mathematice. R.phūs ꝙ ſic.
nam licet demōſtrent per principia mathemati
calia.quia tamen vnumquodqꝫ denominatur
a fine et habet ſpeciem a termino ad quem. idō
cum hmōi ſcientie medie applicent entia mathe
maticalia ad res naturales ideo magis debent
dici naturales ꝗ mathematice. Aliqui tamen

diſtingunt dicentes ꝙ iſte poſſunt conſiderari ex parte principiorū ex quibus demōſtrant aut ex parte generis ſubiecti. Primo modo debēt magis dici mathematice ꝙ phiſice. quia demōſtrāt per principia mathematicalia. Sed ſecūdo mō debent dici magis phiſice ꝙ mathematice.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicitur ꝙ dictū eſt ꝙ licet ille ſciētie de eodem materialiter cōſiderent non tamen formaliter. modo formalis differentia obiecti ſufficit diuerſificare ſcientias. et ſic ſimiliter dicendum eſt. Ad ſecundā. Unde licet aſtrologia et phiſica iſtam concluſionem ſcꝫ terra eſt ſperica demonſtrent. hoc tñ eſt p diuerſa media Sequitur text9. quoniaꝫ aūt natura duplex ⁊c̄.

Queritur Quarto. Utrum

Phiſicus habeat conſiderare materiā et formā Et arguitur primo ꝙ non. qꝛ materia et forma ſunt partes entis. ſed eiuſdē ſcientie eſt cōſiderare ſubiectū et partes eius. ergo debēt a methaphiſico conſiderari qui habet cōſiderare ens et partes entis. 2° ſic ſi phiſica conſideret materiam vel conſiderat omnem. vel aliquā et aliquā non. nō omnē. qꝛ dicit Auicenna ꝙ phiſica eſt de materia aliqua. nec aliquā et aliquaꝫ non. qꝛ vt arguit Auerrois contra Auicennaꝫ ſi eſſet vniuerſalis ars methaphiſica ipa conſideraret omnem materiam methaphiſicorum. ergo cum phiſica ſit vniuerſalis ſcientia omniū naturalium et per cōſequens non conſiderat aliquā materiā et aliquā nō. Ad oppoſitum eſt phūs in 4° capitulo primi tractatus huius ſecundi libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs poſuit differentiā inter phiſicam et mathematicā. Conſequenter circa conſiderationeꝫ phiſicaꝫ mouet duas queſtiones. quarū prima eſt. Utrum conſideratio phiſica ſit tantū de materia vel de forma tantum vel de vtroqꝫ. Secūda eſt ſuppoſito ꝙ phiſica conſideret vtrūlibet. vtrum ſit eadeꝫ ſcientia que conſiderat de vtraqꝫ vel vna pars ſcientie conſiderat de forma et alia de materia Et circa has dubitationes dicit phūs ꝙ ſi quis aſpiciat ad dicta antiquorū et eis credat videbitur ei ꝙ ſcientia naturalis nō ſit niſi de materia. quia nihil tractauerūt de forma vel modicū ſicut eam parum tetigerunt Democritus et Empedocles inꝙtum poſuerant aliquid fieri ex multis ſecundum aliqueꝫ determinatuꝫ modū mixtionis vel aggregationis. Sꝫ aliter reſpondet Thomas ad has dubitatiōes

Concluſio reſponſiua ad. q.

Scientia naturalis habet cōſiderare materiā ⁊ formā. Probatur duabus rationibus. Prima ē ſcientia naturalis conſiderat de natura. ſed natura dicitur de materia et forma. igit̄ ⁊c̄. Secūda ratio. cōſideratio naturalis differt a mathematica eo ꝙ conſideratio naturalis eſt conſideratio ſimi. et ꝯſideratio mathematica eſt conſideratio curui. ſed ſimus materiam et formam comprehendit. ergo. ⁊c̄

Concluſio ſecunda Eiuſdeꝫ

ſcientie naturalis eſt conſiderare formam et materiam proporcionatā illi forme. Probatur concluſio tribus rationibus textus quarū prima eſt talis. Ars imitatur naturaꝫ inꝙtum poteſt. ſed eiuſdem artis eſt conſiderare formam et materiam proporcionatā illi forme. ergo a ſimili ita erit de ſcientia naturali. Minorē probat phūs inductiue. quia medici eſt conſiderare ſanitateꝫ vt formā. et coleram fleuma et alios humores inꝙtum ſunt ſubiectū et materia ſanitatis. domificator etiam conſiderat formam domus et materiā illi forme proporcionatam vt ſunt lateres lignum et alia hmōi. et ita eſt de omnibus aliis artificialibus. ergo etiā ita erit in ſcientiis naturalibus. Et ſi aliquis querat vnde eſt ꝙ ars imitatur naturam. Reſpōdetur ꝙ cauſa eſt quia principiuꝫ operationis artis eſt noſtra cognitio intellectiua que habet ortum a ſenſu et a rebus naturalibus. et ita per ſimilitudinē reruꝫ naturalium facimus res artificiales. Sed cauſa etiā poteſt eſſe quia a quodam principio intellectiuo tota natura condita eſt per determinata media ad determinatos fines. et ita etiā eſt in opere artis. Secunda ratio eſt eiuſdē ſcientie eſt conſiderare finem et ea que ſunt ad finem. qꝛ ratio eorū que ſunt ad finem ex fine ſumit̄. ſed forma eſt finis materie. igit̄. Minorem probat phūs. quia ad rationē finis duo requiruntur. ſcilicet ꝙ ſit quid vltimū et ꝙ ſit gratia cuius res fit. ſed hec duo conueniunt forme in ordine ad materiam. habita enim forma ceſſat motus materie. et ita forma habet rationeꝫ vltimi. Sꝫ ꝙ forma ſit illud gratia cuius fit motus materie probat phūs per duo ſimilia. Primū quia ex eo ꝙ vtimur omnibus artificialibus tanquā exiſtentibus propter nos ſumus quodāmodo omnium finis. ſed materia eſt propter formam ergo forma eſt gratia cuius fit motus materie. et ita eſt finis materie. Pro ſecunda ſimilitudie dicit phūs ꝙ ſunt tres artes. Quedā ſunt factiue materie vt ars factiua auri et argenti vel materie nauis. Alie ſunt factiue forme vt nauis factiua et quedam vſuales vtuntur re facta vt ars nauigatoria. et iſte vltime artes que ſunt architectonice precipiūt factiue forme ꝙ ponat talem formaꝫ in materia propter talem vſuꝫ. et ſimiliter factiua forme precipit factiue materie. vt faciat materiam conuenientem tali forme. Tūc arguit ad propoſitū. ſicut viſus ſe habet ad formā ita forma ſe habet ad materiā. ſed viſus eſt gratia cuius forma talis ſit. ergo etiā forma eſt id gratia cuius ſit materia. et per ꝯñs cōcluſio vera. Tertia ratio eorū que ſunt ad aliquid eſt eadē ſcientia et eadem conſideratio. ſed materia eſt ad aliquid ſcilicet ad formā. g° eſt eadem ſcientia que materiā et formā cōprehendit. non tamen eſt intelligendū ꝙ forma et materia ſint ad aliquid ſecundū eſſe ſed ſolum ſecundū dici. Ex predictis infertur.

Concluſio Tercia. Forme

que ſunt a materia ſeparabiles non ſunt phiſice ꝯſiderationis inꝙtuꝫ ſeparabiles. probat phūs per ſimile. quia ſicut medicina non conſiderat neruū inꝙtum neruus eſt. quia ſic pertinet ad naturalē. ſed ipm cōſiderat inꝙtum eſt ſuſceptiuus ſanitatis. et ſimiliter faber non conſiderat es inꝙtum es. ſed put eſt ſuſceptiuuꝫ forme ſtatue. ergo etiam phūs naturalis non conſiderat formam ſecundū ꝙ forma eſt. quia hoc pertinet methaphiſico ſed eam conſiderat ſecundū ꝙ eſt in materia in qua educitur per motum et mutationem naturalem. Ex iſto patet ꝙ cū anima rationalis ſit in materia et etiā ſit ſeparabilis a materia ꝙ ipa eſt terminus conſiderationis phīe naturalis et etiā methaphiſici. nam proꝙto eſt in materia ipam conſiderat phūs et prout ſeparabilis eſt a materia eam conſiderat methaphiſicus. et ꝙ anima rationalis ſit forma in materia. probat textus. qꝛ forma rei generate ex materia et forma ē forma in materia. quia ad hoc eſt generatio vt forma ſit in materia. ſed homo generatur ex materia per hominē tamꝙ per cāꝫ efficientem vniuocā et per ſolem tamꝙ per cām efficientē equiuocā. quia ſicut dicit textus. Hō enim generat hominē et ſol. ergo aīa rōalis eſt forma ī materia. Ex pdictꝭ in ho° primo pꝫ quid ē natura. quid ē hñs naturā. quid ſecūduꝫ naturā. quod modis dicit̄ natura. qualiter differt phiſica a methaphiſica. quia phiſici ē de materia et de forma conſiderare. ⁊ vſqꝫ ad quid ſe extendit conſideratio phīe naturalis. et in hoc finitur ipe primus tractatus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ methaphiſic9 materiā et formā cōſiderat vt ſunt partes entis abſolute phiſicus vero cōſiderat ipas put materia ē trāſmutabilis ad formā. et ita vt ſunt partes et cāe entis naturalis. Ad ſecundā dicitur ꝙ Auicenna diſtinguebat dupliceꝫ materiā primā. nā ſecundū ipm quedaꝫ eſt materia prima primo prima que ſcilicet eſt pars entis abſoluti inꝙtū eſt ens et talem materiā non conſiderat phicus Alia eſt materia ſecundo prima que ſcꝫ ē principiū entis mobilis inꝙtū naturale mobile ē vt eſt materia gñabiliū et corruptibiliū. vñ Auicēna nō intelligit ꝙ phicus nō ꝯſideret materiaꝫ vniuerſalē oīum gñabiliū. ſꝫ intellexit ꝙ phica nō cōſideret materiā oīum gñabiliuꝫ vt eſt ps entis abſoluti. Sequitur textus. Determinatis autem hiis.

Queritur quinto: Utrum

Ad phiſicū pertineat cōſiderare quatuor cās. Arguit̄ primo ꝙ nō. qꝛ cā eſt ad cuius eſſe ſequit̄ aliud. ſꝫ hec rō in ſeparatis a materia inuenitur. ſeparata aūt a materia nō ſunt phīce cōſiderationis. ergo phicus nō hꝫ quatuor cās cōſiderare. 2° ſic phicus habet conſiderare de natura. ſed natura ſolū ſub ſe cōprehēdit duas cās ſcꝫ materiā et formā. g° phicus nō hꝫ cōſiderare quatuor cās. Ad o9 eſt Ariſtoteles ī primo ca. ſecūdi tractat9 huius ſecūdi libri.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs in primo tractatu oſtendit de quibus phicus ſiue naturalis cōſiderat. ꝯñter in hoc 2° oñdit ex quibꝫ cauſis demōſtrat. et p° manifeſtat quot ſunt genera cāꝝ rerū naturaliū.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

vt hꝫ textus cā dicit̄ quatuor mōis. Uno° dicit̄ cā vt ē id ex quo fit aliquid cū inſit ſicut es dicit̄ cā ſtatue et argētuꝫ phiale et etiam eorū gñā dicūt̄ cāe earū reꝝ ſicut metallū quod ē genus ad argētū ē cā materialis rēōta phiale ſicut argentū. Et dicit Ariſtoteles cū inſit ad differētiā priuatōis et ꝯtrarii q̄ nō inſūt rei facte ſicut materia et ſꝫ9 iſtū mōꝫ elemēta ſiue littere ſunt cā ſillabarū et illa ex quibus fiunt artificialia ſunt cauſe artificialiū et corpora ſimplicia ſunt cauſe mixtorū et ptes cuiuſlꝫ totius relate ad totum hñt modū cāe materialis reſpectu totius et propoſitiōes. id ē pmiſſe ſunt cāe queſtionū et gñaliter oē illud ex quo fit aliquid p° et reāet in re facta reducit̄ ad genus cauſe materialis. 2° dicit̄ cā ſpēs et exēplū id ē cā formalis. Et ſicut dictū eſt circa materiā ꝙ genus materie ē cā ſicꝫ materia. ita in foris vt exēplificat .p. in quadā ꝯſonātia muſice q̄ vocat̄ dyapaſon c9 forma eſt pporcio dupla et forma gñalis ē pporcio numeralis ſiue numerus. ⁊ ad hūc mōꝫ reducunt̄ partes diffinitōis. nā ptes ſpēi ponunt̄ ī diffinitōe et nō ptes materie vt hebet̄ 7° metaphice. etꝗ ſimiliter totū ē forma ſuaꝝ ptiū. et non ꝯpoſitio cōponibiliū. 3° mō dicit̄ cā illud quod ē principiū motus et quietis. et hec ē cā efficiēs ſicut cōſiliās eſt cā cōſiliati. et pater filii. et ꝯcomitans cōcomitati et faciens facti et hoc° etiam ſemen ē cā gñatōis et medicus ſanitatis.

Sciendum eſt vlterius ꝙ vt

dicit Auicenna quadruplex eſt cā efficiens. ſcʒ perficiens. preparans ſiue diſponens. coadiuuans et conſilians. Perficiens dat cōplementū motui vel mutationi per formā. Sed preparās ſiue diſponēs adaptat materiam ad formā ſuſcipiendam. Coadiuuās vero nō operatur ad finē propriū ſed ad finem alterius quē adiuuat Sed cōſiliās reperitur ſolū in agentibus voluntariis. et ſic ille qui dat alteri formā et modum agendi dicit̄ cōſiliās. 4°mō dicit̄ cauſa grā cuius aliquid fit. ⁊ hec dicit̄ cauſa finalis. vt ſanitas eſt cauſa ambulationis. et ꝙ finis ſit cā, probat phūs. qꝛ cū propter quid ſit queſitū cauſarum idē eſt cauſa quod cōuenienter reſpōdetur ad queſtionē factā propter quid. ſʒ cū querim⁹ propter quid aliquis ambulat. reſpondet̄ vt ſanetur. et ſic reſpōdentes opinant̄ aſſignare cām et tamen aſſignant finem propter quē ambulāt ergo finis eſt cauſa. Et eſt aduertendū circa hoc genus cauſe ꝙ ꝗuis de ratione finis ſit ꝙ ſit quid vltimū. ad hoc tñ ꝙ aliquid dicatur cā finalis nō requiritur ꝙ ſit vltimū ſimpliciter ſʒ ſufficit ꝙ ſit vltimū reſpectu alicuius. ideo dicit textus ꝙ quecūqʒ ſunt media inter primū mouens et vltimū finē ſimpliciter illa dicūtur fines reſpectu precedētiuʒ et media ad finē reſpectu ſequentium. ſicut pʒ in exemplis textus. ideo dicit phūs ꝙ iſta intermedia differunt ad inuicē inꝗ̄tum quedā ſunt organa id eſt media ad acquirendū poſteriora. et quedā ſunt opera id eſt operata et fines eorū. ſicut potio eſt organū purgationis et purgatio eſt finis potionis. et ſimiliter purgatio eſt organū reſpectu macis et macies ē finis reſpectu purgationis.

Sciendum eſt vlterius ꝙ

Cauſa finalis habet rationē boni ⁊ ē potiſſima inter omnes cās. ita ꝙ eſt cā cauſarū. vt poſtea patebit. Sed ſi cōtra hoc obiciatur. qꝛ in hiis ꝗ agunt per electionē contingit quandoqʒ finem eorū eſſe malū. et ꝙ finis et bonū cōuertantur. Reſpondit phūs ꝙ nihil differt an finis ſit vere bonum vel apparēs. qꝛ quod apparet bonū licet nō ſit vere bonū. tñ eſt apparēs. finis aūt ſub ratione mali non mouet ſed ſolū ſub ratione boni. Ex precedētibus cōcludit phūs ꝙ cauſe per ſe tot ſunt quot dicte ſunt et nō plures. qꝛ oē quod per ſe aliqualiter cauſare dicit̄ reducibile eſt ad aliquē predictoꝝ quatuor modorum. et hoc oſtendit phūs per ſufficientiā cauſarū. qꝛ omnis cauſa vel eſt intrinſeca effectui vel extrinſeca. ſi primū vel eſt actu dans eſſe. et ſic eſt forma. vel eſt potentia recipiens eſſe et ſic eſt materia. Si ſecundū hoc eſt dupliciter. vel ſe habet vt id a quo realiter incipit motus. et ſic eſt efficiens. vel ſe habet ſicut id gratia cuius incipit motus et ſic eſt finalis.

Sciendum eſt vltimo ꝙ vt

habet phūs tres ſunt proprietates cauſarū conſequentes ſpēs cauſarū. Prima eſt ꝙ vnius et eiuſdē poſſunt eſſe plures cauſe ꝑ ſe. ſicut ſtatue factor eſt cauſa efficiens ſtatue facte. et es eſt cā materialis per ſe eiuſdē. et inde eſt ꝙ vnius rei aſſignant̄ plures diffinitiones ſecūdū diuerſas cauſas illius rei ꝗuis totalis diffinitio et cōpleta comprehendat omnes cauſas. Secunda proprietas eſt ꝙ cauſe ſunt ſibi inuicē cauſe. ſed hoc eſt ſecundū diuerſam ſpeciē cauſe ſicut ambulatio poſt cenā eſt cauſa ſanitatis efficiens. et ſanitas eſt cauſa finalis ambulationis. ſimiliter forma eſt prior materia ſecundū rationē cōplemēti et perfectionis. ſed materia eſt prior ꝙ̄ forma generatione et tēpore in omni eo quod mouetur de potentia ad actū. Ex quo patet ꝙ efficiēs et finis ſunt ſibi inuicem cauſe et ſimiliter materia et forma. Tertia proprietas eſt ꝙ eadē eſt cauſa contrariorum ſed non eodem modo. quia vnius eſt cauſa per ſe et alterius per accidēs ſicut nauta per ſui preſentiam eſt cauſa ſalutis nauis et per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis. Hiis notatis ponitur.

Concluſio Reſponſiua

Phūs habet conſiderare quatuor cauſas. Probat phūs primo ꝙ habeat conſiderare cauſas. quia hoc negocium phiſicum eſt gratia ſciendi et non gratia operis. eo ꝙ ſcire poſſumus res naturales non tamen eas facere. ſed nos non opinamur ſcire aliquid niſi ſciamus ꝓpter quid illud eſt. ſed hoc eſt cognoſcere cauſas eius. g° phiſicus habet cognoſcere cauſaʒ omnis mot⁹ et mutationis naturalis vt poſſit reducere oīa que ſcita ſunt circa mutationes phiſicas in principia et cauſas. Sed ꝙ habeat conſiderare quatuor cauſas probatur quia Phūs habet conſiderare omnia que per ſe concurrūt in omni mutatione phiſica igitur. Maior patet. nam in oī motu neceſſario inuenitur illud quod mouetur ſiue mutatur quod eſt materia ſiue ſubiectum. et id ad quod terminatur motus vel mutatio quod eſt forma. et id quod eſt principium mot⁹ ſiue mutationis quod eſt efficiens et illud gratia cuius fit talis mot⁹ vel mutatio quod eſt finis. igitur. Sʒ circa predicta oriuntur quedam parua dubia.

Dubitatur primo. quare

eſt ꝙ phiſicus magis probat de fine ꝙ ſit cauſa ꝙ̄ de aliis. cum tñ finis ſit potiſſima cauſarum Dicitur ꝙ cauſa eſt quia cauſalitas finis eſt magis occulta ꝙ̄ cauſalitas aliarum cauſarum. eo ꝙ omnis cauſa videt̄ eſſe prior ſuo effectu. mō finis ꝗ̄tum ad eſſe eſt vltimus in generatione et ita finis non videtur eſſe cauſa. vnde finis ñ eſt cauſa niſi ſecundum eſſe quod habet in intētione agentis vt patebit in lectione ſequenti.

Dubitatur ſecundo: vtrum

verum ſit ꝙ partes diffinitionis reducantur ad genus cauſe formalis. Et videtur ꝙ non qꝛ tunc materia non eſſet de diffinitione rei naturalis tanꝙ̄ de diffinitione eſſentiali eius. Itē dictū eſt ꝙ omnes partes relate ad ſuum totum habent modū cauſe materialis. Sed partes diffinitionis ſunt partes alicuius totius. igitur. Item in diffinitione genus habet modum materie et differentia modum forme. igitur.

Ad dubiuʒ dicitur ꝙ vt dictū eſt partes diffinitionis ad genus cauſe formalis reducūtur. et tūc dicitur ad obiecta. Ad primū dicitur ꝙ materia indiuidualis non ponitur in diffinitione rei naturalis ſicut in diffinitione hominis ponuntur carnes et oſſa. et non hee carnes et hec oſſa. et ideo diffinitio rei naturalis conſtituta ex materia et forma cōmuni ſe habet vt cauſa formalis reſpectu indiuidui quod participat talem naturam ſiue eſſentiā ſignatā per talem diffinitionē. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ cū phūs dicit ꝙ partes diffinitionis forme ſunt. ipē loquitur de partibus ſpeciei que cadūt in diffinitione toti⁹ et cum dicitur ꝙ partes ſunt materia reſpectu totius ipē loquitur de partibus materie que non ponuntur in diffinitione totius. ſed econtra totum ponitur in diffinitione earum vt circulus ē de diffinitione ſemicirculi et non econtra. vel poteſt dici et forte melius ꝙ partes que ponuntur in diffinitione ſpeciei ſi comparentur ad indiuidua ſpeciei ſe habent per modū forme. tamen ſi comparentur ad formā totius cuius ſunt ptes habent modū materie. cuius ratio eſt quia ꝗcūqʒ partes cōparate ad ſuum totuʒ ſe habent ſicut imperfectū in ordine ad perfectū. modo imperfectū habet rationem materie ſi ad perfectū cōparetur. quod debet intelligi de perfecto informante et perficiente tale imperfectū. licet etiam genus habeat modū materie nō tamen eſt materia. ſed eſt forma puta vniuerſalis.

Dubitatur Tertio. vtruʒ pre

miſſe ſunt materia cōcluſionis. Et videtur ꝙ nō quia materia ineſt rei cuius eſt materia. ſed premiſſe non inſunt concluſioni. igitur. Item premiſſe ſunt cauſe efficientes reſpectu cōcluſionis igit̄. Dicitur ad dubium. ꝙ premiſſe dicunt̄ materia concluſionis cauſa ſuorū terminorum ex quibus conſtituitur. ipē tamen premiſſe ſecūdum ꝙ ſtant ſub forma et ordine propoſitio⁹ nō ſunt materia concluſionis. ymo ſi conſiderentur pro ꝗto vniunt̄ per mediū formale ad inferendum producendū vel demōſtrandū cōcluſionē tunc habent modū cauſe efficientis in ordine ad concluſionē. Et ꝑ hoc pʒ ſolutio ad obiecta.

Dubitatur quarto. Utrum

Semen reducatur ad genus cauſe efficientis. Et videtur ꝙ nō quia ſemen in generatione ſe habet vt materia ex qua fit res. igit̄ dicit̄ ꝙ ſemen femelle ſe habet vt materia in generatiōe. ſed ſemen maſculi in quo eſt quedā vis gñatiua gerens vicē et virtutē generātis principalis reducitur ad cauſam efficientem. ratione talis virtutis generans ratione materie poſſit dici cauſa materialis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ conſideratio cauſaruʒ ad phiſicū et metaphiſicū diuerſimode pertinēt vt alias latis viſum fuit. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ licʒ natura proprie dicta dicatur de materia ⁊ forma tñ ad cōplendū opus nature requirunt̄ quatuor cauſe. Et hec de preſenti capitulo. Sequitur textus.

Queritur ſexto: Utrum

Finis ſit cauſa cauſaꝝ. Arguit̄ primo cōtra aſſumptū. ſcʒ ꝙ finis nō ſit cā. qꝛ finis ñ eſt principiū cuiʒ ſit quid vltimū. g° finis nō eſt cā. ꝯña ē nota et añs ꝓbat̄. qꝛ finis hʒ rōem termini et vltimi. 2° ſic cā eſt ad cui⁹ eſſe ſequit̄ aliud. ſʒ ad eſſe finis nihil ſequit̄ cum de rōe finis ſit ꝙ ſit quid vlti⁹. g° finis ñ eſt cauſa. 3° ſic ꝗd ē cauſatū ab alio nō eſt cā. ſed finis cātur ab efficiente. g° finis non eſt cā. Et ſi dicat̄ finis acceptus, put ē in executione opis ſcʒ ſecūdū eſſe eſt quid vltimū cauſatū et nō eſt cā. ſʒ finis acceptus in ītentione agētis eſt principiū mouēs et cā Cōtra hoc replicat̄. qꝛ finis, put ē in ītentiōe agētis nō hʒ eſſe reale. ſʒ ſolū intentionale. ergo illo mō phiſica nō eſt ſcīa entis realis. 4° ſic illud ñ eſt cā quod nō pōt reſpōderi ad queſtionem factā ꝓpter quid. ſed cū querimus propter quid nos nō reſpōdemus de fine in intentione agētis ſed de fine, put eſt in executione opis ſicut cū ꝗrimus ꝓpter quid iſte ambulat nō reſpondemus vt intendat̄ ſanari ſed vt ſanet̄. ergo finis in intētione nō eſt cauſa. 5° ſic cōtra ꝗſitum. eſſe rei magis depēdet a cauſis intrinſecis que ſunt materia et forma ꝙ̄ a cauſis extrinſecis ꝗ ſunt efficiēs et finis. ergo cauſe intrinſece ſunt priores aliis et magis cauſe. et cū inter oēs cās intrinſecas forma ſe habeat vt recipiēs eē ſequit̄ ꝙ forma eſt cā cauſaꝝ. Ad o⁹ eſt Ariſtoteles in, fine primi capituli huius ſecūdi tractat⁹

Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ Ut habet Albertus in ſuo ↄmento ſuper hoc paſſu quadruplex ordo poteſt attendi in cauſis. Primus ordo poteſt attendi in cauſis ſecundū propinquitatē ad rem cauſatā. et quia in naturalibus res cauſantur per motū cuius materia eſt ſubiectum. ideo ſecundū hunc ordinē materia ē prima cauſa et forma ſecunda. et efficiens tertia. et finis quarta. nam materia mouetur per efficiens ad formam propter finem. Secundus ordo poteſt attendi in cauſis ſecundū intentionem cauſe vt ſcilicet illa cauſa dicatur prior cui prius competit cauſare. et quia materia non ducit ſe ipſam ad formā. ſed ducitur ab efficiente. et efficiens non mouet materiā niſi ſit premotum a fine. ideo ſecundū hunc ordinē finis eſt prima cā efficiēs ſecūda. tertia materia ⁊ forma quarta. Tertius ordo poteſt attendi in cauſis q̄tum ad eſſe vt ſcilicet illa cauſa dicat̄ eſſe prior cui primo competit eſſe extra aiam. et ſecundum hunc ordinē efficiens eſt prima cauſa. materia ſecunda. forma tertia. et finis vltima. Quartus ordo poteſt attendi q̄tum ad rationē cauſandi et efficiendi. et quia omne mouēs mouet ꝑ ſuā formā que eſt principiū mouendi. ideo ſecundū hunc ordinē forma eſt prima. efficiēs ſecunda. finis tertia. et materia vltima. Ex iſto quadruplici ordine cauſarum patet ꝙ q̄uis ſecundum propinquitatē ad effectū materia ſit prima cauſa. et q̄tum ad eſſe efficiens ſit prima. et q̄tum ad rationem mouendi forma ſit prima. tamen q̄tum ad intentionem cauſandi finis eſt prima quia mouet omnes alias cauſas in cauſando.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Finis poteſt dupliciter conſiderari. Uno modo ſecundum eſſe quod habet i intentione mouentis Alio modo ſecundum eſſe quod hʒ extra aiam et in executione operis. Eſt ergo difficultas. an ratio cauſe cōpetat fini ſecundū eſſe quod habʒ extra animā et in executione operis. aut ei cōpetat ſecundū ꝙ eſt in intentione agentis. Ad qḋ reſpondet de gāduno in quodā tractatu quem fecit de cauſalitate finis. ꝙ finis ſecundum eſſe quod habet in intentione mouentis non habet alium modū cauſalitatis a cauſalitate efficientis. nam vt dicit cognitio ſanitatis in medico facit in eo deſideriū ſanitatis. ad quod deſideriū ſequitur motus ad ſanitatē et etiā operatio. et ymaginatur ꝙ finis intentus mouet per modū efficientis. Et conſequenter dicit ꝙ fini ſecundū eſſe quod habet extra (animam) competit ratio cauſe propria et diſtincta a cauſalitate efficientis et aliarū cauſarum. Et ad hoc probandum inducit aliquas rationes. Prima eſt de ratione finis duo ſunt. primū eſt ꝙ ſit quid vltimum ſecundū eſt ꝙ ſit quid optimū. ſed hec duo competunt fini ſecundū eſſe quod habet extra aiam et non ſecundum eſſe quod habet in intentione mouentis. igitur. Secunda ratio illud dicit̄ finis proprie quo habito ceſſat omnis motus et omnes operationes in fine. ſed habito fine ſʒꝰ eſſe quod habet extra animam ceſſant oēs motus et non ceſſant habito fine prout eſt in intentione mouentis. igitur. 3º addit cōem modū loquendi. nam cum aliquis intendit aliquem finem ſi non conſequatur eū ſecundū eſſe reale nihilominus dicitur fruſtrari ſuo fine q̄uis habeat finē in intentione. qḋ non eſſet niſi ei cōpeteret ratio cauſe ſecundū eſſe reale quod habet extra animā. et ſic concludit doctor iſte ꝙ finis extra animaʒ exiſtēs habet verā rōem cauſe. Sʒ deceptꝰ fuit doctor iſte. eo ꝙ neſciuit diſtiguere īter rationem finis ⁊ motionē efficientis. nam finis intentus dicitur mouere efficiens. nō quidē proprie et phiſice ſic ꝙ tranſmutet efficiens ſecū dū aliquā formā ſed methaphorice. quia ſcilicʒ afficit ipm̄ efficiens et inclinat ad mouendum. mouere proprie et phiſice eſt actus efficientis. et ipm̄ mouere efficientis non eſt aliud q̄ influere formam vel motum in patiens vel mobile. ſed finis mouet per modū amati et deſiderati ſcilicʒ per modū tractatus et trahentis. et non per modum influentis et tranſientis in alterum ſicut efficiens. nam appetitus fertur in rem amatam ⁊ deſideratam. et ita ſicut amatū et deſideratum mouent deſiderium et amans trahentem ad ſe ita finis intentus mouet efficiens. ſed quia nō eſt nomen proprium impoſitum ad deſignandū modum cauſandi ipſius finis. ideo nos circunloquimur cauſalitatem finis per ſimilitudinem ad cauſalitatem efficientis cum dicimus finem cauſare per hoc ꝙ mouet efficiens. nā illud mouere eſt methaphoricū et eſt alterius rationis q̄ mouere ipſius efficientis. ideo cauſalitas finis diſtinguitur realiter a cauſalitate efficiētis. Fuit etiam deceptus doctor iſte. quia neſciuit diſtinguere de fine vt finis eſt terminus et vltimus. et de fine vt cauſa eſt. mō ratio vltimi ⁊ termini conuenit fini vt finis eſt. Et illo modo habet eē extra animam et non habet rationem cauſe. ſed rationem effectus. ſed finis vt eſt cauſa eſt quid optimum primum et principiuʒ preueniens oēs alias cauſas in cauſando. et hoc habet prout ē in intentione mouentis. ⁊ ſic rationes iſtius doctoris (ſolum probant ꝙ fini ſecundum eſſe qḋ habet extra animā competit ratio finis et termī ſed tamen ſi finis conſideretur vt eſt cauſa ſecūdum hoc habet rationeʒ primi. quia hoc modo preuenit omnes alias cauſas in cauſando.

Nam hoc eſt generaliter verū q̄to aliquid eſt ꝑfectius et poſterius in via gñatiōis illud eſt prius in intentione mouentis et in deſiderio appetitus. Et ita cum finis ſit quid vltimū ſecundū eſſe et generationem et ſit terminus generatiōis vltimus oʒ ꝙ in intentione ſit primū et principiū aliorum. His premiſſis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Finis eſt cauſa cauſarū. ꝙ ſit cauſa probatū eſt in queſtione precedenti. ſed ꝙ ſit cauſa cauſarꝫ. Patet quia illud eſt cauſa cārum quod preuenit omnes cauſas alias in cauſando et ſine quo alie cauſe non cauſāt. ſed ſic eſt de fine ꝓut eſt in intentione mouentis. igit̄. Minor patet nam cū materia ſit pura potentia nō poteſt ſe ducere ad actum qui eſt forma. igitur oportet ꝙ ducatur ab efficiente. efficiens aūt nunq̄ inchoat motū niſi ſit premotum a fine. ergo cauſalitas finis ꝑcedit cauſalitatē efficientis materie et forme. et per conſequens eſt cauſa cauſarū. et hoc intelligit̄ de fine prout eſt in intentione mouentis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primas tres pʒ ſolutio ex dictis. ſolum enim probant ꝙ finis prout eſt in executiōe operis habet rationem vltimi et effectus. ſed non ꝓbant quin finis ſecundū ꝙ eſt in intentione mouentis ſit principium et cā. nam efficiēs eſt cā finis accepti in executione operis et ſecundū eſſe prout finis eſt effectus. ſed tamen finis in intentione eſt cauſa efficientis. Ad replicā dicitur ꝙ q̄uis finis in ītentione moueat efficiens methaphorice tātuʒ nihilominus ille motus ſi motus debeat nominari eſt realis. nam finis mouet efficiens per moduʒ appetibilis et boni. res autem nō ſolum quieſcunt in bono adepto ſed etiā per deſiderium et appetitū mouent̄ vt acquirant ipm̄. et hoc modo efficiens mouetur a fine. Ad ſecundā replicā dicitur ꝙ ipſa intentio finis non eſt cauſa. ſed ipſa res intēta accepta in ratione boni appetibilis poſſibile eſſe vel fieri vel haberi ē cauſa mouens. et illo modo reſpondetur ad queſtionē factam propter quid. non enim reſpondemus cum querimus propter quid ille ambulat vt intēdat ſanari. nec reſpōdemus quia ſanus eſt. ſed vt ſanetur. Ultima reſolutio ſoluta ē ex illo quadruplici ordine cauſarū. nam bene probat ꝙ materia eſt prima q̄tū ad rationē cauſandi. ſed non probat ꝙ ſint propinquiores q̄tum ad intentionem cauſandi.

Sequitur textus. Modi aūt cauſarū.

Queritur ſeptimo. Utrum Agentia naturalia ſolum preparent materiam vt primū efficiens eā ſubſtantialiter perficiat.

Arguit̄ ꝙ ſic. qꝛ primū efficiens agit per ſuā eſſentiā et nō per aliquid ſibi additū. igit̄ īmediate cōiungit formā ſubſtantialē rei et eſſe ſubſtātiale eius. et ꝑ ↄñs agentia naturalia non faciunt niſi preparare materiā ad formā. 2º ſic in efficiētibus eſſentialiter ſubordinatis ſecūdū nō agit niſi per virtutem primi eo ꝙ ſecunduʒ agens habet a primo ꝙ ſit et ꝙ efficiēs ſit. igitur in oībus ſecūdariis efficiētibus eſt virtus primi efficientis perficiēs materiā dando ei formā et eſſe. et per ↄñs ſecunda efficientia ſolum preparant materiā. 3º ſic. agentia naturalia ſunt qualitates prime que ſunt accidentia. ſed accidens non poteſt attingere formā ſubſtantialem. alias ageret vltra propriuʒ graduʒ ſue perfectionis. igit̄. ⁊c. 4º ſic omne caliduʒ eſt a primo calido. et oē frigiduʒ a primo frigido. ergo omē eſſe a primo eſſe. ſed ſi primū eſt primi efficientis igitur oē eſſe eſt a primo efficiente. et per ↄñs agentia ſecunda non attingunt eſſe rei. Ex qº ſequit̄ ꝙ non attingunt formā ſubſtantialem q̄ dat eſſe et per ↄñs ſolum preparant materiam.

Ad oppoſituʒ arguit̄ agens vniuocum generat ſibi ſimile ſecundum ſpeciē et formam. ſed hoc nō pōt facere niſi attingeret formam rei ſʒꝰ eſſentiā illius forme igitur tale agēs naturale ñ ſolū ꝑparat materiaʒ ad formaʒ. ſed etiā eā facit attingēdo formā ſubſtantialem. In queſtione erunt duo articuli. Primo videbit̄ de q̄ſito. 2º iuxta textū videbit̄ de modis cauſarū et proprietatibus conſequentibus ipſos modos.

Quātum ad primum.

Sciendum eſt primo. ꝙ propter rōes factas ante oppoſitū Auicenna poſuit agentia naturalia ſolum preparare materiaʒ ad ſuſceptionē forme et primū efficiēs perficere materiā ſic diſpoſitā dando ei formā ⁊ eſſe. Cui ſententie cōtradicūt peripatetici dicentes ꝙ forme ſubſtantiales nō totaliter veniūt ab extra ſcilicʒ a datore formarū ymo etiā educūtur de potētia materie per virtutē agentis naturalis. Sed Albertus nitit̄ cōcordare vtrāqʒ opinionē dicēs ꝙ vtraqʒ opinio aliquid veritatis continet. Dicit enim ꝙ virtus primi agētis pōt cōſiderari dupliciter. Unoº ſecūdū eſſentiā. Alioº ſecunduʒ eſſe. Si aūt cōſiderat̄ virtꝰ primi agētis ſecūdū eſſentiā tūc dicit ꝙ virtꝰ primi efficiētis ē vna ꝑ eſſentiā ī oībus agentibus q̄ tñ primo et principaliter ē ipſius primi mouētis. et hoc mō vt dicit Albertꝰ ē intelligēda poſitio Auicenne. ſcilʒ ꝙ primū efficiēs ꝑficit materiā eo ꝙ virtus mouendi principaliter eſt primi mouētis. Si vero cōſideret̄ virtus primi mouētis ſecundū eſſe. ſic non eſt eadē virtus in oībus mouētibus. qꝛ variat̄ ſecūdū eē. qꝛ ſecundū ꝙ recipitur in diuerſis mouentibus. Et dat Albertus duo exempla.

Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ Ut habet Albertus in ſuo ꝯmento ſuper hoc paſſu quadruplex ordo poteſt attendi in cauſis. Primus ordo poteſt attendi in cauſis ſecundū propinquitatē ad rem cauſatā. et quia in naturalibus res cauſantur per motū cuius materia eſt ſubiectum. ideo ſecundū hunc ordinē materia ē prima cauſa et forma ſecunda. et efficiens tertia. et finis quarta. nam materia mouetur per efficiens ad formam propter finem. Secundus ordo poteſt attendi in cauſis ſecundū intentionem cauſe vt ſcilicet illa cauſa dicatur prior cui prius competit cauſare. et quia materia non ducit ſe ipſam ad formā. ſed ducitur ab efficiente. et efficiens non mouet materiā niſi ſit premotum a fine. ideo ſecundū hunc ordinē finis eſt prima cā efficiēs ſecūda. tertia materia ꝛ forma quarta. Tertius ordo poteſt attendi in cauſis ꝗ̄tum ad eſſe vt ſcilicet illa cauſa dicat̄ eſſe prior cui primo competit eſſe extra aiam. et ſecundum hunc ordinē efficiens eſt prima cauſa. materia ſecunda. forma tertia. et finis vltima. Quartus ordo poteſt attendi ꝗ̄tum ad rationē cauſandi et efficiendi. et quia omne mouēs mouet ꝑ ſuā formā que eſt principiū mouendi. ideo ſecundū hunc ordinē forma eſt prima. efficiēs ſecunda. finis tertia. et materia vltima. Ex iſto quadruplici ordine cauſarum patet ꝙ ꝗ̄uis ſecundum propinquitatē ad effectū materia ſit prima cauſa. et ꝗ̄tum ad eſſe efficiens ſit prima. et ꝗ̄tum ad rationem mouendi forma ſit prima. tamen ꝗ̄tum ad intentionem cauſandi finis eſt prima quia mouet omnes alias cauſas in cauſando.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Finis poteſt dupliciter conſiderari. Uno mō ſecundum eſſe quod habet i intentione mouentis Alio modo ſecundum eſſe quod hꝫ extra aiam et in executione operis. Eſt ergo difficultas. an ratio cauſe cōpetat fini ſecundū eſſe quod habꝫ extra animā et in executione operis. aut ei cōpetat ſecundū ꝙ eſt in intentione agentis. Ad qđ reſpondet de gāduno in quodā tractatu quem fecit de cauſalitate finis. ꝙ finis ſecundum eſſe quod habet in intentione mouentis non habet alium modū cauſalitatis a cauſalitate efficientis. nam vt dicit cognitio ſanitatis in medico facit in eo deſideriuꝫ ſanitatis. ad quod deſideriū ſequitur motus ad ſanitatē et etiā operatio. et ymaginatur ꝙ finis intentus mouet per modū efficientis. Et conſequenter dicit ꝙ fini ſecundū eſſe quod habet extra animam competit ratio cauſe propria et diſtincta a cauſalitate efficientis et aliarū cauſarum. Et ad hoc probandum inducit aliquas rationes. Prima eſt de ratione finis duo ſunt. primū eſt ꝙ ſit quid vltimum ſecundū eſt ꝙ ſit quid optimū. ſed hec duo competunt fini ſecundū eſſe quod habet extra aiam et non ſecundum eſſe quod habet in intentione mouentis. igitur. Secunda ratio illud dicit̄ finis proprie quo habito ceſſat omnis motus et omnes operationes in fine. ſed habito fine ſꝫ᷒ eſſe quod habet extra animam ceſſant oēs motus et non ceſſant habito fine prout eſt in intentione mouentis. igitur. 3º addit cōem modū loquendi. nam cum aliquis intendit aliquem finem ſi non conſequatur eū ſecundū eſſe reale nihilominus dicitur fruſtrari ſuo fine ꝗ̄uis habeat finē in intentione. qđ non eſſet niſi ei cōpeteret ratio cauſe ſecundū eſſe reale quod habet extra animā. et ſic concludit doctor iſte ꝙ finis extra animaꝫ exiſtēs habet verā rōem cauſe. Sꝫ decept᷒ fuit doctor iſte. eo ꝙ neſciuit diſtiguere īter rationem finis ꝛ motionē efficientis. nam finis intentus dicitur mouere efficiens. nō quidē proprie et phiſice ſic ꝙ tranſmutet efficiens ſecūdū aliquā formā ſed methaphorice. quia ſcilicꝫ afficit ipm efficiens et inclinat ad mouendum. mouere proprie et phiſice eſt actus efficientis. et ipm mouere efficientis non eſt aliud ꝗ̄ influere formam vel motum in patiens vel mobile. ſed finis mouet per modū amati et deſiderati ſcilicꝫ per modū tractatus et trahentis. et non per modum influentis et tranſientis in alterum ſicut efficiens. nam appetitus fertur in rem amatam ꝛ deſideratam. et ita ſicut amatū et deſideratum mouent deſiderium et amans trahentem ad ſe ita finis intentus mouet efficiens. ſed quia nō eſt nomen proprium impoſitum ad deſignandū modum cauſandi ipſius finis. ideo nos circumloquimur cauſalitatem finis per ſimilitudinem ad cauſalitatem efficientis cum dicimus finem cauſare per hoc ꝙ mouet efficiens. nā illud mouere eſt methaphoricū et eſt alterius rationis ꝗ̄ mouere ipſius efficientis. ideo cauſalitas finis diſtinguitur realiter a cauſalitate efficiētis. Fuit etiam deceptus doctor iſte. quia neſciuit diſtinguere de fine vt finis eſt terminus et vltimus. et de fine vt cauſa eſt. mō ratio vltimi ꝛ termini conuenit fini vt finis eſt. Et illo modo habet eē extra animam et non habet rationem cauſe. ſed rationem effectus. ſed finis vt eſt cauſa eſt quid optimum primum et principiuꝫ preueniens oēs alias cauſas in cauſando. et hoc habet prout ē in intentione mouentis. ꝛ ſic rationes iſtius doctoris ſolum probant ꝙ fini ſecundum eſſe qđ habet extra animā competit ratio finis et termi ſed tamen ſi finis conſideretur vt eſt cauſa ſecūdum hoc habet rationeꝫ primi. quia hoc modo preuenit omnes alias cauſas in cauſando.

Nam hoc eſt generaliter verū ꝗ̄to aliquid eſt ꝑfectius et poſterius in via gñatiōis illud eſt prius in intentione mouentis et in deſiderio appetitus. Et ita cum finis ſit quid vltimū ſecundū eſſe et generationem et ſit terminus generatiōis vltimus oꝫ ꝙ in intentione ſit primū et principiū aliorum. His premiſſis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Finis eſt cauſa cauſarū. ꝙ ſit cauſa probatū eſt in queſtione precedenti. ſed ꝙ ſit cauſa cauſarū. Patet quia illud eſt cauſa cāruꝫ quod preuenit omnes cauſas alias in cauſando et ſine quo alie cauſe non cauſāt. ſed ſic eſt de fine prout eſt in intentione mouentis. igit̄. Minor patet nam cū materia ſit pura potentia nō poteſt ſe ducere ad actum qui eſt forma. igitur oportet ꝙ ducatur ab efficiente. efficiens aūt nunꝗ̄ inchoat motū niſi ſit premotum a fine. ergo cauſalitas finis ꝓcedit cauſalitatē efficientis materie et forme. et per conſequens eſt cauſa cauſarū. et hoc intelligit̄ de fine prout eſt in intentione mouentis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primas tres pꝫ ſolutio ex dictis. ſolum enim probant ꝙ finis prout eſt in executiōe operis habet rationem vltimi et effectus. ſed non ꝓbant quin finis ſecundū ꝙ eſt in intentione mouentis ſit principium et cā. nam efficiēs eſt cā finis accepti in executione operis et ſecundū eſſe prout finis eſt effectus. ſed tamen finis in intentione eſt cauſa efficientis. Ad replicā dicitur ꝙ ꝗ̄uis finis in ītentione moueat efficiens methaphorice tātuꝫ nihilominus ille motus ſi motus debeat nominari eſt realis. nam finis mouet efficiens per moduꝫ appetibilis et boni. res autem nō ſolum quieſcunt in bono adepto ſed etiā per deſiderium et appetitū mouent̄ vt acquirant ipm. et hoc modo efficiens mouetur a fine. Ad ſecundā replicā dicitur ꝙ ipſa intentio finis non eſt cauſa. ſed ipſa res intēta accepta in ratione boni appetibilis poſſibile eſſe vel fieri vel haberi ē cauſa mouens. et illo modo reſpondetur ad queſtionē factam propter quid. non enim reſpondemus cum querimus propter quid ille ambulat vt intēdat ſanari. nec reſpōdemus quia ſanus eſt. ſed vt ſanetur. Ultia reſolutio ſoluta ē ex illo quadruplici ordine cauſarū. nam bene probat ꝙ materia eſt prima ꝗ̄tū ad rationē cauſandi. ſed non probat ꝙ ſint propinquiores ꝗ̄tum ad intentionem cauſandi.

Sequitur textus: Modi aūt cauſarū.

Queritur ſeptimo. Utrum

Agentia naturalia ſolum preparent materiam vt primū efficiens eā ſubſtantialiter perficiat.

Arguit̄ ꝙ ſic. qꝛ primū efficiens agit per ſuā eſſentiā et nō per aliquid ſibi additū. igit̄ īmediate cōiungit formā ſubſtantialē rei et eſſe ſubſtātiale eius. et ꝑ ꝯñs agentia naturalia non faciunt niſi preparare materiā ad formā. 2º ſic in efficiētibus eſſentialiter ſubordinatis ſecūdū nō agit niſi per virtutem primi eo ꝙ ſecunduꝫ agens habet a primo ꝙ ſit et ꝙ efficiēs ſit. igitur in oībus ſecūdariis efficiētibus eſt virtus primi efficientis perficiēs materiā dando ei formā et eſſe. et per ꝯñs ſecunda efficientia ſolum preparant materiā. 3º ſic. agentia naturalia ſunt qualitates prime que ſunt accidentia. ſed accidens non poteſt attingere formā ſubſtantialem. alias ageret vltra propriuꝫ graduꝫ ſue perfectionis. igit̄. ꝛc. 4º ſic omne calidū eſt a primo calido. et oē frigiduꝫ a primo frigido. ergo omē eſſe a primo eſſe. ſed ſi primū eſt primi efficientis igitur oē eſſe eſt a primo efficiente. et per ꝯñs agentia ſecunda non attingunt eſſe rei. Ex q̇º ſequit̄ ꝙ non attingunt formā ſubſtantialem ꝗ̄ dat eſſe et per ꝯñs ſolum preparant materiam.

Ad oppoſituꝫ arguit̄ agens vniuocum generat ſibi ſimile ſecundum ſpeciē et formam. ſed hoc nō pōt facere niſi attingeret formam rei ſꝫ᷒ eſſentiā illius forme igitur tale agēs naturale ñ ſolū ꝓparat materiaꝫ ad formaꝫ. ſed etiā eā facit attingēdo formā ſubſtantialem. In queſtione erunt duo articuli. Primo videbit̄ de q̄ſito. 2º iuxta textū videbit̄ de modis cauſarū et proprietatibus conſequentibus ipſos modos.

Quātum ad primum.

Sciënduꝫ eſt primo. ꝙ propter rōes factas ante oppoſitū Auicenna poſuit agentia naturalia ſolum preparare materiaꝫ ad ſuſceptionē forme et primū efficiēs perficere materiā ſic diſpoſitā dando ei formā ꝛ eſſe. Cui ſententie cōtradicūt peripatetici dicentes ꝙ forme ſubſtantiales nō totaliter veniūt ab extra ſcilicꝫ a datore formarū ymo etiā educūtur de potētia materie per virtutē agentis naturalis. Sed Albertus nitit̄ cōcordare vtrāqꝫ opinionē dicēs ꝙ vtraqꝫ opinio aliquid veritatis continet. Dicit enim ꝙ virtus primi agētis pōt cōſiderari dupliciter. Uno mº ſecūdū eſſentiā. Alio mº ſecunduꝫ eſſe. Si aūt cōſiderat̄ virt᷒ primi agētis ſecūdū eſſentiā tūc dicit ꝙ virt᷒ primi efficiētis ē vna ꝑ eſſentiā ī oībus agentibus ꝗ̄ tñ primo et principaliter ē ipſius primi mouētis. et hoc mō vt dicit Albert᷒ ē intelligēda poſitio Auicenne. ſcilꝫ ꝙ primū efficiēs ꝑficit materiā eo ꝙ virtus mouendi principaliter eſt primi mouētis. Si vero cōſideret̄ virtus primi mouētis ſecundū eſſe. ſic non eſt eadē virtus in oībus mouētibus. qꝛ variat̄ ſecūdū eē. qꝛ ſecundū ꝙ recipitur in diuerſis mouentibus. Et dat Albertus duo exempla.

vnum in natura et reliquū in arte. Exemplum in
natura eſt vt eadeʒ lux per eſſentiaʒ que diffuſa
eſt in dyaphano vocat̄ lumen. et recepta in cor
pore terminato vocat̄ coloꝛ. et ſecundū diuerſita
teʒ coꝛpoꝝ terminatoꝝ variat̄ in diuerſas ſpēs
coloꝝ. Exem⁹ in arte vt eadē eſt regula artificii
per eſſentiā que tn̄ aliter ⁊ aliter recipit̄ in lignis
rectis et nodoſis. Simili modo dicit Albertus
ꝙ virtus pꝛimi agētis eſt eadeʒ ꝑ eſſentiā in om
nibus mobilibꝫ. variat̄ tn̄ ſʒ⁹ diuerſa eſſe ꝑ hoc
ꝙ recipit̄ in diuerſis. et quia agere ſequit̄ eſſe et
non eſſentiā niſi ꝑ eſſe. ideo conuenientius dicit̄
ꝙ agencia ſecūda non ſolū ꝓparant materiam
ymo etiā attingūt foꝛmaʒ et eſſe rei. Sed conſi
derandū eſt ꝙ ſi Albert⁹ et Auicenna voluerit
dicere ꝙ pꝛimū efficiēs cōmunicat cū ſecūdis a
gentibus in eadeʒ virtute agendi per eſſentiā ita
ꝙ ſit eadem virtus agendi in pꝛimo et ſecundis
in hoc non ſunt tenēdi. qꝛ pꝛimū agēs nō cōicat
cū ſecundis in aliquo vniuoco. ſed ſoluʒ habet
vnitatē analogie cū ipſis. ita ꝙ eſt pꝛimū analo
guʒ entis. Sed ſi voluerint dicere ꝙ omne agēs
ſʒ⁹ ꝙ habet virtutē ſuaʒ a pꝛi° ita ꝙ virtus ſecū
di agentis ſit virtus ipſius pꝛimi in genere cauſe
efficientꝫ ita quod eſt cauſa efficiēs virtut/ agē
tis ſecūdi in h° bn̄ dicūt. ſed tn̄ virt⁹ ſecūdi agē
tis nō pōt eſſe foꝛma ipſi⁹ pꝛimi. His ꝓmiſſis ſit

Concluſio Reſponſiua .

agencia naturalia non ſolum ꝓparāt materiam
ad foꝛmā ymo ꝑficiūt ſubſtāntialiter educēdo foꝛ
mam ſubſtāntialeʒ de potētia materie ad actum.
ꝓbatur qꝛ ad bonitateʒ pꝛime cauſe pertinet vt
non ſoluʒ det foꝛmas rebus naturalibꝫ quibus
exiſtant in reꝝ natura. ſed vt rebus naturalibus
det virtutes actiuas ꝑ quas poſſunt cōicare ſeip
ſas ꝓducēdo ſibi ſimile ſʒ⁹ virtutem et ſpēʒ. 2°
dans foꝛmas dat per ſe ꝯn̄a ad foꝛmas. ſʒ natu
ralis opacio eſt vnū de ꝑ ſe ꝯn̄tibus foꝛmā. igit̄
dans foꝛmā dat virtutē exercēdi ꝓpꝛiā opationē
et naturaleʒ. ſed ꝓpꝛia et naturalis opatio rei eſt
generare ſibi ſimile et cōicare ſe ꝓducēdo ſibi ſi
mile ſʒ⁹ ſpēʒ vel virtutē. ergo agentia naturalia
habēt virtutes actiās per quas poſſunt ꝓducere
ſibi ſimilia ſʒ⁹ virtutē vel ſpēʒ. ſʒ⁹ ſpēʒ quideʒ ſi
ſint agēcia vniuoca. ſʒ⁹ virtuteʒ aūt ſi ſint agen
cia equiuoca. igit̄ agētia naturalia nō ſoluʒ pꝛe
parant materiā ymo etiaʒ eam ꝑficiūt ſubāliter
et hoc in virtute pꝛimi agētis. naʒ ſicut agēs na
turale habet virtutem et foꝛmam et eſſe a pꝛimo
ita habet virtutem agendi .

Sciendum eſt vlterius pꝛo

puncto iſto ꝙ pꝛimum efficiens in actione cuiuſ
libet agentis naturalis quadruplicitér cōcurrit
pꝛimo enim concurrit dando agenti naturali foꝛ
maʒ ⁊ virtuteʒ agendi. 2° concurrit conſeruan
do agens naturale et virtutē eius in eſſe. 3° con
currit mouendo agēs naturale et per eius moci
onem applicādo ipſam ad opus. 4° concurrit
ꝯiungendo actioneʒ ſecūdi agentis ſuo effectui
pꝛopꝛio. et hec de pꝛimo. Sed quātum ad 2⁹.

Dubitatur primo. de mo

dis cauſaꝝ ſcʒ quot ſunt. et qui reperiri poſſunt
in qualibet ſpē cauſe non variando ſpeciē cauſe
Ad hoc rn̄det̄ pꝛimo ponēdo quatuoꝛ diffinitio
nes. Pꝛima eſt ꝙ in eadeʒ ſpecie cauſe repentur
cauſa pꝛioꝛ ſiue communioꝛ. ⁊ cauſa poſterioꝛ ſiue
pꝛopꝛia. exemplum in cauſa efficiēte vt medicus
eſt cauſa pꝛopꝛia et poſterioꝛ ſanitatis. artifex ve
ro eſt cauſa cōmunioꝛ et pꝛioꝛ. exemplum in cau
ſa foꝛmali vt pꝛopoꝛtio dupla eſt pꝛopꝛia et po
ſterioꝛ cauſa dyapaſon. ſed pꝛopoꝛtio numeralis
eſt communioꝛ et pꝛioꝛ. et ſimiliter poſſet exempli
ficari in aliis cauſis . Pꝛo quo

Sciendum eſt vlterius ꝙ cauſa vniuer
ſalis et particularis poſſunt capi ſecundum com
munitateʒ ꝑdicationis vt patet in exemplis pꝛe
dictis. vel ſecundū cōmunitateʒ cauſalitatis vt
cuʒ dicimus ꝙ ſol eſt cauſa vniuerſalis calidita
tis. ignis vero particularis. Secūda diffinitio
eſt ꝙ in eadeʒ ſpecie cauſe reperiunt̄ cauſa per ſe
et cauſa per accidens. ſicut cauſa per ſe ſtatue in
genere cauſe efficientis eſt ſtatuefactoꝛ . ſed Po
licletus eſt cauſa per accidens . et ſimiliter poſſet
exemplificari in aliis cauſis. Et ſicut in cauſis ꝑ
ſe reperit̄ cauſa vniuerſalis ⁊ particularis . ita et
in cauſis per accidens. vt ſi policletus eſt cauſa ꝑ
accidens ſtatue pꝛopꝛia. homo dicetur cauſa per
accidens cōmunis. ⁊ adhuc animal erit cauſa ꝑ
accidens cōmunioꝛ. Ubi eſt conſiderandū ꝙ in
cauſis per accidens quedaʒ ſunt pꝛopinquiores
cauſe per ſe. et quedam ſunt remote . nam cauſa
per accidens dicitur illud quod cōiungitur cau
ſe per ſe et non eſt de ratione eius . et hoc contin
git pꝛopinquius vel remotius . ſicut ſi ſtatuefac
toꝛi accidit muſicum et album . muſicum erit
cauſa per accidens ſtatue pꝛopinquioꝛ ꝙ̄ album
quia muſica eſt in eodem ſubiecto cū arte ſtatu
efactiua ſcilicet in anima. non autem albedo ſed
eſt in coꝛpoꝛe. Tertia diffinitio eſt ꝙ in qualibꝫ
ſpecie cauſe reperiuntur cauſa in potentia et cau
ſa in actu. vt domificatoꝛ eſt cauſa in potentia
domus. ſed domificans eſt cauſa in actu . Et ſi
militer poteſt exemplificari in aliis cauſis . ⁊ cet̄
Quarta diffinitio eſt ꝙ in qualibet ſpecie cauſe
poſſunt accipi cauſe complexe per ſe et cauſe per
accidens. et poſſunt capi incomplexe et ſepara
tiʒ. Et ſicut iſte diffinitiones date ſunt ex parte
cauſarum . ita poſſunt dari ex parte effectuum
ſicut etiam dicitur in textu .

Si ergo velimus reducere modos cauſaruʒ ad
certū numerū opoꝛtet accipere tres pꝛimas diui
ſiones que faciunt ſex modos et quēlʒ illoꝛum
ſex modoꝛū diuidere per tertiā diuiſionem. ſcilʒ
per actū et potentiā diuidēdo ſic. Cauſarū vni
uerſaliū quedā ſunt in actu et alie in potentia.
et ita opoꝛtet dicere in aliis membꝛis aliarum
diuiſionū. et ſi in aliis ita fiat habebimus in to
to duodecim modos cauſarū qui poſſunt repe
riri in qualibꝫ ſpecie cauſe non variando ſpeciē
cauſe. et ideo dicuntur modi cauſarū et nō cau
ſe. quia non variant ſpeciem cauſe.

Dubitatur ſecundo. De pro

pꝛietatibus conſequentibus modos cauſarum.
Ad hoc reſpondet phūs ꝙ ſunt tres. Pꝛima pꝛo
pꝛietas eſt ꝙ cauſe in actu et in potentia ſic dif
ferunt. qꝛ cauſe i actu particulariter ſimul ſunt
et non ſunt cum ſuis effectibus. Sed cauſe in po
tentia non ſunt ſimul cum ſuis effectibus. ſicut
domificatoꝛ eſt cauſa in potentia domus et pōt
eſſe ſine eo ꝙ ſit vel fiat domus et poteſt dom⁹
manere in eſſe poſtꝙ̄ facta eſt domificatoꝛe non
exiſtente. ſed tn̄ hic domificās ſimul eſt cū domo
que fit et nō poteſt eſſe hic domificās quin hec
domus ſit in fieri. Ex illa differētia pʒ ꝙ ſicut
agētia inferioꝛa q̄ ſunt cauſe reꝝ ꝙ̄tum ad fieri
oʒ ſimul eſſe cū rebus q̄ fiunt ꝙ̄diu fiunt. ita oʒ
agens vniuerſale quod ē deus qui eſt cauſa oī
bus eſſendi in actu ſit̄ eſſe i actu in qualʒ re. iō
ſubſtracta actione diuina a rebus in nihilum re
digerēt. ſicut remota pꝛeſentia ſolis deficit lu
men in aere. Secunda pꝛopꝛietas eſt ꝙ in
cognitione alicuius rei in qualibet ſpecie cauſe
illius rei oʒ ſupꝛemā cauſaʒ inquirere. qꝛ effect⁹
non perfecte ſcitur niſi ſciat̄ cauſa illius effectus
et niſi reſoluatur vſqʒ ad ſupꝛemā cām que ita
ſit cauſa in illo genere ꝙ non plus ſit effectus i
ſecundo genere. vt ſi querat̄ quare iſte edificat
Reſpondetur qꝛ eſt edificatoꝛ. Et ſi queratur
vlterius quare eſt edificatoꝛ. Dicitur quia ha
bet artē edificatoꝛiam ⁊ ibi eſt ſtatus. Tertia
pꝛopꝛietas eſt. qꝛ ſemꝑ pꝛopꝛie cauſe coꝛreſpōdʒ
pꝛopꝛius effectus et econtra. vt cauſe vniuerſali
effectus vniuerſalis et cauſe particulari effect⁹
particularis et cauſe per ſe effectus per ſe. Et ſic
diſcurrēdo per ſingulos modos cauſarū.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad pꝛimā cōcedit̄ ꝙ pꝛimū agēs opatur ꝑ
ſuam eſſentiā. et cum infert̄ ꝙ immediate attin
git foꝛmā rei diſtinguendū eſt. qꝛ imediate pōt
dicere immediationē virtutis. et hoc mō pꝛima
cauſa attingit immediate quēlʒ effectum. quia
nulla cauſa attingit ſuū effectuʒ niſi in virtute
pꝛime cauſe eo ꝙ pꝛima cauſa applicat quodlʒ
agēs ad operationē. vel ſi immediate dicit im
mediationē ſuppoſitoꝝ agētiū. et hoc modo a
gentia particularia īmediate attingūt effectū ꝓ
pꝛium et nō vniuerſalia agētia. Ad ſecundā
dicitur ꝙ ſi intelligatur ꝙ in oībus effectibus
ſecūdariis ſit virtus pꝛimi agētis inherens ipſis
ſecūdariis agētibus. ita ꝙ ſit eadem virtus per
eſſentiā pꝛimi et ſecūdi hoc eſt negādum. ſi vero
intelligat̄ ꝙ in oībus agētibus ſecundis ſit vir
tus pꝛimi. id eſt in vnoquoqʒ ſit virtus ꝓpꝛia
determinata et cāta a pꝛimo efficiente q̄ pōt vo
cari virtus pꝛimi in gn̄e cauſe efficiētis hoc cō
cedit̄. Sed tamen iſta virtus inherēs ſecūdariis
mouētib⁹ nō eſt eadē ſecundū eſſe nec in genere
nec in ſpecie cū virtute pꝛimi. nā virtus pꝛimi eſt
infinita et eſt ſua eſſentia. ſed virtus agētis ſecū
di eſt accidētalis et infinita. Ad tertiā dicē
dū eſt ꝙ qualitates per ſe que ſunt accidentia
nō attingunt foꝛmā ſubſtātialē virtute pꝛopꝛia
ſed ſolū inꝙ̄tum ſunt inſtrumēta agentiū pꝛin
cipaliū. Ad quartā cōcedit̄ ꝙ eſſe cuiuſlibet
rei dependeat et cauſatur a pꝛimo ſed etiam ex
hoc mō ſequit̄ ꝙ dependeat et cauſetur a ſecū
dariis agentibus. quia in ſuboꝛdinatis eſſentia
liter vnus et idē effectus ſecūduʒ rem a pluribꝫ
cauſis eſſentialiter ſuboꝛdinatis dependet. Sʒ
tamen ſecūdū diuerſas rōes idē effectus appꝛo
pꝛiat̄ ipſis cauſis ſuboꝛdinatis. nā effectus vni
uerſalis appꝛopꝛiat̄ cauſe vniuerſaliſſime ⁊ effec
tus particularis cauſe particulari vt eſſe quod ē
effectus vniuerſaliſſimus ⁊ in quocunqʒ effectu
appꝛopꝛiatur pꝛimo agenti. eſſe incoꝛpoꝛeū appꝛo
pꝛiat̄ intelligentie mouenti celū. eſſe in ſpē deter
minata appꝛopꝛiat̄ celo et coꝛpoꝛi celeſti. eſſe par
ticulare hoc vel illud appꝛopꝛiat̄ agenti particula
ri. et tamē omnes iſti effectus in eodē ſunt idem
ſecundū rem. Ratio poſt oppoſitū eſt pꝛo con
cluſione reſponſali.

Queritur octauo. Utrum

Aliquid poſſit eſſe vel fieri a caſu vel a foꝛtuna
Et arguit̄ ꝙ n̄ qꝛ Plato dicit i Thimeo ꝙ
nihil ē oꝛtū ſub ſole cuius cā legitīa nō ꝓceſſerit
ſed quod hʒ cām legitimā nō eſt caſuale vel foꝛ
tuitū. ergo nihil ē a caſu vel a foꝛtuna. 2° ſic
oē quod vere eſt et non ē cā eſt vere cātum. ſed
oē quod fit ſiue a natura ſiue ab arte eſt vere . ⁊
nō eſt cā. ergo eſt vere cātum. ſʒ vere cauſatū hʒ
verā cām. et quod hʒ verā cām non eſt caſuale
vl̄ foꝛtuitū. igit̄. 3° ſic ſicut oē ens ꝑ accidēs
reducit̄ ad ens ꝑ ſe ſic oīs cā ꝑ accidēs reducit̄
ad cām ꝑ ſe. ſʒ quod hʒ cām per ſe nō eſt caſua
le vel foꝛtuitū. igit̄. 4° ſic in tota naſa ē vnū
pꝛimū pꝛin⁹ et vniuerſale regēs oēs ꝑticulares
cās ipſas oꝛdinās i determiatos fines. ſʒ quod
ſic ē rectum et oꝛdinatum recte et oꝛdinate agit
ergo nihil poteſt fieri a caſu vel a foꝛtuna.

5º ſic deus ſcit omnia euenire que euenient.
ergo cum ſciētia dei ſit infallibilis et immobilis
ſequitur ꝙ omnia infallibiliter et immobiliter
euenient. et per cōſequens nihil fit a caſu vel a
fortuna. 6º ſic omnis actio naturalis termi-
natur aliquo fine. ſed quod eſt terminatū non ē
caſuale vel fortuitū. ergo. 7º propter noſtrā
cōſiderationē non fit de non fine finis vel eco-
tra. ſed ſi quis vadat ad forum vt inueniat de-
bitorem inuentio debitoris eſt intentus et non
eſt caſualis. ergo etiā ſi vadat ad forū non gra-
tia inueniendi debitoreʒ. ſed gratia inueniendi
alium ſi inueniat debitorē nihilominus talis in-
uentio erit finis et per cōſequēs non erit caſua-
lis aut fortuna. In oppo^m eſt phūs in textu.
Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de cauſis p ſe manifeſtis
et de proprietatibus et modis ipſarum. Cōſeqn-
ter determinat de quibuſdā cauſis per accidēs
Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Dīnōi cauſe per accidēs et immanifeſte ſunt ca-
ſus et fortuna. De quibus recitat phūs primo
tres opiniones antiquorū. Prima fuit quorū-
dam negantiū caſum et fortunā eſſe. et ad hoc
adducebant duas propoſitiones. Prima eſt qꝛ
omne quod fit habet cām determinatā. hoc de-
clarabant in his que dicimus eſſe vel fieri a for-
tuna vel a caſu. quia ſi quis eat ad forū gratia
emendi et emendo inueniat amicū talis inuen-
tio amici habet cauſaʒ determinatā ſcʒ volūta-
tem emendi. ergo talis inuentio non eſt caſualis
vel fortuna. et per cōſequēs nec aliquid aliud
fit a caſu vel a fortuna. 2º arguūt ex teſti-
monio antiquorū phōrum. qꝛ nullus determi-
nans de cauſis generationis rerū naturalium
determinat de caſu vel fortuna. ſi tamē aliquid
fieret a caſu vel a fortuna debuiſſent de his de-
terminaſſe. Ad hanc tñ rōeʒ reſpōdet phūs
ꝙ vere mirabile eſt ꝙ nullus antiquorum fecit mē-
tionem de caſu vel fortuna. nam ipſi antiqui pu-
tauerūt caſum vel fortunā eſſe vel non eſſe. Si
primū tunc debuiſſent de ipſis tractatum feciſſe.
Si ſecundū tunc debuiſſent oſtendiſſe caſum et
fortunā non eſſe. et preſertim cum aliqua apud
eos dicerent fieri a caſu vel a fortuna et aliqua
non. et ita etiā ſi crediderunt caſum et fortunaʒ
nihil eſſe debuiſſent aſſignare cauſaʒ quare ali-
qua non dicuntur eſſe vel fieri a fortuna vel
a caſu. nā Empedocles poſuit a caſu eſſe ꝙ aer
huius mundi ſit congregatus in loco in quo eſt
et etiā dicebat partes animalium caſualiter vel
fortuite ita eſſe vel fieri ſicut nunc ſunt. Dicebat
etiam ꝙ fuerunt aliquando capita ſine ceruice.

ſic ergo Empedocles debuiſſet feciſſe menſioneʒ
de caſu et fortuna. Secunda opinio fuit quo-
rundā dicentiū caſum et fortuna eſſe in celeſti-
bus et non in illis inferioribus. et mouebantur
ex hoc ꝙ dicebant ortus et occaſus retrograda-
tiones et directiones planetarum et ita ſimiliter
eclipſim ſolis et lune non ſimiliter fieri in omni
tempore. ſed econtrario videbant in illis inferio-
ribus ꝙ non ex quocunqʒ ſemine fit quodcun-
qʒ animal indifferenter. ſed ex determinato ſe-
mine fit determinatū animal. Sed contra hāc
opinionē dicit phūs ꝙ non poteſt habere verita-
tem. quia corpora celeſtia ſunt digniora et na-
ture permanentioris ꝙ̄ inferiora corruptibilia.
Tertia opinio fuit aliorum dicentium ꝙ for-
tuna eſt quedā cauſa diuina immanifeſta intel-
lectui humano i cuius poteſtate ē felicitas. yma-
ginantes ꝙ fortuna eſt quoddā diuinū numen
cui templum ſtatuerunt et ydolum depictum in
quadam rota propter volubilitatem ipſius for-
tune. quod quidē ydolū erat cecū propter im-
prouidentiā fortuitorum. et erat pro vna parte albū
propter fortuniū et alia parte nigrum propter in-
fortunium. Sed hec opinio ficta eſt nec eiꝰ
improbatio ad naturalē pertinet. ſed magis ad
methaphiſicum. Fuerunt aūt aliqui qui poſue-
runt fatum impedire aliquid fieri caſualiter et
fortuite. et de hoc poſtea videbitur.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Ut

vult Auicenna omne quod fit poteſt ad dupli-
cem cauſam cōparari. ſcilicet ad particularem
et proximā. et ad cauſā vniuerſalem. Si aūt cō-
paretur ad cauſam vniuerſalē tunc nihil fit ca-
ſualiter aut fortuite. Sed ſi comparetur ad par-
ticularem poteſt aliquid fieri caſualiter et fortui-
te. et ratio huius eſt. qꝛ cū cauſa vniuerſalis ha-
beat fineʒ vniuerſaliorem ꝙ̄ cā particularis ali-
quid bene cadit ſub ordinatione et intentione
cauſe vniuerſalis quod tamē eſt preter ordinem
cauſe particularis. et ideo aliquis effectus in or-
dine ad cām particularē poteſt eſſe caſualis vel
fortuitus qui tamen in ordine ad cauſam vni-
uerſalem eſt per ſe intentus. et ita in ordine ad
primā cauſaʒ que ē vniuerſaliſſima nihil eſt ca-
ſuale vel fortuitū. quia cū eſſe quod eſt vniuer-
ſaliſſimū ſit effectus cauſe prime proportiona-
tus quod aliquo mō participat eſſe cadit ſub
ordine prime cauſe. et quo ad hoc ponit Auicē-
na conueniens exemplū vt ſi aliquis paterfa-
milias habens multa pecora ſciat ea in aliquaʒ
foueā cecidiſſe et p diuerſas vias dirigat duos
ſeruos ſuos ad foueam illā ipſis ſeruis ignorāti-
bus illa pecora in foueā cecidiſſe. tunc ꝙ ſe inui-
cem in illo loco inueniant et pecora de illa fouea
ſimul trahant hoc eſt fortuitum in ordine ad il-
los ſeruos quorum neuter hoc intendebat. et tñ

eſt per ſe intentum in ordine ad patremfamilias
qui hoc intendebat. et ita proportionabiliter eſt
in naturalibꝰ ꝙ aliquis effectus productus ab
aliqua cauſa particulari poteſt eſſe preter inten-
tionē cauſe particularis. et tamen cadit ſub or-
dine et intentione cauſe vniuerſalis.

Concluſio prima et reſpon

ſiua ad queſitū. Aliquid eſt a caſu et a fortuna
Patet rōe pōi. qꝛ ſicut eſt in arte ita eſt in natu-
ra. ſed in arte puta in arte ſcribendi aliquid ac-
cidit quādoqʒ preter intētionē ſcribentis. puta
infiguratio vel protractio alicuius littere que
nō intendit̃. aut etiā macula aut aliquid hmōi
hoc aūt dicitur euenire preter intentionē nature
vt ſextus digitꝰ in vna manu vel aliquid hmōi
Quomō autē differāt caſus et fortuna et quid
ſint et ad quā cauſaʒ reducant̃ poſtea videbit̃.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicit̃ ꝙ Plato per cām legitimaʒ
ītelligebat ꝓportionatā effectui. ita ꝙ vnicuiqʒ
competit vna cauſa ꝓportionata. vt effectui p
accidēs vna cā per accidēs. et effectui fortuito
cauſa fortuita. et ſic de aliis. vel poteſt dici ꝙ oē
quod eſt habet cauſaʒ legitimā et per ſe. ſcilicet
cauſam vniuerſalem reſpectu cuius nichil dicit̃
fortuitū eo ꝙ nihil ē quod cauſalitatē eius ſub-
terfugere poſſit. Ad ſecūdam diſtinguit Al-
bertus de vere vel qꝛ dicit veritatē cauſe. ſecūdū
quē modū cauſa per ſe ordinata ad aliquē ef-
fectum diceretur vera cauſa ad ſuum effectum.
et tunc falſum ē quod aſſumitur. vel ſi vere dicit
proportionem cauſe ad effectum. et ſic verum
eſt quod aſſumptū eſt. Ad tertiam cōcedit̃
ꝙ omnis cauſa per accidēs reducitur ad aliquā
cauſam per ſe. non tamen efficit̃ cauſa per ſe re-
ſpectu cuius erat cauſa per accidēs licet bene ſit
cā per ſe reſpectu alicuius alterius Ad quar-
tam dicit̃ ꝙ prima cauſa legitima omnium per
regimen ſuum non imponit neceſſitatem cauſis
particularibus quin poſſint īpediri a cōſecutio-
ne ſuorum finiū ad quos per ſe ordinantur. nā
prima cauſa regit vnumquodqʒ ſecundū ſuaʒ
naturā et ſecundū ſuum modum. attingit enim
a fine vſqʒ ad finem et diſponit omnia ſuauiter
Ad quintā cōcedit̃ aſſumptū et neget̃ ꝯñtia
et hoc capiendo conſequens in ſe et abſolute. qꝛ
ſcientia dei non imponit rebus neceſſitatē eo ꝙ
non tollit proprios modos reruʒ ymo cognoſcit
res euenire ſecunduʒ ſuos proprios modos et
ſcit neceſſarios effectus neceſſario euenire. et cō-
tingenter euenire. Ad ſextam que eſt ratio A-
uicenne cōcedat̃ aſſumptuʒ pro prima parte. et
negetur pro ſecunda. nam duplex eſt finis. ſcilicʒ
intentiōis agētis. et finis actionis et operis. nā
aliter actio terminatur ad aliquē finem qui nō
intendit̃ ab agente. ſi ergo finis intentionis agē-
tis et finis actionis et operis poteſt eſſe caſualis
vel fortuitus. ſed non intentus finis. Ad vl-
timā que eſt etiā ratio Auicenne neget̃ aſſūptū
nam in agentibus ſecundū propoſitū agens fa-
cit ꝙ aliquis ſit finis per ſe ſue operationis per
hoc ꝙ intendit talem finem quē ſi non intendat
ex ſua operatione ſequet̃ caſuale et fortuitum.
Et hec de illo capitulo.

Queritur nono. Utrum

Caſus et fortuna reperiantur in cōtingenti ad
vtrumlibet. Arguit̃ ꝙ ſic rationibus Auicē-
ne qui hoc tenuit. Prima eſt illa que ſubſunt
voluntati noſtre que libera eſt ſunt contingētia
ad vtrumlibet vt ambulare et non ambulare.
ſed in illis aliquid accidit preter intentionē agē-
tis per intellectum et voluntatem. mō quod ſic
accidit dicitur caſuale vel fortuitū. ergo in cōtī-
genti ad vtrumlibet aliquid fit a caſu vel a for-
tuna. Secunda eſt quia niſi ſic Ariſtoteles in
diffinitione fortune debuiſſet excludere cōtigēs
ad vtrumlibet. ſed hoc non facit ſed excludūtur
ea que ſemper aut frequēter fiunt vt pʒ in diffi-
nitione fortune. ergo in cōtingēti ad vtrumlibet
reperiunt̃ caſus et fortuna. Ad oppoſitum
arguit̃ rōe cōmentatoris tenētis partē negati-
uam ſic. caſus et fortuna reducunt̃ ad cauſas a-
gentis que ſunt principia vnde motus vt habe-
tur in textu. ſed quādiu agēs eſt indifferens ad
agere et nō agere non agit. alias ſimul ageret et nō
ageret gº caſus et fortuna non repiunt̃ in ꝯtingē-
ti ad vtrumlibet. nam ſi agens exiſtens in idiffe-
rentia ad vtrumlibet agat neceſſe eſt ipm agere
oppoſita quod eſt abſurdū. igitur. Pro re-
ſponſione ad queſitum.

Sciendū ē primo ꝙ Eorū

que fiunt quedam fiunt ſemper vno et eodem
modo. vt ſunt illa que fiūt a determīata cauſa et
neceſſaria non habente aliquod contrariū per
quod aliquomō poſſit impediri vt cōſequatur
ſuum effectū. cuiuſmōi ſunt ortus et occaſus mo-
tus aſtrorum et generaliter omnia que in celeſti-
bus eueniunt. Alia ſunt que frequenter vno et
eodē modo fiunt. non tamen ſemper vt ſunt illa
que habent cauſam per ſe determinatam et ordi-
natam ad certū effectū. non tamen habent cām
neceſſariam et immutabilē. qꝛ illa cauſa per ſuū
contrariū quādoqʒ impediri poteſt ne cōſequa-
tur effectū ad quē perſe ordinatur. Poteſt etiaʒ
quādoqʒ eſſe impedimētuʒ ex diſpoſitione ma-
terie que non eſt diſpoſita ad ſuſtinēduʒ actum
agentis. et talia que fiunt frequenter vt ſunt
effectus naturales regulantur ab his que fiunt
ſemper. quia tamen habent materiā priuationi
et contrarietati admixtam. ideo non totaliter

diſtingunt dicentes ꝙ iſte poſſunt conſiderari ex parte principiorū ex quibus demōſtrant aut ex parte generis ſubiecti. Primo modo debēt magis dici mathematice ꝙ phiſice. quia demōſtrāt per principia mathematicalia. Sed ſecūdo mō debent dici magis phiſice ꝙ mathematice.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ dictū eſt ꝙ licet ille ſciē tie de eodem materialiter cōſiderent non tamen formaliter. modo formalis differentia obiecti ſufficit diuerſificare ſcientias. et ſic ſimiliter dicendum eſt. Ad ſecundā. Unde licet aſtrologia et phiſica iſtam concluſionem ſcʒ terra eſt ſperica demonſtrent. hoc tñ eſt ꝑ diuerſa media Sequitur text⁹. quoniaʒ aūt natura duplex ꝛc̄

Queritur Quarto. Utrum

Phiſicus habeat conſiderare materiā et formā

Et arguitur primo ꝙ non. qꝛ materia et forma ſunt partes entis. ſed eiuſdē ſcientie eſt cōſiderare ſubiectū et partes eius. ergo debēt a methaphiſico conſiderari qui habet cōſiderare ens et partes entis. 2° ſic ſi phiſica conſideret materiam vel conſiderat omnem. vel aliquā et aliquā non. nō omnē. qꝛ dicit Auicenna ꝙ phiſica eſt de materia aliqua. nec aliquā et aliquaʒ non. qꝛ vt arguit Auerrois contra Auicennaʒ ſi eſſet vniuerſalis ars methaphiſica ipa conſideraret omnem materiam methaphiſicorum. ergo cum phiſica ſit vniuerſalis ſcientia omniū naturalium et per cōſequens non conſiderat aliquā materiā et aliquā nō. Ad oppoſitum eſt phūs in 4° capitulo primi tractatus huius ſecundi libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs poſuit differentiā inter phiſicam et mathematicā. Conſequenter circa conſiderationeʒ phiſicaʒ mouet duas queſtiones. quarū prima eſt. Utrum conſideratio phiſica ſit tantū de materia vel de forma tantum vel de vtroqʒ. Secūda eſt ſuppoſito ꝙ phiſica conſideret vtrūlibet. vtrum ſit eadeʒ ſcientia que conſiderat de vtraqʒ vel vna pars ſcientie conſiderat de forma et alia de materia Et circa has dubitationes dicit phūs ꝙ ſi quis aſpiciat ad dicta antiquorū et eis credat videbitur ei ꝙ ſcientia naturalis nō ſit niſi de materia. quia nihil tractauerūt de forma vel modicū ſicut eam parum tetigerunt Democritus et Empedocles inꝙtum poſuerant aliquid fieri ex multis ſecundum aliqueʒ determinatuʒ modū mixtionis vel aggregationis. Sʒ aliter reſpondet Thomas ad has dubitatiōes

Concluſio reſponſiua ad q.

Scientia naturalis habet cōſiderare materiā ꝛ formā. Probatur duabus rationibus. Prima ē ſcientia naturalis conſiderat de natura. ſed natura dicitur de materia et forma. igit̃ ꝛc̄. Secūda ratio. cōſideratio naturalis differt a mathematica eo ꝙ conſideratio naturalis eſt conſideratio ſimi. et ꝯſideratio mathematica eſt conſideratio curui. ſed ſimus materiam et formam comprehendit. ergo. ꝛc̄

Concluſio ſecunda Eiuſdeʒ

ſcientie naturalis eſt conſiderare formam et materiam proporcionatā illi forme. Probatur concluſio tribus rationibus textus quarū prima eſt talis. Ars imitatur naturaʒ inꝙtum poteſt. ſed eiuſdem artis eſt conſiderare formam et materiam proporcionatā illi forme. ergo a ſimili ita erit de ſcientia naturali. Minorē probat phūs inductiue. quia medici eſt conſiderare ſanitateʒ vt formā. et coleram fleuma et alios humores inꝙtum ſunt ſubiectū et materia ſanitatis. domificator etiam conſiderat formam domus et materiā illi forme proporcionatam vt ſunt lateres lignum et alia hmōi. et ita eſt de omnibus aliis artificialibus. ergo etiā ita erit in ſcientiis naturalibus. Et ſi aliquis querat vnde eſt ꝙ ars imitatur naturam. Reſpōdetur ꝙ cauſa eſt quia principiuʒ operationis artis eſt noſtra cognitio intellectiua que habet ortum a ſenſu et a rebus naturalibus. et ita per ſimilitudinē rerūʒ naturalium facimus res artificiales. Sed cauſa etiā poteſt eſſe quia a quodam principio intellectiuo tota natura condita eſt per determinata media ad determinatos fines. et ita etiā eſt in opere artis. Secunda ratio eſt eiuſdē ſcientie eſt conſiderare finem et ea que ſunt ad finem. qꝛ ratio eorū que ſunt ad finem ex fine ſumit̃. ſed forma eſt finis materie. igit̃. Minorem probat phūs. quia ad rationē finis duo requiruntur. ſcilicet ꝙ ſit quid vltimū et ꝙ ſit gratia cuius res fit. ſed hec duo conueniunt forme in ordine ad materiam. habita enim forma ceſſat motus materie. et ita forma habet rationeʒ vltimi. Sʒ ꝙ forma ſit illud gratia cuius fit motus materie probat phūs per duo ſimilia. Primū quia ex eo ꝙ vtimur omnibus artificialibus tanquā exiſtentibus propter nos ſumus quodāmodo omnium finis. ſed materia eſt propter formam ergo forma eſt gratia cuius fit motus materie. et ita eſt finis materie. Pro ſecunda ſimilitudie dicit phūs ꝙ ſunt tres artes. Quedā ſunt factiue materie vt ars factiua auri et argenti vel materie nauis. Alie ſunt factiue forme vt nauis factiua et quedam vſuales vtuntur re facta vt ars nauigatoria. et iſte vltime artes que ſunt architectonice precipiūt factiue forme ꝙ ponat talem formaʒ in materia propter talem vſuʒ. et

ſimiliter factiua forme precipit factiue materie. vt faciat materiam conuenientem tali forme. Tūc arguit ad propoſitū. ſicut viſus ſe habet ad formā ita forma ſe habet ad materiā. ſed viſus eſt gratia cuius forma talis fit. ergo etiā forma eſt id gratia cuius fit materia. et per ꝯñs cōcluſio vera. Tertia ratio eorū que ſunt ad aliquid eſt eadē ſcientia et eadem conſideratio. ſed materia eſt ad aliquid ſcilicet ad formā. g° eſt eadem ſcientia que materiā et formā cōprehendit. non tamen eſt intelligendū ꝙ forma et materia ſint ad aliquid ſecundū eſſe ſed ſolum ſecundū dici. Ex predictis infertur.

Concluſio Tercia. Forme

que ſunt a materia ſeparabiles non ſunt phiſice ꝯſiderationis inꝙtuʒ ſeparabiles. probat phūs per ſimile. quia ſicut medicina non conſiderat neruū inꝙtum neruus eſt. quia ſic pertinet ad naturalē. ſed ipm cōſiderat inꝙtum eſt ſuſceptiuus ſanitatis. et ſimiliter faber non conſiderat es inꝙtum es. ſed put eſt ſuſceptiuuʒ forme ſtatue. ergo etiam phūs naturalis non conſiderat formam ſecundū ꝙ forma eſt. quia hoc pertinet methaphiſico ſed eam conſiderat ſecundū ꝙ eſt in materia in qua educitur per motum et mutationem naturalem. Ex iſto patet ꝙ cū anima rationalis ſit in materia et etiā ſit ſeparabilis a materia ꝙ ipa eſt terminus conſiderationis phie naturalis et etiā methaphiſici. nam proꝙto eſt in materia ipam conſiderat phūs et prout ſeparabilis eſt a materia eam conſiderat methaphiſicus. et ꝙ anima rationalis ſit forma in materia. probat textus. qꝛ forma rei generate ex materia et forma ē forma in materia. quia ad hoc eſt generatio vt forma ſit in materia. ſed homo generatur ex materia per hominē tamꝙ per cāʒ efficientem vniuocā et per ſolem tamꝙ per cām efficientē equiuocā. quia ſicut dicit textus. Hō enim generat hominē et ſol. ergo aīa rōalis eſt forma ĩ materia. Ex ꝑdictis in hº primo pʒ quid ē natura. quid ē hñs naturā. quid ſecūduʒ naturā. quod modis dicit̃ natura. qualiter differt phiſica a methaphiſica. quia phiſici ē de materia et de forma conſiderare. ꝛ vſqʒ ad quid ſe extendit conſideratio phie naturalis. et in hoc finitur ipe primus tractatus.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ methaphiſic⁹ materiā et formā cōſiderat vt ſunt partes entis abſolute phiſicus vero cōſiderat ipas put materia ē trāſmutabilis ad formā. et ita vt ſunt partes et cāe entis naturalis. Ad ſecundā dicitur ꝙ Auicenna diſtinguebat dupliceʒ materiā primā. nā ſecundū ipm quedaʒ eſt materia prima primo prima que ſcilicet eſt pars entis abſoluti inꝙtū eſt ens et talem materiā non conſiderat phicus Alia eſt materia ſecundo prima que ſcʒ ē principiū entis mobilis inꝙtū naturale mobile ē vt eſt materia gñabiliū et corruptibiliū. vñ Auicēna nō intelligit ꝙ phicus nō ꝯſideret materiaʒ vniuerſalē oīum gñabiliū. ſʒ intellexit ꝙ phica nō cōſideret materiā oīum gñabiliuʒ vt eſt ps entis abſoluti. Sequitur textus. Determinatis autem his.

Queritur quinto: Utrum

Ad phiſicū pertineat cōſiderare quatuor cās.

Arguit̃ primo ꝙ nō. qꝛ cā eſt ad cuius eſſe ſequit̃ aliud. ſʒ hec rō in ſeparatis a materia inuenitur. ſeparata aūt a materia nō ſunt phice cōſiderationis. ergo phicus nō hʒ quatuor cās cōſiderare. 2° ſic phicus habet conſiderare de natura. ſed natura ſolū ſub ſe cōprehēdit duas cās ſcʒ materiā et formā. g° phicus nō hʒ cōſiderare quatuor cās. Ad o⁹ eſt Ariſtoteles ĩ primo ca. ſecūdi tractat⁹ huius ſecūdi libri.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs in primo tractatu oſtendit de quibus phicus ſiue naturalis cōſiderat. ꝯñter in hoc 2° oñdit ex quibʒ cauſis demōſtrat. et p° manifeſtat quot ſunt genera cāꝝ rerū naturaliū.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

vt hʒ textus cā dicit̃ quatuor mōis. Uno° dicit̃ cā vt ē id ex quo fit aliquid cū inſit ſicut es dicit̃ cā ſtatue et argētuʒ phiale et etiam eorū gña dicūt̃ cāe earū reꝝ ſicut metallū quod ē genus ad argētū ē cā materialis reōta phiale ſicut argentū. Et dicit Ariſtoteles cū inſit ad differētiā priuatōis et ꝯtrarii q̄ nō inſūt rei facte ſicut materia et ſʒ⁹ iſtū mōʒ elemēta ſiue littere ſunt cā ſillabarū et illa ex quibus fiunt artificialia ſunt cauſe artificialiū et corpora ſimplicia ſunt cauſe mixtorū et ꝑtes cuiuſlʒ totius relate ad totum hñt modū cāe materialis reſpectu totius et propoſitiōes. id ē ꝑmiſſe ſunt cāe queſtionū et gñaliter oē illud ex quo fit aliquid p° et remāet in re facta reducit̃ ad genus cauſe materialis. 2° dicit̃ cā ſpēs et exēplū id ē cā formalis. Et ſicut dictū eſt circa materiā ꝙ genus materie ē cā ſicꝫ materia. ita in formis vt exēplificat. p. in quadā ꝯſonātia muſice q̄ vocat̃ dyapaſon c⁹ forma eſt ꝓporcio dupla et forma gñalis ē ꝓporcio numeralis ſiue numerus. ꝛ ad hūc mōʒ reducunt̃ partes diffinitōis. nā ꝑtes ſpēi ponunt̃ ĩ diffinitōe et nō ꝑtes materie vt habet̃ 7° metaphice. et ſimiliter totū ē forma ſuaꝝ ꝑtiū. et non ꝯpoſitio cōponibiliū. 3° mō dicit̃ cā illud quod ē principiū motus et quietis. et hec ē cā efficiēs ſicut cōſiliās eſt cā cōſiliati. et pater filii. et ꝯcomitans cōcomitati et faciens facti et hoc° etiam ſemen ē cā gñatōis et medicus ſanitatis.

Sciendum eſt vlterius ꝙ vt

dicit Auicenna quadruplex eſt cā efficiens. ſcʒ perficiens. preparans ſiue diſponens. coadiuuans et conſilians. Perficiens dat cōplementū motui vel mutationi per formā. Sed preparās ſiue diſponēs adaptat materiam ad formā ſuſcipiendam. Coadiuuās vero nō operatur ad finē propriū ſed ad finem alterius quē adiuuat Sed cōſiliās reperitur ſolū in agentibus volūtariis. et ſic ille qui dat alteri formā et modum agendi dicit̄ cōſiliās. 4ºmō dicit̄ cauſa grā cuius aliquid fit. ⁊ hec dicit̄ cauſa finalis. vt ſanitas eſt cauſa ambulationis. et ꝙ finis ſit cā ꝓbat phūs. qꝛ cū propter quid ſit queſitū cauſarum idē eſt cauſa quod cōuenienter reſpōdetur ad queſtionē factā propter quid. ſʒ cū querim⁹ propter quid aliquis ambulat. reſpondet̄ vt ſanetur. et ſic reſpōdentes opinant̄ aſſignare cām et tamen aſſignant finem propter quē ambulāt ergo finis eſt cauſa. Et eſt aduertendū circa hoc genus cauſe ꝙ ꝗuis de ratione finis ſit ꝙ ſit quid vltimū. ad hoc tn̄ ꝙ aliquid dicatur cā finalis nō requiritur ꝙ ſit vltimū ſimpliciter ſʒ ſufficit ꝙ ſit vltimū reſpectu alicuius. ideo dicit textus ꝙ quecūqʒ ſunt media inter primū mouens et vltimū finē ſimpliciter illa dicūtur fines reſpectu precedētiūʒ et media ad finē reſpectu ſequentium. ſicut pʒ in exemplis textus. ideo dicit phūs ꝙ iſta intermedia differunt ad inuicē inꝙ̄tum quedā ſunt organa id eſt media ad acquirendū poſteriora. et quedā ſunt opera id eſt operata et fines eorū. ſicut potio eſt organū purgationis et purgatio eſt finis potionis. et ſimiliter purgatio eſt organū reſpectu macis et macies ē finis reſpectu purgationis.

Sciendum eſt vlterius ꝙ

Cauſa finalis habet rationē boni ⁊ ē potiſſima inter omnes cās. ita ꝙ eſt cā cauſarū. vt poſtea patebit. Sed ſi cōtra hoc obiciatur. qꝛ in hiis q̄ agunt per electionē contingit quandoqʒ finem eorū eſſe malū. et ꝙ finis et bonū cōuertantur. Reſpondit phūs ꝙ nihil differt an finis ſit vere bonum vel apparēs. qꝛ quod apparet bonū licet nō ſit vere bonū. tn̄ eſt apparēs. finis aūt ſub ratione mali non mouet ſed ſolū ſub ratione boni. Ex precedētibus cōcludit phūs ꝙ cauſe per ſe tot ſunt quot dicte ſunt et nō plures. qꝛ oē quod per ſe aliqualiter cauſare dicit̄ reducibile eſt ad aliquē predictoꝝ quatuoꝛ modorum. et hoc oſtendit phūs per ſufficientiā cauſarū. qꝛ omnis cauſa vel eſt intrinſeca effectui vel extrinſeca. ſi primū vel eſt actu dans eſſe. et ſic eſt forma. vel eſt potentia recipiens eſſe et ſic eſt materia. Si ſecundū hoc eſt dupliciter. vel ſe habet vt id a quo realiter incipit motus. et ſic eſt efficiens. vel ſe habet ſicut id gratia cuius incipit motus et ſic eſt finalis.

Sciendum eſt vltimo ꝙ vt

habet phūs tres ſunt proprietates cauſarū conſequentes ſpēs cauſarū. Prima eſt ꝙ vnius et euſdē poſſunt eſſe plures cauſe ꝑ ſe. ſicut ſtatue factoꝛ eſt cauſa efficiens ſtatue facte. et es eſt cā materialis per ſe eiuſdē. et inde eſt ꝙ vnius rei aſſignant̄ plures diffinitiones ſecūdū diuerſas cauſas illius rei ꝗuis totalis diffinitio et cōpleta comprehendat omnes cauſas. Secunda proprietas eſt ꝙ cauſe ſunt ſibi inuicē cauſe. ſed hoc eſt ſecundū diuerſam ſpeciē cauſe ſicut ambulatio poſt cenā eſt cauſa ſanitatis efficiens. et ſanitas eſt cauſa finalis ambulationis. ſimiliter forma eſt prioꝛ materia ſecundū rationē cōplemēti et perfectionis. ſed materia eſt prioꝛ ꝙ̄ forma generatione et tēpore in omni eo quod mouetur de potentia ad actū. Ex quo patet ꝙ efficiēs et finis ſunt ſibi inuicem cauſe et ſimiliter materia et forma. Tertia proprietas eſt ꝙ eadē eſt cauſa contrarioꝛum ſed non eodem modo. quia vnius eſt cauſa per ſe et alterius per accidēs ſicut nauta per ſui preſentiam eſt cauſa ſalutis nauis et per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis. Hiis notatis ponitur.

Concluſio Reſponſiua

Phūs habet conſiderare quatuoꝛ cauſas. Probat phūs primo ꝙ habeat conſiderare cauſas. quia hoc negocium phiſicum eſt gratia ſciendi et non gratia operis. eo ꝙ ſcire poſſumus res naturales non tamen eas facere. ſed nos non opinamur ſcire aliquid niſi ſciamus ꝓpter quid illud eſt. ſed hoc eſt cognoſcere cauſas eius. gº phiſicus habet cognoſcere cauſaʒ omnis mot⁹ et mutationis naturalis vt poſſit reducere oīa que ſcita ſunt circa mutationes phiſicas in principia et cauſas. Sed ꝙ habeat conſiderare quatuoꝛ cauſas probatur quia Phūs habet conſiderare omnia que per ſe concurrūt in omni mutatione phiſica igitur. Maioꝛ patet. nam in oī motu neceſſario inuenitur illud quod mouetur ſiue mutatur quod eſt materia ſiue ſubiectum. et id ad quod terminatur motus vel mutatio quod eſt forma. et id quod eſt principium mot⁹ ſiue mutationis quod eſt efficiens et illud gratia cuius fit talis mot⁹ vel mutatio quod eſt finis. igitur. Sʒ circa predicta oriuntur quedam parua dubia.

Dubitatur primo. quare

eſt ꝙ phiſicus magis probat de fine ꝙ ſit cauſa ꝙ̄ de aliis. cum tn̄ finis ſit potiſſima cauſarum Dicitur ꝙ cauſa eſt quia cauſalitas finis eſt magis occulta ꝙ̄ cauſalitas aliarum cauſarum. eo ꝙ omnis cauſa videt̄ eſſe prioꝛ ſuo effectu. mō finis ꝗtum ad eſſe eſt vltimus in generatione et ita finis non videtur eſſe cauſa. vnde finis n̄ eſt cauſa niſi ſecundum eſſe quod habet in intētione agentis vt patebit in lectione ſequenti.

Dubitatur ſecundo. vtrum

verum ſit ꝙ partes diffinitionis reducantur ad genus cauſe formalis. Et videtur ꝙ non qꝛ tunc materia non eſſet de diffinitione rei naturalis tanꝙ̄ de diffinitione eſſentiali eius. Itē dictū eſt ꝙ omnes partes relate ad ſuum totum habent modū cauſe materialis. Sed partes diffinitionis ſunt partes alicuius totius. igitur. Item in diffinitione genus habet modum materie et differentia modum forme. igitur.

Ad dubiuʒ dicitur ꝙ vt dictū eſt partes diffinitionis ad genus cauſe formalis reducūtur. et tūc dicitur ad obiecta. Ad primū dicitur ꝙ materia indiuidualis non ponitur in diffinitione rei naturalis ſicut in diffinitione hominis ponuntur carnes et oſſa. et non hee carnes et hec oſſa. et ideo diffinitio rei naturalis conſtituta ex materia et forma cōmuni ſe habet vt cauſa formalis reſpectu indiuidui quod participat talem naturam ſiue eſſentiā ſignatā per talem diffinitionē. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ cū phūs dicit ꝙ partes diffinitionis forme ſunt. ipē loquitur de partibus ſpeciei que cadūt in diffinitione toti⁹ et cum dicitur ꝙ partes ſunt materia reſpectu totius ipē loquitur de partibus materie que non ponuntur in diffinitione totius. ſed econtra totum ponitur in diffinitione earum vt circulus ē de diffinitione ſemicirculi et non econtra. vel poteſt dici et forte melius ꝙ partes que ponuntur in diffinitione ſpeciei ſi comparentur ad indiuidua ſpeciei ſe habent per modū forme. tamen ſi comparentur ad formā totius cuius ſunt ꝑtes habent modū materie. cuius ratio eſt quia q̄cūqʒ partes cōparate ad ſuum totuʒ ſe habent ſicut imperfectū in ordine ad perfectū. modo imꝑfectū habet rationem materie ſi ad perfectū cōparetur. quod debet intelligi de perfecto informante et perficiente tale imperfectū. licet etiam genus habeat modū materie nō tamen eſt materia. ſed eſt forma puta vniuerſalis.

Dubitatur Tertio. vtruʒ premiſſe

ſunt materia cōcluſionis. Et videtur ꝙ nō quia materia ineſt rei cuius eſt materia. ſed premiſſe non inſunt concluſioni. igitur. Item ꝑmiſſe ſunt cauſe efficientes reſpectu cōcluſionis igit̄. Dicitur ad dubium. ꝙ premiſſe dicunt̄ materia concluſionis cauſa ſuorū terminorum ex quibus conſtituitur. ipē tamen premiſſe ſecūdum ꝙ ſtant ſub forma et ordine propoſitio⁹ nō ſunt materia concluſionis. ymo ſi conſiderentur pro ꝗto vniunt̄ per mediū formale ad inferendum producendū vel demōſtrandū cōcluſionē tunc habent modū cauſe efficientis in ordine ad concluſionē. Et ꝑ hoc pʒ ſolutio ad obiecta.

Dubitatur quarto. Utrum

Semen reducatur ad genus cauſe efficientis. Et videtur ꝙ nō quia ſemen in generatione ſe habet vt materia ex qua fit res. igit̄ dicit̄ ꝙ ſemen femelle ſe habet vt materia in generatiōe. ſed ſemen maſculi in quo eſt quedā vis gn̄atiua gerens vicē et virtutē generātis principalis reducitur ad cauſam efficientem. ratione talis virtutis generans ratione materie poſſit dici cauſa materialis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ conſideratio cauſaruʒ ad phiſicū et metaphiſicū diuerſimode pertinēt vt alias ſatis viſum fuit. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ licʒ natura proprie dicta dicatur de materia ⁊ forma tn̄ ad cōplendū opus nature requirunt̄ quatuoꝛ cauſe. Et hec de preſenti capitulo. Sequitur textus.

Queritur ſexto. Utrum

Finis ſit cauſa cauſaꝝ. Arguit̄ primo cōtra aſſumptū. ſcʒ ꝙ finis nō ſit cā. qꝛ finis n̄ eſt principiū cuʒ ſit quid vltimū. gº finis nō eſt cā. ꝯñtia ē nota et aña ꝓbat̄. qꝛ finis hʒ rōem termini et vltimi. 2º ſic cā eſt ad cui⁹ eſſe ſequit̄ aliud. ſʒ ad eſſe finis nihil ſequit̄ cum de rōe finis ſit ꝙ ſit quid vlti⁹. gº finis n̄ eſt cauſa. 3º ſic ꝙd ē cauſatū ab alio nō eſt cā. ſed finis cātur ab efficiente. gº finis non eſt cā. Et ſi dicat̄ finis acceptus ꝓut ē in executione opis ſcʒ ſecūdū eſſe eſt quid vltimū cauſatū et nō eſt cā. ſʒ finis acceptus in ītentione agētis eſt principiū mouēs et cā

Cōtra hoc replicat̄. qꝛ finis ꝓut ē in ītentiōe agētis nō hʒ eſſe reale. ſʒ ſolū intentionale. ergo illo mō phiſica nō eſt ſcīa entis realis. 4º ſic illud n̄ eſt cā quod nō pōt reſpōderi ad queſtionem factā ꝓpter quid. ſed cū querimus propter quid nos nō reſpōdemus de fine in intentione agētis ſed de fine ꝓut eſt in executione opis ſic cū q̄rimus ꝓpter quid iſte ambulat nō reſpondemus vt intendat̄ ſanari ſed vt ſanet̄. ergo finis in intētione nō eſt cauſa. 5º ſic cōtra q̄ſitum. eſſe rei magis depēdet a cauſis intrinſecis que ſunt materia et forma ꝙ̄ a cauſis extrinſecis q̄ ſunt efficiēs et finis. ergo cauſe intrinſece ſunt prioꝛes aliis et magis cauſe. et cū inter oēs cās intrinſecas forma ſe habeat vt recipiēs eē ſequit̄ ꝙ forma eſt cā cauſaꝝ. Ad o⁹ eſt Ariſtoteles in fine primi capituli huius ſecūdi tractat⁹

Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ Ut
habet Albertus in ſuo ꝯmento ſuper hoc paſſu
quadruplex ordo poteſt attendi in cauſis. Pri-
mus ordo poteſt attendi in cauſis ſecundū pro-
pinquitatē ad rem cauſatā. et quia in naturali-
bus res cauſantur per motū cuius materia eſt
ſubiectum. ideo ſecundū hunc ordinē materia ē
prima cauſa et forma ſecunda. et efficiens ter-
tia. et finis quarta. nam materia mouetur per
efficiens ad formam propter finem. Secundus
ordo poteſt attendi in cauſis ſecundū intentio-
nem cauſe vt ſcilicet illa cauſa dicatur prior cui
prius competit cauſare. et quia materia non du-
cit ſe ipſam ad formā. ſed ducitur ab efficiente.
et efficiens non mouet materiaʒ niſi ſit premo-
tum a fine. ideo ſecundū hunc ordinē finis eſt
prima cā efficiēs ſecūda. tertia materia ⁊ forma
quarta. Tertius ordo poteſt attendi in cauſis ꝙ̃-
tum ad eſſe vt ſcilicet illa cauſa dicat̃ eſſe prior
cui primo competit eſſe extra aiam. et ſecundum
hunc ordinē efficiens eſt prima cauſa. materia
ſecunda. forma tertia. et finis vltima. Quartus
ordo poteſt attendi ꝙ̃tum ad rationē cauſandi
et efficiendi. et quia omne mouēs mouet ꝑ ſuaʒ
formā que eſt principiū mouendi. ideo ſecundū
hunc ordinē forma eſt prima. efficiēs ſecunda. fi-
nis tertia. et materia vltima. Ex illo quadru-
plici ordine cauſarum patet ꝙ ꝙ̃uis ſecundum
propinquitatē ad effectū materia ſit prima cau-
ſa. et ꝙ̃tum ad eſſe efficiens ſit prima. et ꝙ̃tum
ad rationem mouendi forma ſit prima. tamen
ꝙ̃tum ad intentionem cauſandi finis eſt prima
quia mouet omnes alias cauſas in cauſando.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ
Finis poteſt dupliciter conſiderari. Uno mō ſe-
cundum eſſe quod habet i intentione mouentis
Alio modo ſecundum eſſe quod hʒ extra aiam
et in executione operis. Eſt ergo difficultas. an
ratio cauſe cōpetat fini ſecundū eſſe quod habʒ
extra animā et in executione operis. aut ei cōpe-
tat ſecundū ꝙ eſt in intentione agentis. Ad qđ
reſpondet de gāduno in quodā tractatu quem
fecit de cauſalitate finis. ꝙ finis ſecundum eſſe
quod habet in intentione mouentis non habet
alium modū cauſalitatis a cauſalitate efficien-
tis. nam vt dicit cognitio ſanitatis in medico fa-
cit in eo deſideriuʒ ſanitatis. ad quod deſideriū
ſequitur motus ad ſanitatē et etiā operatio. et
ymaginatur ꝙ finis intentus mouet per modū
efficientis. Et conſequenter dicit ꝙ fini ſecundū
eſſe quod habet extra [animam] competit ratio
cauſe propria et diſtincta a cauſalitate efficien-
tis et aliarū cauſarum. Et ad hoc probandum
inducit aliquas rationes. Prima eſt de ratione
finis duo ſunt. primū eſt ꝙ ſit quid vltimum
ſecundū eſt ꝙ ſit quid optimū. ſed hec duo com-
petunt fini ſecundū eſſe quod habet extra aiam
et non ſecundum eſſe quod habet in intentione
mouentis. igitur. Secunda ratio illud dicit̃
finis proprie quo habito ceſſat omnis motus et
omnes operationes in fine. ſed habito fine ſʒ᷒
eſſe quod habet extra animam ceſſant oēs mo-
tus et non ceſſant habito fine prout eſt in inten-
tione mouentis. igitur. 3º addit cōem modū
loquendi. nam cum aliquis intendit aliquem
finem ſi non conſequatur eū ſecundū eſſe reale
nihilominus dicitur fruſtrari ſuo fine ꝙ̃uis ha-
beat finē in intentione. qđ non eſſet niſi ei cōpe-
teret ratio cauſe ſecundū eſſe reale quod habet
extra animā. et ſic concludit doctor iſte ꝙ finis
extra animaʒ exiſtēs habet verā rōem cauſe. Sʒ
decept᷒ fuit doctor iſte. eo ꝙ neſciuit diſtiguere
īter rationem finis ⁊ motionē efficientis. nam fi-
nis intentus dicitur mouere efficiens. nō quidē
proprie et phiſice ſic ꝙ tranſmutet efficiens ſecū-
dū aliquā formā ſed methaphorice. quia ſcilicʒ
afficit ipm̄ efficiens et inclinat ad mouendum.
mouere proprie et phiſice eſt actus efficientis. et
ipm̄ mouere efficientis non eſt aliud ꝙ̃ influere
formam vel motum in patiens vel mobile. ſed
finis mouet per modū amati et deſiderati ſcilicʒ
per modū tractatus et trahentis. et non per mo-
dum influentis et tranſientis in alterum ſicut ef-
ficiens. nam appetitus fertur in rem amatam ⁊
deſideratam. et ita ſicut amatū et deſideratum
mouent deſiderium et amans trahentem ad ſe
ita finis intentus mouet efficiens. ſed quia nō
eſt nomen proprium impoſitum ad deſignandū
modum cauſandi ipſius finis. ideo nos circun-
loquimur cauſalitatem finis per ſimilitudinem
ad cauſalitatem efficientis cum dicimus finem
cauſare per hoc ꝙ mouet efficiens. nā illud mo-
uere eſt methaphoricū et eſt alterius rationis ꝙ̃
mouere ipſius efficientis. ideo cauſalitas finis
diſtinguitur realiter a cauſalitate efficiētis. Fuit
etiam deceptus doctor iſte. quia neſciuit diſtin-
guere de fine vt finis eſt terminus et vltimus.
et de fine vt cauſa eſt. mō ratio vltimi ⁊ termini
conuenit fini vt finis eſt. Et illo modo habet eē
extra animam et non habet rationem cauſe. ſed
rationem effectus. ſed finis vt eſt cauſa eſt quid
optimum primum et principiuʒ preueniens oēs
alias cauſas in cauſando. et hoc habet prout ē
in intentione mouentis. ⁊ ſic rationes iſtius doc-
toris [ſolum probant ꝙ fini ſecundum eſſe qđ
habet extra animā competit ratio finis et termi-
ſed tamen ſi finis conſideretur vt eſt cauſa ſecū-
dum hoc habet rationeʒ primi. quia hoc modo
preuenit omnes alias cauſas in cauſando.

Nam hoc eſt generaliter verū ꝙ̃to aliquid eſt ꝑ-
fectius et poſterius in via gn̄atiōis illud eſt pri-
us in intentione mouentis et in deſiderio appe-
titus. Et ita cum finis ſit quid vltimū ſecundū
eſſe et generationem et ſit terminus generatiōis
vltimus oʒ ꝙ in intentione ſit primū et princi-
piū aliorum. His premiſſis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad. q.
Finis eſt cauſa cauſarū. ꝙ ſit cauſa probatū eſt
in queſtione precedenti. ſed ꝙ ſit cauſa cauſarʒ.
Patet quia illud eſt cauſa cārum quod preueīt
omnes cauſas alias in cauſando et ſine quo a-
lie cauſe non cauſāt. ſed ſic eſt de fine ꝓut eſt in
intentione mouentis. igit̃. Minor patet nam cū
materia ſit pura potentia nō poteſt ſe ducere ad
actum qui eſt forma. igitur oportet ꝙ ducatur
ab efficiente. efficiens aūt nunꝙ̃ inchoat motū
niſi ſit premotum a fine. ergo cauſalitas finis ꝓ-
cedit cauſalitatē efficientis materie et forme. et
per conſequens eſt cauſa cauſarū. et hoc intelli-
git̃ de fine prout eſt in intentione mouentis.

Ad rationes ante oppoſituʒ
Ad primas tres pʒ ſolutio ex dictis. ſolum
enim probant ꝙ finis prout eſt in executiōe ope-
ris habet rationem vltimi et effectus. ſed non ꝓ-
bant quin finis ſecundū ꝙ eſt in intentione mo-
uentis ſit principium et cā. nam efficiēs eſt cā fi-
nis accepti in executione operis et ſecundū eſſe
prout finis eſt effectus. ſed tamen finis in inten-
tione eſt cauſa efficientis. Ad replicā dicitur
ꝙ ꝙ̃uis finis in ītentione moueat efficiens me-
thaphorice tātuʒ nihilominus ille motus ſi mo-
tus debeat nominari eſt realis. nam finis mo-
uet efficiens per moduʒ appetibilis et boni. res
autem nō ſolum quieſcunt in bono adepto ſed
etiā per deſiderium et appetitū mouent̃ vt ac-
quirant ipm̄. et hoc modo efficiens mouetur a
fine. Ad ſecundā replicā dicitur ꝙ ipſa inten-
tio finis non eſt cauſa. ſed ipſa res intēta accepta
in ratione boni appetibilis poſſibile eſſe vel fie-
ri vel haberi ē cauſa mouens. et illo modo re-
ſpondetur ad queſtionē factam propter quid.
non enim reſpondemus cum querimus propter
quid ille ambulat vt intēdat ſanari. nec reſpō-
demus quia ſanus eſt. ſed vt ſanetur. Ultia
reſolutio ſoluta ē ex illo quadruplici ordine cau-
ſarū. nam bene probat ꝙ materia eſt prima ꝙ̃tū
ad rationē cauſandi. ſed non probat ꝙ ſint pro-
pinquiores ꝙ̃tum ad intentionem cauſandi.
Sequitur textus: Modi aūt cauſarū.

Queritur ſeptimo. Utrum
Agentia naturalia ſolum preparent materiam
vt primū efficiens eā ſubſtantialiter perficiat.

Arguit̃ ꝙ ſic. qꝛ primū efficiens agit per ſuā
eſſentiā et nō per aliquid ſibi additū. igit̃ īme-
diate cōiungit formā ſubſtantialē rei et eſſe ſub-
ſtātiale eius. et ꝑ ꝯñs agentia naturalia non fa-
ciunt niſi preparare materiā ad formā. 2º ſic
in efficiētibus eſſentialiter ſubordinatis ſecūdū
nō agit niſi per virtutem primi eo ꝙ ſecunduʒ a-
gens habet a primo ꝙ ſit et ꝙ efficiēs ſit. igitur
in oībus ſecūdariis efficiētibus eſt virtus primi
efficientis perficiēs materiā dando ei formā et
eſſe. et per ꝯñs ſecunda efficientia ſolum prepa-
rant materiā. 3º ſic. agentia naturalia ſunt
qualitates prime que ſunt accidentia. ſed acci-
dens non poteſt attingere formā ſubſtantialem.
alias ageret vltra propriuʒ graduʒ ſue perfectio-
nis. igit̃. ⁊c. 4º ſic omne caliduʒ eſt a primo
calido. et oē frigiduʒ a primo frigido. ergo omē
eſſe a primo eſſe. ſed ſi primū eſt primi efficientis
igitur oē eſſe eſt a primo efficiente. et per ꝯñs a-
gentia ſecunda non attingunt eſſe rei. Ex qº
ſequit̃ ꝙ non attingunt formā ſubſtantialem ꝗ
dat eſſe et per ꝯñs ſolum preparant materiam.
Ad oppoſituʒ arguit̃ agens vniuocum ge-
nerat ſibi ſimile ſecundum ſpeciē et formam. ſed
hoc nō pōt facere niſi attingeret formam rei ſʒ᷒
eſſentiā illius forme igitur tale agēs naturale n̄
ſolū ꝑparat materiaʒ ad formaʒ. ſed etiā eā fa-
cit attingēdo formā ſubſtantialem. In que-
ſtione erunt duo articuli. Primo videbit̃ de ꝗ̄ſi-
to. 2º iuxta textū videbit̃ de modis cauſarū et
proprietatibus conſequentibus ipſos modos.
Quātum ad primum.

Sciendū eſt primo. ꝙ prop
ter rōes factas ante oppoſitū Auicenna poſuit
agentia naturalia ſolum preparare materiaʒ ad
ſuſceptionē forme et primū efficiēs perficere ma-
teriā ſic diſpoſitā dando ei formā ⁊ eſſe. Cui ſen-
tentie cōtradicūt peripatetici dicentes ꝙ forme
ſubſtantiales nō totaliter veniūt ab extra ſcilicʒ
a datore formarū ymo etiā educūtur de potētia
materie per virtutē agentis naturalis. Sed Al-
bertus nitit̃ cōcordare vtrāqʒ opinionē dicēs ꝙ
vtraqʒ opinio aliquid veritatis continet. Dicit
enim ꝙ virtus primi agētis pōt cōſiderari du-
pliciter. Unoº ſecūdū eſſentiā. Alioº ſecunduʒ
eſſe. Si aūt cōſiderat̃ virt᷒ primi agētis ſecūdū
eſſentiā tūc dicit ꝙ virt᷒ primi efficiētis ē vna ꝑ
eſſentiā ī oībus agentibus ꝗ tn̄ primo et princi-
paliter ē ipſius primi mouētis. et hoc mō vt di-
cit Albert᷒ ē intelligēda poſitio Auicenne. ſcilʒ
ꝙ primū efficiēs ꝑficit materiā eo ꝙ virtus mo-
uendi principaliter eſt primi mouētis. Si vero
cōſideret̃ virtus primi mouētis ſecundū eſſe. ſic
non eſt eadē virtus in oībus mouētibus. qꝛ va-
riat̃ ſecūdū eē. qꝛ ſecundū ꝙ recipitur in diuerſis
mouentibus. Et dat Albertus duo exempla.

vnum in natura et reliquū in arte. Exemplum in
natura eſt vt eadeʒ lux per eſſentiaʒ que diffuſa
eſt in dyaphano vocat̄ lumen. et recepta in cor
pore terminato vocat̄ color. et ſecundū diuerſita
teʒ corpoꝝ terminatoꝝ variat̄ in diuerſas ſpēs
colorꝫ. Exēmꝰ in arte vt eadē eſt regula artificii
per eſſentiā que tn̄ aliter ⁊ aliter recipit̄ in lignis
rectis et nodoſis. Simili modo dicit Albertus
ꝙ virtus primi agētis eſt eadeʒ ꝑ eſſentiā in om
nibus mobilibꝰ. variat̄ tn̄ ſ ꝫ diuerſa eſſe ꝑ hoc
ꝙ recipit̄ in diuerſis. et quia agere ſequit̄ eſſe et
non eſſentiā niſi ꝑ eſſe. ideo conuenientius dicit̄
ꝙ agencia ſecūda non ſolū ꝓparant materiam
ymo etiā attingūt formaʒ et eſſe rei. Sed conſi
derandū eſt ꝙ ſi Albertꝰ et Auicenna voluerit
dicere ꝙ primū efficiēs cōmunicat cū ſecūdis a
gentibus in eadeʒ virtute agendi per eſſentiā ita
ꝙ ſit eadem virtus agendi in primo et ſecundis
in hoc non ſunt tenēdi. qꝛ primū agēs nō cōicat
cuʒ ſecundis in aliquo vniuoco. ſed ſoluʒ habet
vnitatē analogie cū ipſis. ita ꝙ eſt primū analo
guʒ entis. Sed ſi voluerint dicere ꝙ omne agēs
ſ ꝫ ꝙ habet virtutē ſuaʒ a primo ita ꝙ virtus ſecū
di agentis ſit virtus ipſius primi in genere cauſe
efficientꝫ ita quod eſt cauſa efficiēs virtut agē
tis ſecūdi in hoc bn̄ dicūt. ſed tn̄ virtꝰ ſecūdi agē
tis nō pōt eſſe forma ipſiꝰ primi. His ꝓmiſſis ſit

Concluſio Reſponſiua.

agencia naturalia non ſolum ꝓparāt materiam
ad formā ymo ꝑficiūt ſubſtātialiter educēdo for
mam ſubſtātialeʒ de potētia materie ad actum.
ꝓbatur qꝛ ad bonitateʒ prime cauſe pertinet vt
non ſoluʒ det formas rebus naturalibꝰ quibus
exiſtant in reꝝ natura. ſed vt rebus naturalibus
det virtutes actiuas ꝑ quas poſſint cōicare ſeip
ſas ꝓducēdo ſibi ſimile ſ ꝫ virtutem et ſpēʒ. 2o
dans formas dat per ſe ꝯña ad formas. ſʒ natu
ralis operacio eſt vnū de ꝑ ſe ꝯñtibus formā. igit̄
dans formā dat virtutē exercēdi ꝓpriā operationē
et naturaleʒ. ſed ꝓpria et naturalis operatio rei eſt
generare ſibi ſimile et cōicare ſe ꝓducēdo ſibi ſi
mile ſ ꝫ ſpēʒ vel virtutē. ergo agentia naturalia
habēt virtutes actiuas per quas poſſunt ꝓducere
ſibi ſimilia ſ ꝫ virtutē vel ſpēʒ. ſ ꝫ ſpēʒ quideʒ ſi
ſint agēcia vniuoca. ſ ꝫ virtuteʒ aūt ſi ſint agen
cia equiuoca. igit̄ agētia naturalia nō ſoluʒ pre
parant materiā ymo etiaʒ eam ꝑficiūt ſubaliter
et hoc in virtute primi agētis. naʒ ſicut agēs na
turale habet virtutem et formam et eſſe a primo
ita habet virtutem agendi.

Sciendum eſt vlterius pro

puncto iſto ꝙ primum efficiens in actione cuiuſ
libet agentis naturalis quadrupliciter cōcurrit
primo enim concurrit dando agenti naturali for
maʒ ⁊ virtuteʒ agendi. 2o concurrit conſeruan
do agens naturale et virtutē eius in eſſe. 3o con
currit mouendo agēs naturale et per eius moci
onem applicādo ipſum ad opus. 4o concurrit
ꝯiungendo actioneʒ ſecūdi agentis ſuo effectui
proprio. et hec de primo. Sed quātum ad 2ꝫ.

Dubitatur primo. de mo

dis cauſaꝝ ſcʒ quot ſunt. et qui reperiri poſſunt
in qualibet ſpē cauſe non variando ſpeciē cauſe
Ad hoc rñdet̄ primo ponēdo quatuor diffinitio
nes. Prima eſt ꝙ in eadeʒ ſpecie cauſe reperitur
cauſa prior ſiue communior. ⁊ cauſa poſterior ſiue
propria. exemplum in cauſa efficiēte vt medicus
eſt cauſa propria et poſterior ſanitatis. artifex ve
ro eſt cauſa cōmunior et prior. exemplum in cau
ſa formali vt proportio dupla eſt propria et po
ſterior cauſa dyapaſon. ſed proportio numeralis
eſt communior et prior. et ſimiliter poſſit exempli
ficari in aliis cauſis. Pro quo

Sciendum eſt vlterius ꝙ cauſa vniuer
ſalis et particularis poſſunt capi ſecundum com
munitateʒ ꝑdicationis vt patet in exemplis pre
dictis. vel ſecundū cōmunitateʒ cauſalitatis vt
cuʒ dicimus ꝙ ſol eſt cauſa vniuerſalis calidita
tis. ignis vero particularis. Secūda diffinitio
eſt ꝙ in eadeʒ ſpecie cauſe reperiut̄ cauſa per ſe
et cauſa per accidens. ſicut cauſa per ſe ſtatue in
genere cauſe efficientis eſt ſtatuefactor. ſed Po
licletus eſt cauſa per accidens. et ſimiliter poſſet
exemplificari in aliis cauſis. Et ſicut in cauſis ꝑ
ſe reperit̄ cauſa vniuerſalis ⁊ particularis. ita ecī
in cauſis per accidens. vt ſi policletus eſt cauſa ꝑ
accidens ſtatue propria. homo dicetur cauſa per
accidens cōmunis. ⁊ adhuc animal erit cauſa ꝑ
accidens cōmunior. Ubi eſt conſiderandū ꝙ in
cauſis per accidens quedaʒ ſunt propinquiores
cauſe per ſe. et quedam ſunt remote. nam cauſa
per accidens dicitur illud quod cōiungitur cau
ſe per ſe et non eſt de ratione eius. et hoc contin
git propinquius vel remotius. ſicut ſi ſtatuefac
tori accidit muſicum et album. muſicum erit
cauſa per accidens ſtatue propinquior ꝙ album
quia muſica eſt in eodem ſubiecto cū arte ſtatu
efactiua ſcilicet in anima. non autem albedo ſed
eſt in corpore. Tertia diffinitio eſt ꝙ in qualibʒ
ſpecie cauſe reperiuntur cauſa in potentia et cau
ſa in actu. vt domificator eſt cauſa in potentia
domus. ſed domificans eſt cauſa in actu. Et ſi
militer poteſt exemplificari in aliis cauſis. ⁊cetꝫ
Quarta diffinitio eſt ꝙ in qualibet ſpecie cauſe
poſſunt accipi cauſe complexe per ſe et cauſe per
accidens. et poſſunt capi incomplexe et ſepara
tiʒ. Et ſicut iſte diffinitiones date ſunt ex parte
cauſarum. ita poſſunt dari ex parte effectuum
ſicut etiam dicitur in textu.

Si ergo velimus reducere modos cauſaruʒ ad
certū numerū oportet accipere tres primas diui
ſiones que faciunt ſex modos et quēlʒ illorum
ſex modorū diuidere per tertiā diuiſionem. ſcilʒ
per actū et potentiā diuidēdo ſic. Cauſarū vni
uerſaliū quedā ſunt in actu et alie in potentia.
et ita oportet dicere in aliis membris aliarum
diuiſionū. et ſi in aliis ita fiat habebimus in to
to duodecim modos cauſarū qui poſſunt repe
riri in qualibʒ ſpecie cauſe non variando ſpeciē
cauſe. et ideo dicuntur modi cauſarū et nō cau
ſe. quia non variant ſpeciem cauſe.

Dubitatur ſecundo. De pro

prietatibus conſequentibus modos cauſarum.
Ad hoc reſpondet phūs ꝙ ſunt tres. Prima pro
prietas eſt ꝙ cauſe in actu et in potentia ſic diſ
ferunt. qꝛ cauſe i actu particulariter ſimul ſunt
et non ſunt cum ſuis effectibus. Sed cauſe in po
tentia non ſunt ſimul cum ſuis effectibus. ſicut
domificator eſt cauſa in potentia domus et pōt
eſſe ſine eo ꝙ ſit vel fiat domus et poteſt domꝰ
manere in eſſe poſtꝙ facta eſt domificatore non
exiſtente. ſed tn̄ hic domificās ſimul eſt cū domo
que fit et nō poteſt eſſe hic domificās quin hec
domus ſit in fieri. Ex illa differētia pʒ ꝙ ſicut
agētia inferiora q̄ ſunt cauſe reꝝ ꝙtum ad fieri
oʒ ſimul eſſe cū rebus q̄ fiunt ꝙdiu fiunt. ita oʒ
agens vniuerſale quod ē deus qui eſt cauſa oī
bus eſſendi in actu ſit̄ eſſe i actu in qualʒ re. iō
ſubſtracta actione diuina a rebus in nihilum re
digerēt. ſicut remota preſentia ſolis deficit lu
men in aere. Secunda proprietas eſt ꝙ in
cognitione alicuius rei in qualibet ſpecie cauſe
illius rei oʒ ſupremā cauſaʒ inquirere. qꝛ effectꝰ
non perfecte ſcitur niſi ſciat̄ cauſa illius effectus
et niſi reſoluatur vſqʒ ad ſupremā cām que ita
ſit cauſa in illo genere ꝙ non plus ſit effectus ī
ſecundo genere. vt ſi querat̄ quare iſte edificat
Reſpondetur qꝛ eſt edificator. Et ſi queratur
vlterius quare eſt edificator. Dicitur quia ha
bet artē edificatoriam ⁊ ibi eſt ſtatus. Tertia
proprietas eſt. qꝛ ſemꝑ proprie cauſe correſpōdʒ
proprius effectus et econtra. vt cauſe vniuerſali
effectus vniuerſalis et cauſe particulari effectꝰ
particularis et cauſe per ſe effectus per ſe. Et ſic
diſcurrēdo per ſingulos modos cauſarū.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā cōcedit̄ ꝙ primū agēs operatur ꝑ
ſuam eſſentiā. et cum infert̄ ꝙ immediate attin
git formā rei diſtinguendū eſt. qꝛ imediate pōt
dicere immediationē virtutis. et hoc mō prima
cauſa attingit immediate quēlʒ effectum. quia
nulla cauſa attingit ſuū effectuʒ niſi in virtute
prime cauſe eo ꝙ prima cauſa applicat quodlʒ
agēs ad operationē. vel ſi immediate dicit im
mediationē ſuppoſitoꝝ agētiū. et hoc modo a
gentia particularia imediate attingūt effectū ꝓ
prium et nō vniuerſalia agētia. Ad ſecundā
dicitur ꝙ ſi intelligatur ꝙ in oībus effectibus
ſecūdariis ſit virtus primi agētis inherens ipſis
ſecūdariis agētibus. ita ꝙ ſit eadem virtus per
eſſentiā primi et ſecūdi hoc eſt negādum. ſi vero
intelligat̄ ꝙ in oībus agētibus ſecundis ſit vir
tus primi. id eſt in vnoquoqʒ ſit virtus ꝓpria
determinata et cāta a primo efficiente q̄ pōt vo
cari virtus primi in gn̄e cauſe efficiētis hoc cō
cedit̄. Sed tamen iſta virtus inherēs ſecūdariis
mouētibꝰ nō eſt eadē ſecundū eſſe nec in genere
nec in ſpecie cū virtute primi. nā virtus primi eſt
infinita et eſt ſua eſſentia. ſed virtus agētis ſecū
di eſt accidētalis et infinita. Ad tertiā dicē
dū eſt ꝙ qualitates per ſe que ſunt accidentia
nō attingunt formā ſubſtātialē virtute propria
ſed ſolū inꝙtum ſunt inſtrumēta agentiū prin
cipaliū. Ad quartā cōcedit̄ ꝙ eſſe cuiuſlibet
rei dependeat et cauſatur a primo ſed etiam ex
hoc mō ſequit̄ ꝙ dependeat et cauſetur a ſecū
dariis agentibus. quia in ſubordinatis eſſentia
liter vnus et idē effectus ſecūduʒ rem a pluribʒ
cauſis eſſentialiter ſubordinatis dependet. Sʒ
tamen ſecūdū diuerſas rōes idē effectus appro
priat̄ ipſis cauſis ſubordinatis. nā effectus vni
uerſalis appropriat̄ cauſe vniuerſaliſſime ⁊ effec
tus particularis cauſe particulari vt eſſe quod ē
effectus vniuerſaliſſimus ⁊ in quocunqʒ effectu
appꝛiatur primo agenti. eſſe incorporeū app
priat̄ intelligentie mouenti celū. eſſe in ſpē deter
minata apppriat̄ celo et corpori celeſti. eſſe par
ticulare hoc vel illud apppriat̄ agenti particula
ri. et tamē omnes iſti effectus in eodē ſunt idem
ſecundū rem. Ratio poſt oppoſitū eſt pro con
cluſione reſponſali.

Queritur octauo. Utrum

Aliquid poſſit eſſe vel fieri a caſu vel a fortuna
Et arguit̄ ꝙ nō qꝛ Plato dicit ī Thimeo ꝙ
nihil ē ortū ſub ſole cuius cā legitia nō ꝓceſſerit
ſed quod hʒ cām legitimā nō eſt caſuale vel for
tuitū. ergo nihil ē a caſu vel a fortuna. 2o ſic
oē quod vere eſt et non ē cā eſt vere cātum. ſed
oē quod fit ſiue a natura ſiue ab arte eſt vere. ⁊
nō eſt cā. ergo eſt vere cātum. ſʒ vere cauſatū hʒ
verā cām. et quod hʒ verā cām non eſt caſuale
vel fortuitū. igit̄. 3o ſic ſicut oē ens ꝑ accidēs
reducit̄ ad ens ꝑ ſe ſic oīs cā ꝑ accidēs reducit̄
ad cām ꝑ ſe. ſʒ quod hʒ cām per ſe nō eſt caſua
le vel fortuitū. igit̄. 4o ſic in tota natā ē vnū
primū pinꝰ et vniuerſale regēs oēs ꝑticulares
cās ipſas ordinās ī determiatos fines. ſʒ quod
ſic ē rectum et ordinatum recte et ordinate agit
ergo nihil poteſt fieri a caſu vel a fortuna.

5º ſic deus ſcit omnia euenire que euenient. ergo cum ſciētia dei ſit infallibilis et immobilis ſequitur ꝙ omnia infallibiliter et immobiliter euenient. et per cōſequens nihil fit a caſu vel a fortuna. 6º ſic omnis actio naturalis terminatur aliquo fine. ſed quod eſt terminatū non ē caſuale vel fortuitū. ergo. 7º propter noſtrā cōſiderationē non ſit de non fine finis vel ecōtra. ſed ſi quis vadat ad forum vt inueniat debitorem inuentio debitoris eſt intentus et non eſt caſualis. ergo etiā ſi vadat ad forū non gratia inueniendi debitorē. ſed gratia inueniendi alium ſi inueniat debitorē nihilominus talis inuentio erit finis et per cōſequēs non erit caſualis aut fortuna. In oppoᵘ eſt phūs in textu.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſtꝙ phūs determinauit de cauſis per ſe manifeſtis et de proprietatibus et modis ipſarum. Cōſequenter determinat de quibuſdā cauſis per accidēs.

Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ huiuſmōi cauſe per accidēs et immanifeſte ſunt caſus et fortuna. De quibus recitat phūs primo tres opiniones antiquorū. Prima fuit quorūdam negantiū caſum et fortunā eſſe. et ad hoc adducebant duas propoſitiones. Prima eſt qꝛ omne quod fit habet cām determinatā. hoc declarabant in his que dicimus eſſe vel fieri a fortuna vel a caſu. quia ſi quis eat ad forū gratia emendi et emendo inueniat amicū talis inuentio amici habet cauſaȝ determinatā ſcȝ volūtatem emendi. ergo talis inuentio non eſt caſualis vel fortuna. et per cōſequēs nec aliquid aliud fit a caſu vel a fortuna. 2º arguūt ex teſtimonio antiquorū phōrum. qꝛ nullus determinans de cauſis generationis rerū naturalium determinat de caſu vel fortuna. ſi tamē aliquid fieret a caſu vel a fortuna debuiſſent de his determinaſſe. Ad hanc tñ rōeȝ reſpōdet phūs ꝙ vere mirabile eſt ꝙ nullus antiquoꝝ fecit mēſionem de caſu vel fortuna. nam ipſi antiqui putauerūt caſum vel fortunā eſſe vel non eſſe. Si primū tunc debuiſſent de ipſis tractatum feciſſe. Si ſecundū tunc debuiſſent oſtendiſſe caſum et fortunā non eſſe. et preſertim cum aliqua apud eos dicerent fieri a caſu vel a fortuna et aliqua non. et ita etiā ſi crediderunt caſum et fortunaȝ nihil eſſe debuiſſent aſſignare cauſaȝ quare aliqua non dicuntur eſſe vel fieri a fortuna vel a caſu. nā Empedocles poſuit a caſu eſſe ꝙ aer huius mundi ſit congregatus in loco in quo eſt et etiā dicebat partes animalium caſualiter vel fortuite ita eſſe vel fieri ſicut nunc ſunt. Dicebat etiam ꝙ fuerunt aliquando capita ſine ceruice. ſic ergo Empedocles debuiſſet feciſſe menſioneȝ de caſu et fortuna. Secunda opinio fuit quorūdā dicentiū caſum et fortuna eſſe in celeſtibus et non in illis inferioribus. et mouebantur ex hoc ꝙ dicebant ortus et occaſus retrogradationes et directiones planetarum et ita ſimiliter eclipſim ſolis et lune non ſimiliter fieri in omni tempore. ſed econtrario videbant in illis inferioribus ꝙ non ex quocūqȝ ſemine fit quodcūqȝ animal indifferenter. ſed ex determinato ſemine fit determinatū animal. Sed contra hāc opinionē dicit phūs ꝙ non poteſt habere veritatem. quia corpora celeſtia ſunt digniora et nature permanentioris ꝙ̄ inferiora corruptibilia.

Tertia opinio fuit aliorum dicentium ꝙ fortuna eſt quedā cauſa diuina immanifeſta intellectui humano in cuius poteſtate ē felicitas. ymaginantes ꝙ fortuna eſt quoddā diuinū numen cui templum ſtatuerunt et ydolum depictum in quadam rota propter volubilitatem ipſius fortune. quod quidē ydolū erat cecū propter improuidentiā fortuitorum. et erat pro vna parte albū propter fortuniū et alia parte nigrum propter infortunium. Sed hec opinio ficta eſt nec eiꝰ improbatio ad naturalē pertinet. ſed magis ad methaphiſicum. Fuerunt aūt aliqui qui poſuerunt fatum impedire aliquid fieri caſualiter et fortuite. et de hoc poſtea videbitur.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Ut vult Auicenna omne quod fit poteſt ad duplicem cauſam cōparari. ſcilicet ad particularem et proximā. et ad cauſā vniuerſalem. Si aūt cōparetur ad cauſam vniuerſalē tunc nihil fit caſualiter aut fortuite. Sed ſi comparetur ad particularem poteſt aliquid fieri caſualiter et fortuite. et ratio huius eſt. qꝛ cū cauſa vniuerſalis habeat fineȝ vniuerſaliorem ꝙ̄ cā particularis aliquid bene cadit ſub ordinatione et intentione cauſe vniuerſalis quod tamē eſt preter ordinem cauſe particularis. et ideo aliquis effectus in ordine ad cām particularē poteſt eſſe caſualis vel fortuitus qui tamen in ordine ad cauſam vniuerſalem eſt per ſe intentus. et ita in ordine ad primā cauſaȝ que ē vniuerſaliſſima nihil eſt caſuale vel fortuitū. quia cū eſſe quod eſt vniuerſaliſſimū ſit effectus cauſe prime proportionatus quod aliquo mō participat eſſe cadit ſub ordine prime cauſe. et quo ad hoc ponit Auicēna conueniens exemplū vt ſi aliquis paterfamilias habens multa pecora ſciat ea in aliquaȝ foueā cecidiſſe et per diuerſas vias dirigat duos ſeruos ſuos ad foueam illā ipſis ſeruis ignorātibus illa pecora in foueā cecidiſſe. tunc ꝙ ſe inuicem in illo loco inueniant et pecora de illa fouea ſimul trahant hoc eſt fortuitum in ordine ad illos ſeruos quorum neuter hoc intendebat. et tñ

eſt per ſe intentum in ordine ad patremfamilias qui hoc intendebat. et ita proportionabiliter eſt in naturalibꝰ ꝙ aliquis effectus productus ab aliqua cauſa particulari poteſt eſſe preter intentionē cauſe particularis. et tamen cadit ſub ordine et intentione cauſe vniuerſalis.

Concluſio prima et reſponſiua ad queſitū. Aliquid eſt a caſu et a fortuna Patet rōe pōi. qꝛ ſicut eſt in arte ita eſt in natura. ſed in arte puta in arte ſcribendi aliquid accidit quādoqȝ preter intētionē ſcribentis. puta infiguratio vel protractio alicuius littere que nō intendit̄. aut etiā macula aut aliquid hmōi hoc aūt dicitur euenire preter intentionē nature vt ſextus digitꝰ in vna manu vel aliquid hmōi Quomō autē differāt caſus et fortuna et quid ſint et ad quā cauſaȝ reducant̄ poſtea videbit̄.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primā dicit̄ ꝙ Plato per cām legitimaȝ intelligebat proportionatā effectui. ita ꝙ vnicuiqȝ competit vna cauſa proportionata. vt effectui per accidēs vna cā per accidēs. et effectui fortuito cauſa fortuita. et ſic de aliis. vel poteſt dici ꝙ omē quod eſt habet cauſaȝ legitimā et per ſe. ſcilicet cauſam vniuerſalem reſpectu cuius nichil dicit̄ fortuitū eo ꝙ nihil ē quod cauſalitatē eius ſubterfugere poſſit. Ad ſecūdam diſtinguit Albertus de vere vel qꝛ dicit veritatē cauſe. ſecūdū quē modū cauſa per ſe ordinata ad aliquē effectum diceretur vera cauſa ad ſuum effectum. et tunc falſum ē quod aſſumitur. vel li vere dicit proportionem cauſe ad effectum. et ſic verum eſt quod aſſumptū eſt. Ad tertiam cōcedit̄ ꝙ omnis cauſa per accidēs reducitur ad aliquā cauſam per ſe. non tamen efficit̄ cauſa per ſe reſpectu cuius erat cauſa per accidēs licet bene ſit cā per ſe reſpectu alicuius alterius Ad quartam dicit̄ ꝙ prima cauſa legitima omnium per regimen ſuum non imponit neceſſitatem cauſis particularibus quin poſſint īpediri a cōſecutione ſuorum finiū ad quos per ſe ordinantur. nā prima cauſa regit vnumquodqȝ ſecundū ſuaȝ naturā et ſecundū ſuum modum. attingit enim a fine vſqȝ ad finem et diſponit omnia ſuauiter

Ad quītā cōcedit̄ aſſumptū et negēt̄ ↄ̄ñtia et hoc capiendo conſequens in ſe et abſolute. qꝛ ſcientia dei non imponit rebus neceſſitatē eo ꝙ non tollit proprios modos reruȝ ymo cognoſcit res euenire ſecunduȝ ſuos proprios modos et ſcit neceſſarios effectus neceſſario euenire. et cōtingenter euenire. Ad ſextam que eſt ratio Auicenne cōcedat̄ aſſumptuȝ pro prima parte. et negetur pro ſecunda. nam duplex eſt finis. ſcilicȝ intentiōis agētis. et finis actionis et operis. nā aliter actio terminatur ad aliquē finem qui nō intendit̄ ab agente. ſi ergo finis intentionis agētis et finis actionis et operis poteſt eſſe caſualis vel fortuitus. ſed non intentus finis. Ad vltimā que eſt etiā ratio Auicenne neget̄ aſſūptū nam in agentibus ſecundū propoſitum agens facit ꝙ aliquis ſit finis per ſe ſue operationis per hoc ꝙ intendit talem finem quē ſi non intendat ex ſua operatione ſequet̄ caſuale et fortuitum. Et hec de iſto capitulo.

Queritur nono. Utrum Caſus et fortuna reperiantur in cōtingenti ad vtrumlibet. Arguit̄ ꝙ ſic rationibus Auicēne qui hoc tenuit. Prima eſt illa que ſubſunt voluntati noſtre que libera eſt ſunt contingētia ad vtrumlibet vt ambulare et non ambulare. ſed in illis aliquid accidit preter intentionē agētis per intellectum et voluntatem. mō quod ſic accidit dicitur caſuale vel fortuitū. ergo in cōtingenti ad vtrumlibet aliquid fit a caſu vel a fortuna. Secunda eſt quia niſi ſic Ariſtoteles in diffinitione fortune debuiſſet excludere cōtigēs ad vtrumlibet. ſed hoc non facit ſed excludūtur ea que ſemper aut frequēter fiunt vt pȝ in diffinitione fortune. ergo in cōtingēti ad vtrumlibet reperiunt̄ caſus et fortuna. Ad oppoſitum arguit̄ rōe cōmentatoris tenētis partē negatiuam ſic. caſus et fortuna reducunt̄ ad cauſas agentes que ſunt principia vnde motus vt habetur in textu. ſed quādiu agēs eſt indifferens ad agere et nō agere non agit. alias ſimul ageret et nō ageret. gº caſus et fortuna non repiunt̄ in ↄtingēti ad vtrumlibet. nam ſi agens exiſtens in indifferentia ad vtrumlibet agat neceſſe eſt ipm agere oppoſita quod eſt abſurdū. igitur. Pro reſponſione ad queſitum.

Sciēduȝ ē primo ꝙ Eoruȝ que fiunt quedam fiunt ſemper vno et eodem modo. vt ſunt illa que fiūt a determiata cauſa et neceſſaria non habente aliquod contrariū per quod aliquomō poſſit impediri vt cōſequatur ſuum effectū. cuiuſmōi ſunt ortus et occaſus motus aſtrorum et generaliter omnia que in celeſtibus eueniunt. Alia ſunt que frequenter vno et eodē modo fiunt. non tamen ſemper vt ſunt illa que habent cauſam per ſe determinatam et ordinatam ad certū effectū. non tamen habent cām neceſſariam et immutabilē. qꝛ illa cauſa per ſuū contrariū quādoqȝ impediri poteſt ne cōſequatur effectū ad quē per ſe ordinatur. Poteſt etiaȝ quādoqȝ eſſe impedimētuȝ ex diſpoſitione materie que non eſt diſpoſita ad ſuſtinēduȝ actum agentis. et talia que fiunt frequenter vt ſunt effectus naturales regulantur ab his que fiunt ſemper. quia tamen habent materiā priuationi et contrarietati admixtam. ideo non totaliter

obedıunt ſue regule. Sed quandoqꝫ propter in diſpoſitionem materie in contrariū no inſequū tur ſuam regulā. vt hominem fieri cū quinqꝫ di gitis in vna manu frequenter fit. Et generaliter omnes effectus naturales frequenter vno et eo dem eueniunt. non tamen ſemper. et in hoc con ueniunt ōnes peripatetici ꝙ in illis duobus ſcꝫ in hiis que eueniūt ſemper et frequenter nō repe riuntur caſus et fortuna. ita ꝙ effectus veniens vel ſemper vel frequenter non ſit caſualis et for tuitus. Sed preter iſta quedā ſunt que raro ſiue vt in paucioribus eueniunt vt ſunt illa que nō habent cauſas per ſe determinatas ſiue ordina tas ad ipſos effectus. ſed per accidens et preter intentionem agentis illi effectus raro euenīētes terminant actionē agentis. ⁊ ita differūt ab illis qui frequenter eueniunt. et ꝗtum ad iſta cōue niunt etiā omnes peripatetici ꝙ fiunt a caſu vel a fortuna. nam contingens vt in paucioribus ſiue raro dicitur in ordine ad cauſam efficientē quia omīs cauſa efficiēs eſt per ſe ordinata ad aliquē effectū. et ideo raro eſt et per accidēs ꝙ alius effectus ꝗ ille ad quē per ſe eſt ordinata illa cauſa conſequatur ex ſua operatione. et ita contingens raro reducitur ad cauſam efficientē vt poſtea patebit. Sed aliud eſt contingens ad vtrumlibet quod equaliter ſe habet ad eſſe et nō eſſe. ſicut quātum eſt ex parte ſui indifferens eſt ad eſſe et non eſſe. Eſt ergo controuerſia inter Auicennam et Auerroim. Utrū in contingenti ad vtrūlibet reperiat̄ caſus et fortuna.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Auicenna et ſui ſequaces tenent ꝙ ſic et diſtin gunt de duplici contingenti ad vtrūlꝫ. nā quod dam eſt quod fundat̄ et radicatur in materia ꝗ quantuꝫ eſt de ſe indifferenter ſe habet ad hanc formā vel ad aliā et ad eſſe et nō eſſe alicuius effectus. ſed magis determinat̄ ad vnum ꝗ ad aliud per actionē agentis naturalis. et ideo in tali contingenti ad vtrumlibet nō reperiuntur caſus et fortuna. vt dicunt. Aliud eſt contin gens ad vtrūlibet quod reducit̄ ad voluntatē. quia eſt indifferens ad operari vel non opari hoc vel hoc. illomodo vel hoc mō. et in tali cō tingenti quod ſubicit̄ libertati volūtatis noſtre quandoqꝫ accidunt caſus et fortuna. vt dicūt nam illud quod eſt intentum a voluntate poſt ꝗ ſe determinauit ad vnum effectum. puta ad ambulandū illi ambulationi poteſt aliquid ac cidere indifferens ad vtrūlibet. ſicut inuentio a mici vel aliquid hmōi. nam omnes cōcedunt ꝙ ē aliquod contingens ad vtrūlibet: vel ergo illud fit a cauſa per ſe. vel a cauſa per accidens Non a cauſa per ſe. quia illa que per ſe fiūt eue niunt ſemper vel frequenter. oportet ergo ꝙ cō tingens ad vtrūlibet habeat cauſaꝫ per accidēs et per conſequens ꝙ fiat caſualiter vel fortuite. Et eſt poſitio Auicenne in iſta materia. Sed tenendo partē cōmentatoris poteſt dici ꝙ illud quod accidit in operatione voluntatis non eſt contingens ad vtrūlibet. manifeſtū eſt enim ꝙ ꝗdiu voluntas eſt indeterminata non agit. ſed anteꝗ agat oportet ꝙ ſe determiauerit ad vnū et illud quod intenditur a voluntate euenit vt frequenter. Si aūt aliquid aliud accidat pre ter intētionē voluntatis euenit vt in paucioribꝰ et non eſt indifferens ad vtrūlibet. ſed magis ſe habet ad non eſſe ꝗ ad eſſe. Et ſecundū iſtam opinionem ponitur.

Concluſio reſponſalis Cum

commentatore et pluribus aliis. Caſus et for tuna ſolum reperiuntur in contingenti raro. ita ꝙ ille effectus dicitur caſualis quando raro e uenit et non inuenit̄ in contingenti ad vtrumlꝫ

Iſtam concluſionē probat rō cōmentatoris facta poſt oppoſitū. Probatur aliunde. caſus et fortuna reducunt̄ ad cauſas agentes. ſed conti gens ad vtrūlibet reducitur ad materiam et nō ad cauſaꝫ efficientem. igit̄ caſus et fortuna non reperiuntur in contingenti ad vtrumlibet. nam pluuia ꝗtum eſt ex parte materie eſt contingēs ad vtrumlꝫ. qꝛ eſt indifferens ad eſſe et ad non eſſe. ſed pluuia in hyeme magis ſe habet ad eē ꝗ ad non eſſe. et hoc eſt ex parte efficientis. Sꝫ pluuia in eſtate magis ſe habet ad non eſſe ꝗ ad eſſe. Ubi etiā Ariſtoteles exemplificat de ca ſu ⁊ fortuna ponit exemplū in contingēti raro. et non in contingenti ad vtrumlibet. et tenendo iſtam opinionē poſſunt ſolui rationes ante oꝰ.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit̄ ꝙ in hiis que ſubſunt liber tati voluntatis noſtre ꝗ diu ipſa eſt indifferens ad vtrumlꝫ ipſa non agit preter intentionem vo luntatis. quia voluntas non mouet ad aliquid fugiendū vel proſequēdū ꝗdiu eſt in illa diffe rentia ſe habens ad vtrūlibet. ſed poſtꝗ volū tas ſe determinat nihil euenit per actionē volun tatis niſi vt frequenter vel raro. nā illud quod eſt intentum a voluntate euenit vt frequenter quicquid aūt euenit preter intentionē volūta tis euenit vt in paucioribus. Ad tertiā dicit̄ ꝙ ſatis excluditur contingens ad vtrumlꝫ prop ter hoc ꝙ in diffinitionibus caſus et fortune po nitur ꝙ ſunt cauſe agentes. Ratio facta poſt oppoſitum eſt pro concluſione. Sequitur textus.

Queritur Decimo. Utrum

Caſus et fortuna contingant in hiis que fiunt propter finem. Arguitur primo ꝙ non. quia caſus et fortuna ſunt cauſe per accidēs. ſꝫ cauſa agētis propter finem determinatū eſt cauſa ꝑ ſe igitur caſus et fortuna non contingunt in hiis que fiunt propter finem. Ad oppoſitum eſt phūs in 2º ca. huius tractatus. Pro. R.

Sciendum ē primo ꝙ philo

ſophus volens inueſtigare diffinitionē fortune ponit tres diuiſiones que ſumuntur ex parte ef fectuū. et vnam q ſumitur ex parte cauſe. Eſt igit̄ prima diuiſio ꝙ eorū q fiunt. quedā fiunt ſemꝑ vt ſunt motus aſtrorū. quedā vero fiunt vt fre quenter. ſicut homo naſcitur frequēter cū quīqꝫ digitis in vna manu et neutrū fit a caſu vel a fortuna. Sed preter hec quedā fiunt in paucio ribus ſicut ꝙ homo naſcatur cum ſex digitis vel ſine oculis. ⁊ omnia hmōi dicuntur fieri a for tuna. Ex quo infert phūs contra primā opi nionē de fortuna ꝙ fortuna aliquid eſt. Patet quia eſſe a fortuna et eſſe vt in paucioribus cō uertūt̄. imo manifeſtū eſt aliquid fieri vt in pau cioribus. ideo aliqua fiunt a fortuna. Et ſi ar guatur contra hāc diuiſionē. qꝛ Ariſtoteles di miſit ea que eueniunt ad vtrumlꝫ que medioꝰ ſe habent inter ea que fiunt frequenter et raro. igitur diuiſio eſt inſufficiēs. Patet ſolutio ex dic tis in precedēti queſtione. Dictū eſt enīꝫ ꝙ nihil euenit ad vtrumlꝫ. Secunda diuiſio eorū que fiunt quedā fiunt propter fineꝫ deteriatum quedā vero non. Sed cōtra iſtā diuiſionem ar gueret aliquis. qꝛ oē agens agit propter finem ſuum ſiue agat per naturā ſua ſiue per intelec tum. Ad hoc reſpōdet̄ ꝙ Ariſtoteles dicit non propter finem fieri illa que non fiunt prop ter finē deliberatū. ſicut cōfricatio barbe vel ali quid hmōi quod aliquādo abſqꝫ deliberatiōe ſed ſola ymaginatione mouente fiet. ideo non habent finē deliberatum. ſed ſolū ymaginatum Uel reſpōdet̄ aliter ꝙ phūs dicit nō ꝓpter finē fieri ea que propter ſe fiunt et non ꝓpter aliud ꝑ ꝗto in ſeipſis habent honeſtatē vel delectationē propter quā ſecundū ſe ipſa placent et non ordi nantur ad aliū finē. Tertia diuiſio eſt eorū que fiunt propter finē determinatū quedā fiūt ab agente ſecundū propoſitū quod eſt agens ꝑ intellectū et voluntatē. alia vero fiunt a natura ſicut ab agente naturali comprehendendo ſub illo omne illud quod agit mō nature ſcilꝫ non deliberando. et ſic ſub natura cōprehēditur aīa vegetatiua et aīa ſenſitiua in brutis. Ex qꝰ patet ꝙ iſte tres diuiſiones precedentes ſe inui ceꝫ includunt. nam illa que fiunt a propoſito vel a natura fiunt propter finē. ⁊ ea que fiunt ꝓpter finem fiunt ſemꝑ et aut frequenter. Quarta diuiſio que ſumitur ex parte cauſe eſt ꝙ cauſarū quedā ſunt per ſe. et quedā per accidēs. ſicut do mificator eſt per ſe cauſa domus. ſed albū mu ſicum eſt cauſa per accidens. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Dupliciter dicitur cauſa per accidens. Uno mō ex parte cauſe per ſe et non eſt de ratione illius reſpectu cuius dicitur cauſa per accidens. vt pꝫ in exemplo tradito. Aliomo dicitur cauſa per accidens ex parte effectus quando ſcilicet ali quid accidentaliter coniungitur effectui per ſe vt ſi diceret̄ ꝙ edificator eſt cauſa diſcordie. quia ꝑ domo facta accidit diſcordia. Et hoc mō caſus et fortuna dicuntur cauſe per accidēs. et non ꝑꝰ modo proꝗto. ſcilꝫ effectui per ſe coniungit̄ ali quid per accidens. vt ſi quis fodiat ſepulcrum foſſio ſepulcri eſt per ſe intenta. et ſi per accidēs iungat̄ inuentio theſauri in terra tunc fodiens ſepulcrū eſt cauſa per accidēs et fortuita inuen tionis theſauri.

Sciēduꝫ eſt tertio. ꝙ Sicut

effectus per ſe cauſe naturalis eſt qui ſequitur ſecundū exigentiā ſue forme. ita effectus per ſe cauſe agētis ſecundū propoſitū eſt qui coſequit̄ ex intentione agētis. et quicquid euenit ꝑter in tentionem agentis eſt ꝑ accidēs. Et hoc intelli gendū eſt ꝙ ſi illud quod eſt preter intentionem raro et in paucioribus adiungatur effectui per ſe intento. nam ſi aliquid ſemꝑ aut frequenter adiūgatur alicui effectui per ſe intento tunc ca dit ſub eadē intentione cum illo effectu tantum eſt enim dicere ꝙ aliquis intendat aliquē effec tum et ignoret illud quod vt ſemꝑ vel frequen ter adiungitur tali effectui. ſicut ſi aliquis velit laborare in caloribus et non velit ſudare.

Sciēduꝫ eſt quarto. ꝙ Dif

ferentia eſt inter cauſam per ſe et cauſam per ac cidens. quia cauſa per ſe eſt finita et determinata eo ꝙ omnis cauſa per ſe agit ſecūdū vnaꝫ deter minatā formaꝫ vel naturalē ſi ſit cauſa natura lis. vel intellectualē ſi ſit cauſa agens ſecundū propoſitū. Sed cauſa per accidēs eſt infinita et indetermiata eo ꝙ infinita ſūt que vni accidūt vel accidere poſſunt. modo quicquid accidit cāe per ſe et non eſt de ratione eius eſt cauſa per ac cidens reſpectu cāe per ſe. Ex iſtis diuiſionibus concludit phūs diffinitionē fortune. dicens ꝙ fortuna eſt cauſa per accidēs in hiis que fiunt ſecundū propoſitū propter finem in minori pte. vel diceret ꝙ fortuna eſt cauſa per accidēs in cō tingentibus que fiunt in minori parte ſecundū propoſitū eorū que fiunt propter aliquid. id eſt propter aliquē finē. Ex quo infert phūs ꝙ for tuna ⁊ intellectus circa idē verſantur. quia illis contingit agere a fortuna que agunt ſecundum propoſitū. propoſitū aūt ſiue volūtas nunꝗ eſt ſine intellectu. et ꝗuis ſolum ea que habent in tellectum agant a fortuna. tamen ꝗto aliquid

ſubiacet intellectui tanto minus ſubicitur fortu-
ne. Ex quo poteſt inferri ꝙ intellectui diuino
qui omnia nouit non ſubeſt fortuna.

Sciendum eſt quinto. ꝙ ex

diffinitione fortune inueſtigata phũs infert ra-
tiones eorum que dicuntur a fortuna in 3º ca-
piculis tractatus. Et primo aſſignat rõem. qua
re fortuna dicat̃ cauſa imanifeſta. nam hec ē rõ
quia fortuna eſt cauſa per accidens. vt dictũ eſt
prius. mõ infinita ſunt que vni accidere poſſũt
Et ideo fortuna conuenienter dicitur cauſa incer
ta et immanifeſta intellectui humano. eo ꝙ in-
finitũ eſt nobis ignotũ et ſecundũ hoc aliquid
veritatis continebat ſecũda opinio antiquoꝝ
Et propter hoc de his que fiunt a fortuna
non eſt ſcientia. quia non habet cauſam per
ſe et determinatam. ſed per accidens que eſt in
finita et indeterminata ſiue immanifeſta. vt ſi
quis vadens ad villã non intẽdens inuenire a
micã inueniat. ille effectus qui eſt inuentio ami
ce non habet cauſam certam et determinatã. ſʒ
poterat habere cauſas infinitas. quia infinita
mouent ipm ad eundũ ad villam ſine eo ꝙ in-
tenderet inuenire amicam quorũ quodlibet po
terat eſſe cauſa per accidens inuentionis amice
Patet igit̃ ꝙ fortuna eſt cauſa incerta et imma-
nifeſta. Sed eſt hic notandũ ꝙ adhoc ꝙ a-
liqua cauſa per accidens dicatur fortuna reſpec
tu alicuius effectus oportet ꝙ operetur ad eſſe
talis effectus. ita ꝙ ſi non eſſet talis cauſa non
eſſet talis effectus. ideo ꝗuis albũ et muſicum
dicatur cauſa per accidens domus. non tamen
poſſẽt dici caſus et fortuna.

Sciendũ eſt vlterius ꝙ poſ

ſibile eſt aliquid quod eſt natum eſſe cauſa ꝑ ſe
alicuius effectus poſſe eſſe cauſa fortuita illius
effectus. Exemplũ vt ſi aliquis indigens eua-
cuatione a colera capiat medicinã ad hoc ordi-
natam puta ſcamoneã. et ignorans virtutẽ ſca-
monee non intẽdens propter hoc euacuari. tunc
ꝙ talis euacuetur et ſanetur hoc eſt a fortuna. ⁊
tamen ſi hoc intentione feciſſet fuiſſet per ſe cau
ſa ſanitatis cum ſcamonea ſit per ſe purgatio co
lere. Ex diffinitione fortũe patet ꝙ prima opinio
que dicit fortunam nihil eſſe aliquid continet
veritatis. eo ꝙ fortuna nihil eſt ſimpliciter et per
ſe ſed tantum per accidens et ſecundũ quid eſt
aliquid. Vlterius ex diffinitione fortũe põt
aſſignari cauſa vulgariter quare fortuna dicat̃
eſſe ſine ratione. quia ſcilicet rationẽ aſſignare
non poſſumus niſi de his que fiunt ſemper vel
frequenter. modo ea que fiunt a fortuna non
fiunt ſemper aut frequenter. ideo fortuna cõue-
nienter dicitur eſſe ſine ratione.

Sciendum eſt vlterius ꝙ

Phũs etiã aſſignat diuiſionẽ fortune ĩ bonam
et malam. nã cũ fortuna ſit circa q̃ eſt intellectus
practicus et voluntas et hmõi. illa que vitam
humanã concernunt cuiuſmodi ſunt proſpera
et aduerſa circa operationes humanas et bona
temporalia. ideo conuenienter diuiditur fortu-
na in bonam et malam. et infortuniũ et heufor-
tuniũ. vt fortuna dicatur bona quando aliqđ
bonum euenit alicui preter intentionem eius. et
mala quando malũ. ſed quia bona et mala ñ
variant vitã niſi quãdo ſunt magna. ideo p-
prie non dicitur heufortuniũ contingere homĩ
niſi aliquod bonũ cum magnitudine eueniat.
Nec dicitur infortuniũ niſi aliquod malum cũ
magnitudine eueniat. et quia priuari malo bo-
num eſt. et priuari bono malum eſt. ideo tunc
dicitur contingere id eſt bene euenire homini
quando bonum preter intentionẽ ſibi euenit.
Sed etiam quando priuatur preter intentionẽ
aliquo magno malo quod eſt prope. et eodem
modo non ſolum dicitur homini contingere. id
eſt male euenire quando magnũ malũ ſibi eue
nit. ymo etiã quia priuatur aliquo magno bo-
no preter intentionẽ quod prope eſt. Illud autẽ
quod prope eſt nihil aut parum diſtare videtur
Ex iſtis ſequitur ꝙ ſicut fortuna eſt incerta.
ita ſimiliter infortuniũ et heufortunium. eo ꝙ
ſunt extra ſemper et frequenter.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Caſus et fortuna contingenter eueniunt in his
que fiunt ſecundum propoſitũ. aut in his ſecũ
dum naturã. ſed tam natura ꝗ̃ agens ſecundũ
propoſitũ agunt propter finem vt poſtea pate-
bit. ergo concluſio vera. Item omnis effec-
tus fortuitus ſequit̃ ex duobus per ſe intentis.
ſiue illa duo per ſe intenta ſint a duobus agen-
tibus ſecundũ propoſitum ſiue vnũ ſit intentũ
ab agente ſecundũ ꝑpoſitum et reliquum a na-
tura. ergo cõcluſio vera. Aſſumptũ pʒ per exem
plum. nam ſi quis fodiat ſepulcrum vt aliquis
inhumetur et virtus mineralis produxit theſau
rum in illo ſepulcro ⁊ fodiẽs ſepulcrum inuenit
theſaurum. mõ inuentio ſequitur ad duo per ſe
intenta. ſcilicet ad foſſionẽ ſepulcri. et productio
nem theſauri. quorũ vnum eſt intentũ ab agen
te ſecundum propoſitũ ſcilicet foſſio ſepulcri. et
reliquũ a natura. vt productio theſauri. Si ve-
ro theſaurus fuerit ab aliquo homine ibidẽ ab
ſconditus. tunc inuentio caſualis et fortuita ſe
quitur ad duo per ſe intenta ab agentibus ſecũ
dum propoſitũ. ſicut ſi duo amici veniant ad
forum non intendentes ſe inuenire. ſed aliquid
aliud. circa quod ſe inueniant eſt fortuna. et ſe-
quitur ad duo per ſe intenta a duobus agẽtibʒ
ſecundum propoſitum proqʒ que mouebantur
ire ad forum.

Ad rationes ante oppoſitũ

Ad primã dicitur ꝙ cauſa agens propter finẽ
debitum dicitur cauſa per ſe in cõparatione ad
ſecundum quẽ intendit. et ſi ex operatione ſua ſe
quatur aliquis effectus quem non intendit aut
ad quem ñ eſt ordinatio in natura naturaliter.
tunc illa eadem cauſa dicitur cauſa per accidẽs
et fortuita reſpectu illius finis non intenti et nũ
ꝗ̃ diceretur cauſa per accidens reſpectu finis nõ
intenti niſi per ſe intenderet aliquẽ finem. quia
nihil poteſt dici cauſa per accidẽs niſi in ordine
ad cauſam per ſe. eo ꝙ omne per accidẽs reduci
tur ad per ſe. patet hoc ꝙ eadem eſt cauſa in or
dine ad diuerſos effectus et cauſa per ſe et per
accidens. Sequitur textus.

Queritur vndecimo. Vtrũ

Fatum ſit in rebus creatis imponens eis neceſ
ſitatem. Arguitur primo cõtra ſuppoſitum
auctoritate gregorii dicentis abſit a mentibus
fidelium vt fatum aliquid eſſe dicant. 2º ſic
ea que fato aguntur non ſunt improuiſa. quia
vt ait Auguſtinus fatum dicimus a fando dic
tum. dicimus enim ea que ſunt ab aliquo prelo
cuta non ſunt fortuita nec caſualia. ergo ſi res
fato agerentur tolleretur caſus ⁊ fortuna hoc aũt
fieri non poteſt. ergo fatũ non eſt. Deinde ar
guitur contra primã partẽ queſiti. primo ſic ipſa
dei voluntas fatum appellatur. vt habet Au-
guſtinus. talis aũt voluntas non eſt in rebus
creatis. ſed in deo. ergo fatum non eſt in rebus
creatis. 2º arguit̃ ſic. ſi fatum eſſet in rebus
creatis eſſet ſubſtantia vel accidens. et quocũqʒ
dicat̃ oʒ ipm multiplicari. ad multiplicationẽ
rerum creatarũ. cum ergo fatũ dicatur eſſe vnũ
ſequitur ꝙ non eſt in rebus creatis. 3º ſic. ſi
ſit fatum eſſet mobile vel immobile. non primũ
quia dicit boetius ꝙ fatum eſt immobilis diſ-
poſitio. nec ſecundũ quia motis rebus mouent̃
que in eis ſunt. Vltimo ſic contra vltimam
particulã queſiti. quia fatum eſt immobilis diſ
poſitio. ergo ea que fato ſubduntur immobi-
liter et ex neceſſitate eueniunt quare imponit re
bus neceſſitatem. Ad oppoſitum pro vtraqʒ
parte eſt Boetius et omnes peripatetici qui na-
turam fati veraciter deſcribũt. Pro reſpõſiõe.

Sciendum ē primo. ꝙ quia

omnes res ſunt in diſpoſitione diuina propter
hoc poete ymaginati ſunt ꝙ diuina diſpoſitio
et futurorũ determinata ſeries eſſet fatum. quã
quidẽ diſpoſitionem dixerunt omnino eſſe im-
mobilem et neceſſitatem rebus imponere. ideo
dicit poeta loquens de fatis volentẽ nolentẽqʒ
trahũt. et alibi dicit. Te tua fata trahũt ne ſecta
relinquere poſſis. et ex eadem radice aliqui anti
qui poſuerunt deas fatales quas vocauerunt
parcas a parco parcis per contrariũ. quia nulli
parcunt. et iſte dee ſecundum eos erant tres.
Prima dicebatur cloto. Secunda lacheſis. et
tertia antropos. prima portat futura ꝯtingẽtia
Secunda protrahit ad hoc ꝙ ponantur in pre-
ſenti. et tertia diſtribuit in preterito. et inde orta
eſt alia fatua opinio vetularum dicentiũ ꝙ iſte
dee fatales ſolebant hominibus apparere et da
bant omne tale ꝙ aliqualiter oppoſitum non
poterat contingere. Sed demones in effigie mu
lieris multis apparentes iſtam credulitatem ho
minibus dederunt. et oĩa iſta falſa ſunt et ficta

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Alii antiqui phĩ aliter de fato locuti ſunt. qui
dam enim dixerunt ꝙ fatum nihil aliud eſt quã
quedã connexio cauſarũ ſecundarũ dependẽs
ex prouidentia prime. Sed ſeneca vere dicit ꝙ
fatum eſt quedam neceſſitas omniũ operum et
actionũ quam nulla vis dirumpere poteſt. Sʒ
iſti in vera cognitione fati defecerunt. et ymagi
nati ſunt ipſam ſeriem fatalem oĩo eſſe immobi
lem. et ea que fato ſubduntur immobiliter eue-
nire. propter quod illis opinionibus dimiſſis
inſequendus eſt Boetius qui inter omnes ve
rius naturam fati declarauit in 4º de conſola
tione.

Sciendũ eſt tertio ꝙ Quan

doqʒ contingit ꝙ aliquid relatũ ad cauſas in-
feriores dicitur eſſe caſuale et fortuitum quod
tamen relatum ad ſuperiorem cauſam inuenit̃
per ſe intentũ eſſe. ſicut exemplificatum eſt prius
de duobus ſeruis patriſfamilias. Fuerunt ergo
aliqui qui hmõi caſualia et fortuita que accu
dunt iſtis inferioribus in nullam ſuperiorẽ cãm
reducere voluerunt et iſti negauerunt fatum et
prouidentiam. Sed hec opinio manifeſte falſa
eſt. Alii reduxerunt ea in corpora celeſtia tanꝗ̃
in ſuperiorem et primã cauſã et ſecundũ illos
fatum nihil aliud eſt ꝗ̃ diſpoſitio ſyderũ. Sed
hec opinio ſtare non poteſt propter duo. Primũ
eſt quia actus humani non ſubduntur actioni
corporũ celeſtium niſi per accidens et indirecte.
Secundum eſt ꝗ̃tum ad omnia que agunt per
accidens. quia illud quod eſt per accidens non
eſt proprie ens quare non terminat actionem na
ture. Ideo dicendum ē ꝙ ea que hic aguntur ꝑ
accidens ſiue in rebus naturalibus ſiue in hu-
manis reducuntur in aliquam cauſam primam
que eſt prouidentia diuina. quia ſolus deus im
mutare poteſt voluntatem humanã. Ex iſtis
patet ꝙ omnia que hic aguntur diuine proui-
dentie ſubduntur tanꝗ̃ ab ea preordinata et ꝑ
locuta. ideo in eis fatum ponere poſſumus.

ſubiacet intellectui tanto minus ſubicitur fortune. Ex quo poteſt inferri ꝙ intellectui diuino qui omnia nouit non ſubeſt fortuna.

Sciendum eſt quinto. ꝙ ex

diffinitione fortune inueſtigata phūs infert rationes eorum que dicuntur a fortuna in 3° capitulis tractatus. Et primo aſſignat rōem. quare fortuna dicit' cauſa imanifeſta. nam hec ē rō quia fortuna eſt cauſa per accidens. vt dictū eſt prius. mō infinita ſunt que vni accidere poſſūt Et ideo fortuna conueniēter dicitur cauſa incerta et immanifeſta intellectui humano. eo ꝙ infinitū eſt nobis ignotū et ſecundū hoc aliquid veritatis continebat ſecūda opinio antiquoꝝ. Et propter hoc de his que fiunt a fortuna non eſt ſcientia. quia non habet cauſam per ſe et determinatam. ſed per accidens que eſt infinita et indeterminata ſiue immanifeſta. vt ſi quis vadens ad villā non intēdens inuenire amicā inueniat. ille effectus qui eſt inuentio amice non habet cauſam certam et determinatā. ſʒ poterat habere cauſas infinitas. quia infinita mouent ipm ad eundū ad villam ſine eo ꝙ intenderet inuenire amicam quorū quodlibet poterat eſſe cauſa per accidens inuentionis amice Patet igit' ꝙ fortuna eſt cauſa incerta et immanifeſta. Sed eſt hic notandū ꝙ adhoc ꝙ aliqua cauſa per accidens dicatur fortuna reſpectu alicuius effectus oportet ꝙ operetur ad eſſe talis effectus. ita ꝙ ſi non eſſet talis cauſa non eſſet talis effectus. ideo ꝗuis albū et muſicum dicatur cauſa per accidens domus. non tamen poſſēt dici caſus et fortuna.

Scienduʒ eſt vlterius ꝙ poſ

ſibile eſt aliquid quod eſt natum eſſe cauſa ꝑ ſe alicuius effectus poſſe eſſe cauſa fortuita illius effectus. Exemplū vt ſi aliquis indigens euacuatione a colera capiat medicinā ad hoc ordinatam puta ſcamoneā. et ignorans virtutē ſcamonee non intēdens propter hoc euacuari. tunc ꝙ talis euacuetur et ſanetur hoc eſt a fortuna. ⁊ tamen ſi hoc intentione feciſſet fuiſſet per ſe cauſa ſanitatis cum ſcamonea ſit per ſe purgatio colere. Ex diffinitione fortūe patet ꝙ prima opinio que dicit fortunam nihil eſſe aliquid continet veritatis. eo ꝙ fortuna nihil eſt ſimpliciter et per ſe ſed tantum per accidens et ſecundū quid eſt aliquid. Ulterius ex diffinitione fortūe pōt aſſignari cauſa vulgariter quare fortuna dicat' eſſe ſine ratione. quia ſcilicet rationē aſſignare non poſſumus niſi de his que fiunt ſemper vel frequenter. modo ea que fiunt a fortuna non fiunt ſemper aut frequenter. ideo fortuna cōuenienter dicitur eſſe ſine ratione.

Sciendum eſt vlterius ꝙ

Phūs etiā aſſignat diuiſionē fortune ī bonam et malam. nā cū fortuna ſit circa q̄ eſt intellectus practicus et voluntas et hmōi. illa que vitam humanā concernunt cuiuſmodi ſunt proſpera et aduerſa circa operationes humanas et bona temporalia. ideo conuenienter diuiditur fortuna in bonam et malam. et infortuniū et beūfortuniū. vt fortuna dicatur bona quando aliqd' bonum euenit alicui preter intentionem eius. et mala quando maluʒ. ſed quia bona et mala ñ variant vitaʒ niſi quādo ſunt magna. ideo ꝓprie non dicitur beūfortuniuʒ contingere homī niſi aliquod bonū cum magnitudine eueniat. Nec dicitur infortuniū niſi aliquod malum cuʒ magnitudine eueniat. et quia priuari malo bonum eſt. et priuari bono malum eſt. ideo tunc dicitur contingere id eſt bene euenire homini quando bonum preter intentionē ſibi euenit. Sed etiam quando priuatur preter intentionē aliquo magno malo quod eſt prope. et eodem modo non ſolum dicitur homini contingere. id eſt male euenire quando magnuʒ malū ſibi euenit. ymo etiā quia priuatur aliquo magno bono preter intentionē quod prope eſt. Illud autē quod prope eſt nihil aut parum diſtare videtur Ex iſtis ſequitur ꝙ ſicut fortuna eſt incerta. ita ſimiliter infortuniū et beūfortunium. eo ꝙ ſunt extra ſemper et frequenter.

Concluſio reſponſiua ad q.

Caſus et fortuna contingenter eueniunt in his que fiunt ſecundum propoſitū. aut in his ſecūdum naturā. ſed tam natura ꝗ̄ agens ſecundū propoſitū agunt propter finem vt poſtea patebit. ergo concluſio vera. Item omnis effectus fortuitus ſequit' ex duobus per ſe intentis. ſiue illa duo per ſe intenta ſint a duobus agentibus ſecundū propoſitum ſiue vnū ſit intentū ab agente ſecundū ꝓpoſitum et reliquum a natura. ergo cōcluſio vera. Aſſumptū pʒ per exemplum. nam ſi quis fodiat ſepulcrum vt aliquis inhumetur et virtus mineralis produxit theſaurum in illo ſepulcro ⁊ fodiēs ſepulcrum inuenit theſaurum. mō inuentio ſequitur ad duo per ſe intenta. ſcilicet ad foſſionē ſepulcri. et productionem theſauri. quorū vnum eſt intentuʒ ab agente ſecundum propoſituʒ ſcilicet foſſio ſepulcri. et reliquū a natura. vt productio theſauri. Si vero theſaurus fuerit ab aliquo homine ibidē abſconditus. tunc inuentio caſualis et fortuita ſequitur ad duo per ſe intenta ab agentibus ſecūdum propoſituʒ. ſicut ſi duo amici veniant ad forum non intendentes ſe inuenire. ſed aliquid aliud. circa quod ſe inueniant eſt fortuna. et ſequitur ad duo per ſe intenta a duobus agētibʒ ſecundum propoſitum proquinque mouebantur ire ad forum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ cauſa agens propter finē debitum dicitur cauſa per ſe in cōparatione ad ſecundum quē intendit. et ſi ex operatione ſua ſequatur aliquis effectus quem non intendit aut ad quem ñ eſt ordinatio in natura naturaliter. tunc illa eadem cauſa dicitur cauſa per accidēs et fortuita reſpectu illius finis non intenti et nū ꝗ̄ diceretur cauſa per accidens reſpectu finis nō intenti niſi per ſe intenderet aliquē finem. quia nihil poteſt dici cauſa per accidēs niſi in ordine ad cauſam per ſe. eo ꝙ omne per accidēs reducitur ad per ſe. patet hoc ꝙ eadem eſt cauſa in ordine ad diuerſos effectus et cauſa per ſe et per accidens. Sequitur textus.

Queritur vndecimo. Utruʒ

Fatum ſit in rebus creatis imponens eis neceſſitatem. Arguitur primo cōtra ſuppoſitum auctoritate gregorii dicentis abſit a mentibus fidelium vt fatum aliquid eſſe dicant. 2° ſic ea que fato aguntur non ſunt improuiſa. quia vt ait Auguſtinus fatum dicimus a fando dictum. dicimus enim ea que ſunt ab aliquo predicta non ſunt fortuita nec caſualia. ergo ſi res fato ageretur tolleretur caſus ⁊ fortuna hoc aūt fieri non poteſt. ergo fatū non eſt. Deinde arguitur contra primā partē queſiti. primo ſic ipſa dei voluntas fatum appellatur. vt habet Auguſtinus. talis aūt voluntas non eſt in rebus creatis. ſed in deo. ergo fatum non eſt in rebus creatis. 2° argui' ſic. ſi fatum eſſet in rebus creatis eſſet ſubſtantia vel accidens. et quocūqʒ dicat' oʒ ipm multiplicari. ad multiplicationē rerum creatarū. cum ergo fatuʒ dicatur eſſe vnū ſequitur ꝙ non eſt in rebus creatis. 3° ſic. ſi ſit fatum eſſet mobile vel immobile. non primū quia dicit boetius ꝙ fatum eſt immobilis diſpoſitio. nec ſecundū quia motis rebus mouent' que in eis ſunt. Ultimo ſic contra vltimam particulā queſiti. quia fatum eſt immobilis diſpoſitio. ergo ea que fato ſubduntur immobiliter et ex neceſſitate eueniunt quare imponit rebus neceſſitatem. Ad oppoſitum pro vtraqʒ parte eſt Boetius et omnes peripatetici qui naturam fati veraciter deſcribūt. Pro reſpōſiōe.

Sciendum ē primo. ꝙ quia

omnes res ſunt in diſpoſitione diuina propter hoc poete ymaginati ſunt ꝙ diuina diſpoſitio et futurorū determinata ſeries eſſet fatum. quā quidē diſpoſitionem dixerunt omnino eſſe immobilem et neceſſitatem rebus imponere. ideo dicit poeta loquens de fatis volentē nolentēqʒ trahūt. et alibi dicit. Te tua fata trahūt ne ſecta relinquere poſſis. et ex eadem radice aliqui antiqui poſuerunt deas fatales quas vocauerunt parcas a parco parcis per contrariū. quia nulli parcunt. et iſte dee ſecundum eos erant tres. Prima dicebatur cloto. Secunda lachefis. et tertia antropos. prima portat futura ꝯtingētia Secunda protrahit ad hoc ꝙ ponantur in preſenti. et tertia diſtribuit in preterito. et inde orta eſt alia fatua opinio vetularum dicentiū ꝙ ille dee fatales ſolebant hominibus apparere et dabant omne tale ꝙ aliqualiter oppoſitum non poterat contingere. Sed demones in effigie mulieris multis apparentes iſtam credulitatem hominibus dederunt. et oīa iſta falſa ſunt et ficta

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Alii antiqui phī aliter de fato locuti ſunt. quidam enim dixerunt ꝙ fatum nihil aliud eſt quā quedā connexio cauſarū ſecundaruʒ dependēs ex prouidentia prime. Sed ſeneca vere dicit ꝙ fatum eſt quedam neceſſitas omniū operum et actionū quam nulla vis dirumpere poteſt. Sʒ iſti in vera cognitione fati defecerunt. et ymaginati ſunt ipſam ſeriem fatalem oīo eſſe immobilem. et ea que fato ſubduntur immobiliter euenire. propter quod iſtis opinionibus dimiſſis inſequendus eſt Boetius qui inter omnes verius naturam fati declarauit in 4° de conſolatione.

Scienduʒ eſt tertio ꝙ Quan

doqʒ contingit ꝙ aliquid relatū ad cauſas inferiores dicitur eſſe caſuale et fortuitum quod tamen relatum ad ſuperiorem cauſam inuenit' per ſe intentū eſſe. ſicut exemplificatum eſt prius de duobus ſeruis patrisfamilias. Fuerunt ergo aliqui qui hmōi caſualia et fortuita que accidunt iſtis inferioribus in nullam ſuperiorē cām reducere voluerunt et iſti negauerunt fatum et prouidentiam. Sed hec opinio manifeſte falſa eſt. Alii reduxerunt ea in corpora celeſtia tanꝗ̄ in ſuperiorem et primā cauſaʒ et ſecundū iſtos fatum nihil aliud eſt ꝗ̄ diſpoſitio ſyderū. Sed hec opinio ſtare non poteſt propter duo. Primū eſt quia actus humani non ſubduntur actioni corporū celeſtium niſi per accidens et indirecte. Secundum eſt ꝗ̄tum ad omnia que aguntur per accidens. quia illud quod eſt per accidens non eſt proprie ens quare non terminat actionem nature. Ideo dicendum ē ꝙ ea que hic aguntur ꝑ accidens ſiue in rebus naturalibus ſiue in humanis reducuntur in aliquam cauſam primam que eſt prouidentia diuina. quia ſolus deus immutare poteſt voluntatem humanaʒ. Ex iſtis patet ꝙ omnia que hic aguntur diuine prouidentie ſubduntur tanꝗ̄ ab ea preordinata vt ē locuta. ideo in eis fatum ponere poſſumus.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Di
uina prouidentia ꝑ cauſas medias ſiue ſecūdas
ſuos effectus ꝯſequit᷑. pōt igitur ipſa ordinatio
cauſaꝝ mediaꝝ dupliciter conſiderari. Uno mō
ſecundū ꝙ eſt in ipſo deo. ⁊ ſic vocat᷑ prouidētia
Alio mō pōt ꝯſiderari ſꝫ ꝙ eſt in ipſis cauſis me
dijs a deo ordinatis in ſuis effectibus producen
dis. et ſic habet rationem fati. et ſic fatum eſt in
ipſis cauſis ſecundis inquantū ſunt ordinate a
deo ad effectus producēdos. Et quia talis ordi
natio cauſarum ſecundaꝝ nō habet rōem fati ni
ſi ſꝫ ꝙ dependet a deo. ideo poteſtas vel volūtas
dei cauſaliter pōt nominari fatum. eſſētialiter tū
fatum non eſt ipſa voluntas dei ſed eſt diſpoſitio
ſiue ordo cauſaꝝ naturaliū ad ſuos effectꝰ pro
ducēdos. qui quidem ordo eſt ſubiectiue in ipſis
cauſis ſecundis.

Sciendum eſt vlterius ꝙ
fatum a Boetio ſic diffinit᷑ Fatum eſt rebus mo
bilibus inherens diſpoſitio ꝑ quam diuina pro
uidentia ſuis queqꝫ nectit ordinibus. vnde ipſum
fatum poteſt dupliciter conſiderari. vno mō ꝑ reſpe
ctum ad ipſas cauſas ſecundas q̄ ſic ordinantur
⁊ diſponunt᷑ ad ſuos effectus ꝓducendos. et illo
mō fatum eſt mobile ſicut ipſe cauſe. et multipli
catur ad multitudinē hmōi cauſaꝝ. Alio mō pōt
cōſiderari ꝑ racōem ad principiū a quo dependꝫ
et ſic quandam immobilitatē ſortit᷑. non quidē ne
ceſſitatis ſed condicionate. ſꝫ ꝙ quem modum ſole
mus dicere hanc conditionalē eſſe veram. ſi deꝰ
p̄ſciuit hoc eſſe futuꝝ hoc erit. ideo dicit Boeci.
loquēs de fato ꝙ dicit᷑ ſeries cauſaꝝ ſecundarum
⁊ ſic patꝫ qualiter mobile eſt et qualiter imobile.
Et vt ſciat᷑ que ſubſunt fato et que non vt iā
dictum eſt. fatum eſt ordinatio cauſaꝝ ſecundaꝝ
ad effectus ſuos producendos. quecūqꝫ g° cau
ſis ſecundis ſubdunt᷑ illa fato ſubdunt᷑. ſed illa
que immediate fiunt a deo cum non ſubdantur
cauſis ſecundis nō ſubdunt᷑ fato. ſicut eſt creatio
rerum et talia hmōi. quia vt dicit Boetiꝰ ea que
ſunt propinqua per ſe diuinitati fatalis ordinis
mobilitatē excedunt. ex quo ſequitur quanto ali
quid longius a prima cauſa recedit tanto maio
ribus fati nexibus implicat᷑. quia magis ordina
tioni cauſarum ſecundarum ſubdit᷑. De quo dat
Boe. duo exempla. primum eſt de centro circuli ⁊
quō mobiliter ꝓcedit circūſtantia que velociter
mouet᷑. et quāto plus ab eo diſtat tāto velocius
mouet᷑. Secundum exemꝰ eſt de tempore quod a
nūc eternitatis ſimplici et immobili dependet ꝑ
cuius immobilitatem tempus aliquā firmitatem
ꝯtinuitatis accipit. Similiter eſt in productione
et conſeruacōe reꝝ quia niſi effectus ꝑfectiores
et particulares in motus elemētorum reducerent᷑
et motus elemētoꝝ in motus corporū celeſtium
et varii motus celeſtiū in primum motum et priꝰ
motus in prouidētiā primi motoris res cito peri
rent. ideo neceſſaria eſt illa ſeries ſecūdaꝝ cauſa
rum ad inuicem et ad ꝓuidentiā primi motoris
vt res in ordine ſuo ſaluent᷑. que ſeries fatum ap
pellat᷑ Ulterius patet ꝙ fatum differt a proui
dentia diuina quinqꝫ modis. primo quia tam
neceſſaria q̄ ꝯtingentia ſubſunt diuine prouidē
cie ⁊ ipſum fatum. ſed ſola mobilia ſubſunt fato.
Secundo quia res in deo exiſtentes ꝑ modum di
uine prouidencie ſunt ibi vnite ſimpliciter. ſed in
ſecundis cauſis que ſubſunt fato ſunt particula
riter et diuiſim. Tertio quia diuina prouidentia
eſt prima cauſa. ſed fatū eſt in cauſis ſecundis.
Quarta quia fatum ex diuina prouidētia tanq̄
ex cauſa dependet et non econtra. Quinto quia
prouidentia diuina habet racōem immobilis et
ſtabilis. ſed fatum cum ſit in rebus mobilibus
quodāmodo mobile eſt g° ⁊c. his notatis ſit iſta

Concluſio prima. fatum eſt
in rebus creatis. Probatur concluſio. quia dicit
Boetius fatum eſt rebus mobilibus inherens
diſpoſitio. res aūt mobiles ſunt res create. ergo
fatum eſt in rebus creatis.

Concluſio ſecunda: Fatum
non imponit rebus neceſſitatē. Patet. quia fa
tum mobile eſt ſaltem per accidens cum ſit in re
bus mobilibus. ergo non imponit eis neceſſita
te.n. Sed pro maiori noticia predictorum.

Dubitatur primo Quarum
cōtingentia rerum poteſt ſtare cū infallibilitate
diuine prouidentie. Hanc dubitationem ſoluit
Boetius quatuor declarando. Primum eſt ꝙ
deus habet ſcientiam rerū cōtingentium et non
opinionem. Secundū eſt ꝙ ex tali ſcientia infal
libili non tollatur rerum cōtingentia. Tertiū ē
ꝙ illud quod eſt in ſe cōtingens ſi referatur ad
diuinā ꝓuidentiā trahit ad ſe quandā necitatē
Quartū eſt ꝙ diuina prouidentia infallibilis
preuenit etiam mutabilitatem omnium rerum.

Sciendum eſt vlterius. pro
declaratione primi. Q2 preſcientia diuina et ꝓ
uidentia differunt. nam preſcientia eſt tam re
ſpectu finis q̄ reſpectu mediorum ad finem. Pro
uidentia ſolum eſt mediorum ad finem. Item
preſcia eſt in intellectu ſpeculatiuo. prouidentia
vero pertinet ad intellectū practicum

Sciendum eſt Ultimo. ꝙ
Modus cognoſcendi debet iudicari ex pte cog
noſcentis et non ex parte rei cognoſcibilis cum ⁊
deus ſit eternus et eternitate menſuretur. que
quidam eternitas ſimul permanens amplectit᷑
pſentialiter omnia que ipſi ſubduntur. ideo
contingentia q̄uis ſecundū ſuam naturam ſint
indeterminata et in eſſe ſuo futura. tamē in eter
nitate preſentia ſunt et ea deus preſentialiter vi
det. quare habet verā ſciētiā cōtingentium q̄
ſecundū ſe ſunt indeterminata. Secūdū declara
tur ſic. quia deus per ſuā ſcientiā non tollit pro
prios modos rerum. ſed contingentia videt cō
tingenter euenire et neceſſaria neceſſario. ideo a
rebus neceſſariis non tollit neceſſitatem nec a
contingentibus contingentiam. quod declarat
Boetius exemplo ſimili. nam vno et eodem in
tuitu aliquis homo poteſt videre hominem cur
rere et ſolē ecclipſari in celo vł oriri et tamen vi
det curſum hominis voluntarium. ortum vero
ſolis neceſſarium. nec propter ipſam viſionem tol
litur a curſu hominis contingentia nec ab ortu
ſolis neceſſitas. Tertiū declarat᷑. quia illud qđ
preſentialiter eſt quodāmodo neceſſarium eſt
ideo dicit phūs primo peryarmenias ꝙ omne
quod eſt quando eſt neceſſe eſt eē. futurum enim
contingens q̄uis ſecundum ſuam contingentiā
futurū ſit tamen relatū ad diuinā prouidentiam
preſentialiter ē quaſi quodāmodo neceſſariū. ⁊
illud declarat Boetius per vnum ſimile. nam
illud quod ſenſui apparet ſi ſecundū ſe cōſidera
tur ſingulare eſt. et tamen ſi ad rationem refera
tur vniuerſale eſt. Quartū declaratur ſic. quia
tota ratio quare aliquis fallitur circa contingē
tia eſt propter ipſorum intimationē modo omīa
contingentia futura relata ad diuinā preſcientiā
preſentialiter exiſtunt et determinata vt dictum
eſt. Quare circa hoc diuina cognitio falli non
poteſt.

Ad rationes ante oppoſitum
Ad primam dicitur ꝙ illa auctoritas intelli
gitur de fato ſecundū ꝙ multi voluerunt intelli
gere quādam legem in inferioribus a corporibꝫ
celeſtibus procedentē obligantem ad euentus
immobiles. Secūda ratio ſoluta ē. Ad ter
tiam dicitur ꝙ volūtas dei poteſt nominari ca
ſualiter fatum et non eſſentialiter. Ad quar
tam dicitur ꝙ fatum eſt de genere relationis et
multiplicat᷑ ad multitudinē rerū in quibus eſt
per relationē tamen ad principiū a quo depen
det quodāmō poteſt dici vnum. Quinta ſo
luta eſt. Ad ſextā dicitur ꝙ fatum nō habet
rationē cauſe niſi rōne cāꝝ ſecundarū in quibꝰ
eſt. et ille ſunt mutabiles et impedibiles. ideo et
ipſum fatum.

Queritur Duodecimo:
Utrum caſus et fortuna differant. Arguitur
primo ꝙ non. quia caſus et fortuna ſunt cauſe
agentes per accidens. ergo ſunt eiuſdem ſpeciei
quare non differunt. 2° ſi differrent maxime
eſſet ideo quia fortuna reperitur in agentibus
ſecundū propoſitū et non caſus. ſꝫ hoc non. g°
⁊c. Minor patet quia lapides ex quibus fiunt
altaria dicuntur bene fortunati. ſed illi qui cō
culcantur pedibus ſunt male fortunati. et tamē
lapis non eſt agens ſecundū propoſitum. Ad
oppoſitū eſt phūs in textu. Pro reſponſiōe.

Sciendum ē primo. ꝙ For
tuna et id quod eſt a fortuna inueniuntur in
his in quibus bene et male contingere dicitur.
quia vbicunqꝫ fortuna eſt ibi poteſt eſſe infor
tunium et eufortuniū. hoc eſt aūt illius cuius
eſt agere ⁊ quod habet dominiū ſui actus. nam
illud quod non habet dominiū ſui actus ma
gis agitur q̄ agat. ergo fortuna ⁊ id quod eſt ꝑ
fortunā ſolum inueniuntur in his que habent
dominiū ſui actus. quia in talibus inuenitur
operari ſecundū virtutē et viciū. Ex quo ſe
quitur ꝙ fortuna et id quod eſt a fortuna inue
nitur ſolum in agentibus ſecundū propoſitum
quia illa ſola habent dominiū ſui actus. et ad
huc in operationibus rationis practice.

Sciendum eſt Secundo ꝙ
Illud quod dictum eſt manifeſtat Ariſtoteles
quodam ſigno. quia fortuna videtur eſſe idem
ꝙ felicitas vel ſaltem propinqua felicitati. cum
ergo felicitas ſit quedā operatio que nominat᷑
eupraxis. id eſt bona operatio vt dicitur primo
ethicorū. ergo fortuna inuenitur ſolum in his
in quibus bene contingit agere vel impediri ab
hoc cuius ſunt ea que voluntarie agunt. fortu
na enim dicitur eſſe felicitas vel propinqua feli
citati ſecūdum opinionem vulgi. quia vulgus
bene fortunatos vocat felices. Unde ſecundū
illos qui credunt felicitatem conſiſtere in bonis
exterioribus felicitas idem eſt quod fortuna. ſed
ſecundum illos qui dicūt bona exteriora deſer
uire inſtrumentaliter ad felicitatem ſecundum
eos bona fortuna propinqua eſt felicitati.

Sciendum eſt tertio ꝙ Cum
fortuna non ſit niſi circa illa que voluntarie a
gunt. Ex hoc cōcludit phūs ꝙ neqꝫ inanimata
neqꝫ beſtie neqꝫ infantes aliquid agunt a for
tuna. inanimata et beſtie non agunt volunta
rie. qꝛ non agunt ꝑ liberum arbitriū quod hic
vocatur propoſitum. et licet infantes habeant
voluntatem. non dū tamen ea libere vtuntur. Ex
quo ſequitur ꝙ in iſtis non poteſt accidere infor
tunium nec eufortunium. niſi ſolum ſimilitudi
narie. ſicut dicebat quidā. ſcilicet protharcos ꝙ
lapides ex quibus fiunt are ſiue altaria ſunt bn̄
fortunati. Ex hoc eſt dictū per ſimilitudinem ad
homines in quibus honorati dicuntur bene for
tunati. ſimiliter illi lapides nō dicunt᷑ bn̄ fortu
nati ꝙ aliquid agāt a fortuna. ſed ſolum paſſiue
quia circa illos agens volūtarie operat᷑ aliquid

quod eſt ſimile bone fortune.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Caſus non ſolum contingit in hominibus qui voluntarie agunt. ſed etiam in aliis animatis ſiue animalibus. Et in rebus inaīatis. Exemplū ponit phūs. nam ſi aliquis equus veniens ad domum non cauſa ſalutis ſanetur hoc eſt a caſu. Aliud exemplum ponit in rebus inanimatis vt ſi tripeda cadat a caſu et cadēdo ſedes apta fiat ad ſedendū non tamen hac de cauſa cecidernit tunc a caſu fit apta ſedes. iō cōcludit phūs ꝙ caſus generaliter reperitur in omnibus illis qui fiunt propter aliud ꝗ̄ preter illud quod euenit. Et hoc declarat per quoddam ſignum. quia vacuum ſiue fuſtra eſt illud propinquum caſui. ſed tamē illud dicitᷣ vacuū vel fruſtra qđ eſt ordinatū ad aliquē actū quem natū eſt conſequi ⁊ tamē nō ꝯſequitur hoc tamen contingit generaliter ſiue ab agente ſecundū propoſitum ſiue non. ergo etiā caſus. Ubi.

Sciendūꝫ eſt quīto ꝙ quamuis vacuum et fruſtra et caſus conueniant in hoc ꝙ fiunt in hiis que fiunt propter finem. Differunt tamen. quia vacuum ſiue fruſtra dicitur ex eo ꝙ agens non ſequitur finē ad quē ordinatur. Sed caſus dicitur ex eo ꝙ agens conſequitᷣ aliquē effectū ad quē non ordinabatur. et ideo in vacuo operatio cadit a fine intento ⁊ in caſu a fine non intento. et iſta quandoqꝫ ſimul reperiuntur et quandoqꝫ ſeparata.

Sciendum eſt ſexto ꝙ Licet hec tria nomina fruſtra et ocioſum in greco ꝓ eodem accipiantur. tamen apud nos inter illa ponitur differentia aliquando. nam fruſtra cōmuniter dicitur illud opus eſſe quod ordinatū eſt ad aliquē finē quem natū eſt cōſequi. et tñ non cōſequitur. Ex hoc ſequitur ꝙ ſiſquis dicat ſe fruſtra balneaſſe. quia ipſo balneato non defficit ſol denſorie hoc dicit. Sed vacuum dicitur opus quod de ſe non eſt natū ꝙ de ſe ſit cā alicuius vtilitatis vel nocumenti. ſicut motus digiti factus preter intentionem et cōfricationē barbe. Sed ocioſum dicitur opus monſtrans vacuitatem in operante.

Sciendum eſt Ulterius ꝙ Caſus poteſt dupliciter accipi. Uno modo cōmuniter et ſic in plus ſe habet ꝗ̄ fortuna. quia in quibuſcunqꝫ eſt fortuna eſt etiam caſus. et etiam in aliis. ſed non econtra. ſi vero ſumatur caſus ſtricte tunc ſolum caſus eſt in agentibus ſecundū naturam et etiā ecōuerſo. Differunt tñ caſus et fortuna. iō dicit phūs in littera ꝙ maxima differētia caſus et fortune reperitur in operibus nature quando ſcilicet ibi accidit aliquid extra naturā vt cū naſcitur ſextus digitus. nam non dicimus hoc fieri a fortuna. ſed a caſu. Unñ in textu inter caſum ſtricte captū et fortunā aſſignatur triplex differentia. Prima eſt quia caſus illo mō acceptus ſoluꝫ eſt in agentibus ſecūdū naturam. fortuna vero in agentibus ſecūdum propoſitum. Secunda eſt. quia eorum que fiūt a caſu cauſa eſt intrinſeca ſicut et eoꝝ que fiunt a natura. ſed eorū que fiunt a fortuna cauſa eſt extrinſeca ſicut eorum que fiunt ab agente ſecūdum propoſitum. Tunc ſit.

Concluſio reſponſiua ſad. q. Caſus et fortuna differūt. Patet ſatis ex dictis

Concluſio ſecunda. Caſus et fortuna reducuntur ad genus cauſe per ſe efficientis. Probatur quia caſus et fortuna ſunt cauſe eorū que poſſunt fieri a natura vel a ꝓpoſito. ſed natura et propoſitum ſunt cauſe efficiētes. igitᷣ. Ex hac concluſione infert phūs falſitatem opinionis ponentis caſum et fortunam eſſe cauſam celi et omniū mundanorū. nam cum caſus et fortuna ſint cauſe per accidēs eorū quoꝝ natura et intellectus ſunt caſus per ſe et cauſa ꝑ accidens ſit poſterior ea que per ſe eſt. ſequitur ꝙ ſi caſus et fortuna ſint cauſe celi et totius vniuerſi a fortiori intellectus et natura erunt cauſe celi et vniuerſi quod manifeſte falſum eſt.

Ad rationes ante oppoſituꝫ Dicitur ꝙ bene conueniunt in communi modo cauſandi. ſcilicet in hoc ꝙ ſunt cauſe agentes ꝑ accidēs. ſed ꝗ̄tum ad ea in quibus reperiuntur differunt aūt tripliciter aut ſaltem ſicut magis cōmune et minus commune. Secūda ſoluta ē.

Queritur tertiodecimo

Utrum phiſicus habeat per ꝗ̄libet cauſam demonſtrare. Arguitur primo ꝙ non. quia demonſtratio eſt per cauſam propriā propter quā res eſt. materia vero et cauſa finalis non ſunt hmōi cum materia non habeat eſſe niſi ſoluꝫ ꝑ formā et cauſa finalis ſit vltima ī re. ergo phūs non habet demonſtrare per hmōi cauſas quare non demonſtrat per quālibet. 2º phiſica eſt ſpecialis ſciētia ſicut mathemathica. ſed mathemathica diffinit et demōſtrat per ſolā formā gº etiā phiſica. tenꝫ ꝯña per ſimile. 3º ſic. illa ꝯſequētia eſt certior que habetur per omēs cauſas quam illa que habetur per vnam tantum. ergo ſi phiſica demonſtraret per omnes cauſas ſciā phiſica certior eſſet mathemathica quod falſuꝫ eſt igitur. Ad oppoᵘ eſt Ariſtoles in textu.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt ꝗ̄ phūs determinauit de cauſis tam per ſe et manifeſtis ꝗ̄ per accidēs et īmanifeſtis. ꝯñter in fine huius tractatus ex prius determinatis duo concludit. Primū eſt ꝗ̄ tot ſunt cauſe quot prius dicte ſunt. ſcilicet quatuor cauſe.

Sciendum eſt Secundo ꝙ Multotiēs tres predictaꝝ cāuſarum in vnā coincidunt ſecūduꝫ numerū. vel ſecundū ſpēm. Unñ forma et finis coincidūr numero intelligēdo de fine gñationis. et nō de fine rei genite. nā finis generatiōis hōis ē forma humana qua habita ceſſat gñatio. ſed finis hōis geniti nō eſt forma eius. ſed per formā ſibi cōuenit opari ad fineꝫ. et ita diceretᷣ de aliis. Cauſa vero efficiēs coincidit ſecundū ſpeciem cum forma et fine. et hoc eſt verum in agentibus equiuocis. Et propter hoc dicit Ariſtoteles in textu multotiēs. ⁊c. materia aūt nō eſt eadē cū aliis cauſis nec numero nec ſpē. qꝛ ipſa eſt ens in pura potētia. agens vero in ꝗ̄tum hmōi eſt ens in actu. forma vero vᷝ finis eſt actᵘ vel perfectio rei. Non eſt tñ intelligendū ꝙ predicte cauſe coincidāt ꝗ̄tuꝫ ad propriā rōeꝫ cauſandi ſed ꝗ̄tum ad id quod ſunt hoc eſt quātum ad id cui conuenit ratio cauſe.

Sciendum eſt tertio ꝙ vt habetur in textu quecunqꝫ mouentia mouēt. Unñ illa que mouet et mouentur pertinent ad naturalem cōſiderationē. ſed mouētia non mota nō ſunt amplius phiſice cōſiderationis. qꝛ phīci eſt conſiderare de naturalibus. naturalia aūt ſunt que in ſe ipſis habēt principiū mouendi. illa aūt que ſunt ſimpliciter immobilia non ſunt hmōi quare non ſunt phīce cōſiderationis. Ex quo patet ꝙ phīcus nō habet conſiderare primū mouens ſimpliciter cum ſit penitus immobile. et ſi fiat aliqua mentio de eo ſicut in octauo huius hoc nō eſt ꝙ principaliter cōſideretur. ſed incidentaliter per habitudinē ad motū tanꝗ̄ principium effectiuum eius. Similiter phiſicus nō hꝫ cōſiderare quācumqꝫ formaꝫ aut finē. ſed ſolū illā formā quā ꝑ motū vel mutacōꝫ acquiritᷣ.

Sciendum eſt quarto ꝙ Ut habetur in textu ſicut triplex genus reꝝ reperitur ſecundū hoc eſt triplex negotiū aut triplex conſideratio rerum. quedā enim ſunt res immobiles et circa has eſt cōſideratio methaphiſici. Alie ſunt mobiles ſed incorruptibiles et circa has eſt cōſideratio aſtrologie. Alie ſunt mobiles et corruptibiles. et circa has eſt conſideratio phiſici. Unde qꝛ aſtrologia eſt de mobilibus in ꝗ̄tum mobilia ſunt. ideo poteſt contineri ſub phiſica quare pōt dici ꝙ phiſica ſecundū diuerſas partes eius verſatᷣ circa duo vltima genera rerum. qꝛ conſiderat oīa mobilia tam corruptibilia ꝗ̄ incorruptibilia. Ex quo pꝫ ꝙ quidā male intellexerunt Ariſtotelē in hoc paſſu volētes hec triplicia genera rerū ad triplicē partē phīe reducere. ſcilꝫ phīcam mathematicam. et methaphiſicā qꝛ ſicut dictū eſt aſtrologia que eſt de ſecūdo genere rerū magis eſt naturalis ꝗ̄ mathemathica Sed ad videnduꝫ qualiter phiſicus conſideret quatuor cauſas.

Sciendum eſt quinto ꝙ materia et efficiens quandoqꝫ ſunt talis nature ꝙ ipſis poſitis neceſſario ponuntur effectus. et tūc in iſtis fit demonſtratio a priori et ad poſterius vt bene ſequitur hoc eſt cōpoſitum ex cōtrariis ergo eſt corruptibile. et etiā bene ſequitur ſol eſt ſupra orizontē noſtꝝ. ergo dies eſt. qñqꝫ vero talia ſunt ꝙ ipſis poſitis nō ſemper poniᷣ effectus ſed frequenter et tunc fit demōſtratio ab eo qđ eſt poſterius natura ab hoc quod eſt prius. vt bene ſequitur ſi homo debet generari neceſſe eſt ſemen hominis cum virtute formatiua preexiſtere. ſi tamē remouerentur omnia que poſſunt impedire ne poſitis materia et efficiente ſequatur effectus tunc bene fieret argumentū a priori et neceſſario ſequeretur effectus. et hoc mō intelligendū eſt illud quod dicit phūs primo poſteriorum ꝙ de hiis que ſunt frequenter eſt ſcientia et demonſtratio ac ſi eſſent ſemper. ſed per cauſam formalem fit demonſtratio a priori ad poſterius quia ſi forma eſt neceſſe eſt effectū eſſe. De fine vero dicit ariſtoteles ꝙ finis eſt perfectio et dignitas rei et natura ſemper de poſſibilibus facit quod melius et dignius eſt non ſimpliciter / ſed ſecundum ꝙ conuenit nature. ideo per cauſam finalem fit demōſtratio arguendo ſic. hoc eſt melius et dignius ſic fieri. ergo a natura fiet. vt melius eſt et dignius dentes hominis anteriores eſſe acutos propter diuiſionem cibi. ergo ſic fieri debet. Ex quo pꝫ ꝙ demonſtratio que fit per finem eſt demonſtratio procedens a poſteriori. ſed poteſt eſſe a priori. tamen in ratione cauſe.

Iſtis notatis ſic.

Concluſio prima. Quatuor ſunt cauſe rei naturalis et non plures. Probatᷣ quia cum propter quid ſit queſitiuū cauſe tunc illud eſt cauſa et non aliud quod ad propter quid cōuenienter reſpondetur. ſed ad propter quid non reſpondetur niſi per aliquaꝫ quatuor cauſaruꝫ. que ſunt cauſa materialis. finalis. formalis. et efficiens. ergo ſunt quatuor cauſe et non plures. Minorem probat phūs inductiue primo de cauſa formali. vt ſi queratur propter quid aliquis angulus eſt rectus. Reſpondetur quia conſtituitur ex linea conſtituente duos angulos equales.

Exemplũ de cauſa efficiẽte. vt ſi queratur ꝓpter
quid iſti certant põt rñderi quia ſunt furioſi vel
irati. vel põt rñderi de fine vt ipſi dominentur.
De cauſa materiali / vt ſi queratur quare aliquod
corpus eſt coꝛruptibile. põt rñderi qꝛ ↄpoſitũ eſt
ex ↄ rariis. ⁊ non cõtingit pluribꝰ modis rñderi
ad propter quid. ⁊ ita ſunt tantũ quatuoꝛ cauſe.

Concluſio ſecunda. et reſpon

ſalis ad queſitũ. phiſicus habet ↄſiderare qua
tuoꝛ cauſas et per quãlibet demõſtrare. probatur
qꝛ phiſicus cõſiderat entia mobilia generabilia
et coꝛruptibilia. ergo habet ↄſiderare cauſas ge
neracõis et coꝛrupcõis. ſed hmõi ſunt quatuoꝛ
qꝛ opoꝛtet hic cõſiderare id quod poſt aliud fit.
vt aerem poſt aquã et poſt aerem fit ignis. ergo
opoꝛtet ibi ↄſiderare foꝛmã per quã eſt id quod
fit. opoꝛtet etiã cõſiderare id quod facit et illud
eſt efficiens. et quod ſuſtinet eſt materia. et quia
foꝛma et finis coincidũt. ideo opoꝛtet ↄſiderare
quatuoꝛ cauſas. ſed ꝙ habeat ꝑ quãlibet demõ
ſtrare ſatis manifeſtum eſt ex dictis.

Ad rationes ante oppoſitũ

ad primã patet ſolutio ex dictis. Ad ſecundã
negatur ↄñtia ꝙ ſit ſimile qꝛ mathematicus abſtra
hit a motu. ideo non cõſiderat cauſaʒ efficientẽ
materialem et finalem que habẽt principiaꝛi per
motum. ſed tantũ ↄſiderat foꝛmã que eſt cauſa
eſſendi abſolute. Ad terciã ↄceditur aſſumptũ
ſi de eadeʒ re formaliter habeatur. ſed non opoꝛtet
ſi ſit de diuerſis rebꝰ formalr̃ ſicut eſt in ꝓpoſito.

Queritur decimoquarto.

Utrum natura agens ꝓpter finem intendat mõ
ſtrũ. Arguitur priꝰ ↄtra queſitũ qꝛ omne agẽs
ꝓpter finẽ ↄcipit illum finem et deliberat de me
diis oꝛdinatis in ipm̃. ſed natura non cognoſcit
fineʒ nec deliberat. ergo non agit propter finem.
2º ſic natura intendit fineʒ ſui operis. ſʒ mõ
ſtrum eſt finis operationis nature. ergo intendit
monſtrum. 3º ſic natura intendit illud quod
auget et nutrit. ſed ipſa auget et nutrit monſtrũ.
gº ipſa intẽdit monſtꝝ. In oppoꝰ eſt texꝰ ꝓ quo

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phũs oñdit qualiter naturalis phũs ꝑ omẽs
cauſas demõſtrat. ↄñter manifeſtat aliqua que
in predicta oñſione ſuppoſuerat que ſunt duo.
Priꝰ eſt ꝙ natura agit propter finem. 2ꝰ eſt ꝙ in
rebus naturalibus neceſſitas nõ ſemꝑ oritur ex
cauſis prioꝛibus ſʒꝰ eſſe. ſed etiã ex cauſa poſteri
oꝛi que eſt cauſa finalis.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

vt dicitur in textu mõſtrũ eſt pctũm in natura eius
quod ꝓpter aliquid fit. vel eſt indiuiduũ natuʒ
cum aliqua difformitate ꝑter ſolitũ curſuʒ natu
re. Et illud põt dupliciter ↄſiderari. vnoº quanꝰ
ad id quod eſt ſʒꝰ ꝙ includit naturã ſue ſpẽi. et
ſic bñ intenditur a natura vl̃i. et eſt termiꝰ opacõis
nature. Alioº formaliter ꝑ illa difformitate quã
impoꝛtat reſpectu debite ↄpoſicõis mẽbroꝝ ⁊ de
bite quãtitatis. et ſic nõ intẽditur a natura vl̃i nec
particulari. nec vt ſic eſt terminus operacionis
nature niſi per accidens.

Sciendũ eſt tercio ꝙ Aliqui

crediderunt naturã nõ agere ꝓpter finem. et hoc
propter tria motiua. Primũ eſt qꝛ videbãt mon
ſtra accidere in opacõibus nature. 2ꝰ eſt quia
credebãt ea que naturalr̃ fiũt ꝓcedere ex cauſis
prioꝛibus que ſunt materia et foꝛma et efficiens
et nõ ex intẽtione finis. 3ꝰ eſt qꝛ natura de ſuis
opacionibꝰ non deliberat. et ipſi credebãt ſolum
illud agere ꝓpter finẽ quod prius cõcipit finẽ et
deliberat de mediis oꝛdinatis in ipſum.

Sciendũ eſt quarto ꝙ ſecun

dum Albertũ quatuoꝛ aſſignantur cauſe gñales
quare fiũt monſtra in rebus naturalibꝰ. Primo
fiũt propter diminucõeʒ materie. 2º proper ſup
habundantiaʒ materie. 3º propter indiſpoſicõeʒ
quatuoꝛ qualitatũ. 4º propter maliciã cõtinen
tis. Propter diminucõem materie contingunt
tripliciter. primo quando eſt defectus in magni
tudine ſolum. vt cum totuʒ coꝛpus vel aliquod
mẽbrum eſt minus ꝙ debeat eſſe. 2º quando eſt
defectus in vno ſolum. vt cum deficit aliquod
membꝛuʒ. 3º quãdo eſt defectus in vtroqꝫ ſimul.
Et ꝓpter habundanciã materie ↄtingũt ſimiliter
mõſtra tribus modis. et põt addi alius ex parte
tempoꝛis qñ ſcʒ naſcitur aliquod membꝝ añ tem
pus determinatũ. vt ſi puer naſceretur cuʒ dentibꝰ
vel puella cuʒ vberibus pendẽtibus. Sed ꝓpter
indiſpoſitioneʒ qualitatum accidunt multiplici
ter. vt aliquando eſt maxima pinguedo propter
nimium exceſſum frigoꝝ. et quandoqꝫ eſt nimia
macies propter caloꝛeʒ et quandoqꝫ complexio
qualitatum eſt virtus ſufficiens vtriqꝫ ſexui. et
ſic fiunt hermofrodite quãdo ſcʒ naſcitur homo
cum vtroqꝫ ſexu. Sed ꝓpter maliciã ↄtinẽtis du
pliciter ↄtingũt mõſtra ſʒꝰ ꝙ duplex eſt ↄtinens.
quoddã eſt pellis ſecũdina circũdans materiaʒ
fetus propter cuius rupturaʒ contingit quando
qꝫ defectus in vno membꝛo. vel conglutinatio
duoꝛum membꝛoꝛum in vno vel curuitas et ſic
de ſimilibus. Aliud continens eſt caloꝛ natura
lis habens virtutem coꝛpoꝛis celeſtis, quod eſt
primum continens. propter cuius maliciam
fiunt quandoqꝫ monſtra diuerſarum foꝛmaruʒ
ſecundum ſpeciem. et preter iſtos generales mo
dos ſunt multi particulares reducibiles ad iſtos.
Iſtis ſic poſitis ſit iſta.

Concluſio prima. Natura

agit propter finem. Probatur quinqꝫ rõnibus
phi. Prima eſt oẽ quod fit naturaliter fit caſua
liter vel a foꝛtuna. qꝛ natura ſemꝑ vel freqñter
producit effectũ ſuũ. ⁊ illud quod fit a caſu vel
a foꝛtuna fit extra ſꝑ et frequẽter. ergo natura
agit ꝓpter finẽ. Secũda rõ oẽ qd̓ hʒ deteriatũ
modũ quo natũ eſt fieri fit ꝓpter finẽ. qꝛ niſi oꝛ
dinaretur a fine nõ magis deberet fieri vnoº ꝙ a
lio. ſed oẽ ens naturale hʒ deteriatũ modũ quo
natũ eſt fieri. gº entia naturalia agũt ꝓpter finẽ
Tertia rõ ars ꝑficit aliqñ ea q̃ natura nõ põt
operari. et in aliquibꝫ imitatur naturã inꝙtum
pot. ſed ars operatur ꝓpter finẽ. qꝛ oꝛdinat prioꝛa
ad poſterioꝛa. gº ſimiliter ẽ de natura. Quarta
rõ bꝛuta agũt propter finẽ vt yrũdo facit nidũ
et aranea telã. et foꝛmica in eſtate cõgregat vic
tum. et ſimiliter in plãtis multa fiũt ꝓpter fineʒ
vt folia ad tegendũ fructus et rami ad ſuſtinen
dum. et radices ad nutriendũ ſeu ad trahendũ
nutrimentũ. ſed iſta per actionẽ nature fiunt. gº
natura agit ꝓpter finẽ. Quinta rõ natura agit
circa materia et ipam diſponit propter foꝛmaʒ.
ſed foꝛma eſt finis materie. gº agit ꝓpter fineʒ.

Concluſio ſecunda. Non ſe

quitur naturã non agere ꝓpter finẽ ſi in opera
tionibus nature cõtingant mõſtra. Probatur
duabus rationibus. Prima ẽ qꝛ ars agit ꝓpter
finem et tamen in operationibus artis cõtingit
fieri peccatũ. ſicut grãmaticꝰ nõ recte qñqꝫ ſcri
bit. ergo a ſimili in natura cõtingũt mõſtra nec
propter hoc ſequitur ipam nõ agere propter finẽ.
Secũda ratio vbicũqꝫ ſunt determinata princi
pia et determinatus oꝛdo ꝓcedendi ibi neceſſe ẽ
eſſe aliquẽ finẽ propter quẽ alia fiunt. ſed. ſic ẽ
in naturalibus. gº ꝗuis ibi cõtingãt monſtra
non propter hoc eſt negãdum naturã non agere
propter finem.

Concluſio tertia. Dicentes

naturã non agere propter finem oĩno deſtruũt
naturã. Probatur qꝛ illa dicuntur eſſe ſecundũ
naturã quecũqꝫ ab aliquo principio intrinſeco
cõtinue mouentur quouſqꝫ perueniũt vſqꝫ ad
aliquẽ finem. non in quẽcũqꝫ indifferenter ſed
in determinatũ finẽ ſicut fiũt a deteriato prinº

Concluſio quarta. Inconue

niens eſt opinari naturã nõ agere ꝓpter finem.
eo ꝙ in ſuis opibus nõ deliberat. Probatur qꝛ
ars agit ꝓpter finẽ. ſed artifex quãdo ↄplete et
ꝑfecte hʒ artẽ nõ deliberat. ſed ſolũ quãdo defi
cit a certitudine artis. ergo ſi natura non delibe
rat non ſequitur ꝙ non agat propter finem.

Concluſio quinta. et vltima

Agens propter finem non intendit monſtrum.
Patet quia monſtrũ eſt peccatũ quod ꝓprie ali
quid fit. ſed nullũ agens rectũ et operans prop
ter determinatũ finẽ intendit peccatũ in ſua ope
ratione licʒ qñqꝫ intẽdat illud cui accidit pecca
tum. gº agens ꝓpter finẽ non intẽdit mõſtrum.

Ad rationes ante oppoſitũ

Solute ſunt ex dictis.

Queritur Decimoquinto.

Utrum neceſſitas in rebus naturalibus oriatur
ex parte materie vel finis. Arguitur primo
ꝙ ex parte materie. qꝛ materia vocatur neceſſi
tas vt habetur 2º poſterioꝝ. ergo in naturalibꝰ
neceſſitas eſt ex parte materie. 2º ſic ab eodẽ
res habet eſſe et neceſſitatẽ. ſed res naturalis hʒ
intrinſece eſſe a materia et foꝛma. ergo ab illis
ſumit neceſſitatẽ. 3º generante coꝛrupto coꝛrũ
pitur cauſa efficiens et finis vt erat in intentiõe
ipius et tamen res generata manere poteſt. ergo
neceſſitas in eo nõ ſumitur ex parte finis. 4º
ſic quod eſt nõ ens nõ eſt cauſa neceſſitatis. ſed
finis eſt non ens vel ſi ſit eſt ſolũ ſecundũ quid
et intentione. ergo non eſt cauſa alicuius neceſſi
tatis. Ad oppoſitũ arguitur per phũm in vlti
mo capitulo huius libꝛi. Pro reſponſiõe.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs probauit naturã agere propter finem.
cõſequenter determinat et oſtendit vnde ſumatur
neceſſitas in rebus naturalibus et circa hoc mo
uet talem queſtionẽ vtrum neceſſitas in rebus
naturalibus ſit neceſſitas ſimpliciter et abſolu
ta. aut ſit neceſſitas ex ſuppoſitione.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Cum materia efficiens et foꝛma ſint cauſe prio
rum ſecundũ eſſe. ideo neceſſitas oꝛta ex ipis eſt
ſimpliciter neceſſitas et abſoluta ſicut neceſſe eſt
et abſolute animal eẽ coꝛruptibile. quia compo
ſitũ eſt ex contrariis. ſimiliter neceſſe ẽ hoĩem eẽ
riſibilem. quia habet animam rationalem. ſed
quia finis eſt poſterioꝛ ſecundum eſſe. ideo neceſ
ſitas ſumpta ex fine aut etiam ex foꝛma ſumpta
ſub ratione finis eſt neceſſitas ex ſuppoſitione.
ſicut neceſſe eſt eſſe hominem virtuoſum ſi de
beat conſequi beatitudinem. et neceſſe eſt eſſe
materiã ſic diſpoſitam ſi debeat conſiderare ta
lem foꝛmam. Ex quo patet ꝙ idem eſt conue
niens an in rebus naturalibus ſit neceſſitas ab
ſoluta vel ex ſuppoſitione. Et querere vtrum ne
ceſſitas ſit ſic in rebus naturalibus et oriatur ex
cauſis prioꝛibus ſecundum eſſe que ſunt efficiẽs
materia et foꝛma accepta ſub ratione foꝛme. vel
oriatur a poſteriori cauſa ſecundum eſſe que eſt
finis et foꝛma vt eſt terminus generationis.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Antiqui dixerunt totā neceſſitatē diſpoſitionis rerū naturaliū et ſuarū partiū venire ex parte materie. Uerbi gratia vt quia grauia nata ſunt ferri deoꝛſum et leuia deſurſum. ideo dicebant ꝙ in fūdamēto domus neceſſario ponunt' duri et groſſi lapides. et ligna que ſunt leuiſſima ponūtur in ſummo pꝛopter talē neceſſitatē materie. et ita dicunt eſſe in naturalibus vt ꝙ pedes ſint inferius ⁊ manus ſuperius dicebant illā neceſſitatē prouenire ex parte materie. ſcʒ pꝛopter grauitatē et leuitatē humoꝛū ꝯplexionantium animal. Sed cōtra hoc dicit Ariſtoteles ꝙ res nat'ales licet fiant ex neceſſariis principiis materialibus habentibus aptitudinē ad foꝛmā et ad finem. tamen ratio neceſſitatis talium a fine ſumitur. ⁊ ſic illud quod eſt neceſſarium bene eſt in potētia materie. ſed rō illius neceſſitatis ſumitur ex parte finis. Dat exemplū de ſerra quā neceſſe eſt eſſe dentatam non abſolute. ſed ſi debeat diuidere et ad hoc ꝙ illi dentes ſint apti ad diuidendum dura oppoꝛtet ꝙ ſint ferrei. et ita ferrū eſt illud ꝙ eſt neceſſario in ſerra et ſimiliter dentes in ea ſunt neceſſarii nō abſolute ſed ſi debeant diuidere dura. Et ſimiliter eſt de materia in oꝛdine ad foꝛmā ſubſtantialē. qꝛ oppoꝛtet materiā totaliter diſponi ſi talis foꝛma debeat introduci in materiam Iſtis notatis ſit

Concluſio prima. Neceſſitas in rebus naturalibʒ ſumitur ex parte finis. Pꝛobatur quia finis eſt cauſa cauſarum et preuenit omnes alias cauſas in cauſando et niſi preueniret ſua cauſalitate alie cauſe non cārent. ergo neceſſitas in aliis cauſis et in rebus naturalibus ſumitur ex parte finis. 2º pꝛobatur ratione phi quia in naturalibus et agibilibus finis ſe habʒ vt principiū in demōſtratione. ſʒ in demōſtratōne neceſſitas cōcluſionis dependet ex neceſſitate pꝛincipioꝛum. ergo in agibilibus et naturalibus neceſſitas non ſumit' ex parte diſpoſitionis materie. ſʒ ex diſpoſitione finis. Sed ad videndum ſimilitudinē inter finē in agibilibus et pꝛīcipiū demonſtrationis.

Sciendum eſt quarto. ꝙ in hoc eſt ſimile ꝙ qualia ſunt pꝛincipia neceſſe eſt concluſionē eſſe talem. et nō econuerſo. pōt enim concluſio eſſe vera premiſſis exiſtentibus falſis. ſʒ ſi cōcluſio nō eſſet vera nec pꝛīcipia. ita ſimiliter eſt de fine ⁊ de mediis ad finē. quia ſi finis eſt neceſſe eſt media eſſe vel prefuiſſe. et non ecōuerſo. nam poſſunt eſſe media ad finē ſine hoc ꝙ ſequat' finis. ſed ſi media non precedāt finis non erit. Sed ſi nos comparemus finem cōcluſioni et media ad finem ipſis pꝛincipiis tūc ecōuerſo ſe habent finis in agibilibus et in naturalibus et pꝛincipiū in demonſtratione vt faciliter videri poſſet.

Dubitatur pꝛimo. vtrum finis ſecundū ꝙ eſt cauſa ſit eodem mō pꝛincipium ſicut pꝛincipium in demonſtratiuis. R. Ariſtoteles ꝙ non quia pꝛincipiū in demonſtratiuis eſt tantum pꝛincipiū ratiotinationis. ſʒ finis in naturalibus et agibilibus eſt pꝛincipium rōtinationis ⁊ operationis. naʒ domificatoꝛ capit diffinitionē domus vt pꝛincipium cognoſcēdi domū. et ea que ad domū pertinēt vt pꝛincipium domificandi. ſed qꝛ talis eſt diſpoſitio domus. oʒ gº pꝛincipia domus eſſe vel fieri ad hº ꝙ domus fiat. et ſimiliter medicus capit diffinitionē ſanitatis vt pꝛincipiū et in cognoſcēdo et in ſanando. et qꝛ talis eſt ſanitas opoꝛtet talia fieri ad hoc ꝙ aliquis ſanetur. Ex dictis patet ꝙ ratio neceſſitatis in his que fiunt ad finem ſumūtur ex ratione finis. ideo dicit phūs ꝙ phicꝰ et artifex per vtrāqʒ cām reſpondere debēt. ſcilʒ per materiā et finē. ſed magis per finem. quia finis eſt cauſa materie. et non econtra. ideo dicit ꝙ nihil pꝛohibet in diffinitione rei naturalis poni quaſdam partes que ſe habent vt materia nō quidē indiuidualis ſed cōis. Ubi eſt aduertendū ꝙ triplex poteſt aſſignari diffinitio rei naturalis. quedā eſt vt concluſio demonſtratōis vt illa que datur per cām materialē. Alia eſt vt pꝛincipiū demonſtrationis que datur per foꝛmā vel per finem. Tertia eſt cōpꝛehendens vtrāqʒ que vocatur tota demonſtratio poſitione differens et etiam illa compꝛehēdit totū proceſſuʒ demonſtrationis naturalis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad pꝛimā dicitur ꝙ materia accepta put eſt in vltima diſpoſitione nature ad foꝛmā vocat' neceſſitas. ſed tamen ratio neceſſitatis illius diſpoſitionis a fine ſumitur. Ad ſecundā dicit' ꝙ neceſſitas abſoluta que eſt ꝙtum ad eſſe rei abſolutum ſumitur ex cauſis pꝛioꝛibus. ſed nō neceſſitas ſuppoſitionis. Similiter dicendū eſt ad tertiā. Ad quartā dicitur ꝙ ſimiliter non ens non ē cauſa alicuꝰ neceſſitatis. ſed finis eſt aliquo modo ens ſcʒ in intentione agentis. et hoc ſufficit ad hoc ꝙ ſit cauſa neceſſitatis. ſed ex conditione. Et hec de ſecūdo phiſicoꝛum.

Sequitur liber tertius:

Quoniam autem natura eſt pꝛincipiuʒ motus et mutationis. ſcientia autem nobis de natura eſt. opoꝛtet non ignorare quid ſit motus.

Circa tertium libꝛum phiſicoꝛum queritur pꝛimo. Utrum ignoꝛato motu neceſſe ſit ignoꝛare naturam.

Arguit' ꝙ nō. quia nō eſt neceſſe ſʒ ꝯtingēs ignoꝛare naturā. ergo ignoꝛato motu nō eſt neceſſe ignoꝛare naturā. 2º ſic oē pꝛius pōt abſolui et abſolute cognoſci ſine ſuo poſterioꝛi. ſed natura ē pꝛioꝛ motu cū ſit eius pꝛincipium et cā ergo pōt cognoſci ſine motu. 3º ſic. ſicut natura eſt pꝛincipiuʒ motus ita ē pꝛincipiū quietis ergo ignoꝛato motu p quietē poſſet adhuc cognoſci nat'a. Ad oꝰ arguit' p. p. i pº hꝰ tertii.

Sciendum eſt pꝛimo. ꝙ poſt ꝙ phūs determinauit in pꝛimo libꝛo de pꝛincipiis rerū naturaliū. et in 2º de pꝛincipiis ſcīe. cōſequenter in iſto tertio incipit tractare de motu ſimpliciter ſumpto et de pꝛopꝛietatibus cōſequētibus motū. et hoc facit in iſto 3º ⁊ in 4º libꝛis in 5º vero determinat de diuiſione motus in partes ſuas ſubiectiuas: In ſexto de diuiſione motus in partes ꝙtitatiuas. In 7º et 8º agit de motu nō ſecundū ſe. ſed per ꝯparationē ad mouētia et mobilia. Et ſic pʒ oꝛdo īter iſtos libꝛos

Sciendum eſt Secundo. ꝙ cū ſcīa naturalis dicatur naturalis. qꝛ ē de natura. et natura ſit per ſe pꝛincipiū motus et mutationis et quietis. idō neceſſe eſt in hac materia determinare de motu. qualiter aūt differāt motus et mutatio oſtenditur in 5º huius. et quia eiuſdē ſcīe eſt cōſiderare ſubiectū et accidētia cōſequētia ipm p ſe. idō in hac ſcīa neceſſario habent cōſiderari accidētia cōſequētia motū particulariter acceptum. tamen tria cōſequnt' ipm acceptū in cōi. ſcʒ infinitū locus et tēpus. Et ſʒꝰ opinionē antiquoꝝ addit' quintū. ſcʒ vacuum. Et ꝓpter hoc ꝙ in iſto libꝛo agit' de motu cōiter dicto. idō determinādūʒ eſt hic de iſtis accidētibʒ qꝛ eſſ ſūt cōia oībʒ nat'alibʒ. ⁊ vt dicit' i. t. ſp poſterioꝛ eſt ſpeculatio de ꝓpꝛiis ea ꝙ̄ de cōibus eſt

Sciendum eſt tertio ꝙ Inter quatuoꝛ pꝛedicta accidentia infinitū magis intrinſece inſequit' motū. idō in eodē libꝛo ſcʒ in hº tertio ſimul agitur de motu et infinito. et quia locus vacuū et tēpus ſe habent ad motus extrīſece. idō de iſtis tribus pertinet cōſideratio ad libꝛū partialem. et de iſtis agitur in 4º libꝛo. vñ locus eſt menſura extrinſeca rei mobilis ſecūdū veritatē. vacuū vero ſecūdū opinionē. et tēpus eſt menſura extrinſeca ipius motus.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Infinitū reperitur in ꝯtinuis. qꝛ infinitas reperta in numero ex additione cauſat' ex īfinito quod eſt in diuiſione continui. Uñ dicit' in textu ꝙ in rōe cōtinui multotiēs indigemus infinito. qꝛ motꝰ eſt de gñe cōtinuoꝝ et īfinitū multotiens cadit ī rōe ꝯtinui ſequit' ꝙ īfinitū intrinſece ſequit' motū. Et notāter dicit multotiens et non ſemꝑ. qꝛ cōtinuū dupl'r diffinitur. nā cūʒ ſit qd'dam totū per ſuas partes habet diffiniri. ꝑtes aūt dupliciter ꝯparant' ad totū. ſcʒ ſecūdū cōpoſitionē put ex partibꝰ cōponit' totū. et ſecunduʒ reſolutionē put totū diuiditur in ſuas partes. Uñ diffinitio cōtinui data ſecūdū reſolutionē in ſuas partes dat' per infinitū. ſicut cōtinuū eſt qd' ē diuiſibile in īfinitū. nō aūt alia ī qua dicit' ꝯtinuū ē cuiꝰ ꝑtes ad vnū termiꝰ cōeʒ copl'ant'

Sciendum ē quinto ꝙ in iſta pꝛopoſitiōe ignoꝛato motu neceſſe eſt ignoꝛare naturā. neceſſe poteſt dicere neceſſitatē abſolutā ꝯñtis. vt ſit ſenſus motu ignoꝛato hec ē neceſſaria ignoꝛat' natura. ⁊ illoº nō dʒ hic capi neceſſe qꝛ ſic illa eēt falſa. Alioº pōt dicere neceſſitatē ꝯñtie vt ſit ſenſus hec ꝯñtia ē neceſſaria ſi motꝰ ignoꝛat' nat'a ignoꝛat'. Et ſolū iſtoº capit' neceſſe

Concluſio pꝛima. ignoꝛato motu neceſſe ē ignoꝛare naturā neceſſitate ſcilʒ ꝯñtie. Pꝛobat' qꝛ in diffinitiōe nature ponit'. ſʒ ignoꝛatis ꝑtibus diffinitiōis neceſſe ē ignoꝛare diffinitionem et diffinitum.

Concluſio ſecunda phiſicus hʒ cōſiderare de motu. Pʒ qꝛ qui hʒ cōſiderare cām per ſe dʒ cōſiderare eius effectū. ſʒ phicꝰ hʒ cōſiderare naturā ꝙ̄ eſt p ſe cā motus et etiā motu ignoꝛato nō pōt ſciri natura. igitur ⁊c.

Concluſio tertia. phiſicus hʒ cōſiderare de infinito. Pʒ qꝛ phicus hʒ cōſiderare de motu. ſʒ īfinitū ē paſſio itrinſeca motꝰ. gº hʒ cōſiderare de īfinito. tʒ ꝯñtia. qꝛ eiuſdē ſcīe ē cōſiderare ſubm et accidētia p ſe ꝯñtia ipm. pʒ ex dictis. gº ſequit' ꝙ phicꝰ hʒ cōſiderare de loco vacuo et tꝑe. qꝛ cōſequnt' motū vt dictū eſt et etiā ſūt cōia oībus nat'alibꝰ eo ꝙ oīs res naturalis ē in loco et mēſurat' tēpoꝛe. et cū ſit cōtinua hʒ rōem infiniti. gº cū phiſicus habeat cōſiderare de rebus naturalibus ſequit' ꝙ hʒ cōſiderare de iſtis tribus. ⁊ etiā de vacuo quod ſʒꝰ opinionē accidit circa locū lʒ nō ſʒꝰ veritatem.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad pꝛimā pʒ ſolutio ex dictis. Ad ſecūdā dicit' ꝙ lʒ natura ꝙtū ad id quod ē ſit pꝛioꝛ motu et ſit aliquid abſolutū. tñ in rōne ſimul ſunt motꝰ et natura ꝙtū ad cognoſci. qꝛ natura includit quēdā reſpectū ad motū et opationem.

Ad tertiā dicit' ꝙ quies ē effecꝰ nat'e cātus ab ipa mediāte motu. mō nō pōt cognoſci quies ignoꝛato motu. et ignoꝛato hitu neceſſe ē ignoꝛare priuationē eius. idō per quietē ſine motu nō poteſt cognoſci.

Queritur ſecundo: Utrum

Motus ſit actus Arguit͛ primo ꝙ non. quia ſequeret͛ ꝙ habēs motū eſſet in actu ſecūdū ipꝫ ſed hoc nō. qꝛ oē quod mouet͛ inq̄tūʒ mouetur eſt i potētia. g° motus n̄ ē actus. 2° ſi ſic motus eſſet actus. aut eſſet actus primus. aut ſecūdus. nō primꝰ. qꝛ nō eſt forma ſubſtātialis. nec ſecūdus. qꝛ nō ē opatio ſequēs formā. 3° ſic oē perfectibile hʒ rōem potētie. ſʒ motus ē perfectibis per ſuū terminū ad quē. ergo motꝰ hʒ rōem potētie. et ita nō eſt actus. Ad oppoᵒ eſt phūs in p° ca. huiꝰ tertii. vbi poſtq̄ oſtēdit ꝙ ad phicū ptinet ꝯſiderare de motu ꝯn̄ter inquirit diffinitionē motus. ponēdo tres diuiſiones. quarū prima ē entis ꝑ potētiā et actū. q̄ diſtinctio nō diſtinguit gn̄a entiū. qꝛ potētia et actus ꝯueniunt͛ in quolʒ gn̄e. et in hac diuiſione cadit motus. qꝛ ē actꝰ vt infra dicet͛. Secūda diuiſio ē entis i actu ſʒᵒ diuerſa gn̄a. et in hac diuiſione cadit motꝰ. qꝛ vt dicit͛ in textu motus nō eſt ꝑter res ad quas eſt motus que quidem res habēt eſſe de gn̄e ſubſtātie vel q̄titatis vel qualitatis vel vbi. Solū enim ad iſta quatuor predicamenta eſt per ſe motus.

Sciendum eſt primo. ꝙ Cuʒ

Motus ſit actus impfectus et oē quod eſt iperfectū cadit ſub eodē gn̄e cū perfecto: n̄ ſicq̄ ſpēs ſed reductiue. ſicut materia prima ē reductiue in genere ſubſtātie. iō neceſſe ē ꝙ motꝰ non ſit preter gn̄a rerū in quibʒ cōtingit eſſe motū. quod probat͛. qꝛ ſi motus eſſet ꝑter gn̄a rerū. vel eſſet aliquod extraneū illis generibus. vel aliquod cōe vniuocū ad illa gn̄a rer̄. nō primū. qꝛ gn̄a ſufficiēter diuidūt ens. nec 2ᵒ. qꝛ nihil eſt cōe vniuocū ad illa gn̄a. ſed ſolūʒ cōe analogū. Sʒ ꝙ motus ſolum reperiat͛ in illis quatuor. Probat ſic Ariſtoteles. qꝛ motꝰ nihil aliud eſt q̄ exitus de potētia ad actū. ſiue de eſſe īpfecto ad eſſe ꝑfectū. ſed ī illis reperit͛ aliquid quod ſe hʒ vt forma ⁊ ꝑfectū. et aliquid ſe habēs vt potētia vt impfectū. ergo ſequit͛ ꝙ in iſtis gn̄ibus reperit͛ motus. Iō dicit phūs ꝙ motus et mutationis tot ſunt ſpēs ſicut entis acquiſibilis per motū.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Motꝰ quodāmō videt͛ ptinere ad rl̄oeʒ inq̄tuʒ mouēs ad mobile refert͛ per motū. iō tertia diuiſio quā ponit phūs ē ipſius ad aliquid q̄ talis ē ꝙ relatiuorū quedā ſunt ꝑ ſupabundantiā et defectū vt ſunt illa q̄ fūdant͛ ſup q̄titatē. et precipue ſupra numerū cui cōpetit prima rō mēſure. vt ſunt duplū et dimidiū. ideʒ vero ſimile et equale ſup vnitate fūdant͛ q̄ eſt pricipiū numeri. ſed qꝛ hec ſunt relatiua equiparātie. et nō dicunt͛ ſecūdū ſuperhabūdantiaʒ et defectū. ideo Ariſtoteles nō facit hic mentionē. qꝛ rl̄o motꝰ qua mouēs ꝯparatur ad mobile eſt relaᵒ ex ſuphabūdante ⁊ deficiente, ⁊ nō equiparātie qꝛ oē mouēs preſtātius ē mobili. Alia vero ſunt relatiua q̄ fundant͛ ſup actiōe et paſſione. et hoc vl͛ ſecūdū actū vt calefaciēs refert͛ ad calefactuū vel ſuper hoc ꝙ eſt egiſſe vt pater refert͛ ad filiuʒ qꝛ genuit ipm vel ſʒᵒ potētiā agendi. ſicut dn̄s refertur ad ſeruū. qꝛ pōt ipm cohercere. et in hāc diuiſionē cadit motꝰ. qꝛ per motū refert͛ mouēs ad mobile ſicut actiuū ad paſſiuū. Ex dictis patet ꝙ ex prima diuiſione ſumit͛ ꝙ motus ē actus. et ex ſecūda ꝙ ē ſecundū aliquid. qꝛ ſecūdū ſubſtātiā q̄titatē qualitatē ⁊ vbi. et ex tertia ꝯo ꝙ eſt alicuius ſcilicet mobilis a motiuo.

Sciendum eſt tercio ꝙ Du

plex eſt actus. quidā eſt actus perfectus nō permixtus potētie ſicut eſt actus termini ad quē. et talis ē entis ꝑfecti et denoīat illud in quo eſt eē in actu et ſimpliciter. Alius eſt actus imperfectꝰ et permixtus potentie vt actus qui eſt adhuc in fieri. et talis nō denoīat illud in quo eſt eſſe in actu ſimpliciter. ſʒ per talē actū ſubiectū eius eſt partim in actu et partim in potentia. et motus ſolum ponitur talis actus. Unde mobile anteq̄ moueat͛ eſt in potētia ad talē duplicē actū. ſʒ dū mouet͛ ſolū eſt in potētia ad actū completum vt aqua ante calefactionē tota ſimul eſt in potētia ad calefieri quod eſt actꝰ impfectus. et ad eſſe calidam quod eſt eſſe perfectum.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Ali

quis actus poteſt dici primus dupliciter. Unoᵒ via gn̄ationis et tēporis. ⁊ hoc mō exitus rei de potentia in actū diceret͛ actus primus. ⁊ forma ſubſtantialis capta vt terminus illius exitus diceret͛ actus ſecūdus. et iſto mō motus eſt actus primus. ſed talis actus primus ē imperfectior q̄ ſecundus. Alioᵒ dicit͛ actus primus prioritate actus eſſendi. et hoc mō forma ſubſtantialis eſt actus primus. et forma accidētalis actꝰ ſecūdꝰ. et hoc mō motus pōt eſſe actus primus et ſecūdus ſecūduʒ ꝙ poteſt eſſe ad ſubſtātiā vel accidens. Tercio mō pōt dici actus primus prioritate cauſe formalis ad ſuū actū ſicut aīa dicitur actus primus corporis aīati. et viuere actus ſecundus. et motus iſto mō nec eſt actus primus nec ſecundus. Hiis notatis ſit.

Concluſio prima. motus eſt

actus. Probatur qꝛ motus eſt aliquid vt dictū eſt. ergo ē potētia vel actus. ſed nō eſt potētia. qꝛ ſecūdum motū aliquid formaliter et actualiter denoīatur moueri quod erat prius in potentia ad motum. ergo motus eſt actus.

Concluſio ſecunda. motus

n̄ ē aliquid cōe vniuocū ad ſpēales mōs motꝰ. Pʒ qꝛ motus n̄ eſt preter res ad quas eſt motꝰ. ſʒ hmōi res ſunt ī diuerſis ꝑdicamētis quibʒ n̄ ē aliquid cōe vniuocū. g° ⁊c̄. Ex hᵒ pʒ R̷ᵒ ad. q.

Ad rationes ante oppoſituʒ

due prime ſolute ſunt ex dictis. Ad terciā dicitur ꝙ motus vnoᵒ pōt ꝯparari ad ſubiectuʒ in quo eſt et ſic habet rationeʒ perfectionis. Alioᵒ pōt comparari ad terminum ad quem. et ſic habet rationeʒ perfectibilis et potētie. et ſic ſecūꝰ primaʒ ꝯparationem motꝰ bn̄ habet rōem actꝰ. Sequitur textus. diffinicio autem.

Queritur tercio vtrum mo

tus ſit in eodem predicamento et eiuſdē eſſentie cum ſuo termino ad queʒ. Et arguit͛ ꝙ nō qꝛ calefactio dicit motum ad calorem qui eſt de genere qualitatis. calefacᵒ vero de genere actionis vel paſſionis g° ⁊c̄. minor probat͛ qꝛ calefacere eſt de genere actionis g° calefactio. 2° ſi motus ſit eiuſdem eſſentie cum ſuo termino ad quē vel ille termiꝰ ad queʒ eſt in eo quod mouet͛ vel in alio. ſi priꝰ non acquirit͛ per motum. ſi ſecūꝰ eſſentialiter diſtinguit͛ a motu cum motus ſit in eo quod mouet͛. ergo non oportʒ ꝙ ſint in eodē predicamēto. 3° ſic mediū inter aliqua extrema differt eſſentialiter ſpē ab extremis ſicut mediū inter extremos colores eſt alteriꝰ eſſentie ab extremis. ſed motus mediat inter terminū a quo et terminū ad quem. ergo ſpecie differt a ſuis terminis et eſt alterius eſſentie ab ipſis. 4° ſic qn̄ motus attingit ad terꝰ ad queʒ non ampliꝰ eſt; ergo non eſt ideʒ cuʒ termiᵒ ad quē. 5° ſic per motum acquirit͛ terꝰ ad quē. ſed acquiſitū ꝑ motū non eſt motus. g° motus non eſt idē cum termiᵒ ad queʒ. 6° motꝰ nihil aliud eſt q̄ id quod fluit ab agēte in paciēs. ſed nihil fluit ab agēte in paciēs niſi actio agētis. g° motus eſt actio. et ſic terꝰ ad quē eſt alteriꝰ ꝑdicamēti quia ad actionē non eſt ꝑ ſe motus. 7° ſic motus eſt actus cōis agēti et patiēti. ſʒ nihil eſt cōe agēti vel paciēti niſi quod fluit ab agēte in paciens quod eſt actio agētis g° motus eſt actus. 8° motus eſt aliquid receptum in mobili a mouente. ſed quod recipitur in mobili eſt paſſio cum ſit affectio ipſius mobilis per hoc ꝙ afficitur aliqua forma vel ſpecie agētis. ergo motus eſt paſſio. 9° ſic motus ſemper aliquid abicit a mobili et ſemper aliquid inducit. hoc autem eſt nature paſſionis. ergo motus eſt paſſio. Ad oppoſitum eſt. p. in textu ſic dicens non eſt autem motus ꝑter res ad quas eſt motꝰ. Pro rn̄ſione.

Sciendum eſt primo ꝙ iuxta

motiua tacta ante oppoſitum quinqʒ fuerunt opiniones de natura ⁊ quidditate motus. Quidam eniʒ conſiderauerūt ꝑ ꝯparacionē ad ipſuʒ mobile ſʒᵒ eſſe receptum quod habet in mobili. et iſti dixerūt motuʒ eſſe in genere paſſionis quorum ſunt due vltime rationes facte aū oppoſitū. Alii vero cōſiderauerūt motuʒ ꝑ cōparacioneʒ ad mouens a quo procedit tanq̄ actus mouētis et iſti dixerūt motum de genere actionis quoruʒ etiam poſite ſunt due rationes ante oppoſitum. Alii vero conſiderauerūt motum non ꝑ habitudinem ad mouens vel mobile. ſed conſiderauerunt vt eſt quidā fluxus de eſſe impfecto ad eſſe perfectum et iſti diuiſi ſunt. quia quidaʒ dixerūt hmōi fluxum eſſe diſtinctum ꝑ eſſentiā a forma que acquirit͛. ſed iſti adhuc diuerſificati ſunt. nā quidam dixerunt ipſum fluxum q̄uis ꝑ eſſentiā diſtinguatur actio motus / non eſſe in ꝑdicamento eo ꝙ non eſt ens perfectum in genere neqʒ in ſpecie. Cuius opinionis vt dicit Albertus fuit Auicenna. Alii vero dixerunt ꝙ ille fluxus in cōmuni conſideratus eſt genus et ꝑdicamentuʒ ꝑ ſe ad ſpeciales modos motus. ⁊ motiua iſtarꝫ duarum opinionum quantum ad hoc ꝙ dicunt motum eſſe fluxū eſſentialiter diſtinctuʒ a forma acquiſita / tacta ſunt ante oppoſituʒ. Alii vero dixerūt ꝙ hmōi fluxꝰ n̄ differt a forma ad quā tendit niſi ſʒᵒ magis et minus. ideo eſt in eodeʒ genere cū illa forma. et hꝰ opiōis fuit Auerrois:

Scienduʒ eſt ſecundo ꝙ Ut

dicit Auerrois ille modus qui poſuit motum in predicamento paſſionis eſt famoſior inter alios et magis probabilis. ideo dicit Ariſtoteles in ꝑdicamētis. vbi ꝓbabiliter locutus eſt poſuit iſtū moduʒ. In iſto vero paſſu ſʒᵒ veritatē loquitur de naturis rer̄. et dicit ꝙ motus nihil aliud eſt q̄ termiꝰ ad queʒ. et non eſt preter res ad quas eſt motus. et hec opinio eſt vera et conformis dictis Ariſtotelis in hoc paſſu quia loquit͛ de motu ſʒᵒ verā naturā motus ſcʒ ſʒᵒ id quod eſt res ſecluſo reſpectu ad agēs ⁊ paciēs ſʒᵒ quos reſpectus ipſi motui accidit rō actionis vel paſſionis actionis quideʒ ſi cōſideret͛ motus ꝓut eſt ab agente in paciēs. paſſionis vero ſi cōſideret͛ ꝓut fluit ab agēte in paciens. et de hoc lacius videbitur. Iſtis ſic notatis ſit iſta.

Concluſio reſponſiua ad. q.

motus ſʒᵒ id ꝙ eſt / eſt in eodem ꝑdicamento ⁊ eiuſdem eſſentie cum termino ad quem. patet qꝛ forma ꝑmixta potentie et forma pura non differunt penes eſſentiā ſed ſolum per eſſe. ſed motus ſecundum id quod eſt / non eſt aliud q̄ forma ꝑmixta potencie et terminus eius eſt eadem forma depurata a potencia et priuacione. ergo nō differunt per eſſenciam. ſed res reponuntur in genere per ſuas eſſentias. ergo concluſio vera. Eſt tamen aduertendum ꝙ motus non eſt per ſe in predicamento tanq̄ genus vel ſpecies. quia dicit ens ꝑfectū in genere vel ſpē. ſʒ ſolum ponit͛ in genere reductiue tanq̄ via ad rē alicꝰ generiſ.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicit̄ ꝙ calefactio. vnomō capit̄ prout dicit fluxū caloris a calefaciēte. vel receptionē eius in patiente. et ſic idē eſt cum calefacere et calefieri. et ſic eſt actio vel paſſio. Aliomō vt dicit fluxū caloris de termino a quo ad terminū ad quē ſiue de imperfecto ad perfectum. et ſic eſt motus. et ſic eſt eiuſdē eſſentie cum calore ſolum differēs ab eo ſecundum eſſe. et iſto° non eſt actio vel paſſio. Ad ſecundā dicitur ꝙ anteꝗ̄ motus terminet̄ terminus ad quē motus eſt in mobili ſecundū eſſe imperfectū. ſed in fine motus ē ſub eſſe perfecto et depurato a priuatione. Ad tertiā dicitur ꝙ duplex reperit̄ mediū inter extrema. quoddā eſt in ſe ens cōpletum et perfectū nō tendens ad vlteriorē actum ſiue perfectiorē. et tale ſpecie differt ab extremis et hoc modo reperit̄ mediū in coloribus. Aliud eſt quod non eſt in ſe completum ſed tendens ad vlteriorem perfectionē. et ſic nō diſtinguitur per eſſentiā a termino ad quem ē. et tale mediū eſt motus. Ad quartā dicitur ꝙ motus ꝗ̄tum eſt ad id quod eſt et ſecundū eſſentiā ſaluatur in termino ad quem. ſed non ſub eſſe motus. ymo ſub eſſe termini. quia per eſſe differt a termino. Ad quintā cōcedit̄ ꝙ per motum acquiritur terminus ad quē. ſed talis terminus eſt idem per eſſentiā cū motu differens ſolum ꝑ eſſe. et illud quod eſt idem ſecundū eſſentiā et differēs per eſſe bene ē in via ad ſeipm̄. Ad ſextā dicitur ꝙ in actione duo ſunt. ſ. materiale et formale. Materiale eſt id quod eſt motus Sed formale vltra motū dicit reſpectū ſeu operationem agentis ad patiens et per idem poteſt ſolui ſeptima ratio. Ad octauam dicitur ꝙ paſſio vno modo capitur materialiter pro illo quod reperitur. et ſic motus bene eſt in paſſo et econtra. Alio modo formaliter ſolum pro receptione que fit in patiens ab agente. et hoc° motus et paſſio eſſentialiter et genere differunt Et per idē ſoluitur nona ratio.

Queritur quarto. Utrum

Motus bene diffiniatur cum dicitur motus ē actus entis in potentia ſecundū ꝙ hmōi. Et arguit̄ ꝙ non. q2 ens in actu non mouet̄. ergo ſi motus ſit actus mobilis cum mobile eſt in in actu non mouetur. et ſic habens motū non mouebitur quod eſt falſum. 2° ſic omne quod mouetur ſemper alio et alio mō ſe habet. ergo motus eſt alteritas. et ſimiliter omne quod mouet̄ magis ac magis accedit ad terminū. ergo motus eſt inequalitas et per ꝯn̄s non eſt actus entis in potentia. 3° ſic. motus eſt actus entis in actu cum motus ſit actus ſaltem motus ad quantitatem qualitatē et vbi. ergo motus non eſt actus entis in potentia. 4° ſic. motus eſt actus entis ſecundū ꝙ eſt in actu per motum. ergo male dicitur ſecūdum ꝙ in potētia. Ad oppoſitū arguitur per philoſophū ponentē predictam diffinitionē. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ Antiqui motum diffinierūt dicētes ꝙ motus eſt exitus de potentia in actū non ſubito. Sꝫ iſti defecerunt primo. q2 exitus eſt ſpēs motus. genus autē non habet diffiniri per ſuam ſpeciem. 2° quia ſubitū in ſua ratione recipit tempus. Eſt enim ſubitum quod fit in indiuiſibili tēporis. ſed tempus diffinitur per motū. quare inconuenienter diffinit̄ motus per ſubitum.

Sciendum eſt Secundo ꝙ Actus et potētia ſunt de primis differentiis entis ideo ſunt naturaliter priores ip̄o motu. ideo per eas cōuenienter diffinit Ariſtoteles motū. Unde aliquid eſt in actu tantū et illud nō mouetur. quia mobile in termino ad quē nō plus mouetur. Aliquid vero eſt in potentia tantum et tale iterum non mouetur. q2 mobile in termino a quo nondū mouetur. et aliquid mediomō ſe habet inter purā potentiā et actū purū quod partim eſt ſub potentia termini a quo et partim ſub actu termini ad quē. et ſolū tale quod ſic ſe habet mouetur. ideo in ratione motus includit̄ aliquid de potentia et aliquid de actu que ſūt prime differentie entis.

Sciendum eſt Tertio. ꝙ hic diffinitur motus per ſubiectū eius quod eſt ens mobile. ⁊ illud ſubiectū ad duo poteſt comparari. ſcilꝫ ad motū et ad terminū cōpletum ip̄ius motus et reſpectu cuiuſlꝫ dicitur eſſe in potētia que cōuenienter explicant̄ in predicta diffinitione. quia cum dicitur ꝙ motus eſt actus entis in potentia importatur potentia ad actū primum qui eſt motus. ſed cū ſubiungitur et ſecundū ꝙ in potentia eſt denotatur potentia reſpectu termini motus. Unde ſit.

Concluſio prima. motus eſt actus. Probatur quia illud quo exiſtens in potentia fit in actu eſt actus ſed motus eſt hmōi. Minor patet quia edificabile quod dicit potentiam ad aliquod reducitur in actum quando edificatur. ſed hoc fit per edificationem que eſt motus. ergo per motum exiſtens in potentia fit in actu et ſimiliter exemplificat̄ in aliis motibus

Concluſio ſecunda: motus eſt actus entis in potentia. Patet quia omnis actus eſt actus illius in quo ſemper inuenit̄. ſed

motus ſemper inuenitur in ente in potentia. q2 licet idem quandoq3 ſit in potentia et in actu. tamen non ſecundū idem. vt puta actu calidū eſt in potentia ad frigidum. tamen motus non ineſt tali enti ſecundū ꝙ eſt in actu. ſed ſecundum ꝙ eſt in potentia.

Concluſio tertia predicta diffinitio motus eſt bene aſſignata. Patet per declarationē ſuarū partiū ſuperius poſitā. poſſet etiā probari per cōditiones bone diffinitionis ſibi conuenientes.

Concluſio quarta. motus non eſt alteritas et inequalitas aut non ens. Patet quia cuicūq3 ineſt motus illud neceſſario mouetur. ſed non ē neceſſe omnia que ſunt altera inequalia vel nō entia moueri. ergo motus non eſt alteritas. inequalitas. aut non ens 2° ſic motus non eſt magis ad alteritatem inequalitatē aut ad nō ens ꝗ̄ ad ſua oppoſita. nec eſt magis ex iſtis ꝗ̄ ex ſuis oppoſitis. ergo motus non magis debet dici alteritas ꝗ̄ ſimilitudo. et ſic de aliis. Aduertendū tamen eſt ꝙ quidā pitagorici ad ponendū motum eſſe non ens mouebantur. quia videbant motum nō eſſe puram potentiā nec purū actum. et non percipiebant mediū inter purā potentiam et purū actū ideo poſuerunt motum in genere priuationū in quo ponebant decem in genere mali. ſcilicet infinitum. multitudinē. ſiniſtrū. par. feminā. motū obliquū. tenebrā. malū. triangulum altera ꝑte longiorem. in ordine vero poſitiuorū ponebāt iſta decem in genere boni. ſcilicet. finitū. impar vnum. dextrum. maſculum. quietē. rectū. lumen bonum. et triangulū equilaterū. Sed ad illud motiuum dicit phūs ꝙ propter illud difficile eſt cognoſcere quid ſit motus propter mixtionem actus et potentie. non tamen eſt impoſſibile motum eſſe talem actum qualis dictus eſt. ſcilicet actum permixtū potentie. nec poteſt motus reponi in alio genere entis niſi in genere actus imperfecti habentis ordinē ad vlteriorē actum.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicitur ꝙ licet exiſtens in actu puro non plus moueatur. tamen exiſtens in actu ꝑmixtum potentie vt eſt mobile ſub motu vnde mouetur. Ad ſecundā dicitur ꝙ ſi capiatur alteritas pro quocunq3 diuerſo modo ſe habēdi. ⁊ inequalitas generaliter pro quocūq3 exceſſu vel defectu ſic in motu reperitur quedam alteritas et inequalitas. ſed ſi capiantur proprie vt alteritas eſt diuerſitas in quantitate. ſic non ſemper in motu reperiuntur. ideo motus non dꝫ dici alteritas aut inequalitas. Ad tertiam dicitur ꝙ licet motus quādoq3 ſit ī ente in actu non eſt tamen actus eius inꝗ̄tū eſt in actu. ſed inꝗ̄tum eſt in potentia ad vlteriorem actum. et per idem ſoluetur quarta ratio. Et ſequitur textus. Mouetur autem.

Queritur Quinto. vtrum

Motus ſit in mobili ſubiectiue. Arguitur ꝙ non. quia actus eſt in eo cuius eſt actus. ſed motus eſt actus mouentis vt habetur in littera ergo motus eſt in mouente ſubiectiue et non in mobili. 2° ſic motus eſt in eo quod mouet̄ ſubiectiue. ſed omne mouens mouetur vt dicit̄ in textu. ergo motus eſt in mouente ſubiectiue. 3° ſic aliquis eſt motus ad ſubſtantiam qui eſt etiā ſubſtantia. ſed ſubſtātia non eſt in aliq° ſubiectiue. ergo non ſemper motus eſt in mobili vt in ſubiecto. Ad oppoſitum eſt phūs in. t. Pro reſponſione.

Sciendū eſt primo: ꝙ poſt ꝗ̄ phūs poſuit et declarauit diffinitionem formalem motus. hic conſequēter inquirit cuius motus ſit actus. et circa hoc inquirit primo diffinitionem materialem motus. Secūdo oſtendit qualiter motus eſt in mobili vt in ſubiecto et eſt actus mobilis. Tertio oſtendit qualiter idem motus qui eſt actus mobilis et etiam actus mouentis. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Omne mouens mouendo mouetur. quod dꝫ intelligi de mouente pure phico. Hoc ꝓbat phūs dupliciter. Primo q2 omne illud quod eſt qn̄q3 in potentia ⁊ quandoq3 ī actu ſecundū aliquā formā mouetur. ſed omne mouens phiſicū qn̄q3 eſt in potentia et quādoq3 in actu. ergo ⁊c. 2° ſic cuiuſcūq3 immobilitas eſt quies illius ē motus. cum motus et quies priuatiue opponant̄. et priuatiue oppoſita habent fieri circa idem. ſꝫ immobilitas mouentis dicitur quies. mouens autem quando nō mouet dicitur quieſcere. g° cuiuſlibet mouentis phiſici eſt motus.

Sciendū eſt tertio. ꝙ Licꝫ Omne mouens phicum mouēdo moueatur nō tamen ſibi cōuenit moueri inꝗ̄tum mouens. ſꝫ ſibi accidit ſecundum ꝙ habet rationē mouētis Cuius ratio eſt quia omne tale agens cōicat in materia cum mobili et tangit ip̄m tactu ꝓprie dicto et ab illo tangitur et habet ad ip̄m contrarietatē. quare in mouendo mouetur. ſed hoc eſt ratione materie ſue que eſt in potētia ad formā patientis ſed mouet rōe ſue forme. Quia vnū quodq3 agit ſecundū quod eſt in actu. Unde mouere eſt in plus ꝗ̄ agere. nam omne agens mouet. ſed non econtra. ſicut intelligentia dicit̄ mouere celum et non dicitur agere in celū. illud

enim proprie dicitur agere quod per eius actio nem trahit paſſum ad propriam naturã agẽtis et agit per actum.

Sciendum eſt Ultimo. ꝙ

Ad tactuꝫ tria requirũtur. Primo requirit̃ ꝙ tangentia ſint corpora habentia vltima ſimul. defectu cuius intelligentia mouens orbem nõ proprie tangit ipſm. Secũdo ꝙ cõueniant in ma teria eiuſdem rõis. defectu cuius celum non ꝓ prie tangit iſta inferiora. Tertio ꝙ habeant cõ tranetatẽ ad inuicẽ. defectu cuius duo orbes celeſtes contigui non ſe proprie tangunt. Sꝫ iſte tres conditiones ſimul cõueniant agẽtibus cor ruptibilibus. quare mouent et mouentur. moue ri tamen accidit eis proꝑto mouent per cõtactũ quod probat phũs. quia omne mouẽs mouet per formã per quã eſt in actu. vt homo exiſtens in actu facit ex homine in potentia hominem in actu et omne quod mouetur inꝙtum eſt in po tentia. ſed idem ſimul et ſecundũ idem non eſt in actu et in potẽtia. ergo mouens inꝙtum mo uens non mouetur. ſed ſecundũ ꝙ habet rõem mobilis. Tunc ſit.

Concluſio prima: motus

cõuenienter poteſt diffiniri ꝙ eſt actus mobilis inꝙtum mobile eſt. Probatur quia motus eſt actus alicuius et cum hoc non conuenit moue ri inꝙtum eſt mouens. ſed inꝙtuꝫ mobile eſt. et dicitur hec diffinitio materialis. quia datur de motu per cõparationẽ ad ſuuꝫ ſubiectũ quod ẽ mobile. ſed prius poſita poteſt dici formalis: qꝛ de motu datur per cõparationẽ ad terminũ ad queꝫ vnde capit ſpeciem. ideo motus ſecunduꝫ diuerſas conſiderationes diffinitur illis diuer ſis diffinitionibus. et poſſet hec diffinitio mate rialis demonſtrari per formalẽ. oĩs actus entis in potentia inꝙtũ hmõi eſt actus mobilis inꝙ tum mobile eſt. ſed motus eſt hmõi. ergo. ꝛc.

Concluſio ſecunda. motus

eſt in mobili ſubiectiue. Probatur quia omne quod eſt actus mobilis vt cauſe materialis in qua eſt in materia ſubiectiue. ſꝫ motus eſt actus mobilis vt cauſe materialis. vt patet per diffini tionẽ poſitã. ergo eſt in mobili ſubiectiue.

Dubitatur primo. vtrum

Motus ſit actus mouentis et mobilis. Pro dubio eſt ſciendũ ꝙ moueri ꝛ motus ſic differũt quia motus dicit fluxũ forme de eſſe imperfecto ad perfectũ ſiue de termino a quo ad terminuꝫ ad quẽ. Sed mouere dicit eundẽ fluxũ vt proce dit a mouente in ipſm mobile. Sed moueri dicit illum ſecundũ ꝙ recipitur in mobili a mouente

Ex quo ſequitur ꝙ illa tria diſtinguntur ſꝫᵒ rationem formalem dicentẽ quod quid erat eſſe

Sequitur etiam ꝙ motus ſe habet ad illa duo ſicut materiale. Et tunc ſequitur reſponſio ad dubiũ ꝙ motus eſt actus mobilis et mouentis. vtriuſqꝫ eſt idẽ motus materialiter. probat̃ qꝛ quod dicit̃ ſecundũ potentiã et actũ oportet ꝙ habeat aliquẽ actũ ſibi correſpõdentẽ. ſed ſicut mobile dicitur ſecundũ potentiã vt anteꝙ mo ueatur et ſecundũ actũ quãdo actu mouet̃. ſimi liter mouens quãdoqꝫ dicitur in potentia cum dicitur poſſe mouere et tamẽ non mouet et qñꝫ in actu quãdo actu mouet. ergo eſt aliquis ac tus mouentis ſicut mobilis et ille eſt motus. et ꝙ ſit vnus et idẽ probat phũs. quia ſicut eſt idẽ ſpaciũ vnius ad duo. et duorũ ad vnũ. et etiam aſcendentis et deſcendentis habens tamen di uerſas rationes formales. ſic eſt ideꝫ actus qui fit a mouente et a motu. et etiaꝫ mouẽtis et mo bilis ſecundũ diuerſas rationes. vt pꝫ ex dictis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ motus dicitur actus mo uentis non vt ſubiecti. ſed vt cauſe efficientis. ſed eſt actus mobilis vt ſubiecti. Ad ſecũdã dicit̃ ꝙ non oẽ mouens vniuerſaliter mouet̃ ſed ſolum mouens phiſicũ quod adhuc non mouet̃ inꝙtum mouens. ſed inꝙtum mobile et in po tẽtia ad aliũ. Ad tertiã dicit̃ ꝙ motus ad ſubſtãtiaꝫ non eſt in ſubiecto ꝙ ſit ens cõpletũ vt eſt ſubiectũ accidentis. ſed eſt in materia que eſt pura potentia et habet modũ ſubiecti acadẽ tis. Sequitur textus.

Queritur Sexto. Utrum

Actio et paſſio ſint vnus motus in mobili exi ſtens: Arguit̃ ꝙ non. quia proprius actus vniuſcuiuſqꝫ debet eſſe in eo cuius eſt actus. ſed ſi actio et paſſio ſint idem motus exiſtens in mobili proprius actus cuiuſlꝫ non erit in vno quoqꝫ quod eſt inconueniens. tenet ɔ̃ñtia. qꝛ actio agentis non erit in agente. ſed in paciente

2ᵒ ſi ſic ſequit̃ ꝙ diuerſorũ ſecũduꝫ ſpeciem erit vnus et idem actus quod videtur incõue niens. quia agens et patiens diſtinguunt̃. ergo ſi actio et paſſio ſint vnus motus ſequit̃ predictũ inconueniens. 3ᵒ ſi ſic ſequeretur ꝙ actio eſſet idem cũ paſſione et doctio cũ doctrina et agere cum pati que oĩa ſunt falſa. ergo actio et paſſio non ſunt vnus motus. 4ᵒ ſi actio et paſſio eſſent vnus motus ſequeret̃ ꝙ oẽ docens doce ret̃ et oẽ agens pateretur. ɔñs eſt falſuꝫ. ergo ac tio et paſſio non ſunt ideꝫ motus. 5ᵒ ſic. mo tus eſt ꝙtitas qualitas vel vbi. ſꝫ actio ꝛ paſſio ab hiis eſſentialiter diſtinguũtur cũ ſint diuerſa predicamenta. Ad oppoſitum eſt phũs in. t

Pro reſoponſione ad queſitũ.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs oſtendit ꝙ motus eſt actus mobilis. et etiam motiui. conſequenter circa hoc dubita tionẽ mouet de qua eſt queſtio. et prouenit hec dubitatio. quia dictũ eſt ꝙ aliquis actus eſt ac tiui et aliquis paſſiui. actiui quidẽ vocatur ac tio. paſſiui vero paſſio. quod ꝓbat phũs. quia illud quod eſt finis et opus agentis eſt actio. et patientis paſſio. ergo actio dicitur actus agẽtis et paſſio patientis. ideo cõſurgit dubitatio vtrũ actio et paſſio ſint idẽ motus vel diuerſi.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Ens diuiditur in decem predicãmenta non vni uoce ſicut genus in ſpecies. ſed ſecundũ diuer ſos modos eſſendi. et a diuerſis modis eſſendi ſumunt̃ diuerſi modi predicandi. ideo decẽ gene ra inter ſe diſtinguntur per diuerſos modos pre dicandi proportionabiles diuerſis modis eſſen di. ideo generatio actio ꝛ paſſio ſecũdũ rem di cuntur vnus et idem motus. tamen dicunt di uerſos modos eſſendi et predicandi. ideo ſunt duo ꝑdicamẽta diſtincta. Pro cuius intellectu.

Sciendum eſt tercio ꝙ mo

dus predicandi de prima ſubſtantia ſecundum quem ſumitur diſtinctio predicamentorũ in ge nerali eſt triplex. Primus eſt quãdo predicatur id quod pertinet ad eſſentiã eius ſecundũ quã acapitur predicamentũ ſubſtãtie. Alius eſt qñ predicatur aliquid ſibi inherens. quod fit du pliciter. Aut illud inheret rei reſpectiue per cõpa rationẽ ad alterũ. et ſic ſumit̃ predicamẽtuꝫ rela tionis. aut ñ inheret rei reſpectiue. ꝛ hᵒ eſt dupli citer. Aut inſequitur primã ſubſtantiam gratia materie. et ſic eſt quãtitas. aut gratia forme. et ſic eſt qualitas. Tertius modus predicãdi ẽ qñ aliquod extrinſecũ non inherens predicatur per modũ denoĩationis. quod fit dupliciter. Aut talis denoĩatio generaliter ineſt oĩbus corpori bus. aut ſpecialiter ineſt hominibus. Si primũ vel talis ſumitur rõne cauſe. aut menſure. Si primũ cum ſint quatuor cauſe. et due illarũ ſint partes eſſentie que ſunt materia et forma. ideo predicatio ſecundũ illas cauſas pertinet ad pre dicamentũ ſubſtantie. vt ſi dicatur homo eſt cor poreus vel rationalis. Cauſa vero finalis nihil cauſat ſeorſum ab efficiente. iõ remanet ſola cã agens a qua fit denoĩatio ſicut ab exteriori. 2ᵒ ergo ꝙ aliquid denoĩatur a cauſa agente eſt pre dicamentũ paſſionis. et ſecunduꝫ ꝙ denoĩatur ab effectu cauſe agentis ſumitur predicamentuꝫ actionis. ſed ſi fiat denominatio menſure: que quidem menſure ſunt intrinſece. vt longitudo. latitudo. et profunditas. tunc ab iſtis non fit de nominatio. ſicut ab extrinſeco: ſed illa pertinet ad predicamentũ quãtitatis. Si denoĩatio fiat a mẽſura extrinſeca hoc dupliciter vl̃ fit a tẽpore

et ſic eſt qñ. vel fit a loco. et ſic eſt vbi. vel etiam ſitus qui ſupra vbi addit ordinẽ partiũ in toto et in loco. Si aũt fiet illa denoĩatio in homini bus eſt predicamentum habitus.

Sciendum ẽ quinto. ꝙ Na

tura dedit alliis aĩalibus ab homine omĩa que pertinent ad cõſeruationẽ vite. vt cornua ad de fendendũ. coriuꝫ groſſum et piloſuꝫ ad repellen dum frigus. ideo non indigent habitu exteriori a quo fiat denoĩatio habitus. ideo cũ dicitur bos eſt cornutus vel piloſus eſt predicatio ſub ſtantie. vt ſi diceret̃ homo eſt capitatus vel pe datus. ſed talia non poterant homini dari a na tura: Primo quia nõ cõueniebant ſubtili cõple xioni eius. 2ᵒ propter neceſſitatẽ operũ que hõi conueniũt inꝙtum eſt rõalis. propter ꝙ homo habet ſibi preparare exteriora ad cõſeruationeꝫ ſui corporis. ideo cũ dicitur homo eſt armatus vel veſtitus denoĩatur ab extrinſeco non inherẽ te. ſecũdũ quã denoĩationẽ ſumit̃ predicamen tũ habitus. et ſi qñqꝫ talis denoĩatio reperiat̃ in aliis ab homine hoc eſt ſolũ inꝙtum veniũt in vſum humanũ. vt dicendo equᵘ eſt armatus vel faleratus. vel baculus eſt ferratus. vel gla dius eſt vaginatus. Ex predictis patꝫ ꝙ lꝫ motus ſit vnus ſecũduꝫ rem. tamen predicamẽ ta que ſumunt̃ ſecundum motum ſunt diuerſa ſecundũ ꝙ a diuerſis rebus exterioribus ſumit̃ denominatio predicamentalis. nam alia res eſt agens a qua per modũ denoĩationis ſumitur predicamentuꝫ paſſionis. et alia eſt res patiens a qua ſecundũ denoĩationẽ ſumitur predicamẽ tuꝫ actionis. ideo actio et paſſio ſunt duo predi camenta realiter diſticta. quia vbi fit denoĩatio ab exteriori ſufficit diſtinctio rerũ a quibus fiũt denoĩationes ad hoc ꝙ ſit diſtinctio realis mo dorum eẽndi a quibꝫ ſumũt̃ mõi ꝑdicãdi de vno

Sciendum ẽ quĩto ꝙ Ratio

motus non ſolum completur per illud quod eſt de motu in rerũ natura. ſed etiã per illud quod circa ipſm rõ apprehendit. quia de motu in rerũ natura nihil aliud eſt ꝙ actus imperfectus qui eſt quedã inchoatio actus perfecti in eo quod mouetur. Sed ad hoc ꝙ illud ĩperfectũ habeat rationẽ motus vlterius requiritur ꝙ illud intel ligatur vt quoddã medium inter duo extrema. quorũ precedens ad ipſm cõparat̃ ſicut potẽtia ad actũ. Unde motus dicitur actus. quãdo vo cõſequit̃ ad ipſm cõparatur ſicut actus ad po tentiã. ꝙtum ergo ad id quod ẽ de motu in rerꝫ natura ponitur reductiue in genere ſui termini ad queꝫ ſicut imperfectũ reducitur ad perfectũ ſed ꝙtum ad id quod ratio cõprehendit circa motũ. ſcilicet ꝙ eſt mediũ inter duos terminos ꝛ fluit a cã agẽte que reducat aliquid de potẽtia

in actum vel ſꝫᵘ ꝙ recipit̃ in paciẽte pertinet ad ꝑdicamentũ actionis vel paſſionis. Tũc ponit̃.

Concluſio reſponſalis ad .q:

actio et paſſio ſunt vnus motus materialiter. addunt tamẽ ſupra motum aliquid ſꝫᵘ rationẽ formalem dicentem ꝙ quid erat eſſe. primuꝫ pꝫ qꝛ idem motus eſt actus agentis et pacientis. ſꝫ actio eſt actus agentis ſecunduꝫ ꝙ fluit ab agente. et paſſio eſt actus pacientis. ergo actio et paſſio ſunt idem motus. 2° probat̃ qꝛ motus ſꝫᵘ ſuam propriam rationẽ eſt actus imꝑfectus hñs ordinem ad vlteriorem ꝑfectioneꝫ. ſed actio dicit illum actum vt procedit ab agente in paſſum et de ſuo formali dicit fluxum cauſarum ab agẽte. paſſio vero dicit ipſum vt recipit̃ in paciẽte et de ſuo formali dicit illam receptionẽ et motũ de ſuo materiali. Sed alia eſt ratio formalis actus ſꝫᵘ ꝙ eſt alicuiꝰ vt in hoc. et aliꝰ vt ab hoc. gº actio ꝛ paſſio ſupra motũ addũt aliquid diſtinctum formaliter et ſꝫᵘ rationẽ. non ſoluꝫ ſꝫᵘ rõꝫ rõcinanteꝫ. ſed etiã ſꝫᵘ rationẽ rei formalẽ qua ab ipõ motu differt. iõ formalr̃ iter ſe diſtinguũt̃. Ex prima parte concluſionis ſequitur ꝙ actio eſt in patiente et non in agente vt in ſubiecto. quia actio et paſſio ſunt vnus motus materialiter. ſꝫ motus eſt in mobili ſubiectiue. vel in paciente quod debet intelligi de actione tranſeunte in alterum. non autem de actione immanente. Ex omnibus ꝑdictis de motu manifeſtum eſt quid ſit motus in vli. ex quo faciliter poteſt accipi diffinitio cuiuſlibet ſpẽi motus. nam ſicut dicimus ꝙ motus eſt actus entis mobilis inquãtũ mobile. ita poſſumꝰ dicere ꝙ alteracõ eſt actus alterabilis inquantũ alterabile. et deſcẽdendo ad ſpecialiſſima diciꝰ ꝙ ſanatio eſt actus ſanabilis inquantũ ſanabile. Ulterius patet ꝙ motus eſt actus mouentis et mobilis. ꝛ ideo dicit phũs ꝙ motus poteſt diffiniri ꝑ cõꝑacionem ad mouẽs et mobile dicẽdo ꝙ motus eſt actus actiui ꝛ paſſiui inquãtuꝫ hmõi. ꝛ cõtrahendo illaꝫ diffinicionem poſſent diffiniri ſpecies motus in ſpeciali.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

ad primaꝫ dicit̃ ꝙ non oportet ſemper actum alicuius eſſe in eo ſubiectiue. ſed ſufficit ꝙ ſit in eo vt in cauſa efficiẽte. Ad ſecũdaꝫ dicit̃ ꝙ diuerſorum ſꝫᵘ ſpẽm non eſt idem actus ſꝫᵘ rationem formalem. ſed qñqꝫ eſt idem ſꝫᵘ rem. differẽs tñ ſecundũ racionẽ formaleꝫ rei. Ad alias tres ſolucio patet ex dictis. ſequit̃ textus. quõꝫ autẽ dicit̃

Queritur ſeptimo. vtrum

ad naturalem phũm ꝑtineat conſiderare de infinito. Arguit̃ ꝙ non quia de non ente non eſt ſciencia. ſed infinitũ eſt non ens vt inferius dicetur ergo infinitũ non eſt de conſideracõe phĩ. 2° ſic omnes paſſiones entis ſunt de conſideratõne methaphiſici. ſed eſſe finitũ vl̃ infinitũ eſt paſſio entis in cõi. nam õne ens eſt finitũ vel infinitũ. ergo ꝛc. 3° ſic paſſiones quãtitatis ſunt de cõſideracõe mathematici qui cõſiderat quãtitatẽ in cõi. ſed finituꝫ vel infinituꝫ de quibus eſt hic ad propoſitum ſunt paſſiones quantitatis. ergo infinitum non eſt de cõſideracõe phiſici. Ad oppoſitum eſt Ariſto. in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ̃ in tractatu primo huiꝰ libri phũs determinauit de motu conſequẽter in hoc ſecundo tractatu determinat de infinito quod eſt paſſio intrinſeca ipſius motus vt dictum eſt prius. eſt etiam paſſio magnitudinis et temporis. ideo conueniẽter poſt tractatuꝫ de motu ſequitur tractatus de infinito. in quo primo oſtendit̃ qualiter infinitũ ꝑtinet ad phiſicã cõſideracioneꝫ. et conſequẽter determinat. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

antiqui omnes tam naturaliter loquẽtes ꝗ̃ nõ naturaliter dixerũt infinitum eſſe quoddaꝫ principiũ entium. ſed diuerſificati ſunt. quia Plato et Pitagoras poſuerũt infinitũ eſſe ſubſtantiam per ſe exiſtentem et non accidens alicuiꝰ alterius nature. ꝛ hoc cõueniebat eoꝝ opinionibꝰ. quia ponebant numeros ꝛ quantitates eſſe principia rerum. cum ergo infinituꝫ ſit in quãtitate. habebant ponere infinitum eſſe ſicut ſubſtãciam ꝑ ſe exiſtentem. Iſti tñ in duobus differebant. primo qꝛ Pictagoras poſuit infinitũ ſoluꝫ in ſenſibiliꝰ et quia ſenſibilia que ſunt infra celũ ſunt finita ideo poſuerũt infinitũ ſolũ eſſe in ſenſibilibꝰ. iõ opinatꝰ eſt ipm̃ eſſe extra celuꝫ. Plato vero poſuit infinituꝫ tam in ſenſibilibus ꝗ̃ ydeis ſeparatis. tñ non poſuit infinituꝫ extra celuꝫ. qꝛ dicit nihil eſſe extra celum. et ꝙ ydee nuſꝗ̃ ſunt. 2° differebant quãtuꝫ ad radicẽ infiniti. naꝫ Pictagoras ponit numeꝝ parẽ eſſe radicẽ infinitatis. Plato vero ponit magnuꝫ et paruum ſe tenere ex parte materie cui competit infinitas.

Sciendum eſt tertio. ꝙ

Pictagoras ponit numeꝝ parem eſſe principiuꝫ infinitatis. illud oñdebat rõe ꝛ ſigno. Ratione ſic quod ab alio cõcludit̃ et terminat̃ eſt de ſe infinitũ. ſed numerus par ꝯcludit̃ et terminat̃ ſub impari. qꝛ numerꝰ par vndiqꝫ diuiſibilis apparet et addita vnitate reducit̃ ad impareꝫ. et conſequitur in diffinitione ac ſi par ſub impari contineat̃. ergo numerus par eſt per ſe infinitus et in omnibus aliis radix infinitatis. Signo probat ſic qꝛ ſi primo numero ſcꝫ vnitati que eſt quadratum in virtute inquantuꝫ ſemel vnum eſt vnuꝫ addat̃ primꝰ numerꝰ impar ſcꝫ ternariꝰ ꝯſtituit̃ quaternarius qui eſt quadratũ binarii. ꝛ ſi quadrato addat̃ ſequẽs numerꝰ impar ſcꝫ quinariꝰ

conſtituitur nouenarius qui eſt quadratum ternarii. quia ter tria ſunt nouem. et ſic aſcẽdendo nunꝗ̃ variatur figura. ſed ſi non eſt de numero pari. quia ſi vnitati addatur primus numerus par ſcꝫ binarius conſtituitur ternarius qui eſt figure equilatere. et addito cum ternario conſtituitur alia figura numeri. et hoc eſt ſignũ ꝙ vnitas et finitas pertineant ad numerum impareꝫ diffornitas autẽ et infinitas ad numerũ parem Unde ſimile ẽ de numeris imparibus additis circumpoſitis vnitati et de gnomonibus. quia ſicut gnomo circumpoſitus quadrato conſtituit quadratum augendo ipſum et nunꝗ̃ variat figuram. Similiter ẽ de numeris paribus et dicit̃ gnomon quadratum ſupra dyametrum conſiſtens cum duobus ſupplementis. Et ſic patent opiniones antiquorũ nõ naturaliter loquẽtiũ de infinito.

Scienduꝫ eſt quarto. ꝙ Na

turaliter loquentes de infinito poſuerunt infinitum nõ eſſe per ſe exiſtens. ſed eſſe accidens alicuius nature ſibi ſuppoſite. et iſtoꝝ quidam poſuerunt tantũ vnum principiũ omniuꝫ ꝛeruꝫ de numero elementorum ſiue non dixerunt illud eẽ infinitũ. ſed illi qui poſuerunt plura elemẽta eẽ principia in numero infinito non poſuerunt aliquod illorũ eſſe infinitũ in magnitudine. quia vnum ſolum replet totuꝫ locum. et ſic alia non haberent locum. ſed illi qui poſuerunt infinita principia naturalia ſecundũ numerũ. ſicut Anaxagoras ponens infinitas partes ad inuicẽ cõmixtas. et Democritus ponẽs infinita principia athomalia differentia ſecundũ diuerſitatẽ figurarum dixerunt ex oĩbus illis fieri quoddã infinitũ per contactum et aggregationem ad inuicẽ et opiniones illorum ſatis declarate ſunt in primo libro.

Sciendum eſt Ultimo. ꝙ

Omnes antiqui ſupradicti quatuor condiciões attribuerunt infinito. Prima eſt ꝙ infinitum eſt principiũ ꝛ non principiatũ. qꝛ infinitũ ſi ſit non eſt fruſtra. ergo habet rationẽ principii vel principiati. non principiati. quia tunc haberet principium. et per conſequens haberet finem. et ſic eẽt finitũ. Secũda cõditio eſt ꝙ infinitũ eſt ingenitum et incorruptibile. quia ſi eſſet genitũ haberet principiũ. et ſi eſſet corruptibile haberet finẽ et ſic eſſet finitum. Tertia cõditio eſt ꝙ infinitũ omnia continet et gubernat. et iſta ſequitur ex duabus predictis. Quarta eſt ꝙ infinitũ eſt qđdam diuinuꝫ ex quo omnia gubernat ꝛ cõtinet Quibus poſitis ſit hec.

Concluſio reſponſiua ad .q:

Ad phiſicũ pertinet conſiderare de infinito ſi ẽ aut non eſt. et ſi eſt quid eſt. Patet per phũm ratione et ſigno. Ratione ſic. quia ſciã de naturã eſt circa magnitudines motũ et tẽpus. ſꝫ quodlibet iſtorũ neceſſe eſt infinitũ vel finitũ eẽ licet non omne ens vniuerſaliter ſit finitũ vel infinitum. ſicut eſt de puncto vel de ſimplicibus et paſſionibus. ergo concluſio vera. Signo ſic omnes qui aliqualiter philoſophiã tractauerũt fecerũt mentionem de infinito vt patet per opiniones antiquorũ prius poſitas. ergo phicus habet cõſiderare de infinito. Eſt aduertendũ tamen ꝙ finitum et infinitum dupliciter accipi poſſunt. Uno mõ generaliter vt ſunt paſſiones entis in ꝗ̃tum ens. et ſic pertinent ad methaphiſicum. Alio modo vt ſunt paſſiones ꝗ̃titatis ꝛ hoc dupliciter. Uno mõ vt ſunt paſſiones ꝗ̃titatis ſecundũ ſe cõſiderate. et non vt eſt diſpoſitio reꝝ naturaliũ. et ſic pertinẽt ad mathematicũ. Alio modo vt ſunt paſſiones ꝗ̃titatis conſiderate ꝑut eſt diſpoſitio rerum naturaliũ. et ſic hoc mõ intelligitur cum dicitur ꝙ ſunt de conſideracõe phiſici.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ licet nõ ſit infinitũ actu tamen eſt in potentia et illud eſt ſenſibile imperfecte ſicut habet eſſe. Ultra dicitur ꝙ dato ꝙ nullo mõ ſit de eo adhuc eẽt ſciẽtia non poſitia ſed priuatiua oſtendendo ſcilꝫ quid eſt infinitũ et quid non. Ad alias duas patet ſolutõ ex dictis. Sequitur textus. Eſſe inquit aũt infinitum.

Queritur octauo. Utrum

Infinitũ ſit. Arguit̃ ꝙ ſic. rationibus textus. quia tempus eſt infinitũ. quia nunꝗ̃ incepit eẽ nec vnꝗ̃ deſinet eſſe. quia omne quod incipit eſſe et deſinit incipit vel deſinit in tẽpore et ſub tempore. ergo aliquod eſt infinitum. 2° ſic. magnitudo eſt diuiſibilis in infinitũ et numerꝰ etiam angularis. ergo infinitũ eſt. añs apparet qꝛ mathematici in diuiſione magnitudinis ꝛ in appoſitione numeri vtuntur infinito. 3° ſic. generationes et corruptiones ſunt motus. ꝛ ſũt infinite et perpetue. ſed hoc non poſſet eſſe niſi eſſet vnũ materiale principiũ infinitũ. igitur ꝛc.

4° ſic. omne finitũ finitur per aliquid extra ipm̃ a quo includitur. ergo oportet dare corpus infinitũ quod a nullo includatur vel erit procedere in infinitũ. ergo infinitũ eſt. 5° ſic. omne illud eſt verũ quod apparet intellectui vel ymaginationi. cum intellectus et ymaginationis apprenſio cauſet̃ a rebus. ſed intellectus noſter cõcipit infinitũ. qꝛ dato quolibet numero adhuc poteſt cõcipere maiorem numerum. ſimiliter extra celum ymaginatur eſſe ſpatium infinitũ. gº eſt plenum vel vacuũ. ſi primum non poteſt re-

pleri niſi corpore infinito. ſi ſecunduȝ cum nihil aliud ſit vacuum ꝙ locus non repletus corpore poteſt tamen repleri. et in perpetuis non differũt eſſe et poſſe. ſequitur ergo ꝙ talis locus iam repletus eſt corpore. Ad oppoſitũ eſt phũs in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs recitauit opiniones antiquorum de infinito et oſtendit infinitũ eſſe de conſideratione phiſici. ꝯſequẽter ꝓſequitur ſuam determinationem de ipſo. et primo ponit tres rationes probantes infinitũ non eſſe. et circa hoc ꝯſequenter determinat veritatẽ oſtendendo qualiter infinitũ eſt vel non eſt. et quid ſit infinitũ. ⁊ ſecũdo ſoluit rationes adductas ꝓbando infinitũ eſſe. Primo oſtendit ꝙ non eſt infinitũ in actu a ſenſibilib⁹ ſepatũ. ſicut platonici poſuerunt de quo videbitur in preſenti queſtione. poſtea vero videbitur vtrum ſit actu infinitũ ſenſibilibus coniunctum.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Ut dicitur in textu magna eſt dubitatio circa infinitum vtrum ſit vel non ſit. q² multa impoſſibilia ſequũtur ponentibus infinitũ omnino nõ eſſe vt patuit ex predictis rationibus. ⁊ etiã mlta ſequũtur ponentibus infinitũ eſſe in actu vt pȝ in ſequẽtibus. idem eſſet dubiũ ſi ponatur infinitum actu cuius nature ſit. et ſimiliter ſi infinitum ſit per ſe ſubſiſtens vt ſubſtãtia quedã. ſicut poſuerunt platonici et Pitagoras. vel ſicut aliquod accidens conueniens alicui nature vt poſuerunt naturaliter loquentes.

Sciendum eſt tertio ꝙ vt di

citur in textu infinitum dicitur quinqȝ modis. Uno mõ priuatiue ſiue negatiue quod non eſt natum pertranſiri eo ꝙ non eſt in genere tranſibilium ſicut punctus. vt dicitur cõiter ꝙ vox eſt inuiſibilis. Secũdo mõ poteſt dici quod ꝙtum eſt de ſe poteſt pertranſiri. non tamẽ a nobis ꝓpter aliquod impedimentũ vt profunditas maris dicitur infinita. Tertio modo dicitur infinitum quod poteſt pertrãſiri. tamen cum magna difficultate ſicut iter vſqȝ ad indiã diceretur infinitum. Quarto mõ quod habet tranſitum inconſummabilem propter eius extenſionem infinitam. vt ſi eſſet aliqua magnitudo carens terminis. ⁊ ſic proprie dicitur infinitũ. Quinto mõ dicitur infinitũ ſecundũ diuiſionẽ vt in magnitudinibus. aut ſecundũ appoſitionẽ. vt in numero aut vtroqȝ mõ vt in tẽpore. Tunc ſit.

Concluſio prima. Nulluȝ

ẽ actu infinitũ ſepatũ a ſenſibilibus ꝑ ſe exiſtẽs vt ſubſtantia quedã. Probatur tribus rationibus philoſophi. prima ẽ quia vel eſſet ſubſtãtia vel accidens. ſi ſubſtantia cum ſubſtantia ſit ꝑ ſe indiuiſibilis eo ꝙ omne diuiſibile eſt magnitudo vel multitudo tale infinitũ erit indiuiſibile. ergo non erit infinituȝ niſi primo mõ de quo non intendebat Plato nec Pictagoras. nec de illo eſt ad propoſitũ. ſi ſit accidens non eſt pri⁹ principiũ eorum que ſunt. ſed illud cui accidit quod ẽ contra ipſos. ſicut licet vox ſit principiũ locutionis et ſit inuiſibilis. tamen inuiſibile nõ eſt principiũ locutionis. Secunda ratio paſſio non eſt ſeparabilis a ſuo ſubiecto. ſed infinitum eſt paſſio magnitudinis et numeri que non ſeparantur a ſubiecto. ergo nec infinitum. Tertia ratio ſi hoc mõ ponatur infinitũ. aut eſſet partibile. aut impartibile. Si impartibile non erit infinitum eo mõ quo antiqui ponebant infinitum. ſi vero ſit partibile cum ab eis ponatur eſſe primum principium oportet ꝙ ſit ſubſtantia ſimplex non cõpoſita ex partibus diſſimilibȝ ergo eſt eadem ratio totius et partis. et cum totum ſit infinitũ ſequitur ꝙ quelibet pars eius ẽ infinita. quare ſequeretur ꝙ ex multis infinitis fieret vnũ infinitum quod eſt impoſſibile. cum vnum infinitum totum locum occupet et non poteſt alia ſecum permittere. ergo non eſt ponẽdum infinitum a ſenſibilibus corporibus ſeparatum. Uerum eſt tamen vt dicit phũs ꝙ iſta queſtio vtrum infinitũ ſit in ꝙtitatibus mathematicis et in rebus intelligibilibus magnitudine carentibus pertinet ad vniuerſaliorẽ ſciaȝ ꝙ ſit preſens phia. quia in preſenti ſcientia ſolũ ẽ cõſideratio de rebus ſenſibilibus de quibus eſt ſcientia naturalis. ideo hic perſcrutandum eſt vtrum ſit aliquod corpus ſenſibile actu infinitum vt de ipſo dicetur inferius.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primã dicitur ꝙ tẽpus icepit eſſe ex ꝯñti non per naturalẽ generationem. ſed per creationem ſicut et motus. nã ſimul creata fuerunt celũ motus eius et tẽpus quod eſt menſura motus celeſtis. ideo tempus non eſt infinitũ in actu ꝙuis dicatur infinitum in potentia ſecundum diuiſionem et ſecundũ appoſitionẽ. Ad ſecundam dicitur ꝙ in diuiſione magnitudinis et in appoſitione numeri eſt infinitum ſecundũ potẽtiam. ſed non eſt infinitũ actu. Ad tertiam dicitur ꝙ generationes et corruptiones non ſunt perpetue ſic ꝙ ſit vnum materiale principium ex quo res generatur ſed per circũuolutionem et reciprocationẽ generationis et corruptionis. q² ſemper generatio vnius eſt corruptio alterius et econtra. Ad quartã negetur antecedens. q² licet tactũ importet reſpectũ ad aliquod tangẽs tamen finitũ eſſe ſeu fieri non importat reſpectũ ad aliquod finiens extrinſecum. ſed poſſibile eſt aliquod corpus terminari ſuis proprijs terminis et dimenſionibus ſicut eſt de primo celo. Ad quintam dicit Ariſto. ꝙ intelligentie credere eſt incõueniẽs. et capit intelligentiã ꝓ ymaginacõe .i. ymaginacõi vł intellectui ꝯuerſo ad fantaſiã vel ymaginacõem q² non oportet omne illud eẽ verꝝ quod videt ſic. i. ab intellectu noſtro. alias ꝯtradictoria eſſent ſimł vera. ideo dicit phũs ꝙ ſi capiam⁹ aliquã magnitudinẽ maiorē vel minorem ꝙ ſit talis abũdantia / talis defectus erit in nobis ⁊ nõ in re ipſa. et id nõ oȝ ꝙ ſi ymagi° apprehẽdat infinitũ ſpaciũ extra celũ ꝙ ꝓpterea ita ſit q² hec ymagina° eſt ex pte ymaginãtis et non ex parte rei ymaginate. Sequitur textus. Rationabile quidem ſpeculantibus. ⁊c.

Queritur Nono. Utrum ſit

aliquod corp⁹ ſenſibile actu infinitũ. Arguit ꝙ ſic q² motus infinitus ꝓſupponit mobile infininitum. ſed motus celi eſt infinitus cũ ſȝ⁹ naturã careat principio et fine. g° celũ eſt infinitũ. 2° ſic in corpore celeſti reperit infinitũ ſȝ⁹ potenciã et diffinitionẽ cũ ſit quãtuȝ et ꝯtinuũ. g° ibi eſt infinitũ actu. ꝯña tenȝ q² in ꝑpetuis nõ differũt eſſe et poſſe. 3° ſic infinitũ et finitum hñt fieri circa idem. ſed finitũ reperit actu ſub corpore ſenſibili. g° ſimiliter põt reperiri cor⁹ actu infinitũ. In oppo⁹ eſt Ariſtoteles in textu. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles improbauit opiniones antiquoꝝ ponen⁹ infinitũ eſſe ſubſtãciam ꝑ ſe exñtem qui non naturaliter loquebant de infinito. hic ꝯñter ponit rões ad probandũ non eſſe actu infinituȝ ſicut accñs alicui nature ſenſibili / ſicut aliqui magis naturalr̃ loquẽtes poſuerũt infinitũ. vbi

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ fuit

opinio cõis tempore Ariſtotelis celum eſſe de natura quatuor elemẽtoꝝ. et q² ipſe nõ duȝ probauit celuȝ eſſe alterius nature a quatuor elemẽtis. ideo in ſuis rõibus ꝓcedit ac ſi non eſſet aliquod corpus ſenſibile extra quatuor elemẽta. ſȝ poſtꝙ in pri° de celo probauit celũ eſſe alterius nature ab elemẽtis. ad maiorẽ certitudineȝ veritatis reiterat ꝯſideracõem de infinito oñdendo vlr ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt infinitũ ſȝ⁹ diſtincta corpora ſenſibilia. ⁊ ſic conſidera° ibi tradita de infinito eſt vniuerſalior quantũ ad extenſioneȝ ꝙ ꝯſidera° hic habita in iſto tercio. tñ nõ eſt vniuerſalior ſecundum rationem generalem formalẽ generis ſcibilis. Tunc ſit iſta

Concluſio prima ꝙ non eſt

ponendũ actu infinitũ accidẽs alicui nature ſenſibili. probat q² vel illud eſſet in corporibus continuis vel numeris. non pri⁹ q² nullum ſupficie determinatũ eſt infinituȝ. ſed de rõe corporis eſt ꝙ ſit ſupficie determinatũ ſicut de rõe linee eſt ꝙ ſit inter duo puncta. ⁊ ſuperficiei ꝙ ſit inter duas lineas. ergo non eſt actu infinituȝ nec in corpore ſenſibili nec intelligibili. Nec põt dici 2⁹ q² nullum infinitũ põt mutari cũ non poſſit pertrãſiri ſed omnis numerus vel habẽs numerꝝ põt mutari. et ꝑ ꝯñs ꝑtranſiri. ergo nullus numerus eſt infinitus. Et iſta rõ comꝓhendit duas rões que ſunt logice ſed non demõſtratiue. q² ex cõibus ⁊ probabilib⁹ et non neceſſarijs procedunt. Sed ſi aliquis ponens corpus infinituȝ negaret ꝙ ſit de rõe corporis eſſe determinatũ ſupficiebȝ. etiã ſi aliquis poneret actu infinitũ ĩ numeris negaret ꝙ ſit de rõe c⁹libet numeri actu poſſe mutari ſed quia iſta dicta ſunt famoſa ideo philoſoph⁹ arguit probabiliter ex ipſis.

Concluſio ſecunda: Nullum

eſt corpus actu ſenſibile infinitũ. probat ꝑ phũȝ quinqȝ rõibus. Prima eſt que ꝓcedit ꝓſupponẽdo elemẽta eſſe finita ſȝ⁹ multitudineȝ. et arguit ſic. ſi eſſet aliquod cor⁹ naturale actu infinituȝ. vel eſſet compoſitũ vel ſimplex. non pri⁹ q² cum elementa ponant finita in multitudine non poſſent cõponere infinintũ niſi aliquod illoꝝ eſſet infinitũ in quãtitate. vel ergo vnũ tantũ eſſet infinitũ vel omnia. non vnuȝ tantũ q² cum in maiori corpore ſit ſemper maior virtus. in infinito eſſet virtus infinita. ergo deſtrueret alia elemẽta nec poſſet eſſe nec durare illud ꝯpoſitũ q² elemẽta nõ eſſent in eo adequata. nec poſſent eſſe omnia infinita q² vnuȝ infinitum vndiquaqȝ diſtans eſt. q² eſt corpus habens oẽs dimenſiones ⁊ protendit in infinitũ. ergo non poſſent eſſe plura in eodem cum vnum occupet totum locum. vel oporteret duo corpora ſimul eſſe in eodeȝ loco quod eſt impoſſibile. ſi autẽ illud corpus eſſet ſimplex vel eſſet vnuȝ corpus ꝓcedens quatuor elemẽta vt aliqui poſuerũt vaporem ex quo ſȝ⁹ ipſos elemẽta ꝯponunt. vel eſſet de quatuor elementis. non ꝑ pri⁹ q² tale corp⁹ non eſt ponenduȝ ꝓcedere quatuor elemẽta. q² vnũquodqȝ reſoluitur in ea ex quibus ꝯponit. ſed elemẽta non reſoluunt in tale corp⁹. ergo nec ex ipſo ꝯponunt. Nec põt eſſe vnum de quatuor elemẽtis. q² ſi ſic cum eſſet infinite virtutis cetera cõuerteret in ſui naturã et iaȝ eſſent ꝯuerſa quod eſt incõueniẽs.

Secunda rõ eſt ꝑ qua phũs ꝓmittit tres ſuppoſicões. Prima eſt ꝙ omne corp⁹ naturale habet naturaleȝ inclinacõem vt ſit in aliquo loco. Secũda eſt ꝙ cuilibet corpori naturali cõuenit aliquis locus determinat⁹ in vniuerſo. Tercia eſt ꝙ eſt idem locus naturalis tocius et partis. ſicut tocius terre et vnius glebe. et tocius ignis et vnius ſcintille. cuius ſignum eſt q² in quacũqȝ pte loci toci⁹ corporis ponat pars corporis quieſcit in illo loco. Tunc arguitur ſic ſi eſſet corpus ſenſibile. vel eſſet homogeneũ et eſſet eiuſdẽȝ ſpẽi

in omnibus ſuis partibus vel etherogeneum. Si primū ſequitur ꝙ quelꝫ eius pars ſemꝑ mouetur. aut ſemper quieſcat vtrūqꝫ eſt impoſſibile et deſtruit rationē nature. qꝛ ſi ſemper moueret natura non eſſet principium quietis. et ſi ſemper quieſceret non eſſet principiū motus. pꝫ tamen ꝯñtia. qꝛ cum quelꝫ pars eſſet in loco totius nō magis haberet inclinationē ad vnaꝫ partē illiꝰ loci quā ad aliam. et ſic vel ſemper moueretur ad quālꝫ partem illius loci vel non moueret. ſi eſſet etherogeneū vel eſſet ex finitis ſpecie vel ex infinitis ſpeciebus. ſi primū oportet ſpēꝫ aliquā eſſe infinitā in quantitate. et tunc corrumperet alias. ſi ex infinitis ſpēbus cum quelꝫ pars habeat locū naturalē ſibi determinatū ſequeretur ꝙ eſſent infinita loca naturalia determinata ſꝫ ſpeciē quod eſt falſum. Et circa iſtam rationem dicit Anaxagoras aſſignans ratiões quietis infiniti ꝙ ſe ipm fulſit et ſuſtentat eo ꝙ eſt in ſeipo et non in alio. Quā rōeꝫ improbat phūs dupliciter. Primo qꝛ ſolum dicit quare non mouetur et non quare non eſt natum moueri. ſicut terra quieſcens in medio. ſed hoc non eſt ꝙ ſit in ſe ipſa. ſed quia habet grauitatem. Secunda rō ſi infinitum quieſceret quia eſt in ſe ipo eadem ratione quelꝫ pars eius ſemper quieſceret cum eſſet in ſe ipa. Tertia ratio omne corpus ſenſibile eſt graue aut leue. ſi primū naturaliter fertur ad mediū. ſi leue naturaliter fertur ſurſum a medio. ergo ſi ſit aliquod corpus materiale infinitum oꝫ ꝙ in eo ſint ſurſuꝫ et mediū. ſed non eſt poſſibile in infinito dare mediū et ſurſum. igitur. Quarta rō eſt oē corpus ſenſibile eſt in aliquo loco. ſed tantum ſunt ſex differentie loci in vniuerſo quarū quelꝫ eſt determinata et finita. ergo oē corpus ſenſibile eſt actu finitū et determinatum. Quinta ratio ſi eſſet corpus ſenſibile infinitum haberet locū infinitū. ſed hoc eſt impoſſibile cū de rōe loci ſit circundare et continere locatum. ergo nullum eſt corpus ſenſibile actu infinitū.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ licet motus celi ſit infinitus duratione ſecundū potentiā non tamen extenſione quā habet a ſuo mobili. ideo non oꝫ celuꝫ in extenſione eſſe actu infinitum. Ad ſecūdā cōceditur ꝙ celū eſt diuiſibile in rōe ꝗtitatis ſcilꝫ mathematice ſecūdū ymaginationē aut ſuper naturaliter. ſed non per actionē nature. et negetur ꝯñtia et ad probationem dicitur ꝙ illa auctoritas intelligitur de potentia ad eſſe q̄ non differt ab actu ſecundum durationem. et ñ de potentia ad operari. Ad terciā dicitur ꝙ non oportet ſemper priuatione oppoſita actu reperiri in rerum natura vel in ſuo ſubiecto. ſed ſi vnū eſt actu ſufficit reliquū eſſe in potentia. tc.

Queritur decimo. Utrum

Infinitū ſecundum potentiam in rebus naturalibus reperiatur. Arguitur ꝙ non. oīs potentia eſt reducibilis in actum alias eſſet fruſtra. ſꝫ infinitū nunꝗ eſt in actu. ergo neqꝫ in potētia. 2º ſic entia naturalia ſunt determinata ad maximū et minimū ſecundū actū et potentiā vt dictū eſt in pº huius. ergo infinitū ſecūdū potētiam non reperitur in rebus naturalibus. 3º ſic ſi reperiretur infinitum maxime eſſet in diuiſione magnitudinis. ſed hoc non. igitur. Minor patet quia oē infinitū per ablationē finiti tandem cōſumitur. ergo in diuidendo magnitudinem non eſt proceſſus in infinitum. Ad oppoꝰ arguitur per phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ phūs diſputatiue inquiſiuit de infinito oſtēdendo ꝙ ſit et etiā ꝙ non ſit. hic cōſequenter declarat veritatem. primo oſtendens quo mō eſt infinitū. et quo mō non determinādo queſtionem ſi eſt. Secūdo ponēs diffinitionem infiniti determinādo queſtionē quid eſt. Et 3º aſſignās rationē aliquarū paſſionum infiniti ſicut determinando queſtionē qꝛ eſt et propter quid eſt. et de primo illorū videbitur in preſenti queſtione.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Multa impoſſibilia ſequūtur ſi ponatur actu infinitum vt dictū eſt. et etiā multa ſequuntur ſi ponatur non eſſe omnino. Primū erit ꝙ tēpus habebit principiū et finem quod reputatur incōueniens apud ponētes eternitatē mundi. Secūdū eſt ꝙ quelꝫ magnitudo nō eſt diuiſibilis in infinitum. Terciū eſt ꝙ numerus nō eſt in infinitū augibilis. et qꝛ illud non eſt ponendū ad quod ſequuntur multa impoſſibilia. ideo cōcludit Ariſtoteles ꝙ infinitū aliquo mō eſt et aliquo mō non eſt. Sed ad videndū qualiter eſt.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ut

habetur in textu aliquid dicitur eſſe dupliciter. Uno mō in potētia. alio mō in actu. et in potētia aliquid ē iterū dupliciter. Uno modo in potentia ad actum cōpletū et perfectū. ita ꝙ aliquando totum in actu eſt ſimul exiſtens ſicut es dicitur in potentia ad formam ſtatue. Alio mō aliquid dicitur eſſe in potentia ad actū imperfectū ſemper potentie permixtum ſic ꝙ nunꝗ eſt ſimul in actu exiſtens. ſed cum hoc eſt in fieri et ſemper eſt in potentia ad vlteriorem perfectionē et iſto mō infinitū in potētia reperitur in tēpore in generationibus rerum ſibi inuicem ſuccedentibus in diuiſione magnitudinum. et in appoſitionibus numerorū et ibi nō eſt infinitū in potentia primo mō. qꝛ nunꝗ ibi reperitur totum ſimul et in actu perfecto.

Sciendum eſt quarto. ꝙ In

finitū in potētia in predictis inuenitur quodāmō ſimiliter ꝛ quodāmō diſſimiliter. ſimiliter in hoc ꝙ in oībus illis reperitur ſꝑ aliud et aliud accipiendo ſecundū quādaꝫ ſucceſſióeꝫ. ita tñ ꝙ illud acceptū in actu eſt totū finitū ſꝫ ſit alterū et alterū et ſemꝑ in potētia ad alterū accipiēdū. idō ē infinitū ad poſterius accipiēdū ꝙ nō eſt actu. et idō non oꝫ accipere infinitū ſicut aliquid permanens vt domū vel hominē. ſꝫ ſicut ſucceſſiuū vt dies vel agon id eſt ludus agonialis. ſed ē diſſimiliter in illis. qꝛ ī tēpore et in gñationibus rerū illud infinitū acceptū de infinito nō permanet ſed recedit. ſed in diuiſione magnitudinis et in appoſitione numeri acceptum eſt permanēs.

Sciendum eſt quinto. ꝙ infi

nitum per diuiſionē et infinitū per appoſitionē habēt cōuenientiā et differentiā. tñ diuiſio magnitudinis pōt fieri dupliciter. Uno mō ſeruando eādeꝫ proportionē. ſed nō eādeꝫ ꝗtitatē partis accepte vt ſi de linea decē pedū primo capitur medietas et ſecūdo mediū medietatis. ꝛ ſic infinita ſemꝑ manebit proportio eadē ſcꝫ dimidii ad duplū. ſꝫ variatur ꝗtitas. Alio mō pōt fieri ſeruādo eādem ꝗtitatē. ſed nō eandē proportionē. vt ſi a linea decē pedū ſubtrahatur vnꝰ pes. deinde maiꝰ. ſeruabitur eadē ꝗtitas ſed nō eadē proportio. in minori enim ꝓportione ſe habebit primꝰ pes ad decē ꝗ ad nouē ſecūdus. et iſto mō diuiſio cōtinui nō vadit in infinitū. qꝛ oē infinituꝫ iſto mō cōſumitur quocūqꝫ finito ſemper accepto ſed primo mō vadit ī infinitū. et qº ad hoc hꝫ cōuenientiā cū infinito ī appoſitiōe. et quicquid accipitur per diuiſionē poteſt apponi alteri. et ideo vtrūqꝫ infinitū eſt in potētia ſolum et in fieri. et ſemper ē aliquid ipius extra accipere. ſed habēt differentiā. qꝛ infinitū per appoſitionē non excedit in maius oēm magnitudinē finitaꝫ et determinatā. ſed infinitū per diuiſionē excedit ī minꝰ oēm determinatā ꝗtitatē. Rō patet. qꝛ nullū eſt actu corpus infinitū ex cuius ablatione fiat appoſitio in infinitū alteri magnitudini. qꝛ talis appoſicio procedit ad totū quod habet rōeꝫ forme. Rō etiā ē qꝛ diuiſio procedens a ꝑuo ſe tenet ex parte materie que ſub quātitate ſemper in potētia eſt ad diuidendū. Ex predictis patet falſitas opinionis Platonis ponentis duo infinita. ſcꝫ magnum quo ad infinitū ſecūdū appoſitionē. et paruū quo ad infinitū ſecundū diuiſionē. qꝛ vt dictū eſt nō eſt infinitū per appoſitionē ſecundū magnitudinē in cōtinuis nec actu nec potentia. quia non cōtingit excellere per appoſitionem quācunqꝫ magnitudinē finitam. Nec pōt dici ꝙ illud infinitū per appoſitionem ſit in numeris qꝛ ſecundum ipm numerus non augetur niſi vſqꝫ ad decē. ꝛ ſemper ſit regreſſus ad vnitatem.

Concluſio prima: In rebus

naturalibus reperitur infinitū in potentia vltio modo capta. Patet quia infinitum aliquomō eſt vt oſtenſum eſt. alias ſequerētur incōuenientia iam allegata. cum ergo actus et potentia diuidant ens et quodlibet genus entis. oportet ꝙ ſit actu vel potentia. ſed non eſt infinitum in actu vt oſtenſum eſt per predicta. ergo oportet ꝙ infinitum ſit in potentia. non tamen ad actum completuꝫ. ſed ad actū incōpletuꝫ et poſitione permixtuꝫ. Et ſic patet reſponſio ad queſitū.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ aliquid eo mō quo ē in potentia eo modo reducitur ad actum. et qꝛ infinitum ſolum eſt in potentia ad actum incōpletum ideo reducitur in actū per ipſum. Ad ſecundā dicitur ꝙ licet res naturalis ꝗtum ad eſſe naturale alicuius determinate ſpeciei ſit determinata ad maximum et minimum. tamen ſecundū eſſe ꝗtum quia non abſtrahit ab eſſe ꝗto non eſt determinata ad maximū. Tercia ſoluitur ex dictis. Sequitur textus. Accidit autem contrarium.

Queritur vndecimo. vtrum

Infinitū bene diffiniatur ſic. Infinitū eſt cuius ꝗtitatē accipiētibꝰ ſemꝑ ē aliquid extra accipere. Arguitur ꝙ nō. nā ſi ſic oīs magnitudo eſſet infinita. qꝛ accepta quacunqꝫ ꝑte magnitudinis cōtingit aliā partē extra accipere. hoc aūt videtur eſſe falſuꝫ. qꝛ tunc aliquid finitū ex infinitis cōponeretur. 2º ſic quantitas infiniti eſt infinita ergo nō poteſt accipi. qꝛ infinitū eſt incōprehēſibile. ꝛ per ꝯñs male dicitur cuius ꝗtitatē accipiētibus. 3º ſic illius extra quod nihil eſt nō cōtingit aliquid extra accipere. ſed extra infinitum nihil eſt ſed oīa cōtinet. ergo male ponitur illa particula diffinitionis. Ad oppoſitū arguitur per phūm ponentē predictam diffinitionem.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝗ Ariſtoteles oſtēdit quo mō eſt infinitū. et qº mō non. hic ꝯñter oſtendit quid ē ponēdo eius diffinitionē propriā et remouēdo falſaꝫ deſcriptionē eius poſitā ab antiquis. et ꝯñter ex diffinitione predicta poſita aſſignauit rōem aliquarū paſſionum infiniti.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

quidam antiquorum ſic diffiniunt infinituꝫ dicentes ꝙ infinitum eſt extra quod nihil eſt. ꝛ ſic attribuerunt infinito rationē totiꝰ. vñ dixerūt ꝙ oīa ꝯtinet infinitū. in ſeipſo oīa hñs. ſꝫ vt dicit Ariſ.

oppoꝰ oīm iſtoꝝ eſt verū .qꝛ infinitum eſt cuiꝰ ſemꝑ eſt aliquid extra accipere . et magis habet rōeȝ ꝑtis ꝙ totiꝰ. et ꝯtēti ꝙ ꝯtinētis. et materie ꝙ forme. Et circa hoc ponunt̄ due ꝯcluſiones.

Concluſio prima. diffinitio infiniti poſita ab antiquis eſt inſufficiens .nam illa eſt diffinitio totiꝰ .totū eniȝ ē cui nihil deeſt ſcȝ de requiſitis ad ſuā perfectionē. ſȝ totū et perfectū idē ſunt. infinitū aūt nō eſt perfectū .quia nullū nō habens finē eſt perfectū. ergo illa diffinitio que eſt totius et perfecti male data eſt de infinito.

Concluſio ſecunda. Infinitum nō cōtinet oīa ſȝ magis hȝ rōem contenti . Probat̄ qꝛ infinitū hȝ rōem imperfecti cū ſit in potentia. ſȝ illius quod eſt in potētia magis eſt cōtineri ꝙ cōtinere et hȝ rōem partis. ergo infinitū magis habet rōem cōtenti ꝙ continentis.

Concluſio tercia et reſponſalis. Predicta diffinitio eſt ſufficienter aſſignata Probat̄ ſigno Ariſtotelis. nā dicūt aliqui anulos eſſe infinitos propter circulationē in qua cōtingit ſemꝑ aliquid extra ſumere. ergo ſi ꝓpter hoc anuli dicātur infiniti ſequit̄ ꝙ infinitū eſt cuius ꝗtitatē accipiētibus ſemꝑ ē aliquid extra ſumere. Eſt tamē aduertēdū ꝙ anuli ſecūdū circulationē nō dicunt̄ ꝓprie infiniti ſȝ tātū per ſimilitudinē. qꝛ nō ſemper cōtingit in illis accipere aliud ab oībus ꝑtibus acceptis. ſȝ tātum a parte preaccepta immediate. in infinito aūt cōtingit accipere ſemꝑ aliud ab oībus prius acceptis. Ex predictis pȝ quid ſit et quid non ſit infinitū. Sed circa predicta oriunt̄ quedā dubia.

Dubitatur primo. Utrum Infinitū ſecundū appoſitionē et diuiſionē eodē mō reperiātur in magnitudine et numero. Pro dubio ē ſciendū ꝙ ſicut dictū eſt in queſtione ꝑcedēti ſic inuenitur infinitū in magnitudibus qđ per appoſitionē nō excellitur quecūqȝ determinata magnitudo in maius. ſȝ diuiſio infiniti ſic eſt in magnitudīe ꝙ diuidēdo trāſitur quecūqȝ ꝗtitas in minus. Cuius rō eſt qꝛ cū īfinitū habeat rōeȝ materie cōtinetur intus ſicut materia. illud aūt quod cōtinet ē forma vt dictū ē in 2º eo ꝙ habet rōeȝ forme et cōtinentis.

Sciendum eſt tercio ꝙ In numero inuenit̄ aliquis terminꝰ in minꝰ quē nō ꝯtīgit trāſire in diuidendo. ſcȝ vnitas indiuiſibilis ſed nō inuenit̄ aliquis terminꝰ in plꝰ. qꝛ quolȝ numero dato ē inueīre maiorē ꝑ appoſitionē tātū ſȝ nō ſecūdū diuiſionē. in magnitudine aūt ē ecōuerſo. Rō aūt quare ī numero nō ē infinitū in minus. dicendū ē qꝛ vnū inꝗtum vnū eſt indiuiſibile vt vnus hō eſt indiuiſibilis . ſed oīs numerus ꝯponit̄ ex vnitatibȝ. ergo ꝓcedēdo per diuiſionē eſt ſtatus ī vnitatibꝰ. Rō aūt quare appoſitº vadit in nuēris in infinitū ē illa. quia numerus cōſurgit ex diuiſione cōtinui ꝛ magnitudinis. et qꝛ illa diuiſio ꝓcedit in infinitum ſic eſt etiā de appōne ī numeris. Ex qº infert phūs ꝙ numerꝰ qui ē augibilis in īfinitū nō eſt ſeparꝰ a magnitudinibus ſiue a rōe magnitudinis.

Sciendum quarto ꝙ ibi eſt duplex diuiſio. quedā eſt formalis q̄ fit ꝑ oppoſita. Alia eſt ſecūdū quātitatē. prima cāt multitudinē q̄ eſt trāſcendēs ſecūdū quā ens diuidit̄ per vnū et multa. ſȝ diuiſio quātitatis cōtinue cauſat numerū. igit̄ ē ſpēs quātitatis et talis eſt augibil̄ in īfinitū. ſed multitudo q̄ ſequit̄ diuiſionē formalē nō mltiplicat̄ in infinitū. qꝛ ſunt determinate ſpecies rerū ſicut eſt determinata ꝗtitas vniuerſi. Tunc reſpōdet̄ ꝙ ecōuerſo ſe habēt appoſitio ꝛ diuiſio ī magnitudīe et numero

Dubitatur ſecundo. vtrum Infinitū eque pº ſit in motu tēpore et magnitudine. Dicit̄ ꝙ nō. cuius rō eſt qꝛ infinitū ſequit̄ ꝗtitatē et cōpetit illis tribus ſecūdū prius ꝛ poſteriꝰ. ſcȝ qꝛ cōueīt illis rōe cōtinui. ſȝ cōtinuū reperit̄ in illis ſecūdū prius et poſterius. qꝛ cōuenit motui per magnitudinē ſupra quā fit motꝰ et tempori per motum.

Dubitatur tercio. vtrum Remotio infiniti in actu tollat cōſiderationē mathematicoꝝ. Dicit̄ ꝙ nō qꝛ mathematicus n̄ vtit̄ magnitudīe in actu īfinita .ſed vtit̄ aliqua magnitudīe finita tāta quāta eſt ſibi neceſſaria vt ex ea poſſit extrahere quā voluerit vel addere qđ voluerit et ad hº ſufficit magitudo finita

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicit̄ ꝙ lȝ magnitudo ſit infinita ſecūdū potētiā diuiſiōis qꝛ eſt ꝯpoſita ex indiuiſibilibꝰ. iō nō pōt diuidi in idiuiſibilia. ſȝ ſꝫ ꝑ diuiſibilia. tñ nō eſt infinita ſecūdū actū nec ſecūdū potētiā qº ad extēſionē qꝛ extēſio magnitudīs ſequit̄ formā rei q̄ eſt principiū augmēti ꝛ finite virtutis. Ad ſecūdā dicit̄ ꝙ īfinita ꝗtitas accepta finita ē ſecūdū actū et de illa intelligit̄ ꝙ pōt accipi. ſed nō ꝗtitas que ſemꝑ reſtat accipiēda eſt ſȝꝰ potentiā. Ad aliā pȝ ſolutio dictis. Et ſic eſt finis huius tercii phiſicorum.:

Sequitur liber Quartus.

Similiter autē neceſſe eſt phiſicum et de loco ſicut et de infinito conſiderare ſi eſt.

Irica quartum librū phiſicorum queritur primo: Utrum. Locus ſit. Arguitur ꝙ non ſex rationibus q̄ ponuntur in textu. Prima eſt. locus habet tres ſuperficies ſeu dimenſiones ſcilȝ longitudinē. latitudinem et profunditatem. ſed omne habens tres dimenſiones eſt corpus. ergo ſi locus ſit erit corpus. et iterum ſequit̄ ꝙ idem eſſet locus et locatum et per ꝯñs duo corpora eſſent in eodem quod falſum eſt. Secunda ratio ē ſi corporis ſit aliquod receptaculum quod ſit locus eadē rōe erit locus ſuperficiei et puncti. quia ſicut in loco aque recipitur aer. ita vbi erat ſuperficies aque recipitur ſuperficies aeris. ſed punctus locati nō realiter differt a puncto qui eſt in ipſo loco. quia ſecundū ſe totū tangit ſuū proprium locum cū ſit indiuiſibilis punctus. quia duo indiuiſibilia quātitatis cōiuncta non ſunt niſi vnū. ergo ſimiliter locꝰ corporis nō differt realiter a corpore. Tercia rō omne quod eſt vel eſt elementum vel ex elementis. ſed nꝰ iſtorum eſt locus. ergo locus non eſt. minor patet qꝛ omne elementum vel ens ex elementis eſt corpus. ſed locus non ē corpus. igitur. Quarta rō oē quod eſt in naturalibus eſt cauſa alicuius. ſed locus nō eſt cā ſecundū aliquē modorū cauſe. igit̄. Minor apparet qꝛ cū locus ſit extrinſecus locato nō eſt materia neqȝ forma. neqȝ finis. quia locus eſt ꝓpter locata magis ꝙ econtra. Nec eſt efficiens quia habet rationē termini ergo non eſt cā mouens. Quinta rō omne ens eſt in loco. ergo ſi locus ſit erit in loco. et ſic erit proceſſus in infinitum. Sexta rō locus eſt equalis locato. ergo ſi locus ſit neceſſe ē ꝙ augmētato locato augetur locus ſed hoc videtur impoſſibile cum locus ſit immobilis. ergo locus non eſt. Ad oppoſitum arguit̄ per phūm in primo huius quarti.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſtꝙ phūs determinauit in tertio libro de motu et de infinito quod cōpetit motui intrinſece. ꝯñter in iſto quarto determinat de accidentibus ipiꝰ motus que ſibi extrinſece cōueniunt. et quia locus eſt menſura mobilis. et tempus eſt menſura motus. ideo prius agitur de loco ꝙ de tempore et quia locus dicitur poſitiue. vacuū vero priuatiue. ideo prius agitur de loco ꝙ de vacuo. et per hoc apparet ordo huius libri ad precedentes et etiam ordo determinandoꝝ in iſto quarto.

Concluſio prima. Ad phiſicum pertinet cōſiderare de loco ſicut de infinito Probatur tribus rationibus phi. Prima eſt ꝙ illud quod eſt cōe omnibus naturalibus eſt de conſideratione phi. ſed locus eſt hmōi. Maior ſic ꝓbatur rōe antiquoꝝ. quod non eſt nuſꝙ eſt vt nuſꝙ eſt tragellaphus. ergo oē quod eſt alicubi eſt. et ꝑ ꝯñs locus ē cōis entibus. ꝛ ꝗuis hoc argumētū ſimpliciter ſit ſophiſticū valȝ tñ gratia materie ſecundū opinionem antiquorū qui credebant nulla eſſe entia niſi corporalia et ſenſibilia. qꝛ nihil aliud cognouerunt. et nō poſuerunt methaphiſicā eē diſtinctā a phiſica. Secūda rō phicus hȝ principaliter cōſiderare de motu locali qui ē maxie cōis naturalibꝰ qꝛ cōuenit celo cui nō cōueniūt alii motus. ē etiā magis proprius aliis. qꝛ eſt ꝑpetuus et continuus. Sȝ ad cognoſcēdū motū localē oȝ cognoſcere locū gº phicꝰ hȝ cōſiderare de loco. Tertia rō de illo ē a ſapiētibȝ determinādū de qº ſunt magne dubitationes in ſua ſciā. ſȝ ſic eſt de loco in phica ꝗtū adquid ē ſi ē. et harū dubitationū tāgit ꝛ phūs duplicē cām. Prima ē ꝓpter diuerſas proprietates loci q̄ nō vident̄ ducere in eādē ſciaȝ de loco. Secūda cā eſt qꝛ antiqui nō bene dubitauerūt neqȝ bene inquiſiuerūt veritatē circa locū. iō diffcile eſt nobis determiare de loco.

Concluſio Secunda Locus ē aliquid. Probat̄ ſecundū phūȝ tripl̄r. Primo illud ē aliquid ī quo corpora q̄ trāſmutant̄ ſucceſſiue recipiunt̄. ſȝ locus dicit̄ illud in quo corpora trāſmutabilia ſucceſſiue recipiūt̄ vt vbi nūc ē aqua aqua recedēte aer dicit̄ recipi in eodem loco gº locꝰ ē aliquid ꝑter corpora q̄ trāſmutāt̄ Unū ſicut ī trāſmutatiōe formaꝝ requirit̄ vnū cōe ſubiectū ſub vtraqȝ manēs. ita ī trāſmutatiōe locali requirit̄ vnū cōe receptaclm corpoꝝ q̄ mouēt̄. ꝛ ſicut trāſmutatō formaꝝ ducit nos ad cognitionē materie. ita motꝰ localis corpoꝝ ducit ad cognitiōeȝ loci. Secūda rō illud ē aliquid ꝛ cū hoc hȝ ꝗdaȝ potētiaȝ vel virtutem ad quod corpora phica naturalr̄ mouent̄. ſȝ oē corpꝰ phicū naturaliter fert̄ ī ſuū locū non ꝓhibitū vt leuia mouent̄ ſurſuȝ. et grauia deorſuȝ. et hee differētie poſitiōis ꝛ ſimiliter alie vt dextrū ſiniſtrū aū et retro ſunt determinate in vniuerſo a parte rei et non ſolū quo ad nos. qꝛ quocūqȝ vertamus ſemꝑ remanēt in eodē ſitu. et in hiis vbi ſolū determinātur quo ad nos ſecundum determinationem noſtrā idem multociens fit ſurſum et deorſum. Tercia ratio arguit per dicta antiquorum. Primo quia quidā poſuerunt vacuum eē. ſed ſi vacuum ſit eſt locus corpore priuatus. gº locus eſt aliquid. Quarta ratio quia dicit Heſiodus poeta ꝙ ante corporum productionem erat vacuū chaos receptaculum omnium corporum. poſtea dicit terrā fuiſſe formatā latā et ſpacioſam tanꝗ receptaculū corporum minorum.

ergo locus ſꝫꝰ ipſum aliquid eſt. et etiā eſt mira bilis virtutis qꝛ eſt primaꝰ ſine quo nullū alioꝝ eſt. et illud poteſt eſſe ſine aliis. ⁊ quamuis illud non ſit ſimpliciter verꝝ tñ facit ad ꝓbandū locū eſſe in ordine ad ponentes ipſam poſicionem.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitᷣ ꝙ licet locus dicatᷣ habere tres dimenſiones quantū ad ꝯtinētiaꝫ qꝛ cōtinet lo catum ſꝫꝰ omnes dimēſiones eiꝰ. tñ non hꝫ niſi duas eſſentialiter cuꝫ ſit ſuꝑficies corporis ꝯtinē tis. ideo non eſt corpus. Ad ſecundā dicitᷣ ꝙ non eſt ſimile de corpore ſuꝑficie et pūcto. qꝛ ſu perficies et puncta cum ſint accīcia quedam cor porum ſolum habent locum rōe corporū in quo ſunt et non ſꝫꝰ ſe. qꝛ non oportet vt dicetᷣ inferiꝰ ꝙ cuilibet pti locati correſpondeat vna ps diſtā cie loci. Ad terciā negatᷣ maior qꝛ illa diffiniꝰ eſt ſubſtanciaꝝ ſolum. modo locus eſt accidens

Ad quartam dicitᷣ ꝙ locus reſpectu locati hꝫ modum cauſe finalis qꝛ locatū mouetᷣ ad locuꝫ tanꝙ ad finē ſui motus. hꝫ etiā moduꝫ efficienꝭ cum ſit generatiuꝰ ⁊ conſeruatiuꝰ locati. Ad quintā dicitᷣ ꝙ non omē ens vꝛ eſt in loco. verū tamē locus bene eſt in aliquo non vt in loco ſed vt in ſubiecto Ad ſextā dicitᷣ ꝙ locus quātuꝫ ad ſuum materiale moueri pōt per accidens. licꝫ quantum ad ſuum formale ſit inmobilis. ⁊ ceꝭ. Sequitᷣ textus. Quoniā autem aliis quideꝫ.

Queritur ſecundo. Utrum

locus ſit forma vel materia alicuius corporis. Et arguitᷣ ꝙ ſit forma quia forma continet et ter minat id cuius eſt forma. ſed locus eſt termiꝰ lo cati cum ſit primū ꝯtinens vnūquodqꝫ corporū locatoꝝ. ergo locus eſt forma cum ſibi cōueniat ꝓprietas forme. 2º ſic illud eſt materia quod formaliter terminatᷣ ꝑ aliud. ſed locus eſt hmōi. quia ſicut tres dimenſiones corporum formantᷣ et terminantᷣ ſub plano vel ſuperficie et ſunt ma teria corpoꝝ. ita tres dimēſiones loci formantᷣ ⁊ terminantᷣ ſꝫꝰ ꝙ ſunt in ſuꝑficie corporis ꝯtinētꝭ ergo locus eſt materia. 3º ſic materia eſt recep taculum forme et illoꝝ que ſequuntᷣ ad ipſaꝫ. et tunc ſimiliter locus eſt receptiꝰ oīm corpoꝝ. ⁊ ſic loco ꝯueniūt ꝓprietates materie. ergo ē materia Ad oppoſituꝫ arguitur per philoſophuꝫ in textu Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs diſputatiue inquiſiuit de loco vtrum ſit ꝯñter diſputatiue inquirit quid ſit locus ꝓbād o ipſuꝫ primo non eſſe materiā nec formā. Quidā enim antiquoꝝ dixerūt locuꝫ eſſe formā ꝯlibet corporis locati. Alii vero materiā. Et alii quod dam ſpaciū inter latera ꝯtinentꝭ habens tres di menſiones diſtinctas a dimēſionibꝰ corpoꝝ cō tinentis ⁊ etiā ꝯtenti. et de iſta opinione videbitᷣ inferius. et in preſenti de duabus primis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

ponentes locuꝫ eſſe formaꝫ mouebantᷣ ꝓpter hoc ꝙ ſicut entium quoddaꝫ eſt ꝑ ſe et quoddaꝫ per accidens. ita etiaꝫ circa locuꝫ reperitᷣ ꝓpriꝰ locus in quo res dicitᷣ primo ⁊ per ſe eſſe. et locus cōis in quo res dicitᷣ eſſe per accñs. ſicut dicimꝰ ſortē eſſe in celo qꝛ eſt in aere. et eꝗ eſt in aere qꝛ eſt in terra. ⁊ dicitᷣ eſſe in terra qꝛ eſt in vna determina ta parte terre que ꝯtinet ipſuꝫ ⁊ nihil aliud. et ſic ille locus eſt ꝓprius et per ſe terminꝰ rei. et qꝛ for ma eſt per ſe terminꝰ vniuſcuiuſqꝫ qꝛ ꝑ formam terminatᷣ materia ꝯlibꝫ ad ꝓpriuꝫ eſſe. idō ꝯclu debant ꝙ forma ꝯlibet ſibi erat locus proprius quorum eſt vna racio ante oppoſitum.

Sciienduꝫ eſt tercio. ꝙ aliqui

antiquoꝝ crediderūt totum locum eſſe ſpacium quod eſt inter terminos rei cōtinētis habēs tres dimenſiones. non tñ hmōi ſpaꝰ dicebatᷣ eſſe idē cuꝫ aliqꝰ corpoꝝ locatoꝝ qꝛ recedētibꝰ et adue nientibꝰ diuerſis locatis remanet ideꝫ ſpacium. vnde videbatᷣ eis ꝙ loci eſſent dimēſiones ſeꝑa te. et ex hoc ꝯcludebat Plato locū eſſe materiaꝫ qꝛ illa diſtātia ſeꝑata a termīs dimenſioꝰ eſt de ſe indeterminata. ⁊ quod eſt indeterminatum vi detur eſſe materia quia habet rationem infiniti. Nam Plato poſuit vniuerſaliter omnia corpora naturalia materialiter componi ex dimēſionibꝫ mathematicis. In hꝰ tñ laudat Ariſto. Platonē quia licet multi dixerint locuꝫ eſſe aliquid. ſolus aūt Plato conatus eſt aſſignare quid eſt locus. Ex dictis infert ꝙ difficile eſt cognoſcere quid ſit locus. ſi ſit materia ſiue forma. quia taꝫ materia ꝙ forma habent difficilem ſpeculationem. et nō eſt facile vnum cognoſcere ſine alio. Contra tñ dictas opiniones ſit iſta.

Concluſio prima. locus non

eſt materia nec forma alicuius corporis. proba tur quinqꝫ rationibus philoſophi. Prima eſt ꝙ materia et forma nunꝙ ſeparantur a re cuius ſunt. ſed locus ſeparatur a locato. quia illud in quo prius erat aqua poſtea fuit aer. ideo locus ſe habet ad locatum ſicut vas. licet differant. qꝛ in hoc. vas enim eſt tranſmutabile. locus auteꝫ eſt immobilis. ſed vas poteſt ſeparari a corpore contento: ergo etiam locus. ⁊ ſic non eſt materia nec forma. Secunda ratio eſt omne quod eſt in loco eſt in aliquo quod eſt extra ſeipſum. ergo ſequitur ꝙ locus eſt extra locatum. ſed materia et forma non ſunt extra compoſitum. ergo locus non eſt materia nec forma dato ꝙ nunꝙ ſepara retur a locato.

Tercia ratio arguēs cōtra Platonem. Idee et numeri ſecundum ipm participantur et recipiun tur in materia. ergo cū locus ſit materia vel for ma ſequitᷣ ꝙ numeri et ydee erunt in loco quod eſt contra ipm. qꝛ ydee nuſꝙ ſunt. Quarta ratio ē quādocūqꝫ mouetur cōpoſitum ſimul cum eo mouetur materia et forma eius et in eo dem loco reperiuntᷣ. ergo ſi materia vꝉ forma lo cati ſit locus ſequitᷣ ꝙ locus erit in loco. et iterū argueretur de illo loco vtruꝫ ſit in alio. et ſic erit proceſſus in infinitū. Quinta rō corrupta re corrūpitur terminus ſiue partes eius ſcilicet ma teria et forma. ꝙ debet intelligi de materia non ſecundū eius eſſentiā. ſed vt prius dictū eſt. ſed corrupto locato nō corrūpitᷣ locus. ſed remanet locus corporibus corruptis. ergo locus non eſt materia vel forma alicuius corporis. Aduer tendū eſt tñ ꝙ cōcluſio dꝫ intelligi de forma ſub ſtantiali corporis et non de accidentali. qꝛ locꝰ eſt bene forma accidentalis corporis locati ſi bi inherens cū ſit ſuperficies cōcaua eius. non ē tñ forma ſubalis neqꝫ accidētalis ipiꝰ locati.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitᷣ ꝙ forma cōtinet et terminat rē tanꝙ terminus intrinſecus et eſſentialis eius ſed locus cōtinet et terminat extrinſece et accidē taliter. idō ibi eſt equiuocatio de hoc ꝙ eſt cōtine re et terminare. quia ibi eſt fallatia accidentis ⁊ etiā ꝯñtis arguēdo ex puris affirmatiuis ī ſecū da figura. Ad ſecundā dicitᷣ ꝙ dimēſiones locati non ſunt materia eius qꝛ nō eſt verum ꝙ naturalia corpora ex lineis et ſuperficiebus cō ponantᷣ vt ymaginabatᷣ Plato. et vltra dicitᷣ ꝙ corpus nō ē tres dimēſiones alie a dimēſionibꝫ locantis ſic ꝙ ſit ſpaciū dimenſionatū realiter diſtictū a corpore locāte et locato. Ad terciā ſimiliter dicitur ſicut ad primā qꝛ materia reci pit intrinſece formā ſub propria eius potentia. locus vero extrinſece recipit locatū. Sequitᷣ textus. Poſt hec aūt accipiendū eſt.

Queritur tercio. Utrum

Aliquid idē ſit ī ſe ipō. Arguitᷣ ꝙ ſic. omē corpus ē in loco aut gꝰ quodlꝫ corpus ē in loco ab eo ſeparato. et ſic erit ꝓceſſus in infinitū. aut erit deueniēduꝫ ad vnū corpus quod amplius nō eſt in alio et ita oportebit illud eſſe in ſe ipō

2º ſic totū eſt ī ꝑtibus et ptes ſunt ī toto. gꝰ totū eſt in toto. qꝛ quicquid ꝯtinet cōtinēs cō tinet et cōtentū. ergo idē erit in ſe ipō. 3º ſic aīal eſt in homine et econtra et tñ aīal et homo idem ſunt. ergo idem erit in ſe ipō ſecundū ali quē modū eſſendi. Ad oꝰ eſt. phūs in. t.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles diſputatiue inquiſiuit de loco an ſit et quid ſit. ꝯñter intēdit determinare verita tem. tñ prius premittit quorūdā dubiorū ſolu tionē neceſſariā ad hmōi veritatꝭ inquiſitioneꝫ nam vt dictū eſt in 3º Pictagoras ponit infini tū quieſcere qꝛ eſt in ſe ipō. et propter hoc vult Ariſtoteles oſtendere qualiter aliquid poſſit di ci eſſe in ſe ipō. et qualiter nō. vt etiā videatur qualiter modus eſſendi locati ī loco diſtinguatᷣ ab aliis modis eſſendi in. Ubi.

Sciendum eſt Secundo: ꝙ

Octo mōis aliquid dicitur eſſe in aliqꝰ Primo mō ſicut qlꝫ pars integralis in ſuo toto. 2º mō ſicut totū integrale in ſuis ꝑtibus. qꝛ dicitᷣ in. t. totū nō eſt ꝑter ſuas ꝑtes. idō oꝫ ipm eſſe in ſuis partibꝰ. 3º ſicut inferius in ſuo ſuperiori. vt hō in aiali. 4º ſicut totū vniuerſale vel ſuperius in ſuis inferioribus ſeu ꝑtibus ſubiectiuis. 5º ſicut qlꝫ forma eſt in ſua materia ſiue ſit ſubſtā tialis ſiue accidētalis. 6º ſicut quilꝫ effectus in ſua cā efficiente et ecōtra. 7º ſicut quodlꝫ dicitᷣ eſſe in ſuo fine. 8º ſicut locatū in ſuo loco ad quē modū reducitᷣ modꝰ eſſendi in. quo ali quid dicitᷣ eſſe in tēpore. qꝛ ſicut locus eſt mēſu ra extrinſeca mobilis. ita tempus eſt mēſura ex trinſeca motus.

Sciendum eſt Tercio. ꝙ Sic

poteſt probari diſtinctio iſtoꝝ modorū. qꝛ oīs modus eſſendi in. ſe eꝫ in habitudine ꝑtis vel totius vel cauſe vel effectus. Si primū hoc eſt dupliciter. aut in habitudine totius et partis ſe cundū rē. et ſic ſumuntᷣ duo primi mōi. Aut ha bitudine totius et partis ſecundū rōem. et ſic ſu muntᷣ tercius et quartus modi. Si in habitudi ne cāe et effectus hoc ē dupliciter. aut in habitu dine cāe intrīſece. et ſic ē quītus modus. vel cē extrinſece. et hoc ē dupliciter. vꝉ cāe efficiētis vꝉ cāe formalis. ſi primū ſic ē ſextus modus. ſi 2ꝰ hoc ē dupliciter. aut cāe aliquo mō intrīſece. ⁊ ſic ē ſeptimus modus. aut totaliter extrinſece. et ſic eſt octauus modus quo locatū eſt in loco. et de illo octauo mō ꝑ prius dicitᷣ eſſe in. et ꝯñter de aliis ſecundū ꝙ magis accedūt ad ipm.

Sciendum eſt quarto: ꝙ ali

quid eſſe in ſe ipō hoc pōt intelligi dupliciter. Uno mō ꝙ aliquid ſit in ſe ipō ſecūdū alterum id eſt ſecūdū ꝑtem. Alio mō ꝙ idē ſit in ſe ipō primo hoc ē ſecūdū totū. Uñ illud dicitur eē in ſe ipō ſecūdū alterū cuius vna ꝑs ē ꝯtinēs aliā partē. et ſic totū gratia vniꝰ ꝑtis dicitur ꝯtinēs et gratia alterius ꝑtis dicitur eſſe cōtentū. qꝛ totū qñqꝫ recipit denoiatione a ſuis ꝑtibus. vt homo dicitᷣ albus qꝛ corpus ē albū. et iterū cor pus dicitᷣ albū qꝛ eius ſuperficies eſt alba. et ſi militer hō dicitur ſciēs qꝛ aīa eius eſt ſciens. et iterū eē in ſe ipō primo poteſt itelligi dupliciter. Unoꝰ ꝙ ſit in ſe ipō pꝰ et ꝑ ſe. ita ꝙ imediate cōtineat ſe ipm et ſecundū totum continetur.

Alio mõ ꝙ idem ſit in ſe ipſo primo et per accidens vt ſi vnũ corpus ſit in alio et illud aliud iterũ ſit in primo primũ dicitur eſſe in ſe ipſo pº et per accidens. qꝛ capitur ibi eſſe ĩ primo vt idẽ eſt ꝙ eſſe totum. Quibus ſuppoſitis ſit.

Concluſio prima. Idem poteſt eſſe in ſe ipſo ſecundũ alterũ. Pꝫ per ſecũdã rationẽ añ oppoſitũ. Pꝫ etiã alia rõe. qꝛ illud dicitur eſſe in ſe ipſo per alterũ cuius vna pars ẽ cõtinẽs aliã ptẽ. ſꝫ alicuius totius vna ps cõtinet aliã qñqꝫ vt amphora vini ẽ quoddã totũ cuius ptes ſunt amphora et vinũ. ſed amphora continet vinũ. gº illud totũ ẽ in ſe ipſo ſecundũ alterũ. ſcꝫ gratia ptis ſecũdũ ꝙ vna ẽ cõtinẽs aliã et alia eſt contenta.

Concluſio ſecunda. Impoſſibile eſt idẽ eſſe in ſe ipſo primo ⁊ ꝑ ſe ſecundũ aliquẽ mõꝝ eſſendi in. Probatur inductiue ĩ illis mõis. qꝛ idem nõ eſt ps integralis reſpectu ſui ipſius. nec idem eſt totũ integrale ſui ipſius. et ſimiliter pꝫ in aliis. 2º pꝫ rõe. qꝛ ſi idẽ eſſet ĩ ſe ipſo haberet rõem cõtinẽtis et ꝯtenti quod implicat ꝯtradictionẽ. ꝯñtia tenet. qꝛ totũ ſecũdũ quãlꝫ partẽ eẽt continẽs et ſecũdũ quãlꝫ eſſet cõtentũ a ſe ipſo. et ſic idẽ reſpectu ſui ipſius haberet rõeꝫ continentis et contenti.

Concluſio tercia: Impoſſibile eſt idem eſſe in ſe ipſo primo et per accidens. Probatur qꝛ illud dicitur eſſe in aliquo primo ⁊ per accidens quod ſecundũ ſe totuꝫ ẽ in aliquo extrinſeco et illud extrinſecũ iterum ẽ in alio. vt ſi homo ſit in naui et nauis in mari homo dicit eſſe primo et ſecũdũ accidẽs in mari. mõ ſi hoc mõ idem eſſet in ſe ipſo ſequeret ꝙ duo corpora ſimul eẽnt in eodẽ. ſcꝫ illud corpus extrinſecum mediãte quo idẽ eẽt in ſe ipſo ꝑ accidẽs. et illud quod eſſet in ſe ipſo. ſꝫ hoc eſt ĩpoſſibile. quia ſequeret duo corpora eſſe in eodẽ et eſſe vnũ corpus. Eſt tñ aduertẽdum ꝙ qñqꝫ aliquid dicitur eſſe in ſe ipſo non affirmatiue intelligendo ſed negatiue. vt eſſe in ſe ipſo non ſit aliud ꝙ eſſe in alio. Ex dictis ipſorum modorum eſſendi in ſoluit phũs rõem antiquorum dicentiũ ꝙ ſi locus ſit aliquid erit in aliquo. quia nihil prohibꝫ locum eſſe in aliquo primo non tamen ſicut in loco. ſed vt accidens in ſubiecto. Ulterius infert phũs ꝙ locus non eſt aliquid ipſius locati quia ſemper continens eſt alteruꝫ ab alio quod continetur cum idem non poſſit eſſe in ſe ipſo.

Tercio infert ꝙ locus non eſt materia nec forma. qꝛ vtrumqꝫ eſt aliquid ipſius compoſiti.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ eſt aliquod corpus non contentum ab alio ſicut prima ſpera. ſed non ſequitur inde ꝙ ſit in ſe ipſo affirmatiue intelligẽdo ſed bene negatiue. Ad ſecundã pꝫ ſolutio ex dictis. Ad terciã dicit ꝙ licet hõ et aial ſint idem ſecũdũ rem differunt tamen ſecundũ rationem rei ſecundũ quã differentiã vnũ põt eſſe ſine alio. Sequitur textus. Quia aũt

Queritur quarto. Utrum

Locus ſit equalis locato. Arguit primo ꝙ non. qꝛ locus eſt ſuperficies et locatũ eſt corpus ſed ſuperficies ñ adequat corpori cũ habeat tãtum duas dimenſiones. corpus vero tres. ergo ⁊c. 2º ſic oẽ cõtinens ẽ maius cõtento ſꝫ locus continet locatum et non ecõtra. igitur locus eſt maior locato. 3º ſic impoſſibile eſt ſecundum Euclideꝫ circa idem centrũ deſcribere plẽs circulos equales quorũ vnus contineat alteruꝫ ergo ſuperficies cõcaua loci et ſupficies cõuexa locati cum ſint circa idẽ centrum nõ poſſunt eẽ equales ſic ꝙ vna cõtineat alterã. Ad oꝫ eſt phũs ſic dicẽs. amplius nec maiorem vel minorem eſſe locum locato. Ubi poſtꝙ oſtendit quot mõis aliquid eſt in alio et quomõ contingit idem eſſe in ſe ipſo que requiruntur ad cognitionẽ nature loci. ꝯñter proſequit determinãdo veritatẽ de ipſo loco pº ponens quatuor proprietates loci valentes ad inquirendũ veritatem eius. nã accidentia propria magnaꝫ pteꝫ conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt. vt habet primo de aĩa. Prima proprietas eſt ꝙ locus continet locatũ. ita ꝙ nihil eſt ipſius locati. et per hoc excludit cõtinẽtia forme. qꝛ forma eſt aliquid rei. Secunda ẽ primus locus et ꝑprius in quo aliquid eſt primũ, et non per alterꝫ non eſt maior neqꝫ minor loco. ſed ſibi eſt equalis. Tercia proprietas ẽ ꝙ locus non deficit locato. ita ꝙ omne locatum ſemper eſt in aliquo loco. non tamen oportet ꝙ ſemper in eodẽ loco. qꝛ locus bene eſt ſeparabilis a locato. Quarta eſt ꝙ in loco inueniunt differentie poſitionuꝫ ex natura rei diſtincte ſecundũ quas omne corpus naturale mouetur ad ſuum locum naturalem. et in eo quieſcit.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt iſtas ꝓprietates loci phũs ſubiũgit quatuor cõditiones diffinitiõis loci q̃ debẽt gñaliter ineẽ oĩbus diffinitiõibus. et ita ſunt in hac notãde. Prima eſt ꝙ bona diffinitio loci debet oſtẽdere quid ſit locus. qꝛ diffinitio dꝫ oſtẽdere quid ſit res. Secunda eſt ꝙ per talẽ diffinitionẽ ſoluant q̃cunqꝫ poſſunt obici cõtra diffinitũ. qꝛ veritatis cognitio eſt dubitandorũ ſolutio. Tertia eſt ꝙ ꝑ taleꝫ diffinitionem poſſint manifeſtari proprietates que inſunt diffinito: qꝛ diffinitio ẽ medium ad oſtendendũ paſſiones de diffinito.

Quarta eſt ꝙ per talem diffinitionẽ poſſint concordari diſconueniẽtie ſiue diſcordie que poſſũt accidere circa diffinitũ ex diuerſitate opinionum que de ipſo habent. Si enim iſte cõditiones cuilibet diffinitioni cõueniãt tũc pulcherrime vnũ quodqꝫ diffinit. Unde poterit videri an diffinitio loci poſtponenda ſit ſufficiens. vbi.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ poſitis predictis conditiõibus phũs premittit quatuor preambula ſiue quatuor ſuppoſitiones valentes ad inueſtigandũ diffinitionẽ loci. Prima eſt ꝙ nõ quereret locus niſi eſſet aliquis motus localis ſiue ſecundũ locũ. propter hoc eniꝫ neceſſe fuit ponere locũ aliud a locato. qꝛ in eodem loco inueniunt plura corpora ſucceſſiue. et ſimiliter idẽ corpus in pluribus locis. Uñ taliũ motuũ ſecũdũ locũ quidã eſt per ſe primo ſecũduꝫ locũ. ſcꝫ loci mutatio. Et alius eſt qui fit ſecũdũ accidẽs et ex ꝯñti ſecũdũ locum vt augmẽtatio et diminutio. nam cũ res plus auget maiorẽ locum obtinet. Secunda ſuppoſitio eorũ que mouentur localiter. quedã per ſe mouent localiter et in actu ſicut corpus cõpletũ. Quedã vero ſecundũ accidens. et hoc dupliciter. quia quedã mouent per accidẽs que poſſunt moueri per ſe vt partes corporis cũ ſint in toto mouent per accidens ad motũ totius corporis. ſed ſi a corpore ſeparent poterunt per ſe moueri. Alia ſunt q̃ mouent per accidẽs que nulloº poſſunt moueri per ſe vt albedo et ſciã. et qꝛ locus querit ꝓpter motũ vt dictũ ẽ. iõ iſtis tribꝫ mõis aliquid põt eſſe in loco. Tertia ſuppoſitio eſt ꝙ nihil proprie dicit eſſe in loco cõi niſi qꝛ eſt in loco ꝓprio qui ipſm cõtinet. Quarta eſt ꝙ locus eſt diuiſus a locato et non ſibi continuus. patet quia ſi eſſet cõtinuus locato ſemp moueretur ad motũ locati qꝛ cõtinua ſunt quorũ eſt vnus motus. hoc aũt nõ oꝫ. qꝛ homo poteſt moueri in naui ſine hoc ꝙ nauis moueat. Item ſi locatũ nõ eſſet diuiſũ a cõtinente tũc eſſet in eo ſicut pars in ſuo toto quod falſum eſt. qꝛ pars in toto nõ diuiſa non mouet in eo ſecundũ actũ nec eſt in loco niſi ſecundũ potentiã. Quibus notatis ponit.

Concluſio reſponſalis ad q: Locus proprie dictus eſt equalis locato. Patet qꝛ locus ꝓprie eſt qui cõtinet propriũ locatũ et nihil amplius. ergo nõ eſt maior vel minor locato. alias eſſet locus vacuus vel corpus ſine loco. quorũ vtrũqꝫ eſt impoſſibile. Sꝫ aduertẽdum ꝙ hec equalitas loci et locati poſſunt tripliciter intelligi ſiue ſecundũ tria. Primo q̃tum ad continentiã ſcꝫ ꝙ totus locus proprius ſit cõtinens totũ locatũ et nihil amplius. Secundo q̃tum ad dimenſiones ſic ꝙ dyametri ꝓcedẽtes a centro loci ad latera cõtinentis et dyametri ꝓtenſe per centrũ locati ad eius ſupficiem cõnexã ſint equales. Tertio q̃tum ad meſurã ſupficieꝝ ſic ꝙ ſuperficies cõuexa locati et ſuperficies cõcaua locantis que dicitur locus ſint equales. et ꝙ ſibi inuicẽ ſupra poſite ſe inuicẽ nõ excedant. et vtroqꝫ mõ locus eſt equalis locato vt poſſet inductiue probari. tñ eſt hic magis ad propoſitũ de totalitate loci et locati ſecũdũ primũ mõꝫ

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicit ꝙ licet ſuperficies et corpus nõ poſſuit adequari ſecundũ eſſentiã tñ poſſũt ſecundũ cõtinentiã. qꝛ locus ſecundũ ſuã eſſentiã que ẽ ſuperficies habet tãtum duas dimenſiones. ſcilꝫ longitudinẽ et latitudineꝫ. Corpus vero cõtentũ tres. ſed rõe continentie bene adequatur locato. Ad ſecundã dicitur ꝙ licet continens quod per motũ ſuppoſiti ſit maius cõtento tñ cõtinens quo et per modũ principii formalis cuiuſmõi eſt locus nõ debet eſſe maius contento. Ad terciã dicit ꝙ in eadẽ ſuperficie non poſſunt deſcribi ſupra idẽ centrũ duo circuli equales quoꝝ vnus cõtineat alterũ. ſed bene contingit in diuerſis ſuperficiebꝫ. ideo ſimul in diuerſis corporibus poſſunt eſſe ſimul due ſuperficies equales ſupra idem centrũ. Et ſic eſt de loco et de ſuperficie locati. Sequit textus. Iã autem manifeſtũ eſt ex hiis.

Queritur quinto. Utrum

Locus ſic bene diffiniatur. locus ẽ terminus corporis cõtinentis immobilis primũ. Arguit pmº ꝙ nõ. qꝛ terminus corporis cõtinẽtis eſt ſuperficies eius. ſed locus nõ eſt ſuperficies. qꝛ dꝫ cõtinere locatũ nõ ſecundũ ſuperficiẽ tãtum ſed ſecundũ totã q̃titatẽ eius. ergo nõ eſt terminus corporis. 2º ſic. loci et locati partes ad eundẽ terminũ copulantur. ſed hoc ſtare nõ põt de ſuperficie corporis cõtinentis. igit. 3º ſic quodlꝫ elementũ eſt cuilꝫ alteri cõtrariũ. ergo ſupficies vnius nõ poteſt eſſe locus alterius. et cũ elemẽta contineãt ſe inuicẽ ſequit ꝙ locus nõ eſt terminus corporis cõtinentis. 4º ſic oĩs terminus corporis eſt mobilis ſcꝫ ad motũ ſui ſubiecti. cum oẽ corpus ſit mobile. ergo ſi locus ſit terminus corporis cõtinẽtis. ſequit ꝙ nõ eſt immobilis ſed mobilis. et ſic diffinitio eſt inſufficiẽs.

Ad oppoſitũ arguit per phũm in. t.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt q̃ phũs premiſit proprietates loci et conditiões diffinitionis que debent dari de loco. et etiam quatuor ſuppoſitiones valentes ad inueſtigandum diffinitionem. hic conſequenter incipit iſtã inueſtigationem. Et primo inquirit genus loci Secundo differentiam. et tercio concludit dictã diffinitionem.

Et quarto oſtendit eã bene aſſignatã. et inquirendo genus loci concludit ꝙ oportet locum eẽ vnum de iſtis quatuor que ſunt forma vel terminus vel materia vel ſpaciũ dimenſionatum inter latera continentis ſeparatum a magnitudine corporũ inter extrema continẽtis. Quo poſito ſit.

Concluſio prima. Locus non eſt forma nec ſpacium dimenſionatũ inter extrema cõtinentis neqꝫ materia. prima pars patet. qꝛ lꝫ locus videatˀ forma eo ꝙ tã forma ꝙ locus ſunt termini. nõ tñ ſunt termini eiuſdẽ ymo forma eſt terminus rei locate. et locus eſt terminus corporis cõtinentis. Secũda probatˀ qꝛ licet locus videatur eſſe tale ſpaciũ medium eo ꝙ corpus cõtentuꝫ transfertur manente eodẽ continente. tamen locus non eſt tale ſpaciũ ſeparatũ quod ſit realiter diſtinctũ a dimenſionibus locati. quod probatur duplici ratione. Prima quia ſi locus eſſet tale ſpaciũ ſequeretur ꝙ ſimˀ eſſent infinita locata. ꝯñs eſt impoſſibile. et pꝫ ꝯñtia. qꝛ ſecundũ illã poſitionẽ dũ aliqꝙ corpꝰ ẽ totum in loco ibi ſunt alie dimenſiones ſpacii ſeparate a dimenſionibus ipſius corporis. cum ergo oĩs pars cõtineatur a toto ſicut locatuꝫ a loco. niſi in hoc ꝙ pars non eſt diuiſa a toto et locatũ eſt diuiſum a loco. ſequitˀ ꝙ ſi pars diuidatur a toto ꝙ ſunt alie dimenſiones ſpacii cõtinentis penetrantes dimenſiones illius partis preter dimenſiones illius corporis. et ſic cum ſit accipere in aliquo toto partes in infinitũ cõtinentes ſe inuicem. ſequitˀ ꝙ in ſpacio alicuius corporis ſunt infinita ſpacia actu diuiſa propter infinitas partes corporis. et ſic erunt infinita loca ſimul. Nec valet dicere ꝙ diuiſio corporis cõtenti faciat ibi de nouo aliquas dimenſiones ſpacii continentis. et ita ſicut corpus nõ eſt actu diuiſum in infinitas partes. ita nec ſunt ibi infinita loca. non enim valet hec obiectio. qꝛ diuiſio corporis cõtenti non cauſat de nouo dimẽſiones ſeparatas illius ſpaccii. ſed tantum diuidit dimẽſionẽ corporis locati. Nec ad diuiſionẽ dimenſionũ locati ſequitˀ diuiſio dimenſionum loci cum ille ponantˀ ſeparate. ergo cũ pars eſſet diuiſa a toto oportebat ꝙ in ſpacio totius eſſẽt infinite partes dimenſionũ preter dimenſiones totius penetrantes dimenſiones ipſius corporis et ſic cum in locato poſſint accipi infinite partes ſequitur ꝙ in ſpacio totius erũt actu infinite dimenſiones. Secunda ratio ſi locus ſit tale ſpacium cũ corpus cõtinens tranſmutetur localiter oportet ꝙ hmõi ſpaciũ tranſmutetur cum corpore cotinente. cum ergo cõtinens tranſmutetˀ in aliquẽ locũ ſecundũ iſtam poſitionẽ recipitur a dimenſionibus loci in quem tranſmutatur. et ita ſequitˀ ꝙ ſpacii erit ſpaciũ et loci locus. et ꝙ multa loca erunt ſimul. q̃ oĩa ſunt impoſſibilia ergo impoſſibile eſt locũ eſſe tale ſpaciũ. 3º pꝫ quia lꝫ locus et materia cõueniãt. qꝛ ſicut materia manẽs eadem recipit ſucceſſiue diuerſas formas ſic et locus manẽs immobilis ſucceſſiue recipit diuerſa corpora. tñ materia non eſt diuiſa a locato nec continet ipm. locus aũt eſt diuiſus et continet locatũ. ergo locus non ẽ materia.

Concluſio ſecunda. Locus eſt terminus corporis cõtinentis. Probatur qꝛ oportet locũ eſſe formã vel materiã vel ſpaciuꝫ ſeparatũ vel terminuꝫ corporis continentis vt ſupponitˀ ex prebabitis. ſed locus non eſt materia nec forma nec ſpacium ſeparatũ vt pꝫ per cõcluſionẽ precedentẽ. ergo eſt terminus.

Concluſio Tercia: locus eſt immobilis ita ꝙ de natura et aptitudine loci ẽ immobilitatis. et ſicut vas eſt locus tranſmutabilis. ita locus eſt vas in mobile. Probatur qꝛ quando corpus contentũ mouetur ſecundũ motũ cõtinentis ſicut nauis in parte fluuii et vinũ in dolio. illud cõtentum dicitur eſſe in eo vt in vaſe et non vt in loco. ſed locus et vas differũt ſpecie ſicut mobile et immobile. ergo ſignum eſt ꝙ ad rationẽ loci requiritˀ ꝙ ſit immobilis. Ex quo ſequitˀ ꝙ totus fluuius magis debet dici locus naui quã hec aqua vel illa circũdans latera nauis. quia totus fluuius eſt immobilis. ſed quia fluuius eſt locus cõis nauis et non continet niſi per locũ propriũ. ideo oportet accipere locum proprium nauis in aliqua parte fluuii in ꝙtum habet ſitum ⁊ ordinẽ immobilẽ ad totũ fluuium. et non oportet capere locũ nauis in aqua fluente ſecunduꝫ hanc aquã vel illam que fluit. ſed ſecundũ ſitũ vl' ordinẽ quẽ habet hec aqua fluens ad totũ fluuium. qui quidẽ ordo ſiue ſitus idem remanet in aqua ſuccedente. Ex quo patet ꝙ licet locus ꝙtum ad ſuũ materiale quod eſt ſuperficies concaua continentis ſit ꝑ accidens mobilis ad motũ corporis continentis. tamen ꝙtum ad ſuũ formale quod ẽ certus ſitus et ordo reſpectu centri et polorũ mũdi ad ſuperficiẽ primo locantis locus eſt ſimpliciter immobilis tã per ſe ꝙ per accidens. ſicut licet ſuperficies aeris que circundat aliquã turrẽ per accidens moueatur. illa tamen turris ꝓut habet determinatũ ſitũ et ordinẽ ad centrũ et ad polos mundi vt ad totã ſuperficiẽ celi non mouetur. ſed iſte ordo et precedẽs ordo corrumpuntˀ. et ſequens ſuccedit in illa parte ſuperueniente. et ſic locus ſecundum illud formale eſt ſimpliciter immobilis. Itẽ ſi locus eſſet ſemꝑ mobilis ſeqretˀ ꝙ aliquod corpus quietũ nõ motum ab aliqꝰ ꝓcipio motiuo mutaretur localiter de loco ad locum. ſed hoc eſt impoſſibile.

Concluſio quarta. locus ſic bene diffinitur ꝙ eſt terminus corporis continẽtis immobilis primũ. hanc concluſionẽ probo ꝑ ꝓbũm ꝙtum ad tria. Primo ꝙ locus ſit immobilis. qꝛ mediũ celi et centrũ terre et vltimũ quo ad nos ſcꝫ ſuperficies cõcaua celi proprie dicũtˀ loca. nam centrũ dicitur locus deorſum ad quẽ grauia mouentur. et illud vltimũ dicitur ſurſuꝫ ad quod mouentur leuia. ſed iſta duo ſunt immobilia. quia centrũ ſemper permanet immobile. ⁊ licet vltimum celi moueatur circulariter. tamen manet ſemꝑ ſimiliter ſe habens ſecundũ elongationẽ ad centrũ. ergo bene dicitur locus eſt immobilis. 2º probat ꝙ locus ſit terminus. qꝛ locus ſimiliter cõtinet quedã ſicut vas. ſed vas cõtinet ſecundũ ſuã ſuperficiẽ. ergo et corpus cõtinens continet ſecundũ ſuũ planum. et ſic locus eſt terminus vel planũ corporis cõtinentis. 3º probat ꝙ ſit primũ cõtinens. Illud ẽ primũ cõtinens quod ſimul eſt cũ locato. ſed locus ſimˀ eſt cũ locato. quia finis vel ſuperficies locati et locus ſimul ſunt. ergo locus eſt cõtinens primũ et hoc ponitur in diffinitione loci ad differentiã loci cõis qui non continet primo. ſed mediante loco proprio.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitˀ ꝙ corpus ẽ totũ in loco vñ corpus continens ſolum tangit cõtentũ ſecũdũ ſuperficiẽ eius. nec oportet ꝙ locus tangat locatum ſecundũ oẽm partẽ et dimenſionem eius.

Ad ſecundã dicitur ꝙ partes loci ſe habent ad centrũ locati tanꝙ ad terminũ extrinſecum.

Ad terciã dicatur ꝙ in cõcauo vnius elemẽti deficit virtus generatiua vnius elemẽti et incipit virtus generatiua alterius elementi. nec eſt inconueniẽs ꝙ in eodẽ ſint contrarie virtutes. vna vt deficiens et reliqua vt incipiens. quia contraria ſecundũ eſſe imꝑfectũ ſe cõpaciuntur in eodem. et ſic cõcauũ vnius elementi eſt locus naturalis alterius elementi que ſic incipiens cõtinue perficitur et in centro elementi eſt in effecõpleto et ꝑfecto. Quarta ſoluta eſt ex dictis.

Sequitur textus. Quoniã quidẽ corpori.

Queritur ſexto. Utrum Ultima ſpera ſit in loco per accidẽs. ſcilicet per ſuas partes. Arguitˀ ꝙ non. qꝛ oẽ corpus eſt in loco eo ꝙ mouetur localiter. ſed prima ſpera que dicitur vltima quo ad nos mouetur localiter per ſe primo quia ſibi conuenit primus motꝰ ſimpliciter. ergo vltima ſpera ẽ in loco primo ⁊ per ſe et non ſecundũ accidens. 2º ſic partes continui non diuiſe a toto non ſunt in loco nec mouentur localiter. niſi quia totum eſt in loco ⁊ mouetur. ſed vltima ſpera eſt corpus continuũ ergo partes eius non ſunt in loco nec mouentur localiter. et per ꝯñs vltima ſpera non eſt in loco per ſuas partes. 3º ſic. partes continui non diuiſe non dicuntur eſſe in loco niſi in potentia proꝙto ſunt indiuiſibiles. ergo hmõi partes nõ ſunt in loco nec actu nec potentia. et per ꝯñs vltima ſpera non eſt in loco per ſe nec per ſuas partes. Ad oppoſitũ arguitˀ per phũm. quia celum ẽ in loco per accidens vt habet textus. ⁊ nõ per hoc ꝙ ſit in aliquo ſubiecto per quod ſit in loco. ergo per ſuas partes. quia vt dictũ eſt priꝰ tãtum ſunt duo mõi eſſendi in loco per accidẽs

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ꝙ phũs diffiniuit locum ꝯñter ex eius diffinitione oſtendit quid dicatur eſſe in loco et quid non et quot modis aliquid dicatur eſſe in loco vbi dicit ꝙ illud corpus cui conuenit aliquod corpus extra continens eſt per ſe in loco cum locus ſit terminus corporis continentis. ſed corpꝰ cui non adiacet aliquod corpus extra cõtinens ipm minime eſt in loco et hoc ſecundũ ſe totum vt ſi aqua eſſet hmõi ſic ꝙ nullum eſſet corpus extra ipſam ſed ipſa eſſet totũ vniuerſuꝫ ipſa ſolũ eſſet in loco per ſuas partes. quia ſecundũ ſe totam non moueretur ſic ꝙ tota ſimul mutaret locum. ſed moueretur per ſuas partes. et ſimile eſt de toto vniuerſo. quia ſecundũ ſe totũ non mutat locũ. ſed partiũ eius quedã mouentur circulariter. et quedã recte quarũ quedam mouẽtur ſurſum et quedã deorſum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Duius ꝙ eſt eſſe totũ in loco due ponuntur diuiſiones. Prima eſt ꝙ quedã ſunt in loco ſecundum potentiã ſicut partes continui que non ſũt actu diuiſe a toto. Alie vero ſecundum actum. vt partes actu ſeparate a toto cõtinuo. Secũda eſt ꝙ entiũ in loco quedã ſunt per ſe in loco vt corpus mobile localiter vel ſecundũ augmentũ excepto tamen celo quod non cotinetur in alio. Alia vero ſunt in loco ſecundũ accidens vt aĩa centrũ. qꝛ anima ſolum eſt in loco per cõpoſitũ in quo eſt. centrum vero eſt in loco per ſuas partes que ſunt quodãmõ in loco. eſt tamen difficultas de vltima ſpera cum non habeat corpus vltra ſe qualiter dicatur eſſe in loco.

Sciendum eſt tercio. ꝙ De iſta dubitatione licet multe fuerint opiniones phõꝝ. tñ ſunt due magis apparẽtes. Prima eſt Auerroys dicentis ꝙ vltima ſpera eſt in loco ꝑ accidens ſcilicet per ſuum centrum. et hanc opinionẽ inſequitur Albertus cuius motiuum eſt

quia oē quod habet fixionē per alterū dicit̄ eſſe
per accidēs in loco per illud per quod ſic figitur
quod eſt in loco per ſe. pʒ de clauo in naui. ſed
coꝛpus circulariter motū habet fixionē per imo
bilitatē ſui centri circa quod mouet̄. ergo vltia
ſpera dicit̄ eſſe in loco per accidēs ꝓ̃to centruʒ
circa quod verſat̄ habet per ſe eſſe in loco. ꝙ aūt
inferiores partes ſpere habeant locū per ſe quo
cōtinentur a ſuperioꝛibus hoc ſibi accidit ex oꝛ
dine earū ad inuicē. qꝛ nō eſt neceſſe nec de rōe
coꝛpoꝛis circulariter moti ꝙ habeat locū in quo
moueat̄. ſed ſolū circa quē vt dicit Auerrois.
Et ſi quis dicat ſi vltimū centrū eſt per accidēs
in loco ſequit̄ ꝙ mouetur per accidens. ⁊ ita mo
tus per accidēs eſt pꝛioꝛ motu per ſe quod ē in-
conueniens. Reſpōdet Auerrois ꝙ in motu cir
culari non requiritur ꝙ coꝛpus mobile circulari
ter ſit per ſe in loco licet hoc bene requiratur ad
motū rectū. et ratio huius eſt qꝛ motus circula-
ris non eſt ad locū ſicut eſt rectus. ſed eſt circa lo
cum. Sed hec opinio videt̄ eſſe cōtra diſtinctio-
nē phī quā pꝛius poſuit de hoc ꝙ eſt eſſe in loco
per accidēs. quia ſolū aliquid dicitur eſſe in lo-
co per accidens vel ſicut pars in toto. vel ſicut
accidens in ſubiecto. et nō per hoc ꝙ aliquid ex
trinſecū rei ſit per ſe in loco. cū ergo centrū vltie
ſpere ſit ꝓ̃ſo extrinſecū ſequit̄ ꝙ vltima ſpera nō
dicitur eſſe in loco per alterū ſiue per accidens ꝑ
ſuū centrū. Alia eſt opinio Themiſtii dicētis
vltimam ſperam eſſe in loco per ſuas partes. Et
hanc opinionem pꝛoſequitur doctoꝛ ſanctus.
Pꝛo cuius declaratione.

Sciendum eſt quarto. ꝙ vt

pꝛius dictum eſt non queretur locus niſi pꝛopter
motum. iō demonſtrat Ariſtoteles locū eſſe per
hoc ꝙ coꝛpoꝛa ſibi inuicē ſuccedūt in eodē loco
et ita licet locus non ſit de neceſſitate coꝛpoꝛis
inꝗ̃tum coꝛpus eſt. eſt tamen de neceſſitate coꝛ-
poꝛis inꝗ̃tum localiter mouetur. ergo alicui coꝛ
poꝛi localiter moto neceſſe eſt aſſignare locū eo
mō quo in motu cōſequit̄ ſucceſſio diuerſoꝛuʒ
coꝛpoꝛū et in eodē loco. et ideo in his que mo-
uentur recte qꝛ duo coꝛpoꝛa ſuccedūt ſibi inuicē
in eodem loco ſecundū totū ergo neceſſe eſt coꝛ
pus quod mouetur motu recto ꝙ ſit ſecundum
ſe totum in loco. ſed in motu circulari licʒ totuʒ
mutet locum ratione. non tamen ſubiecto. nam
totum permanet in eodeʒ loco ſubiecto. ſed mu
tat locum ratione tantum. vt dicitur in 6°. hui⁹
ſed partes mutant locum ſubiecto et ratione. iō
in motu circulari attēditur ſucceſſio ī eodē loco
non totoꝛū ſed partium eiuſdem coꝛpoꝛis. ergo
coꝛpoꝛi moto circulariter non debetur locus ex
neceſſitate ſecundū ſe totum ſed ſecundum par-
tes. Tunc ſit.

Concluſio pꝛima. Ultima

ſpera non eſt per ſe in loco. Patet qꝛ ſolum illud
eſt per ſe in loco cui conuenit aliquod coꝛpus ex
tra ſe continens. ſed extra vltimā ſperaʒ non eſt
aliud coꝛpus continens. ergo. ⁊c̄.

Concluſio ſecunda. vltima

ſpera eſt per accidēs in loco. id eſt per alterum et
per ſuas partes. Pꝛobatur qꝛ partes vltime ſpe
ꝓ̃to circulares ſunt cōtinent oēs ſe inuicē ſic
ꝙ vna cōtinet̄ inter duas partes. et ſimiliter de
qualibʒ alia ꝗ̃uis nō ſint actu diuiſe a toto. g°.
ſecundū tales partes pꝛima ſpera ē in loco. Itē
omne coꝛpus eo mō eſt in loco quo mouet̄ loca
liter. ſed pꝛima ſpera cū moueat̄ circulariter nō
mutat locū ſubiecto ſecundū ſe totam ſed ſecū
dū ſuas partes ſolū. ergo ſibi cōuenit locus ſʒ⁹
ſuas partes. et hoc eſt eſſe in loco per alterū. Ex
pꝛedictis pʒ ꝙ celum motum circulariter non eſt
ſecundū ſe totū motum in loco cum nō habeat
aliquod extra cōtinēs ipm̄. ſed oē in ipo cōtine
tur. et ꝑpter hoc centrū dicit̄ oē ſiue vniuerſum
verūtamen celuʒ nō eſt locus ſed cōcauum ei⁹.
quia locus ē terminus coꝛpoꝛis cōtinentis imo
bilis. et ꝑpter hoc terra dicit̄ eſſe in aqua. qꝛ eſt
in cōcauo eius et aqua in aere et aer in igne et
ignis in celo et celū nō amplius in alio. Ex dic-
tis in diffinitione loci infert phūs ſolutiones
quarūdam rationuʒ pꝛius oꝛdinataꝝ ad pꝛobā
dū locum nō eſſe de quib⁹ pꝛius patuit. Infert
phūs inſuper cām pꝛopꝛietatū loci. quaꝝ pꝛima
eſt ꝙ rōnabiliter oē coꝛpus naturale mouet̄ ad
ſuum locum. cuius cā eſt ꝓpinquitas nature ꝙ̃
eſt inter coꝛpus cōtinēs et contentū. quia talis ē
oꝛdo coꝛpoꝛū naturaliū ſecūdū naturā qualis
eſt oꝛdo ſecundū ſitum. ita vt pꝛopinquioꝛa ſʒ⁹
naturā ſint magis ꝓpinqua ſecundū ſitū in ele-
mētis ꝗ̃tum ad ſuas foꝛmas ſubſtātiales quas
habent ex influentia pꝛimi locantis. qꝛ ꝗ̃tuʒ ad
qualitates actiuas et paſſiuas nō habent pꝛo-
ximitatē. ſed magis cōtrarietatē. Secūda ꝓpꝛie
tas eſt ꝙ rationabiliter vnūquodqʒ coꝛpus na-
turaliter quieſcit in ſuo pꝛopꝛio loco. rō huius
eſt quia coꝛpus contentum ſe habet quodāmō
ad continens ſicut pars ad totum vt aqua ſe hʒ
ad aerem ad modum partis et non ſolum ſecū-
dum oꝛdinem cōtinendi. ſed etiā ſecundū gra-
dum nature. quia aqua ſe habet tāꝗ̃ materia
reſpectu aeris. et ita ſe habet in ratione partis
aer vero reſpectu aque habet rationem totius.
et cōtinentis et pars naturaliter quieſcit in ſuo
continēte. Ex pꝛedictis pʒ ꝙ locus eſt. ⁊ quid
eſt. et que ſunt pꝛopꝛietates eius. et etiam patēt
rationes ſuarū pꝛopꝛietatum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad pꝛimaʒ dicit̄ ꝙ licet celū ꝑ ſe moueat̄ locali-
ter ſic ꝙ mutet locū per ſuas partes. non tñ ſic ꝙ
mutet locuʒ ſubiecto ſʒ⁹ ſe totū. et iō non oʒ ꝙ
ſʒ⁹ ſe totum ſit ꝑ ſe in loco. Ad ſecundā dicit̄
ꝙ licet ꝑtes ↄtinui non diuiſe a toto non ſint ac
tu in loco. ſunt tñ ſʒ⁹ potentiā in loco ꝓquanto
ↄtinuū ē diuiſibile. Ad terciā dicit̄ ꝙ licet ce
lum ſʒ⁹ ſuuʒ eſſe naturale non ſit diuiſibile ſic ꝙ
actu per actionē nature poſſit diuidi. tñ ſʒ⁹ ꝙ eſt
quantum et continuum dicitur eſſe diuiſibile.
Sequitur textus. Eodem aūt modo.

Queritur ſeptimo. vtrum

ponenduʒ ſit vacuuʒ in rerum natura. Et arguit̄
ꝙ ſic qꝛ motus localis eſt ergo vacuū eſt. ↄña tʒ
qꝛ quod mouet̄ localiter recipit̄ in loco pleno vł
vacuo. ſi 2⁹ habet̄ intentuʒ. ſi pꝛi⁹ duo coꝛpoꝛa
erunt in eodeʒ loco. pari rōe tria vel quatuoꝛ. et
in paruiſſimo loco poterit eſſe maxi⁹ coꝛ⁹ quod
eſt impoſſibile. igit̄ ⁊c̄. 2°. ſic condenſatio eſt
poſſibilis. ergo vacuū eſt ponendū. ↄña tʒ quia
in ↄdenſacōe partes coherent ad inuicem quod
non pōt fieri ꝑ plenū. g°. fiet ꝑ vacuum. añs pa
tet qꝛ doliū tātū recipit de vino cuʒ vtribus ꝗ̃-
tum ſine vtribus. et h°. eſt ꝑpter vinū in ↄtactu
ad vtres ↄdenſatur et pꝛecipue ſi vtres ſunt ſub-
tiles. 3°. ſic augmenta°. fit adueniente aliquo
coꝛpoꝛe quod recipi non pōt in plenum. qꝛ duo
coꝛpoꝛa ſimul eſſent. g°. recipit̄ in vacuo. 4°.
vas plenum cinere vel farina tm̄ recipit de aqua
quantū ſi non eſſent cineres. quod non fieret ni
ſi eſſent alique vacuitates inter ꝑtes cineꝝ. ergo
vacuū eſt. In oppo⁹ eſt Ariſt. in textu. ꝓ quo

Sciendum eſt pꝛimo. ꝙ poſt

ꝗ̃ phūs determinauit de loco ↄñter determinat
de vacuo. qꝛ ſʒ⁹ ponētes vacuū idem ſunt ſnbo
locus et vacuū. et rōe differunt. Et hanc ↄſidera
tionem de vacuo opoꝛtet incipere vt phūs habʒ
pꝛimo accipiendo rōes affirman⁹ vacuum eſſe
que iam poſite ſunt. 2°. accipiendo rōes negan⁹
vacuuʒ eſſe. 3°. accipiendo cōes opiniones de ſi
gnificacōib⁹ h⁹ nōis vacuū. ꝓ cui⁹ declaracōe

Sciendum eſt Secundo ꝙ

antiqui phī noluerūt ponere vacuum. ⁊ defacto
poſuerūt non eſſe. ſed in hoc peccabāt. qꝛ nō ar-
guebāt vł ↄtra poſitioneʒ ponentiū vacuū eſſe
ſed ſolum ꝑticulariter oſtendo ꝙ aer aliquid
eſt. et ꝑ ↄñs plenum aere non eſt vacuuʒ. et licet
hoc ſit veꝝ. tñ ↄtra ponētes vacuū ꝑ hoc ſuffici
enter non poſſet concludi vacuū non eſſe. qꝛ nō
ſequit̄ plenū aere non eſt vacuū. ergo vł vacuū
non eſt. ideo debuiſſent oſtdiſſe vł ꝙ non ſit ali
quod ſpaciū ſine ſenſibili coꝛpoꝛe. Qꝫ autē aer
aliquid ſit ymo ꝙ ſit foꝛtis ſic oſtdebāt duplici
experiētia. Pꝛima eſt. nā cū videmus vtres aere
repleri magnū pōdus ſuſtinet. quod nō eſſet niſi
aer aliquid eſſet et eſſet foꝛtis. Secūda experien
tia ē de clepſedra aqua repleta cuius ſi obſtruat̄
foꝛamen non cadet aqua ꝑ foꝛamia inferioꝛa. et
huius cām dicebāt eſſe aerem interius exiſteʒ et
aquaʒ ſuſtinentē. et ſic ↄcludebāt ꝙ aer aliquid
eſt et foꝛtis. g°. plenū aere non eſt vacuum. Et ex
pꝛincipio vł ↄcludebāt vacuum non eſſe quod
tñ ex hoc ſufficiēter non ↄcludit̄. ſed ponētes va
cuum pꝛo maioꝛi ꝑte extimabāt aerem nihil eſſe
quē quidē extima°. maxime eos induxit ad po-
nendum vacuum.

Sciendū eſt tercio ꝙ ponen

tes vacuū eſſe reduci poſſunt ad tres opiniones.
Pꝛima eſt ponentiū vacuū eſſe quoddā ſpaciuʒ
inter latera ↄtinētis ſeparatū a coꝛpoꝛibus et re
ceptiuū coꝛpoꝝ. Et ꝓ iſta opinione eſt pꝛima rō
añ oppo⁹. Etiā aliud motiuū erat qꝛ iſti crede-
bant aerē nihil eſſe. Secūda fuit ponen⁹ vacuū
eſſe ſpaciū inhibitū coꝛpoꝛibus naturalibus ad
modū paruoꝝ foraminū ſicut ſpōgia vł pumex
Et ſic poſuerūt Democritus et Leuſipus. Pone-
bat enim Demo. ↄponi coꝛpoꝛa ex multis athō-
mis et intermedia illoꝝ athomoꝛū dicebat eſſe
quaſdaʒ vacuitates quas poꝛos appellabat. iō
dicebāt omnia coꝛpoꝛa componi ex pleno et va
cuo. et ſic poſuerūt vacuū coꝛpoꝛibus imbibi-
tum ad ſaluandū rarefactionē ↄdenſacōeʒ aug
mentacōeʒ et diminucōem ⁊ nutricōem ſʒ⁹ tres
vltimas rationes añ oppo⁹. Tercia opinio fuit
pictagoꝛicoꝝ nō naturaliter loquen⁹ de vacuo
qui dicebāt vacuū eſſe ſpaciū magnū infinituʒ
vltra celuʒ quod credebāt eſſe magnum animal
quod ſuo anhelitu vel reſpiracōne tale vacuum
trahit. et ex ſuo flatu coꝛpoꝛa hui⁹ mundi ad in
uicem diſtinguit et ſeparat. ita vt vacuū ſit que
dam diſtinctio et ſepara°. partiū vniuerſi. et hec
diſtinctio nō pōt fieri ꝑ plenū qꝛ ille ꝑtes eſſent
ↄtinue. iō opoꝛtet ꝙ ſit quoddā vacuum. et qꝛ
pꝛima diſtinctio ſʒ⁹ pictagoꝛicos inuenit̄ in nu-
meris. iō ponebant pꝛimo vacuum in numeris
diſtinguēs vnā vnitateʒ ab alia vt numerus ſit
ↄtinuus. ſed qꝛ iſti non naturaliter ſed equiuoce
locuti ſunt de vacuo appellantes reꝝ diſtinctio
nem vacuū. iō hanc opinioneʒ inferius non pꝛo
ſequit̄ Ariſto. ſed tantūmō duas pꝛimas. ꝓ q°.

Sciēduʒ quarto ꝙ ad vidē

dum ſignificationem hui⁹ nōis vacuum. aliqui
antiqui ipſum ſic diffinierūt. vacuum eſt in quo
nihil eſt. et qꝛ ſʒ⁹ eos oīe ens eſt coꝛpus. iō con
cludebāt ꝙ vacuum eſt in quo nulluʒ eſt coꝛpus
et qꝛ tm̄ credebant oīe coꝛpus eſſe tangibile et
oīe tale eſſe graue aut leue. vlterius ſillogiſant
ꝙ vacuuʒ eſt in quo nihil eſt graue aut leue. ſed
qꝛ ſʒ⁹ iſtas deſcriptiones opoꝛteret ↄcedere pun

quia oē quod habet fixionē per alterū dicit̄ eſſe per accidēs in loco per illud per quod ſic figitur quod eſt in loco per ſe. pꝫ de clauo in naui. ſed corpus circulariter motū habet fixionē per īmo bilitatē ſui centri circa quod mouet̄. ergo vltia ſpera dicit̄ eſſe in loco per accidēs ꝓꝗto centrū circa quod verſat̄ habet per ſe eſſe in loco. ꝙ aūt inferiores partes ſpere habeant locū per ſe quo cōtinentur a ſuperioribus hoc ſibi accidit ex or dine earū ad inuicē. q̄ nō eſt neceſſe nec de rōe corporis circulariter moti ꝙ habeat locū in quo moueat̄. ſed ſolū circa quē vt dicit Auerrois. Et ſi quis dicat ſi vltimū centrū eſt per accidēs in loco ſequit̄ ꝙ mouetur per accidens. ⁊ ita mo tus per accidēs eſt prior motu per ſe quod ē in conueniens. Reſpōdet Auerrois ꝙin motu cir culari non requiritur ꝙ corpus mobile circulari ter ſit per ſe in loco licet hoc bene requiratur ad motū rectū. et ratio huius eſt q̄ motus circula ris non eſt ad locū ſicut eſt rectus. ſed eſt circa lo cum. Sed hec opinio videt̄ eſſe cōtra diſtinctio nē phī quā prius poſuit de hoc ꝙ eſt eſſe in loco per accidēs. quia ſolū aliquid dicitur eſſe in lo co per accidens vel ſicut pars in toto. vel ſicut accidens in ſubiecto. et nō per hoc ꝙ aliquid ex trinſecū rei ſit per ſe in loco. cū ergo centrū vltie ſpere ſit oīo extrinſecū ſequit̄ ꝙ vltima ſpera nō dicitur eſſe in loco per alterū ſiue per accidens ꝑ ſuū centrū. Alia eſt opinio Themiſtii dicētis vltimam ſperam eſſe in loco per ſuas partes. Et hanc opinionem proſequitur doctor ſanctus. Pro cuius declaratione.

Sciendum eſt quarto. ꝙ vt prius dictum eſt non quereretur locus niſi propter motum. iō demonſtrat Ariſtoteles locū eſſe per hoc ꝙ corpora ſibi inuicē ſuccedūt in eodē loco et ita licet locus non ſit de neceſſitate corporis inꝗtum corpus eſt. eſt tamen de neceſſitate cor poris inꝗtum localiter mouetur. ergo alicui cor pori localiter moto neceſſe eſt aſſignare locū eo mō quo in motu cōſequit̄ ſucceſſio diuerſorū corporū et in eodē loco. et ideo in hiis que mo uentur recte q̄ duo corpora ſuccedūt ſibi inuicē in eodem loco ſecundū totū ergo neceſſe eſt cor pus quod mouetur motu recto ꝙ ſit ſecundum ſe totum in loco. ſed in motu circulari licꝫ totū mutet locum ratione. non tamen ſubiecto. nam totum permanet in eodēꝫ loco ſubiecto. ſed mu tat locum ratione tantum. vt dicitur in 6° hui⁹ ſed partes mutant locum ſubiecto et ratione. iō in motu circulari attēditur ſucceſſio ī eodē loco non totorū ſed partium eiuſdem corporis. ergo corpori moto circulariter non debetur locus ex neceſſitate ſecundū ſe totum ſed ſecundum par tes. Tunc ſit.

Concluſio prima. Ultima ſpera non eſt per ſe in loco. Patet q̄ ſolum illud eſt per ſe in loco cui conuenit aliquod corpus ex tra ſe continens. ſed extra vltimā ſperaꝫ non eſt aliud corpus continens. ergo. ⁊c̄.

Concluſio ſecunda: vltima ſpera eſt per accidēs in loco. id eſt per alterum et per ſuas partes. Probatur q̄ partes vltime ſpe ꝓꝗto circulares ſunt cōtinent oēs ſe inuicē ſic ꝙ vna cōtinet̄ inter duas partes. et ſimiliter de qualibꝫ alia ꝗuis nō ſint actu diuiſe a toto. g° ſecundū tales partes prima ſpera ē in loco. Itē omne corpus eo mō eſt in loco quo mouet̄ loca liter. ſed prima ſpera cū moueat̄ circulariter nō mutat locū ſubiecto ſecundū ſe totam ſed ſecū dū ſuas partes ſolū. ergo ſibi cōuenit locus ſꝫ⁹ ſuas partes. et hoc eſt eſſe in loco per alterū. Ex predictis pꝫ ꝙ celum motum circulariter non eſt ſecundū ſe totū motum in loco cum nō habeat aliquod extra cōtinēs ipm. ſed oē in ipo cōtine tur. et ꝓpter hoc centrū dicit̄ oē ſiue vniuerſum verūtamen celuꝫ nō eſt locus ſed cōcauum ei⁹. quia locus ē terminus corporis cōtinentis īmo bilis. et ꝓpter hoc terra dicit̄ eſſe in aqua. q̄ eſt in cōcauo eius et aqua in aere et aer in igne et ignis in celo et celū nō amplius in alio. Ex dic tis in diffinitione loci infert phūs ſolutiones quarūdam rationuꝫ prius ordinataꝝ ad probā dū locum nō eſſe de quib⁹ prius patuit. Infert phūs inſuper cām proprietatū loci. quaꝝ prima eſt ꝙ rōnabiliter oē corpus naturale mouet̄ ad ſuum locum. cuius cā eſt ꝓpinquitas nature q̄ eſt inter corpus cōtinēs et contentū. quia talis ē ordo corporū naturaliū ſecūdū naturā qualis eſt ordo ſecundū ſitum. ita vt propinquiora ſꝫ⁹ naturā ſint magis ꝓpinqua ſecundū ſitū in ele mētis ꝗtum ad ſuas formas ſubſtātiales quas habent ex influentia primi locantis. q̄ ꝗtuꝫ ad qualitates actiuas et paſſiuas nō habent pro ximitatē. ſed magis cōtrarietatē. Secūda ꝓprie tas eſt ꝙ rationabiliter vnūquodqꝫ corpus na turaliter quieſcit in ſuo proprio loco. rō huius eſt quia corpus contentum ſe habet quodāmō ad continens ſicut pars ad totum vt aqua ſe hꝫ ad aerem ad modum partis et non ſolum ſecū dum ordinem cōtinendi. ſed etiā ſecundū gra dum nature. quia aqua ſe habet tāꝗ materia reſpectu aeris. et ita ſe habet in ratione partis aer vero reſpectu aque habet rationem totius. et cōtinentis et pars naturaliter quieſcit in ſuo continēte. Ex predictis pꝫ ꝙ locus eſt. ⁊ quid eſt. et que ſunt proprietates eius. et etiam patēt rationes ſuarū proprietatum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicit̄ ꝙ licet celū ꝑ ſe moueat̄ locali ter ſic ꝙ mutet locū per ſuas partes. non tm̄ ſic ꝙ mutet locuꝫ ſubiecto ſꝫ⁹ ſe totū. et iō non oꝫ ꝙ ſꝫ⁹ ſe totum ſit ꝑ ſe in loco. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ licet ꝑtes ꝯtinui non diuiſe a toto non ſint ac tu in loco. ſunt tm̄ ſꝫ⁹ potentiā in loco ꝓquanto ꝯtinuū ē diuiſibile. Ad terciā dicit̄ ꝙ licet ce lum ſꝫ⁹ ſuuꝫ eſſe naturale non ſit diuiſibile ſic ꝙ actu per actionē nature poſſit diuidi. tm̄ ſꝫ⁹ ꝙ eſt quantum et continuum dicitur eſſe diuiſibile. Sequitur textus. Eodem añt modo.

Queritur ſeptimo. vtrum ponenduꝫ ſit vacuuꝫ in rerum natura. Et arguit̄ ꝙ ſic q̄ motus localis eſt ergo vacuū eſt. ꝯña tꝫ q̄ quod mouet̄ localiter recipit̄ in loco pleno vl̄ vacuo. ſi 2⁹ habet̄ intentuꝫ. ſi pri⁹ duo corpora erunt in eodēꝫ loco. pari rōe tria vel quattuor. et in paruiſſimo loco poterit eſſe maxi⁹ cor⁹ quod eſt impoſſibile. igit̄ ⁊c̄. 2° ſic condenſatio eſt poſſibilis. ergo vacuū eſt ponendū. ꝯña tꝫ quia in ꝯdenſacōe partes coherent ad inuicem quod non pōt fieri ꝑ plenū. g° fiet ꝑ vacuum. añs pa tet q̄ doliū tātū recipit de vino cuꝫ vtribus ꝗ tum ſine vtribus. et h° eſt ꝓpter vinū in ꝯtactu ad vtres ꝯdenſatur et precipue ſi vtres ſunt ſub tiles. 3° ſic augmenta° fit adueniente aliquo corpore quod recipi non pōt in plenum. q̄ duo corpora ſimul eſſent. g° recipit̄ in vacuo. 4° vas plenum cinere vel farina tm̄ recipit de aque quantū ſi non eſſent cineres. quod non fieret ni ſi eſſent alique vacuitates inter ꝑtes cineꝝ. ergo vacuū eſt. In oppo⁹ eſt Ariſt. in textu. ꝓ quo

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ꝙ phūs determinauit de loco ꝯñter determinat de vacuo. q̄ ſꝫ⁹ ponētes vacuū idem ſunt ſubo locus et vacuū. et rōe differunt. Et hanc ꝯſidera tionem de vacuo oportet incipere vt phūs habꝫ primo accipiendo rōes affirman⁹ vacuum eſſe que iam poſite ſunt. 2° accipiendo rōes negan⁹ vacuuꝫ eſſe. 3° accipiendo cōes opiniones de ſi gnificacōib⁹ h⁹ nōis vacuū. ꝓ cui⁹ declaracōe

Sciendum eſt Secundo ꝙ antiqui phī noluerūt ponere vacuum. ⁊ defacto poſuerūt non eſſe. ſed in hoc peccabāt. q̄ nō ar guebāt vl̄r ꝯtra poſitioneꝫ ponentiū vacuū eſſe ſed ſolum ꝑticulariter oſīdendo ꝙ aer aliquid eſt. et ꝑ ꝯñs plenum aere non eſt vacuuꝫ. et licet hoc ſit veꝝ. tm̄ ꝯtra ponētes vacuū ꝑ hoc ſuffici enter non poſſet concludi vacuū non eſſe. q̄ nō ſequit̄ plenū aere non eſt vacuū. ergo vl̄r vacuū non eſt. ideo debuiſſent oſīdiſſe vl̄r ꝙ non ſit ali quod ſpaciū ſine ſenſibili corpore. Qz autē aer aliquid ſit ymo ꝙ ſit fortis ſic oſīdebāt duplici experiētia. Prima eſt. nā cū videmus vtres aere repleri magnū pōdus ſuſtinet. quod nō eſſet niſi aer aliquid eſſet et eſſet fortis. Secūda experien tia ē de clepſedra aqua repleta cuius ſi obſtruat̄ foramen non cadet aqua ꝑ foramina inferiora. et huius cām dicebāt eſſe aerem interius exiſteꝫ et aquaꝫ ſuſtinentē. et ſic ꝯcludebāt ꝙ aer aliquid eſt et fortis. g° plenū aere non eſt vacuum. Et ex principio vl̄r ꝯcludebāt vacuum non eſſe quod tm̄ ex hoc ſufficiēter non ꝯcludit̄. ſed ponētes va cuum pro maiori ꝑte extimabāt aerem nihil eſſe que quidē extima° maxime eos induxit ad po nēdum vacuum.

Sciēnduꝫ eſt tercio ꝙ ponen tes vacuū eſſe reduci poſſunt ad tres opiniones. Prima eſt ponentiū vacuū eſſe quoddā ſpaciuꝫ inter latera ꝯtinētis ſeparatū a corporibus et re ceptiuū corpoꝝ. Et ꝓ iſta opinione eſt prima rō añ oppo⁹. Etiā aliud motiuū erat q̄ iſti crede bant aerē nihil eſſe. Secūda fuit ponen⁹ vacuū eſſe ſpaciū inhibitū corporibus naturalibus ad modū paruoꝝ foraminū ſicut ſpōgia vl̄ pumex. Et ſic poſuerūt Democritus et Leuſipus. Pone bat enim Demo. ꝯponi corpora ex multis atho mis et intermedia illoꝝ athomorū dicebat eſſe quaſdaꝫ vacuitates quas poros appellabat. iō dicebāt omnia corpora componi ex pleno et va cuo. et ſic poſuerūt vacuū corporibus imbibi tum ad ſaluandū rarefactionē ꝯdenſacōeꝫ aug mentacōeꝫ et diminucōem ⁊ nutricōem ſꝫ⁹ tres vltimas rationes añ oppo⁹. Tercia opinio fuit pictagoricoꝝ nō naturaliter loquen⁹ de vacuo qui dicebāt vacuū eſſe ſpaciū magnū infinituꝫ vltra celuꝫ quod credebāt eſſe magnum animal quod ſuo anhelitu vel reſpiracōne tale vacuum trahit. et ex ſuo flatu corpora hui⁹ mundi ad in uicem diſtinguit et ſeparat. ita vt vacuū ſit que dam diſtinctio et ſepara° partiū vniuerſi. et hec diſtinctio nō pōt fieri ꝑ plenū q̄ ille ꝑtes eſſent ꝯtinue. iō oportet ꝙ ſit quoddā vacuum. et q̄ prima diſtinctio ſꝫ⁹ pictagoricos inuenit̄ in nu meris. iō ponebant primo vacuum in numeris diſtinguēs vnā vnitateꝫ ab alia vt numerus ſit ꝯtinuus. ſed q̄ iſti non naturaliter ſed equiuoce locuti ſunt de vacuo appellantes reꝝ diſtinctio nem vacuū. iō hanc opinioneꝫ inferius non pro ſequit̄ Ariſto. ſed tantūmō duas primas. ꝓ q°

Sciēnduꝫ quarto ꝙ ad vidē dum ſignificationem hui⁹ nōis vacuum. aliqui antiqui ipſum ſic diffinierūt. vacuum eſt in quo nihil eſt. et q̄ ſꝫ⁹ eos oīe ens eſt corpus. iō con cludebāt ꝙ vacuum eſt in quo nulluꝫ eſt corpus et q̄ tm̄ credebant oīe corpus eſſe tangibile et oīe tale eſſe graue aut leue. vlterius ſillogiſant ꝙ vacuuꝫ eſt in quo nihil eſt graue aut leue. ſed q̄ ſꝫ⁹ iſtas deſcriptiones oporteret ꝯcedere pun

quia oē quod habet fixionē per alterū dicit̄ eſſe per accidēs in loco per illud per quod ſic figitur quod eſt in loco per ſe. pꝫ de clauo in naui. ſed corpus circulariter motū habet fixionē per immobilitatē ſui centri circa quod mouet̄. ergo vltiā ſpera dicit̄ eſſe in loco per accidēs ꝓ ꝙto centruꝫ circa quod verſat̄ habet per ſe eſſe in loco. ꝙ aūt inferiores partes ſpere habeant locū per ſe quo cōtinentur a ſuperioribus hoc ſibi accidit ex ordine earū ad inuicē. qꝛ nō eſt neceſſe nec de rōe corporis circulariter moti ꝙ habeat locū in quo moueat̄. ſed ſolū circa quē vt dicit Auerrois. Et ſi quis dicat ſi vltimū centrū eſt per accidēs in loco ſequit̄ ꝙ mouetur per accidens. ⁊ ita motus per accidēs eſt prior motu per ſe quod ē inconueniens. Reſpōdet Auerrois ꝙ in motu circulari non requiritur ꝙ corpus mobile circulariter ſit per ſe in loco licet hoc bene requiratur ad motū rectū. et ratio huius eſt qꝛ motus circularis non eſt ad locū ſicut eſt rectus. ſed eſt circa locum. Sed hec opinio videt̄ eſſe cōtra diſtinctionē phi quā prius poſuit de hoc ꝙ eſt eſſe in loco per accidēs. quia ſolū aliquid dicitur eſſe in loco per accidens vel ſicut pars in toto. vel ſicut accidens in ſubiecto. et nō per hoc ꝙ aliquid extrinſecū rei ſit per ſe in loco. cū ergo centrū vltīe ſpere ſit oīo extrinſecū ſequit̄ ꝙ vltima ſpera nō dicitur eſſe in loco per alterū ſiue per accidens ꝑ ſuū centrū. Alia eſt opinio Themiſtii dicētis vltimam ſperam eſſe in loco per ſuas partes. Et hanc opinionem proſequitur doctor ſanctus. Pro cuius declaratione.

Sciendum eſt quarto. ꝙ vt

prius dictum eſt non quereretur locus niſi propter motum. idō demonſtrat Ariſtoteles locū eſſe per hoc ꝙ corpora ſibi inuicē ſuccedūt in eodē loco et ita licet locus non ſit de neceſſitate corporis in ꝗ̄tum corpus eſt. eſt tamen de neceſſitate corporis in ꝗ̄tum localiter mouetur. ergo alicui corpori localiter moto neceſſe eſt aſſignare locū eo mō quo in motu cōſequit̄ ſucceſſio diuerſorū corporū et in eodē loco. et ideo in his que mouentur recte qꝛ duo corpora ſuccedūt ſibi inuicē in eodem loco ſecundū totū ergo neceſſe eſt corpus quod mouetur motu recto ꝙ ſit ſecundum ſe totum in loco. ſed in motu circulari licꝫ totuꝫ mutet locum ratione. non tamen ſubiecto. nam totum permanet in eodeꝫ loco ſubiecto. ſed mutat locum ratione tantum. vt dicitur in 6º huiꝰ ſed partes mutant locum ſubiecto et ratione. idō in motu circulari attēditur ſucceſſio ī eodē loco non totorū ſed partium eiuſdem corporis. ergo corpori moto circulariter non debetur locus ex neceſſitate ſecundū ſe totum ſed ſecundum partes. Tunc ſit.

Concluſio prima. Ultima

ſpera non eſt per ſe in loco. Patet qꝛ ſolum illud eſt per ſe in loco cui conuenit aliquod corpus extra ſe continens. ſed extra vltimā ſperaꝫ non eſt aliud corpus continens. ergo ⁊c.

Concluſio ſecunda: vltima

ſpera eſt per accidēs in loco. id eſt per alterum et per ſuas partes. Probatur qꝛ partes vltime ſpere ꝓ ꝙto circulares ſunt cōtinent oēs ſe inuicē ſic ꝙ vna cōtinet̄ inter duas partes. et ſimiliter de qualibꝫ alia ꝗ̄uis nō ſint actu diuiſe a toto. gº ſecundū tales partes prima ſpera ē in loco. Itē omne corpus eo mō eſt in loco quo mouet̄ localiter. ſed prima ſpera cū moueat̄ circulariter nō mutat locū ſubiecto ſecundū ſe totam ſed ſecūdū ſuas partes ſolū. ergo ſibi cōuenit locus ſꝫꝰ ſuas partes. et hoc eſt eſſe in loco per alterū. Ex predictis pꝫ ꝙ celum motum circulariter non eſt ſecundū ſe totū motum in loco cum nō habeat aliquod extra cōtinēs ipm. ſed oē in ipo cōtinetur. et ꝓpter hoc centrū dicit̄ oē ſiue vniuerſum verūtamen celuꝫ nō eſt locus ſed cōcauum eiꝰ. quia locus ē terminus corporis cōtinentis immobilis. et ꝓpter hoc terra dicit̄ eſſe in aqua. qꝛ eſt in cōcauo eius et aqua in aere et aer in igne et ignis in celo et celū nō amplius in alio. Ex dictis in diffinitione loci infert phūs ſolutiones quarūdam rationuꝫ prius ordinataꝝ ad probādū locum nō eſſe de quibꝰ prius patuit. Infert phūs inſuper cām proprietatū loci. quaꝝ prima eſt ꝙ rōnabiliter oē corpus naturale mouet̄ ad ſuum locum. cuius cā eſt ꝓpinquitas natureꝗ̄ eſt inter corpus cōtinēs et contentū. quia talis ē ordo corporū naturaliū ſecūdū naturā qualis eſt ordo ſecundū ſitum. ita vt propinquiora ſꝫꝰ naturā ſint magis ꝓpinqua ſecundū ſitū in elemētis ꝗ̄tum ad ſuas formas ſubſtātiales quas habent ex influentia primi locantis. qꝛ ꝗ̄tuꝫ ad qualitates actiuas et paſſiuas nō habent proximitatē. ſed magis cōtrarietatē. Secūda ꝓprietas eſt ꝙ rationabiliter vnūquodqꝫ corpus naturaliter quieſcit in ſuo proprio loco. rō huius eſt quia corpus contentum ſe habet quodāmō ad continens ſicut pars ad totum vt aqua ſe hꝫ ad aerem ad modum partis et non ſolum ſecūdum ordinem cōtinendi. ſed etiā ſecundū gradum nature. quia aqua ſe habet tāꝗ̄ materia reſpectu aeris. et ita ſe habet in ratione partis aer vero reſpectu aque habet rationem totius. et cōtinentis et pars naturaliter quieſcit in ſuo continēte. Ex predictis pꝫ ꝙ locus eſt. ⁊ quid eſt. et que ſunt proprietates eius. et etiam patēt rationes ſuarū proprietatum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicit̄ ꝙ licet celū ꝑ ſe moueat̄ localiter ſic ꝙ mutet locū per ſuas partes. non tm̄ ſic ꝙ mutet locuꝫ ſubiecto ſꝫꝰ ſe totū. et idō non oꝫ ꝙ ſꝫꝰ ſe totum ſit ꝑ ſe in loco. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ licet ꝑtes ↄtinui non diuiſe a toto non ſint actu in loco. ſunt tm̄ ſꝫꝰ potentiā in loco ꝓ ꝗ̄uanto ↄtinuū ē diuiſibile. Ad terciā dicit̄ ꝙ licet celum ſꝫꝰ ſuuꝫ eſſe naturale non ſit diuiſibile ſic ꝙ actu per actionē nature poſſit diuidi. tm̄ ſꝫꝰ ꝙ eſt quantum et continuum dicitur eſſe diuiſibile.

Sequitur textus. Eodem aūt modo.

Queritur ſeptimo. vtrum

ponenduꝫ ſit vacuuꝫ in rerum natura. Et arguit̄ ꝙ ſic qꝛ motus localis eſt ergo vacuū eſt. ↄñā tꝫ qꝛ quod mouet̄ localiter recipit̄ in loco pleno vl̄ vacuo. ſi 2ꝰ habet̄ intentuꝫ. ſi priꝰ duo corpora erunt in eodeꝫ loco. pari rōe tria vel quatuor. et in paruiſſimo loco poterit eſſe maxiꝰ corꝰ quod eſt impoſſibile. igit̄ ⁊c. 2º ſic condenſatio eſt poſſibilis. ergo vacuū eſt ponendū. ↄñā tꝫ quia in ↄdenſacōe partes coherent ad inuicem quod non pōt fieri ꝑ plenū. gº fiet ꝑ vacuum. aūs patet qꝛ doliū tātū recipit de vino cuꝫ vtribus ꝗ̄tum ſine vtribus. et hº eſt ꝓpter vinū in ↄtactu ad vtres. ↄdenſatur et precipue ſi vtres ſunt ſubtiles. 3º ſic augmentaº fit adueniente aliquo corpore quod recipi non pōt in plenum. qꝛ duo corpora ſimul eſſent. gº recipit̄ in vacuo. 4º vas plenum cinere vel farina tm̄ recipit de aqua quantū ſi non eſſent cineres. quod non fieret niſi eſſent alique vacuitates inter ꝑtes cineꝝ. ergo vacuū eſt. In oppoꝰ eſt Ariſt. in textu. ꝓ quo

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de loco ↄñter determinat de vacuo. qꝛ ſꝫꝰ ponētes vacuū idem ſunt ſubō locus et vacuū. et rōe differunt. Et hanc ↄſiderationem de vacuo oportet incipere vt phūs habꝫ primo accipiendo rōes affirmanꝰ vacuum eſſe que iam poſite ſunt. 2º accipiendo rōes neganꝰ vacuuꝫ eſſe. 3º accipiendo cōes opiniones de ſignificacōibꝰ hꝰ nōis vacuū. ꝓ cuiꝰ declaracōe

Sciendum eſt Secundo ꝙ

antiqui phī noluerūt ponere vacuum. ⁊ defacto poſuerūt non eſſe. ſed in hoc peccabāt. qꝛ nō arguebāt vl̄r ↄtra poſitioneꝫ ponentiū vacuū eſſe ſed ſolum ꝑticulariter oſidendo ꝙ aer aliquid eſt. et ꝑ ↄñs plenum aere non eſt vacuuꝫ. et licet hoc ſit veꝝ. tm̄ ↄtra ponētes vacuū ꝑ hoc ſufficienter non poſſet concludi vacuū non eſſe. qꝛ nō ſequit̄ plenū aere non eſt vacuū. ergo vl̄r vacuū non eſt. ideo debuiſſent oſidiſſe vl̄r ꝙ non ſit aliquod ſpaciū ſine ſenſibili corpore. Qꝫ autē aer aliquid ſit ymo ꝙ ſit fortis ſic oſidebāt duplici experiētia. Prima eſt. nā cū videmus vtres aere repleri magnū pōdus ſuſtinet. quod nō eſſet niſi aer aliquid eſſet et eſſet fortis. Secūda experientia ē de clepſedra aqua repleta cuius ſi obſtruat̄ foramen non cadet aqua ꝑ foramina inferiora. et huius cām dicebāt eſſe aerem interius exiſteꝫ et aquaꝫ ſuſtinentē. et ſic ↄcludebāt ꝙ aer aliquid eſt et fortis. gº plenū aere non eſt vacuum. Et ex principio vl̄r ↄcludebāt vacuum non eſſe quod tm̄ ex hoc ſufficiēter non ↄcludit̄. ſed ponētes vacuum pro maiori ꝑte extimabāt aerem nihil eſſe que quidē extimaº maxime eos induxit ad ponendum vacuum.

Sciendūꝫ eſt tercio ꝙ ponen

tes vacuū eſſe reduci poſſunt ad tres opiniones. Prima eſt ponentiū vacuū eſſe quoddā ſpaciuꝫ inter latera ↄtinētis ſeparatū a corporibus et receptiuū corpoꝝ. Et ꝓ iſta opinione eſt prima rō añ oppoꝰ. Etiā aliud motiuū erat qꝛ iſti credebant aerē nihil eſſe. Secūda fuit ponenꝰ vacuū eſſe ſpaciū inhibitū corporibus naturalibus ad modū paruoꝝ foraminū ſicut ſpōgia vl̄ pumex. Et ſic poſuerūt Democritus et Leuſipus. Ponebat enim Demo. ↄponi corpora ex multis athomis et intermedia illoꝝ athomorū dicebat eſſe quaſdaꝫ vacuitates quas poros appellabat. idō dicebāt omnia corpora componi ex pleno et vacuo. et ſic poſuerūt vacuū corporibus imbibitum ad ſaluandū rarefactionē ↄdenſacōeꝫ augmentacōeꝫ et diminucōem ⁊ nutricōem ſꝫꝰ tres vltimas rationes añ oppoꝰ. Tercia opinio fuit pictagoricoꝝ nō naturaliter loquenꝰ de vacuo qui dicebāt vacuū eſſe ſpaciū magnū infinituꝫ vltra celuꝫ quod credebāt eſſe magnum animal quod ſuo anhelitu vel reſpiracōne tale vacuum trahit, et ex ſuo flatu corpora huiꝰ mundi ad inuicem diſtinguit et ſeparat. ita vt vacuū ſit quedam diſtinctio et ſeparaº partiū vniuerſi. et hec diſtinctio nō pōt fieri ꝑ plenū qꝛ ille ꝑtes eſſent ↄtinue. idō oportet ꝙ ſit quoddā vacuum. et qꝛ prima diſtinctio ſꝫꝰ pictagoricos inuenit̄ in numeris. idō ponebant primo vacuum in numeris diſtinguēs vnā vnitateꝫ ab alia vt numerus ſit ↄtinuus. ſed qꝛ iſti non naturaliter ſed equiuoce locuti ſunt de vacuo appellantes reꝝ diſtinctionem vacuū. idō hanc opinioneꝫ inferius non proſequit̄ Ariſto. ſed tantūmō duas primas. ꝓ qº

Sciendūꝫ quarto ꝙ ad vidē

dum ſignificationem huiꝰ nōis vacuum. aliqui antiqui ipſum ſic diffinierūt. vacuum eſt in quo nihil eſt. et qꝛ ſꝫꝰ eos oīe ens eſt corpus. idō concludebāt ꝙ vacuum eſt in quo nulluꝫ eſt corpus et qꝛ tm̄ credebant oīe corpus eſſe tangibile et oīe tale eſſe graue aut leue. vlterius ſillogiſant ꝙ vacuuꝫ eſt in quo nihil eſt graue aut leue. ſed qꝛ ſꝫꝰ iſtas deſcriptiones oporteret ↄcedere pun

tum eſſe vacuũ. q: in puncto nihil eſt graue aut
leue iõ ſuperaddit locũ illis deſcriptionibus di
cens ꝙ vacuũ eſt locus nõ repletꝰ corpore aptꝰ
natus tamen repleri. Et ſi queratur ſi in aliquo
ſpacio ſit color vel ſonus et nõ aliud corpus an
ſit vacuũ. R. pħũs ꝙ ſi illud ſpaciũ poſſit re-
cipere corpus adhuc eſt vacuũ. et ſi nõ minime
diceretur vacuum. Alia fuit deſcriptio vacui ſecũ
dum Platonẽ ꝙ vacuũ eſt in quo non eſt hoc
aliquid nec aliqua ſubſtãtia corporea. q: ſecũ-
dum ipm materia eſt locus forme. ideo materia
ſiue forma que quidẽ forma dat eẽ hoc aliquid
debet dici vacuũ. ſed hec opinio improbatur. q:
materia nõ eſt ſeparabilis a rebus. ſed ponẽtes
vacuum requirunt ipm ſicut aliquid ſeparabile.
Iſtis notatis ſit.

Concluſio prima: Ad phiſi

cum pertinet conſiderare de vacuo ſi eſt aut nõ
eſt. et ſi eſt quid eſt ſicut de loco. Patet q: illa q̃
habẽt ſimilem credibilitatẽ et fidem eſſendi et n
eſſendi pertinent ad eandem ſcientiã. ſed ſecũdũ
ponentes vacuũ locus et vacuũ ſunt hmõi. q:
ponunt vacuũ eſſe quẽdã locũ vel vas quod
quãdo cõtinet corpus cuius dicit̃ receptiuũ di-
citur plenuũ. et quando eſt priuatũ corpore dicit̃
vacuũ. et ſic ſecundũ ipos idem ſunt ſubiecto
vacuum plenuũ et locus. ſed differunt ſecundũ
eſſe et rationem.

Concluſio ſecunda: Non

eſt ponendum vacuũ in rerum natura. Probat̃
quia ſi eſſet ponendum vel eſſet ſpacium a cor-
poribus ſeparatũ vel ſpaciũ corporibus imbibi
tum. vel ſpaciũ infinitũ extra celuũ. ſed nullum
iſtorum eſt dicendum. q: ſi ponatur vacuũ erit
locus priuatus corpore. locus aũt eſt terminus
corporis continentis. et non eſt ſpacium nec ſe-
paratũ nec inſeparabile vt prius oſtenſum eſt.
2º q: videmus ad ſenſum corpora huius mũdi
naturaliter refugere vacuum. Uidemus etiã de
ſcendere grauia et leuia aſcendere vt vacuũ nõ
ſit in vniuerſo. Tertio corpora huius mundi in
digent neceſſario corpore celeſti ad ſuã cõſerua
tionem. ſed hec virtus cum ſit accidens non eſt
ſine ſubiecto. ergo oportet illa corpora ad inui-
cem eſſe contigua et ſine interpoſitione vacui.

Ad rationes ante oppoſituũ

Ad primã dicitur ꝙ mobile localiter recipit̃
in locum plenũ. ſed cum ingreditur locum corpꝰ
preexiſtens cedit et etiã quãdoq; fit condenſa-
tio. Unde ſicut iſti arguebant ex iſta cõdicio-
nali ſi motus eſt vacuũ eſt a poſitione ãñtis ad
poſitionem ↄñtis vacuũ eſſe. ita ex eadẽ deſtruc
tione conſequẽtis ad deſtructionẽ antecedẽtis
Melliſſus arguebat motũ non eſſe ſi motus eſt
locus eſt. ſed vacuum non eſt. ergo motus non
eſt. et ſimiliter de motu vniuerſali nõ habet ap-
parentiam. q: contingit plenũ alterari. nec etiã
ad ſaluãdũ motũ localẽ oportet ponere vacuũ
vt dictũ eſt. Ad ſecundã dicendũ ẽ ꝙ ad ſal-
uandum rarefactionẽ et condenſationẽ non oꝫ
ponere vacuũ. q: fiunt per quãdam alterationẽ
per quã materia fit ſub maiori vel minori q̃tita
te ꝙ prius fuit. Ad terciã dicit̃ ꝙ augmẽtũ ⁊
nutrimentũ in augmentatione primo recipitur
in locum plenũ. ſed corpus preexiſtens cedit in
aliũ locum vel condenſatur et in termino aug-
menti fit extenſio partium formalium quando
conuertitur nutrimentum in ſubſtantiam aliti
ideo non fit augmẽtatio ſine alteratiõe. Ad
quartã dicitur ꝙ vas plenũ cineribus tantum
recipit de aqua q̃tum ſine cineribus. ſed non eſt
propter vacuũ ibi exiſtens. ſed propter tres cãs
que cõiter aſſignantur. Prima ẽ ſubtilitas vtri-
uſq; ex qua ſumitur ſubtilis cõmixtio et facilis
Secunda eſt poroſitas aeris repleta que recedit
Tercia eſt q: propter ſiccitatem cinerũ magna
pars aque conſumitur. ideo ſi cõprimatur cinis
non tantum exibit de aqua q̃tum abſorbuit.
Sequitur textus.

Queritur octauo. Utrum

Ad ſaluandum motũ ponendum ſit vacuum.
Et arguitur ꝙ ſic locus eſt cauſa motus na-
turalis. ſed non eſt cauſa eius inq̃tum plenus ẽ.
quia corpus pexiſtens in loco non dat ſibi rõeꝫ
cauſe motus. ergo inq̃tum eſt vacuus. et ꝑ ↄñs
vacuũ eſt cauſa motus. ergo ad ſaluanduꝫ mo
tum ponendũ eſt vacuum. 2º ſic ſicut ſe habꝫ
carentia forme in materia reſpectu mutationis
formaruꝫ. ita ſe habet carentia corporis in loco
reſpectu mutationis corporis que ſuccedunt in
eodem loco. ſed carentia forme in materia eſt cã
mutationis formarum quia ſine ipa non fieret
mutatio. ergo ſimiliter carentia corporis in loco
eſt cauſa motus corporũ. ſed illa carentia eſt hꝫ
vacuum. ergo vacuum eſt cauſa motus. Ad
oppoſitũ arguit̃ per pħũm in textu. Pro. R.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ pħũs poſuit opinionem antiquorũ de vacuo
et quid noĩe vacui ſignificatur. ↄñter inquirit
veritatem improbando opiniones ponentium
vacuum eſſe. et primo improbat opinionem po-
nentiũ vacuum eſſe ſpacium a corporibus ſepa
ratum. et deinde illam que dicebat vacuum eſſe
corporibus imbibitũ. et q: ponentes vacuũ eſſe
ſpacium ſeparatũ ad ponẽdũ hoc mouebant̃
vt eſſet cauſa motus localis tanꝙ illud in quo
et per quod poſſet fieri motus eo ꝙ vacuum ce

dit et non reſiſtit mobili. ideo Ariſtoteles hanc
opinionem deſtruit primo ex parte motus. 2º ex
parte velocitatis et tarditatis in motu vt vide-
bitur in ſequenti. Tunc ſit

Concluſio prima. Uacuum

non eſt cauſa motus nec ad ſaluanduꝫ motum
ipm eſt ponendũ. Probatur ſic ſex rationibus
textus. Prima eſt ſi vacuũ ſit cauſa alicuius mo
tus maxime eſt cauſa motus localis. vt ergo ipi
dicebant erit principium motus localis. ſed hoc
non. q: oẽ corpus naturale habet motũ natura
lem ad aliquẽ determinatũ locũ ſecundũ eius
propriã naturã vt ignis ſurſum et terra deorſuꝫ
ergo natura cuiuſlꝫ corporis eſt cã ſui motus lo
calis et nõ vacuũ. Secunda rõ ẽ omne corpus
naturale mouetur naturaliter ad ſuũ locũ natu
ralem. et naturaliter in eo quieſcit propter natu
ralem cõuenientiã quã habet cũ ipo. et recedit
a loco nõ naturali propter diſcõuenientiã. ſed
vacuũ cuꝫ ſit eiuſdẽ rõis in oĩbus ſuis partibꝰ
ſi ponatur non habet aliquã naturam per quã
poſſit ↄuenire aut diſconuenire cũ aliquo. ergo
corpus in vacuo poſitũ non mouebit̃. vel ſi mo
ueatur oportebit ꝙ ſimul ad quãlꝫ partẽ vacui
moueatur cum non magis conueniat cum vna
parte ꝙ cũ alia. ſed hoc eſt impoſſibile. igit̃ ⁊ iſta
eadem rõ valet cõtra illos qui ponunt locum
eſſe ſpaciũ ſeparatum. Tercia rõ ſi vacuũ ſit eſt
eiuſdem potentie et virtutis in omnibus ſuis
partibus. ergo mobile in eo poſitũ equaliter ab
omni parte vacui trahetur. et per ↄñs oportet ꝙ
perpetuo maneat immobile. et etiaꝫ iſta rõe ali
qui aſſignant cãm quietis terre in medio mũdi
quia ab omni parte equaliter ad centrũ trahit̃.
Quarta rõ omnis motus eſt naturalis vel vio
lentus. et q: omnis motus violentus eſt declina
tio a motu naturali et fit in mobili cõtra incli-
nationem ad motũ naturalẽ. ſequit̃ ꝙ ſi in va-
cuo non poſſit eſſe motus naturalis. ergo neq;
violẽtus. Minor pꝫ quia oĩs motus naturalis
eſt ad aliquã differentiã poſitionis. ⁊ diuerſorũ
corporũ motus naturales ſunt ad diuerſas par
tes loci naturalis. ſed in vacuo non eſt aliqua
naturalis differẽtia poſitiõis partiũ ad inuiceꝫ
ergo non põt eſſe cã motꝰ naturalis ſed magis
deſtruit motũ. ſicut enim in infinito ſi eſſet non
eſſet ſurſum deorſum neq; mediũ vt dictum eſt
priꝰ. ita neq; in vacuo. aliter tamẽ eſſent iſta in
infinito et in vacuo. q: in infinito iſta nullo mõ
reperiunt̃ diſtincta nec ex natura rei nec quo ad
nos. ſed in vacuo ſi eſſet ſpacium infinitum iſta
reperirentur diſtincta quo ad nos. ſed nõ ex na
tura rei. q: vacuũ habet rationem priuationis
et non entis. modo non entis nulla eſt differen
tia. ideo in vacuo non reperitur ſurſum deorſuꝫ
et medium ex natura rei differentia. Quinta rõ
ſi vacuũ eſſet ſequeretur ꝙ proiecta poſt receſſuꝫ
a primo proiciente non mouerẽtur. ↄñs ẽ falſũ
et cõtra experientiã. et patet cõſequentia q: cã
motus proiectorũ poſt ſeparationẽ a primo pro
iciente ſecunduꝫ aliquos eſt antiperiſtaſis hoc
eſt repercuſſio medii ad mediũ. q: mediũ primo
percuſſum a primo proiciente vt ymaginãtur
pellit mediũ ſibi propinquũ et illud pellit aliud
et ſic cõſequẽter quouſq; ceſſet virtus violentie
medio impreſſa. Et ſecunduꝫ alios cauſa illius
motus eſt mediũ primo percuſſum a primo pro-
iciente cui eſt impreſſa virtus violentie a primo
proiciente quod mediuꝫ aſſiſtit defendẽdo ipm
percuſſum motu velociori ꝙ ſit natũ moueri ſe-
cundũ naturã. iõ impellit motuꝫ naturalẽ per-
cuſſi. ſed ſi eſſet vacuũ nullo iſtorum modorum
poſſet dari cauſa motus proiectorũ. q: ĩ vacuo
non eſſet medium. ergo ſi eſſet vacuuꝫ non eſſet
cauſa motus. Sexta rõ ſi poneretur vacuũ non
eſſet aſſignare cauſam quare mobile magis mo
ueatur ad vnã partẽ quã ad aliã. nec etiã qua
re magis quieſceret in vna parte quam in alia.
ergo ſi quieſceret vbiq; quieſceret. ⁊ ſi moue-
tur vbiq; mouebitur quod eſt impoſſibile. añs
cõfirmatur q: antiqui dixerunt vacuũ eſſe cãm
motus quia vacuũ cedit ipi mobili ⁊ nullo mõ
reſiſtit. ergo cũ ſecundum quãlꝫ partem equali-
ter cedat ſequitur ꝙ ſi mobile incipiat moueri
ſecundum quãlꝫ partem ſimul mouebitur vel ſi
mul quieſceret quod eſt incõueniens. ergo va-
cuum non debet poni cauſa motus. Ex quo ſe-
quitur ꝙ non eſt ponendum vacuum. q: deſtruc
ta cauſa deſtruuntur effectus. ſed cauſa quare
antiqui ponebant vacuum eſſe eſt ad ſaluãdũ
motum et vt eſſet cauſa rei. ſed non eſt cauſa rei
vt dictũ eſt. ergo vacuũ non eſt ponendum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ locus nõ eſt cauſa mo-
tus naturalis quia eſt plenus vel q: ſit vacuus
ſed quia mobile habet naturalẽ cõuenientiam
cum loco naturali qui eſt generatiuus et cõſer
uatiuus locati. Ad ſecundã dicitur ꝙ caren
tia forme in materia non eſt cauſa mutationis
formarũ quia nihil influit ad talem mutationẽ
ſed bene dicit principium vt dictũ eſt in primo.
Dicitur vltra ꝙ vacuum non eſt ſolum carentia
vnius corporis in loco. quia ſic oĩs locus eſſet
vacuꝰ. ſed dicitur vniuerſaliter carentia cuiuſli
bet corporis. modo cum locus caret vno corpo
re eſt repletus alio.

Queritur nono. vtrum

Si eſſet vacuũ graue vel leue ſimplex in eo po
ſitum ſucceſſiue et in tempore moueretur.

Et arguitur ꝙ ſic. quia omne corpus dum mouetur localiter prius tranſit ſpacium minus ſe ꝙ̄ equale. et equale ꝙ̄ maius. ſꝫ ſi eſſet vacuū ibi eſſet ſpaciū equale et maius ꝙ̄ graue in eo poſitum. ergo graue ibi poſitum prius tranſiret ſpacium equale ꝙ̄ maius. ergo ſucceſſiue moueret᷑ et non inſtanti. 2º ſic prius et poſterius in motu cauſantur ex priori et poſteriori in ſpacio per quod fit motus. ſed ſi eſſet vacuū in eo eſſet prius et poſterius. et per ꝯn̄s ſucceſſio. 3º ſic ſi ponatur, totum vacuum ſpacium inter celum et terrā et eſſet lapis in concauo celi vł ibi quieſceret vel deſcenderet. non primū quia tunc graue exiſtens ſurſum et non prohibitum ibi quieſceret quod eſt contra eius naturam. ergo lapis mouebitur deorſum. et non in inſtanti. qꝛ tunc ſequeretur ꝙ in eodem inſtanti eſſet in puncto ſurſum et in puncto deorſum et in quolꝫ puncto intermedio quod eſt contra ymaginationem. ergo mouebitur ſucceſſiue. et detur vltimum inſtans ipſius ſurſum et primum inſtans in quo eſt deorſum vel ergo ſunt idem inſtātia vel diuerſa. ſi idē ſequeretur inconueniens illatum. ſi diuerſa cum inter quecunqꝫ diuerſa inſtantia ſit tempus intermediū ſequitur ꝙ mouebitur in tempore et ſucceſſiue. 4º ſic in motu celi eſt ſucceſſio et tamen non mouetur per mediū. ergo etiā ſublato medio et poſito vacuo poterunt moueri ſucceſſiue grauia et leuia ſimplicia. 5º ſic dentur duo corpora rectarū ſuperficierum ſecundū omē partem cōiuncta et ſubito diſtinguātur ſecundū quālꝫ partem. aut ergo ſubintrabit aer omnem partem eque primo aut prius veniet ad vnam partem ꝙ̄ ad aliam. non primū. qꝛ omne corp⁹ prius eſt in loco propinquo ꝙ̄ in diſtanti. ergo oportebit dicere ſecundū. ſalꝫ ꝙ in illo vacuo ſucceſſiue moueatur. igitur Ad oppoſitum arguit᷑ per phm̄ in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ̄ Ariſtoteles improbauit opiniones antiquorum ponentiū vacuū eſſe ſpaciū ex parte motus ꝯſiter improbat eandē poſitionem ex parte velocitatis et tarditatis in motu. et gratia huius primo aſſignat duas cauſas propter quas aliquod corpus velocius mouet᷑. Prima in raritate propter differenciam medii et denſitate. vt ſi ſint duo mobilia equalia in grauitate ꝗtitate ⁊ figura et vnum moueatur per aerem et aliud ꝑ aquā. primū velocius mouebitur alio in illa proportione in qua aer eſt ſubtilior aqua. Alia cā eſt propter differentiā mobilis ſalicet in grauitate vel magnitudine vel figura. Circa primam cauſam dicit phūs ꝙ mediū quando fertur cōtra mobile maxime impedit motū eius vt patet de mari aſcendēte in fluuio ſi etiā quieſcat medium adhuc impedit. ſed ſi moueatur cū mobili tunc iuuat motū mobilis ſicut fluuius qui fert nauem inferius. ſed inter ea que impediunt motum illud mediū quod eſt groſſius et non faciliter diuiditur magis īpedit. Iſtis notatis ſit

Concluſio prima. Si eſſet vacuum et ſucceſſio in motu veniret ex reſiſtentia medii vt antiqui poſuerunt graue vel leue ſimplex in eo poſitum non moueretur ſucceſſiue ſed ſubito mutaretur. Probatur rōnibus phi. Prima ē. talis eſt proportio motus ad motū in velocitate et tarditate qualis eſt proportio medii ad mediū in denſitate et raritate ſuppoſita equalitate mobiliū in ꝗtitate figura et virtute vt patet per primā cām maioris velocitatis motus prius poſitam. ſed ſpacii vacui ad plenum nulla eſt proportio ſecundū quā vnum excellat aliud. ergo motus facti per vacuum ad motum factum per plenuꝫ nulla eſt proportio. ſed omnis motus factus per plenū fit in tempore. et omne tempus ad aliud habet certam proportionem. ergo motus factus per vacuū fiet in non tēpore et ſubito. Maiorem huius rōis probat phūs ꝑ primam cām maioris et minoris velocitatis in motu prius poſitam. Minorem ſic probat quia omē excellēs aliud cōtinet illud quod excellit ⁊ illud in quo excellit ipſm. iō non dicimus ꝙ quatuor excellant nihil. quia tunc continerent nihil ſed bene excedunt duo vel tria. ſed vacuum nō continet plenū nec econtra. ergo vacui ad plenū nulla ē proportio ſecundū quā vnū excellat vł excellatur ab alio. Aliter formatur iſta rō arguēdo ad impoſſibile. quia ſi motus factus per vacuum habeat proportionem ad motū factum ꝑ plenū ſicꝙ in vtroqꝫ fiat motus in tempore. tūc cum omē tēpus habeat proportionē ad aliud ſequitur ꝙ in equali tempore fiet motus per plenum et per mediū vacuū. ymo adhuc in minori per plenū ꝙ̄ per vacuū. ꝯn̄s eſt impoſſibile. et patet ꝯn̄tia quia detur tempus motus facti per plenū et motus facti per vacuū. et cum iſta duo habeant certam proportionē ⁊ ponatur ꝙ tēp⁹ menſurans motum in pleno excedat alterum tēpus in certa proportione vt puta in medietate ſubtilietur tunc medium plenum in illa proportione tunc in illa ꝓportiōe velocitabit᷑ motus ꝑ plenū. ergo in eadē proportione diminuet᷑ tēpus et per ꝯn̄s in equali tempore fiet motus per plenum et vacuum. et ſi adhuc ſubtilietur illud medium ſecundum medietatem. ſequitur ꝙ in minori tempore in duplo fiet motus per plenum ꝙ̄ per vacuū. Sed contra iſtam rationeꝫ ſunt tres difficultates. Prima eſt quia omnis motus hꝫ velocitateꝫ determinatā ex proportione potētie motoris ad mobile et ſi nullum ſit impedimentum ex parte medii. ergo ſi mot⁹ fiat per vacuū adhuc habebit proportionem in velocitate ad motum qui fit per motū plenum. Añs patet dupliciter. primo ſic. qꝛ motus celi a nullo impedit᷑ et tñ in ipſo eſt determinata velocitas ſꝫ⁹ determinatuꝫ tempus. 2º patet ꝑ rationē qꝛ ex hoc ꝙ in ſpacio per quod fit motus eſt reperire prius et poſterius ita et in motu. Ex quo ſequit᷑ motum eſſe in determinato tpe. Sꝫ bene verū eſt ꝙ huic velocitati determinate ex ꝓporcione virtutis motoris ad mobile pōt aliquid ſubſtrahi ex aliquo impetu. ergo non oportꝫ ꝙ proportio motus ad motum in velocitate ſit ſicut ꝓportio impedientis ad impeditū ita ꝙ ſi non ſit aliquod impedimentū ꝙ fiat motus in vno tpe. ſed ſolum ſꝫ⁹ illam ꝓportionem impedientis et impediti ſumit᷑ retardacōis ꝓporcio ad retardatuꝫ. 3º poſito ꝙ ſit motus ꝑ vacuuꝫ non ſequit᷑ ꝙ ille motus nō habeat ꝓportionē in velocitate naturali ad motum qui fit per plenū. Ad hanc rationem rñdit Auerr. ꝙ velocitas et tarditas motus hñ ꝯſurgit ex proportione motus ad mobile. ſed oportꝫ mobile eſſe reſiſtēs motui. ſicut paciēs eſt ꝯtrariū agenti. Hec aūt reſiſtentia poteſt eſſe ex tribus. Primo ex parte ſitus mobilis quod eſt in vno ſi habet repugnātiā ad ſimul eſſe in alio ſitu. 2º ex natura mobilis. 3º ex parte medii. Et hec tria ſunt accipienda ſimul vt vnum reſiſtens. Poteſt ergo inueniri reſiſtentia mobilis ad motorem ex parte ſitus mobilis ſicut eſt in corporibus celeſtibus. vel ex parte mobilis et medii ſimul. ſicut eſt in corporibus aīatis. ſed in grauibus et leuibus ſimplicibus ſubtracto illo quod habet mobile a mouente ſcꝫ ipſa forma que eſt principiū motus quā dat generās quod eſt mouens remanet ſola materia ex ꝑte cuius nulla eſt reſiſtētia ad mouens. Igit᷑ relinquit᷑ ꝙ in talibus tota reſiſtentia eſt ex parte medii. Sic ergo in corporibus celeſtibus eſt differētia velocitatis motus ſꝫ⁹ ꝓporcionem motoris ad mobile et ad mediū reſiſtens. et ſic in talibus procederet obiectio ꝑdicta ſcꝫ ꝙ remota retardacione que eſt ex parte impedientis adhuc remaneret determinata quātitas temporis in motu ſꝫ⁹ proporcionē motoris ad mobile. ſed in grauibus et leuib⁹ non pōt eſſe retardatio niſi ſꝫ⁹ reſiſtentiā medii. iō in ipſis vt dicit Auerr. hñ procedūt rōes Ariſto. Sed hec reſpōſio non valet quia in illis ſimplicibus remota forma quam dat generās adhuc remanet ꝑ intellectuꝫ corpus quātuꝫ quod ex ꝑte ſui ſitus hꝫ reſiſtētiam ad motoreꝫ ſic ꝙ non pōt eſſe ſimul in contrariis ſitibus. Ideo aliter dicendū eſt ſecundum Auicen. et doctorem ſanctum ꝙ rōnes Ariſto. non ſunt intelligēde ſimpliciter tanꝙ̄ demōſtrātes ꝙ in vacuo nihil poſſit moueri ſucceſſiue. ſed ſolum probant ꝙ in motu ꝑ vacuuꝫ nulla ſit ſucceſſio aut retardatio cauſata ex reſiſtentia medii impedientis. Unde dicunt ꝙ duo ſunt que cauſant velocitatē ⁊ tarditatem in motu. Primū eſt proporcio virtutis motoris ſupra ipſum mobile et velocitas cauſata ex iſta proporcione eſt naturalis. Alia eſt diſpoſitio medii qḋ ſꝫ⁹ maiorē vel minorem denſitateꝫ pōt magis vel minus retardare motum et velocitatem naturaleꝫ. et ſic proporcio medii ad mediuꝫ non eſt proporcio mot⁹ ad motum. ſed ſoluꝫ retardacōis ad retardacionem. remoto ergo medio remouet᷑ tarda° ex ꝑte medii. ſed adhuc remanet velocitas naturalis ex determinata ꝓporcione virtutis motoris ad mobile. Eſt tñ aduertendū ſꝫ⁹ ſanctū Thomā ꝙ rōes phi non ſunt demōſtratiue ſimpliciter. ſꝫ ſolum inductiue ad ꝯtradicendū poſitioni antiquorū qui hac de cauſa ponebant vacuū vt non impediret᷑ motus. Secūda difficultas eſt qꝛ ſi medium plenū impediat motuꝫ vt dicit phūs ſequit᷑ ꝙ in hoc mundo inferiori nullus eſſet motus pure naturalis eo ꝙ plenuꝫ non eſſet naturale mediū motus. ſed magis vacuum quod non eſt impeditiu⁹ eius. Rñdet᷑ ꝙ ōnis motus naturalis incipit a loco non naturali ⁊ tendit in locū naturalem. ideo quouſqꝫ perueniat ad locuꝫ naturalem non eſt inconueniēs ſi aliquid non naturale ei ꝯiungat᷑ a quo tñ paulatim recedit. vñ medium plenum quodāmodo impedit motū et quodāmodo iuuat. Impedit enī ꝓpter eius denſitatem quia reſiſtit ſue diuiſioni. et propter contrarietatē quā habet ad mobile ꝑ quā debilitat᷑ virtus motiua mobilis. Sed iuuat ꝑ hoc ꝙ quodāmodo eſt ꝯnaturale mobili. et quāto mobile plus accedit ad locum naturalem tanto mediuꝫ eſt ſibi magis ꝯnaturale et magis iuuat motum eius. ideo motus naturalis ſemper in fine intenditur. Tercia difficultas eſt qꝛ in corporib⁹ naturalibus eſt rariſſimū corpus vt ignis vel celuꝫ ergo non ſemꝑ contingit accipere corpus rarius ſꝫ⁹ quamlibet ꝓportioneꝫ temporis ad tempus quod tñ ſupponit dicta rō. Rñdet᷑ ꝙ non eſt de natura corporis mobilis in cōi ꝙ in corporibus ſit determinata raritas. ſed ſolum ex natura formarum naturalium que requirunt in ſua materia determinatā raritatem et denſitatem. et quia in hoc libro ꝯſiderat᷑ de corpore mobili non contracto. iō phūs vtit᷑ illa ſuppoſicōe que nō repugnat corpori mobili vt hic ꝯſiderat᷑. Secūda ratio que ſumit᷑ ex cauſa velocitatis ⁊ tarditatis in motu ſꝫ⁹ ꝙ venit ex parte mobilis. qꝛ ꝑ equale ſpaciū mobile grauius velocius mouet᷑ ceteris paribus. ⁊ in habētib⁹ equaleꝫ ꝯtrarietatē illud quod eſt maioris quātitatis adhuc veloci⁹ mouetur quia citius diuidit mediū. ⁊ in habentib⁹ equalem quantitateꝫ et grauitatem illud quod habet figuram magis diſpoſitaꝫ ad diuidendū motum vtputa rotundam vel acutam velocius mouet᷑ eo ꝙ velocius diuidit mediū. ergo in va

ctuo ſi eſſet nullũ eſſet medium quod diuideret et ſeq̄ret ꝙ ſi fieret motus in illo omnia corpora indifferenter mouerentur per ipm̄ eque cito qđ eſt contra ymaginationem. Ex dictis eſt manifeſtum ꝙ non eſt ponendũ vacuum ad ſaluãduʒ motum. et probatũ eſt ex parte motus et ex velocitate et tarditate in motu. Tercio idem probat phũs ex parte vacui abſolute conſiderati tribus rationibus. Prima eſt ſi hoc mõ ponatur vacuum ſpaciuʒ ſeparatũ ſequeret ꝙ duo corpora poſſent eſſe ſimul et ꝙ penetratio dimenſionum eſſet. ꝯñtia patet. q̄ ſi illo mõ ponatur vacuum non poterit cedere corpori ingredienti ipʒ quia ſi cederet hoc eſſet per motum. et nihil mouetur niſi corpus. ergo dimenſiones vacui penetrarentur a dimenſionibus corporis ingredientis. et cum duo corpora non habeant repugnantiam ad ſimul eſſe in loco niſi ratione ſuaruʒ dimenſionum. ſequit ꝙ ſi dimenſiones corporis et vacui poſſint eſſe ſimul ſequitur ꝙ duo quelibet corpora poterunt eſſe ſimul et etiam tria. nec valet ſi dicatur ꝙ dimenſiones vacui et corpus naturale ingrediens non habet repugnantiã ſecundum qualitates contrarias ſicut alia corpora p̄ ſuas paſſiones et paſſibiles qualitates habent repugnantiã. ideo non eſt ſimile de vacuo et corpore ſicut de duobus corporibus vel trib⁹. Hec euaſio nihil valet. quia corpori non debetur locus ratione ſuarum qualitatũ nec ſue nature niſi ſecundũ ꝙ continetur ſub ſuis dimenſionibus et ideo ꝙ corpora non poſſint eſſe ſimul non eſt ratione ſuarum qualitatum ſed ratione ſuarum dimenſionũ nõ poteſt eſſe diuerſitas. ſi ſint ſimul in eodem ſitu. ideo cum vacuũ habeat tres dimenſiones ſicut corpus ſenſibile tunc ſi duo corpora ſenſibilia non poſſunt eſſe ſimul ita nec corpus ſenſibile poteſt eſſe ſimul cum vacuo. Secũda ratio oē corpus naturale habet ſuas proprias dimenſiones. ergo ponendo vacuum modo predicto cum dimenſiones vacui penetrent dimenſiones corporis ⁊ ſint ſimul. ⁊ per cõſequēs ab eis non diſtinguit. ſequitur ꝙ propter dimēſiones vniuſcuiuſqʒ corporis non erit neceſſe ponere locũ tanq̄ aliud a locato. Tercia ratio ſi vacuũ eſſet alicubi in vniuerſo deberet apparere. ſed nuſq̄ apparet vacuum. ergo non eſt ponēduʒ. et maxime a phico qui nihil cõſiderat niſi cũ motu et materia ſenſibili. Nec valet dicere ꝙ aer nihil eſt et ꝙ locus aeris ſit vacuus. quia lʒ aer non percipiatur viſu tamen percipit tactu.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad vltimã dicit ꝙ poſito caſu illo non eſſet poſſibile illa duo corpora ad inuicem ſeparari eque primo ſecundũ quãlʒ partē. ſed oʒ ea ſeparari primo ſecundũ vnã partē et aerem ingredi. et ſic aer non ſubito intraret ſed ſucceſſiue. vł dicitur ꝙ non contingeret illa ad inuicem ſeparari. Alie ſolute ſunt ex dictis.

Queritur Decimo: vtrum

Sit ponendum vacuum corporibus imbibitũ naturaliter. Arguitur ꝙ non. q̄ neceſſe eſt condenſationē et rarefactionē fieri in corporib⁹ ſed non poteſt fieri rarefactio niſi per interpoſitionem quarũdã vacuitatuʒ per quas magis diſtant ad inuicem partes plene q̄ ante. nec põt fieri condenſatio niſi per ingreſſum aliarũ partium in quaſdam vacuitates corporis. ergo ⁊c. Maiorē probat phũs ex parte motus localis. quia niſi fieret condenſacio ſeq̄retur ꝙ moto vno corpore localiter totũ vniuerſum moueret et ſic fieret cumulatio celi. pʒ ꝯñtia quia cũ aliquod corpus tendit in aliquē locũ niſi fiat condenſacio corpus preexiſtens cedet in aliuʒ locũ et corpus exiſtens in alio in alium. et ſic ad motum cuiuſlʒ corporis oportebit celum turbari. Secũdo probat eã ex parte generationis. quia cũ ex aqua fit aer. aer genit⁹ eſt decuplo maior q̄ erat aqua. ergo niſi alicubi fiat condenſacio oportet tantũ de aere cõuerti in aquã aut ꝙ totum vniuerſum augeatur. et iſta ſunt impoſſibilia. ergo impoſſibile eſt condēſacionē fieri. 2º ſic in corpore raro partes prius ad inuicē diſtãt q̄ ante. et non per plenũ. ergo per vacuum. ergo ponendum eſt vacuum corporibus imbibitum.

Ad oppoſitũ arguit per phũm in textu.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

q̄ phũs improbauit opinionē ponentiũ vacuũ eſſe tanquã ſpacium ſeparatum a corporibus receptiuũ corporũ que mouentur. ꝯñter impbat opinionē ponentiũ vacuũ corporib⁹ imbibitũ Primo ponendo rõem motiuã illius opinionis que tacta eſt ante oppoſitũ. et ſecundo eandem opinionē. et tercio ſoluendo rõem eorũ. vbi oſtēdit qualiter fit ꝯdēſacio et rarefactio non ꝓpter vacuũ ſed propter alterationeʒ materie per quã mutatur de minori quãtitate in maiorē vel ecõtra fit. Ubi.

Sciendum eſt Secundo: ꝙ

Ponentes vacuũ corporibus imbibitũ dupliciter diuiſi ſunt. Quidã enim poſuerũt infra corpora quaſdã vacuitates loco et ſitu diſtinctas a partibus plenis ad modũ paruorũ foraminũ: quas poros appellabant per quas dicebant nutritionē. augmentationē. rarefactionē. et cõdenſacionem fieri. et hmõi opinionis fuerunt Democritus Zancos et Leucipus. Alii vero ponentes vacuum corporibus imbibitum non poſuerunt tales vacuitates loco et ſitu diſtinctas a partibus plenis ſed poſuerũt vacuũ eſſe quaſdam dimenſiones quas dixerunt penetrare et continere dimenſiones corporis que ſunt ſecundum ipſos cauſe motus localis corporis. non eo mõ quo poſuit prima opinio ſcilicʒ ꝙ vacuũ ſit in quo et per quod corpora mouētur. ſed per hunc modum ꝙ tale ſpaciuʒ ſic imbibitũ defert corpus in quo eſt ad modũ quo ſecũ deferunt vtres corpora quibus replentur. Sed cõtra primã harũ opinionũ ponitur.

Concluſio prima. Non eſt

ponendũ vacuum corporibus imbibitum loco et ſitu diſtinctũ a partibus plenis. Patet quia hoc modo ponere vacuum ideʒ eſt ſicut ponere vacuum a corporibus ſeparatum q̄ in illo ponuntur quedã parua ſpacia loco et ſitu diſtincta a partibus plenis. ergo ſi non eſt ponendum vacuum a corporibus ſeparatum vt prius probatũ eſt. ſequitur ꝙ non eſt ponendum vacuʒ in corporibus loco diſtinctũ a partibus plenis vt ſcilicet in corpore poſſint ſubingredi alique partes in illas vacuitates.

Concluſio ſecunda. Non eſt

ponenduʒ vacuum corporibus imbibitum diſtinctũ a partibus plenis vt ſit cauſa motus localis vt antiqui poſuerunt. Probatur quatuor rationibus phi. Prima eſt ſi hoc mõ ponatur vacuum ſequit ꝙ non erit cauſa omnis motus localis. ergo iſti non ſufficienter aſſignant cauſam cuiuſlʒ motus. añs probat q̄ vacuum ſecundũ ipſos eſt cauſa raritatis. ſed omne rarũ eſt leue. et omne leue ſolũ ſurſum mouetur. ergo vacuum ſolum erit cauſa motus ſurſum. Secũda ratio vacuũ ſecundũ ipos non eſt cauſa motus ſicut in quo et per quod aliquid mouetur. ſed quia vacuum intrinſecũ corpori ſecum defert ipm̄. ergo oportet vacuũ hoc modo poſituʒ moueri ad motũ corporis. et omne localiter motum recipitur in loco. ergo ſequitur ꝙ vacui interioris quod mouetur deferendo corpus erit vacuũ exterius in quo mouetur. et cum vacuũ ſit locus ſequitur ꝙ loci erit locus. quod eſt inconueniens. Tertia ratio. ſi vacuũ ſit cauſa motus ſurſum per hoc ꝙ ſecum defert corpus in quo eſt ſequitur ꝙ non erit aſſignare cauſam quare grauia deorſum mouentur. Quarta rõ ſi vacuum ſit cauſa motus ſequitur ꝙ q̄to aliquid erit magis vacuum tanto velocius mouebitur. ergo ſi totũ ſit vacuũ velociſſime mouebitur. ſed hoc eſt impoſſibile. quia quod eſt oino vacuum moueri non poteſt. quia nulla eſt proportio motus pleni ad motũ factum per vacuũ

Concluſio tercia. condenſa

tio et rarefactio non fiunt per additionem aut ſubtractionē materie. ſed per alterationem qua mouetur de minori quãtitate ad maiorem vel econtra. Pro cuius probatione ponit phũs quatuor ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ eſt eadem materia contrarioꝝ. quia contraria nata ſunt fieri circa idem. Secunda omne quod eſt actu per ſe fit ex eo quod eſt in potentia. Tertia. materia nunq̄ ſeparatur ab vtroqʒ actu cõtrariorũ. licet ſecundum rationem alia ſit ab ipſis. Quarta eadem materia in numero ſucceſſiue fit ſub ambobus contrariis. Tunc arguitur ſic. materia eſt eadem contrariorũ. ſed magnũ et paruũ ſunt contraria circa quantitatem. ergo eſt eadeʒ materia magni et parui. ſed cum materia maneat eadem numero ſub eiſdem cõtrariis ſequit ꝙ eſt eadem materia numero que numeratur de minori quantitate ad maiorem. et ſuſtinet rarefactionem. et econtra. ergo non fit condenſatio partium per ingreſſum noue materie per vacuitates corporis. Nec rarefactio per abſtractioneʒ quarundam partium ab aliis. ſed per alterationem. Secũdo probat phũs per tria ſigna. Pri⁹ eſt ſi ex aqua fit aer / aer geni⁹ ē maioris q̄titatꝭ q̄ eſſet aqua et ibi fit rarefactio. ſed hoc non cõtingit per additionem aut ſubtractionem partium materie. ſed quia materia exiſtens ſub minori quantitate erat in potentia ad maioreʒ. et fit actu ſub maiori. et econtra. quãdo ex aere fit aqua. Secundum eſt quãdo ex minus calido vel ex minus albo fit magis caliduʒ vel magis album hoc non eſt quia in minus calido fuerint alique partes non calide. vel per additionem partiũ calidarum. ſed per alterationē qua omnes partes ducuntur de potentia ad actum maioris caliditatis. Tercium eſt cum ex maiori circulo fit minor circulus. et ex minus curuo fit magis curuum. non fit per hoc ꝙ in maiori circulo eſſent alique partes recte. ſed quia partes curue erant in potentia ad maiorem curuitateʒ quam recipiunt ſine additione noue materie. ergo ſimiliter cum ex denſo fit rarum et ex paruo magnum non eſt per hoc ꝙ in denſo ſit aliqua pars non quãta. vel quia apponitur noua materia. ſed quia materia condenſata exiſtens ſub parua quantitate erat in potentia ad maiorem et econtra eſt in condenſatione. Tercio patet q̄ condenſatio et rarefactio fiunt per alterationē ex effectibus eorũ. q̄ ad rarum ſequit molle et leue que cauſantur per alterationē. ſed ad denſum ſequitur graue et durũ. ergo ſignum eſt ꝙ rarefactio et condenſatio fiunt per alterationeʒ qualitatum naturalium. Sed ſi queratur an rarefactio et condenſatio ſint motus. Dicit ꝙ non ſunt motus per ſe. ſed bene per accidens pro quanto annectuntur alterationi.

Rarefactio enim et cōdenſatio per ſe ſunt ad raritatem et dēſitatē q̄ ſunt qualitates quarte ſpēi vel ſunt poſitiones. et nec ad qualitates de quarta ſpecie nec ad poſitiones poteſt per ſe eſſe motus vt inferius videbitur.

Dubitatur primo. Utrum

rarefactio ſit augmentatio. et cōdenſatio ſit diminutio. Dicitur ꝙ non. primo q̄ꝛ augmētatio et diminutio per ſe terminant̄ ad q̄titatē. ſed rarefactio et cōdenſatio terminant̄ ad qualitatē vel poſitionē. 2º in augmentatione proprie dicta additur noua materia. ſed hoc non fit in rarefactione. ſed ſolum partes variantur in ſuis poſitionibus et qualitatibus. 3º augmentatio et diminutio ſunt per ſe motus. non aūt cōdenſatio et rarefactio.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primā dicitur cōceſſa maiore negando minorē ꝙ ſit cōdenſatio et rarefactio per extractionē partiū ad inuicē vel per ſubingreſſum earū quaſdam vacuitates. ſed per alterationem que immutat̄. q̄ꝛ mutatur materia de minore q̄titate ad maiorē. Ad ſecundā dicitur ꝙ in raro partes plus diſtant q̄ ante. ſed diſtantia maior non eſt per interpoſitionē vacuitatis. ſed per extenſionē materie. Sequitur textus.

Conſequens autem dictis

Queritur vndecimo. Utrum

Tempus ſit. Arguitur ꝙ non rōnibus text⁹ quia impoſſibile eſt aliquid eſſe cōpoſitum ex his que non ſunt. ſed tēpus cōponitur ex his que non ſunt ſcꝫ ex preterito quod non eſt plus et ex futuro quod nondū eſt tēpus. Secūda ratio. cuiuſlꝫ diuiſibilis neceſſe ē oēs partes aut aliquas eſſe. ſed tēporis nulla pars eſt nec preteritū nec futurū. ergo tēpus non eſt. Nec valet dicere ꝙ nunc ſit pars tēporis quia oīs pars ē mēſurans totū vt binarius ſenariū. vel eſt cōponētes tātum vt quaternarius reſpectu ſenarii. ſed cū nunc ſit indiuiſibile non poteſt mēſurare tēpus quod eſt diuiſibile. nec eſt pars cōponens eius quia nullum cōtinuū cōponitur ex indiuiſibilibus. Tercia rō. ſi tēpus eſt vel eſt idē nunc in toto tēpore vel alterū et alterū. non ſecūdum q̄ꝛ due partes temporis non poſſunt eſſe ſimul niſi vna contineat aliam ſicut menſis cōtinet diem et dies horā. ergo cū in ipſo nunc nihil tcōtineatur quia eſt indiuiſibile ſequitur ꝙ duo nūc nō poſſunt eſſe ſimul. ergo ſi ſit alterū ⁊ alterū nunc in tēpore oꝫ adueniēte vno nūc ꝙ precedens corrūpatur. aut ergo in ſe ipſo corrūpitur et ſic ſimul eſſet et non eſſet. aut corrūpitur in nunc precedēte. ſed hoc non quia illud non prius eſt. aut in poſteriori et tunc vel corrūpitur in mediato vel in immediato. non ſecundū. quia nunc non ſūt in mediato tēpore. nec primū. q̄ꝛ cū inter quelꝫ duo nunc ſit tēpus mediū. et cū in quolꝫ tēpore ſint infinita nunc oꝫ primū nunc eſſe cū illis infinitis quod eſt īpoſſibile. ergo non ē alterū et alterū nūc in toto tēpore. Nec poteſt dici ꝙ ſit idē quia cuiuſlꝫ diuiſibilis finiti oportet adminus eſſe duos terminos. ſed nūc eſt terminus tēporis et poteſt accipi aliquod tēpus finitū. ergo ſunt plura nunc in tēpore. Item probat̄ ꝙ non ſit idē. illa dicunt̄ eſſe ſimul ſecundū tēpus q̄ ſunt in eodē nunc. ſi ergo ſit idem nunc manens in toto tēpore ſequit̄ ꝙ ea que fuerunt vltra mille annos ſimul ſunt cum illis que fuerunt hodie. ſed hoc eſt falſum. ergo nō eſt tantū vnū nunc in toto tēpore. Ad oppoſitū arguit̄ per phūꝫ in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

q̄ phūs in ſecūdo tractatu huius quarti determinauit de vacuo quod ab antiquis ponebat̄ eſſe propter motū. ꝯñter in hoc tercio phūs agit de tēpore quod ē mēſura motus extrinſeca. et lꝫ ſatis manifeſtū ſit tēpus eſſe q̄ꝛ cū motu qui eſt ſenſui manifeſtus ſimul percipit̄. tamen ſecūdū tradita ab antiquis nō eſt manifeſtū que ſit natura tēporis. ymo ſecūdū dicta ipſorū non ſolū dubitare cōtingit quid ſit ſed etiā vtrū ſit ens ideo bene ſe habet apponere ſi eſt vel nō eſt per extraneas rōnes et ſophiſticas ab aliis poſitas et etiā ad inquirēdū quid ſit tēpus. et tales rationes ad inquirēdum quid ſit tēpus poſite ſūt ante oppoſitum.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

de tempore antiqui diuerſimode oppinati ſunt. nam quidam dixerūt ꝙ tempus eſt motus celi qui circulatio dicitur. ⁊ mouebantur. quia videbant tempora quadam circulatōe reiterari ſicut motum celi. Alii dixerūt ꝙ tēpus eſt prima ſpa celeſtis. quia omnia ſunt in tempore et omnia in prima ſpa celeſti. quia celum omnia continet ergo ſpera celeſtis eſt tēpus. Alii dixerunt ꝙ tēpus idem eſt ꝙ motus ſeu mutatio. ⁊ mouebantur. q̄ꝛ non percipitur tempus ſine motu. ymo ſimul cum motu percipitur. ergo tempus eſt idem cum motu. et in preſenti non ponit Ariſtoteles differentiam inter motū et mutationē. ſed illud terminabit in quinto. Iſtis notatis ſit.

Concluſio prima. Ad philo

ſophum pertinet determinare de tempore. Patꝫ quia ad phūm pertinet determinare de motu. ſed tempus eſt menſura motus. igitur ⁊c.

Concluſio ſecunda: tempus

non eſt motus qui dicitur circulatio. Probatur duplici rōe phī. Prima eſt quelibet pars temporis eſt tempus. ſed quelꝫ pars circulationis celeſtis non eſt circulatio. igitur. Secunda ratio motus multiplicatur ad multitudinē mobiliū cum ſit ī mobili vt in ſubiecto. ergo ſi eſſent plures primi celi ſecundū ponentes eſſe plures mūdos ſequeret̄ ꝙ eſſent plures primi motus. ⁊ per conſequēs eſſent plura tempora ſimul quorum vnū nō eſſet pars alterius. ſed hoc eſt ꝯtra naturam temporis. quia non poſſunt eſſe plura tēpa ſimul niſi vnū ſit pars alterius.

Concluſio tercia: Tempus

non eſt ſpera celeſtis. Patet q̄ꝛ oēs partes ſpere celeſtis ſunt ſimul permanētes. ſed partes tēporis non ſimul permanent. ergo tēpus nō eſt ſpa celeſtis. nec valet rō iſtorum. quia cōmittūt fallaciā equiuocationis. nam res ſunt in ſpera celeſti vt in loco. ſed ſunt in tēpore vt menſura motus et durationis iparū. cum ꝯñtia arguendo ex puris affirmatiuis in ſecūda figura ñ valeat

Concluſio quarta. tempus

non eſt idē ꝙ motus ſeu mutatio q̄uis inter cetera hoc magis poſſit verificari. Probatur in textu primo ſic. omīs motus eſt in mobili et vbi eſt mobile. et ideo multiplicatur motus ad multitudinem mobilium. ſed tempus eſt vnum et idem vbiqꝫ et apud omnia. ergo non eſt mot⁹. 2º ſic omnis motus eſt velox vel tardus ſed tempus non eſt hmōi. quia velox et tardum tēpore diffiniuntur et terminantur. Dicitur enim velox quod in pauco tempore multum mouet̄. Et tardū per contrarium. ſed tempus nec ſecūdū ſuam quātitatem nec qualitatem tēpore determinatur cum idem non ſit menſura ſui ipſius.

Concluſio quinta tempus

non eſt ſine motu. Probatur quia tēpus nō percipitur ſine motu. et cum motu percipitur gº non eſt ſine motu. añs probat phūs. q̄ꝛ cum homines non percipiunt motum et mutationem. nec in rebus exterioribus nec in ſuis corporib⁹ nec in ſua imaginatione non videtur eis ꝙ trāſeat aliquod tēpus. ſicut patet de his qui in Sardo ſūt que eſt ciuitas Aſie qui fabuloſe dicuntur dormire apud heroas. id eſt apud deos Animas enim deorum deffunctorum heroes vocabant et quaſi deos colebant. vt animam herculis vel bachi. ⁊ per incātationes in tali cultu aliqui inſenſibiles reddebantur et tunc dicebātur dormire apud heroas. et ipi excitati multa mirabilia et futura pronunciabant. tales aūt ad ſe redeuntes non percipiebant tēpus quod preteribat. ſed copulabant primum inſtans in quo inceperant dormire cum vltimo in quo excitabantur. non percipientes tēpus mediuꝫ. quia non percipiebant motum. neqꝫ in aliis neqꝫ in ſe ipis ſecundum corpus vel ſecundum aīam. ergo tempus non percipitur ſine motu.

Concluſio ſexta Tempus eſt

aliquid ipſius motus. Probatur quia tempus non eſt motus neqꝫ ſine motu. et ſimul cum eo percipitur. ergo eſt aliquid ipſius motus. Ex quo ſequitur correlarie ꝙ tempus eſt. patet q̄ꝛ motus eſt. et tempus eſt aliquid ipſius motus. igitur ⁊c. qualiter autem ſe habeat tempus ad motum videbitur inferius.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur et ad ſecundam ꝙ licꝫ partes temporis non ſint in eſſe permanenti ſic ꝙ vna ſit cum alia. tamen ſunt in eſſe ſucceſſiuo Et hoc ſufficit ad eſſe rei ſucceſſiue. cuius eſſe cōſiſtit in quadam ſucceſſione ſuarum partium.

Ad terciam dicitur ꝙ in toto tēpore eſt vnū et idem nunc ſecundum ſubſtantiam. alterum autem et alterum ſecundum eſſe. Et hoc magis declarabitur in octauo.

Queritur duodecimo. Utruꝫ

Tempus habeat eſſe extra animam et non ſolū in anima. Arguitur ꝙ non. prius ⁊ poſteri⁹ in tempore non ſunt ſimul ſecundum actum in re ipſa ſed ſolum in acceptione noſtra. ſed tēp⁹ cōſtituitur ex priori et poſteriori ſimul continuatis. ergo tempus ſolum eſt in anima. 2º ſic tempus eſt numerus. ⁊ cauſa numeri eſt materia numerabilis vel anima numerans. ſed materia numerabilis per tempus non eſt niſi prius et poſterius in motu. ⁊ illa non ſunt in re extra aīam ergo tēpus quod eſt numerus ſolum eſt in aīa numerante. 3º nos non percipim⁹ tēpus vt habetur in textu niſi percipiendo motū in mēte vel in aīa. hoc aūt nō eſſet niſi tēpus ꝯſequeretur motū aīe. ergo tēpus eſt in aīa. 4º ſi tēpus inſequitur motum celi et eſſet in celo mediante motu eius tūc eodē mō eſſet tēpus in celo. igit̄ motus celi eſt in ipſo. ſed motus celi eſt in celo ſubiectiue ſecundū omnes eius partes. q̄ꝛ oēs eius partes ſimul mouentur. ergo plures ptes tēporis ſimul eſſent. 5º ſic rōe Galieni. q̄ꝛ ſi tēpus ꝯſequit̄ motū celi et nihil perciperetur de motu celi etiā nihil perciperet̄ de tēpore. ꝯñs eſt falſum. q̄ꝛ multi ſunt nihil percipiētes de motu celi qui tamen percipiunt tēpus eo ꝙ percipiūt ſe mutari vel ſecundum corpus vel ſecundum ymaginationem. vel ſecundum intelligentie virtutem. ergo tēpus non eſt in re extra animā. ſed ſolum in acceptione noſtra.

Ad oppoſitum arguitur. quia tempus eſt menſura motus. ſed motus habet eſſe extra animam in eſſe ſucceſſiuo. ergo tempus ſecundum ſuum eſſe ſucceſſiuum habet eſſe extra animam.

Pro quo.

Sciendū ē primo. ꝙ propter rationes factas ante oppoſitum multi ſolennes phi videntes ꝙ tempus non eſt vltima ſpera nec motus eius vt pbatū eſt. dixerunt ꝙ tēpus ſolū habet eſſe in aīa dicētes ꝙ cū mobile eſt in trāſitu ſpacii de priori ad poſterius aīa capit ipm ſecundū ꝙ eſt ante et ſecundū ꝙ ē poſt cōparādo ante et poſt ad inuicē. Et lȝ ante et poſt in re non ſimul remaneant. tamen in aīa cōparante vnum ad alterū. et hec cōparatio qua aīa commenſurat tranſitum mobilis de priori ſpacio in poſterius dicitur tēpus. et ſic tēpus ſecūdū iſtos ſolum hȝ eſſe in aīa. Vltra dicebāt ꝙ tēpus nō eſt aliud ꝙ cōgregatio pluriū momētorū ſe habentium ad inuicē ſecūdū quādā ſucceſſionem idō dixerūt tēpus non habere verā cōtinuitatē ſed modū cōtinui pro ꝗto illā cōgregationē facit aīa ſimul accipiens illa momēta et cōparās vnū ad alterum. nā hmōi momēta in re ipa nō ſimul pmanent. et ſic congregatio ipoꝝ ſolum eſt in anima.

Sciendum eſt Secundo ꝙ Auerrois ꝛ ſui ſequaces dixerūt tēpus in primo mobili eſſe extra aīam. ſed ſolū hoc eſt in potentia. ſed cōplementū et ſuā actualitatē capit ab anima et in aīa ita ꝙ tēpus in rerū natura non habet actualitatē eſſendi. cū ſit cōſtitutū ex preterito et ex futuro. ꝛ cū preteritū nō ſit in actu lȝ fuerit. et futurū nondū ſit in actu ſed ſolum in potentia. nec poteſt aliquis ymaginari aliquid exiſtens in rerum natura de tēpore niſi ipm nūc tēporis indiuiſibile quod non eſt tēpus nec ps tēporis. idō dicunt illi ꝙ tempus non debet dici ens in rerū natura niſi in potentia. et ſi habeat aliquā actualitatē hoc ē ab aīa ſimul cōcipiēte preteritū cū futuro et cōtinuante ipa ad inuicē eo mō quo in continuo nature permanentis dicitur eſſe. et hāc ſententiā inſequit doctor ſctūs de cuius mō loquendi in hac materia videbit in fine huius tractatus. Sȝ cōmunior ē opinio Auicenne et Alberti dicentiū ꝙ tēpus habet eē in rerū natura in actu entis ſucceſſiui qui eſt eē in fine ſecluſa operatione aīe et conſideratione Quibus notatis ſit.

Concluſio prima. Tempus habet eſſe extra aīam in rerum natura ſecundū actū ſucceſſiuū qui ſolū eſt in fieri et ꝗtum ad ſuum actū. Primū probatur primo manifeſtū eſt ad ſenſum motū eſſe extra aīaȝ. quia ſi nulla eſſet aīa adhuc poſſet eſſe motus. et tempus cōſequit motū vt numerus eius. ergo tēpus eſt extra aīam. 2º ſic illud qđ ē vera ꝗtitas cōtinua non ſolum eſt ens in aīa ſed eſt ens reale extra aīam. tēpus eſt hmōi igit. Tercia rō ſi tēpus eſſet in anima ſolum tunc eſſet paſſio aīe et non motus phici qꝛ talis motus in aīa intellectiua non reperitur. et per ꝯñs motus proprietates et paſſiones continui et diſcreti non participaret.

4º ſic numerus formalis quo res numeratur eſt in ipis rebus preter conſiderationē aīe. ergo cum tēpus ſit numerus ſequit ꝙ eſt in rebus ſecluſa cōſideratione aīe. ſi enim aīa nō numeraꝫ niſi per vnitates formales quas reperit in rebȝ. ſimiliter ſi aīa nunꝗ numeraret adhuc numerꝰ eſſet in tēpore. quia in motu pars precederet ptē et in ipo reperiretur vnde poſſet fieri diſtinctio inter partes. vnde pars contra partē poſſet numerari. Quinta rō prius et poſterius numerata in motu ſunt ipm tempus. ſi tēpus ergo eſſet in aīa motus phicus eſſet in ea. ergo aīa moueret motu phico. Sexta ratio poſſunt eſſe diuerſe aīe numerantes ſimul. ergo ſi tēpus eſſet in anima inꝗtum numerat motū ſequitur ꝙ eſſent plura tempora ſimul. Septima rō cum anima ſimiliter ſe habeat ad omnem motum conſiderandū ſequitur ꝙ etiam tempus ſimiliter ſe haberet ad omnem motum. ſed hoc eſt falſum. quia tempꝰ primo eſt menſura motus primi mobilis et per ipm eſt menſura aliorum.

Concluſio ſecunda Tempus ꝗtum ad actum ſecundum eius qui eſt numerare motum eius et quo ad eſſe ſimul ſub modo permanentis et ꝗtum ad eſſe notum eſt in anima. Probatur quia ſolum anima intellectiua numerat. ergo tempus quātum ad hoc quod eſt numerare actu ſolum eſt in anima. et etiam tempus non habet modum permanentis niſi inꝗtum preteritum retinet cum futuro. et vniuntur ſimul per modum continui. et hoc ſolum fit in anima quia tempus in rebus habet eē ſucceſſiuū etiam non eſt notum niſi per hoc quod eſt apprehenſum ab anima tantum.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primam dicitur ꝙ prius et poſterius tēporis vel motus non ſimul ſunt in eſſe permanenti extra animam. ſunt tamen ſimul in eſſe ſucceſſiuo que ſimꝉtas in hoc conſiſtit ꝙ vna pars temporis alteri ſuccedit ſine interruptione.

Sicut eniȝ ad eſſe rei permanētis requirit ꝙ ſue partes ſimul permaneāt. ſic ad eſſe rei ſucceſſiue requirit et ſufficit ſucceſſio partis ad partē ſine interruptione. verū eſt tñ ꝙ eſſe rei ſucceſſiue pōt dici potenciale qꝛ ſemper eſt in potentia p mixtū et ſuum eſſe et ſuum fieri et vna pars eius eſt in potencia ad ſucceſſionem alterius. Ad ſecundam dicit ꝙ duplex eſt numerās ſcȝ numerās effectiue et hoc eſt ipſa aīa. et numerās formaliter et hoc mō tempꝰ eſt numerās motuȝ formaliter qꝛ eſt numerus quo anima numerat ptes motꝰ ideo aīa non eſt cauſa tpis niſi quantum ad eſſe notum et ad numerare in actu. Ad terciā dicit ꝙ cuȝ motu percipimꝰ tempus. ſed hoc non ꝯtingit qꝛ tempus ꝯſequit motū anime niſi quantū ad apprehenſionē. Ad quartā dicit ꝙ motus duplices habet partes. quaſdā eniȝ habet a magnitudine mobilis qꝛ motus eſt diuiſibilis ſicut et mobile. et de iſtis partibus ꝯſequitur ꝙ ſimul ſunt. alias habet ptes ex priori ꝛ poſteriori in ſpacio per quod fit motus que ſunt partes durationis. et haꝝ patium tempus eſt menſura et ſic ille ſunt ſimul ſucceſſiue. Ad quintā dicit ꝙ motꝰ celi vnoº pcipit in ſe. alioº in ſuo effectu. vnde motus celi qꝛ eſt prior eſt cauſa alioꝝ motuū. et ſi non eſſet non eſſent alii motus. ideo motus celi in quolibet alio motu pcipit. et ad talem pceptionē requiritur collatio effectus ad ſuā cauſam. et hoc incarcerati percipientes quēcūqꝫ motuȝ cuȝ illo quodāmodo pcipiunt motuȝ celi et eꝰ tēporis. ſequit textꝰ. Accipiendū aūt.

Queritur Tredecimo. Vtrū diffinitio tpis ſit bene aſſignata. in qua dicitur tempus eſt numerus motus ſcȝ prius et poſteriꝰ Arguit ꝙ non qꝛ tempꝰ eſt quātitas ꝯtinua. gº tempus non eſt numerꝰ cū ſit quātitas diſcreta.

2º ſic priꝰ et poſteriꝰ diffiniunt p tpꝰ. gº male diffinit p ipſa. ptȝ ꝯña qꝛ videt ꝯmitti circulatio in diffinitionibus. In oppoſitum eſt phūs in 2º capitulo huiꝰ tractatus. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ꝙ phūs diſputatiue proceſſit querēdo de tempore an ſit et quid ſit. ꝯñter veritatem determinat inveſtigādo veram diffinitionē temporis. p cuius inquiſitione dicit phūs ꝙ volentibus accipere quid ſit tempus accipiendum eſt quid ſit motus cauſam ſubiungit qꝛ ſimul cum motu pcipimus tempus. quare ſequit ꝙ tempus eſt aliquid motus. Circa quod.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ licet tempus ſit menſura cuiuſlibet motus phiſici/ nō tamen eque primo. ſed tempus eſt in primo mobili mediante motu eius. et ſic primo et per ſe eſt menſura motꝰ primi mobilis. et qꝛ hmōi motꝰ in omnibꝰ motibꝰ pcipit ſicut cauſa in reſpectu ita etiā pcepto quocūqꝫ motu pcipitur tempꝰ ideo tempꝰ eſt menſura omnis motus mediāte motu primi mobilis.

Sciendum eſt tercio ꝙ omne quod mouetur ex quodā termino mouet in quēdam terminū et qꝛ motus localis priꝰ eſt. ideo ſequitur ꝙ motus localis eſt ex quodam loco in quendā locū ſecundū quandā magnitudinem Ex quo vlterius ſequitur ꝙ ſicut magnitudo ſcȝ quā fit motus localis eſt cōtinua. ita et motus factus ſcȝ ipſam eſt ꝯtinuꝰ. et quātus eſt motus tantū tempꝰ eſſe videt. ſed qꝛ tempꝰ ꝯſequitur motuȝ. ideo ex cōtinuitate motus cauſatur continuitas in tempore.

Sciendum eſt quarto ꝙ non omnis motus habet ꝯtinuitatem a magnitudīe ſpacii eo ꝙ non omnis motus fit ſcȝ talē magnitudinē ſed ſolum motus localis. ſed omnis motus continuitatem habet ex fluxu forme non interrupto ſcȝ quē eſt motus. Ex quo ſequit ꝙ motus localis ꝯtinuitatem habet ex duobꝰ. Primo ex fluxu nō interrupto ipius vbi ſcȝ renouacōeȝ ſuꝰ. et illud eſt proximū ꝛ intrinſecū continuans Aliud eſt principiū licet nō ſit proximū. et illud eſt cōtinuitas ſpacii. niſi eniȝ ſpaciū eſſet ꝯtinuū fluxus ipius vbi interrūperetur. et illud ē ſecūdū fundamentū quod premittit phūs ad venādū quiditatē temporis. ſcȝ ꝙ motus localis continuitatē capit a magnitudine ſecundū quam fit motus. et tempus quātitatem capit a motu. et primum fundamētū ponitur in primo notabili ſcilicet ꝙ tēpus eſt aliquid motus qꝛ ſimul cū eo percipitur

Sciendū ē quinto. ꝙ magnitudo ſecundū quam fit motus localis eſt de numero habentium poſitionem in partibus. ideo cum motus localis fiat ſecundum magnitudinē de priori in poſterius neceſſe ē habere motū priꝰ et poſterius. et qꝛ tēpus et motus ſe inuicem cōſequūtur. idō etiā tēpus habet prius et poſterius

Sciendum eſt ſexto ꝙ prius et poſterius poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum id quod ſunt. vt ſcilicet ſtant ſub forma magnitudinis. et ſic non habent ad inuicem diſtinctionē nec numerant magnitudinem. Alio mō ꝯſideraꝉ formaliter. ſcȝ ſub forma prioris et poſterioris. et ſic capiunt vt numerata et diſtincta. et ſic numerant magnitudinē. et ſic accipiunt ſub diuerſis vnitatibȝ ad minus ſecūdum intellectū. nā ptes linee nō intelligunt ad inuicem diſtincte vt ptes linee niſi qlȝ intelligat terminata duobus terminis ſicut ptes linee pūctis. inter que partes continentur linee. et cum ſic accipitur linea accipitur per modum diſcreti

licet ſimpliciter ſit continua. et ita etiam dicẽdũ eſt de partibus motus tẽporis et magnitudinis et ſic patet ꝙ nihil differt aliquid ſimpliciter eẽ continuum. et tamen accipi per modũ diſcreti: et illud eſt tercius fundamentum poſitum ad venandum diffinitionem tẽporis.

Sciendum eſt vlterius ꝙ lz

prius et poſterius in motu et motus idem ſint ſubiec.o. differunt tamen ratione ab eo. quia de ratione motus eſt ꝙ ſit actus entis in potentia ſecundũ ꝙ hmõi. et habere prius et poſteri⁹ ſibi cõuenit ex priori et poſteriori ymaginarie Eſt tamen aduertẽdũ ꝙ tẽpus non conſequit̃ motũ inquãtũ motus eſt abſolute. ſed ratione prioris et poſterioris. quod ſic declarat Ariſtoteles. qꝛ ratione illius tẽpus ſequit̃ motũ quo percepto percipitur ipſuʒ tempus. et quo non percepto nõ percipitur. ſic eſt de priori et poſteriori motus. et hoc fit capiendo vnã parteʒ motus vt priorem. et aliã vt poſteriorem terminando ipas partes terminis indiuiſibilibus diſtinguẽtibus parteʒ a parte. igit̃. Unde vt dicit textus ſi capiamus vnum et idẽ nunc in tempore ſiue accipiatur vt fluens ſiue ſtans tum tamen non diſcernimus partẽ a parte per prius et poſterius non percipimus tẽpus. ymo etiam ſi diuerſa nunc acciperẽtur et nihil perciperetur medium inter ipſa. quia non perciperetur. vnum non eſſet prius alio. Si etiam capiatur aliquod nũc vt finis partis precedentis et inicium ſequentis. et vt continuans illas partes et non vt diſtinguens partẽ a parte et priorem a poſteriori non percipitur tempus. Unde ſequit̃ ꝙ partes motus ſic accepte prout ſtant ſub forma prioris et poſterioris capiuntur vt diſtincta ad inuicem et vt ſtant ſub forma cuiuſdam numeri. et hec forma numeri adherens partibus motus ſub forma prioris et poſterioris acceptis. et accepta vt ſic inherens eſt veriſſima natura temporis. et ita tempus eſt numer⁹ motus ſecundum prius et poſterius. et quia oĩs numerus ex aliquibus vnitatibus cauſatur. oʒ ꝙ vnitas ex quibus cauſatur numerus qui eſt tempus ſint vnitates prioris et poſterioris motus ita vt tempus ſit numerus acceptus a priori a poſteriori. Iſtis notatis ponit̃.

Concluſio reſponſiua ad .q:

Diffinitio temporis eſt bene aſſignata. iam ſatis patet concluſio ex dictis. et iterum eã probat a ſigno. quia illud eſt numerus alicuius per qđ iudicamus ipm̃ plus vel minus. ſed totum motum iudicamus plurem vel minorem per tẽpus

Unde eſt ſciendum cum Ariſtotele ꝙ duplex eſt numerus. Quidaʒ eſt materialis, qui eſt res numerata ſiue numeralis. vt cuʒ dicimus duos vel tres equos. Alius eſt numerus formalis q° numeramus vt duo tria. dicit igitur phũs ꝙ tẽpus non eſt numerus pure formalis. quia numerus cuiuſlibet rei poſſet dici tempus. et eſſet de genere diſcretorum. ſed eſt numerus numerat⁹ quia eſt numerus applicatus priori et poſteriori motus. ideo etiam quia tempus applicamus ipſi motui numerando motum ſecundum prius et poſterius. ideo etiam eſt quodam modo numerus quo numeramus: Et ideo dicit Albertus ꝙ eſt numerus quodam modo medians inter numerum pure materialem et pure formalem ideo quia non eſt numerus pure materialis nõ diffinitur per eſſe numeratum. ſed per hoc quod eſt numerus. et quia non eſt numerus pure formalis ideo etiam non dicitur numerus abſolute. ſed numerus applicatus motui. ideo ſaluat̃ eſſe tempus continuuʒ. Pro quo.

Sciendum eſt vltimo. ꝙ mo

tus non inq̃tum motus eſt continuus. quia oĩs motus eſſet in genere quantitatis continue. igitur motus continuatõ eſt a continuitate entis fluentis poſt ens fluens ſiue forme poſt formam ſecundum generationẽ talis entis. et hec quantitas numerata eſt tempus. et ideo tempus per ſe quãtum eſt continuũ. quia cum in tali ſucceſſione continui exitus prius et poſterius non diuidũt ideo tẽpus eſt vere cõtinuũ. et habet modũ diſcreti in eo ꝙ numerat. et ſic diſcretio eſt ſibi formalis. et cõtinuitas materialis eſt numerus partiuʒ cõtinui. ideo melius diffinitur tẽpus per diſcretũ ꝙ per continuũ. etiã tẽpus cãm ſue continuitatis habet ex eo ꝙ cauſatur tẽpus ex continuo fluxu ipſius.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã dicit̃ ꝙ nõ dicit̃ ꝙ tẽpus ſit numerus ſimpliciter. ſed ẽ numerus motus. ita ꝙ illud totũ ponit̃ per modũ generis. nã q̃tuʒ ad id quod ẽ ſimpliciter cõtinuũ eſt. ſed q̃tuʒ ad actũ habet modũ diſcreti. Ad ſecundã dicitur ꝙ lʒ prius et poſterius tẽporis tẽpore diffiniãtur et vt ſic nõ ponant̃ in diffinitione tẽporis. tamẽ prius et poſterius motus ſecundũ ꝙ a magnitudine cauſantur et non ſecundum ꝙ ſunt numerata per tẽpus ponuntur in diffinitione tẽporis. ideo dicit Ariſtoteles ꝙ prius et poſteri⁹ ſũt in magnitudine. deinde in motu vltimo in tpe.

Sequitur textus. Et ſicut motus.

Queritur Decimoquarto.

Utrum nunc ſit numerus eius quod fertur ſecũdum ꝙ fertur. Arguitur ꝙ non. omnis numerus eſt diuiſibilis nunc eſt indiuiſibile. g°. 2° ſic illud quod fertur ſiue mobile eſt q̃tum et diuiſibile. ergo ipm̃ nunc indiuiſibile non eſt numerus ſiue menſura eius.

3° ſic mobile p ſuuʒ motuʒ tpe mẽſurat̃. ſed nũc non eſt tpus nec ps tpis. g° nõ mẽſurat̃ ipo nũc

4° ſic menſura rei tpalis eſt quãtitas. ſed nũc non eſt q̃titas ꝯtinua nec diſcreta. g° nõ nũc eſt menſura mobilis vel eius quod fert̃ ſʒ⁹ ꝙ fertur In oppo⁹ arguit̃ ſicut ſe habet mobile ad motũ ita ſe habet nũc ad tpus. g° p locũ a trãſmutata proportione ſicut ſe habet tp⁹ ad motũ ita ſe habet nunc ad mobile. ſed tpus eſt numer⁹ motus. ergo nunc eſt numerus eius quod fert̃ ſʒ⁹ ꝙ fertur. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs oñdit quid ſit temp⁹. hic ꝯſiter determinat de ipſo nunc temporis. oñdendo qualiter ſe habet nũc ad ipſuʒ temp⁹. et ſʒ⁹ hoc aſſignãdo aliquas proprietates ipſius nunc. Unde dicit ꝙ ipſuʒ nũc eſt quodãmodo ideʒ in toto tempore ꝛ quodãmodo diuerſuʒ. vnde eſt idem ſubiecto et ſʒ⁹ eſſentiaʒ. et ſʒ⁹ eſſe ſucceſſiuũ eius eſt alteꝝ ꝛ alterũ. quod pbat̃ ſic qꝛ ſicut mot⁹ inſequit̃ magnitudineʒ ita tp⁹ inſequit̃ motũ et in vtroqʒ reperitur prius et poſterius ei⁹. Et ſicut ſe habet mobile ad motum ita nunc ad tempus. ſed mobile quod fertur eſt vnum et idem ſubiecto in toto motu ſiue ſit punctum quod fluxu eius cauſat lineam vel lapis vel aliquid aliud. et tamen eſt alterum et alterum ratione et ſecundum rem. ſicut dicimus coriſcuʒ eſſe alterum in theatro et alterum in foro. ergo aliter nunc in tempore eſt vnum et idem ſecundum eſſentiam. diuerſum tamen ſecundum eſſe inquantum fluit de priori in poſterius eius ſecunduʒ renouationẽ ſitus ipſi⁹ mobilis.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

per ipſuʒ nunc habet menſurari ꝛ cognoſci ipſuʒ tempus. ratio eſt qꝛ vnũquodqʒ habet mẽſurari et cognoſci per illud quod eſt maxime notuʒ ſui generis. ſed nunc eſt maxime notum in tempore ergo per ipſum nunc habet notificari tempus et menſurari. etiã motus habet notificari per ipſuʒ mobile vt loci mutatio per id quod fertur. mobile eſt enim hoc aliquid. motus autem non. idõ mobile eſt notius ipſo motu et habet notificare motum et eſt cauſa motus per hoc ꝙ ſupra magnitudinem continue renouat ſitum de priori in poſterius.

Sciendum eſt tercio ꝙ Illud

quod fertur poteſt dupliciter conſiderari. Uno modo ſecundum ꝙ eſt ſub prima forma eius. Alio modo prout eſt agens motum per hoc ꝙ fertur in ſpacio de priori in poſterius et ſtat ſub forma motus. primo modo non mẽſuratur ipo nunc ſed ſua entitate accepta ſub ratione vnitatis. Secundo modo adhuc poteſt dupliciter conſiderari. Uno modo ſecundum ꝙ eſt idem ſubiecto in tota renouatione ſitus. Alio modo ſecunduʒ ꝙ variatur continue ſecunduʒ eſſe ſiue ſecundum rationem de priori parte ſpacii in poſteriorem. primo modo menſuratur vnitate mobilis inquantum mobile eſt que manet eadem in toto motu ſecunduʒ ſubſtantiaʒ. et talis accepta formaliter eſt ipſum nunc temporis. ſed 2° menſuratur tempore.

Sciendum eſt quarto ꝙ ſicut

ſe habet ad motuʒ illud quod fertur in eo quod fluxu ſuo cauſat motum veniens de priori in poſterius in ſpacio et diſtinguit partem motus precedenteʒ a ſequente. et ita ſe habet nunc ad ipſuʒ tempus quia fluxu ſuo per hoc ꝙ eſt adiacens ei quod fertur inquantum huiuſmodi diſtinguit partes temporis ſcilicet preteritum a futuro. ſicut enim punctus cauſat lineam fluxu ſuo et manet idem ſecunduʒ ſubſtantiã licet varietur ſecũduʒ eſſe ita ſimiliter nunc reſpectu temporis. Iſtis ſic notatis ſit iſta

Concluſio prima. nunc eſt

numerus ei⁹ quod fertur ſecundũ ꝙ fertur. Iſta concluſio ſatis patet per rationem poſitionum. non tamen eſt intelligendum ꝙ ipſum nunc ſit numerus qui eſt de genere diſcretorum. ſed ibi capitur numerus pro menſura eius quod fertur habet tamen modum pluralitatis ſecundum ꝙ eſt alterum et alterum. Et illo modo accipitur ſub ratione temporis. et tunc ſit iſta

Concluſio ſecunda ſi non ſit

tempus non erit ipſum nunc. et econtra ſi non ſit nunc non erit tempus. probatur per ſimile quia ſi non ſit mot⁹ non erit illud quod fertur ſecun⁹ ꝙ fertur. et econtra ſi non ſit illud quod fertur non erit loci mutatio. quia ſimul ſunt motus et mobile inquantum fertur. et ipſum nunc ſe habet ſimiliter in tẽpore vt mobile in motu. ꝛ ſicut vnitas in numero. ergo ſimul ſunt nũc ꝛ temp⁹.

Concluſio Tercia. tempus

continuatur et habet diuidi per ipſum nunc. patet quia motus continuatur per ipſum mobile inquantum manet idem ſubiecto in toto motu. et diuiditur per ipſum inquantum variatur ſʒ⁹ ſuuʒ eſſe renouando ſitum de priori in poſterius. ergo ſimiliter nunc continuat et diuidit tempus Item punctus continuat lineam inquantum eſt principium vnius partis linee et finis alterius et etiam diuidit ſecundum ꝙ variatur ſecundum eſſe. ergo ſimiliter nunc reſpectu temporis. Eſt tamen diſſimile de puncto et de nunc in hoc ꝙ punctus eſt permanens. ideo contingit vti vno

puncto vt duobus bis accipiendo ipſum. ſꝫ nūc non eſt permanēs. ideo nō ꝯtingit vti vno nūc vt duobus bis accipiendo idem nunc. qꝛ ſemꝑ fluit. Ex predictis pꝫ etiā differentia inter nūc et vnitatem. qꝛ nunc continuat tēpus vnitas vero nō cōtinuat numerū.

Concluſio quarta.

Nunc nec eſt aliqua pars tēporis nec eſt tēpus. Probatur ſicut ſe habet punctus ad lineā ita nunc ad tēpus. ſed puncta non ſunt partes linee. ergo nunc nō eſt pars tēporis. et hoc capiendo ipm nunc vt eſt terminus indiuiſibilis ipſius tēporis Sed ſi caperet' nunc vt eſt fluēs et numerat motum illo mō eſt tēpus et dicit' tota ſubſtātia tēporis. Ex iſtis tribus vltimis cōcluſionibus patent tres proprietates ipſius nunc aſſignate in textu et etiā rationes illarū.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā pꝫ ſolutio ex dictis. Ad ſecūdā dicit' ꝙ lꝫ mobile quod fert' ſecundū ſe ſit ꝗtum et diuiſibile. tamen ſi capiat' vt non variatum per prius et poſterius in motu. ſic hꝫ rōem indiuiſi. et illo mō menſurat' nūc indiuiſibili. Ad terciā pꝫ ſolutio ex dictis. Ad quartā dicitur ꝙ licet non ſit ꝗtitas in actu eſt tamē principiū ꝗtitatis continue et eſt in potentia ꝗtitatis.

Queritur Decimoquinto.

Utrum tempus menſuret' motu. Arguit' ꝙ non. qꝛ motus menſurat' tēpore. ergo nō ecōtra ꝯñtia tꝫ qꝛ tunc idē eſſet prius et poſterius notius et ignotius cū menſurās debeat eē prius et notius menſurato. 2º ſic. rō menſure ꝗtitati congruit. et ſic ſibi ſoli cōuenit. ſed motus non eſt quantitas. ergo non pōt menſurare tempus. 3º ſic tēpus eſt menſura motus. ſed menſure non eſt menſura alias eſſet procedere in infinitum. ergo tēpus nō menſurat' motu. Ad oppoſitū arguit' per phūm in textu dicentē. nō ſūt ſolum tēpore metimur. ſed motu tēporis. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit quid eſt tēpus oſtendendo diffinicionē eius. et etiā quid eſt nunc in tēpore et poſuit proprietates eius. hic ꝯñter ex diffinitione tēporis aſſignat rōes quarūdā proprietatuꝫ que tēpori attribuunt'. Inferens primo ex diffinitione tēporis ꝙ tēpus ꝗtuꝫ ad actū eius qui eſt menſurare motū eſt quoddā diſcretum. qꝛ in menſurando motū habet modū diſcreti. iō dicitur ꝙ tēpus eſt numerus. et quia non eſt numerus ſimpliciter. ſed numerus numeratus applicatus motui in quo partes ſimpliciter ſunt cōtinue et diuiſe ſecundū quid. ideo tēpus ſimpliciter eſt cōtinuū. habet tamen modum diſcreti in menſurando. ideo ſecundū quid eſt diſcretum. et ideo paſſiones diſcreti et ꝯtinui ſibi attribuūt'

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

In diſcreto eſt dare numerū minimū. et hº dupliciter vel minimū ſimpliciter. et ē vnitas. vel minimū in genere numeri habēs rōem numeri. vt dualitas. ſed non eſt dare minimū quod ſit in genere cōtinui et habēs rationē cōtinui. cū cōtinuum ſit diuiſibile in infinitū. iō in tēpore inꝗtum diſcretū eſt poteſt dari minimū ſimpliciter ſcꝫ vnū tps et minimū in gñe numeri vt duo tēpora ſiue due partes. et illo mō non eſt dare in eo maximū. ſed in tempore inꝗtum continuū ē non eſt dare minimū propter diuiſibilitatē in infinitū. et hec eſt prima ꝓprietas tēporis. Secunda proprietas eſt. tēpus dicit' eſſe breue et longū inꝗtum ē continuū. qꝛ breue et longū ſunt paſſiones continui. etiā qñqꝫ dicit' multū et paucum et hoc ſibi cōuenit vt diſcretū eſt. qꝛ ille ſūt paſſiones diſcreti. ſed nunꝗ dicit' velox vel tardūꝫ propter rōem prius habitā. Tertia proprietas. tēpus ſimul eſt idē numero vbiqꝫ id eſt reſpectu omniū que mouent'. qꝛ non diuerſificatur ſecundū diuerſa mobilia. eſt tamen diuerſum ſecundū diuerſas ꝑtes eiuſdem motus ſecundum quas accipiunt' prius et poſterius in tēpore. iō tēpus prius et poſterius non ſunt idem. Cauſa primi ē qꝛ prim9 motus cuius tēpus eſt primo ꝛ principaliter numerus eſt vnus. ideo tempus eſt vnū. Ratio ſecūdi eſt qꝛ pars illius motus que iam facta eſt eſt altera ab illa que futura eſt ergº ſimiliter tēpus preteritū ē alterū a futuro. et hoc ideo eſt. qꝛ tempus nō eſt numerus ſimpliciter. ſed numerus alicuius rei certe et numerate ſcilꝫ prioris et poſterioris ī motu. et huic numero motus ſicut et motui ſemꝑ accidit alterū eſſe prius et alterū eſſe poſterius. propter hoc ꝙ ipſa nunc ſecundū ꝙ ſe habēt ſecūdū prius et poſterius ſꝑ ſunt altera et altera. ſi enim tēpus eſſet numerus ſimpliciter tunc eſſet idē tēpus reſpectu motus preteriti et motus futuri. ſicut eſt idem numerus ſimpliciter diuerſorū numeratorū. vt centū equorum et centū hominū ſiue ſimul exiſtant ſiue ſucceſſiue. licet numerus numeratus ſit diuerſus. vt centū equi aliud eſt a centū hominibus. Quarta proprietas eſt. ſicut contingit reiterari vnum et eundem motū in ſpecie. ita contingit reiterari vnum et idem tempus. et qꝛ non reiteratur ideꝫ motus in numero. ſed in ſpē ita non reiteratur idem tēpus in numero. ſed ſecundū ſpēm tātum ſicut yems et ver. Quinta proprietas eſt ꝙ non ſolum numeramus motum per tēpus. ſed etiaꝫ tempus per motus propter hoc ꝙ ad inuicem ꝑcipiunt' oportet accipere ꝗtitatem vnius ſecūdū ꝗtitatē alterius. Unde ꝙ tēpus menſuret motū probatur. qꝛ eſt numerus eius vt prius dictum eſt. ſed ꝙ econtra motus menſuret tēpus Phūs probat dupliciter. Primo ex rōe numeri et numerati. qꝛ quādoqꝫ numerū formalem per numeralia cognoſcimus. vt numerū equorū et ecōtra. Similiter eſt in tēpore et in motu. quia qñ ē nobis nota certa ꝗtitas tēporis et motus ꝗtitas eſt ignota tunc tēpore menſuramus motuꝫ. ſed ecōtra qñ ꝗtitas motus eſt nota et ꝗtitas temporis ignota tunc motu menſuramus tēp9. 2º probat ex ſimilitudine magnitudinis mot9. qꝛ ſicut motus inſequit' magnitudinē in ꝗtitate cōtinuitate et diuiſibilitate. ita tēpus ſequit' motum. ſed magnitudinē menſuramus per motū et motū per magnitudinē mēſuram9. vt ſi motus fuerit multus dicitur viam fuiſſe multam et ecōtra. ergo a ſimili per tēpus mēſuramus motū et per motū tempus dicētes tempus fuiſſe multuꝫ ſi motus fuerit multus. et motū fuiſſe multum ſi tēpus fuerit multū.

Concluſio prima:

Tempus menſuratur motu a poſteriori tantum. et motus menſuratur tēpore ſimpliciter et a priori. Prima pars patet ex dictis. Et ſecunda pꝫ qꝛ menſurare ſimpliciter et a priori cōuenit illi quod habet rationē quātitatis per ſe. ſed tēpus eſt per ſe quātitas vt inſequit' ipm. ergo menſurat ipm a priori

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicitur ꝙ idē pōt eſſe notius et ignotius alteri ſecundum diuerſas rōes. ita etiaꝫ tēpus menſuratur motu tanꝗ a notiori quo ad nos et motus menſuratur tempore tanꝗ a priori et notiori ſimpliciter. Ad ſecūdā dicitur ꝙ licet motus non ſit per ſe ꝗtitas ſed per accidēs eſt ꝗtitas et pōt ſua ꝗtitas eſſe notior ex parte ꝗtitatis magnitudinis quā inſequit' ꝗ ſit quātitas tēporis. Ad terciā dicit' ꝙ mēſure accepte materialiter ꝗtum ad id quod eſt poteſt eſſe alia menſura. Sequitur textus. Quid aūt tempus.

Queritur Decimoſexto:

Utrum tempus ſit menſura motus et quietis mobilium et quieſcibiliū. Arguit' ꝙ non. qꝛ q̄ non ſunt ñ menſurant' tēpore. ſed quies non eſt cum ſit priuatio motus. ergo non menſurat' tēpore nec eſt in tēpore. 2º ſic ſi tempus eſſet menſura mobiliū vel eſſet aliquorū tātum. vel omnium. nō primū qꝛ non eſt maior rō de vno ꝗ de alio. nec ſecundū. qꝛ corpus celeſte cū non excellatur a tempore neqꝫ ſub tempore ponatur non eſt in tēpore. Ad oppoſituꝫ arguitur ꝑ phūm in textu. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ phūs oſtendit que ſit natura tēporis et etiam que ſit natura ipſius nunc et aſſignauit rōnes proprietatū vtriuſqꝫ determinando de ipſis abſolute. hic ꝯñter agit de ipſis per cōparationem ad ea que ſunt in ipſis oſtendendo quid ſit eſſe in tēpore et quo mō motus et alie res a motu differēter dicuntur eſſe in tempore et que non.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Tempus ſic menſurat motū ꝙ primo menſurat vnam partē eius et per ipſam menſuratā menſuratur totus motus. quia vt dicitur in 4º metaphiſice oportet vnūquodqꝫ menſurari per aliquid ſui generis ſicut per tēpus vnius hore mēſuramus motū factū in hora. et per ipm ſic menſuratum menſuramus motuꝫ diurnū. per quem menſuratū mēſuramus motū vnius anni. ſicut per quātitateꝫ vnius vlne menſuramus vnam vlnam panni. et per illā menſuratā menſuram9 totam quātitatē panni. et ſic male dixerunt antiqui dicentes ꝙ totus motus celeſtis menſuratur toto tempore. qꝛ quātitas totius tēporis eſt nobis eque ignota ſicut quātitas totius mot9.

Sciendum eſt Tercio ꝙ.

Tēpus aliter menſurat motum et alia tēporalia. qꝛ tempus eſt menſura motus et quātuꝫ ad id qđ eſt et quātum ad ſuum eſſe. hoc eſt quātum ad ſuaꝫ durationē. ꝛ ideo dicit textus tēpus eſt metrum motus et eius quod eſt moueri. Sed alie res a motu dicunt' in tempore eſſe et menſurari tempore quātum ad ſuū eſſe et durationē. et nō quātum ad id ꝙ ſunt. ſed quātum ad id quod magis menſurantur nunc tēporis. Ex iſtis pꝫ ꝙ motū eſſe in tempore eſt ipm et ſuū eſſe tēpore menſurari. Patet ſecundo ꝙ alias res eſſe in tēpore eſt ipſas ſecundum ſuum eſſe tempore menſurari. Patet tertio ꝙ eſſe in tempore vniuerſaliter nihil aliud eſt ꝗ quadā parte temporis menſurari. Et ſic ꝓbat phūs qꝛ eſſe in tēpore ſolum poteſt intelligi duobus modis. Uno mō vel qꝛ poteſt eſſe quādo tempus eſt. vel eſſe in tempore vt in numero. et hoc dupliciter. qꝛ vno mō aliquid dicit' eſſe in numero quod eſt aliquid ipſi9 numeri vel principium vel pars vel paſſio eius vt vnitas par et impar. et ſimilia dicunt' eſſe in numero. Alio mō aliquid dicitur eſſe in numero vt in quodā numerante et menſurante quātitatē eius. ſed primo mō res nō poſſunt dici eē in tempore. qꝛ ſequeretur ꝙ quelꝫ res eſſet in quº libet et celum eſſet in grano milii. qꝛ celū eſt qñ granum milii eſt. Item accidit alicui rei eſſe in tēpore qñ alia eſt. ſed tēpus non accidit motui. ymo neceſſario ipm ſequit'. ergo eſſe in tēpore non eſt ipm eſſe quādo tēpus eſt. Nec poteſt dici ſecundū. quia illo modo prius et poſterius ſunt in tēpore. ſed motus ꝛ alie res dicuntur eſſe in tempore non ꝙ ſint alquid ipſius temporis. ergo relinquitur terciū. ſcꝫ ꝙ proprie eſſe in tēpore eſt eſſe in eo vt in numero menſurante eſſe ve

durationem rei temporalis. et hoc mō res mobiles ſecundum ꝙ referunt̄ ad motuz ſunt in tē pore. quia ſecundū quātitatē motus earuz tēpore menſurantur. Tunc ſit.

Concluſio prima. Neceſſaria et ea que ſemper ſunt inquātū ſemꝑ ſunt nō ſunt in tēpore. pro cuius probatione ponuntur due ſuppoſitiones. Prima eſt oportet omne qđ eſt in tempore cōtineri et excelli a tempore ſecūdum vtranqȝ ſui extremitatē. quia eſſe in tēpore eſt eſſe in eo vt in numero numerante. ſȝ in omni illo quod eſt in numero poteſt accipi numerus maior. ergo poteſt accipi tempus omnino mai⁹ eo ꝙ eſt in tempore. Secunda ſuppoſitio oportȝ ea que ſunt in tempore aliquid pati ab ipſo. probat phūs ex cōi modo loquendi. quia cōſueuimus dicere ꝙ tempus tabefacit omnia et omīa ſub tempore ſeneſcunt et in tempore fit obliuio. Et cauſa eſt quia tempus eſt numerus motus. ſed motus facit diſtare rem a diſtinctiōe in qua primo erat. ergo tēpus per motum magis eſt cā corruptionis ꝗ̄ generatōis. et obliuionis ꝗ̄ ſcie. Et ne credatur ꝙ contraria horum conueniunt tēpori. Dicit phūs ꝙ nullus didicit. nec nouū factum eſt. neqȝ bonum propter tempus. Tunc probatur concluſio quecunqȝ ſunt in tempore continentur et exceduntur a tempore et aliquid a tempore paciuntur ea que ſemper ſunt ſecundum durationem eorum cum illa ſint infinita non exceduntur a tempore nec paciuntur ſub tēpore: quia nihil amittunt per preteritum. nec aliquid acquirunt pro futuris. ergo illa nō ſūt in tempore.

Concluſio ſecunde. tempus eſt menſura quietis et quieſcibilium. Probatur quia non eſt neceſſe moueri omne quod eſt in tempore cum tempus non ſit motus. ſed numerus eius. Sed contingit eſſe in numero motus non ſolum illud quod mouetur ſed etiaȝ quod quieſcit. ergo non ſolum ea que mouentur actu ſunt in tempore. ſed etiā ea ꝗ̄ quieſcunt. Iteȝ non omne immobile quieſcere dicitur. ſed ſoluȝ illud quod eſt priuatum motu et poteſt moueri ergo eſſe quieſcentis eſt eſſe rei mobilis. cum g° eſſe rei mobilis ſit in tempore et menſuretur tempore ſequitur ꝙ eſſe rei quieſcētis menſurabitur tempore. et per conſequens tempus non ſolum eſt menſura motus et mobilium. ſed etiam quietis et eorū que quieſcunt. motus tamen de ꝑ ſe et quietis de per accidens. nam quieſcens menſuratur tempore. non inquātum quieſcens. ſed inquātum mobile. Eſt etiam tempus menſura mobilium et quieſcibilium. non inquātuȝ ſunt equ⁹ homo vel lapis. ſed inquātum mouentur vel quieſcunt. nam iſta menſurantur tempore ſecundum ꝙ quantitas aliqua percipitur. ſed ꝑ tempus accipitur quantitas motus et quietis. et non quantitas hominis vel equi. ergo tēpus non menſurat illa niſi inquātum mouentur vel quieſcunt. Ex dictis infert phūs ꝙ quecūqȝ non mouentur nec quieſcunt. vt ſubſtātie ſeparate non ſunt in tēpore cū tempus non ſit menſura niſi illorū que mouentur. vt motus et quietas. 2° infert ꝙ entia impoſſibilia non menſurantur tempore. ſicut neqȝ ſua oppoſita que ſunt neceſſaria. quia illa non mouentur neqȝ quieſcunt. quia non contingunt aliter ſe habere 3° infert ꝙ gener[...]lia et corruptibilia ſunt in tempore. quia exceduntur a tēpore et aliquid patiuntur ſub tēpore. 4° infert ꝙ non entia que ſunt poſſibilia ſunt in tempore. quia ipſorꝫ aliqua fuerūt in preterito. vt Omerus. et quedā in futuro erunt. Et per hec patet reſponſio ad queſitum:

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primaȝ dicitur ꝙ licet quies non ſit ens poſitiuum eſt tamen ens priuatiuum et menſuratur per accidens ſecundum menſuram ſui habitus. quia eſt eadem menſura oppoſitorū vni⁹ per ſe et alterius per accidens. Ad ſecundaȝ dicatur ꝙ tēpus eſt menſura cuiuſcunqȝ mobilis corrūptibilis et quātuȝ ad durationeȝ et ad motū eius. ſed mobilis incorruptibilis tempus non eſt menſura quantum ad durationeȝ neqȝ ad quid eſt. ſed quantū ad motū localem eius ſic ꝙ quantitas ſui motus tempore menſuratur Sequitur textus. Ipm aūt nunc.

Queritur Decimoſeptimo.

Utrum tempus ſit magis cauſa corruptionis ꝗ̄ generationis et obliuionis ꝗ̄ ſcientie. Arguitur ꝙ non. quia ſicut aliquid in tempore corrūpitur. ita in ipſo aliquid generatur. ergo tempus eſt cauſa generationis ſicut ⁊ corruptōis. 2° ſic generans per motum intendit ducere formā in mobili. et per actionem eius. nec intendit formā ab eo remouere niſi per accidens. cum ergo tempus ſit numerus motus ſequitur ꝙ eſt magis cauſa generationis ꝗ̄ corruptionis. 3° ſic ſapientia et prudentia requirunt magnam experientiam. ſed illa multo tempore indigēt. ergo tempus eſt magis cauſa ſapientie et prudentie. et debet dici prudētium ſapientium ſicut pictagorici dicebant erit non erit magis cauſa obliuionis ꝗ̄ ſcientie. Ad oppoſitum arguitur per phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ꝗ̄ determinatum eſt de tempore per reſpectū ad ea que ſunt in tempore. hic conſequenter phūs determinat de ipſo nunc dicendo ſignificatiōes eius et etiam oſtendendo ſignificationes aliorum que ipſo nunc determinantur. et ꝯñter oſtendit veritatem duorȝ que prius ſuppoſuerat. ſcilicet quomō tēpus ſit cauſa corruptionis et ꝙ oīs motus vel mutatio eſt in tēpore.

Sciendum eſt Secundo ꝙ Ipm nunc poteſt dupliciter accipi. Uno modo proprie, put eſt quoddaȝ indiuiſibile tēporis. et hoc modo eſt continuans partes tēporis et ſecūdum potentiā eſt diuidens. alia tamen rōe cōtinuat et alia diuidit. quia ꝓut accipitur vt vnū quod eſt finis preteriti et inicium futuri ſic continuat. et cum accipitur ſeorſum vt finis vnius partis et poſtea vt principium alterius non cōſiderando ipm vt eſt vnum et idē ſic diuidit. et tñ idem eſt nūc indiuiſibile ſecundum ſubſtantiam quod continuāt preteritūȝ cum futuro et diuidit. 2° mō capitur ipm nunc vulgariter ſcilȝ pro paruo tempore propinquo preſenti nunc in diuiſiui ſiue in preterito ſiue in futuro. vt dicit̄ venit nunc quia venit hodie. et nunc veniet qr hodie veniet. ſed non dicimus ꝙ diluuium venit ſiue ſit factū nunc. et ſunt idem realiter nunc et inſtans. ſed differunt ratione. quia nunc nominat ipm indiuiſibile tēporis abſolute. inſtās vero nominat ipm prout eſt in continuo fluxu. ideo dicitur inſtans quaſi non ſtans.

Sciendum eſt tercio ꝙ Tunc ſignificat tempus determinatū per aliquod nūc prius preſenti. et ſic importat tempus preteritūȝ ſiue ſit propinquū ipſi preſenti nunc ſiue remotū vt dicimus tunc deſtructa eſt troia. Sed iam dicit tempus propinquū preſenti nunc ſiue preteritum ſiue futuruȝ. vt dicimus iam ibit. vel iam iuit. ſed non dicimus iam deſtructa ē troia. Sȝ modo dicit tempus preteritū propinquū preſenti nunc. vt dicimus iuit modo. Sed olim dicit tempus preteritum remotū a preſenti nunc. Sȝ repente dicit tempus inſenſibile propter ſui paruitatem.

Sciēduȝ ē quarto. ꝙ Tam generatio ꝗ̄ corruptio fiunt in tempore. ideo quidam pictagoricorū attribuerunt generationes rerum ipſi tempori et diſciplinā dicentes tēpus eſſe ſapientium. quia generatio fit in tēpore et etiam ſcientia. Sed quidā pictagoricus noīe parus dicit econtra tempus penitus eſſe indiſciplinabile et ꝙ eſt magis cauſa corruptionis ꝗ̄ generationis. quia per longum tempus accidit obliuio. nam de recenti cognoſcimus in memoria manente et ꝓpter diuturnitatē temporis a memoria labuntur. Unde quia nullus efficit̄ ſciens propter tempus. ideo dicit Ariſtoteles ꝙ parus rectius dixit aliis. Ideo ſit.

Concluſio prima. Tempus eſt magis cauſa per ſe corruptionis ꝗ̄ generationis. et obliuionis ꝗ̄ ſcientie. Probatur primo ratione. quia tempus eſt numerus motus. ſed omnis motus et mutatio facit rem diſtare a ſuo principio. et ſic remouet eam a naturali diſpoſitione in qua prius erat. ergo motus eſt per ſe deſtructiuus et corruptiuus rei et non generatiuus niſi de per accidens. quia quod acquiratur aliqua diſpoſitio per motum non eſt ratione mot⁹ inꝗ̄tum eſt motus. ſed ſolum ꝗ̄tum eſt ꝓ finis intentionis agentis propter finem. ideo corruptio magis per ſe attribuitur motui ꝗ̄ generatio. et per conſequens tempori. Sȝ generatio et eſſe magis attribuuntur generanti. 2° patet a ſigno quia nihil videtur fieri quin appareat aliquod agens extrinſecum. ⁊ tamen aliquid videtur corrumpi nullo apparente corrumpente extrinſeco. et tunc talis corruptio tempori attribuitur. vt cum aliquis ſeneſcit. cuȝ ergo in generatione ſit aliquod agens extrinſecum generatio nō attribuitur tempori. ſed generanti. Sed in corruptione corrumpens non ſemper eſt manifeſtuȝ. ideo corruptio attribuitur tempori non ꝙ tempus faciat corruptionem. ſed vt dicit Ariſtoteles quia corruptio fit in tempore et latet corrumpens.

Concluſio ſecunda Omnis motus vel mutatio eſt in tempore. Probatur duabus rationibus. Prima eſt omne motuȝ velox et tardum ſunt in tempore. ſed in omni motu et mutatione reperitur velocius vel tardius moueri faciendo tamen comparationeȝ motū in velocitate et tarditate ſecundum motum eiuſdem ſpeciei. ergo omnis motus eſt in tempore. Secunda ratio ad omnem motum vel mutatōnem ſequitur prius et poſterius. quia omne mobile variatur de priori diſpoſitione in poſteriorē ſiue ſecundum generationem forme ſiue ſecūdū renouationem ſitus. ſed omne prius et poſteri⁹ ſunt in tempore. quia ſumuntur per diſtantiam ab ipſo nunc quod eſt in tempore. tamen econuerſo ſumuntur in preterito et in futuro. quia in preterito dicitur prius quod eſt longius a preſenti nunc et poſterius quod propinquius eſt. ⁊ econtra eſt in futuro. ergo omnis motus et mutatio eſt in tēpore. Sed contra de gñatiōe ſubſtantiali et de illuminatiōe medii. que ſunt mutationes et non ſunt in tempore. R̄. ꝙ ſicut terminus temporis non eſt tempus nec pars eius. ita eſt de termino motus. et ſi capiatur generatio proprie non eſt motus nec pars eius. et ſic nō eſt in tempore nec in parte temporis. et ſimiliter de illuminatione medii que ſequitur motum localem corporis luminoſi. Si vero capiatur generatio ſecundū eſſe vt eſt admixta alterationi

ſic eſt ſucceſſiua et eſt in tempore ſicut alteratio.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ licet aliquid in tēpore
generetur hoc tamen non eſt ex parte motus ſed
ex parte generantis. ideo tempus non dicitur ꝑ
ſe cauſa illius generationis ſicut et corruptionis
que per ſe ſequitur a motu quem per ſe inſequit
motus tempus. Ad ſecundaʒ et tertiam ſi-
militer patet ſolutio ex dictis.

Queritur Decimooctauo:

Utrum tempus multiplicetur ad multitudinem
temporalium. Arguitur ꝙ ſic quia tēpus eſt
numerus omnium motuum et mobiliū. ſed nu-
merus multiplicatur ad multitudinē numerabi
lium. ergo tempus multiplicatur ad multitudi-
nem mobilium. 2° ſic tempus inſequitur mo
tum vt paſſio et menſuratio eius. ſed paſſio mul
tiplicatur ad multiplicationem ſui ſubiecti. ergo
tempus multiplicatur ad multiplicationē tēpo-
raliū. Ad oppoſitū eſt phūs i vltimo caplo
huius quarti. vbi poſtꝙ ipſe determinauit de tē
pore et nunc et de proprietatibus eorū ⁊ de his
que ipſis menſurantur. hic ꝯſīter mouet et ſoluit
tres dubitationes. Pro quo.

Sciēduʒ ē primo ꝙ prima
harum dubitationuʒ eſt de natura temporis in
omnibus rebus quare ſcilicet tēpus videtur eē
vbiqʒ. videlicet in celo in terra in mari ⁊ in oibʒ
que in eis ſunt. Cuius rei rationē reddit phūs
quia tempus eſt paſſio vel habitus motus cuʒ
ſit numerus eius. ſed hec omnia mouentur po-
tentia vel actu eo ꝙ ſunt in loco. ergo oportet ꝙ
in eis ſit tempus. quia ſimul ſunt tempus ⁊ mo
tus tam motus in actu ꝙ motus in habitu et ſe
cundū potentiam. Secūda dubitatio vtrū
ſi non ſit anima erit temp⁹. Arguit Ariſtoteles
ꝙ non. quia ſi impoſſibile eſt numerantem eſſe
impoſſibile eſt numerabile eſſe. et ꝑ conſequens
ipſm numerū. ſed nihil poteſt numerare niſi aīa
et adhuc anima intellectiua. ergo impoſſibile eſt
tempus eſſe ſi non ſit anima. Hanc dubitationē
ſoluit Ariſtoteles dicens ꝙ ſi non eſt anima nō
eſt tempus. vel ſi eſt eſt vt quodcūqʒ ens. puta eſt
ſi contingat motum eſſe ſine anima. quia ſi ſit
motus erunt prius et poſterius in motu. ſed iſta
ſecundum quod ſunt numerabilia ſunt tēpus.
quod exponit ſanctus Thomas. tēpus eſt ſine
anima vt quodcunqʒ ens. id eſt tempus extra
animam habet eſſe ſecundum quid et imperfec
tum. aut extra animam in actu de tempore non
eſt niſi ipſm nunc indiuiſibile quod non eſt tēp⁹
neqʒ pars tēporis. ſed totalitateʒ ſuā dicit tēp⁹
accipere per operationem anime numerātis. vn̄
ſicut res numerate dependent a numerante ſic et
numerus eorum. ſed prius et poſterius motus q̄
ſunt numerata per tempus non ſunt in re extra
animam. ſed de motu extra aīam non eſt actu
niſi vnum indiuiſibile continuans partes mo-
tus ad inuicem. ſed motus ſuam totalitatem
percipit per comparationem anime comparātis
priorem diſpoſitionem mobilis ad poſteriorem.
Et ꝙuis hec poſitio ſit multuʒ probabilis tamē
communiter tenetur poſitio Auicenne quam in
ſequitur Albertus de modo eſſendi temporis ex
tra que primo fuit recitata. Unde ſecūdum eos
ad numerare tria exiguntur. ſcilicet materia nu-
merata. numerus formalis. et aīa effectiue nu-
merans. et ſi non ſit anima numerās adhuc erit
numerus formalis ſecūdum eſſe formale. et ma
teria numerata. et ad eſſe rei non exigitur in ſe
niſi materia et forma. modo materia et forma
temporis ſine anima reperiuntur. ergo ad eſſe
temporis in ſe non exigitur anima. ſʒ bene verū
eſt ꝙ anima ipſa per actum numerādi cauſat tē-
poris apprehenſionem et effectiuam numeratio
nem. et quo ad hunc actum non eſt tempus ex-
tra animam. et hoc modo vt dicūt illi intellexit
Ariſtoteles ſuum dictum. ſcilicet ſi non eſſet aīa
nō eſt temp⁹. vel eſt vt quodcūqʒ ens. Tercia
dubitatio cuius motus temp⁹ ſit numerus. Re
ſpondebant antiqui ꝙ tempus eſt primo nume
rus motus cuiuſlibet. Nam omne quod fit in tē
pore fit. et quod augmentatur in ipſo augmen-
tatur. et ſic de aliis motibus. Sed eſſe in tēpore
eſt numerari tempore. ergo vt dicebant tēpus ē
numerus cuiuſlibet motus. Sed hoc improbat
quia ſi tempus ſit numerus cuiuſlibet motus
ſequitur ꝙ duorum motuum ſimul exiſtentium
ſit alterum et alterum tempus. et vltra ꝙ duo tē
pora equalia ſint ſimul. et hoc eſt impoſſibile.
quia omne tempus quod eſt ſimul eſt tantum
in numero vnum. et illud quod non ē ſimul nō
eſt vnū in numero. ſed in ſpecie. quod patet per
ſimile. quia ſicut duorum numeratorum equa-
lium vt ſeptem canū vel ſeptem equorum ē vn⁹
numerus. ſic et motuum ſimul terminatorum ē
idem tempus et equale. ſed ſeptem hominum et
ſeptem equorum eſt idem numerus licet non ſit
idem ſeptenarius. quia non differunt per differē
tias numeri ſed per differentias ſeptenarii. Sed
pro vera ſolutione huius dubitationis ponunt
tres ſuppoſitōes. Prima eſt motus localis pri⁹
eſt omniū motuū. ⁊ inter omnes motus locales
motus circularis qui regularis et vniformis eſt
ſimpliciter prim⁹. Secunda eſt. vnūquodqʒ mē
ſuratur vno quodā proprio ſui generis. vt vni-
tas vnitate. et plures equi per vnum equum.
Tercia eſt ꝙ tēpus menſuratur motu et ecōtra.
motus menſuratur tempore. Tunc ſit.

Concluſio prima. motus
circularis qui eſt regularis eſt menſura omnium
aliorum motuū. Probatur quia primū in quo
libet genere eſt menſura omniū ſequentium per
ſecundā ſuppoſitionē. ſed motus circularis qui
eſt regularis eſt prius et notiſſimus omniū mo-
tuum per primam. ergo ille eſt mēſura vnigenea
aliorum motuū.

Concluſio ſecunda. tempus
eſt per ſe primo menſura primi motus circularis
et per ipſm eſt menſura omniuʒ aliorū motuum.
Patet quia quidam dixerunt tempus eſſe mo-
tum circularem celi. et hoc eſt qꝛ eſt menſura ce
li. et per ipſm menſurantur omnes alii motus.
etiam aliqui dicunt res humanas habere quē-
dam circulum. et hec oīa in tēpore indicantur. et
accipiunt finem et principium ſecundū quādaʒ
circulationē quare tēpus videtur quidā circul⁹
ꝙ non eſt niſi quia tēpus menſuratur per motū
circulareʒ et ex cōſequēti per ſecundū motum tē
pus eſt menſura oīum aliorum motuū.

Concluſio tercia: tēpus non
multiplicatur ad multitudinē motuū et mobi-
lium. Probatur concluſio. nam nulluʒ accidēs
multiplicatur numeraliter niſi ſolū ad multitu-
dinem ſui ſubiecti. ſed tēpus ſolum eſt in primo
mobili mediante motu eius vt in ſubiecto. In
aliis aūt eſt vt in numeratis et menſuratis non
immediate ſed mediante motu primi mobilis.
ergo cum non ſint plures primi motus ſequitur
ꝙ eſt tantum vnum tēpus. Item ſi tēpus multi-
plicetur ad multitudinem motuū cum ſimul ſint
plures motus equales quorū vnū non eſt pars
alterius ſequeretur ꝙ ſimul eſſent plura tempo-
ra equalia quorum vnum nō eſſet pars alteri⁹
quod prius improbatum eſt.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ tēpus non eſt primo nu
merus omnium motuuʒ ſed tantum primi mo-
tus. quare nō oportet ipſm multiplicari ad mul
titudinē motuū et mobiliū. Et ſimiliter dicitur
ad ſecundā.

Queritur Decimonono:

Utrum eternitas que eſt menſura eſſe diuini be
ne diffiniatur. eternitas eſt interminabilis vite
tota ſimul perfectaqʒ poſſeſſio. Arguitur p°
contra ſuppoſituʒ. quia eſſe diuinū eſt ifinitum
ergo eſt immenſurabile. 2° ſic quia menſura
certificat ꝙtitatē menſurati. deus aūt nō habet
ꝙtitatem. ergo ⁊c. 3° ſic menſura differt rea
liter a menſurato cum certificet ꝙtitateʒ eius. ſʒ
eternitas non differt realiter ab eterno qꝛ eſſent
plura eterna quorum neutrū eſſet ab alio. 4°
ſi eſſet menſura eſſe diuini menſuraret ipſm ſicut
tempus motū et nūc illud quod fertur. ſed hoc
nō. qꝛ eternitas ē vnū indiuiſibile ⁊ vno modo
manēs. ergo eternitas non eſt mēſura eſſe diuini

Deinde arguit cōtra queſitum. qꝛ eternitas
eſt quid poſitiuū. ergo male diffinit per priua-
tionē cū dicitur iterminabilis vite. 2° ſic du
ratio magis refertur ad eſſe rei ꝙ ad operationē
ergo male ponit vite. 3° ſic omne totum ha-
bet ptes. ſed in eternitate non ſunt partes. ergo
male dicitur tota. 4° ſic plures dies nunꝙ
ſimul ſunt. ſʒ in eternitate dicunt eſſe dies. ergo
ponitur male ſimul. 5° ſic totū et perfectū idē
ſunt. ergo ſuperflue additur perfectū. Ad o⁹
arguit per Boetiū ponentē illam diffinitionem.

Sciendum eſt primo ꝙ peri
patetici nō inueniunt aliquid determinaſſe ſʒ⁹
certitudinē de eternitate ꝙuis qn̄qʒ mentionem
fecerint de ipſa. nā de re qua ſepius vtebantur
debuiſſent tractatū feciſſe. ſed forſan tractatus
eorum de ipſa ad nos non peruenit. ideo difficī-
le eſt de ipſa determinare. quia tamen euum ab
eterno et tempus ab euo fluit iuxta illud Boe-
tii. Qui tēpus ab euo ire iubes. conueniens fuit
vt dicit Albertus ꝙ poſt tractatū de tempore ali
qua mentio fieret de eternitate vt ſciretur quid
eſt eternitas et quid ſit radix temporis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ
eternitas dicitur multis modis. Primo modo
dicitur ſpaciū carens principio et fine non hn̄s
in ſe prius et poſterius nec aliquā ſucceſſionem
ex eo ꝙ non menſurat illud quod mutatur. ſed
potius quod ſtat vno et eodem modo nihil a-
mittens in preterito et nihil acquirens in futuro
et hic eſt proprius modus eternitatis de quo ē
ad propoſitū. 2° modo minus proprie dicit
eternitas ſpacium rei immenſurabilis ſiue imu-
tabilis ſecundum omnem ſpeciem motus et mu
tationis licet habeat principium ſui eſſe. et hoc
modo neceſſaria dicuntur eterna. 3° modo
dicitur eternitas adhuc minus proprie ſpacium
variatum quod non habet principiū neqʒ finē
et hoc modo a quibuſdam mundus dicit eter-
nus. licʒ ſecundum veritatem ſit temporalis. qꝛ
corpora que in ipſo ſunt mouentur et mutantur
in tempore quo habent prius et poſterius. ideo
per impoſſibile ſi mundus careat principio et ſi-
ne adhuc eſſet temporalis. 4° modo dicitur
eternitas non ſpacium alicuius eſſe vel ſubſtan
tie. ſed potius delectatio ⁊ poſſeſſio vite intermi
nabilis que ſecundum imperfectiſſimum eſſe in
de reperitur.

Sciendum eſt tercio ꝙ ſecun
dum primā acceptionē eternitatis Yſaac phūs
ſirahelita ſic diffinit eternitatem. ꝙ eſt ſpacium

ↄtinuū non interceptuꝫ qꝛ ſuuꝫ totum eſſe ſimul habꝫ et ꝑfecte. ꝑ ↄtinuitatem intelligit indeficiētiaꝫ eternitatis. et per non interceptuꝫ intelligit negationem prioris et poſterioris et ſucceſſionis Sed Gilbertus porretanus dicit eternitatē moram ↄtinuā non interceptam: et ſi vocetur mora non debet intelligi ꝙ ſit mora temporis vel momenti. ſed vocat̄ mora ꝓpter permanentiā eius que eſt indeficiēs. que mora dicit̄ ſpaciuꝫ ſꝫᵒ ꝙ ambit totuꝫ eſſe indeficiēs. et hoc ſpaciū ↄtinuū dicit̄ non ꝙ habeat partes ſicut quātitas continua ſed quia nunꝙ deficit nec deeſt neqꝫ deerit ſed ſemper eſt ſtans incōmutabiliter in ſeipſo. et dicitur non interceptam qꝛ nihil amittit in toto ꝑterito nec aliquid acquirit in futuro. ideo non eſt ibi interceptio vel diuiſio preteriti vel futuri ſicut in tempore. ſicut dicit Boeᵒ ꝙ nunc ſtans ⁊ non mouens ſe facit eternitatē. Et ſic patet ꝙ diffinitiones Iſaac et Gilliberti non differunt niſi ſecundum vocem. qꝛ primus vocat eternitatem ſpacium. ſecundus vero moram.

Sciendum eſt Quarto ꝙ

eternitas non habet prius et poſteriᵒ ſed eſt tota ſimul et indiuiſibilis. vnde aliqui dubitauerunt qualiter deo qui eſt eternus attribuantur verba preterita et futura. Ad quod dicēduꝫ eſt ꝙ talia deo attributa denotant coexiſtenciaꝫ eternitatis ad tempus. vt cum dicitur deus eſt. ſenſus eſt ꝙ deus nullo tempore pñti deeſt. deus fuit. i. nulli ꝑterito defuit. deus erit. i. nulli futuro deerit.

Sciendum eſt vlterius ꝙ eter

nitas dicitur habere ſuum eſſe ſimul et perfecte propter quaſdam ſubſtancias que licet habeant ſimul ſuum eſſe tamen in hoc ꝙ aliquid poſſunt volunt vel intelligunt non habent ꝑfecte ipſum ſimul. non eniꝫ ꝑſencia omnia ſunt intellectibꝰ intelligenciaꝝ ad que extendi poteſt intellectus eaꝝ. ſed pocius ↄtinue illuminant̄ a prima intelligencia. ideo vices quaſdam habent ſꝫᵒ ſuum poſſe et ſꝫᵒ intelligere. Unde licet euiternum ſꝫᵒ id quod eſt ſit ſimul. tamē non poſſidet ſuuꝫ eſſe ſimul ita perfecte ſicut eternum. ſicut omnia ſunt preſentia quo ad eſſe viuere velle et intelligere ⁊ illa non perfecte obumbrantur. nec recipit tranſmutationeꝫ vel viciſſitudineꝫ. ſed ea que ſparſa ſunt in toto tēpore que ab ipſo eterno fluūt ſimul̄ preſentia ſunt. propter quod ōnia preuidet et preſcit anteꝙ fiant. Et iſtaꝫ perfectioneꝫ eterni conſiderans Boeᵒ eternitateꝫ diffiniuit melius omnibus aliis dicēs. Eternitas eſt interminabilis vite tota ſimul perfectaqꝫ poſſeſſio. Ideo cum ipſo Boecio ſit hec

Concluſio prima. diffinicio

eternitatis poſita a Boecio eſt ſufficiēs. patet ꝑ particulas eius. naꝫ quia eternitas eſt ſimplex indiuiſibilis. et ſimpliciſſima non cognoſcimus niſi ꝑ abnegacioneꝫ cōpoſitoꝝ. et indiuiſibilia ꝑ abnegationē partium. vt dicimus punctus eſt cuius pars non eſt. ideo in diffinitione ponitur interminabilis. Unde interminabiles dicuntur in quoruꝫ duratione non eſt finis neqꝫ principiū et tale eſt eternum quod dicitur extra terminos poſituꝫ. Deinde ponitur vite quia duracio quo ad nos magis ad operationeꝫ refertur ꝙ ad eſſe Et ponitur tota ſimul ad excludendum tempus quod non eſt totū ſimul. neqꝫ dicitur tota qꝛ habeat partes ſed quia nihil ſui eſt extra ipſam. Et additur perfecta eo ꝙ ipſum eternuꝫ eſt perfectuꝫ in eſſe poſſe et operari que omnia ſimul habet. Et dicitur poſſeſſio quia illud ꝓprie dicit̄ poſſeſſum quo aliquis ad nutum ſuum vtitur. et ſic eſt de eterno et de vita eius. quibᵒ notatis ſit

Concluſio ſecunda et reſpon

ſalis. Eternitas eſt mēſura eſſe diuini. iſta concluſio ſatis patet ex diffinitione Boecii immediate declarata. Etiaꝫ probatur quia menſure ad menſuratum dicitur eſſe proporcio. ſed eternitas ſimul̄ eſt ſꝫᵒ eſſe poſſe et agere cuiuſmodi eſt ipſe deus igitur. ⁊c.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ licet eſſe diuinum vt caret principio et fine ſit infinitum. eſt tamen finitiſſiᵒ per hoc ꝙ eſt ſimpliciſſimū et ſimul ſic ꝙ nihil ſui eſt extra ipſuꝫ. ⁊ hoc modo eſt mēſura eternitatis Ad ſecundaꝫ dicitur ꝙ licet deus non habeat quantitateꝫ magnitudinis habet tamē maximā quantitateꝫ virtutis qua ſe cōtinet et nunꝙ aliquid ſui extra extendatur. ⁊ hec indeficientia ſui ſtans iuxta ſe menſuratur eternitate Ad terciā ꝙ non omnis menſura realiter differt a menſurato. aliquando enim menſuramus totam quantitatem per partes eius que ſimul accepte ab ea non differunt. ideo ſufficit ꝙ differant ratione. et hoc modo eternitas differt ab eterno inquantum habet rationem more vel ſpacii indeficiētis et eternum habet eſſe ſtans ⁊ totum ſimul. Ad quartā dicitur ꝙ eternitas nō menſurat eternuꝫ eo ꝙ nec eius recipiat variationem ſicut nec temporis. ſed menſurat per moduꝫ vnitatis ſtans immobiliter. ideo non eodem modo menſurat eternum ſicut tempus rem temporalem. vel ſicut nūc illud quod fertur ſꝫᵒ ꝙ fertur. et hec de queſtiōe

Queritur viceſimo Utrum

tantum ſint tres menſure durationuꝫ realiter diſtincte ſcꝫ eternitas/euiternitas/⁊ tempus. Arguitur ꝙ non. quia due forme diſtincte non poſſunt ſimul eſſe. ſed iſte tres mēſure ſunt ſimul. gᵒ non ſunt diſtincte. 2ᵒ ſic euiternitas habet priᵒ et poſterius vel non. ſi ſic tunc non differt a tempore. ſi non tunc nō differt ab eternitate. gᵒ non

ſunt tres menſure diſtincte. 3ᵒ ſic nunc eternitatis et nunc tēporis ſunt idem nunc. ergo eternitas et tēpus idem ſunt. añs patet. qꝛ vt dicit Boetius: ſicut nunc fluens facit tēpus: ita nunc ſtans et permanens eternitatē. ſed idem eſt ſubiecto nunc ſtans et nūc fluens: ergo eternitatis et temporis eſt idem nunc. Ad oppoſitū arguitur per Boetiū et cōes expoſitores peripateticorū ponentes illas tres menſuras realiter diſtinctas. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ pre

dicte menſure in ordine ad menſurata ſe habēt in aliquo ſimiliter ⁊ in aliquo diſſimiliter. Ē eniꝫ proportio in hoc ꝙ ſicut eternū eſt totum ſimul ſecundū eſſe poſſe et agere nihil amittens in preterito et nihil acquirens in futuro: ita eternitas eſt tota ſimul. vt patuit ex ſua diffinitione. Similiter ſicut euiternū eſt totum ſimul ſecundū eſſe. ⁊ non ſecundū poſſe et operari ymo acquirit per viciſſitudinē in actionibus ſuis aliquas perfectiones quas prius non habuit: ita euiternitas ſecundū aliquid eſt tota ſimul et ſecundum aliquid habet prius ⁊ poſterius ſimul iūcta. Similiter ſicut temporale non ſimul participat totum ſuum eſſe poſſe vel agere: ita tempus nunꝙ totū ſimul eſt ſecundum rem. et ita ſicut eternitas eſt menſura adequata eterno: ita euiternitas euiterno. et tempus temporali. et in hoc habēt proportionem iſte menſure ad menſurata. Sed diſſimiliter ſe habent in hoc. quia eſſe in tēpore eſt quadam parte temporis mēſurari. ſed eſſe in eternitate non aliqua parte videtur menſurari. quia non habet partes. Item omne quod menſuratur tempore excellitur a tempore. quod vero eſt in eternitate non excellitur ab ipſa. ſed ſibi ē penitus adequatū. euiternū aūt ſecundum aliquid eſt ſimul et ſecundū aliquid non eſt ſimul idō ſecundū aliquid euū excellit euiternū et ſecū dum aliquid ſibi adequat̄. ſecundum ꝙ excellit vocant euum tempus. ſicut dicit Auguſtinus. quia rationalis creatura propter vices ſue voluntatis et intellectus mouetur per tēpus et nō per locū. corporalis vero mouetur per locum et per tempus.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

triplex diſtinguitur eternum. Quoddā eſt vere eternum quod eſt totū ſimul ſecundū eſſe poſſe et operari. et hoc mō eſt vnū ſolum ſcꝫ prima cā que deus eſt. Alia dicuntur eterna ſoluꝫ per participationē aliquā veri eterni. vt ſunt intelligentie et anime beate que cōtemplātur verū eternū et gloria ſibi influente immutabiles efficiuntur et hec propria natura ſunt mutabilia. diuina tñ voluntate fiunt immutabilia. et ſic ſufficit eternitas. qui quidē ⁊ diuini ordines aliquid participantes in hac vice cōtemplatiōe eterna ſupra tempus quodāmō efficiuntur. ita ꝙ non percipiunt motū nec mutationē naturalē. Hoc etiā modo neceſſaria dicuntur eterna ſiue ſint incōplexa vt celeſtia corpora. ſiue neceſſitatē habeāt ex habitudine incōplexorum ad inuicem vt prime dignitates. Alia dicuntur eterna non quia participent aliquid immutabilitatis qđ eternitati proprium eſt. ſed quia habent ſimilitudinem cū eternitate in carētia finis. vt motus dicitur eternus ab hiis qui ponunt mundū eternuꝫ. et pene infernales dicunt̄ eterne. ſed eternitas ſolū vere cōuenit illi quod eſt primo modo eternū.

Sciendum eſt tercio ꝙ eterni

tas eſt cauſa exemplaris euiternitatis et tēporis nam ſicut euiternū ab eterno dependet et tēporale ab ambobus. ita euiternitas ab eternitate dependet. et tēpus ab vtraqꝫ. Et hoc ſic dicit Boetius. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Terrarū celiqꝫ ſator. qui tēpus ab euo Ire iubes ſtabilis que manēs das cuncta moueri. Cuius dat exempluꝫ. nam ſicut ens frequēter ſub eo quod eſt ſemper currit et ab eo deficit et id quod eſt raro ab eo quod eſt frequenter. ita euiternitas ſub eternitate currit ab ea deficit et tempus ſub euiternitate currit et ab ea deficit. Unde eternitas eſt menſura illius qui ſemper vno et eodem mō et immutabiliter penitus ſe habet. quod vero immediate ab eo dependet per hoc deficit ab eo quod diſtat. et hoc eſt euiternū cuiuſlꝫ eſſe quod eſt ſtabile. habet tamen vices in ſuis potētiis et actionibus ſicut intelligere ⁊ velle. qđ aūt ab eo plus diſtat ab eo plus deficit vt eſt tēporale. cuius nec eſſe nec poſſe nec agere ſtabile eſt. Tunc ſit.

Concluſio prima. Tantum

ſunt tres menſure durationum realiter diſtincte. probatur quia omnis talis menſura menſurat eſſe aliciꝰ rei. vel ergo illa res eſt tota ſimul ſꝫᵒ poſſe eſſe et agere. et ſic eſt eternitas. vel eſt tota ſecundum eſſe et non ſꝫᵒ poſſe et agere et ſic eſt euiternitas. vel non eſt tota ſimul in eſſe nec ſꝫᵒ poſſe nec ſꝫᵒ agere et ſic eſt tempus. Vel ſic omnis res vel caret principio et fine et ſic eſt eternū vel habet principiū et non finem et ſic eſt euiternum. vel habet principiuꝫ et fineꝫ et ſic eſt temporale. Hec tamen diſtinctio eſt magis ꝑ accñs ꝙ precedens. quia dato ꝙ mundus nō incepiſſꝫ nec haberet finem adhuc eſſet temporalis et non ſimpliciter eternus.

Concluſio ſecunda. eternitas

eſt menſura eterni euiterni ⁊ temporalis. et euiternitas euiterni ⁊ temporalis. tempus vero temporalis tantuꝫ. patet quia quicquid eſt menſura ſu

periorum eſt menſura inferiorū. ſed non econtra ergo concluſio vera. Uerum tñ eternitas non eſt adequata menſura euiterni ⁊ temporalis/ſed eſt excedens. nec euiternitas temporalis. Et dicitur menſura adequata dūʒ eſt proporcio menſurati ad eſſe menſure vt prius dictum eſt motum tempore menſurari et ipſum et eſſe eius quia ſucceſſiuum eſt ſicut tempus. Ex illa comparatione eternitatis ad tempus ꝯtingit per accidēs eternitatem diuidere et ipſaʒ habere partes. non ꝙ huiuſmodi partes ipſius ſunt ſed ſpacii quod eſt ſub ipſa. vt quandoqʒ dicitur mille annis fuiſſe deꝰ et ꝙ anni eius non deficiēt. non ꝙ in eternitate ſint dies menſes et anni. ſed quia eternitas continet tempus cuius dies menſis et annus dicunt̄ eſſe partes.

Concluſio Tercia. Nunc eternitatis differt realiter a nunc euiternitatis ⁊ temporis.

quia nunc eternitatis eſt aliquid ipſius. et nunc euiternitatis eſt aliquid eius. ⁊ ſimiliter de nunc temporis ad tempus. ſed ille tres menſure ſunt realiter diſtincte. ergo etiam nunc ipſarum. Item nunc temporis eſt numerus eiꝰ quod fert̄ ſʒꝰ ꝙ fertur et non ſʒꝰ ꝙ ſubſtancia eius eſt in ſe permanens ſed ſʒꝰ ꝙ fertur. ergo nullam habet ydemptitatem ad nunc quod eſt in ſeipſo permanens cuiuſmodi eſt nunc eternitatis. Item ſicut eternitas precedit tempus ita nūc eternitatis precedit nunc temporis. ergo realiter diſtinguuntur Et ſimiliter argueretur de nunc euiternitatis.

Concluſio quarta: nunc eternitatis ab eternitate differt ratione tantum.

probatur quia dicitur nūc ſʒꝰ ꝙ adiacet vni indiuiſibili inſtanti nihil amittenti in preterito nec aliquid acquirenti in futuro. ſed eternitatis dicitur ſpacium ſiue mora indeficiencie eius. ergo ratione differunt.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ due menſure eiuſdem generis non poſſunt eſſe ſimul niſi vna ſit pars alterius. ſed mēſure diuerſoꝝ generꝝ cuiꝰ mōi ſunt iſte bene poſſunt eſſe ſimul. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ euiternitas ſʒꝰ eſſe eſt tota ſimul. habet tamen prius ⁊ poſterius ſibi adiuncta ſʒꝰ ꝙ in actionibꝰ euiterni ſunt prius et poſterius. Ad terciam dicit̄ ꝙ non preciſe differunt nunc eternitatis et nunc temporis quia vnum eſt ſtans et aliud fluens. ſed quia ſunt principia menſurarum diuerſorum generum. Et hec de queſtione. et per conſequens de toto quarto phiſicorum.

Sequitur textus quinti libri phiſicorum.

Tranſmutatur autem tranſmutans omne: aliud quideʒ ſecundum accidens. vt cuʒ dicimus muſicum ambulare.

Circa quintum Librum phiſicorum Queritur primo.

Utrum motus ſiue mutatio ſint ſubiectiue in ſpecie vel in forma ſecundum quam fit motus. Arguitur ꝙ ſic quia motus eſt fluxus quidam ſed fluxus eſt in forma fluente. ergo motus eſt ſubiectiue in forma vel in ſpecie. Secundo ſic motus eſt ſubiectiue in eo qđ mouetur. ſʒ forma eſt id quod mouetur quia eſt id quod continue variatur de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum. ergo motus eſt ſubiectiue in forma ſecūdū quam eſt motus. Ad oppoſitum arguitur ꝑ phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

quam determinatum eſt de motu ſecundum cōmunem rationem eius et de hiis que inſequuntur motum vt ſunt infinitum locus et tempus. Conſequenter de ipſo philoſophus determinat ipſuʒ diuidendo in partes ſubiectiuas in iſto 5º. In quo principaliter tria facit. Primo enim diuidit motū in ſuas ſpecies oſtendendo in quibus predicamentis eſt per ſe motus et in quibꝰ non. Secundo ponit rationes quorundaʒ dubiorum ſiue quarundam intentionum que ſunt vtiles ad ea que poſtea dicentur. Tercio agit de contrarietate et varietate motuum. et quia motus per accidens non habet diuidi in ſuas partes ſubiectiuas quia infinitis modis variatur. ſed tamen motus per ſe illo modo habet diuidi. ideo antequam diuidat motum per ſe in ſuas ſpecies diſtinguit motum per ſe a motu per accidens reiciendo motum per accidens a ſua conſideratione.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Tripliciter contingit aliquod mobile moueri. Primo modo aliquid mouetur ſecundum accidens vt dicimus muſicum ambulare quia ſubiectum muſice ambulat. Secundo modo aliquid mouetur ſecundum alterum in gracia partis vt corpus dicitur ſanari quia oculus eius vel torax. i. pectus ſanatur. Tercio modo dicitur aliquid moueri per ſe primo ſic ꝙ non ꝑ accidens nec gracia partis vt alterabile i motu alterationis. Et ſimilis ē diſtinctio ex parte mouentis nā aliquid mouet ſecundum accidens vt muſicus edificat. et aliquid mouet ſecunduʒ alterum et gracia partis vt homo percutit quia manus eius percutit. et aliquid mouet per ſe primo vt medicus ſanat primo per ſe. Et ad videndum quomodo eſt ſimilis diſtinctio ex parte termini ad quem.

Sciendum eſt tercio. ꝙ In

omni motu quinqʒ requiruntur. ſcʒ mouēs mobile ⁊ tempus in quo eſt motus et duo termini motus. ſcʒ a quo ⁊ ad quem. quia omnis motus eſt a quodam in quoddaʒ. ꝙ autem mobile ſit alterum a termino a quo ⁊ a termino ad quē vt ꝙ lignum quod calefacit ſit alteruʒ a calido ⁊ a frigido ſic probat Ariſtoteles. quia motus ē in ligno vt in ſubiecto ⁊ non in aliquo terminorum. qđ pʒ qꝛ motus eſt in illo vt in ſubiecto quod mouetur. ſed lignum eſt id quod mouet̄ ⁊ non terminus a quo nec terminus ad queʒ. qꝛ ſpecies ſiue forma neqʒ mouet neqʒ mouetur. ergo ſequitur ꝙ mobile eſt alterum ab vtroqʒ terminoꝝ motus. ⁊ ſic taʒ ex parte mobilis ꝙ̄ ex parte terminoꝝ poteſt ſumi diuiſio motus. ſʒ qꝛ magis terminatur a termino ad quem ꝙ̄ a termino a quo eo ꝙ per motum acquiritur terminus ad quem ⁊ auffertur terminus a quo. ideo motus habʒ ꝯueniēciaʒ cuʒ termino ad queʒ et repugnā̄ciam cum termino a quo. ideo magis ſumitur diuiſio ex parte termini ad queʒ ꝙ̄ a termino a quo. Quia etiaʒ tēpus eſt extrinſecuʒ motui. ideo ex parte tēporis nō ſumitur ꝑfecta diuiſio. ideo requiritur ꝙ tā̄tum ſumatur ex parte termini ad quē ſcʒ ex parte mobilis mouētis ad terminū ad quē. Et ſi queratur ex quo forma vel ſpecies vel paſſio nō eſt id quod mouetur vtruʒ poſſit dici motus. Dicit phūs ꝙ non qꝛ cuʒ forma ſpecies vel paſſio ſit terminus motus ſequitur ꝙ ad motū fieret motꝰ qđ poſtea improbatur. ideo forma puta albedo nō ē motꝰ. ſʒ albefactio eſt motus ⁊ albedo eſt terminus eius. Tunc ſit.

Concluſio prima. motus ſufficienter diuiditur in motū per accidēs in motū per alterū ⁊ motū per ſe primo.

ꝓbat̄ ꝯcluſio ex ꝑte mobilis. qꝛ illis tribꝰ modis aliquid dicit̄ moueri. ⁊ ex parte termini ad q̄ʒ qꝛ motꝰ quandoqʒ terminatur ad aliquid ꝑ accidēs vt albatio ad id quod itelligitur qꝛ accidit albatū itelligi. ſʒ terminat̄ ad colorē ſʒꝰ alterū qꝛ albedo eſt pars coloris ſed per ſe terminat̄ ad albuʒ colorem.

Concluſio ſecunda. motus

non eſt ſubiectiue in ſpecie vel forma ſecūdum quam eſt motus ſed in mobili. Probat̄ quia motus eſt vt in ſubiecto in illo qđ mouetur. ſed ipſuʒ mobile mouet̄ ⁊ nō ſpecies vel forma gº

maior patet q illud ſolu3 mouetur cui cõuenit
eſſe tãq id q̄d eſt.ſ3 forma nõ ẽ niſi tãq id qd
eſt.g° mot⁹ e in mobili ſubiectiue ꝛ nõ i forma.

Concluſio Tercia. mutatio
per accidens non eſt diuidenda in ſuas partes
ſubiectiuas ſiue ſumatur ex parte mobilis vel
mouentis vel termini ad quem. Probatur q
talis mutatio infinitis modis variatur eo q in
finita vni accidunt ꝛ indifferenter eſt in omnib⁹
corporibus.ſed infinita non cadunt ſub arte cũ
indeterminata ſint ergo.

Concluſio quarta: motus
per ſe habet diuidi in ſuas ſpecies.patet q mo
tus per ſe non eſt in omnibus indifferenter. ſed
tantum in contrariis quo ad motum ſucceſſiuũ
vel in contradictoriis quantum ad generatio
nem et corruptionem.ſed contraria et contradic
toria ſunt diſtincta termini.ergo motus per ſe ſe
cundu3 illos terminos poteſt diuidi in ſuas ſpe
cies et poteſt cadere ſub arte.et quia medium ẽ
quodãmodo extrema inquantum participat
vtrumq3 et comparatum ad vtrunq3 habet v
triuſq3 rationẽ vt fuſcum comparatur ad albu3
et ſic habet rationem nigri.et comparatum ad
nigrum habet rationem albi. Ideo vniuerſali
ter dici poteſt q omnis motus eſt inter contrari
a vel contradictoria.

Ad rationes ante oppoſitu3
Ad primam dicitur q fluxus motus nõ differt
eſſencialiter a forma ſecundum quã mobile mo
uetur. ideo ille fluxus eſt ſubiectiue in mobili
quod mouetur ſicut forma fluẽs. mobile autẽ
variatur ſecundum illam formam de diſpoſitio
ne in diſpoſitionem.ꝛ dicitur forma fluens non
q ſit ad quod fluit. ſed quia ſecundum ipſam
mobile fluere dicitur de non eſſe. Ad ſecun
dam dicitur q forma non eſt id quod variatur
de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum.cum eſſe nõ
ſit ipſius forme tanquam eius quod eſt.ſed mo
bile eſt quod variatur de eſſe imperfecto ad eſſe
perfectum illius forme ſecundum quam eſt mo
tus de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum ꝛc.

Queritur ſecundo. vtrum
Sola mutatio q̄ eſt de ſubiecto in ſubiectu3 ſit
motus proprie dictus. Arguitur q non q
in omni motu debet manere idem ſubiectum
ſub vtroq3 terminorum. alias motus non eſſet
vnus.et ſi ſemper maneat idem ſubiectu3 ſequi
tur q talis motus non eſt de ſubiecto in ſubiec
tum.Et per conſequens mutatio de ſubiecto in
ſubiectum non eſt motus. Secundo ſic gene
ratio eſt de non ſubiecto in ſubiectum et corrup
tio e contra.et tamen generatio eſt motus. cum
ſit actus generabilis inquantu3 generabi e et ſi
militer corruptio ergo. Tercio ſic ſicut ſe ha
bet ſubiectum ad ſubiectum ita non ſubiectum
ad non ſubiectum.ergo ſi ſit motus de ſubiecto
in ſubiectum erit motus de non ſubiecto in non
ſubiectu3.ergo non ſola mutatio de ſubiecto in
ſubiectum erit motus. Ad oppoſitum argu
itur per Philoſophum in textu. Pro Re
ſponſione.

Sciendum eſt primo q poſt
quam philoſophus diſtinxit motu3 per ſe a mo
tu per accidens et remouit motum per accidens
a ſua conſideratione. Conſequenter incipit
determinare de diuiſione motus per ſe in ſuas
ſpecies et quia mutatio accepta in communi ſe
habet vt quoddam ſuperius ad motu3 proprie
dictum.ideo poſtquam diuidit motum proprie
dictum diuidit mutationem per ſe in communi.
ꝛ poſtea oſtendit que mutationes non ſunt mo
tus et poſtea que mutationes ſint mot⁹ proprie
dictus.

Sciendum eſt Secundo. q
omnis motus ſiue mutatio fit ex quoda3 in q̄d
dam vt ſatis manifeſtat nomen mutationis q
connotat aliquid eſſe poſt aliud ꝛ aliquid pri⁹
et aliquid poſterius et ita mutatio ſemper eſt in
ter duos terminos. vnde ſecundum illoꝝ termi
noꝝ variationẽ põt intelligi mutatio fieri qua
drupliter. primo de ſubiecto in ſubiectũ .i. de ter
mino affirmato in terminũ affirmatũ. 2° de
ſubiecto in non ſubiectũ. 3° de nõ ſubiecto in
ſubiectũ. 4° de non ſubiecto in nõ ſubiectũ. ꝛ
vt habet phũs dicitur hic ſubiectũ quod ẽ affir
matiue demonſtratũ.ꝛ illud eſt ens in actu com
pletũ per formã ſubſtãcialẽ. vt cũ dicitur hic ho
mo vel equ⁹. ꝛ cũ hoc accipitur ſub aliqua for
ma accidẽtali q̄ affirmatiue deſignatur tale ẽs
ꝯpletũ put eſt ſub illo eſſe accidẽtali poteſt mo
ueri ad aliud eſſe accidentale ꝛ ita dicitur muta
tio fieri de ſubiecto in ſubiectum. Ex quo p3
q materia in propoſito non eſt ſubiectum ymo
magis dicitur non ſubiectum accipiendo eam
cum priuatione. vt cum dicitur q aliqua muta
tio eſt de non ſubiecto in ſubiectum.

Concluſio prima. Ex non
ſubiecto in non ſubiectum nulla eſt mutatio per
ſe licet bene p accidens. Prima pars p3 q õnis
mutatio p ſe ẽ iter ꝯtraria vel iter ꝯtradictoria.
Sed non ſubiectum ad non ſubiectum nullam
habet oppoſitionem ſiue capiatur non ſubiectũ
vt dicit ſimplicem negationem ſiue vt dicit pri
uationem quia negatio negationi non opponi
tur nec priuatio priuationi nec potencia poten
tie nam negationes ſimul de eodem ſubiecto ve
rificari nõ poſſũt. vt idẽ lapis nec eſt ſanus nec
eger nec cecus nec videns. Secunda pars p3
quia cum ex albo fit per ſe nigrum fit per acci
dens ex non nigro non album. pro quanto pri
uatio ſemper ſaluatur in forma contraria. ſ3 id
quod eſt per accidens in aliquo genere nõ põt
eſſe ſpecies eius. ideo ex non ſubiecto in nõ ſub
iectu3 non eſt aliqua ſpecies mutationis per ſe.

Concluſio ſecunda. Tantu3
ſunt tria genera mutationis per ſe. patet q di
uiſio mutationis ſecundum variationem ſuoꝝ
terminoꝝ penes affirmationẽ ꝛ negationem at
tenditur.ſed tales termini ſolum variãtur qua
tuor modis ꝛ ſecundum vnum modum non po
teſt fundari per ſe mutatio ſc3 de non ſubiecto ĩ
non ſubiectum.ergo erunt ſolu3 tria genera mu
tationis ſc3 de ſubiecto in ſubiectum. ꝛ de non
ſubiecto in ſubiectũ. ꝛ de ſubiecto ĩ nõ ſubiectũ
Sed ad ſciendum que iſtaꝝ mutationu3 ſit mo
tus. Aduertendum eſt q mutatio de nõ ſub
iecto in ſubiectum dicitur generatio cuius alia
eſt generatio ſimpliciter que fit de non eſſe ſim
pliciter ad eſſe ſimpliciter. ſc3 ad eſſe ſubſtancia
le. alia eſt generatio ſecundum quid q̄ fit de nõ
eſſe ſecundum quid ſc3 de non eſſe accidentali
ad eſſe accidentale vt de non albo in album.et
talis generatio ſecundum rem eſt alteratio vel
motus proprie dictus.ſed ſecundum modu3 de
ſignatur ad modum generationis. ſ3 illa muta
tio que eſt ex ſubiecto in non ſubiectum dicitur
corruptio. cuius quedam eſt corruptio ſimplici
ter. Alia eſt corruptio ſecundum quid quemad
modum dictum eſt de generatione.

Concluſio tercia. generatio
non eſt motus. patet duabus rationibus phi.
Prima eſt. illud q̄d non eſt ſimpliciter non põt
moueri neq3 quieſcere. ſed id quod generatur
ſimpliciter eſt non ens. ergo non poteſt moueri ꝛ
per cõſequens generatio non eſt motus. pro de
claratione maioris ſupponit philoſoph⁹ q non
ens dicitur tripliciter. Primo modo dicitur
non ens ſecundum compoſitionem ꝛ diuiſione3
ꝛ hoc modo non ens idem eſt q falſum quod
opponitur enti quod eſt verum. ſed hoc modo
ens ꝛ non ens ſolum in mente ſunt ideo tale ẽs
non poteſt moueri. Secundo modo dicitur
non ens quod non eſt ẽs in actu per quãcunq3
formam ſed eſt in pura potencia. ꝛ tale non ens
non poteſt moueri ſed eſt principium generatio
nis ſimpliciter vel terminus corruptionis. Ter
cio modo dicitur non ens ſecundum quid ꝛ ra
tione oppoſitionis qua3 habet ad aliud prout
prima ſaluatur in forma contraria vt album di
citur non nigrum ꝛ tale non ens contingit mo
ueri per accidens. ſed id quod nõ ẽ ẽs ſimplicit
ꝛ ſimpliciter generatur nullo modo contigit mo
ueri. Secunda ratio omne quod mouetur eſt
in loco. ſed quod generatur ſimpliciter non eſt ĩ
loco ergo quod generatur non mouetur. Ma
ior patet quia motus localis eſt primus omniũ
motuum. ꝛ deſtructo priori deſtruuntur poſteri
ora. ideo ſi aliquid non ſit mobile localiter nec
etiam alio motu. ſed omne mobile localiter eſt ĩ
loco. ideo neceſſe eſt quod mouetur eſſe in loco.

Concluſio Quarta. Corrup
tio ſimpliciter non eſt motus. patet quia motui
nichil eſt contrarium niſi motus aut quies. ſed
corruptioni generatio contrariatur que non eſt
motus aut quies vt probatum eſt. ergo corrup
tio non eſt motus ꝛ ſic due ſpecies mutationu3
prius poſite non ſunt motus. ex quibus infert.

Concluſio quinta. et reſpon
ſiua ad queſitum. Sola mutatio de ſubiecto in
ſubiectum eſt motus proprie dictus. patet quia
motus ꝓprie dictus eſt aliqua mutatio quia in
tali motu fit aliquid poſt aliud. ꝛ non eſt muta
tio de non ſubiecto in ſubiectum nec econtra.
ergo cu3 non ſint niſi tres ſpecies mutationis ſe
quitur q eſt mutatio de ſubiecto in ſubiectum ꝛ
ipſa ſubiecta ſunt contraria vel media vel inclu
dunt priuationem que ponitur vt vnum contra
rium inquantum affirmatiue monſtratur vt
nudum vel obſcurum.

Ad rationes ante oppoſitu3
Ad primam dicitur q in ꝓpoſito nõ ſolũ capit
ſubiectũ pro illo q̄d ſubicit motui. ſ3 capitur p
illo q̄d ſubicit inquãtũ ſtat ſub aliquo termino
affirmato ꝛ hoc modo fit mutatio de ſubiecto ĩ
ſubiectũ. ſ3 mobile quod ſubicitur motui idẽ re
maneat. Ad ſecũdã dicitur q ſi capiatur mo
tus in ꝯmuni vt capitur in preſenti ꝛ in 3° hui⁹.
videlicet vt dicitur act⁹ entis in potẽcia nõ diſtĩ
guẽdo ipſu3 ꝯtra ſimplicẽ mutationẽ ſic genera
tio ꝛ corruptio dicerẽtur mot⁹. ſ3 nõ capiẽdo ip
ſu3 ſpecialiter vt fit de ꝯtrario in ꝯtrariũ ꝛ inter
formas poſitiuas. ꝛ iſto modo accipitur hic.
Ad terciã dicit q ſubiectũ ꝛ nõ ſubiectũ ꝯueni
ũt in negatione ſicut duo ſubiecta in affirmatio
ne. ſ3 ẽ diſſimile i hoc q nõ ſubiecta dicunt ali
quas duas negatiões q̄ nullã habẽt oppoſitio
nẽ ꝛ iter ſubiecta q̄ differũt p formas poſitiuas
põt ẽẽ ꝯtraria oppõ. iõ i ipſis põt fieri mot⁹ ꝛc.

Queritur Tertio. Utrum In
ſubſtãcia ꝛ ad aliquid ſit pſe mot⁹. Arguitur q
ſic q forã ſubſtãcialis pri⁹ iducit i vna pte ma
terie quam in alia ergo non eſt poſſibile materi
am ſecundum quamlibet ſui partem ſubici

equaliter virtuti agentis.ergo generatio eſt mutatio ſucceſſiua ⁊ ita eſt motus. Secundo ſic arguitur.in ſubſtancia eſt contrarietas. ergo etiam eſt motus. Antecedens patet quia in vnoquoqꝫ genere ē tantū vna ꝯtrarietas prima Item ignis contrariatur aque vt dicitur in 2° de generatione.⁊ ſi dicatur ꝙ hoc eſt ratione q̄litatis ex hoc infertur ꝙ ignis ſecūdum ſuā ſubſtanciam contrariatur aque quia proprie paſſiones habent proprias cauſas. ⁊ ita cum caliditas ⁊ frigiditas ſint ī ſubiectis ignis ⁊ aque ſeq̄tur ꝙ ille ſubſtancie ſunt contrarie. Tercio ſic arguitur ꝙ in ad aliquid ſit motus.quia per dealbefactionem fit aliquis ſimilis.ſed dealbatio eſt motus. ⁊ ſimilitudo eſt relatio. ergo per motum acquiritur relatio in aliquo ⁊ per conſequens in ad aliquid eſt motus. Ad oppoſitum eſt phūs in textu qui poſtq̄ diuiſit mutationem per ſe in tres partes ſiue ſpecies.ſcꝫ in generationem corruptionem ⁊ motum proprie dictū. Conſequenter inquirit diuiſionem motus proprie dicti in ſuas ſpecies.⁊ quia diuiſio ⁊ diſtinctio motus proprie dicti ſumitur ſecundum diſtinctionem termini ad quem quia motus non eſt ꝑter res ad quas eſt motus.ideo ad inquirendū illam diuiſionem vel diſtinctionem inquirit ad que predicamenta eſt per ſe motus ⁊ ad q̄ non. Et primo oſtendit quibus predicamentis non ē per ſe motus ⁊ inter cetera primo oſtēdit hoc de ſubſtancia ⁊ relatione.

Sciendum eſt primo. ꝙ motum eſſe per ſe in aliquo predicamento nichil aliud eſt quam formam illius predicamenti acquiri per ſe in aliquo ſubiecto per motum et eſſe per ſe terminum illius motus.cuius ratio eſt q2 motus eſt actus imperfectus tendens ad vlteriorem perfectionem ⁊ terminus ad quem cuiꝰ eſt forma perfecta· ⁊ perfectio ad q̄ tendit ratio motus non eſt preter res ad quas eſt motus ymo eſt in eodeꝫ predicamento cuꝫ termino ad quem.ideo dicitur per hoc eſſe in illo predicamēto cuius eſt forma per ſe fluens in illo motu. Unde patet ꝙ ſi per motum vnum plures forme acquirantur vt per albefactionem acquirat̄ albedo ⁊ ſimilitudo.motus eſt per ſe ſolum ad illam formam que per ſe fluit in illo motu.et ad alias eſt per accidens nam in vno fluxu per ſe fluit tantum vna forma.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Cum omnis motus ſit quidaꝫ fluxus continuus alicuius ſubiecti exiſtentis in actu ſubſtanciali ⁊ in potencia accidentali de vna forma contrariam aliam ſecundum remiſſionem vnius et intenſionem alterius.ideo oportet ꝙ ad hoc ꝙ in aliquo predicamento ſit per ſe motus requiritur ꝙ i illo predicamento reperiantur forme cōtrarie ad inuicem ſecundum perfectaꝫ ⁊ completaꝫ rationem contrarietatis.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ad hoc ꝙ in aliquo genere reperiatur talis contrarietas due condiciones requirūtur vt dicit doctor ſanctus in hoc paſſu. Prima eſt ꝙ in eo reperiantur termini maxime diſtātes inter quos cadant omnia illa illius generis ſic ꝙ ab vno non deueniatur ordinate in alterum niſi per media. ⁊ propter defectum huius condicionis in numeris non eſt completa contrarietas quia licet ibi ſit minimum non tamen ibi reperitur maximum. Secunda condicio eſt ꝙ inter illas formas ſit aliqua contrarietas ſecundum quaꝫ de vna in aliam continue deueniatur ſecunduꝫ intenſionē vnius ad remiſſionem alterius. Iſte autem condiciones deſunt formis ſubſtancialibus. primo quia licet in genere ſubſtancie reperiantur differencie contrarie apprehendentes omnia que ſunt illius generis.tamen cuꝫ talis ꝯtrarietas differenciarū ſolū extēdat̄ penes cōmunem radicem contrarietatꝭ que eſt excelīcia ⁊ defectus pro quāto ſcilicet eſt nobilior altera.ſicut contingit in numeris ⁊ ſecundum propriam rationem ſpecificam huius forme ⁊ illius ideo tales forme non ſunt ſecundum ſe contrarie nec etiam deuenitur de vna in aliam per media ymo dum exuitur vna forma ipſa poteſt indifferenter quancunqꝫ aliam recipere quantuꝫ eſt ex parte ſui vt dicitur 2° de generatione. vt cum ex terra fit ignis non oportet ꝙ ſit tranſituꝰ per formas elementorum mediorum.ſed ex quolibet elemento inmediate poteſt fieri quodlibꝫ Secundo q2 eſſe ſubſtanciale conſiſtit in indiuiſibili.ergo inter formas ſubſtanciales non poteſt eſſe continuitas ſic ꝙ fiat motus continuus de vna in alteram ſecundum remiſſionem vnius ⁊ extenſionem alterius.⁊ in ſubſtancia non eſt perfecta contrarietas que requiritur ad motum.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Secundum Albertum quatuor condiciones requiruntur ad completam ⁊ perfectam contrarietatem que ad motum ſufficit que virtualiter ꝯtinentur in duabus primis. Prima eſt ꝙ tales forme ſint virtualiter actiue et paſſiue ad inuicem vel per ſe vt ſunt qualitates prime.vel cū alio et ſic per alterum vt ſunt qualitates ſecunde cauſate a primis. Secunda eſt ꝙ tales forme non ſunt ſimpliciter ſimplices: ſed i maiori maiores et in minori minores exiſtentes. Tercia eſt ꝙ inter ea ſit medium per quod fit tranſitus de vna in aliam.

Quarta eſt ꝙ tales forme ſe expellant ab eodem ſubiecto actione propria. Unde iſte condiciones formis ſubſtancialibus deficiunt non enꝫ ſunt formaliter actiue et paſſiue. et tante ſunt in maiori quantitate quante et in minore et etiam inter eas non eſt medium.nec etiam ſe expellunt ab eodem ſubiecto actione propria. Iſtis notatis ſit.

Concluſio prima. In ſubſtancia nō eſt per ſe motꝰ.ꝓbatur q2 oīs motus eſt de vno ꝯtrario in ꝯtrariuꝫ.ſꝫ in ſubſtācia nō eſt ꝯtrarietas requiſita ad motuꝫ.ergo ibi nō eſt ꝑ ſe motus ⁊ hec eſt ratio phī. Item ſubiectum forme ſubſtācialis eſt ens ī pura potēcia.ſꝫ ens ī pura potēcia nō poteſt moueri.⁊ ita patēt due cauſe quare in ſubſtācia nō eſt motus.ſcꝫ ꝓpter defectum ſubiecti mobilis. Item ſi ibi eſſet motus tūc eſſet generatio ⁊ corruptio.ſꝫ hec nō ſunt motus vt prius dictū eſt ⁊ ꝓbatū eſt g°.

Concluſio Secunda. In ad aliquid nō eſt per ſe motus ꝓbat phūs In illo non eſt per ſe motus cuius natura de nouo inuenitur in aliquo ſubiecto non mutato ſed ſic eſt de relatione ergo. Maior patet quia terminus motus acquiri non poteſt niſi per motū primuꝫ quia via prior eſt termino ſibi eſſenciali ⁊ intrinſeco.minor patet quia ſorte exiſtēte albo ⁊ platone nigro ſortes nō eſt ſimilis platoni ſed platone mutato ad albedineꝫ factus eſt ſortes ſimilis platoni.ergo ſimilitudo de nouo reperitur in ſorte ſine mutatione facta in eo. Pro cuius intellectu. Sciendum eſt ꝙ hec regula in quibuſdam relationibus non habꝫ difficultateꝫ. Sunt enim triplices relationes q̄dam ſunt relationes rationis in vtriſqꝫ extremis vt relatio ydemptitatis.alie vero ſunt quarum vna eſt realiter in vno extremo ⁊ alia tantum ſecūdum rationem in altero. ſicut ſciencia refertur ad ſcibile.ſcibile autē nō refertur ad ſcienciam niſi quia ſciencia refertur ad ipſum vt dicitur 5° methaſiſice.alie ſunt relationes que realiter ſunt in vtroqꝫ extremoruꝫ vt equalitas vel ſimilitudo. In illis ergo que non ponūt aliquid niſi in vno extremorꝫ facile eſt intelligere ꝙ mutato extremo in quo relatio realiter exiſtit de nouo dicatur aliquid relatiue de altero ſine ſui mutatione cum nichil ei realiter adueniat.ſꝫ in illis que ſunt realiter in vtroqꝫ extremorꝫ difficile eſt intelligere ꝙ relatio in vno eſt ſine mutatione illius cui aduenerit. ſed ſoluꝫ cum mutatione alterius cum nichil de nouo reale adueniat alicui ſine mutatione illius cui aduenit vt innuit vnus articulus pariſienſis. Ad hoc reſpondet doctor ſanctus ꝙ ſi aliquid per ſuam mutatationem michi fiat equales me non mutato prius erat in me quodam modo ſcilicet in ſua radice in qua habet ſuum eſſe.ex eo enim ꝙ habeo talem quantitatem competit michi ꝙ ſiꝫ equalis omnibus qui talem quantitatem habent.Cum ergo aliquid de nouo accipit illam quantitatem illa radix communis equalitatis que fuit in me determinatur ad illum et ideo nichil reale aduenit de nouo michi cum incipio alteri eſſe equalis per eius mutationem.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ forma eque primo inducitur in omnem partem materie determinate ad ſuſceptionem forme ſubſtancialis.⁊ ſi ī generatiōe ē aliqua ſucceſſio hoc ē per accidens ſcilicet ratione alterationis quare generatio inmixta eſt. Ad ſecundam dicitur ꝙ contrarietas differenciarum primo diuidentium aliquod genus non eſt completa contrarietas q2 non ſemper attenditur ſecundum propriam rationem huius forme vel illius.ſed ſolum ſecundum radiceꝫ contrarietatis.⁊ ſecunda ſufficit ad hoc ꝙ in illis formis cauſentur paſſiones vere contrarie quia non requiritur diuerſitas tanta in cauſis quāta in effectibus reperitur. Ad terciam dicitur ꝙ relatio extrinſeca ex conſequenti ſolum acquiritur per motum. de albo enim ꝑ ſe ⁊ intrinſece terminatur ad albedinem ad q̄ ex conſequenti ſequitur aliqua relatio vt diſſimilitudo aut ſimilitudo.ſicut etiam ad motum in quantitate poteſt ſequi equalitas vel inequalitas.ſed primo modo per ſe nulla relatio poteſt terminare motum. Sequitur textus.

Queritur Quarto. Utrum Ad actionem et paſſionem ſit per ſe motus. Arguitur ꝙ ſic vbicunqꝫ eſt contrarietas poteſt reperiri motus.ſed in actione et paſſione reperitur contrarietas vt patet in ꝑdicamētis g°. Secundo ſic ad omnem motum ſequitur q̄dam affectio cauſa in mobili.ſed talis affectio eſt paſſio quedam. ergo ad paſſionem eſt per ſe motus. Tercio ſic ſi ad actionem et paſſionem non eſſet per ſe motus hoc eſſet quia motꝰ non eſſet motus.ſed hoc non.nam omne quod de nouo et ſucceſſiue acquiritur in aliquo ſubiecto acquiritur per motuꝫ.ſed motus de nouo et ſucceſſiue acquiritur in ſubiecto.ergo ad motum fit motus. Ad oppoſitum arguitur per phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ phūs oſtendit ꝙ ad ſubſtanciam ⁊ ad relationem non eſt per ſe motus. Hic conſequēter oſtēdit ꝙ non eſt per ſe motus ad actionem ⁊ paſſionem. in qua oſtenſione ſupponit ꝙ licet actio ⁊ paſſio differant a motu ratione formali dicente quod quid erat eſſe. motus enim ſecundum propriam rationem eius eſt actus entis in potētia tendentis ad vlteriorem perfectionē. ⁊ eſt reductiue in eodem predicamento cum ſuo termino ad quem. actio autem ⁊ paſſio vltra motum diuerſas habitudines includunt. tamen actio ⁊ paſſio idem ſunt ſubiecto cum ipſo motu ⁊ vnū non poteſt eſſe ſine alio nec ecōtra. ideo ad probandum ꝙ in actione ⁊ paſſione non eſt per ſe motus ſufficit probare ꝙ motus non eſt motus nec generationis generatio.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ dupliciter poteſt intelligi ꝙ motus ſit motus vel mutationis mutatio. vno modo ꝙ motꝰ ſit motus tanꝙ ſubiecti ſic ꝙ motus ſecundum aliquem motum moueatur vt ꝙ augmentetur vel diminuatur. alio modo ꝙ motꝰ ſit motus tanꝙ termini ita ꝙ vnus motus terminetur ad aliū motum ⁊ hoc iterum poteſt intelligi dupliciter. vno modo ꝙ per accidens ad motum ſit motus vt ſi contingat vnam mutationem fieri ad aliam. alio modo ꝙ ad motum ſit motus per ſe tanꝙ ad terminum intrinſecum ⁊ eſſencialem motus Tunc ſit.

Concluſio prima. motus non eſt per ſe motus nec tanꝙ ſubiecti. nec tanꝙ termini. Prima pars patet quia motus ⁊ mutatio non ſunt de natura ſubiectorum cum neutrum ſit ſubſtancia actu ens nec ens permanēs quod permanere poſſit ſub motu. ergo motꝰ non eſt motus tanꝙ ſubiecti. Secūda pars patet ſeptem rationibus. Prima eſt omnis motus ē de vna ſpecie in aliam ſpeciem. vt inter ꝯtraria vel ꝯtradictoria ſi ſit mutatio ſimplex. ergo ſi motus ſit motus tanꝙ termini ſequeretur ꝙ mobile ſimul moueretur de vna ſpecie in aliam ſpeciem vt ex ſanitate in egritudinem. ⁊ ex ipſa ſecūda in primā ⁊ ex hac ī aliā. ſed hoc eſt falſum. quia in termino motus ſemper contingit mobile quieſcere in forma acquiſita per motum. Secunda ratio omnis motus vel mutatio eſt ex oppoſito in oppoſitum ꝯtrarie aut ꝯtradictorie. ergo ſi motus per ſe terminetur ad motū ⁊ mutatio ad mutationem tunc ille motus fit inter motus oppoſitos. ⁊ quia mobile in motu partim eſt in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem ergo oportebit ꝙ in iſto motu qui fit inter motus cōtrarios ſimul ſint in fieri illi duo motꝰ ꝯtrarii ⁊ ꝙ vterqꝫ motus ſit ſimul in fieri. ergo idem ſubiectum ſimul mouebitur ad oppoſita ⁊ idem ſimul generabitur ⁊ corrumpetur vel ſimul ſanabitur ⁊ egrotabitur. Tercia ratio ſi mutationis eſſet mutatio per ſe ⁊ generationis generatio tunc alicuius particularis generationis eſſet iterum alia generatio per ſe cuius eſſet terminus. ⁊ iterum illius eſſet alia generatio ⁊ ſic in infinitū tam a parte ante ꝙ a parte poſt. ergo nō eſſet dare primam generationem nec vltimam. ⁊ per cōſequens nichil reperiretur factū. quia ſi ſit aliquid genitū oportet dare generationem inmediatā ipſi genito que tamen non eſſet dabilis cum qualibet dependeret ex infinitis generationibus precedentibus ⁊ ex infinitis ſequētibꝰ. Quarta ratio eiuſdē ſubiecti ſunt motus ꝯtrarii vt quies ꝯtrariatur motui. ſed generatio ⁊ corruptio ꝯtrariantur. ergo ſi generationis ſit generatio ſic ꝙ generetur ſequitur etiam ꝙ corrumpetur. ſed hoc eſt īpoſſibile quia oportet illud eſſe quod corrumpetur ⁊ quādo corrūpitur. ſed eſſe generationis eſt ſuū fieri. ergo oportebit ꝙ quādo generatio ꝙ fiet corruptio fiet ⁊ nec priꝰ neqꝫ poſteriꝰ ⁊ ſic idem ſimul generabitur ⁊ corrūpetur. erit et nō erit. Quita ratio in omni generatione oꝫ eſſe materiā ex qua fit illud quod generatur q̄ ſubiciatur motui ⁊ ī qua acquiratur forma geniti. ⁊ iterū requiritur aliquis terminꝰ qui ſit hoc aliquid. ſꝫ generatio nō habet materiā ex qua ſit nec eſt hoc aliquid ergo ipſa nō pōt generari et ſic generationis nō erit generatio. Sexta ratio ſicut ſe habet genus ad generationē ita ſpecies ad ſpeciē. ſꝫ doctrina q̄ eſt quedā generatio nō eſt generatio alterius doctrine. ergo nec generationis eſt generatio. neqꝫ motꝰ eſt per ſe motus. Septima ratio triplices ſūt ſpēs motꝰ ſcꝫ ad quātitatē. qualitatē. ⁊ vbi. ergo ſi motꝰ ſit per ſe motus oportebit vnū illorū eſſe ad alterū ⁊ ſic loci mutatio alterabitur. vel alteratio augebitur quod eſt īpoſſibile. Eſt tn̄ aduertēdū ꝙ tripliciter ꝯtingit aliquid moueri ſcꝫ per accidēs ſꝫ partē. ⁊ per ſe primo. ⁊ lꝫ motꝰ nō ſit motꝰ per ſe tn̄ pōt eſſe per accidēs vt ſi quis ſanetur ⁊ currat ſanatio mouebitur per accidēs ſꝫ de illo motu nō ē hic ad propoſitum.

Concluſio ſecunda: Ad actionē ⁊ paſſionē nō ē per ſe motꝰ. probatur quia actio ⁊ paſſio ſūt idē ſubiecto cū motu. ſed motus non eſt motus ergo ⁊c.

Dubitatur primo. vtrū Ad quando ſitū ⁊ habitū ſit per ſe motꝰ. R. ꝙ nō patꝫ primo de quando quia quādo debꝫ eſſe ī tēpore ſꝫ tēpus eſt menſura motꝰ ergo eadē ratione qua non eſt motus ad actionē ⁊ paſſionē eo ꝙ pertinet ad motū et ſūt quedā ſucceſſiua. nec eadē ratione ī quādo. 2° patꝫ de ſitu quia ſi eēt motꝰ ī ſitu ille eēt ſꝫ locū aut ergo ille motus eque primo terminabitur ad vbi et ſitum. vel ad vnū per prius et ad reliquū per poſterius. non primū quia idē motꝰ nō poteſt inmediate terminari ad diuerſos terminos. ſi ſecundū vel prius terminabitur ad vbi et ex ꝯſequenti ad ſitum. et ſic ad ſitum non erit per ſe motus. vel primo ad ſitum et ex conſequēti ad vbi ergo ad vbi ſolū erit motus per accidens et non per ſe quod eſt contra omnes phōs ponentes ꝙ ad vbi fit per ſe motus ergo ad ſitū fit per ſe motus quia in mobili prius acquiritur eſſe in loco ꝙ ordo partiū ad totū et ad locū. ideo ſitus ſolum per accidens acquiritur per motum. Tertio patet de habitu quia habitus dicit quandam habitudinē corporis ad hoc ꝙ ſibi adiaceat ergo eadē ratione qua in relacōe non eſt per ſe motus nec in habitu.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ in actione et paſſione non eſt per ſe primo motus contrarietatis. quia due forme non ſunt actiue et paſſiue inter ſe ſꝫ tātū per alterū et ex conſequēti ſcꝫ ratione qualitatum a quibus fiunt. vt calefactio et frigefactio rōe caliditatis et frigiditatis Ad ſecundā dicitur ꝙ lꝫ iſta affectio in mobili cauſata ſequatur motū ſꝫ naturā vt effectus eius. non tn̄ ſꝫ tempꝰ et per modū termini motus ſed ſimul fiunt et deſinunt eſſe motus et talis paſſio. Ad tertiā dicitur ꝙ motus non acquiritur in ſubiecto tanꝙ id quod acquiritur ſed ſolum tanꝙ id quo aliquid acquiritur et de tali non oportet ſemper ꝙ acquiratur per motū. alias eſſet proceſſus ī infinitū. Sequitur textus Quoniā aūt neqꝫ ſubā ⁊c.

Queritur Quinto Utrum ſolū ad tria predicamenta ſcꝫ quantitatē qualitatem et vbi ſit per ſe motus Et arguitur ꝙ non quia in quātitate non eſt contrarietas vt dicitur in predicamētis ergo neqꝫ motus. 2° ſic diſtincte ſpēs quantitatis in indiuiſibili conſiſtunt ergo ſꝫ quantitatē diſcretā non eſt motus. ſimiliter quātitas ꝯtinua eſt in infinitū diuiſibilis; ergo non eſt in ea dare minimū ⁊ per conſequens non eſt ibi contrarietas quia contraria maxime diſtare debent ergo ſꝫ quantitatē continuā non eſt per ſe motus. 3° in vbi non eſt ꝯtrarietas ergo neqꝫ motus. antecedens patꝫ quia ſi ſic maxime videretur contrariari concauum celi ex vna parte concauo eiuſdē ex altera parte dyametraliter oppoſito cū illa duo vbi maxime a ſe inuicē diſtēt. ſꝫ duo vbi nō ꝯtrariantur nec fit motus de vno in aliud ergo in vbi nō eſt ꝯtrarietas. In oppꝰ eſt phūs in textu

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ phūs oſtendit ad que predicamēta non eſt per ſe motus. hic ꝯſequēter oſtendit ad que ⁊ quot predicamēta ſit motꝰ ad hūdū diuiſionē eiꝰ. vnde cū motꝰ de quo hic inquiruntur ſpēs ſit de ꝯtrario in ꝯtrariū mutatio que eſt de ſubiecto in ſubiectum ad hoc ꝙ in aliquo genere reperiatur talis motus oportet ꝙ in illo reperiantur contraria habētia ꝯditiones ſupradictas. et quia de ratione contrariorū eſt adinuicē maxime diſtare oportet ꝙ in tali genere ſint reperibiles termini maxime diſtātes inter quos cadat mediū per quod poſſit fieri motus de vno in alterum Eſt tn̄ aduertendum ꝙ non eſt neceſſe huiuſmodi diſtāciā terminorū ſimpliciter vel abſolute ſemper accipere. quia hoc fit ſolū in genere qualitatis ſꝫ ſufficit ꝙ ſit maxima diſtātia in ordine ad aliquā naturā diſtinctā ⁊ determinatā phiſicā vt ī quātitate ꝯtinua. aut ad aliquid extrinſecꝰ vt in vbi.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Quantitas ꝯtinua pōt dupliciter ꝯſiderari. vno modo ſꝫ ſe et abſolute. alio modo vt eſt terminꝰ corporis ſiue corporū naturaliū. primo modo ꝯſideratur a logico et mathematico. licet adhuc diuerſimode. et illo modo in quantitate nō reperitur ꝯtrarietas. 2° conſideratur a phiſico. et illo modo in quātitate reperitur ꝯtrarietas et maxima diſtancia terminorū ꝯtrariorū. non tamen ſimpliciter et abſolute ſed in ordine ad aliquā naturā determinatam que ſibi determinat ī materia maxiꝰ in quantitate quod tranſcendere non poteſt. et minimū a quo deficere non poteſt. ideo hoc modo in quantitate eſt ꝯtrarietas ſufficiens ad motum. Ex quo patꝫ ꝙ in quantitate non reperitur contrarietas ſꝫ proprias rationes ſuarū ſpecierū prout continentur ſub genere quātitatis. et propter hoc motus ad quantitatem non habet vnum cōmune nomē ſecundū genus ſed habet nomen ſecundū ſuas ſpecies prout in quantitate reperitur cōtrarietas que eſt imperfecti ad perfectū ſecundū vnam et eandē eſſentiā quātitatis. ⁊ ita motꝰ qui eſt ad perfectā quātitatē dicitur augmentꝰ. ſi vero ex hac decrementꝰ

Sciendū eſt tercio: ꝙ In genere vbi non reperitur contrarietas ſecundum proprias rationes aliquarū ſuarū ſpecierū. nec etiam ſꝫ aliquod quod ſit aliquo modo pertinens ad ipſas ſpēs. ſed dumtaxat in ordine ad motū grauium et leuiū corporū reperiuntur in vbi duo termini maxime diſtantes. ſi enim vt arguitur antecedens oppoſitū in vbi attenderetur contrarietas ſꝫ maximam diſtantiam ſimpliciter ⁊ abſolute tunc magis contrariaretur concauū concauo celi dyametraliter oppoſito ꝙ concauū medio mundi. quia ergo in vbi attenditur contrarietas per habitudinē ad aliquid quod eſt extrinſecū ipſi graui vbi non nominatur motus ad vbi nec ſꝫ genus nec ſꝫ ſpeciem. licet ſꝫ aliquos vocetur latio ſed hoc nomen non eſt ſatis cōmune quia ſolū ferri dicuntur illa in quorū poteſtate nō eſt ſtare ſine ceſſare motū quia ſcꝫ a ſeipſis nō mouentur ſꝫ ab aliis.

Sciendum eſt Quarto ꝙ
in genere qualitatis reperiuntur aliqúe ſpecies
ad inuicem contrarie ſꝫ ſuas ꝓprias rationes
ſecundu3 quas reponunt ſub genere qualitatiſ
ideo motus ad qualitatem habet nomem cōe
ſumptum ſecundū genus qualitatis ſcꝫ nomē
alterationis quod huic generi qualitatis allu
dit. nam proprie illa altera ri dicunt que diffe
runt ſecundū qualitatem. et hic capit qualitas
non ꝓ differēcia ſubſtanciali que in quale ꝑdi
catur. ſed ſolū pro qualitate que nata eſt infer
re paſſionem vel inferri a paſſione. quia vt po
ſtea videbit ſꝫ qualitatē de tertia ſpecie ſolu3
eſt alteratio. Et ſi queratur qualiter vocet motus
qui eſt ſꝫ eandem ſpeciē qualitatis de magis
in minus vel econtra quia poſſet credi ꝙ redu
ceretur ad motū augmenti vel decrementi. Re
ſpondet Ariſtot. ꝙ vocat alteraͦ quia omnis
motus de contrario in contrariū ſꝫ qualitatē
eſt alteraͦ. mō talis motus eſt de ꝯtraria qua
litate in contrariam ſed non ſimpli ſed in reſpe
ctu et ſecundu3 quid. quia in qualitate cauſat
ex permixtione contrarii et magis ex ſeparacōe
a contrario. ideo quod ad magis ſꝫ qualita
teꝫ accedit recedit a ꝯtrario. quod vo ad minꝰ
tendit in contrariu3. Ex quibus patet qualiter
denominent motus qui ſunt ad illa ꝑdicamen
ta. Et tunc ſic Ponit concluſio.

Concluſio prima ꝙ Solum
ad quantitatem qualitatem et ad vbi eſt ꝑ ſe
motus proprie dictus. patet quia in iſtis generi
bus reperitur cōtrarietas ſufficiens et requiſita
ad motum et ſolum in hiis vt patet ex ꝑceden
tibus quia in aliis ſeptem generibus non repe
ritur ergo ſolum ad illa tria eſt ꝑ ſe motus.

Concluſio ſecunda Tantu3
ſunt quattuor ſpecies motus ꝓprie dicti. patet
quia omnis motus vel eſt ad formā vl ad vbi
ſi ad vbi non habet nomen impoſitum necſꝫ
genꝰ nec ſꝫ ſpēꝫ. ſed vocat loci mutatio Quis
non proprie dici debeat motꝰ ad locum quia
locus eſt extrinſecus mobili et etiā locus eſt im
mobilis. Si ad formam hoc eſt dupliciter. vel
ad ſubſtancialem vel accidentaleꝫ. non ad ſub
ſtantialē quia in ſubſtantia non eſt ꝑ ſe motus
ſi ad accidentalem vel ad reſpectiuā vel ad ab
ſolutā. non primū quia ad aliquid nō eſt ꝑ ſe
motus. Si abſolutā. vel fit ad qualitatem ꝛ ſic
eſt alteraͦ. vel ad quantitatē et hoc dupliciter
vel ad ꝑfectaꝫ et ſic dicitur augmentaͦ vel ad
imperfecam et ſic dicitur diminutio.

Dubitatur Quot modis
dicitur immobile quia cū mobile immobili op
ponatur et oppoſitoꝝ ſit eadem diſciplina. con
uenienter agitur de modo immobilis ſicut de
modo mobilis ꝛ motus. Reſpō dicit ꝙ immobile
dicitur tripliciter. vnoͦ ꝑ negacōeꝫ actus et po
tencie quod ſcꝫ omnino impoſſibile eſt moueri
vt deus eſt immobilis et ſonꝰ eſt inuiſibilis q2
non eſt de genere viſibiliu3. 2ͦ dicit immo
bile quod vix aut tarde mouetur. ſiue poſtꝙ in
cepit moueri vt claudus. ſiue quod vix incepit
moueri vt mons vel ſaxum. 3ͦ dicitur imobile
quod natu3 eſt ñ moueri. et hoc ſolu3 imobile
dicit quieſcens. ex quo patet quid ſit quies. eſt
enim priuatio motus in mobili vbi quando et
ſꝫ quod natum eſt moueri. Ex iam habitis
in hoc libro patet quid ſit motꝰ. quid ſit quies
et quot ſunt ſpecies motus. ꝛ quot mutationis
et quales et quot ſunt modi immobilis. Ra
tiones ante oppoſitū iam ſolute ſunt ex dictis.
Sequit textus Poſt hec autē dicamꝰ ꝛc

Queritur ſexto. Vtrum
omnia continua ſint tangentia et tangentia cō
ſequēter ſe habentia et nō econtra. et arguitur
ꝙ non quia non omniū ꝯtinuoꝝ vltima ſunt
vnum et tangentiū vltima ſunt ſimul. ſꝫ illa q̄
ſunt vnum non dicunt ſimul ergo ꝯtinua non
ſunt tangencia. 2ͦ ſic omnia conſequenter ſe
habentia ſe habeant ſicut prius et poſterius. ſed
in tangentibus vnum non eſt prius alio cu3 tā
gentia ſint ſimul gͦ non omnia tangentia ſunt
ſequenter ſe habentia. ad oppoſitum arguitur
ꝑ phūm in textu. Pro reſponſione

Sciendum eſt primo ꝙ poſt
ꝙ phūs in precedenti tractatu inquiſiuit de di
uiſione motus et mutationis in ſuas ſpecies
ꝯñter in hoc tractatu 2ͦ agit de vnitate motꝰ
et de cōtrarietate motus ad motū et ad quietē
et quietis ad quieteꝫ. et quia ad cognoſcendū
vnitatem motus et etiam multa que in ſexto li
bro dicentur neceſſe eſt cognoſcere intentiones
ſicut rationes quarundaꝫ intentionū que ſunt
ſimul ſꝫ locum extractim ſiue ſeparati3 tange
re medium conſequenter habitum et continuū
ideo phūs ꝑmittit diffinitionem iſtoꝝ. vbi

Sciendum eſt Secundo. ꝙ
ſimul ſecundum locum dicūtur quecunqꝫ ſunt
in vno loco primo. vnde adhoc ꝙ aliqua ſint
ſil ſꝫ locū non ſufficit ea eſſe in eodē loco cōi
alis oīa q̄ ſunt i mūdo eēnt ſil. ſꝫ oꝫ ea eē i eodē
loco ꝓprio nō quidē ꝓprio vni q2 tunc eſſet pe
netratio dimenſionum et duo corpora eſſent v
num corpus ſed in loco proprio ambobus. et
ꝑ oppoſitum ſimul ſeparatum ſꝫ locu3 dicunt
quecunqꝫ ſunt in alio et alio loco. ſed tangere
vel tangentia dicuntur quoꝝ vltima ſunt ſiml
ꝑ carentiā cuiuſcunqꝫ medii. que alio nomine
dicunt contigua quaſi ſimul tangentia.

Sciendum eſt Tertio ꝙ
medium dicit in quod aptum natu3 eſt prius
pertingere ſꝫ naturam continue mutans ꝙ in
vltimu3 quod mutat. i. in quod mutatur quia
omnis motus eſt de termino in terminu3 ꝑ me
dium. et in medio eſt motus et non in termino
quia in vltimo eſt finis motus et in primo inci
pit. et vltimū in motu eſt contrarium primo. et
dicitur aliquid continue motū cum nichil aut
pauciſſimū deficit rei ꝛ nō tēporis. vnde omnis
interruptio temporis interrumpit continuitatē
motus. ſꝫ nō oīs interruptio rei. i. ſpacii in qͦ
eſt motus. ſi enim poſt ypatum. i. primā cordam
cithare tangatur vltima dum tū ſonus vltime
iungatur ſono prime non fit interruptio ſoni ſꝫ
aliquo modo rei ſupra quam fit motus. ſimlr
ſupra lapides ſeparatos poteſt aliquid moueri
continue. Et quia dictū eſt ꝙ vltimu3 in motu
eſt ꝯtrariu3 primo quod poſſet eſſe dubium de
motu locali. iō diffinit ariſtoteles cōtraria ſꝫ
locum ſunt que ſecūdu3 rectitudinē plurimū di
ſtant. et dicit ſꝫ rectitudinē quia inter duo pū
cta ſola linea eſt certa quia inter ipſa non pōt
fieri niſi vna recta tantū et pūt fieri infinite cur
ue. modo omnis mēſura debet eſſe certa et fini
ta. et debet attendi contrarietas loci non ſecun
du3 ſimplicē eſſentiā loci. ſed ꝑ habitudinē ad
mouentia et mobilia que mouentur ſecundu3
ꝙ ibi eſt maxima diſtātia reſpectu virtutis mo
uentis vel nature mobilis. vt centꝝ et concauū
celi maxime diſtant quo ad mouētia naturalia

Sciendum eſt Quarto ꝙ
conſequēter dicit quod eſt poſt primū poſitiōe
vel ſpecie ſine medio eiuſdem generis. vt vna li
nea ſequens aliaꝫ ꝯſequenter ſe habet ad ipſaꝫ
et vnitas ad vnitatē et domus ad domum qū
non eſt mediū vel ſi ſit non eſt eiuſdem generis
vnde ad cōſequenter requiritur ꝙ ſit poſterius
quia prius non dicit ꝯñter ad poſterius. nec v
num nō eſt ꝯñter duobus ſꝫ econtra. 2ͦ ꝙ ñ
ſit mediu3 eiuſdeꝫ generis. ſed habitum dici
quod eſt ꝯñter cum tangit aliud. vnde habi
tum eſt ſpecies conſequenter quia ſecludit omē
mediū tam eiuſdeꝫ generis ꝙ alterius ab hiis
que habita dicuntur Ex dictis infert phūs ꝙ
omne mediu3 eſt inter contraria quia medium
eſt per quod fit motus ſed omnis motus eſt in
ter ꝯtraria vel cōtradictoria et in ꝯtradictoriis
nichil eſt medium gͦ eſt in contrariis.

Sciendum eſt Quinto ꝙ
continua ſunt quoꝝ vltima ſunt vnu3 ꝯtinuū
hoc autem ſonat nomen continui quia dicitur
a continendo. i. ſimul tenēdo quod tñ fieri non
poſſet ſi vltima eſſent duo. vnde eo modo quo
vltima poſſunt fieri vnu3 eodē modo illa dicū
tur continua. ſi eni3 illa vltima fiant vnu3 ſim
pliciter fit continuu3 ſimpliciter. et ſi fiat vnum
colligatione vel tactu ſic fiet continuū capien
do large continuū ꝓut ſe extendit ad contiguū
ſed ad continuu3 ſimpliciter oportet ꝙ vltima
ſint vnum ſimpliciter. Tunc ſit

Concluſio prima ꝙ Diffini
tiones intentionu3 ꝑdictaru3 prius poſite ſunt
ſufficienter aſſignate. probatur quia ſufficienter
explicant naturam ſuorum diffinitorum.

Concluſio ſecunda. omnia
tangentia conſequenter ſe habent et omnia cō
tinua ſunt contigua ſed non eſt econtra. primū
patet quia in ſeparatis a materia ꝛ in numeris
reperit conſequenter. ſed non reperiuntur tan
gentia. ſed ſemper in tangentibus vnu3 ſequit
aliud et non habent mediū eiuſdeꝫ generis. ſe
cunda pars patet quia quorumcunqꝫ vltima
ſunt vnum etiam illa vltima ſunt ſimul cū idē
non ſit ſeparatu3 a ſeipſo ſed non econtra. ergo
omnia continua ſunt contigua ſed nō econtra
Ex quibus infert phūs contra Platonē ꝙ ſi v
nitas ꝛ punctus eſſent ſeparata a rebus ſenſibi
libus vt Plato poſuit adhuc vnitas non eſſet
punctus. pat3 quia punctꝰ eſſet de genere illoꝝ
que ſe tangunt ſcꝫ de genere magnitudinū. vni
tas vero non. licet ſit de genere illoru3 quibus
eſt conſequenter ſcꝫ numeroꝝ. 2ͦ patet quia in
ter quecūqꝫ duo pūcta cadit linea intermedia
et ſic inter pūcta cadit mediu3. ſꝫ inter quaſcun
qꝫ vnitates non ſemper cadit mediu3. ſicut nō
eſt mediū inter dualitateꝫ et vnitateꝫ et ſic vni
tas non eſt punctus.

Ad rationes ante oppoſitu3
Ad prima3 dicitur ꝙ ſi capiatur ſimul vt dicat
habitudineꝫ aliquoꝝ diſtinctoꝝ in actu ſic vl
tima ꝯtinuorū non ſunt ſimul. ſed ſi dicat habi
tudinē diſtinctoꝝ in potentia vel eiuſdeꝫ ad ſe
ipſum vt capitur in ꝓpoſito illa vltima ſunt ſil
Ad ſecunda3 dicit ꝙ licet tangentia ſint ſimul
in loco ꝓprio ambobꝰ non tamē in loco ꝓprio
vni eoꝝ. ideo ſecundū loca propria cuilibet poſ
ſunt dici prius et poſterius. ideo reſpectu diuer
ſoru3 dicuntur ſimul eſſe habere conſequenter.

Queritur ſeptimo: vtrum
Ad vnitatē motus requiratur vnitas mobilis
vnitas termini ad quem et vnitas temporis.
Arguitur ꝙ non quia ſi canis vnus cadat de

oꝛſum et cadendo deoꝛſum moꝛiatur totus ille motus eſt vnus et continuus et tamen mobile non eſt vnum in toto motu.igitur. 2°ſic ſi aliquis poſt curſum incipiat febꝛicitari ideꝫ erit inſtans quod erit finis curſus et pꝛincipium febꝛicitationis.ergo curſus et febꝛicitatio erunt vnꝰ motus continuus et tamen ibi non erit vnitas termini ad quem.ergo. 3°ſic tempus ē extrinſecum motui.ergo vnitas ſimpliciter motus nō requirit vnitatem tempoꝛis.ergo.⁊c̄. Ad oꝫ arguitur per pꝛiloſophum dicentem.Tria enim ſunt ſecundum naturam ſꝫ que dicimus motū vnum.quod.in quo et quando. Pꝛo reſponſione.

Sciendum eſt pꝛimo ꝙ poſi

tis rationibus quarūdā intentionuꝫ valentibus ad vnitatem et diuerſitatem motus cognoſcendas.cōſter pħūs determinat de vnitate et diuerſitate motus.Et pꝛimo de vnitate et diuerſitate motus ſecundum ſubſtātiam. Et ſecundo de quibuſdā modis vnitatis et diuerſitatis motus ſecundum accidens.et:cōſter de quadā ſpē diuerſitatis ſcilicet de contrarietate motus ad motum. Et in pꝛeſenti queſtione ſolum videbitᷣ de vnitate et diuerſitate motus ſꝫ ſubſtātiaꝫ.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

motus ſecundū ſubſtātiā tripliciter dicitᷣ vnꝰ ſicut et ipſum vnuꝫ ſcꝫ genere ſpē et numero.nā vnitas motus vel ſumitur ab eſſe motus et ſic eſt vnitas numeralis.vel ab eſſentia et hoc dupliciter.q2 vel a pte eſſētie ⁊ ſic eſt vnitas ſꝫ genus vł a tota eſſentia ⁊ ſic ē vnitas ſꝫ ſpēꝫ.

Concluſio pꝛima ꝙ illi mo

tus dicuntᷣ vnus ſꝫ genus qui terminantᷣ ad foꝛmas eiuſdeꝫ generis pꝛedicamentalis. et ſic omnes motus locales ſunt vnus in genere.ſed motus localis et alteratio differunt genere pꝛobatᷣ quia motus diſtinguitᷣ ſꝫ diſtinctionē ſui termini ad quem.et ab illo termino capiūt vnitatem et diuerſitatem. ergo illi motus qui ſunt ad eūdeꝫ terminū in genere ſunt vnus ſꝫ ſpēꝫ.

Concluſio Secunda. vnitas

motus ad motuꝫ ſꝫ ſpeciem ſumitᷣ ab vnitate foꝛme ad quā eſt motus ſecundum ſpeciem indiuiſibilem in alias ſpecies. Pꝛobatur ſicut pꝛecedens.Unde omnis dealbatio omni dealbationi eſt vna ſpecie.ſed dealbatio et denigratio ſpecie differūt. Ex quo ſequitur ꝙ ſi aliqua foꝛma ſit ſpecies et genus.motus cōuenientes in illa foꝛma ſunt vnus in ſpecie non ſimpliciter ſed ſecundum quid. Sed argueretᷣ ꝙ ſi concluſio ſit vera magis videretᷣ ꝙ motus qui fuerit ad eundem terminū in numero eſſent vnus motus in ſpecie. cum igitur ad eundem locum in numero poſſint fieri plures motus per coꝛdam et per arcum.ſequitur ꝙ motus circularis et rectus eſſent vnus motus ſecundum ſpeciem Reſpondet ariſtoteles ꝙ ad vnitatem motus ſꝫ ſpēꝫ non eſt ſolum attendēda ydentitas ſiue vnitas termini ad quē motus.ſed etiam ſpacii vel medii in quo fit motus.cum ergo rectum et circulare ſecundū ſpeciem differant illi duo motus de quibus eſt facta mentio ſunt differentes ſecundum ſpeciem.

Concluſio Tercia Ad vnita

tem numeralem motus que eſt vnitas ſimpliciter requiritur vnitas mobilis tēpoꝛis et termini ad quem. Pꝛobatur quia vnum ſimpliciter vel dicitur vnum indiuiſibilitate vel continuitate. ſed motus non dicitur vnus indiuiſibilitate cū omnis motus ſit diuiſibilis. ergo dicitur vnus continuitate.et per cōſequēs motum eſſe vnum ſimpliciter eſt ipm̄ eſſe continuum.ſed ad continuitatem motus illa tria requiruntur. ergo ad vnitatē numeralem motus. Minoꝛ pꝛobatur. nam continua ſunt illa quoꝛū vltima ſunt vnū ſed diuerſe foꝛme ſecundū quas eſt motus non poſſunt eſſe vna.et ad continuitatē motꝰ requiritur ꝙ foꝛma ſecundū quā foꝛma eſt motus ſit vna et eadem.ſimiliter omis motus habet pꝛincipium medium et finē.in tempoꝛe et eſt pꝛopoꝛtio tempoꝛis ad motum in ſubſtantia et eſſe vt dictū eſt in 4°ergo ad continuitatem motus requiritur vnitas tempoꝛis.et hec vnitas tēpoꝛis attenditur quando non interrūpitur tempus in quo fit motus per quietē intermediā . deficiēti enim tempoꝛe neceſſe eſt mobile quieſcere.ſimiliter quia omne accidens numeratur a numeroſitate ſui ſubiecti. ideo ad vnitatem numeralem motus requiritur vnitas mobilis quod eſt ſubiectum eius.et non ſufficit vnitas mobilis ſecūdum accidens tantum. ideo dealbatio que eſt in coꝛiſco non eſt vna ſecundū numerum cū denigratione que eſt in coꝛiſco albo.quia coꝛiſcus albus eſt tantū vnum mobile ſecundū accidēs Nec ſufficit vnitas mobilis ſecundū ſpecieꝫ vel ſecundū genus quia poſſibile eſt duos homies eadem ſanatione ſecundū ſpeciē ſanari.non tū eadem ſanatione ſecundū numerū.ideo requiritur vnitas mobilis ſimpliciter et per ſe ſecundū numerū.. Sed hic ſecūdū Ariſtotelem.

Dubitatur.ſi Socrates pꝛi

us alteretur aliqua alteratione et poſtea ceſſet. et deinde reincipiat alterari eadem alteratione in ſpecie.vtrum poſterioꝛ alteratio ſit vna in numero cū pꝛima. Rꝫ.ꝙ ſi poſſibile ſit coꝛruptum idem in numero reiterari erit vna cum pꝛima.ſi vero non ſit poſſibile non erit vna.modo ſecūdum naturam non eſt poſſibile coꝛruptum ideꝫ

numero reuerti ideo ille alterationes non erunt vna alteratio ſecundum numerum.

Dubitatur Secundo. vtruꝫ

ſit eadem ſanitas in homine de ſero que fuit in mane ſuppoſito ꝙ nō veniat egritudo.Si dicatur ꝙ ſic cuꝫ ſubſtācia hominis ſit in cōtinuo fluxu ⁊ in cōtinua mutatione tunc pari ratione poſſet dici ꝙ ſanitas amiſſa per egritudinem et iterum recuperata eſſet vna ſanitas in numero. Et ſimiliter itineratio interrupta per quietē.
Hoc dubium non ſoluit Phūs in hoc paſſu q2 queſtiones de eodē ⁊ diuerſo ad methaphiſicū pertinent. Sꝫ eam ſoluit Albertus diſtinguens de duplici ſubiecto ſanitatis.quoddaꝫ ē cōmune ⁊ mediatum ſecūdum partes materiales coꝛpoꝛales de quibus veruꝫ eſt ꝙ cōtinue fluunt ⁊ refluūt.Aliud eſt pꝛopꝛiuꝫ ⁊ immediatum ſecūdū partes foꝛmales coꝛpoꝛis ⁊ ſic non ſunt in continuo fluxu.ideo bene eſt eadeꝫ ſanitas in numero de mane ⁊ ſero ſi non interuenerit egritudo. Nec ſequitur ꝙ ſanitas amiſſa ⁊ recuperata ſit vna numero.quia per cōtrariū ſēſuꝫ per egritudinem interueniētem interruptum eſt eſſe ſanitatis.Nec ſequitᷣ ꝙ alteratio pꝛioꝛ ⁊ poſterioꝛ ſint vna ſi fuerit interruptio per quieteꝫ.quia per talem quietem interueniētem eſt actualiter diuiſa alteracio pꝛioꝛ a poſteriori. Hec autem dubitacio oꝛtuꝫ habet ex dicto Eracliti ponentis omia naturalia eſſe in continuo fluxu ⁊ mutatione et nichil in ipſis eſſe permanens.ex quo inferebat ꝙ de naturalibus non eſt ſciēcia.ſed hec poſitio eſt falſa.vt patuit in pꝛimo libꝛo.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad pꝛimaꝫ dicitur ꝙ aliqui antiqui dicunt ꝙ canis nō mouetur deoꝛſuꝫ inquātum canis.ſꝫ ſecūdum ꝙ eſt coꝛpus graue.⁊ licet coꝛrumpatur canis manet tamen idē coꝛpus graue.⁊ ſic manet idem ſubiectum pꝛopꝛium motus.Ideo dicunt illum motum eſſe cōtinuuꝫ.Sed hec reſpōſio impꝛobatur quia licet nō moueatur deorſū vt eſt canis ſed vt coꝛpus graue.tamen dūꝫ coꝛrumpitur canis nō manet ideꝫ coꝛpus graue numero ideo nō poteſt eſſe idem motus numero ꝓpter qđ dicitur ꝙ motꝰ canis viuentis ⁊ motus canis moꝛtui nō ſunt vnus motus numero nec eſt motus cōtinuus ſimpliciter ſed ſoluꝫ eſt continuitas ex parte tempoꝛis ſed illi motus dicūtur habitꝰ vel conſequenter ſe habentes.
Ad ſecundaꝫ dicitur ꝙ licet idem inſtans tēpoꝛis ſit finis tempoꝛis menſurātis curſum ⁊ punctum alterius ꝙ menſurat febꝛicitationē. tamen nō eſt idem terminus itriſecus cōmunis reſpectu curſus ⁊ febꝛicitationis ſi vnum ſtatim incipiat poſt alterum. Ad terciam dicitur ꝙ tēpus non eſt penitus extrinſecum omni motui quia idem ſecundum ſubſtanciam cauſat motum et tempus. Nam vnitas pꝛimi mobilis agit motū ⁊ vnitatem motus ⁊ conſequēter agit tempus et vnitatem tempoꝛis.eſt etiam pꝛopoꝛtio tempoꝛis ad motum ⁊ quātum ad ſubſtanciam ad ēē ideo tempus menſurat motum ſecūdum id qđ eſt ſecūdum durationem eius.ideo ad vnitateꝫ numeralem eius aliquid facit vnitas tempoꝛis ⁊ quia pꝛimus motus eſt in omnibus aliis vt cauſa in effectu. ideo tempus non eſt oino extrinſecum aliis motibus.ideo ad vnitatem numeralem motus facit aliquod tempus ⁊ non ſoluꝫ vt ſignificatuꝫ vt aliqui voluerūt dicere ⁊c̄.

Queritur Octauo: vtrum

Sit poſſibile aliqua ſpecie differencia ad inuicem continuari. Arguitur ꝙ ſic.albedo ⁊ nigredo ſpecie differunt ⁊ tamen ad inuicem continuātur quando ſunt in eodē ſubiecto continuo ergo ⁊c̄. 2° ſic. foꝛme ſubſtanciales differentes ſecundum ſpeciem continuantur vt virga ꝓ media parte viridis ⁊ ꝓ media parte crocea g° differencia ſpecie poſſunt ad inuicem continuari. Ad oppoſitum arguitur per phūm dicentē motus ſpecie differentes ad inuicem continuari non poſſunt quia differencia ſpecie nō poſſūt facere vnum. Pꝛo Reſponſione.

Sciendūꝫ eſt pꝛimo. ꝙ Con

tinuitas pꝛimo ⁊ per ſe quātitati conuenit. ⁊ ſi in aliqua re alterius generis reperitur hoc eſt per accidens quia eſſencie pꝛedicamentoꝛum ſunt impermixte.quia ſi albedo vel aliqua alia foꝛma dicatur continua vel extenſa hoc erit ſolum per accidens videlicet ad continuitatem vel extenſioneꝫ materie in qua eſt .quare dicit Ariſtoteles ꝙ ad inuicem aliqua cōtinuari non poſſe contingere poteſt duplici de cauſa.nam cum continuū ſit cuius vltima ſunt vnuꝫ ad hoc ꝙ aliqua poſſint cōtinuari opoꝛtet ꝙ habeant vltima quod nō contingit in īdiuiſibilibus nec qualitatibꝰ aut foꝛmis ſubſtancialibus niſi per accidens.
2° requiritur ꝙ illa vltima ſint vniuoca id ē nomine ⁊ ratione generis ita ꝙ ſint eiuſdem ſpeciei quia alias ex ipſis non poſſet fieri vnuꝫ ſimpliciter.ideo dicit textus ꝙ linea ⁊ ambulatio cōtinuari nō poſſūt lꝫ habeāt eadē vltima q2 nō ſunt vniuoca.ſed que habēt eadeꝫ vltima ſi genere aut ſpecie differant illa poſſunt eſſe habita vel conſequenter ſe habencia ſicut curſus ⁊ febꝛicitatio qui ſunt motus genere differentes Tunc ſit.

Concluſio pꝛima. Differen

cia ſpecie non poſſunt ad inuiceꝫ per ſe cōtinuari ⁊ ſimpliciter ſed tantuꝫ per accidens ⁊ ſecūdū

quid. Primum patet quia continua ſunt quoꝝ
vltima ſunt vnum. modo diuerſoꝝ ſecundum
ſpeciem vltima non poſſunt eſſe vnum ſimplici
ter. Secunda pars patet per rationes ăte op
poſitum. albedo enim ⁊ nigredo exiſtentes in v
no ſubiecto continuo licet per ſe non continuĕꝛ
quia non habent per ſe vltimă. tamen continu
antur per accidens ratione ſue extenſionis que
conuenit eis ad extenſionem ſubiecti. ⁊ ſic albe
do ⁊ nigredo non faciant vnum ſimpliciter.
Sed tantum faciunt vnum per extenſiones
earum quas habent ⁊ per accidens ſunt indiui
ſe ſicut ⁊ extenſio ſubiecti. ⁊ ſimiliter forme ſub
ſtanciales ſpecie differentes non ſunt per ſe con
tinue. ſed ſecundum extenſionem eaꝝ quaꝫ ha
bent per accidens poſſunt eſſe continue quădo
ſunt adeo imperfecte ꝙ vna non diſtinguit na
turam quam informat proprijs terminis a ma
teria alterius. Sꝫ circa textum.

Dubitatur primo. vtruꝫ mo

tus irregularis ſit vnus. Arguitur ꝙ ſic quia ꝯ
tingit aliquem motum irregularem eſſe continu
um ergo ſimiliꝛ vnum. Pro reſponſione. Sci
endum eſt ꝙ aliqui ponunt differentiam inter
motum vniformem ⁊ regularem per hoc ſcilicꝫ
ꝙ vniformis attenditur ex parte mobilis. quă
do ſcilicet omnes partes mobilis equa veloci
tate mouentur. ideo dicunt ꝙ impoſſibile eſt ali
quod corpus ſpericum moueri vniformiter qꝛ
ptes ꝓpinq̃ polis ſemꝑ tardius moueren̄tur ꝙ̃
remotiores. ſed regularitas in motu attenditur
ex parte temporis in quo fit motus quando ſcꝫ
motus eſt eque velox in vna parte temporis ſi
cut in alia. Sꝫ Ariſtoteles in preſenti capitulo
nullam facit mentionem de differencia inter v
niformitatem ⁊ regularitatem. ſed dicit ꝙ vni
formitas ⁊ regularitas in motu ex duobus attĕ
di poſſunt ſcilicet ex parte magnitudinis ſupra
quam eſt motus ⁊ hoc in motu locali. ⁊ ſecun
dum hoc dicit ꝙ impoſſibile eſt motum regula
rem fieri ſupra magnitudinem irregularem. ⁊ di
citur magnitudo regularis cuius omnes partes
ſe inuicem conſequũtur ſecundum eădeꝫ diſpo
ſitionem vt eſt magnitudo pure recta aut pure
circularis. ⁊ per oppoſitum dicitur magnitudo
irregularis vt ē magnitudo reflexa vel obliqua.
Alio modo attendi poteſt irregularitas in mo
tu ex parte mobilis ſecundum ꝙ poteſt velociꝰ
vel tardius moueri ⁊ ſecundum hoc motus re
gularis dicitur cuius eſt eadem velocitas in to
to motu. ⁊ irregularis per oppoſitum. ⁊ hoc mo
do attendendo regularitatem in motu in omni
ſpecie motus reperiri pŏt regulare ⁊ irregulare

Sciendŭ eſt ſecundo ꝙ Du

plex poteſt attendi vnitas in motu ſcilicet ſecun
dum ſubſtanciam motus. ſecundum quam mo
tus dicitur vnus genere ſpecie vꝉ numero vt vi
ſum eſt in queſtione precedenti. Alio modo
poteſt attendi vnitas ſecundum aliquod acci
dens conſequens motum ⁊ ſic contingit motuꝫ
qui eſt vnus ſecundum ſubſtanciam habere in
ſe ipſo aliquam diuerſitatem accidentalem.
Reſpondetur ergo ad dubium ꝙ licet aliquis
motus irregularis ſit vnus ſecundum ſubſtanci
am inquantuꝫ eſt continuus ⁊ habet omnia re
quiſita ad vnitatem motus. eſt tamen minus v
nus quam regularis. probatur quia motus irre
gularis habere poteſt in ſuis partibus aliquam
diuerſitatem accidentalem pro quanto in vna
parte eſt velocior ⁊ in altera tardior. ⁊ hoc mo
do attendendo irregularitatem ſecundo modo
vel etiam pro quanto in vna parte eſt rectus et
in alia reflexus vel obliquus attendĕdo irregu
laritatem. Primo modo ſcilicet quantum habꝫ
de diuerſitate tantŭ deficit ab vnitate. ergo mo
tus irregularis eſt minus vnus ꝙ̃ regularis qꝛ
regularis eſt vnus ſecundum ſubſtanciam ⁊ ac
cidens. alius vero ſecundum ſubſtanciam tan
tum. Ex dictis infertur ꝙ motus primi mobi
lis eſt maxime vnus. quia regulariſſimꝰ eſt vtro
qꝫ modo attendendo regularitatem. ⁊ etiam ꝑ
fectiſſimus. ergo eſt maxime vnus. conſequĕcia
tenet quia vt dicitur in textu. ſicut ſe habet ali
quid ad eſſe perfectum ita ad eſſe vnum. ideo ſi
aliquis motus ſit inperfectus ꝙ̃uis ſit continu
us. tamen non eſt vnus ſimpliciter. ⁊ ſecundum
hoc attenditur tercius modus vnitatis motus
ſecundum ſubſtanciam. Ex concluſione patent
duo modi vnitatis in motu qui ſumuntur ſecŭ
dum accidens. Ex iſtis infert Ariſtoteles duo
correlaria. Primuꝫ eſt ꝙ velocitas aut tarditas
nŏ ſunt ſpecies aut differencie motꝰ. quia in ŏ
ni ſpecie motus poſſunt reperiri velox ⁊ tardum
modo ſpecies ⁊ differencia alicuius generis nŏ
reperiuntur in ſpecie alterius generis. ergo non
ſunt ſpecies nec differencie motus. ſed ſunt qui
dam modi accidentales ſeu paſſiones motuum
conſequentes. Secundum eſt ꝙ velocitas et
tarditas non ſunt grauitas ⁊ leuitas. quia velo
citas ⁊ tarditas reperiuntur in omni motu. ſed
grauitas ⁊ leuitas ad determinatos motus ſe
habent vt ſatis notum eſt. ſcꝫ ad motus graui
um ⁊ leuiuꝫ. Ex omnibus iſtis patent modi vni
tatis ⁊ diuerſitatis motus tam ſecundum ſub
ſtanciam ꝙ̃ ſecundum accidens.
Ad rationes ante oppoſitum Patet ſolutio
ex dictis.

Queritur Nono: vtrum

Motus contrarietur motui et quieti et quies
quieti. Arguitur ꝙ non. quies eſt priuatio mo
tus. ergo non contrariatur motui. 2º ſic tan
tum vnum vni contrarium eſt. ergo ſi motus ꝯ
trarietur motui non contrariabitur quieti. 3º
ſic. quies eſt priuacio. ſed priuatio priuationi
non contrariatur. ergo quies non eſt contraria
quieti. Ad oppoſitum arguitur per phŭꝫ in
textu. Pro reſponſione.

Sciendŭ eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ̃ Ariſtoteles tractauit de vnitate ⁊ diuerſitate
motus. Conſequenter agit de contrarietate mo
tus ad motum ⁊ quietis ad quietem ⁊ quietis
ad motum. ⁊ hoc facit quia cōtrarietas eſt que
dam ſpecies diuerſitatis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Contrarietas motuum poteſt quinqꝫ modis y
maginari. Primo ꝙ illi motus dicantur con
trarij quoꝝ vnus eſt ab vno termino ⁊ alter eſt
in eundem terminum vt motus qui eſt de ſani
tate contrariatur illi qui eſt in ſanitatem. Se
cundo modo ꝙ illi ſunt contrarij qui ſunt ex ter
minis contrarijs vt qui eſt ex ſanitate illi qui ē
ex egritudine. Tercio modo ꝙ illi ſint contra
rij qui ſunt ad terminos contrarios vt qui eſt ī
ſanitatem illi qui eſt in egritudineꝫ. Quarto
modo vt illi contrarientur qui ſunt de vno con
trario in aliud contrarium vt qui eſt in ſanita
te et qui eſt in egritudine. Quinto modo ꝙ
illi contrarientur qui ſunt de terminis contrarij
is in terminos contrarios. vt qui eſt ex egritudi
ne in ſanitateꝫ ei qui eſt ex ſanitate in egritudi
nem. vnde ſolum his quinqꝫ modis poteſt y
maginari contrarietas motuum. Tunc ſit.

Concluſio prima. motus

non habet contrarietatem eo ꝙ ſit de termino
contrario ad terminum contrarium. patet quia
ſic vnus ⁊ idem motus ſcꝫꝰ rem eſſet ſibi cōtra
rius. conſeq̄ntia tenet quia vnus ⁊ idem motꝰ
ſecundum rem eſt de contrario in contrariuꝫ ter
minum. licet ſit alius ſecundum eſſe ſecŭduꝫ ꝙ
eſt a termino a quo ⁊ ſecundum ꝙ eſt in termi
num ad quem. ergo motus non poſſunt dici ꝯ
trarij quia terminus a quo vnius contrariatur
termino ad quem alterius.

Concluſio Secunda. motus

non debent dici contrarij eo ꝙ ſunt ex terminis
contrarijs. probatur quia motus tendentes in
eundem terminuꝫ non contrariantur. ſed motꝰ
qui fiunt ex terminis contrarijs vt ex albo et ni
gro quandoqꝫ tendunt in eundem terminum
vt in rubeum. ergo ⁊c̄. 2º in omni motu abi
citur terminus a quo ⁊ acquiritur terminus ad
quem. ergo motus incipientes a terminis con
trarijs ſunt deſtructiui huius contrarietatis. 3º
non debent dici contrarij propter contrarietateꝫ
terminoꝝ a quibus ſunt. 3º contrarietas ē
oppoſitio ſecundum formam ⁊ ſpeciem. ſed ad
ſpeciem requiritur terminus a quo ⁊ terminus
ad quem ſimul quia fit de ſubiecto in ſubiectŭ.
ergo ad contrarietatem motuum non ſufficit ꝙ
ſint a terminis contrarijs. ⁊ ſic quartus ⁊ ſecun
dus modoꝝ predictoꝝ non cauſant contrarie
tatem motuum.

Concluſio tercia. primus et

tercius modus valent ad ſumendum contrarie
tatem in mutationibus. primus valꝫ in mutati
onibus que ſunt ad ſubſtanciam quia in muta
tione que eſt ſecundum ſubſtanciam non poſſŭt
reperiri duo termini poſitiui ad inuicem contra
rij. ergo ad habendam contrarietatem mutati o
nis in ſubſtancia ſufficit ꝙ ſit receſſus ab vno
termino in vna mutatione ⁊ acceſſus ad eundē
in alia. vt generatio que eſt ex non eſſe contrari
atur corruptioni que eſt ad non eſſe. Sꝫ tercius
modus non valet ad ſumendum contrarietatē
in mutationibus reꝝ habencium contrariuꝫ. pꝫ
quia in talibus mutationibus termini a quibꝰ
ſunt ſemper ſunt negatiui vt ex non albo fieri al
bum ⁊ ex non nigro fieri nigrum. ergo contrarie
tas cum ſit inter poſitiua non attenditur ex par
te terminoꝝ a quibus ſunt ſed ex parte termino
rum ad quos ſunt. ⁊ ꝙ ſecundum illos modos
non dicantur motus contrarij patet quia om
nis motus eſt de termino a quo in terminuꝫ ad
quem quia non ſemper reperitur acceſſus ad v
num terminum ⁊ receſſus ab eodem. nꝫ ſemꝑ re
peritur quomŏ termini a quo ſunt contrarij.

Concluſio quarta. Solum

illi motus ſunt contrarij qui ſunt a terminis cŏ
trarijs in terminos contrarios. probatur ſillogiſ
mo ſic. contrarietas que eſt oppoſitio ſecunduꝫ
formam ⁊ ſpeciem ſumenda eſt in motibꝰ penes
illa a quibus ſumitur completa ratio motus. ſꝫ
illa ſumitur ex parte vtriuſqꝫ terminoꝝ qꝛ motꝰ
eſt mutatio de ſubiecto in ſubiectum. ergo con
trarietas motuum debet attendi ex parte vtriuſ
qꝫ terminoꝝ. 2º patet inductiue quia ſanari
contrariatur ei quod eſt egrotari ⁊ hoc quia ſŭt
ex contrarijs in contraria. ⁊ ſimiliter addiſcere
⁊ decipi ⁊ moueri ſurſum ⁊ moueri deorſum con
trariantur ⁊ ſimiliter in omnibus motibus con
trarijs reperitur ꝙ fiunt ex contrarijs in contra
ria. ⁊ ſi arguatur de motibus qui ſunt ab eodeꝫ
medio colore in extremos colores ſcilicet i album
⁊ nigrum illi ſunt contrarij ⁊ tamen non ſunt a
terminis contrarijs. Reſpondet Ariſtoteles ꝙ

ſunt a terminis contrariis non ſimpliciter ſed ſecundum quid quia medium quodãmodo participat rationem vtriuſq; extremoꝝ. ideo a medio fit motus in ambo extrema tanꝙ ex contrario in contrarium.

Concluſio quinta. Quies contrariatur motui. probatur nam quies eſt priuacio motus. ſed priuacio eſt quodãmodo contraria habitui ergo quies contrariatur motui. Aduertendũ eſt tamen ꝙ hic capitur contrarietas cõmuniter prout ſe extendit ad priuatiuam oppoſitionem. quia in contrariis ſemper vnum ſe habet ad alterum in ratione priuationis. ſi tamen capiatur quies non ſecundum ſuã ſimplicem ⁊ propriam rationem. ſed ſecundum ſuum eſſe quod habet in mobili quia omne illud ꝙ quieſcit ſub aliqua forma quieſcit que eſt contraria motui qui fit ab illa forma in oppoſitam hoc modo quies non ſolummodo opponeretur motui priuatiue ſed etiã contrarie. Et eſt ſciendũ ꝙ non omnis quies indifferẽter omi motui contrariatur. ſed determinata quies determinato motui. vt quies ſecundum locum motui ſecundum locum. Aduertendum eſt inſuper ꝙ quies in termino ad quem non contrariatur motui qui eſt ad illum terminũ qꝛ talis quies eſt ꝯplemẽtum ⁊ finis illius motus. ſed quies ĩ termino a quo contrariatur motui qui eſt ab illo termino.

Concluſio ſexta. Quies contrariatur quieti. Probatur nam in omni motu terminus a quo eſt contrarius ad terminum ad quem. ergo quies in termino a quo eſt cõtraria quieti in termino ad quem.

Concluſio ſeptima: Quies non contrariatur mutationi que eſt ſecundum ſubſtanciã. probatur quia talis mutatio eſt ſubitanea. quies vero ẽ tẽporalis ⁊ ſucceſſiua ſicut motus vt demonſtratur in 8° h⁹. ſed in tali mutatione eſt proceſſus de non ſubiecto ſimpliciter in ſubiectum. ſed non ſubiectũ ſimpliciter non contingit quieſcere ſicut neq; moueri. Item ſi quies vt ait phũs eſſet contraria mutationi ſequeretur vel ꝙ non omnis quies eſſet cõtraria motui. vel ꝙ generatio ⁊ corruptio eẽt motus quod prius improbatum eſt.

Concluſio octaua. Immutatio contrariatur mutationi. patet quia inmutatio ad mutationem ſe habet vt quies ad motũ ſed quies contrariatur motui. ergo inmutatio contrariatur mutationi. Unde non ꝯtingit nõ ſubiectum ſimpliciter quieſcere. ſed bene contingit ipſum non mutari. ideo inmutatio bene opponitur mutiatoni ſed non quies. quia contraria habent fieri circa idem ſubiectum. ⁊ hic capitur contrarietas communiter ſicut dictum eſt de motu ⁊ quiete. Ex dictis apparet qualiter eſt accipienda contrarietas inter duos motus. inter duas mutationes. inter motum ⁊ quietem. inter duas quietes. ⁊ inter inmutationem ⁊ mutationem. Ad rationes ante oppoſitum. Soluũtur ex dictis.

Queritur decimo. Utrum Quietis violente ſit aliqua generatio. Arguitur ꝙ ſic. quia omne ꝙ quãdoq; eſt ⁊ quãdoq; non eſt generatur. ſed nullum violentum ſemper eſt. ergo quietis violente eſt aliqua generatio. Secundo ſic. ſicut ſe habet motus naturalis ad quietem naturalem ita motus violentus ad quietem violentam. ſed motus naturalis eſt generatio quietis naturalis quantum ad vltimam partem eius quia mobile dicitur ſtare ergo etiam motus violentus eſt generatio quietis violente. Ad oppoſitum eſt philoſophus in vltimo capitulo huius quinti. qui poſtquã determinauit de contrarietate eſſenciali motus ad motum ⁊ motus ad quietem ⁊ quietis ad quietem. Conſequenter circa determinata mouet tres dubitationes quarum. Prima eſt an ſicut in motu locali reperitur oppoſitio motus naturalis ⁊ violenti vt terra naturaliter mouetur deorſum ⁊ violente ſurſum an ita reperiatur in omnibus aliis motibus. Arguit phũs ꝙ non quia vna alteratio non eſt magis ſecundum naturã ꝙ alia vt ſanacio ꝙ egrotatio quia principium vtriuſq; eſt ab intellectu. ſimiliter augmentum non eſt plus ſecundũ naturam ꝙ decremẽtum quia vterq; motus eſt a principio intrinſeco. nec generatio eſt magis ſecũdũ naturam ꝙ corruptio nã ſenium eſt via in corruptionẽ ꝙ tamen eſt. Pro ſolutione huius dubitationis.

Sciendũ ẽ primo. ꝙ motus dicitur ſecundũ naturã qui fit a principio intrinſeco paſſo ꝯferẽte vi. ⁊ violentus per oppoſitum eſt qui fit a principio extrinſeco paſſo nõ ꝯferente vim. vnde etiã põt dici aliquid naturale vno modo ſ᷒ ꝯpletã rationẽ naturalis. ſcꝫ a principio intrinſeco paſſo ꝯferẽte vi ſecundũ ordinem ⁊ tẽpus ⁊ alias circunſtãcias quib⁹ natura particularis inferior apta eſt moueri a ſuperiori ita ꝙ deueniat tã ſecundũ curſum nature vniuerſalis ꝙ particularis. ⁊ innaturale in omnibus illis deficiens ẽ innaturale ſimpliciter. ⁊ ſimpliciter violẽtũ. Alio modo dicitur aliquid naturale nõ ſecũdũ ꝯpletã rationẽ naturalis ſed in aliqua ꝯditione deficit. puta ꝙ eueniret ſecũdũ curſũ ⁊ ſ᷒ ordinẽ nature vniuerſalis et non particularis particulariter accepte ꝙ in aliquo deficit ⁊ nõ in oĩbus a naturali ſupradicto vt eſt corruptio. ſi enim ꝯſideretur natura ꝓpria eius quod corrũpitur ſecũdũ ꝙ ẽ ordinata ad bonũ ⁊ ꝯſeruationẽ eius tunc nõ eſt ſibi naturalis. ſi tamẽ ꝯſideretur inquantum eſt pars totius vniuerſi ſ᷒ quã modũ nata eſt obedire ſuperiori motori ⁊ ſic hec corruptio eſt naturalis.

Tunc reſpondetur ad primã dubitationẽ. dicit ꝙ ſicut reppertur aliquis motus localis ſ᷒ naturã ⁊ aliquis ꝑter naturã. ſic ⁊ reppeꝛit in aliis motibus vt augmẽtatio infanti nimis velox ꝓpter humoꝝ ſuꝑhabũdanciã eſt ꝑter naturã. et quandoq; etiã augmẽtatur ſecũdũ naturã. ⁊ ſimiliter de diminutione. ⁊ etiã aliquis dimitꝛ a febre in die cretica ⁊ talis ſanatio eſt ſ᷒ naturam. ſi vero dimittatur non in dieb⁹ creticis eſt ꝑter naturam. Similiter generatio ꝙ fit ſecũdũ ſolitũ curſum nature eſt ſ᷒ naturã. ꝙ autẽ generatur ꝑter ſolitũ curſũ nature hoꝝ generatio eſt extra naturã. ſimiliter cũ aliquis ſenio deficit naturaliter corrũpitur. ⁊ violenter cũ gladio ꝑimitur. ⁊ ſic in õni ſpecie mot⁹ reperitur oppoſitio naturalis ⁊ inaturalis. etiã talis oppoſitio reperitur inter motum ⁊ quietẽ. quies enĩ terre ſurſũ opponiꝛ motui terre deorſũ nõ ſolum oppoſitione q eſt ſecũdũ cõmunẽ rationẽ quietis ⁊ motus ſiue priuationis ⁊ habit⁹. ſꝫ etiã oppoſitione q eſt naturalis ⁊ innaturalis. ⁊ quies terre deorſum opponitur quieti terre ſurſum eadem oppoſitione. Et ſi queratur cũ ignis moueatur ſecũdũ naturã ſurſũ ⁊ extra naturã deorſũ. Utrum motus ignis ſurſum opponatur motui eius deorſũ aut motui terre. Reſpõdet phũs ꝙ vtriq; ſꝫ diuerſimode quia opponitur motui ipſius ignis deorſũ ſicut naturale inaturali. ⁊ oppõiꝛ motui terre deorſũ ſicut naturale naturali. ⁊ ſic patet ꝙ ĩ motib⁹ duplex ẽ oppoſitio. ſcꝫ eſſencialis que ſumiꝛ ex oppoſitiõe terminoꝝ mot⁹ de qua dictũ eſt in queſtione precedẽte. ⁊ accidẽtalis q ſumitur ſecũdum quoſdam modos accidẽtales motus qui ſunt ex ſe ſecũdũ naturam ⁊ extra naturam de qua eſt hic ad propoſitum. Secunda dubitatio eſt de qua eſt hic titulus queſtionis ꝓ qua ſit hec Concluſio Quietis violente nõ ẽ aliqua generatio per ſe. eſt tamen aliqua eius cauſa vl' generatio per accidens. Primũ pꝫ nam quies violenta per ſe opponitur motui naturali qꝛ motus naturalis ⁊ generatio quietis ad ꝙ eſt ſunt idẽ ſubiecto. qꝛ finis motus naturalis eſt eſſe in loco naturali. ſꝫ ſi eſſe naturale ⁊ quieſcere idem ſunt ſubiecto. ergo motus naturalis ⁊ generatio quietis naturalis. ſed quies violenta non per ſe generatur a motu violento qꝛ quod ꝑ ſe generatur ab aliquo ẽ finis ⁊ ꝑfectio eius. ſꝫ quãto aliquid plus accedit ad finem ſuum ⁊ ꝑfectionem tãto magis intẽditur. ob hoc motus naturalis velocior eſt in fine ꝙ in principio. ergo ſi motus violentus eſſet per ſe cauſa quietis violente tunc eſſet velocior in fine ꝙ in principio vel medio cuius oppoſitum patet per ſenſum. Secunda pars patet nam quies violenta cauſatur per accidens a virtute mouentis violente ſecũdum ꝙ illa virtus eſt deficiens. vnde virtutis huius eſt quadruplex ſtatus ſcꝫ generatio. augmentatio. ⁊ diminutio. ⁊ ceſſatio. ⁊ ſecũdum vltimũ ſtatũ eſt cauſa quietis violente que ſcꝫ non plus ſufficit mouere ipſum mobile. ſufficit tamen ipſũ detinere per aliquod tempus contra inclinacionẽ ad motum naturalem eius ⁊ tunc mobile quieſcit quiete violenta. Tercia dubitatio eſt circa id ante dictum. ſcꝫ ꝙ quies in termino a quo contrariatur motui qui eſt ab illo termino ſi ita ſit cum illud quod mouetur nõ recedat ſubito a termino a quo nec ſubito acquirat terminum ad quem. ſed ꝙ dum eſt motus habet aliquid de termino a quo ⁊ aliquid de termino ad quem. videtur ꝙ idem quieſcat ⁊ moueatur ⁊ ꝙ oppoſita ſint ſimul in eodem. Reſpondet phũs ꝙ non eſt inconueniens contraria ſecũdũ eſſe imperfectum ſe compati ſimul in eodẽ ſubiecto. quia omne quod mouetur habet aliquid de termino a quo ⁊ aliquid de termino ad quẽ qui termini ſunt cõtrarii. ſꝫ nec totaliter ẽ in termino ad quem. ſimiliter nec eſt inconueniens idem mobile ſimul eſſe quod quanto durante motu manet aliquid de termino a quo ⁊ moueri pro quanto tendit in terminum ad quem. ſed debꝫ ſimpliciter moueri ⁊ quieſcere ſecũdũ quid Ex quo infert phũs ꝙ motus magis eſt contrarius motui ꝙ quies motui qꝛ duo motus contrarii non ſe ꝯpatiuntur ſimul in eodem ꝙ tñ contingit de motu ⁊ quiete. Ex dictis patet de contrarietate motus ad motum ⁊ motus ad quietem ⁊ quietum inter ſe tam ſecundum ſubſtanciam ꝙ ſecundum accidens. Rationes ante oppoſitum ſoluuntur ex dictis. Et ſic eſt finis huius quinti.

Sequitur Liber Sextus.

Si autem eſt continuum et quod tangit et conſequenter ſicut diffinitũ eſt prius etc.

Irca ſextuʒ libꝛuʒ phiſicorum Queritur primo.

Vtrum ſit poſſibile aliquod continuum ex indiuiſibilibus cōponi. Arguitur primo ꝙ ſic vt habetur primo poſterioꝝ ꝙ ſubſtancia linee ex punctis eſt. 2ᵒ ſic in omni continuo eſt neceſſe eſſe aliquod primum continuans partes eius. ſed primuʒ continuans non poteſt eſſe diuiſibile. ergo in omni continuo oportet eſſe aliquid indiuiſibile continuans partes eiuſdem. 3ᵒ ſic perfecte ſpericum ſupra perfecte planum tangeret ipſum in indiuiſibili alias rectum curuaretur vel rectum fieret curuum. ergo ſi moueretur ſupra ipſum motu ſuo faceret lineam ex indiuiſibilibus conſtitutam. Ad oppoſitum arguitur per philoſophum in primo Capitulo. huius ſexti. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

quā phūs i quinto determinauit de diuiſione mutationum ⁊ motus in ſuas ſpecies ſubiectiuas. Conſequenter in hoc Sexto phūs determinat de diuiſione motus in ſuas partes integrales. ⁊ quia motus eſt de genere continuoꝝ ideo anteꝙ agat de diuiſione motus oſtendit nullum continuum poſſe componi ex indiuiſibilibus. preſupponendo diffinitiones continuoꝝ et contiguorum ⁊ ꝯſequenter ſe habentiū. ex quibus preſuppoſitis diffinitionibus arguit ad ſuā concluſioneʒ. ⁊ quia in ordine continuoꝝ linea eſt primum. ideo concluſionem ſuam manifeſtat phūs in linea ⁊ puncto oſtendens nullā cōponi ex punctis. et ſimili ratione probatur de aliis continuis vt de tempore ⁊ de motu ſuperficiei ⁊ corporis. Tunc ſit hec.

Concluſio prima. Impoſſi

bile eſt aliquod continuum ex indiuiſibilibus ꝯponi puta lineam ex punctis. Probatur nam ſi ex punctis componeretur linea. vel illa puncta eſſent continua contigua vel conſequenter ſe habencia. non primuʒ quia continua ſunt quorum vltima ſunt vnum. ſed indiuiſibilium non ſunt vltima quia que habent vltimum habent ipſum vltimuʒ ⁊ illud cuius dicitur eſſe vltimū. ergo omne quod habet vltimum eſt diuiſibile. ⁊ ſimiliter oſtenderetur ꝙ non eſſent cōtinuaqꝫ tangentia ſunt quoꝝ vltima ſunt ſimul. Sʒ hoc aliter probat phūs quia ſi punctum tangeret punctum vel totum tangeret totum vel pars vnius partem alterius. vel pars tangeret totuʒ. non poſſunt dici duo vltima quia punctuʒ non habet partem cum ſit indiuiſibile. neqꝫ primuʒ quia ſi totum tangeret totum tunc illa duo nō eſſent duo ſed vnum cum inter ea nulla eſſet diſtinctio aut ſeparatio ordinis ⁊ ſitus. Modo de ratione continui eſt habere partes ſitu ⁊ ordine diſiunctas. iō ſi totum tangeret totum tūc ex illis punctis non conſtitueretur aliquod continuum. nec poteſt dici terciuʒ membrum prime diuiſionis. nam illa conſequenter ſe habent inter que non eſt medium eiuſdem generis. modo inter quecunqꝫ duo puncta mediat linea ⁊ per cōſequens mediat punctum. ⁊ inter quecūqꝫ duo nūc mediat tempus ⁊ ſic mediat nūc quod oſtēdit Ariſtoteles nam cum duo puncta ſe tangere nō poſſunt vt probatum eſt oportet ꝙ inter ipſa mediet aliqd. vel ergo illud medium eſt indiuiſibile ⁊ ſic cum non poſſit tangere puncta inter que mediat oportebit iterum dare mediuʒ inter ipſum ⁊ illa puncta ⁊ ſic procederetur in infinitū ſi vero illud quod mediat ſit diuiſibile. vel eſt diuiſibile in indiuiſibilia ⁊ ſic argueretur de medio illoꝝ vt argumentatū eſt de principali. vel mediuʒ ⁊ ſic cū tale eſt diuiſibile in diuiſibilia cū inter duo puncta non poſſit cōcipi aliud a linea. nec inter duo nunc aliud a tempore ſequitur ꝙ inter quecunqꝫ duo puncta mediat linea ⁊ inter duo nunc tempus ⁊ ſic non poſſunt conſequenter ſe habere duo puncta in linea. Secunda ratio eſt quia ſi aliquod continuum conſtitueretur ex indiuiſibilibus oporteret ꝙ diuideretur in indiuiſibilia quia vnumquodqꝫ diuiditur in ea ex quibus componitur ſed conſequens eſt contra diffinitionem continui in qua dicitur ꝙ eſt diuiſibile in infinitum ⁊ in ſemper diuiſibilia. Vnde ꝙ nullum continuum ſit diuiſibile in indiuiſibilia. probat Ariſtoteles alia ratione quia ſic ſeqꝫretur ꝙ duo indiuiſibilia ſe tangerent in continuo ad hoc ꝙ poſſent conſtituere continuum. et cuʒ impoſſibile ſit duo indiuiſibilia ſe tangere vt ꝓbatum eſt ſequitur ꝙ impoſſibile eſt continuuʒ diuidi in indiuiſibilia.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ in illa auctoritate phī accipitur ſubſtācia pro diffinitione ꝛ ſic. ꝙ ſenſus eſt ꝙ de diffinitione linee ſunt duo puncta cuius ratio eſt quia punctum in linea intelligitur ſe habere vt principians continuans ⁊ terminās que omnia ſunt actus forme ⁊ ideo intelligitur punctus ad lineam ſe habere vt forma. ideo bene dicunt antiqui ꝙ pūctus eſt pars eſſencialis linee ſʒ nō quātitatiua. nec inde ſequitur ꝙ pūctus de linea predicetur quia forme vt forma eſt non conuenit priori ſed ſecunduʒ ꝙ eſt determinata ad eſſe completum generis aut ſpeciei.

Ad ſecundaʒ dicitur ꝙ primuʒ continuans partes continui debet capi ab intellectu vt aliquod indiuiſibile. quoniaʒ ſi acciperetur vt diuiſibile iam haberet partes continuatas ⁊ ſic non eſſet primum continuans. dicitur tamen ꝙ indiuiſibile continuans non habet eſſe actu tale in continuo. ſed ſoluʒ ſecunduʒ potenciaʒ nec eſt pars continui. Ad terciam dicitur ꝙ illud ſpericuʒ tangeret rectum in indiuiſibili ſecunduʒ profundum. ſed non eſt indiuiſibile ſimpliciter.

Queritur ſecundo. vtrum

Si magnitudo componatur ex indiuiſibilibus ſit neceſſe motum factum ſuper eam ⁊ tempus in quo fit ex indiuiſibilibus componi. Arguitur ꝙ nō. quia poſſibile eſt ſpacium aliquod eſſe quātum motu facto per ipſum exiſtente non quāto. ergo magnitudo per quam fit motus et ipſe motus non ſimiliter ſe habent ad eſſe quantum. et per conſequens neqꝫ componi ex indiuiſibilibus vel diuiſibilibus. Antecedens patet per illud cōmune dictum quod dictum eſt in quarto. ꝙ ſi eſſet vacuum ſecundum ymaginationem ponentium vacuum ſeparatum per ipſum fieret motus in indiuiſibili temporis cuiuſcunqꝫ diſtācie eſſet vacuum. Ad oppoſitum arguitur per phūʒ dicentem eiuſdem autem rationis eſt ⁊ magnitudinem ⁊ tempus et motum ex indiuiſibilibus ꝯponi et diuidi in indiuiſibilia aut nichil.

Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ quia

demonſtrationes poſite in precedenti queſtione manifeſtiores ſunt de continuis habentibus poſitionem quia in ipſis eſt proprie contactus. ideo conuenienter oſtendit phūs ꝙ ſimilis eſt ratio de aliis continuis ſcilicet de motu ⁊ tempore ⁊ primo de motu. dictuʒ eſt eniʒ in 4ᵒ ꝙ hec tria ſe inuicem conſequuntur. ſ. magnitudo motus ⁊ tempus. nam prius ⁊ poſterius in motu cauſātur ex priori ⁊ poſteriori i magnitudine. ⁊ tēpus capit ipſa a motu. ſ. prius et poſterius. ideo hec tria ſimiliter ſe habent ad componi vel non cōponi ex indiuiſibilibus et diuidi in indiuiſibilia vel diuiſibilia.

Concluſio prima Si magni

tudo ſit compoſita ex indiuiſibilibus. motus factus per ipſam componeretur ex indiuiſibilibus vt ſit magnitudo. a.b.c. ſupra quam mouetur o. et motus ſit. d.e.ʒ. dicitur ergo ꝙ ſi ille tres partes magnitudinis date ſunt indiuiſibiles. ita ille tres partes motus. pro cuius probatione ponit phūs duas ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ preſente aliqua parte motus neceſſe eſt per ipſuʒ motum aliquid moueri et econuerſo. ſi aliquid moueatur neceſſe eſt ꝙ ſit aliquis motus quia cauſa formalis et ſuus effectus ſimul ſunt et nō ſunt vt albedo et eſſe album. Secunda ſuppoſitio eſt ꝙ impoſſibile eſt aliquid ſimul moueri ad aliquem terminum ⁊ iam eſſe motum in illo termino. vt īpoſſibile eſt aliquid ire ſimul thebas ⁊ iam eſſe ibidem. Tunc arguitur ſic. ad cōcluſioneʒ ſi. o. moueretur ſupra magnitudinē datam ⁊ motu ꝓprie dicto. aut ergo prius mouebitur ſupra vnam partē magnitudinis ⁊ vna parte illius motus ꝙ ſupra totaʒ magnitudinē ⁊ toto motu. aut prius moueretur ſupra totā magnitudinē ⁊ ſʒ nullaʒ partē magnitudinis prius mouebatur. Si dicatur primū tūc vel ſimul moueretur ſecūduʒ. a. ⁊ iam motū eſt in. a. vel prius mouetur 2ᵒ. a. ꝙ ſit motum in ipſo. nō primum quia hoc eſt cōtra ſecūdaʒ ſuppoſitioneʒ. nec pōt dici 2ᵒ quia tunc oporteret in. a. eſſe aliquid ſecūdum quod prius mouebatur anteꝙ eſſet motuʒ. ⁊ aliquid aliud ſecundum quod motum eſſet in. a. ⁊ ita. a. iam eſſet diuiſibile quod eſt cōtra ſuppoſitum. ergo ipſum. o. non poteſt moueri per. a. ⁊ ꝑ cōſequens prima pars motus que eſt correſpondens prime parti magnitudinis que eſt. a. non eſt motus. alias preſente motu aliqui illud non moueretur quod eſt contra primaʒ ſuppoſitionē. ſi ergo partes magnitudinis ſint indiuiſibiles oportebit partes motus eſſe indiuiſibiles et ita non erit motus. Si vero dicatur ꝙ. o. mouetur primo ſecundum totam magnitudinem ſic ꝙ ſecundum nullam partem eius prius mouebatur. tunc ſequitur ꝙ motus erit cōpoſitus ex momētis ꝙ eſt impoſſibile vt probatur. ⁊ patet conſequencia quia vel prima pars motus ſcilʒ d. eſt motus vel non. non primum quia tunc oporteret ſecundum ipſum mobile moueri in prima parte magnitudinis quia partibus motus correſpondent partes magnitudinis. modo iaʒ dictum eſt ꝙ ſecundum impartibile nichil pōt moueri. Si vero dicatur ꝙ non ſit motus quia erit ſimile de aliis partibus ſequitur ꝙ motus erit compoſitus ex non motibus ſcilicet ex momētis ſecundum que momēta aliquid dicitur eſſe motum ſicut ſecundum motum aliquid dicitur moueri. ſic enim ſe habent momenta ad motuʒ ſicut punctus ad lineam ⁊ nunc ad tempus.

Concluſio Secunda. Impo

ſſibile eſt motum eſſe compoſituʒ ex momentis. Probatur concluſio ducēdo ad aliqua icōueniencia. quorum. Primum eſt ꝙ aliquid eſſe motuʒ in aliquo termino quod tamen prius non mouebatur ad ipſuʒ quod eſt impoſſibile. ſicut impoſſibile eſt aliquid eſſe preteritum quod numquam fuit preſens. Et patet conſequencia quia ſi motus. d.e.ʒ. eſſet ſic compoſitus ex illis tribus tanquam ex momentis tunc ipſum. o. per. d. motū eſt in. a. et tamen prius nō mouebatur alias oporteret ipſuʒ. a. eſſe diuiſibile vt probatum eſt.

Secundum inconueniens eſt ꝙ aliquid ſimul

mouerctur et quieſceret ſecundum aliquam magnitudinem. Probatur quia omne quod natuꝫ eſt moueri ⁊ non mouetur quieſcit. ſed ipſum .o. natum eſt moueri et non mouetur ſecunduꝫ aliquam partem magnitudinis .a.b.c. ergo ſecundum illas partes quieſcit. ſed quod quieſcit ſecundum omnes partes totius quieſcit per totuꝫ ergo .o. quieſcit per totam magnitudinem et tamen ponebatur moueri per totam. ergo etc.

Terciuꝫ inconueniens eſt ꝙ motus eſſet cõpoſitus ex non motibꝰ qḋ non eſt poſſibile propter eaſdem rationes quibus demonſtratum eſt ꝙ impoſſibile eſt lineam componi ex punctis. et patet conſequencia qꝛ ſi ille partes .d.e.ꝫ. eſſent motus oporteret ꝙ ſecundum eas .o. moueatur per partes magnitudinis que ſunt indiuiſibiles qḋ iaꝫ probatuꝫ eſt. et ita oporteret dicere ꝙ nõ fuit motus et per conſequens ꝙ motus ſit compoſitus ex non motibus ſed hoc eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt motum componi ex momentis quod ſequitur ad hoc quod eſt magnitudinem componi ex indiuiſibilibus. de continuitate autem tempis ad motuꝫ et ad magnitudineꝫ videbitur in ſequenti lectione.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Alias oſtenſum eſt in 4º vbi determinatum ẽ ſecundum oppinionem ſancti Thome ꝙ ſi poneretur vacuum eodemmodo quo ymaginabãtur antiqui et remota ſuppoſitione ſcilicet ꝙ vacuum ſit tota cauſa motus adhuc fieret motus in vacuo per tempus propter ordinem ſitus ad ſitum partiuꝫ mobilis ⁊ ſpacii. ſed ſi capiatur cū ymaginatione eoruꝫ illa ſuppoſitio ſcilicet ꝙ neceſſe eſt poni vacuum vt ſit tota cauſa motus tunc fieret ſubito motus per vacuū. ⁊ quia hoc eſt impoſſibile ideo infert Ariſtoteles ꝙ impoſſibile ſit eſſe vacuum vt ſit tota cauſa motus.

Sequitur textus.

Queritur Tercio. Utrum

Magnitudo et tempus cõſimiliter diuidantur. Arguitur ꝙ non quia in tempore eſt dare minimum et non in magnitudine. ergo magnitudo ⁊ tempus non ſimiliter ſe habent ad diuiſioneꝫ. Ad oppoſitum arguitur per phῦm diceteꝫ eiuſdem nanqꝫ diuiſionis magnitudo et tempus ſunt. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phũs oſtendit magnitudinem ⁊ motum conſimiliter ſe habere ad diuiſionem. Conſequenter in Tercio capitulo primi tractatus huius ſexti. ideꝫ oſtendit de magnitudine ⁊ tempore ſcilicet ꝙ ſi magnitudo ſit diuiſibilis per idiuiſibilia ſic ⁊ tempus. ⁊ ſi per diuiſibilia tempus etiam diuiditur in ſemper diuiſibilia.

Concluſio prima et reſponſalis ad queſitum.

Magnitudo ⁊ tempus conſimiliter ſe habent ad diuiſioneꝫ. Probatur per phῦm tribus rationibus quaꝝ. Prima ſic formatur aſſumendo duo mobilia eque velocia. Et ſecundo aſſumendo duo mobilia vnuꝫ velocius ⁊ aliud tardius. Et tercio accipiendo vnuꝫ mobile eque velociter motum. Prima ratio ſi duo mobilia eque velociter mouerẽtur ſi vnū pertranſeat aliquod ſpaciuꝫ in aliquo tempore reliquū minus ſpacium in minori tempore tranſibit. alias non eſſent eque velocia. ergo in eq̄ velocibus condiuiditur magnitudo ⁊ etiam tẽpus. ⁊ cum augeretur magnitudo ⁊ etiaꝫ tẽpus augeretur ⁊ per conſequens duoꝝ motuum eq̄ velocium magnitudo ⁊ tempus conſimiliter diuiduntur. Pro ſecunda ratione ponuntur tres ſuppoſitiones. Prima eſt omnis magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines quia impoſſibile ẽ continuum ex athomis componi. Secunda eſt qꝛ de ratione mobilis velocior̄ tria ſunt. ſ. ꝙ in equali tẽpore trãſit maius ſpaciū. in minori maius ⁊ in minori equale. Primū ꝓbatur ſic ſumãtur duo mobilia. ſ. a. velocius ⁊ .b. tardius ⁊ ptrãſeat .a. totaꝫ magnitudinẽ .c.d. in tẽpore .ꝫ.i. cuꝫ ergo .a. venit ad pūctuꝫ .d. in tẽpore .ꝫ.i. ad ipſuꝫ pūctuꝫ nõdum ptingit .b. alias eque velociter moueretur. ergo .b. ptigit vſqꝫ ad aliquod pūctuꝫ inter .c.⁊.d. ⁊ illud ſit .e. tūc arguitur ſic. a. in tẽpore .ꝫ.i. trãſit totã magnitudinẽ .c.d. ⁊ in eodeꝫ tẽpore .b. trãſit magnitudinẽ .c.e. ſꝫ .c.d. ẽ maius ꝙ .c.e. qꝛ totū maius eſt ſua parte. gº a. i equali tẽpore ptranſit maius ſpacium ꝙ .b. qḋ erat primum probandum. Secunduꝫ probatur retento eodem caſu ⁊ diuidatur eadem magnitudo inter .e.⁊.d. in puncto .t. ita ꝙ .c.t. ſit maiꝰ ꝙ .c.e. ⁊ minus ꝙ .c.d. tunc arguitur ſic .a. pertrãſit totã magnitudinẽ .c.d. in tẽpore .ꝫ.i. ergo cuꝫ idẽ mobile equaliter motū pertranſeat maiorẽ magnitudinem in minori tempore .a. pertrãſibit magnitudinẽ .c.t. in minori tẽpore ꝙ .ꝫ.i. diuidatur illud tẽpus in pūcto .h. ergo .a. in tẽpore .ꝫ.h. quod ẽ minus ꝙ .ꝫ.i. ptranſibit .c.t. ſꝫ .c.t. eſt maius ꝙ .c.e. gº a. in minori tẽpore ptranſit maius ſpaciū ꝙ .b. Deinde ꝓbatur terciū retẽto eodẽ caſu nã cū .b. ptranſeat totū ſpaciū .c.e. in tẽpore .ꝫ.i. vel ergo in eodem tempore .a. pertranſit ideꝫ ſpacium vel in maiori vel in minori. nõ in equali quia tunc eque velociter moueretur. neqꝫ in maiori quia tunc .a. tardius moueretur. ergo relinquitur ꝙ in minori. et ſic mobile velocius in equali tempore pertranſit maius ſpacium et in minori maiꝰ ⁊ in minori equale. Tercia ſuppoſitio ẽ ꝙ omis motus ẽ in tẽpore. ⁊ in omi tẽpore poſſibile eſt aliquid moueri. ⁊ in equali tẽpore cõtigit aliquid tardiꝰ ⁊ velocius moueri.

Sed tunc obicit Alexander de motu primi mobilis ꝙ non eſt dare velocioreꝫ. Ad quod dicitur ꝙ licet ſecundum materiam non ſit motus velocior eo. tamen non eſt determinata velocitas aut tarditas motus in communi. Eſt ergo ſecunda ratio pro qua ſumantur duo mobilia vt prius .a. velocius ⁊ .b. tardius. ⁊ trãſeat .b. totam magnitudinem .c.d. in tempore .ꝫ.i. cum ergo velocius in minori tempore tranſeat equale ſpacium ſequitur ꝙ .a. tranſibit magnitudinem .c.d. in tempore minori quam .ꝫ.i. ſit ergo illud minus tempus .ꝫ.d. tunc conuertatur argumentum .a. velocius in minori tempore ſcilicet .ꝫ.d. tranſiuit totum ſpacium .c.d. ergo .b. tardius in illo tempore .ꝫ.d. non pertranſibit niſi parteꝫ magnitudinis .c.d. quia tardius in equali tempore minus ſpacium tranſit. ſit ergo illa .c.e. et iterum conuertatur argumentum .b. tardius in tẽpore .ꝫ.d. tranſibit magnitudineꝫ .c.e. ergo .a. velocius tranſibit eandem magnitudinem in minori tempore. et ſit illud tempus .ꝫ.h. et iterum conuertatur argumentum vt prius. cum ergo ſit conuerſio tardioris et velocioris et ſecundum velocius ſemper diuidatur tempus / ſecundū vero tardius magnitudo. ſequitur ꝙ tempus ⁊ magnitudo conſimiliter diuiſibilia ſunt. Tercia ratio eſt quia ſi aliquod mobile equaliter motum tranſeat aliquod ſpaciuꝫ in aliquo tempore tunc in medio temporis tranſibit mediuꝫ ſpacium et in medio medietatis tranſibit mediuꝫ medietatis et ſic deinceps. ergo ſecundum motum eiuſdem mobilis equaliter moti conſimiliter diuiduntur magnitudo pertranſita et tempus mẽſurans motum quo pertranſitur. et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Dico ꝙ licet in tempore eo modo quo eſt diſtictum et diſcretum ſit dare minimuꝫ. tamen vt eſt continuum non eſt dare in eo minimum ſecūdū rem ſicut nec in magnitudine. ſed ſolum in potẽcia et ſecundum rationem ſicut datur punctus ĩ linea et eſſe in tempore.

Sequitur textus.

Queritur quarto. vtrum

Magnitudo et tempus conſimiliter ſe habeant ad eſſe finitum et ad eſſe infinitum. Arguitur ꝙ non quia tempus eſt infinitum. vt probatur in 8º huius. ſed nulla magnitudo eſt infinita vt probatuꝫ eſt in tercio. ergo non ſimiliter ſe habent magnitudo et tempus ad eſſe finitum et infinitum. Ad oppoſitum eſt phῦs in tercio capitulo primi tractatus. qui poſtꝙ oſtendit magnitudinem et tempus conſimiliter diuidi. Conſequenter oſtendit ꝙ ſimiliter ſe habent ad finitatem ⁊ infinitatem. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ infinitum

vt ad propoſitum ſufficit dicitur dupliciter. Uno modo dicitur aliquod infinitum ſecundum vltimum vt ſi eſſet magnitudo carẽs terminis. Alio modo dicitur aliquid infinitum ſecundum diuiſionem ſicut continuum eſt infinitum ſecunduꝫ potenciaꝫ. ⁊ ita primus modus infinitatꝭ ſumitur ex terminis. ſecundus vero a mediis quia cadit in aliquo puncto intermedio. Dicit ergo Ariſtoteles ꝙ ſi magnitudo eſt infinita ſecundum vltimum ita ⁊ tempus menſurãs motū quº tranſitur. ⁊ ſi tamen ſecundū diuiſionem magnitudo ſit infinita ita ⁊ tempus. Ex quo pōt remoueri ratio Zenonis qua nitebatur probare ꝙ impoſſibile eſt tranſire de loco ad locum quia inter duo loca eſt diſtancia. ⁊ ſunt infinita puncta intermedia. cum ergo infinita finito tempore trãſiri non poſſint ⁊ quodlibet tempus ſit finitum ſequitur ꝙ impoſſibile eſt aliquid tranſire de loco ad locum. Hanc obiectionem ſoluit ⁊ deſtruit Ariſtoteles dicens ꝙ licet inter duo puncta diſtancia ſunt infinita intermedia ſecundum potenciam diuiſionis et magnitudinis ⁊ non ſecundum actum ita tale ſpacium pertranſitur in tempore infinito ſecundum potenciam diuiſionis. ⁊ diſtancia que eſt ĩter duo loca eſt finita in vltimis.

Concluſio reſponſalis ad .q.

Magnitudo et tempus menſurãs motum quo pertranſitur conſimiliter ſe habent ad eſſe finituꝫ et infinitum. Hanc concluſionem probat Ariſtoteles probando duo. Primuꝫ eſt ꝙ magnitudo finita tranſiri non poteſt in tempore infinito. Secundum eſt ꝙ magnitudo infinita trãſiri nõ poteſt in tempore finito. Primum probatur ſit magnitudo finita .a.b. ⁊ tempus infinitum .g.q cuius ſit vna pars finita que ſit .g.d. Tūc arguitur ſic. ſi tota magnitudo finita .a.b. tranſeatur in toto tempore finito .g.q. ſequitur ꝙ in parte temporis que eſt .g.d. tranſitur vna pars magnitudinis .a.b. cum ergo ſic ſe habeant partes temporis ad totum tempus intranſmutabili in quo tranſitur tota magnitudo ſicut partes magnitudinis ad totam magnitudinem. et pars magnitudinis que ſit .b. et tranſita in parte temporis aliquociens data menſuret totam magnitudineꝫ vel excedat vel deficiat. ſequitur ꝙ pars temporis ſcilicet .g.d. in qua tranſitur illa pars magnitudinis etiam aliquociens ſumpta reddit tempus totum in quo tranſitur illa magnitudo .a.b. ergo illud totum tempus non erit infinitum quoniam infinitum per reſumptionem alicuius partis finite quocienſcumqꝫ ſumpte nunꝙ reddere poteſt infinitum.

Ergo ſi magnitudo eſt finita debꝫ eſſe tēpus finitū. nec differt in propoſito ſi pars magnitudinis data ſit pars menſurans vel deficiens vl' excellens totam magnitudinē quia mobile equaliter motum in equali tempore pertranſit equalem magnitudinē. Et qꝛ aliquis poſſet dicere ꝙ ſicut tota mganitudo finita. a. b. tranſitur ī tēpore infinito ꝛ ita quelibet eius pars. Contra hoc arguit phūs ponendo ſecundam rationem ad concluſionem quia manifeſtuꝫ eſt ad ſenſuꝫ ꝙ aliqua magnitudo tranſitur tēpore finito. ſit ergo illa magnitudo. b. c. que in eadeꝫ proportione ſe habeat ad magnitudinē. a. b. ſicut prius ſe habebat excepto ꝙ prius ſumebatur vt pars eius. modo vero nō. Tūc arguitur ſic magnitudo. b. c. tranſitur tempore finito. ſed hmōi magnitudo aliquociens ſumpta reddet totā magnitudineꝫ. a. b. aut excedet aut deficiet ab ea. ergo tempus in quo trāſitur tota magnitudo. b. c. aliquociens ſumpta redderet etiam totum temp⁹ in quo tranſit' tota magnitudo. a. b. aut excedet ipſum aut deficiet ꝛ per conſequens totum illud tempus infinitum eſſe non poteſt. quia infinitū ſumptum finicies nunꝙ reddit infinitū. ꝛ ſic patet primum probatum. ſecundum eodeꝫ modo demōſtraret' capiēdo vnā partē magnitudinis ī finite ſi ut accepta ē vna pars magnitudinis finita vt argutum eſt. Ex iſtis ꝛ precedentibus infert philoſophus correlari⁹ ꝙ impoſſibile eſt aliquod continuum ex indiuiſibilibus cōponi. Probat ducendo ad hoc impoſſibile ꝙ indiuiſibile diuideretur. Pro cuius probacione primo ſupponitur ꝙ in omni tempore contingit aliquid tardius et velocius moueri. Secundo ꝙ velocius tranſit maiorem magnitudineꝫ in equali tempore. Tercio ꝙ in velocitate contingit aliqua mobilia ſe habere ſecundum multiplicem proportionem vt ſecundum proportionem duplam qua vnum alio velocius mouetur in duplo. aut ſecundum proportionem hemioliam in qua maius continet minus et dimidium maioris. et dicitur ab hemi quod eſt diuidiū ꝛ olem quod eſt totum vt ſicut ſe habent tria ad duo. Dentur ergo duo mobilia in velocitate et tarditate ſe habencia ſecundum proportionem hemioliam ſcilicet. a. velocius et. b. tardius. tranſeat. a. magnitudinē. b. c. d. compoſitam ex tribus indiuiſibilibus. b. b. c. c. d. d. et cū tempus diuidatur ſicut magnitudo vt iā demōſtratum eſt. ſequitur ꝙ tempus in quo pertranſitur alia magnitudo cōpoſitum eſt ex tribus indiuiſibilibus que ſunt. h. l. l. m. m. n. cuꝫ ergo. b tardius ſecundum proportiōem hemioliam moueatur ꝙ. a. ſequitur ꝙ in illo toto tempore pertranſit magnitudinē conſtitutam ex duobus ī diuiſibilibus que ſunt. ꝫ. e. ꝛ. e. i. ꝛ per cōſequēs tranſibit vnum illoꝝ indiuiſibiliū in vno indiuiſibili temporis cum dimidio. ꝛ per conſequēs indiuiſibile diuideretur quod eſt impoſſibile deducendum. Unde ipſum. b. non poterit tranſire vnum illoꝝ indiuiſibiliuꝫ mganitudinis ī vno indiuiſibili temporis quia tunc eque velociter moueretur ſicut. a. nec etiam in duobus qꝛ tunc non ſe haberet. b. ad. a. in ꝓportione emiolia ſꝫ in proportione dupla. oporteret ergo ꝙ pertranſiret vnuꝫ indiuiſibile magnitudinis in vno indiuiſibili temporis cum medio alterius. ꝛ ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile quod eſt impoſſibile. ergo illud ex quo ſequitur eſt impoſſibile ſcilicꝫ aliquod continuum ex indiuiſibilib⁹ cōponi.

Ad rationes ante opopſitum

Ad primaꝫ dicitur ꝙ procedit de magnitudine non reſumpta que quidem finita eſt. ꝛ etiam tēpus menſurans vnam circulationem celi eſt finitum. ſed qꝛ in motu celi vna circulatione cōpleta reſumit' mot⁹ ꝛ tēp⁹ ꝛ hoc mō mot⁹ celi īfinit⁹ ē ꝛ magnitudo ſemel ſumpta finita eſt ꝛ vna circulatio ꝛ etiam tempus menſurans ipſam.

Sequitur textus.

Queritur quinto: vtrum

In nunc contingat aliquid moueri. Arguit' ꝙ ſic quia in preſenti tempore aliquid mouet'. ſed preſens dicitur nunc. ergo. Secundo ſic generatio ꝛ corruptio ꝛ illuminatio medii ſunt motus. ꝛ tamen fiunt in nunc. ergo. Tercio ſic motus ꝛ quies contradictionem includunt circa mobile. ſed neceſſe eſt alterum contradictorioꝝ eſſe verum. ergo neceſſe eſt aliquid in nūc moueri aut quieſcere. Ad oppoſitum arguit' per phūm in hoc quinto capitulo primi tractatus huius ſexti in quo poſtꝙ oſtendit nullum ꝯtinuum ex indiuiſibilibus cōponi neqꝫ indiuiſibile eſſe. ex quo ſequitur motum eſſe diuiſibilē cum ſit de genere continuoꝝ. Conſequenter āteꝙ agat de diuiſione ꝛ modo diuiſionis ipſius motus premittit aliqua neceſſaria ad motus diuiſionem. ſ. ꝙ in indiuiſibili temporis non pōt fieri motus neqꝫ quies. ꝛ ꝙ indiuiſibile moueri non poteſt de quo videbitur in ſequenti queſtione. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ In

omni continuo neceſſe eſt eſſe aliquem terminū copulantem partes eius ad inuicem ſic ſe habē tem ꝙ extra ipſum nichil ſit partis precedentis. nec infra ipſuꝫ aliquid partis ſequentis. ex quo ſequit' ꝙ neceſſe eſt huiuſmōi terminū indiuiſibilem eſſe. Ultra ſequitur ꝙ neceſſe eſt ipſum eſſe vnum et eundem vtriuſqꝫ partis cum ergo

tempus ſit continuum cuius ſunt preterituꝫ ꝛ futurum neceſſe eſt preteriti ꝛ futuri eſſe vnum talem terminum qui dicatur nunc. ꝛ ſic neceſſe eſt nunc eſſe indiuiſibile. ꝛ ſi eſt indiuiſibile oportet ꝙ ſit vnum ꝛ idem preteriti ꝛ futuri. ꝛ ſi eſt vnuꝫ ꝛ idem preteriti ꝛ futuri oportet ꝙ ſit indiuiſibile ita ꝙ hec duo ad inuicem ſe conſequantur. et hic eſt ſermo de ipſo nunc quod non ſecundum alterum ſed per ſe ꝛ primo dicitur nūc. qḋ. ſ. totum ſimul exiſtit nichil ſui habens in preterito nec aliquid in futuro. ꝛ hec eſt propria acceptio ipſius nunc. Alia eſt acceptio vulgaris que non dicitur ſecundum ſe ꝛ primo ſed ſolum ſecunduꝫ alteruꝫ. vt eſſe tempus cuius vna pars preteriit ꝛ alia futura eſt ſic tamen ꝙ āhe partes propinqꝫ ſunt preſenti nunc. Tunc ſit.

Concluſio prima. Idem eſt

nunc preteriti ꝛ futuri. ſ. finis preteriti ꝛ inicium futuri. Probatur qꝛ ſi ſit alterum ꝛ alterum vel ſunt inmediata vel mediata. non inmediata qꝛ tunc continuum cōponeretur ex indiuiſibilibus qḋ improbatuꝫ eſt. nec mediata qꝛ vel inter ea mediaret nunc vel tempus. non nunc qꝛ illa duo nunc non ſe haberent conſequenter. cum inter ea eſſet medium eiuſdem generis ꝛ tamen ſe deberent habere cōſequenter ſicut preteritum ꝛ futurū quoꝝ termini conſequenter ſe habent. nec mediat tempus qꝛ inter preteritum ꝛ futurū nō intelligitur medium niſi ipſum nunc. ſi ergo mediaret tempus non eſſet aliud ꝙ nunc. ꝛ cum tēpus ſit diuiſibile quod eſt impoſſibile. ergo non poteſt eſſe alterum ꝛ alterum nunc preteriti ꝛ futuri niſi ponatur nunc eſſe diuiſibile. ideo ſequitur ſi eſt idem nunc preteriti ꝛ futuri ipſum eſt indiuiſibile.

Concluſio ſecunda: Ipſum

nunc eſt indiuiſibile. patet quia ſi diuideretur in preteritum ꝛ futurum diuideretur. ꝛ cum ipſum nunc ſit terminus preteriti ꝛ futuri. ꝛ terminus ſit in eo cuius eſt terminus. ſequitur ꝙ aliquid preteriti eſſet in futuro ꝛ aliquid preteriti in preterito quod eſt inintelligibile. Secundo ſi diuideretur cum diuiſio vniuſcuiuſqꝫ continui ſit ſecundum aliquod indiuiſibile. ſequeretur ꝙ ipſum nunc quod diuideretur non eſſet nunc ſecūdum ſe ipſum ſed ſecundum alterum. ſcꝫ ſecundum illud indiuiſibile ſecundum ꝙ fieret eius diuiſio. ꝛ ſic nullum eſſet nunc ſecundum ſe ipſū ſed omne nunc eſſet ſecundum alterum. ſi nunc eſſet diuiſibile. Tercio ſi diuideretur nunc ei⁹ diuiſio eſſet in preteritum ꝛ futurum. ſed preteritum non plus eſt ꝛ futurum nonduꝫ eſt. ergo tale nunc non eſſet totum ſimul exiſtens qḋ ē contra rationem ipſius nunc. Quarto ſi nunc eſſet diuiſibile haberet partes ad inuicem continuatas per aliquid. vel ergo illud continuum eſſꝫ diuiſibile vel indiuiſibile. ſi indiuiſibile haberetur intentum quia non eſſet aliud ꝙ nunc. ſi ēēt diuiſibile argueretur vt pri⁹. ꝛ ſic eſſet proceſſus in infinitum niſi primum continuans partes cōtinui eſſet indiuiſibile.

Concluſio tercia Impoſſibile

eſt in nunc aliquid moueri. Probatur quia in omni eo in quo contingit aliquid moueri contīgit aliquid velocius ꝛ aliquid tardius moueri ſit ergo ipſum nunc. i. in quo aliquid velocius motuꝫ tranſeat magnitudinem. a. b. detur. ergo aliquid tardius motum. ſequitur ꝙ non tranſibit in illo nunc niſi partem illius magnitudinis per diffinitionē tardioris. ꝛ ſit illa pars. a. g. tūc arguitur ſic. tardius motuꝫ tranſit. a. g. in nunc ergo velocius tranſit. a. g. in minori menſura ꝙ ipſum nunc per diffinitionem velocioris. quare oportebit ipſum nunc eſſe diuiſibile ſi in ipſo fiat motus. ſed vt probatur ipſum nunc eſt indiuiſibile ergo.

Concluſio quarta. Impoſſi

bile eſt in nunc aliquid quieſcere. Probatur nā quies eſt priuatio motus in mobili vbi quādo ꝛ ſecundum quod ipſum natum eſt moueri. ſed nichil natum eſt moueri in nunc vt oſtenſum eſt ergo neqꝫ quieſcere. Secundo ſic probatur ſi aliquid moueatur per aliquod totum temp⁹ preteritum ꝛ quieſcat in toto futuro ſequenti. cū idem ſit nunc quod eſt terminus vtriuſqꝫ. ſi in ipſo nunc aliquid quieſcat ita ꝛ mouebitur. quare idem ſimul quieſceret ꝛ moueretur. Tercio illud quieſcere dicimus quod ſecundū ſuas partes ꝛ ſecundum ſe ſimiliter ſe habet nunc ꝛ pri⁹. ſed in ipſo nunc non eſt dare prius ꝛ poſterius cū ſit īdiuiſibile. g⁹ in nūc nichil pōt quieſcere.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ preſens tēpus nō dicitur eſſe nūc per ſe primo. ſꝫ ſꝫ⁹ alterum. Ad ſecūdā dicitur ꝙ ſi illa capiātur ſꝫ⁹ ſuas ꝓprias rationes nō ſunt mot⁹ niſi capiatur mot⁹ ꝓ mutatione in cōmuni. ſꝫ ſunt termini motuū vl' nō ſūt in tēpore ſꝫ in termino tēporis. Ad terciā dicitur ꝙ habitus ꝛ priuatio includūt ꝯtradictioneꝫ circa ſuſceptibile hit⁹ ꝯdicionib⁹ tñ habitus req̄ſitis. mō ī nūc mobile non eſt natuꝫ moueri ideo nec quieſcere. Sequitur textus.

Queritur ſexto vtruꝫ omne

qḋ mutat' ſit diuiſibile. Arguit' ꝙ nō qꝛ mutabile ꝛ mutatio ꝯformiter ſe habēt ad diuiſionē. ſꝫ aliq̄ ſūt mutatiōes īdiuiſibiles vt generatio ꝛ corruptio ſubſtācialis ꝛ illūiatio medii. g⁹ nō ōe qḋ mutat' ē diuiſibile. z⁹ ſi ſic hoc ēēt qꝛ ōne

quod mutatur partiʒ eſt in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem. ſed hoc non eſt neceſſe Tum primo quia illud quod mutatur ſʒ ſe totū poteſt eſſe i nūc ⁊ pōt eſſe in medio ſine hoc quod aliquid ſui habeat in altero extremorum Tuʒ ſecundo quia hoc quod mutatur per alterationem non ſecunduʒ ſe totum ſimul alteratur ⁊ non vna pars poſt aliam. Ad oppoſitum eſt p̄hūs in litera. Pro reſponſione.

Sciendūʒ eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ oſtendit Ariſt nulluʒ motū poſſe fieri in indiuiſibili temporis. ex quo iam ſequitur ꝙ omnis motus eſt diuiſibilis. Conſequenter oſtendit ꝙ omne mutabile ſiue mobile eſt diuiſibile ⁊ iterum ex diuiſione mobilis procedit ad diuiſionē mutationis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

omnis mutatio eſt ex quodam termino in quendam terminum. ſed quilibet illoꝝ terminoꝝ poteſt eſſe duplex ſcilicet propinquꝰ ⁊ vltimus. vñ terminus ad quem vltimus ſimpliciter eſt quo habito ceſſat motus. propinquꝰ eſt quo acquiritur vltimus. vt cum aliquid mutatur de nigro in album vltimus terminus eſt album. propinquꝰ vero eſt fuſcum. ⁊ ſimiliter terminus a quo primus eſt a quo ſimpliciter incipit motus ſic ꝙ ante non erat. ſed terminus a quo propinquꝰ ē qui propinquior eſt vltimo termino. vnde loquendo de illis terminis propinquis mediis inter terminos extremos ⁊ non de extremis ſimpliciter īntelligitur ꝙ in motu permixti ſunt termini quoniam medium inter duo extrema rationeʒ habʒ vtriuſqʒ termini quia vtrunqʒ participat.

Concluſio prima: Omne ꝙ

mutatur eſt diuiſibile. Probatur quia ōnis mutatio fit ex quodam in quoddā. ſʒ cū id qđ mutatur ſecūdm ſe totum ⁊ ōnes ſuas partes eſt in termino a quo nōduʒ mutatur. qꝛ quod ſimiliter ſe abet ſecūdum ſe totuʒ ⁊ ſecūduʒ ſuas partes quieſcere dicitur. ſimiliter qđ ſʒ ſe totum et omnes ſuas partes eſt in termino ad quem eſt mutatum. ergo non mutatur. Nec poteſt dici ꝙ illud quod mutatur ſecundum ſe totum ⁊ ſuas partes ſit ſimpliciter in vtroqʒ termino. quia cū in omni mutatione termini ſint contrarii vel cōtradictorii. ſequitur ꝙ idem ſecundum ſe totum ⁊ omnes ſuas partes eſſet ſub duobus cōtrariis aut cōtradictoriis. ⁊ ita ſequitur ꝙ ideʒ ſʒ ſe totum ⁊ ōnes ſuas partes ſimul eſſet in duobus locis. Nec pōt dici ꝙ in neutro termino ſit qꝛ id quod mutatur puta in motu locali non recedit ſubito a termino a quo. ſʒ pars poſt partē. vt cū vna pars egreditur a termino a quo ingreditur ſecūdū aliquid terminū ad queʒ. ⁊ hoc intelligēdo de termino ad quē nō vltimo ſimpliciter. gº ōne mobile duʒ mutatur parti eſt in termino a quo ⁊ partiʒ in termino ad queʒ. ſʒ quod habet partem ⁊ partē diuiſibile eſt. ergo omne mobile eſt diuiſibile. Sʒ circa hanc rationeʒ dubitat Auerrois an de mutabili ſecūduʒ quālibet mutationeʒ intelligatur. Si dicatur ꝙ non tunc demōſtratio eſt iartificioſa quia particularis. nec poteſt dici ꝙ ſic qꝛ quedā ſunt mutationes indiuiſibiles inter quaꝝ extrema non cadit mediuʒ quare in illis preſēs demonſtratio locum habere non poteſt. Ad hanc dubitationem ponit Auerrois plures reſponſiones. Prima eſt Alexandri dicentis. ꝙ nulla mutatio eſt indiuiſibilis. aut in non tempore. ſʒ hoc eſt contra commune dictum Ariſtotelis ⁊ aliorum peripatheticoꝝ. Secunda ē Temiſtii dicentis. ꝙ ſi ſit aliqua mutatio in nō tempore tamen hec nos latet. modo Ariſtoteleſ ſolum loquitur de eo quod manifeſtum eſt.

Tercia eſt Auenpeche dicentis. ꝙ hic non intendit Ariſtoteles de diuiſione mutabilis ſecundum partes quantitatiuas. ſed de diuiſione qua diuiditur ſubiectum per accidencia contraria quorum mutatur in alterum vt cum mobile aut aqua mutatur de frigido in calidum.

Quarta eſt propria reſponſio Auerrois ꝙ ille mutationes que ſunt in non tempore ſunt termini quorundam motuʒ diuiſibilium. ideo accidit illis mutationibus eſſe in nō tempore pro quanto accidit motui in inſtanti terminari. ⁊ qꝛ id quod eſt per accidens pretermittitur ī demōſtrationibus. ideo ratio Ariſtotelis procedit ac ſi omnis mutatio eſſet diuiſibilis ⁊ in tempore. Sʒ vt dicit Thomas predicta obiectio de mutationibus indiuiſibilibus non eſt ad propoſitū quia hic Ariſtoteles non intendit oſtendere diuiſionem mutabilis ex diuiſione mutationis. ſʒ econtra ex diuiſione mutabilis diuiſionem mutationis quia diuiſio prius eſt in mobili quam ī motu. Unde ſi ex diuiſione mutationis vellet hic oſtendere diuiſionem mutabilis et poſtea econtra committeret circulationem in demonſtrationibus. dicit ergo ſanctus Thomas ꝙ omne mutabile ſecundum quanlibet mutationem eſt diuiſibile ⁊ partē habet in termino a quo et partem in termino ad quem. ſed hoc eſt diuerſimode in diuerſis mutationibus. quia in illis inter quarum extrema eſt aliquod medium mutabile parti eſt in vno termino et parti in alio ſʒ ipſamet extrema. In his vero vbi non cadit medium partim eſt in vno termino mutabile ⁊ partim in alio. non quidem ſecunduʒ ipſa extrema ſed ſʒ aliquid eis adiunctum vt puta dū materia tranſmutatꝰ de priuatiōe ad formā ignis dū ē in ipſo mutari ē ſub ipſa priuatione ſʒ nō ſecūduʒ ſe ipſam ſed partim eſt ſub forma ignis non ſecundum ſe ipſam ſed ſecundum diſpoſitionem quam neceſſe eſt materiam habere antequam formam ignis recipiat. ⁊ ſic omne mutabile in qualibet mutatione oportet eſſe diuiſibile. quia quāuis mutationes ſunt indiuiſibiles. tamen adiunguntur motui ſucceſſiuo ⁊ diuiſibili. ⁊ ſic intelligitur ꝙ infra dicit Ariſtoteles. ꝙ ōnis mutatio eſt diuiſibilis ⁊ ꝙ id qđ generatur ⁊ quod corrūpitur priꝰ corrūpebatur. ⁊ hoc modo forſaʒ intellexit Alexander ōneʒ mutatiōeʒ diuiſibileʒ eſſe ſcʒ vel ſʒ ſe ipſaʒ vel ſʒ motū ſibi adiunctū. Sʒ aliud dubiū eſt an hec diuiſio ſʒ ꝙ diuiditur ꝙ mutabile partim eſt ī termino a quo ⁊ parti in termino ad quē ſit accipienda ſʒ partes integrales mobilis aut ſʒ partes terminoꝝ motꝰ. Et reſpondet Auepeche ꝙ accipiēda eſt ſʒ partes terminoꝝ motus ita ꝙ cū aliquid calefit nō eſt intelligēduʒ ꝙ aliqua pars quātitatiua eiꝰ ſit calida ⁊ alia adhuc frigida ymo totū calefit. ⁊ qꝛ in minus calido ē ꝑmixtio frigiditatis. ideo dicitur mobile eſſe partiʒ in vno termino ⁊ parti in alio ſʒ partes terminoꝝ motus. quod ꝓbat qꝛ dicitur in de ſenſu ⁊ ſenſato ꝙ nō ſimiliter ſe habēt mobile in alteratione ⁊ latione qꝛ in alteratione totuʒ ſimul alteratur ⁊ recedēdo ab vno termino accedit ad alterū. ſʒ in latione pars poſt partē mouetur ita ꝙ prima pars mobilis prius īgreditur terminuʒ ad queʒ ꝙ ſecūda. Sʒ hanc ꝓbationeʒ ſeu reſponſioneʒ Thomas improbat qꝛ nō eſſe videtꝰ ſʒ oppinionem Ariſtotelis ſic cōcludēns in textu. Neceſſe eſt ergo hoc idē aliquid in hoc eſſe aliud vero in altero. ex quibus verbis apparet. ꝙ hāc diuiſioneʒ attendit ſecūduʒ partes quātitatiuas mobilis. ideo reſpondet Thomas ꝙ ī hoc ſexto agitur de motu ſʒ ꝙ eſt cōtinuus. ⁊ qꝛ cōtinuitas primo ⁊ per ſe tātum reperitur in motu locali qui pōt eſſe ſolus cōtinuꝰ ⁊ regularis vt patet in 8º Libro. ideo diuiſiones Ariſtotelis ſic poſite hic pertinēt ſimpliciter ad motū localē. ad alios vero motus nō totaliter ſʒ ſecūduʒ ꝙ aliquid cōtinuitatis ⁊ regularitatis participāt. modo clarū eſt ꝙ mobile ſecūduʒ locū prius ingreditur locū in quē tēdit ſecūduʒ partem ꝙ ſecūduʒ totuʒ ⁊ ſecūduʒ vnaʒ partē ꝙ ſecūdū aliā. in alteratione etiam alterās alterat per cōtactum. ſʒ agens per cōtactuʒ prius ⁊ fortius agit in propīquū ꝙ in diſtans. ideo prius alterat vnā parteʒ mobilis ꝙ aliam. Sʒ cōtra hūc modum arguit Egidius nam ꝙ alterans prius alterat vnam partem ꝙ aliam hoc ē per accidens vel quia non omnes partes equaliter ſubduntꝰ virtuti alterantis vel quia virtus alterantis fortius attingit vnam partem ꝙ aliaʒ ⁊ quia hoc eſt per accidens. ⁊ demōſtrō Ariſtotelis debet ꝓcedere ex his que ſunt per ſe. ideo non debet intelligi de diuiſione mobilis ſecundum partes ꝙtitatiuas. Item licet in alterationibus q ſunt ab extrinſeco dictum Thome habeat veritateʒ non tamen in his que ſunt ab extrinſeco vt ēēt in aqua ſe reducente ad frigiditateʒ. in tali enī alteratione ōnes partes mobilis equaliter ſubduntur virtuti alterātis ideo nō plus alteratur vna pars ꝙ alia. ideo dicit Egidius ꝙ hec diuiſio eſt attendenda ex parte terminorum motus vt dicebat Auenpeche. ſed in motu locali ſumēda eſt ſecundum partes quantitatiuas mobilis Similiter qꝛ omne quod mouetur quocunqʒ motu etiam mobile eſt localiter. vnde vniuerſaliter concludere poteſt Ariſtoteles ſi omne mobile localiter ſit diuiſibile ꝙtitatiue ꝙ ōne mobile eſt diuiſibile ideo illa demōſtrō pricipaliter concludit de mobili localiter ⁊ per conſequens de aliis pro quanto omne mobile pro quocunqʒ motu eſt mobile localiter. Sed hoc bene vult Ariſtoteles ꝙ illud dictum ſcʒ ꝙ omne mobile partim eſt in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem ⁊ ꝙ vna pars prius venit ad terminum ꝙ alia ⁊ abſolute verum eſt in motu locali qui primo eſt per ſe continuus ſed in motu alterationis etiam aliqualiter veruʒ eſt ſecūdū modum iam explicatum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dictum eſt ꝙ ille mutationes ſecūdum ſe capte indiuiſibiles ſunt. tamen ſecundū eſſe quod habent in mutabili adiūcte ſunt motibus ſucceſſiuis vt generatio ⁊ corruptio alterationi ⁊ illuminatio medii motui locali. Ad ſecundam dictum eſt ꝙ cum dicitur ꝙ mobile partim eſt in termino a quo ⁊ partiʒ in termino ad quem non eſt intelligenduʒ de extremis ſimpliciter ſed de propīquis qđ ſic innuit Ariſtoteles. dico autem in quo mutatur primum ſed nō mutationem vt de albo in fuſcuʒ ⁊ non in nigrū non enī neceſſe eſt id quod mutatur eſſe in quocunqʒ vltimorum. qualiter autem de alteratione alterabile partim ſit in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem.

Sequitur textus.

Queritur Septimo vtrum

Iſta quinqʒ ſimiliter condiuidantur ſcilicet mobile. motus. tempus et ipſuʒ moueri ⁊ id in quo eſt motus. Arguitur primo ꝙ non quia motus ſolum eſt diuiſibilis dupliciter ſcʒ ad diuiſionem temporis ēt mobilis. ergo non condiuiditur his quatuor. Secundo ſic omnis motus eſt diuiſibilis ſed non omne illud in quo eſt motus eſt diuiſibile vt patet de qualitate.

quod mutatur partiꝫ eſt in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem. ſed hoc non eſt neceſſe Tum primo quia illud quod mutatur ſʒꝰ ſe totũ poteſt eſſe ĩ nũc ⁊ pōt eſſe in medio ſine hoc quod aliquid ſui habeat in altero extremorum Tuꝫ ſecundo quia hoc quod mutatur per alterationem non ſecunduꝫ ſe totum ſimul alteratur ⁊ non vna pars poſt aliam. Ad oppoſitum eſt pbũs in litera. Pro reſponſione.

Sciendꝫ eſt primo: ꝙ poſt ꝙ oſtendit Ariſt. nullꝫ motũ poſſe fieri in indiuiſibili temporis. ex quo iam ſequitur ꝙ omnis motus eſt diuiſibilis. Conſequenter oſtendit ꝙ omne mutabile ſiue mobile eſt diuiſibile ⁊ iterum ex diuiſione mobilis procedit ad diuiſionē mutationis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ omnis mutatio eſt ex quodam termino in quendam terminum. ſed quilibet illoꝝ terminoꝝ poteſt eſſe duplex ſcilicet propinquꝰ ⁊ vltimus. vñ terminus ad quem vltimus ſimpliciter eſt quo habito ceſſat motus. propinquꝰ eſt quo acquiritur vltimus. vt cum aliquid mutatur de nigro in album vltimus terminus eſt album. propinquꝰ vero eſt fuſcum. ⁊ ſimiliter terminus a quo primus eſt a quo ſimpliciter incipit motus ſic ꝙ ante non erat. ſed terminus a quo propinquꝰ ē qui propinquior eſt vltimo termino. vnde loqn̄do de illis terminis propinquis mediis inter terminos extremos ⁊ non de extremis ſimpliciter ĩtelligitur ꝙ in motu permixti ſunt termini quoniam medium inter duo extrema rationeꝫ habꝫ vtriuſqꝫ termini quia vtrunqꝫ participat.

Concluſio prima: Omne ꝙ mutatur eſt diuiſibile. Probatur quia ōnis mutatio fit ex quodam in quoddã. ſꝫ cũ id qđ mutatur ſecũdm ſe totum ⁊ ōnes ſuas partes eſt in termino a quo nōduꝫ mutatur. qꝛ quod ſimiliter ſe habet ſecũdum ſe totuꝫ ⁊ ſecũduꝫ ſuas partes quieſcere dicitur. ſimiliter qđ ſʒꝰ ſe totum et omnes ſuas partes eſt in termino ad quem eſt mutatum. ergo non mutatur. Nec poteſt dici ꝙ illud quod mutatur ſecundum ſe totum ⁊ ſuas partes ſit ſimpliciter in vtroqꝫ termino. quia cũ in omni mutatione termini ſint contrarii vel cōtradictorii ſequitur ꝙ idem ſecundum ſe totum ⁊ omnes ſuas partes eſſet ſub duobus cōtrariis aut cōtradictoriis. ⁊ ita ſequitur ꝙ ideꝫ ſʒꝰ ſe totum ⁊ ōnes ſuas partes ſimul eſſet in duobus locis. Nec pōt dici ꝙ in neutro termino ſit qꝛ id quod mutatur puta in motu locali non recedit ſubito a termino a quo. ſꝫ pars poſt partē. vt cũ vna pars egreditur a termino a quo ingreditur ſecũdũ aliquid terminũ ad queꝫ. ⁊ hoc intelligēdo de termino ad quē nō vltimo ſimpliciter. gͦ ōne mobile duꝫ mutatur parti eſt in termino a quo ⁊ partiꝫ in termino ad queꝫ. ſꝫ quod habet partem ⁊ partē diuiſibile eſt. ergo omne mobile eſt diuiſibile. Sꝫ circa hanc rationeꝫ dubitat Auerrois an de mutabili ſecũduꝫ quãlibet mutationeꝫ intelligatur. Si dicatur ꝙ non tunc demōſtratio eſt iartificioſa quia particularis. nec poteſt dici ꝙ ſic qꝛ quedã ſunt mutationes indiuiſibiles inter quaꝝ extrema non cadit mediuꝫ quare in illis preſēs demonſtratio locum habere non poteſt. Ad hanc dubitationem ponit Auerrois plures reſponſiones. Prima eſt Alexandri dicentis. ꝙ nulla mutatio eſt in diuiſibilis. aut in non tempore. ſꝫ hoc eſt contra commune dictum Ariſtotelis ⁊ aliorum peripatheticoꝝ. Secunda ē Temiſtii dicentis. ꝙ ſi ſit aliqua mutatio in nō tempore tamen hec nos latet. modo Ariſtoteleſ ſolum loquitur de eo quod manifeſtum eſt.

Tercia eſt Auenpeche dicentis. ꝙ hic non intendit Ariſtoteles de diuiſione mutabilis ſecundum partes quantitatiuas. ſed de diuiſione qua diuiditur ſubiectum per accidencia contraria quorum mutatur in alterum vt cum mobile aut aqua mutatur de frigido in calidum.

Quarta eſt propria reſponſio Auerrois ꝙ ille mutationes que ſunt in non tempore ſunt termini quorundam motuꝫ diuiſibilium. ideo accidit illis mutationibus eſſe in nō tempore pro quanto accidit motui in inſtanti terminari. ⁊ qꝛ id quod eſt per accidens pretermittitur ĩ demōſtrationibus. ideo ratio Ariſtotelis procedit ac ſi omnis mutatio eſſet diuiſibilis ⁊ in tempore. Sꝫ vt dicit Thomas predicta obiectio de mutationibus indiuiſibilibus non eſt ad propoſitũ. quia hic Ariſtoteles non intendit oſtendere diuiſionem mutabilis ex diuiſione mutationis. ſꝫ econtra ex diuiſione mutabilis diuiſionem mutationis quia diuiſio prius eſt in mobili quam ĩ motu. Unde ſi ex diuiſione mutationis vellet hic oſtendere diuiſionem mutabilis et poſtea econtra committeret circulationem in demonſtrationibus. dicit ergo ſanctus Thomas ꝙ omne mutabile ſecundum quanlibet mutationem eſt diuiſibile ⁊ partē habet in termino a quo et partem in termino ad quem. ſed hoc eſt diuerſimode in diuerſis mutationibus. quia in illis inter quarum extrema eſt aliquod medium mutabile parti eſt in vno termino et parti in alio ſʒꝰ ipſamet extrema. In his vero vbi non cadit medium partim eſt in vno termino mutabile ⁊ partim in alio. non quidem ſecunduꝫ ipſa extrema ſed ſʒꝰ aliquid eis adiunctum vt puta dũ materia tranſmutatꝛ de priuatiōe ad formã ignis dũ ē in ipſo mutari ē ſub ipſa priuatione ſꝫ nō ſecũduꝫ ſe ipſam ſed partim eſt ſub forma ignis non ſecundum ſe ipſam ſed ſecundum diſpoſitionem quam neceſſe eſt materiam habere antequam formam ignis recipiat. ⁊ ſic omne mutabile in qualibet mutatione oportet eſſe diuiſibile. quia quãuis mutationes ſunt indiuiſibiles. tamen adiunguntur motui ſucceſſiuo ⁊ diuiſibili. ⁊ ſic intelligitur ꝙ infra dicit Ariſtoteles. ꝙ ōnis mutatio eſt diuiſibilis ⁊ ꝙ id qđ generatur ⁊ quod corrũpitur priꝰ corrũpebatur. ⁊ hoc modo forſaꝫ intellexit Alexander ōneꝫ mutatiōeꝫ diuiſibileꝫ eſſe ſcꝫ vel ſʒꝰ ſe ipſaꝫ vel ſʒꝰ motũ ſibi adiunctũ. Sꝫ aliud dubiũ eſt an hec diuiſio ſʒꝰ ꝙ diuiditur ꝙ mutabile partim eſt ĩ termino a quo ⁊ parti in termino ad quē ſit accipienda ſʒꝰ partes integrales mobilis aut ſʒꝰ partes terminoꝝ motꝰ. Et reſpondet Auepeche ꝙ accipiēda eſt ſʒꝰ partes terminoꝝ motus ita ꝙ cũ aliquid caleſit nō eſt intelligēduꝫ ꝙ aliqua pars quãtitatiua eiꝰ ſit calida ⁊ alia adhuc frigida ymo totũ caleſit. ⁊ qꝛ in minus calido ē ꝑmixtio frigiditatis. ideo dicitur mobile eſſe partiꝫ in vno termino ⁊ parti in alio ſʒꝰ partes terminoꝝ motus. quod ꝓbat qꝛ dicitur in de ſenſu ⁊ ſenſato ꝙ nō ſimiliter ſe habēt mobile in alteratione ⁊ latione qꝛ in alteratione totuꝫ ſimul alteratur ⁊ recedēdo ab vno termino accedit ad alterũ. ſꝫ in latione pars poſt partē mouetur ita ꝙ prima pars mobilis prius igreditur terminuꝫ ad queꝫ ꝙ ſecũda. Sꝫ hanc ꝓbationeꝫ ſeu reſponſioneꝫ Thomas improbat qꝛ nō eſſe videtꝛ ſʒꝰ oppinionem Ariſtotelis ſic cōcludētis in textu. Neceſſe eſt ergo hoc idē aliquid in hoc eſſe aliud vero in altero. ex quibus verbis apparet. ꝙ hāc diuiſioneꝫ attendit ſecũduꝫ partes quãtitatiuas mobilis. ideo reſpondet Thomas ꝙ ĩ hoc ſexto agitur de motu ſʒꝰ ꝙ eſt cōtinuus. ⁊ qꝛ cōtinuitas primo ⁊ per ſe tãtum reperitur in motu locali qui pōt eſſe ſolus cōtinuꝰ ⁊ regularis vt patet in 8º Libro. ideo diuiſiones Ariſtotelis ſic poſite hic pertinēt ſimpliciter ad motũ localē. ad alios vero motus nō totaliter ſꝫ ſecũduꝫ ꝙ aliquid cōtinuitatis ⁊ regularitatis participãt. modo clarum eſt ꝙ mobile ſecũduꝫ locũ prius ingreditur locũ in quē tēdit ſecũduꝫ partem ꝙ ſecũduꝫ totuꝫ ⁊ ſecũduꝫ vnaꝫ partē ꝙ ſecũdũ aliã. in alteratione etiam alterãs alterat per cōtactum. ſꝫ agens per cōtactuꝫ prius ⁊ fortius agit in propiquũ ꝙ in diſtans. ideo prius alterat vnã parteꝫ mobilis ꝙ aliam. Sꝫ cōtra hũc modum arguit Egidius nam ꝙ alterans prius alterat vnam partem ꝙ aliam hoc ē per accidens vel quia non omnes partes equaliter ſubduntꝛ virtuti alterantis vel quia virtus alterantis fortius attingit vnam partem ꝙ aliaꝫ ⁊ quia hoc eſt per accidens. ⁊ demōſtrō Ariſtotelis debet ꝓcedere ex his que ſunt per ſe. ideo non debet intelligi de diuiſione mobilis ſecundum partes ꝗtitatiuas. Item licet in alterationibus q ſunt ab extrinſeco dictum Thome habeat veritateꝫ non tamen in his que ſunt ab extrinſeco vt ēēt in aqua ſe reducente ad frigiditateꝫ. in tali eni alteratione ōnes partes mobilis equaliter ſubduntur virtuti alterãtis ideo nō plus alteratur vna pars ꝙ alia. ideo dicit Egidius ꝙ hec diuiſio eſt attendenda ex parte terminorum motus vt dicebat Auenpeche. ſed in motu locali ſumēda eſt ſecundum partes quantitatiuas mobilis Similiter qꝛ omne quod mouetur quocunqꝫ motu etiam mobile eſt localiter. vnde vniuerſaliter concludere poteſt Ariſtoteles ſi omne mobile localiter ſit diuiſibile ꝗtitatiue ꝙ ōne mobile eſt diuiſibile ideo illa demōſtrō prīcipaliter concludit de mobili localiter ⁊ per conſequens de aliis pro quanto omne mobile pro quocunqꝫ motu eſt mobile localiter. Sed hoc bene vult Ariſtoteles ꝙ illud dictum ſcꝫ ꝙ omne mobile partim eſt in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem ⁊ ꝙ vna pars prius venit ad terminum ꝙ alia ⁊ abſolute verum eſt in motu locali qui primo eſt per ſe continuus ſed in motu alterationis etiam aliqualiter veruꝫ eſt ſecũdũ modum iam explicatum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dictum eſt ꝙ ille mutationes ſecũdum ſe capte indiuiſibiles ſunt. tamen ſecundũ eſſe quod habent in mutabili adiũcte ſunt motibus ſucceſſiuis vt generatio ⁊ corruptio alterationi ⁊ illuminatio medii motui locali. Ad ſecundam dictum eſt ꝙ cum dicitur ꝙ mobile partim eſt in termino a quo ⁊ partiꝫ in termino ad quem non eſt intelligenduꝫ de extremis ſimpliciter ſed de propiquis qđ ſic innuit Ariſtoteles. dico autem in quo mutatur primum ſed nō mutationem vt de albo in fuſcuꝫ ⁊ non in nigrũ non eni neceſſe eſt id quod mutatur eſſe in quocunqꝫ vltimorum. qualiter autem de alteratione alterabile partim ſit in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem.

Sequitur textus.

Queritur Septimo vtrum Iſta quinqꝫ ſimiliter condiuidantur ſcilicet mobile. motus. tempus et ipſuꝫ moueri ⁊ id in quo eſt motus. Arguitur primo ꝙ non quia motus ſolum eſt diuiſibilis dupliciter ſcꝫ ad diuiſionem temporis ēt mobilis. ergo non condiuiditur hiis quatuor. Secundo ſic omnis motus eſt diuiſibilis ſed non omne illud in quo eſt motus eſt diuiſibile vt patet de qualitate.

Tercio ſic i'lloꝝ quinqꝫ non ē eadē quantitas ergo neqꝫ eadem diuiſio ꝛ per conſequēs non diuiduntur. Ad oppoſitum eſt phūs in primo capitulo ſcdi tractatus ſic dicens in iſto ſexto libro. Neceſſe eſt eaſdem diuiſiones eſſe temporis motus ipſius moueri et quod mouetᷣ ꝛ id in quo ē motus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs premiſit ea que ſunt neceſſaria ad diuiſionem motus in partes quātitatiuas accipiendum. Conſequenter agit de ipſa diuiſione motus oſtendēdo quot modis diuiditur ꝛ que ſunt illa que motui ꝯdiuiduntur.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

omne diuiſibile in partes quantitatiuas oportꝫ eſſe quantum ꝛ extenſum per ſe vel per accidēs vnde ad extenſionem alicuius forme requiritur ꝙ ſecundum aliā ꝛ aliā partem ſit in alia ꝛ alia parte. materie ꝛ nō tota ſimpliciter in qualibet parte ſicut in aliquo ſubiecto albo alia eſt pars albedinis in vna parte ſubiecti ꝛ alia ī alia parte. 2º requiritur ꝙ extenſio talis forme ſit equalis extenſioni ſue materie. Ex iſtis ſequitᷣ ꝙ anima rationalis non eſt forma extenſa quia tota eſt in toto corpore ꝛ tota in qualibet parte ſed quilibet motus eſt forma extenſa quia non eſt vna pars motus in qualibet parte mobilis ymo in alia ꝛ alia parte mobilis eſt alia et alia pars motus ꝛ extenſio motus eſt equalis extenſioni mobilis.

Sciendum eſt tercio ꝙ Ut

dicitur in textu motus diuiditur dupliciter. Uno modo ſecunduꝫ tempus quia omnis motus in tempore eſt. 2º diuiditur ſecundū partes mobilis ꝛ hec diuiſio dupliciter ītelligi pōt. vno modo ſic ꝙ vna pars mobilis poſt aliam moueatur ꝛ hoc modo non pōt intelligi in vno mobili ꝙ ſimul ſecundum ſe moueatur niſi attenderetur prioritas motus vnius partis mobilis ad motum alterius in ordine ad aliquod ſignum ad quod prius pertingit vna pars mobilis ꝙ alia. Alio modo ītelligi pōt huiuſmōi diuiſio ſecundum extenſionem motus ꝙ habet ad extenſionem ſui mobilis ita ꝙ ſicut totꝰ motus eſt totius mobilis ſic etiam cuiuſlibꝫ partis mobilis eſt aliqua pars motus. ꝛ hoc modo intelligit phūs motum diuidi ad diuiſionem mobilis quādo diſtinguit diuiſionem motus ſumptam ex parte mobilis a diuiſione motus ſumpta ex parte temporis. Tunc ſit.

Concluſio prima. motus

ꝯdiuiditur mobili. probatur quia ſicut totus motus eſt totius mobilis ita partes motus ſunt partes mobilis. Uerbi gracia. ſit mobile. a c. cuius partes ſunt. a. b. ꝛ. b. c. ꝛ totꝰ motus ſit d. ꝫ. cuius partes ſunt. d. e. ꝛ. e. ꝫ. ſicut ergo totus motus. d. ꝫ. ē totius mobilis. a. c. ita prima pars motus. d. e. eſt partis mobilis. a. b. ꝛ alia pars e. ꝫ. eſt alterius partis. b. c. ergo motus ꝯdiuiditur mobili. 2º quia omnis motus eſt alicuius mobilis. ergo totus motus. d. ꝫ. eſt alicuius mobilis ꝛ non eſt alicuius partis. a. c. quia tunc illud totum mobile moueretur ad motum vnius partis ꝛ ſic non moueretur per ſe primo ſꝫ ſecundum alterum. oportet ergo dicere ꝙ totus ille motus eſt totius mobilis. et per conſequens partes illius motus ſunt partes mobilis qꝛ nō poteſt dici ꝙ vna pars moueatur motu alterius partis eo ꝙ omni illi quod mouetur neceſſe eſt adeſſe aliquem motum vt alias dictum eſt.

3º vel totus motus adequatur partibꝰ mobilis vel excedit eas vel exceditᷣ ab eis. ſi primū haberetur intentum. ſi ſecundum tunc capiatur illud quo excedit. ergo ſecundum illud nulla pars mobilis mouetur quia neqꝫ totū. ꝛ per cōſequens eſſet alius motus ſꝫꝰ quem nichil moueretur quia non poteſt dici ꝙ ſecunduꝫ illud excellēs aliud mobile moueatur quia totus ille motus intelligitur eſſe continuus quare nō poſſet eſſe diuerſoꝝ mobilium. Si vero dicatur tercium cum totum mobile ſupponatur moueri aliqua pars excellēs mouebitur ꝛ tamen ſibi nō adeſt motus. ſed hoc eſt impoſſibile ſcꝫ aliquid moueri ſine motu. ſicut impoſſibile eſt aliquid eſſe albuꝫ ſine albedine. neceſſe eſt ergo dicere ꝙ ſicut aliquod totum mobile mouetur toto motu. ꝙ etiam partes eiuſdem mobilis moueātur partibus illius motus ꝛ ꝙ motꝰ diuidatur ad diuiſionem mobilis.

Concluſio ſecunda: motus

ꝯdiuiditur tēpori. patet nam ſicut totus motus eſt in aliquo toto tēpore ita partes illiꝰ motus ſunt in partibus temporis. ergo concluſio eſt vera.

Concluſio Tercia. motus et

mouere ſimiliter cōdiuiduntur. patet qꝛ ſicut totꝰ motꝰ toti mobili attribuit moueri ita ꝛ partes motus tribuunt motuꝫ partibus mobilis. alias ſequeretur ꝙ nichil ſecunduꝫ aliquaꝫ partē motus moueretur vel ꝙ aliquod moueretᷣ ſine motu. Si queratur qualiter differant motus et moueri dicitur ꝙ differunt quia motus dicit fluxum forme ad eſſe perfectum ꝛ moueri dicit receptionem illius forme fluxus in ſubiecto ꝛ importat paſſionem.

Concluſio quarta: motus

ꝛ illud in quo eſt motus ſimiliter ꝯdiuidūtur et per illud in quo eſt motus intelligitur forma vlᷣ

diſpoſicio ſecundum quam eſt per ſe motus. probatur quia ſi aliquod mobile in toto motu trāſeat aliquod totum ſpacium tunc ſecunduꝫ partem illius motus tranſibit partem illius ſpacii ꝛ ſimiliter diceretur de motu ſecunduꝫ qualitateꝫ.

Eſt tamen differēcia in hoc quia vt habꝫ textus aliqua eoꝝ ſecūdū que eſt motus ſunt partim per ſe diuiſibilia vt in motu ſecunduꝫ quātitatem ꝛ ſecundum locum. alia vero ꝑ accidēs vt in motu ſecūduꝫ qualitateꝫ. Et ſi q̄ratur cui iſtoꝝ primo cōpetit diuiſio. Reſpondet phūs ꝙ ipſi mobili quia primo ꝛ per ſe generatum et alia ab eo accipiunt quātitatem quare et diuiſionē ꝛ etiam finitatem ꝛ infinitatem. et ſi vltra queratur an ſit eadaꝫ diuiſio qua diuiditur motꝰ iſtis quatuor. Reſpondet phūs ꝙ ſi ſit eadē quantitas erit eadaꝫ diuiſio. ſin aūt nequaquā mō manifeſtatum eſt ꝙ non eſt eadem quantitas quia quantitas extenſionis ꝙ habet motus a mobili ſecundum extenſionem eſt permanens eo ꝙ omnes partes mobilis ſimul mouentur. ſed quantitas ꝙ habet a tēpore ē ſucceſſiua ꝛ ſic non eſt sadeꝫ diuiſio qua ꝯdiuiditur motus ad diuiſionem mobilis ꝛ ad diuiſionem tēporis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ in genere duplex eſt diuiſio motus qꝛ in omni diuiſione motus vel partes motus ſunt ſimul ꝛ hanc diuiſionē capit ad extenſioneꝫ mobilis. vel ſuccedunt ſibi ad inuicem ꝛ hanc diuiſioneꝫ capit a tempore. ꝛ hec duplex diuiſio conformiter reperitur in moueri et in eo cuius eſt motus. Ad ſecundam ꝛ terciā pꝫ ſolutio ex dictis. Sequitur textus.

Queritur octauo. Utrum

In motu ſit dabile primuꝫ mutatum eſſe. Arguitur ꝙ ſic quia vbi phūs demonſtrat ōne mobile eſſe diuiſibile ipſe ſic dicit. dico autē primū in quod mutat ſecunduꝫ mutationeꝫ. ex quibꝰ verbis videtur dicere ꝙ in motu eſt dabile id in quod mutatum eſt primo mobile. Secūdo ſic dabile eſt primuꝫ non eſſe motus a parte poſt ſed tale non eſſe eſt primum mutatum quia tūc non mutatur mobile ꝛ ante mutatur. ergo ī motu dabile eſt primum mutatum eſſe. Tercio ſic mutatum eſſe eſt terminus ipſius mutari. ſed dabilis eſt prima pars motus. ergo dabile ē primum mutatuꝫ eſſe: Ad oppoſitum eſt phūs in litera vbi poſtꝙ determinauitᷣ de diuiſione motus. Conſequenter agit de ordine partiū motus inquirendo ſcꝫ vtrum in motu ſit dare primum mutari ſiue primum mutatuꝫ eſſe. ꝛ primo ſupponit ꝙ omnis motus eſt ex quodam in quoddaꝫ. ꝛ ꝙ terminus a quo ſemper abicitur et terminus ad quem ſemper acquiritur.

Concluſio prima. Neceſſe

eſt omne mutatum eſſe quādo mutatum eſt eſſe in termino ad quem. Pro probacione huius cōcluſionis ſupponit phūs ꝙ mutari ꝛ diſtare ſiue deficere idem ſunt ſubiecto. ꝛ ſimiliter mutatuꝫ eſſe ꝛ defeciſſe. differunt tamen ratione qꝛ mutari dicitur per reſpectum ad terminum ad queꝫ ſed diſtare dicitur per reſpectum ad terminum a quo. Probatur ergo concluſio qꝛ ſicut eſt in mutatione ſecunduꝫ contradictioneꝫ ita eſt in aliis mutationibus. ſed in mutatione ſecundum cōtradictionem quia termini ſunt immutati cum ſint contradictorii defeciſſe ab vno termino eſt eſſe in alio. cum ergo mutatum eſſe ſit idē ꝙ defeciſſe a termino a quo ſequitur ꝙ mutatuꝫ eſſe eſt in termino ad quem. ꝛ per conſequens ita eſt in aliis mutationibus: Item cuꝫ aliquid mutatum eſt vel in termino a quo vel in termino ad queꝫ vel in aliquo intermedio. non in termino a quo quia mutatum eſſe eſt defeciſſe a termino a quo. nec intermedio quia in eo mutatᷣ a termino ad quem. ſed impoſſibile eſt aliquid ſimᷣ mutari ꝛ mutatum eſſe ipſuꝫ. ergo mutatum eſſe eſt in termino ad quem. Ex hac concluſione Sequitur primo ꝙ omne factuꝫ quando factū eſt ē ꝛ quod corruptuꝫ eſt non eſt. patet qꝛ terminus ad quem factionis eſt eſſe ꝛ corruptionis eſt non eſſe. Sequitur ſecundo ꝙ mutatum eſſe ꝓſupponit mutari ſicut terminus id cuius eſt terminus. Tercio ſequitur ꝙ ſicut in motu eſt duplex terminus ad quem ſcꝫ vltimus ſimpliciter quo habito ceſſat motꝰ. ꝛ propinqꝰ qui non eſt vltimus ſimpliciter ſed ſolum reſpectu partis precedētis. ita etiam dabile eſt primū mutatum eſſe ſcꝫ perfectum ꝛ imperfectuꝫ. ꝛ hoc ſcꝫ imperfectum eſt in aliquo intermedio inter terminum a quo primum ꝛ terminum ad quem ſimpliciter ſecundum. ꝛ tale mutatum eſſe in cōpletum non eſt ſecundum actum in motu ſꝫ ſolum ſecundum potenciam. ꝛ ſunt infinita talia mutata eſſe in motu ſecundum potenciam ſicut quilibet motus eſt diuiſibilis in infinitas partes loquendo de partibus eiuſdem proportionis ꝛ non quantitatis.

Concluſio ſecunda mutatuꝫ

eſſe eſt in indiuiſibili temporis. patet quia ſi nō ſit ita detur tēpus diuiſibile in quo aliquid mutatum eſt ꝛ ſit. a. c. cuius vna pars ſit. a. b. ꝛ alia ſit. b. c. aut ergo id quod mutatum eſt in tēpore a. c. mutatum eſt in qualibet parte eius aut in neutra. vlᷣ in vna mutatur ꝛ in alia mutatum ē ſi primum ſequeretur ꝙ mutatum eſt prius in

vna parte ꝙ in toto. ergo totum tempus non erat in quo mutatum eſt. nec ſecundum quia tūc non eſſet mutatum in toto tempore primo ſed ratione vnius partis. ⁊ ſi dicatur ꝙ in neutra ſequeretur ꝙ nec in toto ⁊ ita impoſſibile eſt illud in quo aliquid primo mutatum eſt eſſe tempus diuiſibile. ⁊ per conſequens oportet ꝙ ſit indiuiſibile temporis quod non eſt tempus. ſꝫ temporis terminus. ſicut mutatum eſſe non eſt motus ſed terminus eius. Ex hac concluſione ſequitur ꝙ omne quod factum eſt vel corruptū factū eſt vel corruptum in indiuiſibili temporis.

Concluſio Tercia. In motu

dabile eſt primum mutatum eſſe completum pꝫ quia omnis motus eſt finitus. ergo in ōni motu dabilis eſt terminus cōpletus ⁊ vltimus ſimpliciter. ſed talis terminus eſt mutatuꝫ eſſe completum. ergo ⁊c.

Concluſio quarta. Diuiden

do motum in partes eiuſdeꝫ quantitatis in motu dabile eſt primum mutatuꝫ eſſe incompletū. patet quia primuꝫ mutatum eſſe incōpletum eſt terminus prime partis motus. ſed hoc modo diuidendo motum dabilis eſt prima pars motus ergo ⁊ primuꝫ mutatum eſſe incōpletum.

Concluſio Quinta. Diui

dendo motum in partes eiuſdem proportionis tunc in eo non eſt dabile primuꝫ mutatum eſſe imperfectum ⁊ incōpletum. Probat phūs hanc concluſionem ex parte temporis ex parte mobilis ⁊ ex parte forme ſecundū ꝙ eſt motus. ex parte quidem temporis ſic procedit quia detur primuꝫ mutatum eſſe ⁊ detur tempus in quo eſt tale primuꝫ mutatuꝫ eſſe. ergo tale tempus eſt diuiſibile vel indiuiſibile. ſi indiuiſibile oportebit illud indiuiſibile in mediatum eſſe in indiuiſibili temporis in quo mobile incepit mutari ī quo adhuc erat mobile in termino a quo ⁊ ſic indiuiſibilia erunt immediata in tēpore quod prius reprobatum eſt. ⁊ ſi dicatur ꝙ ſit diuiſibile tunc diuidatur in duas partes. aut ergo ī vtraqꝫ mutatum eſt. aut in neutra. vel in alia mutatur ⁊ in alia mutatum eſt. ſi in vtraqꝫ ſequeretur ꝙ mutatum eſſe in toto ſupponit mutatuꝫ eſſe in parte. ergo non erat datum primuꝫ mutatuꝫ eſſe. ſi in neutra ſequitur ꝙ nec in toto mutatum eſt. ſi in vno mutetur ⁊ in alio mutatum eſt ſequitur ꝙ totum illud tempus non eſt primum in quo mutatū ē qꝛ ſolū mutatuꝫ eſt in eo ratione partis. Item ſi in vna parte ſit mutatum cum ōne mutari ſit diuiſibile ſicut eſt motus ⁊ cuiuſlibet partis motus ſit mutatum eſſe ſequitur ꝙ illud mutatum eſſe non erat primum. Secundo patet ex parte mobilis qꝛ in mobili non eſt dare primam partem que mutata ſit ergo nec eſt prima pars motus. Antecedens pꝫ quia ſi detur ↄpoſitum detur tempus in quo ſit mutata pars alia ⁊ cum tale tēpus non ſit indiuiſibile ſequitur ꝙ in medio illius temporis vna pars illius partis prius mutata eſt ꝙ tota pars ſit mutata in toto tempore. ⁊ cum illud tēpus ſit diuiſibile in infinitum ⁊ ſimiliter alia pars mobilis ſequitur ꝙ in mobili non ſit dabilis pars que primo ſit mutata. Sꝫ obiceretur quia ſequeretur ꝙ nullius mobilis ōnes partes ſimul mouerentur. dicitur ꝙ lꝫ alicuius mobilis omnes partes non ſimul mouerentur tamen in ordine ad aliquod ſignuꝫ vna pars prius mouetur ꝙ alia. ⁊ quia in mobili non eſt dare primam partem cū quelibꝫ ſit diuiſibilis. ideo nec in motu eſt dare primam partem motus nec primuꝫ mutatum eſſe. Tercia ratio formatur de motu locali facto ſupra magnitudinem eo ꝙ in motu ſecundum qualitatem id eſt ſecundum ꝙ eſt motus non eſt diuiſibile proprie ⁊ per ſe ſed per accidens. Et arguitur ſic. detur magnitudo aliqua ī qua ſit primū mutatum eſſe. vel ergo eſt diuiſibilis vel indiuiſibilis. ſi indiuiſibilis tunc indiuiſibilia erunt immutata vt de tempore prius argutum eſt. ſi ſit diuiſibilis ſequitur ꝙ mobile prius mutatum ē in parte ꝙ in toto. ⁊ cum non ſit dabilis prima pars magnitudinis ſupra ꝙ fit motus nec etiaꝫ prima pars motꝰ ſequitur ꝙ nec primū in quo mobile ſit mutatum. et ſic patet ex parte tēporis mobilis ⁊ termini ad quem ꝙ non pōt dari primum mutatum eſſe in motu qꝛ vtrūqꝫ illoꝝ eſt diuiſibile in infinituꝫ ⁊ non poteſt accipi prima pars alicuius ipſoꝝ. ⁊ ſicut arguebatur ex parte magnitudinis in motu locali ita argueretur ex parte qualitatis quia licet qualitas ſecundum ſuam eſſenciam ſit indiuiſibilis tamen in extenſione eſt diuiſibilis ſecundum eſſe participatum in ſubiecto ſecundum ꝙ diuiſionem eſt ſucceſſio ⁊ continuitas in motu alterationis ⁊ mēſuratur alteratio tempore. eſt etiam diuiſibilis qualitas extenſiue ad extenſionem ſubiecti.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ Ariſtoteles in illa auctoritate accepit primuꝫ in quod mutatum eſt mobile ſecunduꝫ partes eiuſdem quātitatis ⁊ non eiuſdem proportionis. ſecunda ratio eſt proſecūda concluſione. Ad terciam dicitur ꝙ mutatum eſſe non eſt motus nec pars motus. ſed terminus motus ⁊ quia non eſt dabilis prima pars motus cuꝫ ſit infinitus in diuiſione nec etiā primuꝫ mutatum eſſe. Sequitur textus.

Queritur nono. vtrum

Ante omne mutari ſit mutatum eſſe ⁊ ante omne mutatum eſſe ſit mutari. Arguitur ꝙ non quia ſi ſic ſequeretur ꝙ āte ōne mutari eſſet mutari. conſequens videtur falſum quia dabilis ē prima medietas motus anteꝙ nichil eſt de motu. Secundo ſic quilibet motus eſt finitus a parte ante. ergo eſt dabilis aliquis terminꝰ motus a parte ante. ſed in motu non ſunt niſi mutari ⁊ mutatum eſſe. ergo in motu dabile eſt primum mutari aut primum mutatum eſſe. 3º ſic mutari ſe habet ad mutatuꝫ eſſe ſicut via ad terminum. ergo impoſſibile eſt ante omne mutari dare aliquod mutatuꝫ eſſe quia terminus nō precedit viam cuius eſt terminus. Ad oppoſitum arguitur per phūꝫ ſic concludenteꝫ. quare neceſſe eſt mutatum eſſe mutari prius. ⁊ ꝙ mutatur mutatum eſſe. ⁊ ipſo mutari mutatuꝫ eſſe prius. ipſo auteꝫ mutatum eſſe mutari ⁊ nullo comprehenditur primum. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

quam phūs oſtendit ꝙ in motu nō eſt dare primum mutari neqꝫ primum mutatum eſſe. Hic conſequenter determinat de ordine ipſoꝝ ad inuicem in ipſo motu. Primo ſupponens ꝙ ōne quod mutatur neceſſe eſt mutari in tempore. et hoc dupliciter intelligi poteſt. ſ. primo ⁊ ſecundū alterum. ſecundum alterum vt in die aliquid dicatur mutari quia in hora. Secundo ſupponit ꝙ omne quod mutatur in tempore aliquo primo in qualibet parte illius temporis mutatur. ⁊ hoc ſatis manifeſtuꝫ eſt ex diffinitione ipſius primi. Aliter ſic probat phūs naꝫ ſi aliquid mutatur primo in aliquo toto tempore. diuidatur illud tempus in duas partes. vel ergo in qualibet parte mutatur ⁊ ſic habetur intentum. vel in qualibet parte quieſcit ⁊ tunc non mutatur ī toto. vel in vna parte mutatur ⁊ in alia quieſcit ⁊ ſic non mutatur primo in illo toto tempore. ſed ſolum ſecundum alterum. ſ. ratione vnius partis. relinquitur ergo ꝙ mutari in aliquo tempore primo eſt mutari in qualibet parte illius temporis.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

mutatum eſſe eſt terminus ipſius mutari ⁊ ideo ſicut mutari menſuratur tempore ita mutatum eſſe termino temporis menſuratur ſcilicet ipſo nunc. Tunc ſit.

Concluſio prima Ante om

ne mutari eſt mutatum eſſe. Probatur nam omne mutari eſt diuiſibile: ergo ante omne mutari eſt mutatum eſſe ſecundum partem illius mutari. ⁊ declaratur in literis. ſit enıꝫ magnitudo. h. l ſupra quam moueantur. a. ⁊. b. eque velociter ⁊ ſimul incipiant moueri. ſed. a. quieſcit in medio illius magnitudinis. b. vero moueatur vſqꝫ ad finem. ⁊ ſit totuꝫ tempus in quo. b. mutatur vſqꝫ ad fineꝫ. io. quod etiam diuidatur per medium in. z. Tunc arguitur quando. a. venit ad medium magnitudinis date actu mutatum eſt cum ibi quieſcat. ergo cum. b. ſimul īcipiat moueri ⁊ eque velociter moueatur quando ibi venit etiam ibi mutatum eſt. ⁊ cum poſtea moueatur adhuc ſe9uitur ꝙ mutatuꝫ eſſe in illo puncto p̄ceſſit mutari ſupra illam medietetem illius magnitudinis. ⁊ cum prima medietas iterum ſit diuiſibilis in infinitum ſequitur ꝙ ante omne mutari erit dabile aliquod mutatum eſſe reſpectu partis precedentis. ⁊ cum non poſſit dari aliqua pars magnitudinis quin detur alia prior propter diuiſibilitatem eius in infinituꝫ. ſequitur ꝙ non dabitur mutari quin ante ipſum ſit aliquod mutatum eſſe. Aduertendum eſt tamen circa hanc concluſionem ꝙ mutatum eſſe ante vltimum terminuꝫ motus non eſt in ipſo motu niſi ſecundum potenciam ſicut nec ſunt puncta intermedia actu in linea niſi ſint actu diuiſa. ⁊ potēcia nō cognoſcitur niſi per actum. ideo in preſenti ratione phūs notificat vnum mutatum eſſe quod non eſt niſi potencia in motu p aliud mutatum eſſe quod eſt actu terminus motus. ſicut ſi oſtenderetur aliquod punctum ſecundum potenciam eſſe in aliqua parte linee diuidendo lineam actu in illud punctum. Secundo probatur concluſio ex parte temporis. quia quod mutatur primo in aliquo toto tempore mutatur in qualibet parte illius temporis. partes autem in tempore diuiduntur ab inuicem per nunc. gº quod mutatur in aliqua parte temporis mutatuꝫ eſt in nūc terminā te illam partem ⁊ diſtinguēte eam ab alia parte. ⁊ data qualibet parte temporis ipſa eſt diuiſibilis in infinitum. ergo in qualibet parte temporis ſunt infinita nūc. ⁊ per conſequens ſunt infinita mutata eſſe in motu. quare non poteſt dari primum mutatum eſſe. 3º probatur ex parte motus continui. quia quod ↄtinue mouetur ſic ꝙ nō corrumpitur neqꝫ pauſat a mutatione vel mutatur in nūc vel mutatū eſt. ſꝫ in nūc non poteſt mutari vt oſtenſuꝫ eſt prius. ergo nec in quolibet nūc mutatuꝫ eſt. ſed ipſa nūc in tempore ſunt infinita. ergo etiam ipſa mutata eſſe ſunt infinita. ⁊ per conſeqnens non eſt dabile primum mutatuꝫ eſſe quare ante ōne mutari eſt mutatum eſſe.

Concluſio ſecunda: Ante

omne mutatum eſſe eſt mutari. Probatur cōcluſio pro qua ſupponitur ꝙ omne quod mutatur ex quodam in aliud in tempore mutatur.

Tunc arguitur ſic. mutetur aliquid ex. a. in. b. vel mutatur ex. a. in. b. in vno ⁊ eodem nūc. ſed

hoc non quia tūc in eodē nūc eſſet in.a.⁊ in.b. qḋ ē īpoſſibile.gͦ in alio ⁊ ī alio nūc ē ī.a.⁊ ī.b Sed inter quecunqꝫ duo nūc mediat tempus. ergo dum mutatum eſt in.b.prius mutabatur ī illo tempore intermedio.quare ante omne mutatum eſſe in.b.erat mutari.⁊ cum tempus ad hoc intermedium diuiſibile ſit.⁊ diuiſio temporis ſ fiat in nunc ſequitur ꝙ ante mutatum eſſe in nūc diſtinguente partes illius temporis ē mutari in parte precedenti.⁊ cum non ſit dabile primum nunc anteꝙ̄ ſit aliqua pars temporis ſequitur ꝙ non eſt dabile mutatum eſſe niſi ante ipſum ſit mutari. Et ſi arguitur de generatione et corruptione que non menſurantur tempore et ſic non videtur ꝙ ante genituꝫ eſſe ſit generari. Dicitur ꝙ generatio ⁊ corruptio ſi ſumātur ſecundum ſuas rationes menſurantur in inſtanti temporis.⁊ ita generari ⁊ genituꝫ eſſe ſimul ſunt.ſi tamen capiantur ſecundum eſſe ꝙ habēt in materia ſecunduꝫ quem motum habent alterationem ſibi adiūctam ſic tempore menſurantur ⁊ hoc modo intelligit phūs cum dicit. omne quod genitum eſt prius generabatur ⁊ ꝙ prius corruptum eſt prius corrumpebatur.quia omne quod alteratur alterabatur prius.qꝛ hoc modo capitur generatio non ſolum pro receptione forme ī materia iam diſpoſita. ſed pro tota tranſmutatiōe ad formam que includit diſpoſitioneꝫ materie.

Secundo patet concluſio ex parte magnitudinis quia omnis magnitudo eſt in infinitum diuiſibilis ⁊ ſic nō eſt in ea dabilis pars prima. ergo nec poteſt dari primuꝫ mutari in motu.⁊ ſimiliter oſtenderetur concluſio in aliis motibus Sꝫ nocꝰ oſtenduntur iſte concluſiones in motu facto ſupra magnitudinem qꝛ magnitudo eſt ꝑ ſe diuiſibilis. qualitas autem per accidens ſolum.vnde vt ait phūs iſte concluſiones in iſtis principiis fundantur qꝛ impoſſibile eſt in continuo indiuiſibile eſſe indiuiſibili immediate coniunctum.⁊ hoc modo omne continuuꝫ in infinitum eſt diuiſibile.cum ergo motus quilibet continuus ſit in infinitum diuiſibilis ⁊ ſic nō eſt dabilis prima pars motus.ideo nec terminus prime partis quare non eſt dare primum mutari nec primuꝫ mutatum eſſe.⁊ per conſequens ante mutari eſt mutatum eſſe ⁊ econtra.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam conceditur ꝙ poteſt dari prima medietas extra ꝙ̄ totum nichil eſt de motu diuidēdo motum per partes eiuſdem quantitatis. ſed illa medietas non eſt ſimpliciter prima pars qꝛ diuiſibilis eſt ⁊ ſic dabilis eſt pars prior ipſa.ymo quacunqꝫ parte data in motu dabilis ē prior. Ad ſecundam dicitur ꝙ in motu a parte ante non eſt dabilis terminus poſitiuus in quo ſit verū dicere ꝙ mobile primo mouetur in quo mutatuꝫ eſt. licet ſit bene dabile nunc quod eſt a parte ante terminus temporis menſurantis.ſꝫ in illo nunc mobile nec mouetur nec mutatum eſt ſed incipit moueri. Ad terciaꝫ dicitur ꝙ conceditur ꝙ mutatuꝫ eſſe eſt terminus illiꝰ mutari qḋ eſt via ad ipſuꝫ.nec precedit illud mutari.ſed quia illud mutari eſt diuiſibile.ideo mutatum eſſe quod eſt terminus partis precedētis mutari precedit ſequentem illius mutatum eſſe.

Sequitur textus.

Queritur decimo. vtrum

Magnitudo ⁊ mobile motus ⁊ tempus conſimiliter ſe habeant ad eſſe finitum vel infinituꝫ. Arguitur ꝙ non quia motus celi eſt infinitꝰ tēpore.⁊ tamen tam mobile.ſ.celum ꝙ̄ ſpaciū trāſitum finita ſunt ergo. Secundo ſi ſic hoc eſſet qꝛ mobile in maiori tempore maius ſpaciuꝫ tranſit.ſed hoc non eſt verum vt patet in diuerſis mobilibus quoꝝ vnuꝫ alio velocius mouetur.⁊ ſimiliter in eodem mobili moto per diuerſa media in denſitate ⁊ raritate. Tercio ſic iſta quatuor ſunt ad inuicem ſeparata ⁊ diſtincta.ergo ad finitatem ⁊ infinitatem vnius non ſequeretur finitas vel infinitas alterius. Ad oppoſitum arguitur per philoſophum in textu.

Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs determinauit de diuiſione motus ⁊ eorum que motui ſimiliter condiuiduntur. Cōſequenter oſtendit qualiter motus ⁊ ea que ſibi condiuiduntur ſimiliter ſe habeant ad eſſe finituꝫ ⁊ infinituꝫ premittens duas ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ omnis motus eſt in tempore. Secunda eſt ꝙ idē mobile regulariter motuꝫ in maiori tempore maius ſpaciuꝫ tranſit.⁊ debet intelligi de ſpacio non reſumpto.licet enim celum tēpore infinito moueatur hoc tamen contingit qꝛ reiterat ſpacium quod prius tranſiuit. debꝫ etiā intelligi vbi minꝰ ſpaciū eſt pars maioris ſic ꝙ nō differt ab eo ꝑ rarum ⁊ denſuꝫ .ſed ſoluꝫ ꝑ magis ⁊ minus ⁊ per hoc ſoluuntur due prime rationes ante oppoſitum.Tunc ſit.

Concluſio prima. Tempore

īfinito tranſiri non poteſt magnitudo finita.nec magnitudo īfinita tempore finito quare ſi vnū eſt infinitum ⁊ reliquum ⁊ ſi vnum eſt finitum ⁊ reliquuꝫ.hanc ꝯcluſionem diffuſe deducit Ariſtoteles in preſenti capitulo ⁊ cum prius poſita fuerit pro nunc dimittitur repetitio probatiōis concluſionis.

Concluſio ſecunda: Tempore

⁊ magnitudine finitis neceſſe eſt mobile eſſe finitum. Probatur quia cum mobile non tranſit ſubito magnitudinem ſed ſucceſſiue ſequitur ꝙ prima pars mobilis prius tranſit vnam partem magnitudinis ꝙ̄ ſecunda ⁊ ſecunda ꝙ̄ tercia ⁊ ſic de inceps.ergo cum totū mobile tempore finito pertranſeat primam partem magnitudinis.ſequitur ꝙ ipſius mobilis non poſſunt eſſe partes infinite ⁊ per conſequēs neqꝫ mobile poteſt eſſe infinitum.Si enim partes mobilis eſſēt infinite non poſſent tranſire primam parteꝫ magnitudinis tempore finito quia cum illa tranſeant ab eadem tranſeuntur. modo magnitudo infinita tempore finito tranſiri non poteſt.vt dicit prima concluſio.ſic ergo tempore ⁊ magnitudine finitis neceſſe eſt mobile finitum eſſe. Et eodem modo probaretur ſua conuerſa.ſ.ꝙ mobili exiſtēte finito neceſſe eſt magnitudinem ⁊ tēpus eſſe finita.nam hec eſt vna regula ꝙ ſi vna magnitudo infra aliā moueatur ſic ꝙ alia quieſcat eque cito ſe inuicem pertranſeunt ille due magnitudines ita ꝙ ſi magnitudo mota pertrāſeat quieſcentem in aliquo tempore in eodem tempore ab eadem pertranſitur .ſi ergo mobile ſit finitum ⁊ magnitudo infinita ponatur ergo ipſum mobile quieſcere ⁊ magnitudo moueri īfra ipſum tunc fieret argumentum ſicut factum eſt nunc. Item cum mobile pertranſeat aliquā magnitudinem.prima pars mobilis prius attingit terminum magnitudinis ꝙ̄ ſecunda ⁊ ſecunda ꝙ̄ tercia.⁊ ſic deinceps.ergo ſi totum mobile pertingit ad terminum magnitudinis tempore infinito.ſequitur ꝙ prima pars mobilis prius pertingit ad eundem terminum tempore finito ⁊ ſic argueretur de ſecunda ⁊ tercia ⁊ ſic de īceps. oportet ergo ſi totuꝫ mobile pertingat ad terminum magnitudinis tempore finito ⁊ cuꝫ partes mobilis ſint finite vt ſupponit cōcluſio que ponit mobile eſſe finitum.ſequitur etiaꝫ ꝙ partes tēporis quibꝰ omnes partes mobilis huiꝰmōi terminum attingant erunt finite.⁊ per cōſequēs tempus quo totum mobile pertingit ad terminum erit finitum. ſed ſi tempus eſt finitum neceſſe eſt magnitudinem eſſe finitam.vt dicebat prima concluſio.ſi ergo mobile eſt finitum neceſſe eſt magnitudinem ⁊ tempus eſſe finita.

Concluſio tercia.mobile ſiue

finitum ſiue infinitum tempore infinito moueri nō poteſt. patet ſatis de mobili finito in ratione immediate facta.ſed de infinito patet quia nunꝙ̄ compleret ſuum motum.modo quod impoſſibile eſt factum eſſe impoſſibile eſt fieri.⁊ ſic impoſſibile eſt mobile infinitum tempore infinito moueri.

Concluſio quarta.Tempore

⁊ mobili exiſtentibus finitis neceſſe eſt motum finitum eſſe. Probatur quia magnitudo ⁊ motus conſimiliter ſe habēt ad eſſe finitum ⁊ infinitum quia quantum eſt ſpacium pertranſituꝫ tātum oportet eſſe motum.ideo dicit Ariſtoteles ꝙ nichil differt motum aut magnitudinem infinitam facere.ſed magnitudo ad eſſe finitum vel infinituꝫ conſimiliter ſe habēt ad tempus ⁊ mobile vt probatum eſt.ergo etiaꝫ motus conſimiliter ſe habebit. Ex quo patet concluſio reſpōſiua ꝙ iſta quatuor conſimiliter ſe habent ad ēē finitum ⁊ infinitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam et ſecundaꝫ patet ſolutio ex dictis. Ad terciam dicitur ꝙ ꝗuis illa quatuor ſint realiter diſtincta.tamen quantum ad eſſe quātuꝫ et continuum habent neceſſariam connexionem et habitudinem ad inuicem quia motus ſuam continuitateꝫ capit a magnitudine et tempus a motu vt dictum eſt in 4ͦ. ideo etiam quo ad ēē diuiſibile et quo ad eſſe finitum et infinitum habent ad inuicem connexionem et habitudineꝫ.

Sequitur textus.

Queritur vndecimo. vtruꝫ

In ſtatu et quiete detur primum. Arguitur ꝙ ſic.quia dabile eſt primum non eſſe motus a parte poſt.ſed in illo inſtanti mobile non mouetur ⁊ a parte āte mouebatur.ergo in illo īſtanti primo ſtat et quieſcit ergo in ſtatu et quiete pōt dari primum. Ad oppoſitum arguitur per phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ Ariſtoteles egit de diuiſione motus et ordine partium eius. Conſequenter agit de diuiſione ſtatus et quietis et de diuiſione partium eorundem

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

per ſtatum in propoſito non intelligitur quies ſed generatio quietis ſiue tendencia ad quieteꝫ. nā communi vſu dicimus hominem ſtare quia rectus eſt et non ſedentem aut iacentem. Veruntamen motus et ſtatus ſic differunt quia motus dicit reſpectuꝫ ad queꝫ. ſtatus vero dicit reſpectum ad quietem in illo termino. Item motꝰ importat reſpectuꝫ ad illud quod adhuc eſt acquirenduꝫ quia nichil mouetur ad id quod iaꝫ habet.ſed ſtatus dicit habitudineꝫ ad id quod iam habitum eſt quia importat habitudinē ad quietem.ꝙ autem quieſcit quieſcit ſub iam habito et non habendo.ſic ergo motus et ſtatus idem ſunt realiter.differunt tamen ratione ⁊ hoc eſt qḋ dictuꝫ eſt in fine quinti libri.ꝙ generatio

quietis et motus ſunt idem re ſed differunt rati
one. Tunc ſit.

Concluſio prima. Omne ꝙ

ſtat mouetur. patet quia quod mouetur quādo
natum eſt moueri vbi quando et ſecūduȝ ꝙ na
tum eſt moueri non quieſcit quia ſimul tenderȝ
ad quieteȝ et eſſet in quiete. cum ſtatus dicat tē
denciam ad quietem. hoc auteȝ eſt impoſſibile.
ergo quod ſtat mouetur. Ex hac concluſione
ſequitur ꝙ omne quod ſtat ſtat in tempore. pa
tet quia quod ſtat mouetur. ſed omne mobile
mouetur in tempore. g° ⁊c. Iteȝ contingit ſta
re velocius et tardius. ſed velox et tardum tem
pore terminantur vt dicitur in 4° ergo. Ul
terius ſequitur ꝙ illud quod mouetur primo in
aliquo toto tempore etiam mouetur in qualibȝ
eius parte vt prius probatum eſt. ita etiam qd̄
ſtat primo in aliquo toto tempore ſtat etiam in
qualibet parte illius temporis quod in preſenti
capitulo demonſtrat Ariſtoteles de ſtatu comō
quo prius demonſtrauit de motu.

Concluſio ſecunda: In ſtatu

non eſt dare primum. patet quia ſtatus non eſt
in indiuiſibili temporis ſicut neqȝ motus. ſed ī
tempore diuiſibili eſt diuidere in infinitum. ⁊ in
infinito non eſt dare primum. ergo in ſtatu non
eſt dare primum.

Concluſio Tercia. In quiete

non eſt dare primum. patet qꝛ omīs quies eſt in
tempore. mō in tempore et in quolibȝ continuo
non eſt dare primū. ergo ⁊c. ꝙ autē ōnis quies
ſit in tempore phūs probat hic reſumēdo primā
et terciam ratiōes ad hoc prius poſitas. ex qui
bus et maxime ex tercia Ariſtoteles ponit hic v
nam differenciam inter motum et quietem. ſ. ꝙ
impoſſibile eſt id quod mouetur cōtinue ſecun
dum ſe totum ꝙ̄ diu mouetur manere per aliqd̄
tempus quātumcūqȝ ſit paruum ſub eodem eē
ſe. i. ſub eadem diſpoſitione rei ſecundū quā eſt
motus. et notanter dicitur ꝙ mouetur ſecunduȝ
ſe totum quia ſi vna pars quieſceret illa mane
ret ſub eadem diſpoſitione per totum tēpus ſue
quietis. etiam notanter dicitur ꝙ mouet' conti
nue quia ſi interueniret aliqua quies per tēpus
illius quietis maneret ſub eadem diſpoſitione.
quod probatur quia niſi ſic eſſet ſequeretur ꝙ i
dem ſecundum idem ſimul moueretur ⁊ quieſce
ret. probatur conſequencia quia illud quieſcere
dicitur ꝙ ſecundum ſe totuȝ et ſuas partes ſimi
liter ſe habet nunc ſicut prius. ergo ſi aliquod
mobile ſecundum ſe totum continue motuȝ ma
neret ꝙ̄ diu mouetur per aliquod tēpus ſub ea
deȝ diſpoſitione rei ſecundū quā eſt motus. cuȝ
illud tempus ſit diuiſibile ſecunduȝ prius et po
ſterius ſequitur ꝙ per illud tempus quieſceret ⁊
per ꝯſequens in illo tempore moueretur ⁊ quie
ſceret. qd' ē īpoſſibile. Ex iſto ſequit' ꝙ īpoſſibile
ē aliquid cōtinue motū per aliquod tempus ſe
cundum ſe totuȝ manere per duo nunc illius tē
poris ſub eodeȝ eſſe rei illius ſecundum quā eſt
motus. patet qꝛ inter quelibȝ duo nunc mediat
tempus diuiſibile. modo probatum eſt quod p
aliquod tempus non poteſt manere ſub eodem
eſſe ergo ⁊c. Sed illud quod mouetur in vnico
nunc eſt ſub vna ⁊ eadē diſpoſitione rei ſecūduȝ
quā eſt motus. vt mobile localiter in quolibet
nunc eſt in loco ſibi equali. nec inde ſequitur ꝙ
mobile in vno nunc quieſcat quia in nūc non ē
natum moueri. Ex hoc patet differencia mo
tus ad quietem quia quieſcens per totum tem
pus ſue quietis manet in eadem diſpoſitione.
Si vero queratur an primum eſſe rei ſecundum
ꝙ eſt motus maneat cum ſecundo ſi ſic videtur
ꝙ mobile per totum tempus manebit ſub eodē
eſſe. Dicitur ꝙ nec totaliter manet nec totaliter
quieſcit nec totaliter corrumpitur. non enim ma
net eodeȝ modo quo prius erat ſȝ ſaluatur ſub
eſſe perfectiori. nec eſt ymaginandum ꝙ ſint di
uerſa eſſe materialiter vel realiter diſtincta ymo
ſicut vna eſt eſſencia forme ⁊ eſſencia motus vſ
qȝ ad fineȝ. ſic eſt vnum eſſe diuerſum ſecundū
rationem diſtinctum ſecundum rem ⁊ differens
ſecundum perfectum ⁊ imperfectum. ſ. ſicut ma
gis permixtum cum priuatione ⁊ potencia quia
in pricipio motus forma eſt in mobili ſub eſſe
permixto priuationi ⁊ potencie. ⁊ completo mo
tu eſt ſub eſſe puro ⁊ perfecto.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam conceditur ꝙ eſt dabile primū nō
eſſe motus a parte poſt. ſed in illo inſtanti mobi
le non ſtat nec quieſcit. quia in īſtāti non eſt na
tum moueri quare neqȝ quieſcere. ſed in illo in
ſtanti q° mobile mutatum eſt incipit quieſcere.
Sequitur textus.

Queritur duodecimo. vtruȝ

motus ſit. Arguitur ꝙ non ſex rationibus zeno
nis quarum quatuor procedunt de motu locali
recto. quinta de motu ad formaȝ. ⁊ ſexta de mo
tu circulari. Prima ſi poſſibile eſſet aliquid
moueri de loco ad locū prius pertingeret ad me
diuȝ ſpacii ꝙ̄ ad terminū. ⁊ adhuc prius ad me
dium medii ꝙ̄ ad medium. ⁊ cum ſpacium diui
ſibile ſit in infinitum oporteret mobile infinitas
partes pertranſire. ſed hoc eſt impoſſibile g° ⁊c.
Secunda ratio ſi poſſibile eſſet aliquid mo
ueri de loco ad locum ſequeretur ꝙ velociſſime
motū nūꝙ̄ attigeret tardiſſime motuȝ. ꝯſequēs
eſt falſum. ⁊ patet conſequencia quia ponatur
velociſſime motum in principio alicuius ſpacii
⁊ tardiſſime motum in medio ⁊ ſimul incipiant
moueri. cum ergo velociſſime motum nō perue
niat ad illud medium niſi in tempore. vel ergo
cum illic peruenerit adhuc ibi erit tardiſſime mo
tum. vel in aliquo puncto anteriori. ſi ſit adhuc
ibi. cum adhuc prius eſſet ſequitur ꝙ quieuit et
tamen ponebatur ipſa ſimul incepiſſe motum. ſi
ergo ſit in aliquo puncto anteriori cum velociſſi
me motum a medio ad illud punctum non ve
niat niſi in tempore argueretur vt prius. ⁊ ſic ve
lociſſime motum nunꝙ̄ poterit coniungi cū tar
diſſime moto. Tercia ratio nichil mouetur
dum eſt in aliquo loco ſibi equali. ſed ſagitta ꝙ̄
maxime apparet moueri in quolibet nunc tēpo
ris eſt in loco ſibi equali. ergo non mouetur nec
ſimiliter quodlibet mobile. Quarta ratio ſi
poſſibile eſſet aliquid moueri ſequeretur ꝙ tem
pus dupluȝ eſſet equale dimidio ⁊ econtra. con
ſequens eſt falſuȝ ergo. patet cōſequencia ſumē
do tres magnitudines equales vnaȝ quieſcen
teȝ que ſit. a. a. a. ⁊ duas contra ſe mōtas equa
li velocitate ⁊ ſimul incipiant moueri quarum
vna ſit. b. b. b. ⁊ alia ſit. c. c. c. ⁊ ponatur princi
piuȝ magnitudinis. b. b. b. ſupra principiū magni
tudinis. a. ⁊ principium magnitudinis. c. ſupra
principiuȝ magnitudinis. b. tunc arguitur Cum
principiuȝ magnitudinis. b. peruenit ad mediū
magnitudinis. a. tranſibit totaȝ magnitudinem
c. ⁊ non tranſibit niſi medium magnitudinis. a.
ſȝ magnitudo. c. eſt dupla medio magnitudinis
a. ⁊ creſcente magnitudine creſcit tēpus ſuppoſi
ta equali velocitate. ergo tempus in quo. b. trā
ſit magnitudineȝ. c. eſt duplum ad tēpus in quo
tranſit mediuȝ magnitudinis. a. ⁊ tamē in eodē
tempore hec duo tranſeūt. ergo dupluȝ eſt equa
le dimidio. Quinta ratio ſi poſſibile eſſet ali
quid moueri ad formam puta de non albo ad
album cum id quod mouetur cum mouetur ſit
in neutro terminoꝝ ſequeretur ꝙ inter album ⁊
non album oportebit dare medium ⁊ ſic erit da
re medium inter cōtradictoria quod eſt impoſſi
bile. Sexta ratio illud non mouetur locali
ter quod ſemper eſt in eodeȝ loco. ſed corpus cir
culare puta celum ſemper eſt in eodeȝ loco. ergo
non mouetur. ⁊ per iſtas rationes Zeno probat
omneȝ motum ⁊ ponuntur in fine huius libri et
ſecundum predicta faciliter ſoluuntur. Ad op
poſitum arguitur auctoritate omnium naturali
um. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs determinauit de diuiſione motus ⁊ infi
nitate eiuſdem ⁊ etiam ſtatus ⁊ quietis. Conſe
quenter in iſta parte remouet aliquos errores ā
tiquoꝝ circa motum. primo ſoluendo rationes
Zenonis volentis negare motum eſſe. Secū
do probando ꝙ non contingit impartibile mo
ueri contra democrituȝ qui poſuit athomalia mo
ueri. Tercio oſtendendo ꝙ nulla mutatio ē
infinita contra Eraclitum ponentem ꝙ omnia
ſemper mouerentur.

Sciènduȝ ē ſecundo. ꝙ Natu

rales dicuntur illi vt dictū eſt in primo libro qui
nō negant motum eſſe. quia motum eſſe in ſciē
cia naturali tanꝙ̄ principium ſupponit'. ideo cō
tra negantes motum eſſe non habet phiſicus ar
guere. tamen rationes per eos inductas bene hȝ
ſoluere ſi aliquid de naturalibus accipiāt. Uñ
iſti negantes motum eſſe diſtingunt duplicia en
cia. quedam vera ⁊ alia apparencia. dicūt ergo
motum eſſe de apparentibus. ⁊ ꝙ ſenſus iudicā
do aliquid moueri decipit'. Sȝ iſti decipiuntur
ſuppoſita diſpoſitione ſenſus ⁊ debita diſpoſiti
one medii ⁊ ſenſibilis ad ſenſum iudicio ſenſus
de per ſe ſenſibili credendum eſt. ymo querere ra
tionem vbi ſenſus viget ſuppoſitis illis circun
ſtanciis eſt infirmitas ⁊ debilitas rationis. cum
ergo ſuppoſitis illis circunſtāciis ſenſus iudicet
aliquid moueri ſequitur ꝙ motus eſt. ⁊ hec ē cō
cluſio reſponſalis ad queſitum que non indiget
alia probatione.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam reſpondebatur prius ꝙ ſicut omis
magnitudo eſt infinita ſecundum potenciam di
uiſionis finita tamen ſecundum actum. ita tran
ſitur tempore infinito ſecundum potentiaȝ diui
ſionis finito tamen ſecunduȝ actuȝ. ⁊ ſic ad hoc
ꝙ aliquis moueatur de loco ad locum non oȝ
ꝙ tranſeat infinita in actu quia inter extrema a
licuius magnitudinis non ſunt infinite partes
actu ſed potencia tantum. Ad ſecundam
dicendum eſt ſimiliter quia procedit ſupponen
do ꝙ inter duos terminos alicuius magnitudi
nis ſint infinita puncta intermedia ſecundum
actum. Nec illud ſuperadditum de velociſſime
moto aliquid veritatis affert in ratione. ſed dū
taxat additur ad tragediaȝ. i. ad admirationeȝ
inducendam. Ad terciam dicitur ꝙ mobile ī
quolibet nunc eſt in loco ſibi equali. ſed non ſe
quitur inde ꝙ quieſcat quia in nunc nō eſt qui
es neqȝ motus. non ſequitur etiam ꝙ non mo
ueatur in toto tempore quia ad hoc ꝙ aliquid
moueatur in toto tempore ſufficit ꝙ moueatur
in qualibet parte temporis. nūc auteȝ non eſt tē
pus nec pars temporis quia tempus non cōpo
nitur ex ipſis nunc. nec ipſa nunc ſunt actu in tē
pore quod tamen ſupponebat illa ratio. Ad
quartaȝ dicitur ꝙ creſcente magnitudine creſcit
tempus ſuppoſita equali velocitate ⁊ ꝙ cetera
ſint equalia. ſed ſic nō eſt in propoſito quia ibi

ſunt due magnitudines mote contra ſe inuicem
⁊ tercia quieſcens. modo regula eſt ſi aliqua du
o contra ſe inuicem moueantur cicius in duplo
ſe inuicem abſoluunt ꝙ ſi vnum moueretur ⁊ a
liud quieſceret ⁊ hoc ſuppoſita equali velocita-
te. Ad quintaꝫ reſpondet Ariſtoteles ꝙ mo
bile dum mouetur ſecundū ſe totum eſt in neu
tro terminorum. quia cum omne quod mouetur ē
diuiſibile ſecundum vnam parteꝫ eſt in vno ter
mino ⁊ aliā in alio. ſed hec reſponſio eſt ad ho-
norem quia contingit aliquod totū ſimul mu
tari de vno termino in alteruꝫ ⁊ non parteꝫ poſt
partem. Ideo in 8° huius aliter ſoluit phūs di
cens ꝙ in mutatione ſecundum formam que eſt
inter extrema inter que non eſt medium inſtans
mutationis attribuendum eſt poſteriori mutati
oni hoc eſt termino ad queꝫ. ſicut in mutatione
ſecundum ſubſtanciam res dum generatur eſt.
et dum corrumpitur non eſt. ſed in generatione
ſecundum quid vt cum aliquid mutatur de nō
albo in albuꝫ. ſi conſideratur talis mutatio ſub
ratione mutationis ⁊ non motus etiam inſtans
mutationi attribuendum eſt poſteriori mutatio
ni tamen quia talis mutatio realiter ē motus.
nec eſt ſimpliciter inter contradictoria ymo inter
contraria inter que eſt medium. ideo quod mu
tatur tali mutatione dum mutatur eſt realiter in
medio inter terminum a quo ⁊ terminum ad qꝫ
quod quidem medium participat naturaꝫ vtri
uſqꝫ termini. Ad ſextaꝫ dicitur ꝙ celum ſecū
dum ſe totum non mutat locum ſubiecto ſed ra
tione tantum. tamen quelibet pars ſubiecto et
ratione mutat locum. non quidem locum toti⁹
ſed partis ⁊c.

Queritur tridecimo vtrum

impartibile poſſit moueri. Arguitur ꝙ ſic qꝛ
ſortes per ſe eſt vnum indiuiſibile. ⁊ poteſt per ſe
moueri ergo ⁊c. Secundo ſic puncta ſunt in
diuiſibilia ⁊ tamen mouentur motis corporib⁹
in quibus ſunt ⁊ ſimiliter albedo ⁊ nigredo. ⁊ a
nima rationalis que omnia ſunt indiuiſibilia ⁊
tamen mouentur motis corporibus in quibus
ſunt ergo. Tercio ſic intellectus noſter moue
tur de ignorancia ad ſcienciam ⁊ voluntas no-
ſtra de viciis ad virtutes ⁊ tamen indiuiſibiles
ſunt ergo. Ad oppoſitum eſt phūs in textu.
Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt
ꝙ Ariſtoteles remouit errorem Zenonis ſoluen
do rationes eius. Conſequenter procedit cōtra
democritum ponentem athomos poſſe moueri
⁊ demonſtrat impartibile non poſſe moueri. Et
deinde contra Eraclituꝫ qui poſuit corpora phi
ſica eſſe in continua tranſmutatione. demōſtrat
etiam nullam tranſmutationem eſſe infinitam.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ
Aliquid contingit eſſe impartibile ſeu indiuiſi-
bile dupliciter. Uno modo ſecundum ſpecieꝫ
⁊ formam. licet diuiſibile ſit ſecundum quanti-
tatem vt ſortes. Alio modo dicitur indiuiſi
bile ſecundum quantitateꝫ vt punctus vel vni
tas ⁊ de tali hic loquitur phūs.

Sciendum eſt tercio ꝙ Ali
quid dicitur moueri dupliciter. Uno modo per
ſe vt quodcunqꝫ corpus phiſicum. Alio modo
per accidens et hoc dupliciter. Uno modo ali-
quid mouetur per accidens quod tamen eſt per
ſe natum moueri vt partes integrales alicuius
corporis. Alio modo aliquid mouetur per acci
dens quod tamen non eſt natum per ſe moueri
vt albedo nigredo ⁊ cetere qualitates ⁊ forme
ſubſtanciales linee ſuperficies puncta ⁊ huiuſ-
modi que non ſunt partes actu integrales ſiue
integrantes aliquod totum integrale. Tūc ſit.

Concluſio prima. Indiuiſi
bile ſecuddum formam ⁊ ſpeciem. diuiſibile ta-
men ſecundum quantitatem per ſe mouetur. pꝫ
concluſio per primaꝫ rationem āte oppoſitum.

Concluſio ſecunda: Indiuiſi
bile ſecundum quantitatem per ſe moueri non
poteſt. licet bene per accidens. Probatur tribus
rationibus phi. Prima eſt ſi impartibile po
ſſit moueri tunc moueatur ex. a. b. in. b. c. vel er
go cum moueretur eſt totum in. a. b. vel totum i
b. c. vel habet partem in. a. b. et partem in. b. c.
non poteſt dici tercium quia indiuiſibile eſſet
diuiſibile. nec ſecūdum quia dum mobile ſecun
dum ſe totum eſt in termino ad quem non plus
mouetur ſed motum eſt. nec primum quia dum
aliquid ſecundum ſe totuꝫ eſt in termino a quo
nondū mouetur ſed quieſcit. nec differt ī propo
ſito an. a. b. ⁊. b. c. capiantur vt loca diſtincta in
motu locali vel vt quantitas in augmento ⁊ de
cremento vel vt quālitas vt in alteratione. quo
niam ſimiliter in omnibus ratio procedit.
Secunda ratio impoſſibile eſt in motu loca
li mobile tranſire ſpacium maius ſe quam prius
tranſeat equale ſibi vel minus. ſed indiuiſibile
non poteſt tranſire minus ſe quia iam eſſet diui
ſibile. ergo ſi moueatur localiter tranſibit equa
le ſibi. ⁊ ſi moueatur per aliquaꝫ totam lineam
motus erit equalis linee quia numerabit ⁊ mē-
ſurabit totam lineam per puncta indiuiſibilia ⁊
per conſequens linea erit compoſita ex punctis
quod eſt improbatum. nō poteſt ergo indiuiſibile
moueri localiter. ergo nec alio motu. Tercia
ratio omne quod mouetur in tempore mouetur.
ſed in omni tempore in quo aliquid mouetur ē
dare maius in quo etiam maius mobile primo
pertingit ad ſignum quam ipſum totum ſuppo
ſita equali velocitate. ſicut videmus partem ali
cuius totius prius peruenire ad aliquod ſignuꝫ
quam ipſum totum. ergo ſi indiuiſibile mouea-
tur cum moueatur in tempore erit dare minus a
liquid impartibile quod prius pertingeret ad
terminum ad quem quam totum. et ſic erit mi-
nus indiuiſibili et minimo. vel dicetur indiuiſi-
bile non eſt minimum et ſic erit diuiſibile. ergo i
poſſibile eſt indiuiſibile per ſe moueri. nec poteſt
dici ꝙ moueatur in nunc quia oporteret tempuſ
componi ex ipſis nunc et motum ex momentis.
Secunda pars pꝫ ex dictis. Sed contra
Eraclitum iterum dicendum ꝙ mutatio aliqua
poteſt dici infinita dupliciter. Uno modo ſe
cundum ſpeciem quia ſcꝫ non ſit infra prefixos
et determinatos terminos nam motus capit ſpe
ciem a terminis. ſed alio modo poteſt dici infini
ta ſecundum tempus et hoc dupliciter. Uno
modo ꝙ ſit vna et eadem mutatio in numero ⁊
ſecundum rationem ſit infinite durationis.
Alio modo quia mutatio ſit infinita per conti-
nuam ſucceſſionem pluriuꝫ mutationum diſtinc-
tarum aut ſecundum ſpeciem aut ſecundum nu
merum. Ulterius eſt ſciendum ꝙ mutatio-
nes ſunt in duplici differencia quedam ſunt ad
formam vt que ſunt ad ſubſtanciam quantita-
tem et qualitateꝫ. Alie ſunt mutationes ad
vbi et ſic differunt quia omnis mutatio ad for-
mam eſt inter certos terminos ſecundum natu
ram. ideo eſt inter contradictoria aut contraria
ſimpliciter. ſed in motu locali etiam reperitur ī
quibuſdam maxima diſtancia ſecundum natu
ram vt in motibus naturalibus grauium et le-
uium. ideo eſt ibi contrarietas ſimpliciter quia
non mouentur ſecundum vltimum ſui poſſe. ſꝫ
in motibus voluntariis ⁊ violentis non repperi
tur maxima diſtancia ſimpliciter inter terminos
illorum motuum. ſed ſolum ſecundum quid ſcꝫ
ſecundum ꝙ vult aut non poteſt mouens moue
re ad maiorem diſtanciam. ideo ad oſtendendū
finitatem in illis motibus alia ratione vtitur
Ariſtoteles quam in aliis. Tunc ſit

Concluſio prima. Contra
Eraclitum omnis mutatio ad formam finita eſt
ſecundum ſpeciem. Probatur quia omnis ta
lis eſt inter contraria vel inter contradictoria. ſꝫ
contradictio vel contrarietas eſt inter terminos
determinatos et non inter quoſcunqꝫ indifferē
ter ſeu indifformiter. ergo omis mutatio ad for-
mam finita eſt et ſecundum ſpecieꝫ. Ex eodē me
dio ſequitur ꝙ eſt finita ſecundum durationem
quia inter contraria vel contradictoria eſt maxi
ma diſtancia. ergo finita eſt. ergo omne mobile
ad formam tempore finito tranſit de termino a
quo ad terminum ad quem.

Concluſio ſecunda: Contra
Eraclitum impoſſibile eſt motus naturales eſſe
infinitos ſecundum ſpeciem vel durationem.
Probatur vt precedens. quia tales ſunt inter cō
traria vel inter contradictoria ſimpliciter et ſecū
dum naturam.

Concluſio Tercia. Impoſſi
bile eſt quemcunqꝫ motum localeꝫ eſſe infinituꝫ
ſecundum ſpeciem ſiue ſecundum durationem ⁊
hoc loquēdo de vno motu in numero. patet qꝛ
ſi aliquis talis motus eſſet infinitus numquaꝫ
mobile haberet mutatum eſſe. ſed quod impoſſi
bile eſt factum eſſe impoſſibile eſt fieri quia fac-
tum eſſe eſt finis ipſius fieri. modo ſi finis eſt im
poſſibilis ea que ſunt ad fineꝫ ſunt impoſſibilia
ergo vnus motus in numero non poteſt eſſe in
finitus.

Conluſio quarta: mutatio
nes poſſunt eſſe infinite ſecundum tempus per
ſucceſſioneꝫ plurium mutationum ſiue diſtincta
rum ſecundum ſpeciem vel generationes et cor-
ruptiones perpetue poſſunt eſſe infinite. ſiue ſꝫ
numeruꝫ vt completa vna circulatiōe celeſti ſubi
ſubſeruit alia tamen circulatio vna infinita eſt.
nulla etiam generatio aut corruptio eſt infinita
ſecundum tempus quare concluſio vera eſt.

Ad rationes ante oppoſituꝫ
Ad primam et ad ſecundaꝫ patet ſolutio ex dic
tis. Ad terciam dicitur ꝙ illi non ſunt mot⁹
niſi methaphorice dicti. ⁊ hic intelligitur de mo
tu proprie dicto qui eſt phiſicus ſiue ſit motus ſi
ue mutatio. Et hec de toto ſexto phiſicorum.

Sequitur liber Septimus.

**Omne autem quod moue
tur neceſſe eſt ab aliquo mo
ueri. et cetera.**

Jrca ſeptimum Librum phiſicoruʒ Queritur primo. Utrum Omē quod mouetur ab aliquo moueatur.

Et arguitur primo ꝙ nō. animata mouētur a ſe ipſis naʒ per hoc diſtiguūt ab inanimatis. g° ꝛc.

Secundo ſic graue ſurſum ſupra trabem de tectum grauitate ſua frangens trabeʒ mouetur deorſum et non ab alio. ergo a ſe ipſo. Ad oppoſitum arguitur per Ariſtotelem in primo capitulo primi tractatus huius ſeptimi phiſicorum. Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſtquam philoſophus determinauit de motu ſecūdum ſe et conſequentibus motum ipſum. et de ſuis partibus tam ſubiectiuis quam integralibus. Conſequenter in hoc ſeptimo tractat de motu in comparatione ad mouencia et mobilia oſtendendo ꝙ non eſt procedere in īfinitū in motibus et mouentibus et motis. ſed eſt dare primum motorem. primum mobile et primuʒ motum. et quia ad determinationem huius oʒ ſcire an aliquid a ſe moueatur aut nō. ideo hāc queſtionem primo terminat Ariſtoteles. ꝛ quia illa que ſunt vnius ordinis comparabilia ſunt ideo ob hoc in ſecundo tractatu huius libri agit de comparatione motuum. et deinde oſtendit in octauo quis ꝛ qualis ſit primus motus et primus motor. et hec eſt intencio reſidui huius operis

Sciendum eſt Secundo. ꝙ circa hanc queſtionem contradicere voluit galienus Ariſtoteli in quodam tractatu vbi dicit aīal a ſe et per ſe moueri quoniam mouetur a calore naturali qui eſt aliquid de ſubſtancia aīalis. ſed quod ab aliquo ſue ſubſtācie mouetur a ſe et per ſe mouetur. et ſic concludebat animal a ſe ꝛ per ſe moueri. ſed deceptus fuit Galienus in equiuocatione huius quod eſt per ſe. Opponitur autem per ſe ad per accidens et ſic eſt ideʒ per ſe quod eſſencialiter. et iſto modo verum eſt animal a ſe et per ſe moueri. opponitur etiaʒ per ſe ad per aliud vt idem ſit per ſe quod primo et ſic non mouetur animal a ſe et per ſe ſic ꝙ pri°

Sciendum eſt Tercio. ꝙ vt dicit philoſophus in hiis que mouentur ab aliquo extrinſeco ſicut ſunt violenter mota in his facile eſt videre ꝙ ab alio moueantur. ſed in his que habent in ſe ipſis principium mouendi intrinſecuʒ difficultas eſt. quoniam in ipſis difficile eſt videre partem mouentem et partem motam. ꝛ per hoc decipiuntur opinando talia moueri a ſe ipſis per ſe primo. Et ſimile eſt vt dicit Ariſtoteles ac ſi diceremus totum mobile d.e.ʒ. cuius vna pars ſcilicet. d.e. aliam moueat ad per ſe primo moueri. cum tamen ita non ſit licet ita oppiniari contingat. quia vt dictum eſt quandoqʒ pars mouens non percipitur diſtingui a parte mota. ſic enim contingit decipi in animatis corporibus que ab aliquibus creduntur a ſe primo moueri quia non percipiunt diſtinctionem partis mouentis a parte mota cū tamen inter illas partes ſit diſtinctio. ideo non mouetur totum animal a ſe ipſo. ſed denominatur mouere ſe ratione vnius partis et moueri a ſe ratione alterius. ideo nō mouetur a ſe primo. Tunc ſit.

Concluſio prima: Licet aliquid mouetur a ſe per accidens ſiue per alterum. tamen nichil mouetur per ſe a ſe primo. pro cuius probatione ponit philoſophus duas ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ ſi aliquid a ſe ipſo primo moueatur nullo modo pauſabit. i. quieſcet altero quieſcente in cauſando alteruʒ. quia quod conuenit alicui primo non conuenit ſibi per alterum. ideo per ablationem cuiuſcunqʒ alterius non poteſt ab eo auferri. Ex hac ſuppoſitione ſequitur alia que ſumitur a deſtructione conſequentis prime ſuppoſitionis ad deſtructionem antecedentis ſcilicet ꝙ ſi aliquid quieſcit altero quieſcente illud non mouetur a ſe per ſe primo. Tūc arguitur ſic nichil quod pauſat ad quietem alterius mouetur a ſe per ſe primo. ſed omne mobile quieſcit altero quieſcente ſcilicet aliqua parte eius que eſt altera a toto. ergo nullum mobile mouetur a ſe per ſe primo.

Minor probatur quia ponatur aliquod mobile a ſe et per ſe primo moueri et ſit. a.b. et diuidatur per. c. nam omne mobile eſt diuiſibile. vel ergo parte. b.c. quieſcente totuʒ. a.b. quieſcit vł non. ſi dicatur ꝙ non tunc totum non mouetur primo ſed ſolum gracia partis. ergo. b.c. quieſcēte oportet totum. a.b. quieſcere. ſed. b.c. eſt alterum a toto quia pars eſt altera a toto. ergo totum. a.b. quieſcit altero quieſcente. ꝛ per conſequens non mouetur a ſe primo et per ſe. Et ſimiliter arguit' de omni mobili q2 omē mobile ē diuiſibile ꝛ pte quieſcēte neceſſe ē totū quieſcere quia ſi dicatur adhuc totum moueri vna parte quieſcente hoc erit ratione vnius partis. g° nō mouetur primo a ſe ipſo.

Dubitatur primo. An demonſtratio dicta ſit a priori. Reſpōdet commentator ꝛ Auicenna ꝙ non. ſed ſolum vt dictum eſt demrō a ſigno. aliquid enim quieſcere ad quietem ſue partis non eſt cauſa ꝙ non mouetur a ſe primo. ſed eſt ſignuʒ huius. Sʒ videtur dicere ſanctus Thomas ꝙ ſit demonſtracio a priori aſſumens cauſam huius quod eſt nō moueri a ſe primo. Ubi eſt aduertenduʒ ꝙ aliquid mouere ſe primo eſt ipſum eſſe per ſe primo ſibi cauſam motus. quod autem eſt per ſe cauſa alicuius oportet ꝙ illud primo ſibi conueniat. quia primum in quolibet genere eſt cauſa omnium eorum que ſunt poſt. vt ignis qui ſibi ꝛ aliis eſt cauſa caloris eſt primo calidus. Jn ſexto autem huius oſtenſum eſt. ꝙ in motu non eſt dabile primum nec ex parte temporis nec ex parte magnitudinis nec ex parte mobilis propter eorum diuiſibilitatem in infinitum. ideo nō eſt dabile primum mobile cui primo conueniat motus. quia motus totius deſcendit a motu partiuʒ que ſunt priores toto. ꝛ quia non eſt dare priorem partem mobilis. ideo non eſt dare aliquid cui primo conueniat motus. Sic ergo oſtendit Ariſtoteles nichil mouere ſe primo quia non eſt dabile primum mobile cui primo conueniat motus. ſicut diceremus ꝙ nullum mobile eſt primū ens quia eſſe totius dependet ex partibus que ſunt priores toto. ideo Ariſtoteles ponit hanc conditionalem ꝙ ſi pars non moueretur totum non moueretur. ſicut hec conditionalis eſſet vera ſi pars non eſſet alba nec totum. quare eſt argumentum a cauſa ad effectum cuʒ arguitur. ſic parte cuiuſlibet mobilis quieſcente totum non mouetur. ergo nullum mobile mouetur a ſe ipſo primo. Ob hoc licet Plato ponens animam a ſe primo moueri cum ſe amat aut intelligit tamen poſuit nullum corporeum a ſe ipſo poſſe primo moueri. nec contradicit Ariſtoteli ponendo animam a ſe moueri quia Plato ōnem operationē aīe vt velle et intelligere vocat motum. ſed in preſenti capit Ariſtoteles motum proprie vt ipſe eſt actus entis in potencia.

Sed contra demonſtrationem Ariſtotelis arguit Auicenna dicens ꝙ procedit ex quodam impoſſibili quia ibi ſupponit Ariſtoteles ꝙ cuiuſlibet mobilis aliqua pars quieſcere poteſt ꝙ eſt impoſſibile de celo. Reſpondent aliqui ꝙ licet parti alicuius mobilis ſecundum ꝙ eſt determinate ſpeciei et nature repugnet quieſcere. non tamen repugnat parti alicuius mobilis ſecunduʒ ꝙ mobile eſt in communi quia mobili ſecunduʒ ꝙ mobile eſt non repugnat quieſcere, licet ei repugnet ſecundum ꝙ eſt tale mobile. Sed replicat Auicenna quia ſi predicatum alicuius propoſitionis repugnet ſubiecto ratione forme ſpecifice quanuis non ratione generis nichillominꝰ illa eſt falſa et impoſſibilis. vt hec ē falſa homo eſt irrationalis quantuis homini ſecundum ꝙ ē animal non repugnet eſſe irrationale. Jdeo aliter reſpondet Auerrois ꝙ aliqua condicionalis eſt vera et neceſſaria cuius tamen antecedens ꝛ cōſequens ſunt impoſſibilia. vt iſta ſi homo eſt aſinus homo eſt irrationalis. modo vt patet in textu demonſtratio non ponit partem cuiuſlibet mobilis poſſe quieſcere. ſed condicionaliter loquitur dicens equiualenter ꝙ ſi pars alicuius mobilis quecunqʒ ſit illa quieſcat neceſſe eſt totum quieſcere ſic ꝙ totum non mouebitur. nam ſi vna pars quieſcat iam totum non mouebitur.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam patet ſolutio ex dictis. Ad ſecundam dicitur ꝙ illo caſu graue mouetur a ſe ſecundum accidens inquantum accidit ſibi met remouere prohibens. ſʒ per ſe mouetur a generante vt in octauo patebit.

Sequitur textus.

Queritur ſecundo. Utrum In mouentibus et motis ſit proceſſus in infinitum.

Et arguitur primo ꝙ ſic quia omne mouens phiſicum mouetur quia mouencia nō mota non ſunt amplius phiſice conſiderationis. ſed omne quod mouetur ab alio mouetur vt oſtenſum eſt. ergo in mouentibus et motis phiſicis eſt proceſſus in infinitum. Secundo ſic generationes et corruptiones ſunt infinite: ergo generata et generancia corrupta et corrumpencia erunt infinita et per conſequens mouencia et mota. Ad oppoſitum arguitur per philoſophum in ſecundo capitulo primi tractatus huius ſeptimi ſic dicentem. quoniam auteʒ omne quod mouetur ab alio mouetur vt mouens. ergo ab alio quoniam eſt et ipſum mouetur. et dico tamen ab altero non autem in infinitum abibit ſed ſtabit alicubi et ſic erit aliquid quod primo erit cauſa motus.

Sciendum eſt primo ꝙ poſtquam Ariſtoteles demonſtrauit omne mobile ab alio moueri. Conſequenter oſtendit ſuū principale intentum videlicet ꝙ in ordine mobilium deueniendum eſt ad vnum primum ꝛ ſimiliter in ordine motuum. ergo in ordine mouentium erit vnum primum mouens.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

aliter oſtendit Ariſtoteles eſſe ſtatum in cauſis mouentibus hic et in ſecundo methaphiſice. nã hic agit de ipſis ſecundum ordinem quem habent ad motuʒ quantuʒ ad principia eius. ideo ex parte motus concludit huiuſmodi ſtatum oſtendendo ꝙ eſt vnum primum mobile. vnus primus motus. et vnus primus motor. ſed in ſecundo methaphiſice ꝯſiderat cauſas efficientes in ratione efficientium abſolute. et ideo ſtatum concludit inquantum ſunt efficientes tali medio. quia ſi non eſt dare primum efficiens cũ ſecundum non efficiat niſi in ratione ſiue virtute primi ſequit᷑ ꝙ nõ efficeret. ⁊ hoc habet veritatem in eſſencialiter ſubordinatis in quibus ſecundum habet a primo ꝙ ſit et ꝙ ſit efficiẽs. ergo ceſſante primo ceſſat ſecundum licet non e conuerſo. ſʒ in accidẽtaliter ſubordinatis iſtud non eſt veruʒ quia ſecunduʒ non habet a primo ꝙ ſit et ſit efficiens. ideo poteſt cauſare non cauſante primo. ideo ſecundum iſtud dicitur ꝙ in cauſis accidentaliter ſubordinatis nõ repugnat proceſſus in infinitum. ſed aliunde repugnat. qꝛ que ſunt accidentaliter ſubordinata in vno ordine eſſencialiter ordinantur in alio. et ſecundũ hoc repugnat eis abire in infinituʒ. ⁊ qđ dicitur de efficientibus poteſt dici de aliis cauſis.

Tunc ſit.

Concluſio reſponſalis ad .q:

In mouentibus et motis non eſt proceſſus in infinitum. ſed dandum eſt vnum primum mobile ⁊ vnũ primum mouens intelligendo in eſſencialiter ſubordinatis. Pro cuius probatione ſupponit phƀs ꝙ ſi aliquid mouetur ab aliquo ꝑ hoc ꝙ ipſum mouens mouetur tunc motus eoꝝ erunt ſiml᷑. vt ſi .a. moueretur a .b. per hoc ꝙ motus .b. mouetur illi motus erunt ſimul. Probatur ergo concluſio. quia ſi non concedatur et detur oppoſitum et ponatur ꝙ .a. moueatur a .b. ⁊ b. ab ipſo .c. et .c. ab ipſo .d. ⁊ ſic in infinitum. deinde accipiatur motus cuiuſlibet et ſit motus .a b. e. et motus .b. i. et motus .c. d. ſunt .ʒ. e. quia ergo ipſum .a. finitum eſt motus eius eſt finitus et licet ponantur infinita mobilia quodlibet tamen eſt finitum. et ſic motus cuiuſlibet eſt finit⁹ ergo erunt in tempore finito vt probatum eſt in ſexto. ſit ergo tẽpus in quo mouetur .a. ʒ. b. tunc arguatur ſic per ſuppoſitionem factam. cum motus ipſius .a. ſimul eſt motus ipſius .b. et ſic de aliis omnibus que infinita ſunt. ergo cum motus ipſius .a. ſit in tempore finito quod eſt .ʒ. b. ſequitur ꝙ in illo tempore finito eſt infinitus motus illorum infinitorum mobilium. nec differt an motus eorum ſint eque veloces vel non. Sʒ quia hec deductio cõcludere videtur ꝙ motus infinitus ſit in tempore finito. non tamen propter ea que in ea expreſſe poſita ſunt efficaciter concludit. ſed ſolum efficaciter videtur concludere ꝙ in tempore finito erunt infiniti mot⁹ infinitorum mobilium quod non videtur incõueniens nec reprobatum eſt in ſexto huius. ſed ſolum ꝙ in tempore finito non poteſt eſſe infinitus vnus motus. ideo ſuperaddit Ariſtoteles id vnde efficaciaʒ habeãt dicta de eo ſcʒ ꝙ omne mouens ſimul eſt cum moto. quare ſi ſuit infinita mouentia et mobilia ſic ordinata vt ſuppoſitum eſt poſſunt ad inuicem cõtinuari. ergo ex ipſis fiet vna magnitudo infinita. et ex motibus eorum fiet vnus motus infinitus et continuus qui erit in tempore finito. et quia hoc eſt impoſſibile ſequitur ꝙ impoſſibile eſt eſſe infinita mouẽcia ⁊ mobilia eſſencialiter ſubordinata. Sed contra illud ſuperadditum obicitur. ſi eſſent infinita mouencia et mobilia eſſencialiter ſubordinata adhuc ſpecie differrent ad inuicem. ergo cõtinuari non poſſunt quamuis vnum alteri eſſet contiguum. Reſpondetur ꝙ licet illis mouentibus et mobilibus ratione ſuarum formaruʒ ſpecificarum repugnet continuari et facere vnũ. tamen inquantum mobilia ipſis non repugnaret Et hic agitur de mobili in communi et non contracto ad aliquam ſpeciem. et ibi demonſtratur de mouentibus ſub ratione communi eorum et non ſub rationibus cõtractis. quare in ipſis nõ eſt procedere in infinitum. ideo ponit Ariſtoteles accipere illa infinita mobilia et mouẽcia ad inuicem poſſe continuari. quo ſuppoſito ſequitur impoſſibile illatum. Et cum poſſibili poſito in eſſe nulluʒ ſequitur impoſſibile. tunc illud impoſſibile illatum non ſequitur ex illo contingenti poſito in eſſe ſcʒ ꝙ illa mouencia et mobilia continuantur. ⁊ licet ſequatur ex illo aſſumpto ſcʒ ꝙ ſint infinita. ergo impoſſibile eſt ꝙ ſint infinita mouencia mobilia. et ſic patet qualiter ex parte motus concludit Ariſtoteles ſtatuʒ eſſe in mouentibus et motis eſſencialiter ſubordinatis. Et ſi in eis eſt ſtatus ita et in aliis. nam licet ſi vnuʒ mouens accideret et ordinaretur accidẽtaliter ad aliud vt vnus eſt generans ad aliuʒ. tamen que habent accidentalem ordinem inter ſe habent eſſencialiter ordinem ad aliquod mouens vt quilibet homo generans ad ſolem. Unde vniuerſaliter concludi poteſt ꝙ in mouentibus et motis non eſt proceſſus in infinitum.

Sed iterum poteſt argui contra illud quod dicitur ꝙ in per ſe ordinatis ceſſante primo ceſſat ſecundum. Nam vt narrat Albertus viſus eſt aries qui poſt deciſionẽ capitis ceſſante ſiue quieſcente adhuc modicum ambulabat cum tamen in illo capite ſit principium motus.

Recitat etiam de cicada que poſt deciſionem capitis modicum cantauit. Reſpondetur ꝙ in illis mouentibus quandoqʒ bene imprimitur alia virtus per quam moueri poſſunt quieſcente primo. nunꝙ tamen incipiunt moueri niſi per virtutem mouentem primu.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã conceditur ꝙ omne mouens phiſicum mouetur. nec inde ſequitur ꝙ in mouentibus phiſicis procedatur in infinitum quia datur vnum primum mouens mobile. quod lʒ nõ moueatur a ſe primo. tamẽ mouetur a ſe per alterum et illud eſt celum. ſed primũ mouens ſimpliciter non mouetur a ſe nec ab alio nec per ſe nec per accidens et illud eſt conſiderationis phiſici in ratione mouentis acceptum. Ad ſecũdam conceditur ꝙ generationes et corruptiones ſunt infinite non ſimul ſed per ſucceſſioneʒ plurium indiuiduorum accidentaliter et eſſencialiter ſubordinatorum. ideo in ipſis bene eſt infinituʒ non ſecundum actum ſed ſecundum potenciam ſucceſſionis.

Queritur Tercio: Utrum

Omne mouens ſimul ſit cum eo quod mouetur Et arguitur ꝙ non quia celum mouet hec inferiora et tamen non eſt ſimul cum ipſis ergo.

Secundo ſic color mouet viſum et tamen non eſt ſimul cum viſu ergo ⁊c. Tercio ſic quidam piſcis ſtupor vocatus ſtupeſcit manum piſcatoris quamuis rethe interponatur et ſic nõ eſt ſimul. ergo non omne mouens eſt ſimul cum moto. Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles ſic dicens. Primum autem mouens non ſicut quod cuius eſt cauſa. ſed vñ pꝛĩcipium motus ſimul eſt cum eo quod mouetur.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

quam Ariſtoteles oſtendit eſſe ſtatum in mouẽtibus et motis. Hic conſequenter oſtendit vnum quod in illa probatione ſuppoſuerat ſcʒ ꝙ omne mouens ſimul eſt cum moto. ſupponendo tamen ꝙ duplex eſt mouens. nam quoddaʒ eſt methaphoricuʒ vt eſt finis. ⁊ tale quandoqʒ diſtans eſt ab eo quod mouetur nec propter hoc impeditur motio eius. et de tali non eſt ad propoſitum. Aliud eſt mouens proprie dictum qđ eſt principium vnde motus. quod eſt duplex. Nam quoddam eſt inmediatum et de iſto intelligitur hic. Aliud eſt remotum et de iſto non intelligitur. ideo dicit textus. Primum autem mouens. i. proximum non ſicut cuius cauſa. i. non ſicut finis. ſed vt vnde principium quod eſt efficiens ſimul eſt cum eo quod mouetur ſiue ſint q̃dam que ſint in eodem loco adequate aut ſiml᷑ ſecunduʒ tempus ſed ſic ſunt ſimul quod nichil mediat inter mouens et motum ſed ſunt compoſita.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

tantum ſunt tres ſpecies motus proprie dicti. vt habetur in Quinto. ſcʒ motus ad quantitatem motus ad qualitatem et motus ad vbi qui dicitur loci mutatio. De generatione autem et corruptione ad preſens non ſit menſio quia nõ ſũt proprie motus ſed termini motus ſcʒ alterationes. ideo dum probatum fuit ꝙ in alteratione alterans ſimul eſt cum alterato ſufficienter probatum erit in generatione et corruptione ꝙ ſiliʒ generans ſimul eſt cuʒ genito et corrumpens cũ corrupto. et quia motus localis eſt primus omnium motuuʒ vt probatur in octauo. ideo Ariſtoteles primo probat propoſitum ſuum in motu locali.

Sciendum eſt tercio ꝙ omĩs

motus localis aut eſt a principio intrinſeco ita ꝙ illud quod mouetur a ſe ipſo mouetur lʒ non primo. aut a principio extrinſeco ita ꝙ mobile a principio extrinſeco mouetur et õnes motus locales qui ſunt a principio extrinſeco tantum ſũt quatuor. ſcʒ pulſio. tractio. vexio. et vertigo. et omnes alii motus locales ad illos reducuntur. Pulſio auteʒ ſic diffinitur ꝙ eſt motus a mouẽte aut ab aliquo quo tamen vtitur mouẽs vt ſe ipſo ad aliud. vel ſic pulſio eſt motus violentuſ quo violentatum a violentante recedit. et diuiditur per impulſionem et expulſionem. Impulſio eſt quando mouens ei quod mouetur non deficit ſed ſemper eſt cum eo ſimul. Expulſio eſt qñ mouens deficit ei quod mouetur ita ꝙ ipſum non ſemper concomitatur vſqʒ ad fineʒ motus.

Tractio vero eſt motus violentus quo violentatuʒ a trahente vel intentione trahentis mouetur. et oppoſito modo ſe habet ad pulſionem et differt ab ea quia in pulſione mouens ſe habet ad mobile vt terminus a quo motus. ſed in tractione ſe habet vt terminus ad quem.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Duplex

eſt tractio. quedaʒ fit a trahente quod eſt ſicut finis ſʒ⁹ illud virgilii in bucolicis. Trahit quemqʒ ſua voluptas. et ſic poteſt dici ꝙ locus trahit id quod naturaliter mouetur ad ipſum. Alia eſt tractio que fit a principio vnde motus quod poteſt eſſe dupliciter. Uno modo quãdo tractum a trahente primo alteratur vt ad ipſũ moueatur et hoc modo magnes dicitur attrahere ferrũ. et ꝙ ibi ſit alteratio pʒ qꝛ nõ ex quacũqʒ diſtancia trahit vt locus locatũ ⁊ hoc mõ

generans quod dat formã ad ſe trahit genitum.
Alio modo fit tractio non alterando ſed ta
men mouendo localiter vel ad ſe ipſum vt in
motib⁹ nõ volũtariis. vel alterũ vt ĩ volũtariis
trahens eni voluntariũ põt vti altero ꝙ ſe ipſo.
Et de prima tractione non eſt hic ad propoſitum
quia poteſt eſſe trahens diſtans a tracto ⁊ põt
trahere ſine eo ꝙ moueatur. Similiter ne
qꝫ de ſecunda que non eſt ſimplex tractio. ſed ſe
quitur alterationem. ideo cum probatum erit de
alterante ꝙ eſt ſimul ſufficienter probat᷑ de trac
to ⁊ trahente ſecũdum iſtum modum. Unde
tractio ſic diffi᷑. Tractio eſt cuꝫ ad ſeipſum vel
ad alterum velocior fit motus trahentis non ſe
paratus ab eo quod trahitur. vnde patet quid
ſit pulſio. quid tractio. ⁊ omnes alii mot⁹ q̃ ad
iſtos reducuntur ſicut reſpiratio ad expulſio
⁊ generaliter omnis motus qui eſt emiſſiuus vl᷑
receptiuus corporis. emiſſiuus quidem ad pulſi
onem ⁊ receptiuus ad tractionem. Ad illos
etiaꝫ reducuntur ſpateſis et carqueſis. vnde ſpa
teſis eſt motus factus cum enſe pellendo. ⁊ carq̃
ſis eſt motus factus cũ iſtrumẽto textoris quod
dicitur radius. Similiter cõgregatio ⁊ diſgrega
tio ſeu ſineſis ⁊ dieneſis ad iſtos reducun᷑. ⁊ cũ
omnis motus localis ſit congregatio aut diſgre
gatio ſequitur ꝙ eſt pulſio aut tractio. Ad iſtos
etiaꝫ reducitur vertigo qui eſt motus violentus
compoſitus ex tractione et pulſione vt eſt mo-
tus rote aut mole. et etiam vectio qui eſt motus
violentus quo aliquid in ſe quieſcens mouetur
ad motum alterius. quia omne quod vehit ve
hit trahendo vel expellendo ⁊c̃.

Sciendu3 eſt quinto ꝙ omis

alteratio fit ſecundum aliquam paſſibilem qua
litatem vel aliquam paſſionem. et omnis paſſio
fit ſecundum aliquam paſſibilem qualitatem ſe-
cundum quas paſſibiles qualitates ad inuicem
diſtiguũtur corpora ſenſibilia ⁊ ĩter ſe agunt ⁊ pa
tiuntur. vnde iſte paſſiones poſſunt dupliciter
conſiderari. Uno modo ſecundum eſſe reale qd᷑
habent in natura et materia et iſto modo ſecun
dum iſtas fit alteratio naturalis et phiſica. ⁊ per
iſtas patiuntur tam animata quam inanima-
ta licet hoc magis lateat in corporibus ĩanima
tis. vt cum fit alteratio ſecundum partes inſenſi
biles. Alio modo conſiderantur iſte qualita
tes ſecundum eſſe intentionale quo diffundun᷑
per medium et ſunt forme ſimplices et ſic ſolum
ab ipſis patiuntur animata corpora ſecundum
potencias ſenſitiuas. ideo dicit philoſophus ꝙ
non ſecundum hec omnia patiuntur inanima-
ta. Tunc ſit.

Concluſio prima. Omne

mouens proximum et inmediatum ſimul eſt cuꝫ
eo quod mouetur. Probat philoſophus in
ductiue. Primo in motu locali. quia omnis ta-
lis vel eſt a principio intrinſeco et ſic manifeſtũ
eſt ꝙ omne mouens ſimul eſt cum eo ꝙ moue-
tur. vel eſt a principio extrinſeco et tunc vel eſt
pulſio vel tractio. ſi primum hoc eſt dupliciter
vel eſt inpulſio et ſic eſt manifeſtum per diffini-
tionem eius ꝙ mouens ſimul eſt cum moto. vel
eſt expulſio et tunc licet mouens primum non
ſimul ſit cuꝫ eo quod mouetur. tamen mouens
proximum ſcꝫ virtus ipſius mouentis ſemper ẽ
cum eo quod expellitur quamdiu expellitur. et
vt dicit textus quando virtus expellentis defi-
cit et virtus expulſi vel proiecti forcior eſt tunc
mouetur ſecundum propriam naturam. ſed pri-
us velocius mouebatur quam ſecundum natu
ram propriam. ſi motus ille ſit tractio per diffi-
nitionem patuit ꝙ mouens eſt ſimul cuꝫ eo qd᷑
mouetur. Secundo manifeſtum eſt de alte
ratione quia omnis alteratio eſt realis et phiſi-
ca vel intentionalis. ⁊ in omni tali alterans pro
ximuꝫ ſemper eſt ſimul cum alterato. Tercio
ſimiliter manifeſtum eſt de augmento et decre-
mento. quia augmentum fit per appoſitionem
alicuius quãti quod in ſubſtanciã augmentati
conuertitur et ſic augens ſimul eſt cum eo quod
augetur. Sed decrementum fit cum aliquid au
fertur ab aliquo. modo quod aufertur ab ali-
quo ſimul eſt cum eo a quo aufertur. ergo ĩ de
cremento motus ſimul eſt cum eo quod moue-
tur. et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ licet celum non ſimul ſit
cum iſtis inferioribus. tamen virtus eius que ẽ
mouens proximum ſimul eſt. Ad ſecundam
dicitur ꝙ licet color in eſſe reali non ſimul ſit cũ
viſu. tamen ſpecies eius intentionalis que eſt
mouens proximum ſimul eſt cum viſu. Ad
terciam dicitur ꝙ ſtupor non ſimul eſt cum ma-
nu piſcatoris ſecundum locum. tamen virtus e
ius ſimul eſt. Et ſi arguitur ꝙ rethe magis ſtupe
ſcit quia omne agens fortius agit in proximum
quam in diſtans. dicitur ꝙ rethe talem motum
non poteſt ſuſcipere. et auctoritas intelligitur
qñ proximum eſt ſuſceptiuum talis operacionis
ſicut diſtans. propter hoc etiam ſol non calefacit
corpora celeſtia adueniente ſuo lumine ſicut cor
pora inferiora.

Sequitur textus.

Queritur quarto. vtrum

Ad ſolam terciam ſpeciem qualitatis ſit per ſe
alteratio.

Et arguitur ꝙ non. nam habitus et diſpoſiti
ones forme ⁊ figure de nouo acquiruntur in ali
quo ſubiecto et etiam remouentur. ſed hoc non
fit niſi per mutationem. omnis autem mutatio
ad qualitatem dicitur alteratio ergo. Secũ
do ſic. duruꝫ et molle ſunt de ſecunda ſpecie qua
litatis. ſed aliquid tranſmutatur de vno in alte
rum. ergo ſecundum naturales potencias vel in
potencias eſt alteratio. Tercio ſic ira timor ⁊
cetere paſſiones anime ſunt de tercia ſpecie qua
litatis. et tamen ſecundum eas non eſt alteratio
ergo non ſecunduꝫ omnes qualitates tercie ſpe
ciei qualitatis eſt per ſe alteratio. Minorem pro
bant nominales. nam ira et timor reſpectum im
portant. homo enim iratus dicitur et non lapis
quod non eſſet niſi ira haberet reſpectum ad ho
minẽ. ſꝫ in ad aliquid non eſt per ſe motus. ergo
neqꝫ in iſtis qualitatibus. Ad oppoſituꝫ ar
guitur per phũm dicentem. quoniam auteꝫ que
alterantur a ſenſibilibus alterantur et ſolum ho
rum eſt alteratio. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles oſtendit ꝙ mouens proximum ſi
mul eſt cum moto et omne alterans cum altera
to. Conſequenter in hoc capitulo oſtendit v
num quod in illa probatione ſuppoſuit ſcꝫ ꝙ ſo
lum ad qualitates tercie ſpeciei et non ad alias
eſt per ſe alteratio.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

iſtarum qualitatum quatuor ſunt principales
⁊ prime. inter quas primo ⁊ principaliter eſt alte
ratio et etiam contrarietas. ſ. calidum. frigidũ.
humidum. ⁊ ſiccum. ⁊ iſte ſunt cauſe aliarum et
dicuntur prime. alie vero ſecunde. Et ſi obicia᷑
de ſono qui ſolum videtur cauſari a ſonante ſi-
ue percutiente ⁊ percuſſo. Dicitur ꝙ ſi ſonus con
ſideretur per comparationem ad medium in q°
cauſatur ⁊ ſecundum cuius proportionem fit cõ
trarietas et diuerſitas in ſonis. tunc patet cla-
re ꝙ ab iſtis qualitatibus cauſatur puta ſecun-
dum diuerſam proportionem humidi cum ſicco
aut calido fit diuerſitas in ſonis.

Sciendum eſt Tercio. ꝙ hic

Ariſtoteles non facit mentionem de naturalib⁹
potenciis vel impotenciis. quia naturales potẽ
cie vel impotencie ſunt principia agendi vel pa-
tiendi. et cum res agant per ſuas formas ſubſtã
ciales et patiantur per ſuas materias. et natura
lis potencia oritur ex victoria forme ſupra ma
teriam. naturalis vero impotencia ex victoria
materie ſupra formam. et immediate fundantur
in principiis naturalibus et ſubſtancialibus rei
non poſſet fieri permutatio ſecundum natura-
les potencias vel impotẽcias quin fieret in ſub
ſtancialibus rei. et quia non fit in ſubſtanciali-
bus. ideo nec in illis qualitatibus. Unde dici-
mus ꝙ ille qualitates per generationem inſunt
ab inſtanti natiuitatis.

Sciendum eſt quarto ꝙ Du

plex eſt terminus generationis. quidam eſt pri-
mus et principalis. ad quem primo terminatur
generatio ſcꝫ forma ſubſtancialis que per gene-
rationem acquiritur. Alius eſt ſecundarius
ſequens primum terminum. et ſic naturales po-
tencie vel impotencie per generationem acquirũ
tur ſcꝫ ex conſequenti et non primo. et ſicut dic-
tum eſt de naturalibus potenciis ita dicendum
eſt de forma et figura. nam ille ↄſequuntur for-
mam ſubſtancialem ideo non poſſet in eis fieri
mutatio quin fieret in ſubſtancialibus rei. et iõ
inter cetera accidencia forma et figura que con
ſequuntur formam ſubſtancialem maxime indu
cunt nos in cognitionem formarum ſpecificarũ
et inde eſt ꝙ in quibuſdam animalibus et plan
tis vbi non cognoſcimus formam ſpecificam iu
dicam⁹ de diuerſitate ſpecieruꝫ per diuerſitatem
formarum et figurarum et etiam potius quam
per diuerſitatem colorum et alioꝝ accidencium.
Iſtis notatis ſit.

Concluſio prima. Ad quali

tates ſecunde ſpeciei non eſt ꝑ ſe alteratio. patet
quia alteratio eſt quando ſubiecto manente eo
deꝫ in ſubſtancialibus fit mutatio in aliquib⁹
qualitatibus. ſed ſecunduꝫ qualitates ſecunde
ſpeciei que ſunt naturalis potencia vel impoten
cia non poteſt fieri quin ſit in ſubſtancialibus
rei. ergo in ipſis non eſt per ſe alteratio. Item
qualitates que ab inſtanti natiuitatis inſunt ꝑ
generationem non poſſunt acquiri per alteratio
nem ſubiecti. ſed naturales potencie vel impotẽ
cie ſunt huiuſmodi. ergo ⁊c̃. Item inter iſtas
qualitates nõ eſt ↄtrarietas. ergo nec alteratio.

Concluſio ſecunda. Ad qua

litates de ſecũda ſpecie qualitatis non eſt per ſe
alteratio. Probatur vt precedens. Et etiam pro
batur duabus rationibus phi. Prima ẽ. qua
litates ad quas eſt per ſe alteratio ſunt que ꝑ al
terationeꝫ in ſubiecto acquirũ᷑ ⁊ ĩ recto de ſubiec
to ꝑdicãtur ⁊ ecõuerſo. ſicut dicim⁹ hõ ẽ alb⁹ et
albũ ẽ homo. ſꝫ forme ⁊ figure ĩ recto nõ ꝑdicã
᷑ de ſubiecto. vt nõ dicim⁹ ꝙ e ſit figura vl᷑ ecõ
tra. ſꝫ ſolũ ꝑdica᷑ de nomiatiue vt es ẽ figuratũ
vas ẽ lineatũ ⁊ ↄtra. g° ſꝫ⁹ ipſas nõ ẽ ꝑ ſe alte
ratio. Secũda ratio ridiculũ ẽ dicere aliquid
alterari quando ꝑficitur. ſꝫ qñ acquirit formã
vl᷑ figurã ꝑficit᷑. g° ſꝫ⁹ formas ⁊ figuras nõ ẽ ꝑ
ſe alteratio. Et hec ↄcluſio maifeſta ſit in figuriſ
q̃ per ſe ⁊ inmediate inſequuntur formam rei.

Non tamen eſt manifeſta in figuris accidenta
libus que mutari poſſunt ſine hoc ꝙ res mutet
ſubſtancialiter. ſicut eſt in figura que per rarefac
tionem ⁊ cõdenſationem acquiritur. ideo in tali
bus probatur concluſio quia tales figure ſimpli
citer ⁊ non per ſe acquiruntur per alteratione͂. ſʒ
ſolum ex conſequenti. ⁊ ſunt termini mutationū
que fiunt ſecundum alias qualitates vel inſe-
quūtur motuʒ localem. ⁊ ꝙ non ſit alteratio ad
habitus ⁊ diſpoſitiones videbitur in ſequenti
queſtione.

Concluſio tercia. et reſponſa

lis ad queſituʒ. ad ſolaʒ terciā ſpēʒ qualitatis ē
per ſe alteratio. Probatur quia qualitates de
tercia ſpecie qualitatis ſunt vere contrarie ⁊ per
ſe intenſibiles et remiſſibiles ⁊ extrinſecus ſubiec
to aduenientes. ergo ad ipſas eſt per ſe motus.
et cum omnis motus ad qualitatem ſit alterati
o. ſequitur ꝙ ad ipſas eſt per ſe alteratio. ⁊ ſoluʒ
ad ipſas quia non fit in aliis vt dictum eſt.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ habitus ⁊ diſpoſitio ac
quiruntur ⁊ perduntur non ſine mutatione. ſed
dicitur ꝙ illa mutatio non per ſe terminatur ad
huiuſmodi habitus ⁊ diſpoſitiones. Sed primo
terminatur ad aliquas qualitates ad quas ē
per ſe alteratio que ſunt quodāmodo cauſealia
rum. ideo mutatione facta in ipſis ſequitur mu
tatio ex conſequenti in aliis facta. Ad ſecun
dam dicitur ꝙ ſi durum ⁊ molle conſiderantur
ſecundum ꝙ cauſantur a ſiccitate ⁊ humiditate
extrinſecis nõ ſunt naturales potencie. ſed ſi cõ
ſiderentur inquātum ab humiditate ⁊ ſiccitate
intrinſeca cauſantur ſunt naturales potēcie. ⁊ de
ipſis dicitur vt de habitibus ꝙ nõ primo per al
terationem acquiruntur. ſed ſolum ex conſequē
ti. ſicut ſanitas ⁊ egritudo cõſequūtur mutatio
nem qualitatum primarum ſiue humoꝝ ex quo
rum proportione vel inproportione cauſantur.

Ad terciam dicitur ꝙ ſecundum ſentenciaʒ
cõmētator ſuper illud dictum Ariſtotelis ꝙ in
ſenſibilibus qualitatibus ⁊ in ſenſibili parte aīe
ſolum eſt per ſe alteratio. per ſenſibilia intelligū
tur qualitates ſenſibiles que ſunt obiecta ſenſu
um. ⁊ per ſenſibilem partem intelliguntur paſ-
ſiones que ſunt in parte ſenſibili anime. ſ. in ap
petitu iraſcibili ⁊ concupiſcibili. ⁊ eodem modo
exponit ſanctus Thomas. Ideo dicendum ꝙ
non ſecundum qualitates que ſunt obiecta ſen
ſuum exteriorum eſt alteratio. ſed etiam ſecun-
dum paſſiones appetitus iraſcibilis ⁊ concupi-
ſcibilis ſiue ſecundum obiecta ipſaꝝ. ⁊ cum dice
batur ſunt ad aliquid negetur. ⁊ ad probatione͂
dicitur ꝙ homo dicitur iratus ⁊ non lapis. ſed
hoc non eſt ꝙ ira importet reſpectum ad homi-
nem. ſed quia lapis non eſt ſuſceptiuus ire aut
gaudii. Sequitur textus.

Queritur quinto. vtrum

Ad habitus ⁊ diſpoſitiones ſit per ſe alteratio.

Et arguitur primo ꝙ ſic. ſanitas eſt habitus
corporis. ⁊ tamen ad ſanitatem eſt per ſe altera
tio. ergo ⁊c. Secundo ſic virtutes morales
ſunt in parte ſenſitiua anime in qua eſt per ſe al
teratio. ergo ad huiuſmodi virtutes eſt per ſe al
teratio. Tercio ſic cum aliquis procedit de
ignorancia ad ſcienciā mutatur. ⁊ non alia mu
tatione ꝙ̄ alteratione. ergo ⁊c. Ad oppoſi-
tum arguitur per philoſophum in textu. Pro
Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ Du

plices ſunt habitus. nam quidam ſunt corporis
vt ſanitas. pulcritudo. macies ⁊ huiuſmodi. alii
ſunt anime ⁊ iſti ſunt duplices. nam quidā ſunt
mobiles ⁊ iſti ſunt in parte appetitiua vt fortitu
do temperancia ⁊ cetera huiuſmodi. Alii ſunt ī
tellectuales vt que ſunt in intellectu vt ſciencia
⁊ de his omnibus ſiue ſint boni ſiue mali intel
ligitur preſens queſtio.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Omnis habitus eſt virtus vel malicia. Omnis
autem virtus ⁊ malicia ſunt ad aliquid. eſt eniʒ
alicuius vel aliquoꝝ ad aliquid. Declarat phi-
loſophus de habitibus corporis vt ſanitas ē ca
lidoꝝ vel frigidoꝝ ⁊ coꝝ que ſunt circa corpus
ſiue infra conmenſuratio. ⁊ eſt ad aliquid ſcʒ ad
continens hoc eſt ad totum corpꝰ aīalis naʒ ꝯ
menſuratio humoꝝ que in homine eſt ſanitas. ī
leone non eſt ſanitas. ⁊ ſimiliter turpitudo ⁊ ma
cies corporis alicuius eſt ad aliquid. ⁊ ita de õ
nibus aliis habitibus. nam ⁊ omnis virtus eſt
diſpoſitio perfecti ad optimum hoc eſt ad finem
rei que eſt eius operatio. ſi ergo ī ad aliquid nõ
eſt per ſe motus tunc ſequitur ꝙ nec etiaʒ ad ha
bitus ⁊ diſpoſitiones nõ erit per ſe motus. verū
tamen per accidens et ex conſequenti acquirūt
aut remouentur per motum. ſicut relatio etiam
ex conſequenti in aliquo acquiritur aliquo fun
damento in eo acquiſito. ſed nunꝙ̄ aliquis mo
tus terminatur per ſe ad aliquam formam rela
tionis. ſed ad aliquem terminuʒ ad queʒ ſequi
tur relatio. vt per alterationem que terminatur
ad caliditatem vel frigiditatem qua reducun-
tur qualitates ad temperamentū bene in aliquo
ex conſequenti acquiritur ſanitas. Tūc ſit.

Concluſio prima. ad habi

tus corporis non eſt per ſe alteratio. licet bene ex
conſequenti. Probat phūs quia tales habitus
ſunt ad aliquid. in ad aliquid autem non eſt p
ſe motus. ergo ⁊c. Non tamen debet intelligi ꝙ
tales habitus quantū ad id quod ſunt ſint ad
aliquid quia tunc eſſent de genere relationis. ſʒ
dicūtur ad aliquid dici eo. ſ. ꝙ eoꝝ rationes a
relatione dependent. Secunda pars conclu
ſionis pʒ in vltimo notabili.

Concluſio ſecunda. Ad vir

tutes morales non eſt per ſe alteratio. ſequūtur
tamen ad alterationeʒ que eſt in parte ſenſitiua
ſecundum paſſiones eius. et probat phūs quia
ille virtutes ſunt quedam perfectiones. cum om
nis virtus ſit perfectio quedam. modo vnumquod
qʒ perfectum dicitur cum attingit virtutem per
ꝙ̄ poteſt in ſuum opus. perfectum enim ſecūduʒ
naturam dicitur ꝙ habet proprie forme ſpecifice
virtutem per ꝙ̄ poſſit in opus ſue nature. vt per
fectum vnumquodqʒ dicitur cum poteſt facere
alterum tale quale ipſum eſt. E. ſimiliter per
fectus dicitur aliquis moraliter cuʒ attingit vir
tutem moralem per ꝙ̄ prompte moraliter opera
tur. ſic ergo omnis virtus eſt quedam perfectio
et malicia corruptio. modo incõueniens eſt dice
re ꝙ aliquis alteretur dū perficitur. Secūdā
partem probat phūs dupliciter. Primo per dic-
tum ſtoycoꝝ qui nominabant virtutes impaſſi
bilitates quia tollūt omnem motum paſſionis
et dicebant malicias eſſe paſſibilitates quia ſūt
abilitates ad conſequendum omnem motum
paſſionum. Ariſtoteles vero dicit virtutes conſi
ſtere in quadam temperata moderatione paſſio
num. ideo ponit virtutes morales eſſe medium
duarum paſſionum. cum ergo ſecundum paſſio
nes que ſunt in parte ſenſitiua ſit per ſe alterati
o et ad remotiõeʒ huiuſmodi paſſionum acqui
runtur virtutes. ſequitur ꝙ ad alterationeʒ par
tis ſenſitiue ſequuntur huiuſmodi virtutes.
Secunda ratio omnis virtus moralis circa de
lectationem et triſticiaʒ conſiſtit. vt iuſtus gau-
det de iuſtis operationibus et triſtatur de iniu
ſtis et ita eſt de oppoſita malicia virtuti. ſed de
lectatio et triſticia nõ eſt ſine motu facto in par
te ſenſitiua. ſicut dum aliquis actu apprehendit
aliquod delectabile aut triſtabile aut remiſcitur
alicuius vel de aliquo ſperat. ergo omnis virtꝰ
moralis et etiam malicia conſequitur ad aliquē
motum factum in parte ſenſitiua.

Concluſio Tercia. Ad ha

bitus intellectuales nõ eſt per ſe alteratio. poſſʒ
probari concluſio ſicut precedens. ſed aliter pro
batur. nam ſciens maxime dicitur ad aliquid et
etiam ſciencia ad aliquid dicitur. ſʒ ad aliquid
non eſt per ſe motus. ergo neqʒ per ſe alteratio
ad habitus intellectuales. licet aliqui eoꝝ cõſe
quantur aliquem motum factum in parte ſenſi
tiua et non intellectiua. Item illud non aduenit
alicui per motum quod in eo acquiritur per reſi
denciam et quietationem omnium paſſionum
corporiſ. ſed ſic eſt de ſciencia et aliis habitibus
intellectualibus. quia ſedendo et quieſcendo ef
ficitur anima prudens et ſapiens. ergo ad habi
tus intellectuales non eſt per ſe alteratio. Mino
reʒ probat textus. nam infirmus ebrius aut dor
miens habens ſcienciam in habitu per motum
cerebri vel perturbationem organoꝝ ſenſuum ⁊
per conſequens inordinationem fantaſmatum
impeditur ab vſu ſciencie ſue. et poſtea ſedatis
illis paſſionibꝰ ⁊ ſolutis ſenſibus vtitur ſciencia
et poteſt acquirere ſcienciam de nouo. ergo ſcien
cia de nouo acquiritur per quietationem paſſio
num et motuum corporalium nulla facta muta
tione in parte intellectiua. Item declarat phūs
de puero in acceptione ſciencie. nam propter hu
midum habundans et calidum faciens fluere
ipſum humidum quia puer etiam eſt de facili ī
ſectator paſſionuʒ. ideo impeditur ne fantaſma
ta reꝝ ſenſibilium poſſit ordinate recipere medi
antibus quibus fantaſmatibus in intellectu
retinentur ſpecies intelligibiles. ſed ſedatis hu-
iuſmodi paſſionibus et fluxibus humoꝝ vel per
naturam vel per voluntatem ordinate agit ſiue
accipit fantaſmata et acquirit ſcienciaʒ. nec pro
pter hoc eſt mutatio facta in intellectu. ſed ſoluʒ
eſt in parte ſenſitiua. ergo ſciencia acquiritur in
intellectu ſine motu facto in ipſo ſed per ſedatio
nem perturbationuʒ que ſunt in parte ſenſitiua
Sed contra Ariſtotelem arguitur quia videtur
fauere poſitioni Platonis ponētis ſcienciaʒ nõ
de nouo acquiri in anima noſtra. ſʒ a principio
haberi per participationem ydeaꝝ ſeparataruʒ
et cum anima noſtra recipitur in corpore obliui
ſcitur eorum que preſciuit. ſed ſedatis motibus
et ſedatis paſſionibus partis ſenſitiue anima re
miniſcitur eoꝝ ꝗ̄ preſciuit. Poſſet dici ꝙ Ariſtote
les nondum reprobauit hanc opinionem ideo
more ſuo poteſt vti ipſa. Sʒ tamen ad veritatē
rei eſt intelligendum ꝙ receptiuum ad receptibi
le põt ſe habere tripliciter. Uno mõ in vltima
diſpoſitione ad receptibile ſine īpedimento nec
in ſe nec in alio et tunc tale receptiuuʒ reducitur
in actum per preſenciam proprii actiui. ſicut aer
lucidus efficitur per preſenciaʒ corporis lumino
ſi. Alio modo ſe poteſt habere ſicut quod eſt
indiſpoſitum per aliquam diſpoſitionem cõtra
riam receptibili et tunc anteꝙ̄ ipſuʒ recipiat ne-
ceſſe eſt ipſum per alterationem diſponi. ſicut eſt
de materia exiſtente ſub forma aeris anteꝙ̄ po-
ſſet recipere formā ignis. Tercio modo ſe po
teſt habere receptiuuʒ in vltima diſpoſitione ad
formam ita ꝙ in eo non eſt impedimentum. eſt
tamen impedimentum in altero quo mediante

oportet ipſum recipere formam et receptibile venire ad ipſum. ⁊ illo impedimento remoto efficitur receptiuum in actu per preſenciaꝫ eius q̃ recipi debet ſine mutatione facta in ipſo. ſed ſolū fit mutatio in illo in quo erat impedimētum. ſicut domus illuminatur per apertioneꝫ feneſtre ſine facta mutatione in medio illuminato. ſꝫ ſolum in eo in quo erat impedimentuꝫ. Et hoc 3º modo ſe habet intellectus noſter ad ſcienciaꝫ. ē enim in vltima diſpoſitione quantū eſt de ſe ad receptionem forme intelligibilis et ad acquiſitionem ſciencie. ſed quandoqꝫ impeditur propter indiſpoſitionem partis ſenſitiue in qua oportet motum fieri vt diſponatur. ſed ipſa diſpoſita et fantaſmatibus in ea receptis per virtutem intellectus agentis ſtatim ſine alteratione relucet ſpecies illoꝝ fantaſmatum in intellectu et efficitur intellectus ſciens. et ſic non fauet poſitioni Platonis. vnde patet ꝙ nō fit alteratio niſi ad qualitates de tercia ſpecie. Tunc reſpondetur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ ſanacio dupliciter conſideratur. Unomodo ſecundum ratioñeꝫ ꝓpriam eius et ſic nō eſt motus ſed terminus motꝰ. Alio modo ſecunduꝫ eſſe et ſic eſt motus qui ex conſeqenti ad ſanitatē terminatur et non per ſe. Ad ſecundam dicitur ꝙ virtutes ex conſequēti acquiruntur et remouentur per motum quiꝰ per ſe terminatur ad paſſiones circa quas eſt virtus moralis. Ad terciam dicitur ꝙ ibi non eſt ꝓprie motus dictus. ſed tantum mutatio ſpiritualis. non ſuceſſiua nec menſurata tempore. ſed eſt de genere quantitatis. nam intellectus noſter ē inmaterialis et incorporeus. ideo moueri non poteſt motu proprie dicto. et ī hoc finitur primꝰ tractatus huius ſeptimi.

Queritur Sexto vtrum

Omnis motus omni motui ſit cōparabilis ſecūdum velocitatem et tarditatem. Arguitur ꝙ ſic. omnis motus eſt in tempore. ſed in quolibet tempore contingit aliquid velocius et tardius moueri. ergo omnis motus eſt omni motui comparabilis. Ad oppoſituꝫ arguitur per phūꝫ in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles probauit ꝙ in īmouentibus ⁊ motis eſt ſtatus. Conſequēter q2 illa que ſunt vnius ordinis cōparabilia ſunt agit de cōparatione motuum ad inuicem.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

duplex eſt comparatio. quedam eſt proprie dicta. alia eſt inproprie dicta. vnde ad cōparationem proprie dictam requiritur vniuocacio comparabilium in natura ſecunduꝫ ꝙ fit cōparatio ita ꝙ illa natura in cōparatis per ipſam ſit ſecūdum eandem rationem ⁊ non equiuoce. et illud eſt primum quod ad cōparationem proprie dictam requiritur.

Sciēduꝫ ē tercio ꝙ Aliqua

bene dicuntur vniuoca ſecundum ſimplicem et abſolutam cōſideratioñeꝫ logici que tamen nō ſunt vniuoca ſecunduꝫ cōſiderationem cōcretā phī. vniuoca enim dicuntur quoꝝ ratio ē vna ⁊ quia logicus et phūs diuerſimode diffiniunt. ideo diuerſimode aliqua ſunt vniuoca ſecūdū logicum et ſecundum phiſicum. logicus eniꝫ diffinit per intentiones communes et abſolutas idō ad hoc ꝙ ſecunduꝫ ipſum aliqua ſint vniuoca ſufficit conueniētia ipſius forme abſtracte ⁊ abſolute conſiderate. ſed phiſicus ea que conſiderat concrete et ſecunduꝫ eſſe conſiderat. ideo diffinit per motum et materiaꝫ ſenſibilem. quapropter ad vniuocationem forme ſecundum phiſicum requiritur ꝙ illa forma ſit vna ſecunduꝫ eſſe naturale quod habet in materia. et quia ad vniuocatioēꝫ forme in eſſe naturali requiritᷣ vnitas primo ⁊ per ſe ſuſceptiui. ideo requiritᷣ vnū primum et per ſe ſuſceptiuum. et tercio requiritᷣ ꝙ forma ſit vna vnitate ſpecifica in diuiſibili ſpecie in alias ſpecies. Iſta phūs probat. naꝫ defectu prime condicionis vinum vox et ſtilus nō comparantur in acutie quia in ipſis acutū nō eſt eiuſdem rationis. et tamen vltima corda cithareꝫ et penultima ſecunduꝫ magis et minus ꝯparantur in acutie quia acuties in ipſis eſt eiꝰdem rationis. Secundum declarat quia equus et canis in magnitudine comparantur q2 in ipſis eſt vnitas primi ⁊ per ſe ſuſceptiui quod eſt ſubſtancia corporea. ⁊ tamen vox et aqua in magnitudine non comparantur. quia licet magnitudo ſit in ipſis vniuoca. tamen primum ſuſceptibile in ipſis non eſt eiuſdem rationis. nam in aqua ſuſceptiuum magnitudinis eſt ſubſtancia eius. in voce vero ſonus eſt ſuſceptiuum. Tercium etiam declarat quia equus ⁊ canis in colore non comparantur. Quis color ſit eiuſdeꝫ rationis in ipſis et non dicatᷣ equiuoce de ipſis et licet ſit etiam vnitas primi et per ſe ſuſceptiui quod eſt ſuperficies tamen comparantur in albedine. et hoc ideo eſt quia albedo eſt vna vnitate ſpecifica indiuiſibilis in alias ſpecies. color vero nō eſt vna forma ex parte rei ideo inter colorata vnum non dicitur magis coloratum altero ſecundum cōparationem proprie dictā. Et ſic patet ꝙ ad conparationem tria requiruntur. 1º vniuocacio forme in qua eſt cōparatio. 2º vnitas primi et per ſe ſuſceptiui. 3º vnitas ipſius forme ſecundum ſpeciem ſpecialiſſimam. Ex

iſtis condicionibus ⁊ maxime ex tercia ſequitur ꝙ genus non eſt ſimpliciter aliquid vnum. ſpecies vero eſt aliquid vnuꝫ ſimpliciter. nam vt dictum eſt illa que ſunt vnius generis non poſſunt ad inuicem comparari. ⁊ tamen dictum eſt ꝙ ad compationem proprie dictam requiritur vnitas nature ſpecifice. ſi ergo ſecundum genus non poſſit fieri comparatio ſequitur ꝙ genus ſecunduꝫ ſe non eſt aliqua vna natura. cuius ratio eſt q2 ſpecies ſumitur a forma vltima que eſt vna in reꝝ natura. genus vero ſumitur ab aliqua natura que non eſt vna in reꝝ natura ſed ſolum ſecunduꝫ rationeꝫ. non enim eſt alia forma a qua homo eſt homo et a qua eſt animal. et ſimiliter de equo. ſed ab eadem forma habet homo realiter ꝙ ſit homo et ꝙ ſit animal. et ſimiliter equus. cum ergo non ſit vna forma generis puta vna anima que conſtituat hominem ⁊ equū preter illam que conſtituit hominem et equum et aſinum. ſequitur ꝙ genus non eſt aliquid vnum ſecundum naturaꝫ. ſed ſi eſſet vna natura generis qua homo eſſet animal et etiam equus alia a formis ſpecificis tunc ſecundum genus fieret comparatio ſicut ſecundum ſpeciem ſpecialiſſimam. vnde licet genus non dicat vnam formam ſecundum rem. tamen illa forma vnitateꝫ habet ſecundum communem rationem acceptaꝫ per ablationem ſiue abſtractionem a formis ſpecificis. ideo diuerſe ſpecies in reꝝ natura exiſtentes vnius generis recipiunt predicationeꝫ. ideo genus eſt vnum ſecundum vnitatem logicalem et non ſecundum vnitatem phiſicam. ideo dicit Phūs ꝙ in genere latent multa. quod ſolet communiter dici ꝙ in genere latent equiuocatiōes.

Sciendum eſt quarto. ꝙ que

dam ſunt equiuocationes maxime diſtantes. ſ. quando eſt ſolum conueniencia ſecūdum nomē vt in cane latrabili et ſidere celeſti. Alie ſunt q̃ ſunt ſecundum quandaꝫ ſimilitudinem. ſicut homo dicitur equiuoce de homine viuo et de homine picto. Alie ſunt equiuocationes proxime et hoc poteſt eſſe etiam aut propter conuenienciam in genere logico. vt ſi corpus dicatur de celo et de corpore corruptibili quia conueniūt ī genere logico. et propter illam conueuenciam multa videntur vniuoca que tamen ſunt equiuoca. etiam quedaꝫ videntur comparabilia que tamē non poſſunt ad inuicem comparari. aut poteſt eſſe quia proxima ſunt propter aliquam proportionem vt ille qui preeſt in ſcolis dicitur magiſter et etiam ille qui preeſt in domo. vbi eſt equiuocatio propinqua ſecundum ſimilitudineꝫ. q2 quilibet eſt rector vnus tamen ſcolarum et alter domus. et eſt equiuocatio ſecundum analogiā.

Sciendum eſt quinto ꝙ vt

ad propoſitum ſufficit triplex eſt analogia. Q[illegible] quedam eſt ſecundum intentionem tantuꝫ ſicut ſanum ſecundum intentioneꝫ in multis eſt ⁊ ſolum habet ſub eſſe in vno ſcꝫ in animali. Alia eſt ſecundum eſſe et non ſecunduꝫ intentionem ſicut in genere logico. intentio enim ſeu ratio eſt eadem et eſſe eſt aliud et aliud. Alia eſt ſecundum intentionem et ſecundum eſſe ſicut intentio entis et etiam eſſe a quo ſumitur reſpectu ſubſtancie et accidentis. quia nec eſſe nec ratio entis eodeꝫ modo conuenit ſubſtancie et accidēti. et ſic patet ꝙ multiplex eſt analogia vel equiuocatio. patet etiam quid impedit cōparationē et quid non. et ꝙ vna equiuocatio poteſt magis impedire ꝙ̃ alia. quia maior cōueniencia minꝰ impedit cōparationem. ſed tamē quando fit ꝯparatio in analogia fit ſolum per magis et minus. et quando eſt cōueniencia in genere logico cōparatio fit per equale. Tunc ſit.

Concluſio prima. non omīs

motus omni motui eſt cōparabilis. patet quia quidaꝫ ſunt motus genere differentes vt alteratio. loci mutatio. ergo ad inuicem cōparari non poſſunt. cōſequēcia tenet per conditiones prius poſitas. Iteꝫ ſi alteratio et loci mutatio in equalitate cōpararentur cum equale ſit quod in eodem tempore equale ſpacium pertranſit ſequeretur ꝙ paſſio eſſet equalis magnitudī. Iteꝫ velocitas non ſecunduꝫ eandem rationem conuenit alterationi et loci mutationi quia loci mutationi conuenit ſecundum renouationem ſitus. et alterationi ſecundum intētionem ⁊ remiſſionē forme. ergo loci mutatio et alteratio in velocitate comparari non poſſunt.

Concluſio Secunda Non

omnis motus localis omni motui locali eſt cōparabilis. patet nam aliqui motus locales ſunt ſpecie differentes ergo ⁊c. Item ſi ſic ſequeretᷣ ꝙ magnitudo recta eſſet equalis magnitudini circulari. conſequens eſt falſum. ergo. Nec valet ſi dicatur ꝙ ratio bene probat ꝙ in equalitate non poſſunt comparari. tamen ſecūdum magis et minus bene poſſunt cōparari. Contra hoc replicat phūs quia ſi ſic eſſet ſequeretur ꝙ ī equalitate compararentur. Probatur conſequēcia quia velocius eſt quod in equali tēpore maius ſpacium pertranſit et in minori equale. ſi gº motus circularis ſit velocior motu recto vt puta motus qui fit ſupra circulum ſit velocior illo qui fit ſupra lineam rectaꝫ. tunc pars circuli erit equalis magnitudī recte que eſt linea. pꝫ ſic q2 mobile in aliquo tempore pertranſit magnitudinem rectam. ergo mobile velocius motū in parte temporis parteꝫ circuli pertranſit et quia velocius motum in equali tempore maius ſpacium

pertranſit et in minori equale ſpacium.ſequitur
ꝙ illa pars circuli quam pertranſit in minori tē
pore eſt equalis magnitudini recte et etiaꝫ ſi mo
tus factus ſupra lineā rectam ſit velocior ſequi
tur ꝙ pars linee recte erit equalis circulo vt pa
te ex eadem ratione. Etſi queratur vtrum diuer
ſitas inſtrumentoꝝ puta ſi moueatur cum pedi-
bus et aliud cum alio impediat cōparationeꝫ.
ſuppoſito tamen ꝙ illi motus ſunt ſupra eandē
magnitudinem et eundem terminum. Reſpō
det Ariſtoteles ꝙ non quia inſtrumenta ſe tenēt
ex parte mobilis ex parte cuius non eſt impedi-
mentum in cōparatione qꝛ cōparatio eſt ex par
te magnitudinis et etiam ex parte terminoꝝ.
Si vltra queratur vtrum impedimentum cōpa
rationis inter motum circularem et rectum ſit ex
parte temporis vel ex parte magnitudinis vl' ex
parte motꝰ. Dicitur ꝙ non eſt ex parte tēporis
quia tempus quantū eſt de ſe eſt vnum et idem
ſecundum ſubſtanciam.ſꝫ impedimētum primo
eſt et cauſatur ex parte magnitudinis. nā ſi ma
gnitudines ſupra quas fiunt motus ſpecie diffe
rant etiam ſpecies motus ſpecie differunt.et hoc
eſt ꝙ dicit textus.ſi id ſupra quod mouetur ha-
bet ſpecies loci mutatio habet ſpecies. Ex dic
tis patet ꝙ motus ſurſum ⁊ motus deorſuꝫ ſunt
magis cōparabiles ꝙ̄ motus circularis et motꝰ
rectus quia ſolum differunt ex parte terminoꝝ
quia tamen illi termini ſpecie differunt.ideo illi
motus non ſunt ad inuicē proprie cōparabiles.

Concluſio Tercia. non omīs

alteratio eſt omni alterationi cōparabilis. patet
quia multe ſunt alterationes ſpecie differentes
que tamen ſunt ad eandem formam ad inuiceꝫ
comparabiles.

Concluſio quarta. non omīs

generatio eſt omni generationi cōparabilis.⁊ ſi
militer eſt idem de corruptione.patet quia non
quelibet generatio eſt ad eſſe vnius forme ſpeci
fice et ſimiliter dicendum eſt de corruptionibus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam negetur conſequencia et ratio eſt
quia tempus non impedit neqꝫ iuuat cōparabi
litatem motuum vt dictum eſt.

Queritur Septimo vtrum

Septem regule de cōparabilitate motuum ſint
vere. Quaruꝫ prima eſt ſi aliqua virtus mo
ueat aliquod mobile per aliquod ſpacium et in
aliquo tempore.eadem virtus vel ſibi equalis
mouebit medietatem mobilis per duplex ſpaciū
et in equali tempore. Secunda ſi aliqua vir
tus moueat aliquod mobile per aliquod ſpaci-
um et in equali tempore.eadem virtus vel ſibi
equalis mouebit medietateꝫ mobilis per equa
le ſpacium in medio temporis. Tercia eſt ſi
aliqua virtus moueat aliquod mobile per ali-
quod ſpacium et in aliquo tempore eadem vir
tus vel ſibi equalis mouebit idem mobile ꝑ me
dium ſpacii et in medio tempore. Quarta ē
ſi aliqua virtus moueat aliquod mobile per ali
quod ſpacium et in aliquo tempore mediuꝫ vir
tutis mouebit medium mobilis per equale ſpa
ciuꝫ ⁊ in equali tēpore. Quinta eſt ſi due vir
tutes diuiſiꝫ ſumpte moueāt duo mobilia diſiꝫ
ſumpta ꝑ aliquod ſpaciū ⁊ in aliquo tēpore.cō
iūctū ex illis duabꝰ virtutibꝰ mouebit ꝯiunctuꝫ
ex illis duobꝰ mobilibꝰ per equale ſpaciuꝫ ⁊ in e
quali tēpore. Sexta eſt ſi aliqua virtus mo
ueat aliquod mobile per aliquod ſpaciū ⁊ in a
liquo tēpore nō oꝫ eādem virtutē vel ſibi equa
lē mouere duplex mobile ꝑ equale ſpaciū in du
plici tēpore vel ꝑ mediū ſpacii in equali tēpore
nō oꝫ etiā medietatē illiꝰ virtutis mouere idem
mobile ꝑ equale ſpacium in duplici tēpore nec
ꝑ mediū ſpacii in equali tēpore ⁊ hec pars eſt re
gula ſeptima. Sꝫ ꝙ ille regule nō ſunt vere pꝫ
primo qꝛ ſupponūt oīa mouētia ⁊ mobilia poſ-
ſe diuidi qđ falſuꝫ eſt de motoribꝰ ⁊ mobilibus
celeſtibꝰ. Iteꝫ mobilia ⁊ mouētia ſunt libera.gͦ
ſi moueāt aliqđ mobile ꝑ aliquod ſpaciū in ali
quo tēpore nō oꝫ ꝙ moueāt mediū mobilis ꝑ
duplex ſpaciū in equali tēpore. Iteꝫ multa mo-
uētia ⁊ mobilia fatigabilia ſunt.ergo ī ipſis nō
oꝫ eſſe regulas veras. Iteꝫ ſi diuidatur mobile ⁊
nō ſubtiliet mediū vel ſi. ſi nō ſeruet eadē figu-
ra mobilis ⁊ ſic de aliis circunſtāciis q̄ poſſunt
iuuare vel ipedire velocitatē motꝰ nō oꝫ illas re
gulas eſſe veras. vt ſi aliquis moueat ſtofuꝫ ꝑ
aliqđ mediū in aliquo tēpore nō oꝫ ꝙ medieta
tē ſtofi moueat ꝑ duplex ſpaciū in equali tēpo-
re. Ad oppoſitū argr ꝑ phūm in fine huius
ſeptimi ponēteꝫ illas ſeptē regulas. Pro R.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs oſtēdit qui motꝰ ſunt ꝯparabiles in ve
locitate ⁊ tarditate ⁊ qui nō.⁊ q̄ requirūt ad ꝯ
parationē ꝓprie dictā. Cōſequēter ponit ſepteꝫ
regulas generales ꝑ quas accipiūtur ꝓportioēs
motuū ad inicē in velocitate ⁊ tarditate. primo
ſupponēs ꝙ in motu locali ī quo declarat iſtas
regulas ⁊ ſimiliter in aliis ꝯcurrūt quatuor.ſcꝫ
mouēs mobile ſpaciū ꝑ qđ fit motꝰ.⁊ tēpus in
quo fit.⁊ ſꝫ ꝓmiſſas ꝓportiones iſtoꝝ quatuor
ſumūtur ꝓportiones motuū q̄ ſignificantur per
iſtas regulas.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

mouētia ſunt in duplici differēcia.q̄daꝫ ſunt pe
nitꝰ inmaterialia vt motores orbium celeſtium
⁊ in talibꝰ nō itelligūtur regule qꝛ in ipſis non
creſcit virtꝰ motiua creſcēte corpore nec diminuē
te diminuente.nec oꝫ etiā in mouētibꝰ volūtariis
regulam obſeruari qꝛ nō ſemꝑ mouētur ſꝫꝰ vlti
mū ſui poſſe.ſꝫ ſꝫꝰ ꝙ itelligūt ⁊ volūt.ſꝫ potiſſi-
me obſeruantur regule in mouētibus pure natu
ralibꝰ que ſemꝑ mouēt ſꝫꝰ vltimū ſui poſſe ⁊ eo
rū virtutes creſcūt corpore creſcēte ⁊ diminuente qꝛ
ſunt pure naturales vt ſunt grauitas ⁊ leuitas.

Sciendum eſt tercio ꝙ Lꝫ

alicui mouēti ⁊ mobili in propria ⁊ ſpeciali natu
ra accepto repugnet diuiſio.nulli tamē ſub vni-
uerſali ratione mouentis vel mobilis repugnat
⁊ qꝛ in hoc libro agitur de motu in cōmuni ⁊ ꝑ
ꝯparatioēꝫ ad mouēs ⁊ mobile in cōmuni.ideo
etiā regule ſunt vniuerſaliter itelligēde de illis.⁊
ſi quis eas ꝯtrahere velit ad particularia caue-
at ne motiua virtus aut etiā mobile per diuiſio
nē corrūpatur.caueat etiā ꝙ per diuiſionem mo
bilis ē iuuatur reſiſtencia eiꝰ ⁊ ꝙ remaneat idē ꝑ
titas figure mobilis.⁊ ꝙ remaneat eadeꝫ analo
gia medii ad mediū in raritate ⁊ dēſitate.⁊ vni
uerſaliter cuꝫ diuiditur vel diminuitur mobile de-
bet accipi diminutio eoꝝ q̄ poſſunt iuuare reſiſten
ciā mobilis.⁊ ſimiliter ex parte mouētis cum di
uiditur virtus motiua dꝫ accipi diminutio oium q̄
poſſunt iuuare victoriam potēcie motiue ſupra
mobile.⁊ ita debꝫ ſemꝑ manere equalis analo-
gia ex parte omiuꝫ q̄ poſſunt iuuare velocitateꝫ
⁊ tarditatē.⁊ per hoc ſoluerētur multa q̄ poſſent
obici cōtra regulas ꝓpter vniuerſalitateꝫ earuꝫ
qn̄ fit deſcenſus ⁊ applicatio earum ad ſpecialia
mobilia ⁊ mouētia.

Sciendum eſt Ulterius: ꝙ

omnis actio cauſatur ex victoria agentis ſupra
paſſuꝫ.ideo omis actio eſt a ꝓportione inequa
litatis maioris.ſꝫ nunq̄ fit actio a proportione
equalitatis vel inequalitatis minoris.ſꝫ ſemꝑ
oportet virtutem agentis excedere reſiſtenciam
patientis. Tunc ſit.

Concluſio prima. Quinqꝫ

prime regule que affirmatiue ſunt ſeruatis pre-
tactis circunſtanciis ſunt vniuerſaliter vere.
Probatur quia omnis accio cauſatur ex victori
a agentis ſupra paſſuꝫ.ergo quanto virtus mo
tiua plus agit ⁊ excedit reſiſtēciā mobilis tanto
velocius ipſuꝫ mouet.quare ſi in duplo excedat
velocius mouebit in duplo.ſed mouere velociſ-
ſimuꝫ in duplo eſt per duplex ſpacium in equa-
li tempore aut per totum ſpacium in medio tem
pore.cuꝫ ergo due prime regule dicāt iſtaꝫ ꝓpor
tionem.ſequitur ꝙ ſunt vere. Si etiam virtus e
qualiter excedat reſiſtenciaꝫ mobilis ſequitur ꝙ
equaliter mouebit.⁊ cum hec analogia in aliis
tribus regulis ſeruetur.ſequitur ꝙ ſunt vere.

Concluſio ſecunda. Due

vltime regule que ſunt negatiue ſunt vniuerſali
ter vere.patet nam alias a proportione inequa
litatis minoris fieret actio.quia reſiſtencia mo-
bilis excederet virtuteꝫ mouētis. Ex illis regu
lis infert phūs falſiatem dicti Zenonis dicētis
ꝙ ſi modium milii deſcendendo per aerem cau-
ſaret ſonum quodlibet granum per ſe deſcendē-
do cābit ſonum.hoc enim falſum eſt quia totuꝫ
modium tanta velocitate mouetur ꝙ ideo ci-
tius cauſat ſonum ꝙ non oportet de quolibet
grano per ſe ſumpto. Nec valet ſuum argumē
tum.totum cauſat ſonuꝫ.ergo quelibet pars.qꝛ
pars cum eſt in toto non agit niſi in potencia.
ſed ſolum totum eſt illud quod agit. pars enim
in toto eſt in potencia.ſic enim ſe habet res ad eſ
ſe ſicut ad eſſe vnum.vnuꝫ autem dicitur qđ eſt
indiuiſum in ſe et diuiſum a quolibet alio. ſed
pars cū eſt in toto nō eſt diuiſa a toto.ergo nō
eſt aliquid vnum ſecundum actuꝫ.ergo nō agit
quia nichil agit niſi ſecundum ꝙ eſt in actu.
Similiter nō ſequitur. iſti homines trahunt na
uem.ergo quilibet trahit nauem propter ſimilē
cauſā. Et ſic patet ꝙ ille regule ſunt vere ⁊ ſicut
intelliguntur in motu locali ſi ſumantur ſecun-
dum analogiam illoꝝ quatuor que dicta ſunt
ita itelligūtur in aliis motibus in quibus etiaꝫ
illa quatuor concurrunt.vnde ſupra iſtas regu-
las fundatur tota ars ingenioruꝫ quia ſecundū
diuerſas applicationes ponderum motus fiunt
velocius aut tardius. Rationes ſoluuntur
ex dictis.

Et ſic eſt finis huius ſeptimi.

Sequitur liber Octauus.

Utrum autem factus ſit aliquando motus cum non eſſet prius.et corrumpitur iterum ſic ꝙ moueri nichil ſit. et cetera.

Irca octauum Librum phiſicorum Queritur primo.

Utrum prima cauſa que deus eſt preceſſerit mū
dum eternitate ſue durationis. Arguitur ꝙ
non quia bonum eſt ſui ipſius diffuſiuuʒ vt Dy
oniſius dicit. ergo maxime et infinite bonum eſt
maxime et infinite ſui ipſius diffuſiuum. ergo ē
maxime et infinite ſui diffuſiuus. ſed non maxi
me ſe diffundit niſi producendo eternitatem in
infinitum et ab infinito tempore: ergo mundus
debuit ab eterno produci. Secundo ſic ſi de
us preceſſerit mundum tunc fuit ante mundum
et cum ante importat tempus vel aliquid tem
poris: ergo ſequitur ꝙ ante mundum fuit tem
pus. Tercio ſic deus in tempore mundum ꝓ
duxit ſecundum potenciam que infinita eſt. ſed
potencia infinita producit infinitum effectum
et infinite durationis: ergo deus mundum pro
duxit ab eterno. Quarto ſic ſi deus a deter
minato quodā temporis principio mundum ꝓ
duxerit ſic ꝙ ante non fuerit cum agat per volū
tatem ſequitur ꝙ eius voluntas in mundi pro
ductione fuiſſet dilatoria ꝙ non eſt dicendum.

Ad oppoſitum arguitur ſecundum plures
phōs et ſecundum fidem noſtram ſecundum ꝙ
primo reſpondebitur et ſecundo ponentur moti
ua quorūdam qui voluerunt reprobare creatio
nem reꝝ ex nichilo et mundi inceptionem,

Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ om

nes phī per nomen dei intellexerunt vniuerſalē
prouiſorem et gubernatorem omnium rerum a
quo omnia reguntur et ordināturin ſuos fines
debitos. a quo vt dicitur primo de celo. deriua
tū eſt omib⁹ eſſe et viuere hiis quidem clarius
hiis autem obſcurius. quem autem principē ap
pellat phūs in fine vndecimi methaphiſices cū
dicit ꝙ encia non volunt male diſponi ſed plu
ralitas principatuuʒ mala. vnus ergo princeps
ſed per nomen mundi intelligitur tota encium
vniuerſitas excepto primo prouiſore.

Sciendum ē ſecundo ꝙ illud

dicitur precedere alterum quod ſuum eſſe ſecun
dum aliquam durationem habet ante alteruʒ.
per quod tamen ante vel precedere non intelli
gitur in propoſito aliquod tempus continuum
quo deus precеſſerit mundum. ſed ſolum preceſ
ſit ipſum eternitate que eſt indiuiſibilis et tota
ſimul. ſed per ante intelligitur ordo eternitatis
ad tempus et eſſe efficientis ad ſuum effectum.
vnde dicunt aliqui ꝙ ordo cauſe efficientis ad
ſuum effectum exigit vt ipſa cauſa aliqua du
ratione precedat ſuum effectum. ita ꝙ impoſſibi
le eſt ſecundum eos aliquid eſſe ab alio effecti
ue et ſibi eſſe coeternum. dicentes hoc implicare
contradictioneʒ. ideo dicunt ꝙ non potuiſſet de
us mundum ab eterno producere quia non po
teſt facere aliquid quod contradictionem impli
cat. omne autem aliud facere poteſt. nec eſt prop
ter hoc intelligendum in deo eſſe aliquam im
potenciaʒ. ſed hoc rebus ipſis repugnat infinite
agi eo ꝙ omnis res facta agit ſecunduʒ aliquā
finitam formaʒ per quā finitur et determinatur
ſecūdum eſſe ⁊ ſʒ⁹ virtutem ⁊ ſecundum durati
onem. ⁊ ideo ad extra non produxit deus aliq̄m
effectum ſibi vniuocum. quia non producitur ef
fectus vniuocus ab aliquo agente niſi ipſe effec
tus actum agentis recipiens poſſit recipere totā
virtutem ipſius. ideo dicunt iſti cauſam quam
quidam aſſignant de dilatione dei in producti
one mundi eſſe friuolam hoc eſſe ne mundus ip
ſi deo coequaretur in duratione. hoc tamen eſt
impoſſibile ſecunduʒ eos ſcʒ ꝙ mundus deo co
equetur. ideo propter hoc non debuit. Unde ve
rum eſt ꝙ non fuit dilatio. quia dilatio ſolum ē
reſpectu futuri. ſed in eternitate qua deus mun
dum preceſſit non eſt preteritum nec futurum. et
hec eſt oppinio multoꝝ ſcʒ quod implicat cōtra
dictionem mundum ab eterno eſſe productum
quare neceſſe fuit deuʒ precedere munduʒ ⁊ mū
dum incepiſſe. Alia eſt oppinio dicencium ꝙ
non implicat contradictionem aliquid eſſe pro
ductum effectiue ab alio ⁊ eſſe ſibi coeternuʒ. ex
emplum dant de pede ⁊ de veſtigio pedum in ci
nere ⁊ de corpore luminoſo et lumine egrediente
ab eo. ⁊ ita ſecundum eos non implicat contra
dictionem mundum eſſe productum ab eterno
quare deus potuiſſet ipſuʒ producere ab eterno
cum non implicet contradictioneʒ. Quare autē
hoc non fecit dicunt quia non agit modo natu
re ſed voluntate. ideo non produxit mundū taʒ
cito ſicut potuiſſet nec quēcunqʒ ⁊ qualēcunqʒ
potuiſſet. ſed quātum ⁊ qualeʒ ⁊ quando volu
it. Et ſi queratur quare deus non voluit mū
dum ſemper eſſe ab eterno. Dicit Thomas ꝙ ſi
cut deus res propter ſe ipſum fecit vt in eis ſimi
litudo ſue bonitatis manifeſtaretur. ita nō vo
luit res ſemper eſſe vt ſua ſufficiencia manife
ſtaretur in hoc ſcʒ quia rebus exiſtentibus in ſe
ipſo habet omnem ſufficienciā beatitudinis ma
gnitudinis et virtutis ad reꝝ productionem. et
hoc dicit Thomas ſecundum ꝙ humana ratio
de diuinis capere poteſt ſaluo tamen diuine ſa
piencie ſecreto qđ a nobis apꝓhendi non pōt.
et quicquid ſit de illo probleumate. an mūdus
potuit ab eterno produci vel non. tamen conſor

miter ad fidem noſtram in cuius obſequium in
tellectum quiſqʒ captiuare debet. Tunc ponit.

Concluſio prima. Deus pre

ceſſit mundum. Probatur auctoritate fidei ⁊ ſic
probant illi de prima oppinione. quia nulla res
adequari poteſt ipſi deo nec in eſſe nec in virtu
te. ergo nec in duratione. ⁊ per cōſequēs oportu
it deum precedere mundum. Item omne qđ
ab alio producitur effectiue producitur de non
eſſe ad eſſe. ſed in omni eo quod ſic producitur
in eſſe ſecūdum aliquam durationem preceſſit
eſſe alias idem eſſet ſimul ⁊ non eſſet vt argutuʒ
eſt. ergo oportuit deum precedere mūdum.

Concluſio ſecunda: Deus

non preceſſit munduʒ duratione temporis. patʒ
quia deus eſt ante euum ⁊ tēpus. quia duratio
eius eternitate menſuratur que eſt tota ſimul.
Item mundus non fuit ante tempus quia ſimul
ſunt creata celum ⁊ motus eius ⁊ tempus. Ex
quo ſequitur ꝙ deus preceſſit mundum ſue du
rationis eternitate. naʒ preceſſit munduʒ vt dic
tum eſt. ⁊ non tēpore neqʒ euo quia non menſu
ratur illis menſuris. ergo preceſſit mundum eter
nitate que eſt eius propria menſura Deinde
pro ſecunda parte illius poſitionis in qua ponē
de ſunt concluſiones ſiue rationes quorūdam fi
dei aduerſancium. Eſt aduertenduʒ ꝙ ex hac
ſuppoſitione Ariſtotelis infertur ꝙ in omni mo
tu ⁊ mutatione neceſſe eſt ſubiectum ſiue mobi
le ⁊ etiam mouens eſſe prius ſaltem ſecundū na
turaʒ. qua ſuppoſitione Ariſtotelis in hoc libro
ad probandum mūdū non incepiſſe cepit Auer
rois occaſionem loquendi contra id quod ſecū
dum fidem de reꝝ creatione tenemus. Primo
ſic arguens. omne fieri eſt mutari quoddam. ſed
omnis mutatio prerequirit ſubiectuʒ vt dicit il
la ſuppoſitio Ariſtotelis. g° cuʒ nichil pōt fieri
ex nichilo quare creatio eſt impoſſibilis. Se
cundo ſic cum dicimus aliquid fieri ex cōtrario
vel ex oppoſito vt album ex nigro aut nō albo
hoc ſoluʒ fit per accidens. ſed omne per accidēs
reducitur ad aliquod per ſe. ergo in omi fieri ne
ceſſe eſt preſupponere aliquod ſubiectum intrās
ſubſtāciaʒ rei facte ex quo fiat per ſe quicquid
fit ⁊ per conſequens eſt impoſſibile aliquid ex ni
chilo fieri ⁊ ita mundum creari. Tercio ſic
ad hoc adducit omnium naturalium oppinio
nem dicencium ꝙ ex nichilo nichil fit. Quar
to ad ſue poſitionis confirmationeʒ adduxit du
as cauſas ex quibus repugnat illam poſitioneʒ
eſſe ortaʒ ſcʒ ꝙ ex nichilo aliquid fit. Prima
cauſa eſt quia vulgus non reputat encia niſi q̄
ſunt viſu apparēcia. quia ergo vulgus videt a
liquod factum viſibile quod prius viſibile non
erat. ideo reputat id fieri ex nichilo. Secūda
cauſa eſt quia vulgus ex diminutione virtutis
agentis credit prouenire ꝙ īdigeat materia ſub
iecta ad agendum cum tamen ex hoc non proue
niat. ſed ex ratione motus qui de ſua natura re
quirit ſubiectum. quia ergo prima cauſa nullaʒ
virtutis diminutionem patitur dicit vulgus ab
ea ex nichilo aliquid fieri. Sic ergo propter has
cauſas dicit Auerrois poſitionem hanc ꝙ ex ni
chilo aliquid fit a vulgaribus ſumpſiſſe exordi
uʒ. Sʒ ſi quis recte conſideret vt dicit Thomas
ex ſimili cauſa videbitur Auerrois fuiſſe decep
tus ex qua credidit nos deceptos fuiſſe. decept⁹
enim fuit ex conſtitutione ſola particularium qꝛ
enim virtus actiua particularis agentis ſubiec
tum aliquod preſupponit ꝙ ſubiectuʒ non agit
ſcʒ tale ſubiectum ſubicitur actioni. ſed agens v
niuerſalius agit ſiue operatur ſicut artifex qui
materia vtitur quam natura facit. quia natura
producit ferrum quo vtitur faber in ſua operati
one. Oppinatus eſt Auerrois primum ⁊ vniuer
ſale agens quod eſt cauſa totius entis in actio
ne ſua ꝓſupponere aliquid quaſi ab eo non cre
atum. ⁊ in hoc deceptus fuit nec eſt hoc ſecundū
menteʒ Ariſtotelis 2° methaphiſice dicentis id
quod eſt maxime verum et maxime ens eſſe cau
ſam eſſendi omnibus aliis. Ex quo ſequitur
etiam ꝙ illud eſſe potenciale quod habet mate
ria deriuatum eſt a primo eſſendi principio
quare non oportet ſue actioni aliquid preſuppo
nere ab eo non productum ſicut in actione agen
tis particularis. ſed quia omnis motus preſup
ponens eſt ſubiectum vt dicit phūs in ſuppoſiti
one premiſſa. ideo bene ſequitur ꝙ vniuerſalis
reꝝ productio non eſt motus neqʒ mutatio. ſed
eſt quedaʒ emanatio reꝝ a principio eſſendi pri
mo. ⁊ ita fieri ⁊ facere equiuoce dicuntur in vni
uerſali reꝝ productione ⁊ in productione parti
cularis agentis. Ex quo patet ꝙ non eſt cō
tra fidem ꝙ omnis motus ſubiecto preſuppoſi
to indigeat quia vniuerſalis reꝝ productio nō
eſt motus neqʒ mutatio eo ꝙ in motu vel ī mu
tatione neceſſe eſt aliquid quod nūc aliter ſe ha
beat quaʒ prius. Et per hoc ſoluitur prima ob
iectio Auerrois. Ad ſecundam dicitur ꝙ cū
dicimus aliquid fieri per accidens ex oppoſito
⁊ ex ſubiecto per ſe hoc habet veritatem in facti
onibus particularibus in quib⁹ requiritur ſub
iectum ab agente particulari non productū. ſed
hoc non oportet eſſe verum in vniuerſali rerum
productione. ymo ibi eſt impoſſibile. vnde ſi po
namus mundum ab eterno fuiſſe productum ſi
cut ponunt Ariſtoteles ⁊ multi phōꝝ impoſſibi
le eſt huic productioni aliquid preſupponi a pri
mo non productuʒ. alias primum non eſſet cau
ſa totius entis. Similiter ponendo mundum
ſecundum fidem fuiſſe ab eterno productum

non eſt neceſſarium ymo impoſſibile eſt huic pro
ductioni ſupponi aliquod ſubiectum ab eterno
non productum tunc non eſſet vniuerſalis toti⁹
entis productio. et hoc conſonat cuidam dicto
Ariſtotelis in primo hui⁹ vbi dicit ꝙ ſi fiat hoc
animal inquantum hoc animal tunc ex non a-
nimali non fiet inquantum animal. ſʒ fiet ex nõ
animali. vt puta equus ex hoc non animali qđ
eſt equus. ſed ſi fiat animal inquantuʒ animal
oportet ꝙ fiat ex non animali. ergo a ſimili ſi fi-
at ens inquantuʒ ens vniuerſaliter oportet ꝙ fi
at vniuerſaliter ex non ente. ⁊ ſic nichil in tali fi
eri preſupponi poteſt. Et ꝑ hoc patet quid ſit di
cendum ad commune dictum omnium naturali
um dicentium ꝙ ex nichilo nichil fiat. naturaleſ
enim phi ſolas cauſas particularium factionuʒ
conſiderauerunt. et adhuc primi ſolum conſide-
rauerunt mutationem accidentium dicentes fie
ri nichil aliud eſſe quam alterari. Alii vero con
ſiderauerunt cauſas mutationum ſubſtanciarũ
particularium. Plato vero et Ariſtoteles conſi-
derauerunt cauſam vniuerſalem totius entis. et
per iſta etiaʒ patet ꝙ nos non ponimus aliquid
ex nichilo fieri quia ſola viſibilia credimus ẽcia
eſſe vt nobis imponit Auerrois. ſed non ſolum
conſideramus particulares productiones que
ſunt ab agentibus particularibus ſed vniuerſa
lem rerum productionem que eſt ab vniuerſali
et a primo ſimpliciter eſſendi pricipio. Nec poni
mus ex nichilo aliquid fieri quia credimus ꝙ i
digere materia ad agendum ꝓueniat ex imperfec
tione agentis deficientis ſcʒ in virtute naturali
vt nobis imponit Auerrois. ſed quia ponimus
hoc venire ex imperfectione agentis naturalis
particularis ꝙ diximus habere virtuteʒ determi
natam et particularem reſpectu agentis vniuer-
ſalis. ideo non poteſt eſſe cauſa totius entis. ſed
ſue actioni ſemper aliquid preſupponit. ideo pʒ
ꝙ rationes Auerrois non improbant creationẽ
⁊ per conſequens neqʒ inceptionem mundi.
Sʒ ſunt adhuc aliqui contra inceptionem mun
di inſtantes ſic arguentes. quia ſi primum prin-
cipium nunc non aliter ſe haberet quam prius
non videtur quare nunc produxerit mundũ
prius ⁊ ita videtur ꝙ non produxit mundum a
determinato principio temporis ſed ab eterno.
Reſpondetur ꝙ ſi primum agens ageret per na
turam tantum et non per intellectum ⁊ volunta
tem ratio de neceſſitate concluderet. ſed quia a
git per voluntatem eternam ideo poteſt produce
re effectum non eternum. ſicut poteſt intellectu e
terno intelligere rem non eternam. naʒ forma in
tellectiua in agentibus per voluntatem eſt prin
cipium actionis ſicut forma naturalis in agenti
bus naturalibus. Sed replicãt ipſi qꝛ non vide-
mus ꝙ volũtas poſtponit aliquid facere quod
vult facere niſi quia expectatur aliquid in futu-
ro quod nonduʒ eſt in preſenti. ſi ergo deus poſt
poſuerit facere mundum ſequitur ꝙ expectabat
futurum tempus quod nondum erat in preſenti
⁊ ſi ita ſit oportuit ꝙ ante mundi productionem
fuiſſet aliqua productio per quam id quod nõ
dum erat preſens expectabatur vt efficeretur pre
ſens. Dicitur ꝙ hec replica tantuʒ procedit de a
gente quod tantum agit tempore preſuppoſito
quia tale habet conſiderare determinataʒ habi-
tudinem eoꝝ que ſunt in tempore ad hoc tẽpus
vel illud vt melius fierent in illo tempore quaʒ
in alio. ſʒ non procedit de agente vniuerſali qđ
tempus ⁊ omnes res ſimul produxit in eſſe poſt
ꝙ non fuerant. Nec eſt intelligenduʒ cuʒ dicim⁹
munduʒ non ſemper fuiſſe ab eo productuʒ ꝙ in
finituʒ tẽpus preceſſerit ante mundi inceptionẽ
per quod deus ceſſauerit agendo ⁊ poſtea mun
duʒ producere cepit. ſed intelligendum eſt ꝙ de-
us munduʒ ⁊ tempus ſimul in eſſe produxit. ⁊ ſic
in diuina voluntate non reſtat conſiderandum
cur voluerit res producere non tunc ſed poſtea
quaſi tempore preexiſtente ante mũdi produc
tionẽ. ſed ſolum reſtat conſideranduʒ quare res
⁊ durationes eaꝝ in eſſe voluit producere poſtꝙ
in illo non fuerant. Et ſi queratur quare tunc
voluit producere ⁊ non ab eterno Reſponſum ẽ
in primo puncto queſtionis dupliciter ſecunduʒ
duplicem ſectaʒ. prima ꝙ inſequitur Albertus ⁊
ſecunda ꝙ inſequitur Auerrois.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ ſecunduʒ Albertuʒ deus
quantuʒ eſt de ſe maxime ſe cõmunicat. ſʒ ꝙ ab
eterno extra ſe non cõmunicauerit hoc prouenit
ex parte rerum ⁊ nõ ex parte ipſius quia ipſis re
bus cõmuniter repugnat produci ab eterno. Se
cundum Thomam dicendum eſt ꝙ bonum ſe
diffundens ⁊ cõmunicans per naturaʒ ſe diffũ
dit ⁊ cõmunicat ꝙtũ poteſt. ſed non aliud qđ ſe
cõmunicat per intellectuʒ et voluntateʒ quia ta
le ſe diffundit ꝙdiu et inquantum intelligit et
vult ea que ordinantur ad finem ſue cõmunica
tionis ⁊ diffuſionis. Ad ſecundam dicitur ꝙ
ante non importat tempus in tali locutione ſed
ſolum ordinem eternitatis ad tempus. Ad
terciam dicitur ſimiliter ſicut ad primam. Ad
quartaʒ negetur ꝙ propter hoc voluntas debu
erit dici dilatoria quia non preceſſit munduʒ du
ratione temporis ſed eternitatis que eſt diuiſibi
lis ⁊ tota ſimul. Sequitur textus.

Queritur ſecundo. Utrum

Motus non inceperit nec deſinet eſſe. Argu
itur ꝙ non inceperit rationibus phi. pro quaruʒ
prima ſupponit ꝙ ſi motus eſt neceſſe eſt mobile
preexiſtente ſecundum naturam vel ſecundum
tempus. quam ſuppoſitionem probat per diffini
tionem motus. eſt enim motus actus mobilis.
ſed actus preſupponit id cuius eſt actus. probat
etiam ex conſenſu omnium dicencium ꝙ nichil
mouet niſi poſſibile fuerit moueri. gº i omi mo
tu oportet mobile preexiſtere et etiam mouens a
forciori. Tunc arguit ſic Ariſtoteles ſi motus in
ceperit eſſe tunc detur primus motus ante queʒ
nõ fuerit alius motus. neceſſe ẽ ergo mouens et
mobile preexiſtere. vel ergo perpetuo preceſſerũt
vel quandoqʒ facta fuerũt. ſi quandoqʒ facta ſũt
cum neceſſe ſit vnumquodqʒ fieri ſeu generari
antequaʒ moueri inceperit. ſequitur ꝙ ante mo
tum qui ponebatur prim⁹ fuerunt mutationes
ſcʒ generatio mouẽt ⁊ mobilis que non poſſunt
eſſe ſine motu. ergo ante primum motum fuiſſet
motus. Si dicatur ꝙ perpetuo preceſſerunt
ſine motu hoc eſt irrationabile. et maxime cum
mouencia et mobilia naturalia ſint. ergo non
potuerunt eſſe ſine motu. Iteʒ ſi perpetuo pre
ceſſerint ſine motu tunc quieſcebant. ſed quies
eſt priuatio motus. cuius priuationis oporteret
eſſe aliquam cauſam ex parte mouentis vel mo
bilis vel vtriuſqʒ. et hanc cauſam oportuit au-
ferri antequam mobile inceperit moueri. quia ſi
ſemper manſiſſet cauſa illius priuationis ſemper
fuiſſet priuatio. oportebit ergo antequam mo-
uere et moueri inciperent preexiſtere aliqueʒ mo
tum vel ex parte mouentis vel ex parte mobilis
vel vtriuſqʒ per quem remoueret cauſa quietis
ergo ante primum motum fuit motus. etiam in
hiis que ſunt ad aliquid de nouo oportuit hec
fieri per mutationem vnius vel amborum. ergo
ſi ab eterno fuerũt mouẽcia et mobilia ſine mo
tu et poſtea inceperint motum neceſſario facta
ſunt in aliqua habitudine in qua prius non e
rant. quod non potuiſſet fieri ſine mutatione ali
cuius illoruʒ. Sed pro ſecunda ratione ſup
ponit Ariſtoteles duo. Primum eſt ꝙ prius ⁊
poſterius non ſunt ſine tẽpore qđ patet. qꝛ pri-
us et poſterius numerata in motu ſunt ipſum tẽ
pus. Secunduʒ eſt ꝙ tempus non eſt ſine mo
tu quia tempus eſt numerus et paſſio motus.
Tunc arguitur ſic tempus non eſt ſine mo-
tu. ſed tempus ſemper fuit nec incepit eſſe. ergo
motus ſemper fuit. Minorem probat ex teſtimo
nio omnium phõꝝ qui omnes dempto Plato
ne tempus ingenitum eſſe dixerunt. ſed Plato
ſolus generauit tempus ſicut et celum. Item
de ratione ipſius nunc eſt ꝙ ſit medietas duoꝝ
temporum. ſcʒ finis preteriti et inicium futuri.
ergo non poteſt dari primum nunc. et per conſe-
quens neqʒ inicium temporis. Et ſi dicatur ꝙ
bene datur primum punctum in linea. ergo etiã
poteſt dari primum nunc in tempore. Contra
arguit Ariſtoteles per primam ſuppoſitionem
quia ſi detur primum nunc. cum primum ſit an
te quod nulluʒ. tunc ſequitur ꝙ erit tempus pri-
us illo nunc. ſed prius et poſterius non ſunt ſine
tempore. ergo illud nunc preceſſit tempus et per
conſequens non erit primum nunc. Et illis
rationibus quibus probat Ariſtoteles motum
non incepiſſe eiſdem rationibus concludit ſeu
concludi poteſt ꝙ nunquam deficiet. quia ſi fi-
at motus et deficiat motus alicuius mobilis
neceſſe eſt prius deficere motum quam corrum
pi mobile vł mouens. ⁊ ita ſicut arguitur ex par
te inceptionis ꝙ ante primum motum eſſet mo
tus. ita ex parte deſinicionis põt cõcludi ꝙ poſt
vltimum motum eſſet motus vel ꝙ mouens et
mobilia naturalia perpetuo manerent ſimul ſi-
ne motu qđ eſt irrationabile. Similiter ſicut per
illam rationem argutum eſt. ꝙ ante primuʒ nũc
eſſet aliud nunc ſi inciperet tempus. ita arguere
tur ex parte deſinicionis ꝙ poſt vltimũ nunc eſ
ſet aliud nunc quod eſt inconueniens. ergo nõ
incepit nec finem habebit. Ad oppoſitum
arguitur per philoſophum et vt tenetur ſecundũ
fidem. Pro reſponſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

quam Ariſtoteles monſtrauit in ſeptimo ꝙ ne-
ceſſe eſt dare primum mobile primum motorem
et motum primum. Conſequenter in hoc li
bro inquirit quis ſit primus motus qualis ſit
primus motor. ⁊ quale ſit primum mobile. et qꝛ
in acquiſitione iſtorum neceſſario oportet preſci
re an motus ſit perpetuus vel non. Dicit ta-
men Auerrois ꝙ non intellexit de motu in com-
muni. ſed de motu primo ita ꝙ querit Ariſtote
les an primus motus ſit perpetuus aut non. ſʒ
oppoſitum videtur ex verbis philoſophi vbi nõ
loquitur de primo motu. ſed de motu in commu
ni cum dicit. vtrum factus ſit aliqñ motus cum
non prius eſſet et corrumpitur iteruʒ ſic ꝙ nichil
moueri poſſit. Secundo motis eſt apud phi-
loſophum deuenire ex premiſſis ad propoſitum
ſuuʒ. ſʒ i rationibus iaʒ factis nichil ponitur ma
gis proprium primo motui quam aliis motib⁹
ergo ⁊c. Tercio quia poſtquaʒ cõcluſit Ari
ſtoteles in principio huius libri motum eſſe per
petuum. inquirit de modo per quem perpe-
tuatur. an ſcʒ per hoc ꝙ eſt vnus ⁊ ideʒ motus ꝑ
petuus. vel quia ſunt infiniti motus ſibi inuicẽ
ſuccedentes vt in ſequenti queſtione videbitur
et tamẽ hoc inquireret phũs ſi iam concluſiſſʒ
primum motum eſſe perpetuuʒ. ergo hic Ariſto
teles inquirit de motu in communi. Et hui⁹ que
ſtionis determinatio vtilis eſt vt ducat non ſo-
lum ad cognitionem veritatis in ſciencia natu-
rali. ſed ad ſcienciam de primo rerum principio
que tractatur in methaphiſica. nam ſi ponatur

ꝙ motus ſit perpetuus neceſſe eſt ꝙ ſit vnum primum principium quod ſit perpetuum ꝛ penitus immobile. et etiam ſi non ponatur motus perpetuus nichilominus oportet primum principium eſſe perpetuum et immobile quia ſi res inceperit eſſe oportet ꝙ ab aliquo eſſe inceperint. vnde ſiue motus ſit perpetuus ſiue non oportet primuꝫ principium eſſe perpetuum et immobile.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ Licet

Ariſtoteles incipiat determinare de motu quodãmodo applicando ad res mobiles cum inquirit an ſemper ſit motus vel non. tamẽ hic non habuit inueſtigare an motus habeat eſſe ꝙuis aliqui negauerint motum. Cauſaꝫ aſſignat quia omnes qui de natura aliquid dixerunt affirmauerunt motum eſſe. Philoſophi enim plures dixerunt mundum eſſe factum per generationem et deficere per corruptionem quod non poteſt fieri ſine motu. ideo omnes naturaliter loquentes poſuerunt motum eſſe in rebus. tamen de duratione huius tam a parte ante quam a parte poſt diuerſimode locuti ſunt. Democritus enim poſuit motum ſemper eſſe ponendo mundũ fieri per aggregationem athomalium et corrumpi per diſgregationem et ponit plures mundos fieri et corrumpi. Sed Anaxagoras et Empedocles oppoſitum dixerunt ſcꝫ mundum nõ ſemper eſſe. differunt tamen quia Anaxagoras poſuit per infinituꝫ tempus omnia preexiſtere in vnum chaos preter intellectum agentem ꝛ poſt mundum intellectus agens in aliqua parte temporis incepit ipſa ſegregare et mundum cõſtituere ꝛ motum incipere. et poſtea nunquã deficiet quia intellectus nunquam ceſſabit ſegregare. ꝛ ſic poſuit tempus non conſequi motũ ſed ſequi illud chaos quod preceſſit motum et munduꝫ. ſed Empedocles poſuit munduꝫ et motum pluries fieri et pluries corrumpi. ideo adueniente vniuerſali amicicia ponit elementa congregari et mundum corrumpi et poſtea vniuerſali adueniente inimicicia ponit elementa ſegregari et mundum generari et corrumpi. ꝛ quibuſdã temporibus intermediis ponebat motum deficere eſſe et elementa quieſcere. et ſic patent oppiniones de inceptione motus. Et quia oppinio democriti ponit motum ſemper eſſe. ideo illam non reprobat Ariſtoteles ſed ſoluꝫ alias que nõ ponunt motũ ſemper eſſe. Iuxta quod ſit.

Concluſio prima: poſitio

Anaxagore eſt nobilior et rationabilior quam Empedoclis. Probatur quia cum natura ſit principium ordinationis in rebus nichil in natura debet a philoſopho poni inordinatum. ſed infiniti temporis quod preceſſit motum ad infinitũ tempus quo durauit motus poſtquam incepit eſſe nulla ratio eſt. quare neqꝫ vllus ordo. quia omnis ordinatio eſt ratio quedam. ergo ꝛc̃.

Item aſſignari non poteſt ratio quare intellectus magis nunc quam prius vel poſterius incepit ſegregare res ab illo chaos et mundum et motum cõſtituere. cum tempus precedens inceptionem mundi et tempus ſequens ſint eiuſdem rationis. ergo et cetera.

Concluſio ſecunda. poſitio

Empedoclis eſt irrationabilis. Probatur quia philoſophus ponens aliquod principium, debet illud manifeſtare a priori per rationem. vel a poſteriori per inductionem. ſed Empedocles ponẽs litem ꝛ amiciciam eẽ principia aggregationis ꝛ diſgregationis elementorum et per hoc generare et corrumpere munduꝫ per diuerſa tempora nullo modo manifeſtat. ergo ꝛc̃. Quamuis eniꝫ manifeſtaret ꝙ lis et amicicia ſint principiuꝫ aggregationis et diſgregationis per hoc ꝙ videmus homines congregari per amiciciam et per litem diſgregari. tamen non manifeſtauit quare amicicia plus eſt principium congregationis in vno tempore quaꝫ in alio. ꝛ lis diſgregationis. neqꝫ manifeſtauit quare per equale tempus ſit congregatio et manent elementa congregata et etiam diſgregacio ꝛ manent diſgregata. Nec valet quod dicebat ita fuit. ita eſt et erit. ergo hoc eſt neceſſe et eternuꝫ. ergo nõ erit querenda cauſa. Contra arguitur. quia ſimiliter ſe habent res ad eſſe ꝛ ad veritatem. ſed ſunt alique perpetue veritates vt triangulũ habere tres angulos que tamen in ſe veritatis cauſam habent. ergo ſi aliqua ſint neceſſaria vel eterna non propter hoc ſequitur quin habeant cauſam et poſſet eorum cauſa inquiri. ideo licet dictum Empedoclis ſit neceſſarium vel habeatur tanꝙ dignitas prima. debuit tamen manifeſtare illud a poſteriori per inductionem. vel ſi non eſt principium debuit manifeſtare a priori naꝫ illo modo bene habet cauſaꝫ ſue veritatis. Ex hac ratione manifeſtare poteſt Ariſtoteles ꝙ licet poſuerit motum et mundum et tempus fuiſſe ab eterno ꝛ habere principium ſue durationis. voluit tamen ꝙ haberet principium ſui eſſe. quia ſecundum ipſũ nichil prohibet aliquid eſſe eternuꝫ et habere cauſam ſui eſſe. Unde patet qualiter impugnãtur oppiniones illoruꝫ que a philoſopho figmẽta dicuntur quia dicunť ſine ratione. Dimiſſa tamen ratione Ariſtotelis ſit.

Concluſio Tercia: Firma

fide eſt tenendum mundum incepiſſe per creationem. ꝛ ſimul cũ mundo inceperũt motꝰ ꝛ tẽpus.

Hec cõcluſio ꝑbatione nõ indiget q2 auctoritati diuine credẽdũ eſt q̃ m̃to, vꝫ rõe cuiuſcũqꝫ phi. Ideo ficticium reputari non debet. auctoritati eniꝫ diuine credimus mirabiliter approbate. i. operibus que ſolus deus facere poteſt. Eſt aduertendum tamen ꝙ licet concluſio Ariſtotelis ſcꝫ ꝙ motus non incepit nec deſinet eſſe quantũ ad vnam partem fidei noſtre repugnet ſcꝫ quantum ad hoc ꝙ ponit motum ſemper fuiſſe. nichil enim ponitur ſecunduꝫ fidem ſemper fuiſſe niſi ſolus deus qui eſt perpetuus immobilis. niſi diuinum intelligere vocetur motus ꝙ diceretur equiuoce. nec de tali motu eſt hic ad propoſitum tamen quantum ad illam parteꝫ que ponit motum nunꝙ deficere non eſt fidei noſtre contraria. quia vt dictum eſt hic non loquitur Ariſtoteles de motu celi. ſed de motu in communi. Sed ponimus ſecunduꝫ fidem ſubſtanciam mundi incepiſſe ꝛ ꝙ nunꝙ deficiet. ꝛ etiam ponimus motum infinitum ꝛ ſemper eſſe in hominibus qui erunt corruptibiles vitam miſeraꝫ habentes vel beatam. Unde aliqui fruſtra ponentes Ariſtotelem non fuiſſe locutum contra fidem Dixerunt ꝙ non voluit aſſerere ꝙ motus ſit perpetuus. ſed tamẽ voluit rationes adducere ad vtrãqꝫ partem quaſi ad rem dubiaꝫ. ſed iſtud in ſuo modo precedendi appꝫ formaliter. nam perpetuitate motus ꝛ temporis pro medio vtitur ad ꝓbandum primuꝫ principium eſſe perpetuum in iſto octauo ꝛ duodecimo methaphiſice. ſupponẽs illud medium eſſe probatum tanꝙ verum.

Sed ſi quis ſuas rationes conſideret recte videbit ꝙ fidei veritas illis impugnare non poteſt. ſunt enim efficaces ad probandum ꝙ motꝰ non incepit per viam nature vt ab aliquibus incepiſſe dicebatur. ſed ꝙ non iceperit quaſi rebꝰ de nouo productis a primo principio eſſendi illis rationibus probari non poteſt. Ad illas rationes reſpondetur cum queritur ſi motus nõ ſemper fuit ſed incepit vel mouencia et mobilia ſemper fuerunt vel inceperunt. Dicitur ꝙ primũ mouens ſemper fuit ꝛ cetera mouẽcia ꝛ mobilia inceperunt eſſe ab vniuerſali cauſa. ꝛ alii motus inceperunt per creationeꝫ que ſimplex emanatio dicitur. ꝛ non motus vel mutatio. niſi equiuoce diceretur. ideo non ſequitur ꝙ ante primuꝫ motum fuerit motus. ſed bene ſequitur ſi ab aliquo agente particulari incepiſſet quia agit neceſſario aliquo ſubiecto preſuppoſito ꝙ ab eo trãſmutatur de non eſſe ad eſſe. vel de priuatione ad formam. Et ſi dicatur primum mouens ſemper fuit in eadem diſpoſitione. ergo ſemper debuit producere mundum. ꝛ ſi non fuerit in eadem diſpoſitione ſequitur ſaltem ꝙ mutatio que eſt ex parte ipſius fuerit prior motu qui ponitur primus. Reſponſum eſt in precedenti queſtione.

Ad ſecundam dicitur ꝙ ſolum probat tempus non incepiſſe ab aliquo particulari agente quod eſt agens in tempore. ſed non cõcludit ꝙ non incepit ab agente vniuerſali. quia tempus ꝛ alias res ſimul in eſſe produxit. et cum arguit ꝙ non eſt dabile primum nunc. negatur illud. fuit enim dabile primuꝫ nunc qd̕, ſic fuit primum principium temporis ꝙ non finis alicuius precedentis. Et cum arguebatur quia primum eſt ante quod nullum tempus eſt. ſed ante dicit tempus ꝛ cetera. dicitur ꝙ ibi ante non ſignat aliquod tempus in natura exiſtens quod preceſſerit illud primuꝫ nunc. ſed ſolum ſignat tempus ſecundum ymaginationem. ſicut dum dicitur ꝙ extra celum ſunt encia immaterialia. extra dicit locum ymaginatũ eſſe. Sꝫ circa illud dictum Ariſtotelis in prima ratione eius ꝙ nichil quieſcens incipere poteſt de nouo moueri niſi aliquo alio motu preueniente ab aliquo exteriori agente mouente. Obicit ipſemet Ariſtoteles de animali quod a ſeipſo mouetur. ꝛ ſic videtur incepiſſe moueri nullo alio motu precedente. Reſpondetur ꝙ in animali duplex reperitur motus ſcꝫ naturalis et animalis. et naturalis eſt duplex quidam fit penitus ab extrinſeco continente ſicut ab aere continente ꝛ corpore celeſti. vt cum per frigus exterius vel calidum animal alteratur. Alius eſt motus naturalis qui fit ab intrinſeco. et dicitur naturalis eo ꝙ non eſt per appetitum ſequentem apprehenſioneꝫ. ſed eſt per vires potencie vegetatiue. et adhuc in tali motu concurrit mouens exterius quo iuuatur vel impeditur calor naturalis intrinſecus per continens exterius. motus enim animalis dicitur progreſſiuus in quo videtur animal per ſe moueri maxime. ſed tamẽ adhuc ille motus preſupponit motum factum ab exteriori mouente. quia propter aliquam paſſionem in corpore factam et per cõſequens in potenciis ſenſitiuis que organice ſũt inclinatur appetitus animalis ad proſequendũ vel fugiendum motu progreſſiuo illud quod apprehenſum eſt et eſt cauſa talis paſſionis. Hoc etiam declarat de ſomno in quo videtur maxime quies in animali. poſtquam tamen non incepit a ſe moueri animal niſi motu aliquo facto ab aliquo mouente per quem remouetur cauſa talis quietis puta per calorem naturalem digerentem et conſumentem humores que ſunt cauſa ſompni vel per aliquod pellens dormientem per cuius pulſum incitatur. Ideo bene dicebat Ariſtoteles ꝙ nichil quieſcens prius poſtea incepit moueri niſi aliquo motu exteriori facto per quẽ tolliť cauſa quietis. nõ tñ ꝓpter hoc ſequiť cõcluſio Ariſtotelis vꝫ ꝙ añ primuꝫ motũ fuerit

motus vel mutatio. quia vt dictum eſt mouentia ⁊ mobilia dempto primo mouente non fuerunt ante inceptionem motus. dictum eſt etiam ꝙ inceperunt non per motum ⁊ mutationem ſed per creationeꝫ. Ultra obicit Ariſtoteles contra concluſionem ſuam per determinationeꝫ factam in ſeptimo huius. cum omnis motus ſit ex quodam ⁊ quoddam nullus motus poteſt eſſe infinitus in. per conſequēs nō poteſt dici ꝙ motus ſit perpetuus. Hec obiectio animalis ſoluta eſt in ſexto. Sequitur textus.

Queritur Tercio. Utrum

Omnia ſemper quieſcant. vel ſemper moueantur. vel aliqua ſemper quieſcant. ⁊ aliqua ſemp̄ moueantur ſic ꝙ nihil qn̄doqꝫ moueatur ⁊ quandoqꝫ quieſcat. vel omnia quandoqꝫ moueantur ⁊ quandoqꝫ quieſcat. vel aliqua ſemp̄ ſint immobilia ⁊ aliqua ſemper moueantur ⁊ aliqua quādoqꝫ moueantur ⁊ quandoqꝫ quieſcant. Arguitur primo ſic. ꝙ hec diuiſio non ſit ſufficiens quia non eſt bimembris. Secundo ſic quia primum membruꝫ deſtruit motum. ⁊ ſecundum deſtruit quietem. ⁊ tercium deſtruit generationeꝫ ⁊ corruptionem ⁊ omnem motum violentum. et quartum deſtruit neceſſitateꝫ aliquoꝝ motuuꝫ. et quintuꝫ cōmittit nugationem ponendo q̄dā encia immobilia ⁊ omnia quieſcibilia. In oppoſitum arguitur per philoſophum in textu.

Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs probauit motum in cōmuni non incepiſſe neqꝫ defeciſſe. Conſequenter inquirit moduꝫ quo perpetuatur motus. an ſcꝫ ꝙ omnia encia ſemper moueātur. vel per hoc ꝙ aliqua ſemper moueantur. vel per hoc ꝙ infiniti motus ſibi inuiceꝫ ſuccedunt. vel per hoc ꝙ aliquis vnus motus ſemper fuit ⁊ erit. ⁊ hoc modo perpetuatur motus vt oſtēdetur infra. quo oſtenſo oſtendetur quis ⁊ qualis ſit motor primus a quo eſt ille primus motus. ⁊ etiam quale ſit mobile cuius eſt. et hec eſt tota intencio huius negocii.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

licet in predicta diffinitione ſint quinqꝫ mēbra tamen poſſunt reduci ad bimembrem diuiſionem. quia omnia encia ſunt vnius diſpoſitiōis vel plurium. Si vnius hoc ē tripliciter vel omnia ſemper quieſcunt ⁊ ſic eſt primuꝫ membrum. vel omnia ſemper mouentur ⁊ ſic eſt ſecundum. vel omnia quandoqꝫ mouētur ⁊ quādoqꝫ quieſcūt ⁊ ſic ē quartū mēbruꝫ. Si ſint pluriū diſpoſitionū hoc eſt dupliciter vel diuerſificantur ſꝫᵒ duplicē diſpōeꝫ ⁊ ſic eſt tercium membruꝫ. vel ſꝫᵒ tres ⁊ ſic eſt quintuꝫ mēbruꝫ quod ponit aliqua ſemper immobilia vt ſunt intelligencie. ⁊ aliqua ſemper moueri vt ſunt corporea celeſtia. ⁊ aliqua quādoqꝫ moueri ⁊ quandoqꝫ quieſcere vt ſūt generabilia ⁊ corruptibilia. Et notāter in hoc mēbro ponitur quedam ſemper immobilia ⁊ non dicitur quieſcibilia quia illa ſolum quieſcere dicuntur que nata ſunt moueri. ⁊ iſtoꝝ quinqꝫ mēbroꝝ ſolum quintum habet veritatem. ideo poſito ⁊ probato ſoluerentur omnes dubitationes de primo motu et de primo motore et de primo mobili ad hanc ſcienciam pertinentis. Sed in preſenti queſtione reprobabuntur tria prima mēbra ⁊ in ſequentibus videbitur de aliis quia reprobatio quarti ex aliquibus determinandis dependet. Sit ergo:

Concluſio prima. Dicere omnia

ſemper quieſcere ⁊ nichil moueri ē irrationabile. Probatur nam manifeſtum eſt ad ſenſum aliqua moueri. mō querere rationem contra iudicium ſenſus eſt infirmitas ſeu debilitas intellectus vt dicitur in textu. ideo dicitur 1° Thopicorum ꝙ contra indigentem ſenſu non eſt diſputādum ergo ⁊c. Iteꝫ quia ſic dicere eſt dubitare non de vno particulari ente. ſed de toto ente ⁊ eſt inducere errorem contra omnes ſciencias. nam omnes ſciencie quodāmodo motu vtūtur patet in ſciētiis practicis que dirigunt aliquos motus. patet etiam de phiſica que naturam motus ſpeculatur. ⁊ etiam mathematica aliquociens motu vtitur. vt cum dicit ex fluxu ymaginato puncti cauſare lineam. etiam dyaletica ⁊ rethorica vtuntur oppinionibus ⁊ oppiniones iudicant. ſed oppinio eſt quidam motus vel non eſt ſine motu. ergo negans motum errorem inducit contra omnem ſcienciam ⁊ dubitationē de toto ente. ſed talem errorem improbare ſpectat ad methaphiſicam et non ad phiſicam. g°.

Tercio nullus ſpecialis artifex habet diſputare contra negantes ſua principia. ſed motum eſſe eſt principium in phiſica. nam phiſicus ſupponit naturam eſſe principium motus. Quarto ita dicentes vt fuit Melliſſus ponunt motuꝫ ſaltem in anima. quia licet dicant motum non eſſe realiter. tamen dicunt ipſum eſſe ſecūduꝫ oppinioneꝫ et fantaſiam. ſed oppinio eſt motus rationis ex aliquibus exterioribus proueniens. et fantaſia eſt motus a ſenſu ſecūduꝫ actuꝫ factus ergo ſic negantes motuꝫ ponūt motum eſſe.

Concluſio ſecunda. Dicere

omnia ſemper moueri et nichil quieſcere eſt contra naturalem philoſophuꝫ. Patet quia ad ſenſum manifeſtum eſt aliqua quieſcere. Item natura eſt principium motus et quietis. ergo quies naturalis eſt. et per conſequens omnino negare quietem eſt dicere cōtra pricipia phiſice

Uerum eſt tamen ꝙ natura prius eſt principiuꝫ motus ꝙ̄ quietis. ideo hec poſitio eſt minus irrationabilis ꝙ̄ precedens. etiaꝫ quia ſunt aliqui parui motus latentes ⁊ ſic dubitamus aliqua quieſcere que tamen mouentur. quia tamē Eraclitus non determinauit qui motus nos latent ⁊ qui non. ſed dixit vniuerſaliter omnem motuꝫ nos latere. ita ꝙ omne ens continue ⁊ ſemp̄ mouetur ⁊ nichil quieſcit. idō in hoc irrationabiliter locutus eſt. Et hoc improbat phūs. Primo de augmentato ⁊ decremento in quibus magis aufert Eraclitus ſuam poſitionem. dicit enim omne quod augetur continue augeri ſecundum quanlibet parteꝫ proportionabilē tēpori in quo augetur. quod oſtēdit Ariſtoteles eſſe falſuꝫ per duo exēpla. nam ſi multitudo guttaꝝ cauet lapidem non oportet quālibet guttaꝫ aliquid remouere de lapide. ſed bene diſponit ad cauationeꝫ ⁊ tota multitudo cauat. Similiter ſi arbor naſcens inter lapideꝫ per aliquod tempus diuidat lapidem non oportet ꝙ in qualibet parte tēporis aliquid diuidat. ſꝫ bene diſponit ad diuiſionem ⁊ in toto diuiditur. ergo ſimiliter ſi aliquid in aliquo augeatur ſecunduꝫ quantitatem digitalem non oportet ꝙ augeatur in qualibet parte proportionali illius anni ſecundum partem illius quantitatis. ſed bene in qualibet parte vel diſponitur vel augetur. Similiter idem oſtendit de alteratione. nam ſi aliquid alteretur in aliquo toto tempore quamuis illud quod alteratur diuiſibile ſit in infinitum non tamen oportet ꝙ ſecundum quālibet partem proportionalem illius quod alteratur diuidatur alteratio ita ꝙ in prima parte proportionali alteretur prima pars corporis ⁊ in ſecunda parte alia pars ⁊ ſic in infinitum. poteſt enim alteratio eſſe ita velox ꝙ ōnes partes alterabiles ſimul alterantur vt in cōgelatione aque. Et ſi arguatur ꝙ dictuꝫ eſt in ſexto ꝙ motus cōdiuiditur mobili tempori ⁊ rei ſecunduꝫ quā eſt motus. Reſpondetur ꝙ in ſexto agitur de motu in cōmuni non applicando ad aliqua particularia mobilia. ideo ibi dicta ſunt de motu quantuꝫ ad ea que ſibi nō repugnant ſecūdum cōmuneꝫ rationeꝫ motus. Hic autem agitur de motu ipſuꝫ applicando ad aliqua ſpecialia mouencia ⁊ mobilia quibus repugnat ſemper ⁊ cōtinue moueri. quod ſatis patet per tuas rationes poſitas in ſeptimo. Item cuꝫ aliquid ſanatur tendit ad ſanitatem ⁊ non ad aliud. ergo cuꝫ ad eam peruenit neceſſe eſt quieſcere. nā vt dicitur in ſexto. mutatio inter cōtraria non poteſt eſſe infinita. Similiter dum lapis īduratur non ſemper fit durus ſꝫ terminatur motus. ergo illud quod alteratur non ſemper ⁊ continue alterantur. Ideꝫ patet ex parte motus violenti quia nullus motus violentus perpetuo durat. Item omne corpus habet locum naturalem vel proprium in quo dum eſt quieſcit. et a quo non remouetur niſi per violenciam. ſed manifeſtum eſt ad ſenſum aliqua corpora eſſe in ſuis locis naturalibus. ergo manifeſtum eſt ipſa quieſcere. ergo irrationabile eſt dicere omīa ſemper moueri ⁊ nichil quieſcere.

Concluſio Tercia. Irrationa

bile eſt dicere omnia que mouentur ſemper moueri ⁊ que quieſcūt ſemper quieſcere. Patet primo ex precedentibus. quia ſenſus iudicat oppoſitum. Item ſic dicens deſtruit augmentum. quia ſi ita eſſet oporteret augmentationem eſſe quantitatem infinitam. et etiam deſtruit motum localem violētuꝫ. deſtruit etiam generationeꝫ ⁊ corruptioneꝫ. nam generatio eſt motus de non eſſe ad eſſe ſed corruptio per oppoſitum. ideo quod corrumpitur per precedens tēpus fuit ens. ⁊ quod generatur per aliquod tempus fuit non ens. ſed quod per aliquod tempus eſt ens vel non ens quieſcit vniuerſaliter loquendo de quiete. ergo ſi eſt impoſſibile omē quod quieſcit moueri. erit impoſſibile aliquid generari vel corrumpi. ⁊ cuꝫ ī omni motu ſit generatio ⁊ corruptio vel ſimpliciter vel ſecundum quid. ſequitur ꝙ ſic dicēs deſtruit motuꝫ. ⁊ vt habet phūs querere rationem contra illud quod patet ad ſenſuꝫ eſt ſignuꝫ hominis non potentis diſcernere inter melius ⁊ peius. ⁊ credibile ⁊ incredibile. ⁊ principiū ⁊ nō principiū. manifeſtuꝫ ⁊ nō manifeſtū. ideo dicit. p. ꝙ precedens concluſio ⁊ iſta vna cuꝫ fide probari nō poſſunt. quod patet ad ſenſuꝫ. Nec oportet omīa que mouentur ſemper moueri. nec omīa quieſcencia ſemper quieſcere. ſed manifeſtum eſt aliqua quandoqꝫ moueri ⁊ quandoqꝫ quieſcere. ⁊ ſic tria membra predicte diuiſionis dici nō poſſunt. Quartum membrum improbatur poſterius. et vt dicit phūs coincidit cum poſitione Empedoclis prius improbata de vniuerſali amicicia et inimicicia.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primam patuit ſolutio qualiter illa diuiſio eſt reducibilis ad bimēbrem. ⁊ etiaꝫ auctoritas illa intelligitur de diffinitione data per oppoſita et non per modos diuerſos vt eſt preſens.

Ad ſecundam patet etiam ſolutio ex dictis. quia quatuor prima mēbra ſunt irrationabilia. ⁊ ad hoc quod dicebatur contra quintum dicitur ꝙ immobile et quieſcens non conuertuntur: ſed immobile ſe habet vt ſuperius. Sequitur textus.

Queritur Quarto. Utrum

Omne quod mouetur moueatur a motore diſtincto ſꝫᵒ eſſe ⁊ diffinitionē vel ſꝫᵒ diffinitiōeꝫ tātuꝫ.

Arguitur ꝙ non. quia animata mouentur a ſe ipſis per ſe ⁊ naturaliter. ergo in ipſis mouēſ non diſtinguit᷑ a moto nec ſecūdū rem nec ſecūdum diffinitionem. Ad oppoſitum arguit᷑ per phūm in ſecundo capitulo ſecūdi tractatus huius octaui. Pro reſponſione.

Sciendum ē primo. ꝙ poſt ꝙ Ariſtoteles improbauit tria prima mēbra diuiſionis poſite in queſtione precedenti. Conſequenter manifeſtat aliqua neceſſaria ad ꝓbationem quarti mēbri ⁊ ad probationem quīti membri in quo vt dicebatur ſtat tota intentio reſidui huiꝰ operis. ſcʒ in demōſtrōe ꝙ ī ordine encium eſt dare aliquod omnino inmobile et aliquid qḋ ſēper mouetur ⁊ aliquid qḋ quādoqʒ quieſcit ⁊ quādoqʒ mouetur. ad cuius demrōeʒ oportet ꝑcognoſcere ꝙ ōne quod mouetur ab alio moueatur. ⁊ licet in ſeptimo quadaʒ ratione cōmuni ſumpta ex parte motus in cōmuni ⁊ abſolute cōſiderati illud probatum fuerit. quia tamen in hoc libro iam incepit agere de motu per cōparationem ad mouencia ⁊ mobilia. ideo merito oſtendit Ariſtoteles illam ↄcluſioneʒ eſſe veram vniuerſaliter in omnibus mobilibus et mouentibus. Pro cuius oſtenſione in litera ponit tres diuiſiones mouentium ⁊ mobilium. Prima. mouentium ⁊ mobiliū q̄dā mouent ⁊ mouētur per ſe. quedā vero per accidens. vnde per accidens mouere vel moueri contingit dupliciter vt patet in principio quinti. Secunda diuiſio eorum que mouentur quedam mouentur a ſe ipſis vt animata. quedam vero ab aliis vt inanimata. Tercia diuiſio eſt eoꝝ que mouētur quedam mouentur ſecundum naturam. quedam vero extra naturam ⁊ violente. ⁊ hanc diuiſionem manifeſtat Ariſtoteles in his que a ſe mouentur ⁊ in hiis que ab aliis mouentur. cum omnis motus naturalis ſit a principio intrinſeco. ea que a ſe ipſis mouentur manifeſtuʒ eſt naturaliter moueri vt ſunt animalia que mouent᷑ ab anima que eſt eoꝝ natura et forma intrinſeca. veruʒ eſt tamen ꝙ ſi referatur corpus animalis ad animam que eſt forma totius animalis ſic motus ab ea ſibi influxus eſt naturalis. quia vnumquodqʒ naturaliter mouetur ab eo ad cuius actum eſt in potencia naturali. ſi vero referatur corpus animalis ad quatuor elementa cōponencia ipſum tunc moueri poteſt ſecunduʒ naturam et violente. nam ſi in eo dominetur terra naturaliter deorſum mouetur et violente ſurſū.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ preſens diuiſio repperiri poteſt ī partibus aīaliuʒ ſecunduʒ diuerſas diſpoſitiones ⁊ modos motuū ipſaꝝ partium. homo eniʒ naturaliter flectit brachia anterius ⁊ tibias poſterius. equus vero tibias anteriores flectit poſteriꝰ. ⁊ poſteriores flectit anterius. ⁊ ſi cōtrariuʒ accideret in iſtis partibus hoc fieret violēte. In hiis vero que ab alio mouentur manifeſte reperitur preſens diuiſio vt terra naturaliter mouetur deorſum ⁊ violēte ſurſuʒ. ⁊ ſic patet ꝙ naturale ⁊ violentum repperiūtur in aliquibus que per ſe mouentur ſiue a ſe ſiue ab alio moueātur. Oſtēſo ergo ꝙ in omi motu tam naturali ꝙ͂ violento mouens diſtīguitur a motu vel ſecundum diffinitionem vel ſecūdū eſſe. vel ſecundū eſſe ⁊ diffinitiōeʒ ſimul oſtenſū eſt ſufficienter ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur. de hiis vero que per accidens mouentur. non fit menſio quia talia non mouerētur niſi quia quedam mouentur per ſe. Eſt tamen aduertenduʒ ꝙ mouens diſtīguitur a moto ſʒꝰ diffinitionem tantum quādo cōiuncta ſunt ſʒꝰ eſſe mobile et mouens. tamen illius quod mouet ⁊ illiꝰ quod mouetur rationes formales ſūt diuerſe ſicut de anima ⁊ corpore. ſed diſtīguntur ſecundum eſſe ⁊ diffinitioneʒ quando ſeparata ſunt mouens ⁊ mobile loco ⁊ ſubiecto ⁊ rationeſ eorum ſunt diuerſe. Tunc ſit.

Concluſio prima: ea que mouentur violente mouentur a motore diſtincto ſecundum eſſe ⁊ diffinitioneʒ. patet per diffinitionem motus violenti. violentuʒ enim dicitur cuius principium eſt extra non conferente vim paſſo.

Concluſio ſecunda. Ea que naturaliter ⁊ a ſe ipſis mouētur mouētur a motore diſtīcto ſecūdū diffinitionē tātuʒ. pʒ q2 in talibꝰ mouēs eſt ipſa aīa ⁊ motū eſt corpus. ſʒ rationes eoꝝ ſunt alie ⁊ alie. ergo cōcluſio vera. Utruʒ autē anima vniatur corpori vt forma vl᷑ vt motor mobili vt nauta in naui videbitur in libro de anima. ſed pro pñti ſufficit ꝙ in aīatis mouēs diſtīguit᷑ a moto ratiōe. ⁊ ſic maīfeſta ſūt duo mēbra diuiſionis. ſʒ de tercio. ſ. de motu naturali inaīatoꝝ grauium ⁊ leuium vt dicit Ariſtoteles eſt maius dubiū an a ſe vel ab alio moueantur. pro quo ſit.

Concluſio Tercia. grauia et leuia ſimplicia in ſuis motibus ſimplicibus nō mouētur a ſe ipſis. Probatur quatuor rationibus phī. Prima eſt mouere ſe pertinet ad rationem vite et eſt ꝓprium aīatoꝝ quia motu et ſenſu animatuʒ ab animato diſtīguimus. ſʒ grauia et leuia ſimplicia nō ſunt aīta ergo. Secūda ratio ōne mouēs ſe ipſuʒ localiter poteſt ſibi ipſi eſſe cauſa ſtatus et quietis. vnde ſicut animata per appetitum ſuum moueri incipiunt ita et quieſcunt. ſed grauia et leuia et ſimplicia nō poſſunt ſibi ipſis eſſe cauſa quietis. nā ipſa exiſtēcia extra locū naturalē nō q̄eſcūt niſi ab extriſeco detineātur gᵒ a ſe ipſis nō mouētur.

Tercia ratio irrationabile eſt dicere ea que a ſe ipſis mouentur moueri tantū ad vnaʒ differenciam pōnis. quia ab ea non determinatur eis motus. ſʒ ad motū ſe ipſa determināt. idō hoc modo vel alio moueri poſſunt. ergo ſi grauia et leuia ſimplicia moueantur a ſe ipſis mouētur ſecūduʒ plures differencias poſitionuʒ qḋ falſuʒ eſt ergo. Quarta ratio nulluʒ vere cōtinuū ſecunduʒ quantitatem ⁊ formaʒ ꝙ ſcʒ eſt penitꝰ eiuſdem rationis in omibus ſuis partibus moueri poteſt a ſe ipſo. ſed grauia ⁊ leuia ſunt huiꝰ modi ergo. Maioreʒ probat phūs q2 mouēs ſe habet ad mobile vt agens ad patiens. agēs vero eſt quodāmodo diuerſum ſeu contrarium ipſi paſſo. ergo ea que ſunt penitus eiuſdem diſpoſitionis in ſe inuicem agere non poſſunt. ideo aīalia que a ſe ipſis mouentur magis dicuntur contacta ꝙ͂ cōtinua propter diuerſitatem diſpoſitionuʒ partium animalis vt ſi grauia ⁊ leuia ī ſuis motibus naturalibus non mouerentur a ſe ipſis. a quo vero moueantur videbitur in ſequēti queſtione. Ex iſta cōcluſione ſequit᷑ ꝙ mixta inanimata non mouentur a ſe ipſis. patet q2 non habent motum niſi virtute elementi predominantis.

Ad rationes ante oppoſitum dictuʒ eſt de li per ſe. qḋ vel accipitur vt opponitur ad per accidens tantuʒ ⁊ ſic animata mouētur a ſe ipſis ⁊ per ſe. vel accipitur vt opponitur ad per accidens ⁊ per alterum vt idem eſt per ſe ꝙ eſſencialiter ⁊ primo. ⁊ ſic non mouentur animata a ſe ⁊ per ſe ſed ſecundum alterum:

Sequitur textus.

Queritur Quinto. Utrum grauia ⁊ leuia ſimplicia per ſe moueantur a generante ⁊ per accidens a remouente prohibens.

Arguitur ꝙ non grauia poſſunt moueri a generante corrupto. ergo ab ipſo non mouentur.

Secundo ſic motus naturalis eſt a principio intrinſeco. ſed generans eſt extrinſecum genito. ergo ⁊c. Contingit graue ſua grauitate moueri prohibens puta frangere trabem. cum ergo grauitas ſit per ſe principium generis ſequitur ꝙ in illo caſu graue per ſe mouetur a remouente prohibens. Ad oppoſitum eſt phūs in litera.

Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt ꝙ͂ phūs probauit grauia ⁊ leuia non moueri a ſe. Conſequenter oſtendit a quo moueantur. Pro quo ſciendum eſt ꝙ ſicut mobilium quedā mouentur ſecundum naturaʒ ⁊ quedaʒ extra naturam. ita eſt de mouentibus. vnde illa mouent ſecunduʒ naturam que ſuas formas imprimūt mobili naturaliter ſuſceptiuo ad quas naturaliter ſequuntur tales motus naturales. ſicut actu calidum mouet potencia caliduʒ. ſed extra naturam mouent illa mouencia que nō imprimunt mobili formas naturales ad quas ſequūtur naturaliter tales motus. ſicut corda arcus mouet ſagittaʒ. vnde pʒ ꝙ illud dicitur violente moueri cuius motus eſt extra naturalem potēciaʒ eiꝰ ſicut graue qḋ mouetur ſurſum. ſʒ ſecūduʒ naturam dicūtur moueri q̄cunqʒ mouentur in proprios actus ad quos ſunt in potencia ſecūdum naturam propriam. Ex quo iterum patet ꝙ ad hoc ꝙ aliquis motꝰ ſit naturalis oportet ꝙ in ipſo mobili ſit potencia naturalis ad talem motū Nec ſequitur ꝙ in ſe habeat principium actiuuʒ illius motus ſed ſufficit paſſiuuʒ inclinatiuū naturaliter ad talem motum. Tercio patet ꝙ cum omē qḋ mouetur ſit in potencia ⁊ in actu ſequitur ꝙ nichil a ſe per ſe primo mouetur. quare ſequitur ꝙ grauia ⁊ leuia ⁊ generaliter omne quod mouetur ab alio mouetur.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ aliquid dicitur eſſe in potencia dupliciter. ſiue ī potencia eſſenciali ſicut ad actum primum qui ē forma. ⁊ in potencia accidentali ſiue ad actuʒ ſecundum qui eſt operatio cōſequens formam. aliter eſt eniʒ in potēcia ille qui addiſcit ⁊ nō habet ſciēciaʒ. ⁊ aliter ille qui habet hituʒ ſciēcie ſed non conſiderat. Similiter in phiſicis aliter eſt in potencia ad caliduʒ quod eſt actu frigidum. ⁊ aliter id quod habet actu formam calidi et non caleſcit. Similiter in propoſito aliter eſt in potencia leue illud quod eſt actu graue. et aliter illud quod habet iam formā leuis ſed nō mouetur ſurſum. Unde de prima potencia nichil reducitur ad actum niſi per preſenciam agētis extrinſeci qḋ eſt actu tale quale eſt alteruʒ in potencia. Sʒ de potencia ſecunda aliquid reducitur per ſe ipſum in actum niſi ſit aliquid impediens. vt nondum habens ſcienciam non acquirit eam niſi per aliquod generans ipſam. ſed dum habet habitum ſciencie duʒ vult ſtatim ↄſiderat niſi aliquid impediat. Similiter in propoſito qḋ nonduʒ habet formam leuis per ſe ipſum non acquirit formaʒ. quia de prima potencia nichil poteſt ſe reducere in actuʒ. ſed oportet ꝙ efficiatur in actu per generans aliquod qḋ ē actu tale. ⁊ quia dans formam dat per ſe conſequencia ad formaʒ vt ſunt motus ⁊ locus ſtatiʒ dum aliquis habet formam leuis mouetur ſurſuʒ niſi aliquid impediat. vnde patet cauſa quare grauia et leuia mouentur ad propria et determinata loca. huius enim cauſa eſt natura eoruʒ quia natura grauis eſt eſſe deorſum et natura leuis eſt eſſe ſurſum. Tunc ſit.

Concluſio prima. grauia et leuia ſimplicia in potencia eſſenciali mouentur ad formam grauis ⁊ leuis a ſe ⁊ per ſe in genere cauſe materialis. ſed non in genere cauſe formalis vel efficientis. Primum patet. quia in ſe habent materiam que eſt i potencia naturali ad formam grauis ⁊ leuis. Secundum probatur quia nichil de pura potencia poteſt ſe reducere ad actuʒ. ergo talia non mouentur a ſe ipſis ad formam effectiue aut formaliter.

Concluſio ſecunda. grauia et leuia ſimplicia in potencia accidentali mouent a ſe ⁊ per ſe in genere cauſe formalis ⁊ materialis. patet quia in ſe habent formas ad quas ſequuntur naturaliter tales motus. habent etiam naturaliter inclinatiõeʒ ad talem motum.

Concluſio Tercia. grauia et leuia ſimplicia in potencia accidentali per ſe mouentur effectiue a generante ⁊ per accidens a remouente prohibens. Prima pars patet quia dans formam dat conſequencia ad formam. ſʒ generans grauia dat eis formas. ergo dat eis etiam motus cõſequentes ad tales formas. ergo effectiue per ſe mouẽtur a generante et non a ſe quia a ſe ipſis nõ habent formas grauis ⁊ leuis cum nichil det ſibi ipſi formam. Ex quo patet ꝙ non mouentur a ſe in genere cauſe finalis. qꝛ finis non mouet niſi ſecundum ꝙ eſt in efficiente. Secunda pars patet quia remouens prohibens ipſum remouendo non imprimit graui aut leui formam aliquaʒ ad quaʒ per ſe ſequatur talis motus. ergo non mouet per ſe ſed per accidens tantum. Unde dicit textus ꝙ eſt ſimile ſicut de motu ſpere repercuſſe a pariete. paries enim non imprimit aliqueʒ impetuʒ ipſi ſpere. ſʒ ĩpetuʒ ĩpreſſuʒ a primo prohibente impedit. ideo facit ſperaʒ moueri in motũ oppoſitum ⁊ ſic mouetur ſpera a pariete per accidens. Sed cõtra predicta argueretur quia ſicut materia eſt principiuʒ agendi. ergo cuʒ graue exiſtens in actu primo habeat materiam ⁊ formam grauis ſequitur ꝙ mouetur a ſe paſſiue ratione materie et actiue ratione forme. Reſpondetur ꝙ ſicut actio ⁊ paſſio bene ſunt idem ſubiecto ſed differunt formaliter. ita idẽ materialiter ſecundum diuerſas habitudines poteſt habere principium paſſiuuʒ ⁊ actiuum alicuius motus. Forma enim grauis ⁊ leuis relata ad generans cuius eſt effectus et inſtrumentum per virtutem generantis in ea impreſſam ⁊ conſeruatam per virtutem ſuperiorum ⁊ vniuerſalis generantis bene eſt principium actiuum motus ſub motione vniuerſalis generantis ⁊ non aliter. hoc modo grauitas ⁊ leuitas bene dicuntur qualitates actiue ⁊ paſſiue. ideo generante particulari corrupto adhuc mouent grauia ⁊ leuia. ſed forma grauis ⁊ leuis accepta ſʒ gradum proprie perfectionis relatum vt actu ſibi inherens eſt principiuʒ paſſiuuʒ motus. ⁊ motus eius ſe habent ſolum per modum inclinantis materiam ad talem motum. ⁊ hoc modo intelligitur dictũ phĩ ꝙ grauia ⁊ leuia habent principium motus non mouendi. nec agendi ſed patiendi tantum. ⁊ ſic grauitas ⁊ leuitas non ſunt qualitates motiue. ſed in ordine ad motuʒ grauis ⁊ leuis reducuntur ad genus cauſe materialis tanꝙ diſpoſitiones ⁊ inclinationes materie ad talem motum. ⁊ iſtam ĩperfectioneʒ ſcʒ ꝙ virtute propria non ſunt propria principia motus habent propter materialitatem illarum formaꝝ ſunt enim tam vicine materie prime ꝙ penitus ſunt inmerſe materie non habentes eleuationeʒ ſufficientem ſupra materiaʒ vt in ea poſſint eſſe principia alicuius motus. formale eniʒ actiuuʒ principium alicuius motus eſt in aliqua materia eleuatum ⁊ habet dominium ſupra materiaʒ quia agens eſt nobilius ⁊ preſtãcius ſuo paſſo. vnde omnis anima eleuata eſt ſupra materiaʒ ſuam. ideo poteſt eſſe principium alicuius motꝰ in materia ſiue forma. Ex quibus patet ꝙ ſuperflue dixerunt nominales aliquid moueri a ſe dupliciter. Uno modo qꝛ eſt diuiſibile in partẽ per ſe moventeʒ ⁊ parteʒ per ſe motam ⁊ ſic grauia ⁊ leuia non a ſe ipſis mouentur. Alio mõ dicitur aliquid a ſe moueri quia poteſt incipere ſuum motum ⁊ ſic grauia ⁊ leuia mouẽtur a ſe.

Unde patet ꝙ grauia ⁊ leuia per ſe mouẽtur a generante. ⁊ ꝙ eoꝝ motus eſt naturalis. ⁊ per accidens mouentur a remouente prohibens. et ſi ſua grauitate frangit detinens vt arguebatur ante oppoſitum adhuc mouet ſe per accidẽs qꝛ ſibi accidit inquãtuʒ mouetur ꝙ grauitate ſua frangit detinens. nam quod per ſe frangit trabẽ non requirit ſibi aliquam formam ad ꝙ ſequatur talis motus. Ex dictis in precedenti concluſione ⁊ in iſta patet cõcluſio hic principaliter intẽta ſcʒ ꝙ omne quod mouetur ſiue naturaliter ſiue non mouetur a motore diſtincto vel ſecundũ diffinitionem tantum vel ſecundum eſſe ⁊ diffinitionem ſimul. Rationes ante oppoſituʒ ſolute ſunt. Sequitur textus.

Queritur Sexto. Utrum Omne mouens moueatur. Arguitur ꝙ ſic quia omnis accio in motu firmatur. ergo ⁊ omne agens ⁊ per conſequens omne mouẽs mouetur. Secundo ſic actio ⁊ paſſio ſunt idem ſubiecto ſed omne patiens mouetur. ergo ⁊ omne agens. ⁊ per conſequens omne mouens. Ad oppoſitum arguitur in litera. Pro reſpõſione.

Sciendum ẽ primo. ꝙ poſt ꝙ oſtenſum eſt ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur ſiue ab extrinſeco ſiue ab intrinſeco.

Conſequenter oſtendit Ariſtoteles ꝙ eſt deueniendum in ordine mouentium ad aliquod primum quod eſt immobile. vel ſi moueatur nõ tamen ab alio ſed a ſeipſo mouetur. ⁊ dicitur illud non moueri ab alio quod mouetur a motore i itrinſeco. Pro cuius declaratione ponit Ariſtoteles hanc diuiſionem mouentium. quia contingit aliquid eſſe mouẽs dupliciter. Uno modo non propter ſe ipſuʒ. i. virtute propria. ſed in quantum mouetur ab aliquo alio mouente. Alio modo aliquid mouet propter ſe ipſum. i. ꝓpria virtute ita ꝙ non habet virtutem mouẽdi per ſe ꝙ ab alio mouetur. exempluʒ de primo vt baculus mouet lapidem per hoc ꝙ a manu mouetur que etiam mouetur ab homine. homo autem mouet non ꝙ ab alio moueatur. ideo dicitur mouens propter ſe ipſuʒ. ⁊ tale debet dici mouens primũ qꝛ quãdoqʒ mouet per plura media vt homo poteſt mouere lapidem per manum ⁊ baculum. quãdoqʒ autem per vnicuʒ medium vt homo ſola manu poteſt mouere lapidẽ. ⁊ hec mouencia media que virtutem mouendi non habent niſi per hoc ꝙ ab alio mouẽtur ſunt mouencia ſecunda. ideo vocantur inſtrumenta. ⁊ ıdõ primuʒ mouens magis mouet ꝙ illa ſecũda. hꝰ patet duplici ratione textus. Prima quia primũ mouens mouet ſecũduʒ ⁊ non ecõtra. ergo ⁊c. Secunda quia ſecũduʒ non poteſt mouere ſine primo a quo habet virtutem mouendi. ſʒ primũ poteſt mouere ſine ſecundo. Tunc ſit.

Concluſio prima. In ordine mouentium neceſſe eſt vnuʒ eſſe quod non moueatur ab alio ⁊ ſic oportet vel ꝙ ſit immobile vel ꝙ a ſe ipſo moueatur. Patet nam ſi omẽ mouens ab alio moueretur ſic ꝙ nullum mouẽs moueret niſi per hoc ꝙ ab alio moueretur ſequeretur ꝙ in mouentibus eſſet proceſſus in infinitum ⁊ ſic non eſſet dare primuʒ mouens. ⁊ ſic primum mouens non moueret nec etiam ſecundũ ergo nichil mouebit. ergo vniuerſaliter tolleretur motus quod eſt impoſſibile. ergo eſt impoſſibile omne mouens moueri ⁊ ab alio moueri. ergo oportet ꝙ ſit aliquod mouens inmobile. vel ſi moueatur a ſe ipſo neceſſe eſt ꝙ in ordine mouẽtiuʒ que mouentur illud ſit primuʒ. qꝛ patet qꝛ cauſa per ſe prior eſt ea que eſt per aliud. ergo illud quod mouet per hoc quod mouetur a ſe prius eſt illo quod mouet per hoc quod mouetur ab alio. et illud quod mouet per hoc ꝙ a ſe mouetur a ſe habet virtutem mouendi. illud vero quod mouet per hoc ꝙ mouetur ab alio habet virtutem mouendi ab alio.

Concluſio ſecunda. Si in ordine entium mouentium dabile ſit vnum quod non mouetur ab alio ſed a ſe ipſo hoc eſt primũ mouens in genere phiſico. tamẽ neceſſe eſt preter illud dare vnum mouens quod non moueatur nec a ſe nec ab alio. ⁊ ſic non omne mouens mouetur. Patet concluſio quia ſi omne mouẽs mouetur ſic ꝙ nullum mouens moueret niſi motuʒ vel cõueniret õni mouenti moueri ⁊ non mouere niſi motum per accidens aut per ſe. Si per accidens cum id quod cõuenit alicui per accidens ſibi cõtingenter ⁊ non ex neceſſitate cõueniat ſequitur ꝙ poterit non cõuenire. Sʒ poſſibili poſito in eſſe non ſequitur impoſſibile. ponatur ergo aliquod mouens quod nõ moueatur. ſequitur ꝙ adhuc mouebit. ergo non omne mouens mouet ꝑ hoc ꝙ mouetur. Uel ſi dicatur oppoſitum ſequitur hoc impoſſibile ſcilicet ꝙ non mouebit. ergo non erit motus. ergo incõueniens ẽ dicere omne mouens moueri ⁊ non mouere niſi per hoc ꝙ ab alio moueatur cũ per accidẽs hoc ſibi cõueniat. Secundo quãdocũqʒ aliqua duo ſibi accidunt ſi vnum repperiatur ſine alio ita ⁊ alterum ſine illo dum tamen vtrunqʒ vtriqʒ accidat. quod dicitur ꝓpter materialẽ formã ſubſtanciam ⁊ accidens. ſi ergo mouere ⁊ moueri ſibi inuicem accidant poterit dari mouens inmobile. Tercio patet teſtimonio Anaxagore ponentis intellectum agentem impaſſibilem vt omnia moueret ⁊ inmixtuʒ vt imperaret. Si vero dicatur ſecundum membrum predicte diuiſionis ſcʒ ꝙ omne mouens per ſe moueatur. ex neceſſitate ſequũtur multa incõueniencia. primo vel mouet ⁊ mouetur eadem ſpecie motus vel ſecũdum vnam mouebit ⁊ ſecũdum aliam moueretur. Si dicatur primum tunc deſcendendo vſqʒ ad ſpecies ſpecialiſſimas motus ſequeretur ꝙ docens geometricam addiſceret geometriam. et ſanans ſanaretur ⁊ prohiciens prohiceretur que omnia ſunt incõueniencia. Nam de ratione docentis eſt habere ſcienciam ꝙ docet. ⁊ de ratione addiſcentis eſt non habere illam. Item nichil mouet niſi ſecunduʒ ꝙ eſt in actu. ⁊ nichil mouetur niſi ſecundum ꝙ eſt in potencia. ſed impoſſibile eſt idem eſſe in actu ⁊ in potencia. ergo ĩpoſſibile eſt idem mouere et moueri per ſe ſecunduʒ eandem ſpecieʒ motus. Si vero dicatur ſecũdum membrum ſcʒ ꝙ ſecundũ vnam ſpecieʒ moueat ⁊ ſecũduʒ aliam moueatur cum non ſint infinite ſpecies motus ſicut nec infinite ſpecies rerum ſecundũ quas eſt motus ſequitur ꝙ tandẽ deueniretur ad aliquod mouens quod non moueretur ſecũduʒ aliquaʒ ſpeciem motus. ⁊ ſic haberetur mouens inmobile ⁊ non omne mouens per ſe de neceſſitate mouetur. Nec valet dicere ꝙ cum deficerent omnes ſpecies motus fieret reditus ad primam vt ſi primum motum moueatur

localiter diſtributis omnibus ſpeciebus motus p diuerſos motores motoꝝ qui erit reſiduus mouebitur iterum motu locali. Contra hoc replicat Ariſtoteles quia ſic idem eſt dicere ac ſi diceretur idem mouere ⁊ moueri ſecundum eandem ſpeciem motus. quia vt prius dictum eſt primuʒ mouens magis mouet ꝙ̄ ſecunduʒ ⁊ ita vltimū magis mouet in virtute primi ꝙ̄ proximuʒ. ⁊ tamen ſic capiendo primuʒ mouens moueretur ſecūduʒ eandem ſpecieʒ motus qua aliquod coꝝ mouetur. ergo moueret ⁊ moueretur ſecūduʒ eandem ſpeciem motus qđ eſt ideʒ dicere ac ſi diceretur docens addiſcere ⁊ ſanans ſanare et edificans edificare ꝙ eſt impoſſibile. ergo non omne mouens per ſe mouetur nec ſemper mouet p hoc ꝙ ab alio mouetur. ergo impoſſibile eſt omne mouens mouere per hoc ꝙ mouetur eo ꝙ per accidens ſibi cōuenit. ⁊ ſic aliquid poteſt mouere abſqʒ hoc ꝙ moueatur. ergo poteſt dari mouens immobile.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ omnis actio firmatur ſicut cauſa in effectu in motu mobilis. ſed non firmatur in motu mouentis. Ad ſecundam ꝯceditur ꝙ accio ⁊ paſſio ſunt idem ſubiecto. ſed illud ſubiectuʒ eſt motus qđ eſt in mobili ⁊ non in mouente. Sequitur textus.

Queritur ſeptimo. Utrum

Omne mouens ſe ipſum diuiſibile ſit in partem per ſe mouentem ⁊ in partem per ſe motam. Arguitur ꝙ non. celum mouet ſeipſum ⁊ tamen nō eſt ſic diuiſibile ergo. Secundo ſic homo eſt mouens ſeipſūʒ ⁊ tamen non ſic diuiditur cū anima ſit tota in toto ⁊ tota in qualibet parte.

Tercio ſic elementa diuiduntur in partē mouentem ⁊ in partem motam ſcʒ in materiaʒ ⁊ formam ⁊ tamen non mouent ſeipſa. ergo ⁊c. Ad oppoſitum arguitur per philoſophum in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs in ordine mouentium ⁊ mobilium oſtēdit ꝙ non eſt procedere in infinitum. ſed deueniendum eſt ad aliquod principium mouens qđ vel eſt immobile vel ſolum mouetur a ſe ipſo. Conſequenter oſtendit ꝙ licet omne mouēs primum moueatur a ſe ipſo tamen primuʒ mouēs ſimpliciter eſt immobile adminus per ſe. quia in eo ꝙ dicitur mouere ſe ipſum. licet totum dicaꝛ mouere ſe ipſum tamen in eo eſt dare parteʒ mouentem immobilē per ſe et partem per ſe motam que non mouet. et ſic totum non eſt primuʒ mouens. ſed illa pars que mouet. Tunc ſit.

Concluſio prima. Omne mo

uens ſeipſum eſt diuiſibile in parteʒ per ſe mouētem et in partem per ſe motam. patet quia ſi aliquis moueat ſe ipſum vel totum primo et per ſe mouet totum. vel vtraqʒ pars mouet aliam reciproce. vel quelibet pars mouet ſe ipſaʒ. vel vna pars mouet et non mouetur. et alia mouetur et non mouet. nullum prioꝝ triuʒ poteſt dici. ergo relinquitur quartum menbrum. nec oportet huic diuiſioni addere hec duo menbra ſcʒ ꝙ totuʒ moueat partem vel pars totum quia improbatis primo et tercio menbris ſatis improbantur hec duo. pars enim non poteſt mouere totuʒ nec totaʒ partem quin vna pars moueat ſeipſam. Improbatur ergo primum menbrum. Primo ſic cum ideʒ ſit actus in numero mouentis ⁊ mobilis. ſi totum primo et per ſe moueat totum illud ſecūdum eundem motum in numero moueret et moueretur puta idem ſecunduʒ eandem ſanitatem ſanaret et ſanaretur. et idem ſecūduʒ eandem ſcienciaʒ doceret et doceretur qđ eſt inconueniens quia mouens et motum quādam oppoſitioneʒ important ſiue habent. ideo ſi aliquid mouet et moueatur neceſſario oportet ꝙ illius ſit alius motus numero quo mouet et alius quo mouetur ſicut eſt alius motus numero quo baculus mouet lapidem et quo mouetur a manu. Secūdo ſic. omne mobile mouetur ſecunduʒ ꝙ eſt in potencia. cum ergo nichil reducat ſe de potencia in actuʒ oportet mouens eſſe in actu quodāmō ſecūduʒ id ad quod mouet mobile et ad quod mobile eſt in potencia. ſed nichil idem inquātū idem eſt in actu et in potencia. ergo nullum totū poteſt per ſe mouere ſeipſum. Dicitur autem mouens eſſe in actu quodāmodo quia aliter eſt in actu mouens vniuocum in quo eſt forma ſecunduʒ eandem rationem que recipitur in mobili ⁊ aliter mouens equiuocum in quo non eſt forma ſecunduʒ eandem rationem vt recipitur in mobili ſed ſecunduʒ quandaʒ virtutem ſuperioreʒ. Nec poteſt dici ſecundum menbruʒ. patet primo quia ſi vtraqʒ pars animalis moueat reciproce vna pars non eſt magis mouens ꝙ̄ alia. ⁊ tamē primum mouens magis mouet ꝙ̄ ſecundum et ibi non erit dare primum mouens ergo nec ſecūdum. et per cōſequens mouens ſeipſum non eſſet propinquius primo principio motus ꝙ̄ illud quod mouetur ab alio. ⁊ tamen prius dicebatur ꝙ mouens ſeipſum eſt primum in ordine mobilium. Secundo ſi mouentis ſeipſum pars que mouet ab alia moueatur moueri non poteſt ſibi conuenire niſi per accidens. quia ſi per ſe ſibi cōueniret tunc non moueret niſi per hoc ꝙ moueretur. ſed quod mouet per hoc ꝙ mouetur virtutem mouendi habet ab alio tantum. et ita ſequitur ꝙ idem per ſe moueret ⁊ moueretur eodem motu qđ improbatum eſt. ſi ergo pars mouens moueatur ab alia parte hoc ſibi nō conuenit niſi per accidens. ergo poteſt non ineſſe. ⁊ ſic mouentis ſe ipſum eſſet pars tātum mouens et pars mota tantum. Tercio ſi mouentis ſe ipſuʒ pars que mouet ab alia moueatur ſic ꝙ nō moueat niſi inquantum mouetur. cum moueri ſibi conueniat per accidens ⁊ ſic poſſet non moueri. ſequitur etiam ꝙ poterit non mouere et ſic penitus tolleretur motus quod eſt impoſſibile.

Quarto quia ſequeretur ꝙ idem moueret et moueretur ſecunduʒ eundeʒ motum vt predictuʒ eſt. Nec poteſt dici terciuʒ menbruʒ. primo quia ſi aliquod totuʒ moueat ſe ipſuʒ vel mouere ſibi attribueretur ratione alicuius partis que ſe ipſaʒ mouet ⁊ ſic totuʒ non eſſet mouens ſe ipſuʒ ſed illa pars ſola. vel ſibi conueniret ratione totius ⁊ ſic nulli parti cōueniret mouere ſe niſi per accidens. quare cum in ipſo toto ſit aliqua pars que moueat ⁊ alia que moueatur cum illa que mouet non moueat ſe niſi per accidens ſequitur ꝙ eſt per ſe immobilis. Secūdo ſi mouentis ſe ipſuʒ quelibet pars ſe ipſaʒ moueat vel vna pars ſequitur ꝙ ipſuʒ totuʒ non erit primū mouens ſe ipſum ymo illa pars tantū. ⁊ cum in mobili ſe ipſuʒ totuʒ non moueat totū vt dictū eſt. oportebit in illa parte dare vnaʒ parteʒ que moueat ⁊ non moueatur. ⁊ ſic erit procedere in infinitum. ergo in omni mouente ſe ipſuʒ eſt pars mouens ⁊ imobilis et pars mota que non de neceſſitate mouetur ⁊ ſic ſequitur quartuʒ menbrū diuiſionis. Sʒ obicitur contra hoc qđ dictū eſt in vltima ratione. ſcʒ ꝙ in mouēte ſe ipſum eſt dare parteʒ per ſe mouenteʒ ⁊ parteʒ per ſe motā que non mouet. naʒ animal ſe ipſuʒ mouet ⁊ tamen in eo eſt aliqua pars mota que etiaʒ mouʒ vt nerui ⁊ muſculi quibus mediantibus anima corpus mouet. Reſpondet Ariſtoteles ꝙ licet in aliquo mouēte ſunt tres partes modo predicto. tamen in primo mouente ſe ipſuʒ ſunt tantuʒ due quaꝝ vna mouet tantuʒ ⁊ alia mouetur tātuʒ ita ꝙ nichil mouet qđ ſit pars totius mouētis licet poſſit mouere aliquod extrinſecuʒ. Probatur quia ſi totuʒ. a. b. c. ſit mouēs ſe ipſuʒ ita ꝙ. a. moueat tantuʒ et. b. moueatur tantuʒ et. c moueat ⁊ moueatur. tunc remoto ipſo. c. adhuc a. b. mouebit ſe ipſū. quare hoc totuʒ. a. b. c. nō erit primum mouens ſe ipſuʒ. ſʒ hoc totuʒ. a. b. cuius pars mouens non mouetur ⁊ pars mota nō mouet. ergo in primo mouente ſe ipſuʒ ſunt due partes tantuʒ. vna mouēs et alia mota tātum. Sed contra obiceretur quia in celo quod eſt indiuiſibile ſecundum naturaʒ nec motor eſt extenſus ad extenſioneʒ mobilis ⁊ ſic non eſt diuiſibilis. detur primuʒ mouens ſe ipſuʒ. ⁊ etiam in animalibus imperfectis que anuloſa dicuntur in quibus pars mouens quodammodo eſt continue extenſa et diuiſibilis ſicut ipſuʒ mobile videtur ꝙ ibi non poſſit dari primuʒ mouens ſe ipſuʒ. naʒ pars ſeparata a toto adhuc ſe ipſam mouet. cum ſit prior toto et diuiſibilis in infinituʒ. ergo ibi non poteſt dari primuʒ mouens ſe ipſuʒ. Dicitur ꝙ in talibus eſt tantum vnuʒ primuʒ mouens ſe ipſuʒ ſecunduʒ actum. ſed ſunt plura ſecunduʒ potenciam. Dicitur vltra ꝙ ibi mouens eſt continuum et extenſuʒ ſicut mobile licet inquantuʒ continuum ſit diuiſibile in infinituʒ quia per diuiſioneʒ auferri non poteſt natura continui. tamen inquantuʒ naturale repugnat ſcʒ cum quelibet virtus naturalis ad exercicium ſui operis in materia requirat determinataʒ quantitateʒ a qua ſi deficiat non plus habebit ſuam operationeʒ in materia. Et ſi queratur cuʒ ex mouente et moto fiat quodāmodo vnum qualiter in mouente ſe ipſum ſe habeant ille partes. Reſpondet phūs ꝙ ex ipſis non poteſt fieri vnuʒ continuitate. quia mouens ⁊ motum non poſſunt eſſe vniformis diſpoſitionis. ſed fit vnum per contactum. qđ contingit dupliciter. quia vel ambo corpora ſunt ⁊ ſic mutuo ſe tangunt. vel mouens eſt incorporeum quia motum ſemper eſt corpus ⁊ ſic pars mouens tangit parteʒ motaʒ tactu methaphorico ſʒ virtute ꝙ̄ influit naturaliter ⁊ non tactu proprie dicto. Ex predictis patet ꝙ hec diuiſio mouentis ſe ipſum in partem per ſe mouentem ⁊ in partem per ſe motam non debet attendi ſecunduʒ partes quātitatiuas mobilis. quia tales quantum eſt de ſe continue ſunt ⁊ vniformis diſpoſitionis. ſed attenditur ſecunduʒ partes eſſenciales.

Concluſio ſecunda. Neceſſe

ē primū mouēs eſſe imobile ſaltē per ſe. Patet quia in mouentibus non eſt procedere in infinitum. ſed deueniendum eſt ad primū mouens qđ vel immobile eſt penitus ⁊ ſic habetur intentuʒ vel mouetur non ab alio ſed a ſe ipſo. ſʒ in mouente ſe dabilis eſt prima pars que primo mouet ⁊ eſt immobilis per ſe. ergo in ordine mouētium neceſſe eſt primuʒ mouens penitus eſſe immobile vel eſſe mouens per ſe.

Ad rationes ante oppoſitum

Prima ſecunda et tercia bene probāt ꝙ nō eſt ſermo de diuiſione in partes quantitatiuas ſed tamen ad terciaʒ dicitur ꝙ licet elementa diuidantur in materiā et formaʒ. non propter hoc diuiduntur in partem per ſe mouentem et in partem per ſe motam propter cauſam prius aſſumptam ſiue aſſignatam.

Queritur Octauo. Utrum

Neceſſe ſit eſſe vnū primū mouēs perpetuum et immobile per ſe ⁊ per accidens. Arguitur ꝙ non quia quicquid poteſt virtus inferior poteſt virtus ſuperior. ſed aliqua mouencia ſecunda ſe ipſa mouent. ergo primū poteſt mouere ſe ipſū.
Secundo ſic primū mouens itelligit ⁊ vult cū ſit intellectualis nature. ergo ab intelligibili ⁊ appetibili mouetur. ergo non penitus eſt imobile. Tercio ſic ꝙ ſunt plura mouēcia prima quia melius eſt perfectiora ⁊ meliora encia multiplicari ꝙ imperfectiora ⁊ minꝰ bona per ſe prmo. ideo videtur ꝙ melius ſit eſſe multo plura mouencia. Ad oppoſitū arguitur per phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ phūs in principio huius libri probauit de motu in communi ꝙ ſemper fuit ⁊ ſemper erit. Cōſequenter etiam oſtendit ꝙ omne quod mouet ab alio moueatur. ⁊ poſtea ꝙ in his que ab alio mouentur non eſt procedere in infinitum. ſed deueniendū eſt ad aliquod immobile vel ſaltē quod mouet ſe ipſum. ⁊ poſtremo ꝙ in mouente ſe ipſū neceſſario eſt vna pars immobilis et ſic vtrobiqꝫ accidit ꝙ eſt aliquod primū mouēs imobile. Conſequenter oſtendit ꝙ in mouente ſe ipſū licet pars mouens ſit imobilis per ſe tamen mobilis eſt per accidens. reſtat videre ꝙ eſt aliquod primū mouens immobile per ſe et per accidens perpetuum ⁊ vnū tantum. Ex quo ſequitur ꝙ eſt vnum primū mobile quod ſemper mouetur. ⁊ ita eſt vnus primus motus ꝯtinuus ⁊ perpetuus. quo probato probatur quartum menbrū diuiſionis prius poſite eſſe falſum in quo dicebatur ꝙ omnia quandoqꝫ mouent ⁊ quandoqꝫ quieſcunt. probate etiā erunt due partes quinti menbri illius diuiſionis. et tercia pars eſt per ſe manifeſta ⁊ ſuperius probata. ſcꝫ aliqua quandoqꝫ moueri ⁊ quandoqꝫ quieſcere. hoc etiam oſtenſo patebit modus quo perpetuatur motus. Tunc ſit hec.

Concluſio prima. Neceſſe

eſt eſſe aliquod mouens perpetuum. immobile per ſe ⁊ per accidens. quod eſt vnum tantum. Prima pars patet quia mouencia ſe ipſa que apud nos ſunt inanimata quādoqꝫ ſunt ⁊ quādoqꝫ non ſunt ⁊ generantur ⁊ corrumpūtur. gº generationis ⁊ corruptionis eoꝝ oportet eſſe aliquā cauſā. cum omne quod mouetur habeat cauſam ſui motus aliā a ſe. Inſuper generationes ⁊ corruptiones eoꝝ perpetuantur. ergo ſicut propter generationes ⁊ corruptiones ponitur aliqua cauſa diſtincta ab ipſis. ita perpetuitatis generationis ⁊ corruptionis neceſſe eſt eſſe aliquā cauſam que non poteſt eſſe aliquod eorum que quandoqꝫ ſunt ⁊ quandoqꝫ non ſunt. quia effectus perpetui oportet cauſā eſſe perpetuā. nec talis cauſa eoꝝ poteſt eſſe plura eoꝝ ſibi inuicē ſuccedencia. quia talia infinita ſunt. nec ſunt ſimul. ſed vnus effectus ex infinitis cauſis nō poteſt dependere. etiam cauſe que ſimul non ſunt directe vnius effectus cauſe eſſe non poſſunt. lꝫ cauſaꝝ que ſimul non ſunt vna poſſit diſponere ad effectū primū ⁊ perpetuum quod ſit cauſa perpetuitatis generationis ⁊ corruptionis mouentium ſe ipſa ⁊ eoꝝ omnium que quandoqꝫ ſunt ⁊ quandoqꝫ non ſunt. Secunda pars concluſionis patet quia in mouentibus ſe ipſa eſt pars mouens que mouetur per accidens ad motum totius ⁊ non ſemper ſe habet in eadem diſpoſitione ad mouendū. ideo talia non ſemper mouentur ſed quandoqꝫ quieſcunt. quare oportet illud mouens quod eſt perpetuum et eſt cauſa perpetuitatis motus generationum ⁊ corruptionum eſſe immobile per ſe ⁊ per accidens ⁊ perpetuum. Tercia pars probatur ſcꝫ ꝙ tale mouens ſit vnum tantum. quia ſicut rationabilius eſt ponere mouencia finita ꝙ infinita. ita rationabilius eſt extimare primū mouens eſſe vnū ꝙ plura. quia melius ſaluatur perpetuitas ⁊ continuatio generationis et corruptionis per vnum motorē immobilem ꝙ plures. Secundo licet perpetuentur motus huiuſmodi inferius ꝓpter ſucceſſionem plurium motuū. tamen oportet vnum motū eſſe perpetuum qui ſit continuus ſub quo continuantur alii motus qui incipiunt ⁊ deficiunt. ſed vnus motus continuus eſt vnius mobilis ⁊ ab vno mouente. ergo primū mouens eſt tantum vnū. Ex hac concluſione ſequitur alia.

Concluſio ſecunda: Neceſſe

eſt eſſe vnū primū continuum ⁊ perpetuū. Patet quia eſt vnicus primus motor ⁊ imobilis et perpetuus. Et ſi arguatur quia Ariſtoteles ex perpetuitate motus concluſit perpetuitatē primi motoris. nunc autem ex perpetuitate primi motoris concludit perpetuitatē primi motus et ſic videtur circulatio. Dicitur ꝙ ex perpetuitate motus in cōmuni probata in principio huius libri phūs cōcludit perpetuitatem vnius primi motoris. Hec autem cōcluſio ex eo infert ꝙ in ordine motuum oportet ꝙ ſit vnus motus cōtinuus ⁊ perpetuus immediate procedens ab illo motore perpetuo. et hoc iterum cōcludi poteſt ſicut ꝓbatum eſt ex parte motuum qui quādoqꝫ ſunt ⁊ quandoqꝫ nō ſunt vt ſunt generationes ⁊ corruptiones quas oportet contineri infra vnū motum continuum et perpetuū. qui quidē vnus motus propter diuerſitatem quā habet in ſuis partibus ſecundum appetitum quo ad nos eſt

cauſa quo determinato tempore incipiunt generationes et corruptiones et determinato tempore deficiunt. quia vero eſt ab vno motore immobili ſemper vno ⁊ eodem mō ſe habente ē cauſa indeficientie generationum et corruptionū. Ex iſtis patet quare aliquid ē quod ſemper mouet et aliquid quod ſemper mouetur. quia ſcilicet motor eſt perpetuus et penitus immobilis. et in mobile ſemper manet in eadem diſpoſitione ad motum. 2º patet quare quedam quandoqꝫ mouentur et quandoqꝫ non. quia quedā ſunt que mouentur per accidens mouendo. ideo nō ſemper mouent nec ſua mobilia ſemper mouent. Et hec eſt prima itentio Ariſtotelis in hoc libro Poſſet etiam oſtendi ꝙ in ordine entium eſt aliquid quod ſemper eſt in potentia cui ſolum conuenit moueri et aliquid quod quandoqꝫ eſt in potentia. ⁊ quandoqꝫ in actu cui quādoqꝫ cōuenit mouere et quandoqꝫ moueri. ergo eſt aliquid quod eſt primus actus cui conuenit mouere et non moueri. Et ſic patet quintum membrū huius diuiſionis verum eſſe.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ quicquid perfectionis poteſt virtus inferior poteſt virtus ſuperior. ſed moueri non dicit perfectionem. ideo non oportet ꝙ ſi conueniat ſecundo mouenti ꝙ etiam primo. ſed mouere dicit perfectionem non tamen eſſentialem ideo poteſt conuenire primo mouēti quod tamen non ſemper mouet vt tenetur ſecūdum fidem. Ad ſecundam dicitur ꝙ primū mouens non accipit ſcientiā a rebus ſicut nos facimus. ideo non mouetur ab intelligibilitate et appetibilitate. Item intelligere et appetere non ſunt motus proprie dicti. Ad terciam dicitur ꝙ pluralitas entium eiuſdem ſpeciei ſolum eſt. ідѕ qꝛ illa que in vno indiuiduo perpetuari non poſſunt perpetuantur ſecundum ſucceſſionem plurium indiuiduorum. et ideo ꝙ ſit vnum ſuppoſitum alicuius ſpeciei et ꝙ ſit perpetuum importat perfectionem.

Sequitur textus

Queritur nono. Utrum

Motus localis ſit primus omnium motuum.

Arguitur ꝙ non. quia talis eſt ordo motuū qualis eſt ordo terminorum cum motus capiat ſpeciem a termino. ſed motus generationis eſt prior termino motus localis cum ſubſtantia ſit prior accidēte. igitur. 2º ſic. in his que generantur prius eſt aliquid generari et poſt alterari et augeri. ⁊ vltimo moueri motu locali. ergo motꝰ localis non eſt prior aliis motibus. Ad oppoſitū arguitur per phūm in textu. Pro reſpōſiōe.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit ꝙ neceſſe ē eſſe vnū primū motorem perpetuum et immobilē a quo egrediatur vnus primus motus qui eſt perpetuus et continuus. conſequenter inquirit quis et qualis ſit ille motus perpetuus. Ad cuius inquiſitionē oſtendit ꝙ inter omnes motus motus localis ē primus de quo videbitur in preſenti queſtione.
2º oſtendit ꝙ inter omnes motus ſolus motus localis poteſt eſſe continuus et perpetuus.
Et 3º ꝙ inter motus locales ſolus circularis Quibus habitis habetur quis et qualis ſit primus motus. Ex quo patebit quale ſit primum mouens. Tunc ſit.

Concluſio prima. motus lo

calis eſt primus omnium motuum. Pro cuiꝰ probatione ſupponit Ariſtoteles ꝙ tantū ſunt tres motus. ſcꝫ motus ad qualitatē. ad ꝗtitatē et ad vbi. Motus ad qualitatē qui eſt alteratō Ad quantitatē qui eſt augmentatio et diminutio. et ſecundū locum qui dicitur loci mutatio. Hoc ſuppoſito probat concluſionem. Primo ex proprietate et cōditione motuū. 2º ex parte modorū prioris et poſterioris. Et 3º ex ordine mouentium et mobilium. Primo arguit ſic. alteratio eſt prior augmentatione et motus localis eſt prior alteratione. ergo motus localis eſt ceteris motibus prior. Maiorē ꝓbat qꝛ augmētatio fit adueniente nutrimento quod primo eſt diſſimile et contrariū alito et efficitur ſimile. ſed fieri ſimile ñ eſt niſi per alterationem. ergo augmentatio preſupponit alterationē. Minorē probat dupliciter. Primo in omni alteratiōe requiritur alterans quod facit potentia actu tale. ſed hmōi alterans non ſemper eodēmodo ſe habet ſecūndū propinquitatē et diſtantiā ad id quod alteratur. quia ſic ſemper vno et eodēmō alteraret qd̓ ad ſenſum videt falſum. efficit gº qñqꝫ ei propinquius et qñqꝫ longius ſecundū ꝙ alteratur. ſed hoc non fit ſine motu locali. ergo alteratio preſupponit motum localem. Secūda ratio alteratio fit ſecundum paſſibiles qualitates inter quas ſecundū antiquos raritas et denſitas ſunt priores. nam alie ſecundū iſtas diſtinguūtur. ſed raritas et denſitas ſecundum iſtos ſunt congregatio et diſgregatio. ſecundum aūt congregationes et diſgregationes fiunt generationes et corruptiones ſubſtantiarum. ſed in cōgregatione et diſgregatione neceſſe eſt motus localis. ergo motus localis precedit generationē et corruptionē que ſecundū eos priores ſunt talibus motibus. Et circa hanc rationem eſt aduertendum ꝙ ſi attendatur ordo paſſibilium qualitatū ex parte materie. verum eſt nunc ꝙ rarū et denſum priores ſunt. Si vero attendat

ex parte agentis callidum et frigidum ſunt priores. Aduertendū eſt ſecundo ꝙ generatio et corruptio non ſunt ſecundum aggregationem et diſgregationem. ſed hac opinione tanq̄ probabili vtitur phūs vſqꝫ eam reprobauerit in libro de generatione. Aduertendū eſt tercio ꝙ congregatio et diſgregatio ſunt motus locales vel ſaltem ſunt ſecundum motum localeꝫ ſi ſint corporum exiſtentium actu. ſed ſi capiantur congregatio et diſgregatio pro rarefactione et condenſatione. hoc modo non ſunt motus locales vt dictum eſt in principio huius niſi forte per accidens ſicut de augmento et decremento diceretur. 2º patet concluſio ex parte modorum prioris et poſterioris. Tripliciter enim aliquid dicitur prius altero. Primo modo a quo non conuertitur ſubſiſtēdi conſequentia quo ſcilicet non exiſtente alia non ſunt. ſed ipm̄ eſt ſine aliis

2º modo aliquid dicitur prius ſecundum tēpus quod ſcilicet remotius eſt a preſenti nunc in preterito vel propinquius eſt in futuro. 3º modo dicitur prius ſecundum ſubſtantiam hoc eſt ſecundum perfectionem et complemētum ſubſtantie. et ſic actꝰ prior eſt potentia perfectū imperfecto. Probatur ꝙ motus localis ſit prior aliis iſtis modis. et primo de primo modo. quia neceſſe eſt motum eſſe. vel ergo perpetuatur quia ſemper eſt vnus et idem motus continuus. vel quia ſunt infiniti motus conſequenter ſe habētes inter quos non eſt medium. ſed primum eſt dignius. qr continuum eſt perfectius q̄ conſequenter. ſed natura de poſſibilibus facit quod dignius eſt. ergo magis accipiendū eſt motum perpetuari per vnum primum motum continuū q̄ per plures conſequenter ſe habētes. ſed ſolus motus localis poteſt eſſe perpetuus et continuꝰ vt poſtea probabitur. ergo motus localis prior eſt aliis primo modo. Item non oportꝫ illud quod localiter mouetur moueri alio motu ſed nihil mouetur alio motu niſi preexiſtēte motu locali. ergo. ꝛc. 2º patet de ſecundo modo quia perpetuum prius eſt non perpetuo. ſed ſolus motus localis poteſt eſſe perpetuus. ergo.

Sed contra obiceretur vt arguitur ante oppoſitum. Ad quod reſpondet phūs ꝙ licet in vno et eodem motus localis ſit poſterior tempore aliis. tamen ſimpliciter loquendo eſt primus. quia impoſſibile eſt omnia mobilia eſſe generabilia. ſuppoſito ꝙ motus ſemper ſit. et quia ſi omnia eſſent hmōi contingeret motum deficere ergo oportet aliquod mobile eſſe ingenerabile et incorruptibile. gº inalterabile ꝛ inaugmētabile. cum motus ſemper ſit et ſit cauſa generationis et corruptionis omnium generabilium et corruptibilium. et talis non poteſt eſſe alius q̄ motus localis. 3º probatur ꝙ ſit primus tercio modo prioris. Naꝫ priora via generatiōis ſunt poſteriora via perfectionis. quia generatio procedit de imperfecto ad perfectum. ſed motus localis eſt in vno et eodem poſterior vt dictū eſt. ergo poſterior eſt via generationis. ergo oportet aliquid primo fieri deinde alterari et augeri et vltimo moueri localiter. ergo motus localis eſt perfectior omnibus. Item ille motus eſt perfectior qui ſolum cōuenit perfectis. ſic eſt de motu locali. nam videmus ꝙ plante que ſunt imperfectiores animalibus non mutant locum. et adhuc inter animalia illa que ſunt imperfecta propter indigentiam organorum non mouentur localiter niſi per accidens proquāto augentur et diminuuntur. et animalia perfecta mouentur localiter. ergo motus localis conuenit ſolum perfectis. ergo. Item ille motus eſt prior et perfectior qui nihil variat de ſubſtantialibus. ſed hoc ſolum conuenit motui locali. ergo. Ultimo probatur concluſio tercia via. quia vt probatū fuit in ordine mouentiū que motu mouent mouens ſe ipm̄ eſt primum. ſed mouenti ſe ipm̄ maxime conuenit mouere ſe motu locali. ergo ille motus eſt prior omnibus aliis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ ſi capiantur illi termini ſimpliciter et abſolute put vnꝰ eſt ſubſtantia et alius accidens tunc terminus generationis prior eſt termino motus localis. ſed ſi capiant in ordine ad mouentia et mobilia quorum ſūt ſic terminus alicuius motus localis. puta ſubſtātie ingenerabilis et incorruptibilis qui quidē motus eſt a mouente immobili eſt prior termio generationis. nam motus localis ſecundum ꝙ eſt talis mobilis et a tali mouente eſt cauſa formarum ſubſtantialium in iſtis inferioribus.

Ad ſecundā patet ſolutio ex dictis. Sequitur textus.

Queritur decimo. vtruꝫ Aliquis motꝰ vl' mutatio aliꝰ a locali poſſit eſſe cōtinuus et perpetuus.

Arguitur ꝙ ſic. qr generationes et corruptiones ſunt perpetue vt habꝫ videri primo et ſecūdo de generatione. 2º ſic cum aliquid mouetur ad locum dum peruenit ad terminū ſeparatim poteſt mutari ad magnū et ſic in infinitū reflecti. ergo alius motus a locali erit perpetuus. Ad oppoſitū eſt phūs in ſecundo capitulo ſecundi tractatus huius libri

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſtq̄ phūs oſtendit motum localem eſſe primum omnium motuū. conſequenter quia neceſſe eſt primum motum qui eſt a primo mouente immediate procedit ſemper eſſe continuum cum ſit a mouente penitus immobili inquirit Ariſtoteles quid ſit ille motus qui vnus et idem exiſtens ſemper eſt continuus. nam illo habito habebit' primus motus ſimpliciter. et ad hoc deueniendum oſtendit ꝙ nullus motus alius a locali poteſt eſſe ſemper continuus nec etiam mutatio. pro cuius probatione phūs primo ſupponit ꝙ oīs motus vel mutatio eſt ex oppoſito in oppoſitū. ſiue contrarie ſiue contradictorie. vt termini generationis et corruptionis ſunt eſſe et non eſſe. Alterationis vero ſunt qualitates contrarie. Augmenti et decrementi vero magnitudo perfecta et imperfecta. ſed a gñalitate huius propoſitionis ſoluꝫ excluditur aliquis motus localis qui non eſt inter oppoſita niſi ſecundum quid vt patuit in fine ſexti. 2º ſupponit ꝙ motus capit ſpeciem a termino ad quem. ꝛ ꝙ illi motꝰ ſunt contrarii qui ſunt a terminis contrariis in contrarios vt patuit in quinto huius. et ſimiliter ſuo modo dicendum eſt de mutationibus.

Concluſio prima. Nullus

motus preter motum localem vnus et idem exiſtens poteſt eſſe ſemper continuus. et ſimiliter de mutationibus. Patet quia contraria ſimul eidē ineſſe non poſſunt. ergo nec motus contrarii. vt cum aliquis mouetur ad album motu dealbationis. illud non mouetur ad nigrum motu denigrationis. quod autem prius exiſtit per aliquod tempus et non mouetur motu quo natū eſt moueri illud quieſcit quiete oppoſita illi motui. ergo cum aliquis mouetur motu dealbationis quieſcit quiete oppoſita motui denigrationis. ergo motus denigrationis non poteſt ſemper eſſe. et cum motus contrarii ſint eiuſdem nature ſi vnus non poſſit ſemper eſſe nec etiam alius. quare ſequitur ꝙ nullus motus qui eſt de contrario in contrarium vnus et idem exiſtens poteſt ſemper eſſe continuus et perpetuus. et ſimiliter diceret' de mutationibus. Nec valet dicere contra rationem ꝙ mutationes non ſint contrarie. quia ſunt oppoſite ſecundum contradictionē quia ratio capit fundamentū in hoc quod impoſſibile ē non ſolū cōtraria ymo etiā quecūqꝫ vera oppoſita eidem ſimul ineſſe. Unde ſicut ē impoſſibile idem ſimul eſſe album et nigrum. et dealbari et nigrari. ita impoſſibile eſt ꝙ ideꝫ ſimul ſit ignis et non ignis. et etiam mutari ad eſſe ignis quod eſt generari et ad non eſſe quod eſt corrumpi. Sed obiceretur quia quies nō opponitur mutationi. ergo ñ poteſt eſſe cum aliquid nō mutetur aliqua mutatione ꝙ quieſcit quiete que eſſet oppoſita illi mutationi. Dicitur ꝙ nihil differt ad propoſitū. ſed ſufficit ꝙ ſimul ſecundum tempus non muteur mutationibus oppoſitis. ſed ꝙ inter duas mutationes oppoſitas neceſſario ſit tempus medium ſiue in illo tēpore dicatur mutabile quieſcere ſiue non mutari. Unde dictū eſt in quinto ꝙ mutationi opponitur immutatio et non quies. Iterum argueretur ꝙ motus non contrarietur motui quia opponitur quieti. modo vnum vni tantum eſt oppoſitum. Dicitur ꝙ non eſt inconueniens aliquid duobus opponi vni quidem directe et alteri indirecte. Unde motus directe contrariatur motui. ſed indirecte quieti. 2º ſicut probatū eſt in fine ſexti. omnis oppoſitio ſumitur inter pfixos terminos et determinatos. ergo omneꝫ mutationem que eſt inter oppoſita contingit ſimpliciter terminari. ergo nulla talis poteſt eſſe continua et perpetua.

Concluſio ſecunda. motus

vel mutationes que ſunt inter oppoſita continuari non poſſunt per ſucceſſionem ſic ꝙ dum aliquis mouetur ad vnum terminum ſtatim et ſine tempore intermedio poſſit moueri aut mutari in terminum oppoſitū. Probat phūs. quia ſicut contingit in generatione et corruptione ita et contingit in aliis motibus. nā quod eſt phiſicum ſimiliter ſe habet in omnibus. ſed irrationabile eſt dicere ꝙ generationi immediate ſuccedat corruptio. puta cum aliquid generatum eſt ſtatim corrumpitur. quia tunc fruſtra generatū eſſet. ergo etiam ita eſt in ceteris motibus. 2º idem eſt motus et motus vnus continuus. ſed motus qui eſt de albo in nigrum et ecōtra non eſt vnus motus cum ſint contrarii et ſpecie differant. ergo non ſunt vnus motus continuus. quare oportet ꝙ intercedat quies intermedia. nec poſſunt tales motus continuari cum differant ſpecie. ꝛ cum neceſſe ſit primum motuꝫ eſſe continuum. ſequitur ꝙ motus localis ſolum eſt primus et poteſt eſſe continuus. Et ſic patet reſponſio ad queſitū.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ generationes et corruptiones ſunt perpetue non ſic ꝙ ſit vna generatio aut vna corruptio ſemper exiſtens. aut etiam ꝙ corruptio ſuccedat generationem propter cauſam dictam. nam ſi eſſet eadem generatione continua idem generaretur et corrumperetur. Ad ſecundam dicitur ꝙ non eſt poſſibile cum per motuꝫ aliquid ſit albū ꝙ ſtatim fiat nigrum ſic ꝙ dealbatio et denigratio ſint vnus motus continus cum ſint contrarii motus.

Sequitur textus.

Quod autem contingit.

Queritur vndecimo. Utrum

Omne quod reflectitur neceſſe ſit in pũcto reflectionis quieſcere. Arguitur ꝙ non. ſi paruus lapis proiectus ſurſum obuiaret molari cadenti deorſum reflectitur ſine quiete. alias oporteret molare quieſcere qđ falſuꝫ eſt. ergo. 2º ſic. ſi lapis ſurſum proiectus quieſceret ſequeretur ꝙ graue exiſtens ſurſum et non prohibitum quieſceret. conſequẽs eſt impoſſibile. ergo. ꝛc. Ad oppoſitum arguitur per phũm in tercio capitulo huius tractatus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs oſtendit ꝙ motus localis eſt p̄im⁹ motus et ꝙ nullus ab eo poteſt eſſe continuus. conſequenter oſtendit ꝙ ſolus motus circularis poteſt eſſe continuus. Ubi.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Motus localis non eſt niſi triplex. ſcilicet rectus circularis. et compoſitus ex his. vt ſi aliquid moueretur per cordam et arcum. quod autem oſtenditur non ɔuenire ſimplicibus ſatis oſtenditur de compoſitis. ideo ſufficit inquirere an motus ſimplex rectus aut circularis poſſit eſſe continuus. et in preſenti queſtione videbiᷣ vtrũ aliquis motus rectus poſſit eſſe cõtinuus. et in ſequenti videbitur de circulari.

Sciendum ē tercio ꝙ motus

rectus eſt qui fit ſupra magnitudinem rectam. ſed omnis talis finita ē vt dicitur in tertio hui⁹ et omnis magnitudo finita tempore finito tranſitur vt patuit in ſexto. quare oportet omneꝫ motum rectum tempore finito peruenire ad terminum magnitudinis ſupra quam fit motus. ꝛ ita terminari. ergo nullus talis eſt infinitus. niſi dicat quis ꝙ dum peruenit continue ad terminũ magnitudinis ſine quiete ɔtinue recedat a principio et ita deinceps vt motus rectus ꝛ reflexus ſunt vnus motus. Unde ſolũ hoc modo poſſet perpetuari motus rectus. ſi ergo probatum fuerit ꝙ motus reflexus et primus non ſint vnus motus continuus ſatis probabitur. quia impoſſibile eſt aliquem motum rectum ſemper eſſe cõtinuum. Tunc ſit.

Concluſio prima. Impoſſi

bile eſt motum reflexum cum primo continuari. Probatur rationibus naturalibus. et deinde rationibus logicalibus et communibus. Prima ratio. impoſſibile eſt contraria ad inuicem continuari. ſed illi motus ſunt contrarii. ergo. Maior patet quia ad continuitatem motus tria requiruntur. ſcilicet vnitas temporis. vnitas mobilis. et vnitas forme ſecundum quam eſt motus. ſed contraria ſpecie differunt. ergo eſt impoſſibile contraria ad inuicem continuari. Minor probatur nam motus contrarii ſunt quorum termini ſunt contrarii. ſed motus reflexi et primi motus termini ſunt contrarii. nam in locis ſunt ſex differentie poſitionum ad inuicem contrarie ſcilicet ſurſum deorſuꝫ. ꝛc. modo omnis reflexio fit ſupra aliquam iſtarum differentiarum vt ſi motus precedens erat ſurſum reflexio erit deorſum. et ſic termini illorum ſunt contrarii. Iteꝫ probat philoſophus a ſigno. nam iſti motus ſe inuicem impediunt et ceſſare faciunt ſiue ſint ſupra lineam rectam ſiue in circulo. ergo contrariantur. Non eſt tamen intelligendum ꝙ motus circulares proprie contrariẽtur. quia ꝙuis eſſent a terminis contrariis non tamen ſunt ſecunduꝫ lineam breuiſſimam. ſed magis debent dici repugnantes. cum mutuo ſe impediant. Secũda ratio. illi motus non ſunt ɔtinui inter quos mediat quies. ſed inter primum motum et reflexum mediat quies in pũcto reflectionis. Pro declaratione minoris ſupponitur primo ꝙ tria ſunt in magnitudine. ſcilicet principium. mediũ et finis. 2º ſupponitur ꝙ licet mediũ ſit vnũ numero. tamen eſt duo ſecundum rationem. ſcꝫ finis precedentis et principium ſequentis. 3º ſupponitur ꝙ aliud eſt eſſe in actu et aliud eſt eē in potentia. ideo cum dicitur aliquid continue moueri ab extremis in extremum magnitudinis medium magnitudinis non eſt principium neqꝫ finis motus in actu. ſed in potentia ſolum ideo in illo medio mobile non eſt in actu. ſed in potentia ſolum. Nec dicitur ibi accedere vel recedere niſi in potentia. quia non eſt ibi per aliqđ tempus ſed ſolum per nunc temporis. quod quidem nunc adhuc non idem ſe habet in actu. ſed vt in potentia. ſed cum erat mobile in principio illius magnitudinis quia tale principium eſt in actu et actu principium magnitudinis et motus tunc ibi erat actu. et ſimiliter dicendum eſt cum eſt in alio extremo. quia tale extremum eſt finis actu et ibi eſt in nunc actu. ſi ergo ĩ medio magnitudinis finiatur motus precedens ſecundum actum. et ibi incipiat alter motus ſecundum actum. tunc medium actu habet rationem principii et finis. modo ſic eſt de puncto reflectionis. nam ad ip̄m actu finitur motus precedens. et ab eo actu incipit motus reflexus actu. Tũc arguitur ſic. vel eſt ideꝫ nunc in quo mobile ad idem punctuꝫ reflectionis actu accedit et in qº mutatũ ē reſpectu motus p̄cedẽtis cũ illo nũc in qº actu recedit ex illo pũcto. vł ē aliud ab eo non poteſt dici ꝙ ſit idem. quia tunc in eodem idem nunc mobile eſſet in actu et non eſſet in illo puncto. quia cum accedit ad illud punctum ibi eſt. cum vero recedit non amplius eſt. ergo ē aliud et aliud nũc. ſꝫ inter quecũqꝫ duo nũc mediat tempus. ergo mobile per aliud tempus in ip̄o puncto permanſit. ſed ꝙ per aliud tempus manet in puncto ſecundum ſe totum quieſcit. ergo neceſſe eſt omne quod reflectitur in puncto reflexionis quieſcere. ergo motus reflexus et precedens nõ ſunt vnus motus. Deinde arguiᷣ rationibus logicis. Prima ratio. dum aliquid mouetur a principio motus ſemper dicitur moueri ad vltimum terminũ ſui motus. ergo ſi nõ ſit quies in puncto reflectionis ſequitur ꝙ idem ſimul mouebitur motibus contrariis. verbi gratia ſi aliquis aſcendat ſurſum et poſt contra cadat deorſum ſi illi duo motus ſint vnus dum mobile incipiebat aſcendere dicebatur moueri ad vltimum terminum ſui motus ſcilicet deorſum. ergo ſimul conuenit aſcendere et deſcendere. 2º ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ aliquid moueretur ad aliquẽ terminũ ab aliquo termino in quo nondum fuit. patet quia in caſu poſito dũ mobile incipit aſcendere iam dicitur moueri deorſum. et tamen nondum fuit ſurſum. Tercia ratio. ſimul corrumpitur non album et generaᷣ album. cum ex non albo fit album. et ſimiliter corrumpitur album cum ex albo fit nõ album. ergo ſi motus reflexus cum primo poſſit contineri in omni genere ſequitur ꝙ erit motus idem quo ex non albo fit album et quo ex albo fit nõ album. ergo ſimul generabitur album et corrũpetur quod eſt impoſſibile. Alie rationes ſatis patent in textu. Sed circa dicta in ſecunda ratione concluſionis mouet phũs tria dubia et ſoluit. pro quorum primo ponantur due magnitudines. vna ē. e. b. c. et ſecũda. 3. i. ꝛ ſit vltia ps per ſe. puta. b. c. equalis toti. 3. i. deinde ponantur duo mobilia equaliter mota puta. a. et. d. et moueatur. a. continue a puncto. e. vſqꝫ ad punctum. c. d. vero tunc recedat a puncto. 3. et tendat ad punctum. i. cum. a. accedit omne. b. ſi ergo aliud ſit nunc in quo. a. accedat ad. b. et ab eo recedat. ſequeretur ꝙ. d. prius veniret ad. i. ꝙ. a. ad. c. quia prius receſſit a puncto. 3. ꝙ. a. ad. b. Hoc autem videᷣ incõueniens cũ equaliter moueantur. et magnitudo. b. c. ſit equalis magnitudini. 3. i. ergo videtur falſum quod dictum eſt in ſecunda ratione. ſcilicet ꝙ eſt aliud inſtãs in qº mobile ad aliud punctum accedit et in quo recedit ab eodem puncto. Reſpondet Ariſtoteles ꝙ argumentum habet apparentiam ſi. a. eſſet actu in. b. ita ꝙ. b. eſſet actu medium magnitudinis et haberet actu rationem finis et rationem principii. ſed non eſt ita cum. a. ponatur continue moueri a puncto. e. vſqꝫ ad punctum. c. et ideo. a. non eſt in. b. niſi per inſtans et ē idẽ inſtãs in quo accedit et in quo recedit ab ipſo b. modo non eſt ita in reflexione. quia punctus reflexionis ē actu finis primi motus et actu principium ſecundi. quia ille punctus eſt actu. ideo non poſſet eſſe idem inſtans quo mobile actu accedit ad ipſum et quo recedit ab eo. et ſic patet ſolutio prime dubitationis. Ex hoc patet etiam ſolutio ſecunde dubitationis que eſt ratõ zenonis qua nitebatur improbare motum localem propter puncta infinita exiſtentia inter extrema magnitudinis que impoſſibile eſt pertranſire vt ip̄e arguit. ſed prius reſponſum eſt ad rarationẽ eius. ideo pro nunc dimittitur. Tercia dubitatio eſt cum aliquid ſit per aliquod tempus non eſt et per aliud eſt. cum igitur iſta tempora ſint ad inuicem continuata per inſtans dubium eſt vtrum in illo inſtanti copulante eſſe et nõ eſſe res ſit vel non ſit vł vtroqꝫ modo ſe habeat. et hoc eſt ꝙ ſub aliis verbis queritur vtrũ inſtans naturalis tranſmutationis ſit attribuẽdum poſteriori paſſioni. Reſpondet Ariſtoteles ꝙ attribuendum eſt poſteriori vt cũ aliquid generatur in inſtanti terminante generationem dicitur eſſe. Similiter cum aliquid dealbatur in inſtanti terminante dealbationem eſt album. patet q̄ꝛ cum aliquid dealbatur vel in vltimo tranſmutationis eſt album vel non albuꝫ ſi ſic habetur intentum. ſi non tunc cum ex non albo non fiat album niſi per tranſmutationeꝫ. ſequitur ꝙ inſtans datum non erit vltimus terminus tranſmutationis quod falſum eſt per caſum poſitum. Et ſi arguatur iterum cum aliquid dealbatur in toto tempore dealbationis eſt non album. ergo in quolibet inſtanti illius temporis. Reſpondet Ariſtoteles negando conſequentiam. ſed accipiendum eſt vltimum terminum illius temporis in quo primo eſt album. Tunc reſpondetur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ in illo caſu proiectum reflectitur non per ſe. ſed pure per accidens. et idõ in illo caſu contingit ip̄m non quieſcere et etiaꝫ eſt continuitas per accidẽs et concluſio intelligitur de mobili reflexo per ſe. Ad ſecundam dicitur ꝙ licet virtus violentie qua lapis mouetur ſurſum licet in termino motus non ſufficiat amplius mouere. tamen ſufficit detinere mobile contra motum ſuum per aliquod tempus et ha

bet rationem prohibentis. et ſic graue quieſcēs ſurſum determinatur a virtute violentie.

Sequitur textus.

Queritur Duodecimo:

Utrum motus circularis poſſit eſſe perpetuus et continuus. Arguitur ꝙ non. quia ſi ſic eſſet infinitus. ſed hoc eſt impoſſibile quia oīs motus eſt inter terminos finitos. modo nullus motus qui eſt inter terminos finitos poteſt eſſe infinitus. 2º ſic. ſi motus circularis eſſet continuus et perpetuus oporteret perpetuitatē ſiue continuitatem fieri per quandam reflexionem. et tunc argueretur ſicut de queſtione precedenti. 3º ſic. motus condiuiditur mobili vt patuit in ſexto. ſed nullum mobile eſt infinitum. ergo. ꝛc. Ad oppoſitum eſt phūs in littera.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ probatum eſt ꝙ neceſſe eſt eſſe vnum primum motum continuum et perpetuum procedentem ab vno motore perpetuo penitus immobili. et oſtenſum eſt ꝙ motus localis eſt primus oīum et deinde ꝙ nullus alius a locali poteſt perpetuari et vltimo ꝙ motus rectus non poteſt ꝑpetuari ſiue eſſe vnus et continuus. conſequenter oſtendit philoſophus ꝙ motus circularis poteſt eſſe continuus et perpetuus qui procedit a primo motore ſimpliciter. qui quidem motus de neceſſitate eſt cauſa omnium aliorum motuum et ſi talis motus poſſit eſſe continuꝰ et perpetuꝰ neceſſario eſt talis. quia in perpetuis non differunt eſſe et poſſe. Tunc ſit.

Concluſio prima motus circularis

circularis poteſt eſſe continuus et perpetuus. Probatur illud eſt poſſibile quo poſito in eſſe nullum ſequitur impoſſibile. ſed ſi ponatur motus circularis continuus et perpetuus nullum ſequitur impoſſibile. ergo. Minor patet quia illud impoſſibile quod ſequebatur ponendo motum rectum eſſe continuum et perpetuum erat ꝙ motus contrarii eſſent vnus et continuus motus. ſed hoc impoſſibile non ſequitur ponendo motum circularē continuum. qđ oſtenditur. primo quia in motu circulari illud quod mouetur ab aliquo puncto redire poteſt ad idem punctum ſecundum eandem diſpoſitionem partium mobilis. ita ꝙ pars que in exitu a puncto erat prior erit prior etiam in reditu ad ipm punctum. et ſic non erit contrarietas in diſpoſitione partium mobilis. quod non cōtingit in motu recto ymo pars que erat prior in primo motu in reflexione ſit poſterior. 2º ſic contrarietas inter duos terminos ſolum attenditur inter lineam rectam per quam ſolum poteſt menſurari maxima diſtantia inter duo puncta ſecundum quam diſtantiam in loco attenditur contrarietas. et ꝙ non menſuretur talis diſtantia per lineam circularē patet quia inter duo puncta deſcribi poſſunt infinite linee curue. ſed vnica recta deſcribi poteſt ergo illa maxima diſtantia ſolū menſurari habet per lineam rectam. ergo motus qui ſūt ſecūdum lineam circularem non ꝯtrariantur 3º partes motus circularis non ſunt contrarie. quia in motu circulari fit reditus ab eodem in idem nō ꝑ idē mediū. ſed per aliud ꝛ aliud fit exitus ab vno puncto et reditus in idem. modo de ratione oppoſitorum eſt ꝙ circa idem conſiderent̄ ergo poſſibile ē aliquid moueri circulariter ſine oppoſitione motuum. quare motus circularis poteſt eſſe continuus et perpetuus quod nō cōtingit in motu recto. quia ſemper fit exitus ab eodem et reditus in idem per idem medium. idō exitus et reditus ſunt motus oppoſiti. et contingit hoc quia in linea recta finis non coniungit̄ principio. et ſimiliter contingit in ſemicirculo vel in alia minore porcione circuli. Ex iſta ratione ſequitur ꝙ nullus motus preter circularem poteſt eſſe perpetuus. patet quia in omni alio ſi fiat reditus fiet per idem medium. vt ſi in alteratione ex calido fiat frigidum fit tranſitus per tepidum. et ſimiliter eſt in aliis.

Concluſio ſecunda. motus

circularis eſt primus omniū motuum. Patet quia motus localis eſt prior aliis motibus. ſed omnis motus localis eſt rectus vel circularis vel mixtus ex hiis. ſed mixtus nō poteſt eſſe primus. et circularis eſt prior recto. qđ oſtenditur quia perfectum et incorruptibile natura perfectione et tempore eſt prius imperfecto et corruptibili. ſed omnis motus rectus eſt imperfectus et corruptibilis. motus autem circularis eſt perfectus. ergo ꝛc. Minor patet quia nulla magnitudo recta eſt infinita. alias ſupra ipm nō cōtingeret moueri. quia impoſſibile eſt fieri quod impoſſibile eſt factū eſſe. ergo omnis magnitudo eſt finita. ergo nullus motus rectus poteſt eſſe infinitus. ꝛ per ꝯñs cuilibet motui recto poteſt aliquid addi. ergo eſt imperfectus. et ꝑtingit ad terminū et tandem ceſſat. et ſic eſt corruptus. Nec poteſt dici ꝙ motus rectus ſit infinitꝰ per reflexionem vt ſupra patuit. ſed motus circularis eſt perfectus. quia ſemper in eo finis cōiungitur principio et ē incorruptibilis. q2 ſemꝑ eſt in principio ſuo. ergo. ꝛc. Secunda ratio motus qui poteſt eſſe perpetuus prior eſt non ꝑpetuo natura ꝛ tempore. ſed circularis poteſt eē ꝑpetuus. rectus aūt nō pōt eſſe ꝑpetuus gº ꝛc.

Tercia ratio. eſſe principium in aliquo genere ꝛ eſſe menſura omniuꝫ que ſunt illius generis conuertuntur ad inuicem. ſed motus circularis eſt menſura omniuꝫ aliorꝫ motuuꝫ ergo ꝛc. Quarta ratio. motus regularis prior eſt irregulari. ſed ſolus circularis poteſt eſſe regularis. naꝫ ſi motꝰ rectꝰ ē naturalis eſt velocior in fine ꝙ in principio. ſi vero violentus econuerſo. In circulari vero vt dictum eſt non eſt aſſignare principium mediuꝫ et fineꝫ que tamen poſſunt aſſignari in magnitudine recta. ergo in motu circulari non eſt aſſignare partem que intendatur et remittat̄ Ex predictis patet quomodo perpetuatur motꝰ non per ſucceſſionē plurium motuuꝫ cōſequēter ſe habentiuꝫ. Sꝫ quia eſt vnus motus perpetuꝰ cuius cōtinuitas perpetua eſt cauſa ſucceſſionis perpetue generationis et corruptionis iſtorꝫ inferiorum. et quia in prima ratione huius concluſionis ſupponebatur ꝙ motus localis ſit prior aliis. ꝙuis hoc probatum ſit tamen iteruꝫ probat philoſophus per opinioneꝫ antiquorum phōrꝫ Primo per Empedoclem qui poſuit litem et amiciciam eſſe principia motuuꝫ per congregationeꝫ et ſegregationeꝫ que ſunt motus locales. 2º per Anaxagoraꝫ qui poſuit intellectū agentem eſſe primam cauſam motus. 3º per Democrituꝫ qui poſuit vacuuꝫ eſſe cauſaꝫ motus. modo vacuuꝫ eſt cauſa motus localis. 4º per opinioneꝫ antiquorꝫ ponendo vnuꝫ principiuꝫ materiale motus per condenſationeꝫ et rarefactionem. 5º per opinionem Platonis qui poſuit animaꝫ eſſe primam cauſam motus. 6º per opinionem vulgarium qui dicunt nihil moueri proprie niſi moueatur motu locali. ergo motus localis eſt primus motus aliorum motuum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ motus circularis eſt infinitus non quideꝫ ſecunduꝫ terminos quia in qualibet die naturali pertingit de termino ad terminum. ſed infinitus ſecunduꝫ durationem perpetuam per continuā rerꝫ creationeꝫ ꝛ circulacionē que ſunt continue et non diuiſe. Ad ſecundā patuit ꝙ non eſt ſimile de motu circulari et de recto. quia in circulari non fit reditus per idem medium. Ad terciam dicitur ꝙ illa diffinitio intelligitur in partibꝰ motus quas habet a mobili. et non de partibus quas habet ſecundum durationeꝫ. Sequitur textus Qꝛ aūt neccē eſt.

Queritur Tredecimo.

Utrum mouens tempore infinito ſit infinite virtutis de neceſſitate. Arguitur contra ſuppoſitum. quia mobile motus et tempus equaliter diuiduntur et ſe habent ad eſſe finitum et infinitū ſed nullum eſt mobile infinitum. ergo nullus eſt motus tempore infinitus. ergo non poteſt concludi ꝙ primum mouens ſit infinite virtutis. 2º ſic ponendo perpetuitatem mundi cum Ariſtotele. Sol mouet. et mouet hec inferiora tēpore infinito. et tamen eſt finite virtutis. ergo. ꝛc. 3º ſic. ſi eſſet aliquod mouens infinite virtutis tūc moueret ſuum mobile in inſtanti tēporis vt oſtēditur de grauitate infinita primo celi et mundi.

Ad oppoſitum arguitur per phūm in textu. qui ex perpetuitate motus concludit infinitatem virtutis primi motoris. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit quis ꝛ qualis ſit motus primꝰ qui eſt circularis continuus et perpetuus. conſequenter vult oſtendere quale ſit primū mouens et principaliter qđ eſt īpartibilē et nullaꝫ habēs magnitudinem. ad cuius oſtenſionem predeterminat quedā neceſſaria. Primo ꝙ eſt infinite virtutis. 2º ꝙ virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita. et cum nulla magnitudo ſit infinita. ſequitur ſuum principale intentum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

In omni motu tria concurrunt. ſcilicet mouens. mobile. et tempus in quo fit motus. et hec tria neceſſe eſt. aut eſſe finita. aut omnino eſſe infinita. aut vnum finitum aliis duobus exiſtentibus infinitis. et econtra. Et dimiſſis duobus primis membris quia nihil faciunt ad propoſitū tercium proſequitur Ariſtoteles ꝙ ſcꝫ impoſſibile eſt eſſe vnum infinitum aliis duobus exiſtentibus finitis aut econtra. ꝛ ſpecialiter hoc facit de tempore quia magis facit ad propoſitum. Tunc ſit.

Concluſio prima. Impoſſibile

le eſt tempus eſſe infinitum aliis duobus exiſtentibus finitis. Probetur. et ſit mouens finitū a. et mobile finitum. b. et tempus infinitum. c. capiatur ergo vna pars mouentis proporcionata toti que ſit. d. et pars mobilis que ſit. e. cum ergo pars mobilis equaliter mota in minori tēpore pertranſeat ſignū magnitudinis ſupra quā fit motus ꝙ totum mobile. ſequitur ꝙ ipſum in minori tēpore ꝙ ſit. c. pertranſit aliquod ſpaciū magnitudinis ꝙ totum. b. pertranſit. ſit ergo illud minus tempus. ꝫ. que ſit pars illius temporis infiniti. et cum mouens et mobile ſint finita. et oē finituꝫ per ablationē eiuſdē ꝙtitatis ꝑtiuꝫ pluries ſumptarū tandē cōſumat̄. capiant̄ i mouēte ꝛ mobili ꝑtes equales ꝑtibꝫ iā acceptis co

nec conſummant̄ mouens et mobile et addātur
partibus iam acceptis. cuꝫ ergo prima pars mo
bilis iam accepta in parte tēporis finita moue-
retur a parte mouentis et pertranſierit determi-
natum ſignum magnitudinis ſequitur ꝙ quelꝫ
pars eius ſimiliter in parte tēporis finita pertrā
ſibit. et cum nunq̄ poſſit conſumi totū tempus.
et etiam ex partibus finitis multitudine et mag
nitudine reſultet finitū. ſequitur ꝙ omnes par-
tes mobilis mouebuntur ab omnibus partibꝰ
mouentis tēpore finito. ergo et totum mobile
mouebitur tempore finito a motore finito. ergo
ſi tempus ſit infinitum oportet mobile eſſe infi-
nitum. et ſic neceſſe eſt eſſe mouens infinitū. gº
mouens per tempus infinitum neceſſario eſt in
finite virtutis. Sed contra argueretur. quia
hec ratio intelligenda eſt de primo mobili et de
primo mouēte. Quibus repugnat cōmentator
ꝙ aliqua condicionalis bene ē vera cuius par-
tes ſunt falſe. et ita eſt in propoſito. Sꝫ melius
dicendum eſt ꝙ in talibus demonſtrationibus
vtitur Ariſtoteles diuiſione partium mobilis
et mouentis non realiter ita ꝙ ſecundum actū
fiat diuiſio. ſed ſolum fit talis acceptio ſecundū
ymaginationē noſtram per intellectū vel ratio-
nem ſignando vnam partem ſine actuali diui-
ſione ipſius cōtinui. dicendo. ſi hoc totum mo
ueatur hec pars prius pertingit ad aliquod ſig-
num ſpacii q̄ alia. et debent ſic intelligi ratiōes
ꝓhī. Sed iterū argueretur. ſi ſit aliquod mo
uens finite virtutis ingenitū ⁊ incorruptibile ta
le ſemꝑ ſe habebit ad mouēdū. ergo poterit mo
uere tempore infinito. quia vero ſemper manēs
idem ſemper natum eſt facere idem. ergo ex infi-
nitate motus ſecundum tempus non poteſt Ari
ſtoteles concludere infinitatem motoris ſecūdū
virtutem. Pro reſponſione huius rationis
ſciendum eſt ꝙ diuiſio motus poteſt capi dupli
citer ſcilicet ex parte mobilis et ſecunduꝫ partes
eius. et ex parte magnitudinis ſupra quam fit
motus. vna enim pars mobilis prius pertranſit
vnam partem magnitudinis q̄ totum mobile.
et ſimiliter totum mobile prius pertranſit vnaꝫ
partem magnitudinis q̄ totam. et ſi bene conſi
deretur ratio Ariſtotelis clarum eſt ꝙ totus mo
tus capitur ex parte mobilis. quod patꝫ cū dicit
ꝙ pars mobilis in minori tempore mouetur q̄
totum. hec enim minoritas temporis accipi nō
pōt ex parte magnitudinis niſi in ordine ad ali
quod ſignum determinatum. quia poſſet capi
pars mobilis ex parte mouentis ſibi proporcio-
nata equali tempore equale ſpacium pertranſi-
re ſicut totuꝫ mobile. debet ergo capi minoritas
temporis ex parte mobilis. ita ꝙ pars alicuius
mobilis in minori tempore aliquod ſignum
magnitudinis ſupra quam fit motus prius ꝑue
uenit q̄ totum mobile. et ita ſi totum mobile ꝑ
tranſeat aliquod ſignum tempore infinito opor
tet neceſſario ꝙ in ipō mobili ſint infinite par-
tes. et ꝙ mobile ſit infinitum. et ſi mobile ſit in-
finitum oportet neceſſario ꝙ mouens ſit infini-
te virtutis. quia virtus mouentis debet excede-
re virtutem mobilis. que quidem virtus mobi-
lis erit infinita ſi mobile ſit infinitum. Cum
autem ſol mouet hec inferiora tempore infini-
to non eſt intelligendū ꝙ moueat aliquod mo-
bile infinitum cuius motus ſit infinitus ex par-
te mobilis. ſed bene mobilia infinita ſecundum
ſucceſſionem. Sed iterum replicatur fortius:
quia nullus eſt motus infinitus ex parte mobi-
lis. cum nullum mobile ſit infinitum. ſed ſolum
eſt infinitus ex parte magnitudinis reſumpte et
iterate. et ſic ad motum tempore infinito ſuffiat
virtus infinita. ergo ratio Ariſtotelis nō poteſt
concludere primum mouens eſſe virtutis infini
te. Reſpondetur neceſſario ꝙ illud quod eſt
prima cauſa motus infiniti oportet ꝙ ſit per ſe
cauſa infinitatis motus. quia cauſa que eſt per
ſe prima prior eſt cauſa per accidens ſiue per a-
liud. vt dictum fuit prius. et cauſa per ſe primo
terminatur ad effectum per ſe. quia cauſis pro-
priis correſpondent effectus proprii ſecundo hu
ius. dictum eſt autem ꝙ tempus motus poteſt
accipi ex parte mobilis. et ex parte magnitudi-
nis. et ita ſimiliter dicenduꝫ eſt de infinitate mo
tus. tempus auteꝫ motus quod cauſatur ex par
te mobilis ſibi per ſe conuenit. et etiam infini-
tas ſi talis eſſet. quia ſibi cōueniret per propriū
eius ſubiectum. tempus autem motus quod ac
cipitur ex parte magnitudinis ſibi per accidens
conuenit. et ita ſimiliter infinitas. poſtq̄ tamen
mobile totum motum ſuum compleuit ſupra
vnam magnitudinem quo reiterato redeat et
ſic infinitum tale tempus et talis infinitas ſic
veniens ex parte magnitudinis per hoc ꝙ mo-
bile reſumit ſuum motum accidit motui illius
gº ꝙ eſt cā prima huius infinitatis virtus non
terminatur per ſe ad illam infinitatem per acci-
dens. ſed terminatur ad infinitatem motus per
accidens que eſſet per ſe. et hoc eſſet mouendo
mobile infinitum ſi eſſet. et propter hoc ſecundi
motores quanuis moueant motu infinito per
accidens non oportet ꝙ ſint infinite virtutis:
quia cauſe per ſe non ſunt cauſe illius infinita-
tis. quia vt dictum eſt cauſa per ſe debet termi-
nari aliquem effectum per ſe. ſed etiam illam
virtutem non habēt ex ſe ſed ex alio. et ſimiliter
dictum eſt de ſole qui mouet hec inferiora.

motu infinito ſupponendo ꝑpetuitateꝫ mundi
et tamen non eſt infinite virtutis. nec etiaꝫ opor
tet illud quia nō eſt cauſa per ſe illiꝰ infinitatis.
vnde ſi eſſet aliquod mobile infinitum neqꝫ ſol
neqꝫ alie intelligencie mouere poſſent. ſed primū
mouens ipſuꝫ mouere poſſet. et hec fuit mira ſub
tilitas Ariſtot. qui ex hoc ꝙ poſtq̄ motus eſt in
finitus per accidens concludit primum mouens
eſſe infinite virtutis ex eo ꝙ effectus per accidēs
non poteſt eſſe terminus alicuius cauſe per ſe. et
tamen primum mouens ſimpliciter eſt cauſa illiꝰ
infinitatis per accidens. quare oportet ꝙ poſſit
eſſe cauſa per ſe alicuius infinitatis per ſe ſic ꝙ ex
parte eius non ſit defectus. vnde patet reſponſio
ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ ſoluꝫ procedit de tempore
quod habet motus a mobili ſꝫᵒ partes eius. et
ſic verum eſt ꝙ motus non poſſit eſſe infinitus
niſi mobile eſſet infinitum. ſed non procedit de
tempore quod habet motus ex parte magnitudi
nis reſumpte. Ad ſecundam patet ſolutio:

Ad terciaꝫ dicitur ꝙ proceſſus maioris in de
celo de grauitate et leuitate intelligitur de virtu
te naturali. virtus autem primi motoris q̄uis ſit
infinita tamen eſt intellectualis et voluntaria.
ideo non agit ſecundum vltimum ſui poſſe ſed
ſecundum ꝙ intelligit et vult.

Queritur decimoquarto

Vtrum in magnitudine finita poſſit eſſe virtus
infinita. et ecōtra in magnitudine infinita poſſit
eſſe virtus finita. Arguit̄ primo ꝙ ſic. primus
motor qui eſt infinite virtutis eſt in primo orbe
vt habetur in 2º celi ⁊ mundi. ſed primus orbis
eſt finite magnitudinis vt dicit̄ pº de celo. gº in
magnitudine finita eſt virtus infinita. 2º ſic
quia ſtat in minori corpore maiorem eſſe virtutē
q̄ in maiori. ergo vt videt̄ poſſibile eſt ꝙ in ma-
gnitudine finita ſit virtus infinita. Ad oppo
ſitum arguitur per Ariſtot. in primo caº quarti
tract. huius octaui ad vtranqꝫ partē ꝑmiſſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

q̄ Ariſtot. monſtrauit ꝙ mouens tempore infini
to neceſſe eſt infinite virtutis. conſequenter oſtē-
dit ꝙ virtus infinita non poteſt eſſe in magnitu
dine finita. et hoc valet ad probanduꝫ ꝙ primū
mouens eſt penitus indiuiſibile et non habens
magnitudinem. oſtendit etiam Ariſto. ꝙ in ma
gnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita. ⁊
ſic iſtud per concomitantiam ad primaꝫ queſtio
nem ſe habet. q̄uis non ſit a philoſopho princi-
paliter intentum. Tunc ſit

Concluſio prima. In magni

tudine finita non poteſt eſſe virtus infinita. Pro
cuius probatione duo ſupponuntur. Primuꝫ
quia maior virtus equalem effectum perficiat in
minori tempore q̄ minor virtus. 2ᵐ eſt q̄uis
maior virtus equalē effectuꝫ perficiat in minori
tempore q̄ minor in minori tempore. Impoſſibi
le eſt tamen virtutem aliquam quantumcunqꝫ
magna ſit in non tempore mouere. quia omnis
motus eſt in tempore. Tunc arguitur ſic ſi in
magnitudine finita eſſet virtus infinita ſequere
tur ꝙ ipſa in non tempore moueret quod eſt im
poſſibile per ſecundam ſuppoſitionem. patet con
ſequentia. quia ſi talis virtus infinita tempore
aliquo finito moueret quantumcunqꝫ modico
ſignetur illud tempus et ſit. a. et deinde capiatur
virtus finita alicuius magnitudinis finite que
etiaꝫ mouebit tempore finito ſed in maiori et ſit
illud tempus. a. b. cum ergo cuiuſlibet finiti ad
finitum ſit proporcio. erit tempus. a. b. ad tempꝰ
. a. determinata proporcio ſecūdum quam maiꝰ
excedit minus. addatur ergo ſecundum eandem
proporcionem qua vnum tempus excedit aliud
virtus finita ad virtutem finitam datam. tunc
aggregatum ex hiis virtutibus quod finitū erit
. e. x. mouebit in equali tēpore ipſi. a. quia quan
tum creſcit virtus tantum decreſcit ipſuꝫ tempꝰ
ergo virtus finita et infinita in equali tempore
mouebunt. ⁊ cuꝫ adhuc virtuti finite poſſit fieri
additio abſqꝫ hoc ꝙ adequetur virtuti infinite
quia ſemper erit finita ſequitur ꝙ virtus finita
in minori tempore mouebit q̄ infinita quod eſt
impoſſibile ſicut dicebat ſuppoſitio. impoſſibile
eſt ergo virtutem infinitā mouere tempore finito
ergo ſi talis eſſet moueret in non tempore quod
eſt iteruꝫ impoſſibile. ergo impoſſibile eſt virtutē
infinitam eſſe in magnitudine finita. Sed
contra obiceretur quia hec ratio non ſolum vi-
detur probare ꝙ in magnitudine finita non po-
teſt eſſe virtus infinita. ymo etiaꝫ ꝙ nulla eſt vir
tus infinita quod eſt contra predicta. Reſpon-
detur ꝙ virtus que non eſt in magnitudine eſt
agens per intellectum et a tali mouetur celum
vt dicitur duodeº metha. virtus autē que eſt in
magnitudine agit naturaliter. Et inter iſtas vir
tutes talis eſt differentia. quia agens naturale
ſemper agit ſecundum vltimum ſui poſſe. ⁊ actio
eius proporcionatur ſue nature. et ideo ſi ſit vir-
tutis infinite actio eſt infinita. quare ſi in ma
gnitudine aliqua eſſet virtus infinita cum eſſet
agens naturale motus ab ea procedens eſſet
infinite velocitatis et in non tempore.

ſed actio agentis per intellectuȝ non ꝓporcionatur ſue nature ſed conſequitur moduȝ forme apprehenſe. et ideo domificator non facit domum quātam et qualem poſſet. ſed quātam et qualem vult et intelligit. quare non oportet ꝙ ſi ſit aliqua virtus infinita ſine magnitudine ꝙ moueat velocitate infinita. ſed tanta velocitate quāta congruit ſibi propter quā agit.

Sciendũ ē vlterius ꝙ nihil

mouetur niſi habens magnitudinem. impoſſibile eſt aũt aliquid habens magnitudinem recipere effectum adequatũ virtuti alicuius agentis per intellectũ. quia natura corporea ſe habet ad intellectũ ſicut particulare ad vniuerſale. ideo ꝗuis ſit aliqua virtus infinita extra magnitudinē non oportet ꝙ in aliqua magnitudine faciat effectũ ſibi adequatũ. quare non oportet ſi primus motor ſit infinite virtutis celum infinita velocitate moueri. ſed aliquod habens magnitudinē poteſt recipere effectũ minorem et etiam equalē virtuti actiue exiſtenti in magnitudine. et ideo ſi eſſet virtus infinita ſequeretur ꝙ poſſȝ habere effectũ ſibi correſpōdētē in aliqua magnitudine. effectus aũt ſibi correſpōdens eſſet infinita velocitas motus. et ſic oporteret talē virtutem mouere et non moueri. et mouere in non tēpore qď eſt īpoſſibile. Et ſi iterũ obiciatur quia celũ poteſt moueri tempore infinito. ergo poſſibile eſt ipȝ moueri infinita velocitate. ergo in non tēpore. Cōcedit᷑ aña ꝙ illud non repugnat magnitudini circulari. ſed negetur ꝯñtia ꝙ illud repugnet magnitudini circulari moueri in non tempore. oporteret enim ꝙ omnia puncta circuli in vno et ſub eodem inſtanti temporis eſſent in vno et eodē puncto qď eſt impoſſibile.

Et ſi obiciatur iterum ſi in celo non ſit virt⁹ infinita ad mouere vel moueri infinita velocitate ſequeretur ꝙ in eo non erit virtus ad eſſe tēpore infinito. Ad hanc rationē dicetur in primo de celo.

Concluſio ſecunda. In magnitudine

infinita non poteſt eſſe virtus finita. ꝓ qua notat Ariſtoteles ꝙ oppoſitum eius maxime videtur verum propter illud quod tactum ē in vna ratione ante oppoſitum. ꝗ tamen nullatenus concludit. quia licet paruus ignis ſit maioris actiuitatis magna parte aeris. poterit tñ tantũ accipi de aere ꝙ equabitur virtus eius virtuti ignis. et cum infinitũ nunquā poſſet accipi totuȝ ſimul impoſſibile eſſet ignē quātecunqȝ quantitatis eſſet dum tamen eſſet finite virtutis aeri adequari virtute aeris infinite quātitatis. Probatur cōcluſio ⁊ ſit magnitudo infinita. a. b. cuius virtus ſit finita. deinde capiatur aliqua magnitudo finita que ſit. b. c. cuius etiam virtus ſit finita. deinde capiatur aliqua pars magnitudinis infinite que ſit. a. e. vel ergo illius partis erit aliqua virtus vel non. non poteſt dici ꝙ non. quia impoſſibile eſt corpus naturale eſſe ſine virtute. ſi ergo non poſſit adequari virtus partis virtuti totius. ſequitur ꝙ virtus eius erit minor ꝗ̄ virtus totius. et ſe habebit in aliqua proporcione ad virtutem totius et eadē ad virtutē magnitudinis finite. et ſi capiatur alia pars que ſit equalis parti iam accepte ipſius etiam erit aliqua virtus equalis virtuti alteri⁹ et cum virtus totius ſit finita ſequitur ꝙ poſſũt accipi tot partes eius ꝙ virtus partiũ adequabitur virtuti totius. et tamen nondum accepta erit tota magnitudo. quare ſequitur ꝙ erit eadē virtus totius et partis finiti et infiniti. et ꝙ erũt alique partes magnitudinis infinite quarum nulla erit virtus. que omnia ſunt impoſſibilia.

Iteȝ ſequeretur ꝙ magnitudo finita in equali tempore ymo in minori mouebit ꝗ̄ magnitudo infinita. Patet quia ex quo virtus magnitudinis infinite erit finita ipſa mouebit tēpore finito. virtus enim magnitudinis finite mouebat tēpore finito. deīde fiat additio illi magitudini finite. et fiat additio virtutis. quare continget virtuti magnitudinis finite adequari ymo excedere magnitudinē virtutis infinite. et ſic moueri in equali. ymo in minori. et tñ ꝑ talē additionē finitam nunꝗ̄ adequabitur infinite. ergo magnitudo finita in minori tempore mouebit ꝗ̄ infinita. Tercia ratio eſt que ſumitur ex parte magnitudinũ que ſunt eiuſdem nature. in talibus enim creſcente virtute creſcit magnitudo. et econtra. ergo ſi ſit infinitus aer cuius virtus ſit finita. et ſumatur finitus aer cuius etiam virtus ſit finita. tũc per additionē aeri finito adequabitur virtus eius virtuti aeris infiniti abſqȝ hoͦ ꝙ aer finitus fiat infinitus. quare ſequitur ꝙ finitus aer erit equalis infinito. vľ ꝙ in his que ſunt eiuſdem nature magnitudo non proporcionetur virtuti qď eſt īpoſſibile. ergo impoſſibile eſt in magnitudine infinita eſſe virtutē finitaȝ.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primā dicitur ꝙ primus motor eſt in primo orbe non tanꝗ̄ ſibi inherens vt forma eius ſed tanꝗ̄ ſibi aſiſtens vt motor mobili. Ad ſecundam negetur cōſequentia. et cauſa dicta eſt in ſecunda concluſione. Sequitur textus.

Queritur Decimoquinto

Utrum proiecta a primo prohiciente poſt receſſum moueantur a medio. Arguitur primo ꝙ non. quia mediũ reſiſtit ſue diuiſioni. ergo non mouet proiecta. ſed reſiſtit motui eius. 2ͦ ſic. arguitur inquirendo a quo mouetur ipſm medium ceſſante primo mouente. nam ipſm mediũ

non mouetur a ſe. ergo oȝ ꝙ ab alio moueatur. ſicut et proiectuȝ. 3ͦ ſic. quia ſi ſic ſequeretur ꝙ lata proiecta velocius mouerētur ꝗ̄ rotunda vel acuta. conſequens eſt falſum. ⁊ patet ꝯñtia quia facilius pellerētur a medio. 4ͦ ſic quia mirabile videtur ꝙ aer qui tam diuiſibilis eſt. faciliter tam grauia corpora mouere et ſuſtinere poſſit. Ad oppoſitũ eſt phũs ĩ 2ͦ caplo quarti tractat⁹ huius octaui. Pro reſpōſiōe

Sciendum eſt primo ꝙ Ut

Ariſtoteles concludat vnitatem primi motoris oſtendit ꝙ in quibuſdam mobilibus vt in proiectis impeditur vnitas et continuitas motuum propter pluralitatem motoris. quare ſi primus motus debeat eſſe maxime vnus et continuus oportet etiam ꝙ motor primus ſit vnus. Et gratia huius mouet Ariſtoteles dubiũ a quo moueantur proiecta poſt receſſum a primo prohiciēte. que quideȝ dubitatio oritur ex hoc ꝙ demōſtratũ eſt inanimata a ſe moueri non poſſe. et etiam ex illo ꝙ oſtenſum eſt ꝙ mouens ſimul eſt cum moto. Ex his ergo oritur dubium a quo moueantur proiecta poſtꝗ̄ non tanguntur a pͦ prohiciente. Circa quā dubitationem phũs cōcludit quandam falſam opinionem. que vt dicunt aliqui fuit Platonis. qui vt dicunt poſuit primum prohiciens cum ipſo proiecto mouere aliquod aliud corpus vt puta aerem. qui quidē aer motus concomitatur ſemper et mouet ipſm proiectũ durante toto motu eius. Sȝ contra arguit Ariſtoteles. quia eadem dubitatio oritur de ipſo aere a quo ſcilicet moueatur poſtꝗ̄ ſeparatur a primo mouente. quia ſicut a ſe non mouetur proiectum. ita nec ipſe aer. et hũc modum mouendi proiecta vocant aliqui antipariſteſin hoc eſt contra reſiſtentiam medii. ymaginantes ipſm mediũ reſiſtendo vnire ſe retro mobile et vniendo mouere mobile. Sed vt dictũ eſt hec ſolutio Ariſtoteli non placet propter cauſam dictā. ideo ipſe Ariſtoteles aliter ſoluit dicens. ꝙ primũ prohiciens corpus ſibi propinquũ puta aerem vel aquā mouet et mouendo ipſm ſibi ipſi attribuit virtutem mouendi aliud mediũ ꝯñter ſibi ſe habens. ita ꝙ illud medium propinquũ primo mouēti ab ipſo primo habet quo moueatur. et ꝙ moueat aliud. et ſic deinceps. et quia mouere et moueri non inſunt de neceſſitate eiſdem. alias non eſſet dare mouēs non motum. ideo hoc ſecundum mouens licet poſtꝗ̄ ceſſauerit primum mouere ceſſet moueri. tamen bene mouet aliud conſequēter ſibi ſe habens. quod ſatis patet ad ſenſum de lapide proiecto in aqua qui aquaȝ mouet ſibi propinquā primo cauſando in ea quendaȝ circulum. qui circulus factus cauſat aliuȝ circuluȝ mouendo aliam aquam conſequenter ſe habētē. ⁊ hoc mō non oportet totum aerem vel totam aquā moueri ſimul quando primum mouens mouet. et ſimul quieſcere quando primum ceſſat mouere. ſed propinquũ medium primo mouenti ſimul mouetur quando primuȝ mouet et ſimul ceſſat moueri quando primum ceſſat mouere. ⁊ in termino ſui motus mouet aliud medium ſibi propinquũ. ⁊ ita dicenduȝ eſt de illo alio in ordine ad aliud. Et quia virtus motiua impreſſa a pͦ in ſecundum fortior eſt ipſo ſecundo ꝗ̄ in tercio. ideo continue minoratur et tandem adeo debilitatur ꝙ ſufficit ad hoc ꝙ illud in quo eſt moueat aliud ſibi propinquũ. ſed non tribuit virtutem mouendi vlterius. et tunc ceſſante illo in quo debilis eſt ita mouere ceſſat aliud moueri. et deficit motus perfectionis. et iſte eſt modus poſitus ab Ariſtotele quo proiecta mouētur. Sed circa hunc modum aduertendum eſt ꝙ licet virtus motiua in medio propinquo primo mouenti maior ſit intenſiue ꝗ̄ in magis diſtanti. non tamen habet actum ſuum maximũ ideo non eſt maior extenſiue. quia virtus illius cum ſit corporalis requirit ſicut quelibet virt⁹ corporea determinatam quantitatem. maxime ꝗ̄tum ad hoc ꝙ hȝ ſuum maximum actum. et idō videmus proiecta prope primum prohiciens minus ledere ꝗ̄ diſtant ora a primo prohiciente. in fine vero motus propter debilitatem virtutis tarde mouentur. ideo proiecta velocius mouentur in medio ꝗ̄ in principio et in fine. Exemplum ſenſibile patet in aqua. nam ſi lapis cadat in aquā et prope lapidem ſint ligna iſta tardius mouebuntur iuxta lapidē ꝗ̄ in maiori diſtantia a lapide. etiā circuli minores tardius mouebuntur iuxta lapidem ꝗ̄ diſtantiores a lapide.

Sciendum eſt vlterius ꝙ corpora

nata mouere aliquod proiectum poſt receſſum a primo prohiciente debent habere aliquas condiciones. et ponit Albertus quatuor. Prima eſt ꝙ nata ſint moueri et quieſcere. quia vt dictum eſt ſecundũ mouetur mouente primo et quieſcit ceſſante primo. Secunda eſt ꝙ oportet hmōi corpora non eſſe alicuius determinate figure. ſed faciliter permutari ad quancunqȝ figuram. ideo oportet ea eſſe humida. quia humidum male terminatur termino proprio. et facile eſt terminabile termino alieno. et ſic male dixerunt aliqui proiecta moueri per impetum eius ipſius prohicientis ipſis proiectis impreſſum a primo prohiciente. quia contingit ipſa proiecta adeo eſſe dura et compacta ꝙ ipſis imprimi nō poſſet hmōi impetus. Tercio oportet hmōi corpora ſpiritualia eſſe rara et ſubtilia. et faciliter

diuiſibilia vt vna pars poſſit moueri ſine alia et vna pars poſſit alteri ſuperferri hoc eſt ſuper illam moueri vel iuxta ſine hoc ꝙ alia moueat᷑ Quarto oportet ipſa corpora eſſe vicina materie prime propter quam vicinitatem ſunt in potentia ad recipiendum quemcunqꝫ motum et a quocunqꝫ motore. Sit igitur.

Concluſio prima et reſponſalis ad queſitum.

Proiecta poſt receſſum a primo proiciente a medio mouentur modo expreſſo. Patet. quia hmõi proiecta poſt receſſum mouentur vt ad ſenſum patet. et non a ſe cum non ſint animata. ergo ab alio. ⁊ cum proximũ mouens debeat eſſe ſimul cuꝫ moto oportet huiuſmodi corpora moueri ab aliquo corpore intermedio inter primum proiciens et ipſa. quod eſt immediatum proiectis ipis Ex quo ſequitur ꝙ non mouentur ab vnico motore. ſed a pluribus conſequenter ſe habentibus ſe inuicem tãgentibus. quia non eſt ſemper idem corpus immediatum ipis proiectis. et quia pluralitas ſeu diuerſitas non eſt ſine diuiſione. ideo bene dicebatur prius ꝙ oportet medium a quo moueat᷑ eſſe faciliter diuiſibile. Ex quo infert Ariſtoteles concluſionem principaliter intentã. que talis ẽ.

Concluſio ſecunda: Licet

motus alicuius proiecti videatur eſſe vnus et continuus propter continuitatem mobilis et tẽporis. non tamen eſt vnus et continuus ſimpliciter. Probatur quia hmõi motus eſt a pluribꝰ et diuerſis motoribus. ↄ̃ũter ſe habentibus et non ſimul ipſum proiectum mouentibus. ergo ille motus non eſt ſimiliter vnus et continuus: et hoc ad ſenſum patet in aqua mota ab aliq̊ lapide incidente. Ibi enim patet ſucceſſio motꝰ ad motum ſecundum diuerſas partes aque. iõ eſſe apparent diuerſi circuli. etiam ibi apparet quo modo vna pars aque aliam mouet. alia non mouente. et quo modo vna pars mouetur alia non mota. et ſimiliter eſt in aere quantum ad corpora proiecta per aerem. licet non ſit ita ſenſibile nobis propter maiorem aeris ſubtilitatem. Ex hiis ſequitur ꝙ motor primus eſt vnus quia alias primus motus non eſſet vnus et eẽt a pluribus motoribus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam cõceditur antecedens et negeẗ conſequentia. quia virtus motiua primi mouẽtis excedit reſiſtentiam ipius medii. ideo mouet ipſum medium et ſibi virtutem mouendi attribuit. Ad ſecundam dictum eſt ꝙ primũ mouens mouet mediũ ſibi propinquum quouſqꝫ deficit virtus mouendi. Ad terciam negeẗ conſequentia. quia rotunda vel acuta facilius diuidunt mediuꝫ ꝙ̄ lata. ideo facilius mobilia ſunt a medio. Ad quartam dicitur ꝙ hoc non eſt mirabile ſcienti materiam propter cauſas dictas. quia ex aere et aqua non ſunt ſimpliciter corpora grauia. nec ſunt ſimiliter leuia. ideo faciliter ab eo mouentur ad latus. quare etiam primum mouens eſt magne virtutis in mouendo. iõ poteſt tãta velocitate mouere medium ſibi propinquum. quia velocitas ſui motus recipit medium ſibi vnitum et preuenit diuiſionem eius. ideo medium ſic motum velociter et vnitum bene poteſt corpus multum graue mouere et ſuſtinere. et per hoc motus aeris eradicat arbores. et magna edificatia corruere facit. Sequitur textus.

Queritur Decimoſexto:

Utrum primum mouens ſit omnino impartibile et nullam magnitudinem habens: Arguitur primo ꝙ non. quia primum mouens eſt in circumferentia primi mobilis. ſed forma que eſt in materia quantificatur ad quantificationem ſue materie. ergo mouens primum habet magnitudinem. 2º ſic. mouens primum habet orbem. ergo habet magnitudinem. 3º ſic mouens primum eſt infinite virtutis. ergo eſt diuiſibile. Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles in vltimo capitulo huius octaui: Pro rñſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ Ariſtoteles oſtendit ꝙ primum mouens eſt infinite virtutis. quia mouet tempore infinito et ꝙ virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita. et etiam ꝙ motus proiecti non eſt vnus. quia eſt a diuerſis. Conſequenter et finaliter in hoc vltimo ex hiis concludit finaliter intentum ſuum in hoc libro. ſcilicet condiciones primi mouentis. Sit ergo.

Concluſio prima. primum

mouens eſt vnum. Probatur concluſio. quia prius probatum eſt ꝙ in hiis que ſunt poteſt eẽ aliquis motus ſempiternꝰ et ↄtinuus quare de facto ita eſt. ſed motꝰ ſempiternꝰ ⁊ ↄtinuꝰ ſemꝑ vnus eſt. ergo eſt aliquis motus ſemper vnus. ſed motus eſt vnius magnitudinis. quia ipartibile mouetur. etiam impartibile eſt ab vno motore. quia diuerſitas motorum impedit vnitatem motus. vt patuit de motu proiectorum. g̊ motus ſemper vnus exiſtens qui eſt motus primus eſt ab vno motore qui primus ẽ. ergo motor primus ſiue immobilis exiſtens ſiue motus moueat eſt vnus.

Concluſio ſecunda. Licet iaꝫ

probata ſit tamen eam adhuc reiterat phũs. q̄ talis eſt ꝙ primus motor eſt immobilis. Patet

quia omne quod mouetur mouetur ab alio. g̊ cum non ſit procedere in infinitum in motoribꝰ et in motibus vt patuit prius. neceſſe eſt deuenire ad aliquod mobile primũ motum a motore immobili. Ex hac concluſione infert Ariſtoteles. Primo ꝙ ille motor neceſſitari non poteſt vt moueat. patet quia omne quod neceſſitatur mouetur a neceſſitãte. ſed q̄ motor primus eſt immobilis. igitur. Secundo infert ꝙ ille motor eſt infatigabilis. patet quia fatigatio nõ accidit niſi quia motor mouetur. quia huic quod variatur de diſpoſitione in diſpoſitionem accidit fatigatio. cum ergo motor primus non moueatur ſequitur ꝙ mouet ſine fatigatione. 3º infert ꝙ mouere poteſt motu ſempiterno. ergo motus primus qui eſt ab eo eſt ſempiternus. pꝫ ex quo non mouetur ſemper eſt in eadem diſpoſitione. ergo ſi hic nunc moueat ſemper mouere poteſt. q̄ in perpetuis non differunt eſſe et poſſe hoc eſt nõ diſtant. ſequitur propoſitũ. Infert 4º ꝙ ſolus motus primus eſt regularis aut ſaltem iter oẽs ẽ maxie regularis. quod ꝓbat Ariſtoteles. quia aliqua mouentia mota aliquando poſſunt mouere ſub eadem diſpoſitione. et ita vt videbitur poſſunt mouere motu regulari. pꝫ quia ex hoc ꝙ primus motor ſemper eſt manẽs in eadẽ diſpoſitione ſemper mouere poteſt equaliter. et cũ mobile ſuũ non ſuſcipiat aliuꝫ motuꝫ a circulari. quia ſi alteretur alteraretur ad aliũ motũ et quodãmõ mutaretur ex diſpoſitione in diſpoſitionẽ. et ſic nõ poſſet mouere motu ſemꝑ continuo. ergo mobile ſuũ non ſuſcipit aliũ motũ. ergo ſemper poteſt equaliter moueri. ergo primus motus eſt maxie regularis. Et ſi obiciatur contra terciũ et quartũ corelaria: quia priꝰ probauit Ariſtoteles motũ primũ eſſe continuũ et ſempiternũ et regularẽ. ergo nunc ſuperflue ꝓbat ipm. Ad hoc dicendũ eſt ꝙ in motu duo oportet conſiderare. ſcilicet durationẽ eiꝰ per infinitũ tẽpus. et hoc prius probatũ eſt ex infinitate primi motoris. quia ex quo eſt virtutis infinite ẽ cauſa infinitationis motus. Aliud eſt conſiderare. ſcilicet continuã reiterationẽ circulationis. et hoc habet motus primus ex immobilitate primi motoris. et iſtud nunc probat Ariſtoteles.

Concluſio tercia. motor primus

eſt in circumferentia primi mobilis. Patet ſic. quia primus motus ẽ circularis. ergo primũ mobile eſt circulare ſiue circularis figure. circularis autẽ magnitudinis non ſunt niſi duo principia. ſcilicet centrum et circumferentia. a centro eniꝫ ad circumferentiam ducunẗ linee. et ſic vnũ ſe habet vt primũ principiũ. reliquũ aũt vt terminus. ergo oportꝫ motorẽ primũ eſſe in centro aut circumfertntia. ſed rationabiliuꝫ eſt ipſum eſſe in circumferentia. qđ probat Ariſtoteles. q̄ propinquiora primo mouenti velocius mouentur. quia prius et fortius ſuſcipiunt impreſſionẽ mouentis. et ſic extrema circumferentie ipius primi mobilis velocius mouentur. ergo eſt ibi primus motor primi mobilis. Sed obiceretur contra. quia motor primus eſt ipartibilis nullã habens magnitudinem. ergo non habet determinatum ſitũ in corpore. ergo non eſt in circumferentia primi mobilis. Reſpondetur ꝙ primus motor debet eſſe in circumferentia primi mobilis non per determinationem ſue ſubſtantie. ſed per efficaciam ſui motus. naꝫ ibi primo influit motum celi. et ibi ſcilicet in circumferentia primi mobilis primo incipit motus. et ſic rõnabilius ẽ ꝙ ſit in celo ꝙ̄ in terra. et adhuc in oriẽte ꝙ̄ in occidente. non ſic tamen ꝙ aſſignetur alicui determinate parti exiſtenti ipius primi mobilis. quia pars que nunc eſt in oriente poſtmoduꝫ eſt in occidente. ſed debet intelligi ꝙ ſecundum ſituꝫ orientis primo aſpicit primũ mobile influendo ſibi motũ vt in 2º celi et mundi dicitur de dextro et ſiniſtro.

Concluſio quarta. motor

primus eſt oĩno impartibilis et nullam habens magnitudinẽ quã informet. licet habeat magnitudinẽ qua vtitur. Probatur prima pars concluſionis dupliciter. Primo quia virtus omnis in magnitudine exiſtens per ſe non mouet localiter niſi pellens aut trahens. aut vtroqꝫ modo ſe habens. quod aũt ſic mouet non mouet niſi motũ. ergo variatur de diſpoſitione in diſpoſitionem. et per cõſequens non poteſt mouere motu ſemper regulari vno et continuo. quorum oppoſita ſunt demonſtrata de primo motore. Ex his patet ſolutio dubitationis quam hic mouet Ariſtoteles. An ſcilicet aliquod mouens motũ mouere poſſit motu vno et ſimpliciter continuo Reſpondet ꝙ non. quia tale mouens ex quo motũ eſt licet videatur eſſe vnũ. eſt tamen quodãmõ plura. quia variatur de diſpoſitione in diſpoſitionẽ. ergo non poteſt mouere motu ſimpliciter vno et continuo. vt patuit in motu proiectorum. licet aer videatur eſſe vnum mouens vel aqua. tamen ibi ſunt plura mouentia propter facilem diuiſionẽ ipius aeris vel aque. et ſic ſolum motus qui eſt a motore immobili ſimpliciter vnus eſt et continuus. Secundo probatur iſta concluſio. q̄ ſi primus motor haberet magnitudinẽ aut eſſet finita. aut infinita. non infinita vt patuit in tercio huius. nam precedentes libros in ordine ad iſtum philoſophi appellant phiſicos. quia conſideratio motus in octauo quodãmodo contracta eſt nec habet etiam

finitam magnitudinē. quia cum moueat tēpoꝛe infinito opoꝛtet ꝙ ſit virtutis infinite. modo virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita. ergo ⁊c. Ex quo ſequitur ꝙ eſt indiuiſibilis. quia nihil eſt diuiſibile niſi quantum. Secunda pars concluſionis patet. quia motoꝛ pꝛimus habet pꝛimum mobile quo vtitur tanꝙ inſtrumento ad explicationem foꝛmarum naturalium in materia generabiliuʒ et coꝛruptibiliū ad conſeruationem ipſarum. et per hoc ſoluitur ſecunda ratio ante oppoſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Due pꝛime ſolute ſunt. Ad terciam dicitur ꝙ motoꝛ pꝛimus non eſt infinitus infinitate quantitatis diuiſiue. ſed infinitate virtutis que ſequitur foꝛmā. idō perfectiſſima et ſimpliciſſima eſt. Et ita finit peripateticoꝝ pꝛinceps Ariſtoteles communem conſiderationem de rebus naturalibus quam tradit in libꝛo phiſicoꝝ ſiue de phiſico auditu in pꝛimo et in vniuerſali totius nature inicio quod deus eſt per omnia beatus.

Et ſic eſt finis libꝛi phiſicorum

Deo gratias.

Sequitur liber De celo et mundo.

De natura ſcientia fere pluri ma videtur circa coꝛpoꝛa et magnitudines: et hoꝛum exiſtens paſſiones et motus.

Jrca inicium pꝛimi libꝛi de celo et mundo Queritur pꝛimo

Utrum ſcientia naturalis ſit circa coꝛpa ⁊ magnitudines. Arguitur ꝙ nō. nā mathematica eſt circa coꝛpoꝛa ⁊ magnitudines. ergo ſcientia naturalis non eſt circa coꝛpoꝛa ⁊ magnitudines. Conſequentia patet qꝛ diuerſe ſcientie verſant̄ circa obiecta diuerſa. 2º arguit̄ multa cadunt ſub ꝯſideratione ſcientie naturalis que non ſunt coꝛpoꝛa neqʒ magnitudines vt aīa. nā materia pꝛīa. motoꝛes oꝛbiū. īfinitū. vacuū ergo ſcientia naturalis non eſt circa coꝛpoꝛa et magnitudines ymo circa multa alia. Ad oppoꝰ eſt phūs in pꝛincipio huius libꝛi de celo ⁊ mundo ſic dicentis. De natura ſcīētia fere plurima videtur circa coꝛpoꝛa ⁊ magnitudīes ⁊ hoꝛum exiſtens paſſiones ⁊ motus. Jdeo pꝛimo videbitur de queſito. 2º declarabuntur aliqua dubia. Quantum autē ad pꝛimum.

Sciendum eſt pꝛimo. ꝙ vt

Dabʒ phūs in pꝛhemio phiſicoꝝ tūc opinamur ſcire vnūquodqʒ cum cauſas cognoſcimus pꝛimas ⁊ pꝛima pꝛincipia vſqʒ ad elementa. Ex quo manifeſte phūs oſtendit in ſcientiis eſſe pꝛoceſſum ordinatū qn̄ pꝛocediturꝛ a pꝛimis cauſis ⁊ pꝛincipiis vſqʒ ad pꝛoximas cauſas que ſunt elementa cōſtituentia eſſentiā rei. Et hoc eſt rationabile. nam pꝛoceſſus ſcientiaꝝ eſt opus rōis cuius pꝛopꝛiuʒ eſt oꝛdinare. ideo in omni opere rationis aliquis oꝛdo inuenit̄ ſecundū queʒ pꝛoceditur ab vno in aliud. Et hoc patet tam in rōe pꝛactica cuius cōſideratio eſt circa ea q̄ nos facimus. quā in rōne ſpeculatiua cuius cōſideratio eſt circa ea q̄ ſunt aliūde facta. ſ. ab aīa. Jn cōſideratione autem pꝛactice rationis inuenit̄ pꝛoceſſus de pꝛioꝛi ad poſterius ſecunduʒ quadruplicē oꝛdinationē. Pꝛimo ſecundū oꝛdinē appꝛehenſionis pꝛout pꝛacticus vt artifex pꝛimo appꝛehēdit foꝛmā domꝰ abſolute ⁊ poſtea inducit eam in materia. 2º ſʒꝰ oꝛdineʒ intentionis ſʒꝰ ꝙ artifex intendit totam domuʒ perficere ⁊ pꝛopter hoc facit quicquid operat̄ circa ptes 3º ſʒꝰ oꝛdinē cōpoſitionis pꝛout pꝛiꝰ dolat lapideʒ vel ligna ⁊ poſtea cōponit adinuicē ad cōſtructionē parietis ⁊ totius. 4º ſʒꝰ oꝛdinē ſuſtentationis artificii pꝛout artifex facit fundamentum ſupꝛa quod cetere partes domus ſuſtētētur. Et ſimiliter inuenitur quadruplex oꝛdo rationis in conſideratione rationis ſpeculatiue conformiter ad oꝛdinē rationis pꝛactice. Pꝛimꝰ oꝛdo ē ſʒꝰ quē ratio ſpeculatiā pꝛocedit a ꝯmunioꝛibus ad minus ꝯīa. ⁊ hic oꝛdo rōnis coꝛreſpōdet pꝛimo oꝛdini rōnis pꝛactice qui dicebat̄ oꝛdo appꝛehenſiōis. Uniuerſalia enī cōſiderātur ſʒꝰ foꝛmam abſolutā. particularia vero ſecundū applicationē foꝛme ad materiam. ſicut dicit phūs in hoc pꝛimo. ꝙ qui dicit celum dicit foꝛmā. qui autem dicit hoc celuʒ dicit foꝛmam in materia. Secūdus oꝛdo eſt ſecunduʒ quē totuʒ pꝛius cadit in conſideratione ꝙ partes ⁊ hoc loquendo de partibus ſecundū materiā que ſunt partes indiuidui. et iſte oꝛdo coꝛreſpōdet oꝛdini intentionis quo pꝛius intendit̄ totuʒ ꝙ pars. Tertius oꝛdo eſt ſʒꝰ quē rō pꝛocedit a ſimplicibꝰ ad compoſita inꝙtuʒ cōpoſita cognoſcunt̄ p ſimplicia ſicut per pꝛincipia. ⁊ hic oꝛdo cōparat̄. 3º oꝛdini queʒ dicimꝰ cōpoſitionis. Quartus eſt ſecunduʒ queʒ neceſſe eſt rationē pꝛius cōſiderare partes pꝛincipales ſicut coꝛpus in coꝛpoꝛe aīalis perfecti ꝙ ptes minus pꝛincipales. ⁊ iſte oꝛdo coꝛrīdet oꝛdini ſuſtentationis. Uñ vt habet ſanctꝰ Thomas iſte quadruplex oꝛdo in pꝛoceſſu ſcientie naturalis inuenitur. Pꝛo quo.

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ in

Scīētia naturali pꝛimo determināt̄ cōīa ⁊ hoc in libꝛo phiſicō. cū determinatur de ente mobili in cōmuni cōſiderato inquātum mobile eſt. Jn aliis autem libꝛis applicātur cōmunia ad pꝛopꝛia ⁊ ſpecialia ſubiecta motuum ſpecialium. Et qꝛ ſubiectum motus eſt coꝛpus vel magnitudo. qꝛ nichil mouet̄ niſi quantum vt dicebatur 7º phiſicō. Jn coꝛpoꝛibus ergo neceſſe eſt tres alios oꝛdīes attēdere. Unū ſʒꝰ quē totū vniuerſum coꝛpoꝛeuʒ pꝛius cadit ſub cōſideratione ꝙ ſue partes. Alium vero ſʒꝰ quē coꝛpoꝛa ſimplicia pꝛius cadunt ſub cōſideratione ꝙ cōpoſita ſiue mixta. Tertium autē ſecundū quē inter ſimplicia coꝛpoꝛa neceſſe eſt de pꝛioꝛi cōſiderare ſalʒ de celeſti coꝛpoꝛe per quod oīa alia firmant̄ Et hec tria in hoc libꝛo aguntur. in quo traduntur quedaʒ pertinentia ad coꝛpꝰ celeſte. ſicut in 2º libꝛo. quedam etiā pertinētia ad alia ſimplicia coꝛpoꝛa ſicut patet in 3º ⁊ 4º in quibus determinatur de elementis. Jn pꝛimo autē huius determinatur de pertinentibus ad totū vniuerſum ⁊ de ipſo toto vniuerſo in ſe cōſiderato. modo iſte liber eſt pꝛimus poſt libꝛuʒ phiſicō. inter omēs libꝛos philoſophie nat̄al̄. Pꝛopter quod etiam in pꝛincipio huiꝰ libꝛi incipit phūs a diffinitione coꝛpoꝛis ad quod applicant̄ oīa que in libꝛo phiſicoꝝ in cōmuni tradita ſunt. Et ex hoc clare patet oꝛdo huius libꝛi ad pꝛecedētes ⁊ ſequentes phīe naturalis. Patet etiā oꝛdo libꝛoꝝ partialiuʒ huius libꝛi. Nam in pꝛimo agit̄ de toto vniuerſo ⁊ de pertinentibꝰ ad ipſū. Jn 2º vero agitur de pꝛfectiſſima eiꝰ parte. ſ. de coꝛpoꝛe celeſti ⁊ de pertinentibꝰ ad ipſuʒ. Jn 3º vero ⁊ 4º libꝛis agitur de grauibus ⁊ leuibus

ſimplicibus inꝗ̄tum mobilia ſũt ad vbi. in .3.º
ſꝫ opinionē antiquoꝝ.in 4.º ſꝫ opinioneꝫ.ꝓ
priam. Patet etiã quare hic liber vocaṫ de ce
lo ⁊ mũdo.⁊ quare hic agiṫ de corpibꝰ ſiplicibꝰ

Sciendum eſt tertio ꝙ aliter

⁊ aliter ↄſiderat phũs naturalis ⁊ mathematicꝰ
corpa ⁊ magnitudĩes.nã phiſicꝰ conſiderat cor
pora ⁊ magnitudĩes inꝗ̄tũ ſũt termĩ corpoꝝ na
turaliũ mobiliũ diuerſis motibꝰ.ſed mathema
ticꝰ cõſiderat corpora de genere ꝗ̄titatis ſecun
duꝫ ſe abſtrahẽdo ab omĩ materia ſenſibili.inꝗ̄
tum.ſ.ſunt magnitudĩes ↄmenſurabiles abſtra
hendo ab omni motu ⁊ mutatõe.iõ pꝫ ꝙ ſub a
lia rõne formali cõſideraṫ hmõi corpa a phiſi
co.⁊ alia a mathe.º Quibus notatis ſit.

Concluſio Reſponſiua Ad

queſitũ.Scia naturaṫ verſaṫ circa corpa ⁊ mag
nitudĩes ⁊ hoꝝ exñs paſſiões ⁊ motꝰ. Proba
tur hec ↄ.º rõe textus.naꝫ res naturales ſũt co
pora ⁊ magnitudĩes ⁊ q̃ ad hec ꝑtinent .ſed ſcia
naṫalis eſt de rebus naṫalibꝰ.g.º ſcientia naṫaṫ
eſt circa corpa ⁊ magnitudines.

Dubitatur primo. De ſubie

cto attributiõis huius libri. Et ad hoc rñdet
Alexander quē videṫ inſequi ſãctꝰ Tho .ꝙ to
tum vniuerſuꝫ eſt ſubm in hoc libro.q2 in hoc li
bro determĩaṫ de corpibus ſimplicibꝰ ſꝫ ꝙ ſũt
partes ↄſtitutiue totiꝰ vniuerſi.⁊ ↄfirmat dictuꝫ
ſuũ.naꝫ hic liber intitulaṫ de celo ⁊ mũdo.

Alter vero phũs noĩe Jambitus vidẽs ꝙ i
ter corpora ſimplicia primũ eſt corpus celeſte.
ideo dicit ipſũ eſſe ſubꝫ huius libri. ⁊ ꝙ de aliis
corporibꝰ ſimplicibꝰ ſolũ agiṫ hic ex ↄñti.proꝑ
to ab ipſo celo continenṫ. ⁊ influentias eiꝰ reci
piũt.iſtud dicit Cirianꝰ qui ē de Jãbici opione
vel ſaltiꝫ per accidẽs pro quãto noticie ipſoꝝ
corpoꝝ aſſumunṫ ad manifeſtãdũ ea q̃ de cor
pore celeſti hic dicũtur. Sed hoc videṫ irratio
nabile.q2 phũs fecit ſpãles libros de aliis cor
poribꝰ ſimplicibꝰ grauibꝰ ⁊ leuibꝰ. mõ de hiis
que ex ↄſequenti vel ſolũ ꝑ accidẽs ĩ aliqua ſci
entia ↄſideraṫ nõ eſt mos apud Ariſt.ſpãles
facere libros.ideo Simpliciꝰ dicit ꝙ in hoc li
bro agitur de omnibus corporibus ſimplicibus
ſꝫ ꝙ ↄueniũt ĩ ↄmũi rõe corpis ſiplicꝭ. Sꝫ ob
miſſꝫ oibꝰ iſtis oppinionibꝰ. Rñdeṫ cũ Alber
to qui in hoc paſſu cõius teneṫ.ꝙ in hoc libro
agiṫ de corpore mobili ad vbi inꝗ̄tuꝫ eſt tale.lꝫ
enĩ elemẽta ſint gñabilia ⁊ corruptibilia hoc tñ
nõ habent inꝗ̄tuꝫ mobilia ſũt ad vbi vt habꝫ
idē Albertꝰ.q2 motꝰ localꝭ ſecũdũ ſe ē entis ꝑfe
cti nichil variãs nec de ſubalibꝰ rei nec de hiis
que ſubam rei abſolute cõſequũtur.ſꝫ preciſe ſe
cunduꝫ motũ localē mobile tranſmutaṫ de loco
ad locũ.ideo corpꝰ mobile tali motu abſolute
⁊ in vniuerſali ↄſideratũ eſt vniꝰ potẽtie ⁊ vniꝰ
ſcientie ⁊ vniꝰ diffinitionis. nõ quidē logice tã
tuꝫ ſed phiſice.analogice tñ ↄuenientis ipis cor
poribꝰ ſimplicibꝰ.Jdeo nõ eſt ſic intelligenduꝫ
ꝙ talis diffinitio ſumaṫ ab aliqua vna forma
ſubali aut accidẽtali inexñte omĩbꝰ corporibus
mobilibꝰ ad vbi. Et ex hoc patꝫ quare iſte
liber immediate ſequiṫ libꝝ phiſicoꝝ. q2 .ſ.po
tentia ad motũ localē eſt ſimplicior prior ⁊ vni
uerſalior ꝗ̄ ſit potentia ad quẽcunqꝫ aliuꝫ mo
tuꝫ vt dicit Albertꝰ. Patꝫ etiã quare ĩ hoc
libro nõ agiṫ de corporibꝰ mixtis q2.ſ.nõ habẽt
motũ localē niſi ꝑ naṫam elementi ꝑdñantis.
Patet inſuꝑ ꝙ in hoc libro agiṫ ſoluꝫ de elemẽ
tis inꝗ̄tuꝫ ſunt grauia vel leuia ⁊ localiter mo
bilia. ⁊ nõ inꝗ̄tuꝫ ſunt calida frigida humida
vel ſicca.

Dubitatur ſecundo circa tex

tum quare phũs dicit fere in textu. Rñde
tur ꝙ cauſa ē vt dicit ſãctꝰ Thomas. q2 paulo
poſt dicit textꝰ naṫa cõſtãciuꝫ q̃dã ſunt corpa ⁊
magnitudines vt ſunt inaĩata corpora. q̃dam
vero ſunt hñtia corpa ⁊ magnitudines vt aĩata
corpa.corpꝰ enĩ aĩatũ magꝭ ē id ꝙ eſt ſꝫ aĩam
ꝗ̄ ſecundũ corpꝰ iõ potius dicit hñs corpꝰ vel
magnitudinem ꝗ̄ ꝙ ſit corpus vel magnitudo.
Alia vero ſũt principia iſtoꝝ ſicut ſũt aĩa ⁊ ma
teria.Et adhuc ꝑter iſta quedã ↄſideraṫ in ſcĩa
naturali que ↄueniũt corpibꝰ ⁊ magnitudibꝰ
vel ſecũduꝫ rem ⁊ veritatē vt motꝰ ⁊ tempꝰ.vel
ſꝫ opinionē vt vacuũ ⁊ infinitũ.iõ phũs dicit
fere.q2 nõ oĩa hec ↄſiderata ſunt corpa ⁊ mag
nitudĩes.Et ſi queraṫ quid ĩtelligit phũs ꝑ paſ
ſiones ⁊ motꝰ.Dicit ſanctꝰ Thomas.ꝙ ꝑ paſſi
ones intelligit alterationes ⁊ alios motꝰ ↄſeq̃n
tes alterationem ſꝫ quos aliq̃d mutaṫ de ſuba
rei.ſed ꝑ motus intelligit motus locales q̃ inter
alios ſunt ꝑfectiores ⁊ priores. Dicit tñ Alb.
ꝙ per paſſiones intelligit ꝓprietates corpoꝝ.q2
ſcientia nõ ſolũ ↄſiderat ſubiectũ ſed etiã ꝓprie
tates. Sed per motꝰ intelligit opationes q̃ nõ
ſunt ſine motu.Et q2 ſcĩa nõ ſolũ ↄſiderat ſubie
ctuꝫ ⁊ ꝓprietates.ſed etiã pricipia ſubiecti.Jdeo
ſubiũgit phũs ꝙ ſcĩa naturaṫ eſt circa principia
elemẽti ſube ⁊ corporis mobilis.Et per hoc patꝫ
ꝙ phiſicꝰ ↄſiderat corpus de genere ſubſtãtie.q2
ſolũ tale ē primuꝫ ſubiectũ motꝰ. mathematicꝰ
vero ↄſiderat corpus de genere ꝗ̄titatis cũ tali
corpore de genere ſubſtãtie.capiẽdo tñ ꝑ forma
li corpꝰ de genere ꝗ̄titatis.

Rationes ante oppoſitum

ſunt ſolute. Sequitur in textu. Continuum
quidē igiṫ eſt qꝺ diuiſibile eſt in ſꝑ diuiſibilia.

Queritur ſecundo. Utrum

mundus ſit ꝑfectus. Et arguitur ꝙ nõ illud
non eſt perfectũ cui poteſt fieri additio. ſed mũ
do põt fieri additio.g.º nõ eſt ꝑfectꝰ. 2.º ar
guiṫ.in mũdo cõtingunt plures defectus puta.
monſtra ⁊ peccata.ſꝫ defectꝰ eſt ↄtra rõeꝫ ꝑfecti
g.º mũdus nõ eſt ꝑfectꝰ. Ad oppoꝰ ē phũs in
p.º cap.º primi tractatꝰ huius libri.

Sciendum eſt primo: Que phũs

intendit in iſto libro determĩare de toto vniuer
ſo corporeo.⁊ de ꝑtibus pricipalibus eius q̃ ſũt
ſimplicia corpora.ſ.celeſtia ⁊ elemẽta.iõ ꝑmittit
diffinitionē ↄtinui qꝺ eſt genus ad corpus.et
poſtea poſita diffinitõe ↄtinui ſubiũgit diffini
tionē corpis.ex qua cũ ꝓbatiõe eiꝰ infert ꝑfecti
onē vniuerſi corporei.q̃ tñ perfectio etiã ꝑtibus
totius ↄuẽit vniuerſi cõſili modo. Pro quo

Sciënduꝫ eſt ſecundo. Que ↄtinu

um diffiniṫ qꝺ eſt diuiſibile ĩ ſemꝑ diuiſibilia.
⁊ hec diffinitio cõtinui ſumiṫ ex ꝑtibus ↄꝑatis
ad totuꝫ que vt ſic habẽt rationē materie.vt di
aṫ.2.º phiſicoꝝ.⁊ hec diffinitio ↄis eſt phiſico
q2 cõſ deratio naturalis verſaṫ circa materiã.ſꝫ
q2 cõſideratio logicꝭ circa ſpēꝫ ⁊ formã verſatur
iõ logicus aliter diffinit ↄtinuũ diffinitiõe for
mali dicẽs.Cõtinuũ eſt cuiꝰ ꝑtes copulanṫ ad
aliquē ṫminũ cõeꝫ.q2 vero termiꝰ ↄtinui ē qua
ſi forma ipſius in vtraqꝫ diffinitione dꝫ intelli
gi quantũ pro genere

Sciënduꝫ eſt tertio. Que phũs ↄñr

diffinit corpꝰ.Corpus ē qꝺ ē vndiqꝫ diuiſibile
hoc ē ex omni parte ſiue ſꝫ oēꝫ dimẽſionē. quã
diffinitionē ꝓbat phũs tali rõe.q2 corpꝰ diuidit
tripliciter ſꝫ tres dimẽſiões.quod aũt diuidit
ſꝫ tres dimẽſiões diuidiṫ ſꝫ oẽs.g.º corpꝰ ē vn
diqꝫ diuiſibile.Maiorē manifeſtat phũs quaſi
ꝑ diuiſionieꝫ. manifeſtũ ē enĩ ꝙ magnitudinuꝫ
quedã diuidiṫ ad vnã ꝑtē ⁊ hec diciṫ linea.q̃dã
ad duas ⁊ hec diciṫ ſuꝑficies.q̃dã vero diuidit
ſꝫ tres ⁊ talis ē corpus. Sꝫ minorē illius rõis
ꝓbat phũs.ſ.ꝙ ꝑter tres dimẽſiones nõ ſit alia
dimẽſio ꝑ hoc ꝙ tria habẽt rõnē vt ſint oĩa. q2
habẽt rõneꝫ cuiuſdã totalitatꝭ.ita vt ternarius
numerus ſit numerus oĩs ⁊ totus. g.º qꝺ diuiſi
bile ē ſꝫ tres dimenſiões diuiſibile ē ſꝫ oẽs.ꝙ
aũt ternarius ſit nũerus oĩs ⁊ totus ꝓbat phũs
ex dicto Pictagorꝭ.dicẽtiũ totũ ⁊ omē eē deterĩa
ta tribꝫ.ſ.principio medio ⁊ fine. Ubi.

Sciendum eſt quarto. Que hoc

ideꝫ.ſ.ꝙ numerus ternarius ſit numerus oĩs et
totus.ꝓbat phũs ex hiis que cultu diuino ſerua
ta ſũt apud antiquos.Antiqui enĩ in legibꝫ ſu
is quas quaſi naturaliter acceperũt ↄſtituerũt
ſacrificãdũ eē diis numero ternario.ſ.igne thu
re ⁊ orõe.ↄſtituerũtqꝫ hoc fiẽduꝫ tribꝫ vicibꝫ.ſ.
mane veſꝑe ⁊ meridie.⁊ ſecundũ tria pũcta emi
ſꝑii.vñ quedaꝫ ex legibꝫ ꝑcepit deum adorare
ad orientē.⁊ hec fuit lex Pictagore ⁊ cõſonat le
gi noſtre.ſed alia lex precepit deuꝫ adorare ĩ me
ridie.⁊ hec fuit geſti p.º ⁊ huic ↄſonat lex maho
meti.quedã vero alia lex ꝑcepit adorare deũ in
occidẽte ⁊ hec fuit moyſi.Et hoc ꝓbat phũs ex
cõi mõ loquẽdi qui eo ꝙ cõis ē oibus videṫ ex
eo ſumpſiſſe principiuꝫ.cũ enĩ ſunt duo ſolũ nõ
vtimur noĩe omnis ſed dicimꝰ ambo.ita ꝙ pri
muꝫ circa ꝙ vtimur noĩe oĩs eſt numerꝰ terna
rius.quare ſequiṫ ꝙ numerꝰ ternariꝰ eſt numerꝰ
oĩs ⁊ totus.que oĩa ſunt adiuicē ꝓpinqua aut
idem.Et ſic patꝫ minor illius rationis.ꝙ.ſ.pre
ter tres dimẽſiones non ſit alia dimenſio.⁊ cum
corpus diuidaṫ ſecunduꝫ tres ſequiṫ ꝙ diuidiṫ
ſecundum omnes.

Sciënduꝫ eſt quinto. Que hec tria

omne totũ ⁊ perfectũ nõ differũt ad inuicē ſꝫ
ſpeciē hoc eſt ſꝫ formalē rõnē.q2 quodlibꝫ illo
rum q̃daꝫ integritatē importat.ſed ſi in aliquo
differũt hoc ē in materia ⁊ ſubiecto ĩꝗ̄tum de di
uerſꝫ dñṫ. naꝫ omē attribuiṫ diſcretis ⁊ ↄtinuis
que ſaaliter diuiſibilia ſunt. ſicut ſunt ↄtinua
humida.ſicut nos dicimus oĩs homo ⁊ omnis
aqua.ſꝫ totũ indifferenter attribuiṫ oibus con
tinuis.⁊ etiã qñqꝫ diſcretis .perfectũ vero in
differẽter attribuiṫ ↄtinuis ⁊ diſcretis.⁊ non ſo
lum ipſis ſed etiã formis ⁊ virtutibꝫ.Uel aliter
poſſet dici ⁊ quaſi in idem redit.ꝙ forma diciṫ
oĩs ſecundũ ꝗ̄ ipſa vna exñs multiplicata eſt
in diuerſa ſubiecta. ſed diciṫ tota ſiue totuꝫ ſꝫ
ꝙ vnitiua eſt ꝑtiuꝫ integraliũ. ſed diciṫ perfecta
ſꝫ ꝙ dat eſſe materie ⁊ ipſã perficit.

Sciendum eſt ſexto: ꝙ mun

dus dupliciter põt accipi.Uno.º ꝓ tota vniuer
ſalitate reꝝ ⁊ hoc mõ prima cauſa de mundo ē
2.º mõ põt accipi ꝓ vniuerſalitate reꝝ ꝓdu
ctaꝝ ⁊ iſto.º intelligẽtie ſũt de mundo ſed non
prima cauſa. 3.º mõ capitur ſtrictius ꝓ vni
uerſalitate reruꝫ corporeaꝝ ⁊ hoc mõ magꝭ ca
pitur ĩ ꝓpoſito. 4.º mõ ꝓ aggregatõe ex ele
mentis ⁊ elemẽtatis ſecundũ quod diciṫ primo
metheoꝝ.q2 neceſſe eſt hunc mundũ inferiorē lati
onibus ſuperioꝝ corpoꝝ ↄtinuum eſſe vt tota
virtus eiꝰ inde guberneṫ. Perfectum etiam
dupliciter accipiṫ.vno.º ſimpliciter exponẽdo ip
ſum negatiue.ſ.cui nichil deeſt. ſed ↄtinet oẽm
ꝑfectionē reꝝ.⁊ hoc mõ ſola prima cauſa diciṫ
perfecta. 2.º diciṫ ꝑfectũ in genere quod ſcilꝫ
habet oĩa que ad perfectionē ſui generis requi
runṫ.⁊ hoc modo mundus diciṫ perfectus ⁊ ho
mo ⁊ cetera habẽtia omnia ad ſuuꝫ eſſe requi
ſita.Tunc ſit.

Concluſio prima.Corpus ē

perfecta magnitudo.ꝓbaṫ.nã corpus habꝫ tres
dimẽſiones.g.º hꝫ omẽs.ↄña iam ꝓbata eſt q2

omne totū ⁊ perfectū idē ſūt.g° in genere magnitudinū corpus eſt ꝑfecta magnitudo. 2° ꝓbaꝛ illud qđ eſt termius in ꝓgreſſionibꝫ ⁊ a quo id fit terminꝰ in aliā magnitudineꝫ et perfectū q2 nõ fit trāſitus de vno in aliud niſi propter aliquē defectū ſicut fit tranſitꝰ ex linea in ſuperficiem.⁊ ex ſuperficie in corpꝰ.ex corpore autē nõ fit tranſitus.

Concluſio reſponſiua.

Mundus tertio° acceptus eſt perfectꝰ. Probaꝛ nā omne corpꝰ eſt perfectū.ſed mundꝰ tertio° eſt corporeꝰ.ergo perfectus.ſed q2 hec perfectio generalis eſt omni corpori iõ phūs ponit vnā aliam ꝓpriam ipſi vniuerſo.quia in ipſis corporibus reperiunꝛ aliqua que cõtinēt ⁊ nõ continētur vt vltima corpa. quedā vero que cõtinenꝛ ⁊ non cõtinent vt terra.quedā vero que continent ⁊ continenꝛ vt corpora media.ſꝫ quicquid continet vel cõtinetꝛ vel vtroqꝫ modo ſe habet quodāmodo ad aliqđ terminaꝛ ⁊ eſt quodam mõ multa.⁊ habet aliquid imꝑfectionis. ergo corpꝰ ſimplex ⁊ ꝑfectū neqꝫ cõtinet neqꝫ cõtinetur.tale aūt eſt totū vniuerſuꝫ.g° ⁊c̄.

Dubitatur primo.

Que ſunt partes principales vniuerſi. Dicendū eſt ꝙ ſunt corpora que ſibi determināt certuꝫ ſituꝫ in vniuerſo cuiuſmodi ſunt corpora ſimplicia celum ⁊ quatuor elemēta q2 mixta ſecundū ſe nõ habēt ſituꝫ in vniuerſo niſi rõne ſimplicium.

Dubitatur ſecundo.

Qualiter intelligitur dictū Pictagore.ſ.oīa ſunt determinata tribus. Rūdeꝛ ꝙ ſic. q2 perfectio vniuſcuiuſqꝫ rei conſiſtit.ſ.in eſſentia ſeu ſubſtātia tanꝙ in principio.in virtute tanꝙ in medio ⁊ in operatione tanꝙ in fine ⁊ vltimo.

Dubitatur tertio.

Utruꝫ probatio phī per quā ꝓbat ꝙ non ſunt niſi tres dimenſiones ſit efficax.q2 ſcilꝫ numerus ternarꝰ eſt numerus omnis ⁊ totus. Et videtur ꝙ non nam ex eodem principio poſſemus concludere ꝙ non ſint niſi tria elementa ⁊ tres digiti ī vna manu. Ad hoc reſpondet Simplicꝰ ꝙ philoſophus ī iſto paſſu nõ ꝓcedit demõſtratiue ſꝫ probabiľr ⁊ hic modus eſt ſufficiens poſt demõſtrationes ſuppoſitas in aliis ſcienciis. q2 determinare de dimenſionibꝰ inꝙtuꝫ huiuſmodi ſpectat ad mathematicū.ſ.ad geometraꝫ.ſicut probat Ptholomeꝰ. quia īpoſſibile eſt plures lineas perpendiculares quā tres concurrere in eodem puncto hoc eſt ſe inuiceꝫ interſecare ad angulos rectos ſperales. Suppoſita igitꝛ demonſtratiõe a mathematico vtitur phūs in preſenti paſſu teſtimonio ⁊ ſignis antiquoꝝ. Dicitur vlterius ꝙ propter affinitatē numerorꝫ ⁊ multitudinum philoſophus vtitur numeris ſecunduꝫ morem Pictagoricoruꝫ quod nuſꝙ in ſuis libris alibi inuenitur facere.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ vniuerſo nichil poteſt addi quod pertineat ad eius ꝑfectioneꝫ per rationem. Ad ſecundam dicebatur .2° phiſicoꝝ ꝙ monſtra ſunt peccata in ordine ad naturam particularē ⁊ nõ ad vniuerſalē ſiue ad totū vniuerſum. Sequitur in textu. De hiis autem q̄ ſecundū ſpēm ipſiꝰ partibꝰ ⁊c̄.

Queritur tertio.

Utrum vnius corporis ſimplicis ſit tantū vnus motus ſimplex ſecundum naturā. Arguiꝛ primo contra ſuppoſitū q2 celum eſt corpus ſimplex ⁊ tamē non mouetur naturaliter ſiue ſecundū naturaꝫ eo ꝙ mouetur ab intelligētia. ergo non cuiuſlibet corporis ſimplicis eſt aliquis motus ſimplex ſecundum naturam. 2° arguitur motus celi compoſitus eſt ex tardo ⁊ veloci.naꝫ partes ꝓpinqꝫ polis tardius mouentur partibus remotioribus polis.eo ꝙ in equali tempore minus ſpacium pertranſiunt.ergo motus celi nõ ē ſimplex tamen celum eſt corpus ſimplex.ergo nõ cuiuſlibet corpis ſimplicis eſt motus ſimplex.

3° arguitur omnis motus compoſitus eſt ex partibus quantitatem habentibus. ergo nullꝰ motus eſt ſimplex ſed compoſitus. Ultimo arguitur contra queſitum. Ignis eſt corpus ſimplex tamen mouetur pluribus motibꝫ.quia mouetur motu ſurſum ⁊ motu circulari. ergo vnius corporis ſimplicis non eſt tantuꝫ vnus motus ſimplex. In oppoꝰ eſt phūs in .3° cap° huius primi libri. Pro rūſione ad queſituꝫ

Sciendum eſt primo

ꝙ poſt ꝙ phūs oſtendit vniuerſum eſſe perfectum rõe ſue corporeitatis ⁊ ratione ſue vniuerſalitatis ratione corporeitatis quia habet tres dimenſiones. ratione vniuerſalitatis quia extra ipſuꝫ nichil ē ſed omnia complectitur.cõter q2 in tertio phiſicoꝝ antiqui dixerunt infinitum eſſe extra quod nichil eſt.ideo poſſet aliquis ſuſpicari ⁊ dicere ipſum vniuerſuꝫ eſſe infinituꝫ.ideo huic opinioni occurrens philoſophꝰ concludit ꝙ preter determinatā perfectionem vniuerſi cõſiderandum eſt an ipſum vniuerſum infinitum ſit ſecunduꝫ magnitudinē vel finitum. ⁊ q2 hoc fieri non poteſt niſi primitꝰ ſciāꝛ partes ex quibus integratur ipſum vniuerſum ⁊ etiam numerus earumdem partium: ideo per prius philoſophus determinat de ipſis principalibus partibus.vniuerſi ⁊ de numero earum. que quidem principaliores partes ſunt ipſa corpora ſimplicia.naꝫ animalia ⁊ plante ⁊ cetera talia ſunt ſecundarie partes que magis pertinent ad bene eſſe eiꝰ ꝙ ad primariā eiꝰ integritatē.

Sciēduꝫ eſt ſecundo.

ꝙ ad ſciendū numerū ⁊ diſtinctionē principaliū partium vniuerſi.ſ.ſimplicium corpoꝝ ꝓmittit phūs aliqua circa numerū ⁊ diſtinctionē motuuꝫ localium quia motꝰ localis eſt primus omniū motuum.ideo ex diſtinctione ⁊ numero motuuꝫ localiū cõuenientius arguitur diſtinctio corpoꝝ. ⁊ de hac diſtinctione motuuꝫ localiū videbitur in ſequēti cap° ⁊ queſtione.

Sciēduꝫ eſt tertio:

Cuꝫ philoſopho ꝙ omne corpus phiſicū mobile eſt ſecūduꝫ locū ſecūduꝫ ſui naturā.ſiľiter omis magnitudo naturalis.puta ſuperficies ⁊ linea cõſiderata ꝓut ſunt termini corpoꝝ naturaliū.ita tamē ꝙ corpora per ſe mouentur alie vero ꝑ accn̄s.⁊ hoc capiendo corpus prout corpus eſt de genere ſubſtantie. Et hoc ē quod dicit phūs.omīa phiſica eniꝫ corpora ⁊ magnitudines ſecundum ſe ipſa mobilia eſſe dicimus ſecundū locuꝫ. Et ad eius probationē adducit phūs diffinitionē nature.ex qua ſic argumentaꝛ. Corpora naturalia ſunt que habēt naturaꝫ.ſed natura eſt principiū motus in eis in quibus eſt.ergo corpora naturalia habēt principiuꝫ ſui motus in ſeipſis. ſed q̄cunqꝫ mobilia ſunt quocūqꝫ motu ſunt etiam mobilia localiter licꝫ nõ ecõuerſo eo ꝙ motꝰ localis prior eſt omniū motuū.oīa ergo corpa naturalia naturaliter mobilia ſunt motu locali.

Sciendum eſt quarto.

ꝙ corporuꝫ naturaliū quedā ſunt mixta ⁊ quedā ſimplicia.vt dicitꝛ 2° phiſicoꝝ.⁊ cuꝫ motus ſit actꝰ mobilis.⁊ actus proportionetur ſuo ꝑfectibili. oportet ipſos motus ꝓportionari omnibꝰ mobilibus.ſ.corpoꝝ ſimplicium.⁊ ideo motus locales eoꝝ que.ſ.naturaliter cõueniūt ipſis ſunt ſimplices.⁊ motus mixtoꝝ mixti. ideo ſi corpora mixta interdū reperianꝛ moueri aliquo motu ſimplici.vt lapis mouetur deorſuꝫ.hoc tn̄ nõ eſt ſecundū naturā propriaꝫ.ſed ſecundū naturam elementi predn̄antiſ in ipſis. Et hoc modo ſanctꝰ Thomas diſtinguit motus ſimplices a motibus mixtis.ſ.ex parte corpoꝝ mobiliū. ita ſcꝫ vt motus ſimplex dicatur qui eſt alicuiꝰ corporis ſimplicis. Albertꝰ tameꝫ aliter diſtinguit ⁊ de hoc videbiꝛ in ſequēti queſtione.

Sciendum eſt quinto:

ꝙ vt habet Sanctꝰ Thomas.corpus ſimplex ē qđ habet principium alicuius motus naturalis in ſeipſo ſecunduꝫ naturā propriam.ſicut patet de igne qui ē ſimpliciter leuis.⁊ de terra que ē ſimpliciter grauis.⁊ de ſpēbus eoꝝ ſicut flāma dicitur ſpecies ignis.⁊ etiā ſicut ſunt media elemēta.quoꝝ aer hꝫ maiorē affinitatē ⁊ cum igne vt aqua cū terra .ſed corpꝰ mixtuꝫ eſt quod ſecūꝰ ſe ipſuꝫ non habet principiū alicuiꝰ motus ſimplicis. Uel aliter poſſet dici.ꝙ corpus ſimplex ē quod non eſt reſolubile in partes diuerſaꝝ rationuꝫ hoc eſt ſpecieꝝ.ita ꝙ cõpoſitū eſt ex materia ⁊ forma ſimplicibus.ſic ꝙ forma eius nõ gerit in ſe virtualiter ꝑfectiones aliaꝝ formarum ſpecificaꝝ cuiuſmodi eſt forma elemēti vel vniuerſi que ſimplex eſt ſecundū eſſentiā vel virtutem.materia etiā elemēti vel alicuius corporis ſimplicis nõ eſt reſolubilis in plures materias. ⁊ cuꝫ motꝰ ſequatur formaꝫ quoniaꝫ eſt effectꝰ nature.⁊ forma principaliter eſt natura. ſequiꝛ ꝙ corporis ſimplicis hoc eſt hn̄tiſ ſimplicē formaꝫ ⁊ materiaꝫ vnꝰ eſt motus ſimplex.

Concluſio reſponſiua.

Unius corporis ſimplicis non eſt niſi vnus motus ſimplex ſecūduꝫ naturā ꝓpriam. Probaꝛ q2 vnius corporis ſimplicis non eſt niſi vna ꝓpria forma ⁊ ſimplex.ſed effectus conſequitur formā vt dictum eſt.q2 motus eſt effectus nature.⁊ forma principaľr eſt natura.ergo vnius corporis ſimplicis non eſt niſi vnus motus ſimplex. Et notanter dicebatur ſecunduꝫ naturam propriā quia idem corpus ſimplex bene mouetur diuerſis motibus. Uno modo ſecundū naturam propriam.⁊ alio modo ſecundum naturam cõmunem.vt probat vltima ratio ante oppoſitum. Uidemus etiam aquā quandoqꝫ aſcendere ſecundum naturā cõmunem ad repletionem vacui. Et ſi queratur.an ſit eadem natura propria ⁊ cõmunis. Reſpondetur ꝙ in eodem ē eadem ſecundum rem: differens ſecundum rationem.q2 alia ratione dicitur propria.⁊ alia dicitur cõmunis ſecundū diuerſos reſpectus.naꝫ inquantuꝫ ordinatur ad eſſe proprium ⁊ ad cõſeruationē propriam rei dicitur natura propria inquantum vero ordinatur ad bonum ⁊ eſſe totiꝰ vniuerſi diciꝛ natura cõmunis. ⁊ ſic vna et eadem natura cõmunis dicitur propria ⁊ cõmunis ſecundum diuerſas rationes.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur vt alias dicebatur in phiſicis. celum habet in ſe principium paſſiuum ſui motꝰ .vt habet Albertꝰ in preſenti paſſu dicēs naturaliſſime celuꝫ moueri anima motrice.ideo in corpore celeſti nõ ponuntur organa quibus anima moueat ipſuꝫ corpꝰ celeſte.ſicut in corpore aīalis ponuntur nerui ⁊ muſculi quibus aīa mouet corpus propriuꝫ. Ad hoc aūt ꝙ motꝰ dicatur naturalis ſufficit ꝙ ſit a principio intrinſeco paſſiuo.ſicut patet in motu grauiuꝫ ⁊ leuium. Ad ſecundā diciꝛ ꝙ illud non impedit motū celi eſſe reglarē.q2 pars formaľr dicta celi

omne totū ꝛ perfectū idē ſūt. g° in genere magnitudinū corpus eſt ꝑfecta magnitudo. 2° ꝓbaꝛ illud qđ eſt termius in ꝓgreſſionibꝫ ꝛ a quo id fit terminꝰ in aliā magnitudineꝫ et perfectū qꝛ nō fit trāſitus de vno in aliud niſi propter aliquē defectū ſicut fit tranſitꝰ ex linea in ſuperficiem. ꝛ ex ſuperficie in corpꝰ. ex corpore autē nō fit tranſitus.

Concluſio reſponſiua.

Mundus tertio° acceptus eſt perfectꝰ. Probaꝛ nā omne corpꝰ eſt perfectū. ſed mundꝰ tertio° eſt corporeꝰ. ergo perfectus. ſed qꝛ hec perfectio generalis eſt omni corpori iō pħūs ponit vnā aliam ꝓpriam ipſi vniuerſo. quia in ipſis corporibus reperiunꝛ aliqua que cōtinēt ꝛ nō continētur vt vltima corꝑa. quedā vero que cōtinenꝛ ꝛ non cōtinent vt terra. quedā vero que continent ꝛ continenꝛ vt corpora media. ſꝫ quicquid continet vel cōtinetꝛ vel vtroqꝫ modo ſe habet quodāmodo ad aliqđ terminaꝛ ꝛ eſt quodam mō multa. ꝛ habet aliquid imꝑfectionis. ergo corpꝰ ſimplex ꝛ ꝑfectū neqꝫ cōtinet neqꝫ cōtinetur. tale aūt eſt totū vniuerſuꝫ. g° ꝛc.

Dubitatur primo.

Que ſunt partes principales vniuerſi. Dicendū eſt ꝙ ſunt corpora que ſibi determināt certuꝫ ſituꝫ in vniuerſo cuiuſmodi ſunt corpora ſimplicia celum ꝛ quatuor elemēta qꝛ mixta ſecundū ſe nō habēt ſituꝫ in vniuerſo niſi rōne ſimplicium.

Dubitatur ſecundo.

Qualiter intelligitur dictū Pictagore. ſ. oīa ſunt determinata tribus. Rñdeꝛ ꝙ ſic. qꝛ perfectio vniuſcuiuſqꝫ rei conſiſtit. ſ. in eſſentia ſeu ſubſtātia tanꝗ in principio. in virtute tanꝗ in medio ꝛ in operatione tanꝗ in fine ꝛ vltimo.

Dubitatur tertio.

Utruꝫ probatio pħī per quā ꝓbat ꝙ non ſunt niſi tres dimenſiones ſit efficax. qꝛ ſcilꝫ numerus ternariꝰ eſt numerus omnis ꝛ totus. Et videtur ꝙ non nam ex eodem principio poſſemus concludere ꝙ non ſint niſi tria elementa ꝛ tres digiti ī vna manu. Ad hoc reſpondet Simpliciꝰ ꝙ philoſophus ī iſto paſſu nō ꝓcedit demōſtratiue ſꝫ probabilr ꝛ hic modus eſt ſufficiens poſt demōſtrationes ſuppoſitas in aliis ſcientiis. qꝛ determinare de dimenſionibꝰ inꝗtuꝫ huiuſmodi ſpectat ad mathematicū. ſ. ad geometraꝫ. ſicut probat Ptholomeꝰ. quia īpoſſibile eſt plures lineas perpendiculares quā tres ꝯcurrere in eodem puncto hoc eſt ſe inuiceꝫ interſecare ad angulos rectos ſperales. Suppoſita igiꝛ demonſtratiōe a mathematico vtitur pħūs in preſenti ꝓpaſſu teſtimonio ꝛ ſignis antiquoꝝ. Dicitur vlterius ꝙ propter affinitatē numeroruꝫ ꝛ multitudinum philoſophus vtitur numeris ſecunduꝫ morem Pictagoricoruꝫ quod nuſꝗ in ſuis libris alibi inuenitur facere.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ vniuerſo nichil poteſt addi quod pertineat ad eius ꝑfectioneꝫ per rationem. Ad ſecundam dicebatur . 2° phiſicoꝝ ꝙ monſtra ſunt peccata in ordine ad naturam particularē ꝛ nō ad vniuerſalē ſiue ad totūvniuerſum. Sequitur in textu. De hīs autem q̄ ſecundū ſpēm ipſiꝰ partibꝰ ꝛc.

Queritur tertio.

Utrum vnius corporis ſimplicis ſit tantū vnus motus ſimplex ſecundum naturā. Arguiꝛ primo contra ſuppoſitū qꝛ celum eſt corpus ſimplex ꝛ tamē non mouetur naturaliter ſiue ſecundū naturaꝫ eo ꝙ mouetur ab intelligētia. ergo non cuiuſlibet corporis ſimplicis eſt aliquis motus ſimplex ſecundum naturam. 2° arguitur motus celi compoſitus eſt ex tardo ꝛ veloci. naꝫ partes ꝓpinqꝫ polis tardius mouentur partibus remotioribus polis. ideo ꝙ in equali tempore minus ſpacium pertranſiunt. ergo motus celi nō ē ſimplex tamen celum eſt corpus ſimplex. ergo nō cuiuſlibet corꝑis ſimplicis eſt motus ſimplex.

3° arguitur omnis motus compoſitus eſt ex partibus quantitatem habentibus. ergo nullꝰ motus eſt ſimplex ſed compoſitus. Ultimo arguitur contra queſitum. Ignis eſt corpus ſimplex tamen mouetur pluribus motibꝫ. quia mouetur motu ſurſum ꝛ motu circulari. ergo vnius corporis ſimplicis non eſt tantuꝫ vnus motus ſimplex. In oppoꝰ eſt pħūs in . 5° cap° huius primi libri. Pro rñſione ad queſituꝫ

Sciendum eſt primo

ꝙ poſt ꝗ pħūs oſtendit vniuerſum eſſe perfectum rōe ſue corporeitatis ꝛ ratione ſue vniuerſalitatis ratione corporeitatis quia habet tres dimenſiones. ratione vniuerſalitatis quia extra ipſuꝫ nichil ē ſed omnia complectitur. ꝯñter qꝛ in tertio phiſicoꝝ antiqui dixerunt infinitum eſſe extra quod nichil eſt. ideo poſſet aliquis ſuſpicari ꝛ dicere ipſum vniuerſuꝫ eſſe infinituꝫ. ideo huic opinioni occurrens philoſophꝰ concludit ꝙ preter determinatā perfectionem vniuerſi cōſiderandum eſt an ipſum vniuerſum infinitum ſit ſecunduꝫ magnitudinē vel finitum. ꝛ qꝛ hoc fieri non poteſt niſi primitꝰ ſciāꝛ partes ex quibus integratur ipſum vniuerſum ꝛ etiam numerus earumdem partium: ideo per prius philoſophus determinat de ipſis principalibus partibus. vniuerſi ꝛ de numero earum. que quidem principaliores partes ſunt ipſa corpora ſimplicia. naꝫ animalia ꝛ plante ꝛ cetera talia ſunt ſecundarie partes que magis pertinent ad bene eſſe eiꝰ ꝗ ad primariā eiꝰ integritatē.

Sciendū eſt ſecundo.

ꝙ ad ſciendū numeꝝ ꝛ diſtinctionē principaliū partium vniuerſi. ſ. ſimpliciū corpoꝝ ꝑmittit pħūs aliqua circa numeꝝ ꝛ diſtinctionē motuuꝫ localium quia motꝰ localis eſt primus omniū motuum. ideo ex diſtinctione ꝛ numero motuuꝫ localiū cōuenientius arguitur diſtinctio corpoꝝ. ꝛ de hac diſtinctione motuuꝫ localiū videbitur in ſequēti cap° ꝛ queſtione.

Sciendū eſt tertio:

Cuꝫ philoſopho ꝙ omne corpus phiſicū mobile eſt ſecūduꝫ locū ſecūduꝫ ſui naturā. ſiſiter omīs magnitudo naturalis. puta ſuperficies ꝛ linea ꝯſiderata ꝓut ſunt termini corpoꝝ naturaliū. ita tamē ꝙ corpora per ſe mouentur alie vero ꝑ accñs. ꝛ hoc capiendo corpus prout corpus eſt de genere ſubſtantie. Et hoc ē quod dicit pħūs. omīa phiſica eniꝫ corpora ꝛ magnitudines ſecundum ſe ipſa mobilia eſſe dicimus ſecundū locuꝫ. Et ad eius probationē adducit pħūs diffinitionē nature. ex qua ſic argumentaꝛ. Corpora naturalia ſunt que habēt naturaꝫ. ſed natura eſt principiū motus in eis in quibus eſt. ergo corpora naturalia habēt principiuꝫ ſui motus in ſeipſis. ſed ꝗcunqꝫ mobilia ſunt quocūqꝫ motu ſunt etiam mobilia localiter licꝫ nō ecōuerſo eo ꝙ motꝰ localis prior eſt omniū motuū. oīa ergo corꝑa naturalia naturaliter mobilia ſunt motu locali.

Sciendum eſt quarto.

ꝙ corporuꝫ naturaliū quedā ſunt mixta ꝛ quedā ſimplicia. vt diciꝛ 2° phiſicoꝝ. ꝛ cuꝫ motus ſit actꝰ mobilis. ꝛ actus proportionetur ſuo ꝑfectibili. oportet ipſos motus ꝓportionari omnibꝰ mobilibus. ſ. corpoꝝ ſimplicium. ꝛ ideo motus locales eoꝝ que. ſ. naturaliter cōueniūt ipſis ſunt ſimplices. ꝛ motus mixtoꝝ mixti. ideo ſi corpora mixta interdū reperianꝛ moueri aliquo motu ſimplici. vt lapis mouetur deorſuꝫ. hoc tñ nō eſt ſecundū naturā propriaꝫ. ſed ſecundū naturam elementi predñantꝭ in ipſis. Et hoc modo ſanctꝰ Thomas diſtinguit motus ſimplices a motibus mixtis. ſ. ex parte corpoꝝ mobiliū. ita ſcꝫ vt motus ſimplex dicatur qui eſt alicuiꝰ corporis ſimplicis. Albertꝰ tameꝫ aliter diſtinguit ꝛ de hoc videbiꝛ in ſequēti queſtione.

Sciendum eſt quinto:

ꝙ vt habet Sanctꝰ Thomas. corpus ſimplex ē qđ habet principium alicuius motus naturalis in ſeipſo ſecunduꝫ naturā propriam. ſicut patet de igne qui ē ſimpliciter leuis. ꝛ de terra que ē ſimpliciter grauis. ꝛ de ſpēbus eoꝝ ſicut flāma dicitur ſpecies ignis. ꝛ etiā ſicut ſunt media elementa. quoꝝ aer hꝫ maiorē affinitatē ꝛ cum igne vt aqua cū terra. ſed corpꝰ mixtuꝫ eſt quod ſecūꝰ ſe ipſuꝫ non habet principiū alicuiꝰ motus ſimplicis. Uel aliter poſſet dici. ꝙ corpus ſimplex ē quod non eſt reſolubile in partes diuerſaꝝ rationuꝫ hoc eſt ſpecieꝝ. ita ꝙ cōpoſitū eſt ex materia ꝛ forma ſimplicibus. ſic ꝙ forma eius nō gerit in ſe virtualiter ꝑfectiones aliaꝝ formarum ſpecificaꝝ cuiuſmodi eſt forma elemēti vel vniuerſi que ſimplex eſt ſecundū eſſentiā vel virtutem. materia etiā elemēti vel alicuius corporis ſimplicis nō eſt reſolubilis in plures materias. ꝛ cuꝫ motꝰ ſequatur formaꝫ quoniaꝫ eſt effectꝰ nature. ꝛ forma principaliter eſt natura. ſequiꝛ ꝙ corporis ſimplicis hoc eſt hñtꝭ ſimplicē formaꝫ ꝛ materiaꝫ vnꝰ eſt motus ſimplex.

Concluſio reſponſiua.

Unius corporis ſimplicis non eſt niſi vnus motus ſimplex ſecūduꝫ naturā ꝓpriam. Probaꝛ qꝛ vnius corporis ſimplicis non eſt niſi vna ꝓpria forma ꝛ ſimplex. ſed effectus conſequitur formā vt dictum eſt. qꝛ motus eſt effectus nature. ꝛ forma principalr eſt natura. ergo vnius corporis ſimplicis non eſt niſi vnus motus ſimplex. Et notanter dicebatur ſecunduꝫ naturam propriā quia idem corpus ſimplex bene mouetur diuerſis motibus. Uno modo ſecundū naturam propriam. ꝛ alio modo ſecundum naturam cōmunem. vt probat vltima ratio ante oppoſitum. Uidemus etiam aquā quandoqꝫ aſcendere ſecundum naturā cōmunem ad repletionem vacui. Et ſi queratur. an ſit eadem natura propria ꝛ cōmunis. Reſpondetur ꝙ in eodem ē eadem ſecundum rem: differens ſecundum rationem. qꝛ alia ratione dicitur propria. ꝛ alia dicitur cōmunis ſecundū diuerſos reſpectus. naꝫ inquantuꝫ ordinatur ad eſſe propriuꝫ ꝛ ad cōſeruationē propriam rei dicitur natura propria inquantum vero ordinatur ad bonum ꝛ eſſe totiꝰ vniuerſi diciꝛ natura cōmunis. ꝛ ſic vna et eadem natura cōmunis dicitur propria ꝛ cōmunis ſecundum diuerſas rationes.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur vt alias dicebatur in phiſicis. celum habet in ſe principium paſſiuum ſui motꝰ. vt habet Albertꝰ in preſenti paſſu dicēs naturaliſſime celuꝫ moueri anima motrice. ideo in corpore celeſti nō ponuntur organa quibus anima moueat ipſuꝫ corpꝰ celeſte. ſicut in corpore aīalis ponuntur nerui ꝛ muſculi quibus aīa mouet corpus propriuꝫ. Ad hoc aūt ꝙ motꝰ dicatur naturalis ſufficit ꝙ ſit a principio intrinſeco paſſiuo. ſicut patet in motu grauiuꝫ ꝛ leuium. Ad ſecundā diciꝛ ꝙ illud non impedit motū celi eſſe reglarē. qꝛ pars formalr dicta celi

in hoc tempore nõ mouetur velotius ꝙ in alio.
qꝛ partes celi non mouentur in actu ſed ſolum
in potentia. et ideo in tali motu non eſt diuer
ſitas actualis.ſed ſolũ potentialis.vt dicit Sã
ct⁹ Thomas que nõ repugnat ſimplicitati mo
tus. Ad tertiam dicitur ꝙ motus dicitur ſim
plex quia non eſt compoſitus ex veloci ꝛ tardo
ſed quia eſt alicuius corporis ſimplicis ꝛ non
quieſcit indiuiſibilis. Ultima ſoluta ẽ in cor
pore queſtionis. Sequitur in textu. Dis
autem motus ſecundũ locũ ꝛc̨.

Queritur quarto: Utrum

vnius corporis tantum ſint tres motus ſimpli-
ces. Arguitur ꝙ nõ.naꝫ tantũ ſunt due ma
gnitudines ſimplices.ſ.recta ꝛ circularis.gͦ ta-
tum ſunt duo mot⁹ ſimplices Tenꝫ ꝯña. nam
ex numero magnitudinũ ſimplicium concludit
phũs numeꝝ corpoꝝ ſimplicium. 2ͦ ſic.tot
ſunt motus ſimplices quot ſunt corpora ſimpli
cia.ſed quinqꝫ ſunt corpora ſimplicia .ſ. celuꝫ ꝛ
quatuoꝛ elementa.ergo ſunt quinqꝫ mot⁹ ſim-
plices. In oppo⁹ ẽ phũs in 3ͦ capͦ huius li-
bri. Pro rñſione ad queſitũ.

Sciendum eſt primo quod

Poſtꝙ phũs oſtendit ꝙ omne corpus phiſicum
mobile eſt ſecundum locuꝫ.ꝛ ꝙ vnius corporis
ſimplicis eſt vnus mot⁹ ſimplex ſecundũ natu-
ram propriaꝫ.ꝯñter in codeꝫ capͦ philo. ponit
diſtinctionẽ motus localis dicens.ꝙ omnis mo
tus localis quẽ vocamus lationẽ:aut eſt rect⁹
aut circularis aut mixtus ex his. ſicut eſt mot⁹
obliqu⁹ illoꝝ qui hac ꝛ illac feruntᷣ.Quam di-
ſtinctionẽ probat phũs.Nam motus ſimplices
non ſunt niſi duo.ſ.motus rectus ꝛ circularis
qui ꝑporcionaliter dicuntur ad magnitudinẽ
rectam ꝛ circularem.qꝛ ergo non ſunt niſi due
magnitudines. ſequitur ꝙ non ſunt niſi duo
motus ſimplices.ſ.rectus ꝛ circularis. Sed
arguit Sanctus Thomas contra hanc diſtin
ctioneꝫ.quia tranſcendentẽ in aliud genus ſci-
bile non contingit demõſtrare.vt dicitur.pͦ po
ſterioꝝ.ergo inconueniens eſt per diuiſionem
magnitudinũ pertinentium ad mathematicos.
aliquid concludi circa motus pertinẽtes ad phi
ſicos.Ad hoc dicendũ eſt cum ipſo Sãcto Tho
ma.ꝙ ſcientia que ſe habet ex additione ad ali
am vtitur principiis eius in demõſtrando.ſicut
geometra vtitur principiis ariſmetrice. qꝛ mag
nitudo addit poſitionẽ ſupra numerũ. Unde
punctus dicitur vnitas poſita in eſſe.Similiter
antẽ corpus naturale addit materiã ſenſibilem
ſupra magnitudinẽ mathematicaꝫ. ideo nõ eſt
inconueniens ſi naturalis in ſuis demonſtratio
nibus vtatur principiis mathematicis.non eñ
omnino eſt aliud genus phiſicum a genere
mathematico. ſed aliquid addit phiſicum ſu-
pra genus mathematicum. Sed iteruꝫ obii
ceretur forte contra probationem . nam videtᷣ
eſſe falſum ꝙ ſoluꝫ ſunt due magnitudines ſim
plices.vt recta ꝛ circularis.naꝫ elis videtur eſſe
vna linea ſimplex quia omnis pars eius ẽ vni
formis.ꝛ tamen linea elica nec eſt recta nec cir-
cularis.ergo non tantum ſunt due magnitudi-
nes ſimplices.Ad hoc dicitur ꝙ ſi elis conſide-
retur quãtuꝫ ad eius originẽ non eſt linea ſim
plex ſed recta ꝛ circularis.cauſatur eniꝫ elis ex du
obus motibus ymaginatis quoruꝫ vnus eſt li-
nee circueũtis columnã.alius eſt puncti moti ꝑ
lineam rectam.ſi enim vtrimqꝫ motus ſimul et
regulariter perficiatur conſtituitur linea elica ꝑ
motum puncti in linea mota.ſic ergo relinquitᷣ
ꝙ ſolum ſunt due magnitudines ſimplices.ſ.re
cta ꝛ circularis.Unde in antiqua tranſlatione
Auerrois motus rectus dicebatur equalis.Uñ
ſimplicitatem motus aliqui volunt attẽdere ex
parte dimenſionum.ita ꝙ motus ſimplex qui ẽ
dimenſionis ſimplicis recte.ſ.vel circularis. ſꝫ
vt in precedenti queſtione dicebatur text⁹ ſim
plicitatem motus attendit ex ſimplicitate mobi
lis fundans ſe in dicto philoſophi dicentis in ꝑ
ſenti capitulo ꝙ corporum ſimpliciũ motus ſũt
ſimplices compoſitorum vero compoſiti. Alii
vero ſimplicitatem motus accipiunt ex ſimplici
tate motoris. Alii vero vt moderni dicunt
ꝙ motus rectus tantum ſimplex eſt qui eſt a me
dio vel ad medium ſine participatione circula-
ris motus. Sed circularis ſimplex eſt qui eſt
ſine participatione aſcenſus ꝛ deſcenſus. Et iſte
opiniones non contradicunt inter ſe.quia om-
nia iſta ſe concomitantur.ſ.ſimplicitas dimenſi
onum mobilis ꝛ forme motoris.

Sciẽduꝫ eſt ſecundo quod

cum dicitur ꝙ motus circularis eſt qui eſt circa
medium.intelligitur de medio mundi quod eſt
centrum grauitatis terre. rota enim que moue-
tur circa medium ſui non mouetur proprie circu
lariter.ymo motus eius eſt compoſitus ex deꝑſ
ſione ꝛ eleuatione. Sed obiiceretᷣ contra il-
lud quod dictum eſt.nam ſecundum hoc vide-
retur ꝙ non omnia corpora celeſtia moueantur
circulariter.nam ſecundum Ptholomeum pla-
nete mouentur in eccentricis ꝛ epiciclis.ꝛ hic mo
tus non eſt circa medium mundi.ſ. circa centrũ
grauitatis terre.ſꝫ mot⁹ epicicli qui eſt circa cẽ
trum ipſius epicicli quod eſt circa circumferẽ-
tiam orbis.centrum aũt eccentrici eſt extra centꝝ
mundi.ꝛ de hoc latius videbitur. Dicen
dum eſt ergo cuꝫ Doctore Sancto. ꝙ phũs nõ
fuit hui⁹ opinionis. ſed eſtimauit ꝛ admin⁹ ni
chil dicere in contrariũ ꝙ motus corporum ce-

leſtium eſt circa centrum grauitatis terre vt etiã
ponebant aſtrologi ſui temporis . Ptholomeus
autem inuenit motus eccentricoꝝ ꝛ epiciclorum
ad ſaluandum que apparent in corporibus ce-
leſtibus.que forte tamẽ poſſent aliter ſaluari cõ
cedendo tamen iſtos motus ad huc neceſſariuꝫ
ẽ.omnia corpora celeſtia moueri circa cẽtruꝫ mũ
di ſecundum motum diurnum qui eſt ſupreme
ſpere ſecum reuoluens totum vniuerſum.
Et ſi dicatur vltra ꝙ motus circularis non
eſt ſimplex qꝛ partes celi circulariter moti aſcen-
dunt ꝛ deſcendunt. qꝛ planeta cum eſt in auge
plus diſtat a medio mundi ꝙ cum eſt in op-
poſito augis.ergo aſcendit ꝛ deſcendit.ergo mo
tus celi non eſt ſimplex.Dicitur ad hoc ꝙ aſcen
ſus ꝛ deſcenſus proprie loquendo ſolum capiũ
tur in iſtis inferioribus.ſ.infra concauuꝫ orbis
lune.Diceretur etiam ad formam obiectionis
ꝙ licet aliqua pars determinata alicuius orbis
quandoqꝫ plus accedat ad mediuꝫ mũdi ꝛ qñ
qꝫ plus recedat.tamen totus orbis ſecundũ ex
tremales ſuperficies equaliter ſemꝑ diſtat a me
dio mundi. Et ſic apparet ꝙ motus circularis
eſt circa medium mundi.ꝛ motus rectus ſimplex
eſt a medio vel ad medium.a medio ſi ſit mot⁹
leuium.ꝛ ad medium ſi ſit motus grauium. Et
notanter dicitur ꝙ medium mundi eſt medium
grauitatis terre ꝛ non magnitudinis.quia cum
terra ſit aquis diſcooperta ſecundum aliquam
partem ſui ad vitam animãtium tuendaꝫ. ꝛ a-
lia pars ſit aquis cooperta.pars diſcooperta cõ
tinue calefit a ſole ꝛ rarefit ꝛ leuificatur ꝛ aſcen-
dit.ꝛ ideo non eſt idem medium magnitudinis
ꝛ grauitatis. Quibus notatis ſit.

Concluſio Reſponſiua Ad

queſitum.Tantum ſunt tres motus ſimplices.
nã ois mot⁹ ſimplex vel eſt rectus vel circularis
ſi circularis ſic eſt circa medium mundi ſi rectus
hoc eſt dupliciter.vel eſt a medio ꝛ ſic eſt motus
ſurſum.vel eſt ad medium ꝛ ſic eſt motus deor-
ſum.ergo tantum tres ſunt motus ſimplices.
Hoc autem eſt conſonum prius dictis de perfec
tione corporis que conſiſtit in trib⁹ ergo hñ ẽ ꝙ
mot⁹ ſimplices diuiduntur in tres.Hec tamen
ratio perfecta eſt ꝛ non neceſſaria.quia ſolũ dat
quandã adaptationeꝫ.et ſic patet reſponſio ad
queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

queſtionis.Ad primam dicitur ꝙ in genere ſu-
periori non ſunt niſi duo motus ſimplices vt ra
tio probat in genere tamẽ minus gñali reperiũ-
tur tres. Ad vltimã dicitur ꝙ in ſpeciali ſunt
quinqꝫ motus ſimplices.ſꝫ in generali reducũtᷣ
ad tres diſtinguendo eos in ordine ad mediuꝫ
Sequitur in textu. Si quidem igitur eſt
motus ſimplex qui in circuitu corporis ꝛc̨.

Queritur tertio. Utrum

Preter quatuoꝛ elementa ponendũ ſit aliquod
corpus ſimplex circulariter motum ab ipſis rea
liter diſtinctum quod eẽntia quinta a phis nũ
cupatᷣ. Arguitᷣ ꝙ nõ.qꝛ aer mouetᷣ motu cir
culari vt apparet in motu comete. etiam ignis
circulariter mouetᷣ.ergo ꝑpter motũ circularem
non oꝫ ponere corp⁹ ſimplex aliud a quatuoꝛ e
lemẽtis. 2ͦ nõ oꝫ ponere tot mixta quot ſũt
motus mixti.qꝛ motus mixti in infinitũ poſſũt
variari.ergo non ẽ neceſſe ponere tot ſimplicia
corpora quot ſunt mot⁹ ſimplices.ergo propter
motuꝫ circulateꝫ non oꝫ ponere quintũ corpus
3ͦ arguitᷣ ꝙ preter quatuoꝛ elemẽta ſint po
nenda plura corꝑa ſimplicia.nam duo ſunt mo
bilia motu recto.ſ.ſurſuꝫ ꝛ deorſum.ergo erunt
duo mobilia motu circulari.ergo erunt plura ꝙ
quinqꝫ. 4ͦ arguitᷣ.ſicut preter quatuoꝛ ele
mẽta ponendũ eſt corpus mobile motu circula
ri quod ẽ cauſa tranſmutatiõis inferioꝝ corꝑo
ruꝫ.ita ponendũ ẽ aliquod corp⁹ quieſcere qd
ſit cauſa ꝑmanẽtie in rebus.gͦ erũt plura quã
quinqꝫ. Ad oppo⁹ eſt phũs in.4ͦ capͦ hui⁹
primi. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs ꝑmiſit quedã neceſſaria ad inueſtigan
dũ verã diſtinctionẽ ꝛ numeꝝ corpoꝝ ſimplici-
uꝫ q̃ ſunt primarie partes vniuerſi. ꝯñr ex ipſis
incipit ad ꝑpoſitũ argumentari oñdendo pri ͦ
ex naꝰa ꝛ diſtinctione motuũ ſimpliciuꝫ corp⁹ ce
leſte eẽ alteꝝ a quatuoꝛ elemẽtis. Sit igitur

Concluſio prima. preter

quatuoꝛ elemẽta ponẽduꝫ eſt quintũ corp⁹ ſim
plex quod ẽ celũ diſtinctum a quatuoꝛ elemen
tis ꝛ circulariter motũ ſꝫ⁹ naꝰaꝫ qd a phis quin-
ta eẽntia ſolꝫ nũcupari.Hec ꝯͦ.ꝑbatᷣ in textu.
quinqꝫ rõib⁹.pria eſt.mot⁹ circularis eſt mot⁹
ſimplex.gͦ alic⁹ mobilis ſimplicis. Tenet ꝯña
qꝛ motui ſimplici corrñdet corp⁹ ſimplex ꝛ econ
tra.nã ꝛ ſi mixta qñqꝫ motu ſimplici moueãtur
hoc eſt ſecundũ naꝰaꝫ elemẽti in eis ꝑdñantis.
mot⁹ autẽ circularis nõ eſt alic⁹ quatuoꝛ elemẽ
toꝝ pͦ ꝛ ꝑ ſe.qꝛ quatuoꝛ elemẽta naturaliter re
cte mouẽtur.gͦ eſt alici⁹ alterius corpis a qua
tuoꝛ elemẽtis.ꝛ ſic ponẽduꝫ ẽ quintuꝫ corp⁹ ſim
plex circulariter motũ. Et ſi obicitur qꝛ duo
ruꝫ corpm hñ eſt vnus motus ſimplex ſꝫ⁹ naꝰaꝫ
vt terre ꝛ aque ẽ mot⁹ deorſuꝫ. gͦ nõ cui⁹libet
corpoꝝ ſimplicis ẽ vn⁹ mot⁹ ſimplex ꝛ proprius
Rñdetᷣ ad hoc ꝙ mot⁹ locales nõ cõueniũt
elemẽtis ſꝫ⁹ ꝙ calida ꝛ frigida ſunt. ſꝫ⁹ quas
qualitates inter ſe diſtinguũtᷣ vt pꝫ ex .2ͦ de ge

neratione.ſed ſibi cõueniũt ſʒꝰ grauitatẽ vel le uitatem.⁊ qꝛ in grauitate ↄueniũt aqua ⁊ terra ideo ſecũduʒ hec quodãmõ dicunť vnuʒ corpꝰ ⁊ quodãmõ moueť vno motu. Et ſiſr diceret de aere ⁊ igne ↄuenientibꝰ in leuitate. Uerũtñ aqua ⁊ terra differũt in grauitate. qꝛ terra grauis eſt ſimpliciter.aqua vero ſʒꝰ quid ⁊ in ordĩe ad ſuperiora elemẽta.⁊ ſic grauitas aque differt ſpecie a grauitate terre. iõ hee magnitudines ſunt principia mouẽdi ad diuerſa loca ſpecie diſtincta.Et ſiſr diceret de leuitate aeris ⁊ ignis. Si obiciať etiã cõtra hanc rõnẽ vt obiciebať in ſecũda rõe añ oppoꝰ.Diciť ꝙ motus cõpoſitꝰ nõ corrñdet corpori mixto ſʒꝰ gradum mixtionis quatuor qualitatuʒ primarum quibʒ etiã nõ cõueniunt motꝰ locales inquantuʒ hmõi ſed ſʒꝰ diuerſas proportiones in grauitate ⁊ leuitate Et ſi iterꝝ obiciet. qꝛ ſʒꝰ illam rõneʒ videtur ꝙ eſſent plura corpora ſimplicia.qꝛ ſicut motꝰ ſurſuʒ ⁊ motus deorſuʒ dicuntur ſimplices.ita etiã motus qui ſunt ad alias poſitionuʒ differentias.ſ.ad dextrũ ⁊ ad ſiniſtrum.ante ⁊ retro. Rñdeť ꝙ cũ corpa ſimplicia ſint eſſentiales partes vniuerſi oʒ ꝙ motꝰ ſimplices ipſis corporibʒ ſimplicibʒ naťales attendanť ſʒꝰ conditionẽ vniuerſi.quod cũ ſit ſpericum vt pꝰ ea ꝓbabitur.oʒ ꝙ motꝰ eius attendãtur per ↄparationẽ ad mediuʒ quod eſt immobile.qꝛ oĩs motꝰ ſup aliquo immobili fundatur ſed ſecundũ habitudinẽ ad mediuʒ nõ attenditur niſi triplex diuerſitas in motu ſʒꝰ quod contingit moueri a medio.ad mediũ ⁊ circa mediũ dextruʒ aũt ⁊ ſiniſtrum añ ⁊ retro ſolum ↄſiderãtur in aĩalibus ⁊ in celo ⁊ non ponunť in motu elementoꝝ.vt pꝰ eaꝫ habitur in.2º huiꝰ.gº⁊d.

Pro ſecũda rõne ad ↄcľoeʒ. ſupponunť tria quoꝝ duo habeť ĩ littera.⁊ 3ꝰ.eſt ad ſenſuʒ manifeſtũ. Primũ eſt ꝙ motꝰ cõueniẽs alicui corpori ↄtra naturã ↄtrariať motui ↄuenienti ſibi ſꝫ naťam. 2ꝰ.eſt ꝙ tantũ vnũ vni eſt cõtrariũʒ quod eſt intelligendũ ſʒꝰ idem.qꝛ nichil differt idẽʒ ſʒꝰ diuerſa pluribꝰ cõtrariari vt vnũ viciũ reliquo vicio ⁊ virtuti cõtrariať. 3ꝰ.eſt quod ẽ ad ſenſum manifeſtũ.ſ.ꝙ eſt aliquod corpꝰ motum circulariter.Tunc formatur ſecũda ratio. qꝛ vel motus circularis conuenit illi corpori ſʒꝰ naturam aut preter naturã.ſi ſecundũ naturaʒ tunc nõ põt eẽ aliqď quatuor elemẽtoꝝ vt ʒ ex prima ratione ⁊ ſic habeť intentuʒ. ſi preter naturã tunc contrariať motui qui ſibi cõuenit ſʒꝰ naturã.⁊ ita ſi tale corpus ſit ignis cõtrariabiť motui ſurſuʒ ignis.cui etiã contrariatur motus deorſum.gº non tantũ vnũ vni opponiť quod eſt contra aliam ſuppoſitionẽ.⁊ pari modo oſtẽdetur ꝙ nõ ſit aliqď aliud a quatuor elementis ꝙ ſibi conueniat ille motus ſecundum naturam.⁊ ſic habetur intentuʒ. Tertia ratio ad ↄcľoneʒ motus circularis eſt prior motu recto. nam circularis perfectior eſt eo.nam linea circulari ꝑfectior ẽ recta.Quia circulari nihil põt addi recte finite aliquod põt addi ſi vero fuerit infinita eſt imperfecta quia caret fine ⁊ perfectiõe ⁊ ſic motus circularis eſt prior recto. ſed motus prior naturaliter eſt prioris corporis. cum ergo motus ſimplex ſit naturaliter alicuius corporis ſimplicis quod ñ diciť aliquod elementoruʒ. ſequitur ꝙ motus circularis eſt naturalis alicui corpori digniori ⁊ priori ipſis elementis. Et ſi obiciať cõtra hanc rationem nam linea recta habet principiuʒ medium ⁊ finem in quibus cõſiſtit perfectio vniuſcuiuſqʒ rei.ergo non eſt imperfecta.Dicitur.ad hoc ꝙ aliquid ſit perfectuʒ particulariter oportet ꝙ habeat principium medium et finem in ſeipſo in quibus conſiſtit perfectio vniuſcuiuſqʒ rei. Sed ad rationem perfecti ſimpliciter requiritur ꝙ non ſit aliquid extra ipſum.⁊ hic modus perfectionis repentur in primo corpore quod eſt aliorum corporum contentiuum.Et ſic linea circularis dicitur perfecta quia nichil ſibi poteſt addi.linea vero recta dicitur imperfecta. Et ſi arguitur iterum de diametro cui etiam nichil poteſt addi ⁊ tamen eſt linea recta.ergo non cuilibet linee recte poteſt aliquid addi.Dicitur ꝙ diametrum poteſt recipere additionem inquantum linea recta poteſt recipere additionem.licet ex parte medii in quo eſt nichil poſſit addi ſibi. Pro quarta ratione ſupponuntur duo. Primum eſt ꝙ omnis motus ſimplex conueniens alicui corpori conuenit ſibi aut ſecundum naturam aut preter naturam.Secundum eſt ꝙ motꝰ ↄueniens alicui ꝑter naťaʒ cõuenit alteri ſecundum naturam. Tunc arguitur ſic manifeſtum eſt aliquod corpus moueri circulariter vt patet de ſuprema regione aeris. ⁊ etiam de corporibus celeſtibus. vel ergo ſecundum naturam vel preter naturam mouetur non primum quia aer ſicut ignis ſecundum naturam propriã mouetur recte. ergo preter naturam mouetur circulariter.⁊ per conſequens oʒ ponere aliud corpus ab igne quod ſecundum naturam mouetur circulariter. tale autem corpus non eſt aliquod quatuor elementorum.ergo preter quatuor elementa ponendum eſt .5ꝰ. corpus. Quinta ratio.ſolus motus circularis eſt perpetuus vt patet ex octauo phiſicorum ergo corpori moto circulariter naturaliter conuenit.Tenet cõſequẽtia qꝛ vt hʒ textꝰ.quod ꝑter naturam eſt tranſit citiſſime. ⁊ hoc eſt quod diciť ꝙ nullũ violentuʒ ꝑpetuo durat. ſed nullũ elementoꝝ ſecundũ naturam mouetur circulariter.ergo preter quatuor elemẽta ponenduʒ eſt quintuʒ corpus circulariter motũ ſecundũ naturam.quod ſegregatum eſt a corporibus inferioribus ⁊ qualitatibus ipſoꝝ.⁊ tanto habens honorabiliorẽ naturã quanto plus elõgatũ eſt ab his elementis ſitu ⁊ ordine. Ex quo patet primuʒ celum inter cetera corpora celeſtia fore nobiliſſimꝰ.qꝛ eſt continẽs oĩa ⁊ a nullo contineť ⁊ ideo ſuo modo excedit alia. ſicut forma excedit materiaʒ.quia continẽs habet rõeʒ forme ⁊ contentũ materie.vt dicebať.4º phiſicoꝝ.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ nec ignis nec aer moueť circulariter ſecundum naturam ſed preter naturam.hoc eſt ſupra naturam ⁊ non contra. nam nata ſunt obedire corporibus ſuperioribus. Secunda ratio ſoluta ẽ. Ad tertiam dicitur ꝙ duo ſunt mobilia motu recto genere ſubalterno diſtĩcta.ſʒ ſũt pľa ſpẽ diſtĩcta.ſimiliter ſũt plura mobilia motu circulari ſecundum ſpecieʒ determinatã. ſed omnia conueniunt in hoc ꝙ mouẽtur circa medium mundi motu diurno.

Ad quartam dicitur ꝙ philoſophus naturalis ex motu circulari deuenit in cognitioneʒ corporis celeſtis.ideo non poſuit corpus quiẽſcẽs. ſed poſuit primum mobile quod per motum ſuum maxime vniformem eſt cauſa permanentie rerum.⁊ poſuit ꝙ motus ſolis ſub obliquo circulo ⁊ aliorum planetarum eſt cauſa generationis ⁊ corruptionis per acceſſum ⁊ receſſum ad nos.vt videbitur in ſecundo huius. ⁊ in libro de generatione. Theologi autem propter alium finem poſuerunt corpus immobile quod celum empireum vocauerunt.Sed de hoc non eſt ſermo apud philoſophos. Sequitur in textu. Quoniam auteʒ hec ſupponunť.

Queritur ſexto. Utrum

Celum ſit leue ⁊ graue. Arguitur ꝙ ſic. naʒ aſcendit ⁊ deſcendit.vt patet in eccentricis et epiciclis circulis.Sed grauitas ⁊ leuitas ſunt principia aſcenſus ⁊ deſcenſus.ergo celum eſt graue et leue. Secundo arguitur.Celum eſt rarum ⁊ denſum. ſed rarum eſt leue ⁊ denſum eſt graue.ergo celum eſt graue ⁊ leue. Maior patet per commentatorem dicentem.ꝙ planeta eſt denſior pars ſui orbis. Tertio arguitur. Si pars celi ſepararetur a toto tenderet ad locum totius ⁊ moueretur ſurſum ⁊ cum idem ſit motus totius et partis.ſequitur ꝙ totum celuʒ mobile eſt ſurſum.⁊ per conſequens eſt leue. In oppoſitum eſt philoſophus in quinto capitulo huius libri ſic dicens.manifeſtum quia nec grauitatem nec leuitatem habet corpus totum.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo.ꝙ poſt

ꝙ philoſophus probauit ꝙ preter quatuor elementa ponendum eſt aliquod corpus ſimplex. Conſequenter oſtendit differentiam huius quinti corporis ab aliis quatuor corporibus que elementa dicuntur.⁊ primo ex parte motus localis.ſecundo ex parte aliorum motuum. Et quia grauitas ⁊ leuitas ſunt principia motuum localium in iſtis inferioribus.ideo oſtendit philoſophus differentiam huius corporis ab elementis ex parte grauis aut leuis. Et quia principium demõſtrationis ẽ ipa diffinitio ſiue quod quid.ideo ad hoc oſtendendum premittit philoſophus diffinitiones grauis ⁊ leuis. leuiſſimi et grauiſſimi. Quibus diffinitionibus ad preſens vtitur tanquam quibuſdam ſuppoſitionibus. Sed in quarto huius diffuſius cõſiderabiť de ipſis.ĩ quo quidẽ quarto libro agitur de ſubſtantia ſeu natura grauis ⁊ leuis

Diffinit ergo philoſophus graue hoc mõ. Graue eſt quod natuʒ eſt ad mediũ moueri. Leue autem quod natum eſt moueri a medio. Unde philoſophus vtitur tali modo loquendi vt ſeruet ſe a contrarietate Platonis dicentis eo ꝙ vniuerſum eſt rotundum ⁊ ſpericum. ⁊ rotundum eſt vniforme.Dicebat ipſe Plato ꝙ in vniuerſo non reperiuntur ſurſum ⁊ deorſum niſi forte quo ad nos. nam nos vocamus ſurſum quod eſt ſupra caput noſtrum.⁊ deorſum quod eſt ſub pedibus noſtris.⁊ ſi eſſemus a contrario ſituati econtrario nominaremus ſurſum et deorſum.⁊ ita vt a contrarietate ſe ↄſeruet nõ diffinit graue ⁊ leue per habitudinem ad ſurſum ⁊ deorſum ſed per habitudinem ad medium. Uerumtamen iſtis nominibꝰ ſurſum ⁊ deorſum vtitur philoſophus ſecundum communem modum loquendi.quia vt dictum eſt ſecũdo thopicorum.vtendum eſt nominibus vt plures.de rebus vt ſapientes.Surſum vero vocatur in quem leuia feruntur.⁊ deorſum in quem grauia deſcendunt.Secundum quem modum ab omnibus communiter approbatur ſurſum ⁊ deorſum.Nec tamen huiuſmodi diſtinctio ſurſum ⁊ deorſum poſita eſt quo ad nos ymo etiã ſecundum modũ rei.ſicut enim in animalibus dicuntur ⁊ ſecundum naturam dextrum ⁊ ſiniſtrum ex parte motus progreſſiui qui eſt motus localis ſic in vniuerſo dicitur ſurſum ⁊ deorſum ſecundum naturam ſecundum habitudinem ad motum ſimplicium corporum que ſunt principales partes vniuerſi. Propter hoc dicit phũs.ſurſuʒ ẽ locꝰ in quem ferũtur leuia. ⁊ hoc rõabiliter.nã ſicut nobilior pars ẽ ſurſuʒ.

ita in mundo corpora leuiora nobiliora ſunt ⁊
quaſi formaliora. Ex quibus patet ꝙ ſurſum et
deorſum non attenduntur niſi infra concauum
orbis lune. ita ꝙ deorſum eſt medium grauita
tis terre quod eſt medium mundi. ſurſum vero
concauuꝫ orbis lune.

Scienduꝫ eſt ſecundo. ꝙ phi

loſophus diffinit grauiſſimuꝫ ⁊ leuiſſimū dicēs
ꝙ grauiſſimuꝫ ē quod omnibꝰ ſubſtat deorſum
latis. leuiſſimū vero quod oibus ſuperfertur ſu
perlatis. ⁊ in iſtis diffinitionibꝰ debent intelligi
nomina poſitiui gradus ita ꝙ grauiſſimū ſit de
numero eoꝝ q̄ deorſuꝫ ferunt̄. ⁊ leuiſſimū de nu
mero coꝝ q̄ ſurſuꝫ ferunt̄. Et ita licet celū ſuper
emineat omnibꝰ elementis. nō tñ ꝓpter hoc de
bet dici leuiſſimū. q2 non ē de numero coꝝ que
ſurſum ferunt̄. Vñ leuiſſimū inter omnia elemē
ta eſt ignis. grauiſſimū eſt terra. Elementa vero
media. ſ. aer ⁊ aqua grauia ſūt ⁊ leuia. aqua. ſ.
grauis. ⁊ aer leuis. non ſimpliciter ſꝫ in reſpectu
Quibus notatis ſit.

Concluſio prima: Celum

non eſt graue nec leue. Hec ꝯ° rōe phī probat̄
Nam oē graue vel leue natū eſt ferri ad mediū
vel a medio vt pꝫ per diffinitōes grauiū ⁊ leui
um. Sed celū nō eſt natū ferri ad mediū vel a
medio g° ⁊c̄. Minor pꝫ. nā ſi eſſet natū ferri ad
medium vel a medio hoc eēt ſecundū naturam
vel contra naturā. non ſecundū nat̄am. nam ſe
cūduꝫ ꝓpriam naturam mouetur motu circula
ri vt probatū eſt. modo vniꝰ corporis ſimplicis
eſt tantuꝫ vnꝰ motꝰ ſecundū naturaꝫ propriam
Nec poteſt dici ꝙ aliquo alioꝝ motuū moueat̄
contra naturaꝫ. q2 tūc motus oppoſitꝰ ſibi ipſi
ineſſꝫ. ⁊ cū motus circularis inſit ei ſecundū na
turā. ideo vnius corporis ſimplicis eſſent duo
motus ſimplices ſecunduꝫ naturam. quod im
probatuꝫ eſt. 2° probat̄ ꝯ°. Grauitas ⁊ leui
tas ſūt qualitates ſecūde cauſate a quatuor pri
mis. ſed celū denudatum eſt a quatuor primis
qualitatibꝰ ergo celum nullaꝫ habet grauitateꝫ
vel leuitateꝫ. Et ſi aliquis dicat ꝙ licet celū
totum nō moueatur ad mediū vel a medio. tñ
ſi aliqua pars detraheretur extra totū ipſa mo
ueretur ad mediū. ſicut tota terra non mouetur
a medio vel ad mediuꝫ. Sed ſi pars terre detra
hatur ad extra ipſa mouebitur ad mediuꝫ. Ad
hoc dicitur ꝙ ad eundē locuꝫ ferunt̄ pars ⁊ to
tū ſicut terra ⁊ vnus globꝰ. Et patet hoc ex quie
te. q2 vnūquodqꝫ naturaliter mouet̄ ad locum
in quo naturaliter quieſcit vt tota ⁊ quelibꝫ ps
eius. ideo tota terra hꝫ naturalē inclinationem
vt. ſ. ipſa ad medium moueatur extra. ſi eſſet ex
tra ſuum locum. ſed quia toti corpori celeſti non
conuenit moueri alio motu ꝙ̄ circulari nec ſecū
dum naturam nec preter naturam vt probatuꝫ
eſt prius. cum eadem ſit ratio de toto ⁊ partibꝰ
vt dictum eſt. ita nec parti eius ſi traheretur ab
eo conueniret moueri ſurſum ⁊ deorſum nec ſe
cundum naturam nec preter naturam. Et ꝑ hoc
patet ſolutio tertie rationis ante oppoſitum.

Dixerunt tamen aliqui ꝙ ſi per impoſſibile
detraheretur aliqua pars celi a toto moueretur
circulariter. ſi illud tamen impoſſibile poneret̄
in eſſe multa ſequerentur impoſſibilia. quia il
lud repugnat celeſti corpori. Et per hoc patet re
ſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ aſcenſus ⁊ deſcenſus pro
prie ſolum reperiuntur ſub cōcauo orbis lune ſi
cut ſurſum ⁊ deorſuꝫ vt dictum eſt. Et dicitur vl
tra ꝙ licet vna pars determinata vnius orbis
puta ſolis vel lune per motuꝫ in eccentrico quā
doqꝫ ſit propinquior medio mundi: quandoqꝫ
remotior. orbis tamen ſecundum ſe totum ſem
per eſt in eadem ꝓpinquitate ⁊ remotione a me
dio. ſicut etiam circulus ꝯcentricus. Vñ totus
orbis eſt concentricus licet deferens ſit circulus
eccentricus. Ad ſecundam dicitur ꝙ raritas
⁊ denſitas in celo non ſunt eiuſdē rōnis cū rari
tate ⁊ denſitate in his inferioribus. ymo oppo
ſite rationis. nec cauſatur a quatuor qualitati
bus primis. Unde in celo denſior pars eſt for
malior ⁊ raritas materialior. ſed in inferioribus
dicitur preciſe oppoſituꝫ. Tertia ſoluta eſt.
Sequitur in textu. Similiter auteꝫ. ⁊c̄.

Queritur ſeptimo: Utrum

Celum ſit ingenerabile ⁊ incorruptibile.
Arguitur ꝙ non auctoritate Platonis dicētis.
celum eſſe generabile. ergo celum non eſt inge
nerabile. Secundo arguitur. Corpus celeſte
finitum eſt. cuiuſlibet autem corporis finiti vir
tus finita eſt. ſed virtus finita non ſe extendit ad
infinitam durationem. ergo non eſt ingenerabi
le nec incorruptibile. Tertio arguitur corpus
celeſte eſt corpus naturale. ergo habet materiā
priuationi adimixtam. quod aūt habet talē ma
teriam gñabile eſt ⁊ corruptibile. ergo celuꝫ ē ge
nerabile ⁊ corruptibile. 4° corpus celeſte eſt
alterabile. ergo gñabile ⁊ corruptibile. Antece
dens patet q2 corpus celeſte eſt ſuſceptiuuꝫ luis
⁊ tenebre. g° eſt alterabile. In oppoꝰ arguitur
per phūm in hoc cap° dicētē. Simil̄r autē ratio
nabile ē exiſtimare de ipſo ꝙ ingenitū: ingenera
bile incorruptibile ⁊ in alterabile eſt. Quaꝓpt̄
Primo videbit̄ de q̄ſito. 2° de aliquibꝰ dubiis

Scienduꝫ eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ̄ philoſophus probauit ꝙ preter quatuor ſim
plicia corpa nat̄aliter mota motu recto ponēdū
eſt. 5ꝰ. corpꝰ ſimplex. ſ. celū qđ ſꝫꝰ nat̄aꝫ ꝓpriā

mouetur motu circulari. oñdit etiā differentiaꝫ
huius quinti corporis ab aliis ex parte grauita
tis ⁊ leuitatis. q2. ſ. eſt carens grauitate ⁊ leuita
te quas habēt corpora recte mota. ꝯñr in hoc ca
pitulo oñdit phūs differentiaꝫ huiꝰ quinti cor
poris ab aliis corporibꝰ ex parte alioꝝ motuuꝫ
oñdendo ipſuꝫ non ſubiici gñationi corruptiōi
augmētatiōi nec diminutioni nec alterationi.

Sciendum eſt primo ꝙ De

hmōi quinto corpore tres fuerūt opiniones an
tiquoꝝ. Prima fuit Empedoclis ⁊ ceteroruꝫ
caldeoꝝ ponētiū celū eſſe primaꝫ cauſaꝫ q̄ deꝰ
eſt. ⁊ per ꝯñs ingenitū ⁊ incorruptibile. Sed hec
opinio nō valet ſuſtineri q2 impoſſibile ē primā
cauſā eſſe corpꝰ. nā omne corpꝰ habet aliquod
prius ſe partes. ſ. ipſuꝫ cōponentes. Alia fuit
opinio Platonis ponentis ipſum eē ꝓductuꝫ a
deo ⁊ habere cauſaꝫ ſui eſſe cū multitudine ⁊ di
ſtinctione in ſuis partibꝰ. nō tñ per generatiōeꝫ
naturalē que ē ex aliquo ſubiecto p̄ſuppoſito. ſꝫ
magis ꝑ emanātiā ſimplicē ſecundū quā quelꝫ
res a deo dicitur ex nichilo emanaſſe. Unde q2
corpꝰ celeſte multitudinē hꝫ ꝑtiuꝫ ⁊ diuerſitateꝫ
in partibꝰ. ꝯñs eſt ꝙ ſit diſtās a primo a quo oīs
multitudo ⁊ diuerſitas remouēda ē. ⁊ hec fuit o
pinio triuꝫ legū. ſ. iudeoꝝ ſarracenoꝝ ⁊ xp̄iano
ruꝫ. Sed de hac queſtione determinare magis
ſpectat ad philoſopꝰ primū. Tertia fuit opi
nio quoꝝdā naturaliū dicentiuꝫ celū eē gñabi
le ⁊ corruptibile per actionē qualitatū actiuaꝝ
⁊ paſſiuaꝝ ad modū alioꝝ corporuꝫ. ⁊ iſti noīe
gnationis proprie vſi ſunt ⁊ naturaliter locuti
ſunt. ⁊ de hac opinione in pñti agendū eſt. Sit.

Concluſio reſponſiua. Celuꝫ

eſt ingenerabile ⁊ incorruptibile. Probat̄ rōne
phī. naꝫ omne quod gñat̄: gñatur ex ſubiecto.
⁊ ex cōtrario. ex ꝯtrario quidē ſicut ex nō ꝑma
nēti. ⁊ ex ſubiecto vt ex ꝑmanēti. vt patuit. 1° phi
ſicoꝝ. Sil̄iter omne corruptibile corrūpit̄ in ali
quod ſubiectū exñs. ⁊ etiā oīs corruptio ē ab a
liquo actio. q2 oīs corruptio termiat̄ in ꝯtrariū
vt eiꝰ pꝫ ex. 4° phiſi. Sed quinto corpi nihil eſt
ꝯtrariuꝫ. g° eſt ingñabile ⁊ incorruptibile. Mi
nor pꝫ q2 ꝯtrarioꝝ ꝯtrarii ſunt motꝰ: ſicut pꝫ de
leui ⁊ graui. ſed motui celeſti qui ē circularis nō
eſt motꝰ ꝯtrarius. g° quinto corpi nichil ē ꝯtra
riuꝫ. iō bene cōcludit phūs. ꝙ recte videt̄ inge
nitū ⁊ incorruptibile celū eſſe ⁊ eē exemptū a cō
trariis. nā gñatio ⁊ corruptio eſt inter cōtraria.

Concluſio ſecunda. Celum

ñ eſt augmētabile nec diminuibile. Patꝫ. nā oē
quod auget̄ aut diminuit̄ ſꝫꝰ aliquid gñatur ⁊
corrumpit̄. ſed celū eſt ingñabile ⁊ incorruptibile
vt immediate ꝓbatū eſt g° ⁊c̄. Maior patet
nā omē quod auget̄: auget̄ mediāte aliquo qđ
prius diſſimile exñs efficit̄ ſil̄e. ⁊ cōuertit̄ in ſub
ſtātiā aliti. ergo quod ꝓprie augmētatur ſꝫꝰ ali
quid gñat̄. Sil̄iter omē quod diminuitur: dimi
nuit̄ recedēte aliquo intrinſeco. ideo videmꝰ ꝙ
ea q̄ diminuūtur ſtatiꝫ corrumpunt̄.

Concluſio tertia: Celum eſt

inalterabile Patet. nā oīs alteratio eſt ſꝫꝰ paſſi
ones ⁊ paſſibiles qualitates. ſꝫ oīa corpa que
trāſmutantur ſecundum paſſiones ⁊ paſſibiles
qualitates vident̄ habere augmentū ⁊ decremē
tuꝫ. ſicut pꝫ de corpibꝰ aīaliū ⁊ de ꝑtibꝰ eoꝝ. ⁊
etiā de plātis in quibꝰ proprie eſt augmentū. pꝫ
etiā de elemētis q̄ ſecundū alteratione calidi et
frigidi rarefiūt ⁊ ꝯdēſant̄ ⁊ trāſmutant̄ in maio
reꝫ ⁊ minorē quātitatē quod ē quodāmodo au
geri vel diminui. cū g° celū non ſit augmētabi
le nec diminuibile ſequit̄ ꝙ nec alterabile.

Ex iſtis ꝯ°nibꝰ pꝫ differentia hmōi quinti
corporis a quatuor elementis ⁊ aliis corporibꝰ
q̄ ſunt prope nos. q2. ſ. ipſuꝫ eſt ſempiternuꝫ non
habens augmentuꝫ nec decrementuꝫ. ſed ē inal
terabile ⁊ impaſſibile. Et ad iſtas ꝯcluſiōes
adducit phūs q̄daꝫ ſigna in quibꝰ ratio ſe con
format his que ſenſu appēt. Primū. nā omnes
quicūqꝫ locuti ſunt de celo ſiue barbari ſiue gre
ci qui aliq̄ cognitionē de deo ⁊ ſubſtātiis ſepa̲l
habuerūt inde ſibi attribuerūt celum ꝓ loco co
aptantes immortale immortali. 2ꝰ. ſignum ē
experientia longi temporis. nam ſi cōſideremꝰ
ea que nunc in toto celo ⁊ partibus eius ocu
lis propriis cōſpicimus. ⁊ cōparemꝰ ea hiis q̄
tradiderūt antiqui aſtrologi in ſcripturis. nō ꝑ
cipiemus mutatū in ipſo celo aliquid. nec ſecū
dum totū nec ſecundūparteꝫ. ſed illud eſſe non
poſſet ſi celum alterationi ⁊ corruptioni ſubiice
retur g° ⁊c̄. 3ꝰ. ſignū eſt ex noīe dato ab anti
quis ipſi celo. quod quidē nomen adhuc du
rat tempore preſenti. Antiqui eniꝫ vocauerunt
celuꝫ ethera quaſi ſempiterne currens. quod au
tem ſempiterne currit: ſempiternum eſt. ergo ex
nomine dato ipſi celo ab antiquis videtur ex o
pinione eorum fuiſſe ꝙ celum ſit ſempiternum.
Sed circa illud nomen deceptus fuit Anaxago
ras tribuens hoc nomen igni. ⁊ hoc credens ꝙ
celum ſit de natura ignis. propter hoc interpre
tatus eſt Anaxagoras ethera quaſi ſempiterne
ardens. Vñ celuꝫ non pōt ſic interpretari. q2. ſ.
in ſe ardeat. ⁊ ſi ſic denoīetur denomiātio fit ab
effectu. q2. ſ. motu ſuo velociſſimo ⁊ lumine ſuo
perpetuo naturam ſibi propinquā ardere facit
⁊ inflāmat. Et ſic ex iſtis ſignis patēt cōcluſio
nes p̄dicte. ſcilꝫ ꝙ celū ē ſempiternū ingñabile
⁊ icorruptibile. ⁊ ꝑ h° pꝫ rñſio ad priꝰ argumꝰ.

Dubitatur primo. Quali

ter differūt philoſophi a theologis circa produ
ctioneꝫ ipſius celi. Dicendum ꝙ tam

ita in mundo corpora leuiora nobiliora ſunt ⁊
quaſi formaliora. Ex quibus patet ꝙ ſurſum et
deorſum non attenduntur niſi infra concauum
orbis lune. ita ꝙ deorſum eſt medium grauita
tis terre quod eſt medium mundi. ſurſum vero
concauuʒ orbis lune.

Sciendu ʒ eſt ſecundo. ꝙ phi
loſophus diffinit grauiſſimuʒ ⁊ leuiſſimū dicēs
ꝙ grauiſſimuʒ ē quod omnibꝰ ſubſtat deorſum
latis. leuiſſimū vero quod oībus ſuperfertur ſu
perlatis. ⁊ in iſtis diffinitionibꝰ debent intelligi
nomina poſitiui gradus ita ꝙ grauiſſimū ſit de
numero coꝝ q̄ deorſuʒ ferunt̄. ⁊ leuiſſimū de nu
mero coꝝ q̄ ſurſuʒ ferunt̄. Et ita licet celū ſuper
emineat omnibꝰ elementis. nō tn̄ ꝓpter hoc de
bet dici leuiſſimū. qꝛ non ē de numero coꝝ que
ſurſum ferunt̄. Un̄ leuiſſimū inter omnia elemē
ta eſt ignis. grauiſſimū eſt terra. Elementa vero
media. ſ. aer ⁊ aqua grauia ſūt ⁊ leuia. aqua. ſ.
grauis. ⁊ aer leuis. non ſimpliciter ſʒ in reſpectu
Quibus notatis ſit.

Concluſio prima: Celum
non eſt graue nec leue. Hec ꝯº rōe phi probat̄
Nam oē graue vel leue natū eſt ferri ad mediū
vel a medio vt pʒ per diffinitōes grauiū ⁊ leui-
um. Sed celū nō eſt natū ferri ad mediū vel a
medio gº ⁊c. Minor pʒ. nā ſi eſſet natū ferri ad
medium vel a medio hoc eēt ſecundū naturam
vel contra naturā. non ſecundū natām. nam ſe
cūduʒ ꝓpriam naturam mouetur motu circula-
ri vt probatū eſt. modo vnīꝰ corporis ſimplicis
eſt tantuʒ vnꝰ motꝰ ſecundū naturaʒ propriam
Nec poteſt dici ꝙ aliquo alioꝝ motuū moueat̄
contra naturaʒ. qꝛ tūc motus oppoſitꝰ ſibiipſi
ineſſʒ. ⁊ cū motus circularis inſit ei ſecundū na
turā. ideo vnius corporis ſimplicis eſſent duo
motus ſimplices ſecunduʒ naturam. quod im
probatuʒ eſt. 2º probat̄ ꝯº. Grauitas ⁊ leui-
tas ſūt qualitates ſecūde cauſate a quatuor pri
mis. ſed celū denudatum eſt a quatuor primis
qualitatibꝰ ergo celum nullaʒ habet grauitateʒ
vel leuitateʒ. Et ſi aliquis dicat ꝙ licet celū
totum nō moueatur ad mediū vel a medio. tn̄
ſi aliqua pars detraheretur extra totū ipſa mo-
ueretur ad mediū. ſicut tota terra non mouetur
a medio vel ad mediuʒ. Sed ſi pars terre detra
hatur ad extra ipſa mouebitur ad mediuʒ. Ad
hoc dicitur ꝙ ad eundē locuʒ ferunt̄ pars ⁊ to-
tū ſicut terra ⁊ vnus globꝰ. Et patet hoc ex quie
te. qꝛ vnūquodqʒ naturaliter mouet̄ ad locum
in quo naturaliter quieſcit vt tota ⁊ quelibʒ ps
eius. ideo tota terra hʒ naturalē inclinationem
vt. ſ. ipſa ad medium moueatur extra. ſi eſſet ex
tra ſuum locum. ſed quia toti corpori celeſti non
conuenit moueri alio motu ꝙ̄ circulari nec ſecū
dum naturam nec preter naturam vt probatuʒ
eſt prius. cum eadem ſit ratio de toto ⁊ partibꝰ
vt dictum eſt. ita nec parti eius ſi traheretur ab
eo conueniret moueri ſurſum ⁊ deorſum nec ſe-
cundum naturam nec preter naturam. Et ꝑ hoc
patet ſolutio tertie rationis ante oppoſitum.
Dixerunt tamen aliqui ꝙ ſi per impoſſibile
detraheretur aliqua pars celi a toto moueretur
circulariter. ſi illud tamen impoſſibile poneret̄
in eſſe multa ſequerentur impoſſibilia. quia il-
lud repugnat celeſti corpori. Et per hoc patet re-
ſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ
Ad primaʒ dicitur ꝙ aſcenſus ⁊ deſcenſus pro-
prie ſolum reperiuntur ſub cōcauo orbis lune ſi
cut ſurſum ⁊ deorſuʒ vt dictum eſt. Et dicitur vl
tra ꝙ licet vna pars determinata vnius orbis
puta ſolis vel lune per motuʒ in ecentrico quā
doqʒ ſit propinquior medio mundi: quandoqʒ
remotior. orbis tamen ſecundum ſe totum ſem-
per eſt in eadem ꝓpinquitate ⁊ remotione a me
dio. ſicut etiam circulus ꝯcentricus. Un̄ totus
orbis eſt concentricus licet deferens ſit circulus
ecentricus. Ad ſecundam dicitur ꝙ raritas
⁊ denſitas in celo non ſunt eiuſdē rōnis cū rari-
tate ⁊ denſitate in his inferioribus. ymo oppo-
ſite rationis. nec cauſatur a quatuor qualitati-
bus primis. Unde in celo denſior pars eſt for-
malior ⁊ raritas materialior. ſed in inferioribus
dicitur preciſe oppoſituʒ. Tertia ſoluta eſt.
Sequitur in textu. Similiter auteʒ. ⁊c.

Queritur ſeptimo: Utrum
Celum ſit ingenerabile ⁊ incorruptibile.
Arguitur ꝙ non auctoritate Platonis dicētis.
celum eſſe generabile. ergo celum non eſt inge-
nerabile. Secundo arguitur. Corpus celeſte
finitum eſt. cuiuſlibet autem corporis finiti vir-
tus finita eſt. ſed virtus finita non ſe extendit ad
infinitam durationem. ergo non eſt ingenerabi
le nec incorruptibile. Tertio arguitur corpus
celeſte eſt corpus naturale. ergo habet materiā
priuationi admixtam. quod aūt habet talē ma
teriam gn̄abile eſt ⁊ corruptibile. ergo celuʒ ē ge
nerabile ⁊ corruptibile. 4º corpus celeſte eſt
alterabile. ergo gn̄abile ⁊ corruptibile. Antece-
dens patet qꝛ corpus celeſte eſt ſuſceptiuuʒ lucis
⁊ tenebre. gº eſt alterabile. In oppoꝰ arguitur
per phm̄ in hoc capº dicētē. Simil̄r autē ratio
nabile ē exiſtimare de ipſo ꝙ ingenitū: ingenera
bile incorruptibile ⁊ inalterabile eſt. Qua ꝓpt̄
Primo videbit̄ de q̄ſito. 2º de aliquibꝰ dubiis

Sciendu ʒ eſt primo. ꝙ poſt
ꝙ̄ philoſophus probauit ꝙ preter quatuor ſim-
plicia corpa nat̄aliter mota motu recto ponēdū
eſt. 5ᵐ. corpꝰ ſimplex. ſ. celū qd̄ ſʒᵐ nat̄aʒ ꝓpriā

mouetur motu circulari. oñdit etiā differentiaʒ
huius quinti corporis ab aliis ex parte grauita
tis ⁊ leuitatis. qꝛ. ſ. eſt carens grauitate ⁊ leuita
te quas habēt corpora recte mota. ꝯn̄r in hoc ca
pitulo oñdit phūs differentiaʒ huiꝰ quinti cor
poris ab aliis corporibꝰ ex parte alioꝝ motuuʒ
oñdendo ipſuʒ non ſubiici gn̄ationi corruptiōi
augmētatiōi nec diminutioni nec alterationi.

Sciendum eſt primo ꝙ De
hmōi quinto corpore tres fuerūt opiniones an
tiquoꝝ. Prima fuit Empedoclis ⁊ ceterorum
caldeoꝝ ponētiū celū eſſe primaʒ cauſaʒ q̄ deꝰ
eſt. ⁊ per ꝯn̄s ingenitū ⁊ incorruptibile. Sed hec
opinio nō valet ſuſtineri qꝛ impoſſibile ē primā
cauſā eſſe corpꝰ. nā omne corpꝰ habet aliquod
prius ſe partes. ſ. ipſuʒ cōponentes. Alia fuit
opinio Platonis ponentis ipſum eē ꝓductuʒ a
deo ⁊ habere cauſaʒ ſui eſſe cū multitudine ⁊ di
ſtinctione in ſuis partibꝰ. nō tn̄ per generatiōeʒ
naturalē que ē ex aliquo ſubiecto p̄ſuppoſito. ſʒ
magis ꝑ emanātiā ſimplicē ſecundū quā quelʒ
res a deo dicitur ex nichilo emanaſſe. Unde qꝛ
corpꝰ celeſte multitudinē hʒ ꝑtiuʒ ⁊ diuerſitateʒ
in partibꝰ. ꝯn̄s eſt ꝙ ſit diſtās a primo a quo oīs
multitudo ⁊ diuerſitas remouēda ē. ⁊ hec fuit o
pinio triuʒ legū. ſ. iudeoꝝ ſarracenoꝝ ⁊ xp̄iano
ruʒ. Sed de hac queſtione determinare magis
ſpectat ad philoſopᵐ primū. Tertia fuit opi
nio quoꝝdā naturaliū dicentiuʒ celū eē gn̄abi
le ⁊ corruptibile per actionē qualitatū actiuaꝝ
⁊ paſſiuaꝝ ad modū alioꝝ corporuʒ. ⁊ iſti noīe
gn̄ationis proprie vſi ſunt ⁊ naturaliter locuti
ſunt. ⁊ de hac opinione in p̄nti agendū eſt. Sit.

Concluſio reſponſiua. Celuʒ
eſt ingenerabile ⁊ incorruptibile. Probat̄ rōne
phi. naʒ omne quod gn̄at̄: gn̄atur ex ſubiecto.
⁊ ex cōtrario. ex ꝯtrario quidē ſicut ex nō ꝑma-
nēti. ⁊ ex ſubiecto vt ex ꝑmanēti. vt patuit. 1º phi
ſicoꝝ. Sil̄r omne corruptibile corrūpit̄ in ali-
quod ſubiectū exn̄s. ⁊ etiā oīs corruptio ē ab a
liquo actiō. qꝛ oīs corruptio termīat̄ in ꝯtrariū
vt ēt pʒ ex. 4º phiſi. Sed quinto corpi nihil eſt
ꝯtrariuʒ. gº eſt ingn̄abile ⁊ incorruptibile. Mi-
nor pʒ qꝛ ꝯtrarioꝝ ꝯtrarii ſunt motꝰ: ſicut pʒ de
leui ⁊ graui. ſed motui celeſti qui ē circularis nō
eſt motꝰ ꝯtrarius. gº quinto corpi nichil ē ꝯtra
riuʒ. idō bene cōcludit phūs. ꝙ recte videt̄ inge-
nitū ⁊ incorruptibile celū eſſe ⁊ eē exemptū a cō
trariis. nā gn̄atio ⁊ corruptio eſt inter cōtraria.

Concluſio ſecunda. Celum
n̄ eſt augmētabile nec diminuibile. Patʒ. nā oē
quod auget̄ aut diminuit̄ ſʒᵐ aliquid gn̄atur ⁊
corrūpit̄. ſed celū eſt ingn̄abile ⁊ incorruptibile
vt immediate ꝓbatū eſt gº ⁊c. Maior patet
nā omē quod auget̄: auget̄ mediāte aliquo qd̄
prius diſſimile exn̄s efficit̄ ſile. ⁊ cōuertit̄ in ſub
ſtātiā aliti. ergo quod ꝓprie augmētatur ſʒᵐ ali
quid gn̄at̄. Sil̄r omē quod diminuitur: dimi
nuit̄ recedēte aliquo intrinſeco. ideo videmꝰ ꝙ
ea q̄ diminuūtur ſtatiʒ corrumpunt̄.

Concluſio tertia: Celum eſt
inalterabile Patet. nā oīs alteratio eſt ſʒᵐ paſſi
ones ⁊ paſſibiles qualitates. ſʒ oīa corpa que
trāſmutantur ſecundum paſſiones ⁊ paſſibiles
qualitates vident̄ habere augmentū ⁊ decremē
tuʒ. ſicut pʒ de corpibꝰ aīaliū ⁊ de ꝑtibꝰ eoꝝ. ⁊
etiā de plātis in quibꝰ proprie eſt augmentū. pʒ
etiā de elemētis q̄ ſecundū alterationē calidi et
frigidi rareſiūt ⁊ ꝯdēſant̄ ⁊ trāſmutant̄ in maio
reʒ ⁊ minorē quātitatē quod ē quodāmodo au
geri vel diminui. cū gº celū non ſit augmētabi-
le nec diminuibile ſequit̄ ꝙ nec alterabile.
Ex iſtis ꝯºnibꝰ pʒ differentia hmōi quinti
corporis a quatuor elementis ⁊ aliis corporibꝰ
q̄ ſunt prope nos. qꝛ. ſ. ipſuʒ eſt ſempiternuʒ non
habens augmentuʒ nec decrementuʒ. ſed ē inal
terabile ⁊ impaſſibile. Et ad iſtas ꝯcluſiōes
adducit phūs q̄daʒ ſigna in quibꝰ ratio ſe con
format hiis que ſenſu ap̄pēt. Primū. nā omnes
quicūqʒ locuti ſunt de celo ſiue barbari ſiue gre
ci qui aliq̄̄ cognitionē de deo ⁊ ſubſtātiis ſepa͛
habuerūt inde ſibi attribuerūt celum ꝓ loco co
aptantes immortale immortali. 2ᵐ. ſignum ē
experientia longi temporis. nam ſi cōſideremꝰ
ea que nunc in toto celo ⁊ partibus eius ocu-
lis propriis cōſpicimus. ⁊ cōparemꝰ ea hiis q̄
tradiderūt antiqui aſtrologi in ſcripturis. nō ꝑ
cipiemus mutatū in ipſo celo aliquid. nec ſecū
dum totū nec ſecundū parteʒ. ſed illud eſſe non
poſſet ſi celum alterationi ⁊ corruptioni ſubiice
retur gº ⁊c. 3ᵐ. ſignū eſt ex noīe dato ab anti
quis ipſi celo. quod quidē nomen adhuc du-
rat tempore preſenti. Antiqui eniʒ vocauerunt
celuʒ ethera quaſi ſempiterne currens. quod au
tem ſempiterne currit: ſempiternum eſt. ergo ex
nomine dato ipſi celo ab antiquis videtur ex o
pinione eorum fuiſſe ꝙ celum ſit ſempiternum.
Sed circa illud nomen deceptus fuit Anaxago
ras tribuens hoc nomen igni. ⁊ hoc credens ꝙ
celum ſit de natura ignis. propter hoc interpre-
tatus eſt Anaxagoras ethera quaſi ſempiterne
ardens. Un̄ celuʒ non pōt ſic interpretari. qꝛ. ſ.
in ſe ardeat. ⁊ ſi ſic denoīetur denomīatio ſit ab
effectu. qꝛ. ſ. motu ſuo velociſſimo ⁊ lumine ſuo
perpetuo naturam ſibi propinquā ardere facit
⁊ inflāmat. Et ſic ex iſtis ſignis patēt cōcluſio-
nes p̄dicte. ſcilʒ ꝙ celū ē ſempiternū ingn̄abile
⁊ icorruptibile. ⁊ ꝑ hº pʒ rn̄ſio ad priᵐ argumᵐ.

Dubitatur primo. Quali
ter differūt philoſophi a theologis circa produ
ctioneʒ ipſius celi. Dicendum ꝙ tam

philoſophi ꝙ theologi ponũt ipſuȝ eſſe produ-
ctuȝ a deo prima cauſa.nõ quidẽ per gñatiõeȝ
naturalẽ q̃ fit mediãte agente ꝑticulari. ſed per
influxũ ſimplicẽ a primo principio a quo ꝑficit
ſoluȝ eẽ oĩm rerꝝ.ꝛ hoc mõ potuit itelligere Pla
to celũ eſſe genitũ q̇ꝛ ꝓductũ ab aliqua ſupiori
cauſa. Hoc etiã oñdit phũs in methaphi. ſua
in qua ↄcludit ſolũ eẽ vnũ primũ a quo celuȝ ꝛ
tota natura dependẽt. Sed differũt phi ꝛ theo-
logi in fide.nã phi dicũt deuȝ ꝓduxiſſe celuȝ ſi-
bi coeternũ ꝛ nõ ex determiato principio tempo
ris.vt ꝓbatũ ẽ.8º phiſicorꝝ. Theologi ponunt
celuȝ eẽ ꝓductũ a deo ſꝫᵒ ſui totaȝ ſubam ꝛ in a
liquo determiato tpis principio. Contra quod
obiicit Simpliciꝰ tribꝫ rõnibꝫ. Prima. q̇ꝛ deus
ꝓducit celuȝ ſꝫᵒ ſuuȝ eẽ.ꝛ nõ per aliq̃d ei ſupad
dituȝ.cũ gº eẽ ſuuȝ ſit eternũ ꝛ iuariabile ſequi
tur ꝙ celũ ab ipſo ſemꝑ ꝓcedit. Secũda rõ.cuȝ
bonitas dei ſit cauſa rerꝝ ꝛ ex aliquo determia-
to pricipio tpis celuȝ incepit eẽ.ſequit̃ ꝙ boni-
tas eiꝰ fuit ocioſa ꝛ vacãs añquã celũ eſſꝫ q̃d
eſt abſurdũ. Tertia rõ.id quod incepit ſic ꝙ añ
nõ fuerat incepit eſſe ex ordine alicuiꝰ ſupioris
motus.ſed ſupra motuȝ celi nõ eſt aliꝰ mot' ſu
perior.gº celuȝ nõ incepit eẽ. Iſtis tribꝫ ar-
gumentis nititur iſte Simpliciꝰ ꝓbare ꝑpetui-
tateȝ mundi.q̃ tamẽ nõ cõcludũt.yº q̇ꝛ fidei re
pugnant ꝛ veritati ſoluũtur ſic ꝑ ordineȝ. Ad
primã dicit̃ ꝙ illud quod ꝓducit̃ ab aliquo a-
gẽte intelligente ꝛ volente ꝓducit̃.ſicut ꝛ quã-
do ipſũ ꝓducẽs vult ꝛ intelligit. ꝛ nõ ꝓducit̃ eo
mõ quo ipſũ ꝓducẽs ẽ ſꝫᵒ ſuuȝ eẽ. cuȝ igit̃ pria
cauſa q̃ deus ẽ ꝓduxerit celũ ſꝫᵒ ſuuȝ eẽ ꝛ non ꝑ
aliquod ſupadditũ.ꝛ eẽ ſuuȝ non ſit a ſuo itel
ligere ꝛ velle diſtinctũ.ſequit̃ ꝙ produxit celũ ſe
cundũ intelligere ꝛ velle.idõ nõ oportuit ipſuȝ ꝓ
ducere tale quale ẽ eſſe diuinuȝ aũt diuturnum
aut ſibi equale duratione.ſed tale ꝛ tantũ qua
le ꝛ quantũ voluit ꝛ intellexit ipſa cauſa prima
Ad zᵒ dicitur. ꝙ illud ẽ ocioſũ quod nõ cõ
ſequit̃ finẽ ad quẽ eſt ordinatũ.idõ creature eẽnt
ocioſe ſi nõ conſequerẽt̃ dictaȝ bonitatẽ q̃tuȝ
eſt ipſis poſſibile.ſꝫ q̇ꝛ dei bonitas nõ eſt ꝓpter
creaturas yº econuerſo.ideo nunq̃ ꝓpter hoc ẽ
ocioſa diuina bonitas ſi nunq̃ celum aut aliq̃
creaturã ꝓduxiſſet.q̇ꝛ ipſa diuina bonitas ſibi
ipſi eſt ſufficiẽs. Ad ȝᵒ. argumentuȝ dicit̃ ꝙ
bene arguit de eo quod producit̃ ab aliquo ꝑti
culari agente quod nõ ꝓducit totuȝ tempꝰ ꝛ ea
que cuȝ tempore ſimul producunt̃ vel producta
fuerunt.ſed q̇ꝛ prima cauſa eſt agens vl'e quod
ſimul producit ipſuȝ totũ tempꝰ cũ hiis q̃ ſunt
in tempore.idõ celũ nõ in tempore ſed in princi
pio temporis fuit ꝓductuȝ.ꝛ cũ hoc ſtant demõ
ſtrationes phi poſite in precedenti capº que cõ
cludũt celuȝ nõ eſſe productũ per generationeȝ
naturalẽ.ſꝫ nõ ꝓbant nec eſt ꝓbabile quin ad
huc a deo ſecunduȝ ſimplicẽ emanationẽ ipſuȝ
celuȝ fuerit productuȝ.

Dubitatur ſecundo: An in

Celo ſit materia. Rñdet ad iſtud cõmenta-
tor Auerrois ꝙ nõ dicens ꝙ corpꝰ celeſte ẽ ſub
iectum actuans ad quod cõparat̃ eius aĩa ſi-
cut forma ad materiaȝ.ſed hec rñſio falſa eſt vt
iacet. Nam cũ celum agat in iſta inferiora ne
ceſſe ẽ ꝙ ſit actus vel habẽs actum. ſed non eſt
actus purus.q̇ꝛ ſic eſſet forma ſubſiſtens et ſolo
intell'cu ꝛ nõ ſenſu apprehenderet̃. quare relin-
quitur ꝙ eſt habẽs actuȝ.omne gº tale hꝫ mate
riaȝ.ergo in celo eſt materia. Sed tũc dicen
dum eſt ꝙ materia celi nõ eſt eiuſdẽ rationis cũ
materia iſtorꝝ inferiorꝝ.ſed differt ab ipſa non
quidẽ per aliquid quod faciat cõpoſitioneȝ in
ipſa materia.ſed ꝑ relationẽ ad diuerſos actus
q̇ꝛ forma celi vniuerſalis ẽ in cauſãdo.quod ex
vniuerſali eius operatione põt cõprehendi. ideo
hmõi forma totaȝ poteſtatẽ ſue materie replet
nõ relinquẽs in ea priuationẽ alicuiꝰ alterius
forme.q̇ꝛ oĩs alia forma virtualiter ꝛ effectiue
in forma celeſti cõtinet̃.forme autẽ ipſorꝝ infe-
riorꝝ particulares ſũt q̃tuȝ ad virtuteȝ.ſicut etiaȝ
particulares habent operatões.ꝛ ideo nec replet
totaȝ potẽtialitatẽ ſue materie.ſed cuȝ vna for-
ma eſt in materia ſecũ permittit aptitudinẽ ad
aliaȝ formã cuius ꝑfectionẽ nõ continet emiñẽ
ter hoc eſt cauſaliter ꝛ effectiue.ideo hic ẽ ſermo
de eminẽtia efficientis ſed non cauſe formalis
Quomº aũt differũt ille due eminentie alias
dictum eſt

Dubitatur tertio. Circa rati

onem ↄcluſionis reſponſiue.in qua dicit̃ ꝙ mo
bilia ñ ſũt ↄtraria quorꝝ motꝰ nõ ſunt ↄtrarii
q̇ꝛ ſi ↄtrarietati motuũ rñderet cõtrarietas mo
biliũ ꝛ econuerſo videret̃ ſequi ꝙ ignis magꝭ ter
re q̃ aque ↄtrariaret̃.q̇ꝛ motꝰ ipſorũ ſimpliciter
ſunt cõtrarii.ↄñs eſt fl'm q̇ꝛ ignis ꝛ terra cõue-
niũt in vna qualitate.ꝛ ñ aqua ꝛ ignis.ad illud
rñdet̃ conformiter vt ad p̃dicta. q̇ꝛ hic agitur
de elementis ſecundũ ꝙ habẽt determiatuȝ ſitũ
in vniuerſo quoniã ſic ↄſtituũt vniuerſũ vt par
tes ꝛ ſecũdum hoc maior contrarietas eſt ignis
ad terrã q̃ ignis ad aquã.licꝫ ↄtrarietas ignis
ad aquaȝ ſit maior ſecũdũ qualitates actiuas
ꝛ paſſiuas .de quibꝰ nõ eſt hic ad ꝓpoſitum.

Dubitatur quarto circa illud

idẽ.q̇ꝛ nõ videt̃ ꝙ ↄtrarietas motuuȝ ↄſequat̃
ↄtrarietatẽ mobiliũ.nã vna ꝛ eadẽ ſubſtantia
numero ſuſceptiua ẽ ↄtrariorꝝ. vt dicebat̃ i p̃di
camẽtis. Itẽ aer mouet̃ ſurſuȝ exñs in loco a
que.ꝛ deorſuȝ exñs in loco ignis.ꝛ ſic idẽ ↄtra-
riis motibꝰ moueret̃. videtur etiam ꝙ eadem
aĩa mouet̃ motu virtutis ꝛ vicii gº ꝛc. Circa
hoc dicendũ eſt ꝙ phũs vtit̃ hac ꝓpõne ꝙ ſi mo
tus nõ ſũt cõtrarii ꝙ mobilia nõ ſunt cõtraria
nõ aũt ponit econuerſo.ſ.ꝙ mobilia nõ ſũt ↄtra
ria q̇ꝛ motꝰ nõ ſũt ↄtrarii.q̇ꝛ ſi poſſit aliquis di
cere ꝙ omniũ corporꝝ ↄtrarietatẽ hñtiuȝ ſũt cõ
trarii motꝰ:nõ tñ oẽs cõtrarii motꝰ ſunt ↄtrari
orum.ꝛ ↄtra illud obiectiões p̃dicte ꝓcedũt.tñ
ſecundũ rei veritateȝ ↄtrarietas naturaliũ mo-
tuuȝ cõſequit̃ ꝓprietatẽ pricipiorꝝ actiuorꝝ ſiue
formaliũ ad que ſequũtur ꝛ motus.nõ aũt pro
prietatẽ pricipiorꝝ materialiuȝ ꝛ paſſiuorꝝ q̇ꝛ ea
dem materia ſuſceptiua eſt ↄtrariorꝝ idõ alterati
ones que fiunt ex principiis extrinſecis nichil ꝓ
hibet eẽ circa idẽ ſubiectũ q̃uis ſint contrarie.ſi
qua vero alteratio ſit ex principio extrinſeco ſi-
cut ſanatio oꝫ ꝙ ↄtrarietas taliũ alteratioᵒ cõ
ſequat̃ ↄtrarietatẽ mobiliũ ꝛ eadẽ rõ ẽ de moti
bus localibꝰ. Ad illud vero ꝙ obicit̃ de aere di
citur ꝙ nõ ẽ ↄtradictio i oĩbꝫ q̇ꝛ oppoſitorꝝ ẽ ꝙ
ſint in idẽ ꝛ ſꝫᵒ idẽ ꝛ reſpctũ eiuſdẽ q̃ ſũt de rõe
eiꝰ.motꝰ aũt aeris naturalis nõ eſt ſurſuȝ ꝛ deor
ſuȝ reſpectu eiuſdẽ.ſꝫ ſurſuȝ reſpectu aque ꝛ terre
deorſũ reſpectu ignis. Uñ tales motus nõ ſunt
ↄtrarii q̇ꝛ nõ ſunt ad cõtraria loca ſꝫ ad eundẽ

Dubitatur quinto de hoc quod di

cit phũs ꝙ omẽ alterabile ẽ augmẽtabile ꝛ dimi
nuibile hoc videt̃ eẽ falſũ.nã augmẽtatio fit ꝑ
aduentũ alicꝰ extrinſeci ↄuerſi in ſubaȝ aliti. ꝛ
hoc nõ põt ↄuenire niſi plãtis ꝛ aĩalibꝰ gº ꝛc.

Dicendũ ẽ breuiter ad dubiuȝ ꝙ phũs capit
augmẽtũ ꝛ decrementũ gñaliter ꝓ oĩ motu qui
ẽ ad maiorẽ vel minorẽ q̃titatẽ.ꝛ ſic ſe extendit
ad rarefactionẽ ꝛ ↄdenſatõeȝ .nec ꝓpter hoc im
pedit̃ rõ phi.nã ſicut augmẽtatio ꝛ diminutio
ꝓprie nõ fiũt niſi cũ alteratõe.ita nec rarefactõ
ꝛ ↄdẽſatio fiũt ſine alteratiõe ꝛ hec de zº pũcto

Ad rationes ante oppoſituȝ

q̃ſtionis. Prima ſoluet̃ ex prio notabili. Ad
ſecũdã rñdet Auerrois ꝙ in celo nõ ẽ virtus
ad eẽ ſꝫ dũtaxat ad motũ ſecũdũ locũ.ſꝫ in hoc
manifeſte videt̃ ↄtradicere phõ qui in .zº me-
thaphi. ponit virtutẽ in ſempiternis ad hoc vt
ſemꝑ ſint.iſte aũt fuit deceptꝰ q̇ꝛ extimauit vir
tutẽ eſſendi ſolũ ꝑtinere ad potẽtiã paſſiuam.ſ.
materiã cũ tñ magꝭ ꝑtineat ad formã gº vnũ
quodq̃ȝ eſt ꝑ ſuã formã. idõ taȝ diu habꝫ vnaq̃
q̃ȝ res eẽ quãta ẽ vis forme.idõ aliter ẽ dicendũ
id ꝙ requirit virtutẽ infinitã oꝫ eẽ infinitũ.infi
nitũ aũt ꝛ finitũ vnũquodq̃ȝ dicit̃ ſꝫᵒ ꝙ quan
tũ.ſꝫ cũ ↄſtat ꝙ ipſũ eẽ alicꝰ rei ↄſideratũ abſo
lute nõ ẽ quãtũ ſi ↄſtat ipſũ nõ habere ꝑtes ſꝫ
totũ ſimul ẽ.hñ tñ ↄtingit ꝛ accidit ei ꝙ ſit quã
tuȝ ꝛ hoc dupliciter ↄtingere põt ſꝫᵒ durationẽ
inq̃tũ ſubm ẽ motui ꝛ ꝑ ↄñs tẽpori ſicut eſt eſſe
rerꝝ variabiliũ.vñ virtꝰ eẽndi corporis celeſtis eẽ ſubiectũ ẽ
motui variari nõ põt niſi ꝑ durationẽ finitã q̇ꝛ
tale finitũ eſt ꝑ durationẽ finitã. Alioº eẽ cuiꝰ
libꝫ rei põt dici infinitũ ꝑ accidẽs ſicut quãtuȝ
ex ꝑte.ſ.ſubiecti q̃d hꝫ determiatã q̃titatẽ. Dicẽ
duȝ ẽ gº ꝙ eẽ celi nõ eſt ſubm variatõis ꝛ tpis
idõ non ẽ q̃tuȝ q̃titate duratiõis.ꝛ ꝑ ↄñs nec fi
nitũ nec infinitũ nec ꝑ ſe nec ꝑ accidẽs. ẽ aũt q̃
tuȝ ſꝫᵒ q̃titatẽ corporis exñtis q̇ꝛ corpꝰ cuius ẽ
eſt finitum.ꝛ ſecundum hoc eẽ eſt finitum.ſic er
go virtꝰ eẽndi corpis celeſtis hoc mõ finita ẽ ꝛ ip
ſuȝ finitũ ẽ.idõ nõ ſe extẽdit infinite hoc eſt vſq̃ȝ
ad infinita.nõ tñ ſequit̃ ꝙ ſit determiatũ ad eẽ
temꝑe finito q̇ꝛ finitũ ꝛ infinitũ ipi nõ accidũt
loquẽdo de infinito ſꝫᵒ tempꝰ q̇ꝛ nõ ſubiicitur
variationi aut tẽpori ſed ſuũ eẽ mẽſurat̃ eo ꝙ
eſt in primo euiterno.verũtamẽ virtꝰ eiꝰ finita
eſt nõ ſe extendẽs ad infinita q̇ꝛ magnitudo ce
li cuiꝰ eſt finita eſt ꝛ ideo eẽ eiꝰ finituȝ eſt ex ꝑte
mobilis.ꝛ eiꝰ duratio trãſcendit omẽ genꝰ q̃ti
ꝛ infiniti vel finiti ꝓprie ꝛ illud nõ videbatur
iſti Aueroi. Tertia ſoluta ẽ ex dictis in .zº du
bio. Ad quartã dicit̃ ꝙ nõ eſt alterabile alte
ratiõe corruptiua que fit ab abiectiõe alicuius
forme ſed hñ eſt alterabile alteratiõe ꝑfectiua q̃
fit retinẽdo formã ſine abiectõe alteriꝰ. Se
quit̃ in textu. Quod aũt nõ eſt circulatiõi ꝛc.

Queritur octauo. Utrum

Motui circulari ſit aliquis motꝰ ↄtrarius. Ar
guit̃ ꝙ ſic.nã motui recto eſt aliquis ↄtrarꝰ gº
ꝛ circulari.ↄña tenꝫ a ſiſi. zº arguit̃. motꝰ
circulares facti in eodẽ circulo ſe inuicẽ impedi
unt gº ad inuicẽ cõtrariant̃. In oppoᵒ eſt.p.
in hoc capº huiꝰ primi tractatꝰ ſic dicens. Quod
aũt circulationi nõ eſt ↄtraria latio alia ex mul-
tis vtiq̃ȝ quis accipiet fidẽ. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

q̃ phũs oñdit ꝙ neceſſe ẽ aliquod corpꝰ eſſe p̃-
ter quatuor elemẽta.ꝛ oñdit differẽtiam hmõi
quĩti corporis a quatuor elementis.ↄñr oñdit
ꝙ integritas vniuerſi requirit aliquod corpus
ſimplex p̃ter quatuor el'a ꝛ illud ẽ quintũ corpꝰ
dicẽs ꝙ ſicut ex dictis ꝓbatũ eſt ꝙ preter corpa
grauia ꝛ leuia ponendũ eſt quintum corpꝰ. Ita
etiã manifeſtũ eſt ꝙ impoſſibile eſt eẽ maioreȝ
numerꝝ ſimpliciũ corporꝝ. Quia ſicut ſupra di-
ctuȝ ẽ neceſſe ẽ ꝙ cuiꝰlibꝫ corporis ſimplicis ſit
aliquis motꝰ ſimplex.ſꝫ nõ ẽ aliquis motꝰ ſim
plex preter ꝑdictos.quorꝝ vnus eſt circularis
aliꝰ rectꝰ qui in duas ꝑtes diuidit̃.nã rectoruȝ
quidã eſt a medio qui dicit̃ ſurſũ. aliꝰ ad medi
uȝ qui dicit̃ deorſuȝ ille aũt qui ẽ circularis ẽ pri
mi ꝛ ſupmi corꝑis.idõ relinquit̃ ꝙ p̃ter predicta
corꝑa ſimplicia nõ ſit aliq̃d aliud corpꝰ ſimplex
ꝛ ita itegritas vniuerſi ex illis .5.corpibꝰ ↄſiſtit.q̇ꝛ
p̃ter iſtos tres motꝰ.ſ.a meº ad meᵒ ꝛ circa me
diũ nõ ẽ aliꝰ motꝰ .ꝛ ideo ex ꝑte motus cõclu-
ditur integritas vniuerſi ex illis quinq̃ȝ corꝑibꝰ
quorꝝ quatuor mouent̃ recte.ꝛ aliud circulari-

ter.ſed qꝛ phūs ꝓbādo celū ēē ingenitū ⁊ incoꝛruptibile ſuppoſuerat ꝙ motui circulari nullꝰ ſit motꝰ cōtrarꝰ.iō in pn̄ti capꝰ hoc oñdit.ꝑ qꝰ.

Sciendum eſt ſecundo Q multipliciter ymaginari poſſumus ꝙ aliquis motꝰ ſit cōtrarꝰ motui circulari. Unoꝰ ꝙ ei opponatˀ motꝰ rectꝰ.vt puta.motui facto ſupꝛa diametꝝ motꝰ factꝰ ſupꝛa ſemicirculū.ſi enīʒ vt hʒ textꝰ motui circulari aliqs motꝰ opponereť maxie videreť ēē motꝰ rectꝰ.qꝛ linea recta vnā fractionē hʒ.linea aūt circularis ꝑ totuʒ videť habere fractionē.⁊ ſʒꝰ hoc rectū ⁊ circulare videnť ēē ꝯtraria. Itē videť etiā ex alio.qꝛ figura diuidiť ꝑ rectā ⁊ circularē tanꝙ ꝑ differentias cōtrarias.gꝰ videť ꝙ motꝰ recꝰ maxime ſit ꝯtrarꝰ motui circulari. zꝰ mō ymaginari poſſumꝰ ꝙ in ꝑtibus circulatōis eēt ꝯtrarietas ⁊ hoc multipliciter.Unoꝰ ꝙ motꝰ facti ſuꝑ eundē ſemicirculuʒ terminis trāſpoſitis ad inuicē erūt ꝯtrarii. Alioꝰ ꝙ motꝰ facti ſuꝑ ſemicirculos diuerſos ex eadē ꝑte dyametri deſcriptos ad inuicē ꝯtrariantur. Alioꝰ ꝙ motus facti ſuper vnū ſemicirculū eſſent ꝯtrarii alii motui facto ſupꝛa ſemicirculū ex oppoſita ꝑte ſemi circuli deſcriptū. 3ꝰ mō ⁊ minus pꝛīcipaliter ymaginari poſſumꝰ ꝙ vna tota circulatio alteri toti circulatōi ꝯtrariť. Illis modis ⁊ nō pluribꝰ ymaginari poſſumꝰ motui circulari aliquē motū ēē ꝯtrariū.vbi.

Sciendum eſt tertio Q ad ꝯtrarietateʒ motuū localiū duo requirunť. Primū ē ꝙ ſint ad loca ꝯtraria.⁊ hꝰ rō ē. qꝛ ꝯtrarietas eſt oppoſitio ſʒꝰ formā.mō motꝰ cauſat formā ⁊ ſpeciē a termīo ad quē.iō illi motꝰ ſunt ꝯtrarii quoꝝ termī ꝯtrariānť.Secūdū quod requiriť eſt qꝛ ꝯtraria ſʒꝰ locū ſunt q̄ maxie diſtāt ſʒꝰ locuʒ.⁊ ſʒꝰ locū maxia diſtātia inter aliqua mēſurari oʒ ꝑ lineā rectā q̄ finita ē ⁊ recta. iō ſeqť ꝙ illi motꝰ fiāt ſʒꝰ lineā rectā. qꝛ ſola linea recta inter duo pūcta ē finita.qꝛ nō ſūt niſi vna recta ſʒ linee curue infinite deſcribi poſſunt inter duo puncta.⁊ ita ꝯtrarietas in motibꝰ localibus oʒ attendi ſecūdū lineā rectā. Et hoc eſt qđ dicit phūs .5ꝰ phiſicoꝝ .ꝙ ꝯtraria ſʒꝰ locū ſūt q̄ ſʒꝰ rectitudinē diſtant plurimū . Quo notato ſit.

Concluſio pꝛima. Motui circulari nō ꝯtrariať motꝰ rectꝰ. Probať nā motui recto ꝯtrariať motꝰ rectꝰ.gꝰ nō circularis.tenet ꝯñā nā tantū vnū vni ē ꝯtrariuʒ. ⁊ ſic pʒ ꝙ motꝰ factꝰ ſupꝛa dyametꝝ nō ꝯtrariať motui facto ſupꝛa ſemicirculū. Et ex hac ꝯcluſiōe poſſet inferri ꝙ motui circulari nullꝰ ſit motꝰ ꝯtrarꝰ.qꝛ cū motui circulari maxie videatur opponi motus rectꝰ.⁊ tñ nō ſibi opponiť.ſeqť ꝙ nullus aliꝰ motꝰ ſibi ꝯtrariať. ꝑ locū a maiori.

Concluſio ſecunda. Motꝰ facti ſupꝛa diuerſos ſemicirculos ex eadeʒ ꝑte dyametri deſcriptos ad īuicē nō ꝯtrarianť. Probať naʒ ſupꝛa eādē dyametrum poſſūt deſcribi īfiniti circuli ⁊ ſic vnū īfinitis ꝯtrariareť qđ eſt impoſſibile.Et ſic poſſʒ ꝓbari ꝑcedēs ꝯꝰ.ſ.ꝙ motꝰ factus ſupꝛa dyametꝝ nō ꝯtrariať motui facto ſupꝛa circulum.Nec valet ſi dicať ꝙ motꝰ factꝰ ſupꝛa vnū ſemicirculum ꝯtrarieť motui facto ſupꝛa aliuʒ ſemicirculum ⁊ nō motibꝰ factis ſupꝛa quēlibʒ.nā in ꝓpoſito vt dictū ē attēdiť ꝯtrarietas ex ꝑte termioꝝ.⁊ iō eadē eſt rō ꝙ motꝰ vnꝰ cōtrarieť motui qui eſſet ex oppꝰ termīo ⁊ omnibꝰ aliis in eundem terminū.

Concluſio tertia: Motꝰ facti ſupꝛa eundē ſemicirculū termīs trāſpoſitis nō ſūt ad inuicē ꝯtrarii. Patʒ.nā nō fiūt ſʒꝰ lineā breuiſſimā.ſed ꝯtrarietas in motibꝰ localibꝰ oʒ attendi ſʒꝰ lineā bꝛeuiſſimā.gꝰ ⁊c.

Concluſio quarta: Motꝰ facti ſupꝛa diuerſos ſemicirculos eiuſdē totalis circuli nō ſūt ad inuicē ꝯtrarii. Patet ꝑ rōeʒ imediate factaʒ. Pʒ etiā aliūde.nā illi motꝰ poſſūt ad inuicē cōtinuari motꝰ aūt ꝯtrarii ad inuiceʒ non ꝯtinuanť.vt diciť.5ꝰ phiſicoꝝ.gꝰ ꝯꝰ vera.

Concluſio quinta eſt iſta.ꝙ vna totalis circulatio nō ꝯtrariať alteri totali circulatōi. Pʒ.nā illi motꝰ ſūt ab vno terīo in eundeʒ terminū.gꝰ nō ſūt ꝯtrarii.Teʒ ꝯñā. nā motꝰ ꝯtrarii oʒ ēē a ꝯtrariis terīs in ꝯtrarios terios. vt diciť.5ꝰ phiſicꝝ. zꝰ ꝓbať ꝯꝰ qꝛ vel illi duo motꝰ eſſent ſʒꝰ eundē circulū vel ſʒꝰ diuerſos. Nō pōt dici ſʒꝰ.qꝛ tūc nō eſſent ꝯtrarii.nā contraria habēt fieri circa idē.nec pōt dici pꝛꝰ. qꝛ vel eſſʒ in eodē mobili vel in diuerſis.nō in eodeʒ.nā ideʒ moueret ſimul ꝯtrariis motibꝰ.nec in diuerſis.qꝛ vel illi motꝰ eſſent eque fortes vel vnus eēt fortioꝛ alio.ſi eēnt eque fortes tūc mutuo ſe impedirent ⁊ ſic ambo mobilia eſſent fruſtra.vel vnꝰ dñareť alteri ⁊ tūc vnū mobile eſſʒ fruſtra qꝛ nō moueret ſicut fruſtra ē calciamētū cuꝰ nō eſt calciatio.mō deꝰ ⁊ naťa nihil faciūt fruſtra vt dicit textꝰ.Et ſic nō pōt dici ꝙ illi motus ſint ꝯtrarii.Et ꝑ ꝯñs pʒ ꝙ motui circulari nullus pōt eſſe motus ꝯtrarius. gꝰ ⁊c.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad pꝛimā negať ꝯñā.et dicať ꝙ nō ē ſile.qꝛ in motu recto ſūt duo pūcta maxie diſtātia ſʒꝰ rectū.ſʒ hoc nō eſt veꝝ in motu circulari. Ad ſecundā diciť ꝙ qꝛ mobile motu recto ē coꝛruptibile.iō pōt īpediri a ſuo loco ⁊ motu naťalibꝰ ⁊ q̄to plꝰ impediť tantū tendit in coꝛruptioneʒ ſed mobile motu circulari nō eſt coꝛruptibile iō nō pōt impediri a ſuo motu naťali. Uerūtñ ad hoc ꝙ motꝰ ſint ꝯtrarii oʒ ꝙ ſint ad ꝯtrarios termios ſiue ad loca ꝯtraria ⁊ ſʒꝰ lineā breuiſſiāʒ vt dictū ē. Seqť ī textu. Sʒ quoniā māifeſtū eſt de his ⁊ de reliquis ⁊c.

Queritur nono: Utrum Sit aliquod coꝛpus circulariter motuʒ infinitum.

Arguiť ꝙ ſic.naʒ motor celi eſt infinite virtutis.gꝰ celuʒ eſt infinite magnitudīs. tenet ꝯñā nam motoꝛis ad mobile debet ēē aliqua pꝛopoꝛtio.mō infiniti ad finituʒ nulla eſt ꝓpoꝛtio gꝰ ⁊c. zꝰ aliquod coꝛpꝰ circulariter motū eſt finitū.ideo eſt aliquid infinitū.tenet ꝯñtia qꝛ ſi vnuʒ oppoſitoꝝ eſt in reꝝ natura ⁊ reliquum 3ꝰ ſi celū eſſet finitū magnitudine extra celū eſſet ſpaciū infinitū.⁊ cū hmōi ſpaciū nō poſſit eſſe vacuuʒ.ſequitur ꝙ eēt repletū coꝛꝑe infinito.ſʒ nō recte moto gꝰ circulariter. Ad oppꝰ eſt phūs in .1ꝰ cap.ſecūdi tractatꝰ ſic dicētis ꝙ quidē igitur neceſſe eſt ꝙ circūfertur coꝛpꝰ finituʒ ēē omē ex his palā. Pro rñſiōe ad q̄ſitū

Sciendum eſt pꝛimo.ꝙ poſt ꝙ phūs oñdit ꝑfectionē vniuerſi ex quibus ꝑtibus ⁊ quot perfectio eius integratur. ꝯñť inquirit de infinitate ipſiꝰ.nā vt dictū eſt .3ꝰ phiſicꝝ. quidā rōneʒ perfecti attribuerunt infinito.⁊ qꝛ aliquid dicitur infinitū tripliciter. Unoꝰ ſecundū magnitudinē. zꝰ mō ſʒꝰ multitudinē. Et 3ꝰ mō ſʒꝰ durationem.Ideo pꝛimo inquirit an vniuerſuʒ ſit infinitū ſecundū magnitudinem. zꝰ vtꝝ ſit infinitū ſʒꝰ multitudinē. Et 3ꝰ vtrū ſit īfinitū ſʒꝰ durationē. Et hꝰ cōſiderōnis rōnem aſſignat phūs ex diuerſitate que accidit ꝓpter poſitionē infiniti.qꝛ quidā poſuerūt īfinitū ēē.que quidē poſitio diuerſitatem inducit circa oēm materiaʒ naťaleʒ ⁊ fuit pꝛincipiū oīm ꝯtradictōuʒ inter illos qui aliquid enūciauerūt.Illi enī qui poſuerūt vnū materiale pꝛincipiū infinituʒ poſuerūt alia fieri quaſi ꝑ ſeparatōeʒ ab illo.⁊ pꝛopter infinitateʒ illiꝰ pꝛincipii dixerunt etiā infinitas eſſe reꝝ generatōes.vt ſi aliquis diceret ꝙ ex infinita maſſa paſte poſſint fieri panes in infinitū.Illi vero qui poſuerūt pꝛincipia finita vt Empedocles dixerūt gñationes fieri in infinitū ꝑ reciꝓcā ꝯgregatōeʒ ⁊ ſegregationē elementoꝝ.

Sciēduʒ eſt ſecundo ꝙ cauſaʒ quare tanta differētia inter phōs ſequiť ex poſitione infiniti aſſignat phūs.qꝛ qui modicū trāſgreſſus a veritate diſcedēs fit longe plꝰ decies milies.⁊ hoc ē qđ ſepe diciť ꝙ parꝰ erroꝛ in pꝛincipio magnꝰ eſt in fine. qꝛ oīa ſubſequētia depēdent ex pꝛīcipiis.vt Democritꝰ inducēs numeꝝ in q̄titate continua deſtruit maximas pꝛopoſitionū mathematicaliū.Et hoc etiā maxie apparet in erroꝛe viaꝝ.qꝛ qui paꝝ elongať a via recta pꝰ hoc ꝯtinue ꝓcedēs multo longiꝰ efficiť ab ea ⁊ ab eꝰ termio.⁊ huiꝰ cauſa ē nā pꝛincipiuʒ q̄uis ſit modicū in magnitudie ē tñ maxiꝰ ī virtute.ſicut ex modico ſemie gñať magnū aīal vel arboꝛ magna.qꝛ gꝰ oēs qui locuti ſūt de infinito poſuerūt ipʒ ēē pꝛincipiū vt dictū ē.3ꝰ phiſicꝝ.in ꝯditionibꝰ infiniti datis ab antiquis ideo oʒ ipʒ ēē magnū in virtute. ⁊ cū hmōi infinitū ſit maxiꝰ in q̄titate ex quo īfinitū ē:ſi pꝛīcipiuʒ qđ ē minimꝰ ī q̄titate faciat magnā dīāʒ in ſeq̄ntibꝰ qꝛ magnū eſt ī virtute: mlto magis infinitū qđ nō ſolū excedit in virtute pꝛīcipii ſʒ etiā in q̄titate.iō ꝯuēiens ē phō naťali facere ꝯſiderationē de īfinito an ſit aliqđ coꝛpꝰ īfinitū vel nō.qualiter aūt in hoc.1ꝰ libꝛo ⁊ in .3ꝰ phiſicꝝ. differēter agať de īfinito ſatis dictū ē ibidem.

Sciēduʒ eſt tertio Q ſi ſit aliqđ coꝛpꝰ infinitū necē eſt ipʒ ēē ſimplex vel ꝯpoſitꝰ qꝛ oē coꝛpꝰ eſt ſimplex aut cōpoꝰ.qꝛ tantaʒ hʒ q̄titatē cōpoſituʒ q̄ta ē q̄titas ſimpliciū ex quibus cōponiť.iō ſi ſimplicia coꝛꝑa finita ſint mltitudie ⁊ magnitudine oʒ ꝙ cōpoſiꝰ ſit etiā finituʒ.qđ aūt ſimplicia ſint finita mltitudie iā ſupꝛꝰ ꝓbatū eſt. Reſtat gꝰ videre ſolū vtꝝ aliqđ coꝛpꝰ ſimplex poſſit ēē infinitū magnitudie. Et pꝛīo vidēdū eſt de coꝛꝑe circulariter moto qđ ē pꝛimū inter coꝛꝑa ſimplicia. Pro quo ponitur.

Concluſio Reſponſiua. Impoſibile eſt coꝛpꝰ circulariter motū ēē infinitum Probať ſex rationibꝰ textꝰ. Pꝛīa rō. Si coꝛpus circulariter motū eſſet infinituʒ impoſſibile eēt ipſuʒ moueri circulariter.ſʒ hmōi coꝛpꝰ pꝛꝰ circulariter moueť igiť ⁊c. Pꝛimā ꝑteʒ añcedētis ꝓbat phūs.nā ſi ſit aliqđ coꝛpꝰ circulare infinituʒ ducātur due linee.ſ.a.⁊.b.a cētro ipſiꝰ.⁊ extendanť ad extenſionē eius.hoc ē in infinitū. et a.moueať cōtinue.b.vero quieſcat.Tūc arguit ſic phūs. ad hoc ꝙ hmōi coꝛpꝰ circuieat necē eſt lineaʒ.a.ꝑtingere ad ſitū ipſiꝰ.b.ſʒ hoc ē impoſſibile.qꝛ inter ipſas ē infinita diſtātia.qꝛ hec eſt naťa lineaꝝ egredientiū ab eodē centro ꝙ q̄to a centro plꝰ diſtant tanto plꝰ a ſe inuicem recedūt.⁊ ita ſi recedūt in infinitū a cētro in īfinitū a ſe inuicē diſtabūt.cū gꝰ infinitū nō ſit ꝑtrāſibile.ſequiť ꝙ ſi tale coꝛpꝰ ē infinituʒ nō poterit moueri circulariter. Secūdaʒ ꝑtē declarat dupꝉr. Pꝛīo qꝛ ad ſenſū videmꝰ coꝛpꝰ celeſte moueri circulariter. zꝰ qꝛ ꝓbatū ē ꝙ motꝰ alicui coꝛpoꝛi eſt naťalis ⁊ nō alicui eoꝝ.gꝰ coꝛpi celeſti Pro ſecūda rōe ſuppoiť pꝛīo. ꝙ ſi a tꝑe finito auferať tꝑs finitū reſiduū erit finitū.zꝰ ſuppōitur ex hitis in 6ꝰ phiſicoꝝ ꝙ motꝰ magnitudo ⁊ tꝑs ꝯſiliter ſe hʒ ad ēē finitū ⁊ infinitū. Tūc arguiť ſic.ſi coꝛpꝰ circulare ſit infinitū extra eiꝰ centrū deſcribať linea.a.b.ex vtraq; ꝑte īfinita ⁊ immobilis.⁊ a cētro illiꝰ coꝛpoꝛis ducať linea g.e.q̄ mouēdo ꝯpleat circulū in coꝛꝑe celeſti.cū gꝰ celū in .24.hoꝛis voluatur:tꝑs in quo linea g.e.trāſit lineaʒ.a.b.erit finitū qꝛ circuiēdo totuʒ celuʒ necē ē circuire totā lineaʒ.a.b.⁊ ꝑ ꝯñs linea.a.b.eſſet finita per ſuppoſitionem factam

⁊ cum linea.a.b. denotet extentionem predicti corporis ſequitur predictum corpus eſſe finitum. Pro tertia ratione ſupponitur ꝙ ſi vna magnitudo iuxta aliaꝫ moueatur tunc ille due magnitudines eque cito ⁊ ſimul ſe inuicem abſoluūt.ſiue ambe moueātur ↄtra ſe inuicē. ſiue vna quieſcat ⁊ alia moueat̃.nec eſt differentia niſi in hoc ꝙ ſi ambe cōtra ſe inuicē moueātur velotius abſoluentur ſuppoſito ꝙ ſit equalis velocitas vtrobiqꝫ.⁊ ita ex hac ſuppoſitione ſequitur ꝙ ſi linea infinita pertrāſeat finitaꝫ in eodem tempore ab eadē pertrāſitur. 2º ſupponitur ex.6º phiſicoꝝ.ꝙ ſpaciū infinituꝫ pertranſiri nō poteſt tempore finito.Tūc arguitur ſic.tempore finito ſcꝫ.24.horaꝝ celuꝫ pertrāſit circulum deſcriptum circa centruꝫ mundi.ergo in eodem tempore ab illo codeꝫ circulo pertranſitur.⁊ per ↄñs ipſum celum non eſt infinitum.

Quarta ratio.corpꝰ circulare ē figuratuꝫ q2 circulus eſt figura.quod autem eſt figuratuꝫ eſt finitum q2 figura eſt que termio vł termīs clauditur.omne vero tale eſt finituꝫ. Quinta rō pro qua fingetur centruꝫ in corpe circulari ⁊ ſit g.per quod producat̃ linea.a.b.ex vtraqꝫ parte infinita.deinde ducatur alia linea extra centꝝ predicti corporis ⁊ ſit.e. ⁊ ꝑpendiculariter interſecet illam lineam.a.b.⁊ ille due linee quieſcāt deinde producātur alie due linee a centro corporis que ſit.g.ꝫ.infinita verſus.ꝫ.⁊ moueatur ad motum predicti corporis. Tunc arguitur ſic ad hoc q2 hmōi corpus circueat̃.neceſſe eſt lineam.ꝫ.pertranſire lineā.e.⁊ lineam.a.b. ſed hoc eſt impoſſibile cū vtraqꝫ pars ipſaꝝ ſit infinita ergo ſi corpꝰ celeſte eēt infinitū non moueret̃ circulariter.cuꝫ gº ad ſenſuꝫ pateat circulariter moueri.gº Sexta rō ſi celū eſſet infinitū tūc circueūdo tranſiret ſpaciū infinitum.ſed ſi ſpaciuꝫ eſſet infinitū ita eſſet tempꝰ.ergo non moueb̃it niſi in tpe infinito cuius oppoᵐ pꝫ ad ſenſum. Aliter poteſt formari rō oſiue.q2 tēpus ī quo celum circuit eſt finitū ergo ſpaciū eſt finitum ⁊ per conſequens mobile.q2 tempus mobile ⁊ ſpacium ſimul diuiduntur.Sed circa iſtas rōnes.

Dubitatur primo. An ſit aſ

ſignare centrum in corpore infinito circulari.ſi enim eſſet vt videntur ſupponere rōnes ſequit̃ ꝙ non eſſet infinitum.q2 centꝝ equaliter diſtat ab extremis.hoc autem nō cōſtat ī infinito. gº ⁊c̨. Ad hoc dicitur ꝙ ſi corpus infinitū moueret̃ circulariter oporteret ī ſpacio aſſignare cētrum.q2 omnis motꝰ circularis procedit a centro immobili. Sed ſi quereret aliquis an in tali infinito corpore eſſet dare medium. Rñdetur ꝙ mediuꝫ dicitur dupliciter.Unoº poſitiue.quod.ſ.equaliter diſtat ab extremis Alio modo dicitur negatiue.ſ. quod non plus accedit ad vnum extremū ꝙ̄ ad aliud. ⁊ hoc modo bene daretur mediuꝫ ymo infinita darēt̃.Uno vt dicit phūs implicat dicere ꝙ ſit corpꝰ īfinde circulariter motū.q2 inꝙ̄tū infinitū careꝫ medii poſitio ⁊ inꝙ̄tū motū circulariter hꝫ tale mediū

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ ſi motor celi ſit infinite virtutis.nō oportet celum eſſe infinitum. q2 talis motor mouet per intellectum ⁊ voluntatē. ⁊ nō mouet motu naturali ſꝫᵐ extremū ſui poſſe. Et ad ꝓbationē cum dicitur ꝙ motoris ad mobile debet eſſe proportio.nō oportet ꝙ ſit ꝓportio equalitatis ſeu īequalitatis.oꝫ enī in omni motu mouēs excedere reſiſtentiaꝫ moti. Ad ſecūdā negat̃ ↄñtia ad eiꝰ ꝓbationē dicitur ꝙ illud habet veritateꝫ de contrarie oppoſitis.⁊ adhuc non oportet ꝙ ſi vnum ſit in reꝝ natura ꝙ propter hoc alteꝝ ſit.ſed ſufficit ꝙ poſſit eſſe vt dicitur in pº ꝑdicamētis ꝙ eadē eſt potētia contrarioꝝ. Ad tertiaꝫ negatur ↄña.q2 extra celuꝫ nichil eſt niſi ſꝫᵐ ymaginationē. ymagīatōi autem nō oꝫ credere.yº eſt incōueniēs vt dicit̃ 3º phiſicoꝝ. Sequitur in textu. Sed adhuc neqꝫ quod ad mediuꝫ neqꝫ quod a medio fertur infinitū erit.

Queritur decimo: Utrum

Poſſibile ſit aliquod corpus ſimplex recte motum eſſe actu infinitum. Argui ꝙ ſic auctoritate phī in 2º de aīa qui dicit ꝙ ſi igni apponeretur infinitum cōbuſtibile in infinitū cōbureret ⁊ augmentaretur.⁊ tamē eſt corpus ſimplex recte motum gº. Ad oppoᵐ eſt phūs dicens in 4º capitulo huiꝰ ſecūdi tractatus.ſꝫ adhuc neqꝫ quod ad mediuꝫ neqꝫ quod a medio fert̃ infinitū eſt. Pro rñſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs determinauit de corpore ſimplici circulariter moto ꝙ nō poteſt actu eſſe infinitū. ↄñr hoc idem probat de recte moto.Et primo ex parte locoꝝ que ipſis corporibꝰ recte motis ꝓpria ſunt .2º ex parte grauitatis ⁊ leuitatis eorum.

Pro prima ratione ſupponit phūs ꝙ omis motus rectus ſimplex vel eſt ſurſuꝫ vel deorſum

Supponit ſecundo ꝙ motꝰ ſurſū ⁊ deorſum cōtrarii ſunt.q2 ſunt ad loca contraria.vt habetur.5º phiſicoꝝ.Ex quo ſequitur ꝙ ſurſum ⁊ deorſum ſunt finita ⁊ determinata:ergo corpora q̄ in hmōi loc̨ ſunt:ſunt finita etiā ⁊ determinata.nam cum contraria maxime diſtant adinuicem.⁊ in infinit̨ nō ſit dare maximuꝫ. ſequit̃ ꝙ cum hmōi loca ↄtraria ſint ꝙ ſint finita ⁊ determinata. Pretermiſſa autem hac ꝓbatione tā ꝙ̄ euidente ⁊ manifeſta alia ꝓbatione vtitur.ꝓ q̄ ſuppōit tertio ꝙ ſi vnuꝫ ↄtrarioꝝ determinatuꝫ ē ⁊ finitū reliquuꝫ determinatū erit ⁊ finitū q2 cōtraria ſūt viuꝰ generis ⁊ vnius potētie.

Concluſio reſponſiua. Im

poſſibile eſt aliquod corpus recte motuꝫ ſimplex eſſe infinitum. Probat̃.naꝫ medium mundi quod eſt terminꝰ motus deorſuꝫ finitū eſt ⁊ determinatū.ergo locꝰ ſurſuꝫ qui ē ſibi cōtrarius finitus eſt ⁊ determinatus. ⁊ per ↄñs corpora in hmōi locis locata finita erunt et determinata. Aſſumptū ꝓbat phūs.nā vnūquodqꝫ ſimplex qd' eſt de natura coꝝ que ſubſtant ſi deorſuꝫ feratur tendit ad aliquid determinatū.a quo ſi recedat aſcendere dicitur.⁊ oꝫ hoc eē medium mūdi.gº mediū mundi ē determinatū.⁊ ꝑ ↄñs ſurſuꝫ ē determinatū. Ex quo ſequitur ꝙ locus medius inter ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ finitus eſt. gº corpora ibi poſita finita erunt. Probat̃ ↄña. nam ſi locꝰ medius eſſet īfinitꝰ.tūc motus de ſurſum in deorſum eēt infinitus vel econtra.quod ꝓbatur.6º phiſicoꝝ eē impoſſibile. Et ꝓbatur ex alio.nam corpora que naturaliter mouētur ſurſum ⁊ deorſum.naturaliter inclinant̃ ad eē ſurſum ⁊ deorſū ſꝫ ſi motꝰ de ſurſū ī deorſū eēt infinitus nunꝙ̄ poſſet ſurſuꝫ aut deorſū eē corpus latum. quia ꝑ̄ter naturalis inclinatio fruſtrarent̃ quod eſt impoſſibile.nam deus ⁊ natura nichil faciunt fruſtra. 2º probat̃ ↄº ex parte grauitatis vel leuitatis.nā probatio precedens arguit ex parte locoꝝ. Et arguit̃.ſi eēt aliquod corpus graue actu infinitū.neceſſariū eēt grauitatem eius eē infinitā.ſed impoſſibile eſt grauitatem eē infinitam.⁊ ſimiliter argueretur de leui ⁊ eius leuitate.Et probat̃ prima pars illiꝰ cōditionalis.q2 ſi non ſic ſlet oppoᵐ.⁊ ſit corpus graue īfinitum.a.b. cuiꝰ grauitas finita ſit.g. deinde capiat̃ vna pars corporis infiniti que ſit.b.d. q̄ cū ſit minor toto.eius grauitas erit minor grauitate totiꝰ.ſit ergo grauitas eiꝰ.e. que erit finita ergo habebit proportionē ad grauitatē.g.q̄ ponitur finita.capiat̃ ergo alia pars in corpore infinito que ſe habeat ad acceptā partē.b.d.ſicut grauitas.g.ſe habet ad grauitateꝫ.e.⁊ ſit illa pars d.ꝫ.⁊ addatur parti prius accepte ⁊ ſit totū.b.ꝫ. tunc gº ſicut pars grauitatis que ē.e.ſe habꝫ reſpectu partis corporis q̄ eſt.b.d.ita tota grauitas.g.eſt totius.b.ꝫ. Ex quo inferunt̃ tria inↄuenientia.primū ꝙ erit eadē grauitas corporiſ finiti ⁊ infiniti.yº erit aliquid corpus graue cuius non erit grauitas ſecundū totū reſiduū illiꝰ corporis infiniti. 2ᵐ inconueniēs .q2 cū iterū parti.d.ꝫ.poſſit addi alia pars corporis infiniti ⁊ creſcente magnitudine grauis creſcit eiꝰ grauitas.ſequitur quod corporis finiti maior erit grauitas ꝙ̄ infiniti. 3ᵐ.incōueniens ē ꝙ inequalium magnitudinū eēnt equales grauitates hec autem ſūt incōuenientia.gº incōueniēs eſt corporis īfiniti grauitatē eſſe infinitā.Nec differt ī propoſito an grauitas.e.⁊ grauitas.g.ſint commēſurate aut non.q2 cū vtraqꝫ ſit finita grauitas.e.multociēs ſumpta reddit totā grauitatē. g.vel excedet ipſā vel deficiet ab ea.Itē ſi in grauitate.g.poteſt accipi aliqua pars cōmēſurabilis toti.⁊ tūc in corpore graui infinito accipiet̃ aliqua pars finita cuius erit illa pars grauitatiſ q̄ eſt pars grauitatis.g.ſibi cōmēſurata. ⁊ tunc procedet argumentū.q2 nichil differt ad pñ.em demonſtrationē an primo accipiat̃ pars corporiſ aut grauitatiſ. nichil etiam differt demonſtrando an tale graue corpus ſit anomiomerū aut nō q2ſi ſit anomiomeꝝ adhuc in eo erit maior grauitas partis quātacūqꝫ ſit illa ꝙ̄ grauitas totius.nec vnꝙ̄ poterunt in eo capi tot ꝑtes quantecunqꝫ accipiant̃ ꝙ poſſit ipm totuꝫ corpꝰ cōſumi. Deinde ꝓbat phūs minorē huc rōnis.ſ. ꝙ impoſſibile ſit infinitā eſſe grauitatē q2 tunc moueret ⁊ nō.quod ē impoſſibile. Pro cuius ꝓbatōe ſupponitur prīo ꝙ maior grauitas ideꝫ mobile mouet per maius ſpaciuꝫ in equali tpe aut per equale in minori quam minor grauitas moueat. Supponitur 2º ꝙ qualis ē proportio grauitatū talis eſt proportio tēpoꝝ.ita.ſ.ꝙ creſcēte grauitate decreſſit tps ꝓportionaliter ita ꝙ maior grauitas mouet in minori tempore. 3º ſupponit̃ ꝙ oīs grauitas finita quātacūqꝫ fuerit mouet tēpore finito. Tūc arguitur ſic. grauitas aliqua finita mouet mobile ſuuꝫ per maius ſpaciuꝫ in minori tēpore finito.gº a fortiori grauitas infinita ſi eēt moueret mobile ſuuꝫ per maius ſpaciū in minori tempore ꝑ primā ſuppoſitionē.⁊ ſic illa grauitas moueret. Sꝫ ꝙ non moueret probat̃ q2 qualis ē proportio grauitatuꝫ inter ſe talis eſt proportio tempoꝝ vt dicit ſecūda ſuppoſitio. Sed grauitatis infinite ad finitā nulla eſt proportio.ergo nec temporis in quo mouet grauitas infinita ad tempꝰ in quº mouet finita erit proportio.ſed cuiuſlꝫ temporiſ diuiſibilis ad tempꝰ diuiſibile eſt aliqua ꝓportio.gº ſi grauitas infinita moueret ipſa moueret in indiuiſibili temporis quod nō eſt tempꝰ.q2 omne tps diuiſibile eſt.⁊ ſic in illo indiuiſibili non fit motus q2 omnis motꝰ fit in tpe vt ꝓbatur ſeptimo phiſicoꝝ:ergo non moueret ⁊ ꝑ cōſequēs moueret ⁊ nō moueret. Et ſi dicat̃ ꝙ moueret in minimo tempore ſecundū ſenſuꝫ. cōtra hoc arguitur ⁊ capiatur aliqua grauitas finita q̄ mouet in maiori tempore.cū hec duo tpa finita ſint habebūt proportionē.augeat̃ ergo illa grauitas finita ſecundum illā proportionem qua tps quo mouet excedit tempus in quo mouet grauitas īfinita.tūc cū creſcēte grauitate decreſcat tps.ſequitur ꝙ grauitas finita ⁊ infinita mouebunt in equali tempore quod eſt impoſi

bile. gͦ impoſſibile eſt grauitatē eſſe infinitam. ⁊ per ꝯñs etiā impoſſibile eſt corpus graue eſſe ſimpliciter infinitum. Ita dicendum eſt de leui.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā cōcedatur ꝙ ſi apponerentur infinita cōbuſtibilia igni in infinitū poſſet augeri ſic ꝙ non repugnaret nature particulariter accepte multum augeri eo ꝙ tales forme elementoꝝ latam poſſunt habere quantitatē. ſimpliciter tamē loquēdo forma ignis non poteſt informare infinitam materiam hoc eſt materiā ſub infinita quātitate. eo ꝙ manēte forma ignis manet determinate ſpeciei. ⁊ per cōſequēs determinate virtutis. Ex parte etiā nature ignis in ꝯmuni accepte ⁊ ſecundum ꝙ eſt pars vniuerſi repugnat ſibi materiaꝫ infinitā habere. propter proportionē partis ad totum. Hec aūt auctoritas dicitur a phō contra antiquos ⁊ per illā vult innuere ꝙ forme elementoꝝ non requirūt materiā circa quantitatem determinatā ſicut forme aīatorum ⁊ brutorum. Sequitur in textu. Poſt hec autem intendendū vtrū ſi nō infinitū ⁊c.

Queritur vndecimo. Utruꝫ

poſſibile ſit aliquod corpus ſenſibile eſſe actu infinitum. Arguitur ꝙ ſic. nā quocūꝫ corpore ſenſibili dato contingit dare maius gͦ ⁊c. Et cōfirmatur per geometrā qui in ſuis demōſtrationibꝰ facit lineā infinitā ergo ⁊ corpus. 2ͦ arguitur. multa ſūt corpora ſenſibilia ad maxiꝰ indeterminata vt ignis ⁊ cetera elementa. qꝛ vt habetur. 2ͦ de aīa ſi apponerentur infinita cōbuſtibilia i infinitū ꝯtingit ignē augmētari. gͦ ignis poteſt eſſe infinitus. ⁊ per conſequēs aliquā eſſet infinitus. In oppoꝰ eſt phūs in quinto capͦ huius ſecundi tractatus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs probauit multitudinē corpoꝝ ſimplicium eſſe finitā ex parte motus localis. ⁊ deinde rationibꝰ propriis oñdit nullū corpoꝝ ſimplicium eſſe infinitū magnitudine. ex quibꝰ ſatis ſequitur ꝙ nullū corpꝰ cōpoſitū eſſet infinitum ꝯñr qꝛ probatio q̄ eſt per mediū cōmune perfectiorem facit ſcientiam. ideo in pñti capitulo rōne cōi oſtendit nullū corpꝰ eſſe infinitū magnitudine. Et per corpꝰ ſenſibile intelligitur omē corpꝰ naturale ſiue ſenſibile ſenſu tactꝰ ſiue ſenſu viſus tantum. Et hoc primo oñdit phūs rōne naturali ſumpta ex parte motus. deinde rōnibꝰ logicis que ex cōibus procedunt. Et primo procedit ratōe naturalis ex pte motus localis de qua in pñti queſtione videbitur. deinde eā format ex parte actionis ⁊ paſſionis q̄ ſunt in omni motu. vt videbitur in queſtione ſequēti. Pro probatione igitur de qua videndū eſt in pñti queſtiōe pmittitur. p. vnā diuiſionē trimēbrem. cuius primū eſt ꝙ neceſſe eſt omne corpꝰ eſſe finitū aut infinitum. qꝛ hoc dictū finitū aut infinitū eſt paſſio quantitati adequata. ſi aūt omne corpus ſit finitū iā habetur intentū. ſi vero dicatur ꝙ tale corpꝰ ſit infinitū tūc ſumitur ſꝫ membꝝ diuiſionis qꝛ aut eſt anomiomeꝝ hoc eſt diſſimiliū partiū ſicut eſt homo qui ex carne ⁊ oſſibus eſt. aut eſt omiomerum. i. ſimiliū partiū vt aqua cuius quelꝫ pars eſt aqua. Si vero ſit anomiomeꝝ tunc eſt tertiū mēbꝝ qꝛ. ſ. vel ſue partes finite ſūt vel infinite. Si ergo pbatū ſit ꝙ nullū corpus infinitum pōt cōponi ex infinitis ſpeciebꝰ qꝛ etiā nullum corpus omiomeꝝ aut anomiomerū neca liquod ipſoꝝ pōt eſſe infinitū: vniuerſaliter eſt concluſū ꝙ nullū corpus naturale eſt infinitum Sit igitur.

Concluſio Reſponſiua pro

Prima pte. Nullū corpꝰ partiū diſſimiliū eſt cōpoſitū ex partibus infinitaꝝ ſpecieꝝ. Probatur nam ſi ita eſſet cū cuiuſlibet corporis ſimplicis ſit tantū vnus ſimplex motus ſecundū naturā nec motus vnus ſimplex poſſit duobꝰ corporibus ſimplicibus ſecundū ſpeciem cōuenire ita ꝙ cuilibet ſꝫ naturā cōueniat. ſequitur ꝙ oporteret infinitos eſſe motus ſimplices. ſed prius pbatū eſt ꝙ nō ſunt niſi tres. gͦ impoſſibile ē aliquod corpꝰ ꝯpōi ex ptibꝰ infinitaꝝ ſpecieꝝ qꝛ ille ptes eſſent corpora ſimplicia. cū prima ꝯponentia aliquod mixtū oporteat eſſe ſimplicia.

Concluſio ſecunda. ꝙ impoſ

ſibile eſt eē aliquod corpꝰ infinitū partiū diſſimiliū ptibꝰ exñtibus finitis ſecūdū numerū. Pꝫ nā ſi eſſet infinitū ſꝫ numeꝝ oporteret alterā eaꝝ aut plures eſſe infinitas magnitudine qꝛ ex finitis multitudine nō reſultat niſi finitū ſed nō ē poſſibile aliquā partiū primo ꝯponentem aliquod mixtū infinitā eſſe magnitudine qd̕ probatur quadrupliciter. Primo ſic. nā ſi eſſet poſſibile aliquā partiū taliū eſſe infinitā magnitudine vel eēt grauis vel leuis. gͦ haberꝫ grauitatē vel leuitatē infinitā qd̕ in pcedēti reprobatum ē. 2ͦ ſic qꝛ tunc haberet locū naturalē infinitū quod nō poteſt dici. nā ut priꝰ dictum eſt. locꝰ deorſū finitꝰ eſt ⁊ determinatꝰ gͦ ⁊ locus ſurſū. qꝛ ſicut vnū oppoſitoꝝ finitū ē ita ⁊ reliquū. ⁊ per ꝯñs locꝰ intermediꝰ finitus eſt.
3ͦ ſi loca naturalia grauiū ⁊ leuiū eſſent infinita. tunc motꝰ ſurſū ⁊ deorſū eēnt infiniti qd̕ eſt impoſſibile. nā ſi ſic mobilia nūꝗ̄ eſſent mota ad ſua loca. ſꝫ qd̕ ē impoſſibile factū eē impoſſibile ē fieri. ſic ꝙ nō ē poſſibile dealbatū eē nō cōtingit dealbari. ſicut qd̕ impoſſibile ē itum eſſe in egiptū impoſſibile ē ire. gͦ impoſſibile ē loca naturalia eē infinita. 4ͦ omne corpꝰ habet diſtētionē in omnē partē. ſi ergo aliqua ps mixti eēt infinita ipſa haberet diſtētionē in oēꝫ partē ſiu ⁊ ſic occuparet oēm locū. ⁊ ſic alie ptes nō poſſent in ipſo manere. Et ſic ꝙ nō eſt poſſibile aliquod corpus omogeneū eſſe infinitum.
Forſitā tñ diceret aliquis ꝙ nō eſt poſſibile aliquod corpꝰ quātitatiuū vnū ⁊ cōtinuū eſſe infinitū. ſunt tamē infinita diſcreta ⁊ diuiſa vt poſuit Democritꝰ infinita corpora Athomalia ⁊ Anaxagoras infinitas ptes carnis ⁊ oſſis. Contra hoc replicat phūs qꝛ ſi iſta ponātur nihil prohibꝫ ꝯmōi corpa ſic diuiſa ad inuicē ꝯiungi quo facto ex ipſis fiet vnū infinitum. ⁊ ſic procedit ratio ſicut prius.

Concluſio tertia. Impoſſibi

le eſt aliquod corpꝰ ſimiliū ptiū eē infinitū Pꝫ nā ſi ſic haberet motū naturalē. vel ergo ſurſū moueretur vel deorſū aut circulariter. non ſurſum nec deorſū qꝛ tunc haberet leuitatē aut grauitatem qd̕ prius eſt improbatū. nec circulariter qꝛ impoſſibile ē aliquod corpꝰ circulariter motū eſſe infinitū vt priꝰ dictū ē. Unū nichil differt corpꝰ circulariter motū eſſe infinitū ⁊ dicere celum eſſe infinitū. ſed pbatū eſt celū nō eſſe infinitū qꝛ tēpore finito ꝯplet ſuā reuolutionē gͦ nō eſt infinitū. Item ſi eſſet aliquod corpꝰ tale infinitū eſſet mobile qꝛ omne corpꝰ eſt mobile vt pbatū ē in hoc libro qꝛ habet naturā. ⁊ natura eſt principiū motus ⁊ quietis. vel ergo naturaliter moueretur vel violenter. ſi violenter neceſſario haberet aliquē motū ſibi naturalē. qꝛ motꝰ violentus cōtrariatur naturali. ſi ergo haberet motū naturalem oporteret habere locū ſibi naturalē. qꝛ locus naturalis eſt terminus motꝰ naturalis vt patuit. 4ͦ phiſicoꝝ. Sed impoſſibile ē loca naturalia eſſe infinita vt pbatū eſt. ergo impoſſibile ē corpꝰ omiomeꝝ eē infinitū. Ex hiis ſequitur

Concluſio reſponſiua. ꝙ Im

poſſibile ē corpꝰ ſenſibile eſſe actu infinitū ſiue ſit omiomeꝝ ſiue anomiomeꝝ.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā negatur aſſūptū qꝛ nō contingit dare maius corpꝰ toto vniuerſo. Et ad cōfirmatiōē geometricam dicitur ꝙ geometra ⁊ mathematicꝰ abſtrahūt a motu ſenſibili vt alias dictū eſt. iō capit lineā infinitā. non actu. qꝛ ymagīatio nō caperet ſe quātā quātitate indetermīata ⁊ nūꝗ̄ capit tantum quin poſſit capere maiorē. nec propterea ſequitur ꝙ ponat lineā actu eē īfinitā. Similiter diceretur ad ſecūdā ꝙ ſi ignis nō habeat terminū pfixū ſui augmēti. repugnat tñ ſibi actu eē infinitū. nūꝗ̄ n. ē tantꝰ quin poſſit eē maior vt quidā volūt ⁊ videtur autoritas ptendere. Sequitur in textu. Quod aūt oīno īpoſſibile īfinitū ⁊c.

Queritur duodecio. Utruꝫ

ex parte actionis ⁊ paſſiōis ꝯcludi poſſit aliqd̕ corpus ſenſibile nō eē infinitū. Arguitur ꝙ nō nā ſi eēt aliquod corpꝰ infinitū haberꝫ virtutē actiuā ⁊ paſſiuā gͦ eēt actiuū ⁊ paſſiuū. ⁊ p cōſequēs ſi poneretur aliquod corpꝰ infinitū nō ppter hoc tolleretur actio aut paſſio. gͦ ex parte actionis ⁊ paſſionis nō pōt ꝯcludi nullū corpus eē infinitū. 2ͦ ſic. virtꝰ motiua primi motoris eſt finita cū mouet corpꝰ finitū ⁊ tpe finito. ergo ex parte actōis nō pōt pbari nullū corpꝰ infinitū. In oppoꝰ ē. p. in caͦ vltīo textꝰ. Pro R.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs oñdit euidenter nullū corpꝰ ſenſibile eſſe actu infinitū rōe ſumpta ex pte motꝰ localis ꝯñr idē oñdit ex pte actōis ⁊ paſſiōis que oēm motū cōſequuntur. ⁊ poſtremo in vltīo caͦ huius tractatꝰ ad hoc adducit quaſdā rōes logicales ex cōibus pcedentes. Pro quo.

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ oē

Corpꝰ ſenſibile aut ē actiuū aut paſſiuū. accipiēdo actiuū ⁊ paſſiuū extēſo noīe aut mouēs ⁊ mobile qꝛ oē corpꝰ ſenſibile neceſſario hꝫ virtutē actiuā aut paſſiuā aut vtrāꝫ. ⁊ ſi ē ad corpus actiuū neccrio agit in corpꝰ finitū aut infinitū. ⁊ ſi ē paſſiuū neceſſario patitur a finito aut īfinito. Oſtēſo gͦ ꝙ īfinitū nō pōt pati a finito nec finitū ab infinito. nec infinitū ab īfinito. ꝯſequēter ꝯcluſū erit ꝙ nullꝰ corpꝰ ſenſibile poteſt eē actu infinitū.

Concluſio prima:

Corpꝰ infinitū nō pōt pati a finito. pbatur nā ſi nō ſit ita detur oppoꝰ ⁊ ſit infinitū paciēs. a. ⁊ finitū agens b. ⁊ tempꝰ in quo ſit actio ſit. g. ꝙ quidē tempꝰ oportet eē infinitū. nā oīs actio neccrio hꝫ finē. capiatur gͦ ps finiti agētis. b. q̄ ſit. d. ⁊ cū virtus ptis ſit minor virtute totiꝰ ſequitur ꝙ illa pars. d mouebit in tpe. g. minꝰ mobile ꝗ̄ ſit. a. Detur ergo illa ps ipſiꝰ. a. mota ab ipſo. d. in tpe. g. ⁊ ſit e. cū gͦ ipſū. d. ad. b. habeat pportionē capiatur in ipſo. a. ps que ſe habeat ad ptē. e. ſicut ſe hꝫ b. ad. d. ⁊ ſit illa ps. z. Tūc arguitur ſic. ſicut ſe hꝫ b. ad. d. ita ſe hꝫ. e. ad. ʒ. gͦ p locū a trāſmutata pportione ſicut ſe hꝫ. d. ad. e. ſic ſe hꝫ. b. ad. ʒ. ſed d. mouet. e. in tpe. g. gͦ b. mouet. ʒ. in eodē tpe qꝛ in equali tpe. b. finitum mouebit. a. ⁊. z. ſcꝫ finitū ⁊ infinitū totū ⁊ ptē. qd̕ eſt impoſſibile gͦ impoſſibile ē infinitū pati a finito.

Concluſio ſecunda.

Eſt. ſ. impoſſibile ē finitū ab infinito pati pbatur. qꝛ ſi nō ſic detur oppoꝰ ⁊ ſit agēs infinitū. a. ⁊ finitū paciens b. ⁊ tps ſit. g. ⁊ capiatur ps infinita agentis. a. q̄ ſit e. q̄ cū ſit minoris virtutis ꝗ̄ totū nō mouebit ī tpe. g. totū. b. mouebit gͦ ptē ipſiꝰ. b. ſit gͦ illa

pars.d.ꝙ̄ habebit ꝓportionē ad totuꝫ, cuꝫ ſit finitū. capiat̄ ergo in ipſo.a. alia ps ꝙ̄ ſe habeat ad partē.c. iam acceptā ſicut ſe hꝫ.b.ad.d. tunc per locū a trāſmutata ꝓportione quod iā ꝯcluſuꝫ eſt ſupra illa pars ſecundo accepta in.a.mouebit ipſuꝫ.b.in tp̄e.g. quare finitum equali tp̄e mouebitur ab infinito ⁊ finito a toto ⁊ pte qḋ ē impoſſibile. igitur finitū nō pōt pati ab ifinito.

Concluſio tertia.

Infinitum nō pōt pati ab infinito. Probat̄ qꝛ ſi nō detur oppoꝰ. ⁊ ſit infinitū agēs.a. ⁊ infinitū paciens.b. ⁊ tēpus g. capiat̄ ergo pars infiniti pacientis ꝙ̄ ſit.d. cū ergo infinitū agens magis ꝯualeſcat ſupra pteꝫ ipſius.b. ꝙ̄ totū ſequit̄ ꝙ ipſā mouebit in parte tempis.g. ſit igitur illa ps tpis.ꝫ.ꝙ̄ cū tps finituꝫ ſit habebit ꝓportionē ad totū tps. capiat̄ g° alia pars in ipſo paciente infinito.b.ꝙ̄ ſe hꝫ ad partē.d. iam acceptā ſicut ſe habꝫ totū.g.ad ptem.ꝫ. cōcludet̄ ergo per locū a trāſmutata ꝓportione ꝙ ſicut.d. moueť a toto.a. in pte tempoꝛ ipſius.ꝫ. ita illa ſecūda ps ipſiꝰ.b. mouebiť ab ipſo toto.a.in toto tp̄e.g. g° in equali tp̄e infinitū mouebit finitū ⁊ infinitū. impoſſibile ē g° infinitū pati ab infinito. Quare ſit.

Concluſio reſponſiua.

Scilicet ꝙ ex parte actionis ⁊ paſſionis ſufficiēter cōcludiť nulluꝫ corpꝰ ſenſibile eē actu infinitū. qꝛ ſi eſſet aliquod infinitū tale nec eēt actiuū nec paſſiuuꝫ. mō omē corpꝰ ſenſibile ē actiuum vel paſſiuuꝫ. Et in rōibꝰ haꝝ ꝯ°nū ſemꝑ ſuppoñiť ꝙ virtus partis mioꝛ ē virtute totiꝰ. Supponiť etiā ꝙ oīs actio ſit in tp̄e finito. qꝛ tps infinitū nō hꝫ finē. ⁊ oꝫ oēm actionē habere finē. nā impoſſibile ē fieri qḋ impoſſibile ē factū eē. Supponiť etiā ꝙ oē finitū ad finituꝫ hꝫ ꝓportioneꝫ ⁊ ꝑ hoc pꝫ rñſio ad ꝙ̄ſitū igiť ⁊c̄. Deinde philoſophus ꝓbat hāc ꝯ°nē rōibꝰ logicis. Prima ſi eſſet aliqḋ corpꝰ ſenſibile actu infinitum vel moueret̄ circulariter vel recte. nō primū qꝛ motꝰ circularis eſt circa mediū. mō ī infinito nō ē dare mediū ſicut nec extrema. nec moueret̄ recte. qꝛ oē mobile motu recto naturaliter mobile ē ad aliquē locū. ⁊ violēte ad locū oppoꝰ. ⁊ cū locꝰ ſit equalis locato ſi eſſet mobile motu recto opterꝫ eē duo loca infinita. ⁊ cū locꝰ nō ſit ſine locato ſeꝙ̄tur ꝙ eēnt duo infinita corpora qḋ ē impoſſibile. Secūda rō. oē corpꝰ moueť ab alio ſiue naturaliter ſiue violēte. ſꝫ virtꝰ mouentis ſemꝑ dꝫ excedere reſiſtētiā mobilis. g° ſi eēt corpꝰ infinitū virtꝰ mouētis eēt infinita. ⁊ cū eēt aliud ab eo ſequeret̄ ꝙ iā eſſent duo ifinita. Uñ ꝙ virtꝰ infinita nō poſſit eē finiti corporis. neqꝫ finita infiniti iā ꝓbatū eſt. 6° phiſicoꝝ. Sꝫ qꝛ ad hāc rōnē poſſꝫ aliquis dicere ꝙ aliqua moueñť a ſeipſis. ⁊ ita ſi ponamꝰ aliquod corpꝰ infinituꝫ poterimus dicere ꝙ a ſeipſo mouebiť. quare nō oportebit duo eſſe infinita. Cōtra hoc pōit phūs tertiā rōeꝫ. qꝛ oē quod moueť a ſeipſo aīatuꝫ ē. ſꝫ oē aīatū finitū eſt. qꝛ hꝫ detiatā figuraꝫ ⁊ detiatā ꝓportionē ptiū ad totū. g° impoſſibile ē aliqḋ corpꝰ infinitū eē aīal aut aīatum ⁊ ꝑ ꝯñs moueri a ſeipſo. Et qꝛ etiā ad has rōes poſſꝫ aliquis dicere ꝙ nō eſt aliqḋ corpꝰ vnum vere ꝯtinuū infinitū. ē tñ aliquod corpꝰ infinitū ꝯſtitutū ex athomis per vicinitatē ad inuicem quēadmodū ꝓbauerūt Democritꝰ ⁊ Leucipus. Jdeo adhuc ꝯtra hoc oñdit.p. ꝙ nō eſt poſſibile illo° ponere corpꝰ infinitū. qꝛ ſꝫ Democritū illa athomalia ſūt eiꝰ dē ⁊ vniꝰ generis ⁊ nature poſitiōe ordine ⁊ figura dūtaxat differētia. ſed eoꝝ ꝙ̄ ſunt eiuſdē nature idē eſt motꝰ totiꝰ ⁊ ptiū vt vniꝰ ſintille ignis ⁊ totiꝰ ignis. quare ſi vnū illoꝝ athomaliū ſit leue totū ꝯſtitutū ex illꝭ athomalibus erit leue. ⁊ ꝑ ꝯñs nullum erit graue ⁊ ſi vnū ſit graue totū erit graue ⁊ ſic nulluꝫ erit corpus leue. Jtē vbi nō eſt aſſignare mediū nec extrema ibi nō eſt aſſignare ſurſuꝫ aut deorſuꝫ. qꝛ deorſuꝫ eſt mediū ⁊ ſurſuꝫ extremuꝫ. Sꝫ in toto ꝯpoſito ex athomis ⁊ vacuitatibus ſi ſit infinituꝫ nō erit in eo aſſignare medium nec extrema iō nec ſurſuꝫ nec deorſuꝫ. ⁊ ꝑ ꝯñs nichil erit graue aut leue. qꝛ graue eſt qḋ moueť deorſuꝫ. ⁊ leue quod moueť ſurſuꝫ. ergo nō pōt poni corpꝰ infinitū quēadmodū poſuerūt illi antiqui. Sic g° ex oībꝰ iſtis patet intētō.p. in hoc tractatu. videlicꝫ ꝙ nullū eſt corpꝰ infinitū ſenſibile. Ex quo inferri pōt ꝙ nec mathematicū ſiue intelligibile. qꝛ nō ſunt corpora mathematica nec itelligibilia ſꝫ eē exñtia preter ſenſibilia. igiť ⁊c̄.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā ꝯceditur ꝙ ſi eſſꝫ aliquod corpꝰ ſenſibile infinitū opteret ipſuꝫ habere virtutē infinitaꝫ. ⁊ qꝛ hoc eſt impoſſibile qꝛ ad poſitionem virtutis naturalis infinite ſequuñť ꝯtradictoria ideo impoſſibile ē aliquod corpꝰ ſenſibile eē infinitū actu. Ad ſecūdā ꝯcediť aſſūptuꝫ ſꝫ dicatur ꝙ primꝰ motoꝛ nō eſt agēs naturale ſimpliciter: Sꝫ ꝑ intellectū ⁊ volūtatē. iō nō oꝫ ꝙ agat ſꝫ vltimū ſui poſſe. hic aūt ē ſermo de virtute actiua naturali vel paſſiua ⁊ de agēte naťali. Sequiť in textu. Quoniā aūt nec plures ⁊c̄.

Queritur tredecimo.

Utrum Si eſſent plures mūdi terra vniꝰ naturaliter moueret̄ ad terrā alťiꝰ. Arguiť ꝙ nō. qꝛ ſi eēnt plures mūdi terra vniꝰ mūdi adhuc haberꝫ naturalē iclinationē iā quā añ hēbat ſcilicꝫ naturaleꝫ ad mediuꝫ hꝰ mūdi. g° ſi eēnt plures mūdi adhuc inclinaret̄ naťaliter terra ad terrā hꝰ mūdi. 2° arguiť ſi terra hꝰ mūdi caſu pōito naturaliter moueretur ad mediū illiꝰ mūdi ſeꝙ̄ret̄ ꝙ naturaliter aſcenderet quod ē impoſſibile. pꝫ ꝯña qꝛ nō pōt vere moueri naturaliter ad mediū alťiꝰ mūdi niſi naťaliter ꝓcedēdo a medio hꝰ mūdi accedēdo ad extremum. ⁊ hoc eſt aſcendere. Ad oꝰ ē phūs in tribꝰ primis capitulꝭ hꝰ tractatus. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ̄ phūs ꝓbauit totū vniuerſuꝫ corporeuꝫ nō eē infinitū ſecundū magnitudinem. hic ꝯñr oñdit ipſuꝫ nō eſſe infinitū ſꝫ multitudinē ꝓbādo ꝙ nō eſt niſi vnꝰ mundꝰ. ⁊ hoc triplici rōe. quaꝝ prima ſumitur ex pte inferioꝝ corpoꝝ. Secūda ex pte ſuperioꝝ. Tertia ex pte vtroꝝqꝫ. Pro prima rōe p̄mittit quatuoꝛ ſuppoſitiōes. Prima eſt qꝛ oē corpꝰ naturale inferiꝰ naťaliter mobile eſt ⁊ etiā violēte. naturaliter quidem qꝛ hꝫ in ſe naturā. violēte quidē qꝛ quodlꝫ tale ꝑ virtutē fortioris agētis trāſmutari pōt a ſua ſpecie cum corruptibile ſit. g° ⁊ a ꝓprio loco. Secunda ſuppoſitio ē ꝙ oē corpꝰ naťaliter quieſcēs in aliquo loco eſt mobile naturaliter ad illuꝫ locū ⁊ ecōtra. ⁊ ſi violēte quieſcat etiā violēte mobile eſt. rō eſt qꝛ quies eſt finis motꝰ iō ꝓportionari debent motꝰ ⁊ quies. Tertia ſupp° eſt ꝙ ſi aliquis motꝰ ꝯueñat violēte alicui corpori ꝯtrarius eſt ſibi naturalis. Quarta eſt ſi eēnt plures mundi ex quibꝰ ꝯſtitueretur vnꝰ mundꝰ conuenirent in ſpecie ⁊ virtute cū corporibꝰ ex quibꝰ cōſtituitur aliꝰ mundꝰ. Quod probat phūs dupliciter. primo. Niſi ita eſſet tūc illi plures mūdi ſolo noīe ꝯuenirent ſicut et partes eoꝝ. ⁊ ita ꝓprie nō deberēt dici plures mūdi. ſicut ſidꝰ celeſte ⁊ bellua marina nunꝙ̄ dicuñť duo ſicut plures canes. ⁊ tñ illi qui poſuerūt plures mundos dixerūt eos vniformiter ſe habere in noīe mūdi. Secūdo qꝛ motꝰ ſimplicium corpoꝝ ex quibꝰ cōſtituitur alius mūdꝰ finiti ſunt ſꝫ ſpeciē. nō .n. ſūt niſi tres vt oñſū eſt. ⁊ ita ſi eēnt plures mūdi opteret etiā corpora alteriꝰ mūdi habere vnū vl̄ plures illoꝝ motuuꝫ qui cōueniūt corporibus huiꝰ mūdi. ſed quoꝝ corpoꝝ eſt idē motꝰ ſecūduꝫ ſpecieꝫ illa ſunt eadē ſꝫ ſpecieꝫ ⁊ virtutē igiť ſi eſſent plures mūdi corpora vniꝰ mūdi eēnt vnius ſpēi ⁊ nature cū corporibꝰ alteriꝰ mundi vt terra vniꝰ cuꝫ terra alteriꝰ ⁊ ſic de alijs.

Concluſio reſponſalis.

Si eſſent plures mūdi terra vniꝰ naturaliter moueretur ad mediuꝫ alteriꝰ. ⁊ ignis vniꝰ ad ignē alteriꝰ. ⁊ ſic deinceps. pꝫ qꝛ ſi eſſet ita terra vnius mundi cuꝫ terra alteriꝰ eſt eiuſdē ſpēi ⁊ virtutis cuꝫ terra alteriꝰ. ſed corpoꝝ eiuſdeꝫ ſpeciei motus naťalis eſt ad eundeꝫ locuꝫ naturaleꝫ. ergo terra vnius mūdi ad mediuꝫ alteriꝰ naturaliter moueret̄. qꝛ mediuꝫ vniꝰ mūdi ē locꝰ naturalis alterius mūdi. Jteꝫ ſi eſſent plures mūdi terra vnius mūdi moueret̄ ad mediuꝫ alteriꝰ mundi vel violente vel naťaliter. nō violēte qꝛ naťaliter moueť recedēdo a medio hꝰ mūdi vt habet̄ per ſecundā ſuppoſitioneꝫ. ſꝫ videmꝰ ꝙ natura terre hꝰ mundi nō eſt moueri recedēdo a medio hꝰ mūdi. g° nec a medio alterius mūdi. cū eſſꝫ eiuſdē ſpeciei ⁊ nature cuꝫ terra hꝰ mūdi. quare ſequiť ꝙ terra naturaliter moueret̄ ad mediū alteriꝰ mundi. Uel argueret̄ ſic. Terra hꝰ mūdi naťaliter quieſcit in medio. g° etiā terra alterius nata ē quieſcere naťaliter in medio hꝰ mūdi cū ſint eiꝰ dē nature. g° ꝑ ſecūdā ſuppoſitiōeꝫ naťaliter moueret̄ ad mediū hꝰ mūdi. ſic g° ſi eſſent plures mūdi. terra vniꝰ naťaliter moueret̄ ad mediū alteriꝰ. Et qꝛ hoc ē impoſſibile. qꝛ ex hoc ſequeret̄ ꝙ terra aſcēderꝫ vt ꝓbat ſecūda rō añ oppoꝰ g° ⁊c̄. Et ſic argueret̄ de igne ꝙ naťaliter deſcenderꝫ ꝙ̄ ſunt impoſſibilia.

Concluſio ſecunda.

Non Sunt plures mūdi. Probat̄ qꝛ terra hꝰ mundi naťalier moueret̄ ad mediū alteriꝰ ⁊ ſic naťaliter aſcenderet qḋ eſt impoſſibile. ⁊ tñ ſi eſſent plures mundi terra vniꝰ naťaliter moueret̄ ad mediuꝫ alteriꝰ. g° nō ſunt plures mūdi. Sꝫ cōtra obiiciūt quidā ꝑ hoc. terra vniꝰ mundi tātū diſtat a medio alteriꝰ ꝙ nō poſſꝫ ad euꝫ moueri. Sed ad hāc obiectionē rñdꝫ phūs ꝑ hoc ꝙ cū motꝰ naťalis cōueniat mobili a principio intrinſeco nō pōt ab eo remoueri naťaliter ꝑ diſtātiaꝫ localē. Sꝫ iuxta 2ꝰ. capꝰ. iteꝝ obiciūt qꝛ ꝙ̄uis terra vniꝰ mūdi eſſꝫ eiuſdē ſpēi cū terra alteriꝰ ⁊ ita de alijs differrꝫ tñ numero ⁊ ita vt dicūt illa terra moueret̄ ad diuerſa loca numero licꝫ eſſent eiuſdē ſpeciei. ⁊ ita nō ſequiť ꝙ terra vnius moueret̄ ad locū terre alteriꝰ. Sꝫ ad hoc rñdꝫ phūs. qꝛ huic terre nō cōtingit mutatio naťalis ſꝫ ꝙ hec ſed ſꝫ ꝙ terra. ⁊ iō quelibꝫ terra hꝫ inclinationē naťalē ad eundē locū numero ad queꝫ ⁊ illa terra. Jtē remouet phūs obiectiōeꝫ dicentiū ꝙ motꝰ corpoꝝ nō ſunt ad determiata loca. Cōtra qḋ arguit qꝛ oīs motꝰ naťalis ē ex quodā termīo in quēdaꝫ terminū detiatum. qꝛ oīs motꝰ naťalis ē de ꝯtrario in cōtrariū. quia motui circulari nullꝰ ē motꝰ cōtrarius. Rñdet ꝙ licet totali motui circulari nō ſit aliꝰ totalis motꝰ ꝯtrariꝰ. tñ in motu circulari reperiť quedā oppoſitio ꝙ̄ attēdiť ſꝫ terios dyametri. ⁊ ſic oīs naťalis motꝰ eſt a determiato i determiatuꝫ terminuꝫ. Quod ꝓbat inductōe ⁊ ſigno. Jnductōe ſic. qꝛ ſanatio ē ex egritudine in ſanitatē. ⁊ augmētatio a puitate i magnitudinē. ⁊ ſic in omi motu naťali. A ſigno ſic arguiť. qꝛ ſi motꝰ non haberꝫ determiatū terminū tūc eſſꝫ infinitꝰ ⁊ cū motꝰ naturalꝭ ſit velocioꝛ in fine ꝙ̄ in principio. ⁊ ſic motꝰ naťaliť i infinitū velocitaret̄ ⁊ ſic eſſꝫ infinita velocitas raritas aut tarditas. que

ſunt impoſſibilia igiť ⁊c. Sed iuxta tertium capꝰ ponit phūs oppinionē dicentē grauia et leuia nō naturaliter moueri ad loca deťiata. q2 crediderunt corpora moueri ꝑ quandā extruſionē ⁊ violentiā ⁊ hoc modo corpora non habere loca deteriata ad q̄ ſimpliciter moueāť. Contra hoc arguit phūs tripliciter. Primo ſic. q2 ſeq̄reť ꝙ maior terra tardiꝰ deſcēderet ꝙ minor. q2 faciliꝰ eſt violēte pellere minꝰ corpus ꝙ maiꝰ. 2° ſequereť ꝙ terra deſcendēs nō velociꝰ deſcēderet in fine ꝙ in principio. cuius oppoꝰ manifeſtū eſt ad ſenſū. Pȝ tñ q2 oīa que mouētur per extruſionē ꝙto longiꝰ ſunt a principio extrudēte tanto tardiꝰ moueņť. 3° oīa corpora naťaliter ferunť ad illuȝ locū a quo violēte recedunt ſed elementa violēte recedūt a determiatis locis vt terra a medio mundi. ergo elemēta naturaliter ferunť ad determiata loca ⁊ nō per extruſionem. Et ſi querať vñ eſt ꝙ motꝰ naťalis velocior eſt in fine ꝙ in principio. Rñdet ſanctus Thomas ꝙ cauſa eſt q2 mobile quanto plꝰ accedit ad locū generabilem ⁊ proprium in quo ē virtus ⁊ conſeruatiua ⁊ generatiua eius. tanto plus confortať ⁊ fortificať virtus motiua eius. ideo velocius mouetur. Hoc ergo reſtabat oñdere q2 nichil refert quedā eſſe falſa q̄ tamē non ſunt impoſſibilia. g° ſinit q̄ cōcernunt vltimaȝ rationem q̄ ſumiť ex parte inferiorꝝ corporꝝ.

Secūda rō ad cōcluſionē q̄ ſumiť ex parte. ſ. celi ē q2 motꝰ primus. ſ. ſupioris corporis. ſ. celi eſt ſempiternus. ergo a motore infinite virtutis qui neceſſario innumerabilis ē. ergo ē vnus numero. q2 multiplicatio indiuiduorꝝ ſub vna ſpē nō eſt niſi per materiā. ergo ē vnicꝰ primꝰ motor. ergo ē vnicū primū mobile. ⁊ per ꝯñs ē vnicus mundus. Et ſi obiciať q2 motor celi mouet celuȝ ſicut amatuȝ ⁊ deſideratū. mō nichil ꝓhibet vnū ⁊ idē amari ⁊ deſiderari a pluribꝰ. g° ſi ſit vnus motor infinite virtutis nō ſequiť ꝙ ſit vnuȝ motū ab eo. Diciť ad hoc ꝙ lȝ idem a pluribꝰ appetať ⁊ deſiderať hoc tñ nō poteſt eē equaliter ſȝ ſecūduȝ magis ⁊ minꝰ. ⁊ vbicunq̄ȝ reperiunť aliqua q̄ ſe habent ad vnum ſecūduȝ ordinē magis ⁊ minꝰ oȝ ꝙ inter ea ſit vnuȝ priꝰ ⁊ ob hoc cū celum ſit id quod moueť a primo motore oportet ꝙ celuȝ ſit vnū. ⁊ ꝑ ꝯñs mundꝰ ſit vnus. 3° arguiť ad ꝯ°neȝ ex ꝑte omniū corporꝝ in communi. q2 ſicut ſunt tria corꝑalia elemēta ex quibus iſte mundꝰ ꝯſtituiť. ſ. corpꝰ graue. corpus leue. ⁊ centrum. ita oȝ eſſe tria loca ipſorꝝ elementorꝝ quorꝝ vnus ſit circa mediuȝ. aliꝰ qui eſt locus extremus. alius qui ē locꝰ medius qui ſit corporis leuis. ſȝ ſi eſſent plures mūdi terra huius mundi non eſſet in medio huius mundi ymo eſſet ſupra celum ⁊ ſupra ignem. ergo terra non ſupponeretur omni corpori. nec celum eſſet ſupereminens omni corpori. nec ignis corpꝰ mediuȝ nec ī medio exiſtens. ⁊ ſic pȝ ꝙ nō eſt niſi vnus mundus. Et ſi queratur qua vnitate eſt vnus iſte mundus. Dicitur ꝙ ē vnꝰ vnitate ordinis contiguationis. q2 vltima vnius corporis ſunt ſimul cum vltimo alterius corporis. eſt etiam vnus vnitate virtutis formalis quia continens ſe habet ad contentuȝ ſicut formale ad materiale.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam conceditur aſſumptum ⁊ negatur conſequentia. ymo ſi eſſent plures mundi terra huius mundi naturaliter inclinaretur ad medium huius mundi ⁊ ad medium alterius. ⁊ quia hoc eſt impoſſibile. ideo per hoc concluditur ꝙ non ſunt plures mundi. Sequitur in textu. Primum aūt diuidendū quō ingñabilia ⁊ gñabilia ⁊c.

Queritur Decimoquarto.

Utrū poſſibile ſit eſſe plures mūdos. Arguitur ꝙ ſic. q2 in oībus hñtibus formaȝ ⁊ materiā alia eſt rō forme ſȝm ſe ⁊ in vniuerſali cōſiderate. ⁊ alia ē rō forme vt ī materia. ſȝ celū ſiue mūdus hȝ formā in materia. ergo alia eſt rō celiꝰ ſe ⁊ huius celi. ⁊ ideo dicit phūs. cū dico celū dico formaȝ. ſed cū dico hoc celuȝ dico formam in materia. ſed quorūcunq̄ȝ ē alia rō forme ſecundum ſe ⁊ forme in materia poſſūt eſſe plura indiuidua ſub vna ſpecie. ergo poſſunt eſſe plures mundi. 2° arguiť. mundꝰ iſte non conſtat ex tota ſua materia. gꝰ poſſūt eē plures mūdi. añs patet q2 extra hunc mundū eſt aliquod corpus quod ſic oñdiť. q2 ſi eſſet aliquis in conuexo vltime ſpere huius mundi. vel poſſȝ extēdere brachiuȝ ſuuȝ extra vel nō. ſi ſic g° extra celuȝ eſt locus. ⁊ cum in omni loco ſit natū eſſe corpꝰ ſequitur ꝙ extra hunc mundū eſt corpus g° hic mūdꝰ nō cōſtat ex tota ſua materia. ſi vero ñ poſſit extēdere brachiuȝ hoc eſt propter aliquod corpꝰ reſiſtens. g° quodcūq̄ȝ dicať mundꝰ hȝ materiā extra ſe. 3° arguiť. mundꝰ iſte factꝰ eſt a prima cauſa infinita. ſed potētia infinita nō totaliter tiatur ad hunc mundū finitū. g° rōnabile ē primaȝ cauſaȝ facere plures mūdos vt magis manifeſteť infinitas ſue potentie. 4° arguiť quāto aliquid ē nobilius tanto ē maioris virtutis. ſed mundꝰ eſt nobilior qualibet re naturali hic exñte. ⁊ tñ quelibȝ res naturalis habet virtuteȝ faciendi plura indiuidua. g° a fortiori mundꝰ hoc ē forma mundi poterit perficere plura indiuidua. 5° arguiť. melius ē meliora multiplicari ꝙ minꝰ bona. ſed mūdus eſt ens optimum g° ꝑ ꝯñs melius ē eſſe plures mundos ꝙ plura aīalia vľ cetera huiꝰ. Ad oppoꝰ ē phūs in vltimo capꝰ hꝰ tractatus dicēs. Itaq̄ȝ neq̄ȝ ſūt plures celi neq̄ȝ fuerūt. neq̄ȝ contingit fieri plures ſed vnum ſolum ⁊ perfectum eſt illud celum

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs ꝓbauit ꝙ non ſunt plures mundi. ꝯñr oſtendit ꝙ non poſſunt eſſe plures. q2 illud reſtabat oſtendere. eo ꝙ nichil refert quedam eſſe falſa non tñ impoſſibilia.

Sciënduȝ eſt ſecundo. ꝙ om

nis forma in materia exiſtens quātum eſt de ſe cōmunicabilis eſt pluribꝰ. nō pōt tamē cōicari niſi in altero duorꝝ modorꝝ. ſ. vel q2 talis tota materia nata eſt informari cum forma ⁊ non eſt cōprehenſa aliquo vno indiuiduo vnius ſpeciei. vł ſi ſit cōprehenſa illud tamen indiuiduum eſt corruptibile ⁊ diſſolubile. ⁊ ſic per corruptiōeȝ ipſius poterit generari alterꝝ. ideo dicit phūs ꝙ ſi eſſet vnus naſus cōpoſitus ex omnibꝰ carnibus ⁊ omnibus oſſibus ex quibus poſſet cōponi naſus ille eſſet diſſolubilis. ⁊ ſi in eo eſſet cimitas nō eſſet niſi vnus cimus nec poſſent plures eſſe. Oñſo igitur ꝙ mundus ille conſtat ex tota ſua materia quod oñdetur probando ꝙ extra celū nō ſit neq̄ȝ eſſe poſſit aliquod corpus neq̄ȝ ſenſibile neq̄ȝ mixtū. neq̄ȝ ſecundū naturā neq̄ȝ preter naturā. neq̄ȝ etiam aliquid habēs habitudinē ad corpus. q2 corpora ſenſibilia ſunt materia huius mūdi. ſuppoſito etiā hoc ꝙ iſte mundus ſit ingenitus ⁊ incorruptibilis neceſſario ſequitur ꝙ non ē nec poteſt eſſe niſi vnus mundꝰ. Et ꝓ probatione huiꝰ. ſ. ꝙ extra celū nō ſit corpus. Notat phūs quot modis diciť celuȝ dicēs. ꝙ tribꝰ modis. Primo° dicitur celuȝ ſuprema circularis ſpera circulariter mota. 2° mō diciť celū aggregatū ex omnibꝰ aliis circulariter motis q̄ infra ſupremā ſperaȝ cōtinenť. 3° modo magis cōiter ꝓ aggregatione ex omnibus corporibꝰ tam circulariter motis ꝙ recte. ⁊ hoc mō celum idē eſt quod mundꝰ ſiue totū vniuerſuȝ ⁊ hoc mō capitur cū dicitur extra celum non eſſe corpus. Pro quo ſit.

Concluſio prima: Extra ce

luȝ circulariter motū nō eſt aliquod corpꝰ. ꝓbatur ꝯ°. q2 vel eſſet ſimplex vel cōpoſituȝ. nō ſimplex q2 vel eēt circulariter motū vel recte motuȝ nō circulariter q2 corpꝰ circulariter motū nō eſt natū egredi ſuuȝ locū vt patuit. 4° phiſicoruȝ. q2 ſi egredereť aut aſcenderet aut deſcēderet. nō pōt aſcēdere nec deſcēdere nec naťaliter nec violente vt ꝓbatuȝ eſt priꝰ. g° nō pōt egredi a ſuo loco. g° extra celū nō eſt aliqď corpus circulariter motū. tenet ꝯña q2 ibi eſſet naťalitar vel violente. ſi naťaliter cū ſit ideȝ locus naturalis corporꝝ euſdē ſpeciei corpora g° mūdi circulariter mota naťaliter moueréť ad locū illius corporis moti extra celum. ⁊ ſic corpꝰ circulariter motū recederet a ꝓprio loco ⁊ aſcenderet ⁊ deſcenderet. Neq̄ȝ pōt dici ꝙ ſit ibi violēte q2 cū ibi tūc natū eſt eē aliquod corpꝰ ſecundū naturā. ⁊ non circulariter motū vt oñſuȝ eſt. g° recte motum qď ſtatim ꝓbabitur eſſe impoſſibile. g° nō pōt eſſe aliquod corpꝰ extra celū circulariter motū. neq̄ȝ etiā recte motū q2 ibi eſſet ſȝꝰ naturā vel preter naturā. nō primū. q2 loca naturalia grauiuȝ ⁊ leuiū ſimpliciū ſunt in hoc mundo. cum ergo corporis euſdē ſpeciei ſit vnus ⁊ idē locꝰ numero. ſequiť ꝙ extra celū non ē aliquod corpꝰ ſimplex recte motū ſȝꝰ naťam. nec extra naturaȝ. q2 tunc ibi eſſȝ natū eſſe aliqď corpꝰ ſȝꝰ naturā. q2 vbicūq̄ȝ eſt aliqď corpꝰ ſimplex extra naturā illic natuȝ eſt eē aliquod corpꝰ ſȝꝰ naturā. modo extra celuȝ nō pōt eſſe corpꝰ circulariter motum ſȝꝰ naturā vt ꝓbatū eſt. g° nullū corpꝰ pōt ibi eſſe extra naťaȝ ſimplex. Ex quo ſequiť ꝙ neq̄ȝ mixtū. q2 iſta nō habent locū niſi ſȝꝰ naturam ſimplicis in eis predñantis. Et ſic pȝ vľiter nullū ibi eē corpus. ⁊ per ꝯñs ꝙ celum conſtat ex tota materia. ⁊ ꝙ materia celi ſiue mundi ſunt corpora ſenſibilia.

Concluſio reſponſiua. Non

poſſunt eē plures mundi. Pȝ q2 mundꝰ conſtat ex ſua tota materia vt ꝓbatū eſt. ⁊ ē ingenitꝰ et incorruptibilis vt poſtea ꝓbabiť. g° non eſt neq̄ȝ fuerunt neq̄ȝ eſſe poterūt plures mūdi. Ex prima ꝯ°ne ſequiť ꝙ extra celum nō eſt locꝰ neq̄ȝ vacuuȝ neq̄ȝ motus neq̄ȝ tpꝰ. ꝙ nō ſit locus patet. q2 requireť locꝰ ſine corpore. Ex quo ſequitur ꝙ neq̄ȝ vacuuȝ. q2 vacuū eſt locꝰ nō repletꝰ corpore vt dicebať 4° phiſicorꝝ. Ex quo ſequitur ꝙ neq̄ȝ motꝰ. q2 nihil moueť niſi corpꝰ. Nec etiam tempꝰ q2 nō eſt ſine motu. Ex quo vltra infert textꝰ ꝙ entia que ſunt extra celuȝ non ſunt nata eſſe in loco. Sequiť etiā ꝙ ſunt immobilia. Ad videndū tñ qualiter extra celuȝ entia eſſe dicantur.

Sciendum eſt ꝙ Extra po

teſt capi tripliciter. Uno° poſitiue vt illud ē ꝓprie extra locū quod ē in alio loco. vt diciť extra domū qui eſt in vico. Alio° priuatiue. ſ. ꝓ eo quod non eſt in aliquo loco in quo natū eſt eē ⁊ iſtis duobꝰ modis capiendo extra nichil eſt extra celuȝ. 3° mō capiť negatiue vt illud diciť extra locū qď non ē in loco neq̄ȝ aptū natuȝ eſt eſſe ſic ꝙ cōtineať ⁊ circum ſcribatur loco. ⁊ hoc modo extra celuȝ ſunt aliqua entia. Et illud pȝ q2 in vniuerſo ſunt quedam entia non circumſcripta nec nata loco circūſcribi. g° extra celum hoc mō ſunt aliqua entia que vt dicit textꝰ ſūt inalterabilia. impaſſibilia. immobilia. optimā vitaȝ ⁊ per ſe ſufficientiſſimā habētia quam perficiūt ī toto eterno. a quibꝰ deriuatū eſt eſſe ⁊ viue-

re hiis quidē clariꝰ ⁊ hiis obſcuriꝰ. Ratō primi quare ſunt inalterabilia eſt iſta. q꞉ extra celū nō eſt motus neq꞉ tempꝰ. g° ſunt immobilia inpaſſibilia ⁊ inſeneſcibilia q꞉ tempus ſeniū inducit. Sꝫ ſpecialiter ꝓbat phūs de primo illoꝝ entium .ſ. ꝙ ſit primitꝰ immobile. q꞉ mouēs imobile dignius ē ⁊ prius mobili moto. g° ſi illud ſupremū ens eēt mouēs motū iam nō eſſet priꝰ. Itē omnis motꝰ eſt rōe carētie alicuiꝰ boni modo primū mouēs eternū cū ſit optimū nullo bono caret neq꞉ alicui malo ſubiacet. g° eſt penitus immobile. Ratio ſecundi eſt quia hmōi entia habēt vitam intellectualē cū ſint incorporea ⁊ prima. modo primi eſt regere ⁊ ordiare alia quod eſt officiū intellectus. ergo hñt optimaꝫ vitā. Ratio tertii eſt. q꞉ cū ſint incorporea nō indigent aliquo ad cōſeruationē ſui eē. neq꞉ cōſecutionē optīm vite que intellectualis ē g° habent vitaꝫ ſufficientiſſimā ⁊ nullo indigentē. Ratio quarti eſt. nam cū hec entia ſint immobilia incorruptibilia ⁊ incorporalia duratio eorum excedit durationem vite celi. ⁊ cum duratio celi ſit carens fine. ſequit᷑ ꝙ hmōi entia a fortiori perficiunt ſuam vitā in toto eterno. Et cū apud grecos ſeculū ⁊ eternū idem ſunt. ſeculuꝫ tñ dicitur vno° ſꝫꝰ quid. ⁊ ſic duratio hoīs q̄ eſt tempꝰ forſan centū annoꝝ ſeculum hoīs dicitur. Aliomō accipit᷑ ſimpliciter ⁊ hoc mō ē duratio carēs principio ⁊ fine. Entia tñ de quibus ē ſermo excedūt ſeculuꝫ hoc cū duratione celi. nō ſꝫꝰ extenſioneꝫ a priori in poſterius. ſed q꞉ eſt duratio tota ſimul ſimpliciter ⁊ indiuiſibiliter cōprehendens ſub ſe totum tēpꝰ lapſuꝫ a pricipio vſq꞉ ad finē. Rō quinti eſt. q꞉ a pfectiſſimo in omnibꝰ aliis deriuat᷑ perfectio. g° cum talia ſint perfectiſſima ab ipſis deriuant᷑ perfectiones omnibꝰ aliis q̄ ſunt eſſe ⁊ viuere. Ratio vltimi eſt. q꞉ nō omnia hec inferiora ſunt eque ꝓpinqua iſtis entibus. ideo huis quedā clarius hiis quedā obſcurius perfectiones iſte elargiuntur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā conceditur totus primus ꝓceſſus. et ad maiorē ſecundi ꝓceſſus dicitur ꝙ veritatē hꝫ ſolum in hiis que nō conſtāt ex ſua natura vel que ſunt gñabilia ⁊ corruptibilia cuiuſmodi nō eſt mundꝰ. Ad ſecundā dicitur ꝙ non extenderet brachium. nō ꝓpter reſiſtentiam extrinſeci corporis. ſed propter reſiſtentiam partium vniuerſi. quaꝝ quelibet nata eſt a celo mediate vel immediate contineri. Ad tertiaꝫ negatur conſequentia. q꞉ ſapientie diuine non congruit facere plures mundos. nec in hoc minus manifeſtat᷑ eius bonitas ymo plus dum ille fuerit perfectus. Ad aliam dicitur ꝙ maioris virtutis ē facere vnum perfectum quā multa imperfecta:

Ad vltimam dicitur ꝙ ad ſummum pertinet ꝙ ſit vnuꝫ. nam vnitas eſt quedā bonitas: nā accidit quācumq꞉ rem perdi cum a bonitate recedit. Ideo ſimpliciter loquēdo non eſt verum ꝙ melius plus debeat multiplicari aliis. Et hec de queſtione.

Sequit᷑ in textu.

His aūt determinatis dicamꝰ poſt hoc vtrū ingenitus aut genitꝰ.

Queritur Decimoquinto:

Utrum totalis mundꝰ ſit genitus ⁊ corruptibilis. Arguitur ꝙ ſic. q꞉ omne cōpoſitum ex materia ⁊ forma eſt generabile. mundus eſt huiuſmōi. ergo ⁊c̄. 2° arguitur. generatio eſt ꝓgreſſio rei de potentia ad actum. ſed mundꝰ ꝓceſſit in eſſe de potentia ad actū. g° mundꝰ genitus eſt. ꝯña ꝓbat᷑. q꞉ mundus cōpoſitus ē ex potentia ⁊ actu. mō in eodem potentia precedit actuꝫ. ergo mundꝰ priꝰ fuit in potētia q̄ in actu ⁊ per ꝯñs ꝓceſſit de potentia in actum. 3° arguitur auctoritate fidei noſtre q̄ ponit mundum incepiſſe ⁊ deſituꝝ fore. non ꝙ nullo° poſtea ſit ſed ⁊ alio° ⁊ alio ſtatu vt dicit Dioniſius. In oppoꝰ ē phūs in primo capitulo vltimi tractatꝰ huius libri.

Sciendū eſt primo. ꝙ poſt

q̄ philoſophus demonſtrauit totum vniuerſum finitum eſſe magnitudine ⁊ multitudine. conſequenter inquirit an finitū ſit duratiōē ⁊ eternitate. Et circa hanc queſtionē phūs ſic procedit. nā primo ponit opiniones antiquoꝝ phōrum contrarias ſue opinioni ⁊ veritatati ⁊ eas improbat deinde queſtionem determinat ſecundū opinionē propriam ⁊ veritatem. ⁊ huius modi ꝓcedendi triplicem rationem aſſignat opinionum contrariaꝝ. Prima eſt q꞉ rationes contrariaꝝ opinionum ſunt dubitationes. modo dubitatoruꝫ ſolutio eſt veritatis queſite manifeſtatio ⁊ inuētio. Secunda ratio eſt q꞉ per hoc magis credibilia ſunt illis dicenda qui preaudierunt ſolutiones rationum ex quibus dubitatio emergebat de veritate queſita. Tertia ratio eſt. quia oportet philoſophos ſufficienter verum inquirere et iudicaturos non perhibere ſe inimicos neq꞉ emulos de quorum opinionibus diiudicandum eſt ne odio opiniones condemnare videantur quod tamen contingeret ſi opiniones aſſererent falſas eſſe anteq̄ rationes earum ponerent ⁊ ſoluerent. Et iſtis de cauſis in hac queſtiōe ⁊ in omnibus aliis philoſophus ſemper pertractat opiniones antiquoꝝ anteq̄ ſecundum opinionem propriam determinet veritatem.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ vt

dicit philoſophus antiqui qui fuerunt ante ipſum de hac queſtione in hoc conueniunt ꝙ poſuerunt mundum fuiſſe genitū ⁊ ꝙ determinato principio temporis inceperit per generationem Qui tamen antiqui tripliciter diuerſificati ſunt Nam Orpheus ⁊ Heſiodus quos inſecutus eſt Plato dixerunt mundum incorruptibilem eſſe. Alii vero dixerunt munduꝫ corruptibilem ſicut ⁊ quodlibet aliorum generatorum. ita tamen ꝙ poſtea non regenerabatur. ⁊ huius opinionis fuit Democritus ponens mundum a caſu fuiſſe genitum per concurſum athomorum. ⁊ aliquando per ſegregationem eorundem eſſe corruptibilem. Alii vero dixerunt mundum viciſſim generari ⁊ corrumpi ita ꝙ illa viciſſitudo ſemper durauit ⁊ durabit. ⁊ huius opinionis fuit Empedocles dicens ꝑ litem ⁊ amiciciam mundum generari ⁊ fieri vt alias dictum eſt. Ad hoc etiam fuit Eraclitus ponens aliquando ignem exurere totum mundum ⁊ poſtmodum generari per ignem. quia poſuit ignem principiuꝫ totius mūdi. Contra autem illas opiniones ponētur tres concluſiones.

Concluſio prima eſt ꝙ irrati

onabile eſt dicere mundum fuiſſe genitum et tamen eſſe incorruptibilem. Probatur. quia quod rationabiliter dicitur habet veritatem in omnibus vel in pluribus. ſed in nullis videmꝰ ꝙ aliquid ſit genitum quod non corrumpatur. ergo talis poſitio eſt irrationabilis. Secundo. ſi mundus ſit genitus tunc incepit eſſe ex aliqua materia precedente ſecundum aliquod tempus eſſe mundi in qua materia erat in potentia ad aliter ſe habere. cum ergo in mundo ſit aliqua materia ⁊ eadē ex qua factus fuit. Sequitur ſi mūdus fuerit genitus ipa ē in potentia ad aliter ſe habere. ergo eſt corruptibilis. Nec valet illud quod dicit Zenocrates ⁊ aliqui Platonis diſcipuli volentes ſuſtinere Platonem dicētes ꝙ lꝫ Plato poſuit eſſe genitum mundum non tamen ex aliquibus que per tempus fuerunt antequam ſit ipſe mundus. Sed ſicut in geometricis deſcriptionibus deſcriptores prius deſcribunt aliquas partes ⁊ poſtea alias. non quidem ꝙ ipſis prefuerunt antequam ex ipſis conſtituatur figura. ſed vt magis expliciте ⁊ cauſa doctrine oſtendant illa que circa huiuſmodi figuras demonſtrare volunt. Ita dicunt ꝙ Plato cum aliquos de natura mundi et partium eius vellet inſtruere generabat ipſis totum mundum ex partibus. Primo partes accipiendo. et inde ex ipſis ꝯſtituendo totum. vt magis explicite oſtenderet quid partibus conueniret ſecundum ſe et quid ratione compoſitionis prout ſcilicet ſunt in toto conſtituto. non ꝙ vellet huiuſmodi partes ſecundum tempus prefuiſſe antequam mundus conſtitueretur ex ipſis. Contra illum Zenocratem arguit philoſophus ꝙ non eſt ſimile in deſcriptionibus geometricis et in conſtitutione mundi et ſuis partibus. quia idem accidit ipſis deſcriptionibus ſiue ſimul accipiātur partes in figura conſtituta ſiue non. ſiue enim accipiantur ſimul linee ſiue non dicimus huiuſmodi partes eſſe lineas et angulos. ſed idem non accidit de partibus mundi ſi ſimul accipiantur vt ſunt in toto conſtituto et ſi non ſimul accipiantur. ymmo vt ipſe Plato dicit in Timeo elemēta que erant inordinata a conſtitutione mūdi facta ſūt ordinata conſtitutione. impoſſibile mō eſt idem ſimul eſſe ordinatum et inordinatum. ergo ſecundum opinionem Platonis oportet dicere partes ex quibus mundus ē prefuiſſe antequam mundus ex ipſis conſtitueretur in eſſe. quare ſtat illud auxilium eſſe inutile. quia iſti diſcipuli communicabant cum Platone in ſua poſitione. Uerum eſt tamen ꝙ aliqui docti ⁊ magni viri dicunt Platonem non intellexiſſe poſitionem ſuam vt verba ſonant. ſed voluit mundum genitum eſſe hoc eſt habere eſſe a prima cauſa omnium. Quicquid tamen ſit in hoc: vt decet Philoſophus capit verba et impugnat ad litteram ſecundum ꝙ verba ſonant.

Concluſio ſecunda. Dicere

Mundum viciſſim generari et eciā corrumpi per hoc ꝙ congregantur et ſegregantur elementa per amiciciam et litem eſt irrationabile. Probatur. quia generatio et corruptio ſunt mutationes in ſubſtantiam. modo per talem motum congregationis et ſegregationis non fit in ipſis elementis immediate mutatio in aliquo accidentali. ſed dumtaxat in ſitu et ordine. ergo propter hunc modum non eſt conueniens dicere mundum generari aut corrumpi. Unde vt habet philoſophus h° ſimile eſſet dicere ſicut cū dicimus ſi ex puero fieret vir puerum corrumpi et mundum generari.

re hiis quidē clari⁹ ꝛ hiis obſcuri⁹. Ratō pri-
mi quare ſunt inalterabilia eſt iſta. qꝛ extra celū
nō eſt motus neqꝫ temp⁹. gͦ ſunt immobilia in
paſſibilia ꝛ inſeneſcibilia qꝛ tempus ſeniū indu
cit. Sꝫ ſpecialiter ꝑbat phūs de pꝛimo illoꝝ en-
tium. ſ. ꝙ ſit pꝛimū⁹ immobile. qꝛ mouēs imo-
bile dignius ē ꝛ pꝛius mobili moto. gͦ ſi illud
ſupꝛemū eius eēt mouēs motū iam nō eſſet pri⁹.
Itē omnis mot⁹ eſt rōe carētie alicui⁹ boni
modo pꝛimū mouēs eternū cū ſit optimū nullo
bono caret neqꝫ alicui malo ſubiacet. gͦ eſt pe
nitus immobile. Ratio ſecundi eſt quia
hmōi entia habēt vitam intellectualē cū ſint in
coꝛpoꝛea ꝛ pꝛima. modo pꝛimi eſt regere ꝛ oꝛdia
re alia quod eſt officiū intellectus. ergo hñt op
timaꝫ vitā. Ratio tertii eſt. qꝛ cū ſint incoꝛpea
nō indigent aliquo ad cōſeruationē ſui eē. ne-
qꝫ cōſecutionē opm vite que intellectualis ē gͦ
habent vitaꝫ ſufficientiſſimā ꝛ nullo indigentē
Ratio quarti eſt. nam cū hec entia ſint immobi
lia incoꝛꝛuptibilia ꝛ incoꝛpalia duratio eoꝛum
excedit durationem vite celi. ꝛ cum duratio celi
ſit carens fine. ſequit̄ ꝙ hmōi entia afoꝛtioꝛi per
ficiunt ſuam vitā in toto eterno. Et cū apud gre
cos ſeculū ꝛ eternū idem ſunt. ſeculuꝫ tñ dicitur
vnoͦ ſꝫ⁹ quid. ꝛ ſic duratio hois q̄ eſt temp⁹ foꝛ
ſan centū annoꝝ ſeculum hois dicitur. Aliomō
accipit̄ ſimpliciter ꝛ hoc mō ē duratio carēs pꝛi-
cipio ꝛ fine. Entia tñ de quibus ē ſermo excedūt
ſeculuꝫ hoc cū duratione celi. nō ſꝫ⁹ extenſioneꝫ
a pꝛioꝛi in poſterius. ſed qꝛ eſt duratio tota ſimꝉ
ſimpliciter ꝛ indiuiſibiliter cōpꝛehendens ſub ſe
totum tēp⁹ lapſuꝫ a pꝛicipio vſqꝫ ad finē. Rō
quinti eſt. qꝛ a pfectiſſimo in omnib⁹ aliis deri
uat̄ perfectio. gͦ cum talia ſint perfectiſſima ab
ipſis deriuant̄ perfectiones omnib⁹ aliis q̄ ſunt
eſſe ꝛ viuere. Ratio vltimi eſt. qꝛ nō omnia hec
inferioꝛa ſunt eque ꝑpinqua iſtis entibus. ideo
huis quedā clarius hiis quedā obſcurius perfe-
ctiones iſte elargiuntur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad pꝛimā conceditur totus pꝛimus ꝑceſſus. et
ad maioꝛē ſecundi ꝑceſſus dicitur ꝙ veritatē hꝫ
ſolum in hiis que nō conſtāt ex ſua natura vel
que ſunt gñabilia ꝛ coꝛꝛuptibilia cuiuſmodi nō
eſt mund⁹. Ad ſecundā dicitur ꝙ non extende-
ret bꝛachium. nō ꝑpter reſiſtentiam extrinſeci coꝛ
poꝛis. ſed pꝛopter reſiſtentiam partium vniuerſi.
quaꝝ quelibet nata eſt a celo mediate vel im-
mediate contineri. Ad tertiaꝫ negatur conſe
quentia. qꝛ ſapientie diuine non congruit face-
re plures mundos. nec in hoc minus manifeſtat̄
eius bonitas ymo plus dum ille fuerit perfe-
ctus. Ad aliam dicitur ꝙ maioꝛis virtutis ē
facere vnum perfectum quā multa imperfecta:
Ad vltimam dicitur ꝙ ad ſummum pertinet
ꝙ ſit vnuꝫ. nam vnitas eſt quedā bonitas; nā
accidit quācumqꝫ rem perdi cum a bonitate
recedit. Ideo ſimpliciter loquēdo non eſt ve-
rum ꝙ melius plus debeat multiplicari aliis.
Et hec de queſtione.

Sequit̄ in textu.

His aūt determinatis dicam⁹ poſt hoc vtrū
ingenitus aut genit⁹.

Queritur Decimoquinto:

Utrum totalis mund⁹ ſit genitus ꝛ coꝛꝛuptibi-
lis. Arguitur ꝙ ſic. qꝛ omne cōpoſitum ex
materia ꝛ foꝛma eſt generabile. mundus eſt hu-
iuſmōi. ergo ꝛc̄. 2ͦ arguitur. generatio eſt ꝑ
greſſio rei de potentia ad actum. ſed mund⁹ ꝑ-
ceſſit in eſſe de potentia ad actū. gͦ mund⁹ ge-
nitus eſt. ꝯña ꝑbat̄. qꝛ mundus cōpoſitus ē ex
potentia ꝛ actu. mō in eodem potentia pꝛecedit
actuꝫ. ergo mund⁹ pꝛi⁹ fuit in potētia ꝙ̄ in actu
ꝛ per ꝯñs ꝑceſſit de potentia in actum. 3ͦ ar-
guitur auctoritate fidei noſtre q̄ ponit mundum
incepiſſe ꝛ deſituꝝ foꝛe. non ꝙ nulloͦ poſtea ſit
ſed ꝛ alioͦ ꝛ alio ſtatu vt dicit Dioniſius. In
oppo⁹ ē phūs in pꝛimo capitulo vltimi tractat⁹
huius libꝛi.

Sciènduꝫ eſt pꝛimo. ꝙ poſt

ꝙ̄ philoſophus demonſtrauit totum vniuerſum
finitum eſſe magnitudine ꝛ multitudine. conſe-
quenter inquirit an finitū ſit duratiōē ꝛ eternita
te. Et circa hanc queſtionē phūs ſic pꝛocedit. nā
pꝛimo ponit opiniones antiquoꝝ phōꝛum con
trarias ſue opinioni ꝛ veritatati ꝛ eas impꝛobat
deinde queſtionem determinat ſecundū opinio
nē pꝛopꝛiam ꝛ veritatem. ꝛ huius modi ꝑceden
di triplicem rationem aſſignat opinionum con-
trariaꝝ. Pꝛima eſt qꝛ rationes contrariaꝝ opi-
nionum ſunt dubitationes. modo dubitatoꝛuꝫ
ſolutio eſt veritatis queſite manifeſtatio ꝛ inuē-
tio. Secunda ratio eſt qꝛ per hoc magis credibi
lia ſunt illis dicenda qui pꝛeaudierunt ſolutio
nes rationum ex quibus dubitatio emergebat
de veritate queſita. Tertia ratio eſt. quia opoꝛ-
tet philoſophos ſufficienter verum inquirere et
iudicaturos non perhibere ſe inimicos neqꝫ e-
mulos de quoꝛum opinionibus diiudicandum
eſt ne odio opiniones condemnare videantur

quod tamen contingeret ſi opiniones aſſererent
falſas eſſe anteꝙ̄ rationes earum ponerent ꝛ ſol
uerent. Et iſtis de cauſis in hac queſtiōe ꝛ in om
nibus aliis philoſophus ſemper pertractat opi
niones antiquoꝝ anteꝙ̄ ſecundum opinionem
pꝛopꝛiam determinet veritatem.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ vt

dicit philoſophus antiqui qui fuerunt ante ip-
ſum de hac queſtione in hoc conueniunt ꝙ po-
ſuerunt mundum fuiſſe genitū ꝛ ꝙ determinato
pꝛincipio tempoꝛis inceperit per generationem
Qui tamen antiqui tripliciter diuerſificati ſunt
Nam Oꝛpheus ꝛ Heſiodus quos inſecutus eſt
Plato dixerunt mundum incoꝛꝛuptibilem eſſe.
Alii vero dixerunt munduꝫ coꝛꝛuptibilem ſicut
ꝛ quodlibet alioꝛum generatoꝛum. ita tamen ꝙ
poſtea non regenerabatur. ꝛ huius opinionis
fuit Democritus ponens mundum a caſu fuiſſe
genitum per concurſum athomoꝛum. ꝛ aliquan
do per ſegregationem eorundem eſſe coꝛꝛuptibi
lem. Alii vero dixerunt mundum viciſſim gene
rari ꝛ coꝛꝛumpi ita ꝙ illa viciſſitudo ſemper du-
rauit ꝛ durabit. ꝛ huius opinionis fuit Empedo
cles dicens ꝑ litem ꝛ amiciciam mundum gene
rari ꝛ fieri vt alias dictum eſt. Ad hoc etiam fu
it Eraclitus ponens aliquando ignem exure-
re totum mundum ꝛ poſtmodum generari per
ignem. quia poſuit ignem pꝛincipiuꝫ totius mū
di. Contra autem illas opiniones ponē-
tur tres concluſiones.

Concluſio pꝛima eſt ꝙ irrati

onabile eſt dicere mundum fuiſſe genitum et
tamen eſſe incoꝛꝛuptibilem. Pꝛobatur. quia
quod rationabiliter dicitur habet veritatem in
omnibus vel in pluribus. ſed in nullis videm⁹
ꝙ aliquid ſit genitum quod non coꝛꝛumpatur.
ergo talis poſitio eſt irꝛationabilis. Secun-
do. ſi mundus ſit genitus tunc incepit eſſe ex ali
qua materia pꝛecedente ſecundum aliquod tem
pus eſſe mundi in qua materia erat in potentia
ad aliter ſe habere. cum ergo in mundo ſit ali-
qua materia ꝛ eadē ex qua factus fuit. Sequi-
tur ſi mūdus fuerit genitus ipa ē in potentia ad
aliter ſe habere. ergo eſt coꝛꝛuptibilis. Nec valet
illud quod dicit Zenocrates ꝛ aliqui Plato-
nis diſcipuli volentes ſuſtinere Platonem di-
cētes ꝙ lꝫ Plato poſuit eſſe genitum mundum
non tamen ex aliquibus que per tempus fue-
runt antequam ſit ipſe mundus. Sed ſicut in
geometricis deſcriptionibus deſcriptoꝛes pꝛius
deſcribunt aliquas partes ꝛ poſtea alias. non
quidem ꝙ ipſis pꝛefuerunt antequam ex ipſis
conſtituatur figura. ſed vt magis explicite ꝛ cau
ſa doctrine oſtendant illa que circa huiuſmo-
di figuras demonſtrare volunt. Ita dicunt ꝙ
Plato cum aliquos de natura mundi et parti-
um eius vellet inſtruere generabat ipſis totum
mundum ex partibus. Pꝛimo partes accipien-
do. et inde ex ipſis ꝯſtituendo totum. vt ma-
gis explicite oſtenderet quid partibus conueni-
ret ſecundum ſe et quid ratione compoſitionis
pꝛout ſcilicet ſunt in toto conſtituto. non ꝙ vel-
let huiuſmodi partes ſecundum tempus pꝛefu-
iſſe antequam mundus conſtitueretur ex ip-
ſis. Contra illum Zenocratem arguit phi
loſophus ꝙ non eſt ſimile in deſcriptionibus
geometricis et in conſtitutione mundi et ſuis
partibus. quia idem accidit ipſis deſcriptioni-
bus ſiue ſimul accipiātur partes in figura con-
ſtituta ſiue non. ſiue enim accipiantur ſimul
linee ſiue non dicimus huiuſmodi partes eſſe
lineas et angulos. ſed idem non accidit de par-
tibus mundi ſi ſimul accipiantur vt ſunt in to-
to conſtituto et ſi non ſimul accipiantur. ymmo
vt ipſe Plato dicit in Timeo elemēta que erant
inoꝛdinata a conſtitutione mūdi facta ſūt oꝛdi
nata conſtitutione. impoſſibile mō eſt idem ſi-
mul eſſe oꝛdinatum et inoꝛdinatum. ergo ſecun
dum opinionem Platonis opoꝛtet dicere par-
tes ex quibus mundus ē pꝛefuiſſe antequam
mundus ex ipſis conſtitueretur in eſſe. quare
ſtat illud auxilium eſſe inutile. quia iſti diſcipu-
li communicabant cum Platone in ſua poſiti-
one. Uerum eſt tamen ꝙ aliqui docti ꝛ magni
viri dicunt Platonem non intellexiſſe poſiti-
onem ſuam vt verba ſonant. ſed voluit mun-
dum genitum eſſe hoc eſt habere eſſe a pꝛima
cauſa omnium. Quicquid tamen ſit in hoc: vt
docet Philoſophus capit verba et impugnat
ad litteram ſecundum ꝙ verba ſonant.

Concluſio ſecunda. Dicere

Mundum viciſſim generari et etiā coꝛꝛumpi per
hoc ꝙ congregantur et ſegregantur elementa
per amiciciam et litem eſt irꝛationabile. Pꝛo
batur. quia generatio et coꝛꝛuptio ſunt muta-
tiones in ſubſtantiam. modo per talem motum
congregationis et ſegregationis non fit in ip-
ſis elementis immediate mutatio in aliquo ac-
cidentali. ſed dumtaxat in ſitu et oꝛdine. ergo
pꝛopter hunc modum non eſt conueniens dice-
re mundum generari aut coꝛꝛumpi. Unde vt
habet philoſophus hͦ ſimile eſſet dicere ſicut cū
dicimus ſi ex puero fieret vir puerum coꝛꝛumpi
et mundum generari.

Concluſio tertia. Irrationabi
le ē dicere mūdū ſic corrūpi ꝙ poſtea generari ñ
poſſit. Patet. qꝛ ſecundum ſic ponentes mundꝰ
eſt genitꝰ ex materia que anteꝙ̄ fieret mundus
erat in potentia ad fieri ⁊ eſſe mundi. cum ergo
per corruptionē mundi nō corrumpatur huiuſ-
modi materia ſed maneat. ſequit̃ ꝙ per corrupti
onem mundi ipſa adhuc erit in potentia ad eē
⁊ fieri mundi vt prius. ⁊ per ꝯñs inconueniens ē
mundū dicere eſſe genitū ⁊ poſtea corrumpi et
ꝙ iterū generari non poſſit. Et ſic patꝫ ꝙ opi
niones antiquoꝝ de generatione ⁊ corruptione
mundi ſunt irrationabiles. Ex quo pꝫ.

Concluſio reſponſiua ſcilicet
ꝙ mundus eſt ingenerabilis ⁊ incorruptibilis.
Et hec ꝯᵒ per ampliꝰ probabitur poſtea. Verū-
tamen per generationē hic ſolum intelligit phūs
gñationem phyſicam ⁊ proprie dictam preſup
ponentē materiā primā ſubiectum quod etiā
preſupponit alterationē. ⁊ hᵒ modo ponere mū
dū eſſe ingenitum nō repugnat noſtre fidei yᵒ
ꝯfirmat qꝛ cum fides dicat mundū eſſe genitum
accipit generationem communiter pro ſimplici
emanatione que nullo ſubiecto preſuppoſito ab
agente infinito eſt immediate.

Ad rationes ante oppoſitū
Ad primam negatur conſequentia. quia maior
ſolum habet veritatē de materia priuationi ad
mixta. Ad ſecundam negatur minor ſi intel
ligatur de potentia phyſica. Et ad probati
onem dicitur ꝙ celū eſt cōpoſitū ex potētia ſem
per actui cōiūcta. modo id quod ſubſumitur. ſ.
ꝙ in eodem potentia precedit actū tempore hᵒ
habet veritatem de potentia phyſica non ſem-
per actui cōiuncta. Tertia ſoluitur in fine
tertie ꝯᵒnis rḋ. Sequitur in textu. Quia
autem non ſolum vnus eſt ſed ⁊ impoſſibile fieri

Queritur decimooctauo.

Utrum omnis potentia termínet̃ ad maximum
Arguitur ꝙ nō qꝛ nō eſt dare maximū pondus
quod ſortes poteſt portare. ergo impoſſibile ē po
tentiam aliquā terminari ad maximū. Añs pꝫ
qꝛ ſi detur maximū pondus vel gᵒ virtus ſor-
tis excedet grauitatem ponderis vel non. nō po
teſt dici ꝙ non. qꝛ a proportione minoris inequa
litatis nō fit actio. ſi dicat̃ ꝙ excedat vel excedit
indiuiſibiliter vel diuiſibiliter. non indiuiſibili-
ter. quia exceſſus in indiuiſibili nō eſt exceſſus
qꝛ indiuiſibile additum indiuiſibili non facit
maius. ſi diuiſibilit̃ tūc diuidat̃ illud in quo ex
cedit per mediū ⁊ addatur illi ponderi aliquid
correſpōdens medietati illiꝰ exceſſus. tūc ſequit̃
ꝙ ſortes poterit illud portare. quare prio nō da
bat̃ maximū pondꝰ. ⁊ cū adhuc virtꝰ ſortis ex-
cedat grauitatē ponderis diuiſibiliter poterit iteꝝ
rum diuidi exceſſus ⁊ addere ſecundū medieta
tem pdicto ponderi ⁊ ſic in infinitū. ſequitur gᵒ
ꝙ potentia nō eſt determinata ad maximū.
2ᵒ arguit̃. potentia viſiua auditiua ⁊ cetere
tales nō tiantur ad maximū yᵒ ad minimum
gᵒ nō oīs potentia tiat̃ ad maxiꝰ. Ad oppꝰ
eſt phūs in 2ᵒ capᵒ hꝰ tractatꝰ. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt
ꝙ̄ phūs mouit queſtionē de duratōe mundi an
ſcilicꝫ ſit genitꝰ vel ingenitꝰ. corruptibilis vel in
corruptibilis. ⁊ de illa poſuit opiniones ātiquoꝝ
eas improbādo. ꝯñr añꝙ̄ veritatem determinet
ſecundū opinionē ppriam diſtinguit aliqua mul
tiplicia. qꝛ multiplex indiſtinctum parit confu
ſionē niſi in vna ſignificatione capiat̃. ideo di-
ſtinguit phūs multiplicitatē hoꝝ nominū. ſ. ge-
niti ⁊ ingeniti. corruptibilis ⁊ incorruptibilis. Et
qꝛ in rōnibus eoꝝ ſpecialiter corruptibilis ⁊ in-
corruptibilis claudunt̃ poſſibile ⁊ impoſſibile.
ideo etiam ea diſtinguit.

Sciendum ē ſecundo pro hu
iuſmōi determiatōe ꝙ in gñatōe ſunt duo. ſ. in
ceptio eēndi ⁊ detiatus modus incipiēdi qui eſt
p gñationē q̄ dicit̃ trāſmutaᵒ naturalis. cum gᵒ
dicitur ingenitū ī pōt dicere negatōnē in mō in
cipiēdi vel ipſius inceptiōis. ſi priꝰ vel dicit illā
negationem ſecundū pōam ⁊ actū ſimul vel ſꝫꝰ
actū tantū. ſi priꝰ ſic ē prima ſignificatio inge-
niti ſecundū quā illud dicit̃ ingenitū qḋ nunc
eſt ⁊ priꝰ nō fuit. ſed nō incepit p gñationē na-
turalē. ⁊ hoc mō diceret̃ motꝰ ingenitꝰ. qꝛ motꝰ
nō eſt motꝰ nec mutatio. Si aūt neget actum
incipiēdi ⁊ nō potentiā ſic ē ſecūda acceptio ſꝫꝰ
quā dicit̃ ingenitū qḋ nondū eſt ſꝫ pōt eē. vt pu
er naſciturꝰ cras. Si vero inceptionē neget ſic eſt
tertia ſignificatio. ſꝫꝰ quā dicat̃ ingenitū qḋ nō
eſt aut pōt eē p gñationē nec alioᵒ ſic ꝙ qñqꝫ
ſit ⁊ qñqꝫ nō ſit. ⁊ ſic capitur ī pppoſito. Et oppo
ſito modo diſtinguitur genitum corruptibile et
incorruptibile. ⁊ hoc modo impoſſibilia ⁊ neceſ-
ſaria ingenita dicuntur. Dicitur tamen impoſſi-
bile dupliciter. vnoᵒ ſimpliciter vt diameter ⁊
ſimeter. alioᵒ ſꝫꝰ quid vt idē eſt ꝙ nō ſcale. ⁊ ſe
cundū hāc detiatōeꝫ poſſꝫ diſtingui teruꝰ modꝰ
ingeniti. ſꝫ in titulo qōnis mote de gñatōe mū
di accipit̃ impoſſibile ſimpliciter. Ex quibus
faciliter ſciri poſſūt mōi geniti per opꝰ ad mo-
dos igeniti. Siliter etiā faciliter capi poſſūt mo
di incorruptibil̃ diſtinguēdo tres modos ex pte
deſinitōis ⁊ mōi deſinendi. ſicꝫ detiati ſūt tres
modi ingeniti ⁊ ex parte inceptōis ⁊ mōi incipi
endi. ⁊ per oppoꝰ capiāt̃ modi corruptibilis.

Sciendum ē tertio. ꝙ circa

modos poſſibilis ⁊ impoſſibilis dꝫ attēdi deter
minatio eo ꝙ poſſibile ⁊ impoſſibile dicunt̃ vnoᵒ
ſimpliciter ⁊ abſolute. vt. ſ. illud dicat̃ impoſſibi
le qḋ iꝫꝰ ſe tale eſt vt poſſit eē veꝝ. ⁊ impoſſibi-
le quod ſꝫꝰ ſe tale eſt vt nō poſſit eſſe veꝝ. 2ᵒ
modo dicitur poſſibile ⁊ impoſſibile nō ſimpli-
citer ſed alicui. ⁊ ſecundū hoc attendūtur ſꝫꝰ po
tentiā actiuā vel paſſiuā. ⁊ recipiunt̃ in rebꝰ na
turalibus. ⁊ hoc modo accipiunt̃ magis phice.
vt. ſ. agens vel paciens aliquod dicat̃ potēs vl̃
impotens qꝛ pōt in aliud vel non poteſt. Vñ
potentia actiua vt dicitur in textu eſt principiū
trāſmutādi alteꝝ vt alteꝝ eſt. Paſſiua vero trāſ
mutandi ab altero vel inquātū ab altero.
Ad videndū autem quid dicat̃ poſſibile aut
impoſſibile in ordine ad aliquā potentiā acti-
uā dicit phūs ꝙ dꝫ capere maximum in quod
poteſt illa potentia. ⁊ illud eſt poſſibile reſpectu
talis potentie. ⁊ omne illud quod eſt infra tale
maximū ⁊ extra eſt de impoſſibili. Et ſi obii
citur cōtra hoc quod dicit phūs ꝙ aliquod ma
ximū poſſibile eſt alicui. ⁊ oē minimū cōtentū
infra illud erit poſſibile. ita ꝙ quicquid pōt in
maius pōt in minus per ſecundā rationē añ op
poſitum. nō ſequitur ꝙ ſi quis videat aliquod
maius ꝙ ille minꝰ videat. Ad hoc rñdet̃ ꝙ
illud maxiꝰ poteſt capi in re vel in virtute. ſi in
re tunc talis excellentia attendit̃ in potentia acti
ua. ſi in virtute tunc maxiꝰ dꝫ attendi ex parte
virtutis ⁊ potentie ⁊ non rei. ſi enim aliquis pōt
pati ex paruo poteſt pati a magno. Sed ecōtra
eſt in potentia actiua ſi enim agat non ſequitur
ꝙ qui poſſit agere in paruū. ꝙ poſſit agere in
magnum. ſed bñ poteſt ecōtra. Poteſt tamē vni
uerſaliter dici ꝙ omnis potentia terminatur ad
maximū. Albertus tamen deducit illud de
potentia actiua. vbi dicendū eſt ꝙ noiales aſſig
nant multos modos terminoꝝ dicēdo ꝙ poten
tia actiua terminatur intrinſece ſeu poſitiue ⁊ ex
trinſece ſeu negatiue. Et ſimiliter dicebant de po
tentia paſſiua. Unde terminus intrinſecus acti
ue eſt maximū in quod pōt. ſed terminus extrī
ſecus eſt minimū in quod non poteſt. ſic quod
inter ea in que non poteſt illud eſt minus. Et ter
minus intrinſecꝰ potētie paſſiue eſt minꝰ in qḋ
poteſt qꝛ ab illo pati pōt ⁊ a nullo minori. ſꝫ ter-
minus extrinſecꝰ eſt maxiꝰ a quo nō poteſt pa-
ti ſic ꝙ inter ea a quibꝰ nō pōt pati hoc ē ma
ximū. Et iſta vera ſunt lꝫ a phō nō ponant̃. ſꝫ a
ſophiſticis ſūt adinuēta. Dicebant etiā poten
tiam primo terminari ad reſiſtentē. deinde ad in
ſtantem. tertio ad actū. 4ᵒ ad velocitatē ⁊ tar-
ditatē. ſꝫ hec nō ſūt vera. qꝛ potentia eſſentialr̃
reſpicit actū ⁊ p ipſum cognoſcit̃ cōplete. ⁊ actꝰ
per obiectum. Ex quibus pꝫ.

Concluſio. Omnis potentia
terminatur ad maximū vel ex parte rei vel ex pꝛ-
te virtutis. Probat̃ qꝛ potentia actus ⁊ obiectū
pportional̃. ſe habent. nō quicūqꝫ actus ſꝫ actꝰ
vltimus ⁊ maximus illiꝰ potētie cui actui nō p
portionat̃ quodcūqꝫ obiectum ſed ſolum vlti-
mū ⁊ maximū. ergo potētia nō terminatur niſi
per maxiꝰ. ſi enim potentia poſſit in centum li-
bras non cognoſcet̃ in quinquaginta. ⁊ ita ē in
ſingulis. Nā cuiuſlibet rei eſſe cognoſcatur in cō
pleto termino.

Ad rationes ante oppoſitū
Ad primam negatur antecedens ⁊ ad probati-
onem dicitur ꝙ oportet virtutem diuiſibilit̃ ex-
cedere pondus. ⁊ cum dicitur vltra ꝙ diuidatur
talis exceſſus ⁊ fiat additio tali ponderi. non dꝫ
ꝙ adhuc poſſit ipſum portare. quia quicunqꝫ ex
ceſſus eſt exceſſus in deteriata proportione. a qua
ſi deficiet non poterit portare. Ad ſecundum
dicitur vt prius dictum eſt ꝙ in potentia paſſi-
ua ſumitur maximum ex parte potentie ⁊ non ex
parte rei. Sequitur in textu. Deteria
tis autem his dicendum quidem deinceps.

Queritur Decimoſeptimo.
Utrum ex parte ſempiterni poſſit demonſtrari
omne incorruptibile eſſe ingenitum ⁊ omne inge
nitum eſſe incorruptibile. Arguitur ꝙ non
quia falſum non eſt demōſtrabile. ſed falſum eſt
omne incorruptibile eſſe ingenitum vt patet in
anima rationali ⁊ de celo que incorruptibilia
ſunt ⁊ tamen fuerunt genita. ſimiliter aliqui ho
mines ſunt facti incorruptibiles ⁊ fuerunt geni-
ti. ergo falſum eſt omne incorruptibile eſſe inge-
nitum. In oppoſitum eſt philoſophus in ter
tio ⁊ 4ᵒ capitulis huius tractatus.

Scienduꝫ eſt primo. ꝙ poſt
ꝙ̄ philoſophus expoſuit ſignificationem geniti
⁊ corruptibilis de quibus patuit ī queſtione pre
cedenti. Cōſequenter argumētari icipit ad hāc
queſtionem prepoſitam. an. ſ. mundus ſit genitꝰ
⁊ corruptibilis. oſtendendo prius ꝙ nullū inge
nitum eſt corruptibile. ⁊ ꝙ nullum incorruptibi
le eſt genitum. ſed omne genitum eſt corruptibi-
le ⁊ ecōtra. ⁊ debent termini accipi ī ſua propria
ſignificatione pro vt. ſ. dicuntur de his q̄ ſūt.
nam proprie accipiendo ingenitum ⁊ incorrupti
bile caꝫque ſunt ſimpliciter impoſſibilia ⁊ non
entia dicerentur ſimpliciter non genita. Debet er
go accipi igenitū p eo qḋ nūc ē nec priꝰ verū fu
it ipſū dicere nō eē. ⁊ icorruptibile p eo ꝙ nūc ē
⁊ poſteriꝰ nō erit veꝝ dicere ipꝫ nō eē. Et ꝙ̄uis
incorruptibile ſipliciter poſſit quodāmō dici ſē
piternū debꝫ tñ capi p eo quod ſemp eſt.

Scienduꝫ eſt ſecundo. ꝙ ve
rū falſū poſſibile ⁊ īpoſſibile ⁊ neceſſariū dicūt̃
dupliciter. ſ. ſimpliciter ⁊ ex ſuppoſitōe. vt veꝝ eſt

ſimpliciter triangulū habere tres. ſꝫ falſuꝫ ē ſuppoſito ꝙ triāgulꝰ eſſet quadrangulꝰ. ſilr falſuꝫ eſt ſipliciter dyametꝝ eē ſimetꝝ .i. ꝯmēſurabileꝫ lateri quadrati. ſed falſuꝫ eſt ex ſuppoſitione te ſtare diu tu curris. vnde falſuꝫ ⁊ ipoſſibile ſimpliciter nō ideꝫ ſunt. falſuꝫ eni eſt te ſtare qn̄ nō ſtas. nō aūt ē impoſſibile. ⁊ ideo ſi ex aliquo falſo ſequit aliqđ impoſſibile oꝫ illud falſuꝫ eē falſū ſipliciter. cū gͦ impoſſibile ſit aliquid eē ⁊ aliquid nō eē ſimul ſi ex aliquo hoc iferat oꝫ illud falſuꝫ eē ſimpliciter.

Sciendum eſt tertio ꝙ vt prius dictū eſt poſſibile dicit ſecundū aliquid determinatū. vt ſi aliquid poſſit eē ⁊ nō eē neceſſe eſt ꝙ poſſit accipi aliquod primū tempꝰ reſpectu ipſius eē ſic ꝙ in priori tꝑe eſſe nō poſſit. ⁊ etiam reſpectu ipſiꝰ nō eſſe ſic ꝙ ampliori tꝑe nō potuit nō eſſe. nā ſi non ſit ita detur oppoꝰ. ſ. ꝙ aliquid poſſit eē ⁊ nō eſſe. ⁊ nō ſit determinatū tꝑs ꝑ quod poſſit eſſe nec per quod poſſit nō eē tūc ſequitur ꝙ habebit potētiaꝫ ad eſſe tꝑe infinito ⁊ nō eſſe tꝑe infinito. ⁊ cū nō poſſint eē duo tꝑa infinita alias duo tꝑa eēnt ſimul quoꝝ vnū nō eſſet pars alterius ſequit ꝙ aliquid habebit potentiā ad eē ⁊ nō eē in eodē tꝑe. quod ē impoſſibile. Impoſſibile eſt igit ꝙ ſi aliquid habeat potentiā ad eſſe vel nō eſſe ꝙ nō detur tꝑs determinatū ⁊ finitū in quo poſſit eē ⁊ ꝑ quod poſſit nō eſſe. Vn̄ licet aliquid idē habeat potētiā ad eſſe ⁊ nō eē: tn̄ nichil ē in potentia ad eſſe ⁊ non eſſe ſimul. Sit igitur.

Concluſio prima: Omē ſempiternuꝫ eſt igenerabile ⁊ incorruptibile. Probatur qꝛ ſempiternū eſt quod ſemp ē. illud aūt qđ pōt nō eſſe eſt corruptibile. ⁊ cū illud tꝑs ſit determiatū vt dictuꝫ eſt. ſequit ꝙ corruptibile qn̄qꝫ nō erit. quare ſi aliquid ſit ſempiternū ⁊ corruptibile. ſequitur ꝙ idē ſimul erit ⁊ nō erit qđ ē impoſſibile. oꝫ ergo ꝙ omne ſempiternū eſt icorruptibile. Similiter etiā argueret de ingenito qꝛ ſicut corruptibile dicit illud quod pōt non eſſe poſtꝙ fuit ⁊ genitū dicit ꝙ pōt nō eſſe poſtꝙ fuit. ⁊ ita genitū nō ſemp eſt. cū ergo ſempiternuꝫ ſemper ſit ſequitur ꝙ oē ſempiternū eſt ingenitū Sic ergo patet ꝙ omne ſempiternū eſt incorruptibile ⁊ ingenitū. Ex quo patet ꝙ ſempiternuꝫ ingenitum ⁊ incorruptibile ꝯuertuntur.

Concluſio ſecunda. Nullum Sempiternuꝫ eſt corruptibile. Pro cuiꝰ ꝓbatōe ꝓmittit phūs oppoſionē aliquoꝝ ad inuidē. capit eni ſemp eſſe ⁊ ſemp non eſſe que opponunt cōtrarie. ⁊ capit nō ſemꝑ ens ⁊ ſemꝑ ens q̄ opponunt cōtradictorie. ⁊ nō ſemꝑ nō ens quod opponitur ꝯtradictorie ad ſemꝑ nō ens. Ex quo ſequit ꝙ inter ſemꝑ ens ⁊ ſꝑ nō ens eſt medium ſcilꝫ nō ſemꝑ ens ⁊ nō ſꝑ nō ens. cuicūqꝫ ergo nō cōuenit ſꝑ ens neqꝫ etiā ſemꝑ nō ens oꝫ ꝙ illud ſit nō ſemꝑ nō ens aut nō ſemꝑ ens. ⁊ illđ ē quod qn̄qꝫ ē ens ⁊ qn̄qꝫ nō ens ⁊ genitū ⁊ corruptibile. quare genitū ⁊ corruptibile nō eſt ſꝑ ens neqꝫ ſꝑ nō ens. ⁊ ſic nō eſt ſempiternuꝫ. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nullū ſempiternū ē corruptibile. ⁊ ponit .p. argumētū in litteris vt ſit. a. ſꝑ ens. b. ſemꝑ nō ens. d. nō ſemꝑ ens ⁊. g. nō ſꝑ nō ens. Tuc arguit ſic. cuicūqꝫ nō ineſt. a. neqꝫ. b. illi neceſſario inſunt. g. ⁊. d. ſꝫ aliquid eſt cui nō ineſt neqꝫ a. neqꝫ. b. ſcilicet illđ quod qn̄qꝫ ē ⁊ quādoqꝫ nō eſt. ergo illi inſunt. g. ⁊. d. ſed illud quod qn̄qꝫ ē ⁊ quandoqꝫ nō eſt eſt genitū ⁊ corruptibile gͦ nullū genitū ⁊ corruptibile ē neqꝫ. a. neqꝫ. b. ſed omne quod eſt. a. vel. b. eſt ſempiternum ergo nullum genitum ⁊ corruptibile eſt ſempiternum.

Concluſio tertia. Omne ingenitum eſt incorruptibile ⁊ econtra. Probatur quia omne ſempiternum eſt incorruptibile. ſed omne ingenitū ē ſempiternum. ergo omne ingenitum eſt incorruptibile. ⁊ eodem modo arguitur ꝙ omne incorruptibile eſt ingenitum. vel ſic arguitur. Nullum ſempiternum eſt genitum aut corruptibile. ſed omne ingenitum eſt incorruptibile ⁊ ſempiternum. ergo nullum ingenituꝫ eſt corruptibile. ſꝫ nullum corruptibile eſt incorruptibile et ingenituꝫ. ⁊ ſic patet qualiter ex parte ſempiterni omne ingenituꝫ eſſe incorruptibile ⁊ ecōtra. Verumtamen omnia debent intelligi de potentia prime cauſe ordinata ſcilicet ſecunduꝫ ordinem quem poſuit in rebus. quia de potentia prime cauſe abſoluta aliquod genitum quod incepit eſſe per potentiam naturalem ⁊ non ſolum per ſimplicem emanationem poteſt perpetuari. Et ſimiliter ſi eſſet aliquod ingenitum poſſet deſinere de potentia prime cauſe abſoluta.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur anima rationalis ⁊ celum inceperunt eſſe per ſimplicem emanationem ⁊ non per generationem naturalem. ideo poſſunt habere perpetuam durationem a parte illiꝰ ex parte ſui quia non ſunt genita generatione proprie dicta. Qꝫ autem aliquis hō vel aliquod genitum naturale perpetuetur hoc eſt in potentia prime cauſe abſoluta ⁊ nō ordinata ⁊c̄.

Sequitur in textu. Palam autem quia ⁊ ſi genitū aut corruptibile nō ſempiternum.

Queritur Decimooctauo.

Vtrū genitū ⁊ corruptibile ꝯuertantur ⁊ ſilr ingenitū ⁊ incorruptibile. Arguitur ꝙ nō qꝛ aliquid ē corruptibile quod nō ē plus generabile. puta ea q̄ iam facta ſunt corruptibilia ⁊ non plus ſūt gn̄abilia qꝛ iā ſunt corrupta. ergo non omne corruptibile ē gn̄abile. ⁊ ſilr ꝓbaretur ꝙ non omē icorruptibile ſit ingn̄abile. 2ͦ arguitur ſic. auctoritate fidei ponētis aliquod gētuꝫ poſſe ꝑpetuari ⁊ aliquod igenituꝫ poſſe corrūpi In oppoꝰ ē phūs in penultio caͦ hꝰ primi libri

Sciendū eſt primo. ꝙ poſtꝙ ex parte ſempiterni phūs oñdit ꝯtra Platōeꝫ omē ingenitū eē incorruptibile ⁊ oē incorruptibile eſſe ingenitū qꝛ vtrūqꝫ cōuertit cum ſempiterno. ꝯn̄r oñdit ꝙ etiā genitū ⁊ corruptibile cōuertunt ad ſe inuicē. ⁊ pͦ hoc oñdit ſupponēdo ex prius dictis ꝙ ingenitū ⁊ incorruptibile cōuertunt. deinde idē ꝓbat abſolute nulla ſuppoſitione ꝓcedente.

Sciendū eſt ſecundo. ꝙ per genitū in ꝓpoſito intelligit id quod habꝫ potentiaꝫ ad eē poſtꝙ nō fuit ſiue illa potētia iam ſit reducta ad actū ita vt iā de facto ſit. ſiue nō. nā per hoc ꝙ talis potētia reducta eſt ad actū non eſt deſtructa ſed actui ſuo ꝯiūcta q̄ per priꝰ erat diſtans ab actu ⁊ ꝑ talē vnionē dicitur perfecta Vn̄ ⁊ de illo qui actu currit dicere poſſumus ꝙ pōt currere. ⁊ ita in ꝓpoſito illud dicitur genitū quod hꝫ potētiā ad eē ⁊ nō eſſe ordine quodā ⁊ ſilr illđ dicit corruptibile quod hꝫ potētiā poſtꝙ fuit ad nō eē ſiue etiā illa potentia ſit iā ſub actu ſiue ad actū. ſic igit genitū ⁊ corruptibile in hͦ cōueniūt ꝙ vtrūqꝫ habet potētiā ad eē ⁊ cū hmōi potētia ad eē nō poſſit eē tꝑe infinito ad eſſe neqꝫ etiā ad nō eſſe tꝑe infinito vt priꝰ probatū ē qꝛ ſequeret ꝙ idē haberet potētiā ad eē ⁊ nō eē ſimul quod implicat cōtradictionē. ſequitur ergo ꝙ quodlibet iſtoꝝ habet potentiā ad eē tꝑe finito ⁊ nō eſſe tꝑe finito. ⁊ ꝑ ꝯn̄s vtrūqꝫ hꝫ potētiā ad qn̄qꝫ eſſe ⁊ qn̄qꝫ nō eſſe. ⁊ ſic ambo cōueniūt in illo tertio quod eſt quādoqꝫ eſſe et quādoqꝫ nō eſſe. Hiis notatis ſit.

Concluſio reſponſiua. Corruptibile ⁊ genitū cōuertūt. iſta cōcluſio probat ſic. qꝛ ſi aliquid eſt corruptibile vel illud eſt genitū vel ingenitū qꝛ quodlibet cum quolibꝫ vel eiꝰ oppoꝰ ſtat. ſi genitū habet intentū. ſi ingenitū cū ad ingenitū ſequat icorruptibile vt ſupponitur ex prius dictis ſiue ꝓbatur. ſequitur quod idē ē corruptibile ⁊ incorruptibile. ⁊ eodē modo ꝓbaretur ꝙ oē genitū eſt corruptibile. pꝫ ergo ꝙ genituꝫ ⁊ corruptibile cōuertuntur inter ſe. Secūda rō. ſemꝑ ens ⁊ ſemꝑ nō ens cōtrarie opponuntur. ergo inter ea eſt dare mediū cū neutruꝫ cōſequatur ꝙ ſcꝫ nec eſt ſemper ens nec ſemꝑ nō ens ſed quādoqꝫ eſt ens ⁊ quādoqꝫ nō eſt ens ⁊ cū taꝫ genitū ꝙ corruptibile ſit quādoqꝫ ens ⁊ quādoqꝫ nō ens. ſequitur ꝙ oē corruptibile ē genitū ⁊ ecōtra. Et ſi quis obiciat qꝛ nō ſequit ꝙ ſi aliquid ſit mediū inter duo cōtraria ꝙ illđ ſit vnū ⁊ idem numero. Cum inter duo ꝯtraria repiunt plura media q̄ nō cōuertunt ad inuicē neqꝫ ſunt idē. vt inter albū ⁊ nigruꝫ mediāt rubeum fuſcū viride ⁊ croceū quoꝝ vnū nō eſt alterum. Rn̄det ꝙ genitū ⁊ corruptibile nō ſemper conuertūtur dumtaxat quia ſemper mediant inter ſemꝑ ens ⁊ ſemꝑ nō ens. ſed etiā quia ꝯuertunt cū illo tertio quod eſt qn̄qꝫ ens ⁊ qn̄qꝫ non ens. quod quidē 3ꝰ. mediat inter ſemꝑ ens ⁊ ſemꝑ nō ens. ita vt fiat tale argumētuꝫ q̄cūqꝫ cū eodē 3ͦ ꝯuertūtur inter ſe illa cōuertuntur. ſed genitū ⁊ corruptibile cum eodē 3ͦ cōuertunt. gͦ inter ſe ꝯuertūtur. Ex iſta ꝯͦne ſequitur alia reſponſiua ad ſecundā partē queſiti q̄ licet ꝓbata fuerit tn̄ iteꝝ ꝓbatur. videlicet ꝙ ingenitū ⁊ incorruptibile cōuertūtur. ꝓbatur ꝯͦ ſi aliquid eēt ingenitū neceſſario illud eſſꝫ corruptibile vel incorruptibile qꝛ quodlibet cū quolibet vel eius oppoſitū ſtat. ſi incorruptibile habetur intentuꝫ. ſi corruptibile cū ad corruptibile ſequatur genituꝫ vt dictum eſt. ſequitur ꝙ idem erit genitum ⁊ ingenitū quod implicat cōtradictionē. oportet ergo dicere ꝙ omne genitum eſt corruptibile. ⁊ ſimiliter probaretur ꝙ ingenitum non corrumpitur. Ex iſtis cōcluſionibus infertur falſitas opinionis Platonis dicentis aliquod genitum cuiuſmodi dicebat eſſe mundum perpetuari ⁊ eſſe incorruptibile. ⁊ aliquod ingenitum cuiuſmodi dicebat eſſe illa ex quibus genitus ē mundus poſſe corrumpi. Tenendus eſt tamē philoſophus in iſtis loquendo de generatione ⁊ corruptione proprie dictis. loquendo etiam de potentia ordinata ſcilicet ponente ordinem ⁊ legem rebus ipſis. Philoſophi enim eſt inquirere ordinem ⁊ legem rerum quam participant res a primo ⁊ non ordinem vel legem quem vel quā prima cauſa infinita poteſt facere. quia eius potentia infinita excellit intellectum cuiuſlibet creati.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam patet ſolutio. quia ſcilicet illud qđ iā genitum ē de facto eſt generabile non quia habeat potentiam ſeparatam ab actu. ſed magis coniunctam actui. ideo eſt generabile prout idem eſt ꝙ quandoqꝫ. Si vero capiatur generabile pro eo quod nondū ē ſed poteſt eſſe. tunc habet potentiam ſeparatam ab actu ⁊ generationis ⁊ corruptionis. Ad auctoritatem fidei dicitur vt prius dicebatur. illa que dicuntur intelligenda ſunt hic de potentia ordinata rebus inſita hoc eſt dante ordinem ⁊ legem rebus ipſis productis. ⁊ non de potentia abſoluta. Et hec de queſtione. Sequitur in textu.

Dicere itaqꝫ nichil prohibere factum eſſe quod incorruptibile ⁊c̄.

Queritur decionono. Utruȝ omne corruptibile de neceſſitate corrũpat̄. Arguit̄ ꝙ nõ qꝛ omne corruptibile ꝓ quolibet inſtã ti in quo eſt cõtingens ipſum non corrũpi ergo põt nõ corrũpi. ⁊ per ɔñs oĩ corrũperet̄ cõtin genter corrumperet̄ ⁊ non ex neceſſitate. 2° arguit̄ quod bona cõpoſitione eſt cõpoſituȝ nõ debet de neceſſitate diſſolui. ſed corruptibile omĩ bona cõpoſitione eſt cõpoſitũ. ergo nulluȝ cor ruptibile de neceſſitate corrũpet̄. Ad oppoꝰ eſt phũs in vltimo capit° hꝰ primi.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt
ꝙ phũs probauit ꝙ genitũ ⁊ corruptibile ⁊ etiã ingenitũ ⁊ incorruptibile cõuertãtur. ɔñr repro bat opinionẽ cõtrariã per hoc ꝙ. ſ. ex cõtraria o pinione neceſſe eſt aliquod principiorꝫ ſuprapoſi torꝫ deſtrui. ⁊ primo oñdit quomõ per hanc po ſitionẽ deſtruitur id quod ſuppoſitũ eſt. ſcilicet ꝙ nõ contingit ſimul eſſe ⁊ nõ eſſe. Plato enim ponẽs aliquod factũ ſiue genitũ eſſe incorrupti bile. ⁊ aliquod ingenitũ eſſe corruptibile deſtrue bat ipſum principiuȝ ⁊ etiaȝ aliquod quo dicit̄ ꝙ omne habens virtutem eſſendi neceſſario hȝ hmõi virtutẽ reſpectu temporꝭ finiti ⁊ determi nati ſimpliciter aut infiniti ſimpliciter. ymo po nere ſicut Plato dicit eſt ponere aliquod habere virtutẽ eſſendi ꝓ tempore ex vna parte īfinito et altera parte finito. Itẽ ſic dicere eſt deſtruere illd̕ principiuȝ propoſituȝ. quod nõ cõtingit habe re potentiam ad eſſe ⁊ nõ eſſe ſimul. nam ſi ali quid ſit genitũ hȝ potentiã ad qñqȝ non eſſe. et ſi ſit incorruptibile ad ſemꝑ eſſe. ⁊ cũ vnũquod qȝ tãdiu eſt ꝙdiu poteſt eſſe. ſi habeat potentiã ad ſemꝑ eẽ ſemꝑ erit. ⁊ cũ habeat potentiam ad qñqȝ nõ eſſe vt dictũ eſt ſi ponat̄ ꝙ aliqñ non ſit ſequit̄ ꝙ idẽ erit ⁊ nõ erit. ⁊ ſimiliter ꝓbaret̄ ꝙ di cere aliquid ingenitũ eẽ corruptibile eſt deſtrue re illud principiuȝ qꝛ potẽtia ſẽꝑ precedit actum in eodẽ. ſi g° aliquid ſit genitũ ita ꝙ nõ ſemꝑ ꝓ fuerit habet potẽtiaȝ ad nõ eſſe. ſi vero ſit incor ruptibile tũc haberet potẽtiaȝ ad eſſe ⁊ ſic prius haberet potẽtiã ad eſſe ⁊ nõ eẽ ſimul. Et ſimiliter ar gueret̄ ſi diceret̄ ꝙ aliquid ſit ingenituȝ ⁊ incor ruptibile. Si quis tñ obuiet iſtis rõibꝰ dicẽdo illud quod ẽ genitũ ⁊ īcorruptibile hȝ potẽtiam ad qñqȝ eẽ ꝓ tpe ꝓterito ꝑ quod nõ fuit. ſȝ nõ ꝓ tpe futuro ꝑ quod ſemꝑ erit. Et ſimiliter ſi ali quid ingenitũ ⁊ corruptibile hȝ potẽtiaȝ ad eſſe reſpectu ꝓteriti ⁊ nõ futuri. Contra hoc replicat phũs dicẽs. ꝙ ad preteritũ nulla eſt potentia. ſȝ ſolũ ad pñs vel futurꝫ qꝛ omne quod ẽ in potẽ tia cõtingit eẽ in actu. ꝓteritũ aũt impoſſibile ẽ eẽ in actu. g° ad preteritũ nulla ẽ potẽtia. Et ita ſi aliquid ſit genitum ⁊ cõcedat̄ ꝙ habeat po tentiã ad qñqȝ eſſe oȝ ꝙ ſit reſpectu futuri. ⁊ ſilr̄ ſi illud incorruptibile habeat potẽtiã ad ſem per eſſe in futuro. ⁊ ꝑ ɔñs ad eẽ ⁊ nõ eſſe ſimul. ſimiliter ſi aliquid ſit ingenitũ ⁊ cõcedat̄ ꝙ habe at potentiã ad ſemꝑ eſſe oȝ ꝙ ſit reſpectu futuri ⁊ ſi illud ſit corruptibile hȝ potẽtiã ad qñqȝ nõ eſſe reſpectu futuri ⁊ ſic habebit potentiã ad eſſe ⁊ nõ eſſe ſimul. Pȝ ergo qualiter Plato diffini ens illa duo deſtruit illud principiũ. Sed iteruȝ poſſȝ aliquis obiicere qꝛ licet ſit aliquid ingeni tuȝ ⁊ īcorruptibile ⁊ ita habeat potẽciaȝ ad ſemꝑ eẽ ⁊ nõ eſſe nunꝙ tñ corrũpet̄ ⁊ ita nõ ſequit̄ ꝙ ſiml̄ ſit ⁊ non ſit. Cõtra h° ſit.

Concluſio reſponſiua ſcilicet
ꝙ oẽ corruptibile naturaliter de neceſſitate cor rũpitur capiẽdo hãc ꝓpoſitionẽ in ſenſu cõpo ſito vt ſit ſẽſus hec ẽ neceſſaria omne naturaliter corruptibile corrũpet̄. ſȝꝙ ꝙ li neceſſe dicit ne ceſſitatẽ ex natura ſecundũ ſe ſũpta qꝛ nichil ꝓ hibet aliquid quod naturaliter eſt corruptibile virtute prime cãe nũꝙ corrũpi. Probat̄ hec ɔ° qꝛ ſi aliquid eſt corruptibile aut neceſſario corrũpet̄ vel nõ. ſi primũ habetur intentuȝ. Si nõ. ſed cõ tingẽter: ⁊ poterit nõ corrũpi. ponat̄ ergo ꝙ nun ꝙ corrũpat̄ tũc ſequit̄ ꝙ aliquid exñs a natura ꝑpetuo ẽ fruſtra. Probat̄. 2° ſi aliquid ſit corrup tibile põt qñqȝ non eſſe. ſi vero non corrũpat̄ neceſſario poſſibile eſt ꝙ nunꝙ corrũpatur. po nat̄ g° ꝙ ita ſit tũc erit ſẽꝑ. ergo habet potentiã ad ſemper. eſſe quia vnumquodqȝ eſt quaȝ diu poteſt. eſſe cum igitur habeat potentiam ad ſem per eſſe ⁊ ſemper ſit ⁊ etiam habeat potentiaȝ ad quandoqȝ non eſſe ſi ponatur ꝙ non ſit aliquã do. tunc ſequitur ꝙ poſſibile erit idem eſſe ⁊ nõ eſſe ſimul. Iteȝ arguitur ad ɔ°nẽ rõe natura li. qꝛ omne corruptibile cõpoſituȝ eſt ex ɔtrariis ⁊ ſimiliter generabile. qꝛ tam generatio ꝙ corru ptio ſunt termini alterationis que eſt de ɔtrario in cõtrariũ. ſȝ omẽ cõpoſitũ ex cõtrariis neceſſe eſt qñqȝ corrũpi. qꝛ ɔtraria inſe inuicẽ agũt et ſe inuicẽ deſtruũt. g° neceſſe ẽ oẽ corruptibile qñ qȝ corrumpi. Ex his pȝ intẽtio phi cõtra Pla tonẽ. nã phũs iſtis rõibꝰ probat ꝙ impoſſibile eſt aliquid eſſe genitũ gñatione phica ⁊ natura li ⁊ eſſe incorruptibile naturaliter quorꝫ opꝰ ſen ſit Plato vt dicit phũs. Uerũtñ dicũt quidam Platonẽ nõ ſic intellexiſſe mũduȝ ſic eẽ incorru ptibilẽ ſicut ea q̃ in ſe habẽt neccĩaȝ cauſã corrup tionis. ſȝ Plato voluit mundo deſignare depẽ dẽtiã ſui eẽ ab alio qꝛ neccitas eſſendi nõ ineſt ei a ſeipſo ſȝ a prima cauſa. ſȝ quicũqȝ fuerit intel lectꝰ Platõis nõ aufert aliquid a ꝓpoſito qꝛ. p. obicit ɔtra verba ipſiꝰ. Uñ dicit manifeſtũ eẽ ꝙ impoſſibile ẽ ꝙ ideȝ quod eſt corruptibile qñqȝ nõ corrũpi qꝛ ſi qñqȝ nõ corrũpitur nõ corrũ petur ⁊ ita erit īcorruptibile. phũs. n. impugnat Platonẽ vt verba ſonant. iõ vult dicere phũs ꝙ licet mũdus depẽderit ⁊ dependeat a prima cauſa. ſed cum illa dependentia ſtat ꝙ ẽ inge nitꝰ ⁊ īcorruptibilis vt probauit octauo phiſico rum. Iſte tamen rõnes tam hic ꝙ ibi debẽt in

telligi naturaliter ⁊ hoc nõ repugnat y° magis oppoꝰ repugnat.

Ad rationes ante oppoſituȝ
Ad primã dicitur ꝙ omne corruptibile in inſtã ti in quo corrũpitur cõtingẽter corrũpit̄. ⁊ cũ in fertur g° vnũ corruptibile de neceſſitate corrum pit̄. ɔñã nõ valet qꝛ arguit̄ ſecundum quid ad ſimpliciter. multa enĩ ſunt neceſſaria in vniuer ſali q̃ ſunt cõtingentia in ꝑticulari. ibi etiam eſt fallacia ɔpoſitionis arguẽdo a ſenſu diuiſo ve ro ad ſenſũ cõpoſituȝ falſum. Ad ſecundam dicit̄ ꝙ res ſic ſe habẽt ad eẽ ſicut ad bonũ qꝛ eſ ſe eſt quoddam bonum. ⁊ ad malum ſicut ad non eſſe. ⁊ ideo res que habent compoſitio nem bonũ ſimpliciter. ſed res cuiꝰ eſſe eſt ꝑmix tũ potentie ad eẽ nõ ſunt cõpoſite bona ɔpoſi tione ſimpliciter ſed ſolum in ſuo gener ⁊ tales ſimpliciter ſunt generabiles ⁊ corruptibiles. Et hec de queſtione ⁊ de primo de celo ⁊ mũdo.

Sequitur Liber Secundus

Quod quidem igitur neque factuȝ eſt omne celum. neque contingit corrumpi quemad modum quidam dicunt ipſum. et cetera.

Irca inicium ſecundi libri de Celo et mundo Queritur primo.
Utrũ celũ ſit ſempiternũ ⁊ immortale motũ motu ſẽpiterno ſine fatigatõe ⁊ pena. Arguit̄ ꝙ nõ qꝛ celũ hȝ materiã g° nõ eſt ſempiternũ. 2° arguit̄. Celũ nõ viuit cũ non habeat aĩam g° celuȝ nõ eſt immortale. 3° nullus motꝰ eſt in finitꝰ vt ꝓbat̄. 6° phiſicorꝫ. g° celuȝ nõ mouet̄ motu ſempiterno. Ultimo arguit̄. motꝰ celi ẽ ſucceſſiuꝰ. oĩs aũt ſucceſſio in motu ꝓuenit ex a liqua reſiſtentia. ſed omnis reſiſtẽtia cauſat do lorẽ ⁊ fatigationẽ mouẽtis. g° celũ mouet̄ cũ do lore ⁊ fatigatõe. In oꝰ ẽ. p. ĩ p° tractꝭ. hꝰ ſecũdi.

Scienduȝ eſt primo. ꝙ poſt
ꝙ phũs ĩ pᵒ libro determĩauit de toto vniuer ſo in quo oñdit quedã eſſe corpora mota circu lariter ⁊ quedã mota motu recto. ɔñr in hoc 2° incipit determinare de corporibꝰ circulariter mo tis q̃ ſũt perfectiora corporibus recte motis. Et primo agit de ipſis ꝙtũ ad ſubſtãtiã eorꝫ. ⁊ ita in ꝓpoſito celũ accipit̄ ꝓ aggregato ex oĩbꝰ cor poribus circulariter motis: Pro quo.

Scienduȝ eſt ſecundo. ꝙ Fa
tigatio ſic ſolet diffiniri. Fatigatio eſt diminutõ potẽtie actiue cognitiue ꝓpter diuturnã actionẽ reſtaurabilis ꝑ quieteȝ. ⁊ ponit̄ ibi diminutio tã ꝙ genus. ⁊ ponit̄ potẽtie actiue qꝛ potẽtia paſſi ua nõ fatigat̄. ⁊ ponit̄ cognitiue ꝓpter potẽtiã na turalẽ q̃ nõ fatigat̄ vt ignis nõ fatigat̄ in cale faciendo. dicit̄ inſuꝑ ꝓpter diuturnã actõeȝ q. ſi diuidat̄ põa puta. ꝑ egritudinem aut ſeniũ nõ ꝓpter hoc dicet̄ fatigatio. ⁊ eadẽ de cauſa dicit̄ reſtaurabilis ꝑ quietẽ. nã ſeniũ ẽ diminutio po tentie ⁊ tñ nõ dicit̄ fatigatio qꝛ nõ reſtaurat̄ ꝑ quietẽ. fatigatõ. n. accidit ꝓpter īclinatõeȝ nat̄ aleȝ ad aliquẽ aliũ motũ ɔtrariũ motui. cuius potẽtia ẽ fatigata ⁊ principiũ. Quibꝰ notatꝭ ſit.

Concluſio prima. Celuȝ ẽ ſempiter nũ. hec ɔ° vt dicit̄ ĩ textu. ſatꝭ ꝓbata ẽ rõibꝰ ⁊ ſi gnis iqꝰ oñſũ ẽ ꝙ celũ ẽ igẽitũ ⁊ īcorruptibile ⁊ etiã mũdꝰ iõ ꝓnũc dimittit̄ vlterior ꝓbatio eiꝰ.

Concluſio ſecunda. Celum eſt im mortale pȝ qꝛ celũ ẽ ſempiternũ g° ẽ immortale Uerũtñ ꝓprie loquẽdo ſẽpiternitas refert̄ ad eẽ ⁊ imortalitas ad opꝰ vitale q̃ď quidẽ opus vi tale eſt quidã motus ipſi celo.

Concluſio tertia Reſpõſiua. Motꝰ celi ẽ finis oĩm aliorꝫ motuũ ⁊ nõ ẽ aliꝰ motꝰ fi nis eiꝰ. Pȝ qꝛ oẽ ɔtẽtũ ſe hȝ ad ɔtinẽs ſicꝭ ad fi nẽ qꝛ tiat̄ ad ipȝ. ſȝ ipfectũ ſe hȝ ad ꝑfectũ ſicut ɔtẽtũ ad ɔtinẽs. g° ipfectũ ſe hȝ ad ꝑfectũ ſicut ad finẽ ſuũ. ſȝ ſolꝰ motꝰ circulařꝭ ẽ ꝑfectꝰ qꝛ in

eo ſolum finis cõiungitur cum principio. omnis
aũt mot⁹ recti ſunt imperfecti. q2 in talib⁹ finis
non coniungitur principio. ⁊ quando ſunt in ſu
is finibus terminant̃ quiete. ergo motus celi ẽ
finis omniũ motuum. Et cum motus circularis
ſit cõtinuus ⁊ perpetuus ipſius celi vt oñſuʒ eſt
in primo libro. ſequitur ꝙ motus celi etiaʒ ſit fi
nis omnium motuuʒ. Sic igitur pʒ ꝙ motus ce
li eſt ſempiternus ⁊ hoc ſatis ꝓbatum eſt in octa
uo phiſicoꝝ. Ex quo ſequitur ꝙ celum ẽ im
mo. tale. pʒ q2 motus celi eſt opus vitale ipſius
celi. eo ꝙ opus vite eſt mouere ſeipſũ. ergo ſi ca
piatur celum ſub aĩa eius dicitur mouere ſe. et
mediante eius motu dicitur eſſe cauſa omnis vi
te in iſtis inferioribus.

Concluſio quarta.

Celum
mouetur ſine dolore ⁊ fatigatione. Pʒ q2 nõ ha
bet naturalem inclinationem ad aliquẽ alium
motũ cũ non ſit graue vel leue. g° mouetur ſi
ne dolore ⁊ fatigatione. Et per iſtam infert
falſitatẽ opinionũ quorũdam dicẽtiũ de cauſa
permanẽtie celi in ſuo loco. quidã enim dixerũt
celum eſſe naturaliter graue. ſed dicebãt ad hoc
ꝙ cõſeruetur in ſuo ſitu indiget quodã gigante
vt cõſeruetur in ſitu ſuo. ⁊ hũc vocabãt Athlã
tem ſtantẽ ſupra duas columnas eũ ſuſtinentes
ne grauitate ſua caderet deorſum. Alii vero iſtã
opinionẽ ſuſtinentes dixerunt ꝙ per illũ Athlã
tem dicitur intelligi materia hoꝝ inferioꝝ que
eſt ita ꝯpreſſa vt amplius cõprimi non poſſit. ⁊
ſuſtinet celum ne cadat deorſum. q2 cadere non
poſſet ſine penetraciõe dimenſionũ. Et ſi iſti per
Athlantem intellexerunt primam cauſam que ꝓ
ducit celum ⁊ conſeruat ipſuʒ tũc aliquid diui
num continet ⁊ eſt vera ſua poſitio. ſi vero ipſi
intellexerunt vt verba ſonãt friuola eoꝝ opini
o ẽ ⁊ ſatis reprobata eſt per hoc ꝙ iam ꝓbatũ
eſt ꝙ celum nõ eſt graue nec leue. Alia fuit opi
nio ipi⁹ Empedoclis ponẽtis celum permanere
in ſuo loco per velocitatem ſue circulationis pre
uenientis eius motum deorſum. Sed cõtra
hoc arguit phũs. q2 licet quãdoqʒ ita accidat
ꝙ aliquid a ſuo motu naturali impediat̃ ꝓpter
velocitatẽ motus oppoſiti. irrõnabile eſt tamen
dicere aliquid perpetuuʒ deſtitui ab eo quod eſt
ſibi naturale. ⁊ id quod eſt ſibi violentuʒ perpe
tuo ineſſe. q2 ea que ſunt a natura vt in plurib⁹
inſunt. ⁊ ea que inſunt cõtra naturaʒ vt in pau
cioribus. Alia fuit opinio Platonis ponen
tis celum eſſe animatũ. ⁊ animam eius ſic deti
nere ipſum cõtra ſuam naturalem inclinationẽ
ſed hec poſitio nõ poteſt ſtare ex parte corporis
q2 impoſſibile eſt aliquod coactum in tali coacti
one durare perpetuo. 2° ex parte aĩe. q2 cum
anima mouet celum cõtra naturalem inclinati
onem non mouet ipſum ſine dolore ⁊ triſticia. ⁊
cũ motus celi ſit cõtinuus ⁊ perpetuus ſequere
tur ꝙ eſſet in cõtinuo dolore ⁊ perpetua triſticia
⁊ ſic talis aĩa nunꝗ̃ poſſet vacare ſpeculationi.
⁊ eſſet miſerabilior aĩabus brutorum que quã
doqʒ quieſcunt videlicʒ in ſomno. Et ſic poſitõ
Platonis ſuſtineri non põt. Verũ tñ phũs
non cõtradicit poſitioni Platonis. eo ꝙ ponit
celum eſſe animatũ. q2 hoc etiã ponit phũs vt
patebit infra. ſed quantũ ad hoc ꝙ Plato poſu
it aĩam celi per quãdã coactionẽ ⁊ vitam mo
uere celum ⁊ detinere ipſum in loco violente in
quo eſt. Verũtamen alii dicũt ꝙ Plato non
intellexit hanc poſitionẽ vt verba ſonant eo mõ
quo phũs reprehendit ipſuʒ. ſed voluit exprime
re ꝙ natura ſecundũ quã contingit talis mot⁹
eſt ei ab alio. De cauſa autem permanẽtie ce
li in ſuo loco dicendum eſt ꝙ per naturam ſuaʒ
permanet in ſuo loco ⁊ ſic mouetur in eo. Nec
eſt querenda cauſa alia quam ſecundũ ſuã na
turam propriam. ⁊ ita mot⁹ ſurſum aut deorſuʒ
non poterit ſibi conuenire nec ſecundum ſuã na
turam nec preter naturam. ideo oportet ꝙ ſecun
dum ſuã naturã in tali loco ⁊ ſitu permaneat.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam negatur ꝯña. q2 materia celi non ẽ
cõtrarietati nec priuationi admixta. Ad ſe
cundam dicitur ꝙ aliquid dicitur viuere dupli
citer vt ſufficit ad propoſitum. Uno° quod ha
bet principiũ vite ſubſtantialiter conſtituẽs ipſũ
⁊ iſto modo celum nõ viuit. Alio° dicitur ali
quid viuere q2 recipit quendã motũ ⁊ ſpiritum
vite a ſuperiori viuente. ⁊ illo° celum dicitur vi
uere ſuſcipiens motum ab intelligentia viuẽte.
qui quidẽ motus eſt cauſa vite in iſtis inferiori
bus. Ad aliam dicitur ꝙ in. 6° phiſicoꝝ ꝓ
batum ẽ motuʒ non eẽ infinitũ ex parte mobil̃
ſed non eſt probatum ꝙ motus non ſit infinit⁹
per reiterationẽ plurium circulationuʒ. Ad
vltimam dicitur ꝙ intelligentia mouet celuʒ tã
ta velocitate quantã requirit habere in ordine
ad ſuum finem. ideo cauſa ſucceſſionis ipſius ce
li eſt intelligentie mouẽtis celum ad nutũ ⁊ vo
luntatẽ ⁊c̃. Sequitur in textu.

Quoniã aũt quidã ſunt qui dicunt eſſe a
liquid dextrum ⁊ ſiniſtrum celi.

Queritur ſecundo: Utrum

In omni corpore reperiantur ſex differentie po
ſitionuʒ ex natura rei diſtincte. Arguitur ꝙ ſic
q2 ſex differẽtie poſitionũ ſumuntur a terminis
dimenſionũ. ſed in omni corpore ſunt tres dimẽ
ſiones quaꝝ quelibet terminata eſt duobus ter
minis. ergo in omni corpore ſunt ſex differentie
poſitionũ. 2° ſi eſt inſtantia de aliquo hoc eſ
ſet de corpore inanimato. ſed in tali corpore re

periuntur ſex differẽtie poſitionũ. dicimus. n. co
lũnam eſſe dextraʒ ⁊ ſiniſtraʒ. ⁊ etiam ymaginis
vnã partẽ dextrã ⁊ aliã ſiniſtrã. vnã partẽ inferi
oreʒ aliã ſuperiorẽ. g° reꝑiunt̃ in oĩ corpore. In
oppo⁹ eſt. p. ĩ. 2° cap° h⁹ ſecũdi de celo ⁊ mũdo

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs egit de ꝑpetuitate celi. ꝯñr tractat de di
uerſitate ꝑtiũ ſitualiũ ipſi⁹ celi. ⁊ p° tractat re
probando opiniones Pictagoricoꝝ. deinde ſe
cundum opinionẽ ꝓpriam.

Sciendum ẽ Secundo. ꝙ de

huiuſmõi pñcipiis q̃ dicunt̃ differentie poſitio
nuʒ determiatũ eſt in libro de ꝓgreſſu aĩaliuʒ.
q2 ſunt ꝓprie naꝛe illoꝝ aĩaliũ. in aĩalib⁹ enim
maxime vident̃ differẽtie poſitionũ exiſtere ſʒ⁹
debitas partes. ita ꝙ aliquib⁹ aĩalibus. ſ. ꝑfecti
q̃ nõ ſolũ ſenſiunt ſʒ etiã mouent̃ motu locali
inſunt oẽs tales partes. ſ. dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ. añ ⁊ re
tro. ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ. Quibuſdã vero aĩalib⁹. ſ.
imperfectis ⁊ immobilib⁹ inſunt quedã tantũ. ſ.
ſurſuʒ deorſuʒ. ante retro. vegetabilib⁹ ⁊ plãti
nõ inſunt niſi due. ſ. ſurſum ⁊ deorſum.

Sciendum eſt tertio quod

differentie poſitionũ ꝑdicte ſumunt̃ a terminis
dimenſionũ nõ abſolute ſed ſʒ⁹ ꝙ in ipſis reſi
dent ⁊ ſunt q̃dã principia motuuʒ. vt pʒ in aĩali
ꝑfecto in quo reꝑiunt̃. ſurſuʒ enĩ dicit̃ illa ps in
qua ſituat̃ ps ꝑ quam ſumit̃ alimentũ ⁊ incipit
mot⁹ augmẽti ⁊ nutrimẽti qđ quidẽ extremũ ẽ
dimenſionis q̃ eſt longitudo. ⁊ oppoſitũ ei⁹ mag
nitudis dicit̃ deorſuʒ. Similiter illa ps in qua
incipit mot⁹ ſenſatõis. que quidẽ ps ẽ vnũ ex
tremũ ꝓfũditatis dicit̃ ante. ⁊ oppoſita ps. ſ. in
extremo alio dicit̃ retro. Siĩr dextꝝ dicit̃ illa
ps a qua incipit mot⁹ local̃. lʒ enĩ mot⁹ localis
diſtinguat̃ ĩ cerebro ĩ quo maxĩe viget ſenſus vt
habet̃ in libro de motib⁹ aĩaliuʒ. Primo tñ ex
plicat̃ mot⁹ iſte in latere dextro. q2 nuca que eſt
vicari⁹ cordis ⁊ cerebri a quib⁹ deriuat̃ mot⁹ ĩ
ceteris ꝑtib⁹ corꝑis latiores ⁊ ampliores hʒ exi
tus ⁊ venas verſus lat⁹ dextꝝ ꝙ̃ ſiniſtꝝ. q2 ibi
reſidʒ maior calor propter ſitũ cordis qđ ẽ fons
⁊ origo totius caloris ĩ aĩali. Et ita dextꝝ eſt illa
pars a qua incipit mot⁹ localis. q̃ quidẽ ps eſt
vnũ extremũ latitudinis. ⁊ oppo⁹ extremũ dicit̃
ſiniſtrũ. Et ſic pʒ ꝙ ĩ aĩali ꝑfecto reꝑiunt̃ oẽs di
fferentie poſitionũ. Ex quib⁹ pʒ ꝙ in quibuſ
cũqʒ nõ reꝑiunt̃ pñcipia alicui⁹ mot⁹ ibi non
reperiunt̃ differentie poſitionũ diſtincte ex naꝛa
rei. ſʒ vbi reperiunt̃ pñcipia augmẽtatõis ⁊ ſen
ſationis ⁊ mot⁹ local̃ ibi reꝑiunt̃ ille ſex differen
tie poſitionũ ex naꝛa rei diſtincte. ſʒ vbi reꝑit̃ ſo
lum principiũ actiuũ mot⁹ augmẽti ⁊ decremẽti
vt in plãtis ſolũ reꝑit̃ ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ. ⁊ vbi reꝑ
iunt̃ principia mot⁹ augmẽti ⁊ ſenſatõis ſimul
⁊ nõ principiũ mot⁹ localis ibi reꝑiunt̃ ſurſuʒ ⁊
deorſuʒ. añ ⁊ retro. ⁊ nõ dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ vt in aĩa
lib⁹ imꝑfecti q̃ nõ mouent̃ motu ꝓgreſſiuo. Sʒ
vbi reperit̃ principiũ mot⁹ local̃ tantũ ⁊ nõ pñ
cipiũ alicꝝ motuũ vt in celo. q2 iſte mot⁹ ꝑfec
tiſſim⁹ ẽ ⁊ ẽ entis ꝑfecti vt dicebat̃ 8° phiſicoꝝ
idõ ibi reꝑiũt̃ ille ſex differẽtie poſitionũ ex naꝛa
rei diſtincte ſʒ⁹ diuerſas hitudĩes ꝑtiuʒ corꝑis
ad motũ localẽ vt declarat̃ in ſequẽti cap° ⁊ ſe
quẽti queſtione. Quib⁹ notatis ſit.

Concluſio prima:

In corpo
rib⁹ inaĩatis nõ reꝑiunt̃ alique differentie poſi
tionũ diſtincte ex natura rei ꝙuis hmõi differẽ
tie dicant̃ de hmõi aĩatis ꝑ reſpectũ ad hitudi
neʒ ad nos. Probat̃ pña ps. q2 he differentie
nõ ſunt ex natura rei in aliquo corꝑe niſi ꝓ quã
to in illo reꝑiunt̃ pñcipia pluriuʒ motuũ aut ali
cui⁹ mot⁹. ſʒ nullũ inaĩatũ hʒ in ſe principiũ ac
tiuuʒ alicui⁹ mot⁹. g° pña ps ꝯ°nis vera. Se
cunda ps pʒ ꝑ ſecundã rõnẽ añ oppo⁹. Uñ in
corꝑib⁹ inaĩatis hmõi differẽtie dicunt̃ eſſe tri
pliciter in ordine ad nos vt dicit̃ in textu. Pˣio°
vt illud dicat̃ dextꝝ quod eſt ad dextrã partem
⁊ ſiniſtꝝ quod eſt ad ſiniſtrã. 2° mõ dicit̃ ali
quid dextꝝ vel ſiniſtꝝ. ante vel retro ꝑ ſĩĩtudi
neʒ ad partes noſtras. ſicut in ſtatua dicim⁹ dex
truʒ quod ẽ ſiĩe dextro hoĩs. ⁊ ſiniſtꝝ ſiniſtro. 3°
modo aliquid dicit̃ dextruʒ ꝑ oppoſitionẽ dicen
do. ſ. illud dextꝝ quod opponit̃ ſiniſtro noſtro.
⁊ ſiniſtꝝ quod opponit̃ dextro. ſicut pʒ in yma
gine reſultante in ſpeculo. Et eadẽ rõ eſt in aliis
poſitionib⁹. Sʒ in ipſis rebʒ inaĩatis ſʒ⁹ ſe cõſi
deratis nulla inuenit̃ diuerſitas taliũ ꝑtiuʒ. Et
hoc pʒ. q2 ſi compenat̃ ad nos ecõtrario ꝙ̃ pri⁹
illud quod erat dextꝝ dicit̃ ſiniſtrum ⁊ econuer
ſo. ⁊ ſiĩe eſt in aliis poſitionib⁹. in reb⁹ aũt aĩa
tis qualitercũqʒ vertant̃ eodẽ mõ ſemꝑ ſe ha
bent hmõi partes. ideo ibi eſt diſtinctio realis
⁊ ex naꝛa rei ſed non in aliis.

Concluſio ſecunda.

In omĩ
corpore aĩato reperiunt̃ differentie poſitionũ ex
naꝛa rei diſtincte. vt in plantis ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ.
⁊ in aĩalib⁹ imperfectis cũ illis duab⁹ añ ⁊ re
tro. In aĩalib⁹ aũt perfectis reperiunt̃ omẽs. ꝓ
batur concluſio quo ad primã partem. q2 omne
aĩatum hʒ in ſe principiũ alicui⁹ mot⁹. vt plan
te habent principiũ augmẽti ⁊ decrementi. aĩa
lia uero imperfecta cum hoc habent principiuʒ
ſenſatiõis. ſed preter illa duo animalia ꝑfecta
habent principiuʒ motus. ergo ſequitur ꝙ in oĩ
corpore animato reperiuntur iſte differentie ex
naꝛa rei diſtincte oẽs vel alique. Sʒ põt aliquis
querere que pars in plantis dicitur ſurſuʒ. ⁊ que
deorſuʒ. q2 in plãtis ſolũ reꝑiunt̃ ille due. Dicit̃

ꝙ radices dicuntur ſurſuꝫ ſꝫꝰ naturam rei.ſ. plã te.q2 in eas incipit motus augmenti.⁊ pars oppoſita .ſ.rami dicunt̃ deorſuꝫ ex natura rei.ſꝫ ſecundũ ſitum totiꝰ vniuerſi rami ſunt ſurſuꝫ.⁊ radices ſunt deorſuꝫ.q2 plus recedũt a loco leuiori.ſꝫ pars que dicitur ſurſum in homine ex natura rei.ſ.ex natura ipſius hominis dicitur etiam ſurſuꝫ ex parte tocius vniuerſi.In aĩalibus aũt perfectis aliis ab hoĩbus mouentibꝰ ſe de loco ad locũ ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ medio modo ſe habent q2 ſurſuꝫ in ipſis ſecundũ naturã rei non eſt ſimpliciter ſurſuꝫ.nec deorſuꝫ ſimpliciter deorſuꝫ ſed medio mõ ſe hꝫ.Et ꝙ in iſtis aĩatis abſolute diſtinguãt̃ differentie poſitionũ patet. q2 non mutantur in ipſis ad mutationẽ cuiuſcũqꝫ alteriꝰ qualiter enĩ homo diſponat̃ pars dextra ſemper eſt dextra ⁊ ſic de aliis partibꝰ Ex dictis patet ordo iſtaꝝ differentiaꝝ poſitionis ad inuicem Surſuꝫ enĩ ⁊ deorſuꝫ ſunt priores differentie aliis.priores quidẽ ſecunduꝫ viam generationis a qua prioritate in iſtis inferioribus non cõuertitur ſubſiſtendi cõſequẽtia.quia ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ ſunt extrema longitudinis.ante ⁊ retro profunditatis.dextrum ⁊ ſiniſtrum latitudinis.longitudo auteꝫ prior eſt aliis dimenſionibus. ergo ſurſum ⁊ deorſum ſunt priores differentie. Item in aliis animalibus ſurſum eſt principium alimenti.ante principium ſenſatiõis.dextrum eſt principium motus localis.ſed in animalibus perfectiſ motus augmenti precedit motum ſenſatiõis.⁊ motus ſenſatiõis motum localẽ.ergo ⁊c. Itẽ in quocũqꝫ reperiunt̃ alie differentie ibi reperit̃ ſurſum ⁊ deorſum.ſimiliter vbi reperiuntur dextrum ⁊ ſiniſtrum ibi reperiuntur ante ⁊ retro. ſed non conuertitur.ergo ſurſum ⁊ deorſum ſunt priores. Ex quo infert textus ꝙ iuſtum eſt increpare Pictagoricos qui attribuerũt celo dextruꝫ ⁊ ſiniſtrum ⁊ non ſurſum ⁊ deorſuꝫ ⁊ ante ⁊ retro que ſunt tamẽ priores ex natura rei ipſi dextro ⁊ ſiniſtro.nam cum celum ſit perfectiſſimum.ſi iſte differentie ponentes perfectionem in corpore attribuant̃ alii corpori.rationabile ẽ ꝙ attribuãt̃ celo veluti pfectiſſimo. Itẽ cũ celũ ſit primũ corpꝰ rõnabile ẽ ꝙ priores differentie priꝰ ſibi attribuant̃.vti ſunt ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ. Et ꝙ ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ ſint priores adhuc phũs oñdit q2 videmus de aĩali pfecto ꝙ dextruꝫ ⁊ ſiniſtꝝ differũt ſoluꝫ virtute.ſed ſurſum ⁊ deorſuꝫ differũt virtute ⁊ figura.⁊ ſiĩiter añ ⁊ retro. ⁊ ita magis differũt iſte quatuor ꝙ dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ.⁊ illd' atteſtat̃ quandã prioritatẽ in ipſis differẽtiis. Secundũ mediuꝫ ẽ.ſurſuꝫ in aĩali perfecto dicit̃ principiuꝫ vñ motꝰ localis ẽ.qui vt dictũ ẽ originẽ ⁊ diſtinctioneꝫ capit a cerebro.dextꝝ vero a quo motus localis explicat̃.⁊ ante dicit̃ illud ad qd' eſt motꝰ localis.gͦ ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ habẽt quandaꝫ virtuteꝫ principii in ordine ad alias. Et ſic iuſte increpãt̃ Pictagorici q2 reliquerũt priores differẽtias ⁊ poſteriores attribuebãt pfectiſſimo corpori.ſ.celo. Increpãt̃ eciã rõnabiliter q2 attribuebãt dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ oĩbꝰ corpibꝰ.cum tñ repiantur in ſolis corpibꝰ hñtibꝰ in ſe ipſis principiuꝫ motus localis. Ex oĩbꝰ iſtis pꝫ in quibꝰ corpibꝰ reperiant̃ ipſe differẽtie poſitionum ex natura rei diſtincte.⁊ in quibꝰ nõ. Pꝫ eciã in quibus reperiunt̃ omẽs.⁊.in quibus alique ⁊ alique nõ.in animalibus enim perfectis repeiũtur omẽs.⁊ in impfectis quatuor.⁊ in ſolis vegetabilibꝰ reperiunt̃ due ex natura rei diſtincte.

Rationes ante oppoſitum ſolute ſunt ex dictis. Sequit̃ in textu. Nobis autem quoniam determinatũ eſt priꝰ.

Queritur tertio. Utrum

In omni corpore celeſti reperiantur ſex differentie poſitionum ex natura rei diſtincte. Arguitur ꝙ non.q2 in illo ſolo corpore diſtinguntur ex natura rei differẽtie poſitionum quod eſt animatum.ſed celum non eſt animatum.ergo ⁊c. Minor patet.quia ſi haberet aliquaꝫ animam haberet vegetatiuam ⁊ ſic augeretur ⁊ nutriret̃ quod in primo reprobabatur. Secundo arguitur.ſurſuꝫ ⁊ deorſum ante ⁊ retro diſtingunt̃ in corpore quo in reperiuntur non ſoluꝫ virtute ſed etiam figura vt dictum eſt prius.ſed corpus celeſte cum ſit ſpericum habet omnes partes ſimiles in figura.ergo in eo non reperiuntur ſurſum et deorſuꝫ.ante ⁊ retro ⁊ per conſequens nec dextrum ⁊ ſiniſtrum cum ſint poſteriores aliis. Tertio arguitur.In omni corpore in quo reperiuntur dextrum ⁊ ſiniſtrum ex natura rei diſtincta vna pars mouetur ante aliaꝫ ſcilicet dextra añ ſiniſtraꝫ quia vt dictũ eſt prius motus localis incipit a dextro.ſed in corpore celeſti omnes partes ſimul mouent̃ ⁊ celũ nunquã moueri incepit vt probatum eſt octauo phiſicoruꝫ. ergo ⁊ cetera. Quarto arguitur.Surſum eſt principium augmenti.⁊ ante eſt principium ſenſatiõis vt dictum eſt prius.ſed iſti motus non reperiuntur in celo.ergo nec eius differentie 5ͦ. arguitur.Surſum ⁊ deorſum attenduntur ſecundum extrema longitudĩs.ſꝫ in celo nõ eſt lõgitudo.q2 de rõe lõgitudĩs ẽ ꝙ ſit maior aliis. et cum celum ſit ſpericum in eo non eſt dimenſio vna excedens aliam.ergo in celo non eſt ſurſuꝫ nec deorſuꝫ. In oppoſitũ eſt phũs in textu. Pro reſponſione.

Scienduꝫ eſt primo. ꝙ poſt ꝙ dictum eſt priꝰ ꝙ ſex differentie poſitionum reperiantur in celo.Conſequenter in iſto paſſu determinatur ſecundum quas partes accipiantur.Et ideo intelligendum ꝙ ſumuntur ſecundum extrema dimenſionũ in quibus diſtincte virtutes que ſunt principia actiua ⁊ paſſiua plurũ motuum inueniunt̃.in hiis.n.que habẽt principiuꝫ dũtaxat motus localis in ſeipſum diſtinguunt̃ differentie poſitionũ ex natura rei ſecundum diuerſas habitudines ad motum localem.ſurſum.enim in aĩatis eſt principiuꝫ vnde motus localis.dextrum eſt a quo motus explicatur.⁊ ante eſt ad quod eſt motus. Ex quo ſequitur.ꝙ licet celũ ſolum moueatur motu locali.nichilominus in eo poſſunt reperiri ſex differẽtie poſitionum ex natura rei diſtincte ſecundum diuerſas habitudines ad motũ localeꝫ ipſius. ⁊ p hoc ſoluitur quarta ratio añ oppoꝰ.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ in animali perfecto ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ.⁊ ſiĩiter ante ⁊ retro nedum virtute diſtinguunt̃. ſꝫ etiã figura vt dictum eſt prius. ſed tamen diſtinctio in figura minus principalit̃ facit ad diſtinctionẽ harũ differentiaꝝ.q2 diſtinctio ſecundũ virtutem principaliter facit ⁊ ſufficit ad hoc ꝙ diſtingant̃ ex natura rei. Unde ſi homo in quo diſtinguunt̃ iſte differentie virtute ⁊ figura efficeretur ſperice figure.dum tamẽ ĩ qualibet parte hominis retineret propriaꝫ virtutem quã habet nũc. nichilominus in homine adhuc remanerent iſte differẽtie ex natura rei ſecũdũ diuerſas virtutes ⁊ per hoc ſoluitur ſecũda rõ añ oppoꝰ.

Sciendum ẽ tercio. ꝙ licet in animali perfecto quod ſẽp mouet̃ quãdo ĩcipit moueri motus eius incipit a dextro. ⁊ ita pars dextra mouetur ante ſiniſtram.adhoc tamẽ ꝙ in celo reperiantur ex natura rei dextꝝ ⁊ ſiniſtrũ non requiritur ꝙ incipiat moueri de nouo ⁊ ꝙ moueatur vna pars ante aliam.ſed ſufficit ꝙ ĩ celo ſit vna pars determinata in qua principaliter reſideat virtus motiua ĩ qua incipet moueri ſi quieſceret ⁊ poſtea moueretur.⁊ ita eſt in celo. ⁊ illa pars vocatur dextra.⁊ per hoc ſoluet̃ tertia ratio ante oppoꝰ.

Sciendum ẽ quarto. ꝙ licet In celo omnes linee ducte a cẽtro ad circunferẽtiam ſunt equales.neqꝫ vna ẽ maior alia q2 celum eſt corpꝰ ſpericũ.q2 tñ in vnoquoqꝫ genere ipſuꝫ pfectiꝰ priꝰ ẽ.⁊ cũ longitudo inter dimẽſiones ſit prior.in celo illa linea que eſt pfectior põt dici prior ⁊ p ꝯñs longitudo celi. ⁊ per ꝯñs q2 vnũquodqꝫ tantũ pfectũ ẽ quantũ eſt immobile.gͦ illa dimẽſio in celo q̃ eſt immobilis ſicut eſt axis mundi ſup cuius polos immobiles mouet̃ celũ eſt pfectior.⁊ p ꝯñs prior dimẽſio . ꝯñr ſequit̃ ꝙ ſit longitudo. Uñ nõ oꝫ ꝙ longitudo alicuiꝰ corporis ſit maior dimẽſiõe latitudinis extẽſiue.ſꝫ ſufficit ꝙ ſit prior.⁊ p hͦ ſoluitur quinta ratio.

Sciendum ẽ quinto. ꝙ plato ⁊ Ariſt̃.dixerũt celũ eẽ aĩatum. Et circa hoc quidaꝫ dixerũt ꝙ intelligentia ſepata nõ poſſet mouere celuꝫ immediate.ideo poſuerũt Ariſt̃. ⁊ Plato celum eſſe aĩatum. q2 cuꝫ intellectꝰ ſit vniuerſaliũ.ſi intelligentia moueret celũ immediate nõ plꝰ moueret hoc motu ꝙ illo. nec hac velocitate ꝙ illa.⁊ ideo iſti dixerũt aĩatũ habere virtutẽ imaginatiuã q̃ determinet motũ vſeꝫ intelligentie ad hũc motũ vel illuꝫ. Sed hec poſitio ſuſtineri non poteſt.q2 virtus ymaginatiua eſt virtꝰ ſenſitiua organica. Sꝫ organuꝫ ſẽſus fũdatuꝫ eſt in aliqua cõplexione qualitatuꝫ primaꝝ.a quibꝰ denudatũ ẽ ipſũ celuꝫ. ideo in celo nõ põt eſſe virtus ymaginatiua. Nec vꝫ motiuuꝫ ꝙ intelligẽtie nõ ſoluꝫ cognoſcũt vlia ⁊ vlr.ſed etiaꝫ p ſpecies vniuerſales cognoſcunt ſingularia ⁊ ſingulariter. Alii aũt dixerũt vt refert Simpliciꝰ celũ eſſe aĩatũ nõ ꝙ habeat aĩaꝫ ratõalẽ ſeu intellectualẽ.ſꝫ q2 hꝫ quandã vitaꝫ ſcꝫ cõtemplatiuã p quã cõuenit ſibi ſic naturaliter moueri.ita ꝙ aĩa celi nõ eſt aliud ꝙ natũa corporis celeſt̃.ita ꝙ celũ p aĩaꝫ eiꝰ moueatur eo modo quo ꝯtingit graui moueri deorſuꝫ ⁊ leui ſurſuꝫ.Et ſic ſꝫꝰ eos nõ haberet principiuꝫ ſui motꝰ actiuũ ſꝫ paſſiuũ tantũ. Hoc aũt ẽ ꝯtra intentionẽ Ariſt̃.qui ponit celũ eẽ aĩatũ qd' non diceret ſi ĩ ſeipſo haberet principiũ paſſiuum ſui motꝰ queadmoduꝫ grauia ⁊ leuia. Iteꝫ ĩ.8ͦ phiſic̃. phũs pbat ꝙ deueniendũ eſt ĩ ordie mobiliũ ad vnũ primũ qd' in ſe hꝫ pricipiũ ſui motus qd' eſt diuiſibile in ptẽ per ſe mobilẽ ⁊ ptẽ p ſe motã.ſꝫ hͦ nõ põt eſſe aliud ꝙ celũ.gͦ ſꝫꝰ intentionẽ Ariſt̃.oꝫ celũ eſſe aĩatũ. Sꝫ tũc dubitat̃.an ipſa aĩa quã oꝫ eẽ ſpũalẽ ⁊ a qua dicitur celũ aĩatũ ſit ſibi ꝯiũcta aut ab eo ſepata. Ad hͦ põt rñderi ꝙ nõ multũ refert ꝙtũ ad modũ mouẽdi vtꝝ moueat̃ a ſubſtantia ſeparata vel coniuncta. Sed q2 cum ipſum mouetur a ſubſtantia coniuncta que dicitur anima eius ipſum celum eſt nobilius ad iſtã nobilitatẽ intẽdẽtes Plato ⁊ Ariſt̃.dixerũt celũ eẽ aĩatũ. Sꝫ diceret aliq̃s ꝙ celũ ppter ꝯiũctionẽ aĩe nõ ẽ nobiliꝰ cũ ipſa aĩa ſi ſit ſepata nobilior ẽ ꝙ ꝯiũcta Dicit.n. Plato ꝙ bonũ aĩe rõalis ẽ qñ ſepat̃a corpe.cũ gͦ mouẽs ſit digniꝰ ⁊ pfectiꝰ moto.⁊ motꝰ mouẽte magĩ depẽdeat quã a moto videt̃ ꝙ motꝰ celi nobilior erit ab aĩa ſepata ꝙ ꝯiũcta videt̃ gͦ ꝙ cũ attẽderẽt ad nobilitatẽ ipſiꝰ debuiſſẽt dixiſſe celũ ñ eẽ aĩatũ ſꝫ moueri a ſuba ſepata. Suſtinendo ergo probabiliter Platoneꝫ ⁊ Ariſtot̃ ſine aliqua temeraria exceptione poſſet dici ꝙ anima noſtra rõnalis ꝙtũ ad aliquid nobiliꝰ ẽ eſſe extra corpꝰ ꝙ in corpe ꝙtuꝫ ad hoc ꝙ mouet ipſuꝫ corpus cõtra naturalẽ in

clinationem quando eſt in corpore. ita quantū ad aliquid nobilius eſt eſſe in corpore. quantuʒ ad hoc. ſ. ꝙ ipſa exñs in corpore conſequitur perfectius eſſe ſpeciei. Si gͦ eſſet aliqua ſubſtātia ſpiritualis coniuncta ipſi celo vt forma eius pſe determinata eſſet ad motum celi ſic ꝙ non moueret ipſum celum contra naturalem eius inclinationem ⁊ ex qua cum corpore celeſti cōſtitueretur vna ſpecies. tunc motus celi perfectior eſſet per hoc ꝙ talis ſubſtantia eſſet cōiūcta ꝙ̄ ſeparata. qꝛ actio ſiue motus qui fit per inſtrumentum coniunctum principali agenti vt ſic perfectior eſt ꝙ̄ motus qui fit per inſtrumentum ſeparatum. Et hoc modo poſſent defendi Plato ⁊ Ariſtotel. ſi intellexerunt celum eſſe animatuʒ hoc eſt moueri a ſubſtantia ſpirituali coniuncta ſecundum eſſe. Dubium eſt tamen apud antiquos an ſic intellexerunt. qualitercunqʒ autem intellexerint tenendum eſt ꝙ celum non mouetur a ſubſtantia intellectuali coniuncta ſecundum eſſe ſed ſeparata. ⁊ quod natura celi ſe habet ad motum eius vt principium paſſiuuʒ naturaliter etiam inclinatiuum ad talem motum. ⁊ intelligentia ſeparata ſecunduʒ ſe. ſe habet ad motum celi vt principium actiuum ⁊ principale

Sed ad videndum qualiter celum poteſt dici animatum. Notandum eſt cum Alberto. ꝙ anima noſtra habet triplicem habitudinem ad corpus. Una eſt quantum ad eſſe. non ꝙ in eſſe dependeat a corpore. ſed quia naturaliter habet eſſe in corpore. ⁊ hanc habitudinem non habet intelligentia ad celum mouens ipſum. qꝛ non facit vnum ſecundum eſſe. Et hoc videtur Ariſtotel. ſenſiſſe in octauo phiſicorum, cum dicit. ꝙ moto celo non mouetur motor eius nec per ſe nec per accidens. Aliam habitudineʒ habet ad corpus quantum ad apprehenſionem quia acquirit ſuam cognitionem mediante ſenſu qui eſt corpus. Et iterum hanc habitudinem non habet intelligētia mouēs celuʒ. qꝛ non cognoſcit mediante celo. ſed per lumen prime cauſe diffuſuʒ per omnes ſubſtantias intellectuales.

Tertiam habitudinem habet anima ad corpus quantum ad agere ſiue pati. qꝛ influit motum ipſi corpori. quo ipſū corpus agit ⁊ operatur ⁊ hanc habitudinem ad celum habet intelligentia ipſum mouens. nam ſicut intellectus noſter practicus vtitur corpore ad explicanduʒ formas artis in materia artificiali. ita intelligentia mouens celum vtitur celo tanꝙ̄ inſtrumento ad explicandum formas naturales generabilium. ⁊ hoc modo poteſt dici celum eſſe animatum qꝛ recipit motum qui eſt tanquam vita ab ipſa intelligētia mouēte vt a principio vite. ⁊ ita intelligentia vnitur ipſi celo. non ſicut forma materie ſed dumtaxat ſicut motor mobili. Et huic dicere oppoſitum eſt articulus condemnatus. Ex quibus patet.

Concluſio Reſponſiua. Scilicet ꝙ in omni corpore celeſti ſunt ſex differētie poſitionum ex natura rei diſtincte. Probatur quia celū i ſe habet principiū motꝰ localis. ergo in eo reperiuntur huiuſmodi differentie poſitionum. conſequentia tenet. quia iſte differentie diſtinguuntur ex natura rei ſecundū determiatas virtutes habentes habitudineʒ ad diuerſos motus vel ad motum localem tantuʒ. ⁊ cum celum ſit corpus perfectiſſimum. ⁊ moueatur tantum motu locali qui eſt perfectiſſimus. ſequitur ꝙ celum in ſe habet huiuſmodi differentias. Et accipitur celum cum dicitur ꝙ habet in ſe principium actiuum motus pro aggregato ex corpore celeſti ⁊ intelligentia mouente. ex quibꝰ fit vnū non ſecunduʒ eſſe ſed ſecunduʒ operari. Auctoritates ſunt pro dictis. Rationes ſoluuntur ex dictis. Sequitur in textu.

Dico autē longitudinē quidē ipſius ⁊c.

Queritur quarto. Utrum In celo polus ſemper nobis manifeſtus qui dicitur arcticus ſit deorſum. ⁊ polus ſemper nobis immanifeſtus qui dicitur antarticus ſit ſurſum. ⁊ oriens ſit dextrum ⁊ occidens ſiniſtruʒ. punctꝰ meridiei ante. ⁊ punctꝰ noctis retro. Arguitur primo ꝯtra primā partē queſiti. qꝛ ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ vbi diſtinguūtur ex natura rei attenduntur ſʒꝰ extrema longitudinis rei. Secundū aſtrologos longitudo attenditur ſʒꝰ diſtantiam orientis ⁊ occidentis. ⁊ latitudo ſecundū diſtantiā ſeptentrionis ⁊ meridiei. gͦ ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ nō ſunt poli mundi: ſed magis oriens ⁊ occidēs. 2ͦ arguitur ſʒꝰ Pictagoricos nos ſumus in emiſperio ſuperiori ⁊ ad dextꝝ celi. qꝛ polꝰ nobis manifeſtꝰ eſt ſurſuʒ ⁊ ei oppoſitꝰ eſt deorſū. gͦ ⁊c. Deinde arguitur cōtra ſecundā partē queſiti qꝛ ſi oriēs ſit dextꝝ celi. ⁊ occidēs ſiniſtꝝ cū eadē ps ꝗ nūc ē in oriēte ſtatim ſit in occidēte. ſequitur ꝙ in celo nulla ps determiata erit dextra ⁊ ſiniſtra. gͦ eadeʒ ps ſucceſſiue erit dextra ⁊ ſiniſtra. Item in celo oriēs ⁊ occidēs nō ſunt detiata. neqʒ ſimiliter meridies. neqʒ pūctꝰ noctis. ſʒ ſʒꝰ vnā regioneʒ attenditur vnū oriēs ⁊ aliā meridies. ⁊ ſʒꝰ aliā attēditur aliud oriēs ⁊ alia meridies. gͦ ſiniſtꝝ et dextꝝ attēduntur in celo penes oriēs ⁊ occidens. gͦ ſequitur ꝙ dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ nō ſunt ptes determinate in celo. In oꝰ ē phūs i textu. p rñſione

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ̄ phūs oſtendit ꝙ in celo repiuntur ſex differentie poſitionis ex natura rei diſtincte eo ꝙ ſūt principiū motꝰ localis. conſequenter oſtendit penes quas partes ipſius celi ſumantur huiuſmōi drē.

Sciënduʒ eſt ſecundo. ꝙ pro oſtenſione huius ſecunduʒ quas partes celi accipiantur hic ſex differentie poſitionuʒ ſupponitur ex dictis ꝙ ſurſuʒ ⁊ deorſum vbi diſtinguntur ex natura rei ſumuntur ſecundū extrema longitudinis pquanto ex vno extremoꝝ originatur motus localis. qꝛ omnis motus localis ab aliquo immobili procedit. ideo in omni corpore dicitur eſſe principium vnde motus vbi reperitur aliquid immobiliter ſe habens in illo corpore. ⁊ qꝛ in corpore celeſti oia puncta ſunt mobilia demptis duobus polis. ſequitur ꝙ ipſi poli mūdi quodāmodo poſſunt principia dici motꝰ ipſiꝰ celi. ſequitur etiā ꝙ diſtātia que ē inter duos polos debet dici longitudo. qꝛ de rōe longitudinis eſt ꝙ ſit maxima dimēſio. non quidē ſʒꝰ quantitateʒ ſʒ ſecundū virtutē ⁊ perfectioneʒ. ⁊ cū ſit ſimplicior. eo ꝙ conuenit ſoli diſtantie ꝗ eſt inter polos qꝛ ſola illa eſt immobilis. gͦ ⁊c. Supponitur vlteriꝰ ex dictis ꝙ vbicunqʒ diſtinguūtur ſurſū ⁊ deorſuʒ ex natura rei ſʒꝰ diuerſitatē partium illius corporis penes ſurſum ⁊ deorſum attenditur maior diſtantia ꝙ̄ penes alias. ſequitur etiam ꝙ nō reperiantur alie differentie. Supponitur etiam ꝙ illa pars a qua incipit motus localis alicuius mouentis ſe ipſum dicitur dextra. ⁊ ps oppōita dicitur ſiniſtra. ⁊ pars ad quā ē motus eſt anterior. ⁊ pars oppoſita dicitur poſterior. Tamē in textu phūs nō facit mētionem de ante ⁊ retro qꝛ habitis aliis differentiis ſatis habetur ante et retro. qꝛ dictum eſt prius ſurſuʒ eſſe principium vnde motus. dextrum a quo motꝰ. ⁊ añ ad quod eſt motus. Quæ ſatis pbatur.

Concluſio prima: Surſum et deorſuʒ in celo ſunt poli mundi. Probatur. qꝛ vt dictū eſt ſurſum ⁊ deorſuʒ ſumuntur ſʒꝰ extrema longitudinis. ſed diſtantia que eſt inter polos eſt longitudo celi. qꝛ illa ſola eſt immobilis ergo ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ ſūt extrema illius diſtantie que quidem extrema dicuntur poli mundi. 2ͦ probatur. per habitudineʒ huiuſmōi polorum ad equinoctialeʒ ab vtroqʒ diſtantē equaliter diſtinguūtur in celo duo emiſperia. ſ. ſuperius ⁊ inferius ⁊ ſic ſecundū hmōi diſtantiā attenditur in celo maior diuerſitas ꝗ ſit in ipſo. cū ergo ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ in aliquo corpore ſint partes maxime diſtantes. in aialibus enim differunt virtute ⁊ figura. ideo ſequitur ꝙ ſurſuʒ ⁊ deorſum ſunt poli mundi. 3ͦ probatur ſʒꝰ cōem modū loquēdi. nos eniʒ coſueuimꝰ dicere ꝙ poli mūdi ſint latera mundi ſʒ latera. mūdi ſunt id quod eſt iuxta polos ex vtraqʒ pte. ita ꝙ oriens ſit vnuʒ latus. et occidens aliud. cū ergo latera in aliquo corpe ſint id quod eſt iuxta ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ vt patet in aiali. ſequitur ꝙ ſurſuʒ ⁊ deorſuʒ ſunt poli mūdi

Concluſio ſecunda. Dextruʒ Celi eſt in oriente. ⁊ ſiniſtruʒ eiꝰ eſt in occidēte. Probatur. qꝛ cuiuſcūqʒ mouētis ſe ipſuʒ ps a qua motus incipit dicitur dextrū. ⁊ ps ſibi oppoſita dicitur ſiniſtꝝ. gͦ in celo cū ſe ipſuʒ moueat eſt vna pars determinata ꝗ dicitur dextra. ⁊ alia ꝗ dicitur ſiniſtra. ⁊ cuʒ ps in celo a qua incipit motus dicatur oriens ⁊ oppoſita occidens vt pʒ de ortu ⁊ occaſu aſtroꝝ. ſequitur ꝙ oriens eſt dextra ps celi. ⁊ occidens ſiniſtra. Et eſt hic ſermo de oriente ⁊ occidente ſimpliciter. ⁊ non in ordine ad habitantes in diuerſis regionibus. vt ad motꝰ aſtroꝝ ⁊ planetaꝝ. qꝛ ſʒꝰ hoc diuerſi diuerſa hñt orientia ⁊ occidentia. yͦ in diuerſis temporibꝰ diuerſa ſunt puncta orientis ⁊ occidētis habitātibꝰ in eadē regione ſʒꝰ aſcenſuʒ ⁊ deſcenſuʒ ſolis in obliquo circulo. Oriens aūt ⁊ occidēs ſimpliciter in celo debent dici ⁊ attendi in ordine primi mobilis qui ē ſup polos mundi. Et ꝗuis eadem ps celi prius ſit in oriente ⁊ poſtea in occidente. qꝛ tñ motor celi manet immobilis ⁊ p ſe ⁊ per accidens a quo deriuantur virtutes in celo ſʒꝰ quas diſtinguuntur perfectiōis differētie. ideo ſēper oriens ⁊ occidens ſunt immobilia ⁊ ſimiliter dextruʒ ⁊ ſiniſtrū. ⁊ hoc ideo. qꝛ itelligētia mouens celum penitus immobilis dicitur reſidere in vna determinata parte. ⁊ ibidem primo influere motum. ⁊ hec pars dicitur dextꝝ ⁊ oriēs ſimpliciter. Neqʒ eſt ymaginandū ꝙ vna pars dicatur denſior aliis que primo ſuſcipiat motionem intelligentie que quidem pars dicitur dextra a qua inciperet motus celi ſi inciperet. quia cum illa pars circueat totam terram. non videtur ratio quare nobilior effectus cauſaretur in vna parte terre ꝙ̄ in alia. ⁊ ita non attenditur dextrum in celo in ordine ad aliquam partem ſimpliciorem ⁊ determinatam ipſius celi. vt quidam dicunt Albertum ymaginari. Sed vt doctor ſanctus vult attenditur ad aliquem determinatum ſitum ſecunduʒ quem intelligentia reſpicit celum.

Concluſio Reſponſiua. Polus arcticus eſt deorſum in celo ⁊ antarcticus eſt ſurſum. Patet quia niſi ita eſſet ſequeretur ꝙ motus celi eſſet a ſiniſtro ad dextrum redeundo iterꝝ in ſiniſtrum. Patet conſequentia. quia ſi polus arcticus eſſet ſurſum ⁊ emiſperium noſtrū ſuperius. tunc ſi ymaginaretur vnus homo cuius caput eſſet in polo arctico. ⁊ pedes in polo antartico habens faciem ſupra emiſperiuʒ. tūc ipſe haberet manum dextraʒ in occidente ⁊ ſiniſtram in oriente. ⁊ cum motus ſit ab oriente in occidentē vt patet ad ſenſum. ſequeretur ꝙ motꝰ celi eēt a ſiniſtro ad dextrum iteruʒ redeundo in ſiniſtrum. Sed ſi oppoſito mō ymagiaretur

ille homo haberet dextram ⁊ ſiniſtraꝫ in occidente. quare ſequitur arcticus ē deorſuꝫ ⁊ antarticꝰ ſurſuꝫ. Ex quo concludit phūs ꝙ habitātes ſub antartico polo ſi ſint ſunt in emiſperio ſuperiori ⁊ ad dextruꝫ celi. ⁊ nos habitātes ſub polo arctico vel verſus poluꝫ arcticū ſumus ī emiſperio īferiori ⁊ ad ſiniſtruꝫ. Et ſi arguat̄ cōtra hoc q2 tā in emiſpio ſuperiori quā inferiori aliqui poſſunt eē ad dextꝝ ⁊ ad ſiniſtrum. ergo nō ſequit̄ ꝙ ſi nos ſumꝰ in emiſperio inferiori ꝙ ꝓpter hoc ſimus ad ꝑtem ſiniſtrā celi. Rn̄dēt quidā ad hoc. ꝙ phūs loquit̄ ſecundū greciam in qua habitabat q̄ eſt verſus occidenteꝫ ⁊ ad ſiniſtram partē celi. Quia tn̄ phūs indifferenter tam de habitantibꝰ in inferiori ꝙ ſupiori locutus eſt. ideo dicendū eſt aliter. ꝙ phūs locutus ē ſecundū moduꝫ Pictagoricoꝝ qui quidē referebant ſurſuꝫ ad dextruꝫ. ⁊ deorſuꝫ ad ſiniſtruꝫ et cum nos ſimus in emiſpio inferiori dicit nos eſſe ad ſiniſtraꝫ ꝑtem. ⁊ illos qui ſunt in ſuperiori ad dextraꝫ. Sed contra hoc arguit̄ q2 dixerunt Pictagorici nos eſſe in emiſpio ſuperiori ⁊ apud dextruꝫ. Ad hoc dicitur ꝙ forſan hº dixerunt conſpicientes ad polū noſtꝝ. q2 polꝰ noſter ſemꝑ eminet. ideo dixerunt ipſum eſſe ſurſū Uel aliter dicit̄ ꝙ ita dixerūt aſpiciētes ad motum planetaꝝ oppoꝰ motui diurno quodā mō ⁊ ſꝫꝰ hunc motū planetaꝝ articus eſt ſurſum et antarticus deorſum. ⁊ dextruꝫ eſt in occidente ⁊ ſiniſtꝝ in oriente. ⁊ ſic patet ſecundum quas ꝑtes celi ſumant̄ differentie poſicionū in celo.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ aſtrologi dicētes ⁊ loquētes longitudinem eſſe ab oriente in occidēs loquantur de lōgitudine terre habitabilis ſiue climatum ⁊ vniuerſi tocius. vnde lōgitudo climatum attenditur ab oriente in occidēs. ⁊ latitudo ab aquilone in auſtrum ſiue in ſeptentrionem. Ad alias patet ſolutio ex dictis. Sequitur in textu. Quoniam autem nō eſt ꝯtrariꝰ ⁊c̄.

Queritur quinto. Utrum

Neceſſe ſit celum moueri pluribꝰ motibus ad ſaluandum generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus. Arguitur ꝙ non. q2 nobiliꝰ non eſt propter minus nobile. ſed celum nobilius eſt ⁊ etiam motus eius ꝙ ſint hec inferiora ⁊ generationes ⁊ corruptiones eoꝝ. ergo non eſt neceſſe ponere pluralitatē motuuꝫ celeſtium propter generationes ⁊ corruptiones illoꝝ inferioꝝ.

2º arguitur. celuꝫ agit in hec inferiora tripliciinſtrumento. ſ. motu lumine ⁊ īfluentia ⁊ fierēt generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribꝰ

3º ſic. ceſſante motu celi adhuc manerēt elementa cōtraria adinuicem. gº adhuc agerent ⁊ paterentur adinuicem. et per conſequens non ē neceſſe ponere celum moueri pluribus motibus ad ſaluandum generationes ⁊ corruptiones in iſtis inferioribus. In oppoꝰ eſt philoſophus

Sciënduꝫ eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ philoſophus determinauit de diuerſitate partium celi ſecundum ſitum. conſequenter agit de diuerſitate partium celi. que attenduntur ſecundum ordinem plurium corpuꝫ celeſtiuꝫ.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ ſi

Motui celi eſſet aliquis motus contrarius cuꝫ contraria differant ſecundum ſpeciem vniuerſum n̄ eſſet ſimpliciter perpetuum q2 eſſet vnus motus circularis ⁊ non eſſet alius ſibi contrariꝰ ⁊ ideo ꝑ ſe facile eſſet aſſignare rationem vnam de pluralitate motuuꝫ celeſtiuꝫ ⁊ etiā corporuꝫ. ſed q2 motui circulari nullus eſt motꝰ cōtrariꝰ ō oꝫ ex alio aſſignare rationem et cām pluralitatis. ⁊ hoc eſt difficile vt dicit phūs. q2 accidentia corpoꝝ celeſtium ſunt nobis ignota. tum pº propter elongationem corpoꝝ celeſtium a nobis. tum ſecundo q2 corpora celeſtia non conueniunt in accidentibꝰ cū iſtis inferioribꝰ. ergo accidentia corpoꝝ celeſtium ſunt alterius nature eo ꝙ iſta inferiora ſunt gn̄abilia ⁊ corruptibilia ⁊ ideo pro iſto ſtatu in quo cognitio noſtra itellectiua ortū hꝫ a ſenſu cū ex cognitiōe accidentium veniamꝰ in cognitionem ſubſtātie difficile eſt nobis queſtiones formatas de celeſtibꝰ a nobis determinari. ⁊ ꝙuis hoc ſit difficile. tn̄ phūs per viā reſolutōis reſoluendo effectus in cauſas ⁊ poſteriora ī priora determiat preſētē queſtionem ⁊ alias queſtiones q̄ ſunt de celo ⁊ accidētibꝰ eiꝰ. ⁊ ꝓ determinatōe pn̄tis queſtionis poit phūs ſex ꝯn̄as. Prima. ſi celum eſt quid diuinū et ſempiternum neceſſe eſt motum eius eſſe ſempiternum ⁊ circularem. Secunda ſi motus celi ē ſempiternꝰ ⁊ circularis necē eſt in medio mūdi eē aliqd̓ corpꝰ quieſcēs quod vocatur terra. Tertia ꝯn̄a ē. ſi terra ē necē eſt igneꝫ eē. Quarta. ſi ignis ⁊ terra ſunt. necē eſt elemēta intermedia eē. Quīta. ſi el̄a ſunt necē eſt gn̄ationes ⁊ corruptiones eē. Sexta. ſi gn̄atōes ⁊ corruptiones ſint necē eſt celū moueri plibꝰ motibꝰ. ⁊ eē pl̄a corpora mota pluribꝰ motibꝰ. ſi. n. ſint plures motꝰ circulares oꝫ eē plura corꝑa celeſtia. q2 vniꝰ corꝑis ſimplicis nō eſt niſi vnꝰ motꝰ ſimplex ſꝫꝰ nat̄aꝫ ꝓpriā. ⁊ motꝰ ꝯueniēs alicui ſupra nat̄aꝫ vl̄ preter nat̄aꝫ neceſſario ꝯuenit alicui ſecundū nat̄aꝫ ꝓpriā. Primā ꝯn̄aꝫ ſic ꝓbat. ꝑ. q2 vnūqd̓qꝫ cuiꝰ ē aliqd̓ ꝓpriū opꝰ illd̓ eſt gratia ſui oꝑis. ſꝫ dei. i. celi ē aliqd̓ ꝓpriuꝫ opꝰ qui dicit̄ iminortalitas. gº ē grā illiꝰ oꝑis ⁊ q2 nichil deſtituit̄ a ſua ꝓpria oꝑatōe. ſi celū ſit ſempiternuꝫ. ſequit̄ ꝙ motꝰ eiꝰ erit ſempiternꝰ ⁊ ꝑ ꝯn̄s circularis. ſꝫ ſolꝰ motꝰ circularis pōt eſſe perpetuꝰ Secundam ꝯn̄am ꝓbat ſic. q2 motus circularis ē circa mediū. nō aūt mediu ē accidētal̓ ergo nō

poteſt eſſe ſine ſubiecto oꝫ ergo in medio mūdi aliquid. eſſe ⁊ cū mundꝰ ſit corporeꝰ oꝫ illud eē corpus q2 mediuꝫ corporis ē corpꝰ. ſed illud nō poteſt eē aliqua pars celi. primo q2 celū ſecūduꝫ ſe totū perpetuo mouet̄ circulariter. ergo nulla pars eius poteſt quieſcere in medio. 2º q2 vel ibi quieſceret ſecundū naturam ⁊ tunc celuꝫ eſſꝫ mobile ad mediū ſecundū naturā quod priꝰ improbatū eſt. vel ibi quieſceret cōtra naturā ⁊ hº eſt irrōnabile q2 cū motus celi ſit perpetuus oꝫ illud corpꝰ quieſcens ꝑpetuo quieſcere ī medio ⁊ illud ꝙ mouet cōtra naturaꝫ ꝑpetuo moueret qd̓ n̄ poteſt dici. ergo oꝫ ꝙ in medio mundi ſit aliquod corpꝰ ꝑpetuo quieſcēs quod nō ſit aliqua pars celi. ⁊ illud eſt terra qd̓ ſupponit̄ ꝓ nūc ⁊ in fine huius ſecundi ꝓbabitur gº ⁊c̄. Tertiaꝫ cōſequētiam probat duplici ratione. prima ſi vnum cōtrarioꝝ eſt in reꝝ natura ita ⁊ reliquū et ſi vnum cōtrariū ſit habet aliquā materiam ſibi ſubiectā. mō eadem eſt materia ⁊ potētia cōtrarioꝝ. que quidē potentia ad duo cōtraria nō pōt eſſe ꝑpetuo fruſtra. ⁊ ita ſi ſit vnū cōtrarioꝝ neceſſe eſt reliquuꝫ eſſe. ſed ignis ⁊ terra contrariantur. ergo ſi terra eſt neceſſe eſt ignem eſſe.

Tertia ratio. Habitus ſēper prior eſt priuatione ſed ignis ſe habet ad terram ſicut habitus ad priuationem. ergo ignis ſe habet ad terraꝫ ſicut prius ad poſterius. ſed poſito poſteriori ponitur prius. ergo poſita terra ponitur ignis. quod autē ignis ē vt habitus ⁊ terra vt priuatio. Patet quia motus ⁊ leuitas conueniunt igni. quies autem ⁊ grauitas conueniunt terre. ſed motus ē habitus reſpcetu quietis ⁊ leuitas reſpectu grauitatis. igitur ⁊ cetera. Quartam conſequentiam probat philoſophus. Ignis ⁊ terra habent contrarietatem ad alia elementa media. nam vnumquodqꝫ elementum habet cōtrarietatem ad omnia alia vt̓ probatur ſecundo de generatione. ſed ſi vnum contrariorum ſit in natura ita ⁊ reliquum. ergo ſi ignis ⁊ terra ſint neceſſe eſt alia elementa eſſe. Quintam conſequentiam probat philoſophus duplici ratione. Prima omnia elementa ſunt contraria adinuicem. contraria autem agunt ⁊ patiuntur adinuicem ⁊ corrumpunt ſe inuicem. ergo ſi omnia elementa ſint. neceſſe etiam eſt generationes ⁊ corruptiones eſſe. Secūda ratio. irrationabile eſt aliquod mobile eſſe ſempiternum cuius motus non poſſit eſſe ſempiternus. ſed motus qui eſt ꝓprius elementis non poteſt eſſe ꝑpetius ⁊ ſempiternus. ergo nec elementa poſſunt eſſe ſempiterna. ergo generabilia ſunt ⁊ corruptibilia.

Sextam conſequentiam probat philoſophus quia nichil poteſt eſſe cauſa permanentie rerum in eſſe ⁊ ſucceſſionis generationis ⁊ corruptionis. ⁊ diuerſitatis genitorum in ſpeciebus ⁊ figuris. q2 contrariorum contrarie ſunt cauſe per ſe Quaꝓpter ad ſaluandum illa in iſtis inferioribus oportet ponere celum moueri pluribus motibus. Unde primus motus qui eſt maxime vniformis ponitur cauſa permanentie rerum in eſſe. ſed motus ſolis ſub obliquo circulo qui mouetur motu acceſſus ⁊ receſſus in ordine ad nos ponitur cauſa ſucceſſionis generationis ⁊ corruptionis. motus aūt firmamenti ⁊ planetarum qui quidem motus variatur aſpectu planetarum ponitur eſſe cauſa diuerſitatis rerum in ſpeciebus ⁊ figuris ⁊ alijs accidētibꝰ. Ex omnibꝰ precedentibus pꝫ reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ efficiens nunquam producit effectum niſi inquantum forma generati eſt quedam ſimilitudo forme generātis. ⁊ ita effectus ipſius cauſe efficientis non eſt finis ipſius cauſe efficientis. ſed magis econtra cauſa efficiens finis effectus. Ad ſecundam dicitur ꝙ quamuis Alexander dicat ꝙ ceſſante motu celi fierent generationes ⁊ motus in iſtis inferioribus per lumen ⁊ influentiam ſed nō eſſent ordinati. quia celum per ſuum motum ſecundum determinata tempora facit generationes ⁊ ſecundum alia tempora corruptiones. quod non eſſet niſi eſſet motus celi. tamen probabilius videtur eſſe dicendum ꝙ ceſſante motu celi ceſſarent omnes motus hic inferius. eo ꝙ motus eſt principale inſtrumentum ⁊ primum inter illa tria inſtrumenta mediantibus quibus celū agit in hec inferiora. ⁊ alia duo non ſufficiunt mouere hec inferiora ſine motu celi. lumen enim et influentia deſcendunt in hec inferiora per motum. Ad ſecundam dicitur ꝙ ſi elementa manerent ſub ſuis qualitatibus actiuis ⁊ paſſiuis ceſſante motu celi n̄ agerent. quia virtutes eorum ſunt adeo materiales ꝙ nō mouerent niſi mote. ideo ſi remoueret̄ vtꝰ primi mobilis cuius ſunt inſtrumenta non mouerent nec agerent nec paterentur adinuicem. Et hec de queſtione. Sequitur in textu.

Figuram autem ſpericam neceſſe eſt habere celum ⁊c̄.

Queritur ſexto. Utrum Celum

de neceſſitate ſit ſperice figure. Arguitur ꝙ non quia ſpera eſt corpus ſolidum vnica ſuperficie contentuꝫ. ſed orbis de ſua ratione hꝫ duas ſuperficies concauam ſcilicet ⁊ conuexam ergo celum eſt orbicularis figure et non ſperice 2º celū pōt eſſe oualis figure lenticularis ⁊ columnaris. ergo non eſt neceſſe eſſe figure ſperice. Ān̄s ꝓbat̄ q2 ſi ita ponat̄ ex hº nō ſequit̄ aliqd̓

īconueniens dum moueatur ſuper polis longi
tudinis hmōi figurarꝫ. 3º ſic figura ſperica ē
minima. cum ergo celū ſit maximū ⁊ omniū con
tentiuum ſequit̄ ꝙ talis figura non ſit ꝓportio
nata celo. Ad oppoꝰ eſt philoſophus. Pro
reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de perpetuitate celi ⁊ de
diuerſitate partiū eiuſdem. ꝯñr determinat de fi
gura ipſius q̄ꝛ figura facit ad motū. oñdit ergo
phūs ꝙ celū eſt ſperice figure ⁊ hoc quadruplici
via ſiue medio. Primo oſtendit ex prioritate ſpe
rice figure in ordine ad alias figuras rectiline-
as. 2º oñdit ratione neceſſitatis ducēdo ad in
conueniens. 3º ex ordine motus celi ad omnes
alios motus. 4º ex ratione ſumpta ex figu-
ra corporꝫ inferiorꝫ. Iuxta hoc ſit.

Concluſio prima. Inter om

nes figuras planas circulus eſt prima figura. pꝫ
q̄ꝛ vnum eſt prius multitudine ⁊ ſimplex compo
ſito. ſed figura plana ſperica. ſ. circulus contine-
tur vna linea. rectilinea vero cōtinetur pluribus
q̄ꝛ vt dicit Euclides due linee recte ſuperficiem
claudere non valent vnica vero linea circularis
ſuperficiem claudit. ergo inter figuras planas
ſperica eſt prior. ꝯña tenet q̄ꝛ omnis figura pla-
na vel eſt circularis vel rectilinea. 2º proba
tur. perfectū prius eſt imperfecto natura, tempo-
re ⁊ diffinitione. ſed figura ſperica eſt ſecundū ſe
perfecta. linea aūt recta eſt imperfecta. q̄ꝛ ſi ſit fi-
nita poteſt recipere additionem. ſi vero ſit infi
nita caret fine quē nata ē habere. ergo inter om-
nes figuras planas ſperica eſt prior.

Concluſio ſecunda. Inter

Omnes figuras ſolidas ſupficiales ſperica eſt pri
or. patet q̄ꝛ corpus ſperice figure vna ſuperfi-
cie continetur. rectilinea vero continetur plu-
ribus. vnū aūt prius eſt pluribus gº ⁊c. 2º
ſicut ſe habet figura circularis ad rectilineā in
planis. ita ſe habet figura ſperica ad rectilineā
in ſolidis. ſed in planis ſperica eſt prior rectili-
nea. ergo etiam ⁊ in ſolidis. 3º adducitur ad
hoc teſtimoniū antiquorꝫ qui generātes corpa
ex ſupficiebus ⁊ ea reſoluētes in ſuperficies nō
ſic reſoluebant corpus ſpericū in ſuperficies. q̄ꝛ
licet corpus ſpericū ſit diuiſibile in partes inte-
grales plures. nō tamen in plures ptes ſpericas
ſicut rectilineū corpus diuiditur in plures ſuper
ficies rectilineas. Ex quo pꝫ de intentione illo-
rum figuram ſpericā eſſe primā. ad hoc etiam
adducitur teſtimoniū Pictagoricorꝫ qui ꝓpor
tionantes numeros ad figuras attribuebant v-
nitatem circulo ⁊ plurialitatem triangulo. trian
gulus autē hꝫ tres equales duobus rectis ⁊ ita
ſecundū eos circulus ē prima figura. ⁊ quāuis
ſit prima figura tñ ingreditur cōpoſitionē alia-
rū figurarꝫ ſicut vnitas ingreditur cōpoſitionē
numerorꝫ.

Concluſio reſponſiua. To

tum celū eſt ſpericū hoc eſt aggregatū ex omni
bus corporibus celeſtibꝰ. Probatur. figura ſpe
rica eſt prima. gº primo corpori debetur quod ē
ſupremū corpus celeſte motū circulariter. ergo
illud eſt ſpericū ⁊ per ꝯñs, primum corpus tan-
gens ipſū eſt ſpericū. ⁊ ita argueret̄ de aliis cor
poribꝰ celeſtibus ꝙ ſunt ſperica ⁊ ꝙ totū celū
eſt ſpericū. ⁊ per ꝯñs cum ignis tangat celū ſe-
quitur ꝙ eſt ſperice figure. ⁊ ita argueretur de a-
liis elementis. q̄ꝛ oportet ꝙ corpus tangens ali
quod ſpericū ſemper ſit ſpericū ſecundū ſuperfi-
ciem ſecundū quā tangit illud. Patet ergo ꝙ to
tus mundus eſt ſpericus. Sed poterit ali-
quis dicere ꝙ ſupremū corpus eſt ſpericū ſecun
dum cōuexū. nō tamen oportet dicere ꝙ ſit ſpe
ricum ſecundū concauū. ⁊ ita nō oportet ꝙ p-
ximū contentū ſit ſpericū ſecundū ſuperficiē
concauā. ⁊ ita deſcendēdo non oportet elemen
ta eſſe ſperica. Rñdetur ad hoc ꝙ cū ſup
mum corpus celeſte ſit eiuſdē diſpoſitionis in oi
bus ſuis partibus oportet ꝙ ſi in parte ſuperio-
ri ſit ſpericum ꝙ etiam in inferiori. ⁊ ita diceret̄
de inferioribꝰ corporibus celeſtibꝰ ⁊ de elemen-
tis. cum enī aer ⁊ ignis ſecundū ſuas naturas ſint
equaliter leues ſecūdū quālibꝫ partē. ⁊ ſimiliter
cū terra ⁊ aqua ſint equaliter graues ſꝫ omēs
ſuas partes equaliter tendunt ad mediū. ⁊ ita
ſi vnum illorꝫ elementorꝫ ſit ſperice figure ſecun
dum vnā ſuperficiem oportet etiam ſecundū ali
am. ergo celum eſt ſpericum. Supponit̄ pro ſe
cunda ratione ꝙ celum ſp mmouetur. ⁊ ꝙ mo-
uetur pluribꝰ motibus. Tunc arguit̄ ſic. ſi celū
ē alterius figure ꝙ ſperice pura rectilinee. ſeque
ret̄ ꝙ ibi eſſet corpus ſine loco. ⁊ locus ſine cor-
pore. ꝯñs eſt falſum ⁊ impoſſibile. ꝯña tenet q̄ꝛ
in corpore figure rectilinee non oēs partes equa
liter diſtant a medio ymo quedā ſunt magis ele
uate ⁊ quedam minus. cum ergo celum ſemper
moueat̄ ſequit̄ ꝙ pars ñ eleuata quādoqꝫ veni
ret ad locum partis magis eleuate ⁊ ita ſequere
tur inconuenientia prius illata. Sed diceret
aliquis vt arguebatur ante oppoꝰ. ꝙ celum nō
eſt ſperice figure nec rectilinee. ſed eſt oualis aut
columnaris ſiue lenticularis figure. gº ex hoc ñ
ſequitur incōuenientia prius illata dū tñ mo
ueatur ſuper dyametrꝫ per quā denotat̄ longitu
do iſtarꝫ figurarꝫ. Dicitur ꝙ ſi celū moueretur
vnico motu ⁊ moueret̄ modo prius dicto nō ſe
querētur incōuenientia prius illata. ſed q̄ꝛ mo-
uetur pluribus motibus ⁊ quodāmodo oppoſi
tis. plures aūt motus non poſſunt eſſe ſup ean-
dem dyametrū. ideo ſi eſſet alicuius predicta-
rum figurarū non ſolū moueret̄ ſup dyametrꝫ
longitudinis. ſed etiam latitudinis ⁊ ꝓfundita-
tis. ⁊ ſic ſequerētur incōuenientia prius illata.
Pro tertia ratione ſupponit̄ ꝙ motus celi ſ ē ſem
piternus cōtinuus ⁊ regularis. Ex qua ſuppoſiti-
one ſequit̄ ꝙ eſt mēſura oim aliorꝫ motuū. Tūc
arguitur ſic. motus celi eſt mēſura omniū aliorꝫ
motuū. ſed in vnoquoqꝫ genere primū eſt men
ſura aliorꝫ illiꝰ generis. gº motꝰ celi ē minimꝰ
omniū motuum. minimꝰ autē motꝰ dicitur qui
eſt velociſſimꝰ. velociſſimꝰ aūt qui eſt in mini-
mo tempore ⁊ ſecundum figurā breuiſſimā ⁊ mi
nimā. ſed inter omnes figuras redeuntes in idē
punctum figura ſperica eſt minima q̄ꝛ in figura
rectilinea linee recte ducte ad angulos ſunt lon
giores aliis. ergo motus celi ē ſecundū figuram
minimā que eſt ſperica. Quarta ratio ſi a-
qua eſt ſperica aer ſpericus. ⁊ ſi aer eſt ſpericꝰ et
ignis. ⁊ ſi ignis ⁊ celū. ſed aqua eſt ſperica. ergo
celū ꝯñtie intermedie tenent virtute illiꝰ princi
pii corpꝰ tangens aliquod ſpericū ſecundum ſe
totum eſt ſpericū ſꝫ illā ſuperficiē ſecūdū quā
tangit. ꝙ autem aqua ſit ſperica ſecundū ſup-
ficiem cōuexā Probat phūs ſupponēdo primo
ꝙ medius locꝰ. ſ. medium mūdi eſt locꝰ infimꝰ
ſimpliciter. Supponit ſecundo ꝙ cū aqua ſit
grauis ſemper fluit ad locū inferiorē. Arguit̄
ſic. capiatur medium mūdi ⁊ ſit. a. ducāt̄ due li-
nee a medio mundi ad duo pūcta ſignata in cō
uexo aque que quidē linee ſint. a. b. ⁊. a. g. dein
de ducat̄ linea a puncto. d. a quo ducatur linea
ad medium mundi. tunc arguitur ſic. vel gº il-
le tres linee. a. b. a. d. ⁊. a. g. ſunt equales vel nō
ſi ſint equales per diffinitionē circuli ſequit̄ ꝙ
linea ducta ad extremitatē linearꝫ ipſarꝫ ē equa
lis ⁊ ſic ſuperficies aque erit ſpica. Si vero vna
earꝫ ſit breuior. tunc punctꝰ terminans eā eſt pro
pinquior medio mundi. ⁊ ſic erit ī inferiori. ⁊ ſic
per primā ſuppoſitionē aqua ſtans in illis duo
bꝰ fluet ad illū punctū quouſqꝫ fiat equalitas
illarꝫ linearꝫ. ⁊ ſic aqua fiet ſperice figure. Sꝫ
forte aliquis diceret ꝙ ſi aqua ſit ſperice figure
ſecundū ſuperficiē cōuexam. hñ ſequitur ꝙ aer
ſit ſpericus ſecundū ſuperficiē cōcauā. ſed nō cō
uexam. Rñdetur ꝙ eadem ratione qua ꝓbatū
eſt aquā eſſe ſpericā ſꝫ cōuexū etiā ꝓbaret̄ de
igne ⁊ aere ꝙ ſint ſperice figure ſecundū conue-
xum variando ſuppoſitionē de deſcenſu in aſcē
ſum. ſicut enim corporis grauis omnes partes
equaliter tendunt ad mediū mūdi ita corporis
leuis omnes partes recedūt a medio ⁊ aſcēdunt
equaliter ad locum ſuperiorem ⁊ ſurſum. Ex
precedentibus pꝫ ꝙ elementa ſunt ſperica ⁊ cor-
pora celeſtia. de terra probabitur tñ ſpecialiter in
textus. ⁊ illud ſic dꝫ intelligi de elementis cōſide
rat̄ ī eſſe ꝓprio ⁊ naturali ⁊ ñ alteratis. ⁊ ita to
tus mundus eſt ſpericus ⁊ magis quā quodcū
qꝫ corpꝰ particulare ſiue ſit naturale ſiue artificia
le ⁊ inter partes mūdi corpora continentia ſunt
magis ſperica ꝙ contenta. ideo ignis eſt ma-
gis ſpericus ꝙ aer. ⁊ aer ꝙ aqua. ex quo ſequit̄
ꝙ terra eſt minꝰ ſperica vt pꝫ ad ſenſū.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ ibi capitur ſpericum lar
ge vt ſe extendit ad orbicularē vel etiam ꝓ con
tinente ⁊ contento. Secunda ſoluitur ex di
ctis. Ad tertiā dicendum ꝙ figura ſperica eſt
minima ad occupandū locū. ⁊ eſt maxima ad
continendū. ideo debetur primo corpori omīa
continenti magis ꝙ quecunqꝫ alia figura.
Et hec de queſtione. Sequitur in textu.
Quoniam aūt eſt dupliciter in circulo ⁊c.

Queritur ſeptimo. Utrum

Rationabile ſit celū ſemp moueri verſus vnā
partem determinatā. ſ. illam verſus quam nunc
mouetur ⁊ nunꝙ moueri verſus oppoſitam. ⁊ in
cipere moueri ab vna determinata parte ⁊ nun-
ꝙ ab oppoſita parte. Arguitur ꝙ nō. q̄ꝛ mo
tus qui ſunt verſus partes oppoſitas ſunt oppo
ſiti. ſed ſi vnū oppoſitorꝫ eſt in natura ita ⁊ reli-
quū. ergo celū ñ ſēper mouebitur ad vnā ptē
ymo quandoqꝫ deberet moueri verſus oppoſi-
tam ⁊ a parte oppoſita incipere. 2º arguitur
ſi motus celi ſemp incohoaretur in vna parte ver
ſus vnā determinatā partē tendendo cū per-
petuū non habeat cauſā. ſequitur ꝙ vane que
ritur an rationabile ſit celū moueri ſemper quē
admodū nūc mouet̄. In oppoꝰ eſt phūs in tex-
tu in 2º capº hꝰ tractaꝰ.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de figura celi q̄ꝛ figure fa
ciunt ad modū motꝰ. ꝯñr determinat de modo
motus celi circa quē mouet phūs queſtionē ꝑ
ſentem. Pro quo.

Sciendū eſt ſecundo. ꝙ illa

que ſunt a caſu ⁊ a fortuna ſunt extra ſemper et
frequenter q̄ꝛ raro ſunt vt dicebat̄ 2º phiſicorꝫ
ideo in ſempiterno nichil eſt a caſu vel fortuna.
⁊ q̄ꝛ celum eſt ſempiternū ⁊ etiā motus eiꝰ. ideo
nec celum neqꝫ motꝰ eiꝰ poteſt eſſe a caſu ⁊ a for
tuna. ⁊ ita oportet quietus celi ⁊ etiā motꝰ eiꝰ
ideo nec celum neqꝫ motus poteſt eſſe a caſu vel
a fortuna. Et ita oportet ꝙ motꝰ celi ⁊ modꝰ eiꝰ
vel ſit cauſa prima vel habeat cauſam determi
natā. ſed manifeſtum eſt ꝙ non poteſt eſſe cauſa
prima cū ſit a mouente. ergo oꝫ ꝙ habeat cauſā
determinatā. quare nō eſt vanū querere de cau
ſa motus celi ⁊ de modo eiꝰ.

Sciendum ē tertio: ꝙ quantum

ad ſolutionem preſentis q̄ōis. P. ponit excuſationez. q2 poſſet aliquis dicere ꝙ velle de omnibus cauſam querere ꝛ cauſam omnium aſſignare ꝛ nichil pretermittere eſt ſignum magne ſtulticie ꝛ pſumptionis. ſtulticie quidem eo ꝙ talis neſcit diſcernere inter facilia ꝛ difficilia. preſumptionis vero q2 talis homo non cogitat ſue facultatis circa inquiſitionē veritatis. Sed ad hoc dicit phūs ꝙ licet aliqui ſuper hoc ſint increpandi ꝛ vituperandi non tamen iuſtū eſt omnes ſimiliter increpare. ſed oꝫ ad duo attendere. prio quidem ad cauſam que mouet hominē ad inchoandū ꝛ determinandū de talibus an ſcꝫ hoc faciat ex amore veritatis an faciat ad oſtēſionez ſue ſcientie. 2° oꝫ conſiderare qualiter ſe habeat ad inquirendū ꝛ ꝯgnoſcēdū ea que aſſerit vtrum ſcꝫ habeat de hiis debilem cognicionez aut firmiꝰ eam cognoſcat ꝗ quicūqꝫ alius cognouerit. quando enim aliquis ad inquirendūz cauſam alicuius rei difficilis mouetur ex amore veritatis ꝛ pōt attingere ad hoc ꝙ cauſas cognoſcat neceſſarias certius ꝗ ſecundum communem modum poſſint cognoſci. tunc iuſtum eſt reddere grates illi qui tales cauſas neceſſarias adinuenit magis ꝗ increpare.

Concluſio Reſponſiua Rationabile

eſt celum incipere moueri ab vna determinata parte ſcꝫ a dextra ꝛ nunꝗ ab altera. ꝛ ſemper moueri verſus determinatam partem ꝗ dicitur anterior ſiue punctus meridiei ꝛ nunꝗ verſus oppoſitā. capiendo ſēper t'minos formaliter ꝛ non materialiter vt dictuꝫ ē prius. Probat' cōcluſio. q2 cum natura ſit mota ꝛ directa a primo mouēte ſemper facit de poſſibilibus qd' melius ē. ergo celum debet moueri digniori ꝛ nobiliori motu qd' ē poſſibile fieri. ſed ille motꝰ localis eſt dignior qui eſt a digniori parte. in celo autem dextra pars dignior eſt ſiniſtra. ꝛ anterior poſteriori ſicut in animali. vt illud dicitur in textu. dignior locus eſt ſurſum ꝛ minus dignior eſt deorſuꝫ locus. eodem mō etiā ea que anterius ꝛ poſterius ſe habent ſimiliter ad dextrum ꝛ ad ſiniſtrum. ergo rationabile ē celū ſēper moueri a dextra parte verſus partem anterioreꝫ. Sed aliquis obiiceret contra proceſſuꝫ phi. q2 phūs prius aſſignauit diſtinctioneꝫ partiuꝫ in celo ex parte motus celi. q2 ſcꝫ motꝰ celi incipit ab vna parte ꝛ non ab alia. ideo in illa pte a qua incipit eſt dextruꝫ. hic aūt econuerſo aſſignat ratōꝫ quare celum mouetur ab vna parte ꝛ non ab alia ex diſtinctione partiū celi. ꝛ ita videtur ꝙ ſit circulatio in pceſſu phi. Ad hoc reſpōdetur ꝙ motus celi non eſt cauſa diuerſitatis partiū. ſed virtus motiua ipſius celi eſt cauſa diuerſitatis in diuerſis partibus celi. ꝛ diuerſitas partiuꝫ celi eſt cauſa modi motus celi. ꝛ modus motus celi eſt bene ſignū ꝛ non cauſa diuerſitatis celi. ideo per motum celi ꝛ modum eius tanꝗ per ſignum hn̄ oſtenditur ꝙ ſunt diſtincte ꝛ diuerſe partes in celo ſecundum ſitum diſtincte ex natura rei ꝛ hoc dixit phūs prius. ſed hic oſ̄dit per diuerſitatem partium in celo cauſas ꝑ quas motus celi incipit ab vna determinata parte ꝛ mouetur verſus aliam partem determinatā ꝛ nunꝗ econtra. Patet gº ꝙ genus Demonſtrationis variatum eſt in duobꝰ proceſſibꝰ phi. q2 variat' genus demonſtrationis q2 eſt in ppter quid. ꝛ ideo non ē circulatio. ꝛ ſimile eſt ſicut per motū vene pulſatilis tanꝗ per ſignuꝫ cōcluderemꝰ cor moueri. ꝛ tn̄ ſi queratur cauſa ipſius vene pulſatil' conuenienter aſſignabitur cor pro cauſa ꝛ motus cordis. variando demonſtrationē q2 ē in demōſtrationeꝫ propter quid.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicebatur ꝙ motui circulari nullꝰ eſt motus contrarius qualitercūqꝫ poſſit ymaginari. Ad ſecundā dicitur ꝙ multa ſempiterna habent cauſam ymo omnia dempto primo multa tn̄ ſunt que cauſam habent in ſubiecto proprio ſicut principia demonſtrationū. gn̄ationes tamen neceſſe omnes habent cauſam ꝛc. Sequitur in textu.

Queritur octauo. Utrum

Ad ſaluandum ea que in motu apparent neceſſe ſit ponere in celo circulos ecentricos concentricos ꝛ alios epiciclos. Arguit' ꝙ non quia cum celuꝫ ſit corpus ſimplex debet eſſe vnius nature ꝛ per conſequēs vnius figure. ergo i eo nō eſt tanta diuerſitas circuloꝝ ponenda. 2° arguit'. ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ nullus eſſet locꝰ ſurſum ſimpliciter. tenet ꝯn̄a. q2 cum eſſent diuerſi circuli habentes diuerſa centra. id quod eēt ſuperius in ordine ad vnum eſſet inferius in ordine ad alium. ꝛ ita nullum eſſet centruꝫ deorſum ſimpliciter neqꝫ determinatum quod eſt incōueniens. 3° arguitur. ſi ponerēt' circuli ecentrici in celo cum celū moueatur continue ꝛ vniformiter pars magis eleuata in circulo ecētrico qn̄qꝫ veniꝫ ad locū partis minus eleuate. ꝛ ꝑ cōſequens oporteret penetrationem dimenſionum fieri et eſſe vacuuꝫ. q2 cum pars magis eleuata veniat ad locum partis minus eleuate plus replebit de loco. iſta aūt ſunt impoſſibilia. gº ponere tales circulos eſt impoſſibile. In oppꝰ eſt Ptholomeꝰ ꝛ alii aſtrologi qui arte ꝛ experientia prius Ariſtotele tales circulos ad ſaluāduꝫ ea que in motibus planetaꝝ apparēt aſſignauerunt. q2 phūs nullaꝫ fecit mentioneꝫ de huiuſmodi circulis in iſto paſſu. lꝫ fecerit in xi. decimo ſue methaphiſice.

Sciendum eſt primo ꝙ Circulus

illle dicit' concentricus qui hꝫ idem centꝝ cuꝫ centro mundi. Unde concentricꝰ dicit' a con quod eſt ſimul ꝛ centrum ꝙ eſt circulus. ſed dicit' ecentricus qui continet centruꝫ mundi. ꝛ centꝝ ſuū habet extra centrū mundi. ꝛ dicitur ab ex ꝙ ē extra. ꝛ centrum quaſi habens centruꝫ ſuuꝫ extra centrum mundi. Notandum vlterius ꝙ dupliciter ſunt ecentrici. q2 quidā ſunt excentrici ſecundum vtramqꝫ ſuperficiem. ſ. conuexaꝫ ꝛ concauam vt ſunt quidā deferentes. Alii ſunt ecentrici ſecundum vnā ſupficieꝫ tantū ꝛ ꝯcentrici ſecundū aliā et hoc dupliciter. q2 quidā ſūt ecentrici ſecundum conuexum ſicut inferiores circuli orbiuꝫ. vel ſecunduꝫ cōcauum ſicut ſunt ſuperiores qui ſunt ſupra deferentem. Unde circulus ecentricus ſꝫꝰ ſuperficieꝫ concauā ꝛ cōuexam dicitur deferens corpus planete. ꝛ ad motum eiꝰ planeta mouetur. ꝛ pars talis circuli magis diſtans a centro mundi vocat' aux q2 eſt eleuatior. ꝛ pars oppoſita dicit' oppoꝰ augis. ꝛ portiones inter medie dicunt' ſtacōes. Unde iſte circulus deferens ponitur inter duas ſupficies ſui orbis. vnaꝫ ſuperiorē ecentricaꝫ quo ad concauuꝫ. ꝛ aliā inferiorē ecentricā quo ad cōuexū

Sciendum eſt ſecundo ꝙ circulus

epiciclus dicitur paruus non continēs infra ſe centꝝ mundi ꝛ eſt in circumferentia circuli deferentis. ꝛ habet ibi centrum. ꝛ dicitur ab epi qd' eſt ſupra ꝛ ciclos quod eſt circulꝰ quaſi exn̄s ſupra circuluꝫ deferentem. ꝛ in circūferentia huiꝰ circuli epicicli mouetur planeta

Sciendum eſt tertio. ꝙ In

epiciclo quatuor puncta deſcribunt'. ꝛ ad videndum deſcriptionē hoꝝ punctoꝝ poſſumꝰ ymaginari ꝙ ſint due linee pcedētes a centro ecētrici cōcludētes epiciclū vna ex pte oriētis ꝛ alia ex parte occidentis. ꝛ tūc punctus cōtactus ex parte orientis dicitur ſtacio prima. ꝛ punctus cōtactus ex parte occidentis dicit' ſtacio ſecunda. et quando planeta ē in aliqua illaꝝ duaꝝ ſtacionum dicitur ſtacionariꝰ. arcꝰ vero epicicli ſuperior interceptus iter illa duo puncta ſiue inter illas duas ſtaciones dicit' directio. ꝛ quando ille planeta eſt in illo arcu ſiue ſitu dicitur directus arcus vero inferior epicicli interceptꝰ inter illas duas ſtationes ſiue puncta dicit' retrogradatio ꝛ quādo planeta ē in illo ſitu vel arcu dicūtur retrogradari. Et ſic pꝫ de ymaginatione iſtoruꝫ duoꝝ circulorum. Pro quoꝝ intellectu.

Sciendum ē quarto. ꝙ arte

ꝛ experientia cōpertuꝫ eſt ꝙ vnus ꝛ idē planeta citius pertrāſit vnuꝫ ſignū ꝗ reliquuꝫ ꝗuis planeta ſemper moueatur equaliter ꝛ vniformiter ꝛ ſigna ſunt equalis longitudinis. ſ. triginta graduuꝫ. ſicut ſol tardius tranſit ſignum capricorni ꝗ cancri oppoſitū. compertū eſt etiā ꝙ vnꝰ ꝛ idē planeta citius tranſit vnū et idem ſignū in numero in vno tempore ꝗ in alio. cū tamen ſemꝑ planete moueantur vniformiter ex parte deferentis. quibꝰ ſic ſuppoſitis. Sit igitur.

Concluſio prima. ad ſaluandum

primā diuerſitateꝫ. ſ. ꝙ vnus ꝛ idem planeta citiꝰ tranſit vnū ſignū ꝗ reliquū ſibi equale videt' neceſſariū ponere circulos ecētricos i qō cuꝫ circūferētia moueāt' planete. Probat'. q2 cū quilibꝫ planeta ſemꝑ moueatur vniformiter et ſigna ſint equalia. ſ. equalis longitudinis non poſſet aſſignari ratio quare vnus ꝛ idem planeta citiꝰ tranſiret vnū ſignū ꝗ reliquū niſi ponat' ꝙ deferens a centro mūdi ſub vno ſigno plꝰ diſtaret ꝗ ſub alio qd' nō poteſt fieri niſi circulꝰ deferens ponat' ecentricus. gº oportet ponere circulos ecentricos. Unde ſi ducant' due linee a centro mundi vſqꝫ ad vnū ſignuꝫ celeſte concludentes ipſum ſignū habebūt maiorem diſtātiam inter ſe ſub illo ſigno in parte diſtantiori a centro mundi ꝗ in parte ppinquiori. hec enī eſt natura duaꝝ lineaꝝ egredietiū ab eodē centro ꝗto plꝰ diſtant a centro tanto plꝰ diſtant inter ſe ꝛ q2 plꝰ diſtant concludēdo cancrum ſignum ſolis ꝗ concludendo capricornum ſignū oppꝰ ꝛ in oppoſito augis. ꝛ ideo plus diſtat i cancro ꝗ in capricorno.

Concluſio ſecunda. Ad ſaluādum

ſecundā diuerſitateꝫ. ſ. ꝙ vnus ꝛ idē planeta citius tranſit vnū ꝛ idem ſignuꝫ in vno tēpore ꝗ in alio neceſſe eſt ponere circulos epiciclos. Probatur. q2 cū planete vniformiter ſemꝑ moueant'. ꝛ idē ſignū nō ē maius ſe ipo nō poſſet aſſignari ratio cur planeta citius trāſiret vnū ſignuꝫ in vno tempore ꝗ in alio. niſi preter circulum deferentē ꝛ motum ſuū poneretur in circumferentia eius aliquis circulus motus cuiꝰ motu planeta reduceret' in ſignū cōtra motum circuli deferentis. ꝛ talis motꝰ dicitur epicicli. Unde qn̄ planeta eſt in ſtacione prima. tunc ipſe planeta motu circuli deferentis ptranſit ſignū. ſed qn̄ planeta eſt in ſtacione ſecunda motꝰ circuli epicicli reducit planetā in ſignū ꝯtra motum deferentis. ꝛ tūc planeta tardius tranſit illud ſignū ꝗ tranſeat qn̄ eſt in ſtacione prima. ergo ꝑ huiuſmōi circulos epiciclos ſaluat' hmōi diuerſitas ſecunda. Item nos videmꝰ ad ſenſum ꝙ illa pars in macula lune que eſt ſuperior in aſcēſu ē etiam ſuperior in deſcenſu qd' non poſſet fu-

eri niſi per motū epicicloꝝ lunā habere aliū motum in epiciclo. vnde ⁊ illi qui primo inuenerūt illos circulos ⁊ hmōi motus ſaluantes illas diuerſitates fuerunt Caldei qui attribuerūt cuilꝫ planete illos circulos excepto ſole cui attribuerunt ſolum circulū ecentricū .ſ. deferentem quia in motu ſolis non reperitur illa diuerſitas. ſed ſolū in aliis. ideo ſecundum ipſos ſol hꝫ circulū ⁊ non epiciclū ſed ecentricū. Et iſti caldei maiori arte ⁊ experientia locuti ſunt de motu aſtrorum ⁊ planetaꝝ. Verūtamē multi dicunt ꝙ huiuſmodi diuerſitas poſſet aliter ſaluari. nullus tamen ē efficatior modus vł ratio neqꝫ aliquid videtur eſſe ita cōforme rationi. Unde ſciēdū ē ꝙ Egiptii qui fuerūt primi philoſophantes dixerunt cauſam prime diuerſitatꝭ eſſe qꝛ ſol nutritur quodam humore abſtracto a calore eiꝰ ab occeano per quē humoreꝫ ſol efficitur grauis et deſcendit tardius. ſed illo humore digeſto ⁊ conſūpto ꝑ calorēꝫ eiꝰ leuior efficiť ⁊ aſcendit ⁊ mouetur velocius. ⁊ iſti quodāmodo iudicabāt ſecundum ſenſuꝫ. Hec tñ locutio eſt poetica ⁊ fabuloſa. ⁊ minꝰ rōi cōformis. qꝛ oñſum eſt prius celum non eſſe graue nec leue. augmētabile nec diminuibile. Alii vero dixerunt ꝙ omnes orbes celeſtes ⁊ omnes planete mouenť eadeꝫ virtute .ſ. virtute primi. que quidem virtus diuerſimode diffunditur in diuerſis orbibus ⁊ planetꝭ qꝛ illa virtus eſt perfectior in orbibus propinquioribus. ⁊ magis remiſſa in orbibus diſtantibus. ⁊ ita ſecunduꝫ illos quanto aliquis orbis diſtat a primo magꝭ tanto tardiꝰ mouetur. ⁊ propter illaꝫ tardationem iudicamus illos orbes inferiores moueri ab oriente in occidentē ꝗuis non ſit ita. Sed cū ꝑ illud non poſſꝫ ſaluari diuerſitas apparens in aſcenſu ⁊ deſcenſu planetaꝝ idō oportet dicere ꝙ licet orbes ſuperiores moueantur motu primi mobilis. tñ quilibꝫ orbis habet propriū motuꝫ preter primuꝫ qui ē ſuper aliis polis. ⁊ ad hoc in orbe ſunt diuerſi motus particulares preter illos motꝰ predictos ſicut ī corpore humano. lꝫ eniꝫ moto corpore humano mouentur omnes partes ad motū totius preter tamen motum totius oculus habet alium motū preter motū capitis. ⁊ ideo ad ſaluandū predictas diuerſitates videť neceſſariuꝫ ponere predictos circulos. Et de iſtiꝰ ⁊ deſignatione eorundem habetur plenior ⁊ maior declaratio eorūdem in 4º tractatu de ſpera.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ licet vnus orbis ſit vnius ſpeciei ſꝫꝰ ſubſtantiā habet tñ ꝑtes differentes ſecundum accidētales diſpoſitōes ita ꝙ vna ꝑs eſt rarior ⁊ alia denſior. alia luminoſior ⁊ alia minus luminoſa. ⁊ ita in vno orbe preter motū totius orbis poſſunt intelligi multi motus ꝓprii ſed omnes iſti motus ꝓprii ſunt ignoti ⁊ naturales ſicut motus totius ex parte ipſiꝰ celi. Ad ſecundā dicitur ꝙ deorſum ſimpliciter debet attendi in ordine ad centruꝫ totius orbis ſicut in ordine ad centruꝫ primi mobilis quod idem eſt. et nō in ordine ad centꝝ alicuius circuli particularis deferentis. Unde quilꝫ orbis ſecūdū ſe totū eſt concētricꝰ. Ad aliam dicitur ꝙ aux vniꝰ circuli nunꝗ ꝯiungitur augi alteriꝰ ſed ſemper ſtat aux vnius cū oppoſito auge alterius. idō nō ſequunť inconueniētia illa. quidam tñ dicunt ꝙ in ecentrico ſūt quedā corpora rarefactibilia ⁊ cōdenſabilia per que ſaluatur vt non fiat penetratio dimenſionū. prima tñ ſolutio melior ē facilior ⁊ clarior. Sequitur in textu.

De motu autem ipſius qꝛ regularis ⁊c̄.

Queritur Nono. Utrum

Motus celi ſit regularꝭ. Arguitur ꝙ nō. qꝛ partes ꝓpinquiores polis tardius mouentur ꝙ̄ diſtantiores polis. gº celum nō mouetur regulariter. Arguiť. 2º In motu planetaꝝ accidit talis valriatio vt quidaꝫ planeta quandoqꝫ ſit directionarius ⁊ qñqꝫ retrogadus ⁊ qñqꝫ ſtacionarius qñqꝫ in auge ⁊ quandoqꝫ in oppoſito augis. vt dictuꝫ eſt ī precedenti queſtione gº motus celi non ē regularꝭ ⁊ maxime quoad motus planetaꝝ. In oppoꝰ eſt phūs in textu in vltimo capº huius ſecundi tractatꝰ ſic dicentis. De motu autē ipſius qꝛ regularꝭ eſt et non irregularꝭ deinceps vtiqꝫ dictis eſt pertranſire. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ in precedenti capº phūs aſſignauit cauſam quare celum mouetur ſemper verſus vnam ꝑteꝫ ⁊ nunꝗ verſus aliaꝫ. ꝯñr in vltimo capº illius tractatus determinat de regularitate motꝰ eius

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ Alii

qui ponunt differentiaꝫ inter motuꝫ vniformeꝫ ⁊ regularem. qꝛ vniformitas motus ſumitur penes partes mobilis quando .ſ. oēs partes mobilis equali velocitate mouenť. ⁊ ſic dicūt ꝙ nullum ſpericū corpꝰ poteſt moueri vniformiter licꝫ moueať circulariter. ſed corpus recte motuꝫ moueri poteſt vniformiter. Sed regularis motus attenditur penes partes motꝰ. qñ ſcꝫ eſt equalꝭ velocitas motus in toto ⁊ ꝑte. Et ſic dicūt ꝙ corpus ſpericū pōt moueri regulariter motu circulari. Sed nullo modo motus rectꝰ poteſt eſſe regularꝭ. qꝛ cū motus rectus eſt naturalis velocior eſt in fine ꝙ̄ in principio. et violentus ecōtra eſt Sꝫ ſicut alias dicebatur ī phicis. nec hic necubi phūs facit mentionem de illa differentia. ſꝫ vocat motū regularem cuius nō intendiť nec remittur velocitas in aliqua parte ſui ſed ſemper eſt eque velox.

Sciendum eſt tertio: ꝙ In

propoſito eſt ſermo de motu primi celi maxime qui dicitur diurnus ⁊ non eſt niſi vnꝰ in tali primo mobili. quod phūs ītelligit ꝑ celū ſtellatū in quo ſunt ſtelle fixe. qꝛ tempore philoſophi nō erat comꝑtuꝫ illud celum .ſ. firmamentū moueri pluribus motibꝰ. quare neqꝫ dicebat neqꝫ apparebat aliud celuꝫ eſſe ſupra ipſuꝫ. vł forte philoſophus dixit firmamētū primū celuꝫ propter īſenſibilitatem ſuperioꝝ orbiuꝫ. qꝛ celuꝫ ſtellatū eſt primuꝫ ſenſibile. intelligit aūt de motu primi mobilis cū querit vtrum motus celi ſit regularꝭ qꝛ omēs inferiores orbes mouētur motu primi celi ſcꝫ motu raptus.

Concluſio Reſponſiua Ad

queſitum. Motus primi mobilis eſt regularꝭ ꝓbatur. qꝛ ſi eſſet irregularꝭ in eo eſſet intenſio velocitatis ⁊ virtutꝭ .i. ſtatus intenſionis velocitatis ⁊ remiſſio .i. diminutio velocitatis. hec enim tria cōueniunt motibus irregularibꝰ. ſed omis intenſio vel accidit in principio motus ſicut in motu violento. vel in fine ſicut in motu regulari recto. vel in medio ſicut in motu ꝓiectoꝝ. ſed in motu primi celi non poſſunt aſſignari principiū mediuꝫ neqꝫ finis neqꝫ ſecundum durationem cum motus ſit ſempiternus. neqꝫ ſecundū magnitudineꝫ mobilis cum celuꝫ ſit circularis figure non habentis principium medium ⁊ finē diſtincta. ergo non eſt irregularis. Et ſi queratur quid intelligit phūs per motuꝫ proiectoꝝ. Reſpondet Simplicius ꝙ intelligit motuꝫ animalium qui non eſt ſimpliciter ſurſum neqꝫ deorſum ſed ad latus. ⁊ eſt in medio maxime intenſus qꝛ organa motus in principio non ſunt bene diſpoſita neqꝫ excitata ad motum. ⁊ in fine ſūt laſſata. Vel dicendū eſt ꝙ per proiecta intelliguntur ea que percuſſa mouentur ad latus. vt ſagitta velotius mouetur in medio ꝙ̄ in principio vel fine. qꝛ in fine virtus deficit. licet in principio maxima ſit intenſio tamen in medio eſt maior extenſio. Secunda ratio. Si motus primi celi eſſet irregularis. vel eſſet ex ꝑte mobilis vel motorꝭ vel ex parte vtriuſqꝫ ſimul. non ex parte mobilis qꝛ ipſum eſt omnino intrāſmutabile ⁊ īcorruptibile ⁊ per conſequens ſemꝑ in eadeꝫ diſpoſitione ad obediendum motori. ⁊ cū mouens ſemper ſit prius mobili. ſequitur quod motor primi celi erit omnino inuariabilis ⁊ ſic ſemꝑ equaliter mouebit. Tertia ratio. Si celum irregulariter moueretur vel hoc eſſet veruꝫ de toto celo vel de partibus eius. non de partibus eius: qꝛ tunc videremus aſtra variata in elongatiōe ⁊ propinquitate ad inuicem quod falſuꝫ eſt. nec poteſt dici de toto celo. qꝛ tunc remitteretur motus eius. ſed omnis remiſſio fit propter impotētiam ⁊ defectum virtutis. omnis aūt defectus et impotentia eſt preter naturaꝫ vt ſeniuꝫ ⁊ decrementū cōueniūt animali preter naturaꝫ. qꝛ animal eſt mixtum ex elemētis quoꝝ nulluꝫ in animali exiſtens eſt in loco naturali. ⁊ qꝛ id quod ē preter naturaꝫ non pōt ſemper eſſe in illis inferioribus. ideo tandem diſſoluuntur elementa ⁊ corrumpitur animal. ſed ipſum celum eſt corpꝰ ſimplex ⁊ non mixtum ex elementis. neqꝫ habēs in ſe aliquid contrarietatis. ⁊ eſt ſemper in ſuo naturali ⁊ proprio loco ex eo ꝙ in ipſo celo non poteſt eſſe aliqua ꝯtrarietas neqꝫ defectꝰ ⁊ ꝑ cōſequēs neqꝫ in motu eius ē remiſſio. Quarta ratio. Si motus primi celi eſſet irregularis vł ſemper intenderetur vel ſemper remitteretur vel pro medietate temporis finiti remitteretur ⁊ pro alia parte temporis intenderetur. vel viciſſim ⁊ pluries intenderetur ⁊ remitteretur. non pōt dici ꝙ ſemper intendatur ⁊ remittatur. qꝛ motꝰ celi eſſꝫ indeterminatꝰ. qꝛ non eſſꝫ determinatꝰ terminus ſue velocitatis aut tarditatis. hoc auteꝫ eſt impoſſibile. qꝛ vt alias probatū ē omnis motus finitus eſt. nec poteſt dici ſecundum. quia medietas temporis infiniti infinita eſt. ⁊ ſic in tēpore infinito duraret aut iam duraſſet remiſſio celi que tñ remiſſio accidit ꝑ impotentiam que eſt preter naturaꝫ vt iam dictuꝫ eſt. ⁊ ſic aliquid preť naťaꝫ ſic duraſſet tēpore īfinito aut duraret in futuro quod eſt impoſſibile. qꝛ id quod ē preter naturā vt in paucioribꝰ eſt. Iteꝫ irrationabile eſt dicere ꝙ tempus eius quod eſt preter naturam ſit equale tempori eius quod eſt ſꝫꝰ naturā. ergo irrationabile eſt dicere ꝙ tempus impotentie ſit equale tempori potentie ⁊ per ꝯñs ꝙ tempꝰ remiſſionis ſit equale tempori intenſionis. ⁊ ita ñ poteſt dici ꝙ in vna medietate temporis infiniti intendatur. ⁊ pro alia remittatur. Nec poteſt dici tertiuꝫ. qꝛ de hoc non poteſt aſſignari cauſa. cur in vno tempore plus intendatur ⁊ remittatur ꝙ̄ in alio. ⁊ ita ſic dicere eſt ſimile fictioni. Item ſi viciſſim intenderetur ⁊ remitteretur hoc deberet nobis apparere. qꝛ contraria iuxta ſe poſita magis nobis apparent ⁊ ſunt ſenſibiliora. ⁊ tñ hoc nō apparet. ergo ⁊c̄. Patꝫ ergo ꝙ motus primi celi eſt regularis. ⁊ ex eiſdē rationibus poſſet hoc probari de motibus inferioribus ſuo modo ꝗuis phūs applicet ſuas rationes ad motū primum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ patet ſolutio. Nam illud non habet veritatem. quia in vno corpore vna pars formaliter dicta non mouetur velociꝰ in vno tempore ꝙ̄ in alio. Ad ſecundam dicitur ꝙ ꝗuis vnus planeta habeat illos motus quilibet

tamen eſt regularis ſuo modo ⁊ ideo non tollit̃ regularitas ꝑpter pluralitatẽ motuū. vnde planeta in eodem ſitu collocatus ſemper mouetur vno modo licet in vno ſitu moueatur aliter ꝙ̃ in alio. puta in auge mouetur velociꝰ ꝙ̃ in oppoſito augis. ⁊ directus citius mouetur ꝙ̃ retrogradus ⁊c̃. Sequitur in textu.

Queritur decimo. Utrum

Aſtra ſint de natura ignis. Arguitur ꝙ ſic nam omne quod fit fit a ſibi ſimili. ſed calor et lumen in iſtis inferioribus fiunt ⁊ cauſantur ab aſtris. ergo aſtra ſunt calida ⁊ luminoſa. ſ3 omẽ calidum ⁊ luminoſum ſunt de natura ignis. ergo aſtra ſunt de natura ignis. In oppoſitum eſt phūs in primo capitulo ſecundi tractatꝰ huꝰ libri. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ̃ phūs determinauit in tractatu precedenti de celo de ſempiternitate celi ⁊ motus eiuſdem. ⁊ diſtinctiõe partiū ſitualiū de cauſis motꝰ ſc3 de regularitate ⁊ generaliter de omnibꝰ pertinentibꝰ ad totum celum ſecundu3 eius totalitatem. Cõſequenter in hoc ſecũdo tractatu determinat de nobiliſſimis partibus celi que ſunt aſtra. ⁊ de omnibꝰ accidentibus ipſoꝝ aſtroꝝ. oſtendẽdo que ſit natura aſtroꝝ. qui ſit motus aſtroru3. et qualis ordo. ⁊ cuius figure ſint. Et primo determinat de natura aſtroꝝ. ⁊ de hoc videbitur in iſta queſtione. ⁊ de aliis in ſequentibꝰ. Pro quo.

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ Aliqui propter rationem factam ante oppoꝭ dixerunt aſtra eſſe de natura ignis. ſed decepti ſunt neſcientes diſtinguere inter generans vniuocu3 ⁊ equiuocum. non enĩ oportet ꝙ omne quod fit per ſe fiat a cauſa ſibi ſimili ſin natura ⁊ ſecũdu3 ſpeciem. ſed hoc ſolum habet veritate3 quando generans eſt vniuocū. ſed a generante vniuerſali equiuoco bene fit aliquid ꝑ ſe abſq3 ꝙ factu3 attingat formam generantis ſecũdum eandem rationem ſpeciei ſecundū ꝙ̃ eſt in generante. Et ſic ex motu orbis ⁊ aſtrorum ⁊ etiam lumine eoꝝ tanꝙ̃ ab agentibus equiuocis generat̃ calor ĩ iſtis ĩferioribus abſq3 ꝙ aſtra formaliter ſint calida licet ſint virtualiter.

Sciendum eſt tertio quod

Motus localis de per ſe eſt calefactiuus in materia ſuſceptibili. quod ſic declarat̃ in textu per ſagittas motas. que cum ſunt plumbee ꝙ̃tū ad aliquã partem ſui ex vehementia motus caleſiunt ⁊ quandoq3 liqueſcit plumbu3 ꝑpter calorem. ſi gꝰ ipſe ſagitte ſic igniūt̃ ex motu. neceſſe eſt ꝙ multo magis aer qui eſt in circuitu ſagittaꝝ igniat̃. Nec eſt intelligendū ꝙ calefactio ſagittaꝝ ſit cauſa calefactionis ſicut Simplicius intelligit. Sed intelligendu3 eſt ꝙ calefactio aeris per motum ſit cauſa calefactionis ſagittaru3 vt expoſuit Alexander. Phūs eni3 vult per locum a minori ꝙ ſi ſagitte caleſiant neceſſe eſt ꝙ aer circundans caleſiat. ⁊ ſic ex motu aſtroꝝ ⁊ lumine cauſatur calor in iſtis inferioribus.

Nec v3 propter hoc ꝙ ſi ſagitte caleſiant per motum eaꝝ ꝙ ſtelle caleſiant per motum earum cū vnaq̃q3 ſtellaꝝ feratur non per aerem ſed in ꝓpria ſpera. ideo ille ſtelle non igniunt̃ nec caleſiunt. qꝛ ſunt longe ab aere qui ignitur per motū etiã qꝛ ñ ſūt ſuſceptiue peregrine impreſſiõis. ſed aer qui ſtat ſub ſpera corpoꝝ corruptibilium neceſſario caleſit per motum ſpere celeſtis qꝛ necdũ mouetur ignis ad motum celi. ſed etiam aer vſq3 ad illum aerem qui infra montes continet̃ vt p3 ex motu comete. vt habet̃ primo metheoꝝ.

Nec propter hoc ſequitur ꝙ orbes inferiores etiam caleſiant. qꝛ non ſunt ſuſceptiui caloris ſicut nec ipſe planeta. Et ſi quis diceret qꝛ aer ſẽper equaliter diſtat a terra ⁊ continue mouet̃ quare non ſemper eſt idem calor in vere: yeme: ⁊ in eſtate. ⁊ de die ⁊ de nocte. Reſpõd3 philoſophus ꝙ cauſatur maxime calor per motum ſpere cui infigitur ſol. ⁊ ideo generatur calor per propinquitatem ſolis ad nos. Et hoc dupliciter vnoꝰ ſecundu3 ꝙ per ſuum ortum aſcendit ad noſtru3 emiſperium. ⁊ ideo vniuerſaliter eſt maior calor de die q̃ de nocte. Alioꝰ quando accedit ad cenit capitis noſtri per proprium motu3 ſub obliquo circulo. ⁊ ideo ẽ maior in eſtate q̃ ĩ yeme ⁊ in meridie ꝙ̃ de mane. Et ſic patet ꝙ planete cauſant lumen vniuoce in iſtis inferioribꝰ ſed non calorem. Sed tũc quereret aliquis vnde habet motus localis ꝙ ſit calefactiuus. Ad hoc reſpondet Sanctus Thomas. ꝙ vt dicitur octauo phiſicoꝝ. motus localis eſt primus omniu3 motuu3. in quolibet autẽ genere id qđ eſt primum eſt cauſa omniu3 motuum que ſunt poſt in eodem genere. vt dicitur ſecundo methaphſice. Unde motus localis eſt cauſa quia eſt primus inter omnes alios motus. ⁊ precipue calefactionis. nã omnis calefactio fit inter qualitates primas vel in ſecundis mediantibus primis. inter quas qualitates primas ſunt due actiue. ſ. calidum ⁊ frigidum. vt habet̃ quarto methauroꝝ. ⁊ hee qualitates actiue ſunt priores paſſiuis. ſ. humido ⁊ ſicco. Inter autem qualitates actiuas calidū ẽ priꝰ frigido ſicꝫ forma priuatiõi. ideo calidū ex virtute ſua habet ꝙ ſit calefactiuum ⁊ generatiuum caloris ⁊ non alteriꝰ primo. ⁊ in propinquo corpore. licet alie qualitates prime cauſentur a qualitatibus celeſtibꝰ ſuo modo. Sic ergo cauſat̃ in iſtis inferioribꝰ a motu aſtroꝝ ⁊ lumĩe eoꝝ. ⁊ alie qualitates ab aliis influentiis. Quibꝰ notatis ſit.

Concluſio reſponſiua. Aſtra ſunt de natura orbium ſuorum ⁊ non de natura ignis. Prima pars patet. qꝛ pars eſt eiuſdẽ nature cum ſuo toto. ſed aſtra ſunt partes orbiū in quibus ſunt. dicit eni3 cõmẽtator ꝙ ſtella eſt denſior pars ſui orbis. Probatur ratione textus. vnumquodq3 eſt eiuſde3 nature cū illo in quo eſt. ſed aſtra ſunt in ſuis orbibus ⁊ in ipſo mouẽtur ⁊ non ſunt in igne. ergo ſunt de natura ſuoꝝ orbiu3 ⁊ non de natura ignis. Secũda pars ꝓbatur. qꝛ celum eſt alterius nature ab elementis cum moueatur circulariter. ⁊ elementa moueant̃ recte. ſed aſtra mouentur circulariter vt pat3 ad ſenſum. ⁊ etiam naturaliter qꝛ ſemper mouentur tali motu. ergo aſtra non ſunt de natura alicuiꝰ elementi. Item aliqui antiqui dixerunt aſtra eſſe de natura ignis qꝛ credebant celū eſſe de natura ignis. qꝛ vt dictu3 eſt vnū quodq3 eſt de natura eius in quo eſt. cū igitur celum ſit alterius nature ab elementis vt prius probatum eſt. ſequitur ꝙ aſtra ſint alterius nature ab elemẽtis.

Sed forte inſtaret aliquis cõtra prima3 partem cõcluſionis. qꝛ aſtra videntur cõtrariari ſuis orbibus in quibus ſunt. qꝛ aſtra ſunt denſa ⁊ luminoſa quod non cõuenit aliis partibus ſuorum orbium. ergo videtur ꝙ non ſint de natura ſui orbis. qꝛ celum eſt denudatum ab omni contrarietate. Rñdetur ꝙ licet omnis diuerſitas habeat rationem cõtrarietatis. Ad hoc tamen ꝙ aliqua diuerſa dicantur cõtraria duo requirunt̃ vt vult Sanctꝰ Thomas. Primo ꝙ ea q̃ dicuntur diuerſa poſſint eſſe in eodem ſubiecto propinquo vel remoto. ꝙ̃uis enim ignis nõ poſſit eſſe frigidus. natura tamen ignis poteſt ſuſcipere frigiditatem. Secundo requiritur ꝙ illa diuerſa que ſunt grauia non poſſint ſimul eſſe. cõſtat igitur ꝙ in celo neq3 primu3 ſubiectū neq3 propinquū in quo eſt denſitas poteſt fieri rarum nec econtra. aſtrum etiam non poteſt fieri alia pars neq3 ecõtra. raritas ergo ⁊ denſitas in celo non cõtrariant̃. qꝛ in eis deficit prima conditio ꝙ̃uis in iſtis inferioribus cõtrarientur.

Aduertendum tñ cū Sancto Thoma ꝙ raru3 ⁊ denſum cotrario modo ſe habent in iſtis inferioribus ⁊ ſuꝑioribus. qꝛ hec inferiora ſunt paſſiua ⁊ ſuperiora celeſtia ſunt actiua. ideo ɔtrario modo accidit in iſtis elementis ⁊ corporibus ſuperioribus. nam corpora inferiora tanto magis congregant̃ ⁊ ſpiſſant̃ quanto ſunt magis materialia ⁊ paſſiua ⁊ minꝰ habentia de luce. ſicut terra que dominatur in corporibꝰ mixtis. ſed in celeſtibus quanto eſt maior ɔgregatio ꝓducẽtiu3 ſpiſſatione3 tanto magis multiplicat̃ luminoſitas ⁊ virtus actiua. ſicut p3 in corpibus planetarum. Et ſic talis diuerſitas apparens in celeſtibꝰ non h3 rõne3 vere cõtrarietatis. nec propter hoc ſequitur talia corpora celeſtia eſſe corruptibilia nos eni3 videmus ꝙ ꝙ̃uis album ⁊ nigꝝ cõtrarientur in rebus. tamẽ nõ contrariantur in intellectu. Si ergo raꝝ ⁊ denſum contrariẽtur in inferioribus. non ſequitur propter hoc ꝙ contrarientur ĩ ſuperioribus. Sed iſtis obiiceret forte aliquis qꝛ ſi aſtꝝ ſit eiuſdem nature cum ſuo orbe ⁊ ſit diuerſum a ſuo orbe. videtur ꝙ celum non eſt omnino ſimplex. Dicit ad hoc Sanctus thomas ꝙ corpora celeſtia intantu3 dicuntur ſimplicia ꝙ non componuntur ex contrariis. eſt tñ in eis diuerſitas ſecundum naturam ſpeciei lic3 conueniãt ſecundum natura3 generis. ſicut conueniunt in cõi ratione motus licet differant in ſpeciali ratione. qꝛ omnia circulariter mouentur non tamen eodẽ motu ſpeciali. Ueꝝ etia3 celum patitur diuerſitatem in ſuis partibus quo ad qualitates. nec illud tollit eius ſimplicitate3 materie. qꝛ ſemper materia eius manet ſimplex non reſolubilis in plures materias. neq3 h3 priuationem alicuius forme.

Ad rationes ante oppoſitu3

Patet ſolutio ex dictis. dictum eſt tamen ꝙ calor in iſtis inferioribus cauſatur a lumine ⁊ motu tanꝙ̃ a cauſis equiuocis. Sequitur in textu.

Queritur vndecimo. Utrum

Omnia aſtra alia a ſole ⁊ omnis planeta lumẽ ſuum recipiãt a ſole. Arguitur ꝙ non. qꝛ ſi ita eſſet ſequetur ꝙ omne aliud aſtꝝ a ſole paulatim ⁊ ſucceſſiue illuminaret̃ ſicut ⁊ ipſa luna. ɔñs eſt cõtra experientiam. ergo illud ex quo ſequitur eſt falſum. 2ꝰ ſic. in ordine corporu3 vniuerſi ſuperiora ſunt digniora. ergo ſuperiora corpora non recipiunt lumẽ ſuu3 ab inferioribꝰ ſed multa aſtra ſunt ſole ſuperiora. ergo nõ recipiunt ſuum lumen a ſole. ɔña tenet. qꝛ dignꝰ nichil poteſt ſuſcipere ab indigniori. In oppꝭ eſt phūs in hoc primo capitulo huiꝰ ſecũdi tractatus ⁊ omnes expoſitores eiuſdem dicentes omnia aſtra accipere lumen ſuum ab ipſo ſole.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ ad hoc ꝙ aliquod corpus luceat oportet ꝙ habeat in ſe lumen cõpactū ⁊ ſit etiam corpus denſu3 ⁊ vnitum. ⁊ propter hoc aer qui ẽ bene rarus nõ lucet propter eius raritatẽ ꝙ̃uis recipiat lumen ſuum a ſole. Et etiã partes alioꝝ orbium alie a ſtellis ⁊ planetis non lucẽt. qꝛ tales partes ſunt rare ⁊ non vnite nec compacte inter ſe. Et ſi

quis diceret ꝙ tempore ſereno aliquid aliud ab aſtris i celo percipimus viſu. Dicatˀ ꝙ illud ꝗđ ſic percipimus non eſt celum neqꝫ aliqua pars celi ſed eſt aer. qui propter ſuam magnitudinem viſum noſtꝝ quodammō terminat habēs in ſe lumen ſolis ⁊ alioꝝ aſtrorum. ⁊ propter eius nimiā diſtantiam a nobis iudicamus illam partē que terminat viſum noſtrum continuari aſtris. et decipimur. qꝛ viſus noſter propter ſui debilitatem ⁊ impotentiam non poteſt de vlteriori pte ſiue ꝓpinquiori aſtris iudicare.

Sciendū ē ſecundo. ꝙ Sol

inter cetera aſtra ⁊ planetas debet eſſe maxime lucidus primo propter eius magnitudinem. idō maius habet lumen. qꝛ creſcente magnitudine creſcit virtus. 2º mō propter ſpiſſitudinē ⁊ denſitatem. ideo habet lumen multum intenſum et vnitum. 3º propter eius actiuitatem. ideo lumen ſuum eſt maxime actiuū ⁊ penetratiuum. alterando ⁊ tranſmutādo hec inferiora. 4º eſt maxime lucidus ex propria ſua natura. Dominiū eni habet ſupra ignem qui ē maxime calidus. ideo oportet ꝙ ſol habens dominiū ſupra ignem ſit maxime lucidus eo ꝙ lumen eſt cauſa caloris ⁊ per ꝯñs lumen ſolis vt docet experientia. Celum vero ſtellatum habet dominiū ſuper terram. luna ſupra aquā. ⁊ alii planete ſuper aerem ⁊ ſuper aerea.

Concluſio Reſponſiua ad

queſitum. Omne aſtrum ſiue planete alii a ſole lumē ſuum recipiūt ab ipſo ſole. Quia quādo aliquid inuenitur in pluribꝰ neceſſe eſt ꝙ illud vni eorū per ſe ⁊ primo inſit. ſed lux ſiue lumen inuenitur in pluribꝰ. ergo neceſſe eſt ꝙ vni eoꝝ primo ⁊ per ſe inſit. Illud aūt eſt ſol. quod patet per expoſitionē nomis. qꝛ ſol dicitur quaſi ſolus lucens. Patet ſecundo qꝛ illud quod ī ordine plurium eſt magis tale primo ⁊ per ſe eſt tale. ſed ſol inter alia aſtra eſt magis lucidus propter cauſas dictas. ergo ſol primo ⁊ per ſe eſt lucidus. Tunc poſſꝫ ſic argui ad concluſionē primum in vnoquoqꝫ genere eſt cauſa omnium que ſunt illius generis. ſed in genere lucidorum ſol eſt primū. ergo eſt cauſa lucis in omnibꝰ lucidis aliis a ſe. ⁊ per ꝯñs omnia alia aſtra ſuſcipiunt lumen ſuum a ſole. Item ſicut eſt in minori mundo. ita rationabile eſt extimare eſſe in maiori mundo. ſed in minori mundo qui dicitˀ homo. eo ꝙ homo quodammō dicitur oīa. cor quod ponitur in medio corporis eſt primū ⁊ fōtale principiū a quo virtus diffunditur in omnibus aliis partibꝰ corporis. ergo a ſimili ſol qui eſt in medio planetaꝝ eſt primum ⁊ fontale principium luminis a quo diffūditur lumen in omibus aliis aſtris. ideo ꝯº vera. Et ſi quis querat quomō differunt aſtrū ⁊ planeta. Dicitˀ ꝙ ſi proprie capiatˀ aſtrū dicitur fixū in ſuo orbe. ſ. in celo ſtellato. Et dicitur fixū qꝛ preter motum orbis non habet aliū motum. Sed planeta dicitur qui exiſtens in aliis orbibus hꝫ motū proprium in ſuo deferente. ⁊ ideo dicitur erraticus ⁊ mouetur ſub zodiaco. In preſenti tñ qōne eſt ſermo tam de planetis ꝙ de aſtris.

Dubitatur primo. Utrum

In omnibus aliis aſtris ſicut planetis lumē ſit eiuſdem virtutis. Uidetur ꝙ ſic. qꝛ procedit ab eodem principio ⁊ fonte. gº ⁊c. Rñdetur ꝙ lux ſiue lumē poteſt dupliciter cōſiderari. Unoº ſecundū ſe ⁊ abſolute. ⁊ ſic ꝙtum eſt de ſe eſt cauſa caloris vt dictū eſt. Alioº ſecundū eſſe quod habet in recipiente. ⁊ ſecundū hoc contrahit diuerſas virtutes ſecundū diuerſas naturas aſtroꝝ ⁊ planetaꝝ ex aquibꝰ recipitur. ⁊ inde ē ꝙ quedā aſtra ſūt frigefactiua. quedam humefactiua. quedam calefactiua. ⁊ quedam deſiccatiua. quia vnūquodqꝫ receptū eſt in recipiente ſecundum modū recipientis ⁊ non recepti. ideo licet lumen ſecundū ſe ⁊ in ſole ſit calefactiuum ⁊ vnitiuum. non propter hoc ſequitur ꝙ in aliis. Et poſſet dari ſimile exemplum de calore qui ex propria vi ⁊ natura habet incinerare ⁊ alia i naturam ignis cōuertere ⁊ tamen ſecundum ꝙ eſt inſtrumentum potentie vegetatiue habet nutrimentum in ſubſtantiam nutriti conuertere. viuificare. ⁊ vegetare. ideo vnaqueqꝫ qualitas agit vt inſtrumentum quodammodo motum a forma ſubſtantiali que eſt quodammodo ratio eſſendi.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Omīa alia aſtra a ſole ſiue planete equaliter luceant. Dicitur breuiter ꝙ non. ⁊ hoc patet ex diuerſitate naturarum ipſoꝝ planetaꝝ ⁊ aſtroꝝ. Quedam enim ſunt pure ⁊ nobiliſſime ſubſtantie. ideo ſuſcipiunt lumen ſuum clarum ita ꝙ in eis nichil obſcuritatꝭ relinquitur ſicut in Ioue. In aliis vero lumen [illegible]dit in rubedinē ſicut in marte. ī quibuſdam vero declinat lumē ad pallorem ſicut in venere. In aliis lumen declinat ad albedinem ſicut in galacia. ⁊ ita lumen in aliis aſtris recipitur a ſole diuerſimode ⁊ ſecundū diuerſas diſpoſitiones. De iſtis autem alias latius videbitur.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam negatur conſequentia. quia luna inter omnia alia aſtra eſt corpus materialiꝰ ⁊ dēſius ⁊ impenetrabilius ⁊ ideo minus diſpoſitū ad receptionem luminis. ideo recipitur ſolum lumen ex vna parte. ſ. ex illa parte qua opponitur ſoli. ſed cetera aſtra ſiue planete ad illuminationem vnius partis illuminātur totaliter ꝑ ⁊ totum corpus lumen ipſius ſolis diffunditur. Recipiunt enim ſolis lumen in profundo propter tranſparentiam corporum ipſorum. quare ⁊c.

Ad ſecundam dicitur ꝙ natura ſagax hoc ē ordinata a ſagaciſſimo principe ordinauit ſolē qui eſt principium luminis eſſe in medio vt parē vite iſtis inferioribus. Naꝫ ſi ſol magis diſtaret a nobis per ſituationem in ſuperioribus orbibus. viuentia nō poſſent viuere propter nimiam frigiditatem. ⁊ ſi eſſet propinquior nobis nimis calefieret. Et ita ſapiētia primi opificiꝭ cuius non eſt niſi pulcrū facere. quoniam ab ipſo omnis inuidia relegata eſt. ſagaciter ſolem ordinauit in medio vt equaliter diffundatur virtus eius in aliis partibus. Poſſet tamen dici probabiliter ꝙ cum commiſiſſet lumen ſuperioribus corporibus ⁊ aſtris. aliquid tamen nobile recepit ab ipſis nobis innominatum nomine ſpeciali. nec illud eſt inconueniens. ideo cōuenientiſſimum eſt ꝙ corpora vniuerſi ad ſe inuicem reciꝓcationem recipiant. Sequitur in textu.

Quoniam autem videntˀ ⁊ aſtra tranſlata ad totum celum.

Queritur Duodecio. Utrū

Aſtra moueantur motu proprio diſtincto a motu ſuorum orbium. Arguitur ꝙ ſic. quia aſtra ſunt corpora diſtincta a ſuis orbibus. ergo habent motum proprium alium a motu ſuorū orbium. ꝯña tenet qꝛ omne corpus mobile mouetur naturaliter aliquo proprio motu. ergo.

Secundo arguitur. aſtra ſunt ſperice figure ſed figura ſperica eſt aptiſſima ad motum. gº aſtra nata ſunt moueri aliquo motu proprio.

Tertio ſic. luna circungiratur in ſuo epiciclo. ergo mouetur motu proprio alio a ſuo orbe ⁊ ita erit de aliis ergo ⁊c. Sol etiam videtur circungirare in ſuo ortu ⁊ occaſu. ſtelle fixe videntur etiam ſintillare. ergo ⁊c. In oppoꝰ eſt philoſophus in. 2º capº hꝰ ſecūdi tractatꝰ.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de natura aſtrorum oſtēdendo qualis ſit natura ipſoꝝ. ꝯñr determinat de motu eoꝝ dē dependēte a ſua natura prima

Concluſio Reſponſiua. Ad

queſitū. Aſtra circa axem mūdi non mouentur motu proprio ab oriente in occidens. ſed ſolum mouentur ad motū orbium in quibus ſūt. Probatur cōcluſio tribꝰ rōibus textus. Prima eſt Uel aſtꝝ ⁊ orbis quieſcunt vel ſimul mouentur ambo motibus diuerſis. vel aſtrum mouetur ⁊ orbis quieſcit. vel orbis mouetˀ ⁊ aſtrū quieſcit ſic ꝙ non mouetur motu proprio. Non pōt dici ꝙ ambo quieſcant. qꝛ cum terra ſemper quieſcat vt poſtea probabitur. non poſſet aſſignari ratio diuerſitatis que apparet in ortu ⁊ occaſu aſtrorum. ⁊ in acceſſu ⁊ receſſu planetarum. Nec poteſt dici ꝙ ambo moueantur motibus diuerſis. quia cum videamus aſtrum ⁊ orbē in quo eſt ſimul complere ſuas circulationes. vł hoc eſt naturaliter vel a caſu. non naturaliter. quia motu naturali maiora corpora velocius mouentur minoribus. vt maior terra minori terra. ⁊ etiam in celeſtibus quo ad motum diurnum maior orbis velocius mouetur minori. ⁊ in eodem orbe maiores circuli magis ſcilicet diſtantes a polis velocius mouentur minoribus qui ſunt propinquiores ipſis polis. ergo non poteſt eſſe ꝙ aſtra adequentur in velocitate ſuis orbibus. Item ſi tranſferantur ita ꝙ illa que ſunt in maioribus circulis hoc eſt in diſtantioribus a polis ponerentur ī minoribus ⁊ econtra. Si velocitates aſtrorum adequarentur velocitatibus circulorum tunc aſtra minorum circulorum velocius mouebuntur ꝙ prius mouebantur. et per conſequens in ſuis circulis propriis nō haberent motus naturales determinatos. Nec poteſt dici ꝙ hoc contingat a caſu. quia illa que ſunt a caſu raro ⁊ vt in paucioribus eueniunt. Sed vt in pluribus videmus ꝙ aſtra ſimul complent ſuos motus cum ſuis orbibus ergo et cetera.

Item cum celum ſit incorruptibile nichil ibi poteſt eſſe preter naturam. neqꝫ a caſu. vt dicitur ſecundo phiſicorum. Nec poteſt dici tertium mēbrum ſcilicet ꝙ aſtrum moueatur ⁊ orbis quieſcat. quia ſi aſtra deferrentur de minori circulo ī maiorem ⁊ econtra oporteret ꝙ variarent ſuas velocitates. ergo ex propria natura non haberent determinatas velocitates. Item ſi aſtrum moueretur ⁊ orbis quieſceret. aſtrum diſrumperet ſubſtantiam orbis diuidendo orbem ſi moueretur contra ſuum orbem. vel diuelleret ſubſtantiam orbis contigui ſi moueretur in ſuperficie ſui orbis. vel oporteret ꝙ orbes non eſſent contigui. ⁊ ꝙ inter eos eſſet aliquod paſſibile quod frangeretur ab aſtro ſic moto. Hec autem omnia ſunt impoſſibilia. quia prius oſtēſum eſt ꝙ totum celum eſt impaſſibile. Relinquitˀ gº quartum membrum verum ſcilicet ꝙ orbis moueatur. et aſtrum infixum ſuo orbi quieſcat. ſic ꝙ non mouetur alio motu ſui orbis. ideo dicitur quieſcere quia nō mouetur.

Tertia ratio principalis ad concluſionem eſt iſta. cum aſtra ſint de natura ſuorum orbium oportebit aſtra eſſe ſperica in figura. Sed corporis ſperici nullo modo poſſunt eſſe duo motꝰ

ꝓpꝛii ſcilicet circungirationis ⁊ volutationis.
Si ergo aſtra mouerentur motu ꝓpꝛio. opoꝛte
ret ꝙ altero iſtoꝝ motuum mouerentur. Sed
neutro modo poſſunt moueri. quod pꝫ priꝰ de
circungiratione. qꝛ lꝫ corpus motū motu circun
giratōis mutet locū ſubiecto ⁊ rōe ſꝫꝰ ꝑtes. tñ
totū corpꝰ nō mutat locū ſubiecto. qꝛ axes ⁊ po
li coꝛpoꝛis ſic moti ſunt immobiles. ſꝫ quodlibꝫ
aſtrum mutat locū ratione ⁊ ſubiecto cum mo
ueatur ab oꝛiente in occidens ⁊ econtra. gꝰ nul
lum aſtꝝ mouet᷑ motu circungiratōis. Item
nullū aſtrū videt᷑ circungirare niſi ſol in oꝛtu et
occaſu. ⁊ tñ ſecundū veritatē nō circungirat. ſꝫ
ꝓpter nimiā eiꝰ diſtantiā a noſtro viſu ⁊ ꝓpter
nimiā eius claritatē vt viſus noſter nō poſſit
habere certū iudiciū de ſole. nā viſus noſter
videndo ſolē tremet. ideo videndo ſolē iudicat
ipſū moueri motu circungirationis. qꝛ nichil ꝓ
hibet rem viſibilē moueri vel viſum ad hoc ꝙ
iudicet᷑ res moueri per viſū. Et ꝓpter iſtā cauſā
iudicamꝰ ſtellas fixas ſintillare ꝓpter nimiā di
ſtantiā a nobis. Sed qꝛ planete ſunt ꝓpinqui
oꝛes a nobis ꝙ ipe ſtelle. ideo nos non iudica
mus ipſos ſintillare. dempto tñ mercurio. ſꝫ hꝰ
eſt ꝓpter nimiā paruitatē. Sic ergo patꝫ ꝙ aſtra
non circungirāt ⁊ precipue circa mediū mundi
Nec mouent᷑ motu volutationis. qꝛ qd᷑ ſic mo
uetur: mouetur de facie in faciē. ſed cuiꝰlibet a
ſtri eadē facies ſemper manet verſus nos ſicut
patet de macula lune. Dicunt tñ aliqui ꝙ
inter lunā ⁊ viſū noſtꝝ ſunt ꝗdā coꝛpoꝛa que
ꝓhibent nos videre totā claritatē lune. Alii
dicunt ꝙ luna eſt ſicut quoddā ſpeculū ⁊ in ea
reperiunt᷑ ſimilitudines coꝛpoꝝ inferioꝝ groſſo
rū opacorū. puta terre maris ⁊ ceteroꝝ coꝛpo
rū. ⁊ ſiſitudines ipſoꝝ coꝛpoꝝ recepte i luna fa
ciunt apparentiā macule lune. Licet ille opinio
nes faciliter improbarent᷑ per hoc qꝛ in quacūqꝫ
parte celi ſit luna ſemꝑ apparꝫ in ea ſimilis di
uerſitas ⁊ ſꝫꝰ candē diſpoſitionē. quod nō poſ
ſet eſſe ſi macula lune fieret ex aliquo triū ꝑdi
ctoꝝ modoꝝ. Ideo videtur eſſe dicendum cum
Sancto Thoma ꝙ illa macula ſiue obſcuritas
eſt in luna propter diuerſam diſpoſitionem Lu
ne penes groſſum ⁊ ſubtile. ideo diuerſimode in
diuerſis partibus recipit lumē a ſole. ⁊ magis il
luminatur in quibuſdam partibus ꝙ in aliis
Et ſi querat᷑ quare illa diuerſitas eſt in luna et
non in aliis aſtris. Rñdꝫ quidā phūs nomine
Jambicus ꝙ effectus continent᷑ in ſuis cauſis.
⁊ quāto foꝛme ſunt magis ſuperioꝛes. tanto ma
gis vnite cōtinent᷑ in ipſis. ⁊ quanto cauſe ſunt
inferioꝛes tanto foꝛme continentur in ipſis ma
gis diſperſe. coꝛpoꝛa aūt celeſtia ſunt cauſe coꝛ
poꝝ inferioꝝ. ⁊ inter coꝛpoꝛa celeſtia luna ē infe
rioꝛ ⁊ ideo ſecundū eiꝰ ſuperficiem inferioꝛē cō
tinetur quaſi exterioꝛum diuerſitatis coꝛpoꝛum
generabilium ⁊ coꝛruptibilium. Alii dicunt
quod tamen in idem redit. ꝙ quia luna inter
coꝛpoꝛa celeſtia eſt coꝛpus infimum. ideo eſt coꝛ
pus materialius. ⁊ habet quandam ꝓpoꝛtio
nem cum terra que inter coꝛpoꝛa generabilia te
net locum infimum. ⁊ ideo ſicut terra eſt tota ob
ſcura ⁊ illa coꝛpoꝛa participant aliquid lumi
nis vel perſpicuitatis. ita luna habet aliquid ꝑ
ſpicuitatis ⁊ aliquid opacitatis. ſed illa coꝛpo
ra ſuperioꝛa ſunt tota luminoſa ⁊ perſpicua.

Solet etiam queri de figura huius macule
apparentis in luna. Ad hoc reſpondetur com
muniter ꝙ eſt figura hominis. ideo philoſophꝰ
vocat eam faciem cum dicit. Semper eadem fa
cies lune verſus nos. Sed dominus Albertus
eam ymaginatur ꝙ in ſuperioꝛi parte Lune eſt
quidam leo habens caput verſus occidens et
caudam verſus oꝛiens factam ad modum folii
habentis figuram trium ꝓpoꝛtionum circuli
Et ſuper tergum leonis erigitur quedam arboꝛ
que a ſtipite curuatur verſus occidens. in qua
curuatura apparet homo ſedens. Hec ille.

Tertia et principalis ratio ad concluſionē
eſt. ſi aſtra mouerentur motu ꝓpꝛio cum non
moueātur motu circungirationis vel volutatio
nis. opoꝛteret ꝙ mouerentur progreſſiue per ſuū
oꝛbem. ſed hoc eſt impoſſibile. ergo et cetera.
Minoꝛ patet. quia aſtra nulla oꝛgana habent
apta ad motum progreſſiuum. ideoqꝫ videtur
irrationabile ꝙ natura ꝓuidiſſet animalibus de
oꝛganis aptis ad motum progreſſiuū ⁊ deſpe
xiſſet coꝛpoꝛa celeſtia dignioꝛa ⁊ magis precioſa
non ꝓuidendo de oꝛganis ergo ⁊c.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur. vt alias dicebatur ꝙ aſtra
ſunt de natura ſuoꝛum oꝛbium. ⁊ non differunt
a ſuis oꝛbibus ſubſtantia. ſed ſolum differen
tia accidentali. Ideo non opoꝛtet ꝙ habeant
motum localem aliuū a motu ſuoꝛum oꝛbium
circa axem mundi. poſſunt tamen habere ali
quos motus particulares et partiales in ſuis
deferentibus vt alias dictum eſt. Similiter
dicitur ad aliam ꝙ aſtra non ſunt coꝛpoꝛa di
ſtincta ſecundum quantitatem a ſuis oꝛbibus.

Ad tertiam concedatur ꝙ luna cir
cungirat in ſuo epiciclo circa centrum epicicli.
Nec vult hoc philoſophus improbare. ſed im
probat lunam habere motum ꝓpꝛium circa
centrum mundi ab oꝛiente in occidentem et ecō
tra. De illo autē quod dicitur ꝙ ſol circun
girat. dicitur ꝙ ſol vere non circungirat. ſed vi
detur circungirare propter cauſam dictam.
Similiter ſtelle fixe videntur ſintillare propter
eandem cauſam.

Sequitur in textu. Manifeſtum aūt ex
his quoniam ⁊ dicere ⁊c.

Queritur Tredecimo

Utrum aſtra ⁊ oꝛbes quibus infigunt᷑ cauſent
ſonos armonicos. Arguit᷑ primo ꝙ cauſent ſo
nos. Quia coꝛpoꝛa apud nos mota quādo ſūt
ꝗtitate magna ⁊ velociter mota ⁊ plurima mul
tudine cauſant ſonos. ſed coꝛꝑa celeſtia ſunt ꝗ
titate maxia ⁊ velocitate mota ⁊ multitudine
plurima. gꝰ cauſant ſonos. Deinde ꝓbat᷑ ꝙ
cauſent armonicos ſupponēdo pꝰ ꝙ velocitas
in motu facit ſonū acutū ⁊ tarditas ſonū gra
uē. Supponit᷑ zꝰ ꝙ armonia ſiue cōſonā
tia in ſonis cauſat᷑ ex ꝓpoꝛtione numerali debi
ta acuti ⁊ grauis. Iſtis ſuppoſitiſ ſic arguit᷑. Coꝛ
poꝛa celeſtia in motibꝰ hñt velocitatē ⁊ tardita
tē. ſic ꝙ quedā mouēt᷑ tardiꝰ ⁊ ꝗdā velociꝰ
ſecundū debitas ⁊ determiatas ꝓpoꝛtiones nu
merales. gꝰ ſoni cauſati a motu coꝝ hñt ꝓpoꝛ
tiones in acuto ⁊ graui. ⁊ ꝑ ꝯñs ſunt armonici
ſiue cōſonantiā habētes. In oppoꝰ eſt. p. in
3ꝰ capꝰ huius ſecundi tractatꝰ.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de motu aſtroꝝ. ꝯñr determinat de
ſono coꝝ ſꝫꝰ opiniones antiquoꝝ. qꝛ vt habet᷑
zꝰ de aīa. ſonus eſt effectꝰ motꝰ local᷑.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Pictagorici dixeruntaſtra ⁊ oꝛbes quibꝰ infi
guntur ſuis motibꝰ cauſare ſonos armonicos
multū delectabiles ⁊ delectatioꝛes ꝙ quicunqꝫ
ſoni ſint hic inferiꝰ facti. Et mouebant᷑ ꝓpter rō
nē factā añ oppoꝰ. Et cū quis obiiciebat cō
tra eos cū ſꝫꝰ eos tales ſoni ſūt maximi. nos de
beremꝰ audire eos cū audiamꝰ ⁊ minoꝛes ⁊ tñ
ñ audimꝰ. gꝰ nō ſūt ponēdi tales ſoni. Rñde
bant iſti Pictagorici. ꝙ nō percipimꝰ tales ſo
nos ꝓpter cōſuetudinē. qꝛ tales ſoni ſunt nobis
cōſueti eo ꝙ cōſiſtunt nobis a natiuitate ⁊ ſine
intermiſſione ſilētii. ideo dicebāt ꝙ ñ poteramꝰ
tales ſonos ꝑcipere. Et ad hoc adducūt ſimile
de malliatoꝛibꝰ eris ⁊ ferri. qui ꝓpter cōſuetudi
nē audiēdi ſonos coꝝ malleoꝝ non percipiūt
hmōi ſonos nec ſeipſos iudicāt audire tales ſo
nos. Sed phūs hanc impugnādo opinionē
contra eā ſic arguit. qꝛ ſi coꝛpoꝛa celeſtia per ſu
os motꝰ cauſarēt tales ſonos maxios non ſolū
eſſet inconueniēs ꝙ nos nō ꝑcipemus tales ſo
nos. ſꝫ etiā eēt incōueniēs ꝙ coꝛꝑa inaſata nō
paterent᷑ ab ipſis talibꝰ ſonis. ſi eni eēnt ita ma
ximi ſoni ſicut dicūt iſti Pictagorici deſtruerent
oīa coꝛpoꝛa inferioꝛa etiam dura ſicut lapides.
Uidemꝰ eni ꝙ magni ſoni ſicut ſoni tonitruoꝝ
per accidēs tñ ⁊ rōe coꝛpoꝝ moti violentas et
magnas actiones inferūt coꝛpoꝛibꝰ inferioꝛibꝰ
⁊ maxime duris. ita ꝙ findūt lapides. edificia
deſtruunt. ⁊ ligna diuidūt. Obiicit. zꝰ con
tra ſimile inductū ab ipſis Pictagoricis. qꝛ ſicꝫ
malleatoꝛes eris non ꝑcipiunt ſonos ſuoꝝ mal
leoꝛū. ita neqꝫ ꝑcipiunt minoꝛes ſonos alioꝝ
coꝛpoꝝ. ergo ſi nos nō percipiamꝰ motū coꝛpo
rū celeſtiū ꝓpter cōſuetudinē audiēdi. cū ſꝫꝰ
Pictagoricos tales ſoni ſunt maximi. a foꝛcioꝛi
nō deberemꝰ audire alios minoꝛes ſonos. Dice
bant iſti Pictagorici ꝙ Pictagoꝛas alias audi
erat iſtos ſonos. tñ cū cōſuetus fuit eos audire
ñ plꝰ ꝑcepit. Dicebant etiā ꝙ ſicut canes ꝑcipi
unt multos odoꝛes quos hoies nō poſſunt ꝑci
pere. ita vnꝰ homo pōt hmōi ſonos percipere
⁊ non alius. Illud tamen cuꝫ non poteſt ſtare ꝓ
pter iam predicta. propterea hoc ipſū reprobat
philoſophus. quia ſicut intellectus eſt perceptiꝰ
omnium intelligibilium. ita auditus omnium
audibilium. ideo ſi eēt aliquis auditus qui nō
eſſet perceptiuus cuiuſlibet ſoni. opoꝛteret huiuſ
modi ſonum equiuoce dici ant talem auditum
Poteſt tamen dici ꝙ ſenſus vnius animalis de
lectatur in vno ſenſibili in quo non delectatur
aliud aīal licꝫ ꝑcipiat ſuo modo.

Concluſio Reſponſiua

Neqꝫ aſtra neqꝫ oꝛbes motibus ſuis cauſant
quoſcunqꝫ ſonos. Probatur. quia ad hoc
ꝙ aliquod coꝛpus motu ſuo cauſet ſonum opoꝛ
tet ipſum facere plagam. hoc eſt motu ſuo diui
dere ⁊ frangere aliquod citius ꝙ natum ſit di
uidi ⁊ frangi. ita ꝙ velocitas motus ꝓueniat
diuiſionem medii. Opoꝛtet etiam ꝙ coꝛpus mo
tum ꝑcuciat᷑ contra aliud coꝛpus. opoꝛtet ergo
coꝛpꝰ cauſans ſonum moueri per medium diui
ſibile. idō dicit᷑ zꝰ de aīa. ꝙ ſonus fit in aere vel ī
aqua tanquā in ꝓpꝛio ſuſceptiuo. oꝛbes au
tem celeſtes ſunt omio indiuiſibiles ⁊ impaſſibi
les cum ſint incoꝛruptibiles. neqꝫ etiam mouen
tur per medium diuiſibile. Aſtra etiam non mo
uentur niſi motu ſuoꝛum oꝛbium. ⁊ ita non mo
uentur per ſuum oꝛbem tanquam per aliquod
medium diuiſibile quod ſit inter duos oꝛbes.
quia inter duos oꝛbes non eſt medium. opoꝛte
ret enim illud medium eſſe de natura celi. ⁊ tunc
eſſet infrangibile. vel de natura elementi tunc
eſſet ibi perpetuo violente quod eſt impoſſibile.
gꝰ neqꝫ aſtra neqꝫ oꝛbes motibus ſuis cauſant
quoſcunqꝫ ſonos.

Ad rationes ante oppoſitū

Dicitur ꝙ illa tria non ſufficiunt ad hoc ꝙ ali
qua coꝛꝑa cauſent ſonos. Sꝫ cū hꝰ reqrit᷑ ꝙ mo
ueant᷑ per mediū frāgibile. qd᷑ nō ꝯuēit oꝛbibꝰ
neqꝫ aſtris. quia aſtra mouent᷑ ad motū oꝛbis
ſicut clauus ad motū rote. modo qñ aliquod

corpꝰ mouet̃ ad motū ateriꝰ non facit ſonum ſicut nauis mota ad motū fluuii nō facit ſonuꝫ in fluuio. niſi forte faciat in aere ꝙ̄tū ad partem exiſtenteꝫ in aere. Et ſic pꝫ ꝙ nō cauſant armoniam q̄ armonia preſupponit ſonuꝫ. ⁊c̄. Sequitur in textu. De ordine autem ipſoꝝ ⁊c̄.

Queritur quarto. Utrum

Orbes ſuperiores ſupremo celo ꝓpinquiores velociꝰ moueant̃ motu diurno ꝙ̄ inferiores ⁊ diſtātiores. ⁊ ipſi inferiores velociꝰ moueant̃ motu ꝓprio qui eſt ab occidēte in orientem. Arguit̃ primo ꝙ nō quo ad primā parteꝫ. q̄ omnes orbes motu diurno in equali tempore cōplent ſuos circulos. gͦ motu diurno in equali velocitate mouent̃. Arguit̃. 2ͦ ꝯtra ſecundā pteꝫ. q̄ vt habꝫ phūs in. 2ͦ capͦ huiꝰ tractatꝰ. quāto aliquod corpꝰ maius eſt tanto velocius mouet̃ motu ꝓprio. ſed orbes ꝓpinquiores ſunt maiores q̄ magis diſtant a centro. gͦ debent velocius moueri motibꝰ ꝓpriis ꝙ̄ diſtantiores. In oppoꝰ ē. p. quo ad vtrāq̄ partē in quarto caͦ huius tractatꝰ. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ̄ phūs determinauit de nat̃a ⁊ motu aſtrorꝫ et ſtellaꝝ. hic determinat de ordīe ⁊ ſitu eaꝝ. ⁊ maxime de ſitu planetaꝝ. q̄ de ſtellis fixis eſt manifeſtū ꝙ ſunt in octaua ſpera ſituate.

Sciendū eſt ſecundo. ꝙ De ordine ⁊ poſitōe planetaꝝ ad inuicē oñdēdo. ſ. qui planete ſunt ſuperiores ⁊ etiā diſtātiores ⁊ q̄ inferiores ⁊ numero eoꝝdē ptinet ad aſtrologū. nec illa poſſūt ſciri ex pͥcipiis naturalis phīe q̄ oīa q̄ cōſiderat reducit ad motū. ſꝫ ſ quirere quare aliqui planete velociꝰ mouent̃ aliis vno motu ⁊ alio motu tardiꝰ ad nat̃aleꝫ ptinet. Uerūtamē ꝓpter doctrine bonitatē de numero ⁊ ordine orbiuꝫ celeſtiuꝫ ⁊ planetaꝝ aliqua dicent̃ in preſenti queſtiōe. Pro quo ſit.

Concluſio prima. propter ſeptem planetas neceſſe ē ponere ſeptē orbes diſtinctas inter ſe ⁊ a celo ſtellato. Probat̃ q̄ ſenſu apparet planetas variari in ꝓpinquitate ⁊ diſtantia ad inuicē ⁊ ſtellis fixis. ⁊ cū alibꝫ ſiue planeta moueat̃ motu ꝓprio ab occidēte in orientē vt ꝓbatū eſt priꝰ. ſequit̃ ꝙ oꝫ eē ſeptē orbes a ſe inuicem diſtinctos ⁊ ab orbe aliaꝝ ſtellaꝝ.

Concluſio ſecunda. omnes ſtelle fixe ſunt in vno ⁊ eodē orbe. Probat̃. q̄ ſemper ſe hñt in eadem ꝓpinquitate ⁊ diſtantia ad inuicē. gͦ ſunt in vno ⁊ eodē orbe. tenet ꝯña q̄ cū orbes diuerſi ñ poſſint moueri equali velocitate ſcđm ſuos ꝓprios circulos eo ꝙ ſuperiores ſunt maiores oporteret ꝙ ſtelle variarent̃ in ꝓpinquitate ⁊ diſtantia ad inuicē quod nunꝙ̄ viſum eſt. ergo ſunt in eodem orbe quod dicit̃ firmamentū ⁊ a phō ponit̃ priꝰ celuꝫ ꝓpter cauſas aſſignatas. ⁊ ſic habent̃ octo orbes. ſ. celum ſtellatuꝫ ⁊ ſeptem orbes ſeptē planetaꝝ. quoꝝ planetaꝝ numerꝰ ⁊ ordo habetur in hoc verſu. Poſt ſim ſum ſup eſt vltima luna ſubeſt. Uñ ꝑ primaꝫ. ſ. intelligit̃ ſaturnus. ⁊ per. I. Iupiter. et per. m. mars. per alia. ſ. ſol. per. v. venus. per aliam. m. mercuriꝰ. Auctor tñ de ſpera poſuit aliud celū ſupra firmamentū. q̄ vidit ipſum moueri duobus motibus. Sed Ptholomeꝰ ⁊ Algaſel ⁊ Albumaſar quos inſecutus eſt Albertus poſuerunt ſupra firmamentū duos alios orbes celeſtes. Pro cuius ꝓbatione ſupponunt celū ſtellatuꝫ moueri tribus motibꝰ. ſ. diurno ab oriente in occidentem quo peragit ſuuꝫ circuluꝫ in 24. horis. ⁊ motu acceſſus ⁊ receſſus quo perficit. 1. gradum in. 80. annis. ⁊ reuiſionis motu ab occidente in orientem ſuper polis zodiaci. ⁊ hoc motu perficit in. 100. annis gradū vnuꝫ. Et q̄ i toto zodiaco ſiue circulo none ſpere ſunt duodecim ſigna. ⁊ quodlibet habet. 30. gradꝰ. ideo hͦ motu complet ſuum circulum in. 36000. annoꝝ.

Supponunt ſecūdo ꝙ vnius corporꝭ ſimplicis eſt tantū vnꝰ motꝰ ſimplex ſecundū nat̃am. 3ͦ ſupponūt ꝙ motꝰ ꝯueniēs alicui ꝑter nat̃aꝫ aut ſupra naturā neceſſario ꝯuenit alicui ꝑ ꝓpriam nat̃aꝫ. 4ͦ ſupponūt ꝙ motus ꝯueniens alicui corpori inferiori ſecundū naturā ꝓpriam nō conuenit corpori ſuperiori ꝑter nat̃am ſed bene econtra. Supponūt. 5ͦ ꝙ in celeſtibꝰ nichil eſt violentū aut preter naturā q̄ ſunt incorruptibilia. Ex iſtis ſuppoſitionibus ſic arguunt. Firmamētuꝫ mouet̃ tribꝰ motibꝰ vt pꝫ ꝑ experientiā. gͦ oꝫ ꝙ duo illoꝝ cōueniāt ſibi preter naturā aut contra nat̃aꝫ per ſecūdaꝫ ſuppoſitionē ſed nō cōueniūt ei ꝯtra nat̃aꝫ q̄ ſꝑ ſibi cōueniunt. modo nullū violētū eſt ꝑpetuū. gͦ ꝯueniūt ei ſupra nat̃aꝫ. gͦ oꝫ ꝙ ꝯueniāt aliis duobus orbibꝰ ſꝫꝰ naturaꝫ ꝑ terciā ſuppoſitionē. ⁊ cū ñ cōueniāt corꝑibꝰ inferioribꝰ vt pꝫ ꝑ quartā ſuppoſitionē. oꝫ ꝙ ſuꝑioribꝰ ꝯueniāt. ⁊ per ꝯñs ſupra celuꝫ ſūt duo orbes. ⁊ ſic ſūt decē orbes celeſtes. ⁊ hec opinio ꝯiter tenet̃. Uñ primꝰ motꝰ. ſ. diurnꝰ eſt cauſa vniformitatꝭ ⁊ ꝑmanētie reꝝ in eē. motꝰ aūt acceſſus ⁊ receſſus ē ſecūdꝰ ⁊ applicat eē ad materiaꝫ. ⁊ motꝰ firmamēti tertius eſt cauſa diuerſitatis reꝝ inferiorū ī ſpēbꝰ. motus aūt planetaꝝ ſūt cauſa diuerſaꝝ ꝯplexionuꝫ in materia ſꝫꝰ diuerſas nat̃as ipſoꝝ planetaꝝ. Et ſic pꝫ aliqualiter de numero ⁊ poſitione ⁊ ordie planetaꝝ ⁊ orbiū celeſtiuꝫ.

Concluſio Reſponſiua. Ad q̄ſitū. Quanto orbes ſunt ſupremo propinquiores tanto motu diurno velocius mouētur ⁊ motu proprio tardius. Prima pars patet. q̄ propinquiores primo celo in equali tempore ad modum primi mobilis deſcribunt maiores circulos. ergo velocius mouentur. Secunda pars

patet quia vt dictum eſt celum ſtellatum motu proprio ſoluꝫ facit vnaꝫ reuolutionē in. 36000. annis. ſaturnꝰ in. 30. annis. iupiter in. 12. mars in duobus. ſol venus mercurius fere conſimiliter in vno anno. Luna vero in menſe. Cauſam vero vtriuſq̄ partis conſequēter aſſignat philoſophus. quia quāto aliquis orbis eſt propinquior ſupremo tanto ſupremum magis preualꝫ ī ipſū. ⁊ ita quāto velociꝰ mouet illū motu diurno tanto tardius motu proprio. quia motus diurnus eſt ab oriente in occidentem. motus vero proprius planetarum eſt ab occidente in oriente ⁊ quodammodo contrariꝰ primo motui.

Et ſi quis obiiciat quia ſecundum philoſophum ſol immediate ponitur ſupra lunam. et tamen motu proprio aliquantuluꝫ tardius mouetur ꝙ̄ venus ⁊ mercurius qui ſunt ſuperiores. Reſpondetur ꝙ quamuis ſecundum ordinem ſitus ſol ſit inferior ꝙ̄ venus ⁊ mercurius ſecundum opinionem philoſophi. tamen ſecunduꝫ ordinem perfectionis ſol eſt ſuperior. In hoc tamē communiter non tenetur philoſophus. ymo aſtrologi moderni tenent ꝙ ſol eſt ſupra mercurium ⁊ venerem ⁊ ſupra lunaꝫ. Nec valet ſi dicatur. quia tunc venus ⁊ mercurius deberent eclipſare ſolem ſicut luna. Dicendum non valet. Et cauſa eſt quia corpus minus non poteſt eclipſare maius niſi ad illud tantum quod poteſt cadere in piramidem vmbroſam corporis minoris. quamuis ergo venus et mercurius quandoq̄ ſint inter aſpectum noſtrum ⁊ ſolem. quia tamen ſunt mlto minores planete ꝙ̄ luna. ideo vmbra eorum non poteſt pertingere ad nos. idō non eclipſant nobis ſolem. Et quamuis luna octies octoaginta ſit minor ſole. tamen quia ē prope nos ideo q̄ vmbra eius attingit ad nos. ideo nobis eclipſat ſolem. Uel diceretur aliter ⁊ forte melius. ꝙ venus ⁊ mercuriꝰ ſunt planete tranſparentes ⁊ non groſſi ſicut luna. ideo non faciunt ſolem eclipſari impediendo lumen eius ne ꝑtingat ad nos quemadmodum luna. Sed poterit aliquis obiicere contra cauſam concluſionis aſſignatam a philoſopho. q̄ ex verbis philoſophus videtur innuere ꝙ a primo īferatur violentia orbibꝰ inferioribꝰ. quod non poteſt dici. cum ſemper moueātur motu diurno. Obmiſſis variis modis dicendi plurium philoſophorum. Reſpondetur ſecundum opinionem Doctoris Sancti ꝙ in vniuerſo eſt dupliceꝫ naturaꝫ conſiderare. ſ. naturaꝫ ſempiterne permanentie ⁊ vniformitatis que eſt ſpūalis ⁊ illa eſt maxime in ſubſtantiis ſeparatis. Alia ē generabilis ⁊ corruptibilis q̄ reperitur in iſtis inferioribus. Corpora autem celeſtia ſunt media inter naturaꝫ ſpūalem ⁊ corruptibileꝫ. ideo aliqualiter participant vtranq̄ naturaꝫ. ſecunduꝫ duos motus. Nam primus motus. ſ. diurnus ē cauſa ſempiterne durationis ⁊ vniformitatis in rebus. ſed motus qui eſt ſub circulo obliquo eſt cauſa generationis ⁊ corruptionis corpoꝝ inferioꝝ. Primuꝫ ergo mobile tanꝙ̄ aliquid nobiliſſime nature ⁊ propinquiſſimum ſubſtantiis ſeparatis habet ſolum primum motum qui pertinet ad naturam vniformitatis reruꝫ. Alia vero corpora celeſtia inquantum recedunt a ſubſtantiis ſpiritualibus applicando ſe formis generabilibus ⁊ corruptibilibus aliquid pticipāt de motu qui pertinet ad naturam difformitatis. et quanto corpus eſt nobilius ⁊ ſuperius tāto plꝰ habet de illo motu. ⁊ ita ſuperior planeta qui ē ſaturnus plus habet de primo motu ⁊ minꝰ de ſecundo inter alios planetas. Sed luna propter propinquitatem ſue nature ad corpora generabilia ⁊ corruptibilia plurimum participat de ſecundo motu. ſ. proprio. ⁊ velociſſime mouetur. ⁊ minus habet de primo. ſ. de diurno. Medii autem planete medio modo ſe habent ſecundum propinquitatem ⁊ diſtantiam ad vtranq̄ naturam. Nec oportet ꝙ ſit proportio velocitatis ⁊ tarditatis ſecundum proportionem diſtantie ad ſubſtantias immobiles ⁊ incorruptibiles.

Cuius ratio eſt. quia motus celeſtes non ſunt omnino naturales. ſed ſunt voluntarii propter finem deſideratum. ideo inquantum ſunt naturales hec proportio velocitatis ⁊ tarditatis inuenitur in eis. ſed inquantū motus eorum ſunt voluntarii propter finem variatur proportio motus eorum non ſecundum proportionem diſtantie ſed ſecundum aliquod finis talis motus.

Et q̄ venus ⁊ mercuriꝰ deſeruiunt planete ſolis vt ſibi colligati ad ſui effectus ꝓductionē. idō q̄ vniformiter mouent̃ cū motu ſolis. Iſtis ſic p̄ſuppoſitis. Reſpōdet̃ ad obiectionē quā phūs dicit ꝙ ſuꝑma ſpera maxie preualet in orbem ꝓpinquū ⁊ minꝰ in remotuꝫ. hoc nō eſt intelligendum ſꝫꝰ aliꝙ̄ coactionem aliquas violentiam. q̄ nihil a ſuꝑioribus receptum in inferioribus eſt ꝯtra naturā inferioꝝ. ſꝫ intelligendū ē ꝙ plꝰ preualꝫ ſꝫꝰ nat̃aleꝫ impꝛſſionē inꝙ̄tū. ſ. naturā ⁊ motū ſuꝑioris orbis magꝭ pticipāt ꝓpinquiora corpora ꝙ̄ diſtantiora. ⁊ ſꝫꝰ hoc ſaluat̃ principiū phī in quo dicebat priꝰ. ꝙ maiꝰ corpꝰ velocius mouet̃ ꝙ̄ minꝰ. ſꝫ. n. planete inſit vterq̄ motꝰ. ſ. ꝓprius ⁊ diurnꝰ. tñ motꝰ diurnꝰ ē nat̃al' planete ſꝫꝰ id qđ eſt digniꝰ in planeta. ſicut ī hoīe ē aīa intellectiua ⁊ ſenſitiua. ⁊ ꝙ̄to plꝰ hō eſt dignior tāto plꝰ hꝫ de motu digniore nat̃e. ſ. intellectiue ⁊ minꝰ de ſenſitiā. ⁊ ꝑ hoc ſoluit̃ rō añ oppoꝰ.

Ad rationes ante oppoſituꝫ dicit̃ ꝙ ꝙ̄uis omnes ſpere in equali tp̄e cōpleāt motū diurnū. tñ maiores in equali tēpore maioreꝫ faciūt circuluꝫ. q̄ velociꝰ mouent̃. Sequitur in textu. Figuraꝫ aūt vniuſcuiuſq̄. ⁊c̄.

Queritur decimo quinto.

Utrum aſtra ſint ſperice figure. Arguitur ꝙ non. quia figura queritur propter motuʒ. ſʒ nullum aſtrum habet proprium motum vt probatum eſt prius. ergo nullum aſtrum habet figuram propriam. Secundo ſic. pars circuli non eſt circulus. ergo etiam cum aſtra ſint partes corporum ſpericoꝝ vel orbium ideo ñ ſunt ſperica. Tertio ſic. Aſtrum eſt eiuſdem nature cum ſuo orbe. ergo ſequitur ꝙ non eſt diuiſum a ſuo orbe. ⁊ per conſequens non eſt figuratum. tenet conſequentia vltima. quia nichil eſt figuratum niſi terminatum. In oppoᵒ eſt phūs in 5ᵒ capᵒ huius tractatus.

Scienduʒ eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ philoſophus determinauit de natura motus poſitione ⁊ differentia velocitatis ⁊ tarditatis motus aſtrorum quantum ſpectat ad philoſophum naturalem. conſequēter agit de figura ipſorum. q̄ꝛ figura facit ad modum motus.

Scienduʒ eſt ſecundo. quod

philoſophus non intendit probare figuram de quarta ſpecie qualitatis ineſſe aſtris. que ſcilicet eſt terminatio ſuperficierum vel linearum de genere quantitatis. ſed intendit probare figuram ineſſe aſtris ſecundū aliquas virtutes ⁊ aliquas qualitates.

Concluſio Reſponſiua ad

queſitum. Rationabile ē exiſtimare figuram vniuſcuiuſqʒ aſtri eſſe ſpericam. Probatur duabus rationibus. Prima ratio. Natura nichil irrationabiliter nec fruſtra facit. ergo cum aſtra non ſint nata moueri motu progreſſiuo vt dictū ē. ſequitur ꝙ natura dedit eis figuram talē que maxime eſt apta ad motum ſpericum. ſed figura ſperica maxime apta eſt ad talem motum quia figura ſperica nullam ſecum patitur diſtinctionem organorum. que tamen organa neceſſario requiruntur ad motum progreſſiuum. ergo naturam neceſſe eſt dediſſe aſtris figuram ſpericam. Sed obiiceret aliquis quia prius. P. probauit aſtra q̄ꝛ ſperica non moueri motu progreſſiuo. Hic vero oſtendit aſtra eſſe ſperica per hoc ꝙ non ſunt nata moueri motu progreſſiuo. ergo videtur in ſuis rationibus facere circulationem. Ad hoc reſpondet Alexander ꝙ prius philoſophus probauit aſtra non moueri motu progreſſiuo ñ ſolum per illud medium q̄ꝛ eſſent ſperica. ſed pluribus aliis mediis. Similiter hic probat aſtra eſſe ſperica non ſolum per hoc ꝙ non mouentur motu progreſſiuo. ſed etiam pluribus aliis mediis. ⁊ ideo non eſt circulus. Sed huic reſponſioni opponit Simplicius quia non impeditur ratio demonſtrationis circularis per hoc ꝙ vtraqʒ concluſio pluribus mediis oſtenditur. ⁊ ita videtur ꝙ demonſtratio philoſophi ſit circularis. Dicendum eſt ergo ꝙ quamuis per hoc ꝙ vtraqʒ concluſio pluribus mediis demonſtratur non impediatur ratio demonſtrationis circularis. remouetur tamen inconueniens propter quod impugnatur demonſtratio circularis. vt ſcilicet idem ſumatur tanquam notius ⁊ ignotius eodem modo. ſi enim pluribus mediis oſtenſa fuerit vna concluſio poterit fieri nocior vno illoꝝ medioꝝ per ſe ſumpto. ita poterit alia ꝯcluſio accipi ad ampliorem nocionem illius medii. ⁊ illo modo poſſibile ē vti circulo ī demōſtratiōibꝰ vt dictum eſt primo poſteriorum. ſic eſt in propoſito.

Secundo probatur cōcluſio. aſtra ſunt vnius nature. ergo ſimiliter ſe habent ad figuram omnia aſtra. ſed ex hiis que ſenſu apparent manifeſtum eſt vnum aſtrorum eſſe ſpericum ſcilicet lunam. ergo alia ſunt ſperica. Minor patet duplici ſigno. Primo. quia luna creſcit ⁊ decreſcit ſecundum arcuales portiones. ergo luna eſt ſperica. Antecedens patet. quia cum luna directe cōiungitur ſoli totum emiſperium ſuperius a ſole illuminatur ⁊ totum inferius remanet obſcuruʒ ſed cuʒ inceperit recedere a ſole pars que primo a ſole diſtat incipit obſcurari. ⁊ inferius in tanta quantitate ex oppoſita parte incipit illuſtrari quouſqʒ veniat ad quartam partem circuli. ad quam cū peruenerit media pars ſuperioris emiſperii eſt clara ⁊ alia obſcura. ⁊ ita eſt de aliis ⁊ tunc luna dicitur Dyathomos ſiue Dytoma. a dya quod eſt duo. ⁊ thomos quod eſt diuiſio. quia vtrunqʒ eius emiſperium in duo media ē diuiſum per clarum ⁊ obſcurum. Deinde cum luna magis recedit a ſole maior pars inferioris emiſperii illuſtratur verſus nos. ⁊ maior pars ſuperioris obſcuratur quouſqʒ ad medietatem circuli peruenerit. ad quam cum peruenerit totaliter eſt oppoſita ſoli. ⁊ tunc dicitur amphitricos ſecundum aliam litteram. ⁊ tunc dicitur plena lumine verſus nos. quia inferius emiſperium eſt lucidū ⁊ totum ſuperius obſcurum. Et deinde cū per alterum ſemicirculum incipit moueri iterum accedēdo ad ſolē. ⁊ tūc inferiꝰ emiſperiū incipit obſcurari ⁊ ſuperius illuminari. ⁊ ſecundū eaſdem portiones ſecundum quas illuſtratur inferius etiam obſcuratur ſuperius recedendo. ⁊ dicitur in acceſſu ad ſolem amphitricos ⁊ dyathomos in receſſu. Hoc autem nō poſſet contingere ꝙ. ſ. luna creſceret ⁊ decreſceret arcualiter niſi eſſet ſperica. ergo luna eſt ſperica. Secundum ſignū ē quia eclipſes ſolis fiunt ſecundum figuram arcualem. ergo cum fiant per interpoſitionem lune inter noſtrum aſpectum ⁊ ſolem. ergo luna eſt ſperica. quia proprium eſt corporum ſpericorum ſeinuicem arcualiter interſecare. Sed tūc circa

aſſumptum iſtius ſecunde rationis in quo dicebatur ꝙ aſtra ſunt vnius nature.

Dubitatur primo. an ita ſit

Reſpondet Auerrois ꝙ aſtra ſunt vnius nature ſecundum ſpeciem. ⁊ non differūt niſi numero. Sed ſi Auerrois intelligat ſolum de aſtris fixis cum dicit ꝙ ſunt partes vnius orbis ſcilicet firmamenti dictum ſuum poterit ſuſtineri. Si vero intelligat de aſtris fixis ⁊ planetis dictum ſuum non poteſt ſtare in veritate. Primo quia ea que ſunt eiuſdem ſpeciei habent eaſdem operationes ſecundum ſpeciem ⁊ eoſdem effectus vt patet in rebus naturalibus. ſed non omnia aſtra habent eaſdem operationes. ergo ⁊ cetera.

Secundo. Motus corporum celeſtium ſunt naturales. ergo ſi omnia aſtra eſſent eiuſdeʒ ſpeciei deberent habere eoſdē motus et vniformes. quod patet eſſe falſum tam de planetis comparatis inter ſe ꝙ̃ de ſtellis fixis comparatis ad inuicem. Tertio. multitudo indiuiduorum contentorum ſub vna ſpecie non eſt niſi propter aliquam imperfectionem. vtpote ꝙ ſpecies non poterit perpetuari in vno indiuiduo. idō ſub vna ſpecie reperitur multitudo indiuiduoruʒ vel ſucceſſio vt perpetuetur in illis. Arguitur etiam ꝙ in vnico indiuiduo tali non poteſt recipi perfecte operatio illius ſpeciei. ſicut vnus homo non poteſt acquirere perfecte omnem ſcienciam. conſtat auteʒ ꝙ quilibet orbis perpetuus eſt ⁊ incorruptibilis. ⁊ etiam ad ſuos motus nō indiget aliquo alio quantum eſt ex parte ſui. et ita quilibet orbis eſt perfectus. ⁊ per conſequēs perfectioni repugnat multitudo ſub vna ſpecie.

Item multitudo ſpecierum cuʒ ſit formalis eſt perfectior ꝙ̃ multitudo que eſt materialis. gᵒ cum corpora celeſtia ſint perfectiſſima conuenientiꝰ ē ipſa differre ſpecie ꝙ̃ numero. ⁊ ita cū orbes celeſtes ſint ſpecie differentes. gᵒ aſtra que ī ipſis ſunt ſicut planete non ſolum differunt numero ſed etiam ſpecie. Nec valet ratio quā adducit Auerrois ſic arguens. Si diuerſa corpora celeſtia eſſent diuerſe ſpecies contente ſub genere oporteret materiam eſſe ſub ipſis.

Ad hoc enim dicendum eſt ꝙ non eſt īconueniens ponere materiam in celo. ymo neceſſe eſt cum celum continue moueatur. Dicebatur eniʒ ſecundo methaphiſice. ꝙ ī oī eo quod mouetᷣ neceſſe eſt materiam eſſe. Sed bene verum eſt ꝙ materia celi non eſt eiuſdem rationis cum materia horum inferiorum. Argumentum enim iſtius Auerrois eſt magis contra ipſum ꝙ̃ pro ipſo. quia ſi corpora celeſtia ſolū differrent numero. ⁊ q̄ꝛ cum multitudo ſpecierum ſub vna ſpecie non ſit niſi per rationem materie. multo magis in ipſis eſſet materia quā ſi differrent ſpecie ⁊ conuenirent genere. genus enim reperitur in rebus ſpecialibus in quibꝰ non eſt materia.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ oportet aſtra habere figuram ſpericam ſecundum qualitatem de ſecunda ⁊ tertia ſpeciebus. non tamen habent figurā actu diuiſam ⁊ ſeparatam a figura totius. ſic ꝙ aſtrum ſit vnum corpus diſtinctum figura a ſuo orbe. ſed ibi eſt diuiſio ſecundum qualitatē ⁊ ideo non oportet ꝙ aſtra habeant motum proprium ſecundum actum diſtinctum a motu ſui orbis. ⁊ hoc intelligendo de motu completo circa centrum mundi quo circueunt terram. q̄ꝛ planete in ſuis orbibus ⁊ circulis deferentibus habent circulos epiciclos in deferentibus vt alias dictum eſt. Ad ſecundam dicitur ꝙ in plano pars circuli nō eſt circulus diuidendo ipſm p circunferentiam circuli. ſed tamen intra maiorem circulum poteſt deſcribi minor circulus qui dicitur pars alteriꝰ. ideo ſimiliter pars orbis celeſtis ſi diuidatur orbis per circunferentiaʒ non eſt orbis ſiue ſpera. tamen quia quilibet orbis habet magnam ſpiſſitudinem inter ſuperficiem concauam ⁊ conuexam. ideo in illa portione poſſunt deſcribi multe partes ſperice modo declarato.

Ad tertiam dicitur ꝙ non eſt intelligenduʒ vt dictum eſt aſtrum eſſe terminatum termino quantitatis ſed modo declarato. ⁊ cetera.

Sequitur in textu. Duabus autem dubitationibus entibus ⁊c̄.

Queritur decioſexto. Utrum

Motus orbium celeſtium debeat multiplicari ſecūdum proportionem diſtancie vniuſcuiuſqʒ orbis ad ſupremum orbem. Ita ꝙ ſupremus orbis mouetur vno motu ⁊ ſecundus duobus et tertius tribus. et quartus quatuor. et quintus quinqʒ. ⁊ ſic deinceps recedendo a primo. Arguitur ſic. quia ſicut eſt in quatuor primis orbibus ita videtur eſſe in aliis. ſed in primis quatuor motus multiplicātur ſecundum proportionem diſtantiaꝝ ad ſupremum orbem. ergo debent multiplicari in aliis. Secundo quanto aliquid eſt perfectius tanto paucioribus indiget. ſʒ ordo in motibus attenditur ſecundum proportionem ad primum. ergo quanto aliquid eſt propinquior primo tanto paucioribus motibꝰ debet moueri. ⁊ quanto remotior tanto pluribus. igitur motus multiplicantur ſecunduʒ proportionem diſtantie. Ad oppoſitum eſt philoſophus in ſexto ⁊ ſeptimo capitulis huius tractatus. in quibus duobus capitulis philoſophꝰ mouet duas dubitationes quas reputat difficilimas. Prima eſt titulus queſtionis. Secunda mouebitur in fine queſtionis.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ vt

ſupponitur ex dictis decem ſunt orbes celeſtes. quorum decimus mouetur vnico motu ſcilicet motu diurno. ⁊ ſecūdus duobꝰ motibus ſcilicȝ motu acceſſus ⁊ receſſus ⁊ diurno. ⁊ octauus qui dicitur firmamentum mouetur tribus motibus. quia cum predictis mouetur ab oriente in occidentem. ſed mouetur preter illos motu proprio ab occidente in orientem ſuper polis zodiaci. Quartꝰ vero orbis qui ē saturni. ⁊ quintus ſcilicet iouis. ⁊ ſextus ſcilicet martis quantum ad aſtra illorum orbium mouentur quatuor motibus. ſcilicet motu diurno ab oriente in occidentem. motu proprio ab occidente in orientem. ⁊ motu ecentrici. ⁊ epicicli. Sed ſeptimus ſcilicet ſolis mouetur tribus motibus. ſcilicȝ motu diurno. motu proprio. ⁊ motu ecentrici quoniam vt dictum eſt non mouetur motu epicicli. Venus autem ⁊ mercurius inferiores ſole mouētur quatuor motibus ſicut planete ſuperiores. Sed luna que eſt in īfimo orbe cum illis quatuor motibus habet alium motum quo circungirat in ſuo epiciclo. Patet ergo ꝙ non multiplicātur motus ſecundum proportionē diſtantie ad ſupremum. Et ꝙ illud ſic accidat: oportȝ aduertere ꝙ corpora celeſtia non mouentur pure naturaliter ſed mouentur a motore intelligente ⁊ volente propter determinatum finem.

Quibus notatis ſit.

Concluſio Reſponſiua Ad

Primam queſtionem. Non oportet motus orbium celeſtium multiplicari ſecundum proportionem diſtantie ad ſupremum vt dicebatur in titulo queſtionis. Probatur concluſio. quia orbes celeſtes non mouentur ſolo impetu nature. ſed mouentur ab aliquo cognoſcente ⁊ volente propter aliquem finem. oportet ergo ꝙ nō habundent nec deficiant in motibus ſecundum exigentiam finium quos attingunt per ſuos motus. cum ergo ordinentur ad diuerſos fines oȝ quoſdam inferiores moueri paucioribus. ⁊ ſuperiores pluribus ⁊ hoc propter diuerſitatem finium. Aduertendum tamen cum philoſopho. ꝙ ſicut eſt in quodam genere entium ſcilicet animalium: ita eſt in celeſtibus. ſed ſic eſt ꝙ ī genere animaliūȝ ſūt quedā que a toto genere ordinantur ad ſanitatem que eſt perfectum bonum animalis. etiā inter animalia quedaȝ ſūt que habent ſanitatē abſqȝ mala immutatiōe ⁊ motu. ⁊ hec animalia ſunt in perfectiſſimo gradu. Alia animalia ſunt que ꝯſequuntur ſanitatem vnica actione vel motu. ⁊ hec ſunt in ſecundo gradu. Alia vero que pluribus actionibus ⁊ motibus. puta. ambulatione: euacuatione: alteratiōe ⁊ cetera. ⁊ ſunt in tertio gradu. Alia vero que nullo modo conſequuntur perfectam ſanitatem ſed aliquam meliorem diſpoſitionem ad ſanitatem ⁊ hoc paucioribus motibus. ⁊ hec ſunt in quarto gradu. Ita gradus encium inueniunt̃ in animalibus. nam perfectiſſimuȝ bonū quod eſt prima cauſa habet in ſe bonum per ſe ſine motu ⁊ mutatione. Alia vero participant bonum perfectum vnico motu ſeu actione ſicut ſunt incorporalia. Alia vero ꝯſequunt̃ pluribꝰ actionibus ſicut corporalia per continuam generationem conſequuntur eſſe ſpecificum perpetuum. Alia vero non poſſunt pertingere ad eſſe completum nature ſpecifice ſicut materia prima

Sic etiam iſti gradus reperiuntur in celeſtibus. ita ꝙ mouens celum ſine ſui mutatione hȝ perfectum bonum ⁊ ponitur in primo gradu. in ſecundo ponitur primum celuȝ quod vnico motu attingit eſſe perpetuum. In tertio ponuntur planete ſuperiores qui pluribus motibus attingunt eſſe perpetuum. in quarto gradu ponitur ſol ⁊ planete inferiores qui ſuis motibus non attingunt eſſe perpetuum. ſed aliquid ordinatum in ipſum ſcilicet generationem ⁊ corruptionem: Et quamuis quilibet planeta cū ſole ordinent̃ ad generationem ⁊ corruptionem. tamen ſol eſt primus planeta attingens huiuſmodi eſſe. et quia paucioribus motibus mouetur ꝙ̄ inferiores. ideo magis habundat in lumine. ſicut etiam celum ſtellatum habundat in lumine ⁊ deficit in motibꝰ. Et ſic patet ꝙ pluralitas vel paucitas motuum non attingit perfectionem aut imperfectionem. niſi dumtaxat in hiis que ordinantur ad vnum finem. ideo licet ſol pluribus motibꝰ moueatur ꝙ̄ ſuperiores ſpere. non eſt tamen eis perfectior. licet bene inferioribus. quia ad cundem finem communē cū eis ordinatur. ideo ſol hec inferiora attingit paucioribus motibus ſecundum principia Ariſtotelis. Ordo tamen dignitatis ⁊ perfectionis in celeſtibus debet attendi ſecundum ordinem ſitus ipſorum. eo ꝙ inferior ſpera continetur a ſuperiori. continens autē nobilius eſt contento. vt ſupra dictum eſt in primo. ⁊ dicetur infra capitulo de figura terre. Et ſic patet ſolutio ad primam queſtionem. Secunda queſtio difficilis eſt quā mouet Ariſtoteles. Quare in octauo orbe q̄ a philoſopho vocatur primum celum eſt tanta multitudo aſtrorum. cum in vnoquoqȝ orbium inferiorum eſt tantum vnum aſtrum. Ad hanc queſtionē ponit philoſophus tres ſolutiones. Prima eſt ex excellentia primi celi quod eſt propinquius primo motori ⁊ alios orbes mouet ⁊ reuoluit motu velociſſimo ⁊ ſimpliciſſimo. ideo primum celum eſt excellentiſſimum ⁊ nobiliſſimuȝ. Et quia ſtella eſt excellentior pars ſui celi. ratio conueniens eſt ꝙ in primo celo propter eius perfectionē

ſunt maxima aſtra. Secunda ſolutio eſt. quia ſicut primum celum alios excedit in aſtris ita alii excedunt ipſum in motibus. ideo ad ecōtra natura ordinauit ꝙ ſicut in primo celo plura aſtra mouentur vno motu. ita in aliis vnum aſtrum moueatur pluribus motibus. Et ſi obiciatur contra hanc ſolutionem quia ꝙ̄uis ſecundum rationem philoſophi celum ſtellatum ſit primum ⁊ moueatur vnico motu. tamen ſecundum opinionem aſtrologorum non eſt primum celum ⁊ mouetur pluribus motibus. ergo hec ſolutio non eſt ſufficiens. Dicitur ꝙ ſi forte moueatur pluribus motibus. minus tamen habet de ſecundo motu qui eſt ab occidente in orientem ꝙ̄ alii celi inferiores. quia illo motu tardius mouetur ſcilicȝ in. 100. annis gradu vno ideo hec ſolutio per aliquid procedit. tamē alio principio ſcilicet principio philoſophi. Tertia ſolutio eſt. primum celum quodāmodo mouet omnes inferiores orbes. ⁊ quia omne mouens debet excedere in virtute ⁊ perfectione mobile ſuum. ideo conueniens eſt ꝙ in primo celo ſint plurima aſtra. ⁊ in orbibus inferioribus ſit vnum aſtrum propter nobilitatem primi ſupra alios orbes. ⁊ per hoc ſoluitur ſecunda queſtio difficilis.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Patet ſolutio ex dictis. Procedunt enim ſupponendo ꝙ illi orbes ordinantur ad finem proprium. quod eſt falſum. quia quidam ordinantur ad parmanentiam. alii ad conſeruationem. alii ad diuerſitatem figuraruȝ. ideo non oportet ꝙ adequentur in motibus. ⁊ tantum de queſtione. Sequitur in textu.

Reliquum autem de terra dicere vbi exiſtat. ⁊ cetera.

Queritur decimoſeptimo.

Utruȝ terra naturaliter quieſcat in medio mundi. Arguitur ꝙ non. quia terra non eſt in medio mundi. ergo ibidem non quieſcit. Antecedens patet quia nobiliori debetur nobilior locus. ſed ignis inter elementa eſt nobilior et ſimiliter locus medius eſt nobilior. ergo ignis eſt in medio mundi. ꝙ autem locus medius ſit nobilior patet per ſimile in animalibus. in quibus nobilius membrum ſcilicet cor ponitur in medio tanquam in nobiliori loco. Item ille locus eſt nobilior in vniuerſo in quo concurrunt ⁊ vniuntur virtutes vniuerſi. ſȝ ſic eſt de medio mundi quia equaliter ab vtraqȝ ſui parte circūdatum eſt ab omnibus partibus vniuerſi. ergo locus medius eſt nobilior. Deinde arguitur contra queſitum. Omne corpus naturale naturaliter eſt mobile. ſed terra eſt corpus naturale ergo terra eſt naturaliter mobilis. ⁊ per conſequens aliquando mouetur ⁊ non quieſcit perpetuo in medio mundi. Nec poteſt etiam dici ꝙ moueatur motu alterationis ⁊ non motu locali. quia motus localis eſt primus ⁊ ſupponitur ab omnibus aliis motibus. In oppoſitum eſt philoſophus in fine vltimi tractatus huius ſecundi.

Sciënduȝ eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ̄ philoſophus determinauit de corpore celeſti ⁊ de accidentibus ipſius celi ⁊ partium eiuſdem Conſequenter determinat de terra circa quam celum mouetur circulariter. nec intendit philoſophus in iſto tractatu tractare de terra, ſecunduȝ quod eſt vnum de quatuor elementis. quia ſecundum hoc determinatur in tertio ⁊ quarto libris ſequentibus. ſed determinat de terra ſecundum quod eſt centrum ſpere celeſtis. ⁊ ſecunduȝ hoc tractant aſtrologi. Et determinando de terra philoſophus tria facit. Nam primo determinat de ſitu ⁊ poſitione terre. Secundo de eiꝰ quiete. Tertio de figura ipſius. Et determinando de iſtis tribus prius ponit opiniones antiquorum circa hec tria ⁊ motiua ipſorum. ⁊ poſtea improbat illas opiniones ⁊ ipſa motiua. 3º ponit opinionem propriam. De omnibus illiꝰ ⁊ de opinione antiquorum ⁊ etiam philoſophi videbitur in preſenti queſtione. Et primo de opinionibus antiquorum.

Sciënduȝ eſt ſecundo. quod

quantum ad ſitum terre ponentes mundum infinitum non habuerunt ponere terram in medio mundi eo ꝙ in infinito non eſt medium neqȝ extremum. Sed inter illos qui poſuerunt mundū finitum quidam qui vocantur Pictagorici qui circa talia dubitauerunt ponunt ignem in medio mundi propter rationem factam ante oppoſitum. quia poſuerunt terram moueri circa medium. ⁊ motu ſuo cauſare diem ⁊ noctem. Et nō ſolum dixerunt hanc terram in qua habitamus ſic moueri. ſed etiam poſuerunt vnam aliam terram quam vocauerunt Antiſtonam. ab anti quod eſt contra. ⁊ ſto ſtas quaſi ſemper ſtans ꝯtra noſtram terram. ⁊ ideo ſecundum eos per terraȝ noſtram que ſemper mouetur ſicut ⁊ alia impedimur ne poſſumus videre aliam terram. Et ad ponendum pluralitatem terrarum mouebātur propter hoc ꝙ eclipſis lune cauſatur per interpoſitionem terre inter ſolem ⁊ lunam. eclipſȝ autem ſolis fit ꝑ īterpoſitionem lune inter nos ⁊ ſolem cum igitur ſint plures eclipſes lune ꝙ̄ ſolis ⁊ ſepius fiant ꝙ̄ ſolis. oportet ꝙ iſtarum eclipſium ſint plures cauſe. ⁊ illud non poteſt ſaluari vt ipſi dicunt conuenienter niſi ponendo plures terras. Sed hec opinio falſa eſt. Primo ꝯtuȝ

ad hoc ꝙ iſti pictagorici poſuerunt igneʒ in medio. in hoc enim fuerunt decepti ex equiuocatione. duplex enim ē mediū ſcilicet magnitudinis ⁊ virtutis. ñ tamen ꝙ medium magnitudinis ſit perfectius quia tale medium circundatur ⁊ continetur ab aliis. modo continens eſt perfectius contento. ſed medium virtutis eſt perfectius. et ideo in tali medio debet poni perfectius corpus ideo ignis debet poni in medio ſecundum virtutem. locus enim ignis eſt finis corporum.

Ad rationem autem Pictag. poteſt dici ꝙ cor animalis non eſt in medio magnitudinis. ymo vmbilicus eſt in medio magnitudinis. ſed cor ē in medio virtutis. Ad aliud motiuum de pluralitate terre dicitur ꝙ pluralitas eclipſium lune non eſt propter pluralitateʒ terre. ſed quia luna pluries dyametraliter reſpicit terraʒ cum maneat inter ipſam ⁊ ſolem. ſol autem non eclipſat niſi a luna minore ipſo ſole. Alii auteʒ philoſophi dixerunt terram in centro mundi. ⁊ dixerunt moueri ipſam circa medium eius. Sed hec opinio quantum ad hoc ꝙ ponit terram eſſe in medio mundi vera eſt. ſed quantum ad hoc ꝙ ponit terram moueri in illo medio falſa eſt vt poſtea probabitur. Alii autem dixerunt terram eſſe in medio mundi ⁊ ibi quieſci. ⁊ ſecundum hoc verum dixerunt. Sed de cauſa quietas terre in medio mundi diuerſificati ſunt in quinqʒ opiniones. quidam enim dixerunt terrā quieſcere in medio mundi propter eius profunditatem in medio quam non contingit pertranſire. ⁊ huius opinionis fuerunt ʒenophales ⁊ ʒenopolus. Sed hanc opinionē deſtruit Ariſtote. tanquam irrationabilem. Alia fuit opinio Talis Mileſii qui poſuit terram ſupra aquā natare ſicut lignum. ⁊ hec opinio admittit ſimilem difficultatem de aqua quid ſubſtarct ipſam.

Item aqua eſt leuior terra. leuiora autem ſemper ſuperferuntur. Item ſicut eſt de partibus terre ita eſt de tota terra. ſed quelibet pars terre poſita in aqua tendit in ſundum ⁊ deſcēdit. ergo ⁊ tota terra. Tertia fuit opinio ponens terraʒ eſſe late figure ⁊ propter hoc nō poſſe diuidere aerem ſubtus exiſtentem. qui aer ſic compreſſus ⁊ non habens locum in quem cedat ſuſtinet ipſam terram. ⁊ huius opinionis fuerunt Aſimenes ⁊ Anaxagoras ⁊ Democritus ⁊ dabant exemplum de quiete ad confirmationem ſue opinionis. Sed hec opinio falſa eſt. quia infra probatur terram eſſe ſpericam. Quarta opinio fuit Empedoclis ponentis ꝙ terra ſic permanet in medio vndiqʒ depulſa ⁊ deiecta propter velocitatem circumgirationis corporis celeſtis. ſicut videmus ꝙ vas repletum aqua habens foramen ſi velociter circunferatur retinet aquam ⁊ non cadit aqua. quia velocitas circumuolutionis preuenit motum aque deorſum

Sed hec opinio improbatur. quia ſi ita eſſet terra detineretur in illo loco violente. quod autem detinetur in aliquo loco violente naturaliter eſt mobile ab illo loco. ⁊ ita terra naturaliter eſſet mobilis in medio quod falſum eſt.

Alie multe rationes ponuntur in textu contra illam opinioneʒ que cauſa breuitatis relinquuntur. Quinta opinio fuit ꝙ terra permanet immobilis in medio eo ꝙ vndiqʒ equaliter diſtat a circumferentia celi. ⁊ ideo oportet vel ꝙ nō moueatur vel ꝙ ſimul moueatur ad diuerſas partes quod eſt impoſſibile. quia qua ratione moueretur ad vnam eadem ratione ad aliam. Et hec opinio fuit Anaximandri que falſa eſt. quia tunc ſi ignis poneretur in medio mundi pari ratione quieſceret. Eſt etiam irrationabilis quia non aſſignat cauſam motus terre ad medium. cum videamus ꝙ vnaqueqʒ pars terre tendat ad medium. Et quia eadem eſt cauſa motus ad aliquem locum ⁊ quietis in eodem. Ideo philoſophus dicit ꝙ mirabile fuit illos inquirere de cauſa quietis terre ⁊ non de cauſa motus ad medium. Et ille ſunt opiniones de quiete terre. Ex iſtis patet quid iſti antiqui ſenſerūt ⁊ dixerunt de ſitu terre. de quibus omnibus reſtat videre veritatē ſecundū opinionem phi. Et circa hoc ſit.

Concluſio Reſponſiua.

Comprehendens ſitum ⁊ quietem terre. Neceſſe eſt terram in medio mundi quieſcere. Hec concluſio probatur. quia idem eſt motus totius ⁊ partis. ſed vnaqueqʒ pars terre naturaliter fertur ad medium vt docet experientia. ergo tota terra naturaliter mobilis eſt ad medium. Sed vnumquodqʒ corpus quieſcit naturaliter in loco ad quem fertur. ergo terra in medio mundi naturaliter quieſcit. Secundo ſi terra moueretur naturaliter in medio mundi oporteret terraʒ moueri circulariter. quia non poſſet recte moueri niſi recedendo a medio. ⁊ ita naturaliter aſcenderet. ergo oportet ꝙ moueatur circulariter ſi moueatur a medio. ⁊ hoc eſt impoſſibile. quia vnū quodqʒ corpus circulariter motum mouetur pluribus motibus dempto primo mobili. ergo oporteret terram moueri pluribus motibus. ⁊ ita ſi per motum terre ſaluaretur apparentia in motibus planetarum pari ratione ſimilis diuerſitas deberet apparere in motibus aſtrorum.

Tertia Ratio. Pro qua ſupponitur primo. ꝙ idem eſt motus naturalis totius ⁊ partis. Secundo ſupponitur ꝙ vnaqueqʒ pars terre naturaliter fertur ad medium. Ex quo ſequitur ꝙ terra naturaliter in medio quieſcit. Item probatur per ſignum. quia ſi aliquid terre ſurſum proiiciatur per quodcunqʒ tempus ibi permanet vel ſi in ſuperficie proiciatur accidet illud reuerti in eundem locum terre a quo receſſit. ſʒ hoc contingere non poſſet ſi terra moueretur in medio mundi ergo et cetera. Item nos videmus ad ſenſum ꝙ nulla pars terre aufertur a medio niſi per violentiam. ergo neqʒ terra tota. ſʒ vnū quodqʒ naturaliter quieſcit in loco a quo per violentiam aufertur. ergo ⁊c.

Dubitatur primo. Utrum

Sit idem medium mundi ⁊ terre. Reſpondetur ꝙ duplex eſt medium terre ſcilicet grauitatis terre. ⁊ magnitudinis. Dicendum ergo ꝙ idem eſt medium mundi ⁊ grauitatis terre ſed nō eſt idē mediū magnitudinis mūdi ⁊ terre. Unde motus magnitudinis grauiumʒ a medio mūdi ē a medio grauitatis ⁊ ñ a medio magnitudinis. niſi forte per accidens inquantum accidit idem eſſe medium magnitudinis terre et grauitatis eiuſdem.

Dubitatur Secundo: Que

Sit cauſa grauitatis terre in medio mundi. Reſpondetur ꝙ propria natura terre. neqʒ eſt querenda alia cauſa extrinſeca niſi prima cauſa. ergo ⁊c.

Dubitatur tertio. Utrum

Tota terra ſit mobilis ad medium. Dicitur ꝙ ſic. ⁊ ſi per violentiam poneretur extra locum ſuum naturaliter moueretur ad ipſum.

Rationes facte ante oppoſitum

ſoluuntur ex dictis. Sequitur in textu.

Figuram autem habere ſpericam neceſſariū eſt ipſam. ⁊c.

Queritur Decimooctauo:

Utrum terra ſit ſperice figure. Arguitur ꝙ non quia nulluʒ corpus ſpericum interſecat ſolem orientem vel occidentem ſecundum lineam rectā ergo non eſt ſperice figure. Arguitur ſecundo. figura ſperica eſt maxime mobilis quia ſolum tangit ſuperficiem in puncto. ſed terra nō eſt maxime mobilis cum non moueatur neqʒ in ſuo loco nec ad alium locum. ergo cum natura nihil faciat fruſtra. ſequitur ꝙ non dedit ſibi figuram ſpericam. Arguitur tertio. Omne corpus ſpericum ſecundum omnem partem ſuperficiei equaliter diſtat a centro ſuo. ꝯtrariuʒ patʒ de montibus qui magis elongantur a centro terre ꝙ alie partes ſuperficiei. ergo terra non eſt ſperica. In oppoſitum ē p.

Sciendu eſt primo: ꝙ poſt

ꝙ philoſophus oſtendit veritatem de ſitu ⁊ quiete terre. Conſequenter determinat de figura et quantitate per rationes naturales. ⁊ per ſigna ſumpta ſecundum ſenſum oſtendit illam eſſe ſperice figure. ⁊ ex illis ſignis oſtendit terram eſſe modice quantitatis in ordine ad totum celum ⁊ in hoc repugnat opinionibus antiquorum qui dicebant terram nō eſſe ſperice figure.

Sciendum eſt Secundo:

Qꝙ terra poteſt dupliciter conſiderari. Uno modo ſecundum propriam naturam. ⁊ hoc modo omnes partes eius debent eſſe equaliter graues ⁊ equaliter tendere ad medium. ideo ſi eſſet diſpoſita ſecundum ſuam aptitudinem ſue nature particularis deberet eſſe ſperice figure.

Alio modo poteſt conſiderari inquantum ē alterata per actionem caloris naturalis. ⁊ ſic in ea ſunt montes ⁊ valles que intenduntur natura vniuerſali propter bonum ⁊ vtilitatem terre naſcentium ⁊ viuentium. ſed iſta conueniunt terre quodammodo violente ⁊ preter naturam particularem eius licet ſit ſecundum naturam vniuerſalem. Et quia vnumquodqʒ magis debet dici quale quod eſt ſecundum naturam vniuerſaleʒ ⁊ propriam ꝙ quale quod eſt preter naturam particularem ſiue per accidens. ideo terra magis eſt dicenda ſperice figure ꝙ alterius figure. ⁊ quia montes ⁊ concauitates terre non ſunt magne in ordine ad totam terram. ideo non impediunt quin poſſit dici ſperica in ordine ad celum.

Concluſio prima: Terra

eſt ſperice figure ſecundum aptitudinem nature ſue particularis. Primam probat philoſophus duabus rationibus ⁊ tribus ſignis.

Prima ratio eſt vnaqueqʒ pars terre habet grauitatem per quam tendit ad medium. ⁊ ſemper maior pars pellit minorem quouſqʒ equaliter ſint in illo medio. ita ꝙ equalis grauitas ex vtraqʒ parte centri relinquatur. Et ſic omnes partes terre equaliter recedunt a circumferentia celi et accedunt ad medium ipſum. Sed omne tale corpus eſt ſpericum. ergo ⁊ cetera. Et hoc poſſet argui per dictum antiquorum ponentium terram eſſe in medio per circumgirationem motus celi vndiqʒ depellentis ad medium. ergo ſecundum eos oportet terram eſſe ſpericam Uerumtamen eſt cōuenientius dicere terram eſſe ſituatam in medio mundi ⁊ habere figuram ſpericam ſecundum naturam propriam ipſius terre quia eſt corpus grauiſſimum ꝙ propter aliquam violentiam. Et ſi dicatur contra iſtā rationem ꝙ iſta bene concludit ſuppoſito ꝙ omnes partes equales ex vna parte medii ſint ex alia. Sed hoc non ſuppoſito non videtur concludere. Reſpondet philoſophus ꝙ ſiue hoc ſupponatur ſiue non ſemper tenet ꝯñtia. Ideo

ſi ſupponatur tenet ꝯñtia.ſi vero non adhuc tenet ꝯñtia. quia vt dictum eſt prius partes grauiores verſus vnam parteʒ exiſtentes depellunt alias quouſqʒ occupent medium vt tanta velocitas grauis ſit ex vna parte ſicut ex alia. Neqʒ iterum valet dicere ꝙ terra eſt ingenita ⁊ incorruptibilis ergo non oportet omnes partes concurrere equaliter ad medium.quia ſi terra eſſet ingenita oporteret ꝙ eſſet naturaliter diſpoſita. ⁊ ſi eſſet naturaliter diſpoſita eſſet quodammodo ordinata ac ſi fuiſſet genita per actionem nature. Secunda ratio eſt que ſumitur ex figura motus partium terre.Quia omnia corpora grauia ex quaque parte celi deſcendentia feruntur ad terram ſecundum angulos equales ſcilicet rectos que cauſantur ex linea recta, per quam eſt motus.⁊ linea exiſtente in ſuperficie terre.quia corpus graue non firmiter ſtat ſupra terram niſi ſecundum lineam perpendicularem.ergo terra eſt ſperica.Tenet conſequentia quia ſi terra eſſet naturaliter lata in ſua ſuperficie non fierent motus corporum grauium ad terram ab ipſo celo vndiqʒ ſecundum angulos rectos.

Secundo modo patet Concluſio per ſignum qꝛ Eclipſis lune ⁊ deciſiones penes clarum ⁊ obſcurum in Eclipſi fiunt per lineam circularem.ſed tales Eclipſes cauſantur per vmbram terre cadentem inter ſolem ⁊ lunaʒ.ergo illa vmbra eſt rotunda.ſed ſolum corpus ſpericum eſt natum facere vmbram rotundam.ergo ⁊ cetera

Secundum ſignum eſt ex apparẽtia aſtrorum. quia procedendo modicum a ſeptemtrione ad meridiem vel econtra variantur aſtra que ſunt ſupra caput noſtrum.quia alie ⁊ alie ſtelle ſunt apparentes in egipto verſus meridiem que non videntur verſus polum articum Et econtra. Multe apparent verſus ſeptentrionem que nõ apparent exiſtentibus verſus auſtrum. Similiter procedendo ab oriente in occidens vel econtra contingit magna varietas in ortu ⁊ occaſu aſtrorum.ſed hoc non eſt niſi propter rotunditatem terre.ergo terra eſt rotunda.

Tertium ſignum eſt ꝙ Mathematici menſurauerunt quantitatem terre per habitudinem circuli eiꝰ ad circulum celi.ſed hoc non potuiſſent facere niſi terra eſſet rotunda. Jpſi enim primo inuenerunt quantitatem circuli qui ſupponitur vni gradui celi.⁊ deinde in equali proportione attribuendo cuilibet gradui celi tantum ſpatium inuenerunt quantum eſt circuli terre.

Ex iſtis ſignis patet ꝙ terra eſt modice quantitatis in ordine ad celum. Patet primo.quia ſi eſſet magne quantitatis non ita cito fieret apparentia aſtrorum procedenti a ſeptemtrione verſus auſtrum et econtra.vel ab oriente in occidens.et cum hoc contingat ſequitur ꝙ terra eſt modice quantitatis in ordine ad celum. Secundo. qꝛ Aliqui voluerunt adaptare locum qui eſt inter columnas Herculeas in occidẽte loco qui eſt circa indiam ideſt in oriente ⁊ ꝙ nõ eſt niſi vnuʒ mare inter illa duo loca. Qꝛ probat phũs qꝛ in vtroqʒ illoꝝ naſcunt̃ Elephantes quod videt̃ propter ꝓpinquitateʒ illorũʒ locoꝝ.Sʒ hoc nõ eſſet niſi terra eſſet pue ꝗtitat̃. 3º qꝛ mathematici.terrã menſurãtes circũdũt rotunditateʒ eiꝰ ad quadraginta milia des ſtadioꝝ.i.quadrageſies decẽ milia ꝗ valẽt quatuorcentũ milia ſtadioꝝ.⁊ cuʒ ſtadiuʒ ſit octaua ps miliaris. ⁊ octaua ps illius numeri ſit .50000.ideo ſecundum iſtos ambitꝰ terre ꝯtinet .50000.miliaria.⁊ cũ duo miliaria faciũt leucã ſequitur ꝙ continet. 25000 . leucaꝝ. ſed ſecundũ modernos aſtrologos ambitꝰ terre ponit̃ minoris quantitatis.qꝛ ponitur cõtinere ducenta ⁊ .52000. ſtadioꝝ que valẽt.15.milia. ⁊ ſeptingenta ⁊. 50.leucas quod põt inueniri facilit̃ qꝛ vni gradui celi ſupponũt̃ . 700.ſtadia ꝗ habẽt 46.leucas cũ.12.ſtadijs.⁊ applicãdo tot leucas cuilʒ gradui celi inuenit̃ ꝓdictꝰ numerꝰ.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã dicit̃ ꝙ ſʒꝰ rei veritatẽ terra interſecat ſoleʒ ſʒꝰ lineã circularẽ.ſʒꝰ aũt apparẽtiam videt̃ interſecare ſʒꝰ lineã rectã.⁊ hoc ꝯtingit propter elongationẽ ſolis a terra ⁊ magnitudinem rotunditatis terre rõe quaꝝ vna pars circuli terre includit̃ in angulo viſuali. gº videmꝰ ſolum admodum magne partis circuli viſe a longe videnti recte linee eẽ.⁊ ſi hoc nobis apparet illis circulis maxime erit circa rotũditatẽ terre q̃ lʒ ſit minima reſpectu celi.eſt tñ maxia reſpectu corpoꝝ mixtoꝝ ⁊ aiatoꝝ. Ad ſecundã dicit̃ ꝙ terra eſt ſperice figure ꝓpter equalẽ motũ ſuaꝝ ptiuʒ ad centꝝ.⁊ qꝛ ille motus nõ ſibi conueniret fruſtra.ideo nec illa figura. Ad tertiaʒ pʒ ſolutio. Et hec de.2º de celo ⁊ mundo.

Super.3º libro Johãnes verſoris nullas fecit gloſulas ſʒꝰ moreʒ ſcole pariſienſis. gº

Sequitur Quartus liber De graui autem et leui.et cet

Jrca inicium quarti Libri de celo et mundo Queritur primo Utrum.

Sit aliquod corpꝰ ſimpliciter graue.⁊ aliquod ſimpliciter leue.⁊ aliquod graue ⁊ aliquod leue ad alterum ſiue in reſpectu. Arguitur primo quo ad primam partem ꝙ non. quia illud eſt graue aut leue ſimpliciter.quo exiſtẽte aut graui aut leui nihil eſt grauius aut leuius. Sed quocũqʒ corpore graui dato aut leui adhuc eſt dare grauius aut leuius.ergo nullum eſt graue aut leue ſimpliciter. Minor patet.quia dato quocunqʒ corpore graui poteſt ſibi addi aliquid graue ⁊ ſic erit grauius. Secundo arguitur quo ad ſecundam partem negatiue. quia ſi eſſʒ aliquod corpus graue vel leue in reſpectu tale eſſet aqua vel aer.ſed hoc non.quia illud dicitur graue aut leue in reſpectu cuius grauitati eſt leuitas admixta. vel cuius leuitati eſt grauitas admixta.ſed grauitati aque non eſt leuitas admixta.neqʒ leuitati aeris eſt grauitas admixta.quia forma ſubſtantialis aque ⁊ aeris ſunt forme ſimplices.oportet ergo virtute conſequẽtis huiuſmodi formas eſſe ſimplices.ergo et cetera. Jn oppoſituʒ eſt phũs in primo capitulo hꝰ quarti libri.

Sciendum eſt primo.ꝙ poſt

ꝗ philoſophus determinauit de corporibus ſimplicibus mobilibus motu recto. ſcilicet de elementis ſecundum opinionem antiquorum. conſequenter determinat de eiſdem ſecundum ꝙ ſunt mobilia motu recto ſecundum opinionem propriam.oſtendendo quid ſit corpus graue .et quid corpus leue.⁊ quas proprietates habeant corpora grauia ⁊ leuia ſecundum ꝙ ſunt mobilia motu recto.

Sciendum eſt Secundo.

ꝙ quadrupliciter poteſt intelligi aliquod corpus eſſe graue ſimpliciter. Uno modo vt aliquid dicatur graue ſimpliciter quo exiſtente graui nichil eſt ipſo grauius.Et hoc modo parua gleba terre non eſſet grauis ſimpliciter.quia tota terra eſt grauior ea. Secundo modo dicitur graue ſimpliciter quod nichil leuitatis habʒ admixtum.et iſto modo quodlibet corpus graue ſimplex diceretur graue ſimpliciter. Tertio modo dicitur graue ſimpliciter. vt ſimpliciter idem eſt quod ſine addito.vt dicatur graue ſimpliciter hoc eſt ſine addito.⁊ illiuſmodi non ſunt ad propoſitum. Quarto modo dicitur graue ſimpliciter quod natum eſt deſcendere in omnibus elementis preterquam in vno.et illo modo parua gleba terre dicitur graue quoddam ſimpliciter. Et ſimiliter poſſet fieri diſtinctio de leui ſimpliciter.

Sciendum eſt Tertio: ꝙ ali

quid dicitur graue ad alterum ſiue in reſpectu dupliciter.Uno modo dicitur graue in reſpectu quod habet aliquid leuitatis admixtum. et ſic nullum corpus ſimpliciter poteſt dici graue in reſpectu.et ſic non capitur in propoſito.Alio modo dicitur aliquid graue in reſpectu quod in vno elemento eſt natum aſcendere ⁊ in alijs duobus deſcendere. Et hoc modo aqua dicitur quoddam graue in reſpectu. quia aſcendit per aquam et deſcendit per aerem ⁊ ignem.et ſimilis diſtinctio poteſt fieri de leui in reſpectu.

Concluſio prima: Ali

quod eſt graue ſimpliciter.et aliquod ẽ leue ſimpliciter. Probatur quia eſt aliquod corpus natum moueri ſimpliciter deorſum ⁊ ad medium mundi.⁊ aliquod corpus ſimpliciter ferri ſurſuʒ ⁊ ad extremum vniuerſi.ergo eſt aliquod corpꝰ graue ſimpliciter.⁊ aliquod leue ſimpliciter.conſequentia tenet a diffinitione ad diffinitum. Uel aliter arguitur.Eſt aliquod corpus ſimplex natum deſcendere per tria elementa. ſcilicet per ignem aerem ⁊ aquam.⁊ illud eſt terra.Et eſt aliquod corpus ſimplex natum aſcendere per tria elementa.ſcilicet per terram aquam ⁊ aerem. ergo ẽ aliquod corpꝰ graue ſimpliciter.⁊ aliquod leue ſimpliciter.

Concluſio ſecunda. Eſt

Aliquod corpus graue ad alterum ⁊ aliquod corpus leue in reſpectu. Patet.quia eſt aliquod corpus natum deſcendere per duo elementa. ⁊ aſcendere per vnum ſcilicet aqua. Eſt etiam aliquod natum deſcendere per vnum elementum ⁊ aſcendere per duo.⁊ illud eſt aer. ergo eſt aliquod corpus graue in reſpectu.⁊ aliquod leue in reſpectu.Conſequentia patet. per diffinitiones grauis ⁊ leuis in reſpectu ſiue ad alterum.⁊ hoc graue aut leue communiter vocatur graue aut leue ſecundum quid.

Dubitatur primo. An gra

uitas ⁊ leuitas ſint forme ſubſtantiales grauiuʒ ⁊ leuiuʒ. R̃ñdetur ꝙ nõ.nam grauitas ⁊ leuitas ſunt qualitates motiue ipſoꝝ elementoꝝ cõſequentes eſſe ſubſtantiale cõpletum ipſorum eoꝝ. Harꝝ aũt virtutũ operationes ſiue actus ſecundi ꝯñtes carẽt nominibus ꝓprijs vt habet textus. Sʒ tñ ſi liceret fingere noia poſſemꝰ dicere vt Albertꝰ ꝙ actꝰ ipſiꝰ grauitatis ẽ grauire.ſ.moueri deorſum.Et leuitatis eſt leuire ſcilʒ moueri ſurſum.

Dubitatur Secundo. vtrum

Aliquod elementum in ſuo loco naturali ſit leue aut graue. Videtur ꝙ ſic. quia in ſuo loco naturali retinet ſuam formam ſubſtantialem. ergo retinet grauitatem vel leuitatem que ſunt qualitates motiue conſequentes formas elementorum. Ad oppoſitum tamen videtur eſſe experientia. quia aliquis exiſtens in aqua nõ percipit grauitatem aque exiſtentem ſupra ſe ipſuʒ. ſimiliter ſitule poſite in aqua ⁊ plene aqua leuãtur ſurſum violentia. hoc autem non eſſet ſi aqua eſſet grauis in ſuo loco. ergo ⁊ cetera.

Ad dubium reſpondetur ꝙ aliquid dicitur graue aut leue dupliciter. Uno modo habitualiter hoc eſt in actu primo. quod ſcilicet habet grauitatem aut leuitatem per quam tenderet in locum ſuum ſi eſſet extra locum. quamuis non moueatur a loco ſuo naturaliter. Alio modo aliquid dicitur graue aut leue actualiter hoc eſt in actu ſecundo. quod ſcilicet tendit ad ſuuʒ locum actu. quia habet motum conſequentẽ grauitatem vel leuitatem. Elementum ergo in ſuo loco naturali exiſtens bene eſt graue aut leue primo modo. ſed non 2º mõ. Et ꝑ hº ſoluunt̃ rationes facte hinc ⁊ inde.

Dubitatur tertio. Utrum

quodlibet corpus quod eſt alio grauius in aere ſit grauius in aqua. Reſpondetur ꝙ non ⁊ hoc ſatis docet experientia. nam magnum lignum eſt grauius in aere paruo plumbo. ⁊ tamen paruum plumbum in aqua eſt grauius ꝙ̃ magnum lignum. nam lignum in aqua ſupernatat ⁊ plumbum ſubmergitur. Et hoc contingit. quia in ligno eſt plus de aeris poroſitate ⁊ de aqua. ſed in plumbo eſt plus de terra ꝙ̃ de aere. hoc ergo eſt propter diuerſam mixtionem elementoꝝ in mixto. Ex precedentibus ergo patet. quid ſit graue ſimpliciter. et quid leue ſimpliciter. quid graue in reſpectu. et quid leue in reſpectu.

Ad Rationes patet ſolutio

ex dictis. ⁊ ſequitur alia queſtio.

Sequitur in textu. Alteram cauſam putant ⁊ dicunt quidã ⁊c̃.

Queritur Secundo. Utrum

Uacuum ⁊ plenum ſint cauſa grauis ⁊ leuis.

Arguitur ꝙ ſic auctoritate omnium philoſophorum antiquorum fere concorditer conuenientium in hoc. ergo ⁊ cetera. Secundo arguitur. Uacuum ⁊ plenum ſunt cauſa raritatis ⁊ denſitatis. ſed raꝝ eſt leue ⁊ denſum ẽ graue. ergo vacuum ⁊ plenum ſunt cauſe grauitatis ⁊ leuitatis. In oppoᵘ eſt. p. in textu.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̃ philoſophus determinauit quid ſit graue ſimpliciter ⁊ quid leue ſimpliciter. ⁊ quid graue in reſpectu. ⁊ quid leue in reſpectu. Conſequenter agit de cauſis grauium ⁊ leuium. Et ponit primo opiniones antiquorum ⁊ eas improbat. Et de illis videbitur in preſenti queſtione. Secundo determinat veritateʒ. ⁊ de hoc videbitur in ſequentibꝰ queſtionibꝰ.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Plato poſuit corpora componi ex ſuperficiebus ⁊ in ſuperficies reſolui vt alias dictum eſt. Et quia trigonus eſt prima figura inter figuras rectilineas. ideo poſuit corpora conſtitui ex trigonis. Et conſequenter poſuit illud corpus eſſe grauius quod conſiſtit ex pluribus trigonis. ⁊ illud leuius quod ex paucioribus conſiſtit. Sed in hoc defecit ⁊ errauit Plato. quia nichil tractauit de cauſis grauis ⁊ leuis ſimpliciter. ſed ſoluʒ determinauit de graui ⁊ leui in reſpectu. oſtendendo ſolum quid ſit corpus grauius ⁊ quid leuius. Defecit etiam determinando de grauibus ⁊ leuibus in reſpectu. quia in hoc falſum dixit dicendo ꝙ illud ſit grauius quod conſtat ex pluribus trigonis. ⁊ leuius quod ex paucioribus. quia ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ paruus ignis eſſet leuior ⁊ citius aſcenderet ꝙ̃ magnus ignis. Conſequens eſt falſum. Patet tamen conſequentia. quia ſecundum opinionem platonis paruus ignis conſtat ex paucioribus trigonis ꝙ̃ magnus ignis. ⁊ ſic ſecundum diffinitionem leuioris dataʒ a Platone paruus ignis eſſet leuior ꝙ̃ magnus. quod eſt falſum. Sequeretur etiam ſi ſic eſſet ꝙ magnus ignis eſſet grauior ꝙ̃ parua terra. Conſequens eſt falſum. Patet tamen conſequentia. quia magnus ignis conſtat ex pluribus trigonis ꝙ̃ parua terra. Et ſic patet ꝙ᷑ Platonis opinio de grauitate ⁊ leuitate ſtare non poteſt in veritate. Unde opinio Platonis magis videtur intelligi de corpore de genere quantitatis ꝙ̃ de genere ſubſtantie. Alia fuit opinio antiquorum philoſophorum dicentium quaſdam vacuitates eſſe corporibus imbibitas. ⁊ huiuſmodi vacuitates eſſe cauſaʒ leuitatis. ⁊ etiã dixerũt partes plenas eẽ cauſas grauitatis. ⁊ ita ſʒᵒ illos vacuuʒ ẽ cauſa leuis ⁊ plenuʒ ẽ cauſa grauis. Et iſti triptiti ſunt qꝛ quidã poſuerũt illud corpꝰ eſſe leuiꝰ q᷑ ↄ̃ſtat ex maiori motu ſiue habeãt plures ꝑtes plenas ſiue pauciores ſiue equales ꝙ̃ corpꝰ leue. Alii dixerũt illud corpus eſſe leuius quod conſtat ex maiori vacuo ⁊ minore pleno ꝙ̃ illud quod econtra. Sed alii dixerunt illud corpus eſſe leuius cuius proportio ſui vacui ad ſuum plenum eſt maior ꝙ̃ proportio alterius leuis ad ſuum plenum. Et iſti omnes nichil tractauerunt de graui ⁊ leui ſimpliciter. ſed ſolum de grauiori ⁊ leuiori ſicut illi de opinione prima. Iſti tamen conueniunt in hoc ꝙ ponunt vacuum impellere corpora ſurſum ſiue mouere ſurſum. ⁊ plenum deorſuʒ. Philoſophus tamen reprobat iſta in textu tanꝙ̃ falſa. Quapropter contra hanc opinionem ſit.

Concluſio prima: Illud

non eſt leuius in quo eſt plus de vacuo. Probatur ſic. quia ſic magnuʒ auruʒ eſſet leuius modico igne. Patet conſequentia. quia ſecunduʒ iſtos in magno auro eſt plus de vacuo ꝙ̃ in modico igne. Cõtra ſecundaʒ opinioneʒ ſit.

Concluſio ſecunda. Illud

ñ eſt leuius alio quod conſtat ex maiori vacuo ⁊ minori pleno. Patet qꝛ ſi ſic ſequeretur ꝙ magnus ignis eſſʒ leuior aliqua parte terre. ↄ̃ñs nõ eſt concedendum quia terra non eſt leuis. Patʒ conſequentia. quia magnus ignis ſecundũ eos conſtaret ex maiori vacuo ⁊ minori pleno ꝙ̃ aliqua pars terre.

Concluſio tertia. Contra ter

tiam opinionem. Aliquid non dicitur leuius alio quia proportio ſui vacui ad ſuum plenum maior ſit ꝙ̃ proportio alterius. Patet quia ſi ſic ſequeretur ꝙ minor ignis eque cito moueretur ſurſum ſicut magnus. Patet conſequentia quia in paruo igne eſt equalis proportio ſui vacui ad ſuum plenuʒ. ⁊ ſimiliter ſequeretur ꝙ parua terra eque cito deſcenderet ſicut magna ꝑs terre.

Concluſio quarta: vacuitas

non eſt cauſa mouens corpora ſurſum. neqʒ plenitudo deorſum. Patet quia cum vacuum ſecũdum iſtos ſit corporibus inbibitum ⁊ ſit diſtenſuʒ ſecunduʒ tres dimenſiones. ſequeretur ꝙ vacuum moueretur ad motuʒ corporis in quo infunditur ⁊ imbibitur. ⁊ ita argueretur de plenitudine. Si ergo vacuitas moueret ſurſum ⁊ plenitudo deorſum ſequeretur ꝙ idem eſſet motũ ⁊ mouens ſeipſuʒ quod improbatur in. 7º phiſicoꝝ. Iteʒ improbatũ eſt in. 4º. phiſicoꝝ. ꝙ vacuuʒ non põt eſſe in natura. ⁊ ꝙ ponẽtes vacuuʒ ꝑpter motuʒ deſtruũt omnino motuʒ.

Item cuʒ illud quod ẽ ſimpliciter leue ſit in termino leuitatis nichil habens de permixtione cõtrarii. ſequeretur ꝙ illi non poterant dare corpus aliquod ſimpliciter leue. quia non dixerunt aliquod corpus componi ſolum ex vacuitatibꝰ Et ſimiliter argueretur ꝙ ſecundum eos nullum eſſet corpus ſimpliciter graue. quia non poſuerunt aliquod corpus cõponi ex plenitudine tãtum. Sic gº patʒ ꝙ iſti nõ ſufficienter tractauerunt de cauſa grauis ⁊ leuis.

Concluſio Reſponſiua.

Uacuuʒ non ẽ cauſa leuitatis. nec plenuʒ cauſa grauitatis. Patʒ quia tunc nulla res eſſet ſimpliciter grauis aut leuis quod patet ex precedentibus. Si queratur ergo que ſit cauſa grauitatis ⁊ leuitatis in corporibus grauibus ⁊ leuibus. Dicatur ad hoc ꝙ ipſa forma ⁊ materia grauium ⁊ leuium corporum eſt natura grauitatis ⁊ leuitatis eorum. grauitas autem ⁊ leuitas ſunt qualitates naturaliter conſequentes ⁊ per ſe naturas ſubſtantiales corporum grauium et leuium. nec eſt querẽda alia cauſa intrinſeca ꝙ̃ natura grauis et leuis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur. ꝙ antiqui non ſunt tenendi nec auctoriſandi in hoc. Ad ſecundam negatur ꝙ vacuum ⁊ plenum ſunt cauſa raritatis ⁊ denſitatis. ymo natura propria rarorum et denſorum ſunt eorum cauſa. ergo ⁊ ceꝫ.

Sequitur in textu. Nos autem dicimus primum determinantes de quo

Queritur tertio. Utrum

Ex parte qualitatum motiuarum ſufficienter concludi poſſit numerus quaternarius elementorum. Arguitur ꝙ non. quia in elementis nõ ſunt niſi due qualitates motiue ſcilicet grauitas ⁊ leuitas. ergo non erunt niſi duo elementa

Secundo arguitur. ſi illo modo poſſet concludi numerus elementorum quaternarius hoc probaretur ſic arguendo. Eſt aliquod corpus leue ſimpliciter quod natuʒ eſt ferri ſurſuʒ ſimpliciter. ⁊ eſt aliquod graue ſimpꝉr quod natũ ẽ ferri deorſuʒ ſimpꝉr. ſʒ hec duo ſunt grauia ſimpꝉr qꝛ ſunt extrema alicuiꝰ grauitatis ſimpꝉr. ſʒ inter quecunqʒ duo extrema ſimpꝉr q̃ ſunt extrema vniꝰ grauitatis neccẽ eſt eẽ duo media quoꝝ vnũ magis accedat ad vnũ extremũ ⁊ aliud ad reliquũ gº ſequit̃ ꝙ quatuor erũt corpa grauia ⁊ leuia ſcʒ duo media ⁊ duo extrema. Tũc ↄ̃tra hoc arguit̃. Inter duo extrema grauia poſſunt plura eẽ media duobꝰ. vt in colorib. ⁊ odoribꝰ i quibus poſſũt eẽ plura media duobꝰ. gº nõ ſequit̃ ſi ſit aliquod graue ſimpliciter ⁊ aliq᷑ leue ſimpliciter ꝙ nõ ſint niſi duo media. ⁊ ꝙ nõ ſint niſi quatuor corpa grauia ⁊ leuia. 3º arguit̃ in 2º de gñatione ſufficiẽter ꝓbat̃ numerꝰ quaternarius eloꝝ. gº ſuperfluum ẽ hº probare hic. In oppoᵘ ẽ phũs in textu.

Pro Rñſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ philoſophus improbauit opiniones antiquorum de graui ⁊ leui. ꝯcludit ꝙ non eſt querenda alia cauſa grauitatis ⁊ leuitatis preter naturas corporis grauis ⁊ leuis. ꝯñr in hac parte intendit determinare ex parte illaꝶ qualitatum .ſ. grauitatis ⁊ leuitatis numeꝶ quaternarium ipſoꝶ elementoꝶ.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

inter corpora vniuerſi ⁊ maxime inter eaꝗ ſunt per ſe ⁊ principales partes vniuerſi ⁊ maxime ſicut ſunt quatuor elementa continens ſemper eſt dignius contento. ⁊ ſe habet ad ipſum ſicut forma ad materiaꝫ. Ex quo patet ꝙ aqua ſe habet ad terram ſicut forma ad materiam ⁊ actus ad potentiam. Et ſimiliter dicendum eſt de aere reſpectu aque. ⁊ de igne reſpectu aeris. Ex quo ſequitur ꝙ terra inter cetera elementa eſt materialius ⁊ potentialius eoꝶ. qꝛ continet ⁊ non continet. Et propter hoc etiam ē minime actuitatis qꝛ actuitas oritur a forma. Et maxime reſiſtentie qꝛ reſiſtentia oritur a materia. E conuerſo aūt dicitur de igne. ignis enim eſt inter omnia elemēta formalius ⁊ actualius elementum. ⁊ ob hoc ē magis actiuus. qꝛ habet plus de forma. ⁊ minꝰ paſſiuus. gͦ minus reſiſtitiuus. qꝛ minus habꝫ de materia. Media autem elementa actualia ſunt ⁊ potentialia ſed reſpectu diuerſoꝶ. qꝛ cōtinent ⁊ continent.

Sciendum eſt tertio ꝙ cum

Elementa ſint diſtincta ſpecie ⁊ ſint corpora ſimplicia ſimplices formas ⁊ naturas habentia oportet ꝙ motus eorum ſint diſtincti ſecundum ſpeciem. ⁊ ꝙ motus eorum ſint ſimplices. Et ſic oportet ꝙ ſint quatuor motus recti ſimplices ſpecie ſpecialiſſima diſtincti. ⁊ ꝙ ſint quatuor loca naturalia ſpecie ⁊ natura diſtincta.

Sciendum eſt quarto. ꝙ ali

ter in ſecundo de generatione probatur numerꝰ quaternarius quatuor elementorum. ⁊ aliter in hoc libro. qꝛ in ſecundo de generatione ꝓbatur ex ꝯbinatiōe quatuor qualitatum primaꝶ ſimpliciter. in quibus non poteſt reperiri niſi quadruplex conueniēs combinatio ⁊ poſſibilis. Sꝫ in iſto libro probatur numerus elementorum ex parte locorum naturalium ad que mouent̄ naturaliter ipſa elementa. ⁊ ex parte motuum elementorum ⁊ etiam virtutum motiuarum eoꝶ ⁊ ideo ratio probatiua huius numeri quaternarii elementorum in hoc libro eſt numerus locoꝶ in libro vero de generatione eſt motus ad formam. Et ideo quamuis probetur numerus elementorum ex parte illorum trium. hoꝶ .ſ. locorū motuum ⁊ virtutum motiuarum. tamen ex iſtis tribꝰ ſumitur vna ratio. quia virtutes motiue diſtinguuntur ſecundum ſpeciem ex parte motuū. ⁊ motꝰ diſtinguuntur ſpecie ex parte locoꝶ.

Concluſio Reſponſiua

Ex parte qualitatum primarum ſufficienter probari poteſt numerus quatuor elementorum ſꝫ ꝙ ſunt corpora ſimplicia mobilia ad vbi.

Probatur concluſio per rationem recitatam in ſecunda ratione ante oppoſitum. que ſufficienter probat numeꝶ quatuor elementorum quaternarium. Item probat̄. omne corpus ſimplex mobile motu recto aut eſt graue aut leue. Si graue hoc eſt dupliciter. aut eſt graue ſimpliciter ſcꝫ ſecundum naturam ⁊ ſemper natum ē moueri deorſum ſimpliciter .ſ. per tria elementa ⁊ ſic eſt terra. aut eſt graue ſecundum quid in reſpectu ⁊ ſic eſt aqua. Si ſit leue hoc eſt dupliciter aut eſt leue ſimpliciter ⁊ ſic eſt ignis. aut ē leue ſecundū quid ⁊ ſic ē aer.

Dubitatur primo. Utrum

Leuitas ignis ⁊ leuitas aeris differant ſpecie. et ſimiliter grauitas terre ⁊ grauitas aque. Arguitur ꝙ non. quia caliditas ignis ⁊ aeris non differunt ſpecie. ſimiliter frigiditas terre ⁊ aque non differunt ſpecie. ergo nec leuitas ignis ⁊ aeris ſpecie differunt. nec grauitas terre ⁊ aque. Tenet conſequentia. quia leuitas videtur cauſari a caliditate. ⁊ grauitas a frigiditate.

Oppoſitum arguitur. quia vniꝰ corporis ſimplicis eſt tantum vnus motus ſimplex ſibi conueniens ſecundum naturam propriam. Sed natura propria ignis differt ſpecie a natura ꝓpria aeris. gͦ ⁊ motus ignis ſpecie differt a motu aeris. ⁊ per conſequens proximū principiū motus ignis quod eſt leuitas ignis ſpecie differt a virtute motiua aeris que eſt leuitas aeris. Et ſimiliter argueretur de grauitate terre et aque.

Dicitur ad dubium. ꝙ ille qualitates motiue differūt ſpecie ⁊ conueniūt gñe vt probatū ē

Et poſſet ſic probari ex parte locorum. quia loca naturalia ad que mouentur elementa differunt ſpecie. ⁊ motus elementorum ſpecie differunt. gͦ ꝑ conſequens virtutes que ſunt principia huiuſmodi motuum differunt ſpecie. quia poſitione diſtinguuntur ſecundum ſpeciem per ſuas operationes. Ad rationem dubii negat̄ conſequentia. nec valet probatio. quia leuitas ignis non ſolum cauſatur a caliditate. ſed etiaꝫ a ſiccitate ignis. ⁊ ſic ab illis duabus. Et ſimilit̄ leuitas aeris a calore ⁊ humiditate aerea. ⁊ ſimiliter diceretur de grauitate aliorum elementorum ſuo modo. Unde grauitas ⁊ leuitas ſūt qualitates priores via perfectionis. poſteriores tamē ſecūdum generationem. poſt enim grauitatem ⁊ leuitatem ſequitur motus local̄ immediate qui eſt perſeccuſſiuus. generatione tamen vltimus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ virtutes motiue elementorum non ſunt niſi due in genere. ſunt tamen quatuor ſpecie. Ad ſecundam dicitur ꝙ illa ꝓbatio ñ eſt ſufficiens ſꝫ eſt probatio inſufficiens. quia hoc aſſumptum .ſ. ꝙ inter duo extrema contraria poſſunt eſſe plura grauia duobus habet ſolum veritatē in contrariis extremis inter que ſunt media per participationem extremorum. ſicut eſt in coloribus. et ſaporibus. aer autem aqua neqꝫ ea que ſunt aeris aut aque nō ſunt media per participationem extremorum. ſꝫ ſunt formaliora altero extremorum. Nec dicitur leuitas in reſpectu eo ꝙ aliquid grauitatis immixtum habeat. ſed ſic nominatur propter penuriam nominum. et ſic dicitur per ſimilitudinem ad grauitatem proprie dictam. ⁊ ſimilit̄ dicere tur de grauitate. Ad tertiam patet ſolutio ex dictis. Sequitur in textu.

Quoniam autem locus eſt continentis terminus. ⁊c̄.

Queritur quarto. vtrum

Loca naturalia grauium ⁊ leuium ſimplicium ſint cauſe ſuorum motuum. Arguitur ꝙ nō quia vel eſſent extrinſece vel intrinſece. Non intrinſece. quia intrinſece non ſeparantur ab eo cuius ſunt. modo locus eſt diuiſus a loco. Neqꝫ ſunt cauſe extrinſece. quia vel eſſent efficientes vel finales. non efficientes. quia omne mouens effectiue eſt cum mobili quod mouetur ad locum. neqꝫ etiam ſunt cauſe finales quia finis et forma coincidunt vt dicitur ſecundo phiſicorum. cum ergo non ſint cauſe formales neqꝫ erunt cauſe finales. Secundo arguitur. ꝙ nō ſint cauſe finales. quia finis nō mouet motu reali immediate. ergo ſequitur ꝙ loca non poſſūt eſſe cauſe finales motuum grauiū ⁊ leuiū.

In oppoſitum eſt philoſophus in textu.

Pro reſponſione.

Sciendū eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs remouit opiniones antiquorū de cauſis grauis ⁊ leuis. grauium ⁊ leuium. ꝯñr oſtendit ſecundum opinionem propriaꝫ que ſunt cauſe grauium ⁊ leuiū.

Sciendum eſt Secundo.

ꝙ omnis motus naturalis eſt per ſe inter terminos contrarios ⁊ non ſoluꝫ per accidens. Et hoc poteſt probari inducendo in omnibus motibꝰ ⁊ mutationibus. Poteſt etiam oſtendi ratione quia niſi ſic motus naturalis non eſſet de determinato termino in determinatum terminum. ſꝫ eſſet inter terminos differentes. ⁊ quodlibet fieret ex quolibet quod eſt inconueniens. Omnis ergo motus localis eſt per ſe inter terminos contrarios. ⁊ per conſequens inter determinatos terminos. Cum igitur cuilibet potentie paſſiue correſpondeat determinata potentia actiua a qua ſpeciem habet. oportet dicere ꝙ quodlibet mobile motu recto habeat potentiaꝫ motiuā mouētem ipſum ab vno determinato loco in vnuꝫ determinatum locum. et tale mouens actiuum in grauibus ⁊ leuibus eſt generans vt probatum eſt ⁊ hic dicitur. Nunc ergo reſtat dicere quā habitudinem habeant loca naturalia grauium ⁊ leuium ad ipſa grauia ⁊ leuia.

Sciendum eſt tertio: ꝙ loca

Grauium ⁊ leuium ſimplicium in ordine ad ipſa non poſſunt habere rationem cauſe effectiue quia oportet mouēs ſimul eſſe cum moto. Nec poteſt dici ꝙ loca moueāt attrahēdo ſicut magnes attrahit ferrum. quia quanto corpus ē grauius tanto tardius deberet moueri deorſum. Nec poteſt dici loca naturalia habere rationem cauſe materialis nec formalis. quia ſunt extrinſeca locatis. ⁊ ꝓcipue cum mobilia actu moueantur ad loca. Quibus notatis ſit.

Concluſio Reſponſiua.

Loca naturalia grauium ⁊ leuium ſimplicium ſunt cauſe ſuorum motuum in genere cauſe finalis. Probatur. quia ſicut ſe habent ſanabile ⁊ ſanationis motus ad ſanitatem. ⁊ augmentatio ⁊ augmentabile ad quantitatem. ita ſe habꝫ mobile localiter ⁊ ſuus motus ad vbi ⁊ ad locū ſed ſanabile ⁊ ſanatio ordinantur ad ſanitatem etiam augmentabile ⁊ augmentatio ad quantitatem vt ad finem ordinatur. ergo mobile localiter ⁊ motus eius ſe habent ad locum vt ad finem. Item illud ad quod mobile mouetur eſt finis mobilis ⁊ motus intenti a motore. ſed grauia et leuia ſimplicia mouentur ad ſua loca naturalia a generante aut per ſe intendente. ergo loca ſūt cauſe motuum. Item vnū quodqꝫ naturaliter appetit ſe eſſe perfici ⁊ conſeruari tanquam finem deſiderando illa per que perficitur ⁊ conſeruatur in eſſe. ſed mediantibus locis naturalibus in quibus ſunt virtutes generatiue ⁊ conſeruatiue corporum grauium ⁊ leuium generantur ⁊ conſeruantur grauia ⁊ leuia. ergo ſequitur ꝙ loca grauium ⁊ leuiuꝫ naturaliter appetuntur a grauibus ⁊ leuibus. Unde in ipſis locis corporum grauium ⁊ leuium ſunt influxe quedam virtutes a primo locante ipſorum grauium ⁊ leuium ſecundum determinatas differētias ipſorum locorum ad primum locans ⁊ ad primum locum. ideo ratio quare eſt illa ratio ſitus in loco terre ⁊ in loco aque eſt certa diſtantia quā habet vnuſquiſqꝫ locꝰ ad primuꝫ locās

⁊ non alius. Pʒ ergo ꝙ loca naturalia ſunt fines grauiuʒ ⁊ leuiuʒ ⁊ motuum eorundē.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ loca naturalia grauium ⁊ leuium ſunt fines motuum eorum. non quidem intrinſeci ſed extrinſeci. Unde finis generationis debet eſſe extrinſecus ⁊ ſemper coincidit cum forma. ⁊ ideo finis generationis in motu locali ē vbi ⁊ ad queʒ intrinſece terminat̄ motus. Sed finis rei genite eſt duplex. nam quidam eſt inherens ⁊ dicitur propria operatō rei ad quem res ipſa ordinat̄. ⁊ dicitur finis pro quanto mediante tali operatione attingit aliquid extra ſe. ⁊ illo modo motus grauium ⁊ leuium habet modū finis. ſʒ locus naturalis eſt finis extrinſecꝰ ñ inherens qui aliquādo vocat̄ ſpecies corporuʒ grauium ⁊ leuium pro quanto habent eſſe in ſuis locis mouentibus completuʒ Ideo dicit phūs ꝙ moueri ad locum eſt moueri ad propriam ſpeciem. Uel hoc dicit ꝙ ſemper continēs ſe habet ad contentum ſicut forma ad materiam. Ad ſecundam dicitur ꝙ finis non mouet realiter ſecluſo efficiente. ſed motu reali dependens ab efficiente in mouente dependet a fine ſuo modo. ideo ille motus realis phiſicus eſt a quatuor cauſis et a qualibet ſuo modo ſcʒ propter finem ab efficiente immobili propter determinatum vbi ſeu formam.

Sequitur in textu. Figure autem non cauſa eius quod eſt fieri ſimpliciter deorſuʒ aut ſurſum.

Queritur quinto. Utrum

figure grauium ⁊ leuium ſint cauſe motuuʒ ſurſum ⁊ deorſum eorūdeʒ. Arguit̄ ꝙ ſic. q2 nos videmus corpora plumbea ⁊ ferrea late figure quamuis ſint multū grauia manere ſupra aquā ⁊ ſupernatare ipſi aque. ⁊ corpora minus grauia lʒ ſint rotunda aut accuta deorſum cadere. ſed hoc non eſſet niſi figure eorum eſſent cauſe motuum. ergo ſequitur ꝙ figure grauium ⁊ leuiuʒ ſunt cauſe motus eorundem ſurſum ⁊ deorſum

In oppoſitum eſt phūs in vltimo capitulo ſic dicens. figure autem non quod eſt cauſa huius ſimpliciter ferri ſurſum aut deorſum. ſed eiꝰ quod eſt velocius aut tardius. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit que ſint cauſe motuum grauium ⁊ leuium ſimplicium ſcilicet loca naturalia de quibus viſum eſt in precedenti queſtione. Conſequenter in hoc vltimo capitulo oſtendit qualiter figure eorum ſe habeant ad huiuſmodi motus. circa hoc inquirens cauſam huius ſcilʒ quare corpora grauia late figure etiaʒ ſi ſint grauiora ſupernatant aque ⁊ etiam volitant per aerem. ſed corpora minus grauia lʒ ſint rotunda vel accuta deſcendunt per aerem. Et iuxta hoc phūs recitat opinionē Democriti dicentis quoſdam vapores eleuatos ab aqua pellere corpora ſurſum ſi ſint late figure. quia vt dicebat plures tales exalationes vel vapores cōtrapulſant ipſis corporibus late figure. ſed ſi corpora grauia ſint figure ſtricte tunc pauci vapores vel exalationes contrapulſant. ⁊ ideo digeſtis huiuſmodi vaporibus corpora grauia cadunt deorſum. Et cum arguitur contra hanc opinionem corpora late figure cum ſupernatent aque magis deberent ferri ſurſum i aere ꝓpter plures exalationes eleuantes corpora lata ſurſum. Hanc obiectionem ſoluebat Democritus dicēs ꝙ huiuſmodi exalationes cum ſunt in aere ſunt diſgregate que in aqua erant congregate. Et ideo vt dicebat ipſe exalationes non poſſunt contrapellere corpora grauia ſurſum in aere ſicut in aqua. Sed illud dictum Democriti non eſt rationabile quia niſi ille exalationes eſſent eleuate contingeret grauia late figure cū ſupernatare in aqua ⁊ per aerem volitare aut ſaltim tardius moueri. ⁊ corpora minus grauia rotunda cadere deorſum ⁊ deſcendere ⁊ velocius moueri. Ideo aliam cauſam aſſignat philoſophus dicēs ꝙ corporum quedam ſunt facilis diuiſionis ſicut ſunt q̄ nō ſunt terminabilia termio propio ſed bene termino alieno. ⁊ quanto ſunt magis terminabilia termino alieno ⁊ minus termino ꝓprio tanto ſunt facilius diuiſibilia. ob hoc aer eſt facilioris diuiſionis ꝙ aqua. Alia ſunt corpora bene terminabilia termino ꝓprio ⁊ male termino alieno. ⁊ quanto ſunt magis terminabilia termino proprio ⁊ minus alieno tanto ſunt difficilius diuiſibilia. ⁊ ideo terra inter omnia elementa eſt difficilius diuiſibilis. Et hec potentia ſcilicet facilis diuiſionis perficitur ex duobus ſcilicet raro ⁊ humido. Similiter corporum que nata ſunt diuidere quedam facilius diuidunt ⁊ alia difficilius. Unde potentia actiua ad diuidendum maxime videtur compleri ⁊ perfici in tribus ſcʒ. duro graui ⁊ accuto. ⁊ quanto minus hʒ de illis tribꝰ tanto aliquid eſt minus diuiſiuum.

Sciendum eſt ſecundo: ꝙ la

titudo eſt impeditiua potentie diuiſiue. ⁊ rotunditas ⁊ accuties iuuant potentiam diuiſiuam Ratio huius eſt. q2 corpꝰ late figure ſub ſe comprehendit multū de medio ⁊ ita eſt maior reſiſtētia ex parte medii ꝙ quando corpus eſt rotundum vel accutum. q2 tunc non multum comprehendit ſub ſe de medio diuiſibili. ⁊ ita non eſt magna reſiſtentia ex parte medii. Et q2 aqua ē difficilius diuiſibilis ꝙ aer a toto genere. ideo quedā corpora late figure nō deſcendunt in aqua que cadunt deorſum in aere. Quibus notatis ſit.

Concluſio Reſponſiua.

Quāuis figure grauiuʒ ⁊ leuiuʒ ſimpliciuʒ non ſint cauſe ſuoꝝ motuuʒ. ſunt tñ cauſe velocitatis ⁊ tarditatis motuuʒ eorūdem. Prima ps patet. q2 nature corpoꝝ grauiuʒ ⁊ leuiū ſunt cauſe ſuoꝝ motuuʒ. cuʒ ergo figure eoꝝ non ꝑtineant ad naturam eorūdem exinde ſequitur ꝙ non ſunt cauſe motuuʒ eoꝝ. Secunda pars patet. q2 maior vl̄ minor virtus corporis grauis vl̄ leuis facit ad maiorem velocitatem motus aut tarditateʒ. ergo figure eoꝝ nō ſunt totales cauſe velocitatis ⁊ tarditatatis motꝰ eorundem. ⁊ cuʒ ipſe figure aliquid faciant ad tarditatem et velocitateʒ pro quāto impediunt vel iuuāt diuiſionē medii vt dictuʒ ē. ſequit̄ ꝙ figure ſunt cauſe velocitatis ⁊ tarditatis motꝰ grauiuʒ ⁊ leuiū Ideo dicit phūs ꝙ quāto potentia motiua ipſiꝰ mobilis magis excedit potentiam medii ad reſiſtendum ⁊ diuidi. tanto mobile velocius mouetur ꝑ mediuʒ. ⁊ potētia motiua ad hoc ꝙ excedat reſiſtentiam medii iuuat̄ per figuraʒ rotundam vel acutaʒ ⁊ impeditur ꝑ figuraʒ latam. ergo figura facit ad velocitateʒ ⁊ tarditateʒ ⁊ quo ad equalitatem motꝰ. Et per hoc patet rñſio ad q̄ſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

dicitur. ꝙ bene probāt ꝙ figure corpoꝝ ſimplicium aliquid faciunt ad velocitateʒ ⁊ tarditatem motus. ſed non ꝓbāt ꝙ faciant ad eſſentiam ipſius vt patet in ꝯ°ne. Auctoritas allegata eſt pro dictis. Et tantuʒ de queſtione ⁊ per conſequens de toto libro de celo ⁊ mundo.

Sequitur Liber De generatione et Corruptione primus.

De generatione autem et corruptione et natura. et cet.

De generatione et corruptione

Circa initium libri De generatione et corruptione queritur primo utrum

De corpore mobili ad formaʒ sit ſcia tanq̃ de ſubo h° libri ꝓprie ariſtotelˀ qui grece dicitˀ pygeneos. Arguitˀ ꝙ nõ qz de corpe mobili ad formã nõ eſt ſcia. quia tale eſt gñabile et corruptibile et ꝑ ɔſequẽs ſingulare. ſed de corruptibilib° et ſingularib° nõ eſt ſcia. vt habetˀ. 1° poſterioꝝ. ergo zc. 2° arguitˀ de nõ ente nõ eſt ſcia. ſed mlta entia gñabilia z corruptibilia nõ ſunt vt roſa pluuia et hmõi. ergo de corruptiõe et gñatione nõ eſt ſcia. Tertio ſic. ſcia denoiatur a ſuo ſubiecto. ſed hec ſcia dicitˀ de gñatione et corruptiõe. ergo corpus gñabile et corruptibile eſt ſubiectuʒ hui° libri et nõ corpus mobile ad formã. Ad Oppoſitũ ſunt rõnes expoſitoris phi partem affirmatiuaʒ tenentis.

Sciẽdum eſt primo Qz in octo libris phiſicoꝝ determiatum ẽ de corpore mobili ɔſiderato ſecũduʒ ɔmunẽ rationẽ corporis mobilis. et in libro de celo et mũdo determiatũ ẽ de corpe mobili ad vbi. ſed in illo libro determinatur de corpe mobili ſimplici ad formã in cõi ſiue ſit forma eſſentialˀ. ſiue accidẽtalis. ſiue corporis ſimplicis. ſiue mixti. ſiue ꝑfecti ſiue imꝑfecti. ſed de corpe mobili ad formam corporis mobilis imperfecti prout eſt ĩ via ad talẽ mixtionẽ conſideratˀ in libro metheororum. ſed de corpe mobili mixto ad formã inaĩati imꝑfecti cõſideratˀ in libro de mineralib°. de corpe aũt mobili mixto ad formã aĩati conſideratˀ in ſequentib° libriſ de aia. ſcʒ in libro de vegetabilibus et plãtis. et in libris de aĩalibus. Ex illo patet ꝙ iſte liber tenet tertiũ ordinẽ inter libros phie naturalis. nã cõe ẽ ãte ſpeciale ideo liber phiſicoꝝ prim° eſt. Et qz motus localis ſiue ad vbi ſimplicior ẽ aliis motibus et cõior ideo liber de celo ſecundũ ordinẽ tenet. Et qz prius eſt aliquid cõſiderare ſimpliciter q̃ ɔtracte. ideo corp° mobile ad formã in cõi cõſideratum de quo agitˀ in iſto libro prius cadit in cõſideratione ſcie q̃ corp° mobile ad aliq̃ formã determiatã. Et ſic pʒ ordo h° libri pygeneos ad alios libros naturalis phie.

Sciẽduʒ ẽ ſecundo Qz corpus mobile gñabile et corruptibile. dupliciter poteſt cõſiderari. Uno° ſecundũ ſuũ eſſe ſingulare. et hoc mõ qz tale gñatur z corrũpitˀ ideo de ipo tali nõ eſt ſcia. Alio° põt ɔſiderari ſecũdũ ſuũ eſſe vle abſtractũ a ſingularib° in quibus eſt comparando ipm ad ſuas cauſas et principia vlia a quibus habet eẽ in ſuis ſingularibus: et ſic de ipo eſt ſcia. Nam ratio mobilis eſt immobilis. et rõ gñabilis eſt ingñabilis hoc ẽ ingenerabiliter ineſt. Unde licet verũ ſit dicere de corpe naturali vlr accepto ꝙ gñalr poſſumus dicere ꝙ eſt generabile et corruptibile ſenſibile nõ tñ ſic ɔſideratũ monetˀ. gñatˀ. corrũpitur aut ſentitˀ de perſe. ſed ſolũ ex cõſequẽti pro quãto eſt in ſuis ſingularib°. Nec valet ar° dicẽdo ꝙ ſenſus ẽ ſingulariũ. cũ de nullo verꝝ eſt dicere ꝙ ſit ſenſibile niſi ſit ſingulare. et hoc eſt qz act° et oꝑatiões ſunt ſingulariũ. ergo de nullo põt dici ꝙ ſit ſenſibile niſi ſit ſingulare. q̃uis cnĩ ſenſus q̃tũ ad actũ ſentiendi ſit ipo ſingulare. ita ꝙ id quod ſentitˀ ſit ſingulare nõ tñ ſecundũ quã ſenſus ꝑcipit ſenſibile nõ enĩʒ color particularis ẽ obiectũ ꝓpter q̃uis nunq̃ videatˀ niſi hic color ꝑticlaris. et hui° rõ eſt. qz viſus videt z° modũ ſui qui eſt naturalis ſub hic et nunc. Et proportionabiliter dicendum ẽ de gñabili et corruptibili reſpectu gñantis et corrumpentis.

Sciẽdum eſt tertio Qz mot° et mutatio tantũ in quatuor generib° inueniũtur. ſcʒ in ſubia quãtitate. qualitate. et vbi. Mot° aũt ad vbi nõ põt dici mot° ad formã. et rõ hui° eſt. qz per ipm non acquiritˀ in mobili aliqua forma abſoluta. et ita per corpus mobile ad formaʒ in titulo queſtiõis intelligatur mobile ad ſubſtãtiã qualitatẽ et quãtitatẽ. Et qz inter illos motus vel mutatiões mutatio ad ſubam ẽ pricipalior et anectuntˀ et ſupponũt alii motus. ſcʒ augmẽtatio. alteratio. ideo iſte liber denoiatur de gñatiõe et corruptiõe. q̃uis in illo libro agatur de omi motu ad formã. Nec ſequitˀ ꝙ corp° gñabile et corruptibile ſit ſubm hui° ſcie. quia nõ oportet ſemp denoiari ſciaʒ a ſubo ꝓprio. ſʒ aliqñ a pte digniori. vt in illo libro vel aliquo alio

Concluſio reſponſiua. De corpe mobili ad formã eſt ſcia tanq̃ de ꝓprio ſubo hui° libri. Pria ps patet. qz corp° mobile ad formã eſt ens intelligibile habẽs ptes z proprietates. ergo zc. Secũda ps pʒ per diffinitionẽ ſubiecti attributiõis ſibi cõuenienteʒ. zc.

Dubitatur primo An de corruptione ſit ſcia naturalis. Videtˀ ꝙ nõ. qz corruptio nõ eſt naturalis y° preter naturã vel ɔtra. ergo de corruptiõe nõ eſt naturalis ſcia. Dicitˀ ꝙ aliqua res põt dici naturalis dupliciter. Uno° quia cadit ſub intentiõe nature vlis ĩ primo z ꝑ ſe. ſed ſecũdario ꝑ q̃to nõ põt fieri gñatio alicui° ſine corruptione alterius. ſed corruptio eſt ɔtra naturã ꝑticularẽ q̃ dicitur forma. Alio° põt dici naturalis. qz eueniat

ſecundū naturā ita ꝙ habeant fundamētū in aliquo naturali principio. et hoc⁹ corruptio dicit̄ naturalis q̄ fundat̄ i materia q̄ dicit̄ natura. materia ei naturaliter ē priuatiōi admixta ſcʒ materia hoꝝ inferiorū. Et ſic de corruptiōe eſt ſcīa naturalis. q̄ ſcīa naturalis hʒ ꝯſiderare de oī eo quod pōt ſequi ex principio nature et quod etiā pōt cadere ſub itentiōe nature. Dicit̄ vltra ꝙ ſcīa naturalis ñ eſt practica ideo ñ ſolū hʒ ꝯſiderare vnū oppoſitoꝝ ſicut practica. ſed ē ſpeculatiua q̄ eſt eadē ꝯiuʒ oppoſitoꝝ. ideo nō ſolū hʒ ꝯſiderare gñatiōem. ſed etiā corruptionē oppoſitā generationi.

Dubitatur ſecundo Utrum

Re corrupta poſſit ſcīa ei⁹ pmanere in anima

Ad hoc dicit Egidius ꝙ res ipē pñt habere triplex eſſe. Unū in ſeipis quod eē hñt qñ exiſtunt i reꝝ natura. Aliud eſſe hñt i ſuis cāis Et aliud hñt in itellectu. Et hec tria ſe habēt p ordinē. nā ſi res ſint i ſeipis hñ ſunt i ſuis cāis et in itellectu. ſi vero ſint in ſuis cāis vl' intellu nō oʒ ꝙ ſint in ſeipis. mlt̄a ei ſunt in itellectu q̄ nō ſunt i ſeipis nec i ſuis cāis ſicut ens rōis Si ergo res ñ ſit i ſeipis dū tñ habeāt eē i ſuis cāis hñ ſūt ſcibiles. q̄ quiditas rei material' eſt obm noſtri itellect⁹. Et ad hoc ꝙ cognoſcat̄ ab itellectu ſufficit ꝙ ſit in potētia. Nec placet ipi Egidio hic mod⁹ loquendi ꝙ deſtructa re q̄tū ad eē actuale ꝙ remaneat q̄tum ad eſſe eſſentie. q̄ impoſſibile ē ꝙ deſtruat̄ penes eē exiſtentie et ꝙ reāneat eēntia. q̄ deſtructis primis ſubiis ipoſſibile eſt aliquid alioꝝ remanere. q̄ vnūquodqʒ remanet ſub ſuo eſſe. Niſi quis velit dicere ꝙ res maneat i potētia tātuʒ ſcʒ in ſuis principiis actiuis et paſſiuis ꝓpinquis et etiā remotis et nō in potētia formali. q̄ ipē Egidius nō poit inchoationē formaꝝ. Sic ergo illa potentia actiua ꝛ paſſiua ſufficit ad hoc ꝙ res ſciat̄ et remaneat ſcīa in intellectu. Sed verum ē vt dicit ipē Egidi⁹ ꝙ ñ poſſumus de nouo acquirere ſcīaʒ de aliqua re gñabili ꝛ corruptibili niſi haberet eē actuale. q̄ intellectus noſter acquirit ſcīaʒ mediāte ſenſu qui ē ſingulariū actu exiſtenciū. ſʒ ſcīa acquiſita ſi deſtruatur res q̄tuʒ ad eſſentiā manēt fantaſmata in fātaſia ꝛ ſpēs intelligibilis in itellectu quibus mediātibus adhuc pōt ſciri et intelligi. ꝛ ſic ſi nunquā fuiſſet roſa in actu nō haberem⁹ ſcīaʒ de ea ſed poſtq̄ haberemus ſcīam de roſa ipa corrupta q̄tum ad eſſe exiſtentie remaneret in potētia in ſuis cauſis modo predicto poſſum⁹ habere ſcīam de ea nā ſpecies itelligibilis que eſt in intellectu eſt formalius in cognitione rei. deſtructo aūt materiali et remanente formali dicitur res remanere. ſicut patet de ſignificatione noīs. nā in ſignificatione noīs res exiſtens extra intellectū eſt quaſi materiale ſignificationis nominis ſed cōceptus rei formatus in aīa per ſpēm intelligibileʒ eſt tātum formale in ſignificatione. q̄uis igit̄ varietur materiale in re remanente formali in aīa nō cadit nomē a ſua ſignificatione. ideo re exiſtente aut non exñte in nomīe idem ſignificat. ex⁹ eſt de loco qui eſt immobilis ratiōe formali in eo quod eſt ſit⁹ ꝛ ordo a concauo celi q̄uis materiale loci quod eſt ſuperficies corporis ꝯtinētis varieē. ꝛ ita diceret̄ de fluuio et cineribus. vt patet 4° phi'.

Ad rōes ante oppo⁹ patet ſo° ex dict'. ꝛc̄. Sequitur textus. Antiquorū quidem igit̄.

Queritur ſecundo: Utrum

Ponentes vnum principiū materiale poſſint ſaluare diſtinctionē generatiōis ab alteratiōe.

Arguitur ꝙ ſic. motus et mutatiōes diſtinguntur per terminos ad quos ſunt. ergo ad diſtinctionē motuū et mutacionuʒ impertinēs eſt diſtinctio ſubiorum. 2° ſic phūs ponit vnuʒ materiale principium omniū alterationum et ſaluat diſtinctionē alterationis a generatione ergo ſimiliter antiqui ponentes vnuʒ materiale principium potei ūt ſaluare diſtinctiōeʒ gñationis ſimpliciter ab alteratiōe. In Oppo⁹ eſt phūs in 2° capitulo h⁹ libri. Pro reſpōſiōe

Sciendum eſt primo:

Qz poſtq̄ phūs poſuit materiam huius libri et ordinem tractādi in prohemio ꝯſequēter determinat ordinē premiſſum de natura generatiōis et corruptionis et de natura annexorū ipius alterationis augmētationis nutritionis actionis et paſſionis tactus et mixtionis. et hec eſt materia per ordinem hui⁹ libri primi. Deinde in ſecundo peragit de natura gñatorum et corruptoruʒ et de cauſis gñationis et corruptionis determinādo anteʒ de natura generationis et corruptionis. primo recitat oppiniones antiquoruʒ et iṗbat eas. Deinde determiat ſcd⁹ oppinionē ꝓpriam et tractat de natura gñationis et corruptionis ſimpliciter.

Sciendum eſt ſecundo

Qz antiqui phi ignorauerunt naturā materie et forme et non conſiderauerūt niſi principiū materiale inſufficienter quia cōſiderauerūt ipm eſſe actu ens. ꝛ quidā poſuerunt ipm ignē eſſe principiū materiale. alii aerē. alii aquā. alii aliquod medium inter aerem et aquā. Alii poſuerunt plra principia materialia ſicut Empedocles poſuit quatuor elementa eſſe pricipiū oīum et litem. et amiciciam eſſe principia exiſtentie ꝛ non exiſtentie. Sed anaxagoras poſuit infinita principia homiomera eſſe principia rerū vt infinitas ꝑtes oſſis eē principia oſſis. Sʒ democrit⁹ et leucipp⁹ poſuerunt infinita corpora indiuiſibilia differencia poſitione ordine et figura eſſe principia rerum et ſic inſufficienter tetigerunt naturam materie. nihil cognoſcendo de forma. Aduertendum tamē ꝙ Anaxagoras et Empedocles quodāmodo contrarie ſe habent in poſitione principiorum. quia Empedocles ponit quatuor elementa eſſe ſimpliciter principia omnium. etiam homiomeratorum que ponit Anaxagoras eſſe principia. ſed ecōtra anaxagoras poſuit ſua principia homiomera eſſe principia elementorum.

Sciendum eſt tertio: Quod

generatio ſimpliciter diſtinguitur a generatiōe ſecundum quid. ex parte duorum ſcʒ ſubiecti. ꝛ termini. ſubi quidē. quia ſubiectū generatiōis ſimpliciter eſt ens in pura potentia. que eſt potentia ad eſſe ſubſtantiale. ſed ſubiectum generationis ſecundum quid eſt ens in actu ſimpliciter ſcʒ ens in actu ſubali. ꝛ in potētia ſecūdū quid ſcʒ ad eſſe accidētale. ꝛ ita gñatio ſecūdū quid eſt idē ſecundū rem ꝙ alteratio. aut alia mutatio accidentalis. Ex parte vero termioꝝ differunt. quia termin⁹ generationis ſimpliciter eſt forma ſubalis: et terminus generationis ſecundū quid eſt forma accidentalis.

Concluſio prima. Antiqui

ponentes vnū principiuʒ materiale neceſſario habent dicere generationē eſſe alterationem.

Probatur quia materiale principiū debet manere vnū et idem in tota tranſmutatione. cū ergo ſecundū eos ſit ens in actu. ſequitur ꝙ vnū et idem in tota tranſmutatiōe manet vnū ꝛ idem in actu. ſed alteratio eſt quādo manēte eodem in actu fit variatio in paſſibilib⁹ qualitatibus. ergo mutatio facta in illo principio materiali quod eſt in actu ſecundū eos eſt alteratio vel aliqua accidentalis mutatio. nam quod euenit enti in actu eſt ei⁹ accidens. et ita deſtruunt generationē ſubſtantialem. ergo ꝛc̄.

Concluſio ſecunda: ponētes

plura principia materialia videntur apparēter ſaluare generationē ꝛ alterationē diſtingui ab aliis motibus. tñ dictum illorum deſtruit omnē mutationeʒ ad formam. Prima pars patet. quia ex congregatione illorū principioꝝ dicunt res fieri ꝛ ex ſegregatione res corrumpi et ſecūdū mutacionē eorū in figuris et ordinē dicunt alias mutationes fieri. ergo apparēter videntur ſaluare omnē mutationē. ideo dicit phūs ꝙ anaxagoras propriam vocem ignorauit et ſibi ipi contradicit ponendo multa principia. et ponendo generari et corrumpi eſſe idē quod alterari. quia ponētes eſſe plra principia habent ponere omnes mutatiōes eē diſtinctas

Secunda pars pʒ ſcʒ ꝙ deſtruant omnē motum ad formā. quia ſecundum illos illa plura principia materialia ſunt prima principia. cū ergo illa prima principia nō fiant ex alterutris neqʒ ex aliis ſequit̄ ꝙ nō ſunt generabilia nec corruptibilia. ſed ſi generatio ſit impoſſibil' alteratio erit impoſſibilis. ergo ponentes plura principia materialia deſtruunt omnē mutationem naturalem. Et ſi quis diceret ꝯtra hāc ratiōem ꝙ poſſibile eſt aliquid alterari ſine eo ꝙ ſubaliter mutetur. ꝛ ita non videtur ꝙ ſi trāſmutatio in ſuba eſt impoſſibilis ꝙ alteratio ſit impoſſibilis. Ad hoc dicendū eſt ꝙ alteratio perfectiua ſicut eſt illumiatio poteſt eſſe poſſibilis in aliquo corpore. et tamē tranſmutatio in ſuba erit ipoſſibil'. Sʒ loquēdo de trāſmutatiōe corruptiua q̄ eſt cū abiectiōe vni⁹ ꝯtrarii et acceſſu alterius bene poteſt fieri actu in corpore ſine corruptiōe ſubali. ſʒ ſi corruptio ſubalis ſit impoſſibilis talis alteratio eſt impoſſibil' quia gñatio et corruptio ſunt termini et fines talis alterationis. Modo ſi finis ſit impoſſibil' id quod eſt ad finem eſt impoſſibile. et tamen id quod eſt ad finem poteſt eſſe actu abſqʒ eo ꝙ finis ſit. 2° probatur ꝯ° omnis mutatio naturalis de contrario in cōtrariuʒ eſt. ſed vnū contrarium non fit eſſentialiter aliud. vt albedo nō fit nigredo. ergo in omni trāſmutatiōe ſubſtātiali oportet aliquā materiā preſupponi quod ē ꝯtra negātes vnū materiale principiuʒ et ponentes plura. Sciendum eſt ꝙ illi ponentes plura principia ponebant ipa plura ſp eſſe actu ens ignorantes tñ actum illorum. ſcʒ formaʒ. Tertio arguit̄ ad cōcluſionē. ſi alteratio eſt neceſſe eſt vnum ſubiectum eſſe. et ſi vnum ſubiectum ſit neceſſe eſt omnē alterationem poſſe fieri. quia omniū habentium tranſmutationem adinuicem materia eſt vna. vt habetur in textu. et poſtea declarabitur. ergo negantes vnum materiale principium et ponentes plura deſtruunt alterationem. et per conſequens omnem tranſmutationem naturalem.

Concluſio .iii. Empedocles

in poſitione ſua contradicit ſenſui et rationi et ſibi ipi et inſufficienter tractauit an ſit vnum principium vel plura. Primum patet quia poſuit ꝙ vnū elementum non poteſt in aliud tranſmutari. cuius oppoſitum patet ſenſui. Secundū patet quia dicit elementa non poſſe tranſmutari adinuicē. et iterū dicit ex hiis fieri mixta quod eſt contrarium rationi. quia ſi impoſſibile ſit ea adinuicem tranſmutari impoſſi

bile eſt mixta ex biis fieri. Tertio ꝫ patet q̄ꝛ dicit elementa ingenerabilia et incorruptibilia et tamen ponit ꝙ adueniente vniuerſali amicicia congregantur elementa remotis corum qualitatibus in vnum chaos et deſtruitur mundus et adueniente lite vniuerſali recuperatis qualitatibus omnibus corum ſegregantur elementa et generatur mundus. et ita poſuit elementa generari et corrumpi. nam elementa nō poſſunt amittere et recuperare ſuas qualitates quoniam generantur et corrumpuntur. Sed diceret Empedocles ꝙ tunc ſoluꝫ quando adueniret vniuerſalis amicicia erāt corruptibilia et non ſemper. Sed hoc dicere non valet. quia cum corruptibile et incorruptibile radicentur in natura rei. Incorruptibile ñ pōt fieri corruptibile aut econtra. ergo ſi elementa ſunt tunc corruptibilia. ſequeretur ꝙ et ſemper. 4ᵒ patet ſcilicet ꝙ inſufficienter determinauit an ſit vnū aut plura principia. quia Empedocles non declarauit an ipm chaos ſit principium elementorum aut econtra. an ipa elementa ſint principia ipſius chaos. ergo ⁊c.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ diſtinctio ſubiectorū non eſt impertinens ad diſtinctionem motuuꝫ quia motus eſt actus entis in potentia ſecundum quod in potencia tanꝙ ſubiecti proprii. ideo ſubiectum quodamᵒ pertinet ad motum ſicut materia ad formam. Ad aliam dicitur ꝙ phūs ponit vnum principium materiale quod ſecundum ſe eſt principium non actu ens tantū et non tota ſubſtantia rerum. Sed illi antiqui ponunt vnum vel plura principia materialia eſſe actu ens et totam ſubſtantiam reꝝ quod eſt īpoſſibile. ⁊c. Sequit̄ ī textu. Quoniā aūt.

Queritur tertio. Utrum ſit

vna mat̄ia oīuꝫ hñtiū trāſmutationē adiuicē

Arguitur ꝙ non. q̄ꝛ phūs. 5. methaphi. diſtinguens modos vnius dicit ꝙ illa ſunt ideꝫ numero quorum materia eſt vna. ſed nunquā aliquid tranſmutatur in idem numero cū trāſmutatio fiat ſemper in oppoſitū. ergo nulla entia tranſmutationem habentia adinuicem habebunt vnam materiam adinuicem. 2ᵒ arguit̄. non quodlibet eſt in potētia ad quodlꝫ nam materia equi non eſt in potentia ad generationem equi. et cum eſſenciale materie ſit eſſe ī potentia ſic debemꝰ loqui de potētia ſicut de materialitate. cum ergo in omnibus corporibus non reperiatur vna ratio potentialitatis ſequitur ꝙ in eis non reperitur vna materia. Tertio ſic. ſi omnium tranſmutabilium ad inuicem materia eſt vna vel eſt vna ſecūdum eſſe vel ſecundum eſſentiam. nō ſecundū eſſe. quia quorū non eſt vna forma horuꝫ ñ eſt dare vnū eſſe. mō diuerſorū generabiliuꝫ ſunt diuerſe forme et per conſequens diuerſa eē. Nec eſt vna ſecundum eſſentiam. quia cū diuerſoꝝ generabilium ſunt diuerſe eſſentie. materia que eſt de eſſentia vnius poterit etiā eſſe de eſſentia alterius. nullo ergo modo materia generabilium poteſt eſſe vna. ergo ⁊c. In oppoᵒ eſt phūs in. 5ᵒ capitulo huius libri. diſputans contra antiquos ponentes plura principia materialia vbi dicit ꝙ omnium tranſmutabilium adinuicem materia eſt vna.

Sciendum eſt primo. quod

Materia poteſt dupliciter cōſiderari. vnomoᵒ quantum ad actum ſcꝫ ſcdᵒ ꝙ eſt ſub forma et ꝑ habitudinē quam habet ad determinatam formam per diſtinctas diſpoſitiones quibus diſponitur ad illam et non ad aliaꝫ. Aliomoᵒ poteſt conſiderari ſecundum eſſentiam videlꝫ vt eſt denudata et expoliata per intellectum ab omni forma determinata et ab omni diſpoſitione ad formam determinatam.

Concluſio prima. materia

accepta ſecundum eius potentiaꝫ ſcilicet vt eſt denudata ab omni forma per intellectum eſt vna omnibus generabilibus et corruptibilibꝰ

Probatur. quia in quolibet genere cauſarum eſt ſtatus et eſt deuenire ad vnum. vt probatur. 2ᵒ methaphiſ. ſicut ergo deueniēdū eſt ad vnum primum efficiens et ad vnum finem et ad vnam premordialem formā. ſic deueniēdū eſt ad vnam primam materiam. ergo materia omnium generabilium et corruptibilium talis eſt vna. Item in omni motu et mutatione ſemper ſupponitur aliquid quod non abicitur neqꝫ per motum acquiritur quod manet ſub vtroqꝫ termino mutationis. hoc autē non eſt forma. ergo materia.

Secunda concluſio. materia

proxima et diſpoſita ad ſuſceptionē forme non eſt vna in omnibus habentibus tranſmutationem adinuicem. Patet. quia alii et alii actus requirunt aliam et aliam potentiam cum actꝰ proprius vnius cuiuſqꝫ rei recipiatur in propria potentia. cum ergo materia ſecundum ſuā naturam ſit in potentia ad formam. ſequitur ꝙ ſecundum diuerſitatem formarum eſt diuerſitas materiarum. vt liquabiliuꝫ materia eſt aqua et ycopermatum et ignitoruꝫ materia eſt ſicca. ergo non habentium tranſmutationē adinuicem materia proxima non eſt vna.

Sed dubitatur quomodo

materia ſecunduꝫ ſe conſiderata dicatur vna in omnibus generabilibus et corruptibilibus cum nihil idem videatur eſſe in diuerſis ſpeciebus. Sciendum eſt ꝙ prout habet commentator duodecimo methaphiſ. materia non eſt vna per aliquam vnam indiuidualem formaꝫ ſed eſt vna per indifferētiaꝫ. quia ſi omnis materia abſolueretur ab omni forma vel conſideraretur vt abſoluta ab omni forma non remanet niſi ipſa ſola. nam cum ſit actus qui diſtinguit vt habetur. 9ᵒ methaphi. vbi nullus eſt actus ibi nulla eſt diſtinctio. et q̄ꝛ in materia vt ſic nullus intelligitur actus ſed eſt pura potentia excludens omnem actum. ideo nulla eſt ibi diſtinctio. ergo materia prima ſecundum ſe conſiderata eſt vna omniū per indifferentiam. q̄ꝛ non habet per quid differat. Unde phūs 5. methaphiſ. loquens de modis vnius vult ꝙ vnitas materie ſit quaſi vnitas generis. nō eſt ergo aliquid vnum per vnitatem forme. licet enim ſpecies ſit vna: genus tamen non eſt vna forma. nam vt vult temiſtius primo de anima conceptui ſpeciei correſpōdet ypoſtaſis hoc eſt reſpondet in natura aliquid vnum ſcꝫ vna forma quam recipit talis conceptio vt fundamentum. ſed generi non competit talis vnitas. et ideo generis conceptus ſine ypoſtaſi ſumptus eſt ex rerum ſingularium ſimilitudine collectus. vnitas ergo generis eſt ex quadam rerum ſimilitudine ſingularium et ex remotione differentiarum. vt remouendo ab homine et leone rationale et irrationale remanet animal. Bene ergo dicitur ꝙ vnitas generis eſt quaſi vnitas materie. ⁊ cꝰᵒ cum quelibet illarum ſit per indifferentiam et non per vnitatem forme.

Patet igitur materiam eſſe vnam. non quālibet ſed primam. et patet qua vnitate eſt vna q̄ꝛ per quandā indifferentiam vna eſt. Utꝰ autem preter hanc vnitatem ſit alia vnitas. Poſſumus dicere ꝙ eſt etiam vnitas per attributionem ad omnem formam. quia data quelibet materia generabilium ipſa poteſt fieri materia cuiuſlibet forme date et ꝓportiōari actui et de hoc videbitur alias latius ꝙ generabiliū et corruptibilium materia non poteſt eſſe vna.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ illa ſunt eadem numero que habent vnam materiam numero ſingularem et indiuidualem. ſed illa non ſunt eadem numero ergo eadem materiam habent remotam per indifferentiam modo declarato.

Ad ſecundam dicitur. ꝙ licet nō quodam generabile ſit in potentia ſpecifica ad quodlibet aliud. tamen ex quolibet generabili poteſt fieri aliud propter potentiam remotam niſi forte accidat impedimentum per accidens propter improportionem qualitatum. quia ex grano milii non poſſet fieri leo cū ſcdᵒ ꝓportionē requirat̄ alia materia. Ad tertiam dicitur ꝙ non eſt eadem materia omnium generabilium et corruptibilium ſecundum eſſe ſed bene ſecundum eſſentiam ſi accipiatur ſecundum ſe ſed ſi accipiatur vt eſt determinata per formaꝫ ē pars determinate eſſentie. et hec de queſtiōe.

Sequitur in textu.

Queritur quarto. Utrum

Democritus ponens corpora indiuiſibilia eſſe principia rerum poſſit ſaluare diſtinctionem generationis ab alteratione ⁊ ab aliis motibus.

Arguit̄ ꝙ ſic. vnumquodqꝫ componitur et fit ex his in que reſoluitur. ſed res naturales reſoluuntur in corpora athomalia poſitiōe ordine et figura differentia. ergo ex his fiunt et ꝯponuntur. et per ꝯſequens per ꝯgregationē huiuſmodi corporū fiunt generatiōes et ꝑ diſgregationem corruptiones et per tranſmutationem huiuſmodi corporum in vnogenito in poſitione et ordine fiunt alterationes et per ingreſſum et receſſum eorum minuuntur et augentur corpora. Minorem probat democritus. quia poſſibili poſito in eſſe nullum ſequitur impoſſibile. ſed poſſibile eſt quodlibet corpus naturale ſecundum quodlibet ſignum ſiue punctuꝫ diuidi. quia diuiſibile ſi ſecundum aliquod ſignum et de facto diuiditur. ergo ſecundum quodlibet. quia non eſt maior ratio de vno quam alio. ponatur ergo ꝙ aliquod corpus actu ſit diuiſum ſecundum quodlibet ſignum vel ergo diuiſione facta nihil remanebit vel remanebunt magnitudines diuiſibiles vel puncta vt ſuperficies vel paſſiones vel corpora indiuiſibilia. ſed nullum horum poteſt dici preter vltimum. Non enim primum poteſt dici. quia corpus ex nihilo fieret et eſſet. Nec ſecundum quia pūctū additum puncto non auget ipſum quod patet. quia in linea recta ſunt tantum duo puncta in actu lineam terminantia. et ſi diuidatur in duas medietates fient quatuor puncta. ſi ergo puncta aliquid augerent cum in magnitudine diuiſa ſint plura pūcta in actu ꝙ in non diuiſa ſequeretur ꝙ omnes partes magnitudinis ſimul ſumpte eſſent maiores ꝙ

tetum. in reſolutione ergo corporis non relinquuntur puncta. Et eadem ratione probari poſſet ꝙ neqꝫ ſuperficies. quia cum ſit indiuiſibilis ſecundum profundum vna addita alteri non augebit ipſam in ſecundum profundum. cum igitur corpus ſit profundum non poteſt componi ex ſuperficiebus. et per conſequens neqꝫ reſolui in ſuperficies. Nec poteſt dici quintum. ſcilicet ꝙ relinquatur paſſio. quia illud quod relinquitur ex diuiſione ſegregabile eſt ab alio ⁊ exiſtit diuiſione facta. ſed nulla paſſio ſegregabilis eſt a ſuo ſubiecto. ergo paſſio non relinquitur corporibus diuiſis. Relinquitur ergo ꝙ corpora que diuiduntur diuiduntur in corpora indiuiſibilia. quare per conſequens componuntur ex ipſis. et ſic talia corpora ſunt ponenda. Iterum arguit ſic Democritus. Quicquid apparet ſenſui eſt verum. ſed ſunt aliqua corpora ſecundum ſenſum indiuiſibilia. ergo ſunt ponenda. Preterea illa ſunt ponenda per que ſaluari poteſt generatio et corruptio rerum ſed hoc non fit niſi congregatione et ſegregatione principiorum. principium autem eſt indiuiſibile. quia ſi eſſet diuiſibile iam eſſet principiatum. corpus etiam non poteſt fieri ex non corpore. ergo oportet ponere corpora athomalia. quorum congregatione res generantur et ſegregatione corrumpuntur. ⁊c.

In oppoſitum eſt philoſophus in quarto. et quinto capitulis huius tractatus.

Sciendum eſt primo: quod

Poſtquam philoſophus recitauit oppiniones antiquorum de principiis naturalibus ⁊ oſtendit ꝙ nullus eorum ſecundum rei veritatem rerum naturalium ſaluabat tranſmutationem. conſequenter comparat poſitionem Platonis et Democriti adinuicem. Pro quo.

Sciendum eſt ſecundo. quod

Plato poſuit corpora componi ex ſuperficiebus et in ſuperficies reſolui. que autem fuit oppinio Democriti ſatis patuit in rationibus ante oppoſitum. Poſuit enim Plato corpora indiuiſibilia eſſe principia rerum. et ad ſaluandum diuerſitatem que in ſenſu apparet poſuit huiuſmodi corpora eſſe infinitarum ſpecierum. et ſecundum ꝙ congregantur aliter et aliter figurata generantur diuerſa. ſicut ex eiſdem litteris aliter ⁊ aliter ordinatis fiunt comedie ⁊ tragedie. et ſecundum ꝙ huiuſmodi corpora indiuiſibilia in aliquo corpore ſe habent in alio ſitu et ordine dicebat tale corpus alterari ſicut colores etiam alii et alii ſecundum alium et alium ſitum.

Sciendum eſt tertio. Quod

Quia pro inconuenienti habuit Democritus aliquod corpus fieri ex incorporeo. ideo licet poſuerit corpus diuiſibile poſſe diuidi ſecundum quodlibet ſignum. non tamen poſuit ꝙ diuideretur ſecundum quodlibet ſignum continuatiuum ſed ſecundum quodlibet ſignum diuiſiuum. quia ſi diuideretur ſecundum quodlibet ſignum continuatiuum et diuiſiuum tunc diuiſione facta non remaneret aliquod cotinuum et per conſequens neqꝫ aliquod corpus. quare cum corpus diuidatur in ea ex quibus componitur ſequeretur ꝙ corpus fieret ex non corpore quod habuit Democritus pro inconuenienti.

Concluſio prima: poſitio

Platonis eſt irrationabilior poſitione Democriti Probatur. quia irrationabilius eſt corpora componi ex non corporibus quam ex corporibus. ergo irrationabilius eſt componi corpora ex ſuperficiebus que non ſunt corpora ſicut Plato poſuit quam ex corporibus indiuiſibilibus vt ponit Democritus. Secundo quia Plato per ſuam poſitionem non potuit ſaluare niſi generationem et corruptionem. Democritus autem apparenter ſaluauit omnes alios motus. et adhuc Plato non locutus eſt de omni generatione. ſed ſolum de generatione elementorum. Democritus autem de omni generatione curam habuit. Item ratio Platonis ſecundum quam ſuam poſitionem perſuadebat ſophiſtica eſt ⁊ extranea philoſopho naturali.

Arguebat enim ꝙ ſi non eſſent dabiles ſuperficies indiuiſibiles ex quibus conſtituuntur corpora ſequeretur ꝙ ante triangulum eſſent alie figure quod eſt falſum. Democritus autem proprius et philoſophicis rationibus perſuadebat ſuam poſitionem vt patet ex rationibus ante oppoſitum. Democritus etiam conſiderabat ſenſibilia particularia que ſunt plura et a quibus ſumebat experientiam. quia experientia eſt de ſingularibus. Sed Plato conſiderat vniuerſalia que ſunt tota pauca in ordine ad particularia de quibus non habetur experientia. ideo dicitur in textu ꝙ platonici qui fuerunt de numero exiſtentium indocti id eſt inexperti intuentes ad pauca id eſt vniuerſalia facile id eſt debiliter annunciauerunt. Et hoc eſt quod ſolet dici ꝙ aſpicientes ad pauca de facili paralogiſantur.

Concluſio ſecunda. Licet

poſitio Democriti ſit magis apparens tamen ad eam ſequuntur impoſſibilia. Patet quia cum corpus ſit continuum omne corpus eſt diuiſibile. ergo neqꝫ corpus indiuiſibile additum alteri augebit ipſum. et per conſequens ex corporibus indiuiſibilibus non poteſt aliquod corpus componi. Nec valet quod dicit Democritus ꝙ corpus non diuiditur ſecundum quodlibet ſignum continuatiuum quamuis diuidi poſſit ſecundum quodlibet ſignum diuiſiuum. quia in linea idem eſt punctum ſecundum rem quod terminat partes adinuicem et ſuper quod cadere poteſt diuiſio. et ita idem eſt ſignum continuatiuum et diuiſiuum.

Concluſio tertia. generatio

non eſt idem ꝙ congregatio corporum indiuiſibilium neqꝫ corruptio eſt idem ꝙ ſegregatio eorum. Patet quia tunc generatio et corruptio eſſent motus locales. et genitum non eſſet aliquod vnum ſimpliciter ſed ſolum eſſet vnum congregatione ſicut aceruus lapidum. Sequeretur etiam ꝙ generatio et corruptio non eſſent mutationes ſecundum ſubſtantiam ſed ſolum ſecundum accidens. Item generatio eſt huius totius in hoc totum et ſimiliter corruptio. ergo generatio fit abſqꝫ diuiſione continui et per conſequens generatio non eſt idem ꝙ congregatio et corruptio idem ꝙ ſegregatio.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primam dicitur ꝙ quodlibet corpus diuiſibile eſt infinitum ſi conſideretur ſola ratio continui. non tamen oportet propter hoc ꝙ corpus ſit actu diuiſum in infinitas partes. quia potentia non eſt ad actum perfectum ſed eſt ad actum imperfectum ſcilicet ꝙ corpus ſit actu diuiſum in partes vlterius diuiſibiles. nam diuiſio ſemper fit in puncto et cum illi puncto ſuper quod fit diuiſio non continuetur neqꝫ contiguetur aliud punctum ſemper cadit linea media. nam duo puncta a linea per diuiſionem nunquam media poſſunt auferri niſi lineae et ita nunquam auffertur continuitas quin ſemper relinquatur in partibus diuiſio. Ad ſecundam dicitur ꝙ non eſt verum ꝙ omne quod apparet ſenſui ſit verum et maxime circa ſenſibilia communia vel per accidens. ſed ſic eſt in propoſito. magnitudo enim eſt ſenſibile commune. Ad aliam dicitur ꝙ corpora athomalia et ſi ſint parua quantitate ſunt tamen compoſita ex materia et forma. ideo non ſunt ſimpliciter minima ymo ſunt compoſita et reſoluuntur in materiam et formam. et ita ſunt principiata et non principia. ⁊c. Sequitur textus. Determinatis autem his. primo videndum eſt vtrum generatur quid ſimpliciter et corrumpitur: aut proprio quidem nihil. ⁊c.

Queritur quinto: Vtrum

Sit aliqua generatio ſimpliciter. Arguitur ꝙ non. quia ſi eſſet aliqua talis generatio eſſet ex non ente ſimpliciter. modo ex non ente ſimpliciter nihil fieri poteſt. ergo et cetera. Minor patet. quia ſimpliciter idem eſt ꝙ principaliter vel vniuerſaliter. modo ſi ſimpliciter idem eſt ꝙ principaliter ſiue primum tunc non ens ſimpliciter idem eſt ꝙ non ſubſtantia que eſt primum ens. ſed non exiſtente ſubſtantia non exiſtit aliquod aliorum predicamentorum. ergo non ens ſimpliciter illo modo idem eſt ꝙ nihil et per conſequens ex non ente ſimpliciter illo modo nihil fit. Similiter ſi li ſimpliciter idem ſit quod vniuerſaliter tunc etiam non ens ſimpliciter idem erit ꝙ nihil. modo ex nihilo nihil fit. ergo ex non ente ſimpliciter qualitercunqꝫ dicatur non ens ſimpliciter nihil fieri poteſt. ergo ⁊c.

Secundo ſic. ſi eſſet aliqua generatio ſimpliciter vel eſſet ſucceſſiua vel inſtantanea. non ſecundum quia omne quod generatur prius generabatur vt dicitur ſecundo phiſicorum. nec poteſt dici primum. quia tunc forma ſubſtantialis intenderetur et remitteretur quod eſt inconueniens. Tertio ſic. nihil debet poni a philoſopho niſi quod notum eſt et manifeſtum ad ſenſum ſed non eſt manifeſtum aliquid generari ſimpliciter. ergo ⁊c. In oppoſitum eſt philoſophus in ſexto ſeptimo et octauo capitulis huius tractatus.

Sciendum eſt primo: quod

Poſtquam philoſophus determinauit de generatione ſecundum opiniones antiquorum quas improbauit. conſequenter determinat de ipſis ſecundum oppinionem propriam. Et primo querit philoſophus an ſit aliqua generatio ſimpliciter. et ſimiliter de corruptione. De hoc enim dubium fuit apud antiquos. Nam quidam poſuerunt generationes ſimpliciter eſſe alterationes. Alii licet ex ſuis dictis cognoſcerentur ponere differentiam inter generationem et alterationem: tamen ſuas poſitiones ſaluare non poterant. ideo conueniens eſt dicere an ſit aliqua generatio ſimpliciter vel non.

Sciendum eſt ſecundo quod

Generatio eſt tranſmutatio de non eſſe ad eſſe

corruptio vero per oppoſitum eſt de eſſe in non eſſe et quia mutationes capiunt ſpeciem a terminis ad quos ſunt. Conformiter ſicut reperit duplex eſſe ſcilicet eſſe ſimpliciter quod eſt eſſe ſubſtãtiale ⁊ eẽ ſʒ quid quod ẽ eſſe accidẽtale ita duplex eſt generatio. quedã enim eſt ſimpliciter que eſt ad formam ſubſtantialem. et qdaʒ ſecundum quid que eſt ad accidens.

Sciendum eſt tertio. Quod

generatio põt dici ſcd quid et ſimpliciter duppliciter. ſcʒ comparatiue et abſolute. ſi abſolute tunc generatio cuiuſcunqʒ ſubſtantie erit generatio ſimpliciter. et generatio cuiuſcunqʒ accidentis erit generatio ſecundũ quid. quia abſolute loquendo omnis ſubſtantia eſt ens ſimpliciter et omne accidens eſt ens ſecundũ quid Si vero comparatiue tunc cõparando ſubſtãtiam ad accidens generatio ſimpliciter et generatio cuiuſcunqʒ accidentis eſt ſecundũ quid. ſed cõparando vnã ſubſtantiam ad aliam tũc in genere ſubſtantie eſt generatio ſimpliciter et generatio ſecundum quid. quia vna ſubſtãtia eſt perfectior alia. et generatio perfectioris ſubſtantie eſt generatio ſimpliciter. ⁊ generatio ſubſtantie minus perfecte eſt generatio ſecundum quid. Et ſimiliter de accidentibus. quia etiam vnum acicdens perfectius ẽ alio. Sʒ preter illos duos modos antiqui poſuerunt aliũ modum per quẽ diſtinxerunt generationẽ ſimpliciter a generatione ſecundũ quid. diſtinxerũt enĩʒ ſic. quia cũ ſit aliquid multũ ſenſibile ẽ generatõ ſimpliciter et corruptio ſcd quid. Sed qñ ecõtra ſit aliquid multũ ı. ſenſibile ẽ generatio ſecundũ quid et corruptio ſimpliciter. Sed illi ponebãt differentiã inter intellectũ et ſenſum. ita ꝙ ſicut dicebant ꝙ illud quod nõ eſt ſenſibile ſit non ens et quãto aliquid eſt magis ſenſibile tanto ẽ magis ens. et abſurde cũ opportʒ ecõtrario dicere. quia inter res corporeas ſube minus ſenſibiles minus habent de materia et plus de forma.

Concluſio reſponſiua. Ali

qua eſt generatio ſimpl'r. Probat'. quia eſt aliqua trãſmutatio de nõ eſſe ſubſtãtiali ad eẽ ſubſtãtiale. ergo ẽ aliqua generatio ſimpliciter et proportionaliter arguẽtur ꝙ ẽ aliqua generatio ſecundũ quid. qꝛ eſt aliqua tranſmutatio de nõ eſſe ſubſtãtiali ad eẽ accidentale. igitur.

Aduertẽdum ſecundo. quod

non ens ſimpliciter põt accipi tripliciter. Uno° vt idem ẽ ꝙ vniuerſaliter. et ſic nõ ens idem ẽ ꝙ nihil. et hoc mõ ex nõ ente ſimpliciter nihil ſit naturaliter. Aliomõ ſimpliciter idem eſt ꝙ primum ſiue principale. et ſic ens ſimpliciter idem ẽ ꝙ ſubſtãtia. et hoc mõ ex nõ ente ſimpliciter nihil ſit. qꝛ ſi ñ eſt ſubſtãtia nõ ẽ aliquod aliorũ predicamẽtorũ. et per cõſequẽs nihil ẽ.

Tertio° nõ ens ſimpliciter idem ẽ ꝙ actualiter. et hoc mõ nõ ens ſimpliciter idẽʒ ẽ ꝙ non ens actu. et hoc mõ generatio ſimpliciter eſt ex non ente hoc modo dicto. ſcʒ ex eo quod ñ eſt actu aliqua ſubſtãtia ſed tantũ potẽtia. nam generatio ẽ mutatio que eſt actus entis in potentia. et cũ potentia ad eſſe ſubſtãtiale ſit potentia ad eſſe ſimpliciter opportet ꝙ generatio ſimpliciter ſit ex nõ ente in potentia ad eſſe ſubſtantiale. Sed cõtra hoc obicitur in textu. quia vel illud ens quod eſt in potentia ex quo ẽ ſimpliciter generatio ẽ actu aliquod aliorum predicamentorũ. vel actu vnũ ſed omnia in potentia. non primũ. qꝛ tunc accidentia exiſterẽt ſine ſubiecto. nec ſecundũ. qꝛ quod ñ eſt actu aliquid non debet dici illud ſicut nigrũ quod eſt in potẽtia albũ non propter hoc dicit' albuʒ ſi ergo illud ex quo ẽ generatio ſimpliciter non eſt actu ſubſtãtia neqʒ accidẽs cũ ens ſufficienter diuidatur in illa duo. illud erit non ens. et ſic ex nihilo fiet aliquid quod eſt impoſſibile.

Ad hmõi ſolutionẽ habendam interponit phũs quẽdaʒ dubitatiões q̃ eſt via ad ſoluendũ predictã difficultatẽ. Eſt ergo dubitatio de cauſis perpetuitatis generationis et corruptionis. Ad quod reſpondet' ꝙ duplex eſt cauſa ſcilʒ effectiua et materialis. cauſa effectiua eſt duplex quedã eſt mouẽs et immobilis et hec ẽ prima cauſa. et de tali pertinet determiare ad primũ philoſophũ. Alia eſt mouens perpetuo motu que ẽ celum et precipue ſol qui continue mouet' ſub obliquo circulo et de hac determinabitur in fine ſecundi libri. Nunc autẽ ſolum reſtat determinare de cauſa materiali. Et videtur ꝙ ex parte materie non debeant generationes et corruptiones perpetuari. quia quod corrumpit' tendit ĩ nihil ſimpliciter. ⁊ ita videt' ꝙ iam ſit cõſumptũ principiũ materiale niſi ſit infinitum in actu quod non eſt dicendũ vt probatũ eſt. 3° phi'. Nec poteſt dici infinitum ꝙ ſit infinitũ in potentia diuiſionis. quia ſequeret' ꝙ poſterius generata eſſent minora prioribus.

Ad hoc dicendum eſt ꝙ ex parte materie eſt perpetuitas generationis et corruptionis eo quod generatio vnius eſt corruptio alterius id eſt ad corruptionẽ vnius immediate ſequatur generatio alterius. Unde cum aliquid corrumpitur ſit reſolutio vſqʒ ad materiam. et nõ corrumpitur materia ſecundũ ſubſtantiã ymo manet eadem ſub vtroqʒ termino generationis et ita non opportet ꝙ materia ad hoc quod generationes et corruptiones ſint perpetue Ex per hoc patet ſolutio difficultatis mote .n..m ſub-

iectum generationis eſt in potentia ad formaʒ rei generande ſed eſt actu ſub forma rei corrũpende. materia enim per nullũ inſtans eſt ſine forma. Uerum eſt tamen ꝙ generatio non ẽ per ſe ex materia ſecundum quod eſt actuata ꝑ formam abiciendam. ſed ſecundum quod eſt in potentia ad formam acquiendã. et ita ſubiectum generationis ſimpliciter per ſe eſt ens in potentia et per accidens in actu ens. Et per hoc patet ſolutio alteri⁹ dubitationis quare ſcʒ dicimus omnẽ generationem eſſe ex aliquo corrupto. hoc eni nõ eſt qꝛ materia ſit denudata ab omni forma ſed cum eſt in potentia ad vnam eſt actu ſub alia. et ſimul eſſe ñ poteſt ſub duabus formis ſubſtantialibus id eo nunq̃ introducitur forma in materia quin abiciat' ſecũda ſub qua ẽ: ideo dicimus ꝙ generatio ſemper ẽ ex aliquo corrupto. Ex illis patet quid eſt generatio ſimpliliter et quid corruptio. ⁊ quot modis poteſt dici generatio ſecundum quid. et quot modis accipitur ſimpliciter. et que ſit cauſa perpetuitatis generationis et corruptionis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ ratio illa procedit ex inſufficienti diuiſione vt añ patuit. Ad ſecundam dicitur ꝙ generatio ſimpliciter ſecundum propriam rationem mutacionis eſt inſtantanea. ſed ſi capiatur ſecundum quod eſt ad mixta alterationi ſic eſt ſucceſſiua. Ad vltimam dicitur ꝙ nihil debet poni a philoſopho naturali niſi ſit cognoſcibile ad ſenſum vel ꝑ intellectum. modo generatio ſimpliciter non ẽ intellectui immanifeſta. et poteſt eius cognitio accipi per ſenſũ. ergo ⁊c. Sequitur in textu. Propter quid autem hoc quidem ſimpliciter dicatur generari et corrumpi. ⁊c.

Queritur Sexto. Utrum

Generatio vnius ſit corruptio alterius. Arguitur ꝙ ſic. quia generatio et corruptio ſunt mutationes oppoſite. ergo vna non eſt alia. Secundo ſic. cum mixtum corrumpitur reſoluitur in quatuor elementa ſicut ex his componitur. ergo corruptio vnius non erit ſemper generatio alterius ymo quandoqʒ plurium. Tertio arguitur in mutatione aliquid corrũpitur ſcilicet nutrimentum et tamen nihil videtur generari. Quarto ſic generatio ſcientie in intellectu et lumĩs in medio nullius eſt corruptio. In oppoſitum eſt philoſophus in textu pro reſponſione ad queſtionem.

Sciendum eſt primo quod

Titulus queſtionis poteſt habere duplicem ſenſum. vnum quidem talem. an generatio et corruptio ſint vna et eadem mutatio ſiue motus. Et quo ad hoc dicendum eſt ꝙ dupliciter poteſt conſiderari generatio et corruptio. Uno modo ſecundum proprias et eſſentiales rationes et hoc modo non ſunt vna et eadem mutatio ymo habent rationes oppoſitas. Alio° poſſunt conſiderari ſecundum eſſe. et hoc mõ ſunt idem mot⁹. quia in omni motu aliquid abicitur ſcilicet terminus a quo. et aliquid acquiritur ſcʒ terminus ad quem. idõ in omni motu eſt generatio quedam et corruptio. licet alia ratione motus dicatur generatiuus. et alia ratione dicatur et corruptiuus. Alium ſenſum poteſt habere titulus' qõis talem. Utrum ad vnius compoſiti ſubſtantialis corruptionem ſequitur generatio alterius et econtra. et iſtum ſenſum capit ariſtoteles.

Sciẽdum eſt ſecundo quod

Materia ſimul et ſemel non poteſt habere plures formas ſubſtantiales. alias vnum ens eẽt plura entia. quia cũ quelibet forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter ſicut poſſet habere duas formas ſubſtantiales. pari ratione poſſet habere tres vel quatuor etiã in ĩfinitum. et ita vnum ens poſſet eſſe infinita entia. Item actus actiuorum ſunt in patiente prediſpoſito ſecũdo de anima. modo alia ⁊ alia forma ſubſtantialis aliam et aliam diſpoſitionem in materia requirit. ergo ſi due forme ſubſtantiales ſimul eſſent in vna materia ſequeretur ꝙ in vna materia poſſent ſimul eſſe diſpoſitiones contrarie.

Et ſi obiciatur de formis

ſubſtantialibus eiuſdem ſpeciei que requirunt eãdẽ diſpoſitionẽ ergo videtur ꝙ ſimul plures poſſunt eſſe in eadem materia. Reſpondetur ꝙ cum in habentibus materiam ipſa ſit principium indiuiduationis: impoſſibile eſt duas formas ſubſtantiales vel etiam accidentales eſſe ſimul in eadem materia adequata.

Sciendum eſt tertio Quod

Materia per nullum inſtans poteſt eſſe nuda et ſeparata ab omni forma. quia materia ſecundum ſe non eſt ens ſʒ ẽ in potentia ad ens ſolum. et efficitur ens actu per formam. ſi ergo ſepararetur actu ab omni forma ſequeretur ꝙ ſimul eſſet et non eſſet quod implicat contradicionem. Hoc etiam poteſt oſtendi ex ordine agentium. nam ſemper agens poſterius plura preſupponit in actione q̃ agens prius ſicut artifex plura preſupponit q̃ natura. et natura quam agens primum. cum ergo agens

primum poſſit agere nullo ſubiecto preſuppo-
ſito ſequitur ꝙ agens naturale in ſua actio-
ne preſupponit materiam. Et cum agens natu-
rale non agat niſi per motum et tranſmatatio-
nem cuius ſubiectum oportet eſſe actu. ſequitur
ꝙ omne agens in ſua actione preſupponit ma
teriam actu exiſtentem. et cum non ſit in actu
niſi per formam ſubſtantialem. ſequitur ꝙ ma
teria ſine forma permanere non poteſt nec ſuſti
nere tranſmutationem agentis naturalis ad
formam.

Concluſio reſponſiua. gene

ratio vnius eſt corruptio alterius et econtra id
eſt ad vnius compoſiti ſubſtantialis corrup-
tionem ſemper ſequitur generatio alterius et
econtra. ita ꝙ in predicta propoſitione non ſit
pedicacio per ſe et eſſentialis ſeu ydentica ſed
ſit predicatio per concomitantiam. Proba
tur concluſio. quia corruptio compoſiti ſubſtan
tialis nihil aliud eſt ꝙ abiectio forme illius cō
poſiti a materia. vel ergo illa forma abiecta
inducitur noua forma vel non. ſi ſic ſequitur ꝙ
ad corruptionem vnius ſequitur generatio al
terius. ſi vero illa forma abiecta non induca-
tur noua ſequitur ꝙ materia manebit nuda
quod eſt impoſſibile. Eodem modo poſſet
probari ꝙ ad generationem vnius ſequitur
corruptio alterius. quia cum generatur aliquod
compoſitum ſubſtantiale acquiritur noua for
ma in materia. et cum materia prius non eſſet
nuda ſequitur ꝙ erat ſub aliqua forma. vel
ergo illa abicitur adueniente alia vel non. ſi
abiciatur ſequitur ꝙ ad generationem vnius
ſequitur corruptio alterius ſi vero non abicia
tur ſequitur ꝙ due forme ſubſtantiales erunt
in eadem materia quod prius probatum eſt
eſſe impoſſibile. ergo relinquitur ꝯcluſio vera.

Ex quo infertur ꝙ cum materia ſit ingene-
rabilis et incorruptibilis ſecundum ſuam ſub-
ſtantiam et eius appetitus ſaciari non poſſit
per vnam formam. et tamen non poteſt ſimul
habere plures formas ſubſtantiales. nec poteſt
manere nuda ab omni forma. ſequitur ꝙ ma-
teria eſt cauſa proprietatis generationis ⁊ cor-
ruptionis.

Dubitatur An generatio

ſecundum quid ſemper preſupponat corrup-
tionem quemadmodum generatio ſubſtan-
tialis. Reſpondetur ꝙ accidentia ſunt du
plicia quedam enim habent contrarium et quedam non. Habentia enim contrarium dupli-
cia ſunt. quia quedam ſunt que ſe habent ad
inuicem ꝙ ambo ſeparari poſſunt a materia
ſicut dulce et amarum. alia vero ſic ſe habent
ꝙ vnum ſemper ineſt materie. vt ſunt contra-
ria immediata. Dicendum ergo primo ad
dubium ꝙ in accidentibus non habentibus
contrarium ſed tantum priuationem oppoſitā
generatio vnius non eſt proprie corruptio alte-
rius de quibus arguebat tertia ratio ante op-
poſitum ſicuti eſt generatio luminis in medio
que non eſt alicuius corruptio. Dicendum
ſecundo ꝙ in contrariis que poſſunt ambo ſe-
parari a materia non oportet in generatione
vnius preſupponere corruptionē alterꝰ. illius
ſcilicet quod poteſt ſeparari a materia cum alio
contrario. Quis ſit verum dicere ꝙ ſemper ad
generationem vnius contrarii ſequitur alterꝰ
corruptio contrarii medio vel extremo. Di
citur tertio ꝙ in contrariis immediatis ge-
neratio vnius ſemper eſt corruptio alterius.

Ad rationes. prima ſoluta ē

in primo notabili. Ad ſecundam dicitur ꝙ
impertinens eſt vtrum ad corruptionem vnius
ſequatur generatio vnius vel plurium. Ad
tertiam dicitur ꝙ in nutritione non acquiritur
noua forma ſimpliciter neq; nouum eſſe et ita
non eſt ibi generatio ſimpliciter ſed tantum eſt
ibi partialis generatio pro quanto acquiritur for
ma ipſiꝰ nutrimēti in materia ipſius nutriti. et
ita ſicut nō eſt ibi generatio ſimplicirer ita nec
corruptio ſimpliciter. Ad quartam patet
ſolutio ex ſolutione dubii. ⁊c. Sequitur in textu.
De generatione autem et alteratione. ⁊c.

Queritur. vii. vtrum gnatio

Differat ab alteratione Arguitur ꝙ non. quia
alteratio eſt mutatio qua aliquis aliter et ali-
ter ſe habet. ſed ita eſt de generatione. quia ſe
cundum ipſam aliquid aliter et aliter ſe habet
ergo generatio eſt alteratio. Secundo ſic.
forma ſubſtantialis que per generationem in-
troducitur eſt quedam qualitas vt dicitur. 5.
methaphiſ. cum ergo omnis mutatio ad qua-
litatem ſit alteratio. ſequitur ꝙ generatio erit
alteratio. Tertio ſic in omni motu aliquid
abicitur et aliquid acquiritur. ergo in omni mo-
tu erit generatio et corruptio. et per conſequēs
generatio et corruptio non differunt ab aliis
motibus.

In oppoſitum eſt phūs in vltimo capitulo ſe-
cundi tractatus huius libri.

Sciendum eſt primo. quod

Poſt ꝙ philoſophus in precedenti tractatu de
terminauit de generatione conſequenter deter-
minat in hoc ſecundo tractatu de augmētatio
ne et alteratione. et prius de alteratione ꝙ de
augmentatione. quia alteratio eſt via ad qua
litatem et etiam forma ſubſtantialis qualitas
quedam dici poteſt vt aūt oſtendatur in quo dif
ferunt generatio et alteratio.

Sciendū eſt ſecundo quod

In qualibet re tranſmutabili duo oportet con-
ſiderare ſcilicet accidētia inherentia et ipm ſub
iectum et ſecundum vtraq; pōt fieri tranſmu-
tatio. differēter tū. quia quū ipo ſubiecto ſenſibili
manente eodē ſecundum ſubſtantiam fit muta
tio in paſſionibus et paſſibilibus qualitatibꝰ
ipſius ſiue ſint contrarie ſiue medie tunc dicitur
eſſe alteratio. et hoc eſt diffinitio alterationis.
ſed cum totum ſubiectum mutatur in aliud.
nullo ſenſibili manēte eodē ē dicitur eſſe gnā. Vñ
hec ē diffinitio gnātiōis. gnātio ē mutatio hꝰ
totius in hoc totum nullo ſenſibili manente eo
dē. et ita generatio eſt maxime ſenſibilis et ap
parens quādo ex inſenſibili fit ſenſibile hoc eſt
quando ex paruo ſenſibili fit multum et mag-
num ſicut cum ex aere fit aqua. et ita corrup
tio eſt maxime apparens quando aliquid mul
tum ſenſibile corrumpitur in paruum ſenſibile
ſicut cum aqua corrumpitur. Sed quereret
aliquis an ſit contra rationem generationis
quod in genito remanet eadem qualitas que
erat in corrupto: Ad hoc reſpondet phūs.
ꝙ in hiis corruptibilib; q̄ adinuicē trāſmutantur
quādoq; manet aliqua paſſio eadem in genito et
corrupto. ſicut patet quando ex aere fit aqua
quia ambo ſunt dyaphana. non opportet tū
ꝙ huiuſmodi permanentes ſcz dyaphanū aer
vel aque que trāſmutātur ſint paſſiones al-
oquin ipſa talis tranſmutatio eſſet alteratio
quia quandocunq; illud ꝙ trāſmutatur eſt
paſſio permanens eſt alteratio. ſed tantū eſt ge
neratio quando illud ꝙ tranſmutatur non eſt
paſſio permanens. et hoc manifeſtat phūs per
exemplum. nam homo muſicus corrumpitur
quando amittit habitum muſice. ⁊ tunc homo
immuſicus generatur eo ꝙ muſica non eſt paſ-
ſio hominis muſici cum ſit de ratione eius ſi-
militer muſica eſt de ratione homi nis immu-
ſici. ideo homo muſicus non manet ſed ta-
men homo manet idem numero. ſi ergo muſica
et immuſica nō eſſent paſſiōes. ſed eſſent de rōe
eius tunc per trāſmutationem muſice et immu
ſice fieret generatio vnius. ſed quia muſica et
immuſica ſunt paſſiones hominis. ideo quā-
do fit de homine immuſicus fit alteratio hōis
quāuis ſit generatio muſici ex immuſico. Ad
uertendum tamen ꝙ non vult dicere phūs ꝙ
manet eadem qualitas in numero in genito et
corrupto ſed bene manet eadē ſecundum ſpe-
ciem et genus.

Concluſio prima: generatio

differt ab alteratione. Probatur. quia in ge
neratione eſt mutatio hꝰ totius in hoc totū
nullo ſenſibili manente eodem. ſed in alteratio
ne manet idem ſubiectum ſecundum ſubſtan-
tiam et fit ſolum mutatio in paſſionibus ⁊ paſ
ſibilibus qualitatib; eius igitur ꝯcluſio vera.

Concluſio ſecunda. gnātio

etiam differt ab aliis motibus. Patet quia ge
neratio eſt ad formam ſubſtantialem. alii vero
ad formas accidentales. vt alteratio ad qua-
litatem et augmentatio ad quantitatem et loci
mutatio ad vbi. Item proprium et imme-
diatum ſubiectum generationis eſt yle. hoc eſt
materia prima. ſed immediatū ſubiectum ali-
orum motuum eſt materia exiſtēs in actu ſub-
ſtantiali. ſcilicet ipm compoſitum ſubſtantiale
ergo generatio differt ab aliis motibus. Sic
ergo patet ꝙ generatio differt ab aliis motibꝰ
ex parte terminorum et ſubiectorum. Alie etiā
differentie multe ſolent aſſignari inter genera-
tionem et alterationem. nam ſubiectum gene-
rationis non generatur ſed ſubiectum altera-
tionis alteratur. Alia differentia eſt quia per
generationem acquiritur aliquid nobilius ſibi
non autem per alterationem. Alia differentia
eſt quia generatio eſt ſucceſſiua ſic quod eſt
inter formas intenſibiles et remiſſibiles non
autem alteratio. Alia differentia eſt quia ſemel
generatum et idem in numero nō poteſt natu
raliter amplius in idē generari. ſed quod ſemel
alteratū eſt iterū bene alterabitur.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ aliter ſicut ⁊ alterum du
pliciter ſolet capi. Uno modo vt dicit diuerſi-
tatem accidentalem tātū. et ſic in generatione
nō reperitur aliter et aliter. ſed aliud ⁊ aliud. Alio
mō pōt capi large vt dicit quamq; diuerſitatē
ſiue ſubalē ſiue accidentalē ⁊ hoc mō eſt cōe ad

generationē et ad alterationē. Ad ſecūdā dicitur ꝙ forma ſubſtantialis non eſt qualitas ſecundū ſe ſed tamen bene habet modū qualitatis. Ad vltimam dicitur. ꝙ in omni motu ad formam bene eſt generatio et corruptio ſecundum quid. ſed in omni tali eſt generatio ſimpliciter de qua hic intenditur et hec de queſtione. Sequitur in textu. De gñatiōe aūt ⁊c.

Queritur ſeptimo. Utrum

In corruptione ſubſtantiali ex parte formarum ſubſtantialium neceſſe ſit reſolutionem fieri vſq₃ ad materiam nudam. Arguitur ꝙ non. prius eſt vnam formam abici quam alia₃ introduci. ergo ſi abiciantur omnes forme ſubſtantiales in illo priori materia manet nuda quod eſt contra prius dictum. Secundo ſic nihil corrumpitur niſi a ſuo contrario. ſed forma corporeitatis nulli forme contrariatur cum ſit communis omnibus generabilibus et corruptibilibus. ergo ſemper manet in materia et per conſequens nō fit reſolutio vſq₃ ad materiam nudam. Tertio ſic. ſecundū philoſophum embrio prius viuit vita plante quam vita animalis. et vita animalis quam vita rationali. vel ergo adueniente ſenſitiua abicitur vegetatiua vel non. ſi non habetur intentu₃. nō poteſt dici etiam ꝙ abiciatur quia anima vegetatiua non contrariatur ſenſitiue neq₃ ſenſitiua rationali. ergo vna adueniente nō abicitur alia. Quarto ſic cum ex viuo fit cadauer manet forma oſſis. ergo non omnes forme abiciuntur a materia. Ultimo cum generatur mixtum ex elementis forme elementorum remanent in mixto. quia vt habetur capitulo de mixtione non corrumpitur vnum elementū neq₃ ambo. ſed manet virtus eorum. ergo nō fit reſolutio vſq₃ ad materiam primam. In oppoſitum videtur eſſe ariſtotiles ponens differentiam inter generationem et alios motus per hoc quod yle eſt proprium ſubiectum generationis. yle autem eſt materia nuda.

Sciendum eſt primo: quod

Si in eodem compoſito poſſent eſſe plures forme ſubſtantiales non opporteret in corruptione ſubſtantiali reſolutionem fieri vſq₃ ad materiam. ſed ſi in vno compoſito ſit tantu₃ vna forma ſubſtantialis neceſſe eſt in corruptione ſubſtātiali reſolutionē fieri vſq₃ ad materia₃.

Sciendum ē ſecundo. quod

eſt quedam oppinio ponens elementa formaliter in mixto ſub ipſis formis ſubſtantialibus ſub eſſe tamen ligato et de hac oppinione poſtea videbitur. Alia ē oppinio ꝙ in homine ſūt plures anime diſtincte ſecundum rem. et prior eſt anima vegetatiua. et poſtea aduenit ſenſitiua ſine abiectione vegetatiue. et inde aduenit anima rationalis. Tertia fuit oppinio auicebron ponentis in quolibet compoſito ſubſtantiali tot formas ſubſtantiales quot predicata eſſēcialiter diſtincta poſſūt predicari de illo compoſito. Quarta fuit oppinio alberti et auicenne ponentium forma₃ corporeitatis perpetuam et manentē ſub vtroq₃ tranſmutationis naturalis termio. Quinta oppinio ponit ꝙ in quolibet viuente ſunt forme plures partiales ſubſtantiales. ita ꝙ alia eſt forma carnis. et alia oſſis. et alia ſanguis. ſed eſt vna totius que dicitur aīa. Sic ergo omēs iſte oppiniones conueniunt ī hoc quod yle eſt ſubiectum generationis ſimpliciter. et ꝙ in corruptione ſubſtantiali nō fit reſolutio vſq₃ ad materiam primam. Et de omnibus iſtis oppinionibus ſatis viſum eſt in aliis libris.

Concluſio prima ꝯformans

ad ea que dicta ſunt in aliis libris. In cōpoſito ſubſtantiali non eſt niſi vna forma ſubſtantialis ſimplex in eſſentia licet in aliquibus ſit multiplex in virtute. hec concluſio ſatis probata eſt in pluribus locis. nam ſi eſſent plures forme ſubſtantiales in ꝯpoſito illud ꝯpoſitum non eſſet ſimpliciter vnum ſed plura entia. generatio etiam non eſſet niſi alteratio. quia quelibet forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter. ergo et cetera.

Concluſio reſponſiua. In

corruptione ſubſtantiali ex parte formaru₃ ſubſtantialiu₃ neceſſe ē reſolutionem fieri vſq₃ ad materiam primam. Patet ex concluſione precedenti. et cetera.

Dubitatur primo: Utrum

eadem qualitas vel etiam quantitas maneat in genito que prius fuit in corrupto. Uidetur ꝙ ſic. quia niſi ſic non eſſet facilior tranſitus in elementis habentibus ſimbolum ꝗ̄ in non habentibus. conſequens eſt cōtra philoſophū in ſecundo huius. patet tamen conſequentia quia in habentibus ſimbolū tot qualitates corrū perent quot corrūpentur in ñ hñtibus. nec facilior

tranſitus attēderetur penes hoc quod eſt paucciora corrumpi. Item eadem cicatrix maneret in genito que prius fuit in corrupto. et idē color et eadē figura manere₃ ī genito q̄ prius erat in corrupto. et ita de multis aliis accidētalib₃.

In oppoſitum tamen arguitur per diffinitionem generationis a phō datam. generatio eſt mutatio huius totius in hoc totum nullo ſenſibili manente eodem. Ad illud dubium reſpondendū eſt aliter ſecundum eos qui ponunt inchoationem formaru₃. et aliter ſecūdū hos qui negant. vñ ponentes inchoationē formarum dicunt ꝙ accidentium quedam ſunt in ſubiecto ratione forme generice et alia ratione forme ſpecifice. Dicunt ergo ꝙ accidentia que inſunt ſubiecto ratione forme ſpecifice non manent eadem in generato ⁊ corrupto. quia in corruptione ſubſtantiali abicitur forma ſpecifica. et remota cauſa remouetur effectus. Sed accidencia que inſunt ſubiecto ratione forme generice cuiuſmodi eſt forma corporis bene manent eadem ſecundum eſſentiā que prius fuerant in ſubiecto. quia cauſa manente eadem manet effectus idem. ſed non manent eadem ſecundum eſſe. quia licet forma generalis maneat eadem ſecundum eſſentiā non tñ ſecūdu₃ eſſe. Sed illi qui ponunt tantū vna₃ formā ſubſtantialem in vno compoſito et negant inchoationem formarum Reſpōdēt ꝙ accidēs manet bene idem ſecundum ſubſtantiam in genito quod prius fuit in corrupto. nullum tñ manet idem ſecundum numerum. et accidēs numeratur per ſuum ſubiectum. cū ergo genitū et corruptu₃ ſint ſubiecta numero diſtincta. ſequitur ꝙ accidentia vnius erunt numero diſtincta ab accidētibus alterius. ideo dicitur ꝙ impoſſibile eſt accidēs migrare de ſubiecto in ſubiectum. Et ſecundum hoc reſpondetur ad rōes ante oppoſitum dubii. Ad primam dicitur ꝙ facilitas tranſitus in elementis habentibus ſimbolum nō attēditur penes hoc quod eſt pauciora accidentia corrumpi. Unde in habentibus ſimbolum corrūpitur tantū vna qualitas per ſe et alia ex conſequenti. ſed in nō habentibus ſimbolum due qualitates per ſe corrumpuntur et de hoc videbitur in. 2º Ad aliam dicitur ꝙ bene probat ꝙ eadem accidentia manent ſecūdum ſpecie₃ in genito que fuerūt in corrupto. ſed non probat ꝙ maneant eadem ſecundum numerū. accidens eni₃ non eſt ens ſed eſt entis diſpoſitio. tranſmutato ergo aliquo ſubiecto ſubſtantiali quod erat in eo dicitur tranſmutari et corrumpi. et ſi maneret eadem qualitas poſt corruptionem illa non maneret vt eſt corrupti ſed vt eſt geniti. et ita manēt alia ſecūdū numerum. ſicut etiā manet eadē materia ſecundū eſſentiam in genito et corrupto nihilominus dicitur ꝙ in generatione ſubſtantiali eſt mutatio totius in totum. quia materia non manet in genito vt eſt in corrupto ſed vt eſt geniti.

Dubitatur ſecundo: Utrum

a plurium agentium quolibet poſſit idē effectus numero produci. Reſpondetur ꝙ duplicia ſunt agentia quedam enim ſunt eſſencialiter ſubordinata. et ſic idem effectus ab omnibus illis numero producitur et quodlibet illorum ſuo modo. Alia ſunt agentia non per ſe ſubordinata ſed per accidēs. et hoc dupliciter. quia vel ſunt agentia per accidens et de illis non ē ad propoſitum. quia non influunt formam in effectum ymo idem effectus poteſt eſſe ab infinitis cauſis. ſecundum ꝙ infinita poſſunt accidentia accidere alicui agenti. Alia ſunt agētia per ſe que tamen non ſunt ſubordinata ſicut agentia particularia. et loquendo de illis agentibus dicendum eſt ꝙ a plurimum agētiū quolibet ñ pōt idē effectus produci. quia idē numero bis produceretur. quod ē inconueniēs.

Dubitatur tertio. Utrum ab

eodem agente plurium inſtantiu₃ poſſit idem effectus numero produci. Reſpondetur ꝙ non ſi tale agens producat ſuum effectum per motum et mutatione₃. quia ad preteritū nulla eſt potentia. et ita nulla potentia q̄ preterita ē poteſt reduc. et ſic non poteſt redire idē effectus numero. mō ad identitatem numeralē motus requiritur identitas temporu₃ et forme ſiue termini. ideo non poſſunt idem effectus numero produci in diuerſis temporibus. aut diuerſis inſtantib₃. neq₃ ē aliquis effectus ꝯtingēs ex eo ꝙ poteſt produci inſtantibus diuerſis. ſed quia poteſt produci et non poteſt produci. Sed ab agente cuius actio ſubiacet nec tempori neq₃ motui idem effectus numero productus pōt produci et hoc tenet articulus reſurrectionis.

Et ſi arguatur. quia ſimili ratione poteſt producere effectū exiſtentē in actu ſicut poteſt producere effectum prius corruptum. Neganda ē conſequētia. quia reproductio preſupponit nō eſſe illius quod reproducitur.

Ad rationes ante oppoſitu₃

Ad primam dicitur ꝙ ex parte materie recipiētis oportet formam preexiſtentem prius abici quam ſequentem introduci. ſed econuerſo eſt ex parte agentis. non eſt tamen ibi prioritas tēporum ſed ſolū nature. Unde primum nō

eſſe forme preexiſtentis eſt primum eſſe forme ſequētis. ⁊ iſta materia nunq̄ eſt per aliquod inſtans ſine forma. Ad ſecundā patet ſolutio ex alias dictis. nā forma corporeitatis ex cōſequenti abicitur pro quanto continetur ſub forma ſpecifica. qua remota remouentur omnia que virtualiter continet. Ad tertiam patet etiā ſolutio in libro de anima. Et cum arguit̄ de contrarietate. Reſpōdet̄ ꝙ ibi eſt contrarietas large accepta que ē imperfecti ad perfectū.

Ad quartā dicitur ꝙ cum ex viuo fit cadauer non manet caro nec os niſi equiuoce. nec eſt eiuſdem ſpeciei ſicut prius. Ad vltimam ſo°. patebit in fine huius primi. Dicetur enim ibidem ꝙ forme ſubſtantiales elementorū nō manent formaliter in mixto ſed in exiſtente pro quanto forma mixti ſimplex eſt in eſſentia. et multiplex in exiſtente. cōtinet enim perfectiōes omnium formarū elementialium ſicut anima rationalis ꝯtinet virtualiter vegetatiuam et ſenſitiuā. ⁊c̨. Sequit̄ in textu. De augmētatione autem ⁊c̨.

Queritur octauo: Utrum

Augmentatio et diminutio ſint mot⁹ diſtincti ab aliis motibus. Arguitur ꝙ non qꝛ tunc ignis augeretur per appoſitionē noui ignis ⁊ albedo per appoſitionem noue albedinis. ſed nō aduenit ignis nouus nec noua albedo niſi per generationē. ergo augmentatio n̄ differt a generatione. Secūdo ſic arguit̄. in augmentatione neceſſaria eſt corruptio nutrimenti ſed corruptio vnius eſt generatio alterius. ergo in augmentatione eſt generatio et per conſequēs non differt a generatione. Tertio arguitur augmentatio eſt conuerſio nutrimēti in ſubam aliti. ergo augmentatio eſt motus ad ſubſtātiā et per conſequens eſt generatio. Et ſimiliter argueretur ꝙ diminutio ſit corruptio. quia diminutio fit per egreſſum alicui⁹ intriſeci ſubalis. ergo ē corruptio ⁊c̨. 4°. ſic in augmentatione nutrimentum prius exiſtens diſſimile effi citur ſimile. hoc autē fieri non poteſt niſi per alterationem. ergo augmentatio eſt alteratio.

5°. ſic augmentatio eſt motus nutrimenti diſtinguens ꝑtes viuentis g°. n̄ differt a motu locali. Item illius quod augetur partes excreſcunt in maiorem locum et illius quod diminuitur decreſcūt in minorem. ergo augmentatio et diminutio ſunt motus lacales. In oppoſitū eſt phūs in 2°. capitulo hui⁹ ſecundi tractat⁹. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: quod

Poſtq̄ phūs determinauit de generatione et corruptione et alteratione. et oſtendit qualiter adinuicem et ab aliis motibus diſtinguantur. cōſequenter determinat de augmentatione et diminutione oſtendēs primo qualiter differūt ab aliis motibus. et deinde circa quid et in quibus ⁊ qualibus habent fieri. Pro declaratione primi de quo eſt queſtio preſens.

Sciendū eſt ſecundo: quod

Augmētatio ſoler accipi tripliciter vnomodo pro quacunqꝫ maioratione alicuius rei. cuiuſcunqꝫ nature ſit ſiue ſubſtantia ſiue accidens ſiue ſubſtantia corporalis et materialis ſiue ſpiritualis. ſiue fiat talis maioratio per appoſitionem noue materie ſiue acquiſitionem quantitatis abſqꝫ addicione noue materie. ſiue fiat per intentionem aliquam ſue conplexionis. Secundo°. ſolet accipi magis ſtricte pro maioratione alicuius ſiue diſcreti ſiue continui qualitercūqꝫ fiat. Tertio°. accipitur proprie ꝓ maioratione alicuiuſ quantitatis alicuius viuentis finita per ingreſſum extrinſeci conuerſi in ſubam viuētis per actionē caloris nat̄alis.

Sciendum eſt tertio. Quod

in quolibet viuente calor naturalis agit in nutrimentum viuentis aliquid conſumendo de humido radicali idō viuens ſemper indiget nutrimento per quod reſtauretur deperditum. et cum plus reſtauratur quam deperditum ſit. tunc augetur viuens. ſed cum equaliter tunc nec augetur nec diminuitur. ſed nutritur tantū

Ex iſtis poteſt aſſignari quid eſt augmentatio proprie dicta. Unde augmētatio eſt cōuerſio nutrimenti in ſubſtantiā aliti pluſq̄ deperditū ſit per actionē caloris naturalis facta ab anima. vt viuens ſuam debitam q̄titatem attingat. Per hoc enī quod dicitur conuerſio quodāmo°. tangitur cauſa formalis. ⁊ per hoc ꝙ ponitur nutrimenti tangitur cauſa material̄ et cum adiungit̄ pluſq̄ deperditū ſit denotatur differentia augmentationis a nutritione. et cū dicitur per calorem naturalem tangitur cauſa efficiens pricipal̄. cū vero ſubiungit̄ vt viuens ⁊c̨. tangit̄ canſa finalis. Patet ergo ꝙ hec diffinitio eſt cauſalis. patet etiā ꝙ in augmentatione quaſi omnes motus ſunt. naꝫ ſi in augmētatiōe iueniat̄ corruptio ſcꝫ nutrimēti ⁊ etiā generatio partialis efficitur ſub forma viuentis: adnectatur ſibi etiam alteratio qua nutrimentum prius diſſimile exiſtens efficitur ſimile nutrimento. adnectitur etiā ei quodammodo motus localis quo atrahitur nutrimentum ad ſingula membra viuentis. etiam illius quod augetur partes creſcunt in maiorem locū et ſic augmētacōi quodāmodo adnectuntur omēs mot⁹ et ꝑ hoc ſoluūtur argumēta ante oppo⁹.

Concluſio reſponſiua. Licet

augmentationi quodāmodo adnectuntur oēs alii motus tamen augmentatio ſecundū ſe eſt vnus motus ab aliis diſtinctus ſecundum reꝫ et rationem et ſimili modo dicēdum eſt de diminutione. prima pꝫ in notabilibus. ſecundā partē declarat ariſtotiles dupliciter. Primo qꝛ alteratio eſt ad qualitatē. generatio et corruptio ad ſubſtantiam. loci mutatio ad vbi. augmētatio ⁊ diminutio ꝑ ſe ſūt ad q̄titatē. cū illi termini ſunt realiter diſtincti et mot⁹ ſit eiuſdeꝫ eſſe cum termino ad quē: ſequit̄ ꝙ augmentatio ſecūdū ſe cēt motus ab aliis ſecūdum rem diſtinctus. 2°. ꝓbat ariſtotiles differētiaꝫ ex modo trāſmutationis. qꝛ non eſt neceſſe illud quod alterat̄ neqꝫ etiā illud quod generatur trāſmutari ſecūdū locum. nec ſecūdū totū. nec ſecūduꝫ partem. ſed illud quod augetur et etiā illud quod diminuit̄ tranſmutat locum. quia in augmētatione partes occupant maiorē locum et in diminutiōe minorē. Aduertendum tamen ꝙ illius quod augmentatur vel diminuit̄ partes mutant locum. Aliter tamen q̄ id quod mouet̄ motu recto. Nā illi⁹ quod mouetur motu recto partes mutant locum totaliter. Sed illius quod circulariter mouetur partes mutant locum toto ſemper remanēte in loco ſic autē non contingit de illo quod augetur et diminuitur. Patet ergo ex mō trāſmutatiōis ꝙ augmentatio ⁊ diminuito differant ab aliis motibus. poſſet etiam aſſignari differētia ex parte materie ſiue obiecti. nam nutrimētum pōt cōſiderari vt eſt in potentia ad formā viuētis et ſic eſt materia ſiue obiectū nutritionis. Poteſt etiaꝫ cōſiderari vt eſt potentia talis et ſic eſt materia alterationis. Poteſt etiā conſiderari vt eſt potentia q̄tum et ſic eſt obiectū augmentationis. Et ſi querat̄ qualiter differt augmētatio a rarefactiōe de hoc ſatis habitū eſt. 4°. phi̾. nam rarefactio per ſe terminat̄ ad qualitatē. augmētatio vero per ſe terminat̄ ad quantitatē. et iteꝝ in rarefactiōe non aduenit noua materia ſed ſolum materia exiſtens ſub parua quātitate efficitur ſub maiori. ideo in rarefactione non eſt augmentatio niſi primo°. aut ſecūdo°. dicta. Sed in augmentatione proprie dicta aduenit noua materia et noua q̄titas que quidem noua materia per calorem viuētis conuertit̄ in ſubam ei⁹ Rationes facte ſolute ſunt in corꝑe q̄ſtiōis. Sequitur in textu. Circa quid aūt. ⁊c̨.

Queritur nono. vtruꝫ illud

quod augetur ſit ſolum in potentia quantum nullam penitus habens quātitatē. Arguit̄ ꝙ ſic quia augmentatio eſt motus ad quātitatem ſed omnis motus eſt actus entis in potentia ſcꝫ ad terminū motus. ergo augmentatio ē ex quanto in potentia et nō in actu. Arguit̄ ſecundo augmentatio eſt ad q̄tuꝫ in actu ergo non eſt ex quanto in actu alias augmentatio eſſet ab eodem in idem. Tertio arguit̄. ideꝫ eſt ſubiectum augmentationis et generationis vt dicitur in textu. ſed ſubiectū generationis non eſt actu quātum ergo neqꝫ ſubiectum augmentationis. igitur ⁊c̨. In oppoſitum eſt ariſtotiles in textu.

Sciendum eſt primo: Qꝛ poſtq̄

phūs oſtēdit qualiter augmentatio differt ab aliis motibus cōſequēter oſtendit circa q̄ qualiter et per que habeat fieri augmentatio.

Sciendum eſt ſecundo Qꝛ idem

ē ſubiectum radicale et primum generationis et aliorum motuū. ideo ariſtotiles inquirens an ſubiectū augmentationis ſit ſeparatū oīno a corporeitate et magnitudine illud primo inquirit de ſubiecto generationis. Et dicit ꝙ dupliciter poteſt ipm eſſe ſeparatum a magnitudine. vno modo ſecundū eſſe et ſecundum locum. Alio modo ſecundum eſſe ⁊ nō ſecūdū locuꝫ. ſed ſit in aliquo loco ſicut vinū in dolio

Concluſio prima. ſubiectuꝫ

generationis non eſt ſeparatum ſecundum eſſe et ſecundum locum ab omni corporeitate et magnitudine. quia ſi ſic tale corpus non ſe haberet niſi vt punctus vel vacuum id eſt corpus inſenſatum que ſecundum antiquos idē ſunt. Sed ſi vt punctus tunc locus eſſet vacuus. Punctus enī n̄ eſt in loco eo ꝙ locus eſt diuiſibilis et menſurat locatum. ſi vero vt corpus inſenſatum eſſet vacuum quod eſt incōueniēs quia vacuum non eſt vtꝫ. 4. phi̾. ergo ⁊c̨.

Secunda concluſio Subiectum

generationis non eſt ſeparatum ſecundum eſſe ab omni corporeitate ⁊ magnitudine exiſtens tamē in aliquo corpore non ſicut pars eius ſed quaſi locatum in loco ſicut vinum in dolio. Probatur primo concluſio ducendo ad triaI inconuenientia. primū eſt. Quia ſi ſic ſequeret̄ ꝙ ex aqua fieret aer aqua non tranſmutata. patet quia ſi aer ſit in aqua et ſit ſeparatus ſecundum eſſe ab aqua tunc aer poteſt ſeparari ab aqua non tranſmutata ſicut vinum trahit̄ a dolio vino non tranſmutato. Sequeret̄ iterum ꝙ in aliquo corpore puta in aqua poſſent eſſe infinite materie. patet cōſequentia. qꝛ cum materia ſit ſecluſa ab omni corporeitate et magnitudine ſequeret̄ ꝙ non occupat locū et ita poſſint ſimul eſſe infinite materie et per conſequens infinita ſimul ex vno generari.

Item ſequeret̃ ꝙ gñatio non eſſet niſi exitus a materialitate.i.extractio vnius ab alio ipo ñ mutato. 2º.ꝓbat̃ cõcluſio iſta ɔñſuie ſic.ſubiectũ gñatiõis nõ eſt indiuiſibile ergo oꝫ ꝙ ſit ꝗꝰ et diuiſibile.añs pꝫ.q: indiuiſibile eſt teriꝰ alicuiꝰ diuiſibilis.ſed materia nõ eſt terminꝰ yº ẽ termiata ergo nõ ẽ idiuiſibilis

Concluſio.iii. Idem eſt ſubiectum generationis naturalis et augmentationis. Patet quia generatio natural̃ termiatur ad corꝰ naturale et augmẽtatio ad corꝰ ꝗtũ. ſed eadẽ eſt materia corporis natural̃ et corporis quanti. ergo idẽ ẽ ſubm gñatiõis ⁊ augmẽtationis.et cũ ſubm geñationis ñ ſit ſeꝑatum a magnitudie vt oſtenſuꝫ ẽ. ſequit̃ etiã ꝙ ſubm augmẽtatiõis nõ eſt actu ſeꝑatũ a magnitudine. Aduertẽdũ eſt ꝙ ꝗuis ſubm augmẽtatiõis ſit actu quãtũ tñ augmentatio non ẽ ex eo ſecũdũ ꝙ eſt actu ꝗꝰ ſꝫ ꝯꝙ ẽ ipotẽtia ad maiorem ꝗtitatẽ ⁊ hoc bene ꝓbãt ratiões ante oꝰ. Unde in ꝗtitate ɔſiderata ꝯ ſuaꝫ ſinplicẽ formã nõ eſt ɔtrarietas neqꝫ motꝰ. vtꝫ.5.phi.ſed in ꝗtitate ɔſiderata vt ẽ termiꝰ corporis naturalis impoſitꝰ a forma naturali determinãte ſibi maximũ ⁊ minimũ in ꝗtitate hocº in ꝗtita te ẽ ɔtrarietas ñ ꝗdẽ ꝯ diuerſas rõnes ꝗtitatis .ſed in eadẽ ſpẽ ſꝫꝯ rõnes perfecti et imꝑfecti et ita augmẽtatio eſt ex ꝗto imꝑfecto ad ꝗtũ ꝑfectũ.ideo q: ꝗtũ imꝑfectũ eſt in potẽtia ad ꝗtũ ꝑfectũ.ideo augmẽtatio eſt ex ꝗto i actu et ꝗto in potẽtia ꝑ ſe tñ ẽ ex ꝗto ſecundũ ꝙ ẽ in potentia ad maiorẽ ꝗtitatem.

Aduertẽdũ etiã ꝙ licꝫ ſit idẽ ſubm priꝰ. et radicale gñad.⁊ augmẽt.tñ aliud ⁊ aliud eſt ꝓpriũ et ꝓximũ vtriuſqꝫ. ꝗuis eni materia ſit ſub aliquo actu ſubali ⁊ ſub aliqua ꝗtitate tñ vt ſic nõ eſt ꝑſe ſubm gñationis ſimpliciter. ſꝫ ſolum ꝑ accidẽs yº ipa ɔſiderata vt eſt in potentia ad actũ ſubalẽ eſt ꝑſe ꝓpriũ ſubm gñationis.ſed ꝓpriũ ⁊ ꝑſe ſubm augmẽtatiõis eſt materia exiſtẽs in actu ſubali et ſub ꝗtitate ꝑfecta.ſecũdũ ꝙ eſt in potẽtia ad ꝑfectã ꝗtitatẽ ſed ipa materia exiſtẽs in actu ſubali ⁊ ſub ꝗtitate ꝑfecta ſꝫꝯ ꝙ eſt in potẽtia ad minorem ꝗtitatẽ eſt ꝑſe ſubm diminutiõis.Sꝫ hic oritur vnũ dubium quod mouet ariſtotiles in textu.

Dubitatur Utrum in augmentatiõe illud quod adueñt puta cibus augeat̃ vel illd cui adueiat puta mẽbrum vel vtrũqꝫ. Pro ſolutiõe dubii premittit tres ɔdiciões augmẽtationis. Prima eſt ꝙ illiꝰ quod auget̃ quelibet ꝑs auget̃ ⁊ illiꝰ quod diminuit̃ quelꝫ ꝑs diminuit̃. Secũda eſt ꝙ augmẽtatõ ſit aduenĩete aliqº extrinſeco. Tertia ẽ ꝙ illd ꝙ auget̃ manet idẽ numero poſt et añ.Sed ɔtra ſecũdã ɔditionẽ obicit̃.q: illud extrinſecũ vel eſſet corporeũ.vel incorporeũ. nõ incorporeũ. quia tale nõ auget.nec corporeũ.quia eſſet penetratio dimenſionuꝫ in re augmẽtata ⁊ ꝓpter hanc rõem dicũt ſic obiciẽtes augmẽtationem fieri per rarefactiõem ſicut cũ aqua fit aer ẽ augmẽtatio et cũ ex aere fit aqua eſt diminutio. Sed ɔtra hoc arguit phũs. q: qñ ex aqua fit aer ſi ibi eſſet augmentatio vel aqua augeret̃. vel aer. vel aliquid cõe ambobꝰ. vel aliquid tale.Nõ aqua q: corrũpit̃.nec aer.q: incipit ẽẽ de nouo in fine trãſmutatiõis.modo augmẽtatio rei ſequit̃ inceptionẽ rei. nec aliquid cõe ambobꝰ.q: oportet illud quod auget̃ manere idẽ añ augmẽtationẽ et poſt ꝯ eſſe et rõem cũ a forma ſit ẽẽ et ratio rei. et cũ ex aqua fit aer variet̃ forma ſequit̃ ꝙ nõ eſt aliquid cõe ibi manẽs idẽ ſecũdũ rõeꝫ.Oportet ergo dicere ꝙ augmẽtatio fiat adueniente aliquo extrinſeco quod eſt primo diſſimile et efficit̃ ſimile ꝑ alterationẽ et cõuertit̃ in formã illiꝰ cui aduenit. nec ibi eſt penetratio dimenſionum.quia illud quod aduenit auget illud cui adueit et creſcit in maiorẽ locũ et etiã reſtaurat deꝑditũ. Uñ illud extrinſecũ ɔuertit̃ in ſubam illius cui aduelt et fit vnũ cũ ipo quod ꝓbat phũs. q: niſi fieret vnum cũ ipo ꝑ ſe exiſteret.et ſic non eſſet augmẽtatio. ſed gñatio. Ex quo pꝫ ſolutio dubii ſcꝫ ꝙ illud cui nutrimẽtũ adueit ẽ illud quod auget̃.pꝫ q: illud quod auget̃ manere dꝫ idẽ añ augmẽtationẽ et poſt.ſed ſic eſt de corpore vel mẽbro cui adueñt nutrimẽtum et non de nutrimẽto ergo ⁊c. Item ſicut eſt in alteratione ita eſt i augmẽtaciõe.ſed in alteratiõe illd quod maẽt vnũ ⁊ idẽ dicit̃ alterari ſcꝫ ipꝫ ſubm et nõ qualitas aduenĩẽs.ergo ſimilr in augmẽtatiõe corpus vel mẽbrum quod maẽt vnum et idẽ dicit̃ augeri.et nõ ſibi adueniens.

Uñ in augmentatiõe aĩa eſt primuꝫ principium augmentãs et alterãs non alteratuꝫ vel augmẽtatũ.ſꝫ alterãs alteratum ẽ ipm corpus vel mẽbruꝫ quod in ſe hꝫ virtutẽ augmẽtatiuã et alteratiuã et ɔuertendi illud in ſui naturam ſed cibus vel nutrimẽtum nõ auget effectiue. ſed vt materia augmẽti. Rões ſunt ſolute in corꝑe queſtiõis.⁊c.Sequit̃ in textu.

Queritur decimo vtruꝫ tres ɔdiciões augmẽtatiõis ſint ſufficiẽter poite In quaꝝ pria dicit̃ ꝙ illiꝰ quod auget̃ qlꝫ ꝑs auget̃ et illius quod diminuit̃ quelꝫ ꝑs diminuit̃. Secũda ẽ ꝙ illiꝰ quod auget̃ añ augmentatiõem et poſt manet vnũ et idẽ. Tertia eſt ꝙ augmẽtatio ſit adueniente aliquo extrinſeco. Arguit̃.1º ɔtra primã ꝑtem. quia ſi ſit aliqua pars corporis infirma et alie ſane. ꝑtes ſane poſſunt augeri ꝑte infirma nõ aucta

Secundo arguit̃. ſi ita eſſet oporteret nutrimentũ trãſire ad ſingulas ꝑtes illius quod augetur.et cum tales ſint inifnite oporteret nutrimẽtum diuidi in infinitum quod eſt impoſſibile. Tertio ſic cõtra ſecũdam ꝑtem. ꝑtes illius quod auget̃ cõtinue fluunt et defluunt. ergo non manẽt idem. 4º ſic cõtra tertiam partẽ.q: quedã animalia viuũt et augent̃ ſine aduentu alicuiꝰ nutrimẽti extrinſeci.ſicut patet de multis auibꝫ.ergo ⁊c. Item ſi adueniret aliquod extrinſecũ vel illud eſſet corporeũ vel incorporeũ.ſi incorporeuꝫ.q: incorporeũ illud non eẽt ꝗtum in actu et ita per ſui appoſitionẽ non faceret maius ſecũdũ ꝗtitatẽ.ſi vero eſſet corporeũ ſequitur ꝙ duo corpora erũt in eodẽ loco ſcꝫ corpus quod augetur et corpus quod additũ auget. hoc aũt eſt impoſſibile. igit̃ ⁊c.

In oppoſitum eſt phũs in textu.

Sciendum eſt primo quod Poſtꝗ phũs oſtendit circa quid habeat fieri augmẽtatio ɔſequẽter maifeſtat quaſdã cõditiones augmentatiõis ꝗ ſunt ſex.ſcꝫ tres affirmatiue de quibus titulus pñtis queſtiõis eſt formatus.et tres ſunt negatiue. quaꝝ Prima eſt ꝙ in illo quod auget̃ nõ oportet ponere vacuum vt augmẽtatio fiat. Secunda ẽ ꝙ augmentatio nõ fit aduenĩete aliquo incorporeo Tertia eſt ꝙ in augmẽtatiõe non ẽ penetratio dimẽſionum. Et ex tribꝰ primis ɔditionibus declaratis relinquit ariſtoteles alias tres condiciones negatiuas manifeſtas.

Sciënduꝫ eſt ſecundo quod In viuente corpora diſſimiliũ partiũ augent̃ ꝑ hoc ꝙ ꝑtes ſimiliũ partiũ augent̃. ſicut manꝰ que cõponit̃ ex carne oſſe neruo et muſculo et ſic de aliis augetur cum quelibet illarum partium augetur.

Sciendum eſt tertio. quod Quedã ſunt ꝑtes ſecundũ formã et ſpeciẽ que dicunt̃ formales ⁊ ꝗdam ſunt ſecundũ materiã ꝗ dicunt̃ materiales.eadẽ vo ꝑs dicit̃ ſecũdũ ſpeciẽ et ſecundũ materiaꝫ. ſicut caro vel os. ſꝫ dicit̃ ſecũdũ ſpeciẽ et ſecundũ materiaꝫ alia et alia ratione. nã caro dicit̃ ꝑs formalis et ſꝫꝯ ſpeciẽ ꝓut in ea ɔſideratur id quod pertinet ad ſpeciem carnis.ſꝫ dicit̃ ſecundũ materiã ꝓut in ea cõſiderat̃ id quod ẽ materiale.ideo dicit.p. ꝙ ſi accipiat̃ ſecũdũ ſpeciẽ illius quod auget̃ quelibet ꝑs auget̃.in qualibet eni ꝑte ſecundũ ſpeciẽ cõſiderata addit̃ aliquid tanquã ꝑmanenti.ſed ꝑs materialis non augetur q: illud quod augetur oportet permanere idem. non autẽ ꝑmanet eadẽ quelꝫ pars conſiderata ſꝫꝯ materiã ſed ſolum ſecũdũ ſpeciẽ et formã ſicut dicit̃.3º phi.ſpẽs ɔparat̃ ad materiã ſicut cõtinens ad cõtentũ et menſura ad menſuratũ.ſic ergo oportet intelligere de carne ſecundũ ſpẽm et materiã ſicut de menſura et mẽſurato ſiue de cõtinente et ɔtento. Si quis ei aquã mẽſurat ita ꝙ ſit ſemꝑ alia et alia aqua puta ſi ex vaſe pleno guttatim effluat et guttatim ſuꝑinfundatur erit tñ ſemꝑ eadẽ cõſiderata mẽſura aq̃. non aũt erit eadẽ cõſiderata materia aque. Similiter oportet intelligere ꝙ ſpecies ⁊ forma carnis in viuente ſemꝑ manẽt eadem tanꝗ ꝗdaꝫ menſura.nõ tñ ſemꝑ manet eadem materia in qua ſuſcipit̃ ſpẽs et forma carnis. Et ſimiliter de fluuio qui ſemꝑ manet idẽ ꝗtum ad ſpecieꝫ fluuii et tñ materiale aque ſemꝑ eſt alia ⁊ alia. Similiter ẽ etiam in igne cuius ſpẽs et forma manet idẽ in fornace inferni lꝫ lingna in quibꝫ materialiter ignis ardet cõſumãtur et iterum alia apponant̃. Idem etiã apparet in pp̃lo ciuitatis qui ſemꝑ manet idem ſecũdũ id quod ẽ ſpeciei ꝗuis hoĩes ex quibus materialiter conſtitutus eſt pp̃ls quidã moriãt̃ ⁊ alii ſuccedant Sic igit̃ ſemꝑ manet in viuente illud ꝙ pertĩet ad ſpeciẽ carnis vel oſſis vel alterius ꝑtis licꝫ materia in qua eſt talis ſpẽs vel forma fundat̃ paulatim et cõſumat̃ per actionẽ carnis et alia de nouo adueniat per nutrimẽtũ. Sic ergo qñ aliquod corpꝰ augetur auget̃ materia carnis quia plus generat̃ ꝑ nutrimẽtum ꝗ deꝑdituꝫ ſit per actionem carnis.

Sciendum eſt quarto quod Non oportet augmẽtationẽ fieri aduenĩẽte aliquo incorporeo.neqꝫ tñ propter hoc ſequitur duo eẽ ſimul.neqꝫ corpus qd' auget̃ eẽ vacuũ. quia plus fluit illud quod reſtituit̃ ꝑ nutrimẽtum.ꝗ illud quod deꝑditũ fuit ꝑ carnẽ. virtus ei naturalis ꝗ pertĩet ad ſpẽm extẽdit illud quod eſt gñatuꝫ ex alimento in maiorẽ ꝗtitatem ſecũduꝫ dimẽſionẽ. et ita occupat maiorẽ locum ꝗ ante. Iſtis viſis ſit.

Concluſio pria. augmẽtatio Habet fieri ſecũduꝫ partes formales et nõ materiales.patet q: ꝑs materialis ñ manet eadẽ ſed quedã defluit cõſumpta ꝑ carneꝫ et quedã euenit reſtituta ſcꝫ per nutrimẽtũ.ꝑtes aũt ſcdꝯ ſpeciem manẽt.et quia ipe ſole in virtute forme habent virtutẽ ɔuertẽdi nutrimẽtum in ſui ſubſtantiam. ergo concluſio vera.

Concluſio ſecunda. Illius Quod augetur quelibet ꝑs formalis augetur et illius quod diminuit̃ quelibet ꝑs formalis diminuit̃ licet nõ quelibet pars materialis. q: pars formalis manet et habet virtutẽ cõuertendi nutrimentũ in ſui naturã non aũt pars materialis vt dictum eſt. Hanc etiã ɔcluſionẽ probat phũs per ſignum.quia manifeſtum eſt

ꝙ partes diſſimiliū partium augentur per hoc ꝙ partes ſimilium ꝑtium augent̃ vt dictū eſt prius. ſed cū caro auget̃ non ita manifeſtū eſt ꝙ quelibꝫ pars eius ſanguinea augeat̃ ſicut cū manus auget̃ manifeſtū eſt ꝙ quelibet ꝑs manus auget̃. et ita inter partes materiales quedā ſunt manifeſte ille ſcꝫ que habēt oꝑatiōes extrinſecus oꝑantes ſicut partes organice vt manus et oculus. Sed alie ſunt ꝑtes organice occulte ille ſcꝫ q̄ non hn̄t oꝑationes apparentes ſicut eſt caro. et inde eſt ꝙ de carne mortua dicimꝰ ꝙ eſt caro quaſi videat̃ ſe habere in mortuo ſicut ſe habebat in viuēte. ita ac ſi n̄ haberet aliquā oꝑationē in viuēte. ſed oculus extractꝰ a corpore in viuēte nō dicitur oculus niſi equiuoce. q2 oculus in viuente habebat oꝑationē manifeſtā

Concluſio .iii. Illud quod

auget̃ ſemper manet vnū et idem ſecundū numerū. Patet. q2 licet ꝑtes materiales continue fluāt et refluant tn̄ ꝑtes formales ſecūdū quas fit augmentatio ſemꝑ manēt eedē. ergo augmentatio ſemꝑ manet idē ſecūdū numerꝫ.

Concluſio quarta: Augmen

tatio fit adueniente aliquo corporeo. pꝫ quia augmentatio fit ſecūdū ꝑtes formales ꝑ actionem virtutis naturalis q eſt in ipſis et extendit̃ ſecundū omnē dimenſionē ꝑ actionē ipſius virtutis naturalis. hoc aūt fieri non poteſt ſine noua materia adueniente q̄ non eſt ſine qualitate que ꝑ huiōi actionē conuertit̃ in ſubſtātiā ipſarum ꝑtium formalium ingrediendo eas et extendendo eas. ergo ꝯ° vera.

Concluſio reſponſiua ſcilicet

Q2 tres conditiones augmentationis ſunt ſufficienter aſignate. patꝫ ꝑ ea que dicta ſunt. Sꝫ circa predictā oriuntur dubia.

Dubitatur primo An ad

ſaluandum augmentationem conueniens ſit ponere poros. Reſpondet̃ ꝙ cū augmentatio fiat per tranſmutationē nutrimenti quod ē corporeū ad ſingulas partes viuentis oportet ꝙ in viuente ſint pori in ſingulis partibꝰ ad recipiendū nutrimentū vt ꝯuertatur in ſubām recipientis.

Dubitatur ſecundo Utrum

Calor naturalis cōtinue in humidū radicale agat. Reſpōdet̃ ad dubiū ꝙ per humidum radicale intelligit̃ omis ꝑs viuētis q̄ corrupta reſtaurari nō poteſt per naturā ſicut manus vl̃ oculus. ſed per humidū cibale intelligitur nutrimentū diſpoſitū ad cōuerſionē i viuentis ſubſtantiā ſicut eſt ſanguis vel aliquid aliud.

Dicitur ergo ad dubiū ꝙ q̄diu calor naturalis inuenit humidū cibale ſꝑ agit in ipm̄. et quādo non inuenit humidū cibale agit in humidum radicale.

Dubitatur tertio An nutri

mentū ſit ſimile vl̃ diſſimile ei qd̃ nutrit̃. Ad hoc reſpōdetur ꝙ in principio eſt diſſimile et in fine alterationis eſt ſimile cū ſcꝫ conuertitur in ſubſtantiā mēbri. nō tn̄ adeo efficit̃ ſimile quin retineat naturā illius a quo ſumptū eſt. ſic ſanguis factus ex lactuca eſt frigidus. de hoc autē lacius in primo dubio ſequentis queſtionis determinandū eſt.

Dubitatur quarto Qualiter

Differūt nutritio et augmentatio a gn̄atione.

Reſpōdet̃ ꝙ differunt ex parte obiectorum formaliter diſtinctorꝫ vt dicet̃ in libro de aīa. quia genitū accipit formā eductam de materia que eſt ſubā generatiōis et ē ipm̄ ſubiectū ꝑ ſe ſubſiſtēs. ſed in nutritione et augmētatiōe nutrimentū accipit formā mēbri nō manens ꝑ ſe ſed vnitū ſecūdū ſubſtātiā cū membro.

Dubitatur quinto Utrum

Augmentatio ſit q̄tum aut quale. Reſpōdet̃ ꝙ ſicut omnis motꝰ et mutatio eſt ad ſingulare ꝑ ſe et ex ꝯſequēti eſt ad vniuerſale. ita dicendū eſt de augmentatiōe.

Dubitatur ſexto An motus

nutrimēti quod trāſmittit̃ ad ſingulas ꝑtes viuentis ſit naturalis. Reſpondet̃ ꝙ ſi cōſideretur natura nutrimēti nō eſt naturalis. ſed ſi cōſideret̃ motus aīe qui eſt in nutrimēto que quidē aīa habet mouere ſꝫꝰ omnē differentiā poſitiōis talis motus eſt naturalis.

Ad rationes añ oppoſitum

Ad primā dicit̃ ꝙ cū dicitur ꝙ illius ꝙ augetur q̄libet ꝑs auget̃ intelligendum eſt ſi ꝑtes ſint bene diſpoſite et ſane. Ad ſecūdā dicit̃ ꝙ ſicut ꝑtes viuentis ſunt finite ſecūdū actū ita nutrimētū. nec ſunt diuiſibiles ꝑtes mēbri in infinitū cōſiderata forma ſubſtātiali q̄uis conſiderata ſola q̄titate ſint diuiſibiles in infinitū. Ad tertiā dictū eſt ꝙ ꝑtes materiales fluunt et refluunt ſed nō ꝑtes formales.

Ad aliam dicit̃ ꝙ ſunt quedaꝫ aīalia habētia calorē debilē. iō ꝑ longū tēpus calor eorꝫ debilis pōt ꝯſeruari circa nutrimētū aſſumptū vt nō de nouo ſumāt extrinſecū nutrimentū.

Ad vltimā r̄ndet̃ ex dictis. ꝛc. Sequit̃ in textu. Quereret aūt aliquis quale oꝫ eē. ꝛc.

Queritur vndecimo Utruꝫ

Augmentatio ſit vnus motus et continuus.

Arguit̃ ꝙ nō. q2 augmētatio fit ſecūdū ſingulas ꝑtes viuētes. g° nō ē vnus motꝰ ſꝫ plures ſecūdū pl̃ralitatē ꝑtiū eius quod auget̃. 2° ſi augmētatio eēt ꝯtinua a principio augmēti vſqꝫ ad terminū ſeq̄ret̃ ꝙ corꝰ augmētatū ꝑ totū aliquod tēpꝰ augeret̃ ſꝫꝰ q̄titatē puta bipedalē ad tripedalē ꝛ ꝙ i qualꝫ ꝑte illius tēporis ſꝫꝰ ꝑtem ſenſibilē illiꝰ q̄titatis augeret̃. hoc āt videt̃ irrōabile. g° augmētatio n̄ eſt motꝰ cōtinuus. In oppoꝰ arguit̃. q2 augmētatio eſt motꝰ diſtinctꝰ ab aliis. ergo ē vnꝰ. ſꝫ motū eē vnū ē ipm̄ eſſe ꝯtinuū. ergo eſt motus cōtinuꝰ

Sciendum eſt primo quod

Poſtq̄ phūs oñt modū augmentatiōis ſcꝫ ꝙ fit ꝑ actiōꝫ nutrimenti ad ſingulas ꝑtes nutriti. et per hoc ſaluantur ꝯdiciōes augmētationis. et ꝙ ipſa fit mediāte aliquo corporeo. ꝯſeq̄nter mouet aliqua dubia de nutrimēto et de differētia augmetatiōis a nutritiōe ꝛ gn̄atiōe

Sciendum eſt ſecundo pro

reſpōſione ad q̄ſitū ſupponēdū eſt primo ꝙ in q̄titate phiſice ꝯſiderata termini reꝑiunt̃ maxie diſtantes ab inuicē īter quos pōt fieri exitus de vno i alterū. et ita pōt eſſe motꝰ qui dicitur augmētatio vl̃ diminutio. 2° ſupponit̃ ex .5. phiſicorꝫ ꝙ ad vnitatē motꝰ requirunt̃ hec tria ſimul. ſcꝫ vnitas mobilis ꝑ ſe. vnitas forme ſꝫꝰ quā ē motꝰ. vnitas ſcꝫ in ſpē ſpecialiſſima. et vnitas temporum.

Concluſio reſponſiua quam

uis augmētatio alicꝰ viuētis ſit ꝯtinua ꝑ aliquod tēpus. tn̄ ꝯtingit augmētatiōnē nō eſſe ꝯtinuā a principio augmenti vſqꝫ ad terminū cōpletū niſi forte accipiēdo augmētationē pro diſpoſiciōe ad augmētū. prīa ꝑs pꝫ. q2 ꝑ aliqd̃ tēpus viuēs pōt habere alimētū ſibi ꝯueniens in magna abūdantia et hāc v̄tutē ꝑ quā plus ꝯuertat de alimēto i ſubām ſuā quā fuerit deꝑditū. ergo ꝑ illud tēpus pōt continue augeri.

Secūda ꝑs pꝫ q2 viuēs n̄ ſꝑ hꝫ alimētū ꝯueniens nec ſufficiēs. neqꝫ hꝫ ſemꝑ v̄tuteꝫ ſufficienteꝫ ad cōuertēdū plus de alimēto q̄ ſit deꝑditū. ꝛ etiā augmētatio n̄ eſt niſi i fine alteratōnis ipiꝰ alimēti. cū ergo alteratō ſit ſucceſſiua ſequit̃ ꝙ augmētatio n̄ eſt ſꝑ cōtinua cū prerequirat alterationē nutrimēti q̄ nō poteſt ſimul eſſe cū augmētatōne. ſed ſit diſpoſitio in eo qd̃ auget̃ a p̄cipio augmentati vſqꝫ ad fineꝫ eſt ſemꝑ diſpoſitio ad augmētatiōem vel augmētum ſi nō ſit egritudo i ipō viuēte nō oꝫ ipm̄ augeri ꝛ diſpoſitionē fieri ad augmentū q̄diu eſt diſpoſitum.

Dubitatur primo an viuēs

q̄diu viuit nutriat̃. Et videt̃ ꝙ non. q2 nutritio fit ꝑ ſumptiōem nutrimenti. ſed q̄dā ſūt aīalia q̄ ꝑ longū tēpus n̄ recipiūt nutrimētū. et ſic in illo tēpore nō nutriunt̃ et tn̄ viuūt. Itē alie vires aīe q̄nꝫ ceſſant a ſuis oꝑatiōibꝰ. g° et nutritiua. Ad dubiū reſpōdet̃. ꝙ viuēs q̄diu viuit nutrit̃ ſꝫ nō auget̃ q̄diu viuit. Prima ꝑs pꝫ q2 vita ꝯſiſtit in hūido et calido. et iō oē viuēs hꝫ caliditatē et hūiditatē. ſed q2 calor nequit n̄ agere. g° i vita calor ſꝑ agit i hūidū ꝯſumēdo et reſoluēdo ipm̄. ergo ſi viuēs debeat remāere iēē neceſſe ē ꝙ nutrimētū ſuſcipiat et cōuertat ipm̄ in ſui naturā ad reſtaurandū hūidū radicale deꝑditū alias viuēs cōſumeret̃. ergo neceſſe ē viuēs q̄diu viuit nutriri.

Secūda ꝑs pꝫ q2 calor naturalis eſt inſtrumētum aīe ſubſeruiēs ſibi ad augmētationeꝫ. ſed inſtrumēto īponit̃ terminꝰ a p̄cipio agēte quod eſt aīa. principale vero agēs requirit determinatā q̄titatē in materia. g° ſequit̃ ꝙ habita illa determiata q̄titate calor nat̃alis q̄ eſt inſtrumētū aīe ceſſat ab actu augēdi. Itē in p̄cipio augmētatiōis hūidū naturale quod ē ꝓpriū ſubiectū et connat̃ale caloris ē purꝫ. iō calor nat̃alis eſt adeo fortis ꝙ poteſt multum de hūido extraneo ꝯuertere i ſubām viuētis. et q2 humidū radicale quod ē i p̄incipio purū ꝑ cōtinuā admixtiōem et intꝰ ſuſceptiōeꝫ hūidi extranei efficit̃ impurꝰ. nā aliquod hūidū retinet nat̃aꝫ illiꝰ ex quo fit ſicut ſanguis natꝰ ex lactuca retinet quodāmō naturam lactuce. Ex quo ſequit̃ ꝙ calor nat̃alis ꝯtinue debilitatur ſicut v̄tus vini ꝯtinue debilitat̃ ꝑ hoc ꝙ aqua miſcet̃ vino. et etiā calor nat̃alis ad hoc deuenire pōt ꝙ nō ſufficiat ꝯuertere de alimēto i ſubſtātiā aliti plꝰ q̄ deꝑditū ſit ꝛ tūc ceſſat augmētatio. et cū adhuc debilitet̃ venit ad iſtū ſtatuꝫ i q° ſufficit ꝯuertere plꝰ de alimēto q̄ deꝑditū ſit et tūc viuēs diminuit̃ et deinde adeo debilitat̃ ꝙ nō plus ſufficit ꝯuertere de alimento in ſubām aliti ꝛ tūc neceſſe ē viuēs mori. q2 plus nō nutrit̃. Sic ergo pꝫ ꝙ q̄diu viuēs viuit nutrit̃ ſed n̄ ſꝑ auget̃ ymo i vna ꝑte tēpis auget̃ ſcꝫ i principio vite et i alia ꝑte tēpis vite ſue diminuit̃. Ad rōes añ oꝰ dubii dicēdū ē ꝙ calor in aīalibꝰ illis eſt debilis et parꝫ ſufficit cōuertere de nutrimēto. et q2 aſſumūt plꝰ de nutrimēto q̄ calor ſuus digerit. iō in illo tēpe vtit̃ nutrimēto priꝰ ſumpto digerēdo et cōſumēdo ipm̄ et ꝯuertēdo in ſubām. Ad ſecūdā dicit̃ ꝙ vis nutritiua eſt prima inter potentias aīe. ꝛ ita magis eſt nat̃alis. et ita ſicut potentie nat̃ales hn̄t ſꝑ ſuas oꝑatiōes ita potētia vegetatia

Dubitatur ſecundo Circa

textū quale debeat eſſe nutrimentū. Reſpōdet phūs ꝙ oꝫ eſſe i potentia ad illud quod auget̃ vt ſi debeat augeri caro i actu alimentū debet

eſſe caro in potẽtia. nõ tñ debet eſſe in potẽtia ad hoc ꝙ illud ſecundũ ſe et ſolitarie fiat caro. q2 alias eſſet gñatio. ſ3 ſufficit ꝙ illud nutrimẽ tũ cu3 alito fiat caro alicuius viuentis.

Dubitatur .iii. Quid patitur

ipſm membꝝ ab alimento. Reſpõdeť ꝙ nõ patitur corruptionẽ ſed patiť quãda3 mixtione3. ſicut ſi aliquis infundat in vino aquã in pua ꝗtitate. vinũ patiť mixtionẽ nõ aũt corruptionem. Unde ſicut ignis facit vrenda q̃ tãgit eẽ aduſta et cõuertit ea in ſui naturam. ita illud quod augeť illud quod nõ eſt actu caro eſſe actu carne3. Uerũptñ mixtio ipſa dupliciter capit proprie ſc3 qñ mixtibilia ambo alterãtur et veniunt in vnũ mediũ. et ſic mẽbru3 non patitur mixtionem ab alimento. Aliomõ impprie. qñ vnũ cõuertit aliud ita ꝙ cõuertens ppriũ op⁹ et ppriã ſpẽm retinet. et hoc mõ membrũ patiť mixtionẽ a nutrimento. et qñ nõ poteſt ampli⁹ cõuertere in ſe amittit opus vel ſpeciem.

Dubitatur quarto. Utrum

Illud quod augetur ſit ꝗtum in vniuerſali vľ in particulari. Reſpondet phũs ꝙ ſicut ſingulare primo ⁊ p ſe gñať ⁊ ex ꝯñti vniuerſale. Ita et illud quod augeť primo et p ſe eſt ꝗtu3 ſingulare et ex ꝯñti ꝗtum vniuerſale.

Dubitatur quinto. qualiter

differunt obiectũ augmentationis et nutritionis. Ad illud dubium p3 ſolutio ex dictis. et etiam videbiť in 2° de anima.

Ad rationes ante oppoſitu3

Ad primã diciť ꝙ eodẽmõ quo ptes ſunt in toto dicunť augeri. ptes aũt ſunt in toto ſecundũ potentiã et nõ ſunt actu diuiſe a toto ymo faciũt vnũ cõtinuũ ſ3⁹ actũ. Ideo eſt vna augmentatio ſecundũ actũ ꝯtinua. Ad ſecũda3 p3 ſolutio ex dictis. q2 ñ o3 ꝙ ſi aliquid augeať per aliquod tẽpus ꝙ in qual3 pte illi⁹ tẽporis augeať ſecundũ qual3 pte3 illius ꝗtitatis. q2 in aliqua pte tẽporis diſponiť tantũ ad augmẽtatione3 et nõ augmentať. ſi tñ ps temporis accipiať in qua aliquid augeť in qual3 pte illi⁹ tẽporis augeť ſecundũ aliquã parte3 ꝗtitatis.

Rõ facta poſt o⁹ eſt pro prima parte. Sequiť tractatus ſecundus. Quoniã aũt oportet primo de materia. ⁊c.

Queritur duodecio: Utru3

Omne agens agat per ꝯtactũ. Arguiť ꝙ ñ q2 tãgentia ſunt quoꝝ vltima ſunt ſimul. mõ aliqua agũt q̃ nõ habent vltĩa cuiuſmõi ſunt ſubſtantie ſpirituales. ergo. ⁊c. 2° ſic celũ agit in hec inferiora ⁊ tamen nõ tangit ea. quia omne tãgens tãgendo tangiť. cõſtat aũt ꝙ celum ab illis inferioribus nõ tãgiť quoniã nõ patiť cũ ſit icorruptibiľ. g° celũ ñ agit i hec iferiora per ꝯtactũ. 3° ſic viſibile agit in viſũ ⁊ magnes attrahit ferrum ⁊ tñ non tanguntur. et ita argueretur de multis aliis. g° ⁊c. In o⁹ eſt ariſtoteles in 1° capitulo tertii tractatus huius primi libri.

Sciendum eſt primo. quod

Poſtꝙ phũs determinauit de gñatione augmentatiõe et alteratiõe q̃ ſunt principales motus ad formã. ꝯñter q2 in 2° libro determinandum eſt de gñatiõe et corruptiõe eloꝝ et de natura gñatoꝝ ⁊ corruptoꝝ. ideo in fine primi determinauit de tactu actiõe et paſſione et mixtiõe q̃ oĩa ſubſeruiũt deteriatis in precedenti parte et determiandis in 2° huius vbi deteriabitur de natura eloꝝ oſtẽdendo vtrũ ſit vnum elementũ quod ſit principiũ materiale oĩum rerum vel ſint ponenda plra ⁊c. vt ibidẽ patebit et ꝙ ad determinãdũ de ipſis oporteat primo determinare de actiõe et paſſiõe et tactu hoc pbat phũs tripliciter. primo nã ſ3⁹ antiquos ponentes principia materialia gñatio ⁊ corruptõ fiũt per cõgregatiõe3 ⁊ ſegregatione3 q̃ nõ pñt fieri ſine mixtione et illa nõ poteſt eſſe ſine actione et paſſione. nec actio et paſſio ſine tactu. g° ſ3⁹ coꝝ opionẽ hec tria deſeruiũt generationi. 2° ſecundũ ponẽtes vnũ pricipiũ materiale generatio et corruptio nõ poſſũt fieri ſine actione et paſſione. ymo vt dicit Diogenes ſi nõ eſſet vnũ principiũ materiale nõ poſſent ſaluari actio et paſſio. q2 caliditas nõ agit in frigiditate3 nec trãſmutatur in ipſam. ſed actio et paſſio ſunt in ſubiecto quaſi ambob⁹. g° ⁊c. Tertio etiã ſ3⁹ ponentes plra principia materialia gñatio et corruptio nõ poſſunt fieri ſine actione et paſſione ⁊ tactu. g°. ⁊c. Itẽ ſecundũ poſitionẽ ariſtotelis et rei veritatẽ alteratio precedit gñationẽ et corruptione3. alteratio aute3 nõ poteſt eſſe ſine actiõe et paſſione et ſine tactu. iõ determinãdũ eſt in hoc libro de actione et paſſione et tactu. Et q2 gñatio et corruptio ñ fiunt ſine cõgregatione et diſgregatione ꝗuis cõgregatio ñ ſit gñatio nec diſgregatio ſit corruptio. cõgregatio aũt non eſt ſine mixtione q̃ nõ eſt ſine actione et paſſione et tactu. iõ etia3 ad hunc librũ in quo agitur de generatione ⁊ corruptione pertinet deteriare de mixtione. P3 ergo ꝙ de illis tribus agendum eſt in 2° libro. Et q2 tactus cõior eſt ꝙ̃ actio et paſſio. et actio et paſſio ꝙ̃ mixtio. iõ prius agẽdũ eſt de tactu deinde de actiõe et paſſione. et vltimo de mixtione. P3 ergo quare agiť de illis trib⁹ in vltimo hui⁹ primi et quo ordĩe determinãdũ ẽ de ipſis.

Sciendu3 eſt ſecundo quod

Tactus dupliciter accipiť. vnomõ pprie. alio° methaphorice. ad tactu3 autẽ proprie dictum tria requirũtur. primũ eſt ꝙ ſit in habentibus poſitionẽ et magnitudinẽ et p ꝯñs in habentibus locũ. q2 magnitudo a loco ſeparari nõ põt. Secundũ eſt ꝙ vltĩa illoꝝ poſitionẽ habẽtiũ et magnitudinẽ ſint ſimul. Tertium eſt ꝙ ipſa quoꝝ vltĩa ſunt ſimul ſint actĩa et paſſiua ad inuicẽ. et hui⁹ rõ eſt q2 vt dictũ eſt illa que proprie ſe tangunt habent diuerſas magnitudies. et per ꝯñs diuerſa loca. et q2 in diuerſis locis ſunt diuerſe ṽtutes et pprie. iõ o3 ea q̃ nata ſũt tãgere pprie eẽ ꝯtraria. et p ꝯñs actiua adiuicẽ. Sicut ergo p3 tãgentia pprie dicta ſunt corpa habentia diuerſas magnitudines et actiua et paſſiua aduuicẽ. et ita tact⁹ pprie ẽ corpoꝝ habentiũ diuerſas magnitudines quorum vltĩa ſũt ſimul actiuoꝝ et paſſiuoꝝ adiuicẽ. Et ſic p3 quid ſit tactus pprie dict⁹. et quot ad ipſm requiruntť. Sed ad vidẽdũ de tactu methaphorico quid ſit et qualiter habeat fieri.

Notandum eſt tertio quod

Ut habet phũs mouere et agere in aliquo cõueniũt ⁊ in aliquo differũt. ꝯueniũt eni in hoc ꝙ ſicut eſt aliquod mouẽs imobile ita eſt aliquod agẽs ipaſſibile. Sed differũt q2 agere ſi pprie accipiať opponiť ei qď ẽ pati pprie dictũ Uñ pprie dictũ agere infert motũ mobili qui quidẽ mot⁹ ẽ paſſio. vt diciť in textu. q2 mot⁹ diciť paſſio qñ ſ3⁹ ipſm alterať mobile alteratõne pprie dicta facta p aliquã qualitatẽ ſenſibilẽ. S3 mouẽs diciť illud quod ifert motũ mobili ſiue ſit alteratio ſiue quicũq3 mot⁹. Ex quo p3 ꝙ mouere eſt in plus ꝙ̃ agere. nam oẽ agẽs in agẽdo mouet ſed nõ oẽ mouẽs in mouendo agit pprie ſicut itelligẽtia in mouendo celũ nõ agit in ipſm. celũ aũt mouet hec inferiora et agit in ipſa ꝗuis ab ipſis non repatiatur. Ex hus p3 2° ꝙ duplex reperiť tact⁹ methaphoricus quidã eni tãgentis ⁊ tacti vt cum intelligentia nec tacta nec paſſa mouet celum quod moueť nec patiť. et huic tactui deficiũt oẽs cõditiones tactus pprie dicti. Intelligẽtia eni nec habet magnitudinẽ nec vltimũ magnitudinis nec agit nec patiť. Alius eſt tact⁹ methaphoricus ex pte tãgentis tãtũ et nõ ex parte tacti et hoc mõ celum ſuo modo tangit hec inferiora. mouet enim ea et agit in ipſa. ſed non patitur ab ipſis. et ita deficit ſibi tertia cõdicio tact⁹ proprie dicti. ſed omnia hec inferiora generabilia et corruptibilia nata ſunt ſe tangere tactu proprie dicto. Ex quibus patet.

Concluſio reſponſiua quod

Omne agens proprie dictũ agit per contactu3 immediate paſſi ab ipſo. Patet q2 omne tale agens infert mobili motũ qui eſt paſſio. et cũ talis motus ſit accidẽs et per ꝯñs nõ poſſit eẽ ſine ſubiecto oportet ꝙ agẽs ⁊ patiẽs ſint ſimul per immediationem.

Concluſio ſecunda. Omne

mouens mouet per contactũ ſiue proprie ſiue methaphorice dictũ. Patet q2 omne mouens infert motũ mobili. ergo eſt ſimul cum ipſo. Et iſte due ꝯcluſiones intelligẽde ſunt de motib⁹ et agentibus proximis vt ſatis determinatum eſt in .5° phicoꝝ.

Ad rationes ante oppoſitu3

Ad primã diciť ꝙ intelligẽtia tangit celũ tactu methaphorico ex parte mobilis et mouentis. vt dictũ eſt. Ad ſecundã diciť ꝙ celũ tãgit hec inferiora tactu proprie dicto ex parte ipſoꝝ inferioru3 ſed tactu methaphorico ex parte celi quod nõ repatiť ab illis inferioribus. Ad tertiã diciť ꝙ arguit de agente remoto et de tãgente methaphorico. ⁊c. Sequitur in textu Suſcepimus autem a prioribus. ⁊c.

Queritur quitodecio Utru3

Simile agat in ſibi ſimile. Arguitur ꝙ ſic. quodl3 nõ agit in quodl3 neq3 quodl3 patiť a quol3 indifferẽter. g° o3 agẽtis et patientis eẽ aliquã ſimilitudinẽ. Et cõfirmať q2 ſimile non reſiſtit ſuo ſimili. ſed vbi eſt minor reſiſtentia ibi eſt maior actio. ergo quãto aliquid eſt magis ſimile patienti tanto magis agit in ipſm.

Item magis calidũ agit in minus calidu3 et fortius agit in tepidũ ꝙ̃ in frigidũ et ſic magis lucidũ agit in minus lucidũ. ergo. ⁊c. In oppoſitũ arguiť. q2 omnis actio eſt ratiõe alicuius cõtrarietatis. cõtraria aũt ſunt diſſimilia igitur. ⁊c.

Sciendum eſt primo: quod

Poſtꝙ phũs determinauit de tactu ꝯſequẽter agit de actiõe et paſſione. Primo ſecundũ opinionem antiquoꝝ. deinde ſecundũ opinionem ppria3. Determinãdo aũt de agere et pati ſecũdũ opinionem antiquoꝝ primo agit de ipſis ꝗtum ad ad rationẽ actionis et paſſiõis et deinde ꝗtum ad modũ agendi et patiẽdi.

Secundo notandum eſt ꝙ

ꝗtu3 ad rationẽ actionis et paſſionis due fuerunt opiniones antiquoꝝ. Prima fuit Platonis ⁊ ãtiquoꝝ dicẽtiũ ꝙ nullũ ſimile agit i ſibi ſimile nec patitur. ſed ſemper diſſimile agit in ſibi diſſimile. et coꝝ ratio fuit. quia duorũ ſimilium nõ eſſet maior rõ ꝙ vnũ eſſet magis actiuũ ꝙ̃ aliud. Et ſecundũ illos diſſimilitudo eſt

tota ratio actionis.iō dicunt ꝙ ſi qñqꝫ ꝑuus ignis patiat᷑ a maiori hoc eſt niſi ꝑ quādaꝫ cō trarietatē.nā multū pauco eſt ꝯtrariū. Alia fuit opiō Democriti dicētis ſoˀ ſimile agere in ſibi ſimile et pati a ſibi ſimili.et ſi ꝯtingat ꝯtraria agere et pati ad inuicē hoc nō eſt inꝙ̄tum ſunt altera et differētia.ſꝫ inꝙ̄tū ē aliquid i ipſis ſimilitudinis.Et ſꝫˀ illā opinionē ſimilitudo eſt tota rō actiōis et paſſionis. Sꝫ ſicut dicit ariſtoteles due opiones ſūt ꝓ parte vere et ꝓ parte falſe quaꝓpter Ariſt᷑.vocat eas ſub ꝯtrarios ſermones. ipſi vero credentes inſpicere ad totū ſolūmō ꝯſiderauerūt ꝑtem. Vñ qñ nos dicimˀ hominē ſanari et calefieri attribuimus actionē et paſſionē ſubo.qñꝫ enī dicimus laborāteꝫ ſanari et frigidū calefieri. et ſic attribuimˀ actionē et paſſionē ꝯtrariis. Opio gˀ ꝙ̄ dicit ſiſe agere i ſibi ſiſe ſolū inſpicit formā ⁊ materiā actiōis et paſſiōis.ꝗꝛ cadē ē natura ꝯtrarioꝝ.Sꝫ opio ꝙ̄ ponit diſſimile agere i ſibi diſſimile ſolū inſpexit et ꝯſiderauit qualitates ſiue formas ſꝫˀ quas fit actio et paſſio. et ita inter opinātes alii ſolūmō inſpexerūt formā. Alii vero ſolū materiam. Iſtis notatis ſit.

Concluſio prima. Omnino ſimile alteri non agit in ipm neqꝫ patitur ab eo Probat᷑ qꝛ ñ eēt aſſignare cauſā quare vnū eſſet magis actiuū ꝙ̄ aliud. Itē ſeqret᷑ ꝙ idē ageret i ſe ipm et moueret ſe ipm.qꝛ vnūquodqꝫ eſt maxime ſibi ipſi ſimile.) Ex quo ſequit᷑ ꝙ nihil eēt imobile et icorruptibile. qꝛ vnūquodqꝫ ageret ⁊ moueret ſe ipm qꝛ maxie ſibi ſimile Et ſcias ꝙ ibi capit᷑ ſimilitudo large.ꝓut ſe extēdit ad idētitatē et omnē ꝯueniētiā. Et ſi obiciat᷑ ꝯtra ſecundā rōneꝫ qꝛ itellecˀ ſe ipm intelligit et agit in ſe ipm mouēdo ſe ipm et ita nō videt᷑ incōueniēs aliquid agere in ſe ipm. Reſpōdet᷑ ꝙ duplex eſt actio ꝙ̄dā ē ꝑfectiua.alia ē corruptiua.actione aūt ꝑfectiua aliquid agit in ſe ipm ꝑ alteꝝ inꝙ̄tū ē quoddāmo alteꝝ a ſe ipo.ſꝫ actiōe corruptiua ⁊ phīca idē nō agit in ſe ipm per ſe primo.

Concluſio ſecunda. omnino diſſimile nō agit in ſibi oīno diſſimile.pꝫ quia albedo nō agit in lineā vel magnitudinē niſi ꝑ accidēs.ꝓ ꝙ̄to accidit linee eē albā et nigrā. nigrū aūt patit᷑ ab albo qꝛ cōtraria ꝙ̄ ꝯueniūt in gñe.ꝓrio.ergo oꝫ actiua et paſſiua ꝯuenire in aliquo. Quod ꝓbat phūs ſic. quecumqꝫ nō ſunt cōtraria nec ex ꝯtrariis nō ſunt nata ſe facere exterius a natura ſua.i.corrūpe. contraria aūt nata ſunt ſe inuicē corrūpere ⁊ agere ⁊ pati ad inuicē.et ita quecūqꝫ ſunt actiua aut paſſiua ſunt cōtraria aut ex cōtrariis. ſed ꝯtraria cōueniūt in gñe et differunt in ſpecie. ergo actiua et paſſiua ad inuicē debent eſſe ſimilia genere et diſſimilia ſpecie Itē phūs ꝓbat inductiue ꝯcluſionē.nam corpus agit in corpus et patit᷑ ab eo.et ſapor a ſapore.et calor a calore ⁊ vniuerſaliter hōgeneū ab homogeneo.gˀ omne agēs phicuꝫ oꝫ ꝯuenire cū paſſo in gñe. et differre in ſpecie.gˀ oīno diſſiſe ñ agit neqꝫ patit᷑ a ſibi diſſimili.

Concluſio tertia. Tota ratio actionis nō eſt ſimilitudo aut diſſimilitudo. ſed vtraqꝫ. pꝫ qꝛ oīno ſimilia nō ſunt actiua neqꝫ paſſiua.vt patet ꝑ primā concluſionē.nec oīno diſſimilia ſimil᷑r.vt pꝫ ꝑ ſecundā ꝯcluſiōꝫ ergo ſunt aliquomō ſimilia et aliquo modo diſſimilia. Vñ cōtraria ꝙ̄ ſunt maxime actiua et paſſiua cōueniūt in gñe et materia ꝙ̄ eſt ſubiectū et differūt in ſpecie. quare ꝙ̄cunqꝫ conueniūt in materia et cōtrariant᷑ in forma agūt et patiunt᷑ a ſe inuicē.vt eſt calidū et frigiduꝫ. Verū tamen eſt ꝙ ſi aliqua duo nō cōicarēt in materia nihilominˀ vnū agere pōt in reliqˀ ſed nō ecōtra ſicuti celū agit in hec inferiora. ſed nō econtra.ſimiliter intelligentia mouet celū et ñ ecōtra.ergo ſequit᷑ ꝙ ſi aliqua duo ſūt actiua et paſſiua ad inuicē oꝫ ꝙ ſaltim aliquo mō cōueniant et ſint ſimilia et aliquo mō diſſimilia.⁊c. Sequit᷑ in textu.Eodem modo ſuſcipiendum eſſe de facere.

Queritur decioſexto: vtrum Omne agens in agendo repatit᷑. Arguit᷑ ꝙ non.nō omne mouens mouēdo mouet᷑. ergo non oē agens in agēdo repatit᷑.añs pꝫ primo finis mouet et tamē mouēdo nō mouetur.medicina etiā mouet egentem et nō mouetur. et intelligentia mouet celuꝫ et non mouet᷑. celum etiā agit in hec inferiora.et non patit᷑ ab eis.et ſenſibile mouet ſenſum et non patitur ab eo.

2ˀ arguit᷑ ſi ita eſſet ſequeret᷑ ꝙ a ꝓportione minoris inequalitatis fieret actio. pꝫ qꝛ cum oīnē agēs debeat excedere ſuū paciēs ſi repateretur agens a ſuo paciēte a ꝓportione minoris inequalitatis fieret actio. 3ˀ ſi ita eſſet ſeqretur ꝙ agens et paciens poſſent ſemꝑ agere ad equales diſtantias.et ꝑ ꝯñs cū ſumme calidū poſſit agere in minus calidū ꝑ equales diſtantias poſſent agere.et ita haberent equales virtutes quod ē impoſſibile. 4ˀ ſic ſi ita eſſet ſeꝗret᷑ ꝙ agēs nunꝙ̄ poſſet ſibi aſſimilare paciēs patet ꝯſequētia qꝛ ſi agens repateret᷑ i virtute ſua cōtinue debilitaretur. et ꝑ ꝯñs non poſſet eſſe tante virtutis quante erit ipſum agens in principio ſue actionis. Ultimo ſic ſi ita eſſet ſequeret᷑ ꝙ contraria ſimul eſſent in eodem.tꝫ ꝯña. qꝛ ſi agens ageret in paciens ageret per medium cū omne agens prius agat in propinquūꝫ ꝙ̄ in diſtans. ſequeretur ꝙ ipm medium moueret᷑ motibus cōtrariis ſcꝫ motione agētis et motione patientis.et ita poſſet ſimul calefieri et frigefieri quod eſt impoſſibile. In oˀ eſt phūs in 3ˀ capi. huius tractatus.

Sciendum eſt primo: quod Poſtꝙ̄ phūs oſtendit quo modo agens et patiens debeant eſſe ſimlia ſecundū genus et diſſimilia ſecundū ſpecieꝫ cōſequēter oſtendit quādam diuiſionē mouentium quare mouēs dicatur agens et quomō diuerſimode diuerſa agencia cōueniunt cū ſuis paſſiuis.

Sciendum ē ſecundo. quod Finis aliter mouet quā efficiēs. finis enī mouet materiam immediate ſꝫ mouet efficiēs ad opādum. et ipm efficiens mouet vel trāſmutat mobile ad formā vl᷑ ad vbi.Et tale mouēs eſt duplex quoddā eſt vniuerſale primū. aliud eſt ꝓximū.Ad huc primū eſt duplex. qꝛ quoddam eſt primū ſimpliciter quod eſt immobile. vt eſt intelligencia mouēs orbē. aliud ē primū in genere ſicut celū eſt primū alterās. ſed non eſt primū mouens.et tale mouēs mouēdo mouetur.ſed non mouet᷑ ab eo in quod agit. qꝛ ñ cōmunicat in materia cū eo. Sic ergo pꝫ ꝙ ſicut eſt dare aliquod mouēs immobile.vt eſt intelligencia.ita eſt dare aliquod agens impaſſibile.ſed agens particulare quod cōicat in materia cū ſuo paciente habet cōtrarietatē cuꝫ eo vt repatiatur ab ipſo patiente.

Sciendum eſt tertio: quod Mouens ſe habet in plus ꝙ̄ agens. quia de ratione huius quod eſt mouere eſt influere formam que eſt motus in mobili ſiue per talem motum variet᷑ mobile in ſuis naturis ſiue non. Sed de ratione huius quod eſt agere ſi ſumat᷑ proprie eſt influere talem formā mobili per ꝙ̄ in ſua natura varietur. Ex quo ſequitur ꝙ mouere cū dicat actū ꝙ omne exiſtēs in actu pōt mouere. Et ꝙ̄to aliquid eſt magis actu tanto magis eſt actiuū. Ideo intelligencia ꝙ̄ eſt actˀ ſine materia in ordine mouentiū eſt primum. Sed cū moueri dicat potentiā. oportet omne quod mouet᷑ habere materiā. et omne tale moueri poteſt.et ſic cū pati dicat motū dicit variationē mobilis in ſua natura. Quare illud ſolū dicit᷑ paſſibile quod in ſuis naturalibus ē trāſmutabile. ideo celū eſt mobile et nō paſſibile.

Concluſio reſponſiua. Omē agens phiſicū et naturale immediatū et proximum ipi patienti cōicans in materia cū ipo in agēdo repatit᷑. Pꝫ qꝛ agens et patiēs accepta predicto modo cōicant in materia et ſunt ſufficienter approximata. ſunt etiā cōtraria.qꝛ nihil agit in alterū niſi ratiōe contrarietatis. ergo ſequit᷑ ꝙ ſicut patiens eſt in potentia ad aliquā formā agentis quā nō habet ita ipm agens ē in potētia ad aliquā formā quā habet patiēs et ita repatitur ab eo. Unde oē agens naturale eſt in potentia et in actu reſpectu diuerſoꝝ. nā illud quod ē actu calidū eſt in potētia frigidū et per formā quaꝫ habet in actu pōt agere in aliud.ſed ꝓ quāto eſt in potentia ad oppoſitā formā patit᷑ ab alio.et ita calidū agit inꝙ̄tum calidū eſt in illud quod eſt potētia calidum. ſꝫ patitur ab eo inꝙ̄tum eſt potētia frigiduꝫ.

Dubitatur quomodo agēs capitur in propoſito. Reſpondetur ꝙ capitur ꝓprie vt diſtinguit᷑ ab agente methaphorico et ab agente vniuerſali ſiue ſit materiale ſiue immateriale dū tamen nō cōicet in materia cum ipo paſſo. et hic capitur ꝓ actiōe ꝓprie dicta ꝙ̄ eſt inter quatuor qualitates primas ſcꝫ calidū humidū frigidū et ſiccū. Nā omis actio proprie dicta fit per eas et inter eas ſecundū ꝓportionē maioris vel minoris inequalitatis. Unde natura dictas qualitates ſic ordinauit ꝙ ille que ſunt maioris actiuitatis ſunt minoris reſiſtētie vt ſaluent᷑ ſpecies elemētoꝝ ꝑ cōtinuā actionē et paſſionē ad inuicem.⁊c.

Ad rationes ante oppoſituꝫ Ad primā dicit᷑ ꝙ oēs iſte inſtantie arguunt vl᷑ de agēte methaphorico vl᷑ de agēte ñ approꝓriato vel de agente nō cōicante in materia ⁊ in oībˀ his ñ eſt neceſſe agens repati a patiente. Ad ſecundā negat᷑ ꝯña quia qualitates actiue et paſſiue ſunt ſic diſpoſite vt ꝙ̄ ſunt maioris actiuitatis ſunt minoris reſiſtentie et ꝯtra. iō poſſibile eſt aliquod agēs ſecūduꝫ vnā formā excedere in virtute actiua reſiſtentiaꝫ alterius. et tñ illud alteꝝ ꝑ aliā formā poteſt quodā modo excedere in agendo reſiſtentiā illius. Unde qñ dicit᷑ ꝙ actio debet ſemꝑ fieri a ꝓportione maioris inequalitatis hoc oꝫ ingelligi cōparādo actiuitatē agētis ad reſiſtentiā patientis et nō ad actiuitatē ipius paciētis quā poteſt habere ꝑ aliā formā. Ad tertiā negat᷑ ꝯña et ratio patebit in ſolutiōe quarte rōnis. Ad quartā dicit᷑ ꝙ aliquid poteſt agere dupliciter. vno modo ꝑ formā ſibi naturalē et intrinſecaꝫ et tale agēs poteſt aſſimilare ſibi patiēs.⁊ ꝙ̄uis repatiat᷑ a paciente nō tñ ſic repatit᷑ ꝙ ipm paciens preualeat aduerſus agēs ymo cōtinue debilitat᷑ patiēs.et patiēs minus agit i ipm agēs ymo in fine nihil pōt plus agere. Aliud eſt agens ꝑ formā nō naturalē et virtus talis agētis ꝯtinue debilitat᷑.et iō non oꝫ ꝙ tale agens ſemper ſibi aſſimilat paciens. Ad vltimam dicit᷑ ꝙ nō eſt idem mediuꝫ moueri contrariis

motibus vt caleſieri et frigeſieri .pōt ergo dici
in caſu p̄dicto ꝙ mediū mouet̄ ab agēte et pa-
ciente in acquiſitiōe caliditatis et frigiditatis
ſed ñ eſt ibi calefactio ⁊ frigefactio ſimul. q̄ꝛ ca
leſieri nō ſolū noīat acquiſitiōꝫ caliditatis in
aliquo ſed etiā noīat acquiſitionē maioꝛis ca-
loꝛis q̄ꝛ noīat ꝓceſſū de min⁹ calido in magis
calidū. nō eſt ei impoſſibile ꝙ idē acquirat ma
ioꝛē caliditatē et frigiditatē. ſic g° lꝫ mediū ſil'
recipiat duas foꝛmas ꝯtrarias tñ vna illaꝝ p̄-
ualet aduerſus aliā. et ita ſꝫ⁹ vnā illaꝝ eſt intē
ſio et ſecūduꝫ aliā eſt remiſſio. iō non ſunt ibi
ꝯtrarii motus. ⁊ hoc de q̄ſtiōe. Sequitur in
textu. Quomodo aūt cōtingat hoc accide-
re rurſus dicamus.

Queritur decimoſeptimo:

Utrum actio ⁊ paſſio habeāt fieri ꝑ poꝛos vt
dicit Empedocles. aut ꝑ coꝛpa indiuiſibilia vt
dicit Democrit⁹. Arguit̄. 1° ꝙ habeat fieri
per poꝛos. q̄ꝛ coꝛpa rara facili⁹ trāſmutant̄ ꝙ̄
dura. ſed hoc nō videt̄ niſi q̄ꝛ poꝛoſa ſunt. g°
actio fit ꝑ poꝛos. 2° ſic in actōe oꝫ actū a-
gētis recipi in paciēte. ſꝫ nō pōt recipi niſi i po-
ros alias duo coꝛpa eēnt ſimul. g° actio habet
fieri per poꝛos. 3° ſic quod habeāt fieri per
ꝯtactū coꝛpoꝝ īdiuiſibiliū vt dicit Democrit⁹
q̄ꝛ videm⁹ ꝑteꝫ alic⁹ toti⁹ citi⁹ moueri ꝙ̄ totū
ergo indiuiſibile pꝛi⁹ trāſmutat̄. In oppo⁹
eſt phūs in littera quo ad vtrāqꝫ ꝑtem.

Sciendum eſt pꝛimo quod

Poſtꝙ̄ ariſtoteles deteriauit de actione et paſ-
ſione q̄tū ad rōes actiuoꝝ et paſſiuoꝝ. ꝯñter
deteriat de ipis q̄tū ad modū agendi. et circa
hoc recitat quatuoꝛ opiones antiquoꝛū quas
compat. et eas impꝛobat. deinde determinat
veritatem.

Sciendum ē ſecundo quod

Fuit opinio Empedoclis dicentis actionem et
paſſionē fieri ꝑ poꝛos ꝑ quos dicebat actū a-
gentis recipi in paciēte. eodē mō dicebat ſenſa
tionē fieri. dicebat eni coꝛpa eſſe trāſparātia ꝑ
q̄ egrediūtur radii viſuales et ingrediunt̄ rem
viſam. Eodē mō dicebat et mixtionē fieri et ꝙ
miſcibilia habēt poꝛos ꝯmēſurabiles. Se
cunda opinio fuit Democriti et Leucippi qui
vno ſermone cōpendioſe determiauerunt de oī
tranſmutatione dicentes coꝛpoꝛa indiuiſibilia
eſſe pꝛincipia omniuꝫ per quoꝝ ꝯgregationē fit
gñatio et ꝑ trāſmutationē in ſitu et oꝛdine al-
teratio. et ita dixerūt actionem et paſſionē fieri
per cōtactū illoꝝ īdiuiſibiliū. Tertia opinio
fuit Meliſſi ponētis vnū ens et immobile ⁊ in
finitū. et ille negauit actionem et paſſionem et
omnem motum. Q̄ꝛ aūt ſit tātū vnū ꝓbat ſic
q̄ꝛ diſtinctio entiū nō pōt fieri niſi ꝑ vacuum.
ergo nō ſunt entia diſtincta. Nec poteſt dici etiā
ꝙ in aliquo vno ꝯtinuo ſūt plra encia ſecūduꝫ
potētiā diuiſiōis. q̄ꝛ diuiſio fieri nō pōt niſi ꝑ
vacuū. et ita ſi eſſet aliquod vnū ꝯtinuū diui-
ſibile in plra oportꝛeret ꝙ vbiqꝫ eēt vacuū ſi ſꝫ⁹
quālꝫ partē ſit diuiſibile. ſi vō dicis ꝙ ſecūduꝫ
vnā ſit diuiſibile et aliaꝫ ñ hoc eſt irratiōabile
Arguebat etiā illud ens eſſe īmobile. q̄ꝛ vel
moueret̄ ad plenū vel ad vacuū. nō pꝛimū q̄ꝛ
eſſꝫ penetratio dimēſionū. nec 2⁹ q̄ꝛ eēt vacuū.
Et ſimiliter ꝙ eſſet infinitū. q̄ꝛ nō poſſet teneri
niſi per coꝛpus extra ipm. et inter illa oportꝛeret
ponere vacuū quod nō ē ponēdū. Uñ q̄ꝛ Me
liſſus credebat diuiſionē et motū non poſſe fie
ri niſi per vacuū et abhoꝛruit vacuū eſſe. iō ne
gauit multitudinē entiū et motū. Sed hāc opi
nionē nō ſi ꝓbat Ariſtoteles q̄ꝛ o⁹ eius ſatis ē
manifeſtū ad ſenſum. Quarta fuit opinio
Platonis ponētis indiuiſibiles ſuꝑficies eſſe
pꝛincipia rerū ſicut Democrit⁹ poſuit coꝛpa in
diuiſibilia eſſe pꝛincipia. differunt tñ in hoc ꝙ
Democrit⁹ ponit coꝛpa indiuiſibilia ſolida et
infinitarū figurarū eſſe pꝛincipia reꝝ. ſed Plo
poſuit ſuꝑficies infinitaꝝ figuraꝝ eſſe pꝛīcipia
rerū. dicit eni reſolutionē fieri ad ſuꝑficies triā
gulares quas dicebat indiuiſibiles. De cōpa-
tione aūt iſtarum opinionum dicit philoſo-
phus ꝙ opinio Democriti et Meliſſi eſt irra-
cionabilioꝛ.

Concluſio pꝛima: Contra

poſitionē Democriti. Poſitio Democriti de ac
tione et paſſione eſt irrationabilis. Pꝫ q̄ꝛ ad
eā ſequūt̄ duo ꝯtradictoꝛia ſcꝫ indiuiſibilia eē
alterabilia et indiuiſibilia nō eſſe alterabilia.
pꝫ q̄ꝛ poſuit actionē fieri ꝑ vacuū. et cū indiui
ſibile nō ſit vacuū ſequit̄ ꝙ indiuiſibile nō eſt
alterabile. Itē indiuiſibile non poteſt ſuſci-
pere qualitatē actiuā et paſſiuam. ergo non eſt
alterabile. añs patet q̄ꝛ talis qualitas eſſet ab
eo tranſmutabilis vel non. Nō ſecundū. q̄ꝛ eſt
eadē materia ꝯtrarioꝝ. Nō pꝛimū q̄ꝛ tranſmu-
tatio fit ꝑ motū et omne mobile eſt diuiſibile.
ergo ſi indiuiſibile tranſmutaret̄ eſſet diuiſibile
quod implicat cōtradictionē. g° ſecundū ipm
non oꝫ dicere ꝙ indiuiſibile nō ſit alterabile. et
tñ ad poſitionē ei⁹ ſequit̄ ipm eē alterabile q̄ꝛ
ponit indiuiſibile eſſe frigidū et calidū. Sed ſi
vnū ꝯtrarioꝛū ſit in natura. ergo reliquum. et
ſic qualitates pꝛime ſunt indiuiſibiles ſequitur
ꝙ indiuiſibile erit alterabile quod eſt incōueni
ens. ergo illud ex quo ſequit̄. Item male po
ſuit coꝛpoꝛa eſſe indiuiſibilia cuꝫ diuiſio ſequa
tur coꝛpus. cū omne coꝛpus eſt diuiſibile. Itē
qualitates naturales pꝛeſupponunt q̄titatem
q̄tum ad modum ineſſendi neceſſario. ſed in-
diuiſibile non eſt quantum alias eſſet diuiſibi-
le. ergo non eſt quale. et ꝑ cōſequens non eſt
alterabile. ergo actio et paſſio non fiunt per coꝛ
poꝛa indiuiſibilia.

Conclusio ſecunda. Actio et

paſſio non fiunt per poꝛos. vt poſuit Empedo-
cles. Patet quia ſi ponerentur illi poꝛi hoc eēt
ad recipiendum actum agentis. ſed poꝛi non
poſſunt recipere hunc actū quia nō ſunt illud
quod patitur. Item illi poꝛi eſſent pleni vel
vacui. ſi pleni non ſuſcipiūt actum agentis ſic
nec alie ꝑtes. Nec vacui quia vacuū non eſt
ponendu. Item actus agentis eſt foꝛma re-
cepta in paſſo. ſed talia in vacuo recipi non po
ſūt. ergo. Itē ſi augmentatio fieret ꝑ poꝛos
ſequeret̄ ꝙ altū ñ creſceret ſicut nunꝙ creſcit
murus in altū ſꝫ ſolū foꝛamina replerent̄. ergo.
Sꝫ qualiter fiat actio et paſſio poit Ariſto
teles aliquas cōditiones. Pꝛima cōdicio ē
ꝙ patiēs oꝫ eſſe tale in potētia quale agens in
actu. et ita dicit agēs et patiēs eſſe actu diſſimi
lia ⁊ potētia ſimilia. Secunda cōdicio eſt ꝙ
patiēs debet eſſe tale vt ſecundū quālꝫ ſui ꝑtē
natū ſit ſuſtinere actū agentis. Tertia con-
dicio eſt ꝙ patiēs magis et minus patitur ab
agente ſecundum ꝙ eſt magis et minus diſpo
ſitum ad ſuſcipiendū actum agentis. Quar
ta cōdicio eſt ꝙ q̄uis ipm patiens ſit cōtinuū
tñ debet eſſe potentia diuiſibile. non tñ oꝫ ꝙ
actu diuidat̄ per hoc ꝙ ſuſcipit actionē agentis
q̄ꝛ ipm totū indiuiſuꝫ poteſt alterari. Quin
ta codicio eſt ꝙ oꝫ ipm agens eſſe appꝛimatū
ipo patienti. poteſt tñ agere in aliud diſtās ab
eo et hoc eſt per mediū ſibi ꝓpinquum ꝑ quod
paſſuꝫ a pꝛimo agente agit in patiēs remotuꝫ.
Ex iſtis cōdicionibus pꝫ ꝑ quē modū fiat
actio et paſſio. Pꝫ etiā ꝙ non fit per contactuꝫ
neqꝫ ꝑ coꝛpoꝛa indiuiſibilia. neqꝫ ꝑ ingreſſū
actus agentis in poꝛos pacientis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad pꝛimam dicitur ꝙ coꝛpoꝛa rara ſunt fa-
ciliter tranſmutabilia. quia minus habent de
materia quam coꝛpoꝛa denſa. et ideo min⁹
reſiſtunt actioni agentis. et facilius ſunt tranſ-
mutabilia. Ad ſecundam dicitur ꝙ cū ali-
quod agit in patiens non eſt ymaginandum
ꝙ aliquod coꝛpus aut aliqua foꝛma egre-
diatur ab agente et per motum localem tranſ-
feratur in patiens. et per motum localem in-
grediatur per poꝛos patientis. ſed virtute agen
tis naturalis tangentis ipſum patiens cuius
materia eſt in potentia naturali ad foꝛmam a
gentis. et de potentia materie patientis educi-
tur foꝛma ſubſtantialis ſimilis in ſpecie vel ge-
nere foꝛme agentis. et hoc modo dicitur actus
recipi in patiens. Ad tertiam dicit̄ ꝙ quā
do agens extrinſecum agit in patiens quan-
doqꝫ vna pars patientis pꝛius tranſmutatur
quam totum. ſed negatur pꝛopter hoc ꝙ ī indi
uiſibili tranſmutetur. quia in coꝛpoꝛe paſſibili
non eſt dabile aliquod coꝛpus indiuiſibile ſe-
cundū actum. Sequitur in textu. Scrutā
dum autem quid eſt mixtio.

Queritur decīooctauo vtruꝫ

Mixtio ſit poſſibilis. Arguitur ꝙ non. q̄ꝛ
ſi ſic vel ambo miſcibilia manerent. vel ipſa
coꝛrumperentur. vel vnum maneret et alterum
coꝛrumperetur. non pꝛimum q̄ꝛ miſcibilia ſe ha
berent ſimiliter ſicut pꝛius. nec ſecundum. quia
non poteſt videri quo modo poſſet fieri mix-
tio niſi per diuiſionem. nec tertium quia in mix
tione miſcibilia ſimiliter ſe debēt habere 2°
ſic ſi mixtio eſſet poſſibilis vel fieret per diuiſio
nem miſcibilium. vel ſine diuiſione. non pꝛimū
quia tunc non quelibet pars mixti eſſet mixta
eo ꝙ ſemper remanerent alique partes indiui-
ſe que non eſſent mixte. Nec ſecundum q̄ꝛ
non poteſt videri quo modo fiat mixtio niſi
per diuiſionem. Tertio ſic ſi ſic vel miſcibi-
lia eſſent adequata in potentiis et virtutibus
vel non. Non pꝛimum quia tunc non agerent
inter ſe. ſi vero ſint nō adequata tunc illud
quod eſſet maius coꝛrumperet minus. 4°
ſic. nihil poteſt agere vltra gradum pꝛopꝛium.
ergo elementa non poſſunt pꝛoducere mixtum
quod habet perfectioꝛem foꝛmam quam ſint
foꝛme elementoꝛum. et per conſequens miſceri
non poſſunt. In oppoſitum ē philoſophus
Pro reſponſione.

Sciendum eſt pꝛimo quod

Poſtꝙ̄ philoſophus determinauit de tactu ac-
tione et paſſione. conſequenter determinat de
mixtione. Circa quam quatuoꝛ determinat.
Pꝛimo an mixtio ſit poſſibilis. Secun
do an fiat per diuiſionem miſcibilium Ter
tium eſt quomō fit mixtio et que et qualia ſint
miſcibilia. Quartum quid ſit mixtio. Pro
quoꝝ omnium ſolutōne. et pꝛimo pꝛimi pūcti
ponenda eſt hec concluſio.

Concluſio pꝛima: mixtio differt a gñatione et coꝛruptiõe. augmẽtatiõe. diminutiõe. et alteratiõe. Patet qꝛ ad gñatione concurrunt materia et forma. ad augmẽtatione nutrimẽtuꝫ et nutritũ. ad alteratione ſubiectum et accidens. ſꝫ forma nõ miſcetᷣ materie qꝛ vtrũqꝫ manet in ꝓpꝛia materia. Nec etiam nutrimentũ miſcetur nutrito. qꝛ nutritũ mãet et nutrimentũ coꝛrumpitᷣ. Nec accidẽs miſcetur ſubiecto. vt figura ñ miſcetᷣ cere nec albedo coꝛpori eo ꝙ vtrũqꝫ manet in actu. miſcibilia aũt manẽt in mixto neqꝫ coꝛrũpuntᷣ ambo neqꝫ alteꝝ. ergo mixtio differt ab oĩbus aliis motibꝫ.

Concluſio ſecunda. Actiua nõ ſunt ad inuicẽ miſcibilia. Pꝫ qꝛ miſcibilia habẽt eſſe ꝑ ſe ante mixtionẽ vel poſt. ſꝫ actiua nõ poſſunt a ſubiecto ſeparari. gͦ. Ex quo pꝫ ꝙ nõ quodlꝫ eſt miſcibile cũ quolꝫ.

Concluſio tertia. miſcibilia in mixto nec ſunt penitꝰ coꝛrupta nec penitus manent. Pꝛia ps pꝫ qꝛ miſcibilia ſũt ſeꝑabilia a mixto ergo nõ ſunt penitꝰ coꝛrupta. Secũda ps pꝫ qꝛ ſi manerent penitꝰ ex ipĩs non fieret aliquod vnum.

Concluſio quarta. miſcibilia manent in mixto virtute et potẽtia ſub eẽ mixti ꝯpoſito. qꝛ nõ manent ſub actibꝰ ꝓpꝛiis neqꝫ coꝛrũpuntᷣ ſimpliciter. ergo oꝫ dicere ꝙ manent potentia ⁊ virtute in mixto. et hoc magis declarabitur in queſtione ſequenti.

Concluſio reſponſiua ſcilicꝫ ꝙ mixtio eſt poſſibilis. Pꝫ qꝛ ad mixtioneꝫ requiritᷣ ꝙ miſcibilia anteꝗ̃ miſceantᷣ ſint ſub actibus ꝓpꝛiis ſub quibus nõ manent mixtione facta ſed manẽt potẽtia et virtute hec aũt ſunt poſſibilia. ergo cõcluſio vera. Circa ſecundũ punctũ declarãdũ ſciendũ ẽ ꝙ iſti phĩ antiqui non ponebãt mixtionẽ fieri ꝑ trãſmutationem miſcibiliũ ad inuicẽ ex quibus alteratis fieret vna materia cõis media. ſed ponebãt mixtionem fieri per diuiſionẽ ꝑ hoc ſcꝫ ꝙ vnum minimũ ponebatᷣ iuxta aliud minimũ ⁊ hoc tripľr qꝛ quidã dicebãt ꝙ mixtio fiebat per appoſitionẽ minimoꝝ ſecundũ ſenſum. Alii dicebant ꝙ fiebat ſecundũ iuxta poſitionem minimoꝝ ſꝫꝰ ſpẽm et formã ſicut cũ grana milii miſcentur cũ granis frumenti. Alii vero dicebant ꝙ fiebat ſꝫꝰ quantitatem. ſed contra hoc ponuntur concluſiones.

Concluſio pꝛima. mixtio non fit per diuiſionẽ miſcibiliũ ĩ minima ſecundũ ſpẽm et formã. pꝫ qꝛ talia minima manent ſub actibꝰ ꝓpꝛiis nõ trãſmutata. gͦ nõ poſſũt facere vnũ ꝑ ſe. Iteꝫ quelꝫ ps mixti eſt mixta. ſic aũt ñ eſſet ſi mixtio fieret eo modo ergo. ⁊c̄.

Concluſio ſecunda. mixtio non fit ꝑ diuiſionẽ in mĩma ſecũdũ ſenſum. pꝫ qꝛ qđ vni eẽt mixtũ puta nõ videnti alteri nõ eẽt mixtũ ſcꝫ illud qđ actu vidꝫ. et ita nõ eſſet mixtio ſimpliciter. et ita non quelꝫ ps mixti eſſet mixta. ergo. ⁊c̄.

Concluſio tertia. mixtio non fit per diuiſionẽ in mĩma ſecũdũ ꝗ̃titatẽ. pꝫ qꝛ impoſſibile eſt ꝗ̃titatẽ diuidi in mĩma ſimpliciter eo ꝙ eẽt diuiſibiľ in infinitũ. Ex quibꝰ pꝫ ꝙ mixtio ñ fit ſecundũ miſcibiliũ diuiſionẽ ꝗ̃uis miſcibilia debeant eſſe diuiſibilia. et per hoc pꝫ zꝰ quod erat declarandũ. Pꝛo 3ͦ puncto.

Sciendum eſt. ꝙ Entium quedã ſunt actĩa et paſſiua ad inuicẽ ſcꝫ que habent cõtrarietateꝫ ad inuicẽ et q̃ cõicant in materia. Alia ꝟo ñ ſũt actia ⁊ paſſiua ad inuicem ſicut ſũt illa q̃ nõ habẽt cõtrarietateꝫ ad inuicem. ſed eoꝝ q̃ patiuntᷣ ab aliis quedã ſũt faciliter diuiſibilia et paſſibilia ſicut ſunt humida. Alia ꝟo ſũt q̃ cũ difficultate patiuntᷣ ſicut ſunt ſicca ⁊ dura. Sit ergo.

Concluſio pꝛima: Illa que non cõicant in materia nõ ſunt ad ĩuicẽ miſcibilia. pꝫ qꝛ nõ ſunt actĩa et paſſiua ad ĩuicẽ. iõ ars medicine nõ miſcetur ſanitati. eo ꝙ ſubm ſanitatis eſt coꝛpꝰ. et artis medicie ſubm ẽ aĩa.

Concluſio ſecunda. Cõicantia in materia et habẽtia cõtrarietatẽ ad ĩuiceꝫ ſunt miſcibilia. pꝫ qꝛ talia ſunt ad inuicẽ actĩa et paſſiua. gͦ ꝑ coꝝ actioneꝫ et paſſionem ad inuicẽ poſſũt ſe inuicẽ alterare vt ex ipĩs poſſit fieri vna natura comunis media.

Tertia concluſio. actiuoꝛum et paſſiuoꝛuꝫ ad inuicẽ multũ cum pauco ſiue magnũ cũ paruo non eſt miſcibile. pꝫ qꝛ nullũ miſcibiliũ oꝫ manere ſub actu pꝛopꝛio. mõ ſi multũ miſceatᷣ cum pauco cõuerteret illud paucũ in ſui naturã ⁊ ita vna gutta vini nõ poſſet miſceri cũ mille amphoꝛis aque.

Quarta concluſio: Actiua et paſſiua adequata in potentiis ⁊ virtutibus vt quod vnũ ſufficiat alteꝝ coꝛrumpe neqꝫ ãbo tertiũ ſunt ad inuiceꝫ miſcibilia. pꝫ qꝛ in mixtione neutrum vel ambo debẽt manere ſub actu pꝛopꝛio. ergo ſi ipſa debent eſſe adequata ad inuicem opoꝛtet ꝙ vnum nõ ſufficiat alterum cõuertere in ſui naturã nec ambo tertiũ. Et ſi arguis cõtra illam ꝯcľoeꝫ. qꝛ ſi ſint adequata in virtutibꝰ vnũ non poterit agere in reliqꝰ cũ actio ſemꝑ fiat a pꝛopoꝛtione maioꝛis inequalitatis. Reſpõdetᷣ ꝙ illa equalitas miſcibiliũ nõ debet ſic intelligi ꝙ vnũ elementũ ꝑdñetur alteri ſed ꝙ vnũ nõ ita dñetur ĩ reliqꝰ vt ſufficiat ipm̃ coꝛrumpe et hoc latiꝰ videbitᷣ in ſequenti concluſione.

Quinta concluſio: que ſic ſe habẽt ad inuicẽ ꝙ vnũ eſt faciliter paſſibile et reliqꝰ difficulter nõ ſunt ad inuicẽ miſcibilia. quod patꝫ. qꝛ vnũ maneret ſub actu ꝓpꝛio et aliud coꝛrũperetᷣ et euaneſceret ſicut ſtannum nõ bene miſcetur cũ ere eo ꝙ ſtannum eſt faciliter paſſibile.

Sexta concluſio: Faciliter diuiſibilia non ſunt bñ miſcibilia dũ tamẽ ꝑua cũ paruis admiſceantᷣ. pꝫ qꝛ faciliter trãſmutãtur. Ex quo pꝫ ꝙ humida ſi non ſint viſcoſa ſunt faciliter miſcibilia ſicut vinũ vel aqua. ſꝫ tñ oleũ non ẽ bene miſcibile cũ aqua vel vino eo ꝙ eſt viſcoſum et ſuꝑnatat aque eo ꝙ hꝫ humiditatẽ aereã modo aer natus ẽ ferri ſuꝑ aquã. ex omibus iſtis pꝫ q̃ ſunt bñ ad inuicem miſcibilia et que nõ quod erat tertiũ declarandum. Ex tribus ergo punctis declaratis pꝫ quartũ ſcꝫ quid ſit mixtio. cũ enĩ miſcibilia nõ penitꝰ maneãt in mixto nec penitus coꝛrũpantᷣ ſed manẽt eminenter et virtualiter ſequitur ꝙ mixtio eſt miſcibiliũ alteratoꝝ vnio. ita ꝙ forma mixti virtualiter continet formã ipſoꝝ miſcibiliũ. et hoc declaratᷣ in ſequẽti q̃ſtione.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad pꝛimam dicitᷣ ſicut dictũ eſt ꝙ neqꝫ alteꝝ coꝛrũpitur neqꝫ ambo. nec ſemꝑ manẽt miſcibilia. ſed manent virtualiter in mixto. Ad ſecundã dicitur ꝙ mixtio non fit per diuiſionẽ miſcibiliũ ſed fit per alterationẽ eoꝝ per actõꝫ et paſſionẽ ipſoꝝ miſcibliũ ad inuicem. Ad tertiam dictum eſt qualiter miſcibilia debent eſſe adequata in potẽtiis et virtutibus. Ad vltimã. miſcibilia ñ educunt effectiue formã mixti de potẽtia materie in virtute. ſed hoc fit in virtute ſuperioꝛis agẽtis. Sequitᷣ in textu Continuã autem hiis queſtionem dicendũ.

Queritur Decimo nono.

Utrum elemẽta maneant formaliter in mixto.

Arguitᷣ ꝙ ſic auctoꝛitate phi in textu dicẽꝯ nõ coꝛrũpitᷣ alteꝝ neqꝫ ambo. ſeruatᷣ aũt virtus coꝝ. virtus aũt rei non põt eſſe ſine ſuba eiꝰ. igitᷣ. zͦ ſic mixtio ẽ miſcibiliũ alteratoꝝ vnio qꝛ alteratũ eſt ſubſtãtialiter actu ens. gͦ miſcibilia manẽt in mixto formaliter. 3ͦ ſic. mixtũ cõponitᷣ ſubſtãtialiter ex elemẽtis. ergo elemẽta ſubſtãtialiter manẽt ĩ mixto. alias mixtum nõ eſſet ſubſtãtialiter. 4ͦ ſic in mixto manẽt qualitates et oꝑatiões naturales eloꝝ ergo ⁊ ipſa elẽta formaľr manẽt. ꝯña tꝫ qꝛ pꝛopꝛia paſſio ⁊ ꝓpꝛia oꝑatio ſeꝑari non pñt a ſuo ſubo. 5ͦ ſic ꝗ̃to aliqua forma eſt magis eleuata ſuꝑ materiã tãto requirit materiã eẽ magis eleuatã et magis ꝑfectã. ſꝫ forma mixti eſt ꝑfectioꝛ et magis eleuata quã forma elemẽti. talis aũt eleuatio nõ põt fieri niſi per formas eloꝝ que medie ſunt ĩter materiã et formã mixti. gͦ oꝫ elementa formaliter manere in mixto. 6ͦ ſic mixtũ mouetᷣ naturaliter ſecũdũ naturã elẽti ꝑdñantis ĩ eo vt hꝫ. p. in pͦ de celo ergo oꝫ elẽta manere ĩ mixto formaliter alias vnũ elẽtũ non pꝛedñaretᷣ alteri. In oꝰ arguitᷣ pͦ ſi elẽta manerẽt formaľr ĩ mixto cum ipſa ſpecie differũt ſeq̄retᷣ ꝙ ipm̃ mixtũ eẽt diuerſarũ ſpecieꝝ et eẽnt pľra entia ſubalia. zͦ ſic ſi elẽta manerẽt formaľr ĩ mixto vľ iuxta ſe inuicẽ ponerẽtur et tũc non qlꝫ ps mixti eẽt mixta quod ẽ ꝯtra naturã mixtiõis. vľ ſimľ ĩ qualibꝫ ꝑte materie adequate eẽnt forme quatuoꝛ eloꝝ. Hoc aũt videtᷣ ĩpoſſibile. pͦ qꝛ in eadem materia eẽnt pľres forme ſubales. et ſic eſſent pľres actꝰ ſubales et pľra eẽ. Itẽ videretᷣ ibi eẽ penetratio dimẽſionũ. qꝛ qlꝫ forma ſubalis requirit determiataꝫ ꝗ̃titatẽ in materia. Iteꝫ ſi elẽta manerẽt ĩ mixto tũc manerẽt actu ĩ mixto et ꝑ ꝯñs non eſſent. Pꝛo reſpõſione

Sciendū eſt pꝛimo ꝙ Auerrois dicit formas eloꝝ eẽ intẽſibiles et remiſſibiles. dicit etĩ ꝙ duplices ſũt forme ſubales q̃dã enĩ ſũt ꝑfecte q̃ ſimpliciter terĩant materiaꝫ cuiuſmõi ſut forme mixtoꝝ. ita ꝙ materia recipiẽs formã mixti nõ ſit in potẽtia ad vlterioꝛẽ formã ſubalẽ. ſꝫ forme eloꝝ nõ actuant materiã in terio ſꝫ magis ſũt q̃dã diſpoſitiões et eleuatiões materie ad maioꝛes ꝑfectiões forme recipiẽde. iõ elẽta dicuntᷣ quaſi eleuata. Et ex hoc dicitᷣ ꝙ ela ꝓpꝛie nõ ſunt ſpẽs qꝛ non ſunt gradus determiati ⁊ fixi entibꝰ ſꝫ magis ſunt vie in ſpẽs. Et ſꝫꝰ hoc dicit Auerrois ꝙ forme ſubſtãtiales eloꝝ ſũt quaſi medie ĩter formas ſubſtãtiales ꝑfectas ⁊ formas accidẽtales. ⁊ ita nihil ꝓhibꝫ formas ſubales eloꝝ eẽ itenſibiles et remiſſibiles. nã ſꝫꝰ eũ nõ videtᷣ qualiter poſſint manere ela et qualr diuerſimode ĩ diuerſis mixtis. manerẽt niſi forme ipſoꝝ eloꝝ poſſẽt itẽdi et remitti. Et ita ſꝫꝰ Auerroim forme eloꝝ remanẽtes ĩ mixto ĩ diuerſis mixtis diuerſimode remittuntᷣ. nã in vno mixto magis remititᷣ vnũ elẽtũ ꝗ̃ aliud. ĩ alio ãt mixto ſtat oꝰ. ita vt ſecũdũ diuerſos gradꝰ remiſſiõis eloꝝ fiãt diuerſi gradus mixtoꝝ. ſed quando elementa exiſtunt in ſe ipſis ſeparata forme elementoꝛum ſunt ibi in eſſe extenſo. Sed ſi Auerrois

ntellexerit ꝙ forme ſubſtātiales elementorum pro ꝙto ſunt de genere ſubſtātie ſint intenſibiles ⁊ remiſſibiles hoc eſt impoſſibile.q₂ eſſe ſubſtantiale cū ſit primū in analogia ī indiuiſibili conſiſtit.ſi enī ibi eſſet intenſio et remiſſio oporteret ꝙ inter cōtradictoria eſſet mediū ſcʒ inter eſſe et non eſſe.cū forma ſubſtātialis dat eē ſimpliciter. Sʒ ſi Auerꝰ.intelligat ꝙ forme ſubſtantiales elementoꝝ accepte ſecundū eſſe phiſicū et naturale prout ſcʒ ſunt actiua ⁊ paſſiua ſint intenſibiles et remiſſibiles ſic verū dicit. quia qualitates prime que ſunt principia ſubſtantialia elemētorū pro illo elemēto ꝑ qꝰ ſūt actiā et paſſiua ſunt intenſibiles et remiſſibiles ſicut ei de ratione hoīs albi eſt albedo.ita etiā de rōne et ſubſtātia elementoꝝ acceptoꝝ ſub actiōe et paſſione ſunt qualitates prime. Alius eſt modus ſecūdū Albertū reſpōdendi ad qſtiōeʒ predictā.dicit enī ꝙ elemēta habent duplex eſſe ſcʒ eſſe ſubſtantiale et primū.et eſſe accidentale et ſecundū. Iterum eſſe ſubſtantiale eſt duplex quoddā eſt integruʒ et perfectū ſiue liberum et tale eſſe habet quodlʒ elemētū in ſe ipo. Aliud eſt eſſe ſubſtātiale quodāmō ligatū et diminutum ſiue fractū et tale habet elementū alteratū ab alio et cū eo mixtū. Dicit ergo Albertus ꝙ elementa manēt in mixto ꝙtum ad eſſe ſubſtātiale ligatū et fractū et etiā ꝙtum ad eē accidētale. Sed nō manent in mixto ꝙtum ad eſſe liberum ⁊ integrū. Et hāc materiā tractat Albertus diffuſe in 3º. de celo inſequēdo Auicennā.

Alius eſt modus reſpōdēdi Egidii de roma inſequentꝭ doctorem ſanctū in hac parte. dicit enī ꝙ vna forma poteſt virtualiter et eminēter contineri in alia. forma enī imperfecta cōtinetꝛ in forma perfecta eminenter et virtualiter ſicut vegetatiuum in ſenſitiuo. et ſenſitiuum in rationali. et quia ſenſitiuū poteſt quicquid pōt vegetatiuū et cū hoc plus idō vegetatiuum eſt eminenter in ſenſitiuo. ſed nō actualiter et in ꝓpria forma. alias ibi eſſent due forme ſubſtantiales. ſed vegetatiuū eſt in ſenſitiuo ſicut trigonū in tetragono ⁊ tetragonus in pentagono vt dicit phūs in 2º de aīa.

Concluſio Reſponſiua Ad queſitū. Forme elementoꝝ cōtinētur in forma mixti virtualiter et eminenter. ſed non manent in mixto formaliter et actualiter. ita ꝙ ſint due forme et diuerſe a forma mixti ymo forma mixti continet virtualiter formas elementorū et eſt ſimplex in ſua eſſentia et indiuiſibilis. Patet prima pars q₂ forme elementoꝝ ordinantur in formā mixti. ergo in eo virtualiter manent. nā forme et ſpecies rerum ſe habent ſicut numeri. vt habet phūs octauo methaphiſice. vñ ſicut minor numerus cōtinetur in maiori ita forma imperfecta in perfectiori. et ſecundū hoc mixtum eſt ſubſtantialiter mixtum. quoniam in eo non ſolum manent elementa virtualiter. vt quidam dicunt qui male intellexerūt ariſtotelem ymo manent ꝙtum ad formas ſubſtātiales quia reſeruātꝛ ſubſtātialiter et eminenter in forma mixti. et ſecundum hoc poſſent ſolui rationes ante oppoſitū facte. etiā accidētales forme elementoꝝ in mixto non manent ſecundum actum proprium ſed manent in quadam forma ſeu qualitate complexionali que ſe habet vt medium inter qualitates primas elemētoꝝ et huiꝰ mōi qualitas complexionalis ē propria diſpoſitio materie ad mixti formam. Sic ergo patet ꝙ forme elementorū manēt in mixto virtualiter vt probant rationes ante oppoſituʒ. ſʒ nō manent formaliter ⁊ actualiter in mixto vt probant rationes poſt oppoſitum et videtur via iſta eſſe probabilis. Albertus autem in 3º de celo non videtur loqui ſecundum opinionē propriam ſed ibi exponit opinionem Auicēne ſiue tamen loquatur ſecundum opinionē ſiue non poſitio ſua eſt probabilis et ſubtilis ſʒ hec vltima videtur eſſe probabilior.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primaʒ et ad omnes alias dicitur ꝙ bene probant ꝙ elemēta virtualiter manēt in mixto ſecundum formam mixti que continet eminenter omnes perfectiones ſubſtantiales et accidētales elementorum que ad ipam ordinantur. et per hoc dicitur aliquid formaliter mixtum. ſed non remanēt formaliter in eſſe ſubſtantiali. ergo. ⁊c.

Sequitur liber ſecundus.

De mixtione quideʒ igitur et tactu et de facere et pati dictuʒ eſt quomodo exiſtunt in rebʒ tranſmutantibus ſecundum naturam:

Circa initium ſecundi libri de generatione. et corruptione queritur primo.

Utrum materia prima ſit principiuʒ materiale quatuor elemētoꝝ. et quatuor qualitates prīe ſint pricipia formalia eloꝝ. Arguitꝛ. 1º cōtra primaʒ ptēʒ. q₂ ſi materia q̄ eſt tātuʒ ens in potentia ſit pricipiū materiale eloꝝ: aut eſt ſeparabilis ab ipis elemētis et qualitatibꝰ eoꝝ aut non. nō ſecūdū: q₂ tūc ela nō eſſent corruptibilia. nec primū. cū ſit tantū ens in potētia. gº nō eſt principiū materiale eloꝝ. 2º ſic cōtra ſecundā ptē quia accidēs nō poteſt eſſe pricipiꝰ formale ſubſtantie. ſed qualitates prime ſunt accidentia. ergo ñ poſſunt eē pricipia formalia elemētoꝝ q̄ ſunt ſubſtātie. 3º ſic qꝛ vni eſt accidens nulli eſt ſubſtātia. ſʒ qualitates prime reſpectu mixti ſunt accidētia: gº reſpectu eloꝝ nō ſunt ſubſtātie. et ꝑ ꝯñs nō ſunt pricipia formalia eloꝝ. In oppoꝰ eſt phūs in. 1º et. 2º capl'o huius ſecundi libri.

Sciendum eſt primo. quod Poſtꝙ phūs in primo libro determinauit de gñatiōe et corruptiōe/augmētatiōe/diminutiōe. et de alteratiōe/ et de huiꝰ hmōi motibꝰ deſeruiūt ſcʒ de actiōe/et paſſione/et mixtiōe: ꝯſequēter ſecūdo determīat de natura gñatoꝝ ⁊ corruptoꝝ. Et q₂ ꝑ naturā eloꝝ ineſt elemētis naturaliter generatio et corruptio. q₂ qualitates prīe actīe et paſſiue ſine quibꝰ nō fit trāſmutatio ad formā ꝑ ſe ꝯſequūt elemētis ⁊ ꝑ ela elemētatis. et ꝓpter hoc in iſto libro dī quo. ꝑ. ītendit de natura gñatoꝝ corruptoꝝ ī quadā vnitate ꝓut materia libri exigit. dignū eſt vt prius ꝯſideretꝛ de gñatiōe ⁊ corruptiōe eloꝝ. Et q₂ gñaᵒ et corrᵒ ſunt trāſmutatiōes naturales. et in oī naturali trāſmutatione oʒ aliquā naturā eſſe ſubiectā. et eſſe etiā aliqua principia ꝯtraria ad inuicē: idō phūs inquirit in prinᵒ naturas eloꝝ añꝙ determiet de gñatiōe et corruptiōe et trāſmutatiōe elorum. Circa quod.

Sciendum eſt ſecundo quia vt ſepe dictū eſt antiqui determinātes de principiis reꝝ naturaliū ꝑtiti ſunt. nā aliqui poſuerūt plra principia materialia ⁊ īter illos aliqui poſuerūt finita et aliqui infinita. Alii vō vnū materiale. ſcʒ vnū elemētū puta ignē vel aereʒ vel aquā vel aliquod mediū īter aerē et igneʒ. et illud mediū dicebāt eſſe ſeparatū a cōtrariis. Sed q₂ iſte opiniōes īprobate ſunt. nā opinio ponēs plra īmpbata extitit in primo phicoꝝ. cū dicebatꝛ ꝙ omniū trāſmutabiliū ad inuiceʒ materia eſt vna. Cū etiā dicebatꝛ ꝙ illi nō ſaluabant gñatiōes et corruptiōes. cū habeāt ponere illa plra principia eſſe intranſmutabilia et quodlʒ eoꝝ eſt ens in actu. Etiā quodāmodo fuit impbata opinio ponentiuʒ vnū materiale principiū. q₂ cū ponerēt ipm in actu nō poterāt ſaluare diſtinctiōem gñationis et corruptionis ab alteratione. Ideo pro nūc phūs eas nō reꝓbat ſed ſupponit phūs ꝙ lʒ ſint quatuor q̄ vocantꝛ ela q̄ ſunt prima in gñe corpoꝝ et ſūt principia corpoꝝ mixtorū: tñ iſta reſoluuntꝛ in vnū materiale principiū primū. reſpectu cuius ſunt principiata. et illud primū materiale ſibi vendicat nomē elemēti. ideo cū loquitꝛ phūs de illis corpibꝰ primo nō dicit ea ela ſʒ vocata elemētatū. q₂ nomē elemēti pº ꝯuenit materie q̄ eſt primū principiū in cōpoſitione et etiā vltimuʒ in reſolutiōe. et ſecundario ꝯuenit quatuor primis corpibus q̄ dicuntꝛ ela in ordine ad alia corpa.

Concluſio Reſponſiua Ad primā ptē queſiti. Materia prima q̄ ē tātū ens in potētia eſt pricipiuʒ materiale eloꝝ. Probatꝛ ela ſunt corpa vt pʒ ad ſenſuʒ. et nō ſunt ſimplicia. cū ſint paſſibilia. nec ſunt potētie pure. cum ſint actiā. gº oʒ ꝙ ſint ꝯpoſita ex actu et potentia. et cū ſint prima in gñe corpoꝝ vt ſupponitꝛ nō reſoluuntꝛ ī priora corpa. gº oʒ ꝙ eoꝝ reſolutio ſit ī actū et eſſentiā et ī potētiā ꝑ eſſentiā. et ꝑ ꝯñs principiū materiale eorum eſt materia prima q̄ eſt tātū ens ī potētia. q̄ quidē materia nō eſt ſeꝑabilis a quolʒ eloꝝ nec a ꝯtrariis. ſʒ ſemꝑ et cōtinue ſtat ſub aliqua forma et ſub aliqua cōtrarietate et ſuſceptiōe. tñ ſeꝑabilis ē a quolʒ elō ⁊ a qualʒ ꝯtrarietate vt alias dictū eſt. Pro reſpōſiōe ad ſecundā ptē qſtiōis ē aduertēdū ꝙ ela pñt dupliciter ꝯſiderari. vno mō ſʒꝰ ſuū eē ſubſtātiale abſolute ſūptū. Alio modo ꝙtū ad eſſe materiale et phiſicū ꝓut ſūt actiā et paſſiua ad inuicem. Ex iſtis ponitꝛ.

Concluſio Reſponſiua Ad ſecundā pteʒ qſiti. lʒ qualitates prime nō ſint principia eſſentialia eloꝝ ꝯſideratis ipis in eſſe ſubſtātiali abſolute ſumpto: tamē ſunt pricipia formalia eoꝝ cōſideratis eis ſʒꝰ ꝙ ſunt actiā et paſſiua ad inuicē ꝓut hñt eē naturale. Prima ps pʒ ꝑ primas duas rōes factas añ oꝰ. Secūda ps pʒ q₂ ela ꝯſtituuntꝛ ī eſſe naturali ꝑ illas formas ꝑ quas efficiuntur ꝓrie actiā ⁊ paſſiua ergo. Ex ꝯᵒne ſequitꝛ ꝙ lʒ quatuor qualitates prime ñ ſint de rōe eloꝝ ſʒꝰ ꝙ de ipis agitꝛ in libro de celo vbi conſiderātur ſecundum ꝙ ſunt mobilia ad vbi. licet etiam non ſint de ratione eorum prout ꝯſiderātur a methaphiſico qui abſtrahit a motu et a materia ſenſibili: tñ ſunt de rōe eloꝝ ꝓut cōſiderātꝛ in hoc libro. q₂ in libro iſto cōſiderantꝛ ela ꝓut ſunt gñabilia et

corruptibilia.actiā ⁊ paſſiua.hoc aūt ↄuenit eis
ꝑ qualitates primas.Uñ non ē inↄueniēs ali
quid eſſe de rōe alicꝰ rei vno°accepte ꝙ nō eſt
de rōe eiꝰ aliomō accepte .et ſic pʒ ꝶ.° ad qſi
tum.Rōes ſoluūtur ex dictis. Sequitur in
textu.Sed nō minus et vt corpora qualia.

Queritur ſecundo. Utrum

Tātū ſunt quatuor qualitates pme. Arguit
ꝙ ſint pauciores.qr qđ ꝑ ſupabundātiā dicit
vni ſoli ↄuenit.ſʒ priꝰ ꝑ ſupabūdātiaʒ dicit cū
ſit ſuplatiui gradus:ergo tantū eſt vna prima
qualitas. 2° ſic calidū et frigidū ſunt actiē.
humidū ſunt ⁊ ſiccum paſſiue.ſed agens prius
eſt patiente .g° ſequit ꝙ tantū ſunt due quali
tates prime.ſ.calidū et frigiduʒ. 3°ſic frigidi
tas ē priuatio caliditatis vt habetur 2° de celo.
ergo ñ eſt qualitas. ↄña tenet qr priuatio eſt
poſterior ſuo habitu. 4° ſic lumē ē qualitas
primi corporis ſcʒ celi.et ē cā oium qualitatuʒ
elemētorū.g° tātuʒ ē vna qualitas prima ſcʒ
lumē.vł ſi quatuor qualitates eloꝝ ſint prime
erūt quiqʒ prime qualitates igit.⁊c. In oꝰ.
eſt phūs in textu.

Sciendum eſt primo quod

Poſtꝙ phūs oſtēdit ꝙ qualitates prime ſunt
formalia principia eloꝝ ↄpoſitorū in eē natu
rali et trāſmutabili:ↄñter oſtēdit.p.ꝙ iter qua
litates ↄueniētes corporibꝰ gñabilibus et cor
ruptibilibus ille ſunt prime q̄ primo ꝑtinēt ad
ſenſum tactus et ſunt quatuor tales nec plres
nec pauciores. Sit igit.

Concluſio prima. Inter

qualitates ſenſibiles corporibꝰ gñabilibus et
corruptibilibus ↄuenietes inꝙtuʒ hmōi/qua
litates tāgibiles ſūt priores.qr ſicut ſenſus tac
tꝰ ē fūdamētū oium ſenſuū et primꝰ ſine quo
non pōt eſſe alius ſenſus:ita oʒ ꝙ qualitates
ſenſibiles ſenſus tactꝰ ſint priores aliis quali
tatibus ꝑ alios ſenſus.g° alie qualitates ſenſi
biles ñ poſſūt eē ſint qualitatibus ſenſibilibꝰ
ſiue tangibilibꝰ.ↄña tʒ qr qualis ē ordo in po
tentiis talis debet eſſe in obiectis. Itē gña
bilia et corruptibilia ſunt actiā et paſſiua inꝙ
tū hmōi. ſʒ q̄cunqʒ ſunt actiua adinuicē nata
ſunt ſe tangere:ergo qualitates prime ſūt prio
res ſine quibus ñ poſſūt eſſe alie qualitates.
in corporibꝰ corruptibilibus. Ex ↄcluſiōe ſe
quit ꝙ oēs qualitates ꝑ alios ſenſus cauſant
a qualitatibꝰ tangibilibꝰ primis.vt pʒ qr pꝰ.
in vnoquoqʒ gñe ē cauſa alioꝝ q̄ ſunt poſt
in illo genere.

Concluſio ſecunda: Inter

qualitates tāgibiles ſūt tātū quatuor prime.
Probat qr ſeptē ſūt ↄtrarietates qualitatū tā
gibiliū q̄ ſūt calidū frigidū.huiduʒ ⁊ ſiccū.gra
ue leue.durū molle.lubricū ariduʒ.aſꝑū lene.
groſſū et ſubtile.ſʒ quīqʒ vltīe ↄtrarietates re
ducunt ad duas cōtrarietates primas. et due
prime ñ reducunt ad ſe inuicē nec ad priores.
g°tātū ſūt due prime ↄtrarietates qualitatuʒ
tangibiliū et quatuor qualitates pme tāgibiles
Minor declarat et p° ꝙ ille ſint tāgibiles. qr
ille ſūt actie ⁊ paſſiue ad inuicē.ergo ſūt tāgibi
les.añs pʒ qr calidū hʒ ↄgregare homogenea
⁊ diſgregare etherogenea. ſʒ frigidū hʒ ↄgrega
re hōgenea cū etherogeneis.et ita iſte ſūt qua
litates actie. vñ calidū calefaciendo eleuat et
euaporat id quod ē ſubtile.et ſiccū ↄiūgit ſub
tile cū ſubtili et relinquit denſū illud quod eſt
groſſū.et ꝓpter hoc calidū dicit ↄgregare hō
genea et diſgregare etherogenea.ſʒ frigidū hʒ
cōprimere coagulare et condenſare .quia mo
uet a circūferētia ad centrū.et calidū ↄtrario
et iō frigidū ↄgregat ſubtile cū groſſo.iō ↄgre
gat etherogenea.huidū aūt dicit quod ē bñ ter
minabile terio alieno et male terio ꝓpuo.⁊ ſiccū
ē bñ teriabile terio ꝓprio et male terio alieno.
teriari aūt cū terio ꝓprio vł alieno ſonat paſſio
nē.iō huidū et ſiccū ſunt qualitates paſſiue.pʒ
ergo ꝙ calidū et frigidū ſūt qualitates actie.⁊
ſiccū et huidū qualitates paſſiue. Uñ aduer
tēdū ē ꝙ calidū et frigidū ñ ſunt ſic qualitates
actie quin non ſint paſſiue.ymo ſūt minoris
reſiſtentie.ſʒ dicūt actie qr ſunt magis actie ꝙ
huidū et ſiccū.et ſimilr huidū et ſiccū nō dicūt
paſſiue ſic ꝙ nō ſint actie.ſʒ qr ſūt minꝰ actie
aliis Qr autem alie qualitates tāgibiles re
ducāt ad iſtas quatuor pʒ ꝑ inductiōnē. nam
grauitas reducit ad frigiditatē.nā frigiditas ē
cā grauitatis et leue ad calidū reducit.nā ca
liditas eſt cā leuitatis.calidū enī diſgregat et
rarefacit.et ita in modica materia facit magnā
ꝙtitatē.et ꝑ ↄñs raritatē.frigiditas aūt ↄden
ſat.iō facit ꝙ mlꝰuʒ de materia ē ſub pua ꝙti
tate et ꝑ ↄñs grauitatē. Silr molle reducit ad
huidū.molle enī ſubtiliter cedit aliis ſicut hui
dū. videmꝰ etiā ꝙ dura humectata molleſcūt
Durū autem ad ſiccū reducitur.nā quādo ali
quid deſiccat induratur vt patet de luto. Lu
bricum etiam reducitur ad humidum. nam
lubricū habet humiditatē aqueam a ſiccitate
paſſam ſicut lene quod hʒ humiditateʒ aereā.
et ita nihil eſt lubricū niſi ſit humidū. Aridum
aūt reducit ad ſiccū.nā aridū ideʒ eſt ꝙ ꝑfecte
ſiccū ſiue naturaliter ſiccū.iō terra que natura
liter eſt ſicca nūcupat arida. Similiter aſꝑuʒ
reducit ad ſiccū .et lene ad humidū.nā aſꝑuʒ
dicit quod habet aliquas ꝑtes ſupereminētes
aliis.qr nō poſſunt fluere ad ꝑtes decliuiores
ꝓpter defectū humiditatis.qr ſunt dure.et an

guſte.et faciūt aſꝑitatē.mō dictū eſt ꝙ durū re
ducitur ad ſiccū naturale. lene enī dicit cuius
nlła pars ſupeminet alteri.⁊ hoc ē ꝓpter humi
ditatem eo ꝙ humidum fluit ad partes decli
uiores.et ita lene reducit ad humidū. Similr
groſſuʒ reducit ad ſiccū.et ſubtile ad humidū.
nam ſubtile eſt bñ repletiuū alterius corporis.
ideo oportet ꝙ ſit humidū. et groſſum eſt male
terminabile termino alieno ſicut ſiccū. Patet
ergo ꝙ alie quinqʒ cōtrarietates qualitatum
tangibiliū reducunt ad duas primas ↄtrarie
tates.et iſte due nō reducunt ad ſe inuicē neqʒ
ad aliquas priores hiis q̄ conueniūt corpori
bus gñalibus et corruptibilibus.quod dicitur
ꝓpter lumē quod eſt qualitas primi corpis. et
ita eſt bene cauſa qualitatū quatuor primarū
vt dictum eſt. Ex quo patet.

Concluſio reſponſiua Ad

queſitum. Tantū ſunt quatuor qualitates pri
me ſcʒ calidū frigiduʒ humidū et ſiccum. Hec
cōcluſio ſatis pʒ ex dictis. Et eſt hic notādū
ꝙ vt habet in textu humidū dicitur dupliciter.
Vno mō dicit humidū quod habʒ humiditatē
naturalē.vt aqua vel aer. Alio mō dicit hu
midū quod habet humiditatē extrinſecā.⁊ hoc
dupliciter .qr vel habet eā in ꝓfundo et tūc di
citur infuſum.vel hʒ eā in ſuꝑficie ſolū et tunc
dicit humidum.

Dubitatur an ille qualitateſ

prime poſſint cōuenire elementis exiſtētibus in
ſua naturali diſpoſitione. Reſpōdet ꝙ ali
que poſſunt cōuenire elemētis et alique non.
ille enī que nō requirūt mixtionē qualitatum
primaꝝ bene cōueniūt elemētis naturaliter diſ
poſitis ſicuti graue et leue groſſum et ſubtile.
ſed ille que cauſantur ex aliqua mixtione qua
tuor qualitatū primaꝝ nō ↄueniunt elemētis
naturaliter diſpoſitis ſicut ſunt lubricū ⁊ aridū
Ex quo pʒ ꝙ qualitates ſenſibiles ꝑ alios
ſenſus a ſenſu tactus non ↄueniunt elementis
naturaliter diſpoſitis. ſicut ſunt colores odo
res et ſapores.quia tales qualitates ↄſequunt
mixtionē elemētoꝝ et determinatā ꝓportionē
qualitatū primarū factā ꝑ actionē et paſſionē
eaꝝ ad inuicē. Uñ lʒ in terra vł in aqua poſ
ſit eē formale coloris.tñ ſi ſint nalaliter diſpoſi
ta nō ē ibi materiale coloris quod cōſiſtit in
certa ꝓportiōe qualitatū primaꝝ vt dictū ē. Lʒ
etiā aqua ſit dlcis vł amara hoc tñ ē ꝑ admix
tionem qualitatū aliquarum terreſtrium aut
aliud hmōi.Et ſic pʒ reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicit ꝙ li primū dʒ exponi negatiue
vel dicit ꝙ in quolʒ ordine dʒ eſſe tantuʒ vnū
primū.modo qualitates prime dicunt prime in
quatuor ordinibꝰ. Ad ſecūdā dicit ꝙ ſi cō
paretur caliditas et frigiditas adinuicē atten
dendo ordinē ꝑfecti ⁊ ipfecti hoc mō caliditas
eſſet prior frigiditate.ſed ſi iter ea attēdat ordo
cāe ⁊ cāti vna ñ ē prior altera.mō iſte q̄litates
prime dicunt prime in ordine ad alias atten
dendo ordinē cauſe et effectus. Alie due ra
tiōes ſoluunt ex dictis. ⁊c. Sequit in textu
Quoniā autem quatuor elementa ſunt.

Queritur.iii. Utruʒ tantum

ſint quatuor elemēta. Arguit ꝙ ſint paucio
ra.elemētū eſt ex quo fit aliquid primo i exñte
indiuiſibili ſpē in aliā ſpeciē.hec aūt diffinitio
ſoli materie ↄuenit.ergo ē tantū vnū elemētum
quod eſt materia. 2° ſic ꝙ ſint plā ꝙ qua
tuor.qr ſex ſunt ↄbinatiōes qualitatū primaꝝ
ergo ſūt ſex elemēta.tenet ↄſequētia.qr nume
rus elementoꝝ ſumit ex ↄbinatiōe qualitatuʒ
primaꝝ.ergo. 3° ſic quinqʒ ſunt motꝰ ſim
plices.ergo ſunt quinqʒ corpora ſimplicia. ſed
oē corꝰ ſimplex ē elementū.g° quinqʒ ſunt ele
menta. 4° ſic plra ſunt mixta quā quatuor
ergo videt ꝙ ſint plā elemēta ꝙ quatuor.tenet
ↄſeqntia.qr mixtis correſpōdēt ſimplicia. In
oppoſitum eſt phūs in textu.

Sciendum eſt primo Quod

Poſtꝙ phūs ꝓbauit ꝙ tātū ſunt quatuor qua
litates prime actiue et paſſiue q̄ ſunt principia
elemētoꝝ ↄñter ex numero hmōi qualitatū ꝓ
bat numerū elementoruʒ.Et qr ad tāſmutatio
nē ipſorum facit diuerſitas locoꝝ.⁊ etiam ordo
diuerſus ad qualitates primas ideo ↄſequēter
de ipſis determinat.

Sciënduʒ eſt ſecundo quod

Hoc noꝰ elementuʒ pōt accipi plribꝰ modis.
vno° ꝓpriiſſime vt elemētuʒ ſit quod ē in ↄpo
ſitione primū et i reſolutiōe vltiꝰ ſimpliciter.et
hoc mō materia dicit elemētū reſpectu corpoꝝ
naturaliū.et dicūt quidā ꝙ i iſta acceptione
diffinit elemētū.5.methaphiſ.vt recitat in pria
rōe añ oꝰ.quidā tñ dicūt ꝙ iſta diffinitio ↄue
nit elementis. Alio° pōt capi minus ꝓprie ſcʒ
ꝓ oi principio ꝑ ſe et itrinſeco alicuiꝰ rei.et hoc
mō nomē elemēti ſe extēdit ad materiā et for
mā. Alio° capit elemētū i aliquo gñe et non
ſimpliciter ſicut quatuor corpa ſimplicia i gñe
corpoꝝ dicūt elementa.qr ſunt prima et ſimpli
cia et ñ reſoluūtur i alia corpa. ſʒ alia mixta re
ſoluunt in ipa.tñ nō ſunt elemēta ſimpliciter.
qr reſoluunt i materiā et formā ex quibꝰ ↄſti
tuunt.et hoc mō captū diffit a phō.3° celi ele
mētū eſt i quod oia corpa reſoluunt intꝰ exñs
potentia vel actu. et ſic capitur in propoſito.
Et quia ibi conſiderantur elementa vt ſunt

adinuicem et non ſunt tranſmutabilia niſi per quatuoꝛ qualitates pꝛimas. ideo cõueniẽs eſt ex cõbinatiõe qualitatũ aſſignare numerũ ele mentoꝝ. hiis viſis ponitur ꝯ°.

Concluſio reſponſiua tantuꝫ

ſunt quatuoꝛ elemẽta nec plura nec pauciora capiendo tertio mõ elemẽtũ. Patet. qꝛ qualitates pꝛime ſunt pꝛĩcipia formalia elementoꝛũ. iſtarũ aũt qualitatũ pꝛimaꝝ ſex ſunt cõbinationes. Una calidi cũ frigido. et alia calidi cũ ſicco. alia calidi cuꝫ humido. et alia frigidi cũ humido. et huidi cũ ſicco. ſed haꝝ due ſũt inutiles ſcꝫ pꝛima et vltia. qꝛ vnũ cõtrarioꝝ non eſt natũ cõiungi et cõbinari cũ alio. ergo tantum ſunt quatuoꝛ cõbinatiões vtiles qualitatum pꝛimarũ. Et cũ ille qualitates cõſtituãt elemẽta in eẽ phiſico et trãſmutabili. ſequit̃ ꝙ tãtuꝫ erunt quatuoꝛ elemẽta. Et hoc eſt ꝯueniẽs hiis que ſenſui apparẽt. videmꝰ eni ꝙ ignis eſt calidus et ſiccus. aqua frigida et humida. aer humidus et calidus. terra frigida et ſicca. Iteꝫ ad hoc adducit phũs teſtimoniũ antiquoꝝ. nã nullus eoꝝ qui poſuit elemẽta eſſe corpa ſimplicia et pꝛĩcipia exceſſit numerũ quaternariũ et quilibet poſuit quatuoꝛ elemẽta vt declarat̃ in textu. Itẽ quodlibet elemẽtuꝫ deteriat ſibi vnã qualitatem in ſupmo et cũ ſint tãtũ quatuoꝛ qualitates. ſequit̃ ꝙ erũt tantũ quatuoꝛ elemẽta. nam ignis eſt maxie calidus. aer vero humidꝰ. aqua vero frigida. ⁊ terra ſicca.

Dubitatur pꝛimo. Ex quo

quodlꝫ elemẽtuꝫ deteriat ſibi vnã qualitatẽ in ſupmo. quare ñ ſufficit vna qualitas ad cõſtitutionẽ elemẽti. Poteſt dici ꝙ elementa ſũt corpa trãſmutabilia adinuicem. ideo oportet quodlibet elemẽtuꝫ eſſe actiuũ et paſſiuum. et ita ĩ quolibꝫ elemento ẽ vna qualitas per quã eſt actiuũ. et alia per quã eſt paſſiuũ.

Dubitatur ſecundo de loco

ipſoꝛũ elementoꝝ. Ad dubiũ patet ſolutio ex libꝛo de celo et mũdo. qꝛ ignis eſt ſimpliciter ſurſum. et terra ſimpliciter deorſum. et aer ẽ ſurſum ſecũdũ quid. et aqua eſt deorſum ſecũdũ quid. Unde ꝙ ignis ſit ſurſum ſimpliciter ſic poteſt oſtẽdi ſupponẽdo ꝙ mixtũ mouet̃ ſcdꝰ naturam elementi pꝛedominantis in eo. et ꝙ quodlꝫ elemẽtũ ẽ in ſuo loco naturali. ⁊ quod nullus motus naturalis eſt ad infinitũ. ſed ſp ad certũ terminũ. Tũc arguit̃. videmꝰ in ſenſibili ignẽ et flamã in qua dñatur ignis aſcendere per aerem. et quia nõ mouetur ſecũdum naturã terre vl̃ aque. quia tũc deberet deſcẽdere deorſum. neqꝫ ſecundũ naturã aeris. qꝛ tunc deberet quieſcere in loco aeris. ergo mouetur ſecũdũ naturã ſui. et cũ nullus motꝰ ſit in ĩfinitũ ſequitur ꝙ tendit ad aliquẽ certũ locũ. ⁊ exiſtẽtem ſupꝛa aerem.

Dubitatur tertio An ignis

et aqua magis cõtrarientur quã ignis ⁊ terra. Reſpõdet̃ ꝙ ſi cõſiderẽtur iſta elemẽta ſcꝫ in ꝙ̃tum ſunt grauia et leuia ⁊ ad vbi mobilia ſic magis cõtrariãtur ignis et terra quã ignis et aqua. et ideo plus diſtãt ignis et terra ꝙ̃ ignis et aqua. ſed ſi ꝯſiderent̃ vt ſunt trãſmutabilia ad formã ſecũdũ quã ꝯſiderãtur in hoc libꝛo. hoc modo plus contrariantur ignis et aqua ꝙ̃ ignis et terra.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad pꝛimã põt dici ꝙ illa diffinitio conuenit quatuoꝛ elementis pꝛo reſpectu materie pꝛime quia materia nõ eſt alicuius ſpeciei. Ad ſecundã dicit̃ ꝙ due cõbinationes quatuoꝛ qualitatũ pꝛimaꝝ ſunt inutiles ad cõſtitutionem elementoꝛũ. Ad tertiã dicit̃ ꝙ non ſunt niſi quatuoꝛ motꝰ ſimplices diſtincti ſecundũ ſpẽꝫ ſpecialiſſimã ꝯueniẽtes coꝛpoꝛibꝰ coꝛruptibilibus. Ultra dicitur ꝙ celum nõ intrat in cõſtitutionẽ ſubſtãtialẽ gñabiliũ et coꝛruptibiliũ ſecũdũ ſuã ſubſtãtiã ſicut faciũt elemẽta ſꝫ ſolũ ſecũdũ ſuã virtutem. et ideo non vocatur elementũ. Ad aliã dicitur ꝙ ſicut ex certo numero elemẽtoꝝ ⁊ deteriato pñt fieri diſtĩcte diuiſiones. ita ex certo numero elementoꝛũ et pauco poſſũt fieri plĩa ⁊ ĩfinita mixta ſaltim diſtĩcta ſꝫꝰ gradus mixti. ⁊c. Sequitur in textu.

Queritur Quarto Utrum

Cuilibet elemẽtoꝝ conueiat pꝛimo vna qualitatum pꝛimaꝝ. verbi gratia an terra ſit pꝛimo ſicca et aqua frigida et aer pꝛimo humidus ⁊ ignis pꝛimo calidus. Arguitur ꝙ non de terra et aqua. nã quod magis diſtat a fonte caloꝛis eſt maxie frigidũ. ſed terra maxie diſtat. ergo ipã eſt maxime frigida et non aqua. Et cõfirmat̃. qꝛ effectus frigiditatis qui ſunt eẽ graue et denſum et cõpactũ magis conueniunt terre ꝙ̃ aque. 2° ſic de aqua. illud maxime conuenit alicui quod ab eo magis de difficili remouetur. ſed humiditas magis de difficili remouet̃ ab aqua quã frigiditas. qꝛ frigiditate remota adhuc remanet humida. ergo ⁊c. Tertio ſic de aere. humidi eſt humectare. ergo maxime humidi ẽ maxime humectare. ſꝫ aqua magis humectat ꝙ̃ aer. ergo aer nõ eſt pꝛimo humidus ſed aqua. Quarto ſic de igne. caliditas exurit et deſiccat. ergo maxima caliditas maxime deſiccat et exurit. ergo ſi ignis ſit maxie calidus erit maxie ſiccus. et per ꝯñs nec ãbe qualitates ꝯueirẽt ſibi ĩ ſupmo vl̃ neutra.

In oppoſitum eſt phũs in textu.

Sciendum ẽ pꝛimo ꝙ pꝛop

ter pꝛimũ argumentũ factũ ante oꝰ. Albertꝰ dicit terrã pꝛimo eſſe frigidã. ⁊ dicit ꝙ li pꝛimo nõ denotat oꝛdinẽ elemẽtoꝝ ſed qualitatum vni elẽto conueniẽtiuꝫ. ita ꝙ non eſt intentio phĩ dicere ꝙ aqua ẽ pꝛimo frigida. i. frigidioꝛ ceteris elemẽtis. ſed eſt ſenſus ꝙ aqua ẽ pꝛimo frigida. i. cũ ſit humida et frigida per pꝛius ſibi cõuenit frigiditas ꝙ̃ humiditas. Et ita vult Albertus et plĩres alii ꝙ terra ſit magis frigida ꝙ̃ aqua. Et ꝙ̃uis hec poſitio ſit pꝛobabilis tamẽ arguit̃ cõtra eaꝫ ſecundũ Egidium de roma. Pꝛimo ſic ſecundũ ariſtotelẽ quatuoꝛ qualitates pꝛime cõſtituunt numerũ quaternarium elẽtoꝛũ. quod non eſſet niſi quodlꝫ iſtoꝝ elementoꝝ haberet vnã pꝛimo. ſed quod tale eſt eſt maxie tale. 2° methaphiſice. ſicut ignis qui eſt pꝛimo calidus eſt maxime calidus. g° aqua que eſt frigida pꝛimo erit omibus aliis frigidioꝛ. 2° ſic niſi cuilꝫ elemento cõueniret pꝛimo et maxie vna iſtaꝝ qualitatũ pꝛimarũ et oĩbus aliis per ipſam non poſſet ſaluari cõpleta mixtio ymo poſſꝫ fieri mixtio abſqꝫ eo ꝙ cõcurrerẽt quatuoꝛ elementa. Pꝫ ꝯña quia mixtũ dicit̃ pticipare naturã cuiuſlꝫ elemẽti ſp ſecundũ vnã qualitatẽ. ſicut pticipat naturaꝫ ignis qui eſt calidioꝛ ceteris. 3° ſic ſi li pꝛi° diceret oꝛdinẽ qualitatũ vni elemẽto cõueniẽtiũ ſequeret̃ ꝙ vna et eadẽ qualitas poſſet pluribus elementis ineſſe. pꝫ qꝛ ſi aer eſſet pꝛimo humidus nõ reſpectu alioꝝ elementoꝝ ſed reſpectu ſui caloꝛis nõ eſſet cõueniẽs ꝙ aliquod aliud elemẽtuꝫ eſſet pꝛimo humidũ reſpectu alterꝰ qualitatis ſeq̃ret̃ g° ꝙ ñ poſſet aſſignari numerus elẽtoꝝ ſecundũ numerum quatuoꝛ qualitatũ pꝛimaꝝ ymo poſſent eẽ plĩa ꝙ̃ qualitates pꝛime cũ vna qualitas pluribꝰ elemẽtis poſſet cõuenire. oꝫ ergo dicere ꝙ li pꝛimo dicit exceſſum alioꝝ elemẽtoꝝ. et ita aqua eſt pꝛimo frigida ⁊ maxie ꝙ̃ alia elementa. et terra pꝛimo ſicca. vt dicit phũs in textu. Sed ad ſoluendum pꝛimũ argumentũ ante oppoꝰ.

Sciendum eſt ſecundo cum

Egidio ꝙ duplex eſt caloꝛ quidam eſt celeſtis alius eſt elementaris. caloꝛ elementaris deſiccat exurit et cõburit. ſed celeſtis viuificat nutrit generat et augmentat. Nõ eſt tñ intelligendũ ꝙ ſint duo caloꝛes diſtincti ſecundũ ſpẽꝫ ſed caloꝛ in ꝙ̃tum eſt caliditas ignis in virtute pꝛopꝛie habet incinerare et cõſumere. ſed idem caloꝛ pꝛout eſt inſtrumentum vniuerſalis agẽtis ſcꝫ celi et etiã agentis particularis mixti generare habet et cõfouere nutrire et augere. Et ſimiliter diſtingueret̃ de frigiditate. Dicitur ergo ꝙ aqua frigiditate elementari ẽ frigidioꝛ terra cõſiderãdo frigiditatẽ ſecundũ ꝙ eſt qualitas ꝓpꝛia elemẽti ꝯñs naturã aque ꝓpꝛiam. ſed terra eſt frigidioꝛ aqua frigiditate celeſti. qꝛ plus diſtat a fonte caloꝛis ſcꝫ a celo.

Concluſio reſponſiua. Cuilꝫ

elẽto cõuenit pꝛimo et maxime aliqua qualitatũ pꝛimarũ. ita ꝙ ignis ẽ pꝛimo calidus. aer pꝛimo huidus. terra p° ſicca. aqua p° frigida.

Patet ergo ꝙ ignis ſit p° calidus. qꝛ caliditas eſt nobiliſſima qualitatũ qꝛ ẽ maxie actiua et viuificatiua. g° debet̃ nobilioꝛi elemẽto. tale aũt eſt ignis quod ſignũ eſt qꝛ ſituat̃ iuxta coꝛpus celeſte. Item ignis ẽ ꝓpinquiſſimus fonti caloꝛis. g° eſt calidiſſimꝰ. et p ꝯñs pꝛimo calidus. qꝛ quod eſt maxime tale ẽ pꝛimo tale.

Ex quo ſequit̃ ꝙ aer eſt pꝛi° huidus. pꝫ qꝛ aer eſt calidus et humidus. et nõ eſt p° calidus qꝛ cõpetit igni. ergo eſt p° humidus. Ex q° ſequit̃ vltra ꝙ aqua eſt pꝛimo frigida. pꝫ quia aqua ẽ frigida et humida. et nõ eſt p° huida. ergo eſt pꝛimo frigida. Ex quo ſequitur ꝙ terra ẽ pꝛimo ſicca. pꝫ terra eſt frigida et ſicca ſꝫ non eſt pꝛimo frigida. qꝛ hoc cõuenit aque. g° eſt pꝛimo ſicca. et ſic pꝫ ꝯ° declarata.

Dubitatur pꝛimo. An qlꝫ

elementũ habeat duas qualitates in ſupꝛemo

Arguit̃ ꝙ ſic. ſimplici debet̃ ſimplex qualitas modo ſi vnũ haberꝫ vnã qualitatẽ remiſſam talis ñ eſſet ſimplex ſꝫ pmixta. Rñdet̃ ꝙ quodlꝫ elẽtũ habet vnã qualitatẽ ĩ ſupmo et alia ſibi debet̃ in remiſſo vt ſcꝫ ſit diſpoſitio ad illã qualitatẽ. Notãdũ tñ eſt ꝙ aliter cõuenit igni ꝙ ſit calidus et aliter coꝛpi mixto. nã mixtũ dicit̃ eſſe calidũ p mixtionẽ ignis et eſt huidus p pticipationẽ pꝛimi huidi quod ẽ aer et ita elẽtũ nõ hꝫ caloꝛẽ ſimplicẽ ſed pmixtuꝫ cũ ſuo cõtrario. ſed aer nõ eſt ſic calidus ꝙ ibi ſit pmixtio frigidi qꝛ nõ hꝫ caloꝛẽ ab alio ſed a ꝓpꝛia natura. a qua hꝫ talẽ caloꝛeꝫ tẽpatũ in oꝛdine ad talẽ qualitatẽ q̃ ſibi cõuenit in ſupmo qꝛ huiditas et caliditas nõ pñt ſimꝉ eſſe. ⁊ ita caliditas aeris eſt diſpoſitio quaſi ad huiditatẽ eius. et ita ꝓpoꝛtionaliter dicet̃ de aliis.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Caloꝛ ignis et aeris ſint eiuſdẽ ſpeciei et ſimiliter queret̃ de aliis. Uidet̃ ꝙ non. vnius foꝛme ſecundũ ſpẽm eſt vna operatio. ſed humiditas aeris nutrit. et humiditas aque coꝛrũpit eam. ſimiliter caloꝛ ignis vrit et incinerat. caloꝛ aũt aeris fouet et vegetat. g° differũt ſpecie. In oppoꝰ arguitur. qꝛ ſi differrẽt ſpecie ſequeret̃ ꝙ eſſent plĩres qualitates pꝛime quam quatuoꝛ.

Rñdet̃ breuiter ꝙ ſunt eiuſdẽ ſpẽi ſpecialiſſime et ſimiliter de huiditate et ſiccitate alioꝝ elẽtoꝝ. Ad rõnes dubii dicit̃ ꝙ qualitates

prime ſunt inſtrumenta formalia ipſorū elemē
torum. ideo nihil probibet in igne calorem pro
oto eſt inſtrumentū forme ignis babere aliam
ꝑationem quā babeat calor aeris pro ꝗto
agit in virtute forme aeris. quia forma ſubſtā
tialis aeris differt ſpecie a forma ignis. et ita
de alijs qualitatibus.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam pꝫ ſolutio ex dictis. et ad eius
cōfirmationē dicitur ꝙ in aqua calefacta bene
remanet bumiditas. quia ignis principaliter
agit in aquam ratione caloris. quia eſt magis
actiuus quam ſiccitas eius. ideo quādo ignis
corrumpit aquā prius tollit eius frigiditatem
quam bumiditatē. ſed ſi aqua ab aliquo cor
pore corrumperet̄ ſicco puta a vento prius cor
rumperet̄ per remotionē bumiditatis. Dicit̄
vlterius ꝙ frigiditas eſt qualitas magis actiua
ꝗ bumiditas ideo frigiditas eſt minoris reſi
ſtētie. ideo nō ſequit̄ qꝛ frigiditas primo remo
ueatur ab aqua ꝙ aqua non ſit primo frigida
Nec poteſt aqua totaliter deperdere frigidi
tatem quia non poteſt eſſe in ſupremo calida
cum boc ſolum igni debeatur. Ad aliam di
citur ꝙ aqua eſt magis compacta. quare ma
gis conſtringit poros quam aer. ideo magis
bumectat. Dicitur vltra ꝙ ꝓpriū eſt bumidi
fluere et faciliter diuiſibile eſſe et male termina
bile termino proprio et bene termino alieno. q̄
omnia magis competūt aeri quā aque Ad
tertiū dicitur ꝙ nulla forma agit in ſubiectum
proprium inquantū buiuſmodi. Dicitur vl
tra ꝙ caliditas eſt inſtrumentum forme ignis.
ideo agit ſecundū ꝙ agit forma et non ignis.
idō non oꝫ ꝙ ſicut ignis ē maxime calidus ꝙ ſit
maxime ſiccus. ratio enim ex ymaginatione ꝓ
cedit. ymaginatur enim ꝙ vna qualitas eſt cau
ſa efficiens alterius quod nō poteſt dici cum
quatuor qualitates elementorum ſint prime.
ideo vna non dependet ab alia effectiue.
Sequitur in textu. Quoniam autem deter
minatum eſt. ꝛc.

Queritur quinto: Utrum ex

quolibet elemento immediat generari poſſit
quodlibet elementum. Arguitur ꝙ non.
quia impoſſibile eſt aliquod totum elementū
corrumpi. ergo impoſſibile eſt ex quolibet ele
mento fieri quodlibet. 2º ſic ignis exiſtens
in concauo lune non poteſt immediate conuer
ti in aquam vel terram. quia oportet ꝙ prius
conuertatur in aerē aut ſaltem ꝙ tranſeeat per
aerem eo ꝙ de ratione eorum que trāſmutant̄
eſt ꝙ ad inuicem ſe tāgant. igitur. 3º ſic ex
igne nō poteſt generari aer. qđ patet qꝛ oporte
ret ignem remitti in calore. quod videtur im
poſſibile. 4º ſic ex terra non poteſt genera
ri ignis igit̄. qꝛ ſi ſic oporteret formā ignis eſſe
in denſiori materia multo quam ſit aer vel for
ma terre poſſꝫ manere in materia rariori mul
to ꝗ ſit aqua vel aer. vtrumqꝫ autem videtur
impoſſibile. In oppoſitum eſt pħūs in textu.
Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo quod

Poſtꝗ pħūs inueſtigauit numerum elemento
rum ex numero qualitatum primarum et oſten
dit qualiter elementa ordināt̄ ad inuicem ſe
cundum ſitum et locum et qualiter ſe babeant
ad qualitates primas. conſequenter pħūs agit
de tranſmutatione elementorum ad inuicem.
Circa quod tria oñdit. Primo qualiter ex quo
libet elemento poſſit generari quodlibet. 2º
declarat in quibus eſt facilior trāſitus. tertio
ex quibus elementis poteſt fieri vnum tertium
et ex quibus non. et de bijs tribus videbitur
in preſenti queſtione. Pro declaratione pri
mi ſupponitur. ꝙ pħūs bic agit de elemētis cō
ſideratis ſecundum ſuum naturale ſcilicet ꝓut
ſunt conſiderata per qualitates primas. ſecun
dum quod inter ea ſumitur ordo ſecundum or
dinem qualitatum primarum. et ita in titulo
queſtionis. li immediate debet capi vt mediū
negat qualitatum ſiue formarum ſubſtantia
lium aliorum. non autem vt negat medium lo
cum. ita ꝙ ſi ex terra fiat ignis non oportet ꝙ
prius conuertatur in aquam et deinde in aerē
et poſtmodū in ignem. ſed immediate in terrā
poteſt fieri. quanuis quando ex terra fit ante
quam fumus eleuatus ex terra in ignem con
uertatur bene poſſit tranſire per loca interme
dia. Supponitur ſecundo ꝙ quodlibet ele
mentum cuilibet elemento eſt contrarium. patꝫ
quia ſunt qualitates prime conuenientes cuilꝫ
elemento quarum vna eſt vnius cōtrarietatis
et alia ē alterius. ergo ſuppoſitio vera. Sup
ponitur tertio. vnum elementum non poteſt to
tum corrumpi in aliud. quia fieret diſordinatō
in vniuerſo. et ita cum dicitur quodlibet elemē
tum poſſe tranſmutari in quodlibet. non debet
li quodlꝫ capi collectiue et proprie vt ſit ſenſus
quodlibet elementum poſſe tranſmutari in
aliud. ſed debet capi diſtributiue prout ſcilicet
diſtribuit pro ſingulis partibus cuiuſlibet ele
menti. elementa autem non ſunt tranſmutabi
lia ad inuicem niſi ſecundū partes. quia vnū
totum non poteſt in reliquū totum tranſmuta
ri. Ex boc patet ſolutio prime rationis ante
oppoſitum.

Concluſio prima. Ex quolꝫ

elemento pōt generari immediate quodlꝫ elm.

Patet quia quodlibet cōmunicat in materia
cum quolibet et babet cōtrarietatem ad ipm
in vna qualitate vel duabus. ergo quodlibet
elementū immediate eſt trāſmutabile in quod
libet. et ſic patet primum pūctum declaratum.
Pro ſecundo puncto ad videndum in qui
bus eſt facilior et in quibus difficilior tranſmu
tatio.

Sciendū eſt ſecundo quod

elementa dicūtur ſimboliſare que in vna qua
litate conueniunt ſecundum ſpeciem et contra
riantur in alia. Unde dicitur ſimbolum a
ſin quod eſt con vel ſimul et bole quod eſt ſimi
litudo vel conuenientia. Et iſta elementa ſim
boliſantia ſunt que conueniunt in vna quali
tate. et boc modo ſimboliſant quecumqꝫ ele
menta que ſunt immediate in loco ſituata vt
ignis et aer conueniūt in calido. et aer et aqua
in bumido. aqua et terra in frigido. et terra re
deundo circulariter ad ignem communicat in
ſicco cum igne. Sed quecunqꝫ duo elementa
que non ſe babent immediate non ſimboli
ſant vt ignis et aqua contrariantur in duabus
qualitatibus. et aer et terra. Supponitur ergo
ꝙ facilitas tranſitus attenditur penes boc ꝙ
eſt pauciora per ſe et a ſuis contrarijs corrumpi
quia vbi pauciora corrumpuntur eſt minor re
ſiſtentia et per conſequens maior actio et faci
lior tranſitus. Duis ſuppoſitis ponitur.

Concluſio ſecunda ad ſecun

dum punctum. In elementis babentibus ſim
bolum eſt facilior tranſitus vnius ad alterum
quam in non babentibus. Patet quia facilꝰ
eſt tranſire vnum ꝗ multa. ſed babentia ſimbo
lum tranſmutantur ad inuicem vna ſola qua
litate corrupta. ſed non babentia ſimbolum
non tranſmutātur ad inuicem niſi plures qua
litates tranſmutentur. ergo concluſio vera.
Et ſi obiciatur quia ex boc videt̄ ſequi ꝙ qua
litas ſimbola manet eadem in genito que priꝰ
fuit in corrupto. Reſpondetur ꝙ facilitas
tranſitus non attenditur in propoſito penes
boc quod eſt pauciora accidentia per ſe cor
rumpi a ſuis contrarijs. modo qualitas ſim
bola bene corrumpitur ex conſequenti ad ſui
ſubiecti corruptionem et non manet eadem ſe
cundum numerum in genito et corrupto licet
bene ſecundum ſpeciem. non tamen corrumpi
tur a ſuo primo et per ſe. et ſecundum eam non
fit reſiſtentia pacientis ad agens. ymo ſecundū
eam patiens conuenit cum agente. et ita iuuat
actionem agentis. Et per boc patet ſolutio alte
rius obiectionis que ſolet fieri contra conclu
ſionem ꝙ eſſet ita facilis tranſitus in non ba
bentibus ſimbolum ſicut ſunt duo reſiſtentia
ex parte patientis. nam ſunt duo agentia et in
babentibus eſt vnum agens et vnum reſiſtens
et ita eſt proportio vnius ad vnū. et duorum
ad duo. dictum eſt enim ꝙ qualitas ſimbola
que eſt in paciente per quam patiens conuenit
cum agente iuuat actionem agentis et facit trā
ſitū faciliorē. ita ꝙ minor ē reſiſtentia in ſimbo
liſantibꝰ ꝗ in ñ ſimboliſantibꝰ. et ita patet ſe
cūdū punctū determinatum. Pro tertio.

Sciendum eſt tertio ꝙ dupli

citer poteſt intelligi ex duobus elementis gene
rari vnum tertiū. vel poteſt intelligi ꝙ ī virtu
te propria ſcilicet per actionem duorum elemē
torum ad inuicem generetur tertium. vel poteſt
intelligi ꝙ virtute alicuius tertii ex illis duobꝰ
tranſmutatis generetur tertium. Et ſecundum
boc ſit.

Concluſio tertia. Ex quibuſ

cunqꝫ elementis babentibus ſimbolum virtu
te propria poteſt generari tertiū diſtinctum ab
vtroqꝫ. Patet. nam ex igne et aqua corrupta
ſiccitate ignis caliditate eius remanente et cor
rupta frigiditate aque et remanente eius bu
miditate fit aer. vel corrupta caliditate ignis
et remanente ſiccitate et corrupta bumiditate
aque remanente eius frigiditate fit terra. et ſi
militer ex aere et terra poſſet fieri et aqua et ig
nis. Qꝫ aūt ex terra et aere fiat ignis adducit
pħūs exemplum ſimile quia flamma nil aliud
eſt ꝗ fumus ardens. fumus autem generatur
ex terra et aere eo ꝙ fumus naturam terre et ae
ris participat.

Concluſio reſponſiua: Ex

duobus elementis babentibus ſimbolum vir
tute propria non poteſt generari tertium ele
mentum diſtinctum ab vtroqꝫ. Patet quia cū
vnū ageret in reliquum vel maneret ſola qua
litas ſimbola et alie due corrumpentur. vel cor
rumpetur ſimbola et alie due manerent. ſed
neutro modo poteſt conſtitui elementum. quia
nec vna qualitas ſola neqꝫ due contrarie poſ
ſunt conſtituere elementum.

Alia concluſio. ex quibuſcun

qꝫ duobus elementis ſiue babentibus ſimbo
lum ſiue non virtute alicuius tertii tranſmutā
tis ipſa poteſt fieri vnum elementū diſtinctum
ab vtroqꝫ. Patet quia ignis vel ſol ex aqua
vel terra que ſimboliſant corrumpendo am
bas qualitates aque ⁊ terre poteſt generare ig
nem. et ſimiliter ſol vel ignis ex aere et terra q̄

non ſimboliſant corrumpendo humiditatem aeris et frigiditatem terre poteſt generari ignis et ſimiliter deducetur.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam patet ſolutio ex dictis. quia dictum eſt quomodo debet capi immediate. Ad aliam dicitur. ꝙ cum ex igne efficitur aer qualitas ignis remittitur ex conſequenti. quia aer agit in ignem per ſuam humiditatem corrumpendo ſiccitatem ignis. ideo ex conſequenti remittit caliditatē. Ultra dicit̄ ꝙ ignis ē minoris reſiſtentie. et ita cito corrumpitur. et propter velocitatem eius corruptionis non percipitur eius remiſſio ſenſibiliter. licet in rei veritate remittatur. Ad aliam dicitur ꝙ propter imperfectionem formarum elementorum ꝙ terra in via corruptionis exiſtente forma terre poteſt manere in rariori materia ꝙ ſit aqua ſicut patet de exalatione in qua dominatur. ſiccum terreſtre quod rarius eſt aqua. et ſimiliter forma ignis in principio generationis poteſt eſſe in materia denſiori ꝙ ſit aer. etc. Sequitur in textu. Sed tamē adhuc ſic reſpicemus de eis.

Queritur ſexto. Utrum in

genere corporum quatuor elementa ſint prima.

Arguitur ꝙ non. quia celum eſt corpus et tamen eſt prius ipſis elementis. ergo. et cetera.

Secūdo ſic. quia quod per ſuperabundantiam dicitur uni ſoli convenit. ſed primum dicitur per ſuperhabundantiā. ergo non eſt niſi vnuʒ primum corpus. Tertio ſic. vnum elementum fit ex alio. ergo vnum eſt prius altero tenet conſequentia. quia illud ex quo fit aliquid eſt prius eo quod fit ex eo. Quarto ſic quodlibet elementum habet vnam qualitatem in remiſſo. ergo participat eam ab elemento cui primo convenit. et per conſequens participat naturam illius elementi. ſed participatiuuʒ eſt prius participante. igitur. etc. In oppoſitum eſt phūs in textu.

Sciendum eſt primo: quod

Poſtꝙ philoſophus probauit elemēta eſſe trāſmutabilia ad inuicem. conſequenter probat quatuor elementa eſſe prima corpora in genere corporum generabilium et corruptibilium.

Sciendu ʒ eſt ſecundo. quod

Ut ſepe dictum eſt prius quidam antiquorum poſuerunt vnum elementum eſſe principium aliorum. Alii vero poſuerunt plura elementa eſſe principia. vel duo vel tria vel quatuor.

Alii autem non poſuerunt aliquod elemētum eſſe principium ſed poſuerunt aliquod medium inter elementa eſſe principium elementorum et aliorum corporum. Et omnes illi ponebant principium materiale eſſe principium omnium rerum et actu ens. Sic ergo patet ꝙ ſecundum eos non quodlibet elementum eſt principium in genere corporum. ſit igitur.

Concluſio prima. Nullum

elementum eſt prius aliis ymo omnia elementa ſunt equaliter prima. Patet qr ſi aliquod elementum eſſet prius aliis et pricipium aliorū cum principium primum oporteat manere ſecundum ſubſtantiam in generatione. et tale principium ſit actu ens ſecundum antiquos. ſequitur ꝙ generatio non eſt niſi alteratio. Secundo ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ duo contraria ſimul eſſent in eodem. Patet quia ex tali elemento fieret aliud. Et cum omnis transmutatio fiat ratione alicuius contrarietatis. oporteret ipſum contrariari alteri. Et tamen maneret in eo. quia fit ex eo. igitur in elemento facto eſſent due qualitates contrarie ſcilicet qualitas illius principii ex quo fieret et qualitas facti. Sed diceret aliquis ꝙ qualitas elementi quod eſſet principiū maneret pri⁹ in ipſo elemento quod fit ex ipſo. Contra hoc obicit philoſophus. ꝙ cum tale elementum eſſet trāſmutabile ſequeretur ꝙ nō eſſet trāſmutabile vt dictū eſt in primo libro. Item omnia elementa ſunt ad inuicem transmutabilia cum ſint contraria. ergo vnum non eſt prius altero.

Sed diceret aliquis ꝙ extrema elemēta nō transmutantur ad inuicem ſed ſolum proxima.

Contra hoc arguit philoſophus. quia aer transmutatur in ignem. ergo contrariatur illi. ſimiliter transmutatur in aquam. ergo contrariat̄ aque. et qr ſecundum eandem qualitatem non poteſt contrariari aque et igni. quia idem ſecundum idem non poteſt pluribus contrariari. ſequitur ꝙ ignis contrariatur aque et per cōſequens erit transmutabilis in aquam. Et ſimiliter poſſet oſtendi ꝙ aqua et ignis transmutantur in aquam et aerem. ſed etiam transmutantur in ignem. et ita omnia elementa ſunt transmutabilia ad inuicem. et per conſequens vnum non eſt prius altero. Sed diceret aliquis ꝙ ſunt infinita elementa ſecundum rectū et ita extrema non poſſunt ad inuicem tranſmutari. Contra hoc arguit philoſophus

nam due ſunt contrarietates qualitatum primarum continentes ſolum quatuor qualitates que non poſſunt conſtituere niſi quatuor elementa. et ita ſi poneretur quintum elementum diſtinctum ab aliis oporteret ponere nouā qualitatem. tandem oporteret ipſum cōtrariari aliis elementis. et per conſequens oporteret qualitates eſſe contrarias in eodem elemento quod eſt impoſſibile.

Concluſio ſecunda. Non eſt

ponendum aliquod materiale principium qd̄ ſit de ſe actu ens et corpus prius ipſis elementis. Patet quia tunc generatio elementorū ex illo materiali principio non eſſet niſi alteratio. Ex iſtis duabus concluſionibus ſequit̄.

Concluſio reſponſiua quod

Quatuor elementa in genere tranſmutabiliuʒ ſunt prima. Patet quia vnum elementum eſt prius alio vt dicit prima concluſio. neqʒ reducuntur ipſa elementa in aliquod corpus cōmune quod ſit prius ipſis quod ſit principiuʒ ipſorum. vt dicit ſecunda concluſio. ergo ſunt prima. Et iſta non reſoluuntur in corpora priora ipſis. ſed bene reſoluuntur in materiam primam que eſt pura potentia et in formam ſimplicē actu et virtute. Et iſta elementa non ſunt ſimpliciter prima ſed ſolum in genere corruptibilium et tranſmutabilium. ergo.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ elementa ſunt prima in genere corporum corruptibilium. et per hoc non excluditur quin celum ſit primuʒ corpus. Ad ſecundam dicitur. ꝙ quodlibet elementum eſt primum corpus exponendo li non negatiue. Ad tertiā dicitur. ꝙ ſolum probat ꝙ materia prima ex qua fit generatio eſt prior ipſis elementis. materia autem non eſt corpus. Ad quartā dicitur. ꝙ elementum habens vnam qualitatem in remiſſo non participat eam ab alio vt contingit in mixto. vt dictum eſt. licet eam in ordine ad aliam qualitatem que primo competit elemēto in quo eſt.

Sequitur in textu. De elementis aūt.

Queritur ſeptimo. Utrum

Ad generationem cuiuſlibet mixti exiſtentis circa medium concurrant quatuor elementa.

Arguitur ꝙ non. quia multa animalia generantur in centro terre et etiam infra aquam ad que non videtur concurrere ignis et aer cū non poſſunt eſſe in aqua nec in terra naturaliter. 2° ſic. omnia metalla ſunt quedam mixta ſicut aurum et argentum. et tamen ad eorum generationem ſufficit aqua. vt videtur cum reſoluantur in ſolam aquam per liquefactionem. In oppoſitum eſt philoſophus in vltimo capitulo huius primi tractatus ſecūdi libri de generatione. in quo poſtꝙ determinauit de generatione elementorum. conſequenter determinat de gnātione elementatorūʒ que generantur et corrumpuntur per naturam elementorum. Pro quo.

Sciendum eſt primo quod

Ponentes elementa intranſmutabilia ad inuicem ſicut Empedocles non poſſunt ſaluare generationem mixtorūʒ ex ipſis. quia ſi nō trāſmutarentur elementa ad inuicem et alterarent̄ manerent a mixto ſeparata et diuiſa ab inuicem. et ita mixtio ſolum fieret per iuxta poſitionem elementorum. et ita quelibet pars mixti non eſſet mixta. ſed facerent ſolum vnum ſicut ex multis lapidib⁹ fit vnus paries. Ex quo ſeqretur ꝙ nō poſſent permanere. quia quodlibet elementum exiſteret extra ſuum locum proprium. et ita cum nihil eſſet coniungens elemēta in mixto ſtatim compoſitum diſſolueretur.

Sciendu ʒ eſt ſecundo quod

Ponentes elementa tranſmutabilia ad inuicē et habere vnam materiaʒ cōmunē. pnt ſaluare generationē mixtorum ex elementis ꝗuis quo ad hoc videatur eſſe difficultas. quia non videtur qualiter ex elementis contrariis generetur mixtū. cum contraria non poſſint ſimul eſſe niſi maneat ſola materia vel alterum ſolum cōtrarium. Sed hanc difficultatem ſoluit phūs dicens ꝙ contingit aliquod eſſe magis calidum et minus. et eſſe aliquid magis et min⁹ frigidum. et ita dicatur de aliis. ergo eadem eſt potentia contrariorum. ita ꝙ illud quod eſt actu calidum eſt potentia frigidum et econtra. Ex quo ſequitur ꝙ elementa poſſunt tranſmutari de excellenciis ſuarum qualitatum ad vnū medium quod participat naturas ipſorum elementorum. ita ꝙ non ſolum maneat materia ipſorum elementorum. ſed etiam in quodā medio manēt virtutes elementorum et forme eorum in forma mixti virtualiter. et ita ad hoc ꝙ ex elementis fiat mixtum ſufficit ꝙ elementa ſint aliter diſpoſita ex toto alterum corrumpere

nec ambo tertium.

Sciendum eſt tertio. quod non eſt intelligendum ꝙ qualitates elementorum reducantur ad vnum medium indiuiſibile. ita ꝙ vna qualitas non excedat alteram neqꝫ econtra. Hoc enim non eſt poſſibile per naturā ſed reducantur elementa mixta ad vnum medium in ordine ad formam mixti ad quam ſunt diſpoſitiones. que quidem forma ſecundum ſuam naturam requirit exceſſum vnius qualitatis ad aliaꝫ in certo gradu. et ita ſecūdū diuerſitatem formarum ſubſtantialium tam in ſpecie ꝙ in indiuiduo ſunt diuerſe diſpoſitiōes elementorum ad inuicem in mixto. Omnibus itaqꝫ premiſſis ſit.

Concluſio reſponſiua Ad queſitum. Ad generationem cuiuſlibet mixti exiſtentis circa medium locuꝫ concurrūt quatuor elementa. et per mixtum exiſtens circa medium locum intelligitur mixtum perfectum ad differentiam illorum imperfectoruꝫ que ſurſuꝫ apparent. ad quorum generationem non concurrunt elemēta de quibus agitur in libro metheororꝫ. Probatur concluſio. primo ꝙ cōcurrat terra. quia omne locatuꝫ naturaliter in aliquo naturaliter participat naturā illius loci ſed omnia mixta perfecta ſunt in terra vel ſaltem circa terram. ergo. Deinde arguitur de aqua quia oportet mixtū habere partes mixtas vnitas ad inuicem. alias non poſſet conſiſtere. cū ergo terra eſſet ſicca ſtatim decideret in pulueres niſi eſſet humidū detinens eam. et cū aqua ſit humida et bene terminabilis termino alieno ſequitur ꝙ concurrit cum terra ad generationē Nec ſufficeret humidum aereum ſine aqua ad continendum terrā propter ſubtilitatem corporis. Deinde probatur de aere et igne. quia aer et ignis contrariantur aque et terre. generationes aūt ſunt ex contrariis. cum ergo in generatione mixti ſint aqua et terra neceſſe eſt ignē et aerem concurrere. Item natura mixti cōſiſtit in quodā medio temperato qualitatum primarum. ergo ad generationem mixti non ſufficiunt elementa frigida. que ſunt aqua et terra. ſed requiruntur etiam elementa calida. que ſunt aer et ignis ad temperandum frigiditatem terre et aque. Probat etiam phūs per quoddā ſignum commune ſūptū ex parte nutritionis. Et primo arguitur ex parte nutritionis et nutriti ſic. Omnia ſunt et fiunt ex iiſdem ex quibus componuntur et econtra. ſed nos videmus elementata miſceri non ſolum ex vno elemento ſimplici. ſed ex mixtis et compoſitis ex omnibus elementis. ergo omnia elemēta concurrunt ad generationē mixti. Minorem probat phūs per locuꝫ a maiori. nam quecūqꝫ videntur vno ſolo nutriri ſicut plāte ſola aqua adhuc nutriunt̄ pluribus. quia ipſa aqua ē terre mixta. ideo ruſtici volētes nutrire platas adhibent quedam mixta ad nutrimentum earum. puta fimum vel aliquid huiuſmodi. Et quia ad nutritionem non ſolum requiritur materia ſed etiam ratio nutriendi que eſt forma nutriti que per calorem naturalem tanꝙ per inſtrumentum alterat nutrimentum conuertēdo ipm in ſubſtantiam nutriti. Cū ergo ignis ſit in ſupremo calidus et formalior ceteris elementis. quia eſt collocatus in ſuperficie concaua celi et in termino corporum corruptibilium. ſequitur ꝙ ad nutritionem preter aquam ſimiliter requiritur ignis. quia per calorem fit nutritio. et cuꝫ calor aeris ſit maxime proportionatꝰ vite cū ſit temperatus: ad nutritionem requiritur aer ad temperandum calorē ignis. Sic ergo patet ꝙ ad nutritionem requiruntur quatuor elemēta et per conſequens ad generationem mixtorꝫ exiſtentium circa medium hoc eſt mixti perfecti concurrunt quatuor elementa.

Ad rationes ante oppoſituꝫ Ad primam dicitur ꝙ ad generationē mixtorꝫ in aqua et terra concurrunt alia elementa ſuperiora per influentiā et virtutem celeſtem vſqꝫ ad centrum terre pertingentes. Ad tertiaꝫ dicitur ꝙ in illis liquefactibilibus concurrunt quatuor elementa. ſed bene veruꝫ eſt ꝙ in illis dominatur aqua. ideo ſunt liquefactibilia.

Sequitur in textu. Quoniam autem.

Queritur octauo: Utrum tantum ſint tria principia generationis et corruptionis iſtorum inferiorum. ſcilicet materia forma et efficiens. Arguitur ꝙ ſint plura tribus. priuatio eſt principium generationis. vt patet ex primo phiſicorꝫ. phūs etiā in principio phie ponit quatuor cauſas q̄ ſunt plura tribus ergo etc. tenet cōſequētia quia quelibet cauſa eſt principium. 2º ſic ꝙ ſunt pauciora. nam ab eſſe et fieri rerum videtur ſufficiens actus et potētia. gº videt̄ ꝙ ſufficiat materia et forma

In oppoſitū ē phūs in pºcipio huiꝰ ſecūdi tractatꝰ.

Sciendū ē primo. poſtquaꝫ phūs determinauit de generatione et corruptione elemētorū et elemētatorum. ꝯſequēter determinat de cauſis generationis et corruptionis in hoc vltimo tractatu. Pro quo.

Sciendū eſt ſecundo. quod Principia generationis et corruptionis vno modo ſunt duo. Alio modo tria. Alio modo quatuor. Alio modo quinqꝫ. Sunt enim duo ſi ſolum numerentur principia intrinſeca et per ſe que ſunt materia et forma. Sunt autem plura principia ſi enumerētur ſolum principia intrinſeca tā ꝑ ſe ꝙ ꝑ accidēs. ſicut enumerantur in primo phiſicorꝫ. Sunt enim tria ſi enumerentur ea que realiter concurrunt ad motū primo et per ſe vt ſunt materia forma et efficiens. finis enim nō mouet niſi methaphorice et poſtea mouet efficiens euꝫ comprehendendo ſub efficiente. et hoc modo enumerantur in hoc libro. Sunt autem quatuor ſi enumerentur principia intrinſeca et extrinſeca per ſe que ſunt materia forma efficiens et finis et hoc modo enumerantur 2º phiſicorꝫ. Sed ſunt quinqꝫ ſi enumerentur principia intrinſeca tam per ſe ꝙ per accidens et extrinſeca tam proprie mouentia ꝙ methaphorice que ſunt materia et forma priuatio efficiens et finis. et per hoc ſoluuntur argumenta ante oppoſitum.

Sciendum eſt tertio. quod quia de materia et de forma determinatū ē in principio huius ſecundi et etiā in primo. ideo in reſiduo huius operis principaliter eſt agēdū de efficiente. de quo recitat phūs duas opiniones. Prima eſt Platonis ponentis ſolum duo principia rerum ſcilicet materiaꝫ et ydeam ſeparatam quam dicit eſſe ſufficientem cauſaꝫ generationis ſecundū ꝙ a materia participat̄. et corruptionis ſecundum ꝙ a materia abiicit̄. et non ponit aliam efficienteꝫ. Alia fuit opinio aliorum dicentium materiaꝫ de ſe eſſe actiuam et eſſe per ſe ſufficiens principium generationis et aliorum motuum. Et hi partiti ſunt nam quidam vniuerſaliter negauerūt cauſam efficientem tam vniuerſalem quam particularem Alii vero negauerunt cauſam efficientem vniuerſalem. ſed poſuerunt efficientia particularia cum materia exiſtentia in actu ſicut ſunt calidum frigidum rarum et denſum. Sit.

Concluſio reſponſiua. Ad queſitum. Ad generationes et corruptiones cuiuſlibet rei corporalis concurrunt tria principia ſcilicet materia forma et efficiens. Probatur nam generabilia et corruptibilia imitantur ſecundum quandam analogiam corpora incorruptibilia. ergo principia generabiliū ſūt in genere et numero eadem et equalia principiis corporum celeſtium. ſed in celeſtibus eſt materia. quia in omni eo quod mouetur neceſſe eſt eſſe materiam et formam. quia materia nuda non poteſt eſſe ſubiectum motus localis. vt ꝓbatur. 5º phiſicorꝫ. et efficiens. quia omne qđ mouetur ab alio mouetur. ergo multomagis hec principia concurrunt ad generationem generabilium et corruptibiliū. Secundario quicquid poteſt eſſe et non eſſe neceſſario habet materiam partē ſui. ſed generabilia poſſunt eſſe et non eſſe. ergo habent materiam. Et quia forma ē eiꝰ cuius eſt materia. ſequit̄ ꝙ generabilia habent formam. Et quia nihil qđ eſt potentia facit ſe ipſum in actu. ideo requiritur efficiens preter materiam et formam. ergo ſunt tria principia rerum naturalium ſub efficiente comprehendendo finem.

Concluſio ſecunda. Contra Platonem Ad gñatiōeꝫ nō ſufficiūt materia et ydea ſeparata. Probatur: quia ſi ſic ſequeretur ꝙ continue et ſemper eſſent generationes cuiuſlibet rei. Patet quia ydea ſemper eodem modo ſe habet. et ideo ſemper equaliter diſponeret materiā. Nec requiritur approximatio ydee ad materiam. quia ydee immobiles ſunt ſecundum Platonem. ergo ſemper poterit eſſe generatio quod eſt contra ipſum. Tertia ratio ſicut eſt in artificialibus ita eſt in naturalibus. ſed in artificialibus preter materiam et formam requirit̄ efficiens. vt preter ſanitatem et corpus requirit̄ medicus ſanans vel medicina. et preter diſcipulum et ſcientiam requiritur doctor. et ita eſt in aliis. ergo in naturalibus preter formam et materiam requiritur efficiens. Nec poteſt dici ꝙ ydee ſint cauſe efficientes. quia forma et efficiens non coincidunt in numero. vt patꝫ. 2º phiſicorꝫ cum ergo ydee ſint forme et quidditates et ſpecies particularium ſecundum Platonem. ſequitur ꝙ non ſunt cauſe efficientes. et ita inconueniens eſt ponere ydeas rerū ſeparabilium ab intellectu. et precipue ab intellectu diuino. Sed non eſt negandum quin ſint intelligēdo. Deinde arguit phūs contra opinionem negantium cauſam efficientem tam vniuerſalem ꝙ particularem. Alterius potentie eſt agere. et alterius eſt pati. vt patet in omnibus que ſunt ab arte lignum enim non facit lectum ex ſe. ergo etiam in naturalibus preter materiam aliud eſt pati.

neceſſe eſt ponere potentiam actiuam que reducat materiam de potentia ad actum. ergo preter materiam oportet ponere efficiens. Sed diceret aliquis ꝙ cum illi antiqui poſuerunt materiam eſſe actu ens non concederent ꝙ materie eſſet pati vel eſſet agere. Ad hoc reſpondetur ꝙ quicunqꝫ poſuerunt materiam eſſe nõ tamen poſuerunt eſſe actu illud quod ex ea debet generari. ſicut illi qui poſuerunt aquam eſſe principium aliorum et actu non dicebant aquam eſſe actu piſcem qui fit ex ea. cũꝫ ergo nihil quod eſt in potentia inquantum huiuſmodi agit ſequitur ꝙ ſi ex materia debet aliquid generari oportet ꝙ ſit aliquod agens educens ipſã de potẽtia ad actũ. Et ſic pꝫ rñſio ad queſitum. Rationes ante oppoſitum ſoluunt̃ ex dictis. Sequitur in textu.

Queritur nono. Utruꝫ quatuor elementa per ſuas virtutes actiuas et paſſiuas ſint agentia ſufficientia ad generationẽ mixtorum inferiorum. Arguitur ꝙ ſic. ois generatio eſt ex contrariis. ſed virtutes actiue et paſſiue elementorum ſunt contrarie. ergo ſufficiunt ad generationem. Et confirmatur. quia ad generationem ſufficiunt agens et patiens. ſed vnum elementum actu agit et patitur ab alio et econuerſo. igitur ꝛc. 2º ſic illa ſunt principia agentia et patientia ſecundum quorum proportiones diſtinguũtur diuerſa generata. ſꝫ mixta diſtinguũtur ad inuicem ſecundũ diuerſas proportiones calidi humidi frigidi et ſicci. ergo huiuſmõi virtutes actiue ſunt principalia agentia in omni generatione. 3º ſic. ſi preter huiuſmõi virtutes requiritur agens primum vel illud eſſet ſubſtantia aliqua ſeparata. ſed hoc non quia hec non tranſmutat materiaꝫ ad formam eo quod omne agens agit in ſibi diſſimile. vel eſſet celum. ſed hoc non. quia non eſt proximatum iſtis inferioribus. vel eſſent ipſe virtutes celeſtes. ſed hoc non. quia cum ſint accidẽtia et ſunt inferioris gradus ſubſtantiis inferioribus. modo nihil poteſt agere vltra modũ ſue perfectionis. et ideo quia nõ poſſunt attingere formas ſubſtantiales ſequitur propoſitũ.
4º ſic. quod eſt actu tale poteſt alterum producere quale ipſum eſt. ergo ignis actu poteſt generare ignem ſine agente exteriori. In oppoſitum eſt phũs in textu.

Sciendum eſt primo quod Poſtꝙ phũs oſtendit ꝙ ad generationẽ cuiuſlibet rei naturalis tria concurrunt principia q̃ ſunt materia forma et efficiens. et improbauit opiniones Platonis ponentis materiã ꝛ ydeaꝫ ſeparatam ſufficere ad generationem. improbauit etiam inſuper opinionem antiquorum philoſophorum naturalium dicentium materiam per ſe ſufficere ad generationem ſine quocũqꝫ agente. conſequenter ponit opinionem quorundam negantium cauſam primam et vniuerſalem que eſt ipſum celum motum ab intelligẽtia concurrere ad generationẽ mixtorum et dicẽtium ꝙ nec inferiora per ſuas virtutes actiuas et paſſiuas ſufficiunt ad generationem iſtoruꝫ inferiorum. Contra quam opinionem ſit

Concluſio prima. Opinio negantium vniuerſaliter cauſam efficientẽ ſiue vniuerſalẽ ſiue particularẽ eſt falſa. qꝛ alterius potẽtie eſt agere et alterius eſt pati. vt patet inductiue. in artificialibus enim lignuꝫ nõ facit lectum ſed patitur. nec lapides domum. ergo ſimiliter in natura preter materiã cuius eſt pati neceſſe eſt ponere potentiam actiuã cuius eſt agere et reducere potentiã paſſiuam ad actũ.

Concluſio reſponſiua. Elementa inferiora in ſuis motibꝫ actiuis et paſſiuis nõ ſufficiunt ad generationẽ horꝝ inferiorꝝ ſed cũꝫ hoc requirit̃ principale agẽs quod eſt celũ motum ab intelligẽtia. Probat̃ duabꝫ rõnibus textus. Prima ratio eſt qꝛ ſi illud quod eſt maxime actiuum inter hec inferiora nõ ſufficiat per ſe ad generationẽ alicuius rei. ſequit̃ ꝙ nec q̃cunqꝫ alia inferiora ſufficiẽt ad gñationem. ſed inter hec inferiora ignis eſt maxime actiuus et tamen nõ agit nec mouet niſi motum ab celo. ergo neqꝫ ſecunda agẽtia pñt niſi mota ab ipõ celo. Minor pꝫ nam ignis et alia inferiora habẽt formã ſubſtantialẽ a celo et ſunt in actu per celũ. vnũquodqꝫ aũt agit ſecũduꝫ quod in actu. et agit per illud quod hꝫ eſſe in actu ergo minor eſt vera. Secunda ratio ſicut eſt in artificialibꝫ ita eſt in naturalibus. ſꝫ in artificialibus nõ attribuit̃ inſtrumẽtis agere tanꝙ primis et pricipalioribꝫ agẽtibus. ymo eſt neceſſe ꝙ preter inſtrumenta ſit aliud agens principale. ſed iſta inferiora magis dependent a celo ꝙ inſtrumentũ depẽdat a principali agente. ergo preter hec inferiora agẽtia oꝫ ponere agens vniuerſale quod eſt celum. Minor pꝫ quia agẽtia naturalia particularia hñt formã per quam ſunt in actu et eſſe ſuum a celo. ſicut enim ſi ceſſarent motus iſtorum inferiorꝝ ceſſãte primo motu et celi. ita etiã ceſſarent omnia que per motũ cõſeruantur. ꝛ ſic per impoſſibile ſubſtantie eorum non poſſent permanere naturaliter. ſed inſtrumenta ab ipſo artifice nõ hñt niſi formam accidentalem q̃ ſi remoueretur ab ipſis adhuc remanerent in eſſe ſubſtantiali. gº patet ꝙ ſi ab ipſis inferioribus remoueret̃ illud quod habent a celo maneret ſolũ in ipã potentia. et ita ſe haberent ſine celo deterius ꝙ inſtrumenta ſine arte a qua ſolum habent formam accidentalem. quare cõcluſio vera.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicit̃ ꝙ quãuis virtutes inferiorum iſtorum agentiũ ſint contrarie. non tamẽ ſufficiunt agere ſine virtute ſuperioris agentis a quo habent eſſe et ex hoc patet ſolutio. Ad ſecundã dicitur ꝙ agens et patiens ſufficiunt ad agendum preſuppoſita actione ſuperioris agentis. Ad aliam dicitur ꝙ actus particulares diſtinguũtur ad inuicem ſecundum ſuas cauſas proximas et particulares per quas determinant actiones vniuerſaliũ ad effectũ particularẽ. nec propter hoc ſequit̃ ꝙ particularia agentia ſint principalia. quia q̃to aliquod agens eſt magis vniuerſale ẽ pricipalius. Ad aliam dicitur ꝙ intelligentia mediante corpore moto ab ea ipſa poteſt tranſmutare materiam ad formã et ita celum motũ ab intelligentia eſt principale agens in genere phyſico et agit ꝑ ſuaꝫ virtutẽ que ſimul eſt cum iſtis inferioribꝫ. que quãuis ſit accidentalis agit tamen in virtute celi moti ab intelligentia. et ita vt inſtrumentum celi poteſt attingere q̃cunqꝫ formam eductam de potentia materie ſiue ſit ſubſtantialis ſiue accidentalis. Ad aliaꝫ dicitur ꝙ oẽ tale põt facere alterum tale preſuppoſita actione agentis vniuerſalis et aliás non. ꝛc. Sequitur in textu. Nobis autem vniuerſaliter prius dictum eſt de cauſis.

Queritur decimo Utrum Motus ſolis ſub obliquo circulo ſit cauſa perpetuitatis generationis et corruptionis iſtoruꝫ inferiorum. Arguitur ꝙ non. quia omnes mutationes et motus iſtorum inferiorum reducuntur ad motum primi mobilis tanꝙ ad cauſam primam in ſuo genere. ſed motus ſolis factus ſub obliquo circulo non eſt prim⁹ motus ergo ꝛc. 2º ſic. idem non eſt cauſa diuerſorum et contrariorum. vt habetur in textu. ſed motus ſolis factus ſub obliquo circulo eſt regularis. ergo et vniformis. gº nõ eſt cã generationis et corruptionis que contrariantur.
3º ſic. vnius effectus vna eſt cauſa. ſed perpetuitatis generationis et corruptionis materia eſt cauſa. ergo non eſt motus ſolis ſub obliquo circulo. In oppoſitũ eſt phũs in textu. in tertio caplõ. huius tractatus. Pro rñſione

Sciendum eſt primo. quod Poſtꝙ phũs oſtendit ꝙ preter efficientia particularia neceſſe eſt ponere agens vniuerſale conſequenter determinat de huiuſmõi vniuerſali agente. oſtẽdendo ꝙ oportet reducere perpetuitateꝫ generationis et corruptionis ad motuꝫ celi. qꝛ illud quod qñqꝫ eſt et quãdoqꝫ non eſt reducatur ad illud quod ſemper eſt. omnes aũt motus iſtorum inferiorum qñqꝫ ſunt et qñqꝫ non ſunt. idõ reducunt̃ ad motũ celi qui ẽ ꝑpetuus ꝛ vnus. oĩs enĩꝫ pluralitas reducet̃ ad aliquam vnitatẽ. ꝛ potẽtialitas ad neceſſitatẽ. nunc enĩꝫ ſupponit̃ motuꝫ eſſe ꝑpetuum et regularem ex phyſicis ergo ꝛc. Et ex hoc infertur ꝙ motus celi ẽ cauſa gñatiõis et corruptiõis in iſtis inferioribꝫ. qꝛ rõnabilius eſt ens eſſe cauſam non entis ꝙ ecõtra. motus aũt celi hꝫ rõneꝫ entis cũ ſit ꝑpetuus. gñatio aũt rõneꝫ nõ entis cum poſſit nõ eſſe. idõ motus celi abducit nobis et adducit ſolẽ qui ẽ pater vite. idõ in iſtis inferiorib⁹ mot⁹ celi ẽ cã gñatiõis et corrupciõis. Sꝫ qꝛ gñaº et corrupº ꝯtrariant̃ ꝛ ꝯtrarioꝝ ꝯtrarie ſũt cãe. idõ vt videat̃ quõ mot⁹ celi qui eſt cauſa gñatiõis poſſit etiã eẽ cauſa corruptiõis

Sciendũꝫ eſt ſecundo quod Duplex eſt motus celi. vnus ẽ motus primi mobilis ꝯtinuus et vniformis qui ẽ ab oriẽte in occidẽtẽ ſuper polos mũdi quẽ equinoctialis diuidit ꝑ duo equalia et iſte mot⁹ ẽ ſimpliciſſimus et regulariſſim⁹ nullã diuerſitatẽ neqꝫ in ſe neqꝫ in habitudĩe ad motũ recipiẽs. Alius eſt motus celi qui ẽ ab occidẽte in oriẽteꝫ fact⁹ ſuꝑ obliquo circulo ſuꝑ polis zodiaci diſtãtibus a polis mũdi. 23. gradibꝫ et. 51. minutis et hũc zodiac⁹ diuidit in duo equalia et ſꝫ⁹ hũc motũ mouet̃ ſol motu ꝓprio et facit vnã reuolutionẽ in vno anno. Et quãuis motus ſolis ſub hoc circulo ſit ꝯtinuus ꝑpetuus et vniformis ĩ ſe. tñ ſecundũ habitudinẽ ad nos hꝫ quãdam varietatẽ acceſſus et receſſus nã ꝑ medietatem anni ſcilꝫ a principio capricorni vſqꝫ ad cãcrũ accedit ad nos. ſꝫ ꝑ aliã medietatẽ huic oppoſitã q̃ eſt a pricipio cãcri ad capricornũ recedit. et hoc in motu ẽ duo ꝯſiderare. ſcilꝫ ꝑpetuitatem et varietatẽ. ſicut et in gñatione et corruptione ꝯſiderat̃ ꝑpetuus ſucceſſus gñationis et corruptiõis et ꝯtinuatiões ꝯtrarias gñatiõis et corruptionis. Quibus notatis ſit.

Concluſio prima. motus primi mobilis et diuturnus non eſt ſufficiens cauſa generationis iſtorum inferiorum. ſed eſt ſufficiens cauſa permanentie eorum. Probatur. quia idem ſecundum ꝙ idem eſt ſimiliter ſe habens ſemper natum eſt facere idem. cum ergo motus celi diurnus ſit ſemper idem et ſimiliter ſe habens. ſequitur ꝙ ſemper natus eſt

facere idem. ſed generatio et corruptio contra-
riantur. ergo non eſt ſufficiens facere generatio
nem et corruptionem. Jō dicit philoſophꝰ ꝙ ſi
non eſſet alius motus ab eo oporteret ꝙ ſemꝑ
eſſet generatio vel corruptio nec poſſent ambo
fieri.

Concluſio ſecunda reſponſiua:

ad queſitum. Motus ſolis ſub obliquo circu-
lo eſt ſufficiens cauſa perpetuitatis generatio-
nis et corruptionis in iſtis inferioribus. Patet
quia motus ille eſt continuus. et habet diuerſi
tatem in ſuis partibus in habitudine ad nos.
ideo per ſuam varietatem acceſſus et receſſus
ad nos eſt ſufficiens cauſa generationis et cor
ruptionis que contrariantur. quia per acceſſuꝫ
eſt cauſa generationum ⁊ per regreſſum corrup
tionum. per ſuam autem perpetuitatem eſt per
petuitas acceſſus et receſſus generationum et
corruptionum. Et quia tempus acceſſus ſolis
ad nos eſt equale tempori receſſus. et idō ex hoc
ſequitur ꝙ tempus generationis horū inferioꝝ
eſt equale tempori corruptionis eorum. Et hoc
videmus ad ſenſum. quia cum in quolꝫ anno
ſol accedit ad nos fiūt generationes. et cum a
nobis recedit fiunt corruptiones. ⁊ ſicut multo
tiens accedit ita multotiens generat. et ſicut
multotiens recedit ita multotiens corrumpit.

Dubitatur primo. circa ma

iorem rationis prime concluſionis qualiter ha
beat veritatem illa ꝓpoſitio. idem inquantum
ideꝫ et ſimiliter ſe habens natū eſt facere ſemꝑ
idem. Hoc enim videtur eſſe falſum. nam ideꝫ
calor ſolis ſecundum idem et ſimiliter ſe habēs
facit contraria. ſicut durificat lutum et mollifi-
cat ceram. ita etiam calor ignis rarefacit et du
rificat. et ita habet multos effectus. Idem etiā
homo poteſt currere et quieſcere. et prima cau-
ſa etiā eſt cā omniū rerū contrariarum. Pro
ſolutione dubii eſt ſciendum ꝙ duplex eſt agēs
ſcilicet naturale et voluntarium. Agens auteꝫ
naturale agit ſecundum modum ſue forme ꝙ̄
eſt determinata per materiam in qua eſt recep-
ta. et ideo agens naturale determinatuꝫ eſt ad
vnum effectum immediate. quia habet formā
particularem et determinatam per materiam.
vt dictum eſt. ſed tamen ad illum effectum im-
mediate productum ab agente naturali poſſūt
ſequi mlta. ſicut calor hꝫ calorē facere imedia-
te. ſed ad illum calorē pōt ſequi mollificatio et
durificatio ſꝫꝰ diuerſitatē recipiētiū. Cū etiam
aliquod agēs naturale ſit inſtrumentuꝫ ⁊ agat
in virtute alicuius ſuperioris agentis poteſt
multa producere. ſed hoc non erit ſecundū idē
Sic ergo propoſitio principaliter intelligitur
de agentibus principalibus que ſemper faciūt
vnum niſi perueniat diuerſitas ex parte alterꝰ
agentis vel recipientis. Sed agens volunta-
rium quoddam eſt agens mediatum quod a-
git ſecundum conditionem ſue forme que eſt
ſpecies per quam intelligit ⁊ hoc non poteſt di
uerſa ſimul intelligere. poſſunt tamen in eo eſſe
plures ſpecies intelligibiles ſucceſſiue. Aliud
autem eſt immediatum vt eſt prima cauſa in
qua licet non ſint plures ſpecies intelligibiles.
quia intelligit per ſuam eſſentiam omnia cum
ſe infinite intelligat. ideo poteſt ſimul omnia ꝓ
ducere. Et ideo ſequitur ꝙ omne agens volun-
tarium poteſt plura producere vel ſimul. ſicut
prima cauſa. vel ſucceſſiue ſicut agentia creata
Et ita quodam modo poteſt verificari propo-
ſitio etiam in agentibus ſecundum propoſitū.
nam ſubſtantie ſeparate producte diuerſa fa-
ciunt et producunt ſecundum diuerſitatem con
ceptuum. ſed prima cauſa plura et diuerſa pro-
ducit non ſecundum diuerſitatem conceptuuꝫ
ſed propter diuerſitatem ydearum. et rationum
ydealium. Et per hoc ſoluuntur obiectiones
contra propoſitionem facte.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ iſta inferiora ꝙ̄tum
ad illud quod eſt permanentie in ipſis redu-
cuntur ad primum motum. ſed ꝙ̄tum ad ſucceſ
ſionem in eoꝝ motibus reducuntur ad motum
ſolis ſub obliquo circulo. Ad aliam dicitur
ꝙ motus celi inꝙ̄tum eſt regularis ē cauſa per-
petuitatis generationis ⁊ corruptionis. ſed pro
ꝙ̄to habet diuerſitatem acceſſus et receſſus in
ſuis partibus ē cauſa ſucceſſionis generationis
et corruptionis. Ad aliaꝫ dicitur ꝙ vnius ef
fectus poſſunt eſſe plures cauſe per ſe in diuer-
ſis generibus cauſarum vt habetᷣ. 2° phiſicoꝝ
ideo prima materia poteſt ſeparari a generatio
ne et corruptione et etiam motus ſolis ſub obli
quo circulo. ⁊c. Sequitur in textu Dium
enim eſt ordo et omne tempus. et omnis vita
menſurantur peryodo.

Queritur vndecimo. vtrum

Omne viuens habeat determinatam peryo-
dum ſue durationis a celo primo. Argui-
tur ꝙ non. quia ſi ſic ſequeretur ꝙ in conſtella-
tiōibus celeſtibꝫ poſſēt infallibiliter legi dura-
tiōes viuentiū ꝯñs eſt flm. igitᷣ. 2° ſic. nos
videmꝰ ad ſenſum diuerſa viuentia ſꝫꝰ ſpecieꝫ
vel eiuſdem ſpeciei ſimul tempore generari vt
patet de illis que tamen non habent equalem
durationem. ergo non omne viuens habet de-
terminataꝫ peryodum a celo. In oppoſitū
eſt phūs in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo quod

Poſtꝙ̄ p. oñdit ꝙ motus celi factꝰ ſub obliq°
circulo eſt cauſa ꝑpetuitatis ⁊ ſucceſſus genera
tionis. ꝯſequenter ex hoc infert duo corolaria
quorum primum eſt ꝙ eorum que generantur
et corrumpuntur tempus generatiōis eſt equa
le tempori corruptionis. et hoc ſecundū natu-
ram corporis celeſtis. et huius ratio eſt. quia tē
pus acceſſus ſolis generantis eſt equale tempo
ri receſſus eiuſdem et appellat phūs tempus ge
nerationis totum illud tempus in quo res tē-
dit de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum. et tp̄s
corruptionis dicitᷣ totū illud tp̄s in quo res di
minuitur et tendit in non eſſe. Eſt tamen ad
uertendum ꝙ ꝙ̄uis hec duo tēpora ſint equa-
lia in qualibet re viuente ſecundū naturam ce
leſtis corporis tñ poſſunt eſſe inequalia prop-
ter aliam et aliam diſpoſitionem materie. ideo
dicit phūs in textu propter confuſionem elemē
torum ad inuicem. id eſt propter aliam et aliaꝫ
mixtionē ꝯtingit tp̄s corruptiōis minus eſſe ꝙ̄
tēpus generationis. Secundū corolariū eſt ꝙ
quodlibet viuens habet peryodum determi-
natam a celo. cuius ratio eſt. Quia omnia
hec inferiora reducuntur in motum celi ſicut in
cauſam primam in genere phiſico. ideo oportet
ꝙ quodlibet determinatᷣ ſecundum eſſe certo
numero reuolutionum motus celi. et hec men-
ſura ſiue menſuratio vocatur peryodus. Di
citur enim peryodus a peri ꝙ eſt circa et odos
ꝙ eſt moderatio ſiue conſonantia. quia omīa
generabilia et corruptibilia menſurantur circa
reuolutionē celi.

Scienduꝫ eſt ſecundo. quod

non omnes res generabiles et corruptibiles
menſurantur eadem peryodo. ymo quedā mi-
nore et ꝙ̄dā maiore. quibuſdam gᵒ rebus men-
ſura durationis eſt annus. Aliis vero maior.
aliis vero minor. et hoc propter diuerſam pro-
portionem elementorum que eſt alia et alia in
diuerſis ſpeciebus ymo eſt alia et alia in indi-
uiduis eiuſdem ſpeciei. ideo non oportet ꝙ in-
fluentia vel cōſtellatio tribuat eandem dura-
tionem rebus diuerſarum ſpecierum aut eiuſdē
ſpeciei. nam virtus et cōſtellatio celeſtis recipitᷣ
in materia ſecundum modum materie. Ex
quo patet ꝙ ſi quis per aſpectus coniunctio-
nes et coſtellationes ſiderum velit iudicare de
duratiōe alicuius rei oportꝫ ꝙ aſpiciat ad cau
ſas particulares. puta ad cauſas contrarias
impedientes et ad diſpoſitiones materie aut
iudicium ſuum non habebit certitudinem ſuā.
patet ꝙ quelibet materia ſpecifica requirit in
indiuiduis determinatam peryodum duratio-
nis ex parte celi. ſed peryodus in indiuiduis
propter diuerſam diſpoſitionem materie. vt dic
tum eſt. ſicut homo habet pro duratione vite
ſue ſeptuaginta annos vt dicit commentator
et hoc debetur ſibi ratione ſpeciei. ⁊ ita tempus
generationis hominis eſt triginta quinqꝫ an-
norum et corruptionis totidem. ſed tamen pro-
pter aliam et aliam diſpoſitionem. et etiam
propter aliam et aliam cōſtellationem que vi-
get in ortu cuiuſlibet hominis. aut propter di-
uerſam diſpoſitionem loci. aut propter bonam
conſeruationem vel liberum arbitrium vl' pro-
pter malam conſeruationem homo poteſt plus
vel minus viuere. Sit ergo.

Concluſio reſponſiua ſcilicet

Omne viuens vniuerſaliter ꝙ̄tum eſt ex parte
celi habet determinatam peryodum ſue dura-
tionis. ⁊ ex parte ſpeciei pōt abbreuiari in quo
libet indiuiduo propter aliquam cauſam par-
ticularem. vt dictum eſt. Prima pars patet. qꝛ
motus ſolis ſub obliq° circulo ē prima et prin
cipalis pars generationis cuiuſlibet viuentis.
ergo etiam eſt cauſa durationis viuentium.
conſequentia tenet. quia generatio ibi per ſe
terminatur ad eſſe quod menſuratur duratio-
ne. Secunda pars ſatis ex precedentibus pꝫ.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur. ꝙ duratio cuiuſlibet
viuentis poteſt legi in cōſtellatione vigente ho
ra tempore natiuitatis illius rei et ꝙ̄tum eſt
ex parte celi. ſed poteſt impediri propter aliam
et aliam diſpoſitionem materie vel per liberum
arbitrium. quia vir ſapiēs dominabitur aſtris
vel propter alias circūſtātias particulares. vt
dictum eſt. Ad aliam dicitur ꝙ motus celi
eſt primo cauſa et equiuoca generationis hoꝝ
inferiorum et producit in eſſe hec inferiora me-
diātibꝰ ꝑticularibꝫ agētibꝰ. idō ſicut ꝑducit hec
īferiora ad eē mediātibus agētibꝰ ꝑticularibꝰ

ideo duratio eſſendi determinat᷑ effectibꝰ a celo mediantibus tamen particularibus agentibus. et ideo diuerſis ſpeciebus debentur diuerſi periodi. ſed de indiuiduis eiuſdem ſpeciei generatis in eodem tempore dicitur ꝙ diuerſitas reſoluenda eſt ad diuerſam diſpoſitionem materie et alias circumſtantias particulares que ſub arte cadere non poſſunt. Et hec de queſtione.

Sequitur in textu. Quo circa accidit ꝓpter horum generationem.

Queritur duodecimo. vtrum ex parte finis et cauſe mouentis ſit perpetuitas in generationibus et corruptionibus. Arguitur ꝙ non. quia quelibet generatio eſt finita et ſimiliter quelibet corruptio. ergo generationes et corruptiones nō ſunt perpetue. 2° ſic. generationes et corruptiones rerum inceperunt eſſe et deſinent eſſe vt tenet fides catholica. ergo non ſunt perpetue. In oppoſitum eſt philoſophus in penultimo capitulo huius libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. quod poſtꝙ phūs oſtendit cauſam perpetuitatis ſucceſſiōis generatiōis et corruptiōis ex parte motus ſolis facti ſub obliquo circulo. conſequenter hoc idem demonſtrat ex parte cauſe finalis. et etiam ex parte cauſe mouētis. Pro quo ſit.

Concluſio reſponſiua: generationes et corruptiōes ſunt perpetue. Probat philoſophus ex parte cauſe finalis. In omnibꝰ enim natura deſiderat quod melius eſt. ſed melius ē eſſe ꝙ non eſſe. ergo natura ſēp deſiderat ipſum. Quedam autem ſunt que ꝓpter nimiā diſtantiam a principio non poſſunt ſemper permanere in ſuo eſſe indiuiduali. ergo oportet ꝙ natura continuet illa in eſſe per continuam generationem indiuiduorum. et per conſequens oportet generationem et corruptionem ſemper eſſe. Unde quia generatio eſt via ad eſſe. et via eſt propinqua termino ideo eſt propinqua generatio ipſi eſſe. cum ergo generabilia non poſſint perpetuari ſecundum eſſe in vno indiuiduo. natura que non poteſt obtinere eſſe perpetuum appetit et accipit illud quod propinquum eſt ipſi eſſe. et hoc ꝑ continuam generationem plurium indiuiduorum. et per iſtam cōtinuam generationem ſaluatur eſſe ſpecificum.

Et ſi arguatur contra maiorem huius rationis. quia deſiderium ſemper videtur ſequi cognitionem. natura autem non cognoſcit. ergo non deſiderat quod eſt melius. Reſpondet᷑ ꝙ deſiderium ſemper ſequitur cognitionem alicuius ſuperioris dirigentis et mouētis naturā in ſuum finem. Sed ſi obiceretur ſi natura directa a principio deſiderat ipſum eſſe tanꝙ finem et illud quod melius eſt. videtur ꝙ eſſe generabilium et corruptibilium ſit finis ipſius dirigentis. et cum ipſum eſſe generabilium ſit extra primum. videtur ꝙ ipſum primū habeat finem extra ſe et alium a ſe quod ē impoſſibile.

Dicendum ergo ꝙ ipſum primum intendere aliquem finem poteſt dupliciter intelligi.

Uno modo ꝙ ipſe finis quem intendit ſit finis ipſius primi. et iſto modo non intendit aliquem extra ſe. Alio modo ꝙ finis quē intendit ſit finis alicuius effectus alicuius mouentis ipſum ad finem et ſic bene intendit aliquid extra ſe tanꝙ finem ſui effectus ordinando vnum ad alterum. et vnamquamqꝫ rem ad perfectionem ſuam. Deinde probatur concluſio ex parte cauſe mouentis ſupponendo ex dictis in octauo phiſicorum. ꝙ ſi motus eſt neceſſe eſt mouens eſſe. et ſi motus ſemper eſt neceſſe eſt ꝙ ſemper ſit aliquod mouens. Et ſi motus ſit vnus et regularis et vniformis. oꝫ mobile eſſe ingenerabile et inalterabile et vnū et eſſe mouens penitus immobile. Et ſi ſint plura regulariter mota oportet ꝙ ſint plura mouētia immobilia habentia tamen ordinem ſub vno primo mouente. His ſuppoſitis arguitur ad cōcluſionem. motus corporum celeſtium et motores eorum habentes ordinem ſub vno primo ſunt cauſa generationis et corruptionis in iſtis inferioribus vt dictum eſt prius. cum ergo motus corporum celeſtium ſint perpetui et ordo perpetuus. ſequitur ꝙ generationes et corruptiones cauſate ab huiuſmodi motibus perpetuis erunt perpetue. Quod autem motus celi ſit perpetuus probat philoſophus in preſenti textu ex parte temporum et generationes et corruptiones eſſe perpetuas dictum eſt in ſexto phiſicorum et in primo de celo. vbi probat ꝙ ſicut non inceperunt nec deſinent eſſe per tranſmutationem naturalem. Et quia philoſophus dicit motum eſſe continuū querit a quo capit motus ſuam continuitatē. aut a mobili vel a termino. Reſpondet philoſophus. ꝙ motus non poteſt habere ſuam continuitatem a termino ad quem. ſicut patet de motu ad qualitatem cuius terminus non eſt continuus niſi per accidens ſcilicet ratione ſubiecti. motus etiam localis non habet continuitatem a loco ſiue ſpacio. quia motus corporis non eſt in loco ſeu per locum. ſed ſolum circa locum. et ita continuitatem non habet a loco. Dicit ergo philoſophꝰ ꝙ motꝰ vniuerſaliter ſumptus ſuam continuitatem accipit a mobili in quo eſt. et tempus a motu. Et de his ſatis viſum eſt in phiſicis.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur. ꝙ generationes et corruptiones habent perpetuitatem per ſucceſſionem plurium corruptibilium et non per hoc ꝙ vna et eadem generatio ſit perpetua. Ad ſecundam dicitur ꝙ fides noſtra tenet ꝙ motꝰ et tempus et generationes et res omnes inceperunt eſſe per creationem et etiam deſinent eſſe motus tempus et generationes ſimiliter res omnes. ſed philoſophus hic probat ꝙ hec non inceperunt eſſe per tranſmutationem naturalē nec etiam nullo modo deſinent eſſe. et iſta non repugnant ad inuicem. etc.

Sequitur in textu. Quoniam autem in cōtinue motis. etc.

Queritur tredecimo. Utrū aliquod corruptum poſſit idem in numero reproduci. Arguit᷑ ꝙ ſic. nam aliqua re corrupta poſſibile eſt eandem materiam remanere et ipſam diſponi eiſdem diſpoſitionibus quibus fuit diſpoſita ante corruptionem eo ꝙ generans manet idem numero. ergo poſſibile ē reproduci corruptū idē in numero. 2° ſic. eadem numero ſunt quorum materia eſt vna ſed eadem manet materia ante corruptionem et poſt. ergo. In oppoſitum eſt phūs in vltimo capitulo huius ſecundi de generatione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ phūs oſtēdit perpetuitatem generationis et corruptionis tam ex parte efficientis ꝙ finis. conſequenter oſtēdit qualis ſit huiuſmodi perpetuitas. vtrum ſcilicet ſecundum rectum vel ſecundū circulum. et circa hoc philoſophꝰ mouet quinqꝫ queſtiones. Prima ē. an omne generabile de neceſſitate generetur. Secunda eſt an generationes perpetuentur ſecundū rectum vel ſꝫꝰ circulū. Tertia eſt vtrum in iſtis generatis de neceſſitate inferat priꝰ ſemper quod eſt poſteriꝰ. Quarta ē quare quedā generabilia reiterātur et quedā non. Quinta eſt preſens queſtio. Pro ſolutiōe prime queſtiōis

Sciendum eſt primo quod generabilia ſunt in tuplici differentia. quedā ſunt que habent cauſas neceſſarias. vt ſunt eclipſis ſolis et lune. et in iſtis omne generabile de neceſſitate generabitur. Alia ſunt que habent cauſas determinatas et non neceſſarias ſicut ſunt res naturales inferiores que poſſunt dupliciter cōſiderari. Uno modo in eſſe ſpecifico. et iſto modo omne generabile generatur prout li omne diſtribuit pro ſpeciebus et non pro indiuiduis. Alio mō pnt cōſiderari in eſſe indiuiduali. et iſto modo nullum generabile de neceſſitate generabitur ymo contingenter. Patet ergo ꝙ iſta eſt vera. homo de neceſſitate generabitur. res enim naturales quātum ad eſſe ſpecificum habent cauſas neceſſarias. ſed quantum ad eſſe indiuiduale habent cauſas contingentes. Dicunt autem quidam ꝙ res artificiales nec ī eſſe indiuiduali. nec in eſſe ſpecifico de neceſſitate fiunt. quia dependent ex noſtro libero arbitrio. quod ſe habet ad oppoſita. et ſic patet reſpōſio ad primam queſtionem. Ex quo vlterius patet ſolutio ad tertiam queſtionem. in qua querebatur an prius de neceſſitate poſterius inferat in iſtis generatis. nam in effectibus que de neceſſitate eueniunt prius neceſſario infert poſterius. vt bene ſequitur luna eſt diametraliter poſita inter ſolem et aſpectum noſtrum. ergo eſt eclipſis ſolis. ſol eſt ſupra hemiſperium noſtrum. ergo eſt dies. Sed in hiis que non habent cauſas neceſſarias prius non infert poſterius ſecundum indiuiduum ſed bene ſecundum ſpeciem. Et bene ſequitur. terra eſt depluta. ergo generabitur nubes. ſed non ſequitur hec terra nunc eſt depluta. ergo ex aqua iſtarum generabitur nubes aliqua. ſimiliter prius non infert poſterius abſolute. ſed ſolum ex ſuppoſitione. ſicut etiam in naturalibus contingentibus. Pro ſolutione ſecunde queſtionis in qua querebatur. an generationes ſint perpetue ſecundum circulum aut ſecundum rectum.

Sciendū eſt ſecundo quod generatio dicitur circularis cum eadem materia prius fuit ſub aliqua forma et iterum poſt corruptionem eſt ſub eadem forma in ſpecie. cum ergo materia ſit finita et ſupponendo perpetuitatem motus celi. generationes ſint infinite. et ſpecies rerum ſunt infinite. oportet eandem materiam infinities eſſe ſub eadem forma in ſpecie. et nō in numero. et ita generatiōes ꝑpetuant᷑ ſꝫꝰ circulū et n ſꝫꝰ rectū. Et ſi diceret᷑

generatio perpetuari ſecundum rectum .ſed tñ non rediret eadem forma ſecundum numerum nec ſecundum ſpeciem. ſi enim generationes eſſent infinite ſecundum rectum oporteret ſpẽs reꝝ eẽ infinitas et materiã reꝝ eſſe infinitam. quod eſt impoſſibile. Et eſt aduertendum ꝙ in aliquibus reiteratio forme ſecundum ſpeciẽ fit immediate. in aliis vero per plura media et in aliis per pauca. ſicut cum ex aere fit aqua immediate ex ipſa poteſt fieri aer. ſed ſi ex mure viuo fiat cadauer non tamen ex mure mortuo fit viuus. Et ſic patet ſolutio ad ſecundam queſtionem. Sed pro ſolutione quarte queſtionis in qua querebatur. quare aliqua generabilia reiterantur et quedam non.

Sciendum eſt tertio. quod illa ꝓprie dicunꝰ reiterari in quibꝰ imediate fit reuerſio ſicꝫ ẽ in elẽtis ⁊ ñ in mixtis et hoc ꝓpꝰ imperfectionem formarum elementorum non requirentium aliquam organiſationem in materia .ſed in mixtis forme ſunt magis perfecte ideo non fit ſtatim reuerſio in ipſis. Uerum eſt tamen ꝙ ex puero generatur vir et econtra. ex viro generatur puer. ſed tamen cum ex puero generatur vir manet eadem ſubſtantia ſecũdum numerum et ſolum eſt tendentia de imperfecto ad perfectum. ſed cum ex puero generaꝰ vir li ex dicit habitudinem cauſe efficientis et non materialis. et ſic pꝫ ſolutio quarte queſtionis. Pro ſolutione quinte de qua querebatur in titulo queſtiõis.

Sciendũ ẽ quarto ꝙ entiũ mobilium quedam ſunt quorum ſubſtantia ẽ incorruptibilis ſicut ſol et alii planete. talia mobilia bene redeunt eadem ſecundum numerum vt pote cum redeunt ab oriente in occidentem et econtra. ita etiam poſſet dici de corruptibilibus quando mouentur motu locali .ſed de tali reditu non eſt ad propoſitum .ſed de reditu qui fit per generationem. Sit ergo.

Concluſio rñſiua: ad queſitum. Corruptũ non poteſt idem numero reproduci per naturam. Probatur quia ad vnitatẽ motus requiritur vnitas mobilis temporis et forme ſecundum ꝙ eſt motus cum ergo omne quod generatur producatur in eſſe per motũ ſequitur ꝙ vbi non eſt identitas motus non erit idem terminus. et ita non poteſt reproduci corruptum idem numero per naturã. tñ prima cauſa cuius actio non dependet a motu poteſt idem productũ numero reproducere et hoc tenet fides catholica. et ſic patet reſpõſio ad queſitum. ⁊c.

Ad rationes ante oppoſitũ

Ad primam dicitur licet in generato et corrupto maneat eadem materia remota non tamen eadẽ materia proxima ⁊ propinqua. modo illa dicuntur eadem numero quorum materia proxima eſt vna. et per hoc etiam patet ſolutio ad ſecundam. et hec de queſtione.

Et de toto libro de generatione et corruptione.

Sequitur liber methaurorum.

De primis quidem igitur cauſis nature et de oĩ motu naturali. adhuc autem de ſecundum ſuperiorem lationẽ perornatis aſtris. et cetera.

Circa inicium primi libri methaurorum Queritur primo:

Utrum corpus ſimplex mobile ad formã mixti imꝑfecti ꝓut eſt in via ad talẽ mixtionẽ ſit ſubiectũ huius libri metheororũ. Arguiꝰ ꝙ nõ quia ſubiectũ attributiõis alicuiꝰ ſciẽtie dꝫ eſſe diffinibile cũ diffinitio ſit mediũ ad demõſtrãdũ paſſiones de ſubiecto. ſed corpꝰ ſimplex mobile ad formã mixti imꝑfecti ſecundũ ꝙ hmõi nõ eſt diffinibile cũ ſit quoddã cõplexum. ergo non põt eſſe ſubiectũ alicuius ſcie. 2º arguiꝰ in libro de gñatione determinatũ eſt ſufficiẽter de mobili ad formã et etiã de ipſo determinaꝰ in libris mineraliũ vegetabiliũ plãtarũ et aĩaliũ. ergo nõ eſt propriũ ſubm alicuius ſcie. 3º ſic ſciẽtia denoĩatur a ſubiecto ſed iſta ſcĩa vocaꝰ de impreſſionibus metheorologicis. ergo impreſſio metheorologica ẽ ſubiectũ huiꝰ libri. In oppoſitum arguitꝰ per omnes expoſitores ariſtotelis. Pro reſponſione ad queſtionem.

Sciendum eſt primo ꝙ iſte liber methaurorũ eſt quartꝰ in ordine ad alios libros naturalis phie ſicut patet ex diuiſione librorũ naturalis phie ſumpta penes diuiſiones entis mobilis quod eſt ſubm totiꝰ phie naturalis. que diuiſio recitata eſt in pº phiſicorũ. ſimiliter recitata eſt in aliis libris ſequẽtibus. ex qua diuiſione etiã ſatis habetur põt diſtinctõ conſiderationis huius libri a cõſiderationibus alioꝝ libroꝝ. Pro ampliori tñ diſtinctione ſubiecti huius libri a ſubiectis aliorũ librorũ phie naturalis aduertendum eſt. ꝙ vt dictũ eſt iſte liber tenet quartũ ordinẽ inter libros phie naturalis. iõ ſubm huius ſcientie quodã mõ mediũ eſt inter ſubiectũ libri de generatione et mineralium vegetabilium et plantarũ. nã iſte liber ſequiꝰ libros phiſicoꝝ de celo et mundo de generatione et corruptione et precedit alios

Sciendum eſt ſecundo ꝙ triplices ſunt qualitates vt ſufficit ad propoſitũ. Quedã ſunt que ſunt proprie ⁊ generales ipſis elementis ſicut ſunt calidum frigidum humidum et ſiccum graue et leue. modo de corpore mobili ad formas ſubſtãtiales cõſideratas ꝑ ſecundum communem rationem forme ſubſtantialis et ad huiuſmodi qualitates elementorũ naturales. ſ. calidũ frigidum humidũ et ſiccũ ſufficienter determinatum eſt in libro de generatione. Alie ſunt qualitates que primo inſequuntur corpus alteratũ ad huiuſmodi qualitates naturales elementorum cuiuſmodi ſũt inflammatio coagulatio congelatio digeſtio coloratio ingroſſatio ſubtiliatio. et ſic de aliis. ⁊ de corpore mobili ad taleſ qualitatem et proprietatem agitur in iſto libro methaurorum.

Alie ſunt qualitates et paſſiones que conſequuntur corpus alteratum ad qualitates primas corporum non tamen primo ſed ex conſequenti et ſupponunt proprietates et qualitates de quibus agitur in libro hoc et de corpore mobili ad tales qualitates et proprietates agitur in libris ſequentibus hunc librum ſcilicet in libris de mineralibus et vegetabilibꝰ et plãtis et animalibus. in quibus agitur de corpore mobili ad formas ſubſtantiales que ſunt poſteriores formis ſubſtantialibus primorum corporum. quoniam agitur in eis de corpore mobili ad formas ſubſtantiales et proprietates corporum mixtorum animatorum et inaĩatorum. Sic patet ergo ꝙ per corpus mobile ad formam mixti imperfecti prout ẽ in via ad talẽ mixtionẽ poteſt intelligi corpus mobile ad ea que ſequuntur ipſum primo per hoc ꝙ eſt alteratum ad qualitates primorum corporũ ſicut inflammatio et coloratio que ſunt in cometa et accidentibus volantibus et aliis impreſſionibus ignitis. et coagulatio que eſt in pluuia niue vel grandine que eſt corporis alterati ad qualitates aque et ſic de aliis. ſimiliter. ſimiliter ſalſedo que eſt in mari que eſt corporis alterati per calidum ⁊ frigidum. et ſic de ſingulis. Et eſt aduertendum ꝙ corpus mobile ad tales qualitates que ſcilicet ſequuntur ipſum primo ſicut eſt alteratũ aliter eſt ſubiectum ĩ tribus primis libris huius ſcientie et aliter in quarto. quia in tribus primis agitur de corpore ſimplici alterato ad qualitates alteriꝰ corporis prout eſt mobile ad ea que primo ſequuntur ipſum virtute talis alterationis. ſed in quarto agitur de corpore iam mixto vt mobile eſt ad ea que ſequuntur ipſum primo per hoc quod alteraꝰ ad qualitates primorum corporũ. et ideo in quarto agitur de ſpeciebꝰ digeſtiõis indigeſtiõis coagulatõis ⁊ liquefactõis

Ex precedentibus ſatis patet quare in libro hoc nõ agiꝰ de ſpẽbus odorũ et saporũ. quia odores et ſapores nõ inſequunꝰ primo alterationẽ ad qualitatẽ primorũ corpoꝝ. ſed diſponunt digeſtionẽ ingroſſationẽ et liquefactionẽ

Et ſi dicaꝰ ꝙ eadẽ rõe non deberet hic determinare de colore ſicuti nec de ſapore. Reſpondetur ꝙ in colore duo ſunt ſcilꝫ formale quod eſt lumẽ ſiue illuminatio. et hoc mõ de colore determinaꝰ in hº liº Aliud eſt materiale ſcilꝫ quod cõſurgit ex cõmixtione quatuor primaꝝ qualitatũ. et quo ad hoc de colore non determinandũ eſt in hoc libro. ⁊c.

Sciendum eſt tertio. quod

Iſta ſciētia vocat̄ metheorologica ſiue methaurologica. ꝛ dicit̄ a metha ꝙ eſt trās et ethe ron grece ꝙ eſt videre latine. ꝛ logos quod ē ſermo vel ratio quaſi ſermo vel ratio de ſurſum apparētibus ſcʒ in ſuprema regiōe aeris et in media Et q̄uis aliqua impreſſio fiat infra terraʒ et in īfima regiōe aeris ſuꝑ terrā q꞉ tñ impreſſiones ſurſum genite ſunt nobis notiores et magis apparētes. et ſemꝑ a notioribus imponunt̄ noīa ideo hec ſciētia vocat̄ metheorologica ab impreſſionibus ſurſum.

Sciendum ē vltimo ꝙ Im

preſſio ſolet multis modis nominari. impreſſio enī noīat aliquid inductū ab aliquo agente exteriori. et hoc pōt eſſe dupliciter. Uno mō accipit̄ impreſſio ꝓ veſtigio relicto in aliquo corꝑe molli facto ab aliquo corꝑe duro ſicut impreſſio ſigilli manet in cera. Alio mō accipitur ꝓ alteratiōe facta ꝑ qualitates primas. Alio mō accipit̄ ꝓ effectu derelicto per hmōi alterationē et iſto mō accipiēdo impreſſionē cometa nix grando glacies et pluuia vocant̄ impreſſiones. et etiā cū dicit̄ ꝙ iſte liber eſt de impreſſionibus metheorol̄. Dūs notatis ſit.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Corpus ſimplex mobile ad formā mixti imperfecti. put eſt in via ad talē mixtionē eſt ſubiectū iſtius ſciētie. Probari poteſt 2° per diffinitōʒ ſubiecti alicuius ſcientie.

Dubitatur primo. Qualiter

intelligitur dictū phī in ꝓhemio huius libri in quo dicit ꝙ ea que accidūt in regione elementoꝝ ſecundū naturā inordinatiorē accidūt. que ſit ea natura que ē primi elementi corpoꝝ ſcʒ celi quod ibidē dicit̄ elemētū nō ꝙ ſubſtantialiter cōpoſitionē rei ingrediat̄ ſed ſolum virtualiter

Uidet̄ ei ꝙ dictum illud phī ſit falſum. q꞉ ea que accidūt in celo nō accidūt inordinate. ergo ea que accidūt hic inferius nō accidunt ſecundū naturā inordinatiorē ſcʒ eā q̄ eſt in celo quia cōꝑatiuus preſupponit poſitiuū. Reſpondetur in illo dicto capit̄ inordinatum pro minus ordinato. Et ſi querat̄ cauſa illius dicti. Rñdet̄ ꝙ hoc venit ex parte materie iſtoꝝ inferioꝝ que eſt cōtrarietati ꝛ priuationi admixta. iō nō ſemꝑ obediūt diſpoſitioni virtut̄ corpoꝝ celeſtiū. Sed qñqʒ ꝑ cōtrariā diſpoſitionē reſiſtūt. ꝛ ideo ſepe hic inferi⁹ aliqua inordinate eueniunt quod tñ in celeſtibus nō poteſt venire.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicit̄ ꝙ ad hoc ꝙ aliquod ſit ſubiectū alicuius ſcientie ſufficit ꝙ ratio formalis ſub qua querit̄ ſubiectū in illa ſcientia ſit ſimplex. et ita poteſt dari exemplū de ſubō perſpectiue quod eſt linea viſualis et eſt quoddā ꝯpoſitū ex determinatōe ꝛ determinabil̄. q꞉ determinatio ſignificat formā a qua ſumit̄ ſimplex ratio formalis ſub qua cōſiderat̄ illud ſubiectum. ideo illud totum compoſitū bene pōt eſſe ſubiectū ī hoc libro. et hoc ē quod dicit̄ ꝙ ſubō huius ſciētie ſub ratione formali ſecūdū quā cōſiderat̄ nō eſt nomē impoſitū. Ad ſecundā pʒ ſolutio ex dictis. nā in libro de gñatione agit̄ de corpore mobili ad formam in qua ſiue ſit ſubſtātialis ſiue accidētalis. Ad tertiā dicit̄ ꝙ nō ſemꝑ oʒ denoiare ſcientiam a ſubiecto ſed qñqʒ a forma et a materia. ꝛc̄.

Sequit̄ in textu. Quoniam autem determinatum eſt. ꝛc̄.

Queritur ſecundo. Utrum

Neceſſe ſit hunc mundū inferiorem eſſe ꝯtinuū lationibus ſuꝑioribus vt tota virtus eius gubernetur inde. Arguit̄ primo ꝙ nō. q꞉ cōtinuoꝝ eſt vnus et idē motus. ſed mūdi et celi nō eſt idē motus. ꝛc̄. 2° ſic. continua ſunt eiuſdē ſpeciei et eiuſdē nature. ſed mundus inferior et ſuperior non ſunt eiuſdē nature. q꞉ corruptibile et incorruptibile differunt plus ꝙ gñe ergo. ꝛc̄. 3° ſic intellectus et volūtas ſunt virtutes alicuius in hoc mundo exñtis. et tñ non gubernātur per celi virtutē. Tum pͥo cū ſint virtutes innaturales non poſſunt ſubiacere virtuti celi que naturalis eſt. Tum 2° quia homo dicit̄ dñs ſuoꝝ actuum per liberꝝ arbitriū quod nō eſſet ſi voluntas eius volūtati celi ſubiaceret. Tum 3° q꞉ dicit Ptholomeus ꝙ vir ſapiens dñabitur aſtris. qd̄ non eſſet ſi volūtas eius et virtus ſubiaceret gubernatōi celi. 4° ſic ſi omnis virtus hic inferius exñs gubernaret̄ ab ipō celo cū virtus celi ſit naturalis et ſemꝑ eodē mō ſe habēs ſequeretur ꝙ omnia hic inferius exiſtentia immobiliter et ſemꝑ eadē euenirēt. et ꝑ ꝯñs tolleret̄ contingentia rerum caſus et fortuna. Ultio ſic. gubernare eſt alicuius intelligentis et prouidentis ſed celum non eſt intelligens aut prouidens cum ſit quoddam inanimatū. ergo non gubernat hec inferiora. Ad oppo° eſt phūs in textu. dicēs ē aūt ex neceſſitate cōtinu⁹ iſte lationibus ſuperioribus. vt omnis ipſius virt⁹ gubernetur. Inde pro reſponſione.

Sciendum eſt primo quod

Ariſtoteles promiſit ſe tractaturū de impreſſionibus metheauroꝝ. cōſequenter in iſto tractatu exſequi. oſtendendo primo que ſunt cauſe

materiales finales efficientes et remote hmōi impreſſionū. Pro cuius oſtēſione ſupponit ex dictis in libro de celo et mūdo eſſe quinqʒ corpora ſimplicia quorū primuʒ ē ipſum celū quod a phis quinta eſſentia nūcupatur et a quibuſdam mundus ſupior. Alia aūt ſunt quatuor elementa quoꝝ numerus inueſtigatus eſt in 2° de celo ex parte qualitatū motiuarum et a ſpeciebus motus recti. a numero cōbinationis vtilis quatuor qualitatum primarꝝ. et ex iſtis quatuor elementis tāꝙ ex primariis partibus et ex mixtis tanꝙ ex partibus ſecundariis conſtruitur iſte mundus ſenſibilis qui inferior dicitur. et iſta quatuor elemēta ſunt illa quoꝝ in libro iſto inquirenda ſunt accidentia et alique paſſiōes. ſcilʒ ille que ſequunt̄ primo aliquod iſtorum per hoc ꝙ eſt alteratū a qualitatibus alicuius elemēti. Ex quo pʒ ꝙ ipſa quatuor elementa et precipue duo inferiora ſcilʒ aqua et terra ſunt materia remota impreſſio⁹. ſunt etiam bene locus generationis aliquaruʒ ſcilʒ aer et ignis. Licet etiā quodā mō naturaliter concurrant ad gñationē aliquaꝝ impreſſionū magis tamen ſe habent vt locus generationis ipſarum. celū autē per ſuū motum ꝛ influentiā eſt cauſa efficiens prima et remota omnium impreſſeonum metheorologicaꝝ.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ lʒ

Latio aliquādo capiatur pro motu locali. tñ in titulo queſtionis debet capi paſſiue pro relata vt idem ſit latio ſuperior ꝙ celū circulariter motum ſiue latum.

Sciendum eſt tertio. quod

Uirtus in propoſito debet capi pro virtute corporea materiali et ſenſibili. q꞉ cum virtus celi ſit corporea et materialis licet ſit corporis incorruptibilis et igñabilis nō poteſt tñ per ſe et immediate agere et directe in aliquod inferioruʒ corporū. q꞉ trāſiret ſuū genus.

Sciendum eſt vltimo quod

Gubernare nihil aliud eſt ꝙ aliquid in ſuum finem et optimum dirigere et ipm̄ in habito fine in ſpecie cōſeruare. Ex quo pʒ ꝙ tirānus non debet dici gubernare rem publicaʒ. q꞉ oīa ordinat in ſuū bonū et nō in bonū rei publice et ſuorum ſubditorum. Unde aduertēduʒ eſt ꝙ celum agit in hec inferiora triplici inſtrumento ſcilʒ motu lumine et influentia. celum enim per ſuū lumē et motū et precipue planete cauſant calorem in hiis inferioribus. vt dictuʒ eſt in 2° de celo. Quod etiā celū agat per influentiā in hec inferiora. patet q꞉ infra terraʒ generant̄ multi et varii effectus. vbi tamen lumen ꝛ motus celi pertingere nō poſſunt. oportʒ ergo vt ibi attīgat aliqua influētia ſpiritualior lumine. Dūs premiſſis ſit.

Concluſio prima. Celum

per ſuum motuʒ regit hec inferiora. q꞉ motus ipſius celi eſt primus oīum motuū. vt habetur octauo phicoꝝ. ſed primū in vnoquoqʒ genere eſt cauſa oīuʒ q̄ ſunt poſt in illo genere vt pʒ per regulā methaphiſicalē. ergo motus circularis eſt cauſa oīum motuū et operationū corporū inferioꝝ. Iterum motus celi eſt perpetuus et incorruptibilis. motus aūt iſtoruʒ inferioꝝ eſt finitus et difformis. ſed omnis motus finitus et difformis reducit̄ in motū finituʒ et vniformem. ergo ꝛc̄. Item omnes operationes iſtoꝝ inferiorū quandoqʒ ſunt et qñqʒ nō ſunt. ergo reducunt̄ ad motū celi qui ſemꝑ eſt

Ex quo ſequit̄ ꝙ celū ſuo motu dirigit oīa hec corpora inferiora in ſuos fines ordinatos et determinatos. igit̄ ꝛc̄.

Concluſio reſponſiua. Ne

ceſſe eſt hunc mundū inferiorem eſſe contiguū ipſi celo ſic ꝙ non interſit vacuū vt omnis virtus materialis ꝛ corporea eius inde gubernet̄. patet q꞉ iſte mundus inferior et omīs eius virtus dirigit̄ in ſuis operationibus et motibus dirigit̄ inꝙ et ordinatur in ſuum fineʒ debitū atqʒ naturalem ꝑ contactū virtutis celi ſcilʒ ꝑ lumē et influentiā. ſed talis virtus non poteſt multiplicari per vacuū cum ſit accidentalis. et ita requirit ſubiectū. et ita neceſſe eſt hunc mūdum inferiorē eſſe cōtiguū ſuperioribus lationibus ſiue celo. vt omīs virtus huius mundi ꝑ influentiā celi in ſua operatione et motu dirigatur et ordinetur in finem. Et per hoc patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ duplex eſt continuum quoddā eſt continuū per qualitatem cuius ſcʒ extrema ꝑtium qualitatem habētiū ſunt vnuʒ ꝛ ſic ñ capit̄ hic ꝯtinuuʒ. et de illo verificat̄ maior ꝓpo° rōis. Alio mō accipit̄ ꝯtinuū non ꝑ quātitatem ſed per virtutē ꝓ corpore habente vnam et eandem in omnibʒ ſuis partibus virtutē. et iſto modo iſte mundus ſenſibilis continuatur in ſuis ꝑtibus et proprietatibus celo ꝑ virtutē ipſius celi vnam datā omibus hiis inferioribus ex ꝑte ſui. Alii aliter dicunt ꝙ hic capitur ꝯtiguum pro ꝯtinuo et in hoc verū dicūt ex parte ꝙtitatis. Sed videtur ꝙ phūs intendat de continuitate virtutis. et per hoc etiā pʒ ſolutio ad ſecūdam. Ad tertiā pʒ ſolutio ex dictis. quia dictū eſt ꝙ virtus capitur pro virtute materiali ꝛ corporali Ad quartā negat̄ ꝯſequentia et cauſa ē. quia q̄uis virtus celi ſit

immobilis ex parte celi tamē recipit mobiliter in illis inferioribus. qꝛ receptū eſt in recipiēte ad modū recipientis. et ita non ſequitur ꝙ oīa eueniant immobiliter. Ad quintā dicitur ꝙ gubernare eſt actus alicuius intelligentis vel moti ab intelligente. et ita celum motū ab intelligentia intelligente et mouente poteſt regere et gubernare hec inferiora. Et hec de qōe.

Sequitur in textu. Reſumentes igitur eas que a principio.

Queritur tertio Utruꝫ vnuꝫ

Elementū naturaliter ſit locatū in cōcauo alterius et ipſe ignis in cōcauo orbis lune. Arguit ꝙ non. qꝛ quodlibet elementū cuilibet elemento eſt cōtrariū. ſed vnū contrarium non eſt locus naturalis alterius. ergo ꝛc. 2º ſic. terra non eſt locata in concauo aque qꝛ infra terraꝫ generantur aque et etiā magna pars terre eſt diſcoperta aquis. ergo ꝛc. 3º ſic ignis eſt nobilius elementum. g° naturaliter debet locari in loco nobiliori. ſed locus nobilior eſt locus medius. ergo ignis eſt in medio et non in cōcauo. In oꝰ ē phūs in textu ꝑ rūſioe ad q̄ſitū.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

quam phūs oſtēdit ꝙ celum cū ſuis luminibꝰ et influentiis eſt cauſa efficiēs remota oium impreſſionū metheorologicaꝝ. et ꝙ iſte mūdꝰ ſenſibilis qui cōſtituitur ex elemētis tanꝗ̄ ex primariis ptibus eſt tanꝗ̄ cauſa materialis et remota ipſarum. ꝯſequenter agit de numero ordine et ꝗ̄titate et ſitu elementorū multa ſupponendo ex determinatis in libro de celo. et in libro de generatione. acreſumendo quaſi eadem que ibi fuerunt determinata. ideo dicit in principio capituli reſumentes igitur eas que in principio poſitiones. Sit igitur.

Concluſio prima Celum eſt

alterius nature ſubſtātialis ab igne et ab aliis elementis. Probatur quia celum eſt ingenerabile et incorruptibile. ſicut probatū eſt in primo de celo. ſed ignis et alia elementa ſunt ingenerabilia et corruptibilia. vt patet ex motu eorum. ergo concluſio vera. Unde celuꝫ ab antiquis vocatum eſt ether quaſi ſempiterne currens. et quia de hoc alias dictum eſt ſcilicet in libro de celo. ideo dicit phūs ꝙ vtile eſt non ſemel neqꝫ bis eaſdem opiniones reiterare hominibus. ſed infinities. ideo vulgariter dicitur ꝙ infinities redibunt eedē opiniones.

Concluſio ſecunda medium

inter celum et terrā non eſt tantū ignis. Probatur. quia cum terra ſit modice ꝗ̄titatis ymo quaſi nullius in ordine ad celum ſi totum ſpacium quod eſt inter celū et terram eſſet repleū igne ſequeretur ꝙ ipſe ignis cum ſit maxime actiuitatis tandem conuerteret totam terraꝫ modice quantitatis in ſui naturam.

Concluſio tertia medium in

ter terram et ignem non eſt tantum aer. Probatur quia tunc ipſe aer non ſeruaret proportionem debite quantitatis ad alia elementa. ꝙ ſic patet. quia qualis eſt proportio in elemētis ſecundum quantitates partis ad partem talis debet eſſe proportio totius ad totum. Conſtat autē ꝙ aqua in decuplo eſt rarior ꝗ̄ terra nam ex vno pugillo terre fiunt decem aque. aer etiam in decuplo rarior eſt aqua. quia ex vno pugillo aque fiunt decem aeris. ignis etiā in decuplo eſt rarior aere. ideo ex vno pugillo aeris fiunt decem ignis. ipſe ergo aer in centupla proportione eſt maior tota terra. et in decupla proportione eſt maior tota aqua. ſed ſi inter terram et ignem eſſet tantum aer ipſe excederet terram in maiori proportione quam in centupla et ſic non eſſet equalitas totius ad totuꝫ et partis ad partem. Item cum elementa contrarientur ad inuicem. neceſſe eſt inter ea eſſe quandam equalitatem vt ſaluentur in eſſe. ſed talis equalitas non poteſt eſſe ſecundum quātitatem cum vnuꝫ ſit rarius altero. igitur talis equalitas debet eſſe ſecundum virtutē. vt ſcilꝫ equalis ſit reſiſtentia vnius virtutis actiue alterius. ſed hoc non poſſet eſſe niſi inter ea eſſet certa proportio quantitatis ſecundum quam vnum excedit aliud in certa quantitate. ſed ſi aer ſolum mediaret intꝰ terram et ignem nō ſeruaretur iſta certa proportio. oportet igitur inter ignem et terram mediare duo elementa quoꝝ vnum conueniat cum igne in vna qualitate ſcilicet aer. et aliud cum terra in alia qualitate ſcilꝫ aqua. Ex iſta concluſione patet numerus elementorum. Patet etiam quantitas cuiuſlibet elementi. nam aqua vt dictum eſt in decuplo eſt maior tota terra. et aer in decuplo eſt maior aqua. et ignis in decuplo maior aere et ignis eſt maior in milleculplo. Nec tñ ex hoc ſequitur ꝙ ignis qui eſt maioris actiuitatis et quantitatis conuertat cetera elementa in ſui naturam quia. elementa ſic diſpoſuit deꝰ glorioſus. vt ea que ſunt maioris actiuitatis ſint minoris reſiſtentie ne vnuꝫ ſufficiat aliud totum in ſui naturaꝫ conuertere nec ambo 3ᵘ.

Patet vlterius ꝙ habita quantitate terreq̄ determinata eſt in ſecundo de celo faciliter poteſt ſciri quantitas vniuſcuiuſque elementi.

Concluſio quarta et reſpon

ſiua ad queſituꝫ. Ignis naturaliꝰ locatur in cōcauo orbis lune et aer in ꝯcauo ignis. et aqua in concauo aeris. et terra in concauo aque. Probatur quia celū motu ſuo et lumine eſt cauſa caliditatis in materia ſuſceptibili ꝛ cum omne agēs fortiꝰ agat in ꝓpinquū ꝗ̄ in diſtās ſequitꝰ ꝙ ī materia ſuſceptibili ſibi ꝓpiqua cauſat maiorē calorē. ꝛ cum maximꝰ calor ſecū nō compatiatur humiditateꝫ qꝛ totaliter ꝯſumit eaꝫ. ſequitꝰ ꝙ in tali materia cauſat maximuꝫ calorē cum ſiccitate. et per conſequens in materia ꝓpinqua cauſat ignem. qꝛ ille ſunt diſpoſitiones naturales ignis. et cum virtus celi generatiua caloris per maiorem diſtantiam ab ipſo celo efficitꝰ debilior ſequitur ꝙ in aliqua certa diſtantia gñat calorē tempatū nō expellenteꝫ humidū facit tamen ipm fluere a centro ad circunferentiā. ergo immediate poſt ignem generatur aer ꝯñtia tenet quia ille ſunt diſpoſitiones naturales aeris. Et quia adhuc per maiorem diſtantiaꝫ adhuc magis debilitatur virtus generatiua caloris ſequitur ꝙ in maiori diſtantia ſic eſt deficiens talis virtus ꝙ nō plus ſufficit generare calorem ſed incipit virtus generatiua frigiditatis ſed tamē qꝛ adhuc nō maxime diſtat a celo ideo talis frigiditas non ſufficit totaliter deſtruere humidum facit tamē ipm fluere a circunferentia ad centrum. ſequitur g° ꝙ vbi deficit virtus generatiua aeris generatur aqua. tenet conſequentia quia ille ſunt diſpoſitiones naturales aque. Poſtremo in maxima diſtantia eſt virtus generatiua magne frigiditatis que totaliter deſtruit humidum. ꝛ ita ſub aqua vbi deficit virtus generatiua aque generatur terra que eſt frigida et ſicca. Patꝫ ergo ꝙ vnum elementum naturaliter locatur in concauo alterius vt ignis in concauo orbis lune. quia vnum elementum naturaliter ibi eſt vbi incipit virtus generatiua ipſius. ſed in cōcauo vnius elementi incipit virtus generatiua alterius vt oſtenſum eſt. et in concauo lune incipit virtus gñatiua ignis. ergo cōcluſio vera.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicendum ē ꝙ non eſt inconueniens in vno loco putaꝫ in concauo vnius elementi eſſe duas virtutes contrarias. vnam vt deficientem. et alteram vt incipientem. pro quanto enim in concauo vnius elementi incipit virtus generatiua alterius concauum elementi eſt locus illius alterius. Ad ſecundā dicitur ꝙ ſi elementa eſſent ordinata et diſpoſita ſecundum ſuas naturas proprias et particulares tota terra eſſet cooperta aquis. ſed ſecundum naturam communem vna pars aque ſcꝫ quarta pars eſt diſcoperta propter ſalutem quorundam animalium que non poſſunt viuere in aqua. et propter eandem cauſam gñantur fontes in terra ſcilicet propter ſalutē aīalū. Omnia aūt iſta ſunt ſupra naturā particulareꝫ elemēti ſed ſunt ſecundū naturam cōmunem que intēdit bonū totius vniuerſi. Ad tertiā dicitur ꝙ ignis locatꝰ in medio virtutis ſed nō in medio magnitudinis vt dicebatꝰ. 2° de celo Auctoritas allegata poſt opoꝰ eſt ꝑ dictis. ꝛc.

Sequitur in textu. Reliquum autem perſcrutantes. ꝛc.

Queritur quarto. Utrum

Motus localis ſit calefactiuus. Arguitꝰ ꝙ nō. omne quod fit fit a ſibi ſimili vt habetur ī 7° methaphiſice. ſed motus localis nō eſt ſilis caliditati. ergo ꝛc. 2° ſic gñare attribuitur perfectioni vnumquodqꝫ enīꝫ ē ꝑfectū cū pōt facere vnū tale quale ipm eſt vt habetur in p° huius. ſed oīs motus eſt actus imꝑfectus qꝛ entis imꝑfecti. vt habetꝰ. 3° phicoꝝ. ergo motꝰ localis nō eſt gñatiuus caliditatis. 3° ſic ſi ſic ſeq̄retur ꝙ ꝗ̄to aliquid eſſet frigidius tanto eſſet grauius. et ꝗ̄to eſt grauius tanto velociꝰ deſcendit. et ꝗ̄to velocius deſcendit velocius calefacit. ſed motus localis calefacit. ergo de primo ad vltimum ſequitꝰ ꝙ ꝗ̄to aliquid eſt frigidius tanto eſt calidius. Deinde arguitꝰ ꝑ experientiā. videmꝰ enim aliqua calida ꝑ motū localē refrigerari ſicut pꝫ in polimentario et coquo qui multū ſtetit iuxta ignem currit extra vt refrigeretur. Item videꝰ ꝙ aqua ſtans citius calefit ꝗ̄ aqua mota. hec aūt non contingerent ſi motus localis eſſet calefactiuus.

In oppoſitū eſt phūs in textu. Pro quo.

Sciendum ē primo. ꝙ poſt

quam phūs determinauit de numero ſitu et ꝗ̄titate elementoꝝ conſequenter oſtendit qualiter generatur caliditas in regione elementari.

Sciendum ē ſecundo ꝙ pñs

queſtio nō habet difficultatem ꝗ̄tum ad quia eſt quia experientia ſatis docet veritatem ſcilꝫ partem affirmatiuā. ſed ꝗ̄tum ad quid et quo modo habet difficultatem quod eſt ex varietate opinionū circa hanc materiā. que licet multe ſint due tamen ſunt famoſiores que ſibi inuicē non vedentur eſſe repugnantes. Prima eſt opinio ſancti Thome dicētis ꝙ motus localis de per ſe et non de per accidens habet calefacere. et fundatꝰ in maxīa methaphiſicali. ꝙ primū in vnoquoqꝫ gñe eſt cā oium q̄ poſt ſūt in illo gñe. cū ergo motꝰ localis ſit primꝰ omniū motuū ſequitꝰ ꝙ eſt cā ꝑ ſe oīs alterꝰ motus. ꝛ ꝑ ꝯñs ꝙ eſt cā alterationis. ꝛ qꝛ inter qualitates inter quas fit ꝑ ſe alteratio caliditas eſt prima et magis actiua. ſequitꝰ ꝙ motꝰ localis eſt prius cā calefactiōis ꝗ̄ cuiuſcūqꝫ alteratiōis. cū hoc

tamen ſtat ꝙ ſit cauſa aliarum alterationum
ſecundum ꝙ corpus mobile eſt magis vel mi⁹
diſpoſitum ad alias qualitates alteratiuas.
Si tamen corpus mobile aut corpus iuxta qd'
fit motus localis ſit calefactibile magis habet
ꝙ ſit calefactiuus talis corporis ꝙ̄ alterius ſ₃ᵒ
aliam alterationem. Unde licet celū veloci⁹
moueatur nō tamen ſequit' ꝙ ipſūmet calefiat
quia non eſt ſuſceptiuū caliditatis ſed tñ corp⁹
iuxta quod mouet' quod eſt ſuſceptibile calorꝭ
calefit per motu₃ ipſius celi. calefit etiam quia
mouetur localiter ad motū ipſius celi. Sed
contra hanc opinionē obiciunt quidā dicētes
ꝙ ſi hec opinio habeat apparentiā de motu cir
culari locali celi qui eſt principium oium. non
tamen ſufficienter reddit cauſam quare motus
localis alicuius alterius corporis ſit calefacti⁹
illius corporis in quo eſt motus aut alterius
iuxta quod mouetur. Sed ſuſtinendo hanc
opinionem poteſt dici ꝙ etiam motus localis
cuiuſlibet alterius corporis inter motus cōue-
nientes illi corpori eſt prior ſecundū viam per-
fectionis. ſed ſecundū viam gñationis ſit poſte
rior. et ita per predictam maximā poteſt eſſe cā
aliorum motuū in alio corpore. Sed adhuc
obiciunt de motu violēto calefactiōis corporꝝ
qui tamen poſterior eſt ſecundu₃ naturā motu
naturali vt habetur in pᵒ phicorꝝ. Ad hoc
poteſt dici ꝙ l₃ mot⁹ violētus in ordine ad mo
tum naturale₃ ſibi oppoſitū ſit poſterior ſecūdū
naturam. tamē ratione eſt prior. quoniam eſt
entis iam perfecti. et ita mot⁹ localis ſimplici-
ter eſt perfectior et prior. Et ſic patet quo modo
poteſt ſuſtineri hec opinio que vera eſt. Ali⁹
eſt modus dicendi Alberti dicētis qn̄ aliquod
mobile localiter eſt paſſibile et ſuſceptiuum pere
grinarū impreſſionum tunc motus localis di-
ſtrahit quodāmodo partes et diſtrahendo rare
facit. et rarefaciendo calefacit. et ita motus lo
calis qui eſt collectiuus et contrarius partium
corporis mobilis ex conſequenti habet ꝙ ſit ca
lefactiuus dummodo mobile ſit paſſibile. Et
iſte modus dicendi non repugnat vt videtur
opinioi ſancti Thome. quia Albertus magis
videt' applicare modū per quē motus localis
calefacit ꝙ̄ aſſignare cauſam cur ſit calefactiu⁹
S₃ ſctūs Thomas aſſignauit cauſam et non lo
quitur de modo et ita vna opinio bene ſtat cu₃
alia. Si ergo querat' de motu locali quare
eſt calefactiuus pōt aſſignari ratio ſancti Tho
me. ſed ſi querat' de modo per quem calefacit
poteſt aſſignari ratio Alberti. Multe autē alie
ſunt opiniones de cauſa quare motus localis
eſt calefactiuus. ſed quia dicte due opiniones
videntur ſufficienter aſſignare modum ⁊ cauſa₃
quare eſt calefactiuus ideo alie dimittuntur.

Concluſio rñſiua.

motus lo
calis eſt per ſe calefactiuus. patet ſatis ꝯcluſio
per explanationē duarū opinionū predictarꝝ.

Dubitatur primo Iuxta. t:

Utrum ignis et ſuprema regio aeris naturali-
ter moueantur motu circulari Reſpondetur
ꝙ ſecundum naturam propriam non mouētur
circulariter. quia vnius corporis ſimplicis eſt
vnus motus ſimplex. modo ignis et aer mo-
uentur motu recto. ergo non motu circulari.
Et ſi moueantur motu circulari hoc tamen nō
eſt contra naturam. quia nihil quod eſt a ſupe
rioribus ad inferiora eſt contra naturam infe-
riorum. ſed mouentur circulariter ſecundu₃ na-
turā quod eſt q₂ vnūquodq₃ mobile natū eſt
obedire ſuperiori mouēti. Quod aūt moueant'
circulariter experientia docet de motu comete.
q̄ ſ₃ᵒ oēs eſt ex natura elentari. generat' eni in
ſuprema regione aeris verſus ignem vt poſtea
videbitur et tamen ad ſenſum manifeſtum eſt
ꝙ mouetur circulariter. quod tñ non eſſet niſi
quia ſuprema regio aeris et ignis mouerentur
circulariter.

Dubitatur Secundo Que

ſit cauſa ꝙ ſic moueātur. Ad hoc poteſt dici
ꝙ vnumquodq₃ naturaliter mouetur inſequē
do ſuam perfectionem. modo locatum ſe habet
ad locū vt ad ſuam perfectione₃. cū ergo ignis
ſit in concauo lune vt in ſuo loco naturali. et ſi
militer ſuprema regio aeris cum ſit in cōcauo
ignis. ſequitur ꝙ inſequendo ſuū locum mouē
tur circulariter ſicut et ipſm celum. Uel pōt
dici ſicut dictū eſt ꝙ naturaliter obediunt ipſi
celo ꝙ̄tum ad ſuum motū. Uel poteſt dici
ꝙ celum ꝙ̄tum ad eius motum influit in ipſis
quādā virtutē per quā ꝯueniunt ipſis ſic moueri.

Dubitatur tertio Utrum lu

men ſit de ſe calefactiuum. Reſpondetur ꝙ
ſic. et hoc ſatis patet experientia in radiis refle-
xis. vt in ſpeculis cōburentibus, tamen lux nō
eſt caliditas. ymo ſunt ſpecies differētes. q₂ ca-
liditas eſt qualitas propria in corporibus gña-
bilibus et corruptibilibus. ſed lux eſt qualitas
propria ſuperiorꝝ. ſcil₃ celi.

Dubitatur quarto Utrum

ſol qui eſt maxime lucidus ſit maxime calidus.
Reſpondetur ꝙ nō. et hoc apparet ꝑ ſignū
quia ſol apparet albus ⁊ nō igne⁹ aut rubeus
q̄ ſunt proprietates formaliter calidi. Sol aūt
nō eſt formaliter calidus ſed virtualiter. Diſtin
guitur aūt formaliter calidum a virtualiter ca-
lido per tactū. q₂ virtualiter calidu₃ nō ꝑcipit'
per tactum. ſed ſolum formaliter calidu₃ tactu
percipitur. lux aūt ſiue lumen non eſt qualitas
tangibilis. ergo. ⁊c.

Ad rationes ante oppoſitu₃

Ad primā dicitur ꝙ omne quod fit per ſe
ab agente vniuoco fit a ſibi ſimili ſecundum
ſpeciē. ſi aūt fit ab agente equiuoco fit a ſibi ſi-
mili ſecundum virtutem. motus autem loca-
lis eſt cā caliditatis equiuoca et nō vniuoca.
Ad ſecundam dicitur ꝙ licet motus localis
ſit imperfectus inꝙ̄tum eſt motus. tñ in ordine
motuū eſt perfectior. Ad tertiā negat' ꝯñtia
quia ibi arguit' in hiis q̄ ſunt per accidens in
quibus non valet ꝯñtia de primo ad vltimū.
Ad experientias dicit'. ad primā dicit' ꝙ cor-
pora calida mota efficiunt' frigida per accidēs
ſcil₃ per aduentū corporis frigidi. Ad alia₃
dicitur ꝙ aqua ſtans ſub radiis ſolaribus ma
gis calefit ꝙ̄ currens. quia radii luminoſi lucis
plus manent ſupra eandē aquā ſtantē. ſed tñ
ceteris paribus aqua currens eſt calidior ꝙ̄ a-
qua ſtans. ſcimus enim ꝙ facilius et prius cō
gelatur aqua ſtans ꝙ̄ currens. Sequitur in
textu. Oportet autem intelligere.

Queritur quinto: Utrum

Media regio aeris ſit ſemꝑ frigida. Arguit'
ꝙ nō quia nullū violentū perpetuo durat. ſed
media regio aeris eſt frigida violente cum aer
ſit naturaliter calidus et humid⁹. ergo nō pōt
eſſe frigida ſemꝑ. aliter nāq₃ nō multū durar₃.
2ᵒ ſic. infima regio aeris eſt calida. ergo
⁊ regio media. Probatur ꝯñtia. quoniā me
dia plus accedit ad celū et ad ignem ꝙ̄ infi-
ma. 3ᵒ ſic. ſi media regio eſſet frigida cum
frigidū naturaliter ſit graue ſequit' ꝙ deberet
deſcendere deorſum. ſed non deſcēdit. ergo nō
eſt frigida. In oᵒ ē phūs in textu. Pro R.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs declarauit de numero quātitate et ordi
ne elementorū. et oſtendit qualiter generat' cali
ditas in regione elemētari. ꝯñter agit de diſtin
ctione aeris per regiones que quidē diſtinctiō
ſumitur ſecundū diuerſas cōplexiones qualita
tū actiuarꝝ ⁊ paſſiuarꝝ que reperiūtur in diuer
ſis partibus aeris. Pro quo.

Sciendu₃ eſt ſecundo ꝙ Ce

lum per motum ſuū et lumen eſt cā caliditatis
in regione elementari vt dictū eſt prius. et pro-
pter hoc ſuprema ps aeris que propinqua eſt
celo et igni eſt calida et ſicca. adeo vt ſit altera
ta et diſpoſita ad qualitates ignis ꝙ propter
hoc vocatur eſtus. et illa portio vocatur ſuꝑ-
ma regio aeris. et durat ſiue extēditur vſq₃ vbi
ſufficiunt radii ſolis et motus celi cauſare calo
rem intenſum et non debilem. Deinde quia
radius rectus qñ reflectitur ab aliquo efficitur
fortior vt patet in ſpeculis cōburentibus. ideo
in infima regione aeris q̄ eſt ꝓpe terram a qua
reflectunctur radii ſolis ex tali reflectione quē
generatur ſatis notabilis caliditas. et ideo
illa regio aeris eſt calida et humida et extēdit'
vſq₃ ad locū vbi deficiūt reflexiōes radioru₃
ſolis et ibi incipit media regio aeris. q̄ ꝓtēdit'
vſq₃ ad locū in quo deſinit ſuprema. et hmōi
regio aeris eſt frigida et humida. et qñ₃ eſt ma
ior qñ₃ minor ſecundū diuerſa tēpora ſecūdū
ꝙ in diuerſis temporib₃ maiores aut minores
fiunt reflectiōes radiorū ſolis a terra.

Sciendum eſt tertio. quod

De cauſis frigiditatis medie regionis aeris
diuerſi diuerſimode dicūt. quidā dicūt ꝙ eſt fri
gida per priuationē cauſarꝝ caliditatis ſupre-
me et infime regionis aeris. S₃ ꝙ̄uis hoc ali-
quid faciat ad frigiditatē eius nō tñ ſufficit.
Tum pᵒ quia aer de ſui natura eſt calidus
et huidus. Tū 2ᵒ q₂ licet frigiditas ſe ha-
beat quodā mō ad caliditatem ſicut priuatio
ad habitum tñ frigiditas eſt quedā qualitas
poſitiua. iō preter priuationē cauſarꝝ caliditatꝭ
q quidē caliditas eſt in aliis regiōibus o₃ po
nere aliquā cauſa₃ frigiditatis poſitiuā in ipa
media regione aeris. iō alii ſuꝑaddunt ꝙ ex
terra et aqua que naturaliter ſunt corpora fri-
gida eleuant' de die vapores ſurſum vſq₃ ad
mediā regionē aeris. et in infima q̄ eſt calida
propter reflectionē radiorꝝ ſolis aſcendūt va-
pores et ſunt ibi calidi. Sed hoc iterū non
videtur ſufficere q₂ aer naturaliter eſt calidus
et humidus et ita illi vapores non ſufficiunt
cauſare perpetuā frigiditatem in media regio
ne. cū etiā nō ſint ſemꝑ vapores eleuati. Tūc
volunt alii ꝙ ſūt quidā planete frigefactiui q̄
vbi radii ſolis deficiunt a virtute calefactiua
in media regione aeris cauſant frigiditatem
Et dicunt ꝙ hec eſt cauſa poſitiua et principal'
faciens frigiditatē in ꝑdicta regione. Sed pri-
uatio cauſarꝝ caliditatis in ſuꝑma ⁊ in infima
eſt cauſa frigiditatis medie tanꝙ̄ remouēs pro
hibens. vapores ei₃ eleuati ex humidis et frigi
dis hic inferius exiſtentibus peruenientes ad
locum medie regiōis q̄ eſt ibi frigida. ideo piūt
ibi magis infrigidari et reduci ad propriam
naturā corporꝝ a quib⁹ eleuātur ⁊ ibidē ingroſ
ſantur et ingroſſati in nubē conuertunt'. et ita
magis infrigidant regionē aeris et ſunt cauſa
maioris frigiditatis. et hec opinio videtur ſa
tis probabilis. Sit ergo.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Media regio aeris eſt ſemꝑ frigida vt ſatis p₃

ex experientia. quia ex illo loco deſcendunt impreſſiones frigide que ibi generantur. ergo oꝫ ꝙ ſit frigida. videmus enim ad ſenſum ꝙ ibi ſūt nubes groſſe et opace cuius ingroſſatiōis non eſt alia cauſa niſi quia eſt ſemꝑ frigida. Probatur. qꝛ in omni tēpore videmus grandines et pluuiā ibi generari. et qꝛ non poſſūt gñari niſi in loco frigido. ergo ſequitur ꝙ media regio eſt ſemꝑ frigida. Item in ſummitate quorūdam montiū per totū annū ſeruantur niues. ſed hoc non eſſet niſi ille ſummitates tāgerent mediā regionem aeris. igitur.

Dubitatur primo. Utrum

in ſuprema regione aeris poſſint gñari nubes.

Reſpōdet phūs ꝙ non ꝛ hoc duplici de cā. Prima eſt ꝙ ſuꝑma regio aeris eſt nimiū propinqua igni ideo eſt quaſi ignita. calidi enim ē diſgregare ſicut frigidi ↄgregare. iō excellentia eius diſgregat vapores ibi eleuatos et ꝓ parte cōſumit et pro parte reuerberat deorſuꝫ ꝓpter antipariſteſiꝫ. ideo nō permittit cōuertere illos vapores in nubem. Alia eſt quia ꝓpter vicinitatem medie regionis eius ad ignem et celū ipſa mouetur circulariter. mō motus circularis quia localis eſt diſgregatiuus. iō in illa regiōe nō poſſunt vapores cōgregari ad cōſiſtentiā nubis. ideo dicit phūs ꝙ ibi nulli ſunt venti. Et illud experti ſunt quidā ſacrificantes vltra ſummitatē altiſſimoꝝ montiū. et illud in altitudinibus quorūdaꝫ montiū qui relinquētes ibi cineres adhuc eoſdem inueniebant anno reuoluto. et ita venti non aſcendūt illos mōtes.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Sub polis poſſint nubes generari. Poteſt dici probabiliter ꝙ nō et hoc ꝓpter nimiam frigiditatem. ita ꝙ ibi nulli ſunt vapores eleuati. nec ſub equinoctiali. nec inter tropicos poſſunt nubes gñari ꝓpter nimiā caliditatem.

Dubitatur tertio De figura

medie regionis aeris. Pro ſolutione dubii ſupponitur ex habitis in 2° libro de celo ꝙ oīa elementa ſunt ſpīca ſecundū ſuas ſuꝑficies extremales ſcꝫ ſecundū ſuꝑficiē cōuexā ꝛ cōcauā.

Sed ſi obicitur circa hoc. qꝛ maior caliditas viget ſub equinoctiali ꝙ̄ ſub polis. ergo videtur ꝙ ignis ſit ſpiſſior ꝛ ſpicior ſub equinoctiali ꝙ̄ ſub polis. ideo videtur ꝙ ſit oualis figure ꝙ̄tum ad ſuꝑficiem eius cōcauam. Ad hoc dicitur ꝙ qui voluerint tenere quod dictum eſt poterint dicere ꝙ ignis genitus de nouo ſub equinoctiali fluit et aſcendit ad locum ſurſum et reducit ſe ad figurā ſpīcā ſicut aqua genita ſub polis fluit verſus auſtruꝫ. Poſſet tamē dici ꝙ ſuprema regio aeris ꝙ̄tum ad ſuperficiē eius concauam eſt oualis figure. quia ſub equinoctiali eſt dēſior ꝙ̄ ſub polis. Ex quo ſequitur ꝙ media regio aeris ꝙ̄tum ad ſuperficieꝫ eius cōuexam eſt oualis figure. ſed ꝙ̄tum ad eius ſuꝑficiem concauam poteſt dici ꝙ eſt lenticularis. quia media regio generatur ex frigiditate. mō frigiditas eſt maior ſub polis quā ſub equinoctiali ꝛ ſub equinoctiali maior ꝙ̄ iter tropicos ꝛ iō ē ibi ſpiſſior ꝛ iſta ſunt ꝓbabiliter dicta quia circa hoc poteſt quis vario modo opinari.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ nullū perpetuū durat idem numero. ſed tamen nihil prohibet idē in ſpecie manere pro ꝙ̄to cauſe eius eedem in ſpecie manent. ſemꝑ enim ſunt cauſe frigiditatis medie regionis aeris que tacte ſunt ī corpe queſtionis. ideo media regio aeris cōtinue variatur et corrumpitur ſecundum partes. Nunꝙ̄ tamen tota ſimul corrumpitur. Ad ſecundā negetur ↄñtia: quia et ſi media regio aeris ſit propinquior celo ꝙ̄ infima. tamen quia radii ſolis debiles ſunt in loco medie regionis. mot⁹ igitur celi modicam habet efficaciam ad calidū propter nimiam diſtantiam. ſed in infima regione aeris radii ſolis propter reflectionem habēt maiorem virtutem ad calidū. ergo ꝛc̄. Ad vltimā dicitur ꝙ media regio aeris non eſt adeo grauis ꝙ ſufficiat aerem diuidere. ideo non oportet ꝙ cadat. verū eſt tamen ꝙ aliqñ cadit per partes ſcilꝫ per hoc ꝙ conuertitur in niuem pluuiā et ſic de aliis. Sequitur in textu.

Queritur ſexto: vtrum vnuꝫ

ↄtrariū ſit fortificatiuum alterius per antipariſteſim. Arguitur ꝙ non. qꝛ vnū cōtrarium naturaliter eſt alterius deſtructiuū. ergo non ē fortificatiuum. tenet ↄñtia. quia potentie naturales non ſunt ad oppoſita vt habetur 7° methaphiſice. 2° ſic oē quod fit per ſe fit a ſibi ſimili. Sed qꝛ nullum cōtrarium eſt alteri ſimile ſed diſſimile. ergo vnū cōtrarium non eſt alterius fortificatiuū et gñatiuū. 3° ſic ſi frigidum eſſet fortificatiuū calidi ſeqretur ꝙ caliditas nō eſſet qualitas prima. tꝫ ↄñtia. quia cauſaretur a frigiditate. In oppo⁹ eſt phūs in textu. ꝛ arguitur ꝑ experiētias. nā fontes putei et cauee ſunt calidiores in hyeme ꝙ̄ eſtate cuius alia cauſa nō eſt ꝙ̄ antipiſteſis.

Sciendum ē primo: ꝙ anti

pariſteſis habet fieri proprie inter quatuor qualitates primas que per proprias operationes et actiones ſe habēt mutuo expellere et ſua ſubiecta alterare. verūtamen improprie reperitur in aliis contrariis.

Sciënduꝫ eſt ſecundo ꝙ antipiſ

teſis nichil aliud ē ꝙ̄ iuxtapoſitō cōtrarioꝝ ꝑ quā vnū fortificat aliud. Dicitur enī ab āti ꝙ eſt ↄtra ꝛ peri ꝙ ē iuxta vel circaꝫ ꝛ teſis ꝙ ē poſitio quaſi poſitio vel ſtacio vni⁹ ↄtrarii iuxta aliud

Sciendum eſt tertio. ꝙ ↄtrariū po

ſitū iuxta reliquū pōt ſe habere dupliciter quia vel pōt eē penetrās vel pōt eē circundās vel circūſtās tantū. Et dicitur ↄtrariuꝫ penetrās cū ſufficiat alteꝝ deſtruere ꝛ ex toto corrūpe. ꝛ tunc ibi nō ē antipiſteſis. Sed ↄtrariuꝫ dicitur circūdans vel circumſtās tātuꝫ qñ ñ ſufficiat alteꝝ deſtruere nec ex toto corrūpere ꝛ tūc fortificat ipm ꝑ antipiſteſiꝫ. quib⁹ ꝑmiſſis ſit.

Concluſio prima. quodlibet

ↄtrariū ē natū fugere ſuuꝫ cōtrarium. Probatur qꝛ vnūquodqꝫ appetit eē ꝛ cōſeruari in ſuo eſſe inꝙ̄⁹ pōt. ſꝫ vnūquodqꝫ ↄtrariū ſaluatur in eē ꝑ fugaꝫ ſui ↄtrarii g° quodlꝫ ↄtrariuꝫ naturaliter ē natuꝫ fugere ſuuꝫ ↄtrariuꝫ. Probatur hoc eciā ꝑ experiēcias. Uidem⁹ eniꝫ ī ligno viridi applicato igni aquaꝫ frigidaꝫ ſurſuꝫ aſcēdere fugiendo igneꝫ ſibi ↄtrariuꝫ. Uide⁹ eciā aquam diſperſam ſuꝑ mappaꝫ ſiccam ſe ducere ad figuraꝫ rotūdaꝫ aut ſpericaꝫ vt ſiccitati mappe reſiſtat ꝙ tñ nō fieret ſi mappa eſſet humida. Uidemus eciā impꝛſſiones ignitas deſcēdere deorſuꝫ fugiēdo humiditateꝫ medie regionis aeris. Uidem⁹ eciā ī hyeme calorē aīalis q̄ ꝑ ꝑtes animalis diffuſus eſt tꝑe calido ad intra ſe colligere fugiēdo frigidū circūſtās ꝑ eciā extra. ob. h° in hyeme vētres ſūt calidiores ꝙ̄ in eſtate

Dubitatur primo An naturaliter ꝛ

a principio intrinſeco vnū ↄtrariuꝫ mouetur ad fugienduꝫ aliud. Reſ. ꝙ ſic. Mouetur eniꝫ naturaliter ꝛ a principio intriſeco nō tñ ſꝫ⁹ naturaꝫ ꝓpriaꝫ ſꝫ ſꝫ⁹ naturaꝫ cōmuneꝫ. Prima ꝑs ꝑꝫ qꝛ vnūquodqꝫ inclinatur ad ſiſtitudinē ſui eē. igitur naturaliter mouetur vnūquodqꝫ fugiēdo illud ꝙ ē corrupti⁹ ꝛ deſtructi⁹ ſui. 2ᵃ ꝑs ꝑꝫ qꝛ ignis ex ſui natura hꝫ aſcēdere ꝛ aqua deſcēdere. g° ignis aliqñ mouetur deorſuꝫ ꝛ aqua ſurſuꝫ fugiēdo ſuum ↄtrariuꝫ g° ꝛc̄.

Concluſio reſponſiua ad q.

Unum ↄtrarium eſt fortificati⁹ alteri⁹ ꝑ antipiſteſiꝫ Probatur. qꝛ vt dicit ↄ° ꝓcedēs vnuꝫ cōtrariuꝫ naturaliter fugit reliquuꝫ ꝛ reſiſtit inꝙ̄tū pōt g° qñ ponitur vnū ↄtrariuꝫ iuxta aliud ſic ꝙ circūſtet ꝛ nō penetret ſequitur ꝙ aliud vnit ſe vt reſiſtat alteri ſꝫ vniendo ſe fortificatur ſua virtus cū virt⁹ vnita fortior ē ſe ipſa diſperſa igitur. Probatur eciā ꝑ experiēcias iaꝫ dictas in ↄcluſione. Naꝫ ↄcauitates terre ſūt frigidiores in eſtate ꝙ̄ in hyeme qꝛ frigiditas terre ſe vnit ꝛ vniēdo ſe fortificat vt reſiſtat calori circūdāti.

Dubitatur Secundo Unde ē ꝙ

virt⁹ vnita fortior ē ſeipſa diſꝑſa. Rñdetur ꝙ ſicut materia ē pricipiuꝫ multitudinis numeralis. ita forma ē pricipiū vnionis. ꝙ̄to g° aliquid ē magis vnitū tāto ē forti⁹ ꝛ actuali⁹. Ob h° eniꝫ vnū ↄtrariū vnitū forti⁹ ē ꝛ magis actiuum quā ipm diffuſū ꝛ multiplicatū Et qꝛ vnū ↄtrariuꝫ vnit ſe qñ ponitur iuxta reliquū vt alteri reſiſtat. iō vnuꝫ ↄtrariuꝫ fortificatur ꝑ iuxtapōeꝫ alterius. Uel dicatur ꝙ qñ vnuꝫ ↄtrariuꝫ ē iuxta reliquū multiplicat ſuas ſpēs vſꝫ ad alteꝝ ↄtrariū ꝛ cū ille ſpēs nō poſſint penetrare ipm ↄtrariuꝫ reflectuntur verſ⁹ agēs a quo proceſſerūt. ꝛ qꝛ radius ↄiunct⁹ reflexo efficitur fortior vt ꝑꝫ in ſpeculis ardētib⁹. iō vnuꝫ ↄtrariuꝫ fortificatur ꝑ iuxtapōeꝫ alteri⁹.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicendū ē ꝙ potētia naturalis ꝑ ſe non ſe hꝫ ad oppoſita ſꝫ ꝑ ſe ſe hꝫ ad vnuꝫ ꝛ ꝑ accidēs ad alteꝝ. iō vnuꝫ ↄtrariuꝫ ē per ſe corruptiuū alteri⁹ ꝛ generatiuuꝫ ſibi ſimilis ſꝫ⁹ ſpēm ſꝫ tñ ꝑ accñs vnū ē fortificati⁹ ſui ↄtrarii ꝑ antipiſteſiꝫ. Ad ſecūdaꝫ dicitur ꝙ oē ꝙ fit ꝑ ſe fit a ſibi ſili vel ſꝫ⁹ formaꝫ vel virtutem ſꝫ h° nō oꝫ de eo ꝙ fit ab aliquo tāꝙ̄ a cauſa per accñs. Ad terciā dicitur ꝙ caliditas ē qualitas prima q̄ nō cauſatur ꝑ ſe ab aliqua alia qualitate ↄueniēte generabilib⁹ ꝛ corruptibilib⁹ inquātuꝫ hmōi pōt tñ caliditas fortificari ꝑ accñs ꝑ iuxtapoſitionē alicuius frigidi. Et hec de queſtione. Sequitur in textu Tractat⁹ 2⁹. Dis aūt determiatꝫ

Queritur ſeptimo. vtruꝫ oēs

impꝛſſiones ignite ſint eiuſdem ſpēi ſpāliſſime. Arguitur ꝙ ñ qꝛ diuerſitas figuraꝝ arguit diuerſitateꝫ ſpēꝝ. Sꝫ impꝛſſiones ignite ſunt diuerſarum figuraꝝ igitur ſūt diuerſaꝝ ſpēꝝ. 2° arguitur diuerſitas motuuꝫ arguit diuerſitatem nature q̄ ē prin⁹ mot⁹. Sꝫ impreſſiones ignite hñt diuerſos mot⁹ qꝛ q̄daꝫ mouētur ſurſuꝫ ꝛ q̄daꝫ deorſū. alique lateraliter g° ꝛc̄. 3° Arguitur impꝛſſiones ignite hñt diuerſa pricipia generātia qꝛ q̄dam generātur ex calore. alie ex frigiditate. igitur differūt ſpē. tꝫ ↄña qꝛ diuerſitas principioꝝ efficiētiū arguit diuerſitateꝫ effcūuꝫ. 4° Arguitur impꝛſſiones ignite fiūt ꝛ generātur in locis diſtinctis ſꝫ⁹ ſpēm. igitur diſtinguūtur ſpē. tꝫ ↄña qꝛ loc⁹ ē principiuꝫ generatōis quēadmoduꝫ ꝛ poſicio. In oppoſitū ē .p. in p° ca° ſecūdi tractat⁹ h⁹ libri. Pro reſponſione

Sciendum ē primo. ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs determīauit in p° tractatu de natura elemētoꝝ de numero quātitate ꝛ ordīe ꝛ ſitu eoꝝ dē q̄ q̄deꝫ elemēta cauſa ſunt remota ꝛ loc⁹ etiā

generationis metheorologicarum impreſſionum determinauit eciam de cauſis celeſtibus actiuis regionẽ elemẽtarẽ et de diſtinctione regionis aeris. Conſequẽter in iſto tractatu incipit determinare de ipſis metheorologicis impreſſionibus. et primo de impreſſionibus ignitis que generantur ex exalatione calida et ſicca.

Sciendum eſt ſecundo quod Cauſa materialis impreſſionum ignitarum eſt duplex. ſcilicet remota et propinqua. Materia remota eſt corpus ſiccum terreſtre habẽs aliquid de humido aereo et pingui et de facili inflammabili. Sed materia propinqua eſt exalatio calida et ſicca. ſiccitate oppoſita humiditati aquoſe. Similiter cauſa efficiens eſt duplex. ſcilicet propinqua et remota. remota. remota eſt ipſe ſol et celum quod motu ſuo lumine et influentia alteratet et exalat corpora exalabilia. Sed cauſa propinqua eſt calidum ſubtilians exalationes vel calidum exurẽs et inflãmans exalationẽ iam eleuatã in ſuprema regione aeris. vel etiã frigidum fortificans calidum exalationis per antiparitaſim. Similiter finis eorum eſt duplex. ſcilicet propinquus et remotus. Propinquus eſt generatio ignis: remotus eſt ſalus animalium in aere viuentium et ſupra. nam multotiẽs exalationes ſunt venenoſe. ideo propter ſalutẽ animalium ſurſum eleuantur. et ibidẽ comburuntur ne miſceantur viuẽtibus.

Sciendum eſt tertio: quod ſecundum diuerſas diſpoſitiones exalationis in caliditate et frigiditate raritate et denſitate grauitate et leuitate contingit diuerſitas colorum et motuum in impreſſionibus ignitis. ſicut enim natura frigidi eſt conſtringere. ita natura calidi eſt dilatare. et ideo diuerſitas exalationis in caliditate et frigiditate facit diuerſitatẽ impreſſionum ignitarum. et maxime in latitudine. ſed quia leuitatis eſt morari ſurſum et grauitatis deorſum. ideo diuerſitas exalationis in grauitate et leuitate facit diuerſitatem earundem in longitudine. et diuerſitas in raritate et denſitate facit diuerſitatem in profunditate. Ad videndum autem particularius de figuris iſtarum impreſſionum de coloribus et motibus earundem.

Sciendum eſt quarto quod non omnes impreſſiones ignite in eodẽ loco generantur. quedã enim fiunt in terra ſiue infra terrã. que faciunt terremotum vt poſtea videbitur. quedam autẽ generantur in ſuperficie terre et in infima regione aeris. et quedã in media. et quedã in ſuprema. nam omnis impreſſio ignita generatur ex fumo ſeu exalatione calida et ſicca inflammabili. aut ergo in tali fumo eſt excellẽs caliditas aut mediocris. aut multum debilis. ſi ſit excellẽs tunc talis exalatio ſufficit aſcendere vſque ad ſupremã regionẽ aeris. aut ergo talis exalatio eſt equalis ſubtilitatis in omnibus partibus ſuis. aut inequalis. ſi equalis. aut ergo habet tantum de groſſo quantum de ſubtili. ſi habet tantum de groſſo quantum de ſubtili et ſic de aliis fit, inflãmatur per modum columpne piramidalis. ſi nõ habeat tantum de groſſo ſicut de ſubtili tunc apparet per modum lãcee ardẽtis. Si vero nõ ſit equaliter ſubtilis in omnibus ſuis partibus. aut erit cõtinuus aut diſcõtinuus ſi diſcõtinuus apparebit per modum ſtipularum ardẽtium et vocatur talis impreſſio aſſub poſt aſſub id eſt ignis albus poſt ignẽ album. Si vero ſit continuus et purus et in vna parte ſit intenſus et nõ in alia tunc apparet per modum candele ardẽtis. Si vero in vna parte magis diſtrahatur quam in alia tunc vocatur titio aſcendẽs ſiue dalus. et hec eſt differentia impreſſionum generatarum in ſuprema regione aeris. Si vero fumus talis ſit mediocriter calidus non trãſibit mediã regionẽ aeris. aut ergo erit cõtinuus aut diſcõtinuus. ſi ſecundus apparebit per modum ſtipularum ardẽtium. et ſi materia fuerit globata tunc vnus globus inflãmatur primus, et poſtea alius tunc apparebũt capre ſaltãtes que a philoſopho vocãtur eges in greco quod eſt capra in latino. Quandoque igitur contingit quod talis materia diſcõtinua circũdatur nube frigida et tunc inflãmatur per antiparitaſim et rumpit nubẽ et tunc apparẽt ſintille ardẽtes. Si vero talis fumus fuerit cõtinuus hoc eſt ſimplex. aut erit cõpactus aut nõ. ſi ſecundum tunc ſucceſſiue incẽditur et apparet per modum cãdele ardẽtis et vocatur dalus. Si vero fuerit globatus hoc eſt dupliciter aut in aere ſibi aliquid obicitur aut nihil ſi nihil tunc quamdiu ſtabit in aere ſi quis ipſum nitatur deprehẽdere ſemper ad motum aeris comprehẽdẽtem precedit. et inde vocatur ignis precedẽs ſiue fatuus ſi autem aliquid ſibi occurrat in aere ſcilicet aliquod frigidum. hoc eſt dupliciter aut inferius aut ſuperius. ſi ſuperius quia talis fumus eſt calidus hoc non poteſt aſcendere nec deſcendere propter frigidum ſibi occurrẽs. mouetur ergo lateraliter. et vocatur ſydus volãs. et quandoque contingit quod in tali motu ante inflãmationẽ occurrit ſibi frigidum tale et tunc incuruatur et eleuatur in medio et inflãmatur et anterius inflãmatur et tunc apparet per modum draconis tortuoſi exſufflantis ignem. et inde vocatur draco volãs. ſi autem tali fumo aliquid reſiduum inferius obuiet. talis impreſſio vocatur aſſur. Et ſic patet differentia impreſſionum ignitarum in media regione aeris generatarum. Si vero talis fumus ſit debiliter calidus tunc remanebit in infima regione aeris et quando materia illa eſt diſcõtinua et ſimul incẽſa apparẽt ſtipule ardentes. quando vero materia eſt continua et ſimul incenſa vocatur dumus ardẽs. quandoque etiam talis materia eſt leuis et ſubtilis tunc inſequitur fugientes et equitantes et maxime quando eſt prope eos. quia mouetur ad motum aeris et tunc vocatur ignis fatuus. et hac de cauſa quandoque ſupra aures equorum vel crines apparẽt tales impreſſiones ignite ad modum candele ardentis et poſſunt generari ex fumo pingui et viſcoſo eleuato per ſudorẽ equi. Et ſic patet differentia impreſſionum ignitarum in infima regione aeris et per conſequens in tribus regionibus aeris. Et poſſet fieri conſimilis diſtinctio de his que generantur in terra. ſed de his non tractat philoſophus quia ſunt nobis occulte. Quibus notatis ſit.

Concluſio reſponſiua. Omnes impreſſiones ignite ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime differẽtes ſolum accidẽtaliter ſecundum magis et minus. Patet quia omnes ſunt de natura ignis. ergo ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Sed tunc.

Dubitatur primo Utrum impreſſiões ignite moueantur naturaliter vel violẽter et a quo mouentur. Reſpondetur quod quandoque mouentur a vẽto et quandoque a leuitate ſurſum. quandoque ad deorſum a contrario propellẽte. et quandoque lateraliter propter cõtrarietatẽ virtutum mouentium. nam exalatio leuis eſt. ideo nititur aſcẽdere. ſed quandoque impeditur a ſuperiori contrario exiſtẽte. ideo mouetur lateraliter. quando ergo mouetur ſurſum mouetur naturaliter.

Dubitatur ſecundo. Utrum Sidera volãtia moueantur per extruſionẽ aut per continuã aduſtionẽ. Dicẽdum eſt quod quando ſidera volãtia generantur in infima vel ſuprema regione aeris deſcẽdũt per continuã aduſtionẽ. quia ibi non eſt contrarium propellẽs. ſed quando generantur in media regione aeris et exalatio includitur in vẽtre nubis caleſcit et vnit ſe per antiparitaſim. et fugiẽdo ſuum contrarium frãgit nubẽ et tunc bene mouetur motu extruſionis et quandoque mouetur lateraliter propter cõtrarietatem mouentium.

Dubitatur tertio vtrum ſidera volantia ſint in celo vel in media regione aeris. Reſpondetur quod ſunt in media regione aeris. quia ea que ſunt in celo apparent tarde moueri propter nimiã diſtantiã licet ſecundum rẽ et veritatẽ velociter moueantur. ſidera autem volãtia apparẽt velociter moueri. ideo prope nos ſunt. Et ita dicendum eſt de omnibus impreſſionibus ignitis.

Dubitatur quarto vtrum Omnẽs impreſſiones ignite ſint eiuſdem quantitatis. Reſpondetur quod nõ propter diuerſitatem materie in magnitudine et quantitate. Tum etiã propter diuerſitatẽ inflãmantium. Tum etiã propter diuerſitatẽ approprinquãtis ad nos. Tum etiam propter diuerſitatẽ materie et in groſſitate et ſubtilitate.

Dubitatur Quinto. De tẽpore in quo fiunt impreſſiones ignite. Reſpondetur quod fiunt de die et de nocte. ſed nõ apparẽt de die quia maius lumẽ offuſcat minus. fiunt enim maxime in autumpno. nam in yeme exalatiões ſunt pauce et minus habent de humiditate aquoſa. ideo nõ ſunt inflãmabiles vel etiam nimis ſapit de yeme precedẽte. in eſtate autem eſt nimia ſiccitas. ideo maxime fiunt in autumpno. quia tunc non viget nimia ſiccitas nec nimia frigiditas.

Dubitatur ſexto que iſtarum impreſſionum magis durãt. Reſpondetur quod ceteris paribus ille que fiunt in ſuprema regiõe aeris. nam ille que fiunt in media cito extrãſeũt propter nimiã antiparitaſim. que vero in infima cito euaneſcunt propter ventos et etiam propter frigiditatem.

Dubitatur ſeptimo vtrum Uapor ſit natus aſcẽdere altius quam exalatio. Reſpondetur quod nõ. quia ſiccum terreſtre quod eſt in exalatiõe eſt magis receptiuum caloris quam humidum aquoſum quod eſt in vapore. igitur etc.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primã dicitur quod arguit de figuris ſequentibus formas ſubſtantiales. ſed nõ habet locum de figuris ſequentibus formas accidẽtales. Ad ſecundã dicitur quod omnes impreſſiões naturaliter mouentur ſurſum. et ſi moueantur aliis motibus hoc eſt per accidẽs. Ad tertiã dicitur quod illa que habent diuerſa generãtia particularia per ſe differunt in ſpecie. modo impreſſiones ignite habẽt idẽ generãs per ſe. ſed per accidẽs habẽt diuerſa generãtia. Ad vltimam dicitur quod impreſſiões habẽt vnum locum ad quẽ naturaliter mouentur ſi nõ impediuntur ſcilicet ad ignẽ. quod autem alibi generentur et moueantur hoc eſt per accidẽs et nõ per ſe. Sequitur in textu Apparẽt autem aliquãdo noctis ſerenitate.

Queritur octauo: vtrum de nocte exiſtẽte aeris ſerenitate debeãt apparere hyatus et voragies ſanguinei coloris. Arguitur quod nõ. quia color nõ videtur niſi in lumine vt habetur 2° de anima. ſed de nocte nõ eſt ſumere lumẽ ſub quo poſſint videri tales colores. Et confirmatur. quia quanto aliquis color eſt debilior tãto maiori lumine indiget vt videatur. cum igitur illi colores nõ videantur de die ſequitur quod a fortiori nec de nocte. 2° ſic quod nõ eſt nõ videtur. ſed iſti colores nõ habẽt eſſe reale. ergo nõ videntur. In oppoſitum eſt philoſophus in textu in iſto 2° tractatu huius libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo quod hiatus et voragies et ſanguinei colores pro materia in qua apparẽt habent exalationẽ calidã et ſiccã. et ideo philoſophus de iſtis fãtaſmatibus ſiue apparitionibus in eodẽ tractatu determinauit in quo agit de impreſſionibus ignitis. quod habeãt exalatiõnẽ calidã et ſiccã patet a ſigno. quia cum apparẽt talia fãtaſmata multotiens fiunt ignite impreſſiones. Sed pro cauſa efficiẽte habẽt lumẽ alicuius ſtelle incidens ſupra exalationes calidas et ſiccas ſurſum eleuatas differẽtes in raritate et dẽſitate groſſicie et ſubtilitate.

Ex quo poteſt accipi modus taliū gñationum apparentiū. nam de die ꝑ calorē ſolis et aliorū aſtrorum ex corporibus inſenſibilibus elevatur ſurſuʒ exalacio calida ⁊ ſicca. que frigiditate noctis ſupveniente et aere exñte privato nubibus cōgregatur et cōdenſatur magis tñ in vna ꝑte quā in alia. ergo contingit ꝙ ꝑtes extremales talis exalationis ſunt ſubtiliores et penetrabiliores a lumīe. et ꝑs media groſſa et parū penetrabilis a lumine. et tunc ꝑtes extremales apparent lucide aut albe aut ſanguinee et pars media apparet nigra ⁊ opaca. Et quia nigrum melius movet viſum ꝙ album aut ſanguineū. idō hec ꝑs apparet nobis diſtinctior ꝙ ꝑtes extremales. et apparet nobis ꝙ ruptura ſive feneſtra ſit in celo. que cum apparet parva vocatur hyatus. cū apparet magna vocatur vorago. ⁊ ſic pʒ quid vorago quid hyat⁹ et quo mō differunt ad invicē. nō enī differunt niſi ſecūdū magis et minus. Et ꝑpter eandem cauſam ſepe accidit ꝙ in caſtris longe viſis apparēt quedā feneſtre que tamen nō ſūt. hoc enim eſt ꝑ interpoſitionem alicuius partis nigre aut opace inter duas partes albas. Hoc etiā faciunt pictores qñ volūt depingere hoſtiū vl' feneſtras i ꝑiete.

Sciendum ē ſecundo ꝙ ſanguinei colores cauſant' ex lumine aeris trāſeuntis per exalationē calidam et ſiccā Nam lucidū aut albū viſum per opacum apparet rubeum. vñ ꝙto lumē magis dñatur ſupra exalationeʒ tanto magis apparet exalatio alba. et quanto min⁹ dñat' tāto minus apparet alba ſʒ apparet rubea aut alterius coloris Sed non contingit ꝙ exalatio appareat totaliter alba aut nigra. non enim poſſet apparere totaliter alba niſi lucidum totaliter dñaretur ſupra opacum et ſic non videretur exalatio. nō poſſet etiā apparere totaliter nigra niſi opacū dominaretur totaliter ſupra lucidū et ita lumen non trāſiret totaliter ſupra opacum. ſed qñ neutrum dñatur et ſpecies vtriuſqʒ per idem mediū veniunt ad locum tūc viſus non indicat de altero extremorū ſed indicat de medio colore inter albū et nigrū ſcʒ de rubedine. Ex hoc ſatis patet concluſio reſponſiva ad queſitum.

Dubitatur primo quare iſta non apparent de die. Reſpondetur ꝙ cauſa eſt quia cum ſol inter cetera aſtra maius lumen habeat. lumen ſolis ꝓhibet ne iſta appareant de die. q2 maius lumen offuſcat minus lumē.

Dubitatur ſecundo quare Talia apparent eſſe in celo. Reſpondet' ꝙ quia viſus non percipit diſtinctionem materie que eſt inter exalationem in qua apparēt talia fantaſmata et ipm celum. ideo indicat ea eſſe in celo.

Dubitatur tertio quare magis apparēt talia fantaſmata ſerenitate aeris exñte ꝙ in alio tempore. Reſpondetur ꝙ cā eſt quia ſerenitas dicit' privatio nubiū in aere ſicut tranquilitas dicitur privatio ventorum in mari. et quia nubes gñantur ex vapore groſſo et opaco qui eſt cōtrarius exalationi calide et ſicce in qua apparent iſta fantaſmata. ideo apparitio iſtorum fantaſmatum requirit ſerenitatem aeris. quia nubes non ſunt de facili penetrabiles a lumine aſtrorūʒ de nocte lucentiū

Dubitatur quarto quare eſt ꝙ ſepe dū apparent impreſſiones ignite aut iſta fantaſmata audiuntur quidam parvi ſoni qui interdum ſunt ſimiles vocibus humanis. Reſpondetur ꝙ cauſa eſt q2 tunc tꝑis vigent exalationes calide ⁊ ſicce quarū quedam includuntur infra terraʒ. alie vero infra corpa mortuorū ⁊ cadavera. ⁊ hmōi exalationes q2 leves ſūt petunt exitum. et exeuntes quādoqʒ per vias ſtrictas ⁊ diverſimode figuratas cū quodā impetu cānt diverſos ſonos ſi'les qñqʒ vocibʒ hūanis

Dubitatur quinto Utrum exalacio et vapor ſint eiuſdeʒ ſpēi ſpecialiſſime cum corpore a quo elevantur. Reſpondent antiqui ꝙ exalacio ⁊ vapor ſunt quedaʒ mixta imperfecta alterius ſpēi a quo elevant'. alii dicunt ꝙ ſunt eiuſdem ſpeciei ſubſtācialiter cū corꝑe a quo elevāt' vt vapor ē ſbāl' aqua. ⁊ exalaco eſt ſbāl' terra. ſʒ differūt ſʒ⁹ accidēs. ſ. groſſū ⁊ ſubtile rarū ⁊ denſuʒ albū ⁊ nigrū. Alii dicūt ꝙ elementa inferiora. ſ. aqua ⁊ terra ſunt groſſiora ⁊ materialia idō ſūt exalabilia ⁊ vaporabilia ⁊ nō alia elemēta. ecū abſqʒ corruptōe diucius poſſunt ꝑmanere ſub diverſis ⁊ ꝯtrariis diſpōibus ꝙ alia elemēta. ⁊ ita iſti dicūt ꝙ exalacio ⁊ vapor ſūt aqua aut terra ſub ꝯtrariis diſpoſicionibus ad alia elementa. ⁊ ſic dicunt ꝙ vapor et exalacio non ſunt entia ꝯpleta aut perfecta ſpeciei ſʒ magis in via ad ſpeciem alterius elementi. ⁊ ob hoc proprie nō debent dici individua alicuius ſpeciei. Dicunt tamen ꝙ magis debent denominari a ſpecie ad quaʒ tendunt ꝙ ab alia a qua recedunt. vnde ſecunduʒ iſtas opiniones dicendum eſt ꝙ ſi vapor ⁊ exalacio conſiderentur quantum ad formas ſubſtātiales quas induunt ſubſtantialiter ſunt actualiter de natura corporum a quo elevantur. Sed ſi conſiderēt' ꝙ⁹ ad ſuas diſpōes qualificativas ⁊ ꝙtuʒ ad formas q ſūt ibi v̄tualiter ſūt eiuſdē ſpeciei cū corꝑe in qd' tēdūt. ſicut exalacio calida ⁊ ſicca diſpōitive ⁊ virtualiter ē ignis. ⁊c.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ illa fantaſmata videt' de nocte ſub lumīe alicui⁹ alterius aſtri quod ſufficit vt appareant. Ad confirmationem. patet ſolutio ex dictis. quia maius lumen offuſcat minus lumen. Ad tertiam dicitur ꝙ in hyatu et in voragine duo ſunt cōſideranda ſcʒ materiale et formale. formale eſt apertura ſeu ruptura apparens in celo et talis ruptura non eſt a parte rei. Sed materiale eſt talis exalatio in qua apparet talis ruptura et realiter talis Ɔſimiliter in coloribus eſt materiale quod ē quedam proportio qualitatū primarū. Aliud eſt formale quod eſt perſpicuum in quo apparent diverſi colores et quo ad hoc hñt ibi eē

Sequitur in textu. De cometis autem et vocato lacte.

Queritur nono. vtruʒ cometa ſit de natura celi. Arguitur ꝙ ſic. quia dicit phūs ꝙ alique ſtelle viſe ſunt cape comā ergo videtur ꝙ cometa nihil aliud ſit ꝙ ſtella comata aut caudata. 2° arguitur. illud qd' naturaliter movet' motu circulari ē de natura celeſti. ſed naturaliter cometa movetur circulariter. igitur ⁊c. 3° ſic. per cometaʒ aſtrologi aliqua precognoſcunt de futuris. vtpote mortem principum peſtilentias et prelia magna. qd' nō eſſet niſi cometa eſſet de natura celeſti et influeret in iſta inferiora. Ad oppo⁹ eſt phūs in. 5. ca. huius tractatus.

Sciendūʒ eſt primo: ꝙ poſt quam phūs determinavit de impreſſionibus ignitis ſtatim tranſeuntibus. et de quibuſdā fantaſmatibus que apparēt in exalatione calida et ſicca ſurſum elevata. conſequenter determinat de quibuſdam impreſſionibus ignitis. ſecundo de eius partibus ſcilʒ de cometa et galacia. et primo de cometa reciando primo opiniones aliquorum de quibus videbitur in preſenti queſtiōe.

Sciēdum eſt ſecundo quod Ut habetur in textu antiquorum triplex fuit opinio de cometa. Prima fuit Anaxagore et Democriti dicentium ꝙ cometa eſt ſimphaſis id eſt comparitio ſtellarum errantium propter copulationem et coniunctionem earuʒ. quādo enim coniunguntur ad invicem propter eorum vicinitatem faciunt apparitionem vnius ſtelle et iſta apparitio dicitur ſtella comata que videtur habere comam propter augmentum luminis ex approximacioneʒ ipſarum ſtellarum ad invicem. Alia fuit opinio Pictagoricorū dicentium cometam eſſe vnam ſtellarū errātiuʒ que multo tēpore ſub radiis ſolis latet. ⁊ qñqʒ per modicum tempus exit radios ſolis et tūc vocamus eam cometam. vt dant ſimile de mercurio qui multo tempore latet ſub radiis ſolis et tamen aliquando per modicum tempus apparet poſtꝙ receſſit a ſole. Tertia fuit opinio Hipocratis Chii. et Eſchili eius diſcipuli. dicentium cometam eſſe vnam ſtellarum errantium ꝙtum ad corpus. ſicut poſuit precedens opinio. Sed habere caudam vl' comam de natura elementari. ſed hec opinio differt a precedenti ꝙtum ad comam ſive caudam. quia illi de precedenti opinione dixerunt illam ſtellam poſt receſſum a ſole habere caudam a natura ſua. ſed Hipocras dixit illam comaʒ eſſe de natura elementari. ymaginabatur enīʒ Hipocras ꝙ illa ſtella eſſet erratica et recedendo a ſole et accedendo ad locum ſub quo eſt humiditas attrahit multos humores ſub ſe conſtantes et apparentes in loco illius ſtelle quos non poterat attrahere dum erat ſub ſole. Et eo ꝙ no percipimus diſtantiam inter illos humores et ſtellam. Ideo dicunt ꝙ radiū ſolares refracti ab illa humiditate ad ſolem vel ad illam ſtellam faciunt apparitionem come circa illam ſtellam Ulterius dicunt ꝙ cometa raro apparet inter duos circulos tropicos ⁊ hoc propter nimiam caliditatem ſolis conſumentis humiditatem ſuppoſitam portioni celi que eſt inter duos tropicos. ſed apparet in aliis locis in quibus ſol vel ſtella poteſt elevare vaporem ſine eius conſumptione. Sed omnes iſte opiniones ſunt falſe et inſufficientes ideo contra eas ponunt' concluſiones.

Concluſio prima contra primam opinionem. Cometa non eſt ſimphaſis ſive coniunctio ſtellarū errantiuʒ ſicut poſuerūt Anaxagoras ⁊ Democrit⁹ Probatur. quia ſi ſic tunc diſſoluto cometa deberent apparere plures planete diſtincti. hoc autem eſt contra experientiam. Item 2° ad ſenſum viſum fuit ꝙ ſtella iovis ſuppoſita fuit ſtelle fixe. et tamē ex tali ſuppoſitione non apparuit cometa. g° a ſimili cometa non apparet ex congregatione ſtellarū errantium. Item ſtelle apparēt viſu indiviſibiles et punctuales. indiviſibile autem additum indiviſibili non facit ipm apparere maius. cometa aūt apparet magne ꝙtitatis. ergo cometa non eſt apparitio ſtellarū errātiū.

Concluſio ſecunda. Contra ſecundam opinionem. Cometa non eſt aliqua ſtellarum errantium. Probatur quia oēs ſtelle errantes moventur ſub ipſo circulo animalium ſcilicet ſub Zodiaco et nunquam

ertra. ſed multi planete apparent extra zodia‑cum. igitur   Item ſi ita eſſet non poſſent apparere plures comete. Sꝫ vt dicit phūs multi comete ſimul et in eodē tempore viſi ſunt. ergo cometa non eſt vnus planetaꝝ errantium.

Concluſio .iii. contra tertiam

opinionem. Cometa non eſt de natura elemen‑tari ꝗtum ad caudā et de natura celeſti ꝗtum ad corpus.   Probatur cōcluſio quia ſi coma ſiue cauda comete appareꝫ ex reflectōe radioꝝ viſualiū ab humiditate ad ſolē ſequeretᷣ ꝙ illa ſtella que dicitᷣ corpꝰ comete nūqꝫ appereꝫ ſine coma qn̄ ſcilꝫ recederet longe ab ipō ſole. quod tn̄ falſum eſt ſecundum opinionem ypocratis.

Item plures apparuerunt ſimul quīqꝫ pla‑nete ſine ſole et luna. et cum hoc apparebat co‑meta. ergo cometa nō eſt vnū aſtroꝝ errātiū ꝗtum ad corpus cum ſolū ſint ſeptē aſtra errā‑tia.   Item antiquitus tēpore belli Archadie viſa fuit cometa non multū minor ſole. cuius cauda protēdebatur vltra tertiā partē celi. talis autē cometa nō potuiſſet appꝫere ex ꝯiūctione planetaꝝ errātiū ergo cometa n̄ eſt de planetis erraticis quo ad corpus.   Itē tpe phī appꝫuit ſub cane cuius cauda fuit debilis et debiliter videbatᷣ. ergo cometa nō pōt eſſe vnus de pla‑netis erraticis.   Item ſi eſſet vnus de plane‑tis erraticis ſecundū modū predictū ſeqretᷣ ꝙ nunꝗ diſpꝫeret extra locum ſolis. ſed multe co‑mete diſparuerūt multum longe a ſole vt tangi‑tur in textu de illo magno cometa cuius cauda ꝓtendebatᷣ vltra tertiā partem celi que diſpꝫuit dū per motum eius a ſole recedendo peruenit ad zonam orionis in circulo meridiano et ibi fuit cōſumptus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitᷣ ꝙ cometa nō eſt de natura celeſti tn̄ alique ſtelle iuuant bn̄ ad gn̄ationem comete. qꝛ faciūt ad eleuationē materie ex qua cometa generatᷣ. et ideo alique viſe ſunt capere comā pro quāto ſub ipſis gn̄atur.   Ad ſecūdaꝫ dicitᷣ ꝙ cometa circulariter mouetᷣ ad motū ſu‑preme regionis aeris et non ſecūdum naturam propriam.   Ad tertiā dicitᷣ ꝙ ex qualitatibꝰ et diſpoſitionibus comete puta ex colore mag‑nitudine figura et permanētia aſtrologi poſſūt iudicare de aliqua cōſtellatiōe vigente in celo virtute cuiꝰ generatᷣ cometa et tunc cognitis virtutibꝰ talis cōſtellatiōis vigentis pn̄t iudi‑care de aliquibus futuris quoꝝ cauſa pōt eē talis cōſtellatio nō tamen neceſſaria ſed cōtin‑gens. Et ī tali iudicio de futuro maxīe inſpiciē‑dum eſt ad colorem comete qꝛ ſi cometa fuerit rubei coloris denotat dominiū martis ꝛ ſignat prelia futura. et ſi viridis denotat dominium mercurii. ſi albi coloris denotat dn̄ium iouis. et ſic de aliis. et ita cometa non eſt cauſa futu‑rorum ſed ſignū. et ꝯſtellatio vigēs poteſt bene eſſe cauſa.   Sequitᷣ in textu.   Quoniam autem de non manifeſtis.

Queritur decimo   Utrum

Cometa ſit de natura elementari.   Arguitur ꝙ non. quia impreſſiōes methaurologice non multū durāt. ſed cometa diu durat. nā per qua‑draginta dies viſus eſt cometa. ergo cometa non eſt impreſſio methaurologica.   2ꝰ ſic cometa mouetᷣ et lucet circulariter. ergo ē vnū de aſtris celi.   3ꝰ ſi cometa eſſet de natura ele‑mētari et in elemētari regione ſequeretᷣ ꝙ cometa deberet eclipſari quēadmodū luna. ꝯn̄ña tꝫ qꝛ propinquior eſſet terre ꝗ̄ luna ergo intraret vm‑brā ꝓfundior. ſed ꝯn̄s eſt fl̄m. ergo.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

quam phūs reꝓbauit opiniones antiquorum ponentiū cometā eſſe vnū de aſtris ex qua reꝓ‑batione ſatis notū eſt ꝙ cometa nō eſt de na‑tura celeſti et per ꝯn̄s patet ipſm gn̄ari in regio‑ne elementari. ideo ꝯſuēter phūs oſtendit ex qua materia. vbi. qn̄. et quo modo generetᷣ cometa

Uñ cometa gn̄atur ſecundū philoſophū. nā per calorem ſolis et alioꝝ aſtroꝝ ex corporibus terreſtribus et hic inferius exn̄tibus pinguibus et viſcoſis eleuatur exalatio terreſtris calida et ſicca groſſa pinguis et viſcoſa. cuius partes ne‑dum ad inuicem circumiacent. ſed vſqꝫ ad ſu‑periorem regionē aeris vbi propter vicinitateꝫ ignis et motū circularem ſupra regionem aeris inflammatᷣ ꝛ mouetur circulariter ad motum ſupreme regionis aeris.   Et ad hoc ꝙ talis ex‑alatio vocetur cometa oportet ꝙ ſit talis pro‑portio materie inflammabilis ad calorem in‑flammantem ꝙ calor adeo non excedat mate‑riam ꝙ ſtatim conſumat eam. et ꝙ etiaꝫ non ſit ita debilis calor ꝙ tota extinguatᷣ. ꝛ ideo opor‑tet ꝙ ibi ſit debita proportio inter materiam et calorem. et ſecundū ꝙ materia diuerſimode op‑ponitur calori habet diuerſam diſpoſitionem ꝛ figuram. nā quando exalatio eſt circularis fi‑gure groſſior in medio et ſubtilior in extremis circumquaqꝫ tunc in medio habet inflamma‑tionem obſcuriorē et in extremitatibus clario‑rem et tūc apparet ad modum ſtelle vndiqꝫ co‑mam habentis. et ſic ſortitur nomen ſtelle co‑mate. Quādoqꝫ vero exalatio eleuatᷣ et protē‑ditur in latum et tunc apparet habere caudam in longū eleuatam et vocatur ſtella caudata. Quandoqꝫ vero illa exalatio inferius habet quaſi partes diſcontinuas ſubtiles et lucidas et tūc dicitur in greco pogonias idest ſtella bar‑bata.   Ex precedentibus poteſt colligi diffi‑nitio comete.   Cometa eſt exalatio terreſtris calida et ſicca pinguis groſſa et viſcoſa. cuius partes ad inuicem multum circumiacent eleua‑ta a corporibus inferioribus vſqꝫ in ſupremaꝫ regionem aeris vbi propter vicinitateꝫ ignis et diſpoſitionē materie inflammatur et mouetur circulariter ad motum ſupreme regionis aeris.

Quibus premiſſis ſit.

Concluſio prima.   Cometa

non eſt de natura celeſti ſed elemētari.   Qꝛ nō ſit de natura celeſti patet ex q̄ſtione precedenti. Sed ꝙ ſit de natura elementari probatur a ſiḡ‑no. nam communiter tempore generationis co‑mete fiunt magni venti. et hoc eſt ſignuꝫ ꝙ tūc eleuantur multe exalationes calide et ſicce inter quas quedā non ſunt inflammantes et reuer‑berantur per medium regionis aeris et ſic cō‑uertuntur in ventos. et ſic tempore generatiōis comete anni ſunt ſicci propter ventos aerem de‑ſiccantes circa terra. ſūt etiam calidi quia mag‑nus calor requiritur ad eleuandum tantas exa‑lationes. ergo concluſio vera.

Dubitatur primo quo tēpo

re magis generatur cometa.   Reſpondetur ꝙ raro generatur in yeme propter nimiā frigidita‑tem. raro etiam in eſtate propter nimiam calidi‑tatem exalationem ꝯſumentem. ſed cōmuniter generatur in vere et autūpno. quia autūpnus eſt magis calidus et ſiccus.

Dubitatur ſecundo que eſt

cauſa diuturne permanentie ipſius comete.

Reſpondetᷣ ꝙ eſt diſpoſitio ipſius materie nam quia materia comete eſt viſcoſa et groſſa non cito conſumitur a calore. ad hoc etiaꝫ facit vir‑tus aliquorum aſtrorum ſub quibꝫ generatur cometa. per quorum virtutem eleuatur noua ſurſū que additur preexn̄ti materie quod facit ad diuturnitatem comete.

Dubitatur tertio De cauſa

diuerſitatis colorum comete.   Reſpondetur ꝙ eſt diſpoſitio comete penes groſſum et ſubti‑le. nam quando materia eſt bene ſubtilis et in‑flammabilis apparet albus vel pallidus. ſed quando eſt mediocriter groſſa apparet rubeus qn̄ādo vero materia eſt multum groſſa appa‑ret quaſi carbo ardēs.   De cauſis aūt diuer‑ſarum figurarum dictum eſt prius.

Dubitatur quarto   Utrum

ſimul poſſint apparere plures comete.   Re‑ſpondetur cū textu ꝙ ſic. quoniā aliquādo viſi ſunt quinqꝫ. et poſſunt differre in colore et fi‑gura ſecundū diuerſitatem materie in groſſitu‑dine et ſubtilitate.

Dubitatur vltimo: de ſigno

comete   Dicitur ꝙ eſt ſignum magne cale‑ditatis et multitudīs ventorum vt dictum eſt prius. Eſt igitur in ſignū ſeditionū et diſſenſio‑nū inter principes populos et regna et per cō‑ſequens eſt ſignuꝫ belloꝝ mortalitatū et peſtiū. Quod ſic perſuadetur. qꝛ cū tpe gn̄ationis co‑mete vigeat caliditas et ſiccitas. caliditas ſcilꝫ ignis et ſiccitas terre viget in hoībus colera et augmentatur acuties eius. modo acuties cole‑re incitat hominē ad iras iurgia ꝛ bella. Et qꝛ vita conſiſtit in calido et humido aereo poteſt etiā eſſe ſignū peſtis et mortalitatis. Et qꝛ prin‑cipes et prelati ſunt magis teneri et ſubtilioris cōplexionis ex qꝰ delicatius nutriuntur et vi‑uūt ideo qꝫ magis de facili in ſua cōplexione ſunt paſſibiles. ideo cometa eſt magis ſignum mortalitatis principū et potentiū ꝗ̄ aliorum. Et qꝛ eſt ſignū belloꝝ vt dictū eſt. ꝛ in bellis cō‑muniter cadūt principes. idō cometa eſt ſignum mutatiōis dominioꝝ regnoꝝ et legū ꝓ ꝗto ē ſignū et caſus principū.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Prima ſoluta ē in aſſignando cās permanētie comete.   Ad ſecundā negetur ꝯn̄tia. cometa enim lucet ſed lumen ſuū non hꝫ a ſole ſed eo ꝙ habet materiā inflāmataꝫ a caliditate ignis ꝗ̄ſt circulariter mouetᷣ hꝰ ē ad motū ſupͣme re‑gionis aeris. Ex quo pꝫ riſio ad tertiā ꝙ come‑ta non pōt eclipſari ab vmbra terre qꝛ non ca‑pit lumen ſuū a ſole nec a quocūqꝫ alio aſtro. ſicut luna.   Sequitᷣ in textu.   Qualiter aūt et ꝓpter quā cauſam ſit. ꝛc.

Queritur duodecimo. vtruꝫ

Galacia ſit de natura elemētari.   Arguitur ꝙ ſic. nā cometa et galacia ſunt et fiūt ex eadē materia vt habetᷣ in textu. dicitᷣ aū ꝙ plima ex‑alatio attrahitᷣ ſub ſtellis ecalticis. vt apparet eis cauda ꝓtenſa in longum que dicitᷣ galacia ergo ſicut cometa eſt de natura elemētari ita et galacia.   2ꝰ ſic phūs dicit ꝙ galacia eſt co‑ma maximi circuli in celo ꝓpter ſegregationem exalationis eleuate ſuperius ſub illo ymo cir‑culo et ibi per virtutem motus et luīs ſtellaruꝫ illius circuli inflāmatᷣ. gꝰ galacia ē de natᷣa elemētari.   Itē dicit textus ꝙ galacia non ē inter tropicos eo ꝙ exalatio ibidē cito ſegrega‑tur et nō ꝑmittetur ſtare. ſed extra tropicos ele‑uatᷣ exalatio ex qua fit galacia et ibi cōſeruatᷣ. ergo galacia eſt de natura elemētari.   Itē dicit ꝙ non fiunt multi comete nec ſepe. qꝛ materia ex qua debēt fieri trahitur ad locum in quo fit galacia. ergo galacia eſt de natura elementari.

Ultra arguitur. celum eſt homogeneum. ergo ñ debꝫ habere partes aliq̃s albas. ideo vna non eſt albior altera. ergo galacia eſt de natura elementari. In oppoſitum arguitur quod quelibet exalatio ſtati recedit. ſed galacia ſemper manet et eſt ſemper in eodem loco ꝗtum ad ſitum partiũ celi. ergo no eſt de natura elementari. Hoc igitur habetur expreſſe in antiqua tranſlatione. ſcilicet ꝙ eſt de natura celeſti.

Sciendum eſt primo. quod poſtꝗ .p. determinauit de cometa ꝯñter determiat de galacia. de cuius natura recitant̃ primo tres opiniones antiquorum a phõ. Prima fuit Pictagoricoꝝ dicentiũ ꝙ ſol ſemel exiuit ſuaꝫ viam et cõbuſſit illam viam celi que nunc eſt alba. Sed hec opinio ẽ falſa. et ortum habuit ex fictione poetaꝝ quibus nephas eſt credere. et improbat̃ a phõ. quia ſequitur ꝙ zodiacus ſub quo mouentur omnes planete et etiaꝫ ipſe ſol iam pridem fuiſſet combuſtus. Item celũ non eſt ſuſceptibile peregrinaꝝ impreſſionum cum ñ ſit ad formã tranſmutabile. Secũda opinio fuit Anaxagore et Democriti dicẽtiũ galaciam eſſe lumina quoꝝdam aſtrorum cõgregata. nam illi ymaginati ſunt aſtra habere proprium lumen. Sed non apparet niſi extra radios ſolis quia maius offuſcat minus idõ dicunt ꝙ dum interponitur terra inter ſolem et illud lumen apparẽt nobis lumina aſtroꝝ congregata. ⁊ talis apparitio ſecundũ eos eſt galacia. Sed iſta opinio eſt irrationabil̃. quia via lactea apparet ſemꝑ ſub eiſdem aſtris. et cum ſol continue moueat̃ continue alit̃ et alit̃ aſtra a ſole illuminantur. et ſic tranſmutato ſole neceſſe eſt tranſmutari viam lacteam quod eſt falſum. Item magnitudo ſolis eſt maior magnitudine terre et eſt maior diſtãtia mlto vmbre terre et aſtrorum fixorum a terra ꝗ ſolis. Ex quibus ſequit̃ ꝙ conus vmbre terre non poteſt pertingere ad aſtra fixa et per conſequẽs ſoleꝫ aſpicere omnia aſtra et illuminare ea. et ſic fundamentum illius opinionis nullũ eſt. Tertia fuit opinio que dicit lumen aſtrorum commiſceri cũ humido vapore. et iterum ad celum reflecti. et ita ſecundum eos galacia eſt lumen reflexum ab aere ſiue a vapore humido ad celum ſtellatum. Sed hec opinio falſa eſt. quia tunc galacia moueretur motu ignis. nec ſemper appareret in eadem parte celi cuius oppoꝰ experimur. ergo. Itẽ circulus lacteus de nocte põt apparere in aqua vel ſpeculo. et tamen non poteſt fieri reflexio ad celum ſtellatum. ergo dictꝰ modus eſt inſufficiens. Ad videndum aũt modum generationis galacie poſitum in noua tranſlatione.

Sciẽdum eſt ſecundo quod ab iſtis inferioribus per calorẽ ſolis ⁊ aliorum aſtrorum eleuantur exalationes calide ⁊ ſicce. q̃ per virtutem quarũdã ſtellarum fixarum ſpiſſe ſeminatarum et prope ſe inuicem poſitarum eleuantur vſqꝫ ad ſupremam regionem aeris ſub illis aſtris viatim in quibus exalationibꝫ exiſtentibus recipitur lumen aliorum aſtrorum et apparet claritas magna vt albedo que vocat̃ galacia ſiue via lactea. Et quod ita generetur galacia perſuadetur in noua tranſlatione ratione et ſigno. Rõ e ſic. quia ſi per virtutem vnius aſtri poſſit eleuari materia tanta ex qua poſſit generari cometa. rationabile videtur ꝙ multe ſtelle ſpiſſe ſeminate habeant virtutem attrahendi multas exalationes ſurſum. et illuminandi eas. Sic ergo galacia non apparet inter tropicos quod contingit propter nimiam caliditatem que ſegregat materiam generationis galacie. Et ita videtur eſſe ſignum ꝙ galacia generetur ex exalatione.

Sciendum eſt tertio. quod ſecundum Pholomeum Auicennam et Albertum qui commentant antiquam tranſlationeꝫ galacia non eſt de natura elementari ſed celeſti.

Et hoc etiam habet antiqua tranſlatio. et hec opinio communiter tenetur. et eſt veriſimilior. Non eſt enim dubium ꝙ in noua tranſlatione fuerit vicium ſcriptorum vel tranſlatoris qui forte fuit illius opinionis cum hec due opiniones videntur ſibiipſis contradicere. Pro cuius declaratione.

Scienduꝫ eſt quarto. ꝙ galacia eſt quidam circulus albus ſiue lacteus apparens in celo transiens a pedibus Geminorum per principium ſagittarii iterum rediens in ſignum geminorum. Et in galacia apparent duo circuli albi qui non vbiqꝫ coniuncti ſunt ad inuicem.

Sciendum eſt quinto quod Cauſa materialis galacie eſt vna pars celi ſtellati ſpiſſior aliis. ideo magis ſufficit retinere lumen ſolis et ſtellarum et terminare viſum et in tali parte ſunt ſtelle ſpiſſe poſite que faciunt illã partem eſſe dẽſiorem et de illis aſtris quedam ſunt magna magnum lumen a ſole recipientia et ſunt alia parua inter illa magna que non videntur a nobis. ſed tamen emittunt lumen adeo ꝙ lumen apparet nobis continuum cum lumine aliorum. ⁊ ita apparet nobis via lactea ſiue alba propter magnam claritatẽ illius ꝑtis et iuxta hoc ſit.

Concluſio reſponſiua. galacia eſt de natura celeſti. Pꝫ auctoritate phĩ in antiqua tranſlatione.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ omẽs ille auctoritates fundantur in noua tranſlatione que nõ cõiter tenetur. Ad vltimã dicit̃ ꝙ celum eſt totuꝫ homogeneum ꝗtuꝫ ad naturã ſubſtantialẽ. ⁊ tñ differt a ſuis ꝑtibus per raritatẽ et denſitatem et per luminoſuꝫ et non luminoſum. ⁊ nõ eſt tñ ſubm mutationi de contrario in cõtrarium propterea auctoritas poſt oꝰ eſt pro dictis. ⁊c.

Sequit̃ in textu. De loco aũt poſitio eſt zº.

Queritur tredecimo Utrum Pluuia generet̃ in media regione aeris. Arguit̃ primo ꝙ nõ. q2 pluuia ſubaliter eſt aqua ſed locus naturalis gñationis aque eſt ipſa aqua. ergo pluuia nõ gñatur in media regiõe aeris. zº ſic alique impreſſiones ignite generant̃ in media regiõe aeris. ergo ibi nõ gñant̃ impreſſiones aquoſe. ꝯña tenet q2 idem nõ eſt cauſa gñationis oppoſitoꝝ. Ad oppoſitũ ẽ phũs in tertio capitlo tertii tractatꝰ huiꝰ libri.

Uerũ eſt tñ ꝙ ſecundũ Albertũ incipit ſecundus liber. Pro reſpõſione ad q̃ſitum.

Sciendum eſt primo. quod Poſtꝗ phũs determinauit de impreſſionibus ignitis quaꝝ materia remota eſt corpus ſiccũ terreſtre. et materia ꝓpinqua eſt exalacio calida et ſicca. ꝯſequẽter in hoc tractatu determiat de impreſſionibus aquoſis quarum materia remota eſt corpus aqueũ. et materia ꝓpinqua eſt vapor calidꝰ et huidus. calidus quidẽ calore facto extriſeco agẽte. et huidꝰ huiditate aq̃a.

Scienduꝫ eſt ſecundo ꝙ cauſa efficiens remota hmõi impreſſionũ aqueaꝝ eſt ſol et alia aſtra per lumẽ ſuum et influentie euaporãtes corpora humida aquea hic inferiꝰ exiſtentia. Sed efficiens ꝓpinquũ in aliquibus eſt frigiditas medie regiõis aeris. in aliis aũt frigiditas noctis q̃ eſt in aere infime regionis: et in aliis facit antipiſteſis. Cauſa finalis ꝓpiq̃ et intrinſeca iſtaꝝ impꝛſſionũ aqueaꝝ eſt gñatio. ſed remota eſt gñatio et ꝯſeruatio ⁊ augmẽtatio vegetabiliũ ⁊ viuẽtiũ ſupra terrã.

Sciendum eſt tertio. quod Duplex poteſt eſſe locus gñatiõis alicuius impreſſionis ſcꝫ naturalis et accidẽtalis. Locus naturalis ẽ in quo reperiunt̃ natalit̃ gñatões talis impreſſiõis. Sed accidentalis eſt in quo de per accidens reperiunt̃ et aliq̃ñ reperiuntur tales cauſe et non ſepe. Primo mõ media regio aeris eſt locus natalis pluuie. q2 media regio aeris eſt ſemꝑ frigida. Sed ſecũdo mõ ſcꝫ de per accidens aliq̃ñ in ſuprema ꝑte et in infima regione aeris gñatur pluuia.

Scienduꝫ eſt quarto. quod Iſta quatuor vapor nubes nubecl̃a et caligo licet ſint idem ſecũduꝫ ſubam. differunt tñ ſꝫꝰ accidens. q2 vapor dicit̃ fumus ſubtilis calidꝰ et humidus humiditate aquea ſurſuꝫ eleuata. Sed nubes eſt ipſe fumus frigiditate medie regionis aeris ꝯdenſatꝰ et inſpiſſatus. Sed nubecula eſt ꝑua nubes. Caligo vero eſt nubecula ſterilis. ex qua ſcꝫ nõ eſt nata generari pluuia. Et cõiter apparet talis caligo poſt magnas pluuias et eſt ſignũ future ſerenitatis.

Sciendum eſt quinto quod Pluuia ſic gñatur. nã per calorẽ ſolis et alioꝝ aſtroꝝ a corporibꝫ huidis aqueis hic inferius exiſtentibꝫ eleuatur vapor calidus et huidus humiditate aq̃a vſqꝫ ad mediã regionẽ aeris vbi ꝓpter frigiditatẽ loci ꝯdenſat̃ et inſpiſſatur et cõuertit̃ in nubẽ. et nubes in aquã deſcendẽdo in guttulis. q̃ cũ ſint ꝑue vocant̃ perſecades cum vero ſint multum groſſe et magne vocant̃ lãbroceres. et cũ ſunt mediocres vocant̃ et retinẽt ſibi nomẽ quod ẽ pluuia. Ex quo pꝫ quid ſit pluuia. ẽ eniꝫ vapor calidus et huidꝰ huiditate aq̃a eleuatꝰ a corꝑibꝫ huidis aqueis hic inferius exñtibꝫ ꝑ calorẽ ſolis et alioꝝ aſtroꝝ vſqꝫ ad mediã regionẽ aeris. vbi ꝓpter frigiditatẽ loci ꝯdenſat̃ et ꝯuertit̃ in nubẽ. et nubes in aquã deſcendẽdo per guttulas ꝓpter ſaluteꝫ animancium. Ex quo pꝫ.

Concluſio reſponſiua ad .q. Scilꝫ ꝙ pluuia gñat̃ in media regione aeris.

Patet. ibi reperiunt̃ cauſe ſufficiẽtes ad generationẽ pluuie. nã media regio aeris ẽ ſemꝑ frigida. ⁊ vapor eleuat̃ vſqꝫ ad mediã regiõeꝫ aeris frigidã. et ita ꝑ frigiditatem medie regionis aeris cõuertit̃ in aquã. Uerũ eſt tñ ꝙ ꝑ accidẽs põt pluuia gñari. in ſuprema parte infime regiõis. q2 ibi q̃ñꝫ et de per accidẽs reperiunt̃ cauſe gñatiõis pluuie.

Dubitatur de ſignis pluuie Per q̃ põt ſciri gñaº future pluuie. R. ꝙ ſunt mlta ſigna. Pꝰ eſt aſcẽſus vaporis ſurſum et apparitio nubis. zꝰ ẽ diminutio roris ⁊ fontiũ tempore tẽꝑato q2 vapor ex quo dꝫ gñari ros eleuat̃ vſqꝫ ad mediã regionẽ aeris ⁊ ſiliter q̃ñ diminuũt̃ fontes tali tꝑe ſignũ ẽ magne euaporatiõis. 3ꝰ ẽ humectatio pietũ et lapidũ. pluuia. n. ñ ſolum gñat̃ ex vapore ſꝫ etis ex aere ꝯuerſo i aquã. et cũ tꝑe gñatiõis vigeat virtꝰ ꝯuerſiua aeris et vaporis in aquã. idõ tunc aer tangens lapides frigidos conuertitur i aquã.

Quartum ſignū eſt ꝙ lampades ardētes ſintillant. qꝛ circundans oleum conuertitur in aquā manentē in ſupficie olei. ideo non bene ardet oleū. Quintū ſignū eſt rubedo matutina ſolis et pallor radiorum ſolis. nam qñ ſol apparet rubeus demane ſignū eſt ꝙ ſunt multi vapores exiſtentes inter aſpectū noſtrum et ſolem ex quibus poteſt generari pluuia et nō fuerunt conuerſi in nocte precedenti in rore. ſed rubedo ſolis ſerotina non eſt ſignū pluuie. ſed ſerenitatis. qꝛ ſignū eſt ꝙ ſunt vapores eleuati de die per calorē ſolis ad infimā regionē aeris et cum non fuerint eleuati vſqꝫ ad mediam idō adueniente frigiditate noctis nō poſſunt amplius aſcendere propter debilitatē caloris. ⁊ ita conuertunt̄ de nocte in rorem deſcēdentē ſupra herbas ⁊ folia arbor̄. Sextū eſt ꝙ tempore generationis pluuie non videntur multa aſtra propter multitudinē vaporūꝫ et nubium inter nos et aſtra. Septimū eſt cantus ranarūꝫ et gñaliter omniū aquaticor̄. Octauū ſignū eſt ꝙ qñ debet fieri pluuia muſce ⁊ pulices fortius pungunt. et oues auidius paſcunt et comedunt. et yrundines et alie aues diligentius nutrimentū querunt. nam per alterationē factam in corporibus eor̄ ex quodā inſtinctu nature ad querēdū nutrimentū et ad prouidēdūꝫ ſibi de futuris mouent̄. Multa alia ſigna pñt aſſignari. ſed hec ſufficiant cauſa breuitatis.

Dubitatur pꝛimo de accidētibus pluuie.

Dicendū eſt ꝙ primum eſt ꝙ deſcendit per guttulas rotundas q̄ cum ſit frigida et deſcendat per aerem calidū reducit ſe ad figurā ſpꝉicā vt magis reſiſtat ſuo cōtrario.

Secundū accidens eſt ꝙ hmōi guttule ſūt aliquando groſſiores qñqꝫ ſubtiliores. et hoc dicit propter diſpoſitionē materie in calore et frigiditate et groſſicie et ſubtilitate et etiam ꝓpter diuerſā diſpoſitionē medie regionis aeris

Tertiū accidēs eſt ꝙ pluuia qñqꝫ eſt dulcis qnādoqꝫ amara quod ꝯtingit qꝛ qñqꝫ cū vapore aqueo miſcetur aereū ꝙ eſt cauſa dulcis quandoqꝫ miſcet̄ exalatio terreſtris et aduſta que eſt cā amaritudinis. Quartū accidens eſt ꝙ ſepius generant̄ pluuie ꝙ̄ quecunqꝫ alia impreſſio. et hoc contingit. qꝛ corpora humida ſunt facilius euaporabilia ꝙ̄ terreſtria ſiue exalabilia idō inter impreſſiones aqueas ſepius generatur pluuia ꝙ̄ alie. quādoqꝫ enīꝫ tp̄e anni media regio aeris eſt ſufficienter diſpoſita ad diſpoſitionē generatiōis pluuie nō aūt nimis nec infima ad generationem pruine nec roris.

Aliud poteſt aſſignari. qꝛ pluuia eſt magis neceſſaria ad ſaluteꝫ viuentiū ꝙ̄ alie impreſſiones ideo eſt magis intēta natura vniuerſali.

Aliud accidens eſt ꝙ aliqñ cum pluuia cadunt ranūcule quidā vermes et piſces. et talia hmōi. et hoc ꝯtingit. qꝛ quādoqꝫ cū vapore aqueo eleuat̄ exalatio viſcoſa que per virtutem ſolis et aliorū aſtror̄ poteſt tranſmutari ad formaꝫ alicuius viuentis recipiēdam. multa alia accidentia poſſunt aſignari de pluuia que cā breuitatis dimittuntur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicit̄ ꝙ aliquis locus pōt dici naturalis dupliciter. Uno mō qꝛ eſt gñatiuꝰ et conſeruatiuꝰ locati ⁊ hoc modo locus aque eſt locus naturalis ipſius aque. Alio mō dicit̄ locus naturalis alicui corpori. qꝛ in tali loco reperiunt̄ cauſe ſufficientes ad generationem talis rei. et hoc modo regio aeris eſt locus naturalis pluuie. Ad ſecundā dicit̄ ꝙ impreſſiones ignite generant̄ per accidens in media regione aeris. ſed pluuia ibi generat̄ de per ſe nihil auteꝫ prohibet vnū et eundeꝫ locū eſſe generatiuū oppoſitor̄ ſcilꝫ viuꝰ de per ſe et alteriꝰ de per accidens. Sequitur in textu. Ex eo autem ꝙ de die euaporat.

Queritur Quartodecimo

Utrum ros et pluuia ſimiliter generent̄ et ſimiliter queretur de niue et pruina. Arguit̄ pᵒ ꝙ ros et pluuia non ſimiliter generentur. quia materia roris eſt ſubtilior ꝙ̄ materia pluuie. et ros generatur in infima regione aeris et pluuia in media. ergo non ſimiliter diuidunt̄ ſicut nec generātur. ſilr̄ nec nix generat̄ in media et pruina in infima. ergo non ſimiliter generant̄.

In oppoſitum eſt phūs.

Sciendum ē pꝛimo. ꝙ Ros

ſic generatur quia per calorē ſolis de die a corporibus humidis eleuatur vapor ſubtilis ad infimam regionē aeris. qui vapor frigiditate noctis temꝑata adueniente conuertit̄ in aquā deſcendentem per guttulas inherentes herbis et foliis arbor̄. Uñ vapor roridus habet humidum ſubtile permixtum cum ſubtili ſicco terreſtri nec habet calidū multūꝫ ſed temꝑatū ideo recedente calore extrinſeco eleuatur illud humidū ſubtile cum ſubtili terreſtri: per frigiditatem noctis ſimul ingroſſatuꝫ et conuertitur in aquam. deſcendentem ſuper herbas et folia arborum. et ita non prius conuertitur in nubē ꝙ̄ conuertatur in aquaꝫ. ſed ſimul ingroſſatur et in aquā cōuertitur. ⁊ ita ros nō habet nubē primā quēadmodū pluuia. illud autem ſiccum terreſtre cōmixtum humido ſubtili ē quādoqꝫ viſcoſum ad modum mellis. et ob hoc ſole radiante ſuper ip̄m euaporatur humidum et dimittitur ſiccum ad modū farine ſupra folia arborū et herbas. et quādo materia ē ſic diſpoſita vocat̄ manna. et quādoqꝫ inducit ſterilitatem in fructibus. et quādoqꝫ etiā oues paſcētes tales moriunt̄ ex fluxu ventris. Ex precedentibus pꝫ in quo cōueniunt et in quo differunt ros et pluuia. Cōueniunt eniꝫ in hoc ꝙ generant̄ ex vapore cōuerſo in aquā deſcendentē per guttulas. Differūt tamen primo. qꝛ ros generatur ex ſubtiliori et clariori vapore et minus habente de calido. idō minꝰ alte eleuat̄. et debili frigiditate pōt in aquā cōuerti. Et ex hoc ſequit̄ alia differentia. qꝛ ros generat̄ in īfima regione aeris et pluuia in media regione aeris. Differūt 3ᵒ qꝛ ros nō habet nubem preuiam ſicut pluuia.

Sciendūꝫ ē ſecundo ꝙ pꝛuina

ſic generat̄. nā de die ꝑ calorē ſolis et alior̄ aſtrorum a corporibus humidis eleuatur vapor ſubtilis habēs debilē calorē ad infimā regionem aeris. qui vapor adueniente frigiditate noctis ſimul ingroſſatur et congelatur deſcendens et adherens herbis et pilis animalium.

Ex quo pꝫ ꝙ in aliquo conueniunt. et in aliquo differunt ros et pruina. Cōueniunt enim in hoc ꝙ generantur ex corpore ſubtili habenti debilem calorem. Ex quo ſequitur alia cōuenientia ſcilꝫ ꝙ generantur tempore ſereno quia magni venti ſegregarent illam materiā ſubtilē et non permitterent eam conſiſtere. Tertio conueniunt. quia ambo generantur in infima regione aeris. et hinc eſt ꝙ in montibus altis non inuenitur ros nec pruina: Sed differūt quia vapor ex quo generatur pruina ſimul cōuertitur in aquam ⁊ ſimul congelatur. ita ꝙ cōgelatio precedit motū partium aque in vnam guttam aque. ſed vapor roris in aquam conuertitur et non congelatur. Secūdo differūt quia ros generatur in tempore temperato vt in vere et autumno et in locis temperatis. Sed pruina generatur in locis frigidis et tempore frigido. Tertio differunt. quia ros per ſe generatur flante vento auſtrali. et per accidens ſiue per antipariſteſim flante vento boreali. Et pruina per ſe generatur flante vento boreali. et per accidens flante vento auſtrali. Uerū eſt tamen ꝙ in Ponto hoc eſt in illa regione generatur ros flante vento boreali propter calorē illius loci. et generatur pruina flante auſtrali ꝓpter antipariſteſim.

Sciendūꝫ eſt tertio ꝙ Nix

ſic generatur. nam de die per calorem ſolis eleuatur vapor calidus vſqꝫ ad mediam regionem aeris qui propter magnam frigiditatem conuertitur in nubem. et nubes in niuem deſcēdentem per partes. ita ꝙ anteꝙ̄ partes nubis conuertantur in aquam conuertuntur in niuem quia motus congelationis illarū partiū preuenit motū multarum guttularū in vnam guttā et quando nix congelatur ab excellenti frigido noctis cum non ſit ex materia viſcoſa cadit ꝑ minimas partes. ſed quando generatur a frigido non nimis exceſſiuo et materia eſt viſcoſa tunc cadit per magnas partes ſeu petias. Ex quibus patet qualiter differt nix a pruina. nam pruina et nix generantur in diuerſis locis vt dictū eſt. et nix generat̄ ex groſſiori materia ꝙ̄ pruina. et habet nubem preuiā nix ꝙ̄ non habet pruina. Sed in hoc conueniunt ꝙ vtraqꝫ impreſſio generatur per congelationē. Ex precedentibus patet.

Concluſio reſponſalis: ſcilicet

ꝙ in aliquo cōueniūt generatio rorꝭ ⁊ pluuie ⁊ in aliqᵒ differūt. Et ſimlr̄ dicit̄ de rore ⁊ pruina.

Dubitatur pꝛimo. De accidentibus roris.

Dicendum eſt ꝙ primum eſt ꝙ ros generatur in locis. Aliud accidens eſt ꝙ ros cōiter eſt multū dulcis ⁊ plures tempore generationis roris inuenitur manna. ratio cuiꝰ dicta eſt ante. Aliud accidens eſt ꝙ blada ī rore collecta cito purteſcunt. quia ros habet materiam viſcoſam ⁊ calidā. et calidum agens in humidum eſt cauſa putrefactiōis. Aliud ꝙ oues comedentes blada rorida vel herbas roridas quandoqꝫ moriuntur. et hoc propter viſcoſitatem materie.

Dubitatur ſecundo. De accidentibus niuis.

Reſpondetur ꝙ primuꝫ eſt ꝙ nix eſt alba. cuius cauſa eſt vehemens frigiditas. nam frigidum agens in humidum eſt cā albedinis. et nubes ex qua generat̄ nix apparet albior ꝙ̄ ex qua generat̄ pluuia. Aliud accidens eſt ꝙ nix quandoqꝫ cadit per paruas petias et quādoqꝫ magnas. cuius cā dicta eſt ante. Tertiū accidens eſt ꝙ nix auget frumēta. quia per ſuam frigiditatem claudit poros terre et calefacit terram. Eſt etiā alia cauſa. qꝛ nix ē ex materia pingui et viſcoſa. Quartū accidēs eſt ꝙ nix perpetuo ſaluatur in montibꝰ altis propter defectū caloris liq̄facientis niuē.

Dubitatur tertio. de accidentibus pꝛuine.

R. ꝙ primū eſt ꝙ pruina gñatur de nocte ⁊ maxīe in aurora ⁊ tēpore frigido ⁊ locis frigidis. qꝛ requirit ꝯgelatiōeꝫ. Aliud ē ꝙ pruina cōiter eſt̄ fetida eo ꝙ fit ex mixtiōe exalatiōis calide cū vapore hūido. Aliud ē ꝙ aliqñ materia pruine aſcēdit ſurſū et ꝯuertit̄ in nubē et tūc ē ſignū future pluie. aliqñ deſcēdit abſqꝫ ꝙ cōuertat̄ in nubē et tūc ſignū eſt ſerenitatis aeris. De accidētibꝫ aūt pluuie dictum eſt prius. Ad rationes dicitur ꝙ bene

probauit ꝙ non eodem mō generat̃ ros et pluuia. et ſimiliter nix et pruina. qđ conceſſum eſt.

Et hec de queſtione. Sequitur in textu. Grandines autē fiunt vere et autūno maxie.

Queritur Quartodecimo:

Utrum grando magis generatur in vere et autumno ꝙ̃ in eſtate et hyeme. Arguitur ꝙ non. quia grando generatur per congelationē ad quam requiritur frigiditas magna. cū ergo in hyeme ſit maior frigiditas ꝙ̃ in alio tēpore. ſequitur ꝙ frequentius generatur in hyeme ꝙ̃ in alio tempore. 2º arguitur grando congelatur a calido per antipariſteſim in infima regione aeris. cū ergo infima regio aeris in eſtate ſit calidior ꝙ̃ in alio tēpore. ſequitur ꝙ ĩ eſtate magis generatur grando ꝙ̃ in alio tempore.

Ad oppoſitū eſt phūs in vltimo caplo hui9 tractatus. Pro reſponſione.

Sciendū ē primo. ꝙ anaxagoras voluit generari grandinē per propulſum nubis in inferiorem locum ſcilicet in mediam regionem aeris. que cum ē multū frigida propter defectum caloris conuertit nubes in aquā. et propter magnam frigiditatē loci congelatur et ideo etiā magis generatur grando in regionibus calidis. quia tunc calidū infime regiōis aeris facit nubem magis eleuari et magis propellit̃. Sȝ phūs iſtam opinionē reprobat. quia tūc ĩ altis mōtibus deberēt fieri grādines quē admodū niues quod tamē nullibi reptū eſt.

Sciendum ē ſecundo ꝙ multotiens viſe ſunt nubes eleuate cū mīto ſono et terribili. et mītotiens ſine ſono ſatis ꝓpe terraȝ quibus viſis ſtatim poſt magna ⁊ multa facta eſt grando et oblonga et rotūda. et hoc eſt. qꝛ grando generat̃ ꝓpe terrā. vnde ſi multū diſtāter a terra generet̃ grādo apparet rotūde figure et non angularis. qꝛ anguli propter magnum motū et cōſtrictionē liquefiunt et franguntur

Ad videndū ergo qualiter generat̃ grādo dicit phūs ꝙ vnū cōtrariū eſt alterius fortificatiuū per antipariſteſim. ergo ſic fit grando. nam per calorē ſolis et aliorum aſtroꝝ a corporibus humidis calefactis eleuat̃ vapor calidus et humidus vſqȝ ad mediā regionē aeris. vbi ꝓpter frigiditatē loci conuertit̃ in nubem. et nubes in aquā deſcendētem per guttulas frigidas. que guttule deſcendendo per infimā regionē calidā per antipariſteſim cōgelāt̃. et ꝙ̃to cōgelatio fit diſtantius a terra tāto eſt magis rotūde figure ſed quāto fit prope terram ſunt minus rotūde et ſunt quaſi triangulares. Et ad frigiditatem congelationis per antipariſteſim hmōi guttaꝝ multum confert calefactio vaporis ex quo generate ſunt ille gutte. quia quādo aliquid caleſit rareſit. et ideo quādo iuxta ipſum ponitur frigidū poteſt ipm̄ magis penetrare ad intra. et citius et fortius infrigidare. Et ita ille gutte ex quibus fit grando ſunt multū frigide. quia generantur ex vapore calido per antipariſteſim.

Unde piſcatores circa pontum. i. circa illam regionem calefaciunt aquā vt poſtea fortius et citius congeletur. qua congelata vtuntur loco plumbi ſuſpendentes eaȝ ad retia vt poſſint ad fundum aque deſcendere.

Concluſio reſponſiua. grando cōuenientius generatur in vere et autūno quā in eſtate aut hyeme. Patet. qꝛ in vere et autumno reperiuntur cauſe conuenientiores generationi grandinis ꝙ̃ in aliis temporibus. nā in vere et autumno viget ſufficiens caliditas ad euaporandum. et in illis temporibus corpora īferiora ſunt ſatis humida vt poſſint euaporari. et in illis temporib9 infima regio aeris eſt ſufficienter calida et ſicca ad cauſandum frigiditatem et congelationem per antipiſteſim. ſed ĩ eſtate corpora inferiora ſunt nimis calida et ſicca. ideo minus poſſunt euaporari. et īfima regio aeris eſt nimis calida ad faciendum antipariſteſim. et in hyeme corpora inferiora ſunt nimis frigida et humida. et calor eſt nimis debilis ad euaporandum. et infima regio eſt nimis frigida. Ex precedentibus pȝ ꝙ grando conuertitur ĩ aquā anteꝙ̃ cōgeletur in infima regione aeris. et per hoc ſatis patet differentia grādinis a niue et aliis impreſſionib9 hūidis.

Dubitatur primo. de accidētibus grandinis. R̃. ꝙ habet plura accidētia Quorū primū eſt ꝙ grando apparet ꝑ globos congelatos duros ad modum criſtalli. Unde ſi amplius congelarentur illi globi ex ipſis poſſet fieri criſtallus. Secundū accidens eſt ꝙ grando cōmuniter mortificat vegetabilia propter ſui frigiditatem. frigiditas enim eſt qualitas mortificatiua. Tertiuȝ accidens eſt ꝙ quandoqȝ tempore generationis grandinis audiuntur magni ſoni et terribiles. et hoc contingit. quia in nube grandinoſa includūtur exalationes que petentes exitū mouentur per nubeȝ et frangunt ipām. et in illo fractu cauſant ſonos. Uel etiam cauſant̃ illi ſoni per diuiſionem aeris factam per grandinem. Quartū accidens eſt ꝙ aliquādo cū grandine cadit pluuia. et hoc contingit quando eſt parua antipiſteſis. et tunc non omnes gutte congelantur. Uel etiā contingit propter congelationē caloris ipius infime regionis aeris liquefacientis grandinem in toto vel in parte.

Quintum accidens eſt ꝙ grando quādoqȝ eſt triangularis figure. Quod contingit quando cōgelatur prope iuxta terrā. quādoqȝ ē rotūde figure quādo remote a terra ꝯgelat̃. ⁊ huius cā dicta eſt prius. Et aliquando in grandine apparent ymagines diuerſoꝝ aīalium. Et alii qui volunt hoc reſoluere in virtutē celeſtē tunc vigentē. videtur tamen eſſe per accidens ex pte materie congelate. Et ſic pȝ in toto iſto tractatu de generatione impſſionū humidarum et differentiaꝝ earundē. Quaꝝ impreſſionum aquoſaꝝ ſufficientia ſic poteſt haberi. Nam omnis impreſſio humida generat̃ ex vapore calido et humido humiditate aquea. aut ergo generat̃ in infima regione aeris et prope terrā aut in media. Si in infima hoc eſt dupliciter aut generatur ſine cōgelatione ⁊ ſic eſt ros. aut per cōgelationē. et hoc eſt dupliciter. quia vel ſimul inſpiſſatur et cōgelatur et ſic eſt pruina. aut prius ſpiſſatur et cōuertitur in aquā ꝙ̃ congeletur et ſ. c ſi iſta ſpiſſacio fiat hic inferius tūc non eſt impreſſio ſed dicitur glacies. ſi vero ſpiſſetur et conuertatur in aquā in media regione aeris et in infima cōgeletur per antipiſteſim ſic eſt grando. Si vero impreſſio humida generet̃ in media regione aeris hoc eſt dupliciter. quia vel congelatur et ſic eſt nix. vel non congelatur et ſic eſt pluuia. Rōes ſoluuntur ex dictis.

Sequitur in textu. De ventis autem et omnibus ſpiritibus.

Queritur decimoquinto:

Utrum aque fontium et fluuioꝝ generentur in concauitatibus terre ex aere circūcluſo in ipſis conuerſo in aquā. Et arguitur ꝙ non. quia aqua pluuialis imbibitur terre et non videtur vbi tanta multitudo aque perueniret niſi iterum egrederetur per fontes et fluuios. igitur fontes et fluuii generantur ex pluuia que immiſcetur terre. 2º arguit̃. omne quod recipitur et non eſt ibi naturaliter oportet ꝙ veniat aliūde. ſed aque fontium et fluuioꝝ infra terram ſunt non naturaliter. igitur ibi aliunde ⁊ ab extra veniunt. et ꝑ cōſequēs fōtiū ort9 ⁊ fluuioꝝ ſunt aque pluuiales recepte in concauitatibus terre. In opppoſitū eſt phūs in primo capi. vltimi tractatus huius libri. Pro reſpōſiōe ad queſtionem.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſtꝙ̃ ariſtoteles determinauit de impreſſionibȝ aqueis que in inferiori loco generantur ex vapore humido. cōſequenter in vltīo iſto tractatu agit de aquis fluuialibus et fontibus ꝙ̃ incipiunt infra terram et generantur ibideȝ ex aere incluſo in cōcauitatibus terre cōuerſo in aquā per frigiditatem terre.

Sciendum ē ſecundo: ꝙ quidā antiquorū dixerunt aquas puteales et fluuiales nihil aliud eſſe quā aquas pluuiales receptas et conſeruatas in quibuſdam ventribus et receptaculis exiſtentibus infra terram. ex quibus oriuntur ⁊ fluunt hmōi fluuii. Et hoc probant duplici ſigno. Primū eſt ꝙ fontes et fluuii ſunt maiores in hyeme quam ĩ eſtate.

Aliud ſignum eſt quidam fontes et fluuii ſunt perpetui. ſcilȝ qui habent magna receptacula et ſufficientia retinere aquam pluuialem ad miniſtrandū aquā per totam eſtatem vſqȝ ad hyemem ſequentem. Alii vero non ſunt perpetui qui ſcilicet non habent ſufficientia receptacula nec ſatis magna. Sed cōtra iſtā opinionem arguit ſic Seneca in libro de naturalibus queſtionibus. Primo. quia diligens foſſor vinearum reperit aquam pluuialē non deſcendere in profundum vltra decem pedes. et tamen profundius multo reperiuntur infra terram riuaria fontium et fluuiorum.

Secundo quia videmus fontes ⁊ fluuios magnos ſub magnis lapidibus et rupibus per quos non poſſet aqua pluuialis deſcendere. vnde in cacuminibus montium reperiuntur fōtes et etiam in rupibus exiſtentibus in mari. Reſtat autem ꝙ ibi non poſſit aqua pluuialis aſcendere. Contra hoc etiam arguit phūs. quia multitudo fontium et fluminum decurrentium per totum annum eſt maior tota terra. gº in terra ñ poteſt eſſe ſufficiens receptaculum ad recipiendum tantam aque multitudinem ſicut etiam multitudo aque pluuialis deſcendentis de nubibus per totum annum eſt maior quam ipſe locus nubium. ideo locus nubium non ſufficeret ad retinendum totam aque multitudinem. niſi continue materia pluuie ad locum illum continue eleuaretur et conuerteretur in pluuiam. Unde ſicut ex multis vaporibus de inferioribus locis ſurſum eleuatis generatur nubes. ex qua per magnam frigiditatem iterum generantur parue guttule. ꝙ̃ in vnum confluentes faciunt vnam magnam multitudinem aque fontalis. ſimuliter videtur rationabilit̃ poſſe dici ꝙ ex aere exiſtente infra terram ingroſſato per frigiditatem loci generantur guttule aque in multis et diuerſis locis ꝙ̃ in vnum infimum locum confluentes cauſant originem alicuius fontis vel fluuii. Et hoc eſt rationabilius quam dicere ꝙ fontes et fluuii generentur ex aqua depluta et imbibita terre.

Ex quo apparet modus generatiõis fontiū et fluuioꝝ. nam in viſceribus terre includitur aer qui propter frigiditatē lateris terre inſpiſſatur et cõuertitur in guttulas. q̄ per poros terre deſcendūt ad vnum locū in quo cõiungūtur a quo originatur fons et fluuius. Et hūc modū generationis fontiū et fluuiorum declarat pħūs per ſigna duo. Primū eſt de foſſorib⁹ terre ad faciendum puteos qui non reperiunt aquā in vno ventre et receptaculo. Sed vidēt eam per diuerſos poros terre deſcendere guttatim ac ſi terra ſudaret. Secundū ſignum eſt nam ex magnis montibus oriuntur magni fluuii ſicut declaratur in textu per multa exempla. nominando maximos montes qui ſunt in Aſia Africa et Europa. et nominat magnos et maximos fluuios oriētes ex illis montibus. quoꝝ montium et fluuiorum nomina patēt in textu.

Similiter in locis vicinis magnis montib⁹ oriuntur multi fontes. ſed in locis planis et cāpeſtribus pauci fontes ſunt et fluuii. et ſi qui ibi ſunt ſunt parui. Quod autē ex magnis montibus et rupibus naſcantur illi fluuii non eſt propter aliud niſi quia ſunt multum ſpongioſi et in illis multus aer includitur. ex quo magne aque poſſunt generari. Et ſi querat̄ quo modo infra terram generantur tales poroſitates ꝛ concauitates. Reſpōdet̄ ꝙ hoc eſt per calorem ſolis et aliorum aſtrorum. et etiam per influentias exalantes infra terraʒ humidū et propellentes frigidum. et ita ibi generantur illi ſpiritus qui habent eleuare terram et generare montes et concauitates in terra. Ex quibus omnibus patet cõcluſio.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Aque fontium et fluuiorum generantur infra terraʒ per conuerſionem aeris in pluuiam. vt dictum eſt. Et licet non generentur ex aquis pluuialibus receptis in viſceribus terre. cõcedēdū eſt tamē ꝙ aque pluuiales bene faciūt ad augmentationem aquarum fontium ſed non ſufficiunt ad cauſandum eas.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ vna pars aque pluuialis euaporatur per calorē ſolis et ſurſum aſcendit. et alia corrumpitur per ſiccitatem terre et in naturam terre conuertitur. alia vero poteſt cõuerti in aerem per quandā calefactionem. Alia pars vero bene facit ad augmentationem fontium et fluuiorum. Ad ſecundā dicitur ꝙ aqua infra terram aliunde venit quātum ad materiam ex qua generatur. quia aer ex quo gñat̄ aqua pluialis et fōtalis aliūde venit. ſʒ cauſa effectiua et proxima eſt frigiditas terre q̄ non venit aliunde. Sequitur in textu. Non ſemper autē eadem loca terre.

Queritur Sedecimo vtrum

Ubi eſt nunc mare prius aliquando fuerit aut poſterius erit terra arida. Arguitur ꝙ non. quia nullum elementum naturaliter exit locuʒ ſuum. ſʒ mare nunc eſt in ſuo loco naturali. igit̄ ꝛc. Secundo arguitur. ſi ſic ſequeretur ꝙ per naturam poſſet fieri vniuerſale diluuium. Patet cõſequētia. quia ſi vna regio terre poſſʒ mutari naturaliter de arido in humidum. videtur etiam ꝙ tota poſſit permutari. igitur ꝛc. In oppoſitū eſt pħūs in vltīo ca. huius vltimi tractatus primi libri. Pro reſponſione.

Sciendū eſt primo. ꝙ poſt

q̄ pħūs determinauit de generatione fontium et fluuiorum. cõſequenter determinat de duratione et permanentia eorum. Pro quo.

Sciendum ē ſecundo ꝙ non

ſunt ſemper eadem loca terre aquoſa et arida. ſed mutantur ſecundum generationeʒ fluuioꝝ et effectus eorundē. nam mare conſtituitur per ingreſſum et concurſum fluuiorum ad inuicem ideo non ſemper mare eſt in eadem parte. ſed vbi nunc eſt mare erit terra arida et ecõtra.

Pro quo.

Sciendū eſt tertio ꝙ Sicut

ſe habent corpora animalium et plātaruʒ quo ad generationē ſtatum et decrementuʒ quo ad ipm celū quod ꝑ motū ſuum in vno tēpore adducit agēs et ſolē et in alio tēpore abducit ipʒ ita etiam ſe habet terra quo ad ſenectutem id eſt ad aridā fier. et iuuentutem id eſt aquoſam fieri ad ipm celum. quod pro aliquo tēpore adducit aliquos planetas ſecundū determinatū curſum ad inuicem ſuper aliquā partem terre quā per virtuteʒ ſuā deſiccant. et in alio tēpore abducit ipſos planetas et diſſoluit illam coniunctionē planetarū et adducit aliam influentiam humefactiuā et viuificatiuam. et ita cū ñ vigeat eadē influentia celeſtis ſemper ſupra eādem portionē terre. ideo terra variat̄ de arido in aquoſum et econtra. et illa pars terre que eſt nunc habitabilis poſtea erit inhabitabilis. Et ſi obiciatur. quia nulla eſt memoria ꝙ vbi nos nūc habitamus aliquando mare fuerit. ℞. ꝙ talis tranſmutatio ē ꝑ ſucceſſionem longi temporis excedentem vitam omniū gentium genitarum in vna regione. ideo corruptio oīum gētium vnius regionis fit antequam poſſit peruenire memoria de primo habitantibus in illa regione ad poſterius habitantes

Et ad hoc multum iuuat ꝙ aliquando in bellis cadūt gentes vnius regionis. et aliqñ per peſtilentias. aliquādo etiā ꝑpter ſterilitateʒ in vna regione omēs habitantes relinquūt eaʒ. Quia ergo talis tranſmutatio maris in terrā ſiccam et ecõtra nõ fit niſi in longo tēpore. nõ eſt mirū ſi talis tranſmutatio nos lateat. Uidemus etiā ꝙ in quolibet tēpore hyemali viget influētia humefactiua que facit ad generandū et augendū hic inferius aquas adeo vt durent per magnas partes anni. ideo etiam non eſt inconueniens ſi in longo tempore generentur aque in aliqua parte terre ibi permanētes per longa tēpora. Ideo pħūs impugnat fatuitatem aliquoꝝ volentium ꝙ non poſſint fieri tales tranſmutatiões niſi per generatiõeʒ nouam totius vniuerſi. nam tales mutatiões in ordine ad totum tēpus ſunt quaſi momēta. ergo non eſt veriſimile propter hoc totū vniuerſum generari. moles enim terre nihil eſt in ordine ad celum. ergo non oportet ꝑpter trāſmutationem factā in vna parte terre totū celū tranſmutari. Quibus ꝓmiſſis ponit̄.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Ubi nunc ē mare qñqʒ fuit arida ꝛ etiam erit terra arida et ecõtra. Probat̄ qꝛ ex fluuiis ꝛ fontib⁹ generatur mare. ſʒ illi ſecundū naturā poſſunt generari et deficere in vna parte terre. ergo etiā mare poterit in vna ꝛ eadē parte terre pluries permutari. Minor probatur qꝛ fontes et fluuii generant̄ in vna parte terre in virtute alicuius iſfluētie quod ñ facerēt ipa nõ vigēte ſuꝑ illā partem terre. cum ergo celum continue moueatur et pluribus motibus. ſequitur ꝙ tlis influentia non ſemꝑ reſpiciet illam ꝑtem terre ſed poteſt ſuper eam pluries abduci. Hanc cõcluſionē cõſequenter declarat pħūs ꝑ multa exēpla. ſicut de terra egiptioꝝ. Que aliqñ fuit tota cooperta aquis et poſtmodū facta ē ſicca habitabilis. Sicut etiā de regione aſſirioꝝ. q̄ per longa tempora fuit ſterilis et inhabitabilis et poſtmodū inſterilis et habitabilis. Sed econtra regio micenorū erat prius fertilis et honorabilior habebat̄. ſed poſt modū facta eſt ſterilis. et ſic conſequenter..

Dubitatur. An poſſibile ſit

mõtes in vna parte corrumpi et iterū generari et iterum produci. ℞. ꝙ ſic. Quis enīʒ ad generationeʒ montiū coadiuuāt aque pluuiales deprimentes terrā in qua fluunt et etiā deportantes terre ſterilitates ad vnū locum. Quis etiā adiuuant ad generationē montiū exalatõnes calide incluſe infra terrā petentes exitum et eleuantes terrā propter quas etiā aliquādo fit terre motus. tamen illa non faciunt ad gñationem magnoꝝ montium. ſed generantur mõtes alti per hoc ꝙ ſuper illam partem viget influentia celeſtis deſiccatiua et calefactiua. et ita illa pars terre caleſit et leuificatur. et q̄tū capit de forma leuis tātū capit de loco ſurſum. Et qꝛ non ſemꝑ viget talis influentia in eadē parte terre. ſed poſtea poteſt vigere oppoſita. ideo cõtingit altū montem genitū in vna parte terre deprimi et alteram partē deſtrui. Sed bene verum eſt ꝙ iſta non fiunt in paruo tempore nec ſepe. quia non fiunt ſepe coniunctiones taliū planetarum ex qua cauſantur tales influentie. nec poſtq̄ peruenerunt tales planete ad talem coniunctionem ſtatim ſeparantur a tali coniūctione. Et per hoc patet reſponſio ad dubiū et ꝑ cõſequens ad queſitū.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ nullū elementū ſecūdū ſe totū corrumpitur nec exit locum ſuum ꝓpriuʒ ſed tamen partes generantur et corrumpuntur.

Ad ſecundam negetur ꝯñtia. quia non eſt poſſibile per naturam vnā influentiā humefactiuam habere dominium ſuper totam terram.

Et hec de primo libro methaurorum.

Sequitur Secundus liber. De mari autem et que natura ipſius. etc.

Circa. Inicium Secundi Libri methaurorum. Queritur primo:

Utrum terra debeat eſſe totaliter coopta aquis Arguitur ꝙ ſic. Elementum inferius naturaliter locatur in cõcauo ſuperioris elementi. cum ergo elemẽta ſint naturaliter ſpice figure ſequit ꝙ aqua vndiquaqȝ debet circundare terram.

In oppoſitum eſt phũs in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt ꝙ phũs determinauit in p° libro de impreſſionibus ignitis et aquoſis. conſequenter in iſto determiat de natura maris. de fluxu et refluxu et de cauſa ſalſedinis eius. et de terre motu et ſpeciebꝰ eius. de vẽtis. tonitruo et et coruſcatione. de fulminibus et tiphonibus. et hec eſt materia huius libri.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ de gñatione maris fuerũt tres opiniones. Prima fuit Homeri Orphei et Heſiodi dicentiũ mare habere fontes qui ſunt ꝑpria principia et origines ipſius. ita ꝙ generatio maris fit ex proprijs aquis et fontibꝰ exñtibus infra terrã. ⁊ non fit nec augetur ex aliquibus aquis extrinſecis. Et opinabant cõſequenter ꝙ terra et mare quod eſt in ipſa eſt maior pars vniuerſi et circa ipſam tanꝙ nobiliorẽ et principaliorẽ conſiſtunt alia elementa. et etiã circa ipſam mouet celũ. Alia fuit opinio aliquoꝝ dicentiũ terrã fuiſſe olim aquis coopertã. ſed poſtmodum per calorem ſolis et alioꝝ aſtrorum paulatim fuiſſe deſiccatam ꝓ parte. et illud quod eſt adhuc humefactũ dicunt mare. Tertia fuit opinio quorũdã dicentiũ ꝙ terra fuit multũ calefacta per calorẽ ſolis et alioꝝ aſtrorum in tantũ ꝙ ſudauit totã aquã marinã. ita ꝙ mare ſecundũ eos non eſt niſi ſudor terre. Et hmõi ſignũ dicebãt eſſe ſalſedinẽ. qꝛ oĩs ſudor ſalſus eſt ꝑpter aduſtionẽ.

De duabus vltimis opinionibꝰ tractabitur poſterius. Primam oppinionem improbat phũs in. i° capĩo huius libri. Pro cuius improbatione ponit vnã diuiſionem ꝙ aquaꝝ exiſtẽtium ſupra terrã quedã ſunt fluxibiles ſicut ſũt aque fluuiales et fontales. quedam vero ſunt ſtantes. vt paludes et ſtagna. omẽs enim aque fluxibiles fluunt a fontibus mediate vel immediate. nam fontes non generantur ex aqua in ventre terre incluſa ſicut in vaſe. vt prius dictũ eſt. ſed ex aqua generata ſecundum partes modicas in locis excelſis ⁊ frigidis confluentes ad vnum locum inferiorem. Et haꝝ aquarum fluxibilium quarum principiũ ẽ fons quedã fluũt ſpontanee ad vnum locum. quia aqua naturaliter tendit ad inferiorem locum. alique autem indigent arte ad hoc ꝙ fluant in aliquem locũ

Sed aquaꝝ ſtantium quedam ſunt collecte in vno loco ſine motu. ſicut paludes et ſtagna que manent in vno loco propter concauitatem loci. Alie ſũt ſtationarie per artem ſicut ſũt aque puteales quarum principium eſt fons. Sed tamen factum eſt eis receptaculũ per artẽ

Patet igitur ꝙ omnes aque quarum principium eſt fons ſunt fluxibiles naturaliter niſi arte detineantur vel aliquo concauo recipiantur ꝑpter paucitatem aque.

Concluſio prima. contra primam opinionem. Mare non habet fontes intra ipſum exiſtentes tanꝙ principia eius. Patȝ quia omnes aq̃ fontales ſũt fluxibiles niſi detineantur arte vel concauitate loci. ſed mare nõ fluit extra ſuum locuȝ proprium. ergo eius principium non ſunt fontes. Nec valet ſi obiciatur ꝙ ſunt alique aque fontales que ſunt ſtationales. hoc enim eſt propter paucitatem aque. non enim videmus tantam aquam fontalem ſtationariam quanta eſt aqua maris. 2° ſic aque marine quedam non ſunt ſibi inuicem coniuncte ſecundum aliquam ſui partem aut ſaltem ſecundum modicam ſicut mare rubrum parum coniungitur cum mari occeano. et tamẽ in circuitu eorum non apparent fontes ex quibus generantur aliqua maria. ergo non eſt rationabile dicere maria generari et fluere ex fontibus intrinſecis.

Et ſi obiciatur contra racionem concluſionis. quia videmus mare noſtrũ fluere et refluere. Ad hoc dicitur. ꝙ cauſa talis fluxus eſt ab extra et non ab intra. modo aque quarum principium eſt fons naturaliter ſunt fluxibiles niſi detineantur. Unde aduertendum eſt ꝙ mare dicitur tripliciter fluere.

Uno modo ab aquilone verſus meridiem. et ibi non eſt refluxus. Cuius cauſa eſt. quia ſub polis viget magna frigiditas propter diſtãtiam ſolis. et ideo ibidem generantur aque per conuerſionem aeris in aquam. ſed ſol verſus meridiem propter ſuum calorem cõſumit aquã et cum aqua naturaliter fluat ad locum decliuiorem ſequitur ꝙ mare continue habet fluere ad meridiem et non refluere.

A'io modo dicitur mare fluere per ventos facientes inundationem in mari. 3° modo dicit mare fluere et refluere bis in die naturali. et cauſa huius fluxus et refluxus eſt cã motus lune. et de iſto fluxu et refluxu maris poſterius videbitur. Primus fluxus maris ẽ naturalis ſecundũ naturã ꝑpriã. et ſecundus violentus. Et tertius eſt ſupernaturalis et ſecundũ naturã communem.

Concluſio reſponſiua. Terra non debet eſſe totaliter aquis cooperta ſtante reꝝ generatiõe. locus enim generatiõis viuẽtiũ eſt vbi ſe tangũt tria elemẽta vt habetur. 2° de generatiõe. ſȝ ſemꝑ fit generatio in mundo. g° oportet ꝙ alicubi ſe tangant elemẽta. et per conſequẽs oportet terrã eſſe diſcoopertã aquis propter ſalutem viuentiũ et vitã alantium tuẽdã.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primã dicit ꝙ ſi elementa eſſent locata ſecundũ ſuas poſitiões naturales quodlibet elementoꝝ totam terrã orbiculariter circundaret. ſed ꝑpter ſalutẽ viuentiũ tuendam in aliqua parte terre ſiccitas reſiliit aque. et illa pꝰ manet diſcooperta. et hoc eſt a natura vniuerſali intentum. Sequitur in textu. De generatione autẽ eius ſi factũ eſt.

Queritur ſecundo: Utrum Mare in ſuo loco naturali ſit generabile et corruptibile. Arguitur p° ꝙ mare non ſit in ſuo loco naturali. quia omne corpꝰ naturale quieſcit in ſuo loco naturali. ſed aqua maris continue fluit et refluit. ergo ille locus nõ eſt naturalis aque. 2° arguitur. quodlibet elementũ in ſuo loco eſt purũ. ſed aqua maris in loco in quo eſt. ẽ permixta exalationi ſicce. ergo non ẽ in ſuo loco naturali. 3° arguitur ꝙ ſit generabile et corruptibile. cuius pꝰ eſt generabilis illud eſt generabile. ſed partes maris continue generantur et corrumpuntur. ergo mare eſt generabile et corruptibile. Ad oppoꝰ eſt. p. in 2° et 3° ca. huius tractaꝰ. Pro reſpõſiõe.

Sciẽdum eſt primo ꝙ multi antiquoꝝ crediderunt ꝙ mare ſit principium aquaꝝ. Dicitur enim mare quaſi mater aquaꝝ retrocuntiũ. Et iſti ſic ratione perſuadent. nam ſicut de quolibet alioꝝ elementorũ reperitur in aliquo loco determinato magna ꝗtitas locata que eſt principiũ aliaꝝ partiuȝ exiſtentium in diuerſis locis illius elementi. ita rationabile eſt ꝙ alicubi ſit magne aque multitudo a qua deriuentur alie aque. ſed nullibi videtur tãta multitudo aque ſicut eſt mare. g° mare eſt principiuȝ aquaꝝ fluuioruȝ et fontiũ. ideo illi qui poſuerũt ꝙ fluuii et fontes fluunt ab ipſo mare tanꝙ ex principio. et aqua ipſius maris ſalſa colatur per terram ꝑ quaȝ tranſit ad originem fontium et fluuiorum et efficitur dulcis et potabilis. et iterum illi fontes et fluuii refluunt in mare. Contra hanc opinionem arguit. p. quia principium debet eſſe purius et ſimplicꝰ ſuo principiato. cum ergo mare ſit ſalſuȝ ⁊ quodã modo mixtum. ſequitur ꝙ non eſt principiũ aquarum.

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ vt dicit phũs opinio quorũdam fuit ꝙ ſol nutritur humido aqueo eleuato ab illis inferioribꝰ iõ dicebant ſolem quandoqȝ conuerti ad ſeptentrionẽ quãdoqȝ ad meridiem. qꝛ altera pꝰ nõ ẽ ſufficiẽs ei adminiſtrare alimẽtũ. illi ymaginabantur ꝙ ſol nõ erat aliud ꝙ ardor ſiue acenſio vapori ſurſum eleuati. et ſic dicebant ipm mare eſſe corruptibile. Sed cõtra hãc opinionẽ arguit phũs improbando eam. Quia ſi ſic non ſoluȝ de die in diem generaret nouus ſol ymo continue alius et alius generaret. ſicut continue inflammatio et alia eſt alia exalatio accenſa. Secunda ratio. ignis euaporans humidum ab aqua nõ nutritur ipſo humido. ergo neqȝ ſol. Item ſi ita eſſet ſimiliter deberent nutriri alia aſtra. modo humidũ aqueum ſi totũ reſolueret non ſufficeret ad nutritioneȝ tot et tãtoꝝ aſtroꝝ. Unde ſol non nutritur per vapores eleuatos ſurſum. ymo ipſi vapores ſurſum conuertuntur in pluuiã et iteꝝ deſcendũt deorſum vt dictuȝ eſt in p° libro. ſol etiã eſt ingenerabilis. iõ nõ nutritur ab huiuſmodi vaporibus.

Sciendum eſt tertio. ꝙ ſecundum platonẽ mediuȝ mundi eſt quedã magna multitudo aque que tartarꝰ vocatur. Ex quo omẽs aque tam fluentes ꝙ non fluẽtes et ipſum mare tanꝙ per quedã foramina ab ipſo procedunt. et ponit moduȝ generatiõis aque maris ex illo. quia aqua in illo tartaro non habet ſedem in qua maneat ſicut ſupra terram. ſed continue fluit hac vel illuc g° i aliquibꝰ locis facit fluuios et in alijs ſtagna et in alijs facit maria. Dicit vlterius ꝙ aque exeũtes ab illo principio retinent ſaporem et alia accidentia particularia terre per quaȝ tranſeunt. Dicit cõſequẽter ꝙ omnes fluuii iterum fluunt in ipſum tartarum Sed contra iſtam oppinionem arguit phũs. quia ſi ſic ſequeret ꝙ fluuii in principio ſui ortus deberent eſſe maiores ꝙ in fine quod tamen eſt falſum. quia ꝗto magis accedunt ad mare tanto ſũt maiores. Alias plures rationes ponit phũs in textu.

Sciendum eſt vlterius ꝙ de

mocritus poſuit terram primo fuiſſe aquis coopertam. ſed in terra erat quedam magna vorago que primo obſorbuit magnam partē aque et fecit apparere montes. Et ſecunda vice obſorbuit alterā partem aque et fecit apparere terrā planam et reliquit illā partē aque que dicitur mare. Sed tertia vice obſorbebat totā terraꝫ et ſic relinqbat terra diſcoopta aquis. ſꝫ hec opinio eſt friuola. Diis ergo opinionibꝰ dimiſſis ſit.

Concluſio prima. Jlle locus

in quo eſt mare eſt locus naturalis aque inq̄ꝫtum aqua. ſed locus ē maris ꝑ accidēs. prima pars pꝫ. qꝛ aqua naturaliter locat̄ in cōcauo aeris. et cū mare ſit ſupra terrā in cōcauo aeris ſequitur ꝙ eſt in loco naturali aque. Secūda pars pꝫ. qꝛ mare nō dicit aq̄ purā. ſed habet in ſe quaſdā terreſtreitates admixtas. ergo talis locus non eſt naturalis locus maris. qꝛ hmōi terreſtreitatū eſt locus terra. Ex concluſione ſequit̄ ꝙ oēs aq̄ naturaliter debēt fluere ad locū maris. quia ibi eſt locus naturalis aq̄. Nec ꝓpter hoc mare augetꝰ i immēſum. qꝛ ſol continue eleuat ſubtile ⁊ poſtea quod eſt in mari. nec propter hoc eſt ipſm mare totū euaporatur. quia illi vapores ſurſum eleuati per cōuerſionē aeris in aquam iterū deſcendunt ex aere in terrā et augent fluuios ingredientes.

Concluſio ſecunda: mare ſe

cundū ſe totum eſt ingenerabile et incorruptibile q̄uis ſecundū ſuas partes ſit generabile et corruptibile. Prima pars pꝫ. qꝛ mare ē vna ps principalis vniuerſi. ſed vniuerſum eſt ingnābile et incorruptibile. ergo et partes eius principales erūt ingenerabiles et incorruptibiles.

Secunda pars pꝫ qꝛ elementa ordinantur ad generationē et corruptionē iſtoꝝ inferiorū. ergo oꝫ ꝙ ſint generabilia et corruptibilia ſꝫꝰ ſuas partes. Ex iſtis duabus ꝯcluſionibus pꝫ ꝙ mare exiſtens in ſuo loco naturali inq̄ꝫtuꝫ eſt aqua totum ē ingenerabile. licꝫ ſecundū partes ſit generabile et corruptibile. et per hoc patꝫ reſpōſio ad queſitū.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ elementa bene mouentur in ſuis locis ſupra naturā ſicut ignis et aer mouētur circulariter et aqua fluit et refluit. Ad ſecundā dicitur ꝙ elementū in ſuo loco naturali ſecundū ſuā naturā ꝓpriaꝫ et particularē eſt purū. ſed tamē propter generationeꝫ et cōſeruationē iſtoꝝ inferiorū ex intentione nature vniuerſalis eſt admixtū alteri nature. Ad vltimā dicit̄ ꝙ elemēta ſunt corruptibilia nō quia ſunt cōpoſita ex cōtrariis ſed qꝛ habēt contrariū extrinſecū. et qꝛ nō eſt aliquod agēs naturale extrinſecū quod ea poſſit corrūpere et agere in totum elementū. ideo elemēta manēt ingnābilia ſecundū ſe tota. ſed patiuntur et corrūpūtur ſecundū ſuas partes. g° ꝛc.

Sequitur in textu. Querere aūt.

Queritur tercio. vtrum mare

debeat fluere et refluere. Arguit̄ ꝙ non. qꝛ hoc eſſet vel per violētiam vel per naturā. non primū qꝛ non videt̄ qui poſſet totam multitudinē aque violentare. nec 2ꝰ qꝛ natā determinata eſt ad vnum. mō mare fluit et refluit ad omnē differētiam poſitionis. 2° ſic. aqua ſemper fluit naturaliter ad locū decliuiorē. ergo ſi mare fluat ſequit̄ ꝙ aſcendit in illo refluxu. et ita violēte mare refluit quod eſt incōueniēs. 3° ſic ſi mare flueret et reflueret ſequeret̄ ꝙ aque ſtāgnales et alie aque dulces ſimiliter deberēt fluere et refluere. cōſequētia pꝫ. qꝛ omēs aque ſunt eiuſdē ſpēi. 4° ſic. multa ſunt maria vt maria mediterranea que nec fluūt nec refluūt. g° nec alia maria. 5° ſic ſi mare flueret et reflueret hoc maxime eſſet ſecundū curſum lune. ⁊ cū luna ſemꝑ moueat̄ equaliter ſequitur ꝙ curſus maris non deberent eſſe maiores in vno tēpore ꝙ̄ in alio. 6° ſic. luna reſpicit mare perpēdiculariter. ergo mare ſemꝑ debet fluere et nunq̄ꝫ refluere. Ad oppoꝰ eſt experiētia. nam vidēmꝰ aliqua maria bis in die naturali fluere et refluere. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ vt

Prius dicebat̄ mare tripliciter mouet̄. Vno modo ab aquilone verſus meridiē. Alio mō per ventos facientes inundatiōes maris. Tertio mō mouetur motu fluxus et refluxus quaſi bis in die naturali. et de iſto motu eſt pñs q°

Sciendum ē ſecundo ꝙ ma

ria ſunt in multiplici differentia. quia quoddā eſt magnū mare quod dicit̄ occeanū mare. et ē intrāſmeabile. Alia ſunt maria mediterranea que in aliqua ſui pte cōiungunt̄ occeano. Et ſecundū deſcriptionē factā ſub Julio ceſare triginta ſunt maria mediterranea in terra.

Tercio ſciendu3 eſt ꝙ Luna

per influentiā ſpecialē quā habet ſuper hūida habet ipſa mouere rarefacere et condēſare. ſicut patet per experientiā. nam oſſa aliūm in plenilunio ſunt magis plena medullis ꝙ̄ in nouilunio vel decremento. Et aliqua alia ſunt pleniora ſanguine in plenilunio vt conche ⁊ oſtree in illo etiā ſunt meliores. Ex quo pꝫ.

Concluſio reſponſiua ad q.

ſcilꝫ ꝙ luna per influentiam eius et lumen eſt

cauſa fluxus et refluxus maris. Pꝫ. quia illud eſt cauſa alicuius quo poſito ponitur. ⁊ remoto remouet̄. ſed ſecundū curſuꝫ lune ponit̄ fluxus et refluxus maris. ergo luna eſt cauſa eius. Pro quo conſiderandū eſt ꝙ quādo luna aſcēdit ſuper orizontem vbi eſt mare tūc mare incipit fluere quouſqꝫ venerit ad punctū meridiei. ſed quādo luna declinat a puncto meridiei refluit quouſqꝫ veniat ad punctū occidentis. et quādo recedit a puncto occidentis iterum fluit quouſqꝫ veniat ad angulū noctis qui opponit̄ pūcto meridiei. ſꝫ quādo declinat ab angulo noctis iterū refluit quouſqꝫ veniat ad punctū orientis. Et iſtorū rō eſt. quia quando luna reſpicit mare ſecundū radios perpendiculares tāto magis facit et ebullire aquam maris. et ita quādo luna eſt in meridie facit aquā fluere. et quando recedit a meridie et radii lune recedūt a perpēdiculari reſpectione et tunc mare incipit refluere. Ex quo pꝫ ꝙ in duplo ſunt plures fluxus maris in menſe ꝙ̄ dies demptis tamen duobus diebus cū dimidio. Cauſa primi eſt. quia mare fluit bis in die. Cauſa ſecūdi. quia tantū recuperat luna motu proprio cōtra motū firmamenti.

Dubitatur primo Cuꝫ luna

habeat maiorem virtutē ſupra mare quādo eſt in puncto meridiei ꝙ̄ quando eſt in occidente vel oriente quare aſtrologi magis aſpiciunt in natiuitatibus hominū ad ſtellas aſcendentes ſupra ipſum orizontem ꝙ̄ ad ipſas exiſtentes in puncto meridiei. Dicendū eſt ꝙ cauſa eſt quia ſtelle aſcendentes diutius aſpiciunt natū ꝙ̄ exiſtentes in puncto meridiei. ideo i effectibꝫ requirentibus longum tēpus ad eoꝝ fortitudinem magis debet haberi aſpectus ad aſtra aſcendētia ꝙ̄ ad ipſa in puncto meridiei exiſtētia.

Dubitatur ſecundo an luna

moueat aquā ꝑ lumen ſuū aut per aliquā aliā influentiā diſtinctā a lumine. Dicitur ꝙ ad hoc cōfert lumen quia eſt calefactiuū et diſgregatiuū aque maris. ſed tamen cū hoc eſt quedā influentia ſpecialis cū luna q̄ ē ſpiritualior lūie et non impeditur per obſtaculā. per quā influētiam luna habet dominiū ad mouēdū hūida.

Dubitatur tertio an fluxus

et refluxus maris debeant eſſe maiores in vno tempore ꝙ̄ in alio. R̷t̄. ꝙ ſic. eſt enim maior in plenilunio ⁊ cōiunctiōe ꝙ̄ in quartis mediis et etiā eſt maior ceteris paribus quādo luna eſt in ſuis domibꝫ. et quādo coniūgitur ſignis calidis et ſtellis calefactiuis. ita ꝙ ſunt plura concurrentia virtuti lune ⁊ ſecūdū h° maiores fiunt fluxus et refluxus. ſunt etiam maiores in hyeme et vere ꝙ̄ in eſtate et autumno propter habundantiam fluuioꝝ ingredientiū mare. et propter hoc quod maior eſt reſolutio maris in vaporibus.

Dubitatur quarto quare eſt

ꝙ aliqua maria ſolum fluūt ſemel in menſe et alie nunq̄ꝫ fluunt. R̷t̄. ꝙ hoc eſt propter diuerſam ꝓportionem eoꝝ in groſſitie et ſubtilitate. nam aliquod ē mare ita groſſum ⁊ ſpiſſū ꝙ luna nō ſufficit illud ſubtiliare ad hoc ꝙ fluat. Aliud eſt mare taliter diſpoſitū in ſpiſſitudine ꝙ luna apponit dimidiū menſem ad hoc ꝙ faciat ipſm fluere. et tale mare fluit et refluit ſemel in mēſe. Vnde narrat Albertꝰ ꝙ mare vocatū perſicum quod ingredit̄ mare Jndie nec fluit nec refluit ſed bene i die de nocte mare. nam perſicum eſt ita ſubtile vt de die fluere non poſſit et luna non ſufficit mouere de die per fluxum. ſed de nocte.

Ad raciones aū oppoſitum

Ad primā dicit̄ ꝙ fluxus et refluxus maris non conueniūt mari ſecundū naturā propriam nec violente. ſed ſupra naturā et ſecundū naturam cōmunē. Ad ſecundā dicendū eſt ſimiliter ꝙ mare fluit et refluit ſecūdū naturā cōeꝫ ideo aſcenſus quo refluit non eſt violentus.

Ad tertiā dicit̄. ꝙ aque dulces non fluunt nec refluūt propter paucitatē eaꝝ et etiā quia ibi non ſunt vapores nec terreſtreitates. modo maris terreſtreitas iuuat ebullitiones videmus enim ꝙ aqua pura in vaſe poſita ſupra ignem non ita ebullit et rareſit ſicut aqua mixta. verū eſt tamen ꝙ ſunt quidā lacus qui ſunt fluētes et refluentes. Alie ſoluunt̄ ex dictis.

Sequitur in textu. Deinde de ſalſedine autem ipſum.

Queritur quarto. Vtrum

Mare ſit ſalſum. Arguit̄ ꝙ non. qꝛ quodlꝫ elementū exñs i ſuo loco naturali debet eſſe purum. ſed locus maris eſt locus elementi aque. ergo aqua in tali loco debet eſſe pura et non ſalſa. 2° ſic ſi mare eſſet ſalſum hoc eſſet propter admixtionē terreſtriū exalationum. ſed hoc non. qꝛ pari ratione ſtagna fontes et fluuii deberent eſſe ſalſi. 3° arguit̄. ſi mare eſſet ſalſuꝫ propter admixtionē terreſtrium exalationū ſequit̄ ꝙ continue efficeretur magis ſalſum patet ꝯña qꝛ ſemper deſcendūt exalationes aduſte in ipſum mare. Jn oppoꝰ eſt phūs in ſecūda parte primi tractatus huius libri.

Scienduꝫ eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs oſtendit ꝙ mare non eſt generabile nec corruptibile ſecundū ſe. ⁊ oſtendit ꝙ nō eſt principiū fontiū nec fluuioꝝ ſꝫ ecōtra. determinat

etiam de fluxu et refluxu eius. Conſequenter agit de cauſa ſalſedinis maris.

Sciendum ē ſecundo ꝙ quidam dixerūt terrā a principio fuiſſe totaliter aquis coopertā. ſed per calorē ſolis eleuatum eſt ſubtile et potabile et remanet groſſum et terreſtre quod eſt mare ſalſum. ſed hec opinio falſa eſt. oſtenſum eſt enim in fine primi ꝙ terra nūꝗ fuit tota cooperta aquis. oſtenſum ē etiam ꝙ vapores eleuati a mari iterum cōuerſi in aquā cadunt in mare. Alia fuit opīo antiquoꝝ dicentiū ꝙ fluuii ingredientes mare ſecum deferunt terreſtreitates ſalſationē maris cauſantes ſed hoc eſt irrationabile. quia a fortiori fluuii magis deberent eſſe ſalſi. nec videtur quo mō poſſent facere ſalſationē in tanta multitudine aque. Alia fuit opinio deriſibilis ꝙ mare nihil aliud eſt ꝗ ſudor terre. et omnis ſudor eſt ſalſus. ſed hoc eſt fabuloſum. nam terra naturaliter eſt ſicca. et idō non poſſumus intelligere terram ſudare niſi prius fuerit humefacta. His opinionibꝰ dimiſſis qꝛ videntur ratione diffugere vt dicit phūs.

Sciendum eſt tercio ꝙ Duplex eſt fumus. Quidā eſt calidus et humidus qui eſt vapor. Alius eſt calidus et ſiccus qui dicitur exalatio. Et hoc ſupponitur ex ante dictis. Supponitur etiam ꝙ mare ſecundū ſpēm permanet vnū et idem ſecundū ſe totum. licet varietur ſecundū ſuas partes. Supponitur vlterius ꝙ ſiccum terreſtre paſſum a calido permixtum humido eſt cauſa ſalſedinis. Et hoc eſt quādo ſiccū terreſtre non eſt totaliter digeſtū a calido. ſed ē aduſtum. cū ergo tale ſiccū aduſtum dominatur ſupra humidū cauſatur ſalſedo. Et hoc declarat .p. per multa ſigna. Primū ē de hoc quod remanet in ſtomaco poſt digeſtionē quod emittitur quod eſt ſalſum et amarū. Aliud eſt de vrina que etiā eſt ſalſa et amara. Aliud eſt de ſudore. Aliud eſt de aqua colata per cineres. In omnibus enim iſtis cauſa ſalſedinis eſt permixtio terreſtris paſſi a calido cū humido aqueo. Sed quādo aliquid eſt bene digeſtum ita ꝙ nō exprimitur ſubtile et humidū. ſed dominatur ſupra ſiccum tunc eſt ſapor dulcis.

Quibus ſuppoſitis videndū eſt de cauſa ſalſedinis maris. Unde ſalſedo maris ſic cauſatur. nam per calorem ſolis et alioꝝ aſtroꝝ eleuātur exalationes terreſtres. que aduſte ſurſum et in mare deſcendentes et permixte cum humido faciunt ſalſedinē in mari. Et hoc declarat phūs per multa ſigna. Primū eſt nā mare verſus auſtrū eſt magis ſalſum ꝗ verſus aquilonē. et hoc contingit qꝛ plures exalatiōes eleuantur verſus auſtrum. et etiā pluuie genite flante auſtro ſepiſſime deſcendunt propter multitudinem exalationum permixtaꝝ cum aqua pluuie. Aliud eſt ſignū ꝙ aqua mari ē calidior aliis aquis propoter multitudinem exalationū aduſtarū que habēt adhuc virtutē ignis. nam vt dicit phūs quecūqꝫ ignita fuerint habent virtute caliditatem in ipis. vt patet in calce. Aliud ſignū ē. nam ſi quis vas terreū vndiqꝫ clauſum et ſubtile poſuerit in mari aqua dulcis igreditur. et hoc eſt ſignū ꝙ terreſtreitates hmōi per poros ſubtiles non potētes ingredi faciūt ſalſedinē in mari. Aliud ſignū eſt ꝙ aqua maris eſt groſſior aliis aquis. ideo maius pōdus ſuſtinet vt nouerūt naute experti. et hac de cauſa ouum poſitū in aqua ſalſa ſupernatat et non in dulci. Aliud ſignū eſt nam eſt quoddam ſtagnū in paleſtria quod eſt ita groſſum et ſalſum ꝙ nullus piſcis in illo naſcitur. et ſi aliq̄s ꝓiceretur in eo vt homo vel equus nō ſubmergeretur ꝑpter habūdātiam terreſtreitatū. ſignū eſt nam veſtimēta in mari lota efficiuntur ſordida ⁊ madida propter terreſtreitates. Aliud ſignū eſt quidā locus in quo naſcuntur calami quibus combuſtis ponuntur cineres in aquā. et deinde illud totū decoquitur ⁊ ſubtile euaporatur et reſiduū refrigeratum eſt ſalſum. et hoc fit in arabia. Et ita patet per iſta ſigna ꝙ ſiccū terreſtre admixtum cum humido et aduſtum cauſat ſalſedinē in tali humido aq̄o.

Concluſio reſponſiua ad q.

Mare rationabiliter debet eſſe ſalſū. Pꝫ. quia plurime exalationes calide et ſicce per calorem ſolis eleuate ſurſum et aduſte deſcēdūt ī mare. ⁊ illud quod ē ſubtile ⁊ potabile in mari cōtinue eleuatur. et quod eſt groſſum et terreſtre deorſū manet. ergo mare eſt rationabiliter ſalſum.

Dubitatur primo an fontes et fluuii debeant eſſe ſalſi. R. ꝙ aliqui fontes et fluuii ſunt ſalſi ſed hoc eſt propter naturā terre per quā tranſeunt. et non propter cauſam propter quam mare eſt ſalſum. quia continue renouantur per aquas dulces. et etiā ſūt in locis aduſtis in quibus non poſſunt cauſari multe exalationes. Ad hoc etiā multū facit fundꝰ aque. Unde quedā partes terre ſūt ſulfuree et alie diuerſimode diſpoſite propter diuerſas cōſtellationes et influentias celeſtes. et aque tranſeuntes per illas partes contrahunt diuerſos ſapores. Unde dicit phūs ꝙ in cicilia eſt quidā fons quo illic habitantes vtuntur loco aceti ad ſua condienda cibaria. et circa lincon eſt alius fons ita acetoſus ꝙ fluuiū quē ingreditur facit amarum.

Dubitatur ſecundo. Unde eſt ꝙ aliqui fontes conuertunt aliqua corpora terreſtria in ipis poſita in lapides. Rñdetur ꝙ illud eſt reſoluendum ad quādam virtutem mineralem exiſtentē in tali aqua quā cōtraxit in loco in quo genita eſt vel tranſiuit. Et hac de cauſa alique aque fontales potate interficiunt potātes. qꝛ qñ ſunt in ſtomacho gñatur plumbū vel aliquod alioꝝ metalloꝝ ibidem.

Dubitatur tertio vnde eſt ꝙ alique aque fontales in origine fontiū cauſāt ſtrumas in collo. Rñdetur ꝙ hoc eſt ꝑpter magnas frigiditates aquaꝝ. que quidem frigiditates faciūt ſuꝑfluitates cerebri deſcēdere. et faciūt ſtrumā in collo vel in aliquo alio loco

Dubitatur quarto quare alique fontales aque faciūt oues potātes ex illis albas et ecōuerſo alique faciūt nigras albas.

Reſpondetur ꝙ qñ aqua eſt multū frigida et ſubtilis ipa potata per calorē naturalem mittitur ad pellē et manet inter pellē et carnem. et mutat pellis colorē. Et qꝛ ad variationē pellis ſequitur variatio piloꝝ niſi forte per accidēs. idō albe poſſunt fieri nigre. et econtra.

Dubitatur quinto. que ſunt aque ſaniores. R. ꝙ que fluunt ſaniores ſunt et inter fluentes verſus orientem fluentes ſunt ſaniores. et poſtea fluentes verſus aquilonem. deinde fluentes verſus occidentē. Et minus ſane ſunt que fluunt verſus meridiē et hoc ꝑpter indiſpoſitionē ſolis et venti qui habent purgare aquā. Et ꝗto aque fluentes magis diſtant a loco originis tāto ſunt ſaniores. Et aque fluentes per terrā lutoſam ſunt ſaniores fluentibus per loca arenoſa. quia in locis arenoſis cōiter vigent virtutes minerales. Et inter aquas ductas artificialiter ille que ducuntur per cuprū vel plūbum ſunt minus ſane. et ſi frequenter potentur excoriant inteſtina propter virtutē quā retinent ex plūbo vel cupro. Et vniuerſaliter loquendo aque leuiores ſunt ſaniores grauibus. ⁊ de grauitate vnius ſupra alterā experiri quis poterit capiēdo duos pānos equalis ponderis lotos in duabus aquis. ille pannus qui fuit lotus in aqua grauiori efficitur grauior et maioris pōderis licet eſſet equalis ponderis. Et ſic patꝫ reſponſio ad q̄ſitū. Rōes faciliter poſſunt ſolui ex dictis. Sequitur in textu. De ſpiritibus autem dicamus.

Queritur quinto Utrum Uentus ſit exalatio calida et ſicca mota lateraliter circa terrā. Arguitur ꝙ nō. qꝛ ſi ſic ſequeretur ꝙ tēpore ventoꝝ deberet vigere maxima caliditas. ꝯñs eſt cōtra experientiā. igitur ⁊c.

2º arguitur. venti proſternūt magna edificia et arbores magnas. quod nō eſſet ſi ventus eſſet exalatio faciliter diuiſibilis. 3º ſi ſic ſequeretur ꝙ talis exalatio deberet deſcēdere per paruas particulas ſicut pluuia. hꝰ ſenſui nō apparet. 4º ſic. auſter eſt uentus calidus et humidus et nubium cōgregatiuus. boreas vero eſt frigidus et ſiccus et ſerenus. ergo nō oīs ventus eſt exalatio calida et ſicca. Ultimo. ſi ventus eſſet exalatio calida non videtur a quo poſſet moueri lateraliter circa terrā. ergo ⁊c. In oppoſitū eſt phūs in 2º tractatu huius ſecundi.

Sciendū eſt primo. ꝙ poſtꝗ phūs in primo tractatu tractauit de mari fluuiis et fontibus. cōſequenter in iſto ſecundo tractatu determinat de ventis. oſtendēdo quid ſit ventus. et quid ſit materia ventoꝝ. et quid ſit cauſa ceſſationis eoꝝ et cōmotionis eorūdē determinat etiā de poſitione numero ordine et proprietatibus et nōibus eoꝝ.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ vt ex determinatis patuit duplex ē exalatio. Quedam eſt exalatio calida et hūida et dicitur vapor. ⁊ eſt principiū impreſſionū aqueaꝝ. Alia eſt calida et ſicca et hec eſt duplex. quedā eſt inflammabilis q̄ eſt principiū impꝛeſſionū ignitaꝝ.

Alia eſt nō inflāmabilis q̄ eſt principiū ventorū. Unde talis exalatio que eſt principiū ventoꝝ ꝯtrariatur vapori que eſt principiū pluuie. ideo cōiter poſt annos pluuioſos ſunt ānī ventoſi. et ita econtra. et etiā pluuia facit ceſſare ventos et econtra. quod non eſſet niſi ꝓxima principia venti et pluuie eſſent contraria. cum ergo materia pluuie ſit vapor humidus. oꝫ ꝙ materia ventoꝝ ſit exalatio calida et ſicca. Et hoc etiā ſignū eſt. qꝛ plurimi venti flant a ſeptentrione et meridie. qꝛ ſol habet ibi magnam virtutē. ideo ſunt ibi plures vapores ꝗ in aliis partibus. Uerum eſt tamen ꝙ qñqꝫ cū vapore eleuatur exalatio. et vapore ꝯuerſo in aquam remanet exalatio q̄ eſt principiū ventoꝝ. et ita ſepe poſt pluuias ſunt uenti vt dictū eſt. Ex dictis pꝫ falſitas opinionis aliquoꝝ dicentium ꝙ ventus nihil aliud eſt ꝗ vere aer motꝰ. Hec enim opinio reꝓbatur in textu. qꝛ ſicut aqua non dicitur fluuius niſi habeat certū principiū ex quo fluat. ita aer qualitercūqꝫ motus non eſt ventus. Item pluuia facit ceſſare vētos. ergo aer ē principiū pluuie. g̊ nō principiū vētoꝝ

Sciendū eſt tertio ꝙ vētus ſic generatur. nam ꝑ calorem ſolis ⁊ alioꝝ aſtroꝝ eleuatur exalatio calida et ſicca nō inflāmabilis ex corporibus terreſtribus vſqꝫ ad mediā regionem aeris. que a frigiditate medie regiōis aeris

propellitur deorſum vſq3 ad certam diſtantiaz Et q2 talis exalatio leuis eſt tendit ſurſum. et nititur aſcendere. et tñ non poteſt ꝓpter frigiditatem medie regionis aeris. idõ propter cõtrarietatem duorꝝ principiorꝝ mouentiũ ſcilꝫ frigiditatis medie regiõis aeris et leuitatis ipſius exalationis talis exalatio mouetur naturaliter circa terrã et vocatur ventus. Ex quo patet.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Uentus eſt exalatio calida et ſicca lateraliter mota circa terram. et hec eſt diffinitio venti. Hec concluſio ſatis ꝓbata eſt ex dictis.

Dubitatur primo Circa predicta.

cũ pluuie faciant ceſſare vẽtos an aliqñ eos cõmoueãt. Uidetur ꝙ nõ. q2 idem nõ eſt cauſa contrariorꝝ. Dicit ꝙ pluuia eſt cauſa excitationis et cõmotiõis et ceſſationis motõis ventorũ. Quod ſic pꝫ. q2 ſi terra fuerit nimis ſicca fumare non poterit. ſed adueniẽte pluuia diſponitur vt ex ipſa poſſit eleuari exalatio que eſt cauſa ventorꝝ. et ſic pluuia eſt cauſa motõis ventorꝝ. Contingit etiaꝫ aliquãdo ꝙ terra ẽ abilis ad fumandũ et exalandũ. ſed adueniẽte magna pluuia multũ frigida et humida efficitur inabilis ad fumandũ et tunc faciũt pluuie ceſſare ventos. Et ſic pꝫ ꝙ pluuia eſt cauſa ceſſationis et cõmotionis ventorꝝ nondũ exiſtentiũ quẽadmodũ ⁊ generationis eorum.

Dubitatur ſecundo. An ſol

ſit cauſa cõmotionis et ceſſationis ventorum.

R̃. ꝙ ſic. q2 ſol qñq3 per calorẽ ſuũ exceſſiuũ terram deſiccat añq̃ exalare faciat ſicut magnꝯ ignis ſiccus lignũ viride cõburit prius q̃ ipſm fumare permittat. Ideo etiã ſole exiſtente iuxta cancrum pauci ſunt venti propter nimium calorẽ ſolis. Sed ſol eſt cauſa cõmotiõis vẽtorũ quãdo mediocriter calefacit terraꝫ. quia tunc facit eam fumare et eleuat fumos ſurſum Et huius ſignũ eſt. q2 in vere et autũpno plres ſunt venti q̃ in aliis tẽporibus. ꝓpter hoc ꝙ calor ſolis in vere et autũpno eſt tẽperatus. Propter hoc etiã fiunt de die et ceſſant de nocte et econtra propter diuerſam diſpoſitionẽ ſolis in calore. Sol etiã qñq3 facit ceſſare ventos conſumendo materiã ex qua ventus fit.

Ad rationes. Ad primam

ꝙ frequenter ventꝯ trãſit ꝑ loca frigida a quibꝯ trahit frigiditatẽ accidentalẽ. ideo boreas eſt ventus frigidiſſimus. q2 flat ſub polo artico in quo viget maxima frigiditas. Sed auſter eſt calidus quia flat a tropico eſtiuali ſub quo viget caliditas. Ad ſecundã dicit ꝙ materia venti faciliter mobilis eſt. ideo quãdo motus eius preuenit diuiſioneꝫ aeris tunc impetu ſuo ſufficit eleuare arbores. et edificia fortia diſſipare. et talia hmõi. Ad tertiã dicitur ꝙ ſup terrã et mare ſepe cadũt plures terreſtreitates. ſed propter paruitatẽ earꝫ non ſunt a ſenſu perceptibiles niſi forte i radiis ſolis. et ſi tales exalationes ſint aduſte ſunt cauſa ſalſeldinis maris vt prius dictũ eſt. Ad aliã patet ſolutio ex dictis. q2 dictũ eſt quomodo exalatio mouetur lateraliter. Sequit in textu. De poſitione autem. ⁊c.

Queritur ſexto: vtruꝫ tantuꝫ

ſint duodecim venti. Arguit ꝙ ſint plures q̃ duodecim. q2 quatuor ſunt vẽti principales ad inuicẽ contrarii. ſꝫ inter duos ventos cõtrarios dabiles ſunt tres medii. vnus per equediſtantiã. alii duo quorum vnus eſt propinquior vni et alter alteri. igitur adminꝯ eſſent ſedecim venti. 2º ſic naute primo diuidunt ventos in triginta et duos ventos. igit cuꝫ ipſi habeãt experientiã ventorꝝ. ſequit ꝙ venti ſunt duodecim. 3º ſic. a qualibet parte terre poteſt eleuari exalatio calida et ſicca non de facili inflãmabilis. ſed talis exalatio lateraliter mota eſt vẽtus: ergo tot erũt venti quot erunt partes ſignabiles in terra. et per ꝯñs ſunt plures venti q̃ duodecim. 4º ſic. tot ſunt venti quot ſunt pũcta ſignabilia i orizonte ſꝫ plura ſũt pũcta ſignabilia in orizonte q̃ duodecim. igit ſunt plres venti q̃ duodecim. Ad oppoꝰ arguit ꝙ ſint pauciores. Tot ſunt venti quot ſunt qualitates prime et cõbinatiões vtiles earꝫ. ſed ſoluꝫ ſunt quatuor qualitates prime et quatuor cõbinatioẽs vtiles earꝫ. gº ſolũ ſũt quatuor vẽti Itẽ omẽs venti dicuntur boreales vel auſtrales. ergo tantũ ſunt duo venti. Ad oꝰ. ẽ phũs in textu. Pro reſpõſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

q̃ phũs determinauit de cauſis ventorꝝ. cõſequenter determinat de numero poſitione contrarietate et noibus ventorꝝ et accidẽtibꝯ eorꝝ.

Sciendũ eſt ſecundo. ꝙ ad

ſciendũ qualitatẽ et ſitum ventorꝝ phũs facit duas ſuppoſitiones. Prima eſt ꝙ orizon eſt quidã circulus magnus ymaginatꝯ in ſuperficie terre diuidens partem celi viſe a non viſa.

Secũda eſt ꝙ illa que plurimũ diſtant ſꝫꝰ locũ ſint contraria ſecundũ locũ ſicut que plurimũ diſtãt ſecũdũ formã ſunt cõtraria ſecũdũ formã. Et hº ſuppoſito in orizonte ſic deſcripto ad modũ circuli ſignet pũctꝯ. a. qui ſit occidẽs equinoctialis. ⁊ ab illo puncto ꝑ centruꝫ orizõtis protrahatur linea recta ad pũctũ. b. in oppoſita circunferẽtia qui quidẽ pũctus. b. ſit oriẽs equinoctialis. deinde ducatur linea alia diuidens precedentem lineam ad angulos rectos. a puncto. i. qui eſt in ſeptentrione ad punctum t. qui eſt in meridie. deinde ſignetur in orizonte. punctus. ꝫ. qui ſit oriens eſtiuale. et ex oppoſito ſignetur pũctus. e. qui ſit occidens eſtiuale. ſimilit ſignet punctus. d. qui ſit oriens hyemalẽ etiã ex oppoſito ſignet pũctꝯ. g. qui ſit occidẽs hyemale: Ducantur iterꝝ due linee. vna ab. ꝫ. ad. g. et alia a. b. ad. d. dicatur igit ꝙ venti flantes ex pũctis terminãtibꝯ illas dyametros tranſeuntes per centrũ circuli orizontis ſunt cõtrarii quia maxie diſtant ſecundũ locum. Sed ad intelligentiã predictorꝝ punctorum.

Sciendũ ẽ tercio ꝙ occidẽs

equinoctialis dicitur eſſe punctus in quo ſol occidit quãdo eſt equinoctiũ. et per oppoſitũ eſt oriens equinoctialis vnde ſcilicet ſol oritur qñ eſt equinoctiũ. et hoc cõtingit quãdo ſol eſt in ariete et libra. Sed oriẽs eſtiuale eſt punctus ymaginatꝯ in orizõte vbi ſol orit quando eſt in ſolſticio eſtiuali ſcilꝫ in cancro. et occidens eſtiuale eſt punctus in orizonte vbi tunc occidit ſol. Sꝫ oriens hyemale eſt pũctus in orizõte vbi orit ſol quãdo ẽ ſolſticiũ hyemale. quãdo ſcilicꝫ ſol eſt in capricorno. ⁊ occidẽs hyemale ẽ punctus in orizonte in quo ſol occidit in eodẽ ſigno. Ex illis patet ꝙ venti deſignati per has duas litteras. i. et. e. cõtrariantur. et etiam venti deſignati per. a. et. b. et etiã. e. et. d. et etiã venti. g. et. ꝫ. et hoc clare patet in figura deſcripta ſecundũ modũ predictũ. Sed ad videndum noia particularia. ordinẽ. ſitum. et poſitionem ventorum:

Sciendum eſt quarto: ꝙ A

puncto. i. ſignato in orizonte flat ventus qui grece dicitur boreas ſiue apchias. latine vero dicitur ſeptentrio. quia flat a ſeptentrione ſcilꝫ a polo arctico. Sed ventus ſecũdus qui flat a puncto. ꝫ. grece dicitur hercbias latine do vulturnꝯ. quia alte tonat. Sed tertiꝯ flãs a puncto. b. grece dicit apeliores. ſꝫ latine dicit ſubſolanus. quia quãdo ſol eſt ſub equinoctio incipit flare ſub ſole. Sed quartus qui flat a pũcto. d. grece dicit Eurus. latine vero dicit Euronotus. Sed quintus qui flat a pũcto t. grece dicitur notus. latine vero dicit auſter.

Uentus autẽ qui flat a puncto. g. grece vocatur libs. latine vero africus. q2 flat ab africa

Sextus qui flat a puncto. a. grece dicitur zephirus. latine vero fauonius. quia fouet plãtas. Sed octauus qui flat a pũcto. g. grece dicitur argetis. latine vero dicit chorus. nam talis ventus in ſe trahit alios ventos et facit eos reuolui. Sed preter iſtos ſunt quatuor alii minus principales quorꝝ vnus flat a pũcto medio inter. e. et. i. qui grece dicitur Trẽtias. latine vero circinus. quia facit alios ventos circuire. Alius flat a puncto. h. deſignato inter. i. et. ꝫ. qui dicit grece meſſen. et iſtis duobus ventus nulli alii ꝓprie ſunt contrarii. Aliꝯ autem flat a puncto. m. ſignato inter. g. et. t. qui grece dicitur logotus. latine vero africus auſter. Alius vero flat a puncto. n. deſignato inter. t. et. d. qui grece dicitur fenquias. latine vero Eurauſter. et iſtis duobus vẽtis nulli alii proprie ꝯtrariãtur. Et ſic pꝫ ꝙ ſunt duodeciꝫ venti. Unde boreas qui flat a ſeptentrione eſt frigidus. Et ſubſolanus qui flat ab oriẽte equinoctiali eſt calidus et ſiccus. Sed vulturnꝯ qui flat ab oriente eſtiuali eſt humidus. Et aquilus qui flat a puncto medio inter ſeptentrionem eſtiualem eſt frigidus et nebuloſus. Sed vẽtus qui flat ab oriente hyemali qui dicitur Euronotus eſt calidus et ſiccus et aquoſus. Sꝫ ventus qui flat a meridie ſcilꝫ a polo antartico qui dicitur auſter eſt calidus et huſdus. Uẽtus aũt qui flat a puncto medio inter auſtrum et oriens hyemale qui dicitur eurauſter. quia flat inter eurũ et auſtrum eſt frigidus et humidus

Sed fauoniꝯ qui flat ab occidente equinoctiali eſt frigidus et humidus. Sed africus qui flat ab occidente hyemali dicit humidus. Sꝫ chorus qui flat ab oriente eſtiuali dicitur ſiccꝯ et alios vẽtos reſoluit. Circinus vero qui flat a puncto medio inter ſeptentrionẽ et occidens eſtiuale eſt grandinoſus et frigidus. Et ſic patet de qualitatibus ventorꝝ.

Sciendum ẽ quarto. ꝙ vẽti

multipliciter poſſunt diſtingui. Primo penes puncta ſignabilia in circunferentia orizontis et ſic eſſent quaſi infiniti venti. Secundo mõ poſſunt diſtingui penes ſignabilia in circũferẽtia orizontis notabiliter diſtincta ad inuicem. et iſto modo ponuntur triginta duo venti a nautis. Tertio modo poſſunt diſtingui penes conbinationes vtiles quatuor qualitatuꝫ. et ſic eſſent quatuor venti. et iſtis tribus modis non diſtinguũt ab aſtrologis. Quarto mõ diſtinguũtur venti ſecũdun proceſſum ſolis et planetarum ſub ꝫodiaco. et penes diſtinctionẽ partiũ ꝫodiaci qui ſunt duodecim ſub quibus ſol habet diuerſas virtutes ad eleuandum materiam ventorꝝ. et hoc modo diuidendo ventos ſecũdũ duodecim ſigna ꝫodiaci ſunt tãtũ duodecim venti et ſecundũ hoc ponitur.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Tantũ ſunt duodecim venti diſtinguendo eos hoc vltimo modo. Probatur. quia ventus eſt exalatio calida et ſicca eleuata a terra ſecundũ

ſuam ſubſtantiam. ſed duodecī ſunt principia mouentia terre et alterabilia et duodecim ſigna zodiaci. ergo rationabile eſt ponere duodecim ventos. et ſic pꝫ reſponſio ad queſitum.

Dubitatur primo De accidentibus

quare venti boreales cōmuniter flāt in autūpno poſt tropicū eſtiualeꝫ. et tamē venti auſtrales non flant in vere poſt tropicū byemalem. ℞. ꝙ cauſa eſt qꝛ in vere poſt tropicū byemalem calor ſolis debilis eſt adeo ꝙ non ſufficit terrā exalare. et ſic non ſunt vēti auſtrales. ſed poſt tropicū eſtiualem ſcilꝫ in autūpno calor autūpni iuuatur calore eſtatis precedētis adeo ꝙ calor talis ſufficit eleuare materiā vēti borealis. et tunc flāt venti boreales. Uerum eſt tamen ꝙ poſt tropicum byemalē bene flant aliqui venti auſtrales parui et debiles. qui vigorātur a minori ad maius ſecūdū quod ſol plus aſcendit et accedit ad nos.

Dubitatur ſecundo Utrum

Uenti auſtrales flant a polo antartico nobis inmanifeſto ſicut venti boreales a polo arctico nobis manifeſto. ℞ñtur ꝙ venti auſtrales nō flāt a polo antartico nec a tropico byemali ſed a tropico eſtiuali. Primū pꝫ. quia ſicut ſe habet boreas ad polū antarticū. ita ſe habet ventus genitus ſub polo antartico quo ad nos quia vbiqꝫ eſt equalis diſtantia. Sed boreas non flat vſqꝫ ad polū antarticū ymo non pōt tranſire tropicum cancri propter nimium calorem vigentē inter duos tropicos. ergo etiā ventus genitus ſub polo antartico non poteſt pertranſire ad nos. quia nō poſſet trāſire regionē aeris ſuppoſitam zone celi inter duos tropicos propter exceſſiuū calorē in tali regione vigentē

Secunda pars pꝫ qꝛ in noſtra terra habitabili flat auſter a meridie. ideo dicitur vētus meridionalis. et ſic non flat a polo antartico nec a tropico byemali ſed eſtiuali. relinquitˀ ergo ꝙ flat a tropico eſtiuali. Et quia locus a quo flat auſter eſt magis diſtans quam locus a quo flat boreas. g° ꝛc̄

Dubitatur tertio. Utrum

Plures venti debeant flare a ſeptentrione ꝙ̄ a meridie. ℞. phūs ꝙ ſic. qꝛ locus ſuppoſitꝰ ſeptentrioni habūdantior eſt aquis multū. ꝙ̄ regio ſuppoſita meridie propter nimiū calorem ſub meridie exiſtentē. ideo niue ſub ſeptētrione liquefacta per calorē et illa liquefacta plures eleuantur exalationes ideo plures ſūt venti ſeptemtrionales ꝙ̄ meridionales.

Dubitatur quarto. Utrum

Uenti debeant reduci ad quatuor principales ℞. ꝙ ſic. et illi quatuor ſumūtur ſecundum quatuor principalia puncta orizontis. et diſtinguūtur ſecūdū quatuor cōbinationes vtiles quatuor qualitatū primarū. iſtorum aūt quatuor ventoꝝ principaliū vnus dicitur ſubſolanus qui flat ab oriente equinoctiali. qui eſt calidus et ſiccus et aſſimulatur igni et complexiōi colerice. Alius eſt auſter qui flat a meridie et eſt calidus et humidus et aſſimulatur aeri et cōplexioni ſanguinee. Alius eſt fauoniꝰ qui flat ab occidente equinoctiali qui eſt frigidus et humidus et aſſimulatur ꝯplexioni fleumatice. Alius eſt borealis qui eſt frigidus et ſiccꝰ et aſſimilatˀ terre ꝛ cōplexioni melancolice Et inter ventos ſubſolanus ē ſaniſſimus. qꝛ eſt depuratus per calorē ſolis. ideo eſt ſubtilior et clarior. Deinde boreas eſt ſanior. quia eſt frigidus et claudit poros et ſerenat aerē. Sꝫ ex oppoſito auſter cōmouet aerē ꝛ eſt ꝯgregatiꝰ nubiū. Et etiā fauoniꝰ cōmouet aerē. Et ſunt iſti duo minꝰ ſani. Ultra dicitˀ ꝙ inter qualitates primas due ſunt principales. ſcilꝫ caliditas et frigiditas. ideo diuidendo vētos penes calidū et frigidū adhuc non erūt niſi duo vēti principales. ſcꝫ auſter et boreas. et ſic oēs venti frigidi eſſent boreales et calidi auſtrales.

Dubitatur quinto. vtrum

Uenti cōtrarii poſſint ſimul perflare. ℞. p. ꝙ non ſecundū eādem diametrū. quia vel tales venti mutuo ſe impedirēt ſi eque eſſent fortes. vel vnus eſſet fortior altero et ſic fortior extermiaret debiliorē Uenti autē qui nō ſūt cōtrarii poſſunt ſimul flare. Etiam quidā ſunt venti determinatis tēporibus flantes ſicut libs cōmuniter flat in autūpno et herquias in vere.

Dubitatur ſexto. vtrum aliqui

venti faciunt alios ceſſare. ℞. phūs ꝙ ſic quia a perhias ꝛ vergetes maxime faciūt alios ceſſare. Ratio primi eſt. quia coꝝ impetus maximi ſunt et flant de prope. et ſunt continui et fortes. ideo faciūt alios debiliores ceſſare. Ratio ſecūdi eſt quia cū ſint magni et fortes vt dictū eſt propellūt nubes. Uerū eſt tamen vt habetur in textu ſi eſſent vehementer frigidi tunc venirent coagulando nubes anteꝙ̄ eas propellerent. et cauſarent pluuias. Inter ventos aperquias eſt ventus ſerenus. qꝛ in ſe ipſm reflectitur trahendo nubeꝫ ad ſe. ideo prouerbialiter dicitur de auaris ꝙ trahūt ad ſe pecuniā ſicut aperquias ad ſe nubem.

Dubitatur ſeptimo. Que eſt

cauſa girationis ventoꝝ. ℞. phūs ꝙ oium ventoꝝ ſunt girationes quando ceſſant. nam quando ventus incipit ceſſare tunc prior pars prius ceſſat et alia pars ſequens adhuc in ſe hꝫ impetum primi mouentis. ideo illa ſecunda pˀs adhuc ē mota circa primā ꝛ tertia iuxta quartā

Dubitatur octauo vtruꝫ vēti

diſtinguantur penes calidum frigidū humidū et ſiccum. Reſpōdet phūs ꝙ ſunt aliqui ventus quoꝝ ſunt alii frigidi. alii calidi. alii humidi. alii ſicci. aliqui ſunt grandinoſi. aliqui cauſant corruſcationes. et alii tonitrua. aliqui ventoſi. aliqui pluuioſi.

Dubitatur Nono. In quo

tempore anni debēt magis flare enephie id eſt venti circulares. Reſpōdet phūs ꝙ in autūpno. deīde in vere. Et de tiphonibꝰ enephiis ꝛ Zymphonibus particularius videbitur in ſequentibus. Ex predictis patet quid ſit materia ventorum. qualiter generantur. quid ſit ſitꝰ et poſitio coꝝ. patent etiā accidentia et paſſiones coꝝ. Rationes ſolute ſunt ex ante dictis. Auctoritas allegata eſt pro dictis.

Nomina autem ventorum latina et partes vnde flant his metris contenta ſunt.

Sunt ſubſolanus vulturnus et eurus eoi.
Atqꝫ die medio nothus heret affricus auſtro.
Circius occaſu Zephiruſqꝫ fauonius afflant.
Adueniūt aquilo boreas et chorus ab arcto.

Sequitur in textu. De agitatione autem et motu terre poſt hec dicendum.

Queritur ſeptimo: Utrum

Motus terre per naturam ſit poſſibilis. Arguitˀ ꝙ non. qꝛ vel moueretˀ a principio intrinſeco vel extrinſeco. non primū. qꝛ tunc terra naturaliter exiret ſuū locū propriū. nec ſecūdū. qꝛ nihil videtˀ violentare terrā. 2° ſic. ſi motus terre eſſet poſſibilis terra moueretˀ per exalationem incluſam infra ipſam. ſed hoc non. qꝛ talis exalatio ſubtilis eſt. ergo qꝛ eſt de ſubtili poteſt exire per poros terre. et per cōſequēs non facit motū terre. Ad oppoſitū eſt. p. in primo tractatu huius libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs determinauit de ventis cōſequēter determinat de motu terre. de quo fuerūt tres opiniones antiquoꝝ. ſcilꝫ Anaxagore ponentis terrā ſpongioſam et infra cōcauitates eius intrare aerē. qui aer natus eſt ferri ſurſū. ideo ipſe mouet terrā. Sed hec opinio falſa eſt. quia ſꝫꝰ hoc non poſſet reddi cā quare motus terre magis fit in vno tempore ꝙ̄ in alio. Secunda fuit opinio Democriti ponentis aquā deplutā intrare in ventribus terre. et cū ampliꝰ recipere non poſſit tūc fit fractio terre per violentiā. et ꝑ cōſequēs terre motꝰ. Sed hec opinio reꝓbata eſt ſatis cū agebatˀ de fontibꝰ et mari. Tertia opinio fuit Anaximandri ponētis terrā nimis deſiccatā a ſole et poſtea deplutā diſſolui et deſcendere in partes per deſiccationem et ex cōſeq̄nti facere terre motū. Sed hec opīo falſa eſt. quia ſecūdū hoc deberet apparere multiplex ſubuerſio terre q̄ non apparet. Item terremotus continue deberēt fieri minores et tandē deficere. quia partes denſe cōtinue replerēt foramina terre. Dimiſſis his opinionibꝰ ſupponit phūs primo ꝙ terra ſecūdū naturā propriā eſt ſicca. ſed efficitur humida per pluuias. ꝑ quas redditur apta ad fumandū. et virtute ſolis et alioꝝ aſtrorū quādoqꝫ generatˀ magna multitudo exalationis infra ipſam terrā. que quideꝫ exalatio. quādoqꝫ exit per poros terre et facit in aere magnos ventos. quādoqꝫ continetˀ in terra et facit magnū motū terre. quādoqꝫ aūt partim manet in terra et partim exit terrā et facit paruos ventos ꝛ paruos motus terre. 2° ſupponit phūs ꝙ iſta corpora ſubtibilia ſicut ventus et aer ſunt corpora velociſſime mobilia et citiſſime. Ex quo pꝫ quid ſit cauſa motus terre. nam per virtutes ſolis et alioꝝ aſtroꝝ in viſceribus terre et aliis cōcauitatibus generatˀ multa exalatio calida incluſa infra terram que leuis eſt et querens exitū propter rarefactioneꝫ ne fiat penetratio dimēſionū mouetˀ de cōcauitate in concauitatē. et dū flat aliquādo inter media cōcauitatū in tali motu cauſat motum

terre. Et ꝙ ſic fiat motus terre declarat phʼus per multa ſigna. Primum ſignū eſt nam maximi terremotus fiunt tempore tranquilliori. ⁊ huius ſignū eſt ꝙ exalationes q̄ ſunt materia venti incluſe ſunt in terra et ſunt principia terremotus. Aliud ſignū eſt ꝙ plures et maiores terremotus fiunt de nocte ꝙ̄ de die qꝛ illa tēpora ſūt magis trāquilla. Aliud ſignū eſt quia magni terremotus fiunt in locis ſpōgioſis et cauernoſis et iuxta mare. quia in talibus locis ſunt incluſi multi ſpūs cauſantes motū terre. Aliud ſignū eſt ꝙ in aīalibus ſpiritus moti cauſant tremores pulſus et ſpaſmos. Et eſt ſpaſmus ſubita contractio neruorū in animali. et cōiter accidunt in aīalibus poſt emiſſionē vrine. talis enim motus cauſatur in animalibꝰ a ſpiritu incluſo in venis et neruis ſicut igiť parui ſpūs in corpore humano habēt tantā virtutem ꝙ quādoqꝫ preualent ceteris neruis hominis vel animalis. ideo nō eſt mirū ſi multi ſpūs incluſi infra terrā poſſint mouere vnam partē terre et preualere grauitati eius.

Aliud ſignū eſt nam ad ſenſum apparent magni motus terre qui non ceſſant donec terrā ruperint ⁊ in ipſa ruptura exit magnus ventus et maxima flāma. ymo et multi cineres in tātā habundantiā ꝙ ciuitates vicinas incinerauerunt. et hoc eſt ſignū qꝛ exalatio calida et ſicca infra terrā incluſa eſt cā motus terre. Aliud ſignū eſt. quia in quibuſdā inſulis ante motū terre audiunť multi ſoni mare adueniente. qꝛ mare accedens includit ſpūs ī anguſtum. qui exeuntes per poros anguſtos faciunt ſonos.

Aliud ſignū eſt ꝙ ante terremotū apparet aliquando parua nubecula longe proiecta ad modū linee. et hoc eſt ſignū quia ventus abſorbeť a terra. quādo enī aer multū agitatur per ventos cauſantur in eo multe ⁊ diſtorte nubes ſed quādo eſt tranquillitas ſiue ſerenitas fiūt nubecle longe et ſubtiles ſicut eſt in inundationibus maris. Aliud ſignū eſt. quia tempore eclipſis lune plures ſunt terremotus. qꝛ quādo luna eclipſatur deficit lumen et per accidēs deficit calor eleuans exalationes terre. ſed tamen manet adhuc ī terra abintra. et ita exalatio incluſa in terra mouet terram. et non fiunt venti.

Ex quibus precedentibus patet.

Concluſio rñſiua. motus terre per naturam eſt poſſibilis. hec cōcluſio ſatis patet per predicta. quia cauſe eius ſunt poſſibiles. igitur ⁊c.

Dubitatur primo. De accidentibus terremotus. Rñ ꝙ primū accidēs eſt ꝙ quādoqꝫ terre motus durat per. 40. dies in vna regione. quādoqꝫ per annū. quādoqꝫ per duos. ⁊ hoc referendū eſt ad multitudinem exalationis incluſe infra terrā ⁊ ad diſtinctionē loci et meatus per quē exit exalatio. Aliud eſt accidēs ꝙ tēpore terre motus audiunť ſoni infra terrā. et quādoqꝫ audiunť ante motū terre et dicitur vulgariter terra mugire. Aliud eſt accidēs ꝙ quādoqꝫ tempore terre motus exit magna multitudo aque que expellitur propter vehementiam motus exalationis. Aliud ē accidēs ꝙ quādoqꝫ cū motu terre factū eſt particulare lumen. Aliud eſt ꝙ terre motus fit ſecundum paruam partem terre habitabilium. ſed venti ſunt in aere ſecūdū magnā partem et ꝗtitatē terre. quia ſol non habet tātum vigorē ſub terra ſicut ſupra terram. Ultimū accidens eſt ꝙ motus terre quādoqꝫ diciť tremor. et hoc contingit quādo exalatio moueť lateraliter. quādoqꝫ vero dicitur pulſus. qꝛ ad pulſū requiritur multa exalatio. Albertus autem ponit ſeptē modos motus terre. qui ſunt. ruina tremor. titubatio. pulſus. perforatio. ſubuerſio. exceptio. ſed iſti modi reducunť ad duos alios quos ponit phʼus. Aliud accidēs eſt qꝛ raro fiunt terremotus in locis humidis. qꝛ nimia humiditas impedit exalationes generari.

Aliud ſignū eſt ꝙ ſpūs exiens a terra in motu terre eſt fetidus et venenoſus. eo ꝙ non eſt digeſtus per lumen nec purificatus. Et per hoc Rñſio pꝫ ad queſitū.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicitur ꝙ terra moueť ab extrinſeco in motu eius. igitur ab exalatione. nec ē talis motus terre ſecundū naturā eius propriā ſꝫ ſecūdū naturā communē que eſt naturalis.

Ad ſecūdā diciť ꝙ exalatio eſt ſubtilis iō multū eſt corporis motiuū et penetratiuum vt dictū eſt alias. ideo poteſt cauſare motū. ⁊c.

Sequiť in textu. De coruſcatione autem et tonitruo.

Queritur octauo. Utrum

Tonitruū ſit ſonus factus in nubibus ex violenta percuſſione exalationis calide et ſicce ad latera nubis. Arguiť ꝙ non. quia illa que ſe inuicem percutiunt diſtant ab inuicē. ſed exalatio nō diſtat a nube ymo eſt ſibi cōiuncta. igiť.

2º arguiť alia diffinitio tonitrui eſt bona. ſcilicet ꝙ eſt ſonus factus in nubibus propter extinctionem ignis a nube. ergo iſta ſuperfluit.

3º ſi preſens diffinitio eſſet ſufficiens ſequeretur ꝙ ſimul et ſemel poſſent eleuari exalationes et vapores. cōſeqnēs eſt falſū. quia cōtrariantur. Ad oppoſitū eſt phʼus in primo ca. quarti tractatus huius libri. in quo agit de coruſcatiōe. tronitruo. enephia. incenſionibus. et fulminibus. nā omniū iſtorū eſt vnū principiū ſcꝫ exalatio calida et ſicca. Et in preſenti q̄ſtiōe videbiť de tonitruo et coruſcatione. Pro qº

Sciendum eſt primo. ꝙ Ut ſepe dictū eſt duplex eſt exalatio. Quedā eſt calida et ſicca. Et alia calida et humida. Et iſte due exalationes poſſunt ſimul eleuari. et poteſt ſimul fieri vna conſiſtentia. id eſt. vna natura cōmunis diſtincta ab vtraqꝫ. que poteſt eleuari ad mediā regionem aeris.

Sciendum ē ſecundo ꝙ Tonitruum et coruſcatio ſic generantur. Nam q̄ñ talis conſiſtentia exalationis calide et ſicce et exalationis calide et humide eleuata eſt vſqꝫ ad mediam regionem aeris. illud quod eſt ibi calidum et humidum. quia facilius eſt congelabile inſpiſſatur ad modum cuiuſdā pellicule ſeu tentorii. et conuertitur in nubem. et tūc exalatio calida et ſicca fortificatur per antiparistaſim. et petens exitum velociter mouetur et percutit ad latera nubis. et aliquando frangit nubem in aliqua ſui parte. et in illa fractione inflammatur. et illa inflammatio vocatur coruſcatio. et ſonus factus ex tali coruſcatione vocatur tonitruum. Ex quo patet.

Concluſio prima. ꝙ Diffinitio tonitrui de qua querebatur in titulo queſtionis eſt ſufficiēs. Et hoc declarat phʼus de ligno viridi poſito ī igne. nam ſicut ſe habet paruus ventus in paruo corpore. ita magna exalatio calida ⁊ ſicca ī magna nube. ſꝫ ī paruo corpe paruus ventꝰ poteſt cauſare ſonū vt ī ligno viridi. Nam per calorē ignis propellitur humor ad interius et tandem id quod eſt aquoſum exit per extrema ligni. illud vero quod eſt terreſtre et ſiccū vnitur ad interiora. quod quidē vnitum et calefactum petit exitum et frangit lignum. in qua fractura inflammatur et facit ſonum. ſimiliter fit tonitruū ⁊ coruſcatio ī nube. cū enim illa exalatio frangit nubem et ſonum facit dicitur tonitruū. cum vero in exitu inflammatur dicitur coruſcatio.

Concluſio ſecunda. Coruſcatio bene diffinitur ꝙ eſt inflāmatio exalatiōis calide et ſubtilis inflāmate in exitu a nube aquoſa. Probatur ſicut precedēs. Ex quibus patet. ꝙ licꝫ tonitruū ſecundū rem precedat coruſcationē. quia prius eſt percuſſio nubis ⁊ fractura ꝙ̄ inflammatio materie in exitu a nube. tñ prius apparet coruſcatio ꝙ̄ audiatur tonitruū quia viſus anticipat auditum. quia ſonus venit ad auditum mediante motu locali qui nō fit niſi ſucceſſiue et in tempore. Sed lumen in īſtanti venit ad viſū. Et ex his omnibus etiā patet falſitas opinionis ponentis tonitruum fieri in nube ex radiis ſolis ſicut dixit Empedocles. Alii vero vt Anaxagoras dixerunt ꝙ ille ignis extenditur per motum ſuperioris corporis ex corpore inferiori ad locum nubium. Ulterius etiam pꝫ falſitas opinionis dicentis coruſcationem cauſari per reflectionem luminis alicuius aſtri a vapore eleuato. Sed circa literā

Dubitatur primo: Unde cauſatur varietas ſonorum tonitrui. Rñ. ꝙ cauſatur ex diuerſa diſpoſitione nubis. quia ꝗ̄to nubes eſt denſior tanto requiritur maior percuſſio et maior exalatio ad hoc ꝙ frangatur. et facit maiorem ſonum quādo nubes eſt multū concaua. Unde tres ſunt modi ſonorū tonitrui. Primus vocatur tumultuans. et hoc contingit quando exalatio mouet nubem non frangendo ipſam. Alius ſonus dicitur diſruptus. qui fit quando exalatio mota frangit aliqua intermedia nubis et non obuiat ſibi aliquod frigidū. Alius ſonus dicitur ſtridēs qui fit quando exalatio frangit nubem et ſibi obuiat aliquod frigidum. Sed tunc.

Dubitatur ſecundo. Que Tonitrua ſunt magis timēda. Rñ. ꝙ tonitruū cuius nubes eſt nigra parū eſt timendum ꝗtū ad incenſionem. quia ſignum eſt ꝙ exalatio eſt debilis et magna habūdantia vaporum. nam magna frigiditas aquoſa cauſat nigredinem. ſed tunc quia frigidum eſt prope. ideo aliqñ ex habundantia exalationis velociter mouetur in infima regione aeris. Sed tonitruum cuius nubes eſt rubea eſt multum timendum ꝗtum ad incenſionē. quoniā eſt ſignū magne aquoſitatis et frigiditatis. Similiter quādo nubes eſt alba non eſt multum timendum. quia ſignum eſt debilitatis exalationis et nubis. Qñ vero nubes eſt viridis multum timendum eſt. quia ſignum eſt ꝙ exalatio eſt fortis et frigiditas magna. ideo poteſt eſſe percuſſio multum violenta et inflammatio magna.

Dubitatur tercio Quomodo cauſatur cuneus fulminis. Dicitur ꝙ ſicut per calorē aliquid mixtū ex ſicco et humido indurari poteſt ⁊ digeri ab eo vt ex ipſo fiat lapis ⁊ aliq̄ mixtū ſicꝫ pꝫ de lateribus. ita proportionabiliter qñ cōſiſtētia exalationis calide et ſicce et etiā hūide digeriť per calorē et expelliť humidū poteſt cauſari vnus lapis qui vocatur cuneus fulminis. Et in pte anteriori eſt magis acutus. qꝛ illud quod eſt ſubtilius antecedit ī gñatiōe talis lapidis propter velocitatē motus. Et tunc cadit deorſum cum fulmine. Et per hoc patꝫ ſolutio ſiue reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſituz

Ad primā dicitur ꝙ licet exalatio exiſtens in vna parte nubis diſtat ab altera. nihilominus pars illius exalationis exiſtens in latere nubis percutit et facit talē ſonuz in percutiēdo. et maiorem in frangēdo. ergo ꝛc. Ad ſecundam dicitꝛ ꝙ illa diſſinitio eſt Anaxagore exiſtētis illi9 opinionis. et dicentis ꝙ tonitruum cauſatur ex illa extinctiōe. Sed illa opinio nō eſt vera. qꝛ tunc tonitruū deberet audiri in ſerenitate aeris eo ꝙ multe exalatiōes extinguntꝛ eo tp̄e. quare non probat. Ad tertiā dicitur ꝙ non eſt impoſſibile illas duas exalationes ſimul eleuari ſicut dictū eſt. ſicut etiā permiſcentꝛ ſiccū et humidū i terra. et hec de queſtione. Sequitꝛ in textu.

Queritur nono. Utrum.

Typhones et enephie incenſiones et fulmina ſint eiuſdem ſpeciei. Arguitꝛ ꝙ non. qꝛ incēſiones et fulmē ſunt impreſſiones ignite typhones et enephie non. g° non ſunt eiuſdem ſpēi.

2° arguitꝛ. diuerſitas i motu oſtendit diuerſitatem in ſpecie. ſed enephias mouetur lateraliter accenſione. tiphoautē mouetꝛ circūgiratiue. ergo nō ſūt eiuſdē ſpeciei. 3° arguitꝛ. fulmen habet aliqua que in cauſas naturales reduci non poſſunt. ergo non eſt de natura elemētari. Añs patet. qꝛ fulmē aliqñ cōburit hominem ſine leſione veſtimētoꝝ. ꝛ cōburit enſem vagina remanente integra. ergo ꝛc. Ad oppoſitū eſt Ariſtoteles in vltimo capitulo huius libri.

Pro. Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de tonitruo et coruſcatione. cōſiter determinat de enephia. incenſione fulmine ꝛ typhone. que oīa generantꝛ ex eadem materia. ſciꝫ exalatioe calida et ſicca incluſa infra nubem ſicut tonitruum.

Sciendu ē ſecundo. ꝙ Ene

phias ſic generatur. nam quādo infra nubem ſumme frigidam includitur exalatio calida et ſicca groſſa et terreſtris tunc per antipariſteſim mouetꝛ impetuoſe querendo exitum. et tandem frangit nubem in debiliori parte. et hec exalatio calida et ſicca a nube propulſa violēte verſus terram ꝛ lateraliter mota vocatur enephias Et ideo enephias ſic diffinitur. Enephias eſt ventus magnus a frigiditate nubis verſus terram expulſus lateraliter motus et tranſumptiue. Unde quia ventus iſte eſt magnus frigiditas nubis non ſufficit ipſum propellere vſqꝫ ad terram directe propter reſiſtentiam eius ideo mouetur tranſumptiue et lateraliter. Et iſte ventus habet duos effectus. nam obſcurat aerem eo ꝙ eſt exalatio multum groſſa: et adducit pluuias quando magna frigiditate nubis propellitur. et communiter flat iſte ventus ante magnas pluuias et quando fiunt magna tonitrua. Sed typho eſt ventus a nube deſcendēs et expulſus vſqꝫ ad terram mot9 circūgiratiue. Unde quia iſte ventus percutit terrā prima pars que primo percutit primo reflectitꝛ. et obuiat alteri parti deſcendenti. ideo ſe inuicem inuoluūt iſte et iō ſit motus circularis talis exalationis. et talis ventus habet eleuare pulueres et lapides et quandoqꝫ eradicat arbores ſi ſit magnus. Et ſic patent differentie inter typhonem et enephiam. Differunt autē primo. quia typho eſt ventus multum minor et ſubtilior ꝙ̄ enephias. ideo propellitur a nube vſqꝫ ad terram et non enephias. Ex quo alia differentia patet ꝙ typho mouetur circūgiratiue. et enephias tranſumptiue. 3° differunt qꝛ typho qñqꝫ generatꝛ ex duobus vētis ſibi inuicem obuiātibus et duabus nubibus. ſed enephias ab vnica nube expellitur.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Quñ

typho icendit vocatꝛ incēſio. ita ꝙ incēſio nihil ē ꝙ̄ typho apparēs ad modum rote quadrige ignite. ſed quando enephias incenditur apparet magnus ignis motus tranſumptiue et quādoqꝫ iflammās ciuitates et regiones. Ex quibus patet ꝙ incenſio differt a coruſcatione quia coruſcatio vt dictū eſt cauſatur ex percuſſione exalationis ad latera nubis et ſequitur tonitruum. ſed incenſio fit ſine tonitruo et cauſatur ex motu exalationis circa terram.

Sciendum eſt Quarto ꝙ

Fulmen eſt ignis ſubtilis qui eſt in materia rara a nube cum violentia inferius proiectus. Unde quando a nube frigida expellitur exalatio calida cum magna violentia propter velocitatem motus inceditur et mouetur inferius motu velociſſimo et impetuoſiſſimo vocatur fulmen. Cuius ſunt due ſpecies. nam quoddā fulmen dicitur penetrans quod ſcꝫ habet materiam ſubtiliſſimaꝫ et rarā et velociſſime motaꝫ

Aliud fulmen dicitur adurens. et hoc propter denſitatem materie aliqñ vrit et colorat corpora que tangit in quibus moram facit. Quia igitur hoc fulmen non eſt omnino ſubtile. ideo non colorat corpora dura et denſa niſi aliqualem moram faciat in ipſis propter coruꝫ reſiſtentiā. et i illa mora adurit illa corpa et unde ē ꝙ qñꝫ cōburit corpus hoīs ſine leſione veſtis ꝛ quādoqꝫ oſſa ſine leſione carnis ꝛ adurit et colorat cultellum vꝛ enſem ſine alteratiōe vel aduſtione vagine. et hoc ideo eſt. qꝛ corpora ſubtilia et poroſa penetrat. ideo nō facit moram ibi nec adurit ea. ſed adurit corpora dura et cōpacta que reſiſtunt. Unde ipſius fulminis ponuntur aliqua accidentia in textu.

Primū eſt ꝙ immediate dictū eſt. Aliud eſt ꝙ corpora fulmine percuſſa immediate ante percuſſionem videntur moueri et hoc cōtingit. quia fulmen ſemꝑ precedit aliquis vētus mouens illa corpora. Aliud ē qꝛ aīalia fulmīe percuſſa in ſomno videntꝛ habere oculos apertos. ſed quando percutiuntꝛ in vigilia habent oculos clauſos. cuius ratio eſt. qꝛ quando percutiuntur in ſomno aperiūt oculos et anteꝙ̄ poſſint claudere iam mortua ſunt. et ſimiliter quando percutiuntur in vigilia claudūt oclos et anteꝙ̄ eos aperiāt mortua ſunt. Aliud accidens eſt. qꝛ corpora venenoſa fulmine percuſſa purgātur a veneno. ſed corpora munda fulmine percuſſa efficiūtur venenoſa. et hoc eſt propter diuerſam diſpoſitionē vinentiū ſiue recipientiū. nam fulmen percutiens aīāl vēnoſuꝫ conſumit humores venenoſos. et ſic relinquit carnes mundas. ſꝫ ꝑcutiēs mundū cōſumit humores mundos et relinquit carnes immūdas.

Aliud accidēs eſt. qꝛ corpora fulmine inflāmata cū difficultate extinguūtur quia materia fulminis eſt viſcoſa et multū adherēs cui adheret.

Concluſio reſponſiua ad q:

licet ꝙ eadem eſt materia ſecundum ſubſtātiā illaꝝ impreſſionum. ſed tamen differunt penes diuerſa accidentia: et hoc ſatis patet ex dictis

Rationes ſoluuntur ex dictis. Et hec de ſecundo methaurorum.

Sequitur Liber tertius methaurorum:

Sequitur in textu. De reſiduis autem dicamus operibus ſegregationis huius precinducto iam modo dicentes.

Irca inicium tertii Libri methauroruꝫ Queritur primo

Utrum radius viſualis refrangatur in occurſu medii rarioris et denſioris. Arguitꝛ ꝙ nullo modo poſſit refrangi. nam radius perpēdicularis a nullo occurſu cuiuſcunqꝫ pōt refrangi. g° nec radius obliquus. cōſequētia tenet. qꝛ radius perpendicularis et obliquus ꝓcedunt a corpore lucido et ſunt eiuſdem rōis. añs ꝫ cōcedūt omnes perſpectiui. 2° arguitꝛ ſi radius viſualis frangatur in occurſu medii dēſioris ſequitur ꝙ nulla res appet in loco in quo eſt veraciter nec ſub vera ꝙ̄titate. pꝫ ꝯñtia. qꝛ illud qdꝛ appet ꝑ refractionē appet aliud et alibi ꝙ̄ ſit. Etiaꝫ ſi radius viſualis frangeretur in occurſu medii denſioris cum oculi ſint denſiores ꝙ̄ aer ſequitur ꝙ omnes radii viſuales refrangerentur. et ſic omnis res appareret maior ꝙ̄ ſit. ergo ꝛc. Ad oppoſitū eſt phūs in iſto tertio libro in quo agit de hiis que apparēt per refractionē et reflectionē. ſcilicet de halo et de yride. Pro quo.

Sciēdum eſt primo ꝙ per ra

dium viſualem intelligitur lumen multiplicatū ab aliquo luminoſo corpore per aliquod medium. Aduertendū ꝙ refractio et reflectio differunt ad inuicem Nā radius dicitur reflecti quando ab aliquo corpore opaco reuerberatꝛ. ꝛ reſilit verſus corpus luminoſum a quo receſſit. Sed quando radius viſualis vlterius procedit deuiando tamen a primo proceſſu accedendo ſcilicet ad perpendicularē vel recedendo a perpendiculari tunc talis radius dicitur refrangi. et ita ſicut poſtea dicetur halo apparet per refractionem. yris per reflectionem. Ariſtoteles tamen vtitur iſtis duobus nominibus indifferenter.

Sciendum ē ſecundo ꝙ Quñ

aliquis radius reflectitur oportet ꝙ ſemper angulus reflectionis ſit equalis angulo incidentie. Angulus auteꝫ incidentie dicitur angulus cauſatus ex linea procedenti ex corpore luminoſo et cadente ſuper aliam lineam vel ſuperficiem exiſtentem in corpore a quo poteſt fieri reflectio. Sed angulus reflexus ē angulus cauſatus ab eadem linea reflexa ſeu reuerberata a ſuperficie ſupra quam primo incidit verſus corpus luminoſum.

Sciendu eſt tercio ꝙ Cathe

cius ⁊ radius viſualis ꝓcedēs a corpore luīoſo vſqꝫ ad illū punctuꝫ in quo concurrerꝫ radius viſualis reflexus cum eo ſi recte procederetur per ſuperficiem in qua reflectitur. Ideo res viſa per reflectionem apparet in concurſu radii viſualis cum cathedo. Et inde eſt ꝙ ymago apparet intra ſpeculum.

Sciendum eſt quarto. ꝙ radius ꝑpendicularis nunꝗ̄ refrangit᷑. ſꝫ totaliter tranſit ꝑ mediū vel reflectit᷑ verſus corpus luīoſum. Et huius rō eſt. qꝛ non eſt maior rō ꝙ frāgeret᷑ verſus vnā ꝑtem ꝗ̄ verſus aliā ex quo eſt rectus. et ideo vel tranſit vlterius vel reflectit᷑ in ſe ipm̄. Et ita radius ꝑpēdicularis eſt fortiſſimus. Sed radii obliqui poſſūt refrāgi et ꝗ̄to ſunt ꝓpinquiores ꝑpēdiculari tāto ſunt fortiores. et ꝗ̄to plus recedunt a ꝑpendiculari tanto ſunt debiliores.

Sciendum ē quīto. ꝙ a quolibet puncto corporis luīoſi in quolibet pūcto medii exiſtētis infra ſperā activitatis corporis luīoſi ꝓducit᷑ lumen ⁊ multiplicat᷑. prout habet᷑ in quarta ꝓpoſitiōe ꝑſpectiue. quodlꝫ pūctum luīoſi quodlꝫ punctū medii illuminat. Et ſi obiciat᷑ etiā qꝛ tunc in quolꝫ puncto medii appereret infinitum lumen intenſiue. qꝛ in corpore luīoſo ſunt infinita puncta a quorum quolibet multiplicat᷑ lumē in quolꝫ puncto medii ⁊c. ꝙ pūctum in ꝓpoſito accipit᷑ phiſice. et non mathematice. pūctus aūt phiſicus non eſt indiuiſibilis nec ſunt infinita puncta in aliquo corpore phiſico.

Sciendum ē ſexto: ꝙ Omne corpus politū et terſum natū eſt reflectere lumē et inde eſt ꝙ in corporibus lucidis politis et terſis appꝫent ymagines. vt facies hominis apparet in aqua ⁊ etiā in ſpeculo. Inde narrat phūs de quodā habēte debiles oculos adeo ꝙ faciē ſuā videbat in aere. idqꝫ etiā in aere reflectunt᷑ radii viſuales ſꝫ nō ꝑcipiunt᷑ a nobis. qꝛ aer nō termīat viſuꝫ niſi in magna diſtātia a qua nō poſſum⁹ videre ymagines reflexiue.

Sciendum eſt vltimo ꝙ Claritas vel obſcuritas in ſpeculo facit ad hoc ꝙ res videat᷑ clarior vl̄ minus clara. Res enī viſa in pulcriori et clariori ſpeculo apparet pulcrior et clarior. Et ſi ſpeculū ſit parue ꝗ̄titatis aliquādo ꝓpter paruitatē nō repreſentat figurā rei ſed ſoluꝫ colorē. Nam in ſpeculo requiritur determinata ꝗ̄titas ad hoc ꝙ repreſentet figurā rei viſe. ⁊ ideo ſicut dicetur poſtea colores yridis apparēt per refractionē factam a paruis guttulis aque tenentib⁹ locuꝫ ꝑuorꝫ ſpeculorꝫ nō ſufficientib⁹ repreſentare figurā corporis luminoſi ſꝫ ſolū colorē. Iſtis notatis ſit.

Concluſio prima. Radius viſualis obliquus in occurſu medii denſioris frangit᷑ a ꝑpēdiculari. Probat᷑. qꝛ cū difficilius ſit lumē multiplicari ꝑ medium denſius ꝗ̄ per mediū rarū. ſequit᷑ ꝙ radius obliqu⁹ in occurſu medii denſioris tēdit a perpēdiculari ſe fortificādo vt poſſit penetrare corp⁹ mediū dēſius.

Concluſio ſecunda. Radius viſualis reflexus in occurſu medii rarioris refrāgitur a ꝑpēdiculari. Sꝫ qꝛ luminis ē diffundere ſe inꝗ̄tū pōt. ideo qn̄ occurrit medio ſubtiliori per āplius et ꝑfectꝰ ſe diffundit ꝗ̄ medio dēſiori. Et ex hoc poteſt reddi cauſa quare denarius poſitus in fundo peluis plene aqua apparet qui tamen non appereret ſi nō eſſet aqua. viſu exiſtente in equali diſtātia. qꝛ radii viſuales denarii exiſtētis ī fundo peluis plene aqua poſſunt multiplicari per aquā. ſed cū occurrunt medio rariori frāgunt᷑ a ꝑpēdiculari. ⁊ ſic appꝫet denarius in cōcurſu radii viſualis cū cathedo. et appꝫet maior ꝗ̄ ſit et in alio loco. Et eadeꝫ de cauſa baculus habēs medietatē in aqua et medietatē extra appꝫet fract⁹. Nā illa pars que ē in aqua videtur ꝑ radios fractos a ꝑpēdiculari ideo apparet alibi et maior ꝗ̄ ſit.

Concluſio tertia: Nullus radius viſualis refrangit᷑ in medio vniformi. Pꝫ de illo qui videbat faciē ſuā in aere. Pꝫ etiam quia vt dicit᷑ in 2° de aīa ꝙ ſimile eſt de ſono Echo et de luīe. quia ſemper fit reflectio ſoni in medio ſicut et luminatio. ſed non eſt nobis manifeſta niſi ſit ab aliquo corpore ꝓhibente vlteriorem ꝓceſſum luminis vel ſoni. Patet etiā quia lumen debilius eſt in magna diſtantiā a corpore luminoſo ꝗ̄ prope. Unde in ſui multiplicatione continue debilitatur. quia cōtinue magis diſtat a ſuo fonte. Modo quanto aliquid eſt magis coniunctuꝫ ſuo fonti tanto eſt fortius. Et ita apparet qualiter n̄ fiunt equales reflectiones in quolibet puncto medii. ſed fiunt maiores et minores ſecundum diſtantiā maiorem vel minorem a corpore luminoſo.

Concluſio quarta. Radius perpendicularis nunꝗ̄ refrāgit᷑. ſed bene reflectitur. Patet ſatis per ea que dicta ſunt. declarare autem in particulari de radiis viſualibus pertinet ad ꝑſpectiuā. ſed illa generaliter dicta ſūt. quia in iſto libro determinat᷑ de impreſſiōibus apparentibus per reflectionē aut refractionem radiorꝫ viſualiū. et per hoc pꝫ reſpōſio ad .q.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ radius perpēdicularis equaliter reſpicit ſuperficiē ſupra quā cadit. idō non pōt frangi magis ab vna parte ꝗ̄ ab alia ſed bene poteſt ꝓhiberi ne procedat vlteri⁹. idō dicitur reflecti. Ad ſecundā pꝫ ſolutio ex dictis. quia res que videntur per mediū difforme difformi⁹ apparēt quā que videntur ꝑ mediuꝫ vniforme. quia res viſa per medium vniforme apparet ſub vera quātitate et in loco in quo ē. Ad tertiā ſimiliter patet ſolutio ex dictis. qꝛ viſio fit ſecundū lineā perpendicularē et oculus non eſt medium ſed organum. ⁊c.

Sequit᷑ in textu. De halo aūt et yride quid vtrumqꝫ.

Queritur Secundo Utrum

Halo debeat apparere circularis figure.

Arguit᷑ ꝙ non. qꝛ yris non apparet circularis figure. ergo nec halo. tꝫ cōſequentia. qꝛ vt habꝫ phūs cauſa eorꝫ eſt eadē. omia enīꝫ fiunt ſicut apparet per refractionem. et loquit᷑ phūs de halo et yride pariliis et virgis. 2° ſic. circulus eſt figura plana vnica ſuperficie cōtenta nō habens profunditatem. ſed halo habet profunditatē. ergo. ⁊c. 3° ſic. qꝛ ſi ſic vel ſic haberet ab aſtris vel a nubib⁹ a quib⁹ fit halo. ſꝫ nubes nullā figurā ſibi determināt. Ad oppoſitū ē phūs in textu dicēs. p° aūt de figura halo dicamus. qꝛ eſt circulus. Pro reſpōſione.

Sciendū eſt primo. ꝙ halo grece idē eſt ꝙ corona latine. vnde halo nihil ē aliud ꝗ̄ circulus apparēs circa lunā aut ſolē vel quodcūqꝫ aliud aſtrum.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ Ipſius halo materia eſt vapor modicū inſpiſſat⁹ ī quo refrāgunt᷑ radii aſtri luminoſi vl̄ alicui⁹ corporis reſplendentis. ⁊ hoc patet per ſignū ꝙ materia ipſius halo eſt materia pluuie. qꝛ quādo halo ingroſſatur tunc ſequit᷑ pluuia. et quādo in ſe marceſſit halo tunc eſt ſignū ſiccitatis qꝛ tunc calidum obtinet et cōſumit humiduꝫ vaporis. ſed quādo halo in vna ꝑte diſtrahit᷑ tūc vt in pluribus ſūt venti. quia tūc venti diuidunt cōſiſtentiam vaporꝫ ex quo fit halo.

Sciendū eſt tertio ꝙ halo ſunt duplicia accidētia. Primū accidēs ē qꝛ videt᷑ habere colorē albū circa ꝗ̄ apparet nigruꝫ. Cui⁹ rō eſt. qꝛ halo appꝫet ꝓpter lumē incidēs in materiā vaporis. idō illa ꝑs vaporis in qua incidit multum lumē quod ſcꝫ eſt īter viſuꝫ noſtrū et corpus luīoſuꝫ apparet alba et ꝑs ꝯſtās q̄ modicū luīs cōtinet appꝫet nigra. Aliud accidēs ē ꝙ halo magis appꝫet ī principio autūpni ⁊ circa equinoctiū autūpnale ꝗ̄ in eſtate vel in hyeme. n̄ in eſtate. qꝛ halo requirit vaporē nō multū inſpiſſatū. idō requirit frigus. Et etiā calorē tēperatū. Aliud ē accidēs ꝙ halo nō appꝫet flante vēto. qꝛ vēt⁹ diſportaret caliginē vl̄ vaporē a loco ī quo dꝫ appꝫere halo nec ꝑmitteret talē materiā quieſcere. Aliud accidēs ē ꝙ halo min⁹ appꝫet de nocte ꝗ̄ de die ⁊ in meridie ꝗ̄ in ſero. nō enīꝫ appꝫet in meridie ꝓpter nimiū calorē diſgregātē materiā ei⁹ ⁊ ꝗ̄uis fiat plꝛies de nocte nō eſt tamē a nobis maīfeſtuꝫ. qꝛ nō obſeruamus tēpa nocturna ſicut diurna. Unde ſepe fit halo ſub luna vl̄ ſub aliis aſtris de nocte ꝗ̄uis nō appareat nobis.

Sciendū eſt quarto ꝙ halo ſic ꝑ̄at᷑. nā qn̄ vapor humid⁹ vniformis diſpoſitiōis ī raritate et dēſitate ingroſſat᷑ in media regiōe aeris ſub aliq° aſtro luīoſo. qꝛ radi⁹ perpēdicularis ē fortiſſim⁹ et diſſipat mediū vaporis et facit ipm̄ fluere circulariter et orbiculariter verſus ꝑtes extremales. et ita radii refrangunt᷑ ad ꝑpēdicularē. et hui⁹ exēplū poſſet dari ſi lapis ꝑpendiculariter cadat ſupra aquā fiūt inundatiōes circulares q̄ ꝗ̄to diſtātiores ſunt a pūcto in quo lapis cecidit tanto ſunt maiores. Similiter materia illa q̄ eſt īter aſpectum noſtrū et aſtrū lūioſuꝫ appꝫet nob ꝙ ſit clara et non alie ꝑtes q̄ ſunt ad lat⁹. et videt᷑ nobis ꝙ illa materia q̄ eſt inter aſpectū noſtrū et aſtrū fluat ad ꝑtes extremales. Quib⁹ notatis Sit.

Concluſio reſponſiua ad .q. Halo dꝫ appꝫere circularis figure. Probat᷑ rōe mathematica ꝑ qua ſupponūt᷑ tres ꝓpōſitiōes geometrie. due de p° lib°. ⁊ tertia de 2°. Prima ꝓpōſitio ē hec ſuppoſitio. ſ. ꝙ oīū triāgulorꝫ duorꝫ quorꝫ duo latera vni⁹ ſunt equalia duob⁹ lateribꝫ alteri⁹. duoqꝫ āguli equales illis lateribus ꝯtēti fuerit baſis vni⁹ erit equalis baſi alterius reliquis āgulis. et ſic tot⁹ triāgulus toti triāgulo. Secūda ſuppoſitio ꝙ oīuꝫ duorꝫ triāgulorū quorꝫ duo latera vni⁹ duobꝫ lateribus alteri⁹ equalia fuerit baſiſqꝫ vnius baſi alteri⁹ neceſſe eſt angulos illis equilaterib⁹ cōtētos equales eſſe. Tertia ꝓpoſitio Si plures linee recte ꝗ̄ due a diuerſis punctis ꝓueniētes equales ī idē pūctuꝫ ceciderint. tale pūctuꝫ eſt centrū circuli et linea tangēs extremitates illarꝫ linearꝫ eſt circularis. Supponit᷑ vlterius ꝙ caligo ſiue vapor qui eſt īter corp⁹ luīnoſuꝫ et viſum noſtrū ſit vniformis dēſitatis ⁊ raritatis. Quib⁹ ſuppoſitis. Arguit᷑ ſic Sit ſol .b. ⁊ viſ⁹ .a. et ꝓtrahat᷑ linea ꝑpēdicularis .a.b. ꝑ mediuꝫ caliginis quod ē .e. et ſignent᷑ tria pūcta in nube ſeque diſtātia ab ipo .e. q̄ ſint .d.3.g. a quibus frangantur radii luminoſi ipſius ſolis ad lineam perpendicularem. et concurrant in

puncto.a.tunc intelliguntur tres trianguli magni.ſcilicet.b.g.a.et.b.d.a.et.b.z.a.qui probātur eſſe equales per primam propoſitionem.nā linea.a.b.g.ad.t.et ad.d.ſunȝ equales. Et ſimiliter linea.b.g.et.b.d.et.b.z.ſunt equales.et baſis.b.a.communis eſt tribus angulis.et ita illi tres anguli magni ſic ſe habēt ꝙ duo latera vnius ſunt equalia duobus lateribus alterius. et baſis vnius baſi alterius. ergo per propoſitionem ſecundam neceſſe eſt angulos hiis lateribus contentos eſſe equales.et quemlibet triangulum eſſe equalem cuilibet triāgulo. Ducantur g° tres linee perpendiculares ab illis tribus punctis in nube ſignatis ſupra lineam a.b.ad punctum.c.que linee ſint.d.e.g.e.z.e. tunc conſtituantur tres parui trianguli.ſcilicet.t.g.d.a.d.e.et.a.z.e.et iſtorum trium triangulorum duo latera vnius ſcilicet.g.et.e.a.trianguli.g.a.e.equalia ſunt duobus lateribus vtriuſqȝ aliorum triangulorum ſcilicet a lateribus.a.d.et.a.e.trianguli.d.a.e.et lateribus.a.e.et.a.e.trianguli.z.a.e.⁊ anguli illis lateribus contenti ſunt equales. ergo per primam ſuppoſitionem baſes iſtorum trium triangulorum erunt equales baſes.et ita iſte tres baſes ſcilicet.a.e.t.e.z.e.d.erunt equales. Sed iſte tres linee ducuntur recte ex diuerſis partibus in idem punctum et ſunt plures quā due. ergo tale punctum eſt centrum circuli.et linea tangens extremitates diſtantes illarum linearum erit circularis per tertiam propoſitionem.ergo halo apparet circularis figure quod fuit probandum. Tunc.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam dicitur ꝙ non eſt ſimile de halo et yride.quia halo apparet per refractionem. vt dictum eſt.ſed yris apparet per reflectionem.vt poſtea dicetur. Ad ſecundam dicitur ꝙ ibi circulus pro re circulari alias orbiculari accipitur.

Ad tertiam dicendum eſt ꝙ talis figura cauſatur ex refractione radiorum corporum luminoſorum facta in caligine nubis ad perpendicularem. que quidem caligo eſt vniformis diſpoſitionis in ſuis partibus in raritate et denſitate.et ita illa figura dependet a duobus. ſcȝ a corpore luminoſo et a nube.

Sequitur in textu. yris autem quod quidem eſt refractio.

Queritur tertio. Utrum

Colores apparentes in yride ſint veri colores.

Arguitur ꝙ ſic.color eſt proprium obiectū viſus.ſed ſenſus non decipitur in iudicando colores yridis eſſe veros colores g°. 2° arguitur ad verum colorē ſufficiunt duo principia. vnū formale quod ē lumē et aliud materiale quod eſt perſpicuum.ſed hec duo principia inueniuntur in hiis coloribus.ergo ſunt veri colores.

Ad oppoſitū arguitur.quia color verus ē qualitas ſecunda cauſata per actionem qualitatum primarū ſecundum debitam proportionem.ſed hoc non inuenitur in coloribus yridis quia ſolum apparēt ibi colores per reflectionē radiorum a nube ſoli oppoſita. ergo non ſunt veri colores. Item verus color videntibus ipſum apparet in eodem loco.ſed eadem yris nō apparet omnibus hominibus. ergo colores ibi exiſtentes ſolum ſunt apparentes.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit de halo quid eſt quomodo cauſatur et cuius figure ſit.cōſequenter querit quid eſt yris. quomodo cauſatur.quot ſunt colores eius.et qualiter cauſantur et ordinantur ad inuicem.cuius figure ſit yris.⁊ que ſint eius accidentia.

Scienduȝ ē ſecundo ꝙ Ra

dius viſualis natus eſt refrangi et reflecti et ab aere et aqua. Quod ab aere patet. quia vt habet phūs antiphon ſemper videbat aduerſe in aere ymaginem ſuam quod ei contingebat propter viſus debilitatē.ſimiliter etiā quando aer non eſt purus dū ſcȝ flāt venti humidi ſicut ſunt Euri ingroſſantes aerē fit refractō radiorꝫ viſualium de longe. nā aſpicientes ad naues de lōge iudicant quādoqȝ malos eſſe fractos et hoc eſt propter refractionē factam in aere. ſol etiā videtur maior in ortu et occaſu ꝙ in meridie.quod contigit propter vapores eleuatos in aere diſgregantes radios viſuales.⁊ propter eādem cām littera viſa per vitrū apparet groſſior ꝓpter refractionē radiorꝫ viſualiū. ꝙ ab aqua fiat refractio et reflectio Patet qꝛ aqua eſt ſpiſſior aere.pȝ etiā ad ſenſum.qꝛ videmus ymagines in aqua vt in ſpeculo.

Sciēduȝ ē tercio ꝙ Luciduȝ

ſiue fulgidū viſuȝ per nigrū apparet rubeum. ſicut patet de ſole in ortu et occaſu et de carbonibus ardentibus et de fumo ligni viridis. Et cauſa huius eſt. quia rubedo eſt color medius inter albū ⁊ nigrū.ideo quādo ſpēs albi ⁊ nigri per idē mediū veniūt ad viſuȝ viſus iudicat de colore medio per equidiſtantiam. Ex precedētibus pȝ ꝙ a nube rorida oppoſita ſoli pōt fieri refractio radiorum procedentium a ſole et poſſunt apparere diuerſi colores .et iſti colores apparentes in illa reflectiōe ſunt colores yridis

Ex quo patet quomodo yrides differunt ab halo.nam halo apparet per refractionē radiorꝫ alicuius aſtri in nube exiſtente inter nos et ipſum aſtrum ⁊ vincit lumen aſtri ipſam caliginē nubis in halo.ſed yris apparet in nube oppoſita ſoli per refractionē radiorum ſolis vſqȝ ad viſum noſtruȝ mediuȝ inter ſolem et nubem. et qꝛ lumen ſolis ī nube non vincit nec penetrat nubē in qua apparet yris propter eius inſpiſſionē. ideo yris apparet per reflectionē.halo vero per refractionē. Ex quo pȝ ꝙ colores yris cauſantur ex varia reflectione radiorū ſolariuȝ a nube denſa et ſoli oppoſita.nam lumē ſolis ſupplet vicem albi. et nubes ipſa ſpiſſa ſupplet vicem nigri.ideo ſicut ex diuerſa mixtione cauſarꝫ colorum extremorꝫ cauſant̄ diuerſi medii colores. ita ex permixtione luminis et nubis ſecūdum varias reflectiōes apparēt diuerſi colores yridis.ita ꝙ vbi magis ſuperhabundat lumē apparet color magis accedens ad albedineȝ qui dicitur puniceus.ſed vbi magis habundat nigredo nobis apparet color debilior et magis accedēs ad nigredinē qui ē alurgus.ſed vbi lumen medio modo ſe habet ad nigredinē nubis apparet color qui minus accedit ad nigredinem quā alurgus.et minus accedit ad albedinem. ꝙ puniceus qui dicitur viridis. Unde cā diuerſitatis coloris in yride pōt accipi ex vltia propoſitione perſpectiue. vbi dicitur diuerſitatem coloris yris tam ex nubis. ꝙȝ luminis variatione ꝓuenire.nā ſecūduȝ quod quidam luminis et opaci nubis roride mouentis viſum noſtrū ſecūduȝ talē vel talē proportionē fiunt diuerſe apparentie colorum in yride. et ſimile apparet in reflectione luminis candele a vitro pleno aqua habente colorē vniformē ex parte ſui. vbi tamē in diuerſis partibus apparēt diuerſi colores fantaſtice.hoc etiaȝ apparet in aqua eleuata ſurſum a remo nauis in qua aqua apparēt diuerſe fātaſtice colores ex reflectiōe radiorꝫ ſolis. Ex precedētibus patet quomō cauſatur yris.nam quādo aliqua nubes aquoſa et rorida oppōit̄ ſoli vel lune ad quā pertingūt radii ſolis vel lune qui nō poſſunt ipſam nubē vincere et penetrare tunc ab ipſa nube reflectuntur periferie nubis ad oculos noſtros medios inter nubē et ſolem vel lunā.ita ꝙ impoſſibile eſt aliquē ſimul videre ſolē et yridē. Ex quo pȝ quid eſt yris.yris enim eſt apparitio triū colorꝫ ī nube rorida oppoſita ſoli aut alteri alio aſtro ſecundum ordinem ſe habentium et ſecundum figuram ſemicirculi aut proportiones minores ſemicirculo. Patet g° quid ſit yris ⁊ quomodo cauſatur.et quot ſunt colores eius. Poſterius autem videbitur qualiter ordinātur ⁊ qualiter diſtinguūtur colores et de figura eius.

Sciendum eſt vltimo pro re

ſponſione ad queſitum. ꝙ color habet duplex eſſe ſcilicet materiale et formale. Eſſe materiale coloris depēdet ex qualitatibus primis.ita ꝙ cōſiſtit ī debita ꝓportiōe quatuor qualitatū primarꝫ ⁊ tale eſſe n̄ habēt colores yridis ſicut bene probant rationes facte ante oppoſitum.ſed eſſe formale coloris eſt lumen receptum in perſpicuo et ſecundum tale eſſe colores yridis ſunt veri colores. quia in yride eſt lumen receptum in nube rorida reflexum in diuerſis partibus nubis.ideo apparent diuerſi colores. Ex quo patet.

Concluſio reſponſiua Ad.q

Scilicet ꝙ colores apparētes in yride ſunt veri colores ꝙtum ad eſſe formale. ſed non ꝙtum ad eſſe materiale. Primam partem ſatis ꝓbant rationes ante oppoſitum facte.et ſecundā poſt oppoſitum.⁊c. Sequitur in textu. Quia autem color tabuus.

Queritur quarto. vtrum

yris debeat tricolor apparere id eſt habens tres colores. Arguitur ꝙ non.quia inter colorē viridem et puniceum mediat color. qui dicitur croceus.ergo in yride ſunt quatuor colores.

2° ſic.qua ratiōe ponit̄ color inter puniceū et viridē eadē rōe debet poni inter viridē et alurgū.igit̄ in yride erūt quinqȝ colores. Ad oppoſitum eſt phūs. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ ad

apparitionē punicei coloris ī nube requirit̄ maior reflectio luīs ꝙ ad apparitiōeȝ alurgi.quia ꝙto ē maior reflectio radiorꝫ lumīoſorꝫ a nube tāto maior apparet albedo in nube.et vbi apparet color puniceus in nube maior eſt reflectō ī nube ꝙ vbi appet color viridis vel alurgus. nam color puniceus eſt color medius inter albuȝ et rubeū tendēs ad albedinē. Sed color alurgus magis accedit ad nigredinē ꝙ color viridis.nā color viridis eſt mediū inter puniceū et alurgū.nā minus accedit ad nigredinē quā alurgus et minus ad albedinē ꝙ puniceus.

Sciendum ē ſecundo: ꝙ qn̄

apparēt due yrides vna ſuperior ⁊ alia inferior ratiōabile eſt colorē alurgū apparere in yride inferiori periferia et viridē in media pte. ꝙ ſic pȝ quia colores virides apparēt ex reflectione radiorꝫ luīoſorꝫ.cū igit̄ radius perpēdicl'aris ſit fortiſſimus ſequit̄ ꝙ ipſe iadēs circa cētrū yridis penetrat nubem ⁊ ita facit colorē alurgū.ſed in ſuperiori parte nubis in qua apparet yris infe

rior radii deficiũt a ꝑpendiculari. et ita non cauſant ibi magnũ lumen et apparet ibi color puniceus. et in media parte nubis medio mō ſe habent radii. et ideo faciũt ibi apparentiã coloris viridis. ſed in yride ſuperiori colores oppoſito mō ſituant̃ ita ꝙ in inferiori parte yridis ſuperioris apparet color puniceus. in media viridis. et in ſuprema alurgus. quia ad apparitionem coloris punicei requirit̃ maius lumen ꝙ̃ ad apparitionẽ alurgi. cũ igit̃ prior periferia yridis inferiorisſit propinquior centro. radii luminoſi incidũt ſuperiorẽ partẽ minus oblique ꝙ̃ in parte ſuperiori. iō faciunt ibi apparentiaʒ punicei coloris. ſed in ſuperiori pte euſdem yridis taliter oblique incidũt radii luminoſi adeo ꝙ minime poſſunt reflecti. iō faciũt ibi apparentiã alurgi coloris. et in media pte medio modo ſe habent et faciunt apparentiã viridis coloris. Sic igit̃ patet ꝙ in inferiori yride apparet alurgus color ꝓpe centrũ propter fortitudinẽ radioꝝ incidentium ad perpendicularem ideo penetrãt nubẽ et non facil' ſiue non multũ reflectũtur. ſed in ſuperiori yride apparet alurgus color in ſuperiori periferia propter diſtãtiã radioꝝ luminoſoꝝ oblique incidẽtiũ i illaꝫ partẽ adeo ꝙ non multũ reflectunt̃ ideo non cauſant ibi apparẽtiã coloris alurgi. Et ſic patet ꝙ color ſuperioris yridis et inferioris ex oppōito ſe habent. Quibus notatisſit ꝯ°

Concluſio reſponſiua ad.q.

Tantũ ſunt tres colores in yride cauſati per reflectionẽ ita ꝙ in iſpis ſemꝑ apparet tricolor. ꝓbatur. qꝛ yris cauſat̃ ex reflectione radioꝝ luminoſoꝝ a nube oppoſita. aut ergo radius luminoſus dominat̃ ſupra nigrũ nubis. aut nigrũ nubis dominatur ſupra radiũ luminoſum vel medio mō ſe habet. ſi primũ ſic cauſat̃ color puniceus. ſi ſecũdũ ſic alurgus. ſi tertiũ viridis. ⁊ notanter dicebatur in cōcluſione cãti ꝑ reflectionẽ. quia inter puniceũ et viridẽ apparet quidã color vocatus a phō chãcos qui nō apparet per reflectionẽ. ſed per iuxtapoſitioneꝫ punicei ⁊ alurgi et quãdoqꝫ remittit̃ color puniceus et mutat̃ in illũ colorẽ. et ita colores yridũ variantur ſecundũ ꝙ intenditur lumẽ et remittitur nigrũ nubis. aut ecõtra. Unde ſecũdũ diuerſã incidẽtiã radioꝝ intendunt̃ colores ⁊ remittunt̃ in yride ſicut etiã colligentes flores cũ lanterna deficiũt ſepe quia lumẽ lanterne cauſat diuerſum colorem ſecũdũ incidentiã luminis

Sed quereret aliquis quare per iuxtapoſitionẽ viridis cũ alurgo nō apparet medius color ſicut per iuxtapoſitionem viridis et punicei. bantos ℞. ꝙ hoc eſt. qꝛ viridis et alurgus magis cõueniũt quã puniceus et viridis. ideo propter cõuenientiã non apparet medius color ſicut inter alios colores.

Ad rationes añ oppoſitum

Ad primã dicitur ꝙ iſpe arguit de colore a perpendicularitate per iuxtapoſitioẽꝫ. et ſecunda ſoluitur ex immediate dictis. Sequitur in textu. Quod autẽ neqꝫ circulariter.

Queritur quinto. Utrum

Quando apparent due yrides ſuperior ſit debilior in coloribus ꝙ̃ inferior. Et arguit̃ ꝙ nō qꝛ ſol orbicularit̃ diffundit lumẽ. g° i omni pte nubis equaliter diffundit lumẽ. et per ꝯñs colores yridũ debẽt apparere eque intẽſi in qualibet parte nubis. 2° ſic yris ſuperior magis accedit ad ſolẽ ꝙ̃ inferior. ergo recipit maius lumen ꝙ̃ inferior. et per conſequẽs colores ſuperioris yridis ſunt intẽſiores coloribꝰ inferioꝛ yridis. 3° ſic ſuperior yris magis diſtat a cẽtro ꝙ̃ inferior. ergo radii ſolis minus poſſunt penetrare nubem et per ꝯſequẽs magis reflecti in yride ſuperiori ꝙ̃ inferiori. Ad oppoſitũ eſt phũs. Pro reſponſione.

Sciendũ eſt primo ꝙ nun

ꝙ̃ apparet yris niſi centrũ ſolis centrũ yridis. ⁊ centrũ oculi ſint in eadẽ linea recta. Nam quãdo apparet yris ſemper vmbra cauſata ab homine videnṫe yridẽ producitur recte verſus centrum yridis. Ex quo patet ꝙ radius rectus procedẽs a ſole vel ab aliquo alio corpore luminoſo ſemꝑ cadit ſupra centrũ yridis.

Concluſio reſponſiua. Su

perior yris ſemper eſt minor in coloribus quã inferior. Patet quia in yride ſuperiori lumen magis ꝑtẽditur et recedit minus a ꝑpẽdiculari adeo ꝙ non poteſt eſſe nimis magna reflectio. in yride aũt inferiori eſt maior reflectio et ſunt radii luminoſi fortiores. ideo apparet maius lumen. Sed tunc.

Dubitatur primo. Utrum

yris poſſit cauſari a luna ſicut a ſole. ℞. breuiter ꝙ ſic. et hoc eſt quãdo luna eſt ſemiplena non autẽ in coniunctione.

Dubitatur ſecundo vtrum

Duo homies in eadẽ parte yridẽ videre poſſit.

℞. ꝙ non. quia radius reflexus ſemper eſt equalis radio incidente. et anguli cauſati ab vtroqꝫ ſũt equales. et qꝛ ad aliũ et aliũ oculũ reflectitur alius et alius radius. et yris apparet per reflectionem. oportet ꝙ aliã et aliã yridem videant duo homines.

Dubitatur tertio. Quare eſt

ꝙ videmꝰ quãdoqꝫ yridẽ inter nos et arbores vel montes. ℞. ꝙ yris quãdoqꝫ apparet in aere rorido a quo fit reflectō. ideo apparet ꝓpe nos in aere.

Dubitatur quarto. Utrum

yris ſemper appareat per modũ ſemicirculi vel portionis maioris ſemicirculi. ℞. ꝙ ſic. et nunꝙ̃ apparet per modũ circuli integri. patet primo ratione naturali. qꝛ centrũ yris eſt pũctꝰ quẽ tangit linea procedens a cẽtro ſolis directe per oculũ videntis per yridẽ. iō ſole exiſtente in oriente apparebit maxia yris in nube diſpoſita in occidente. vel econtra. ſed tunc punctus quẽ tangit linea predicta eſt extremitas i orizōte. ergo ſupra terrã non relinquitur niſi ſemicirculus qui eſt figura yridis. Ex quo ſequitur ꝙ quanto ſol magis eleuatur ſupra orizontem tãto minor apparebit yris. vt viſuꝫ ẽ ad ſenſuꝫ

Deinde arguitur ratiōe mathematica. pro qua ſupponitur ꝙ oculꝰ ſemꝑ ẽ inter centrum ſolis et yridis. ſupponuntur etiã que ſupponebanturin figura halo. et cum iſpis ſupponitur .15. Propoſitio primi Euclidis in qua dicitur Si linea recta ſupra lineã rectã ceciderit ambo anguli erunt recti vel equales duobus rectis.

Fiat igit̃ figura et ſit centrũ ſolis. a. et centrũ oculi. b. et centrũ nubis in qua apparet yris. d. et per iſta tria puncta protrahatur linea. a. b. d.

Deinde deſignẽtur in nube tria pũcta equaliter diſtantia ab oculo et ſole. que ſint. e. f. g. a quibus protrahant̃ tres linee ad centrũ oculi. et etiã ab ipſis protrahant̃ alie tres linee ad cẽtrum ſolis. a. et etiã in iſta figura intelligantur tres magni trianguli. quorum vnus eſt. a. b. g. alius. a. f. g. et tertiꝰ eſt. a. e. b. qui trianguli ſũt equales. qꝛ latera ſunt equalia. et baſes ſunt equales. ergo anguli ſunt equales per ſecũdaꝫ ſuppoſitionem. Quod aũ latera ſint equalia patet per primã ſuppoſitionẽ. qꝛ tria puncta in nube ſignata. ſcilꝫ g. f. e. equaliter diſtant a ſole et ab oculo. ſimiliter baſes ſunt equales. quia eadẽ eſt baſis eorũ. ſcꝫ linea. b. a. et ita illi tres magni trianguli. ſcꝫ. b. e. d. et. b. f. d. et. b. g. d. quoꝝ duo latera vnius ſunt equalia duobꝰ lateribus alterius. et anguli illis equilateribꝰ cōtenti ſunt equales. ergo per primã ſuppoſitionẽ primi Euclidis baſes ſunt equales Aſſumptuꝫ patet. qꝛ latus. b. d. eſt cōmune. Alia vero tria latera ſunt equalia. qꝛ puncta in nube equaliter diſtant ab oculo. Sed ꝙ anguli illi equilateribus cōtenti ſunt equales. patet quia ibi cōſiderant̃ ſex anguli quoꝝ quilibet duo faciunt duos angulos rectos aut equales duobus rectis per decimãſeptiãꝫ propoſitionẽ euclidis. Sicut ergo tres baſes ſcꝫ. d. g. et. d. f. et. d. e. ſunt equales ⁊ tangũt centrũ nubis ergo linea tangens extremitates illarũ eſt circularis figure. Sꝫ nō poteſt apparere per modum circuli integri et ita apparet per modũ ſemicirculi vel portionis minoris ſemicirculo. Et per hoc patet reſpōſio ad. q. Ratiōes ante oppoſitũ ſoluunt̃ ex dictis. Sequit̃ in textu

Eaſdem aũt dictas cauſas exiſtimandum et de pareliis.

Queritur Sexto: Utrum

Parelie et virge debeant apparere per reflectionem aut refractionẽ. Arguitur ꝙ neutro mō debeant apparere. qꝛ ſi ſic ſequeret̃ ꝙ non deberent apparere vnius coloris ſed pluriũ colorũ ſicut yris. cōſeqnẽs eſt falſuꝫ. qꝛ parelie apparẽt albi coloris et etiã virge. ergo. ⁊c. Ad oppoſitũ eſt phũs in vltio ca. vltimi tractatꝰ.

Sciendũ eſt primo. ꝙ pare

lie et virge cauſant̃ per reflectionẽ aut refractionem radiorũ ſolis ſicut yris et halo. Et eſt differentia inter parelias et virgas. Uirge eniꝫ ſunt quidã radii quaſi linee procedentes a ſole per nubẽ perforatã. quas vulgares vocant funes textoris ſolis. Et cauſant̃ differẽter virge. Uno modo quãdo nubes non eſt vndiqꝫ cōtinua. et tunc radius ſolis penetrans nubẽ tranſit per foramina nubis. et ſi ſint parua apparẽt linee albe. Alio modo cauſant̃ quãdo nubes eſt cōtinua ſed tamẽ eſt groſſior in vna parte quã in alia. et tunc radii ſolis tranſeuntes partem ſubtiliorẽ apparẽt per modũ lineaꝝ. Et quãdo nubes eſt groſſa apparent virides. Quando vero eſt ſubtilis apparent albi totaliter.

Sciendum ẽ ſecundo. ꝙ pa

relius dicit̃ ymago ſolis. Et dicitur a para ꝙ ẽ iuxta et elios ꝙ eſt ſol. quaſi ymago ſolis apparens iuxta ſolem. Apparet eniꝫ ad latus ſolis. Et ſic cauſat̃ parelius. nam aliquando humidũ ſubtile inter viſum noſtrũ et ſolem cōcurrit in vnum rotũdum corpus. et tunc in illo corpore refrangũtur radii ſolis ad oculũ quaſi a ſpeculo. et faciunt in tali corpore ſplendorem quem vix viſu intueri poſſumus. Ex quo pꝫ ꝙ parelius eſt nubes rorida et ſplẽdida effigiẽ ſolis exprimens ſiue gerens. et ſequens ſolem.

His premiſſis ſit.

Concluſio reſponſiua. pare

lie et virge apparent per refractionẽ radiorum ſolis vel alterius corporis luminoſi ad viſum noſtrũ. Patet. qꝛ ad hoc ꝙ appareant parelie et virge oportet lumẽ incorporari nubi. que cũ ſit denſior radii refranguntur ad perpendicularem vt poſſint penetrare nubem. ergo. ⁊c.

Dubitatur primo. de accidē
tibus pareliorum et virgarū. R̷. ꝙ primū
accidens eſt ꝙ parelius eſt magis ſignū pluuie
quā virge. quia cauſat᷑ a nube magis denſa et
rorida ꝙ̄ virge q̄ cauſant᷑ in nube diſcontinua
vt dictū eſt. quod eſt ſignū ſufficiens nubium.
Aliud ſignum eſt ꝙ parelius auſtralis eſt
magis ſignū pluuie quā borealis. q͛ ventus
auſtralis eſt magis cōgregatiuus nubiū quā
borealis. Aliud eſt accidēs ꝙ parelii et vir
ge fiunt cōiter circa ortū et occaſū ſolis. ergo.
Quia ſol de die propter nimiū calorē ſubtiliat
nimis nubē aut totaliter cōſumit eā. ideo aut
fit in ortu aut in occaſu. Aliud accidens ē
ꝙ parelii et virge nunꝙ̄ apparent directe ſub
ſole. ſed apparēt ad latus ſolis. Aliud acci-
dens eſt ꝙ non apparēt valde prope ſolē. neq̄
nimis diſtant. Ratio primi. q͛ ſol nunꝙ̄ p
mittit conſiſtentiā nubis. Ratio ſecundi eſt
q͛ in nimia diſtantia non poteſt fieri refractio
radiorū ſolis. Et per hoc p̄ʒ reſponſio ad. q.

Ad rationes ante oppoſitū
Ad primā neget᷑ cōſequētia. q͛ non eodē
modo cauſatur ſicut yris vt dictū eſt. ſed cātur
per refractionē. Auctoritas allegata eſt pro
dictis. Et hec de queſtione. Sequit᷑ in
textu. Quecunq̄ autem. ⁊c.

Queritur ſeptimo Utrum
Mineralia cauſentur in terra per permixtionē
exalationis ſicce ⁊ vaporoſe. Arguit᷑ primo
ꝙ non. q͛ omne mixtū ē leuius terra quia par
ticipat alia elementa q̄ remittūt grauitatē terre
Sed mineralia ſunt grauiora terre. quia deſcē
dunt per terrā. vt patet de metallo liquefacto.
ergo nō ſunt mixta. Arguit᷑. 2°. illa q̄ ſunt
cō mixta per cōmixtionem exalationis ſicce et
humide ſunt mixta imperfecta et parue duratio
nis. vt patet de ſingulis impſſionibus. Sed mi
neralia ſunt magne durationis. ergo ñ fiunt p
cōmixtionē exalatiōis humide. ⁊ ſicce. 3°. arguit᷑
ꝙ non cauſantur in terra. q͛ ad generationem
mixtorū cōcurrit celum per ſuū motū. ſed hoc
non poteſt fieri in terra cū terra ſit immobilis.
In oppoſitū eſt phūs.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt
ꝙ̄ phūs tractauit de mixtis imperfectis cauſa-
tis ex exalatione humida et calida. conſe-
quenter hic in cōmuni tractat de mixtis perfec
tis. ſcʒ de mineralib⁹ que fiunt ex illa duplici
exalatione. et ſolū hic tractat de illis minerali
bus in cōi oſtendendo ꝙ fiunt ex eiſdem princi
piis cum impſſionibus de quib⁹ dictū eſt pri⁹
et de ipſis ꝙ̄tum ad ſpeciales et ꝓprias rōnes
in ſpeciali eſt determinādum in libro de minera
libus. Ad preſens aūt ſupponitur ꝙ ſicut
ſupra terram eleuatur duplex exalatio. Quedā
calida et ſicca ex qua per inflāmationē ab ali
quo ingenite fiunt impſſiones ignite. et inflā-
mabiles vt ſunt venti. Alia eſt calida ⁊ hu
mida ex qua p infrigidationē fiūt impſſiones
humide. Ita ſub terra virtute ſolis et aliorum
aſtrorū fiunt duplices exalationes. Quedā ſcʒ
vaporoſe. Et quedā fumoſe que ſepe ad inuicē
cōmiſcent᷑. Et ſecundū has duas exalaiōes ſūt
ſpēs mineraliū q̄ fiūt ſub terra. Quedā ſūt foſſi
bilia: Et quedā metallica.

Sciendum ē ſecundo ꝙ Exa
latio ſicca quādo ignitur in terra ratione hūidi
viſcoſi cauſat oīa foſſibilia. vt genera lapidū
illiquabilia ſulfur. et vernicē. et plura alia ſīlia
Et quedā illarū ſunt a calido cōſumente totali
ter humidū et quaſi cōburente. vt puluis colo
ratus. Alia vero fiunt a calido digerēte hu
midū ⁊ ſicco cōſumente humidū ſuperfluum
relinquēdo humidū cōtinuans et bene termi-
nans ptes ſicci adinuicem. ſicut ſunt lapides.
Tamen ſecūdū Albertū in mineralibus eſt
duplex principiū materiale lapidis. Nam in ali
quibus ſiccū terreſtre habens humidū pingue
et viſcoſū ſimul permixtū eſt materia lapidum.
in aliquibus aūt humidū aqueū habēs ſiccū
terreſtre in virtute et virtutem ſpecialē loci aut
alicuius influētie ſpecialis eſt materia aliorum
vt hii qui fiunt per cōgelationē a frigido. vt
ſunt brellus et criſtallus. Et in omnibus lapidi
bus virtus mineralis dependēs ab influentia
aliquorū aſtrorū et recepta in aliqua determi-
nata materia et in aliquo loco eſt cauſa effec-
tiua lapidis. Et hec vtitur duplici inſtrumē-
to. quia quādoq̄ vtitur calido viſcoſo a quo
patitur et digeritur ſiccū terreſtre. Quandoq̄
vero vtitur frigido exiſtente in humido aqueo
a quo fit cōgelatio lapidis. Et ſicut in nutritio
ne calor naturalis non agit cōuertendo nutri-
mentū in ſubſtantiā aliti niſi ſecundū exigētiā
anime cuius eſt inſtrumētū. et non ſecundum
naturam eius ꝓpriā. ita calidū et frigidū in ge
neratione lapidis ſolū agunt ſecundū exigen-
tiā virtutis mineralis cuius ſunt inſtrumenta.

Concluſio prima. Omnia
metalla cauſantur ex exalatione vaporoſa mix
ta cum ſicco terreſtri. Probat᷑. quia omnia me-
talla fiunt ex ſulfure et argēto viuo. ita ꝙ ſiccū
terreſtre habens humidū pingue et viſcoſum
paſſum a calido habet rōem ſulfuris. et humi-
dum aqueū habens ſiccū ſubtile. et per calidū
ſe cōmiſcens cum humido aqueo ⁊ frigido cō
tinente. vel cōtinuā te cū humido habet rōem

viui argenti. et ita fiunt a calido digerēte illud
ſiccum terreſtre. Tamen vt dictū eſt de lapi-
dibus calidū et humidū ſolū agunt in virtute
alicuius agētis principalis diſponentis mate-
riam ad ſpēm metalli. Et in iſtis ꝙ̄uis cōcur-
rant ſiccū terreſtre et humidū aqueum. Tamē
illud humidū non totaliter cōſumitur a calido
digerente. ideo ſūt minoris decoctionis quam
lapides.

Concluſio ſecunda. minera
lia cauſantur infra terram per permixtionē exa
lationis vaporoſe et fumoſe. Probatur 2°.
quia in mixtione omniū mineralium cōcurrit
aliquod ſiccū terreſtre paſſum a calido et aliqd᷑
humidū liquabile. que aliquo modo habent
rationes illarū exalationū. Quia participant
cū ipſis in qualitatibus.

Dubitatur primo. De multi
tudine metallorum. Ad dubiū reſpōdetur.
Qꝫ metallorū quedā ſunt fluxibilia. vt plūbū
et ſtannum in quibus humidū non ē totaliter
cōprehenſum per ſiccū. Sed a calido ſubtiliāte
et calefaciente poſſunt liquefieri. Alia vero
ductibilia tantū vt ferrū et ſimilia. in quibus
humidū eſt totaliter cōprehenſum per ſiccum.
Ideo per calidū ſubtiliās nō poſſunt liquefieri
quia tamen humidū nō eſt totaliter cōprehen
ſum per calefactionē poſſunt mollefieri et duci
per ictum mallei.

Dubitatur ſecundo. De no
minibus metallorū. Ad dubium. R̷. ꝙ ſunt
ſeptem metalla in alchimia. et ſepe nominātur
per noīa planetarū a quibus principaliter cau
ſantur. Unde a calido ſolis cōmiſcente purum
et mundum ſulfur cum puro et mundo viuo
argento decoquēte decoctione temperata fit
aurū quod quādoq̄ nominatur nomine ſolis.
Quādo vero calori ſolis admiſcet᷑ frigiditas
et humiditas ſaturni ex groſſo ſulfure ⁊ mūdo
viuo argento decoquitur plumbū. Et cū ſibi
admiſcetur caliditas et humiditas iouis que
per magnā humiditatē impedit cōpletā decoc
tionē et digeſtionē ex groſſo ſulfure argento vi-
uo cauſatur ſtannū. Si tamen calori ſolis
miſcetur caliditas et ſiccitas martis ex ſulfure
terreſtri et ex viuo argēto lutoſo cauſatur ferrū.
Sed cū ſibi admiſcetur calor et humiditas ve
neris ex ſulfure mundo et groſſo viuo argēto
cauſatur cuprū. Cum vero ſibi admiſcetur vir
tus mercurii cauſatur viuū argentū quod etiā
ſepe nominatur mercurius et econtra. Quādo
q̄ etiā nominam⁹ planetas noīe iſtorū metallorū
quia aliqui habent ſimilem calorem metallo.
Et hec de ſecundo.

Ad rationes aū oppoſitum
Ad primam dicitur ꝙ aliqua metalla ſunt
grauiora ꝙ̄ partes terre alterate que ſunt circa
nos. ſed non ſunt grauiora partibus terre na-
turaliter diſpoſite vt ſunt partes terre circa cen
trum ipſius mundi. Ad ſecundā dicitur ꝙ
mixta cauſata ex ſola mixtione illarū exalatio-
num vbi non cōcurrit aliud ſiccū terreſtre vel
humidū ſunt parue durationis. ſed illa q̄ fiūt
per illas exalationes cōmixtas cum ſicco terre-
ſtri et humido aqueo per fortē mixtionē. ſicut
ſunt mineralia bene ſunt magne durationis.
Ad tertiā dicitur ꝙ licet celū motu ſuo nō
cōcurrat ad generationē omniū que generan-
tur. Concurrit tamen per ſuam influentiam.
Et hec de queſtione. Et per conſequens de
toto tertio libro Methaurorum.

Sequitur quartus liber me
taurorum.

Sequit᷑ in textu: Quoniā aūt quatuor
cauſe determinate ſunt elementorum. ⁊c.

Circa inicium libri quarti methaurorum. Queritur primo

Utrum tantū ſint quatuor qualitates prime. ſcilicet caliditas. humiditas. frigiditas. et ſiccitas. Arguitur ꝙ non. quia omnes qualitates mundi ſunt eiuſdē generis. ergo omnes habēt reduci ad vnā qualitatē primā. et per ꝯſequēs non eſt niſi vna prima qualitas. ꝯñtia tenet. quia in omni ordine opportet eſſe aliquod primū. antecedēs p̄ꝫ. quia omnes ſunt de genere qualitatis. 2º ſic. lux eſt qualitas quedā. et tamen eſt prior illis. ergo tantū eſt vna prima qualitas. añs patet quia lux eſt qualitas eterna teſte phō ex eo ꝙ corpora ſuperceleſtia ſunt eterna que quidē corpora ſunt ſubiectum lucis et nunꝙ̄ ſunt ſine luce cuiuſmodi ſunt planete et ſtelle. 3º ſic qualitates que ſunt cauſe priorum motuū ſunt prime. ſed grauitas et leuitas ſunt hmōi. quia cauſant motū localē qui eſt primus oīum motuū. vt patet per ariſtotelem primo celi. 4º ſic. in vnoquoqꝫ genere eſt vna prima cōtrarietas. ſed qualitas eſt vnum genus. igitur eius eſt vna prima contrarietas. et cū in vnaquaqꝫ cōtrarietate ſint tantū duo extrema ſequitur ꝙ tantū erūt due qualitates prime. Maior eſt phī in pº phiſic. et minor et ꝯñtia per ſe note ſunt. Ad oppoſitū eſt ariſtoteles in principio huius quarti dicens. quoniā autem quatuor cauſe determinate ſunt elemētorum. quorum aūt ſunt ſcilicet cōiugationes et elementa quatuor accidit eſſe.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſtquā phūs in primis tribus libris determinauit de impreſſionibus que debentur mixtis imperfectis cōſequēter in iſto quarto determinat de impreſſionibus que debentur mixtis perfectis ex eo ꝙ in ipſo agitur de impreſſionibus qualitatum primarū per quas fit mixtio corporum. Unde qualiter differūt corpus ſimplex mobile ad formam mixti imperfecti quod eſt ſubiectū in tribus primis libris et in iſto quarto patuit in prima queſtione primi.

Sciendum ē ſecundo. ꝙ Dictio excluſiua addita termino numerali aliquādo poteſt excludere omne aliud a ſignificato talis cui additur. Et iſto modo exponitur. vt ſi dicamus tantū ſunt ſex hoīes in domo. exponemus illā ſic. ſex ſūt hoīes ī domo ⁊ nihil aliud quā ſex homines ſunt in domo. et iſto modo exponendo iſtā iſta eſſet falſa. tātū ſunt quatuor qualitates prime. Aliquādo vero dictio excluſiua addita termino numerali ſolum excludit maiorē multitudinem ꝙ̄ ſit multitudo importata per terminū numeralē cui additur. et ſic aliter ꝙ̄ prius. vt cū dicitur tantū ſunt ſex hoīes in domo iſta iuxta hunc ſecundū modū accipiendi dictionem excluſiuā eſt ſic exponenda. ſex ſunt in domo et non plures ꝙ̄ ſex ſunt in domo. et iſto modo accipiendo hꝫ tantū in titulo noſtre preſentis lectionis iſta eſt vera tātum ſunt quatuor qualitates prime.

Sciendum ē tercio ꝙ qualitatum. quedā ſunt ſenſibiles. et quedā inſenſibiles. Senſibiles dicuntur que aliquo ſenſu percipiuntur vt caliditas frigiditas et raritas. Et ſic de aliis pluribus. Qualitates enī inſenſibiles ſunt que nullo ſenſu percipi poſſunt a nobis ſicut influentie corporū ſuperceleſtiū. Qualitatum aūt inſenſibiliū quedā ſunt que cōſequūtur ad qualitates primas ſiue actiones ipſarum. quedā vero non cōſequuntur ad eas ſiue ad ipſarū actiones. Exemplū de primis vt virtutes herbarū et lapidū precioſorum de quibus loquitur Albertus in libro de mineralibus dicēs ꝙ mirabile eſt ꝙ vna herba calida ſanat aliquē ab vna infirmitate frigida vel econtra. Exemplum de ſecundis vt influentie corporū ſuperceleſtium. Qualitates aūt ſenſibiles ſunt duplices. quia quedā generantur ſolo motu. vt videmus ꝙ mouēdo lutū per vicos quāꝙ̄ aliquid importetur de luto tamē adhuc magis remanet nam per motū calefit et ſic ibi generatur rarefactio et ideo quamꝙ̄ pars importetur tamen quia lutū rarefactū eſt adhuc maius videtur eſſe ꝙ̄ quā erat cōdenſatum. Alie vero ſunt que non generantur per ſolum motū localem. vt ſapor odor et color que generantur ex cōcurſu quatuor qualitatū primarū. Unde qualitates ſenſibiles ſunt adhuc duplices. quedā ſunt actiue et quedā non actiue et hoc loquēdo de actione facta rōne cōtrarietatis. Exemplū de actiuis vt calidū de non actiuis. vt odor color et ſapor. Iſtis notatis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad q.

Quatuor ſunt qualitates prime. Probatur iſta cōcluſio ſicut probata eſt in quarto de celo et in 2º de generatione videlicet ex parte ſex cōbinationū quorum quatuor ſūt vtiles ⁊ due inutiles ſicut ibidē ſatis viſū eſt. Probatur etiā ꝙ tot ſunt qualitates prime quot ſunt corpora ſimplicia generabilia et corruptibilia ſed tantū ſunt quatuor corpora ſimplicia prima generabilia et corruptibilia. ſcilꝫ ignis aer aqua et terra. ergo tantū ſunt quatuor qualitates prime. Maior apparet. quia quodlꝫ corpus ſimplex generabile et corruptibile habet vnā ſolam qualitatē primā. Sed.

Dubitatur primo. Utrum Influentie corporū celeſtiuꝫ ſint qualitates inſenſibiles ſicut tactum eſt in tertio notabili. Et arguitur ꝙ non. quia influentie corporū ſuperceleſtiuꝫ multum alterant ſenſum cōmunē et memoriā et ipſam fantaſiam. ergo ille qualitates ſunt ſenſibiles. tenet ꝯſequētia. quia ſentire nō eſt niſi immutare ſenſuꝫ. antecedēs p̄ꝫ. quia hoīes bene diſpoſiti in naturalibus aliquādo in ſomno habent perfectas viſiones. vt dicit Albertus magnus in libro de diuinatione ſomniorum.

Ad dubiū R. ꝙ influentie corporum ſuperceleſtiū ſunt inſenſibiles ſicut tactum eſt. et quā arguitur quia alterāt ſenſum. R. ꝙ hoc nō eſt verū loquendo de alteratione que fit per contactum de qua loquitur Ariſtoteles in iſto libro. et quā probatur ꝙ homies bene diſpoſiti in ſomno aliquando habent perfectas viſiones. Dicitur ꝙ hoc nō eſt per alterationē ſenſus vt dicūt aliqui quia illa alteratio que ſic fit ē magis in itellectu ꝙ̄ in ſenſu. ergo talia debent dici viſiones ſiue intellectiones magis ꝙ̄ alterationes.

Dubitatur ſecundo vtrum Odor et ſapor ſint qualitates non actiue quē admodū dictum eſt in vltimo notabili. Et arguitur ꝙ non ymo magis debent dici actiue. quia color mouet viſuꝫ et illud eſt agere i ipſm viſum. ergo color eſt qualitas actiua. Ad dubium R. ꝙ color et odor et ſapor ſunt qualitates non actiue. non quidē ꝙ nullo modo agant quia vt tactum eſt in argumētis color agit in mouēdo ſenſum ⁊ cauſando ſpeciē in medio ſed dicuntur qualitates non actiue. quia actiōes ille que ab ipſis fiunt non fiunt ratione cōtrarietatis. et per hoc ſoluitur ratio dubii.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā ꝯcedit loquendo de genere logicali. quia logice loquendo ſuum genus eſt qualitas. ſed negatur loquēdo de genere naturali. nā qualitates cōuenientes celo et cōuenientes corporibus inferioribus non reducuntur ad vnū genus nature. Ad ſecundam dicitur ꝙ Ariſtoteles intellexit in littera de qualitatibus habentibus cōtrarium. ſic aūt non eſt de luce.

Ad tertiā ꝯceditur maior. ſed negetur minor. quia nō quilibet motus localis eſt prior ſed ſolum motus localis celi. nam in iſtis inferioribꝫ motus alterationis precedit motū localē. Tamen aliter ē dicendū ſicut ſuperius dicebatur de luce. ꝙ iſte quatuor qualitates. ſcilꝫ caliditas. frigiditas. ⁊c. dicuntur prime ꝙ̄tum ad iſtum effectuꝫ qui eſt tangere. licet non in ordine ad omnes alios effectus. ꝙ̄uis graue et leue ſint priores ipſis ꝙ̄tum ad iſtum effectū qui eſt mouere motu locali. nō tamen ꝙ̄tuꝫ ad hūc effectū qui eſt mouere potētiaꝫ tactiuā. Ad quartā dicitur ꝙ verum eſt capiendo cōtrarietatem large vt ſe extendit ad oppoſitionem que eſt inter priuationem et habitū. ſed negetur capiendo contrarietatem proprie. Sequitur in textu. Quorum duo quidem factiua calidum et frigidum.

Queritur ſecundo. Utruꝫ Sint due qualitates actiue. ſcilicet caliditas et frigiditas. et due paſſiue. ſcilicet ſiccitas ⁊ humiditas. Et arguitur primo ꝙ caliditas et frigiditas non ſunt ſolum qualitates actiue. ſꝫ etiā paſſiue. quia calidū agit in frigidū. et ecōtra frigidum in calidū. ſed illud quod recipit actionē patitur. ergo ſequitur ꝙ tam frigidum ꝙ̄ calidū patiuntur. Confirmatur. quia frigidū fugit calidum. ſicut videmus de lignis viridibus in quibus propter calorē ignis humiditas accedit ad caput ligni et hoc ratione frigiditatis. 2º ſic calidū et frigidū ſunt qualitates cōtrarie. ergo etiaꝫ actiue. cōſequētia tꝫ quia cōtraria agunt et patiuntur ad inuicem.

3º omne agens naturale per cōtactum in agendo repatitur. ſꝫ calidū et frigidū ſunt hmōi.

Deinde probatur ꝙ humiditas. et ſiccitas non ſint qualitates paſſiue ſed etiā actiue. quia ſiccuꝫ corrūpit humiduꝫ. et ecōtra. etiā ſiccitas humiditateꝫ ⁊ ecōtra. ergo ſiccitas et humiditas ſunt qualitates actiue. tꝫ cōſequentia. et añs probatur. quia cineres corrumpūt aquam in ipſis poſitam. 5º ſic. materie eſt pati et forme eſt agere. vt patet in. 1º et 2º de generatione. ſed cū humiditas et ſiccitas ſunt forme ſequitur ꝙ ſūt actiue et non paſſiue. Ad oppoſitū eſt phūs in iſto quarto vbi poſtꝙ̄ enumerauit qualitates primas dicit ꝙ due ſunt actiue. ſcilꝫ calidū et frigidū. et due paſſiue. ſcilꝫ ſiccū et humidū.

Sciendum primo ꝙ. Sicut prius dicebatur in precedenti queſtione ꝙ quatuor prime qualitates tangibiles ſcilicet caliditas frigiditas ſiccitas et humiditas dicuntur prime quia in mō ſue generatiōis nō reducūtur ad alias priores licet pro tanto dicātur prime. quia per proprias actiones et paſſiones generantur et corrūpuntur. ſed alie qualitates tangibiles generantur et corrūpuntur per actiones et paſſiones illaruꝫ primaruꝫ. ſicut videmus ꝙ caliditas et frigiditas iuxta ſe inuicem poſite corrumpunt ſe. ſed alie qualitates ſecunde non corrumpūt ſe inuicem niſi preſuppoſita actione qualitatuꝫ primarū ſicut albedo iuxtapoſita nigredini nō agit in ipſaꝫ nec patitur ab ea niſi ſuppoſita actiōe primarum qualitatū. et ſimiliter diceretur de grauitate poſita iuxta leuitatem. et ſic de aliis qualitatibus ſenſibilibus. Ex his apparet ꝙ caliditas et frigiditas humiditas

et ſiccitas non ſunt ſolum prime reſpectu qualitatum tangibilium. ſed generaliter in cõparatione ad omnes qualitates corporũ generabilium et corruptibiliũ

Sciendũ eſt ſecundo ꝙ Aliquid poteſt dici pati dupliciter. Uno modo ſubiectiue. Uerbi gratia ſi qualitas intendatur ſubiecto eodẽ manente dicitur pati ſubiectiue. Et ſic in generatione ſubſtantiali materia nõ patitur ſubiectiue. Secũdo mõ aliquid dicitur pati terminatiue. videlꝫ cum diminuitur vł corrumpitur. Uerbi gratia vt ſi caliditas corrumpatur a frigiditate vł diminuatur tunc caliditas dicitur pati terminatiue. Et iſto mõ vocatur generaliter aliquid pati terminatiue quando per actionẽ vel paſſionem acquiritur aliquid vel deperditur.

Sciendum eſt tercio ꝙ Aliquid dicitur pati adhuc dupliciter. Primo mõ per ſe. Secũdo mõ per accidens. Unde aliquid dicitur pati per accidens. vt pꝫ per Ariſtotelem ꝛ Cõmentatorem 2º. phicoꝝ quãdo cõiungitur cauſe per ſe patienti. et ſic humiditas dicitur pati quando ſubiectũ eius patitur ꝗuis illa humiditas non diminuatur. Unde ſicut aliquid dicitur agere per accidẽs quando cõiũgitur cauſe per ſe agenti. ita aliquid dicitur pati per accidẽs quando cõiungitur cauſe per ſe patienti. Exemplũ dat hic Albertus dicẽs ꝙ ſi eſſet aliquod ſubiectũ ĩ quo eét caliditas et etiam humiditas et pateretur ſecundũ caliditatẽ et non ſecundũ humiditatem. tunc illa humiditas diceretur quodãmõ pati. et hoc eſt per accidens. Alio mõ aliquid dicitur pati per ſe ſicut pꝫ in precedẽtibus. Iſtis notatis.

Concluſio reſponſiua. Caliditas et frigiditas ſunt qualitates actiue et ſiccitas et huiditas ſunt qualitates paſſiue. Probatur cõcluſio duabus ratiõibus phi. quarũ prima ſumitur ex ꝓprietatibus iſtarũ qualitatũ et eſt iſta. Caliditas et frigiditas habent congregare ꝛ diſgregare. Humiditas aũt ꝛ ſiccitas habent terminari faciliter vel difficulter. ſed cõgregare ꝛ diſgregare nihil aliud ſunt ꝗ aliquid agere. faciliter vero termiari vł difficulter nihil aliud eſt ꝗ quoddã pati. ergo ſequitur ꝙ calidum ſeu caliditas ꝛ frigiditas erũt qualitates actiue. et humiditas et ſiccitas paſſiue. Secũda ratio que ſumitur ex diffinitionibus iſtarũ qualitatũ eſt. q₂ diffinimus caliditatẽ ſic. Caliditas eſt que habet cõgregare homogenea et diſgregare etherogenea. Frigiditatẽ autem ſic diffinimus. Frigiditas eſt que habet cõgregare tam homogenea ꝗ etherogenea. Diffiniẽdo aũt humiditatẽ dicimus. Humiditas eſt faciliter terminabilis termino alieno ꝛ difficulter termino proprio. Siccitas vero eſt faciliter terminabilis termino ꝓprio et difficulter termino alieno. Sed ĩ diffinitionibus caliditatis et frigiditatis ponitur verbũ importãs actionẽ. Et in diffinitionibus ſiccitatis et humiditatis ponitur verbũ importans paſſionem. ergo caliditas et frigiditas ſunt actiue. Et humiditas et ſiccitas paſſiue. Unde cũ . P. dicit ꝙ calidũ et frigidum ſunt actiua. et humidũ et ſiccũ ſunt paſſiua. ipſe intendit dicere ꝙ corpora mixta de quibus hic intendit per caliditatẽ et frigiditatem agunt principaliter. et per humiditatẽ et ſiccitatem principaliter patiuntur.

Dubitatur primo. Utrum ignis deſiccat humidũ ratione caliditatis vel ſiccitatis. Et videtur ꝙ ratione caliditatis. q₂ calor ſolis deſiccat lutũ. et hoc non eſt ratione ſiccitatis. ergo ratiõe caliditatis. et per ꝯñs a ſimili ignis deſiccans lutũ deſiccabit ratione caliditatis et non ſiccitatis. 2º ſic ignis nõ deſiccat ratione ſiccitatis. ergo ratiõe caliditatis. tenet cõſequẽtia. q₂ in eo non ſunt niſi ille due qualitates prime. ꝛ antecedens probatur. q₂ ſiccũ iuxtapoſitum humido non deſiccat illud patet. q₂ oſſa poſita iuxta cerebrum non deſiccãt cerebrum quod tamen eſt maxime humidũ Sed quod non deſiccet ratione caliditatis apparet. q₂ caliditas non eſt cõtraria humiditati ergo vna non corrũpit aliam. modo nos ibi loquimur de actione que fit ratiõe cõtrarietatis

Ad dubiũ. Re. ꝙ ignis deſiccat humidum ratione ſiccitatis et nõ ratione caliditatis. patꝫ quia ſiccũ et humidũ cõtrariantur. calidũ aũt et humidum non cõtrariantur ſicut tangebat vltima ratio. ymo poſſunt eſſe in eodem puta in aere in actu cõpleto quod repugnat cõtrariis. ſed vnũ cõtrariũ natũ eſt deſtruere reliquũ ergo ſiccũ conſumit et deſtruit humidũ. Et tũc reſpondetur ad rationes probãtes ꝙ ignis deſiccat ratione caliditatis. Ad primã dicitur ꝙ calor ſolis de ſe proprie et per ſe non deſiccat. ſed ſi deſiccet hoc eſt de per accidens ſcilicet corrumpẽdo frigiditatẽ humidi cui eſt annexa humiditas. et quando illa frigiditas naturalis corrumpitur aliquãdo corrũpitur humiditas. et inꝗtum calor rarefacit humidũ tunc humor aſcendit et reſiduũ manet durũ ſiccum et terreſtre. et ſic accidit per accidens calori ꝙ induret ſiue deſiccet. Ad ſecundã negetur añs. et ad probationẽ dicitur ꝙ quãdo ſiccũ ponitur iuxta humidũ tunc ſiccũ deſiccat ipm humidũ licet illa deſiccatio nõ appareat ſemper ex eo ꝙ ipſa tarda eſt et quaſi imperceptibilis.

Ad rationes ante oppoſitũ Similiter dicitur ꝙ ipſe bene probant ꝙ iſte qualitates caliditas frigiditas humiditas et ſiccitas ſunt actiue et paſſiue loquendo de actione et paſſione terminatiua. ſed loquendo de paſſione ſubiectiua caliditas et frigiditas non ſunt qualitates paſſiue. ſed actiue ſolum. ſed humiditas et ſiccitas tali paſſione dicuntur paſſiue

Sequitur in textu. Determinatis autem his ſumendũ vtiqꝫ erit operationes ipſoꝝ.

Queritur tertio. Utrum Generatio ſimplex fiat a calido et frigido tãꝗ a cauſis inſtrumentalibus. Et arguitur primo ꝙ non. q₂ ſi ſic ſequeretur ꝙ ſubſtantia produceretur in virtute accidentis. cõſequẽs eſt falſũ cũ nihil agat cõtra gradũ ꝓprium. Patet tamẽ cõſequẽtia ex quo generatio ſimplex fit a calido. 2º ſic. caliditas et frigiditas cõtrariantur. ergo non ſunt productiue ſubſtantie ſiue forme ſubſtantialis. tꝫ cõſequẽtia. q₂ cõtraria diſponunt ad contrarias diſpoſitiones. mõ ad diſpoſitiones cõtrarias ſequuntur forme ꝯtrarie. ergo duo cõtraria nunꝗ ꝓducent vnũ ſed diuerſa.

3º ſic videmus ꝙ ſi ex aere generetur ignis vel ecõtra ꝙ caliditas ibi nihil producit licet bene remaneat eadẽ caliditas ignis cũ aere igitur ꝛc.

Ad oppoſitũ arguitur auctoritate Ariſtotelis in iſto 2º capitulo. dicentis ꝙ generatio ſimplex fit a calido et frigido. Pro reſponſione.

Sciẽdum eſt primo. ꝙ ſicut dictum eſt ſuperius caliditas et frigiditas ſunt qualitates actiue magis tamen caliditas ꝗ frigiditas. Unde ſex ſunt effectus caliditatis Nam caliditas primo terminat maturando rem ducẽdo ad vltimũ cõplemẽtũ et terminũ.

Secundo caliditas tranſmutat alterando

Tertio caliditas humectat. quia extrahit humorẽ ab infra ad ſuperficiẽ. vt patet de cõgelatis et liquefactis. Quarto caliditas deſiccat. ſed hoc eſt tantũ ex cõſequẽti ſicut tactũ eſt in queſtione precedenti. q₂ quãdo calor habundans humorẽ eleuat a ſuperficie. ſed eũ expellit. vt pꝫ in plumbo ſepe liquefacto. 5º calidũ indurat modo dicto in queſtiõe precedẽti nam abſtrahit humidũ. et humido abſtracto relinquitur terreſtre et durũ. Sexto caliditas mollificat nam in quibuſdã q₂ humor multũ cõmixtus eſt ſicco tũc non poteſt trahi ad ſuperficiem per ſeparationẽ a terreſtri. mõ illud terreſtre molle fit ſicut ſunt cornua animaliũ. Et ſimiliter ſicut ſunt aſſignati ſex effectus caliditatis ita poſſũt aſſignari ſex effectus frigiditatis Nam frigiditas terminat. q₂ conſtringit et coadunat humidũ ipm impinguãdo. 2º alterat calorem. 3º humectat humidũ aereum cum aqueo miſcendo. 4º exſiccat quia adunat. et ideo expellit humidum. 5º indurat expulſo enim humido relinquitur durum. 6º mollificat humidũ aereũ cum aqueo miſcendo Et cum caliditas rarefaciat qđ nõ cõuenit frigiditati. ideo formalius agit. quare eſt magis actiua quã frigiditas.

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ generatio ſimplex accipitur dupliciter. Uno modo pro introductione forme ſubſtantialis. vt puta forme equi vel hominis. Alio mõ accipitur generatio pro diſpoſitione precedente introductionẽ forme ſubſtantialis. Unde generatio primo mõ ſumpta põt fieri dupliciter. Uno modo ꝙ fiat mere naturaliter et introducatur forma per ſolam actionẽ agentis naturalis. Et ſic introducitur forma in brutis. Alio modo poteſt fieri non mere naturaliter ex eo ꝙ agens naturale nullo mõ actingit formã. ſꝫ ſolũ vltimã diſpoſitionem ad illã formã. ſicut eſt gñatio hominis. nã ĩ tali generatione agens naturale non actingit formã. ſed creando infunditur corpori et infundendo creatur. vt habet articulus pariſienſis. Ad propoſitũ gº principaliter loquimur de mere naturali. loquimur etiam de generatione accepta p diſpoſitionẽ precedẽtẽ introductionẽ forme ſubſtantialis.

Sciendum eſt tercio ꝙ Accipiendo generationẽ pro introductione forme non eſt motus. ſed tantũmõ ſimplex mutatio. que eſt eadẽ cum forma acquiſita per generationẽ. ita ꝙ non eſt intẽdentia media ad illam formã per generationẽ. Sed ſi capiamus generationem pro diſpoſitione precedente introductionem forme ſubſtantialis eſt motus. Ubi eſt aduertendũ ꝙ generatio ſimplex adhuc eſt duplex. quia quedã eſt generatio elementi ſeu corporis ſimplicis. Et alia eſt generatio mixti.

Ad propoſitum eſt hic intelligendum de generatione mixti.

Sciẽdũ eſt quarto ꝙ Qualitates prime dupliciter accipiuntur. Uno mõ ſub ratiõibus ꝓpriis et non ſecundũ ꝙ reguntur per naturã. Et iſto mõ magis habent alterare et corrũpere ꝗ generare. Alio mõ poſſunt cõſiderari inꝗtum regulantur per naturã prout ſcꝫ eſt virtus in eis celi. Et iſto modo habẽt generare. Uerbi gratia. ſi calor accipiatur inꝗtum calor ſecundũ ſe habet alterare et incinerare. ſꝫ ſi calor conſideretur vt naturalis eſt ſiue prout regulatur per naturã. ſic in eo ẽ virtus celi et vis formatiua. et tunc bene eſt cauſa generationis

Ubi eſt aduertendũ ꝙ quadruplices poſſũt accipi tranſmutationes. Prima ẽ que diſponit ad cauſam mixti ſimpliciter. et illa vocatur

generatio. Alia ẽ que diſponit ad perfectionem mixti et nutritionem eius. et illa vocatur digeſtio. Tertia eſt quãdo eſt defectus in perfectione mixti. et illa vocatur indigeſtio. Quarta eſt ꝗ diſponit ad imperfectionẽ mixti et illa vocat̃ putrefactio. Iſtis notatis ſit.

Concluſio reſponſiua. generatio ſimplex fit a calido et frigido tanꝗ̃ a cauſis agẽtibus inſtrumẽtalib⁹. Probat̃ cõcluſio per diffinitionẽ cauſalẽ generatiõis ſimplicis et naturalis poſitã ab Ariſtotele in textu. que eſt ꝙ generatio ſimplex eſt permutatio ab his virtutibus. ſcʒ calido et frigido cum habeant rationeʒ ex ſubiecta materia vniuſcuiuſqʒ nature. Probat̃ etiã. qꝛ calor inquantum naturalis eſt formatio et inductio forme cum in eo ſit virtus celi et vis formatiua. et frigiditas adunat materiã ne calor eam omnino diſſoluat. et cũ generatio naturalis ſit permutatio frigidi et calidi ad determinatũ tẽperamentũ nature proportionatum. ſequit̃ concluſio vera.

Dubitatur primo. Utrum Calor extrinſecus iuuet calorẽ intrinſecum. Et arguit̃ ꝙ non. qꝛ calor extrinſecus attrahit ad ſe calorem intrinſecum. ergo non iuuat ipſm. tenet cõſequẽtia. quia quanto plus attrahit. tanto min⁹ in corpore remanet. et añs pʒ per experientiam quia in eſtate hoĩes non poſſunt digerere ex eo ꝙ calor extrinſecus attrahit calorem intrinſecuʒ.

2° ſic calidũ intrinſecuʒ iuuat̃ a frigido. g° non a calido extrinſeco. tʒ cõſequẽtia. quia eſt incõueniens idem iuuari a duobus cõtrariis cũ contraria habeant diuerſos effectus. modo ſic eſt de calido extrinſeco ꝛ de frigido. Ad dubium ℞. ꝙ calor extrinſecus iuuat calorem intrinſecũ. Patet nam calidũ extrinſecuʒ aliquñ cõſeruat calorẽ intrinſecũ contra frigus. quod patet. qꝛ ſi calor extrinſecus non cõſeruaret intrĩſecũ. itrinſecus calor pateret̃ et poſſet corũpi a frigido. et ſic calidum non poſſet agere. quia poſſet corrumpi vel impediri in ſua actione. Et tunc ad rationes dubii dicendum. Ad primam dicit̃ ꝙ verũ eſt de calore extrinſeco indebito et immoderato. ſed tamẽ nõ eſt verum de calido extrinſeco tẽperato. qꝛ calidũ extrinſecũ temperatũ non attrahit calorẽ intrinſecum. ſed iuuat. et de illo intelligitur in dubio. et ideo in Suetia hoĩes habent ſtuphas quibus ſolẽt comedere. Ad ſecundã dicit̃ ꝙ verum eſt de per accidens. nam frigidũ in generatione mixti reſiſtit calido ne fiat motus ſiue actio nimis velox. vt exinde melius ſit mixtum et mixtum melius ſit temperatum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam negat̃ cõſequentia. et quãdo ꝓbatur ꝙ fit a calido et frigido. dicitur ꝙ verũ eſt tanꝗ̃ a cauſis agentibus inſtrumentalibus ſed non tanꝗ̃ a cauſis principalibus. et iõ nõ ſequitur ꝙ agãt cõtra ſuaʒ naturam. qꝛ ſolum in virtute ſubſtantie. Ad ſecũdam: conceditur añs et negat̃ ꝯſequẽtia. qꝛ non eſt inconueniens ꝙ vnũ contrariũ iuuet aliud accidentaliter ſiue inſtrumentaliter. Ad tertiã dicit̃ ꝙ caliditas eſt cauſa generationis ignis inſtrumentalis. licʒ non ſit cauſa principalis. et cum dicebatur ꝙ ibi remanebat caliditas ignis cũʒ aere. negetur. quia ibi non amplius eſt aer niſi materialiter. et omnes qualitates que erant in aere corrumpunt̃ quando ex aere fit ignis. Sequitur in textu: Simplici aũt generationi cõtrarium maxime cõmune putrefactio.

Queritur quarto. Utrum Putrefactio fiat a calido extrinſeco. Arguit̃ ꝙ non. quia putrefactio fit a frigiditate. igitur non fit a calido. tʒ cõſequẽtia. qꝛ ideʒ effectus numero non ꝓuenit a cauſis cõtrariis. et añs patet per philoſophũ in littera dicentẽ ꝙ putrefactio fit a frigiditate ꝓpria et caliditate aliena. 2° ſic caliditas impedit putrefactionẽ. ergo putrefactio non eſt effectiue a caliditate. ꝯñtia tenʒ. quia vnũ et ideʒ non eſt ꝓductiuũ alicui⁹ effectus et impeditiuuʒ ipſius productionis. et antecedens eſt phĩ in littera vbi dicit. ꝙ feruẽs calidum non putrefit. et dicit ꝙ motus eſt impeditiuus putrefactionis. quia excitat et augmẽtat caliditatem. 3° ſic caliditas extrinſeca iuuat caliditatẽ intrinſecã. ergo caliditas extrinſeca non eſt cauſa putrefactionis. ꝯñtia tenʒ. qꝛ ad putrefactionẽ ſequit̃ corruptio caliditatis intrinſece. añs apparet in balneis que fiunt ad confortandum calorem naturalẽ. illud idẽ pʒ in ſpeciebus et brodiis que comedunt̃ ad confortandum calorẽ naturaleʒ ſtomachi. Ad oppoſitũ eſt phũs in textu. Pro reſpõſiõe.

Sciendum eſt primo. ꝙ putrefactio eſt corruptio propria caliditatis in humiditate ꝓpria facta ab aliena caliditate. Unñ ĩ putrefactione concurrunt multi motus quib⁹ humiditas propria attrahitur ad partes exteriores. et iſtis motibus cõpletis fit putrefactio. nã calidum alienũ aperit poros. poris aũt apertis extrahitur humor. cum quo extrahit̃ calor qui digerit et tẽperat cõplexionẽ. ipſo autẽ extracto ꝓpter malã digeſtionẽ cauſat̃ putrefactio.

Sciẽduʒ ẽ ſecundo. ꝙ Eſſe cuiuſlibet mixti et maxime perfecti mixti cõſiſtit in determinata proportione et adequatione quatuor qualitatum primarũ. ita ꝙ omnis acceſſus ad talem debitam proportionem eſt generatio ſiue diſpoſitio ad generationem. ꝛ oĩs receſſus a tali debita ꝓportione eſt corruptio. cum ergo putrefactio ſit hmõi ſequit̃ ꝙ eſt corruptio quedam.

Sciendum eſt tercio ꝙ. De putrefactione fuerunt due opiniones. Prima fuit antiquorum ponentiũ nimiã caliditatẽ extrinſecã corrũpere humiditatẽ. et humiditate corrupta corrũpitur caliditas intrinſeca. et ſic tãdẽ ſequit̃ putrefactio. Et ratio eſt quia ſubiecto deſtructo deſtruit̃ accidẽs quod eſt in ſubiecto. qꝛ accidẽs non trãſmigrat de ſubiecto in ſubiectũ modo humiditas vt dicit textus in mixto eſt ſubiectũ caliditatis. Secunda opinio fuit ꝙ caliditas intrinſeca et caliditas extrinſeca ſunt diuerſarũ ſpecierũ. et iõ cum ſint diuerſarũ ſpecierũ vna poteſt aliã corrumpere. quod probat illa opinio. nã caliditas extrinſeca corrũpit neruos et cõtrahit. et caliditas intrinſeca humefacit et augmentat. et ſic habent operationes contrarias. Modo cum operatio arguat formam ipſi inferunt ꝙ caliditas intrinſeca et caliditas extrinſeca ſunt forme ꝯtrarie. Sʒ iſta opinio nõ põt ſtare ĩ veritate plurib⁹ de cauſis. Prima qꝛ tũc eſſent plures qualitates prĩe ꝗ̃ quatuor quod eſt cõtra Ariſtotelẽ 2° de gñatione ꝛ 4° celi et in iſto 4° et patet. qꝛ eſſet caliditas naturalis et frigiditas naturalis humiditas naturalis et frigiditas naturalis intrinſece. et tot eſſent extrinſece. et ſic ad minus octo eſſent qualitates prime. Secũda qꝛ tunc vnũ vni non eſſet tãtum cõtrariuʒ. iõ illa ſecunda opinio nõ põt ſtare in veritate. et fulcimentũ ſuuʒ eſt modicum. nam lʒ idẽ et eodẽ modo et ſub eodem eſſe acceptũ non poſſit agere ĩ cõtraria tñ nõ ẽ incõueniens ꝙ ideʒ ſecundũ ſpẽm ſub diuerſis tñ eſſe acceptũ cauſet effectus ꝯtrarios cui⁹ modi ſunt caliditates extrĩſeca et extrinſeca. y° etiã vna et eadẽ cã numero poteſt in diuerſos effectus quaſi cõtrarios. ſicut videmus de ſole qui facit fluere liquabilia et deſiccat humida. Iſtis notatis Sit.

Concluſio reſponſiua ad q. Putrefactio fit et cauſatur a calido extrinſeco. Probat̃ iſta ratio per primã partẽ tertii notabil̃ Probat etiã eã Ariſtoteles in textu quinqʒ ſignis. Primo ſigno ꝓbat ſic. qꝛ putrefactiua minus putreſiunt in tẽporibus frigidis ꝗ̃ in calidis. in hyeme eniʒ putrefactiua min⁹ putreſiũt et in eſtate magis. ꝛ huius ratio ẽ. nã in hyeme nõ eſt tanta caliditas extrinſeca nec tanta euaporatio humidi ſicut in eſtate. mõ euaporatioẽʒ minorẽ hũido nãli ꝯſequit̃ minor putrefactõ. In eſtate aũt ẽ multa caliditas extrinſeca ꝓpter quã fit multa euaporatio hũidi naturalis. ꝛ iõ tunc ẽ maior putrefactio. Etiã in hyeme ꝓpter frigus circũſtãs pori clauduntur et humidu tunc magis retinet̃. in eſtate aũt aperiunt̃ pori. et tũc fit exalatio. et ita iſta põt eſſe cã quare putribilia minus putreſcunt in locis frigidis ꝗ̃ in locis calidis. 2° ſigno ꝓbat qꝛ coagulata minus putreſcunt. et hoc eſt ꝓpter tanto. qꝛ caliditas corporis ãbientis nõ obtinet ſupra caliditatẽ et humiditatẽ intrinſecas. nam pori taliter ſunt conſtricti et clauſi ꝙ humiditas et caliditas intrinſece nõ poſſunt euaporari. Unde generaliter loquendo oĩa illa que ꝯſtringunt poros et claudunt ne fiat euaporatio caliditatꝭ ꝛ humiditatꝭ intrinſecaꝝ preſeruãt a putrefactione. et ideo balſamũ ꝓ̃ſeruat a putrefactione. qꝛ cõſtringit partes exteriores. et ideo reſeruat ne fiat euaporatio caliditatis ꝛ hũiditatis intrinſecaꝝ. et iõ quãdo non euaporãt̃ non fit putrefactio. 3° ſigno ꝓbat qꝛ videmus ꝙ illa que ſunt mixtum calida naturaliter vel etiã caliditate extrinſeca cõſolidante et cõfortãte caliditatẽ propriã non faciliter putreſiunt ſicut piper. et ꝗ ſunt mixtuʒ naturaliter calida ſiue ſint calida actualr̃. ſiue virtualiter. qꝛ caliditas ꝯtinẽtis nõ põt obtinere ſupra caliditatẽ ꝓpriã et ꝓpter hoc aromata ꝯ̃ſeruãt a putrefactiõe. 4° ꝓbat ſic. qꝛ videm⁹ ꝙ illud ꝙ mouet̃ min⁹ putrefit ꝗ̃ ſi eſſet ĩ quiete nam ex motu fortificat̃ calor intrinſecus qui eſt ꝓ̃ſeruatiuus a putrefactõe. et etiã qꝛ caliditas cõtinẽtis nõ põt ita faciliter ferri ſup moto ſicꝫ ſup quieſcẽte. 5°. ſigno ꝓbat ſic. qꝛ videmus ꝙ ceteris pib⁹ maiora min⁹ putreſiũt ꝗ̃ minora in maiori eniʒ plus ẽ de ꝓ̃ſeruatiuo ipſius a putrefactõe ꝗ̃ in minori. qꝛ caliditas ꝯtinẽtis ſeu ambiẽtis nõ põt vincere caliditatẽ itrinſecã. et iõ dicimus ꝙ mare ſecũdũ ꝑtes bñ putrefit. ſʒ non ſecundum totum.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã dicit̃ ꝙ lʒ frigiditas ſit cã per accidẽs putrefactõis nõ tñ eſt cã ꝑ ſe ymo magis ꝓ̃ſeruat a putrefactõe ꝗ̃ ſit cauſa putrefactõis. Ad ſecũdã ꝯcedit̃ añs loquẽdo de caliditate intrĩſeca. nã vt dictũ eſt ipſa eſt cã preſeruatiõis a putrefactiõe. ſʒ negat̃ de caliditate extrinſeca qꝛ vt tactũ eſt iſta ẽ cã putrefactiõis. Ad tertiã ꝯcedit̃ loquẽdo de caliditate moderata. qꝛ iſta vt dictũ eſt bñ iuuat calorẽ naturalẽ. ſʒ negat̃ de caliditate exceſſiua et ĩmoderata. qꝛ iſta caliditas ẽ corruptiua caloris intrĩſeci vt ſatis tactũ eſt ĩ corpe ꝗliõis. Sequit̃. t. Idẽ ꝙ pri⁹.

Queritur quinto. Utrum Frigiditas preſeruet corpora a putrefactione. Arguit̃ ꝙ nõ. qꝛ frigiditas corrũpit calorẽ intrinſecũ et naturalẽ. g° frigiditas ẽ corruptiua

et p ꝯñs non ꝓſeruat a putrefactiōe. 2° ſic pᷣ per ꝺe facili putreſcit, ⁊ tñ ī eo nō ē frigiditas g° frigiditas nō eſt cā ꝓſeruatiōis a putrefactiōe maioꝛ patet per experientiam. et ſimiliter ꝓbat᷑ quia lombardi et alii aliqui homines ſpeciebꝰ habundantes puluerīſant cū pipere carnes vt melius preſeruēt a putrefactione et cuſtodiāt.

3° ſic ſi frigiditas preſeruaret a putrefactiōe ſequeretur ꝙ corpora infra terram exiſtentia et iuxta eam magis preſeruarent᷑ ꝙ̄ corpora extra terrā exiſtentia. ꝯñs eſt falſum. qꝛ ſi ſumatur lignū cuiꝰ media ps ſit īfra terrā ꝗ̄ erit putrefacta pte exiſtente ad extra remanente integra. et patꝫ ꝯñtia. qꝛ ps exiſtēs infra terraꝫ eſt in frigidiori loco ꝙ̄ illa que eſt extra terrā et in aere cū terra ſit frigida et aer calidꝰ. Ad oppoſitū arguit᷑ auctoritate Ariſtotelis dicentis ꝙ corpora putribilia magis cōſeruant᷑ a putrefactiōe in locis frigidis ꝙ̄ calidis. Pro reſponſione.

Sciendūꝫ eſt primo. ꝙ putre

factio fit a calido extrinſeco exterminante ſiue magis exalante ſiue extrahente humidū naturale cū calore naturali. calidū etenīꝫ extrinſecū extrahit humidū naturale. et qꝛ ipſm humidūꝫ intrinſecū eſt connaturale calori intrinſeco. iō in extrahendo humidū extrahit calidū. et hoc facit per hunc modū. qꝛ caliditas extriſeca aperit poros et ſubintrat. et ſic calidū naturale paulatim exit cūꝫ humido naturali ⁊ intātum debilitatur ꝙ frigiditas extrinſeca obtinet ſupra caliditatem intrinſecam.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ pu

trefactio poteſt impediri ſex modis principaliter Primo mō ſi corpora putribilia ponant᷑ in locis frigidis. et rō huius ē. qꝛ ſic pori claudunt᷑ ⁊ nō poteſt faciliter exalari humiditas naturalis cū calido naturali. 2° mō ſi caliditas naturalis cōfortet᷑ ad intra aut quādo caliditas intrinſeca iuuatur per frigidū extrinſecū. et iſte ſecūdus modus videt᷑ coincidere cū p°. Ex quibus ſeqnit᷑ ꝙ homīēs cōmorantes in regionibus frigidis tardius ſeneſcunt. Pꝫ quia caliditas naturalis intrinſeca in talibus multū cōfortatur a frigido extrinſeco ⁊ vnit᷑ magis ad īteriora. mō virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa. 2° ſequitur ꝙ hoīes habitantes in regionibus frigidis diucius viuunt. Pꝫ. qꝛ calor naturalis interior eſt fortior: iō magis poteſt cōuertere humidū in ſubſtantiā ſuaꝫ. et hoc verꝫ loquendo de humido aīali. et qꝛ calidū et humidū bene proportionata ſunt cauſe longe vite teſte ꝓhō in libro de longitudine et breuitate vite. iō qꝛ ſic eſt in hominibꝰ habitātibus in regionibus frigidis. ideo diutius viuunt. 3ꝰ correlariū. in regionibus calidis homīēs citius ſeneſcūt. Pꝫ qꝛ vbi ſunt oppoſita principia ibi debēt eſſe oppoſiti effectꝰ. igitur. Pꝫ inſuper. qꝛ ibi magis cōſumit᷑ humidū. naturale et extrahitur calidum et ſic remouent᷑ principia vite vel diminuūtur.

4ꝰ correlariū hoīes habitantes in regionibus calidis minus viuunt et maxime habitantes in excellenter calidis. Pꝫ quia ſicut propter frigus ꝓſeruant᷑ a putrefactione vt viſum eſt. et ventres ſunt calidiores. vt dicit Ariſtoteles ī problemmatibꝰ ſicut videmꝰ cōiter ꝙ vētres calidiores ſūt ī hyeme ꝑpt᷑ frigꝰ circūſtans. et hñt meliorē digeſtionē. et inde ē qū eſt magna frigiditas hyemis tūc meliores fiunt digeſtiōes. et minores manēt humores putridi et indigeſti. et propterea ſūt minoris īfirmitatis. et ſic ſimiliter vētres in tēpe eſtatis aut etiā in locis calidis exiſtentes ſūt minꝰ calidi. iō minꝰ digerūt et fit putrefactio. Ex quibus ſequit᷑ ꝙ frigiditas in marcio multū iuuat corpa. 5ꝰ. correlariū homīes habitātes in regionibꝰ frigidis ceteris paribus ſunt audaciores. Probat᷑. qꝛ ad intra ſunt calidiores. ita ꝙ ſanguis in illis circa cor ſe tenet. 6ꝰ. correlarium ethiopes et pigmeones ſunt valde breuis vite. Unde narrat Alberꝰ maior ꝙ ſunt aliqui ethiopes qui non viuunt niſi ꝑ tres annos. et ꝙ pigmei vxorant᷑ in tertio anno et generant. Et non viuunt niſi ſeptē annis. Unde illi armāt ſe cōtra grues et in principio aprilis nil faciunt niſi ire ad cauernas ad deſtruendum oua gruis ne fiant multe.

2ꝰ. modus principalis preſeruādi eſt. qñ res eſt in continue in alio et alio loco nō poteſt putreſieri. et cauſa eſt. qꝛ res illa eſt cōtinue in recenti et recenti. ⁊ etiam. quia motus impedit actionē caloris extrinſeci. 3ꝰ. modus preſeruādi a putrefactione eſt cum corpa ſunt aut fuerit magna. nam corpa magna magnā habent caliditatē intrinſecam. ideo magis preſeruantur a putrefactione. et ideo eſt quia talis calor naturalis generat magnam humiditatē intrinſecā et reſiſtit melius caliditati extrinſece. et inde eſt ꝙ homines nigri vt ſunt cōmuniter ſanguinei tardius putreſiunt. 4ꝰ. modus quando eſt vel fit fortis et bona cōmixtio terreſtris ſicci cū humido. quia humidum cum ſicco terreſtri reſiſtunt calori extrinſeco ſic ꝙ non poteſt ita faciliter penetrare. et ideo dicit dominus Albertus ꝙ carnes pauonis valde reſiſtunt putrefactioni eo ꝙ ibi eſt ſiccum cum humido valde bene commixtum. 5ꝰ. modus principalis et ſextus in ordine eſt quando pori clauduntur et corpora ſolidantur. et ideo antiquitus apud ſapientes iudeos fiebat vnguentum ex mirra et aloes. quia mirabiliter mirra ꝯſolidat. et aliqui apponebant balſamum. eo ꝙ illa maxime claudunt poros. et cum hoc aloes quod remouet omnem generationem vermium et animalium putridorum.

Ex quibus ſequit᷑ ꝙ balſamus mirra et ſal conſeruāt a putrefactione. pꝫ naꝫ illa cōſolidāt et conſumunt humiditates ſuꝑfluas. Uñ dicit dñs Albertus ꝙ ſal preſeruat a putrefactione duplici de cauſa. Prima eſt qꝛ habet virtutem retenciuā humidi ſuperflui. Secūdo qꝛ ratiōe ſicci terreſtris habet virtutē cōſolidatiuā ⁊ ꝯdēſatiuā. Ex quo ſequit᷑ correlarie ꝙ rationabiliter carnes quas volumus ſeruare ſalſamus: et ſic pꝫ ex dictis ꝙ ſunt quinqꝫ modi preſeruādi a putrefactione. non diſtinguēdo ſecundum cōtra primū. ſed diſtinguēdo ſecūdū moduꝫ a primo ſunt ſex. Iſtis notatis ſit.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Frigiditas et precipue extrinſeca. qꝛ de intrinſeca non intendimus. preſeruat corpora a putrefactione. Probat᷑ cōcluſio per primū ⁊ tertiū modos principales preſeruandi a putrefactiōe

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit᷑ ꝙ verum eſt loquendo de frigiditate intrinſeca. non aūt de extrinſeca niſi per accidens inꝙ̄tum ſcꝫ reperit poros aptos et ſubintrat corpus. quia per ſeipſam magis eſt ſolidatiua calidi naturalis. Ad ſecundam cōceditur maior et hoc ratiōe ſue caliditatis intrinſece. nam illa magna eſt. et iō illa dominat᷑ in eo. et non poteſt faciliter pati a calido extrinſeco. modo ſola frigiditas non eſt cauſa preſeruationis a putrefactiōē ymo etiā caliditas intrinſeca. Ad tertiaꝫ dicitur ꝙ ſi poſſent poni infra terram ſine incluſione calidi extrinſeci hoc eſſet verū. ſicut pꝫ de radicibus arborū ⁊ herbarum que in terra diu preſeruantur. ſed qꝛ non poſſunt poni. ideo nō ſequit᷑. Sequit᷑ in textu Reliquum autē dicere habitas ſpecies.

Queritur Sexto. Utrum

Animalia poſſint per putrefactioneꝫ generari.

Arguit᷑ ꝙ non. qꝛ tunc ſequeretur ꝙ gñatio vnius nō ſemꝑ eſſet corruptio alterius. ꝯñs eſt falſuꝫ. vt pꝫ p° de gñatione. et probat᷑ ꝯñtia qꝛ gñatio talis generati ex putrefactiōe nulliꝰ eſt corruptio. qꝛ illud quod eſt putrefactum eſt corruptū. et ſi ē corruptum non amplius poteſt corrūpi. 2° ſi ſic ſequeret᷑ ꝙ nō omnis gñatio fieret a ſibi ſimili. vt ponit Cōmentator p° de generatiōe. et ꝯñtia pꝫ. qꝛ aīal quod generatur per putrefactionē non generatur a ſibi ſimili qꝛ putrefactū et corruptum et aīal viuens non ſunt ſimilia. ſed valde diſſimilia. 3° ſic plāte non generāt᷑ per putrefactionē. g° neqꝫ aīalia tenet ꝯñtia. qꝛ maioris difficultat multo eſt generatio aīalis ꝙ̄ generatio plāte. et añs appet qꝛ ad experientiā videmus ꝙ ſi carnes vel aliquid tale putrefiat nunꝙ̄ ex illo generat᷑ plāte

Ad oppoſitū arguit᷑ auctoritate Ariſtotelis ſic īquiētis. et aīalia fiūt in his que putreſcunt. et etiā pꝫ per experiētiā. qꝛ videmus ꝙ quādo carnes putreſiūt generant᷑ quidā vermes qui quidem vermes ſunt animalia. Pro reſpōſiōe.

Sciendum ē primo. ꝙ quia

ſuperius viſuꝫ ē ꝙ putrefactio habet fieri mltis modis. et etiā viſuꝫ eſt quomō impediri poteſt ideo hic eſt dicendū de effectibus ipſius putrefactionis. Unde primus effectus putrefactiōis ē ꝙ partes interiores efficiunt᷑ minus humide ⁊ exteriores humidiores. quod pꝫ. qꝛ caliduꝫ extrinſecuꝫ attrahit ad ſe humidū et calidum intrinſecuꝫ ſicut ſatis viſuꝫ eſt in queſtiōibus precedentibus. et partes que prius erāt humidiores quādo totū eſt putrefactum poſtea efficiūt᷑ magis ſicce et magis frigide. qꝛ humiditas trahitur ad extra. et ideo ab aliquibus dicitur ꝙ primus effectus putrefactiōis eſt humectare corpus putrefactuꝫ ad extra. Secūdus effectus eſt quādo terreſtre remanet quādo extrahit᷑ humiduꝫ et caliduꝫ naturale. nam partes exteriores remanent ſicciores. et ideo ab aliquibus dicit᷑ ꝙ 2ꝰ effectus putrefactiōnis eſt facere partes interiores ſiccas ſiccitate terreſtri. ergo ſequitur correlarie ꝙ omnes res dicunt᷑ eſſe ſicciores poſt putrefactionē ꝙ̄ ante. et hoc ratiōabiliter cum calidū et humiduꝫ naturalia extrahantur per putrefactionē vt dictū eſt. Tertiꝰ effectꝰ eſt mutatio odoris. quia poſtꝙ̄ res que prius redolebat eſt putrefacta ipſa olet. et ideo dicitur in verſu cōmuni. Hic iacet in tūba roſa mūdi non roſa munda. Non redolet ſed olet quod redolere ſolet. Cuius ratio eſt. nam in talibus deſtruitur determinata proportio qualitatū primaruꝫ per putrefactionem. et ideo illud quod erat prius boni odoris propter determinatam et congruentē proportioneꝫ et quod delectabat ſenſum infert ipſi ſenſui triſtitiam ſiue nocumentum Et eſt quoddā ſimile ſicut in cantu vt dicit dominus Albertus. naꝫ quando in cantu eſt determinata proportio tunc talis cantus delectat nos. ſed quando eſt indeterminata proportio tunc piget nos et tediuꝫ affert. Ex quibꝰ ſequitur ꝙ bonum eſt fugere cadauera. Patet nam ex illis multiplicat᷑ odor in medio. et ille odor quia conſiſtit in mala proportione infert ſenſibus noſtris paſſionem. ymo aliquando generat in organo indeterminatam proportioneꝫ

Sequit᷑ ſecundo ꝙ valde periculoſum eſt tēpore epidimie accedere ad corpora infirmorum et maxime eorum qui ſunt infecta per peſtem Cuius ratio eſt. quia calido extrinſeco agente ſemper attrahit᷑ caliditas et humiditas a talibꝰ corporibus in aere. et etiam humores infecti. et ſic aſpirando aerem et etiam attrahendo infra corpus noſtrū poſſumꝰ infici a corpore infirmi.

Quartus effectus eſt diſcoloratio corporis ſiue mutatio. cuius rõ eſt. nã ꝯtinue attrahit᷑ calor naturalis et etiã humidites ī quib⁹ cõſiſtebat ſanguis et vita. et ſic fit continue diſcoloratio. Alia ratio eſt qꝛ talis coloratio cõſiſtit etiaꝫ in determinata ꝓportione qualitatũ primarũ et iõ fit diſproportio qualitatũ primarũ per putrefactionẽ. Quintus effectus ẽ debilitatio corporis et diſſolutio eius. pꝫ manifeſte in leproſis vbi artus diſſoluunt᷑ et cõpagines mẽbrorum. Patet etiã vt dicit. Albertus. qꝛ videmus ꝙ in aĩalibus que putreſcunt partes diſgregant᷑ a toto. Cui⁹ ratio ẽ. qꝛ ꝑ putrefactionẽ humidũ et calidũ intrinſeca ꝗ habebant illas ꝑtes conſeruare cõſumunt᷑. Sextus effect⁹ ẽ gñatio quorũdã aĩaliũ ſicut vermiũ bufonũ ſerpentiũ et ſic de aliis ſicut experimentaliter percipit᷑. et ex iſto ſexto effectu elicitur concluſio.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Aĩalia gñant᷑ a corporib⁹ putrefactis ſiue per putrefactionẽ ante cõplementuꝫ putrefactionis id eſt anteꝗ̃ putrefactio ſit totaliter cõpleta. et anteꝗ̃ humiduꝫ ſit totaliter extractũ. Pꝫ iſta cõcluſio per experiẽtiaꝫ. et ꝓbat᷑ ſic. qꝛ quãdo per calidũ extrinſecũ extrahit᷑ humidũ naturale tũc tale mixtũ aliqñ reducitur ad vnã ꝓportionem que licꝫ ſit incõueniens corpori a quo extrahitur humidum: tamen eſt ꝯueniens alicui aĩali et tũc corpus aliquod celeſte vel corpa celeſtia illam materiã que ẽ ꝓpinqua ad diſpoſitioneꝫ talis animalis incipit vel incipiũt cõſolidare ⁊ digerere magis illud huidũ. ita ꝙ generant ibi temperamentũ illaꝝ qualitatũ et determinatã proportionẽ ſimilẽ illi qui fieret ꝑ generationẽ. et ita virtute corpoꝝ celeſtiũ gñatur ibi forma animalis. et aliqñ gñatur ibi aĩal ſimile aĩali corrupto ſicut pꝫ de fenice. Sed hic.

Dubitatur primo: Que ſit

propria et immediata cã gñationis forme ſubſtantialis illius aĩalis. Dicendũ ꝙ de iſto dubio fuerunt multe opiniones. qꝛ aliqui dicũt ꝙ ille forme ſubſtantiales generant᷑ a corpore celeſti. Sed illud nõ videtur ſufficiẽs. qꝛ licꝫ actõ celeſtis corpis cõcurrat tanꝗ̃ actio agentis vniuerſalis: tamen oportet ponere aliquod agens particulare et immediatum. Et ideo dixerũt aliqui ꝙ particularis cauſa et inmediata eſt intelligentia que dator formarum nuncupatur que eſt cauſa propria ⁊ etiaꝫ immediata cauſa cuiuſlibet forme ſubſtantialis. Alii aũt dixerunt ꝙ generat᷑ a quodã aĩali inuiſibili ſimili in ſpecie illi quod generat᷑. Sed tamen cum Alberto dicendũ eſt ꝙ cauſa propria et immediata illius aĩalis eſt ille calor. qui remanet in materia putrefacta ad iuus a calore exteriori. Et ſi obiciat᷑ qꝛ ille calor eſt ſolum cauſa inſtrumẽtalis et diſpoſitiua et ꝑ ꝯñs non ẽ cauſa principalis. Ad hoc dicit᷑ ꝙ ille calor bene eſt cã diſpoſitiua. ſꝫ tñ cuꝫ hoc eſt pricipalis cauſa inter cãs particulares et imediatas ꝗ̃uis concurrant alie cauſe vniuerſales.

Dubitatur ſecundo. vtrum

ex putrefactis poſſint generari aĩalia perfecta. Ad dubiũ reſpõdet᷑ ꝙ cũ illa aĩalia dicantur ꝑfecta ꝗ habẽt motũ ꝓgreſſiuũ ⁊ quinqꝫ ſenſus exteriores. ideo Dicendũ ꝙ ſic. qꝛ ad expientiã videmus ꝙ ex putrefactis gñant᷑ talia aĩalia pfecta iſto modo capiendo perfectum.

Dubitatur tercio. vtrum illa

aĩalia ꝗ gñant᷑ per putrefactionẽ ſint eiuſdẽ ſpẽi cũ illis aĩalibus ꝗ gñant᷑ per ꝓpagationẽ. Ad dubiũ. Rꝫ. ꝙ ſic. et rõ eſt. qꝛ mus qui gñatur ꝑ putrefactionẽ põt gñare aliũ mureꝫ. ergo ſunt eiuſdẽ ſpẽi. tꝫ ꝯñtia. qꝛ generãs et genitum ſunt eiuſdẽ ſpẽi ſpecialiſſime. Ex quo ſequitur correlarie ꝙ nõ eſt inconueniẽs a diuerſis agẽtibus eundẽ effectũ in ſpẽ ꝓduci. pꝫ qꝛ mus qui ꝓducit᷑ per putrefactionẽ et mus qui ꝓducitur ꝑ propagationẽ ꝓducunt᷑ a diuerſis agentibus Et cõfirmat illud idem dñs Albertus. nam dicit ꝙ ille ignis qui ꝓducit᷑ a radiis ſolaribus ĩ ſtuppa iuxta ſpeculũ ardẽs poſita ẽ eiuſdẽ ſpẽi ſpecialiſſime cũ alio igne qui ꝓducitur ab alio igne. et tñ ꝓducunt᷑ a diuerſis agẽtibus in ſpẽ. 2⁹ correlariũ. gñatio muris ꝑ ꝓpagationẽ vocat᷑ vniuoca. nã gñatio vniuoca ẽ qñ aliquid generãs ꝓducit ſibi ſimile in ſpẽ. Tertiũ correlariũ. gñatio muris ꝑ putrefactionem eſt equiuoca. pꝫ qꝛ nos vocamus gñationẽ equiuocã qñ aliquid ꝓducit᷑ a ſibi diſſimili in ſpẽ. Quartũ cor⁹. illa auctoritas que cõiter allegat᷑ videlꝫ ꝙ omẽ quod gñat᷑ gñat᷑ a ſibi ſĩli in ſpẽ debet intelligi de gñatione vniuoca. 5⁹. licꝫ ĩ gñatiõe equiuoca genitũ non gñet᷑ a ſibi ſimili in forma gñat᷑ tamẽ a ſibi ſimili ĩ virtute

Dubitatur quarto: Utrum

plãte poſſint gñari ꝑ putrefactionẽ. Ad iſtud dubiũ Rꝫ. ꝙ ſic lꝫ nõ reperiunt᷑ niſi duo qui h⁹ aſſerũt etiã vt eſt Albert⁹ et vnus alius. Uñ diſtinguit hic venerabl᷑ Albert⁹ de mixto. et dicit ꝙ in mixto eſt duplex huidũ. ſcꝫ humiduꝫ valde ſubtile ex quo aĩalia gñant᷑. Aliud ẽ humidũ groſſum et illud adhuc eſt duplex. Quod dã eſt quodãmõ magis tendẽs ad terreſtreitatem. Aliud ẽ quod magis tendit ad naturã aqueã. Tunc dicit dñs Albertus ꝙ ex groſſo humore terreo gñant᷑ plante exꝫ codẽ nutriunt᷑ in terra. et ꝓbat ſic. nã plante vident᷑ eſſe minoris pfectiõis ipis aĩalibus et tñ aĩalia aliqua ꝑ putrefactionẽ generari poſſunt. ergo et plãte.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam neget᷑ ꝯñtia. et dicitur vltra ꝙ putrefactũ non eſt tantũ corruptũ quin ĩ eo adhuc ſit forma ſubſtantialis que corrumpitur in generatione ſubſtantiali animalis generati per putrefactionem. Ad ſecundã dicit᷑ ꝙ omne quod ꝑ ſe fit ab alio fit a ſibi ſimili aut ſecũdũ formã aut ſecunduꝫ virtutem. et ideo quando ex animali putrefacto generat᷑ aliud animal genitum generat᷑ a ſibi ſimili ſecundũ virtutem. ⁊ hoc ſufficit. Ad tertiã negetur añs. et dicit᷑ vltra ſecundũ Albertum et ſecundũ vnuꝫ aliũ doctorẽ videlicet ꝙ non eſt incõueniens plantã generari ex corporibus putrefactis et hoc qñ in illo corpore putrefacto eſt humidũ groſſum tendens ad terreſtreitatem. Sequitur in textu. Digeſtio quidem igitur eſt.

Queritur ſeptimo Utrum

Diffinitio digeſtionis ſit bene aſſignata in qua dicitur digeſtio eſt perfectio de naturali calido proprio ex paſſiuis oppoſitis. Et arguit᷑ ꝙ non. quia quedã ſunt digeſtiones que nõ fiunt ex proprio et naturali calido cum non fiant a calido intrinſeco. ſꝫ extrinſeco ergo. ꝯñtia ⁊ añs patet in elixatione et aſſatione que ſunt quedã digeſtiones. 2⁹ ſic maturatio eſt quedã digeſtio et tamen non fit a calido intrinſeco et ꝓprio et naturali ſed magis extrinſeco. ergo. ⁊c. Maior ſupponitur nota. et minor probatur. qꝛ racemi poma et alii fructus maturantur per calorem ſolis ſuperuenientẽ. igit᷑. 3⁹ ſic digeſtio fit a balneis calidis et per exercitiuꝫ. igitur non omnis digeſtio fit a proprio et naturali calido ꝯñtia tenet. quia caliditas balneorum et caliditas acquiſita per exercitiũ non ſunt proprie caliditates naturales. et añs eſt pbl in littera. 4⁹ ſic ſi diffinitio eſſet bona ſequeret᷑ ꝙ oĩa digeſta eſſẽt calidiora indigeſtis. ꝯñs ẽ falſum. vt experientia docet. quia videmus ꝙ aliqua digeſta ſunt frigida et frigidiora quaꝫ erãt ante digeſtionem ſicut apparet de eſculis melõe et de aliis fructibus dum maturantur. ergo.

Ad oppoſitũ arguit᷑ auctoritate pħi diffiniẽdo digeſtionẽ in iſto modo explanato in titulo queſtionis. Pro reſponſione.

Sciendũ eſt primo. ꝙ Duplex

eſt digeſtio. quia quedã eſt proprie dicta et eſt illa que ſit in viuentibus. Et alia eſt cõiter dicta et eſt illa que fit in non viuentibus ſicut elixatio ſiue aſſatio carniũ. Et digeſtio proprie dicta ſcilꝫ illa que eſt in viuentibus. eſt adhuc duplex. quia quedã eſt que fit in animalib⁹ et alia que fit in plantis. et adhuc in aĩalibus fiunt multiplices digeſtiões quia in aĩali aliqñ fit digeſtio qua digerit᷑ humidũ ſeminale in generatione aĩalis. Et alie ſunt digeſtiões alimẽti et ſunt quatuor. quedã eniꝫ eſt digeſtio que fit in ore et terminatur in ſtomacho. Alia aũt fit in epate. Alia in corde. Et quarta in membris ſicut latius videbitur in queſtionibus ſuper 2⁹ de anima. In plantis vero fit digeſtio prope radicem qua planta digerit humiduꝫ ⁊ attrahit ſibi conueniens et diſconueniẽs dimittit. et iſta eſt prima digeſtio que fit in plantis. Secunda fit in ſtipite. Tertia fit in generatione florum. Quarta fit in generatione fructuum. Et quĩta fit in maturatione ipſorum. Unde digeſtio in non viuentibus adhuc eſt duplex. qꝛ quedã eſt que fit a calido agente cuꝫ humiditate aq̃a Et alia que fit a calido agente cum ſiccitate.

Sciendum ẽ ſecundo ꝙ Calidum

naturale dicitur illud quod eſt proportionatũ humido naturali. et quando excedit excelſus eſt calor innaturalis.

Sciendũ eſt tertio. ꝙ Sicut

ſepius dictum eſt calidũ eſt duplex. quia quoddam eſt intrinſecum. et aliud eſt extrinſecum. et ad preſens de intrinſeco loquimur. licet aliqñ contingat ipm iuuari a calido extrinſeco temperato ad hoc ꝙ fiat melior digeſtio. et inde eſt ꝙ aliqui male digeſtionis propter frigiditatem ſtomachi coguntur ad confortandum virtuteꝫ ſtomachi portare de mane garniturã ſupra ſtomachum vel aliqua alia calida. ſed de calido extrinſeco intemperato et exceſſiuo ñ loquimur hic. nam illud vt tactũ eſt ſuperius capitulo de putrefactione eſt cauſa putrefactionis. nam extrahit humidũ naturale cum calido naturali ſiue extrinſeco. Iſtis notatis ponitur.

Concluſio reſponſiua: Diffinitio

digeſtiõis in qua dicit᷑ digeſtio eſt pfectõ a ꝓprio et naturali calido ex oppoſitis paſſiuis eſt bene aſſignata. Probat᷑ ꝯcluſio ꝑ cõditiões requiſitas ad bonã diffinitionẽ. nã primo conuenit omni cõtento ſub diffinito. 2⁹ ꝯuenit ſoli diffinito. et 3⁹ explicat naturã diffiniti a prima potẽtia vſqꝫ ad vltimũ actuꝫ. ipm faciendo differre a quolꝫ alio. quod pꝫ. qꝛ in primo loco ponitur perfectio ꝓ gñe. quod quidẽ gen⁹ habet modũ potẽtie. et oẽs alie ꝑticule ſequẽtes ponunt᷑ loco differẽtie. Probat᷑ aliũde. qꝛ per cãs ſufficiẽtes declarat eſſe diffiniti. ergo ẽ bona. tꝫ ꝯñtia qꝛ hoc ſufficit ad bonã diffinitionem. et añs pꝫ. nã primo ponit᷑ pfectio quod ẽ genus diffiniti. et ꝑ hoc differt digeſtio a putrefactiõe ꝗ eſt quedã ipfectio. deinde ponit᷑ a naturali ꝓprio calido ad denotãdũ cauſam inſtrumẽtalẽ principalẽ in digeſtione. qꝛ cũ ꝑ caliditatẽ naturalẽ et ꝓpriã humidũ eſt decoctũ tunc dicimus digeſtionem eſſe factã ſicut patet in fructibus.

Sed ponitur ex paſſiuis oppoſitis ad deno tandum cauſam materialem. ſcȝ humiduȝ vel ſiccuȝ. nam humidū vel ſiccum eſt cauſa materialis ſeu materia in qua fit digeſtio.

Dubitatur primo. Utrum

Digeſtio fiat per frigidum. Ad hoc reſpondetur ſecundum Albertum ꝙ ſic. de per accidens tamen cum per antipariſtaſim pori claudantur et ſic non poteſt exire caliditas naturalis intrinſeca propria ſed reuertitur ad intra ad ſtomachum ſcȝ et vnit̃ et fortificatur. ex inde eſt ꝙ homies melius digerunt in hyeme ꝙ̃ in eſtate. et hoc eſt verum dummodo illa frigiditas ſit temperata et nō nimis notabiliter excellens.

Dubitatur ſecundo. vtrum

Caliditas extrinſeca ſit cauſa digeſtiōis. Ad dubium reſpondetur ꝙ caliditas extrinſeca temperata eſt cauſa digeſtionis coadiuuans per naturam caliditatē intrinſecā ad hoc ꝙ fit melior digeſtio. nam aliquando tēpore nimis frigido caliditas in tantum grauaretur a frigiditate ꝙ fieret putrefactio vel extictio caliditatis niſi ipa confortaretur a calido extrinſeco. quia ꝓpterea fit ignis et calefacimus nos. Ex quo ſequit̃ correlarie ꝙ calidū extrinſecum temperatum confortat caliditatē intrinſecaȝ. Sequit̃ ſecundo ꝙ tēpore quadrageſimali frigido poſt comeſtionem bonum eſt calefieri. iuxta prouerbium cōmune. nullum eſt ita bonuȝ calefacere ſicut tempore quadrageſimali prādio peracto. Cuius ratio eſt quia tunc ſtomachus eſt frigidꝰ. et piſces frigidi ⁊ difficilis digeſtionis. ideo faciliter ſequeret̃ putrefactio niſi eſſet aliquod auxilium caliditatis extrinſece. Ex iſto correlario ſequitur ꝙ homines habitantes iuxta mare et maxime ſeptentrionali. vel vbi non creſcit vinum faciliter efficiuntur leproſi propter nimiam habudantiam humiditatis ſupflue et frigiditatis ſuffocantis caliditatem naturalem

Tertio ſequit̃ correlarie ex dubio ꝙ homies habitantes in nimis calidis locis et intemperatis citius moriuntur. et hoc eſt quia caliduȝ extrinſecū ꝯſumit humidū et caliduȝ naturalia

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam dicitur ꝙ hoc eſt verū loquēdo de digeſtione cōmuniter dicta que fit in non viuentibus. ſed negetur de digeſtione proprie dicta que fit in viuentibus de qua eſt hic ad propoſitum ſicut tactum eſt in primo notabili. Ad ſecundam cōceditur maior: et ad minorem dicitur ꝙ fit principaliter a calido intrinſeco lȝ caliditas extrinſeca temperata bene iuuet. vt patet de calore ſolis. Ad tertiam conceditur antecedens et negetur cōſequētia. quia ſtat ꝙ digeſtio coadiuuatiue per exercitium et a balneis fiat inꝙ̃tum fortificant caloreȝ naturalem tamen principaliter fit a calore naturali.

Ad quartam negetur cōſequentia. et ad probationem dicitur ꝙ ſi eſcula poſt digeſtionem ſint frigidiora hoc non eſt de ſe. ſed propter frigiditatem continentis in quo conſeruātur. et in aliis fructibꝰ apparet eminenter. nā ipſi ſūt calidiores poſt maturationem et digeſtionem ꝙ̃ ante. niſi hꝰ proueniat a loco continente. Alii dicūt de eſculis ꝙ nō eſt digeſtio ſed putrefactō et ideo ſunt frigidiora. quod tamen non videt̃ verum. Sequitur in textu. Et principiū perfectionis a caliditate propria accidit.

Queritur octauo. vtrum

Balnea conferant ad digeſtionem naturalem.

Arguitur primo ꝙ non. nam ſi ſic vel eſſent balnea que fiunt ante digeſtionem. vel poſt digeſtionem. vel hora. ſed nullum eſt dicendum igitur. maior patet ex ſufficienti diuiſione. Minor patet. primo ꝙ balnea non conferant ad digeſtionem naturalem ante digeſtionem. quia adhuc nondum eſt digeſtio. modo nos non dicimus aliquid conferre quod ñ eſt. nec ſecundū videlicet ꝙ conferat poſt digeſtionem. quia illa balnea que fiunt poſt digeſtionem nō faciunt ad ipſam cum iamqȝ facta ſit. Nec tertium videlicet ꝙ conferant hora digeſtionis. nam medici expreſſe talia balnea prohibent. 2º ſic illud quod aperit poros et facit calorem venire a partibus interioribus ad exteriora non confert ad digeſtionem. ſed balneum eſt huiuſmodi. gº Maior patet quia digeſtio fit per calorem naturalem intrinſecum. modo quanto calor magis minuitur internus magis debilitatur digeſtio. et etiam probatur quia aqua balneorum aperit poros et extrahit humidum naturale. 3º ſic. ſi ſic ſequeretur ꝙ calor intrinſecus iuuaretur ad digeſtionem. cōſequens eſt falſum. igitur. maior patet. quia balnea non dicuntur conferre niſi propter caliditatem. ſed ꝙ conſequēs ſit falſum patet quia frigiditas extrinſeca iuuat ad digeſtionem. ergo non caliditas. quia oppoſitorum oppoſiti debent eſſe effectus. 4º ſic ſequeretur ꝙ digeſtiones fierēt meliores in eſtate ꝙ̃ in hyeme. conſequens eſt contra experientiam. et ꝯñtia apparet. quia balnea non dicuntur conferre ad digeſtionem. quia caliditas balneorum circunſtat corpꝰ. ſȝ ſimilis caliditas circunſtat in eſtate. igitur ⁊c.

Ad oppoſitum arguitur auctoritate Ariſtotelis in iſto quarto vbi dicit ꝙ digeſtio confortatur et iuuatur per aliquid extrinſecum ſicut ꝑ exercitium vel balnea.

Pro reſpoſione ad queſitum.

Sciënduȝ eſt primo. ꝙ Licȝ

fiant multe digeſtiōes tamē quatuor ſunt principales. quarum prima fit in ſtomacho. Sed iſta eſt duplex. quia quedam eſt que fit in fundo ſtomachi. Alia vero que fit in orificio ſiue in parte ſuperiori ipſius ſtomachi. et inter iſtas duas digeſtiones illa que fit in fundo ſtomachi eſt melior. Secūda digeſtio habet fieri in epate. Tertia in corde. Quarta in mēbris

Unde in qualibet illaꝝ digeſtionū fit ſeparatio puri ab impuro. nam in prima digeſtione que fit in ſtomacho poſt digeſtionē fit ſeꝑatio puri ab impuro. ita ꝙ impuruȝ mittit̃ ad ianuā purgatiōis. vt dicit venerabl̃ Albertus ⁊ puruȝ mittit̃ ad epar. Ubi iteꝝ puruȝ ſeparat̃ ab impuro et impurū mittitur ad veſicaȝ ⁊ illud impuꝝ eſt vrina. Sed puruȝ mittit̃ ad cor. vbi iterum fit ſeparatio puri ab impuro. impurū mittit̃ pro generatiōe ſanguiū. ſed purū diuidit̃ in duas partes. quedā pars retinetur pro ſuo nutrimēto ⁊ alia iterū mittit̃ ad epar. pars que retinetur in corde pro ſuo nutrimento iterū digerit̃ ⁊ magis purificatur et tunc minus puꝝ mittit̃ in anelitꝰ. ſed magis purū conuertit̃ in ſubſtantiā cordis Sed illa pars que mittitur ad epar iterum ibi purificatur et tunc ibi ſunt multe parue vene ramificate et per illas venas mittit̃ ſanguis ad membra: Sanguis inꝙ̃. qr nutrimentū in epate accipit colorē ſanguinis et tunc in illis mēbris iterū fit digeſtio et tunc ibi ſeparat̃ purū ab impuro. Ex impuro aūt generant̃ crines ⁊ veniunt ſudores et nigredines ⁊ puruȝ cōuertitur in ſubſtantiam membrorum.

Sciendum ē ſecundo ꝙ Nu

merando partiales digeſtiones multe ſunt digeſtiones in corpore ꝙ̃ quatuor. Prima fit in ore fortiter maſticando. Secūda in orificio ſtomachi. Tertia in fundo eius. Quarta in epate Quinta in corde. Sexta iterū in epate. Septīa infra venas. Octaua in neruis. Nona et vltia in membris

Sciendum eſt tertio. ꝙ Du

plicia ſunt balnea. quedā ſunt balnea aque habentia aliquā extraneā caliditateȝ. vt ſunt balnea naturalia ſiue ſint calida ſiue frigida. Et alia que fiunt ex aqua dulci ſiue ſimplici vbi ſcilicet non eſt admixta extranea caliditas. Unū balnea extraneā caliditatem habentia ſunt in multiplici differentia. quia quedā ſunt que trāſeunt per meatus terre ſulphuree. et iſta ſunt calida et cōferunt magis hominibus fleumaticis ceteris paribus. quia ſi fiant aut aſſumātur tempore debito et ordinato cōſumunt humores frigidos et ſuperfluos. Alia ſunt balnea que tranſeunt per venas terre ſalſas et ſūt frigida. et talia valent ad reprimendū dolorem capitis et ad ſolidandū ſubtiliores partes aialis. Alia ſunt balnea aque tranſeuntis per venas terre ferreas. et iſta communiter ſunt calida. et cōferunt ad infirmitates ſtomachi et iplenis. Alia ſunt balnea que ſunt in aquis aluminoſis. vel etiā in aquis tranſeuntibus ꝑ mineralia. ſic ꝙ tales aque tranſeunt per venas aluminis. aut per venas mineraliū. et iſta ſunt cōmuniter calida et conferunt ad infirmitates prouenientes ex ſuperfluitate ſanguinis indigeſti conferunt etiam fluxui ſanguinis ſuperfluo. et multū valēt ad renes. et maxime hominibus grauatis. et de talibꝰ balneis nō intelligit principalis queſtio. ſed de balneis q̄ fiunt in aqua ſimplici et non habente extraneam caliditatem. Unde iſta balnea que fiūt in aqua ſimplici ſunt in duplici differentia. quia quedā ſunt in aqua frigida. Alia ſunt in aqua tēpata hoc eſt equaliter calida. ſicut corpus humanuȝ et paulo plus. Alia fiunt in aqua nimis calida Quibus notatis ponitur.

Concluſio prima. balnea a

que frigide non cōferunt ad digeſtionem naturalem. ſed potius impediūt niſi forte conferant de per accidens. Probat̃ quia extinguūt calorem naturalē et faciunt venire ipſum ad ꝑtes exteriores. pȝ nam dū corpus humanum ponit̃ in aqua frigida partes exteriores leduntur. idō natura mittit calorē naturalē ad partes exteriores ad cōfortandū eas. ⁊ dum calor ē in ꝑtibꝰ exterioribus per frigiditatem aque extinguitur

Et ſi dicatur ꝙ eodem aliquis probat et ꝙ frigiditas hyemis non conferat ad digeſtionem. cuius oppoſituȝ in queſtione precedenti dicebatur. Ad illud dicitur ꝙ non eſt ſimile de frigiditate in aere et de frigiditate in aqua. quia frigiditas in aere reſtringit partes exteriores et propellit ad intra calorem ſed in aqua propter humiditatē trahitur calor ad partes exteriores et partes exteriores dilatantur et aperiuntur.

Concluſio ſecunda. balnea ī

aqua nimis calida nō conferunt ad digeſtionē quarto modo dictaȝ. Probatur quia nimis commouent humores. Et etiā non conferunt ad digeſtionem naturalem primo. et 2º modo dictas. patet quia attrahunt calorem naturalem qui eſt cauſa talis digeſtionis.

Concluſio tertia. balnea in

aqua temperata conferunt ad digeſtionem. pȝ quia augmentant et confortant calorem naturalem expellendo et attrahendo malos humores qui ſunt inter carnem et cutem. aut etiaȝ impura ex quarta digeſtione q̄ ĩpediūt digeſtionē.

Ex quo ſequit͛ correlarie ꝙ potatio aque fri
gide multum impedit digeſtionē naturalem et
maxime poſt aſſumptionē cibi. pꝫ quia cuꝫ illa
aqua in hora digeſtionis aſſumitur ipſa impe-
dit calorē naturalem a ſua operatione. Et dat
exemplum venerabilis Albertus de carnibus
bullientibus ſupra ignem. nā ſi fundatur aqua
frigida iam ceſſat aqua bulliere. quo patet qꝛ
aqua frigida habet remittere calorē et aliqua-
liter deſtruere. et a ſimili eſt in ſtomacho et in a
liis partibus in quibus eſt et fit digeſtio. nam
quanto calor naturalis ē fortior tanto melius
fit digeſtio. Qꝫ aūt debilitetur calor natura-
lis per frigiditatē pꝫ qꝛ aqua frigida remittitur
ideo calor naturalis debilitatur et tunc non tā
bene fit digeſtio. pꝫ quia vnū cōtrariuꝫ maxie
habet corrumpere ſuuꝫ cōtrariuꝫ. Modo ſi ſic ſe
habet aqua frigida ad calorem naturalem vel
humidū naturale ꝙ debet eſſe aereum. idō pꝫ 2ᵐ
corelariuꝫ. potantes ſepe aquā tēpore digeſtio-
nis efficiunt͛ cōmuniter fleumatici. pꝫ quia ipſi
conuertunt humiditatem aereā in aqueaꝫ.

Concluſio Quarta. hoībus

Repletis malis humoribus ñ cōueniūt mltuꝫ
balnea. pꝫ quia commouent illos humores in
corpore et ſic ſequūt͛ mult- infirmitates. Sꝫ.

Dubitatur primo: Quibus

hominibus magis conferant balnea. et quid
magis cōpetit vel balenea vel ſtuphe. Ad
dubiuꝫ reſpōdet͛ ꝙ hominibus ſiccis et macris
magis cōferunt balnea. et magis ſibi cōpetunt
ꝙ ſtuphe. ſtuphe aūt magis cōpetunt pinguibꝫ
et humidis.

Dubitatur ſecundo. vtrum

ſit bonū comedere et bibere in balneis.
Ad hoc dubiuꝫ reſpondet dñs Albertus
ꝙ non. qꝛ in balneo calor naturalis trahitur ad
extra ad membra. et ideo non poſſet fieri bona
digeſtio calore extracto ymo valde male dige-
reretur cibus ſumptus. et cauſaretur humor pu
tridus ex quo cauſarentur faciliter infirmitates
et inde eſt ꝙ homines ſic comedētes multotiēs
habent poſt balnea multas infirmitates. Dicit
tamen ipſe dominus Albertus ꝙ ſi contingat
balneantibus cor deficere et euaneſcere propter
extractionē caloris ad extra tunc poſſunt come
dere modicum valde ſubſtātiale et bene dige-
ſtibile. Ubi eſt aduertendū ꝙ eſt vnus mo-
dus conſeruandi calorem naturalē in balneo.
vıdꝫ ꝙ balneantes habeant de optimo aceto
et bulliant. et poſt ponant de optimo puluere et
teneant in ſua ſpongia ante nares. vel ꝙ ha-
beant de citanio cocto et comedant et ſi non
poſſint potent modicum de illo aceto.

Dubitatur tercio: Quibus

hominibus magis conferunt balnea. Ad
dubiū dicitur ꝙ oportet cōſiderare fines quos
homo intendit. vt ſi homo ſit multū pinguis ꝛ
velit deuenire macer debet intrare balneum ie-
iunus et in eo multum ſtare abſꝗꝫ cibo et potu
et per talem conſuetudinem poterit macerari. et
cauſa huius eſt. qꝛ per tertiā cōcluſionem bal-
nea fortificant digeſtioneꝫ. ideo quādo homo
eſt in balneis ieiunus propter fortificationem
digeſtionis ſtomachus attrahit a partibus exte
riorib' aliquid quod calor naturalis habꝫ di-
gerere. et ille partes macreſcunt. Et propterea
dormire ieiunus ante prandiuꝫ demacrat. qꝛ
in ſomno fit fortis digeſtio et ſtomachus attra
hit a partibus exterioribus. Sed ſi homo velit
pinguefieri debet intrare balneū poſt cibuꝫ. qꝛ
in balneo fit melior digeſtio et propter balneū
attrahitur alimentuꝫ ad partes exteriores. Et
ſi queratur quo tempore magis valent. ℞.
ꝙ magis valent in cōiunctionib' ſolis et lune
ꝙ in plenilunio. et cauſa huius eſt. qꝛ in pleni
lunio oēs humiditates creſcunt. et per quartaꝫ
cōcluſionē nimis repletis humoribus balnea
non conferunt.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam patet ſolutio ex dictis. Ad
ſecūdaꝫ cōcedit͛ antecedēs et cōſequēs ſi fiat
tempore triū primarū digeſtionū. ſed ſi fiat tē-
pore quarte digeſtionis neget͛ ꝯñtia vel dicen
dum aliter ꝙ minor neget͛ pro ſecunda parte.
quia caliditas temperata non cōmouet nec at
trahit caloreꝫ naturalem ymo cauſa cōueniētie
calor naturalis magis vnitur et fortificat͛ pro-
pter temperataꝫ caliditatē. et cōceditur añs et
cōſequētia de calore temperato. licet non ſit ve
rum de calore exceſſiuo et intēperato ſicut ſatis
dictum eſt. Ad quartā neget͛ cōſequētia. qꝛ
ſicut dictū eſt non eſt ſimile de iſtis qualitati-
bus in aqua et in aere. Sequitur in textu.
Pepanſis autem eſt digeſtio quedam. ꝛc.

Queritur Nono Utrum

Sint tres ſpecies digeſtionis. ſcilicet pepanſis.
epſeſis et opteſis. Arguit͛ ꝙ ſint pauciores
ꝙ tres. quia omnis digeſtio fit a calido. ergo
non oportet ponere tres digeſtiones. tꝫ ꝯñtia.
quia vnum calidum non differt ab alio in ſpē
ſed ſunt euſdem rationis. et propter hoc licet
diuerſi effectus producantur a calido tamen
deberent eſſe eiuſdem ſpeciei. et antecedēs pa-
tuit ſuperius. 2º ſic ſi eſſent tantū tres ſpēs
digeſtionis vel diuerſificarentur propter diuer
ſitatē ſubiectorū vel propter diuerſitatē agētiuꝫ
vel propter diuerſitateꝫ terminorū ad quos. ſed
nullum iſtorum eſt dicendum. igit͛. maior appa
ret a ſufficienti diuiſione. et minor ꝓbatur et pº
ꝙ non diuerſificentur a diuerſitate ſubiectoruꝫ
quia cum ſubiecta ſint plura ꝙ tria ſpecie di
ſtincta tunc eſſent plures ꝙ tres digeſtiones ſpe
cifice diſtincte. nec ꝑpt͛ diuerſitatē agentiū. cū a
gēs ſit ſolū vnū ī ſpecie. puta calidū. et ſic eſſet
vna ſola ſpecies digeſtionis. nec propter diuer-
ſitatem terminoꝝ ad quos. qꝛ termini ad quos
ſūt plures ꝙ tres ſpecifice diſtincti. qꝛ vnus ter-
minus digeſtionis eſt forma aſini. alius eſt for
ma bouis alius eſt plante. et ſic de multis aliis
que differunt ſpecie. 3º ſic probando ꝙ ſint
plures quā tres. quia in queſtione precedenti
ponebant͛ quatuor digeſtiones naturales ma-
gis principales et nouem minus principales.
igit͛ ꝛc. 4º ſic. quia digeſtiones penes diuer
ſas complexiones fiunt. ſed multe poſſunt eſſe
tales cōplexiōes. quia vna proportio in vno
non eſt ſimilis in alio. vt dicit Egidius. quia
vix reperiuntur duo homines qui ſint preciſe
eiuſdē cōplexionis. Ad oppoſitū arguitur
auctoritate Ariſtotelis qui ī iſto quarto nume
rat ſolum tres ſpecies digeſtionis. ſcilꝫ illas ꝙ
numerate ſunt in titulo qſtiōis. Pro reſpōſiōe.

Sciendum eſt primo ꝙ Di

geſtio dicitur a digerendo. quando ſcilicet dige
rens excedit digeſtum ita ꝙ ſufficit ipſm in ſe cō
uertere. et ſic finis digeſtionis eſt forma que in
ducitur digeſto. Unde ſupponit͛ ex dictis quid
eſt digeſtio et que eſt cauſa efficiens et mate-
rialis ipſius digeſtionis.

Sciēduꝫ ē ſecundo. ꝙ pepan

ſis eſt digeſtio quedā alimenti in pericarpiis.
id eſt. prima digeſtio qua alimentū digeritur
ad ſpeciem ſuſcipiendam in vaſis ſeminalib'.
Unde pepanſis eſt perfecta quādo illud cuius
eſt digeſtio poteſt producere ſibi ſimile. vnde lꝫ
pepanſis ſeu maturatio. cōtet attribuatur fructe
riferis ſcilicet plantis. quia nō habem' nomē
generis ſed loco generis accipimus nomen ſpēi
tū effectus ipſius pepanſis eſt vt ingroſſat. patꝫ
quia digent humidū in ſicco et ſic paſſa pepan
ſiꝫ ſunt ſolidiora et groſſiora et duriora et mi-
nus fluxibilia vt pꝫ per experientiam de amig-
dalis et nucibus. nam nuces fluxibiles ſūt añ
quā paciantur pepanſiꝫ. ſed quādo paſſa ſunt
pepanſim iam ſunt dura. Sed vt tactū eſt hu-
midū extrahitur a calore extrinſeco et remanet
ſiccum Ex quo ſequitur corolarie ꝙ nihil ſim
plicit͛ humiduꝫ ſiue ſiccum poteſt proprie pati
pepāſim. probatur. quia nullū tale poteſt īgroſ
ſari nec indurari. Unde lꝫ ceraſa et pruna paſſa
pepanſim ſint fluxibilia hoc eſt quia nō cap' ſit
pepanſim in omni parte ſui. ſed ſolum in ſuis
granis interioribus. nam illa grana poſtꝙ paſſa
ſunt pepanſim dura ſunt. Sed omothes eſt
prima ſpecies īdigeſtionis cōtraria pepāſi ſiue
maturationi nam omothes ē indigeſtio aialis
in pericarpiis quod apparet ex ſignificatione
nominis. nam omothes grece eſt cruditas la-
tine.

Sciendum eſt tertio. ꝙ epſe

ſis eſt digeſtio ſecunda cuius finis eſt cōſerua-
tio rei in vita. nam res inducitur in eſſe per pe-
panſim et conſeruatur per epſeſim. epſeſis auteꝫ
eſt digeſtio facta a calido extrinſeco exiſtente in
humido ſicut elixata dicuntur digeſta. et hoc
ſatis importatur per nomen. nam epſeſis gre-
ce eſt ebullitio latine. Unde corpora paſſa epſe
ſim ſunt ſaporoſiora in partibus exterioribus
propter epſeſim vt carnes cocte in aqua quia
paſſa ſunt epſeſim ſunt in ſuperficie ſicciores et
minus humide humiditate aerea ꝙ erant añ
licet forte aliquibus videatur ibi magis humi-
ditas aquea. Sequit͛ etiā ꝙ elixata melius di
geruntur et ſanius ꝙ frixata. nam in frixatis et
aſſatis humor viſcoſus reperit͛ qui extrahitur
in elixatis. propter quod aſſata difficilioris di-
geſtionis ſunt quaꝫ elixata. Molinſis āt ē indi
geſtio cōtraria epſeſi. Et fit molinſis
quando calor in humido non ſufficit perfecte
agere ipſm digerendo. quod fit vl͛ ꝑpter defectū
caloris vel multitudinis humorū.

Sciendum eſt Quarto ꝙ

Opteſis eſt digeſtio facta a calido extrinſeco
exiſtente ī ſicco. Unde opteſis grece eſt aſſatō
latine. Ex quo patet ꝙ extrema aſſatorum
ſicciora ſunt interioribus. Patet. quia calor
primo calefacit exteriora. Ex quo infert phūs
corolarie ꝙ aſſare ē magis artificioſum ꝙ elixa
re. nam difficile eſt exteriora et interiora regu-
lariter calefacere. quia propinquiora igni ci-
tius deſiccantur epſeſis eſt indigeſtio oppoſita
opteſi Eſt enim epſeſis indigeſtio facta in ſic-
co propter dibilitatem caloris. Et ſi quis
querat quo modo opteſis et epſeſis poſſunt
eſſe digeſtiones naturales cum digeſtio na-
turalis fiat a calido intrinſeco et epſeſis ſeu
elixatio et opteſis ſeu aſſatio fiant a calore ex-
trinſeco. ℞. ꝙ non habemus nomina impo
ſita ſpeciebus ideo nomīe generis nominam'
ſpecies. nam omnē digeſtionem factaꝫ per calo
rem intrinſecum appellamus pepanſim. et oēm
digeſtionem factā a caliditate cum humiditate
ſiue in naturalibus ſiue in artificialibus voca-
mus epteſim ſeu epſeſim et illa que fit a calidi-
tate agente ſiue hoc etiā ſit in naturalibus ſiue

artificialibus vocamus eptesim cum ars imitetur naturam non videtur inconueniens vti nominibus artificialibus loco naturaliũ. nam ſicut in elixatione digeſtio eſt in humido exteriori: ita in naturali epſeſi digeſtio eſt in interiori humido. qualis eſt digeſtio rei cõplete in ſpecie in qua dominatur humidũ. et hoc eſt cõueniẽs dictis Alberti dicentis ꝙ a principio generationis aialis vſq; ad cõpletam etatem fiunt iſte tres ſpecies digeſtionis. quoniã primo digeritur humidũ ſeminale a calore naturali et iſta digeſtio vocatur pepanſis. et durat a principio generationis aialis quouſq; animal eſt perfectũ in ſua ſpecie. Poſtea digeritur humidum cibale quãdiu animal eſt in augmento vel in ſtatu. et illa digeſtio vocatur eptesis ſeu epſeſis. ſed qñ animal incipit diminui vſq; ad finem fit tertia digeſtio que dicitur opthesis. Poſſumus etiam diuerſificare eas in digeſtionibus nutrimenti quia prima digeſtio que fit in ſtomacho poteſt vocari pepanſis. et ſic per picarpium intelligim⁹ locum receptionis nutrimenti. et ſecunda digeſtio que fit in epate vocatur epſeſis ſeu epheſis eo ꝙ illud quod digeritur eſt magis humidum. Et tertia digeſtio que fit in corde vocatur opthesis ex eo ꝙ fit a forti calido non multum ſicco. et ſicut diximus de animalibus. ita poſſumus dicere de plantis. Iſtis notatis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad q.

Tantum ſunt tres ſpecies digeſtionis. ſcilꝫ enumerate in titulo queſtionis. Probatur per ſufficientiã. quia omnis digeſtio naturalis fit a calido naturali intrinſeco. vel ergo fit mediãte aereo vel aqueo vel igneo. ſi aereo ſic eſt pepanſis. ſi aqueo ſic eſt epſeſis. ſi igneo ſic eſt optoeſis. Ubi eſt aduertendum ꝙ licet epſeſis et opthesis videantur eſſe digeſtiones extrinſece et artificiales tamen Ariſtoteles vtitur illis pro digeſtionib⁹ intrinſecis propter penuriã vocum

Ad rationes ante oppoſitũ

Ad primã dicitur ꝙ licet digeſtio fiat a calido. tñ quia illud calidũ diuerſimode cõſumit illud humidũ. ideo ſecundũ hoc diſtinguũtur ſpecies digeſtionis. diſtinguuntur etiã ſecundum modos finiũ ad quos ordinant. Ad ſecũdã dicitur ꝙ ab illis ñ capimus diuerſitatem in digeſtionibus. et ideo diuiſio eſt inſufficiens. ſed aſſumimus diuerſitatẽ i modis agendi. Ad tertiã dicitur ꝙ ille reducunt ad iſtas tres ſicut patet inuenti. Ad quartã dicitur ꝙ proportiones ſecundũ digeſtionẽ in ſpecie poſſunt reduci ad tres. Et ſequitur.

Queritur decimo: Utrum

fricata debeant dici elixata vel aſſata. Et arguitur ꝙ non debeant dici aſſata. nam fricatio habet fieri a calido in humido. ergo fricatũ nõ debet dici aſſatũ. ſed magis elixatũ. cõñia eſt nota. et añs patet. quia fricata fricantur a caliditate in humido. vt puta in oleo vel buturo vel in aliquo alio liquore. 2° ſic fricata ſunt interius ſicciora quã ſint aſſata. ergo fricata ñ dicuntur aſſata. tenet cõñia et añs pꝫ per experientiã: Deinde arguit ꝙ fricata non ſint elixata. quia fricata non fiunt ab extrinſeca humiditate aquea. igit non ſunt elixata. tenet cõñia quia elixata fiunt a calido exiſtente in humido aqueo ſicut in aqua. 4° ſic. non omnibus quibus eſt fricari ineſt elixari. ergo fricata non ſunt elixata. cõñia eſt nota de ſe. et añs appꝫ. quia illa que ſunt fricata non bene poſſunt elixari. Ad o⁹ arguit auctoritate Ariſtotelis dicẽtis fricata eẽ magis aſſata. Pro miſiõe.

Sciendum ẽ primo. ꝙ Illa

dicuntur fricata que ſunt digeſta in aliquo humido aqueo aereo. vt puta oleo pinguedine. aut ſagimine abſq; aqua. Sed elixata dicunt illa que ſunt digeſta ab aliquo agente cum aliquo humido aqueo et non cum humido aereo nam ſi elixata eſſent digeſta cũ humido aereo ſolum tunc non differrent ab aſſatis. qꝛ aſſata patiuntur ab agente cũ humido aereo.

Sciendũ ẽ ſecundo. ꝙ Aſſa

ta dicuntur illa que digerunt a calido agẽte cũ ſiccitate. Et ſi quis dicat ꝙ hoc videtur eſſe cõtrariũ dictis in primo notabili ꝙ in aſſatiõe calor agit mediante aere. modo aer eſt humid⁹ et ſic non videt ſimpliciter et abſolute ꝙ aſſata ſunt illa que patiuntur ab agente cũ ſiccitate. Ad hoc dicendũ ꝙ illa humiditas nõ impedit actionẽ ignis quin ignis agat ac ſi non eſſent intermedia. puta videmus ꝙ ignis cõburit mediante aere quia ſi apponatur vinum cõbuſtibile prope ignẽ quis non tangat ignẽ tamen cõburitur.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Dis

digeſtio iuuat a calido. aut g° a calido aereo ẽ pepanſis. aut aqueo et ſic eſt epſeſis. Unde caliditas multo inte ſi⁹ agit cũ humiditate aerea quam cum humiditate aquea. et propter hoc videmus ꝙ oleũ calidum magis ledit quam aqua calida. et citius digeritur aliqua res in oleo quam in aqua. cuius ratio eſt. quia humiditas aerea eſt fomentũ et nutrimentũ ignis. et vniuerſaliter caloris. ſed humiditas aquea vniuerſaliter ebetat calorem.

Sciendum eſt vltimo. ꝙ Fri

cata habẽt iſtas cõditiones. Prima ꝙ digerit

in humiditate puta vel mixta cum alia humiditate. Secũda ꝙ elixata ſunt ſicciora interius quam exterius. Tertia ꝙ elixata propter vehementem digeſtionem non comburuntur. Quarta ꝙ elixata laſſant. Conditiões vero aſſatorum quaſi ſunt iſtis oppoſite. Iſtis notatis Sit.

Concluſio prima. Fricacio

non eſt elixatio. Patet quia fricatio habet fieri a calido aqueo hoc eſt a calido exiſtente in humiditate aquea. ñ aũt fricatio ymo habet fieri a calido aereo hoc eſt a calido exiſtente in humiditate aerea.

Concluſio ſecunda. Fricacio

non eſt maturatio. Probatur. nam fricatio eſt digeſtio artificialis. maturatio vero eſt digeſtio naturalis cum fiat a caliditate intrinſeca arboris tanquam ab inſtrumentali cauſa. ſcilꝫ a forma ipſius arboris tanquam a principali cauſa iuuata a calido extrinſeco. igitur.

Concluſio tercia. Cum frica

tio ſit ſpecies digeſtionis non diſtincta a trib⁹ predictis enumeratis in titulo queſtionis precedentis. et non ſit pepanſis ſeu maturatio epſeſis ſeu epzeſis elixatio ipſa eſt opteſis id eſt aſſacio quod idem ẽ idẽ ñ eſt ſpẽs diſtincta ab aſſatione Probat quia non eſt elixatio. vt probat prima cõcluſio. nec maturatio. vt probat ſecũda. et nõ ſunt niſi tres ſpecies digeſtionis. ſcꝫ maturatio. aſſatio. et elixatio. et differt a maturatione et elixatione. ergo eſt eiuſdem ſpeciei cũ aſſatiõe.

Concluſio quarta. Que de

pendet ex tertia. fricata debent dici aſſata. Probatur. quia fricatio reducitur ad aſſationem. ſicut probat tertia cõcluſio. Probatur inſuper ꝙ fricata habeant cõditiones aſſatorum. nam fricata ſunt humida interius et ſicca exterius. et habẽt etiam cruſtã ſicut aſſata igit.

Dubitatur primo: Iuxta

textũ. Utrũ lapides ſint elixabiles. Et arguit ꝙ ſic. qꝛ habent propriam humiditatẽ que põt extrahi per calidũ. ergo poſſunt elixari. cõñia ẽ nota et antecedẽs. qꝛ in lapidibus per conſolidationem remanet quedã humiditas quod apparet. qꝛ aliquãdo findulantur quid eſt aut non eſſe corpus epſeſim paſſibile neq; enim in quo nullum eſt humidum velut in quibus eſt

Ad dubiũ reſpondetur cõformiter ad textũ ꝙ lapides nõ ſunt elixabiles. pꝫ qꝛ vt dicit dñs Albertus ad hoc ꝙ aliquid ſit elixabile. duo requiruntur. Primum eſt ꝙ habeat humiditatẽ ſuperfuſam. Secũdũ eſt ꝙ habeat humidum ſubtile faciliter ſeparabile a ſicco. et ideo infert ꝙ pullus iuuenis citius elixabilis eſt quam fuſtiꝫ bouis. illa aũt non cõueniunt lapidibus. igit lapides non ſunt elixabiles Et per hoc ſoluitur ratio in oppoſitũ. qꝛ ex quo lapis habeat humidũ non tamen eſt aptus natus ad elixandum. nam tale humidũ eſt groſſum et terreſtre quod apparet. quia quãdo lapis ponitur per portionem lapidis in ignem et decoquitur tunc ipſi fumi qui aſcendunt ex illis lapidib⁹ ſunt valde denſi et nigri. et huius ſignum ẽ. qꝛ tale humidũ eſt valde groſſũ et terreſtre.

Dubitatur ſecundo. vtrum

Uermes generati in aiali generentur in ſtomacho vel in epate vel in alia parte corporis. Et arguit ꝙ generentur in ſtomacho. quia aliqñ euomuntur per os. ergo generant in ſuperiori parte ſtomachi. tenet cõñia. qꝛ aliter non videt qualiter poſſint venire per os niſi perforarent ſtomachũ. et añs eſt Auicenne. et etiam experimentale. Ad oppoſitũ eſt Ariſtoteles i textu cum inquit. alias nõ fit in ipſa digeſtione ſicut quidã ayunt. ſed in ſegregatione putrefacta in inferiori ventre. Pro dubio.

Sciendum eſt. ꝙ Dubium

intelligitur de vermibus qui generantur in corpore humano adhuc viuente. ſicut generantur in pueris propter comeſtionem fructuũ. Uñ quatuor ſunt partes in quibus poſſũt contineri et generari. Prima eſt ſtomachus. Secũda eſt quoddã inteſtinũ quod deſcendit ex ſtomacho quod non habet niſi vnum foramen et eſt rectum. Tertia eſt inteſtina ſimul inuoluta. Quarta eſt quoddã inteſtinũ rectum per quod ſuperflua mittũtur extra. et ita in iſtas quatuor partes ymaginantur medici ventrẽ animalis diuidi. Et ideo Rñ. ad dubium ꝙ vermes qui generantur in corpore animalis viuentis generantur i inteſtinis circumuolutis. et non generantur in ſtomacho proprie neq; in primo inteſtino neq; in vltimo in ſecundo notabili enumeratis. Prima pars patet. qꝛ ibi ſunt omia requiſita ad generationẽ vermiũ quia vermes maxime generantur ex materia fleumatica que in illis iteſtinis reperitur. Eſt etiã ibi ſufficiens caliditas ad immutandũ materiaꝫ putrefactaꝫ et poſtmodũ ſpirituꝫ vitalẽ. iſta aũt ſufficiunt ad generationem vermiũ. igit. Sed ſecũdum tertiũ et quartũ patent. qꝛ illa requiſita i aliis tribus non reperiuntur in generatione vermiũ patet de ſtomacho. quia ad generationem vermiũ requiritur materia putrefacta. modo talis putrefactio non fieri poteſt in ſtomacho. quia fortis caliditas ſtomachi non permittit cauſare putrefactionem. non eſt etiam ibi tẽperata caliditas que requiritur ad generationem

talium vermiū. quia inter ceteras partes corpo-ris animalis cor eſt calidius et membra circuui-cina ſunt calidiora remotis. ⁊ quia ſtomachus eſt ſatis prope ideo habundat multū in calore et ſic poſſet probari de aliis duobus ſuo modo Et ideo reſpondetur ad rationē ꝙ quādo ver-mes euomunt᷑ hoc non eſt quia generantur in ſtomacho. ſed quia de inteſtinis vbi generant᷑ aſcendunt ad ſtomachum. et de ſtomacho ad orificiū eiuſdē. et deinde ſentientes aliquā dul-cedinem in ore trahunt ſe ad os. vel forte pro mouentur ad hoc per aliquam medicinam.

Dubitatur tercio. Utrum la

borantibus aſſata ſint conuenientia et ſtuden-tibus elixata. Ad dubiū reſpōdet Albert⁹ ꝙ ſic. et primo ad primā partē dubii reſpondet. dicens ꝙ laborantibus in eſt calor acutus qui quidē non digerit. ſed quodāmodo cōſumit et ideo requirit illa que ſunt fortioris digeſtio-nis. Item etiam quia ille cibus eſt cōueni-tior per quē generatur humidū conuenientius aſſata aūt ſunt hmōi. naꝫ aſſata multū retinēt de humido ad intra. ⁊ qꝛ per euaporationem conſumit᷑ humidū laborantiū. idō cōueniens ē ille cibus qui hmōi humidū recuperet. De ſecundo dicit ꝙ elixata ſunt ſtudentibus cōue-nientiora. patet. quia natura maxime cōpatit᷑ membris et virtutibus que multū fatigantur modo partes circa cerebruꝫ maxime fatigantur in ſtudio cum in illa parte maxime vigeant vi-res ſenſitiue ſicuti eſt cogitatiua et ſenſus. et idō multum conſumit᷑ de humido exiſtente iuxta cerebrum. et ideo natura vult multū reſtaurare illud humidum. et ideo requirit cibum cōuenien-tem ad illud reſtaurandum cuiuſmodi eſt cib⁹ elixatus. Unde duplex eſt humidum ſcilicꝫ animale. et vitale. Uitale eſt circa cor quod generatur ex aſſatis. Animale vero eſt circa ce-rebrum et illud ē magis conueniens viribus ſenſitiuis et organis. Ex quibus ſequitur ꝙ natura ſic operando cōuertit humiditatem vitalem in animalē. vt ſuccurrat viribus ſenſi-tiuis. Secundo ſequitur ꝙ quanto ali-quis fortius ſtudet melius cōmuniter comedit Cuius ratio eſt. quia plus cōſumitur de hu͂ido animali et ideo excitatur calor naturalis circa vires ſenſitiuas tendens ad ſtomachum ad re-ſtaurationem humidi. Ad rōes. due prime ſunt ſolute ꝑ concluſiones. Et due ſoluuntur ex dictis. Sequitur in textu.

Paſſiuorum autem.

Queritur vndecimo Utruꝫ

Durum et molle exſiccatio et humectatio coa-gulatio et liquefactio ſint effectus ſicci hu͂idi. Et arguitur ꝙ non. quia idem n̄ eſt effect⁹ con-trariorum per ſe vt habet textus. ergo nō erunt cauſe eedem mollis et duri cum ſint contraria.

2º ſic omnis effectus habet cauſam efficacē-tem. ſed humidū et ſiccū non ſunt cauſe efficaē-tes cum ſint qualitates paſſiue. vt habet Ariſto-teles in textu. igitur. 3º ſic nihil agit niſi ꝙ habet eſſe. ſed humiduꝫ et ſiccum non habent eſſe cum ſint accidentia. ergo ſiccū ⁊ humidū non ſunt cauſe mollis et duri. exiccationis et humectationis. et ſic de aliis. et per cōſequens durū et molle exiccatio et humectatio nō ſunt effect⁹ ſicci et humidi. maior eſt nota. et minor patet. quia ſiccū et humiduꝫ ſunt ſolum entis. et non entia. 4º ſic qualitatis actiue eſt age-re et non qualitatis paſſiue. ergo ſequit᷑ ꝙ ca-lidum et frigidum erunt cauſe iſtorum. et non humiduꝫ et ſiccuꝫ. Ad oppoſitū eſt Ariſto-teles in textu. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo ꝙ hu

midum et ſiccū ſūt qualitates paſſiue. nō tn̄ ſic quin habeant aliquid actualitatis. Unde humidū eſt quod eſt bene terminabile termi-no alieno male vero termino proprio. Sed ſiccū eſt quod eſt bene terminabile termino pro-prio et male termino alieno. Ex quo ſequit᷑ ꝙ omne mixtū componitur ex humido et ſicco. ſemꝑ enim primū eſt cum ſecundo in quolibet genere. Sequit᷑ ſecundo ꝙ omne corpus ter-minatū componit᷑ ex aqua et terra. nam aqua humida eſt et terra ſicca loquendo de humido quod eſt cauſa cōmixtionis.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ Du

rum eſt quod non cedit in ſe ipſo ſecundū ſu-ꝑficiem cōprimenti. Molle aūt ē quod cedit cōprimenti in ſe ipſo non circunſtando. Unde aqua non eſt mollis. quia circunſtat digitum cōprimentis. Unde ſicca bene digeſta dura ſunt. humida digeſta cum ſicco mixta dum tn̄ humidū obtineat mollia ſunt. nam omnia illa poſſunt mollificari in quibus eſt natura terre cum aliquantulo humido.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Exic

cationis et humectationis due ſunt cauſe. ſcilꝫ cauſa que ſe habet vt agens. et cauſa que ſe habet vt patiens. Cauſe agentes ſunt caliduꝫ et frigidum. Cauſe patientes humidum et ſiccū

Unde caliditas eſt cauſa efficiēs ſiue agēs exiccationis eo ꝙ per ipſam euaporatur hu͂idū ſiue extrinſecuꝫ ſiue intrinſecū. ſicut lateres ex-iccantur a calido. ſimiliter frigiditas eſt cauſa exiccationis. quia per frigiditatem humidum cōprimitur ad centrū. ſicut apparet de cera liq̄-facta que per frigiditatem dureſcit.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Co

agulatio eſt eius quod actu ē ſiccū. nam eſt ei⁹ in quo ſiccū tenet hu͂idū ne fluat. Uñ diffe-rētia eſt inter cōgelationē. coagulationē et cō-glutinationē. et intinguationē. nā cōgelatio ē humidi aquei ɔtracti ī cētrū ꝑ frigidū ne fluat actualiter. Ex quo pꝫ ꝙ cōgelata ſunt actu ſicca ⁊ ſūt eſſentialiter hu͂ida. Eſt aūt cōgela-tio effect⁹ frigidi in hu͂ido qđ conſtringit ad cē-trum. ſed coagulatio vt dictū eſt in principio notabilis eſt eius quod actu et eſſentialiter ſic-cū eſt. Uñ illa coagulata ſunt in quibus ſiccū tenet hu͂idū ne fluat. Sed cōglutinatio dicitur eſſe ipſius hu͂idi digeſti in ſicco vbi ſiccū nō duꝫ perfecte cōtinet vt in pulmēto et viſco. Sed in-tinguatio eſt cōſtantia hu͂idi aerei cū aqua et ſicco terreo. Unde liquefactio cauſat᷑ modo cō-trario cōgelationi nam q̄ per frigus congelata ſunt illa per calidū diſſoluunt᷑. diuerſimode tn̄ qꝛ ſecundū ꝙ frigus magis vel minus habitua-tū eſt ſecundū hoc tardius aut facilius liquefi-unt. ⁊ illa ī quib⁹ calidū quaſi emortuatuꝫ eſt ſunt omnino indiſſolubilia. cuiuſmōi eſt criſtal-lus qui non diſſoluitur per liquefactionem.

Scienduꝫ eſt quinto ꝙ Oia

coagulata coagulantur a calido vel a frigido

Uñ coagulata exiccata coagulant᷑ a calore faciente exalare humidū liquefaciēs. Coagu-lata aūt a frigido coagulant᷑ per ɔſtrictionem vel cōpreſſionē humidi ad centrū. et ſecūdū ꝙ a frigido magis mortificatur calor tunc coagu-lata magis vel minus coagulant᷑. Ex illo ſequit᷑ correlarie ꝙ coagulata ꝑ exiccationem liq̄fiunt ꝑ humectationē. et coagulata per fri-gus liquefiunt᷑ per calorē diſſoluētes. Ubi eſt aduertēduꝫ ꝙ qñ pori coagulanti multuꝫ con-ſtricti ſunt tunc ipm̄ coagulatū nō pōt liq̄fieri niſi humido ſubtiliato. illa vero in quibus ca-lor mortificatus eſt non liquefiunt vt eſt cri-ſtallum. Ex quo ſequit᷑ ꝙ incoagulabilia ſūt que non habēt humiditatē aquoſaꝫ ſed magis habent de humido aereo et de terra. nā ex quo habēt calorē aereū vix poteſt mortificari ipſe ca-lor. et qꝛ non habēt humorē non poſſunt coa-gulari ſicut eſt mel. Illis notatis poſt᷑.

Concluſio reſponſiua ad. qͤ

Durū et molle exiccatio et humectatio coa-gulatio et liquefactio ſunt effect⁹ ſicci et hu͂idi Pꝫ cōcluſio per ea que dicta ſunt et diſcuſſa ad longum in notabilibus. Sed.

Dubitatur primo Quomo

do differunt intinguibile et liquefactibile. Ad dubiū. R̄. ꝙ ſic differunt. qꝛ liquefactibile pro-prio humore humectat᷑. ſedītinguibile humore alieno ſuperfuſo humectatur.

Dubitatur ſecundo. Que

ſunt flexibilia. Ad dubiū dicit᷑ ꝙ omnia ha-bentia humiditatē viſcoſcam vbi tantuꝫ eſt de humido ſicut de ſicco flexibilia ſunt. et ſecundū ꝙ in eis minus eſt de viſcoſo minus ſecunduꝫ hoc poſſunt flecti. Uñ illa q̄ habēt viſcoſum bene digeſtū flexa ſe rectificāt. Ex quo pꝫ ꝙ ſi gladi⁹ ſe rectificare nō pōt male eſt materie hoc eniꝫ ſignat ꝙ ferrū illud non ē expurgatuꝫ a denſa viſcoſitate.

Dubitatur tercio quomodo

differunt frangibilia ⁊ comminuibilia. R̄. ꝙ differūt. quia cōminuibilia ſunt q̄ poſſūt ī par-tes minutas plurificari non tamen ſecūdū vo-luntatem facientis. ſicut later vel glacies. nam credēs facere duas partes de latere facit quinqꝫ vel ſex. ſed frangibilia ſunt que franguntur in magnas parte et ſecundum voluntateꝫ frāgētis ſicut eſt lignum.

Dubitatur vltimo Que ſunt

ſubiecta huiuſmōi qualitatū. Ad dubium. R̄. ꝙ eorꝫ ſubiecta ſunt mixta ex elementis in quibus vt dicit textus ſunt quatuor qualita-tates prime ſubiectiue. nā ex quo omnis ſecūda preſupponit primam neceſſe eſt ꝙ in ſubiecto ſecundaruꝫ contineat᷑ ſubiectuꝫ primarū quali-tatum quod eſt quatuor elementa.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit᷑ ꝙ verū eſt idem numero in ordine ad idē. ſed in ordine ad diuerſa vel agē-tia vel potentialia non eſt incōueniens. Ad ſecundā dicitur ꝙ licet omnis effectus habeat cauſam efficientē. tamen quidā effectus princi-palius ſe tenent ex parte principii patiētis ⁊ hoc mō predicta attribuuntur ſicco et humido.

Ad tertiā cōceditur maior. et ad minorem. dicitur ꝙ licet ſiccum et humidum non habeāt per ſe eſſe. tamen habent eſſe per ſubſtantiā ⁊ in ſubiecto. idō per ſubſtantiā cauſant᷑. Quarta ſoluta eſt per primum notabile. Et tantuꝫ de queſtione. et toto quarto methaurorum.

Sequitur liber De anima.

Bonorum honorabilium notitiaꝫ opinātes magis autem alteram altera.

Jrca iniciuꝫ primi Libri De anima:

Queritur primo.

Utrum inter partes phie naturalis ſcientia de anima ſit melior et honorabilior. Arguit ꝙ nō. Scientia de anima non eſt pars phie naturalis. ergo cōtra ſuppoſitū. Añs pꝫ. qꝛ ſicut ſe habet ſubiectū ad ſubiectum: ita ſcientia ad ſcientiam. ſed ſubiectū ſcientie de aīa non continet ſub ſubiecto totius phie naturalis. ergo nec ſcientia de aīa ſub ſcientia naturali. 2º ſcīa octaui phiſicoꝝ eſt honorabilior iſta. igitur. añs pꝫ. qꝛ in octauo phiſicoꝝ tractat de primo motore qui ſine ꝯparatione ē nobilior ipa aīa. 3º aīa rationalis non eſt actus corporꝭ. ergo non cadit ſub conſideratione phie naturalis. añs pꝫ qꝛ ſi eſſet actus corporis nō exerceret operationē ſine corpore. quod tamē eſt falſuꝫ. Jn oppoſitū eſt phūs in prima ꝑpoſitione huius libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ (vt dicit duodecimo de aīalibus) in quolibet gñe rerū neceſſe eſt prius ꝯſiderare cōia. deinde propria vniuſcuiuſqꝫ generis. Cuius ratio eſt. qꝛ niſi hoc fieret idem frequenter repeteret. ſed reꝝ aīatarū quoddā cōmune principiū eſt ipa aīa. qꝛ cōmune eſt omnibꝰ aīalibus habere animā. ideo in cōſideratione reruꝫ aīataruꝫ oportet cōſiderare de anima et de aliis cōmunibus ipis aīatis. poſtea de propriis cuilibet aīali. Et ſic ad tradendū ſcientiaꝫ de aīatis oportuit pº tradere ſciētiaꝫ de anima in cōmuni. ſicut facit Ariſtoteles. et deinde determinare de ſingulis animatis. quod fit in ſequētibꝰ libris. Ex iſto patet ordo huius libri inter libros naturales. precedit enim omnes libros de aīatis et alios inſequitur.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ bonorum quedā ſunt laudabilia. alia vero honorabilia. Laudabilia ſunt que propter aliū finem appetunt. Sꝫ honorabilia ſunt que propter ſeipa ſunt appetibilia. Et quia ſcie practice querunt non ꝑpter ſe tātum: ſed propter opus: ideo ſcientie practice ſunt laudabiles tātum. ſed ſpeculatiue ſunt propter ſeipas appetibiles. ſcꝫ propter ſcire. ideo ſcientie ſpeculatiue ſunt honorabiles ꝛ laudabiles ſimul. Uerūtñ i ſciētiis ſpeculatiuis ſunt quidā gradus ad honeſtatē. nam ſcientia laudat ex ſuo actu. Sed actus ex duobus laudatur ſcilꝫ ex obiecto. et modo ſeu qualitate. ſicut edificare melius eſt ex parte obiecti ꝙ lectū facere. Et quando ſciētie ſunt circa idem obiectuꝫ ſumunt gradus ꝙtum ad modū agendi. qꝛ ꝙto modus agendi eſt melior: tāto ſcientia eſt perfectior. Jgitur ſi conſiderat ſcia ex parte obiecti illa ſcientia melior eſt que eſt melioris obiecti. Si vero cōſideratur ꝙtum ad modum procedēdi illa eſt nobilior que meliori modo procedit. Et ſic vna eſt melior alia. vꝉ qꝛ eſt nobilioris obiecti. vel qꝛ certiori modo procedit. Sed in quibuſdā ſcientiis iſta ſeparent. quia quedam ſunt magis certe. que tamen de rebus ſūt minus honorabilibus. Alie vero ſūt certiores ꝛ de magis honorabilibꝰ. Simpliciter tamen dignitas ſcientie principaliter attenditur ex parte obiecti. nam (vt dicit decimo de aīalibꝰ) magis appetimus modicum ſcire de rebus honorabilibus et altiſſimis ꝙuis illud ſciamus rethorice et ꝓbabiliter: ꝙ multa ſcire ꝑ certitudinem de rebus minus honorabilibus. quia prime de ſe habent nobilitateꝫ. quia ex obiecto a quo capiūt ſpeciem. Alie vero habent ex qualitate ſiue modo tantū. Sit igitur hec:

Concluſio prima. Añ ſciam de rebus aīatis prius conſiderandum eſt de aīa. Hec cōcluſio pꝫ per primū notabile.

Concluſio ſecunda. Omnis ſcientia eſt bona. Pꝫ qꝛ omnis ſciētia ē ꝑfectio hominis inꝙtum homo. qꝛ naturale deſideriuꝫ eſt ſcire. vnde ꝙuis alique ſcientie ſunt ꝓhibite. tamen hoc non eſt propter ipſarum maliciā. ſed propter maliciam hominū qui ipis abutunt.

Concluſio tercia. Jnter partes phie naturalis ſcientia de anima eſt melior et honorabilior. Probat phūs. qꝛ vna ſciētia dicit melior et honorabilior altera ꝑpter duas cauſas. quia vel eſt de nobiliori ſubiecto. vel qꝛ cerciori mō procedit. Sed iſta ſcientia eſt nobilioris ſubiecti aliis partibꝰ phie naturalis quia eſt de anima. et eſt etiā certior. quia illa que traduntur de anima ꝛ potentiis eius experimur in nobis. quilibet enim experitur in ſeipo ꝙ habet animam et operatiōes ꝓcedētes a potētiis aīe. Procedit etiā hec ſcīa mō demōſtratiuo.

Concluſio quarta. Sciencia de anima eſt vtilis ad omnē veritatem que traditur in aliis ſcientiis et ad omnes partes phie naturalis. Pꝫ. quia nos non poſſumus venire ad cognoſcēdū altiſſimas cauſas de quibus eſt methaphiſica niſi mediante cognitione anime et intellectus poſſibilis. Nec poſſumus cognoſcere diuerſas virtutes que diuerſis potētiis aīe inſunt de quibus agitur in moralibus niſi cognoſcamus potentias anime. Nec poſſumus cognoſcere res naturales niſi cognoſcamus animā quia magna pars naturalium eſt habens aīaꝫ et fere in omnibus eſt principiū motus. ē enim anima tanꝙ principium animaliū vt dicitur in textu. Et capitur ibi tanꝙ expreſſiue et non ſimilitudinarie. Jtem dicit Tulius ꝙ omē honeſtum multas habet vtilitates ſibi adiunctas. ſi igit hec ſcientia eſt honorabilis ſequit ꝙ eſt vtilis.

Et ſi querat quid conſideratur de anima in hº libro. R. phūs ꝙ hic cōſiderat de aīa ꝙtū ad ſubſtantiam et naturam eius. et ꝙtum ad accidentia ipius quorum alique ſunt proprie paſſiones anime, vt intelligere et velle. quedā vero per animā inſunt corpori. vt ſunt ſentire vel mouere ſe localiter.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ licet aīa non cōtineat ſub ſubiecto phie naturalis tanꝙ pars eiꝰ ſubiectiua tamen cōtinetur tanꝙ principium formale corporis aīati quod cōtinetur ſub ſubiecto phie naturalis. vnde in ſcīa ſuperiori non ſolum cōſiderat ſubiectū ſed etiā partes pricipia et proprietates. ideo vt vna ſcīa ſit pars alteriꝰ ſufficit ꝙ cōſideret vel principia ſubiecti vꝉ ꝑtes vel paſſiones. Ad ſecundā dicit ꝙ in octauo phiſicoꝝ determinat principaliter de perpetuitate motus et non de pº motore niſi ꝑ habitudīeꝫ ad motum. Jtem in hoc libro phūs principaliter facit cōſideratione de anima. ideo nō ſequitur ꝙ illa ſcientia ſit honorabilior iſta. Ad tertiā dicit ꝙ ſi anima rationalis cōſideratur vt eſt principiuꝫ formale corporis ſic eſt de conſideratione phi naturalis. ſed ſi conſideratur vt eſt ſeparata vel ſeparabilis ſic eſt de cōſideratione methaphiſici. Sequitur in textu. Omnino autem et penitus difficilimorum eſt.

Queritur ſecundo.

vtrum Anima ſit ſubiectum ſciētie huius libri. Arguit ꝙ non. quia nulla forma ſimplex poteſt eē ſubiectuꝫ accidentis. ſed anima eſt hmōi. ergo.

2º arguit. qꝛ de ſubiecto alicuius ſcīe debet preſupponi quid eſt et quia eſt. ſed in hoc libro non ſupponitur quid eſt et quia eſt. ſed oſtēdit ergo ꝛc. 3º in moralibus cōſideratur de aīa quia ibi ꝯſiderat de paſſionibꝰ et habitibꝰ aīe ergo aīa non eſt ſubiectū huius ſcīe. ꝯña tꝫ. qꝛ ſubiectū ſcientie debꝫ eſſe adequatū illi ſcientie

4º ſic. anima eſt ſubiectū inheſionis huius ſcientie. ergo nō eſt ſubiectū attributionis eius quia nihil idem ē ſubiectum inheſionis ꝛ attributionis reſpectu eiuſdem. quia ſic haberet rationem actus et potentie. Jn oppoſitum arguitur quia omnes queſtiones tractate in hac ſcientia quas phūs enumerat in textu ſiunt de anima et de paſſionibus eius. ergo ipa anima eſt hic ſubiectum. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ꝙ phūs oſtendit dignitatem et vtilitatem huiꝰ ſcientie vt reddat auditores beniuolos. et etiā modum procedendi ſeu ordinem determinandorum vt eos reddat dociles. ꝯſequēter ad reddendū auditores attentos oſtendit difficultatē huius ſcientie. ꝛ primo monet difficultates que ſe tenēt ex ꝑte modi procedendi. 2º difficultates que ſe tenent ex parte rei cognoſcibilis ſcꝫ ex parte ſubſtantie anime et paſſionum eius. Mouēdo difficultates ex ꝑte rei cognoſcibilis Primo mouet dubitationes circa animam vt eſt totum eſſenciale. Secundo vt eſt totum vniuerſale. Et tertio vt eſt totum poteſtatiuum. cōſiderando eā ꝑ reſpectū ad ſuas potentias et paſſiones.

Sciēduꝫ ē ſecundo. ꝙ Circa modum procedendi in cognitione anime eſt difficultas circa inquiſitionē diffinitionis eius. qꝛ vel ponitur tantum vna cōmunis methadus inueſtigandi diffinitionim rei ſcilꝫ ipius aīe ſic eſt ꝯmunis ars inquirendi de omnibus accidētibus per ſe per demoſtrationē. ꝛ ſic erit diffinire ī quirere diffinitionē anime cum talis ars ſit generalis omnibus rebus. Uel non eſt tantum vna ars. ſed ſunt plures modi inueſtigandi ꝙ quid eſt ipius anime. vt puta vꝉ ꝑ demōſtrationem vt quidā poſuerunt. vꝉ per diuiſionem vt Plato ponebat. et per compoſitionē vt poſuit Ariſtoteles. Et tūc erit difficilius querere quid eſt anima. quia oportebit prius inquirere quo illorū modorū ſit procedendum. et habito quo illorum modorū ſit procedendū adhuc erit difficultas ex quibus erit componenda diffinitio anime eo ꝙ diuerſarū rerum ſunt diuerſa principia diffinitiua ſicꝫ numerorum et planorum id eſt ſuperficierum.

Sciēduꝫ eſt tertio. ꝙ Circa animam vt eſt totum eſſentiale poſſunt eſſe dubitationes. Prima eſt in quo genere ponat anima. ſcꝫ vtrum ſit ſubſtātia vel quātitas. vel talia. Secūda eſt vtrum ſit ens in potentia. vel verū ſit endelichia id eſt actus eo ꝙ in quolibet genere potentia et actus inueniuntur. Circa aīaꝫ 2º vt ē totū vniuerſale mouet phūs aliquas dubitationes. Prima vtrum aīa ſit partibilis tam ſecundū eſſentiā ꝙ ſecundū potentias in eodem vt Plato ponebat. vel ſit impartibilis ſecundū eſſentiaꝫ et partibilis ſecunduꝫ potentias vt poſuit Ariſtoteles. Secunda ē vtrum omnes anime ſint eiuſdem ſpeciei aut non. Et ſi non ſint eiuſdem ſpeciei vtrum ſoluꝫ differant ſpecie aut etiaꝫ genere. Et cauſa dubitationis eſt. quia aliqui dicentes de aīa

ſoluʒ loqui videntur de anima humana. Sic etiã vtrum aīe ſit tantũ vna ratio cõis et vna ydea. vel etiam ſint diuerſe rationes ſecundum diuerſas aīas. ſicut aīalis ſecũdũ vnũquodqʒ animal eſt altera et altera. vt eſt alia ratio equi alia canis. ꝛc. naʒ animal vniuerſale nihil eſt aut poſterius eſt ſuis ſingularibus. ꝛ ſimiliter de quolibet alio communi.

Sciendũ eſt quarto ꝙ Ad

omnem cognitionē duo requirunt. ſcʒ obiectũ quod immutat potentiam ſi ſit paſſiua. et ipſa potentia. ideo difficultas ĩ cognitione alicuius rei cõtingere poteſt dupliciter. Uno modo ex parte obiecti. Alio mõ ex parte potentie. nam ſi potentia ſit paſſiua eſt difficultas ex parte obiecti quãdo. ſ. nimis ē potentiale eo ꝙ habʒ immutare potentiã ratione actualitatis eius. et ſi obiectum ſit de ſe multũ in actu difficultas eſt parte potentie que nimis debilis eſt et indiſpoſita ad recipiendũ actũ illius obiecti. qꝛ actus actiuoꝝ ſolum fiunt in patiente diſpoſito. ſicut virtus viſiua noctícoracis eſt nimis debilis ad ꝑcipiendũ lumen ſolis. Tunc ſit.

Concluſio prima. ꝙ Sciẽtia

de anima ex parte obiecti eſt facilis. ſed ex parte cognitionis noſtre eſt difficilis. Primũ pʒ. qꝛ inter formas naturales aīa ſuꝑmum graduʒ actualitatis obtinet. ergo obiectũ huius ſcientie ex parte ſui eſt facile ad cognoſcenduʒ. cum ſit maxime in actu. Secunda pars pʒ. qꝛ anima ſecũduʒ ſe eſt inſenſibilis. ſed intellectus noſter pro iſto ſtatu nihil cognoſcit niſi per miniſteriũ ſenſus cũ ſit affixus corpori. ideo incorporalia ſunt ſibi difficilime cognitionis. ergo ſciẽtia de aīa ex parte noſtri intellectus eſt difficilis. Nec valet obiectio. Quto aliquid eſt propinquius quéenti citius poteſt inueniri et cognoſci. Sʒ anima eſt ſibi maxime preſens. igit ꝛc. Rñ. lʒ ſit ſibi maxime preſens eſſentialiter. tamen non eſt ſibi preſens obiectiue. ſ. ſcʒ ſecũdum modum ſue cognitionis. qꝛ non poteſt directe ſibi preſentari mediante ſenſu. cum non cadat ſub obiecto ſenſus.

Concluſio ſecunda et reſponſalis.

Anima eſt ſubiectũ huius libri. Patet ꝑ rationes ante oppoſitũ. ꝛc. quia diffinitio et cõditiones ſubiecti attributionis in ordĩe ad hũc librum ſibi conueniunt.

Dubitatur primo Utrum

Uniuerſale nihil ſit aut ſit poſterius ſuis ſingularibus. Pro dubio ſciendum eſt ꝙ triplex eſt vniuerſale. ſcʒ ante rem. in re. et poſt reʒ Et vniuerſale ante rē poteſt poni eſſe tripliciter. Uno modo cum ſit extra ſingularia et extra mentē prime cauſe exiſtens ſicut Plato ponebat ydeas ſeparatas. Alio modo ꝙ ponatur in mẽte primi agentis. vt ydea que ē vniuerſalis ars omnium producendorum. Tunc dicitur primo vle ante rē primo modo nihil ē. qꝛ ſi ſic ſequeret ꝙ eſſent plura eterna non creata quod eſt erroneum. Patʒ etiã alia rõe. qꝛ ſi eſſent talia vniuerſalia eſſent creata vel increata. nõ primũ quia cũ primũ agens ſapienter agat creaſſet ipſa per alia exempla. aut igit erit proceſſus in ĩfinitum. aut oportebit ponere talia exẽplaria in prima cauſa. ergo ñ ponerentur illa vniuerſalia extra primaʒ cauſam increata. Sed vniuerſale ante rem ſecũdo mõ bene eſt aliquid ante ſingularia. Pʒ quia cum ſciẽtia ſit neceſſarioꝝ ſequit ꝙ ſine illis vniuerſalibus nullus poteſt eſſe perfecte ſciens. Patet cum effectus non perfecte cognoſcantur niſi reducãtur in ſuã primã cauſam. Unde vniuerſalia ſic accepta ſunt prima principia omniuʒ entiuʒ et ſunt ydee reꝝ producendarũ in mente primi. Unde ydea nihil aliud eſt ꝙ prima cauſa ingenitum eſt et immutabilis ab aliquo creato. et ſecundum ꝙ diuerſimode immutatur ad diuerſis rebus diſtincte ydee ſibi attribuunt. Dicendũ ſecũdo ꝙ vniuerſale in re hoc eſt natura vniuerſalis in ſe conſiderata ſine intentione vniuerſalitatis ē aliquo modo prior et notior ſingularib⁹. quia duplex eſt ordo nature quidam eſt generatiõis et temporis ſecundum quem potentia precedit actũ in eodem. et ſecundũ hunc ordinē vniuerſale prius ē ſingulari. vt in generatioē hominis prius generat animal ꝙ homo. Alius eſt ordo intentionis ſiue perfectionis ſecundũ quē actus precedit potentiã. et hoc modo vniuerſale eſt poſterius ſingulari. ſcʒ quantum ad eſſe in actu. Dicitur tertio ꝙ vniuerſale poſt rem nihil eſt aut eſt poſterius ſuis ſingularibus. pʒ quia tale vniuerſale eſt natura accepta cum intentione vniuerſalitatis. ſed talis intentio attribuitur nature per abſtractionem a ſingularibus ſecundũ ſimilitudinem quã habet ad ipſa. ergo illo modo eſt poſterius ſingularibus.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicitur ꝙ nulla forma ſimplex quemadmodũ prima cauſa que eſt in fine ſimplicitatis poteſt eſſe ſubiectũ alicuius accidentis. tñ aliqua forma que dicit ſimplex per carentiam cõpoſitionis ex materia et forma põt eſſe ſubiectũ alicuius accidentis. Ad ſecũdã dicitur ꝙ in aliqua ſciẽtia particulari non debʒ inueſtigari quid ſit ſubiectũ per propria pricipia illi⁹ ſcientie. ſed bene ꝑ pricipia methaphiſice q ſtabilit principia aliarum ſcientiarum. et ſic in

preſenti libro inueſtigat diffinitio ſui ſubiecti. ſcʒ aīe per diuiſionē entis in actũ et potentiã. et in decē predicamẽta. Ad ſecũdã dicit ꝙ in moralibus ꝯſiderat aīa inquantũ ē principiũ vel ſubiectũ actuũ vel habituũ moraliũ. vt virtutis vł vicii. ſʒ hic cõſiderat quantũ ad principia et paſſiones eius. Ad quartã dicit ꝙ aīa rõnalis in ꝑticulari ē ſubiectũ inheſiõis hui⁹ ſciẽtie. ſʒ aīa in cõi accepta eſt ſubiectũ attributiõis eius.

Sequit. t. Amplius aũt et ſi nõ multe aīe.

Queritur Tercio: Utrum

Accidẽtia magnã ptē ꝯferãt ad cognoſcenduʒ ꝙ quid ē. Arguit ꝙ nõ. qꝛ ꝙ quid ē principiũ ꝑ queʒ cognoſcunt accidentia de ſubo. gᵒ accidẽtia ñ cõferũt ad cognoſcendũ ꝙ quid ē. aliter idē eſſet noti⁹ et ignotius reſpectu eiuſdē zᵒ ſic. eadē ſũt pricipia eſſẽdi ꝛ cognoſcẽdi. ſʒ accidẽtia ñ ſũt principia eſſẽdi ꝙ quid ē. gᵒ ñ ſũt pricipia ꝯgnoſcẽdi ipʒ. 3ᵒ ſic. accidẽtia ſũt minoris ꝑfectiõis ꝙ ꝙ quid ē aīe. gᵒ ſi ꝯferãt ad ꝯgnoſcẽdũ ipʒ ꝙ quid agẽt vltra gradũ ſue perfectionis. In oᵒ ē phũs in. t. Pro reſpõſiõe.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phũs poſuit difficultates ex ꝑte aīe inquantũ eſt totũ eſſentiale reſpectu ſuoꝝ ſuperioꝝ et totum vle reſpectu ſuoꝝ ĩferioꝝ hic ꝯñter ponit alias difficultates ex ꝑte ipſius aīe inquantũ ē totũ poteſtatiuũ ꝑ reſpectũ ad ſuas potẽtias. Prima ē ſi eiuſdē ñ ſint multe aīe vt Plato ponebat. ſʒ ſolũ plēs potẽtie ipſius. vt vegetatiuũ. ſenſitiuuʒ. vel intellectiuum.

Dubitatur primo. vtrum

oporteat prius querere totã aīam aut ꝑtes ei⁹. Etiã erit dubiũ q illaꝝ ꝑtiũ ſint nate ad inuiceʒ et ab inuicē ſeparate. ꝛ q nõ. 3ᵒ erit dubiũ vtrũ oporteat prius cognoſcere potẽtias aīe aut opa vel actus ipaꝝ. et ſi oporteat prius cognoſcere actus adhuc erit dubiũ. vtrũ oporteat prius cognoſcere obiecta actib⁹ et potẽtiis vel ecõtra.

Uñ rõ prime dubitatiõis ē. qꝛ nõ ſoluʒ ꝙ quid ē valʒ ad cognoſcẽdũ cãs accidẽtiũ ſube. ſʒ ecõuerſo etiã accidẽtia magnã ptē ꝯferũt ad cognoſcẽdũ ꝙ quid ē. qꝛ cũ habemus notitiã de plurib⁹ accidẽtibus rei aut de oībus etiã poſſumus habere notitiã de ſuba et de diffinitione ipſius. ꝙ aũt illud ꝙ quid valeat ad cognoſcẽdũ accidẽtia. p. oſtẽdit. qꝛ oīs demoſtrationis principiũ ē ꝙ quid ē ſicut diffinitio. iõ diffinitiones ſʒ quas nõ ꝯtingit accidẽtia cognoſcere dicũt dyalectice et vane omẽs.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Circa paſſioēs aīe. p. mouet aliã dubitationē. ſ. Utrũ oēs opationes aīe ſint cões toti ꝯpoſito et iſta dubitatio eſt neceſſaria ad ſciendum vtrũ aīa ſit ſeparabilis a corpore vel nõ. qꝛ ſi ſit aliqua aīe opatio vel paſſio ꝓpria erit ſepabil. et ſi nullũ eſt ꝓpriũ opus ipſius aīe nõ erit ſeparabilis a corpore ſʒ reʒ. ſʒ ſolũ ſecũdũ rõeʒ. ſicut rectũ eſt ſepabile ſʒ rõeʒ a materia ſenſibili. eo ꝙ multa ſibi accidũt nõ inquantũ ē in materia. vt tãgere ſperam ſʒ pũctuʒ. et tñ nõ eſt ſepabile ſecũdũ reʒ. Et ſic argueret phũs ꝙ nulla ſit operatio ipſius aīe. qꝛ ſi ſit maxie eſſet ĩtelligere. ſed hoc nõ. qꝛ ĩtelligere vel ē fantaſia quedã vł nõ eſt ſine fantaſia. gᵒ nõ cõtingit aīaʒ intelligere ſine corpore. cũ fantaſia nõ ſit ſine corpore. Itē oēs paſſiões cũ quib⁹ patit corpus et fiũt cum motu corporis ſunt cões corpori et anime. ſed oēs paſſiões aīe. vt ira mãſuetudo. ꝛ ſic de aliis fiũt cũ motu corporis. quod ꝓbat. p. duplici ſigno. Primũ ē. qꝛ aliqui ſunt qui in manifeſtis paſſionib⁹ et ꝑiculis nũꝙ iraſcitur. aut timẽt. Alii vero a paruis et debilibus mouent ad irã vł ad timorē. qđ nõ eſſet niſi ille paſſiões fierẽt ſecũdũ paſſionē corporis. Secũdũ ſignũ. alii qui ſunt qui ſine aliquo terribili exterius apparenti efficiũtur timẽtes. ſicut melencolici. qđ fit ꝓpter interiorē trãſmutationē ſui corporis. gᵒ in illis paſſionib⁹ corpus et aīa ſil ſũt. et ſic ſũt cões toti cõiuncto. Ex dictis infert phũs duo correlaria. Primũ eſt ꝙ dicte paſſiones anīe habent diffiniri per materiã. Pʒ. qꝛ oīs paſſio hʒ diffiniri per ſubiectũ in quo et a quo habet eſſe.

Sed paſſiones anime habent eſſe in corpore et a corpore. ergo habent diffiniri per corpus et materiam. vt ira diffinitur. quod eſt motus alicuius partis corporis ob hoc et gratia hui⁹ id eſt propter aliquē finem. Secundum eſt ipſius phiſici eſt conſiderare de anima et de paſſionibus ipſius. Pʒ. qꝛ phiſicus habet conſiderare omnia q ſunt cõiuncta materie ſecũdũ eſſe et rõeʒ. ſed paſſiones aīe vel oēs vel ad minus plures ſunt cõiuncte materie ſecundum eſſe et rõem. ergo pertinẽt ad phiſicũ. Sed ad ſciẽdum qualiter diuerſimode poſſunt diffiniri a logico et phiſico.

Sciendũ eſt tertio: ꝙ predicte

paſſiones poſſunt tripliciter diffiniri. Uno mõ per formã tantũ. vt cũ dicit ira ē appetit⁹ vindicte. nam finis ire eſt vindicta. modo finis et forma coincidunt.

Alio modo per ſolam materiam. vt dicitur ira eſt aſcenſio ſeu ebulatio ſanguinis circa cor.

Alia eſt cõprehendẽs materiã et formã. vt ira eſt ebulitio ſanguinis circa cor propter appetitum vindicte. Prima diffinitio que ſolam formam cõcipit pertinet ad dialeticum qui eſt artiſta intentionalis formas ſecundũ ſe cõſide

rans.et non vt ſunt in materia.et quia paſſiones fluunt a forma ſecundūꝫ ꝙ eſt in materia ideo tales diffinitiones dyalectice ſunt vane ad demōſtrandū paſſiones phiſicas.Sꝫ diffinitiones date per ſolam materiam. vel per materiam et formā ſimul pertinent ad philoſophiaꝫ naturaleꝫ.et vnus alius artifex habet illas illo modo coſiderare.Ex quibus infertur ꝙ phiſicꝰ conſiderat paſſiones aīe vt ſunt in materia ſecūdum rem et intellectū ad differentiā methaphiſici qui cōſiderat eas vt ſunt ſeparabiles vtroqꝫ mō.ſed methaphiſicus cōſiderat paſſiones ſeparabiles ſecundū intellectū et non ſecundūꝫ eſſe vt dicebatur qꝛ cauſant a natura. quia lꝫ paſſiones artificialiū ſint in materia tn̄ nō ſunt de cōſideratione phiſici.qꝛ cauſantur ab arte et natura.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Duplex eſt accidens. ſcilꝫ cōe qd' ſequit principia indiuidui.Aliud quod inſequit principia eſſentialia ſpeciei.⁊ de iſto eſt hic ad propoſitū.poſſꝫ tamen intelligi dupliciter ꝙ cōferat ad cognoſcendū ꝙ quid eſt. Uno modo ꝙ tale accipiens cōferat ad cognoſcendū ꝙ quid ē ex parte illiꝰ quiditatis.ita ꝙ tale accidens ſuit principium accidentis.et ꝯñter cognoſcentis ipſius ꝙ quid eſt.Alio mō ꝙ ꝯferat ex parte cognoſcentis. qꝛ ſcꝫ cognoſcēs non fert immediate in cognitionē ipſius ꝙ quid eſt.ſed ex actibus venit in cognitionem ipſius. Tunc ſit:

Concluſio prima. Nulla accidentia cōferunt ad cognoſcenduꝫ ꝙ quid eſt ex parte ipſius eſt. Pꝫ.quia vnū quodqꝫ ē cognoſcibile inꝗtum eſt in actu.ſed accidentia nō dant eſſe in actu ipſi ꝙ quid eſt.ergo ex pte ipſiꝰ ꝙ quid eſt non cōferunt ad cognoſcendū ipm. ymo magis impediunt ad cognitionem eius. quia ante ꝗ itelligi poſſit oꝫ ipm denudari ab omnibus accidentibus eius.

Concluſio.ſecunda.Accidentia propria magnā partē cōferunt ad cognoſcēdum ꝙ quid eſt ex parte cognoſcētis ſiue ex mō cognoſcendi actum intellectus. Pꝫ.qꝛ omnis effectus proprius et eſſentialis hꝫ nos ducere a poſteriori in cognitionē ſue cauſe. ſed accidētia ꝓpria ſunt effectus proprii et eſſentiales ipſius ꝙ quid eſt.⁊ itelligibilia accidētia a nobis priꝰ cognoſcunt per ſenſum qui ex parte cognoſcentis cōferunt ad cognoſcendū ꝙ quid eſt.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit ꝙ quid eſt cōfert ad cognoſcendū accidētia demoſtrationis propter quid. et potiſſima accidentia conferūt ad cognoſcēdum ipm ꝙ quid eſt demoſtratiōe qꝛ eſt tātuꝫ.

Ad ſecundā dicit ꝙ eadē ſunt principia cognoſcendi et eſſendi a priori ſcꝫ eadē ſecundū reꝫ. ſed non oꝫ de principiis cognoſci a poſteriori qꝛ cognoſcimus formā ꝑ operationē eius ꝗ nō eſt principiū eſſendi forme et etiā materie ꝑ motuꝫ. Ad tertiā pꝫ ſolutio ex dictis. Sequit textus. Principiū aūt ꝗſtionis apponere.

Queritur qu arto. Utrum Cognoſcibile ſit in cognoſcēte ſecundū eſſe reale. Arguit ꝙ ſic.qꝛ res cognoſcunt in ſuo eſſe reali.ſꝫ de rebꝰ nihil cognoſcit niſi quod eſt in cognoſcēte.gº cognoſcibile ē in cognoſcēte ſꝫꝰ eſſe reale. 2º res ē in aīa vel realiter vl' ſimilitudinarie.ſi primū habet intentū.ſi ſecūdū cū ſimilitudo cauſet ab aliquo reali imprimēte ſuā ſimilitudinē.ſequeret ꝙ res prius fuerit in aīa ſꝫꝰ eſſe reale. 3º ſic.aīa eſt quoddā mō oīa vt dicit in 3º huiꝰ.gº omīa habēt eſſe reale in aīa.

In oppoſitū eſt phūs in.t. Pro reſponſiōe ad queſitum.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝗ phūs in ꝓhemio ꝓpoſuit ſuā ꝯñter ſecundū ordinē ꝓmiſſuꝫ cōſequit ſuū intētuꝫ. ⁊ pº reꝓbat opiniōes antiquoꝝ de aīa i toto reſiduo huiꝰ primi.deīde in ſecūdo de ipa veritate incipit determinare.et qꝛ quelꝫ res eſt inveſtigāda per ea ꝗ ſūt ſibi ꝓpria.⁊ ꝑ ꝗ differt ab aliis et i illo ſunt ꝓpria aīalis ꝑ ꝗ differūt ab inaīatis. ſcilꝫ motus et ſenſus.ꝑ hoc enim iudicamus aliud eſſe aīatuꝫ.qꝛ ſe mouet et ſentit.iō ſꝫꝰ illa duo variati ſunt antiqui inquirere naturam anime. quidā eniꝫ inueſtigauerūt eā ex pte motus.alii vero ex parte ſenſus.

Scienduꝫ ē ſecundo ꝙ Oēs phī inueſtigātes ex pte motꝰ in hoc ꝯueniūt ꝙ nihil moueat niſi moueat.cū gº aīa maxie moueat.cōcludebā eā maxie moueri.Sꝫ diuerſificati ſunt.qꝛ Democritꝰ poſſuit corpa ꝯſtitui ex athomis tanꝗ ex principiis ꝓpter hāc rōeꝫ. qꝛ pricipiū dꝫ ſimplex eſſe et virtuoſum. ſꝫ athomi ſunt hmōi.qꝛ ſꝑ mouent. vt pꝫ in radiis ſolis itrātibꝰ ꝑ feneſtrā. ⁊ ſic dicit Democritus corpa indifferent ꝯponi ex quibſcūqꝫ athomis. ſꝫ dicit ꝯponi aīaꝫ ſolū ex athomi rotūde figure ignee eo ꝙ ignis ē formalior ⁊ magis actiuus ceteris elētis.ſꝫ aīa actuat ⁊ mouet.iō dicit athomos aīe eſſe de natura ignis.⁊ etiā rotūde figure. qꝛ aīa mouet ad oēꝫ differētiā poſitiōis. mō rotūditas ē indifferens mouere ad oēꝫ ptē.⁊ huiꝰ opiniōis fuit Lētipus.et cōfirmauit a ſigno. qꝛ vita ſeruat ꝑ reſpiratiōeꝫ ⁊ aſpirationē eo ꝙ athomi ſꝑ mouent.iō aīe inſpiratio attrahit athomos ne exeāt.iō ꝗdiu aīalia reſpirant non mouent.Sꝫ alii phī cōſiderantes cōueniunt in hoc ꝙ poſuerunt animam eſſe cum athomis.

Sed non dixerunt eam de natura agnius.ſꝫ tn̄ Archilaus magiſter Socratis poſuit aīam mouere a thomos et non eſſe ipos.ſed Anaxagoras dicit animā eſſe intellectum mouētem qui non mouetur.⁊ ꝙ anima intelligit in aīa et nō in brutis.Sed iſte opiniones reꝓbant.qꝛ ſi aīa mouetur vt ipi ponunt poſſet moueri localiter. et ſic eſſet corpus et per ꝯñs diuiſibilis. ſꝫ hoc ē impoſſibile. ergo impoſſibile eſt per ſe mouere. et moueri. Sed ad videndū opinionē inueſtigantiū aīam ex parte ſenſus et cōicationis.

Sciendum eſt tertio ꝙ. Oēs illi in hoc cōueniūt ꝙ cōicatum eſt in cōicante ſecunduꝫ eſſe reale. Dicebant enim ſimile ſimili cognoſci. et cū aīa omia cognoſcat ſequit ꝙ hꝫ ſimilitudinem omnium. et qꝛ res ſunt in ſuis principiis non concludebant aīam cōponi ex ſuis principiis rerū vt omia cognoſceret. Sꝫ iſti diuerſificati ſunt ſicut diuerſificati ſunt in ꝯpoſitione principioꝝ naturaliū. nam ſicut Empedodes poſuit quatuor principia naturalia. ſcꝫ quatuor elementa.et duo etiam.ſcilicet litem et amiciciaꝫ.ita dicūt aīam cōponi ex illis. vt aīa corporet.Sed Plato ponēs ydeas et numeros principia reꝝ.dicit aīam cōponi ex ipis. Sed tales ponentes aquā principiū omnium. dicūt aīam non eſſe aquam.ſed eſſe motiuā oīum.iō cum videbat magnetē attrahere ferrum dicebat magnetē habere aīam.dicit Diogenes aīaꝫ eſſe aerē.et Eraclitus vaporē.ſed Alenon dicit eaꝫ immortalem ⁊ de natura celi.Sed yperus dicit aīam eſſe aquā eo ꝙ aqua eſt maxime mobilis Terquias vero dicit eā eſſe ſanguinē.qꝛ in aīali non eſt ſenſus ſine ſanguine.Et iſte opiniōes in iſtis verſibus cōtinent.Sic ſunt ponētes aīaꝫ primi ſapientes .ignē. Democritus. Athomos Len. Pictagoraſqꝫ.ponit Anaxagoras intellectum.Empedodes elementa. Plato ponit numeros et ydeas. actales aīam memorabitur eſſe motiuaꝫ.aera Diogenes Eraclitus eſſe vaporem comparat Almeon hanc immortalem. ypus dicit aquā genitā Terquias ex ſanguine natam.

Scienduꝫ eſt quarto ꝙ Res habet tuplex eſſe.ſcꝫ eſſe reale quod eſt eſſe perfectū et in propria eius natura.et eſſe intelligibile quod eſt eſſe diffinitū et deriuatū ab eſſe ſue proprie nature. vt color in pariete habet eſſe reale.⁊ ſpēs eius in aere ꝗ oculo hꝫ eſſe itelligibile.

Concluſio reſponſiua ad.q. Cognoſcibile nō eſt in cognoſcēte ſecundū eſſe reale.ſed ſecūdū eſſe intelligibile tātum Primū patet. qꝛ ſi aīa cognoſceret lapidē per eſſe reale lapidis ita ꝙ eſſe cognoſcēdi lapidē eſſꝫ natura lapidis et lapis non haberet aliud eſſe in aīa ꝗ extra aīam ſequeret ꝙ lapis ſeipm cognoſceret cum in ipo ſit tota ratio cognoſcendi.quod tn̄ eſt impoſſibile. Itē primū in vnoquoqꝫ gn̄e eſt cauſa eoꝝ que ſunt poſt.ſed in ordine cognitionum ſubſtantie ſeparate ſunt prime. ergo nihil participat virtutē cognoſcendi niſi ſit quodāmodo abſtractū a materia.ideo videmus ꝙ ſenſus percipiens ſine materia et non ſine conditiōibꝰ materie eſt minus cognoſcibilis ꝗ intellectus qui eſt immaterialior.ergo non oꝫ cognitum eſſe in cognoſcente ſecundū eſſe materiale. Secunda pars pꝫ. qꝛ omne quod cognoſcitur eſt in cognoſcente ſecundum ſuā ſimilitudinem et hoc eſt ab eſſe intellibibili.iō dicit in 3º huiꝰ ꝙ lapis non eſt in aīa ſed ſimilitudo lapidis.

Ad ratioēs ante oppoſitum

Ad primā dicit ꝙ de rebus non cognoſcit niſi quod eſt in cognoſcente per ſuam ſimilitudinem.ſed non oꝫ ꝙ illud cognitū ſit in cognoſcente ſecundū ſe. Ad ſecundā dicit ꝙ res ē in anima ſecundū ſuam ſimilitudinē.⁊ illa ſimilitudo cauſatur ab aliquo reali non tn̄ exiſtente in anima ſed exiſtente extra aīam quod multiplicat ſuas ſimilitudines ad ſenſum.et ſenſus repreſentat fantaſmata intellectui.et per hoc virtute intellectus agentis ex ipis ſpēs intelligibilis in intellectu.iō non remouet actus corporalis in intellectu imprimēs illam ſimilitudinem in intellectu ſicut requiritur preſentia ſigilli ad imprimendū figuram in cera. Ad tertiam dicitur ꝙ aīa non dicit eſſe anima ꝙ ſit cōpoſita ex omnibus. ſed qꝛ eſt in potentia ad omnia que poteſt cognoſcere. et eſt receptiua omnium ſpecierū ſenſibilium et intelligibiliū.et fit vnum cum ipis in eſſe in intelligibili et immateriali.et hec de queſtiōe. Et per cōſequēs de toto primo libro de anima.

Sequitur liber ſecuudus de anima. Incipit textus:

Que quidam a prioribus tradita de anima dicta ſunt Iterum autem tanquam ex principio redeamus tēptantes determinare quid eſt aīa. et que magis propria erit ipſius diffinitio.

Irca iniciuʒ ſecundi Libri De anima. Queritur primo.

Utrū aīa ſit ſubſtātia. Arguit ꝙ non. qꝛ ꝓprium eſt accidēti in eſſe in ſubiecto. ſed anima eſt in corpore vt in ſubiecto. ergo. ꝛc. 2º ſic. propriū eſt accidenti diffiniri per ſubiectum. ſed anima eſt hmōi. quia diffinit' per corpus. ergo non eſt ſubſtantia. 3º ſic. eſſe per ſe eſt ꝓpriuʒ ſubſtantie. ſed aīa non eſt ens per ſe. ſed exiſtit in ſua materia. ergo non eſt ſubſtantia. In oppoſitū eſt phūs. Pro reſponſione ad q.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ phūs in primo libro reprobauit opiniones antiquorꝝ de aīa. hic ꝯſiter incipit determinare de ipa ſecundū veritatē et opinionē propriam. et dicit ꝙ oʒ tēptat ue determinare de ipa aīa. ꝛ hoc dicit propter eius difficultatē. qꝛ nolebat de veritate inueniēda preſupponere. et primo determinat de anima ſecundū ſe. et deinde de potentiis procedendo a communioribꝰ ad minus cōmunia. et per hoc ſoluit' vna queſtio mota in primo libro de ordine determinandorum circa ipſam animam.

Sciendum eſt Secundo ꝙ diffinitio ſubſtantie ꝛ accidētis inter ſe differūt vt habet' 2º methaphiſice. quia diffinitio ſubē eſt abſoluta et non dat' per additamētū. ſed diffinitio accidentis datur per additamētū. cuius ratio eſt. qꝛ ſubſtātia in materia propria eſt ens in ſe cōpletū non habens eſſe alteri inherens. ꝛ qꝛ diffinitio ſignificat quid ē eſſe rei ideo ī diffinitiōe ſubſtātie nihil addit' extrinſecū. Accidens vero non habet eē niſi ꝑ ſubiectū et ī ſubiecto. iō in eius diffinitione ponit' ſubiectum et ſimiliter. qꝛ nulla forma partis in quid eſt ſpē completum. ideo in diffinitione forme partis ſemꝑ aliquid ponit' qd' eſt extra eſſentiā eius. iō cum anima ſit forma partis oportet ꝙ in eius diffinitione ponatur materia vel ſubiectum et aliquid explicās ſuaʒ eſſentiā. iō phūs volens inueſtigare diffinitionem ponit ſex diuiſiones anime. quarū tres prime valent ad inueſtigandum materiaʒ aīe. et alie tres ſe tenent ex parte ſubiecti anime quod ponitur in ſua diffinitiōe tanꝙ ſue eſſentie.

Sciendūʒ eſt tertio ꝙ prima illarū diuiſionū eſt diuiſio entis in decem predicamenta. Secunda eſt diuiſio ſubē in materiā. formā et cōpoſitū. que ſic differunt. qꝛ materia ſecundū ſe non eſt hoc aliquid. ſed tātum in potentia. et ſic hoc aliquid. forma etiā non eſt hoc aliquid ſed eſt ſecundū quā ſit hoc aliquid in actu. ſed cōpoſitū quod ē ſubſtātia ꝯpleta ſubſiſtēs ī vltīo actu nature ē hoc aliquid. ꝛ notāter dicit' ſubſiſtēs in vltīo actu nat'e ꝛ ſubā cōpleta qꝛ lʒ aīa rōalis ꝛ per ſe ſubſiſtens. tñ nō eſt ſuba cōpleta. qꝛ eſt pars ſpēi et ſubē cōplete. Tertia diuiſio ē actus in actū primū. et ſecūdū. vt ſciē tia. ſcīa eſt actus primus. et cōſiderare eſt actꝰ ſecūdus. Sed diuiſionū q̄ valēt ad inueſtigandū ſubiectū aīe. Prima eſt ꝙ ſubſtātiarꝝ quedā ſunt corporee. et quedā incorporee. inter quas corporee maxīe vident' eſſe ſubſtātie. quia ſunt nobis notiora aliis. Secunda diuiſio eſt ꝙ corporum quedā ſunt phiſica. vt homo vel lignum. quedam artificialia. vt ſcannum. que ſic differunt. quia naturalia videntur magis eſſe ſubſtantialia ꝙ artificialia. Primo quia ſūt prīcipia artificialiū. et non econtra. Secundo qꝛ ſunt ſubſtantie ſecundum materiā et formam ſimul. Artificialia ſecundū materiam tantum. quam ſupponūt a natura. et ſecundū formam eorū ſunt accidentia. Tertia diuiſio corporum naturaliū. quedam habent vitam. et quedam non. Unde vitam habere dicuntur que ſuſcipiunt augmentum. decrementuʒ. et nutrimentū tamē ñ ſolum per habere augmentum. vel nutrimentum aliquid viuere dicitur. ſed etiam per hoc ꝙ ſentit. et intelligit. Sed etiam alia opera vite exercet. nam ſubſtantie ſeparate non nutriuntur et tamen in ipſis eſt uita. quia intelligunt et volunt. Unde ex prima trium priorū diuiſionū ſumitur ꝙ anima eſt ſubſtāna. ex ſecunda ꝙ eſt forma vel actus. et ex tertia ꝙ eſt actus primus. Sed ex prima aliarum totum ſumitur ꝙ eſt actus ſubſtantie corporee. et ex ſecunda ꝙ eſt actus corporis phiſici. et ex tertia ꝙ eſt actus corporis in potētia vitā habētis

Concluſio prima Anima eſt forma accidentalis. Patet quia nulla forma accidentalis dat eſſe ſimpliciter. Sed preſupponit aliquid in eſſe completo. ſed anima dat eſſe corpori ſimpliciter et ī actu. ergo. ꝛc. aīſ patet. quia in hoc differunt forma ſubſtantialis et accidentalis. quia accidentalis dat eſſe ſecunduʒ quid et aduenit enti in actu ſimpliciter et in potentia ſecundum quid. Sed ſubſtātialis dat eſſe ſimpliciter et aduenit enti in pura potentia: ſcilicet materie prime. Ex hoc infert beatus Thomas. ꝙ vnius rei non poſſunt eſſe plures forme ſubſtantiales. quia prima faceret eſſe in actu ſimpliciter. Alie vero aduenirent enti cōpleto et perfecto in actu ſimpliciter.

Concluſio ſecunda. Anima non eſt totum compoſitum. Patet quia totū compoſitum eſt hoc aliquid ſubſiſtens ſubſiſtētia completa. ſed anima non eſt huiuſmodi. ſed ſolum exiſtit vt pars ſpeciei. igitur. ꝛc.

Concluſio tertia Anima non eſt materia. Pʒ qꝛ aīa dat eſſe in actu et dat nomē et rōeʒ ei cuius ē. ſʒ materia nullū iſtorꝝ dat

Concluſio quarta. Anima eſt forma ſubſtantialis per primā cōcluſionē pʒ ꝙ non eſt accidentalis et per conſequētis ꝙ nō ē materia nec cōpoſitū. ergo a ſuficienti diuiſione eſt forma ſubſtantialis. Ex quo pʒ reſponſio ad queſitū ꝙ aīa eſt ſubſtantia incōpleta et per modū partis et non ſuba completa que directe ponatur in predicamento.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicit' ꝙ aīa nō eſt in corpore tanꝙ in ſubiecto cū ſit ens in actu a quo ipa capiat exiſtentiā. vt in ſubiectū accidentis. ſed ſolū eſt in corpore tanꝙ actus ſubalis in eo ꝙ ē ens in potentia tantū. Ad ſecūdaʒ dicit' ꝙ diffiniri per additamētū nō cōuenit ſoli accidēti et ſic ē ſibi quarto mō propriū. ſed etiaʒ ꝯuenit cuilʒ forme partis. Ad terciā dicit' ꝙ aīa habet per ſe eſſe ſic ꝙ non eſt in alio ente. ergo capiat ſecūdū ſubſiſtētiā et iō non ē in alio vt accidens in ſubiectō. Sequit' in textu. Neceſſe eſt animam

Queritur ſecundo Utrum Diffinitio anime ſit bñ aſignata in qua dicitur aīa eſt actꝰ primus corporis phiſici organici potētia vitā habētis. Arguit' ꝙ nō. qꝛ aīa eſt actus ſicut ſcīa vt dicit' in textu. ſed ſcīa eſt actꝰ ſecūdus. ergo aīa nō eſt actꝰ primus. 2º ſic. aīa eſt actus illius quod ſubicit' gñationi. ſed illud dicit' materia prima. ergo aīa ē actus materie et nō corpus. 3º ſic aīa eſt actus corporis vitā habētis in actu. ergo male ponit' vitā habentis in potētia. 4º ſic actus et potētia debent inter ſe proportionari. ſʒ aīa eſt actus ſimplex. ergo debet habere potētiaʒ ſimplicē. ſʒ corꝰ organicū nō eſt ſimplex cum habeat diuerſitatē organorꝝ. igit' aīe ineſt actus corporis organici. In opoꝰ eſt phūs. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ phūs ꝓmiſit diffinitiōes valētes ad inueſtigāduʒ diffinitionē aīe et noīauit primā partem diffinitionis anime. ſcilicet quod ipa eſt actꝰ. ꝯſiter noīat alias ꝑtes vt ꝯcludat diffinitioneʒ aīe in ipis. et primo oſtēdit ꝙ eſt actus primus. Nam ē duplex actꝰ. quidā eſt primus ſicut ſcīa Alius ſecundus ſicut cōſiderare. et horꝝ actuū ſcīa eſt prior via gñatiōnis. nā cōſideratio cōparat' ad ſcētiā ſicut actꝰ ad potētiaʒ. mō actꝰ licʒ via ꝑfectiōis ꝓcedat potētiaʒ et in diuerſis ꝓcedat ordine gñatiōis et ꝑfectiōis. tñ in eadē potētia ꝓcedit actū via gñatiōis. eo ꝙ aliquid prius eſt in potētia ꝙ in actu. iō ſcīa prior eſt generatiōe ꝙ ꝯſideratio. Uñ manifeſtum eſt ꝙ aīa eſt actꝰ primꝰ. qꝛ in corꝑe aīato ſicut ſcīa remanet ī habitu tā in ſomno ꝙ in vigilia et ſolū eſt ꝯſiderare ī vigilia. tñ aīa ſemꝑ manet et ſenſatio et motus qui ſunt actus etiā non remanēt ergo anima eſt actus primus.

Sciendūʒ ē ſecundo ꝙ Corpus organicū dicit' ꝙ habet diuerſitatē ꝑtū diſſerētiuʒ ſitu et figura deputatarꝝ ad diuerſa oꝑa vite exercēda. diuerſitas autem eſt organum ꝑs differēs ab aliis ſitu et figura depicta ad aliquā oꝑationē exercendā. diuerſitas aūt organorū in corpore vitā habente eſt neceſſaria ꝓpter diuerſas oꝑatiōes cū eniʒ aīa ſit ꝑfectiſſima forma inter formas corporꝝ naturaliū ipa ē principiū mltarꝝ oꝑationum propter quas requirit diuerſitatē organorꝝ ī ſuo ꝑfectibili. ſʒ forme rerū inuētarum ꝓpter ſuā imꝑfectionem ſunt prīcipia paucarꝝ oꝑationū. ideo requirunt corpus hōgeneū eiuſdē diſpoſitiōis et figure in toto et in ꝑtibꝰ. Ex quo pʒ ꝙ melior ē actꝰ corporis organici ꝙ materie prime ꝙuis aīa ſit ſimplex ſecūdū eſſe etiā tñ ē multiplex ī virtutibus. et ille virtutes ad ſuas oꝑationes requirūt organorū pluralitatē. ideo anima requirit habere corpus organiſatū.

Sciendum eſt tercio. ꝙ In vltīa parte diffinitiōis dicit' potētia vitaʒ hñtis qꝛ corpus vitā habens ſimplex eſt et in actu. et ſic ē ꝯpoſituʒ. mō cōpoſitū non ponit' in diffinitione forme ſʒ materia tātū. Uñ materia corporis viui ē illud qd' ꝯponit' ad vitā ſic potentia ad actuʒ. et ſic aīa eſt ſecūdū quā corpus viuit in actu quod tñ de ſe ſolū eſt in potētia ad vitā nō tamē eſt intelligēdū ꝙ in corpore ante aduētum aīe ſit aliqua forma corporis de genere ſubſtantie q̄ ſibi det eſſe corporeū et quod det viuere tātum. ſʒ aīa ſibi aduenīēs dat eſſe ſubſtātiale corporeū eſſe viuum ꝛ perficit materiā ſecūdū oēs illos gradus perfectiōis. et iō recedēte aīa nō manet idem corpus in ſpē. Tunc ſit.

Concluſio prima. predicta diffinitio aīe eſt ſufficiens. Pʒ primo ꝙ aīa ſit actus primus ex prius dictis. et ꝙ ſit actus corporis organici. Probat phūs a minori. qꝛ minꝰ videt' ꝙ plāte eſſent organice ꝙ de aliis aīatis ꝓpter imꝑfectionē aīe vegetatiue q̄ ceteris habʒ pauciores operationes. ſed corpora plātarum ſunt organiſata. qꝛ ibi ſunt diuerſe partes ordinate a diuerſis operibꝰ. ſicut foliū ad copertum fructum et fructiferi illius partis in qua fructus naſcitur cortex. aut naſcitur decopertū ſubſtātie arboris vt cutis ad tegendū carnes animalibꝰ et radices ordinant' ad ſuggerendū nutrimentū a terra et proportionat' ori animalis per quod attrahit alimētū. gº aīa ē actꝰ corporis organici

Ex iſta diffinitione infert phūs ꝙ non eſt querēda cauſa quare ex corpore et anima fit vnum per ſe. cum oſtenſum ſit ꝙ anima eſt propria forma hominis. ⁊ corpus eſt propria materia eius. mō non ē querēda cauſa quare ex propria potētia et ex ꝓprio actu fit vnū per ſe. Tunc.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primā dicitur ꝙ lȝ ſcīa ſit actus ſecūdus reſpectu hoīs tñ reſpectu ſciētis ē actus primus cuius ꝯſiderare ē actus ſecūdus aīe. Ad ſecūdaȝ dicit̄ ꝙ licet aīa in ordine forme ſubſtantialis ſit actꝰ aīe per ſe. tñ in ordine aīe inꝗtuȝ habet talē gradū ꝑfectiōis ꝙ pōt operari per diuerſas virtutes oꝑa vite q̄ requirunt diuerſa organa ē actus corꝑis organici. ⁊ qꝛ hic diffinit̄ vt eſt aīa. iō meliꝰ dicit̄ ꝙ eſt actꝰ corporis ꝗ materie. Ad tertiā dicit̄ ꝙ viuere poteſt capi dupliciter. Uno mō ꝓ eſſe viuētis ſecūdū ꝙ dicit̄ in 2ᵒ huius ꝙ viuere in viuentibꝰ eſt eſſe. et tunc dicit̄ ꝙ corpus hñs aīaȝ habȝ vitā in actu per alteꝝ. ſȝ de eſt tātum potētia reſpectu illius vite ꝗuis ſit potētia actui ꝯiūcta. Alio modo capit̄ viuere ꝓ operatiōe vitali vt dicit actum ſecūdū. et hoc modo corꝰ habens aīam habet vitā in potētia etiā diſtinctā ab actu. quia nō ſemꝑ in actu habet oēs oꝑatiōes vite. Ad quartā pȝ ſolutio ex dictis. Sequit̄ textus

Uniuerſaliter quideȝ igitur.

Queritur Tertio. Utrum

Aīa rationalis vniat̄ corpori organico vt forma. Arguit̄ ꝙ non quia nulla potētia que orit̄ ab aliqua forma poteſt eſſe magis eleuata quā forma a qua fluit. ſȝ intellectꝰ eſt ſeꝑatus ⁊ nullius corporis ē actus. gᵒ aīa cuiꝰ intellectus eſt potentia nō vnit̄ corpori vt forma. 2ᵒ eiꝰ dē eſt potētia et actus. nā idē eſt ꝙ poteſt agere et agit. ſed actio intellectualis non eſt alicuius corporis actus. ergo nec potētia intellectiua. et per ꝯñs nec rōalis. 3ᵒ ſic. ꝙ 2ᵒ ſe habet eſſe non eſt forma corꝑis. ſed aīa rōnalis habȝ eſſe ſecūdū ſe et eſt ſubſiſtēs. ergo nō vnit̄ corpori vt forma. 4ᵒ eſſe vniri materie ſemper ꝯuenit forme qꝛ eſſe ſibi per ſe ꝯuenit. ſȝ aīa rationalis non ſemꝑ eſt vnita corpori ſed qñqȝ ſeparata. ergo ſibi non vnit̄ vt forma. In oppoſitum arguitur per phūȝ qui inquit ꝙ eſt actus.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝗ phūs poſuit communem diffinitionem anime conſequēter eam manifeſtat. et ꝗtū ad ea que ibi ponunt̄ ex parte anime. et ꝗtum ad ea que ponunt̄ ex parte ſubiecti. Quo ad primum ipaȝ manifeſtat dupliciter. ſcilicȝ per ſimilitudinē reꝝ artificialiū. 2ᵒ ex ꝓportione ꝑtiuȝ ad totū. Rō primi eſt qꝛ forme artificiales eo ꝙ ſunt accidētia cauſata a nobis ſunt nobis notiores ꝙ forme ſubſtantiales a natura cauſate. Rō ſecūdi qꝛ partes aīe ſunt potentie eius que ſunt nobis manifeſtiores ipa aīa. nā ex cognitōe obiectoꝝ venimꝰ in cognitionē actuū et ex actibus i cognitionem potētiarū per quas aīam cognoſcimꝰ ideo ꝯueniēter manifeſtat̄ diffinitio anime.

Sciēdum eſt ſecundo. ꝙ per

ſimilitudinē rerū artificialiū ſic oſtēdit phūs ꝙ aīa ſit actꝰ ſubſtātialis corꝑis. nam ſi dolabra eſſet corpus naturale ſua forma eēt actus eſſentialis eius et de ſua quidititate. qꝛ forme corporum naturalium ſunt de genere ſubſtantie et de eſſentia cōpoſiti. Et iterū ſi dolabra nedū eſſet corpus phiſicū ſed etiā cū forma dolabre eſſet aīa. qua ſeparata non eſſet plus dolabra niſi equiuoce. ergo cū aīatum ſit corpꝰ. forma q̄ eſt aīa eſt actus ſubſtantialis eius et de ſua quiditate. et ipa ſeperata non remanet amplius corꝰ naturale niſi equiuoce. ſicut remota forma dolabre nō remanet corpus artificiale niſi equiuoce De inde hoc manifeſtat ex proportione partium ad totū qꝛ ſi oculus eſſet aīatus viſus eſſet aīa eius. qꝛ viſus eſt forma eſſentialis oculi. et ocl's eſt materia eius. et deficiente viſu non maneret oculus niſi equiuoce. ſicut eſt oculus lapideus vel depictus. ſed ſicut eſt in parte viuentis vt in oculo ita in toto viuente. ergo ſicut viſus ē forma ſubſtantialis oculi qua remota non eſt oculus niſi equiuoce. ita anima eſt forma ſubſtantialis corꝑis organici qua remota nō remanet idem corpus in ſpecie.

Sciēduȝ ē tercio ꝙ Aliquid

dicitur eſſe in potētia dupliciter. Uno mō quia non habet principiū operationis. Alio modo quia habet principiū operationis. ſed non operatur ſecundū ipm. corpus aūt cuius aīa eſt actus non habet vitam in potentia primo modo ſed ſecundo modo. ideo dicit̄ in textu ꝙ humana potentia non eſt abiciēs aīam. i. vitam. ſed ſemen ſiue fructus in quo ſemen conſeruatur eſt in potentia ad principium vite. quia ſemen modum habet anime. et ſic illa potētia abicit animā. ſed habens animā eſt ſoluȝ potentia ad operationē vitalem et non ad aīam niſi loquēdo de potentia cōiuncta. Unde aīa eſt actꝰ primus ſicut viſus eſt actus oculi. et non ſicut viſus qui eſt actus ſecundus vel inciſio reſpectu cutelli. Et ſic pȝ ꝙ corpus habēs aīam habȝ actū primū licȝ quādoqȝ careat actu ſecundo.

Ex quibus infert phūs ꝙ anima eſt actus corporis. ſicut partes eius ſunt actus partium corporis cum non ſeparetur forma ab eo cuius eſt forma ſequit̄ ꝙ aīa non pōt ſeparari a corpore vł ipſa tota vel alique ꝑtes eius. q̄d̄ dicitur notanter qꝛ lȝ alique ꝑtes eius poſſunt ſeꝑari. tñ ille nō ſunt actꝰ alicuius ꝑtis corꝑis.

Concluſio prima: Anima

que eſt actus corporis ſecundū ſe totam et partes eius vt eſt ſenſitiua in brutis vel vegetatiā in plantis non eſt a corpore ſeparabilis ſecūdū eſſe. Patet quia talis anima non habet operationē niſi mediāte corꝑe ſicut inſtrumēto. gᵒ ⁊c.

Concluſio ſecunda. Anima

rationalis eſt ſeparabilis a corpore ſecundum eſſe. Pȝ quia nō ē totalit̄ a materia ꝯprehenſa quia habȝ aliquas potētias ñ affixas organo corporali. cum ergo potentia fluens ab aliqua eſſentia non ſit magis eleuata quā illa eſſentia ſequit̄ ꝙ aīa rationalis a qua fluunt tales potentie non eſt penitus corpori affixa.

Concluſio tertia. Anima ra

tionalis vnitur corpori organico vt forma. Pȝ quia illud quo aliquid formaliter operatur eſt forma eius. quia nihil agit niſi ſecūdū ꝙ ī actu ſed aīa rōalis eſt principiū quo formaliter oꝑatur corpus humanū et etiam viuit. ergo etiam eſt forma eius.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primā dicit̄ ꝙ intellectꝰ dicit̄ ſeꝑatꝰ qꝛ nō ē affixus alicui corporali organo ſicut potētie ſenſitiue. ſȝ tñ ſecūdū eſſe ē corꝑi ꝯiunctꝰ ī ꝗtum aīa cuiꝰ ē virtus corpori ꝯiūgit̄. Ad ſecūdā dicit̄ ꝙ aīa rōalis ꝓpter ſuā perfectioneȝ non eſt totalr̄ īmerſa materie ſȝ excedit materiā corꝑis. et ea ꝑte qua excedit pōt habere aliquā virtutē q̄ ñ ē actꝰ corꝑis. ꝗuis aīa ſecūdū ſuā ſubſtātiaȝ ſit actꝰ corꝑis Ad tertiā dicitur ꝙ illud ꝙ ē ſecūdū ſe ſubſiſtēs ꝑ modū ſuppoſiti nūꝗ̄ vnit̄ alteri vt forma. ſȝ aīa nō ſubſiſtit ꝑ modū ſuppoſiti. ſȝ ſolum ꝑ moduȝ ſpēi. Ad quartā dicit̄ ꝙ lȝ aīa qñqȝ ſit ſeꝑata et nō vnita actualiter corpori. tñ ſemꝑ ē vnibilis. qꝛ duȝ eſt ſeꝑata habȝ ꝓpriā inclinationē ad hoc ꝙ ꝓprio corpori reuniat̄. Sequit̄ textus. Quoniaȝ autem ex certis.

Queritur quarto. Utrum

Propria diffinitio aīe ſit bñ aſſignata. cū dicit̄ aīa ē pricipiuȝ quo viuimꝰ ſentimꝰ ſecūdū locū mouemur et itelligimus. ⁊c. Arguit̄ ꝙ non qꝛ iſta diffinitio aīe nō ꝯueit omi aīe. ergo ē inſufficiēs. añs pȝ. qꝛ ꝑ aīaȝ ſenſitiuā et etiā vegetatiuā nō itelligimꝰ. 2ᵒ ſic diffinitio alicuꝰ debȝ dari ꝑ priora. ſȝ iſta dat̄ ꝑ poſteriora. quia dat̄ per oꝑatōes vite. gᵒ non ē ꝓpria. 3ᵒ ſic iſta diffinitio ꝯueit potētiis aīe. qꝛ ille potētie ſunt principia quibꝰ viuimus ſentimꝰ. ⁊c. gᵒ illa diffinitio eſt inſufficiēs. In oppoſitū eſt phūs in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝗ phūs poſuit diffinitōȝ cōeȝ anime ꝯnter ponit aliā ꝑ quā itēdit aīam demōſtrare. nā quā ē diffinitio q̄ ē demōſtratiōis ꝯclō. Alia ē principiū. et qꝛ in demōſtratione oȝ magis credere principiis ꝙ ꝯcluſioni. iō neceſſe ē ꝙ ois demōſtratio ꝓcedat ex notioribꝰ quo ad nos quibꝰ ꝑ demoſtrationē notificat̄ ꝯcluſio. Uñ in aliquibꝰ eadē ſunt nobis magis nota et nature vt ī mathematicis. iō in illis demōſtratio ꝓcedit ex notioribꝰ ſecūdū naturā et quo ad nos. ſȝ in aliis nō ſunt nobis eadē nota ⁊ nat̄e ſicut in nat̄alibꝰ. effectus. n. qꝛ ſūt ſēſibiles frequēter ſunt nobis notiores ſuis cāis. iō in naturalibꝰ ꝯuenienter ꝓcedimus a notioribꝰ nobis ⁊ minꝰ ſecūdū nat̄am notis. et hoc gñe demōſtratiōis hic vtit̄ phūs itendēs demōſtrare vnā diffinitionē aīe ꝑ aliā. nā quedam diffinitio pōt eſſe cōcluſio demōſtratiōis reſpectu alteriꝰ ſicut in mathematicis exᵉ eſt de tetragono cuiꝰ eſt vna diffinitio dicēs. qꝛ ē vt tetragoniſmꝰ ⁊ ortogonuȝ equilaterale quadrāgulo equale altera ꝑte longiori. Alia vero dicit ꝓpter quid. vt tetragoniſmꝰ ē medie rei iuentio. i. medie linee iter duo latera equalia quadrāguli altera ꝑte lōgiori.

Sciēduȝ eſt ſecundo. ꝙ Dif

finitio aīe prius poſita pōt per preſentem ſic demōſtrari. Illud quod eſt pricipiū viuendi eſt actus primus corporis organici. ⁊c. ſed anima eſt principiū viuēdi in oībus vt poſtea patebit. gᵒ ē actus primus vt patebit. gᵒ ⁊ forma corporis viuentis. Et ſecundū beatū Thomā hec demōſtratio eſt a poſteriori. ex eo eniȝ ꝙ aīa que ē forma corporis viuentis eſt principiū operum vite et nō ecōuerſo. Sed ſecūduȝ Egidium de roma ponit̄ eſſe a priori. Dicit eniȝ ꝙ ambe diffinitiōes dant̄ per cauſaȝ. ſed prima dat̄ per cām cōmunē. et iſta dat̄ per cauſaȝ ſpecialem. iō hec diffinitio eſt notior ſecundū naturā quā prima et etiā quo ad nos. iō pōt aliā demōſtrare. nā prima diffinitio data per cauſam remotā dicit quia eſt. ſecunda vero data per cauſam ſpecialē dicit ꝓpter quid. Poteſt tamen dici ſaluādo vltimā oppinionē ꝙ ſi opera vite cōſiderentur ſecundū eſſe in intentione agentis habent rationem cauſe finalis reſpectu vnionis aīe cum corpore et ſic illa demōſtratio eſt a priori data per finem. Sȝ ſi cōſiderent̄ ille operationes ſecūdū eſſe in executione ſic ſunt poſteriores vt ſubſtātiale qui cōuenit corpori per aīam et ſic ibi eſt demōſtratio quia eſt.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Ad

probandū animā eſſe principiū viuendi ſuppo nit prīus ꝙ aīata diſtinguūtur motu et ſenſu. et cū ſit multiplex mod⁹ viuēdi ꝙ ſi vnus illorum tātum inſit alicui illud dicitur aīatū. Et vltra ſupponit 2° ꝙ ſunt quatuor modi viuendi. Primus eſt per intellectū. Secundus eſt per ſenſum. Tertius eſt per motū localem. Quartus ē per motum alimenti augmenti et decrementi. nam quedam animata ſolum nutriunt augent et decreſcunt vt plante. Quedā vero preter hec habent ſenſum ſine motu locali. vt aīalia imperfecta. vt conche et oſtree. Alia cum predictis habent motum localem. vt aīalia bruta pfecta In aliis vltra reperit intellectus vt in hoībus. Appetitiuū aūt quod eſt qntū genus potentiarū anime non facit gradum diſtinctū in viuētibus. quia vbicunq; eſt ſenſus ibi eſt motus appetitus ſenſitiui. et econtra. Ideo ꝗuis ſint quinq; genera potētiarum aīe. tamen tantum ſunt quatuor gradus viuendi. ex quibus pbat ꝙ anima ſit principiū viuēdi ſecūdum omēs gradus. Pro quo ſit.

Concluſio prima: Anima in

plantis eſt principiū viuendi. qr vbicumq; inuenitur vnus modus viuendi ibi anima eſt principium viuendi. ſed in omnibus vegetabilibus et plātis inuenitur primus modus viuēdi. ſ. nutrimenti. g° in ipſis anima ē principiū viuendi. Et ꝙ illud principiū nō ſit natura ſed anima pȝ. quia natura nō mouet ad cōtrarias differentias poſitionis. ſed motus augmenti fit ſecundū loca contraria. qr vegetabilia augent non ſolum ſurſum nec deorſum. ſed vndiq;. g° tale principiū viuendi non eſt natura ſed aīa.

Et qr vegetabilia viuunt quia ſolum augent et decreſcunt ꝗdiu nutriuntur. Ex quo pȝ ꝙ vegetatiuū eſt primum inter genera viuendi et ſeparabile ab aliis. ſed alia non poſſunt ab eo ſeparari ſicut tactus ſeparatur ab aliis ſenſibus ſȝ nō ſeparantur. ab eo et h° eſt verum in mortalibus. ſicut dicit textus quia in incorruptibilib⁹ intellectiuum ſeparatur ab aliis.

Concluſio ſecunda. Anima

eſt principium viuendi in animalibus. patet qr aliquid dicitur eſſe animal propter ſenſū. quia licet quedam animalia ſentiant et moueantur tamen non ſolum illa que mouent ſe dicuntur animalia ſed omnia que habent ſenſum. quia multa ſunt animalia que non mouentur motu progreſſiuo vt conche et oſtree. et ſic ſenſus facit gradum viuendi in aīalibus. Et īter omēs ſenſus primus eſt ſenſus tactus qui neceſſario cōuenit omni aīali. et ſeparabilis eſt ab aliis. alia vero non ſeparantur ab ipſo quia nō poteſt eſſe animal ſine ſenſu tactus. ergo aīa ē principium viuendi in animalibus. Et ſicut probatū eſt de illis duobus modis viuēdi de quibus ē min⁹ manifeſtū. poſſet faciliter probari de aliis duobus qui ſunt mouere ſe localiter et intelligere.

Ex dictis poſſunt ſumi faciliter diffinitiões proprie partium anime. Ut vegetatiua ē principium quo viuimus nutrimur augmentamur et generamur. Senſitiua eſt principiū quo viuimus ſentimus. Intellectiua vero eſt principium quo viuimus ſentimus ſecundū locum mouemur et intelligimus.

Concluſio Reſponſiua.

Predicta diffinitio anime eſt ſufficiēter aſſignata. Patet ex predictis.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicit ꝙ licet illa diffinitio cōpleta eo modo quo poſita eſt ſolū conueniat anime intellectiue. qr datur per quatuor gradus viuēdi qui ſolū fluunt ab anima intellectiua. tamē ex ea poſſunt elici proprie diffinitiones aliarū animarū. ideo dicitur propria. Ad ſecundā dicitur vt dictum eſt. quoniam principium eſſe operationū vite poteſt eſſe prius ipſa aīa. Ad tertiā dicitur ꝙ aīa eſt principium principale et primū operationū vitalium. et potētie anime ſunt principia proxima et minus principalia. ideo predicta diffinitio non cōuenit potentiis anime. Sequitur in textu. Utimur autē vnūmquodq; horum.

Queritur quinto. Utrum

In eodē homine ſint plures anime per eſſentiā differentes aut etiā preter animā rationalē in eo ſit ponenda alia forma ſubſtātialis. Arguit primo ꝙ vegetatiuū et ſenſitiuū eſſentialiter diſtinguantur ab intellectiuo. qr corruptibile et incorruptibile eſſentialiter diſtinguūtur. ſed aīa intellectiua eſt incorruptibilis. ſenſitiua vero et vegetatiua ſunt corruptibiles. ergo eſſentialiter ab intellectiua diſtinguūtur. 2° ſic. qr dicit in libro de gñatione aīalium ꝙ embrio prius ē animal ꝗ homo. qd nō eſſet ſi eſſet eadē eſſentia anime ſenſitiue et intellectiue. ergo ſenſitiuū et intellectiuū per eſſentiā diſtinguūtur. 3° ſic genus ſumitur a materia et differentia a forma ſed rationale quod ē differentia cōſtitutiua hominis ſumitur ab aīa intellectiua. animal vero dicit eo ꝙ habet corpus aīatum aīa ſenſitiua. ergo aīa intellectiua cōparatur ad ſenſitiuam vt forma ad materiā. et ſic eam ſuſcipit ſicut materia formā. et per ꝯñs per eſſentiā diſtinguuntur eſſentialiter. Similiter argueret de vegetatiuo et ſenſitiuo. 4° arguit ꝙ in homine preter

animam ſit vna alia forma ſubſtātialis. qr aīa eſt actus corporis phiſici. ad quod cōparatur ſicut forma ad materiam. ſed corpus habet aliquam formā ſubſtantialem per quā eſt corpus ergo ante animam in ipſo corpe erit alia forma ſubſtantialis. 5°. arguit homo eſt mouens ſe ipm. ſȝ tale diuiditur in partē per ſe mouentem et partē per ſe motam. ſed pars mouens eſt ipſa anima. ergo alia pars debet eſſe talis ꝙ poſſit moueri. ſed materia prima non poteſt per ſe moueri vt dicitur. p° phiſicorū. ergo in quolȝ aīali preter animā eſt alia forma ſubſtātialis. 6° arguit ordo in formis attendit ſecundū habitudinem ad materiā primā. ergo ſi in hoīe preter animā rationalē nō ſit alia forma ipſa anima rationalis immediate vniret materie prime. g° in ordine formarū eſſet imperfectiſſima, quod ē falſum. 7° arguit corpus humanū ē corp⁹ mixtum ex elementis. ergo in eo ſunt plures formē ſubſtantiales. ſcȝ forme elementorū. In o° ē Ariſtoteles et ratiōe arguit ſic. vni⁹ rei vnicum eſt eſſe ſubſtantiale. ergo et vnica eſt forma ſubſtantialis. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs oſtendit animā eſſe principiū viuēdi ſecūdum diuerſa principia vite. ꝯñter oſtendit qualiter ſe habeāt partes aīe ad inuicē ſecūdū quas anima eſt principium vite. et etiā quomō ſe habeāt ad animā. et circa hoc mouet duas queſtiones. Prima eſt ꝙ cū aīa que eſt principium viuendi ſit determinata vegetatiuo ſenſitiuo motiuo ſecūdum locū an quodlȝ horum ſit aīa vel pars anime. Secūda queſtio eſt ſi vnumquodq; illorū ſit pars anime vtrum ſeparentur ab inuicē ſecundū rationē tātum. aut etiā loco et ſubiecto. ita ꝙ in vna parte ſit vnū et in alia parte aliud.

Sciēdum ē ſecundo. ꝙ Du

plices ſunt potentie anime. quedā ſunt vniuerſales q diffundūt p totū corp⁹. Alie ſunt potētie que ſolū ſunt in determinatis organis. ſicut viſus auditus et olofactus. Tunc ſit.

Concluſio prima. potentie

anime vegetatiue ad inuicem diſtingunt ratōe ſolum et nō loco et ſubiecto. Ex quo pȝ ꝙ licȝ in eodem ſit vna aīa vegetatiua tātum in actu ſunt tamen plures in potentia. quia in potentia multiplex eſt. et hoc eſt propter eius īperfectionē Prima pars pȝ. qr cuiuſlibet potētie ratio ē ad actū et obiectum: quia ab obiecto actus capit ſpeciem. ergo diuerſitas obiectorū arguit diuerſitatem actuū et diuerſitas actuū diuerſitatem potentiarū. Sed actus potentiarū anime vegetatiue diuerſi ſunt. vt nutrire diuerſum eſt ab augere. ergo tales potentie rōe et ſpē differunt.

Concluſio ſecunda. potentie

vniuerſales anime ſenſitiue ſcȝ ſenſitiuū appetitiuū et motiuū ſecundū locū nō diſtingunt ſubiecto ſed ratione tātum. et hoc debȝ intelligi in eodem. Prima pars pȝ. qr quedā ſunt aīalia imperfecta quorū partes decīſe viuunt. quia lȝ anima eſt actu vna eſt tamen multiplex in potētia. quelibet enī pars decīſa ſentit. quod patet quia ſi pungatur ſe retrahit. habet etiā motum ſecundū locū. vt pȝ ad ſenſum. ergo in eadem parte eſt motiuum et ſenſitiuū. Sed vbicūq; eſt ſenſus neceſſario eſt fantaſia. et etiā appetitus. quia neceſſario ad ſenſum ſequit ꝯtriſtatio delectatio vel triſtitia. et per cōſequens ſi pars decīſa ſentit vt manifeſtū eſt. habet appetitiuū et motiuū ſecūdū locum. ergo nō diſtingunt ſubiecto. Sȝ ꝙ diſtinguant ratiōe probaret ſicut de potentiis anime vegetatiue. Uñ aduertendum ꝙ hic intelligitur de fantaſia indeterminata que non habet actum niſi mediāte ſenſibili actu preſente. et non intelligitur de fantaſia determinata que habet determinatum organum in cerebro. Aduertendū inſup ꝙ non intelligitur ibi de motu ſecundum locū progreſſiuo. ſȝ intelligitur de motu dilatationis et conſtrictionis.

Concluſio Tertia. potentie

particulares diſtinguntur in eodem loco et ſubiecto et etiā ratione. vt viſiuum ab auditiuo. Patet qr omnes tales potentie ſunt organice. ſed organa diſtingunt loco et ſubiecto. ergo et ille potentie diſtinguntur ad inuicem. Sed diſtinguāt ration pȝ. quia inter diuerſos actus et diuerſa obiecta. modo potentie capiunt diuerſitatē ſpecificā ab actibus et obiectis. iō. Verū eſt tamē ꝙ ſenſus tac⁹ qr cōmunis toto animali et eſt primus in toto corpore. iō nō eſt diſtinctus loco et ſubiecto ab aliis. ſȝ fundant omnes ſenſus ſupra ipm tactum.

Concluſio quarta. potencia

intellectiua diſtincta eſt a ſenſitiua et vegetatiua. Pȝ. quia eſt alterius generis ꝗ predicte potentie. cū nō ſit virtus organica. eſt etiā potētia perpetua et alie corruptibiles. ideo ſeparat ab aliis ſicut ppetuū a corruptibili. Relinquit tamen phūs ſub dubio. an habeat organum in corpore. et poſtmodum hoc manifeſtabit.

Sciendū eſt vlterius ꝙ Du

pliciter poteſt intelligi ꝙ diuerſitas potentiarū preſupponat diuerſitatem animarum. Uno mō in diuerſis. et ſic manifeſtum eſt ꝙ preſupponat. Alio modo in eodem. et tunc de iſto modo eſt ad propoſitum.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Ad

probandū animā eſſe principiū viuendi ſuppo nit pħs ꝙ aīata diſtinguūtur motu et ſenſu. et cū ſit multiplex mo9 viuēdi ꝙ ſi vnus illorum tātum inſit alicui illud dicatur aīatū. Et vltra ſupponit 2° ꝙ ſunt quatuor modi viuendi. Primus eſt per intellectū. Secundus eſt per ſenſum. Tertius eſt per motū localem. Quartus ē per motum alimenti augmenti et decrementi. nam quedam animata ſolum nutriunt augent et decreſcunt vt plante. Quedā vero preter hec habent ſenſum ſine motu locali. vt aīalia imperfecta. vt conche et oſtree. Alia cum predictis habent motum localem. vt aīalia bruta pfecta. In aliis vltra reperit intellectus vt in hoībus. Appetitiuum aūt quod eſt quintū genus potentiarū anime non facit gradum diſtinctū in viuētibus. quia vbicunqꝫ eſt ſenſus ibi eſt motus appetitus ſenſitiui. et econtra. Ideo ꝗuis ſint quinqꝫ genera potētiarum aīe. tamen tantum ſunt quatuor gradus viuendi. ex quibus pbat ꝙ anima ſit principiū viuēndi ſecūdum oēs gradus. Pro quo ſit.

Concluſio prima: Anima in

plantis eſt principiū viuendi. qꝛ vbicumqꝫ inuenitur vnus modus viuendi ibi anima eſt principium viuendi. ſed in omnibus vegetabilibus et plātis inuenitur primus modus viuēdi. ſ. nutrimenti. g° in ipſis anima ē principiū viuendi. Et ꝙ illud principiū nō ſit natura ſed anima pꝫ. quia natura nō mouet ad cōtrarias differentias poſitionis. ſed motus augmenti ſit ſecundū loca contraria. qꝛ vegetabilia augent non ſolum ſurſum nec deorſum. ſed vndiqꝫ. g° tale principiū viuendi non eſt natura ſed aīa.

Et qꝛ vegetabilia viuunt quia ſolum augent et decreſcunt ꝗdiu nutriuntur. Ex quo pꝫ ꝙ vegetatiuū eſt primum inter genera viuendi et ſeparabile ab aliis. ſed alia non poſſunt ab eo ſeparari ſicut tactus ſeparatur ab aliis ſenſibus ſꝫ nō ſeparantur ab eo 7 h° eſt verum in mortalibus. ſicut dicit textus quia in incorruptibilib9 intellectiuum ſeparatur ab aliis.

Concluſio ſecunda. Anima

eſt principium viuendi in animalibus. patet qꝛ aliquid dicitur eſſe animal propter ſenſuꝫ. quia licet quedam animalia ſentiant et moueantur tamen non ſolum illa que mouent ſe dicuntur animalia ſed omnia que habent ſenſum. quia multa ſunt animalia que non mouentur motu progreſſiuo vt conche et oſtree. et ſic ſenſus facit gradum viuendi in aīalibus. Et inter oēs ſenſus primus eſt ſenſus tactus qui neceſſario cōuenit omni aīali. et ſeparabilis eſt ab aliis. alia vero non ſeparantur ab ipſo quia nō poteſt eſſe animal ſine ſenſu tactus. ergo aīa ē principium viuendi in animalibus. Et ſicut probatū eſt de iſtis duobus modis viuēdi de quibus ē mīn9 manifeſtū. poſſet faciliter probari de aliis duobus qui ſunt mouere ſe localiter et intelligere.

Ex dictis poſſunt ſumi faciliter diffinitiones proprie partium anime. Ut vegetatiua ē principium quo viuimus nutrimur augmentamur et generamur. Senſitiua eſt principiū quo viuimus ſentimus. Intellectiua vero eſt principium quo viuimus ſentimus ſecundū locum mouemur et intelligimus.

Concluſio Reſponſiua.

Predicta diffinitio anime eſt ſufficiēter aſſignata. Patet ex predictis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit ꝙ licet illa diffinitio cōpleta eo modo quo poſita eſt ſolū conueniat anime intellectiue. qꝛ datur per quatuor gradus viuēdi qui ſoluꝫ fluunt ab anima intellectiua. tamē et ea poſſunt dici proprie diffinitiones aliaruꝫ animarū. ideo dicitur propria. Ad ſecundaꝫ dicitur vt dictum eſt. quoniam principium eſſe operationū vite poteſt eſſe prius ipſa aīa. Ad tertiā dicitur ꝙ aīa eſt principium principale et primū operationuꝫ vitalium. et potētie anime ſunt principia proxima et minus principalia. ideo predicta diffinitio non cōuenit potentiis anime. Sequitur in textu. Uidetur autē vnumquodqꝫ horum.

Queritur quinto. Utrum

In codeꝫ homine ſint plures anime per eſſentiā differentes aut etiā preter animā rationalē in eo ſit ponenda alia forma ſubſtātialis. Arguit primo ꝙ vegetatiuuꝫ et ſenſitiuū eſſentialiter diſtinguantur ab intellectiuo. qꝛ corruptibile et incorruptibile eſſentialiter diſtinguūtur. ſed aīa intellectiua eſt incorruptibilis. ſenſitiua vero et vegetatiua ſunt corruptibiles. ergo eſſentialiter ab intellectiua diſtinguūtur. 2° ſic. qꝛ dicit in libro de gñatione aīalium ꝙ embrio prius ē animal ꝗ homo. qd nō eſſet ſi eſſet eadē eſſentia anime ſenſitiue et intellectiue. ergo ſenſitiuū et intellectiuū per eſſentiā diſtinguūtur. 3° ſic genus ſumitur a materia et differentia a forma ſed rationale quod ē differentia cōſtitutiua hominis ſumitur ab aīa intellectiua. animal vero dicit eo ꝙ habet corpus aīatum aīa ſenſitiua. ergo aīa intellectiua cōparatur ad ſenſitiuam vt forma ad materiā. et ſic eam ſuſcipit ſicut materia formā. et per pñs per eſſentiā diſtinguuntur eſſentialiter. Similiter argueret de vegetatiuo et ſenſitiuo. 4° arguit ꝙ in homine preter animam ſit vna alia forma ſubſtātialis. qꝛ aīa eſt actus corporis phiſici. ad quod cōparatur ſicut forma ad materiam. ſed corpus habet aliquam formā ſubſtantialem per quā eſt corpus ergo ante animam in ipſo corpe erit alī forma ſubſtantialis. 5°. arguit homo eſt mouens ſe ipſm. ſꝫ tale diuiditur in partē per ſe mouentem et partē per ſe motam. ſed pars mouens eſt ipſa anima. ergo alia pars debet eſſe talis ꝙ poſſit moueri. ſed materia prima non poteſt per ſe moueri vt dicitur p° phiſicoꝝ. ergo in quolꝫ aīali preter animā eſt alia forma ſubſtātialis. 6° arguit ordo in formis attendit ſecundū habitudinem ad materiaꝫ primā. ergo ſi in hoīe preter animaꝫ rationalē nō ſit alia forma ipſa anima rationalis immediate vniret materie prime. g° in ordine formarū eſſet imperfectiſſima, quod ē falſum. 7° arguit corpus humanū ē corp9 mixtum ex elementis. ergo in eo ſunt plures forme ſubſtantiales. ſcꝫ forme elementorū. In o9 ē Ariſtoteles. 7 ratiōe arguit ſic. vni9 rei vnicum eſt eſſe ſubſtantiale. ergo et vnica eſt forma ſubſtantialis. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝗ pħs oſtendit animā eſſe principiuꝫ viuēdi ſecūdum diuerſa principia vite. pñter oſtendit qualiter ſe habeāt partes aīe ad inuicē ſecūdū quas anima eſt principium vite. 7 etiā quomō ſe habeāt ad animaꝫ. et circa hoc mouet duas queſtiones. Prima eſt ꝙ cuꝫ aīa que eſt principium viuendi ſit determinata vegetatiuo ſenſitiuo motiuo ſecūdum locū an quodlꝫ horum ſit aīa vel pars anime. Secūda queſtio eſt ſi vnumquodqꝫ illoꝝ ſit pars anime vtrum ſeparentur ab inuiceꝫ ſecundū rationeꝫ tātum. aut etiā loco et ſubiecto. ita ꝙ in vna parte ſit vnū et in alia parte aliud.

Sciēdum ē ſecundo. ꝙ Du

plices ſunt potentie anime. quedā ſunt vniuerſales ꝗ diffundūt p totū corp9. Alie ſunt potētie que ſoluꝫ ſunt in determinatis organis. ſicut viſus auditus et olofactus. Tunc ſit.

Concluſio prima. potentie

anime vegetatiue ad inuicem diſtinguunt ratiōe ſolum et nō loco et ſubiecto. Ex quo pꝫ ꝙ licꝫ in eodem ſit vna aīa vegetatiua tātum in actu ſunt tamen plures in potentia. quia in potentia multiplex eſt. et hoc eſt propter eius īperfectionē. Prima pars pꝫ. qꝛ cuiuſlibet potētie ratio ē ad actū et obiectum: quia ab obiecto actus capit ſpeciem. ergo diuerſitas obiectorū arguit diuerſitatem actuuꝫ et diuerſitas actuū diuerſitatem potentiaruꝫ. Sed actus potentiaruꝫ anime vegetatiue diuerſi ſunt. vt nutrire diuerſum eſt ab augere. ergo tales potentie rōe 7 ſpē differunt.

Concluſio ſecunda. potentie

vniuerſales anime ſenſitiue ſcꝫ ſenſitiuuꝫ appetitiuuꝫ et motiuuꝫ ſecundū locū nō diſtinguunt ſubiecto ſed ratione tātum. et hoc debꝫ intelligi in eodem. Prima pars pꝫ. qꝛ quedā ſunt aīalia imperfecta quoꝝ partes deciſe viuunt. quia lꝫ anima eſt actu vna eſt tamen multiplex in potētia. quelibet eniꝫ pars decīſa ſentit. quod patet quia ſi pungatur ſe retrahit. habet etiā motum ſecundū locuꝫ. vt pꝫ ad ſenſum. ergo in eadem parte eſt motiuum et ſenſitiuuꝫ. Sed vbicūqꝫ eſt ſenſus neceſſario eſt fantaſia. et etiā appetitus. quia neceſſario ad ſenſum ſequit cōtriſtatio delectatio vel triſtitia. et per cōſequens ſi pars deciſa ſentit vt manifeſtū eſt. habet appetitiuū et motiuuꝫ ſecūduꝫ locum. ergo nō diſtinguunt ſubiecto. Sꝫ ꝙ diſtinguant ratiōe probaret ſicut de potentiis anime vegetatiue. Uñ aduertendum ꝙ hic intelligitur de fantaſia indeterminata que non habet actum niſi mediāte ſenſibili actu preſente. et non intelligitur de fantaſia determinata que habet determinatum organum in cerebro. Aduertenduꝫ inſup ꝙ non intelligitur ibi de motu ſecundum locuꝫ progreſſiuo. ſꝫ intelligitur de motu dilatationis et conſtrictionis.

Concluſio Tertia. potentie

particulares diſtinguntur in eodem loco et ſubiecto et etiaꝫ ratione. vt viſiuum ab auditiuo. Patet qꝛ omnes tales potentie ſunt organice. ſed organa diſtinguunt loco et ſubiecto. ergo et ille potentie diſtinguntur ad inuicem. Sed diſtinguāt ratiōe pꝫ. quia inter diuerſos actus et diuerſa obiecta. modo potentie capiunt diuerſitatē ſpecificā ab actibus et obiectis. iō. Uerū eſt tamē ꝙ ſenſus tac9 qꝛ cōmunis toto animali et eſt primus in toto corpore. iō nō eſt diſtinctus loco et ſubiecto ab aliis. ſꝫ fundant omnes ſenſus ſupra ipm tactum.

Concluſio quarta. potentia

intellectiua diſtincta eſt a ſenſitiua et vegetatiua. Pꝫ. quia eſt alterius generis ꝗ predicte potentie. cū nō ſit virtus organica. eſt etiā potētia perpetua et alie corruptibiles. ideo ſeparat ab aliis ſicut ppetuū a corruptibili. Relinquit tamen pħs ſub dubio. an habeat organum in corpore. et poſtmodum hoc manifeſtabit.

Sciēnduꝫ eſt vlterius ꝙ Du

pliciter poteſt intelligi ꝙ diuerſitas potentiarū preſupponat diuerſitatem animarum. Uno mō in diuerſis. et ſic manifeſtum eſt ꝙ preſupponat. Alio modo in eodem. et tunc de illo modo eſt ad propoſitum.

Scienduꝫ eſt quarto ꝙ Quibuſdā omēs. quibuſdā vero quedā. aliis vero vna potentia ſola ineſt cuicunqꝫ ergo ineſt vna ſola potentia oportet ꝙ illa ſit anima. ſicut vegetatiuum in plantis eſt aīa vegetatiua. Sed quibuſcumqꝫ inſunt plura quodlꝫ illorum eſt pars anime. tñ anima denominat̃ ſemꝑ a principali parte. vt in homine denominat̃ intellectiua ab intellectiuo. in aīali vero denoīatur ſenſitiua a ſenſitiuo. et per hoc patet.

Concluſio reſponſiua ad q. ſcilicet ꝙ in eodem non ſunt plures anime per eſſentiam diſtincte licꝫ ſint plures potentie accidentales. nec etiā ſunt plures forme ſubſtantiales diſtincte per eſſentiā. Per rationē pꝰ oppoſitū factam. Patet etiam aliunde ex modo predicationis. quia illa que ſumunt̃ a diuerſis formis ñ predicant̃ de ſe inuicē. vl' per accidens ſi nō ſint ad inuicem ordinate vt cum dicimus album eſt dulce. Uel ſi forme ſint ordinate erit ꝑdicatio in ſec.do mō dicēdi per ſe. quia ſubiectum ponitur in diffinitione predicati ſicut cū dicimus corpus ſuperficiatū eſt coloratum ē ſecundus modus dicēdi per ſe. Si ergo alia eſt forma a qua corpus dicitur viuum. ⁊ a qua aliquid dicitur animal. et a qua dicit̃ homo. dicit̃ ꝙ per vnū horū non ꝑdicabitur niſi de per accidens ſi forme non habeant ordinem ad inuiceꝫ vel ꝙ ibi ſit predicatio in ſecundo mō dicendi pe ſe ſi vna ſit preambula ad aliā. hoc autē eſt inconueniens. quia animal eſt de diffinitione hominis et corpus aīatum de diffinitiōe aīalis. Sic ergo pꝫ ꝙ in homine nulla alia forma ſubſtantialis eſt niſi aīa intellectiua. et ſic ſicut ipā virtualiter continet aīam ſenſitiuam et vegetatiuā ita et oēs formas inferiores. et ipā ſola facit in homine quicquid imperfectiores forme. Et ita manifeſtum eſt ſi ponerent̃ in homine alie forme imperfectiores ꝙ ſuperfluerēt. Et ſimiliter dicendū eſt de anima ſenſitiua in brutis et vegetatiua in plātis. ⁊ vniuerſaliter de omibus formis imperfectioribus reſpectu formaruꝫ perfectarū. Ex omnibus precedentibus pꝫ falſitas opinionis Platonis qui ponit plures aīas in vno corpore. quibus diuerſe opera vite attribuebat. dicebat eniꝫ nutritiuā eſſe in epate. ſenſitiuam in corde. cogitatiuā in cerebro. ſed hec opinio improbata eſt ꝙtum ad illas partes aīe que organis corporeis in ſuis opoibꝰ vtuntur ex eo ꝙ in aīalibus que deciſa viuunt in qualꝫ parte inueniuntur diuerſe operationes anime.

Poſſet tñ illa opinio ſuſtineri. ſi poneretur ꝙ anima vniret̃ corpori non vt forma ſed vt motor mobili. modo oſtenſum eſt prius ꝙ anima vnitur corpori vt forma.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ anima ſenſitiua non habet incorruptibilitatē ex eo ꝙ ē ſenſitiua. ſꝫ ex eo qꝛ itellectiua ſubſtantialiter. quando ergo eſt anima ſenſitiua tātum tunc eſt corruptibilis. ſꝫ quando cum ſenſitiuo habetur intellectiuum eſt incorruptibibis: licet enim ſenſitiuū non det incorruptionē in intellectiuis tñ incorruptionē ab ipō auferre non poteſt. Sed poſſet argui corruptibile et incorruptibile differūt ſꝫ genꝰ et anima ſenſitiua in brutis eſt corruptibilis. ſi ergo in homine ſit incorruptibilis nō eſt eiuſdē generis anima ſenſitiua in homine et in bruto Cum ergo animal dicatur ꝙ habet aīam ſenſitiuam ſequitur ꝙ animal non erit vnum genus cōmune ad hominē et alia animalia. Ad hoc dicitur ꝙ forma partis non collocatur per ſe in genere nec in ſpecie primo cōſiderato. mō ita eſt ꝙ homo eſt corruptibilis ſicut alia aīalia et ideo differentia ſecundum corruptibile et incorruptibile que eſt ex parte forme hominis et formarū omniū aliorum animalium non facit homineꝫ differre ſecūdum genus ab aliis aīalibus. Ad ſecundam dicitur ꝙ embrio prius viuit ꝑ aīam vegetatiuam tātum qua abiecta aduenit perfectior anima quaꝫ vegetatiua ꝗ eſt ſenſitiua qua iterū abiecta aduenit perfectior ⁊ ſimul eſt vegetatiua ſenſitiua et intellectiua. et ideo non ſequitur ꝙ in vno homie ſunt plures anime per eſſentian diſtincte. Ad tertiā dicit̃ ꝙ ſecundū diuerſas ratiōes vl' itētiōes logicas que cōſequuntur modum intelligendi non oꝫ accipere diuerſitatem in naturalibus. quia ratō noſtra poteſt eandem rem apprehendere ſecūdū diuerſos modos. quia ergo anima intellectiua virtute cōtinet illud quod ſenſitiua et ampliꝰ ratio noſtra poteſt ſeorſuꝫ cōſiderare illud quod pertinet ad veritatem anime ſenſitiue quaſi aliquid imperfectum et materiale. ⁊ quia hoc materiale ⁊ imperfectū itelligit cōmune eē homini et aliis aīalibus. ideo ex hoc materiali et iperfecto format rationē generis. ſꝫ illud in quo anima intelletiua excedit ſenſitiuaꝫ accipit ratō noſtra quaſi aliquid formale et completū et ex illo format differentiā hominis. Ad alias ratiōes que arguebāt ꝙ poſſent dari forme ſubſtantiales in homine preter aīaꝫ. Ad primā dicendū eſt ꝙ phūs non dicit aīam eſſe actum corporis tātū ſꝫ actū corporis organici potēcia vitam habentis. et ꝙ talis potentia non abiicit animā. actus eniꝫ includit̃ in eo cuius eſt actus vt lumen eſt actus lucendi et calorē actꝰ calidi. nunꝙ tñ calidū fit ſine calore ⁊ luciduꝫ ſine luce. Sed quia eſt calidum factum per calorem et lucidum per lucem ſibi actualiter inherentem. Similiter anima eſt actus corporis et

etiam per animam eſt organū et potentia vitā habentis. Ad ſecundā dic̃ ꝙ aīa non mouet corpus per eſſe ſuum ſecundū ꝙ vnitur corpori vt forma. ſed mouet ipm per potentiaꝫ motiuā cuius actus preſupponit iam corpus vnū actu per animā. et ſic aīa requirit ſecundū ſuaꝫ vim motiuā eſt pars mouens. et corpus aīatum eſt pars mota. et ideo non poteſt ponere aliam formā ſubſtantialem ab anima per quā ſit corpus

Ad aliā dicendū ꝙ in anima cōſiderantur diuerſi gradus. ſcilicꝫ eſſe. viuere. ſentire. et intelligere. et corpus ſuperaduenicns materie ſemꝑ eſt perfectior. et ideo forma que dat ſoluꝫ primū gradum imperfectiſſima eſt. ſed illa que dat primū et ſecundū eſt perfectior. et que dat omnes vt aīa rationalis ꝗ immediate vnitur materie nō ſecūdū ꝙ intelligit̃ dare primū gradū. ſꝫ ſꝫ ꝙ intelligitur dare poſtremos gradus vnit per mediū. et talis forma dicit̃ perfectiſſima. Ad vltimā dicit̃ ꝙ forme elemētoꝝ manēt in mixto tātum in virtute et etiā qualitates elementorū manent in eſſe remiſſo. et ex ipſis cōſtituit̃ vna qualitas que eſt propria diſpoſitio ſubſtātialeꝫ mixti. Et hec de queſtione.

Queritur Sexto. Utrum Anima ſit tota in toto et tota in qualibꝫ parte corporis. Arguitur ꝙ non Anima eſt in corpore organico cuius eſt actus. ſed non qualibꝫ pars corporis eſt organica. g° aīa non eſt tota in toto et tota in qualibet parte corporis. 2° ſic ſi anima eſſet tota in toto et in qualibet ꝑte ſequeret̃ ꝙ quelibet pars corporis eſſet animal quod eſt falſum. ⁊c. 3° potentie anime fundantur in eſſentia eius. ergo ſi aīa eſt tota in qualibet parte erunt omnes virtutes in qualꝫ parte ꝙ eſt falſum. videmus eniꝫ ꝙ auditꝰ nō ineſt oculo. 4° oēs partes corporis imediate dependent ab anima. et non vna ab alia. ergo vna non eſſet principalior ab altera. ſi aīa eſſet tota in toto. ⁊c. quod falſuꝫ eſt. igit̃. Ultimo ſic. ſi anima eſſet eadeꝫ in diuerſis partibꝰ corporis ſequeret̃ ꝙ idem poſſet ſimul moueri et quieſcere. quia moueret̃ vna manu mota et quieſceret alia quieſente. et ſimul moueretur et non moueretur ꝙ eſt impoſſibile. ſimul etiam moueretur cōtrariis motibus. et idē diſtaret a ſe ipſo ſecundū ꝙ eſſet in partibus diſtinctis que omnia ſunt impoſſibilia. igit̃. ⁊c. In oppoꝰ arguit̃. qꝛ aīa eſt vbi operat̃. ſed anima operat̃ in toto corpore et in qualꝫ eius parte. ergo aīa eſt tota in toto corpore et in qualibet eius ꝑte. Ultra. aīa eſt ſimplex et indiuiſibilis. ſed indiuiſibile vbi eſt totū eſt. ergo anima eſt tota in toto et tota in qualibet parte. Pro reſponſione.

Scienduꝫ ē primo ꝙ Albertus videt̃ determinare iſtā queſtionē negatiue. Pro quo aduertendū eſt ꝙ ſicut anima ē vna et habet partes virtuales ⁊ poteſtatiuas vnitas in vna eſſentia anime. ita corpus organicū habens partes organicas que attributionē habēt ad principaliorem que eſt cor. videt̃ ergo dicere Albertus in ſuo cōmento ꝙ aīa primo et principaliter eſt in corde a quo influit virtutes eius per totum corpus ſecūdū ſingulas partes corporis. et ſicut due partes corporis eiuſdē cōplexionis et organiſationis in ipis ſimiles erunt potentie et operationes anime. vnde ymaginatur vt videtur ꝙ aīa non habeat niſi totalitatem virtutis ſicut corpus non habet niſi totalitateꝫ ſuorū organorū. Sed Albertus videtur loqui de anima vt vnitur corpori ſicut motor mobili et non vt forma ſubſtantialis eius. et ſic ſecūdū hoc vera ſunt que dicūtur. Unde in aliis libris ſuis dicit ꝙ aīa ſecundū eſſentiā eſt tota ī toto et tota in qualibꝫ parte eius. ſed non eſt tota in toto et in qualibet parte ſecundū omnes mobilitates eius. Pro quo.

Scienduꝫ eſt ſecundo ꝙ vt ſufficit ad propoſitū triplex eſt totū. Quoddam eſt quantitatiuū ſicut linea vel corpus. Aliud eſt eſſentiale quod diuiditur in partes eſſentiales et diffinientes ipm. Tertiū eſt totuꝫ poteſtatiuum quod diuiditur in diuerſas partes eius poteſtatiuas ſiue in diuerſas virtutes.

Scienduꝫ ē tertio ꝙ primus modus totalitatis non cōuenit formis niſi per accidens. et adhuc ſolum cōuenit illis que ad extentionem ſubiecti extendūtur. ſicut ē de albedine. et ſimiliter forme ſubſtantiales elemētoꝝ et mixtorū inanimatoꝝ plātarum et aīalium imperfectoruꝫ que per accidens ad diuiſionem totius diuidunt̃ eis conuenit per accidens iſte modus totalitatis. vnde vt habet textus aīa in plantis et etiā in aīalibus perfectis eſt vna aīa actu. ſed plures in potentia. ſed animaliū perfectorū que requirunt diuerſitatem in partibus corporis non equaliter ſe habent ad totuꝫ quātitatiuū et partes eius. ideo non diuiditur per accidens ad diuiſionē quātitatiuā totius. et ſic prima totalitas eis non cōuenit. ſed ſecunda ꝗ attenditur ſecundū perfectionem proprie rōnis et eſſentie per ſe cōuenit formis. et ſimiliter totalitas virtutis. qꝛ forma eſt principium virtutū et operationū ſuaꝝ. Et ſi forte quereretur de albedine. vtrum ſit tota in tota ſuperficie et tota in qualibet eius parte. R. ꝙ ſi ſit ſermo de totalitate quātitatiua quā habet albeto per accidens ſic non eſt tota in qualibet ꝑte

ſuperficiei .ſed eſt tota in tota ſuperficie nec etiã totalitas virtutis. qꝛ aliter immutat ſenſum albedo in maiori corpore et aliter in minori. ſed ſi ſit ſermo de totalitate eſſentie albedo eſt tota in toto et in qualibet pte. et ſimiliter dicẽdum eſt de cõſimilibus. ſed qꝛ vt dictũ eſt aĩa aĩalis perfecti non habet totalitatẽ quãtitatiuã. nec p ſe nec per accidẽs. ideo ſufficit dicere ꝙ eſt tota in toto et tota in qualꝫ parte corporis ſecũdum totalitatẽ eſſentie et perfectionis. et non ſecũdũ totalitatem virtutis et poteſtatis. Et eſt aduertendũ ꝙ aĩa eſt requirit diuerſitatem in partibus corporis. et ideo nõ eodẽ modo cõparatꝛ ad totum et ad partes eius. ſed comparatꝛ toti corpori ſicut ſuo proprio perfectibili. et non partibus eius. ideo non oportet ꝙ quelꝫ pars aĩalis ſit animal. non oportet etiã ꝙ quelibꝫ pars corporis ſit organica.

Concluſio reſponſiua ad .q:

Anima eſt tota in toto corpore et tota in qualꝫ parte ſecũdum totalitatẽ eſſentie. et non ſecũdũ totalitatẽ virtutis. Prima pars patet per rõem poſt oppoſitũ. Secũda pars pꝫ ad ſenſum videmus. qꝛ aĩa ſecundũ virtutẽ viſiuã eſt in vna determinata parte corporis. et ſecundũ auditiuã in alia. et ſic de aliis virtutibus anime. ergo concluſio vera.

Ad rationes ante oppoſitũ

factas ad duas ſatis pꝫ ſolutio ex dictis. quia vt dictũ eſt aĩa vnitur toti corpori organico phiſico pprio et proportionato pfectibili. Tertia etiã ſoluta eſt. Ad quartã dicitꝛ ꝙ vna pars corporis perfectior eſt alia. qꝛ ſibi vnitur principalior pars virtutis anime. ⁊ ſic negetꝛ ↄñtia propter cauſã prius dictã. Ad vltimã dicitꝛ ꝙ aĩa mouetur per accidens et non per ſe vt ſatis patebit in phiſicis. et ſic nihil prohibet ꝙ moueatur. etiã hoc modo cõtrariis motibus nec propter hoc ꝙ ſibi cõueniat cõtradictoria. ymo argueretꝛ ad ſecundũ quid ad ſimpliciter. arguẽdo ſic mouetꝛ per accidẽs ſecundũ vnã partem ⁊ ñ aliam. ergo ſimul mouetur et non mouetur.

Dicitur vlterius ꝙ inter duo extrema non ẽ inſtantia niſi per mediũ. et qꝛ nihil diſtat inter aĩam ſecundũ ꝙ ipa eſt in corpore et in qualꝫ parte corporis. ideo non ſequitꝛ ꝙ diſtet a ſe ipa ſꝫ illud ſequeretꝛ ſi anima non eſſet in partibus mediis corporũ. ſed eſſet in partibus extremis tãtum. vt in capite et pedibus.

Queritur ſeptimo. Utrum

Anima humana ſit aliquid p ſe ſubſiſtẽs. Arguitꝛ ꝙ nõ. qꝛ omne ſubſiſtens ẽ hꝰ aliquid. ſꝫ aĩa nõ eſt hoc aliquid cũ nõ ſit ſuppoſitũ. igitꝛ.

2º ſic omne ſubſiſtens poteſt per ſe operari. ſed aĩa non poteſt per ſe operari. qꝛ vt dicit phũs in primo huius dicere aĩam ſentire vel intelligere ſimile eſt ac ſi diceret texere vel edificare. 3º ſi aĩa humana ſubſiſteret poſſet habere operationem ſine corpore. ſed hoc non. qꝛ ſi ſic maxime eſſet intelligere. ſed nõ poteſt intelligere ſine fantaſmate. nec fantaſma eſt ſine corpore. ergo ipa non eſt ſubſiſtens. Ad oppoſitũ arguitꝛ. quia ſubſiſtens idem eſt ꝙ ſub proprio eſſe ſtans. ſed anima rationalis poteſt eſſe ſtans ſub proprio eſſe. qꝛ ſuum eſſe non dependet a corpore. ergo poteſt eſſe ſubſiſtens.. Pro reſponſione

Sciendũ eſt primo ꝙ Non

omne principiũ immediatũ vitalis operatiõis eſt anima. quia ſi ſic virtus viſiua eſſet anima. ſed principiũ vite dicitur aĩa. Quis enim aliquod corpꝰ poſſit primũ eſſe principium vite. Unde ẽ principiũ vite ſolum cõuenit corpori inquantum eſt actuatũ per principiũ vite qđ ẽ anima. Uñ patet ꝙ aĩa non eſt corpus ſed actus et forma corporis. Ulterius patet ꝙ aĩa non eſt cõpoſita ex materia et forma. qꝛ de ratione aĩe eſt ꝙ ſit forma corporis. vel ergo eſt forma ſecũdum ſe totam. aut ſecundũ aliquã partem ſui. ſi ſecũdũ ſe totam materia non eſt pars eius. qꝛ materia dicit eſſe in potentia et forma inquantum huiõi eſt actus. Si aũt ſit forma ſecundũ aliquã partem ſui tunc illa pars diceretur aĩa et alia diceretur corpꝰ aĩatũ. et ſic aĩa erit corꝰ aĩatũ ꝙ fſm ẽ.

Sciẽdũ ẽ ſecundo. ꝙ potẽs

cognoſcere aliqua nihil habet eorũ que cognoſcit in ſua natura. qꝛ illud ꝙ ſibi ineſſet ĩpediret cognitionẽ aliorũ. ſicut videmus lingua febricitãtis infecta humore colerico non poteſt percipere aliquid dulce. ſed omnia ſibi videntur amara. Sed aĩa p ſuum ĩtellectum poteſt omĩa corpora cognoſcere. ergo in ſe non habet naturam corporeã. Similiter non poteſt eſſe ꝙ intelligat per organũ corporeum. quia determinata natura illius organi impediret ne omnia corpora cognoſceret. vt pꝫ per exemplũ. Nã ſi aliquis determinatus color ſit mediũ in pupilla oculi. et etiã in aliquo vaſe vel vitro vbi eſt liquor infuſus in illo vaſe videbitur eiuſdem coloris cum vaſe. ergo intellectuale principium non eſt corpus nec intelligit per organum corporeum.

Concluſio prima. Anima

humana ẽ aliquid per ſe ſubſiſtens. Pꝫ qꝛ nihil poteſt p ſe operari niſi ſit per ſe ſubſiſtens eo ꝙ nihil operatur niſi ſit ens per ſe et in actu. Sed aĩa humana poteſt per ſe operari. et habet aliquã operationẽ in qua non communicat cum corpore nec illã exercet mediante corpore. ſaliꝫ intelligere. ergo eſt per ſe ſubſiſtens. Ex cõcluſione ſequitꝛ ꝙ aĩa humana eſt incorruptibilis p ſe et per accidens. pꝫ quia omnis forma ſubſiſtens cum ſit ſimplex ⁊ non cõpoſita ex materia admixta priuationi eſt per ſe ĩcorruptibilis. nec etiam eſt corruptibilis ad corruptionem alterius cum per ſe ſubſiſtat. ſed anima humana eſt per ſe ſubſiſtens. vt dictum eſt. Forme vero que nõ per ſe ſubſiſtunt. vt accidentia ⁊ forme non ſubſiſtentes generantꝛ et corrumpuntur per accidẽs ad generationem et corruptionẽ cõpoſitorum in quibus ſunt.

Concluſio ſecunda quamuis

anima humana ſit per ſe ſubſiſtens tamen non eſt homo. Pꝫ quia homo in ſua natura. et de ſua diffinitione includit materiam et formã. ſcꝫ corpus et animã. Sed anima rationalis cũ ſit forma ſimplex non habet in ſuo eſſe materiam nec de ſua diffinitione. ergo aĩa non eſt homo.

Concluſio tertia. Nulla aĩa

preter intellectiuã eſt per ſe ſubſiſtens. Patet quia nulla aĩa poteſt eſſe per ſe ſubſiſtens niſi poſſit operari ſine organo corporali. quia ſimiliter vnumquodqꝫ ſe habet ad eſſe ſicut ad operari. ſed nulla anima alia ab intellectiua poteſt operari ſine organo corporali. vt probari poſſet inductiue in operationibus et aĩe ſenſitiue. et etiam vegetatiue. ergo nulla anima alia ab intellectiua poteſt eſſe per ſe ſubſiſtens.

Ad rationes ante oppoſitũ

Ad primã dicitur ꝙ omne ſubſiſtens per modum entis in ſpecie completi eſt hoc aliquid. et hoc modo non ſubſiſtit anima. ſed ſolum cõpoſitum de genere ſubſtantie. ſed illud qđ eſt ſubſiſtens ſolum per modũ entis partis ſpeciei quẽadmodũ eſt anima non eſt hoc aliquid. niſi capiatꝛ generaliter et ĩproprie hoc aliquid. Ad ſecundã dicitur ꝙ aĩa corpori ↄiuncta nõ dicitꝛ per ſe operari tanꝙ illud qđ operatur. ſꝫ illud qđ per ſe eſt totum cõpoſitũ. anima tamen põt dici operari tanꝙ quo et per modũ principii. et dum ſeparata eſt a corpore operatur tanꝙ ꝙ eo modo quo eſt ſubſiſtens. Ad terciã dicitur ꝙ anima ĩtellectiua ad intelligẽdũ requirit corpꝰ. ſicut obiectum et non ſicut organũ. et hoc non ĩpedit quin ipa ſit per ſe ſubſiſtẽs et quin poſſit intelligere a ſubiecto ſeparata. Et hec de qͥ hõc.

Sequitꝛ in textu Potentiarum aũt aĩe.

Queritur octauo: Utrum

Potentie aĩe realiter diſtinguantꝛ a ſua eſſentia. Et arguitꝛ ꝙ non. qꝛ anima eſt nobilior materia prima. ſꝫ materia prima eſt ſua potentia. gº 2º forma ſubſtãtialis perfectior eſt accidẽtali ſed forma accidentalis eſt ſua potẽtia. qꝛ calor eſt immediatũ principium calefactionis. ergo et forma ſubſtantialis erit immediatũ principium operationis. 3º forma ſimplex non poteſt eſſe ſubiectũ accidentis. ſed aĩa eſt forma ſimplex. ergo non eſt ſubiectum accidentis. et per ↄñs non eſt ſubiectũ ſuarũ potentiarũ. 4º accidens non eſt principiũ differentie ſubſtantialis ſed ſenſibile et rationale ſunt differentie ſubſtãtiales et ſumuntꝛ a ſenſu et ratione que ſunt potentie anime. ergo non ſunt accidentia anime.

5º ſi potentie anime ſunt accidentia. anima erit in potentia ad ipas. vꝫ gº illa potentia erit eſſentia anime vel diſtincta ab ipa. ſi ſit eadem eodem modo dicendũ eſt de aliis potentiis. ſi diſtinguantꝛ iterum quereretur per quid eſſentia anime eſt in potentia ad ipſam et ſic vel eſſe anime erit ſua potentia. vel erit proceſſus in infinitum. Ad oppoſitũ arguitur. qꝛ ſicut ſe habet eſſentia ad eſſe ita potentia ad agere. gº per locum a tranſmutata proportione ſicut ſe habet eſſe ad agere ita eſſentia ad potentiam. ſed in omni creato eſſe realiter diſtinguitur ab abagere. ergo ⁊ eſſe realitꝛ diſtinguitꝛ a potentia.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ actum eſt de aĩa in cõmuni quantum ad eſſentiam eius ↄñter determinat ariſtoteles de potẽtiis aĩe. Primo in generali. et poſtmodum de qualibet in ſpeciali. Et primo agit de potentia anime vegetatiue. Secundo de potentiis aĩe ſenſitiue. et de potentiis anime intellectiue. et de principio motiuo qđ cõtinet potentiam appetitiuam et motiuam. qꝛ per ſe ſupponit potentiã cognitiuam. ſcꝫ ſenſum vel intellectum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

vt dicitur 2º celi infima entia non poſſunt conſequi perfectã bonitatem ſed aliquam imperfectionem inſequuntꝛ et paucis operationibꝰ ſicut ea que ſunt infra hominẽ non poſſunt cõſequi beatitudinẽ. ſed homo poteſt adipiſci felicitatẽ per intellectũ et rationem ⁊ illa que ſunt ſupra hominem felicitatẽ acquirunt paucioribus operationibus ꝙ homo. vt intelligentie. ens autẽ ſumitur perfectius quod ẽ ipſe deus qꝛ ſine operatione diſtincta ab eius eſſe bonitatem perfectã adipiſcitur. Exemplũ phi eſt de ſanitate ꝙ in aliquibus ſecundum plura media. et in aliis ſecundũ pauciora acquiritur. Unde in creatis non fluunt plures operationes ab vna natura niſi mediantibus pluribus potentiis. ideo licet aĩa ſit tãtum vna ſecundũ eſſentiam. eſt tamen multiplex ſecundũ virtutẽ ⁊ hꝫ plures paſſiões.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Ab

vno non eſt ꝓceſſus in multitudinē ſine ordine. ideo inter potentias eſt ordo qui dupliciter accipi poteſt. Uno modo ſecundū dependentiam vnius potentie ab alia. Secundo modo ex ꝑte obiectorum et ſecundū dependentiā vnius ab alia attenditur dupliciter. Uno modo ſecundū ordinē perfectionis. et ſic intellectiue precedunt ſenſitiuas. et ſenſitiue vegetatiuas. Alio modo ſecundū ordinē generationis. et ſic vegetatiue precedunt ſenſitiuas. et ſenſitiue intellectiuas. Sed ex parte ſubiectorū quedā vires ſenſitiue ſunt priores aliis. nam viſibile naturaliter prius eſt audibili eo ꝙ eſt tam in corporibus ſuperioribus ꝙ inferioribus. Similiter ſonus qui fit in aere precedit odorem et viſus auditū. et auditus precedit olophatum.

Sciēduz eſt quarto. ꝙ oēs

potētie anime ſunt ab eſſentia eius tanꝙ a ſuo principio. et quia accidentis proprium ſemper cauſatur a ſuo ſubiecto inꝗtum ſubiectū eſt in actu et recipitur in eo ſecundū ꝙ eſt i potentia. ideo iſte potentie differenter ſe habent ad aīam et cauſātur ab ipſa. et vt recipiunt in ea vel in compoſito. vnde differunt ab inuicē. qr quedā ſunt in anima ſubiectiue. vt intus ratio et voluntas. Alie ſunt in organis corporeis. vt potētie ſenſitiue et vegetatiue. Quibus ꝓmiſſis ponitur.

Concluſio Reſponſiua.

Potentie anime diſtinguntur realiter ab eius eſſentia. Probatur cōcluſio. qr potentie et actus ad idem genus referuntur cum diuidant ens et quodlibet genus entis. ergo ſi actus non ſint in genere ſubſtantie nec potentie ad illum actū. ſed operatio anime non eſt de genere ſubſtantie ſicut nec opatio cuiuſcūqʒ creati. ergo ſimiliter neqʒ potentie ad tales actus erunt de genere ſubſtantie. cum actus et potentia ſint eiuſdem generis. ymo ipſe potentie ſunt naturales potentie ipſius anime de ſecunda ſpecie qualitatis.

Secundo probat̄ cōcluſio. anima ſecundum ſuam ſubſtantiā eſt actus. ergo ſi eſſentia anie eſſet immediatum principium operandi habēs animā ſemꝑ actu operaretur opera vite. vt hñs animā ſemper eſt actu viuum. ſed hoc eſt falſuʒ. nam aīa ſecundum ꝙ eſt actus et forma non ordinatur ad vlteriorem actum. ſed eſt vltimus terminus generatiōis. ideo ꝙ ſit in potentia ad alium actū. ſcʒ ad operationem. non ſibi ꝯueit ſecundum ſuā ſubſtantiā. ſed ſecundum ſuā potentiam. ergo potentia realiter diſtinguitur ab eſſentia. 3º in omni re reperiuntur tria. ſcilicet eſſentia. virtus. et operatio. vt habet̄ primo celi. ſed virtus mediat inter ſubſtantiam et operationem et diſtinguitur ab operatione. ergo ⁊ ab eſſentia. Sed tunc.

Dubitatur primo: Utrum

vna potentia cauſetur ab alia. Pro dubioſcīēdum eſt ꝙ entia que naturali ordine ab vno ꝓcedunt ſicut primū eſt cauſa omniū poſteriorꝫ. ita ſecundum eſt cauſa ſequentiū ipſm. Sed in potentiis eſt multiplex ordo. vt iam dictū eſt. idō reſpondetur ad dubiū ꝙ vna potentia procedit ab eſſentia anime mediante alia. ſed qr eſſentia anime cōparatur ad potentias. et ſic principiuʒ accidentium et ſit finale. et quo ad aliquas ſit materiale. agēs aūt et finis habent rationem ꝑfectionis. et ſuſceptiuū ratione imperfecti. ideo potentie anime que procedunt via perfectiōis et ſunt principia aliarꝫ per modū finis et efficiētis. vt ſenſus. et propter intellectū. ſecūduʒ viā generatiōis imperfectiores ſunt principia aliarꝫ per modū cauſe materialis.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primaʒ dicitur ꝙ actus ad quē ordinat̄ materia prima eſt eiuſdem generis cum ipſa. idō potentia eius no differt a ſua eſſentia. ſed actus potētiarū anime eſt alterius generis ab eſſentia anime. idō non eſt ſimile. Ad ſecundā dicitur ꝙ licet forma accidentalis ſit principiū operatōnis per modū agentis minus principalis. tamē non eſt principale principiū operationis quemadmodū eſt ipſa anima vel totū compoſitum.

A tertiā dicitur ꝙ anima aliquid habet de potentialitate. licet nō cōponatur ex materia et forma. ideo bene poteſt eſſe ſubiectū accidētis.

Ad quartam dicit̄ ꝙ rationale ⁊ ſenſibile vt ſunt differentie ſubſtātiales ſumunt̄ ab anima ſenſitiua vʒ rationali. lʒ illa nominatio quo ad nos primo ſumatur a potētiis. Ad vltimaʒ dicit̄ ꝙ emanatio proprii a ſubiecto non eſt per tranſmutationē realem. ſed eſt per ſimplicē emanationē. ideo potentia per quā eſſentia anime dicitur in potentia ad ſuas potentias non realiter differunt ab ipſa. nec oʒ ꝙ ibi ſit proceſſus in infinitum. Et hec de queſtione.

Queritur nono. Utrum

Tantuʒ ſint quinqʒ genera potentiarū anime. ſcilʒ vegetatiuum. ſenſitiuū appetitiuʒ. motiuū ſecundū locum. et intellectiuū. Et arguit̄ ꝙ pauciora. qr potentie anime. ſcilʒ vegetatiua. ſenſitiua et intellectiua. gº tātum ſūt tria genera potētiarum anime. 2º potentie anime ſunt principia operꝫ vite. ſed tātum ſunt quatuor modi viuendi. ergo tantum ſunt quatuor potentie. 3º appetitus eſt cōmunis cuilibet potentie. ergo non eſt potētia ſpecialis. 4º principiū

mouens in animali eſt ſenſus vel intellectus cū appetitu. vt dicitur tertio huius. ergo motiuū non eſt potentia ſpecialis. 5º potentie diſtinguntur per actus. ſed plures ſunt actus aīme ꝙ quinqʒ. igitur. ⁊c. Ad oppoſitum eſt pħūs Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſtꝙ

determinata ſunt aliqua generalia circa potentias aīe. ꝯūter videndū eſt quot ſūt potentie anime et qualiter diſtinguntur.

Sciēdum eſt ſecundo. ꝙ Lʒ

tātum tres ſint anime tamen ſunt quinqʒ gñā potentiarū anime eo ꝙ aliter diſtinguntur anie et potentie. nam aīe diſtinguntur ſecundum ꝙ operatio ſupergredit̄ operationem corporalem. vnde eſt aliqua operatio anime que non operatur per organū corporale neqʒ per qualitates naturales. vt operatio anime rationalis Alia ē que fit per organū corporale non tamē per qualitates corporales vt operatio ſenſus. et lʒ qualitates prime requirantur ad ſenſum ꝗtum ad debitam diſpoſitionem organi. non tñ requiruntur vt media ad ſentiendum. Alia eſt operatio que fit per organū corporale et per qualitates naturales. vt operatio anime vegetatiue. ſed tñ ſupgredit̄ operationē corporeā. qr motus i aīatorum eſt ab extrinſeca. aīatum autem mouet ſeipſm a principio intrinſeco. Tunc ſit.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Tātum ſunt quinqʒ genera potentiarū anime. Pʒ. quia omnis potentia vel eſt circa obiectum ſibi vnitū. et ſic eſt potentia vegetatiua. vel eſt circa obiectū ſeparatum. et hoc dupliciter. vel obiectū tendit in potentiam et recipitur in ea ꝑ ſuam ſimilitudinem vt potentia tendit in obiectuʒ. Si primum hoc eſt dupliciter. vel obiectum recipit̄ in potentia ſecundū ſimilitudinem particularē. et ſic eſt ſenſitiuum. vel ſecundū vniuerſalem. et ſic eſt intellectiuū. Si ſecundū ꝙ potentia tendit in obiectū. hoc eſt dupliciter. Uel obiectū eſt finis intentionis. ⁊ ſic eſt appetitiuū Uel eſt terminus operationis. et ſic eſt motiuū ſecundum locum. Aliter probatur concluſio ex parte actuū. quia omnis operatio anime vel ꝓcedit ab anima inꝗtum participat eſſe immateriale tātum. et ſic ſumitur eſſe intellectiuuʒ. vel in qua participat vtraqʒ. et ſic eſt dupliciter. vel illa operatio eſt apprehenſio boni vel mali. et ſic ſumitur ſenſitiuū. vel eſt inclinatio ad bonū apprehenſum. et ſic eſt appetitiuū. vel eſt perſecutio boni apprehenſi. eſt ſic eſt motiuum ſecundū locum. Sed tunc.

Dubitatur primo. Que po

tentie anime conſtituunt gradum viuendi. R. ꝙ vegetatiuū. ſenſitiuum. motiuū ſecūdū locū et intellectiuū conſtituunt gradus viuendi. qr ſolum ille potentie conſtituunt gradus viuendi que cum ſint priores a poſterioribus ſeparari poſſunt. ſed ſic eſt de ipſis quatuor. ig. ⁊c. Dicitur ſecundo ꝙ appetitiuū non facit gradū viuendi patet. quia no ſeparat̄ ab aliis. qd probat textus

Dubitatur ſecundo. Quia

omne habens ſenſum habet appetitū. ſed oē animal habet ſenſum. ergo habet appetitū. ma. patet. quia cuicūqʒ cōuenit ſenſus conuenit delectatio et triſtitia. cum ſenſus delectetur in apprehenſione obiecti cōuenientis. Sed cui cōuenit delectatio vel triſtitia conuenit cū ꝯcupiſcētia que eſt appetitus delectabilis. ergo cui conuenit ſenſus conuenit appetitus. Secunda ratio. Omne habens ſenſum alimēti habet appetitū. ſed omne animal habet ſenſum alimenti qui eſt actiuus. minor pʒ. quia ex eiſdem nutrimur et ſumus. ſed viuentia ſunt ex calidis. humidis frigidis. ⁊ ſiccis. ergo nutriuntur ex ipſis. ſed tactus eſt iſtorū diſcretiuus. ergo eſt ſenſus alimenti. maior pʒ. ſcʒ ꝙ omne habens ſenſum alimenti habeat appetitum. qr omne habens ſenſum alimenti habet ſitire. ſed eſuriens eſt appetitus alimenti calidi et ſicci. ſitis aūt eſt appetitus alimenti frigidi et humidi. vnde ſapor nō nutrit ſed iudicat conuenientem proportionem qualitatū. et ſic pʒ ꝙ appetitiuū non cōſtituit gradū ſpecialem viuendi eo ꝙ hoc ſolum fit ſecundum ꝙ potentia inferior poteſt reparari ſine ſuperiori.

Dubitatur tercio. Qualiter

ſe habet cōmunis ratio ad particulares aīas. R. textus ꝙ ſe habet ad ipſas ſicut ꝯmunis. idō figure ad figuras cōuenit cuilibet figure ⁊ nulli eſt propria ita dicendum eſt de cōmuni ratione anime. vnde taʒ in figuris ꝙ in aīalibus ſemꝑ prius virtualiter cōtinetur in poſteriori. vt trigonum in tetragono. et vegetatiuū in ſenſitiuo

Ad rationes ante oppoſituʒ

Due prime ſoluunt̄ ex dictis. Ad tertiam dicitur ꝙ licet appetitus naturalis non ſit ſpecialis potentia diſtincta ab aliis. tamen appetitus aīalis qui ſequitur formam apprehenſam per ſenſum vel per intellectum eſt potentia ſpecialis. nam ad hoc ꝙ cognoſcens proſequatur bonum apprehenſum requiritur ꝗdam ſpecialis virtus inclinans ipſm ad proſecutionem illius boni. Ad quartā dicitur ꝙ lʒ appetitus et ſenſus ſint principia motiua in aīalibus perfectis non tamen ſufficienter mouentur niſi ſit alia virtus motiua. et ideo animalia imperfecta non poſſunt moueri localiter propter

deffectum hmōi virtutis. vnde virtus iſta non ſolū eſt in ſenſu vel in intellectu. ſed cum hoc eſt in potētia corporali per quā exequitur motus.

Ad quintā cōceditꝰ ꝙ in ſpeciali tātum ſunt quinqꝫ. et iō genera vocantur et non ſpecies. Et hec de queſtiōe. Sequitꝰ textus. Quare ſecundum vnumquodqꝫ. ꝛc.

Queritur decimo. Utrum

Potentie diſtinganꝰ ſecundū ſpeciem per actus et actus per obiecta. Et arguitꝰ primo ꝙ nō qꝛ nihil determinat ad ſpeciē per illud ꝙ ē poſterius et extrinſecū. ſed actus eſt poſterior potētia et obiectū eſt extrinſecū. igitꝰ. 2º eiuſdem potentie ſunt cōtraria obiecta. vt albū et nigrū ſunt obiecta potentie viſiue. gº potentie non diſtinguntꝰ per obiecta. 3º diuerſarū potentiarꝫ eſt idem obiectum. vt illud ꝙ vis apprehenſiua cognoſcit et appetitiua appetit. ergo potētie nō diſtinguntꝰ per obiecta. 4º illud qđ eſt cauſa potentie alicuius debet eſſe cauſa illius ī oībꝰ. ſed quedam ſunt obiecta diuerſa que pertinent ad diuerſas potentias et tamen cadunt ſub eadem potentia. vt color et ſonus ſunt obiecta diuerſorum ſenſuū et tamen cadunt ſub ſenſu cōmuni. ergo obiecta non ſūt ꝑ ſe cā diſtinctionis potentiarum ſcđm ſpecieꝫ. Ad oppoꝰ eſt ariſtoteles in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles enumerauit genera potentiarum anime et oſtendit qualiter ſe habeat ratio cōis anime ad particulares aīas. ꝯñter oſtēdit quid ſit determinandū de aīa ꝛ de illis potentiis aīe. et quo ordine ſit procedendū in determinando de ipſis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Quando aliqua duo ſe habent ſic ꝙ vnum eſt cauſa alterius in vno genere et ſecundum ē cauſa primi in alio genere cauſe. tunc quodlibꝫ eſt prius ſecundū naturā reſpectu alterius. licet in diuerſis generibꝰ cauſe. modo ita ē de actibꝰ et potentiis. nam potentie ſunt cauſe effectiue actuū. et ideo precedunt actus ſecundum eſſe. actus aūt ſunt fines potentiarum. nam potētia ſecundum id ꝙ eſt ordinatur ad actū. ideo dicitꝰ ꝙ potentia anime eſt vis qua aīa operatꝰ.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Du

plices ſunt potentie anime. Quedā ſunt paſſiue. vt intellectiue. Alie ſunt actiue. vt potentia motiua. vegetatiua. et appetitiua. ideo obiecta potentiarū anime diuerſimode cōparātur ad operationes eius. qꝛ obiecta potentiarū paſſiuarꝫ cōparantur ad operationes vt principia effectiua que reducunt potentias in actum. ſicut viſibile reducit viſuꝫ in actu. Sꝫ obiecta potētiarꝫ actiuarum cōparantur ad operationes tanꝙ qꝛ obiecta ſunt operata ipſa. ſed in quibus ſunt aliqua operata communiter operationes operata ſunt fines operationū. vt dicitꝰ primo ethicorū. Unde pꝫ ꝙ omne obiectū cōparatur ad operationem anime vt principium actiuū. et vt finis. et ab utroqꝫ ſpecificatur operatio. ſcilꝫ ab actu ꝛ a fine. diuerſitas enim agentiū inducit diuerſitatem formarū et operationū ſecundum ſpeciē vt calefactio eſt a calore et frigefactio a frigore etiā ex fine vt calefactio eſt ad calorem et frigefactio ad frigiditatem: Tunc ſit.

Concluſio prima. Actus

ſunt priores potentiis ſecundum viā nature. lꝫ potentie ſint priores ſecundū eſſe. Primuꝫ patꝫ. nam natura in quodlꝫ genere rerū plus intēdit finem ꝙuis illuꝫ attingat per media. ſed actus ſunt fines potentiarū. vt dictum eſt. ergo actus ſunt ſecundū intentionē nature priores. Secūdum pꝫ. qꝛ lꝫ finis ſit prior intentione tamen eſt poſterior in executione.

Concluſio ſecunda. Obiecta

potentiarū actiuarūꝫ et paſſiuarūꝫ ſunt priora ſuis actibus. Pꝫ primo de obiectis potentiaruꝫ paſſiuarū. qꝛ illa obiecta ſunt actiuarū potentiarum ꝛ virtute eorꝫ cauſantꝰ actus potentiarꝫ. igitꝰ ſunt priora actibus. Secundo pꝫ de obiectis actiuarꝫ. qꝛ illa obiecta ſunt fines potētiarꝫ anime. modo finis ſecundū intentionem nature prior eſt hiis q̄ ſunt ad finem. ergo obiecta ſunt ſimpliciter priora actibus. Ex iſtis ſequitꝰ.

Concluſio reſponſiua. ꝙ po

tentie ſecundū ſpēm diſtinguntur per actus. et actus per obiecta. Pꝫ. qꝛ potentia ſecūdum id qđ eſt ordinatur ad actū. gº ratio potentie capit denominationē ab actu ad quē ordinatur. et ꝑ ꝯñs potētie diſtinguntꝰ per actus. Secūda pars pꝫ. ſcꝫ ꝙ actus diſtinguntur per obiecta. qꝛ ſi potentia ſit potentia obiectū eſt actiuuꝫ. et ſi ſit actiua obiectum eſt vt finis. et omnis actus ſumit ſpeciem. aut ex principio aut ex fine. ergo neceſſe eſt actus diſtingui per obiecta. accipiendo tamē obiecta ſecundū rationem formalē ipſorꝫ. quia materialis diſtinctio obiectorum nihil facit ad diuerſitatē actuū et potentiarum. vt diuerſitas hominis et aſini non variat viſionem neqꝫ viſum. quia coloratū non eſt ibi differens niſi per accidens obiecti non variat ſpeciem potentie vel actus. Itē probatur cōcluſio. poſteriora per priora diſtinguūtur. ſed actus ſunt priores potentiis et obiecta ſunt priora actibus. gº potentie diſtinguntꝰ per actus et actus per obiecta. Ex dictis pꝫ ꝙ obiecta precedunt potētias ſecundum rationem diffinitiuā. et ſimiliter

actus. ideo in determinādo de qualibet anima prius determinandum eſt de obiectis actuum ꝙ de actibꝰ. et de actibus ꝙ de potētiis. et priꝰ determinandū eſt de anima vegetatiua. deinde de ſenſitiua. et vltimo de intellectiua. Sed contra hoc argueretur ꝙ a notioribus nobis inchoandum eſt. ſed potentie ſunt nobis notiores ꝙ actus ꝛ actus ꝙ obiecta. qđ patet. qꝛ obiecta ſunt notiora ſecundum naturam. et per ꝯñs minus nota nobis. quia ſecundū philoſophū non eadem ſunt nobis notiora primo et nature ergo tenendus eſt ordo ꝯuerſus. Dicendum ꝙ obiecta ſunt nobis notiora actibus. et actus potentiis. Cuius ratio eſt. qꝛ intellectus noſter poſſibilis tantum eſt in potentia reſpectu intelligibilium et fit in actu per formam a fantaſmatibus abſtractam. modo nihil cognoſcitur niſi ſecundum ꝙ eſt in actu. et ideo intellectus noſter ſeipſm cognoſcit per ſpeciem intelligibilem. vt dicitur tertio huius. et non cognoſcit ſe intuēdo ſuam eſſentiam directe. et ideo in cognitiōe anime oportet procedere ab hiis que ſunt extrinſeca et ſenſibilia a quibus abſtrahuntur ſpecies intelligibiles per quas intellectus intelligit ſeipſm. vt ſcilicet per obiecta cognoſcamus actus et actus ꝑ potentias. et per potentias eſſentias anime. Si autem anima directe ſuam eſſentiā cognoſceret ordo contrarius eſſet obſeruandꝰ qꝛ q̄ eſſent aīe ꝓpria prius ab ea cognoſcerentꝰ

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ licet actus ſit perfectior potentia ſecundum eſſe. tamen eſt prior ipſa ſecunduꝫ intentionem nature et ſecundum rationem diffinitiuam. Quis etiā obiectum ſit extrinſecum ſecundum illud ꝙ eſt. tamen eſt principium vel finis actionis. ideo potentie capiunt ſpeciem ab actibus et actus ab obiectis. Ad ſecundam dicitur ꝙ illa contraria nō ſūt prima obiecta illius potentie. quia viſus non primo reſpicit rationem albi ſed coloris. Ad tertiā dicitur ꝙ diuerſarum potentiarum bene eſt idē obiectum materialiter diuerſificatum ſecunduꝫ diuerſam rationem formalem obiecti. vt ens inꝙtum ſenſibile eſt obiectum ſenſus. et inꝙtum verum eſt obiectuꝫ intellectus. et inꝙtum bonū eſt obiectum appetitus. Ad quartā dicitur ꝙ potentia ſuperior per ſe reſpicit vniuerſaliorē rationem obiecti ꝙ potentia inferior. qꝛ quanto ſuperior eſt potentia tanto ad plura ſe extendit. et ita multa cōueniūt in vna cōmuni ratione obiecti quā per ſe reſpicit ſuperior que tamen differunt ſecundum rationes particulares quas per ſe reſpiciunt potentie inferiores. et ideo diuerſa obiecta que pertinent ad diuerſas potentias inferiores anime bene ſubſunt vni potentie ſuperiori et ad illam potentiam ſuperiorem pertinet. Et hec de queſtione. Sequitur in textu. Quare primo de alimento

Queritur Undecimo

Utrum naturaliſſimum operum in viuentibus ſit generare ſibi ſimile. Et arguitur ꝙ non. quia illud ē naturaliꝰ alicui quod ē ſibi magis proprium. ſed nutriri eſt viuentibus magis proprium ꝙ generare qꝛ ꝙdiu anima viuit ſemper nutritur ſed non ſemper generatur. ergo generare non eſt naturalius ꝙ nutriri. 2º illud eſt naturalius quod magis appetitur. ſꝫ nutritiuū magis appetitur ꝙ eſſe alterius ꝙ per generationem conſeruatur. 3º illud eſt naturalius ꝑ quod res roboratur ꝙ per quod debilitatꝰ. ſꝫ per nutritionem viuens roboratur et per generationem debilitatur. qꝛ ſecundū philoſophum animalia que ſunt frequentis coitus ſunt breuis vite. ergo generare ſibi ſimile non eſt naturaliſſimum operum in viuētibus. Ad oppoꝰ eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles oſtendit diſtinctionē potentiarꝫ anime et quid reſtat determinandū et quo ordine. ꝯñter ſecundum ordinem premiſſum determinat de potentiis anime. et primo agit de vegetatiuo deinde de ſenſitiuo. et in 3º libro de intellectiuo. et in fine eiuſdem tractatus de motiuo ſecundum locum. de appetitiuo aūt non facit tractatum ſpecialem eo ꝙ appetituū ñ facit ſpecialem gradum viuendi. vel etiam quia determinādo de motiuo ſecundū locum ſatis determinat de appetitiuo. et adhuc prius agit de obiectis et actibus ꝙ de potentiis propter cauſam dictam. et inter animas prius agit de vegetatiua ꝙ de aliis qꝛ eſt prima partium anime et eſt tanꝙ fundamentū aliarum et ſeparatur ab aliis ſed non econtra.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Anteꝙ phūs determinet de potentia vegetatiua premittit duo neceſſaria ad cognitionem eiꝰ. Primum eſt ꝙ generare eſt opus aīe vegetatiue quod ideo fit. quia ſuperius Ariſtoteles non attribuit huic potentie generare. ſed ſolum nutrire et augere. 2ᵘ quod premittit eſt ꝙ opa potentie vegetatiue fiunt ab anima ꝙ fuit neceſſarium. quia cum illa opera fiant mediantibus qualitatibus primis. Aliquis poſſet credere ꝙ eſſent a natura et non ab anima.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ali

quid generare ſibi ſimile poteſt intelligi dupliciter. Uno modo ꝙ aliquis generet ſibi ſimile ex materia extrinſeca. et ſic conuenit inanimatis vt ignis generat aliū ignē in materia aliena

Alio modo ꝙ aliquid generet ſibi ſimile ex ma
teria intrinſeca generantis id eſt ex ſemine deci
ſo a generante. et ſic ſolum conuenit animatis.
et de iſto modo eſt hic ad propoſitum. His
premiſſis ponitur.

Concluſio prima. generare

ſibi ſimile primo et perſe conuenit viuentibus
perfectis non orbatis neqȝ ſpontaneam genera
tionem habentibus. Probatur ex parte finis.
nam omnia viuentia appetunt perpetuo mane
re in eſſe cum omnia appetant aſſimilari primo
enti inq̄tum poſſunt. ſed non poſſunt ſemper
manere eadem in numero. ideo appetunt per
manere in ſpecie. et ſolum poſſunt permanere ꝑ
generare ſibi ſimile in ſpecie. ergo illud conueit
omnibus animalibus non orbatis. et dicebat
notanter perfectis. quia imperfecta vt pueri ꝓp
ter deffectum temporis et quantitatis non poſ
ſūt generare. natura eī requirit ꝙ generans ha
beat ſuum eſſe perfectum. Et dicebatur non
orbatis. quia orbata non generant quem ad
modum ſūt ſpadones et eunuchi. Et dicebatur
nec ſpontaneam generationem habentibus ꝓp
ter illa que generantur per putrefactionem. vt
vermes et muſce ad quorum generationem nō
requiritur agens particulare. ſed ſufficit vniuer
ſale tantum. et dicuntur habere ſpontaneam ge
nerationem. quia in ſui generatione nobis nō
apparet agens extrinſecum. ſed vidētur ſua ſpō
te generari.

Concluſio ſecunda Operum

viuentis naturaliſſimum eſt generare ſibi ſimile
in ſpecie. Patet quia operationū viuētis illud
eſt naturaliſſimum quod eſt ſimile operationis
nature. ſed inter opera viuentis generare eſt ſi
milius operationi nature. quia conuenit ali
quo modo inanimatis que generāt ſibi ſimile
ſed non nutriuntur neqȝ augmentantur. 2°
illud eſt naturalius ꝙ eſt magis intentum a
natura et ꝙ eſt perfectius et melius. ſed genera
re ſibi ſimile eſt magis intentum a natura. et eſt
perfectius ⁊ melius. quia finis illius eſt eſſe per
petuū ſpēi. nā oīa viuētia natꝰalr̄ appetunt eē ꝑ
petuum quod eſt eſſe diuinum. et cum omnia
huiuſmodi agunt quicquid faciunt ſecundum
naturam. Sed.

Dubitatur primo. Utrum

Operationes potētie vegetatiue ſint ab anima
Pro dubio ſciendum eſt ꝙ anima eſt princi
pium corporis viuentis in genere cauſe forma
lis. finalis et efficient. Primum probat phūs
dupliciter. Primo ſic illud eſt forma alicuius ꝙ
ſibi dat eſſe. ſed viuentia habent ab anima eſſe
nam habent ab ea viuere. modo viuere viuen
tibus eſt eſſe. vt habet textus. Secunda rō
textꝰ omnis actus rei eſt eius forma. ſed anima
eſt actus corporis viuentis. ergo eſt eius cauſa
formalis. Deinde probatur ꝙ ſit principium in
genere cauſe finalis. qꝛ ſicut intellectꝰ artificis
operatᷣ propter finem. ita et natura. ſȝ intellectus
practicus artificis ordinat materiam ad formā
tanquam in finem. ergo natura ordinat corpus
quod eſt materia anime ad animam. vt ad finē
et ideo vt dicitur in textu. Ne dum corpora vi
uentia ordinantur ad animam. ſed etiam oīa
naturalia. nam bruta ſunt propter hominem. et
plancte propter bruta et animata propter plan
tas que capiunt ab ipſis alimentum. et ſic oīa
naturalia ſunt propter animam tanq̄ propter
finem. Deinde probatur ꝙ anima ſit principiū
corporis in genere cauſe efficiens. quia forma
naturalis corporis eſt principium ſui motus.
ſed anima eſt forma naturalis corporis viuen
tis. ergo eſt principium ſui motus. et per conſe
quens eſt cauſa efficiens corporis viuentis.
Unde motus localis progreſſiuus proprius eſt
viuentibus perfectis. et augmentatio et diminu
tio vniuerſaliter conueniunt omnibus viuen
tibus. Ex iſto patet reſponſio ad dubium vi
delicet ꝙ operationes anime vegetatiue ſūt ab
anima. quia anima eſt forma corporis viuen
tis. et etiam eſt cauſa efficiens eius quantum
ad ſuas operationes.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ generare ſibi ſimile
naturalius eſt q̄ nutrire. Tum primo. quia ma
gis intenditur a natura. Tum ſecūdo quia ſi
milius eſt operibus nature. quia conuenit ani
matis. et inanimatis et nutrire conuenit ſolum
animatis. et ita nutrire eſt magis proprium. ſed
tamen generare eſt naturalius. Ad ſecundā
dicitur ꝙ eſſe vnius indiuidui poteſt ineſſe con
ſiderari dupliciter. ſcilicet vt eſſe ſpeciei et vt eſt
eſſe indiuidui. et indiuiduum magis appetit
illud eſſe ea parte qua eſt eſſe ſpeciei quam ſe
cundum ꝙ eſt indiuidui. quia ſub illa ratione
eſt melius. Ad tertiam dicitur ꝙ per genera
tionem res non condebilitātur niſi per accidēs
quia ſuperfluum alimenti per generationē reſti
tuitᷣ et illud ſuperfluum deciſum non corrumpit
eſſe neqȝ debilitat. ſed exceſſus bene debilitat.
vel poteſt dici ꝙ q̄uis per generationem abre
uietur vita particularis rei. tamen ſaluatur eſſe
ſpecificum ꝙ eſt melius. Et hec de queſtione.
Sequitur in textu.

Empedocles autem non bene. ⁊c.

Queritur duodecimo: vtrū

Alimentum ſit obiectum potentie vegetatiue.
Et arguitur ꝙ non. quia vnius obiecti eſt tā
tum vna potentia. ergo ſi nutrimentum eſſet ob
iectum potentie vegetatiue ſequeretur ꝙ tantū
eſſet vna potentia vegetatiua. ſed hoc eſt falſuȝ
quia diuiditur in tres potentias. ſcilȝ in nutriti
uam. augmentatiuam. et generatiuam. 2°
nutrimentum eſt obiectum potentie nutritiue.
vt patet ex vi nominis. ergo non eſt obiectum
potentie inferioris nec eſt adequatum potētie
inferiori. 3° ſi nutrimentum eſſet obiectum
potentie vegetatiue vel eſſet ſimile nutrito vel
diſſimile. non ſimile. quia nutritio eſt quidam
motus. et omnis motus eſt de contrario in con
trarium. neqȝ diſſimile. quia omne ꝙ nutritur
velᷣ augetur. augetᷣ ⁊ nutritᷣ a ſibi ſimili. g° alimē
tum non eſt obiectuȝ potētie vegetatiue. Ad
oppoſitum eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendū eſt primo. ꝙ poſt

q̄ Ariſtoteles oſtendit ꝙ operationes potentie
vegetatiue ſunt ab anima ⁊ nō a natura. cōſiter
circa hoc excludit duos errores. et determinat
de alimento ſecundum ſe. Primus error fuit
Empedoclis qui dicebat motum alimenti non
eſſe ab anima. ſed fieri per motum grauiuȝ et le
uium. vnde quia viuentia. vt plante augentur
ſurſum aut deorſum. ideo dicebat ꝙ augmentū
plantarum in deorſum fit per motum terre que
naturaliter mouetur deorſum. et augmentum
ſurſum fit ab igne qui naturaliter mouetᷣ ſurſuȝ
Sed illa opinio improbatur primo. quia non
bene capit ſurſum et deorſum in plantis. nam
in ipſis ſurſum eſt in radicibus et deorſum eſt
in ſumitate eo ꝙ radices in plantis ſe habent
ſicut caput in animalibus. Improbatur ſecūdo
quia ſi animata ſic augerentur ꝓpter diuerſos
motus grauium et leuium. cum motus elemen
torum contrariorum ſint ad loca contraria. ſeq̄
retur ꝙ animata ſepararentur. quia pars que
mouetur ſurſum ſepararetur ab illo quod mo
uetur deorſum niſi eſſet aliquod ſinens hmōi
partes. et tale deſinens non eſt niſi anima.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Alius error fuit aliquorum dicentium ignem
eſſe cauſam alimenti eo ꝙ ignis inter elementa
magis videtur nutriri et augeri. modo illud eſt
principium motus quod per ſe habet illum mo
tum. vt ignis qui eſt per ſe calidus eſt cauſa ca
loris in aliis. Sed hec opinio improbatur. qꝛ ſi
igni apponerentᷣ īfinita cōbuſtibilia creſceret in
infinitum. Nam omniū natura conſtantiuȝ po
ſitus eſt terminus et ratio magnitudinis et aug
menti in anima. Non quideȝ terminus indiui
ſibilis. ſed terminus habens magnitudineȝ. g°
ignis vel calor eius non eſt cauſa augmentatio
nis. vel nutritionis. Uerum eſt tamen ꝙ calor
ignis facit ad augmentum ⁊ decoctionem vt cā
inſtrumentalis. quia alimentum de coquitur
per ignem ſed non facit vt cauſa principalis. ſȝ
hoc ſolum conuenit anime. Sed contra iſtam
rationem argueretur. quia videtur implicare
contradictionem. nam ſi omnium natura con
ſtantium poſitus eſt terminus augmenti ſequitᷣ
ꝙ ignis non poſſet creſcere in infinitum ex eo ꝙ
eſt de numero conſtantium in natura. Reſpon
det auerrois ꝙ illa auctoritas ſolum intelligē
da eſt de rebus animatis. quia inanimata pro
prie non augentur. ideo nihil prohibet ignem
improprie augeri in infinitum per appoſitioneȝ
combuſtibilium propter ſui auctoritatem. Ali
ter tamen reſpondet Egidius dicens ꝙ triplici
ter poteſt ſumi terminus augmenti alicuius rei
Uno modo ex parte forme que requiritᷣ circa
q̄titatem et terminatur in materia. vt forme q̄
requiruntur corpora organica propter ſuas ope
rationes exercendas. Sed forma que non re
quirit diuerſitatem in partibus materie. vt for
ma elementi. vel mixti. vel immixti inanimati
non requirit circa q̄titatem. et ſic ex parte ignis
inq̄tum eſt forma particularis nihil repugnat
igni creſcere ī infinitum. Secundo modo ſumitᷣ
terminus ex parte materie. quia ſcilicet formaȝ
habet omnem materiam ſibi poſſibilem. et ſic
ignis eſt terminatus. quia omnium corruptibi
lium materia eſt diuiſa in quatuor partes ſecun
dum quatuor elementa. Tertio modo ſumitur
terminꝰ augmēti ex ordine vniuerſi ne vnū al
terum corrumpat. et ſic in elementis eſt certus
terminus. et iſto modo repugnat igni creſcere
in infinitum.

Sciendū eſt tertio. ꝙ Tres

ſunt conditiones alimenti ſecundum tria que
ſunt in nutritione. Prima conditio eſt ꝙ nutri
mentum debet eſſe contrarium nutrito eo ꝙ nu
tritio eſt motus qui fit de contrario in cōtrariū
Secunda eſt quia nutrimentum fit de illis con
trariis que habent generationem ad inuicem
eo ꝙ oportet nutrimentum conuerti in ſubſtan
tiam aliti. Tertia eſt ꝙ nutrimentum ſit de illis
contrariis que per generationem et corruptionē
poſſunt augere ſe inuicem. quia in nutritione
oportet alimentū manere in nutrito. ideo ignis
non eſt nutrimentum aque. Quibus nota
tis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Nutrimentum eſt obiectum potentie vegetatiue Pꝫ quia illud eſt obiectum alicuius potentie in quo primo et per ſe fert illa potētia et ſub cuiꝰ ratione formaliter fertur in omne illud in quo fertur ſic eſt de nutrimento reſpectu potentie vegetatiue. ergo nutrimentum eſt obiectum potentie vegetatiue. Sed quomodo diuerſimode ſit obiectum potentie generatiue augmentatiue ⁊ nutritiuē poſt ea videbitur. Sed.

Dubitatur primo. quo modo

differenter ſe habeat obiectuꝫ ſenſus ad ſenſum et obiectum potentie vegetatiue ad ipſam

Dicendum ꝙ ſenſus primo eſt accidentium ⁊ per accidentia ſubſtantiarum. que ſunt ſenſibiles per accidens. Sed potentia vegetatiua primo et per ſe reſpicit ſubſtantiam nutrimenti q̄ per ſe nutritur et accidentia ſolum ex cōſequēti ſicut ſubſtantia dulcis per ſe nutrit. dulcedo vero ſolum per accidens. Unde natura dat taleꝫ qualitatem ſubſtantie nutrimenti. vt per eam diſtinguamus alimentū conueniens a diſcōuenienti. Tunc.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Alimentum debeat eſſe ſimile vel diſſimile nutrito. Reſpondetur ꝙ ante decoctionem et digeſtionem eſt ſibi ſimile in actu. et diſſimile in potentia. ſed poſt digeſtionem eſt actu ſimile nutrito vt in omni actione naturali paſſuꝫ in principio actionis eſt diſſimile agenti ⁊ contrarium. ſed in fine eſt ſimile. quia omne agens aſſimilat ſibi paſſum inq̄tum poteſt. Aduertendum ē tamen ꝙ aliquid ē in potētia dupliciter. Uno modo in potentia propinqua quando per vnicum mouens reduci poteſt ad actum. et ſic nutrimentū in principio nutritionis dicitur ſimile in potentia nutrito. Alio modo in potentia remota quando pluribus mouentibus ſolum reduci poteſt in actum. ſed de iſto non eſt ad propoſitum. Ex quibus ſequitur ꝙ alimentum non poteſt eſſe proprium alimentum viuentis. quia non eſt in potentia proxima vt aſſimiletur viuenti. quia per vnum agens alimentum vēit in ſubſtantiam aliti et per aliud conuertitur in ſubſtantiam aliti. nec etiam omne mixtum eſt nutrimentum. vt patet de mineralibꝰ. et de his que ſunt difficilis diſſolutionis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ vnius obiecti formaliter et ſecundum vnam rationem eſt tantum vna potentia. ſed vnius obiecti materialiter et ſecundum diuerſas rationes poſſunt eſſe plures potentie. et ſic eſt de nutrimento reſpectu diuerſarum potentiaruꝫ anime vegetatiue vt poſtea patebit. Alie due ſimiliter ſolui poſſunt. Et hec de q̄ſtione. Sequitur in textu. Quoniaꝫ autem nihil alitur. ⁊c.

Queritur Decimotertio.

Utrum ſint tantuꝫ tres operationes anime vegetatiue. ſcilicet nutrire. augere et generare. Et arguitur ꝙ non quia predicte operationes dicuntur naturales. ergo non ſunt operationes anime ſed nature. 2° arguitur. generare cōuenit tam viuentibus q̄ non viuentibus. ergo non eſt operatio anime. 3° animalia imperfecta et orbata habent animam. et tamen non poſſunt generare. 4° anima eſt potentior natura corporea. ſed natura corporea eadeꝫ virtute dat ſpeciem et debitam quantitatem. ergo ſimiliter anima vegetatiua. et per ꝯñs augere et generare non ſunt operatiōes diſtincte. 5° per idem res acquirit eſſe et conſeruatur in eſſe. ſed per generationem res accipit eſſe et per nutritionem conſeruatur. ergo iſte operationes non ſunt diſtincte. ſicut neqꝫ creatio rerum eſt conſeruatio ipſarum in eſſe. Ad oppoſitum eſt. t.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

q̄ Ariſtoteles determinauit de obiecto potentie vegetatiue ſecundum ſe. ꝯñter agit de ipſo per reſpectum ad operationes anime vegetatiue et ſimul agit de illis operationibus et de potentiis a quibus cauſantur. vnde quia anima vegetatiua eſt in ordine animarum infima. ideo pro obiecto habet corpus ſibi vi vnitum qđ eſt corpus viuens. Ex quo ſequitur ꝙ omnis operatio anime vegetatiue eſt circa corpus. idō nihil nutritur vel augmentatur niſi participet vitam.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

In illo quod nutritur quotuor ſunt neceſſaria. Primum eſt virtus nutriens dans nutrimēto ſpeciem. Secundum eſt calor digerens qui eſt inſtrumentum huius virtutis. Tertiū eſt receptaculum nutrimenti. Quartum eſt ſpongioſitas et poroſitas corporis nutriti ſine qua non ſuſciperet nutrimentum. Ex quo patet ꝙ ſola animata nutriuntur. quia ſolum ipſis iſta conueniunt. et licet ignis ſecundum ſimilitudinem dicatur nutriri. non tamen proprie nutritur. Cuius ratio eſt. quia illud ſolum nutritur proprie qđ in ſeipſo aliquid recipit ꝑ qđ conſeruatur eſſe in toto et in partibus preexiſtentibus ſed hoc non conuenit igni. quia q̄uis in materia cōbuſtibili nouus ignis generet cū ille non cedit ĩ conſeruationem ignis precedentis. ſed eſt noua generatio ignis diſtincti a precedēte. quia totus ignis qui eſt ex aggregatione plurium ignitorum non eſt vnus ſimpliciter. ſꝫ ſolum per aggregationeꝫ. Sed in rebus animatis conſeruatur vita in partibus preexiſtentibꝰ per hoc quod nutrimentū conuertitur in ſubſtāuam aliti. et per additionem creſcunt animata. ⁊ ſit ꝓpria augmētatio. Sꝫ ignis ñ proprie augmentatur niſi per additionem partis ad partē. tunc propter eius actiuitatem videtur nutriri ⁊ alia conuertere in ſui ſubſtantiam.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Triplex

operatio eſt neceſſaria viuentibus. Prima per quaꝫ viuens acquirit eſſe qđ ſit ꝑ potentiā vegetatiuam. Secunda per quam acquirit perfectam quantitatem qđ ſit ꝑ virtutem augmētatiuam. Tertia per quam conſeruatur in eſſe ad quam ordinatur virtus nutritiua. Et iſtaꝝ virtutum talis eſt differentia. quia nutritiua et augmentatiua habent ſuum effectum in corpore cuius ſunt. quia corpus anime vnitum augetur et nutritur per iſtas virtutes. ſed virtus generatiua habet ſuum effectum nō in eo in quo eſt ſed in alio. quia nihil generat ſeipſum. ideo virtus generatiua cum appropinquat dignitatem anime ſenſitiue que habet operationes circa res exteriores licet eminentiori modo. quia vt dicit Dioniſius. ſupremum alicuius ordinis attingit infimum ſuperioris. ratio inter iſtas virtutes. generatiua que ē principalior ꝑs entis ꝑfecti cuius eſt facere alterum tale quale ipſum quodam modo coniungitur cum potentiis aĩe ſenſitiue. Ex quibus patet ꝙ augmentatiua et nutritiua deſeruiunt generatiue. et nutritiua augmentatiue. Et ſic patet de ordine iſtarum potentiarum.

Sciendum eſt quarto. ꝙ predicte

potentie vno modo diſtinguntur ex parte obiectorum. quia alimētuꝫ vt eſt ĩ potētia ſubſtantia membrum eſt obiectum ⁊ obiectum nutritiue. et prout eſt in potentia caro quanta vel corpus animatum quantum eſt obiectum augmentatiue. Sed ipm vel habet rationem ſuperflui et eſt in potentia ad eſſe hoc aliquid eſt obiectum generatiue. nam ſuperfluum alimenti fit ſemen et habet in ſe virtutem generatiuam non illius quod nutritur. ſed alterius ſibi ſimilis in ſpecie. quia qđ nutritur iam genitum eſt ex quo nihil generat ſeipꝫ. ſed aliquid poteſt facere ad conſeruationem ſui. et ſic iſte tres potentie vnū habent obiectum materialiter. ſed tria diſtincta formaliter. 2° modo diſtinguntur ex parte finis. quia finis nutritiue eſt conſeruatio indiuidui in ſuo eſſe. Sed finis augmentatiue eſt determinata quantitas qua habita res amplius non augetur q̄uis ſemper nutriatur. eo ꝙ nutritio eſt ad reſtaurationem humidi deperditi. et quia humidum radicale continue conſumitur a calore naturali. ideo nutritio ſemper requiritur. Sed finis generatiue eſt conſeruatio ſpeciei. Et ſic patet ꝙ nutritiua conſernat indiuiduum augmentati ⁊ ſit perficit ipſum in q̄titate. et generatiua conſeruat eſſe ſpecificum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ operationes anime vegetatiue dicunt naturales duplici de cauſa. prima propter ſimilitudinem quam habent cū operationibus nature. quia natura dat eſſe q̄titatem et conſeruationem indiuidui. et iſta tria ſunt ab anima vegetatiua licet nobiliori modo a natura. Secunda quia fiūt mediantibꝰ qualitatibus primis que ſunt inſtrumenta nature. et etiam anime vegetatiue. ſed tamen vt procedunt ab aĩa ſunt a principio intrinſeco. Ad ſecundam dicitur ꝙ generare aliud ex materia exteriori bene conuenit non viuentibus. ſed generare ex materia interiori. ſcilicet per ſemen deciſum a generante ſolum conuenit animalibus perfectis. Ad tertiam dicitur ꝙ generare ſolum ineſt vegetabilibus perfectis ⁊ non in oībꝰ ſicut neqꝫ omnes potentie ſenſitiue inſunt cuilibet animali. Ad quartā dicitur ꝙ generatio viuentium eſt ex ſemine deciſo a generante et neceſſario eſt parue quantitatis. ideo oportet genitum eſſe parue quantitatis in principio. idō requiritur vis augmentatiua per quam acquiritur determinata quantitas. ſed inanimatum generatur ex materia exteriori ſeparata ab agēte. ideo ſimul recipit ſpeciem et quantitatem ſecundum q̄titatem materie ex qua generatur.

Ad quintā dicitur ꝙ licet viuens per eandē cauſam vniuerſalem acquirat eſſe et conſeruat in eſſe. non tamen per eandem cauſam particularem ſed per virtutem generantis acquirit eſſe et per virtutem nutritiuam ſibi intrinſecam conſeruatur in eſſe. Et hec de queſtione. Sequitur in textu. Quare autem motus anime principium. ⁊c.

Queritur decimo quarto.

Utrum ſint alique virtutes naturales potentie nutritiue ſubſeruientes. Et arguitur ꝙ non. quia potentia nutritiua eſt actiua. ergo poteſt operari ĩ paſſo ſibi diſpoſito ſine aliquo adiuuāte

2° quicquid poteſt virtus inferior et poteſt
ſuperior. ſed anima vegetatiua perfectior eſt ꝙ
natura. natura aūt non indiget aliquibus vir-
tutibus ad exercendum ſuas operationes. g°
neqȝ virtus nutritiua.
Ad oppoſitum arguit̾ auctoritate medicoꝝ
et plurium phꝫoꝝ. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ actū eſt de actibus et obiecto potentie vege-
tatiue. ꝯn̄ter Ariſtoteles ipſam diffinit dicens.
ꝙ potentia vegetatiua eſt q̄ poteſt ſaluare ſuuȝ
ſuſceptiuum inq̄tum hmōi ſaluat ipſm per ali-
mentum per quod conſeruatur vita viuentis.
vnde diuerſimode nutrimentum eſt principium
nutritionis. et ipa aīa vegetatiua eſt nutriens
principale. et nutrimentum eſt illud quo res a-
litur. et corpus animatum eſt illud ꝙ alitur.

Sciēduȝ ē ſecundo ꝙ Inter

potentias anime vegetatiue eſt duplex ordo. ſcȝ
generationis ſecundum quē nutritiua precedit.
deinde augmētatiua. et vltimo generatiua et
perfectionis. ſecundum quē generatiua precedit
quia tunc vnumquodqȝ perfectum eſt cū pōt
alterum facere tale quale ipſm eſt. qd̓ fit per vir-
tutem generatiuam. et ſic virtus generatiua eſt
perfectiſſima et eſt finis aliarum virtutum aīe
vegetatiue. ⁊ quia a fine iuſtum eſt vnūquod
qȝ appellari. et generare alterum eſt finis ve-
getatiue. ideo ſecunda diffinitiōe diffinitur ve-
getatiua potentia. ꝙ eſt generatiua alterius ſi-
bi ſimilis ſecundum ſpeciem.

Sciēduȝ eſt tertio. ꝙ Duplex

eſt inſtrumentum quo aliquid alitur. ſcilicet cō-
iunctum et ſeparatum. ſicut nauis gubernatur
manu et remone. manu. ſicut inſtrumēto con-
iuncto. et remone tanq̄ inſtrumento ſeparato. et
ita inſtrumentum ſeparatum quo aliquid nutri-
tur eſt ipſm nutrimentum. et inſtrumentum quo
fit nutritio eſt calor naturalis qui eſt principiū
digeſtionis.

Sciēduȝ eſt quarto. ꝙ Qn̄

aliqua potentia habet plures actus poteſt diffi-
niri per alterum ſuorū actuū propter duas cāſ.
vel quia talis operatio inſeparabilis eſt ab illa
potentia. vel quia talis operatio perfectior eſt
et finis aliarum. et ideo quia nutrire inſepara-
biliter conuenit potentie vegetatiue. et ideo bn̄
diffinitur per hoc ꝙ eſt nutrire. et quia genera-
tio ē perfectiſſima operū eius. ideo poteſt diffini-
ri per generare tanq̄ per eius principalem ope-
rationem. Et ſic pȝ ꝙ anima vegetatiua
plus diffinitur per generare et nutrire q̄ per au-
gere. quia augere nec eſt principalior operatio.
nec ſemper conenit rei cui cōuenit. Sit igit̾.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Alique ſunt virtutes naturales potentie nutri-
tiue ſubſeruiētes. ſcilicet virtus attractiua nutri-
mēti. retētiua attracti. digeſtiua retēti. ⁊ quarta
q̄ eſt expulſiua ſuperflui. pȝ. quia ſine ipis virtu-
tibus non poteſt fieri nutritio. nam attractiua
attrahit nutrimentum ad ſingula mēbra. et hec
virtus eſt in ſingulis membris et mutatur calo-
re eleuante cibum et poroſitate membrorum. re-
quiritur etiam virtus retentiua vt nutrimentuȝ
maneat quouſqȝ ſit alterum et decoctum. et ad
hoc facit ſiccitas membrorum. et etiam frigidi-
tas. Sed digeſtiua requiritur ad digerendum
cibum vt aſſimiletur nutrito et mutatur calore
alterante et humido qd̓ faciliter recipit figuram
membri. Sed expulſiua requiritur ad expellen-
dum ſuperfluum nutrimenti et mutatur calore
aperiente venas et quandoqȝ venoſitate. Ubi
aduertendum eſt ꝙ quatuor ſunt digeſtiones.
Prima eſt in ſtomacho in quo ſeparatur purū
ab impuro. et impurum mittitur ad inteſtina. et
purum recipitur in epate in quo fit ſecunda di-
geſtio. et vbi ſubtile nutrimentum ductum eſt p
venas epatis capit calorem ſanguinis. Tertia
digeſtio fit ī extremitatibus venarum epatis. ⁊
mutatur nutrimentum in album colorem et ab
illo ſeparatur quedam aquoſitas que in facul-
tibus vrinam recipitur in veſica. Ultima fit in
ſingulis membris vbi virtus membri conuertit
alimentum in ſubſtantiam eius. Sed tunc.

Dubitatur primo. Utrum

Semen ſolum ſit ex ſuperfluo alimenti. R.
ꝙ ſuperfluum nutrimenti pro quanto vis gene-
ratiua eſt ſibi impreſſa a generante conuenient̾
dicitur ſemen. Unde alimentum primo capit
quandam virtutem communem reſpectu par-
tium omnium corporis et in fine determinatur
ad quamlibet partem. ideo non capitur pro ſe-
mine illud qd̓ ē iam conuerſum in ſubſtantiam
membrorum per quandam reſolutionem. ſed
capit illud qd̓ eſt in proxima diſpoſitione ad cō-
uerſionem. Unde ſi illud retineret naturā eius
a quo reſoluitur non haberet virtutem generan-
di totum. qd̓ diceretur ſi eſſet reſoluta ab omni-
bus partibus. et ſic ſemen eſſet vnum paruum
animal qd̓ falſum eſt. Relinquitur ergo ꝙ ſu-
perfluum nutrimenti ſecundum ꝙ habet virtu-
tem communem omnium partium corporis eſt
ſemen.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primaȝ dicitur ꝙ iſte virtutes naturales
dicuntur ſubſeruire anime vegetatiue. non qꝛ
det ipi ſibi virtuteȝ agēdi. ſȝ quia ſūt iſtrumēta
quibus agit. Ad ſecundā dicitur ꝙ lȝ aīa
vegetatiua cōtineat virtualiter omēs virtutes
naturales non tamen formaliter. ideo bene vtit̾
ipis tanq̄ iſtrumētis. Et hec de queſtiōe. Sequi-
tur in textu. Determinatis autem his. ⁊c.

Queritur Decimoquinto.

Utrum ſenſus ſit potētia paſſiua. Et arguit̾
primo ꝙ non. quia potentia vegetatiua eſt ac-
tiua. ergo et ſenſitiua cum ſit maioris virtutis.
cuȝ etiā potentia ſenſitiua ſit formalior q̄ vege-
tatiua. 2° ſenſus iudicat de ſenſibili. ſed iu-
dicare eſt agere. 3° ſi ſenſus eſſet potētia paſ-
ſiua pateretur a ſenſibili. ⁊ ſic ſenſibile eſſet nobi-
lius ſenſu qd̓ falſum eſt. 4° agens ē nobilius
paſſo ſi ergo ſenſus pateret̾ a ſenſibili oporteret
obiectum exterius eſſe nobilius ſenſu. ſed hoc ē
falſum. ergo. 5° oculi mulieris mēſtruoſe in-
ficiunt ſpeculum. et baſiliſcus ſolo viſu interficit
hominem. et oculi catus reſplendēt in tenebris
qd̓ nō eſſet niſi viſio fieret extramittendo. ergo
ſenſus eſt potentia actiua. Ad oppoſitum
eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

q̄ actum eſt de anima vegetatiua et ſuis poten-
tiis primo. ꝯn̄ter agendum eſt de anima ſenſi-
tiua et ſuis potentiis primo inquirens quedaȝ
cōmunia omni ſenſui. et deinde propria ſecūdū
vnumquēqȝ ſenſum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Duplex eſt potentia. ſcilicet eſſentialis. que eſt
ad actū primum. vt puer nouiter natus eſt ſciēs
in potentia. Alia ē accidentalis que ē ad actuȝ
ſecundum. et differunt primo. quia prima dicit̾
remota. et alia proxima. nam vt habet textus
Is habitum ſciē conſiderat dum vult niſi ad
exterius prohibeat. Et de ſecunda potentia pōt
ſe quis reducere in actum. Secundo differunt.
quia potentia accidentalis bene ſtat ſub habi-
tu cōtrario. vt intellectus ſub errore cōtrario
ſcientie. accidentalis vero ſtare non poteſt ſub
habitu contrario.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Du

plex eſt paſſio. ſcilȝ corruptiua ⁊ perfectiua. Cor-
ruptiua eſt receptio forme in ſubiecto cum abiec-
tione alicuius perfectionis. vt cum aqua cale-
fit. Perfectiua eſt receptio forme in aliquo ſine
remiſſione perfectionis precedentis. ⁊ talis paſ-
ſio non eſt corruptio. ſed ſalus et perfectio. vt
habens ſcientiam dum ſpeculatur non alterat̾.
Et licet addiſcens videatur alterari deuenit de
errore in ſcientiā. tamen ibi n̄ eſt ꝓpie alteratio.
quia alteratio proprie dicta debet eſſe de per ſe
de contrario in contrarium. modo acquiſitioni
ſcientie accidit qd̓ addiſcens prius ſit ī errore.
Tunc ſit.

Concluſio reſponſiua. Sen

ſus eſt potentia paſſiua. Pȝ. quia ſenſus recipit
ſpecies ſenſibiles ab obiecto. ſȝ recipere eſt pati.
Secundo ſi ſenſus eſſet potentia actiua ſeque-
retur ꝙ ſentiret ſeipſm. et ꝙ ſentiret ſine obiecto
exteriori. Pȝ ꝯn̄tia. quia virtus actiua ſufficiēs
eſt ſeipſa ad agendum et ita ſenſus ſentiret ſe-
ipſm ſine ſenſibili exteriori. vt ſi combuſtibile ha-
beret vim combuſtiuam ſine obiecto exteriori
et ſeipſm combureret. quia tunc virtute actiua
haberet potentiam paſſiuam. Sed cōtra
hanc rationeȝ arguit̾ ꝙ ex ipa ſequeretur ꝙ oīs
potentia actiua ageret ſine obiecto exteriori. qd̓
falſum eſt. quia virtus domificatiua non pōt
operari ſine obiecto exteriori. Dicitur ꝙ non eſt
ſimile de arte domificatiua et de potentia paſſi-
ua. quia ars domificatiua habet materiam ex-
teriorem que tranſit in materiam interiorem.
Sed ſenſus ſi eſſet virtus actiua haberet opera-
tionem immanentem. ideo non indigeret mate-
ria exteriori. Ex quo pȝ ꝙ ſenſus non ſentit
ſeipſm nec ſentit ſine obiecto exteriori.

Concluſio ſecunda. Senſus

educitur de potentia eſſendi in actu a proprio
obiecto. Pȝ. quia obiectum eſt propriū mouēs
et agens reſpectu ſenſus.

Concluſio tertia. potētia ad

ſenſum reducitur ad actum in generante. Pȝ. qꝛ
dans formam dat cōmunia ad formam. ergo
generans animam ſenſitiuam dat ſenſum qui
per ſe conſequitur ad ipſm. Sed.

Dubitatur primo. Utrum

ſenſus ſit tantum ſingularium. Pro dubio ſciē-
dum ꝙ duplex eſt principium actionis. quoddā
eſt ipſm agens. Aliud eſt ratio agendi ſub qua
agit illud quod agit. Tunc videtur ꝙ ratio ob-
iecti ſenſus eſt vniuerſalis. quia aliter potentia
ſenſitiua non eſſet vna. niſi haberet vnum obiec-
tum ſub cuius ratione formali apprehenderētur
omnia que apprehendit. Dicitur ſecundo ꝙ ob-
iectum ſenſus q̄tum ad illud qd̓ ſentitur eſt ſin-
gulare. quia cognitio habet fieri per hoc ꝙ cog-
nitum eſt in cognoſcente ſecundum ſuam ſimili-
tudinem. et quia ſenſus eſt virtus corporea. idō
recipit particulariter ſimilitudinem ſenſibilis
corporalis. ideo ſepe dicitur ꝙ ſenſus q̄tum ad
actum eſt ſingularium. et q̄tum ad obiectum
eſt vniuerſalium.

2° quicquid poteſt virtus inferior et poteſt ſuperior. ſed anima vegetatiua perfectior eſt ꝙ̄ natura. natura aūt non indiget aliquibus virtutibus ad exercendum ſuas operationes. g° neq; virtus nutritiua.

Ad oppoſitum arguitur auctoritate medicorū et plurium phiorū. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ actū eſt de actibus et obiecto potentie vegetatiue. ɔ̄ñter Ariſtoteles ipſam diffinit dicens. ꝙ potentia vegetatiua eſt q̄ poteſt ſaluare ſuū ſuſceptiuum inquantum hmōi ſaluat ipſm per alimentum per quod conſeruatur vita viuentis. vnde diuerſimode nutrimentum eſt principium nutritionis. et ipſa aīa vegetatiua eſt nutriens principale. et nutrimentum eſt illud quo res alitur. et corpus animatum eſt illud ꝙ alitur.

Sciēduʒ ē ſecundo ꝙ Inter

potentias anime vegetatiue eſt duplex ordo. ſcʒ generationis ſecundum quē nutritiua precedit. deinde augmētatiua. et vltimo generatiua et perfectionis. ſecundum quē generatiua precedit quia tunc vnumquodq; perfectum eſt cū pōt alterum facere tale quale ipſm eſt. qđ fit per virtutem generatiuam. et ſic virtus generatiua eſt perfectiſſima et eſt finis aliarum virtutum aīe vegetatiue. ⁊ quia a fine iuſtum eſt vnūquodq; appellari. et generare alterum eſt finis vegetatiue. ideo ſecunda diffinitiō e diffinitur vegetatiua potentia. ꝙ eſt generatiua alterius ſibi ſimilis ſecundum ſpeciem.

Sciēduʒ eſt tertio. ꝙ Duplex

eſt inſtrumentum quo aliquid alitur. ſcilicet cō iunctum et ſeparatum. ſicut nauis gubernatur manu et remone. manu. ſicut inſtrumēto coniuncto. et remone tanꝙ̄ inſtrumento ſeparato. et ita inſtrumentum ſeparatum quo aliquid nutritur eſt ipſm nutrimentum. et inſtrumentum quo fit nutritio eſt calor naturalis qui eſt principiū digeſtionis.

Sciēduʒ eſt quarto. ꝙ Lū

aliqua potentia habet plures actus poteſt diffiniri per alterum ſuorū actuū propter duas cās. vel quia talis operatio inſeparabilis eſt ab illa potentia. vel quia talis operatio perfectior eſt et finis aliarum. et ideo quia nutrire inſeparabiliter conuenit potentie vegetatiue. et ideo bñ diffinitur per hoc ꝙ eſt nutrire. et quia generatio ē perfectiſſima operū eius. ideo poteſt diffiniri per generare tanꝙ̄ per eius principalem operationem. Et ſic pʒ ꝙ anima vegetatiua plus diffinitur per generare et nutrire ꝙ̄ per augere. quia augere nec eſt principalior operatio. nec ſemper conuenit rei cui cōuenit. Sit igitur.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Alique ſunt virtutes naturales potentie nutritiue ſubſeruiētes. ſcilicet virtus attractiua nutrimēti. retētiua attracti. digeſtiua retēti. ⁊ quarta q̄ eſt expulſiua ſuperflui. pʒ. quia ſine ipſis virtutibus non poteſt fieri nutritio. nam attractiua attrahit nutrimentum ad ſingula mēbra. et hec virtus eſt in ſingulis membris et mutatur calore eleuante cibum et poroſitate membrorum. requiritur etiam virtus retentiua vt nutrimentuʒ maneat quouſq; ſit alterum et decoctum. et ad hoc facit ſiccitas membrorum. et etiam frigiditas. Sed digeſtiua requiritur ad digerendum cibum vt aſſimiletur nutrito et mutatur calore alterante et humido qđ faciliter recipit figuram membri. Sed expulſiua requiritur ad expellendum ſuperfluum nutrimenti et mutatur calore aperiente venas et quandoq; venoſitate. Ubi aduertendum eſt ꝙ quatuor ſunt digeſtiones. Prima eſt in ſtomacho in quo ſeparatur purū ab impuro. et impurum mittitur ad inteſtina. et purum recipitur in epate in quo fit ſecunda digeſtio. et vbi ſubtile nutrimentum ductum eſt ꝑ venas epatis capit calorem ſanguinis. Tertia digeſtio fit ī extremitatibus venarum epatis. ⁊ mutatur nutrimentum in album colorem et ab illo ſeparatur quedam aquoſitas que in faciētibus vrinam recipitur in veſica. Ultima fit in ſingulis membris vbi virtus membri conuertit alimentum in ſubſtantiam eius. Sed tunc.

Dubitatur primo. Utrum

Semen ſolum ſit ex ſuperfluo alimenti. R. ꝙ ſuperfluum nutrimenti pro quanto vis generatiua eſt ſibi impreſſa a generante conuenienter dicitur ſemen. Unde alimentum primo capit quandam virtutem communem reſpectu partium omnium corporis et in fine determinātur ad quamlibet partem. ideo non capitur pro ſemine illud qđ ē iam conuerſum in ſubſtantiam membrorum per quandam reſolutionem. ſed capit illud qđ eſt in proxima diſpoſitione ad cō uerſionem. Unde ſi illud retineret naturā eius a quo reſoluitur non haberet virtutem generandi totum. qđ diceretur ſi eſſet reſoluta ab omnibus partibus. et ſic ſemen eſſet vnum paruum animal qđ falſum eſt. Relinquitur ergo ꝙ ſuperfluum nutrimenti ſecundum ꝙ habet virtutem communem omnium partium corporis eſt ſemen.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primaʒ dicitur ꝙ iſte virtutes naturales dicuntur ſubſeruire anime vegetatiue. non qr̄ det ipſi ſibi virtuteʒ agēdi. ſʒ quia ſūt iſtrumēta quibus agit. Ad ſecundā dicitur ꝙ lʒ anīa vegetatiua cōtineat virtualiter omēs virtutes naturales non tamen formaliter. ideo bene vtiť ipſis tanꝙ̄ iſtrumētis. Et hec de queſtiōe. Sequitur in textu. Determinatis autem hiis. ⁊c.

Queritur Decimoquinto.

Utrum ſenſus ſit potētia paſſiua. Et arguitur primo ꝙ non. quia potentia vegetatiua eſt actiua. ergo et ſenſitiua cum ſit maioris virtutis. cuʒ etiā potentia ſenſitiua ſit formalior ꝙ̄ vegetatiua. 2° ſenſus iudicat de ſenſibili. ſed iudicare eſt agere. 3° ſi ſenſus eſſet potētia paſſiua pateretur a ſenſibili. ⁊ ſic ſenſibile eſſet nobilius ſenſu qđ falſum eſt. 4° agens ē nobilius paſſo ſi ergo ſenſus pateretur a ſenſibili oporteret obiectum exterius eſſe nobilius ſenſu. ſed hoc ē falſum. ergo. 5° oculi mulieris mēſtruoſe inficiunt ſpeculum. et baſiliſcus ſolo viſu interficit hominem. et oculi catus reſplendēt in tenebris qđ nō eſſet niſi viſio fieret extramittendo. ergo ſenſus eſt potentia actiua. Ad oppoſitum eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ actum eſt de anima vegetatiua et ſuis potentiis primo. ɔ̄ñter agendum eſt de anima ſenſitiua et ſuis potentiis primo inquirens quedaʒ cōmunia omni ſenſui. et deinde propria ſecūdū vnumquēq; ſenſum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Duplex eſt potentia. ſcilicet eſſentialis. que eſt ad actū primum. vt puer nouiter natus eſt ſciēs in potentia. Alia ē accidentalis que ē ad actuʒ ſecundum. et differunt primo. quia prima dicitur remota. et alia proxima. nam vt habet textus Is habitum ſciē conſiderat dum vult niſi ad exterius prohibeat. Et de ſecunda potentia pōt ſe quis reducere in actum. Secundo differunt. quia potentia accidentalis bene ſtat ſub habitu cōtrario. vt intellectus ſub errore cōtrario ſcientie. accidentalis vero ſtare non poteſt ſub habitu contrario.

Sciendum eſt tertio. ꝙ Du

plex eſt paſſio. ſcilʒ corruptiua ⁊ perfectiua. Corruptiua eſt receptio forme in ſubiecto cum abiectione alicuius perfectionis. vt cum aqua caleſcit. Perfectiua eſt receptio forme in aliquo ſine remiſſione perfectionis precedentis. ⁊ talis paſſio non eſt corruptio. ſed ſalus et perfectio. vt habens ſcientiam dum ſpeculatur non alteratur. Et licet addiſcens videatur alterari deuenit de errore in ſcientiā. tamen ibi ñ eſt ꝓprie alteratio. quia alteratio proprie dicta debet eſſe de per ſe de contrario in contrarium. modo acquiſitioni ſcientie accidit qđ addiſcens prius ſit ī errore. Tunc ſit.

Concluſio reſponſiua. Sen

ſus eſt potentia paſſiua. Pʒ. quia ſenſus recipit ſpecies ſenſibiles ab obiecto. ſʒ recipere eſt pati. Secundo ſi ſenſus eſſet potentia actiua ſequeretur ꝙ ſentiret ſeipſm. et ꝙ ſentiret ſine obiecto exteriori. Pʒ ɔ̄ñtia. quia virtus actiua ſufficiēs eſt ſeipſa ad agendum. et ita ſenſus ſentiret ſe ipſm ſine ſenſibili exteriori. vt ſi combuſtibile haberet vim combuſtiuam ſine obiecto exteriori et ſeipſm combureret. quia tunc virtute actiua haberet potentiam paſſiuam. Sed cōtra hanc rationeʒ arguitur ꝙ ex ipſa ſequeretur ꝙ oīs potentia actiua ageret ſine obiecto exteriori. qđ falſum eſt. quia virtus domificatiua non pōt operari ſine obiecto exteriori. Dicitur ꝙ non eſt ſimile de arte domificatiua et de potentia paſſiua. quia ars domificatiua habet materiam exteriorem que tranſit in materiam interiorem. Sed ſenſus ſi eſſet virtus actiua haberet operationem immanentem. ideo non indigeret materia exteriori. Ex quo pʒ ꝙ ſenſus non ſentit ſeipſm nec ſentit ſine obiecto exteriori.

Concluſio ſecunda. Senſus

educitur de potentia eſſendi in actu a proprio obiecto. Pʒ. quia obiectum eſt propriū mouēs et agens reſpectu ſenſus.

Concluſio tertia. potētia ad

ſenſum reducitur ad actum in generante. Pʒ. qr̄ dans formam dat cōmunia ad formam. ergo generans animam ſenſitiuam dat ſenſum qui per ſe conſequitur ad ipſm. Sed.

Dubitatur primo. Utrum

ſenſus ſit tantum ſingularium. Pro dubio ſciēdum ꝙ duplex eſt principium actionis. quoddā eſt ipſm agens. Aliud eſt ratio agendi ſub qua agit illud quod agit. Tunc videtur ꝙ ratio obiecti ſenſus eſt vniuerſalis. quia aliter potentia ſenſitiua non eſſet vna. niſi haberet vnum obiectum ſub cuius ratione formali apprehenderētur omnia que apprehendit. Dicitur ſecundo ꝙ obiectum ſenſus quantum ad illud qđ ſentitur eſt ſingulare. quia cognitio habet fieri per hoc ꝙ cognitum eſt in cognoſcente ſecundum ſuam ſimilitudinem. et quia ſenſus eſt virtus corporea. iō recipit particulariter ſimilitudinem ſenſibilis corporalis. ideo ſepe dicitur ꝙ ſenſus quantum ad actum eſt ſingularium. et quantum ad obiectum eſt vniuerſalium.

Ubi aduertendum ꝙ quattuoꝛ ſunt gradus apprehenſionis. Primus eſt quo mō abſtrahit̃ forma rei a mataria. ſed non apprehenſiua nec a conditionibus eius que fit per ſenſum exteriorem. Secundus eſt quo modo forma rei cognite abſtrahit̃ a materia et apprehēſiua materie ſed nō a cōditiōibus eius qđ cōuenit imaginatiue. Tertius eſt quo mō forma rei ſumpta a materia et a conditionibus eius abſtrahunt̃ intentiones non ſenſate que non imprimuntur a ſenſibus et hec intentiones dicuntur per extimatiuam. ſicut ouis ex coloꝛe et figura lupi ſenſati apprehendit inimiciciā. Quartus eſt quo mō abſtrahit̃ forma a materia et a cōditiōib⁹ eius. qui ſolum cōuenit intellectui.

Ad rationes ante oppoſituz

Ad primā dicitur ꝙ maioꝛ habet veritatez quo mō ſuperius et inferius oꝛdinant̃ ad eūdē finem. modo potentia ſenſitiua et vegetatiua oꝛdinātur ad diuerſos fines. Ultra dicitur ꝙ paſſiuuz ſuperioꝛis oꝛdinis eſt perfetius actiōe inferioꝛis generis. mō genus potentie ſenſitiue eſt ſupꝛa totum genus potentie vegetatiue. Ad ſecundā dicitur ꝙ ſenſus eſt potentia paſſiua quo mō eſt intraſmutari a ſenſibili. ſed dum eſt intraſmutato eſſe a ſenſibili fit potentia actiua et iudicat de ſenſibili exterioꝛi. vnde nulla eſt potentia intātum paſſiua quin poſſit agere per formā ſui actiui in ea recepta. modo illud iudicare conſequitur formam ſenſibilis receptam in ſenſu. Ad tertiā dicitur ꝙ agens ea ratione qua agit nobilius eſt poſſo ꝛ illud obiectum in ꝙtum eſt in actu tale qualis eſt ſenſus in potentia. ſenſus habet ratione imperfectionis. Ad quartā dicitur ꝙ talis actio non eſt oculi ꝓut in eo eſt ſenſus. ſed pꝛout eſt coꝛpus rarius ceteris paribus pꝛopter ei⁹ raritatē vt ab oculis talis mulieris exeunt fumi groſſi vapoꝛis qui pꝛimo inficiunt aerē medium et deinde ſpeculum Similiter ab oculis baſilici exeunt vapoꝛes venenoſi pꝛimo inficientes aerem et cōſequenter hominem viſuz. et oculi catoꝛum reſpledent in tenebꝛis quia ſunt coꝛpoꝛa maxime terſa et polita et qꝛ exeat ab ipſis virtus viſiua. Et hec de queſtione.

Queritur decimoſexto: Utruz

Quinqꝫ ſenſibilia cōmunia. ſcilꝫ magnitudo. numerus figura. motus. et quies ſint ſenſibilia per ſe. Et arguit̃ pꝛimo ꝙ non. qꝛ numerus ſolum cognoſcibilis eſt ab intellectu. ergo non eſt ſenſibile per ſe. 2º ſenſibile commune ab omibus ſenſibus ſentiri poteſt. ſed magnitudo non percipitur ab omibus. ergo non eſt ſenſibile commune. 3º illud ſentit̃ per accidens qđ ſentitur per alterum. ſed pꝛedicta quinqꝫ ſentiunt̃ per aliud ſcꝫ per ſenſibilia pꝛopꝛia. ergo non ſūt ſenſibilia per ſe. Ad oppoſitum eſt textus. Pꝛo reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ oſtendit ariſtoteles quo modo ſenſus ſe habet ad ſenſibilia. ꝯſñter agit de ſenſibili oſtēdēs quid eſt ſenſibile per ſe. ꝛ quid per accidēs. quid ſenſibile pꝛopꝛiū et quid cōmune.

Sciendu ē ſecundo ꝙ Sen

ſibilia cōmunia ſecundum aliquos dicūtur ſenſibilia per ſe pꝛimo. Tum pꝛimo. qꝛ ſenſibilia cōmunia ſunt obiecta ſenſus cōmunis. Tum ſecundo. quia ſenſibilia pꝛopꝛia non poſſunt eſſe ſiue cōmunibus et tamen bene poſſunt eſſe ſine ſenſibilibus per accidens. Sed pꝛima ratio iſtoꝛum. vt dicit ſanctus Thomas non valet. quia falſum eſt ſenſibilia cōmunia eſſe obiecta ſenſus cōmunis. quia ſenſus cōmunis percipit omnia obiecta ſenſuum particulariū et etiā ſic actionis eoꝛū. ergo non habēt obiectū idiſtictū ab obiectis quinqꝫ ſenſuuz particulariū. et ſic illa ſenſibilia cōmunia nō ſunt pꝛimo obiecta ſenſus cōmunis. Item omis potentia per ſe pꝛimo fertur in ſuum obiectum. ſed ſenſus cōis non percipit per ſe pꝛimo iſta ſenſibilia. cōia. ſed mediātibus ſenſibus ꝓpꝛijs. Similiter ſecūda ratio non valet. qꝛ ſi ſic ſequeret̃ ꝙ ſubſtantia eſſet per ſe ſenſibilis. cum ſit ſubiectū pꝛopꝛioꝛuꝫ ſenſibililium. iō iſte rationes ſunt inſufficiētes.

Sciendum eſt tertio ꝙ Non

omne agens infert pſſioꝛem cuilꝫ patienti. ſed ſolum pacienti diſpoſito. cum gº ſentire cōſiſtat in quodā pati quicquid per ſe facit in alteratione ſenſus a ſenſibili eſt ſenſibile per ſe. et hoc cōtingit dupliciter. Uno mō qꝛ ſenſibile immutat ſenſum per ꝓpꝛiam ſpēm. Alio mō quia per ſe facit ad modū immutandi. licet nō agat per pꝛopꝛiam ſpeciē. ideo tam illud qđ immutat ꝑ pꝛopꝛiā ſpeciē ꝙ illud qđ facit ad modū immutandi dicitur ſenſibile per ſe. Sed ſenſibile per accidens dicit̃ ꝙ accidit ſenſibili per ſe et nō facit in paſſione ſenſus neqꝫ per pꝛopꝛiaꝫ ſpeciem neqꝫ ad modum immutādi. et iō ipō mutato non mutatur iudiciū ſenſus. Ex quo patꝫ ꝙ ſenſibile pꝛima ſui diuiſione diuidit̃ in ſenſibile per ſe et in ſenſibile per accidens.

Ulterius ſciendu eſt. ꝙ Sen

ſibile per ſe diuiditur in ſenſibile pꝛopꝛium. et commune. Pꝛopiū ē qđ ab vnico ſenſu percipitur. et circa qđ non contingit pꝛopꝛium ſenſum errare. Unde in ipm habet ſenſus naturalē aꝑtitudinē. et iō ſecūdum differēciam pꝛopꝛioꝛum ſenſibilium ſenſus in ſpecie variantur. Sed ſenſibile cōmune eſt qđ nō immutat ſenſum ꝑ pꝛopꝛiam ſpeciē. tamen facit per ſe ad modū immutandi et a pluribus ſenſibus percipi poteſt. circa qđ contingit ſenſum errare. vt ſunt quinqꝫ pꝛi⁹ dicta. Et differt ſenſibile pꝛopꝛiū a cōmuni. qꝛ pꝛopꝛium ab vnico ſenſu percipitur. Cōmune vero ab omib⁹ vel pluribus. Differūt ſecūdo. quia circa ſenſibile commune cōtingit ſenſum errare. ſed circa pꝛopꝛium nō contingit errare. vt viſus non decipit̃ circa coloꝛē quattuoꝛ cōditionibus obſeruatis. Pꝛima eſt ꝙ ſit debita diſpoſitio oꝛgani ſenſus. deffectu cuius febricitans male iudicat de ſapoꝛibus. Secunda ꝙ ſit debita diſpoſitio medij. deffectu cuius iudicamus ſolem de mane eſſe rubeum. Tertia eſt ꝙ ſit debita diſtantia ſenſus a ſenſibili. deffectu cuius ſolem iudicamus eſſe bipedalis quantitatis. Quarta requiritur ꝙ ſit debita virtus obiecti ſic ꝙ ū ſit nimis magnū. nimis foꝛtis. nec nimis paruū.

Sciendu eſt vlterius ꝙ Ad

ſenſibile per accidēs duo requiruntur. Pꝛimo ꝙ accidat ſenſibili per ſe. Secundo ꝙ ſtatim apprehendatur a ſentiente cognito ſenſibili ꝑ ſe. ſi enim aliquid accideret ſenſibili per ſe qđ tamē lateret ſentienteꝫ nō diceretur ſentiri ꝑ accidēs. quare opoꝛtet ꝙ cognoſcatur illud ſenſibile ab aliqua potentia ſentientis que ſit ſenſus. vel intus vel vis cognitiua. vel extimatiua. exemplū dat de ſenſu. ſicut dulce qđ eſt pꝛopꝛiū ſenſibile guſtus ꝑ accidens percipit̃ a viſu. Exemplū de intellectu. vt viſo aliquo mouere ſeipm per intellectū apprehendimus vitam eius. Exempluꝫ de cogitatiua. vt viſo coloꝛato percipimus eſſe hominē vel animal. et virtus in homine dicit̃ ratio particularis. et cōparat intentiones particulares. ſicut ratio cōmunis cōparat intentiones vniuerſales. tamen hec virtus eſt ſenſitiua. ꝙuis participet aliquid de intellectu in homine pꝛo ꝙto ſenſus cōiungitur intellectui. Exemplū de extimatiua. vt ouis per auditū audit vocem agnelli et per extimatiuam iudicat ipm eſſe filiū eius. Aduertendum tamen ꝙ differenter ſe habent cogitatiua in homine. et extimatiua in bꝛutis. qꝛ cogitatiua apprehendit indiuiduum vt ſiſtit ſub natura cōmuni qđ ſibi ꝯtingit inꝙtum cōiungitur intellectui. Sed extimatiua in bꝛutis non apprehendit indiuiduū ſecundū ꝙ eſt ſub natura cōmuni. ſed ſolum pꝛout eſt terminus aut pꝛincipiū actionis vł paſſionis ei⁹. vt ouis non agnoſcit hanc herbam. vt eſt ſub ſua ſpecie. ſed ſolum inꝙtuꝫ eſt cibus eius. Unī illa virtus dat bꝛutis vt per eam oꝛdinentur ad perſequendū ſuas operationes. Tunc ſit

Concluſio pꝛia. Senſibilia

communia ſunt ſenſibilia per ſe. Pꝫ. quia illa q̃ faciunt ad immutandum ſenſum per pꝛopꝛiam ſpeciē ſiue ad modū immutādi ſunt ſenſibilia per ſe. Sed ſenſibilia cōmunia ſunt hmōi. nam faciunt ad diuerſum modū immutandi ſēſum. nam aliter immutatur viſus a magno coloꝛato et a paruo.

Concluſio ſecunda. Sub

ſtantia et accidentia diſtincta a ſenſibus ꝓpꝛijs ꝛ cōmunibus ſolum ſunt ſenſibilia per accidēs. Patꝫ. quia non immutant ſenſum per pꝛopꝛiaꝫ ſpēm. neqꝫ per ſe faciunt ad modū immutādi.

Ad rationes ante oppoſituz

Ad pꝛimā dicitur ꝙ licet numerus ſecundū ſuam ſimplicē eſſentiā ſolum cognoſcatur ab intellectu. tamē ſecundū eſſe materiale qđ habꝫ in rebus numeratis eſt quedā ꝙtitas diſcreta a ſenſu percipitur. Ad ſecundā dicitur ꝙ ad ſenſibile cōmune non opoꝛtet ꝙ ab omnibus ſenſibus percipiat̃ ſed ſufficit ꝙ a multis. Ad tertiā dicitur ꝙ illa ſenſibilia bene ſentiuntur per aliud. ſed non per accidens. quia per aliud non eſt idem ꝙ per accidens ſꝫ opponitur ei qđ eſt pꝛimo: Et hec de queſtione. Sequitur. t. Quoniam quidem eſt viſus. ꝛc.

Queritur Decimoſeptimo.

Utrum ad videndum requiratur lumen ꝓpter medium tantum et non pꝛopter coloꝛes. Et arguit̃ pꝛimo ꝙ non. quia coloꝛ non habet virtutem mouendi dyaphanuꝫ ſiue lumine. ergo lumen requiritur pꝛopter coloꝛes. aūs patet a ſigno. nam ille qui eſt in obſcuro loco videt reꝫ poſitam in lumine. et non ecōuerſo. ſi ſit in lumine non videt rem in tenebꝛis. quia coloꝛ non poteſt diffundere ſuas ſpecies niſi in medio illuminato: 2º viſus eſt vna potentia. ergo hꝫ vnum per ſe et pꝛimo obiectū. qđ non eſſet ſi coloꝛ eſſet per ſe viſibilis. et non per virtutem luminis. qꝛ lumen eſt per ſe viſibile. Ad oppo⁹ eſt textus dicēs. ꝙ coloꝛ habet in ſe cām eſſendi viſibilē. Pꝛo reſponſione.

Sciendum eſt pꝛimo ꝙ poſt

ꝙ actū eſt de ſenſibilibus in cōmuni. ꝯñter agit Ariſtoteles de ipſis in particulari. et pꝛimo de ſenſibili viſus. et qꝛ ad videndū requirit̃ dyaphanū et lumen. ideo de iſtis determinandum eſt. In omni enim ſenſatione tria ſunt. ſcilicet mouens tātum. qđ ē ſubiectū. ꝛ motū qđ ē ipſe ſenſus. et mouens et motuꝫ ſimul. qđ ē mediū. Senſibile enim poſitū ſupꝛa ſenſum non facit ſenſationem. ideo ſemꝑ requiritur medium. Et circa hoc videndū eſt vtrum lumen requiratur ad vidēdū ꝓpter mediū vł ꝓpter ipſos coloꝛes.

Sciendum eſt Secundo: ꝙ

Dyaphanum dicitur qḋ de ſe nō habet propriū lumen quo videatur. ſed eſt ſuſceptiuum luminis extranei per quod aliquo modo fit viſibile. vt ſunt aer et aqua. vitrum vel criſtallus. Et licet aliqua accidentia conueniant elementis ratiōe elementorum. vt calidum vel frigidum. tamen dyaphanitas non cōuenit aeri vł aque ſecūdū naturam propriā. ſed conſequitur naturam cōmunem celeſtem et conuenit elementatis inq̄tū quodā modo participant aliquid corporū celeſtium licet equiuoce.

Sciendū eſt tertio ꝙ Lumē

eſt actus dyaphani ſecundum ꝙ dyaphanum eſt. vnde dyaphanum eſt potentia lucis et tenebre. ſed eſt materia prima et in potentia reſpectu forme priuationis. lumen aūt cōparatur ad dyaphanum ſicut color ad corpus coloratum. quia vtrūq; eſt forma et actus ſui ſuſceptiui. Et ideo dicit ariſtoteles ꝙ lumen ē quaſi color dyaphanum ſecundū quod dyaphanū eſt actu factū ab aliquo corpore luminoſo ſiue ſit ignis ſiue aliquod corpus celeſte. nam ſicut dyaphanum cōmune eſt celo et elementis. ita eſſe lucēs conuenit igni et celo.

Sciendū eſt quarto ꝙ Cor

porum quedā ſunt lucida vt ſol. quedam dyaphana. vt aer. quedā oppoca vt terra. Cuius ratio eſt. quia lux ē propria qualitas celi quod eſt corpus perfectiſſimū. ideo corpora illa que ſunt actuata ſunt actu lucida. que vero ſunt ꝓpinqua his ſunt receptiua luminis. vt dyaphanum. ſ; maxime materialia nec ſunt lucida nec ſunt receptiua luminis ſecundu; profundum. Aduertendum eſt tn̄ ꝙ ignis lucidus ē in materia aliena et non in materia propria. vnde in propria ſpera dyaphanitatem habet. nam niſi ita diceretur per regionē ignis non poſſent videri ſtelle. Tunc ſit.

Concluſio reſponſiua ad .q:

Ad videndū requiritur lumen ꝓpter medium et non propter colores. Prima pars p;. q: color eſt motiuus dyaphani ſecundū quod eſt ī actu: ſed lumen eſt actus dyaphani. ergo ad vidēdū requiritur lumen ex parte dyaphani quod eſt medium. Secunda pars p;. nam color de ſui natura habet ꝙ poſſit mouere dyaphanū in actu. ſed omne potens per ſe mouere dyaphanum in actu eſt per ſe viſibile. ergo color ſecundum ſui naturam eſt per ſe viſibilis. et ſic ex parte ſui nō requiritur lumen. Sed quia dyaphanum non fit ī actu niſi p lumen. ideo color n̄ poteſt videri ſine lumine. ſic lumē qḋ requirit propter mediū et non propter colores. quia color eſt per ſe viſibilis. per ſe ſcilicet in ſecundo modo. per ſe. quia viſibile eſt propria paſſio et non de ſua eſſentiali diffinitione. ideo dicit textus. ſecundū ſe autē et non ratione. ſed tamen in ſeipſo habet cauſa; eſſendi viſibile. Ex predictis p; ꝙ lumen non ē corpus. quia cum diffundatur per medium duo corpora ſimul eſſent in eodem loco. qḋ eſt impoſſibile. Ex quo ſequitur vlterius. ꝙ non eſt fluxus corporum. quia ſi ſic eſſet parua corpora. Sequitur vlterius ꝙ lumē diffunditur p motū ſucceſſiuum. quia licet talis motus poſſet nos latere in aliquo paruo ſpacio. tamen non poſſ; nos latere in tanto ſpacio ſicut eſt ab oriente in occidentē in eodem inſtanti in quo aſcendit corpus lucidum ſupra orizonte; illuminatur totū noſtrum emiſperiu;. Sequitur vlterius falſitas dicti Democriti dicentis. ꝙ ſi inter viſum noſtrū et rem viſam eſſet vacuum poſſet videri quodcunq; corpus in q̄cunq; diſtantia. puta formica in celo. hoc eſt eni; falſum. quia color eſt motiuus dyaphani ſecundum actum. modo in vacuo non eſt dyaphanum neq; medium. Unde hanc opinionem habuit Democritus. quia credidit medium impedire uiſionem eo quod reſiſtit ſue viſioni. ſed hoc eſt falſum. q: dyaphanū non habet contrarietatem ad lumen. ſed eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendu; lumen cuꝰ ſignum eſt. quia ſubito immutatur et illuminaᷣ per lumen. Sed cauſa quare diſtantia impedit viſionem eſt. quia viſibile videtur ſub quoda; angulo figure piramidalis cuius baſis eſt res viſa et angulus eſt in oculo videntis. Et q: res viſa maior eſt puncto in quo eſt ille angulus. et q̄to plus recedit ab oculo tāto diminuitur ille angulus. quia quanto latera alicuius trianguli ſunt longiora. dum tamen baſes ſint eadem. tanto angulus eſt minor. ideo res a remotiori viſa minor apparet. Veru; eſt tamen ꝙ Albertus aliter reſpondet ad queſtionē precedentem dicens. ꝙ ad videndum requiritur lumen. et propter mediu; et propter colores. Dicit eni; ꝙ color hab; duplex eſſe. ſcilicet naturale quod conſurgit ex proportione quatuor qualitatum primarū. et ſecundum hoc eſſe bene eſt color in tenebris. Aliud habet eſſe formale quo poteſt mouere dyaphanum quod eſſe habet ex in cādētia luminis qḋ ē tota ypocriſis coloris ⁊ ſecūdum hoc eſſe color eſt actu viſibilis. et ſic lumē requiritur propter colores et propter medium.

Ad rationes ante oppoſitu;

Ad prima; dicitur ꝙ forma perfecte virtutis poteſt diſponere ſuum receptiuum. et ſibi dare formam ſimilem forme agentis. ſed forma imꝑfecta licet poſſit cōmunicare aliam forma; non tamen ſufficit diſponere ſuum receptiuu; modo

virtus coloris in agendo ē imperfecta reſpectu luminis. quia color non eſt aliud q̄ lumen obſcuratum ex cōmixtione corporis oppaci. ideo color non habet virtutem diſponendi medium ad receptione; eius. ſed poteſt diffundere ſuas ſpecies in medio diſpoſito. Et ad illud qḋ dicebatur de exiſtente in tenebris reſpōdeᷣ ꝙ illud medium eſt illuminatum q̄tum ſuficit ad diffinitionem ſpecies coloris. Ad ſecundā dicitᷣ ꝙ lumen eſt tota ſubſtantia coloris. ideo ſi pertinet ad eandē naturam viſibilis non oportet ꝙ color fiat actu viſibilis per lumē extrinſecu;. ſed habet in ſe lumen intrinſecū quo ſufficit mouere dyaphanum exiſtens in actu. nō tamen ſufficit ipſm actuare per imperfectionem eius. Et hec de queſtione. Sequitur in textu. Eſt autem coloris. ⁊c.

Queritur Decimo octauo.

Utrum color ſit proprium obiectu; viſus. Et arguitᷣ ꝙ non. quia obiectum viſus p ſe primo debet videri. ſed color non videtur per ſe primo ſed videtur per lumen. 2º propriū obiectum debet eſſe adequatū ſue potentie. ſed multa videntur que non habent colorem. vt corpora celeſtia et tenebre. ergo color non eſt obiectum.

Ad oppoſitū eſt textus. Pro reſponſione

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

q̄ phūs oſtendit quid ē color. quid dyaphanū et quid ſit lumen. ɔn̄ter oſtendit qualiter ſe habeat dyaphanum ad colores ⁊ ad lumen quod eſt actus eius. Un̄ de lumine diuerſe fuerūt opiniones. Prima fuit ꝙ lumen eſt corpus eo ꝙ ſepe dicitur ꝙ radii luminoſi ſe interſecant. modo interſecare ſe pertinet ad corpus. Secūda fuit dicentium ꝙ lumen eſt defluxus corporꝫ ad modum vaporis defluentis ab aliquo humido propter illud motiuū. quia ſepe dicitur ꝙ lumen tranſit per aerem. modo tranſitus ſolu; cōuenit corporibus. Sed iſte due opiniones fuerunt improbate in queſtione ꝓcedente. nam ſi lumen eſſet corpus vel defluxus corporum diffunderetur ſucceſiue. qḋ falſum ē. Tertia opinio fuit ꝙ lux vel lumen eſt quedam natura ſpiritualis propter iſtud motiuū. quia in rebus intellectualibus vtimur nomine luminis. vt dicitᷣ ſubſtātias ſeparatas habere lumē intellectuale. Quarta opinio fuit ꝙ lumen eſt forma ſubſtantialis ſolis eo ꝙ ſol ſecundum ſe dicitur lucidus. Sed iſte due opiniones improbantur quia nulla natura ſpiritualis nec etiam forma ſubſtantialis eſt per ſe ſenſibilis. ergo lumen nō eſt natura ſpiritualis nec forma ſubſtantialis. iſte aūt locutiones de lumine propter quas ipſi mouebantur ſunt omēs metaforice. Quīta fuit opinio Alberti dicentis ꝙ lumen habet eſſe intentionale ſolum in aere vel in dyaphano. Sed hoc improbatur. q: ens intentionale non poteſt facere naturalem tranſmutationē. ſed radii corporꝫ celeſtium tranſmutant realiter hec inferiora. Eſt eī lumē qualitas corporis celeſtis p quā agit in iſta inferiora. ergo color habet eſſe reale et non ſolum intentionale in aere.

Sciendu; eſt ſecundo ꝙ Lu

men et color ſubſtantialiter conueniūt. ſed differunt primo. quia lumen nominat formam in paruipotētia cum tenebroſo. color aūt dicit formā paruipotētiā. Secundo. q: lux eſt qualitas primi alterantis que non habet cōtrariu;. et iō ſuſceptiuū eius ſemper eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendum lumen. Sed color ſ;ꝰ ſuas ſpecies habet cōtrarietatem ſecundum diuerſas permixtiones luminis cum opaco. et ſecundum ꝙ lumen magis vel minus dominatᷣ ſecundū hoc cauſantᷣ diuerſi colores extremi vel medii.

Sciendum eſt Tertio. ꝙ Ut

dictum eſt prius dyaphanum eſt receptiuū luminis et coloris. et quia receptiuū alicuius debet eſſe denudatū a natura quam recipit. ideo dyaphanum ſecundū ſe non habet lumen vel colorem ſed eſt inuiſibile et tenebroſum. Uerūtamen ꝙ eadem eſt potentia cognitiua oppoſitorū dyaphanu; poteſt videri ſicut et tenebroſu;. et ſicut dicitur de ſuſceptiuis obiecti viſus ita dicendū eſt de ſuſceptiuis obiectorū aliorum ſenſuum.

Sciendum eſt quarto ꝙ Ui

ſibilium q̄dā ſunt proprie dicta. vt colorata et luminoſa. nam omne qḋ videtur inq̄tum participat lumen. aut ergo ipſm participat in potentia vt dyaphanum. aut in actu excellenti. vt celū. aut imperfecte et remiſſe. quia vel habet lucem ſatis claram. vt ignis qui videtur in tenebris et in lumine. in tenebris quidē. q: tātu; habet de luce ꝙ poteſt facere medium in actu et diffundere ſuum lumen. in lumine vero videtur eo ꝙ lumen eius non eſt tam debile vt ad preſentia; alterius luminis totaliter obfuſcetur. ideo in lumine poteſt videri. Alia ſunt inuiſibilia improprie dicta. vt ſunt nocti lucentia. quem ad modum ſunt putredines aliquorum quercuum ſtatie aliquorum piſcium. oculi catorum vel luporum que dicuntur viſibilia innominata.

Sciendum eſt quinto. ꝙ pre

dicta ſunt viſibilia in lumine inq̄tum colorata et non inq̄tum lucida. ſed in tenebris videntur vt lucentia et non vt colorata. Cuius ratio eſt. quia predicta ī ſua compoſitione habēt aliquid lucis inq̄tum lucidu; ignis et dyaphanū aeris

et aque nō eſt totaliter comprehenſū in ipſis per oppacum terre. et ita quo modo lucida ſunt et eorum lux ſolum in tenebris cognoſcitur. quia cum illa lux ſit debilis ad preſentiā maioris luminis obfuſcatur. ideo de die non videntur. vt lucentia ſub propria luce. ſed vt colorata ſub proprio lumine. vel vt colorata ſub lumine alieno. Unde lux ipſorum cum ſit debilis non poteſt tātum reducere medium in actu vt poſſit recipere ſpecies coloris. ideo ſub ſua luce nec ipſa nec alia videntur. ſed quia lux ipſorum fortior eſt ipſo colore. ideo in tenebris poſſunt videri lucida. Et dicuntur predicta inuiſibilia innomīata. quia ſimul ſunt et lucentia et colorata. ideo nō poſſunt habere vnum nomen tantum. His notatis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Color eſt proprium obiectum viſus comprehendendo lumen ſub colore. quia ſunt vnum in ratione viſibile. Pꝫ. illud eſt proprie obiectum viſus in quod prius et directe fertur potentia viſiua et ſub cuius ratione formali fertur in omne illud in quo fertur. ſicut eſt de colore reſpectu viſus. ergo eſt obiectum viſus. Ex quo ſequitur ꝙ viſus eſt ſpiritualior inter ſenſus particulares. pꝫ primo ex parte obiecti. quia ſuum obiectum conuenit tam corporibus celeſtibus ꝗ inferioribus qđ i nullo alio ſenſibili reperitur. Tactus enim ſolum percipit qualitates tangibiles que dum taxat cōueniunt elementis et mixtis. Guſtus vero percipit ſapores qui ſolum ſūt in mixtis. Olfatus ſolum circa odores eſt qui ſolum reperiuntur in mixtis. Auditus eſt circa ſonum qui ſolum cauſatur in corporibus que poſſunt rareſieri et condenſari faciliter quod repugnat corporibus celeſtibus. Secundo pꝫ ꝙ viſus ſit ſpiritualior ex modo ſue mutationis. quia alii ſenſus immutantur naturaliter et ſpiritualiter ſimul. ſed viſus ſolum immutatur intentionaliter. ideo ſpiritualior eſt inter alios ſenſus. deide auditus. deinde olfatus. deinde guſtus. et vltimo tactus. Unde immutatio naturalis eſt in quo qualitas immutantis recipitur in patiente ſecundum eſſe reale. Sed ſpiritualis eſt quādo recipitur in patiente ſpiritualiter tātum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primaꝫ dicitur ꝙ color non videtur ſine lumine requiſito ex parte medii et ex parte videntis. vnde tamē videtur ſine lumīe exteriori requiſito ex parte ipſius coloris. ideo adhuc color eſt per ſe viſibilis. Ad ſecundā dicitur ꝙ lux. lumen. et color conueniunt in vna ratione formali et non differunt formaliter in eſſe viſibili. et non capitur hic color vt diſtinguitur a luſe. tenebre aūt ſolum videntur per carentiaꝫ luis. ſicut priuatio percipitur per remotionem ſui habitus. Et hec de queſtione. Sequitur textus Nunc autem de ſono.

Queritur Decimonono:

Utrum ſonus fiat in aere tamꝗ in proprio medio. Et arguitur ꝙ non. quia aeris ad ſonuꝫ nulla eſt reſiſtentia. ergo ſi ſonus fieret in aere in īſtanti diffunderetur per aerem qđ falſum eſt. 2º ſubiectum ſoni non eſt medium eius. ſed ſonus eſt ſubiectiue in aere. ergo non eſt in eo vt in medio. Maior ꝛ pꝫ. quia ſonus in ſuo ſubiecto habet eſſe reale et in medio habet eſſe intētionale. 3º ſonus auditur in aqua. ergo aer non eſt proprium medium ſoni. Ad oppo⁹ eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ actum eſt de obiecto viſus. cōſīter agit ariſtoteles de ſono qui eſt obiectuꝫ auditus. et primo agit de generatione ſoni. deinde de immutatione ad ſonum.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Corporum ſonabiliū quedā ſunt bene ſonātia. vt campana actu ſonans. Alia ſunt bene ſonātia. vt in potentia. vt campana quādo non ſonat in actu. Alia ſūt ꝗ nec in actu nec in potentia ſunt bene ſonantia. Ex quo pꝫ ꝙ ſonus quandoqꝫ habet eſſe in actu et qñqꝫ in potentia. Dupliciť tñ aliqđ habeť ī actu. Uno mō in actu permanendi et in facto eſſe. et ſic ſenſibilia aliorum ſenſuuꝫ ab auditu habent eſſe cōpletum in ſuis ſubiectis. vt color in corpore colorato. Alio modo aliquid habet eſſe in actu ſucceſſiuo et in fieri. et ſic ſonus hꝫ eſſe in actu. non enim habet eſſe permanens in ſubiecto. ſꝫ ſolū eſt ꝗdiu eſt generatio eius. in ſimul eī ſunt generatio ſoni et immutatio auditus a ſono. iō Ariſtoteles ſimul determinat predicta duo de ſono qđ tamen non facit de ſenſibilibus aliorū ſenſuum.

Sciendum eſt tertio ꝙ Ad

generationem ſoni tria requiruntur. ſcilicet percutiens. percuſſum. et mediū ī quo fit percuſſio. Sonus enim cauſatur ex vehementi percuſſiōe in qua fit violenta fractio aeris. modo in percuſſione requiruntur percutiens et percuſſum. et quia actus percutiētis non fit ſine motu locali: nec motus localis ſine medio. ideo in illa percuſſione requiritur medium. et hoc eſt ꝙ dicitur ꝙ ſonus eſt alicuius ad aliquid et in aliquo. alicuius. ſcilicet percutientis. et aliquid ſcilicet ꝑcuſſum. et in aliquo. ſcilicet in medio. non tamē fit ſonus ex percuſſione quorumcūqꝫ corporuꝫ. quia lana et corpora mollia non habent vim ſonandi. Cuius ratio eſt. quia talia corpora

cedunt percutienti. ideo ex percuſſione eorum non frangitur aer. ita vehementer ꝙ poſſit formari ſonus et tamen illa mollia corpora cōprimenter poſſent adeo fieri dura ꝙ cauſarēt ſonū

Sciendum ē quarto. ꝙ Ad

hoc ꝙ corpora faciant ſonum ex ſua percuſſione requiritur quod ſint dura vt poſſint vehemēter frangere aerem. 2º requiritur ꝙ ſint leuia vt aer ſit vniformis in ſua fractione. 3º requiritur ꝙ ſint concaua ſi debeant facere magnum ſonum. quia aer incluſus ī corpore concauo nō poteſt ſtatim exire ymo vna pars percutit aliaꝫ et alia aliam. et ſic fiunt multi ictus et multiplicatur ſonus. Unde corpora que in ſua compoſitione habent aerem bene diſpoſitum bene ſonant. vt es vel argentum. 4º requiriť ꝙ illa corpora dura ſe percutiant vehementer et velociter. quia ſi tarde ante percuſſionem diſſolueret aer et non cauſaretur ſonus.

Ulterius ſciendum. In gene

ratione ſoni equon ꝙ corpus ſonans ſe habet ad ſonum ſicut ad centruꝫ. ita quod ſon⁹ orbiculariť diffūdiť circa ipſꝫ vt qñ lapis cadit in aquā punct⁹ percutiēs lapidis eſt vt cētr̄. et circulariter cauſantur multe in vndatiōes que ſi non reperiant obſtaculum tunc reuerberantur ad locum a quo proceſſerunt. ita ſimiliter ſon⁹ circulariter diffunditur. et ſi non reperiant obſtaculum tandem deficit. et ſi reperiatur tunc reuerberatur aer ille a corpore obiecto et cogitur ſonus reuerti ad locum ad queꝫ proceſſit in iſta repercuſſione cauſatur ſonus qui dicitur ſonus eqnon et iſte aer idem numero repercutitur adhuc habens impreſſionem ſoni primo generati ideo quandoqꝫ ſecūdario auditus vocem ſimilem voci prius formate dum tamen fiat repercuſſio prope. quia ſi nimis diſtanter fieret. non ſeruaret ſimilem impreſſionē eo ꝙ figuratio cōtinue per motum diſſoluitur. Ubi aduertendum ꝙ in omni ſono fit iſta repercuſſio vt habꝫ textus licet non ſemper percipiātur vnde percipitur iſte ſonus in locis concauis. vt in puteo. vel in valle iuxta muros vel in ſiluis. in locis autem planis raro percipitur. Et ꝙ ſemper fiat iſte ſonus patet per locum a minori. nam in lumine ſemper fit reflexio a corpore oppoſito. qr niſi ſemper fieret numꝗ videreť aliquid ē nuli lumen ſolis aut alterius luminoſi directe incideret ſupra ipſm non tamen percipitur ſemꝑ iſta percuſſio. ꝛ cum lumen ſit ſubtilius ſono minus in aere debet fieri reflexio luminis ꝗ ſoni. cum ergo ſemper fiat reflexio ſoni. His preſuppoſitis ponitur.

Concluſio rñſiua. medium

propriiſſimū ipſius ſoni eſt aer et minus propriū eſt aqua. Pꝫ illud eſt proprium medium deſſerens ſonum quod faciliter rareſit et cōdenſatur et quod eſt denudatū a ſono. ſed aer eſt hmōi. et etiam aqua licꝫ minus proprie. et ideo antiqui credentes locum vbi ē aer eſſe vacuum dixerunt vacuū eſſe propriū mediuꝫ auditus ꝗuis male dixerunt. in hoc ꝙ dicunt aerem non eſſe corpus. tamen bene dicunt per hoc ꝙ dicunt ſonum fieri per aerem. Sed.

Dubitatur primo. Utrum

Sonus cauſetur a percuciente vel a percuſſo. vel ab vtroqꝫ. ℞. ꝙ ab vtroqꝫ ſed differenter. quia primo fit a percutiente qui primo percutit aerem. et quia percuſſum eſt durū et leue. ideo facit aerem reſilire. et ſic ab vtroqꝫ dependit ille motus. quia oportet ꝙ ibi fiat reſilitio et ex reſiſtentia percuſſi non tamen omne ꝙ percutitur cauſat ſonum. quia ſi acus acui obiciatur non generatur ſonus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā diciť ꝙ aeris ad ſonū nulla eſt reſiſtentia cum aer non habeat in ſe formaꝫ ſono contrariā. ſed quia ſonus fit cum motu locali cui repugnat fieri in iſtāti. iō ſonus non poteſt fieri ſubito ſꝫ ſucceſſiue. Ad ſecundā dicitur ꝙ ſonus eſt ſubiectiue in aere propinquo reſpectu ſonantis et intentionaliter diffunditur in aerem diſtantem. ideo ſecundum diuerſas partes ibi eſt realiter et intentionaliter. Ad tertiam pꝫ ſolutio ex dictis. Et hec de queſtione. Sequitur in textu. Uacuum enim recte dicitur.

Queritur viceſimo. Utrum

Sonus ſit proprium obiectum auditus. Et arguitur primo ꝙ non. quia nulluꝫ ſenſibile cōmune eſt proprium obiectū auditus. ſed ſonus eſt ſenſibile cōe. quia eſt motus localis. ergo ſonus non eſt propriū obiectum auditus. 2º illud eſt propriū obiectum auditus a quo auditus mutatur. ſed auditus immutatur a corpore ſonantis. ergo corpus ſonans eſt obiectū auditus et non ſolum ſonus. Ad oppoſitum eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ viſum eſt de generatione ſoni et de his que requiruntur ad generationem eius. cōſīter dicendum eſt de immutatione auditus ab ipſo ſono licet eniꝫ ſimul ſint tempore generatio ſoni et diffuſio eius per medium et immutatio auditus. tamen prius ſecūduꝫ naturā fit generatio ſoni et eius diffuſio per medium ꝗ quod īmutet ſenſum auditus.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Organum auditus eſt de natura aeris ſicut or-

ganum viſus eſt de natura aque ideo ī organo auditus eſt quidā aer incluſus qui recipit ſonū exiſtentē in aere exteriori et quādo aer exterior motus per foramē auris pertingit ad pelliculā continentem illū aerem intrinſecum tunc permutatur illud organum et auditur ſonus. Ex quo ſequitur ꝙ anima non audit a qualibet parte ſui corporis. quia non in qualibet parte habet aerem incluſum qui ſit organum auditus. neqʒ aer exterior poteſt penetrare qualʒ parteʒ aīalis vt immutet aerē intrinſecum qui eſt organum auditus. Ex dictis ſequitur ꝙ iſte aer connaturalis aliter non habet in ſe ſonum. quia ſi haberet non perciperet ſonū ab extrinſeco venientēʒ vnde aer in aure exiſtens cōtinetur per quandā pelliculam ne defluāt et eſt edificatus. id eſt ſimiliter diſpoſitus in concauo auris. et oportet ꝙ ſit immutabilis ad hoc ꝙ poſſit ſentire omēs differentias motus et ſoni ſicut pupilla caret oī colore. vt omnem colorem poſſit cognoſcere.

Sciēduʒ eſt tertio ꝙ Ad organum auditus duo ſunt neceſſaria. vt patet ex dictis. Primū eſt ꝙ ſit aer incluſus in dicta pellicula que dicitur meringa auris. Secundū eſt ꝙ ille aer ſit immobilis. Et ſecūdū hoc poſſunt accidere duo impedimēta circa auditū. Primū eſt ſi ille aer incluſus corrumpatur. vt in homie exiſtente in aqua corrumpitur dum aqua venit ad illum aerem. verūtamen aqua impediri pōt ab ingreſſu propter tortuoſitates que ſunt in foramine auris et ſi ledatur illa pellicula continens impeditur auditus quēadmodum impeditur viſus ſi pellicula continens humidū ꝙ eſt in pupilla oculi ledatur. Secundū impedimētū eſt ſi aer ille intrinſecꝰ moueatᷣ quia requiritur quod ſit immobilis et ſine ſono. vt poſſit percipere ſonum et motuʒ exiſtentē in aere exteriori. ideo phūs ponit ſignū ad diſcernendū vtrum aliquis ſit boni auditus. nā ſi continue audiat ſonum in auribus aer ſui organi eſt in cōtinuo motu. ideo non poteſt bene percipere motum et ſonum exteriorē et eſt mali auditus. ſʒ ſi multotiens ꝑcipiat ſilētiū ſignum eſt boni auditus. Hiis preſuppoſitis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad.q:

Sonus eſt proprium obiectum auditus. Probatur ſicut antea probatum eſt de colore ꝙ ſit ꝓpriū obiectū viſus. Sed.

Dubitatur primo. Que ſunt differentie ſoni. R. ꝙ ſunt acutum et graue et ſumūtur ad ſimilitudinem per differentias que ſunt in tactu. Unde acutuʒ dicitᷣ ꝙ in modico tempore multū mouet ſenſum tactus. et acutū in ſono quod cito mouet ſenſuʒ auditus. ſonus grauis qui in multo tēpore paꝝ mouet auditū et aliquis poſſet credere ꝙ acutū et graue idē eſſent in ſono ꝙ velox et tardum. ideo remouet hec phūs dicens ꝙ ab inuiceʒ differunt. Unde ſicut motus eſt cauſa ſoni. ita velocitas motus ē cauſa ſoni acuti. ⁊ tarditas eſt cā ſoni grauis et hoc intelligendum eſt quando ſonus in eodē motu cauſatur. qui ſi in pluribus motibus. tunc frequentia motuū eſt cauſa ſoni acuti. et raritas ſoni grauis. vt dicit Boetius in muſica. et ideo corda citare magis extenſa acutius ſonat qr in ea ex vna percuſſiōe frequētiꝰ mouetᷣ aer.

Dubitatur ſecundo: Quare hic phūs determinat de generatione ſoni et priꝰ non determinauit de generatione coloris. ſed ſolum de immutatione ſenſus et medii a colore. R. ꝙ alie qualitates ſenſibiles a ſono. vt color odor ſapor et qualitates tangibiles habēt eſſe fixum et permanens in ſubiecto. ideo eſt alia cōſideratio in ipſis ſecūdū ſe et ſecundū ꝙ imutat ſenſum. et ideo alterius conſiderationis eſt generatio ipſarum et alterius immutatio facta per ipſas. hic aūt cōſideratᷣ de immutatione ſenſuʒ ab obiectis in libro de ſenſu et ſenſato de generatione coloris. ſaporis. et odoris. et in de generatione agitur de qualitatibus tangibilibus et quantū ad aliquas in libro methaurorum. ſed ſonus non habet eſſe fixum et quieſcens in ſubiecto. ſed in quadā immutatione cōſiſtit eo ꝙ cauſatur a motu. et ſic ſimul eſt generatio eiꝰ et immutatio eius. iō ſimul de ipſis determinatur.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā dicitur ꝙ ſonus non eſt motus localis formaliter. ſed ibi eſt paſſio cauſalis ſiue materialis. et ſonus ſolum cum motu locali cauſatur Ad ſecundā dicitur ꝙ corpus ſonans vt homo vel campana ſolum per accidens immutat ſonum auditus. ſonus aūt per ſe immutat. ideo ſonus ponitur obiectū auditus. et nō corpus ſonans. Et hec de queſtione. Sequitᷣ in textu. Uox autem eſt ſonus. ⁊c.

Queritur viceſimo primo.

Utrum diffinitio vocis ſit bn̄ aſignata in qua dicitur vox eſt repercuſſio aeris reſpirati ab aīa que eſt in hiis partibus ad arteriam vocalem.

Arguitur ꝙ non. quia omnis repercuſſio eſt motus. ſed vox non eſt motus. ergo non eſt repercuſſio. 2º iſta diffinitio nō competit ſono inſtrumentoꝝ muſicalium cuʒ notare dicuntur ergo no cōuenit omni voci. 3º ſi vox fieret ꝑ reſpirationem aeris cum reſpiratio aeris fiat naturaliter tunc ſequeretur ꝙ non omnis vox eſſet naturalis. et ſic omnis vox eſſet naturaliter ſignificatiua. Ultimo ſi diffinitio eſſet conueniens ſequeretur ꝙ tuſſis ſternudatio et hmōi eſſent voces ꝙ tamen falſum eſt. igitᷣ. ⁊c. In oppoſitum eſt phūs in textu ponens illā diffinitionem in forma. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝙ Ariſtoteles determinauit de ſono in generali ꝯñter determinat de voce que eſt quedam ſpēs eius. vox enim eſt ſonus factus ab aīa. et ſolum competit aīatis vocare. nullū eni in aīatorum dicitur vocare. niſi forte ſecundum quandam metaphoram ſicut inſtrumēta muſicalia. vt lira tibia et hmōi que habent extenſionem in ſuo ſono et melos. id eſt cōſonantiā et locutionem ſiue diſcretionē. ⁊ dicuntᷣ vocare ꝑ ſimilitudīeʒ

Sciēduʒ eſt ſecundo ꝙ Sonus hmōi inſtrumentoꝝ aſſimilatᷣ vocibus humanis propter tria. Uox enim differt a ſonis ſimplicibus in tribus. Primo quidē in hoc ꝙ vox habet ꝗdam protenſionē ſiue durationeʒ. ſonus aūt ſimpliciter factus cito tranſit ⁊ non habet protenſionē. cuius eſt cauſa. quia ſonus ſimplex cauſatur ex ſimplici percuſſione duoruʒ corporum. et cum ſtatim percuſſio trāſeat ſonus etiam cito tranſit. ſed vox fit ab anīa retinente aerem et repercutiendo ipm ad arteriā vocaleʒ ideo vox habet ꝗdam ꝓtenſionem ſecundum appetitum anime. 2º differt vox a ſimplicibʒ ſonis qr vox habet ꝗdam cōſonantiā. et melodiam quā ñ habet ſonus ſimplex. Cuius cauſa eſt. qr ſonus ſimplex ꝓuenit ex ſimplici percuſſione. ideo in ſe non habet diuerſitatē grauis et acuti. et per ꝯñs nec conſonantiā que cauſatur ex diuerſa proportione grauis et acuti. ſed vox diuerſificatur per ſonum grauē et acutum eo ꝙ percuſſio ꝑ quā fit vox diuerſimode fit ſecūduʒ appetitū anime emittētis ſonū. 3º differt ab aliis ſonis. qr in voce eſt quedā diſcretio et interruptio ſonorum. ſicut pʒ in voce articulata ꝗ ponitur ſpēs ꝗtitatis diſcrete. habet eniʒ diſcretionē et diſtinctionē in ſuis partibus ꝓpter varias repercuſſiōes aeris ſicut ad vanā arteriā vocalem. ſonus autē ſimplex nō habet in ſuis partibus talem diſcretionē. ſed eſt cōtinuus. et quia inſtrumenta muſicalia ſecundum ꝗdam ſimilitudinem habēt iſta tria. iō ſoni talium inſtrumentoꝝ dicuntᷣ voces propter ſimilitudinē illam quā habent ad vocē humanam. habent enim tales ſoni ꝗdam durationem melodiā et diſtinctionē in ſuis partibus ſecundū diuerſas percuſſiones diuerſarū cordarū aut diuerſorum flatuū et aliorū hmōi. iō ſoni taliū inſtrumentorum dicuntur voces per ſimilitudinem quā habent ad vocē humanā. quā ſimilitudinem habent ex intentione ſonantis. ſed deficiunt a vera ratione vocis. qr non ſunt per inſtrumenta naturalia.

Sciēduʒ eſt tertio. ꝙ Uox ē repercuſſio aeris reſpirati. ſola eniʒ animalia reſpirantia dicuntᷣ vocare. et ideo aīalia non habentia ſanguinē nō reſpirāt. et ꝗdā aīalia habētia ſanguinem non vocant. vt piſces. ⁊ ſi piſces quandoqʒ dicantᷣ vocare. ſicut piſces qui ſunt ī athileo id ē in illo flumine. vel mari hoc eſt iō ꝙ cū brachiis vel cū alio hmōi faciunt ſonuʒ ſimilē voci qui tamen non eſt vox. Uñ quatuor ſunt genera aīalium ſanguinē non habentia. vt dicitur in libro de aīalibus. ſcilʒ aīalia mollis carnis exterius. vt ſunt ſepie et animalia mollis teſte vt cancri. et animalia dure teſte. vt chonche et oſtree. et aīalia que ſunt corporis anuloſi vt apes et formice. nullū eniʒ horum habet ſanguinē neqʒ vocant.

Sciēduʒ eſt quarto ꝙ Cor et pulmo ſunt partes vehementer calide. iō requirunt aerē refrigidantē. et temperātē caloreʒ eoruʒ. ideo natura in aīalibus habentibus pulmonem que habēt magnū calorem ad cor ordinauit reſpirationē aeris et aſpirationē ad refrigerium cordis. et ſe habet pulmo in reſpiratione ad modū fellis recipientis et emittentis aerem. et per talem aſpirationē et reſpirationeʒ mēbra principalia ſcʒ cor et pulmo excellenter calida tēperantᷣ in calore. Ex quo pʒ ꝙ anima vtitur aere reſpirato ad duo opera. ſcʒ ad nutritioneʒ caloris cordis tanꝙ ad aliquod neceſſarium. et ad locutionem ⁊ formationē vocis tanꝙ ad id quod eſt de bene eſſe et non neceſſariuʒ ſimpliciter. ſicut etiā natᷣa lingua ad duo opa vtitᷣ. ſ. ad guſtū qui eſt neceſſarius inꝗtuʒ eſt diſcretiuꝰ alimenti cōuenientis a diſcōuenienti. ⁊ etiā ad locutionem que non eſt neceſſaria ſimpliciter. ſʒ bene de bn̄ eſſe. vox enim fit per arteriā vocalē tanꝙ per ꝓprium organuʒ. qr aer reſpiratus et tractus ad cor et pulmonē in virtute aīe repercutitur ad arteriā vocalem in qua repercuſſiōe fit vox. et ita arteria vocalis eſt organum vocis. eſt eni arteria vocalis quedā vena vł aliquid ſimile vene que eſt iuxta guttur et cōtinuatur lingue et pulmoni et dicitᷣ via ſpūs ſiue aeris ſicut vena dicitur via ſanguinis. ſic pʒ in quo modo cauſatur vox. cauſatur eniʒ quando aer reſpiratus ⁊ attractus circa cor ad pulmoneʒ per virtutem anime repercutitur ad arteriā vocaleʒ et in illa repercuſſione fit vox et oportet aerē aſpiratum retineri. qr ſine aere reſpirato non fieret vox. Iſtis predictis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad.q:

Diffinitio vocis eſt ſuficienter aſſignata. Patʒ per ea que requiruntur ad bonā diffinitioneʒ.

ponitur enim repercuſſio tanꝗ genus. et eſt ibi predicatio cauſalis et non formalis. et per hoc ꝙ dicitur aeris reſpirati ab anima excluduntur ſoni facti ab inanimatis.⁊ per hoc ꝙ dicitur ad arteriam vocalem excluduntur ſoni qui fiunt ꝑ alias partes inanimatas. per hoc etiā ꝙ ponit̄ ab anima excluduntur ſoni qui fiunt ex neceſſitate nature ſicꝫ tuſſis. Et qꝛ oīs vox fit mediāte ymaginatione et appetitu. et ita omnis vox ſignat naturaliter vel appetitum anime vel aliꝗ ymaginationem ſui vel alterius rei. vel etiam ſignat ad placitū. voces enim aīalium brutorū ſignant appetitum anime cū aliqua ymaginatione. et voces humane articulate ſignāt ad placitum ex impoſitōe. Ex quo poteſt patere ꝙ in formatione vocis tria ſunt. ſcꝫ perciciens quod ē ipſa anima cū ſua vi motiua.⁊ percuſſuꝫ quod ē arteria vocalis.⁊ mediū qđ eſt aer reſpiratus. Quis enim anima ſit forma totius corporis. et in qualibet parte tota ſit ſecundum eſſentiam tamen principaliter dicitur eſſe in corde ꝗtum ad vim motiuā. et ita anima dicitur eſſe in corde et pulmone. qꝛ in illis partibus principaliter operatur cum cor ſit principiū vite. res aūt dicitur eſſe vbi operatur. Ex quo patꝫ ꝙ ſola aīalia reſpirantia que habent pulmonem et arteriā vocalem formant voces.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicit̄ ꝙ ibi eſt predicatio cālis. et eſt ſenſus. vox eſt cauſatus ex repercuſſione.

Ad ſecundā pꝫ ſolutio ex dictis. Ad terciā dicendū ꝙ omnis vox in vniuerſali eſt naturalis et ſignat naturaliter. tamē aliqua vox ꝓut eſt articulata ſignat conceptum mentis ad placitum. nihil enim prohibet aliquid in vniuerſali cōceptuꝫ eſſe naturale. et tamen ſecundum quandā circunſtantiā eſſe voluntarium et ad placitum. ſicut punire latrones eſt de iure naturali. ſed punire ipſos hoc vel illo modo cadit ſub iure poſitiuo et eſt ad placitum. ſimiliter naturale eſt homini loqui et vocare. ſed taliter vel taliter et ſecundū talem dearticulationē eſt voluntarium. Ad aliam dicitur ꝙ alii ſoni nō fiunt ab anima propter appetitum vel ymaginationē. ſed propter nature neceſſitatem. Sequitur in textu. De odore aūt et olfactu.

Queritur viceſimoſecundo:

Utrum odor ſit proprium obiectum olfactus

Arguitur ꝙ nō qꝛ propriū obiectum alicuius potentie debet eſſe adequatū illi. ſed odor non adequatur olfactui. tum primo. qꝛ aliquis eſt odor qui non percipitur ab olfactu noſtro. et aliquis qui non percipitur ab olfactu brutoꝝ ſicut odor roſarum. Tum ſecundo. quia olfactus non ſolum percipit odorabile. ſed etiā non odorabile. vt habetur in textu. igit̄ ⁊c. 2º ſic odores percipiuntur a guſtu. qꝛ bene ſapida bn̄ odorant. ergo odor non eſt proprium obiectum olfactus. In oppoſitū ē Ariſtoteles in textu Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ phūs determinauit de viſibili et viſu. audibili et auditu. cōſeꝗnter determinat de odorabili. et olfactu. Licet enim odores cognoſcant̄ per ſapores prius tamen agit Ariſtoteles de odorabili et odoratu qui percipit ſuū obiectuꝫ per mediū extraneū ſicut viſus et auditus. ꝗ de ſapore et guſtu qui percipit ſuum obiectum per medium intraneum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

difficilius eſt determinare de odoribus ꝗ de coloribus et ſonis. Cuius ratio eſt quia homo inter cetera animalia habet maius cerebrū in proportione ad alias partes corporis. cerebrū aūt eſt humidū et frigidum. et odor conſiſtit in calido et ſicco. ⁊ quia organū debet eſſe proportionatum ſuo obiecto oportet organum olfactus eſſe calidum et ſiccum. quia ergo in homine organum olfactus contrahit humiditatē et ſiccitatem a cerebro quod eſt maximū in nobis. idō habent ſenſum peiorem aliis aīalibus. propter quod homines differentias odorum mediorūꝫ non diſcernunt niſi referendo ad ſapores. ſed ſolum excellentes odores facientes delectationeꝫ vel triſticiam. Unde ſicut quedā animalia duros oculos habentia vt ſunt locuſte non percipiunt parua viſibilia. ita etiā nos non odoramus niſi odores excellentes.

Sciendū eſt tercio: ꝙ Quia

nos non bene percipimus differentias odorum diſcernimus eas per analogiam et proportionē ad guſtum. Cuius ratio eſt qꝛ homo eſt optimi guſtus et mali olfactus. ideo diſcernit ſpecies odorū per ſpecies ſaporum. Qꝛ aūt habeat certiſſimum guſtum pꝫ ex eo ꝙ guſtus eſt quidam tactus. tact⁹ enīꝫ ī hominib⁹ eſt certiſſimus eo quod complexio hominis inter cetera animalia maxime eſt reducta ad equalitatē. et recedit ab excellentia qualitatū primarum. ita ꝙ organum tactus in homine ꝗtum poſſibile eſt denudatū eſt ab excellentiis qualitatuꝫ primarum. Ex quo ſequitur ꝙ homo eſt prudentiſſimū animalium quia in genere hominū ex ſenſu tactus ꝑcip m⁹ ꝙ aliqui ſunt ingenioſi et aliqui non. quod nō facimus ex alio ſenſu. qui enim habēt carneꝫ durā et malum tactū ſunt inepti mente. qui vero ſunt molles carne et habent bonum tactum ſunt apti mente. vt dicit phūs in textu. alia enīꝫ animalia habēt duriorē tactū ꝗ homo. Unde ſignū boni tactus ē raritas in ꝯplexione. tenuitas vnguiū. ſuauitas carnis. et ſubtilitas capillorum. Iſtis notatis ſit.

Concluſio reſponſiua ad .q :

Odor ē propriū obm̄ olfactus. ꝓbaret̄ hec concluſio ſicut ꝓbatū eſt de colore ⁊ ſono. nihil enīꝫ percipitur ab olfactu niſi odor et reducibile ad odorē. ſicut enīꝫ viſus ē viſibilis et inuiſibilis. et audit⁹ audibilis et inaudibilis. ita olfactus ē odorabilis et inodorabilis. ſed nō odorabile dicitur tripliciter. aut quod oīno nō poteſt habere odorē ſicut corpora ſimplicia. aut qꝛ hꝫ paꝝ de odore vt quidā lapis. et quedā gn̄a metallorū. aut quod paruuꝫ hꝫ odorē ſicut ſulphur. et ita de inuiſibili. et nō audibili. ſimiliter de non guſtabili. et nō tangibili. iſta aūt ſimiliter multipliciter dicuntur.

Dubitatur primo. Utrum

Aptitudo mentis magis correſpōdeat bonitati tactus ꝗ viſus. Uidet̄ ꝙ nō qꝛ viſus eſt ſpūalior inter oēs ſenſus. et plures rerū differentias nobis oſtendit. idō dicit̄ cōiter vt etiā dicit .p. ꝙ viſus et auditus ſunt ſenſus diſcipline. tactus aūt inter oēs alios ſenſus eſt magis materialis et vicinior potētiis vegetatiuis. Oppoſitū dicit .p. in .t. Ad dubiū reſpondet̄ ꝙ duplici de cauſa bonitas mentis correſpondet bonitati tactus Prima ē qꝛ tact⁹ ē fūdamētū oīum ſēſuū. organum enīꝫ tactus expādit̄ per totū corp⁹ ad modū retis. et ex ſenſu tact⁹ hꝫ aīal ꝙ ſit aīal. ideo cū habet meliorē tactū habet meliorē naturā ſenſitiua. et cū bonitas ſenſus ſit diſpoſitio ad bonitatē intellectus. cū nihil cognoſcamus niſi per miniſteriū ſenſus. ſequit̄ ꝙ qui habēt meliorē tactū habent meliorē intellectū. Ex hoc aūt ꝙ aliquis hꝫ meliorē viſuꝫ vel auditū nō ꝓpter hoc ſimpliciter dicitur melioris nature ſenſitiue niſi ſoluꝫ ſꝫᵒ quid. ſcꝫ ī illa ꝑte in qua eſt viſus vel auditus. Secūda ē qꝛ bonitas tact⁹ cōſequit̄ ꝯtēperātiam in ꝯplexione Et quāuis organuꝫ tact⁹ nō poſſit eſſe oīno denudatū a qualitatibus tangibilib⁹ eo ꝙ eſt ꝯpoſitum ex quatuor elemētis. oꝫ tn̄ ꝙ ſit ī potētia ad excellētias qualitatū tāgibiliū ꝑ hoc ꝙ ē reductum ad mediū. et ꝗto organū tact⁹ eſt magis reductū ad mediū tāto magis tact⁹ ꝑcipit excellētias qualitatū tāgibiliuꝫ. et tāto ꝯplexio corporis ē melior. et cū ad bonā ꝯplexionē corporis ſequat̄ nobilitas aīe. qꝛ oīs forma ꝓportionat̄ materie et aīe iſequūt̄ corpora. vt dicit .p. ī libro de phiſionomia ſequit̄ ꝙ qui ſunt melioris tact⁹ ſūt melioris aīe et ꝑfectioris mētis ſi mētē hēant.

Dubitatur ſecundo: Cum

hō habeat certiſſimū tactū quare ſpēs odoꝝ denominant̄ a ſpēbus ſapoꝝ magis ꝗ a qualitatibus tāgibilib⁹ q̄ ꝑcipiunt̄ tactu. Rn̄. ꝙ cā ē. qꝛ odor ⁊ ſapor ſumit̄ ex ꝯmixtiōe qualitatū elementoꝝ. ſapor enīꝫ ſumit̄ in calido et hūido aqueo digeſto. odor aūt in ſicco hūido aereo. et idō ſpēs odoꝝ magis reſpōdent ſpēbus ſapoꝝ quaꝫ ſimplicibus qualitatib⁹ tāgibilibus. ⁊ ita noīamus ſpēs odorū ꝑ ſpēs ſapoꝝ eo ꝙ habemus bonū guſtū et malū ſaporatū et ꝓpter affinitatē predictā quā habēt odores ad ſapores.

Dubitatur tercio. an ſemper

ſpecies odoꝝ correſpōdeāt ſpēb⁹ ſapoꝝ ſic ꝙ illa q̄ habēt dulcē odorē habeāt dulcē ſaporē. Rn̄. ꝙ nō ſemꝑ. Cuius cā eſt. qꝛ ſapor cōſiſtit in hūido aq̄o aliqualiter digeſto ꝑ calidūꝫ. odor aūt cōſiſtit in hūido aereo aliqualiter tēperato ex actione caliditatis ſicci in ipm̄. ꝯtingit aūt qn̄ꝫ vtrāqꝫ ſubſtātiā ſcꝫ ſubtilē aereaꝫ et aqueā eſſe certius eē cōmixtā ſecūdū debitā ꝯmixtionē. et ſic ſuauitas odoꝝ et ſaporū correſpondent ſibi inuicē. ſi verō ſit debito mō ꝓportionata ī vno et nō in altero erit in vno ſuauitas et nō in altero. et ſicut dictū eſt de dulci et amaro q̄ ſunt extrema ī ſaporibus et trāſferunt̄ ad odores extremos. ita etiā noīa ſaporū mediorūꝫ attribuunt̄ odorib⁹ mediis. ſicut enīꝫ dicit̄ ſapor acetoſus auſterus pōticus acut⁹ et pinguis. ita noiant̄ odores.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit̄ ꝙ nihil ꝑcipitur ab olfactu niſi ſub rōe odoris. et ita nō odorabile ꝑcipit̄ ab olfactu proꝗto eſt priuatio odoris. non oꝫ etiā ꝙ quodlibꝫ gen⁹ aīaliū ꝑcipiat quoſcūqꝫ odores. qꝛ accidit olfactui in comuni ꝙ ſit in organo ſic diſpoſito in tali ſpē aīmalis vel tali.

Ad ſecundā dicit̄ ꝙ odores nō percipiunt̄ a guſtu. Quis enīꝫ odorabile ſit guſtabile ꝑ accidens. nō eſt tn̄ intelligendū ꝙ odor percipiat̄ a guſtu. vt ſatis declaratū eſt prius. Sequitur in textu. Eſt aūt olfactus. ⁊c.

Queritur viceſimotertio.

Utrum odor multiplicetur realiter per medium aut ſolum intētionaliter. Arguit̄ ꝙ multiplicetur realiter. qꝛ vt dicit Auicenna poma odorifera per hoc ꝙ odorant̄ deſiccant̄ et contrahunt rugas. quod nō eſſet niſi eſſet realis defluxus odoris a corpore odorifero. 2º odor eſt quedā fumalis euaporatio. vt dicit phūs in de ſenſu et ſenſato. fumalis aūt euaporatio eſt aliquid reale igit̄ diffunditur realiter. 3º experti ſunt venatores ꝙ quedam beſtie ſilueſtres quādo appropinquāt loco in quo debēt quieſcere faciunt quoſdā magnos ſaltus vt interrūpat̄ via canib⁹ vt canes nō poſſint eas inuenire

ſed cum ſe mouent ab eis reſoluuntur quidam vapores per quos a canibus inueniunt. quod non eſſet niſi odor eſſet quidam realis defluxus. In oppoſitũ arguit᷑ tribus rõnibus cõmẽtatoris. Prima rõ. quia ſignes et vultures venerunt a quinquaginta miliaribus ad bellũ troianũ propter corpora occiſa. ⁊ tamen ſi cadauera fuiſſent reſoluta igne vltra cuius raritatẽ non eſt maior raritas non potuiſſent ſe diffundere per tale ſpatiũ et maxime cum odor orbicularĩter diffundat᷑. ergo oꝫ odorẽ multiplicari intentionaliter in medio. Sc̃da rõ ẽ ſi odor multiplicaret᷑ realiter per medium ſequeretur ꝙ duo corpora eſſent ſimul et ꝙ eſſet penetratio dimenſionũ. Tertia rõ corpus ſimplex nõ põt eſſe ſubiectũ odoris eo ꝙ odor eſt qualitas ſecũda. ergo oꝫ ꝙ ſit in aliquo ſubiecto mixto et nõ in aere ſi multiplicetur realiter ſed hoc eſt ĩpoſſibile vt patet ꝑ ꝑcedentẽ rõem. q̄r eſſet penetratio dimenſionum. Pro reſponſione.

Sciendũ eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phũs determinauit de odorabili. cõñter determinat de immutatione medii et organi odoratus ab odorabili. et primo de imutatiõe medii. Pro quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Propriũ mediũ odoris ẽ aer aut aqua. quod ꝓbat phũs q̄r tã aialia aquatica ꝙ̃ aialia ĩ aere viuẽtia ſiue habeãt ſanguinẽ ſiue nõ ꝑcipiunt odorẽ a longe eo ꝙ currunt de longinquo ad nutrimentũ qḋ nõ eſſet niſi mouerent᷑ ab odore

Sciẽduꝫ ẽ tertio. ꝙ Quidaꝫ

dixerũt oẽm ſẽſuꝫ ꝑfici ꝑ quẽdã cõtactũ. ita ꝙ oꝫ ſenſum et ſenſibile ſe tangere ad hoc ꝙ fiat ſenſatio. ſꝫ tamẽ aliter aſſumpſerunt hꝰ accidere in viſu et aliter in aliis ſenſibus. quia dixerunt ꝙ a viſu egrediunt᷑ linee viſuales procedẽtes vſqꝫ ad rem viſam et per hoc ꝙ tangũt viſibile perficitur viſio. ſed in aliis ſenſibus dicebant econuerſo ꝙ ſenſibile venit ad ſenſuꝫ ſicut manifeſtũ eſt in guſtu et tactu. et ſimiliter in auditu. nam ſonus venit ad auditum per motum localem. et ſimiliter dicebant᷑ in olfactu ꝙ a corpore odorifero egreditur quedã fumalis euaporatio in qua eſt odor que deuenit ad ſenſum olfactus. Iſti aũt qui nihil perceperũt de immutatione ſpũali ſcilꝫ antiqui ſolum conſiderauerunt immutationẽ realẽ et materialem. modo ĩ aliis ſenſibꝰ apparet manifeſte quedã materialis immutatio. ſoni enĩꝫ et odores deferuntur per medium et impediuntur per ventos. ſimil᷑r corpꝰ tangibile vt calidum ⁊ frigiduꝫ calefacit mediũ realiter. etiã dixerunt in illis quatuor ſenſibus ſenſibile venire ad ſenſum. ſed quia colores in medio non impediuntur per ventos. etiam quia ſpecies colorum ſunt ſimul᷑ aere. nõ ſic autẽ eſt in aliis ſenſibilibus. ⁊ ita illi nõ percipientes immutationem ſpiritualem. quare dixerunt ꝙ viſus fit extramittendo ꝑ emiſſionem luminis a viſu ad rem viſam. ſed quia percipiebant immutationem qua medium immutatur ab aliis ſenſibilibus dixerunt talia ſenſibilia venire ad ſenſum.

Concluſio reſponſiua ad. q:

Odor multiplicatur in medio realiter vſqꝫ ad certam diſtantiam et vltra intentionaliter. Prima pars patet. quia odores impediuntur per ventos qḋ nõ eſſet ſi ſolum intentionaliter multiplicẽtur in medio. ventus enim non impedit multiplicationem coloris in medio. igit᷑ ⁊c̃. Et etiam hoc probant rationes et exempla adducta ante oppoſitum. Secunda pars patet ꝑ rationes factas poſt oppõitum. Patet etiam de quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationẽ. ergo oportet ꝙ intentionaliter odor multiplicetur per aliquam partem medii.

Dubitatur primo. Qualiter

Organũ olfactus ĩmutat᷑ ab odore. R̃. ꝙ odor vſqꝫ ad certã diſtantiã multiplicat᷑ realiter et defertur cũ quadã fumali euaporatione et vltra immutat mediũ intentionaliter ⁊ mediũ motũ ĩmmutat organũ olfactus. q̄ quidẽ olfactus ẽ in potẽtia ad odores ſicut viſus ad colores.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Homines et alia aialia habeãt eumdẽ ſenſum olfactus. Arguit᷑ ꝙ non. q̄r ſi ſic ſimiliter odorarent. ſed nõ ſimiliter odorãt. nã hoĩes odorãt niſi reſpirando nec a longe nec a prope. ſed quedam alia animalia ſine reſpirando odorant. Oppoſitum tamen arguitur duabus rationibꝰ textus. Prima ratio ẽ. potentie diſtinguntur ꝑ actus et actus per obiecta. ſꝫ eſt idem obiectum odoratus hominis et aliorum animaliũ. quia tam homines ꝙ̃ alia animalia percipiunt odores per olfactum. igitur habent vnum et eũdem ſenſum olfactus. Secunda ratio. eiuſdẽ potentie ſunt eadem corrumpentia. ſed ſenſus odoratus in hominibus et aliis animalibus corrũpitur a fortibus odoribus ſicut a ſulphure. gͦ habent eumdem ſenſum. Ad dubium. R̃. phũs ꝙ tã animalia reſpirantia ꝙ̃ ñ reſpirãtia habent eundem ſenſum odoratus. ſed ſoluꝫ eſt differẽtia in modo odorãdi qui non variat ſenſuꝫ. Prima ꝑs pꝫ per rões factas poſt oᵐ dubii. Secundã ꝑteꝫ declarat. p. q̄r ſicut aialia hñtia palpebras in oculis non vident niſi palpebris eleuatis. et aialia habentia oculos duros ſine palpebris ſtatim vident ea que ſunt in loco lucido. ita etiã aialia reſpirantia habent organum olfactus copertũ quodã coperculo ⁊ nõ poſſunt odorare niſi eleuet᷑ hmõi coperculũ per reſpirationem. aialia vero non reſpirantia nõ habent coperculũ ſupra organũ odoratus. et ita ſtatim odorant in aere vel aqua ſine reſpiratiõe. verũ eſt tamen ꝙ non eſt omnino ſimile. ſed eſt diſſimilitudo in hoc ꝙ homines et aialia reſpirantia habent peiorem olfactũ ꝙ̃ animalia non reſpirantia. ſꝫ ecõtra habentia palpebras habent meliorem viſum ꝙ̃ non habentia palpebras q̄ habent duos oculos. quia non immutant᷑ niſi a fortibus coloribus. Animalia vero habentia palpebras habent oculos claros et faciliter immutantur ab omni genere colorum. et propter hoc ad defenſionẽ oculorũ habent palpebras Unde dicit textus ꝙ proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione. non tamen proprium in quarto mõ. ſed in ſecũdo mõ quod conuenit oĩ ſꝫ nõ ſoli vñ neccitas reſpirandi ĩ odorando prouenit ex hoc ꝙ organum olfactus in homĩe eſt copertum et clauſum propter caliditatem et humiditatem cerebri quod maius eſt in homĩe ꝙ̃ in aliis animalibus ſecundũ ꝙ̃titatem corporis. ideo vt eleuetur illud coperculum quo coperitur organum olfactus in homine in odorãdo indiget reſpiratione.

Dubitatur vltio Circa vnuꝫ

notabile prius poſitũ. quare magis fit ſpũalis immutatio a viſibili ꝙ̃ ab aliis ſẽſibilibus immutantibus. R̃. ꝙ cauſa eſt quia viſibiles qualitates inſunt corporibus corruptibilibꝰ ſecũdũ ꝙ communicãt in aliqua materia cõi. ſcilicꝫ in dyaphanitate cum corporibus ĩcorruptibilibꝰ et idõ qualitates viſibiles habent eſſe formaliꝰ et nobilius ꝙ̃ reliqua ſenſibilia que ſolum inueniuntur in corporibus corruptibilibus. et ita viſibile immutat totum medium ſpũaliter.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ odor multiplicat᷑ realiter vſqꝫ ad certam diſtantiam. verum eſt tamẽ ꝙ poma diu odorata deſiccant᷑. et ſic contrahũt rugas propter exalationem humorum manu tenentiũ pomũ. Ad ſecũdã dicit᷑ ꝙ ibi eſt predicatio cauſalis. odor eſt fumalis euaporatio ſenſus enim eſt ꝙ odor multiplicetur per fumalem euaporationem. vel quod odor eſt in fumali euaporatione vt in ſubiecto. Tertia rõ bene probat ꝙ colores vſqꝫ ad certã diſtantiã multiplicãtur realiter in medio. Ad rões poſt oᵐ põt dici. Ad exemplũ ꝯmentatoris ꝙ ꝑ flatuꝫ ventorum de ꝑte illa fuerunt quedam fumales euaporationes reſolute a cadauerıbꝰ vſqꝫ ad locũ in quo erãt ſignes et vultures. vl᷑ põt dici ꝙ vultures et ſignes venerũt ad cadauera non q̄r mouerẽt᷑ a cadaueribus. ſꝫ q̄r ſunt aues altiſſimi volatus et acutiſſimi viſus ꝓpter quod vident cadauera. Uel põt dici ꝙ odores cadaueris multiplicati ſunt ĩ medio ꝑtim realiter. ⁊ partim intenſionaliter. Ad tertiã dicit᷑ negando q̄r ꝓpter hoc nõ ſequit᷑ ꝙ duo corpora ſint ſimul᷑ ꝙ̃uis enĩꝫ fumalis euaporatio ſit quoddã corꝰ ſubtile in quo ẽ odor. tñ põt recipi in aere eo ꝙ aer ſibi cedit. q̄r ẽ facilis diuiſiõis. Et ad aliã dicit᷑ ꝙ odor realiter ẽ ĩ fumali euaporatiõe ſicut in ſubiecto. Poſſet tñ dici ꝙ odor poſſet eſſe in aere vt ĩ ſubiecto. q̄r aer ille qui ẽ ꝓpe terrã nõ eſt elemẽtũ purũ ſꝫ eſt quodãmõ mixtũ. idõ poſt ea dicet᷑ in illo zͦ ꝙ aer fetet. ſꝫ ſpẽs odoris multiplicati ſunt ĩ aere intẽſionaliter vt in deferente. Sequit᷑ textus. Guſtabile aũt. ⁊c̃.

Queritur viceſimoquarto.

Utrum ſapor ſit ꝓpriũ obm̃ guſtus. Arguit᷑ ꝙ non. obm̃ guſtus ſe dꝫ habere ad obm̃ tactus ſicut inferius ad ſupius. ſꝫ ſapor nõ ꝯtinet᷑ ſub obo tactꝰ quod ẽ ipe qualitates prime. igit᷑ ⁊c̃. maior pꝫ q̄r guſtꝰ ẽ quidã tactus. gͦ guſtabile dꝫ eſſe quoddã tangibile. et hoc etiã habet᷑ in textu. minor pꝫ q̄r ſapor nõ eſt qualitas tãgibil᷑ zͦ illud ẽ obm̃ guſtꝰ ſub cuius rõe fert᷑ guſtus in oẽ illud in quod fert᷑. ſꝫ ſub rõe hũidi ſaliuaris guſtꝰ ꝑcipit oẽ illud quod ꝑcipit. gͦ hũidũ ſaliuale ẽ obm̃ guſtꝰ. In oᵐ ẽ phũs in textu.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̃ phũs determiauit de viſibili guſtu. audibili. ⁊ auditu olfactibili ⁊ olfactu. ꝯñt᷑ determiat de guſtabili et guſtu. et q̄r circa quelꝫ ſenſuꝫ tria ſunt cõſiderãda. ſcꝫ mediũ. obm̃. et organũ. ideo in pñti q̄ſtione videbit᷑ de iſtis tribus ꝑ ordinẽ. pͦ tñ de medio. zͦ de obo. et 3ͦ de organo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Oĩs ſenſus ꝑcipit ſuũ obm̃ ꝑ aliquod mediũ. nã ſenſibile poſitũ ſupra ſenſuꝫ nõ facit ſenſatõnem. Sꝫ duplex ẽ mediũ quoddã eſt itraneũ et aliud ẽ extraneũ. Uñ viſus auditꝰ et olfactꝰ ꝑcipiũt ſua obiecta ꝑ mediũ extraneũ puta per aerẽ vel aquã. Sꝫ guſtus et tactꝰ percipiũt ſua obiecta ꝑ mediũ itraneũ. et ẽ extremitas linee.

Sꝫ ꝯtra hoc obiceretur ꝓbãdo ꝙ mediũ guſtꝰ nõ ſit intraneũ. q̄r ſi ĩ aqua diſſoluat᷑ corpus ſapidũ puta mel et eſſemꝰ ĩ aqua diſtãtes ab illo corꝑe nos ſentiremus illud corpꝰ eſſe ſapidũ et hoc ꝑ mediũ extraneũ. R̃. p. ad hoc ꝙ nos ſentimꝰ ſapores talis corporis ꝓꝙ̃to miſcet᷑ aque. ſicut apparet ĩ potu ĩ quo ſi ponat᷑ mel ꝑcipimus dulcedinẽ eius. nõ gͦ ſentimꝰ ſaporẽ talis corporis ꝑ ꝙ̃to miſcet᷑ aque. ſed ſaporem in aqua immutata a tali corpore que quidem aqua immutata tangit linguam.

Cuius ſignū eſt qꝛ minus intenſe immutat guſtum. eo ꝙ ille ſapoꝛ debilitatur per admixtionem aque.

Ulterius ſciendum ꝙ Nihil

ſentitur per guſtū ſine humiditate. ſicut eniꝫ nō videtur coloꝛ ſine luīe ſic nec ſapoꝛ ſine humido. oꝫ ergo oē guſtabile habere hūiditatē actu vel potētia. actu quidē ſicut ē id quod ſumit̄ per modū potꝰ vt vinū vel aliquid hmōi. potētia vero ſicut ē aliquid quod ſumit̄ ꝑ modū cibi. ⁊ ꝓpter hoc oꝫ ꝙ ſit ſaliua ī oꝛe. ⁊ ſit etiā ſupꝛa linguā vt poſſimus recipere omnes ſapoꝛes. ita ꝙ iſta ſaliua nō habeat aliquē ſapoꝛē in ſe. ſed ſit indifferēs ad oēꝫ ſapoꝛē. Non tn̄ intelligēdū eſt ꝙ ſaliua ſit ꝓpꝛiū et ꝓximū mediuꝫ guſtꝰ ymo caro q̄ eſt ſupꝛa linguā. Deinde videnduꝫ eſt de obiecto guſtus. Pro quo ſit.

Concluſio reſponſiua ad .q.

ꝙ ſapoꝛ ē ꝓpꝛiū obiectū guſtus. ꝓbatur hec ꝯº ſicut prius ꝓbatū eſt de coloꝛe ī oꝛdīe ad viſuꝫ nihil eniꝫ ꝑcipit guſtus niſi ſapidū vel īſapidū ꝓꝙto īſapidū reducit̄ ad ſapidū ſicut tenebꝛa ad lucē. Sꝫ qꝛ guſtabile actu ē quoddā hūidum aqueū quod eſt potabile. iō videt̄ ꝙ potabile et nō potabile ſint pꝛincipiū eoꝝ q̄ guſtu ꝑcipimꝰ guſtꝰ eniꝫ ꝑcipit ambo. ſꝫ vnū vt ꝯueniens ſcꝫ potabile. Aliud vt prauū et coꝛruptiuū guſtus ſicut nō guſtabile. Un̄ potabile cōe eſt tactui et guſtui. nā ē tactꝰ vt hūiduꝫ ⁊ ē guſtꝰ vt ſapidū nā hūidū aqueū eſt pꝛincipiū ſapoꝛis. qꝛ ſapoꝛ fundat̄ ī hūido aqueo ⁊ nunꝗ̄ ꝑcipit̄ ſapoꝛ ſine tali hūido. qꝛ nō pōt eſſe ī actu ſine eo. Deīde vidēdū eſt de oꝛgano guſtꝰ. Pro quo.

Sciendum eſt quarto ꝙ Oꝛ

ganū guſtꝰ ē quidā neruus diffuſus ſupꝛa latitudinē lingue. ꝙ quidē oꝛganū nō oꝫ actu eſſe hūiduꝫ. nec oꝫ eſſe tale ꝙ nō poſſit fieri hūiduꝫ ſicut oꝛganū viſus nō oꝫ habere aliquē coloꝛē ſed eſſe ſuſceptiuū coloꝛū. guſtus enim patit̄ a guſtabili ſicut quilꝫ ſenſus patitur a ſuo ſenſibili. mō guſtabile in actu ē hūiduꝫ ī actu. ideo oꝫ oꝛganū guſtus eſſe hūiduꝫ in potētia. et cuꝫ iam paſſum eſt actu ſē humectatū. ſaluat̄ tamen in ſua natura vt poſſit guſtare ita oꝫ ꝙ de ſua natura ſit preſeruatū ab intenſa hūiditate et intenſa ſiccitate. et hoc pꝫ a ſigno. nam lingua exiſtens ſicca nō poteſt guſtare. neqꝫ exn̄s valde humida. qꝛ qn̄ eſt valde hūida humiditate pꝛecedente tunc in ea fit ſenſus pꝛimi humidi. ⁊ nō ſuperuenientis. ſicut cū aliquis guſtauerit foꝛtē ſapoꝛē et poſtea guſtet aliū ſapoꝛē non percipiet quia adhuc manet guſtus ſapoꝛis in lingua ſicut in febꝛicitantibus quibus oīa vident̄ amara quia ſenſiunt per linguā plenā amara humiditate ſcꝫ colera. ſic gº pꝫ ꝙ oꝛganū guſtꝰ debꝫ eſſe tale in potentia quale eſt guſtabile in actu. Sed tunc mouentur aliqua dubia.

Dubitatur pꝛimo. Utrum

Guſtus ſit quidā tactus. Uidetur ꝙ non. qꝛ ſi ſic eſſet quedā ſpecies tactus. ſꝫ ſpecies nō pōit in numeruꝫ contra genus. gº non eſſent quinqꝫ ſenſus exterioꝛes. Oppoſitum tamē dicit phūs in textu. Ad dubiū. R̄. ꝙ guſtꝰ ⁊ tactus poſſunt dupliciter capi. Uno modo ꝙ̄tū ad actū ſē ſiendi et iſto modo guſtus eſt quidam tactus. quia percipit ſuum obiectū tangendo et percipit etiam ſuum obiectū per mediū intraneum. ſicut tactus. et etiam guſtabile eſt quoddā tangibile. quia omne ſapidū eſt humidū. Alio mō poſſunt conſiderari guſtus et tactus ꝙ̄tum ad ſua obiecta foꝛmaliter accepta. et ſic opoꝛtet dicere ꝙ ſicut ſe habet obiectum guſtus ad obiectum tactus. ita ſe habet ſenſus guſtus ad ſenſum tactus. et quia ſapoꝛ qui eſt obiectum guſtus eſt qualitas ſecunda. et non aliqua qualitatū tangibiliū ſimplicium. ideo ipe ſapoꝛ cauſatur a qualitatibus tangibilibus. et fundatur in humido ſicut in natura pꝛopꝛia. ideo etiā ſenſus guſtus non eſt id quod ſenſus tactus. ſed in eo radicatur et fundatur ſicut ſapoꝛ fundatur in humido. Unde humidū inꝙ̄tuꝫ hmōi nō immutat ſenſum guſtus. ſed inꝙ̄tum ſapidum. et hoc eſt quod ſolet dici cōmunibus verbis ꝙ guſtus poteſt dupliciter conſiderari. Uno mō vt eſt diſcretiuus ſapoꝛum. et ſic non eſt neceſſarius omni animali. Poteſt etiam capi vt eſt quidam tactus pꝛout ſcilicet percipit qualitates tangibiles et pꝛout eſt ſenſus alimēti. et iſto modo eſt neceſſarius omni animali et eſt quidam tactus. Unde dicebatur in tertio ethicoꝝ ꝙ temperantia nō eſt circa delectationes guſtꝰ accipiendo guſtuꝫ pꝛimo modo ſcilicet vt eſt diſcretiuus ſapoꝛū nā pꝛobatoꝛes vinoꝛū eſſent intemperati. ſed intemperantia eſt circa delectationes guſtus vt guſtus eſt quidam tactus.

Dubitatur ſecundo. Scilicꝫ

quot ſūt ſpecies ſapoꝛis. R̄. ꝙ ſūt ſeptem. ſcilꝫ dulce. amarum. pingue. ſalſuum. acidū ſiue acetoſū. ſeu auſterum. ponticum ſiue ſtipticum et acutum. quarum ſufficientia ſic poteſt haberi. quia omnis ſapoꝛ. aut eſt medius. aut extremus. ſi extremus. ſic ſunt ſapoꝛ dulcis et amarus. ſi medius hoc eſt dupliciter. aut eſt medius per eque diſtantiam ab extremis. aut non. ſi pꝛimum. ſic eſt ſapoꝛ acutus. ſi ſecundum. hoc eſt dupliciter aut mediat inter dulce et acutum. aut inter amarum et acutum. ſi pꝛimum hoc eſt dupliciter. quia vel magis appꝛopinquat dulci. et ſic eſt pingue. vel magis acuto. et ſic eſt acre.

cuſterus. ſi vero mediet inter amarū et acutum hoc eſt dupliciter. qꝛ vel magis ꝓpinquat amaro et ſic ē ſalſus. vel acuto et ſic eſt ponticus ſapoꝛ cuius ſapoꝛis ſunt fructus nondū maturi.

Et ē aduertēdū ꝙ lꝫ ſapoꝛ cauſet̄ a qualitatibus pꝛimis et ꝯtraria ſunt q̄ maxime a ſe diſtāt tamen ſꝫꝰ maximā diſtantiā qualitatū pꝛimaꝝ nō attendit̄ cōtrarietas nec differētia in ſpēbꝰ ſapoꝛis ſed in oꝛdine ad guſtū. Unde non eſt neceſſe dulce vel amarū eſſe maxime calidū vel frigidū. humiduꝫ vel ſiccū. ſed decet ꝙ habeāt immutare guſtū cuꝫ hoꝛroꝛe vel ſuauitate. Pꝫ igitur reſpōſio ad q̄ſitū. pꝫ de obiecto medio et oꝛgano guſtus. Determīare aūt de natura et generatione ſapoꝛū pertīet ad libꝛū de ſenſu et ſenſato. Ideo ad pꝛeſens ſufficiat oſtendere quid ſit obiectū oꝛganū et mediū guſtus. Tunc ad rationes ante oppoſitum ſatis patet ex dictis.

Sequitur textus. De tangibili aūt.

Queritur viceſimoquinto.

Utrum ſenſus tactus ſit vnus ſenſus aut plꝛes

Arguit̄ ꝙ ſit vnus. qꝛ ſi tactus eſſet plures ſequeretur ꝙ eſſent plures ſenſus exterioꝛes ꝙ̄ quinqꝫ. ꝯn̄s eſt falſum. igit̄. ⁊c. 2º arguit̄ ſic ſenſus tactus capit vnitatē a ſubiecto. ſꝫ potētia tactiua habet vnū ſubiectū ſiue oꝛganū. ſcꝫ quendā velum expanſum per totum coꝛpus ad modū rethis. gº tactus ē vnus ſenſus. 3º ſic ſi tacꝰ nō eſſet vnꝰ ſenſus hoc eſſet. qꝛ eſſet ꝑluriū cōtrarietatū ꝑceptiuus. ſꝫ non ꝓpter hoc eſt plures. qꝛ etiā quilꝫ alioꝝ ſenſuū eſt ꝑceptiuus cōtrarietatū pluriū ſcꝫ viſus eſt albi et nigri turpis et pulcri. auditus etiā eſt ꝑceptiuus acuti et grauis circa vocē magnū et paruū aſperuꝫ et lene. igit̄ tacꝰ nō ꝓpter hoc eſt plures qꝛ percipit plures qualitates. In oꝰ eſt phūs in .t.

Sciendūꝫ eſt pꝛimo. ꝙ poſt

ꝙ̄ phūs determinauit de viſibili et viſu. audibili et auditu. odoꝛabili et odoꝛatu. guſtabili et guſtu. ꝯn̄ter determinat vltimo de tangibili et tactu. qꝛ inter omnes alios ſenſus tactus eſt minꝰ ſpūalis ꝙ̄uis ſit fundamētū oīuꝫ alioꝝ.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

quātum ad ea q̄ inquirēda ſunt circa tactū eadē ratio eſt de tactu et tāgibili. nā ſi tactus nō ſit vnus ſenſus ſed plꝛes non erit vnū genus tāgibiliū ſed plura. Mouet igit̄ phūs duas dubitatōes circa tactū. quarū pꝛima ē pn̄s q̄ſtio Secūda ē de oꝛgano tactꝰ an ſit caro vl̄ quid

Sciēduꝫ eſt tertio. ꝙ Oꝛga

num tactus ē vnū ſubiectū et diuerſuꝫ foꝛmaliter et rōe. nā oꝛganū tactus ē quidā neruus expanſus ꝑ carnē ad modū rethis ꝯſultēs in ꝓpoꝛtiōe media qualitatū tāgibiliū. et ita ē cum ille neruus ſit vnus oꝛganū tactꝰ ē vnuꝫ naturaliter. ſꝫ eſt diuerſuꝫ foꝛmaliter. qꝛ oꝛganū alicuiꝰ ſenſus ē quedā pꝛopoꝛtio armonica medians inter ſenſibila ꝯtraria quoꝝ ipe ſenſus ē ꝑceptiuus. ita ꝙ ſenſus appꝛhēdit illa quoꝝ ipe ē media ꝓpoꝛtio. et qꝛ ſenſus tactꝰ ē ꝑceptiuus pluriū cotrarietatū per ſe nō reducibiliū ad vnuꝫ genus ꝓximū q̄ ſunt calidū frigidū. humidū et ſiccū oꝫ oꝛganū tactus eſſe mediū pluriū ꝯtrarietatū. ⁊ oꝛganū tactus foꝛmaliter nō eē vnū.

Concluſio reſponſiua ad .q.

Senſus tactus eſt vnū ſubiecto ⁊ numero. ſed ē plures ſꝫꝰ foꝛmā ſiue ſpēm. Pꝛima ps pꝫ qꝛ accidēs numerat̄ ad numeratiōeꝫ ſubiecti. ſꝫ tactꝰ eſt ī vno oꝛgano indiuiſo ꝑ totū coꝛpus expāſo iō tactꝰ eſt vnꝰ vnitate ſubiecti. Secūda pars pꝫ. qꝛ potētie diſtinguunt̄ per actus et ꝑ obiecta cū igit̄ tangibila nō poſſunt reduci ad vnū genus ꝓximū. qꝛ in vnoquoqꝫ gn̄e ē tantuꝫ vna pꝛima cōtrarietas. oꝫ ꝙ tactꝰ ſit plures. qꝛ quilꝫ ſenſus ē ꝑceptiuus vnius ꝯtrarietatis pꝛime et vnius gn̄is ꝙ̄uis poſſint accipere plꝛes ꝯtrarietates per ſubdiuiſionē ſicut ſenſus cōis. vel etiaꝫ ꝑ accidēs ſicut ſenſus ꝑticularis. vt viſus cognoſcit pulcꝛū et turpe. in gn̄e aūt tangibiliū ſūt plures ꝯtrarietates ꝑ ſe quaꝝ vna nō ꝯtinetur ſub altera et nō reducunt̄ ad vnū genꝰ ꝓximū. et ſunt ꝯtrarietates ꝑ ſe et ꝑ accidēs. Eſt tn̄ aduertēdū ꝙ cōtrarietas qualitatū tangibiliū quodā mō reducitur ad vnū ſubm et ad coꝛpꝰ mixtū ī quo ſunt quatuoꝛ qualitates tāgibiles reducte ad mediū et maxīe in coꝛpoꝛe aīalis. ſꝫ nō reducunt̄ ad vnū ſubm quod ſit genus ꝓximum illarum contrarietatum. non enim poſſet aſſignari genus pꝛoximum ad quod reducunt̄ calidum frigidum humidum et ſiccum. omnes autem contrarietates percepte a quocunqꝫ ſenſu reducuntur ad vnum genꝰ ꝓximū. Pꝫ igit̄ ꝙ ſenſus tactꝰ eſt vnus materialiter. ſed plꝛes foꝛmaliter. Et hoc etiā pꝫ a ſigno. nā ſi ꝑ totum coꝛpus guſtaremus ſicut ꝑ totū coꝛpus tāgimꝰ nihilominus guſtus eēt diſtinctꝰ a tactu ſecūdū rōem et foꝛmā. ſicut nunc ē dicēdū ꝓpter diuerſitatē obiectoꝛū. et tn̄ guſtꝰ et tactꝰ videret̄ vnꝰ ſenſus. ſꝫ qꝛ ſolū guſtamus ꝑ linguā et ꝑ omēs iſtos tāgimus. iō manifeſta ē diuiſio ꝑ guſtū ⁊ tactū. ſimiliter etiā qꝛ ꝑ totū coꝛpus ꝑcipimus vtrūqꝫ genus tāgibiliū videt̄ nobis ꝙ tactꝰ ſit vnus ſenſus ꝓpter vnitatē et īdiuiſionē oꝛgani ſꝫꝰ materiā. et tn̄ plures foꝛmaliter vt dictū eſt igit̄ pꝫ ſolutio pꝛime dubitationis.

Dubitatur ſecundo. Utrum

caro ſit oꝛganū tactus in aīalibus habentibꝰ carnē. ⁊ ī nō habentibus aliquod pꝛopoꝛtionabile carni ſit etiam oꝛganum tactus.

Et arguiť ꝙ ſit caro.qꝛ ad tactū carnis ſtatim tāgimꝰ ⁊ ſentimus tangibilia.gᵒ caro ē organū tactus. Pꝛo dubio ſciendū eſt ꝙ caro no eſt organū tacꝰ.ſꝫ ē mediū intrinſecū et gńale in ſenſu.⁊ ſe hꝫ caro vľ aliquid ꝓpoꝛtionabile carni ad ſenſuꝫ tacꝰ ſicut aer et aqua ad ſenſuꝫ viſus et olfacꝰ.ſi.n.aer circūdās nos eſſet ꝯnaťalis nobis ⁊ de ſubā noſtra videreť nobis ꝙ ille aer eſſet organū viſus auditus et olfacꝰ cū ſit mediū et videremur vno organo vno ſenſu ſentire ſonū et odoꝛē.et ita videreť nobis ꝙ viſus auditus et olfacꝰ eſſent vnꝰ.pꝫ qꝛ illud mediū diſtinguiť a nobis. iō manifeſtū eſt ꝙ non eſt organū.aer eniꝫ et aqua et gńaliter quodcūqꝫ corpus ſimplex non poteſt eſſe ꝑs corpoꝛis aiati.oꝫ eniꝫ omne corpus aiatuꝫ eſſe firmū vt poſſit cōſiſtere.modo aer et aqua ſunt corpoꝛa ſimplicia.⁊ ita ex ipis pure nō cōſiſtit corpus aiatum.et ita oꝫ ꝙ corpus aiatū ſit mixtū ex terra aere et aqua cuiuſmōi eſt caro q̇ eſt mediū cōnaturale guſtꝰ ⁊ tactus.et nō organū.nūc illud inductū ad ꝓbandū oppoſitū eſt ſufficiēs ſignū.qꝛ ſi aliquis extenderet ſupꝛa carnē aliquā pelliculā aut telā ſubtilē ſtatim cū tangereť illa pellicula ſentiretur. et tamen conſtat non eſſe in illa pelle.et ſi pellis illa fieret nobis ꝯnaturalis citius ꝑ eā ſentiremus.Quis igiť ad tactum carnis que eſt cōnaturalis nobis ſtatim percipiamus tāgibile.nō ſequiť ꝓpterea ꝙ caro ſit organum tactus.ſenſibile enim poſitū ſupꝛa ſenſum non facit ſenſacōm. et ita ſi caro eſſet organum tactus et apponereť immediate aliquod tāgibile ſupꝛa carnē non ſentireť.oꝫ igiť ꝙ caro ſit mediū tāgibile et nō organū. Tunc.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā ℞. ꝙ qꝛ ſenſus tactus eſt vnus numero dicimus ꝙ ſolū ſunt.5. ſenſus exterioꝛes nihil tamen ꝓhibet aliqua eſſe eadē numero et ſubiecto et diſtincta ſecūdū ſpēm et hoc mō ℞. ad 2ᵘ. Ad 3ᵘ diciť ꝙ aliqui ſenſus exterioꝛes nō ſunt ꝑceptiui pluriū cōtrarietatū primarum primo ⁊ per ſe ymo quilibet alius a tactu eſt perceptiuus tamen vnius cōtrarietatis per ſe. ſed qꝛ in vno gńe poſſunt eſſe plures cōtrarietates poſt primā vel per modū ſubdiuiſionis vel per accidens.ideo vnus ſenſus percipiens vnā primā cōtrarietatem ſub illo gńe pōt accipere oēs cōtrarietates contentas ſuo illa prima diuiſione ꝑ modū ſubdiuiſionis. et etiaꝫ pōt accipere oēs cōtrarietates per accidens reducibiles ad illā primā.ſicut ſenſus cōis percipit vnā primā cōtrarietatē immediate et tamen cognoſcit etiā oēs cōtrarietates perceptas per ſenſus particulares cōtentas ſub illa prima ꝯtrarietate.ſimiliter viſus percipiēs albū et nigrū que ſunt prima cōtraria ſub coloꝛe percipit et pulcrū et turpe circa coloꝛem ꝑ accidēs.nec ꝓpter hoc ē plures ſenſus ſed ſenſus tactus vt dictū eſt.ē perceptiuus plurium cōtrarietatū primaꝝ que nō ꝯtinenť ſub vno gńe pꝛoxio.ideo tactus ñ eſt plures ſenſus. Sequiť textus. Dubitabit autem.

Queritur viceſimoſexto.

Utrum inter tangēs ⁊ tactū ſit ſemꝑ idē mediū. Arguiť ꝙ non.qꝛ ſi ſic ſequereť ꝙ eſſet ꝓceſſꝰ i infinitū i corpoꝛibus tāgibilibus et tactū.ꝯñs eſt falſum.et ꝓbať ꝯñtia.qꝛ ſi capiātur duo coꝛpoꝛa que ſe tāgant vel videanť ſe tangere. aut ibi inter illa eſt corpus mediū aut nō.ſi nō habetur intētuꝫ.ſi ſit mediū aut inter illud mediū et corpus eſt medium vel nō.ſi ſic habetur intētum.et arguereť vt prius.et ſic opoꝛtet dicere ꝙ inter tāgens et tactū nō ſit ſemꝑ mediū vel ꝙ procedať in infinitū. 2ᵒ ſic illa dicūtur ſe tangere quorū extrema ſunt ſimul.et inter quoꝛum extrema nullū eſt mediū. ergo inter tangens et tactū nullū ē corpus mediū. 3ᵒ arguiť ſi ponatur manus in aqua manus tangit aquā et nō per mediū.igiť. 4ᵒ arguiť capiatur corpus durū et acutum vt ſtilus et applicetur alteri coꝛpoꝛi duro vel carni.tūc manifeſtū eſt ꝙ perfoꝛabit ⁊ penetrabit illud corpus.quod non eſſet ſi inter actionē ſtili ferrei et corpus penetrabile eſſet mediū. In oppoſitū eſt ꝓhūs in textu. Pꝛo reſponſione.

Sciendum eſt pꝛimo.ꝙ poſt ꝓhūs oſtendit ꝙ in ſenſu tactus requiritur mediū intrinſecū et naturale quod ē caro.ꝯñter oñdit ꝙ etiā tactus quandoqꝫ immutat ꝑ medium extraneum. Pꝛo quo.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Cum omē corpus habeat tres dimēſiones illa corpoꝛa non tangunt ſe immediate que habēt aliquod corpus mediū.humiditas aūt eſt quedam qualitas que non eſt ſine corpoꝛe in quo eſt.et ideo ſi ſint corpoꝛa exiſtentia in aqua que habeant extrema per que tangunt humida. oꝫ ꝙ inter illa ſit humidū vel humectum.et ita ꝙ ſit corpus mediū.Ex hoc patet.

Concluſio reſponſiua. Inter quecūqꝫ duo corpoꝛa dura ſe tangentia ſiue in aere ſiue in aqua eſt corpus mediū. Pꝛobatur primo de aqua.quia corpoꝛa que ſe tangunt in aqua ſunt humida vel humectata. ſed humiditas nō eſt ſine ſubiecto corpoꝛeo. ergo neceſſe ē inter illa corpoꝛa eſſe ſubiectum. quod non pōt eſſe ſuperficies ſola ſine corpoꝛe.ergo opoꝛꝫ eſſe aquā mediā.et ſimiliter ꝓbareť de aere.qꝛ aer ē ſubtilioꝛ ꝙ aqua.ergo ſemper opoꝛtet inter tangens et tactum aerem mediare. Ex quo patet ꝙ tactus conuenit cum alijs ſenſibus in hoc quod ē habere mediū extraneū lꝫ nobis lateat eo ꝙ tangibile ē magis ꝓpinquū tactui ꝙ alia ſenſibilia. et etiā lꝫ nobis magis lateat quod ſit mediū in aere ꝙ in aqua eo ꝙ ſemꝑ ſumus i aere.ſicut etiā latet aialia habitātia in aqua mediare aerē que eſt ſubtilioꝛ aqua et minus perceptibilis.

Sciendum ē tertio.ꝙ guſtus et tacꝰ differēter imutāt ꝑ mediū extraneuꝫ et alij tres ſenſus.qꝛ mediū extraneū i viſu auditu et olfactu ſe habet actiue.ꝑ ꝙto ipꝫ imutatū a ſenſibili imutat ſenſum.ſꝫ mediū extraneū in tactu nō ſe hꝫ actiue.ſꝫ ſimul imutať ipm extraneū et ipe tacꝰ quēadmodū ꝑcuſſus per clipeū ſimul ꝑcutiť cuꝫ clipeo.nō eniꝫ ꝑcutiť clipeus. vt percutiať clipeatꝰ ſꝫ ſimul clipeus et clipeatus.Sed iſtaret aliquis.qꝛ prius oꝛdine nature tangiť clipeus ꝙ clipeatus.gᵒ ſimul non percutiuntur. Item ꝑ prius i tēpoꝛe mediū extraneū humectať ꝙ organum tactus ꝑcipiat caloꝛem aut hūiditatē.qualitates eniꝫ tāgibiles imutāt mediū realiter qď nō poteſt eſſe ſine ſucceſſiōe.i viſu aūt nlľa ē ſucceſſio ymo ſimul imutať.ergo differētia aſſignata inter illos duos ſenſus ſcilꝫ tactū et guſtū ⁊ alios tres ſenſus nō ē ꝯueniēs. Ad hoc diciť ꝙ quando dicitur ꝙ ſimul imutatur mediū et organū guſtus et tactus.itelligēdum ē ꝙ li ſimul tollit et remouet oꝛdinē cāſitatis.qꝛ i guſtu et tactu imutatio medij nō eſt cā imutationis organi.eo ꝙ organū guſtꝰ et tacꝰ poteſt mutari ſine medio extraneo.et ita mediū extraneuꝫ nō de neceſſitate requiriť ad guſtū et ad tactū.ſꝫ accidit guſtui et tactui ꝙ inmutentur per mediū extraneū.qñ tamen imutantur ꝑ mediū intraneū prius tpꝛe imutať mediū extraneū ꝙ organū.vt prius arguebať. ſꝫ in viſu auditu et olfactu imutatio medij extranei requiriť de neceſſitate. qꝛ ſine tali mutatione nullo mō poteſt fieri ſenſatio in iſtis et ſenſus.⁊ ita in ipis non ſimul imutatur mediū extraneū et organū ſenſus.vt li ſimľ excludat oꝛdinē cāſitatis tātū in viſu eniꝫ imutatio medij extranei eſt cā imutatiōis viſus.et tñ ſimul tēpoꝛe et non natura immutať mediū extraneū et organū viſus. Pꝫ ergo qualiter diuerſimode requiriť mediū extraneum in guſtu et tactu et ſic de alijs ſenſibus.ſꝫ in guſtu et tactu mediū intraneū quod eſt caro vel aliquid ꝓpoꝛtionale carni in nō habētibꝫ carnē ſe habet actiue.et eſt de neceſſitate.et priꝰ cauſalitate immutatur ꝙ guſtus.ſicut dictum ē de medio extraneo reſpectu alioꝛuꝫ triū ſenſuuꝫ et ita caro eſt mediū guſtus et tactus ſicut extraneū medium eſt vere medium alioꝛū ſenſuum.

Dubitatur pꝛimo.cur ſenſus tactus inuenitur in qualꝫ ꝑte corpoꝛis aialis. et non alij ſenſus.℞.ꝙ cauſa eſt.qꝛ tactus ꝑcipit ea in quibꝰ cōſiſtit vita aialis ⁊ etiā ꝯſeruat vitā aialis.iō natura oꝛdinauit ꝙ tactus eſſet diffuſus ꝑ totū corpus vt quelꝫ ꝑs aialis poſſꝫ percipere et ſentire ſuum corruptiuū. oꝛdinauit etiā natura ꝙ ipſum medium tactus eſſet nob cōiunctū.vt efficatius ſentiremus nocua.

Alij vero ſenſus ſunt de bñ eſſe et diſcernunt ea q̇ nō ſtatim corrūpunt aial.iō non opoꝛtuit ꝙ eſſent diffuſi per totū corpus.

Dubitatur ſecundo. Utrum Organū tactus ſit calidū frigidū humidū aut ſiccū. Arguiť ꝙ ſic.qꝛ organū tactus eſt pars aialis quod habet corpus ꝯpoſitū ex quatuoꝛ elementis. Oppoſitū arguitur.qꝛ ſenſus debꝫ eſſe denudatus a ſuo ſenſibili. ergo cū tactus ꝑcipiat qualitates ſenſibiles oꝫ ꝙ nullā habeat in actu. Ad dubiū reſpōdeť ꝙ organū tacꝰ non pōt eſſe oīno denudatū a qualitatibus tāgibilibus ſicut arguebatur.Denudať tamen ab ipis ꝙtum eſt poſſibile.qꝛ organū tactus cōſiſtit in quadā medietate tāgibiliū. et ita denudatum ab excellentijs qualitatū tāgibiliū.ideo tactus eſt in potētia ad tāgibilia ſicut mediū ē in potentia ad extrema. Ex quo ſequiť ꝙ cum homo ſit tēperatiſſime ꝯplexiōis qualitates ſēſibiles tāgibiles ſūt maxie reducte i eo ad mediū et ideo homo habet optimū tactum. Ex quo ſequiť vlterius ꝙ tactus nō percipit eque calidū aut eque frigidū ſicut eſt ſuuꝫ organū.qꝛ ſenſus debet eſſe in potētia ad ſuū ſenſibile.ſed ꝑcipit excellentias qualitatū tangibiliū. ſicut eni alij ſenſꝰ ſūt omnino denudati a ſuis ſēſibilibꝰ.ita oꝫ ꝙ tactus ſit denudatus ab excellentijs qualitatuꝫ tangibilium vt poſſet ea percipere.

Dubitatur tertio. Utrum Aqua poſſit tangi ſine etiam aer. Circa hoc aduertendū eſt ꝙ Cōmentatoꝛ Auerroys dicit ꝙ corpoꝛa noſtra non poſſunt immutari a qualitatibꝰ elemētaribꝰ.⁊ cām aſſignat.qꝛ cū mediū ſenſiendi debeat eſſe denudatū a ſenſibus.⁊ aer et aqua ſunt media tangendi vt pꝛobatum ē.oꝫ ꝙ aer et aqua denudenť a qualitatibꝰ tāgibilibꝰ a nobis.ita dicit Cōmētatoꝛ ꝙ ſolum poſſumus ꝑcipere ꝑ tactū qualitates tāgibiles corpoꝛū mixtoꝝ et nō ſimpliciū .Dicit 2ᵒ ꝙ ſicut nō poteſt fieri ignis frigidus igne manente. ita nec aqua pōt fieri calida aqua manente. Dicit enim ꝙ in aqua ſunt corpoꝛa ſubtilia i quibus recipiť caliditas.iō videť nobis aqua calida. Sꝫ in iſtis duobꝰ eſt defectus. Qꝛ patet de pᵒ qꝛ corpoꝛa noſtra ſilr ſe hñt ad motū et ad locū naturalē ſicut elēnta i eis domināntia. ſed vnuꝫ elementum patitur ab alio. ergo etiam corpoꝛa noſtra poſſunt pati ab elementis.

Item nota ꝙ quod eſt in potentia poteſt tranſiri ab eo quod eſt i actu. ſed corpora noſtra cū conſiſtunt in quadā medietate tangibiliū ſunt in potētia ad excellētias tangibiliū. ergo poſſūt immutari ab ipis. et ꝑ ꝯñs magis imutari ab elementis q̄ habēt i quadā excellentia qualitates tangibiles quā a corporibus mixtis que habent eas in eſſe remiſſo. hoc etiam eſt contra experientiam et iſte Auerroys proteruit quia neſciuit diſtinguere inter elementa vt ſunt contraria ⁊ vt ſūt ſe inuicem cōtinentia. Dicit enim Thomas ꝙ elementa poſſunt cōſiderari dupliciter. Uno modo ſecundū eoꝝ qualitates actiuas et ſic contrariantur. Alio modo ꝗ̄tum ad formas ſubſtantiales quas habent et cōſequūtur a celo prio locante. et iſto modo ſupius elemētuꝫ locat inferius. et ꝗ̄to elementum ꝓpinquius eſt celo tanto plus habet de forma et eſt ꝯtentiuū et locatiuum. Siliter ſecūdū dictuꝫ ſuuꝫ eſt falſum quia cum ignis inter elementa eſt formalior. ideo non dicitur tranſiri ſenſibiliter ipo manente. quia ſtatim ad alterationem ſequitur corruptio. aer et aqua tranſiri poſſunt que ſunt elementa groſſiora. cum aūt aqua et ignis corrumpantur neceſſe eſt ꝑipas prius diſponi ipis manentibus ꝗ̄ corrumpi. Dicendū ergo ad dubium ꝙ aer et aqua poſſunt tangi a nobis ſine alio medio extraneo. ſicut patet per experientiā nec ſunt aer ⁊ aqua mediū tactus vt neceſſario requiſita ad tactum ſed ſunt medium accidentale. iō poſſunt ſe habere in ratiōe obiecti.

Dubitatur vltimo Quid eſt

obiectum tactus. Dicitur ꝙ eſt tangibile quod diuiditur in quatuor qualitates tangibiles p° et per ſe. que ſunt calidū frigidum. humidum. et ſiccum. Probatur etiā ſicut probatū eſt de viſibili in ordine ad viſum. nā ſicut viſus ē viſibilis et nō viſibilis. ita tactus eſt tangibilis ⁊ nō tangibilis. et ſicut inuiſibile dicitur multipliciter ita et intangibile. Ex omnibus pꝫ quid ſit tactus quid mediū quid organū. et quid obm̄.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad tres primas pꝫ ſolutio ex dictis. Ad quartā dicit ꝙ cū ſtilus ferreus pforat aliquod corpus durum in aere vel in aqua oportet vt inter latitudinem penetrantis et penetrati medſet aer vel aqua. q̄ niſi eſſet mediū non fieret perforatio. non oportet tamen ꝙ punctū corporis penetrantis et penetrati. tactus enim eſt ſupficiei et non punctorū aut linearū. Sequi in textu. Oportet aūt mediū vniuerſaliter ⁊c.

Queritur viceſimoſeptimo.

Utrum ſenſus ſit ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. Et arguitur ꝙ non. quia ſenſus cognoſcit rem ſingulariter. ſed res non poteſt ſingulariter cognoſci ſine circunſtantiis materie. circunſtantie autem iſte ſunt aliquid materie. ergo ſenſus cognoſcit cum materia. 2° forma ſenſibilis poteſt immutari ſecundū eſſe intencionale. ergo et ſecundum eſſe reale. ꝯñia. tenet. q̄ maioris virtutis eſt eſſe intēcionale ꝗ̄ eſſe reale. 3° ſi ſcinderetur neruus tactus hō plus lederetur ꝗ̄ ſi ſcinderetur ſola caro. ergo ſenſus non eſt receptiuus ſpecierū ſine materia. In oppoſitū eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ̄ Ariſtoteles egit de proprio ſenſibili cuiuſlibꝫ ſenſus in particulari. ꝯñter agit de ipo ſenſu preponendo quedā generalia omnibus ſenſibus. Et quia ſenſus poteſt ad duo cōparari ſcilicet ad obiectum et ad organum. ideo ſunt duo generalia cuilibet ſenſui. quorū primum ſumitur ex parte obiecti. ſcꝫ ꝙ ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. Et ſecunduꝫ ſumitur reſpectu organi ſcilicet ꝙ ſenſus eſt eadem potentia cum ſuo organo. Differunt tamen ratione. quia alia eſt ratio organi. et alia potentie. Nam potentia eſt forma et actus organi. et organum eſt materia. cum enim ſenſus cognoſcat ſingularia neceſſario indiget organo ſibi proportionato.

Scienduꝫ eſt ſecundo ꝙ Or

ganum conſiſtit in quadā proportione complexionabili requiſita ad hoc ꝙ ſenſibilia percipiātur. et quia excellentia ſenſibilium poteſt ſoluere illam proportionem quādo motus ſenſibilis fortior eſt ꝗ̄ organū poſſit pati. ideo excellentia ſenſibilium poteſt corrumpere organum ſenſus vt cum aliquis fortiter percutit cordas inſtrumenti ſoluitur melodia que in quadā proportione conſiſtit. Ex dictis patꝫ ꝙ plante non ſentiunt licet habeant animā et patiantur a tangibilibus. nam in plantis non eſt illa proportio que requiritur ad organum ſenſus. q̄ non habent mediate complexioneꝫ inter ſenſibilia quam requirit tactus ſine quo nullus poteſt eē ⁊ ſic plante non habent ſenſum. patiuntur tamē a ſenſibilibus ſecundū naturalē tranſmutationem. quia qualitates tangibiles habēt eſſe materiale in ipis ſicut in elementis. et ſic patiuntur a tangibilibus. et tamen a guſtabilibus non vt guſtabilia. ſꝫ vt tāgibilia. His ſuppoſitis poitur.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Senſus eſt receptiuus ſenſibiliuꝫ ſine materia. nō tamen ſine conditionibus materie. Patet primū. q̄ ſicut cera recipit formam ſigilli. ita ſenſus ſpeciem ſenſibilis. ſed cera recipit formaꝫ ſigilli ſine materia pura ſine auro vel ere. g° ſenſus recipit ſpecies ſenſibiles ſine materia rei ſenſibilis. Secūdum patet. quia ſenſus cognoſcit ſingulariter. ergo cum cōditionibus materie que ſunt eſſe hic et nunc. Sed contra iſtud argueret aliquis. nam recipere formā ab agente ſine materia conuenit omni patienti. patiens enim recipit ab agente ſecundū quod agens eſt. agēs aūt agit per ſuam formā. ergo paciens recipit formam ſine materia. vt aer recipit formam ab igne. ſed non materiā. ergo non eſt propriū ſenſus recipere ſpecies ſine materia. R̶. ꝙ licet cōe ſit omni patienti recipere formā ab agente hoc tamen fit differenter. quia quedā recipiūt illaꝫ formam realiter et per ꝯñs materialiter. Alia recipiunt formam intentionaliter ſolum. et talia patientia dicuntur recipere formaꝫ ſine materia quia non recipiunt ſub tali eſſe materiali quo prefuit in agente. Ex dictis pꝫ ꝙ ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem. patꝫ quia cum ſenſus recipiat ſpecies ſine materia requiritur modus in quo fiat ſpūalis ratio ipiꝰ ſpeciei. ymaginandum eſt enim ꝙ ſpecies ſenſibilis immaterialior eſt in potētia ꝗ̄ in medio et in medio ꝗ̄ in obiecto.

Dubitatur primo. Utrum

non habens ſenſum poſſit pati ab aliis ſenſibꝰ a tangibilibus. et guſtabilibꝰ. et a calore ſocio et odore. Et arguitur ꝙ non. quia oē quod patitur ab odore hꝫ olphatum. q̄ propriū ē odoris facere olfatū. ſed non habens ſenſum tactꝰ non olphat. ergo non patitur ab odore. 2° lumen tenebra ſonus et odor nihil faciūt in corpore inanimato niſi forte per accidens pro ꝗ̄to corpora habētia iſtas qualitates aliquid agūt ſicut aer in tonitruis ex vehementia motus frāgit arbores. et ſic patiuntur arbores a ſono. nō per ſe ſed ab aere moto. R̶. ſecundū textum. primo. quia corpora inanimata patiuntur a tāgibilibus et guſtabilibus inꝗ̄tum tangibilia ſunt. pꝫ. quia niſi ab ipis paterētur non poſſent alterari a quocunqꝫ alio cum qualitates tangibiles ſunt qualitates actiue mediātibus quibꝫ fit talis alteratio. Dicitur ſecundo ꝙ ab aliis ſenſibus paciuntur quedā inanimata. non tamē omnia. ſed ſolum quedam determinata. vt aer et aqua que ſunt humida et bene diuiſibilia. Qr aūt aer paciatur ab odore manifeſtū eſt. nā aer quādoqꝫ ab odore fetet. Uerumtamen nō tātum patitur ab ipis ſicut a tangibilibus vel guſtabilibus. Cuius ratio eſt. quia tangibilia ſunt cauſe aliorum ſenſibiliū. ideo plus habent de virtute actiua et poſſunt agere in quecunqꝫ corpora. Sed alia minus habent de virtute nec poſſunt agere niſi in corpora valde paſſibilia. Ad obiectioneꝫ dicitur ꝙ nihil patitur ab odore paſſione intencionali que dicitur ſenſatio. niſi habeat olphatū. nec iſto modo aer patitur ab odore. ſed tantum patitur vt ſit ſenſibilis.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Due prime ſoluuntur ex dictis. Ad tertiā dicitur ꝙ in neruo tactiuo eſt caro coniuncta per quā fit ſenſatio et ſine qua non fieret. tamen eſt magis leſio quando ſcinditur neruus et caro ꝗ̄ ſi caro tātum. ⁊ nō fit ſenſatio in illa parte i qua ſcinditur neruus propter realem preſentiam ſenſibilis ſed in parte diſtanti. Et hec de queſtione

Sequitur in textu. Quod auteꝫ non ſit ſenſus. ⁊c.

Queritur viceſimooctauo.

Utrum ſint tantum quinqꝫ ſenſus exteriores ſcilicet viſus. auditus. guſtus tactus et olphatꝰ

Et arguitur ꝙ non. q̄ ſicut ſe habet intellectus ad intelligibilia ita ſenſus ad ſenſibilia. ſed pro omnibus intelligibilibus tantum ponitur vnus intellectus poſſibilis. ergo pro omnibus ſenſibilibus tantum debet poni vnus ſenſus.

2° ſpecies nō diuidūtur contra ſuum genus ſed guſtus ē quidā tactus. ergo nō ſunt quiqꝫ ſenſus. 3° ſenſus eſt cognoſcitiuus accidentium. ſed plura ſunt accidentia ꝗ̄ quinqꝫ. ergo plures erunt ſenſus ꝗ̄ quinqꝫ. 4° diuerſitas per ſe obiectorum variat potentias. ſed magnitudo et figura ſunt ſenſibilia per ſe et etiam diuerſa. quia plus differunt ꝗ̄ color et ſonus. g° non tantum ſunt quinqꝫ ſenſus exteriores. In oppoſitum ē textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝗ̄ Ariſtoteles oſtendit aliqua generalia omni ſenſui. ꝯñter inquirit in ſpeciali numerū ſenſuū et ſecundū ſanctū Thomā hic incipit tertius liber Ariſtotelis. quia hic incipit inueſtigare diſtinctionem intellectus a ſenſu. et vt dicit ſctūs Thomas ſic inuenitur intitulatō apud grecos. ſecundū auteꝫ Egidium de roma et Albertum liber tertius incipit ibi. Quoniā autē duabus differentiis. quia ibi Ariſtoteles incipit agere de intelligibili poſtꝗ̄ in ſecūdo egit de ſenſu. ſꝫ ſecundum modernos liber tertius incipit ibi. De parte aūt anime qua cognoſcat. Sed vt dicit Egidius iſta difficultas eſt modice vtilitatis ideo relinquēda eſt. Hoc ſuppoito ponitur.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Tantum ſunt quinqꝫ ſenſus exteriores capiendo tactum pro vno ſenſu. Pꝫ ex parte organoꝝ nam quicquid habet organa quibus nata ſūt cognoſci omnia ſenſibilia cognoſcit omnia ſenſibilia et econtra. vt habens organum tactus

ſentit omnia tangibilia.⁊ ecōtra qui ſentit oia
tangibilia habet organum tactus.ſed omne aľ
ꝑfectum habet oia organa quibus nata ſunt
cognoſci omnia ſenſibilia nata cognoſci per il-
la organa.ſed qꝛ ſunt quique ſenſibilia diſticta
que cognoſcūtur ab animalibꝰ ꝑfectis.ergo ſo
lum ſūt quiq₃ organa ⁊ quiq₃ ſēſus.minor pro
batur quia organa ꝓportionantur medijs. gͦ
ſi nullum medium deficit animali ꝑfecto etia₃
nullum deficit organum. ſed ſibi nullum defi-
cit mediu₃ quo natum ſit ſentire.quod pat₃ qꝛ
vel tale mediu₃ eſt actu pars corporis ⁊ tūc nō
deficit animali ꝑfecto alias non eſſet ꝑfectum

Uel illud medium eſt extrinſecum et tunc eſt
aliquod elemētoꝝ.ſed ignis non poteſt eſſe me
dium alicuius ſenſus quia eſt minime paſſiuus
neque terra ꝓpť materialitatē quāuis per mix-
tionē maxime appropietur tactui.ergo relinqui
tur ꝙ tātu₃ aer ⁊ aqua poſſunt eſſe media extri
ſeca ſenſuum.ſed nos habemus vnum organū
qđ ē de natura aeris ꝓportionatum auditui.⁊
aliud de natura aque ꝓportionatum viſui. gͦ
per illa organa recognoſcimꝰ aliqua ſenſibilia
que deferuntur per illa media.ſ.colores ⁊ ſonoſ
Etiam habemus alium ſenſum cuius organum
in aliquo ꝓportionatur aque ⁊ in aliquo aeri
ſ₃ꝰ diuerſitatem aīalium.ergo nullum medium
neque intrinſecum neque extrinſecum deficit a
nimali ꝑfecto.⁊ per ꝯſequens nullum ſibi defi-
cit organum. ⁊ per cōſequens neque aliquis ſē
ſus. Sed tātu₃ habemus quinque organa
ergo tātum habemus quiq₃ ſenſus exteriores.
vnde quāuis aliqua animalia perfecta careāt
viſui vt talpa.tamē adhuc ipſa videtur haberē
oculos ſub pelle vt aſſimiletur ſuo generi. ſed
quia habitāt in terra ideo nō fuit neceſſe ꝙ ha
beant viſum ⁊ oculos diſcoopertos. quia ter
ra ipſas offenderet. Item poſſet probari nu
merus ſēſuum ex parte obiectoꝝ ⁊ etiā ex parte
medioꝝ que probationes cōſideranti ſatis pa
tere poſſunt.

Dubitatur primo. Utrum

pro ſenſibꝰ cōmunibꝰ oporteat ponere eis vnū
ſenſum appropriatum. Pro dubio ſupponiť
ꝙ dupliciter aliquid ſentitur per accidens.ſ.vľ
quia per ſe ſentitur ab vnico ſenſu ⁊ per accidēſ
ab alio.vel quia a potētia ſuperiori percipitur
ſ.ab intellectu vt cleonis filius per accidēs ſen-
titur inquātum eſt albus. Tunc respondeť
ad dubium ꝙ pro ſenſibus cōmunibus nō op
portet ponere aliq₃ ſenſu₃ eis proprium quia ꝓ
prium ſenſibile vnius ſenſus n̄ ſentitur ab alio
niſi per accidēs.ergo ſi eſſet vnus ſenſus ꝓpriuſ
ſenſibilium cōmuniū nō ſentiretur ab alio niſi
per accidens qđ ē cōtra rationē ſenſibilis cōis

Dubitatur ſecundo: Quare

habemus plures ſenſus et non vnū tātum. Re.t
textus ꝙ eſt idō ꝙ nō lateat nos differentia ſen
ſibiliū cōmuniu₃ a proprijs.nam ſi vnico ſenſu
ſentiremus omnia ſenſibilia.vt per viſum vi-
deremus magnitudine₃ ⁊ colorē neſciremus di-
ſtinguere inter illa duo.quia per ſe inuicem ſen
tiunť.qꝛ nihil videtur niſi ſit magnū et etiam
coloratu₃.ſed etiā iſta differētia eſt nobis mani
feſta.qꝛ per aliquē ſenſum percipimus magni-
tudinem quo non percipimus colorem.

Ad rationes ante oppoſitu₃

Ad primā diciť ꝙ intellectus eſt immateria-
lis et percipit ſuum obiectum in eſſe vniuerſali.
ideo vnus exiſtens poteſt habere proportione₃
ad omnia intelligibilia.ſenſus vero eſt potētia
organica et percipit ſuum obiectū i eſſe particu
lari.et quia vnus ſenſus non poteſt eſſe propor
tionatus ad omnia ſenſibilia in eſſe particulari
cum habeant modos particulares diſparatos
et vnus ſenſus non percipit niſi ea que ſunt pro
portionata organo eius.idō o₃ eſſe plres ſenſus

Ad ſecundā p₃ ſolutio ex dictis. Ad tertiā
dicitur ꝙ non omīa accidentia ſunt per ſe ſenſi-
bilia.ſ₃ ſole qualitates de tertia ſpē qualitatis
a quibus alterantur ſenſus et etiā corpora ina-
nimata. Ad quartā diciť ꝙ illa ſenſibilia cō
munia non alterant ſenſum per ſe primo. ſ₃ rōe
ſenſibilis proprij et per alteru₃. ideo diſtinctio
eorum non facit diſtinctionem ſenſuu₃. Et hec
de queſtione. Sequitur textus. Quonia₃
autem ſentimus.⁊c̄.

Queritur viceſimonono:

Utru₃ ſenſus particulares percipiant ſuas ac-
tiones. Et arguiť ꝙ ſic. quia viſu videmus
nos videre.et auditu percipimus nos audire.
et ſic de alijs.ergo ſenſus percipiunt ſuas actio
nes.añs p₃.quia vel eodem ſenſu quo vide-
mus colorem videmus nos videre vel alio. ſi
eodē habetur intentum.ſi alio tunc illo alio vi
demus noſtram viſionē.et cum nihil videatur
niſi color ſequiť ꝙ eiuſdem ſenſibilis erunt duo
ſenſus qđ falſum eſt. 2ͦ vel eodē ſenſu quo
ſentimus colorē ſentimus nos ſentire vel alio.
ſi eodē habeť intentū. ſi alio tunc percipimus
actionem illius alterius ſenſus.aut ergo percipi
mus eam alio ſenſu.et ſic iretur in infinitū. aut
eodem.et ſic ita erat dicendu₃ de primo. Ad
oppoſitum arguiť.qꝛ nihil videť niſi color vel
coloratū.ſed viſio non eſt color neq₃ coloratu₃
neq₃ etiam ſenſus particularis. ergo viſu quo
videmus colorem non videmus noſtram viſio
nem. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

quam Ariſtoteles in tractatu precedenti egit
de ſenſibilibus ⁊ ſenſibus exterioribus. Con
ſequenter agit de ſenſibꝰ interioribus ⁊ primo
de ſenſu ꝯmuni cuius naturam inueſtigat dua-
bus opationibus que nō poſſunt eſſe a ſenſu ꝑ
ticulari. Prima opatio ē ꝙ per ſenſum ꝯmune₃
percipimus actiones ſenſuum particularium.
Opatio ſcdā ē ponere conuenientiam ⁊ differen
ciam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum parti-
cularium. Philoſophus eni₃ per illas opera
tiones inueſtigat ſenſum cōmunē.⁊ primo ex ꝑ-
te prime opationis.gracia cuius inquirit vtru₃
hec opatio prima poſſit conuenire ſenſui particu
lari aut preter ipſu₃ ſit ponēdꝰ ſenſus cōmunis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

actio viſus et cuiuſlibet ſenſus particularis pot
dupliciter cōſiderari.vnomodo prout cōſiſtit in
immutatione organi a ſenſibili exteriori.⁊ ſic a
viſu non ſentitur niſi color.⁊ iſta actione nō vi-
det ſenſus viſus ſe videre. Aliomodo conſi-
deratur inquantum poſt ipſam immutationem
organi iudicat de ipſa ꝑceptione ſenſibilis ⁊ im
mutatione organi a ſenſibili ⁊ etiam ſenſibili re
cedente.⁊ iſto modo viſus nō ſolum ſentit colo
rem ſed etiam viſionem coloris ⁊ percipit ſe vi-
dere. viſus tamē capitur pro ſenſu cōmuni.qui
ſ₃ꝰ quod mutatur ab actionibus ſenſuu₃ ꝑti-
cularium ⁊ eoꝝ ſenſibus recipit nomina ſenſuū
ꝑticularium.inquātū.n.ꝑcipit colorem aut viſi
one vocatur viſus.⁊ inquantū ꝑcipit auditio-
nem vocatur auditus.vnde ſenſus communis
reſpectu particulariū ē ſicut centru₃ circuli quod
eſt terminus linee procedētis ab eo ad circūferē
ciam. Ex dictis patet ꝙ color ⁊ vnumquodq₃
ſenſibile habet duplex eſſe.vnu₃ materiale in re
ſenſibili ſecundū qđ mediantibus ſpeciebꝰ ꝑci
pitur a ſenſu particulari .Aliud eſt ſpirituale in
ſe.ſꝫ ſub quo percipitur a ſenſu cōmuni.eade₃
enim ſpecie qua immutatur ſenſus particularis
immutatur ſenſus cōmunis.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ui

dens in actu eſt ſimile colorato.⁊ ſic potencia q̄
eſt videre aliquē eſſe videntem nō eſt extra gra
dus potencie viſiue.eo ꝙ videns ſit coloratum
patet quia vt dictum eſt primū organu₃ ſenſus
denudatu₃ eſt a ſpeciebus ſenſibilibus illius ſē
ſus ſed ē in potētia in ipſas. Dictu₃ eſt au
tem ꝙ organum ſenſus eſt receptiuu₃ ſpecierum
ſine materia.quare habētibus ſenſibilibus fiūt
nobis ſenſationes ⁊ apparitiones ſ₃ꝰ quas ali
quod ſentimus.inquātum ergo videns habet
aliquomodo ſimilitudinē coloris coloratu₃ di
citur.⁊ ita cōformiter dicēdu₃ eſt de alijs ſēſibꝰ

Sciendum eſt quarto. ꝙ

non ſolum videns dicitur coloratū ſed etiā ac-
tus eius eſt vnus ⁊ idem cum actu viſibili. eſſe
tamen eſt alteru₃ vt dicitur in textu.ſicut eſt idē
ſonus in actu qui dicitur ſonatio ⁊ auditus in
actu qui dicitur auditio quāuis ratione diffe-
rant.qđ probatur quia vt dicitur tercio Phiſi-
corum tam motus ꝙ actio ⁊ paſſio ſunt in paci
enti ⁊ mobili. Unde cum auditus patiatur
a ſono oportet ꝙ ſonatio que eſt actus ſonātis
⁊ auditio que eſt actus audientis ſunt in orga-
no audientis. Ideo eſt quia actus actiuo-
rum ſunt in paciente ⁊ preſuppoſito ⁊ nō in agē
te quare nō eſt neceſſe omne mouēs moueri.nā
ſicut actio ⁊ paſſio ſunt vnus actus ſubſtācie et
differūt ratione per hoc ꝙ eſſe huius eſt ab hoc
⁊ huius in hoc.ita eſt ide₃ actus ſenſibilis ⁊ ſen
cientis. differūt tamen ratione. ⁊ vt dicitur in
textu i quibuſdā ſenſibilibus ⁊ ſenſitiuis vter q₃
actus eſt nominatus vt auditio ⁊ ſonatio.ſed i
quibuſda₃ tātu₃ vnum eſt nominatū vt actus
viſus dicitur viſio ſed actus coloris eſt innomi
natus. His ſuppoſitis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad.q.

Nullus ſenſus ꝑticularis poteſt ꝑcipere ſua₃
actionem.patet quia nulla virtus materialis ⁊
organica poteſt agere in ſe ipſam.ſed ſenſus par
ticularis eſt virtus materialis ergo nō ſentit ſu
am actionem ſed ſolū ſentit obiectū a quo immu
tatur. Item nulla virtus materialis poteſt
habere ſupra ſe reflexionem.ſ₃ ſenſus eſt virtus
materialis. nam ſi reflectitur vel totum reflecti
tur ſupra totum ita ꝙ quel₃ pars reflectitur ſu-
pra quamli₃ parte₃ ⁊ hoc eſt impoſſibile quia tunc
totu₃ poneretur in minima ꝑticula ymo in pūc
to.⁊ ſic non haberet extēſionem.vel vna pars re
flectitur ſupra aliā ⁊ tunc nō erit reflectio euiſ-
dem ſupra ſe. relinquitur ergo ꝙ nulla virtus
materialis reflectitur ſupra ſe ipſa₃. Ex quo
patet ꝙ nullus ſenſus ꝑcipit ſuam actionem ꝓ
pria₃.⁊ intellectus qui eſt virtus imaterialis po
teſt percipere ſuam actionem ⁊ reflectitur ſupra
ipſam

Concluſio ſecunda. Senſus

cōmunis poteſt ꝑcipere actione₃ ſenſus particu-
laris.patet quia ſenſus cōmunis eſt ſicut cētrū
circuli reſpectu particularu₃.⁊ ſenſus ꝑticularis
ſicut circūferencia.ideo ſenſus cōmunis eſt ali-
quomodo idē cū ſenſu particulari ⁊ ꝓut cōiun
gitur viſui vocatur viſus ⁊ ſic de alijs.ergo ſen
ſus particularis mediat inter ſenſum cōmunem
⁊ ſuum obiectū.ergo ſicut ſenſus exterior redu-
citur in actum per ſuū obiectū immutās ipſum
ita ſenſus particularis redactus in actū immutat

ſenſuꝫ cōmunē ergo ſenſus cōmunis poteſt percipere actionem ſenſus particularis. ⁊ per eãdem ſpeciem qua inmutatur particularis. etiam ⁊ cōmunis. Sed dubium eſt vtrum ſenſus ⁊ ſenſibile ſimul ſoluantur ⁊ corrumpãtur. Reſpōdetur ꝙ ſenſus in actu ⁊ ſenſibile ſimul ſunt ⁊ nō ſunt. ſed non ſic eſt de ſenſibili ⁊ ſenſu i potēcia quia vnum poteſt eſſe ſine alio. Ideo decepti ſunt antiqui qui nō diſtiguebãt inter ſēſibile in actu ⁊ ſenſibile i potēcia nec inter ſenſū in actu ⁊ potēcia. ſed tãtum capiebant ſenſibile ⁊ ſenſum in actu dicētes nichil eſſe album ⁊ nigrum ſine viſu eo ꝙ credebãt totuꝫ eſſe rei in apparencia cōſiſtere. ideo cōcedebãt contradictoria ſimul eſſe vera. Aliud dubiuꝫ quare quedam ſenſibilia corrumpūt ſenſum ⁊ quedam delectant. Reſpondetur ꝙ hoc eſt quia organum cuiuſlꝫ ſenſus cōſiſtit in quadã ꝓportione media ſenſibilium ſed excellētie ſenſibilium excedentes talem ꝓportionem corrumpūt ſenſum et cōtriſtant. habencia vero talem proportionem qualē habent ſenſum delectant.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Patet ſolutio ex dictis. Et hec de queſtione ⁊c.

Queritur Triceſimo.

Utrum ad diſcernenduꝫ ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum ab inuicem ſit ponēdus ſenſus cōmunis. Et arguitur ꝙ non quia ſenſibilia diuerſorum ſenſuum ſufficiēter cognoſcuntur a diuerſis ſenſibus. ergo non eſt ponēdus ſenſus cōmunis ad cognoſcendum differēcias ipſoꝝ. 2º ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuuꝫ ſufficiēter ab inuicē diſtinguuntur per intellectū. ergo nō eſt ponēdus ſenſus cōmunis ad diſtinguēdum huiuſmodi ſenſibilia. 3º nos non poſſumus diſcernere ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum niſi cōponendo et diuidendo. ſed ſenſus non cōponit nec diuidit igitur. 4º impoſſibile ē idem i indiuiſibili mouere diuerſis motibꝰ. ſꝫ ſenſibilia contraria mouent cōtrariis motibus. ergo ipoſſibile eſt ꝙ eadem vis cognoſcitiua ſimul cognoſcat contraria ſenſibilia. ergo differēcias eoꝝ non poſſunt iudicare. Ad oppoſitū eſt textus

Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

quam Ariſtoteles inueſtigauit ſenſum cōmunē per primã operationē que eſt ꝑcipere inmutaciones particularis. Conſequēter inueſtigat ipſū per illam operationē que eſt diſcernere ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum ab inuicem.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Quilibet ſenſus particularis eſt vnius obiecti cuius cognoſcit differēcias ideo ad diſcernendum inter ſenſibilia eiuſdē ſenſus non requirit alius ſenſus a particularibus. ſed ſenſus particularis ñ pōt ab inuicem diſcernere ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum quia potēcia diſcernēs aliqua duo neceſſario ambo cōponit. quare oportet ꝙ diſcernerētur per aliam potēciam a ſenſu particulari. nec ſufficit potēcia intellectiua quia cognoſcimus differenciam albi ⁊ nigri nō ſolum quo ad id ꝙ ē per intellectum ſꝫ etiam quo ad diuerſam inmutacionē ſenſus quod non fit niſi per ſenſum.

Sciēnduꝫ eſt tercio: ꝙ Illud

iudicãs ⁊ diſcernens ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū eſt vnum ſubiecto ⁊ ratione differens. nam ſecundum ꝙ eſt diuiſibile ⁊ alteruꝫ ſenſit diuerſa ⁊ per hoc ſolui poteſt vltima ratio ante oppoſitū Hanc tamē ſolutionē nō tenet philoſophus ꝙ impoſſibile eſt ꝙ idē ſubiecto ⁊ diuerſuꝫ ratione poſſit habere cōtraria ſecūdum actum. nō eniꝫ poſſibile eſt ideꝫ indiuiſibile ſimul eſſe album ⁊ nigrum nec ſimul pati a ſpeciebus cōtrariis ſenſibilium. Ideo aliter dicit philoſophus ꝙ ſenſus cōmunis eſt tanꝙ terminus ſenſuum particularium. ⁊ eſt ſimile de pūcto in centro circuli quia ſicut eſt punctus ille vnus ſubiecto ⁊ differens ratione vt eſt terminus diuerſaꝝ lineaꝝ. ita vis ſenſitiua que eſt radix ſenſiendi ⁊ diffunditur i organa ſenſuum particularium eſt vna ſꝫᵒ rem ⁊ differēs ratione. Poteſt gº illa radix duomodo cōſiderari vt eſt vnum principiuꝫ ⁊ vnus terminus omniū imutacionum particularium. Aliomodo vt terminus huius ⁊ illius ſenſus i quãtuꝫ vtimur ſ. illo principio quaſi vno termino pro duobus. ⁊ ſic ſenſus cōmunis iudicat illa que ſeparata ſunt ⁊ plura cognoſcere iquãtum illa vis poteſt ſimul plura accipere vt terminus diuerſarum inmutationū ⁊ poteſt diiudicare differēciam vnius ad alteram inquantum vna eſt.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Lꝫ

ſenſus cōmunis inmutetur a ſenſu proprio non tamen ꝓpter hoc ſenſus particularis nobilior ē ſenſu cōmuni. licet mouēs nobilius ſit motu. ſicut nec ſenſibile exterius eſt ſimpliciť nobilius ſēſu particulari eſt tamen nobilius ſecundū quid ⁊ quãtū ē actu illud quod alius ē i potēcia. ſimpliciter enim ſenſitiua virtus eſt nobilior ⁊ ſimiliter ſenſus cōmunis nobilior eſt ſenſu particulari quia nobiliores accipit ſpecies ꝙ ſenſus particularis. nam virtus ſenſitiua in ſenſu communi vnita ē vt in radice ⁊ inde ē ꝙ ſenſus particularis habet iudicare de cōtrarietate ſuoꝝ obiectorum inquãtum aliquid participant de virtute ſenſus cōmunis quia ſenſus ꝓprius eſt terminus inmutationum que fiunt per mediū a cōtrariis ſenſibilibus. ſed vltimū iudiciuꝫ pertinet ad ſenſum cōmunē. His ꝓmiſſis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad q.

Ad diſcernēdum ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū neceſſe eſt ponere ſenſum cōmuneꝫ. patet quia ponimus differēciam ⁊ cōueniēciam inter ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuū etiam inquãtuꝫ ſenſibilia ſunt. ⁊ nō per intellectū. nec per ſenſum particularem. quia vel hoc fieret vno ſenſu vel multis nō vno. quia per vnum ſolum cognoſcimus ea que cadūt ſub vno obiecto. modo ponēs differenciam ⁊ cōueniēciam inter aliqua duo neceſſario ambo cognoſcat. nec diuerſis quia ſimile eſſet ſicut ſi diceremus ꝙ oculo ſentimus albū ⁊ guſtu dulce. ſed nullus iſto modo diſcernit inť album ⁊ dulce. ſed cuꝫ vnus ⁊ idem dicat albū eſſe alterum a dulci oportet ꝙ vnumquodqꝫ cognoſcat. ergo preter ſenſus particulares neceſſe eſt ponere ſenſum cōmunem.

Concluſio ſecunda. Sicut

non fit iudiciuꝫ diuerſoꝝ ſenſibiliuꝫ a diuerſis ſenſibus ita non fit iudiciuꝫ diuerſoꝝ ſenſibiliū cognitoꝝ in diuerſis temporibus quo ad cōueniēciam ⁊ differenciaꝫ. patet quia tunc prius ꝯgnoſceremꝰ vnū puta albū et poſtea alterū puta dulce. ſed hoc nō poteſt eſſe quia nullus pōt iudicare per ſenſum aliqua eſſe diuerſa niſi ambo cognoſcat pro illo inſtanti in quo iudicat vnum differre ab alio. quia nō poteſt iudicare niſi cōparet ipſa adinuicē. ergo ſicut oportet per vnam potēciaꝫ vtrunqꝫ cognoſcere ita oportet in eodem tēpore cognoſcere illa ad hoc ꝙ inter ſe diſtinguantur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ licet a diuerſis ſenſibus exterioribus cognoſcantur diuerſa ſenſibilia ꝓpria. nō tamen poſſumus ponere cōueniēciam ⁊ differēciam inter diuerſa ſenſibilia niſi eadem potēcia cognoſcantur. Ad ſecūdam dicitur ꝙ per ītellectum cognoſcimus ſenſibilia quãtū ad quid eſt. ⁊ ponimus differēciam inter ipſa ꝯponendo ⁊ diuidendo. ſed quo ad diuerſam inmutacionem ſenſus cognoſcimus ea per ſenſū.

Ad terciam dicitur ꝙ ſenſus non cōponit nec diuidit predicãdo affirmatiue vel negatiue ſicut intellectus. ſꝫ apprehēdendo vnionem vel diuiſionem pluriū ad inuicem. Ad quartaꝫ dicitur ꝙ ſenſibilia ſecūduꝫ eſſe reale quãdoqꝫ ſunt cōtraria vt nō poſſunt eſſe in eodem ſecūdum actum. ſed ſꝫᵒ eſſe intēcionale non cōtrariantur quia intēciones contrariorum nō ſunt cōtrarie. Et hec de queſtione.

Queritur triceſimo primo.

Utrum preter quinqꝫ ſenſus exteriores in aialibus perfectis ſunt quinqꝫ ſenſus interiores. ſ. ſēſus cōmunis ymaginatia fantaſia. eſtimatiua ⁊ memoria. Arguitur ꝙ non quia cōmune nō diſtiguitur cōtra ꝓpriuꝫ. gº ſenſus cōmunis non debet poni inter potēcias. Secundo fãtaſiatum ⁊ memoratum ſunt paſſiones primi ſēſitiui. ſ. ſenſus ꝯmunis. ſꝫ paſſio non diuiditur cōtra ſuum ſubiectū. ergo fantaſia ⁊ memoria nō diuidūtur cōtra ſenſum in ꝯmuni. Terº intellectus minꝰ depēdet a ſenſu ꝙ quecūqꝫ alia potencia ſenſitiua. Sꝫ intellectus nichil cognoſcit niſi accipiēdo a ſenſu. gº multo minus debꝫ poni potēcia interior ad ꝑcipiendum intētiōes non ſenſatas que vocatur eſtimatiua.

Quarto actus cogitatiue qui eſt componere ⁊ diuidere ⁊ actus reminiſcencie qui eſt diſcurſꝰ ad reminiſcendū de preteritis tãtuꝫ differunt ab actu eſtimatiue ⁊ memorie ſic actus eſtimatiue ab actu fantaſie. Sꝫ cogitatiua ⁊ reminiſcitiua non ſunt potencie diuerſe ab eſtimatiua ⁊ memoria. ergo ſimiliter eſtimatiua et memoria non erunt ab inuicem diſtincte.

Ad oppoſituꝫ eſt Auicenna in ſuo libro de anima. Pro Reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

quam per Philoſophum viſum eſt de neceſſitate ponēdi ſenſum cōmunem. Conſequēter videnduꝫ eſt de diſtinctione eius ab aliis potēciis interioribus. Unde quia natura ñ deficit i neceſſariis nec habūdat i ſuperfluis. ⁊ ad vitaꝫ animalis perfecti requiritur ꝙ non ſolum apprehendat rem in pñcia ſenſibilis ſed etiam in eius abſētia. alias cuꝫ motus animalis ſequať apprehēſionem nō moueretur aial ad qrenduꝫ aliquod abſens cuius ꝯtrarium videtur in animalibus perfectis que mouētur ad ꝓſequēduꝫ aliꝙ abſens. ideo animal non ſolum cognoſcat ſenſibile preſens dum ꝓncialiter inmutatur. ſed etiam ſpeciē ſenſibilem retinet.

Sciendum eſt Secundo ꝙ

Bene retinere ⁊ bene recipere in corporibus diuerſa principia ꝯſequntur. nam humida bene recipiunt ⁊ male retinent. ⁊ ecōtra ē de ſiccis cuꝫ ergo potencia ſit actus organi corporalis oportet ꝙ ſit alia potēcia que recipiat ſpecies ſenſibiliū. ⁊ alia ꝗ ꝯſeruet. Unde ad recipiēdū ipſas ordinantur ſenſus ꝓprii ⁊ ſenſus cōmunis qui eſt interior. ſꝫ ad ꝯſeruandū illas ordinať fantaſia que eſt ſicut theſaurus formaꝝ acceptaruꝫ per ſenſum cōmunem. ideo ſenſus cōmunis ponitť in prima parte capitis vbi cōgregantur nerui ſenſitiui ſenſuum exterioꝝ ⁊ eſt quaſi centruꝫ

omniũ ſenſuuȝ ⁊ i ꝓpinquiori parte ponitur fã taſia ſiue ymaginatio que ab aliquib⁹ vocaẗ potencia formalis quia retinet formas et figuras ſenſibilium.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ani

mal perfectum nõ ſolum mouetur ad proſequẽdum delectabile ſecũduȝ ſenſum ⁊ fugiendũ triſtabile. ſed etiam mouetur ad proſequẽdum vel fugiẽdum ꝓpter alias vtilitates. ſicut ouis vidẽs lupum fugit nõ ꝓpter inconuenienciam coloris vel figure. ſed quia ipſum apprehendit vt inimicũ nature. Similiter auis colligit paleam non quia delectet in ſenſu ſed quia vtilis eſt ad nidificãdum. ergo neceſſariũ eſt animali perfecto ꝙ ꝑcipiat aliquas intẽciones que nõ percipiuntur ſenſu exteriori. ⁊ oportet in eo eſſe principiuȝ illi⁹ percepcionis quia perceptio formarum ſenſibilium fit per mutationẽ ſenſibiliũ non autem per imutationem reꝝ non ſenſataꝝ ideo ad percipiẽdum illas intẽtiones que non percipiuntur per ſenſuȝ cõmunem nec exteriores ordinatur extimatiua que ponitur in media parte capitis. ⁊ ibi habet organum quodam modo imperfectum ꝓpter nimium motum cerebri. Sed ad cõſeruandũ hmõi intẽtiones ponitur memoria que eſt theſaurus harum intentionum. cuius ſignum eſt quia principiuȝ memorandi in animalibus fit ex aliqua tali intentione. puta ꝙ eſt nociuum vel cõueniens. ⁊ dicta memoria habet organum in poſtrema parte capitis vbi ſunt neruí ſenſitiui ⁊ motiui protenſi per ſpondilia colli ⁊ dorſi.

Sciendum eſt quarto. ꝙ

Inter hominem ⁊ bruta nõ eſt differẽcia q° ad formas ſenſibiles. quia ſimiliter inmutãtur a ſẽſibilibus exterioribus. ſed quãtuȝ ad interiores eſt differencia quia bruta percipiunt intẽtiones quodam inſtinctu naturali ſolum. Sed homo percipit eas per quãdam collationem. ideo potencia cognitiua illarum intẽcionum q̃ in brutis dicitur extimatiua. in hoĩe dicitur cogitatiua vel racio particularis que eſt collatiua intẽcionum particulariuȝ ſicut ratio vniuerſalis intencionum vniuerſalium.

Sciendum eſt vltimo: ꝙ eſt

differencia inter hominẽ ⁊ bruta ex parte memorie. quia memoria in brutis eſt ſubita recordatio preteritorum. Sed homo cum hoc habet reminiſcenciã cuius actus eſt vti quodã diſcurſu vel ſilogiſmo ad inquirẽdum memoriaȝ preteritorũ ſecũdum intẽciones particulares. ⁊ cõuenit memorie in hominibus inquãtum eſt cõiuncta virtuti intellectiue ſuperiori cuius aliquomodo participat naturam. His ſuppoſitis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad. q.

In animalib⁹ perfectis preter ſenſus exteriores ponendi ſunt alii quatuor interiores. ſ. ſenſus cõmunis. ymaginatiua vel fantaſia ꝙ idem ẽ extimatiua ⁊ memoria. patet ſatis ex dictis.

Aduertendum eſt tamen ꝙ Auicenna ponit quinqȝ potẽcias iteriores quia diſtinguit ymaginatiuã ⁊ fantaſiam ad inuicem. Sed ſanctus thomas nõ ponit realem diſtinctionẽ inter ipſas quia operatio que attribuitur ymaginatiue ⁊ operatio fantaſie poſſunt eidem potencie conuenire.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primam dicitur ꝙ ſenſus cõmunis nõ dicitur cõmunis reſpectu particularium per predicationeȝ ſed per cauſalitatẽ eo ꝙ eſt cõmune principium ipſoruȝ ideo bene diſtinguitur contra ipſos. Ad ſecundã dicitur ꝙ ſicut vna potencia oritur ab anima mediante alia. ita actio vnius ſubicitur actioni alterius. ⁊ ſecundũ hoc fantaſiatum ⁊ memoratũ diſtinguntur per paſſiones primi ſenſitiui quia inſunt mediante primo ſenſitiuo. Ad terciam dicitur ꝙ licet intellectus oriatur ex ſenſu tamẽ intellectus multa cognoſcit in re apꝓenſa ꝑ ſenſum que ſenſus percipere non poteſt. et ita dicẽdum eſt de extimatiua reſpectu ſenſus particularis. Ad quartam dicitur ꝙ cogitatiua ⁊ memoratiua in homine habent illaȝ eminẽciam vltra cetera animalia nõ per aliquid qđ ſit proprium parti ſenſitiue ſȝ ꝓpter affinitatẽ ad rationẽ vniuerſalem vel intellectum ideo cogitatiua ⁊ reminiſcitiua nõ ſunt potẽcie diſtincte ab extimatiua et memoria in homine quãuis ſint perfectiores in eo ꝙ in brutis. Et hec de queſtione Sequitur in textu. Quoniam autem duabus differenciis. et cetera.

Queritur triceſimoſecundo.

Utrum intelligere ⁊ ſentire ſunt idem ⁊ oppinio cum fantaſia. Et arguitur ꝙ ſic quia taȝ intelligendo ꝙ ſenciendo aĩa iudicat ⁊ cognoſcit ergo intelligere eſt ideȝ cũ ſentire ⁊ ꝑconſequẽs intellectus cum ſenſu ⁊ etiam opinio que pertinet ad ſenſum. Secũdo nullũ incorporeum patitur a corporeo ſȝ intellect⁹ patitur a corporibus celeſtibus. quia ſecundũ Empedoclem diuerſitas tẽpoꝝ hominibus ⁊ brutis alia ⁊ alia ſapere preſtat. homines enim diuerſis horis et tẽporibus de rebus diuerſimode iudicãt. ergo intellectus ẽ corporeus ⁊ per cõſequẽs nõ differt a ſenſu nec intelligere a ſentire. Tercio. vt dicit Omerus talis eſt intellectus in terrenis hominibus qualem inducit in die pater virorum deorum qui ẽ ſol. g° intellect⁹ patitur a corpore celeſti ⁊ ſic eſt corporeus. Ad oppoſitum eſt textus. Pro Reſponſione

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

quam Philoſophus oſtendit duas operationes ſenſus cõmunis nõ excedere facultatẽ principii ſenſitiui. Conſequẽter inquirit vtrum ſapere ⁊ intelligere excedant facultatem eiuſdem principii. Primo oſtẽdendo ꝙ intelligere et ſapere nõ pertinẽt ad ſenſum ꝙ eſt oſtẽdere ſenſum non eſſe idem cum intellectu. deinde oſtendit ꝙ fantaſia que pertinet ad ſenſum non eſt idem cũ opinione que pertinet ad intellectum ⁊ poſtmodum cõparat opinionẽ ad intellectuȝ ⁊ fantaſiam ad ſenſum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Nullus corp⁹ poteſt directe agere in icorporeũ ſȝ bene i corporeum. ⁊ quia potẽcie ſenſitiue ſũt corporee cũȝ ſint organis corporeis affixe ideo poſſunt imutari per actionem corporũ celeſtiuȝ non tamen per ſe ſed per accidens. quia nec aĩa nec virtus eius moueẗ niſi moto corpore. Ideo antiqui ponẽtes corpora celeſtia directe habere impreſſionem in intellectum ⁊ voluntatẽ dixerunt intellectũ eſſe corporeuȝ ⁊ ꝑconſequẽs nõ differre a ſẽſu. ⁊ etiaȝ ꝙ ſapere ⁊ intelligere ſunt idem ꝙ ſentire quia tam intelligendo ꝙ ſenciẽdo animal cognoſcit. Sed ꝙ dicerent celuȝ agere i intellectum ⁊ volũtatem patet ꝑ verba Empedoclis dicentis ꝙ in hominibus ⁊ brutis agitur volũtas ad preſens ⁊ diuerſitas tẽporũ intellectui diuerſa ſapere preſtat. Et per verba Omeri dicentis ꝙ talis ẽ itellect⁹ i terrenis hominibus qualẽ inducit pater viroruȝ deorũqȝ.

Sol enim ſecũdũ ipſum dicitur pater viroꝝ quia ſol ⁊ homo generãt hominem. ⁊ dicitur pater deoꝝ quia ceteros planetas illuminat quos antiqui dicebant eſſe homines ſic deificatos i celum poſt mortem. quoꝝ ſol fuerat pater.

Sciendu ȝ eſt tercio. ꝙ Licȝ

impreſſio corpoꝝ celeſtium poſſit indirecte pertingere ad intellectum ⁊ volũtatem prout intellectus cõiungitur corpori in ſua operatione quia leſo organo fantaſie impeditur ſpeculacio intellectus. ⁊ volũtas coniungitur appetitui ſenſitiuo ⁊ inclinatur ad volendũ ſecũduȝ iclinatiõeȝ appetitus ſenſitiui. qui poteſt variari per actionem corpoꝝ celeſtium. tñ corpora celeſtia non poſſunt directe agere in intellectũ ⁊ volũtatem nec voluntas de neceſſitate trahitur ab appetitu ſenſitiuo. ſȝ de ſe libera ẽ ad ſequẽduȝ vel nõ ſequẽduȝ hmõi inclinationem ideo corpora celeſtia ñ indicũt neceſſitatẽ corporib⁹ humaĩs. Quibus ſuppoſitis ſit.

Concluſio prima. Antiqui

male aſſignabãt cauſam cognicionis eſſe ſimilitudineȝ cognoſcentis ad cognituȝ nõ aſſignãtes cauſam deceptionis. Patet quia deceptio ẽ magis propria aĩalibus ꝙ cognitio. eo ꝙ homines a ſe ipſis decipi poſſũt. nã vt veniẽtẽ cognoſcant oportet ꝙ ab aliis doceãtur. ⁊ in maiori tẽpore anima eſt in maiori deceptione quã in cognitione veniẽtis. ad quã cognitionẽ vix peruenit per ſtudium magni tẽporis. ergo antiqui aſſignãtes cauſaȝ cognitionis anime debuerant etiam aſſignare cauſã ſue deceptionis qđ tamẽ nõ fecerũt. Poſſent tamen dicere ꝙ oĩa q̃ videntur ſunt. ⁊ ſic nõ eſt deceptio anime. vel poſſet dici ꝙ ſicut cognitio fit per contactum rei ſimilis ita deceptio per cõtactum rei diſſimilis.

Sed primum iſtoꝝ dici non poteſt vt patet 4° methaphiſice. ⁊ iprobatur hic ſecũduȝ quia cõtrarioꝝ eſt eadẽ deceptio ⁊ ſciẽcia. ſimile autẽ ⁊ diſſimile ꝯtrariãtur. ergo ſi de ſimili habeẗ ſciencia ⁊ de diſſimili erit ſcĩa. ⁊ ita ſimiliẗ de deceptione.

Concluſio ſecunda. Sentire

non eſt idem ꝙ ſapere aut intelligere. ⁊ capitur hic ſapere ꝙ idem eſt ꝙ iudicare. ⁊ intelligere ꝙ apꝓhendere. intellec⁹ enĩȝ primo apꝓhendit ⁊ poſtea iudicat. Primũ patet quia ſentire ineſt omnibus animalibus. Sapere vero cõuenit paucis. ergo ſentire nõ eſt idem ꝙ ſapere. Nõ ẽ tamen intelligẽduȝ ꝙ ſapere ſolum inſit hominibus. quia q̃dam bruta aliquid prudencie habẽt prout recte iudicant de agendis per extimatiuam naturalem. hec tamen prudencia eſt imperfecta. 2⁹ probatur quia cõtingit intelligere recte ⁊ ñ recte. Recte. ſ. ꝑ extimatiuaȝ prudẽciã ⁊ verã opinionem. ⁊ nõ recte per cõtraria iſtoꝝ ſed nõ cõtingit ſentire non recte quia ſenſus circa propriuȝ ſenſibile ſemper eſt verus. 3° ſentire ꝯuenit omnibus animalibus. intelligere ſolum ꝯuenit hominibus ⁊ nõ eſt ſemper verum ſicut ẽ ſenſ⁹ circa ꝓprium ſenſibile. ergo ſentire nõ eſt idem ꝙ intelligere. ⁊ ꝑ cõſequens neque ſenſus cũ intellectu. quia potẽcie ꝑ ſuos actus diſtinguntur.

Concluſio tertia. Fantaſia

nõ eſt idem cum oppinione. patet quia fantaſia eſt in nobis cũ volumus. quia in põtate noſtra eſt formare aliquid quaſi apparens nobis vt mõtem aureum. Sed opinari nõ eſt in nobis cum volumus ſed oportet ꝙ opinãs habeat rationem per ꝙ opinetur verum vel falſuȝ.

2° ad oppinari ſemꝑ eſt delectatio vel triſticia. quia ꝑ h° apꝓhẽdimus aliquid delectabile vel triſtabile. ſed ad fantaſiam nõ ſequitur paſſio in appetitu quia quãdo aliquid nõ apparet ſecũduȝ fantaſiam ſimiliter nos habem⁹

vt ꝯſiderantes in pictura aliqua triſtabilia vł delectabilia vnde nõ ſequitur delectatio vel triſticia. ergo oppinio nõ eſt idem cuꝫ fantaſia. Huius differẽcie ratio eſt quia appetitus non patitur ad ſimplicẽ rei apphẽſionẽ vt patiť fantaſia. ſed oꝫ ꝙ apphendat aliquid ſub ratione ꝯueniẽtis ꝙ facit opinio in hominibus ꝯponẽdo ⁊ diuidẽdo. Fãtaſia vero non ꝯponit ⁊ diuidit. ⁊ in brutis appetitus patitur ab extimatione naturali que ſimilis ẽ opinioni ĩ hominibꝰ ſecũdũ aliquid impfectum. ideo in ipſis idem operatur ſicut oppinio in hominibus.

Concluſio quarta. Oppi

nio pertinens ad intellectuꝫ nõ eſt intellectus nec fantaſia ptinens ad ſenſum eſt ſenſus. patet quia dum ſentimus vel intelligimus aliquid dicimus ꝙ ita eſt. Sed dum habemus oppinionem vel fantaſiam nõ dicimus ꝙ ita eſt. ſed dicimus ꝙ ſic videtur nobis. ⁊ apparet ⁊ nõ ſumus certi. ergo oppinio nõ eſt ideꝫ cũ intellectu nec fantaſia cum ſenſu.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ aliter fit iudicium per intellectum ⁊ ſenſum ſecũdum ꝙ intellectus ⁊ ſenſus aliter ⁊ aliter cognoſcũt ⁊ ſꝫꝰ diuerſa opanť Alie due ſoluũtur ex dictis. Et hec de q̃ſtione.

Sequitur in textu.

De eo autem ꝙ eſt intelligere et cetera.

Queritur triceſimo Tercio.

Utrum fantaſia ſit ſenſus intellectus ſciẽcia vł opio. Et arguiť ꝙ ſit ſenſus qꝛ quicquid ẽ in nobis pertinẽs ad cognitionẽ reducitur ad ſẽſuꝫ vel intellectũ. Sed fantaſia ẽ in nobis pertinẽs ad cognitioneꝫ ⁊ nõ eſt intellecꝰ ergo eſt ſenſus. 2º intellectiua ĩ tercio Phiſicoꝝ cauſatur per fantaſmata cum dicitur ꝙ intellectiue credere eſt incõueniẽs ergo videtur eſſe de mente Ariſtotelis ꝙ fantaſia ſit intellectiua. 3º ſcire eſt rem per cauſas cognoſcere ſed quãdoqꝫ per fantaſiã apphendimus cauſam rei vt per fãtaſiam gladii fantaſiamur interfectiõꝫ. gº ẽ ſcia 4º opinio eſt aſſenſus ratõis ad vnam partẽ ꝯtradictiõis cũ formidine de oppoſito. ſed hoc ꝯuenit fantaſie. gº ẽ opio Ad oppoſitũ eſt .t.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

quam Ariſtoteles oſtendit ꝙ fantaſia non eſt oppinio. Conſequẽter inquirit quid eſt fantaſia. ⁊ cum ſit oſtẽſum ꝙ intelligere eſt aliud ꝙ̃ ſentire. ⁊ ꝙ oppinio pertinet ad intellectum ⁊ fãtaſia ad ſenſum. ꝯſequẽter Philoſophus determinat de fantaſia inquirẽdo quid eſt. ꝯñter determinabit de ĩtellectu et opione. et hoc in alijs. li.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Cum fantaſia ſit ſecũdũ quã fantaſma vel aliquod ydoluꝫ apparet. videtur ꝙ fantaſia ſit de numero habituum vel potẽciaꝝ cognitiuaruꝫ quibus vnuꝫ diſtinguitur ab alio ⁊ diſcernitur veruꝫ a falſo. quia aliquid apparere nõ eſt aliud ꝙ̃ diſcernere verum a falſo. Sunt autem quatuor potẽcie vel habitus quibus verum a falſo diſcernimus. ſ. ſenſus. intellectus. ſciẽcia. ⁊ opinio. capiẽdo tamen intellectũ pro cognitione principioꝝ ⁊ ſenſum ꝓ actu potẽcie ſenſitiue. Tunc ponitur.

Concluſio prima. Fantaſia

non eſt ſenſus in actu. pbať quatuor rationibꝰ textus. Prima ſentire in actu ꝯuenit õnibus brutis. Sed fantaſia non ꝯuenit omibus brutis quia formice apes ⁊ vermes nõ habent fantaſiam loquẽdo de fantaſia determinata que habet determinatum organũ in quo retinentur ſpecies ſenſibilium etiã abſentibus ſenſibilibꝰ.

Et ſi arguatur cõtra hoc. quia apes ⁊ formice habent prudẽciam cũ ſibi prouideãt de futuris. ergo habent fantaſiaꝫ determinatã. Reſpondetur ꝙ illa animalia ſolum operãtur quadam naturali inclinatione. ⁊ nõ quia habeant fantaſiam determinatã diſtinctam a ſenſu. ⁊ inde eſt ꝙ nihil fantaſiantur niſi in pſencia ſenſibilis. ⁊ quãuis operẽtur ꝓpter finem quaſi ꝓuidentes de futuris hoc tamen nõ eſt quia habeant cognitionem de futuris ſed quia ymaginãtur actus pñtes qui ordinãtur ad finem ⁊ ita magis operãtur ex ymaginatione ꝙ̃ ex apphẽſione. Secũda ratio. ſenſus ſecũdũ actũ ſemper ſunt veri quia ſenſus circa ꝓprium ſenſibile nunꝙ̃ decipitur. ſed fantaſie ſepe ſunt falſe. vt patet de fantaſijs ſomniantium. ergo fantaſia nõ eſt ſenſus in actu. Tercia. ratio cũ ſentimus aliquid in actu habemus certitudineꝫ de illo. ſed cuꝫ fantaſiamur aliquid dicimus ꝙ ita nobis videtur et ſumꝰ incerti. Quarta ratio dormiẽtibus inſunt ſepe fantaſie ⁊ tamen ipſis non ineſt ſenſus in actu. ergo fantaſia non eſt ſenſus in actu.

Concluſio ſecunda. Fanta

ſia nõ eſt ſẽſus in potẽcia. pateꝫ quia ſenſu exiſtẽte in potencia nichil nobis apparet. ſꝫ in fantaſia ſemper nobis aliquid apparet capiendo fantaſiam pro actu fantaſie. Secunda ratio ſenſus in potẽcia ſemꝑ adeſt animali nõ autẽ fantaſia cũ nõ ſemper aliquid nobis appareat. ⁊ hic etiam cap fantaſia pro actu fantaſie.

Concluſio tercia: Fantaſia

nõ eſt intellectus neqꝫ ſciencia. patet quia ſcia ⁊ ĩtellectus ſemper ſunt veroꝝ. fantaſia vero

quandoqꝫ eſt veroꝝ ⁊ quãdoqꝫ falſoꝝ.

Concluſio Quarta. Fanta

ſia non eſt opinio. probatur duabus rationibꝰ. Prima ad oppinionem ſemꝑ ſequitur fides, nõ autem ad fantaſiam cuꝫ in brutis non ſit fides vbi tamen eſt fantaſia. 2º quecũqꝫ habent oppinioneꝫ habẽt rationem per quaꝫ fit perſuaſio ⁊ fides. Sed nulla beſtia habet rationem et tamen habet fantaſiam. ergo fantaſia non eſt oppinio.

Concluſio quinta. Fantaſia

non eſt aliquid compoſitum ex oppinione ⁊ ſenſu. patet quia ſepe habemus de eodem falſum ſenſum ⁊ veram oppinionem. ſicut ſol ſecũdum ſenſum apparet bipedalis quãtitatis ⁊ tamen ſecundum oppinionem credimus ipſum maioreꝫ tota terra ⁊ per hoc patet ꝙ non eſt fantaſia.

Dubitatur primo.

quid ſit fantaſia. Reſpondetur ꝙ eſt motus factus a ſenſu ſecũdũ actuꝫ: ⁊ qꝛ iſte motus cauſať ab actu ſenſus ideo ſimilis eſt ſenſui cum omne agẽs agat ĩ ſibi ſimile. nam omne ꝙ moueť per hoc ꝙ mouetur cauſat motum ſimilem motui quo mouetur ergo motꝰ fantaſie nõ poteſt eſſe ſine ſenſu.

Dubitatur Secundo. Cum

fantaſia ſit motꝰ factus a ſenſu qualr fantaſia poſſit eſſe falſa. ſenſu exiſtẽte vero.

Pro dubio ſciendum eſt ꝙ licet ſenſus circa propria ſenſibilia numquam vel raro decipiatur ſicut potencie naturales non deficiunt niſi raro a proprijs operationibus ⁊ propter aliꝙ̃ corruptionem. tamen ſenſus circa ſenſibilia cõmunia ⁊ per accidens ſepe decipitur quia iudicium de ipſis variatur ſecundum proprias cauſas. Tunc reſpondetur ad dubium ꝙ motꝰ fantaſie factus ab actu ſenſus differt a ſenſu ſicut effectus a cauſa. ⁊ quia effectus debilior eſt ſua cauſa ⁊ quanto plus elõgatur a primo agẽte tanto minus habet de virtute ⁊ de ſimilitudine eius. ideo in fantaſia magis ꝙ̃ in ſenſu cõtingit falſitas. Unde patet ꝙ licet motus fantaſie qui fit a ſenſu proprioꝝ ſenſibilium vt in pluribus ſit verus in preſencia ſenſibilis. tamen motus fantaſie circa ſenſibilia communia poteſt eſſe falſus. ⁊ fantaſia que eſt circa ſenſibilia per accidens ⁊ cõmunia poteſt eſſe falſa tã in preſencia quam in abſencia ſenſibilium.

Dubitatur tertio. A quo ſu

mitur nomen fantaſie. Reſpondetur ꝙ phox grece idem eſt ꝙ lux latine inde diciť phanes ꝙ eſt apparitio ⁊ a phanes diriuatur fantaſia.

Dubitatur quarto. Quare

animalia agunt ⁊ paciunť ſecunduꝫ fantaſiaꝫ. Reſpondetur ꝙ fantaſie permanent abeuntibꝰ ſenſibilibus ⁊ ſunt ſimiles ſenſibilibus ſecundũ actuꝫ. ideo ſenſus in actu mouet appetitum in preſencia ſenſibilis ita ĩ abſencia. ⁊ propter hoc animalia multa operantur ſecundum fantaſiaꝫ ⁊ hoc contingit vbi deeſt intellectus quia quãdo preſens eſt intellectus iudicium eius preualet in agendo. quare animalia que nõ habent intellectum agunt ſecundum fantaſiam. Etiam homines quandoqꝫ agunt ſecundum fantaſiã eo ꝙ habent intellectũ velatuꝫ. quod contingit tripliciter quia quandoqꝫ velatur ſeu obtenebratur intellectus ex paſſione que fortis ẽ quia obnubilat intellectum vt patet in continenti. quandoqꝫ vero velatur intellectus ex infirmitate vt patet in freneticis. quãdoqꝫ vero ex ſompno vt patet in dormientibus. ⁊ in iſtis caſibus fantaſia preualet intellectui. ⁊ ideo homo ſequitur apprehenſionem fantaſticam.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam conceditur ꝙ fantaſia pertinet ad virtutem ſenſitiuam non tamen eſt ſenſus.

Ad ſecundam dicitur ꝙ Ariſtoteles in Tercio Phiſicorum nondum probauerat intellectum differre a ſenſu. ideo intelligenciã pro fantaſia accepit. Ad terciã diciť ꝙ licꝫ quandoqꝫ ꝑ fantaſiam contingat apprehendere effectum per cauſam. tamen hoc eſt quadam viſione ſenſitiua ⁊ non per diſcurſuꝫ ſilogiſticuꝫ qď tamen requiritur ad ſcienciam. Ad quartam dicitur ꝙ fantaſia non eſt aſſenſus rationis ſed apprehenſio pertinens ad ſenſum. nec habetur per rationem ſicut opinio. Et hec de queſtione. Et per conſequens Finis huius Secundi.

Sequitur Liber Tercius

De parte autem anime qua cognoſcit anima et ſapit. etc.

.l.i.

Circa tercium librum De anima aristotelis queritur primo

Utrum intellectus noſter poſſibilis ſit potencia paſſiua. Et arguitur ꝙ nõ nã aliqua ſubſtãcia eſt itellectiua eo ꝙ immaterialis. Sʒ aĩa noſtra eſt immaterialis per ſuã eſſenciã gͦ per ſuã eſſẽciam eſt itellectiua ⁊ ſic intellectus noſter eſt ſubſtancia. 2ͦ vnũquodqꝫ patitur ſecundũ ſuam materiam. Sʒ intellectus eſt immaterialis ergo non eſt potencia paſſiua. 3ͦ intellectus noſter poſſibilis eſt incorruptibilis. Sʒ intellectus noſter paſſiuus eſt corruptibilis. vt dicetur inferius. 4ͦ agens nobilius eſt paciente ſed potencie vegetatiue ſunt actiue ergo intellectus qui eſt perfectior erit potencia actiua. Ad oppoſitum eſt textus Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ Ariſtoteles in ſecundo libro egit de parte ſẽſitiua anime ⁊ oſtendit ꝙ ſentire ⁊ intelligere nõ ſunt idem. Conſequenter determinat de parte intellectiua anime. Primo agens de intellectu poſſibili: Secundo de intellectu agente. Tercio de intellectu in actu. Et quarto de parte appetitiua ⁊ de principio motiuo ſecundum locum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Partem anime intellectiuam phũs vocat partem qua aĩa cognoſcit ⁊ ſapit. cognoſcit quãtũ ad appꝛẽhenſionem ⁊ ſapit quãtum ad iudiciũ itellectus. Uel dicatur ꝙ cognoſcere refertur ad intellectũ practicũ. Sapere vero ad ſpeculatiuum. ⁊ q̃rit phũs vtrũ hec pars ſit ſeparabilis ſubiecto vel ratione tantum. ⁊ ſi ſit ſeparabilis ſʒꝰ ratiõẽ ꝙ differẽciã habeat ad alias partes. ⁊ qꝛ ꝓprietas potẽcie cognoſcitur ex ſuo actu. ideo phũs intẽdit ex qualitate ſui actꝰ iquirere modũ ſue opatõis vt potẽcia intellectiua cognoſcatur.

Sciendum eſt tercio. ꝙ pati

dicitur tripliciter. vno modo ꝓprie quãdo. ſ. ab aliquo remouetur aliqua ꝓprietas ſibi cõueniẽs ſʒꝰ naturã ⁊ hoc modo aqua patitur dum calefit. 2ͦ modo dicitur aliquid pati minꝰ ꝓprie tñ abicitur ab eo aliquid ſiue ſit cõueniẽs ſiue nõ ⁊ iſto modo patitur nedũ egrotãs ymo etiam qui ſanatur. 3ͦ modo dicitur aliquid pati ꝯmuniter quãdo recipit aliquid ad qd' erat i potẽcia ſine hoc tñ ꝙ aliquid abiciatur ab eo. iſto modo õne ꝙ exit de potẽcia i actu patitur dato ꝙ perficiatur ⁊ hec ẽ paſſio ꝑfectiua ⁊ alijs modis dicitur corruptiua. Sit ergo.

Concluſio prima. Intellec

tus noſter poſſibilis nõ ẽ paſſiꝰ paſſione corruptiua ſʒ bene patitur paſſione ꝑfectiua. Prima pars pʒ ꝑ ſecũdã ratiõẽ ãte oppoſitum eo. ſ. ꝙ nõ habet materiã. Secũdã partẽ ꝓbat textꝰ qꝛ ſicut ſe hẽt ſentire ad ſenſibilia ita itelligere ad intelligibilia. ſʒ ſentire eſt paſſio ſenſus reſpectu ſenſibiliũ. gͦ itelligere ẽ paſſio itellectꝰ reſpectu itelligibiliũ. maioꝛ pʒ nã ſic ſẽtire ẽ quoddã cognoſcere ꝙ ẽ quãdoqꝫ in actu ⁊ quãdoqꝫ i potẽcia ita itelligere ẽ quoddã cognoſcere ⁊ quãdoqꝫ itelligimꝰ in actu ⁊ quãdoqꝫ i potẽcia. Aduertẽdum eſt tñ ꝙ itellectꝰ aliter ẽ paſſibilis ꝙ ſenſus qꝛ ſenſus ẽ affixus organo corporali quo corrupto ab excellẽti ſenſibili ipeditur ſenſus ne poſſit ꝑcipere debilia ſenſibilia poſt excellẽtiã. ſʒ intellectus nõ habʒ organũ nec poteſt corrũpi ab excellẽcia itelligibilis ⁊ poſt excellẽs itelligibile non minus itelligit infima. Sʒ magis põt itelligere. ꝑ accidẽs tñ itellectꝰ debilitatur ex leſione organi ſenſꝰ qd' neceſſario requiritur ad repꝛeſentãdum ſuũ obiectũ. Cauſa huiꝰ diuerſitatis ẽ qꝛ ſenſus eſt in corpore vt i ſubiecto. intellectꝰ vero eſt in aĩa

Concluſio Secunda. Intel

lectus poſſibilis eſt immixtus nõ vt iparet vt dicit anaxagoras ſʒ eſt i potẽcia vt oĩa cognoſcat. pʒ qꝛ õe ſuſceptiuũ eſt i potẽcia aliqua ⁊ caret illis quoꝝ ẽ ſuſceptiuũ vt patuit ſupra de organis ſenſuũ. itellectꝰ vero noſter poſſibilis ẽ i potẽcia ad oĩa itelligibilia ⁊ ẽ ſuſceptiꝰ ipſoꝝ gͦ caret oibꝰ illis. ⁊ cũ poſſit itelligere oẽs res corporeas oportet ꝙ careat omi materia corporea ⁊ ꝙ ſit mixtꝰ Si eni eſſet i ſe corporeus natura corporalis eiꝰ ipediret cognitiões aliaꝝ naturaꝝ qꝛ vt hʒ textus. intus exiſtens ꝓhibet extraneum. Ex dictis infert Ariſ. primo ꝙ itellectꝰ nõ habet aliquã naturã determiatã ſʒ ſolũ ꝙ ẽ poſſibilis vocatꝰ a potẽcia reſpectu ꝑ hoc ſibi ꝯuenit ꝙ nõ tãtũ cognitiuꝰ ẽ vniꝰ generis ſenſibiliũ ſʒ vniuerſaliter totius nature ſenſibilis. ⁊ ſic materia prima ẽ i pura potẽcia ad õnes formas materiales ⁊ nulli formꝰ ꝑmixte ſit itellectꝰ poſſibilis reſpectu itelligibiliũ. Infertur ſecũdo ꝙ itellectꝰ ãte actuale itelligere nihil ẽ eoꝝ q̃ intelligit. ſʒ eſt ſꝑ aſe i potẽcia ad intelligibilia ⁊ hoc contra antiquos dicẽtes intellectum eſſe compoſitum ex omnibus vt oĩa cognoſceret. Si enim eſſet cognitiuus omnium per hoc ꝙ in ſe haberet omnia ſemper eſſet omnia in actu ⁊ non in potencia. ſed eſt actualitas omnium et eſt immixtus in potentia.

Et dicit Philoſophus ꝙ loquitur de intellectu quo anima intelligit. Infertur vlterius ꝙ itellectus caret organo corporali. quia ſi haberet organum ſicut ſenſus tunc haberet aliquã naturã determinatã de natura ſenſibilium ſic ꝙ eſſet calidꝰ humidꝰ frigidꝰ vel ſiccꝰ quãtum ad organũ. potẽcia enim que ẽ actꝰ organi ꝯformatur i ſuo organo nec refert an ipſa potẽcia habeat qualitatẽ ſenſibilẽ vel organũ eo ꝙ actꝰ nõ eſt potẽcie tãtum ſʒ ꝯpoſiti ex organo ⁊ potẽcia. Infertur vlterius ꝙ aĩa ẽ locꝰ ſpecieꝝ itelligibiliũ rõe intellectꝰ qꝛ ſicut locus ẽ receptiuꝰ locatoꝝ ita itellectus receptiuꝰ ẽ ſpecieꝝ itelligibiliũ qd' nõ fieret ſi haberet organũ qꝛ tũc ſpecies non reciperetur in aĩa ſolũ ſʒ in ꝯiũcto. non tñ eſt tota aĩa locus ſpecieꝝ ſed ſola pars intellectiua que caret organo.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primã dicitur ꝙ imaterialitas ſubſtãcie materialis create nõ ẽ itellectus eius ſʒ ex imaterialitate eius habet virtutẽ itelligẽdi ideo nõ oportet itellectũ eſſe eſſẽciã aĩe. Ad ſecũdã pʒ ſolucio. Ad terciã dicitur ꝙ ariſtoteles vocat itellectũ paſſiuũ virtutẽ cogitatiuã q̃ dicitur ratio particularis. q̃ quidẽ virtus cogitatiua corruptibilis ẽ ratione ſui organi. ſʒ potẽcia itellectiua dicitur intellectꝰ poſſibilis ⁊ nõ paſſiuꝰ qꝛ nõ patitur duobꝰ primis modis. Ad quartam dicitur ꝙ reſpectu euiſdẽ opationis ⁊ in eodẽ ordine agẽs eſt nobiliꝰ paciẽte. ſʒ reſpectu diuerſaꝝ opationũ ⁊ i diuerſis ordinibꝰ nõ oportet. ymo paciẽs ſuperioris ordinis quãdoqꝫ eſt nobilius agẽte inferioris ordinis. Et hec de queſtione.

Queritur ſecundo. vtrum In

tellectus poſſibilis ſecũdum eſſe ſit ſeparatꝰ a corpore. Et arguitur ꝙ ſic qꝛ vt habet textus ſenſus nõ eſt ſine corpore. hic autem. ſ. intellectus eſt ſeparatus. 2ͦ ſi intellectus poſſibilis eſſet corpori ꝯiũctus ſecũdum eſſe ſequeretur ꝙ eſſet ſingularis. ⁊ ꝑ ꝯñs quicquid reciperet reciperet ſingulariter qd' falſũ ẽ qꝛ itellectꝰ cognoſcit vniuerſaliter. 3ͦ ſi eſſet corpori ꝯiũctus ſequeretur ꝙ eſſet corruptibilis ad corruptionem compoſiti. 4ͦ euiſdẽ eſt potẽcia ⁊ actꝰ. ſʒ actus itellectꝰ nõ eſt actio corporis ergo neqꝫ potẽcia itellectiua ẽ corpori ꝯiũcta. Ad oppoſitũ ẽ textus vocãs itellectũ partẽ aĩe. aĩa autem eſt forma corporis gͦ intellectꝰ ẽ corpori ꝯiunctꝰ. Pro reſpõſione.

Sciendum eſt primo ꝙ Auer

rois motꝰ prima ratione ãte oppoſitũ ponit intellectũ poſſibilẽ ſeparatũ a corpore ſʒꝰ eſſe. ⁊ dicebat ꝙ licʒ dicamur itelligere per itellectũ poſſibilẽ tñ hoc nõ eſt qꝛ ſit nobis ꝯiũctus ſʒꝰ eſſe ſʒ ſolũ ſʒꝰ itelligere. Imaginabatur enim Auerrois ꝙ itellectũ poſſibilẽ nobis vniri ꝑ ſpeciẽ itelligibilẽ q̃ habet duplex ſubiectũ. ſ. itellectũ poſſibilẽ ⁊ ipſa fãtaſmata q̃ ſunt i organis corporeis ⁊ qꝛ talis ſpecies eſt quoddãmodo vnũ cũ itellectu poſſibili ⁊ quodãmodo vnũ cũ fantaſmatibꝰ ideo dixit itellectũ poſſibilẽ ꝯtinuari cũ illis fantaſmatibus per talẽ ſpeciẽ. Sʒ cõtra hãc opinionem ponitur.

Concluſio prima. Intellec

tus poſſibilis nõ eſt a corpore ſeparatus ſʒꝰ eſſe patet qꝛ pꝛĩcipiũ formale quo homo intelligit nõ eſt ab eo ſeparatũ ſecũdum eſſe. ſʒ intellectus poſſibilis eſt pꝛĩcipiũ formale quo intelligit homo ergo itellectus poſſibilis nõ eſt a corpore ſeparatus. maioꝛ pʒ qꝛ nichil agit niſi ſecũdum ꝙ eſt in actu per formã ꝑ quã agit. ſʒ nichil eſt in actu ꝑ illud quod eſt ab eo ſeparatum ſʒꝰ eſſe. minoꝛ patet qꝛ ſecũdum textum itellectus eſt quo aĩa operatur. ergo relinquitur ꝙ itellectꝰ nõ eſt a corpore ſeparatꝰ ſʒꝰ eſſe. vñ licʒ illud quo aliquid operatur ſicut principio actiuo poſſit eſſe ab eo ſeparatum ſʒꝰ eſſe vt dicimꝰ ꝙ baiulus opatur ꝑ regẽ ⁊ qꝛ rex mouet ipſum ad operãdũ. tñ impoſſibile eſt illud quo aliquid formaliter operatur ab eo ſeparari ſecũdum eſſe.

Concluſio ſecunda: modus

quo ponit Auerrois itellectũ poſſibilẽ ꝯtinuari cũ fantaſmatibꝰ ⁊ nobis nullam ponit ꝯtinuationẽ. pʒ qꝛ itellectꝰ poſſibilis ñ ẽ itellm cũ itelligibilia niſi ſʒꝰ ꝙ itelligibile ẽ vnũ i actu ſicꝫ nec ſẽſus ẽ idẽ cũ ſenſibili i potẽcia gͦ ſpẽs itelligibilis nõ ẽ formã itellectꝰ poſſibilis niſi ſʒꝰ ꝙ ẽ itelligibile i actu. Sʒ nõ eſt itelligibilis i actu niſi ꝓut ẽ abſtracta a fãtaſmatibꝰ gͦ ſecũdum ꝙ vnitur intellectui ẽ remota a fãtaſmatibꝰ ⁊ ꝑ ꝯñs ñ ẽ aliquid vnũ cũ itellectu. gͦ per iſtũ modũ itellectus poſſibilis nõ vnitur nobiſcum. Uñ etiã vt dicit Sãctus thomas Auerrois fuit deceptꝰ ꝑ fallaciã accidẽtis quaſi ſic arguẽs. ſpẽs itelligibilis ẽ vnita fãtaſmatibꝰ. ⁊ ẽ vnita cũ itellectu poſſibili. gͦ itellectꝰ poſſibilis vnitur cũ fãtaſmatibꝰ q̃ ſunt i nobis. Uñ ſpẽs itelligibilis ſʒꝰ ꝙ ẽ vnita itellectui abſtrahitur a fãtaſmatibꝰ ⁊ ꝯdicionibꝰ materie ⁊ ſʒꝰ ꝙ ẽ vnita fãtaſmati ẽ vnita cõdicionibus materie.

Concluſio tertia. Quamuis

ꝑdicto modo itellectꝰ poſſibilis nobiſcũ vniretur adhuc tñ ꝑ talẽ mõm ñ eſſemꝰ itelligẽtes ſʒ itellecti. pʒ qꝛ ꝑ hoc ꝙ ſpẽs alicuiꝰ rei ẽ i aliqua potẽcia cognitiua. tñ res illa nõ fit cognoſcẽs ſʒ cognita ſicut ꝑ hoc ꝙ ſimilitudo coloris ẽ i potẽcia viſiua color ñ fit vidẽs ſʒ viſus ẽ gͦ nõ ꝑ hoc ꝙ ſpẽs itelligibilis q̃ ẽ ſimilitudo fãtaſmatis recipitur i intellectu nõ ſequitur ꝙ nos efficiamur itelligẽtes ſʒ ꝙ nos vel fãtaſmata q̃ i nobis ſũt ſimꝰ intellecta ab illa potẽcia intellectiua.

Concluſio Quarta Directe

eſt cõtra poſitioneʒ ariſtotelis. patet nã phūs ĩ
primo huius tractatus inquirit de parte aíe ꝗ̃
eſt ĩtellectus poſſibilis. ſed aĩa eſt in corpore cu
ius eſt forma. ergo ẽ ĩtellectus poſſibilis et ĩ cor
pore. Item ariſtoteles vocat in textu ĩtellec-
tũ illud quo aĩa ĩtelligit ⁊ opinat᷑. ⁊ ſic poſitio
illa ẽ ꝯtra ariſtotelẽ. eſt etiã cõtra pñcipia phie
⁊ diſſonat noſtre fidei nõ eniʒ dicit phūs ꝙ ĩtel-
lectus ſit ſeparatus a corpore ſʒꝰ eſſe ſed dicit ꝙ
eſt ſeparatus qꝛ nõ habet organũ determinatũ
ſicut ſenſus. ⁊ hoc ideo eſt qꝛ aĩa ĩtellectiua ꝓp
ter ſui nobilitatẽ ſupgreditur facultatẽ natura
corporalis ⁊ ideo ñ poteſt ab ea totaliter ꝯphẽ
di. ⁊ ita ſibi remanet aliqua actio ĩ qua nõ cõi
cat cũ natura corꝑali. ⁊ potẽcia ꝑ quã operat᷑
nõ habet organũ corporale. ⁊ ſic patet ꝙ ĩtellec
tus eſt ſeparatꝰ qꝛ nõ eſt ꝯiũctus organo corpo
rali. tñ ſimpliciter loquẽdo eſt ꝯiunctus corpori
ſecũduʒ eſſe inquãtuʒ eſt in aĩa ſubiectiue ꝗ̃ eſt
forma corpori ꝯiuncta.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã patet ſolutio. Ad ſecũdaʒ dicitur
ꝙ licet ĩtellectus ſit ſingularis ĩ eſſendo propter
ſingularitatẽ ſui ſubiecti. ſ. aíe tamẽ eſt vniuerſa
lis in cognoſcẽdo ⁊ ꝑ reſpectũ ad ſuũ obiectum
nã obiectũ ĩtellectus ab eo ĩtelligit᷑ vl̃r. ⁊ ẽ vni
uerſale ſecũduʒ rationẽ. Ad terciaʒ negetur
ꝯñtia. qꝛ cũ aĩa noſtra ſit a corpore ſeparabi-
lis eo ꝙ nõ ẽ totaliter immerſa corpori ideo nõ
corrũpitur ad corruptionem totius ꝯpoſiti neqꝫ
etiaʒ potẽcie ꝗ̃ ſibi ꝯueniũt ea parte qua ſuper
greditur naturã corporeaʒ. Ad quartã dicit᷑
ꝙ intellectus nõ eſt actus corporis qꝛ ꝗ̃uis aĩa
ſecũduʒ ſuã eſſenciam ſit forma corporis tamẽ
ĩtellectus nullũ organũ informat. nec tñ ẽ a cor
pore ſeparatus zꝰ eſſe qꝛ eſt in eſſencia aíe ⁊ aĩa
ſecũduʒ eſſentiã eius eſt forma corporis. vñ aĩa
vt ẽ ſubſiſtẽs dicit᷑ agere ꝗ̃uis ſimpliciter toꝰ di
cat᷑ agere qꝛ aĩa nõ ſubſiſtit ſubſiſtẽtia ꝯpleta
ſed totũ ꝯpoſitum. Et hec de queſtione.

Sequitur in textu.

Cum autem ſic ſingula fiant.

Queritur tercio: vtrum poſt

actũ ĩtelligẽdi ſpecies ĩtelligibiles poſſint ꝯſer-
uari in ĩtellectu. Et arguitur ꝙ nõ qꝛ ſpecies ĩ
telligibiles ſolũ habẽt in memoria reſeruari. ſʒ
ĩtellectus nõ eſt memoria quod pʒ. qꝛ memoria
cognoſcit ꝑteritũ ſub ratione ꝑteriti. ſʒ hoc ẽ co
gnoſcere hic ⁊ nũc. hoc autẽ ꝯuenit ſenſui ⁊ non
ĩtellectui ergo memoria nõ ẽ in parte ĩtellectiua
z° ĩtellectus fit in actu ꝑ ſpeciẽ intelligibilẽ ĩtel
lectũ autem in actu eſt ipſe intellectus in actu ⁊
ꝯtra. ergo intellectus oĩa intelligit quoꝝ habʒ
ſpẽs in ſe. g° poſt actuale ĩtelligere nõ retinet
ſpẽs ĩtelligibiles alias ĩtellectus ſꝑ intelligeret
oĩa que nouit. Ad oppoſitum arguitur per
phũʒ dicẽtem cũ autẽ ſic ſingula vt fiãt ſciẽs di
citur qui ſecundm actum. habet habitum in
ipſo ꝑmanẽtem. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝗ̃ actũ eſt de ĩtellectu in potẽtia. Conſequenter
oſtendit ariſtoteles quomodo reducatur in ac-
tũ. ⁊ primo oſtẽdit quomodo ĩtellectꝰ qñ fit in
actu. deinde determinat de obiecto intellectus.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

zꝰ Auicẽnaʒ ſpecies ĩtelligibiles nõ remanẽt ĩ
intellectu poſt actuale ĩtelligere. dicit enim ꝙ in
parte ſenſitiua ſolũ poſſũt ꝯſeruari quãtuʒ ad
duas potẽcias. ſ. ymaginatiuã ⁊ memoratiuaʒ
pro ꝗ̃to ſua organa ꝑficiũtur quodã ſicco bene
retinẽte ĩquibꝰ poſſunt reſeruari aliq̃ ſpecies ceſ
ſante actuali apprehẽſione. Sʒ ĩtellectꝰ qui ca-
ret organo corporali nichil põt recipe niſi mate-
rialiter. ⁊ ꝗ̃diu manet ſimilitudo tã diu ĩtelligit
⁊ cũ deſinit ĩtelligere illa ſpecies deſinit eſſe ĩ in
tellectu. ⁊ oʒ ꝙ ſi de nouo velit aliq̃ reʒ ĩtellige
re ꝙ ꝯuertat ſe ad ĩtellectũ agẽtẽ quẽ põebat eẽ
ſubſtãciaʒ ſeparatã vt ab illo effluent ſpecies in
telligibiles in ĩtellectũ poſſibileʒ ⁊ per viſum ⁊ ex
ercitiũ ſe ꝯuertenſſi acquirit᷑ ꝗ̃daʒ abilitas in
ĩtellectu poſſibili ꝯuertẽdi ſe ad agẽteʒ ꝗ̃ abili-
tateʒ dicebat eſſe habitũ ſciẽcie ⁊ ſic ſecũdum ip
ſum in ĩtellectu nõ eſt memoria.

Sciendum eſt tercio. ꝙ hec

opinio eſt cõtra ariſtotelẽ dicẽtem ꝙ ĩtellectꝰ po
ſſibilis ſic fit ſingula ſicut ſciẽs ⁊ reducitur ĩ ac
tũ ſpecieꝝ ĩtelligibiliuʒ ſicut habẽs habituʒ ſci
ẽcie ⁊ dũ habet ſpecies in actu dicitur ſciẽs ĩ ac
tu ⁊ hoc ꝯuenit ſibi quãdo ꝑ ſe ipſuʒ poteſt ope
rari ſicut aliquis habẽs aliquã formã poteſt ſe
cũduʒ eã operari ⁊ quãdo aliquis habet actuʒ
aliciꝰ forme oʒ ꝙ habeat illã formã ⁊ ꝗ̃uis ĩtel
lectꝰ poſſibilis ſit quodãmodo ĩ actu quãdo hʒ
ſpecies ĩtelligibiles ⁊ nõ ꝯſiderat. tñ cũ hoc ẽ in
potẽcia lʒ nõ eodẽmodo ſicut ãteꝗ̃ adquireret
habituʒ ſcie. hitꝰ eniʒ ſcie ẽ actꝰ primi ſciẽtis ⁊ ſolũ
ẽ ĩ potẽcia ad actũ zꝰ eiꝰ qui ẽ actualis ꝯſidera
cio ꝑ ꝗ̃ ĩtellectꝰ dicitur fieri ſingula in actu.

Sciendum eſt quarto. ꝙ In

tellectꝰ poſſibilis dicitur fieri ſigula zꝰ ꝙ recipit
ſpẽs ſigulariũ ꝓut ſpẽs rei recepta ĩ ĩtellectu eſt
forma ĩtelligẽtus ⁊ ex ea cũ ĩtellectu fit vnũ ſicut
ex actu ⁊ potẽcia ñ ita tñ ꝙ ĩtellectꝰ fiat vnũ cũ
eſſẽcia cũ re cuiꝰ ẽ ſpẽs ĩ ĩtellectu ſʒ ſolũ zꝰ eſſe ĩ
telligibile ⁊ ĩtẽcionale ⁊ ide ẽ ꝙ ĩtellectꝰ ſic factꝰ
ĩ actu nõ ſolum põt intelligere oĩa quoꝝ habet
ſpecies. Sʒ etiã poteſt intelligere ſe ipſum.

Concluſio reſponſiua ad .q.

ſpẽs intelligibiles remanẽt in ĩtellectu poſſibili
poſt actuale ĩtelligere nõ tñ ſʒꝰ eſſe cõpletũ ſʒ ſʒꝰ
eſſe iꝑfectũ ⁊ ſemiplenũ. 1° patet quia õne
quod recipit᷑ ĩ aliquo recipit᷑ ad modũ recipiẽtiſ
Sʒ ĩtellectus ẽ nature magis ſtabilis ꝗ̃ materia
corporalis. materia autẽ corporalis retinet for-
mas quas recipit ñ ſolũ qñ per eas agit ſʒ etiaʒ
ceſſante actione. ergo a forciori ĩtellectꝰ retinet
ſpecies ĩtelligibiles poſt actuale ĩtelligere. z°
patet quia ĩtellectꝰ mediãtibꝰ ſpeciebꝰ ſic reſer-
uatis nõ exit ĩ actũ niſi ꝯuertẽdo ſe ad fantaſ-
mata ergo ſpecies nõ manẽt in eo ſʒꝰ eſſe ꝯple
tuʒ. Ex dictis patet ꝙ in parte intellectiua eſt
ponẽda memoria capiẽdo memoriã ſecũduʒ ꝙ
eſt ꝯſeruatiua ſpecieꝝ. Sʒ ſi caperet᷑ memoria vt
de ratiõe eius eſt apprehẽdere ꝑteritũ ſub ratio
ne ꝑteriti ex parte obiecti tũc memoria nõ eſſet
in ꝑte ĩtellectiua ſʒ ſenſitiua tãtuʒ que ẽ apꝑhẽ
ſiua particulariũ. quia ꝑteritũ inquãtuʒ hmõi
ꝯſignat eſſe ſub determiato tẽpore quod ꝑtinet
ad eſſe ſingulare.

Dubitatur. Utrum memo

ria intellectiua ſit alia potencia ab intellectu.
Et arguitur ꝙ ſic quia memoria ſenſitiua ẽ alia
a ſenſu cõi. ergo a ſimili memoria ĩtellectiua eſt
alia ab intellectu. Pro dubio ſupponitur ꝙ
potẽcie anime diſtinguũtur per diuerſas rationeſ
obiectoꝝ vñ ſi aliqua potẽcia ordinetur ad ob
iectũ ſecũduʒ ꝯmunẽ rationem obiecti non va-
riabitur illa potẽcia ſecũduʒ diuerſitates parti-
cularis obiecti vt viſus reſpicit coloratũ in cõ
muni tñ nõ variat᷑ ꝑ diuerſitatẽ albi ⁊ nigri et
cũ intellectus reſpiciat obiectũ ſecũduʒ ꝯmunẽ
rationẽ entis eo ꝙ ĩtellectus poteſt oĩa fieri nõ
diuerſificatur ſecũduʒ rationes particulariũ en-
cium. ſed quia reſpectu eiuſdẽ obiecti aliud ẽ pri
cipiuʒ actiuũ a quo fit obiectũ in actu quia po
tẽcia actiua ſe habet ad obiectũ vt actꝰ ad potẽ
ciam ⁊ paſſiua ſe habet ad obiectũ vt ens in po
tẽcia ad ens in actu. ⁊ nichil reſpectu eiuſdẽ eo-
dẽmodo ꝯſideratũ ẽ in actu ⁊ ĩ potẽcia ideo in
anima ĩtellectiua oportet eſſe intellectũ agẽtem
realiter diſtĩctuʒ a poſſibili. ſed ibi non ſunt alie
differẽcie potẽciaꝝ. Tunc reſpondetur ad du
biuʒ ꝙ memoria intellectiua nõ eſt alia potẽcia
ab intellectu nã memoria eſt theſaurus ſpecieꝝ.
Sed intellectus ſecũdum philoſophuʒ eſt locus
ſpecieꝝ ergo memoria nõ eſt alia potẽcia ab in
tellectu. Differt tamen ab intellectu ſecundum
rationẽ quia ĩtellectꝰ poteſt recipere ſpecies ĩtel
ligibiles ⁊ dicitur intellectus. ſed ſecũdũ ꝙ ꝯſer
uat abſqꝫ intelligere actuali vocatur memoria ĩ
tellectiua. Ad rationem dubii dicitur ꝙ pre
teritum et preſens poſſunt eſſe differencie diuiſi-
ue potẽcie ſenſitiue que apꝑhẽdit ꝑticulariter. nõ
autem intellectiue que apprehẽdit vniuerſalit᷑.
Unde tñ preterició vnomodo referri põt
ad obiectũ quod cognoſcit᷑. z° mõ ad actũ
cognitionis que duo ſimul ꝯiungũtur in parte
ſenſitiua ꝗ̃ aliud apprehendit ꝑ hoc ꝙ inmuta
tur potẽtia ſenſitiua. nã aĩal memoratur ſe pri
us ſenſiſſe in ꝑterito ⁊ cognouiſſe ſe quoddam
ꝑteritũ. Sʒ in parte intellectiua ꝑteritio nõ ꝯue
nit ex parte obiecti quia intellectꝰ nõ cognoſcit
niſi vniuerſale cui accidit eſſe in ꝑſenti vel in ꝑ
terito. ſed ex parte actus cognoſcẽtis ꝑteritio co
gnoſcitur in actu quia noſtrũ ĩtelligere eſt qui-
dam actꝰ particularis qui tñ fit in iſto tempore
vel illo ⁊ hoc nõ repugnat ĩtellectualitati quia
quãuis ille actus ſit particularis tamẽ eſt ĩma
terialis. ideo ſicut intelligit ſe ipſuʒ quãuis ſit
ſingularis vel particularis ita intelligit ſuũ ĩtel
ligere ꝙ eſt actu exiſtẽs in ꝑſenti vel ĩ ꝑterito.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primaʒ dicitur ꝙ lʒ intellectus nõ ſit appre
hẽſiuꝰ preteriti ſecũduʒ ꝑteritionẽ obiecti tamẽ ẽ
apprehẽdit ꝑteritũ ſecũduʒ ꝑteritionem actꝰ. ẽ
etiam ꝯſeruatiꝰ ſpecieꝝ intelligibilium ratione
cuius in eo ponitur memoria. Ad ſecundam
dicitur ꝙ ſpecies intelligibilis vno modo eſt in
intellectu in pura potencia vt ante dictuʒ ẽ ⁊ ſic
intellectus eſt in potẽcia eſſenciali taʒ ad actuʒ
primũ ꝗ̃ ad actuʒ ſecũduʒ. Aliomodo eſt in
intellectu ſecũdũ eſſe ꝯpletũ ⁊ in actu ſicut quã
do intellectus actu intelligit. Tercio modo
poteſt eſſe in ĩtellectu ĩ actu ſemi pleno ⁊ tũc ibi
eſt per modũ habitus ⁊ actus primi. ⁊ me° mo-
do ſe habet inter potenciam primã ⁊ actum ſecũ
dum. hoc modo intellectus ꝯſeruat ſpecies ĩtel
ligibiles nec oportet ꝙ ſemꝑ intelligat actu cũ
iſto modo habet ipſas. Et hec de queſtione.
Sequit᷑ t. Quoniam autem aliud eſt et cetera.

Queritur quarto. Utrum

Quiditas rei materialis ſit ꝓpriuʒ obm̃ noſtri ĩ
tellectꝰ. Arguit᷑ ꝙ nõ qꝛ obiectũ habitꝰ alicꝰ
potẽcie nõ debet excedere obiectũ illius potẽcie
quia idẽ eſt obiectuʒ potẽcie habitus ⁊ actꝰ eiꝰ
ſʒ ens ẽ obiectũ metaphice ꝗ̃ eſt habitꝰ noſtri in
tellectus ergo obiectũ noſtri ĩtellectꝰ nõ debʒ eẽ
minus ꝯmune ꝗ̃ ens. ergo quiditas rei materia
lis nõ ẽ obiectũ noſtri ĩtellectus. z° nulla po
tẽcia debet excedere ſuũ obiectũ. ſʒ multa cogno
ſcũtur ꝗ̃ ſub quiditate rei materialis nõ ꝯtinen
tur ergo nõ ẽ adequatũ obiectum noſtri ĩtellec
tus. Ad oppoſitum arguitur per philoſophũ
dicẽteʒ ꝙ ĩ mathematicis ⁊ in naturalibus alia
⁊ lia virtute cognoſcitur ſuppoſituʒ ⁊ natura qꝛ
per ſenſuʒ in naturalibus ⁊ per ymaginationeʒ
ĩ mathematicis. ⁊ per ĩtellectũ ꝗ̃o cognoſcit᷑ na

tura ⁊ ſi per intellectū vtriſqȝ cognoſcatur ſimpliciter tamen aliter ⁊ aliter ſe habet ī cognoſcēdo naturam ⁊ ſuppoſitum quia cognoſcit naturā per ſe ⁊ ſuppoſitū indirecte. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ꝗ Ariſtoteles poſuit ꝯditiōes intellectus poſſibilis ⁊ oſtēdit qualiter reducitur de potēcia ī actuȝ. Cōſequēter determinat de natura ſui obiecti qꝛ potēcie per obiecta cognoſcuntur. cuius ratio eſt qꝛ potēcie ꝑ obiecta ab inuicēȝ ſpecificāt̄ ſȝ ſunt eadē pricipia eſſe vnitatis ⁊ diſtinctionis rei ab aliis ⁊ cognitionis eius.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ Plato ponit quiditates reꝝ ſȝ rem ſeparatas a ſingularibꝰ quas vocat ydeas. ſȝ cōtra ipſuȝ 4° methaphiſice Ariſ. oñdit ꝙ quiditates reꝝ nō ſunt aliud ab ipſis niſi ꝑ accidēs quia quiditas ſolū includit illa q̄ pertinēt ad ſpeciē. ſuppoſitū vero in naturalibꝰ ⁊ mathematicis vltra eſſēcialia ſpeciei īcludit pricipia indiuiduācia q̄ a pricipiis eſſencialibꝰ ſpeciei ſunt realiter diſtincta ſicut diceremꝰ ꝙ nō eſt idē quiditas hominis albi ⁊ homo albꝰ. nā quiditas hominis nigri nō ꝯtinet in ſe niſi quod ꝑtinet ad ſpeciē eiꝰ. ſȝ homo albꝰ habet aliquid ī ſe ꝓter ſpeciē humanā ⁊ iſtud ꝯtingit in ōnibꝰ habentibꝰ formā in materia in quibꝰ ſuppoſituȝ habet aliquid ꝓter pricipia ſpeciei quare ī ipſis alia ſunt accidēcia nature ⁊ alia ſuppoſiti. Sed in illis que nō habēt formā in materia ſed ſunt forme tātum nihil poteſt eſſe preter eſſenciā ſpeciei ideo ibi nō differunt natura ⁊ ſuppoſitū nec ſunt diuerſa accidencia ſpeciei ⁊ indiuidui. qꝛ non habent diuerſa principia.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Tā naturalia ꝗ encia mathematicalia habēt ſpeciē in materia. Sȝ duplex eſt materia quedā eſt ſēſibilis a qua abſtrahūt mathematicalia. ⁊ ꝗ īcludūt naturalia. Alia eſt ītelligibilis ꝗ mathematica ꝯcernit nam quātitas immediate inheret ſubſtācie ꝯiūcte cū materia ⁊ forma. qualitates vero ſenſibiles q̄ reponūt materiam ī eſſe naturali in quātitate fundātur. ſed remoto poſteriori poteſt remanere priꝰ ideo remanet quātitas ⁊ ꝯtinuitas in ſubſtācia. Vñ aliq̄ ſunt forme requirētes materiā ſub determinata ratione qualitatū ſenſibiliū ſicut naturalia. Alie ſūt que requirūt materiam nō ſub determinata diſpoſitione qualitatū ſed ſolum ſub quātitate vt triangulus quadrangulus que dicuntur forme mathematice ideo bene dicebatur ꝙ concernunt materiam intelligibilē ſed abſtrahūt a ſenſibili. Ex quo patet ꝙ tā in naturalibꝰ ꝗ ī mathematicis differūt res ⁊ natura. ratione cuius in vtriſqȝ poſſunt inueniri plura indiuidua ſub vna ſpecie. vnde ponūtur duo exēpla in textu. vnum mathematicum cum dicitur ꝙ aliud eſt magnitudo ⁊ magnitudinis eſſe. ⁊ aliud exēplum naturale cum dicitur ꝙ aliud eſt aqua ⁊ aque eſſe. ⁊ per aquam intelligitur ſuppoſitum ⁊ per eſſe aque intelligitur quiditas.

Sciendum eſt quarto. ꝙ In naturalibus ⁊ mathematicis in quibus realiter differt quiditas a ſuppoſito alia ⁊ alia virtute cognoſcuntur natura ⁊ ſuppoſitum. Sed in ſeparatis a materia vbi non diſtinguntur eadem virtute cognoſcuntur. vnde ꝙ in ſeparatis nō diſtinguantur tāgit philoſophus in textu ꝙ aliud eſt aqua ⁊ aque eſſe ⁊ ſic in multis aliis tamen non eſt in oībus ſic. ſed in quibuſdam aliis ſ. in ſeparatis idē ē eſſe carnis ⁊ caro. ⁊ vtit̄ iſtis terminis caro ⁊ carnis eſſe quia ſubſtancie ſeparate ſunt nobis ignote ideo non nominauit eas philoſophus nominibus propriis. Ex iſtis ſequitur ꝙ in ſeparatis per intellectum cognoſcuntur natura et ſuppoſitum. in naturalibus vero ⁊ mathematicis natura directe cognoſcitur per intellectum ⁊ per ſenſum cognoſcitur ſuppoſitum in naturalibus et per ymaginacionem in mathematicis. ⁊ ſi in iſtis ſuppoſituȝ cognoſcatur hoc non eſt directe ſed per reflexionē ad ſenſum vel ymaginationem. Ex quibus infert philoſophus ꝙ oīno ſicut res ſunt ſeparabiles a materia ſic et ea q̄ ſunt circa intellectū.

His ſuppoſitis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad .q: quiditas rei materialis eſt obiectum adequatū noſtri intellectus. patet primo illud eſt obiectuȝ alicuius potētie in quod directe ⁊ per ſe fert̄ illa potētia ⁊ ſub cuiꝰ rōe cetera appꝛehendit. ſic ē de quiditate rei materialis reſpectu noſtri intellectus nā ſi interdum cognoſcat ſuppoſitū materiale hoc non eſt directe ſed reflexe. ſi etiam cognoſcat ſubſtācias ſeparatas hoc non eſt niſi mediāte cognitione ſubſtancie materialis ideo in methaphiſica prius tractat Ariſtoteles de ſubſtanciis materialibus ꝗ de ſeparatis. Secūdo accio cuiuſlibet agentis eſt ſecundum condicionē forme que eſt principiū huius accionis. Sed ſpecies intelligibilis a particularibꝰ abſtracta eſt forma noſtri intellectus ⁊ primo ſue actionis q̄ quidē ſpecies ē ꝑ ſe ſimilitudo rei materialis ergo ītellectꝰ noſter ⁊ ꝑ ſe ⁊ directe ītelligit hmōi quiditateȝ. Nec pōt dici ꝙ illa ſpēs ītelligibilis ſit obiectū noſtri ītellectꝰ qꝛ nō ē illud qd̄ ītelligit̄. ſȝ ē illud mediāte quo fit ītellectio ſicut ſpecies coloris ñ ē illud qd̄ videt̄. ſȝ ē illud mediāte quo viſus videt. ⁊ color eſt illud quod videt̄ 3° obm alicuiꝰ potēcie dȝ ēē ꝓportionatū illi ſed ītellectꝰ noſter ē ꝯiunctꝰ ſȝ eſſe ⁊ ſeparatus ſȝ rationē hoc ſimiliter conuenit quiditati rei materialis q̄ ē cōiūcta ſuppoſitis ſȝ eſſe ⁊ diſtīcta ab ipſis ſȝ rationē. Quarto potencie ſecūduȝ ſpeciē diſtīguntur ꝑ actus ⁊ actꝰ per obiecta ſȝ itellectus noſter eſt diſtīctꝰ a ſenſu ⁊ etiā ab ītellectu ſbē ſeparate. ergo ſuū obiectuȝ differt ab obiecto ſenſus ⁊ ab obiecto ſubſtancie ſeparate. ergo cū obiectū ſenſus ſit ꝯiūctum ſecunduȝ eſſe ⁊ rationē materie particularis et obiectū intellectus ſeparati ſit ſeparatū ab ōni materia tā ſenſibili ꝗ ymaginabili. oportet ꝙ obiectū ītellectus ꝯiūcti habeat eſſe ꝯiunctuȝ ſȝ eſſe ⁊ ſeparatū ſȝ rationē quod nō reperitur in quiditate rei materialis.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primā dicitur ꝙ obiectū habitꝰ alicuiꝰ potencie nō excedit obiectū commune talis potencie ſȝ bene poteſt excedere ꝓpriū obiectū. vñ ens eſt obm cōe noſtri ītellectꝰ ⁊ quiditas rei materialis ē eius obiectū ꝓpriū ꝑ q̄d diſtīguit̄ a ceteris potēciis cognitiuis. ſȝ verum dicitur ratio cōmunis ꝑ quā fertur ītellectus ī vnūquodqȝ. vniuerſale vero dicitur q̄daȝ ꝓprietas ꝯſequēs naturā intellectiuam. Ad ſecundā dicitur ꝙ intellectꝰ noſter directe ⁊ per ſe ſolū intelligit ꝑ attributionē ad ipſaȝ quiditatē vel tanꝗ ſibi inferiora vt ſunt eius effectus. vel tanꝗ ſibi ſuperiora vt ſunt ſue cauſe. ſ. ſubſtācie ſeparate.

Et hec de queſtione. Sequitur in textu.

Dubitabit autem aliquis. etcetera.

Queritur quinto. vtrum Intellectus noſter poſſibil̄ ſit ītelligibil̄. Et arguit̄ ꝙ nō ratione poī quia ſi ſic vel ītelligeretur per ſe ipſuȝ vel per aliud. nō primū quia tūc nō ſoluȝ eſſet intelligibilis ſed intelligens ⁊ cū omne ītelligibile inquātuȝ hmōi ſit vnius ſpeciei cū alio ſeqretur ꝙ ōne ītelligibile ītelligeret. nec 2ꝰ quia ſequeretur ꝙ omne ītelligibile intelligeret ⁊ ſemꝑ intelligeret illud quod intelligit. Secūdo ſi eſſet ītelligibilis intelligeretur ſicut alia intelligibilia. ſed hoc eſt falſum quia alia intelligibilia intelligūtur per abſtractionē a materia nō autē intellectus cū ſit immaterialis. Ad oppoſitū eſt textus dicēs ꝙ ē ītelligibilis ſicut alia intelligibilia. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt ꝗ phūs oſtēdit naturaȝ intellectus poſſibilis ⁊ quomō reducitur in actū ⁊ quid eſt obiectū eiꝰ. Conſequēter circa predicta mouet duas dubitationes. Prima eſt cū intellectus noſter ſit ſimplex ⁊ īpaſſibilis non habēs aliquid ꝯmune cum aliis quomodo poterit intelligere cum ītelligere ſit ꝗdam pati ⁊ de ratione patiētis eſt ꝙ habeat aliquid ꝯmune cum agente. ſ. materiā.

Secunda dubitatio eſt titulus queſtionis.

Pro ſolutione prime ſuppōnēduȝ eſt ꝙ paſſio dicitur multipliciter. intellectus vero patitur ſecundū tercium modū inquātum recipit intelligibilia atque quodammodo erat in potencia quia nichil eſt in actu anteꝗ intelligat. eſt enīȝ ſicut tabula raſa in qua nihil eſt in actu deſcriptum in potēcia tamen ad receptionē ſcripturaꝝ ⁊ picturaꝝ. ⁊ ita intellectꝰ poſſibilis in pricipio nichil eſt in actu ſed in potēcia tātum. ⁊ per hoc excluditur opinio antiquoꝝ qui ponebant animā ꝯponi ex oībus vt oīa intelligeret. ⁊ opinio Platonis ponētis aīam habere naturaliter ſciēciam ōniuȝ reꝝ ſed eā quodāmodo oblitā ꝑ vnionē ad corpꝰ ideo dicebat ꝙ addiſcere ſolū eſt oblitoꝝ reminiſci. Pro ſolutione ſecunde dubitationis ponitur.

Concluſio reſponſiua ad .q. Intellectus poſſibilis eſt intelligibilis nō ꝑ ſuā eſſenciā ſed per ſpeciē intelligibilē ſicut alia ītelligibilia. probatur nā in his q̄ ſunt ſicut materia idē ē intellectꝰ ⁊ q̄d ītelligitur. Sȝ intellectꝰ nō eſt actus ītelligēs niſi per ſpeciē intelligibilē q̄ eſt forma eius per quā intelligit ergo nō eſt intelligibilis niſi ꝑ ſpeciē intelligibilē per ꝗ alia ītelligibilia intelligūtur.

Dubitatur primo. Unde habet ītellectus poſſibilis ꝙ non intelligit ꝑ ſuam eſſenciā ſȝ per ſpeciē intelligibilē. R. ꝙ hoc eſt quia ī ordine intelligibilium entium in potencia vnūquodqȝ cognoſcibile ē ſȝ ꝙ eſt ī actu ⁊ nō ſȝ ꝙ eſt in potēcia. vt coloratū videt̄ in actu ⁊ nō coloratū in potēcia ꝓpter ꝙ ītellectꝰ nō cognoſcit materiā niſi ꝑ analogiā ad formā. Ex dictis patet ꝙ prima cauſa q̄ eſt actꝰ purus ē ſimpliciter ītelligibil̄ ⁊ ideo nō ſolū ſe ſȝ alia a ſe ꝑ ſuā eſſentiā intelligit. Angelus vero qui nō ē actꝰ purꝰ ītelligit ſe ꝑ ſuā eſſentiā alia autē ꝑ ſpecies ꝯcreatas ī ītellectu eiꝰ. Intellectus autē noſter qui ē ī potēcia reſpectu ītelligibiliū ꝓut ē ꝯiūctꝰ corpori bene habet virtutē vt ītelligat nō autē vt ītelligat̄ niſi ſȝ ꝙ reducit̄ in actū ꝑ ſpēȝ ītelligibilē ⁊ idō nō ꝯgnoſcit ſe ꝑ ſuā eſſentiaȝ ſȝ ꝑ ſuū actū. Ubi aduertēduȝ ē ꝙ ītellectꝰ primo cognoſcit ſuū obiectū. deīde ſuuȝ actū. 3° ſpeciē ītelligibilē ⁊ poſtremo ꝑ ſpeciē ītelligibilē ſe ipſum cognoſcit. Dupliciter tñ ꝯtingit ītellectū noſtrū cognoſcere ſe ipſuȝ. vno modo particulariter vt cū ſortes vel Plato ꝑcipit ſe habere animā percipit ſe intelligere. Alio modo vniuerſaliter vt percipimus naturam anime intellectiue ꝑ actū ītellectꝰ. ⁊ ad primā ꝯgnicionē habēdā de aīa intellectiua ſufficit eiꝰ ꝑſēcia

ideo dicitur ꝙ cognoſcitur per ſuam pſenciam
ſed ad ſecūdaꝫ nō ſufficit eiꝰ pſencia ſed requi
ritur ſufficiēs inquiſicio quā nō poteſt quilꝫ fa
cere ideo multi naturā anime ⁊ intellectus igno
rāt ⁊ circa ipſa errant.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitᷣ ꝙ intellectus eſt intelligibilis
per aliud ⁊ cū inferebatur ꝙ omne itelligibile in
telligeret negetur cōſequēcia ſicut eniꝫ ſenſibile
i actu eſt ſenſibile ꝓpter ſimilitudinē ſenſibilis q̄
eſt forma ſenſus. ita intellectus noſter q̄ ſit i ac
tu per ſpeciē intelligibilē q̄ eſt forma illius per il
lam ſpeciem ſe intelligit. Uū in ſeparatis a
materia idē eſt intellectus ⁊ illud quod itelligitᷣ
nā per hoc aliq̄d eſt intelligibile actu ꝙ eſt ſine
materia. Sꝫ ē differēcia q̄daꝫ nam quarūdam
reꝝ eſſe eſt ſine materia ſicut in ſubſtā ciis ſepa
ratis ⁊ vnūquodqꝫ iſtoꝝ eſt intellectū ⁊ intel
ligens. Sꝫ quarūdam reꝝ eſſencia nō eſt ſine
materia ſed ſoluꝫ ſpecies ab eis abſtracta ſunt
ſine materia. ſic ⁊ per illas ſpecies intelligūtur
in actu ⁊ etiā intellectus eas recipiens per eas
etiaꝫ intelligit. ſed nō oportet ꝙ ille res ſint in
telligibiles quia nō ſunt immunes a materia.

Ad ſecūdam dicitur ꝙ ibi nō eſt omio ſimi
le ſed ſimile eſt in hoc quia ſicut intelligit alia a
ſe per ſpeciē alioꝝ intelligibilium ita ſe ipſuꝫ in
telligit per eādē ſpēm q̄ in eo recipitur ⁊ per quā
in actū reducitur ⁊ eſt actu intelligibile.
Et hec de queſtione. Sequitur in textu.

Quoniam autem ſicut et cetera.

Queritur ſexto. Utrum In

anima noſtra preter intellectū poſſibilē ſit ponē
dus intellectus agēs. Et arguitur ꝙ nō quia
ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia ita intellectus
ad itelligibilia. ſed nō ponitur ſenſus agēs ergo
nō debet poni itellectus agens. Secūdo ſimi
litudo agētis recipitur in paciēte ſecūdū modū
paciētis. ſed itellectus poſſibilis eſt virtus ima
terialis. ergo eius imaterialitas ſufficit ad hoc
ꝙ in eo recipiatur ſpecies imaterialiter. ergo nō
eſt neceſſe ponere itellectū agētē vt fiat res actu
intelligibilᷣ. Terꝰ ꝑ itellecꝰ poſſibilē aīa eſt in
potēcia ad oīa itelligibilia ⁊ ſi in ea ponitᷣ itelle
ctus agēs ꝑ illū erit i actu ergo ſimlᷣ eſſēt iactu ⁊
i potēcia reſpectu oīm intelligibiliū ꝙ eſt impoſ
ſibile. Quarto ſi eſſet itellectus agēs in aīa
ꝓcederet ab eſſēcia anime ⁊ nō ab aliquo itellec
tu ſupiori quod eſt incōueniēs gꝰ in aīa noſtra
nō eſt ponēdus intellectus agēs. Ad oppo
ſituꝫ eſt textus. Pro reſpōſione.

Sciendum eſt primo: ꝙ poſt

q̄ Ariſtoteles determinauit de itellectu poſſibili
Conſequēter agit de intellectu agente ponendo
quatuor cōdiciones eius. Prima eſt ꝙ eſt ſe
parabilis. Secūda eſt ꝙ eſt impaſſibilᷣ. Ter
cia ē ꝙ eſt immixtus. i. nō cōpoſitus ex naturis
corporeis nec habēs organū corporale. ⁊ in iſtiſ
tribꝰ cōdicionibꝰ cōuenit cū intellectu poſſibili.

Quarta eſt ꝙ intellectus agēs eſt in actu ſꝫꝰ
ſuaꝫ ſubſtāciam. ⁊ in hoc differt a poſſibili qui
ſecūduꝫ ſe eſt in potēcia ⁊ ſolū ſit in actu per ſpe
ciē intelligibilem. Iſtas condiciones probat
phūs quia ōne agēs nobilius eſtᷣ paciēte ⁊ prin
cipiū actiuū materie. Sꝫ intellectus agēs ꝯpara
tur ad poſſibilē ſicut actus ad materiaꝫ. ergo eſt
nobilior poſſibili. ſed intellectus poſſibilis eſt ſe
paratus ipaſſibilis ⁊ immixtus ergo a forciori i
tellectus agēs. Ex quo ſequitur ꝙ eſt ens ſecun
dū ſubſtāciam in actu quia nichil agit niſi ſecū
dum ꝙ eſt in actu.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

propter hec verba phi aliqui poſuerunt intellec
tum agēteꝫ ſubaꝫ ab homine ſeparatā. Sed
hoc iprobatur quia homo nō eſſet ſufficiēter a
natura cōſtitutus cuꝫ nō hēret in ſe principia
quibus poſſet exercere ſuā operationē q̄ eſt itel
ligere q̄ nō poteſt compleri niſi per intellectuꝫ a
gēteꝫ. ergo perfectio anime nature humane req̄
rit ꝙ vterqꝫ intellectus ſit aliquid in anima.

Item ſicut operatio intellectus poſſibilis. ſ. re
cipere itelligibilia attribuitur homini. ita opera
tio intellectus agētis. ſ. abſtrahere intelligibilia
ſed hoc nō fieret niſi formale princiꝰ huius ope
rationis eſſet homini ꝯiunctū ſecūduꝫ eſſe ergo
intellectus agēs nō eſt ſubſtancia ſeparata. nec
ſufficeret ꝙ ſpecies intelligibiles facte per intel
lectū agentem haberēt pro ſubiecto fantaſmata
q̄ ſunt in nobis. quia dictū eſt ſpecies non ſunt
actu intelligibiles niſi ſecūdum ꝙ ſunt abſtrac
te a fantaſmatibus. ergo mediātibꝰ ipſis actio i
tellectus agentis nō poſſet nobis attribui Ex
quo patet ꝙ nō eſt vnus intellectus agens in
hominibus vt poſuit Auerrois. quia cum intel
lectus ſit homini coniunctus tanq̄ virtus anime
eius oportet ꝙ multiplicetur ſecunduꝫ multipli
cationeꝫ animaꝝ vel hominum. Unde pa
tet ꝙ intellectus agens eſt virtus immaterialis
habens poteſtatem faciendi intelligibilia ſibi ſi
milia. facit eniꝫ ea que ſunt intelligibilia in po
tēcia actu itelligibilia. Tunc ſit hec.

Concluſio reſponſiua ad. q:

In aīa noſtra ponēdꝰ ē vnꝰ itellectꝰ agēs preter
poſſibilem pꝫ q2 in omni natura q̄ ē quādoqꝫ
ipotēcia ⁊ quandoqꝫ i actu oꝫ ꝙ ſit aliquid vt
materia i illo genere ⁊ potencia ad cetera illius
generis. ⁊ aliquid ꝙ ſit agēs et pricipiuꝫ actiuū
ſe habens in faciēdo ōnia ſicut ars ad materiā

Sed anima ſꝫꝰ intellectionē quādoqꝫ eſt in po
tēcia quādoqꝫ eſt i actu: ergo i ea ſunt iſte diffe
rēcie. ſ. intellectus i potēcia ad omnia ſicut qui
dicitur poſſibilis. ⁊ alius qui poſſit oīa facere
actu itelligibilia qui vocatur intellectus agens
qui vt dicitur in textu eſt quidā habitꝰ capiēdo
habitū generaliter ꝓ forma vt diſtiguitur cōtra
priuationē ⁊ nō ſpecialiter pro noticia pricipio
ruꝫ q2 ſi ita caperetur tūc itellectus agēs nō fa
ceret oīa actu intelligibilia eo ꝙ habitꝰ pricipio
ruꝫ preſupponit terminos pricipioꝝ eſſe notos.

Item res materiales ſunt itelligibiles in po
tēcia ſolū. ⁊ cū nihil ſe reducat de potēcia in ac
tū oꝫ ponere aliquid quod faciat eas itelligi
biles in actu. ſed hoc nō poteſt facere intellectꝰ
poſſibilᷣis cū ſolū ſit in potēcia reſpectu itelligibi
liū. gꝰ preter intellectū poſſibilē ponenqꝰ eſt in
tellectus agens. Ubi aduertēduꝫ eſt ꝙ intel
lectꝰ agēs dicitur habitꝰ quodāmodo vt lumē
reſpctū coloꝝ quod diuerſimode exponitur ſꝫꝰ
duplicē oppinionē de coloribꝰ. nā quidaꝫ dixe
rūt ꝙ color ſecūduꝫ ſe viſibilis eſt ⁊ lumē nō fa
cit ad vidēdum colorē niſi inquātuꝫ facit dia
phanū in actu. Sꝫ intellectus agēs facit intelli
gibilia in actu q̄ prius erāt intelligibilia in potē
cia. ⁊ ideo ſꝫꝰ hoc dicēdum ꝙ nō ſimiliter ſe ha
bet omnis intellectus agēs ad omnia itelligibi
lia ſicut lumē ad colores. Alii dixerūt lumē
requiri ꝓpter colores. ⁊ ſecūduꝫ iſtos ſimile eſt
de intellectu ad itelligibilia ⁊ de lumine ad co
lores. Sed quereret aliquis q̄ fuit neceſſitas
ponēdi intellectū agētem. Dicendum ꝙ ariſto
teles fuit motꝰ ponere itellectū agētem ad tollē
dū oppinionē Platonis dicētis quidditates re
ruꝫ eſſe a materia ſepatas ⁊ actu itelligibiles ⁊
iō ibi nō erat neceſſaꝰ ponere intellectū agēteꝫ
ſed q2 ariſtoteles ponit quidditates ſenſibiliū
in materia nec eſſe actu intelligibiles niſi per
abſtractionē oportuit ꝙ poneret aliquē intellec
tuꝫ qui abſtraheret ipſas ⁊ faceret actu eas itel
ligibiles.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ ſenſibilia ſꝫꝰ ſuū eſſe re
ale extra animā ſunt ſenſibilia ideo nō oporte
bat ponere ſenſum agentem. ſed ſubſtancie
materiales ſecūduꝫ ſuū eſſe reale non ſunt actu
intelligibiles niſi ꝑ abſtractioneꝫ ideo oꝫ pone
re intellectū agēteꝫ. Ad ſecūdam dicitur ꝙ
ſpecies itelligibilis i fantaſmate eſt ꝯiūcta ꝯdi
cionibꝰ materie. ideo nō oꝫ actuare intellectuꝫ
poſſibileꝫ qui eſt immaterialis niſi fuerit illu
ſtrata lumine intellectus agētis. Unde ſup
poſito agente bene ꝯtingit ſimilitudinē alicuiꝰ
diuerſimode recipi in diuerſis ꝓpter eoꝝ diſpo
ſitionem. ſed remoto agente ſpecies ipſa nō ſuf
ficeret diſponere recipiens. ideo ad intelligendū
non ſufficit immaterialitas intellectus poſſibi
lis niſi intellectus agens ponatur. Ad terci
aꝫ dicitur ꝙ anima ſe habet vt ens in potencia
ad intelligibilia facta in actu per intellectū agē
teꝫ. ſed ſe habet vt ens in actu ad intelligibilia
i potencia que ſunt adhuc ꝯiuncta fantaſmati
bus que fiunt actu intelligibilia per actionē in
tellectus agētis. Ad quartā dicitur ꝙ intel
lectꝰ agēs fluit ab eſſencia anime ſecūduꝫ tū ꝙ
ipſa participat cum ſubſtātiis immaterialibus
ipſa eniꝫ eſt creata in orizonte eternitatis ⁊ ſic
participat cū ſubſtātiis tam materialibus q̄ im
materialibꝰ et dicitur participare intellectū agē
teꝫ ab aliquo intellectu ſupiori. Et hec de qōe.
Sequitur in textu. Idem autem eſt ⁊c

Queritur ſeptimo. vtrum

Species intelligibilis a fantaſmatibus abſtrac
ta ſit id quod intelligitur. Et vr ꝙ ſic quia
intellectū in actu eſt actu in intellectu ſꝫ nihil ē
de re intellecta in intellecto cognoſcēte niſi ſpe
cies itelligibilis a fantaſmatibꝰ abſtracta ergo
illa ſpecies eſt id quod itelligitur. Secūdo
oportet itellectuꝫ in actu eſſe in aliquo alias ni
chil eſſet. ſed non poteſt eſſe in re extra aīam cū
illa ſit materialis ergo intellectus in actu ſoluꝫ
eſt in intellectu ⁊ nichil eſt de re intellecta in ac
tu niſi ſpecies intelligibilis igitur ⁊c. Tercio
voces ſunt note paſſionū que ſunt in anima pri
mo peryarmenias. ſed voces ſignificāt res intel
lectas quas per voces ſignificamus. ergo paſſi
ones anime. ſ. ſpecies intelligibiles ſunt ea que
actu intelliguntur. Ad oppoſitum arguitur
quia ſicut ſe habet ſpecies ſenſibilis ad ſenſum
ita intelligibilis ad intellectuꝫ. ſed ſpecies ſenſi
bilis nō eſt illud quod ſentitur ergo ſpecies in
telligibilis non eſt illud quod intelligitur.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

q̄ Ariſtoteles aſſignauit ꝯdiciones intellectus
poſſibilᷣ. Conſequēter aſſignat cōdiciones intel
lectus in actu ⁊ tocius partis intellectiue.
Unde ponit tres ꝯdiciones itellectus in actu.
Prima eſt ꝙ ſcīa in actu eſt ideꝫ rei ſcite quod
nō eſt veꝝ de itellectu i potencia. naꝫ ſpecies in
telligibilis per quā intelligit intellectus ⁊ ipſe in
tellectus faciunt vnum ſicut forma ⁊ materia.

Secunda condicio eſt ꝙ ſciencia in poten
cia in eodem precedit ſcienciam in actu natu
ra et tempore. quia illud quod eſt in potencia
non reducitur in actum niſi per aliud in actu.

Tercia cõdicio eſt ꝙ intellectus in actu ſẽ
per intelligit.⁊ nõ quãdoqȝ ⁊ quandoqȝ non
in quo differt ab intellectu poſſibili ⁊ intellectu
ĩ habitu.quoꝝ vterqȝ quãdoqȝ ĩtelligit ⁊ quã
doqȝ nõ. Unde intellectus in actu nichil ali
ud eſt ꝙ potẽcia intellectiua informata ſpecie ĩ
telligibili in ea exiſtẽte in actu ꝯpleto ⁊ ꝑfecto.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Totius partis intellectiue Philoſophus ponit
tres ꝯdiciones. Prima eſt ꝙ pars ĩtellectiua
eſt ſepabilis.quod verꝫ eſt tã de ĩtellectu agẽte
ꝙ de poſſibili.⁊ dicitur ſeparata quia operatio
nes habet ſine organo corporali quãuis ſit cor
pori ꝯiuncta ſecũdum eſſe. Secũda ꝯdicio
eſt ꝙ pars intellectiua ſola eſt in homine illud
quod vere eſt. Tercia ꝯdicio hec ſola pars eſt
incorruptibilis ⁊ ꝑpetua per carenciã finis.⁊ iõ
dicebat͛ in 2º hꝰ ꝙ hoc genꝰ anime ſeparat͛ ab
aliis ſicut ꝑpetuũ a corruptibli.et dicit͛ ꝑpetua
ꝑ carẽtiã finis ⁊ nõ pricipii.ne credat͛ ꝓpter hoc
ꝙ aĩa ſit imortal͛ ꝙ in ea ꝑ ſeparacõȝ a corpore
remaneat ſciẽcia ⁊ paſſiones quo modo nunc
habet. Philoſophus oſtẽdit ꝙ non reminiſcit͛
poſt mortẽ eoꝝ que prius ſciuit. Et cauſaȝ aſſi
gnat qȝ pars ĩtellectiua anime eſt impaſſibilis
ideo nõ eſt ſubiectũ paſſionum anime vt ſunt
amor.odium.reminiſcẽcia .q̃ cuȝ aliqua corpo
rali paſſione ꝯtingit.Sed paſſiuus intellectus
eſt corporalis.i.pars anime q̃ eſt ſubiecta ꝑdic
tis paſſionibꝰ ad partem ſenſitiuam pertinẽti
bus.⁊ dicitur pars ſenſitiua ĩtellectus per parti
cipacionẽ quia quodãmodo participat ratio
nem ſibi obediẽdo.vel per intellectũ ĩtelligitur
virtꝰ fantaſie vel extimatiue quia ſine illa par
te ĩtellectꝰ cõiunctus nihil ĩtelligit.ideo deſtruc
to corpore anima ſeparata non habet eomodo
ſciẽciam rerum ſicut nunc habet. Quibus
ſuppoſitis ponitur.

Concluſio reſponſalis. Spe

cies intelligibilis nõ eſt illud quod intelligit͛ ſȝ
eſt quo intellectus intelligit. Primũ patet nã
eadeȝ ſunt q̃ intelligũtur ⁊ de quibus ſunt ſcie.
ſi gº ea que intelliguntur ſunt ſoluȝ ſpẽs q̃ ſũt
in anima ſequit͛ ꝙ ſciẽcie nõ ſunt de rebꝰ que
ſunt extra aĩaȝ ſed ſolũ ſũt de ſpẽbꝰ que ſunt in
aĩa quod eſt falſuȝ.Item ſi ſic ſequitur error an
tiquoꝝ dicẽtiũ omne qd videtur eẽ verꝫ.patet
qȝ ſi potẽcia cognitiua ſolũ cognoſcat primã paſ
ſionẽ eius ſolũ de ipſa iudicat.ſic enĩ videtur a
liquid ſecũduȝ ꝙ potẽcia cognitiua per ipſum
afficitur.ergo iudiciũ cognitiue potẽcie ſemper
erit de prima paſſione .⁊ ſic õne iudiciũ erit ve
rum.⁊ cũ prime paſſiones de eodẽ poſſibili poſ
ſint eſſe cõtrarie vt guſtus ſani iudicat aliquid
eſſe dulce quod tñ infirmus iudicat eſſe amarꝫ
gº duo ꝯtradictoria erũt ſimul͛ vera cũ quilibȝ
vera iudicat de ſua prima paſſione. Secũda
pars patet quia in actione tranſeũte forma ſȝꝰ
q̃ iam fit actio eſt ſimilitudo obiecti paſſionis
vt calor calefacientis eſt ſimilitudo calefac
ti.⁊ ſimiliter forma ſecũduȝ quã fit actio imma
nens eſt ſimilitudo obiecti illius actionis.ergo
ſimilitudo rei intellecte q̃ eſt ſpecies intelligibi
lis eſt forma ſecũdum ꝙ intellectus intelligit lo
quẽdo de intellectione directa ⁊ non de reflexa
quia primo ⁊ directe intellectus ĩtelligit ſuũ ob
iectũ per ſpeciem. Sed reflexe intelligere poteſt
ſuũ actũ.ſ.ſpẽȝ intelligibilẽ ⁊ ſe ipſum ⁊ ſic ſpẽs
ĩtelligibil͛ bñ eſſet illud qd͛ ſecũdario ĩtelligit͛.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primã dicitur ꝙ intellectũ eſt in intelligẽ
te per ſuã ſimilitudinẽ . ideo dicitur ꝙ ĩtellectꝰ
in actu ⁊ ĩtellectũ in actu ſunt idem inꝙtum ſi
militudo rei intellecte eſt forma intellectus in
actu .ideo ſequitur ꝙ ſpecies intelligibilis ſit il
lud quod intelligit͛. Ad ſecundã dicit͛ ꝙ in
tellectũ in actu duo ĩportat.ſ.rem q̃ intelligitur
⁊ actũ intelligendi.ꝙtum ad rem q̃ intelligitur
ſolum habet eſſe in ſingularibus extra animaȝ
ſed ꝙtum ad intelligere ſolum habet eſſe in aĩa
qȝ aliquid quod intelligit͛ ſecundũ ꝙ ĩtelligit͛
eſt intellectũ per ſuã ſimilitudinẽ ⁊ ſecũduȝ ſuũ
eſſe reale priº eſt ĩtelligibile in potẽcia ꝙ ĩ actu
Ad terciam dicitur ꝙ ſicut in parte ſenſitiua
primo eſt mutacio ſenſus a ſenſibili ⁊ ſecũdario
eſt formacõ ſecundũ ꝙ ymaginatio format ſibi
ydolũ rei abſẽtis vel nunꝙ viſe.ſic ĩtellectus
primo informatur ſpecie intelligibili ⁊ tũc ſic in
formatus ſibi informat diffinitionẽ aut enũcia
tionẽ que ꝑ vocẽ ſignificatur .⁊ ideo ratio quã
ſignificat nomen eſt diffinitio . et enunciatio
ſignificat ꝯpoſitionẽ vel diuiſionẽ. Dicẽduȝ
ergo ꝙ voces nõ ſignificãt ſpecies ĩtelligibiles
quibꝰ intellectus afficitur ſed ſignificãt ea que
intellectus ſibi informat ad iudicandũ de rebꝰ
exterioribus.⁊ ſic ſunt ꝯceptus quos format in
tellectus ſiue ſint ꝯplexi ſiue incõplexi quibus
mediãtibꝰ ſignat res ad extra. Et hec de q̃one
Sequit͛ textus . Indiuiſibiliuȝ quideȝ .

Queritur octauo. vtrum

Intellectus noſter per prius cognoſcat diuiſibi
le ꝙ indiuiſibile. Et arguitur ꝙ non quia ex
cognicione principioꝝ cauſaꝝ ⁊ elemẽtoꝝ veni
mus in cognicionẽ principiatoꝝ ⁊ cauſatoꝝ. ſȝ
principia ſunt indiuiſibilia ⁊ principiata diuiſi
bilia ergo prius cognoſcimus indiuiſibile ꝙ di
uiſibile. Secũdo illud quod ponit͛ in diffini
tione alterꝰ prius cognoſcitur a nobis.Sed in
diuiſibile ponitur in diffinitione diuiſibilis vt
punctus in diffinitione linee ⁊ vnitas in diffini
tione numeri . Tertio ſimile ſimili cognoſcit͛

Sed indiuiſibile eſt magis ſimile intellectui no
ſtro ꝙ diuiſibile cũ intellectus noſter ſit indiui
ſibilis.ergo per prius cognoſcimus indiuiſibile
ꝙ diuiſibile. Ad oppoſitum arguitur quia ĩ
diuiſibile cognoſcitur ſicut priuacio diuiſibilis.
priuacio autem cognoſcitur per habitũ. ergo di
uiſibile prius cognoſcitur ꝙ indiuiſibile.
Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo .ꝙ poſt

ꝙ phũs egit de intellectu. Conſequẽter egit de
operacõibꝰ eius .quaꝝ Prima eſt indiuiſibiliũ
intelligẽcia. Secũda eſt cõpoſitio et diuiſio
⁊ quia prima eſt indiuiſibiliũ intelligẽcia ideo
phũs oſtendit qualiter indiuiſibile cognoſcitur
gracia cuius oſtẽdit quot modis dicitur indi
uiſibile.⁊ ad videndum qualiter indiuiſibile co
gnoſcatur oportet videre ꝙ habitudinẽ habeat
ad quiditatem rei materialis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Indiuiſibile ſicut ⁊ vnum dicitur tripliciter.
Primo mõ dicitur indiuiſibile quod eſt vnũ ꝯti
nuũ actu indiuiſum diuiſibile tamen ĩ potẽcia
⁊ hoc modo omne cõtinuũ eſt ĩdiuiſibile quia
poteſt capi per intellectuȝ tanꝙ indiuiſum in ac
tu.⁊ ſi intelligatur ꝯtinuũ vt diuiſibile in poten
cia hoc erit numerãdo partẽ poſt parteȝ ⁊ ſic in
telliget ipſuȝ in tempore diuiſibili.⁊ huiuſmodi
diuiſibile cognoſcitur per prius ꝙ diuiſibile qȝ
eſt ꝯfuſius ⁊ magis cõpoſitum. Secũdo modo
dicitur indiuiſibile quod eſt vnũ ſecũdũ formã
et ſpeciẽ vt homo vel aſinus.⁊ tale per prius co
gnoſcitur per partes eius quia ꝯfuſius eſt.⁊ in
diuiſibili tẽpore intelligitur. licet enim partes ſe
cundũ ſe in tali toto ſint quodãmodo diuiſe ta
men poſſunt accipi vt diuiſe quia in ipſis eſt ali
q̃d indiuiſibile qd͛ facit ipſas eſſe vnuȝ.ſ.forma
q̃ facit totum eſſe vnum ⁊ indiuiſibile ſecundũ
ſpeciem. Tercio mõ dicitur aliquid vnũ quod
eſt ſimpliciter indiuiſibile ſecundũ quãtitatem
⁊ ſecundũ formaȝ tam actu ꝙ potẽcia ſicut pũc
tus vel vnitas.⁊ hoc ĩdiuiſibile mereatur intel
lectui ſicut priuacio quia tale ĩdiuiſibile eſt pri
uacio rei corporalis.ideo cũ ĩtellectus nõ ferat͛
directe niſi ĩ quiditatẽ rei materialis tale indi
uiſibile ſolũ ex ꝯſeqnẽti cognoſcit͛ ꝑ negacioneȝ
cõtinui cuius eſt. Alia ratio eſt quia intellec
tus noſter cognitionẽ capit a ſenſu ideo magis
ſenſibilia vt ſunt magnitudines ꝑ prius cogno
ſcuntur a nobis.quare pũctus ⁊ vnitas ⁊ vni
uerſaliter ea que tranſcẽdunt ſenſuȝ cognoſcũt͛
a nobis per negacionem ⁊ priuatiue nominãt͛.
hinc et de ſubũs ſeparatis dicimus ꝙ ſunt ĩcor
poree ⁊ immateriales. Tunc ſit hec.

Concluſio prima. Ad.q.

Indiuiſibile tercio mõ captũ poſteriꝰ ꝯgnoſcit͛
a nobis ꝙ diuiſibile.ſȝ indiuiſibile aliis modis
captũ priꝰ cognoſcit͛ .cõcluſio patet ex dictis .

Dubitatur primo. Utrum

Intellectus poſſit eſſe falſus. Pro dubio ſup
ponitur ꝙ due ſunt opationes intellectꝰ. Pri
ma eſt ſimpliciũ apꝑhenſio in qua nõ eſt veritas
neqȝ falſitas. Secũda cõpoſicio vel diuiſio
in qua eſt veritas vel falſitas. Reſpõdetur
ad dubium ꝙ intellectus circa ſuũ obiectuȝ nõ
per ſe decipit͛ . per accidẽs tñ quãdoqȝ decipit͛
vt attribuẽdo diffinicionẽ vnius alteri diffini
to.vel ſi partes vnius diffinitionis habeant re
pugnanciã vt ſi diceretur ꝙ homo eſt animal ĩ
ſenſibile.⁊ in hoc intellectus habet ſimilitudinẽ
cũ ſenſu quia circa ꝓprium obiectũ nõ per ſe de
cipitur ſed circa ſenſibilia cõmunia aut circa ſẽ
ſibilia per accidẽs bene decipitur. Similiter eſt
intellectus circa intelligibilia ſimplicia et circa
quod quid eſt non decipitur niſi ꝑ accñs quia
ſꝑ eſt verꝰ ꝓpter quod eciã nunꝙ decipit͛ circa
principia ꝯplexa que cognoſcũtur cognitis ter
mis ſȝ ſepe decipitur intellectus cõponendo et
diuidẽdo quando in complexa ab inuiceȝ ſepa
rata cõponit ⁊ cõiuncta diuidit.in tali enim cõ
põne quando cõponit ea que in re ſunt vnum
eſt veritas ⁊ quando diuidit ea que in re ſunt
vnum eſt falſitas . Sed arguitur cõtra quia
in ſolo intellectu cõponẽdo eſt veritas ergo ma
le dicitur ꝙ intellectus circa ꝙ quid ẽ eſt verus
Reſpõdetur ꝙ non dicitur verus tanꝙ co
gnoſcẽs veritatem ſed dicitur verus quia eſt ad
equatꝰ in cõplexo quod cognoſcit. dicitur eciaȝ
verus tanꝙ res vera .

Dubitatur ſecundo. Utrum

Intellectus noſter poſſit ſimul multa intelligere
Reſpõdetur ꝙ nõ poteſt multa ĩtelligere ſe ha
bencia per modum multoꝝ.Sed quandoqȝ in
telligit multa ſe habẽcia per moduȝ vnius Rõ
quia modus cuiuſlibȝ actionis inſequitur for
mam que eſt principium huiꝰ actionis gº nõ q̃
cunqȝ intellectus ſub vna ſpecie poteſt intelli
gere plura ſimul. Sȝ que nõ poteſt intelligere
niſi per diuerſas ſpecies intelligibiles non põt
intelligere pl͂a ſil͛ qȝ impoſſibile eſt ipſuȝ ſimul
informari pluribus formis vnius generis proxi
mi.cum ergo ſpecies intelligibilis ſit forma no
ſtri intellectus ſequitur ꝙ non poteſt informari
pluribus ſpeciebus ſicut diuerſe albedines ĩ nu
mero nõ poſſunt ſimul eſſe in eodẽ corpore.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primã dicitur ꝙ nõ ſemper ex cognicõe
principioꝝ venimus in cognicionẽ principiato
rum ſȝ econtra.aliqñ tñ in complemento ſciencie

Tercia cõdicio eſt ꝙ intellectus in actu ſẽ ꝑ intelligit. ⁊ nõ quãdoqʒ ⁊ quandoqʒ non in quo differt ab intellectu poſſibili ⁊ intellectu ĩ habitu. quoꝝ vterqʒ quãdoqʒ ĩtelligit ⁊ quã doqʒ nõ. Unde intellectus in actu nichil aliud eſt ꝙ̃ potẽcia intellectiua informata ſpecie ĩtelligibili in ea exiſtẽte in actu ꝯpleto ⁊ ꝑfecto.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Totius partis intellectiue Philoſophus ponit tres ꝯdiciones. Prima eſt ꝙ pars ĩtellectiua eſt ſeꝑabilis. quod veꝝ eſt tã de ĩtellectu agẽte ꝙ̃ de poſſibili. ⁊ dicitur ſeparata quia operationes habet ſine organo corporali quãuis ſit corpori ꝯiuncta ſecũdum eſſe. Secũda ꝯdicio eſt ꝙ pars intellectiua ſola eſt in homine illud quod vere eſt. Tercia ꝯdicio hec ſola pars eſt incorruptibilis ⁊ ꝑpetua per carenciã finis. ⁊ iõ dicebat̃ in 2º hꝰ ꝙ hoc genꝰ anime ſeparat̃ ab aliis ſicut ꝑpetuũ a corruptibili. et dicit̃ ꝑpetua ꝑ carẽtiã finis ⁊ nõ pricipii. ne credat̃ ꝓpter hoc ꝙ aĩa ſit imortal̃ ꝙ in ea ꝑ ſeparacõʒ a corpore remaneat ſciẽcia ⁊ paſſiones quo modo nunc habet. Philoſophus oſtẽdit ꝙ non reminiſcit̃ poſt mortẽ eoꝝ que prius ſciuit. Et cauſaʒ aſſignat q2 pars ĩtellectiua anime eſt impaſſibilis ideo nõ eſt ſubiectũ paſſionum anime vt ſunt amor. odium. reminiſcẽcia. q̃ cuʒ aliqua corporali paſſione ꝯtingit. Sed paſſiuus intellectus eſt corporalis. i. pars anime q̃ eſt ſubiecta ꝑdictis paſſionibꝰ ad partem ſenſitiuam pertinẽtibus. ⁊ dicitur pars ſenſitiua ĩtellectus per participacionẽ quia quodãmodo participat rationem ſibi obediẽdo. vel per intellectũ ĩtelligitur virtꝰ fantaſie vel extimatiue quia ſine illa parte ĩtellectꝰ cõiunctus nihil ĩtelligit. ideo deſtructo corpore anima ſeparata non habet eomodo ſciẽciam rerum ſicut nunc habet. Quibus ſuppoſitis ponitur.

Concluſio reſponſalis. Spe

cies intelligibilis nõ eſt illud quod intelligit̃ ſʒ eſt quo intellectus intelligit. Primũ patet nã eadeʒ ſunt q̃ intelligũtur ⁊ de quibus ſunt ſciẽ. ſi gº ea que intelliguntur ſunt ſoluʒ ſpẽs q̃ ſũt in anima ſequit̃ ꝙ ſciẽcie nõ ſunt de rebꝰ que ſunt extra aĩaʒ ſed ſolũ ſũt de ſpẽbꝰ que ſunt in aĩa quod eſt falſuʒ. Item ſi ſic ſequitur error antiquoꝝ dicẽtiũ omne qd videtur eẽ veꝝ. patet q2 ſi potẽcia cognitiua ſolũ cognoſcat primã paſſionẽ eius ſolũ de ipſa iudicat. ſic eñ videtur aliquid ſecũduʒ ꝙ potẽcia cognitiua per ipſum afficitur. ergo iudiciũ cognitiue potẽcie ſemper erit de prima paſſione. ⁊ ſic õne iudiciũ erit verum. ⁊ cũ prime paſſiones de eodẽ poſſibili poſſunt eſſe cõtrarie vt guſtus ſani iudicat aliquid eſſe dulce quod tñ infirmus iudicat eſſe amaꝝ gº duo ꝯtradictoria erũt ſimul̃ vera cũ quilibʒ vera indicat de ſua prima paſſione. Secũda pars patet quia in actione tranſeũte forma ſʒꝙ quam fit actio eſt ſimilitudo obiecti paſſionis vt calor calefacientis eſt ſimilitudo calefacti. ⁊ ſimiliter forma ſecũduʒ quã fit actio immanens eſt ſimilitudo obiecti illius actionis. ergo ſimilitudo rei intellecte q̃ eſt ſpecies intelligibilis eſt forma ſecũdum ꝙ̃ intellectus intelligit loquẽdo de intellectione directa ⁊ non de reflexa quia primo ⁊ directe intellectus ĩtelligit ſuũ obiectũ per ſpeciem. Sed reflexe intelligere poteſt ſuũ actũ. ſ. ſpẽʒ intelligibilẽ ⁊ ſe ipſum ⁊ ſic ſpẽs ĩtelligibil̃ bñ eſſet illud qd̾ ſecũdario ĩtelligit̃.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã dicitur ꝙ intellectũ eſt in intelligẽte per ſuã ſimilitudinẽ. ideo dicitur ꝙ ĩtellectꝰ in actu ⁊ ĩtellectũ in actu ſunt idem inꝙ̃tum ſimilitudo rei intellecte eſt forma intellectus in actu. ideo ſequitur ꝙ ſpecies intelligibilis ſit illud quod intelligit̃. Ad ſecundã dicit̃ ꝙ intellectũ in actu duo ĩportat. ſ. rem q̃ intelligitur ⁊ actũ intelligendi. ꝙ̃tum ad rem q̃ intelligitur ſolum habet eſſe in ſingularibus extra animaʒ ſed ꝙ̃tum ad intelligere ſolum habet eſſe in aĩa q2 aliquid quod intelligit̃ ſecundũ ꝙ ĩtelligit̃ eſt intellectũ per ſuã ſimilitudinẽ ⁊ ſecũduʒ ſuũ eſſe reale priº eſt ĩtelligibile in potẽcia ꝙ̃ ĩ actu

Ad terciam dicitur ꝙ ſicut in parte ſenſitiua primo eſt mutacio ſenſus a ſenſibili ⁊ ſecũdario eſt formacõ ſecundũ ꝙ̃ ymaginatio format ſibi ydolũ rei abſentis vel nunꝙ̃ viſe. ſic ĩtellectus primo informatur ſpecie intelligibili ⁊ tũc ſic informatus ſibi informat diffinicionẽ aut enũciationẽ que ꝑ vocẽ ſignificatur. ⁊ ideo ratio quã ſignificat nomen eſt diffinitio. et enunciatio ſignificat ꝯpoſitionẽ vel diuiſionẽ. Dicẽduʒ ergo ꝙ voces nõ ſignificãt ſpecies ĩtelligibiles quibꝯ intellectus afficitur ſed ſignificãt ea que intellectus ſibi informat ad iudicandũ de rebꝰ exterioribus. ⁊ ſic ſunt ꝯceptus quos format intellectus ſiue ſint ꝯplexi ſiue incõplexi quibus mediãtibꝰ ſignat res ad extra. Et hec de qõne

Sequit̃ textus. Indiuiſibiliuʒ quideʒ.

Queritur octauo. vtrum

Intellectus noſter per prius cognoſcat diuiſibile ꝙ̃ indiuiſibile. Et arguitur ꝙ non quia ex cognicione principioꝝ cauſaꝝ ⁊ elemẽtoꝝ venimus in cognicionẽ principiatoꝝ ⁊ cauſatoꝝ. ſʒ principia ſunt indiuiſibilia ⁊ principiata diuiſibilia ergo prius cognoſcimus indiuiſibile ꝙ̃ diuiſibile. Secũdo illud quod ponit̃ in diffinitione alterꝰ prius cognoſcitur a nobis. Sed indiuiſibile ponitur in diffinitione diuiſibilis vt punctus in diffinitione linee ⁊ vnitas in diffinitione numeri. Tertio ſimile ſimili cognoſcit̃ Sed indiuiſibile eſt magis ſimile intellectui noſtro ꝙ̃ diuiſibile cũ intellectus noſter ſit indiuiſibilis. ergo per prius cognoſcimus indiuiſibile ꝙ̃ diuiſibile. Ad oppoſitum arguitur quia ĩdiuiſibile cognoſcitur ſicut priuacio diuiſibilis. priuacio autem cognoſcitur per habitũ. ergo diuiſibile prius cognoſcitur ꝙ̃ indiuiſibile.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ̃ phũs egit de intellectu. Conſequẽter agit de operacõibꝰ eius. quaꝝ Prima eſt indiuiſibiliũ intelligẽcia. Secũda eſt cõpoſitio et diuiſio ⁊ quia prima eſt indiuiſibiliũ intelligẽcia ideo phũs oſtendit qualiter indiuiſibile cognoſcitur gracia cuius oſtẽdit quot modis dicitur indiuiſibile. ⁊ ad videndum qualiter indiuiſibile cognoſcatur oportet videre ꝙ̃ habitudinẽ habeat ad quiditatem rei materialis.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Indiuiſibile ſicut ⁊ vnum dicitur tripliciter. Primo mõ dicitur indiuiſibile quod eſt vnũ ꝯtinuũ actu indiuiſum diuiſibile tamen ĩ potẽcia ⁊ hoc modo omne cõtinuũ eſt ĩdiuiſibile quia poteſt capi per intellectuʒ tanꝙ̃ indiuiſum in actu. ⁊ ſi intelligatur ꝯtinuũ vt diuiſibile in potencia hoc erit numerãdo partẽ poſt parteʒ ⁊ ſic intelliget ipſuʒ in tempore diuiſibili. ⁊ huiuſmodi diuiſibile cognoſcitur per prius ꝙ̃ diuiſibile q2 eſt ꝯfuſius ⁊ magis cõpoſitum. Secũdo modo dicitur indiuiſibile quod eſt vnũ ſecũdũ formã et ſpeciẽ vt homo vel aſinus. ⁊ tale per prius cognoſcitur per partes eius quia ꝯfuſius eſt. ⁊ in diuiſibili tẽpore intelligitur. licet enim partes ſecundũ ſe in tali toto ſint quodãmodo diuiſe tamen poſſunt accipi vt diuiſe quia in ipſis eſt aliqd indiuiſibile qd̾ facit ipſas eſſe vnuʒ. ſ. forma q̃ facit totum eſſe vnum ⁊ indiuiſibile ſecundũ ſpeciem. Tercio mõ dicitur aliquid vnũ quod eſt ſimpliciter indiuiſibile ſecundũ quãtitatem ⁊ ſecundũ formaʒ tam actu ꝙ̃ potẽcia ſicut pũctus vel vnitas. ⁊ hoc ĩdiuiſibile mereatur intellectu ſicut priuacio quia tale ĩdiuiſibile eſt priuacio rei corporalis. ideo cũ ĩtellectus nõ ferat̃ directe niſi in quiditatẽ rei materialis tale indiuiſibile ſolũ ex ꝯſeqnẽti cognoſcit̃ ꝑ negacioneʒ cõtinui cuius eſt. Alia ratio eſt quia intellectus noſter cognitionẽ capit a ſenſu ideo magis ſenſibilia vt ſunt magnitudines ꝑ prius cognoſcuntur a nobis. quare pũctus ⁊ vnitas ⁊ vniuerſaliter ea que tranſcẽdunt ſenſuʒ cognoſcũt̃ a nobis per negacionem ⁊ priuatiue nominãt̃. hinc et de ſubiis ſeparatis dicimus ꝙ ſunt ĩcorporee ⁊ immateriales. Tunc ſit hec.

Concluſio prima. Ad.q.

Indiuiſibile tercio mõ captũ poſteriꝰ ꝯgnoſcit̃ a nobis ꝙ̃ diuiſibile. ſʒ indiuiſibile aliis modis captũ priꝰ cognoſcit̃. cõcluſio patet ex dictis.

Dubitatur primo. Utrum

Intellectus poſſit eſſe falſus. Pro dubio ſupponitur ꝙ due ſunt oꝑationes intellectꝰ. Prima eſt ſimpliciũ aꝑhenſio in qua nõ eſt veritas neqʒ falſitas. Secũda cõpoſicio vel diuiſio in qua eſt veritas vel falſitas. Reſpõdetur ad dubium ꝙ intellectus circa ſuũ obiectuʒ nõ per ſe decipit̃. per accidẽs tñ quãdoqʒ decipit̃ vt attribuẽdo diffinicionẽ vnius alteri diffinito. vel ſi partes vnius diffinitionis habeant repugnanciã vt ſi diceretur ꝙ homo eſt animal ĩſenſibile. ⁊ in hoc intellectus habet ſimilitudinẽ cũ ſenſu quia circa ꝓprium obiectũ nõ per ſe decipitur ſed circa ſenſibilia cõmunia aut circa ſẽſibilia per accidẽs bene decipitur. Similiter eſt intellectus circa intelligibilia ſimplicia et circa quod quid eſt non decipitur niſi ꝑ accñs quia ſꝑ eſt verꝰ ꝓpter quod eciã nunꝙ̃ decipit̃ circa principia ꝯplexa que cognoſcũtur cognitis terminis ſʒ ſepe decipitur intellectus cõponendo et diuidẽdo quando in complexa ab inuiceʒ ſeparata cõponit ⁊ cõiuncta diuidit. in tali enim cõpõne quando cõponit ea que in re ſunt vnum eſt veritas ⁊ quando diuidit ea que in re ſunt vnum eſt falſitas. Sed arguitur cõtra quia in ſolo intellectu cõponẽdo eſt veritas ergo male dicitur ꝙ intellectus circa ꝙ quid ẽ eſt verus

Reſpõdetur ꝙ non dicitur verus tanꝙ̃ cognoſcẽs veritatem ſed dicitur verus quia eſt adequatꝰ in cõplexo quod cognoſcit. dicitur eciaʒ verus tanꝙ̃ res vera.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Intellectus noſter poſſit ſimul multa intelligere Reſpõdetur ꝙ nõ poteſt multa ĩtelligere ſe habencia per modum multoꝝ. Sed quandoqʒ intelligit multa ſe habẽcia per moduʒ vnius R. õ quia modus cuiuſlibʒ actionis inſequitur formam que eſt principium huiꝰ actionis gº nõ q̃cunqʒ intellectus ſub vna ſpecie poteſt intelligere plura ſimul. Sʒ que nõ poteſt intelligere niſi per diuerſas ſpecies intelligibiles non põt intelligere pl̃a ſil̃ q2 impoſſibile eſt ipſuʒ ſimul informari pluribus formis vnius generis proximi. cum ergo ſpecies intelligibilis ſit forma noſtri intellectus ſequitur ꝙ non poteſt informari pluribus ſpeciebus ſicut diuerſe albedines ĩ numero nõ poſſunt ſimul eſſe in eodẽ corpore.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primã dicitur ꝙ nõ ſemper ex cognicõe principioꝝ venimus in cognicionẽ principiatorum ſʒ ecõtra. aliqñ tñ in complemento ſciencie

ꝓcedimus ex cognicione pricipioꝝ in cognicionē principatoꝝ. ſed principia nō ſunt intuiſibilia tercio modo indiuiſibilis ſiue ſint ꝯplexa ſiue inꝯplexa. Ad ſecundam dicitur ꝙ illud quod ponitur in diffinitione rei nō eſt nobis ſēper prius notū ꝙ̃ diffinitū. ſed ſufficit ꝙ ſit notius ſecūduꝫ naturam ⁊ ꝙ ſit principiū eſſendi diffiniti. Ad terciā dicitur ꝙ ſimilitudo per quā intellectus cognoſcit eſt ſpecies cogniti exiſtens in cognoſcēte. ideo nō per ſimilitudinē ad potēciam cognitiuā eſt aliquid prius cognituꝫ alias viſus magis cognoſceret auditū ꝙ̃ colorē quia audit⁹ plus aſſimilat̄ viſui ꝙ̃ color. ideo nō oportet quāuis intellectus ſit ſimplex ⁊ indiuiſibilis ꝙ ꝑ prius cognoſcat indiuiſibile ꝙ̃ diuiſibile. Et hec de q̄ſtione. Sequitur text⁹ Uidetur autem ſenſibile.

Queritur nono. vtrum

Intellectus noſter cognoſcat res materiales abſtrahēdo ſpecies a fantaſmatib⁹. Et arguit̄ ꝙ nō. naꝫ quicūqꝫ intellect⁹ intelligit rē aliter ꝙ̃ ſit falſus eſt. Sꝫ forme reꝝ materialiū ñ ſunt abſtracte a ſingularib⁹ quoꝝ fantaſmata ſunt ſimilitudines g°. ſi res materiales intelligerent̄ ꝑ abſtractionē ſpēꝝ a fantaſmatib⁹ talis intellectio eſſet falſa. 2°. in diffinitione reꝝ materialiuꝫ cadit materia. ergo ſine materia itelligi nō poſſūt. ſꝫ materia eſt pricipiuꝫ indiuiduacionis ergo res materiales nō poſſunt intelligi per abſtractionē vl̄is a particulari quod eſt abſtrahere ſpecies a fantaſmatib⁹. 3°. fantaſmata ſe habēt ad intellectū ſicut colores ad viſuꝫ. ſꝫ viſio nō fit per abſtractioneꝫ a colorib⁹ ſed per hoc ꝙ color ïprimit ſpecieꝫ in viſum. ergo intellectio nō fit per abſtractionē a fantaſmatib⁹ ſed per hoc ꝙ fantaſma imprimit ſuā ſpeciem in intellectu. 4°. ſi fieret talis abſtractio fieret per intellectum agēteꝫ. ſed hoc nō quia intellectus agens ſe habet ad fantaſmata ſicut lumē ad colores. ſed lumē nihil abſtrahit a colorib⁹. ergo nec intellectus a fantaſmatib⁹. Ad oppoſitum arguitur ſicut res ſunt ſeparabiles a materia ſic ea q̄ ſunt circa intellectū. ergo materialia intelligūtur inquātuꝫ abſtrahuntur a materia ⁊ fantaſmatibus q̄ ſunt ſimilitudines materie. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̃ actum eſt de intellectu ſecūduꝫ ſe. Conſequēter ariſtoteles agit de ipſo per ꝯparationē ſenſus ad ſenſibile ⁊ ad intellectuꝫ. ideo multa hic ſupponūtur q̄ tamen dicūtur in textu.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

obiectum alicuius potēcie cognitiue proportionatur virtuti illius potēcie. Sed triplex eſt virtus cognicia quedā eſt actus organi corporalis ſicut ſenſus ⁊ eius obiectū eſt forma prout eſt in materia. ſed quia materia eſt principiū indiuiduacionis ideo omnis potēcia ſenſitiua eſt tantū cognitiua particulariū. Alia eſt virtus q̄ nō eſt actus organi corporalis neqꝫ materie ꝯiuncta vt intellectus angeli. ⁊ eius obiectuꝫ eſt forma exiſtēs ſine materia. ſ. ſua eſſēcia propria. quāuis eniꝫ angeli cognoſcāt materiā tamen hoc nō eſt niſi intuendo in reb⁹ immaterialib⁹. ſ. in ſe ipſis vel in eſſēcia diuina. Alia eſt virtus medians que nō eſt actus organi eſt tamen materie ꝯiuncta proquāto anima cuius eſt virtus eſt actus corporis. vt intellectus noſter cuius obiectuꝫ eſt forma exiſtēs in materia ſingulari. nō tamen cognoſcit vt eſt in materia ſingulari ſed abſtrahendo a materia.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ab

ſtrahere in ꝯiunctis eſt ſecūduꝫ eſſe vnū intelligere nō itelligēdo aliud. ideo abſtrahere formā a materia particulari eſt ipſam cognoſcere non cognoſcēdo cōdiciones materie particularis. et vniuerſaliter omne prius poteſt abſtrahi a poſteriori vt ſubm̄ ab accidēte. ſuperius ab inferiori forma a materia. Dupliciter tamen cōtingit abſtrahere. vno modo per modū ꝯpoſitionis ⁊ diuiſionis intelligēdo vnū non eſſe in alio ſꝫ ſeparatū Alio modo ꝑ ſimplicē apprehēſionē intelligēdo vnum nō intelligēdo aliud. Abſtrahere primo modo per intellectū ea que nō ſunt abſtracta ſecūdum rem nō eſt ſine falſitate. Sꝫ abſtrahere ſecundo modo bene eſt ſine falſitate ſicut patet in ſenſibus. poſſumus eniꝫ videre colorem pomi non percipiēdo ſaporeꝫ vel odoreꝫ eius. Et ſimiliter poſſumus apprehēdere naturaꝫ lapidis ſine apprehēdendo ꝯditiones indiuiduantes eius. ⁊ hoc eſt abſtrahere vl̄e a particulari. ⁊ ſpeciem intelligibilē a fantaſmatibus ⁊ dicitur ſpecies intelligibilis ſilitudo rei vniuerſalis exñs in intellectu poſſibili. Sed fantaſma eſt ſilitudo rei particularis exiſtēs in fantaſia.

Sciendum eſt quarto. ꝙ

Aliqui dixerūt materiam nō eſſe de eſſencia rei materialis. Sꝫ hoc iprobatur qꝛ materia cōis eſt de eſſēcia ſpeciei. ⁊ intellectus itelligēdo ſpēꝫ rei material̄ abſtrahit a materia ſignata ⁊ nō a materia cōmuni. Cuius ratio eſt quia cōdiciones idiuidui nō ſunt de quiditate ſpeciei. ideo ſpecies poteſt intelligi ſine huiuſmodi cōdicionibus. vt homo ſine his carnibus. nō aūt ſine carnibus in cōmuni. Mathematica eniꝫ encia abſtrahūtur a materia ſenſibili tam communi ꝙ̃ ſignata. ſꝫ nō a materia intelligibili. Et dicitur materia ſenſibilis q̄ eſt ſubiecta qualitatib⁹

ſenſibilib⁹ vt calido frigdo. Sꝫ intelligibil̄ dicitur materia ſubiecta quātitati. quātitas eniꝫ in materia precedit qualitates ſenſibiles. idō abſqꝫ illis cōſiderari pñt quod eſt eas abſtrahere a materia ſenſibili. nō tñ poſſūt ſine materia ī communi ſꝫ abſtrahētur ab hac materia vel illa ſubiecta quātitati. Encia vero methaphiſica abſtrahūtur ab omni materia ſicut trāſcendēcia vt ens potēcia ⁊ actus q̄ poſſūt eſſe ſine materia. Et quia Plato ignorauit iſtos modos abſtractionis ideo omnia q̄ ponimus abſtracta per intellectū poſuit abſtracta ſꝫ⁹ eſſe ⁊ poſuit ſpecies reꝝ exiſtere ſine indiuiduis. Contra quē ſit hec.

Concluſio reſponſiua ad. q.

Intellectus noſter intelligit res materiales abſtrahēdo ſpecies intelligibiles a fantaſmatibus patet quia abſtrahere ſpeciē intelligibilē a fantaſmatib⁹ eſt cognoſcere naturā vl̄em coniunctā cōdicionib⁹ materialibꝯ nō ītelligēdo illas cōdiciones. ſed hoc mō ītelligit itellectus quia ītelligit formā q̄ eſt in materia particulari ſecludēdo ꝯdicōes indiuiduātes. ergo intelligit abſtrahēdo ſpecies a fantaſmatibus eo ꝙ non poteſt ītelligere ea quoꝝ abſtrahit ſpecies niſi ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata ⁊ nō quia ītelligat ſine abſtractione a fantaſmatibus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ intellectus ītelligēs reꝫ aliter ꝙ̃ ſit eſt falſus ſi ly aliter referatur ad rem ītellectā. Sꝫ intelligens rem aliter ꝙ̃ ſit exparte modi intelligēdi referēdo aliter ad actū ītellectus nō eſt falſus. Ad ſecūdaꝫ patet ſolucio ex dictis Ad terciā dicitur ꝙ colores habent ſimilē modū eſſēdi in materia particulari ⁊ ī viſu ideo poſſunt ïprimere ſuas ſpecies ī viſu. Sꝫ fantaſma cū ſit ſimilitudo indiuidui exiſtēs in organo corporali nō habꝫ eūdeꝫ modū eſſēdi ꝙ̃ habet intellectus. ideo in virtute ꝓpria nō poſſunt ïprimere ſuā ſimilitudinē ī intellectu poſſibili. Sꝫ virtute intellectus agētis recepitur ſimilitudo in itellectu poſſibili ex ꝯuerſione itellect⁹ agētis ſupra fantaſmata. ⁊ illa ſimilitudo repreſentat ea quoꝝ ſunt fantaſmata quātuꝫ ad naturā ſpeciei ſolū. ⁊ hoc modo ſpecies dicitur abſtrahi a fantaſmate non quia eadē forma numero que fuit in fanſmate fiat in ītellectu poſſibili. Ad quartā dicitur ꝙ fantaſmata primo illuminātur ab intellectu agēte. Et ꝯſequēter ab ipſis ſic illuſtratis ſpecies ītelligibiles ſic abſtrahūtur ⁊ reponūtur in ītellectu poſſibili ꝙ̃uis lumē nō omino ſe habeat ſiliter ad colores Et hec de queſtione.

Queritur decimo. vtrum

Intellect⁹ noſter poſſibilis poſſit actu intelligere per ſpecies intelligibiles quas habet nō conuertēdo ſe ad fantaſmata. Et arguitur ꝙ ſic quia ītellectus fit in actu per ſpeciē ītelligibileꝫ qua iformatur. ſed itellectū eſſe in actu eſt ipſuꝫ intelligere. ergo ſpecies intelligibilis ſufficit ad hoc ꝙ ītellectus ītelligat. Secūdo magis dependet ymaginatio a ſenſu ꝙ̃ ītellectus ab ymaginatione. ſed virtus ymaginatiua poteſt actu ymagiāri abſentib⁹ ſenſibilib⁹ ergo poteſt intellectus ītelligere ſine ꝯuerſione ad fantaſmata. Tercio de incorporalib⁹ nulla ſunt fātaſmata ergo ſi ītellectus nichil pōt ītelligere niſi ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata ſequit̄ ꝙ nō poterit intelligere aliquid īcorporeū qđ eſt falſuꝫ. Ad oppoſitū arguitur per Ariſtotelē in textu dicētem ꝙ nichil ſine fantaſmate intelligit anima. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ opi

nio Platonis fuit ꝙ ſubſtācie immateriales nō ſolū a nobis intelligūtur ſed etiā ſunt a nobis prima intellecta. poſuit eniꝫ omnes formas ꝑ ſe exiſtere ⁊ eſſe prima obiecta noſtri intellectus et primo intelligi a nobis. ⁊ ſimiliter ſubſtancie ſeparate. vnde ſecūduꝫ ipſum cognicio applicat̄ reb⁹ materialib⁹ ſecundū fantaſmata ⁊ ſenſus ī tellectui ꝑmiſcētur. ⁊ quāto intellectus magis fuerit depuratus tāto magis percipit cognitionē materialiū. ⁊ ponit Plato ꝙ ex cognicione īmaterialiū venimus in cognicionē materialiū. Sꝫ opinio Ariſtotelis eſt ꝙ intellectus noſter ſecūdum ſtatum vite pñtis habet eſſēcialē reſpectū ad naturas reꝝ materialiuꝫ ⁊ ideo nihil intelligit niſi ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata. Ex quo ſequitur ꝙ nos nō poſſumus itelligere primo ⁊ per ſe ſubſtācias ī materiales que non cadunt ſub ſenſu vel ymaginatione. Hanc tñ q̄ſtionē mouet Phūs ſed eam nō ſoluit. nec ab eo inuenitur ſoluta eo ꝙ ſolucio eius ad methaphi⁹ ꝑtinet. ꝯplemētuꝫ aūt methaphiſice nō ꝑuenit ad nos. vel quia nō fuit tota trāſlata vl̄ quia phūs morte preuētus eā nō cōpleuit ideo nō determinat phūs vtrū intellectus noſter poſſit quiditatiue intelligere ſubſtācias ſeparatas.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Auerrois in iſto paſſu dicit hominē ꝑuenire ad cognoſcēduꝫ ſubſtācias ſeparatas ꝑ vnionē cuiuſdā ſubſtācie ſeparate quā vocat itellectū agētē. qui cū ſit ſubſtācia ſeparata naturalr̄ ſubas ſeparatas itelligit. Uñ dicit cū itellectus agēs fuerit nobis ꝑfecte vnitus ꝑ cū intelligi⁹ ſubas ſeparatas ſicut nūc ꝑ itellectū poſſibilē nobis ꝯiunctū itelligi⁹ res materiales. Uñ dicebat itellectū agētem nobis vniri hoc modo quia cum

nos itelligimus ꝑ intellectū agētem ⁊ ꝑ ſpecula
ta ſed ꝙ intellectꝰ comparetur ad intelligibilia
vel ſicut agens principale ad inſtrumentum vel
ſicut formale ad materiā nā iſtis duobꝰ modis
attribuit actio duobꝰ pricipiis.ſ.pricipali agēti
⁊ inſtrumēto ſicut ſecacio artifici ⁊ ſecuri.⁊ iterū
intellectꝰ ꝯparatur ad itelligibilia ſpeculata ſi
cut ꝑfectio ad ꝑfectibile q̄ ſimul in aliquo reci
piūtur.vñ ſimul in itellectu poſſibili recipiūtur
intelligibilia ſpeculata ⁊ itellectus agēs.⁊ q̄to
plura ſpeculata itelligibilia recipiūtur tāto ma
gis appropiquatꝰ ad hoc ꝙ itellectꝰ agēs ꝑfec
te vniatur nobis.⁊ per hoc poſſumꝰ cognoſcere
oia materialia ⁊ imaterialia. vnde i hoc poſuit
Auerrois vltimā felicitatē hominis. Albertꝰ
autē cū ipſo quodāmodo ꝯuenit dicēs.ꝙ dum
itellectꝰ poſſibilis fuerit adeptꝰ ſpecies imateria
liū illuſtratas lumine itellectꝰ agētis tunc in ſe
habebit lumē intellectꝰ agētis.⁊ poterit itellige
re ſubſtācias ſeꝑatas q2 erit ſuꝑ oia materialia
quaſi vna ſuba ſeꝑata. Differt tñ ab Auer
roi quia Auerrois ponebat itellectū agētem ſe
paratū a nobis. Albertus vero ponit ipſum
ꝯiunctuꝫ ſed ſeparatū ab itellectu poſſibili ſed
ſibi vnitur ꝑ ſpecies reꝝ materialiū. quia lumē
intellectꝰ agētis in ſpēbꝰ reꝝ materialiū manet
ſicut cauſa in effectu. Sꝫ iſta poſitō iprobat q2
itellectꝰ agēs nō eſt ſubſtācia ſeparata ſed eſt q̄
daꝫ virtus aīe ⁊ ſe extēdit actiue ad oīa ad q ſe
extēdet paſſiue itellectꝰ poſſibilis ideo dicit phi
loſophus ꝙ itellectꝰ poſſibilis eſt quo aīa pōt
ōnia fieri ⁊ itellectus agēs eſt quo poteſt ōnia
facere.ergo itellectus poſſibilis ſꝫꝰ ſtatū ꝑſentiſ
vite ad ſola materialia ſe extēdit q̄ intellectꝰ fa
cit actu intelligibilia reponēs i itellectu poſſibili
ita ſꝫꝰ intellectū agēteꝫ ſoꝰ ſe extēdit ad materi
alia nec per ipſuꝫ poſſumꝰ quiditatiue itellige
re ſubſtācias ſeparatas. His ſuppoſitis ponit.

Concluſio reſponſalis.

In
tellectus noſter poſſibilis ꝯiunctus nō poteſt ac
tu intelligere per ſpecies quas habet niſi ꝯuertē
do ſe ad fantaſmata. Probatur quia itellec
tus nō ipediretur in ſua operatione per leſionē
alicuiꝰ organi corporalis niſi eius oꝑatio ꝓſup
poneret actū potencie organice. cū intellectus
nō habeat organū. Sꝫ videmus ꝙ leſo orga
no memorie vt i letargicis ipeditur homo ne ac
tu intelligat etiā illa quoꝝ prius habuit ſciēciā
ergo etiā intellectus in actu intelligēdi necōū in
adquirēdo ſciēciam ſed in vtendo ſciencia ad
quiſita requirit actum ymaginatiue virtutis.

Item quilꝫ experitur in ſe ꝙ cū vult aliquid
intelligere format ſibi quoddā ydolum vel fan
taſma per moduꝫ exēpli in quo cōſpicit ea que
vult intelligere ⁊ ideo cū volumꝰ aliquid alteri
docere ſibi ꝓponimus exēpla mediātibus qui
bus poteſt ſibi formare fantaſmata ad itelligen
dum.ergo neceſſe eſt quēlꝫ intelligentem fantaſ
mata ſpeculari. Et ſi queratur q ſit ratio iſtiꝰ
Dicēduꝫ ꝙ hoc ideo eſt quia potēcia cognitiua
ꝓportionatur ſuo cognoſcibili ideo ꝓprium ob
iectum itellectus āgeli qui totaliter eſt ſeparatꝰ
eſt ſubſtācia intelligibilis totaliter a corpore ſe
parata. Sꝫ obiectū ꝓprium itellectus humani
qui eſt corpori ꝯiunctꝰ eſt quiditas rei materialꝭ
ſꝫꝰ ſuum eſſe exiſtēs in materia particulari ideo
natura rei materialis nō poteſt cōplete cogno
ſci niſi cognoſcatꝭ ſꝫꝰ ꝙ eſt in particulari exiſtēs
ꝙ apprehēdatꝭ ꝑ ſenſuꝫ ⁊ ymagiationē.ideo itel
lectus vt intelligat ſuum ꝓprium obiectuꝫ opor
tet ꝙ conuertat ſe ad fantaſmata ⁊ ſpeculetur
naturā vniuerſalem in particulari. Si vero ob
iectū noſtri intellectus eſſet forma ſeparata vel
ſi forme reꝝ ſenſibilium ſubſiſterēt preter ſingu
laria vt Plato ponebat nō oporteret ꝙ intellec
tus intelligēdo ſe cōuerteret ad fantaſmata.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ ſpecies reſeruate in intellec
tu poſſibili quādo actu nō intelligit ſoluꝫ ſunt
in eo quaſi materialiter.ideo nō ſufficiūt ad ac
tuꝫ intelligēdi.ſed oportet ꝙ intellectus vtatur
ſpecie intelligibili ſꝫꝰ ꝙ cōuenit rei cuiꝰ eſt ſpe
cies que q̄dem res habēt eſſe in natura partic
lari.ideo requiritur cōuerſio ad fantaſmata vt
intellectus reducatur in actum ꝑfectum. Ad
ſecūdam dicitur ꝙ fantaſma eſt ſimilitudo rei
ſingularis ideo ymaginatio nō indiget alia ſi
militudine particulari ſed ſpecies intelligibilis
q̄ eſt in intellectu nō eſt ſimilitudo rei particula
ris ideo indiget fantaſmate. Ad terciā dicitꝭ
ꝙ incorporea quoꝝ nō ſunt fantaſmata ꝯgno
ſcuntur a nobis per cōparationē ad corpora ſē
ſibilia que ſūt effectꝰ eoꝝ quoꝝ ſenſibiꝰ habe
mus fantaſmata ideo intelligēdo res immateri
ales neceſſe eſt intellectuꝫ cōuertere ſe ad fantaſ
mata reꝝ corporalium. Et hec de queſtione.
Sequitur in textu.
Nunc autem de anima dicta Recapitulantes.

Queritur vndecimo. vtrum

Intellectus noſter poſſit cognoſcere ſingularia.
Et arguitur ꝙ ſic quia cognoſcēs aliquā cōpo
ſitionē cognoſcit extrema eius.ſed intellectꝰ no
ſter cognoſcit hanc cōpoſitionē ſortes eſt hō.gͦ
cognoſcet hoc ſingulare quod eſt ſortes. 2ͦ
intellectus practicus cognoſcit ſingularia. 3ͦ
intellectus noſter ſeipſum intelligit ⁊ eſt q̄dam
ſingulare ergo ⁊c. 4ͦ quicquid poteſt virtus
inferior poteſt ⁊ ſuperior ⁊ cū hoc plus. ſed ſen
ſus cognoſcit ſingulare ergo etiam intellectus.
Ad oppoſitum arguitur ꝙ intellectus noſter
nō intelligit niſi abſtrahēdo a fantaſmatibus
quodꝭ intelligere vlē vel vlī. Pro reſpōſiōe.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de ſenſu ⁊ intellectu. Cō
ſequēter ex dictis concludit quid de aīa ſit ſen
ciendū. Primo oſtēdens ꝙ natura aīe eſt quo
dāmodo oia .naꝫ oia q̄ ſunt aut ſunt ſenſibilia
aut intelligibilia ſed anima eſt quodāmodo ſē
ſibilia oia per ſenſum ⁊ quodāmodo omnia in
telligibilia per intellectum.aliter tamen ꝙ pone
bant antiqui. naꝫ anima non eſt res ſenſibilis
vt dicitꝭ Empedocles.neqꝫ eſt ipſa res ſenſibilꝭ
vnde poſuit ꝙ terram terra cogoſcimus ⁊ ſic de
aliis. Contra quē dicit textus ꝙ lapis non ē
in anima ſed ſpecies lapidis. per hoc volēs in
nuere ꝙ itellectus eſt in actu pro quāto intellec
tū in actu eſt i intellectu per ſuā ſpeciem ⁊ ſimili
ter de ſenſu ⁊ ſenſibili. Ex quo infert Ariſto
teles ꝙ anima aſſimulatur manui que eſt orga
nū organoꝝ ⁊ datur homini loco omniū orga
noꝝ q̄ data ſunt omnibꝰ aialibus.ſ.ad defenſi
onē ipugnacionē ⁊ coopertimētum ⁊ ſic de aliis
Similiter anima eſt homini data loco omniuꝫ
formaꝝ vt homo ſit quodāmodo omne ens ꝓ
quāto per aiam ē quodāmodo oīa q̄ receptiua
eſt ōnium formaꝝ.ſ. intelligibiliū per intellec
tū ⁊ ſenſibiliū per ſenſum. Tunc ſit.

Concluſio reſponſiua ad.q:

In materialibus intellectus noſter nō ꝯgnoſcit
ſingulare primo ⁊ directe ſed bene indirecte ⁊ re
flexe. Primū patet quia in materialibus pri
cipiū ſingularitatis eſt materia ſignata. Sꝫ in
tellectus intelligit abſtrahēdo ſpeciē itelligibilē
a materia.quod āt ſic abſtrahitꝭ eſt vniuerſale
ergo intellectus noſter ſolū directe ⁊ primo co
gnoſcit vniuerſale. Secūduꝫ patet q2 poſtq̄
intellectus noſter abſtraxit ſuas ſpecies intelligi
biles nō poteſt actu ſꝫꝰ eas intelligere niſi con
uertēdo ſe ad fantaſmata ergo indirecte cogno
ſcit ſingularia quoꝝ ſunt fantaſmata ⁊ tūc for
mat hanc ꝯpoſitionē ſortes eſt homo. ⁊ per hoc
ſoluitur prima ratio ante oppoſitum Aduer
tēdum eſt ꝙ ſingulare inquātuꝫ ſingulare ē nō
ipedit intelligētem ſed inquātum materiale eſt
ideo ſi ſit aliquod ſingulare ſine materia intel
lectus poteſt ipſuꝫ intelligere niſi aliquid obſtet
.ſ.ꝙ nō poſſit preſentari intellectui.

Dubitatur primo. Utrum

intellectus noſter poſſit infinita cognoſcere. Et
arguitur ꝙ ſic quia ſi vnū corpus non ipediret
aliud ad eſſe in vno loco nihil ꝓhiberet ifinita
corpora eſſe in eodē loco.ſed vna ſpecies in telli
gibilis nō ipedit aliā ſimꝭ eſſe in intellectu gͦ
nichil ꝓhibꝫ intellectū hrē ſciaꝫ infinitā .R.
ꝙ in intellectu nrō nō inuenitur īfinitū in actu
ſꝫ i potēcia.ſ.cognoſcēdo vꝰ pꝰ aliud ⁊ nō infi
nitū in actu. Primū patet quia ſicut ſe habet
itellectus noſter ad quiditatē rei materialis ita
ſe habet ad alia que ſub tali quiditate inueniū
tur. Sꝫ in ſubſtāciis materialibus inuenitur in
finitū in potēcia gͦ intellectus pōt cognoſcere
in potēcia infinitū. 2ꝰ patet q2 intellectus no
ſter nō poteſt ſimul plura cognoſcere niſi q̄ per
vnā ſpeciē cognoſcūtur ſed infinitū in actu nō
habet vnā ſpeciē alias haberet rationeꝫ tocius
⁊ perfecti ideo dicitur in ſua diffinitione cuius
quātitatem accipiētibus ſemper eſt aliquid ex
tra accipere.ergo intellectus noſter nō poteſt in
telligere infinitū in actu.⁊ licet cognoſcat infini
tum potēcia cōfuſe ⁊ quātum ad ſuum materi
ale nō tamen diſtincte ⁊ quātum ad ſuum for
male. Ad rationeꝫ dubii dicitur ꝙ q̄uis ſpe
cies nō prohibeāt ſe ſimul exiſtere in intellectu
tamen quia ſucceſſiue ingrediūtur eo ꝙ multa
ſimul actu nō intelligūtur ideo oportet ꝙ ſpeci
es intelligibiles que ſunt i intellectu noſtro ſint
finite.

Dubitatur.ii. Utruꝫ intellec

tꝰ noſter ſit cognitiuꝰ cōtingētiuꝫ. Rndetꝭ ꝙ
cōtingēcia poſſunt dupliciter conſiderari vno
modo ſecūdum ꝙ cōtingēcia ſunt. Aliomodo
ſecūdum ꝙ in ipſis aliquid neceſſitatis inuenitꝭ
nichil eni adeo eſt ꝯtingens ꝙ in ſe nō habeat
aliquid neceſſitatis vt hec ꝓpoſitō ſortes currit
eſt cōtingens tamē eſt neceſſaria habitudo ad
motū. vnde cōtingencia vt ꝯtingencia ſunt di
recte cognoſcūtur a ſenſu ⁊ indirecte ab itellec
tu ſꝫꝰ ꝙ includūt aliq̄ neceſſitatem vnde ab in
tellectu cognoſcuntur. ⁊ eodēmodo dicēduꝫ de
cognitione futuroꝝ ſicut de cognitione cōtin
genciū.futura eniꝫ ſecūduꝫ ꝙ ſub tēpore cadūt
ſingularia ſunt.ideo ab intellectu nō cognoſcū
tur niſi reflexe. ſꝫ rationes futuroꝝ poſſunt eſſe
vniuerſales.ideo iſto modo ſunt intelligibiles.

Aduertēdum tamen ꝙ futura dupliciter co
gnoſci poſſunt vnomodo in ſe ipſis et ſic nō co
gnoſcuntur niſi a prima cauſa cui oia preſencia
ſunt. Alio modo in ſuis cauſis ⁊ ſic cognoſcūꝭ
eo modo quo ſunt in ipſis ita ꝙ ſi ex ipſis de ne
ceſſitate eueniant poſſunt a nobis cognoſci per
certitudinē. Sed ſi ab eis cōtingentur eueniāt
ſolum cognoſcuntur per quandam coniectura
tionem.

Dubitatur.iii. vtrum intellec

tꝰ noſter cognoſcat habitus eiꝰ per ſuā eſſenciā
Et arguitur ꝙ ſic quia intellectus noſter cogno
ſcit res materiales per hoc ꝙ ſimilitudines eaꝝ

ſunt preſencialiter in anima per ſuam eſſenciaꝫ:
Reſpōdetur ꝙ per ītellectuꝫ ⁊ obiecta cogno-
ſcimus habitū ⁊ potēciā. naꝫ quiditas rei mate
rialis eſt obiectū noſtri intellectus ideo eſt illud
quod primo ab intellectu cognoſcitur ⁊ ſecūda
rio cognoſcitur actus qui eſt circa obiectū. non
tñ ſimiliter cognoſcitur actus ⁊ obiectū nā actꝰ
intelligēdi non eſt ꝑfectio rei intellecte cum ſit
operatio immanēs. ſꝫ eſt perfectio potēcie ⁊ habi
tus. Dupliciter tamē cognoſcitur habitꝰ vno
modo dū aliquis percipit ſe habere habitū ꝑ
hoc ꝙ ꝑcipit ſe ꝓducere propriū actū habitus.
Alio modo dū inquirit naturā habitus ex co-
gnitione actus. prima cognitio eſt ex ꝑſencia ha
bitus. ſecūda eſt per ſtudiū ⁊ īquiſitioneꝫ. Ad
rationem dubii dicitur ꝙ habitus ſunt ꝑſentes
in ītellectu nō tamē ſicut obiecta eius. ſed ſicut
diſpoſitiones vel forma quibꝰ mediātibus ītel
lectus noſter intelligit. ideo oꝫ erit ꝙ per ſe co-
gnoſcātur.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Queſtionis. prima ſoluitur ex dictis. Ad ſe-
cūdam dicitur ꝙ operatio particularis eſt qua
ſi cōcluſio ſillogiſmi practici vt dicitur ī 7° ethi
coꝝ. Sed ex ꝓpoſitione vniuerſali nō poteſt
directe ꝯcludi ſingularis niſi mediāte particula
ri ſubſumpta. ideo rō vl̄is ītellectus practici nō
mouet ad operandum niſi mediāte particulari
apprehēſione partis ſenſitiue ⁊ ſenſus eſt directꝰ
cognitiuus particulariū. Ad terciaꝫ patet ſo
lutio ex dictis. Ad quartam dicitur ꝙ quid
quid perfectionis poteſt virtus inferior poteſt
ſuperior ſed eminēciori modo. vnde illud quod
cognoſcit ſenſus materialiter ⁊ cōtracte ꝙ eſt co
gnoſcere ſingulare directe hoc cognoſcit ītellec-
tus immaterialiter ⁊ abſtracte qd̄ eſt cognoſcere
vniuerſaliter. Et hec de queſtione

Sequitur in textu.

De mouente quidem et cetera.

Queritur duodecimo. vtruꝫ

Appetitꝰ ſit pricipiuꝫ motus ꝓgreſſiui aialis.
Et arguitur ꝙ nō quia ſequeretur ꝙ animal ſē
per moueretur ſecūdum appetitū cōſequēs ē fal
ſum quia ꝯtinēs nō ſemper mouetur ad illud
quod appetit ſed ſequit̄ rationē. ergo ⁊c̄.
Ad oppoſitum eſt textus. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ actum eſt de parte vegetatiua ſenſitiua ⁊ intel
lectiua anime. Conſequēter Ariſtoteles agit de
parte intellectiua inquātum eſt pricipiū motus
localis. Antiqui eniꝫ diffinierūt animā per mo
tum ⁊ ſenſum ⁊ quia ſatis dictū eſt de intellectu
⁊ ſenſu reſtat dicēdum de pricipio motū inqui
rēdo an ſit tota anima vel pars eiꝰ ⁊ ſi ſit pars.
vtrum ſit ſeparabilis ab aliis vel non.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

Antiqui diuiſerūt animā per rationatiuā cōcu
piſcibilē ⁊ iraſcibilē. alii vero diuiſerūt aiam ꝑ
rationalē ⁊ irrationalē. ſed iſte diuiſiones a phi
loſopho reprobantur quia multe alie ſunt par-
tes aie plus differētes ꝙ ꝑdicte q̄ ſub predictis
nō cōprehēduntur vt vegetatiua q̄ eſt in omni
bus plantis ⁊ ſenſitiua in oībus animalibꝰ. ⁊ ꝙ
nō ꝯprehendūtur patet quia vegetatiua non
pōt dici rationalis iraſcibilis vl̄ cōcupiſcibilis.
Similiter nō cōꝑhendūtur ſub alia q̄ nec ve-
getatiuū nec ſenſitiuuꝫ eſt rationē habens ⁊ nul
la caꝝ tñ pōt dici irratiōalis ſiue capiatur irra
tionale qd̄ eſt cōtrariū ratione ſiue capiatur pri
uatiue ꝓ illo quod nō habet rationē. Si auteꝫ
capiatur irrationale negatiue vt tātuꝫ dicit ne
gationē rationis nō poſſet dici genus potēciaꝝ
aie. Iteꝫ fantaſia diuiditur ab aliis potēciis
⁊ nō cōtinetur ſub aliquo mēbroꝝ ꝑdictaꝝ dif
ferētiarum vt manifeſtuꝫ eſt. g° Item volun
tas ē vna potēcia anime q̄ eſt appetitus intellec
tiuus ⁊ nō cōprehēditur ſub ꝑdictis mēbris. g°
Similiter augmētatiua ⁊ nutritiua ſunt potēcie
anime ⁊ multe alie que nō comprehēdūtur g°
diuiſio eſt inſufficiens.

Sciendūꝫ eſt tercio: ꝙ In

ratione eſt appetitus ꝙ dicitur voluntas qui eſt
tātum vnus. tamē appetitus ſenſitiuꝰ diuiditur
in duas potēcias. ſalꝫ in iraſcibilē ⁊ ꝯcupiſcibi-
lem. ⁊ ratio eſt quia in animalibꝰ appetitus īſe-
quitur formā apprehēſam. ⁊ cuꝫ in homine ſolū
ſit duplex apprehēſio ſalꝫ ſenſitiua ⁊ ītellectiua
ſolum eſt duplex appetitus in genere. ſcꝫ ſenſiti
uus ⁊ intellectiuꝰ. ⁊ quia intellectus apprehēdit
vniuerſaliter ſenſus vero particulariter ⁊ q̄ ea q̄
in vniuerſali ſunt vnū in particulari ſunt multa
ideo appetitus ītellectiuꝰ q̄ fert̄ ī bonū vniuerſa
le apprehēſuꝫ ꝑ ītellectū qd̄ eſt obiectū eius eſt
tātuꝫ vnus ⁊ vocatur volūtas. ſꝫ q̄ appetitus
ſenſitiuꝰ fertur in bonū apprehēſuꝫ ꝑ ſenſuꝫ qd̄
ē bonū acceptū zꝰ rationē particularis ideo tal̄
appetitus eſt duplex ſalꝫ cōcupiſcibilis ⁊ iraſci-
bilis. qui ſic īter ſe differūt q̄ cōcupiſcibilis or
dinatur ad bonū delectabile et fugit iraſcibile.
Sꝫ iraſcibilis tēdit in bonū magis arduū. ⁊ iō
dicit̄ potēcia quaſi ꝓpugnatrix cōcupiſcibilis.
iō aīalia nō iraſcūtur nec pugnāt niſi ꝓpter de
lectabilia. ideo omnes paſſiones iraſcibiles īci
piūt a paſſionibꝰ ꝯcupiſcibilibꝫ ⁊ in ipſis termian
tur. Ira eniꝫ ꝯmouetur a triſticia ⁊ finitur in
delectatione ideo irati pugnātes delectātur.
Ex dictis patet quomodo differūt iraſcibilis et
cōcupiſcibilis per hoc ꝙ iraſcibilis ordinat̄ ad
fugā mali ⁊ cōcupiſcibilis ad ꝓſequtionē boni
naꝫ eſt eadē potēcia cōtrarioꝝ. ideo dicitur 4°
Thopicoꝝ ꝙ ſpes eſt de bono ⁊ timor de malo
⁊ ꝑtinet ad iraſcibile. 2° patet q̄ cōcupiſcibilis
tēdit in bonū delectabile ſimpliciter cū nō ē ali-
qua difficultas in eiꝰ ꝓſequtione. ſꝫ cum eſt ali
qua difficultas in ꝓſequtione delectabilis tunc
cōſurgit iraſcibilis. ideo dicitur ꝙ bonū arduū
hoc ē delectabile habēs difficultatē in ſui adep
tione eſt bonū iraſcibilis. tunc

Concluſio prima. potencia

vegetatiua nō eſt pricipiū motus ꝓgreſſiui. Pa
tet quia motus ꝓgreſſiuus ſꝑ fit ꝓpter aliquid
ymaginatum aut deliberatū niſi fiat ꝑ violēci
am. ſꝫ ymaginatio ⁊ fantaſia nō ſunt partes ve
getatiue g°. 2° patet ſi ſic ſequeretur ꝙ omē ha
bēs vegetatiuā potēciam haberet motū ꝓgreſſi
uū. ſed hoc eſt falſum ergo ⁊c̄.

Concluſio Secunda. Sen

ſus nō ē pricipiū motus ꝓgreſſiui. Pꝫ q̄ ſenſus
inē oībus aīalibus. ergo ſi eſſet pricipium talis
motus ſequeret̄ ꝙ ōne aīal haberet motuꝫ pro
greſſiuū qd̄ eſt falſuꝫ. ⁊ quia poſſꝫ aliquis dice
re ꝙ q̄dā aīalia ſunt īmobilia ñ ꝙ eis deficiat
pricipiū motꝰ. ſed quia deficiūt organa ad mo
tū. ideo ad hoc remouēdū ſubiūgit phūs ꝙ na
tura nihil facit fruſtra nec deficit in neceſſariis
in aliqua ſpecie. g° ſi illa aīalia haberēt pricipi
uꝫ motꝰ ꝓgreſſiui haberēt organa ad talē motū
alias illud pricipiū eſſet in tota ſpecie fruſtra.

Concluſio tercia. Intellectus

ſpeculatiꝰ nō eſt pricipiū motus ꝓgreſſiui. pꝫ q̄
vel ꝯſiderat ea q̄ ſūt ſpeculabilia tātuꝫ vel agi-
bilia q̄ ſunt delectabilia vel triſtabilia. Si priꝰ
tūc nichil ꝯſiderat de ꝓſequēdo vel faciēdo ⁊ q̄
cū oīs motꝰ ꝓgreſſiuꝰ ſit fugiētis vel ꝓſequētis
ſequitur cū ītellectꝰ ſpeculatiuꝰ ſit tātuꝫ ꝯſiderāſ
ſpeculabilia nō eſt pricipiū motꝰ ꝓgreſſiui. Si
vero ꝯſideret delectabilia ⁊ triſtabilia cū nō cō
ſideret ea per ꝯparationē ad opus. ſꝫ ī vniuerſa
li nō ꝑcipit ea fugere vl̄ proſequi ſed oīs motꝰ
progreſſiuꝰ eſt fugiētis vel proſequētis. ergo ītel
lectꝰ ſpeculatiuꝰ nō ē pricipiū illiꝰ motus. diffe-
rūt eniꝫ intellectus ſpeculatiꝰ ⁊ praticus ex fine
q̄ ītellectꝰ ſpeculatiuꝰ ſpeculat̄ veritatē tantū.
practicus vero ſpeculat̄ propter opationē.

Concluſio Quarta. Duo

ſūt pricipia mouēcia ī aīalibꝰ ſcꝫ ītellectꝰ practi
cus ⁊ appetitꝰ ꝯꝑhēdēdo fātaſiaꝫ ſub ītellectu.
Quod ꝓbat̄ nā oē pricipiū motꝰ ꝓgreſſiui pri
cipiat motū vel mōſtrādo appetibile vel faciē
do ipetū ī ipſuꝫ īclinādo. ſi 2ꝰ ſic eſt appetitꝰ. ſi
primū hoc ē dupliciter q̄ vel decerit motū ꝑ rec
tā rōneꝫ ꝑeligēdo meliꝰ ⁊ dimittēdo peiꝰ ⁊ ſic ē
ītellectus. aut ꝑ ſolā extimationē naturalē ⁊ ſic
eſt extimatio vel fantaſia q̄ ſub intellectu cōpre
hēditur eo ꝙ habet aliquid ſimile intellectui q̄
mouet in abſentia ſenſibiliū ſicut ītellectꝰ ⁊ hoc
intelligitur ſolū de ītellectu practico.

Concluſio quinta. Licet

ſint plura mouēcia ſubiecto tñ eſt vnuꝫ tātum
ſecūduꝫ formā. primū patet ex quarta cōcluſio
ne. 2ꝰ patet q̄ appetitus nō mouet niſi inquā
tuꝫ habet formā appetibilē q̄ ſe habet tāꝙ finis
⁊ idē appetibile ē pricipiū ītellectꝰ practici ī ſuo
diſcurſu nā ſicut ſe habet pricipiuꝫ in ſpeculabi
libꝰ ſic finis in agibilibus. intellectus eniꝫ prac
ticus primo intēdit vltimū finē a quo īcipit ra-
tionari ⁊ facit eius diſcurſuꝫ in pricipiū operati
onis. vnde vltimū in opere eſt pricipiū in ratio
ne vt patet de medico qui primo intēdit ſanita
tē ⁊ finem. 2° intēdit herbas quibꝰ poteſt indu-
ci ſanitas. 3° intēdit forū vel locū vbi herbe ar
ripiūtur. 4° intēdit ire ad locū ⁊ ad forū ⁊ illud
eſt vltimū ī intēcione ⁊ pricipiū in executione. et
ſic oīa mouēcia mouēt in ratione vnius primi
mouētis ſcꝫ primi appetibilis cuiꝰ habēt ſpeciē
⁊ ille vltimus finis eſt in tali motu primuꝫ mo-
uēs nō motū. Ex dictis patet ꝙ ad motum
tria requirūt̄ ſalꝫ primū motiuuꝫ. organū primi
motiui. ⁊ illud quod mouetur. primū motiuū ē
duplex quoddam eniꝫ eſt mobile quod eſt appe
tibile intellectui vel ymaginationi. aliud eſt qd̄
mouetur ⁊ mouet ſicut appetitus motus ab ap
petibili ⁊ mouet aīal quod ē id quod mouetur.
ſed organū primi motiui eſt determinata pars
corporis de qua hic nō determinatur q̄ ſe tenet
ex parte anime ⁊ nō inꝙtum ſunt cōmunes cor
pori ⁊ anime. ſed hoc modo de aliis agitur in
paruis naturalibus. Determinat tñ phūs in pre
ſenti paſſu ꝙ organū pricipii motiui in naturali
bus debet habere pricipiū ⁊ finē motus. q̄ mo-
tus aīalium eſt cātus ex pulſu ⁊ tractu. quo ad
pulſuꝫ eſt pricipiū motus ⁊ quo ad tractuꝫ eſt fi
nis ⁊ illud organū eſt cor vel aliquid proportio
natū cordi.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit̄ ꝙ in cōtinēte ſunt ꝯtrarii appe
titus q̄ ratio ꝯtrariat̄ ꝯcupiſcēcie ⁊ hoc in ōni
bus ꝯtingit qui neduꝫ cognoſcūt ꝑſens ⁊ etiaꝫ
futuruꝫ ⁊ ita ītellectꝰ in aliquo ꝯcupiſcibili quā
doqꝫ iubet appetitū retrahere vt cū febricitans
ex iudicio ītellectus abſtinet a vino ne febres ca
leſcāt. ſed ꝯcupiſcēcia incitat ad proſequēdū de
lectabile preſens quod ſibi videtur bonū ſimpli
citer. q̄ nō ꝯſiderat futurū tūc aīal mouet̄ 2ꝰ
appetitū ſenſitiuū ⁊ ideo bruta carēcia ratione
ſemꝑ ſecūduꝫ appetituꝫ mouētur ſed in ſolo ho
mine appetitus regulatur per rationē. Ad ſe

cundā dicitur ꝙ intellectus ē principiuꝫ motus
ꝓgreſſiui vt diligens mōſtrādo appetibile ꝑ co
gnitionē. ꝛ appetitus eſt pricipiū opationis per
idinationē. ꝛ potēcia motiua eſt exequēs ꝑ ope
rationeꝫ. idō eſt diuerſimode principiuꝫ appeti⁹.
Sequit̄. t. Dino aūt. ꝛc.

Queritur tridecimo. Utrum

fantaſia ſit principiuꝫ motus in animalibus ī
pfectis q̄ nō mouentur motu ꝓgreſſiuo. ſꝫ tātuꝫ
motu dilatationis ꝛ cōſtrictionis. Arguitur
ꝙ nō q: ſi ſic ſequeretur ꝙ fantaſia eſſet in plu
ribus partibus corpoꝝ illoꝝ aīaliuꝫ cuꝫ partes
illoꝝ decaſe viuāt vt partes vermis in ſeparatio
ne mouentur. cōſequens eſt falſum q: fantaſia
ſibi determinat certā partē corporis g°. z°. in
aīalibus inpfectis carētibus motu progreſſiuo
ſolum reperitur ſenſus tactus g°. nō habēt fan
taſiā. nec ꝑ cōſequēs fantaſia ē in ipſis pricipi
uꝫ motus. Ad oppoſitum arguitur per philo
ſophum in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de pricipio motiuo in cō
muni. Conſequēter determinat de ipſo in ſpeci
ali ꝑ cōparationē ad diuerſa aīalia. z° enīꝫ
ꝙ i diuerſis aīalibus variatur virtus cognitiua
apphenſiua delectabilis vel triſtabilis ſecūduꝫ
hoc variatur principium motiuum.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

duplex eſt fantaſia q̄daꝫ eſt determinata q̄ deter
minate apprehendit hoc vel illud in hōc tēpore
vel in illo ꝛ hec reperitur in aīalibus pfectis q̄
naturaliter habēt omes ſenſus ꝛ hec habet deter
minatuꝫ organuꝫ in cerebro vt ſuperius patuit
Alia ē fantaſia īdetermiata que nichil apphē
dit niſi in pſencia ſenſibilis nec ymaginatur ali
quid diſtās. ſꝫ aīalia quibus ineſt talis fanta
ſia ſoluꝫ ymaginātur vel vt nociuuꝫ ꝛ tūc retra
hūtur vel vt conueniens. et tunc conuertuntur
ſuper illud ꝛ ſic eſt in eis fantaſia indetermina
ta inquantum ymaginantur vel vt appetunt
aliquid vt conueniens non autem determina
te hoc vel illud ſed ſolū habēt cōfuſam ymagi
nationē ideo nō intēdūt eſſe in ſuo motu aliq̄ꝫ
motuꝫ determinatū. ſꝫ aīalia pfecta que habēt
antaſiā determinatā mouentur ad aliquid di
ans determinās ad aliquē motū ꝛ illud deter
minate appetunt.

Sciendum eſt tercio. ꝙ Ali

quid ē ſui ipſi⁹ motiuū inq̄tuꝫ ē appetitiuū nā
appetitus eſt cauſa motus. ſꝫ appetitiuū nō ē ſi
ne motu fantaſie que eſt rationalis vel ſenſibi
lis. fantaſia enīꝫ rationalis ſolū ab homine per
cipitur. ſenſibilis vero ab aliis aīalibus. Uñ
ſicut phūs ſupra ꝯprehēdit ſub itellectu fantaſiā
ita nūc ſub fantaſia ꝯphēdit itellēm. cui⁹ ratio
eſt q: fantaſia eſt quedam apparitio. modo ali
quid apparet ſꝫ⁹ a ꝓꝛehenſionem ſenſus. ꝛ ſꝫ⁹
apprehēſionē intellect⁹ aliis q: in hoc cōueniūt
fantaſia ꝛ intellectus. ꝛ vtrunq̄ꝫ poteſt aliquid
cognoſcere ſine preſencia cognoſcibilis.

Concluſio prima. Fantaſia

indeterminata eſt pricipiū motus in aīalibus ī
perfectis eo modo quo mouētur per cōſtrictio
neꝫ ꝛ dilatationē. Probat̄ nā omni aīali inē le
ticia ꝛ triſticia. q: oī animali ineſt ſenſus. ſꝫ ſen
ſus dū apprehēdit cōueniēs delectatur. ꝛ dū ap
prehēdit diſcōueniēs triſtatur. ſꝫ cui ineſt delec
tatio ꝛ triſticia huic ineſt appetitus. ꝛ appetit⁹
nō ſeſt alicui niſi ſibi cōueniat apparitio appe
tibilis ꝛ apparitio illa dicitur fantaſia cum er
go appetitus ſit pricipiuꝫ motus in aīalib⁹ per
fectis ſequitur ꝙ fantaſia eſt pricipiū mot⁹ ī aīa
lib⁹ iperfectis. ꝛ dicūt aīalia iperfecta quibus
ſolū inē ſenſus tactus. Uñ in ipſis tactus ꝛ fā
taſia nō realiter diſtiguūt̄ ſꝫ ratōe. pro quāto
enīꝫ ille ſenſus aliquid apprehēdit ſimpliciter
vocatur tactus ſꝫ dū apphendit ſub ratione cō
ueniētis ꝛ diſcōueniētis dicitur fantaſia.

Concluſio Secunda. Ratio

deliberatiua eſt pricipiū motus in homine. pꝫ q
propoſitis duobus bonis homo illa duo qua
li in equilibrio cōparat per rationē deliberati
uā. vñ ſic diuidere vnū a pluribus ꝛ cōparare
vnū alteri eligēdo vnū ꝛ refutādo aliud ſoluꝫ
cōuenit hominibus. Aduertēduꝫ eſt tñ ꝙ ī
homine eſt duplex ratio. q̄dam eſt ſpeculatiua q̄
appellatur ſciētifica ꝛ illa nō eſt pricipiū mot⁹
q: nichil determinat de ymaginabili vel fugibi
li. Alia eſt ratio practica q̄ eſt duplex q̄dā enīꝫ
eſt vniuerſalis dicēs quid ſit operādum in vni
uerſali vt ꝙ oꝫ filiū honorare patreꝫ. Alia ē
particularis dicēs quid ſit operāduꝫ in particu
lari vt decet hūc hominē honorare patrem ſuuꝫ
ꝛ in hoc tēpore vel in illo. vñ ratio practica vni
uerſalis nō ē pricipiū motus vel vt dicit textus
Si vtraq̄ꝫ ſit pricipiū motus vniuerſalis mo
uet vt cauſa prima. particularis vero vt cauſa ꝓ
xima motui quodāmodo applicata nā opatio
nes ꝛ motus ſunt in particularibus. ꝛ ad hoc ꝙ
ex vniuerſalibus ſequatur motus oꝫ ꝙ particu
laria applicētur ſicut oꝫ opationē vniuerſalē ap
plicari ad particularia ad hoc ꝙ ſequatur accio
ꝛ propter hoc cadit peccatū in actionibus quan
do vniuerſalis operatio corrūpitur ab aliquo
particulari delectabili vt aliqua paſſione.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Ali

qñ appetitus inferior qui eſt in fine deliberatio
nis vicit deliberationē rōis ꝛ remouet hominē
ab eo quod deliberat ſed aliqñ fit ecōuerſo ita
ꝙ appetitus ſuperior ꝛ ratio remouet appetituꝫ
inferiorem vt eſt in cōtinente. cōtinens enīꝫ per
deliberationem rationis vincit paſſiones appe
titus ſuperioris. ꝛ iſte eſt naturalis ordo vt ſalꝫ
appetitus ſuperior moueat inferiorem vt in cele
ſtibus ſuperior orbis naturaliter mouet inferi
ores. ꝛ ſi aliquid de motu ꝓprio retineat appeti
tus inferior ſicut facit inferior orbis. tamen na
turali ordine mouetur motu appetitus ſuperio
ris. ꝛ rationis deliberantis. Si vero ꝯtigat ecō
tra hoc eſt preter naturalem ordinem ꝛ fit pecca
tum in moribus ſicut monſtra ſunt peccata in
naturalibus.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicitur ꝙ ab aliis potēciis ſenſitiuis
habet organū ꝓprium. ſed fantaſia indetermi
nata que nō realiter diuiditur a ſenſu nō habꝫ
organuꝫ in determinata parte corporis ꝛ iſta eſt
principiuꝫ motus in animalibus impfectis.
Ad ſecundam pꝫ ſolutio ex dictis.

Queritur Decimoquarto:

Utrum neceſſe ſit omne viuens habere ſenſum
Arguitur ꝙ ſic quia omne viuēs ad ſui ꝯſerua
tionem indiget alimento ꝓportionato ꝛ ꝯueniē
ti. ergo neceſſe eſt omne viuēs habere virtutem
per q̄ diſcernat ꝯueniēs a diſcōueniēti. ſed talis
virtus eſt ſenſus g°. z°. ſic ad ſenſum requirit̄
ꝛ ſufficit media ꝓportio qualitatum tāgibiliuꝫ
ſed omne viuens ꝯſiſtit in quadam proportio
ne media qualitatum tangibiliuꝫ cuꝫ omne vi
uens ſit mixtum. ergo neceſſe eſt omne viuens
habere ſenſum. Ad oppoſitum arguitur per
phūm in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de ſingulis partibus aīe
Conſequēter oſtendit ordinem eaꝝ oſtendēdo
que ſit vniuerſalior ꝛ prior ipſis. pro quo ponū
tur alique concluſiones.

Concluſio prima. Neceſſe eſt

oē viuens generabile ꝛ corruptibile habere vir
tutem vegetatiuaꝫ a principio generationis vſ
q̄ꝫ ad ſuam corruptionem. patet quia omne vi
uens generabile q̄ diu viuit habet augmētum
vel ſtatum vel decremētum. ſed hoc non poteſt
fieri ſine nutrimento quia tempore augmēti oꝫ
ꝙ plus de alimento conuertatur in ſubſtanciaꝫ
alimenti cum ſit neceſſarium ad conſeruationē
viuentis. ꝛ cum fuerit deperdituꝫ de humido ra
dicali ꝛ tempore ſtatus ꝯuertatur equaliter. ſed
in decremento minus. ſed vti alimento ſolū per
tinet ad animam vegetatiuam. ergo neceſſe eſt
omne viuens a principio vſq̄ꝫ ad fineꝫ habere
animam vegetatiuaꝫ. Unde patet ordo huius
potencie ad alias.

Concluſio Secunda. Non

oporꝫ omne viuens habere ſenſum. patet quia
non eſt neceſſe omne viuens habere tactum ſine
quo nullus eſt ſenſus g°. ꝛc. Patet quia ſenſus
tactus eſt ſuſcepti⁹ ſpecieꝝ ſine materia. ſed mul
ta ſunt viuēcia vt plante que propiqua ſunt cor
poribus ſimplicibus propter eoꝝ terreſtreitateꝫ
que nō recipiunt ſpecies ſenſibiliuꝫ niſi ī matei
aliter ergo nō habent ſenſum tactus. ꝛ ita eſt de
corporib⁹ ſimplicibus ꝛ de mixtis inanimatis
quia tactus eſt media ꝓportio qualitatū ſenſi
biliū vbi ñ predomiatur terra nec aliquod cor
pus ſimplex.

Concluſio Tercia Neceſſe

eſt omne animal habere ſenſuꝫ. ꝓ cuius ꝓbacio
ne ſupponitur ꝙ natura nichil facit fruſtra. nam
oīa que ſunt in natura ſunt ꝓpter aliquē finem
vel ꝓuenit ex neceſſitate eoꝝ que ſunt ꝓpter ali
quid. ſicut natura facit membra ꝓpter aliquas
opationes et ex neceſſitate materie eoꝝ que ſic
ſunt diſpoſita ſequitur ꝙ habeāt aliqua accidē
tia vt piloſitates vel colores. Tunc arguitur
natura dedit animali corp⁹ ꝓgreſſiuuꝫ ꝑ quod
poteſt moueri ad alimētum ſine quo nō poteſt
ꝯſeruari. ſꝫ non poſſet ꝯſeruari per alimētum ni
ſi haberet ſenſuꝫ quo diſcerneret corruptiua a ꝯ
ueniētibus. ergo niſi haberet ſenſuꝫ natura non
ꝯſequeretur ſuum fineꝫ. ſed aliquid faceret fru
ſtra quod eſt ꝯtra naturam. Et ſꝫ aīal pfectū acq̄
rit alimētum ex motu tñ nō eſt neceſſe ꝙ aīalia ī
perfecta moueātur ad acquirēdum nutrimētuꝫ
quia ipſum habent ꝯiunctū. Sꝫ ꝯtra hoc
arguitur q: aliquis poſſꝫ ꝑuenire ad illū finem
diſcernēdo corruptiua per itellectū. idō nō opor
tet omne aīal habere ſenſum. R. phūs ꝙ cor
pus ꝓgreſſiuuꝫ nō poteſt per intellectum fugere
nociua ſine ſenſu. idō aīal nec poteſt habere itel
lectū ſine ſenſu ſiue ſit gñabile ſiue ingñabile.
De gñabilib⁹ pꝫ q: gñabile habēs intellectuꝫ ē
homo ſed itellectus humanus nō poteſt itellige
re ſine ſenſu ergo homo nō pōt habere itellectū
ſine ſenſu. z°. patet de igenerabili q: ſi habe
ret intellectum ſine ſenſu hoc eſſet propter bo
num anime vel corporis. ſed nullū poteſt dici q:
ſine anima non intelligit. nec corpus in eſſe cō
ſeruatur cuꝫ ſit corruptibile.

Sciendum eſt Secundo. ꝙ

per corpus ingenerabile non habens animā nō
intelligit Phūs corpora celeſtia que ponit aīa
ta ſed intelligit corpora quorūdam animalium
inmortaliū que ponebat Plato ꝛ nominabāt

cacodemones vel calodemones que ſic diffiniebat Apuleus platonicus ꝙ ſunt animalia corpore aerea rationalia animo paſſiua ⁊ tempore eterna. ſed ſecundum veritatem iſta non ſunt ponenda.

Concluſio quarta. Neceſſe eſt omne animal habere tactum. patet quia corpus animalis conſiſtit in quadaꝫ proportione qualitatum primarum. ſed iſta proportio mutatur naturaliter ⁊ intencionaliter a qualitatibus tangibilibus ⁊ poteſt ab ipſis corrumpi. idō neceſſe eſt animal habere tacum quo diſcernat diſconueniencia͂ corrūpētis aliter non poſſet ſaluari in eſſe quia ad conſeruacionem indiget tactu. Unde excellencie qualitatum tangibiliuꝫ immediate poſſunt corrumpere animal quod non accidit de ſenſibilibus aliorum ſenſuum ſꝫ excellencie eorum poſſint corrumpere organum. Ex iſtis ſequitur ꝙ guſtus vt eſt quidam tactus eſt neceſſarius omni animali quia guſtus eſt ſēſus alimenti quo diſcernitur alimentum conueniens a diſconuenienti ſed alimentum eſt corpꝰ tangibile aliquid enim nutritur quod eſt calidum frigidum humidum ⁊ ſiccum. Unde ex eiſdem nutrimur ex quibus ſumus. Ulterius ſequitur ꝙ impoſſibile eſt corpus aīalis eſſe ſimplex quia oportet omne animal habere tactum ſed illud per quod fit tactus eſt medium inter qualitates tangibiles in media proportione cōplexionis. defectu cuius oſſa capilli ⁊ vngues ⁊ plante carent ſenſu tactus quia in ipſis ſuperhabundat terra ⁊ non eſt ſufficiens medietas complexionis. Ulterius ſequitur ꝙ remoto tactu remouetur animal ⁊ econtra poſito tactu ponitur animal.

Concluſio Quinta. Viſus auditus olephatus ⁊ guſtus vt eſt diſtinctiuus ſaporū non ſūt neceſſarii aīmalibus ſed inſunt propter bene eſſe. non omnibus ſed illis que mouentur motu ꝓgreſſiuo. probatur quia excellencie ſuorum ſenſibilium licet corrumpant organa ſuorum ſenſuum non tamen corrumpunt totuꝫ animal niſi per accidens. ergo non ſunt neceſſarii cuilibet animali. corrumpūt tamē animal per accidens. vt ſi cum ſono fiat magna percuſſio aeris vt accidit in tonitruo poſſunt corrumpi animalia. ⁊ item viſibilia inquantum venenoſa corrumpunt animal. Sed ꝙ illi ſenſus requirantur in animali quantum ad bene eſſe patet quia ſine ipſis non poteſt accipi alimentum a longe. vnde indigēt vt per aerem ⁊ aquam videāt que remota ſunt ⁊ indigent guſtu; vt percipiāt delectationem vel triſticiam in cibo. ⁊ olephatu vt percipiant odorem in alimento. ⁊ auditu vt aliquid ſignificetur nam conceptiones noſtras auditui ſignificamus. ⁊ ideo neceſſaria eſt lingua que eſt inſtrumentum vocis per quam alteri notificat aīal ſuas conceptiones.

Ad rationes ante oppoſituꝫ. Ad primam negatur conſequencia quia plante cum naſcuntur in terra habent alimentum ſibi coniunctum. ideo non indigent ſenſu ad diſcernendum conueniens a diſconueniente. quia terra cui coniunguntur plante habet qualitates ſimiles qualitatibus ipſarum. nec poſſunt ita faciliter corrumpi excellenciis qualitatuꝫ ſicut animalia. Ad ſecundam patet ſolutio ex dictis. Et ſic eſt finis huius Tercii. et per cōſequēs totius libri de Anima. Deo gracias.

Sequitur Liber paruorum Naturalium. Et primo De Senſu et Senſato.

Quoniam autem de anima ſecundum ipſaꝫ determiatuꝫ eſt. Et de virtutum qualibet ex parte ipſius.

Circa iniciuꝫ libri paruorum Naturalium queritur primo vtruꝫ Corpus aīatum ſit ſubiectum in libro paruorū naturaliū. ⁊ corpus ſenſitiuū ſit ſubiectū in iſto libro de ſenſu ⁊ ſenſato. Arguit̃ ꝙ nō. quia de paſſionibus aīe ſcꝫ de vnoquoqꝫ ſenſu determinatuꝫ eſt ſufficienter in libro de aīa. ⁊ ſimiliter ī libro de vegetabil̃. ⁊ plantis. ⁊ ī de aīalibꝰ determinatur ſufficienter de paſſionibꝰ aīe ſenſitiue ⁊ vegetatiue. ergo corpus aīatuꝫ tranſcēdit metas libroꝝ ꝑuoꝝ naturaliū. ⁊ corpꝰ ſenſitiuum libroꝝ de ſenſu ⁊ ſenſato. 2º arguit̃. ſi corpꝰ aīatuꝫ eēt ſubiectū in omnibꝰ libris ꝑuoꝝ naturaliū. ſequeret̃ ꝙ in libro de ſenſu ⁊ ſenſato eſſent duo ſubiecta ſcꝫ corpus ſenſitiuuꝫ. ⁊ corpus aīatuꝫ quod eſt incōueniens. ergo ⁊c̄.

In Oppoſitum arguitur. quia oēs paſſiōes de quibꝰ agit̃ ī libꝛ ꝑuoꝝ naẗaliuꝫ reducunt̃ ad corpꝰ aīatū. ⁊ oēs paſſiōes de quibꝰ agit̃ in libro de ſenſu ⁊ ſenſato reducunt̃ ad corpꝰ ſenſitiuū. ergo ⁊c̄. Pro reſpōſione ſciēdū ē. 1º ꝙ genera ſciēciaꝝ diſtiguūt̃ ſecūdū diuerſos modos ſepationis reꝝ a materia: naꝫ ea q̄ ſūt ſepata ſecundū eſſe. ꝑtinēt ad methaꝰ que vero ſunt ſepata a materia ſecundū rōneꝫ ⁊ non ſecundū eſſe; ꝑtinent ad mathēꝰ. ſed que in ſui rōne ꝯcipiūt materiā ſenſibilē ꝑtinēt ad naturalē. ita etiā ī phīa naturali diſtinguūt̃ diuerſe ſpecies ſecundū diuerſos modos ſepationis nā magis vniuerſalia ſunt magis ſeparata a materia q̄ minꝰ vniuerſalia ⁊ ꝓpter hoc philoſophꝰ in phīa naturali ꝓcedit a magis vniuerſalibus ad minꝰ vniuerſalia: applicando pricipia vniuerſalia ad quedā determiata mobilia quoꝝ q̄daꝫ ſunt viuētia. circa que etiam ſilī modo ꝓceſſit phūs. naꝫ primo conſiderauit de aīa ſecundū ſe. ⁊ poſtea de aliis que cōueniunt aīe ſecundū quandā applicationē ad corpus: ⁊ hoc in gñali. ⁊ deinde applicat ea q̄ conueniunt aīe ad ſingulas ſpecies aīaliū ⁊ plātarum. Sic igit̃ phūs conſiderat primo de aīa ſecundū ſe cōſiderando de corporibꝰ viuentibꝰ. ⁊ deinde applicat paſſiones aīe ad corpa ⁊ organa in generali. ⁊ de iſtis determinat in libris paruoꝝ naẗaliuꝫ. ⁊ deinde applicat ipſas paſſiōes ad ſpēs aīaliuꝫ ⁊ plantaꝝ. de quibꝰ conſideratur in libro de vegetabil̃. ⁊ plantis. Pro intellectu eoꝝ q̄ dicta ſunt ſciēdū ē. 2º ꝙ vt dictum ē in 2º de aīa quatuor ſūt gradus viuentium: quoꝝ primꝰ ē eoꝝ q̄ habēt ſoluꝫ potentiam nutritiuam. per quā viuunt ſicut plāte. quedam aūt cum hoc habent ſenſum ſine motu ꝓgreſſiuo ſicut ſūt aīalia inperfecta. q̄dā vero habent inſuꝑ motū localē ꝓgreſſiuuꝫ ſicut ſūt aīalia perfecta. ⁊ quedā cū hiis habent intellectuꝫ ſicut hoīes. ⁊ quia intellectus nō eſt actꝰ alicuius organi corporalis: ideo nō poteſt conſiderari ꝑ applicationē ad corpus. ymo maxima eius cōcretio eſt ſecundū ꝙ ē in aīa. ideo ꝑter libruꝫ de aīa Ariſtot. nō fecit libꝝ de intellectuali: ⁊ ſi feciſſet nō pertineret ad ſciam naturalē. ſed magis ad methꝰ. cuius eſt cōſiderare de ſubſtāciis ſepatis. ſꝫ alia oīa ſunt actus alicuiꝰ partis corporis. ideo poteſt eſſe aliqua ſpecialis conſideratio ipſoꝝ per applicationē ad corpꝰ ꝑter conſiderationē q̄ habita eſt de ipſis in libro de aīa in quo conſiderata ſunt in ordine ad aīam huiꝰ mōi aūt conſideratio ꝑ applicationem ad corpus poteſt diſtingui in tres ꝑtes. quaꝝ vna cōtinet ea que ꝑtinent ad primū gradū viuentium ſcꝫ ad vitam. Uñ de paſſionibꝰ viuētiuꝫ inq̄tū ſūt viuētia ē lib̄ de morte ⁊ vita. ⁊ de iuuentute ⁊ ſenectute q̄ ſūt cōia omnibꝰ viuentibus. de reſpiratione ⁊ aſpiratione per que ꝯſeruatur vita lꝫ conueniāt quibuſdā aīalibꝰ ſolū de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis vite de ſanitate ⁊ egritudine q̄ ꝑtinent ad diſpoſitionē vite. ⁊ de nutrimento ⁊ nutribili. ⁊ iſti vltimi libri nondum ꝑuenerunt ad nos. De paſſionibꝰ autem que cōueniūt motui ſecundū locū determinatur in libro de cauſa motꝰ aīaliuꝫ ⁊ de ꝓgreſſu aīalium in quo determinat̃ de ꝑtibꝰ aīalis oportunis ad motū. ſꝫ de paſſionibꝰ cōuenientibꝰ ſenſitiuo inq̄tuꝫ ſenſitiuuꝫ determinatur in libro de ſenſu ⁊ ſenſato. i. de ſenſu ⁊ ſenſibili ſub quo continet̃ tractatꝰ de memoria ⁊ reminiſcēcia. determinat̃ etiaꝫ in libro de ſompno ⁊ vigilia. ⁊ iſte liber de ſenſu ⁊ ſenſato. i. de ſenſitiuo ⁊ ſenſibili. immediate ſequitur libꝝ de aīa ſentire eni magis videt̃ pertinere aīe q̄ corpori ⁊ ita iſti tres libri de ſenſu ⁊ ſenſato de memoria ⁊ reminiſcētia de ſompno ⁊ vigilia immediate ſequūtur librū de aīa. quia paſſiones de quibꝰ agitur in ipſis magis ꝑtinēt ad aīam q̄ ad corpus. ⁊ deinde ſequūtur libri qui ꝑtinēt ad motionē ſecundū locum. ⁊ poſtremo ſequūtur libri qui pertinent ad vitā. quia hmōi paſſiōes de quibus determinat̃ in illis libris ſūt magis corpales. ⁊ omnes iſti libri vocant̃ libri ꝑuoꝝ naẗaliū: quia in iſtis libris agit̃ de paſſionibus ſecundum ꝙ ſunt in determiatis ꝑtibꝰ corporis ſcilꝫ quibuſdā ꝑtibꝰ organicis ⁊ nō ſecundū ꝙ ſunt in toto corpore. ideo vocant̃ de paruis naturalibus. ⁊ ſunt oēs iſti libri mediuꝫ inter librū de anima quē ſequunt̃. ⁊ librū de vegetabil̃. ⁊ plātis ⁊ de aīalibꝰ quos precedūt. Sic igit̃ patꝫ ꝙ de paſſionibꝰ aīe ſecundū ꝙ pertinent ad aīaꝫ ⁊ ſunt potencie ⁊ partes eius agitur in libro de aīa. Sꝫ de hmōi paſſionibꝰ ſecundū ꝙ referuntur ⁊ applicant̃ ad ꝑtes corporis aīalis ſcꝫ ad

determinata organa ꝑ habitudineꝫ ad ſua ob-
iecta determiatur in libris ꝑuoꝝ naturaliuꝫ. ſꝫ
de toto corpore aīalis cōſiderando ipm̄ in ſpe-
ciali ſecunduꝫ vnā quāqꝫ ſpeciē aīalis ⁊ plante
agitur de vegetabilibꝰ ⁊ plātis ⁊ de aīalibus.
Ex quibus patet.

Concluſio Reſponſiua ad

queſitum. ſ. ꝙ corpus aīatum acceptū ſecundū
eius paſſiōes receptas in determiatis organis
⁊ partibus in habitudine ad obiecta illaꝝ paſ-
ſionū eſt ſubiectū in libris paruoꝝ naturaliuꝫ
⁊ corpus ſenſitiuū. ſ. acceptū ſecūduꝫ paſſiones
ſenſus ſecundū ꝙ ſunt indebitis organis. ⁊ ha-
bent ſpecialia obiecta eſt ſubiectū in libro de ſē-
ſu ⁊ ſenſato. i. de ſenſitiuo ⁊ ſenſibili. cōprehen-
dendo ſub eo libꝝ de memoria ⁊ reminiſcētia.
⁊ de ſompno ⁊ vigilia. Iſta concluſio ꝓbari
poteſt ꝑ diffinitionē ſubiecti attributionis.

Sed Dubitatur primo. An

Phūs habeat cōſiderare de ſanitate ⁊ egritu-
dine. Videt᷑ ꝙ nō. q₂ ſanitas qn̄qꝫ fit ab ar-
te. ⁊ ꝓpter hoc medicꝰ qui eſt artifex circa eam
verſatur. Rn̄detur ꝙ duplicia ſunt artifici-
alia. quedā eni ſunt ſoluꝫ ab arte. ſicut ē domꝰ
⁊ de talibus nullomō hꝫ cōſiderare phūs natu-
ralis. Alia ſunt que dependēt ab vtroqꝫ. ſ.
ab arte ⁊ natura. magis tn̄ principaliter a natu-
ra. ſicut ſanitas fit a natura principaliter. ⁊ ab
arte miſterialiter ꝓ quāto ars miniſtrat quedā
auxilia nature principaliter agenti. quibꝰ ad-
iuta cauſat ſanitateꝫ. Sic igitur phūs hꝫ conſi-
derare de ſanitate inquantū eſt ꝓducta vel ꝓ-
ducibilis a natura. ſic eniꝫ eſt paſſio naturalis.
Sed medicus conſiderat de ea pro quanto de-
pendet ab arte.

Dubitatur ſecundo. Utrum

medicꝰ incipiat vbi phiſicꝰ deſinit. Rn̄det᷑
ꝙ ſic. q₂ phūs primo cōſiderat vniuerſalia prin-
cipia applicādo ea ad particularia. ⁊ ſecūdario
cōſiderat ipſa ꝑticularia. Sed medicꝰ econtra
primo cōſiderat ipſa ꝑticularia. ⁊. 2º vniuerſa-
lia. eo ꝙ ex ſingularibꝰ acceptis ꝑ ſenſū fit me-
moria. ⁊ ex pluribꝰ memoriis experimētuꝫ ex quo
gn̄atur ars q̄ eſt vniuerſaliū. ſic igit᷑ phiſicꝰ de-
ſinit in ꝑticularibꝰ a qbꝰ incipit medicꝰ q̄ deſi-
nit in vniuerſalibꝰ a quibus incipit phiſicus.

Ad raciones.

Ante opꝰ patet ſolucio
ex dictis. Dictū ē eni qn̄o diuerſimode deteriat᷑
de corpore aīato ⁊ ſenſitiuo in libris ꝑuoꝝ na-
turaliuꝫ. ⁊ in libris de aīalibꝰ ⁊ plātis. Ad
ſecundā reſpondet᷑. q₂ nō ē inconueniēs ꝙ in
vna ſcientia ſit ſubiectū vnuꝫ generale excedēs
illam ſcientiam ⁊ vnum adequatum ſicut eſt
in propoſito.

Queritur ſecundo. Utrum

Omnes ſenſus exteriores. ſ. viſus auditus olo-
factus guſtus ⁊ tactꝰ ſint neceſſarii cuilibꝫ aīa-
li. Arguitur ꝙ ſic. quibuſdā aīalibꝰ inſunt
omnes ſenſus. ergo ſunt neceſſarii illis aīalibꝰ
ꝯn̄a tenet q₂ natura non habundat in ſuper-
fluis neqꝫ deficit in neceſſariis. in 3º de aīa. Et
ſi ſint neceſſarii quibuſdā aīalibꝰ ſequitur ꝙ ⁊
omnibus. q₂ nō eſt maior ratio de quibuſdam
q̄ꝫ de aliis. 2º ſic. Potentie ſenſitiue ſūt paſ-
ſiones aīe ſenſitiue. ſed ſubiectū nunquā inue-
nitur ſine paſſione. ergo quodlibet aīal habet
omnes ſenſus de neceſſitate. Ad oppoꝰ eſt
Ariſtot. in textu. Pro rn̄ſione ad queſtionem.

Sciendum eſt primo

ꝙ poſtq̄ꝫ phi-
loſophus in ꝓhemio poſuit ſuā intentionē. con-
ſequenter ꝓſequit᷑ ad determiandū de hiis de
quibus ꝓpoſuit determiare in ꝓhemio. ꝑſuppo-
nens aliqua dicta in libro de aīa. ⁊ reſumēs eti-
am aliqua ibi determiata.

Sciēdum ē ſecundo

ꝙ neceſſe eſt
omne animal habere ſenſuꝫ. nā eſſe ſenſitiuuꝫ ē
de diffinitione formali aīalis. ſed tn̄ nō eſt ne-
ceſſariuꝫ oī aīali habere oēm ſenſuꝫ. ſed tantuꝫ
illi ſenſus ſunt neceſſarii aīali qui ſunt cogniti-
ui eoꝝ q̄ ſunt neceſſaria aīali. Sꝫ aliquod ſenſi-
bile eſt dupliciter neceſſariuꝫ aīali. vnomō inq̄ꝫ-
tū ē corpꝰ mixtū ex quatuor elemētis. ⁊ ſic neceſ-
ſaria ē aīali debita cōmenſuratio frigidi calidi
humidi ⁊ ſicci. Aliud eſt neceſſe aīali inq̄ꝫtū
eſt quoddam viuum nutribile. ⁊ ſic neceſſarius
eſt aīali cibus cōueniens. ⁊ ꝑ cōtraria hoꝝ ani-
mal corrumpitur. ⁊ q₂ tactus eſt cognitiuus eo-
ruꝫ ex quibꝰ cōſtituitur animal ideo eſt neceſſa-
rius aīali. ⁊ q₂ etiā per guſtuꝫ aīal cognoſcit nu-
trimentū cōueniens a diſconuenienti ⁊ ꝓſequi-
tur cōueniens ⁊ fugit nociuū. ideo guſtꝰ inq̄ꝫtū
eſt diſcretiuꝰ alimenti cōuenientis eſt neceſſari-
us omni aīali. Sed guſtus inq̄ꝫtuꝫ ē diſcretiuꝰ
ſaporis ipſe non eſt neceſſarius animali. nec eti-
am alii tres ſenſus. ſ. viſus auditus ⁊ olofactꝰ
ſed inſunt aīalibus perfectis mobilibꝰ motu ꝓ-
greſſiuo de bene eſſe. ſ. ꝓpter ſalutem aīalis que-
rendā. Un̄ animal ꝑ guſtū ⁊ tactū percipit ſolū
ſenſibile preſens. Sꝫ aīalia motiua motu pro-
greſſiuo ꝑ alios ſenſus ꝑcipiunt ſenſibile diſtās
ab eis propter mouens ad aliquod diſtans ad
ꝓſequēduꝫ ꝯuenientia ⁊ fugiendū nociua.

Concluſio reſponſalis

Non oēs
ſenſus ſūt neccārii cuilꝫ aīali. ſꝫ ſolū tacꝰ ⁊ gu-
ſtus. put ē quidā tacꝰ. alii vero tres ſenſus nō
ſūt neccārii ſimpliciter oī aīali. ſꝫ ſolū aīalibꝰ ꝑ-
fectis ſūt neccārii ex ſuppoſitione finis. ſ. ſi debe-
ant bene eē ⁊ cōſequi cōueniēter ſalutē ⁊ finem

hec ꝯº q̄ꝫtū ad oēs ſuas ꝑtes ſatis patꝫ ꝑ ea q̄
dicta ſunt hic. ⁊ ꝑ ea q̄ dicta ſūt in libro de aīa.

Secunda concluſio

Sēſus viſus
⁊ auditꝰ vtiles ſūt ⁊ neccārii ad ſapientiā ⁊ diſci-
plinā. patꝫ q₂ iſti duo ſenſus plures reꝝ differē-
tias nobis oñdūt q̄ꝫ alii ſenſus. mō ex differen-
tiis reꝝ ſumit᷑ diſciplina ⁊ ſapiētia. diſciplīa. n.
nō poteſt eē ſine auditu eo ꝙ ē ab alio. ⁊ prudē-
tia ſupponit extimationē naturalē q̄ nō ē ſine
viſu vel auditu. ergo ⁊ cetera.

Tercia concluſio

Licet viſus de ꝑ ſe
magis valeat ad diſciplinā q̄ꝫ auditꝰ. tn̄ audi-
tus de ꝑ accidēs ē vtilior ad diſciplinā ⁊ prudē-
tiā q̄ꝫ viſꝰ. Pars prima pꝫ q₂ viſꝰ de ꝑſe oñdit
nobis plures reꝝ differētias q̄ꝫ auditꝰ. nā ꝑ vi-
ſuꝫ cognoſcimꝰ corpa corruptibilia ⁊ incorrup-
tibilia. ideo dicit᷑ in textu. ꝙ oīa corpora colorē
ꝑticipant. nā oē corpꝰ aliquid habꝫ coloris. ſ.
vel lumē vel dyaphaneitatē vel colorē in ſe. ſo-
nus aūt repit᷑ in corpibꝰ inſenſibilibꝰ. ⁊ non in
oībus. ſed ſolū in aere ⁊ in aqua. vt dicit᷑ in 2º
de aīa. Secūda pars patꝫ. Q₂ auditꝰ ꝑ ac-
cidēs oñdit nobis plures reꝝ differētias q̄ꝫ vi-
ſus. nā auditꝰ ꝑcipit ſonū ⁊ voceꝫ ⁊ differētias
vtriuſqꝫ. ⁊ q₂ voces ꝑ impoſitionē vel nat᷑alē ſi-
gnificatōeꝫ poſſūt eē ſigna ſignificatiā oīꝫ reꝝ
taꝫ corporeaꝝ q̄ꝫ incorpeaꝝ. pn̄tiuꝫ ꝑteritaꝝ et
futuraꝝ. ideo ꝑ accidēs plura cognoſcimꝰ per
audituꝫ q̄ꝫ per viſuꝫ. ergo ꝯº vera. Ex con-
cluſione pōt inferri ꝙ viſus eſt magis neccārius
ad inuēcionē ſcientie q̄ꝫ auditus. ſꝫ auditꝰ q̄ꝫtū
ad doctrinā. ſ. quantū ad acquiſitionē ſciencie
ab alio eſt magis neceſſariꝰ q̄ꝫ viſus. ⁊ ſic pꝫ rꝫº
ad queſitū. Sed hic mouēt᷑ q̄dā parua dubia.

Dubitatur primo

Quare talpa q̄
caret viſu moueat᷑ motu locali. Rn̄det᷑ ꝙ
natura nō deficit in neceſſariis. ⁊ q₂ talpa habi-
tat in terra ⁊ ſubtus terrā. ideo natura cooperit
oculos talpe quibuſdā pellibꝰ ne ledant᷑ a ter-
ra. ⁊ ex hoc ſequit᷑ impotentia ad videndum. ſi
eni haberet oculos diſcoopertos nō poſſꝫ fode-
re terrā. in cuius foſſione accipit nutrimētuꝫ. eti-
am q₂ talpa habitat in terra. ⁊ ꝑ terrā viſio nō
poteſt fieri. ideo fruſtra haberet oculos diſcoo-
ꝑtos. Si aūt ſint quedā aīalia imꝑfecta que nō
habeāt viſuꝫ vel auditū a natiuitate vel poſt
hoc ē ꝑ accidēs ⁊ preter intētionē nature ꝓpter
corrupcionē alicuius principii naturalis.

Dubitatur ſecundo

Quare ceci
melius audiūt q̄ꝫ vidētes ceteris paribꝰ. Rn̄-
det᷑ ꝙ cauſa ē q₂ a ſenſu cōi deriuat᷑ virtus ſen-
ſitiua in quēlibꝫ ſenſuꝫ ꝑticularē. corrupto igit᷑
vno ſenſu ꝑticulari exteriori virtus ſibi cōican-
da cōicat᷑ alteri ſenſui. ideo ceci meliꝰ audiunt
q̄ꝫ videntes ceteris paribꝰ. ⁊ ꝓpter ſiſem rōnem
claudi ſūt forciores i brachiis q̄ꝫ alii hoēs recti.

Dubitatur tertio circa textuꝫ

Quare ceci a natiuitate audiētes. ſapientiores
ſūt ſurdis a natiuitate vidētibus. Rn̄det᷑
ꝙ cauſa huiꝰ pōt dici ex vltima ꝯcluſiōe. q₂. ſ.
auditus per accidēs plures reꝝ differentias no-
bis oñdit q̄ꝫ viſus. ideo hoīes habentes audi-
tuꝫ ⁊ carentes viſu ſunt ſapiētiores ⁊ prudētio-
res. q̄ꝫ habētes viſuꝫ ⁊ carentes auditu.

Dubitatur quarto

Quare omnes
ſurdi a natiuitate ſunt muti. ⁊ tn̄ non oēs muti
a natiuitate ſunt ſurdi. Rn̄det᷑ ꝙ cauſa eſt
q₂ locutō nō eſt ſine ydiomate. ydioma aūt ad-
diſcitur ꝑ auditū. ſicut ergo ſe habꝫ aliquis ſci-
ens tantū vnū ydioma ad ydiomata ſibi igno-
ta de quibꝰ nunq̄ꝫ audiuit aliquid. ita ſe habꝫ
ſurdus a natiuitate ad omē ydioma. ſicut ergo
ſciens tantū vnuꝫ ydioma neſciret aliud loqui
q̄ꝫ ſuuꝫ ydioma ſed ſolū balbuciare. ita ſurdus
a natiuitate nichil ſcit loqui ꝓpter defectuꝫ au-
ditus. ⁊ ita oēs carētes auditu neceſſario ſunt
muti. nō tamē ecōtra. ſtat eni aliquē eē audien-
teꝫ ⁊ nō loqui ꝓpter defectū alicuiꝰ principii vl᷑
organi neceſſario requiſiti ad locutionē. puta.
ꝓpter defectū lingue. vel corruptionē neruimo-
tiui lingue.

Dubitatur quinto

Quare hn̄tes
bonū odoratū cōiter ſūt fatui. Rn̄det᷑ ꝙ cau-
ſa ē. q₂ organū olofactꝰ dꝫ eē ꝓporcionatū ſuo
obiecto. obm̄ aūt olofactꝰ eſt corpꝰ odoriferū
calidūꝫ ⁊ ſiccuꝫ. ⁊ ita ad hoc ꝙ ſit bonus odo-
ratus oportꝫ ꝙ organuꝫ odoratus ſit quodam
modo calidūꝫ ⁊ ſiccuꝫ. ⁊ quia organuꝫ odoratꝰ
eſt iuxta cerebruꝫ quod eſt naturaliter frigidum
⁊ humiduꝫ. ideo ſi odoratus ſit bonꝰ cerebꝝ ē
indiſpoſituꝫ. ⁊ ecōtra. in cerebro aūt fundantur
omnes virtutes ſenſitiue interiores ſine quaruꝫ
bona diſpoſitione nō eſt prudētia. ideo bn̄ odo-
ratiui ſunt cōiter minous prudentie q̄ꝫ homies
male odorātes. ⁊ ideo inter alia aīalia homo ē
peſſimi odoratꝰ. q₂ hꝫ maximū cerebꝝ inter ce-
tera aīalia ad refrigeriū caloris cordis quod de-
bet eē multuꝫ calidū in hoīe ꝓpter virtutes ſen-
ſitiuas. Rationes facte ante oppoſitum ſo-
lute ſūt ex dictis. Sequit᷑ i textu.

Queritur Tercio Utrum

Organuꝫ viſus ſit de natura aque. Arguit᷑
ꝙ ſit de natura ignis ⁊ non de natura aque. q₂
oculus aliqn̄ vidꝫ ſuū fulgorē nichil aūt fulget
niſi ignis vel ignatuꝫ. ergo oculꝰ eſt de natura
ignis. 2º ſic oculꝰ eſt q̄daꝫ pars viuentis. ſꝫ
vita cōſiſtit in calido ⁊ humido. ergo organuꝫ
viſus nō eſt de natura aque. q̄ eſt frigida ⁊ hu-

determinata organa ꝑ habitudineꝫ ad ſua obiecta determiatur in libris ꝑuoꝝ naturaliuꝫ. ſꝫ de toto corpore aīalis cōſiderando ipm̄ in ſpeciali ſecunduꝫ vnāquāqꝫ ſpecīē aialis ⁊ plante agitur de vegetabilibꝰ ⁊ plātis ⁊ de aīalibus. Ex quibus patet.

Concluſio Reſponſiua ad

queſitum. ſ. ꝙ corpus aīatum acceptū ſecundū eius paſſiōes receptas in determiatis organis ⁊ partibus in habitudine ad obiecta illaꝝ paſſionū eſt ſubiectū in libris paruoꝝ naturaliuꝫ ⁊ corpus ſenſitiuū. ſ. acceptū ſecūduꝫ paſſiones ſenſus ſecundū ꝙ ſunt in debitis organis. ⁊ habent ſpecialia obiecta eſt ſubiectū in libro de ſēſu ⁊ ſenſato. i. de ſenſitiuo ⁊ ſenſibili. cōprehendendo ſub eo libꝝ de memoria ⁊ reminiſcētia. ⁊ de ſompno ⁊ vigilia. Iſta concluſio ꝓbari poteſt ꝑ diffinitionē ſubiecti attributionis.

Sed Dubitatur primo. An

Phūs habeat cōſiderare de ſanitate ⁊ egritudine. Videt ꝙ nō. qꝛ ſanitas qn̄qꝫ fit ab arte. ⁊ ꝓpter hoc medicꝰ qui eſt artifex circa eam verſatur. Rn̄detur ꝙ duplicia ſunt artificialia. quedā eni ſunt ſoluꝫ ab arte. ſicut ē domꝰ ⁊ de talibus nullomō hꝫ cōſiderare phūs naturalis. Alia ſunt que dependēt ab vtroqꝫ. ſ. ab arte ⁊ natura. magis tn̄ principaliter a natura. ſicut ſanitas fit a natura principaliter. ⁊ ab arte miſterialiter ꝓ quāto ars miniſtrat quedā auxilia nature principaliter agenti. quibꝰ adiuta cauſat ſanitateꝫ. Sic igitur phūs hꝫ conſiderare de ſanitate inquantū eſt ꝓducta vel ꝓducibilis a natura. ſic eniꝫ eſt paſſio naturalis. Sed medicus conſiderat de ea pro quanto dependet ab arte.

Dubitatur ſecundo. Utrum

medicꝰ incipiat vbi phiſicꝰ deſinit. Rn̄det ꝙ ſic. qꝛ phūs primo cōſiderat vniuerſalia principia applicādo ea ad particularia. ⁊ ſecūdario cōſiderat ipſa ꝑticularia. Sed medicꝰ econtra primo cōſiderat ipſa ꝑticularia. ⁊. 2º. vniuerſalia. eo ꝙ ex ſingularibꝰ acceptis ꝑ ſenſū fit memoria. ⁊ ex pluribꝰ memoriis experimētuꝫ ex quo gn̄atur ars q̄ eſt vniuerſaliū. ſic igit phiſicꝰ deſinit in ꝑticularibꝰ a qbꝰ incipit medicꝰ q̄ deſinit in vniuerſalibꝰ a quibus incipit phiſicus.

Ad raciones.

Ante opꝰ patet ſolucio ex dictis. Dictū ē eni qn̄o diuerſimode deteriat de corpore aīato ⁊ ſenſitiuo in libris ꝑuoꝝ naturaliuꝫ. ⁊ in libris de aīalibꝰ ⁊ plātis. Ad ſecundā reſpondet. qꝛ nō ē inconueniēs ꝙ in vna ſcientia ſit ſubiectū vnuꝫ generale excedēs illam ſcientiam ⁊ vnum adequatum ſicuti eſt in propoſito.

Queritur ſecundo. Utrum

Omnes ſenſus exteriores. ſ. viſus auditus olofactus guſtus ⁊ tactꝰ ſint neceſſarii cuilibꝫ aīali. Arguitur ꝙ ſic. quibuſdā aīalibꝰ inſunt omnes ſenſus. ergo ſunt neceſſarii illis aīalibꝰ ꝯn̄a tenet qꝛ natura non habundat in ſuperfluis neqꝫ deficit in neceſſariis. in 3º de aīa. Et ſi ſint neceſſarii quibuſdā aīalibꝰ ſequitur ꝙ ⁊ omnibus. qꝛ nō eſt maior ratio de quibuſdam q̄ de aliis. 2º ſic. Potentie ſenſitiue ſūt paſſiones aīe ſenſitiue. ſed ſubiectū nunquā inuenitur ſine paſſione. ergo quodlibet aīal habet omnes ſenſus de neceſſitate. Ad oppoꝰ eſt Ariſtot. in textu. Pro rn̄ſione ad queſtionem.

Sciendum eſt primo

ꝙ poſtq̄ philoſophus in ꝓhemio poſuit ſuā intentionē. conſequenter ꝓſequit ad determiandū de hiis de quibus ꝓpoſuit determiare in ꝓhemio. ꝑſupponens aliqua dicta in libro de aīa. ⁊ reſumēs etiam aliqua ibi determiata.

Sciēdum ē ſecundo

ꝙ neceſſe eſt omne animal habere ſenſuꝫ. nā eſſe ſenſitiuuꝫ ē de diffinitione formali aīalis. ſed tn̄ nō eſt neceſſariuꝫ oī aīali habere oēm ſenſuꝫ. ſed tantuꝫ illi ſenſus ſunt neceſſarii aīali qui ſunt cognitiui eoꝝ q̄ ſunt neceſſaria aīali. Sꝫ aliquod ſenſibile eſt dupliciter neceſſariuꝫ aīali. vnomō inq̄tū ē corpꝰ mixtū ex quatuor elemētis. ⁊ ſic neceſſaria ē aīali debita cōmenſuratio frigidi calidi humidi ⁊ ſicci. Aliud eſt neceſſe aīali inq̄tū eſt quoddam viuum nutribile. ⁊ ſic neceſſarius eſt aīali cibus cōueniens. ⁊ ꝑ cōtraria hoꝝ animal corrumpitur. ⁊ qꝛ tactus eſt cognitiuus eoruꝫ ex quibꝰ cōſtituitur animal ideo eſt neceſſarius aīali. ⁊ qꝛ etiā per guſtuꝫ aīal cognoſcit nutrimentū cōueniens a diſconuenienti ⁊ ꝓſequitur cōueniens ⁊ fugit nociuū. ideo guſtꝰ inq̄tū eſt diſcretiuꝰ alimenti cōuenientis eſt neceſſarius omni aīali. Sed guſtus inq̄tuꝫ ē diſcretiuꝰ ſaporis ipſe non eſt neceſſarius animali. nec etiam alii tres ſenſus. ſ. viſus auditus ⁊ olofactꝰ ſed inſunt aīalibus perfectis mobilibꝰ motu ꝓgreſſiuo de bene eſſe. ſ. ꝓpter ſalutem aīalis querendā. Un̄ animal ꝑ guſtū ⁊ tactū percipit ſolū ſenſibile preſens. Sꝫ aīalia motiua motu progreſſiuo ꝑ alios ſenſus ꝑcipiunt ſenſibile diſtās ab eis propter mouens ad aliquod diſtans ad ꝓſequēduꝫ ꝯuenientia ⁊ fugiendū nociua.

Concluſio reſponſalis

Non oēs ſenſus ſūt nccārii cuilꝫ aīali. ſꝫ ſolū tactꝰ ⁊ guſtus. ꝓut ē quidā tactꝰ. alii vero tres ſenſus nō ſūt nccārii ſimpliciter oī aīali. ſꝫ ſolū aīalibꝰ ꝑfectis ſūt nccārii ex ſuppoſitione finis. ſ. ſi debeant bene eē ⁊ cōſequi cōueniēter ſalutē ⁊ finem

Dec ꝯº q̄tū ad oēs ſuas ꝑtes ſatis patꝫ ꝑ ea q̄ dicta ſunt hic. ⁊ ꝑ ea q̄ dicta ſūt in libro de aīa.

Secunda concluſio

Sēſus viſus ⁊ auditꝰ vtiles ſūt ⁊ nccārii ad ſapientiā ⁊ diſciplinā. patꝫ qꝛ iſti duo ſenſus plures reꝝ differētias nobis oſn̄dūt q̄ alii ſenſus. mō ex differentiis reꝝ ſumit diſciplina ⁊ ſapiētia. diſciplia. n. nō poteſt eē ſine auditu eo ꝙ ē ab alio. ⁊ prudētia ſupponit extimationē naturalē q̄ nō ē ſine viſu vel auditu. ergo ⁊ cetera.

Tercia concluſio

Licet viſus de ꝑ ſe magis valeat ad diſciplinā q̄ auditꝰ. tn̄ auditus de ꝑ accidēs ē vtilior ad diſciplinā ⁊ prudētiā q̄ viſꝰ. Pars prima pꝫ qꝛ viſꝰ de ꝑſe oſn̄dit nobis plures reꝝ differētias q̄ auditꝰ. nā ꝑ viſuꝫ cognoſcimꝰ corꝑa corruptibilia ⁊ incorruptibilia. ideo dicit in textu. ꝙ oīa corpora colorē ꝑticipant. nā oē corpꝰ aliquid habꝫ coloris. ſ. vel lumē vel dyaphaneitatē vel colorē in ſe. ſonus aūt reꝑit in corꝑibꝰ inſenſibilibꝰ. ⁊ non in oībus. ſed ſolū in aere ⁊ in aqua. vt dicit in 2º de aīa. Secūda pars patꝫ. Qꝛ auditꝰ ꝑ accidēs oſn̄dit nobis plures reꝝ differētias q̄ viſus. nā auditꝰ ꝑcipit ſonū ⁊ voceꝫ ⁊ differētias vtriuſqꝫ. ⁊ qꝛ voces ꝑ impoſitionē vel naťalē ſignificatōeꝫ poſſūt eē ſigna ſignificatīa oīꝫ reꝝ taꝫ corporeaꝝ q̄ incorꝑeaꝝ. pn̄tiuꝫ ꝑteritaꝝ et futuraꝝ. ideo ꝑ accidēs plura cognoſcimꝰ per audituꝫ q̄ per viſuꝫ. ergo ꝯº vera. Ex concluſione pōt inferri ꝙ viſus eſt magis nccārius ad inuēcionē ſcientie q̄ auditus. ſꝫ auditꝰ q̄tū ad doctrinā. ſ. quantū ad acquiſitionē ſciencie ab alio eſt magis neceſſariꝰ q̄ viſus. ⁊ ſic pꝫ rn̄ſio ad queſitū. Sed hic mouēt q̄dā parua dubia.

Dubitatur primo

Quare talpa q̄ caret viſu moueat motu locali. Rn̄det ꝙ natura nō deficit in neceſſariis. ⁊ qꝛ talpa habitat in terra ⁊ ſubtus terrā. ideo natura cooperit oculos talpe quibuſdā pellibꝰ ne ledant a terra. ⁊ ex hoc ſequit impotentia ad videndum. ſi eni haberet oculos diſcoopertos nō poſſꝫ foderet terrā. in cuius foſſione accipit nutrimētuꝫ. etiam qꝛ talpa habitat in terra. ⁊ ꝑ terrā viſio nō poteſt fieri. ideo fruſtra haberet oculos diſcoopertos. Si aūt ſint quedā aīalia imꝑfecta que nō habeāt viſuꝫ vel auditū a natiuitate vel poſt hoc ē ꝑ accidēs ⁊ preter intētionē nature ꝓpter corrupcionē alicuius principii naturalis.

Dubitatur ſecundo

Quare ceci melius audiūt q̄ vidētes ceteris paribꝰ. Rn̄det ꝙ cauſa ē qꝛ a ſenſu cōi deriuat virtus ſenſitiua in quēlibꝫ ſenſuꝫ ꝑticularē. corrupto igit vno ſenſu ꝑticulari exteriori virtus ſibi cōicanda cōicat alteri ſenſui. ideo ceci meliꝰ audiunt q̄ videntes ceteris paribꝰ. ⁊ ꝓpter ſilem rōnem claudi ſūt forciores ī brachiis q̄ alii hoēs recti

Dubitatur tertio circa textuꝫ

Quare ceci a natiuitate audiētes. ſapientiores ſūt ſurdis a natiuitate vidētibus. Rn̄det ꝙ cauſa huiꝰ pōt elici ex vltima ꝯcluſiōe. qꝛ. ſ. auditus per accidēs plures reꝝ differentias nobis oſn̄dit q̄ viſus. ideo hoīes habentes audituꝫ ⁊ carentes viſu ſunt ſapiētiores ⁊ prudētiores. q̄ habētes viſuꝫ ⁊ carentes auditu.

Dubitatur quarto

Quare omnes ſurdi a natiuitate ſunt muti. ⁊ tn̄ non oēs muti a natiuitate ſunt ſurdi. Rn̄det ꝙ cauſa eſt qꝛ locutō nō eſt ſine ydiomate. ydioma aūt addiſcitur ꝑ auditū. ſicut ergo ſe habꝫ aliquis ſciens tantū vnū ydioma ad ydiomata ſibi ignota de quibꝰ nunq̄ audiuit aliquid. ita ſe habꝫ ſurdus a natiuitate ad omē ydioma. ſicut ergo ſciens tantū vnuꝫ ydioma neſciret aliud loqui q̄ ſuuꝫ ydioma ſed ſolū balbuciare. ita ſurdus a natiuitate nichil ſcit loqui ꝓpter defectuꝫ auditus. ⁊ ita oēs carētes auditu neceſſario ſunt muti. nō tamē ecōtra. ſtat eni aliquē eē audienteꝫ ⁊ nō loqui ꝓpter defectū alicuiꝰ principii vel organi neceſſario requiſiti ad locutionē. puta. ꝓpter defectū lingue. vel corruptionē nerui motiui lingue.

Dubitatur quinto

Quare hn̄tes bonū odoratū cōiter ſūt fatui. Rn̄det ꝙ cauſa ē. qꝛ organū olofactꝰ dꝫ eē ꝓporcionatū ſuo obiecto. obm̄ aūt olofactꝰ eſt corpꝰ odoriferū caliduꝫ ⁊ ſiccuꝫ. ⁊ ita ad hoc ꝙ ſit bonus odoratus oportꝫ ꝙ organuꝫ odoratus ſit quodam modo caliduꝫ ⁊ ſiccuꝫ. ⁊ quia organuꝫ odoratꝰ eſt iuxta cerebruꝫ quod eſt naturaliter frigidum ⁊ humiduꝫ. ideo ſi odoratus ſit bonꝰ cerebꝝ ē indiſpoſituꝫ. ⁊ ecōtra. in cerebro aūt fundantur omnes virtutes ſenſitiue interiores ſine quaruꝫ bona diſpoſitione nō eſt prudētia. ideo bn̄ odoratiui ſunt cōiter minous prudentie q̄ homies male odorātes. ⁊ ideo inter alia aīalia homo ē peſſimi odoratꝰ. qꝛ hꝫ maximū cerebꝝ inter cetera aīalia ad refrigeriū caloris cordis quod debet eē multuꝫ calidū in hoīe ꝓpter virtutes ſenſitiuas. Rationes facte ante oppoſitum ſolute ſūt ex dictis. Sequit ī textu.

Queritur Tercio Utrum

Organuꝫ viſus ſit de natura aque. Arguit ꝙ ſit de natura ignis ⁊ non de natura aque. qꝛ oculus aliqn̄ vidꝫ ſuū fulgorē nichil aūt fulget niſi ignis vel ignatuꝫ. ergo oculꝰ eſt de natura ignis. 2º ſic oculꝰ eſt q̄daꝫ pars viuentis. ſꝫ vita cōſiſtit in calido ⁊ humido. ergo organuꝫ viſus nō eſt de natura aque. q̄ eſt frigida ⁊ hu⸗

mida. 3º ſic viſus eſt ſpiritualior inter omẽs ſenſus. ergo cũ organũ ꝓportionet̃ potencie ſequitur ꝙ organũ viſus eſt maxime reductũ ad medietatẽ tangibiliuꝫ ⁊ per ꝯñs nõ ẽ de natura aque. Ad oppoꝰ ẽ Ariſtot. i textu.

Pro reſponſione.

Sciendum ẽ primo ꝙ poſtꝗ phiLoſophus preſuppoſuit ea que neceſſaria ſũt ad preſentẽ cõſiderationẽ de ipſis virtutibꝰ ſenſitiuis. ꝯſequẽter accedit ad principale ꝓpoſitum applicãdo cõſideratiões ſenſus ad corporalia. ⁊ primo ad organa ⁊ deinde ad obiecta.

Sciẽduꝫ ẽ ſecundo ꝙ antiqui philoſophi dicebãt ſile a ſili cognoſci. ideo ponebant aiam eſſe cõpoſitã ex principiis omniũ reꝝ. ſ. ex quatuor elementis vt cognoſceret oĩa quia igit̃ p ſenſus cognoſcant̃ oĩa corpa ſenſibilia nitebantur adaptare organa ſenſuum ſingulis elementis. Sed qꝛ ſunt quinqꝫ ſenſus exteriores ⁊ tantũ ſunt quatuor elemẽta. habebãt difficultatem cui poſſit adaptari organuꝫ quinqꝫ ſenſuũ. ideo dicebãt ꝙ eſt quoddã corpꝰ medium inter aerẽ ⁊ aquã. aere denſius. ⁊ aqua ſubtilius. cui adaptauerũt organuꝫ olofactꝰ ⁊ organa alioꝝ ſenſuum attribuebãt quatuor elementis. ſ. attribuebant tactũ terre. ⁊ guſtũ aque qꝛ ſapor ſentitur per humidũ. auditum aeri. et viſum igni.

Sciẽdum ẽ tercio ꝙ antiqui ad ponendũ organum viſus de natura ignis mouebantur ꝓpter primã rõneꝫ añ oppoꝰ. Uñ i hoc ꝯueniebant plo ⁊ Empedocles ꝙ ponebant organuꝫ viſus eſſe de natura ignis ⁊ viſionẽ fieri per emiſſionẽ ignis extra ab oculo. ymaginabatur eni Empedocles ꝙ ſicut quis volens ire de nocte ponit ignẽ infra lucernã vt ꝓtegat̃ a vẽtis ⁊ ab ipſo igne i lucerna exñte mittunt̃ radii luminoſi per pelles lucerne p quos radios videtur de nocte. ita dicit ꝙ in fũdo oculi ẽ quoddam lumẽ ⁊ ignis circũuolutus quibuſdã pelliculis ⁊ tunicis vt ꝓtegatur a nociuis exterioribus ⁊ ab ipſo igne emittunt̃ radii luminoſi per quos videmꝰ. Sed cõtra hoc arguit phũs qꝛ viſibili pñte viſui ⁊ viſu debito diſpoſito et applicato neceſſe ẽ viſionẽ fieri. cum igit̃ ignis ſit viſibilis per lumen ſuuꝫ ⁊ ſemp ſit pñs ipſo ſequitur ꝙ oculus debet videre ſp lumen ſuuꝫ ipõ etiã qeſcente. Et bene ſequit̃ ſecundũ antiquos qui dicebant ꝙ cognoſcimus res nõ per medium ⁊ per ſpecies ſed per ſilitudinẽ naturalem ita ꝙ cognoſcimꝰ res qꝛ aliqñ aliquomõ habemus eas. 2º improbatur qꝛ ſi ſic videremus ſequeretur ꝙ in tenebris deberemus videre ſicut ex lumie lucerne videmus i tenebris.

Nec valet rñº Platonis ꝙ illud lumẽ extinguitur in tenebris. qꝛ lumẽ ignitũ nõ extinguitur niſi ab humido vel frigido que cõtrariãtur calido ⁊ ſicco ipſius ignis. modo in tenebris nõ ſemp eſt humidũ vel frigidũ. Uñ cum ſecũduꝫ Platonẽ ſunt tres ſpecis ignis. ſ. lumẽ flãma ⁊ carbo. ⁊ ignis ſit naturaliter calidus ⁊ ſiccus. non extinguitur ignis niſi ex frigido vel ex humido. ⁊ hoc apparet in carbonibꝰ vel in flãma. ſed neutꝝ cõtingit in lumie quod nec p humidũ nec per ſiccum nec per frigidũ extinguit̃. Nec valet etiã ſi dicatur ꝙ illud lumen nõ corrũpitur in tenebris ſed qꝛ debile eſt indiget fortificatõe ab exteriori lumie. qꝛ cũ maiꝰ lumen obfuſcet minꝰ tale lumẽ oculi magi cõſeruaret̃ i tenebris ꝗ in die.

Sciendum eſt quarto ꝙ Democritus ponit organũ viſus eſſe de natura aque ⁊ in hoc cõmendat̃ ab Ariſtot. Sed dicit vlterius viſionẽ nichil aliud eſſe ꝗ apparitõeꝫ rei viſibilis in oculo. Sꝫ quo adhoc improbatur a phõ. qꝛ multa ſunt in quibus videt̃ talis apparitio ꝗ nõ vidẽt ſicut ſpeculuꝫ. ergo oꝫ ꝙ oculus videns habeat in ſe aliam cauſã viſionis ꝗ ipſã apparitionẽ qꝛ eſt in oculo ex eo ꝙ ẽ corpꝰ politũ. ⁊ alia cauſa eſt virtꝰ viſiua. Diis preuiſis ſit.

Concluſio reſponſalis ad quẽſitum. Organũ viſus eſt de natura aque a dominio. Probatur tribꝰ ſignis textꝰ. Primũ ſignum ẽ qꝛ organo viſus leſo ⁊ corrupto videtur aqua effluere ꝯtinuo ⁊ diſcurrere quod ſignificat hmõi organuꝫ eſſe de natura aque. Secundũ ſignum ẽ qꝛ in oculis embrionuꝫ de nouo formatis quaſi retinentibꝰ virtuteꝫ ſui principii exiſtit frigiditas ⁊ humiditas que duo ſũt ꝯnaturalia aque. Tertiũ ſignũ eſt ꝙ in aĩalibus habentibus ſanguineꝫ que poſſunt impinguari quedaꝫ tunica alba ⁊ pinguis circundat oculum preſeruans organum viſus a congelatione ⁊ infrigidatione. ⁊ in animalibus carentibus ſanguine dura pellis circundat oculum preſeruans etiam ipſum a congelatione. ⁊ hoc ſignum eſt ꝙ infra pupillã eſt humidum aqueum. Quis tamen organum viſus ſit de natura aque a dominio. tamen nõ fit viſio inꝗtum ẽ aqua. ſed ſecunduꝫ ꝙ eſt quedam perſpicuitas in eo que eſt communis aeri ⁊ aque. Magis tamen eſt organuꝫ viſus de natura aque a dominio ꝗ aeris propter duo. quia aqua eſt magis ſeruabilis a putrefactione ꝗ aer eo ꝙ ẽ magis ſpiſſa. Alia eſt cauſa quia oportet oculuꝫ eſſe fixum quodammodo exterius. ideo oportet organum eſſe de natura aque vt magis reſiſtat cõtrariis. nã aer eſt facilius corruptibilis

ꝗ aqua. non tamẽ organũ viſus eſt aqua ſed tamẽ eſt quodãmodo de natura aque.

Dubitatur primo Uñ apparꝫ ille fulgor exiens ab oculo moto velociter vl̃ cõſtricto i tenebris vel a palpebris vel oculis velatis. Rñdet Ariſtot. ꝙ illius fulgoris cauſa eſt non ignis ſed lenitas oculi. nã oĩa lenia in tenebris nata ſunt fulgere ſicut pꝫ de ſquamis quorũdam piſcium. cũ igitur pupilla oculi ſit lenis ⁊ polita emittit ꝗndaꝫ fulgorẽ qui pcipitur ab oculo dũ ꝯprimitur ⁊ celeriter mouet̃ i tenebris vel qñ oculus eſt clauſus ſi nõ ſint tenebre ita ꝙ vnuꝫ ⁊ idem eſt ſubiecto pupilla fulgens ⁊ videns. inꝗtũ eni eſt fulgens ꝓicit fulgorẽ ad extra. ſed inꝗtum eſt videns cognoſcit fulgorẽ quaſi reſpirẽdo ab exteriori. cũ igit̃ oculus eſt quieſcẽs emiſſio fulgoris fit ab exterius ⁊ viſus hmõi fulgorẽ nõ recipit vt poſſit eũ videre. ſed qñ oculus celeriter mouet̃ illud nigꝝ oculi tranſfertur ad exteriorẽ locũ in quẽ pupilla emittebat ſuuꝫ ſplendorẽ añꝗ ille ſplẽdor deficiat. ⁊ ideo pupilla ad aliũ locũ celeriter trãſlata recipit ſplendorẽ ſuum quaſi ab exteriori. vt videat̃ eẽ aliud vidẽs ⁊ viſum ꝗuis ſit idẽ ſubiecto. ⁊ apparitio huius fulgoris non fit niſi oculus celeriter moueatur. qꝛ ſi tarde moueat̃ prius deficiet impreſſio fulgoris ab exteriori loco ad quem fulgor ꝑueniebat ꝗ pupilla illuc perueniat. Sꝫ videt̃ ꝙ nulla celeritas motus ad hoc ſuffiat. qꝛ quãtũcũqꝫ motꝰ local̃ ſit velox oportet tñ ꝙ ſit in tempore. emiſſio autẽ fulgoris ad pñtiam fulgoris fulgentis ⁊ eiꝰ ceſſatio ad ipſius abſcentiam fit in inſtanti. videtur impoſſibile ꝗtũcũqꝫ oculus celeriter moueatur ꝙ prius perueniat pupilla ad exteriorẽ locũ ꝗ ceſſet fulgor illuc perueniens ex pupilla in alio loco exiſtente. Ad hoc rñdet̃ ſecundum Alexandruꝫ in ꝯmento ſuo ꝙ pupilla eſt quoddã corpus diuiſibile in partes ideo celeriter moto oculo cum alia pars pupille icipit ad illũ locũ ꝑuenire ad huc fulgor ille ꝑuenit ex reſiduo corpore pupille ꝙ nondũ attingit locũ illuꝫ. ⁊ inde eſt ꝙ pupilla incipit videre fulgorem quaſi aliunde reſplendentẽ. ſic igitur patet cauſa illius apparentie ⁊ ꝙ ꝓpter hoc nõ eſt dicendum organũ viſus eſſe de natura ignis.

Dubitatur ſecundo Quare vno oculo non poſſumus videre ſurſum: ⁊ alio deorſum. Rñdetur ꝙ a ſenſu cõi ad organa ſẽſuum exterioꝝ ꝓtenduntur quidã nerui. ⁊ cum ſint duo oculi. a parte ſiniſtra cerebri ꝓcedit quidam neruus ad oculũ dextrũ. ⁊ a pte dextra cerebri ꝓtenditur alius neruus ad oculũ ſiniſtruꝫ qui duo nerui ſe interſecant in vno puncto. ꝗ quidẽ punctꝰ interceptionis dicit̃ neruus obticus rõne cuius interceptionis eadeꝫ res viſa p duos oculos iudicat̃ vna ⁊ nõ due. rõne etiam cuius interceptionis vbi vnus oculus ꝯuertit̃ ⁊ mouetur alius tendẽs verſus eandem parteꝫ cõuertitur ⁊ mouetur. ⁊ ita vbi flectit̃ vnus oculus ⁊ alter. ideo non cõtingit vnũ oculũ videre ſurſuꝫ ⁊ alium deorſum.

Dubitatur tertio Quare oculo aliqualiter ꝯſtricto acutius videmus ꝗ toto apto Rñdetur ꝙ p cõſtrictionem oculi virtus viſiua ⁊ humor criſtallinus adunatur. virtꝰ aũt vnita eſt fortior ſe ipſa diſperſa.

Dubitatur quarto Quare habẽs vnũ oculũ hꝫ plus ꝗ medium viſũ. Solutio patet ex dubio in queſtione precedenti. qꝛ virtus viſiua que emittebatur ad duos tota emittitur ad vnum.

Ad rationes factas ante oppoſitũ. Ad primã pꝫ ſolutio per primũ dubium. Ad ſecundã dicendũ. oculus ẽ cõpoſitus ex quatuor elemẽtis. ſed a dominio ẽ de natura aque. Ad tertiam dicendũ ꝙ nõ oportet ꝙ medietas tangibilium in organis ſenſuũ ſit ꝓportionalis. ⁊ ideo vnũ elementũ poteſt ibi eſſe predominans ideo ⁊c. Sequitur in textu. Eius autem ⁊c.

Queritur quarto Utruꝫ viſio fiat extra mittendo vel intus ſuſcipiendo.

Arguit̃ ꝙ fiat extra mittẽdo. nam cum aliquis vult acute videre conſtringit oculum. ſed ſi deberet aliquid ſuſcipere maxime deberet aperire oculos. igitur ⁊ cetera, Secundo ſic oculi fatigantur in videndo. ergo videtur ꝙ aliquid emittatur ab eis. Tertio arguitur ſic Multa animalia vt catti lupi ⁊ nocticoraces vident de nocte. ergo oportet ꝙ emittant lumen ⁊ virtutem viſiuam. ⁊ per conſequens ita eſt in aliis. Quarto arguitur. Baſiliſcus ſolo viſu interficit homines ⁊ oculi meſtruoſarum polluunt ſpecula adeo ꝙ in ſuperficie ſpeculorum aliquando apparet nubes ſanguinoſa. hoc auteꝫ fieri non poſſet niſi viſio fieret extra mittendo. igitur ⁊ cetera. Ultimo. viſio eſt quedam actio. ergo videns eſt agens ſed omne agens extramittit aliquam virtuteꝫ in patiens. ergo ⁊c. Ad oppoſitum eſt Ariſtotiles in textu. Pro reſponſione.

Scienduꝫ eſt primo ꝙ quidam antiqui ſicut Empedocles ⁊ Plato dixerunt viſionem fieri extra mittendo per hoc ſcilicet ꝙ lumen vel aliqua virtus videndi emittitur ab oculo ad rem viſam vel medium. Differunt tamen Plato ⁊ Empedocles. nam Empedocles poſuit lumen progredi ab oculo tanquam a lucerna vſqꝫ ad rem viſam. Sed Plato poſuit

lumen progredi ab oculo non quidē vſq; ad rē viſam ſed vſq; ad aliquod determiatū ſpatiū vbi coheret lumē emiſſu; ab oculo lumini exteriori ratione cuius coherentie fit viſio. Ex premiſſis ſit.

Concluſio prima. Viſio nō

fit extra mittendo. Probat̄ p° q2 vel illud extramiſſum eſſet corporeu; vel incorporeu;. non incorporeum cū incorporeu; non poſſit moueri localiter. ergo viſio non fit per emiſſionē alicuius incorporei. Nec poteſt dici ꝙ ſit corporeū q2 tūc oculi vident ūm vſq; ad aſtra totaliter cōſumerētur per amiſſionem illius corporei.

Item ſequeretur ꝙ plura corpora eſſent ī eodem loco. q2 illud quod egrederetur ab oculo eſſet ſimul cum aere ⁊ cum aqua. Item tale corpus emiſſu; vel eſſet aer vel ignis. hec aute; duo corpora ſunt ſubtiliſſima. non aer q2 ſatis habundat exterius. neq; ignis quia nos non poſſemus videre in aqua vel per aquam. ymo etiā nō poſſemus videre niſi ſurſum cū ignis ſemper moueatur ſurſum naturaliter. Item arguitur ſpecialiter cōtra poſitionē Platonis. Primo q2 cōiungi vel ſeparari eſt propriu; corporum quoꝝ vtrūq; habet per ſe ſubſiſtentiam non aūt qualitatū que non ſūt niſi in ſubiecto cum igitur lumen non ſit corpus ſed ſit qualitas primi alterantis nichil eſt dicere ꝙ lumen adiungatur lumini. niſi forte corpus luminoſu; adiungatur corpori luminoſo. poteſt eni; contingere ꝙ lumen intendatur in aere per multiplicationem illuminantium ſicut calor intenditur per augmentum caliditatis non autem per additionē. vt dicitur in 4° phiſic̨. Itē dato ꝙ vtrūq; lumē eſſet corpus non tamen eſſet poſſibile ꝙ cōiungerētur adiuice; cu; non ſint eiuſdem rationis. q2 nō quodlib; corpus natū eſt cōiungi cuil; corpori. ſed ſolū illa que ſunt aliqualiter homogenia. Item inter lumen interius ⁊ lumen exterius intercidit corpus medium ſcilicet tunica oculi. ergo non poteſt eſſe ꝯiunctio vtriuſq; luminis.

Conluſio ſecunda. Viſio fit

intus ſuſcipiendo. Probatur. nam color actione ꝓprie forme diffundit ſe per ſpecies in medio actu dyaphano vſq; ad organum viſus. quod etiam eſt intrinſecus dyaphanum ⁊ illuminatu; actu mediante quibus ſpeciebus immutatur ſenſus ſpecialiter ⁊ alterat̄. ⁊ ꝑ hoc ꝙ in organo eſt virtus viſiua completur viſio. ergo viſio fit intus ſuſcipiendo. Antecedēs patet nam color eſt motu9 dyaphani ſecundu; actū ratione luminis quod eſt propria forma coloris vt ſatis patebit in 2° de anima. quod aute; organum viſus ſit intrinſecus dyaphanu; ⁊ illuminatum ⁊ poſſit recipere ſpecies colorum pate; per quoddam ſignum poſitum in textu. Nam quibuſda; qui in pugnis fuerunt vulnerati circa timpora acciderunt tenebre. abſciſis enim poris qui pupillam continuant in principio viſiuo tenebre fiunt per viſus emiſſionem ac ſi lucerna extingueretur. pupilla enim eſt ſicut quedam lampas illuminata ab exteriori lumine. ⁊ ideo quando ſcinduntur pori continuātes pupilla; principio viſiuo non poteſt lumen continuari huiuſmodi lampadi vſq; ad viſiuū principium. ⁊ ideo viſus obſcuratur. Ex predictis poteſt inferri ꝙ viſio habet fieri per piramidem radioſam cuius baſis ē in re viſa ⁊ conus eſt in oculo ſecundum cuius coni quantitatem res viſa appet maior vel minor in ſignum cui9 res viſa a maiori diſtantia appet minor. quanto enim res magis diſtat ab oculo tanto minoratur conus piramidis. Patet vlterius ꝙ viſio non fit per motum locale; nec viſibil̄ nec videntis vt ymaginabantur antiqui ſed ſolu; eſt ibi modus ſpiritualis alteratiōis. Sed mouentur quedam parua dubia.

Dubitatur primo

Quare ē ꝙ antiqui dixerunt viſionem fieri extramittendo ⁊ econuerſo dixerunt in aliis ſenſibus. dixerunt enim in aliis ſenſibus ꝙ ſenſibilia veniūt ad ſenſum. Rñdetur ꝙ hoc eſt propter ſpiritualem immutationem quam facit color in medio ⁊ organo que nō eſt ſenſibilis ſicut ē in aliis ſenſibus. Nam manifeſtum eſt ad ſenſum ſonum venire ad auditum. ⁊ fumalem euaporationem ad olofactum. manifeſtu; eſt etiam tangibile ⁊ guſtabile agere in ſenſum actione ſenſibili. Sed hoc non eſt manifeſtu; de colore. ⁊ q2 videbant quendā fulgore; emitti ab oculis. vt dictum eſt in precedenti queſtione. g° ⁊c̨.

Dubitatur ſecundo

Quare eſt ꝙ virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendam circulum continuum aut baſim piramidis continuam. Rñdetur ꝙ cauſa eſt quia non iudicamus res ſentire niſi per actionem ſenſus communis ⁊ ita oportet ꝙ res ſenſibiles in exterioribus ſenſibus preſentatur ad ſenſum communem anteꝙ fiat iudicium. ⁊ ideo illa virga cu; velociter mouetur prius eſt in alio ſitu ꝙ ſenſus iudicet de ea ſecū dum ꝙ eſt in precedenti ſitu. ideo ſenſus iudicat ibi continuitatem et lineam continuam.

Dubitatur tertio

Quare corpora polita ⁊ terſa reflectunt lumen ⁊ faciunt fulgorem ⁊ ſplendorē. Reſpondetur ꝙ corpora polita ſunt corpora lenia ⁊ ita partes non obumbrant ſe inuicem ſicut eſt in corporibus aſperis. oportet tñ ad hoc ꝙ faciāt fulgorē vel ſplendorē ꝙ ſint termiata ne ſpecies vlterius ꝓcedāt. ⁊ ideo in ſpeculis vitreis interius ponit̄ plumbū vel aliquod terminatū vt appareat ibi ſimilitudo rei.

Dubitatur quarto

Quare ē ꝙ cū aliquis diu fuit in tenebris excecat̄ qñq; vidēdo res albas immediate poſt eductione; de tenebris. Rñdetur ꝙ hoc ē ꝓpter magnā actualitatē albedinis quā h; rōe lucis incluſi in ea

Dubitatur quinto

Quare ē ꝙ aliquis exñs in naui mota in aqua iudicat mōtes arbores ⁊ terrā moueri. Rñdet̄ ꝙ cauſa eſt q2 ꝑ hoc quod mouetur in naui ꝯtinue recipit in alio ⁊ alio ſitu ſpecies reꝝ viſibilium. idō moto organo in quo ſpecies reꝝ viſibiliū recipiunt̄. iudicatur res viſa moueri. nichil enī differt viſibile vel viſū moueri quo ad iudiciū de motu viſibilis. Et ex hoc patet ſolutio alterius dubii. quare apparet ebrius oia moueri q̄ vidēt ⁊ etiā ſe mouentib9 circulariter. q2 in currētib9 ⁊ in ebriis aſcēdunt fumi calidi a ſtomacho ad cerebꝝ frigidū a quo ingroſſant̄ ⁊ deſcendunt ad organū viſus ⁊ per alios meat9. ⁊ ita ibi cōtinue mouentur ⁊ ꝓpter hoc apparet eis ea que vident moueri.

Dubitatur ſexto

Quare quedā aīalia vidēt de nocte ⁊ alia nō. Rñdet̄ ꝙ illa q̄ vident de nocte nō vident vſq; ad magnā diſtantiā. ſed ſolu; vidēt de prope. ꝓut ſufficit eis ad capiendū nutrimentū. ⁊ hoc ē q2 oculi eorū ſunt magis politi ⁊ terſi ⁊ etiā plus habēt de igne in ſua ꝯpoſitione ꝙ in aliis aīalibus. ideo oculi eoꝝ emittunt fulgore; ſufficientē ad illuminandū mediu; vſq; ad certam diſtantiam.

Dubitatur ſeptimo

Quare hñtes groſſos oculos ceteris parib9 hñt peiorē viſu;.

Rñdet̄ ꝙ radii viſuales veniētes ad oc̄los groſſos diſpergunt̄ ⁊ min9 vniunt̄ ꝙ in oculis paruis. ⁊ ita fortius mouent in oculis paruis ꝙ in groſſis ceteris paribus.

Dubitatur octauo

Quare baculus exñs in aqua ꝑ media pte ⁊ ꝑ alia media ꝑte extra apparet fract9 in cōtactu ſupficiei aque ⁊ pars q̄ eſt in aqua apparet groſſior. Patet rñſio ex 3° libro metheoroꝝ.

Ad rationes ante oppoſitu;

Ad primā dicendū eſt ꝙ cū volumus videre aliqua multu; lucida conſtringimus oculos vt minus offendantur ꝑ excellentiā viſibilis ⁊ etiā ſpecies viſibiles magis vniantur in oculo.

Ad ſecunda; dicitur ꝙ fatigatio accidit in oculo ex conſūptione ſpūum cu;. ſ. deficiunt ſpūs q̄ mittebant̄ a corde ⁊ etiā accidit per hoc ꝙ oculi patiunt̄ ab exteriorib9 ſenſibus etia; paſſione corruptiua. Ad tertiam p; ſolutio ex dictis ꝙuis enī hmōi animalia emittant fulgorē vel lumen tamen viſio non fit in virtute talis emiſſionis ſed per hoc ꝙ ſpecies viſibiles recipiunt̄ mediante illa illuminatione. Ad quartā p; ſolutio ex aliās dictis ī libro de aīa dicit̄. n. ibi talia aīalia habere humores venenoſos ī capite qui exeunt per oculos ꝓpter eoꝝ raritatem ⁊ inficiunt aerē ꝓrimum qui interficit homines vel polluit corpora munda. Ad vltima; dicitur ꝙ viſio non eſt actio tranſiens in materiam exteriorem ſed eſt actio immanens ⁊c̨.

Queritur quinto. Utrum

Organu; auditus ſit de natura aeris ⁊ organū olofactus de natura ignis. ⁊ organum guſtus ⁊ tactus de natura terre. Arguitur ꝙ nō q2 ſi ſic hoc eſſet ꝓ quāto ſimile ſimili naturaliter cognoſcitur ſed nullum ſimile ſimili cognoſcitur vt patuit in libro de aīa. eo ꝙ oporte; potētiā in ſe habere oia q̄ cognoſce; ⁊ ita oporte; organu; vni9 ſenſus eē de natā oīm elemtoꝝ g° ⁊c̨.

2° organū olofactus eſt de natura aeris vel aque vt patuit in. 2° de aīa. ergo nō eſt de natura ignis. 3° guſtus ⁊ tact9 ſunt ſenſus diſtincti. ergo debēt habere organa diſtinctaꝝ naturaꝝ. Ad oppoſitū eſt Ariſt̄. in textu.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo

Q2 nō fuit mens Ariſt̄. ꝙ organa ſenſuum attribuerent̄ elementis ſed magis fuit ſecundū opinionē antiquoꝝ philoſophoꝝ ⁊ ita Ariſtot̄. condeſcendens illis appropriauit organa ſenſuū ipſis elementis. dicit enī organū viſus eē de natura aq̄ ⁊ organū audit9 de natura aeris. organū aut ē guſt9 ⁊ tact9 de natura terre. Et ſi arguitur contra q2 dictū ē in. 2° de aīa ꝙ olofact9 eſt aeris vel aque ⁊ ꝙ ignis nullius eſt organum. aute oibus cōis. Rñdet̄ ꝙ organū odorat9 duplicter pōt accipi. Uno° ſecundū potentiam ⁊ hoc modo ē de natura aeris vel aque. Alio° ſecundū actū ⁊ hoc modo eſt de natura ignis.

Sciēdu; ē ſecundo

Q2 organū audit9 recipiēs ſpēs ſoni ē quoddā mixtū aereū ī aere exñs incluſū īfra tenue; pelliculā ad quod ꝑueniūt ſpēs ſoni ⁊ ꝯtinuatur cuidā neruo in quo ē virt9 auditiua ⁊ ita organū audit9 ē de natura aeris a dño vt faciliter poſſit immutari ab ſpēbus ſoni ⁊ de hoc ſatis determinatum eſt in 2° de anima.

Sciendu; eſt tertio

Q2 organum odorat9 d; eē in potētia ad odorē ſicut ē in aliis ſenſib9. odor āt in actu ꝑticipiat quodāmō calorē ⁊ naturā ignis ⁊ ita o; ꝙ organū olofactus ſit potētia calidū. potētia aūt calidū ē actu

rigidū nō enīꝫ pōt eē in potētia ad vnum con rariū niſi ſecundū ꝙ eſt actu ſub altero perfecte vel impfecte ⁊ ita organū olofactus eſt actu fri gidū ⁊ humiduꝫ quēadmoduꝫ cerebrum iuxta quod ſic natū eſt. ⁊ ita aliqualiter eodēmodo ē de organo viſus ⁊ de organo olofact⁹. naꝫ or ganū viſus vt dictū eſt prius eſt aqueuꝫ aqua aūt eſt humida ⁊ frigida. Sed cōtra hoc ar guit̄ q: ſi ſic videretur ꝙ Plato conuenienter di xit organuꝫ viſus eſſe de natura ignis ſecunduꝫ actuꝫ ſicut Ariſt. hic attribuit odoratum. igni eo ꝙ eſt potentia calidus. Rn̄det̄ ꝙ organū odoratus eſt aque inquātuꝫ aqua ē in potētia ad calidū ignis. ſed organū viſus ē aque inꝗ tum eſt pſpicua ⁊ in potētia ad lumē. Sed q: etiam ignis eſt lucidus actu ſicut ⁊ calidus. hō adhuc poſſꝫ aliqs dicere ꝙ organū viſus pōt eē de natura ignis pquāto eſt in potētia ad lumē

Ad hoc rn̄det̄ ꝙ nichil phibet viſuꝫ attribui igni ſecundū ꝙ eſt lucidus eomō quo attribuit̄ odorat⁹ igni inꝗtuꝫ ē calid⁹ ⁊ ſicc⁹. ſꝫ Ariſt. impbauit oppinionē antiquoꝝ ꝗtū ad hoc ꝙ ponebāt organuꝫ viſus eſſe lucidū actu vt vi ſio fieret extra mittēdo lumē ab oculo.

Sciendum ē quarto Qꝫ organum tactus attribuit̄ terre ⁊ ſilr̄ organū guſt⁹ qui eſt quidā tact⁹ quod nō eſt intelligendum ꝙ or ganuꝫ guſtus ⁊ tact⁹ ſit ſimpliciter terreum. q: capillis ⁊ oſſibus nō ſentim⁹ q̄ ſunt maxime ter rea. Sed q: terra maxime miſcet̄ ⁊ dn̄at̄ in orga nis illoꝝ ſenſuuꝫ. cuius rō eſt q: organū tact⁹ ad hoc ꝙ ſit ī potētia ad qualitates ſenſibiles ⁊ tāgibiles oꝫ ꝙ ſit reductū ad mediuꝫ qualitatū ⁊ q: terra minus hꝫ de virtute actiua quā alia e lementa oꝫ ꝙ ibi ſit plus de natura ei⁹ ſecundū ꝗtitateꝫ. de hoc organo aūt guſtus rō manife ſta eſt. Sicut eni organū odorat⁹ oꝫ eſſe aqueū vt ſit in potētia calidū ſine quo nō fit odorat⁹ in actu. ita organuꝫ guſtus oꝫ eē terreū vt ſit in potētia hūidū ſine quo nō eſt guſtus in actu.

Sciendum eſt quinto Qꝫ orga nuꝫ guſtus ⁊ tactus eſt iuxta cor cuius rōeꝫ aſſi gnat phūs q: cor eſt oppo⁹ cerebro ſꝫ⁹ ſituꝫ et qualitatē ⁊ etiā cerebꝝ eſt frigidiſſi⁹ omniū q̄ ſunt in corpore ita cor eſt calidiſſimū inter cete ras ptes corporis ⁊ ppt̄ hoc ſibi inuicē opponū tur ſecundū ſitū vt p frigiditateꝫ cerebri tempe ret̄ caliditas cordis. ⁊ inde ē ꝙ illi qui hn̄t pūū caput ſꝫ⁹ pportionē ceteroꝝ mēbroꝝ ſunt impe tuoſi tanꝗ calore cordis nō ſufficienter verbe rato per cerebꝝ. ⁊ eodē mō illi qui excedunt ī im moderata magnitudīe capitis ſunt nimis mo roſi ⁊ pigri qi calore cordis p̄ magnitudine ce rebri impedito. oꝫ igitur organuꝫ tactus ꝙ ter reū eſt eē pricipaliter ī loco calidiſſimo corpis vt p caliditateꝫ cordis frigiditas terre reducat̄ ad temperiem. Nec obſtat q: p totū corp⁹ aīal ſentit ſenſu tact⁹ q: ſicut alii ſenſus p mediū ex trinſecuꝫ ſenſiunt. ita tactus ⁊ guſt⁹ p medium intrinſecū quod ē caro. ⁊ ſicut viſiuuꝫ principiū nō eſt in ſupficie oculi ſed intrinſec⁹. ita etiam pricipiū tactiuuꝫ ē intrinſecū circa cor. quod pꝫ eo ꝙ leſio ſi accedat circa cor eſt maxime dolo roſa. nec tn̄ oꝫ dicere eſſe duo principia ſenſitiua in aīali. vnū circa cor ⁊ aliud circa cerebꝝ vt circa cor cōſtituat̄ principiū tactiuū ⁊ guſtatiuū ⁊ circa cerebꝝ ꝯſtituat̄ principiū auditiuuꝫ viſi uuꝫ ⁊ olofactiuuꝫ. nā principiuꝫ ſenſitiuuꝫ prio quideꝫ ē in corde vbi eſt fons caloris in corpo re aīalis. ⁊ nichil ē ſenſitiuuꝫ ſine calore. vt di ctuꝫ eſt in. 2º de aīa. Ideo a corde deriuat̄ vis ſenſitiua in cerebro ⁊ inde pcedit ad organa tri um ſenſuuꝫ. ſ. viſus auditus ⁊ odorat⁹. tactus āt ⁊ guſt⁹ referunt̄ ad ipſū quodāmō p mediū cōiunctum tn̄ vt dictū eſt. ⁊ ſic pꝫ de organis. ex precedētib⁹ pꝫ rn̄º ad ꝗſitū. Sꝫ mouēt̄ dubia

Dubitatur primo Quare eſt ꝙ cū aliquis odorauerit fortes odores aut ſolē inſpe xerit per feneſtrā poſtea ſternutat. Rn̄det̄ ꝙ per odores fortes organuꝫ olofactus caleſit queꝫ caloreꝫ frigiditas cerebri nitens expellere cauſat ſternutationem.

Dubitatur ſecundo Quare tact⁹ ſentit calidū cum organū eius ſit caliduꝫ. Rn̄ det ꝯmentator ꝙ tact⁹ non recipit qualitates eiuſdem intentōis cū qualitate ſui organi. ſed ſentit excellentias qualitatuꝫ tangibiliuꝫ a qui bus denudatus eſt. vt dictū eſt ī. 2º de aīa.

Dubitatur tertio Quare citi⁹ quis titillat̄ ſub planta pedis ꝗ alibi. Rn̄detur ꝙ ibi eſt maior cōcurſus venaꝝ ⁊ neruoꝝ ipi⁹ tactus ꝗ alibi.

Dubitatur quarto Quare ē quod reumatici nō bene audiūt nec vidēt nec bn̄ o dorant. Rn̄det̄ ꝙ hoc eſt ppter habūdantiā humoꝝ deſcendētiū et obſtruentiū meat⁹ viri um ſenſitiuaꝝ.

Dubitatur quinto Quare meli us audimus de nocte ꝗ de die. Rn̄det̄ ꝙ cauſa ē q: in die ſunt multi ſoni qui ſe inuiceꝫ impediunt. ſicut ſi multi lapides ſimul piiceren tur in aqua giratio ⁊ circulatio vnius impedi ret girationē ⁊ circulationē alterius. ſed de no cte eſt maius ſilentium ⁊ ita vnus ſonus nō im pedit alium.

Dubitatur ſexto Quare ē ꝙ ſi pona tur auris in vno cono ligni longi ⁊ fiat ſon⁹ in alio cono. illum ſonū pfecte audiet ꝗtūcunqꝫ ſit pu⁹. Rn̄det̄ ꝙ hoc ē q: ille ſonus procedit vnite per longos poros ligni ⁊ non diſpergitur circunquaqꝫ.

Dubitatur ſeptimo Quare tēpore calido ⁊ humido melius odoram⁹ ꝗ tpe cali do ⁊ ſicco. Dicit̄ ꝙ nō eſt ppter meliorem diſpo ſitionē organi. ſed q: odorifera tpe ſicco nō poſ ſunt fumare ſed adueniēte hūiditate cuꝫ calore ſpirāt odores. Rōnes facte an̄ oppo⁹ faci liter poſſunt ſolui p ea que dicta ſunt.

Queritur ſexto. Utrum dif finitio coloꝝ in qua dicit̄ color eſt extremitas perſpicui in corpore termiato ſit bn̄ aſſignata.

Arguit̄ ꝙ nō. extremitas corporis ē quanti tas. ſed color nō eſt quātitas ſed qualitas. er go color non ē extremitas. 2º arguit̄ corpa colorata nō ſunt dyaphana nec perſpicua. ſed ſunt termiata ⁊ ſeparata. ergo male dicit̄ ꝙ co lor eſt extremitas pſpicui. 3º vinum ⁊ aqua ſunt corpora colorata ⁊ tn̄ nō ſunt termiata. er go male dicitur in corpore terminato. Ad oppo⁹ eſt Ariſt. in textu. Pro rn̄ſione.

Sciendum eſt primo Qꝫ poſtꝗ phūs applicauit ꝯſiderationē de ſenſibilib⁹ aīa lium ad organa ſenſibilia ꝯn̄r applicat ipſos ſē ſus ad ipſa ſenſibilia que ſunt obiecta.

Sciendum eſt ſecundo Qꝫ in li bro de aīa determiat̄ de illis ſenſibus pro quā to pertinent ad aiam inquantuꝫ ſcilicꝫ ſunt po tentie ⁊ partes poteſtatiue anime. ⁊ de ipis ſenſi bilib⁹ agitur in libro de anima put ſentiuntur in actu id eſt ſunt cū ſenſu in actu. Sed in iſto libro determinat̄ de ipis ſenſibus ⁊ potentiis ſē ſitiuis per ꝯparationē ad organa ⁊ obiecta. Et determiat̄ dic de ſenſibilib⁹ ſecūdū ꝙ nata ſūt immutare ſenſus ⁊ ita determiatur de ipſis ſe cundūꝫ ſuam naturā oſtendendo quid ſit vnū quodqꝫ ſenſibile. Et q: de qualitatibus tangi bilib⁹ ſufficienter determiatuꝫ eſt in libro de ge neratiōe. ⁊ de ſono in libro de aīa. ideo ad hūc libꝝ ſolum pertinet determiare de aliis tribus ſenſibus quid ſit vnumquodqꝫ eoꝝ ſecundum ſeipſū ſecundū ꝙ natū eſt facere ſenſuꝫ in actu ſcilicet de colore ſapore ⁊ odore. Et primo quā tum ad eius diffinitionem ⁊ hoc in preſenti ꝗ ſtiōne q: in ſequenti queſtione videbitur de ge neratiōe ſpecieꝝ coloris ⁊ de differētiis earūdē

Sciendum eſt tertio Qꝫ ſicut dictū eſt in libro de aīa lumen eſt actus dyaphani ſi cut color eſt actus corporis colorati termiati. ꝗ uis coloratū hēat in ſe cauſā ſui coloris. ſed per ſpicuū nō hꝫ in ſe cauſā lumīs. ſed p hoc ꝙ ali quod corpus lucidū adeſt pſpicuo efficit̄ luci duꝫ. ⁊ per abſentiā ei⁹ efficit̄ tenebroſū. ſꝫ color pmanet in corpore termiato ſiue dyaphanū ſit termiatū ſiue nō. ꝗuis color nō poſſit videri ſi ne lumīe. ⁊ ita lumē eſt principiū formale colo ris. Sed pſpicuitas ſiue dyaphaneitas ē princi piuꝫ materiale. q: vnūquodqꝫ corp⁹ lumē reci pit ratione dyaphaneitatis.

Sciendum eſt quarto Qꝫ quod dam ē pſpicuuꝫ quod ē totaliter lumīe repletuꝫ ſicut eſt ſol ⁊ ignis. ⁊ q̄ ſecundū ſuā naturā ptici pāt lucē vt q̄dā corpora mixta que ppter puita tem ſui luīs nō vidēt̄ niſi de nocte. Aliud ē pſpicuuꝫ ꝙ nō hꝫ lumē in actu. ſed eſt ſuſcepti uuꝫ lumīs p totū. ſ. in extremo ⁊ pfūdo ⁊ hmōi corpa dicūt̄ pſpicua ſiue trāſparentia ſiue dya phana. ⁊ talia ſūt corpora celeſtia p̄ter corpora aſtroꝝ ⁊ ignis in ppria regiōe qui nō habēt lu cem ppter raritatē materie ⁊ aer aqua ⁊ quedaꝫ corpora mixta que habēt habūdantiā aeris vt̄ aque ſicut vitꝝ ⁊ criſtall⁹. Aliud ē corp⁹ quod eſt tantū dyphanū in ſupficie ⁊ tantū recipit lu men in ſupficie q: exteriores ptes ppter ſuam groſſitatē obumbrāt interiores vt ad eas nō p ueniat lumē. Sic igit̄ pꝫ ꝙ quedā corpora ſunt lucentia de ſe quedam ſunt pſicua de ſe per to tum ⁊ recipiunt lumē. Alia vero ſunt opaca q̄ non habent perſpicuitatem niſi in extremo ⁊ ta lia ſunt corpora terreſtria q̄ ſūt corpa colorata.

Sciendum eſt quinto Qꝫ quādo accidens diffinit̄ in abſtracto ſubiectū ponit̄ in diffinitōe ei⁹ p modū differētici obliquo. ⁊ id quod ptinet ad rōem accidētis ponit̄ loco ge neris vt cū dicitur cimitas ē naſi curuitas. Sed cū diffinit̄ in concreto ſubiectuꝫ ponit̄ loco ge neris ⁊ id quod ē pprium generis loco differētie q: igit̄ color diffinit̄ in abſtractoiō id quod eſt ppriū ei⁹ pōitur p modū generis in diffinitōe coloris. ſ. extremitas. Pro quo ſciendum eſt ꝙ ſicut corpꝝ qdā ſūt terīataq̄ ppriis terminis teriant̄ ſicut corpa terreſtria. q̄dā aūt ſūt itermi nata eo ꝙ non teriant̄ termis ppriis ſꝫ alienis. ita ē circa pſpicuū. Quoddā .n. ē interiatū in ſe ipſo q: nichil hꝫ i ſe teriatū vn̄ ipſū videatur. Aliud aūt ē terminatum q: aliqd hꝫ in ſe ipſo termiate vn̄ videat̄ ſꝫ⁹ ppriā teriationē. pſpicu um g° intermiatū ē ſuſceptiuū luīs cui⁹ nat̄a ē vt nō ſolū ſuſcipiat̄ ī extremis ſꝫ p totū. ipm āt pſpicuū ꝙ ſignificat qualitatē ī corporib⁹ cū tē eſt aliquid vltimū. quod quidē vltimū ē color q: corpa colorata nō vident̄ niſi ſꝫ⁹ ſuas extre mitates: ⁊ ita color ē extremitas pſpicui. ⁊ ideo Pictagorici vocabāt colorē epiphaniā .i. ſup appitōeꝫ q: illud quod appet in ſuperficie cor poris eſt color. ⁊ ꝗuis color ſit extremitas per ſpicui non tamen eſt extremitas corporis alias oporteret ꝙ eēt linea vel ſuperficies vel punct⁹ extremum enim quātitatis pertinet ad genus

quãtitatis.q2 ē extremitas ꝑſpicui quod ē qualitas.⁊ ita ipſa extremitas ꝑſpicui ſcđm ꝙ ē lumē receptū in ea eſt colo2 ⁊ hoc ē in corpe terminato.⁊ ita colo2 eſt extremitas perſpicui ĩ co2poribus termĩatis q̃ colo2ant̃ interius ꝑ ꝓpriū colo2ē.nã co2po2a dyaphana colo2ant̃ ab exteriori.i.accipiũt lumē ab exteriori.⁊ ꝓpter hoc nõ habent determĩatū colo2ē.nõ enĩ videt̃ in ipſis idē colo2 de ꝓpe ⁊ de longe.ſicut appet ĩ aere ⁊ aqua maris q̃ de ꝓpe appet alterius coloꝝ ꝙ de longe.cuius cauſa ē q2 colo2 iſtoꝝ inferioꝝ videt̃ ſcđm aliq̃ reuerberationē.ideo oꝫ ꝙ ſcđm varietates ſitus ꝑſpicientiũ variet̃ apparitio ꝓpter diuerſã fo2mã reuerberacionis Sed in co2pibꝰ q̃ de ſe habēt determĩatū coloꝛeꝫ ē determĩata apparitio colo2is.⁊ nõ variat̃ ſcđm diuerſuꝫ ſitū aſpicientiū niſi fo2te per accidēs:puta.cū co2pꝰ cõtinens facit obliquã tranſlationē apparitõis.vel q2 vnꝰ colo2 videtur ꝑ aliuꝫ.ſicut q̃ continent̃ in vaſe viti ĩ rubea vident̃ rubea vel etiã per aliq̃ reuerberationeꝫ reſplendo2is ſicut apparet ĩ collo columbe. Sic igit̃ manifeſtū ē ꝙ ꝓpriū ſuſceptiuuꝫ coloꝝ ⁊ etiam luĩs eſt ꝑſpicuū.q2 igit̃ colo2 eſt in extremitate co2po2is vt dictū eſt.⁊ co2po2a ꝑticipãt coloreꝫ ꝑ perſpicuū.oꝫ ꝙ colo2 ſit quedã extremitas perſpicui in co2po2e terminato.⁊ ſic patet.

Concluſio reſponſiua Ad

queſitū.ſ.ꝙ diffinitio coloꝝ ē hũ aſſignata. pꝫ per ꝯditiões bone diffinitiõis q̃ ſibi cõueniũt patet etiã per ea q̃ dicta ſũt. Patꝫ ex dictis ꝙ colo2 non ē in gñe quãtitatꝭ ſic̃ ſupꝑficies q̃ ē extremũ co2pis.ſed ē in gñe qualitatis ſicut ⁊ ꝑſpicuitas cuiꝰ eſt extremũ.q2 extremũ ⁊ illud cuiꝰ ē extremũ ſũt vniꝰ generis. Patꝫ vlteriꝰ ꝙ ſicut co2po2a intermĩata hñt ſupꝑficiē in potẽtia ⁊ nõ in actu ſed exterius ſolum.ita co2po2a interminata non colo2antur in actu ſed in potentia q̃ reducitur ad actum facta diuiſione co2pis nã illud quod ē intermĩatū nõ habꝫ actu virtuteꝫ mouendi viſuꝫ quod ꝑ ſe colo2i cõpetit
Sed hic erunt aliqua dubia.

Dubitatur p2imo

Quare aliqua nõ apparent eiuſdē colo2is de longe ⁊ de p2ope Solutio hꝰ pꝫ ex dictis.

Dubitatur ſecundo

Quare ē ꝙ ſi ſpeculũ ſiccũ ponat̃ cõtra ſolē ſolus ſol apparebit in ſpeculo.ſed ſi ſpeculũ ponat̃ in aqua contra ſoleꝫ videbit̃ ſol ⁊ aliꝰ planeta ſi quis ſit ꝓpe ſolē. Rñdet̃ ꝙ cã eſt q2 radii ſolares incidentes ſup2a ſpeculũ exiſtẽs in aere ꝓpter magnam lumioſitatē impediũt apparentiã mio2is planete.ſed ſi ſpeculũ ſit in aqua radii ipſi aliqualiter impediunt̃ ab aqua.⁊ ita nõ impediunt apparẽtiã alterius planete.

Ad raciones ante oppoſituꝫ

Ad p2imã dicit̃ ꝙ colo2 nõ ē extremitas co2pis ſed ē extremitas ꝑſpicui quod ē qualitas. Ad ſecũdã dicit̃ ꝙ opaca hñt aliquid ꝑſpicuitatꝭ in ſupꝑficie exteriori eo ꝙ nõ obũb2ant̃ ab aliqua alia pte. Ad tertiã dicit̃ ꝙ vinuꝫ aqua ⁊c̃. alia hmõi co2pa trãſpẽtia nõ ſunt ꝓp2ie colo2ata ſed ſũt ꝑſpicua ⁊ recipiũt per totũ lumē.⁊c̃.
Sequit̃ in textu.

Queritur ſeptimo Utruꝫ me

dii colo2es generent̃ ex mixtiõe coloꝝ extremoꝝ. Arguit̃ ꝙ nõ q2 colo2es extremi nõ ſunt miſcibiles cuꝫ ſint fo2me ſimplices. ⁊ nichil eſt miſcibile niſi co2pus vt dictū eſt in p2io de gñatione. Itē ſi ſic ſequeretur ꝙ oēs colo2es medii eēnt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime cũ penitꝰ ex eiſdē cauſis generent̃. Ultimo ſi ſic ſequeret̃ ꝙ non diſtingnerent̃ ſpecie ab extremis. Ad oppoꝰ vedeuɼ eē phũs. P2o rñſione.

Sciendum ē p2imo

Qꝫ poſtq̃ phiolſophꝰ oñdit quid ē colo2.ꝯñter ꝓcedit ad diſtinguẽduꝫ ſpecies colo2is. Et p2imo q̃tuꝫ ad extremos colo2es. 2º q̃tuꝫ ad medios. Ad videndũ gñationē ⁊ diſtinctionē coloꝝ extremoꝝ

Sciendum eſt ſecundo

Qꝫ duo ſunt p2incipia coloꝝ vt dictũ eſt priꝰ.ſ. dyaphanum ſiue ꝑſpicuũ.⁊ lux ſiue lumne quod ē actus ꝑſpicui.ſicut enĩ lux ꝑ p2eſntiã ſuã in co2po2e nõ termĩato ſicut ē aer facit lumē ⁊ co2pus lucidũ.⁊ ꝑ eius abſentiã facit teneb2as. ita ĩ extremo ꝑſpicui co2pis termĩati lux ꝑ ſuã pñtiaꝫ facit colo2ē albũ.⁊ ꝑ eiꝰ abſentiaꝫ efficit̃ colo2 niger.quod nõ eſt ſic intelligendũ ꝙ in colo2e nigro nichil ſit lumis q2 ſic nigredo eēt p2iuatõ ſicut tenebre.Sed dicit̃ nigredo cauſari ꝑ abſẽtiam lumĩs.q2 inter alios colo2es minꝰ habet de lumĩe ſicut albedo plurimum.nã contraria ſunt q̃ in eodē gñe maxime a ſe diſtãt. vnde album ⁊ nigrum ſunt extrema ꝯtraria in colo2ibꝰ

Sciendum eſt tercio

Qꝫ de mediis colo2ibꝰ recitat Ariſt̃.duas oppiniões. P2ima oppinio fuit quo2ũdã dicẽtiũ colo2es medios cãri ꝑ iuxta poſitionē alboꝝ ⁊ nigroꝝ inuiſibiliũ ꝓpter ꝑuitatē.vñ ſicut dixerũt ꝙ co2po2a ſũt cõpoſita ex minimis co2pibꝰ ita dixerũt medios colo2es cãri ꝑ iuxta poſitionē illoꝝ minoꝝ co2pꝝ colo2atoꝝ colo2ibꝰ extremis.⁊ q2 nlł̃ũ illoꝝ mioꝝ põt videri ꝓpter ſuã ꝑuitatē ⁊ totũ videt̃.⁊ nõ videt̃ vt albũ neqꝫ vt nigꝝ.q2 taꝫ id quod ē albũ q̃ id quod ē nigꝝ ē inuiſibile ꝓpt̃ ꝑuitatē . iõ oꝫ ꝙ videat̃ quaſi q̃dã colo2 ꝯmixtus ex vtroqꝫ ⁊ ſit alia ſpecies colo2is p2eter albũ ⁊ nigꝝ.⁊ dicũt vlteriꝰ iſti ꝙ colo2es medii multiplicant̃ ſꝫ ꝙ hmõi mixtio fit ſꝫ diuerſas p2opo2tiones mixtibilium .ita ꝙ quando iſta minima iuxta ſe inuicem poſita ſunt p2opo2tionata tales colo2es ſunt delectabiles

ſed ſcđm ꝙ eſt exceſſus in vno ⁊ defetus in alio ſine ꝓpo2tione numerali colo2es medii non ſunt delectabiles ſicut eſt etiã in ſonis. Alia fuit opinio alioꝝ dicentiũ ꝙ colo2es medii generantur ex duobꝰ colo2ibꝰ quoꝝ vnus ponit̃ ſup2a alium ita ꝙ fo2tio2 colo2 ponat̃ ſubtus.⁊ debilio2 ſup2a.⁊ ex hoc fit apparitio cuiuſdam medii colo2is ſicut faciũt picto2es qñ tingunt piſces quaſi in mari natantes tũc ſup2a ponũt fo2ciori colo2i aliquē debilio2ē colo2ē. ⁊ apparꝫ ibi medius colo2. Similiter etiã ſol ſcđm ſe videtur eſſe albꝰ ꝓpter claritatē luĩs. ſed qñ videtur a nobis mediãte caliditate ſeu fumo reſoluto a co2po2ibꝰ frigis tunc videtur ſol eē puniceus.i.rubicũdus.⁊ aſſignant iſti rõnes diſtinctionis ⁊ multiplicatõis coloꝝ medioꝝ eodē modo ſicut illi de p2ima opiniõe. nã contingit accipere quãdaꝫ ꝓpo2tionē colo2is infra poſiti ad colo2ē ſuperpoſitũ ⁊ ſcđm hoc faciũt colo2ē delectabilē.cõtingit etiaꝫ ꝙ colo2es ſup2a ⁊ infra poſiti nõ ſint in ꝓpo2tione numerali ⁊ ſcđm hoc nõ faciũt colo2es delectabiles

Sciendum eſt quarto

Qꝫ illi de p2ima opinione vt Democritꝰ ⁊ Empedocles dixerũt colo2ē nichil eē niſi quẽdaꝫ effluxum a co2po2ibꝰ viſis.ita ꝙ dixerũt ꝙ viſio fit per huiuſmõi defluxũ ydoloꝝ a co2pibꝰ viſis. Sed phũs dicit hoc eē omnino incõgruũ.nõ enĩ poterũt dicere ꝙ hmõi co2po2a deflueẽtia a co2po2ibus viſis ingrediant̃ oculũ q2 ſic co2rũꝑetur ſuba oculi.opo2tebat igitur ꝙ dicerent ꝙ fiat viſio ꝑ cõtactuꝫ hmõi co2pum ad viſuꝫ. Sed etiã hoc oĩno eſt falſuꝫ.q2 tunc viſus nõ diſtingueret̃ a tactu co2po2a etiaꝫ viſa diminuerent̃ per cõtinuuꝫ effluxũ ⁊ tandē totaliter ꝯſumerētur.hmõi etiã co2pa defluentia a co2pibꝰ viſis cũ ſint ſubtiliſſima ꝓpellerent̃ a vẽtis ⁊ ita ñ fieret recta viſio ⁊ impediret̃ etiã a ventis.poſſemus etiã videre in teneb2is ſine lumĩe ⁊ multa alia incõuenientia ſequerẽt̃.melius ē ergo dicere ꝙ viſio fiat per hoc ꝙ mediũ ſtatim a p2incipio moueat̃ a ſenſu ꝑ motuꝫ alteratiõis ⁊ non motu locali alicuiꝰ co2po2is. ⁊ ſcđm p2edictam poſitionē non ſoluꝫ ſequeret̃ incõuenientia priꝰ allegata.ymo ſequeret̃ ꝙ aliquod tempus eſſet inſenſibile q2 manifeſtum ē ſecundum eos ꝙ nullũ co2pꝰ totũ ſimul videt̃ ſed ꝑ aliq̃ ſucceſſionē tempis cũ ſcđm eos viſio fiat ꝑ ꝯtactuꝫ.⁊ nõ eſt poſſibile ꝙ totũ aliquod magnum co2pꝰ vel defluxus eius ſimul tangatur a pupilla ꝓpter eiꝰ ꝑuitatem ideo ſequit̃ tempꝰ eē inſenſibile cũ de aliquibꝰ nobis videat̃ ꝙ ſimul ea tota videamꝰ ſed in .2º mõ gñationis coloꝝ nulla ē neccitatis ꝙ tempꝰ ponat̃ inſenſibile q2 nõ ponit̃ viſio fieri per defluxum ſecũdum motũ locale.ſed per motũ alterationis ſic igitur põt ſatis patere ꝙ iſti duo modi generatõis coloꝝ medioꝝ ſunt ſolũ apparentes ⁊ nõ ſcđm exñtiam ⁊ ita ſi gñarentur medii colo2es altero iſtoꝝ modoꝝ nõ apparebũt eidē de ꝓpe viſi ⁊ de longe.ideo ꝑ vero mõ gñationis coloꝝ medioꝝ ſecunduꝫ exñtiaꝫ ⁊ veritateꝫ

Sciẽdum ē quinto

Qꝫ ſicut ē in mixtione co2poꝝ ita ē in mixtione coloꝝ. ſicut igitur co2po2a dicuntur mixta ſimpliciter non ꝑ iuxta poſitionē minoꝝ co2poꝝ ſed ꝑ hoc ꝙ co2po2a humida actiua ⁊ paſſiua alterant̃ a ſe inuicem ex quibꝰ reſultat vnũ co2pꝰ mixtuꝫ ſecũdum totũ. vt dicitur in lib2o de gñatione.ita ſecundũ diuerſas mixtiões coloꝝ ſũt diuerſi medii colo2es.ita ꝙ mixtis co2po2ibꝰ colo2es miſcentur.cuius ratio ē q2 ſcđm ꝙ ꝑſpicuuꝫ eſt in co2pibꝰ termĩatꝭ facit colo2ē ꝑticipari.et dictum eſt mõ ꝑſpicuũ diuerſimode inuenitur in co2pibꝰ mixtis.ſ.ſecundum magis ⁊ minus et ita etiã lucidum ita ꝙ co2po2a mixta que plus habẽt de perſpicuo plus habẽt de lucido ⁊ magis accedunt ad albedinē.⁊ que minus habẽt de perſpicuo minus habent de lucido ⁊ magis accedunt ad nigredinem ꝑmixtis co2po2ibꝰ in quibus eſt lucidum ⁊ dyaphanuꝫ neceſſe eſt ꝙ fiat mixtio coloꝝ.⁊ iſta ē p2incipal̃ cauſa quare ſunt colo2es medii p2eter album ⁊ nigrum. ⁊ non eſt p2incipalis cauſa ꝙ vnus colo2 ponatur iuxta alium q2 colo2 medius videtur idem de longe ⁊ de p2ope ⁊ ex quacunqꝫ diſtãtia quē admodum album ⁊ nigrum. ⁊ ita patet ꝙ iſte modus generationis mediorum coloꝝ ē ſecundum exiſtentiam ipſorum. Alii autem duo modi pertinent ad ſolam apparentiam eorum.

Patet vlterius ꝙ poſſunt eſſe multi medii colo2es ⁊ diſtincti.quia multis p2opo2tionibus contingit co2po2a ſibi inuiceꝫ miſceri ⁊ per conſequens ipſos colores vt dictum eſt. ⁊ quandoqꝫ quidam miſcentur ſecundum debitam p2opo2tionem ipſorum numeroꝝ ⁊ ſic ſunt colo2es delectabiles.vel ſecundum ſolam habundantiam incõmenſurabilem. ⁊ ſic fiunt colo2es non delectabiles.non tamen ſunt infinite ſpecies coloꝝ medioꝝ.⁊ hoc poſtea declarabitur circa finem huius lib2i. Uñ ſic poteſt ſumi numerꝰ ſpecieꝝ colo2is.nã duo ſunt colo2es extremi ſcilicꝫ albedo ⁊ nigredo vt dictũ eſt.inter quos ē vnꝰ medius ꝑ equediſtantiã. ſicut colo2 rubeꝰ inter rubeũ autem ⁊ album ſunt duo colo2es vnꝰ quidem magis accedens ad album q̃ ad rubeum qui dicitur clarus.⁊ eſt alius magis accedens ad rubeum q̃ ad album qui dicitur croceus. ⁊ ſimiliter inter rubeum ⁊ nigrum ſunt duo colo2es medii compoſiti vnus magis accedit ad rubeum qui dictur purpureus. alius vero magis accedit ad nigrum qui dicitur

viridis ⁊ ſic ſunt ſeptē ſpēs coloris.

Concluſio reſponſalis Ad queſituʒ. Colores medii generant̄ nō quidem ex permixtiōe corpoꝝ extremoꝝ vt ponebāt antiqui. ſʒ magis ex ꝑmixtione cauſaꝝ coloꝝ extremoꝝ. patʒ ꝯ° qꝛ ꝑſpicuuʒ ⁊ lux ſunt cauſe coloꝝ extremoꝝ mō ex diuerſa ꝓportione ⁊ ꝯmixtiōne ꝑſpicui ⁊ lucis fiunt diuerſi colores medii vt dictuʒ eſt. ergo concluſio vera.

Dubitatur primo Quare albuʒ viſum per nigꝝ apparʒ rubeū. Dicenduʒ ꝙ qñ ſpecies cōtrarioꝝ veniūt ad ſenſuʒ ꝑ idē mediū ſenſus indicat de medio alias oporteret ꝙ eidem corpori attribueret ꝯtraria quod ē īpoſſibile. qꝛ ꝯtraria nō poſſunt eē in eodē. dictum ē enim ꝙ rubeus color eſt medius inter album ⁊ nigrum.

Dubitatur ſecundo Quare aliqui colores magis delectant viſum ꝙ alii. patet ſolucio ex dictis.

Dubitatur tertio Quare albū poſitū ꝓpe nigꝝ magis apparʒ albū. ⁊ etiā nigrum magꝭ apparet nigꝝ ꝙ ſi quodlibʒ ꝑ ſe videat̄.

Rñdet̄ ꝙ cauſa ē ꝓpter ꝯtrarietateʒ. gñaliter enī oīa cōtraria iuxta ſe poſita ſūt ſenſibiliora.

Dubitatur quarto Vñ ꝓueniūt diuerſi colores in plumis auiū in modica diſtantia. Rñdet̄ ꝙ cā eſt qꝛ quelʒpars attrahit nutrimentū ſibi cōueniēs. ⁊ ex diuerſa ꝓportione qualitatū actiuaꝝ ⁊ paſſiuaruʒ in plumis auiuʒ ⁊ in pilis aīaliū efficiūtur colores diuerſi.

Ad raciones factas ante oppoſitū dicit̄ ꝙ extremi colores nō miſcentur ad gñationē coloꝝ medioꝝ ſʒ potius cauſe ipſorū vt dictū eſt. Ad alias duas patet ſolucio ⁊c.

Sequit̄ in textu. De odore ⁊ ſapore.

Queritur Octauo Vtruʒ diffinitio ſaporis ſit bene aſſignata in qua dicit̄ ſapor ē paſſio in humido facta a ſicco mediante aliqua actione calidi alteratiua guſtꝰ de potētia ad actū. Arguit̄ ꝙ nō. qꝛ ſi ſapor eēt paſſio humidi ſequeret̄ ꝙ magꝭ humida eēnt magꝭ ſapida quod pʒ eē falſū de aqua q̄ nō eſt ſapida ſecundū ſe. 2° videmꝰ multa ſapida q̄ non ſūt humida ſicut cineres. ergo ⁊c. Ad oppꝰ eſt phūs ī textu ponēs illā diffinitionē ī forma

Pro reſponſione.

Sciendum ē primo Quod poſtq̄ Ariſtotꝭ. determiauit de colore ꝯñter determīat de ſapore. ⁊ cauſā reddit phūs quare priꝰ determinauit de ſapore ꝙ de odore cuʒ oppoꝰ faciat. qꝛ. ſapor ⁊ odor ſūt fere eadē paſſio. qꝛ vtrūqʒ cauſat̄ ex ꝑmixtione hūidi ⁊ ſicci ſecūdū aliqualē trāſlationē a calido tñ odor magis ſeqt̄ ſiccū ⁊ ſapor magꝭ ſequit̄ humidū. ⁊ licʒ odor magis ꝯueniat cū colore ꝙ ſapor eo ꝙ ſentit̄ ꝑ mediuʒ extraneū ſicut color. tñ priꝰ determīat hic de ſapore ꝙ de odore. eo ꝙ ſapor ē nobis magꝭ notꝰ ꝙ odor. qꝛ nos habemꝰ peſſimū olofactuʒ ⁊ in ordine ad alia aīalia ⁊ in ordine ad alios ſenſus in nobis ꝓpter magnitudiem cerebri noſtri vt dictū ē alias. ſʒ hēmꝰ meliorē guſtū eo ꝙ habemꝰ optimū tactū ⁊ guſtus eſt quidā tactus.

Sciendum eſt ſecundo Quod omēs antiqui in hoc cōueniūt ꝙ aqua ē primū ſubm ſaporis. Sed diuerſificati ſunt. qꝛ Empedocles poſuit ꝙ oēs ſapores ſunt actu ī ipſa aqua. Sʒ ſunt inſenſibiles ꝓpter ꝑuitatē ꝑtiuʒ in quibus radicant̄. Sed hoc imꝓbat phūs qꝛ fructꝰ ſeꝑati ab arbore ꝑ actionē calidi mutant̄ in ſaporibus. ⁊ tñ in ipſis fructibꝰ ſeꝑatis nō aduenit de nouo aliqua hūiditas. ergo ſapor nō eſt actu ī aqua ſʒ vēit aliūde. Alia ē opinio ꝙ ī aqua nō ſunt ſapores in actu ſed ꝙ in aqua eſt vniuerſale ſemē oīm ſapoꝝ. Sed hoc imꝓbat philoſophꝰ. qꝛ eadē eſca humida cōuertit̄ in diuerſas partes plāte vel aīalis q̄ diuerſoꝝ ſaporuʒ ſunt. nō igitur diuerſi ſapores cauſant̄ ex diuerſis ꝑtibꝰ aque. ſed ex eo ꝙ humidū patit̄ ab aliquo immutāte ipſuʒ. Tertia fuit opinio ꝙ differētie ſapoꝝ nō ſunt in aqua ex ꝑte aque ſʒ ſoluʒ ex ꝑte agentis ꝙ ſolū trāſmutat aquā in diuerſos ſapores. Sed imꝓbat phūs qꝛ q̄tūcūqʒ aqua calefiat nō diuerſificatur in ſapore. niſi ꝯmiſceat̄ cū aliquo terreſtri. ergo calidū nō ē tota cauſa ſaporis ſʒ ſolū ē concauſa.

Sciendum eſt tercio Quod ad gñationē ſaporis cōcurrit humidū ⁊ ſiccū ⁊ etiā calidū. Vñ ſiccū ad modicā admixtionē hūidi cū aliqua alteratiōe calidi acquirit ſaporē nā aq̄ ꝯtrahūt diuerſos ſapores ſʒꝰ ꝙ trāſeūt ꝑ diuerſas ꝑtes terre. ſicut q̄dā aq̄ fontales ſūt ſalſe qꝛ tranſeūt ꝑ terrā ſalſā. vñ ſal eſt q̄dā ſpēs terre. īueniunt̄ enī quidā mōtes de ſale. aque etiam colate ꝑ cineres ſūt amare ſicut cinis ꝑ quē colant̄ ⁊ ita inuēiunt̄ fōtes diuerſoꝝ ſapoꝝ ꝓpter diuerſas terras ꝑ quas trāſeūt ex quo pʒ ꝙ etiā ſapores ꝯueniūt terre ⁊ nō ſolū aq̄. Vñ aqua eſt hūida ⁊ terra ē ſicca. hūidū aūt natū eſt pati a ſuo ꝯtrario. ſ. a ſicco iō ex ꝑmixtiōe aq̄ cū terra fit actio ſicci ⁊ humidi. ⁊ qꝛ nō ſolū terra ē ſicca ſʒ etiā ignis iō ſapor fit ī hūido a ſicco terre mediante calido ignis. ſicut. n. illi q̄ in hūido aq̄o lauāt corꝑa colorata ⁊ ſaporoſa faciūt aquam habere talē colorē ⁊ ſaporē ita etiā ecōuerſo qñ hūidū aqueuʒ colatur ꝑ ſiccū terreſtre ⁊ cū hoc fit aliqua immutatio a calido digerēte ⁊ quod ammō ꝯdēſante hūidū ſicco qualificat̄ hūor aqueus caliditate ſaporoſa. Ex quo patet.

Concluſio reſponſalis ad queſtionē. ſ. ꝙ ſapor eſt paſſio facta in humido aqueo a ſicco terreſtri per actionē calidi alteratiua guſtꝰ de potētia in actū. ⁊ additur vltima particula ad differentiā odoris ⁊ quarūdaʒ aliarum paſſionū que cāntur ab humido ⁊ ſicco ꝑ actionē calidi que tñ nō ſunt immutatiua guſtus ſed alioꝝ ſenſuū. verꝝ eſt tñ ꝙ ꝓprie ſapor eſt in humido ⁊ fit in ſicco. ſed ecōtra odor ē in ſicco ⁊ fit ex humido. vt poſtea videbitur. Hec cōcluſio ſatis manifeſta eſt ꝑ notabilia precedētia. naʒ ponitur paſſio loco generis eo ꝙ ſapor eſt de tertia ſpē qualitatis que eſt paſſio ⁊ paſſibilis qualitas. Per hoc ꝙ ponitur in humido tangit̄ ſubiectū ſiue materia. ⁊ per hoc ꝙ dicitur a ſicco mediāte calido tangitur cauſa efficiens ſufficiens. ⁊ per reſiduuʒ tangitur quodāmodo cauſa finalis. Ex quo pʒ ꝙ ſapor nō poteſt eſſe qualitas ſimplicis elementi ſed paſſio mixti non cuiuſcūqʒ ſed proprie mixti nutribilis. Vñ q̄uis eſca inquantum eſt calida augmentet in virtute qꝛ vis augmentatiue qꝛ calidi eſt dilatare: ⁊ inq̄tuʒ frigida diminuat qꝛ frigidi eſt cūſtringere ⁊ mouere ad centꝝ. ideo ſenes qui ſunt frigidi diminuunt̄. ⁊ iuuenes q̄ ſunt calidi augmentant̄. tñ eſca inq̄tum hʒ proportionē qualitatū primaꝝ per ꝙ eſt ſapida nutrit. non tñ nutrit ꝓ ratione cuiuſcūqʒ ſaporis ſed ſolū ratione dulcedinis. nā inter ſapores ſolum dulce nutrit. Alii autem ſapores cōmiſcentur in cibo dulci qui ſolū nutrit loco condimenti ſicut patʒ de cibo ſalſo ⁊ acuto. naʒ per hmōi ſapores reprimitur dulce ne nimis nutriat. dulce enī qꝛ nimis repletiuum eſt ⁊ ſupernatatiuuʒ ideo facile trahitur ad calorem ꝓpter ſuam leuitatem. Vñ ſicut in toto vniuerſo calor trahit humidum ſubtile. ⁊ relinquit id quod eſt terreſtre ⁊ groſſum. ideo aque complute ſunt dulces ⁊ mare in quo eſt plurima reſolutio eſt ſalſum. ita calor naturalis in animalibus ⁊ plantis attrahit illud quod eſt leue ⁊ dulce in nutrimento ⁊ reliquit illud quod eſt ſalſum ⁊ amarꝝ propter grauitatem. ⁊ inde eſt ꝙ omnes feces aīalium ſunt amare vel fetide vel ſalſe.

Ad rationes ante oppoſituʒ Ad primaʒ negatur cōſequentia. ad hoc enim ꝙ ſapor ſit in humido oportet ꝙ ſit mixtum cuʒ ſicco terreſtri ⁊ concurrat actio calidi digerentis quodāmodo humidum. Ad ſecundam dicitur ꝙ nullum pure ſiccum eſt ſapidum in actu Sed per aliqualē cōmixtioneʒ humidi reducit̄ ad aliquem ſaporem. ⁊ ideo quando cineres adulſti aliquomodo humectantur per ſaliuam lingue efficiuntur ſapidi. Et hec de queſtione.

Sequitur in textu. Quemadmoduʒ autem colores.

Queritur nono Vtrum ſint Septem ſpecies ſaporis. Arguitur ꝙ non quia antiqui ponebant nouem ſpecies ſaporis ergo non ſunt tantū ſeptem ſpecies ſaporis.

2° arguitur. tot ſunt ſpecies ſaporis quot modis contingit diuerſificari digeſtionem humidi cum ſicco. ſed infinitis modis hoc poteſt fieri. ergo infinite ſunt ſpecies ſaporis. 3° arguitur. ſapor pinguis idē eſt cum dulci. ⁊ ſalſus cum amaro. ergo non ſunt ſeptem ſpecies ſaporis. Ad oppoꝰ eſt Ariſtotꝭ. in textu dicens: ꝙ ſpecies ſaporis ⁊ colorꝭ ſunt equales. ſed ſpecies coloris ſunt tantū ſeptem: ergo ſepteʒ ſunt ſpecies ſaporis. Pro reſponſione.

Scienduʒ eſt primo Quod poſtq̄ philoſophus determinauit de generatione ſaporis conſequenter diſtinguit de ſpeciebus ſaporis. Pro queſtione.

Sciendum eſt ſecundo Quod ſicut colores medii cauſantur ex cōmixtione cauſarum albi ⁊ nigri. ita etiam ſapores medii cauſātur ex cōmixtione cauſaꝝ dulcis ⁊ amari. nam calidum imperfecte digerens humidum cauſat ſaporem dulcem. ⁊ priuatio humidi perfecte digeſti eſt cauſa amari. ſed alii ſapores medii cauſantur ſecundum ꝙ humidum medio modo ſe habet quando ſcilicet nec eſt perfecte digeſtū ſicut in dulci. nec eſt totaliter conſumptuʒ ſicut in amaro. Unde quia ſapor propinquius ſequitur humorem ꝙ calorem non oportet conſiderare medium et extrema in ſaporibus ſecundum calidum. ſed ſecunduʒ humidū aliqualiter paſſum in calido ⁊ ſicco. alioquin ſi mediuʒ ⁊ extrema accipiantur in ſaporibus ſecundū calidum dulce ⁊ amarꝝ non erunt extrema ymo medium. quia caliduʒ in exceſſu conſumens totum cauſat amarꝝ. ⁊ calidum omnino deficiēs in digerendo propter victoriam humidi cauſat ponticum vel acetoſum ſaporeʒ. Sed calor moderatus ſufficiens tamen ad digerendum cauſat dulcedinem.

Sciendum eſt tertio Quod medii ſapores diuerſificant̄ ſecundū diuerſā ꝓportioneʒ mixtionis inq̄tū. ſ. vnuſquiſqʒ eoꝝ magꝭ vel minus accedit ad dulcedinē vel amaritudineʒ quod cōtingit dupliciter ſicut in coloribꝰ dictū eſt. vno mō ſecundū ꝓportionē numeralē obſeruatū in predicta cōmixtione ⁊ trāſmutatiōe humidi a calido. Alio° ſecundū indetermiatā ſuꝑficiē abſqʒ ꝓportione numerali. Vñ ſolū illi ſapores ſūt delectabiles guſtui q̄ ſunt cōmixti ſecundū numeraleʒ ꝓportionem. ſicut dictuʒ eſt

de coloribus in ordine ad viſum.

Sciendum eſt quarto ꝙ ad videndū in ꝑticulari diſtinctionē ſpecierꝝ ſaporꝝ adinuicē ſapor pinguis quaſi idē eſt cū dulci. naꝫ vterqꝫ ſapor deſignat digeſtionē humidi a calido. verūtamē in dulci ſapore calor magis dñatur ſupra humidū q̄ in pingui. nā pinguis ſapor ꝓpinquior ē aquoſo ſiue intepido ſapori ꝓpter habundantiam humiditatis q̄ dulcis. Similiter etiā amarꝰ ſapor ⁊ ſalſus fere ſūt idē vterqꝫ enī cauſatur ex exceſſu caloris cōſumendis humidū. Verūtamē in amaro ē maior cōſumptio humiditatis q̄ in ſalſo. qꝛ in ſalſo videtur eē cōſumptū humiduꝫ infuſuꝫ corpori. ſꝫ in amaro nec dū eſt cōſumptuꝫ humiduꝫ. ymo etiā cōglutinās ſubſtātiaꝫ corporꝫ reſolutum ē ⁊ conſumptū vel totaliter vel in ꝑte. Vñ feces corporꝝ reſolutorꝝ ⁊ incineratorꝝ ſunt amare.

Sciendum eſt quinto ꝙ inter illos quatuor ſapores ſunt medii ſcilꝫ ponticꝰ id ē mordicās ſapor. ⁊ auſterus .i. amarꝰ acetoſus .i. ſtipticꝰ ⁊ acutꝰ. Vñ ponticꝰ ⁊ acetoſus conſiſtūt in humore nondū digeſto ꝓpter defectuꝫ caloris. ꝓpter quod fructꝰ indigeſti ſūt vel acetoſi ſaporis vt poma acerba. vel pontici vt pira acerba. Ponticꝰ tñ ſapor videtur plus habere de terreſtri q̄ acetoſus. naꝫ terra fere habꝫ ponticū ſaporē. ſed acetoſus videt̄ plus habere de frigido. ſed ſtipticus ſapor videt̄ multum habere de terreſtri ⁊ plus q̄ acutꝰ ⁊ eſt ſatis ꝓpinquꝰ pontico. ſed tñ plus hꝫ de calido ⁊ magis ad digeſtionē accedit. ideo etiaꝫ quedaꝫ digeſta habēt ſtipticuꝫ ſaporeꝫ ſicut fructus digeſti. ſed acutus ſapor ſignificat exceſſum caloris. nō quidē cōſumentis humidū ſꝫ ſuperdigerentis ipſuꝫ. Ex quo patet ꝙ ſpecies ſaporis ſūt fere equales numero ſpeciebus coloris. ſunt. n. ſepteꝫ ſpecies ſaporis que numerate ſunt. ita tñ ꝙ pinguis ſapor nō diſtinguatur ſpecie a dulci ⁊ ſalſus diſtinguat̄ ab amaro. nā ſi hiis tribus ſaporibꝰ addant̄ quatuor ſupenumerati erūt ſepteꝫ ſapores. ⁊ ſimiliter in coloribꝰ. blundum ſe habet ad nigruꝫ. ſicut ſalſuꝫ ad amarꝝ. ⁊ flauum ad album. ſicut pingue ad dulce. ⁊ in medio ſunt hii colores. ſ. puniceꝰ. i. rubeus. ⁊ alurgus. i. citrinus. ⁊ viridus ⁊ tianus. i. color celeſtis. ita tamen ꝙ viride ⁊ tianum magis appropinquant ad nigruꝫ. puniceus auteꝫ ⁊ citrinus magis appropinquant ad albuꝫ. ⁊ he ſunt ſpecies coloris ⁊ ſaporis ſimplices. nam ſunt et poſſunt eſſe alie ſpecies ⁊ plurime coloris ⁊ ſaporis ex cōmixtione predictaruꝫ ſpecieruꝫ adinuicem. ⁊ hii colores cōmixti ⁊ etiam ſapores delectant viſum ⁊ guſtum magis q̄ ſimplices. vt dictum eſt in 2° de anima.

Sciēdum ē ſexto ꝙ ſicut nigruꝫ eſt priuatio albi in perſpicuo. ita amarum vel ſalſum eſt priuatio dulcis ī humido nutrimentali. nec mirum quia ſemper alterum contrariorū eſt vt priuatio. vt dictuꝫ ē in nono methaphiſice. ⁊ quia amarum eſt priuatio dulcis. inde eſt ꝙ omnium combuſtoruꝫ cinis eſt amarus propter exalationem humidi nutrimentalis. Hiis notatis ſit.

Concluſio reſponſiua. Tantum ſunt ſeptem ſpecies ſaporis que enumerate ſunt. poteſt probari per ſufficientiā que faciliter poteſt elici ex dictis in notabilibus. Ex concluſiōe elicitur ꝙ quidam antiqui philoſophi quoddam incongruiſſimum dicebant omnia ſenſibilia eſſe tangibilia. quod ſi eſſet verū ſequeretur ꝙ quilibet ſenſus eſſet tactus cum potentie diſtinguantur ſecundum obiecta.

Sequitur vlterius ꝙ antiqui philoſophi inconuenienter reducebant colores ⁊ ſapores ad ſenſibilia cōmunia ſcilicet ad magnitudinem ⁊ figur. Nam Democritus dicebat nigrum eſſe aſperum ⁊ obſcuritatem nigri cauſari propter hoc ꝙ partes que ſupereminent aſpero occultant alias. ⁊ album dicit eſſe lene ⁊ claritatem albi peruenire ex hoc ꝙ lene totaliter illuſtretur propter hoc ꝙ partes eius equaliter iacent. ⁊ ſapores reducit ad figur propter hoc ꝙ inuenit acutum ⁊ obtuſum in ſaporibus ſicut in figuris quaſi ex equiuocatione deceptus. Sed improbatur opinio predicta quia ſenſus decipiuntur circa ſenſibilia cōmunia. non autem circa propria. igitur ⁊ cetera. Sed improbatur ſpecialiter de ſaporibus tribus rationibus textus. Prima eſt ſi ſapores reducerentur ad figuras ſequitur ꝙ guſtus maxime diſcerneret figuras. hoc autem eſt falſum. quia viſus magis diſcernit eas. Secunda ratio. Omnia ſenſibilia propria habent ꝯtrarietatem vt patet in ſeptimo phiſicorum. ſed figura non eſt contraria figure. non eniꝫ eſt aſſignare poligoniaruꝫ aliq̄. i. figurarum habentium multos angulos cui circulus ſit contrarium quaſi habens vnum angulū. cuiꝰ ratio qꝛ cōtraria maxime diſtant non eſt autem dare aliquam figuram poligoniam qua non ſit inuenire aliam figuram habenteꝫ plures angulos. ſapores igitur ſunt contrarii non figure. Tertia ratō figure ſunt infinite ſicut ⁊ numeri. nā figure multiplicant̄ ſꝫ numerꝝ angulorꝝ ⁊ linearꝝ. ſi igitur ſapores eſſent figure ſequeretur ꝙ eſſent infinite ſpecies ſaporis ꝙ patet eſſe falſum. quia non eſt ratio quare vnus ſapor ſentiretur ⁊ non alius modo ſenſus non diſcernit multos ſapores igit̄ ſapores nō ſūt figure. ⁊ ſic patꝫ de ſapore et

guſtabili quid ſint. Quedā aūt alie ꝓprietates ſaporis habēt ꝓpriā cōſiderationeꝫ in libro de plātis quē tñ Ariſtot. nō fecit ſed Theophraſtus vt dicit Alexāder ī ꝯmēto ſuo in iſto paſſu.

Ad rationes āñ oppoᵒ. Ad primā dicit̄ ꝙ antiqui enumerabāt duas ſpēs ſaporis q̄ reducunt̄ ad alias duas. Ad ſecūdā dicit̄ ꝙ poſſūt eē infiniti gradꝰ ſaporis in numero ſꝫ intentionē ⁊ remiſſionē ſaporꝫ. ſꝫ nō faciunt differentiā ſpecificam. Ad aliā dicit̄ ꝙ ſapor pinguis idē ē cū dulci vt dictū eſt ſecūdū ſpēꝫ ideo dicit̄ in textu ſimpliciter ꝙ pinguis ſapor idē ē ꝙ dulcis. ſꝫ ſalſus ſapor diſtinguit̄ ſpē ab amaro. iō dicit textꝰ loquēs de iſtis duobꝰ q̄ ſūt fere idē ꝓpter cāꝫ aſſignatā ſicut dictū ē priꝰ ꝙ ſapor ⁊ odor ſūt fere eadē paſſio cuꝫ tamē diſtinguātur ſpecie. Sequitur in textu. Omne autem graue. ⁊ cetera.

Queritur Decimo Utruꝫ Odor ſit fumalis euaporatio. Arguitur Primo ꝙ ſic. Quoniam corpora odorifera emittēdo odorē interdū diminuunt̄. ergo ab ipſis aliq̄s fumꝰ reſoluit̄. 2° arguit̄. Odores īpediunt̄ ꝑ frigꝰ congelās ⁊ impediens vaporeꝫ ꝙ nō eēt niſi odor eēt fumal̄ euaporatio. 3° videmꝰ ad ſenſū corꝑa odorifera emittere vapores ſine quibꝰ ꝑcipi non poſſūt. ⁊ etiam ꝑceptio odoris impedit̄ per ventos. ergo odor eſt fumalis euaporatio. Ad oppoᵒ principaliter eſt phūs in textu. Pro reſponſione.

Sciēduꝫ ē primo ꝙ poſtq̄ phūs determinauit de ſaporibꝰ ꝯñter determīat de odoribꝰ. Oñdens. 1° gñationē odoris. 2° determinādo de ſpēbꝰ eius. Et qꝛ ad gñationē odoris requirit̄ duplex principiuꝫ ſicut ad gñationē ſaporis. ſ. actiuū ⁊ paſſiuū. ideo phūs oñdit vtraqꝫ circa gñationem odoris

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ ſicut ſunt duo principia ſaporis ſcilicet actiuum etiaꝫ ⁊ paſſiuuꝫ. ita ſūt duo principia odorꝫ. ſicut enī humidū aqueū patit̄ a ſicco terreſtri in ſaporibꝰ. ita in odoribꝰ actiuuꝫ ē humidū enchimū. ſ. humidū ſicco imbibitū ⁊ ab eodē ſicco cōprehenſū. dicit̄. n. enchimū ab en ꝙ ē in ⁊ chimos ꝙ eſt humor quaſi humor exñs imbibitus ⁊ incorꝑatꝰ alicui ſicco. Sed paſſiuū in odoribus ē aliquid cōe cōprehendēs ſub ſe aerē ⁊ aquā. nō inq̄tū ſūt corpora ꝑſpicua. qꝛ hoc mō ſunt ſuſceptiua luis ⁊ coloris. ſꝫ illud ſuſceptiuū cōe eſt ſuſceptiuū odoris ſecundū ꝙ ē lauabile vel mūdabile enchimi ſicci. i. ſecundū ꝙ ē receptiuuꝫ enchimi ſicci. Vñ odor nō ſolū ſuſcipit̄ ī aere ſed etiā in aqua ꝙ ꝓbat phūs qꝛ quidā piſces vt oſtrea ⁊ aīalia dure teſte viuētia ī aqua odorāt. qꝛ trahunt̄ a lōge ad alimētū. ⁊ nō poteſt dici ꝙ in aqua ſit aer rōne cuiꝰ odorent. qꝛ naturaliter ſuꝑnatat aque. etiā ſi infra aquas ponat̄. ⁊ dato ꝙ infra aquā eēt aer. tamē hmōi aīalia nō reſpirāt aerē. ⁊ ita nō ſentiūt odorem ſi ſolus aer eēt ſuſceptiuus odoris Patet igitur ꝙ ꝓpriuꝫ ſuſceptiuū odoris ē aliquid cōe aeri ⁊ aque. ⁊ ita odor eſt quedā forma ab enchimo ſicco impſſa in humido quod eſt aer vel aqua. Vñ odor ſolꝫ ſic diffiniri. Odor ē paſſio ī humido facta ab enchimo mediāte calido alteratiua olofactus de potētia ad actū. Quod autē enchimus ſit effectim odorꝫ oñdit phūs prio per ea que non habent odoreꝫ vt ſunt elementa quia vel ſunt humida vel ſicca. ⁊ ſi ſint humida habent humiduꝫ ſine ſicco. ſi vero ſint ſicca habent ſiccum ſine humido. ⁊ ita omnia elemēta ſunt enchima id eſt ſine humore comprehenſo a ſicco. niſi forte ſit facta aliqua mixtio elementorum. Unde mare habet aliquem odoreꝫ quia in eo ſiccum terreuꝫ ē admixtum humido aqueo vnde habet ſalſum ſaporem ⁊ quodam modo amarum. Sal etiam habet odorem magis tamen q̄ nitrum. nam licet vtrūqꝫ habeat aliquid de enchimo. ꝙ patet ex hoc ꝙ per aliquod artificium oleum exit ab eis: ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ in eis eſt aliquis humor pinguis comprehenſus a ſicco. nitrum tamen minus habet de huiuſmodi humore q̄ ſal. ideo eſt minus odorabile. Similiter lapides duri ⁊ ſolidi carēt odore quia non habent predictum humorem a quo odorētur. propter ſui magnam terreſtreitatem ſcilicet de enchimo. 2° oſtendit ex hiis que odorabilia ſunt. propter pinguedinem in eis exiſtentem. vt ſunt ligna odorabilia. Sed tamen ligna que habent humoreꝫ magis aquoſum ⁊ minus pinguem quaſi non ꝯprehenſum a ſicco ſunt minus odorabilia. ſicut patet de aliquo populeo. Sed ligna abietina ⁊ pinea ⁊ cupreſſina ſunt multuꝫ odorabilia propter humorem pinguedinis ipſorum. Similiter autem metalla. licet aurum minime ſit odorabile eo ꝙ caret predicto humore ꝙ contingit propter eius magnam terreſtreitatē que ex pondere eius maximo elicitur. Sed es ⁊ ferrum ſunt odorabilia. quia humidum in eis non eſt totaliter abſortū ſicut in auro. ⁊ inde eſt ꝙ ſcorie eorum propter admixtionem humidi ſunt minus odorabiles. Sed argentum ⁊ ſtannum ſunt magis odorabilia q̄ aurum. ſed minus q̄ es ⁊ ferruꝫ. quia habent humorem magis aquaticum. ⁊ minus comprehenſum a ſicco q̄ es ⁊ ferruꝫ. quia tamē aliqualiter comprehenditur humiditas eorum a ſicco non ſunt penitus abſqꝫ odore ſicut aurꝝ patet igitur ꝙ ſicut ſapor fundatur in humido aqueo aliqualiter digeſto. ita odor fundatur in humido enchimo quod eſt quaſi aereum.

Sciendū eſt ꝙ quidā antiqui dixerūt ꝙ odor eſt fumalis euaporatio que ē cōis aeri ⁊ aque. Vñ Eraclitus dixit ꝙ ſi oīa encia reſoluerētur in fumum nares percipientes odorem diſcernerent omnia encia quaſi diceret. oīa encia eſſent odores. Verū eſt tñ ꝙ aliqui diuerſi ſūt. quidā enī attribuebāt odori exalacionem que ē fumꝰ cōis aeri ⁊ aque. Alii vero euaporationē attribuebāt odori q̄ ē humiditas aq̄a reſoluta. q̄dā vero vtrūq;. Sꝫ cōtra iſtos antiquos ponit̄

Concluſio reſponſalis Odor nō eſt fumalis euaporatio nec exalatio nec vtrūq;. ꝓbatur duabus rationibus. Prima eſt Vapor pertinet ad aquā que nō eſt odorabil̄ abſq; admixtione ſicci vt dictū eſt. ſilr̄ fumus ſiue exalatio nō poteſt fieri in aqua in qua tñ fit odor vt oñſū ē ꝑ hoc ꝙ q̄dā piſces odorāt ergo odor non ē fumus nec exalatio nec vtrūq;. Secūda ratio. ſilis ratio eſt ꝙ euaporatio dicit̄ odor ⁊ ꝙ colores dicant̄ refluctiones. ſꝫ hoc nō bene dicit̄ de colorıbꝰ vt ſupra oñſum eſt. ergo neq; bene dicitur de odoribꝰ. vtrobiq; enī ſequitur ꝙ ſenſus odoris ⁊ coloris fiat per tactū ⁊ corpora viſa ⁊ odorata diminuantur ⁊ tandē totaliter reſoluātur ꝑ refluctionē ⁊ emiſſionē quod ē incōueniēs. oportet tñ ꝙ ſenſus odoris ⁊ coloris fiat ꝑ ſpūalē inmutationē medii. verū eſt tñ ꝙ a corpore odorifero reſoluit̄ quedā fumal̄ euaporatio in qua eſt odor qui extenditur vſq; ad certam diſtanciam ⁊ vlterius multiplicat̄ odor intentionaliter per mediū vt ſatis oñſum eſt in 2° de aīa. Ex cōcluſiōe p̄cedēti ſequit̄ ꝙ ex quo odor nō eſt vapor nec fumus manifeſtū ē ꝙ humidū quod ē in aere vel aqua patit̄ ab enchimo ſiccitate ſilr̄ enī enchimū facit odores humido aqueo ⁊ aereo ⁊ ſicco ⁊ ſiccū terreſtre lauatū per humidū aqueū facit ſapores ⁊ ideo odores ſunt ꝓportionales ſaporibus ⁊ fere eiſdem noībus noīantur odores ſiue ſapores. dicunt̄ enī odores acetoſi ⁊ dulces ſtiptici ⁊ pontici ⁊ craſſi ſicut ſapores ſꝫ nō ꝓprie dicimꝰ amaros odores ſꝫ putridos ita ꝙ odores putridi reſpondēt amaris saporibꝰ totaliter. q̄ꝛ ſicut amari ſapores difficulter ſorbentur. ita putridi odores ſunt deſanēcia. i. difficilis reſpiratiōis. ⁊ ex hac affinitate odoris ad ſaporē patꝫ ꝙ ſicut ſapor fit in aqua. ita odor in aere ⁊ in aqua. ⁊ ſicut per frigus ⁊ ꝯgelationē ſapores euentantur ita etiā odores exterminātur ꝓ quāto per frigꝰ aufertur calidū quod gñat ⁊ mouet odores et ſapores.

Dubitatur Vtrū omis odor ſit paſſio humidi nutrimentalis. Pro dubio ſciendū eſt primo ꝙ due ſūt ſpecies odorabilis. vna eſt per cōuenientiā ad ſapores: ⁊ hmōi odoris determiate ſunt ſpēs vt dictū eſt prius. Alia eſt ſpecies odorabilis ſecundū ſe: ſicut ſi dicamus ꝙ roſa eſt odorabilis ⁊ hmōi odoris nō ſunt determinate ſpecies ſecundū ſe niſi ſolū diuerſa odorabilia. ſicut ſi dicimus aliū eē odorē violarū ⁊ roſarū ⁊ aliarū huiuſmōi. Verum ē tñ ꝙ in hiis odoribꝰ inuenitur delectabile ſicut in roſis et abhomiabile ſicut in ſulphure. Differētꝫ tñ in hiis odoribꝰ ⁊ in aliis. q̄ꝛ in odoribꝰ qui ſumunt̄ per cōuenientiā ad ſaporē nō eſt delectabile aut cōtriſtās niſi ſecūdū accñs inq̄tū ſcꝫ odor ſignificat cōuenientiā nutrimēti vel diſconuenientiā. naꝫ aīal diſcernit cōueniens nutrimentū a reōtis per odorē ſicut cōiunctum ꝑ ſaporē. ⁊ ideo hmōi odores ñ ſūt delectabiles huiuſmōi aīalibꝰ repletis nō indigentibꝰ cibo ſed ſolū aīalibus eſurientibꝰ ⁊ ſitientibus ſunt appetibiles. Sic igit̄ hmōi odores ſunt ſolū delectabiles vel triſtabiles rōne nutrimēti. Et q̄ꝛ nutrimentū eſt cōe oībus aīalibus: ideo oīa animalia querentia nutrimentū ex longinquo ꝑ odorē ꝑcipiunt. aīalibus aūt immobilibꝰ ſufficit guſtus ⁊ tactꝰ ad diſcernendū cōuenientiā alimenti. Sed aliud genus odoris nō demonſtratiuū alimēti eſt delectabile ſecundū ſe ⁊ nō ī ordine ad alimentū. quod pꝫ ex eo ꝙ eſuriētes ⁊ ſitientes nō appetūt huiuſmōi odores. ſꝫ magis eque repleti cibis magis appetunt odores. nec tales odores ꝓuocāt appetitū eſce. ſed magis accidit cōtrariū. Et ex permixtione bonum odorabiliū redditur eſca nō odorabilis. q̄ꝛ frequēter q̄ bene redolēt ſecundū hmōi odorē ſūt mali ſaporis. ideo dicebat Traitius poeta ī vituperium Euripedis poete exquirentis delectationem in ſuo cibo. Quando lentem decoquis non infūdas mirion. i. vnguentū ſuauiter redolēs. ita ꝙ Euripedes dicebat coquo ſuo ñ oportet ꝙ in pulmēto ponas aliqua ſuauiter redolētia. Q̄ñq; aūt aliqua poſſūt eē cōuenientis ſaporis vel diſcōuenientis. vel ecōtra vel ambo poſſunt eē conuenientis ſaporis vel odoris vel diſconuenientis vt dictū eſt in libro de aīa. Et quāuis huiuſmōi aliqui miſceant res odoriferas cibis ⁊ potibus hoc faciunt vt vnū ⁊ idem ſit delectabile duobus ſenſibus ſcilicet guſtui ⁊ odoratui. Patet igitur ꝙ nō oīs odor eſt paſſio huīdi nutrmēta. Dubitat̄ vlteriꝰ a quibꝰ aīalibus ꝑcipiuntur odores delectabiles ſecundū ſe ⁊ non ꝓpter eſcam. Rñdet phūs. ꝙ ꝓprium eſt hominis percipere odores delectabiles vel triſtabiles ſecundū ſe. naꝫ ſolus homo ꝑ hmōi odorabilia delectat̄ vel triſtatur. ⁊ quo ad hoc in hoīe habūdat ſenſus odoratus pre aliis aīalibus que in aliis odoribꝰ demōſtrantibꝰ alimentū habēt actualiorē ſenſuꝫ odoratꝰ ad diſcernendū eos q̄ homo. Sed q̄tuꝫ ad hoc rñdꝫ

phūs ꝙ ſenſuꝫ odoratū habemꝰ peiorem aliis aīalibus.

Dubitatur tertio Quare ſolꝰ homo ſentit odores delectabiles. Rñdet textus ꝙ odor ſecundū ſe delectabilis ſecundū ſe eſt ꝓprium hominis ad temperandū frigiditatē cerebri ipſius. nam hmōi odores ſunt calefactiui ⁊ homo habꝫ maius cerebꝝ ſecundū q̄titatē ſui corporis inter cetera aīalia. cerebꝝ autem ſecundum ſuam naturā eſt frigidū. ⁊ ſanguis qui cōtinetur circa cerebꝝ in quibuſdā ſubtilibus venis etiam de facili infrigidatur. ⁊ ex hoc contingit ꝙ fumi reſoluti a cerebro ſurſum aſcendentes ꝓpter loci frigiditatem inſpiſſantur ex quo tandē cauſantur reumatice infirmitates in homine. ⁊ in adiutorium ſanitatis cōtra ſuperfluam cerebri frigiditatem attributa eſt iſta ſpecies odoris hominibus. ⁊ ſi aliq̄ñ tales odores grauant cerebꝝ hoc eſt q̄ꝛ non adhibentur ꝓut debent. ſic enī ſuperflue caliditates in cerebro faciunt nimiam reſolutionē. ſed ſi debito mō adhibeantur conferūt ad ſanitatē vt dictū eſt. nec ē aliqua alia vtilitas talis odoris. naꝫ perceptio taliū odorꝝ parum deſeruiret intellectui ad inveſtigandum rerum naturas. Sed illa ſpecies odorabilis que eſt delectabilis ꝓpter cibū multociēs ⁊ de ꝑ ſe aggrauat caput vel ꝓpter ſuperfluam humiditatem vel ꝓpter ſupfluā ſiccitatē

Dubitatur quarto: Quare hoīes ⁊ alia aīalia odorant reſpirādo. Rñdet̄ ꝙ ꝑ reſpirationē odores aſcendūt ad cerebꝝ q̄ꝛ calor igneus qui reſoluit odores dat eis caliditatē vt ſuperiora petant. ⁊ ex hoc ſequitur quedā ſanitas circa cerebꝝ vt dictū eſt. nā odor habet virtutem ſpecici propter calidū igneum a quo cauſantur. Unde natura vtitur reſpiratione ad duo. Primo quidē principaliter in adiutorium pectoris. i. ad refrigerandū calorē cordis. Et ſecundario ad percipiendū odores demōſtrātes cibuꝫ. Sed in hoībus inuenitur alia neceſſitas ſcꝫ ad ſanitatē capitis ⁊ ad formandum voces. nam ſolus homo delectat̄ in odoribꝰ florꝝ.

Dubitatur quinto: Vtrum aīalia nō reſpirātia ſenciant odores. Rñdet phūs ꝙ ſic ſicut pꝫ de piſcibus ⁊ pluribꝰ aīalibꝰ annuloſis de apibus ⁊ formicis que a remotis ſenſiunt ſuan eſcam ꝓpter odorē. Sed tunc conſurgit aliud dubium. Quomō ſenſient odorem ⁊ vtrū habeant eundē ſenſū odoratꝰ ſicut aīalia reſpirantia. Rñdetur ꝙ aīalia reſpirātia habēt organū odoratus coopertū ⁊ diſcooperiunt ipſū per reſpirationē vt ꝑcipiant odores. ſꝫ aīalia non reſpirantia nō habent organū cooꝑtuꝫ. ideo ſtatim percipiunt ſine reſpiratiōe odores. non quidem per alium ſenſū ſed per ſenſum olofactus. nam olofactus in ipſis non differt ſpecie ab olofactu aīalium reſpirantiū eo ꝙ obiectū eſt vnū ⁊ idē. ſed ſolū eſt differentia in modo reſpirandi. ſicut etiā viſus in aīalibus habētibus palpebras nō differt ſpecie a viſu aliorū aīalium habentiū oculos diſcooꝑtos. Sic etiam in homine q̄uis ſolū percipiat odores delectabiles ſecundū ſe: ⁊ alia aīalia non. tñ ſuus ſenſus odoratus non differt ſpecie a ſenſu odoratus in aliis aīalibus. Et ſi contra hoc argueretur q̄ꝛ quedā alia aīalia fugiūt fetidos odores ergo cognoſcunt. Rñdet̄ ꝙ nō fugiunt odores ſecundū ſe fetidos niſi per accidēs inq̄tum. ſ. accidit hmōi odorē fetidū eſſe corruptiuum ita ꝙ ſimul cū odore immutat̄ medium ꝑ aliq̄ qualitatem primā quā quidē immutationem percipiunt per ſenſum tactus. ⁊ ideo fugiūt hmōi fetidū. Ponitur exemplū ſicut hoīes patiuntur grauitatem aut grauedinem a fumo carbonū propter eius diſtenperantiam ⁊ q̄ñq; ad corruptionē. Et ſimiliter eſt de ſulphure. ⁊ ita aīalia fugiunt hmōi corruptiua propter paſſionem corruptionis quā ſentiunt et non propter ſenſum odoris.

Dubitatur ſexto Vtrum aīalia nutriantur odoribus ſicut ponebāt pictagorici.

Pro dubio ſciendum eſt. ꝙ odoratus eſt medius inter quinq; ſenſus exteriores. Conuenit enim cū auditu ⁊ viſu ꝓ quanto percipit odorē per mediuꝫ extrinſecum. Sed cōuenit cuꝫ tactu ⁊ guſtu qui ſunt ſenſus nutrimēti ꝓ quāto odorabile eſt quoddā nutrimentū ⁊ odor eſt paſſio nutrimenti ita ꝙ odor ꝓporcōat̄ ſapori. Ex quo patet ꝙ animalia non nutriuntur odoribꝰ alias olofactus nō eſſet medius inter ſenſus exteriores ſed eſſet numerandus cum ſenſibus nutrimenti. Et mouebantur Pictagorici quia videbant homines ⁊ animalia confortari odoribus. Sed philoſophus improbat dictuꝫ Pictagoricorum duabus rationibus. Prima. nam cibus eſt compoſitus ex pluribus elementis. ex eiſdem enim aliquid nutritur ex quibus eſt. et huius ſignuꝫ ē quia ex cibis generatur quedaꝫ ſuperfluitas interius ſicut patet in animalibus ⁊ exterius ſicut patet in plantis in quibus inuenitur exterius quedam ſpecies gummorum. Ex quo patet ꝙ odor non poteſt nutrire cum ſit qualitas ſecundum ſe. non enim poteſt nutrire conſtituendo ſubſtantiam niſi forte ratione ſui ſuſceptiui. Secunda ratio. in omnibus animalibus eſt aliquis locus ſcilicet ſtomachus in quo recipitur cibus vt deriuet̄ ad alias partes corporis. Sed odorabile percipitur per organū exiſtens iuxta cerebrum ⁊ aer reſpiratus cū quo odor retrahitur redit ad pulmonem. Sed in animalibus nec cerebrum nec pulmo eſt locus

recipiens cibum ergo odor non nutrit ⁊ quãuis non nutriat tamen confert ad ſanitatem vt dictum eſt ⁊ ad habendum cibum. Unde ſicut ſapor ordinatur ad nutrimentum ita odor ad ſanitatem ⁊ potiſſime in hominibus.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primam dicendum ꝙ fumalis euaporatio in qua eſt odor reſoluitur a corpore ⁊ eſt quoddam corpus. ideo corpora odorifera diminuuntur non ratione emiſſionis odoris ſed propter reſolutionem fumalis euaporationis. Ad ſecundam reſpondetur ſicut ad primam. nam impediuntur per frigꝰ quod nõ ꝑmittit corpora odorifera fumare. ⁊ ſine fumo reſoluto per calorem corpora non aſpirant. Ad tertiam reſpondetur ſicut ad predictas. quia perceptio odoris impeditur per ventos propter euaporationes fumales in quibus deferuntur odores Et ſic patet de ſenſibilibus ſecundum vnumquemqʒ ſenſum. et cetera.

Queritur vndecimo. Utrum

Species odoris diſtinguãtur ſecundum ſpecies ſaporis. Arguitur ꝙ non quia odor ⁊ ſapor ſunt diuerſa ſenſibilia. ergo habent diſtinctas ſpecies. ⁊ per conſequens ſpecies ſaporis non diſtinguuntur ſecũdum ſpecies ſaporis. 2º ſic aliq̃ ſunt odores qui nõ ſequũtur ſapores ita ꝙ corpora a quibꝰ procedũt talia nõ ſunt mutabilia ſicut patet in floribus herbaꝝ. ergo in talibus ſpecies odoris non diſtinguntur ſecundum proportionem ad ſpecies ſaporis. In oppoſitum eſt philoſophus in textu.

Sciedum eſt primo

Q2 poſtꝙ philoſophus oſtendit generationem odoris. cõſequenter oſtendit diſtinctionem ſpecierum eius. Et quia prius dicebatur ꝙ ſapor ē quedam paſſio nutritiue potentie. ob hoc Ariſtoteles vult diſtinguere ſpecies odoris ſecundum diſtinctionem ſpecierum ſaporis. Odor enim conſiſtit in mixtione ſicci cum humido mediante calore. Et quia aliquod ē humiduʒ quod ē nutrimentum. ⁊ aliud quod non eſt nutrimentum. ideo ſecundum hoc diſtinguuntur odores. vt ſtatim videbitur. Circa quod.

Sciēduʒ ē ſecundo

Q2 quidaʒ ſunt odores qui non ſunt ſecundum ſe delectabiles ſed per accidens tantum. nam tales odores conſequuntur ſapores ſiue humidum quod eſt nutrimentum. ⁊ ideo delectabiles ſunt animalibus cibo indigentibus. ⁊ non ſunt delectabiles animalibus cibo non indigentibus. Manifeſtum eſt igitur ꝙ huiuſmodi odores habent delectationem ⁊ triſticiam per accidens ſecundum ſcʒ ꝙ animal appetit nutrimentum ⁊ non appetit. vñ quia tales odores ſequuntur nutrimentuʒ animal a remotis per hmõi odores diſcernit nutrimentuʒ cõiunctum. ⁊ quia nutrimētum cõmune eſt oībus vt ſupra dictum ē. ideo omnia aīalia percipiunt hmõi odores Aduertenduʒ eſt tamē ꝙ diſcernere nutrimentuʒ a remotis mediantibꝰ odoribꝰ debet ſolum intelligi de animalibus que motu ꝓgreſſiuo mouētur. ⁊ neceſſario habent querere nutrimentum etiã a remotis. ceteris autem aīalibꝰ ſufficiunt guſtus ⁊ tactꝰ ad diſcernendũ cõuenientiaʒ nutrimenti dum coniunctũ eſt. ⁊ ſic patet qui ſunt odores qui ſunt delectabiles ſecundũ accidēs.

Sciendum eſt tertio

Q2 ꝑter iſtos odores alii ſunt delectabiles ⁊ nõ per ꝯparationē ad aliquod alimētũ ſicut ſunt odores floꝝ. Iſtud ꝓbat phũs quia tales odores nõ ſe habent ꝯuenienter ad eſcã ita ꝙ appetentes cibũ magis in hũs odoribus delectãtur ꝙ̃ repleti minus ⁊ ſic nõ cõferũt ad deſideriũ cibi ſicut alii odores. ſed magis cõtrariũ accidit vt dicit textus. nã quandoqʒ per mixtionē iſtorum odoꝝ redditur cibus indelectabilis. ⁊ frequēter corpora que hmõi odores redolent ſunt mali ſaporꝭ Ad cuius ſignuʒ inducit Ariſtotꝭ. verbũ cuiuſdam poete comici. vt etiam in quodam dubio queſtionis precedentis tactuʒ eſt qui increpabat alium poetam ſcʒ Euripedem exquirentem cibaria nimis delicata. ⁊ ideo dicebat ſibi. Qñ lentem decoquis non infundas mirion .i. non apponas vnguentũ delectabile ⁊ redolens valde. et licet aliqui vere illud faciant. hoc eſt vt dicit Ariſtoteles propter conſuetudinem ⁊ ſfaciunt violentiam naturali delectationi vt perueniant ad hoc ꝙ vnũ ſit delectabile duobus ſenſibꝰ ſcilicet guſtui et olofactui.

Sciendum eſt quarto

Q2 vt dicit textus odores qui ſecundum ſe ⁊ nõ propter alium delectabiles ſunt illi ſunt proprii hominibus. qui in eis ſolum habent delectationeʒ vel triſticiaʒ. ⁊ quantũ ad hoc ſenſus olofactus in nobis excellit olofactum in aliis animalibꝰ licet ſimpliciter deficiat. Iſtius cauſaʒ reddit Ariſtoteles quia vt dicit homo habet maximum cerebrum quod frigidum eſt ⁊ humidũ. ⁊ iſti odores caliditatem habent ⁊ ideo ſurſum eleuãtur vt poſſint temperare frigiditatem cerebri ⁊ conferunt ad ſanitatem ſi debito modo accipiãtur ſi tamen ſint nimis excellentes aut ſi ſuperflue ſumantur poterunt grauare caput per accidens quia nimis poterunt calefacere cerebrum ⁊ facere magnam reſolutionem humoris ⁊ inde ſequitur reuma. Sed vt dicit Ariſtoteles. Odores qui ſequuntur nutrimentum de per ſe magis grauãt caput. aut propter ſuperfluitatē humoris. aut propter ſuperfluam ſiccitatē. aut q2 cum fumo nimis groſſo deferuntur.

Sciēduʒ eſt quinto ꝙ inter

animalia eſt diuerſitas in modo viuendi. nam homines ⁊ aīalia habētia ſanguinē ⁊ pulmonē attrahunt odores mediante reſpiratione aeris ⁊ ita reſpiratio in eis ad duo eſt neceſſaria. ſ. ad refrigerium cordis ⁊ ad percipiendũ odores. et illud cõtingit q2 iuxta organuʒ olofactus habēt quoddaʒ coperculuʒ quod per reſpirationē retrahitur. ⁊ niſi retraheretur nõ ꝯtingeret odorabile. Sed alia ſunt aīalia que percipiunt odores ſine reſpiratione. Illud manifeſtat Ariſtotꝭ. per inductioneʒ inducendo in aīalibus aquaticis ⁊ in aliis animalibꝰ habitãtibus in terra vt ſunt apes formice ⁊c. ⁊ iſta aīalia nõ habent velamen iuxta organum olofactus ſicut habēt alia animalia. Nec ꝓpterea ſequitur ꝙ olofactꝰ in iſtis animalibus ſpecie differat ab olofactu in aliis aīalibꝰ. Iſtud ꝓbat phũs eo ꝙ odorabile eſt vnius rationis in omnibus. ergo ⁊ olofactus. 2º probat per ſimile de viſu. quia q̃dam ſunt aīalia que habent palpebras coperiētes oculos que non poſſunt videre niſi remoueantur hmõi palpebre. ⁊ alia ſunt q̃ habēt oculos ⁊ non habēt palpebras. ⁊ ideo immediate vidēt cũ preſentatur viſibile. ⁊ tñ in oībus iſtis viſus eſt eiuſdē ratiõis. igitur etiã ita dicenduʒ eſt de olofactu. His notatis ſit.

Concluſio prima: Odores

Florum qui ſecũdũ ſe delectabiles ſunt non diſtinguuntur ſecundũ ſpeciē per ꝓportionē ad ſapores. ſed ipſos diſtinguit homo ſecundũ diuerſa odorabilia. Prima pars pʒ q2 tales odores nõ conſequũtur ſapores. gº ⁊c. Secunda pars pʒ quia nomina ipſis ſpeciebꝰ nõ ſunt impoſita. ergo homo ſoluʒ ipſas ſpecies diſtinguit penes diuerſitatē odorabilium.

Secunda concluſio ad queſitum.

Odores qui ſequuntur ſapores ſicut qui per accidens delectabiles ſunt ſecundũ ſpeciem diſtinguuntur ſecunduʒ ſpecies ſaporis. Iſta cõcluſio ſatis patet ex dictis. Probat etiam textꝰ per inductionem vt patuit in precedenti capitulo ibi tñ fit exceptio de vna ſpecie ſaporis.

Dubitatur primo vtruʒ olofactus

medict inter alios ſenſus. Reſpondʒ textus ꝙ ſic. vnde dicit ꝙ numerꝰ ſenſuũ eſt quinarius ergo nõ poteſt diuidi per duas partes equales. ſed in medio manet olofactꝰ qui cum guſtu et tactu cõuenit in modo cognoſcendi ſuum ſenſibile. ſ. per medium cõiunctum ⁊ extraneuʒ. Cõuenit etiam cum guſtu ⁊ tactu ſecundum ꝙ quidam odores ad nutritionem ordinantur. Eſt eciam conuenientia eius ad viſum ⁊ audituʒ quia percipit ſuum ſenſibile per medium extrinſecum. ⁊ quia odores deferuntur ꝑ aerē ⁊ aquã ſicut deferunt᷑ colores ⁊ ſoni. gº ⁊c.

Dubitatur ſecundo vtrum

Odor ſit ſecunduʒ ſe nutritiuus. Rñdet philoſophus ꝙ non ⁊ hoc contra Pictagoricos. et arguitur ſic. q2 in animalibus ē vnus locus in quo recipitur cibus ⁊ illa que per ſe conferunt nutribili ſicut eſt ſtomachus. ſed odores directe vadunt ad cerebrum ⁊ non ad ſtomachum. igitur ⁊c. Alias rationes ponit philoſophꝰ in textu que clare ſunt.

Dubitatur tertio. Utrum

Odores florum a ſolo homine ꝑcipiantur. ⁊ videtur ꝙ non quia tales fugiunt bruta ſi ſint fetidi ergo ⁊c. Ad dubium dicitur ꝙ ſic. ⁊ ad obiectionem dicit textus ꝙ bruta non fugiunt tales odores niſi ſolum per accidens inquantũ ſcilicet corruptiui ſunt. odor enim cauſatur ex calido humido et ſicco. modo cõtingit ꝙ odor fetidus ex magna diſcrepantia proueniãt ex predictꝭ qualitatibꝰ ⁊ ſic ꝑ talē odorem immutantur ad aliquam peſſimã diſpoſitionem que poteſt ipſa animalia corrumpere. ⁊ ideo hanc immutationem fugiunt. ⁊ eam magis percipiunt per tactum ꝙ̃ per olofactum. ſimiliter vt dicit textus homines patiuntur a fumo carbonum propter eius intemperãtiam.

Dubitatur quarto: Quare

Homo ſecundũ quantitatē ſui corporis maximum habet cerebrum. Rñdet᷑ ꝙ duplex eſt cauſa vna iaʒ dicta eſt ſuperius vt. ſ. frigiditas cerebri temperet calorē cordis. Alia cauſa eſt vt in ipſo organa ſenſuuʒ interioꝝ ꝑfectius diſtingui poſſint. ⁊ illi ſēſus ꝑfectiꝰ hoī ꝯueniũt q2 intellectui ſubſeruiũt. et ſic pʒ rñº ad q̃ſitũ.

Queritur duodecimo Utruʒ

Qualitates ſenſibiles diuidãtur in infinitũ.

Arguit᷑ primo ꝙ ſic q2 qualitates ſenſibiles diuidunt᷑ ad diuiſionē ſuboꝝ. ſʒ ſuba ipſaꝝ ſũt in infinitũ diuiſibilia gº ⁊c. 2º niſi ſic ſequet᷑ ꝙ eēt aliquod corpꝰ nõ hñs colorē vel aliã paſſionē. ꝯñs ē falſũ. q2 alias corpꝰ ſenſibile eēt cõpoſitũ ex inſenſibilibꝰ ꝙ ē falſuʒ. q2 corꝑa mathematica nõ ſunt principia corpoꝝ ſenſibiliũ

3º ſic aīa noſtra nata ē cognoſcere oīa ſenſibilia ꝑ ſenſuʒ. ⁊ intelligibilia ꝑ intellectũ. ſi igitur aliquod corpꝰ ſit inſenſibile ſequit᷑ ꝙ nõ cognoſceret᷑ ꝑ ſenſuʒ gº cognoſceret᷑ ꝑ intellectũ ſi cognoſcat᷑ ſʒ hoc ē impoſſibile. q2 intellectꝰ nichil cognoſcit niſi per ſenſum ⁊ cum tale corpus eſt penitus ignotum ⁊ cum etiam qualitates ſenſibiles diuidant᷑ in infinituʒ. oʒ aliquaʒ magnitudinē eē inſenſibilē vt dicit textus. ergo ⁊c.

Jn oppoꝰ arguiť.qꝛ vnūquodqꝫ ſenſibiliuꝫ ꝓ‑
prioꝝ actiuuꝫ eſt in ſenſum ꝓpriū.in hoc eni cō
ſiſtit rō vniuſcuiuſqꝫ ſenſibilis ꝙ poſſit mouere
ſenſuꝫ.gº ſi ſenſibilia ſint in infinitū diuiſibi‑
lia cuꝫ ſentire ſit quoddā moueri ſenſibile.⁊ mo
tus qui fit ſecundū magnitudinē infinitaꝫ ſit i‑
finitus.ſequiť ꝙ ſentire ſit in infinituꝫ diuiſibile
quod eſt falſuꝫ. Pro rñſione ad queſitum.

Sciedum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs determiauit de organis ⁊ ſenſibilibꝰ ſen
ſuuꝫ.ꝯñr determinat quaſdā queſtiones circa
ſenſus ⁊ ſenſibilia que ſunt tres. Prima eſt qō
preſens. Secūda moueť circa immutatiōem
ſenſus a ſenſibilibꝰ. Tertio mouet aliam cir‑
ca ipſum ſenſum.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ ſē

ſibilia ſunt dupliciter diuiſibilia. vnoº ſecūdū
formā et ſpēm ⁊ iſta diuiſio fit per differentias
eſſentiales inter ſpēs. Alioº diuiſibilia ſunt
ſecundū ꝙ recipiunť in cōtinuo ad cuius diſtin‑
ctōeꝫ ſecundū numeꝝ diuidunť. Cōtinuuꝫ aūt
pōt dupliciter conſiderari. vnoº phīce ꝓut ſubi
citur qualitatibus ſenſibilibꝰ ⁊ iſtoº nō eſt di‑
uiſibile in infinitū.nam dabilis eſt minima ca‑
ro primo phiſicoꝝ. Alioº mathematice .ſ.ꝓut
ibi ſola quantitas ꝯſiderať ⁊.ſꝫꝰ hoc poteſt du
pliciter diuidi. vnoº ſcꝫ in partes equales et
ſic nō diuiditur in infinitū niſi ātea fuerit actu
finituꝫ. Alioº pōt diuidi in partes eiuſdē ꝓpor
tionis ⁊ ſic diuidi pōt in infinitum.

Sciendum eſt tertio ꝙ quali

tates ſenſibiles q̄ ſunt forma ⁊ ſpecies nō ſunt
infinite ſecundū ſe.ſunt tñ exñtes in cōtinuo ſi
cut in ſubiecto.ad cuius diuiſionē per accidens
diuidunť.ideo ſicut in continuo eſt aliquid in
actu vt pars ſeparata.⁊ aliquid in potentia ſi‑
cut pars in cōtinuo exñs ⁊ non ſeparata.ita eſt
in hmōi qualitatibus pars eni ſeparata ē actu
exñs ideo pōt actu ſentiri.pars vero nō diuiſa
eſt in potētia ⁊ ſic nō ſentť in actu.quāuis .n.
audiatur aliquis totus cantꝰ ꝯtinuus. latet ta
men auditū aliquid paruuꝫ de cantu. Et ita di
cendū eſt de aliis ſenſibꝰ.ſunt.n.in potētia ſen
ſibilia.nō aūt in actu niſi qñ ſeparātur ſicut in
magnitudinibꝰ quod vnius eſt pedis ē in potē
tia in linea bipedali.⁊ eſt actu qñ diuidiť a to‑
to. Ex pmiſſis pꝫ eē falſuꝫ illud quod quidā
dicunt mathemat|.vꝫ ꝙ nullum totuꝫ ſimul vi
detur.ſed viſus diſcurrit per ptes viſibiles diui
ſibiles ac ſi videre ſit cōtinuuꝫ ſicut eſt moueri.
Decipiunť eni in hoc ꝙ partes ꝯtinui non ſunt
viſibiles in actu ſed ſolū in potentia. vñ viſus
vtitur toto viſibili vt quodā indiuiſibili i ſuo
genere niſi forte vtatur partibꝰ indiuiſis ſicut
diuiſis.ſicut cū ſigillatim inſpicit vnaꝫ partem
poſt aliā.ſed tñ adhuc nō ꝓcedit vſqꝫ ad qua‑
ſcunqꝫ ptes minimas qꝛ ſic ſenſibile diuideret
in infinitū quod ē incōueniēs. Sit gº.

Concluſio prima.qualitates

Senſibiles nō ſunt diuiſibiles in infinituꝫ ſecū
dum ſpeciē ⁊ formā. Probať.qꝛ qualitates
ſenſibiles adinuicē cōtrariantť.ſed in omi con‑
trarietate reperiunť extrema.maxime diſtātia cir
ca idem genus.ergo extrema ſunt finita.ſed ex‑
tremis finitis neceſſe ē intermedia eē finita prio
poſterioꝝ qꝛ alias nō fieret tranſitus de |extre‑
mo in extremuꝫ.relinquiť ergo ꝙ ſpecies medie
finite ſunt.vt inter albū ⁊ nigrum.⁊ ſic de aliis.

Concluſio ſecunda. qualita

tes ſenſibiles ꝓprie nō ſunt in infinitū diuiſibi‑
les ſecūdū diuiſionē quātitatiuā. Probať.qꝛ
que hac diuiſione diuidūtur ad diuiſionē con‑
tinui diuidunť.qꝛ virtꝰ corporalis diuidiť ſecū
dum diuiſioneꝫ magnitudinis.cuꝫ gº virtꝰ ma
terialis ⁊ corporalis ſit finita qꝛ requirit debitā
quantitateꝫ in materia.ſequiť ꝙ ſi ſenſibilia di
uiderēť in minima ſeparata ſtatim cōuerterenť
in corpus ꝯtinens.puta:in aereꝫ vel aquā ſicut
aliquis paruꝰ liquor ꝓiectus in mari cōuerte‑
reť in mare.ergo nullū corpꝰ naturale quod ha
bet formas que ꝯcurrūt ad eē exñtie ipſius ſꝫꝰ
ꝙ hmōi in infinitū diuidi poteſt.nam debilita
reť virtus adeo ꝙ ſtatiꝫ ꝯuerteret ad aliud.gº
⁊c. Probať etiā ꝯº.ex parte ſenſus. Pro quo
aduertendū eſt ꝙ quanto virtus ſenſitiua ē ex‑
cellentior tanto minor immutatio organi a ſen
ſibili percipiť. Manifeſtū eſt autē qꝛ quāto mi‑
nus eſt ſenſibile tanto minorē facit īmutationeꝫ
⁊ ideo indiget ſenſus excellētia i virtute ad hoc
ꝙ ſentiatur talis immutatio. Potentia autem
ſenſitiua non creſcit in infinitum ſicut neqꝫ alie
virtutes naturales.ergo manifeſtum ē ꝙ ſi cor‑
pora ſenſibilia diuiderentur in infinitū nō ſem
per inueniretur ſuperhabūdantia ſenſus in ex‑
cellentia virtutis ſecundum ſuperhabundantiā
ſenſibilis in paruitate.alias virtus ſenſitiua eſ‑
ſet infinita quod eſt falſum.gº cōcluſio vera.

Aduertendū tñ ꝙ poſſunt eſſe quedaꝫ mag
nitudines ſenſibiles que ꝓpter eaꝝ puitateꝫ la
tent ſenſui.⁊ quantum eſt de ſe habent potenti‑
am actiuaꝫ ad immutandū ſenſum. ⁊ ſic nulla
eſt magnitudo inſenſibilis quantuꝫ eſt de ſe ꝙ‑
uis aliqua ſit inſenſibilis ⁊ inuiſibilis ꝓpter de
bilitatem viſus vel ſenſus. Ex quibus patꝫ
reſponſio ad queſitum ſcꝫ ꝙ nullum ſenſibile di
uiditur in infinitas partes actu ſenſibiles.nō re
pugnat tamen quin diuidatur in aliquas par‑
tes que ꝓpter puitatem non poſſunt ſentiri ex
parte ſenſus propter debilitatem virtutis ſenſiti
ue tñ quantum eſt de ſe ſenſibiles ſunt.

Ad rationes aū oppoſitum

Ad primā dicitur ꝙ corpori inꝙuꝫ continuum
nō repugnat diuidi i infinitū.ſibi tñ repugnat
inꝙtum eſt ſub forma naturali que neceſſario
requirit debitam quantitateꝫ materie. Ad
ſecundā dicitur. ꝙ corpus ſenſibile cōponiť ex
ſenſibilibꝰ ſecundū potentiā ⁊ in ea poteſt reſol
ui.pōt enim diuidi in partes ita paruas ꝙ ſta‑
tim ꝯuertunť in corpus cōtinens ⁊ nō poſſunt
permanere vt dictum eſt. Ad tertiaꝫ dicitur
ꝙ aliquod corpus pōt diuidi in partes ita par
uas ꝙ nō ſunt ſenſibiles niſi ſecundū potentiā
ſecundū.ſ.ꝙ ꝯiungunť aliis. Nec valet ꝙ oia
indiuidua alicuius ſpeciei cognoſcanť a nobis
Dicitur vltra ꝙ poſſumꝰ deuenire ex cognitiōe
ſingulariuꝫ in ſpecieꝫ.⁊ ſic pꝫ rñſio ad q̄ſitū ⁊c.

Queritur Tredecimo. vtruꝫ

Senſibilia per prius veniant ad mediuꝫ ꝙ ad
ſenſum. Arguitur ꝙ ſic ⁊ primo de viſibili au
ctoritate Empedoclis dicētis ꝙ lumē eſt quod‑
dam corpꝰ ⁊ prius venit ad medium ꝙ ad viſū
2º arguitur ratione.multiplicatio luminis
in medio debet eē quidā motus. ſꝫ illud quod
mouetur ab aliquo in aliquod prius ē in termo
a quo ꝙ in termino ad quē. 5º phiſicꝛ.ergo mo
uetur in tpe.⁊ omne tempus eſt diuiſibile. ergo
lumen ſucceſſiue ⁊ in tempore fertur ad mediuꝫ

Jn oppoꝰ ē philo.in textu. Pro rñſiōe.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ phūs proſequutus eſt primaꝫ queſtioneꝫ ꝯñ‑
ter accedit ad ſecūdam que eſt de immutatione
ſenſus a ſenſibilibus. Et qꝛ ſicut tangitur in tex
tu queſtio nō habet difficultatem de auditu et
odoratu.qꝛ manifeſtū eſt ad ſenſuꝫ ꝙ aliquis
de prope ſentit odorē vel ſonuꝫ quē nondū ſen
tit ille qui plus diſtat.⁊ ideo eſt ibi ſuceſſio. ſo‑
nus eni poſterius prouenit ad auditum ꝙ fiat
ictus pcuſſionis qui cauſat ſonū ſicut manife‑
ſte poteſt percipere qui percuſſioneꝫ a longe re‑
ſpicit. Queſtio et| nō habet difficultateꝫ de gu‑
ſtu ⁊ tactu qꝛ nō ſentiunt per mediuꝫ extrinſecū
⁊ ideo ſola difficultas reſtat de viſibili vtruꝫ pri
us pueniat ad mediū ꝙ ad ſenſuꝫ vel non.
Pro reſponſione

Sciunduꝫ eſt ſecundo ꝙ phi

loſophus aſſignat duas differētias inter viſum
ex vna parte:⁊ auditum ⁊ oloſactum ex alia.

Prima eſt qꝛ odor ⁊ ſonꝰ veniunt ſucceſſiue
ad ſenſus.nam aer vel aqua ſuſcipit ſonuꝫ vel
odoreꝫ realiter ⁊ ſecundū ſubſtantiaꝫ.⁊ ideo nō
pōt immutari in inſtanti ſed ſucceſſiue. ſicut pꝫ
in motu ꝓiectōis in quo prima pars mouet ſe‑
cundā ⁊ tertiā ſecundū quandā ſucceſſionem.
Sic eſt in ſono qui cauſať ex quadaꝫ percuſſio‑
ne aeris ⁊ ſimiliter de odore.niſi qꝛ immutatio
odoris fit per alterationeꝫ medii. ſꝫ immutatio
ſoni fit ꝑ motū localē. Sed de luie eſt alia ratio
qꝛ lumē nō peruenit ad viſuꝫ per multos motꝰ
ſibi inuicē ſuccedentes.ſicut apparꝫ in ꝓiectiōe
lapidis.ſed venit ad ſenſuꝫ ſubito nec ē ibi ſuc
ceſſio.⁊ qꝛ totū mediuꝫ eſt vltimate diſpoſitum
ad ſuſceptionē luminis ideo totuꝫ ſubito ſuſci‑
pit.nec eſt ibi ſucceſſio ſicut eſt in ſono ⁊ odore.
⁊ hmōi differentie ratio eſt qꝛ illud quod recipi
tur in proprio ſubiecto ⁊ naturali pōt in eꝯ per‑
manere ⁊ eſſe principiuꝫ actionis. ſed quod reci
pitur in alio ſicut qualitas aduenticia nō pōt
permanere in eo nec eſſe principiū actionis.
Quia vero forme ſubſtātiales ſunt pīcipia qua
litatū ⁊ oīm accidentiū ideo illa qualitas reci‑
pitur ſecundū eſſe propriū ⁊ naturale que diſpo
nit ſubiectuꝫ ad formā ſubſtātialeꝫ cuiꝰ eſt ſuſ‑
ceptiuū.ſicut aqua rōe ſue materie ſuſceptiua ē
forme ſubſtantialis ignis.⁊ ideo calor recipitur
in aqua vt diſponēs ipſam ad ignem ⁊ remoto
igne adhuc remanet aqua calida potens cale‑
facere. Et ſiliter odor recipiť in aere ſecundū ſuū
eſſe ꝓpriuꝫ ⁊ naturale. ⁊ ſic immutať aqua vel
aer ab enchima ſiccitate ⁊ aer a pcuſſione cor‑
poris immutatōe reali ⁊ naturali.⁊ inde ē ꝙ ceſ
ſante percuſſione remanet ſonus in aere.⁊ remo
to corpore odorifero adhuc ſentitur odor in ae‑
re ꝓpter hoc ꝙ pars aeris immutata a ſono vel
odore pōt aliā ſimiliter immutare vt fiāt diuer
ſi motus ſibi inuicē ſuccedentes.ſed dyaphanū
nō eſt ſuſceptiuuꝫ forme ſubſtātialis corpis illu
minātis puta ſolis qui eſt prima radix luis.nec
per ſuſceptionē lumis diſponiť ad alquaꝫ for‑
maꝫ ſubſtātialeꝫ.⁊ ideo recipiť lumē in dyapha
no vt q̄daꝫ qualitas aduēticia ⁊ non remanet
abſente corpore illuminānte. nec pōt eſſe princi‑
pium actionis in aliud.ideo vna pars aer| nō
illuminať ab alia.ſed totꝰ aer illumiať a prio
illuminānte quātuꝫ pōt ſe extendere virtus illu‑
minātis.⁊ ſic eſt vnū illuminās ⁊ vna illumia‑
tio tocius medii. Secunda differētia eſt. qꝛ
illuminatio ſolū cōſequiť motuꝫ localem. mō
omnis motꝰ localis ſucceſſiuus eſt rōe magni‑
tudinis pertranſibilis.nam in motu locali eſt
motus vnius extremi in aliud extremuꝫ. Et ſi‑
militer ē ſucceſſio in immutatiōe medii a ſono
⁊ odore.non eni immutat totū ſimul ſed immu
tat vnam partē que immutat aliā.⁊ ſic ſucceſſi‑
ue peruenit immutatio ad oloſactū ⁊ audituꝫ
per plures motꝰ. Et ſi alterans haberet virtutē
ſupra totū alterabile non oporteret ꝙ eſſet ſuc‑
ceſſio in iſta alteratione. Contingit eni aliqñ ꝙ
aliquod mediuꝫ ſimul totū alteratur ⁊ nō pars
poſt partem ſicut videmus ꝙ tota aqua bene
ſimul congelatur.ſicut eni in motu locali tēpus

cõmenſuratur magnitudini ſupra quã fit motꝰ ⁊ ſecundũ eius diuiſionẽ diuiditur vt patet .5ͦ phiſicoꝝ. Ita etiam in alteratione tempus ꝯmẽſuratur diſtantie terminoꝝ ⁊ nõ magnitudini. ⁊ ideo maius tempus requiritur ceteris paribꝰ ad hoc ꝙ de calido fiat frigidũ quaꝫ ad hoc ꝙ de tepido fiat frigiduꝫ q: minus diſtant tepidũ ⁊ calidũ ꝙ frigidum ⁊ calidum. ob hoc ſi ſint aliqua extrema inter q̃ non ſit accipere medium oportet ꝙ de vno in aliud fiat tranſitus abſqꝫ tempore medio. cõtradictio auteꝫ eſt oppoſitio cuius non eſt mediuꝫ ſecunduꝫ ſe. vt dicit̃ pᷓio poſterioꝝ. ⁊ ſimiliter inter priuationeꝫ ⁊ habitũ non eſt mediuꝫ formale ſed priuatio ſolum preſuppõit ſubiectũ. vnde priuatio nichil aliud eſt quã negatio forme in ſubiecto. ⁊ ideo oẽs mutationes quaꝝ termini ſunt eſſe ⁊ nõ eſſe vel de priuatione in habitũ ſunt inſtantanee. Ergo lumen non habet ꝯtrarium in medio ſed ſolum ſibi opponitur tenebra que priuatiue ſibi opponitur. ideo illuminatio fit ſubito. Et idẽ oportet dicere de viſione. nã mediuꝫ ꝓportionaliter immutat̃ a viſibilibus ⁊ oculus a medio.

Ex quo patet.

Concluſio Reſponſiua Ad

queſitum ꝙ ſcilꝫ ſimul immutatur ipſum medium ⁊ organũ viſus a viſibili ita ꝙ viſibile non per prius venit ad medium ꝙ ad viſum. Patet lumini nichil ẽ cõtrariuꝫ poſitiue ſed ſolum priuatiue tenebra. gͦ illuminatio fit in inſtanti et nõ per motũ localẽ. ſicut dicimus de ſanatione ꝯuis ſanatio ſit terminꝰ motus alterationis. ⁊ ita illuminatio motus localis. illuminatio tñ non fit per alterationẽ ſucceſſiuã ⁊ ſic non eſt alteratio. habꝫ eni modũ alterationis ſolũ. Qualiter aũt alteratio ſucceſſiua eſt ⁊ qualiter nõ. et qualiter põt cõcordari illud quod in preſenti dicit phũs de alteratione illi quod dicit̃ in .6ͦ phiſicoꝝ. ſ. ꝙ omne quod mouetur partim ẽ in termino a quo ⁊ partim in termio ad queꝫ. alias dictum eſt.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ auctoritas nõ preiudicat veritati. Ad ſecundã dicit̃. illuminatio non eſt motus ſicut dictum eſt. ſed eſt tantũ terminꝰ motus localis ⁊ eſt ſimilis alterationi. vt dictũ eſt. Et hec de queſtione ⁊ ſequit̃ alia.

Queritur Quartodecimo

Utrum contingat ſenſum plura ſimul ſentire in eodẽ indiuiſibili tempore. Arguitur ꝙ non q: ſi ſic vl̃ ſentiret ꝑ diuerſas potentias vel ꝑ vnaꝫ ⁊ eandẽ potentiaꝫ. Non ſecundũ vt declarat phũs tribꝰ rationibꝰ. pro quaꝝ prima ſupponit pᷓio ꝙ motꝰ maior ĩpedit debiliorẽ. ⁊ inde eſt ꝙ cuꝫ aliquis vehementer intendit ad aliquid non videt corpora ante ipſuꝫ delata.

2ͦ ſupponit ꝙ ſenſibile ſimplex melius ſentitur ꝙ mixtũ ſicut vna nota per ſe melius auditur ꝙ per dyapaſon vel in alia mixtione. Tunc arguitur ſic. ſi multa ſentirẽtur ſimul aut in mutatione eoꝝ eſſent equales aut inequales ſi inequales per primam ſuppoſitionem maior motus faceret ſenſum ⁊ impediret minorem. ſi equales mutuo ſe impedirent ⁊ nichil ſentiret̃. niſi forte mixtuꝫ ex illis. Secunda ratio vnius potentie eſt vnus vſus ⁊ vnus finis. Cum igitur operatio ſit finis potentie. ſequitur ꝙ impoſſibile eſt plura ſentiri eodem actu ⁊ ab eadem potentia. Tertia ratio. cõtrarioꝝ contrarii ſunt motus ſicut calidi ⁊ frigidi calefactõ ⁊ infrigidatio q̃ contrariantur. ſed contraria nõ poſſunt eſſe in eodem. ergo immutationes contrarioꝝ non ſimul erũt in eodem ſenſu. ⁊ ſic relinquitur ꝙ nõ contingit duo ſenſibilia eiuſdeꝫ ſenſus ab eodem ſenſu in eodeꝫ tempore ſentiri ⁊ per cõſequẽs nec ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum ſicut album ⁊ dulce: q: plus diſtãt ꝙ ſenſibilia eiuſdeꝫ. ⁊ per cõſequẽs relinquitur gͦ ꝙ eadeꝫ potentia nõ poſſumus ſimul multa ſentire nec diuerſis potentiis vt videtur q: fundant̃ in eadem eſſentia aïe. ⁊ propter hoc videmꝰ ꝙ ſpeculatio vehemens impedit vſum alioꝝ ſenſuum. ⁊ ſimilr̃ delectatio vehemens. ergo diuerſis potẽtiis nõ poſſumꝰ plura ſimul ſentire. Quarto ſic. non contingit multa ſimul intelligere. 2ͦ topicoꝝ. ergo non contingit ſimul multa ſentire. ⁊ confirmat̃ q: ſicut impoſſibile ẽ idem corpꝰ ſecundũ eandem partem diuerſis figuris figurari. ita impoſſibile eſt aïam eandẽ ſimul ſcũduꝫ eandem parteꝫ diuerſis formis ſenſibiliuꝫ actuari. In oppoſituꝫ arguit̃. q: immutationes ſenſuuꝫ particularium pertingunt ad ſenſuꝫ cõmunem. ergo ſenſus cõmunis poteſt ſimul apprehendere plura ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuum. alias non poneret cõuenientiaꝫ ⁊ differentiam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum. vt patuit 2ͦ de anima. ⁊ idem ſenſus particularis ſimul percipit contraria contenta ſub vno ſubiecto ⁊ eorum differentiaꝫ cognoſcat vt viſus ponit differentiam inter album ⁊ nigrum. ergo oportet ꝙ ea ſimul cognoſcat. Pro reſponſione ad queſtionem.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ philoſophus ſoluit duas queſtiones precedẽtes. conſequenter proſequitur tertiam que ſumitur ex parte ipſius ſenſus. Pro reſponſione.

Sciendũ eſt ſecundo ꝙ pro

pter rationes ante oppoſitum factas quidam dixerunt ꝙ ſoni conſonantes non ſimul perueniunt ad audituꝫ ſed vident̃ ſimul peruenire propter hoc ꝙ tempꝰ mediũ eſt inſenſibile ꝓpter ſuam paruitateꝫ. ſed hoc impbat phũs. ſ. ꝙ tempus ſit inſenſibile naꝫ tempꝰ ſentimus eo ꝙ aliquid quod eſt in tp̃e ſentimꝰ. ſi gͦ tẽpus eſſꝫ inſenſibile neceſſe eſſet aliquod tempꝰ in quo nulluꝫ ens poſſet ſentiri. ſed nullũ eſt ita paruꝫ tempus quin ſentiamꝰ nos eẽ. gͦ nulluꝫ tẽpus eſt inſenſibile. Ex quo pꝫ falſitas oppinionis iſtoꝝ dicentiuꝫ ꝙ nõ contingit in eodeꝫ indiuiſibili tẽporis plura ſentire lꝫ nobis oppoꝰ videatur ꝓpter inſenſibilitatẽ tẽporis. Aliter dicunt quidã alii. dicunt eni ꝙ pars ſenſitiua eſt ſicut vnũ continuuꝫ habens diuerſas partes lꝫ non ſint actu diuiſe ſecundũ quas diuerſa ſentit. ſicut corpus ꝯtinuuꝫ qñꝫ in vna parte ẽ album ⁊ in alia nigꝝ. ita dicunt ꝙ ſecundũ vnaꝫ partẽ viſus videmus albũ ⁊ ſecundũ aliã nigꝝ ⁊ ſic oportebit dicere ꝙ in hoĩe ſunt due partes eiuſdẽ ſenſus ⁊ eiuſdẽ ſpeciei q: ſenſibilia illaꝝ partiuꝫ ſunt eiuſdẽ generis. modo ſenſus diſtinguunt̃ ſpecie ſecundũ diſtinctionẽ ſenſibiliũ. vt patet. 2ͦ de aïa. ⁊ ita ſecundũ iſtaꝫ miſioneꝫ ſicut viſus ſunt duo organa ita ex parte aïe ſunt duo viſus. Sꝫ hoc ſtare non poteſt q: vnius potentie eſt vnus actus. cũ ergo quelibꝫ potentia ſenſitiua ſit vna. eius erit vnus actus. q: actus inſequitur virtutẽ ſenſitiuam. vbi ergo erit vna virtꝰ viſiua ibi erit eadẽ indiuiſibilis operatõ. ergo vnius ſenſus nõ ſunt plures ꝑtes ꝑ quas ſentiantur diuerſa ſenſibilia. Iteꝫ ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuuꝫ ſentiuntur ab vna potentia in indiuiſibili tẽpore. gͦ a fortiori ⁊ ſenſibilia eiuſdem generis ſentiuntur in indiuiſibili tempore. Añs pꝫ naꝫ vbicunqꝫ ſunt diuerſe potentie ordinate in vna ſubſtãtia anime ibi poſteriores reducuntur in priores. ⁊ oẽs reducuntur in vnaꝫ primam. ſed vbi eſt vna principalis cauſa ⁊ potentia ſibi attribuuntur oẽs operationes illarum potentiaꝝ ⁊ cauſaꝝ. nã ſemꝑ inferius eſt inſtrumẽtũ ſuperioris. ergo diſtincti ſenſus reducunt̃ ad vnã indiuidualẽ potentiaꝫ ⁊ partem ſenſitiuaꝫ ſicut ad ſuuꝫ fonteꝫ ⁊ principiuꝫ qui eſt ſenſus cõis. a quo ſpũs ſenſitiui deſcendũt in oẽs ſenſus particulares. ⁊ ad quã terminãtur ſenſationes oĩm ſenſuuꝫ particularium. Ex quo pꝫ ꝙ ſenſus cõmunis ſe habꝫ ad alios ſenſus ſicut ſe hꝫ centrũ circuli ad lineas ab eo egredientes que oẽs etiã in ipſum terminant̃ ſicut in ſuo principio. ita oẽs immutationes ſenſuuꝫ particulariuꝫ terminantur ad ſenſuꝫ cõeꝫ a quo egreditur vis ſenſitiua in oẽs ſenſus particulares. Ex quo etiã pꝫ ꝙ ſenſus ꝯmunis eſt quodãmodo vnus ⁊ quodãmõ plures queadmodũ ⁊ centꝝ circuli. q: ſecundũ ꝙ eſt principiũ ⁊ terminꝰ oĩm ſic eſt vnus. ſed ſecundũ ꝙ eſt principiuꝫ ⁊ terminus vnius ſenſus. puta. viſus ⁊ principiuꝫ ⁊ terminus alterius. puta. auditus ſic eſt plures. ſicut plane viſuꝫ eſt. 2ͦ de aïa. Sit igit̃.

Concluſio prima. contingit

vnuꝫ aïal ſimul ſentire diuerſa ſenſibilia ſecunduꝫ diuerſos ſenſus. Patet ꝯͦ per experientiam. experitur eni quilibet ꝙ ſimul videt colorẽ ⁊ audit ſonuꝫ.

Concluſio ſecunda: Idẽ ſen

ſus particularis nõ poteſt ſimul plura ſentire vt plura ſunt. Poteſt tñ multa ſentire inꝙtũ vniunt̃ in aliquo. Prima pars pꝫ ꝑ rationes factas ante oppoꝰ. Secũda ꝓbat̃ q: ſimul iudicamꝰ per viſuꝫ de albo ⁊ nigro ponẽdo differentiã inter ipſa.

Concluſio tertia: Senſus

cõmunis acceptus vt plures ſimul ꝑcipit diuerſa ſenſibilia. Patet q: ſic terminat diuerſas immutationes diuerſoꝝ ſenſuũ ꝑticulariũ quas percipit gͦ ⁊c.

Concluſio quarta. Senſus

cõmunis acceptus vt vnus ſecundũ. ſ. ꝙ eſt principiuꝫ ⁊ finis oĩm aut plurium ſenſuuꝫ particulariuꝫ ſimul cognoſcit plura. nõ vt plura ſunt ſꝫ per modũ vnius. Patet q: ſic ꝯparat ſenſibilia diuerſoꝝ ſenſuuꝫ adinuicem ſecundũ conuenientiaꝫ ⁊ differentiã. Ex quo pꝫ quomodo diuerſi ſenſus ſimul poſſunt ſentire ⁊ idem ſenſus etiaꝫ diuerſa ſenſibilia. Sed ꝯtra ea que dicta ſunt forte obiiceret̃. q: licet ideꝫ poſſit eẽ albuꝫ ⁊ dulce ſimul. nõ tñ poteſt eſſe ſimul album ⁊ nigruꝫ. ergo videt̃ ꝙ aïa non poſſit ſimul ſentire ſenſibilia vniꝰ generis cũ ſint contraria.

Dicendũ ꝙ non eſt ita in rebus citra animã ſicut in ſenſu ⁊ in intellectu. q: corpus naturale recipit formas ſecundũ eſſe naturale ſecundum quas habet contrarietatem. ⁊ ideo ideꝫ corpus non poteſt ſimul eſſe albũ ⁊ nigꝝ. ſꝫ ſenſus ⁊ intellectus non recipiũt formas reruꝫ ſecundum eſſe naturale. ſed ſecundũ eſſe intentionale. ⁊ iõ ſenſus ⁊ intellectꝰ ſimul poſſunt recipere ſpecies contrarioꝝ ſenſibilium. ergo ⁊c. ymo etiam in eodem dyaphano ſimul poſſunt recipi ſpecies diuerſorum coloꝝ. Et ad maiorem huius declarationẽ. Conſiderandũ eſt ꝙ ſenſus ⁊ intellectus non ſolũ recipiũt ſpecies ⁊ formas reꝝ ſed etiam per eas iudicant de ĩpis rebus ⁊ eas cognoſcunt. Iudiciũ aũt de contrariis non eſt contrarium ſed vnum ⁊ idẽ. ⁊ per vnum contrarium fit iudiciũ de alio. quare patꝫ ꝙ ſenſibilia contraria eiuſdẽ ſenſus poſſũt ſimul ſentiri.

Dubitatur primo. Utrum

Indiuiſibile poſſit ſentiri. Rñdet phũs ꝙ ñ pro quo ſupponit ꝙ licet diſtantia in qua aliquid videt̃ ſit finita ex vtraqꝫ parte. diſtantia

tamen in qua non poteſt videri eſt īfinita in re/motione a vidente licet ſit finita verſus ipſum videns. Tunc arguitur ſic. ex quo diſtantia ī qua aliquid videtur ꝛ in qua nō poteſt videri ſunt ꝯtinue inter eas eſt aliquid indiuiſibile ip ſas continuans. ſi ergo indiuiſibile poſſit vide ri iſto caſu poſito ponatur in illo indiuiſibili ter mināte illud ſpaciū ꝛ ſic videbit͛ cū ſit in termio diſtantie per quā aliquid videt͛. ꝛ et illud idez indiuiſibile nō videbitur cum ſit in termino di/ſtantie per quā nichil videtur. ꝛ ſic videt͛ ꝛ non videtur quod ē incōueniēs. vl͛ oportebit dicere ꝙ partim videtur ꝛ partim nō. quod eſt impoſ/ſibile. q͛ indiuiſile nō habet partes. Ex qui/bus ſupradictis pꝫ quid ſit dicendū de ſenſib⁹ ꝛ ſenſibilib⁹. ꝛ qualiter immutat͛ ſenſus a ſenſi/bilib⁹. Rationes facte ante oppo⁹ faciliter ſoluuntur ex dictis. Ratio facta poſt oppo⁹ eſt pro dictis. Et hec de queſtione ꝛ per ꝯſequēs de toto de ſenſu ꝛ ſenſato.

Sequitur in textu.

De memoria autē et memo rari dicenduꝫ quid eſt et pro pter quaꝫ cauſaꝫ ſit. et cetera.

Irca inicium libri De memoria et re miniſcentia:

Queritur primo:

Utrum memoria ſit preteritoꝝ. Arguit͛ ꝙ nō q͛ aliqñ memoramur alicui⁹ quod nobis ē pre ſens ſicut hoīs vel equi. g° memoria nō eſt ſo/lum preteritoꝝ. 2° arguit͛ memoria fit medi/ante ſpē ſenſibili reſeruata in memoria ſenſitia. ſed illa ſpēs eſt preſens. ergo memoria eſt preſen tiuꝫ. ꝛ nō ſoluꝫ preteritoꝝ. In oppo⁹ ē phūs in textu. Pro rñſione.

Scīendum eſt primo. ꝙ prudentia eſt virtus ꝓpria hoīs. q͛ eſt recta ratio a/gibiliū. inueniunt͛ tamē quedā aīalia quandaꝫ prudentiā participare. nō ex eo ꝙ habeāt rōeꝫ ſed eo ꝙ inſtinctu nature mouent͛ per apphenſi oneꝫ ſenſitiue partis ad quedā opera facienda ac ſi ex ratōe oparent͛. ad prudentiā auteꝫ perti net vt prudens dirigat͛ per eā in ea que ſibi vi/dētur agenda nō ſoluꝫ ex cognitōe pñtiuꝫ ſꝫ etī preteritoꝝ. ideo memoria (per quā apprehendū tur preterita) ponitur pars prudentie. ideo in a/nimalib⁹ (in quib⁹ inuenitur prudentie ſimilitu do participata) inuenit͛ etiā memoria preterito/ruꝫ. Sed tñ ſicut habent prudentiā imꝑfectam reſpectu hoīs: ita habent memoriā imperfectam. nam alia aīalia memorant͛ tantū. hoīes autem memorant͛ ꝛ remiſcunt͛. ideo poſt libꝝ (i quo de terminauit phūs de ſenſu q̄ cōis eſt omnib⁹ aīa/libus) determiat de memoria ꝛ remiſcentia. qua/rum alteꝝ. ſ. reminiſcentia ī ſolis hoīb⁹ inueni/tur. alteꝝ vero. ſ. memoria in hominib⁹ ꝛ aīali/bus perfectis. Et primo determinat de memoria ꝛ 2° de remiſcentia. ꝛ determinādo de memoria oñdit quid eſt memoria. quid mēorari. que ſit cauſa mēorie. ꝛ ad quā parteꝫ aīe pertineat paſ/ſio memorandi. Omnes enim opationes partis ſenſitiue paſſiones dicuntur. q͛ ſentire eſt quod/dam pati.

Scīendum ē ſecundo ꝙ non Iidem homines inueniunt͛ bene memoratiui. ꝛ bene reminiſcitiui. ſed frequēter accidit ꝙ illi qui ſunt meli⁹ memorantes ſunt tardi ad remi/niſcendū. ꝛ ad addiſcendū. illi aūt bene remiſcunt͛ qui ſunt velocioris ingenii ad inueniendū ꝛ bñ addiſcendū ab aliis. Cuius cauſa eſt q͛ diuer/ſe habitudiēs hoīm ad diuerſa opera perueniūt ex diuerſa corporis diſpoſitione. videm⁹ enī in corporib⁹ ꝙ illa que difficulter ꝛ tarde recipiūt imꝑſſionem bñ retinēt ipſaꝫ. ſicut in lapide, que vero de facili percipiūt ꝛ nō bene retinent. ſicut a qua. Et q͛ memorari nil aliud eſt quā bñ ſerua

te ſemel accepta: inde eſt ꝙ illi qui ſunt tardi ad recipiendum bene retinēt recepta. quod eſt bene memorari. qui aūt de facili recipiunt etiā de fa cili amittūt. Sed remiſci eſt quedā reinuentio prius acceptoꝝ nō conſeruatoꝝ. ꝛ ideo illi qui ſunt velocis ingenii ad inueniendū ꝛ recipien/duꝫ diſciplinā ſunt etiā bñ remiſcitiui.

Scīendum eſt tertio ꝙ ad determinānduꝫ de memoria oꝫ accipere primo qua lia ſunt memorabilia q͛ obiecta ſunt priora a/cab⁹. ꝛ actus potentiis 2° de aīa. Sit igit͛.

Concluſio prima. Futurorum nō eſt memoria ſed eoꝝ eſt opinio aut ſpes opinio quidē ex parte virtutis cognitiue duꝫ. ſ. opinamur aliquid eſſe futuꝝ. ſpes ex parte vir/tutis appetitiue dum. ſ. aliquid ſecundū ſpeꝫ rei affectatur ꝛ intenditur. Prima pars ꝓbat͛. q͛ futura cognoſcim⁹ per intellectū. g° ſi etiā illa cognoſcerem⁹ per mēoriā ſuperflueret vna iſtaꝝ potentiaꝝ. aſſumptū pꝫ q͛ de futuris con/tingentib⁹ ſecundū ꝙ in ſuis cauſis ꝯſiderātur pōt eſſe aliqua ſcientia que vocat͛ ſperatia aut diuinatiua ꝛ per hoc etiam probatur ſecūda ps ꝯcluſionis.

Concluſio ſecunda. memoria non eſt pñtium ſed eoꝝ cognitio pertinet ad ſenſuꝫ per quē nec futuꝝ nec preteritum cogno ſcim⁹ ſed tantūmō pñs. Probat͛ q͛ ſi mēoria eſſet pñtiū cū eoꝝ ſit ſenſus ſuperflueret vna iſtaꝝ potentiaꝝ.

Concluſio Reſponſiua Ad queſitum. Memoria eſt ſolum preteritoruꝫ. Cō cluſio iam ſatis probata eſt. ꝛ adhuc probat eā philoſophus ex cōmuni vſu loquēdi. quia nul/lus qui preſentialiter videt album aut aliquid aliud dicit ſe illd͛ mēorari. ſimiliter dū aliquis preſentialiter ſecundum intellectum ſpeculatur ſꝫ aliquis dicit ſe memorari cum ipſe precognoſcat ſe prius audiuiſſe aliquid vidiſſe vel intellexiſ/ſe. ergo memoria eſt preteritoruꝫ. Aduerten dum tamen ꝙ memoria non ſic eſt preteritorum quin poſſit eſſe reruꝫ que ſunt in preſenti. poteſt enim aliquis memorari non ſolum eorum qui ſunt mortui ſed etiam qui nunc viuunt ſicut ſui ipſius aliquis dicitur reminiſci. Sed intelligen dum eſt ꝙ memoria eſt preteritorum ad noſtraꝫ apprehenſionem ita ꝙ cum memoramur appre hendimus nos prius ſenſiſſe aut intellexiſſe ali/qua ſiue illa ſint adhuc in preſenti ſiue non.

Ex quo patet ꝙ memoria non eſt ſenſus qui eſt ſolum preſentium. nec eſt opinio qui eſt futu rorum. ſed tantum memoria pertinet ad viꝫ ſen ſitiuam. eſt enim memoria habitus ſiue paſſio anime de prius ſenſatis cum factum fuerit tem pus. dum enim interuenit aliquod tempus me/dium inter priorem apprehenſionem ſenſus vel intellectus ꝛ memoriam ſequentem ſiue appre/henſionem ſequentem eſt memoria. et ſic memo ria eſt reſpectu preterite apprehenſionis. ſi enim aliquid apprehendatur per ſenſum aut intelle/ctum. in illo nunc in quo apprehenditur appre henſio eius non dicitur memoria. ſed ſolum qñ reſpicit apprehenſionem precedentem. et ſic om nis memoria eſt quid inter apprehenſioneꝫ pri mam ꝛ ſecūdaꝫ quod ē temp⁹ memoratuꝫ. Ex quo patet ꝙ ſola animalia que poſſunt ſen/tire tempus memorantur. ꝛ illa parte anime me morantur qua tempus ſentiunt. Sed.

Dubitatur primo. Quare volentes memorari mouemus capita. Cau/ſa eſt quia inter organa memorie et extimatio/nē ponitur quoddam corpus quod claudit cel lulam mediam quo per motum remoto vires ſenſitiue reducte in actum ſufficiunt ad actuan dum illa que ſunt reſeruata in memoria. et per motum capitis remouetur hmōi corpus.

Dubitatur ſecundo: Quare Melius memoramur in tenebris ꝙ̄ in luce.

Cauſa eſt quoniam in luce oculus impedi/tur circa multa. ideo motus ſenſibilium exterio rum impediūt motum interioꝝ.

Dubitatur tertio. Quare Uolentes meditari facimus aliquod ſignum corporale. puta. nodum in corrigia. Cauſa eſt quia per tale ſignum corporale actuatur fan taſma in memoria.

Dubitatur quarto. Quare Cum volum⁹ memorari aliquando non poſ/ſumus. et aliquando dum volum⁹ memora/mur. Cauſa eſt quia cum nitimur memora/ri aliquando multiplicātur ſpecies in memoria propter quarum multitudinem perturbatur me moria. ſed quando non volumus quietatur et occurrit fantaſma cuius volebamus memori/am habere.

Ad rationes ante oppoſituꝫ Ad primam dicitur ꝙ licet memoria quando/qꝫ ſit preſentium ſecundum eſſe vt dictum eſt: eſt tamen ſemper preteritorum ſecundum appre henſionem. Ad ſecundam dicitur ꝙ licet memoria quantum ad principium proximum quod eſt ſpes ſit preſentium: tamen quantum ad obiectum conſideratum per comparatio/nem ad precedentem operationem ꝛ apprehen ſionem memoria eſt ſemper preteritorum.

Sequitur in textu. Quoniaꝫ autem de fantaſia.

Queritur ſecundo. Utrum

Memoria ſit paſſio primi ſenſitiui. Arguit̃
ꝙ non qꝛ aliud ẽ organũ memorie ⁊ aliud pri-
mi ſenſitiui. qꝛ ſenſus cõmunis de facili recipit
⁊ non conſeruat. memorie aũt eſt cõſeruare. mõ
bene recipere ⁊ bene cõſeruare requirũt cõtrari-
as diſpoſitiones. ergo ⁊c. 2º memoria ẽ po
tentia diſtincta a ſenſu cõmuni ergo nõ eſt paſ
ſio eius. In oppoꝰ eſt pħũs. Pro reſpon
ſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ pħũs determinauit quid eſt memoria conſe-
quenter oñdit ad quã partem aie ptineat quo
niam vt habetur 3º de aia. ⁊ etiaꝫ in pñſenti paſ
ſu non cõtingit aliquid intelligere ſine fantaſ-
mate neqꝫ quantuꝫ ad primã apprehenſionem
ſpecieꝝ intelligibilium nec ꝗtum ad actualem
cõſiderationẽ per ſpecies intelligibiles illius cu
ius intellectus habet ſcientiam tñ intellecꝰ nõ
propter hoc cognoſcit ſingulare. ſicut eñi eſt de
deſcriptionibꝰ figuraruꝫ geometrie in quibꝰ ſi
deſcribatur triangulus deſcribitur debite quan
titatꝭ ⁊ tñ geometra i ſua demõſtratione nõ vti
tur aliqua determinata quantitate. ſimiliter cũ
homo vult intelligere rem aliquam preſuppõit
fantaſma debite quãtitatis. vt volẽti intellige-
re hominẽꝫ proportionat̃ ymago alicuius hoĩs
bicubiti vel tricubiti ⁊ tamẽ intellecꝰ intelligit
hominẽ inquantũ eſt homo ⁊ nõ inquãtuꝫ ha
bet hanc quãtitatem. ⁊ ſimiliter qñ intellectus
vult intelligere naturã alicuiꝰ quãtitatis. puta
linee occurrit fantaſma linee pedalis vel bipe-
dalis ⁊ tamẽ intellecꝰ intelligit lineam ſolam
ſecũduꝫ naturã quãtitatis ⁊ nõ ſecundũ quod
eſt bipedalis.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ du

pliciter aliquid cognoſcitur ſenſu vt ad propo-
ſitum ſufficit. Unoº per immutationem ſenſus
a ſenſibili ⁊ hoc modo cognoſcũtur tam ſenſibi
lia propria ꝙ cõmunia a ſenſibus proprius ⁊ ſen
ſu cõi. Alioº cognoſcit̃ aliquid a ſenſu quodã
mõ ſecundario motu qui relinquitur ex prima
immutatione ſenſus a ſenſibili ⁊ remanet etiam
poſt abſentiam ſenſibilis ⁊ hoc modo cognoſcit
fantaſia ⁊ etiam memoria de quaꝝ diſtinctio-
ne videbitur. Sit igitur.

Concluſio Reſponſiua Ad

Queſitum. Memoria eſt paſſio primi ſenſitiui
⁊ ſic pertinet ad partem ſenſitiuaꝫ. debet tñ ac-
cipi paſſio large. Patet qꝛ magnitudo tempꝰ et
motus cuꝫ ſint ſenſibilia cõmunia cognoſcunt̃
ꝑ ſe ab eadẽ potentia. cognoſcendo eñi prius ⁊
poſterius in motu cognoſcitur tempus. 4º pħi
ſicoꝝ. ſed magnitudo ⁊ motus cũ ſint ſenſibilia
cõmunia per ſe cognoſcuntur a ſenſu ergo ⁊ tem
pus. ſed ad memoriam pertinet apprehenſio tẽ
poris ſecundũ quãdaꝫ determinationẽ. ſ. ſecun
dum diſtinctõeꝫ pꝛ̃teriti a preſenti nunc. gº me-
moria pertinet per ſe ad parteꝫ ſenſitiuã ⁊ nõ ad
parteꝫ intellectiuã que non ꝯprehendit tempus
ſecundũ determinataꝫ quantitateꝫ. Ueruꝫ ẽ tñ
ꝙ memoria ponitur in parte intellectiua. qꝛ in
parte intellectiua eſt habitualis ꝯſeruatio eoꝝ
que pertinent ad partem intellectiuã ⁊ hec dici
tur memoria. Probatur etiam ꝯº per ſignuꝫ
animalia perfecta que nõ habent intellectũ ha
bent memoriam. ⁊ hoc eſt ſignum ꝙ memoria ꝑ
tinet ad partẽ ſenſitiuaꝫ. talia eñi animalia cog
noſcunt tempus ⁊ memorantur de prius viſis.
ſꝑ eñi cũ aliq̃d cognoſcitur per memoriã ſimul
animal percipit hoc quod priꝰ vidit vł audiuit.
modo prius ⁊ poſterius pertinent ad tempꝰ er-
go talia animalia cognoſcũt tempus igitur ha
bent memoriam.

Dubitatur primo: Cum in

memorando quedam paſſio principaliter affi
ciat animã ⁊ res cuius memoramur ſit abſens
quare memoramur rei abſentis ⁊ non preſentis
paſſionis. Dicitur ꝙ illa paſſio ſiue fantaſ
ma poteſt dupliciter cõſiderari. vno modo ſecũ
dum ſe. alioº prout eſt ymago alicuius rei ab-
ſentis. ſicut animal pictum poteſt conſiderari ſe
cunduꝫ ſe ⁊ vt eſt ymago animalis. ſi ergo aial
cõuertatur ad ipſuꝫ fantaſma ſecundũ ſe ſic vi-
detur aie adeſſe aliquid ſenſibile ⁊ eſt operatio
fantaſie ſicut quando intellectus ſe ꝯuertit ad
ſpecieꝫ intelligibilem ⁊ fantaſma ſecundũ ſe ſim
pliciter intelligit. ſed ſi aĩa cõuertatur ad fan-
taſma ſecundũ quod ẽ ymago alterius rei ⁊ cõ
ſideret tanꝙ ymaginem eius quod prius ſenti-
uit vel intellexit. ſic eſt memoria ſenſitiua vel in
tellectiua ⁊ ſic pꝫ diſtinctio fantaſie ⁊ memorie.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Iuuenes ⁊ ſenes ſunt male memorie. Rñ-
detur ꝙ ſic ſecundũ ſuã propriam naturaꝫ. ⁊ rõ
eſt qꝛ vt dicebat̃ memorari eſt ꝯſeruare firmiter
accepta. modo iuuenes ſunt ĩ ꝯtiuo fluxu ꝓpter
augmentuꝫ ⁊ ſenes ꝓpter decrementuꝫ. ideo in
neutris bene retinet̃ impreſſio ſicut neqꝫ ĩ aqua
fluente. Ueꝝ eſt tñ ꝙ de ꝑ accidẽs q̃ recepimꝰ
in iuuẽtute bñ retinemꝰ. Cuiꝰ rõ ẽ. qꝛ pueri cuꝫ
nouiter intrãtes mundũ omnia ꝯpꝛ̃hendunt vt
noua ⁊ inſolita ob hoc admirant̃. admiratõ ve
ro ẽ cauſa memorie. ſilr̃ illi q̃ ſunt veloc̃ appꝛ̃hẽ
ſiõis nõ ſunt bñ mẽoratiui vt ſupra dictũ ẽ qꝛ
ſunt mag̃ hũidi ꝙ oporteat ad bonã memoriã
iõ nõ manꝫ in ipꝛ̃is impꝛ̃ſſio fantaſmat̃. ſilr̃ illi
q̃ ſũt tarde appꝛ̃hẽſionis ñ ſũt bñ mẽoratiui. qꝛ
in ipꝛ̃is ñ fit bõa appꝛ̃hẽſio fãtaſmat̃. Ex quo
pꝫ ꝙ ebrii nõ ſũt bñ mẽorati ꝓpter fluxũ cerebri
ſilr̃ mulieres ſũt minꝰ mẽoratiꝛ̃e ꝙ viri ꝓpter flu
xum ⁊ motũ quã habẽt ꝓpter nimiã hũiditateꝫ

Dubitatur tertio Que ẽ cau

ſa motus ⁊ bonitatis memorie. Rñdet̃ ꝙ
frequẽtes meditatões eoꝝ q̃ ſcimus aut intel-
leximus faciũt ⁊ conſeruant memoriã. memora
ri autẽ nichil aliud eſt ꝙ multotiens cõſiderare
aliqua. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ ex frequenti actu
meditãdi habitꝰ memorabiliũ cõſeruãtur ſicut
⁊ quilibet habitꝰ. nam multiplicata cauſa for-
tificat̃ effectus. Uñ generaliter poſſunt aſigna
ri quatuor cauſe bone memorie. Prima ẽ fre
quens meditatio circa obiectũ memorie. Se
cunda eſt fortis apprehenſio. poteſt enim eſſe ꝙ
aliquis ex vna forti ⁊ vehementi attẽtione cir-
ca aliquid de eo haberet melioreꝫ memoriaꝫ ꝙ
ille qui multotiens illud reminiſſe cõſueuit.

Tertia eſt admiratio de obiecto memo
rabili. ⁊ ideo dictuꝫ ẽ ꝙ iuuenes de ꝑ accidens
bene memorãtur. Quarta eſt delectatio ⁊ tri
ſticia illata ab obiecto memorabili.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicitur ꝙ bene ꝓbat ſenſum ꝯmunẽ
⁊ memoriã eſſe diuerſas potentias ⁊ tamen ſen-
ſus cõis eſt radix aliaꝝ potentiaꝝ ſenſitiuaꝝ
ſicut nutritiua eſt radix potentie augmentatiue
⁊ generatiue. nam vtraqꝫ nutrimento vtitur. ſi
militer etiã ſenſus cõmunis eſt radix fantaſie ⁊
memorie que preſupponũt actũ ſenſus cõis ⁊ iõ
habent in hoc modũ paſſionis reſpectu ipſius ſi
cut poſterius ſemꝑ habꝫ reſpectũ prioꝝ in per ſe
ordinatis ⁊ ſimiliter dicitur in ſecũda. Et hec de
queſtione. Sequit̃ in textu. De reminiſci autẽ
re ĩquum eſt dicere.

Queritur tertio. Utrum Re

miniſcentia ſit reſumptio noticie elapſe a memo
ria ex aliquo principio in memoria reſumpto.

Arguitur ꝙ nõ. nam ſi ſic ſequeret̃ ꝙ que-
libet noua acceptio noticie eſſet reminiſcentia.
conſequens eſt falſuꝫ qꝛ addiſcere eſſꝫ reminiſci
2º ſic. reminiſcẽtia fit cũ quadã collatiõe ali
cuius cogniti ad id quod deletũ eſt per obliuio
nem. Hec aũt collatio nõ cõuenit memorie. gº
remiſcentia nõ ẽ ex aliquo principio reſũpto in
memoria. 3º ſic. reminiſcentia ſoluꝫ conuenit
hominibꝰ. ſed homo differt a brutis ſolo intel-
lectu. gº reminiſcentia ſoluꝫ ꝯuenit potentie in
tellectiue. gº non conuenit memorie. In op
poſitum eſt pħũs in textu. Pro rñſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ pħũs determinauit de memoria ⁊ memorari.
cõſequenter determinat de reminiſcentia ⁊ remi
niſci. Primo oñdendo quid ſit ⁊ quid nõ ſit re-
miniſcẽtia. Deinde determinat modum remini
ſcendi. Sit igitur.

Concluſio prima. Remini

ſcentia nõ eſt memoria ꝓprie accipiẽdo memo
riaꝫ. Patꝫ qꝛ reminiſcentia ẽ recordatio alicuiꝰ
obliti ⁊ deleti ꝑ obliuionẽ. ſed memoria ẽ alicu
ius reſeruati ⁊ nondũ obliti igit̃ ⁊c. Et ſic pꝫ ꝙ
reminiſcẽtia nõ eſt rememoratio. nã multotiẽs
rememoramur abſqꝫ collatiõe illius cuiꝰ reme
moramur ad aliquid ĩ memoria reſeruatũ. quã
tamẽ collationeꝫ requirit remiſcentia.

Concluſio ſecunda. Remini

ſcentia nõ eſt noua rei cognitio. Patꝫ nã noua
rei cognitio reſpicit ſatũ vel inuentũ abſolute.
ſed reminiſcentia reſpicit inuentũ vel oblituꝫ et
poſtea cognitũ gº ⁊c. Ex quibꝰ pꝫ.

Concluſio reſponſiua ad que

ſitum. Reminiſcẽtia ẽ reſumptio elapſe noticie
a memoria ex aliquo principio in memoria ac-
cepto. Probat̃ qꝛ reminiſcẽtia fit cũ motu fã
taſmatuꝫ qui ẽ ab aliquo ĩ aliq̃d ſicut quilibet
alius motꝰ. terminꝰ aũt motꝰ a quo ẽ aliquod
principiuꝫ in memoria receptũ ⁊ cognituꝫ hñs
certuꝫ ordineꝫ ad oblitũ. ⁊ terminus ad queꝫ eſt
reſumptio illius obliti ex tali principio in memo
ria recepto. huiuſmodi autem duo termini ex-
plicantur in predicta diffinitiõe q̃ eſt ſufficiens

Ex quo patet ꝙ ſicut inquiſitio rationis eſt
via ad aliquid cognoſcẽdum ⁊ tñ ex aliquo co
gnito procedit. ita etiam reminiſcentia eſt ad a
liquod memorandum ⁊ tamen ex aliquo me-
morato procedit. Ex quo patet ꝙ non que-
libet reſumptio elapſe noticie a memoria eſt re-
miniſcentia. nam contingit ꝙ aliquis nunc ſci-
ret aliquid ⁊ poſtea illius totaliter obliuiſcere-
tur ſic ꝙ nullo modo per ſe poſſet deuenire ad il
lius noticiam. ſed forte poſſet ſecundario illud
addiſcere. ⁊ ita ſi reſumptio eſſꝫ noticie totaliter
elapſe nõ eſſet remiſcentia qꝛ nõ eſſet ex aliquo
principio in noticia recepto. Eſt eñi reminiſcẽtia
inquiſitio alicꝰ quod a memoria excidit nõ tñ
totaliter ſed remanꝫ aliquod principiũ ipſiꝰ in
memoria quo aliquãdo ꝓcedimꝰ ad remiſcen-
duꝫ illiꝰ quod exciderat a memoria. ⁊ ſic patꝫ
quid ſit remiſcẽtia. Ex iſtis põt ſumi verꝰ mo-
dus remiſcendi. nã ex quo remiſcentia ẽ inueſti
gatio obliti ꝑ memoriã oꝫ ſemꝑ incipere ab ali-
quo recepto in memoria quod aliquo ordine re
ſpiciat rem que querit̃ ⁊ ſic remiſcentia inquirit
ordinẽ in fantaſmatibꝰ reſeruatis. Ordo igitur
iſte aut ẽ ex parte remiſcentis. aut ex parte remi
niſcibilis. ſi primũ ſic ẽ cõſuetudo nã cõſuetu-
do maximã vim hꝫ ad reminiſcenduꝫ quod in
nobis euidẽter experimur. quia cũ conſueuimꝰ
aliqua ꝑ ordinẽ enũciare dicto priori occurrit
ſecundũ etiã ſine attentione ſpeciali. cõſuetudo
eñi quaſi ẽ altera natura. Si vero talis ordo ſit

ex parte remiſcibilis hoc eſt; duplicit̃ aut ē ex parte neceſſitatis ⁊ tunc ſtatim venitur in queſitum poſterius. vt ex ordine hoīs cū aīali apprehenſo homine reminiſcimur aīalis. Aut eſt ordo ꝓbabilitatis ⁊ ſic ab omnibꝰ que aliquo° adherent rei poteſt fieri inuētio rei queſite ꝑ reminiſcentiam ſiue pertineant ad illam rem tanq̃ ſimilia ſiue tanq̃ cōtraria vel quouis modo

Modus ergo reminiſcendi ē iſte nam capimus aliquod primū principiuʒ in memoria receptum. ⁊ ab iſto venimꝰ in ſecundū. ⁊ a 2° in 3ᵘ ⁊ ſic deinceps. Ex quo patet ꝙ cū volumus reminiſci non capimus indifferēter quodcunqʒ principium in memoria receptū. ſʒ illud ꝑ quod putamus citius peruenire ad inuentionē queſiti ſiue incipiendo a primo ſimpliciter vel ab vltimo ſecundū modum reſolutionis. Ex quo patet eciā ꝙ magis reminiſcibilia ſunt que hn̄t aliquem ordinē q̃ que carent ordine. Et optime reminiſcibilia ſunt que optime ſunt ordinata. ⁊ ideo ad bene memorandū ⁊ bene reminiſcēdū quatuor principaliter ſunt documenta obſeruāda maxime ex parte reminiſcentis. Primū eſt vt ſtudeat ea que vult retinere in aliqueʒ ordinem reducere. 2° vt ꝓfunde ⁊ attente ad ea menteʒ apponat. 3° vt frequenter meditetur ſecunduʒ ordinem. 4° vt incipiat reminiſci a principio.

Dubitatur primo: Quare

Aliquando ab aliquo principio reminiſcimur alicuius ⁊ quandoqʒ ab eodem illius non reminiſcimur. Cauſa eſt qꝛ quādoqʒ tranſgreditur ⁊ fit motus vltra ipſum ⁊ hoc cū mouetur motu inconſueto. naʒ ibi cōſuetudo fit altera natura. tn̄ poteſt deficere ſicut qn̄qʒ deficit natura. Sed qn̄ nō fit tranſgreſſio in motu bene reminiſcimur.

Dubitatur ſecundo: Quare

contingit ꝙ dum aliquis diligenter querit reminiſci non poteſt reminiſci ⁊ poſtea faciliter pōt.

Rn̄detꝰ ꝙ cauſa eſt qꝛ in illa diligentia ſūt multi motus indiſtincti qui impediunt ordinē quibus ſedatis inuenitur determinate quod q̃ritur ⁊ conuenienter fit reminiſcentia.

Dubitatur tertio: Quare

plures reminiſcimur eoꝝ q̃ ꝓcul ſunt a preſenti ⁊ non eoꝝ que ꝓpe ſunt. Cauſa eſt qꝛ ſi velimus reminiſci eoꝝ que ſunt ꝓpe prius vadimꝰ ad principiū negotii totiꝰ. ⁊ ſic primo inuenimꝰ multuʒ longinqua a p̄ſenti priuſq̃ ea que ſunt ꝓpinqua p̄nti. nā ſicut res habent ordinem ita ꝯueniens eſt motū reminiſcentie fieri ſecunduʒ ordinē incipiendo a primo totius ordinis ꝓcedendo per media vſqʒ in finem. qn̄qʒ tn̄ cōtingit oppoꝰ fieri.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā negatꝰ ꝯn̄a ⁊ cauſa pʒ ex dictis.

Ad ſecundā diciꝰ ꝙ bene ꝓbat reminiſcētiā differre a memoria ⁊ rememorari quod cōceditꝰ

Ad tertiaʒ iam patuit ſolutio in precedentibus. ⁊ hec de queſtione. Sequitur in textu Quod quidē igiꝰ nō iidem ſunt ⁊c̃.

Queritur quarto et vltimo:

Vtrum reminiſcentia inſit ſolū hoībus. Arguiꝰ ꝙ nō. Reminiſcētia pertinet ad memoriā qꝛ eſt quaſi quidaʒ motus ad memoriā habendam. ſed memoria ineſt brutis ſicut hominibꝰ igitur ⁊ reminiſcentia. 2° reminiſcentia eſt paſſio partis ſenſitiue. cum ergo bruta ſentiant ſicut et homines videtur ꝙ reminiſcantur.

Et confirmatur. qꝛ animalibus perfectis inſunt omnes vires ſenſitiue. ergo aīali ineſt vis ſenſitiua que eſt reminiſcentia. 3° multis brutis animalibus videtur ineſſe ratio quia videntur moueri ⁊ facere diſcurſus ſicut patet de auibus ⁊ cattis ⁊ caneis in multis actibus eorum ergo eis ineſt reminiſcentia. In oppoſitū eſt ꝓhūs in textu. Pro miſſione ad queſitum.

Sciendum eſt primo ꝙ remi

niſci et iterato addiſcere vel inuenire ſic differunt. quia reminiſci eſt recuperare noticiam amiſſam per aliquod principium in memoria retentum ad quod quodāmō ſequitur noticia queſita vel de neceſſitate vel de conſuetudine vt dictum eſt prius. puta. cum aliquis recordatur alicuiꝰ quod ſibi dictū eſt ab alio ⁊ oblitus eſt quis ei dixerit talis vtitur eo quod hʒ in memoria ſcilicet illo dicto ad reminiſcenduʒ illius cuius oblitus eſt. Sed quando aliquis peruenit ad noticiam amiſſaʒ non per aliquod principium reſeruatum in memoria ſed per aliquid aliud vt a doctore extrinſeco ille dicitur iteruʒ addiſcere. Sed quando aliquis diuerſa cogitans et multis motibus mouetur vel peruenit ad motum per quem conſequitur cognitioneʒ rei ſcite et oblite dicitur iteꝝ inuenire.

Sed dicitur de nouo inuenire quando accipit noticiam ab alio q̃ a ſeipſo nam nunq̃ habuit. Unde in reminiſcendo incohoandum eſt a principio huius cuius reminiſci volumus quia ignotū habet cognoſci ꝑ notuʒ. Cū ergo principiū ſit notius p̄cipiato ſequiꝰ ꝙ in reminiſcendo inchoanduʒ eſt a principio.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ in

reminiſcendo fantaſia diſcurrit de vno ad aliudꝰ ꝓpter ſiſitudinē intra ipaʒ reptā vt a lacte itur in cognitionem albi ⁊ ab albo ī noticiam aeris qui eſt liquidus ſicut lac. ⁊ ab aere in humiduʒ ⁊ ab humido in ſuū cōtrariū. ſ. ſiccū ⁊ ꝯſiter.

Un̄ in diſcurſu reminiſcētie mediū cōueniēs ex parte reminiſcētis eſt principiū vniuerſale nō q̄ dē per p̄dicationē ſʒ a quo aliquis ꝯſueuit memorari ad diuerſa ſicut dictū eſt de lacte. ⁊ ideo ab illo poſſumꝰ ꝓcedere ⁊ ad vnū ⁊ ad aliudꝰ quo vſqʒ ꝑueniamus ad illud quod querimus ⁊ ſic ignorata hac littera .d. incipiendū eſt ab .a. in b. ⁊ a. b. in c. ⁊ ſic cōſequēter quouſqʒ in .d. per quendā cōſuetudinē ꝑueniamꝰ. Et ex hoc patʒ cauſa erroris cōtingēus in reminiſcentia. nam error ibi cōtingit qn̄ maior ē habitudo p̄cipii vniuerſalꝰ ad vnū remiſcibile q̃ ad aliud qdꝰ q̃rimus. ⁊ hoc frequēter cōtingit ex cōſuetudine vt cū cōſueti ſumꝰ per principiū recordari vniꝰ ⁊ alterius. tn̄ ex cōſuetudine ſoluʒ memoramur illius cuius ꝑ principiuʒ memorari cōſueuimꝰ. Verū ē tn̄ ꝙ tempꝰ eſt principiuʒ reminiſcentie ſecundū quod ē menſura eiꝰ cuiꝰ reminiſcitur Un̄ reminiſcens ſemper cognoſcit tempus determinate ⁊ finite: aut infinite ⁊ indeterminate. ſicut cū aliquis reminiſcitur hoc eē factū certa die tūc cognoſcit tempꝰ determinate in quo factuʒ eſt tale opus. ſed indeterminate cognoſcit aliquis tempꝰ qn̄ reminiſcitur alicuiꝰ opis preteriti ſed neſcit tempꝰ determinatū in quo factum eſt tale opus.

Concluſio p̄ia. Senſitiuum

in hoīe accedit ad ꝓprietatē rōnalis ⁊ ē capax rōnis. Probatꝰ qꝛ in omni ordine reꝝ ſupremuʒ inferioꝝ ordinis ⁊ infimū ſuperioris accedunt ad eaſdē ꝓprietates ⁊ cōditiones. cū g° ſenſus hoīs ſit ſupremꝰ in ordine ſenſitiuoꝝ ſequiꝰ ꝙ ꝑticipabit ꝯditionē intellectiui. g° ſenſitiuuʒ hoīs eſt capax rōnis. ⁊ diciꝰ rōe ꝑ participationē quod ꝯuenit brutis in quibꝰ ſenſitiuuʒ eſt ſine intellectiuo.

Concluſio reſponſiua: Re

miniſcentia ſolū pertinet hoībus ⁊ eſt paſſio corporea ꝯueniens memorie humane. Probatur qꝛ cū inter oēs memorias ꝑtis ſenſitiue memoria humana ſit ſuprema ⁊ altioꝝ gradus ſequitur ꝙ illa ſola accedat ad cōditionē rōnalis et intellectiui. cū ergo natura rationis ſit ꝓcedere de noto ad ignoti noticiaʒ. ſequiꝰ ꝙ ſola memoria ꝓcedet de noto ad ignotū. qui quidē diſcurſus a notis memoratis ad ignotū oblitū eſt reminiſcentia. g° ꝯcluſio vera. Eſt aduertēdū tamē ꝙ ſicut aliqn̄ intelligimꝰ aliquid ſimpliciter ⁊ ſine diſcurſu ⁊ aliqn̄ cū diſcurſu venimꝰ in cognitionē aliꝰ: ita aliqn̄ memoramur ꝑ ſimpliceʒ memoriā ſine motu reminiſcentie. aliqn̄ vero nō poſſumꝰ quod pertinet ad reminiſcentiaʒ. Ex quo pʒ ꝙ brutis nō ineſt reminiſcentia qꝛ nō habēt potentiaʒ diſcurſiuaʒ aut collectiuaʒ vnius cū alio quod tn̄ requirit reminiſcentia. Sed ꝙ reminiſcentia ſit paſſio organi corꝑalis ⁊ nō pertineat ad intellectū ꝓbatur rōnibꝰ textus. Primo ſic. qꝛ dū aliquis diligente: vult reminiſci ⁊ nō pōt turbaꝰ in corꝑe ergo reminiſcentia eſt paſſio organi corporalis. ⁊ hec turbatio maxime fit in melancolicis qui ſunt frigidi ⁊ ſicci ideo quod eis imprimiꝰ non cito remouetur. 2° arguiꝰ. habentia ſuperiora groſſiora inferioribꝰ ſine ꝓportione ſunt male reminiſcitiui. ⁊ oppoſito mō diſpoſiti ſunt reminiſcentiores. cuʒ ergo iſta nō fiant niſi ꝓpter diuerſitateʒ organoꝝ corporeoꝝ ſequitur ꝙ reminiſcētia requirit organuʒ corꝑale. Ex quo pʒ ꝙ magni nō ſunt bene reminiſcitiui. qꝛ vt in pluribus habent ſuperiora groſſiora inferioribꝰ ſine ꝓportione. 3° pʒ ꝙ iuuenes ſunt peioris reminiſcentie ⁊ ſimiliter ſenes. cū ergo hii nō differant niſi ꝓpter organi diuerſitatē. ſequitur ꝙ reminiſcentia requirit organuʒ corporale. Et ſic patet quod dicenduʒ erat de memoria ⁊ reminiſcentia.

Ad rationes ante oppoſituʒ

Ad primā diciꝰ ꝙ reminiſcētia nō eſt paſſio cuiꝰ libʒ memorie ſed ſolius humane ꝓpter affinitatem quā hʒ ad intellectuʒ ⁊ hoc ſoluʒ repiꝰ in hoībus. Et ſimiliter diciꝰ ad ſecundam ⁊ ad eius ꝯfirmationē. Ad tertiaʒ dicaꝰ ꝙ talibꝰ aīalibus quodāmō per naturā indita eſt cognitio ſine quocūqʒ diſcurſu que quodāmō ſimiꝰ eſt cognitioni q̄ eſt ī nobis hoībꝰ q̄ acquiriꝰ per diſcurſuʒ. ſ. in termio diſcurſus. ⁊ ſic hmōi bruta in talibꝰ actibꝰ nō diſcurrūt ſicut faciūt homines. ſed hoc faciūt diſcurſu naturali q̄ eſt quidam inſtinctꝰ nature. vel vt qn̄qʒ diciꝰ. nō ꝑfecte diſcurrunt. ⁊ hec de queſtiōe ⁊ per ꝯn̄s de toto libro de memoria ⁊ reminiſcentia.

Sequitur in textu. De Somno autem et Vigilia conſiderānduʒ ē quid ſint. et cetera.

Irca iniciuꝫ libri de Somno et Vigilia

Queritur primo.

Utrum ſompnus ſit priuatio vigilie. Arguitur ꝙ nõ q2 a priuatione non regreditur in habitum. ſed a ſompno regreditur in vigiliã ergo et cetera. 2° priuationis non eſt cauſa poſitiua. ſed ſompni eſt cauſa poſitiua quia cauſatur ex eleuatione fumorum a loco digeſtionis ad cerebrum obſtruentium vias ⁊ meatus per quos mittunt̾ ſpirit⁹ ſenſuũ a ſenſu ꝯmuni ad alios ſenſus g° ⁊c̈. In oppo⁹ ẽ Ariſtoteles in textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo Qꝛ poſtꝙ Ariſtoteles in libris de ſenſu ⁊ ſenſato. ⁊ memoria ⁊ reminiſcentia determinauit de operib⁹ ſenſuum que explentur per organum corporeuꝫ ad quarum operationuꝫ exceſſuꝫ ſecundum actuꝫ ſequitur ſompnus: conſequens eſt determinare poſtea de ſompno ⁊ vigilia que ſe habẽt vt priuatio ⁊ habitus. ⁊ q2 in ſompno accidunt ſompnia ⁊ diuinationes. Eſt enĩ ſompniuꝫ operatio fantaſtica in dormiente. ideo conſequenter determinabit de ſompnio ⁊ de diuinatione que ſit per ſompnuꝫ. Et primo prohemialiter mouet tredecim queſtiones quaꝝ quinqꝫ pertinẽt ad ſompnuꝫ. ⁊ octo ad ſompniũ ⁊ diuinationeꝫ Quaruꝫ quatuor ſunt magis naturales. ⁊ alie minus. Et quia notuꝫ eſt ad ſenſum ſompnũ eẽ ideo primo querit Ariſtoteles quid ſit ſompnus ⁊ vigilia. 2° vtrum ſint paſſiones cõmunes anime ⁊ corpori. 3° ad quam partẽ anime pertineant. 4° propter quã cauſam inſunt animalibus. 5° vtrum iſte paſſiones conueniant omni animali aut vna illaruꝫ vni ſpeciei animalis ⁊ altera alteri. aut ſint aliqua animalia quibus neutra illarum paſſionũ conueniat ⁊ alia quibus vtraqꝫ ꝯueniat. ⁊ hee ſunt queſtiones quas intendit determinare philoſophus in prima parte huius libri. Et in ſecunda videbitur primo propter quam cauſam dormientes ſompniant ⁊ quid ſit ſompniuꝫ.

2° vtrum dormientibus accidat ſompniare ⁊ propter quã cauſam nõ ſemper habẽt memoriam de ſompniis ſuis. ⁊ propter quam cauſam aliqui imperfecte recolunt: ⁊ aliqui pfecte: ⁊ alii qui non recolunt. 3° vtrum per ſompniũ cõtingat preuidere futura ⁊ recte diuinare de futuris. 4° videbitur qualiter hoc contingat.

5° vtrũ talia ſompnia cauſata ſint ab homine ⁊ de diuinatione futuroꝝ vtrum habeant cauſã ex quibuſdam demonib⁹. 6° vtrum ſompnia habeãt determinatã cauſam a natura

Et vltimo vtrũ fiant a caſu vel a fortuna. et in hoc patet intentio huius libri.

Sciendum eſt ſecundo Qꝛ aĩal ſecundũ ꝙ in eo eſt principiuꝫ motus ad ſompnum eſt ſubiectũ in hoc libro ⁊ eſt pars contenta ſub ſubiecto tocius philoſophie naturalis. Nec obſtat ꝙ iſte liber intituletur de ſomno ⁊ vigilia propter cauſaꝫ alias ſepius dictã. ſit igit̾.

Concluſio prima: Ad queſitum. Somnus ẽ priuatio vigilie. Probatur q2 vigilia eſt per ſolutionem ſenſuuꝫ. ſomnus vero fit per ſenſuuꝫ immobilitatem ſeu ligamentum ⁊ primo ſenſus cõmunis. dicit eniꝫ cõmentator ꝙ ſomnus eſt immobilitas ſenſus cõis reſpectu ſenſuuꝫ exterioꝝ que quideꝫ immobilitatio contingit quia a ſenſu cõmuni tanꝙ a fonte ſeparantur ſpiritus ſenſitiui ad ſenſus exteriores per meatus venarum qui quidem ſpiritus impediuntur interuenientibus fumis eleuatis a loco digeſtionis claudentibus ⁊ obſtruentib⁹ poros ⁊ meatus ne iſti ſpiritus ſenſitiui perueniant ad ſenſus. ideo ligãtur ſenſus exteriores et priuantur ſenſatiõe ⁊ hec priuatio ſomn⁹ dicit̾.

Concluſio ſecunda. Somnus ⁊ vigilia que ſunt paſſiões aĩalis animali inſunt ſecundum eandem partem. Probatur duplici ratione. Prima quia ſomnus et vigilia opponuntur vt priuatio ⁊ habitus. ſed opoſita habent fieri circa idem. ergo ⁊c̈. Minorem probat per inductioneꝫ quia viſus ⁊ cecitas naturalit̾ ſunt circa oculũ. ſimiliter turpe ⁊ pulcruꝫ circa debitam proportionem corporum et membrorum. ⁊ ſanitas ⁊ egritudo circa debitaꝫ proportionem humorum ſeu qualitatum. ⁊ auditus ⁊ ſurditus circa etiam idem. igitur ⁊c̈.

Secunda ratio. in quacunqꝫ parte cognoſcimus animal vigilare quia ſentit: cognoſcimus etiam ipſum dormire ⁊ per ſomnum deprimi quia non ſentit. Unde vigilantem cognoſcimus vſu ⁊ operatione ſenſuum ideo ſentientem actu vigilare dicimus ⁊ ſentire. ⁊ nõ ſentientem dicimus dormire. ergo ſomnum ⁊ vigilia habent fieri circa eandẽ partẽ aĩalis. animal eniꝫ vigilãs dicit̾ cũ aliquod ſenſibiliũ exterioꝝ apprehendit̾ ideo vere dicit̾ ꝙ aĩal cogit̾ vigilare ſentiẽdo ⁊ in vſu ſenſuũ. Ex quo infert phũs ꝙ ſomn⁹ ⁊ vigilia ſũt paſſiões toci⁹ ꝯiũcti ex aĩa ⁊ corpe ⁊ nõ aĩe aut corpis tãtũ. Probat̾ q2 cuius ẽ potẽtia ei⁹ ẽ actio. g° a deſtructõe ꝯñtis cui⁹ nõ eſt actõ ei⁹ nõ ẽ potẽtia. ſꝫ opatio ſenſus nõ eſt anime tantuꝫ nec corporis tantũ ſed vtriuſqꝫ vt patuit. 2° de aĩa. ergo ſomn⁹ ⁊ vigilia q̃ ſunt paſſiones ptis ſenſitiue ⁊ accidunt in opatione ſenſus ſunt paſſiones toci⁹ ꝯiuncti

Et ẽ aduertendũ ꝙ qñꝫ in ſomno ligãt̾ ſoluꝫ ſenſus exteriores q2 meat⁹ ꝑ quos veniũt ſpũs vite a ſenſu cõi ad ſenſus exteriores obſtruunt̾

Aliquando etiam meatus per quos ſenſus cõmunis influit ſenſibus interioribus etiam ligãtur. Et ſecundũ primũ modũ contingunt ſompnia. quia tunc a fantaſia ad ſenſum cõmuneꝫ mittuntur ſpecies reſeruate per quandã ſubtilẽ euaporationẽ. ⁊ tunc videtur homini ꝙ vigilãdo ꝑcipiat ea quoꝝ iſta ſunt fantaſmata. ⁊ tũc non perfecte dormit. Sed in ſecũdo° nõ cõtingunt ſompnia. ⁊ ſic patet quare homines aliqñ ſompniant ⁊ aliqñ non ⁊ illud principaliter videbitur in ſecunda parte huius.

Dubitatur primo Cuꝫ ſomnus ſit priuatio vigilie quare prenominat̾ ſompnus in titulo libri. Rñdetur ꝙ propter admirari inceperũt philoſophi philoſophari. ⁊ q2 ſompnus cauſat maiorem admirationeꝫ quaꝫ vigilia quia in ſompno animal videtur quaſi mortuum. ideo philoſophus primo voluit notificare ſompnũ ⁊ deinde vigiliam.

Dubitatur ſecundo Quare habentes ſtrictas venas citius ⁊ forcius dormiunt. ꝙ alii. Cauſa eſt. quia facilius eſt obſtruere ſtrictioreꝫ viam ꝙ magis latam. cuꝫ igitur habeant venas ſtrictas ⁊ anguſtas ⁊ meatus ſtrictos ⁊ ſompnus cauſatur per obſtrictionem meatuum ſequitur ꝙ tales cito dormiunt.

Ad rationes ante oppoſituꝫ Ad primaꝫ dicitur ꝙ duplex eſt priuatio quia quedam eſt que priuat formam ⁊ operationem ſeu actum ⁊ potentiaꝫ. ⁊ alia eſt que priuat operationem ⁊ non formam ſeu actum ⁊ non potẽtiaꝫ. Uel aliter illud dicẽdo. aliqñ habitũ ⁊ nõ principia habitus. ⁊ per hoc ſoluetur ratio.

Ad ſecundaꝫ dicitur ꝙ priuationis eſt cauſa poſitiua per accidens ⁊ non per ſe. ⁊ ideo illa cauſa ſompni de qua dictum eſt non eſt per ſe cauſa ſompni ſed magis per accidẽs. quia ad ipſaꝫ ſequit̾ ſompn⁹. ⁊ hec de queſtione. Sequitur in textu. Cum autem determinatum ſit prius.

Queritur ſecundo

Utrum Sompnus ⁊ vigilia inſunt plantis. Arguitur ꝙ ſic ſimili ratione qua probat Ariſtoteles ꝙ inſunt animalibus. quia quibuſcunqꝫ ineſt operatio determinata ſecundum naturam neceſſe eſt quieſcere ab illa operatione cum temp⁹ exegerit in quo nata ſunt operari ſecundum aliam operationem. ſed plantis ineſt determinata operatio quia eaꝝ eſt finita virtus. ergo operatio conſequens virtutem eſt finita. ergo cum exegerit tempus in quo nate ſunt operari neceſſe eſt plantas deſiſtere ab operatiõe. ſꝫ ſompn⁹ ineſt animalibus cum deſiſtunt ab operatione igitur inerit plantis. Secundo arguitur. Plantis ineſt reciꝓcatio caloris naturalis ab exterioribus ad in interiora. ergo ineſt eis ſompnus. tenet ꝯñtia quia ſompnus eſt conuent⁹ et reciprocatio ⁊c̈. vt dictum eſt. Añcedẽs patet quia in hyeme ⁊ etiã in eſtate de nocte plãte trahunt calorem ſuum ab intra. Ad oppoſitum eſt philoſophus in textu. Pro reſponſione ad queſitum ſit.

Concluſio pria. plantis non ineſt ſenſus ergo nec ſompnus nec vigilia. Patet conſequentia quia talia ſunt paſſiones ſenſus. ⁊ paſſio nunꝙ eſt ſine proprio ſubiecto.

Aduertendum eſt tamen ꝙ plantis ineſt aliquid ſimile ſompno vt arguit̾ ante oppoſitum quia eis ineſt aliquando retractio caloris ad interiora ſicut in hyeme. nã in tantũ retrahitur calor ⁊ ex conſequẽti humidũ ꝙ folia fluunt et plante videñtur mori ⁊ tunc videñtur dormire. Sed in eſtate huiuſmodi calor reuertitur ⁊ etiã humiduꝫ ⁊ tunc rarefiunt exteriora ⁊ aperiunt̾ plante ⁊ producunt folia ⁊ fructus: ⁊ tunc videñtur vigilare. Sed iſta differenter fiunt in animalibus ⁊ plantis. quia in plantis fiunt in hyeme propter frigus quod circundat humidum plante cum calido vnito ad intra ſe retrahens Sed in eſtate calidum circundat plantas. et ideo calidum ⁊ humidum plantarum fluit ad circumferentiam. Et ſimiliter dicenduꝫ eſt de floribus ſe claudentibus de nocte in eſtate ⁊ die ſe aperientibus. Sed in animalibus iſta retractio fit propter euaporationem cibi ⁊ eleuationem fumorum ad cerebrum ⁊ ita fit a principio intrinſeco mouente vapores ſurſum. qui ſurſum eleuati propter frigiditatem cerebri ingroſſantur ⁊ obſtruunt meatus per quos mittuntur ſpiritus ſenſitiui a corde ad ſingula membra ratione cuius obſtructionis exteriora priuantur huiuſmodi ſpiritibus ⁊ calore ⁊ tunc ſequitur ſompnus.

Concluſio ſecunda Nullum eſt animal cui non conueniat quandoqꝫ dormire et quandoqꝫ vigilare. Probatur concluſio quia ſubiectum aliquod non poteſt perpetuo priuari propria paſſione ⁊ operatione ei⁹ ſed ſompnus ⁊ vigilia ſunt paſſiones animalis. g° ⁊c̈. ſunt eniꝫ paſſiones primi ſenſitiui vt poſtea videbitur. ⁊ primum ſenſitiuum participat quodlibet animal. quia omne animal neceſſario habet ſenſum. igitur neceſſario habet primum ſenſitiuum. ideo dicit textus ꝙ omnia animalia ſompno cõmunicant ſiue ſint natabilia ſiue volatilia ſiue greſſibilia. ſiue habentia duros oculos. ſiue habentia duram teſtam. licet iſta ſint breuis ſompni. Et ideo

non eſt ita manifeſtum de iſtis ſicut de aliis. et tamen neceſſario dormiunt. Ex ꝑdictis ſequit̃

Concluſio tertia Nulluz ani

mal ſemper vigilat. patet ratiõe textus. quia cuilibet aiali eſt aliquod tempus determinatum ſecundum naturã viribus illius animalis. cuz igitur extiterit tempus illud determinatum per quod natum eſt operari neceſſe eſt tunc quodlibet animal quieſcere ab opere ſuo. ꝛ ſic non plꝰ poterit vigilare ſed neceſſario oportet ipſuz dormire vt fiat reſtitutio tẽpoꝝ preſentis. ergo nullum animal ſemper vigilat.

Concluſio tertia Nulluz ani

mal ſemper dormit. Probatur quia quodlibꝫ animal ẽ ſenſitiuuꝫ. ſed ſenſitiuꝰ eſt quod poteſt agere ſecundũ actum. i. ſentire ſecundum actuꝫ ſed potentia naturalis nunq̃ eſt fruſtra. ergo oꝫ neceſſario omne aial quandoqꝫ ſentire. ꝛ ꝑ cõſequens vigilare. ꝛ ſic neceſſe omneꝫ ſompnum excitalem eſſe. Patet igitur ꝙ plantis non ineſt ſompnꝰ nec vigilia ſꝫ cuilibet animali inſũt. Patet etiã ꝙ nullũ animal ſemper vigilat nec ſemper dormit. Sed.

Dubitatur primo

Quare ĩ ſompno indicamus nos quandoqꝫ aſcendere ꝛ quãdoqꝫ deorſum cadere. Cauſa eſt quia in ſompno quandoqꝫ cadũt fumi groſſi a cerebro ad cor. ideo ſenſus cõmunis hoc ſentiens indicat de ſenſu. Quandoqꝫ etiam fumi groſſi aſcẽdũt a corde ad cerebꝝ ꝛ tunc indicamus nos aſcendere. ꝛ hoc maxime accidit in egrotantibus qui habent plures motus in capite.

Dubitatur ſecundo

Quare melãcolici minus dormiunt q̃ alii. ꝛ flecmatici magis. Cauſa eſt qꝛ ſompnꝰ cauſatur ex euaporatione nutrimenti. modo in melancolicis ẽ minor euaporatio ꝑpter defectuꝫ caloris ꝛ habundantiam ſiccitatis. ſunt enĩ frigidi ꝛ ſicci de natura terre. ſed flecmatici ſunt magis calidi q̃ alii. ideo in ipſis fit maior euaporatõ ꝛ plures fumi aſcendũt ad cerebꝝ qui nõ cito diſſoluunt̃. qꝛ in eis non ẽ calor multum acutus ideo multum dormiunt.

Ad rationes: Ad primam di

citur ꝙ potentia vegetatiua nõ ceſſat ab operatione ſua quam diu viuens viuit. ꝛ ideo ceſſatio a nutritione eſt mors. vt dicitur i. 2º de aĩa ꝛ ſic bene eſt aliquod tempꝰ determinatũ operationũ anime vegetatiue non tamẽ ſic determinatum eſt ꝙ poſtq̃ ꝑterierit vel ceſſauerit poſſit iterum operari. ideo non eſt ſimile de potentia ſenſitiua ꝛ vegetatiua. Secunda ratio bene ꝓbat ꝙ plantis ineſt ſompnus metaphoricus.

Sequitur in textu. Quare neceſſe eſt omne dormiens. et cetera.

Queritur tertio Utruz Som

nus ſit paſſio primi ſenſitiui. Arguitur ꝙ nõ quia ſompnus eſt eius quod immobilitatur. ſꝫ primuꝫ ſenſitiuuꝫ nõ immobilitat̃. quia primũ ſenſitiuuꝫ eſt in corde quod ſemꝑ mouetur durante vita. ergo ꝛc. 2º arguitur. ſompnus eſt paſſio illius a quo retrahit̃ calor ꝛ ſpũs. ſed a corde non retrahitur calor et ſpiritus. ergo ꝛc.

3º arguit̃. ſompnꝰ eſt paſſio illius quod primo immobilitat̃ in ſompno. ſed ſenſus ꝑticulares primo immobilitãtur. ergo ſompnus non eſt paſſio primi ſenſitiui. maior patꝫ quia priuatio ꝓprie operationis debꝫ atribui ꝓprio ſubiecto illius operationis. Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles in textu.

Sciendum eſt primo

Qꝛ poſtq̃ determinatũ eſt de ſubiecto ſompni taꝫ remoto quod ẽ corpꝰ q̃ ꝓpinquo quod eſt aial: cõſequenter phũs determinat de ſubiecto ipſiꝰ ſõpni propinquo ꝛ oñdendo quid ſit illud phũs tria ſupponit. Primo ꝙ in ſompno neceſſe eſt omnes ſenſus ligari qꝛ niſi ſic ſtaret aial vigilare dũ dormiret. 2º ſupponitur ꝙ nõ omne aial habꝫ omnes ſenſus. 3º ſupponit̃ ꝙ inter ſenſus ꝑticulares neceſſe eſt ponere ſenſuꝫ cõmunẽ. Iſta ꝓbãtur in textu ſicut ſunt. 2º de aĩa.

Concluſio prima: Somnus

non eſt paſſio omniũ ſenſuum ꝑticulariũ nec alicuius ſenſus particularis. Probatur qꝛ nõ eſt neceſſe omnes ſenſus exteriores ſimul agere ergo non eſt neceſſe omẽs exteriores ſimul immobilitari. cuꝫ igitur ſompnꝰ ſit immobilitatio ſenſuuꝫ ſequitur ꝙ non ẽ paſſio oĩm ſenſuum ꝑticularium. Nec alicꝰ ſenſus particularis. quia vnus ſenſus particularis poteſt ligari altero nõ ligato. modo animal in ſompno vniuerſaliter nichil ſentit. ergo ſompnus non eſt paſſio alicuius ſenſus particularis.

Concluſio ſecunda et eſt reſ

ponſiua ad queſitum. Sompnꝰ eſt paſſio primi ſenſitiui. Probatur qꝛ qñ aliqua paſſio cõuenit aliquibꝰ pluribus oportet tũc ꝙ cõueniat ipſis per aliquam naturam ſibi cõem cui prius conuenit. ſed ſompnus cõuenit omnibꝰ ſenſibꝰ ꝑticularibus quia omnes ligant̃ vt notum eſt. ergo oportet eſſe vnã naturã cõmuneꝫ omnibus ſenſibus ꝑticularibus cui primo conueniat ſõpnus. ſed talis eſt ſenſus cõis ſeu primũ ſenſitiuum. ergo ꝛc. Item ſompnus ẽ paſſio illius quo immobilitato neceſſe eſt omnes alios immobilitari et non econtra. ſic eſt de primo ſenſitiuo. ergo ꝛc.

Concluſio tertia. Non

Quelibet impotentia ſentiendi eſt ſomnꝰ. Probat textus duplici ſigno. Primũ eſt qꝛ in defectionibus anime animal redditur impotens ad ſentiendũ ꝛ tamen non dormit. gº ꝛc. Uñ defectio aĩe vocatur ſtatꝰ vite vt in principio aut in fine vite. vel etiã aliqua egritudo vt extaſis vel demencia vel litargia. Eſt enĩ demencia paſſio cauſata ex habũdantia colere vel melancolie in anteriori ꝑte cerebri q̃ ligat ymaginatõeꝫ ibi exiſtenteꝫ. Sed Amencia cauſat̃ ex habũdãtia ſanguinis in media parte cerebri que ligat extimatiuã ibi exñtem. Et litargia cauſat̃ ex habundãtia fleumatis in poſteriori parte cerebri exũtis ꝛ ideo ligat memoriã. Aliud ſignuꝫ ẽ de hoĩbus qui ligantur in vena colli tales enĩꝫ non ſentiunt qꝛ obſtruunt̃ meatꝰ per quos deferunt̃ ſpũs ſenſitiui. gº cõcluſio vera.

Dubitatur primo. Circa tex

tum. Utruꝫ in corde ſit principiũ motꝰ ꝛ primũ ſenſitiuum. Pro dubio ſciendum eſt ꝙ in eadem parte eſt principiũ ſenſus in qua eſt principiũ motꝰ locał ꝛ illa ꝑticula in hoĩbꝰ eſt inter caput ꝛ inteſtina. Sit igitur.

Concluſio prima. In ani

malibus habentibus ſanguinẽ cor eſt principalis pars a qua fluit motꝰ. ꝛ in aliis eſt pars proportionalis cordi. Probat̃ qꝛ ſpũs ſiue calor eſt principiũ motꝰ. ſed in corde eſt principiũ ſpiritꝰ. ergo. maior patet qꝛ ſpũs eſt quoddã corpꝰ ſubtile euaporatũ mediãte calore ſubtili naturali. gº vbi eſt fons caloris ibi eſt principiũ ſpiritꝰ. ſed in corde eſt fons caloris. gº ibi eſt principiuꝫ ſpiritus. Minor pꝫ qꝛ vbi indigemꝰ reſpiratione ad refrigeriũ ibi ẽ fons caloris vbi manet cor. qꝛ niſi locꝰ ille refrigeraretur ſtatim aial ſuffocaret̃. ergo in hñtibus ſanguinẽ cor eſt principiuꝫ motus ꝛ caloris. ſed in non hñtibus cor vt ſunt illa que deciſa viuunt. pars ꝓportionalis cordi eſt pars in qua eſt ſpũs cõtemplatus. Quod autẽ ſpũs ſit principiũ motꝰ pꝫ qꝛ aial non operat̃ ſine vigore. ſed ſpũs facit vigorẽ in aialibus qꝛ cõſeruatio ꝛ retentio ſpũs facit robur. ꝛ iſta retentio in habentibꝰ ſanguineꝫ fit ꝑ aereꝫ humidũ attractũ per inſpirationẽ. ꝛ in nõ hñtibus cor ẽ aliquid ꝓportionale cordi a quo mouet̃ ſpũs ad ſuccinctoriũ. ideo hmõi aialia dum mouent̃ cauſant ſonuꝫ ex cõcuſſione hmõi ſpiritus ad ſuccinctoriuꝫ. ꝛ eſt ſuccinctoriuꝫ quedam pellicula diuidens hmõi aialia ꝑ mediuꝫ

Concluſio ſecunda: In cor

de eſt principiuꝫ ſenſus. Patet qꝛ animalia mouentur facto aliquo ſenſu ſeu cognitione ſenſus qꝛ mouetur animal ꝑ appetitũ. ꝛ cognicio ſenſus preuenit appetituꝫ. ideo ſenſus animalis ꝑuenit motũ. ergo vbi eſt principiũ motus ibi eſt principiuꝫ ſenſus. ſed in corde eſt principiũ motus gº ibi eſt principiũ ſenſus.

Dubitatur ſecundo. Utrum

Dormientes poſſunt exercere opera vigilantiuꝫ Dicitur ꝙ ſic. pꝫ qꝛ contingit ꝙ in ſomno fantaſia ſit ſoluta. ꝛ ꝙ homo fantaſietur de aliquo prius ſenſatõ gº ſenſus cõis per quandã ſubtilem euaporationeꝫ poteſt ſuſcipere ſpeciẽ reſeruatam in fantaſia ac ſi immutaretur a ſenſu exteriori. ꝛ facta iſta immutatione erit executio operis ac ſi dormiens vigilaret.

Dubitatur tertio: Quare

Homines memorant̃ de ſomniis ꝛ nõ de actibus vigilantiũ quos exercent dormiendo. puta de motu brachii vel locutione. Cauſa eſt qꝛ memoria eſt reſeruatio alicuius ſenſati ab aliquo ſenſu exteriori. ſed fantaſma quod eſt principiũ ſomni prius fuit ſenſatũ a ſenſu exteriori gº de ſomno erit memoria. ſꝫ cũ dormientes exercent actus vigilantium oẽs ſenſus exteriores ſunt ligati ꝛ ita actus illi non primo ſentiuntur per ſenſuꝫ exterioreꝫ ꝛ ſic non deferuntur ad memoriã. ergo in memoria non reſeruantur.

Ad rationes ante oppoſituz

Ad primam dicitur ꝙ duplex eſt immobilitas ipſius cordis ꝛ eius immutatio. quedã eſt localꝭ ꝛ hoc mõ non immobilitat̃ vt ꝓbat rõ. Secũda eſt reſpectu ſenſuũ particulariũ que eſt carẽtia influxus virtutis ſenſitiue ad ſenſus exteriores ꝛ hoc mõ immobilitatur. Ad ſecũdaꝫ dicitur ꝙ calor ſic retrahit̃ ꝙ non plus mittetur ad ſenſus particulares. Ad tertiã dicitur ꝙ ſenſus particulares prius imperfecte immobilitãt̃ q̃ ſenſus cõis. non tamen perfecte ligãtur quouſqꝫ ſenſus cõis ſit ligatꝰ. qꝛ ad obſtructionẽ meatuuꝫ per quos influit ſenſus ſequitur priuatio fluxus ſenſus cõmunis ad ſenſus particulares ꝛ tunc ſequit̃ ſomnꝰ. ꝛ hec de queſtione. Sequitur in textu.

Quare auteꝫ dormientes ꝛc.

Queritur quarto Utrum

Diffinitio ſomni ſit ſufficiens in qua dicitur ſõnus eſt conuentꝰ ꝛ reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora propter euaporationẽ aſcendenteꝫ ad cerebrum ibidem infrigidataꝫ ꝛ iterum deſcendentem ꝛ obſtruentem meatus ſenſitiuos propter ſalutem animalium

Arguitur ꝙ non qꝛ ſi ſic ſequeretur ꝙ vina ꝛ generaliter calida non eſſent ſomnifera. patet conſequentia quia impedirẽt infrigidationeꝫ q̃ requiritur in ſomno. 2º multa aialia dormiunt per totam hyemen vt docet experientia. ꝛ tamen in talibus non eſt conuentꝰ ꝛ reciproca

tio caloris naturalis ab exterioribus ad interio
ra.gᵒ ⁊c. 3ᵒ ſi diffinitio eſſet ſufficiens ſeq̄
retur ꝙ plantis ineſſꝫ ſomnus quod prius imp
batum eſt.⁊ patet conſequentia quia in ipſis eſt
reciprocatio caloris naturalis ab exteriorib⁹ ad
interiora. In oppoſitum eſt philoſophus in
textu. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo.ꝙ poſt
ꝙ phūs oſtendit quibus ineſt ſomnus ⁊ vigilia
⁊ quibus non ⁊ quibus eſt paſſio:cōſequēter in
quirit de cauſis ipſius ſomni.quibus inueſtiga
tis infert diffinitionē ſomni.

Concluſio prima: Cauſa fi
nalis ipſius ſomni eſt ſalus animaliū. Pro
batur qꝛ propter diuturnā actionem partes ſen
ſitiue fatigant̄.ergo ſomn⁹ in quo ē quies par
tis ſenſitiue recuperans ⁊ reſtaurans deperdi
ta in ſenſatione ordinatur ad ſalutē animaliū
ſicut ad finē. Ex cōcluſione ſequitur ꝙ eti
vigilia eſt finis ſomni. Patet qꝛ ſalus aīalium
eſt in vigilia.ſentire enim in ſenſitiuis eſt quid
optimū ſicut intelligere in intellectiuis. ergo p⁹
quietem qui eſt in ſomno melius exercentur vi
gilie que ſunt ſentire ꝙ ante ſomnū. ſequit̄ er
go ꝙ vigilia eſt etiā finis ſomni.eſt tamē finis
ſomni quantū ad bene eſſe aīalis. ⁊ ſalus aīal̄
quantū ad eſſe eſt finis.

Concluſio ſecunda. Cor et
cerebrum ſunt cauſa efficiens ipſius ſomni.

Prima ⁊ principalis pars patet qꝛ cor de ſua
natura eſt calidū.⁊ cerebrum naturaliter eſt fri
gidum.frigiditas autē cerebri deſeruit ad tem
peramentū caloris cordis.ſomn⁹ aūt eſt paſſio
ſenſus cōis vt patuit ſupra.ſed ſenſatio incipit
a corde ⁊ perficitur in cerebro.ergo cōcluſio ve
ra. Unde cor per calorem ſuū eſt cauſa eua
porationis aſcendentis ad cerebꝝ.⁊ cerebꝝ p
frigiditatem ſuam eſt cauſa ingroſſationis ⁊ de
ſcenſus hmōi vaporis ⁊ per cōſequens obſtru
ctionis meatuū.⁊ illa duo dicuntur facere ſom
num.

Concluſio tertia cauſa ſomni
qua vtitur cauſa efficiens eſt vapor groſſus ob
ſtruens viam ſpirituū ſenſitiuoꝝ. Patꝫ qꝛ ſom
nus eſt impotentia ſentiendi ex priuatione ſpiri
tuum ſenſitiuoꝝ quibus priuantur ſenſus par
ticulares facta obſtructione meatuum ⁊ viarū
per quos diriuantur ſpūs ſenſitiui a ſenſu cōi
qui eſt fons ſenſualitatis in ſenſus exteriores.

Illud etiā pꝫ a ſigno. qꝛ homīes naturaliter
humidi ſunt magni ſomni ſicut ſunt pueri ⁊ flec
matici.ſimiliter egritudines humide ⁊ calide cō
fortant ſomnum.ſimiliter labor cauſat ſomnū
qꝛ per laborē cōſumunt̄ ⁊ exiccantur humores
congelati ⁊ ingroſſati ⁊ reſoluuntur in vapores
qui obſtruunt meatus ſpirituum ſenſitiuoꝝ .ſi
militer nutrimentū humidū ⁊ calidū eſt cauſa
ſomni vt vinū ⁊ ſic de aliis.Ideo dicit phūs ꝙ
pueri ⁊ nutrices non debēt potare vinū niſi mix
tum ſit cū multa aqua.nichil enim differt pueꝝ
bibere vl̄ nutricē.nā vt dicit Seneca virtus nu
trimēti manet in lacte nutricis.pueri enim cum
ſint naturaliter humidi ⁊ calidi multū dormiūt
⁊ ſi biberent vinum amplius dormirent ⁊ effice
rentur epilentici.eſt autem epilentia morbus ob
ſtruens viā reſpirationis ⁊ inſpiratiōis in ſom
no.ſ.arteriam vocalem propter habundantiam
humoꝝ ⁊ ideo hoīes patientes talem egritudi
nem moriuntur dormiendo ſi permittantur dor
mire ſecundū eoꝝ inclinationem.Et hec omīa
ꝓbant ꝙ vapor exceſſiuus obſtruens viā ⁊ mea
tus ſpirituū eſt cauſa material̄ ſomni.ſ.qua vti
tur cauſa efficiens. Patet etiam ꝯᵒ alio ſig
no.qꝛ habentes paruas venas ⁊ meatus angu
ſtas ſunt magni ſomni.⁊ ſimiliter habentes groſ
ſa capita ⁊ humida ſicut ſunt pueri. Sed coleri
ci ſunt parui ſomni qꝛ exceſſiuus calor eorū ſta
tim cōſumit humorem ⁊ vaporē obſtruentē viā
ſpirituum ſenſitiuoꝝ.ideo etiam tales ſunt io
cundi ſicut ⁊ ſanguinei.quia calor in ipſis gene
rat ſpirit⁹ ſubtiles.ideo ſanguinei ⁊ colerici pa
rum comedunt ſed ſepe.quia paruum nutrimē
tum receptum in ſtomacis eoꝝ ſtatim cōſumit̄
per excellentem calorē eorū ⁊ in fimum reſol
uitur.⁊ ita in ipſis nutrimentum non poteſt ad
fundum ſtomaci deſcendere. Melancolici vero
⁊ flecmatici multum cōmedunt. qꝛ propter de
bilitatem caloris cibus non rarefit. ⁊ ita ſtoma
cus eorū non repletur quouſqꝫ ſit plenus cibis
nec ceſſat eorum appetitus niſi repleti cibis.

Concluſio quarta: Cauſa
formalis ſomni eſt priuatio vigilie. Patꝫ ex di
ctis.oſtenſum eſt enim ꝙ ſomnus eſt a ſenſibus
exterioribus ⁊ ſenſu communi ideo materia in
qua eſt ſomnus eſt ille ſenſus cōmunis in quo
eſt priuatio vigilie. Nec eſt contra hoc ꝙ dictum
eſt.ſ.ꝙ eſt cauſa efficiens ⁊ ita coincidūt in vna
re. Ex precedentibus ergo patet quomodo
cauſatur ſomnus.nā per calorem cordis ⁊ ſto
maci nutrimentum conuertitur in vapores ad
cerebrum aſcendentes.vbi propter frigiditatem
cerebri ingroſſantur ⁊ deſcendunt per vias ſpū
um ſenſitiuoꝝ.⁊ deſcendendo obſtruunt ipſas
vias.⁊ obſtruendo vias priuant vigiliā a ſen
ſibus.Cauſa ergo efficiens eſt cor. ſecunda eſt
cerebrum.tertia eſt vapor ingroſſatus qui etiā
materialiter vt dictum eſt etiam eſt proxima ef
ficiens cauſa ſomni.Cauſa vero materialis in
qua eſt ſomnus eſt primum ſenſitiuū a quo pri
uatur vigilia ſeu ſenſus communis.Sed cauſa

De Somno et Vigilia.

formalis eſt priuatio vigilie eo modo quo ha
bet cauſam formalē. Et finalis cauſa eſt ſalus
aīalis aut etiā vigilia.

Concluſio Reſponſiua Ad
queſitum. Diffinitio ſomni eſt ſufficiens. Patet
quia explicat omēs cauſas ipſius ſomni.et pri
mo cauſā formalem.ſ.priuationem vigilie cum
dicitur ꝙ eſt ꝯuentus ⁊ reciprocatio caloris ad
intra.nā ex hoc ꝙ calor non diriuatur a corde
in ſenſus exteriores qui quidē calor eſt cum ſpi
ritibus ſenſitiuis priuatur vigilia ⁊ operatio
ſenſuum exteriorū .Alie cauſe ſatis exprimunt̄
in diffinitione.Et ſic patet ꝙ ad ſomnum requi
runtur calida ⁊ humida. calidum ſalꝫ quod eſt
exalatiuū.⁊ humidū quod eſt exalabile idō ſic
ca ſimpliciter ⁊ frigida impediunt ſomnū.

Concluſio vltima. Con
pletio ſeu complementum digeſtionis eſt natu
ralis cauſa vigilie ⁊ diſſolutionis ſomni. Patet
quia completa digeſtione diſſoluūtur vapores
groſſi qui proprie cauſant ſomnum vt dictū eſt
Sed cauſa per accidens vigilie ⁊ diſſolutionis
ſomni eſt motus vel tremor cordis.qꝛ impetuo
ſus motus cordis cauſat impetuoſam multitu
dinē ſpirituum qui apperiunt vias per euapo
rationes obſtructas.⁊ breuiter omnia que faci
unt aperturā meatuū ſenſitiuoꝝ diſſoluūt ſom
num vel inducunt vigiliā.ſicut magnus mot⁹
cordis qui facit euaporationes ſedere. ⁊ etiam
magnus motus ab exteriori proueniens ſiue ſit
motus localis ſiue motus alterationis vt puta
calefactionis ſiue frigefactionis.

Dubitatur primo: Utrum
Uigilia precedat ſomnū. Rn̄detur ꝙ ſic qꝛ
vigilia eſt habitus ⁊ ſomnus eſt priuatio.igitur
⁊c. Patet etiā aliunde qꝛ ſomnus vt ait cōmē
tator eſt receſſus virtutis ſenſitiue ab exteriori
bus ad interiora.qui quidē receſſus fit propter
priuationē influxus ſenſus communis ad ſen
ſus exteriores.⁊ illa virtus ſenſitiua cauſat vigi
liā.modo nichil recedit ab aliquo loco niſi pri
us exiſtat in eo anteꝙ̄ recedat.gᵒ ⁊c.

Dubitatur ſecundo. Quare
quedam animalia dormiūt oculis apertis. Di
cendū eſt ꝙ illud maxime contingit in animali
bus timidis que propter timorem detinentꝗ ocu
los apertos quā diu poſſunt.cum autē in ſom
no exteriora frigeſiunt quia calor attrahitur ad
interiora vt dictum eſt palpebre taliū animaliū
vt in rugam cōmuniter contrahunt̄ ⁊ conſtrigū
tur ligatis ſenſibus per ſomnū ⁊ ſic apertis ocu
lis dormiunt.

Ad rationes ante oppoſitū
Ad primam dicendum eſt ꝙ ſicut eſt in maiori
mundo ita ē in animali.nā per calorē ſolis ele
uatur vapor ad mediam regionē aeris vbi pro
pter frigiditatem loci conuertitur in aquā ⁊ de
orſum cadit:ſic etiā in animalibus per calorē
cordis ⁊ ſtomachi eleuantur vapores ad cere
brum vbi ingroſſantur ⁊ deſcendunt modo iā
dicto ⁊ ſic cauſant ſomnū.Et ita calida ⁊ humi
da ſomnū cauſant.quia calida cauſāt euapora
tionē.⁊ humida euaporabilia ſunt. Ad ſe
cundam dicitur ꝙ illa animalia plus recipiunt
de nutrimēto ī eſtate ꝙ̄ calor ſu⁹ poſſit digerere
⁊ ita per totā hyemem calor poteſt digerere con
tinue ⁊ digerere nutrimentū illud.⁊ cū habeant
debilem calorem per multum tempus manent
meatus obſtructi. Ad tertiam patuit ſolu
tio ſupra quia reciprocatio caloris non fit pro
pter eandem rationem in animalibus ⁊ in plan
tis.⁊ ideo plante non dormiunt niſi in hyeme
vt ſupra dictum eſt.
Sequitur in textu. Poſt hec querendum
autem eſt.

Queritur quinto: Utrum
Somnium ſit paſſio partis ſenſitiue. Argui
tur ꝙ non quia ſomnia contingunt tantum in
ſomno.quia ſomnus eſt ligatio ſenſuum. ergo
ſomnus non iudicatur ſenſu.ergo non eſt paſ
ſio partis ſenſitiue. In oppoᵒ eſt phūs in
textu. Pro rn̄ſione.

Sciendum eſt primo.ꝙ poſt
ꝙ̄ philoſophus determinauit de ſomno ⁊ vigi
lia.conſequenter agit de hiis que contingunt
in ſomno ſcilicet de ſomnio ⁊ de diuinatione fu
turorum que fit per ſomnia.Et quia ſomnium
plures habet cauſas naturales ꝙ̄ diuinatio.
ideo prius tractat de ſomnio ꝙ̄ de diuinatione
Et primo inquirit ſubiectum eius. poſtea quid
ſit ſomniū.Et hoc ratiōabiliter.quia ſomniū
eſt quedam paſſio. Sed omnis paſſio habet
cognoſci per ſuum ſubiectum.gᵒ ⁊c:

Sciendū ē ſecundo.ꝙ Spe
cies ſenſibiles manent in ſenſibus ab euntibus
ſenſibilibus.⁊ hoc manifeſtum eſt in ſenſibus in
terioribus. Et de exterioribus probat philoſo
phus per quedā ſigna. Primū eſt ꝙ cū viſus
aſpicit excellens viſibile ⁊ deinde cōuertitur ad
debiliora viſibilia non poteſt ea videre. et hoc
eſt quia ſpecies prioris viſibilis adhuc ſunt in
viſu que impediunt viſionem alterius viſibi
lis. Secundum eſt quia ſi aliquis debite
aſpiciat ſolē ⁊ deinde claudat oculos appare
bit ſibi ꝙ adhuc lumen excellens videbit.⁊ poſt

ea mutabitur in puniceum colorē deinde in rubeum ⁊ poſtmodum in nigrum quando totaliter deficiet lumen reſeruatum. Aliud ſignū quia cū aliquis aſpiciat diu rem velociter mutari ⁊ ſe conuertat ad alias videbuntur ſibi moueri. Aliud ſignū eſt ꝙ aliqui propter magnos ſonos efficiuntur ſurdi ⁊ propter excellentes odores non poſſunt alios odorare quia preexiſtentes in ſenſu remanent. Supponitur vlterius ex ante dictis ꝙ in dormiente ſunt multi vapores ⁊ ſpecies qui diſcurrunt per vias ſpirituum ſenſitiuorum non ſolum in meatus ſenſus communis ad ſenſus exteriores. ymo etiam in meatꝰ ad ſenſus exteriores. ⁊ cū in ſenſu maneant ſpecies abeuntibus ſenſibilibus ille ſpecies informabunt huiuſmodi vapores.

His premiſſis ſit.

Concluſio reſponſiua.

Somnium eſt paſſio ſenſus communis ſecundum ꝙ fantaſticus eſt. Probatur prima pars. quia ex quo ſomnium non eſt ſine ſomno. ſequitur ꝙ eiuſdem partis ſunt ſomnus et ſomnium. ergo et cetera. Item ſomnium eſt cognitio ſenſitiua. quia per ſomnium cognoſcimus ſenſum vt hic ⁊ nunc que ſunt conditiones cognitionis ſenſitiue ⁊ non intellectiue. in ſomno tamen aliquando habemus operationē intellectus aut rationis que non debet vocari ſomnium.

Secunda pars patet quia ſenſus communis eſt fons totius ſenſualitatis. ergo ab eo procedit vnus meatus verſus ſenſus exteriores. ⁊ alius verſus ſenſus interiores. quorū organa ſunt in cellula cerebri. ſed ſomniū non eſt primi ſenſitiui ſecundū primam habitudinē ſcilicet ad ſenſus exteriores quia ſecundum illam habitudinem ſenſus communis ligatus eſt in ſomno ⁊ obſtructus ab euaporatione nutrimenti. ergo oportet ꝙ ſomnium ſit paſſio primi ſenſitiui in habitudine ad ſenſus interiores qui omnes cōmuni nomine dicuntur fantaſia. licet ab ea diſtinguātur vt patebit in. 2º de aīa. ergo concluſio vera. Aduertendū eſt ꝙ nichil prohibet viam que eſt a ſenſu communi ad ſenſus exteriores eſſe totaliter obſtructam per vapores. et tamē viā que eſt a ſenſu communi ad interiores ſenſus non eſſe obſtructam ſed aliqualiter apertam. quia poteſt repleri ſubtili vapore non totaliter obſtruente huiuſmodi viam. Ex quo patet ꝙ ſomnia contingunt per diuinationem ⁊ redundantiam fantaſmatum reſeruatorum in fantaſia in ſenſum communem ipſum actuando. Patet quia ſenſus non iudicat niſi ſit informatus per ſpecies ſenſibiles. ſed in ſomno ſenſus communis non poteſt informari per ſpecies acceptas a ſenſibilibus exterioribus cum ſenſus exteriores ſunt ligati. ergo in ſomnio iudicium eius venit ex redundantia fantaſmatū de fantaſia in ipſum ſenſum communem. Et poteſt probari in exemplo quo flamma candele deſcendit a ſuperiori candela in inferiorem extinctam ipſam illuminando. Ita pariformiter deriuantᷣ fantaſmata a fantaſia per ſubtiles euaporationes in ſenſum communem. ⁊ quia ſenſus communis terminatur actione ſenſuū particularium. ideo iudicat in ſomnio quemadmodum iudicat in vigilia. ⁊ de fantaſmate ſibi preſentato iudicat ꝙ ſit res cuius ē fantaſma. ⁊ animali videtur ꝙ vigilet.

Concluſio ſecunda.

Diffinitio ſomnii eſt ſufficiēs in qua dicitᷣ ꝙ eſt apparitio fantaſtica in ſimpliciter dormiente. Patet quia homo ſimpliciter dormit quādo ligati ſūt ſenſus exteriores. ſed ſomniū eſt apparitio facta ligatis ſenſibus exterioribus. ergo ſomnium eſt apparitio fantaſtica in ſimpliciter dormiente. Ueruntamen aliquando contingit ſenſum communem ligari quantum ad viam ſenſuum exteriorum et tunc contingunt ſomnia. Ex quo patet.

Concluſio tertia.

In principio ſomni non cauſantur ſomnia ſicut in fine ſomni. Quia in principio ſomni vapores ſunt groſſi multi ⁊ indigeſti ⁊ idō claudunt viā ſenſuum exteriorum. ſed in fine ſomni vapores ſunt ſubtiles ⁊ digeſti ⁊ ſic non obſtruunt viam ad ſenſus interiores ſed magis informant ſenſum communem modo predicto. Patet vlterius quare in principio noctis ⁊ ſomni ſomnia magis deſerta ⁊ difformia apparent ꝙ̄ in fine. Quia in principio vapores ſunt multi ⁊ fortiter moti ideo raro deferunt fantaſmata vniformiter ſicut videmus ꝙ aqua mota ante ſpeculum non perfecte repreſentat formam rei. Et eodem principio contingit ꝙ homines paſſionati freneſi difformia ⁊ horrenda habent fantaſmata ⁊ etiam ſomnia. quia timor et infirmitas ⁊ huiuſmodi mouent vapores. qui moti difformia fantaſmata repreſentant. Aduertendum eſt ꝙ textus conſequenter aliam diffinitionem ſomnii ſubiungit que talis eſt. Somnium eſt fantaſma quod eſt in motu ſimulacrorum. cū in dormiendo fit ⁊ in eo ꝙ dormit. Per hoc enim quod dicitur fantaſma ꝙ eſt in motu ſimulacrorum remouetur ſomnium ab apparitionibus intellectus qui quandoqꝫ exercentur in dormiendo. Et per hoc ꝙ dicitur cum in dormiendo fit remouetur ab apparitionibus que fiūt in vigilando propter motum ⁊ turbationem humorum ⁊ vaporum qui cauſantur ab egritudine. Et per hoc quod dicitur in eo quod dormit remouetur ab actibus vigilantium qui quandoqꝫ exercentur in ſomnio.

Dubitatur primo.

Utrum animal ſemper memoretur ſomniorum ſuorum.

Reſpondetur ꝙ aliquando memoratur ⁊ aliquando non. Cuius cauſa eſt. quia quandoqꝫ contingit viam exiſtentem inter fantaſiam ⁊ memoriam eſſe totaliter obſtructam ⁊ tamē que eſt a fantaſia ad ſenſum communem eſt aperta ⁊ tunc animal poteſt ſomniare ⁊ non recordari. Aliquando vero via que eſt a fantaſia ad memoriam non eſt omnino obſtructa ⁊ tunc animal memorari poteſt ſuorum ſomniorū. ⁊ quādoqꝫ recordatur imperfecte ⁊ quandoqꝫ magis perfecte. ⁊ quandoqꝫ etiam ordinate recordatur.

Dubitatur ſecundo.

Quare Pueri putant ſe terribilia videre pluries precipue in principio noctis. Dicitur ꝙ hoc eſt ꝑpter motum ſimulacrorum ſiue fantaſmatū. nā pueri iudicant ſic eſſe ſicut ſimulacra repreſentant quia in eis non eſt iudicium rationis corrigēs nam pueri purū ratione vtuntᷣ. ⁊ iſtꝫ de cauſa pueri ⁊ mulieres ⁊ viri timidi ⁊ etiam frebriciātes aut alii infirmi ſolitarie exiſtentes dicunt ſe vidiſſe mortuos ad oculos ſuos ⁊ alia multa terribilia que eis apparent ex motu ſimulacrorum. Hec tamen eis contingunt propter timorem. nam exiſtentes in timore aut alia paſſione faciliter decipiuntur.

Dubitatur tertio.

Quare homines ſomniant magis in ſenectute ꝙ̄ in iuuentute. Cauſa eſt. quia in iuuentute calor fortis eſt ⁊ ideo facit magnam euaporationē que ſufficit obſtruere meatus ſenſus cōmunis ad exteriores ⁊ interiores ſenſus. ſed in ſenectute calor tepeſcit ⁊ ideo non fit ita magna euaporatiō nec ita ſepe obſtruitur meatus ſenſus communis ad interiores ſenſus ⁊ iſta de cauſa etiā cōtinuantes ſepe ſomniant.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primam dicitur ꝙ bene probat ꝙ ſomnium non eſt paſſio ſenſus communis preciſe ſed in ordine ad fantaſiam vt dictū eſt. nā ⁊ ſi ſenſus ſomnium non percipiat ⁊ ſe ſomniare ſecundū ſe ⁊ abſolute. percipitur tamen eius actio in potentia ſuperiori. ⁊ ideo probat textus ꝙ ſomniū non eſt paſſio intellectus neqꝫ ſenſus cōmunis abſolute ſed ſecundum ꝙ fantaſticus eſt ſiue ſecundum ꝙ immutatur a ſpecie reſeruata in fantaſia. ⁊c. Sequitur i textu.

De diuinatione vero que in ſomnis ⁊c.

Queritur ſexto:

Utrum Diuinatio futurorum effectuū que fit per ſomnia ſit homini poſſibilis. ⁊ vtrum ſit aliqua talis. Arguitur ꝙ ſic. illud quod cōmūniter homines experiuntur rationabile eſt euenire. nam quod communis fama famat nō omnino deperditur. 2º ethicorū. ſed aliqui videntur facere aliquam ſignificationem futurorum et huiuſmodi. gº Secundo. per cauſam poſſumꝰ deuenire in cognitionem effectuum. ſed quedam ſomnia ſunt cauſe futurorum effectuum ergo ꝑ ipſa poſſumus cognoſcere futura. Minor patet per experientiam de quodam homine qui veſtem ſuam perdiderat de die nec eam poterat inuenire. ⁊ quoniā in ſomnio recordatꝰ ē loci in quo eam dimiſerat. expergefactus iuit ad locū ⁊ eam inuenit. Ad oppoſitum arguitur ſic quia ſomnium non habet rationabilem cauſā per quam preſagium ſit alicuius futuri. quare communiter contingunt ſomnia fatuis ⁊ raro prudentibus qui tamen deo amantiſſimi ſunt. 8º ethic. ergo. Pro rñſione ad queſitū.

Sciendum eſt primo ꝙ poſt

ꝙ̄ philoſophus determinauit de ſomnio. conſequenter agit de diuinatione futurorum que accidit in ſomnis ⁊ a ſomniis. ⁊ dicitur in ſomnis propter diuinationes que fiunt in vigilia ꝑ artes magicas. ⁊ dicitur a ſomniis propter diuinationes que poſſunt fieri a viris ſanctis propter reuelationes diuinas eis factas. agit ergo philoſophus de diuinatione que eſt in ſomnis ⁊ a ſomniis.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ Sto

ici dixerunt iſta ſomnia ⁊ preſagia futurorum a deo eſſe immiſſa. Ueruntamen licet hoc fieri aliquando contingat. non tamen eſt naturaliter verum ſecundum nature curſum. nam deus virtualiter agit in remotum per cauſam mediam. ideo non agit in animam illo modo niſi mediāte corpore celeſti. Unde ſecundum philoſophum ſomniorum quedam capiunt originē ex parte corporis vel anime ſiue ex parte nature. quedam vero non capiunt originem ex parte nature ſed aliunde habent principium.

Sit igitur.

Concluſio prima.

Somnia que habent a nobis originem aliquando ſunt ſolum ſigna futurorum. aliquando vero cauſe futurorum. Prima pars patet. nam aliquādo ſomnia eueniunt conſimilia corpori ſiue cōplexioni. vt flecmatici ſemper ſomniant de aquis ⁊ de aquaticis ſicut eorum corpus eſt aquaticum. Colerici vero de igne. Sanguinei de aere. vt quia volant vel alquid agunt. Melancolici vero ſomniant terreſtria. ⁊ ideo ex ſomniis frequentibus homo poteſt ſuam complexionem

cognoſcere. Similiter aliquando ex parte anime contingit vt ſomnia aſſimilētur diſpōni anime. ſicut ſtudioſus habet ſomnia ſtudioſa primo ethicorum. ⁊ prauus habet ſomnia deprauata. ⁊ quilibet ſomniat ex parte anime ſecundum diſpoſitiōem anime vt qui illiberalis eſt ſomniat dare. ⁊ auarus ſomniat inuentiones theſauri. talia igitur ſomnia ſunt ſigna certa diſpoſitionis anime vel corporis. Aliquando vero huiuſmodi ſomnia ſunt cauſe futurorꝫ quēadmodꝫ motus diurni ſunt cauſe ipſoꝝ motuum nocturnorꝫ. Verbi gratia. vt que de nocte ſomniamus in die cogitamus ⁊ ſepe facimus. Unde recitat Galienus de quodam infirmo qui ſomniauit ꝙ ſi minueretur inter duos digitos ſanaretur. ſurrexit ⁊ fecit minui ⁊ curatus eſt nam communiter homines intendentes finem aliquem ſi in ſomnis videant aliquod mediꝫ ad illum finem communiter in die ad hoc intendunt. ⁊ aliquando contingit ꝙ tale mediꝫ perficitur. ⁊ ſic per accidens ſomnium eſt cauſa futuri actus. Pro ſecunda concluſione ſciendum eſt ꝙ Stoici crediderunt ſomnia nobis immitti a deo. Auicenna quoqꝫ credidit ꝙ immitterentur a datore formarū. quod videtur etiā ꝯcedere Auerrois dicēs ꝙ iſta cognitio nobiliſſima largitur a ſubſtantia immateriali. Sed has opiniones reprobat philoſophus. nam hec dementibus ⁊ fatuis immittuntur quod eſt ſignꝫ ꝙ ab aliqua intelligentia agente hac ratione non inſunt. ⁊ ideo Ariſtoteles refert ſomnia quorum principium non eſt in nobis ad influentiaꝫ corporis celeſtis. vel ad continens. puta ad aerem calidum vel frigidum.

Sit igitur.

Concluſio ſecunda.

Somnia quarum influentia celeſtis eſt principiꝫ vel etiam continens ſunt ſigna futuroꝝ. Patet ꝯº. qꝛ corpus noſtrꝫ immutatur ab influentia celeſtis corporis. corpore autē immutato immutatur ymaginatio dormiētis. ⁊ ſic alique fantaſie apparent dormientibꝰ conſimiles celeſtibꝰ diſpoſitionibꝰ ⁊ etiaꝫ cōformes. vt ſi ī hoc anno ſemper ſomniamꝰ ardorꝫ. hoc eſt ſignum dominii martis habentis virtutꝫ ſupra calorꝫ. tale igitur ſomniꝫ ſignum eſt futuri caloris. illud igitur ſomnium nō eſt cauſa futuri. ſed eſt ſignꝫ cauſe alicuius futuri. qꝛ vero fatui ⁊ demētes ⁊ melancolici habent fantaſiam vacuā ideo facilius recipiūt iſta fantaſmata ꝙ hoīes ſapientes ⁊ docti. eo ꝙ maiores motus impediunt minores. et hac de cauſa hec fantaſmata cōtingunt de nocte ⁊ nō de die. Ex predictis reſpondetur ad quęſitum ſcilicꝫ ꝙ ſi quis vtatur ſomniis ad precognoſcendū futura ſecundū ꝙ ſomnia ꝓcedunt ex cauſa naturali intrinſeca vel extrinſeca quantum poteſt virtus talis cauſe ſe extendere non eſt illicita diuinatio. Verumtamen eſt ꝙ aliqñ eſt ſpiritualis cauſa vt quandoqꝫ quedā ſomnia ſunt a deo miniſterio angeloꝝ ⁊ tunc immittuntur viris ſanctis ⁊ in illis ſomniis reuelantur aliqua futura. Et hoc modo poteſt homo eis licite vti ad precognoſcēdū futura. Quādoqꝫ vero operatione demonuꝫ alique fantaſie apparꝫ dormientibꝰ ex quibꝰ aliqua futura eis reuelātur ⁊ cū eis habent facta illicita. ⁊ talibus ſomniis homines non poſſunt vti licite de futuro ꝓ cognoſcēdo. quoniā talis diuinatio ſuperſticioſa eſt ⁊ illicita. Somnia gº quoꝝ eſt ſpiritualis cauſa diuerſa ſunt. ergo ⁊ cetera. Eſt aduertendum ꝙ nomine diuinationis intelligitur quedam prenunciatio de futuris. Futura autꝫ dupliciter poſſunt cognoſci. vno modo in ſuis cauſis. alio modo in ſeipſis. Cauſe autꝫ futurorum tripliciter ſe habent quedam enim neceſſario producunt ſuos effectus. ⁊ huiuſmodi effectus poſſunt cognoſci a nobis per certitudinem ⁊ etiam prenoſticari ſicut aſtrologi cognoſcunt eclipſes futuras. Quedam vero cauſe producunt ſuos effectus non ex neceſſitate ⁊ ſemper ſed vt in pluribus. ⁊ per has cauſas poſſunt cognoſci effectus futuri non per certitudinem ſed per quandam coniecturam ſicut per concurſum ſtellarum aſtrologi poſſunt iudicare de pluuiis ⁊ frigoribus. ⁊ medici de ſanitate vel morte hominis. Quedam etiam ſunt cauſe que indifferenter ſe habent ad producendum ſuos effectus ⁊ per tales cauſas non poſſumus cognoſcere effectus futuros neqꝫ etiam ſi effectus eueniant vt in paucioribꝰ poſſumꝰ ipſos cognoſcere ſed cognoſcimus ipſos in ſeipſis cum preſentes ſunt. ſicut cognoſcimꝰ ſortꝫ currere dūꝫ currit. Sed cognoſcere tales effectus antequam fiant proprium eſt prime cauſe. Si ergo quis talia futura prenūciare quomodolibꝫ ꝓſumpſerit niſi forte deo reuelante manifeſte vſurpat ſibi quod ē dei propriū. Sicut ergo non dicitur diuinatio ſi quis prenunciet ea que neceſſario eueniunt vel vt inpluribus que humana ratione cognoſci poſſunt: ita nec ſi quis futura cōtingentia prenunciet deo reuelante. Sed dicitur aliquis diuinare ſecundum ꝙ diuinatio ſonat in malum quando ſibi indebite vſurpat id quod ſoli deo conuenit per enunciationem futurorum euentuum. Et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Rationes ante oppoſitum ſunt ſolute. Et tantum de queſtione et per conſequens de toto libro Ariſtotelis de ſomno et vigilia. ⁊ cetera.

Sequitur in textu.

De eo autē quod ē hoc quidē eē longe vite aīaliuꝫ: hoc autꝫ breuis vite. et cetera:

Circa inicium libri de Longitudīe et breuitate vite. mouetur talis queſtio.

Utrum humidum et calidꝫ ſint cauſe longe vite in viuentibus ⁊ corruptibilibus. Et arguitur ꝙ non. quia calidum ⁊ humidum non ſunt cauſa vite. ergo non ſunt cauſa longe vite. Antecedens patet quia calidum ⁊ humidum ſunt cauſa putrefactionis. nam magis fit putrefactio tempore calido ⁊ humido: ꝙ tempore frigido ⁊ ſicco. Et confirmatur ratio. quia calidum ⁊ humidum ſunt cauſa corrupcionis. quia calidum conſumit humidum. ⁊ humidum extinguit calidum. igitur ⁊ cetera.

Secundo. ſi calidum eſſet cauſa longitudinis vite. vel eſſet igneum vel aereum. non igneum. quia eſt deſiccatiuum. nec aereum. quia eſt nimis debile ⁊ ſic non eſt digeſtiuum. Et ſimiliter arguitur de humido. quia vel eſſꝫ aqueum vel aereum. non aqueum quia extingueret calidum ⁊ eſſet faciliter congelabile. nec aereum quia eſſet cito deſiccabile. In oppoſitum eſt philoſophus in textu.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt ea que determinata ſunt in libris precedentibꝰ philoſophus in hoc libro determinat de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis vite. ⁊ hoc in vniuerſali. quia determinare de ipſis in ſpeciali pertinet ad librꝫ de animalibus ⁊ plantis ⁊ ad medicum ⁊ aſtrologum. ad hos enim pertinet determinare in particulari de cauſis longitudinis ⁊ breuitatis humane vite. Et quamuis vita et mors ſint cōmuniora ſenſu quia inſunt viuentibus ⁊ generantibus. tamen liber de ſenſu et ſenſato. de memoria ⁊ reminiſcentia. de ſomno ⁊ vigilia precedunt hunc librum ⁊ etiam librꝫ de morte et vita propter conuenientiam quam habent cum libro de aīa.

Sciendꝫ eſt ſecundo ꝙ corruptio eſt communior ꝙ mors. quia corruptio conuenit omnibus generabilibus. mors autem proprie ꝯuenit viuētibꝰ. ideo phūs primo agit de cauſis corruptiōis. oñdēdo q̄ ſūt ꝑ ſe corruptibilia ⁊ q̄ nō taꝫ in ſubſtantiis ꝙ in accidēti-

bus. Et quia alias de ipſis determinatum eſt in libro de generatione. ideo pro nunc non repetentur ea.

Sciendum eſt tertio: ꝙ ante

ꝙ philoſophus aſſignet veras cauſas ⁊ vniuerſales longitudinis ⁊ breuitatis vite in omnibus viuentibus. per prius remouet quaſdam cauſas q̄ nō ſunt vniuerſales cauſe longitudīs ⁊ breuitatꝭ vite. Dicit. n. pͥo ꝙ eē magne ꝙ̄titatis nō ē ꝑ ſe cauſa ſufficiens longe vite. equus enim maior eſt homine ⁊ tamen homo eſt longioris vite. Similiter duricies non eſt cauſa ſufficiens longe vite. nā plante nō ſunt vniuerſaliter longioris vite animalibus licet quedam plante ſint longioris vite quibuſdam animalibus. Similiter habere ſanguinem non eſt cauſa ſufficiēs lōge vite. nā apes q̄ ſunt exangues diutius viuūt quibuſdā habentibus ſanguinē Similiter eſſe exangue non eſt cauſa ſufficiens longitudinis vite. quia quedam exanguia nō ſunt longioris vite quibuſdaꝫ habentibus ſanguinem. Similiter eſſe in terra non eſt cauſa ſufficiens longioris vite. nec etiam eſſe greſſibile. nam plante ⁊ quedaꝫ animalia greſſibilia ſunt breuiores vite quibuſdam animalibus aquaticis. ⁊ etiaꝫ in quibuſdam econtrario. ideo eſſe aquaticum non eſt ſufficiens cauſa longioris vite.

Sciendum eſt quarto. ꝙ Ad

hoc ꝙ calidum ⁊ humidum ſint per ſe cauſe longe vite in viuentibus quinqꝫ conditiones requiruntur. Primo ꝙ ſint multa ex parte quantitatis ideo maiora vt in pluribus ceteris paribus ſunt lōgioꝝ vite quia habent magnuꝫ caliduꝫ ⁊ humiduꝫ. 2º requiritur ꝙ ſint bene proportionata adinuicem ⁊ cum ſuis contrariis ne vnum faciliter corrumpat aliud ⁊ econtra. propter primam conditionem elefantes ſunt longe vite. ⁊ propter ſecundam homines ſunt longe vite. Tertio requiritur ex parte humidi ꝙ non ſit faciliter paſſibile ⁊ deſiccaſibile ſicut eſt humidum aereum purum. nec ſit faciliter ꝯgelabile ſicut humidū aqueū purū idō tale humidum debet eſſe pingue ⁊ viſcoſuꝫ vt ſit bene nutritiuum ⁊ non ſit faciliter congelabile et infrigidabile. Quarto requiritur ꝙ caliduꝫ ⁊ humidum non ſint nimis excellentia quia ſi ſic eſſent corruptiua complexionis naturalis que conſiſtit in medio temperato. ⁊ ideo animalia multum cohitiua ceteris paribus ſunt breuioris vite. ⁊ hoc ꝓpter vehemēteꝫ caliditateꝫ q̄ procreatur in coitu que reſoluit humores ⁊ eos euaporat ⁊ ob hoc ſperma ſuperflue emiſſum cito inducit ſenium ⁊ propter hoc mulus eſt longioris vite equo ⁊ aſino ex quibus generatur.

Femelle etiam quandoqꝫ ſunt longioris vite maſculis ſi maſculi ſint magis cohitiui ⁊ ꝓpter hoc paſſeres maſculi ſūt breuioꝝ vite femellis quia maſculi ſunt multum cohitiui. verum eſt tamen ꝙ ſecundum naturam maſculus eſt longioris vite ꝙ̄ ſit femella quia femelle habundant in humido ⁊ deficiunt in calido.

Quinta conditio eſt ꝙ calidum ⁊ humidum ſint intranea ⁊ extranea.

Sit igitur.

Concluſio Reſponſiua Ad

queſitum. Calidum ⁊ humidum cum ceteris conditionibus ſunt cauſe vniuerſales longe vite in omnibus viuentibus corruptibilibus.

Probatur concluſio quia eedem ſunt cauſe vite ⁊ vite longe. ex quibus enim aliquid eſt ⁊ ex eiſdem nutritur. ſed vita conſiſtit in calido ⁊ humido. ergo calidum ⁊ humidum ſecundum modos predictos ſunt cauſe longe vite. Minor patet quia omne viuens natum eſt ex calido frigido humido ⁊ ſicco. frigidum autem ⁊ ſiccum ſunt mortifera. nam conſtringunt ⁊ immobilitant. ideo terra que eſt frigida ⁊ ſicca eſt immobilis. vita autem iudicatur per ſenſum ⁊ motuꝫ ideo frigidum ⁊ ſiccum non ſunt cauſa vite longe ſed pocius mortis. Reſtat igitur ꝙ calidum ⁊ humidum ſunt cauſa vite. calidum autem dilatat humidum ⁊ ipſum mouet. ⁊ ideo vita conſiſtit in calido ⁊ humido. nam in omni mortali fit mutatio per digeſtionem que fit a calido. oportet enim nutrimentum eſſe humidum vt ſit bene ſuſceptiuum impreſſionuꝫ ⁊ dilatari poſſit ad ſingulas partes viuentis. igitur ⁊ cetera.

Ex illis ſequitur ꝙ calidum igneum purum non eſt cauſa longe vite. quia eſt deſiccatiuuꝫ ⁊ aduſtiuum nimis. Nec etiam humidum aereum purum eſt cauſa longe vite quia eſt nimis ſubtile ⁊ faciliter deſiccabile. Sed calidū quod debet eſſe mixtum ex calido igneo ⁊ aereo. ex igneo quidem vt ſit digeſtiuum. ⁊ ex aereo vt ſit temperatum. Et ſimiliter humidum aqueum purum non eſt cauſa longe vite. quia eſt nimis infrigidabile ⁊ congelabile ⁊ extinguit calidum ideo debet eſſe mixtūꝫ cum humido aereo. quare Aduertēdū ē ꝙ calidū ⁊ humidū debēt eſſe aerea. Ex dictis ſatis patet ꝙ ſenectus cauſatur ex defectu calidi ⁊ humidi ideo ſenes ſunt frigidi ⁊ ſicci. ⁊ iuuenes humidi. Patet etiam ꝙ eedē ſūt cauſe vniuerſales lōgitudīs ⁊ breuitatis vite in omnibus. licet non ſint eedem cauſe ſpeciales. Et ſimiliter patet ꝙ ſunt eedem cauſe vniuerſales longe vite ⁊ ſanitatis et breuis vite ⁊ egritudinis ſeu languoris.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primam dicitur ꝙ calidum et humidum intrinſeca non ſunt cauſe putrefactionis ſed extrinſeca. Ad confirmationem dicitur ꝙ calidum bene proportionatum humido non conſumit ipſum niſi ſit paruum. ſed conſumit quando eſt improportionatum. Alia ratio ſoluta eſt ex dictis. et cetera.

Sequitur in textu. Eadem autem in calidis lōgioris vite ſunt ꝙ̄ in frigidis locis.

Queritur ſecundo: Utrum

Eadeꝫ animalia ſint longioris vite in locis calidis ꝙ̄ in locis frigidis. Arguitur ꝙ non quia animal ad ſui conſeruationē indiget reſpiratione. ſed aīalia minus reſtringerentᷣ ab aere in locis calidis ꝙ̄ i locis frigidis. ergo ſunt breuioris vite in calidis locis ꝙ̄ in frigidis. 2º arguitur calidū extrinſecum conſumit humiduꝫ intrinſecum ⁊ conſequenter caliduꝫ intrinſecum ſed caliduꝫ ⁊ humiduꝫ intrinſeca ſunt cauſa longioris vite. ergo aīalia non ſunt longioris vite in locis calidis. 3º arguitur calidum intrinſecum fortificatur a frigido extrinſeco per antipariſteſiꝫ ⁊ conſumitur a calido extrinſeco. ideo putrefactio ⁊ corruptio magis fiunt in locis calidis ꝙ̄ frigidis. ergo eadē aīalia ſunt longioris vite in locis calidis ꝙ̄ frigidis. In oppᵒ eſt phūs in textu.

Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſt

ꝙ phūs determinauit de cauſis intrinſecis longitudīs vite q̄ ſunt calidū ⁊ humidū bñ ꝓportionata. ꝯñr determinat de cauſis extrinſecis lōge vite ſicut eſt locus.

Pro quo.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ ali

quem locum eſſe calidum aut frigidum intelligi poteſt dupliciter. Unoᵒ exceſſiue. ⁊ alio modo temperate ſicut ver eſt tempus calidum temperate ⁊ eſtas exceſſiue. ⁊ ſimiliter dicitur de hyeme ⁊ autūpno reſpectu frigiditatis ⁊ ita dicendum eſt de locis ſicut dictum eſt de temporibus

Sit igitur.

Concluſio prima: Eadem

animalia ſecundum ſpeciem ſunt longioris vite in locis frigidis temperate ꝙ̄ in locis calidis exceſſiue. patet per rationes ante oppoſitum. qꝛ calidum extrinſecum excellens conſumit humidum intrinſecum ⁊ ex conſequenti calidum intrinſecum quod eſt in humido tanquam in ſubiecto. ⁊ frigidum extrinſecum temperatum per antipariſteſim fortificat calidum intrinſecum.

Concluſio ſecunda et reſpon

ſiua ad queſitum. Eadem animalia ſecundū ſpeciem ⁊ indiuiduum ſunt longioris vite in locis calidis tꝑate ꝙ̄ in frigidis intꝑate. pꝫ quia calidum extrinſecum temperatum conſeruat et confortat calidum intrinſecum. et frigidum extrinſecum excellens extinguit calidum intrinſecum et congelat humidum intrinſecum in quibus conſiſtit vita. ergo eadem animalia ſunt longioris vite in locis calidis temperate ꝙ̄ in locis frigidis intemperate. et propterea eadem animalia ſunt maiora in locis calidis temperate ꝙ̄ in locis frigidis. quia calidum extrinſecuꝫ extendit humidum. frigidum autem conſtringit ⁊ impedit augmentum. ⁊ iſta de cauſa quedam animalia frigida ſanguinem habentia ſunt maiora et longioris vite in locis calidis ꝙ̄ in locis frigidis ſiue habitent in mari ſiue in terra aut ſupra terram. ſicut ſerpentes talpa et veſptiliones ſunt valde magne ⁊ ſupra moduꝫ ſue nature et longioris vite in locis calidis ꝙ̄ in locis frigidis. Et ſimiliter quidam piſces ſunt in mari rubro quod eſt calidum qui non poſſunt viuere in mari ſeptentriōali ꝓpter eius frigiditatē. ⁊ cauſa huius eſt quia talia animalia ſunt debilioris caloris et multum habundant in humido ideo calor eorū fortificatur per calidum extrinſecum et humidum extenditur ⁊ augetur quod faciliter congelaretur in locis frigidis propter debilitatem ſui caloris ideo animalia que ſunt exanguia aut pauci ſanguinis non generantur in locis ſeptentrionalibus ⁊ frigidis. aut ſi generantur minora ſunt et breuioris vite ꝙ̄ in locis calidis. Unde dicit philoſophus ꝙ animalia aquatica ſunt breuioris vite greſſibilibus. nō quia humida ſunt ſimpliciter. ſed quia aquoſa ſunt per hoc dans intelligere quod humidum faciliter congelabile eſt aquoſum. Sed animalia habentia multum de ſanguine et multum calida ſunt lōgioris vite in locis ſeptentrionalibus ꝙ̄ in auſtralibus. Et inde etiam ratio patet euidens quos ob res Balene maiores ſunt verſus ſeptentrionales ꝙ̄ verſus auſtrum.

Ratio namqꝫ euidens eſt ex ſupra declaratis. Ex dictis infert philoſophus ꝙ maſculi vt in pluribus ſunt longioris vite ꝙ̄ femelle quia ſunt calidiores femellis ⁊ femelle ſunt magis humide maſculis humido ſcilicet aqueo quod faciliter congelatur a frigido. Et inde eſt etiā ꝙ maſculi habent ſupiora maiora ī pluribᵘ. et ꝑ oᵒ ē in femellis qꝛ calidū mouet

humidũ ſurſuꝫ: frigidũ vero deorſuꝫ.

Dubitatur primo: Quare aĩalia diu abſtinentia ab alimẽto ſunt breuioꝝ vite ꝗ̃ aĩalia que frequenter comedũt. Rñdetur ꝙ cauſa ẽ qꝛ calor naturalis deficiẽte humido nutrimẽtali agit in hũidũ naturale ĩ quo eſt ipſuꝫ ꝯſumẽdo. ⁊ ideo ſeipſuꝫ deſtruit ꝓpter quod deſtruitur vita ꝙ̃ in calido ⁊ humido conſiſtit. Unde aĩalia diu abſtinentia ab alimento ſunt debilioris caloris nõ cito digerentes alimẽtuꝫ. ⁊ habundãt in humido groſſo ⁊ viſcoſo propter debilitateꝫ caloris. ⁊ ideo talia indigẽt abſtinere diu ab alimento vt illud humidũ groſſũ ⁊ viſcoſuꝫ habundãs digerat̃ per diuturnitatẽ temporꝭ. alias illud humidũ groſſuꝫ ⁊ frigiduꝫ extingueret calorẽ. ⁊ ideo talia multuꝫ dormiũt. Et ſimiliter melãcolici qui etiã frigidi ſunt diutius abſtinẽt ab alimẽto ꝗ̃ colerici qui ſunt calidi. Et etiã melãcolici ſunt voraciores colericis ꝓpter frigiditatem que eſt cauſa voracitatis. Et cadẽ rõe mulieres plꝰ abſtinẽt ab alimẽto ꝗ̃ viri. Ideo etiaꝫ aĩalia ſine ſanguine ſunt breuioris vite vt in plurimuꝫ ꝗ̃ habentia ſanguineꝫ ꝓpter debilitatẽ niſi recõpenſetur humido pingui ⁊ dulci. Propter quod apes ſunt longioris vite quibuſdã aĩalibꝰ ſanguineꝫ habentibꝰ eo ſcilicꝫ ꝙ habẽt humidũ pingue ⁊ dulce quod ẽ ſignum caloris.

Dubitatur ſecundo: Quare Plante vt ĩ plurimũ ſunt longioris vite ꝗ̃ quedaꝫ aĩalia. Cauſa eſt qꝛ plante ſunt ſicciores ⁊ groſſiores ꝗ̃ quedaꝫ animalia ideo humidum nõ eſt ita faciliter paſſibile ſicut humidũ aĩaliũ quod eſt ſubtile. Alia cauſa eſt quia plante cõtinue renouant̃ gerẽdo ⁊ producendo nouas partes quod nõ eſt in aĩalibus. Cuius ratio eſt qꝛ in qualibet parte plante ẽ virtus generatiua. ⁊ nõ in qualibet parte aĩalis.

Rationes facte ante oppoſitum faciliter ſoluuntur ex dictis. Et hec de queſtione ⁊ per conſequens de toto libro de longitudine ⁊ breuitate vite. [illegible]

BIBLIOTECA